Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
7 1
16

V ~~E 11~~

13–25. E. 16.

Digitized by Google

DIRECTORIVM INQVISITORVM

F. NICOLAI EYMERICI

ORDINIS PRAED.

CVM COMMENTARIIS [illegible] PEGNAE

Sacræ Theologiæ, Iuris utriusque Doctoris.

IN HAC POSTREMA [illegible]

[illegible]

AD [illegible]

ACCESSIT [illegible] RERVM ET VERBORVM

[illegible]

CVM [illegible]

ROMAE IN AEDIBVS POP. ROMANI

[illegible] Georgium Ferrarium [illegible]

Digitized by Google

Digitized by Google

DIRECTORIVM INQVISITORVM
F. NICOLAI EYMERICI ORDINIS PRAED.

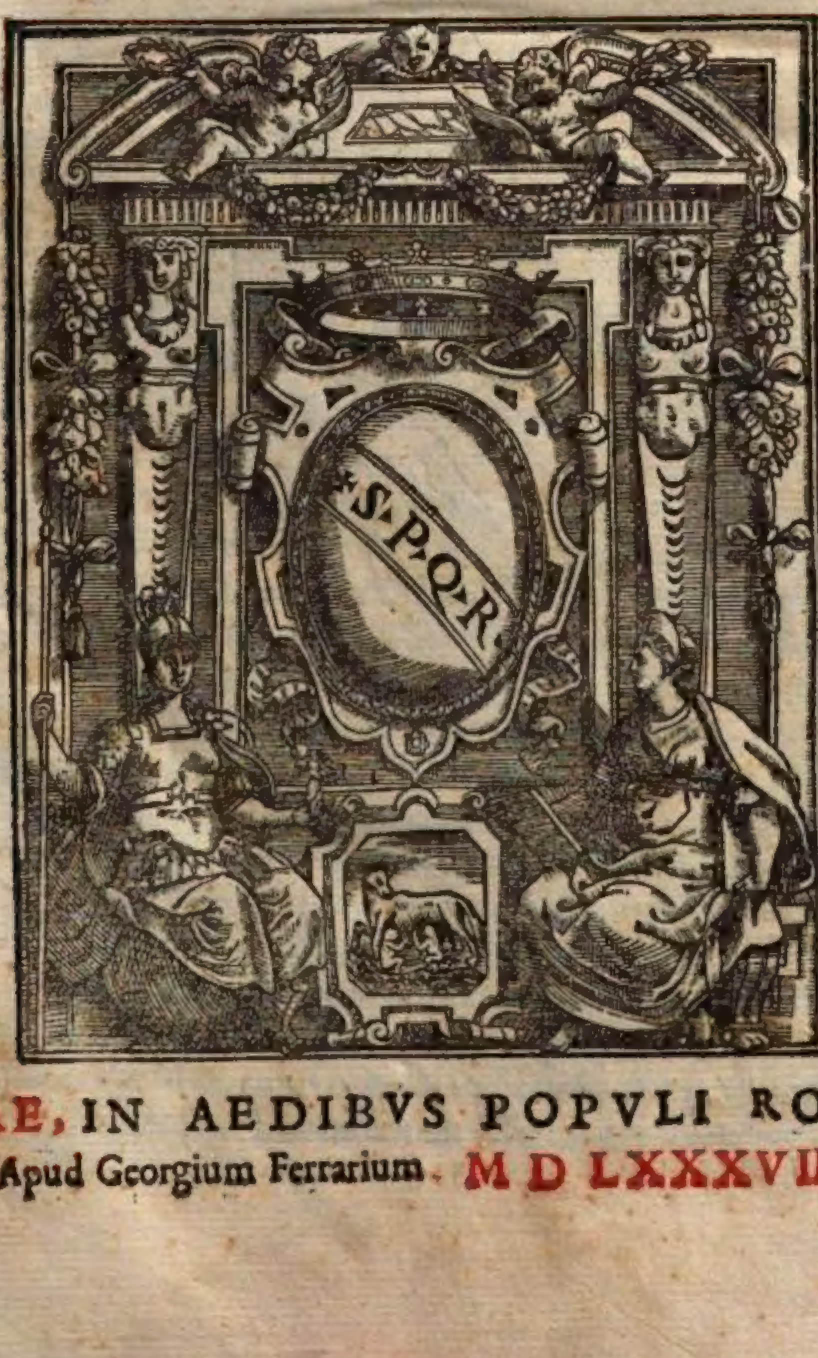
CVM COMMENTARIIS FRANCISCI PEGÑÆ
Sacræ Theologiæ ac Iuris vtriuſque Doctoris.

IN HAC POSTREMA EDITIONE ITERVM EMENDATVM
& auctum, & multis litteris Apoſtolicis locupletatum.

AD S. D. N. GREGORIVM XIII. PONT. MAX.

ACCESSIT HAERESVM, RERVM ET VERBORVM
Multiplex, & copioſiſsimus Index.

CVM PRIVILEGIO, ET SVPERIORVM APPROBATIONE.

ROMAE, IN AEDIBVS POPVLI ROMANI
Apud Georgium Ferrarium. M D LXXXVII.

Digitized by Google

BEATISSIMO PATRI ET D. D. GREGORIO XIII. PONTIFICI MAXIMO

FRANCISCVS PEGÑA.

DVM Reipub. Chriſtianæ pij principes terra mariq; prępotentes multo militũ fuſo ſanguine catholicę religionis hoſtes aperto marte fortiter debellare contẽdunt, vt Eccleſiæ vnitatem, Sedis Apoſtolicę auctoritatem, tuamq; Beatiſsime Pater poteſtatẽ ab eorũ audacibus, impijſq; conatibus tueãtur, nõ deſunt qui in otio & pace, intra priuatos parietes eorundẽ ſacrę religionis violatorũ nefarias, & verę pietati aduerſas opiniones ſcribẽdo refellant, iura legeſq; vel ad conuertendos, vel ad coercendos eos arment, edoceant, aut interpretentur: vt cum ſe tam eminus quam cominus vrgeri reprimique viderint, poſtquam virtutis amore in officio non continẽtur, ſaltem pœnarum acerbitate, & magnitudine ſupplicij maleficio ſubmoueãtur. Inter hos poſtremos, & ſi infimũ locum & ingenij acumine, & eruditionis ſplendore obtineam, omnia tamen conor libentiſsime, quæ ad reprimendam impiam hæreticorum audaciam, coercendamque immanẽ prauitatem commodoſsima aptiſsimaque eſſe vidẽtur: quod teſtabuntur fideliter, vt ſpero, aliquando nonnulla mea, quæ de pœnis hæreticorum ab exordio naſcentis Eccleſiæ vſq; ad hæc tempora aſsidue meditor: teſtaturque nunc ex parte ille qualiſcunque labor, quem ſuperioribus annis libens ſuſcepi; dum omne meum ſtudium induſtriamque conuerti ad illuſtrãdum Nicolai Eymerici Directorium Inquiſitorum: præclarum ſane & vetuſtate venerandũ opus, in quo ſumma religionis capita continentur, & quæ ad hæreticam iniquitatem coercendam & extirpandam conducunt, pie, & erudite præſcribuntur, & quidquid ad ſacrum Inquiſitionis officium ſecure exercendum exigitur, artificioſe ac methodice demonſtratur: quod cum omnibus numeris abſolutum Romæ eſſet excuſum, id eo potiſsimum nomine Beatitudini veſtræ dicare placuit, vt is auctor, qui religionem Chriſtianam tuetur, & hęreticos fortiter debellare atque coercere demonſtrat, a Sanctitate veſtra, qui in republica Chriſtiana diuinitus es caput conſtitutus, benigne receptus, a tot inimicorum cateruis defendatur, vt catholicæ fidei negotijs non leuem afferat vtilitatem: quod certiſsime futurum ſpero, cum nemo ignoret Beatiſsime Pater te, etſi mole multorum & magnorum totius reipublicæ Chriſtianę negotiorum diſtrictum; illud tamen ſingulari prouidentia quod ad fidem attinet, vigilantiſsime curare, eoque præcipue curam & ſollicitudinem omnem referre, vt cauſæ religionis integræ, abſque nouarum opinionum procellis conſeruentur, incorruptaque & inuiolata fides vbique foueatur ac propagetur. quod vt fiat amplius, Deum Optimum Max. cuius negotia in Eccleſia ſua prudentiſsime & ardentiſsime tractas, pręcor, vt beatitudinem veſtram diu conſeruet incolumem.

Digitized by Google

GREGORIVS PAPA XIII.

Ad Futuram rei memoriam.

EXPONI nobis fecerunt dilecti filij Populus Romanus, qui Officinam im-
preſſoriam erexerunt,& erectam retinent,quòd ipſi non ſine magno ſumptu
librum Directorium Inquiſitorum nũcupatum,olim à quon.Nicolao Eyme
rico ordinis Fratrum Prædicatorum profeſſore compoſitum,pręcipua catho
licæ fidei capita continentem,& ea fere omnia, quæ ad extirpandam hæreti-
cam prauitatem conducunt,tractantem,ac nunc demum à dilecto filio Fratre Paulo Conſta
bili ſacri Palatij noſtri Magiſtro diligenter examinatum, recognitum , & approbatum plu-
rimiſque Apoſtolicis conſtitutionibus Romanorum Pontificum prædeceſſorum noſtrorũ
contra hæreticos,& pro officio ſanctæ Inquiſitionis editis,auctum, ac Scholijs , ſeu adno-
tationibus per dilectum filium Franciſcum Pegñam iuris vtriuſque Doctorem illuſtratum,
in eorum officina impreſſoria prædicta imprimi faciunt,ac vehementer timent,ne cum pri
mum in lucem editus fuerit,ab alijs etiam forſan corrupte imprimatur,ipſique ſua im pẽſa,
& labore fruſtrentur.Propterea nobis humiliter ſupplicari fecerunt,vt eorum indemnitati
in præmiſsis opportune cõſulere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur huiuſ
modi ſupplicationibus inclinati,volumus,& auctoritate Apoſtolica decernimus,ne prædi-
ctus liber tam in Italia,quàm extra,intra annos decem proxime futuros, à die illius impreſ-
ſionis computandos, ſub excommunicationis latæ ſententiæ,ipſo facto incurren.& quo ad
exiſtentes in Terris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ mediate,vel immediate ſubiectis,vltra cenſu
ram prædictam etiam quingentorum ducatorum auri ipſo facto Cameræ Apoſtolicæ appli-
can.pœnis,ſine expreſſa ipſorum Populi Romani,ſeu ad id ab eis deputatorum,vel deputã
dorum voluntate,& licentia in ſcriptis habita,imprimi,aut alibi impreſſum dicto decennio
durante,vendi,donari,aut permutari à quoquam poſsit, aut valeat:ac inſuper, vt nemini li-
ceat eidem libro quicquam addere,detrahere,vel immutare,aut inuertere,nullave interpre
tamenta adiungere,ſed prout Romæ nunc impreſſus fuit,ſemper,& perpetuo integer,& in
corruptus conſeruetur,prohibemus, & mandamus: Decernentes tranſgreſſores quoſlibet
pręrdictas cenſuras,& pœnas pecuniarias incurriſſe,à quouis Sedis Apoſtolicæ etiã de latere
legato,ordinario,vel delegato, aut quocunq; alio eccleſiaſtico iudice, declarari, aggrauari,
& reaggrauari,& ad parendum,ſoluendumq; pœnam,inuocato etiam,ſi opus fuerit,auxilio
brachij ſæcularis,cogi & cõpelli poſſe,& debere.Non obſtantibus conſtitutionibus,& ordi
nationibus Apoſtolicis,ac etiã iuramento, aut quauis alia etiã Apoſtolica auctoritate robo-
ratis ſtatutis, & conſuetudinibus,priuilegijs quoque,indultis,& litteris Apoſtolicis ſub qui
buſcunq; tenoribus,& formis etiam motu proprio,& ex certa ſciẽtia, ac de Apoſtolicæ po
teſtatis plenitudine,vel ſi forſan ſpecialiter alicui eſſet indultum,& conceſſum,ne excõmu
nicari,interdici,declarari,capi,aut arreſtari poſsit,ac aliàs quomodolibet cõceſsis, approba
tis,confirmatis,& innouatis:quibus omnibus,etiamſi de illis ſpecialis,ſpecifica,expreſſa,&
indiuidua mentio,non autem per derogatorias generales clauſulas facienda eſſet, eorũ om
nium tenores,hic pro inſertis,& ſingulariter expreſsis habẽtes,illis aliàs in ſuo robore per-
manſuris,hac vice dumtaxat ſpecialiter,& expreſſe derogamus,cæteriſque cõtrarijs quibuſ
cunque.Et quia difficile foret pręſentes litteras ad quæcunque loca,vbi opus eſſet, deferri,
volumus, & eadẽ Apoſtolica auctoritate decernimus,'earum tranſumptis,& exemplis,etiã
in ipſo libro,vel per ſe ſolum impreſsis,plenã & indubitatam fidem in iudicio,& extra adhĩ
beri,quæ eiſdem originalibus litteris adhiberetur,ſi oſtenderentur.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris. Die xiij. Auguſti.
M. D. LXXVIII. Pontificatus noſtri anno Septimo.

Cæſar Glorierius.

Ego F.Thomas Zobbius Brixienſis, ordinis Prædicatorũ,ſacri Palatij magiſter,teſtificor, ꝙ ſanctiſſimus Domi nus noſter Papa Gregorius tertius decimus,(me petente) oraculo viuæ vocis conceſſit, ꝙ D.Frãciſcus Pegña ad publicam vtilitatem,nonnulla ſuis Scholijs,ſeu Commentarijs in Directoriũ Inquiſitorum editis, et Romæ impreſſis anno M. D. LXXVIII. addere poſſet, & detrahere, & aliqua mutare in eis contenta, non obſtante ſuperiori priuilegio.

Ita eſt F.Thomas qui ſupra.

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMIS AC REVERENDISSIMIS

D. D. Iacobo Epiſcopo Portuenſi Sabello, Joan. Franciſco Epiſcopo Pręneſtin. de Gambara, Ludouico tt. S. Anaſtaſię Madrutio, Julio Antonio Sanctorio tt. ſancti Bartholomæi in Inſula S. Seuerinę, Petro tt. S. Hieronymi Illyricorum Deza nuncupatis, Joan. Antonio tt. SS. Quatuor Coronatorum, Joan. Baptiſtę tt. ſancti Marcelli, & F. Conſtantio tt. S. Petri in Monte Auro, presbyteris miſeratione diuina S.R.E. Cardinalibus in vniuerſa Republica Chriſtiana aduerſus hęreticã prauitatẽ Generalibus Inquiſitoribus à ſancta Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis,

FRANCISCVS PEGÑA.

PLVRIMA ſuadebant, Illuſtriſs. & Ampliſs. Patres, vt in illuſtrando & perficiendo egregio Directorij Inquiſitorum opere, omnẽ noſtrã diligentiam, ſtudium, ſollicitudinem & laborẽ adhiberemus. Primũ communis vtilitatis amor, tum non mediocre commodũ, quod inde omnibus hæreticæ prauitatis Inquiſitoribus euenturum haud dubie ſperabatur: tum vero in primis iuſtiſſimum illud veſtrũ, pium, ac vere catholicum deſiderium, quo tanquam integerrimi, & acerrimi fidei Chriſtianęq; religionis defenſores, ob publicam vtilitatem optabatis, vt quã abſolutiſſimũ opus prodiret in lucẽ. Hęc enim effecere, vt pluſquã integri quinquenij ſpatio ex quo cœpimus huic operi illuſtrãdo operã dare vſq; in præſentem diem nihil magis diligenter cogitauerimus aliud, nihilq; moliti fuerimus pręter emendationẽ & interpretationem illuſtris operis, coactique ſumus in tenuibus hiſce noſtris vigilijs è breuitatis ſæpe limitibus egredi: tum quia opus ipſum vetuſtum, & ſæpe ob breuitatem obſcurũ ita fieri poſtulabat: tum vt Inquiſitoribus valde occupatis ſatisfaceremus, eoſq; liberaremus moleſtia multorum aliorum librorum euoluẽdorum. In his noſtris Commentariis reiecta procul diſputandi ſubtilitate, ſecuti ſumus vt plurimum communes ſententias, & eas, quæ ſine vllo erroris periculo poſsint obſeruari. In dubiis, & grauioribus cauſis Inquiſitores ad ſupremum ſacroſanctę & generalis Inquiſitionis Romanæ Senatum, cui vos prudentiſsime & vigilantiſsime preæſtis, deſtinamus ſeu remittimus. In multis ſtylum & conſuetudinem eiuſdem ſacri & ſupremi Senatus indicamus, & obſeruandũ monemus: ac ita (niſi fallimur) cuncta, Deo Opt. Max. aſpirante, diſponimus, vt pauci difficultatũ articuli in hac cauſa parum explicati relicti eſſe videantur. Quòd ſi quandoq; fortaſsis (vt quibuſdam videbitur) nimis leniter in nonnullis articulis, ac difficultatibus de puniendis hæreticis locuti ſumus, veluti de Hæreſiarchis ſiue dogmatiſtis, quos nonnulli è noſtris curiæ ſæculari tradendos omnino arbitrantur, & de aliis nonnullis, vt diſputationum ſeries indicabit, non id facimus, ut hæreticis faueamus, quos & acri odio proſequimur, & penitus extirpari cupimus: ſed quia nec contrarium aperto iure ſtatutum uidebamus, nec ſacri tribunalis Romanæ Inquiſitionis uſu aut conſuetudine receptum, ut uel hac etiam benignitate conuertantur, qui uirtutis & ueritatis amore à maleficio non ſubmouentur. Hoc poſtremo cupimus, & exoptamus, religioſiſſimi Principes, vt hos noſtros qualeſcunq; labores benigne (vt ſoletis) accipiatis, ſintque apud Vos uelut certiſſimum pignus & arrha prompti ac parati animi noſtri ad ſubeunda quælibet alia quamuis grauiora onera, inſeruiendumque ſacro Inquiſitionis Senatui, quotiens & oportuerit & idoneos nos ad id iudicaueritis. Deus Opt. Max. diu Vos conſeruet incolumes, vt negotia ſua in Chriſtiana Republica, vt facitis, integerrime tractare poſſitis.

Digitized by Google

IN DIRECTORIVM INQVISITORVM NICOLAI EYMERICI PRAEFATIO.

FRANCISCVS PEGÑA LECTORI.

EXTITIT olim, lector beneuole, Nicolaus Eymericus inſtituti Dominicani acer hæreticæ prauitatis in regnis Regis Aragonũ Inquiſitor, Pont. Max. Vrbano v. & Gregorio xj. Regique Aragoniæ Petro eius nominis quarto, carus. Hic opus edidit, quod Directoriũ Inquiſitorũ appellauit, quo vtiliſsime ſunt ſemper vſi iudices violatæ religionis in cauſis fidei prudenter & ſecure tractandis. Id opus à pauciſsimis habebatur, quoniam ante annos ducentos, quo tempore Eymericus floruit, poſt inuẽtam artem impreſſoriam ſemel tantum (quod ego ſciam) æneis fuit typis impreſſum Barcinone anno Domini M. D. III. Erant autem omnia exemplaria tam impreſſa, quàm manuſcripta infinitis prope locis penitus deprauata & mendoſa, eaque vix iam reperiebantur: deſiderabatur vero hoc opus atque efflagitabatur communibus & vehementibus omniũ votis & precibus, maxime vero illi ardentius expetebant, qui fidei negotia aut iudicando, aut conſulendo, aut ſcribendo tractabant: cumq; ſuperiori anno me huic ſuſcipiendo labori emendandi interpretandique, aut saltẽ non leuiter illuſtrandi operis facilem, ac promptũ exhibuiſſem, multi viri doctiſsimi atq; integerrimi ex illis qui Senatui S. Romanæ generalis Inquiſitionis in cauſis fidei deſeruiunt, intelligentes quantum vtilitatis publicis commodis accederet, ſi denuo id opus quam emendatiſsimum prodiret in lucẽ; nos (quos huic fortaſsis oneri ſubeũdo idoneos, ſingulari ſua benignitate nõ meritis, aut eruditione noſtra iudicarant) cohortati ſunt, vt hanc prouinciam noſtris non æqualem viribus ſuſciperemus. id tunc eo libentius & ardentius nullis laboribus, aut vigilijs parcẽtes aggreſsi ſumus, quo euidentius cernebamus, ſi hoc in deſideratum finem perduceretur, gratũ in primis Deo Opt. Max. obſequiũ, (ad cuius laudem & gloriam omnes viri Chriſtiani actiones referri debẽt) vniuerſis vero litteratis, ac in primis Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis rẽ forſan gratam, nec aſpernendam eſſe facturos. Itaque vt hæc facilius & commodius fierent, iidem illi doctiſsimi viri, & in publica commoda propenſiſsimi, varios codices nobis exhibendos curarunt: primum illum Barcinone impreſſum, & tres alios manuſcriptos, quorum vnus erat Illuſtriſſ. & Reuerendiſ. Cardinalis Iacobi Sabelli Inquiſitoris maximi in tota Rep. Chriſtiana, quem codicem in commentarijs noſtris Sabellanum vocamus, & hic erat vetuſtus ſatis: alius fuit Illuſtriſſ. & Reuerendiſſ. Cardinalis Io. Franciſci de Gambara generalis etiã populi Chriſtiani Inquiſitoris, recentioribus litteris exaratus, ſed fidelis ſatis: vltimus ſuperuenit codex ex Inquiſitione Bononienſi, quem propterea Bononiẽſem ſępe nominamus; & hic erat ceteris vetuſtior & emendatior, deſcriptus quippe ſumma diligentia temporibus Pij Papæ eius nominis ſecundi. Singuli hi codices infinitis prope locis erãt deprauatiſsimi: ex omnibus tamen vnus eſt cõflatus (niſi fallor) perfectus, qualem ab Eymerico prodijſſe putandum eſt quoniam ſingulas non modo periodos & ſententias, verũ (quod laborioſius erat) ſingula etiam verba perpendẽtes, nullum paſsi ſumus tranſire locum, ſine iuſta emendatione & animaduerſione. Erant codices omnes non modo deprauati circa ſenſum verborum, verum etiam in multis locis imperfecti & mutili, in quibus deerãt plurima, quæ ab auctore fuiſſe ſcripta apertiſsime intelligebatur: cui incommodo magnũ auxilium attulit codex Bononienſis.

Quoniam vero aſsidua nos hæc perficiendi operis cura premebat, vbique in egregiis Bibliothecis vetuſtiſsima quæq; quærebamus, quę lucem ſuſceptę emẽdationi afferre poſſent, cui rei non mediocrem opem attulit vetuſtus quidam codex membraneus manuſcriptus repertus in interioribus Bibliothecæ Vaticanæ conclauibus, in quo plurima erant eorum temporum, quæ proxime Eymericum præceſſerunt, plurima eodem fere ordine & verborũ ſerie concepta, quibus Eymericus in Directorio fuerat vſus, adeo vt ſæpe ſuſpicati ſimus, Eymericum eum ipſum librum in manibus quandoq; habuiſſe, eoque vſum fuiſſe. nam & Bibliothecę cuſtos aſſerebat putare ſe eum librum Auinione Romam cum aliis multis fuiſſe delatum.

Digitized by Google

delatum.hic ergo plurimum etiam iuuit,vt ex commentarijs noſtris,ſępe poterit deprehendi.Quid ſit denique pręſtitum, non facile dici poteſt: id tamen facile intelliget, qui nouam hanc editionem cum vetuſtis codicibus conferet.hoc eſt certũ, pluſquam bis mille loca deprauata ſuę priſtinę integritati eſſe reſtituta.iam id in primis curauimus,ne à vetuſtate recederemus:nihil enim inuertimus,nihil immutauimus,nihil detraximus,ſed auctorem in ſingulis ſuum tenere curſum,ac methodum voluimus; deficientia ſolum ex alijs addentes, & contorta dirigentes.

In his ſolum conſultò videbimur à vulgatis receſſiſſe, quod in prima parte addiderimus expoſitionem beati Thomę ſuper c. Firmiter.& c.Damnamus.de ſum. trinit. & fide cath. cũ in manuſcriptis nuſquam reperiatur: in Barcinonenſi tamen impreſſo ſuper vtrumq; caput hęc expoſitio promittitur,ſed tantũmodo illa apponitur,quę eſt ſuper c. Firmiter.nos vtrãque vtilem iudicantes,imprimẽdam curauimus,quamuis incertum nobis ſit, an Eymericus illas apposuerit. Rurſus in ſecũda parte ſuper tit.de hæreticis in Decretalibus integras Hoſtienſis & Ioannis And.lecturas(vt vocant)appoſuimus,quamuis in impreſſo & manuſcriptis pauca quædam recitentur ſuper vnoquoque capite eorũ gloſſematum imperfecta fragmenta,quę nos ex cauſa ſupplenda duximus.

Ad hæc,quia nullus in ceteris erat hactenus editus adnotationum labor, nulla lucubratio,quibus lectores iuuarentur ad intelligendam commodius huius auctoris mentẽ,ea quoque res pręſtanda in primis fuit:itaque primum initio gloſſematum, & queſtionum ſingularum,ſummaria,quæ vulgo vocant,ſunt adhibita;numeriſque notatæ inſigniores quædam & illuſtriores res & ſententię,vt vno obtutu facile percipiatur quod præcipue in ſingulis diſputationibus tractetur; & quoniam multa etiam nos obſcura & difficilia in commentarijs interpretamur,prænotatus eſt quoque numerus Commẽtariorum,qui ſingulis capitibus & quæſtionibus adnectũtur facilioris ſtudij gratia, ita vt nulla fere occurrere poſsit difficultas, quę his adiumentis non valeat ſuperari. Notati vero ſunt in his commentarijs magna ex parte recẽtiores auctores, quoniã ab his veteres citantur,vt qui hos nouerit,illos quoq; noſcat.

In his omnibus nõ modo hortatorem verũ & coadiutorem habuimus ob ſingularẽ illius benignitatem F.Paulum Conſtabilem ſacri Palatij Magiſtrum, virum integerrimũ ac prudentiſsimum,ac in cauſis fidei tractandis oculatiſſimum; qui deinde creatus eſt totius ordinis Dominicani Magiſter Generalis,& F.Thomam Zobbium Brixienſem ſanctæ & vniuerſalis Romanæ Inquiſitionis Commiſſarium Generalem,nunc vero ſacri Palatij Apoſtolici Magiſtrum,quibus magna cura & labor etiam fuit, vt quamemendatiſsimus liber prodiret in lucem.

Iam quoniam multa erant in hoc opere ob vetuſtatem pene incognita & abolita, multa obſcura & parum explicata,nonnulla vero immutata,ob ſubſequẽtes ſummorum Pontificum,qui poſt Eymericũ floruerunt, ſanctiones, vt in hac quoq; parte plene eſſet lectoribus ſatisfactum,hæc omnia breuibus interdum notis,plenioribus quandoque commentarijs,vt natura cuiuſque difficultatis poſtulabat, declarauimus; ea in primis perſtringentes, quæ ad negotium Inquiſitionis ſuo quaſi iure viderentur pertinere:nam alia multa perſequi,quorũ diſputandorum frequentem Eymericus offert occaſionem,velut ſuperuacanea & ad inſtitutum parum accommodata libenter omiſimus.In his vero commentarijs multa conſulto pręſtitimus,quæ forte alicui videantur reprehendenda,ſpectata horum temporum ſcribendi ratione:nam & ab improba & prolixa legum,canonum,& interpretum citatione, ſeu allegatione ſæpiſsime abſtinemus.rurſus omiſis multis,eos in primis citamus,qui de hæreticis & eorum pœnis tractatus ſcripſere: quod fecimus non abſque ratione,cum peritis in arte potius ſit fidendum.in his vero præcipuus noſter labor fuit tradere ea, quæ iuri communi conſentiunt;nam priuatas prouinciarum,aut Inquiſitionum ſanctiones & cõſuetudines noluimus conſulto in hoc opere vim legũ obtinere,quamuis ſæpe illis vtamur velut ęquis & iuſtis,moneamuſque interdum obſeruandas.

In his omnibus pluſquam aſſiduus annus conſumptus eſt,vſique ſumus multa diligentia & labore, iuuitque nos ad multas difficultates ſuperandas Honoratus Figuerola patritius Valentinus,iuris vtriuſq; Doctor eruditiſſimus,& nũc eccleſiæ Valentinæ Canonicus, qui nobis ſcribentibus frequentia iuris loca ad varias & difficiles controuerſias diluendas ſuppeditabat. Poſtremo ita iam opere conſtituto, vltima deſiderabatur impreſſionis perfectio, quam vt in illuſtri officina ſua impreſſoria conſequeretur,nullis impenſis pepercit inclytus

Populus Romanus, qui induſtria & diligentia Petri Politi Senenſis, cui emendandi & corrigendi operis dum imprimebatur, cura commiſſa fuit, perfectum (niſi fallor) & omnibus numeris abſolutum opus in lucem dedit.

Quid ſit in hac impreſſione præſtitum.

Atque hęc quidem omnia in priori editione fuerunt diligenter & præſtita, & obſeruata: cum vero iterum opus imprimendum foret, & per integrum triẽnij tempus, quod à prima impreſsione vſque in hunc diem, elapſum fuit, plura nobis ad idem inſtitutum ſpectantia eſſent propoſita, tum à diuerſis Reuerendiſsimis Epiſcopis, tum à vigilantiſsimis hæreticę prauitatis Inquiſitoribus diuerſarum terrarum, tum etiam ab alijs viris doctis ac pijs: quibuſdam poſtulãtibus, vt copioſius aliqua enarraremus: alijs vero petẽtibus, vt apertius nõnulla explicaremus: alijs denique flagitantibus, vt nouis propoſitis dubijs, quę frequenter ſolent occurrere, ſatisfaceremus atq; reſponderemus; propterea factum eſt, vt omnes ingenij vires, cogitationes & ſtudia eo retulerimus, vt denuo impreſſum, emendatiſſimum, & locupletiſſimũ prodiret in lucem. Itaque conſultis de nouo veteribus exemplaribus, nõnulla in hac ſunt impreſsione emendata. quæſtiones & dubia, quæ nobis fuerunt propoſita, competẽtibus locis ſunt explicata. nomen Scholij in nomen Commentarij prudenter tranſmutatũ eſt, quoniam fuſior & copioſior explicatio, Scholiorum nomẽ reſpuebat: Scholia enim breuiter potius indicare aliquid, quàm enarrare plene ſolent. Multorum querelis ſatisfaciendum etiã omnino putauimus, qui cũ vere dicerẽt magno ſtudijs legentiũ impedimẽto eſſe ſeparatos habere cõmentarios à quęſtionibus & capitibus, quæ declarantur, ideo nunc cõtinenter ſingulis capitibus & quæſtionibus ſinguli cõmentarij annectũtur; ne ſit laborioſum lectoribus in diuerſis locis quęrere, quę in eodem ſimul commodius eſſe deberent. Iam quantũ ſpectat ad doctores, quorum auctoritate nitimur in his cõmentarijs, id in primis curauimus, vt veriſſime tã quoad doctrinam, quàm quoad loca citarentur, tametſi artis impreſſorię lubricitate aliquid quandoque erratum ſit, quod quadam ex parte in notis erratorũ animaduerſum eſt.

Quid auctor ſeruari cupiat deinceps in hoc opere.

Deniq; ita conati ſumus in hac impreſſione omnia quantũ in nobis fuit, perficere, vt nõ ſimus amplius in eo quicquã magni momẽti immutaturi. imo vero hoc cupimus & rogamus penitus quoſlibet, q̧ nobis vel viuẽtibus, vel vita functis hoc opus impreſſuri sũt, aut iuſſuri, vel permiſſuri vt imprimatur, ne permittant aliquid immutari, addi vel minui, aut deleri.

Quoniam autem his nouis additionibus atque immutationibus ex cauſa factis (vt paulo antea dictum eſt) obſtabat præcedens S.D.N. Gregorij Papæ xiij. reſcriptum inclyto Populo Romano in prima huius operis impreſſione conceſſum, quo cauebatur, ne alicui liceret huic libro quicquam addere, detrahere, vel immutare aut inuertere, vel aliqua interpretamenta adiũgere; proinde eius rei reddita ratio fuit Sanctiſſimo Domino Papę, & conſilium noſtrum plene explicatum per R. F. Thomam Zobbium ſacri Palatij Apoſtolici Magiſtrũ, cui viuę vocis oraculo reſponſum eſt à Sãctiſſimo, vt non obſtante prędicto indulto, hęc nobis licerent ob publicum commodum, & communem Chriſtianę reipublicæ vtilitatẽ, quẽadmodum idem Magiſter grauiter teſtatur.

In hoc egregio opere propterea immerito ſeueriores quidam Eymericum carpunt, quòd multa in eo ſine methodo, ac iudicio cumulaſſe videatur, multa inculcaſſe ſępius, multa ſępius varijs locis repetiuiſſe; qui ſi auctoris inſtitutum & artificium paulo diligentius conſideraſſent, plane iniuſte ſe reprehẽdere virum tantum intellexiſſent. Cum enim Eymericus cuncta colligere in vnum decreuiſſet, quę ad negotium Inquiſitionis ſpectarent, id effecit conſulto, quod iſti vituperãt. fuit ab hinc quadringentis fere annis magna multorum & valde commendanda diligentia, qui opera de rebus eccleſiaſticis componebant in communes locos referentes vniuerſa decreta ſimilia eadẽq; continentia, in quo egregiam laudem comparaſſe Burchardũ, Iuonem Carnotenſem, Hugonẽ Catalanum, Gratianũ & alios quãplures exploratiſsimũ eſt, quos in ſolo hęreſis crimine dũ imitatur Eymericus, cuncta colligẽs in locum vnum, quæ ad hoc negotium ſpectant, laudandus etiã vehementer eſt, eiuſq; induſtria commendanda; hinc ſępe eadem repetit, & diuerſis interdũ locis inſerit, quia diſputationis ſeries & ordo ita poſtulat, vt ſuis locis in cõmentarijs explicamus, dũ obſeruandũ admonemus quo conſilio, qua methodo, & ratione quęq; vbiq; tradat atq; diſponat. longũ eſſet cetera perſequi, quę à me vere de huius operis methodo & artificio dici potuiſſent, niſi & breuitas tacere compelleret, & aliqua ex parte oſtenderim in pręfationibus ſecundæ & tertię partis. Tu interim lector boni omnia conſule, & perfectum opus accipe. Vale.

Romæ ex Bibliotheca noſtra, Calendis Decemb. An. M. D. LXXXIIII.

NICOLAI EYMERICI VITA
PER EVNDEM FRANCISCVM PEGÑAM BREVITER COLLECTA.

NICOLAVM Eymericũ Catalonia inſignis Hiſpaniç Tarraconenſis ꝓuincia genuit. Fuit is monachus ordinis Prædicatorũ, ſacrę theologię magiſter, à Gerunda oriundus, quę ciuitas eſt eiuſdẽ prouincię nobilis & clara. Floruit in primis temporibus Vrbani V. et Gregorij xi. Pon. Max. & Petri quarti regis Aragonũ, qui Cęremonioſi cognomen accepit, ad annos Domini M. CCC. LX. Erat in regnis Aragonię ea tempeſtate, eruditione & ſanctitate clarus Nicolaus Roſell inſtituti Dominicani ſacræ theologiæ magiſter, ac in toto dominio regis Aragonum Inquiſitor generalis. is ab Innocentio vj. anno Dominicæ Natiuitatis M. CCC. LVI. Cardinalis tituli ſancti Xyſti creatur: Et cum quæreretur quis ei in tanto Inquiſitionis officio futurus eſſet ſucceſſor, inuentus eſt alter hic noſter Nicolaus cognomento Eymericus, vir doctrina & ſolertia pręditus (vt teſtatur Sebaſtianus Olmeda in chronicis de initio & progreſſu ordinis Fratrum Prędicatorum) qui hæreticæ prauitatis generalis Inquiſitor in eiſdem regnis eſt conſtitutus, vt ipſe etiam teſtatur in hoc ſuo opere, par. 2. quæſt. 10. Erat enim in hoc viro pręter illuſtrem & inſignem theologiæ cognitionem, iuris canonici peritia multa, & legum notitia non vulgaris: quę res facile eum ceteris ſui ordinis & ętatis litteratis præferebat; cum hæc ad exercendum Inquiſitionis officium in primis ſint neceſſaria. Creatur autẽ Eymericus generalis Inquiſitor circa an. Domini M.CCC.LVIII. cum fuerit in eo officio immediatus ſucceſſor Nicolai Roſell ad Cardinalatus apicẽ aſſumpti, ſicut ipſemet loquitur in Directorio parte 2. quęſt. 10. Nam & hoc anno, iam eo munere functum non obſcure colligimus ex eiuſdem operis par. 2. quæſt. 47. iuxta quædam vetuſta Directorij exemplaria, quemadmodum ibidem annotatum eſt. Hic pro grauiſſimis fidei negotijs relicta Hiſpania Auinionẽ proficiſcitur, vbi tunc ſedes Apoſtolica degebat, & à Gregorio xj. Pont. Max. benigne receptus, Capellanus (vt ipſemet loquitur) illius conſtituitur, ab eoque pro varietate negotiorum & cauſarum multa ſæpius impetrauit ad officium ſacroſanctæ Inquiſitionis commodius exercendum neceſſaria. quod præter alia ſatis indicat reſcriptum quoddam, quod ipſe recitat parte 3. huius operis, quæſt. 20. Plurima ſcripſit, quibus nomen ſuum cum gloria tranſmiſit ad notitiam poſteritatis: nam ſuper ſcientijs phyſicis & logicis codices edidit: item ſuper quatuor ſancta Euangelia commentarios: & plures etiam ſermones tam de tempore, quàm de ſanctis, & nonnulla alia, quæ ad manus meas nõ peruenerunt, aſſeruantur tamen (vt audio) manu ſcripta Gerundę in monaſterio ſancti Dominici ordinis Fratrum Prædicatorum. Compoſuit præterea librum inſignem, & Chriſtianæ reipublicæ valde vtilem, quod Directorium Inquiſitorum voce valde accommodata nũcupauit, eo quod, id in primis agat in eo, vt regulas tradat, quibus Inquiſitores ad hæreſes cognoſcendas & extirpandas, excluſa omni perſonarum differentia & acceptione, dirigantur, ac inſtruãtur in eo vniuerſa fere, quæ ad negotium Inquiſitionis & pœnas hæreticorum ſpectãt, ex varijs locis & auctoribus colligens, repoſuit; imitatus in ea re (vt alibi ſcripſimus) doctiſſimos viros. Fuit quidem olim is labor in tanta librorum paucitate atque penuria perneceſſarius, hodie vero valde etiam vtilis, & ſtudijs Inquiſitorum accõmodatus. Memorię proditũ inuenio, id Directorij opus ab eo Auinione compoſitum: quidam in Aragonia collectũ tradunt: ſed de hoc nihil certi extat. Hoc tamen certiſſimum eſt, adhuc eo viuente per diuerſas prouincias publicatum, & apud earum Inquiſitores trãſcriptum, & aſſeruatum. Tractatum inſuper ſcripſit de ſchiſmate, vt teſtatur Aegidius Bellamera in cap. ſacris. extra de his, quę vi

metuſve

metuſve cauſ. fiunt. in quo luculenter oſtendit quot ſchiſmata varijs temporibus ſanctã Romanam & catholicam Eccleſiam infeſtauerint, quæ præcitato loco ex eo Eymerici tractatu Bellamera retulit, ſicut ipſemet ingenue confitetur. Compilauit quoque vitam & miracula Beati fratris Dalmatij Moner, cuius ipſe fuerat alumnus. Deniq; cum multa iam ętate eſſet grauis, cupiens in ſanctis & quietis occupationibus, dimiſſo iudiciorum ſtrepitu, vltimũ vitæ diem claudere, cum per quadraginta & quatuor continuos annos officium ſacroſanctæ Inquiſitionis contra hoſtes fidei fortiter exercuiſſet, reuerſus Gerundam, quam charam habuit patriam, in conuentu ſancti Dominici, poſtquam ſuper epiſtolas Beati Pauli ad Galatas & ad Hebręos ſcripſiſſet commentarios, & epiſtolam ad Romanos enarrare cœpiſſet, ab humanis ereptus eſt, quarto die Ianuarij anno Dominicæ Natiuitatis Milleſimo trecenteſimo nonageſimo tertio, ſicut docet vetuſtum epitaphiũ eius ſepulchro inciſum Gerundæ in eodem ſancti Dominici conuentu, vbi ſepultus iacet, in quo plurima eorum, quæ ſupra narrauimus, continentur. Multos habuit vir ille dum viueret aduerſarios: ſed non eſt mirandum, cum ea fere ſit eruditorum conditio, aut potius infelicitas. Habet quæque virtus ſua aduerſa & obſtantia vitia, & quo altiores ſunt turres, maioribus ventorum flatibus concutiũtur, & vt recte protulit ille:

Horatius li. 2. Carminũ Ode 10.

Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus, & celſa grauiore caſu
Decidunt turres, feriuntque ſummos
Fulmina montes.

Hæc magna eſt & poſtrema viri laus, cũ acri odio hæreticos omnes habuiſſe, [illegible]que hæreſes deteſtatum fuiſſe: res vero ad fidem Chriſtianam & religionem catholicam propagandam ſpectantes, ſumma religione & pietate coluiſſe. Ac talis quidem viri vita & exitus fuit, quantum nobis ex monumentis vetuſtatis colligere licuit.

SVMMA EORVM QVAE AB EYMERICO IN SINGVLIS DIRECTORII PARTIBVS TRACTANTVR.

Summa ſeu inſtitutum Primę partis.

TRADITVRVS Eymericus quæcunque ad negotium Inquiſitionis contra hæreticam prauitatem ſpectant, & quæ ad inſtruendos, ac dirigendos iudices violatæ religionis exiguntur, vt munus ſuum in cauſis fidei plene perfecteque poßint adimplere, cũ nequeant noſſe cauſam hæreſis, ad quam extirpandam ſunt conſtituti, niſi probe intelligant quæ ex fide ſunt credenda, & catholicas veritates, quibus hæreſis opponitur: ideo in prima operis parte ea commemorat, quæ ad conſtituendam, & ſtabiliendam, ſeu (vt ipſe loquitur) ad plantandam fidem pertinet, vt vno contrario cognito alterum facilius percipiatur. itaque ex varijs locis in vnum locum confert & ſummorum Pontificum, & conciliorum, & canonũ, & ſanctorum patrum, & legum decreta ad fidem & varios fidei articulos & catholicas veritates conſtituendas ſpectantia, nihil ferme de ſuo apponens, contentus ſola decretorum recitatione: vnde primum congerit ex iure canonico decreta titulorum de ſumma trinitate & fide catholica, & ea occaſione inſignium quorundam interpretum expoſitiones ſuper ea: inde leges ex Codice. tit. de ſumma trinitate: inde ſuo ordine cetera eodem conſilio. Poſtremo duodecim addit quæſtiones, quibus ſatisfacit plurimis difficultatibus, quæ circa fidem fideique articulos contingere poßunt, quas paucis additis & mutatis deſumpſit ex beato Thoma Aquinate.

Summa ſeu inſtitutum Secundæ partis.

ABſolutis in prima parte quæ ad fidem conſtituendam attinent, explicat protinus in ſecunda quæcunque fidem ipſam corrumpere poſſunt ac violare, vt catholici ab his abſtineant; primum tamen refert vniuerſa decreta contra hæreticos, & de pœnis eorum ſancita, quæ in toto iuris canonici corpore ſub titulis de hæreticis continentur: inde ex varijs etiam eiuſdem iuris titulis eodem conſilio accumulat multas decretales, quæ etiam huic negotio deſeruiunt: inde extrauagantes non-

nullas & litteras Apoſtolicas, quæ de hæretica prauitate coercenda diſſerunt: addit præterea ob eandem cauſam inſignium quorundam iuris interpretum gloſſemata, quibus præcedentia de hæreticis decreta declarantur: inde propius ad rē accedens ex vetuſto concilio Tarraconenſi fragmēta quædam commemorat, quibus agitur de multiplici hæreticorum genere, & vetuſtis pœnis, ac pænitentijs eorundem: inde addit quæſt. 58. quibus quid hæreſis, quid hæreticus, quid error ſit, oſtendit: rurſus vſque ad quæſt. 38. multorum Philoſophorum, & omnium fere hæreticorum tam veterum quàm recentiorum ſectas, nomina & errores recenſet: tandem à quæſt. 38. vſque in finem eiuſdē partis ſecundæ, ſingulari methodo de his omnibus ſigillatim agit, qui Inquiſitorum iuriſdictioni ſubijciuntur. itaque de hæreticis, de blaſphemis, de ſortilegis, de inuocatoribus dæmonum, de apoſtatis, & de ceteris huiuſmodi accuratiſſime diſſerit.

Summa ſeu inſtitutum Tertię partis.

CVM coercendi ſint hæretici, de quibus diſſeruerat parte ſecunda, in poſtrema praxim docet, qua in officio ſanctæ Inquiſitionis res fidei, ſeu delicta in fidem commiſſa tractari debeant, & puniri. Primum tamen quid Inquiſitoribus de nouo creatis ſit agendum docet, inde qua ratione proceſſus initiū accipiat, tradit; & quia tribus modis potiſſimum in cauſis fidei procedi poteſt, per Accuſationem, Denuntiationem, & Inquiſitionem, de ſingulis diſſerit, & appoſitis exemplis illuſtrat: inde quomodo idem proceſſus ſit continuandus ſimiliter indicat: docens quidquid ad perſonas in hoc iudicio requiſitas ſpectat: inde modos tredecim ſingulares perſequitur, quibus omnis cauſa hæreſis in ſancto Inquiſitionis officio finiri poteſt. Tandem in fine operis 131. quæſtiones proponit, quibus dirimit omnem fere difficultatem ſpectantem vel ad iudices violatæ religionis, vel ad eorum poteſtatem & iuriſdictionem & priuilegia ſeu prærogatiuas, vel ad miniſtros ſancti officij, vel ad peritos & aduocatos, vel ad teſtes, vel ad reos, vel ad pœnas reorū. In his itaque partibus ita ſunt ordinata traditaque omnia, vt nihil fere deſideres ad ſanctiſſimum Inquiſitionis officium ſpectans; quod in hoc opere ſingulari non contineatur.

CATALOGVS

CATALOGVS EORVM QVAE IN SINGVLIS HVIVS OPERIS PARTIBVS

eo ordine quo impreſſa ſunt, continentur.

PRIMA PARS EST DE FIDE CATHOLICA.

EPISTOLA Auctoris de ſubiecto ac diuiſione totius operis.
Decretales, Firmiter credimus,& Damnamus,tit.de ſum. Trinit. & fid. catho. pag.3. & 4
Decretalis, Fideli. eo. tit. ex Sexto. Decret.pag.6.co.2
Decretalis, Fidei catholicę.ex Clementinis. pag.7.col.2
Expoſitio S. Thomæ primę decretalis, Firmiter. in qua tam hęreticorum quàm philoſophorum errores quã plures reprobãtur. pag.9.col.1
Expoſitio eiuſdem ſuper ſecundam decretalem, Damnamus. pag.15. col.2
Ex Decretalibus Greg.Gloſſ.ſuper tit.de ſum. Trin. & fid.cath. pag.17.col.2
Super cap. Firmiter, & ſuper cap. Damnamus. pag. 18. & 22
Lectura Innoc.iiij.in eaſdem Decretales. pag.22.col.2
Ex libro Sexto Decret.gloſ.ſuper c, Fideli.de ſum. Trinit.& fid.cath. pag.22.col.2
Ex Clementinis,gloſ.ſuper c. Fidei catholicæ. de ſum. Trini.& fid.cath. pag.23.col.2
Ex Codice Iuſtiniani,tit.de ſum. Trin. & fi.cath.& vt nemo de ea publice contendere audeat.
l.1.Cunctos. pag. 29. col.1
l.2.Nullus hęreticis. pag. 31.col.1
l.3.Nemo clericus. pag.32.col.1
Edictum Iuſtiniani de fide, Reddentes. pag.33.col.2
Ex Extrauagantibus communibus,Bonifac. viij.tit. de maio.& obe.c.1.Vnam ſanctam. pag.34.col.2
Ex Decretalibus Greg. titu. de baptiſ. & eius effectu. Alexand.iij.
c.1.Si quis puerum. pag.36.col.2
c.2.De quibus. pag.36.col.2
c.3.Maiores. pag.37.col.1
Ex Codice Iuſtiniani, tit. Ne ſanctũ baptiſma iteretur.
l.1.Antiſtitem. pag.39.col.2
l.2.Si quis. pag.40.col.1
Ex Decretal.Greg.tit.de celebr.Miſſ. c.6.Cum Marthę. pag.41.col.1
Inhibitio facta de mandato D. Greg.xj. ne tres inſerti articuli de corpore Chriſti prędicentur,ſub pœna excommunicationis.Miſeratione. pag.44.col.1
Symbolum Apoſtolorũ.Credo in Deum. pag.45.col.1
Symbolum ſanctorum Patrum. Credo in vnum Deum Patrem. pag.45.col.2
Regula fidei B.Athanaſij Epiſcopi ab Eccleſia approbata.Quicunque vult ſaluus eſſe. pag.46.col.2
Confeſsio fidei B. Hieronymi Presbyteri.pag.47.co.2
Ex Diuo Auguſtino in lib.de Fide ad Petrũ Diaconũ, Quadraginta capitula ad regulam verę fidei pertinentia. à pag.49.col.1.vſq.54.col.2
Ex Decreto Domini Gratiani diſt. 15. De auctoritate quatuor Conciliorum.
can.1.Sicut ſancti Euangelij. pag.54.col.2
Quę cõcilia ſancta Romana Eccleſia ſuſcipiat, ea.diſt. can.3.Sancta Rom.Eccleſia. pag.55.col.1

QVAESTIONES DVODECIM de fide catholica Inquiſitionis officio congruentes.

Quæſtio 1. De fidei definitione. pag. 58.col.1
Quæſtio 2.De articulis fidei, & eorũ diſtictione. 59.c.1
Quęſtio 3.De fide explicite habenda. pag.59.col.2
Quæſtio 4.De notitia articulorum fidei, fidelibus neceſſaria cum minoribus tum maioribus. pag.60.col.2
Quæſtio 5.de obligatione ad credendum explicite myſteria Chriſti. pag.61.col.2
Quæſtio 6. De neceſsitate credendi explicite myſteriũ Trinitatis. pag.62.col.1
Quæſtio 7.An teneatur vnuſquiſque explicitam fidem habere de contentis in ſacra ſcriptura. pag.62.col.2
Quæſtio 8.Fidei non poſſe ſubeſſe falſum, ſit ne omnibus neceſſario credendum. pag.65.col.2
Quęſtio 9. De cõfeſſione exteriori fidei. pag.66.col.2
Quæſtio 10.Diſputandũ ne ſit publice de fide.p.69.c.2
Quęſtio 11.De probatione myſteriorum fidei per rationes. pag.72.col.2
Quæſtio 12.De proteſtatione facta ab errante circa fidem. pag.73.col.2

SECVN-

SECVNDA PARS DIRECTORII EST DE HAERETICA PRAVITATE,

In qua hæc per ordinem continentur.

In ſecundam partem Directorij Præfatio & Argumentum.

EX DECRETALIBVS GREG. IX.

TIT. DE HÆRETICIS.

		GLO. Ordinaria.	GLO. Hoſtienſis.	GLO. Ioan. And.
c.1. Dubius in fide.	pag.80. col.1	pag. 138. col. 1	pag. 143. col. 1	pag. 166. col. 1
c.2. Qui alios.	pag.87. col.2	pag. 138. col. 1	pag. 144. col. 1	pag. 167. col. 1
c.3. Firmiſsime tene.	pag.89. col.2	pag. 138. col. 1	pag. 144. col. 2	pag. 167. col. 1
c.4. Fraternitatis tuæ.	pag.89. col.2	pag. 138. col. 2	pag. 145. col. 1	pag. 167. col. 2
c.5. Si quis Epiſcopus.	pag.94. col.2	pag. 138. col. 2	pag. 146. col. 1	pag. 168. col. 2
c.6. In eos qui.	pag.96. col.1	pag. 139. col. 1	pag. 147. col. 1	pag. 168. col. 2
c.7. Cum Chriſtus.	pag.96. col.1	pag. 139. col. 1	pag. 147. col. 2	pag. 169. col. 1
c.8. Sicut ait.	pag.96. col.2	pag. 139. col. 1	pag. 147. col. 2	pag. 169. col. 2
c.9. Ad abolendam.	pag.97. col.1	pag. 139. col. 2	pag. 148. col. 1	pag. 170. col. 1
c.10. Vergentis.	pag.98. col.2	pag. 140. col. 1	pag. 151. col. 1	pag. 172. col. 2
c.11. Si aduerſus.	pag.99. col.2	pag. 140. col. 2	pag. 153. col. 1	pag. 173. col. 1
c.12. Cum ex iniuncto.	pag.100. col.1	pag. 141. col. 1	pag. 154. col. 2	pag. 174. col. 1
c.13. Excommunicamus. I.	pag.101. col.2	pag. 141. col. 2	pag. 156. col. 2	pag. 175. col. 2
c.14. Sicut in vno.	pag.103. col.2	pag. 143. col. 1	pag. 165. col. 1	pag. 181. col. 2
c.15. Excommunicamus. II.	pag.103. col.2	pag. 143. col. 1	pag. 165. col. 2	pag. 181. col. 2
c.16. Abſolutos.	pag.103. col.2	pag. 143. col. 2	pag. 166. col. 1	pag. 182. col. 2

EX LIBRO SEXTO DECRETALIVM

TIT. DE HÆRETICIS.

		GLO. Ordinaria,	GLO. Archidiac.
c.1. Quoniam.	pag.104. col.1	pag. 183. col. 1	pag. 192. col. 1
c.2. Quicunque.	pag.104. col.1	pag. 183. col. 1	pag. 193. col. 1
c.3. Filij.	pag.104. col.2	pag. 184. col. 1	pag. 196. col. 2
c.4. Super eo.	pag.105. col.1	pag. 184. col. 1	pag. 197. col. 2
c.5. In fidei.	pag.105. col.1	pag. 184. col. 1	pag. 198. col. 1
c.6. Præſidentes.	pag.105. col.2	pag. 184. col. 2	pag. 199. col. 2
c.7. Cum contumacia.	pag.105. col.2	pag. 184. col. 2	pag. 200. col. 1
c.8. Accuſatus.	pag.105. col.2	pag. 185. col. 1	pag. 200. col. 2
c.9. Statutum.	pag.106. col.2	pag. 186. col. 1	pag. 204. col. 1
c.10. Ne aliqui.	pag.106. col.2	pag. 186. col. 2	pag. 204. col. 1
c.11. Vt officium.	pag.107. col.1	pag. 186. col. 2	pag. 204. col. 2
c.12. Vt commiſsi.	pag.108. col. 1	pag. 187. col. 2	pag. 207. col. 2
c.13. Contra Chriſtianos.	pag. 108. col.2	pag. 188. col. 1	pag. 209. col. 1
c.14. Decreuit.	pag.109. col.1	pag. 188. col. 2	pag. 210. col. 1
c.15. Statutum.	pag.109. col.2	pag. 188. col. 2	pag. 210. col. 1
c.16. Inquiſitores.	pag.109. col.2	pag. 189. col. 1	pag. 210. col. 2
c.17. Per hoc.	pag.109. col.2	pag. 189. col. 2	pag. 211. col. 1
c.18. Vt inquiſitionis.	pag.110. col.1	pag. 190. col. 1	pag. 212. col. 1
c.19. Cum ſecundum.	pag.110. col.2	pag. 190. col. 2	pag. 213. col. 1
c.20. Statuta quædam.	pag.111. col.1	pag. 191. col. 1	pag. 214. col. 2

EX CLEMENTINIS TIT. DE HAERETICIS.

		GLO. Ordinaria & Pauli de Leazar is.
c.1. Multorum.	pag.111. col.1	pag.215.219.220.
c.2. Nolentes.	pag.113. col.1	pag.219. col.1.
c.3. Ad noſtrum.	pag. 113. col.1	pag.220. col.2.

DECRE-

DECRETALES QVATVORDECIM
De diuerſis titulis Decretalium, Sexti, & Clementinarum.

Ex Clementinis tit. de vſuris.
c. Vnicum. Ex graui. pag.114.col.1
Ex Decretalibus tit. de purgatione canonica,
c.10. Inter ſolicitudines. pag.114.col.1
Ex Decretal. tit. de præſumpt.
c.14. Litteras veſtras. pag.116.col.2
Ex Decretal. tit. de pœnis.
c.13. Grauem. pag.117.col.2
Ex Decretal. tit. de verb. ſignifi.
c.26. Super quibuſdam. pag.118.col.2
Ex Decretal. tit. de officio & pot. iud. deleg.
c.11. Sane quia. pag.118.col.2
Ex Decretal. tit de ſent. excomm.
c.49. Nouerit fraternitas. pag.118.col.2
Ex Decretal. tit. de teſt. & atteſtat.
c.53. Cum clamor. pag.120.col.1
Ex Decretal. tit. de verb. ſignifi.
c.10. Quærenti. pag.120.col.1
Ex Clementinis tit. de verb. ſign.
c.11. Sæpe contingit. pag.120.col.2
Ex Decretal. tit. de accuſ. inquiſi. & denun.
c.24. Qualiter & quando. pag.121.col.1
Ex lib. Sexto tit. de pœnis.
c.2. Degradatio. pag.122.col.2
Ex Decretal. tit. de dolo, & contum.
c.8. Veritatis. pag.123.col.1
Ex Decretal. tit. de verb. ſignifi.
c.27. Nouimus. pag.124.col.1

EXTRAVAGANTES QVATVOR
Benedicti xj. & Ioan. xxij. Inquiſitionis officio congruentes,

c.1. Ex eo. Bened. xj. pag.125.col.1
c.3. Cum Matthæus. Ioan. xxij. pag.125.col.2
c.2. Vas electionis. Ioan. xxij. pag.126.col.1
Benedictus Deus. Bened. xj. pag.127.col.1

LITTERÆ DECEM APOSTOLICAE
diuerſorum Pontificum ſummorũ, in quibus magna & multa priuilegia Inquiſitoribus conceduntur, & quam plura dubia ad inquiſitionis officium pertinentia diſſoluuntur.

Præ cunctis. j. Vrba. iiij. pag.129.col.1
Præ cunctis. ij. Clem. iiij. pag.131.col.1
Ne inquiſitionis. Vrba. iiij. pag.132.col.2
Vt negotium. Vrba. iiij. pag.132.col.2
Olim ex parte. Vrba. iiij. pag.133.col.1
Conſultus fe. re. Vrba. iiij. pag.135.col.2
Nouerit vniuerſitas. Alex. iiij. pag.135.col.2
Catholicæ fidei. Clem. iiij. pag.136.col.1
Cum negotium. Innoc. iiij. pag.136.col.2
Negotia catholicæ. Greg. xj. pag.137.col.2

GLOSSA ORDINARIA ſuper Decretal. Greg. ix. tit. de hæreticis, continens capitula ſexdecim, vt ſupra. à pag.138. vſque 143
Gloſſa Henrici Cardinalis Hoſtienſis ſuper eiſdẽ Decretalib. à pag. 143. vſq; 166
Gloſſa Ioan. Andreæ ſuper eiſdem à pag.166. vſq; 182
Gloſſa Ordinaria ſuper Sexto Decretal. tit. de hæreticis continens capita viginti, vt ſup. à p. 183. vſque 192
Gloſſa Guidonis de Bayſo Archidiaconi Bononien. ſuper ijſdẽ capitib9 Sexti Decret. à pag.192 vſq; 215
Gloſſa Ordinaria ſuper Clementinis tit. de hæreticis cõtinens tria capita vt ſupra. à pag.215. vſq; 218
Gloſſa Pauli de Leazaris ſuper cap. Multorum. & verſi. Illos. pag.218. vſq; 220

EX CONCILIO Tarraconæ excerpta pro officio Inquiſitionis hæreticæ prauitatis. pag.220.col.1
De hæreticis dogmatizantibus, relapſis in credentiam communicantibus cum hæreticis, confeſsis ſacerdoti & periurijs, quid ſit agendum. pag.221.col.1
Formæ pœnitentiarum. pag.221.col.2

QVAESTIONES QVINQVAGINTA OCTO
de hæretica prauitate, ad officium Inquiſitionis pertinentes.

Quæſtio 1. De nomine hæreſis, pag.230.col.1
Quæſtio 2. De propoſitione ſeu articulo hæretico. pag. 233.col.2
Quæſtio 3. Error hæreſis ſit ne idẽ in iure. pag.236.c.2
Queſt.4. De errorib. philoſophorũ priſcorũ. p.238.c.1
Quæſtio 5. De erroribus ab ipſo Chriſto condemnatis. pag. 242.col.2
Quæſtio 6. De hæreſibus damnatis, relatis in Decreto. & continet c. Quidam autem. 24.q.3. & c. Ego Berengarius. de conſec. diſt. 2 pag.243.col.2. & ſeq.
Quæſtio 7. De hæreſibus damnatis in Decretalibus in Sexto. & in Clementinis. pag.248.col.2
Queſt.8. De hęreſib. dãnatis ĩ Extraua. p.250.c.1. & ſeq.
Quæſtio 9. De hæreſibus à Rom. Pontifi. damnatis poſt mortem auctorum earum. pag.252.col.1
Videlicet, Petri Ioannis. p.252.col.2
Michaelis de Cęſena. p.254.col.1
Ioan. de Parma. p.254.co.1
Raymundi Lull. p.255.col.2
Quæſtio 10. de hæreſibus ab Inquiſitoribus Aragoniæ damnatis D. Papæ mandato. p.262.col.2
Queſtio 11. De hęreſibus damnatis ab Inquiſitoribus Aragonię ſinẽ expreſſo mandato Papæ. p.265.col.1
Videlicet, Arnaldi de Villa noua. pag.265.co.1
Petri Olerij & F. Bonanati hęretici. pag.265.col.2
Durandi de Baldach hęretici. pag.265.col.2
F. Bonanati Begardorũ ducis in Cathalonia. 266.c.1
Iacobi Iuſti hęretici. pag.266.col.1
Berengarij. pag.266.col.1
Nicolai de Calabria. pag.266.col.2
Bartholomęi Ianoueſij. pag.266.col.2
F. Arnaldi Montanerij. pag.267.col.1
Quæſtio 12. De hæreſibus pſeudoapoſtolorum in Lombardia. pag.268.col.2
Dulcini & Gherardi hęreſes. pag.269.col.1
Litterę Honorij iiij. quibus condemnatur ſecta Pſeudoapoſtolorum. pag.270.col.1
Quæſtio 13. De hęreſibus Manichęorum in Italia exortorum. pag.273.col.2
Sancti Petri Martyris hiſtoria. pag.275.col.2
Quæſtio 14. De hęreſibus Valdenſium. pag.178.col.1
Queſtio 15. De hęreſibus Begardorum & Beguinorum pag. 281.col.2
Extrauagans Ioa. xxij. de ꝓprio & cõmuni. p.286.c.1
Extrauagans Ioa. xxij. Quia quorundam. p.286.c.2
Alia conſtitutio Ioa. xxij. Quia nõnunquã. p.287.c.2
Queſtio 16. de erroribus Henrici de Senis. p.291.c.1
Extrauagãs Io. xxij. Glorioſã Eccleſiã. p.291.col.1
Extrauagãs Ioa. xxij. Sãcta Romana. pag.292.col.1
Queſtio 17. De obiectis Fraticellorum contra conſtitut. Ioa. xxij. cum reſponſionibus ad illa. pa.295.c.1
Quæſtio 18. De erroribus Grecorum. pag.303.col.2

Quæſtio

Quæſtio 19 De erroribus Tartarorum. pag.305.col.1
Quæſtio 20. De Turcarum erroribus pag.305.col.2
Quæſtio 21. De erroribus Saracenorum. pag.306.col.1
Quęſtio 22. De Iudęorum erroribus. pag.307.col.2
Quæſtio 23. De libris hęreticis ſeu apochryphis. de quibus in Decretis. pag.308.col.2
Quæſtio 24. De libris damnatis in Decretal. p.310.c.2
Quæſtio 25. De libris dãnatis in Extrauagan. p.311.c.1
Quæſtio 26. De libris damnatis à diuerſis Rom. Pontificibus. pag.311.col.1
Bulla Greg. Papę xj. Conſeruationi. qua condemnantur viginti volumina Raymundi Lull, & cetera eiuſdẽ opera interdicuntur. pag.311.col.2
Quæſtio 27. De libris damnatis mandato ſpeciali D. Papæ. pag.314.col.1
Quæſtio 28. De libris damnatis ab Inquiſitoribus Aragonię. pag.316.col.1
Quæſt. 29. De libris ĩ Italia & Gallia dãnatis. p.317.col.2
Quæſtio 30. De vi nominis, hęreticus pag.318.c.1
Quęſtio 31. Quot modis in iure quis dicatur hęreticus. pag. 318 col.2
Quęſtio 32 Quis ꝓprie & vere dicaẽ hęreticus. p.319 c.1
Quęſtio 33. De hæreticis tum manifeſtis, tum ſecretis. pag. 321 col.2
Quæſt. 34. De hrĩticis affirmatiuis & negatiuis. p.322.c.1
Quæſtio 35. De cauſis ex quibus in genere aliqui dicantur hæretici. pag.325.col.1
Quæſtio 36. De hæreticis damnatis in toto iure canonico. pag.325.col.2
Quæſtio 37. De hrĩticis in iure ciuili noĩatis. p.326.c.1
Quæſtio 38. De hæreticis in Ro. Curia & extra damnatis à Delegatis Papæ. pag.328.col.1
Quæſtio 39. Qui dicendi ſint hæreſiarchæ. p.328.col.2
Quæſtio 40. De hæreticis impœnitentibus, pœnitentibus & relapſis. pag.330.col.2
Quæſtio 41. De blaſphemis. pag.332.col.2
Quæſtio 42. De ſortilegis & diuinatoribus. p.335.c.2
Quæſtio 43. De inuocantibus dæmones. p.338.c.1
Extrauagans Ioan. xxij. Super illius. contra magos magicaſque ſuperſtitiones. pag.341.col.2
Quęſtio 44. De Chriſtianis tranſeuntibus, vel redeuntibus ad ritum Iudæorum pag.348.col.1
Extrauagans Nicolai iiij. Turbato corde. Ibid col.1
Quæſtio 45. De Chriſtianis trãſeuntibus ad ſectã Sarracenorum. pag.351.col.2
Extrauagans Greg. xj. Admodum. pag.351.col.2
Quæſt. 46. De infidelib. cõtra fidẽ Chriſtianã delinquẽtibꝰ, an iuriſdictioni Inqſitorũ ſubdãtur. pag.352.c.2
Decretum Papæ de conſignando quodam Hebræo incarcerato Inquiſitori. pag.357.col.2
Quæſtio 47. De excommunicatis animo pertinaci per annum manentibus in excõicatione. pag.359.c.2
Quæſtio 48. De Schiſmaticis. pag.362.col.1
Quæſtio 49 De Apoſtatis. pag.364.col.2
Quæſtio 50. De credentibus hæreticorum. p.366.col.1
Quæſtio 51 De receptatoribus hæreticorum. p.368.c.2
Quæſtio 52. De defenſoribus hæreticorum. p.370.c.1
Quæſtio 53 De fautoribus hæreticorum. pag.371.c.2
Quæſtio 54. De impeditoribus officij inquiſ. p.374.c.2
Quæſtio 55. De ſuſpectis de hæreſi. pag.376.col.2
Quæſtio 56. De caſibus vehementis ſuſpicionis hæreſeos in iure expreſſis. pag.380.col.2
Quæſtio 57. De diffamatis de hæreſi. pag.384.col.1
Quęſtio 58. De relapſis. pag.385.col.2

TERTIA PARS DIRECTORII
EST DE PRACTICA OFFICII INQVISIT.

In qua hæc per ordinem continentur.

IN Tertiam partem Directorij Inquiſitorũ Nicolai Eymerici præfatio & argumentum. pag.389
DE MODO incipiendi proceſſum in cauſis fidei. pag.390
Inquiſitori de nouo inſtituto qd agendũ. pag.390.col.1
Forma literarum Domini temporalis, quas debet impetrare Inquiſitor nouiter inſtitutus. Ibid. col.2
Forma literarum vocandi officiales temporales, vt compareant coram Inquiſitore. pag.392.col.2
Forma literarum requirendi officiales temporales, vt præſtent iuramentum. pag.393.col.1
Forma præſtandi canonicum iuramentum de defẽdẽda Eccleſia cõtra hęreticam prauitatem. pag.394 col.1
Forma literarũ requirẽdi & mouẽdi officiales tẽporales vt pręſtẽt iuramẽtũ ſub pœna excõicationis. p.395.c.2
Forma denuntiandi excommunicatos prędictos officiales. pag.396.col.1
Forma abſoluendi prędictos à ſententia excommunicationis. pag.397.col.1
Forma denuntiandi pręfatos officiales abſolutos ab excommunicatione. pag.399.col.1
Forma literarum aggrauãdi prędictos cum candelis extinctis & campanis pulſatis. Ibid. col.1
Forma excommunicandi participantes cum prędictis Rectoribus ciuitatum vel locorum. pag.399.col.2
Forma ſupponendi ciuitatem vel locum eccleſiaſtico interdicto, quia eius rectores noluerunt iurare, &c. pag. 400.col.1
Forma denuntiandi talem ciuitatem vel locum eſſe ſuppoſitum Eccleſiaſtico interdicto. Ibid. col.1
Forma abſoluẽdi prędictos officiales, & relaxandi interdictum. pag.400.col.2
Forma denuntiandi regentes ciuitatem vel locum eſſe abſolutos ab excommunicatione, & interdictum relaxatum. pag.401.col.2
Forma aggrauandi officiales prædictos excommunicatos, & priuandi eos officijs publicis. Ibid. col.1
Forma publicandi tales officiis publicis priuatos. pag. 403.col.1
DE INSTITVTIONE Vicarij ſeu Commiſſarij. pag.403.col.2
Forma inſtituendi Cõmiſſarium ſpecialem. Ibid.col.2
Forma alia ad hoc idem. pag.404.col.2
Forma literarum inſtituẽdi duos Commiſſarios ſimul, qui procedant pariter & coniunctim. pag.405.col.2
Forma alia ſecunda pro eodem. pag.405.col.2
Forma inſtituẽdi ab Inquiſitore in tota prouincia Vicarium generalem. pag.406.col.1
Forma alia ſecunda inſtituendi Vicarium generalem, in

tota

tota prouincia. pag. 407.col.1
Modi alij inſtituendi Vicarios. Ibid. col.2
DE SERMONE Generali habendo ab Inquiſitore. pag. 407.c.2
Forma litterarũ indicẽdi ſermonẽ generalẽ. Ibid. c.2
Forma altera ad idem. pag.408.col.1
Forma admonitionis in ſermone generali de hæreticis reuelandis. pag.408.c.2
Forma ſecunda pro eodem. p.409. c.1
POST PVBLICATIONEM Edicti, quid facere debeat Inquiſitor. pag.409.co.1
De ſponte venientibus in tempore gratię & crimen ſuũ Inquiſitori prodentibus. Ibid. c.2
De modo recipiendi denuntiationes. pag.413.c.1
Forma ſcribendi dicta teſtium per modũ Memorialis. pag. 413.col.1
Tempore gratiæ elapſo quid agendum. Ibid. c.1
DE PRIMO Modo procedendi in cauſa fidei per accuſationem. pag.413.co.2
DE SECVNDO Modo procedendi in cauſa fidei p̄ denuntiationem. pag.415.c.2
DE TERTIO Modo procedendi in cauſa fidei per viam inquiſitionis. p.416. c.2
DE MODO proſequẽdi & continuandi proceſſum in cauſa fidei. pag. 417.c.2
Modus continuãdi p̄ceſſum per accuſationẽ.p.418.c.2
Forma examinationis teſtium. Ibid. col.1
Modus interrogandi reum accuſatum. p.421.c.2
Modus cõtinuandi p̄ceſſum p̄ denũtiationẽ.p.423.c.2
Modus continuandi p̄ceſſum p̄ inquiſitionẽ. Ibid.c.2
Forma examinandi teſtes ſuper fama alicuius infamati de hæreſi. pag.424.col.1
Quot perſonæ eſſe debeant in examinatione teſtium & delatorum in cauſa fidei. pag.425.co.2
Obſeruanda ab Inquiſitoribus in examinatione hæreticorum. p.428. c.2
DE MODIS Decem hæreticorum, quibus errores ſuos obtegere ſtudent. pag.430.c.1
Cautelę Inquiſitorum decem contra hæreticorum cauillationes & fraudes. pag.433.c.1
DE SIGNIS Et indicijs, exterioribus quibus diuerſarũ ſectarũ hæretici cognoſci poſsint. p.438.c.1
Signa exteriora p̄ quę hæretici Pſeudoapoſtoli cognoſcuntur. pag.440.c.2
Signa exteriora per quę Manichæi hæretici dignoſcuntur. pag.440.co.1
Signa exteriora per quæ Valdenſes hæretici cognoſcuntur. Ibid. col.1
Signa exteriora per quę Beguini vel Begardi, ſeu Fraticelli hæretici dignoſcuntur. pag.441.c.2
Signa exteriora per quæ hæretici reiudaizantes dignoſcuntur. pag.441.c.1
Signa exteriora per quę Necromantici hæretici dignoſcuntur. pa.441.c.2
Placitũ Iudęorũ in nomine principis factũ.p.442.col.1
DE IIS Quę proceſſus fidei prorogare & retardare poſſunt. pag.445.c.1
De teſtium multiplicatione. p.445.col.1
De defenſionibus reorum. pa.446.c.1
MODI Sex tradendi copiam proceſſus delato de hæreſi, ſuppreſsis delatorum nominibus. pa.449.c.2
De recuſatione Inquiſitoris. pa.451.co.2
De appellatione quę fit ab Inquiſitore. pag.452.c.2
Grauamen irreparabile ſi intulerit Inquiſitor, quid facere debeat. p.454.co.1
Forma dandi apoſtolos negatiuos. pag.455.c.1
Forma alia concedendi appellanti apoſtolos negatiuos. Ibidem. col.1
Forma concedendi appellanti apoſtolos affirmatiuos. pag. 455.c.2
Forma alia breuior ad idem. p.456. col.1
QVOD Inquiſitores non debent moram contrahere in Rom. Curia. pag.459.c.2
Quæ damna ex Inquiſitorum abſentia proueniant. pag. 460. c.1
DE ABSENTIA & fuga delati. pag.461.co.2
Forma Citandi abſentem, non tñ fugitiuum, cum eſt delatus vel ſuſpectus de hæretica prauitate. Idib. co.2
Item alia forma ad hoc idem. pag.461.col.2
Forma requirẽdi diuiſim, vel coniunctim diœceſanum vel Inquiſitorem, ad quorũ iuriſdictionẽ fugiẽdo vel nõ fugiendo delatus de hæreſi ſe tranſtulit, quatenus eũ remittant Inquiſitori à quo fugit, vel in cuius iuriſdictione deliquit. pag.465.c.1
Alia forma ad idem. pag.465. c.2
Practica citandi aliquem iuxta formam cap. cum contumacia. pa.466.c.2
Forma citandi aliquem fugitiuum, quatenus intra certũ terminũ cõpareat corã Inquiſitore de fide catholica reſponſurus, & excõmunicandi eum, niſi compareat intra terminum aſsignatum. Ibid. col.2
Alia forma ad idem. pag.467.c.2
Forma citandi aliquem fugitiuum qui debuerat abiurare, quatenus veniat intra certum terminum ad faciendam abiurationem prędictã, & excommunicandi eum niſi faciat vt mandatur. pag.468. c.2
Forma alia ad hoc idem. p.469.col.2
Forma denũtiandi excõicatũ q̃ citatus rñſurus de fide, vel abiurationẽ facere, noluit cõparere. p.470.c.2
Forma alia ad hoc idem. p.471.c.1
QVO MODO ET Qualiter proceſſus in cauſa fidei eſt terminãdus, & ſunt tredecim modi proceſſum in cauſa fidei debite terminandi. pag.473.col.1
DE PRIMO MODO Finiẽdi fidei proceſſum quãdo delatus eſt abſoluendus. pag.474.c.1
Forma abſoluendi delatũ de hæretica prauitate cum nihil probatur legitime contra eum. Ibid. col.1
Alia forma ad hoc idem. Ibid. col.2
DE SECVNDO Modo finiendi p̄ceſſum in cauſa fidei per purgationẽ canonicam. pag.475.col.2
Forma purgationẽ canonicã diffamato indicẽdi.476.c.2
Forma purgationis canonicę de diffamato de hæreſi faciendę. Ibid. c.2
DE TERTIO Modo terminandi proceſſum in cauſa fidei per tormenta. p. 480. col.2
Forma ſententiæ interlocutorię ad ſupponendũ aliquẽ quæſtionibus & tormentis. Ibid. c.2
Inſtructio accuratiſsima circa q̃ſtiones reorũ. Ibid.c.2
DE QVARTO Modo terminandi proceſſum fidei per abiurationem de leui. pag.486. c.1
Forma diſponendi ad abiurationem publice faciendam. Ibidem. col.1
Forma abiurandi hæreſim quando delatus eſt ſuſpectus leuiter. Ibid. col.2
Forma ferendi ſententiam, ſeu iniungendi pœnitentiam ei qui abiurauit vt ſuſpectus leuiter. pag.487.co.1
DE QVINTO Modo terminandi proceſſum fidei p̄ abiurationem de vehementi. pag.492.c.2

Forma diſponendi ad hęreſim abiurãdam eũ qui eſt ſuſpectus de hęreſi vehemeter. Ibid. col.2
Forma abiurandi hæreſim quando delatus eſt ſuſpectus vehementer. p.493.co.1
Forma ſententiandi eum,qui abiurauit vt ſuſpectus vehementer. pa.493.col.2
DE SEXTO Modo terminandi proceſſum fidei in caſu violenter ſuſpecti. p.495.col.1
Forma diſponendi ad hęreſim abiurandam eum,qui eſt ſuſpectus de hęreſi violenter. Ibid. col.2
Forma abiurandi omnem hęreſim generaliter ab eo,qui eſt ſuſpectus habitus de hæreſi violẽter. p.496.col.1
Forma abſoluendi ab excommunicatione. p. 497. c.1
Forma ferendi ſententiã,ſiue iniũgendi pænitentiã ei, q fuit habitus ſuſpectus de hęreſi violenter. Ibid. c.2
DE SEPTIMO Modo terminandi proceſſum fidei p canonicam purgationem,& abiuratione͂. p.500.c.2
Forma diſponendi ad purgationem canonicã & abiurationem faciendã ab eo qui eſt diffamatus,& aliàs ſuſpectus de hęretica prauitate. pag. 500.c.1
Forma purgationis canonicæ à diffamato de hæreſi faciendæ. pa.501.c.1
Forma hęreſim abiurandi per illum qui eſt de hæreſi diffamatus & ſuſpectus,aliàs de eadem. Ibid. c.1
Forma ferendi ſnĩam,vel iniungendi pęnitentiã diffamato de hæreſi & ſuſpecto,aliàs de eadẽ. pag. 502.col.1
DE OCTAVO Modo terminandi ꝓceſſum fidei p abiuratione͂ faciẽdã ab hr̃tico pęnitẽte. p.503.co.1
Forma diſponendi ad abiurationem faciendã per illum, qui eſt propria cõfeſsione in hęreſim deprehenſus,& pęnitet;& aliàs non relapſus. p. 503.col.2
Forma cedulæ legendæ in publico crimina illius continentis,qui habet hæreſim abiurare. pag. 504.c.1
Forma omnem hæreſim abiurãdi per illum,qui propria cõfeſsione eſt in hæreſim deprehenſus & pænitet,& aliàs non eſt relapſus. p. 504.c.2
Forma ſententię contra eum, qui abiurauit vt hæreticus pænitens. pag. 505.c.2
DE NONO Modo terminandi proceſſum fidei in caſu relapſi pęnitentis. pag.510.col.2
Forma ferendi ſententiam contra eum, qui in hæreſim eſt relapſus, ſed pęnitens, & vt relapſus traditur curiæ ſæculari. p.511.c.1
DE DECIMO Modo terminandi ꝓceſsũ fidei p cõdẽnatione͂ hęretici ĩpęnitẽtis nõ relapſi. p. 514.co.1
Forma tradendi hæreticum pertinacẽ, aliàs nõ relapſum curię ſæculari. p. 515.c.1
DE VNDECIMO Modo terminandi proceſſum fidei per condemnationem hæretici impænitentis, ac relapſi. p.519.co.1
Forma relinquẽdi, ſeu tradendi impænitentem hęreticũ & relapſum brachio ſęculari. Ibid. c.2
Tenor ſententiæ diffinitiuæ latæ contra Hieronymũ de Praga. p.520.col.2
DE DVODECIMO Modo terminandi proceſſum fidei per condemnationem conuicti de hæreſi,& perſiſtentis in negatiua. p.521. c.2
Forma puniendi ac condemnandi falſos teſtes vel falſo ſeu malitioſe imponentes innocenti crimen hæreticę prauitatis. pag. 522.c. 2
Forma tradendi ſeu relinquendi brachio ſæculari eum, qui cõuictus eſt de hęreſi per teſtes legitimos,& ſtat pertinaciter in negatiua,licet fidem catholicam profiteatur. p.523.c.2
DE TERTIODECIMO Modo terminandi proceſſum fidei per condemnationem cõuicti de hęreſi contumaciter abſentis vel fugitiui. p. 528.c.2
Forma citandi conuictum de hæreſi abſentem, vel fugitiuum contumacem ad ſententiam. p. 529.co.1
Forma degradandi verbaliter abſentem condemnandũ vt impænitentem. pag. 530.c.1
Forma ferendi ſententiam cõtra abſentẽ vel fugitiuũ declarandum hęreticũ impænitentem. Ibid. col.1
QVÆSTIONES CENTVM TRIGINta ſuper practica officij Inquiſitionis eidem officio congruentes.
Quæſtio 1. De conditione Inquiſitoris. pag.534.col.1
Quæſtio 2. De ætate Inquiſitoris. Ibid. 535. c.2
DE INSTITVTIONE Inquiſitoris.
Quæſtio 3. De auctore poteſtatis Inqſitorũ. p.536.c.1
Quęſtio 4. Inquiſitor ſit ne iudex ordinarius an delegatus. Ibid. c.2
Quęſtio 5. De cõparatione Epi & Inqſitoris. p.537.c.2
Quæſtio 6. Inquiſitor à prælatis ordinis ſui inſtitutus,cuius ſit delegatus. pag.539.co.1
DE DESTITVTIONE Inquiſitoris.
Quæſtio 7. An defuncto Ro. Pont. expiret Inquiſitoris poteſtas. pag.539.col.2
Quęſtio 8. An defuncto prælato inſtituẽte Inquiſitore͂ ſpiret poteſtas Inquiſitoris. pa.540.c.1
Quęſtio 9. A quo poſsit Inquiſitor ab officio remoueri. pag. 540. col.2
Quęſtio 10. An Inquiſitores ex mera prælatorũ ſuorũ voluntate remoueri queant. pag.541. c.2
Quæſtio 11. Mandari ne poſsit Inquiſitoribus à ſuis prælatis,vt ſuperſedeãt ab executione officij. p.542.c.1
Quæſtio 12. An Inquiſitores teneãtur reddere rõne͂ prælatis ordinis de ſpectãtib⁹ ad officiũ ſuũ. p.542.c.2
DE INSTITVTIONE Commiſſarij Inquiſitoris.
Quęſtio 13. An Inquiſitor poſsit inſtituere ſibi Vicarium. p.545.c.2
Quęſtio 14. An Vicarij Inquiſitoris ab ipſo ſolo inſtitui poſsint,& non ab eius prælatis, pag.546.c.1
Quæſtio 15. An Inquiſitor vices ſuas alij plene committere valeat. Ibid. col.2
Quæſtio 16. De ætate & conditionibus vicarij Inquiſitoris. pag.547.c.1
DE DESTITVTIONE Cõmiſſarij Inquiſitoris. Quæſtio 17. p.548. co.1
DE CREATIONE Notarij Inquiſitionis Quęſtio 18. pag.550.col.1
Quęſtio 19. An Inquiſitor cogere poſsit ad exequendũ tabellionatus officium clericos & alias perſonas idoneas, pag.550.co.2
DE SOCIIS Inquiſitoris Quæſtio 20. p. 551.c.1
DE EXCOMMVNICATIONE Inquiſitoris,eius ſocij & notarij.
Quæſtio 21. Excõicari ne poſsint Inquiſitor & eius notarij ab Apoſtolicæ ſedis delegatis. p.552.c.1
Quæſtio 22. An Inqſitor abſq; incurſu excõmunicationis,reqrere poſsit dños tp̃ales excõicatos. p.553.c.1
Quęſtio 23. An Inquiſitor & eius ſocius ſe mutuo abſoluere poſsint ab excõmunicatione. p.553.co.2
Quæſtio 24. Quibus caſibus Inquiſitores excõmunicatione͂ Papę reſeruatam incurrant. pag. 553. c.2
CONTRA QVOS Poteſt procedere Inquiſitor.
Quæſtio 25. An Inquiſitor vel quiſquam alius ꝓcedere poſsit contra Papã depͤhenſũ in hæreſi. p.554.c.2

Quæſtio

Queſtio 26. An Inquiſitor poſsit procedere contra officiales Papę. pag.555.c.1

Queſtio 27. An Inquiſitor procedere poſsit contra Epiſcopos. pag.556.col.1

Quæſtio 28. An Inquiſitor poſsit procedere contra religioſos exemptos. pag.557.c.1

Queſtio 29. An Inquiſitor pocedere poſsit contra ſacerdotes. pag.558.c.1

Quæſtio 30. An Epiſcopus vel Inquiſitor procedere poſsit contra alium Inquiſitorem. Ibid. col.2

Quæſtio 31. An Inquiſitor poſsit procedere contra Reges & omnes laicos indiſtinctè. pag.559.col.2

Quæſtio 32. An Inquiſitor cogere poſsit ciuitatum rectores ad iurandum de defendenda Eccleſia contra hæreticos. pag.560.co.1

Quæſtio 33. De iuramento à dñis tẽporalibus pręſtãdo in initio officij de extirpandis hæreticis. p.561.c.1

Queſtio 34. An Inquiſitor cogere poſsit ad reuocandũ ſtatuta impediẽtia officiũ S.Inquiſitionis. Ibid.col.2

Quæſtio 35. An Inquiſitor ꝓcedere poſsit contra dños temporales negantes ei debitũ auxiliũ. p.562.co.1

Quæſtio 36. An Inquiſitor poſsit procedere contra impedientes eius officium. pag.563.col.1

Queſtio 37. An Inquiſitor in aliquo caſu poſsit compeſcere quæſtuarios. pag.564.col.2

Queſtio 38. An Inquiſitor prohibere poſsit laicis diſputare de fide. pag.565.col.1

Queſtio 39. An Inquiſitor ꝓcedere poſsit cõtra aduocatos & notarios patrocinãtes hęreticis. Ibid. col.1

Queſtio 40. An Inquiſitor poſsit procedere contra ſciẽter ſepelientes hęreticos in loco ſacro. pa.566.c.2

Queſtio 41. An Inquiſitor poſsit procedere contra renuentes iurare in cauſa fidei,&c. pag.667.c.2

Queſtio 42. An Inquiſitor poſsit procedere contra delatos,qui aliò ſe tranſtulerunt,&c. p.568. col.1

Queſtio 43. An Inquiſitor poſsit procedere contra mortuos. pag.570.co.1

Quæſtio 44. An Inquiſitor poſsit procedere contra blaſphemos,ſortilegos,necromanticos,&c. p.576.col.1

Quæſtio 45. Contra quos generaliter ex officio ſuo poſsit Inquiſitor procedere. pag.576.c.1

DE MODO PROCEDENDI.

Queſtio 46. An Inquiſitores plures in eadẽ ꝓuincia delegati ꝓcedere poſsint vnus ſine altero. pa.576.c.2

Quæſtio 47. An Inquiſitor ſine Epiſcopo,& Epiſcopus ſine Inquiſitore procedere poſsit. pag.577.c.2

Quæſtio 48. An ſententiam pro delato diffinitiuam ferre poſsit Eps ſine Inquiſitore,& contra. pag.578.c.1

Quæſtio 49. An Eps & Inquiſitor poſsint procedere ad ſententiam alter ſine altero,quando nequeunt vel nolunt in eundem locum conuenire. pag.580.c.1

Quæſtio 50. Quid agendum cum Epiſcopus & Inquiſitor diſcordant. pag.580.col.2

Quæſtio 51. De cõmunicatione proceſſuum inter Epiſcopum & Inquiſitorem. p.582.c.1

Queſtio 52. Quando diuiſim procedere dicantur Epiſcopus & Inquiſitor. Ibid. col.2

Queſtio 53. Quando facienda ſit proceſſuum communicatio,in medio an in fine. p.582.col.1

Queſtio 54. An in negotijs fidei ſummarie & de plano procedi poſsit,&c. Idib. col.2

Queſtio 55. De intellectu verborũ; procedere ſummarie,ſimpliciter & de plano. pag.583.col.1

Queſtio 56. An Inquiſitor familiam armatam poſsit habere. pag.583.c.2

Quæſtio 57. An Inquiſitor brachij ſecularis auxiliũ inuocare poſsit. pag.585.col.1

DE CARCERE INQVISITORIS.

Queſtio 58. An Inquiſitor poſsit habere carcerem proprium. pag.585.col.2

Queſtio 59. An Eps & Inquiſitor poſsint hre cõem carcerem,& de cuſtodibus carceris. pag.587.co.1

Quæſtio 60. De iuramento Notariorum & cuſtodum carcerum. pag.591.col.1

DE QVAESTIONIBVS & tormentis.

Queſtio 61. Ibid. col.2

DE TESTIBVS In negotio inquiſitionis.

Queſtio 62. An Inquiſitor cogere poſsit teſtes ad teſtificandum. pag.599.col.2

Quæſtio 63. An Inquiſitor debeat ſolus cũ notario examinare teſtes,ſiue reos. pag.602.col.1

Quæſtio 64. Excõmunicati & ſocij criminis ſint ne admittendi in teſtes in cauſa fidei. pag.605.col.1

Queſtio 65. An periuri poſsint in teſtes admitti in cauſa fidei. pag.605.c.1

Queſtio 66. An infames & criminoſi in teſtes recipi valeant in cauſa fidei. p.606.c.2

Queſtio 67. An inimici capitales admitti poſsint ad teſtificandum,&c. Ibid. col.2

Queſtio 68. An hęreticus admittendus ſit in teſtem contra fidelem. p.610.col.2

Queſtio 69. An hęretici contra hęreticum teſtimonium admittatur. pag.611.c.2

Queſtio 70. An vxor, filij,& familiares pro, vel contra delatos de hæreſi admitti debeant in teſtes. p.612.c.2

Queſtio 71. An teſtes plures duobus requirãtur ad cõdemnandum quempiam de hęreſi. pag.614.col.1

Queſtio 72. An ex pluribus teſtibus ſingularibus ſit aliquis condemnandus. pag.615.col.2

Queſtio 73. An Inq̃ſitor valeat torquere teſtes, & ſi falſi deprehenſi fuerint,punire. p.621.col.1

Queſtio 74. An Inq̃ſitor citare, & pertrahere poſsit de diœceſi ad diœceſim teſtes ꝑiter ac delatos. 626.c.2

Queſtio 75. An nomina teſtium & denuntiatorum ſint delatis publicanda. p.627.c.1

Queſtio 76. Quę pœna incurratur ſi contra ius publicẽtur vel occultentur nomina teſtium,&c. p.629.c.1

DE PERITIS ET Aduocatis neceſſarijs pro officio Inquiſitionis.

Queſtio 77. An Inquiſitor poſsit conuocare peritos ad prębendum conſilium. p.629.col.2

Queſtio 78. An de conſilio peritorum ferenda ſit ab Epiſcopo & Inquiſitore ſententia. pa.630.c.1

Queſtio 79. An proceſſus totus Iuris peritis explicari debeat. p.631.co.2

Queſtio 80. An teſtium nomina ſint conſultoribus manifeſtanda. pag.632.c.1

Queſtio 81. An Epiſcopus & Inquiſitor poſsint ſecretũ indicere conſultoribus. Ibid. col.2

Queſtio 82. An Eps & Inquiſitor poſsint ſe mutuo excommunicare ob indictũ ſecretum. p.633.c.1

Queſtio 83. An Epiſcopus & Inquiſitor teneãtur ad ſecretum quod alijs indicunt. Ibid. col.1

DE STATVTIS & cõſtitutionibus ꝓ offi. Inquiſit.

Queſtio 84. An priora indulta & priuilegia Inquiſitoribus data ſint per poſteriores cõſtitutiones reuocata. pag. 633.col.2

Queſtio 85. An Eps & Inquiſitor ſimul interpretari poſ

ſint ſtatuta contra hæreticos edita. pag.634.col.1
Quæſtio 86. An Inquiſitor per ſe poſſit in verbis ambiguis interpretari dicta ſtatuta. pag.634.col.2
DE SVSPECTIS DE HAERESI & diffamatis.
Quæſtio 87. An ſuſpectus de hæreſi cogi debeat abiurare. pag.637.col.1
Quæſtio 88. An diffamato de hæreſi ſit indicenda purgatio canonica. Ibid. col.2
Quæſtio 89. Quot, quibuſq; modis in iure quis cenſendus ſit deprehẽſus in hæretica prauitate. p.638.col.1
DE DEPREHENSIS IN HAERESI, ſed Pęnitentibus.
Quæſtio 90. An deprehenſus in hęreſi, & ꝓpter hoc captus, ſit ſub cautione dimittendus. pag.638.col.2
Quæſtio 91. An deprehenſus in hæreſi non relapſus redire volens, ad abiurationem & miſericordiam ſit admittendus. pag.640.col.1
Quęſtio 92. An Eṗs & Inqſitor abſoluere poſsit ab excommunicatione hæreticũ pęnitentem. p.640.co.2
Quæſtio 93. An hęreticus pœnitens ſit condemnandus ad perpetuum carcerem. pag.641.col.1
Quęſtio 94. Hęreticus cõdemnatus ad perpetuũ carcerem, ſit ne degradandus, ſi clericus fuerit. p.642.c.1
Quæſtio 95. An hęretico pęnitẽti, ꝑter pœnam carceris, aliqua ſalutaris pęnitentia imponi debeat. p.642.c.1
Quęſtio 96. An Eṗs & Inquiſitor diſpenſare poſsint cũ condẽnato ad carcerẽ, & alias pœnas. Ibid. col.2
Quæſtio 97. An Eṗs & Inquiſitor ꝓcedere queant contra nõ perficiẽtes iniunctas pęnitentias, &c. p.643.c.1
DE IMPAENITENTIBVS & Relapſis.
Quæſtio 98. An hæreticus impęnitens continuo tradendus ſit brachio ſæculari. pag.646.col.1
Quæſtio 99. An hęreticus pœnitens & relapſus brachio ſæculari tradendus ſit, &c. Ibid. col.2
Quæſtio 100. An eccleſiaſtica ſacramenta neganda ſint relapſo pœnitenti, &c. p.647.col.1
Quęſtio 101. De modo tradendi hæreticum impœnitẽtem, vel relapſum curiæ ſæculari. p.647.col.2
Quęſtio 102. De interceſsione facienda pro eo qui relinquitur curiæ ſæculari. Ibid. col.1
DE PAENITENTIIS pecuniarijs imponendis.
Quæſtio 103. An Inquiſitor poſsit iniungere pœnas pecuniarias. p.648.col.2
Quęſtio 104. An Inquiſitor exigere poſsit ab inquiſitis expenſas. pag.649.col.2
Quæſtio 105. An Inquiſitor teneatur reddere rationem Epiſcopo de acceptis gratia expenſarũ, &c. p.651.c.2
Quæſtio 106. An Epiſcopus exigere poſsit expenſas ab inquiſitis, &c. pag.652.col.1
Quęſtio 107. An Eṗs exigere poſsit partem prouentuũ de bonis applicatis Inquiſitionis officio. Ibid. col.1
Quęſtio 108. Vnde ſit inquiſitori in ſuis ſumptibus, & in miniſtrorum ſalarijs prouidendum. Ibid. c.2
DE CONFISCATIONE bonorum hęreticorum.
Quęſtio 109. Bona hæreticorum pœnitentium non relapſorũ, ſint ne confiſcata an confiſcanda. p.654.c.1
Quæſtio 110. An bona hæreticorum impęnitentiũ vel relapſorum confiſcanda ſint ab Epiſcopo & Inquiſitore, &c. pag.662.co.1
Quæſtio 111. An propter hæreſim maritorum dotes vxorum ſint confiſcandæ. Ibid. c.2
Quæſtio 112. De confiſcatione bonorum clericorum hæreticorum. pag.669.co.2
DE POENIS HAERETICORVM, credentiũ, receptatorum, fautorum, & defenſorum.
Quæſtio 113. De priuatione dignitatum, honorum, beneficiorum eccleſiaſticorũ, & publicorũ officiorum quę propter hæreſim infligitur. pag.666.c.1
Quæſtio 114. De extenſione dictæ priuationis ad poſteros hæreticorum. p.669.col.1
Quæſtio 115. An tã per maternã lineã quã per paternam fiat huiuſmodi pœnę ad poſteros extẽtio. p.671.c.2
Quæſtio 116. An emancipatio filiorum à parentibus hæreticis facta ſit valida admittenda. pag.673.c.2
Quęſtio 117. An appellationis beneficium ſit hæreticis credentibus, &c. interdictum. p.674. c.2
Quęſtio 118. An ſcienter ſepeliẽtes in loco ſacro corpora hæreticorũ poſsint ab Inquiſitore puniri. p.675.c.1
Quęſtio 119. An ſubditi ſint abſoluti à debito fidelitatis quo dñis lapſis in hæreſim deuincti erant. Ibi. c.2
Quæſtio 120. An hęredes receptatorum defenſorũ, &c. hæreticorum cogi poſsint ad exequendam pœnitentiam receptatoribus impoſitam. p.677.c.1
Quæſtio 121. An filij vel hęredes illorũ qui morti proximi conſolari ab hęreticis petierunt, ſint admittẽdi ad eorum excuſationem. pag.678.c.2
DE EXCOMMVNICATIS in cauſa fidei, & abſolutione eorum.
Quęſtio 122. An hæretici & eorũ fautores ſint excõicati, & ab Inquiſitoribus poſsint abſolui. p.680.c.1
Quęſtio 123. Quam pœnam incurrant fautores hæreticorum, ſi animo pertinaci perſtiterint in excommunicatione per annum. p.681.c.1
Quæſtio 124. Quam pœnam incurrant excommunicati in cauſa fidei ſic durantes per annum. p.682.col.1
Quæſtio 125. An tales excõmunicati ex cauſa fidei abſolui poſsint ab Inquiſitore. p.683.col.1
Quæſtio 126. An Inquiſitor diſpẽſare poſsit ab irregularitate cũ præfatis excommunicatis. Ibid. c.2
DE INDVLGENTIIS PRO fide laborantibus conſequendis.
Quæſtio 127. An Inquiſitor conferre poſsit indulgentias accedentibus ad eius concionem pro fide factã. pag. 684.c.1
Quæſtio 128. An Inquiſitor conferre poſsit indulgentias ſocijs, ac notarijs ſuis. p.684.c.2
Quæſtio 129. An Inquiſitor largiri poſsit indulgentias alijs ſibi ĩ officio aſsiſtẽtibus, & auxiliãtibus. 685.c.1
Quæſtio 130. An Inquiſitor plenariam indulgentiam conſequatur in vita & in morte. p.686.col.1
Quęſtio 131. An Extrauagantes in fauorem fidei, & Sancti Officij editę ſint ſeruandę. p.686.c.2

ACCESSERE MVLTÆ LITTERÆ Apoſtolicæ Officio Sanctiſs. Inquſitionis deſeruiẽtes.
Itẽ, Diſputatio de valore ſeu robore, probatione & vtilitate earundem litterarum Apoſtolicarum.
Item, multiplex & locupletiſsimus Index rerum & verborum.

FINIS.

INDEX

INDEX

PARTICVLARIS COMPLECTENS

TAM HÆRESES ET ERRORES,

Quàm diuerſi generis propoſitiones in hoc opere à NICOLAO EYMERICO congeſtas in RR. DD. Inquiſitorum gratiam & commodum adiectus.

A

ABSOLVERE à peccatis nec Papam poſſe, nec alium quemquam de Rom. Eccleſia. hæreſis Manichæorum nouorum, parte 2.quæſt.13. pag.274.col.1.D

Accidens ſine ſubiecto eſſe non poſſe, etiam per diuinam potentiam. error Rabbi Moſis, parte ſecunda, quæſtione 4. pag.241.col.1.A

Adorare licere dæmones latria, ſi repræſentent ſuum creatorem. hæreſis.par.2.q.10. pag.163.col.2.A

Adorare licere creaturas, cultu latriæ. hæreſis, parte ſecunda, quæſtio.10. p.163.c.1.E & 2.A

Adorationem & ſacrificium de iure naturæ deberi dæmonibus. hęreſis.par.2.q.10. pag.263.col.2.A

Adulteria & ſtupra ex charitate facta, quòd Deus vt bonus non puniebat,&c. hæreſis Almarici, parte ſecunda, q.7. pag.249.col.1.B

Agens nullum eſſe poſſe contrariorum & diuerſorum principium. error Auerrois. parte 2. quæſtio.4. pag.239.col.1.B

Amandum eſſe Deum quia bonus eſt, non autem propter beneficia, quæ homini confert. Articulus 80. Raymundi Lull. pag.259.c.1.A.B

Amari non debere Deum plus, quia multiplicat homini bona,&c. error Raymundi Lull. par. 2.quæſt.9. pag.259.col.1.B

Amicum & amatum, ideſt, hominem iuſtum & Deum, eſſe vnam indiſtinctá eſſentiam in bonitate & magnitudine & æternitate. hæreſis Raymundi Lull. pag.259.col.2.A

Angelos eſſe corporum creatores, non autem Deum, hęreſis eſt, & quorundam philoſophorũ error, par.2.q.4.num.1. pag.238.col.1.D

Angelorum numerum eſſe ſecundum numerum orbium cæleſtium. error Ariſtotelis, parte ſecunda, q.4. pag.239.col.2.C

Angelos eſſe productos vnum ab alio, ſecundum à primo. error Algazelis. pag.239.col.2.E

Angelos eſſe decem tantum. error Algazelis, ibidem. pag.240.col.1.A

Angelos, apoſtolos, & beatos omnes eſſe ſchiſmaticos hæreſis. parte ſecunda, quæſtione decima. pag.264.col.1.A

Angelorum in natura non dici ſecũdum nec tertium, verba ſunt ſancti Baſilij in recto ſenſu intelligenda.par.2.q.18. pag.304.col.1.C

Animas defunctorum circulariter in diuerſa corpora migrare. fuit error philoſophorum. pag.238.col.1.D

Animam vniuſcuiuſque, tamdiu in corpore permanere, quamdiu ex naturę decreto eſt in eo manſura. philoſophorum dogma fuit.par.2.q.4. pag.238.col.1.D

Animum eſſe Deum commorantem in omnibus. error philoſophorum fuit, par.2.q.4. pag.238.col.2.A

Animę partem vnam eſſe æternam, alteram vero temporalem. aliquorum philoſophorum opinio fuit, par. 2.q.4. pag.238.col.2.A
Animam nihil aliud quàm corpus eſſe, & vnà cum corpore mori. error philoſophorum multorum fuit, par.2.q.4. pag.238.col.2.B
Animas cęleſtium orbium ab intelligentijs eſſe productas, & intelligentiam vnam ab alia. error Auicennæ. pag.239.col.2.A
Animas humanas productas eſſe ab vltima intelligentia. error Auicennę par.2.q.4. pag.239.c.2.A.B
Et Algazelis, ibidem. n.10. pag.240.col.1.A
Animam intellectiuā & corpus non conſtituere quid tertium alio modo, quàm ex cęlo & eius motore conſtituatur. error Auerrois, ibidem. pag.239.col.1.D
Animam hominis per imaginationem operari in corpore alieno. error Auicennæ, ibidem. pag.239.col.2.B
Et Algazelis. pag.240.col.1.C
Animæ ſeparatæ pœnam eſſe ſeparationem ab intelligentia. error Algazelis, parte 2.q.4. pag.240.col.1.B
Animam ſeparatam non pati pœnam ſenſus, ſed damni ſeparationis ab vltima intelligentia. error Algazelis. pag.240.col.1.B
Animam corpori coniunctam non ſentire dolorē niſi ex ſeparatione ab vltima intelligentia. error Algazelis. pag.240.col.1.B
Animæ impreſsionem in aliud corpus tranſire, &c. error Algazelis. nu.18. pag.240.col.1.C
Animas non eſſe ſpiritus. error Sadducæorum, parte 2.q.5. pag.242.col.2.C
Animam de natura Dei eſſe. hęreſis Gnoſticorum. par.2.q.6. pag.243.col.2.D
Et Manichæorum. par. & quæſt. eadem. n.31. pag.244.col.2.A
Animas in principio à Deo creatas peccaſſe, &c. hæreſis Origenis, par.2.q.6. pag.244.col.2.D
Animam hominis mori ſimul cum corpore. hæreſis Arabicorum, par.2.q.6. pag.245.col.2.A
Animam eſſe corpoream. hæreſis Tertulliani, par.2.q.6.n.60. pag.245.col.2.A
Animas peccatorum in dæmones conuerti. hæreſis Tertulliani, ibidem. pag.245.col.2.A
Animam rationalem non eſſe vere & per ſe corporis humani formam. hęreſis. par.2.q.7. pag.249.col.2.A
Animam non indigere lumine quo ad Dei viſionem eleuetur. hæreſis Begardorum, ibid. pag.249.col.2.D
Animas iuſtorum & ſanctorum non viſuras diuinam eſſentiam ante corporum ſuorū reſumptionem. hæreſis, par.2.q.8. p.251.c.1.C.D.E.& 2.A.B.C.D
Animas decedentium in mortali, non ſtatim poſt mortem ad infernum deſcendere. hæreſis. pag.251.col.2.C
Animas hominum migrare de corpore in corpus in aues & bruta. hęreſis Manichæorum, parte ſecunda, q.13. pag.274.col.2.C
Animas defunctorum ſtatim paradiſum, vel infernum adire, & nullas, purgatorum. hęreſis Valdenſium, parte 2.q.14. pag.279.col.1.A
Antichriſti aduentum futurum circa an. Domini 1360. error Bartholomæi Ianoue. par. 2.q.11. pag.267.col.1.A
Et ſecundum alios, anno 1335. par.2.q.15. pag.263.c.2.A.B
Antichriſti tempore ceſſatura in Eccleſia eccleſiaſtica ſacramenta. error eiuſdē Bartholomęi. pag.267.col.1.A
Antichriſti erroribus immobiliter adhęſuros Chriſtianos, qui ab eo ſeducētur. aſſertio temeraria eiuſdem. pag.267.c.1.A.B
Antichriſtum maiorem & minorem futuros, &c. Begardorum error, par.2.q.15. pag.285.col.2.A
Apoſtatas pęnitentes non eſſe recipiendos. hæreſis Nouatiani, parte 2.q.6. pag.244.col.2.B
Apoſtolorum ſucceſſores ſe eſſe. hęreſis Valdenſium, par.2.q.14. pag.279.col.1.C
Apoſtolos & Chriſtum nihil habuiſſe, etiam in communi. Begardorum error, par.2.q.15. pag.282.col.1.D
Apoſtolos non potuiſſe habere aliquid in communi ſine peccatoeorundem. Begar. error. pag.282.col.1.D
Apoſtolos nullum ius vtendi, donandi, vendendi habuiſſe in his, quæ habuiſſe dicuntur. hęreſis eſt dictorum Begardorum, par.2.q.15. pa. 286.c. 1.B.C
Aquam ſolam in calice offerendam eſſe. hęreſis Aquariorum. par.2.q.6. pag.244.col.2.C
Archangelorum opus eſſe rerum conditarum vniuerſitatem. hęreſis Archonticorum, parte ſecunda, q.6. pag.244.col.1.A
Attributa diuina, vt ſapientia, bonitas, &c. non eſſe in Deo vere & realiter, ſed ęquiuoce & cauſaliter. error Rabbi Moſis, par.2.q.4.n.2. pag.240.col.2.C

B

Baptizatos rebaptizari debere. hęreſis Nouatianorum, & Donatiſtarū, parte ſecunda, quæſtione ſexta. nu.34. pag.244.col.2.B.& 245.col.1.C
Baptiſmum nō eſſe tam paruulis quàm adultis perfectum remedium ad ſalutem. hęreſis, parte 2.q.7. pag.249.col.2.B
Baptiſmo non conferri gratiam informantem, & virtutes. hęreſis, par.2.q.7. pag.249.col.2.B
Beatitudinem hominis ſitam eſſe in cognitione vltimę intelligentię, & naturaliter haberi poſſe. error Algazelis, par.2.q.4.nu.12. pag.240.col.1.B
Beatitudinem finalem ita poſse in hac vita ab homine haberi ſicut habebitur in alia. hęreſis Begardorum, par.2.q.7. pag.249.col.2.D

Beguinos quoſdam pro hæreticis damnatos, fuiſſe martyres, &c. Begardorum error, parte ſecunda, q. 15. pag. 283. col. 1. D
Beguinos eſſe Eccleſiam Dei, & quotquot eorum dogmata recipiūt. hæreſis eſt Beguinorum, parte 2. q. 15. pag. 283. col. 2. E
Beguinorum ſeu Begardorum errores alios. Vide parte ſecūda, quæſtione 15. & infra verbo, Eccleſia. verbo, Papa. verbo, Petr. Ioannes.
Blaſphemauerit qui ſemel, eū non poſſe non blaſphemare, Verba ſunt ſancti Cyrilli ſane accipienda, parte 2. q. 18. pag. 304. col. 1. A

C

Cain adorandum eſſe. hæreſis Cainanorum, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. B
Cœlum æternum eſſe atque ingenitum. error Ariſtotelis, parte 2. q. 4. pag. 238. col. 2. C
Et Algazelis, parte & quæſtione eadem. pag. 239. c. 2. D. E
Cęlum eſſe animatum anima intellectiua. error Ariſtotelis, parte 2. q. 4. pag. 238. col. 2. E
Et Rabbi Moſis. ibi. pag. 240. col. 2. E
Cęlum eſſe animal Deo obediens, cuius motus eſt ab anima ipſius. error Auicennę, parte 2. quæſt. 4. pag. 239. col. 1. E
Cęleſtia corpora ab animabus ipſorum eſſe producta. error Auicennę, parte 2. q. 4. n. 7. pag. 239. col. 2. A
Cęleſtibus corporibus ſubeſſe motus voluntatis. error Alchindi, par. 2. q. 4. pag. 240. col. 1. E
Cęleſtes influxus dominari humanis operationibus à principio vſque ad finem earum. error Alchindi. num. 9. pag. 240. col. 2. A
Carnis eſum execrandum eſſe. hæreſis Tatiani. par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. D
Carnis humanæ ſubſtantiam à diabolo eſſe. hęreſis Patritianorum, ibidem. pag. 245. col. 1. B
Caſtitatem atque continentiam eſſe virtutem, negarunt multi philoſophorum, parte ſecunda, q. 4. pag. 238. col. 1. E
Characteres vim naturalem habere ad ea, ad quę ordinantur. error Alchindi, parte ſecunda, q. 4. pag. 240. col. 2. A
Charitatem eouſq; auctam fuiſſe, vt quę ſuapte natura ſunt peccata, fieri poſſent ſine peccato. hęreſis Almarici, parte 2. q. 7. pag. 249. col. 1. B
Charitatem & alias virtutes à nullo viatore haberi poſſe. hęreſis, par. 2. q. 10. pag. 263. co. 2. D
Charitate ſemota diligi poſſe Deum meritorie, & obtineri vitam ęternam. hęreſis. pag. 263. col. 2. D
Chriſtianos garrulos eſse, & ſine ratione duci. calumnia eſt Auerrois aduerſus nos, parte ſecūda, q. 4. pag. 239. col. 1. A
Chriſtianum populum totum duci in infernum; & talem fidē habere qualis eſt fides dęmonū. error Arnaldi, parte 2. q. 11. p. 265. c. 1. E. & 2. A
Chriſtum Dominum noſtrum non fuiſse vere paſsum. hæreſis Baſilidis, parte 2. q. 6. pag. 243. col. 2. C
Chriſtum fuiſse hominem tantum ex vtroque ſexu progenitum. hęreſis Carpocratis. pag. 243. col. 2. D
Et Photinianorum & Hebionitarum. pag. 244. col. 2. C
Chriſtum non aſsumpſiſse corpus de beatiſsima Virgine. hæreſis Valentini, par. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. E
Chriſtum non in veritate Deum, ſed in phantaſia hominem apparuiſse. hæreſis Apellis. pag. 244. col. 1. A
Chriſtum non ſemper fuiſſe, ſed à Maria ſumpſiſſe initium. hæreſis Pauli Samoſateni. pag. 244. col. 1. A
Chriſtum eſse Patrem & Spiritum ſanctum. hęreſis Noeti & Sabelij, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. E
Chriſtum aſsumpſiſse corpus ſine anima. hęreſis Appollinaris. pag. 245. col. 1. A
Chriſtum eſse filium Dei adoptiuum, non autem naturalem. hæreſis Bonoſianorum. pag. 245. col. 1. C
Chriſtum non eſse eundem Dei & Virginis filium. hęreſis Neſtorij parte 2. q. 6. nu. 64. pag. 245. col. 2. C
Chriſtum poſt incarnationem non habuiſse duas naturas, ſed tantum diuinā. hęreſis Eutychetis & Acephalorum. ibid. nu. 66. pag. 245. col. 2. D
Chriſtum habuiſse poſt incarnationem naturam vnam ex duabus diſsultātem. hęreſis Theodoſianorum & Cainanorum. pag. 245. col. 2. D
Chriſtum ignorare diem iudicij. hęreſis Agnoitarum. pag. 245. col. 2. E
Chriſtum quatenus eſt homo, non eſse aliquid. hęreſis parte 2. q. 7. pag. 249. col. 2. C
Chriſtum non aſsumpſiſse animam rationalem, quę vere ſit forma corporis eius. hęreſis. pag. 249. col. 2. A
Chriſtum fuiſse adhuc viuum quando lancea percuſsus fuit, &c. hęreſis Pet. Ioan. par. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. A
Et parte ſecunda, quęſtione nona. pag. 254. col. 1. C
Et parte ſecunda, quęſtione quintadecima. pag. 284. col. 2. C
Chriſtum & Apoſtolos nihil habuiſse nec in proprio, nec in communi. hęreſis Begardorum, parte 2. q. 8. pag. 251. col. 1. A
Chriſtum & Apoſtolos in his quę habuiſse dicuntur, nullū ius habuiſse, ſed tantū vſum facti. hęreſis Beguinorum & Fraticellorum, par. 2. q. 8. pag. 251. col. 1. A
Et parte ſecunda, quęſtione quintadecima. pag. 286. c. 1. B. C
Chriſti humanitatem tātum poſse, & tam altam eſse quantum eius diuinitas. hęreſis Arnaldi. parte 2. q. 11. pag. 265. col. 1. D

Chriſti animam quamprimum fuit vnita diuinitati, ſciuiſſe omnia quæ deitas ſcit. error Arnal di. ead. quæſt. pag. 265. col. 1. E
Chriſtum & Apoſtolos non fuiſſe perfectos in vita contemplatiua. error Ioan. de Parma. parte ſecunda, quæſtione nona. pag. 255. col. 1. D
Chriſto ita leue fuiſſe dolores ſuſtinere ſicut dicere. Articulus 45. Raymũdi Lull. parte ſecun da, quæſtione nona. pag. 257. col. 2. B
Chriſti diuinitatem pœnam eius ſenſiſſe. Artic. 46. eiuſdem. pag. 257. col. 2. B
Chriſti corpus in Cruce fuiſſe mortuum per ſeparationem animæ ab ipſo, & viuum per vnionem diuinitatis. Articulus 47. eiuſdem. pag. 257. col. 2. B
Chriſtus mortuus erat homo, &c. Articulus 48. eiuſdem. pag. 257. col. 2. C
Chriſtum non fuiſſe verum hominem, nec habuiſſe veram carnẽ, nec vere paſſum. hæreſis Manichęorum, par. 2. q. 13. pag. 274. col. 2. A
Chriſtum fuiſſe hominem tantum, ſed neque mortuum, nec reſurrexiſſe. opinio eſt Sarracenorum, parte 2. q. 21. pag. 306. col. 2. A
Circunciſionem & legem veterem vnà cum Euangelio ſeruandam. hęreſis Nazaręorum, Cherinti & Hebionis, par. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. D E. & pag. 244. col. 2. C
Clauſtrales omnes extra charitatem eſſe, & damnari. error Arnaldi, parte 2. q. 11. pag. 265. col. 2. A
Coitum vnuiuſcuiuſq; cum qualibet licitum eſſe, cum caro ſtimulat. hęreſis Valdenſium, parte ſecunda, q. 14. pag. 279. col. 1. B
Confeſsionem factam fratribus iterandam coram proprio ſacerdote. Articulus Ioannis de Poliaco damnatus parte 2. q. 8. pag. 250. col. 2. B
Confeſsiones audiendi facultatem non poſſe conferri à Papa alicui, ita, vt confeſſus eidem non teneatur etiam eadem peccata proprio ſacerdoti confiteri. Articulus Ioannis de Poliaco. pag. 250. c. 2. B. C
Confeſsionem peccatorum factam ſacerdotibus Rom. Eccleſię, nihil valere ad ſalutem. hęreſis Manichęorum, parte 2. q. 13. pag. 274. c. 1. D. E
Confirmationis ſacramento nolenti aſſentiri, non valere ſacramentum baptiſmi. error Raymũdi Lull, parte ſecunda quæſt. 9. pag. 259. col. 2. D
Confirmationis ſacramento tolli peccatum originale, videtur tenuiſſe Raymundus Lull, parte ſecunda, quæſt. 9. pag. 259. col. 2. D
Coniurationes vi naturali efficaces eſſe in affectibus humanis. error Algazelis, parte ſecunda, quęſtione quarta. pag. 240. col. 2. B
Corporis partes inferiores à diabolo eſſe. hæreſis Paternianorum, parte 2. q. 6. pag. 245. col. 2. A
Creatores corporum eſſe Angelos, fuit quorundam philoſophorum error. parte ſecunda, quæſtione quarta. pag. 238. col. 1. D
Creationem, ideſt, productionem ex nihilo non dari, multorum philoſophorũ error fuit, parte ſecunda, q. 4. pag. 239. col. 1. A
Creaturam non eſſe à Deo, ſed à ſuperna quadam virtute. hæreſis Simonis Magi, parte ſecũda, quæſt. 6. pag. 243. col. 2. B
Creaturam non cooperari creatori. Dictum ſancti Athanaſij recte interpretandum, parte ſecũda, quęſt. 18. pag. 305. col. 2. D
Credere teneri vnumquemque ſe Chriſti membrum eſſe, &c. hæreſis Almarici, parte ſecunda, quæſtione ſeptima. pag. 248. col. 2. E

D

Damnatos multo pauciores futuros quàm electos. Articulus 76. Raymundi Lull, parte ſecunda, quęſtione nona. pag. 258. col. 2. E
Damnari neminem poſſe, qui beati Franciſci habitũ geſtet. hæreſis Arnaldi Montanerij. parte ſecunda, quęſtione vndecima. pag. 267. col. 1. E
Dæmones abſque peccato venerari poſſe dulia, ſi deſit prohibitio Eccleſię. hęreſis. parte ſecũda, quæſtione decima. pag. 263. col. 2. A
Dæmonibus ſacrificantes melius excuſari ab idololatria, quàm adorantes imaginẽ Chriſti. hęreſis, parte 2. q. 10. pag. 263. col. 2. A
Dæmonibus de iure naturæ adorationem deberi. hæreſis, par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. B
Decimas nõ eſſe ſoluẽdas ſacerdotibus, aut Pręlatis Romanę Eccleſię, &c. hęreſis Pſeudoapoſtolorum, parte 2. q. 21. pag. 269. col. 2. E
Decreta Romanorum Pontificum de ieiunijs, & de feſtis obſeruari non debere. hęreſis Valdẽſium, parte ſecunda, q. 14. pag. 278. col. 2. C
Defunctos ſacrificij oblatione non adiuuari. hæreſis Aerianorum. parte ſecunda, quęſtione ſexta. pag. 244. col. 2. D
Deſperationem, & nihil aliud, poſſe impedire veniam peccatorum. Articulus 75. Raymundi Lull, parte 2. q. 9. pag. 258. col. 2. D

Deum

Deum nihil agere,fuit aliquorum philoſophorum blaſphemia.par.2.q.4.num.14. pag.238.col.2.B
Deum non poſſe alium mundum producere.error Ariſtotelis.num.7. pag.238.col.2.C
Deum nihil non facere immediate.error Ariſtotelis. pag.238.col.2.D
Deum non habere curam indiuiduorum,neque prouidentiam rerum inferiorum. error Auerrois.par.2.q.4. pag.239.col.1.B
Deum non eſſe trinum in perſonis.error Auerrois.par.2.q.4. pag.239.col.1.C
Deum non præcedere creaturas duratione.error Auicennæ.par.& q.ead.nu.3. pag.239.col.1.D
Deum eſſe non poſſe immediate auctorem & productorem niſi vnius, nempe intelligentiæ primæ.error Auicennæ.par.& q.ead.num.5. pag.239.col.1.E
Deum non cognoſcere ſingularia in propria forma.error Auicennæ. pag.239.col.2.C
Et Algazelis. pag.240.col.1.A
Deum nihil agere niſi diſpoſitione præuia materiæ. error Algazelis parte 2.q.4. pag.240.col.1.C
Deum non permittere mala fieri vt inde bona eliciat. error Algazelis.par.2.q.4. pag.240.col.1.A
Deum nihil concedere hominibus propter preces ad eum factas.error Alchindi. pag.240.col.1.D
Deum non placari per preces & ſacrificia.error Alchindi. pag.240.col.2.A
Deo multa eſſe impoſsibilia,vt q̄ accidens ſit ſine ſubiecto.error Rabbi Moſ.par.2.q.4. pag.241.col.1.A
Deos duos eſſe,qui ſunt rerum principia,alterum bonum,alterum iuſtum.hęreſis Marcioniſtarum.par.2.q.6. pag.244.col.1.C
Deum habere membra humana.hæreſis Antropomorphitarum.par.2.q.6.num.32. pag.244.col.2.A
Deum non facere mala pœnæ.hæreſis Colluthianorum.par.2.q.6. pag.245.col.1.B
Deum creaſſe mala.hæreſis Florinianorum.par,2.q.6. pag.245.col.1.C
Deos tres eſſe in Trinitate.hæreſis Tritheitarum.par.2.q.6. pag.245.col.2.E
Deum habere multas eſſentias.error Raym. Lull.par.2.q.9. pag.255.col.2.E
Dei eſſentiam eſſentiare,& naturam naturare,&c.Raym.Lull.aſſertio. pag.255.col.2.E
Deo naturale eſſe ſicut intelligere & amare,ita bonificare,& æternificare.error eiuſdem. pag.256.col.1.B
Dei ſubſtantiam ſe habere vt ſuppoſitum æternans,vt de ſe producat æternum bonum. pag.256.col.1.B
Dei patris eſſentiam generare filium.hæreſis eiuſdem. pag.256.col.1.D
Dei filij eſſentiam totam genitam eſſe. hæreſis eiuſdem.eadem q.9. pag.256.col.1.E
Deum patrem eſſe patrem æternitatis. pag.256.col.1.D
Deum patrem eſſe multiplicabilem. pag.256.col.1.E
Deum qui eſt filius deitatis eſſe patrem hominis deificati,&c.hæreſis eiuſdem. pag.256.col.2.A
Deum poſt peccatum hominis in mundo populum non habuiſſe. Artic.58.Raym.par.2,q.9. pag.258.col.1.C
Deum non poſſe adiuuare peccatorem, dum ſuum intelligibile & amabile ſunt infirma.Artic.60.Raym. pag.258.col.1.D
Deo æque placere mala atque bona.hęreſis.par.2.q. 10. pag.263.col.2.C
Deum patrem ſolum eſſe optimum,filium eſſe bonum in primo gradu,ſpiritum ſanctum in ſecundo.hæreſis. pag.264.col.1.A
Deos duos eſſe vnum benignum inuiſibilium creatorem,& alterum malignum creatorem viſibilium.hæreſis Manichęorum.par.2.q.13. pag.273.col.2.E
Dei filium { Aſſumpſiſſe humanam naturam in ſua eſſentia,aſſumpſiſſe hominem. / Eſſe in patre vt in ſua imagine, / Eſſe filium paternæ eſſentiæ, / Habere vt propria,quæ ſunt propria patris. / Dicta ſunt doctorum Græcorum ſane accipienda.par.2.q.18. } pa.303.c.2.D.E
Deum feciſſe hominem Deum, Verba ſunt S. Athanaſij declarata à S. Thoma.2.par.q. 18. pag.303.col.2.E
Differentiam maiorem eſſe inter naturam diuinam,& humanã in Chriſto,quàm ſit aliqua differentia inter creatorem & creaturam.Artic.42.Raymundi Lull.par.2.q.9. p.257.c.1.E.c.2.A
Diſpenſari non poſſe à Papa in voto caſtitatis ex aliqua etiam vrgentiſsima cauſa.Begardorum error 31.par.2.q.15. pag.284.col.1.C
Diuinas perfectiones,vt ſanctitas,bonitas,&c,non dicere in Deo aliquid poſitiue,ſed per remotionem.error Auicennæ.par.2.q.4. pag.239.col.2.C
Et Alchindi. pag.240.col.1.E
Diuinas perſonas diſtingui maiori diſtinctione,quæ poſsit eſſe.error Raymundi Lull. pag.256.col.2.D
Diuinę pſonę quatenus ſunt vna eſſentia,ita ſunt veraciter homo per incarnationẽ,ſicut filius. pag.256.col.2.E
Diuinam eſſentiam genitam eſſe in filio,ſpiratam in ſpiritu ſancto,conceptam & natam de Virgine,factam hominem. Dicta ſunt S. Athanaſij pie exponenda.2.par.q.18. pa.303. c.2.D.E
Diuinitatem factam eſſe hominem. Verba ſunt ſancti Athanaſij. pag.303.col.2.E
Docere alios ſpiritualia nullum ſimplicem hominem eſſe idoneũ, niſi qui pedibus nudis incedat.error Ioannis de Parma.par.2.q.9. pag.254.col.2.C

E

ECcleſiam, cui Romanus Pontifex præeſt, eſſe Eccleſiam carnalem, ſceleribus maculatam,

tam,&c.hæreſis Begardorum & Beguinorum.par.2.q.8. pag.250.col.2.C
Et par.2.q.16. pag.291.col.1.E
Eccleſiam nondum peperiſſe filios,&c.error Ioan.de Parma,par.2.q.9. pag.254.col.2.C
Eccleſiam Romanam non eſſe Dei Eccleſiam,ſed reprobatam. hæreſis Pſeudoapoſtolorum. par.2.q.12. pag.269.col.1.E
Eccleſiam Romanam eſſe meretricem,quæ à fide apoſtatauit.hæreſis Pſeudoapoſtolorum. pag.269.col.1.E
Et Manichæorum nouorum.par.2.q.13. pag.274.col.1.A
Eccleſiam conſecratam non plus valere ad orandum Deum,quàm ſtabulum porcorum.hęreſis Pſeudoapoſtolorum.par.2.q.12. pag.270.col.1.B
Eccleſiam ſpiritualem & veram eſſe ipſos Begardos.hæreſis Begardorum & Beguinorum.par. 2.quæſt.16. pag.291.col.1.E
Eleemoſyna magis repræſentari paſsionem Chriſti,quàm in ſacramento altaris.error Arnaldi. par.2.q.11. pag.265.col.2.C
Euangelium Chriſti non eſſe euangelium regni,nec ædificatorium.hęreſis Ioã.de Parma.par. 2.q.9. pag.254.col.2.B
Euangelio Chriſti aliud euangelium ſucceſſurum.hæreſis eiuſdem. pag.254.col.2.B
Euangelium Chriſti neminem ad perfectum perducere.hęreſis eiuſdem.ibi. pag.254.col.2.B
Euchariſtiæ ſacramento realem ſui corporis præſentiam ſubtrahere D.N.Ieſum Chriſtũ,ſi in lutum proijciatur:vel ſi
A Bruto ſumatur,aut corrodatur:vel
Cum primum dentibus ſumentium teritur.errores damnati.par.1. p.44.c.1.A.B.C.D
Euchariſtiæ ſacramentum non continere verum corpus & ſanguinem D.N.Ieſu Chriſti.hęreſis Berengarij.par.2.q.6. pag.246.c.1.B.C
Euchariſtiæ ſacratiſsimæ,cum adoranda proponitur,non eſſe aſſurgendum. hæreſis Begardorum.par.2.q.7. pag.249.col.1.E
Euchariſtiam confici non poſſe in azimo,ſed tantũ in pane fermentato.Græcorum eſt hęreſis. par.2.q.18. pag.303.col.2.B

F

Fidei articulum eſſe vt credat vnuſquiſque ſe membrum Chriſti eſſe. error Almarici. par. 2.q.7. pag.248.col.2.E
Fidei articulos omnes, & Eccleſiæ ſacramenta poſſe rationibus demonſtratiuis probari. error Raymundi Lull.par.2.q.9. pa.260.c.1.D.E
Fidem errare poſſe,&c.error Raymundi Lull. pag.260.col.1.E
Fidelem eſſe non poſſe qui ſit ſine charitate.hæreſis par.2.q.10. pag.263.col.2.D
Fidei ſymbolum non eſſe recipiendum.hæreſis Valdenſium.par.2.q.14. pag.279.col.1.C
Fidem non eſſe nobis per Angelos miniſtratam. Dictum eſt S. Athanaſij congrue interpretandum.par.2.q.18. pag.304.col.1.A
Filium Dei eſſe Patri diſsimilem,&c.hæreſis Aetianorum.par.2.q.6. pag.244.col.2.D
Filium Dei non poſſe videre Patrem,nec Spiritum ſanctum videre Filium.hęreſis Origenianorum.par.2.q.6. pa.244.col.2.D
Filium Dei non eſſe Patri coæternum & eiuſdem naturæ cum Patre. hæreſis Arij. parte 2. quæſt.6. pag.245.col.1.A
Filium eſſe in Patre vt vas minus in maiore.hæreſis Metangiſmontarum. pag.245.col.1.B
Filium Dei cum accepit naturam humanam, produxiſſe perſonam hominem in ſua perſona. Artic.32.Raymundi Lull.par.2.q.9. pag.257.col.1.A
Filium Dei eſſe bonum ratione bonitatis Mariæ,quæ eſt bona per naturam.hæreſis Raymundi Lull.ibidem. pag.257.col.2.E
Formas omnes eſſe à datore formarum,videlicet,ab vltima intelligentia.error Auicennæ. par. 2.q.4. pag.239.col.2.B
Fornicationem ſimplicem non eſſe de iure naturæ malam & peccatum,ſed propter inobedientiam legis.error Rabbi Moſis.par.2.q.4.num.11. pag.241.col.1.B
Franciſci ſanctiſsimi habitum geſtantem non poſſe damnari.error Arnaldi Montanerij.par.2. quæſt.11. pag.267.col.1.E
Franciſcum ſanctiſsimum ſemel ſingulis annis deſcendere in Purgatorium,&c. pag.267.col.1.E
Franciſci regula eſt illa vita,quam Chriſtus in hoc mundo ſeruauit.error Begardorum 6. par. 2.q.15. pag.282.col.2.A
Franciſci regulam eſſe Euangelium Chriſti.Begardorum error ix. pag.282.col.2.B
Franciſci regulæ nihil addi vel adimi poſſe à Papa,&c.Begardorum error xj. pag.282.col.2.C
Futurorum ac præteritorum notitiam plene haberi poſſe ex cognitione cæleſtium corporum. error Alchindi.par.2.q.4. pag.240.col.1.D

G

Generationem & corruptionem neque incœpiſſe vnquam, neque deſituram. error Ariſtotelis. par. 1. q. 4. pag. 238. col. 2. D
Gondiſſaluum hęreſiarcham eſſe Dei filium in cælis ab ęterno genitum. hęreſis Nicolai de Calabria. par. 2. q. 11. pag. 266. col. 2. B
Gondiſſaluum prædictum nunquam moriturum. pag. 266. col. 2. C
Gondiſſaluum ſuis orationibus in die iudicij liberaturum omnes damnatos. hæreſis eiuſdem. pag. 266. col. 2. C
Græcorum receſſum ab Eccleſia Romana fuiſſe bonum. hęreſis Ioannis de Parma parte 2. quęſt. 9. pag. 254. col. 2. E
Gręcos magis ambulare ſecundum ſpiritum quàm Latinos. error. pag. 253. col. 1. A
Gregorium 11. qui doctrinam Raymundi Lull, vt hæreticam in multis articulis damnauit, turpiter erraſſe. error 11. Lulliſtarum. par. 2. q. 9. pag. 261. c. 1. B. C

H

Hæreſi deſerta ad Eccleſiam redeuntes non eſſe recipiendos. hęreſis Luciferianorum. par. 2. quæſt. 6. pag. 245. col. 1. D
Hæreticos interficientes eſſe vitioſos, &c. error Raymundi Lull, parte 2. q. 9. pag. 260. col. 2. A
Hæreſes de ſe non eſſe dogmata hæreticorum Arij, Sabelij & ceterorum, niſi apud eum qui illa elegit animo pertinaci. Articulus damnatus. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 1. E
Hominem primum non dari. error Ariſtotelis. par. 1. q. 4. pag. 238. col. 2. E
Hominis perfectionem totam & ſcientiam manare ab intelligentia vltima. hæreſis Algazelis. parte 2. q. 4. pag. 240. col. 1. B
Hominem per vires naturæ poſſe vitare omnia peccata, & adimplere omnia monita Prophetarum. error Rabbi Moſis. par. 2. q. 4. pag. 241. col. 1. B
Hominem quantumuis peccatorem poſse qua hora voluerit eſse amicum Dei. Artic. 62. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 258. col. 1. E
Hominem conſequi poſse virtutem pro ſua voluntate. Artic. 65. Raymundi. pag. 258. col. 2. A
Hominem poſse habere de ſpe & charitate quantum voluerit. Artic. 69. Raym. pag. 258. col. 2. B
Hominem per virtutes morales poſse peruenire ad ſalutem, & habere tantam gloriam in paradiſo, quantam voluerit. Artic. 70. eiuſdem. pag. 258. col. 2. B
Hominem peccare ſi non facit totum bonum quod poteſt. Artic. 73. Raymundi. pag. 258. col. 2. D
Homines ferme omnes futuros ſaluos. Artic. 76. Raym. par. 2. q. 9. pag. 258. col. 2. E
Homines omnes obligari ad matrimonium vel ad religionem. Artic. 91. Raym. par. 2. q. 9. pag. 259. col. 2. E
Hominem damnare ad mortem nunquam licere. hæreſis Valdenſium. par. 2. q. 14. pag. 278. col. 1. C
Hoſtia conſecrata ſi cadat vel proijciatur in lutum, deſinere in ea eſſe corpus Chriſti? Et
Si à mure aut bruto ſumatur. Item
Cum primum dentibus teritur. Articuli damnati. par. 2. q. 10. pag. 263. c. 1. B. C
Humanum eſſe, nobilius eſſe quàm angelicum. Artic. 33. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 257. col. 1. B
Humana natura ſi potuiſset, repugnaſset incarnationi Filij Dei. Artic. 36. eiuſdem. pag. 257. col. 1. C
Humanam Chriſti naturam Deo in omnibus bonis ęquari. hæreſis Arnaldi. par. 2. q. 11. pag. 265. col. 1. D

I

Imaginem primi parẽtis à Chriſto amotam fuiſſe. Dictum eſt S. Athanaſij apte intelligendũ. par. 2. q. 18. pag. 303. col. 2. E
Immunditiam corporis, interiorem animi immunditiam patere. error Phariſæorum. parte 2. quæſt. 5. pag. 242. col. 2. B
Impeccabilem reddi poſſe hominem in hac vita. hęreſis Begardorum, par. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. C
Indulgentiam peccatorum nihil aliud impedire poſſe, quàm deſperationem. Artic. 75. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 258. col. 2. D
Indulgentias nullius valoris eſſe. hæreſis Valdenſium. par. 2. q. 14. pag. 278. col. 2. D
Infidelium conuerſionem qui totis viribus non procurat, errare, & eſſe ſine charitate. Articulus 74. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 258. col. 2. D
Inimicos odiſſe licitum eſſe. error Phariſęorum. par. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. C
Inobedientem præceptis Dei vel Eccleſiæ cenſendum eſſe hæreticum. hæreſis. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. C
Intellectum vnum eſſe in omnibus hominibus. error Auerrois. par. 2. q. 4. pag. 239. col. 1. C
Intelligentiam ſuperiorem creare inferiorem. error Auicennæ. par. 2. q. 4. pag. 239. col. 2. B
Intelligentias non eſſe prauitatis & malitię capaces. error Auicennæ. par. 2. q. 4. pag. 239. col. 2. B
Intelligentias tot eſſe, quot orbes cæleſtes. error Auerrois & Ariſt. par. 2. q. 4. pag. 239. col. 2. C
Intelligentias eſſe tantum decem. error Algazelis par. 2. q. 4. pag. 240. col. 1. A

Intelligen-

Intelligentiam vltimam pręeſſe omnibus inferioribus rebus. error Algazelis. parte 2.q.4. pag.240.col.1.A
Intellectualem naturam eſſe naturaliter in ſeipſa beatam. hęreſis Begardorum. par.2.q.7. pag.249.col.2.D
Ioachim abbatis doctrinam excellere doctrinam Chriſti. hæreſis Ioannis de Parma. parte 2. quæſtione nona. pag.254.col.2.A
Ioannem xxij. factum fuiſſe hęreticum in condendo conſtitutionem, Quorundam. Begardorũ error 14. parte 2.q.15. pag.282.col.2.D
Iudicij die non comparituros omnes homines ante Chriſtum vt reddãt rationem, &c. hęreſis. parte 2.q.8. pag.251.col.2.D
Iudæ deſperationem tantum placuiſſe Chriſto, quantum Petri cõtritionẽ. hæreſis. par.2.q.10. pag.263.col.2.C
Iudæos in iudaiſmo perſeuerantes liberandos, &c. error Ioannis de Parma. par.2.q.9. pag.254.col.2.C
Iurare nunquam licitum eſſe. hæreſis Begardorum & Valdenſium. par.2.q.8. pag.250.col.2.E
Et parte ſecunda, q.14. pag.278.col.2.C
Et parte ſecunda, q.16. pag.291.col.2.C
Iuſtificationem hominis per circuncisionem & opera legis fieri. error Iudæorum. par.2.q.22. pag.308.col.1.A

L

LAicos non teneri aliquem articulum explicite credere. hæreſis. par.2.q.10. pag.263.col.2.B
Laicos tam viros, quàm mulieres, qui ſint de ſecta ipſorum, poſſe cõſecrare, & cõfeſsiones audire. hæreſis Valdenſium. par.2.q.14. p.278.c.2.C.D.E
Legem veterem cum Euangelio debere ſeruari. hæreſis Hebionitarum. par.2.q.6. pag.244.col.2.C
Liberum arbitrium hominis ſuis viribus poſſe diuina mandata implere. hæreſis Pelagij. parte 2.q.6. pag.245.col.2.B
Libidini plene ſatisfaciendum eſſe, cum ſtimuli carnis infeſtant. hæreſis Valdenſiũ. par.2.q.14. pag.279.col.1.B
Lotiones corporis munditiam à peccatis inducere. error Phariſæorum. par.2.q.5. pag.242.col.2.B
Et Sarracenorum. par.2.q.21. pag.306.col.2.A
Lulliſtas per doctrinam Raymundi reducturos alios ad fidem catholicam. error 6. Lulliſtarũ. par.2.q.9. pag.261.col.1.A

M

MAla in mundo prouenire de neceſsitate materiæ. error Algazelis. par.2.q.4. pag.240.col.1.A
Mali eſſe naturam quandam, & Deum malum. hæreſis Manichæorum. par.2.q.6. pag.244.col.2.A
Mala tantum placere Deo, quantum bona. hæreſis. par.2.q.10. pag.263.col.2.C
Mandata Dei ab homine poſſe per ſolas vires naturæ impleri. hæreſis Pelagij. par.2.q.6. pag.245.col.2.B
Mahometis ſectam eſſe æque catholicam, atque Chriſti fidem. hęrſis. par.2.q.21. pag.264.col.1.A
Mahometem fuiſſe ſanctum Dei prophetam. error Sarracenorum. par.2.q.21. pag.306.col.2.A
Mare vbi nunc eſt, aliquando fuiſſe ſiccum, & contra propter motus æternitatẽ. error Ariſtotelis. parte 2.q.4.nu.10. pag.238.col.2.D
Mariam ſanctiſsimã poſt Chriſti ortum Ioſeph fuiſſe commixtam. hęreſis Antidicomaritarũ & Heluidij. par.2.q.6.nu.46.& 57. pag.245.c.1.B.E
Mariam non Dei, ſed Chriſti vel hominis tantum matrem dicendam. hæreſis Neſtorij. parte 2. quæſt.6.nu.64. pag.245.col.2.B
Mariam Virginem eſſe bonam per naturam, & habere proprietatẽ per ſeipſam faciendi bonum. Articulus 51. Raymundi. par.2.q.9. pag.257.col.2.E
Mariam relaxare culpas, & peccata, & donare virtutes & merita, fidem, ſpem & charitatẽ. Articulus 52. Raymundi. pag.257.col.2.E
Mariæ voluntatem fuiſſe contra iuſtitiam, ſtultã & inobedientem, quia non dilexit filij ſui mortem. Artic.53. Raymundi. pag.258.col.1.A
Mariam Virginem nec profeciſſe, nec proficere potuiſſe in gratia: nec aliquid gratię in die Pentecoſtes conſecutam. Artic. damn. par.2.q.10. pag.263.col.1.C
Mariam non fuiſſe mulierem & veram matrem Chriſti. hęreſis Manichęorum recentiorum. par.2.q.13. pag.274.col.2.A
Martyrij deſiderio licere ſe ipſos occidere. hęreſis Circuncellionum. par.2.q.6.nu.53. pag.245.col.1.C
Materiam neceſſario requiri in omni factione noua. error Auicennæ. par.2.q.4. pag.239.col.1.D
Materiam non fuiſſe à Deo conditam. hæreſis Hermogenianorum, par.2.q.6. pag.244.col.2.A
Matrimonium eſſe malum & illicitum. hæreſis Durandi de Baldach. par.2.q.11. pag.265.col.2.E
Matrimonij & virginitatis nullam eſſe diſtantiam. hæreſis Iouinianiſtarum. par.2.q.6. pag.245.col.1.E
Mentem eſſe Deum, opinio fuit Meliſsi, & Varronis. par.2.q.4. pag.238.col.1.E
Mentiri licere contra proprium iuramentum, & ſectam ſuam quantũ poſſunt occultare. hæreſis Pſeudoapoſtolorum. parte 2.q.12. pag.270.col.1.B
Et Valdenſium. par.2.q.14. pag.278.col.2.C
Meſsiam verum in lege promiſſum nondum veniſſe. error Iudæorum. par.2.q.22. pag.308.col.1.A

Misericor-

Miſericordiæ opus magis placere Deo quàm ſacrificium altaris.error Arnaldi.par.2.q. 11. pag.265.col.2.B
Miſſas poſt mortem celebrari curantes non facere opus charitatis.error Arnaldi.par.2.q.11. pag.265.col.2.B
Miſſæ ſacrificio nihil ab homine de ſuo offerri, ne propriam quidem voluntatem. propoſitio Arnaldi. pag.265.col.2.C
Miſſæ ſacrificio Deum opere non laudari,ſed ore tantum.error Arnaldi. pag.265.col.2.C
Motum & tempus nunquam incœpiſſe,& in æternum duraturum.Ariſtotelis,& aliorum multorum error fuit,parte ſecunda,quæſtione quarta. pag.238.col.2.B
Mulieris oſculum eſſe mortale peccatum,non autem concubitum cum ea.hæreſis Begardorũ, parte ſecunda,quæſtione ſeptima. pag.249.col.1.E
Mulierem nunquam eſſe ab homine tangendam.hæreſis Manichæorum,parte 2.q.13. pag.274.col.2.D
Multitudinem eſſe non poſſe immediate ab vno.error Auicennæ,parte 2.q.4.n.3. pag.239. col.1. E
Et Algazelis,eadem quæſtione. pag.239.col.2.E
Mundum nunquam incœpiſſe,ſed fuiſſe ab æterno.error Ariſtotelis & aliorum philoſophorũ. parte ſecunda,quęſtione quarta. pag.238.col.2.C
Mundum non regi diuina prouidentia.error philoſophorum fuit,parte 2.q.4. pag.238.col.2.A
Mundi innouationem nullam futuram eſſe.error Rabbi Moſis.parte 2.q.4. pag.240.col.2.E
Mundum non à Deo,ſed ab Angelis factum.hæreſis Menandri,parte ſecunda,q.6. pag.243.col.2.C
Mundum propter peccatum primi hominis fuiſſe corruptum etiam quantum ad Angelos.Articulus 55.Raymundi,parte ſecunda,quęſtione nona. pag.258.c.1.A.B
Mundi finem futurum anno Domini 1335.error Arnaldi,parte ſecunda,q.11. pag.265.col.2.D

N

Neceſſario euenire cuncta,vt nihil ſperandum ſit aut timendum. error Alchindi,parte 2. quæſtione quarta. pag 240.col.1.D
Negantes Deum ore tantum metu ſuppliciorum,non peccare.hęreſis.par.2.q.10. pag.263.col.2.B
Noctis vigilias culpandas eſſe.hæreſis Nyctag.parte ſecunda,q.6. pag. 245.col. 2.B
Nuditatem Adami imitandam.hæreſis Adamianorum.parte ſecunda,q.6. pag.244.col.1.A
Nudos ſimul iacere poſſe in eodem lecto,& ſe mutuo tãgere in quauis parte,& deoſculari abſque peccato quemlibet virum & mulierem.hęreſis Dulcini & Pſeudoapoſtolorum,parte ſecunda,quæſtione duodecima. pag.270.col.1.A

O

Obedientiam ſe nulli hominum debere,nec etiam Romano Pontifici.hęreſis Pſeudoapoſtolorum,parte ſecunda,quæſtione duodecima. pag.269.col.2.B
Occidere hominem etiam via iuris nunquam licere.hæreſis Valdenſium,par.2.q.14. pag.278.col.2.C
Orationes,eleemoſynas,& huiuſmodi ſub ordine naturæ comprehendi.error Auicennæ parte ſecunda,quæſtione quarta. pag.239.col.2.D
Orationes ad Deum effuſas naturali quadam vi verborum & deſiderij humani efficaces eſſe.error Alchindi.ibi. pag.240.col. 1.D
Orantem Deum ſine charitate facere graue malum.Articulus 63.Raymundi.par.2.q.9. pag.258.col.1.E
Orationes & ſuffragia, quę fiunt pro defunctis nihil eis prodeſſe.hæreſis Valdenſium. parte 2. quæſtione decimaquarta. pag.279.col.1.A
Orationes nullas dicendas pręter orationem Dominicam, Pater noſter.hæreſis Valdenſium. pag.279.col.1.C
Ordine alio quocunque deſerto tranſiri poſſe licite ad eorum ordinem.error 7.Pſeudoapoſtolorum,parte ſecunda,q.12. pag.269.col.2.B
Ordines religioſorum ſacerdotum & prælatorum eſſe ad detrimentũ fidei.hæreſis Pſeudoapoſtolorum.parte ſecunda,quæſtione duodecima. pag.269.col.2.E
Oua,carnes & caſeum nunquam comedenda.hæreſis Manichæorum.par.2.q.13.error,12. pag.274.col.2.B

P

Panem ſolum & caſeum Deo eſſe offerendum.hæreſis Artotyritarum,par.2.q.6. pag.244.col.1.C
Papam eſſe vicarium Beati Petri.Articulus 54.Raymundi,par. 2.q.9. pag.258.col.1.A
Papales conſultationes ſolam humanorum operum ſcientiam continere. error Arnaldi, parte ſecunda,quæſtione vndecima. pag.265.col.2.C
Papam non poſſe à peccatis abſoluere,niſi eſſet par S.Petro in ſanctitate.hæreſis Pſeudoapoſtolorum,parte ſecunda,quæſtione duodecima. pag.269.col.2.D
Papam non poſſe eos excommunicare,nec eis quicquam pręcipere.hæreſis Pſeudoapoſtolorũ. ibidem. pag.269.col.2.B
Et Valdenſium,parte ſecunda,quæſtione decimaquarta. pag.278.col.2.B
Papam & prælatos diuitias habentes non eſſe paſtores Eccleſiæ, nec eis obediendum. hęreſis

reſis Valdenſium,par.2.q.14. pag.279.col.1.D
Papam non poſſe diſpenſare, vt aliquid in communi ſeruetur pro tempore futuro à fratribus Minoribus.Begardorum error 13.par.2.q.15. pag.282.col.2.D
Papam eſſe minorem Antichriſtum præcurſorem maioris.Begardorum hęreſis,par.2.q.15. pag.286.col.1.A
Paruulos non poſſe regnum cęlorum habere.hæreſis Hierachitarum,par.2.q.6. pag.244.col.2.B
Paſcha cum Iudæis obſeruandum luna quartadecima. hęreſis Teſſareſcędecatitarum. parte 2.q.6. pag.245.col.2.B
Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum eſſe vnum Deum, non diſtinctos in aliquo. Articulus 21.Raymundi,par.2.q.9. pag.256.col.2.B
Paupertatem euangelicam requirere, vt nihil omnino habeatur. Begardorum error parte 2. q.15. pag.282.c.1.D.E
Paupertatis euangelicę perfectionem imminuit habere aliquid in communi.Begardorum error tertius,eadem par.& q. pag.282.col.1.E
Peccata omnia paria & æqualia eſſe.fuit error Stoicorum.par.2.q.4. pag.238.col.1.D
Peccata omnia per vires naturæ vitari poſſe ab homine abſque Dei auxilio.error Rabbi Moſis, par.2.q.4. pag.241.col.1.B
Peccatorum veniam pœnitentibus non concedendam.hæreſis Catharorum,par.2.q.6. pag.244.col.1.E
Peccatum nullum imputari manentibus in fide.hęreſis Aetij & Eunomiani,par.2.q.6. pag.244.col.2.D
Peccata ex ſua natura, vt ſtupra & adulteria, fieri poſſe ſine culpa,&c.hęreſis Almarici. parte 2.q.7. pag.249.col.1.B
Peccatis obnoxium non habere ius in aliqua creatura. Articulus 57.Raym.par.2.q.9. pag.258.col.1.B
Peccantem mortaliter vere & proprie hæreticum eſſe.hæreſis.par.2.q.10. pag.263.col.2.C
Peccantem,dum peccat,conformare ſuam voluntatem diuinę voluntati.hęreſis. pag.263.col.2.C
Peccantibus Deum nunquam comminatum fuiſſe æternam damnationem,ſed prębētibus malum exemplum.hæreſis Arnaldi,par.2.q.11.error.14. pag.265.col.2.D
Perfectionis gradum tam eminentem acquiri hic ab homine poſſe, vt vlterius progredi nō poſſit,& reddatur impeccabilis.hæreſis Begardorum,par.2.q.7. pag.249.col.2.C
Perfectionis huiuſmodi gradum aſſecuto non eſſe opus ieiunare, vel orare.hæreſis Begard. Ibidem
Perfectionis præfatę gradum cum quis adeptus fuerit, eum amplius non ſubijci pręceptis humanis.hęreſis Begardorum. Ibidem D
Perfectione apoſtolis ſe pares eſſe.error 5.Pſeudoapoſtolorum.par.2.q.12. pag.269.col.2.A
Perſonam eandem eſſe Patrem, & Filium, ac Spiritum ſanctum. hæreſis Noeti & Sabelij, parte 2.q.6. pag.244.col.2.E
Perſonas diuinas vnum eſſe vnitate collectiua, non autem eſſentię. hæreſis Abbatis Ioachim, par.2.q.7. pag.248.col.2.D
Perſonas diuinas non poſſe aliquid agere intrinſece vnam ſine alijs. Artic.23.Raymundi, parte 2.q.9. pag.256.col.2.C
Perſonas diuinas diſtingui maiori diſtinctione,quę poſsit eſſe. Artic.25.eiuſdem. Ibidem
Petri Ioannis doctrinam totam eſſe veram, & catholicam.Begardorum error.par.2.q.15. pag.284.col.2.B
Petrum Ioannem ſanctum eſſe,& Doctoribus Eccleſię pręferendum.Begard.error 37.38. pag.284.col.2.B
Petrum Ioannem verum dixiſſe,cum aſſeruit, ꝙ Chriſtus viuebat, quando vnus militum lancea latus eius aperuit.hæreſis Begardorum. Ibidem C
Petri Ioannis doctrinam reijcientes eſse hæreticos. Begardorum error.41.42. pag.284.col.2.E
Philoſophiæ ſtudium condemnandum.error Arnaldi,par.2.q.11. pag.265.col.2.A
Pœnitentiam veram eſſe in ſectam eorum ſe transferre.hęreſis Manichæorum,par.2.q.13. pag.274.col.1.D
Poteſtatem à Chriſto datam Petro in ſe translatam.hęreſis Pſeudoapoſtolorum.par.2.q.12. pag.269.col.1.E
Pręceptum nullum impleri poſſe in hac vita.hæreſis.par.2.q.10. pag.263.col.2.D
Prędicatores vltimi ſtatus mundi,futuros auctoritate & dignitate maiores,quàm prędicatores primitiuę Eccleſię. Aſſertio temeraria Ioannis de Parma.par.2.q.9. pag.255.col.2.B
Principium primum efficere non poſſe immediate multitudinem.error Auicennę,par.2.q.4. pag.239.col.1.E
Prophetiam eſſe naturalem,& ab vltima intelligentia proficiſci.error Auicennæ.par.2.q.4. pag.239.col.2.C
Et Algazelis ibidem.nu.16. pag.240.col.1.C
Prophetię gratiam ex hominum diſpoſitione naturali dari.error Rabbi Moſis.ibidem. pag.241.col.1.A
Proprium quicquam nemini habere licere.hęreſis Apoſtolicorum,par.2.q.6. pag.244.col.1.B
Prouidentiæ diuinę non ſubdi hęc inferiora.error Auerrois,par.2.q.4. pag.239.col.1.C
Prouidentię diuinę non ſubijci ſingularia,ſed ſpecies.error Rabbi Moſis.par.2.q.4.n.8. pag.241.col.1.A
Proximum à nobis amari debere quantum nos ipſos. Artic.Raymundi,par.2.q.9. pag.258.col.2.E
Purgatorium poſt hanc vitam non dari.hęreſis Valdenſium,par.2.q.14. pag.279.col.1.A

R

RAymundi Lull doctrinam per reuelationem Chriſti fuiſſe.error Lulliſtarum,par.2.q.9. p.260.col.2.E
Raymundi doctrinam omnium aliorum doctrinam excellere.error 2.Lulliſtarum. p.260.col.2.E

Raymundi

Raymundi doctrinam ſolam perpetuo duraturam,&c.error 5.Lulliſtarum. pag.261.col.1.A
Regimen Eccleſiæ committendum in tertio ſtatu mundi aliquibus de ordine Monachorum.aſſertio temeraria Ioannis de Parma,par.2.q.9. pag.255.col.2.A
Religioſos non teneri ſe morti exponere pro defenſione fidei. error Ioannis de Parma, parte 2.q.9. pag.255.col.1.A
Religiones omnes tempore Antichriſti deſtructas iri,excepto ordine S.Franciſci. Beguinorũ error,par.2.q.15. pag.285.col.1.E
Rerum generationem ex atomis fieri.opinio quorundam philoſophorum fuit,par.2.q.4. pag.238.col.2.A
Reſurrectionem mortuorum eſſe impoſsibilem.error Ariſtotelis,par.2.q.4. pag.238.col.2.D
Reſurrectionem mortuorum eſſe futuram negabant Sadducæi,par.2.q.5. pag.241.col.2.C
Et Manichæi,parte 2.q.13. pag.274.col.2.B
Reuelationem factam Cyrillo præferendam ſcripturis ſacris.error Arnaldi,par.2.q.11. pag.265.col.2.B
Romanam Eccleſiam eſſe meretricem magnam,Babylonẽ,& Synagogam ſatanę.hęreſis Petri Ioannis.parte 2.q.9. p.253.col.1.C.D
Romanam Eccleſiam reijciendam eſſe, ſicut reiecta fuit Synagoga. Beguinorum error,parte 2.q.15. pag.285.col.1.B
Romanum Pontificem eſſe myſticum Antichriſtum.hæreſis eiuſdem. pag.285.col.2.E
Romanum Pontificem habere intelligentiam litteralem tantum Euangelij,& non ſpiritualẽ.error Ioannis de Parma,par.2.q.9. pag.254.col.2.D
Romanæ Eccleſię prælatos omnes eſſe præuaricatores & ſeductores,&c.error 12.Pſeudoapoſtolorum,par.2.q.12. pag.269.col.2.D
Romano Pontifici ſe non eſſe ſubiectos.hæreſis Valdenſium,par.2.q.14. pag.278.col.2.B

S

Sacerdotes & alios Eccleſiæ miniſtros,qui non ſunt ſuæ ſectæ,carere poteſtate tam ordinis, quàm iuriſdictionis.hæreſis Begardorum,par.2.q.8. pag.250.col.2.D
Et par.ſecunda,quæſtione ſextadecima. pag.291.col.2.A
Sacerdotes rite ordinatos non poſſe conficere aut conferre ſacramenta,ſi ſint in peccato mortali.hæreſis Begardorum,par.2.q.8. pag.250.col.2.E
Et Valdenſium,parte 2.q.14. pag.278.col.2.D
Sacramenta nouæ legis vſque ad Almarici tempus duraſſe, & non vltra.hæreſis Almarici, parte 2.q.7. pag.249.col.1.A
Sacramenta noſtra vana eſſe atque inania.hæreſis Manichæorum nouorum,par.2.q.13. pag.274.col.1.B
Sacrificia Deo oblata vi ſua naturali eſſe efficacia ad effectus, pro quibus fiũt. error Alchindi, parte 2.q.4. pag.240.col.2.A
Sanguinem Chriſti in Cruce fuſum ſeiunctum fuiſſe à diuinitate. hæreſis damnata, parte 2.q.10. pag.262.col.2.E
Saluari neminem poſſe qui non ſit de ſecta ipſorum.hæreſis Pſeudoapoſtolorum,parte ſecunda,q.12. pag.269.col.2.C
Saluari neminem poſſe,qui Romanæ Eccleſię fidem profiteatur.hæreſis Manichæorum, parte 2.q.13. pag.274.c.1.D.E
Sanctos in cælo non orare pro nobis,nec eorum imploranda eſſe ſuffragia.hęreſis Valdenſiũ, parte 2.q.14. pag.279.c.1.A.B
Sanctorum in honorem non debere dies feſtos celebrari.hæreſis Valdenſium. pag.279.col.1.B
Sanctorum miracula reprobanda,tanquam fictitia.hęreſis Valdenſium. pag.279.col.1.B
Schiſmaticos eſſe Apoſtolos,& omnes Beatos.hæreſis par.2.q.10. pag.264.col.1.A
Schiſmaticum eſſe, perfectius eſſe,quàm eſſe catholicum.hęreſis. pag.264.col.1.A
Seraphim docente Paulo aliqua didiciſſe,verba ſunt Cyrilli caute intelligenda.par.2.q.18. pag.304.col.1.A
Serpentem eſſe veneratione dignum,&c.hæreſis Ophitarum,par.2.q.6. pag.243.col.2.E
Seth Adami filium eſſe.D.N.Ieſum Chriſtũ,hęreſis Sethianorum,par.2.q.6.n.16. pag.244.col.1.B
Spiritus ſancti gratiam emi pecunia poſſe.hęreſis Simonis Magi,par.2.q.6. pag.243.col.2.B
Spiritus ſancti aduentu non in apoſtolos,ſed in ſe factum.hęreſis Cataphryg. pag.244.col.1.D
Spiritum ſanctum non eſſe Deum.hęreſis Macedonij,par.2.q.6. pag.245.col.1.A
Spiritum ſanctum Patre Filioque minorem. hęreſis Donatiſtarum,par.2.q.6. pag.245.col.1.C
Spiritus ſancti gratiam adeo vigiſſe tempore Almarici, vt ſine actu quocũque exteriori ſaluari quilibet poſſet.hæreſis Almarici,par.2.q.7. pag.249.col.1.A
Spiritum ſanctum procedere à Patre & Filio tanquàm à duobus principijs.hęreſis parte ſecunda,q.7. p.249.col.1.D.E
Spiritum ſanctum aliquid recipere ab Eccleſia,ſicut Chriſtus in quãtum homo accepit à Spiritu ſancto hæreſis Ioannis de Parma,par.2.q.9.error.18. pag.253.col.1.C
Spiritum ſanctum aſſumpturũ eſſe carnem humanam. hęreſis Nicolai de Calabria, parte ſecunda,q.11. pag.266.col.2.C

Spiritum ſanctum à ſolo Patre procedere, & non à Filio. hęreſis fuit Græcorum, par. 2. q. 18. pag. 303. col. 2. B

Spiritum ſanctum { Eſſe imaginem & verbum Filij, Eſſe in medio Patris, & Filij, Operari per Filium, Non miſiſſe Filium, Nomine Chriſti intelligi. Aſſertiones ſunt quorundum Sanctorum Gręcorum minus limitatę. par. 2. q. 18. } p. 303. col. 2. D. E

Statum quendam tertium mundi futurum, in quo omnia pręcedentia refutabuntur. error Ioannis de Parma, par. 2. q. 9. pag. 255. col. 1. C

Statum perfectiorem, qui ſit in Eccleſia Dei, eſſe ſtatum fratrum Minorum. Begardorum error 19. par. 2. q. 15. pag. 283. col. 1. C

T

TEſtamentum vetus eſſe reijciendum. hęreſis Seuerianorum, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. D

Teſtamentum nouum euacuatum iri nec duraturum eſſe vltra annum Chriſti 1260. hæreſis Ioannis de Parma, par. 2. q. 9. pag. 254. col. 2. B

Traditiones & ordinationes humanas eſſe mandatis diuinis præferendas. error Phariſęorum, par. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. A

Trinitatem diuinam perſonarum negat & irridet Rabbi Moſes, par. 2. q. 4. pag. 240. col. 2. C

V

VAldenſes viros & mulieres nullo ſacro ordine inſignitos poſſe confeſsiones audire, &c. hęreſis ipſorum eſt, parte 2. q. 14. pag. 278. c. 2. E & 279. col. 1. A

Variabile nullum eſſe poſſe à Deo immediate. error Auicennæ par. 2. q. 4. n. 3. pag. 239. col. 1. D

Venereorum ac ciborum vſum in paradiſo futurum eſſe. error Sarracenorum. par. 2. q. 21. pag. 306. col. 2. A

Verbum in diuinis ac ſpiritum ſumi tantum eſſentialiter, & non perſonaliter. error Rabbi Moſis, par. 2. q. 4. p. 240. col. 2. D. E

Verbum non eſſe Deum. hæreſis Alogiorum, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. D

Verbum in Chriſto eſt anima, & conuertitur cum anima. Artic. 43. Raym. par. 2. q. 9. pag. 257. col. 2. A

Verbum mediante anima Chriſti comprehendit, & non immediate. Artic. 44. Raym. Ibi. p. 257. col. 2. A. B

Viduas, ſi nupſerint, vt adulteras habendas. hęreſis Catharorum, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. E

Vini potum illicitum eſſe. hæreſis Seueri, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. D

Virtutem nullam haberi poſſe ſine charitate. Artic. 77. Raym. Lull, par. 2. q. 9. pag. 258. col. 2. E

Virtutum actibus intendere, eſſe hominis imperfecti. hæreſis Begardorum, par. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. E

Viſionem Dei, quam habent beati, non eſſe viſionem intuitiuam & facialem. hęreſis. par. 2. q. 8. p. 251. col. 1. C

Viſionem Dei facialem, quam habent beati, non duraturam perpetuo. hęreſis. par. 2. q. 8. pag. 251. col. 2. A

Vitam actiuam non eſſe modo fructuoſam. error Ioannis de Parma, par. 2. q. 9. pag. 255. col. 1. B

Vitam æternam ſine charitate obtineri poſſe. hæreſis, par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. D

Vitam ſine voto perfectiorem eſſe, quàm viuere cum voto. error 17. Pſeudoapoſtolorum, par. 2. q. 10. pag. 270. col. 1. A

Voluntatem hominis nunquam de facto à Deo immutari. error Rabbi Moſis. par. 2. q. 4. pag. 241. col. 1. B

Vſuram exercere non eſſe peccatum. hęreſis, par. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. B

Vxorem dimittere licere, etiam præter cauſam fornicationis. error Phariſæorum. par. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. B

Vxorem ita dimiſſam poſſe alij nubere. error Phariſęorum. Ibidem. pag. 242. col. 2. B

Vxorem alterius, eo viuente ſibi in coniugem accipere, licitum eſſe. error Herodianorum. par. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. D

Vxores haberi poſſe communes. hæreſis, Nicolaitarum, par. 2. q. 6 pag. 253. col. 2. C

FINIS.

EPISTOLA IN LIBRVM VOCATVM DIRECTORIVM INQVISITORVM

COMPILATVM PER FRATREM NICOLAVM Eymerici, ordinis Fratrum Prædicatorum Sacræ Theologiæ Magiſtrum Capellanum domini noſtri Papæ,

Ac in terris Domini Regis Aragoniæ Inquiſitorem hæreticæ prauitatis.

FRATER Nicolaus Eymerici Ordinis Fratrum Prædicatorum ſacræ Theologiæ Magiſter, indignus ſanctiſſimi domini noſtri Papæ Capellanus, ac Inquiſitor hæreticæ prauitatis in omnibus regnis & terris Sereniſſimi Principis domini Regis Aragonum ditioni ſubiectis, à Sancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus, Venerabilibus patribus, fratribus eiuſdem ordinis in Chriſti viſceribus prædilectis vniuerſis & ſingulis Commiſſariis, Vicariiſque noſtris in terris & regnis præfatis ad peragenda ſancta fidei negotia deſtinatis,

Salutem, & prauitatis hęreticæ labem feruenti ſpiritu extirpare.

NE pia ſanctæ inquiſitionis negotia cœtui fidelium quamplurimum neceſſaria ad damnatam extirpandam deteſtabilem hæreticam prauitatem, atque ad approbatam complantandam irrefragabilem catholicam veritatem per nos Inquiſitorem veſtris paternitatibus venerandis commiſſa, auctoritate Apoſtolica præfata exequenda, propter † ſummorum Pontificum canonum, catholicorum Imperatorum legum, vtrorumque extrauagantium, conſtitutionum iſtorum & illorum, apparatuum, & gloſſarum, Apoſtolicarum litterarum, ceterorum dominorum tam ſpiritualium, quàm temporalium priuilegiorum & indultorum, ac ſedis Apoſtolicæ legatorum, ipſiuſque Eccleſiæ prælatorum prouincialium ad Inquiſitores labis eiuſdem conſiliorum, ceterorumque omnium librorum aliorum neceſſariorum, hinc inde diſperſorum pro exequendo præfato fidei negotio, penuriam & defectum, contingat aliquatenus impediri, ſeu potius retardari: aut (quod abſit) veſtras paternitates in inquiſitionibus faciendis, proceſſibus conficiendis, pænitentiis imponendis, ſententijs proferendis, ceteriſque dependentibus, contingentibus, emergentibus ex eiſdem, in proſecutione tanti & tam memorati ardui fidei negotij oberrare. Et ne vberem florentemque Eccleſiam, vineam inquam Domini ſabaoth, quam ſummi patris dextera complãtauit, quam eiuſdem patris filius proprij ac viuifici vnda cruoris vberius irrigauit; quã ipſe almus ſpiritus paraclitus miris ineffabilibuſq. donis intimius

† Inſtitutum auctoris in hoc opere cõficiendo.

fœcundauit

fœcundauit; quam tota ipſa incomprehenſibilis atque inattingibilis Trinitas beata grandiſſimis varijſque priuilegijs ſanctius dotauit pariter & ditauit: Aper de ſylua, qui eſt, & dicitur hæreticus quilibet, abſorbeat & depaſcat, fructus fidei vberes deuaſtando, ac lacerantes, hęreſum vepres palmitibus inſerendo: Serpenſque tortuoſus, noſtri improbus humani generis inimicus eſtlans virus; qui eſt Satanas & Diabolus; eiuſdem uineæ Dominicæ palmites inficiat, in fructus uirus prauitatis hæreticæ immittendo: Ne etiam in agro ipſo Dominico, qui eſt populus catholicus, ad quem excolendum pariter & ſerendum deſcendit de ſummorum polorum arce Dei patris vnigenitus, atque primogenitus: ſeminauit miris ſanctiſq. prædicationibus: diſcurrit per villas & caſtella, docens non ſine magnis fatigationibus: elegit Apoſtolos, viros vtique operarios induſtrios, ac conduxit ditans illos æternis retributionibus, expectans ipſe Dei filius de agro iſto, magno illo die iudicij extremo, vberes manipulos colligere, & per manus ſanctorum angelorum recondere in cęleſti horreo ſancto ſuo: Samſonis vulpeculæ intricatæ; quę ſunt perſonæ labe hæretica deprauatæ; facies habentes diuerſas, ſed caudas ignitas adinuicem colligatas, quia in vanitate flaminis ſuperbiæ conueniunt in idipſum, ſegetem Dominicam iam albam ad meſſem, ſplendoribus fidei relucentem, morſu amariſſimo demoliantur, ac diſcurſu ſubtiliſſimo peruagentur, impetuque validiſſimo accedant, pariter & accendant, diſſipent & deuaſtent, ſinceritatem ſanctæ fidei catholicæ ſubtiliter & damnabiliter ſubuertendo: Ea propter, & vt Inquiſitionis negotium contra hęreticam prauitatem ad Dei gloriam & augmentum fidei orthodoxæ, in noſtris temporibus veſtriſque manibus de bono in melius proſperetur: Præſens opus noſtrum nouiter concordatum, vtiliter compaginatum ex pręfatis canonibus, legibus, conſtitutionibus, extrauagantibus, apparatibus, determinationibus, condemnationibus, prohibitionibus, approbationibus, confirmationibus, conſultationibus, reſponſionibus, litteris Apoſtolicis, priuilegijs, indultis, conſilijs, hæreticorum ſectis, varijſq. formulis litterarum commiſſionum, citationum, excommunicationum, abſolutionum, cautionum, purgationum, condemnationum, ſententiationum, relaxationum, & alijs Inquiſitionis officio neceſſarijs, hinc inde collectis: vt altera Ruth de ſpicis hac illac diſperſis poſt tergum metentium, manipulum conſtringentes compilauimus, edidimus, & conflauimus: veſtriſq. paternitatibus venerandis, ex cauſis ante fatis, tenore noſtrarum litterarum præſentium, deſtinamus.

Operis diuiſio. Quæ quidem compilatio præſens in Partes tres (vt noueritis) eſt diſtincta. Nam in prima agitur de fide catholica, vt plantetur. In ſecunda de prauitate hæretica, vt vitetur. In tertia de officij practica, vt ſeruetur. Vos igitur, Patres mei chariſſimi, per omnia merito venerandi, ad exequenda fidei pia negotia auctoritate Apoſtolica deſtinati: obſecramus per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, quatenus pręſentem compilationem deuote ſuſcipiatis, ad illam mentis oculos conuertatis, in illa ſedulius ſtudeatis, illam veſtris cordibus imprimatis, de illa & eius veritate firmius confidatis: ab illa & eius ſinceritate nullatenus diſcedatis: per illam vos in iudicialibus veſtris actibus dirigatis: illam & theologis & iuriſtis vocatis per vos ad conſilia, exponatis: Et ſecundum illam, & in ea contenta ad imponendas pęnitentias, ad inferendas & proferendas ſententias procedatis, taliter in huiuſmodi vos habentes, quòd cedat ad Dei gloriā, & ad Diaboli ignominiam: ad fidei catholicæ exaltationem, & ad prauitatis hæreticæ depreſſionem: ad Catholicorum honorem, & hæreticorum ruborem: ad noſtri ac veſtri augmentum meriti, & ad laudem & exaltationem ſanctiſſimi nominis Domini noſtri Ieſu Chriſti: cui eſt & ſit laus, honor, & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

PRIMA

PRIMA PARS DIRECTORII OFFICII INQVISITIONIS HAERETICAE PRAVITATIS, ET EST DE FIDE CATHOLICA,

CVM COMMENTARIIS FRANCISCI PEGNAE Sacræ Theologiæ & iuris vtriuſque Doctoris.

De ſumma Trinitate & fide Catholica, de volumine maiori Decretalium.

Innocentius III. in concilio generali †.

† Cap. 1. habito Romę apud Lateranum, anno 1215.

Tractat de Trinitate, & ipſius operibus: de fide, & articulis fidei.

CAP. I.

† Paulo poſt adiicitur Beati Thomæ commentarius in hanc Decretalē & ſequentem.

FIRMITER † credimus, & ſimpliciter cófitemur, ꝙ vnus ſolus eſt verus Deus, æternus, immenſus, & incommutabilis, incomprehēſibilis, omnipotens, & ineffabilis: Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus: tres quidem perſonæ, ſed vna eſſentia, ſubſtantia ſeu natura, ſimplex omnino: Pater à nullo, Filius à patre ſolo, ac Spiritus ſanctus pariter ab vtroq;: abſq; initio, ſemper, ac ſine fine: Pater generās, Filius naſcens, & Spiritus ſanctus procedēs: cōſubſtantiales, & coæquales, & coomnipotentes, & coæterni, vnum vniuerſorum principiū, creator omnium viſibilium & inuiſibilium, ſpiritualium, & corporalium: qui ſua omnipotenti virtute ſimul ab initio temporis vtramq; de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam: ac deinde humanam, quaſi communem ex ſpiritu & corpore conſtitutam. Diabolus enim & alij Dęmones à Deo quidem natura creati ſunt boni, ſed ipſi per ſe facti ſunt mali. Homo vero diaboli ſuggeſtione peccauit. Hæc ſancta Trinitas ſecūdum communem eſſentiam indiuidua, & ſecūdum perſonales proprietates diſcreta, primo per Moyſem & ſanctos Prophetas, alioſque famulos ſuos, iuxta ordinatiſſimam diſpoſitioné temporum, doctrinam humano generi tribuit ſalutarem. Et tandem vnigenitus Dei filius Ieſus Chriſtus, à tota Trinitate communiter incarnatus, ex Maria ſemper virgine Spiritus ſācti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationabili & humana carne compoſitus, vna in duabus naturis perſona, viā vitæ manifeſtius demonſtrauit. Qui cum ſecundum diuinitatem ſit immortalis & impaſſibilis, idem ipſe ſecundū A humanitatē factus eſt mortalis & paſſibilis. Qui & pro ſalute humani generis, in ligno crucis paſſus & mortuus, deſcendit ad inferos, reſurrexit à mortuis, & aſcendit in cęlum: ſed deſcēdit in anima, & reſurrexit in carne: aſcenditque pariter in vtroque: venturus in fine ſæculi, iudicaturus viuos & mortuos, & redditurus ſingulis ſcd͠m opera ſua, tam reprobis q̃ electis: qui oēs cū ſuis proprijs reſurgent corporibus, quæ nunc geſtāt, vt recipiāt ſecundū opera ſua, ſiue bona fuerint, ſiue mala: illi cum diabolo pœnam perpetuā, & iſti cum Chriſto gloriam ſempiternam.

B *Tractatur hic de ſacramentis eccleſiaſticis.*

† Vide extrauagantē Bonifacij octaui incipien. Vnam ſanctā. & Turrecrematam in ſumma de Eccleſia, lib. 1. cap. 6. vbi luculenter probat catholicæ Eccleſiæ vnitatem.

Vna † vero eſt fideliū vniuerſalis Eccleſia, extra quā nullus oīno ſaluatur. In qua idem ipſe ſacerdos eſt ſacrificiū Ieſus Chriſtus: cuius corpus & ſanguis in ſacramēto altaris ſub ſpeciebus panis & vini veraciter continentur, tranſubſtantiatis pane in corpus, & vino in ſanguinem, poteſtate diuina: vt ad perficiendum myſteriū vnitatis, accipiamus ipſi de ſuo, quod accepit ipſe de noſtro. Et hoc vtiq; ſacramentum, nemo pōt cōficere niſi ſacerdos, qui rite fuerit ordinatus ſecundū claues Eccleſiæ, quas ipſe conceſſit Apoſtolis, eorumq; ſucceſſoribus Ieſus Chriſtus. Sacramentum vero baptiſmi (quod ad Dei inuocationem & C indiuiduæ Trinitatis, videlicet Patris & Filij & Spiritus ſancti, conſecratur in aqua) tā paruulis, q̃ adultis in forma Eccleſiæ à quocūq; rite collatum proficit ad ſalutem. Et ſi poſt ſuſceptionem baptiſmi, quiſquam prolapſus fuerit in peccatum, per veram poteſt ſemper pænitentiam reparari. Non ſolum autem virgines & continentes, verum etiam coniugati per rectam fidé & operationem bonam placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem peruenire.

† Idem, ſcilicet Innocentius iij. I eodem concilio generali Lateraneu. cap. 2.

IDEM † IN EODEM.

Pater & Filius & Spiritus ſanctus, uera vnione, nō collectiua ſeu ſimilitudinaria ſunt vna eſſentia, ſubſtantia, ſeu natura: quæ ſubſtātia non eſt generans, nec genita, nec procedens: quia illi actus nō attribuuntur ſubſtantię, ſed perſonis: nec per hoc in Trinitate concluditur quaternitas. Contrarium ſentientes, vt haretici ſunt cenſendi, niſi ab errore reſipiſcant, & correctioni Apoſtolicæ ſedis ſe ſupponant.

CAP. II.

DAMNAMVS ᵃ ergo & reprobamus libellum ſeu tractatum, quem Abbas Ioachim edidit contra magiſtrum Petrum Lombardum, de vnitate, ſeu eſſentia Trinitatis, appellās ipſum hereticum & inſanū: pro eo quòd in ſuis dixit † ſententijs, quoniam quædam ſumma res eſt Pater & Filius & Spiritus ſanctus, & illa non eſt generans, neque genita, neque procedēs: vnde aſſerit quòd ille non tam Trinitatē, quàm quaternitatem aſtruebat in Deo, videlicet tres perſonas, & illam communem eſſentiam quaſi quartam: manifeſte proteſtans, quod nulla res eſt, quæ ſit Pater & Filius & Spiritus ſanctus, nec eſt eſſentia, nec ſubſtantia, nec natura: quāuis concedat, quòd Pater & Filius & Spiritus ſāctus ſunt vna eſſentia, vna ſubſtantia, vnaque natura. Verum vnitatem huiuſmodi, non veram & propriam, ſed quaſi collectiuam & ſimilitudinariam eſſe fatetur, quemadmodum dicuntur multi homines, vnus populus; & multi fideles, vna eccleſia, iuxta illud: Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna: &, Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt cum illo. Item, Ille qui plantat, & qui rigat, vnum ſunt: &, Omnes vnū corpus ſumus in Chriſto. Rurſus in libro Regum: Populus meus, & populus tuus vnū ſunt. Ad hanc autem ſuam ſententiam aſtruendam, illud potiſſimum verbum inducit, quod Chriſtus de fidelibus inquit in Euangelio: Volo pater, vt ſint vnum in nobis, ſicut & nos vnum ſumus, vt ſint conſummati in vnum. Non enim (vt ait) fideles Chriſti ſunt vnum, id eſt, quædā vna res, quæ communis ſit omnibus: ſed hoc modo ſunt vnum, id eſt, vna Eccleſia: propter catholicæ fidei vnitatem: & tandem vnum regnum propter vnionem indiſſolubilis charitatis, quemadmodum in canonica Ioannis Apoſtoli epiſtola legitur: Quia tres ſūt qui teſtimonium dant in cęlo, Pater & Filius & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt. Statimque ſubiungitur: Et tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis: & hi tres vnum ſunt: ſicut in quibuſdam codicibus inuenitur. Nos ᵇ autem ſacro approbante concilio, credimus & confitemur cum Petro: quòd vna quędam ſumma res eſt, incomprehenſibilis quidem, & ineffabilis, quæ veraciter eſt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus: tres ſimul perſonæ, ac ſigillatim quælibet earundem: & ideo † in Deo ſolūmodo trinitas eſt, non quaternitas: quia quælibet trium perſonarū eſt illa res, videlicet, ſubſtantia, eſſentia, ſeu natura diuina: quæ ſola eſt vniuerſorum principium, præter quod aliud inueniri non poteſt: & illa res non eſt generans, neque genita, nec procedens, ſed eſt Pater qui generat: & Filius qui gignitur: & Spiritus ſanctus qui procedit: vt diſtinctiones ſint in perſonis, & vnitas in natura. Licet igitur alius ſit Pater, alius Filius, alius Spiritus ſanctus: non tamen aliud, ſed id quod eſt Pater, eſt Filius & Spiritus ſanctus idem omnino: vt ſecundum orthodoxam & catholicam fidem conſubſtantiales eſſe credātur. Pater enim ab æterno filium generando, ſuam ſubſtantiam ei dedit: iuxta quod ipſe teſtatur: Pater quod dedit mihi, maius omnibus eſt. Ac dici non poteſt, quòd partem ſubſtantiæ ſuæ illi dederit, & partem ipſe ſibi retinuerit: cum ſubſtantia patris indiuiſibilis ſit: vtpote ſimplex omnino. Sed nec dici poteſt, quòd Pater in Filium transtulerit ſuam ſubſtantiam generando, quaſi ſic dederit eam Filio, quòd non retinuerit ipſam ſibi: alioqui deſiiſſet eſſe ſubſtantia. Patet ergo, quòd ſine vlla diminutione Filius naſcendo ſubſtantiam patris accepit: & ita Pater & Filius habent eandem ſubſtantiā: & ſic eadem res eſt Pater & Filius, necnon & Spiritus ſanctus ab vtroque procedens. Cum ergo Veritas pro fidelibus ſuis orat ad Patrem: Volo (inquiens) vt ipſi ſint vnum in nobis, ſicut & nos vnum ſumus: hoc nomen, vnum, pro fidelibus quidem accipitur, ut intelligatur unio charitatis in gratia: pro perſonis vero diuinis, vt attendatur identitatis vnitas in natura, quemadmodum alibi Veritas ait: Eſtote perfecti, ſicut & pater veſter cęleſtis perfectus eſt: ac ſi diceret manifeſtius: Eſtote perfecti perfectione gratiæ, ſicut Pater veſter cęleſtis perfectus eſt perfectione naturæ: utraque videlicet ſuo modo: quia inter creatorem & creaturam non poteſt tanta ſimilitudo notari, quin inter eos maior ſit diſſimilitudo notanda. Si quis igitur ſententiam vel doctrinam præfati Ioachim in hac parte defendere vel approbare præſumpſerit, tamquam hæreticus ab omnibus euitetur. In nullo ᶜ tamen propter hoc Florenſi monaſterio (cuius ipſe Ioachim extitit inſtitutor) volumus derogari: quoniam ibi & regularis eſt inſtitutio, & obſeruantia ſalutaris: maxime ᵈ cum ipſe Ioachim omnia ſcripta ſua nobis aſſignari mandauerit, Apoſtolicæ ſedis iudicio approbanda, ſeu etiam corrigenda, dictans epiſtolam, quam propria manu ſubſcripſit, in qua firmiter confitetur, ſe illam fidem tenere, quā Romana tenet Eccleſia: quæ (diſponente Domino) cunctorum fidelium mater eſt & magiſtra. Reprobamus ᵉ etiam & condemnamus peruerſiſſimum dogma impij Almarici, cuius mentem ſic pater mendacii excęcauit, ut eius doctrina, non tam hæretica cenſenda ſit, quàm inſana.

Marginal notes: † lib. 1. ſent. diſt. 5. — Act. 4. — 1. Cor. 6. — Ibid. 3. & 12. — 3. Reg. 22. — Ioan. 17. — 1. Ioan. 5. — † al. & ideo in Deo ſolūmodo trinitas non quaternitas reperitur. — Ioan. 10. — Ioan. 17. — Matth. 5. — Section letters A, B, C, D, E.

COM-

COMMENTARIVS I.

a DAMNAMVS ergo & reprobamus libellum, ſeu tractatum, quem Abbas Ioachim edidit contra magiſtrum Petrum Lombardum.] *Ad intelligendam hanc decretalem, & gloſſemata in eam conſcripta, breuiter hiſtoriam, cuius in ea fit mentio, recenſebo. Petrus Lombardus, qui vulgo, ſententiarū Magiſter dicitur, qui floruit circa annos Domini 1140. lib. 1. ſenten. diſt. 5. iuxta catholicā veritatē aſſeruit in diuinis tres eſſe perſonas inuicem diſtinctas, Patrem, Filium, & Spiritū ſanctum: & naturam diuinam eis communem, quæ nec generet nec generetur, nec ſpiret nec ſpiretur. Contra hanc ſententiam Abbas Ioachim monaſterij Florenſis, quod eſt in Calabria, vnde ille fuerat oriundus, libellum edidit anno fere Domini 1195. docens eſſentiam diuinam generare & generari, ſpirare & ſpirari, Petrumque Lombardum ob eam opinionem hæreticum appellauit. Hunc Ioachimi errorem Innocentius iij. Pont. Max. in generali cōcilio Lateranēſi Romę anno Domini 1215. celebrato, tanquā hæreticū condemnauit: ſententiamq; Petri Lōbardi catholicæ fidei conſonam comprobauit. ac tale quidem eſt decretalis argumentum.*

Hiſtoria ad intelligendā decretalem enarrata.

b ¶ Nos autem ſacro approbante concilio.] *Hactenus retulit Ioachimi errorem, & rationes, quibus ille vtebatur: nunc catholicam ueritatem explicat, & docet quō intelligēdæ ſint auctoritates, quas Ioachim ad ſuum errorem aſſerendum inducebat multa in hunc locum traduntur à Theologis lib. 1. ſent. diſt. 5. quæ nos ideo omittimus, quia, vt præfati ſumus, ad auctoris inſtitutū non ſpectant. videto Melchiorem Canum lib. 12. c. 7. de locis Theologicis, verſi. ſecunda præceptio.*

c ¶ In nullo tamen propter hoc Florenſi monaſterio.] *Recte admonuit me Illuſtriſſimus Iulius Antonius Sanctorius Cardinalis ſanctæ Seuerinæ vnus ex Inquiſitoribus generalibus in tota republica Chriſtiana, in vulgatis codicibus hunc locū corrupte legi, ita:* Florentino, *cum legendum ſit,* Florenſi. *ſcriptores enim & impreſſores huius monaſterij & ordinis ignari, quia ſcriptum inuenerunt,* Floren. *hoc eſt, Florenſi, corrupte extendentes dictionem, legerunt,* Florentino.

d ¶ Maxime cū ipſe Ioachim omnia ſcripta ſua nobis aſſignari mandauerit, & c. dictans Epiſtolam, in qua firmiter confitetur, ſe illam tenere fidem, quam Romana tenet Eccleſia.] *Quæ hoc loco traduntur, paulo obſcuriora ſunt, quàm vt facile percipi queant. vt ergo huic reſcripto lux clarior afferatur, breuiter commemorare oportet quæ de proteſtatione & obedientia Ioachimi erga Romanam Eccleſiam tanguntur. Rem itaque paulo altius repetentes ſciendum eſt, Abbatē hunc Ioachimum Theologiæ peritia claruiſſe tēporibus Lucij iij. Pont. Max. ad annos Domini 1181. qui multa molitus eſt in ſcripturam ſacram commentaria, ac præſertim in Apocalypſim, extatque hodie Epiſtola Clementis Papæ hortatoria ad Ioachim Abbatem, ut compleat expoſitionem in librum Apocalypſis, & opus concordię veteris & noui teſtamenti inceptū iuſſu Lucij Papę iij. & Vrbani iij. eius ſucceſſoris, quæ nunc legitur in eiuſdem Abbatis libro concordiæ noui ac veteris teſtamenti impreſſo Venetijs anno 1519. in principio. At quia humana fragilitas ſæpe homines mutare patitur, et à via veritatis longius deflectere, idem Ioachim in Petrum Lōbardum, qui vera ſcripſerat de proceſſione & diſtinctione diuinarum perſonarū, inuectus eſt, ſententiam falſam aſtruens, quam Innocentius iij. in generali concilio condemnauit. ſtatuit tamen ne ob hanc particularis libri condemnationē eius monaſterio derogaretur, quia proteſtatus fuerat Ioachim ſe tenere fidem Eccleſię. ea vero proteſtatio ita habet.*

PROTESTATIO ABBATIS Ioachim.

VNiuerſis, quibus litteræ iſtæ oſtenſæ fuerint, frater Ioachim dictus, Abbas de Flore, æternam in Domino ſalutem.

Sicut ex litteris domini Papæ quondā Clemētis, quæ apud nos ſunt, percipi pōt: ex mandato domini Papæ Lucij, & domini Papæ Vrbani niſus ſum aliqua ſcriptitaſſe; & hucuſq; quod occurrit ad gloriā Dei ſcriptitare non deſino. Deniq; librū Concordiæ quinq; voluminibus comprehenſum, expoſitionem Apoc. viij. partium titulis inſignitum, Pſalterium decē chordarum tribus voluminibus inciſum, prout Deus melius inſpirauit, & facultas ingenij affuit, ad conſummationē conduxi; præter alia, quæ in paruis libellis, ſeu contra Iudæos, ſeu contra Catholicæ fidei aduerſarios cōprehēdi: Et dū ſum in hoc corpore præſeruatus ad ædificationē fidelium Chriſti, & maxime monachorum, dare operam nō poſtpono. Quia vero pro anguſtia tēporum nō potui hucuſq; opuſcula ipſa, præter librum Cōcordię, Apoſtolico culmini præſentare, vt ab eo corrigerentur, ſi qua ibi (quod non abnuo, etſi mihi conſcius non ſim) occurrerint corrigenda, & incertus eſt homini numerus dierum ſuorū, ſi me contigerit prius egredi ex hac luce, ꝗ poſſim ſecd̄m quod accepi in mandatis: ſiquidem ea cōditione ſuſcepi dictanda, vt oēs quidem libros ei cui datum eſt omnimode magiſterium, præſentarem: Rogo ex parte Dei oīpotentis Coabbates meos, & Priores, & ceteros fratres metuentes Deū, & ea qua poſſe videtur, auctoritate præcipio, quatenus præſens ſcriptum, aut exēplar habentes ſecū ac ſi pro teſtamento opuſcula, quę hactenus cōfeciſſe videor; & ſi quid me de nouo vſq; ad diē obitus mei contigerit ſcriptitare, quamcitius poterint collecta omnia, relictis in ſalua cuſtodia exemplaribus, Apoſtolico examini repręſentēt: recipientes ab eadem ſede vice mea correctionē, & exponentes ei meam circa ipſam deuotionem & fidē; & quòd ea ſemper paratus ſim, quę ipſa ſtatuit, vel ſtatuerit, obſeruare: nullamque meam opinionem contra eius defendere ſanctam fidē: credens ad integrū quę ipſa credit; & tam in moribus, quàm in doctrina ſuſcipiens correctionē: abijciens quod ipſa abijcit, ſuſcipiēs quod ſuſci-

pit ipſa; credens firmiter non poſſe portas inferi præualere aduerſus eam, etſi ad horam turbari & procellis agitari contingat, non deficere fidem eius vſque ad conſummationem ſeculi.

Hoc ſcriptũ feci ego Ioachim Abbas, & propria manu roboraui anno Dominicę Incarnationis M C C. & ſic me tenere confiteor, ſicut in eo continetur.

Illud hic non omiſerim, Honorium Papam iij. anno Domini 1221. declaraſſe, ꝙ per huiuſmodi cõdemnationem, de qua in d. c. damnamus. ipſe Ioachim non hæreticus. ſed propter confeſſionẽ & proteſtationem pręfatam catholicus reputetur. Item quòd nullum pręiudicium monaſterijs & perſonis ordinis Florenſis, cuius ipſe extitit inſtitutor, factũ cenſeatur. Honorij autem declaratio, ex Regeſto eiuſdem in bibliotheca Vaticana, & bibliotheca itẽ Illuſtriſſimi Iulij Antonij Sãctorij Cardinalis ſanctæ Seuerinę, qui nunc ſucceſſor eſt eiuſdem Abbatis Ioachim in Abbatia, ita habet.

HONORIVS, &c. CVSENTINO Archiepiſcopo, & Epiſcopo Biſiniacenſi.

EX parte dilectorum filiorum Abbatum, & conuentuum de ordine Floris tam capitis quàm membrorum, fuit propoſitum corã nobis, ꝙ is qui ſaluti hominum inuidet & quieti, occaſione aſſumpta ex eo quod libellus, quem Abbas Ioachim contra bonę memorię magiſtrũ Petrum Lombardum edidit, in generali fuit concilio condemnatus, contra eos nonnullos tam clericos, ꝗ laicos, prælatos & ſubditos cõcitauit: qui vt ipſos ab otio contemplationis auertant, & funes extendentes in laqueum pedibus eorundem, ponant eis ſcandalum iuxta iter, ipſis obijciunt exprobrando: ꝙ idem Abbas, qui pater, & inſtitutor fuit ordinis eorundem, hęreticus ab Eccleſia Dei habetur: Propter quod nõ ſolum ſimplices lactis participes à cõſortio eiuſdem ordinis auertuntur, ſed etiam fortes, qui vti cibo ſolito † didicerunt, & ad diſcretionem boni & mali exercitatos pro conſuetudine habent ſenſus, circa inſtituta eiuſdem ordinis incipiunt fluctuare. Licet igitur prędictus libellus, ſiue tractatus condemnatus fuerit in concilio memorato; quia tamen idem Ioachim omnia ſcripta ſua Romano mandauit Pontifici aſſignari, Apoſtolicę ſedis iudicio approbanda; ſeu etiam corrigenda, dictãs epiſtolam, cui propria manu ſubſcripſit, in qua firmiter eſt confeſſus, ſe illam fidem tenere, quam Romana tenet Eccleſia, quę (diſponente Domino) cunctarum fidelium mater eſt & magiſtra f. t. per Apoſt. Scrip. mandamus, quatenus per totã Calabriam faciatis publice nuntiari, ꝙ eum virum catholicum reputamus, & regularem obſeruantiam, quam inſtituit, ſalutarem. eos qui ordini memorato ex hoc detrahere, vel inſultare pręſumpſerint, mo. prę̨m. ſub. Apoſt. ob. caſtigãtes. Dat. Lateran. xiij. kalen. Ian. anno v.

† ſolido: videtur legendum.

e ¶ Reprobamus etiam & condemnamus peruerſiſſimum dogma impij Almarici. [*Alids Amalrici, in Bononienſi Almalrici, cuius ſectatores beatus Thomas par. 1. q. 3. art. 8. Almarianos appellat: fuit autem Almaricus natione Gallus, patria Carnotenſis, Lutetię Pariſiorum Theologię doctor creatus. floruit anno Domini 1204 de hoc multa Cęſarius lib. 5. dialogorum. diſ. 5. Huius errores damnati quoq; ſunt in generali Concilio Lateranẽſi, ea potiſſimum cauſa Romæ celebrato, anno Domini 1215. ex chronico ſummorum Pontificum viginti errores huius Almarici colliguntur. Prateolus lib. 1. de ſectis hæreticorum, nouem eius hęreſes refert Vincentius autem in ſpeculo hiſtoriali lib. 30. c. 7. ſex recenſet hereſes, quas refert Eymericus p. 2. q. 7. n. 3. Hic Almaricus combuſtus traditur Lutetię anno Domini 1208.*

Almaricus hæreticus cóbuſtus.

At cum multę huius fuerint hæreſes, cur ſũmus Pontifex hic numero ſingulari dicit, ſe dogma eius condemnare, neq; enim vnum ſolum dogma profitebatur? Sed non refert, nam nomen dogmatis generale eſt, & omnem doctrinam complectens: perinde ergo eſt, ac ſi diceret Papa, ſe vniuerſã eius doctrinam condemnare, quod ſatis illa indicãt verba, quę ſequuntur, videlicet: vt eius doctrina, nõ tã hæretica cenſenda ſit, quàm inſana. cur aũt inſanã vocet, facile intuebitur, qui errores eius legerat, quorum nõnullos & recenſet beatus Antoninus 4. p. tit. 11. c. 7. §. 2. verſi. reprobatur etiam. & Turrecremata in ſumma de Eccleſia. lib. 4. par. 2. cap. 35.

DE SVMMA TRINITATE ET fide catholica de lib. vj. Decretal.

GREGOR. X. IN GENERALI concilio Lugdunenſi.

Spiritus ſanctus ęternaliter à patre & filio, tãquam ab vno principio, & vnica ſpiratione procedit. Ioan. And.

CAPITVLVM VNICVM.

FIDELI [a] ac deuota profeſſione fatemur, ꝙ Spiritus ſanctus ęternaliter ex Patre, & Filio non tanquam ex duobus principiis, ſed tanquam ex vno principio: non duabus ſpirationibus, ſed vnica ſpiratione, procedit. Hoc profeſſa eſt hactenus, prędicauit & docuit: hoc firmiter tenet & prædicat, profitetur & docet ſacroſancta Romana Eccleſia, mater omnium fidelium, & magiſtra. hoc [b] habet orthodoxorum patrum atq; doctorum Latinorum, pariter & Gręcorum incommutabilis & vera ſententia. Sed quia nõnulli propter irrefragabilis præmiſſę veritatis ignorantiam, in errores varios ſunt prolapſi: Nos huiuſmodi erroribus viã pręcludere cupientes, hoc ſacro approbante concilio; damnamus & reprobamus omnes: qui negare pręſumpſerint ęternaliter Spiritum ſanctum ex Patre & Filio procedere, ſiue etiam temerario auſu aſſerere, ꝙ Spiritus ſanctus ex Patre & Filio tamquam ex duobus principijs, & non tamquam ex uno procedat.

COM-

COMMENTARVIS II.

a FIDELI ac deuota.] *Celebris eſt decretalis contra errorem potiſſimum Græcorum, qui negant Spiritum ſanctum à filio quoq; procedere. Tria autem ſunt hic fidei dogmata, ſeu catholicę concluſiones. Vna eſt, Spiritum ſanctum pariter procedere à Patre & Filio.* Spiritum ſanctum à filio etiam procedere.

Altera eſt, à Patre & Filio procedere tamquã ab vno principio.

Vltima eſt, hanc proceſſionem vnica ſpiratione, non duabus fieri.

Editum eſt hoc decretũ in generali Concilio Lugdunẽſi, ſub Greg. x. celebrato anno Domini 1274.

B *Quantum ad primam aſſertionem attinet, olim à Neſtorianis introductum fuit, Spiritum ſanctum non procedere à Filio: quem errorem Theodoricus Neſtorianus & plures eius ſectatores (inter quos etiam dicitur fuiſſe Damaſcenus, vt ſcribit beatus Thomas par. 1. q. 36. ar. 2. ad 3. argumentum.) tuebantur. hunc errorem fere vniuerſi Græci poſtea imbibentes adhuc tenaciter defendunt. fuit autem damnatus iam olim in concilio Epheſino, ſub Cæleſtino Papa primo circa annos Domini 428. in quo ita ſcriptum eſt:* Quamuis enim in ſua ſit ſubſtãtia Spiritus eius, & intelligatur in perſona proprietas, iuxta id quod Spiritus eſt, & non Filius; C attamen alienus ab illo non eſt. nam ſpiritus appellatus eſt veritatis, & veritas Chriſtus eſt: vnde & ab eo ſimiliter, ſicut ex Deo patre procedit. *hęc ibi. quem etiam articulum multis poſt ſæculis adſtruxit contra Græcos ſynodus octaua, vt alibi dictum eſt: & tenent communiter omnes Patres tam Gręci q̃ Latini, vt mox dicturi ſumus.*

Quę ad ſecundam catholicam concluſionẽ attinent, videlicet, Patrem & Filium vnum eſſe principiũ, à quo Spiritus ſanctus procedat, idem illi vno ore fatentur, qui cum catholicis fatentur à Filio etiam procedere: quod in primis demonſtrat ſanctus Auguſtinus lib. 7. de trini. & efficaciter ſanctus Thomas par. 1. q. 36. art. 4. D *Atque eodem modo oſtendunt tertiam concluſionem.*

Et de materia huius decretalis agũt copioſe Magiſter, & Theologi lib. 1. ſent. diſt. 11. & ſeq. ſanctus Thomas par. 1. q. 36. & lib. 4. contra Gentiles. c. 24. & 25. & alij mox referendi.

b ¶ Hoc habet orthodoxorum Patrum atque Doctorum Latinorum, pariter & Græcorum incommutabilis & vera ſententia.] De *Latinis manifeſtum eſt, ita enim communiter fatẽtur ubiq, Hieronymus, Ambroſius, Gregorius, & ſanctus Auguſtinus ex profeſſo hoc docet multis locis, lib. 15. de trinit. c. 17. & 26. & lib. 5. de trin. c. 14. &* E *lib. 13. de ciuitate Dei c. 24. & copioſiſſime lib. 3. contra Maximinum c. 14. & in Euangelium Ioan. tractatu 99.*

De Gręcis vero nulla eſt dubitatio: nam apertiſſime id vbique tradiderũt Chryſoſtomus, Cyrillus, Athanaſius, Didymus, & alij, quò magis mireris Græcorum noſtri temporis pertinaciam, qui nõ modo Latinis, quos ſpernunt, non credunt; ſed nec ſuis in hoc volunt obtemperare. Et contra hũc errorem A *ſcribit etiam Alſonſus Caſtrus lib. 5. aduerſus hæreſes, verbo, Deus hæreſi 12.*

DE SVMMA TRINITATE ET fide catholica ex Clementinis.

CLEMENS V. IN CONCILIO Viennenſi.

Circa annũ Dñi 1311.

Fatetur concilium vnicum Dei filium in eſſentia Dei æternaliter ſubſiſtentem, verum corpus humanum aſſumpſiſſe de Virgine, & in eo paſſum, & iã mortuum lancea perforatum; approbans in hoc ordinem, B *quem tradidit Euangeliſta Ioãnes hoc dicit.*

CAP. I.

FIDEI a catholicę fundamento, præter quod (teſte Apoſtolo) nemo poteſt aliud ponere, firmiter inhærentes: aperte cum ſancta matre Eccleſia confitemur, vnigenitum Dei filium in his omnibus, in quibus Deus pater exiſtit vnà cum patre ęternaliter ſubſiſtentem, partes noſtræ naturæ ſimul vnitas (ex quibus ipſe in ſe verus Deus exiſtẽs, fieret verus homo) humanum C videlicet corpus paſſibile, & animam intellectiuam ſeu rationalem ipſum corpus vere, per ſe & eſſentialiter informantem, aſſumpſiſſe ex tẽpore, in virginali thalamo ad vnitatem ſuæ hypoſtaſis & perſonæ. Et quòd in hac aſſumpta natura, ipſum Dei verbum pro omnium operanda ſalute, non ſolum affigi cruci, & in ea mori voluit, ſed etiam emiſſo iam b ſpiritu, perforari lancea ſuſtinuit latus ſuũ, vt exinde profluẽtibus vndis aquę & ſanguinis, formaretur vnica & immaculata ac virgo ſancta mater Eccleſia, cõiũx Chriſti. Sicut de latere primi hominis ſoporati Eua, ſibi in coniugium eſt formata: vt ſic certæ figurę D primi & veteris Adę (qui ſecũdum Apoſtolum, eſt forma futuri) in noſtro nouiſſimo Adã, ideſt Chriſto, veritas reſpõderet. Hæc eſt inquam veritas illius prægrãdis Aquilæ vallata teſtimonio, quam propheta vidit Ezechiel animalibus ceteris Euangelicis tranſuolantem, beati Ioannis videlicet Apoſtoli & Euangeliſtæ, qui ſacramenti huius rem geſtam narrans & ordinem in Euangelio ſuo, dixit: Ad Ieſum autem cum veniſſent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura, ſed vnus militũ lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit ſanguis & aqua: & qui vidit, teſtimonium perhibuit, & verum eſt teſtimo E nium eius: & ille ſcit, quia uera dicit, ut & uos credatis. Nos † igitur ad tam pręclarum teſtimonium, ac ſanctorum Patrum & doctorum communem ſententiam Apoſtolicæ conſiderationis (ad quam duntaxat hæc declarare pertinet) aciẽ conuertentes, ſacro approbante concilio, declaramus, prædictum Apoſtolum, & Euangeliſtã Ioannem, rectum in pręmiſſis factę rei ordinem tenuiſſe: narrando, quòd Chriſto iam mortuo, unus militum lancea latus eius aperuit.

1. Cor. 3. — Gen. 2. — Rom. 5. — Ezech. 1. — Ioan 19.

† Vide Melchiorem Canum li. 7. de locis theologicis c. 5. ver. Ad hæc cum de intelligentia.

Reprobat & hæreticã iudicat doctrinã quę hẽt, quòd ſubſtãtia aię rationalis, ſeu intellectiuæ vere & per ſe humani corporis nõ ſit forma. Ioan. *And.*

Porro [c] doctrinam omnem, ſeu poſitionem temere aſſerentem, aut vertentem in dubium, quòd ſubſtantia animæ rationalis, ſeu intellectiuæ vere ac per ſe humani corporis non ſit forma: velut erroneam, ac veritati catholicæ inimicam fidei, prædicto ſacro approbante concilio, reprobamus: Definientes, vt cunctis nota ſit fidei ſinceræ veritas, ac præcludatur vniuerſis erroribus aditus ne ſubintrent: quod quiſquis deinceps aſſerere, defendere, ſeu tenere pertinaciter pręſumpſerit, quòd anima rationalis ſeu intellectiua non ſit forma corporis humani, per ſe & eſſentialiter, tamquam hæreticus ſit cenſendus.

Aſſerens confitendum vnum baptiſma, ſicut vnũ Deum & vnam fidem, approbat opinionem, quę habet per illud conferri etiam paruulis, quo ad habitum informantem gratiam & virtutes. Ioan. *And.*

Ad hoc [d] baptiſma vnicum, baptizatos omnes in Chriſto regenerans, eſt (ſicut vnus Deus ac fides vnica) ab omnibus fideliter confitendũ. Quod celebratum in aqua, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, credimus eſſe tam adultis, quàm paruulis communiter perfectum remedium ad ſalutem. Verum [e], quia quantum ad effectum baptiſmi in paruulis reperiuntur doctores quidam theologi opiniones cõtrarias habuiſſe: Quibuſdam ex ipſis dicentibus, per virtutem baptiſmi paruulis quidem culpam remitti: ſed gratiam non conferri. Alijs è contra aſſerentibus, quòd & culpa eiſdẽ in baptiſmo remittitur, & virtutes, ac informans gratia infunduntur quo ad habitũ, etſi non pro illo tempore, quo ad vſum. Nos autem attendentes, generalem efficaciam mortis Chriſti, quæ per baptiſma applicatur pariter omnibus baptizatis: opinionem ſecundam, quæ dicit tam paruulis, quàm adultis conferri in baptiſmo informantem gratiam & virtutes, tamquam probabiliorem, & dictis Sãctorum, ac Doctorum modernorum theologiæ magis cõſonã, & concordem, ſacro approbante concilio, diximus eligendam.

COMMENTARIVS III.

a FIDEI catholicæ.] *In hac Clementina multę catholicæ veritates diffiniũtur ad humanitatem Domini noſtri Ieſu Chriſti in primis pertinentes, quibus abſurdi quidam & nefandi antiquorum & recentiorum hęreticorum errores catholicis dogmatibus cõtrarij damnantur & cõuincũtur.*

Hic enim diffinitur, Chriſtum filium Dei Patri ęterno coæternum contra Ariũ. Item eum veram de vtero virginali aſſumpſiſſe naturam humanam; cõtra Cerdonem, & Apellem, & Manichæos, & alia hæreticorum portenta, qui eamdem blaſphemiam profeſſi ſunt. Item Chriſtum Dominum vere habuiſſe humanum corpus paſſibile, & animam intellectiuam ipſum corpus vere, per ſe & eſſentialiter informantem, contra Appollinarem, & eius ſectatores. A *Item in Chriſto duas eſſe naturas, diuinam videlicet & humanam, vnam tamẽ ſolum perſonã, nempe diuinam, aduerſus Neſtorium. Item ipſummet Chriſtum filium Dei Dominum noſtrum cruci affixum, & in ea mortuum, non autem putatiue, aduerſus Baſilidem, & alios. Hæc inquam, & alia catholica dogmata hac clementina conſtituuntur, quę ad inſtitutum auctoris in hac prima parte aptiſſime accommodãtur. Singula declarare longum eſt & à noſtra breuitate inſtitutoq; alienum, ſummatim hæc & ſequẽtia admonuiſſe ſit ſatis. Interim de erroribus, qui catholicis his dogmatibus opponuntur, vide Eymericum infra part. 2. quæſt. 7. & Turre-* B *crematam in ſumma de Eccleſia. lib. 4. par. 2. cap. 36. & Alfonſum Caſtrum lib. 4. aduerſus hęreſes, ver. Chriſtus. hæreſi. 1. & multis ſequentibus.*

b ¶ Sed etiam emiſſo iam ſpiritu perforari lancea ſuſtinuit latus ſuum.] *Guido Carmelita in ſumma de hæreſibus, titulo de erroribus Petri Ioãnis, & ſequacium eius, cap. 3. ait, hunc Petrum Ioannem ſenſiſſe Chriſtum fuiſſe lanceatum viuum & non mortuum. idem ſcribit Eymericus infra part. 2. q. 9. nu. 2. verſ prima hæreſis eſt, quòd quãdo vnus militum: vbi recitat plures alios huius hominis errores, & Alfonſus Caſtrus lib. 4 aduerſus hæreſes, verbo Chriſtus. hæreſi 10. Hic error manife-* C *ſtiſſime conuincitur ex Euangelio Ioannis cap. 19. & ex hac clementina, quę locum Euangeliſtę qualiter intelligi debeat; diuinitus declarat.*

c ¶ Porro doctrinam omnem.] *Hanc ipſam catholicam aſſertionem, quòd ſcilicet anima rationalis vere, per ſe, & eſſentialiter ſit humani corporis forma, diffiniuit Leo Decimus in cõcilio Lateranenſi, ſeſſione 8. decreto quodam incipiente: Apoſtolici regiminis vbi etiam declaratum extat animam rationalem ſeu intellectiuam immortalem eſſe. eius concilij verba prę citato loco ita habent:* Hoc ſacro approbante concilio damnamus, & reprobamus omnes aſſerentes animam intellectiuam morta- D lem eſſe, aut vnicam in cunctis hominibus, & hæc in dubium vertentes; cum illa non ſolum vere, per ſe, & eſſentialiter humani corporis forma exiſtat, ſicut in canone felicis recordationis Clementis Papæ quinti prædeceſſoris noſtri in generali Vienneni concilio edito continetur, verum & immortalis & pro corporum, quibus infunditur, multitudine ſingulariter multiplicabilis, & multiplicata, & multiplicanda ſit. *hactenus ibi.*

d ¶ Ad hoc, baptiſma vnicum.] *hoc accipiendũ eſt de baptiſmo aquæ, qui ſolus proprie eſt baptiſmus, quia ſolus ipſe eſt ſacramentum, vt concludit* E *ſanctus Thomas 3. part. quæſt. 66. art. 11. ad 2. arg. & Dominicus Sotus lib. 4. ſent. diſt. 3. quæſt. vnica, art. 11. quòd vero loquatur concilium de baptiſmo aquæ, ſatis indicãt illa verba quæ mox ſequũtur, videlicet:* quod celebratũ in aqua, *&c. Et hoc ideo notatur, quia baptiſmus ſanguinis, quod eſt martyriũ, & baptiſmus flaminis, ſcilicet ſpiritus ſãcti, nõ ſunt proprie baptiſmata, vt prę citati docent.*

e ¶ Verum, quia quantum ad effectum.] *Eandem hanc difficultatẽ Innocentius* III. *in cap. Maiores.*

res.

res. extra de baptiſmo & eius effectu, tamquam rẽ inter theologos dubiam reliquit. Concilium Vienneñſe hoc loco partem affirmatiuam tãquam probabiliorem ſequitur, videlicet, tam paruulis quàm adultis in baptiſmo conferri informantem gratiam & virtutes, quod ſanctus Thomas docuerat par. 3. quæſt. 69. art. 4. 5. & 6. quem ſequitur & explicat Dominicus Sotus lib. 4. ſent. diſt. 6. q. 1. ar. 3. & 4.

Ceterum in Concilio Tridentino ſeſſione. 6. titulo De iuſtificatione, Canone 11. de hoc ita ſcriptum eſt: Si quis dixerit homines iuſtificari uel ſola imputatione iuſtitiæ Chriſti, uel ſola peccatorũ remiſſione, excluſa gratia, & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritũ ſanctum diffundatur, atq; illis inhęreat; aut etiam gratiam, qua iuſtificamur, eſſe tantum fauorem Dei, anathema ſit. *hactenus concilium. Sed de his uide copioſe ſanctum Thomam & Sotum præcitatis locis, eundem Sotum lib. 2. de natura & gratia, cap. 17. & 18. & Bartholomæum Medinam, apud ſanctum Thomam. 1. 2. q. 51. ar. 4.*

Habetur to. 27. Opuſ. 23. & 24.

EXPOSITIO S. THOMÆ Super duas primas Decretales.

PROOEMIVM.

SALVATOR *noſter diſcipulos ad prædicandum mittens, tria eis iniunxit. Primo quidem, ut docerent fidem. Secundo, ut credentes imbuerent ſacramentis. Tertio, ut credentes ſacramentis imbutos ad obſeruandum diuina mandata inducerent. Dicitur enim Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes, quantum ad primum: baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. quantum ad ſecundum: docentes eos ſeruare omnia quęcunque mandaui uobis, quantum ad tertium.*

Inter quæ tria decenter fidei doctrina præmittitur. Eſt enim fides omnium bonorum ſpiritualium fundamentum: ſecundum illud Apoſtoli Heb. 11. Eſt autem fides ſubſtantia, ideſt fundamentum ſperandarum rerum. Eſt enim fides † per quam anima viuificatur per gratiam: ſecundum illud Apoſtoli Gal. 2. Quod autem nunc viuo in carne, in fide viuo filij Dei. Et Abacuc 2. Iuſtus ex fide ſua viuit. Ipſa eſt per quam anima à peccatis purgatur, Act. 17. Fide purificans corda eorum. Ipſa eſt per quam anima iuſtitia ornatur, Rom. 3. Iuſtitia autem Dei per fidem Ieſu Chriſti. Ipſa eſt per quam anima Deo deſponſatur, Oſee 2. Sponſabo te mihi in fide. Ipſa eſt per quam homines in Dei filios adoptãtur. Ioan. 1. Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri his qui credũt in nomine eius. Ipſa eſt per quam acceditur ad Deum, Heb. 11. Accedentem ad Deum oportet credere. Ipſa denique eſt, per quam homines æternæ vitæ brauium conſequuntur: ſecundũ illud Ioã. 6. Hæc eſt voluntas patris mei, qui miſit me, vt omnis qui videt filium, & credit in eum, habeat vitam æternam.

† Vide concilium Tridentinũ ſeſſio. vi. de iuſtificatio. ca. 8. vnde intelliges quomõ hæc de fide teſtimonia intelligi debeant.

Conuenienter ergo Chriſti Vicarius propoſiturus mãdata, quibus Eccleſia per Apoſtolorum prædicationem fundata pacifice gubernatur, titulum De fide *præmittit.*

Sed conſiderandum eſt, quòd cum multi ſint articuli fidei, quorum quidam videntur pertinere ad diuinitatem; quidam vero ad humanam naturam, quam filius Dei in unitatem perſonæ aſſumpſit, alij vero ad diuinitatis effectum: fundamentum tamen totius fidei eſt ipſa prima † veritas diuinitatis: cũ omnia alia ea ratione contineantur ſub fide, in quãtum ad Deum aliqualiter reducuntur. Vnde Dominus diſcipulis dicit Ioan. 14. *Creditis in deum, & in me credite. Per quod datur intelligi, quod in Chriſtum creditur inquantum eſt Deus: quaſi fide principaliter de Deo exiſtente.*

† S. Thomas 2. 2. q. 1. art. 1. & lib. 3. ſent. diſt. 24. art. 1. q. 1.

Inter ea vero, quæ de Deo fide tenemus, hoc eſt ſingulare fidei Chriſtianæ, vt trinitatem perſonarũ in vnitate diuinæ eſſentiæ fateamur. Sub hac enim profeſſione Chriſto per baptiſmum ſumus conſignati, vt patet per id quod ſupra inductum eſt. Baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Alia vero, quæ de Deo aſſerimus, nobis & alijs communia eſſe inueniuntur. Puta quòd Deus eſt vnus, omnipotens: & ſi quæ alia de Deo fide tenentur, quæ etiam Iudęi & Saraceni non diffitentur. Vnde ad inſinuandum propriũ & ſingulare dogma fidei chriſtianæ, non prætitulauit fidei tractatum, De Deo, ſed, De Trinitate.

Addit autem, Summa, *quia diuina trinitas arcem quandam tenet inter plurimas trinitates ab ea deriuatas.*

Deriuatur enim ab illa trinitate † diuina quædã trinitas in anima noſtra: ſecundum quam ad imaginem Dei ſumus ſecundum memoriam, intelligẽtiã, & voluntatem.

† De hoc late Magiſter & doctores lib. ſenten. diſt. 3.

Deriuantur & ab ipſa aliæ trinitates in ſingulis creaturis: prout modum quendam, & ſpeciem, & ordinem habent, ſecundum quę in eis diuinæ trinitatis quaſi quoddam veſtigium inuenitur. Vt Auguſt. dicit in libro de trinitate. Ad diſcretionem igitur harũ omnium trinitatum, quæ a diuina deſcendunt, dicitur, De ſumma trinitate. *Sed de hac trinitate diuina diuerſi hæretici diuerſa errantes dixerunt.*

Lib. 6. & 10.

Quorum Sabellius abſtulit perſonarum diſtinctionem, dicens patris, & filij, & ſpiritus ſancti eſſe vnam eſſentiam, & vnam perſonam: ſed eos ſolũ differre nominibus.

Arius vero poſuit trium perſonarum eſſe diuerſas ſubſtãtias, in dignitate & duratione differẽtes. Quæ oĩa & conſimilia fides condemnat catholica.

Quia igitur de ſumma trinitate & alijs ad fidẽ pertinẽtibus hic tradere intendit quod fides catholica tenet; ideo additur, Et fide catholica.

Dicitur autem fides Eccleſię catholica, ideſt vniuerſalis: vt Boetius dicit in libro de trinitate, tum propter vniuerſalium præcepta regularum; tũ propterea quia eius cultus per omnes pene mundi terminos emanauit: hæreticorum vero errores ſub certis terrarum angulis includuntur.

PRI.

PRIMAE DECRETALIS EXPOSITIO,

In qua tam hæreticorum, quàm philoſophorum errores complures reprobantur.

A QVIA de fide ſanctę trinitatis conſiderandum eſt: primo oportet ſcire, quòd duplex eſt actus fidei, ſcilicet corde credere, & ore profiteri, ſecundum illud Ro. 10. Corde creditur ad iuſtitiam: ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Vterque autem actus aliquid requirit ad ſui perfectionem.

B Nam interior actus fidei exigit firmitatē abſque omni dubitatione, quæ firmitas prouenit ex infallibilitate diuinæ veritatis, cui fides innititur. Vnde dicitur Iacob 1. Poſtulet autē in fide nihil hęſitans.

Sed confeſſio fidei debet eſſe ſimplex, ideſt abſq; ſimulatione: ſecundum illud 1. ad Tim. 1. Finis præcepti eſt charitas: de corde puro, & conſcientia bona: & fide nō ficta. Debet etiam eſſe ſimplex, ideſt abſque erroris permixtione: ſecundum illud 1. Theſſ. 2. Exhortatio noſtra non fuit de errore. Debet etiam eſſe abſq, variatione 2. ad Cor. 1. Sermo noſter, qui fuit apud vos, non eſt in illo eſt, & non. Quantum ergo ad primum actum fidei dicit, Firmiter credimus. quantum ad ſecundum dicit, C Et ſimpliciter confitemur.

Vltimo autem conſiderandum eſt, quòd fidei Chriſtianæ articuli a quibuſdam duodecim †, a quibuſdam quatuordecim computantur.

† De hoc late idem B. Thomas 2. 2. q. 1. ar. 8.

Secundum illos, qui computāt quatuordecim: ſeptem articuli pertinent ad diuinitatem: ſeptem vero ad humanitatem.

Illi autem, qui ad diuinitatem pertinent, ſic diſtinguuntur, vt vnus ſit articulus de diuinę eſſentia vnitate, qui tangitur in ſymbolo, cum dicitur, Credo in vnum Deum. Secundus eſt de perſona patris, qui tangitur cum dicitur, Patrem omnipotentem. Tertius eſt de perſona filij, qui tangi- D tur cum dicitur, Et in Ieſum Chriſtum filiū eius. Quartus eſt de perſona ſpiritus ſancti, qui tangitur cum dicitur, Et in ſpiritum ſanctum. Quintus eſt de effectu, quo à Deo creamur in eſſe naturę, qui tangitur cum dicitur, Creatorem cæli & terræ. Sextus eſt de effectu Dei ſecundum quod reuertimur in eſſe gratię, qui tangitur cum dicitur, Sanctam Eccleſiam catholicā, ſanctorum communionem: & remiſsionem peccatorum. Quia enim per gratiam Dei in vnitate Eccleſię congregamur, ſacramenta communicamus, & remiſſionem peccatorum conſequimur.

E Septimus articulus eſt de effectu Dei, quo perficimur in eſſe glorię, & quantū ad corpus, & quantum ad animam: & hic tangitur cum dicitur, Carnis reſurrectionem, & vitam æternam.

Articuli vero ſeptem ad incarnationem pertinentes ſic diſtinguuntur, vt primus ſit de Chriſti conceptione, qui tangitur cum dicitur, Qui conceptus eſt de ſpiritu ſancto. Secundus autem eſt de eius natiuitate, qui tangitur cum dicitur, Natus ex Maria virgine. Tertius eſt de eius paſſione, qui

A tangitur cū dicitur, Paſſus, mortuus, & ſepultus. Quartus eſt de deſcenſu ad inferos, Deſcendit ad inferos. Quintus eſt de reſurrectione, Tertia die reſurrexit à mortuis. Sextus de aſcenſione, Aſcendit ad cælos. Septimus de aduentu ad iudiciū, Inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos.

Alij vero ponentes duodecim articulos: ponunt vnum articulum de tribus perſonis: & articulum de effectu glorię diuidunt in duos, vt ſcilicet alius articulus ſit de reſurrectione carnis, & alius de vita æterna: Et ſic articuli ad diuinitatem pertinentes ſunt ſex. Item conceptionem & natiuitatē Chriſti ſub vno articulo cōprehendunt: & ſic ēt articuli B de humanitate ſiūt ſex. Vnde omnes ſunt duodecim.

Primo ergo proſequitur articulum primum de eſſentię vnitate. Vnde primo ponit vnitatem diuinę eſſentię. Vnus ſolus eſt verus Deus, ſecundum illud Ioa. 17. Vt cognoſcant te ſolum verum Deum, Leuitici 6. Audi Iſrael Dominus. Deus tuus: Deus vnus eſt. Per quod excluditur error † Gentilium ponentium multos Deos. Deus autem verus, qui eſt eſſentialiter & naturaliter, Deus vnus eſt. Dicuntur enim aliqui dij, non veri: ſed per adoptionem, vel per participationem diuinitatis: ſiue nuncupatione, ſecundum illud Pſal. 81. Ego dixi, dij eſtis. Dicuntur etiam aliqui dij ſecundum opinionem er- C rantium, ſecundum illud Pſal. 95. Omnes dij Gentium dęmonia.

† Hunc errorem de pluralitate Deorū cōfutat Tertullianus in Apologetico aduerſus gentes, c. 10. 11. & 12. & 17. & Lactātius li. 1 diuinarum inſtitu. ca. 3. & alij.

Deinde oſtendit excellentiā diuinę naturę, ſiue eſſentię: & primo quantum ad hoc, quòd non comprehenditur tempore. Quod ſignificatur cum dicitur, Aeternus. Dicitur enim æternus, quia caret principio & fine, & quia eius eſſe non variatur per præteritum & futurum. Nihil enim ei ſubtrahitur: nec aliquid ei de nouo venire poteſt. Vnde dicit ad Moyſem, Exod. 3. Ego ſum qui ſum: quia ſcilicet eius eſſe non nouit pręteritum & futurum: ſed ſemper præſentialiter eſſe habet. Et Apoſtolus dicit ad Rom. vlt. Nunc patefactum eſt per ſcripturas D prophetarum ſecundum pręceptum æterni Dei.

Deus æternus cur dicatur.

Secundo oſtenditur, quòd eius magnitudo excedit incomparabiliter omnium magnitudinem creaturarum cum dicitur, Immenſus. Illud enim menſurari poteſt per aliquid aliud, quod ſi excedat in magnitudine, tamen exceſſus eſt ſecundum aliquam proportionem. Sicut binarius menſurat ſenarium, inquantum ter duo faciunt ſex. Senarius autem excedit binarium, ſecundum proportionem aliquam, ſecūdum quam binarius menſurat ſenariū, quia eſt triplum eius. Deus autem excedit magnitudine ſuę dignitatis omnem creaturam in infinitū: & ideo dicitur immenſus, quia nulla eſt commenſu- E ratio, vel proportio alicuius creaturę ad ipſum: vnde dicitur in pſal. 47. Magnus Dominus & laudabilis nimis: & magnitudinis eius non eſt finis. Et Baruch 3. dicitur. Magnus eſt, & non habens finē: excelſus, & immenſus.

Deus immēſus.

Tertio oſtenditur, quòd excedit omnem mutabilitatem, cum dicitur, Incommutabilis. quia ſcilicet nulla eſt apud ipſum variatio ſecundum illud Iaco. 1. apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio.

Deus incommutabilis.

Quarto

A *Quarto oſtenditur, quòd ſua poteſtas tranſcēdit omnia cum dicitur,* Omnipotens. *quia ſimpliciter omnia poteſt, vnde ipſe dicit Gen. 17. Ego Deus omnipotens. Et ſi quis obijciat id, quod Apoſtolus dicit 2. ad Tim. 2. Ille fidelis permanet, negare ſeipſum non poteſt, & ita non eſt omnipotens.*

Deus omnipotens.

Dicendū, quòd negare ſeipſum eſt deficere à ſe: nō poſſe autem deficere, non eſt ex defectu potentię, ſed ex potentię perfectione: ſicut etiā apud homines, ex magna fortitudine eſt quòd aliquis vinci non poſſit. In hoc ergo vere Deus omnipotens oſtenditur: quod omnia poteſt facere, & in nullo poteſt deficere.

Quinto oſtenditur, quòd excedit omnium rationem & intellectum cum dicitur, Incomprehenſibilis. B *Illa enim comprehendere dicimur, quę perfecte cognoſcimus quantum cognoſcibilia ſunt. Nulla autem creatura tātum poteſt Deum cognoſcere, quantum cognoſcibilis eſt: & propter hoc nulla creatura poteſt eum comprehendere. vnde dicitur Iob 11. Forſitan veſtigia Dei comprehendes: & vſque ad perfectum omnipotentem reperies? quaſi dicat, non & Iere. 33. dicitur: Dominus exercituū nomen tibi, magnus conſilio, & incomprehenſibilis cogitatu.*

Deus incomprehēſibilis.

Sexto oſtenditur, quòd excedit omnem locutionē cum dicitur, Ineffabilis. *quia ſcilicet nullus poteſt ſufficienter effari laudem ipſius. Vnde dicitur Eccl.* C *43. Exaltate illum quantum poteſtis. Maior enim eſt omni laude.*

Deus ineffabilis.

Deinde accedit ad articulum Trinitatis: ponens quidem primo nomina trium perſonarum, cum dicit, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus. *Quę quidem exprimuntur Matth. vlt. Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti.*

Sed circa hæc tria nomina diuerſimode aliqui errauerunt.

Sabellius† enim dixit, quòd pater, & filius, & ſpiritus ſanctus ſolis nominibus diſtinguuntur, dicēs eundem in perſona eſſe, qui quandoque dicitur pa- D *ter, quandoque filius, quandoque ſpiritus ſanctus, propter rationes diuerſas. Et ad hoc excludendum, ſubditur,* Tres quidem perſonæ. *Alia eſt enim perſona patris, alia filij, alia ſpiritus ſancti.*

† Vide Nicephorum li. 4. c. 22. hiſtorię Eccle. & li. 6 c. 26. & li. 10. c. 15.

Arius† vero poſuit, quòd pater, & filius, & ſpiritus ſanctus ſicut ſunt diuerſa nomina: ita ſunt diuerſæ ſubſtantiæ. Et ad excludendum hoc ſubdit, Sed vna ſubſtantia. *Verum quia ſubſtantia ſecundum vſum vocabuli aliter ſumitur apud nos, & aliter apud Græcos, ne circa hoc poſſet fieri aliqua deceptio, ſubdit,* Seu natura. *apud Græcos enim hypoſtaſis, ideſt ſubſtantia, accipitur ſicut apud nos* E *perſona pro re aliqua ſubſiſtente, quam dicimus ſuppoſitum, vel rem naturę. Sicut hic homo eſt ſuppoſitum, vel res humanę naturæ. Apud nos vero, ſecundum communem vſum loquendi, ſubſtantia dicitur eſſentia vel natura rei, ſecundum quod humanitas dicitur natura hominis. Sic igitur datur intelligi, quòd in diuinitate tres ſunt ſubſiſtentes, ſcilicet Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus: ſed vna numero ſimpliciter natura eſt, in qua ſubſiſtunt: quod in rebus humanis contingere non poteſt. Petrus e-*

† De Ario plene idem Nicephorus li. 8. c. 5. 6. 7. 8. & 24.

A *nim & Paulus, & Ioannes, ſunt quidem tres ſubſiſtentes in natura humana: Sed natura humana, & ſi ſit vna ſpecie in iſtis tribus, non tamen eſt eadem numero: & ideo tres homines ſunt, non vnus homo. Quia vero in patre, & filio, & ſpiritu ſancto eſt vna numero diuina natura, dicimus quod Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus ſunt vnus Deus, & non tres Dij.*

Poſſet autem aliquis praue intelligere vnam eſſentiam trium perſonarum, ita ſcilicet, quòd vna pars illius naturæ eſſet in Patre, alia in Filio, alia in Spiritu ſancto: ſicut ſi diceremus vnam aquam eſſe in tribus riuis defluentibus ab vno fonte: ita ſcilicet B *quòd vna pars aquę eſt in vno riuo: alia in alio: tertia in tertio. Si autem ſic eſſet vna natura triū perſonarum, ſequeretur, quòd diuina natura eſſet compoſita ex pluribus partibus. Et ideo ad hoc excludendum ſubdit,* Simplex omnino. *ideſt nullā compoſitionem habens. Omne enim compoſitum poſterius eſt his ex quibus componitur. Sic igitur aliquid eſſet prius Deo: quod eſt impoſſibile. Sed poſſet aliquis quærere: ſi trium perſonarum eſt vna ſimplex natura; unde ergo tres perſonæ diſtinguūtur, & ideo ad hoc reſpondēs ſubdit,* Pater à nullo, filius a patre ſolo, ac ſpiritus ſanctus pariter ab vtroque. *Vbi conſiderādum eſt, quòd quicquid in diuinis abſolute* C *dicitur, commune eſt, & vnum in tribus perſonis; ſicut quòd dicitur Deus bonus, ſapiens, & omnia huiuſmodi. Ibi enim ſolū inuenitur diſtinctio, vbi aliquid inuenitur pertinēs ad relationem originis: quia ſcilicet pater a nullo eſt: & ſecundum hoc innaſcibilis dicitur. Filius autem dicitur filius: quia a patre eſt per generationem, ſecūdum illud Pſal. 2. Ego hodie genui te: & ſecundū hoc patri attribuitur paternitas: & filio filiatio. Spiritus autem ſanctus ab vtroque procedit; & ſecundum hoc ſpiritui ſancto attribuitur proceſſio: patri vero & filio communis ſpiratio: quia ſcilicet communiter ſpirant ſpiritum ſanctum. Sic igitur quinque ſunt notiones ſecundum* D *quas diſtinctiones perſonarum deſignātur in diuinis, ſcilicet Paternitas, quę eſt conſtitutiua patris, per quam oſtenditur, quòd genuit filium: Filiatio, per quam oſtenditur, quòd filius eſt a patre: & Proceſſio, per quam oſtenditur, quòd ſpiritus ſanctus eſt a patre & filio: Innaſcibilitas, per quam dignoſcitur, quòd pater a nullo eſt: Communis ſpiratio, per quā oſtenditur, quòd pater & filius communiter ſpirant ſpiritum ſanctum.*

Sed rurſus poſſet alicui occurrere falſa cogitatio, ut quia in rebus humanis filius a quodā principio temporis incipiat a patre generari: & generatio eius nō ſemper durat, ſed certo termino tēporis fini- E *tur: ſic etiam ſit circa originem diuinarum perſonarum; vt ſcilicet filius ab aliquo tempore inceperit a patre generari, & aliquo tempore eius generatio fuerit finita, & ſimiliter de ſpiritu ſancto: Ideo ad hoc excludendum ſubdit,* Abſque initio ſemper, ac ſine fine: pater generans, filius naſcens, & ſpiritus ſanctus procedens.

Cuius exemplum aliqualiter in creaturis inueniri poteſt, licet imperfectum. Videmus enim quòd a ſole radius procedit: & ſtatim quando fuit ſol, radius

dius

dius proceſſit ab eo, nec unquam deſinet radius ab eo procedere quãdiu ſol erit. Sic enim filius procedit à patre vt radius à ſole. Vnde dicit Apoſtolus Heb. 1. Qui cum ſit ſplendor gloriæ. Spiritus autem ſanctus ab vtroque procedit ſicut calor à ſole & radio. Vnde dicitur in Pſal. 8. Nec eſt qui ſe abſcondat à calore eius. Sed hoc exemplum deficit quantum ad hoc, quòd ſol non ſemper fuit: & ideo nec radius eius ſemper ab eo proceſſit, quia vero Deus pater ſemper fuit, ſemper ab eo proceſſit filius: & ab vtroque ſpiritus ſanctus.

Poteſt & aliud exemplum poni in anima humana, in qua verbum interius conceptum à memoria procedit: & ab vtroque procedit amor. Et ita etiã à patre procedit filius, ſicut verbum eius: & ſpiritus ſanctus, ſicut amor communis vtriuſque. Sed hoc exemplum deficit in duobus. Primo quidem, quia intellectus humanus non ſemper fuit. Secundo, quia non ſemper verbum in corde ſuo actualiter concipit. Sed intellectus diuinus ſemper fuit, & ſemper abſque intermiſſione intelligit. Vnde ſemper in eo oritur verbum, quod eſt filius: & procedit amor qui eſt ſpiritus ſanctus. Quia vero hæretici Ariani filium patri poſtponebant, & ſpiritum ſanctum vtrique: ideo hoc conſequenter excludit. Eſt autem conſiderandum, quòd Ariani poſtponebant filium patri. Primo quidem quantum ad eſſentiam, dicentes, quòd eſſentia patris eſt dignior quàm eſſentia filij: Et ad hoc excludendum, ſubdit: Cõſubſtantiales. quia ſcilicet eſſentia patris & filij vna eſt: & in nullo differens. Secundo vero quantum ad magnitudinem, (non quòd in Deo ſit magnitudo molis ſed magnitudo virtutis, quæ eſt perfectio bonitatis ſuæ.) Dicebant enim patrem eſſe filio maiorẽ, etiam ſecundum diuinitatem. Et ad hoc excludendum ſubdit, Coæquales. Secundum humanitatem vero Dominus dicit. Io. 14. Pater maior me eſt. Tertio quantum ad poteſtatem dicentes filium non eſſe omnipotentem. Et ad hoc excludendum ſubditur, Et coomnipotentes. Quarto quantum ad durationem, quia dicebant filium non ſemper fuiſſe. Et ad hoc excludendum ſubdit, Coæterni. Quinto quantum ad operationem. Dicebant enim, quòd pater operatur per filium ſicut per inſtrumentum ſuum, vel ſicut per miniſtrum. Sed ad hoc excludendum, ſubdit: Vnum vniuerſorum principium. Non enim filius eſt aliud principium rerum, quaſi inferius quàm pater: ſed ambo ſunt vnum principium: & quod dictum eſt de filio: dictum eſt etiam de ſpiritu ſancto.

Deinde accedit ad alium articulum, qui eſt de creatione rerum, vbi varias opiniones excludit.

Fuerunt enim aliqui hæretici, ſicut Manichæi, † qui poſuerunt duos creatores, vnum bonum, qui creauit creaturas inuiſibiles, & ſpirituales: alium malum, quem dicunt creaſſe omnia hæc viſibilia, & corporalia. Fides autem catholica confitetur, omnia præter Deum tam viſibilia quàm inuiſibilia à Deo eſſe creata. Vnde Paulus dicit Act. 17. Deus qui fecit mundum, & omnia quæ in eo ſunt; hic cæli & terræ cum ſit Dominus, &c. Et Heb. 11. Fide credimus aptata eſſe ſæcula verbo Dei, vt ex inuiſi-

† Nicephorus lib. 6. hiſtoriæ Eccleſiæ. c. 31. & ſe. & Euſebius lib. 7. c. 25.

A bilibus viſibilia fierent: Vnde ad hunc errorem excludendum dicit, Creator omnium viſibilium & inuiſibilium, ſpiritualium & corporalium.

Alius error fuit ponentium, Deum quidem eſſe primum principium productionis rerum: ſed tamen non immediate omnia creaſſe, ſed mediantibus angelis mundum hunc eſſe creatum. Et hic fuit error Menandrianorũ †: & ad hunc errorem excludendum ſubdit, Qui ſua omnipotenti virtute; quia ſcilicet ſola Dei virtute omnes creaturæ ſunt productæ: ſecundum illud Pſal. 31. Videbo cælos tuos, opera digitorum tuorum.

† Nicephorus li. 3. c. 12.

Alius fuit error Origenis † ponentis, quòd Deus
B à principio creauit ſolas ſpirituales creaturas, & poſtea quibuſdam earum peccantibus, creauit corpora, quaſi quibuſdam vinculis ſpirituales ſubſtantiæ alligarentur: ac ſi corporales creaturæ non fuerint ex principali Dei intentione productæ, quia bonum eſſet eas eſſe, ſed ſolum ad puniendum peccatum ſpiritualium creaturarum, cum tamen dicatur Gen. 1. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erãt valde bona. Vnde ad hoc excludendum dicit, Simul ab initio temporis vtramque de nihilo cõdidit creaturam, ſpiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam.

† B. Hieronymus epiſtola. 65. incipien. ſchedulæ. Prateolus lib. 11. de vitis & ſectis hæreticorum cap. 5.

Alius error fuit Ariſtotelis, † ponentis quidem
C omnia à Deo producta eſſe, ſed ab æterno: & nullũ fuiſſe principium temporis. Cum tamen ſcriptum ſit Gen. 1. In principio creauit Deus cælum & terram. & ad hoc excludendũ addit, Ab initio temporis.

† De erroribus Ariſtotelis & aliorũ philoſophorum agit Eymericus infra p. 2. q. 4.

Alius error fuit Anaxagoræ, qui poſuit quidem mundum à Deo factum ex aliquo principio temporis: ſed tamen materiam mundi ab æterno præextitiſſe, & non eſſe eam factam à Deo, cum tamen Apoſtolus dicat Rom. 4. Qui viuificat mortuos, & vocat ea quæ non ſunt tãquam ea quæ ſunt. Et ad hoc excludendum addit, De nihilo.

Fuit autem alius error Tertulliani † ponentis animam hominis corpoream eſſe, cum tamen Apo-
D ſtolus dicat 1. ad Theſſal. 5. Ipſe autem Deus pacis ſanctificet vos per omnia; vt integer ſpiritus veſter, & anima & corpus ſine querela in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur. Vbi manifeſte à corpore animam & ſpiritum diſtinguit. Et ad hoc excludẽdum ſubdit, Ac deinde, ſcilicet condidit Deus humanam, ſcilicet naturam, quaſi communem, ſcilicet, ex ſpiritu & corpore inſtitutam. Componitur enim homo ex ſpirituali natura & corporali.

† Vincentius Lyrinẽſis aduerſus profanas hæreſum nouationes, & Nicephorus lib. 4. cap. 34.

Secundum autem prædictum Manichæorum errorem ponentium duo principia, vnum bonum, & vnum malum; non ſolum attendebatur diſtinctio
E quantum ad creationem creaturarum viſibilium & inuiſibilium, vt ſcilicet inuiſibilia ſint à bono Deo, viſibilia à malo: ſed etiam quantum ad ipſa inuiſibilia. Ponebant enim primum principium eſſe inuiſibile, & ab eo quaſdam inuiſibiles creaturas eſſe productas: quas dicebant eſſe naturaliter malas. & ſic in ipſis angelis erãt quidam naturaliter boni ad boni Dei creationem pertinentes, qui peccare non poterãt: & quidam naturaliter mali, quos dæmones vocamus, qui non poterãt non peccare: contra id quod

dicitur

A *dicitur Iob. 4. Ecce qui ſeruiũt ei, non ſunt ſtabiles: & in angelis ſuis reperit prauitatem. Similiter & circa animas hominum errabant dicentes, quaſdam eſſe bonæ creationis, quę naturaliter bonum faciunt, quaſdam autem malæ creationis, quæ naturaliter faciunt malum, contra id quod dicitur Eccl. 7. Deus fecit hominem rectum, & ipſe immiſcuit ſe infinitis quæſtionibus: & ideo ad hoc excludendum dicit;* Diabolus enim, *ſcilicet principaliter*, & alij dæmones à Deo quidem natura creati ſunt boni, ſed ipſi per ſe facti ſunt mali, *ſcilicet per liberum voluntatis arbitrium:* Homo vero diaboli ſuggeſtione peccauit, *ideſt non naturaliter, ſed propria voluntate.*

B *Deinde accedit ad articulum Incarnationis: & quia Euangelium Chriſti, ſicut dicit Apoſtolus Ro. 1. Deus ante promiſerat per prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis: ideo præmittit de prænunciatione prophetarum.*

Circa quam errauerunt multi. Nam Manichæi *& alij hæretici, vetus teſtamentum dixerunt non à bono Deo, qui eſt pater Chriſti: ſed à malo Deo eſſe traditum, & per conſequens doctrinam veteris teſtamenti ſemper fuiſſe mortiferam. Quod manifeſtum falſum oſtenditur per hoc quod Dominus dicit Io. 2. Loquens de templo Iudęorum: Nolite facere domum patris mei domum negotiationis. Vbi* C *manifeſte patrem ſuum dicit Deum veteris teſtamenti, qui in templo Iudæorum colebatur.*

Ariani vero dixerunt in veteri teſtamento diuerſis viſionibus filium apparuiſſe: non autem patrem, quod manifeſte falſum oſtenditur, ex hoc quod Abrahę in figuram trinitatis tres viri apparuerunt. vt legitur Gen. 18.

† Nicephorus lib. 4. cap. 22. Prateolus li. 3. c. 10. de ſectis hæreticorum.

Cataphryges † etiam poſuerunt prophetas veteris teſtamenti quaſi arreptitios eſſe locutos, non intelligentes quę loquebantur, contra id quod dicitur Danielis 10. Intelligentia opus eſt in viſione.

Ad hos igitur errores excludendos dicit, quòd Hæc ſancta Trinitas, *de qua dictum eſt, quæ ſcilicet eſt,* D ſecundum communem eſſentiam indiuidua, & ſecundum proprietates perſonales diſcreta per Moyſem & ſanctos prophetas, alioſq; famulos ſuos: *vbi videtur diſtinguere vetus teſtamentum, ſcilicet in legem, quæ per Moyſem data eſt, & prophetas, ſicut fuit Iſaias, Ieremias, &c. & in eos qui agiographa cõſcripſerunt, ſicut fuit Salomon, Iob, & alij huiuſmodi, quos famulos Dei hic nominat. Secundum quam diſtinctionem Dominus dicit Lucæ vlt. Oportet impleri omnia quę ſcripta ſunt in lege, & in Prophetis, & in Pſalmis de me.*

E Iuxta ordinatiſsimam diſpoſitionem temporum, *quod ponitur ad excludendum errorem † Gentilium, qui irridebat fidem Chriſtianam ex hoc quòd poſt multa tempora quaſi ſubito, Deo in mentẽ venerit legem Euangelij hominibus dare; non autẽ fuit ſubitum, ſed conuenienti ordinatione diſpoſitum, vt prius humano generi per legem & prophetas fieret pronunciatio de Chriſto tamquam hominibus tunc paruulis, & minus eruditis, ſecundum illud Gala. 3. Lex pædagogus noſter fuit in Chriſto,*

† Idem Thomas li. 4. contra gentiles cap 53. 54. & 55. & 3. part. quæſt. 1. art. 5. & 6.

A *& hoc eſt quod dicit, quòd* Iuxta ordinatiſsimam diſpoſitionem temporum doctrinam humano generi tribuit ſalutarem. *non mortiferam, vt Manichæi dicebant.*

His igitur præmiſſis, accedit ad ipſum Incarnationis myſterium explicandum, in quo etiam diuerſos errores excludit.

Vbi primo ſciendum eſt, quòd Sabelliani, confundentes diuinas perſonas, concedebant patrem eſſe incarnatum: quia dicebant, eundem in perſona eſſe patrem & filium. E contrario autem Ariani diuidentes ſubſtantiam diuinitatis ex hoc quòd filius eſt incarnatus, & non pater, volebant concludere aliã B *eſſe eſſentiam patris, & aliam filij, & aliam operationem vtriuſque. Fides autem catholica media via inter vtrunque incedens propter diſtinctionem perſonarum, dicit filium ſolum eſſe incarnatum. Eſt enim facta incarnatio per vnionem in perſona, non in natura, vt infra dicetur. propter vnitatem autem naturæ & operationis in tribus perſonis dicit trinitatem totam operatam fuiſſe incarnationem: & hoc eſt quod dicit,* Et tandem vnigenitus Dei filius Ieſus Chriſtus à tota trinitate communiter incarnatus.

Fuit etiam error Eluidij †, qui poſuit Mariam quidem concepiſſe virginem, & peperiſſe: ſed poſt C *partum non ſemper virginem permanſiſſe: ſed ex Ioſeph poſtmodum alios filios genuiſſe. Et ad hoc excludendum dicit,* Ex Maria ſemper virgine.

† Prateolus lib. 5. cap. 8. de ſectis hæreticorum.

Alij verò ſcilicet Ebionitę † grauius errauerunt, dicentes Chriſtum ex Ioſeph ſemine eſſe conceptum. Et ad hoc excludendum ſubditur, Spiritus ſancti cooperatione conceptus.

† Nicephorus lib. 3. ca. 13. hiſtorię Eccle.

Fuerunt autem alij, ſcilicet Manichęi, qui dixerunt, Chriſtum non veram carnem accepiſſe: ſed phantaſticam, contra id quod Dominus diſcipulis poſt reſurrectionem æſtimantibus eum phantaſma eſſe, dixit Lucæ vlt. Spiritus carnem & oſſa non habet ſicut me videtis habere. Ad quod excludendũ D *dixit,* Verus homo factus.

Ariani vero dixerunt, quòd filius Dei aſſumpſit ſolam carnem ſine anima: & quod verbum fuit carni loco animę.

Sed poſtea Apollinariſtę † dixerunt eum habere animam ſenſitiuam tantum, contra id quod dicitur Matthęi 26. Triſtis eſt anima mea vſque ad mortẽ. & Ioa. 10. Poteſtatẽ habeo ponendi animam meam: & ideo ad hoc excludendum dicit, Ex anima rationali.

† Hiſtoria Eccleſiaſtica Tripartita lib. 5. c. 44.

Alij vero, ſcilicet ſequaces Valentini †, poſuerunt corpus Chriſti non eſſe aſſumptum de virgine: ſed de cęlo allatum, contra id quod dicitur ad Gal. E *4. Factum ex muliere. Ad Ro. 1. Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum carnem. Et ad hoc excludendum dicit,* Et humana carne compoſitus.

† Prateolus lib. 19. de ſectis hæreticorum, cap. 4.

Circa autem ipſam vnionem contrarie errauerunt Neſtorius † & Eutyches. Quorum Neſtorius poſuit vnionem eſſe factam ſolum ſecundum inhabitationem gratię: ſicut etiam in alijs ſanctis Deus dicitur eſſe per inhabitantem gratiam, vt ſic Dei & hominis ſit alia & alia perſona, contra id quod dicitur Ioa. 1. Verbum caro factum eſt, ideſt filius Dei

† Nicephorus lib. 14. cap. 31.

factus

factus eſt homo: quod non poteſt dici de alijs, quos per gratiam inhabitat. Eutyches vero poſuit, quòd facta eſt vnio Dei & hominis in vnam naturam: ita ſcilicet, quòd Chriſtum aſſerebat eſſe ex duabus naturis, non autem in duabus: quia ſcilicet intendebat quòd ante incarnationem erant duæ naturę, Dei & hominis, ſed poſt incarnationem facta eſt vna natura: vnde ad vtrunque excludendum dicit, Vna in duabus naturis perſona viam vitæ manifeſtius demonſtrauit.

Fuerunt enim quidam Eutychis ſectatores, ſcilicet † *Theodorus & Gainus, qui ponentes vnam naturã in Chriſto quaſi ex diuinitate & humanitate confectam, diuerſimode errauerunt. Nam Theodorus poſuit illam naturam eſſe corruptibilem & paſſibilem: Gainus autem incorruptibilem & impaſſibilem: & ad hos errores excludendos dicit*, Qui cũ ſecundum diuinitatem ſit immortalis & impaſſibilis, idem ipſe ſecundum humanitatem factus eſt mortalis & paſsibilis.

† Prateolus de ſectis hæreticorum, lib. 7. cap. 1.

Deinde accedit ad articulum paſſionis dicens, Qui etiam pro ſalute humani generis in ligno crucis paſſus & mortuus.

Poſt quem ponit articulum de deſcenſu ad inferos dicens, Deſcendit ad inferos.

Poſtea vero ponit articulum de reſurrectione Chriſti dicens, Reſurrexit à mortuis.

Ac deinde ponit articulum de aſcenſione dicens, Et aſcendit in cælum.

Sed notandũ eſt, quòd horum articulorum veritatem prędictus Arij & Appollinaris error ſaluare non poteſt. Si enim Chriſtus animam non habuit, ſed verbum fuit carni loco animæ, & in morte ſeparatum fuit à carne: conſequens eſt, quòd illud quod carni conuenit, de filio Dei dici non poſſit. vnde non poteſt dici, quòd filius Dei iacuit in ſepulchro, vel quòd à mortuis reſurrexit. Similiter etiam dici non poterit, ꝙ ad inferos deſcendit: quia diuinitati ſecundum ſeipſam cum ſit omnino immobilis, aſcendere vel deſcendere conuenire non poteſt. Et ideo ad excludendum prædictum errorem, prædictorum articulorum veritatem explicat ſubdens, Sed deſcendit in anima, & reſurrexit in carne: aſcenditque pariter in vtroque. *In morte enim Chriſti anima eſt ſeperata à carne, ſed diuinitas indiuiſibiliter vtrique, ſcilicet animæ & carni manſit vnita. Vnde cum anima Chriſti deſcenderit ad inferos, dicitur filius Dei deſcendiſſe ſecundum animam ſibi vnitam. Similiter etiam cum caro Chriſti, quæ in morte quodammodo ceciderat, reſurrexit ad vitam, dicitur filius Dei, qui ſecundum diuinam naturam mori non poterat, ſecundum carnem reſurrexiſſe, per hoc quòd caro iterato animam reſumpſit: & ſic ſecundum vtrumque, ideſt ſecũdum animam & corpus aſcendit in cælum.*

Deinde ponit articulum de aduentu ad iudicium dicens, Venturus in fine ſæculi iudicaturus viuos & mortuos.

Dicit autem viuos eos, qui reperientur viui in aduentu iudicis, mortuos autem eos qui ante fuerunt præmortui. Quod non eſt ſic intelligendum quaſi aliqui ſint futuri, qui non moriantur: ſed quia A *in ipſo aduentu iudicis morientur, & ſtatim reſurgent. Vel viuos & mortuos intelligere ſpiritualiter poſſumus, ideſt iuſtos & peccatores. Et quia aliqui fuerunt ponentes, ꝙ in finali iudicio aliqui ſaluabuntur non proprijs meritis, ſed precibus aliquorum Sanctorum donati; ideo ad hoc excludendum ſubdit*, Et redditurus ſingulis ſecundum opera ſua, tam reprobis quàm electis.

Deinde ponit articulum reſurrectionis generalis, quæ pertinet ad effectum gloriæ dicens, Qui omnes, *tam reprobi quàm electi*, cũ ſuis proprijs reſurgent corporibus, quæ nunc geſtant. *Quod ponitur ad excludendum quorundam hęreticorum* B *errorem, qui dicunt, quòd reſurgentes non habebunt eadem corpora, quæ nunc per mortem deponunt; ſed quædam corpora de cęlis allata. Quod eſt contra illud Apoſtoli 1. ad Cor. 15. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem.*

Conſequenter autem aſſignat cauſam reſumptionis corporum, cum dicit, Vt recipiant ſecundum opera ſua: ſiue bona fuerint, ſiue mala. *Quia enim homo aut bene aut male operatus eſt in anima ſimul & corpore, iuſtum eſt vt in vtroq. dãnetur aut præmietur.*

Et quia Origenes poſuit, quòd pœna damnatorũ non erit perpetua, ſimiliter nec gloria beatorum: C *ideo ad hoc excludendum dicit*, Illi cum diabolo pœnam perpetuam, & iſti cum Chriſto gloriam ſempiternam. *Sicut enim inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum, vt dicitur Sap. 2. ita per gratiam Chriſti reparamur ad vitam, ſecundum illud Ioa. 10. Ego veni ut vitam habeant: & abundãtius habeant.*

Deinde accedit ad articulum, qui eſt de effectu gratiæ. Et primo tangit effectum gratiæ quantũ ad Eccleſiæ vnitatem, cum dicit, Vna eſt fideliũ vniuerſalis Eccleſia, extra quam nullus ſaluatur omnino. *Vnitas autem Eccleſiæ eſt pręcipue propter fidei vnitatem. Nam Eccleſia nihil eſt aliud* D *quàm aggregatio fidelium: & quia ſine fide impoſſibile eſt placere Deo: ideo extra Eccleſiam nulli patet locus ſalutis. Salus autem fidelium conſummatur per Eccleſiæ ſacramenta, in quibus virtus paſſionis Chriſti operatur. Et ideo conſequenter exponit: quid fides catholica ſentiat circa Eccleſię ſacramenta.*

Et primo circa Euchariſtiam cum dicit: In qua, ſcilicet Eccleſia, ipſe idem Chriſtus eſt ſacerdos & ſacrificium: quia ſcilicet ipſe obtulit ſeipſum in ara crucis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis, vt dicitur ad Eph. 5. In cuius ſacrificij cõmemoratione quotidie in Eccleſia offertur ſacrificium E *ſub ſpecie panis & vini.*

Circa quòd ſacrificium tria determinat: primo quidem veritatem rei ſub ſacramento contentę, cum dicit, Cuius corpus & ſanguis in ſacramento altaris ſub ſpeciebus panis & vini veraciter continẽtur. *Dicit* † *autem*, veraciter, *ad excludendum errorem quorundam, qui dixerunt quòd in hoc ſacramento non eſt corpus Chriſti ſecundum rei veritatem: ſed ſolum ſecundum figuram, ſiue ſicut in ſigno: dicit autem*, Sub ſpeciebus panis & vini, *ad*

† Vide concilium Tridentinũ ſeſſio de ſanctiſſimo Euchariſtię ſacramento, c. 1. & 4. & canone 1. & ſe

excludendum errorem quorumdam, qui dixerunt, quòd in ſacramento altaris ſimul continentur ſubſtantia panis, & ſubſtantia corporis Chriſti, quod eſt contra verbum Domini dicentis: Hoc eſt corpus meum. Eſſet enim ſecundum hoc dicendum magis: Hic eſt corpus meum. Vt ergo oſtendat, quòd in hoc ſacramento non remanet ſubſtantia panis & vini, ſed ſolum ſpecies, id eſt accidentia ſine ſubiecto: dicit, Sub ſpeciebus panis & vini.

Secundo oſtendit, quomodo corpus Chriſti incipiat eſſe ſub ſacramento, ſcilicet per hoc quod ſubſtantia panis conuertitur miraculoſe in ſubſtantiam corporis Chriſti, & ſubſtantia vini in ſubſtantiam ſanguinis: & hoc eſt quod dicit, Tranſubſtantiatis pane in corpus, & vino in ſanguinem poteſtate diuina ad myſterium perficiendum vnitatis, *id eſt ad celebrandum hoc ſacramentum, quod eſt ſignũ Eccleſiaſticæ vnitatis.* Accipiamus igitur ipſi de ſuo, quod ipſe accepit de noſtro. *In hoc enim ſacramento accipimus de corpore & ſanguine Chriſti, quæ filius Dei accepit de noſtra natura.*

Tertio determinat miniſtrum huius ſacramenti, in quo etiam tangit ordinis ſacramentum. Et hoc eſt quod dicit, Et hoc vtique ſacramentum nemo poteſt conficere niſi rite fuerit Sacerdos ordinatus. *Quod eſt contra hæreſim Pauperum † Lugdunenſium, qui dicunt quemlibet hominem iſtud ſacramentum poſſe conficere. Addit autem;* Secundum claues Eccleſiæ, quas ipſe conceſsit Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus Ieſus Chriſtus. *Quod dupliciter poteſt intelligi, vel quia ſacerdos rite ordinatus claues Eccleſiæ ſuſcepit: vel quia ſecundũ poteſtatem clauium ſacerdotalis ordo confertur. Sunt autem claues Eccleſiæ auctoritas diſcernendi, & poteſtas iudicandi.*

† Eymericus infra part. 2. q. 14. & Guido Carmelita in ſumma de hæreſibus tit. de hæreſibus Valdenſium.

Deinde accedit ad ſacramentum baptiſmi: circa quod primo tangit formam cum dicit, Sacramentum vero baptiſmi, quod ad inuocationem indiuiduæ trinitatis, videlicet, patris, & filij, & ſpiritus ſancti.

Hæc eſt enim forma baptiſmi: Ego te baptizo in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, vt traditur Matth. vlt. Secundo ponitur materia cum dicitur, Conſecratum in aqua. *Non enim in alio liquore poteſt hoc ſacramentum perfici niſi in vera aqua.*

Tertio oſtenditur quibus ſit conferendum hoc ſacramentum, cum dicit, Tam paruulis quàm adultis. *Quod ponitur ad excludendum errorem Pelagianorum †, qui dicebant paruulos non habere peccatũ originale, propter quod oporteat eos ablui per baptiſmum. Quarto tangit miniſtrum huius ſacramenti, cum dicit,* In forma Eccleſiæ à quocunque rite collatum proficit ad ſalutem. *Quod eſt contra errorem Donatiſtarum †, qui baptizatos ab hæreticis dicebant non ſuſcipere verum baptiſma, ſed eſſe rebaptizandos. Fides autem catholica recognoſcit eſſe verum baptiſma à quocunq; fuerit collatum in forma Eccleſiæ ſupradicta.*

† Beatus Auguſtinus in libro de hæreſibus c. 88.

† Prateolus lib. 4. de ſectis hæreticorum cap. 14.

Deinde accedit ad ſacramentum pœnitentiæ, dicens: Si poſt ſuſceptionem baptiſmi quiſquam prolapſus fuerit in peccatum per veram pœnitentiam ſemper poteſt reparari. *Quod ponitur*

A *ad excludendum errorem Nouatianorum †, qui dicebant quòd peccantes poſt baptiſmum non poſſunt reparari per pœnitentiam. Deinde accedit ad ſacramentum matrimonij, dicens,* Non ſolum autem virgines & continentes: verum etiam coniugati per fidem rectam & operationem bonam placentes Deo ad æternam merentur beatitudinem peruenire. *Quod ponitur ad excludendum errorem Tatianorum † & Manichæorum, qui nuptias damnabant.*

† Beatus Cyprianus lib. 2. epiſtolarũ epiſtola. 8.

† Euſebius lib. 4. cap. 27. hiſtoriæ eccl.

De alijs autem ſacramentis mentionem non fecit: quia circa ea non fuit ſpecialiter erratum.

B
EIVSDEM SANCTI THOMÆ Expoſitio ſuper ſecundam Decretalem.

DAmnamus ergo & reprobamus,] *Expoſita forma catholicæ fidei in præcedentibus, in hac decretali damnatur error Ioachim † reprobare volentis doctrinam magiſtri Petri Lombardi circa vnitatem diuinæ eſſentiæ, & trinitatem perſonarum. Et vt vtriuſque intentio plenius videatur, accipiendum eſt id, quod in præcedenti eſt dictum: quòd ſcilicet ſancta trinitas, ſecundum communem eſſentiam eſt indiuidua, & ſecundum proprietates*

† Vide commentarium primum primæ partis Directorij.

C *perſonales diſcreta: vt enim ſupra expoſitum eſt, perſona patris non diſtinguitur à perſona filij niſi paternitate, & filius diſtinguitur à patre filiatione: inquantum ſcilicet pater genuit filium, & filius genitus eſt à patre, & ſimiliter ſpiritus ſanctus diſtinguitur à patre & filio, inquantum procedit ab vtroque.*

Perſona igitur in diuinis diſtinguitur, inquantum perſona generat, vel generatur, vel procedit. Si ergo eſſentia diuina generat vel procedit, conſequens eſt, quòd diſtinguatur in tribus perſonis: & quòd ſicut eſt alia perſona patris, alia filij, alia ſpiritus ſancti: ita etiam ſit earum alia

D *& alia ſubſtantia, vel eſſentia. Quod in Ario damnauit Nicena ſynodus aſſerens filium homouſyon patri, id eſt coeſſentialem & conſubſtantialem. Quod magiſter Petrus ſequens docuit, quòd vna eſt eſſentia, vel ſubſtantia communis patris, & filij, & ſpiritus ſancti, quæ nec generat nec generatur, nec procedit: vt ſit penitus indiſtincta, vt patet in quinta diſtinctione primi ſententiarum eius. Ioachim autem Abbas Florenſis monaſterij, non bene capiens verba magiſtri prædicti, vtpote in ſubtilibus fidei dogmatibus rudis, prædictam magiſtri Petri doctrinam hæreticam reputauit: imponens ei, quòd quaternitatem induceret in diuinis,*

E *ponens tres perſonas, & communem eſſentiam: quam credebat ſic poni à Magiſtro Petro quaſi aliquid diſtinctum à tribus perſonis: vt ſic poſſit dici quaſi quartum. Credebat enim quòd ex hoc ipſo, quod dicitur, eſſentia diuina nec eſt generans, nec genita, nec procedens, diſtinguatur à patre qui generat: & filio qui generatur: & à ſpiritu ſancto qui procedit. Et ideo ipſe Ioachim proteſtatur, quòd in diuinis non eſt aliqua res vna, quæ ſit pater, & filius, & ſpiritus ſãctus: ſiue illa res vna dicatur ſubſtantia,*

ſtantia, ſiue eſſentia, ſiue natura: his enim tribus nominibus idem intelligimus.

Sed ne videretur totaliter à fide Nicęnæ ſynodi recedere, concedebat, quòd Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus ſunt vna eſſentia, vna ſubſtantia, vna natura, quaſi vna eſſentia poſſit prædicari de tribus perſonis: vt dicamus, tres perſonę ſunt vna eſsẽtia: non autem e conuerſo: vt dicatur, vna eſſentia eſt tres perſonæ. Sed in hoc ipſo, quòd concedebat tres perſonas eſſe vnam eſſentiam, vel ſubſtantiam, vel naturam, non habebat ſanum intellectum. Non enim ponebat vnitatem eſſentiæ trium perſonarum eſſe veram, realem & ſimplicem: ſed quaſi ſimilitudinariam & collectiuam, id eſt, quaſi ex pluribus congregatam: ſicut multi homines dicuntur vnus populus: & multi fideles dicuntur vna eccleſia, ſecundum illud Act. 4. Multitudinis credentium erat cor vnũ & anima vna: & ſecundum illud Apoſtoli primæ ad Cor. 6. Qui adhæret Deo, vnus Spiritus eſt. ſcilicet cum ipſo: & primę ad Cor. 3. Qui plãtat, & qui rigat vnum ſunt. Præterea primæ ad Cor. 12. & ad Romanos 12. Multi vnum corpus ſumus in Chriſto: & 3. Regum 22. dixit Ioſaphat rex Iuda ad regem Iſrael. Populus meus & populus tuus vnum ſunt. In quibus omnibus ſignificatur vnitas collectiua, & non vera & ſimplex. Quod autem ſecundum hunc modum diceretur eſſe vna ſubſtantia, vel eſſentia, vel natura trium perſonarum, probare nitebatur quibuſdam auctoritatibus. Dicitur enim Ioan. 17. quòd Dominus pro fidelibus ſuis patrẽ exorans inter cetera dixit: Volo pater vt ſint, ſcilicet fideles mei, vnum in nobis, ideſt in me & in te per fidem & charitatem, ſicut & nos vnum ſumus: & tãdem in patria ſint conſummati in vnum. Ex quo ſic arguebat. Fideles Chriſti non ſic ſunt vnum, vt ſit aliqua vna res, quę communis ſit omnibus: ſed ſunt quodãmodo vnum collectione, ideſt vna eccleſia propter vnitatem catholicæ fidei: & tandem erunt in patria vnum regnum propter vnionem indiſſolubilis charitatis: quia charitas viæ diſſolui poteſt per peccatum: charitas autem patrię indiſſolubilis eſt.

Inducebat enim ad ſuæ opinionis aſſertionem quod dicitur 1. Ioa. vlti. Tres ſunt qui teſtimonium dãt in cælo: Pater, verbum, & Spiritus ſanctus: Pater quidem cum dixit, Hic eſt filius meus dilectus: & hoc in baptiſmo, vt dicitur Matt. 3. & in transfiguratione, vt habetur Matth. 17. Filius vero dedit teſtimonium fidei Chriſtianę per doctrinam & miracula. Vnde dicit Ioan. 8. Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de me ipſo: & teſtimonium perhibet de me qui miſit me pater. Spiritus ſanctus teſtimonium perhibuit in ſpecie columbę ſuper Chriſtum apparens in baptiſmo: & per aduentum ſuum in diſcipulos Chriſti: & ad inſinuandam vnitatem triũ perſonarum ſubditur, Et hi tres vnum ſunt: quod quidem dicitur propter eſſentię vnitatem. Sed hęc Ioachim peruerſe trahere volens ad vnitatem charitatis & conſenſus, inducebat conſequentem auctoritatem. Nam ſubditur ibidem: & tres ſunt qui teſtimonium dant in terra, ſcilicet ſpiritus, aqua, & ſanguis. In quibuſdam libris additur: et hi tres vnũ ſunt. Sed hoc in veris exemplaribus non habetur.

A *Sed in quibuſdam libris dicitur eſſe appoſitum ab hæreticis Arianis ad peruertendum intellectum ſanum auctoritatis præmiſſæ de vnitate eſſentiali trium perſonarum.*

Similiter & Ariani vtebantur illa auctoritate; vt ſint vnum in nobis, ſicut & nos vnum ſumus, ad oſtendendum quòd pater & filius non ſunt vnum: niſi ſecũdum conſenſum amoris: ſicut & nos, vt patet per Auguſtinum & Hylarium, qui dicunt, hũc fuiſſe peruerſum ſenſum Arianorum. Vnde manifeſtum eſt, quòd Ioachim in errorem Arianorum incidit: licet non pertinaciter: quia ipſe ſcripta ſua Apoſtolicæ ſedis iudicio ſubiecit †, vt infra dicetur: B *& ideo conſequenter ponitur determinatio concilij pro veritate. In qua quidem determinatione quinque facit. Primo enim aſſerit veritatem, quam magiſter Petrus docebat, ſcilicet, quòd diuina eſſentia eſt quædam ſumma res incomprehenſibilis cogitatu, & ineffabilis verbo: de qua vere prædicantur tres perſonæ, & ſimul & ſingillatim. Poteſt enim vere dici, quòd eſſentia diuina eſt pater, & filius, & Spiritus ſanctus. Et iterum vere dicitur, eſſentia diuina eſt filius, diuina eſsentia eſt Spiritus ſanctus. Quod quidem in nobis non accidit. Non enim eſſentia Petri eſt Petrus: ſed eſſentia Dei patris eſt ipſe pater: quia Petrus eſt ex multis compoſitus: nõ* C *autem perſona patris, neque perſona filij, nec perſona Spiritus ſancti.*

† Et hoc narratur plene in commentario 1. huius partis.

Secundo vbi dicit, Et ideo in Deo, &c. *ſoluit rationẽ, quam pro ſe inducebat Ioachim. Eſt enim conſiderandum quòd nihil connumeratur alijs niſi quod ab eis diſtinguitur. Vnde cum animal non diſtinguatur ab homine, equo, & boue: quorum quodlibet eſt animal: ideo non poſſumus dicere, quòd homo, & equus, & bos, & animal ſunt quattuor: ſed ſunt tria tantum: quia quodlibet illorũ eſt animal. Ita quia quælibet trium perſonarum eſt illa res, ſcilicet diuina eſſentia vel natura, nõ poteſt dici, quòd tres perſonę & illa res ſunt quattuor: quia illa res* D *non eſt aliquid aliud à tribus perſonis. Quod quidẽ probat per hoc quòd ſola diuina eſſentia eſt principium creans vniuerſa. Ita quòd nihil poteſt inueniri præter diuinam eſſentiã, quòd ſcilicet non ſit idẽ cum eſſentia diuina: vel non ſit creatum ab ea: tres autem perſonæ non ſunt creatæ à diuina eſſentia: quia increatus pater, increatus filius, increatus Spiritus ſanctus: quinimo poſſumus dicere, quòd pater eſt principium vniuerſorum, & ſimiliter filius, & Spiritus ſanctus. Vnde manifeſtum eſt, quòd diuina eſſentia non eſt aliquid aliud à tribus perſonis. Vnde non eſt quaternitas in diuinis: ſed Trinitas.*

*Sed quia Ioachim credebat quòd ex dictis Magi*E *ſtri ſequeretur, quòd eſſet eſſentia diſtincta in tribus perſonis: ideo tertio cum dicit,* Et illa res non eſt generans, &c. *oſtendit quòd hoc non ſequitur. Verum eſt enim quòd poſſumus dicere, quòd diuina eſſentia non eſt diſtincta in tribus perſonis. Ex hoc enim aliquid eſt diſtinctum in diuinis, quòd eſt generans, vel genitum, vel procedens, vt dictum eſt. Poſſumus tamen dicere, quòd eſſentia diuina eſt ille qui diſtinguitur, id eſt pater qui diſtinguitur à filio: & ſimiliter poſſumus dicere, quòd eſſentia diuina eſt pa-*

A *eſt Pater qui generat:et eſt Filius qui gignitur:et eſt Spiritus ſanctus qui procedit. Ita ſcilicet quòd diſtinctiones importatæ per hæc tria adiectiua, generans, genitum, et procedens determinant ipſas perſonas, de quibus prædicantur prædicta adiectiua: non autem eſſentiam. vel naturam, quæ non diſtinguitur. Non ergo ſequitur quod Ioachim putabat. Eſſentia non eſt generans: Pater eſt generans: ergo eſſentia non eſt Pater. Quia & ſi eſſentia non generat: eſt tamen ille qui generat ideſt Pater: & ſimiliter eſſentia nō naſcitur, ſed eſt ille qui naſcitur, ideſt Filius: neque eſſentia procedit, ſed eſt ille qui procedit, id eſt Spiritus ſanctus.*

B *Quarto cum dicit*, Licet igitur alius, &c. *concludit qualiter ſecundum fidem catholicā ſit ſignanda diſtinctio perſonarum. Circa quod conſiderandū eſt, quòd in diuinis maſculinum genus refertur ad perſonam, neutrum autem genus refertur ad eſſentiam vel naturam. Sicut etiam in rebus humanis per maſculinum genus quærimus de perſona: ſicut, Quis currit? Petrus. Per neutrū genus quærimus de natura: ſicut, Quid eſt homo? animal rationale. Quia igitur in diuinis eſſentia eſt indiſtincta, perſonæ vero diſtinctæ: ideo nominibus diſtinctiuis vtimur in diuinis in maſculino genere: non autem in neutro. Dicimus enim quòd licet ſit alius Pater, &* C *alius Filius, et alius Spiritus ſanctus, non tamē ſunt aliud & aliud: quia non eſt alietas in eſſentia, & ſi ſit alietas in perſonis: ſed id ipſum quod eſt Pater, & Filius & Spiritus ſanctus: quia eſt eadē eſſentia trium. Et propter hoc ſunt omnino idem, ſi idem ſit neutri generis: quia hoc pertinet ad identitatem eſſentiæ. non autem ſunt idem maſculine: quia hoc tolleret diſtinctionem perſonarum. Ideo autem oportet quòd ſint idem neutraliter, vt credantur eſſe conſubſtantiales. ſecūdum fidem orthodoxam, ideſt recte glorianteṁ: ab orthos quod eſt rectum, & doxa quod eſt gloria: & catholicam, ideſt vniuerſalem: ſicut ſupra expoſitum eſt. Hoc enim determinatum eſt in Nicæna ſynodo, quòd filius ſit homouſyon, id* D *eſt conſubſtantialis Patri.*

Quinto cum dicit, Pater enim ab æterno, &c. *probat, quòd vna & eadem ſit eſſentia trium perſonarum. Pater enim generando filiū dedit ei ſubſtantiam ſuam: cum generare nihil aliud ſit quàm ex ſubſtantia ſua alium producere. Et ſicut ab æterno Pater genuit Filiū, non quidem prius non exiſtētem: ita etiam ab æterno Pater dedit ſubſtantiam Filio, non quidem quaſi prius non habenti: ſed quia ab æterno eam ab alio habuit, ideſt à Patre. Et de iſta datione ipſe Filius Dei teſtatur, Ioan. 10. Pater meus quod dedit mihi. maius omnibus eſt. Id enim quod eſt maximum, eſt diuina eſſentia. Sciendum* E *tamen, quòd aliter ſe habet in generatione humana, & aliter in diuina. Quia enim natura humana diuiſibilis eſt, poteſt homo generans partem ſubſtantiæ ſuæ transfundere in Filium. Diuina autem natura eſt ſimplex & indiuiſibilis: & ideo ſubiungit,* Quòd non poteſt dici, quod Pater partem ſubſtantiæ ſuæ Filio dederit. *Similiter etiam non poteſt dici, quòd Pater dans ſubſtantiam ſuam filio, eā ſibi nō retinuerit: quia ſic Pater deſiiſſet eſſe diuina*

A *ſubſtantia. In corporalibus enim quod datur, non retinetur: ſicut qui dant equum, non retinēt ipſum: ſed in ſpiritualibus ſimul datur aliquid & retinetur: ſicut qui communicat alij ſcientiam, retinet ipſam. Patet igitur quòd Filius ſine vlla diminutione accepit naſcendo ſubſtantiam Patris: & pater eam retinet. Vnde ſequitur, quòd Pater et Filius habeāt vnam ſubſtantiam. Et eadem ratio eſt de Spiritu ſancto, qui ab vtroque procedit. Pater autem eſt ſubſtantia ſua: quia non eſt in eo aliqua compoſitio & ſimiliter Filius, & Spiritus ſanctus. Cum ergo ſit vna eſſentia triū: ſequitur quòd vna res, quæ eſt diuina eſſentia, eſt Pater, & Filius, et Spiritus ſan-* B *ctus. Et ideo irrefragabiliter eſt probata ſententia magiſtri Petri Lombardi: & per cōſequens dictum Ioachim infirmatum vt falſum.*

Sexto cum dicit, Cum ergo veritas pro fidelibus, &c. *ponit auctoritates, quas male intellectas pro ſe Ioachim inducebat. Quod enim Dominus orās pro fidelibus dicit: Volo vt ipſi vnū ſint in nobis: ſicut et nos vnū ſumus, ſic inducebat Ioachim ac ſi eodem modo accipiendum eſſet hoc quod dicitur vnū in nobis, et in diuinis perſonis. Hoc autē eſt falſum: quia in fidelibus ſic accipitur, vt intelligatur vnitas charitatis per gratiam: in diuinis autem perſonis ſic accipitur, vt intelligatur vnitas eiuſdem naturæ. Et* C *hoc probat per ſimile: quia Dominus dicit Matth. 5. Eſtote vos perfecti, ſicut & Pater veſter cæleſtis perfectus eſt. Non tamen eſt idem modus perfectionis humanæ & diuinæ: quia non poteſt eſſe tanta ſimilitudo inter creatorem & creaturam, quin maior inueniatur ibi diſſimilitudo, propter hoc quòd creatura in infinitum diſtat à Deo.*

GLO. SVPER DECRETALES
Tit. de ſumma Tri. & fide Catho. de volumine maiori Decretalium.

D *QVONIAM omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. 28 q. 1. §. 1. ad Ro. 14 & infra, de præſc quoniam omne. & ordo noſtræ reparationis à fide ſumpſit exordium; ideo de fide catholica primo eſt agendum.*

Et quia in fide primo inſtrui debemus, vt ſic ad baptiſmum creduli veniamus. de conſec. diſt. 4. ante baptiſmum. videndū eſt ergo, quid ſit fides prout hic accipitur, et quot modis accipiatur fides, et quot ſint ſpecies fidei, & quot articuli, quod præmium credentium, & quæ ſit pœna non credentium. Fides enim multis modis dicitur. Dicitur fides quādoque idem quod ſacramentum baptiſmi. 45. diſtin. de Iu- E *dæis. & infra, de bapt. & eius effectu, debitum.*

Item dicitur fides, caſtitas thori. 27. q. 2. coniuges. 28. q. 1. caue. & infra, de iureiur. quemadmodum, & eſt vnum de tribus bonis matrimonij. ea. cauſa, & quæſtione, ſcilicet, 27. q. 2. omne itaque. infra, de condi. appo. cap. vlt.

Item dicitur fides ſecuritas, ſiue pactum, quæ etiam hoſti ſeruanda eſt. 23. q. 1. noli.

Item dicitur fides, quandoque conſcientia. infra, de reſti. ſpo. litteras. §. nos autem, circa principium.

& infra de preſcript. quoniam omne, quod non eſt ex fide, ideſt, cõſcientia, de pen. diſt. 3. querat. §. itẽ illud Ambroſij. aliàs eſt verſi.

Item dicitur fides credulitas, ſecundum quã credimus id, quod non videmus. Fides enim eſt de re nõ viſa. de pen. diſt. 4. in domo. verſi & ſi abiero. vnde etiam dicitur: Fides non habet meritum, cui humana ratio prabet experimentum.

Item dicitur fides promiſſio. inſti. de rerum diu. §. vendite. & infra, de ſpon. duorum, cap. 1.

Item alio modo dicitur fides, collectio articulorum, vt hic, & 24. q. 1. hec eſt fides. praterea & in ſymbolo Athanaſij dicitur: Hæc eſt fides catholica, quam niſi, &c.

Item dicitur fides equitas in actionibus conſiderata. inſti. de ac. §. Actionum autem quedam ſunt bona fidei, quedam ſtricti iuris.

Fides vero ſic deſcribitur ab Apoſtolo in epiſt. ad Heb. 11. prout hic ſumitur. Fides † eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentiũ. Et dicitur ſubſtantia ſperandarum rerum: quia ſperare debemus, quod dictũ eſt à Prophetis, eſſe futurum. Argumentũ non apparentiũ dicitur, quia per prophetias iam completas, debemus habere argumentũ, id eſt, probationẽ non apparentẽ de futuris complendis, ſcilicet de die iudicij, & de fine mundi.

† Vide omnino ſanctũ Thomã 2. 2. q. 4. arti. 1.

C *Sed videtur, quòd definitio iſta non ſit bona: quia vera definitio, conuertibilis debet eſſe cum ſuo definito: ſed hac non eſt conuertibilis, quia ſpes ſimiliter eſt ſubſtantia ſperandarum rerum. vnde videtur inferendum, quòd fides eſt ſpes, quod eſt falſum.*

Item hac definitio videtur loqui tantum de futuris: cum fides ſit tã de praſentibus quàm de prateritis & futuris, eo quòd habet ſe ad omnia. Ad praterita: quia credendum eſt Chriſtum fuiſſe natũ & paſſum. Ad preſentia: quia credendum eſt, quòd ipſe ſit, qui in altari quotidie conficitur. Ad futura: quia credere debemus ipſum venturum & iudicaturum viuos & mortuos. & ita videtur eſſe inſufficiens iſta definitio: & licet diuerſa tempora comprehendat, vna tamen fides eſſe videtur. Vnde ſatis poteſt dici. quòd non eſt vera definitio, ſed quedam notificatio fidei ab Apoſtolo dicta.

D *Poteſt autem magiſtraliter definiri. Fides eſt voluntaria certitudo abſentium, infra ſcientiam, & ſupra opinionem conſtituta. Scientia enim habet cognitionẽ: fides vero non. Vnde dicit Aug. Fides eſt, credere quod non vides, de pan. diſt. 4. in domo.*

Species † autem fidei ſunt dua. Vna eſt formata, quã habent boni. Et eſt alia informis, quam habent mali, & exiſtentes in mortali peccato: & fides eorũ caret forma. Prima eſt virtus, à qua dicuntur fideles quicunque baptizantur. de conſec. diſt. 4. ſi qui apud. & talis fides dicitur informata charitate. Vnde ſic poteſt definiri: fides eſt qualitas, qua quis credit quod diligit, charitas dignior eſt, penes quã conſiſtit omne meritũ, et eſt fons viuus, cui nõ cõicat alienus ſcilicet à fide. īfra, de reg. licet. ī ſi. et de pan. diſ. 2. omnis, qui non diligit. vnde dicitur: Fides noſtra, eſt virtus quã charitas comitatur. Vnde dicit Aug. Fides, que per dilectionẽ operatur, eſt fundamentũ omnium virtutum. 1. q. 1. cum Paulus. & aliàs ita

† Sanctus Thomas 2. 2. q. 4. arti. 4. explicat qualiter hoc intelligi deberet.

A *definit. Hec eſt fides, que per dilectionem operatur. de panit. diſtin. 2. c. Charitas. §. item Dominus. Amen. verſic. hac eſt fides. & non ea que damonum eſt, qua credunt & contremiſcunt. De fide informata charitate dicit Abach. c. 2. propheta: Iuſtus autẽ in ſua fide viuet. Fides noſtra eſt eadem in ſubſtantia cum fide antiquorum, vt dictum eſt, quod probat Euangelium. Turba autem qua pracedebant, & qua ſequebantur, clamabant dicẽtes, Oſana filio Dauid, Matth. 21.*

Diſtant tamen in qualitate: quia quod ipſi credebant de futuro, nos credimus de prateritis, ſcilicet Chriſtum natum & paſſum.

B *Principales autem articuli † fidei noſtre, ſunt ſeptem, ſecundum quod ſeptem ſunt dona Spiritus ſancti, quos quilibet Chriſtianus ſcire tenetur: & credere ſicut tenet Eccleſia. & ſunt hi: Incarnatio ſiue natiuitas, baptiſmus, paſſio Chriſti, ſiue mors eius, deſcenſus ad inferos, reſurrectio, aſcenſus in calum, aduentus eius in iudicium. De quibus habes in prima conſtitutione, firmiter. pro quibus Io. Apocaly. c. 5. legitur fleuiſſe, vbi dicitur: Vidi librum ſignatum ſeptem ſigillis formam inprimentibus in calo & in terra, & apud inferos: & nemo fuit dignus aperire librum, niſi leo de tribu Iuda. Et iſti ſeptem articuli patent in his verſibus:*

† De articulis ad humanitatẽ Chriſti ſpectantibus loquitur. vide ſanctũ Tho. 2. 2. q. 1. ar. 8. & q. 2. art. 7.

Naſcitur, abluitur, patitur, deſcendit ad ima:
Surrexit, ſcandit, veniet diſcernere cuncta.

Secundum quoſdam theologos ſunt 12. articuli fidei propter 12. Apoſtolos, qui eadem hora inſtinctu Spiritus ſancti ſymbolum † compoſuerunt.

Et eſt aliud ſymbolum maius, quod cantatur in Miſſa, in Conſtantinopolitana ſynodo factum propter Grecos, qui non credebant, quòd Spiritus ſanctus procederet ab vtroque. de conſec. diſt. 5. c. vlt. & pen. Eſt & tertium ſymbolum Athanaſij: Quicumque vult. quod cantatur in Prima. Iſtud poteſt appellari quartum ſymbolum: & ita ſunt modo quatuor, ſicut quatuor Euangeliſte.

† Hoc ſymbolum & ſequentia paulo poſt in hac prima parte adducit Eymericus, ſuper quibus uide cõmentarios ibidem, vnde hec intelligẽtur apertius.

Premium vero credentium eſt vita eterna: pœna vero non credentium eſt gehenna perpetua, iuxta illud: Hec eſt fides catholica, quam niſi quiſque fideliter firmiter que crediderit, ſaluus eſſe non poterit. et, Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. infra, de baptiſ. & eius effectu, maiores. Ber.

De hac materia habes de conſec. diſt. 3. cap. vlti. de conſec. diſt. 5. c. penul. & vlti. 22. diſt. per totum. 23. diſt. qui epiſcopus.

Gloſſa ſuper cap. Firmiter.

E Firmiter] *Non ſolet ſummari, ſed pro ſummario diuiditur in duas partes principales. Secunda ibi; vna vero. Prima tractat de ſumma trinitate & eius operibus: de fide catholica, & articulis fidei. Secunda pars principalis tractat de ſacramentis. Abbas Panormitanus.*

Firmiter] *Hoc ideo dicit, quia ordo fidei noſtre probari non poteſt, & quia vbi ratio deficit, fides ſupplet. de conſec. diſtin. 4. cap. nihil eſt aliud. & diſt. vlt. c. vlti. argu. vt quod ſermo ſonat, affectus ſentiat, id eſt fides. de conſec. diſtin. 2. cap. reuera. in*

fin. quia

ſin.quia fides eſt de re non viſa. de pa.diſt.4. in domo.in fine.

† Qualiter hoc intelligatur, pulchre docet Auguſtinus de Ancona in ſumma de poteſtate Eccleſiaſtica, q.28. art.1 & Palacius Rubius in allegatione de hæreſi. §. 5.

Credimus] *Hoc ideo dicit, quia dubius † in fide, infidelis eſt.infra,de hæretic. capitulo primo. & arg.22.quæſtione prima, omne quod in fin Et eſt ſimile de accuſato, contra quem nihil eſt probatum. & ſic remanet dubius, quando ſe non purgat. Et quia fides eſt exordium noſtræ reparationis: ideo prius de ea præmittit: quia prius homo debet inſtrui in fide.de conſe.diſtinct.4.ante baptiſmum & cap.ante viginti.*

Simpliciter] *Fides enim ſimplicibus verbis eſt proponenda.23 diſtin. qui epiſcopus. & 23.diſtin. quando. Sic & teſtimonium debet eſſe purum. 3.q.9.pura. Et ſimplex eſſe debet conſtitutio, ſimiliter & lex.4 diſt.erit autem Sic & qualibet ſcriptura, ſi obſcure loquatur, pro non ſcriptura habetur ff.de ijs,quæ pro non ſcrip.ha.l.1 .ſic & teſtimonium obſcurum non valet infra,de prob.in præſentia.& infra de teſti.cum clamor. & ff.de interro.ac. de ætate.§.nihil intereſt. Et generaliter numquam per extranea verba res eſt proponenda, ſed per vſitata. argu.37.diſt.relatum. Io.*

Vnus] *Hoc dictum fuit ad differentiam plurium planetarum, quos quidam colebant tamquam Deos.*

Verus] *Dictus eſt ad differentiam fictorum.*

Aeternus] *Hoc ideo dicit, quia miſericordiæ Dei nec menſuras poſſumus ponere, nec tempora definire.de pænit.diſtinctione prima. multiplex.& 26.quæſt.6.is qui.*

Immenſus] *Id eſt, ſine menſura: vnde dicitur intra omnia non incluſus, extra omnia non excluſus, ſupra omnia non elatus.*

Incommutabilis] *22. quæſt. 4. incommutabilis.& tamen dat cuncta moueri. Vnde Boetius tertio cap. de conſolatio. Stabiliſque manens dat cuncta moueri. ſæpe tamen mutat ſententiam ſuam, vt ibi dicitur, & cap. vnuſquiſque.in fine.*

Incomprehenſibilis] *Vnde in veteri lege dicitur: Beſtia quæ montem tetigerit, lapidabitur. & illud: Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus ab eo:& illud: O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt opera eius, & inueſtigabiles via eius.*

Omnipotens] *quia omnia poteſt, quæ decent eius potentiam, & quæ poſſe eſt aliquid poſſe, vnde peccare non poteſt, quia peccare non eſt aliquid poſſe: vt ait Aug. immo eſt aliquid non poſſe: vt de pæn.diſt.2.c.vlti.§.charitas.*

Ineffabilis] *vnde illud: Sapientiam eius quis enarrabit? quaſi diceret, nullus.*

Gloſſa ſequens tractat de triplici compoſitione, & dat ſimile in anima.

Simplex omnino] *Nota quòd multiplex eſt compoſitio. Eſt enim propriè compoſitio partis ad partes, vt in rebus corporalibus. Itē eſt compoſitio propietatis ad ſubiectū, vt rationabilitas in anima. Item formæ ad ſubſtantiam, & ſubſtantiæ ad formam. & nulla iſtarum compoſitionū cadit in Deū, & ideo dicitur ſimplex omnino, id eſt in quolibet ſenſu compoſitionis. Et ponit quaſi ſimile in anima, cuius ſubſtantia ſimplex eſt, & tamen tria re-*

A *periuntur in anima. Intellectus qui præconcipit, ratio quæ diſcernit, & memoria quæ conſeruat. Intellectus præconcipiens patri primo operanti comparatur. Ratio diſcernens comparatur filio, qui eſt ſapientia Patris diſponens omnia in cælo & in terra. Memoria conſeruans, comparatur Spiritui ſancto, qui omnia bona corroborat & confirmat. Sicut iſta tria idem ſunt in ſubſtantia cum anima: ſic & tres perſonæ Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus idem ſunt in ſubſtantia.*

Coomnipotens] *vt in ſymbolo Athanaſii, ſed tamen non tres omnipotentes, ſed vnus omnipotens.*

Coæterni] *Sed contra videtur in dicto ſymbo-*
B *lo, vbi dicit: et tamē non tres æterni, ſed vnus æternus. Solutio. hic ponuntur adiectiue iſtæ dictiones, ibi autem ſubſtantiue. hæc eſt differentia: hic deſignat perſonas, ibi eſſentiam, licet totæ tres perſonæ coæternæ ſibi ſunt, & coæquales.*

Simul] *Vnde Salomon: Qui manet in æternum, creauit omnia ſimul. Vnde in Geneſi. In principio creauit Deus cælum & terram, quod ſimul factum fuit, ſed ſimul dici non potuit.*

Humanam] *Quia prima die angelos creauit, & ſexta die creauit homines.*

Quaſi communem] *id eſt, mediam inter angelicam & mundanam: vel communem, id eſt vtrique*
C *conformem: quia in pluribus conformat ſe cum angelis ſcilicet in ratione. & diſcretione: & in multis cum inferioribus creaturis, quia ſentimus cum illis & in pluribus alijs.*

Diabolus] *Dicitur criminator, & calumniator, & eſt græcum vocabulum.*

Dæmones] *Dæmon interpretatur, ſciens. Et eſt argu.ex hac littera, quòd de bono procedat malum: quod eſt falſum, vt hic exponitur: quia angelus non habuit remedium ſicut homo: quia homo peccauit per ſuggeſtionem, angelus per ſe ſine alterius ſuggeſtione, vt dicit littera ſequens.*

Gloſſa ſeq.quærit, arguit negatiue, ſoluit con-
D trarium, & argumento reſpondet.

Creati ſunt boni] *Numquid eſt idem de homine? Videtur quòd non, per hoc quod dicit Apoſtolus: Eramus enim natura filij iræ ſicut & ceteri, à qua nullus liberatur, niſi per fidem.de conſe.diſt.4.c.11.quod incipit, firmiſſime. Dicas quòd homo ab initio bonus creatus fuit, ſicut & angeli & in charitate, vt de pæn. diſt.2.c.tolle charitatē.verſ. Adā vero.& c.ſeq.& cap.princeps. videtur quòd homo creatus fuit immortalis.de conſe.diſt.4.placuit igitur.verſus fi.diſt. Et auctoritas prædicta ſic debet intelligi, eramus enim natura filij iræ, id eſt, eramus digni pœna æterna, ſiue debitores iræ, id eſt, pœnæ*
E *æternæ, natura, id eſt, inſeparabili vitio, ſcilicet originali peccato. Originale † enim peccatum ita inhæret humano generi ſicut ſi eſſet ei naturale: quia ſicut natura nos non deſerit dum ſumus, ita nec originale peccatum: ſed tamen poſt baptiſmum non nocet.de conſe.diſt.4.c.2.*

† De peccato originali plene S. Thomas 1. 2. q. 81. 82. & 83.

Per ſe] *id eſt, ex proprio defectu.*

Diaboli ſuggeſtione] *Et ideo magis puniendus eſt diabolus, quàm ipſe faciens.86. diſt.tanta. circa fin.ibi, eos uero. nec illud excuſat diabolū, ſi homo*

illud aliàs facturus eſſet. ff. de ſer. cor. l. 1. §. qui igitur. licet videtur, quòd pro ſola tantum hortatione non debet teneri. non enim qui exhortatur, mandatoris opera fungitur. ff. de ijs qui not. infa. l. ob hac verba, in fi. Nec id excuſat hominem, quod conſilio alterius fecit, quia debuit & potuit explorare apud ſemetipſum an expediret ei tale conſilium. ff. man. l. 2. in fi. & ſi dubitabat, potuit conſulere peritiores. Quare imputatur alicui. ff. de iu. & fa. ign. l. regula. §. ſed iuris. & ff. de bo. poſſ. in bonorum, in fin. & 37. diſt. §. vlti. Ioan. And.

Gloſſa ſequens declarat triplicem legem ſub triplici tempore.

B Ordinatiſsimam diſpoſitionem temporum] *Hac fuit diſpoſitio* †, *quia tria fuerunt tempora, tempus ante legem, & tempus ſub lege, & tempus gratiæ. In tempore ante legem habebant homines ius naturale, quo regebantur, quod conſiſtebat in his duobus præceptis contentis his verſibus.* Quod tibi vis fieri, mihi fac: quod non tibi, noli. Sic potes in terris viuere iure poli. *diſt. 1. in princip. In tempore ſub lege regebantur decalogo Moyſi dato à Deo, & tunc contingebant omnia in figura, quæ completa fuerunt tempore gratiæ, quando Dei filius nos docuit præcepta Euangelica, quibus hodie regimur: in quo ſcripturæ fuerunt completæ. & hic eſt ordo, de quo hic dicit.*

† De hâc diſpoſitione conſule ſanctum Thomã lib. 4. contra Gẽtiles cap. 54. & 55. & 3. par. q. 1. art. 5. & 6.

C A tota Trinitate] *hoc ideo dicit, quia inſeparabilia ſunt opera trinitatis. de conſec. diſtin. 3. c. vlti. in fi. & 28. q. 1. ſic enim neque. circa princip. per mediam colum. Nec poteſt filius à ſe facere quicquã, niſi quod viderit patrem facientem. de conſe. diſt. 5. c. vlti. in fin.*

Incarnatus] *Hic explicatur primus articulus fidei.*

Vna] *Hoc fuit figuratum in arca Noe. Gen. 7. vbi fuit redemptio ſanctorum per duas naturas, quo ad opinionem & veritatem.*

D Impaſsibilis] *22. q. 4. incommutabilis. & habetur figura his verſibus.* Nihil Iſaac patitur, aries fit victima Chriſto. Nec deitas patitur, cum moriatur homo. *22. q. 2. c. ſi qualibet. §. Abrahã. & cap. ſeq.*

Mortuus] *Hic explicatur tertius articulus fidei.*

Deſcendit ad inferos] *Quartus articulus.*

Reſurrexit à mortuis] *Quintus articulus.*

Aſcendit in cælum] *Hic eſt ſextus articulus.*

Venturus] *Septimus articulus.*

Nunc geſtant] *Vnde Apoſtolus: hoc mortale induet immortalitatem.*

E Vna] *Hac eſt ſecunda pars principalis, in qua tractatur de ſacramentis. Et primo de ſacramento Eucharistiæ, interſerens de ſacramento ordinis. Secundo de ſacramento baptiſmi: ibi,* ſacramentum, *Tertio de ſacramento pænitentiæ: ibi,* & ſi poſt. *Quarto de ſacramento coniugij: ibi,* non ſolum.

Extra quam] *24. q. 1. quoniam vetus.*

Eſt ſacrificium] *De conſec. diſtin. 2. cap. nec Moyſes, vnde dicitur.* Rex ſedet in cœna turba cinctus duodena. Se tenet in manibus, ſe cibat ipſe cibus. *Dicit Aug. De carne beatæ Mariæ car-*

A *nem accepit, & eandem carnem ad manducandum dedit ad ſalutem. de conſec. diſtin. 2. acceſſerunt Iudæi. & hoc fuit ſignificatum in perſona David, de quo dicitur: Ferebatur David manibus ſuis, vt ibi dicitur. Ber.*

Sub ſpeciebus panis & vini] *Hoc ex cauſa ſtatutũ fuit, vt in alia forma ſumeretur propter horrorem. Vnde dicitur: Niſi quis manducaueris corpus meum & biberis ſanguinem meum, &c. audito hoc verbo ſcandalizati ſunt diſcipuli, & dixerunt: durus eſt hic ſermo. de conſec. diſt. 2. prima. de hoc ſacramẽto traditur infra de celeb. miſſ. cũ Marthæ.*

B Secundũ claues Eccleſia] *Nota hic quòd non poteſt conficere corpus Chriſti, niſi fuerit ordinatus in forma Eccleſiæ.*

Sacramentum verò baptiſmi] *Hic eſt ſecũdus articulus, qui vltimo ponitur: & hic exprimitur forma baptiſmi, quam ſeruat Eccleſia. de conſec. diſt. 4. firmiſſime, & infra de bap. & eius effectu. cap. maiores.*

A quocumque] *A quocumque ergo baptiſmus conferatur in forma Eccleſiæ, ſic ratum eſt, vt 1. q. 1. quod quidam. & de conſec. diſt. 4. à quodam. & c. Romanus. 24. q. 1. c. ſubdiaconus. §. ſed illud.*

Gloſſa ſeq. proſequitur triplicem hominum ſtatum.

C Coniugati] *Nota quòd tres ſunt ordines in Eccleſia Dei, ſcilicet virgines, continentes, & coniugati. Chriſtus enim plus amat virgines quàm alios: quia ſponte tribuũt quod ſibi non fuerat imperatũ. Continentes etiam plus Deo placent, quàm coniugati, quia non expedit homini ad regna cæleſtia tendenti, accipere vxorem, vt 32. quæſt. 5. tunc ſaluabitur. & ea ſunt in noſtris officijs gratiora, quæ cum liceret non impendere, tamen cauſa dilectionis impendimus, 28. q. 1. iam tunc.*

Gloſſa ordinaria ſuper Cap. Damnamus.

D DAmnamus] *Hæc decretalis diuiditur in duas partes principales. In prima reprobat doctrinã abbatis Ioachim, ibi,* Reprobamus. *In ſecunda damnat illam Almarici. Prima pars facit quinque: quia primo reprobat doctrinam abbatis Ioachim contra magiſtrum ſententiarum, quã proſequitur exprimendo motiua & rationes ipſius. Secundo ibi,* nos autem. *approbat ſententiam magiſtri, qua damnat Ioachim. Tertio ibi,* cum ergo. *reſpondet auctoritati, qua principaliter mouebatur Ioachim. Quarto ibi,* ſi quis. *damnat tenentes opinionẽ Ioachim. Quinto ibi,* in nullo. *proteſtatur pro monaſterio, cui præfuit Ioachim. Abbas Panormitanus.*

E Non eſt generans] *adiectiue tenetur, id eſt, nõ generat, licet ſit perſona generans.*

Aſſerit] *Scilicet Ioachim.*

Ille] *Scilicet Petrus.*

Qui plantat] *Scilicet prædicando.*

Et qui rigat] *Baptizãdo. In epiſtola ad Corinth.*

Vnum corpus] *Vnione charitatis & ſpiritus: de conſe. diſtinctione 4. quæris à me.*

Vt ſint vnum] *Id eſt, eiuſdem voluntatis.*

Nos

Nos vnum] *Scilicet unione natur̨e.*

Non enim] *Hic reſpondet Concilium auctoritatibus Ioachim.*

Ait] *Scilicet Ioachim.*

Gloſſa ſequens ponit triplex teſtimoniũ perſonarum Trinitatis.

Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus] *Pater dedit teſtimonium deitatis quãdo dixit: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipſum audite. Filius dedit teſtimonium deitatis, quando in monte transfiguratus potentiam deitatis, & ſpeciẽ ęternæ beatitudinis oſtẽdit. Spiritus ſanctus dedit teſtimoniũ, quando ſuper baptizatum in ſpecie columbę requieuit: vel quando ab inuocatione nominis Chriſti, corda credentium impleuit.*

Et hi tres vnum] *Id eſt, indifferentes quo ad dandum gratiam. Vel vnum, id eſt, vnius ſubſtantię, vel eſſentię.*

In terra] *Scilicet quòd Chriſtus fuit homo. infra de celebra. miſ. in quadam.*

Spiritus] *Id eſt, humana anima, quam emiſit in paſſione.*

Aqua & ſanguis] *Quę fluxerũt de latere Chriſti, vt in decre. prę. in qua idem et fuit vera † aqua & non aquaticus humor, vt quidam hęretici mentiuntur.*

† Sãctus Th. 3. parte q. 74. art. 7. ad 3. arg.

Et hi tres vnum ſunt] *Non natura eiuſdẽ ſubſtantię, ſed cooperatione eiuſdem myſterij: quia ſpiritus per adoptionem nos filios Dei fecit, aqua fecit nos filios Dei per ablutionem baptiſmi, ſanguis per redemptionem gratię.*

Non eſt generans] *Id eſt, non generat, ſed eſt perſona generans.*

Gloſſa ſequens diſtinguit triplicem ſpeciem nominum in diuinis.

Neque genita] *Not. † ad intelligentiam perſonarum in trinitate, quòd nominum quędam ſunt eſſentialia, quędam perſonalia, quędã notionalia. Eſſentialia ſunt, quę in ſingulari numero dicuntur congrue de tribus perſonis ſingulatim, vt Deus bonus, Deus iuſtus, ęternus, omnipotens, & ſimilia, in plurali vero numero incongrue dicuntur, iuxta illud Athanaſii: & non tres Dij, ſed vnus eſt Deus. Perſonalia ſunt, quę ſupponunt perſonam, et in ſingulari numero tantum, vt Pater et Filius & Spiritus ſanctus. Notionalia ſunt, quę notant diſtinctionem in perſonis: vt generans, generata, & procedens. Iſta notionalia cum veniunt adiectiue, dicuntur tantum de perſonis, & non de eſſentia, ſed quando tenentur ſubſtantiue, tunc dicuntur tam de eſſentia quàm de perſonis. vnde hæc propoſitio ſimpliciter eſt vera, Pater eſt generans. ſiue hæc dictio, generans, teneatur adiectiue, ſiue ſubſtantiue. Si autem dicatur, ſubſtantia diuina eſt generans, ſi hæc dictio, generans, teneatur adiectiue, falſa eſt, quia vellet notare diſtinctionem in diuina eſſentia: ſi teneatur ſubſtantiue, vera eſt: quia tunc eſt ſenſus; ſubſtantia diuina eſt generans, id eſt, perſona quę generat. Vnde nomina iſta, generans. genita, & procedens, adiuncta nominibus perſonarum, diſtinctionem notant perſonarum: iuncta vero cum nominibus iſtis ſubſtantiuis natura, ſeu eſſentia diuina, te-*

† Ad intelligentiam huius gloſſæ vide theologos lib. 1. ſen. diſt. 34. & ſanctũ Thomã par. 1. q. 13.

A *nentur ſubſtantiue, & notant eſſentiam tantum.*

Natura] *Hæc eſt illa ſumma res, quam dixit magiſter Petrus.*

Glo. ſeq. ponit quomodo in diuinis diſiunctiua nomina tripliciter iunguntur.

Alius ſit pater, alius filius] *diſiunctiua ſiue partitiua nomina vnus, aliquis, alius, duo, vel ſimilia, aliquando ſignificant eſſentiam, aliquando non. Nomina partitiua iũcta cum nominibus perſonalibus, & non eſſentialibus in maſculino & feminino genere notant diſtinctionem in perſonis: pater eſt vnus, filius eſt alius, Pater, & filius ſunt duo. Iuncta vero nominibus eſſentialibus, ita quòd eis innitantur, eſſentiam notant: vt pater eſt vnus Deus,* B *pater & filius ſunt vna eſſentia. In neutro vero genere, tantum eſſentiam notant pater & filius ſunt vnum, id eſt, vna res. & ideo optime dicit, alius pater, alius filius, id eſt, alia eſt perſona patris, & alia perſona filij, non tamen aliud, immo idem ſunt in ſubſtantia, vt iam patet.*

Orthodoxam] *Id eſt rectam. ab orthos quod eſt rectum: & doxa, quod eſt gloria, quaſi recte glorioſa. Hoſtien.*

Ei dedit] *Vnde Aug. Nihil habet filius, quod non naſcendo à patre acceperit.*

Simplex omnino] *De hoc dicas vt ſupra, cap.* C *proximo.*

Procedens] *Scilicet per inſpirationem. de conſecr. diſt. vlt. cap. pen. in fin.*

Cum ergo veritas] *Dicit reſpondendo auctoritati prędictę, Volo pater, &c. & eam exponit, quã inducebat pro ſe Ioachim, & exponit qualiter intelligatur hoc verbum, vnum: & per hoc etiã alijs auctoritatibus reſpondetur.*

Orat] *In Euangelio Ioannis.*

Vnum in nobis] *Id eſt, vniti nobis vnione ſpiritus.*

Vnum ſumus] *Hic in alia ſignificatione accipitur hoc nomen, vnum id eſt, vnione ſubſtantia, ſeu* D *natura, vt infra ſequitur.*

In gratia] *Id eſt, per gratiam.*

Florenſi monaſterio] *Not. quòd ſi auctor reprobatur, † eius ſcripta ſunt reprobanda. Infra de hære. fraternitatis. immo & ſi bona eſſent, reprobarentur ratione auctoris: quia non licet ei hoc facere. 96. diſt. bene quidem. hic vero licet auctor non reprobetur: quia confitetur ſe ſeruare fidẽ catholicam, tamen ſcripta ſua (quia malam habebant ſententiam) reprobantur.*

† De materia huius gloſſæ vide late in cõmentario ſuper cap. fraternitatis, relato infra in 2. par. Directorij, I principio.

Corrigenda] *Et ideo quia paratus fuit corrigi, & ſe correxit, vt ſequitur, nõ debet dici hæreticus: licet quandoque erraſſet in fide. 24. quæſt. 1. hæc* E *eſt fides, & q. 3. dixit Apoſtolus.*

INNOCENTIVS SVPER eodem tit. de ſumm. trinit. & fide catholica.

1 Ad credendum ea, quæ ſunt fidei quilibet tenetur.

2 Prælati, & qui curam habent animarum, explicite credere debent articulos fidei.

3 Papa & prælati diſpenſare ex cauſa poſſunt

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

cum illitteratis. A

4 An clericis pauperibus ſufficiat credere ſicut laicis, & in quibus eos non excuſet imperitia fidei.

5 An liceat clericis iuriſprudentiam fidei cognitioni ſeu Theologię præferre.

6 Bonum eſt laicis ſtudia fidei ſeu Theologiæ addiſcere, ſed non peccant alijs ſcientijs vacando.

7 Fides implicita quando proſit.

1 FIRMITER credimus] *De fide teneas, quia quędam eſt fidei menſura, ad quam quilibet te-* B *netur, & quæ ſufficit ſimplicibus, & etiam forte omnibus laicis, ſcilicet, quia oportet quemlibet adultum accedentem ad fidem credere, quia Deus eſt, & quòd eſt remunerator omnium bonorum. Item oportet omnes alios articulos credere implicite, hoc eſt credere, verum eſſe quidquid credit Eccleſia Catholica.*

2 Hanc autem menſuram excedere debent prælati Eccleſiarum quicumque curam animarum habent, quia debent ſcire articulos fidei explicite, & diſtincte, qui continentur in ſymbolo, ſcilicet, Credo in vnum Deum, & Quicumque vult. 38. diſt. c. 1. et C *2. & c. ſeq. Epiſcopi enim plus ſcire debent: quia de eis ſcire debent reddere rationem omni poſcenti. 36. diſt. cap. qui Eccleſiaſtici. §. ecce. 38. diſt. cap. omnes. non tamen dicimus, quòd incontinenti teneãtur prædicti de omnibus reſpondere, ſed præhabita deliberatione, & etiam ſi oportuerit, cum conſilio aliorum.*

3 Non negamus tamen quin Papa, & alij ſuperiores prælati poſſint diſpenſatiue ex certis cauſis minus litteratos & minus induſtrioſos in temporalibus ſuſtinere. infra de renun. cap. niſi cum. §. pro defectu.

4 De clericis autẽ inferioribus ſatis videtur, quòd D *ſi eſſent pauperes, qui non poſſent intendere ſtudio, quia non habent magiſtros vel expenſas, quia oportet eis proprijs manibus quærere victum, quòd eis ſufficiat ſcire ſicut ſimplicibus laicis, et aliquantulum plus, ſicut de ſacramento altaris: quia oportet eos credere, quòd in ſacramento altaris conficitur verum corpus Chriſti: & hoc ideo, quia circa illud quotidie et continue verſantur plus, quàm laici. Si autem haberent magiſtros et expenſas ad diſcendũ, tunc peccarent, niſi plus proficerent in cognitione diſtincta fidei, quàm laici: debent tamen ab eo, qui imponit eis pœnitentiam, de ignorantia vel potius de negligentia ſciendi ſcrutari, vt diligenter atten-* E *dant quare in eis non proficiunt vel propter duritiam ingenij, vel quia eos oportuit circa alia opera charitatis intendere, puta circa exhibenda neceſſaria confratribus ſuis, vel pauperibus, vel hoſpitibus: & idem dicendum eſt de alijs operibus bonis: nam cum non teneantur ad explicitam cognitionem articulorum, bene licet clericis illis explicitæ cognitioni poſtponere alia opera pietatis.*

5 Item etiam ex cauſa poſſent illi ſcientiæ præponere † alias ſcientias, vt ſi velint addiſcere ſcientiam iuris, vt pauperes in iudicio defendant ne opprimantur, non peccant: tamen credimus, quòd non debẽt ita pręponere ſcientiam cognitioni fidei, quin in ea proficiat, & bene videtur quòd ſemper plus debent intendere circa cognitionem articulorũ prędictorum, quàm circa cognitionem iuris, poſtquam expenſas habent ab Eccleſia, niſi in contrarium eos iuſta cauſa moueat.

† Ad hũc locum conferunt tradita per ſanctum Thomam quodlibeto 1. q. 7. art. 14.

6 Item videtur quòd etiam laici, quibus Deus dat talentum ſubtilis ingenij, quòd melius faciunt ſi ſuum ingenium impendant in cognitione prędictorum: quamuis non videatur quòd peccent etiam ſi eis non intendant. Videtur autẽ eis ſufficere, quòd talenta ſibi credita non abſcondant in terra, id eſt in terrenis, ſed bonis operibus inſiſtant.

7 In tantum autem valet implicita fides, vt dicũt quidam, quòd ſi aliquis eam habet, ſcilicet quòd credit quidquid Eccleſia credit †, ſed falſo opinatur ratione naturali motus, quòd pater maior vel prior ſit filio, vel quòd tres perſonæ ſunt tres res a ſe inuicem diſtinctæ, quòd non eſt hęreticus, nec peccat, dummodo hunc errorem ſuũ non defendat; & hoc ipſum credit, quia credit Eccleſiam ſic credere: & ſuam opinionem fidei Eccleſię ſupponit: quia licet ſic male opinetur, tamen non eſt illa fides ſua, immo fides ſua, fides eſt Eccleſię. infra eodem, cap. damnamus. circa finem.

† De doctrina Innocentij hoc loco, quæ vera & cõmunis eſt, vide quę late ſcribo infra ſuper q. 7. primę partis Directorij.

IDEM INNOCENTIVS SVPER cap. Damnamus.

1 Non licet publicè de fide diſputare cauſa tumultus & perfidiæ.

2 Licet quandoq; de fide diſputare publice ad refellendos hæreticos.

1 DAMNAMVS ergo.] Defendere.] *hoc enim nullatenus licet, immo, quod plus eſt, nec diſputare † de fide licet publice turbis coadunatis cauſa tumultus, vel ſua perfidia defendenda. C. de ſum. trini. & fide Catho. l. penult.*

2 Si autem ad confuſionem hęreticorum, vel ad veritatem clarificandam diſputaret aliquis, non crederem malum, vt fecit Silueſter Papa.

† Hæc intellige ſicut explicui infra in hac prima parte, in cõmentario ſuper. l. nemo. C. de ſũ. Trini. & ſuper q. 10.

GLOSSA IOAN. AND. SVPER tit. de ſumm. trinit. & fide catho. de Sexto Decretalium.

FIDELI] *Errore Græcorum, qui dicebant Spiritum ſanctum procedere à ſolo patre, extirpato per canones, de quo de conſecr. diſt. 5. cap. penult. & vltim. adhuc quidam in errores † alios inciderunt, negantes Spiritum ſanctum æternaliter proceſſiſſe à patre & filio: alijs dicentibus, quòd ab vtroque procedebat, non tamquam ex vno principio, ſed tamquam ex duobus principijs, & duabus inſpirationibus. Gregorius X. in generali concilio Lugdunen. primo ponit confeſſionem ſuam, quam*

† De diuerſis erroribus circa Spiritum ſanctum vide Alfonsũ Caſtrum lib. 5. aduerſus hæreſes, verbo Deus hæreſi 10. 11. 12. & ſeq.

A *quam etiam dicit ſancta Romana Eccleſia, catholicorum patrum, Græcorum doctorum & Latinorũ obſeruantiam & doctrinam, ſcilicet, quòd Spiritus ſanctus æternaliter à patre & filio, & tamquam ab vno principio, & vnica ſpiratione procedit: Demũ reprobando, damnat omnes, qui præmiſſa negare, vel contrarium aſſerere præſumpſerint. Secunda ibi,* Sed quia.

Fideli] *ſupra eod. firmiter. & ſupra de hæreti. dubius. & eſt ſimile C. de ijs qui ad eccle. confug. l. fideli. & dic fideli quo ad mentem; deuota quo ad exteriores actus: quaſi dicat humili. ad hoc infra de immu. eccl. decet.*

B Profeſsione] *id eſt, confeſſione.*

Aeternaliter] *nam eſt Pater generãs, Filius naſcens, Spiritus ſanctus procedens pariter ab vtroq. abſque initio ſemper pariter, ac ſine fine. ſupra eo. firmiter. circa prin. de conſec. diſt. 3. c. vlt. C. de ſumma trini. in epiſt. inter claras. Sed opponitur. Trinitas eſt vnum vniuerſorũ principium, vt ſupra eodẽ firmiter. ergo non eſt ibi æternitas: quia æternum vere ſine principio, ſine fine. Solu. Eſt principium principiãs, non principiatum; vt referatur principium ad res creatas, non ad ipſam diuinitatem.*

Et filio] *confunditur hic error Græcorum, dicentium, Spiritum ſanctum, à ſolo patre procedere. Mouebantur autem auctoritate Euangelica, Io. 16. ibi, Spiritus ſanctus, qui à patre procedit.* C

Item in ſymbolo apud eos edito, ſimpliciter continetur, qui ex patre procedit. Nos addimus † filioque. ad idem. C. de ſumma trini. l. 2. vbi dicitur; Spiritum ſanctum, quem ex ſummo rerum parente ſperamus, &c. Sed ad hoc & ſimilia reſpondetur, quòd expreſſio patris non excludit filium, immo potius includit: cum ipſorum opera inſeparabilia † ſint. 28. q. 1. ſic enim. §. beatior in fine de conſecr. diſt. 3. c. vlti. vnde cum pater & filius ſint vna eſſentia, ſubſtãtia, ſeu natura, vt in prædicta decretali, firmiter. non poteſt ab vno ſolo procedere. Nec ſumus excommunicati (vt dicebant Græci) addẽdo in ſymbolo, filioque: quia illud potius eſt declarare, quàm addere. Et adde quod not. de conſec. diſtin. 5. cap. penult. Sed obiicitur ad hanc conſtitutionem, quòd ſit ſuperflua: ex eo quòd hoc idem dictum fuerat ſupra eod. firmiter. ibi, Spiritus ſanctus pariter ab vtroque, &c. Sed dic, quòd hic expreſsius modũ proceſſionis aperit, dicens quòd non tamquam ex duobus, &c. Præterea hic damnatur aſſerendo, vel negando, contrarium ſentientes. D

† Nõ eſt additio, ſed expoſitio eius quod inerat, vt declarat conciliũ Florentinũ ſub Eugenio iiij. ſeſs. 6. & dixi infra in hac prima parte in commentario ſuper ſymbolo ſanctorũ patrũ, & tradit etiã hæc gloſſa paulo inferius.

† Non eſt fidendum rationibus huius gl. in hac re, ſed veræ ſunt à Theologis requirẽdę lib. 1. ſent. diſt. 11. & 12.

Docuit] *Nota quòd in ijs, quę ſunt de fide catholica, et eius articulis neceſſario tenere debemus & ſequi, quod tenet & ſequitur Romana Eccleſia: aliàs eſſemus hæretici. ſupra eod. tit. cap. 1. & 2. ſed in aliis non habemus neceſſario ſequi, & tenere quod ſequitur, niſi ſequatur & doceat. 11. diſt. nolite. vbi de hoc in glo. docere. 12. diſt. cap. nouit. 21. diſt. cap. aliter. de conſec. diſt. 4. de trina. in vna enim fide nil officit ſancta Eccleſiæ conſuetudo diuerſa, vt ibi.* E

Firmiter] *ſupra eod. firmiter.*

Fidelium] *De ijs, qui ſunt foris, nihil ad nos. 11. q. 3. inter verba. verſi. ſi cogi. 2. q. 1. cap. multi. de*

A *diuor. gaudemus: licet ab eis expediat bonũ habere teſtimonium, vt ibi, & 8. q. 1. licet ergo. ſupra de ſacra vnctio. cap. vnico. §. exhibendum. 11. q. 3. non ſunt. 12. q. 1. nolo.*

Orthodoxorum] *id eſt, catholicorum.*

Patrum] *15. diſt. cap. 1.*

Doctorum] *quorum eſt ordo præcipuus in Eccleſia. ſupra de hæreti. cum ex iniuncto. §. cum igitur; & per doctores, prædicatores, & prælatos intelligas 43. diſt. cap. 1.*

Latinorum] *vt Auguſtini, Hieronymi, Ambroſii, & Gregorij. 20. diſ. de libellis. 15. diſ. ſancta. infra de reliqui. c. 1.*

B Græcorum] *aliquorũ, vt Ioannis Chryſoſtomi, Cyrilli, Athanaſii, Didymi, & Epheſini concilij patrum. Græci enim cõtrarium dicunt, vt ſupra dixi. Vel dic ſecundum Gulielmum, quòd in hoc generali Lugdunenſi concilio Græci, quod hic dicitur, fuerunt publice profeſſi, & ſymbolum cum adiectione (filioque) ibi publice cantauerunt de mandato Imperatoris, & Eccleſiæ Græcorum. vtinam corde credant. 23. diſt. pſalmiſta.*

Vera] *aliàs poſſet in melius commutari. 35. q. 9. Apoſtolica. & cap. ſequenti.*

Ignorantiam] *quę cunctorum errorum eſt mater, vt 38. diſt. ignorantia: nec in his excuſat ignorantia: nam ignorans, ignorabitur; vt ea diſt. qui ea. ad idem 16. q. 1. ſi cupis. 22. q. 2. in quibus, & c. ſequenti.*
C

Præcludere] *vt 83. diſt. error. ſupra de ſpon. inter opera.*

Damnamus] *ſupra. eod. damnamus. & dic, damnamus & reprobamus, id eſt, reprobando damnamus.*

Aſſerere] *ſupra dixit negare. Quid ſi quis nec negat, nec aſſerit, ſed tacens ſic conſentit? videtur non teneri: quia tacere eſt præter iſta duo. 22. q. 2. ne quis. infra de reg. iur. is qui tacet. & ff. eo. l. qui tacet. Sol. Licet non ex verbis, tamen ex mente iudicatur hæreticus. ſupra de hære. cap. 1. 24. q. 3. c. hæreſis. & cap. hæreticus. & Deus audit in corde; vt 17. q. 1. cap. fin. §. ſi ergo. & cor interrogat. 14. q. 5. ſi quid. & 15. q. 6. cap. 1.* D

GLOSSA IOANNIS AND.

Super tit. de ſum. Trin. & fide catholica, de Clementinis.

Prima Gloſſa ſummat, & diuidit.

E FIDEI catholicæ] *Summa huius concilij hæc eſt. Fatetur concilium vnicum Dei filium in eſſentia Dei æternaliter ſubſiſtentem, verum corpus humanum aſſumpſiſſe de Virgine, & in eo paſſum, & iam mortuum lancea perforatum: approbans in hoc ordinem, quem tradidit Euangeliſta Ioannes. Secundo reprobat, & hæreticam iudicat doctrinam, quæ habet quòd ſubſtantia animę rationalis ſeu intellectiua, vere & per ſe humani corporis non ſit forma. Tertio aſſerens confitendum vnum baptiſma ſicut*

vnum Deum & vnam fidem, approbat opinionem, quæ habet per illud conferri etiã paruulis quo ad habitum informantem gratiam & virtutes. partes patent: Secunda ibi, Porro. *Tertia ibi:* Ad hoc. *Itẽ hęc prima pars facit tria. Primo fatetur ęternam diuinitatem Chriſti: Secundo veram humanitatẽ ipſius: Tertio ipſius paſſionẽ & mortem: & figurã inducens ordinem approbat, quem de plagis Chriſti ponit Euangeliſta Ioannes.*

Fundamento] *quod eſt Chriſtus.*

Apoſtolo] *1. ad Corinth. 3. & concor. 1. q. 1. cũ Paulus de presbyt. non bapti. c. fin.*

Vnigenitum] *vt dicit Anſelmus: In ſancta trinitate quantumlibet paruum inconueniens eſt impoſſibile: ſed ſi pater alium filiũ genuiſſet, ille per omnia ſimilis eſſet iam genito filio, & cum iam genitus filius ſit verbum, reliquus eſſet verbũ. & ſic eſſent in deitate duo verba: ſed cum vno Dei verbo omnia perfectiſſime dicantur, & creentur, aliud ſuperfluum & nugatorium fuiſſet: nam duorũ ad idem ſuffragantium, quorum vnum ſufficit, alterũ ſuperfluum eſt, quod non eſt in deitate poſſibile: & Philoſophus 1. Phyſicorum. Fruſtra fit per plura, quod poteſt fieri per pauciora. Ioan. And.*

Filium] *de Spiritu ſancto, & eius æterna proceſſione ſupra eod. fideli. lib. 6.*

† Ad hanc gloſſam vide Magiſtrũ & doctores lib. 4. ſent. diſt. 8.

Omnibus] *per hoc † comprehendit immenſitatem, incommutabilitatem, incomprehenſibilitatem omnipotentiam, & ineffabilitatem. Item eſſentiã, ſubſtantiam, ſeu naturam de his omnibus ſupra eo. firmiter, in princ. Et in diuinis hęc tria vltima repetimus ad maiorem expreſſionem. Si enim ad diuinam eſſentiam habeatur reſpectus quaſi mathematice, id eſt abſtracte, non reducta conſideratione ad perſonas, ſic eſt eſſentia. Si conſideretur concrete, habito reſpectu ad perſonas, ſic eſt ſubſtantia: quia in qualibet perſona ſubſtat. & eſt tota. ſupra eod. damnamus verſic. nos autem. Si vtroq. modo: quaſi in conſideratione vniuerſali, ſic eſt natura: quia naturale eſt diuinæ eſſentiæ quòd ſit vna, & quòd in ea ſint perſonæ: ſimplex tamen eſt, impertialis & indiuiſibilis.*

† De horum damnatione frequens fit mẽtio ab Innocentio Papa 1. Epiſtola 21. & 22.

Exiſtit] *damnati ſunt ergo Bonoſiani, † qui Chriſtum dicebant non proprium, ſed adoptiuum filium Dei. 24. q. 3. quidam. verſ. Bonoſiani. & de hoc de celeb Miſſ. in quadam.*

Aeternaliter] *Ariani negauerunt filium coæternum patri. 15. diſt. c. 1. 24. q. 3. quidã. verſ. Ariani. & arguebant ſic: Omne quod natum eſt, principiũ habet: ergo filius qui natus eſt, principium habuit, & eſſe cœpit. vnde dicebat Arianus: † ſi filius eſt, natus eſt: ſi natus eſt, ergo tempus fuit quando non erat filius. Sed vt contra eũ dicit Ambroſius lib. 1. de trinc. c. 5. idẽ poſſet dicere de Deo, quòd ſi cępit eſſe pater, ergo primo fuit Deus, quàm pater. et fuit tempus quo non erat pater: ſed cũ ex hoc ſequeretur eum mutabilem, id eſt generationis acceſſione mutatum, hoc dicere amentis eſt: ſemper enim fuit pater, ſemper & filius: nam ex vi correlatiui, poſito vno, ponitur & reliquum. Dicebat ergo Auguſt. de fide ad Petrum. c. 2. Si Dei filius virtus & ſapiẽtia Dei eſt, nec vnquam fuit Deus ſine virtute &*

† Vide Nicephorum lib. 8 hiſtorię eccleſiaſticę, c. 5. & multis ſequentibus.

A *ſapientia: Dei ergo filius coęternus eſt Deo patri. Primũ probat Apoſtolus 1. ad Cor. 1. & habetur 37. diſt. §. hinc etiam Ambroſius. in fi. Dicit ergo Aug. quòd ſicut ſplendor, qui gignitur ab igne, coæternus eſt illi, & eſſet coęternus, ſi ignis eſſet æternus: ſic eſt intelligendum ex Deo natum eſſe ſempiternum, vt ſit patri filius coæternus. & hoc proſequitur magiſter ſententiarum lib. 1. diſtinct. 9.*

Simul vnitas] *dicunt Theologi, † quòd in inſtanti conceptionis, perfectus fuit homo, & fuit anima rationalis infuſa, tum propter infinitam virtutem agentis, ſcilicet Spiritus ſancti: tum quia incongruũ fuiſſet filium Dei corpus aſſumpſiſſe, niſi*

† Vide Magiſtrũ & doctores lib. 3. ſent. diſt. 2. & beatum Thomã 3. par. q. 6. art. 3. & 4.

B *formatum. In aliis autem non infunditur niſi organizato embrione, & plene habilitato ad ipſam recipiendam. de hoc 32. q. 2. quod vero. Quod dicunt quidã fieri per differentiam ſexuum à 40. vel 80. die à conceptione embrionis. de hoc. 5. diſtin. §. 1. de purifi. poſt partum. c. vnico.*

Fieret verus homo] *concor. ſupra eo. firmiter. verſic. & tandem. ibi, verus homo factus eſt. & cõſidera verba: non enim fuit Chriſtus compoſitus ex deitate & humanitate: nã ſimplicitas deitatis nullam recipit compoſitionẽ, vt ibi ſatis not. in princ. Et quod ibi dicitur, Chriſtum fuiſſe compoſitũ, verum eſt reſpectu humanitatis, quæ fuit compoſita*

C *ex anima rationali & humana carne, vt ibi. & hic & ſupra, de hæret. cũ Chriſtus. & vide quod not. de conſecra. diſtinctio. 2. hoc eſt quod dicimus.*

Paſſibile] *intantũ quòd (vt dicit Auguſt.) omnes defectus † noſtros aſſumpſit filius Dei, prętor ignorantiã & peccatũ. de hoc 3. ſenten. 15. diſt. Licet igitur in aſſumptione ſui ipſius, caro fuerit à Spiritu ſancto ab omnibus reliquiis peccati mũdata †: vnde Angelus ad Virginẽ Lucę 1. Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi, quod ex te naſcetur ſãctũ, vocabitur filius Dei: tamen, vt dicit ipſe Aug. Si in cruce mortuus non fuiſſet, ad vltimum ſenio defeciſſet: frigus ergo, calorem,*

† B. Thom. 3. par. q. 14. & 15. plene de hoc.

† Expone ſano modo, id eſt, immunis & penitus libera.

D *famem, ſitim, & alias humanas pęnalitates pati poterat: & ſic habuit corpus paſſibile. Fuit autem hoc congruũ, quòd noſtros defectus aſſumeret propter iuſtitiam ſatisfactionis, quam pro nobis faciendam aſſumpſerat, vt pro nobis perfecte ſatisfaceret per pęnalitates carnis noſtrę. Item propter fidem incarnationis. ſine his enim pęnalitatibus, humana natura hominibus nota non fuiſſet. Item propter exemplum patientiæ nobis præbendum, ad tolerandas pænalitates carnis humanæ.*

Animam] *non ſpiritum vitalem tantum. de celeb. miſſ. in quadam. Vbi pluribus auctoritatibus probatur, quòd hic de vera anima dicitur.*

E Rationalem] *non dicit ſenſitiuam vel vegetabilẽ tãtũ, de quibus infra in parte proxima dicetur.*

Ex tempore] *quod tempus ſatis notum eſt. Et ab hac incarnatione, computant quidã annos domini. 23. diſt. in nomine Domini, in prin. alii à natiuitate. & de hoc in Specul. de inſtr. edi. in 1. col. Dubitari † poſſet de tẽpore incarnationis, quare tũc & nõ prius, vel tardius. Canoniſtę dicũt ſatis eſſe dicere cũ Paulo, O altitudo diuitiarum, &c. ad Roma. 11. in fin. de pęn. diſt. 4. ſi ex bono. circa prin. verſ. cur ergo.*

† De hac dubitatione vide omnino B. Thomam 3. par. q. 1. art. 5. & 6.

ergo.nam & in poteſtate miſerentis eſt, quando & quantum miſereri velit. facit de pan. diſt. 2. ſi enim inquit. vltra medium, verſ. ſicut. & quod not. qui cler. vel vo. c. 2. Dicūt tamen theologi, quòd certum eſt, non fuiſſe conueniēs ante peccatum Deum incarnari: cum opus incarnationis principaliter ordinetur ad abolitionē peccati. & vt dicitur Lucæ 5. Non ſanis, ſed infirmis opus eſt medico: nec venit vocare iuſtos, ſed peccatores. 2. q. 1. multi. de pœn. diſt. 1. libenter item nec fuit conueniens ſtatim poſt peccatum Deum incarnari. Cum enim ex ſuperbia peccatum prouenisset: ſic liberandus erat homo. Vt humiliatus recognoſceret ſe liberatore indigere: quod magno conſilio Dei actū fuit, vt cognita ſui B *infirmitate, homo clamaret ad medicum, & gratiæ poſceret auxilium. ad finem vero ſeculi, non debuit differri: vt de imperfectione humanæ naturæ per incarnationem perueniretur gradatim ad perfectionem gloriæ in fine ſeculi. Item fuit æquum, poſt datam legem Moſaicam & propheticam, quam multi ſpernebant, iuſtificari à Deo genus humanū. Per incarnationem & tempus gratiæ: quod ſi dilatum fuiſſet ad finem ſeculi, forſan reuerentia & notitia Dei & morum honeſtas in terris fuiſſet abolita: fuit etiam hoc conueniēs ad manifeſtandam diuinam virtutem, ſaluantem per fidem, præteriti, præſentis, & futuri: vt not. Ber. ſupra eod. tit.*

Virginali.] *quare de Maria virgine, & non de alia voluit incarnari? Dicunt Sancti, quòd ſicut ex ſuperbiſſima natus eſt morbus: ſic per contrariū ex humillima inchoari debuit medicina; vnde verſo nomine Euæ ipſi Virgini dictum eſt. Aue. Lucæ 1.*

Item ſicut ad ſummam humilitatem Dei filius voluit incarnari: ſic ſummè humilē eligere voluit, in qua, & à qua tanta deberet humilitas inchoari. vnde ipſa in Cātico ſuo dixit, ibidem, Reſpexit Dominus humilitatē ancillæ ſuæ. Tertio quia (vt quædam refert hiſtoria †) prima ipſa fuit, quæ virginitatem Deo obtulit: vnde quia nouū donū genus obtulit: nouo & inaudito dono debuit honorari. In coniugium autem Ioſeph conſenſit inſtinctu Spiritus ſancti, ad celandum myſterium. quod dic vt 27. q. 2. c. 2. verſ. ſi. & c. inuenta.

† Vide ſanctum Thomam par. 3. q. 28. art. 4.

Thalamo] *id eſt, cubiculo, vel vtero.*

Hypoſtaſis] *Græci eodē modo vtuntur hoc nomine hypoſtaſis †, quo nos vtimur hoc nomine perſona. de hoc nomine. 1. ſent. 23. & 25. diſt. hypoſtaſis autem componitur ab hypos, quod eſt ſub, & ſtaſis, quod eſt ſtatus vel ſtans. & dicitur hypoſtaſis ſubſtantia intellectiua, ſiue forma, ſcilicet primordialis materia, & dicitur quaſi ſubſtās: quia habet ſubſtare omnibus accidentibus, & omnia accidētia ad ſe recipit, à nullo tamē informatur, ſecundū Hu.*

† De Hypoſtaſi plene ſanctus Tho. 3. par. q. 2. ar. 3.

Natura] *ſcilicet vera humana. Io. And.*

Omnium] *quò ad ſufficientiam, ſed quò ad efficaciam, pro prædeſtinatis tantum, de hoc de conſec. diſt. 2. ſemel. 2.*

Cruci] *in huius paſſionis memoriam videmus, in ſingulis particularibus eccleſiis depictam crucē in altum erigi: celebramus etiam feſtum inuentionis ipſius, de conſecra. diſtin. 3. crucis. Dicit Aug. Crux, quæ erat ſuppliciū latronum, nunc tranſit ad* A *frontes Imperatorum: ſi tantū honorem Deus contulit ſupplicio ſuo, quātum conferet ſeruo ſuo? Inter alias, fuit quadruplex cauſa, quare Chriſtus crucis mortem elegit. † Primo, vt in illa pendēs in aere ſe inter Deum & hominem mediatorem oſtenderet. & ſic not. 1. Timoth. 2. & 10. diſt. quoniam. Secundo, vt damna quæ obuenerant per lignum primis parentibus vetitum, per lignum crucis reſtauraret. Tertio, vt diabolū, qui per lignum vincebat, per lignum ſuperaret: & hæc duo Gregor. exprimit in præfatione de cruce, Qui ſalutem humani generis, &c. de qua de cōſec. diſt. 1. inuenimus. et infra. de reli. & vene. ſan. ſi Dominum. ante mediū. Quar*B *to, vt euidenter oſtenderet, pro quibus reſtaurandis patiebatur, ſcilicet pro ſuperis angelorum ruinis replendis, pro iuſtis de limbo educendis, pro amicis colligendis, & adiuuandis, pro inimicis reconciliandis. Primum deſignatur per brachium ſuperius. Secundum per inferius. Tertium per dextrū. Quartum per ſiniſtrum. Fertur etiam crux quatuor generæ lignorum habuiſſe, ſcilicet cedrum in ſtipite, palmam in palo per longum, cupreſſum in ligno ex tranſuerſo, oliuam in tabula ſuper crucem, loco quarti brachij. & datur verſus:* Ligna crucis, palma, cedrus, cupreſſus, oliua. *Et quomodo proprietates lignorum bene conueniant, inſtant theolo*C *gi. quod omitto.*

† Plures cauſas, quare Chriſtus mortem crucis elegit, refert S. Th. 3. par. q. 46. art. 4.

Mori] *de conſec. diſt. 2. timorem.*

Profluentibus] *ſeparatim. de hoc de conſecr. diſt. 2. c. 1.*

Aquæ] *et fuit vera aqua, de quo ſatis de celebr. miſ. in quadam. & fuit aqua regenerationis, & ſanguis redemptionis, vt ibi.*

Immaculata.] *ad Epheſios 5. ante finem.*

Sicut] *ponit figuram, quā etiā inducebat Hoſt. de celeb. miſ. in quadam. ver. per hoc.*

Soporati] *ergo dormitio Adæ & mors Chriſti. conueniunt in figura, ſicut conueniunt in figura vigilans & viuēs. ſi de latere ergo viuentis debuiſſet* D *formari coniunx: e contra de latere vigilantis, fuiſſet Eua formata.*

Formata] *Geneſis 2.*

Apoſtolum] *Ad Roma. 5. poſt medium.*

Ezechiel] *1. c. et 18 in prin. Io. Gre. in 4. homi. ſuper Ezechielem de viſione quatuor animalium habentium facies diuerſas, ſcilicet hominis, leonis, bouis, & Aquila, dicit, quòd iure per hominē figuratur † Matthæus, quia cœpit ab humana generatione. Marcus per leonem, quia cœpit à clamore in deſerto. Lucas per vitulum, quia cœpit à ſacrificio. Ioānes vero digne per Aquilā, quia cœpit à diuinitate Chriſti. Sicut enim Aquila cunctis auibus al*E *tius volat, et irreuerberatis oculis, ſolis radios intuetur: ſic iſte altius cæteris aſcendit, qui dicēs, In principio erat verbū, & verbū erat apud Deum, & Deus erat verbū; dū in ipſam diuinitatis ſubſtantiā intendit, quaſi more Aquilæ oculos fixit in ſolem.*

† Caſſaneus in catalogo gloriæ mundi par. 4. conſideratione 35.

Dixit] *19. diſtin. c. 1. ad finem. Et ad litteram, hic ponitur textus Euangelij, quem gloſſare non eſt meum.*

Sanctorum patrum] *ſcilicet Auguſt. ſuper Io. ſermo. 110. & 15. de ciui. Dei. cap. 26. ipſe & Ambro.*

bro.ſuper epiſt. ad Rom. & Theophy.ſuper. Ioan.

Doctorum] *vt Tho.3.parte.q.62.ar.5.Io.Scoti ſuper 4.ſent. Fertur etiam quòd tempore concilij, congregati fuerint ad hoc theologi doctores, per Clementem, qui hoc tenuerunt.*

Duntaxat] *de baptiſ.maiores.in princ.cum ſuis concord. Non obſtat.79. diſt.c. 2.vt ibi not.*

Aperuit [*Sequebatur in conſtitutione concilij, etiã correcta, & in audientia publicata, vt dixi in proœmio, quòd textus Matthæi, qui dicebatur in quibuſdam libris antiquis ſub alio ordine hoc narrare, per anticipationẽ intelligi & exponi debebat. Et hoc remouit Ioannes forte ex eo, quòd ille textus in Matthæo communiter non habetur. Et anticipatio dicitur, ab ante & capio, cum ſcilicet ante capitur, vel ponitur poſt ponendum. ſupra de reſcr. cauſam. Sed quæritur, quid valet ad fidem hoc diſputaſſe quod hic dicitur de hoc ordine? Sine dubio coniunx Chriſti Eccleſia, quę regenerat à Deo genitos, ita formari poterat per plagã & vndas fluẽtes, Chriſto viuẽte, ſicut Chriſto mortuo: nec in hoc diſputatio hæc reſpicit fidem. Sed opinio hæc damnata, detrahit miraculo: euidentius enim fuit miraculum hoc de corpore mortuo, quàm de viuo manaſſe. Item detrahit figuræ hic poſitę, vt ſupra dixit. Item detrahit fidei Ioannis Euangeliſtæ, qui vltimus Euãgelium ſuũ ſcribens, notabiliter expreſſit hunc ordinem: & his reſpectibus Concilium hũc ordinem approbat.*

Porro] *Secunda pars, quæ duo facit: Primo quandam opinionem reprobat. Secundo illam pertinaciter tenentes, hæreticos iudicat.*

Poſitioni] *Vtuntur Theologi et artiſtæ hoc verbo, quo etiam nos vtimur. de confeſſ.c.1. vbi de hoc ſatis lib.6. fatetur autem quis et credit, id quod ponit. de iureiur.c. vlti. eo lib.*

In dubium] *de hæreticis, dubius.*

Intellectiuæ] *De ſenſitiua enim & vegetatiua, non fuit opinio: ſenſitiua enim qua ſentimus per ſenſus corporeos, certum eſt, quòd corrumpitur corpore corrupto, & ſic non poteſt dubitari, quin ſit corporis forma. Idem de vegetatiua qua vegetamur, nutrimur, & augmentum ſumimus. in prima communicamus brutis, in ſecunda etiam plãtis. Sed de intellectiua † vel rationali fuit contraria opinio, quæ præcipue fundabatur ſuper ratione prędicta. Cum enim vniri, non dico accidentaliter, ſed per ſe & eſſentialiter, ſit inſeparabiliter vniri, ergo forma non poteſt eſſe ſine materia propria: ſed anima intellectiua, cum ſit incorruptibilis, remanet corrupto corpore, corpori non vnita: ergo non vnitur corpori vt forma per ſe & eſſentialiter. Sed antequã huic inductioni reſpondeam, eſt ſciendum: quòd opinio hic approbata, pro qua facit de celebr. miſ. in quadam. ſic probatur ſecundum Philoſophũ 8. metaph. Differentia ſumitur à forma rei: ſed differentia conſtitutiua hominis, eſt rationale; quod de homine dicitur ratione animę intellectiuæ: ergo ipſa eſt hominis forma. Item demonſtratur ex ratione ſpeciei humanæ: natura enim rei oſtẽditur ex ipſius operatione: propria vero operatio hominis (inquantum homo) eſt intelligere: oportet ergo, quòd ſortiatur ſpeciem ſecundum illud, quod ipſius operis eſt principium: ſortitur autem ſpeciem vnumquodque per propriã formam: ex quo relinquitur, quòd principiũ intellectiuum, vel anima intellectiua, ſit propria hominis forma. Sed aduertendũ eſt, quòd quãto forma eſt nobilior, tanto plus dominatur materiæ corporali, & minus ei immergitur, et plus eam excedit ſui virtute: vnde anima vegetabilis, plus quàm forma metalli: ſenſibilis, plus quàm vegetabilis: intellectualis ergo in nobilitate vltima, intãtũ excedit in homine materiam corporalem, quòd habet aliquam operationem & virtutẽ, in qua corporalis materia non communicat: quæ virtus dicitur intellectiua. Demonſtrat etiam id Ariſt. 2. de anima: quia id quo primũ aliquid operatur, eſt forma illius cui operatio attribuitur: ſicut quo primo ſanatur corpus, eſt ſanitas: quo primo ſcit anima, eſt ſcientia. ſanitas ergo eſt forma corporis, & ſcientia forma eſt animę ad corporis vnionem. Secundo inducebat id quod dicit Philoſophus 3. de anima. anima ergo eſt forma corporis: & ſcientia eſt forma animæ. Certum eſt autem, quòd primum quo viuit corpus, eſt anima: & cum vita manifeſtetur ſecundũ diuerſas operationes in diuerſis gradibus viuentium, id quo primo operamur, vnumquodque illorum operum vita, eſt anima. Anima enim eſt quo primo nutrimur, ſentimus, & mouemur ſecundum locũ: ergo ſimiliter id quo primo intelligimus, ſiue dicatur intellectus, ſiue anima intellectiua, eſt forma corporis. Et hoc negans oportet, quòd inueniat quomodo iſta actio ei conueniat. experitur enim quiſquis ſeipſum eſſe, qui intelligit. Attribuitur autem actio alicui tripliciter, vt patet 5. phyſ. aut ſecundum ſe totum, ſicut medicus ſanat: aut ſecundum partem, ſicut homo videt per oculum: aut per accidens, ſicut dicimus, quòd album ædificat: quia accidit ædificatori eſſe album. Cum ergo dicimus Andream intelligere, certum eſt, hoc ſibi non attribui per accidens, cum hoc inquãtum eſt homo, de ipſo eſſentialiter prædicetur: ergo aut oportet dicere, quòd intelligat ſecundum ſe totum: quod etiã poſuit Plato, dicens hominem eſſe animam intellectiuam: aut dicere oportet, quòd intellectus ſit pars ipſius animæ. Primum ſtare non poteſt: quia idem ipſe homo eſt, qui percipit ſe intelligere & ſentire: ſentire vero non poteſt ſine corpore: vnde oportet animam ſenſitiuam eſſe aliquam hominis partem. relinquitur ergo quòd intellectus quo Andreas intelligit, ſit pars ipſius Andreæ: ita quòd intellectus aliquo modo ipſi corpori vniatur. Et licet aliqui dixerint, hanc vnionem eſſe per ſpeciem intelligibilem, quæ duplex habet ſubiectum, intellectum poſſibilẽ, & phantaſmata: alij quòd intellectus vt motor vnitur corpori, quod vanum eſſe patet multis rationibus: & iſtę duę ſufficiant. Intellectus non mouet corpus, niſi per appetitum, cuius motio pręſupponit operationem intellectus: Non ergo ideo intelligit Andreas, quia mouetur ab intellectu, ſed potius e contrario, quia intelligit, ideo ab intellectu mouetur. Cõcluditur ergo, quòd vnitur vt eſſentialis forma. Itẽ ſi anima intellectiua ſe haberet vt motor, certum eſt, quòd nauis poteſt eſſe ſine nauta, qui ſe habet*

† De materia huius gloſſæ vide pleniſſime p S. Thomam citatũ etiam in fine gloſſæ, par. 1. quæſt. 76. art. 1. & ibidem Caietanum.

Actio alicui trifariam attribuitur.

ſe habet ad eā vt motor: ergo etiā poſſet eſſe, quòd Chriſtus corpus humanū ſine anima ſūpſiſſet: quod eſt contra fidē. ſupra eo. c. & ſupra eo. firmiter. Cū ergo principaliter incarnatio ordinetur ad ſalutem animæ, inutilis fuiſſet incarnatio, ſi anima non eſſet eſſentialis corporis forma. Et per hoc vides rationē quare opinio hic damnata indicatur hæretica: quia eſt contra fidē incarnationis. Eſt etiā contra fidē reſurrectionis: habet. n. fides, quòd reſurgemus cū corporib⁹, q̄ nunc geſtamus, vt patet eo. tit. c. firmiter. in fi. 1. partis. ſed ſi anima nō eſſet eſſentialis forma corporis: ad quid reſurgerēt corpora non videmus.

Opinio dicens animā rationalē eſſe mortalem cur ſit damnata velut hæretica.

Tenentes opinionem hic reprobatam, primo inducebāt, quod in principio dixi. Ad quod reſpondetur, quòd ſecundū ſe conuenit anima corpori vniri, ſicut ſecundū ſe cōuenit corpori leui ſurſum eſſe: et ſicut leue manet, cū à loco proprio fuerit ſeparatū cū aptitudine & inclinatione ad propriū locum: ita anima humana manet in ſuo proprio eſſe: cū fuerit à corpore ſeparata, habēs aptitudinē et inclinationem naturalē ad corporis vnionē. Secundo inducebant, quòd dicit Philo. 3. de anima. quòd intellectus eſt ſeparatus, & quòd nullius corporis eſt actus: ergo non vnitur corpori vt forma. Sed dic, quòd Philoſ. intelligit ſeparatū: quia intellectus non eſt virtus alicuius organi corporalis, ſicut virtus viſiua oculi: conſtat etenim quòd intelligere non eſt actus, qui poſſet exerceri per aliquod organū corporale, ſicut viſio: ſed eſt in materia inquantū ipſa anima, cui⁹ eſt hęc virtus, eſt hominis forma et terminus generationis humanæ. Et quòd ſit ī materia ꝓbatur 2. Phy. quia homo generat hominem: dicitur ergo anima intellectiua ſeparata ſecundum virtutem intellectiuam, quæ non eſt alicuius organi corporalis. Et ſic etiam reſpondetur ad id quod tertio dicebant, quòd ſi intellectus vniretur corpori vt forma, cum omne corpus habeat determinatam materiam, ſequeretur, quòd intellectus haberet determinatam materiam, et ſic non eſſet cognitiuus omnium, quod eſt contra rationem intellectus. Sed dico quòd hoc procederet, ſi virtus intellectiua eſſet actus organi corporalis. Fateor enim actus illos, viſus cum oculo, tactus cum manu, & ſimiles bene oportet limitari ex materia: ſed cum anima intellectiua his organis non vtatur, limitationi non ſubiacet. Dicebāt quarto, quòd cum anima ſit quid ſubſiſtens, & habeat eſſe ſecundum ſe: ergo alterius formæ eſſe non poteſt: quia forma dat aliquid eſſe, et ſic eſſe formæ non eſt ipſius forma ſecundum ſe; anima ergo intellectiua habens eſſe ſuum, & ſuum ſubſiſtens, non vnitur corpori vt forma. Ad quod reſpondetur, quòd anima intellectiua illud eſſe in quo ſubſiſtit, communicat corporali materiæ, ex qua materia & anima intellectiua fit vnū: ita quòd illud eſſe quod eſt totius compoſiti, eſt etiā ipſius animæ, quod non eſt in alijs formis, quæ non ſunt ſubſiſtentes. Et propter hoc anima humana remanet in ſuo eſſe, deſtructo corpore: non autem alia forma. Curioſus qui hoc plenius diſquirere vellet, videat in ſumma S. Tho. parte 1. q. 76. in principio. Io. And.

Catholicæ] fidei, quod ſequitur, & poſtpoſitum fuit vt euitaretur hiatus: quod proprie in Rhetorica dicitur, cum vocalis eadem ſequitur vocalem.

A Pertinaciter] pertinacia in malo, perſeuerantia in virtute, vnde pertinax valde imprudenter tenens, durus, irreuocabilis, indocilis, obſtinatus, & idem verbum infra de vſur. ex graui. §. penult.

Pertinax quis dicatur.

Ad hoc] tertia pars, primo ponens de eſſe baptiſmi. Secundo de ipſius effectu. Io. And.

Vnicum] quare ſic dicatur, habetur de conſecr. diſtin. 4. aliud.

Vnus] ad Epheſ. 4. habetur de hac triplici vnitate, & infra de exceſſ. præla. frequens. ad finem. et infra de ſenten. excom. c. 1. & vt dicit Ambro. lib. de trinit. & exponit magiſter. 1. ſent. 24. diſt. circa B prin. cum vnum dicimus Deum, vnitas excludit numerum Deorum: nec quantitatē in Deo ponit; quia nec numerus, nec quantitas in Deo eſt.

Deus] in hoc verbo, ponit cauſam efficientem baptiſmi.

Vnica] licet ſpecie differat, quod dic vt no. Ber. ſupra eod. tit. ſuper rubr.

Confitendum] vnde in ſymbolo dicitur, Confiteor vnum baptiſma.

In aqua] cauſa materialis.

In nomine] cauſa formalis.

Perfectum] ſine pœnitentia exteriori. de conſecr. diſt. 4. ſine pœnitentia.

C Remedium] cauſa finalis.

Theologi] & canoniſtæ. de hoc de conſecr. diſt. 4. nihil, & c. paruuli.

Opiniones] Eſt ſciendum, quòd primo fuit opinio Donatiſtarum †, quòd paruuli inutiliter baptizabantur: quæ reprobata eſt, & ad ipſorum rationes reſponſum eſt, de baptiſ. maiores. Sed ibi dubiū eſt relictum, an paruulis infundantur virtutes & gratia: quod hic ſoluitur. Eſt ergo hic ſciendū, quòd quorundam fuit opinio, quòd pueris nullo modo dantur virtutes in baptiſmo, ſed ſolum ab originali mundantur: ſed poſtea quando decedunt, vel quando perueniunt ad ætatem adultam, eis virtutes in- D funduntur, ſi ſeruent innocentiam. hanc communiter Theologi reprobant, per id quod habetur Eccleſiaſtes 11. quod ſonat illud quod habetur 25. diſtin. qualis. in princ. quare ſi pueris ante mortē non fuerint conceſſæ virtutes & gratia informans, in morte non conferentur: & ſic non ſaluabuntur, quod eſt falſum. Error autē huius opinionis, videtur fuiſſe ex ignorantia diſcernendi habitum ab actu.

† Hanc hæreſim ſanctus Auguſtinus in libro de hæreſibus c. 88. Pelagianis attribuit

Alij dixerunt, quòd pueris dantur virtutes & gratia: non tamen in ſeipſis, ſed in ſua radice, ſcilicet charactere ſacramenti, cuius virtute cum venerint ad perfectam ætatem, & cum perfectis organis, ſolutæ fuerint potentiæ, conſequentur gratiā E & virtutes. Et Hug. videbatur miſcere hanc opinionem primę. de conſec. diſt. 4. nihil. Sed quod hoc eſſe non poſſit, patet: quia ſi puer verteretur in furiam ante perfectam ętatem, potentię in eo non ſoluerentur: & ita numquam haberet virtutes explicite. Item quòd potentiæ ſint aliquo impedimento ligatę, non impedit habitum, ſed actum: quia dormientes & vinolenti habitus habent, ſed ligatos.

Tertia † fuit hic opinio approbata, quòd virtutes & gratia dentur in habitu ligato propter pueritiā, ſicut

† Vide citatos in commentario huius Clementinæ.

ſicut in dormiente propter ſomnum: ſed diſcedente
pueritia, inclinantur ad bene operandum; niſi ali-
quid Spiritui ſancto reſiſtat: et habetur de hoc figu
ra 1. Reg. 17. vbi Dauid paruulus armatus armis
Saul regis, non potuit eis vti contra Goliam. Sic
puer in baptiſmo armatus gratia & virtutibus
propter imbecillitatem, illis vti non poteſt quo ad
actum. Et quòd hoc ſit verum, patet: quia cum pue
ri ſicut adulti per baptiſmum efficiantur membra
Chriſti, neceſſe eſt, quòd à capite recipiant fluxum
vel fructus gratiæ & virtutis, cuius influxionis nō
eſt impedimētum ex parte Dei, qui omnes vult ſal
uos fieri, et ad agnitionem veritatis venire. 1. ad Ti
moth. 2. et ſupra de baptiſ. maiores. verſ. abſit. Nec
ex parte gratiæ, quæ ex vi ſacramēti omnibus præ-
ſto eſt, & facit de cōſec. diſt. 4. ſine pœnitētia. Nec
ex parte ſacramenti, quod pro omnibus inſtitutum
eſt: nec ab illo vllus excluditur, vt in decr. maiores
verſ. cum ergo, Nec ex parte paruuli, qui nec reſi-
ſtit, nec reſiſtere poteſt infuſioni gratiæ: nec cura-
mus ipſius reluctantiam vel gemitum in baptiſ. de
conſec. diſ. 4. c. ſine pœnitētia. Nec ex parte Eccle-
ſiæ, in cuius fide ſaluatur: & quæ nulli claudit gre-
miū de hære. ſuper eod li. 6. nec aliquē decipit. 27.
q. 1. de viduis. de do. p tuas. Huic autē opinioni ap-
probatę non obſtat, quòd habitus virtutum habili-
tat ad actum: ſed pueri non ſunt habiles ad agēdū,
quę ſecundum virtutes ſunt: ergo non recipiūt ha-
bitum virtutum in baptiſmo. Nam dico, quòd habi
tus facit habilem ad actum, tollendo inhabilitatem,
quæ eſt ex imperfectione potentiæ, non quę eſt ex
parte corporis, vt patet in dormiente. Nec obſtat,
quòd dicitur, in noua influentia oportere, quòd re-
cipiens vel influens aliter ſe habeat nunc, quàm
prius: ſed anima pueri baptizati, non alio modo ſe
habet in inſtanti poſt baptiſmum, quàm prius: quia
caret vtroque tempore vſu liberi arbitrij. Item nec
Deus influens, aliter ſe habet. Concluditur ergo,
quòd pueri etiā baptizati gratiam & virtutes non
recipiunt. Ad quod reſpondetur, quòd licet agens
principale ſit immobile agens inſtrumentale, aliter
ſe habet nunc, quàm prius ad puerum: quia nunc et
non prius baptizatur. Ex quo etiam ſequitur, quòd
aliter ſe habet baptizatus: quia nunc & non prius
impreſſus eſt character in ipſo. Item conſtat, quòd
ſine aliqua ſui immutabilitate, Deus ſine ſacramē
to poſſet gratiam conferre, vt patet in ſanctificatis
in vtero. de renun. niſi cum pridem. in princ. Curio-
ſus etiam videre poſſet in D. Tho. 4. ſent. diſt. 4. et
in tertia parte ſum. q. 68. & 69.

Virtutes] *de theologicis non eſt opinio inter mo*
dernos, ſed de moralibus ſic, vt infra dicam. dicun-
tur autem virtutes, quaſi virum tuentes, & præſer
uantes a vitiis. de pæn. diſt. 2. illa anima. & c. ſeq.

Informans gratia] *hanc multi Theologi dicunt*
A *idem eſſe in re, quod habitus charitatis, tum quia*
charitas & gratia habent eaſdem operationes: tum
quia dicit Aug. 15. de trini. cap. 18. loquens de cha
ritate, nullum eſt iſto Dei dono excellētius. Sed om-
ni dono diſtincto à gratia, ipſa gratia excellentior
eſt: tum quia ſi ſic diſtinguerentur, poſſent à Dei
virtute ſeparari, & ſic aliquis eſſet Deo gratus, ſed
non charus, & e conuerſo. Alij vero dicunt, quòd
gratia eſt habitus, qui fundatur in eſſentia animæ:
charitas vero eſt alius habitus, qui fundatur in vo-
luntate.

Ad habitum] *de ſimilibus de baptiſ. maiores.*
verſ. quamuis, in prima gloſſa.

B Omnibus] *etiam ficte recipientibus, quo ad*
characterem & gratiam gratis datam: ſed non ad
gratiam facientem gratum, niſi cum fictio illa receſ
ſerit. de conſecr. diſt. 4. tunc valere. & cap. penult.

Sanctorum, ac Doctorum modernorum]
De ſanctis habemus Auguſtinum contra Iulianum
lib 1. de baptiſ. paruulorum. Doctores habemus ma
giſtrum 4. ſent. 4 diſt. in prin. & ibi Alex. Alber.
& D. Thom. apertius. Et breuiter omnes Theologi
moderni in hoc concordant, quò ad virtutes theolo-
gicas, ſcilicet fidem, ſpem. & charitatem: ſed de vir
tutibus moralibus, vt iuſtitia. fortitudine, temperā
tia, prudentia, & alijs de quibus 28. q. 1. §. ex his.
bene diſcordant moderni Theol. D. Thomas enim et
C *ſui tenent etiam morales: infundi, nā vt dicunt, mo*
rales acquiſitæ non ordinant ex ſe in vltimum finē,
nec inclinant quòd homo ſit bene mobilis à Spiritu
ſancto: ergo eſt fateri illas infuſas. Sed qui tenent
contrarium, reſpondent ad hoc, quòd morales ac-
quiſitæ coniunctę charitati, quæ eſt forma virtutū,
vtrumque ſufficienter peragunt: & ſic non eſt ne-
ceſſe ponere eas infuſas. Inducunt etiam iſti illud
Phyſ. quòd fruſtra fit per plura, &c. vt dixi in
principio capituli: ſed per virtutes morales acqui-
ſitas poteſt homo cum Theologicis finem ſuum ac-
quirere ſine moralibus infuſis. Proprium enim eſt
D *charitatis, nos Deo vltimo fini coniungere. eſt enim*
ſecundum Auguſt. rectiſſima affectio, quæ nos Deo
coniungit: ergo non requiritur infuſis Theologicis,
quòd aliæ virtutes morales infundantur. Itē ſi pa-
ruulis infunderentur, ergo & adultis: ſed experi-
mur, quòd adultus non ficte baptizatus, non plus ſe
ſentit ſobrium, prudentem, temperatum, vel iuſtū,
quàm prius: quòd ſi infunderētur, ſentire deberet,
ex quo ętas non impedit, cum virtus moralis ſit ha
bitus inclinans per modum naturæ: quia ſecundum
Philoſophum. 2. Ethic. Virtus eſt, quæ habentem
perficit, & opus eius bonum reddit: ergo cum ſacra
mentum baptiſmi ſit cōmune, omnia gratis donans,
videtur quòd non infundatur adultis nec paruulis.

Eligendam] *ergo illam ſequi tenemur de hoc*
eod. tit. cap. vnico. lib. 6. in 6. gloſſa.

EX CO-

EX CODICE IVSTINIANI TIT. DE SVMMA Trinitate & fide catholica: & vt nemo de ea publice contendere audeat.

l. 1. *Imppp. GRATIAN. VALENTIN. ET THEOD. AAA.*
Edictum ad populum vrbis Conſtantinopolitanæ.

CVNCTOS[a] populos, quos clementiæ noſtræ regit imperium, in tali volumus religione verſari, quam [b] diuinum Petrum Apoſtolum tradidiſſe Romanis, religio vſque adhuc ab ipſo inſinuata declarat, quanq; Põtificem Damaſum ſequi claret, & Petrum Alexandriæ Epiſcopum virum Apoſtolicę ſanctitatis: hoc eſt [c], vt ſecundum Apoſtolicam diſciplinam, Euangelicamque doctrinam, Patris & Filij & Spiritus ſancti vnam deitatem ſub pari maieſtate, & ſub pia trinitate credamus. Hanc legem [d] ſequentes, Chriſtianorum catholicorum nomen iubemus amplecti: reliquos[e] vero dementes, veſanoſq; iudicantes, hæretici dogmatis infamiam ſuſtinere, diuina primum vindicta: poſt etiam motus animi noſtri, quem ex cæleſti arbitrio ſumpſerimus, vltione plectendos.

Dat. III. Kal. Mart. Theſſalonicę, Gratiano A. V. & Theodoſio A. Conſſ.

COMMENTARIVS IIII.

a CVNCTOS populos, quos clementiæ noſtræ regit imperium.] *Hoc eſt edictum Gratiani, Valentiniani, & Theodoſij ad populum vrbis Conſtantinopolitanæ, editum anno Domini 382. idem habetur in codice Theodoſiano lib. 16. tit. 1. l. 2. & in tripar. hiſt. eccl. lib. 9. c. 7. ex Sozomeno. Quia enim tunc potiſſimum varię hæreticorum ſectæ exortæ fuerant, varioſque errores illius ætatis hæretici ſeminabant, edictum fuit vniuerſis, vt rectam tenerent fidem. quę autem ea ſit, hoc loco explicant Imperatores quam breuiſſime. deinde in contemptores pœnam ſtatuunt.*

b ¶ Quam diuinum Petrum Apoſtolum tradidiſſe Romanis religio vſque adhuc ab ipſo inſinuata declarat] *In pleriſque codicibus legitur, diuum, legendum tamen eſt diuinum, vt in manuſcriptis, & codice Theodoſiano, & hiſtoria tripartita.*

Romã martyrio cõſecrãt Petrus & Paulus.

Iam ſanctum Petrum diuinitus Romanæ Eccleſiæ præfuiſſe, eamque inſigni vnà cum Paulo conſecraſſe, ac muniuiſſe martyrio, manifeſtum eſt cap. quamuis. 21. diſt. docetque grauiter & vere ſanctus Auguſtinus tomo 10. de ſanctis, ſermone 3. in feſto Apoſtolorum Petri & Pauli: quam Romanam Eccleſiam diuinis documentis, et inſtitutis inſtructam reliquis Chriſtus præfecit velut matrẽ & magiſtram, à qua cetera & fidei regulas, & uiuendi, ac celebrandi diuinos cultus & ſacramenta, ritum accipimus: id quod eleganter docet Leo primus epiſtola 79. ad Dioſcorũ Alexandrinũ Epiſcopũ, cuius verba quia claram lucẽ huic legi afferũt, non duximus omittenda. habent autem ita: Cum enim beatiſsimus Petrus Apoſtolicum à Domino acceperit principatum, & Romana Eccleſia in eius permaneat inſtitutis; nefas eſt credere, quòd ſanctus diſcipulus eius Marcus, qui Alexandrinam primus Eccleſiam gubernauit; alijs regulis traditionum ſuarum decreta formauerit, cum ſine dubio de eodem fonte gratiæ vnus Spiritus fuerit & diſcipuli & magiſtri, nec aliud ordinatus tradere potuerit, quàm quod ab ordinatore ſuſcepit. Non ergo patimur, vt cum vnius nos eſſe corporis & fidei fateamur, in aliquo diſcrepemus: & alia doctoris, alia diſcipuli inſtituta uideantur. *hactenus ille. optime ergo Imperatores hoc loco iuxta fidem à Petro traditã, & à ceteris acceptam ab eo, & obſeruatam credere iubent.*

c ¶ Hoc eſt, vt ſecundum Apoſtolicam diſciplinam, Euangelicamque doctrinam, Patris & Filij & Spiritus ſancti vnam deitatem ſub pari maieſtate, & ſub pia Trinitate credamus.] *Hæc verba cum concilio Carthaginenſi ſecundo celebrato circa tempora Siricij Papæ ęra 428. mihi videtur conuenire, vbi cap. 1. cautum eſt, vt Trinitatis in vnitate eſſentia fides credenda proponatur, & prędicetur. Eum locum, quia valde inſignis eſt, referre placuit. habet autem ita:* Et ſicut à patribus certa diſpoſitione accepimus, vt Trinitatem, quam in noſtris ſenſibus conſecratam retinemus, Patris & Filii & Spiritus ſancti vnitatem, quę nullam noſcitur habere notitiam, ſicut didicimus, Dei populos inſtruamus. Ab vniuerſis Epiſcopis dictum eſt: plane ſic accepimus, ſic tenemus, fidem Apoſtolicam ſequentes. *hæc ibi. Eodem ſpectat decretum concilij Rotomagenſis relatum à Burchardo lib. 2. Decretorum cap. 39. Eandem trinitatis in unitate eſſentię fidem luculenter adſtruit Alexander Papa primus Epiſtola quadam ad omnes orthodoxos, quæ incipit: Cogitantibus nobis. Habetur autem in primo concil. tom. pag. 172. ex Suriana editione.*

d ¶ Hanc legem ſequentes Chriſtianorum catholicorum nomen iubemus amplecti.] *Optime ſcripſit hoc loco Odofredus & Accurſius magnum præmium eſſe, vt ſeruus uocetur nomine Domini, à Chriſto enim Chriſtiani iubemur appellari. huic autem edicto, vt fidem orthodoxam ſequentes Chriſtiani vocarentur, cauſam præbuit hæreticorum audacia, & demẽtia, qui relicto Chriſtianorum nomine, hæreſiarcharum appellationem aſſumebant, dicentes ſe Manichæos, Arianos, &c. quamquam non hic primum fideles ſunt dicti Chriſtiani, quoniam, vt conſtat ex Actibus Apoſtol. ca. 11. circa finem.*

diſcipuli

Chriſtianorũ nomen à diſcipulis ortum.

diſcipuli Domini iam Chriſtiani dicti ſunt. Scriptũ A *eſt enim ibi ita:* Et docuerunt turbam multam, ita ut cognominarentur primum Antiochiæ diſcipuli Chriſtiani. *quod nomen ceteris fidelibus reliquerunt: vt egregie docet ſanctus Auguſtinus in Ioan.c.18.tract. 113. in hęc uerba:* Quamuis enim diſcipuli Chriſti nondũ appellarentur hoc nomine; poſt Aſcenſionem quippe eius, in Antiochia primum cœperunt appellari diſcipuli Chriſtiani, iam tamen erat res ipſa illo poſtea vocabulo nuncupanda, iam erant diſcipuli, qui poſtea appellati ſunt Chriſtiani, & hoc commune nomen, ſicut communem etiam fidem ad poſteros traſmiſerunt. *hęc Auguſtinus. Iidem quoque* B *dicti ſunt Catholici, eo quòd vniuerſis Chriſtianæ legis præceptis obedirent, vt optime ſcripſit diuus Pacianus Epiſcopus Barcinonenſis vetuſtisſimus Epiſtola quadam de nomine Catholico.*

e ¶ Reliquos vero dementes, veſanoſq; iudicantes hæretici dogmatis infamiam ſuſtinere] *Hæc eſt vna & grauis hæreticorum pœna, qua efficiuntur infames, ex qua oriuntur multi effectus, quos ſi formidaſſent hæretici, facile in recta fide continerentur.*

Ac infamia quidem multiplex eſt, vna iuris, altera facti, tertia canonica, & illa quæ ab excommunicatione deſcendit. Duabus poſtremis omisſis, de C *primis breuiter dicendum eſt, quoniam ad hunc locum ſpectant. Facti infamiam appello eam, quę oritur ex turpi aliquo actu, & opinionem apud bonos grauat, quę cõtingit multis modis, vt docet Dynus in c.infamibus.de regulis iur.lib.6.& Iaſon in hac lege. Iuris autem infamiam appello eam, quę deſcendit ex legibus nominatim cauentibus, vt qui tale delictum commiſerit, infamis eo ipſo habeatur. Prętereà illud eſt obſeruandum, bifariam aliquos dici iure infames: vno modo ipſo facto, quales ſunt illi, qui per legem notantur infamia, alij demum ſecuta ſententia, ut in furto vi bonorum raptorũ, & ſimilibus ſcribunt hic Iaſon, & ceteri tum hic* D *tum alibi.*

An inquiſitores famę reſtituere poſſint.

His ita poſitis primum hic quęritur, qua infamia notentur hæretici, at primum quidem iure nouo certum eſt, hæreticos omnes cuiuſcunque ſectę ipſo iure infames eſſe.authen.Gazaros.C.de hæret. de iure autem ueteri nunquid per hanc legem eſsẽt ipſo iure infames hęretici, ualde à noſtris dubitatum eſt. nam cum Accurſius & nonnulli alij hic animaduerterent hæreticos infamia notari, et infames à teſtimonio repelli.l.3.§.lege Iulia.ff. de teſtibus, hęreticos vero ad teſtificandum admitti.l.quoniã.C.de hæret. admiſerunt hęreticos ſaltem ante ſententiam non eſſe ipſo iure infames. ita Bal. hic E *in 5.oppoſitio.n.38.Iaſ.in 2.lectura, nu.43.& Alciatus ver. hęretici dogmatis. & Zaſius in §. ſic itaque diſcretis. Inſtitut.de actio. Ceterum quamuis libenter communes probatorum doctorum ſententias amplecti ſoleamus, hoc tamen loco merito ab his diſſentiendum putamus, pro certo ſtatuentes etiam per hanc legem hęreticos ipſo iure infamia notatos; neque enim hic Imperatores ſolum declarare voluerunt hęreticos ideo infames eſſe cenſendos, quia turpe & indignum factum, aut ſcelus cõmittunt; id enim omnibus catholicis iam tunc in fide inſtructis notum erat, cum ob id cauendos & fugiendos hæreticos vbique decreuiſſent: nam & ſanctus Ioannes ſcripſit. hęreticis non eſſe dicendum, aue, et diuinus Paulus monuit eos eſſe deuitandos: ſed plane hoc ſtatuere voluerunt, vt ipſo iure fierẽt infames.*

Ad hęc, ſi Imperatores ſolum ſtatuiſſent hęreticos infamia facti notari, legem ſane condidiſſent de re certa & manifeſta, cum vtique notum ſit, hęreticos turpe factum committere, eorumque opinionem ob id ſcelus, apud bonos valde diminui & grauari: leges autem de caſibus dubijs eſſe debent. l. quod Labeo. ff. de Carbo.edicto. vbi communiter Doctores & Panormitanus in c.cũ in iure peritus. de electio.& Bartolus quidem hic in noua oppoſitione aperte ſequitur hanc ſententiam dum ait. Nã ſi bene inſpicitur, primo dat eis pœnam ipſo iure, & vocantur infames, &c. *neque huic ſententię aduerſatur d.l.quoniam. C. de hęret. nam ibi caſus eſt ſingularis, ne copia probationum deficiat, qui ius commune non infringit.*

Hæretici ante ſententiã infames.

Ex his poterit declarari quæſtio illa, An hęretici notẽtur infamia ipſo facto, an ita demum ſi ſententia pronuntiata fuerit ſuper crimine: & plane qui contendunt hęreticos iure veteri non fieri ipſo iure infames, poſt ſententiam latam infamia tantũ notari autumant, inter quos eſt hic Alciatus, quem ſequitur Iacobus Spiegellus in Lexico ver.hęretici omnes.& alij ſiqui ſunt, qui pauciſſimi ſunt. ſed verior eſt ſententia Alfonſi de Caſtro lib.2.c.9. de iuſta hęreticorum punitione, àſſerentis ante ſententiam infames eſſe: quod ex ſuperioribus apertiſſime infertur, atque hanc etiam ſententiam tuetur. Paulus Caſtrenſis hic num.18.idem videtur aſſerere Bar.in 9.oppoſitione.nu.11.et 12.nã ſi hęreticorum complices renuentes intra annum ſatisfacere, vt hęretici puniuntur, & ipſo iure fiunt infames. cap.excommunicamus.1.§. credentes.multo magis id hęreticis eueniet: quia ꝓpter quod unumquodque eſt tale, & illud magis, Ariſtoteles lib.1. de demonſtratione. authen. multo magis. de ſacroſan. eccleſ.

Hęc autem infamia multos operatur effectus, et incommoda ingentia parit, quę nos copioſe lib.8.de pœnis hęreticorum, ſumus perſecuti. inter quę illud eſt potisſimum, quòd etiam in filios redundat: proptereà enim ab omnibus beneficijs & officijs publicis repelluntur. cap.ſtatutum. de hęret.libro 6. quod in 3.par.apud Eymericum copioſe diximus.

Quæ infamia notentur hęretici.

Prætereà illud eſt hic inquirendum, An inquiſitores hæreticæ prauitatis poſſint hęreticis hanc infamiam, de qua diximus, remittere, aut eos honori reſtituere: & quamuis late pateat Inquiſitorum poteſtas, non tamen poſſunt hanc infamiam tollere; quia cum Inquiſitor ſit iudex delegatus. ca. per hoc.de hęreticis, libro 6. non poteſt fines mandati tranſgredi.c.penul.de off.delegati. c. cum dilecta. de reſcrip.l.diligenter.ff.mandati. hoc autem nuſquam eſt ſibi permiſſum, & proptereà facere non poterit. ita Zanchinus & uere tractatu de hęret.

cap. 38. vbi Campegius. Paulus Ghirlandus tract. de relaxatio. carceratorum, tit. de beneficio & indulgentia principis, & alij quos in re manifeſta omitto: & quod de Inquiſitore dixi, idem eſt de epiſcopo intelligendum: nam neque is poteſt hæreticos famę reſtituere, vt optime citato loco probat Zăchinus. reſtituet autem ſummus Romanus Pontifex: nam nunquid etiam collegium Cardinalium poſſit, non eſt huius loci inquirere, nec noſtræ breuitatis.

Hęretici quã do cœperint iuris infamia notari.

Poſtremo obſeruandum eſt, non eſſe hic primum hæreticos infamia notatos, nam iure canonum multo antea Stephanus Papa eius nominis primus, anno videlicet Domini 261. infames eſſe ſancivit Epiſtola quadam ad Hilarium epiſcopum, quam refert Gratianus in c. infames. 6. q. 1.

Infames, *inquit*, eſſe eas perſonas dicimus, quę pro aliqua culpa notantur infamia: ideſt, omnes qui Chriſtianæ legis normam abiiciunt, & ſtatuta eccleſiaſtica contemnunt, &c.

l. 2. IIDEM AA. EVTROPIO PRÆFECTO PRÆTORIO.

NVLLVS [a] hæreticis: & infra. Vnius & ſummi Dei nomen vbiq; celebretur. Nicænę [b] fidei dudum à maioribus traditę, & diuinę religionis teſtimonio atque aſſertione firmatæ obſeruantia ſemper manſura teneat. Is autem [c] Nicenæ aſſertor fidei, & catholicę religionis verus cultor accipiendus eſt, qui omnipotentem Deum & Chriſtum filium Dei vno nomine confitetur: Deum de Deo, lumen de lumine: qui Spiritum [d] ſanctum (quem ex ſummo rerum parẽte & ſperamus & accipimus) negando non violat: apud quem intemeratæ fidei ſẽſus viget, & incorruptę trinitatis indiuiſa ſubſtantia, quæ græco verbo, ὁμοουσία recte credẽtibus dicitur. Hęc profecto nobis magis probanda, hęc veneranda ſunt.

Dat. IIII. Id Ianuarij. C P. F L. Euchario & F L. Syagrio C C. conſſ.

COMMENTARVIS V.

a NVLLVS hæreticus.] *Lata eſt hęc lex ab eiſdẽ Imperatoribus, à quibus & ſuperior, anno Domini 383. ex ea id ſolum fragmentum deſumpſit Eymericus, quod inſtituto ſuo conueniebat, quod eſt, conſtabilire fidem: & ideo initium & finem ſuſtulit. Synodum Nicænam obſeruandã iubet, & quæ in ea ſunt ſancita diuinitus.*

Synodus Nicæna quãdo celebrata.

b ¶ Nicænę fidei dudum à maioribus traditæ] *Hęc fuit ſynodus illa celebris tempore Conſtantini & Silueſtri Papæ celebrata, interuentu 318. epiſcoporum, æra 363. Sunt qui ſcribant Nicęnam ſynodum initium habuiſſe anno Domini 326. finem vero 329. in hac damnatus eſt Arius, eiuſque omnia dogmata & ſectatores, ſtabilituſque articulus de Chriſto vero filio Dei, Patri ęquali & conſub-* A *ſtantiali, quę breuiſſime hic indicantur. Acta eſt hæc ſynodus tribus annis, & paulo vltra Nicææ. ea eſt ciuitas Aſiæ, Bithynię Metropolis. Confirmata fuit hęc ſynodus inſigni miraculo, de quo Nicephorus lib. 8. cap. 23. nam cum ex vniuerſis patribus duo deceſſiſſent priuſquam profeſſionis fidei ſcripto ſubſcriptionem ſuam appoſuiſſent, reliqui patres geſta concilij eius in manibus gerentes, ad ſepulturam eorum acceſſerunt, deprecantes, vt poſtquam clare intuebantur in cælis, quod in ſynodo cum ceteris decreuerant, dignarentur libello ſubſcribere, qui acta cõtinebat, quẽ ſuper ſepulchro relinquentes, abierunt, totamque noctem duxerunt* B *inſomnem: poſtridie ad locum eum redeuntes, & libellum explicantes illorum duorũ epiſcoporũ ſubſcriptiones agnouerunt in hæc verba:* Chryſanthus & Muſonius, qui cum patribus omnibus in Sancta prima œcumenica Nicæna Synodo conſenſimus, quamuis corpore tranſlati, manu tamen propria nos quoq; libello ſubſcripſimus. *hæc ibi.*

c ¶ Is autem Nicænæ aſſertor fidei, & catholicę religionis verus cultor accipiendus eſt, qui omnipotentem Deum, & Chriſtum filium Dei vno nomine confitetur Deum de Deo, lumen de lumine.] *Extat epiſtola ſynodalis de geſtis in* C *Nicæna ſynodo ad Alexandrinos, & alios conſcripta, de qua Nicephorus lib. 8. cap. 24. vbi hoc definiuiſſe contra Arium, quod hoc loco commemoratur, luculenter explicat in hæc verba:* Itaque ſcitote primo omnium inquiſitum eſſe in impietatem & pręuaricationem Arii, ſectatorumque eius: & in præſentia Dei amantiſſimi Imperatoris Conſtantini conſentientibus omnium ſententijs placitum, vt anathemate impia eius opinio & voces atque verba blaſphema condemnarentur, quibus ille filium Dei blaſphemans vſus eſt, ex non exiſtentibus illum eſſe dicens, & fuiſſe aliquando cum non fue- D rit, & arbitrii libertate vitij virtutiſque capacem eſſe filium Dei, creaturam eũdem & facturam nominans. Quæ omnia ſancta ſynodus anathemati ſubiecit, ne audire quidem impiam opinionem, mentis vecordiam, blaſphemaq; eius verba ſuſtinens. *hęc ibi. quę hunc locum valde illuſtrant.*

d ¶ Qui Spiritum ſanctum (quem ex ſummo rerum parente & ſperamus & accipimus) negando non violat.] *Accurſius & Salycetus hãc legem à quodam Græco ſcriptam fuiſſe, qui neget Spiritum ſanctum à Filio quoque procedere, inaniter cõminiſcuntur, cum nihil poſſit elegantius ex-* E *cogitari. Alciatus vero, agnoſcens difficultatem hic, docet ſubaudiendum:* & filio. *in codice Teodoſiano ita legitur:* qui id, quod ex ſummo rerũ parente ſperamus, accipimus. *Antonius Contius hunc locum ita putabat emendandum;* à quo id quod ex ſummo rerum parente ſperamus, accipimus. *qua, inquit, lectione admiſſa, ſubauditione Alciati opus non erit.*

Locus de proceſſione Spiritus ſancti declaratus.

Melius tamen erit nullis additis aut ſubauditis, quod nobis in legibus facere non licet, ad Theolo-

gia

Chriſtianorū nomen à diſcipulis ortum.

diſcipuli Domini iam Chriſtiani dicti ſunt. Scriptū eſt enim ibi ita; Et docuerunt turbam multam, ita ut cognominarentur primum Antiochiæ diſcipuli Chriſtiani. *quod nomen ceteris fidelibus reliquerunt: vt egregie docet ſanctus Auguſtinus in Ioan.c.18.tract.113.in hęc uerba:* Quamuis enim diſcipuli Chriſti nondū appellarentur hoc nomine; poſt Aſcenſionem quippe eius, in Antiochia primum cœperunt appellari diſcipuli Chriſtiani, iam tamen erat res ipſa illo poſtea vocabulo nuncupanda, iam erant diſcipuli, qui poſtea appellati ſunt Chriſtiani, & hoc commune nomen, ſicut communem etiam fidem ad poſteros traſmiſerunt. *hęc Auguſtinus. Iidem quoque dicti ſunt Catholici, eo quòd vniuerſis Chriſtianæ legis præceptis obedirent, vt optime ſcripſit diuus Pacianus Epiſcopus Barcinonenſis vetuſtiſſimus Epiſtola quadam de nomine Catholico.*

c ¶ Reliquos vero dementes, veſanoſq; iudicantes hæretici dogmatis infamiam ſuſtinere] *Hæc eſt vna & grauis hæreticorum pœna, qua efficiuntur infames, ex qua oriuntur multi effectus, quos ſi formidaſſent hæretici, facile in recta fide continerentur.*

Ac infamia quidem multiplex eſt, vna iuris, altera facti, tertia canonica, & illa quæ ab excommunicatione deſcendit. Duabus poſtremis omiſſis, de primis breuiter dicendum eſt, quoniam ad hunc locum ſpectant. Facti infamiam appello eam, quę oritur ex turpi aliquo actu, & opinionem apud bonos grauat, quę cōtingit multis modis, vt docet Dynus in c.infamibus.de regulis iur.lib.6.& Iaſon in hac lege. Iuris autem infamiam appello eam, quę deſcendit ex legibus nominatim cauentibus, vt qui tale delictum commiſerit, infamis eo ipſo habeatur. Prçterea illud eſt obſeruandum, bifariam aliquos dici iure infames: vno modo ipſo facto, quales ſunt illi, qui per legem notantur infamia, alij demum ſecuta ſententia, ut in furto vi bonorum raptorū, & ſimilibus ſcribunt hic Iaſon, & ceteri tum hic tum alibi.

An inquiſitores famę reſtituere poſſint.

His ita poſitis primum hic quęritur, qua infamia notentur hæretici, ac primum quidem iure nouo certum eſt, hæreticos omnes cuiuſcumque ſectę ipſo iure infames eſſe.authen.Gazaros.C.de hæret. de iure autem ueteri nunquid per hanc legem eſsēt ipſo iure infames hęretici, ualde à noſtris dubitatum eſt. nam cum Accurſius & nonnulli alij hic animaduerterent hæreticos infamia notari, et infames à teſtimonio repelli.l.3.§.lege Iulia.ff.de teſtibus, hęreticos vero ad teſtificandum admitti.l.quoniā.C.de hæret. admiſerunt hęreticos ſaltem ante ſententiam non eſſe ipſo iure infames. ita Bal. hic in 5.oppoſitio.n.38.Iaſ.in 2.lectura,nu.43.& Alciatus ver. hęretici dogmatis. & Zaſius in §. ſic itaque diſcretis. Inſtitut.de actio. Ceterum quamuis libenter communes probatorum doctorum ſententias amplecti ſoleamus, hoc tamen loco merito ab his diſſentiendum putamus, pro certo ſtatuentes etiam per hanc legem hęreticos ipſo iure infamia notatos; neque enim hic Imperatores ſolum declarare voluerunt hęreticos ideo infames eſſe cenſen-

A *dos, quia turpe & indignum factum, aut ſcelus cōmittunt; id enim omnibus catholicis iam tunc in ſide inſtructis notum erat, cum ob id cauendos & fugiendos hæreticos vbique decreuiſſent: nam & ſanctus Ioannes ſcripſit. hęreticis non eſſe dicendum, aue, et diuinus Paulus monuit eos eſſe deuitandos: ſed plane hoc ſtatuere voluerunt, vt ipſo iure fierēt infames.*

Ad hęc, ſi Imperatores ſolum ſtatuiſſent hęreticos infamia facti notari, legem ſane condidiſſent de re certa & manifeſta, cum vtique notum ſit, hęreticos turpe factum committere, eorumque opinionem ob id ſcelus, apud bonos valde diminui & grauari: B *leges autem de caſibus dubijs eſſe debent. l. quod Labeo. ff. de Carbo. edicto. vbi communiter Doctores & Panormitanus in c.cū in iure peritus. de electio. & Bartolus quidem hic in noua oppoſitione aperte ſequitur hanc ſententiam dum ait.* Nā ſi bene inſpicitur, primo dat eis pœnam ipſo iure, & vocantur infames, &c. *neque huic ſententię aduerſatur d.l.quoniam. C. de hęret. nam ibi caſus eſt ſingularis, ne copia probationum deficiat, qui ius commune non infringit.*

Hæretici ante ſententiā infames.

Ex his poterit declarari quæſtio illa, An hęretici notētur infamia ipſo facto, an ita demum ſi ſententia pronuntiata fuerit ſuper crimine: & plane C *qui contendunt hęreticos iure veteri non fieri ipſo iure infames, poſt ſententiam latam infamia tantū notari autumant, inter quos eſt hic Alciatus, quem ſequitur Iacobus Spiegellus in Lexico ver. hęretici omnes. & alij ſiqui ſunt, qui pauciſſimi ſunt. ſed verior eſt ſententia Alfonſi de Caſtro lib.2.c.9. de iuſta hęreticorum punitione, aſſerentis ante ſententiam infames eſſe: quod ex ſuperioribus apertiſſime infertur, atque hanc etiam ſententiam tuetur Paulus Caſtrenſis hic num.18. idem videtur aſſerere Bar. in 9. oppoſitione nu. 11. et 12. nā ſi hęreticorum complices renuentes intra annum ſatisfacere, vt hęretici puniuntur, & ipſo iure fiunt infames.* D *cap. excommunicamus. 1. §. credentes. multo magis id hęreticis eueniet: quia propter quod unumquodque eſt tale, & illud magis, Ariſtoteles lib.1. de demonſtratione. authen. multo magis. de ſacroſan. eccleſ.*

Hęc autem infamia multos operatur effectus, et incommoda ingentia parit, quę nos copioſe lib.8. de pœnis hęreticorum, ſumus perſecuti. inter quę illud eſt potiſſimum, quòd etiam in filios redundat: propterea enim ab omnibus beneficijs & officijs publicis repelluntur. cap. ſtatutum. de hęret. libro 6. quod in 3. par. apud Eymericum copioſe diximus.

Qua infamia notentur hęretici.

E *Præterea illud eſt hic inquirendum, An inquiſitores hæreticæ prauitatis poſſint hęreticis hanc infamiam, de qua diximus, remittere, aut eos bonori reſtituere: & quamuis late pateat Inquiſitorum poteſtas, non tamen poſſunt hanc infamiam tollere; quia cum Inquiſitor ſit iudex delegatus. ca. per hoc. de hęreticis, libro 6. non poteſt fines mandati tranſgredi. c. penul. de off. delegati. c. cum dilecta. de reſcrip. l. diligenter. ff. mandati. hoc autem nuſquam eſt ſibi permiſſum, & propterea facere non poterit, ita Zanchinus & uere tractatu de hęret.*

cap.

cap. 28. vbi Campegius. Paulus Ghirlandus tract. de relaxatio. carceratorum, tit. de beneficio & indulgentia principis, & alij quos in re manifeſta omitto: & quod de Inquiſitore dixi, idem eſt de epiſcopo intelligendum: nam neque is poteſt hæreticos famæ reſtituere, vt optime citato loco probat Zanchinus. reſtituet autem ſummus Romanus Pontifex: nam nunquid etiam collegium Cardinalium poſſit, non eſt huius loci inquirere, nec noſtra breuitatis.

Hęretici quã do cœperint iuris infamia notati.

Poſtremo obſeruandum eſt, non eſſe hic primum hæreticos infamia notatos, nam iure canonum multo antea Stephanus Papa eius nominis primus, anno videlicet Domini 261. infames eſſe ſanciuit Epiſtola quadam ad Hilarium epiſcopum, quam refert Gratianus in c. infames. 6. q. 1.

Infames, *inquit*, eſſe eas perſonas dicimus, quę pro aliqua culpa notantur infamia: ideſt, omnes qui Chriſtianæ legis normam abiiciunt, & ſtatuta eccleſiaſtica contemnunt, &c.

l. 2. IIDEM AA. EVTROPIO PRÆFECTO PRÆTORIO.

NVLLVS [a] hæreticis: & infra. Vnius & ſummi Dei nomen vbiq; celebretur. Nicænę [b] fidei dudum à maioribus traditę, & diuinę religionis teſtimonio atque aſſertione firmatæ obſeruantia ſemper manſura teneat. Is autem [c] Nicęnæ aſſertor fidei, & catholicę religionis verus cultor accipiendus eſt, qui omnipotentem Deum & Chriſtum filium Dei vno nomine confitetur: Deum de Deo, lumen de lumine: qui Spiritum [d] ſanctum (quem ex ſummo rerum parẽte & ſperamus & accipimus) negando non violat: apud quem intemeratæ fidei ſẽſus viget, & incorruptę trinitatis indiuiſa ſubſtantia, quæ græco verbo, ὁμοουσία recte credẽtibus dicitur. Hęc profecto nobis magis probanda, hęc veneranda ſunt.

Dat. IIII. Id Ianuarij. C P. F L. Eucbario & F L. Syagrio C C. conſſ.

COMMENTARIVS V.

[a] NVLLVS hæreticus.] *Lata eſt hęc lex ab eiſdẽ Imperatoribus, à quibus & ſuperior, anno Domini 383. ex ea id ſolum fragmentum deſumpſit Eymericus, quod inſtituto ſuo conueniebat, quod eſt, conſtabilire fidem: & ideo initium & finem ſuſtulit. Synodum Nicænam obſeruandã iubet, & quæ in ea ſunt ſancita diuinitus.*

Synodus Nicæna quãdo celebrata.

b ¶ Nicænę fidei dudum à maioribus traditæ] *Hęc fuit ſynodus illa celebris tempore Conſtantini & Siluestri Papæ celebrata, interuentu 318. epiſcoporum, æra 363. Sunt qui ſcribant Nicęnam ſynodum initium habuiſſe anno Domini 326. finem vero 329. in hac damnatus eſt Arius, eiuſque omnia dogmata & ſectatores, ſtabilituſque articulus de Christo vero filio Dei, Patri ęquali & conſub-*

A *ſtantiali, quę breuiſſime hic indicantur. Acta eſt hæc ſynodus tribus annis, & paulo vltra Nicææ. ea eſt ciuitas Aſiæ, Bithyniæ Metropolis. Confirmata fuit hęc ſynodus inſigni miraculo, de quo Nicephorus lib. 8. cap. 23. nam cum ex vniuerſis patribus duo deceſſiſſent priuſquam profeſſionis fidei ſcripto ſubſcriptionem ſuam appoſuiſſent, reliqui patres geſta concilij eius in manibus gerentes, ad ſepulturam eorum acceſſerunt, deprecantes, vt poſtquam clare intuebantur in cælis, quod in ſynodo cum ceteris decreuerant, dignarentur libello ſubſcribere, qui acta cõtinebat, quẽ ſuper ſepulchro relinquentes, abierunt, totamque noctem duxerunt*
B *inſomnem: poſtridie ad locum cum redeuntes, & libellum explicantes illorum duorũ epiſcoporũ ſubſcriptiones agnouerunt in hæc verba:* Chryſanthus & Muſonius, qui cum patribus omnibus in Sancta prima œcumenica Nicæna Synodo conſenſimus, quamuis corpore translati, manu tamen propria nos quoq; libello ſubſcripſimus. *hæc ibi.*

c ¶ Is autem Nicænæ aſſertor fidei, & catholicę religionis verus cultor accipiendus eſt, qui omnipotentem Deum, & Chriſtum filium Dei vno nomine confitetur Deum de Deo, lumen
C de lumine.] *Extat epiſtola ſynodalis de geſtis in Nicæna ſynodo ad Alexandrinos, & alios conſcripta, de qua Nicephorus lib. 8. cap. 24. vbi hoc definiuiſſe contra Arium, quod hoc loco commemoratur, luculenter explicat in hæc verba:* Itaque ſcitote primo omnium inquiſitum eſſe in impietatem & prçuaricationem Arii, ſectatorumque eius: & in præſentia Dei amantiſſimi Imperatoris Conſtantini conſentientibus omnium ſententijs placitum, vt anathemate impia eius opinio & voces atque verba blaſphema condemnarentur, quibus ille filium Dei blaſphemans vſus eſt, ex non exiſtentibus illum eſſe dicens, & fuiſſe aliquando cum non fue-
D rit, & arbitrii libertate vitij virtutiſque capacem eſſe filium Dei, creaturam eũdem & facturam nominans. Quæ omnia ſancta ſynodus anathemati ſubiecit, ne audire quidem impiam opinionem, mentis vecordiam, blaſphemaq; eius verba ſuſtinens. *hęc ibi. quę hunc locum valde illuſtrant.*

d ¶ Qui Spiritum ſanctum (quem ex ſummo rerum parente & ſperamus & accipimus) negando non violat.] *Accurſius & Salycetus hãc legem à quodam Græco ſcriptam fuiſſe, qui neget Spiritum ſanctum à Filio quoque procedere, inaniter cõminiſcuntur, cum nihil poſſit elegantius ex-*
E *cogitari. Alciatus vero, agnoſcens difficultatem hic, docet ſubaudiendum:* & filio. *in codice Teodoſiano ita legitur:* qui id, quod ex ſummo rerũ parente ſperamus, accipimus. *Antonius Contius hunc locum ita putabat emendandum;* à quo id quod ex ſummo rerum parente ſperamus, accipimus. *qua, inquit, lectione admiſſa, ſubauditione Alciati opus non erit.*

Locus de proceſſione Spiritus ſancti declaratus.

Melius tamen erit nullis additis aut ſubauditis, quod nobis in legibus facere non licet, ad Theolo-

gia

gia ſecreta recurrere, vt me monuit frater Paulus Conſtabilis ſacri palatij Magiſter, qui fuit deinde totius ordinis Fratrum prędicatorum Magiſter Generalis, vt dicamus, retenta communi lectione, verbum illud, ſummo rerum parente, *hoc loco ſtare ſeu accipi poſſe eſſentialiter & perſonaliter iuxta vera dogmata Theologorum, cum enim hic (vt verba ipſa indicant) non ſit ſermo de ęterna Spiritus ſancti proceſſione à Patre & à filio, ſed de communicatione gratię vel donorum ipſius. ſecundum quā ipſe ſe ipſum dat, vt ait Magiſter ſententiarum lib. 1. diſtin. 30. & à Patre ſimul & à Filio datur, apte per ſummum rerum parentem, totam ſanctiſſimam Trinitatem intelligere poſſumus, à qua gloriam in futuro ſperamus, & gratiam accipimus in præſenti. Poſſumus quoque per ſummum parentem. Deum Patrem intelligere, à quo Spiritus ſanctus datur et mittitur: nec propterea videri debet Filius excluſus, quoniam nominatus nō eſt: nam vt recte ait ſanctus Tho. par. 1. q. 36. art. 2. ad primum argumentum, regulariter in ſacra ſcriptura, aut vbi de diuinis perſonis agitur, id quod de Patre dicitur, de Filio etiam intelligere oportet, etiamſi, inquit ſanctus Thomas, dictio excluſiua addatur, niſi ſolum in illis in quibus Pater & Filius ſecundum oppoſitas relationes diſtinguuntur. cū enim Dominus Matth. cap. 11. dicit:* Nemo nouit Filium niſi Pater, *nō excluditur, quin Filius ſeipſum cognoſcat. ergo cū hic aut alibi dicitur, quòd Spiritus ſanctus à ſummo rerum parente ſperatur & accipitur, etiam ſi adderetur, à ſolo rerum parente ſeu Patre, non ob id Filius excluderetur: quia quantùm ad hoc, quod eſt dare Spiritum ſanctum, non opponuntur Pater & Filius, ſed ſolum quantum ad hoc quod hic eſt Pater, & ille Filius. His penitus conſentit ſanctus Hieronymus in confeſſione fidei, quam affert Eymericus paulo poſt, hac par. 1. dicens:* Nec eſt prorſus aliquis in Trinitate gradus, nihil quod inferius ſuperiuſue dici poſſit: ſed tota deitas ſui perfectione æqualis eſt, ut exceptis vocabulis, quæ proprietatem perſonarum indicant, quidquid de vna perſona dicitur, de tribus digniſſime poſſit intelligi. *Hactenus Hieronymus.*

14. IMPERATOR MARtianus A.

PALLADIO PRÆFECTO PRÆT.

NEMO [a] clericus vel militaris, vel alterius cuiuſlibet conditionis, de fide [b] Chriſtiana publice turbis coadunatis & audientibus tractare conetur in poſterum, ex hoc tumultus & perfidię occaſionem requirens. Nam [c] & iniuriam facit iudicio reuerendiſſimæ ſynodi, ſi quis ſemel iudicata ac recte diſpoſita reuoluere & publice diſputare contenderit: cum ea, quæ nunc de Chriſtiana fide à ſacerdotibus, qui à Chalcedone conuenerunt, per noſtra præcepta ſtatuta ſunt, iuxta Apoſtolicas expoſitiones & inſtituta ſanctorum Patrum trecentorum de-
A cem & octo in Nicæa, & centum quinquaginta
in hac regia vrbe definita eſſe noſcantur. Nam
in contēptores huius legis pœna non deerit; quia
non ſolū contra fidem vere expoſitam veniunt,
ſed etiam Iudęis & Paganis ex huiuſmodi certamine profanant veneranda myſteria. Igitur [a] ſi
clericus erit, qui publice tractare de religione auſus fuerit, à conſortio clericorum remouebitur:
ſi vero militia præditus ſit, cingulo ſpoliabitur:
ceteri autem huius criminis rei, ſiquidem liberi
ſint, de hac ſacratiſſima vrbe expellentur, pro
vigore iudiciario etiam competentibus ſupplicijs ſubiugandi: ſi vero ſerui, ſeueriſſimis ani-
B maduerſionibus plectentur.
Dat VIII. Id Febr. Conſtantinop. Patritio Conſu.

COMMENTARIVS VI.

NEMO clericus.] *Hoc eſt edictum Martiani Imperatoris in confirmatione Concilij Chalcedonenſis, quo cauet, vt nemini liceat de fide habere coram populo diſputationes, aut ſemel iam definita in dubium reuocare. Extat hoc edictum in Concilio Chalcedonenſi actione 3. cum præfatione & epilogo, quæ hic abſciſſa ſunt, ibi autem ita habetur:* Edictum ſiue leges ſanctæ memoriæ Va-
C lentiniani & Martiani Imperatorum, quas quidē
leges beatiſſimus Papa Leo in ſuis confirmauit
epiſtolis, quibus interdicuntur prohibenturque
diſputationes de fide coram vulgo, & confirmantur Chalcedonen. Concilij decreta, atque
ſtatuta.
Ceterum obſeruandum eſt, non abſolute prohiberi diſputationem de fide catholica, ſed cum ex ea diſputatione quæritur occaſio tumultus & perfidiæ, & iam definita in dubium reuocantur.
Hanc legē eo conſilio huic operi inſeruit Eymericus, vt doceremur has veritates, videlicet nec publice occaſione tumultus excitandi de fide diſſeren-
D *dum eſſe, nec ſemel per Eccleſiam rite definita & ſtabilita, in dubium eſſe reuocanda, quæ nos ſuis locis interpretabimur.*
a ¶ Nemo clericus.] *Sed de clericis dubium videbatur, hoc eſt, de perſonis religioſis, presbyteris ſeu ſacerdotibus, quibus ſolis prędicare & de fide tractare iura concedunt; cap. Adiſcimus 16. q. 1. cap. Diaconus 93. diſtin. vbi Turrecremata idem Turrecremata in c. placuit. 16. q. 1. vt multis docuimus. par. 2. ſuper cap. cum ex iniuncto. de hæret. & propterea non debuerant prohiberi, quominus de fide diſceptarent. ſed non inhibetur eis, vt dixi, ſimpliciter & abſolute, ſed cum ex hoc perfi-*
E *diæ occaſionem quęrunt.*

Quibus & quando prohibitum, ne de fide Catholica diſputent.

b ¶ De fide Chriſtiana publice turbis coadunatis, & audientibus tractare conetur in poſterum, ex hoc tumultus & perfidiæ occaſionem requirens.] *Hinc colligimus manifeſto non prohiberi ſimpliciter omnem de fide diſputationem, ſed eam ſolam, quæ ſuſcipitur cauſa ſeminandorum errorum. alias enim cum hæreticis diſputare, vt gloria Dei manifeſta fiat, & veritas Catholica defendatur, licitum eſt; immo & quandoque neceſſarium.*

id

id quod reſpiciens Paulus diuinitus ad Titum ſcribens cap. 1. ait, oportere vt epiſcopus doctus ſit, vt exhortari ſciat in ſacra doctrina, et eos qui contradicunt arguere de quo articulo agit pleniſſime Eymericus paulo poſt, q. 10. & nos ibidem late in commentarijs eiuſdem quæſtionis: interim videndus Cōradus Brunus lib. 5. de hæret. cap. 4. & lib. 6. cap. 8.

Cur ſemel definita legitimè in dubium reuocare non debeant.

c ¶ Nam & iniuriam facit iudicio Reuerendiſſimæ ſynodi, ſiquis ſemel iudicata ac recte diſpoſita reuoluere & publice diſputare contenderit.] Ratio cur iniuria fiat, manifeſta eſt: quis enim concedat plus eſſe tribuēdum ſingulorum opinionibus de fide arbitratu ſuo diſputantium, quàm definitis in ſynodis legitime congregatis, in quibus nutu Spiritus ſancti Patrum corda reguntur? Iam multis rationibus optime ſtatutum eſt, ne ſemel definita in dubium reuocentur: nam ſi quæ ſemel ſunt ſalubriter conſtituta & decreta, in dubium verterentur, nullo profecto ſtabile Eccleſiæ iudicium aut ſtatutum contra quoſlibet errores permaneret. Rurſus eiſdem ſemper furoribus omnis ſtatuta ſemel veritas, et integra Eccleſiæ definitio turbaretur. ita Gelaſius Papa I. ad epiſcopos Dardaniæ epiſtola quadam incipiente: Valde mirati ſumus. dicens: Quæ maiores noſtri diuina inſpiratione cernentes, neceſſarie præcauerunt, vt quod cōtra vnamquamq; hæreſim coacta ſemel ſynodus pro fide, cōione, & veritate catholica atq; Apoſtolica promulgaſſet, non ſinerent poſthæc nouis retractationibus mutilari, ne prauis occaſio præberetur, quæ medicinaliter fuerant ſtatuta, pulſandi: ſed auctore cuiuſlibet inſaniæ ac pariter errore damnato, ſufficere iudicarūt, vt quiſquis aliquando huius erroris cōicator exiſteret, principali ſententia dānationis eius eſſet obſtrictus, quō manifeſte quilibet vel profeſſione ſua, vel cōmunione poſſet agnoſci. Hæc ibi. quem locum, quia valde erat inſignis, & huic loco omnino cōgruens, nō duximus omittendū: qui refertur à Gratiano. 24. q. 1. c. maiores.

Synodus Chalcedonēſis quādo celebrata.

d ¶ Qui Chalcedone conuenerunt.] Chalcedonēſem ſynodum intelligit lōge celeberrimam, habitam Chalcedone (ea eſt ciuitas Phrygiæ in Ponti Euxini ora) interuentu ſexcentorum triginta epiſcoporū contra oēs hæreſes, maxime vero contra Eutychem et Dioſcorum, qui vnum Dñm noſtrum Ieſum Chriſtum, ex diuinitate atq; humanitate conſtantem, & in his duabus naturis adorandum, ad vnam audacter & ſtulte naturā redigebant, & confundebāt. Fuit autem celebrata æra 488. hoc eſt anno Domini 450. ſeu vt alij ſcribunt 452. Valētiniano VII. & Auieno viris clariſſimis conſulibus. de hac celebre extat Gregorij teſtimonium in c. ſicut. 15. diſt.

Pœna diſputantium de fide ob malū finem.

e ¶ Igitur ſi clericus erit.] Nunc pœnas ſtatuit contra eos, qui de fide publice diſputant in malum finē, idque ſeruata perſonarum qualitate: hodie tamē nō habet locum pœna huius legis, neque hi perſonarū gradus, vt hic præſcribitur, obſeruari debent: nam qui publice nūc falſa dogmata prædicaret, populoq; nouas ſuggereret opiniones, nec vera fidei documēta reciperet, ſed perdie, hoc eſt, hæreſis diſſeminandæ (vt hic dicitur) quæreret occaſionem, ab Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis iudicaretur: & tales hæreſiarchæ ſeu dogmatiſtæ videntur ſine vlla penitus miſericordia curiæ ſeculari tradendi, vltimo ſupplicio feriendi, vt docet Repertorium Inquiſitorum, ver. docere. & ver. hæreſiarca. Albertinus tracta. de agnoſ. aſſertio. q. 30. nu. 60. Simancas in catho. inſtit. tit. 47. num. 60. idem in Enchyridio violata religio. ti. 39. Ioannes Roias trac. de hæret. par. 2. aſſertio. 43. & alij quidam. Quid tamen de hoc ſentiam, dixi breuiter par. 2. in cōmentario ſuper concilio Tarraconen. §. Rurſus illud. Et plenius eadem parte ſuper q. 39.

EDICTVM IVSTINIANI DE FIDE.

Victor Iuſtinianus, pius, felix, inclytus, triumphator ſemper Auguſtus Ioanni ſanctiſſimo Archiepiſcopo almæ vrbis Romæ & Patriarchæ.

REDDENTES a honorē Apoſtolicæ Sedi: & infra. Manifeſtum igitur facimus veſtræ ſanctitati, q pauci quidam infideles, & alieni ſanctæ Dei catholicæ atque Apoſtolicæ Eccleſiæ, contradicere iudaice atque apoſtatice auſi ſunt aduerſus ea, quæ ab omnibus ſacerdotibus ſecundum veſtram doctrinam recte tenentur, & glorificantur, atque prædicantur; denegantes Dominum noſtrū Ieſum Chriſtum vnigenitum filium Dei, Deum & Dominum noſtrum incarnatum de ſancto Spiritu, & ex ſancta atq; glorioſiſſima ſemper Virgine Dei genitrice Maria hominem factum, atque Crucifixum, vnum eſſe ſanctæ & conſubſtantialis Trinitatis, & coadorandum & conglorificandum Patri & Spiritui ſancto, conſubſtantialem Patri ſecundum diuinitatem, & conſubſtantialem nobis eūdem ipſum ſecundum humanitatem paſſibilem carne, eundemque ipſum impaſſibilem deitate. Recuſantes enim Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum vnigenitum filium Dei, & Dominum noſtrum fateri vnum eſſe ſanctæ & conſubſtantialis Trinitatis, videntur Neſtorij malam ſequi doctrinam, ſecundum gratiam dicentis vnum filium Dei, & alium dicētis Dei verbum, & alium Chriſtum. Omnes vero ſacerdotes ſanctæ catholicæ atque Apoſtolicæ Eccleſiæ, & reuerendiſſimi Archimandritæ ſanctorū monaſteriorum, ſequentes ſanctitatem veſtram, & cuſtodientes ſtatum & vnitatem ſanctarum Dei Eccleſiarum, quam habent ab Apoſtolica veſtræ ſanctitatis Sede, nihil penitus immutantes de eccleſiaſtico ſtatu, qui hactenus obtinuit, atque obtinet, vno conſenſu confitentur, & glorificant, prædicantes Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum vnigenitum filium, & verbum Dei, & Dominum noſtrum ante ſecula, & ſine tempore de Patre natum in vltimis diebus deſcendiſſe de cælis, & incarnatum de Spiritu ſancto, & ex ſancta atque glorioſa virgine & Dei genitrice Maria natum, & hominem factū, & crucifixum, vnum eſſe ſanctæ & conſubſtantialis Trinitatis, & coadorandum & conglorificandū

C Patri

Patri & ſancto Spiritui. Nec enim alium Deum verbum, & alium Chriſtum cognoſcimus, ſed vnum atque eundem ipſum conſubſtantialem patri ſecundum diuinitatem, & conſubſtantialem nobis eundem ipſum ſecundum humanitatem, paſſibilem carne, eundem ipſum impaſſibilem deitate. Vt enim eſt in diuinitate perfectus, ita idem ipſe & in humanitate perfectus eſt. In vna enim ſubſtantia deitatem ſuſcipimus & confitemur, quod dicunt Græci, *τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν ὁμολογοῦμεν.* Ideſt, eam quæ ſecundum perſonam eſt vnitatem. Et quoniam vnigenitus filius & verbum Dei ante ſæcula, & ſine tempore de patre natus, idem ipſe & in vltimis diebus deſcendens de cælis, incarnatus de Spiritu ſancto, & ex ſancta atque glorioſa ſemper Virgine & Dei genitrice Maria, homo factus, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, proprie & vere Deus eſt: ideo & ſanctam atque glorioſam Virginem Mariam proprie & vere Dei matrem eſſe dicimus: non quia Deus verbum, principium ex ipſa ſumpſerit, ſed quia in vltimis diebus deſcendit de cęlis, & ex ipſa incarnatus, & homo factus & natus eſt: quem confitemur & credimus (ſicut dictum eſt) conſubſtantialem eſſe patri ſecũdum deitatem, & conſubſtantialem nobis eundem ipſum ſecundum humanitatem: eiuſdem miracula & paſſiones, quas ſponte in carne ſuſtinuit, agnoſcentes. Suſcipimus [b] autem ſancta quatuor concilia, ideſt, trecentorum decem & octo ſanctorum patrum, qui in Nicena vrbe congregati ſunt; & centum quinquaginta ſanctorum patrum, qui in hac regia vrbe conuenerunt; & ſanctorum patrum, qui in Epheſo primo congregati ſunt; & ſanctorum patrum, qui in Chalcedone conuenerunt, ſicut veſtra Apoſtolica ſedes docet atque prædicat. Omnes ergo Sacerdotes ſequentes doctrinam Apoſtolicæ ſedis veſtræ, ita credunt, & confitentur, & prædicant. Vnde properauimus hoc ad notitiam deferre veſtræ ſanctitatis per Hypatium & Demetrium beatiſſimos epiſcopos, vt nec veſtram ſanctitatem lateat, quæ à quibuſdam paucis monachis male & iudaice ſecundum Neſtorij perfidiam denegata ſunt.

ITEM SVBSCRIPTIO TALIS FVIT.

Deitas te conſeruet per multos annos ſanctiſsime ac religioſsiſime Pater.

COMMENT. VII.

[a] REDDENTES honorem Apoſtolicæ Sedi. & infra.] *Suſtulit Eymericus ſimiliter ab hoc edicto initium & finem, vt ea tantũ collocaret, quæ ſuo inſtituto apta erant, quod eſt (vt ſæpe dixi) cumulare multos fidei articulos & catholicas veritates. hoc autem fragmento tria potiſſimum docentur.*

Chriſtus verus De⁹, Maria vere mater eius.

Primum, Chriſtum vnam eſſe de tribus ſanctę Trinitatis perſonam ſubſiſtentem, quam Græci hypoſtaſim appellant. Alterum, Chriſtum in carne paſſionem vere pertuliſſe, impaſſibili deitate ſemper exiſtente. Tertium & poſtremum, ſanctiſſimam Mariam Virginem proprie & veraciter appellandam eſſe matrem Domini noſtri Ieſu Chriſti & θεοτόκον hæc voluiſſe Imperatorem profiteri, ſeries ipſa edicti indicat. idem quoque docet & ipſe Ioannes Papa in alia de ea re epiſtola ſcripta ad Senatores vrbis Romæ, de duabus naturis aduerſus Eutychianiſtas, in qua luculentis ſcripturæ teſtimonijs, & ſanctorum patrum aſſertionibus tres iſtas veritates oſtendit, eaſque in epiſtola Iuſtiniani contineri ait his verbis: Iuſtinianus ſiquidem Imperator filius noſter, vt eius epiſtolæ tenore cognouiſtis, de his tribus quæſtionibus orta certamina fuiſſe ſignauit, Vtrum vnus ex Trinitate Chriſtus, & Deus noſter dici poſſit: hoc eſt, vna de tribus perſonis ſanctæ Trinitatis ſancta perſona. An Deus Chriſt⁹ carne pertulerit impaſſibili deitate. An proprie & veraciter mater Domini Dei noſtri Chriſti Maria ſemper virgo debeat appellari. *Hactenus ibi. Extat illa epiſtola in quinto volumine Bibliotheca patrum, cui Hæreſeologię nomen eſt impoſitum.*

b ¶ Suſcipimus autem ſancta quatuor concilia.] *Idem in c. ſicut. diſtin. 15. vbi egregium extat de authoritate horum conciliorum teſtimonium de ſumptum ex Beato Gregorio lib. 1. epiſtola 24. refert Iuo Carnotenſis par. 4. c. 117. de quibus videto Photium Patriarcham Conſtantinopolitanum in epiſtola ad Michaelem Bulgariæ Principem, de ſeptem concilijs æcumenicis.*

EX EXTRAVAGANTIBVS
Comm. ti. de maio. & obedien.

BONIFACIVS VIII.

Omnes Chriſti fideles de neceſsitate ſalutis, ſubſunt Romano Pontifici, qui vtrumque gladium habet, & omnes iudicat à nemine aliis iudicatur.

VNAM [a] ſanctam eccleſiam catholicam, & ipſam Apoſtolicã, vrgente fide credere cogimur & tenere. Noſque hanc firmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, extra quã nec ſalus eſt, nec remiſſio peccatorum, ſponſo in Canticis proclamante, Vna eſt columba mea, perfecta mea: Vna eſt matri ſuę, electa genitrici ſuæ, quæ vnum corpus myſticũ repræſentat: cuius caput Chriſtus: Chriſti vero Deus. In qua vnus dominus, una fides, vnũ baptiſma. Vna nẽpe fuit diluuij tempore arca Noe, vnã Eccleſiã præfigurans, quæ in vno cubito cõſummata, vnum (videlicet Noe) gubernatorem habuit & rectorem, extra quam omnia ſubſiſtẽtia ſuper terram legimus fuiſſe deleta. Hanc autem veneramur & vnicam, dicente Domino in propheta, Erue à framea Deus animam meam, & de manu canis vnicam meam. pro anima enim, ideſt pro ſeipſo capite ſimul orauit & corpore, quod corpus vnicam, ſcilicet Eccleſiam nominauit, propter ſponſi fidei ſacramentorum, & charitatis eccleſiæ vnitatẽ. Hæc eſt tunica il-

Cant. 6.

Pſal. 21.

la

Ioan. 19. A la Domini inconſutilis, quæ ſciſſa non fuit, ſed ſorte prouenit.

Igitur Eccleſiæ vnius & vnicę vnum corpus, vnum caput, non duo capita, quaſi monſtrum, Chriſtus videlicet, & Chriſti Vicarius Petrus, Petriq; ſucceſſor, Dicente Domino ipſi Petro, (Ioan. 21.) Paſce oues meas, meas inquit, & generaliter, nō ſingulariter has vel illas, per quod cōmiſiſſe ſibi intelligitur vniuerſas. Siue ergo Græci ſiue alij, ſe dicant Petro, eiuſque ſucceſſoribus non eſſe commiſſos, fateantur neceſſe, ſe de ouibus Chriſti non eſſe: dicente Domino in Ioanne, Vnum ouile, & vnicum eſſe paſtorem. In hac [b] eiuſque B poteſtate, duos eſſe gladios, ſpiritalem videlicet & temporalem, Euangelicis dictis inſtruimur. Nam dicentibus Apoſtolis, Ecce gladij duo hic, (Luc. 22.) in Eccleſia ſcilicet, cum Apoſtoli loquerentur, non reſpondit Dominus nimis eſſe: ſed ſatis. Certe qui in poteſtate Petri, temporalem gladium eſſe negat, male verbum attendit Domini proferentis: (Matth. 26.) Conuerte gladium tuum in vaginam. Vterque ergo eſt in poteſtate Eccleſię, ſpiritualis ſcilicet gladius, & materialis. Sed is quidem pro Eccleſia, ille vero ab Eccleſia exercendus. Ille ſacerdotis, is manu regum & militum, ſed ad nutum & patientiam ſacerdotis. C Oportet autem gladium eſſe ſub gladio, & temporalem auctoritatem ſpiritali ſubijci poteſtati. (Rom. 13.) Nam cum dicat Apoſtolus: Non eſt poteſtas niſi à Deo: quæ autem ſunt, à Deo ordinata ſūt, non autem ordinata eſſent, niſi gladius eſſet ſub gladio, & tamquam inferior reduceretur per alium in ſuprema. (De diui. nomi.) Nam ſecundum beatum Dionyſium, lex diuinitatis, eſt infima per media in ſuprema reduci. Non ergo ſecundum ordinem vniuerſi, omnia ęque ac immediate, ſed infima per media, & inferiora per ſuperiora ad ordinem reducuntur. Spiritualem autem & dignitate & nobilitate terrenam quamlibet præcellere D poteſtatem, oportet tanto clarius nos fateri, quanto ſpiritualia temporalia antecellunt. Quod etiam ex decimarum datione & benedictione, & ſanctificatione, ex ipſius poteſtatis acceptione, ex ipſarum rerum gubernatione, claris oculis intuemur. Nam [a] veritate teſtante, ſpiritualis poteſtas, terrenam poteſtatem inſtituere habet, & iudicare, ſi bona non fuerit: ſic de Eccleſia, & Eccleſiaſtica poteſtate verificatur vaticinium Hieremiæ: (Hier. 1.) Ecce conſtitui te hodie ſuper gentes & regna: & cetera quæ ſequuntur. Ergo ſi deuiat terrena poteſtas, iudicabitur à poteſtate ſpirituali: ſed ſi deuiat ſpiritualis, mi- E nor à ſuo ſuperiori: ſi vero ſuprema, à ſolo Deo non ab homine poterit iudicari: teſtante Apoſtolo: (1. Cor. 2.) Spiritualis homo iudicat omnia, ipſe autem à nemine iudicatur. Eſt autem hęc auctoritas (etſi data ſit homini, & exerceatur per hominem) non humana, ſed potius diuina ore diuino Petro data, ſibique ſuiſque ſucceſſoribus in ipſo, quem confeſſus fuit petra firmata, dicente Domino ipſi Petro: (Matth. 16.) Quodcumque ligaueris, &c. Quicumque igitur huic poteſtati, à Deo ſic ordinatæ, reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit, niſi duo (ſicut Manichęus) fingat eſſe principia, quod falſum & hæreticum iudicamus: quia teſtante Moyſe, (Gen. 1.) Non in principiis, ſed in principio cęlum Deus creauit & terram. Porro ſubeſſe Romano Pontifici omni † humanæ creaturæ declaramus, dicimus, definimus, & pronuntiamus omnino eſſe de neceſſitate ſalutis.

† al. omnem humanam creaturam.

Dat. Later. Pont. noſtri anno VIII.

COMMENTARIVS VIII.

VNAM [a] ſanctam.] *Bonifacius octauus poſtremo ſui Pontificatus tempore, nēpe anno Domini 1302. Romæ hanc edidit decretalem, quæ potiſſimum docet tres Catholicas veritates.*

Prima eſt, Vnam eſſe Eccleſiam Catholicam, & ipſam Apoſtolicam, & vnum eius gubernatorem, videlicet Romanum Pontificem, cui omnes ſubeſſe oportet.

Vna Eccleſia & vn' Papa, cui omnes ſunt ſubiecti.

Altera eſt, Romanum Pontificem vtrumque habere gladium, videlicet ſpiritualem & temporalem.

Poſtrema eſt, A Pontifice ſummo omnes iudicari, ipſum vero à nemine. Eas nos more noſtro breuiter illuſtrabimus.

Primus articulus de fide eſt, quem iam olim multi Romani Pontifices docuerunt, in primis vero Anacletus, qui à ſancto Petro Apoſtolorum principe fuit presbyter ordinatus, floruitque anno Domini 101. epiſtola quadam omnibus Epiſcopis miſſa incipiente. Benedictus Deus. c. 3. *in hæc verba*: Nam & inter beatos Apoſtolos quædam fuit diſcretio, & licet omnes eſſent Apoſtoli, Petro tamen à Domino eſt conceſſum, & ipſi inter ſe idipſum voluerunt, vt reliquis omnibus præeſſet Apoſtolis, & Cephas, ideſt, caput & principiū teneret Apoſtolatus: qui & eandem formā ſuis ſucceſſoribus, & reliqui Apoſtoli epiſcopis tenendam tradiderunt. *& paucis interpoſitis.* Hęc vero Apoſtolica ſedes cardo & caput omnium eccleſiarum, à Domino, & non alio eſt conſtituta; & ſicut cardine oſtium regitur, ſic huius ſanctę ſedis auctoritate omnes eccleſię Domino diſponente reguntur. *Haſtenus ibi. & habetur in cap. ſacroſancta. 22. diſtinct. idem decreuit Zepherinus, & habetur in cap. ad Romanam. 2. q. 6. & Fabianus & Gelaſius eius nominis primus epiſtola quadam 1. capite 11. & Leo Papa nonus in epiſtola aduerſus præſumptiones Michaelis & Acridani Epiſcoporum, cap. 12. & 13. & alij multi tum Romani Pontifices, tum ſancti Patres, quos omitto conſulto in re manifeſta, cum catholicis nūc potiſſimum ſcribā, qui Pontificum Romanorum & ſanctorum Patrum definitiones & dicta recipiūt.*

[b] ¶ In hac eiuſque poteſtate duos eſſe gladios.] *Hic oſtendit ſecundam aſſertionem, de duplici Pontificis gladio, quam & longo ante Bonifacium tempore, & etiam poſtea alij Romani Pontifices tradiderunt. Innocentius III. in cap. venerabilem. de electio. & Innocentius IIII. in c. ad Apoſtolica.*

Papa vtrũq; gladium habet ſpiritualem & temporalem.

de ſententia & re iud. lib. 6. & Clement V. in concilio Viennenſi. & habetur in Clement Romani. de iureiuran. ex quibus colliges impios eſſe, & Eccleſiæ inimicos, qui hæc vel non recipiunt, vel de his male ſentire videntur. inter quos eſt Frãciſcus Duarenus lib. 1. c. 4. de ſacris Eccleſię miniſterijs. non eſt itaque fas dicere Romanum Pontificem non habere vtrumque gladium. ſiue vtramque iuriſdictionem, videlicet ſpiritualem & temporalem.

Cęterũ cum hic articulus de duplici Romani Põtificis iuriſdictione ſit late patens, nec noſtræ breuitatis inſtitutum eum hoc loco fuſius explicari permittat; ſatis videbimur feciſſe, ſi auctores & loca indicauerimus vnde eius notitia haberi poſſit de eo ergo late tractãt Doctores canoniſtæ cum gloſſa in cap. nouit. extra de iudic. gloſſa in cap. cauſam quę. qui filij ſint legit. gloſſa ſuper extrauagan. Vnam ſanctam. de maio. & obedien. de qua nunc agimus. gloſſa & ibidem Doctores in cap. licet. extra de foro compet. glo. 1. in cap. Vergentis. de hęret. Auguſtinus de Ancona in ſumma de poteſtate eccleſiaſt. q. 46. ar. 2. Aluarus Pelagius lib. 1. c. 13. de planctu Eccleſię. copioſe Turrecremata in ſumma de eccleſia lib. 2. cap. 113. 114. & 115. idem apud Gratianum in cap. cum ad verum. 96. diſt. Iacobatius tract. de Concilio, lib 10. art. 7. Caietanus in 2. parte Apologiæ de poteſtate Papæ, cap. 13. ad 8 arg. Sotus lib. 4 ſenten. diſtin. 25. q. 2. ar. 1. & lib. 4. de iuſtitia & iure q. 4 art. 1. Ferdinandus vaſquius lib. 1. controuerſiarum illuſtrium, cap. 20. & 21. Simancas de catholicis inſti. tit. 45. de Papa. Albertus Pighius Campenſis lib 5 c. 16. Hierarchiæ eccleſiaſticæ. Reſtaurus Caſtaldus tract. de Imperatore, in diuerſis locis. Ioannes à Capiſtrano tract. de Papæ et concilij auctoritate, par. 2. partis ſecundæ principalis. Blaſius Nauarrus libro 1. de ſacro eccleſiæ principatu, cap. 7. & 8. Caſſaneus in catalogo glorię mundi. par. 4. conſideratione 7. & alij, quos longum eſſe recenſere.

Admoneo tamen hic, non eſſe facile omnium auctorum pręcitatorum, aut aliorum de hac re diſſerentium, recipiendam ſententiam, (neque enim eo animo eos retuli vt approbarem) ſed iudicio opus eſſe.

c ¶ Nam veritate teſtante, ſpiritualis poteſtas terrenam poteſtatem inſtituere habet & iudicare, ſi bona non fuerit.] *Hęc eſt poſtrema aſſertio veluti ſuperioris declaratoria, nempe, Romanũ Pontificem, iuriſdictionem temporalem tunc exercere in principes ſæculares, cum illi poteſtate ſibi data abutuntur. inde ſubdit, at non è conuerſo illi Romanum Pontificem iudicabunt. Pontifex enim Romanus omnes iudicat, ipſe autem à nemine iudicatur. quod vno aſſenſu docuerunt primi illi Romani Pontifices, vt Silueſter. & habetur in ca nemo. 9. q. 3. ibi:* Nemo iudicabit primam ſedem iuſtitiam temperare deſiderantem: neque enim ab Auguſto, neque ab omni clero, neque à regibus; neque à populo iudex iudicabitur. *idem Gelaſius Papa, & habetur in c. cuncta per mundum. 9. q. 3. ibi:* Neque cuiquam de eius liceat iudicare iudicio. *Idem Symmachus Papa, & habetur ibidẽ in cap. qui aliorum. & Vigilius Papa, & Nicolaus, & habetur in cap. nemini. 17. quæſt. 4. item alij, quos longum eſſet recenſere. Noſtri tamen vnum caſum excipiunt, cum videlicet Romanus Pontifex incidit in hæreſim. cap. ſi Papa. 40. diſt. at non deſunt qui veriſimiliter aſſerant Papam rite & canonice electum hæreticum eſſe non poſſe, de quo quid ſentiam, explicabo infra par. 3. ſuper quæſt. 25.*

Pontificem Romanũ nemo iudicat.

DE BAPT. ET EIVS EFFECTV

de uolumine maiori Decretalium.

ALEXANDER III.

Licet puer ſit ter merſus in aqua in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: ſi non ſit dictum; ego te baptizo in nomine Patris, &c. non eſt baptizatus. Cap. I.

SIQVIS a puerum ter in aqua immerſerit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, amen: & non dixerit; ego baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, amen: non eſt puer baptizatus.

COMMENTARIVS IX.

a SIQVIS puerum ter in aqua immerſerit.] *Ideo retulit Eymericus, quia hæc in hoc c. traditur catholica veritas, nempe, Vitiari baptiſmum quotiẽs miniſter non exprimit actum baptizandi: non ergo intelligas vitiari baptiſmum ex omiſſione pronominis, Ego, quod videtur indicare hic textus; ſed vitiatur ex omiſſione actus baptizandi: vt ſiquis omitteret verbum,* baptizo, *aut aliud ei ſimile, & ſolum diceret,* in nomine Patris, &c. *nõ conferret baptiſmum: nam Greci ſine expresſione perſonæ miniſtri baptizantis vere cõferunt baptiſmũ; vt in concilio Florentino definitum eſt quamquam pronomen, ego, omitti non debeat. c. ſiquis ſaue. de bapt. & eius effe. & glo. in ſum. de conſ. di. 4. Vult ergo definire Romanus Pontifex, ꝙ licet quis mergat ſiue aſpergat, aut effundat in nõie Patris, &c. non exprimendo verbo actum baptizandi, non baptizat. Si vero dicat,* Baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. *ſufficit ad eſſentiam. c. ſi quis presbyter. c. multi. et c. ſanctũ. de conſe. diſ. 4. & S. Tho. 3. p. q. 66. ar. 5. & Theologi cõmuniter lib. 4 ſent. diſ. 3. & ibi Dominicus Sotus. q. vnica. art. 5. dum tamen habeat intentionem ſaltẽ faciendi quod facit Eccleſia. c. ſolet. de conſecr. diſt. 4. et c. humana. 22. q. 5. & tradit concilium Trid. Seſſ. 7. de ſacramentis in genere, cano. xj.*

Nõ vitiatur baptiſm⁹ ex omiſſione pronõis, ego, ſed ex omiſſione actus baptizandi.

IDEM ALEX.

Si probabiliter dubitatur; an quis fuerit baptizatus, poteſt baptizari forma hic expreſſa. Cap. 2.

DE quibus a dubium eſt, an baptizati fuerint, baptizantur his verbis pręmiſſis: Si baptizatus es, non te baptizo: ſed ſi nõ dum baptizatus es, Ego te baptizo, &c.

COMMENTARIVS X.

Nemo rebaptizandus niſi in dubio, quia graue ſcelus eſt.

a DE quibus dubium eſt an baptizati fuerint.] *Ideo retulit auctor, quia hæc veritas in ea ſtatuitur, Nulli debent penitus rebaptizari, niſi de quibus dubitatur an ſint baptizati nec ne. intellige tamen hoc poſtremum quando vere dubiū eſt, ita vt ſciri non poſſit, an fuerit baptizatus nec ne:* † *nam ſi probabiliter veritas intelligi poſſit, nullo modo eſt rebaptizandus, cum grauiſſimum ſit ſcelus. quod luculenter oſtendit Clemens Papa li. 6. ca. 15. conſtitutionum Apoſtolicarum, ait enim inter cetera ita:* Eodem modo contenti ſint vno ſolo baptiſmo, qui in Domini mortem traditur, non miniſterio abominandorum hæreticorum, ſed probatorum ſacerdotum, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. *& paucis interpoſitis ſubdit:* Veruntamen initiatos iterum baptizare tentantes, crucifigunt Dominum, iterum eum interimunt, derident diuina, eludunt ſancta, inſultant ſpiritui, ſanguinem ſanctum veluti communem contemnunt, peccant in mittentem, in paſſum, & in teſtificantem. *hęc ibi. Inſignis eſt ſane locus, & ob id nullo pacto fuit omittendus. idem Auguſtinus in lib. de vera & falſa pænitentia. ca. 3. Damaſcenus lib. 4. c. 1. de fide orthodoxa. cap. quod quidam. 1. q. 1. Leo Papa ad Ruſticum epiſcopum, epiſtola 70. cap. ſi nullo. de conſec. diſt. in. 4. S. Tho. 3. par. q. 66. ar. 9. Magiſter & Theologi in 4. ſent. diſtinct. 6. concilium Tridentinum ſeſſ. 7. de baptiſmo. can. 11. cuius verba ſunt:* Si quis dixerit verum & rite collatum baptiſmum iterandum eſſe illi, qui apud infideles fidem Chriſti negauerit, cum ad pænitentiam conuertitur, anathema ſit.

† Cap. paruulos. & ſeq. de conſec. diſ. 4. & c. presbyteri quos. § qd ergo. 63. diſt.

INNOCENTIVS III.
Arelaten. Archiepiſcopo.

Sacramentum baptiſmi, vtiliter confertur paruulis, licet non credant, nec intelligant: & remittitur eis peccatum originale. hoc dicit vſque ad §. Verum. *Cap.* 3.

MAIORES a Eccleſiæ cauſas, præſertim articulos fidei contingentes ad Petri ſedem referendas intelliget, qui eum quærenti Domino, quem diſcipuli dicerent ipſum eſſe, reſpondiſſe notabit: Tu es Chriſtus filius Dei viui, & pro eo Dominū exoraſſe, ne deficiat fides eius. Quibuſdam igitur quæſtionibus, quas contra catholicos hæretici mouerant, nos poſtulas reſpondere. Aſſerunt enim, paruulis inutiliter baptiſma conferri: quod nituntur probare illud primo & præcipue inducentes, quòd cum ſecundum verbum Iacobi Apoſtoli dicentis in epiſtola ſua: Charitas operit multitudinem peccatorum: & iuxta illud teſtimonium veritatis in Euangelio de peccatrice, quæ ipſius pedes lauerat, perhibentis: Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum: non niſi per charitatem, & in charitate crimina dimittantur: paruulis, qui nec

Matth. 15.
Luc. 22.
Iaco. 5.
Luc. 7.

A ſentiunt nec conſentiunt, & charitatem non habent, quę ſentientibus & conſentientibus tantum infunditur: peccatum non dimittitur in baptiſmo: & infra. Ad id autem taliter reſpondemus, quòd baptiſma circunciſioni ſucceſſit: abſit enim vt in illam damnatam hæreſim incidamus, quæ perperam affirmabat legem cum Euāgelio, & circumciſionem cum baptiſmo ſeruandam: quoniam ſecundum Apoſtolum dicentem ad Galatas: Si circumcidumini, Chriſtus nihil uobis prodeſt. Cum ergo circumciſio tam adultis quàm paruulis ex præcepto Domini conferretur, ne baptiſmus qui ſucceſſit loco B ipſius, & generalior tamen exiſtit, cum tam viri quàm feminæ baptizentur; minoris videatur effectus: tam adultis, quàm paruulis eſt cōferendus. Sicut enim ſine diſtinctione qualibet Moſayca lex clamabat: Anima cuius præputij caro circumciſa non fuerit, peribit de populo ſuo: ita nunc indiſtincte vox intonat Euangelica: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum Dei, ab hac generalitate nec ſexum, nec ætatem excludens. Caute tamen notandum eſt, quantum plus baptiſmus hodie conferat Chriſtianis, quàm quondam Iudæis circunciſio contuliſſet; dictum eſt C in fine prędictæ auctoritatis inductæ de veteri lege: Peribit de populo ſuo. In Euangelica uero auctoritate ſubiunctum eſt: Non intrabit in regnum Dei. Quoniam etſi originalis culpa remittebatur per circunciſionis myſterium, & damnationis periculum vitabatur, non tamen perueniebatur ad regnum cęlorum, quod vſque ad mortem Chriſti fuit omnibus obſeratum: ſed per ſacramentum baptiſmi Chriſti ſanguine rubricati, culpa remittitur, vitatur periculum, & ad regnum cęlorum etiam peruenitur: cuius ianuam Chriſti ſanguis fidelibus ſuis miſericorditer reſerauit. Abſit enim, vt vniuerſi paruuli D pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur, quin & ipſis miſericors Deus, qui neminem vult perire, aliquod remedium procurauerit ad ſalutem. Ceterum ex vi litteræ ſatis patet prædictas auctoritates intelligendas eſſe tantummodo de adultis, qui habent multitudinem peccatorum, cum de paruulis non poſſit intelligi, qui peccato tantum originali tenentur. Similiter & illa auctoritas eſt ſoluenda: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit, &c. cū non poſſint credere paruuli, ſed adulti; & ob hoc tota auctoritas hic intelligenda eſt de adultis, ne ad alios prima, & ad alios ſecunda clauſula referatur. E Quamuis nonnulli concedant, quòd paruuli credunt non per uſum, ſed per habitum fidei, quem ſuſcipiunt in baptiſmo: ſicut & alia multa verba ſecundum communem vſum loquendi non ad actum, ſed ad aptitudinem referuntur.

Galat. 5.
Gen. 17.
Leuit. 12.
Ioan. 3.

Illud vero quod opponētes inducūt, fidē aut charitatem, aliaſque virtutes paruulis vtpote non conſentientibus non infundi, † à pleriſque non conceditur abſolute: cum propter hoc inter Doctores Theologos quæſtio referatur: alijs

† De hoc articulo vide ſupra in cōmentario 5. ſuper clem. ſi de catholic. §. Verū quia,

aſſerentibus,per virtutem baptiſmi paruulis quidem culpam remitti, ſed gratiam non conferri: nonnullis dicentibus,dimitti peccatum & virtutes infundi,habentibus illas quò ad habitum, nō quo ad vſum,donec perueniant ad ætatē adultā.

Originale peccatum, quod ſine conſenſu contrahitur,remittitur in baptiſmo etiam non conſentienti,vt paruulis. ſecus de actuali: quia ſicut non committitur ſine conſenſu,ita non relaxatur ſine conſenſu.hoc dicit,vſq; ad §. Sed adhuc.

Verum [b] quidam ex hac ſolutione, inueniſſe ſe credunt viam ad alias quæſtiones, argumentātes ex eo quod dicimus, paruulis in baptiſmate peccatum originale dimitti, quod & adultis, dormientibus, vel amentibus peccatum (ſi baptizentur) ratione ſimili dimittatur. Cum enim neutri ſentiant tunc vel conſentiant, dicūt idem in conſimilibus iudicandum. Hic vero dicimus diſtinguendum, quòd peccatum eſt duplex,originale ſcilicet & actuale. Originale, quod abſque conſenſu contrahitur: actuale, quod committitur cum conſenſu. Originale igitur,quod ſine conſenſu contrahitur,ſine conſenſu per vim remittitur ſacramenti: actuale vero, quod conſenſu contrahitur, ſine conſenſu minime relaxatur.

Licet in baptiſmo dimittatur originale peccatum paruulis, qui tamen conſentire non poſſunt: in adultis tamen,amentibus,vel dormientibus,qui non conſentiunt baptiſmo,non dimittitur actuale: & item etiam nec originale. hoc dicit.

Sed [c] adhuc quæritur, quare non ſaltem originale peccatum amentibus, & dormientibus in baptiſmo ſicut paruulis dimittatur. Ad hoc taliter eſt reſpondendum, quòd Dominus, qui totum hominem ſaluum fecit in ſabbato, opus imperfectionis non nouit,& ob hoc peccata non ex parte, ſed ex toto dimittit. Præterea pœna originalis peccati eſt carētia viſionis Dei:actualis vero pœna peccati eſt gehennæ perpetuæ cruciatus. Vnde ſi dimitteretur alicui primum altero non dimiſſo, talis non careret viſione Dei propter originale dimiſſum, & cruciaretur in gehenna perpetuo propter reatum criminis actualis: ſed hæc tamquam incompaſſibilia ſeſe minime patiuntur, immo ſibi mutuo aduerſantur.

Amentes vel dormientes baptizati, ſi ante dementiā vel dormitionem baptizari volebant, characterem ſuſcipiunt,aliàs ſecus. Coacti vero cauſatiue ſuſcipiunt,hoc dicit vſque ad finem.

Item [d] quæritur, vtrum dormientibus, & amentibus ſacramenti ſaltem character in baptiſmate imprimatur, vt excitati à ſomno, vel ab ægritudine liberati, non ſint denuo baptizandi. Sunt autem nonnulli, qui dicunt, quòd ſacramenta, quæ per ſe ſortiuntur effectum, vt baptiſmus & ordo, ceteraque ſimilia, non ſolum dormientibus & amentibus, ſed inuitis & con- A tradicentibus, etſi non quantum ad rem, quantum tamen ad characterem conferuntur: cum non ſolum paruuli, qui non conſentiunt, ſed & ficti, qui quamuis non ore, corde tamen diſſentiunt, recipiant ſacramentum. Sed opponitur talibus, quòd qui fuiſſent inuiti & reluctantes immerſi, ſaltem ratione ſacramenti, ad iuriſdictionem eccleſiaſticam pertinerent: vnde ad ſeruandam regulam fidei chriſtianæ, forent rationabiliter compellendi. Verum id eſt religioni chriſtianę contrarium, vt ſemper inuitus & penitus contradicens ad recipiendam & ſeruādam chriſtianitatem aliquis compellatur. Propter qd B inter inuitū & inuitū, coactum & coactum, alij non abſurde diſtinguunt, quòd is qui terroribus atque ſupplicijs violenter attrahitur,& ne detrimentum incurrat, baptiſmi ſuſcipit ſacramētū: talis (ſicut & his qui ficte ad baptiſmum accedit) characterem ſuſcipit chriſtianitatis impreſſum:& ipſe tamquam conditionaliter volens,licet abſolute non velit,cogendus eſt ad obſeruātiam fidei chriſtianę: In quo caſu debet intelligi decretum concilij Toletani: † vbi dicitur, quod qui iam pridem ad chriſtianitatem coacti ſunt (ſicut factum eſt temporibus religioſiſſimi principis Siſibuti) quia iam conſtat eos ſacramentis C diuinis aſſociatos,& baptiſmi gratiam ſuſcepiſſe, & chriſmate vnctos eſſe,& corporis Domini extitiſſe participes: oportet etiam vt fidem, quam neceſſitate ſuſceperunt, tenere cogantur,ne nomen Domini blaſphemetur, & fides, quam ſuſceperunt, vilis ac contemptibilis habeatur. Ille vero,qui nunquam conſentit, ſed penitus contradicit:nec rem,nec characterem ſuſcipit ſacramenti: quia plus eſt expreſſe cōtradicere, quàm minime conſentire: ſicut nec ille † notam alicuius reatus incurrit, qui contradicens penitus & reclamans thurificare idolis cogitur violenter. Dormientes autem & amentes, ſi priuſquā D amentiam incurrerent,aut dormirent,in contradictione perſiſterent: quia in eis intelligitur contradictionis propoſitum perdurare: & ſi fuerunt ſic immerſi, characterem non ſuſcipiunt ſacramenti. Secus autem, ſi prius catechumeni extitiſſent, & habuiſſent propoſitum baptizandi. Vnde tales in neceſſitatis articulo conſueuit Eccleſia baptizare. Tunc ergo characterem ſacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non inuenit obſiſtentem.

† Conc. Tolet.4.c.56.

† Vide infra in hac parte 1.in cōmentario q.9.

COMMENT. XI.

B [a] MAIORES Eccleſiæ cauſas, præſertim articulos fidei contingentes.] *Ex tota ſerie huius elegantis decretalis quattuor colliges catholicas veritates.*

Prima eſt, Pueros, quorum non eſt animi iudicium omnino eſſe baptizandos,vt à peccato originali liberentur.

Altera eſt, peccatum originale, quod ſine conſenſu contrahitur, dimitti etiam in baptiſmo ſine conſenſu: ſecus autem dicendum eſſe in peccato actuali.

Tertia

A *Tertia eſt, In adultis, dormientibus & amentibus non dimitti peccatum originale ſine actuali, nec vice verſa.*

Vltima eſt, Amentes & dormientes baptizatos characterem ſuſcipere, ſi prius baptizari voluerũt.

Pueros eſſe baptizandos de fide eſt.

Singulas more noſtro breuiter illuſtremus. Quantum igitur ad primam attinet, videlicet, pueros abſque vſu rationis baptizãdos eſſe, de fide eſt, & eius contraria hęretica. ac primum quidem paruulos non eſſe baptizandos Pelagiani nequiter mẽtiebantur, ſicuti ſcribit concilium Carthaginenſe epiſtola quadam ad Innocentium Papam primum, quę nunc refertur in primo conciliorum volumine. pag. 54b. & ſanctus Auguſtinus in libro de hęre-

B *ſibus ad Quoduultdeum, cap. 88. quorum hareſim nonnulli etiam noſtri ſęculi hęretici velut ab inferis excitarunt. ceterum Eccleſia catholica diuinitus inſtituta, à Chriſto edocta, paruulos baptizare recte ſemper conſueuit, & ſanctus Clemens Papa, Petri ſucceſſor, lib. 6. c. 15. conſtitut. Apoſto. paruulos baptizari iubebat, dicens:* Baptizate quoque paruulos ueſtros, & educate eos in diſciplina, & præceptis Dei. Sinite enim, *inquit*, paruulos, venire ad me, & nolite eos prohibere, *Et in quodam concilio Africano circa tempora Bonifacij primi celebrato, videlicet ad annos Domini 420. cap. 77. hęretici declarantur, qui paruu-*

C *los negant eſſe baptizandos, & refertur in c. placuit, de conſecra. diſt. 4. Idem per omnia ſtatuerat paulo ante concilium Mileuitanum, c. 2. eãdem hoc ipſum roborauit concilium Tridentinum ſeſſio. 5. in decreto de peccato originali, cap. 1. 5. ſiquis paruulos, & ſeſſio. 7. de baptiſmo, cano. 12. adde ſanctum Thomam par. 3. q. 68. art. 9. & Thomam Valdenſem tom. 3. de ſacramentalibus baptiſmi. cap. 53. & 54. & Dominicum Sotum in 4. ſent. diſtin. 5. q. vnica. art. 9.*

b ¶ Verum quidam ex hac ſolutione.] *Hęc eſt ſecunda concluſio catholica, Paruulis, qui ſine conſen-*

D *ſu originale peccatum contrahunt, ſine proprio etiã conſenſu deleri in baptiſmo. hanc docet latiſſime ſanctus Auguſtinus in libris de baptiſmo paruulorum: adde c. filius Dei. & c. non ex quo. de conſecr. diſt. 4. & c. nihil. de pænit. diſt. 3.*

c ¶ Sed adhuc quęritur, quare non ſaltem originale peccatum amentibus.] *Rationes huius aſſertionis, quas hic affert Romanus Pontifex, euidẽtes ſunt & certiſſimę: hic tamen illa ſunt omnino notanda:* Pœna originalis peccati eſt carentia viſionis Dei: actualis vero pœna peccati eſt gehennæ perpetuæ cruciatus: *quibus dirimi videtur non obſcure anceps illa quæſtio, & olim valde agitata, an paruuli abſque baptiſmo decedentes pœna ignis*

Paruuli ſine baptiſmo decedentes qua pœna plectãtur.

E *cruciarentur: nam hic non cruciari apertiſſime oſtẽditur, licet ſanctus Auguſtinus contrarium ſenſiſſe videatur in libro de fide ad Petrum, c. 27. relat. ab Eymerico infra in hac 1. parte, quod eſt diligentiſſime animaduertendum, ne quis ex Auguſtini dicto in hoc loco labatur; et plane Auguſtinus in ea quęſtione varius fuit, vt alibi indicaui.*

d ¶ Item quæritur, utrum dormientibus & amẽtibus.] *Hęc eſt poſtrema aſſertio, cuius materia late patet, nec eſt huius loci. vidẽdus eſt ſanctus Tho. 3. par. q. 80. art. 9. & latiſſime Dominicus Sotus in 4. ſent. diſt. 12. q. 1. art 9. adde c. ægrotantes. vbi Doctores, de conſecra. diſt. 4. & de materia huius decretalis, pręter citatos, vide Auguſtinum in lib. de baptiſmo paruulorum, c. 13. Et 30. & in Enchiridio, c. 43. c. à paruulo. c. in eccleſia. de conſec. diſt. 4. Doctores ſcholaſticos in 4. ſent. diſtin. 5. vbi late Sotus quæſtione vnica. concilium Lateranenſe ſub Innocẽtio III. c. 1. concilium Carthaginenſe III. c. 34. & denique Clementem Papam lib. 6. c. 15. conſtitutionum Apoſtolicarum.*

EX CODICE IVSTINIANI tit. ne ſanctum Baptiſ. iteretur.

l. 1. Imppp. VALENT. VALENS & GRAT. AAA. Ad Flauianum Vicarium Africæ.

ANTISTITEM [a], qui ſanctitatem baptiſmatis illicita uſurpatione geminauerit, ſacerdotio [b] indignum eſſe cenſemus. Eorũ enim condemnamus errorem, qui Apoſtolorum præcepta calcantes, Chriſtiani nominis ſacramenta ſortitos, alio rurſus baptiſmate non purificant, ſed inceſtant, lauacri nomine polluentes.

Dat. XVI. Kal. Nouemb. Conſtantinop. Gratiano A. IIII. Merobaude Coſſ.

COMMENTARIVS XII.

a ANTISTITEM, qui ſanctitatẽ baptiſmatis illicita vſurpatione geminauerit.] *Licet Eymericus paulo antea ex cap. de quibus. de baptiſmo & eius effectu, docuerit baptiſmũ non eſſe iterandum, quod nos plenius commentario decimo huius partis diximus: nihilominus hic idẽ apertius tradit, addita pœna in errãtes. Decuit aũt de baptiſmo accurate differere, & de eo certa dogmata tradere: quoniam baptiſmus omniũ ſacramentorum eſt ianua: & ideo duas hic de eo leges tractãtes poſuit, quarum prima iterari prohibet baptiſmum, & vtraque iterantibus pœnam irrogat.*

Quõ intelligantur leges prohibentes iterari baptiſmum.

Hęc autem lex, & ceterę tam ciuiles, quã canonicę, quæ iterari prohibent baptiſmum, intelligendæ ſunt, quotiẽs baptiſmus collatus eſt in forma Eccleſię: is. n. nullo modo eſt iterãdus: at quotiens ab hęreticis in alia forma datus eſt, ille non dicitur iterari, cum numquam fuerit collatus. atque ita ſunt intelligendæ auctoritates omnes, quæ ſolent adduci ad probandum baptizatos ab hęreticis iterum eſſe baptizandos: nã loquuntur, quotiens hæretici in baptiſmo cõferendo nõ ſeruarunt formã Eccleſiæ: ſecus ſi ſeruaſſent, cum ab hæreticis vera ſacramẽta conferantur. Nec deſunt rationes huic veritati de non iterando baptiſmo cõgruentes, de quibus Theologi lib. 4. ſent. et Turrecremata in c. eccleſijs. de cõſec. diſt. 1. nã & fides vna eſt, & propterea baptiſmus, quod eſt fidei ſacramentum, vnus eſſe dẽt. Rurſus quia baptiſmus eſt quædã natiuitas et regeneratio, nec

Curbaptiſmˢ non iteretur.

A *homo bis naſcitur; & quia in baptiſmo cōmorimur Chriſto, qui ſemel mortuus eſt; & quia baptiſmus characterem imprimit, hoc eſt ſignum quoddam ſpiritnale & indelebile, vt ait Concilium Trident. ſeſ. 7. de ſacramentis. cano. 9. & tādem quoniam pręcipue in remedium peccati originalis inſtitutus eſt: peccatum vero originale ſemel ablatum nunquam reuertitur. Beatus Clemens Papa lib. 6. cap. 15. conſtitut. Apoſtolicarum de cauſa non iterandi baptiſmi ita ait:* Vt enim vnus eſt Deus, & vnus Chriſtus, & Paraclitus vnus, ſic vnus eſt Baptiſmus, qui in eius nomine datur.

Pœna iterantium baptiſmum.

b ¶ Sacerdotio indignum eſſe cenſemus,] *Hæc eſt pœna iterantium baptiſmum, & concordat ius canonicum in c. fi. de baptiſ. & eius effectu. vbi addit ſacerdotes rebaptizantes excommunicari, & ab officio & beneficio deponi:* Siquis, *inquit Papa,* tale quid præſumpſerit, excommunicationis mucrone percuſſus ab omni officio & beneficio eccleſiaſtico deponatur. *Et olim grauiſſimam etiam pœnam rebaptizantibus impoſuerunt decreta in c. eos quos. de conſecrat. diſt. 4. vbi pœnitentia, quam agere debent, qui hoc ſcelus committunt, ſtatuitur. Sed qui rebaptizat ob ſolum factum hac pœna puniendus eſt; nam ſi ita faciendum doceret, & in eo errore pertinax & obſtinatus exiſteret, per omnia velut hæreticus impœnitens tractandus eſſet, &* C *curiæ ſæculari relinquendus.*

l. 2. Impp. HONOR. ET THEO. AA. ANTHEMIO P.P.

SI quis a rebaptizare quempiam de miniſtris catholicæ ſectæ fuerit detectus, vnà cum eo, qui piaculare crimen commiſit (ſi tamen b criminis per ætatem capax ſit & hic, cui perſuaſum ſit) vltimo ſupplicio percellatur.

Dat XII. Kal. April. C. P. Lucio VC. Cos. D

COMMENT. XIII.

Rebaptizantis & rebaptizati pœna.

a SIQVIS rebaptizare.] *Vltimo afficitur ſupplicio rebaptizās & rebaptizatus per hāc legē. Oportet tamen quod vtriuſque malitia & conſenſus interueniat, vt aperte docet hic textus: quòd ſi rebaptizatus eſt aliquis ignoranter, non punitur, tamen ordinari non poteſt. c. qui bis. de conſec. diſt. 4.* Qui bis, *inquit,* ignoranter baptizati ſunt, non indigent pro eo pœnitere, niſi quòd ſecundum canones ordinari non poſſunt, niſi magna aliqua neceſſitas cogat. E

Sed nunquid hodie habebit locum pœna huius legis, cum rebaptizare malitioſe ſit in fide errare, & per conſequens crimen eccleſiaſticum. c. vt inquiſitionis. § probibemus. de hæret. lib. 6? & certum eſt ſecundum leges eccleſiaſticas eſſe iudicandū, ob proximam rationem, quia videlicet hoc crimen mere eſt eccleſiaſticum: & rebaptizans & rebaptizatus ad miſericordiam, ſi pœnituerint, recipientur, et perinde cum his ac cum ceteris, qui in fide errant, agendum erit.

An punitus in foro canonico poſſit puniri in foro ciuili.

A *Sed poterit ne iudex ſęcularis deinceps per hāc legem imponere pœnam vltimi ſupplicij? & plane non poterit, cum ſit crimen mere eccleſiaſticum, de quo non iudicat laicus. d. c. vt inquiſitionis. §. probibemus. de hęret. lib. 6. maxime cum pœna impoſita à iudice eccleſiaſtico ēt tendat ad vindictā. l. prætor edixit. §. ſi dicatur. ff. de iniurijs. vbi Bar. & Doctores: ſecus autem eſſet dicendum in delictis mixti fori, vt in blaſphemia: nam tunc pœna iudicis eccleſiaſtici non impediret pœnam iudicis ſęcularis: de quo articulo, qui non ſpectat ad hunc locum, videto plene Antonium Gomezium lib. 3. varia. reſolutio. cap. 1. num. 40.*

B b ¶ Si tamen criminis capax ſit & hic, cui perſuaſum ſit.] *Concordat l. 4. §. vlt. cum l. infans. ff. ad l. Cornel. de ſicar. & c. eos quos. §. pueris aūt. de conſe. diſt. 4. nā ætati ſubuenitur & parcitur. nō ergo aliter iuuenes puniendi ſunt, q̄ ſi criminis, quod commiſerunt capaces fuerint: quæ aūt dicatur ætas criminis capax, non ſatis conſtat inter Doctores, vt ſcripſi infra par. 3. ſuper quarto modo proceſſum fidei terminandi §. His ita poſitis. neq; plane pōt id p legem definiri, cum non oēs ex æquo eodem tpe ſint doli capaces, cū alij alijs iudicio præſtent, & iō non male dixeris hoc iudicū arbitrio eſſe relinquēdum, vt ſcripſit Dec. in l. pupillū. ff. de reg. iu. n. 2. et Io.* C *Anania in c. 1. de delictis puer. Prętera etiāſi pueri doli ſeu criminis capaces ſint, adhuc mitius puniri debent, primum quoniam adoleſcentia eſt veluti ſuapte natura ad vitia labilis & prona: & ideo ſiquis peccauerit adoleſcens, magis eſt adſcribēdum ętatis vitio, q̄ pertinaci malitię et improbitati. Rurſus quia huic ętati nondū eſt plenum rationis iudicium atq; conſilium, vt teſtatur Ariſt. lib. 1. Poli. c. vlt. & Cic. lib. 1. Offic. et Iuriſconſultus in l. 1. ff. de mino. vbi aſſerit fragile eſſe & infirmum huiuſmodi ætatis conſilium; & propterea minoribus xxv. annis auxilium pretor eo edicto pollicetur. tandem iō ætati parcitur, quia ſpes eſt iuuenes emendatiores* D *futuros, vitiaque vnà cum adoleſcentia depoſituros.*

Doli capax quis dicatur, arbitrio iudicis relinquitur.

Cur adoleſcentes mitius puniri debeant.

Tametſi vero ætati parcendum ſit, non propterea omnino eſt impunitum relinquēdum quod adoleſcens cōmiſerit, quādo crimen in ea ętate cōmiſſum eſt, in qua pōt cadere. l. impunitas. C. de pœnis, ca. ſiquis cuiuſlibet. in fine. & ibi gloſſa 21. q. 5. Qui autem omnino doli capax non eſt, is nullo modo punitur. l. illud relatum. ff. de iureiur. cap. illud. 15. q. 1. tradit Antoninus in 2. par. 3. par. principalis. tit. 30. c. 1.

In hoc vero hæreſis crimine hæc etiam locū habent: primum, quia cum in alijs tribunalibus, vbi E *nō eſt tātę miſericordię locus ętati parcatur, aut aliquid condonetur, multo magis aut obſeruari dēt in iudicio miſericordiæ et benignitatis. Ad hæc quoniam difficilius poteſt credi iuuenes in hoc crimine hæreſis & malitia & animi improbitate peccare, q̄ ī alijs veluti homicidijs, adulterijs, furtis, rapinis, et ſimilibus: quia crimē hęreſis cū ſit ſpirituale, qđ mente & intellectu cōcipitur et perficitur, nō ita facile credēdum eſt ab adoleſcētibus patrari, qui nōdū habēt perfectā intellectus ratiocinationē, nec ita cōperta habēt Chriſtianę fidei dogmata: qđ tūc maxime*

Iuuenes in tribunali inquiſitionis mitius etiā puniendi.

xime locum ſibi vendicaret, cum ab alijs veluti parentibus aut magiſtris decepti forent, vt dixi infra in hac 1. parte, ſuper quæſt. 7. §. ſit ſexta regula.

Illud hic addiderim, quod eſt valde ſingulare, quòd ſi quis delinquens propter ætatem teneram aut mitius, aut nullo modo punitus eſt, non poterit effectus maior amplius de eodem ipſo delicto puniri. ita Hyppolitus Marſilius in l. infans. ff. de sicarijs. & in l. de minore. in prin. verſ. & an minor. ff. de quæſt. quem ſequitur Tiraquellus tract. de pœnis temperandis, aut remitten. cauſa 7. num. 8. quod & veriſſimum puto.

A

DE CELEBRATIONE Miſſar. de volumine maiori Decretalium.

Si quæ verba ſunt in canone Miſſæ, quæ ab Euangeliſtis dicta non fuerunt, credere debemus, quòd à Chriſto Apoſtoli, & ab Apoſtolis eorum ſucceſſores acceperunt. Et hoc dicit vſque ad §. Quæſiuiſti.

† Ex vetuſtis codicibus reſtitutus eſt hic locus, nã in vulgatis corruptiſſime prius legebatur ita: Quæſiuiſti q̃ ſit forma verborum, quã ipſe Chriſtus, &c. ex quibus nullus poterat ſanus ſenſus colligi.

CVM [a] Marthæ: & infra. Quæſiuiſti, quis † formæ verborum, quam ipſe Chriſtus expreſsit, cum in corpus & ſanguinem ſuum, panem tranſubſtantiauit & vinum, illud in canone Miſſæ, quo Eccleſia vtitur generalis, adiecerit, quod nullus Euangeliſtarum legitur expreſſiſſe. Cum enim in Euangelio ſic legatur: Accipiens calicem gratias agens benedixit, & dedit diſcipulis ſuis, dicens: bibite ex hoc omnes: Hic eſt enim ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur, in remiſsionem peccatorum: In canone Miſſæ ſermo iſte, videlicet myſterium fidei: verbis ipſis interpoſitus inuenitur. Vnde cũ non Euangeliſta Chriſtum hoc dixiſſe teſtetur, miraris, quòd aliquis aſſeuerare tentauerit, eum aliquid plus dixiſſe, quàm aliquis Euangeliſtarum aſſeueret. Verũ ſi formam ipſius canonis inſpicias diligenter, prꝗter hoc, de quo tua fraternitas requiſiuit, alia duo, videlicet: Eleuatis oculis in cꝗlum: &, æterni teſtamenti: poteris in ipſo canone reperire, quæ in textu Euangelico non leguntur. Sane [b] multa tam de verbis, quàm de factis dominicis inuenimus ab Euangeliſtis omiſſa, quæ Apoſtoli vel ſuppleuiſſe verbo, vel facto expreſſiſſe leguntur. Paulus enim in actibus Apoſtolorum ſic ait: Meminiſſe vos oportet verbi Domini Ieſu, qui dixit: Beatius † eſt dare quàm accipere. hæc nullus quattuor Euangeliſtarum deſcripſit: nullus etiam horum expreſsit, quod Paulus de Chriſto ad Corinth. ſcribens ait: Viſus eſt plus quàm quingentis fratribus ſimul: deinde viſus eſt Iacobo, nouiſsime autẽ tamquã abortiuo viſus eſt & mihi. Ipſi etiam Euangeliſtæ mutuo inter ſe ſuppleuiſſe leguntur, quæ ab eorum aliquo vel aliquibus ſunt omiſſa. Vnde cum tres Euangeliſtæ poſuerint, Hoc eſt corpus meum: ſolus Lucas adiecit, quod pro vobis tradetur, & cum Matthæus & Marcus dicant, pro

Matth. 27.

Act. 20.

† In omnibus antiquis ita: beatius ẽ magis dare, quàm accipere.

1. *Cor.* 15.

Luc. 22.

Matth. 26.

B

C

D

E

multis: Lucas dicit, pro vobis; Matthæus autem in remiſsionem peccatorum adiunxit. Ceterum ea quæ adduntur in canone Miſſæ, poſſunt ex aliis locis Euangelij comprobari. Ioannes enim ſuſcitationem Lazari deſcribens, Ieſum ſurſum oculos leuaſſe aſſerit, & dixiſſe: Pater gratias ago tibi, quoniam audiſti me. & infra: Si tunc igitur in cælum oculos leuauit ad Patrem, cum ad corpus exanime animam Lazari reuocauit: probabilius eſſe videtur, quòd tunc oculos leuauerit ad Patrem in cælum, cum panem & vinum in corpus & ſanguinem proprium commutauit. Ceterum, ſicut ſuperius eſt expreſſum, cum in textu Euangelico: noui teſtamenti: ponatur, hic interponitur: & ꝗterni: nam vetus teſtamentum, quod hircorum & vitulorum fuit ſanguine dedicatũ, temporalia promittebat: nouum autem, quod eſt Chriſti ſanguine conſecratum, promittit æterna: & ideo teſtamentum illud fuit vetus & tranſitorium: hoc autem nouum eſt & æternũ. Vel, vt vtamur alia ratione: vnde nouum, id eſt vltimum eſſe deſcribitur, inde ꝗternum, id eſt perpetuum comprobatur. Nouiſsimum etenim hominis teſtamentum † immobile perſeuerat: quia teſtatoris obitu confirmatur: iuxta quod Apoſtolus teſtamentum in morte aſſerit confirmatum: alioquin non valet, dum vixerit, qui teſtatur. Præterea non ſolum ſcriptura, ſed etiam promiſsio dicitur teſtamentum: iuxta quod Apoſtolus ipſe ſcribit: Ideo noui teſtamenti mediator eſt, vt repromiſsionem accipiant, qui vocati ſunt hæreditatis æternæ. Sic ergo intelligi debet, quod in ipſo canone reperitur: hic eſt enim ſanguis meus noui & æterni teſtamenti: idest, nouæ ac æternæ promiſsionis, ſcilicet confirmator, ſicut Dominus repromittit: Qui mãducat (inquiens) carnem meam, & ſanguinem meum bibit, habet vitam æternam. Ex eo autem verbo, de quo mouit tua fraternitas quæſtionem, videlicet: myſterium fidei: munimentum erroris † quidam trahere putauerunt, dicentes, in ſacramento altaris non eſſe corporis Chriſti & ſanguinis veritatem, ſed immaginem tantum & ſpeciem, & figuram: pro eo quod ſcriptura interdum commemorat id quod in altari ſuſcipitur, eſſe ſacramentũ & mſtyerium, & exẽplũ. Sed tales ex eo laqueum erroris incurrunt, quòd nec auctoritates ſcripturæ conuenienter intelligunt, nec ſacramenta Dei ſuſcipiunt reuerenter. Si enim quia figura eſt ſacramentum altaris, veritas eſſe negatur: ergo nec mors, nec reſurrectio Chriſti (cum figura ſit) veritas eſt credenda. Siquidem mortem & reſurrectionem Chriſti, ſimilitudinem & imaginem eſſe Apoſtolus manifeſtat: Chriſtus, inquiens, mortuus eſt pro delictis noſtris, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Apoſtolorum etiam princeps Petrus ſic in epiſtola ſua ſcribit: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Sic ergo tam mors Chriſti, q̃ eius reſurrectio eſt exemplum, vt & nos peccato mortui, iuſtitiæ iam viuamus: quare ſi non fuit veritas, quia fuit exemplum: ergo nec vere mortuus fuit Chriſtus: nec

Marc. 14.

Ioan. 11.

† Hic poſt dictionem, teſtamentum, ẽ dictio, morte, in pleriſque recentioribus codicibus, quæ tamen deeſt in omnibus antiquis, nec eſſe debet vt indicant ſequentia.

† Damnatur in concilio Trident. ſeſſio. 13. de ſacramẽto Eucharistiæ, c. 1. & cano. 1.

Rom. 6.

1. *Cor.* 15.

1. *Pet.* 2.

vere à mortuis reſurrexit. Sed abſit à fidelium cordibus error iſte, cum Propheta de ipſo teſtetur: quòd vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. Dicitur tamen myſterium fidei, quoniã aliud ibi creditur, quàm cernatur: & aliud cernitur, quàm credatur. Cernitur ſpecies panis & vini, & creditur veritas carnis & ſanguinis Chriſti, ac virtus vnitatis & charitatis: & infra. Diſtinguendum eſt tamen ſubtiliter inter tria, quæ ſunt in hoc ſacramento diſcreta, videlicet formam viſibilem, veritatem corporis, & virtutem ſpiritualem. Forma eſt panis & vini: veritas carnis & ſanguinis: virtus vnitatis & charitatis. Primum eſt ſacramentum, & non res: ſecundum eſt ſacramentum, & res: tertium eſt res, & non ſacramentum. Sed primum eſt ſacramentum geminæ rei. Secundum eſt ſacramentum vnius, & alterius res exiſtit. Tertium eſt res gemini ſacramenti. Credimus igitur, quòd formam verborum, ſicut in canone reperitur, & à Chriſto Apoſtoli, & ab ipſis eorum acceperint ſucceſſores.

Iſa. 33.

In ſacramento altaris aqua cum vino tranſubſtantiatur in ſanguinem: hoc dicis vſque ad §. Tertio loco. Abbas.

Quæſiuiſti etiam, vtrum aqua cum vino in ſanguinem conuertatur? Super hoc autem opiniones apud Scholaſticos variantur. Aliquibus enim videtur, quòd cum de latere Chriſti duo præcipua fluxerint ſacramenta, redemptionis in ſanguine, ac regenerationis in aqua: in illa duo vinum & aqua, quæ commiſcentur in calice, diuina virtute mutantur: vt in hoc ſacramento plena ſit veritas & figura. Alii vero tenent, quòd aqua cum vino tranſubſtantiatur in ſanguinem, cum in vinum tranſeat mixta vino: licet phyſici contrarium aſſeuerent, qui aquam à vino per artificium poſſe aſſerunt ſeparari. Præterea poteſt dici, quòd aqua non tranſit in ſanguinem, ſed remanet prioris vini accidentibus circumfuſa, ita quòd vini ſaporem aſſumit. quod inde conuincitur, quia ſi poſt calicis conſecrationem aliud vinum mittatur in calicem: illud quidem non tranſit in ſanguinem, nec ſanguini commiſcetur, ſed accidentibus prioris vini commixtum, corpori quod ſub eis latet, vndique circunfunditur, non madidans circunfuſum: ipſa tamen accidentia vinum appoſitum videntur afficere: quia ſi aqua fuerit appoſita, vini ſaporem aſſumit. Contingit igitur, accidentia mutare ſubiectum, ſicut & ſubiectum contingit accidentia permutare: Cedit quippe natura miraculo: & virtus ſupra conſuetudinem operatur. Sed nec inconueniens creditur aut abſurdum: ſi aqua in corpore Chriſti eſſe credatur, cũ legatur de ipſius latere † proceſſiſſe: & infra. Verum inter opiniones prædictas, illa probabilior iudicatur, quę aſſerit, aquam cum vino in ſanguinẽ transmutari: vt expreſsius eluceat proprietas ſacramenti. Nam cum aquæ multæ ſint populi multi, iuxta quod alibi legitur: Beati qui

Ioan. 19.
† al. corpore.
Iſa. 37.

A ſeminatis ſuper omnes aquas: ideo vino aqua vnitur, vt Chriſto populus adunetur. Per hoc enim quod ſuſcepit ipſe de noſtro, & accipimus ipſi de ſuo, tam inſolubili nexu coniungimur, vt qui eſt vnum cum Patre per ineffabilem vnitatẽ; fiat vnum nobiſcum per admirabilem vnionem: ac per hoc ipſo communiter mediante cum Patre vnum efficimur: Pater inquit ſancte, ſerua eos quos dediſti mihi, vt ſint vnum, ſicut & nos: non pro his rogo tãtum, ſed pro eis qui credituri ſunt per verbum eorum in me, vt & ipſi in nobis vnũ ſint, & mundus credat quia tu me miſiſti. Ioa. 17.

B *Oratio quæ dicitur in ſecreta in feſto ſancti Leonis immutata eſt; quia vbi dicebatur: Annue nobis Domine, vt animę famuli tui Leonis, hæc proſit oblatio: hodie dicitur: vt interceſſione nobis beati Leonis, hæc nobis proſit oblatio. Et hæc mutatio contingit, quia Sancti noſtri orationibus non indigent, ſed nos ſuis, hoc dicit vſque ad finem. Abbas.*

Tertio loco Fraternitas tua requiſiuit, quare fuerit mutatum quod in ſecreta beati Leonis ſecundum antiquiores codices continetur, ſic videlicet: Annue nobis Domine; vt animæ famuli C tui Leonis hæc proſit oblatio: cum in modernis ſacramentarijs habeatur: Annue nobis quęſumus Domine, vt interceſsione beati Leonis hęc nobis proſit oblatio? Super quo reſpondemus, quòd cũ ſacræ ſcripturæ dicat auctoritas †, quòd iniuriam facit martyri qui orat pro martyre: idem eſt ratione conſimili de alijs ſanctis ſentiendum: quia orationibus noſtris non indigent, pro eo quòd cum ſint perfecte beati, omnia eis ad vota ſuccedunt: ſed nos potius orationibus eorum indigemus, quos (cum miſeri ſimus) vndique mala noſtra perturbant. Vnde quod in pleriſque orationibus continetur, proſit vel proficiat huic ſancto D vel illi talis oblatio ad gloriam & honorem: ita debet intelligi, vt ad hoc proſit, quod † magis ac magis à fidelibus glorificetur in terris: licet plerique reputent non indignum, ſanctorum gloriam vſque ad iudicium augmentari: & ideo Eccleſiam interim ſane poſſe augmentum glorificationis eorum optare. Verum vtrum in hoc articulo locum habeat illa diſtinctio, qua docetur, quòd defunctorum alij ſunt valde boni, alij ſunt valde mali, alij mediocriter boni, alij mediocriter mali: vnde ſuffragia, quæ fiũt à fidelibus in Eccleſia pro valde bonis, actiones ſunt gratiarum: pro valde malis, conſolationes viuorum; expia- E tiones vero pro mediocriter bonis, & propitiationes pro mediocriter malis, tua diſcretio inueſtiget.

† Hoc dicit ſanctus Auguſtini de verbis Apoſtoli ſermone 17. refertur li. 4. ſent. diſt. 45. cap. 2.

† al. quod magis ac melius, &c.

COMMENT. XIIII.

C CVM Marthæ: & infra.] *Optime conuenit hæc decretalis cum inſtituto auctoris: nam multę in ea definiuntur catholicę veritates, quę ad plantandam & augendã fidem ſpectant. ſeries eius indicat tria catholica dogmata potiſſima declarari.*

Primum

Primum eſt: Si qua ſunt verba in celebratione Miſſæ cum ſacramentum conficitur, quæ nominatim in Euangelio non continentur, credendum eſt Apoſtolos à Chriſto, & nos ab ipſis per traditionem accepiſſe.

Alterum eſt: In ſacramento Euchariſtiæ aquam illam modicam vino commixtam, ſimul cum vino in ſanguinem conuerti.

Poſtremum eſt: Sanctos in cælo cum Deo regnãtes non indigere precibus noſtris, ſed potius nos illorum interceſſionibus.

De auctoritate traditionum eccleſiaſticarum.

b ¶ Sane multa tam de verbis quàm de factis Dominicis.] Hic incipit reſpondere quæſtioni propoſita, docens auctoritatem magnam & inuiolabilem Apoſtolicarum traditionum. eſt enim inuiolabilis regula, ritus Eccleſiæ vniuerſalis, antiquos & approbatos, quorum memoria non extat, tam circa ſacramenta conficienda & miniſtranda, quàm circa miniſtros Eccleſiaſticos, & Eccleſiaſtica miniſteria, quorum in Euangelio nulla mentio eſt, Chriſtum aut viua vocis oraculo, aut per reuelationem à ſpiritu ſancto Apoſtolis tradidiſſe: Apoſtolos vero ſuis ſucceſſoribus indicaſſe, & obſeruãdos reliquiſſe: nec Apoſtolicæ traditiones minorem auctoritatem habent, quàm ſacra ipſa ſcriptura: nã traditiones Eccleſiæ, ſcriptura ſunt antiquiores. Chriſtus enim Dominus librum nullum ſcripſit, immo, quantum legimus, nec præcepit vt ſcriberetur, Euntes, ait, prædicate Euangelium omni creaturæ. non dixit, ſcribite, Marci vltimo, & lex quidem Euangelica, quæ lex ſpiritus eſt, ab initio nullis eſt litteris exarata, ſed credendis fidelibus prædicata. & Apoſtoli prius Euangelium viua voce docuerunt, deinde mandarunt litteris, vt graues & idonei teſtes profitentur. Irenæus lib. 3. cap. 1. aduerſus hæreſes. Euſebius luculenter lib. 3. hiſto. Eccle. c. 24. Chryſoſtomus homilia 1. in Matt. Theophilactus initio comment. in Matth. denique vniuerſi Eccleſiaſtici auctores. Quæ ergo documenta in ſcripturam redacta ſunt, ſcripturam vocamus: quæ autem non ſunt ſcripta, quia non fuit viſum Spiritui ſancto neceſſarium, & Eccleſia retinet ab Apoſtolis accepta, traditiones dicimus. Perpetuam Mariæ matris Dei virginitatem, Paruulos eſſe baptizandos, Sanctorum auxilium eſſe implorandum, eorum memoriam pie eſſe colendam, & eorum imagines adorandas, & ſexcenta huiuſmodi, quæ longum eſſet recenſere, nullis ſunt ſacris litteris prodita, ſed quia traditione Apoſtolica tenet Eccleſia, perinde ea certa ſunt ac ſi in Euangelio ſcripta eſſent. & talia ſunt hæc, de quibus hic diſſerit Romanus Pontifex.

Atque hæc quidem breuiter ſatis ſit attuliſſe ad hunc locum illuſtrãdum, qui ab hæreticis noſtri ſæculi valde laceratur: nam cetera perſequi, quæ ad traditiones ſpectant, alterius eſt loci, nec noſtræ breuitatis aut inſtituti. ac de vi quidem & auctoritate Apoſtolicarum traditionum multa Clemens Papa Romanus, qui octo libris vniuerſas fere Apoſtolorum traditiones dicitur eſſe complexus. multa etiam Carolus Bouius in præfatione ad præfatos libros Clementis; & Martinus Perez ab Ayala Archiepiſcopus Valentinus peculiari libro de traditionibus Eccleſiaſticis; & eleganter more ſuo Melchior Canus toto libro 3. de locis Theologicis, apud quem inuenies ibidem c. 4. (quòd eſt in hac materia potiſſimum) quibus modis traditiones Apoſtolicæ inueſtigentur & cognoſcantur. atque vt breui concludam, traditionum quanta ſit auctoritas, docuit concilium Tridentinum ſeſſ. 4. in decreto de canonicis ſcripturis; ubi Eccleſiaſticas traditiones, pari pietatis affectu & reuerentia cum ſacra ipſa ſcriptura ſuſcipiendas & venerandas docet.

Aqua vino commixta per conſecrationem in ſanguinem Domini cõuertitur.

c ¶ Quæſiuiſti etiam, vtrum aqua cum vino in ſanguinem conuertatur.] Hæc eſt ſecunda catholica aſſertio, quòd aqua ſcilicet cũ vino in Chriſti ſanguinem conuertatur. obiter autem tres commemorat Papa opiniones. Vna eſt dicentium, aquam vino commixtam peracta conſecratione ſeorſum manere: quæ tamen opinio vera eſſe nequit, cum per conſecrationem nihil aliud ſub ſpeciebus ſacramentalibus remaneat, quàm corpus & ſanguis Chriſti. Secunda opinio eſt aſſerentium, quòd ſicut vinum tranſubſtantiatur in ſanguinem, ita & aqua in illam, quæ de latere Chriſti effluxit. ſed neque hoc eſt verum: nam ſi ita eſſet, deberet vinum per ſe, & aqua ſeorſum conſecrari. Tertia demum eſt ſententia eademque certiſſima, quam hoc loco approbat Papa, videlicet aquam prius in vinum conuerti, inde vinum in ſanguinem, hoc eſt Pontificis inſtitutum in hoc §. ad quod intelligendum videto quæ ſcribunt Theologi lib. 4. ſentent. diſtinct. 9. vbi late Dominicus Sotus q. 1. artic. 6. & ſanctus Thomas 3. par. q. 74. art. 6. adde c. 1. & c. cum omne. de conſecrat. diſtin. 2. vbi pulchra ſunt de hac re Pontificum decreta.

Quòd vero aqua vino ſit miſcenda in hoc ineffabili ſacrificio, non fuit Alexandri Pontificis inſtitutum, vt male ſenſit Armachanus lib. 9. cap. 9. ſed ita fieri debere Chriſtus docuit Apoſtolos, & illi nobis obſeruandum tradiderunt, vt luculenter probat ſanctus Cyprianus lib. 2. epiſtolarum Epiſto. 3. ad Cæcilium, & refertur in cap. ſic in ſanctificando. & in cap. ſcriptura. de conſecra. diſt. 2. & docet item concilium Chartaginenſe 3. cap. 24. relatum in cap. in ſacramento. de conſecra. diſt. 2. quod recte etiam præcitato loco Sotus oſtendit. cetera huc ſpectantia Theologis libenter tractanda relinquo; non enim ſpectant ad Eymerici inſtitutum.

Traditione Apoſtolica auxiliũ ſanctorum imploramus.

d ¶ Tertio loco fraternitas tua requiſiuit.] Hoc eſt poſtremum dogma, in quo nulla occurrit difficultas, conuenit cum eo doctrina concilij Tridentini ſeſſio. 25. in principio. de inuocatione Sanctorũ. adde Melchiorem Canum lib. 3. de locis Theologicis, c. 3. verſ. multa pertinere. vbi vere docet traditione Apoſtolica conſtare, Sanctorum auxilium & preces implorandas. contra ſenſerunt olim Pauperes de Lugduno, vt refert Eymericus p. 2. q. 14. hæreſ. 15. quem errorem huius ſæculi hæretici quaſi ab inferis excitantes, renouant, quorum deprauatus animus, & mens deperdita eo mihi potiſſimum ſpectare videtur, vt in odium Eccleſiæ catholicæ Romanæ excitent quidquid impium, & blaſphemum vnquam aſſertum eſt.

INHI.

INHIBITIO FACTA DE mandato Domini Gregorii XI.

A

Ne tres hic inſerti articuli de corpore Christi deinceps prędicentur ſub pœna excommunicationis.

Condemnatio quorundam articulorum de ſacramento Eucharistiæ Fratris Petri de Bonageta, ordinis Fratrum Minorum, & quorundam aliorum facta per Gregorium XI.

MISERATIONE diuina Petrus ſancti Euſtachij, & Guillermus, ſancti Angeli Diaconi Cardinales, Reuerendis Patribus Tarracon. & Cæſarauguſtan. prouinciarum, Archiepiſcopis, eorumque ſuffraganeis; necnon Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis à ſede Apoſtolica in ipſis prouincijs deputatis, Salutem & ſinceram in Domino charitatem.

Relatione religioſi fratris Nicolai Eymerici magiſtri in Theologia, ac in dictis prouincijs hæreticæ prauitatis Inquiſitoris, ad audientiam Domini noſtri Papæ nuper peruenit, quòd tam in veſtris quàm in ſuffraganeorum veſtrorum Eccleſijs palam & publice per certos religioſos prædicati † fuerunt tres articuli ſubſequentes in effectu.

† De prędicantibus erroribus, vide quid ſtatuat cōcilium Tridentinū ſeſſio. 5. de reform. c. 2. §. ſi vero q^d abſit.

Primus, ꝙ ſi hoſtia cōſecrata cadat, ſeu proijciatur in cloacā, lutum, ſeu aliquem turpem locum, quòd ſpeciebus remanentibus, ſub eis eſſe deſinit corpus Chriſti, & redit ſubſtantia panis.

Secundus, quòd ſi hoſtia conſecrata à mure corrodatur, ſeu à bruto ſumatur, quòd remanentibus dictis ſpeciebus: ſub eis deſinit eſſe corpus Chriſti, & redit ſubſtantia panis.

Tertius, quòd ſi hoſtia conſecrata à iuſto vel à peccatore ſumatur, quòd dum ſpecies dentibus teritur, Chriſtus ad cælum rapitur, & in ventrem hominis non traijcitur.

Supplicato igitur per ipſum Inquiſitorem eidem Domino noſtro Papæ ſuper huiuſmodi articulis, ex quorum prędicatione poſſent ſcandala ſuſcitari ſalubriter prouideri: Idem Dominus noſter Papa, nobis ibidem præſentibus, viuæ vocis oraculo expreſſe commiſit, quatenus auctoritate ſua Apoſtolica vobis mādaremus, vt omnis moræ ſublato diſpendio in dictis veſtris prouincijs ſub pœna excommunicationis inhiberetis; ne quis deinceps dictos articulos publice præſumat prædicare. Nos igitur Petrus & Guillermus Cardinales prædicti, huiuſmodi mandatum Apoſtolicum cupientes exequi, vt tenemur: vobis & veſtrum cuilibet in virtute ſanctæ obedientiæ præcipimus & mandamus; Ne ab inde in antea dictos articulos, ſeu eorū alterum, ſub eiſdem, vel aliis verbis idem ſonantibus in ſubſtantia ſeu in effectu, in veſtris Eccleſijs vel alibi palam ſeu publice prędicari à quoquam permittatis: & hoc ſub pœna excommunicationis: qua contrarium facientes innodetis ipſo facto. Notificantes vobis nihilominus ſimili mandato per ipſum Dominum noſtrum Papam nobis facto, quòd idem Dominus noſter Papa Fratri Ioanni de Latone ordinis fratrum Minorum, qui aliquos de dictis articulis in veſtris Eccleſijs frequenter recitando prædicauerat, inhiberi fecit ſub pœna excommunicationis, ne dictos articulos de cetero publice prædicare præſumat. In quorum omnium teſtimonium, ſigilla noſtra præſentibus duximus imponenda. Datum apud Villam nouam Auinion. diœceſis, die viii. menſis Auguſti Anno Domini, Milleſimo tricenteſimo ſeptuageſimo primo, Indictione Nona. Pontificatus ſanctiſsimi in Chriſto Patris Domini Do-
B mini noſtri Gregorii diuina prouidentia Papæ XI. Anno primo.

COMMENTARIVS XV.

a PRIMVS, quòd ſi hoſtia conſecrata cadat, ſeu proiiciatur in cloacam, lutum.] *Hi tres articuli de receſſu corporis Chriſti à ſpeciebus ſacramentalibus, & de reuerſione ſubſtantiæ panis, quotiens Eucharistia cadit in locum immūdum, aut à bruto animali manducatur, aut à iuſto vel peccatore homine dentibus teritur, valde ſunt impij: & concors Theologorum ſententia contrarium docet lib. 4. ſen. diſt. 9. & diſt. 12 ex quibus colligitur hęc*
C *certa & vera concluſio: Tamdiu manet corpus & ſanguis Chriſti in hoc ſacrxmento, quamdiu manent ſpecies panis & vini. tamdiu vero manent ſpecies, quamdiu ſub illis maneret ſubſtantia panis & vini. Manifeſtum eſt autem, quòd ſi peccator, vel mus, vel aliud animal ſumeret panem & vinum, non illico illæ ſubſtantię eſſe deſinerent, aut corrumperentur, ſed durarent quouſque per calorem naturalem eſſent digeſtę & conſumptæ: fit ergo vt vſque ad illud momētum maneat corpus, & ſanguis Chriſti ſub illis. Idem penitus eſt dicendum, ſi in locum immundum ſpecies ſacramentales ceciderint. ita S. Thomas 3. par. q. 80. art. 3. Sotus lib. 4. ſent. diſt.*
D *12. q. 1. art. 2. Denique, vt breuiter agam, hanc ſentētiam catholicam probare videtur Concilium Tridentinum ſeſſio. 13 cap. 4 hos autem errores tenuit Vuicleffus, contra quem diſſerit Thomas Valdenſis tom. 2. de ſacramentis. c. 60.*

Manet Chriſtus in ſpeciebus ſacramētalibus à quibuſcuque ſumatur.

His erroribus prorſus eſt ſimilis ille, quem tradit Hugo lib. 2. de ſacramentis. par. 8. c. 13. & Innocentius lib. 4. cap. 15. de myſterio Miſſę, & gloſſa in c. tribus in verbo, miſcere. de conſecratio. diſtin. 2. videlicet, Species ſacramentales non deſcendere in ſtomachum: nam re vera deſcendunt, aliter non proijcerentur per vomitum; quod eſt contra textū in c. ſi quis per ebrietatem. de conſecrat. diſt. 2. &
E *contra communem et catholicā Theologorum ſententiam. Neque hoc vergit in detrimentum, aut dedecus dignitatis corporis Chriſti, cui nihil plane dignitatis detractum fuit ex eo quod à peccatoribus, & conſpurcari ſputis, & cædi alapis, & crucifigi voluit. & quamuis brutum animal hoc venerabile ſacramentum deglutiat, non tamen id ſacramentaliter ſumit, quoniā non poteſt eo vti vt ſacramento, cum ſit rationis expers, ſed ſumit corpus Chriſti per accidens, ſicut ille, qui comederet hoſtiam conſecratam, ignorans conſecratam eſſe.*

SYM-

SYMBOLVM APOSTOLORVM.

CREDO* in Deum, Patrem omnipotentem, Creatorem cæli & terræ: Et in Ieſum Chriſtum, Filium eius vnicum, Dominum noſtrum: Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine, paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus: Deſcendit ad inferos: Tertia die reſurrexit à mortuis: Aſcendit ad cælos: Sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis: Inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos: Credo in Spiritū ſanctum, ſanctam Eccleſiam catholicā, ſanctorum communionem, remiſsionem peccatorum, carnis reſurrectionem, vitam æternam. Amen.

COMMENT. XVI.

a CREDO in Deum.] *Optime ait beatus Thomas 2.2.q.1.art.10. quem ſequitur S. Antoninus part. 4. tit. 8. cap. 4. §. 3. Symbolum eſſe collectionem ſententiarum fidei, quoniā in eo ſint collectæ illæ ſententiæ ſeu articuli ad fidem ſpectantes, quos neceſſarium eſt explicite credere, qui in ſacra ſcriptura varijs locis diſperſi continentur. Sunt autem einſmodi ſymbola multa, vt paulo poſt dicemus: hoc tamen omnium eſt primum, & appoſite valde dicitur, Apoſtolorum Symbolum: quia procul dubio illud Apoſtoli primum condiderunt: cauſam docet ſanctus Clemens Papa in epiſtola ad Iacobum fratrem Domini in hæc verba:* Chriſto itaque reſurgente, & aſcendente in cælum, miſſo ſancto Spiritu, collata Apoſtolis ſcientia linguarum, adhuc in vno poſiti, ſymbolum quod fidelis nunc tenet Eccleſia, vnuſquiſque quod ſenſit dicendo, condiderunt: vt diſcedentes ab inuicem hanc regulam per omnes gentes prędicarent. *& paulo poſt*: Symbolum enim Græce, Latine collatio dicitur. Et hoc prædicti ſancti Apoſtoli inter ſe, per Spiritum ſanctum ſalubriter (vt dictum eſt) condiderunt. Dicitur & indicium, quod per hoc, qui recto crediderit, indicatur. *Hactenus ibi.*

Symbolum Apoſtolorū cur conditū.

Et ſanctus Auguſtinus de tempore, ſermone 181. de eodem ita ſcribit: Sancti Apoſtoli certam regulam fidei tradiderunt, quam ſecundum numerum Apoſtolicum, duodecim ſententiis comprehenſum, ſymbolum vocauerunt: per quā credentes Catholicam tenerent veritatē, & per quā hæreticam conuincerent prauitatem. Symbolum ergo tali ratione inſtitutum maiores noſtri dixerunt: tradunt enim quòd poſt Aſcenſionem Domini, & Saluatoris noſtri ad Patrem cum per aduētum Spiritus ſancti diſcipuli eius inflammati linguis omnium loquerentur ad ſingulas quaſque nationes, vt Dei verbum prædicarent, ituri ac diſceſſuri ab inuicem, normam prius ſibi futuræ prædicationis in commune ſtatuerunt, ne localiter ab inuicem diſcedentes, diuerſum vel diſſonum prædicarent his, qui ad fidem Chriſti inuitabantur. Omnes igitur in vno poſiti, & A Spiritu ſancto repleti, breue ſuæ prædicationis iudicium conferendo in vnum, quod ſentiebat vnuſquiſque computabat, atque hanc ita credentibus dandam eſſe regulam inſtituerunt. *Hactenus Auguſtinus.*

Hoc ſymbolo Apoſtolorum totidem ſententijs diuinitus conſignato, veluti acutiſsimo quodam gladio omnes hæreticorum errores poſſe detruncari aſſerit Leo Papa eius nominis primus, epiſtola quadam, quæ eſt 13. ad Pulcheriam Auguſtam in hæc verba: Siquidem ipſius Catholici ſymboli breuis & perfecta confeſsio, quæ duodecim Apoſtolorum, totidem eſt ſignata ſententijs, tam B inſtructa ſit munitione cæleſti, vt omnes hæreticorum opiniones ſolo ipſius poſsint gladio detruncari. Cuius ſymboli plenitudinem, ſi Eutyches puro & ſimplici voluiſſet corde concipere, in nullo à decretis ſacratiſsimi Nicæni concilij deuiaret, vt contra Apoſtolicam fidem, quæ non niſi vna eſt, nullum ſe ingenium, nullum eleuaret eloquium. *Hactenus ille. Hoc ſymbolum pulchre interpretatur ſanctus Auguſtinus tom. 3. lib. de fide & ſymbolo. item tom. 9. de Symbolo ad catechumenos libris quatuor. & tom. 10. de tempore, ſermone 115. & ſanctus Thomas quodam opuſculo de hac re conſcripto incipiente:* Primum, C quod eſt neceſſarium.

Symbolo vincũtur hæretici.

SYMBOLVM SANCTORVM PATRVM.

CREDO a in vnum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ, viſibilium omnium & inuiſibilium: Et in vnum Dominum Ieſum Chriſtum, filium Dei vnigenitum: Et ex Patre natum, ante omnia ſæcula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero: Genitum, non factum, conſubſtantialem Patri: per quem omnia facta ſunt: D Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cælis: Et incarnatus eſt de Spiritu ſancto, ex Maria virgine: Et homo factus eſt: Crucifixus etiam pro nobis: ſub Pontio Pilato paſſus, & ſepultus eſt: Et reſurrexit tertia die, ſecundum ſcripturas: Et aſcendit in cælum, ſedet ad dexteram Patris: & iterum venturus eſt cum gloria iudicare viuos & mortuos: cuius regni non erit finis: Et in Spiritum ſanctum Dominum, & viuificantem: qui ex Patre filioque procedit: Qui cum Patre & Filio ſimul adoratur, & conglorificatur: qui locutus eſt per Prophetas: Et vnam ſanctam Catholi- E cam, & Apoſtolicam Eccleſiam: Confiteor vnum baptiſma in remiſsionem peccatorum: Et expecto reſurrectionem mortuorum: Et vitam venturi ſæculi. Amen.

COMMENT. XVII.

CREDO in vnum Deum Patrem omnipotentem.] *Cum præter Symbolum Apoſtolorum, de quo paulo antea dictum eſt, extent duo alia ſymbola Nicænum & Conſtantinopolita-*

Symbolum ſanctorū Patrum quod dicatur, & vbi conditū.

num

num; & vtrumque eadem ſerie verborum videatur eſſe ordinatum; dubium videri poſſet, quod ex illis vocet hic Eymericus ſymbolum ſanctorum patrum. ſed nos Symbolum Nicæni concilij hic dici ſanctorum patrum credimus: & ita etiam S. Anton. ſentit, par. 4. tit. 8. c. 4. §. 3. quod fuit conditum contra Arium in ſynodo Nicæna, & à 318. Epiſcopis ſubſcriptum & confirmatum, de quo Nicephorus Calliſtus lib. 8. cap. 17. ſcribit ita: Productus eſt in medium Arius, atque de eis, quæ ab ipſo in queſtionem deducta fuerant, diligens & accurata diſquiſitio facta. In primis vero cauebatur, ne temere atque præcipitanter in alterutram partem ſententiæ proferrentur. *& paulo infra.* Sed enim profeſsio fidei à trecentis & decem & octo epiſcopis in ſcriptum relata, atque ab eiſdem, & ſimul à ſapientiſsimo Conſtantino annotationibus confirmata, quæ etiam nunc Eccleſijs olim tradita obtinet, de verbo ad verbum ſic habebat: Credimus in vnū Deum, &c. Cum itaque abſolute & ſimpliciter dicitur aut nominatur ſymbolum ſanctorum Patrum, per excellentiam ſymbolum Nicęnum intelligēdum eſſe crederem: quamquam & ſymbolum Conſtantinopolitanum intelligi etiam videri poſsit propter Decretū concilij Toletani III. c. 2. vbi id ſymbolum in Miſſarum ſolemnitatibus iubetur recitari.

Hoc ipſum Symbolum eadem fere ſerie verborum, & ſententia penitus eadem ſeruata, in ſynodo Conſtantinopolitana prima, habita à centum quinquaginta Epiſcopis ſub Theodoſio maiore ęra 419. aduerſus Macedonium repetitum fuit & ordinatum: idem autem Symbolum, ſiue Nicænum, ſiue Conſtantinopolitanum, (quia vt dixi non differunt) in multis concilijs repetitum eſt, veluti in ſexta ſynodo Conſtantinopolitana actio. 17. in concilio Chalcedonenſi actio. 2. & alibi ſępe.

In his Symbolis illud eſt diligenter obſeruandum, quod notat ſanctus Thomas 1. par. q. 36. art. 2. ad 2. argumētum, & ſanctus Antoninus 4. parti. 8. c. 4. §. 3. videlicet, in vno explicatius & apertius quapiam tradi, quàm in alio; non tamen condebatur nouum ſymbolum: ait enim ſanctus Thomas in ſingulis fere concilijs inſtitutum fuiſſe Symbolum aliquod propter aliquem errorem, qui in eo concilio damnabatur; ſequens tamen concilium non faciebat aliud ſymbolum quàm primū; ſed id quod implicite continebatur in vno ſymbolo, in alio explanabatur contra hæreſes inſurgentes. quod ipſum ſæpe alibi repetit, & præſertim. 2. 2. quæſt. 1. art. 9. & lib. 3. ſent. diſt. 25. quæſt. 2. art. 2.

Hinc intelliges mentiri Græcos, qui aſſerunt ea verba, filioque, *addita eſſe perperam à Latinis, cum in antiquis ſymbolis non reperiantur: quia enim olim is error de proceſſione Spiritus ſancti nondum erat exortus, non oportuit in ſymbolo id ampliare & declarare. Iam quòd ea verba non ſint additiò, ſed expoſitio eius quod inerat, diuinitus declarat concilium Florentinum ſub Eugenio iiij. ſeſſio. 6.*

Cur & quando Symbolū in Eccleſiis cantari cœptum.

De his Symbolis multa fit à ſacris Doctoribus & approbatis concilijs paſſim mentio.

Id vero nullo modo eſt prętermittendum quod quidam ſentiunt, nempe hęc ſymbola in Eccleſijs orientalibus ad mentes hominum in fide confirmandas inter Miſſarum ſolennia iuſſa eſſe recitari, quo tempore Arij, Sabellij, & ceterorum hęreſes, pacem & fidem orientalium Eccleſiarum perturbabant: inde vero ad Eccleſias occidentales eam conſuetudinem perueniſſe; & in Hiſpania in concilio Toletano tertio, ſub Pelagio Papa eius nominis ſecundo, æra 627. celebrato, cautum eſt, vt Symbolum hoc in Eccleſijs recitaretur ad corroborandas inualidas hominum mentes, vt in decretis eius concilij, c. 2. ſcriptum eſt. Ceterum veriſimilius alij putant, in quibus eſt Franciſcus Feuardētius apud Irenæum lib. 2 cap. 2. Iam Apoſtolos ipſos Symbolum decantaſſe dum ſacroſancta Euchariſtię myſteria celebrarent, vt colligitur ex Dionyſio Areopagita cap. 3. eccleſiaſt. hierarchię. Optimo autem conſilio hæc recitauit Eymericus, quia maxime ad inſtitutum ſuum expectant, cum potiſſimum his fides fundetur & fulciatur.

REGVLA FIDEI BEATI Athanaſij Epiſcopi ab Eccleſia approbata.

QVICVNQVE vult ſaluus eſſe, ante omnia opus eſt, vt teneat catholicam fidem: Quam niſi quiſque integram, inuiolatamque ſeruauerit, abſque dubio in æternum peribit. Fides autem catholica hæc eſt: vt vnum Deum in Trinitate, & Trinitatem in vnitate veneremur. Neque confundentes perſonas: neque ſubſtantiam ſeparantes: Alia eſt enim perſona Patris, alia Filij, alia Spiritus ſancti: Sed Patris, & Filij, & Spiritus ſancti vna eſt diuinitas, æqualis gloria, coæterna maieſtas. Qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus ſanctus. Increatus Pater, increatus Filius, increatus Spiritus ſanctus. Immenſus Pater, immenſus Filius, immenſus Spiritus ſanctus. Aeternus Pater, æternus Filius, æternus Spiritus ſanctus. Et tamen non tres æterni, ſed vnus æternus. Sicut non tres increati nec tres immenſi: ſed vnus increatus, & vnus immenſus: ſimiliter omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus ſanctus. Et tamen non tres omnipotentes, ſed vnus omnipotens. Ita Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus ſanctus. Et tamen non tres Dij, ſed vnus eſt Deus. Ita Dominus Pater, Dominus Filius, Dominus Spiritus ſanctus. Et tamen non tres Domini, ſed vnus eſt Dominus. Quia ſicut ſigillatim vnamquamque perſonam Deum ac Dominum confiteri Chriſtiana veritate compellimur: Ita tres Deos aut Dominos dicere, catholica religione prohibemur. Pater à nullo eſt factus, nec creatus, nec genitus. Filius à Patre ſolo eſt, non factus, nec creatus, ſed genitus. Spiritus ſanctus à Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens. Vnus ergo Pater, non tres Patres: vnus Filius, non tres Filij: vnus Spiritus ſanctus, non tres Spiritus ſancti. Et

cti. Et in hac trinitate nihil prius, aut poſterius; A nihil maius, aut minus: ſed totę tres perſonæ coęternæ ſibi ſunt, & coæquales: Ita vt per omnia, ſicut iam ſupra dictũ eſt, & vnitas in trinitate, & trinitas in vnitate veneranda ſit. Qui vult ergo ſaluus eſſe, ita de trinitate ſentiat. Sed neceſſariũ eſt ad ęternam ſalutem, vt incarnationem quoq; Domini noſtri Ieſu Chriſti fideliter credat. Eſt ergo fides recta, vt credamus & confiteamur; quia Dominus noſter Ieſus Chriſtus Dei filius: Deus & homo eſt. Deus eſt ex ſubſtantia Patris ante ſæcula genitus, & homo eſt ex ſubſtantia Matris, in ſęculo natus. Perfectus Deus, perfectus homo: ex anima rationali & humana car- B ne ſubſiſtens. Æqualis Patri ſecundum diuinitatem: minor Patre ſecundum humanitatem. Qui licet Deus ſit & homo, non duo tamen, ſed vnus eſt Chriſtus. Vnus autem non conuerſione diuinitatis in carnem: ſed aſſumptione humanitatis in Deum. Vnus omnino non confuſione ſubſtantiæ, ſed vnitate perſonæ. Nam ſicut anima rationalis & caro vnus eſt homo: ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus. Qui paſſus eſt pro ſalute noſtra: deſcendit ad inferos: tertia die reſurrexit à mortuis. Aſcendit ad cælos: ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis. Inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Ad cu- C ius aduentum omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis, & reddituri ſunt de factis proprijs rationem. Et qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam: qui vero mala, in ignem æternum. Hęc eſt fides catholica, quam niſi quiſque fideliter firmiterque crediderit, ſaluus eſſe non poterit.

COMMENT. XVIII.

a REgula fidei ſancti Athanaſii.] *In omnibus codicibus legitur, regula, non ſymbolũ: quod peculiari ratione factum eſt: ſymbolum enim* D *proprie dicitur articulorũ & veritatũ collectio, & fidei confeſſio ab Apoſtolis, & generalibus concilijs auctoritate Papę munitis, facta. Quę vero à priuatis patribus ordinationes de fide facta ſunt, licet ab Eccleſia fuerint comprobatæ, regula dicuntur, ſiue confeſſiones, non ſymbola: quoniam Symbolum fidei edere Pontificis munus eſt, non priuatorum patrum, vt optime docet ſanctus Thomas 2. 2. q. 1 art. 10. & ſanctus Antoninus par. 4. tit. 8. c. 4. §. 3. & plane Eugenius iiij. quodam decreto poſt generalem octauam ſynodum collocato, hanc Athanaſii ordinationem regulam vocat in hęc verba:*

Athanaſij regula cur dicta, contra quos edita, & quis Athanaſius.

Sexto compendioſam illam fidei regulam, per E beatiſsimum Athanaſium editam, ipſis præbemus oratoribus, cuius tenor talis eſt; Quicunque vult ſaluus, &c. *Hic eſt ille Athanaſius, vt ſcribit Nicephorus lib. 8. capitulo 15. hiſtor. Eccleſiaſt. qui fortiter cum Arianis congreſſus eſt in concilio Niceno, aduerſus quos hanc etiam regulam ſiue manifeſtationem fidei per modum doctrinę edidit, vt præcitato loco ait ſanctus Thomas, ad quam explicandam multis vigilijs opus eſſet, nec locus hic patitur vt ſingula enarremus, cum omnia fidei myſteria breui oratione in ea comprehendantur. Id ſolum obſeruandum hic cenſeo contra Gręcos, qui negant Spiritum ſanctum procedere etiam à Filio, hunc Athanaſium primarium eorum Doctorem contra aſſerere, ibi:* Spiritus ſanctus à Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens. *id quod alibi etiam monuimus.*

Quę vero de Athanaſii regula proxime dicta ſunt, eadem accipienda ſunt de confeſſione ſancti Hieronymi, & de libro de fide ad Petrum ſancti Auguſtini, quę mox inſeruntur ab Eymerico: ex quibus multę catholicę veritates colliguntur, quod multum ſpectat ad eius inſtitutum in hac parte: in quibus etiam plurima ſunt valde obſcura, & quaſi latentem ſpiritum continentia, quę à nobis ideo ſunt omiſſa, ne volumen in immenſum creſceret, & quia hęc tractatio ad Theologos proprie ſpectat, nec eſt præſentis ſpeculationis, ac inſtituti.

CONFESSIO † FIDEI BEATI Hieronymi Presbyteri.

†Habetur in Tomo 9. operũ S. Hier. Romæ impreſſ. epiſto. 17. cum hac inſcriptiõe: Symboli explanatio ad Damaſum.

CREDIMVS in Deum Patrem omnipotentem; cunctorum viſibilium & inuiſibilium conditorem. Credimus & in Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum, per quẽ creata ſunt omnia: verum Deum vnigenitum, & verum Dei filium: non factum aut adoptiuum, ſed genitum & vnius cum Patre ſubſtantię, quod Gręci dicunt ὁμοούσιον: atque ita per omnia ęqualem Deo Patri, vt nec tempore, nec gradu, nec poteſtate poſsit eſſe inferior: tantumque confitemur eſſe illum, qui eſt genitus, quantus eſt ille qui genuit. Non autem quia dicimus genitum à Patre filium diuina & ineffabili generatione, aliquod ei tempus aſcribimus: ſed nec Patrem aliquando cœpiſſe, nec Filium. Nec enim aliter confiteri poſſumus ęternum Patrem niſi confiteamur etiam coęternum Filium. Ex filio enim Pater dicitur, & qui ſemper Pater fuit, ſemper Filium habuit. Credimus & in Spiritum ſanctum, verum Deum, ex Patre & Filio procedentem, æqualem per omnia Patri & Filio, voluntate, poteſtate, æternitate, ſubſtantia. Nec eſt prorſus aliquis in trinitate gradus, nihil quod inferius ſuperiuſue dici poſsit: ſed tota Deitas ſui perfectione æqualis eſt, vt exceptis vocabulis, quæ proprietatem perſonarum indicant, quicquid de vna perſona dicitur: de tribus digniſsime poſsit intelligi. Atque vt confundentes Arium, vnam eandemque dicimus trinitatis eſſe ſubſtantiam, & vnum in tribus perſonis fatemur Deum: ita impietatem Sabellij declinantes, tres perſonas expreſſas ſub proprietate diſtinguimus, non ipſum ſibi Patrem, ipſum ſibi Filium, ipſum ſibi Spiritum ſanctum eſſe dicentes: ſed aliam Patris, aliam Filij, aliam Spiritus ſancti eſſe perſonam. Non enim nomina tantummodo, ſed etiam nominum proprietates, id eſt, perſonas, velut Græci exprimunt hypoſtaſes, hoc eſt, ſubſiſtentias confitemur. Nec Pater Filij, aut Spiritus ſancti

perſonam

Google

perſonam aliquando excludit: nec rurſus Filius, aut Spiritus ſanctus Patris nomen perſonamq; recipit: ſed Pater ſemper Pater eſt, Filius ſemper Filius eſt, Spiritus ſanctus ſemper Spiritus ſanctus eſt. Itaq; ſubſtantia vnũ ſunt, perſonis ac nominibus diſtinguuntur. Ipſum autem Dei Filiũ, qui abſq; initio æternitatem cum Patre & Spiritu ſancto poſsidet, dicimus in fine ſæculorum perfectum naturæ noſtræ hominem ſuſcepiſſe ex Maria ſemper virgine, & Verbum carnem eſſe factum aſſumendo hominem, non permutando Deitatem: nec, vt quidam ſceleratiſsime opinantur, Spiritum ſanctum dicimus fuiſſe pro ſemine, ſed potentia ac virtute creatoris operatum. Sic autem confitemur in Chriſto vnam Filij eſſe perſonam, vt dicamus duas eſſe perfectas atque integras ſubſtantias, ideſt, deitatis & humanitatis; quæ ex anima continetur & corpore. Atque vt condemnamus Photinum, qui ſolum & nudum in Chriſto hominem confitetur: ita anathematizamus Appollinarem, & eius ſimiles, qui dicunt Dei filium minus aliquid de humana ſuſcepiſſe natura: & vel in carne, vel in anima, vel in ſenſu aſſumptum hominem, his propter quos aſſumptus eſt fuiſſe diſsimilem, quem abſque ſola peccati macula, quæ naturalis non eſt, nobis confitemur fuiſſe conformem. † Illorum quoque ſimiliter execramur blaſphemiam, qui nouo ſenſu aſſerere conantur, à tempore ſuſceptæ carnis omnia, quæ erant Deitatis, in hominem demigraſſe: & rurſum quæ erant humanitatis, in Deum eſſe transfuſa, vt quod nulla vnquam hæreſis dicere auſa eſt, videatur hac confuſione vtraque exinanita, ſubſtantia Deitatis ſcilicet & humanitatis, & à proprio ſtatu in aliud eſſe mutata, qui tam Deum imperfectum in Filio, quàm hominem confitentur, vt nec Deum verum, nec hominem tenere credantur. Nos autem dicimus ſuſceptum ita à Dei Filio paſsibile noſtrum corpus, vt Deitas impaſsibilis permaneret. Paſſus eſt enim Dei Filius non putatiue, ſed vere omnia, quæ ſcriptura teſtatur, ideſt, eſuriem, ſitim, laſsitudinem, dolorem, mortem, & cetera huiuſmodi. Secundum illud paſſus eſt, quod pati poterat, ideſt, non ſecundum illam ſubſtantiam, quæ aſſumpſit; ſed ſecundum illam quæ aſſumpta eſt. Ipſe enim Dei Filius ſecundum ſuam Deitatem impaſsibilis eſt vt Pater, incomprehenſibilis vt Pater, inuiſibilis vt Pater, inconuertibilis † vt Pater: & quamuis propria perſona Filij, ideſt, Dei verbum ſuſcepit paſsibilem hominem; ita tamen eius habitatione ſecundum ſuam ſubſtantiam Deitas verbi nihil paſſa eſt, vt tota Trinitas, quam impaſſibilem confiteri neceſſe eſt. Mortuus eſt ergo Dei Filius ſecũdum ſcripturas, iuxta illud quod mori poterat. Reſurrexit tertia die. Aſcendit in cælum, ſedet ad dexteram Dei Patris manente ea natura carnis, in qua natus & paſſus eſt, in qua etiam reſurrexit. Non enim exinanita eſt humanitatis ſubſtantia, ſed glorificata, & in æternum cum Deitate manſura. Accepta ergo

† Hæc fuit hæreſis Eutychetis, vt docet Nicephorus li. 18. hiſtoriæ Eccleſiaſticę, c. 32. Fuit damnata in concilio Calcedonẽſi & alibi, idem Nicephorus li. 15. c. 4.

† al. incommutabilis

A à Patre omnium poteſtate, quæ in cælo ſunt & in terra, venturus eſt ad iudicium viuorum & mortuorum, vt & iuſtos remuneret, & puniat peccatores. Reſurrectionem etiam carnis ita † confitemur & credimus, vt dicamus nos in eadem, in qua nunc ſumus, veritate membrorum eſſe reparandos, qualeſque ſemel poſt reſurrectionem fuerimus effecti, in perpetuum permánſuros. Vnam eſſe vitam ſanctorum omnium, ſed præmia pro labore diuerſa. Econtrario pro modo delictorum, peccatorum quoque eſſe ſupplicia. Baptiſma vnum tenemus, quod iiſdem ſacramenti verbis in infantibus, quibus etiam B in maioribus, aſſerimus eſſe celebrandum. Hominem, ſi poſt baptiſmum lapſus fuerit, per pænitentiam credimus poſſe ſaluari. Nouum & vetus teſtamentum recipimus in eo librorum numero, quem ſanctæ catholicæ Eccleſiæ tradit auctoritas. Animas à Deo dari credimus, quas ab ipſo factas dicimus, anathematizantes eos, qui animas quaſi partem diuinæ dicunt eſſe ſubſtantiæ. Eorum quoque condemnamus errorem, qui eas vel ante peccaſſe, vel in cælis conuerſatas fuiſſe dicunt, quàm in corpora mitterentur. Execramur etiam eorum blaſphemiam, qui dicunt impoſsibile aliquid homini à Deo C præceptum eſſe: & mandata Dei, non à ſingulis, ſed ab omnibus in commune poſſe ſeruari: vel qui primas nuptias cum Manichæo, aut ſecundas cum Cataphrigis damnant. Anathematizamus etiam illos, qui Dei Filium neceſsitate carnis mentitum eſſe dicunt, & eum propter aſſumptum hominem, non omnia facere potuiſſe quæ voluit. Iouiniani quoque damnamus hæreſim, qui dicit nullam in futuro meritorum eſſe diſtantiam, noſque eas ibi habituros eſſe virtutes, quas hic habere neglexerimus. Liberum ſic confitemur arbitrium, vt dicamus nos ſemper Dei indigere auxilio, & tam illos erra- D re, qui cum Manichæo dicunt hominem peccatum vitare non poſſe, quàm illos, qui cum Iouiniano aſſerunt hominem non poſſe peccare. Vterque enim tollit arbitrij libertatem. Nos vero dicimus, hominem ſemper & peccare & non peccare poſſe, vt ſemper nos liberi confiteamur eſſe arbitrij. Hæc † fides eſt, Papa beatiſsime, quam in Eccleſia catholica didicimus, quamque ſemper tenuimus & tenemus. In qua ſi minus perite, aut parum caute aliquid forte poſitum eſt, emendari cupimus à te, qui Petri & fidem & ſedem tenes. Sin autem hæc noſtra confeſsio, Apoſtolatus tui iudicio comproba- E tur, quicumque me maculare voluerit, ſe imperitum vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit.

† al. deeſt hęc dictio, ita.

† refertur in c. Hęc eſt fides. 24. q. 1.

EX BEATO † AVGVSTINO in libro de fide ad Petrum Diaconum.

Quadraginta capitula ad regulam veræ fidei pertinentia.

† Habetur in tom. 3. operum B. Auguſtini. ex eo libro Fymencus ſublato principio, deſumpſit ea, quæ ad ſuum inſtitutũ apta erant, orſus à capite 4. eius libri.

EPISTO-

EPISTOLAM, fili Petre, tuæ charitatis accepi, in qua te ſignificaſti velle Hieroſolymam pergere, & poſtulaſti te litteris noſtris inſtrui, quam debeas in illis partibus verę fidei regulam tenere: vt nullus tibi poſſit ſenſus hæreticæ ſubrepere falſitatis: & infra.

Natura diuina. *Cap. IIII.*

Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, vnum eſſe naturaliter Deum, in cuius nomine baptizati ſumus. Cum enim aliud nomẽ ſit Pater, aliud Filius, aliud Spiritus ſanctus, hoc eſt vtique vnũ naturę nomẽ horum trium, quod dicitur Deus, qui dicit in Deuteronomio: Videte quoniam
Deute.32. ego ſum Deus, & non eſt alius pręter me. & de
Deut. 6. quo dicit: Audi Iſrael, Dominus Deus tuus,
Matth.4. Deus vnus eſt: & Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.

Vnus Deus. *Cap. V.*

Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, ideſt, ſanctam Trinitatem, eſſe ſolum naturaliter verum Deum: quia quum tres Deos nobis colere non liceat, niſi vnum ſolum verum Deum: tamen ſicut Pater verus Deus dicitur, teſtante
1.Theſ.1. Apoſtolo, qui ait: Conuerſi eſtis ad Deum à ſimulacris, ſeruire Deo viuo, & vero, & expectare Filium eius de cælis, quem ſuſcitauit à mortuis Ieſum: ita quoque filium verum Deũ Ioan-
1.Ioan.5. nes commendat Apoſtolus, dicens: Scimus, quia filius Dei venit, & dedit nobis intellectum, vt cognoſcamus verum Deum: & ſimus in vero filio eius Ieſu Chriſto: hic eſt verus Deus, & vita æterna. Qui vtique quoniam verus Deus eſt, etiam veritas eſt, ſicut ipſe nos edocet, dicens:
Ioan.14. Ego ſum via, & veritas, & vita. De Spiritu quoque ſancto Ioannes Apoſtolus ait: Quia Spiritus eſt veritas. Et vtique non poteſt naturaliter Deus verus non eſſe, quia veritas eſt. Quem etiã
1.Cor.6. Deum Paulus Apoſtolus confitetur dicens: Mẽbra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti, qui in vobis eſt, quem habetis à Deo, & non eſtis veſtri: Empti enim eſtis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore veſtro.

Deus ęternus. *Cap. VI.*

Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, Patrẽ, & Filium, & Spiritum ſanctum, ideſt, ſanctam Trinitatem vnum verum Deum ſine initio ſempiternum eſſe, propter quod ſcriptũ eſt:
Ioan.1. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum: & Deus erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Hęc denuo ſempiternitas in-
Pſal.73. timatur, vbi dicitur in Pſalmo: Deus autẽ Rex
Rom. 1. noſter ante ſęcula: & alio loco: Sẽpiterna quoque eius virtus & diuinitas.

Deus incommutabilis. *Cap. VII.*

Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, ſanctam Trinitatem, ſolum Verum Deum: ſi-

A cut æternum: ita ſolum naturaliter incommutabilem eſſe: Hoc enim ſignificat, cum dicit ſeruo ſuo Moyſi: Ego ſum qui ſum. Hinc & Pſal- *Exod.3.*
mus dicit: In principio domine tu terrã fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cęli: Ipſi pe- *Pſal.101.*
ribunt, tu autem permanes, & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent: Et ſicut opertoriũ mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient.

Deus omnium creator. *Cap. VIII.*

Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, ſanctam Trinitatem ſolum eſſe verum Deum,
B rerum omnium viſibilium atque inuiſibilium, creatorem. De quo in Pſalmo dicitur: Beatus, *Pſal. 145.*
cuius Deus Iacob adiutor eius, ſpes eius in domino Deo ipſius, qui fecit cælum & terram, mare, & omnia quę in eis ſunt. De quo etiam Apo- *Rom.11.*
ſtolus dicit: Quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia, ipſi gloria in ſæcula.

Trinitas in vnitate. *Cap. IX.*

Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, vnam quidem eſſe naturam, tres vero eſſe perſonas: Patremque ſolum eſſe, qui dixit: Hic eſt filius meus dile- *Matth.3.*
C ctus, in quo mihi bene complacui. Et filium ſolum eſſe, ſuper quem vox illa ſolius patris inſonuit, quando in Iordane ſecundum carnem baptizatus eſt vnigenitus Deus, qui carnem ſolus accepit, atq; Spiritum ſanctũ Patris, & Filij ſo- *Matth.3.*
lum eſſe, qui in ſpecie columbæ ſuper Chriſtum *Act.1.*
baptizatum, & aſcendentem ab aqua, deſcendit: & quinquageſimo die poſt reſurrectionem Chriſti fideles in vno loco poſitos, in linguarum ignearum viſione adueniens, repleuit. Illam vocem, quam ſolus locutus eſt Deus Pater: & illam carnem, qua ſolus homo factus eſt vnigenitus Deus: & illam columbam, in cuius ſpecie Spi-
D ritus ſanctus ſuper Chriſtum deſcendit: illaſque linguas igneas, in quarum viſione fideles Apoſtolos in vno loco conſtitutos repleuit, opera eſſe totius ſanctę Trinitatis, id eſt, vnius Dei, qui fecit omnia in cęlo & in terra, viſibilia & inuiſibilia.

Diſtinctio perſonarum. *Cap. X.*

Firmiſsime tene, & nullatenus dubites, ſolum Deum filium, id eſt, vnam ex Trinitate perſonam, ſolius Patris eſſe filium. Spiritum vero ſanctum, ipſum quoque vnam ex Tri-
E nitate perſonam, non ſolius Patris, ſed ſimul Patris & Filij eſſe Spiritum. Oſtendens enim Dei filius ſe ſolum eſſe de Patre genitum, ait: Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium *Ioan.3.*
ſuum vnigenitum daret: Et paulo poſt: Qui autem non credit, iam iudicatus eſt, quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei. Spiritum autem ſanctum & Patris, & Filij eſſe ſpiritum, Apoſtolus docet, qui ait: Vos autem non eſtis *Rom.8.*
in carne, ſed in ſpiritu, ſi tamen ſpiritus Dei habitat in vobis. Et ſequitur: Si quis autem ſpiri-

D tum

tum Chriſti non habet, hic non eſt eius.

Spiritus ſanctus. cap. XI.

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, eundem Spiritum ſanctum, qui Patris & Filij vnus eſt Spiritus, de Patre & Filio procedere. *Ioan. 15.* Dicit enim Filius: Cum venerit Spiritus veritatis, qui à Patre procedit, vbi ſuum Spiritum eſſe docuit, quia ipſe eſt veritas. De Filio quoq; procedere Spiritum ſanctum, prophetica atque Apoſtolica doctrina nobis commendat. Eſaias *Eſai. 11.* enim dicit de Filio: Percutiet terram virga oris ſui, & Spiritu labiorum ſuorum interficiet im- *2. Theſ. 2.* pium. De quo & Apoſtolus ait: Quem interficiet Dominus Ieſus ſpiritu oris ſui. Quem etiã ipſe vnicus Dei filius ſpiritũ oris ſui eſſe ſignificans; poſt reſurrectionem inſufflans in diſcipu- *Ioan. 20.* los, ait: Accipite Spiritum ſanctum. De ore vero ipſius Domini Ieſu ait Ioannes in Apocaly- *Apoc. 1.* pſi: Quia gladius vtraque parte acutus procedebat. Ipſe vero ſpiritus oris eius, ipſe eſt gladius, qui de ore eius procedit.

Trinitas nullis terminis circumſcripta. Cap. XII.

FIrmiſsime tene, & nullatenus dubites, Trinitatem Deum, immenſam eſſe virtutem nõ molem: & omnem creaturam ſpiritualem atque corporalem virtute eius & præſentia contineri. *Hier. 23.* Dicit enim Deus pater: Cęlum & terram ego im- *Sap. 8.* pleo. Dicitur etiam de ſapientia Dei, quæ Filius eſt eius: quia attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. De Spiritu quoque ſancto legimus: quia Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. Et Dauid Propheta di- *Sap. 1.* cit: Quo ibo à Spiritu tuo, & quo à facie tua fu- *Pſal. 138.* giam? Si aſcendero in cœlum, tu illic es; ſi deſcẽdero ad infernum, ades.

Perſona filij. Cap. XIII.

FIrmiſsime tene, & nullatenus dubites, vnam ex trinitate perſonam, id eſt Dei filium, qui de natura Dei patris ſolus natus eſt: & vnius eiuſdemque naturæ cum Patre eſt, ipſum in plenitudine temporis ſecundum ſuſceptionem formæ ſeruilis, voluntarie, in Virgine conceptum, & de virgine natum: verbum carnem factum: ipſum quoque eſſe, qui eſſentialiter natus eſt de Patre, & eſſentialiter conceptus eſt, natuſque de Virgine: Ipſumque vnum eſſe, & vnius naturæ *Prou. 8.* cum Virgine, qui ait de Deo Patre: Ante ſæcula fundauit me, & ante omnes colles generauit me. *Gal. 4.* De quo etiam dixit Apoſtolus, quia cum venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege.

Humanitas Chriſti. Cap. XIIII.

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, Chriſtum filium Dei, ſicut de Deo Patre, plenũ perfectumque Deum, ita de Virgine matre verum perfectumque hominem genitum, id eſt, Verbum Deum, habentem ſcilicet ſine peccato A veram † noſtri generis carnem, & animam rationalem, *al. Virginis* Quod ipſe Dei filius euidenter oſtẽdit, dicens de carne ſua: Palpate, & videte, quia ſpi- *Lucæ 24.* ritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Animam quoque ſe habere, his verbis oſtendit dicens: Propterea me Pater diligit, quia *Ioan. 10.* ego pono animam meam, & iterum ſumo eam. Intellectum quoque animæ ſe habere oſtendit in eo quod ait: Diſcite à me quia mitis ſum & *Matth. 11.* humilis corde. Et de ipſo Deus per Prophetam dicit: Ecce intelliget puer meus, & exaltabitur, *Eſa. 25.* & ſublimis erit valde. Nam & beatus Petrus ſecundum ſancti Dauid Prophetiam in Chriſto B carnem & animã confitetur. De ipſo enim beato Dauid loquens ait. Propheta igitur cum eſſet, *Act. 2.* & ſciret quia iureiurando iuraſſet illi Deus, de *Pſal. 131.* fructu lumbi eius ſedere ſuper ſedem eius, prouidens locutus eſt de reſurrectione Chriſti, quia *Pſal. 15.* neque derelicta eſt anima eius in inferno, neque caro eius vidit corruptionem.

Diuinitas Chriſti. Cap. XV.

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, vnum Filium atque ipſum eſſe Deum verum, qui cum patre Deo & Spiritu ſancto, Deo fecit om- C nia tempora, & in Monte Sinai legem Moyſi de- *Exo. 20. & 21.* dit ordinatam per angelos, & ipſum Deum verbum carnem factum, qui veniente plenitudine temporis miſſus à Patre & Spiritu ſancto, factus eſt ex muliere, quam fecit: ſolus factus eſt ſub *Galat. 4.* lege, quam dedit.

De duabus in Chriſto naturis. Cap. XVI.

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, Dei verbum quod caro factum eſt, in duas naturas inconfuſibiliter permanere: vnam veram diuinam, quam habet cum patre, communem ſecundum quam dicit, Ego & pater vnũ ſumus: D Et qui me videt, videt & patrem: & ego in patre, *Ioan. 10.* & pater in me eſt, ſecundũ quam eum dicit Apo- *Ioan. 14.* ſtolus ſplendorem gloriç, & figuram ſubſtantiæ *Ibidem.* Dei: alteram veram humanam, ſecundum quam *Hebr. 1.* ipſe Deus incarnatus dicit, Pater maior me eſt. *Ioan. 14.*

Vnitas perſonæ in Chriſto. Cap. XVII.

FIrmiſsime tene, & nullatenus dubites, Deũ verbum carnem factum: vnã habere diuinitatis ſuæ carniſque perſonam. Deus enim verbum plenam naturam humanam, ita ſibi veraciter vnire dignatus eſt: & permanente diuinitate ſua, ita verbũ caro factum eſt, vt quamuis E naturaliter non hoc ſit verbum quod caro, quia duarum naturarum veritas manet in Chriſto: ſecundum vnam tamẽ perſonam idem verbum caro ab ipſo fieret maternæ cõceptionis initio. Deus enim verbum, non accepit perſonam hominis, ſed naturam: & in æternam perſonam diuinitatis, accepit temporalem ſubſtantiam carnis. Vnus eſt ergo Chriſtus verbum caro factum: qui etiam ex patribus ſecundum carnem & ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula vnus Ieſus, Cui & pater dicit: Ex vtero ante luciferũ *Pſal. 109.*

genui

genui te. Vbi ſignificatur ante omne tempus ſine initio æterna natiuitas vnus Ieſus. De quo & Euangeliſta dicit, quia vocatum eſt nomen eius Ieſus: quod vocatum eſt ab Angelo priuſquam in vtero conciperetur. *Luca 3.*

Verbi & carnis vnio. *Cap.* *XVIII.*

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, non carnẽ Chriſti ſine diuinitate conceptam in vtero virginis, priuſquam ſuſciperetur à verbo: ſed ipſum verbum Deum ſuę carnis acceptione conceptum, ipſamque carnem verbi incarnatione conceptam.

Sacrificia. *Cap.* *XIX.*

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, ipſum vnigenitum Deum verbum carnem factũ, ſe pro nobis obtuliſſe ſacrificium, & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis: cui cum Patre & Spiritu ſancto, à Patriarchis Prophetis, & Sacerdotibus tempore veteris teſtamenti animalia ſacrificabantur: & cui nunc, id eſt, tempore noui teſtamenti cum Patre & Spiritu ſancto, cum quibus illi eſt vna diuinitas, ſacrificium panis & vini in fide & charitate ſancta Eccleſia Catholica per vniuerſum orbẽ terræ offerre nõ ceſſat. In illis enim carnalibus victimis figuratio fuit carnis Chriſti, quam pro peccatis noſtris ipſe ſine peccato fuerat oblaturus; & ſanguinis, quem erat effuſurus in remiſſionem peccatorum noſtrorũ. In iſto autem ſacrificio gratiarum actio atque commemoratio eſt carnis Chriſti, quam pro nobis obtulit; & ſanguinis, quem pro nobis idem Deus effudit. De quo beatus Paulus dicit in actibus Apoſtolorum: Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo. In illis ergo ſacrificiis quid nobis eſſet donandum, figurate ſignificabatur: in hoc autem ſacrificio quid nobis iam donatum ſit, euidenter oſtẽditur. In illis ſacrificijs prænunciabatur Filius Dei, pro impijs occidendus: in hoc autem pro impiis annuntiatur occiſus. Teſtante Apoſtolo, quia Chriſtus, cum adhuc infirmi eſſemus ſecundum tempus, pro impijs mortuus eſt. Et quia cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo, per mortem filij eius.

Sacrificium panis. *Act. 20.* *Rom. 5.*

Humanitas Chriſti. *Cap.* *XX.*

FIrmiſsime tene, & nullatenus dubites, verbum carnem factum, eandem humanã carnem ſemper veram habere, qua de Virgine verbum Deus natus eſt, qua crucifixus & mortuus eſt, qua reſurrexit, & in cęlum aſcendit, & in dextera Dei ſedet, qua etiam venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Propter quod Apoſtoli ab Angelis audierunt: Sic veniet, quemadmodũ vidiſtis eum euntem in cælum. Et beatus Ioannes ait; Ecce veniet cum nubibus, & videbit eũ omnis oculus, & qui eum confixerunt, & videbunt eum omnes tribus terræ talem.

Act. 1. *Apoc. 1.*

A *Natura nihil non bonum.* *Cap.* *XXI.*

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, Trinitatem Deum, id eſt, Patrem & Filium & Spiritum ſanctum eſſe naturaliter ſummum atque incommutabile bonum, & ab ipſo creatas eſſe omnes naturas. Bonas quidem, quia à ſummo bono factæ ſunt: ſed mutabiles, quę de nihilo factę ſunt. Nullamque eſſe malam naturam; quia omnis natura, inquantum natura eſt, bona eſt. Sed quia in ea bonum & augeri & minui poteſt: in tantum mala dicitur, in quantum bonum eius minuitur. Malum enim nihil aliud eſt, niſi B boni priuatio. Vnde geminum conſtat eſſe creaturę rationalis malum, malum vnum, quo voluntarie ipſa deficit à ſummo bono creatore ſuo: alterum quo inuita punietur ignis æterni ſupplicio. Illud paſſura iuſte, quia hoc admiſit iniuſte. Et quia ordinem in ſe non ſeruauit diuinę inſtitutionis, ordinem diuinæ non effugiet vltionis.

Nulla creatura eſt eadem cum Deo. *Cap.* *XXII.*

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites neque angelos, neque aliam quamlibet creaturam eiuſdem naturæ eſſe, cuius eſt ſecundum natura C lem diuinitatem ſumma Trinitas, quæ eſt, vnus naturaliter Deus, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus. Neque enim vnius naturę eſſe potuerunt, ille qui fecit, & ea quę fecit.

Angeli facti ſtabiles. *Cap.* *XXIII.*

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, omnẽ creaturam naturaliter mutabilem à Deo incommutabili factam: nec tamen poſſe quemlibet ſanctorum angelorum in deterius commutari: quia ſic acceperunt ęternam beatitudinem, qua Deo ſtabiliter perfruuntur, vt ea carere non D poſſint. Sed hoc ipſum, quod ab illo ſtatu beatitudinis, in quo ſunt, mutari in deterius nullatenus poſſunt, non eſt eis naturaliter inſitum: ſed poſtquam creati ſunt, gratiæ diuinæ largitate collatum. Si enim Angeli naturaliter incommutabiles fierent: nunquam de eorum conſortio diabolus & eius angeli cecidiſſent.

Creatura rationales. *Cap.* *XXIIII.*

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, in omni creatura, quam ſpiritualem atque corpoream ſumma Trinitas fecit, ſolos ſpiritus E angelicos & humanos intelligendi facultatem diuinitus accepiſſe. Ceteros vero ſpiritus brutorum animalium rationalem intelligentiam non accepiſſe: & † ob hoc omnino habere non poſſe. Propter quod dicitur hominibus: Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus. Et ideo animas hominum, & animas pecorum vnius naturæ non eſſe; nec animas pecorum in animas hominum, nec animas hominum in animas pecorum poſſe aliquando tranſire.

† al. & hanc omnino, &c. *Pſal. 31.*

Libera voluntas Adam. Cap. XXV.

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, primos homines, id eſt, Adam & mulierẽ eius bonos & rectos, & ſine peccato creatos eſſe cũ libero arbitrio, quo poſſent ſi vellent, humili & bona voluntate ſeruire, atque obedire: quo arbitrio etiam poſſent ſi vellent, propria voluntate peccare: eoſq; non neceſſitate, ſed propria voluntate peccaſſe: illoque peccato ſic in deterius mutatam humanam naturam, vt non ſolum in ipſis primis hominibus per peccatum mors obtineret regnum, ſed etiam in omnes homines trãſiret peccati, mortiſque dominium.

Rom. 9.

Peccatum originale. Cap. XXVI.

FIrmiſſime † tene, & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per concubitum viri & mulieris cõcipitur, cum peccato originali naſci, impietati ſubditum, mortique ſubiectum, & ob hoc natura iræ filium naſci, de qua dicit Apoſtolus: Eramus enim & nos natura filii iræ, ſicut & ceteri. A qua ira nullus liberatur, niſi per fidẽm mediatoris Dei & hominũ, hominis Ieſu Chriſti, qui ſine peccato conceptus, ſine peccato natus, ſine peccato mortuus, peccatum pro nobis factus eſt, id eſt, ſacrificium factus eſt pro peccatis noſtris. In veteri quippe teſtamento peccata dicebantur ſacrificia, quæ pro peccatis offerebãtur. In quibus omnibus fuit ſignificatio Chriſti, quia ipſe eſt agnus Dei, qui tollit peccata mundi.

† De conſec. diſtin. 4 cap. firmiſsime. Concil. Trident. ſeſſ. 5. Decre. de peccato orig.
Ephe. 2.
1. Tim. 2.
Ioan. 1.

Non baptizati. Cap. XXVII.

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, non ſolum homines iam ratione vtentes, verumetiam paruulos †, qui ſiue in vteris matrum viuere incipiunt, & ibi moriuntur: ſiue cum de matribus nati, ſine ſacramento ſancti baptiſmatis, quod datur in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti de hoc ſęculo tranſeunt, ignis æterni ſempiterno ſupplicio puniendos: quia & ſi propriæ actionis peccatum nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione & natiuitate traxerunt.

† Vide omnino cõmentariũ in huius primæ partis, ſuper cap. maiores. de bapt. & ſed adhuc quæritur, vnde intelliges quid ſit de hoc dogmate ſentiendum.

Iudicium. Cap. XXVIII.

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, ideo Chriſtum Filium Dei ad iudicandos viuos & mortuos venturum, vt homines, quos hic dono ſuæ gratiæ gratis per fidem iuſtificat, eiſdemque iuſtificatis in fide & charitate ſanctæ matris Eccleſiæ vſque in finem perſeuerantiam donat, in ſuo aduentu reſuſcitet, & glorificet, & ſecundum promiſſionẽ ſuam ęquales ſanctis angelis faciat, & ad eum ſtatum perducat, in quo perfecte, quantum vnicuique donat Deus, boni ſint: & ab ipſa perfectione deinceps mutari non poſſint. Vbi diuerſa erit ſanctorum gloria, ſed vna erit omnium vita æterna. Diabolum vero & angelos eius in ignem æternum à Chriſto eſſe mit-

Matth. 25.

A tendos: vbi numquam carebunt pœna, quam eis pręparauit diuina iuſtitia. Cum ipſo etiam diabolo impios & iniquos homines, de quibus ſcriptura dicit: Imitantur autem eum, qui ſunt ex parte illius, pro eo quia eum in malis operibus imitati ſunt: & ante finem pręſentis vitæ congruam pęnitentiam non egerunt, reſumptis corporibus ſupplicio ęternę combuſtionis arſuros.

Reſurrectio. Cap. XXXIX.

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, omnibus hominibus, & bonis & malis reſurre-
B ctionem carnis in aduentu Domini futuram eſſe communem: retributionem vero iuſtitiæ Dei eſſe bonis maliſque diſſimilem: ſecundum quod Apoſtolus ait: Quia omnes reſurgemus, *1. Cor. 15.*
ſed non omnes immutabimur. Immutabuntur autem iuſti, qui ibunt in vitam ęternam: Quod Apoſtolus oſtendit dicens: Et mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur. Et oſtendens quæ erit ipſa immutatio, adiecit. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. In iuſtorum corporibus fiet, quod ipſe Apoſtolus ait: *Ibidem.*
Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptio
C ne: Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria. Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute. Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale. Quod propterea ſpirituale dixit, non quia ipſum corpus ſpiritus erit, ſed quia viuificante ſpiritu immortale, atque incorruptibile permanebit. Sic autem tunc dicitur ſpirituale corpus, cũ non ſpiritus ſit, ſed permaneat corpus; ſicut nũc animale dicitur, cum tamen inueniatur non anima eſſe, ſed corpus.

Fides & Baptiſmus. Cap. XXX.

D FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, exceptis illis, qui pro nomine Chriſti ſuo ſanguine baptizantur, nullum hominem accepturum vitam æternam, qui non hic à malis ſuis fuerit per pænitentiam fidemque conuerſus: & per ſacramentum fidei & pænitentiæ, id eſt, per baptiſmum liberatus. Et maioribus quidem neceſſarium eſſe, & pęnitentiam de malis ſuis agere, & fidem catholicam ſecundum regulam veritatis tenere, & ſacramentũ baptiſmatis accipere. Paruulis vero, qui nec propria voluntate credere, nec pęnitentiam pro peccato, quod originaliter, trahunt, agere poſſunt, ſacramentum fidei, quod
E eſt ſanctum baptiſma, quamdiu rationis ætas eorum capax eſſe non poteſt, ſufficere ad ſalutem.

15. q. c. 1. firmiſsime.

Gratia. Cap. XXXI.

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, neminem hic poſſe hominum pęnitentiam agere, niſi quem Deus illuminauerit, & gratuita ſua miſeratione conuerterit. Apoſtolus enim dicit: Ne forte det illis Deus pęnitentiam ad cognoſcendam veritatem: & reſipiſcant à diaboli laqueis.

Conc. Trid. ſeſſ. 6. can. 3.
2. Tim. 2.

Nihil

Nihil agi ſine gratia. Cap. XXXII.

Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, poſſe quidem hominem, quem nec ignorantia litterarum, nec aliqua prohibet imbecillitas, vel aduerſitas, verba ſanctæ legis & Euangelij ſiue legere, ſiue ex ore cuiuſquam prædicatoris audire: ſed diuinis mandatis obedire neminem poſſe, niſi quem Deus gratia ſua præuenerit: vt quod audit corpore, corde etiam percipiat, & accepta diuinitas bona voluntate, atque virtute, mandata Dei facere & velit & poſſit. Neque enim qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat; ſed qui incrementum dat Deus: qui etiam operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate. *1. Cor. 3.* *Philip. 2.*

Deum nihil latere. Cap. XXXIII.

Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, Deo incommutabili non ſolum præterita, & præſentia, ſed etiam futura omnia incõmutabiliter eſſe notiſſima, cui dicitur: Deus qui occultorũ es cognitor, qui ſcis omnia antequam fiant. *Dan. 13.*

Prædeſtinatio. Cap. XXXIIII.

Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, Trinitatem Deum incommutabilem, rerum omnium, atque operum tam ſuorum quàm humanorum certiſsimum cognitorem: ante omnia ſæcula ſcire quibus eſſet per fidem gratiam largiturus: ſine qua nemo poteſt ex initio mundi, vſque in finem à reatu peccati tam originalis, quàm actualis abſolui. Quos enim Deus præſciuit, & prædeſtinauit conformès fieri imaginis filii ſui. *Rom. 8.*

Beati ex prædeſtinatione Cap. XXXV.

Firmiſsime tene, & nullatenus dubites, omnes, quos vaſa miſericordiæ gratuita bonitate Deus fecit, ante conſtitutionem mundi in adoptionem filiorum Dei prædeſtinatos à Deo: neque perire poſſe aliquem eorum, quos Deus prædeſtinauit ad regnum cælorum: nec quemquam eorum, quos non prędeſtinauit ad vitam, vlla poſſe ratione ſaluari. Prędeſtinatio enim illa gratuita donationis eſt præparatio: qua nos Apoſtolus ait prædeſtinatos in adoptionem filiorum Dei per Ieſum Chriſtum in ipſum. *Ephe. 1.*

Baptiſmus. Cap. XXXVI.

Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, ſacramentum baptiſmatis, non ſolum intra Eccleſiam catholicam, ſed etiam apud hæreticos, qui in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti baptizant, eſſe poſſe: ſed extra Eccleſiam catholicam prodeſſe non poſſe. Immo ſicut intra Eccleſiam recte credentibus per ſacramentum baptiſmi conferri ſalutem: ſic extra Eccleſiam baptizatis, ſi ad Eccleſiam non redierint, eodem baptiſmo accumulari perniciem. Tantum enim valet eccleſiaſticæ ſocietatis vnitas ad ſalutem, vt baptiſmo non ſaluetur, cui non ibi datur vbi oportuit vt detur. Ineſſe tamen homini baptiſmum etiam extra Eccleſiã baptizato, ſed ad iudicium in eſſe ab eccleſia ſeparato. Et quia manifeſtum eſt vbicunque datum fuerit hoc baptiſma, ſemel eſſe dandum: Ideo etſi ab hæreticis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti fuerit datum, venerabiliter agnoſcẽdum, & ob hoc nullatenus iterandum. Saluator enim dicit: Qui ſemel lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet. *Ioan. 13.*

Eccleſia. Cap. XXXVII.

Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, omnem extra Eccleſiam catholicam baptizatũ participem fieri non poſſe vitæ æternæ, ſi ante finem vitæ huius catholicæ non fuerit redditus atque incorporatus Eccleſiæ. Quia ſi habeam, inquit Apoſtolus, omnem fidem, & nouerim omnia ſacramenta; charitatem autem non habeã, nihil ſum. Nam & in diebus diluuij, neminem legimus extra arcam potuiſſe ſaluari. *1. Cor. 13.* *Gen. 7.*

Damnati. Cap. XXXVIII.

Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, non ſolum omnes paganos, ſed etiã omnes Iudæos, hęreticos, atque ſchiſmaticos, qui extra Eccleſiam catholicam præſentem finiunt vitam, in ignem æternum ituros, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius. *Matth. 25.*

Hæretici. Cap. XXXIX.

Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, quẽlibet hęreticum ſiue ſchiſmaticum, in nomine Patris & Filij, & Spiritus ſancti baptizatũ, ſi Eccleſiæ catholicæ nõ fuerit aggregatus, quantaſcunque eleemoſynas fecerit, etſi pro Chriſti nomine etiam ſanguinem fuderit, nullatenus poſſe ſaluari. Omni enim homini, qui Eccleſiæ catholicæ non tenet vnitatem, neque baptiſmus, neque eleemoſyna, quamlibet copioſa, neque mors pro nomine Chriſti ſuſcepta proficere poterit ad ſalutem, quamdiu in eo hæretica vel ſchiſmatica prauitas perſeuerat, quæ ducit ad mortem.

Chriſtiani male viuentes. Cap. XL.

Firmiſsime tene, & nullatenus dubites, non omnes, qui intra Eccleſiam catholicam baptizantur, accepturos eſſe vitam æternam: ſed eos, qui percepto baptiſmate recte viuunt, ideſt qui abſtinuerũt ſe à vitijs & concupiſcentijs carnis. Regnum enim cælorum ſicut infideles hęretici atque ſchiſmatici non habebunt, ſic catholici criminoſi poſsidere non poterunt.

Sine peccatis neminem viuere. Cap. XLI.

Firmiſsime tene, & nullatenus dubites, etiam iuſtos atque ſanctos homines, exceptis his qui baptizati paruuli ſunt, ſine peccato hic neminem viuere poſſe: ſemperque omni homini eſſe neceſſarium, & peccata ſua vſque in finem vitę pręſentis eleemoſynis diluere, & remiſsionẽ à Deo humiliter ac veraciter poſtulare.

D 3 Cibus,

Cibus, potus, Matrimonium. *Cap. XLII.*

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, omnem creaturam Dei bonam eſſe, & nihil reijciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Et Dei ſeruos, qui à carnibus aut vino abſtinent, non tamquam immunda, quæ à Deo facta ſunt, reſpuere; ſed à fortiori cibo & potu pro ſola caſtigatione corporis abſtinere. Nuptias quoque diuinitus inſtitutas & benedictas. Et melius quidem ſi quiſquam ſine coniugio ſit, vt liberius atque plenius cogitet, quæ ſunt Dei quomodo placeat Deo. Tamen illis, qui continentiam non vouerunt nullum eſſe peccatum, ſi vel mulier nubat, vel vir vxorem ducat. Nec ſolas primas nuptias à Deo inſtitutas, ſed etiam ſecundas & tertias pro eorum, qui ſe continere non poſſunt, infirmitate conceſſas. Eis vero qui ſiue coniugati; ſiue à coniugio liberi continentiam Deo vouerunt, admodum eſſe damnabile, ſi vel illi coniugale opus voluerint appetere, quò ſe non acceſſuros; vel illi repetere, à quo ſe receſſuros: illi libera, illi communi profeſſi ſunt voluntate.

1. Tim. 4.

1. Cor. 7.

Malos miſceri bonis. *Cap. XLIII.*

FIrmiſſime tene, & nullatenus dubites, aream Dei eſſe Eccleſiam catholicam, & intra eam vſque in fine ſæculi frumento mixtas paleas contineri: hoc eſt: bonis malos ſacramentorum communione miſceri: & in omni profeſſione ſiue clericorum, ſiue monachorum, ſiue laicorum bonos eſſe ſimul & malos. Nec pro malis bonos deſerendos, ſed pro bonis malos, inquantum exigit fidei & charitatis ratio, tolerandos. Id eſt, ſi vel in Eccleſia nullius perfidiæ ſemina ſpargunt, vel fratres ad aliquod malum opus mortifera imitatione non ducunt. Nec poſſe aliquem intra Eccleſiam catholicam recte credentem, beneque viuentem alieno vnquam maculari peccato, ſi cuiquam peccanti nec conſenſionem præbeat, nec fauorem. Vtiliterque malos à bonis intra Eccleſiam tolerari, ſi hoc cum eis bene viuendo, & bene monẽdo agatur: Vt & videntes & audientes quæ bona ſunt, mala ſua reſpuant, iudicandos ſe à Deo pro ſuis malis operibus contremiſcant: atque ita præueniente dono gratiæ de ſuis iniquitatibus confundantur, & ad bonam vitam per Dei miſericordiam conuertantur. Bonos vero à malis intra Eccleſiam duntaxat catholicam conſtitutis, non debere niſi operum diſſimilitudine ſeparari: vt cum quibus diuina communicant ſacramenta, non habeant mala opera, quibus illi ſunt criminoſi, communia. In fine vero ſæculi bonos à malis etiam corpore ſeparandos, quando veniet Chriſtus habens ventilabrum in manu ſua, & permundabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili, quãdo per iudiciũ iuſtum ſegregabit iuſtos ab iniuſtis, bonos à malis, rectos à peruerſis: bonos conſtituet à dextris,

Matth. 3.

A malos à ſiniſtris: Et ex eius ore iuſti æternique iudicii ſempiterna atque incommutabili prolata ſententia, iniqui omnes ibunt in combuſtionem æternam: iuſti autem in vitam æternam: iniqui ſemper arſuri cum diabolo, iuſti autem regnaturi cum Chriſto.

Matth. 25.

Perſiſtendum in fide. *Cap. XLIIII.*

HAec interim xl.† Capitula ad regulam veræ fidei firmiſſime pertinentia fideliter crede, fortiter tene, veraciter patienterque defende. Et ſi quem contraria his dogmatizare co-
B gnoueris, tamquam peſtem fuge, & tamquã hęreticum abiice. Ita enim iſta, quę poſuimus, fidei catholicę congruunt, vt ſi quis non ſolum omnibus, ſed etiam ſingulis voluerit contraire, in eo quod ſingulis horum contumaciter repugnat, & his contraria docere non dubitat, hæreticus & Chriſtianæ fidei inimicus, atque ex hoc omnibus catholicis anathematizatus appareat.

† Intellige incipiendo à c. iiij. nõ computatis trib⁹ primis, quæ pmittit Auguſtinus initio eius libri: nam reuera quæ hic referuntur, tantũ ſunt xl.

EX DECRETIS DISTIN. XV.
Beatus Gregorius lib. 1. Regeſti, Epiſtola. 24.

C *De auctoritate quatuor conciliorum, & eorum approbatione per ſanctam Eccleſiam.*

SICVT† ſancti Euangelii quatuor libros, ſic quatuor concilia ſuſcipere & venerari me fateor: Nicænum ſcilicet, in quo peruerſum Arij dogma deſtruitur: Conſtantinopolitanum quoque, in quo Eunomii & Macedonij error conuincitur: Epheſinum etiã primum, in quo Neſtorii impietas iudicatur: Chalcedonenſe vero, in quo Eutychis Dioſcoriq; prauitas reprobatur, tota deuotione com-
D plector, integerrima approbatione cuſtodio: quia in his velut in quadrato lapide ſanctæ fidei ſtructura conſurgit, & cuiuslibet† vitæ atq. actionis norma conſiſtit. Quintum quoq. concilium pariter veneror, in quo epiſtola, quæ Ibę dicitur, erroris plena reprobatur, in quo Theodorus perſonam mediatoris Dei & hominum in duabus ſubſtantiis ſeparans, ad impietatis perfidiam cecidiſſe conuincitur. Et in quo ſcripta quoque Theodoriti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, auſu dementiæ prolata refutantur. Cunctas vero, quas præfata veneranda Concilia perſonas reſpuunt, reſpuo: quas
E venerantur, amplector: quia dum vniuerſali ſunt conſenſu conſtituta, ſe, & non illa deſtruit quiſquis præſumit aut ſoluere, quos religant †, aut ligare † quos ſoluunt-

† Iuxta emẽdationem factam Decreti Romæ editi an. 1582.

† Apud B. Gregoriũ legit: & cuiuſlibet vitæ, atque actionis exiſtat, quiſquis eorum ſoliditatem non tenet, etiã ſi lapis eſſe cernitur, tamen extra ædificium iacet. Quintũ, &c. Et in ſequentibus ſignificantur tria illa capitula, quorũ occaſione nõ nulli quintã ſynodum nõ recipiebant.

† Al. ligant
† Al. religare

EX DE-

EX DECRETIS DISTIN. XV.

Gelaſius in concilio habito Romę cum LXX. epiſcopis.

† Al. Quas ſcripturas.

Quę † concilia ſancta Romana Eccleſia ſuſcipiat.

† Iuxta emendationem ſactam Decreti Romæ editi anno 1582.

A SANCTA [a] Romana † Eccleſia poſt illas veteris teſtamenti & noui ſcripturas, quas regulariter ſuſcipim9, etiam has ſuſcipi non prohibet ſanctam [b] ſynodũ Nicęnã cccxviii. Patrum, mediante Conſtantino Maximo Auguſto, in qua Arius hæreticus condemnatus eſt; B ſanctam [c] ſynodum Conſtantinopolitanam, mediante Theodoſio ſeniore Auguſto, in qua Macedonius hęreticus debitam damnationem excepit: ſanctam [d] ſynodum Epheſinam; in qua Neſtorius damnatus eſt conſenſu beatiſsimi Papæ Cęleſtini, mediante Cyrillo Alexandrinę ſedis Antiſtite, & Arcadio Epiſcopo ab Italia deſtinato: ſanctam ſynodum Chalcedonenſem, mediante Marciano Auguſto, & Anatolio Conſtantinopolitano epiſcopo, in qua Neſtoriana, & Eutychiana hæreſes ſimul cum Dioſcoro, eiuſque complicibus damnatæ ſunt. Sed & ſi qua ſunt concilia, à ſanctis Patribus hactenus in- C ſtituta, poſt † iſtorum quatuor auctoritatem, & cuſtodienda, & recipienda decernimus, & mandamus, Iam [e] nunc ſubijciẽdum eſt de opuſculis ſanctorum Patrum, quæ in Eccleſia Catholica recipiuntur. Opuſcula beati Cypriani Martyris, & Chartaginenſis Epiſcopi. Item opuſcula B. Athanaſii Alexandrini Epiſcopi. Item opuſcula B. Gregorii Nazianzeni Epiſcopi. Item opuſcula B. Baſilii Cappadocię Epiſcopi. Itẽ opuſcula B. Ioannis Cõſtantinopolitani Epiſcopi. Itẽ opuſcula Theophili alexandrini Epiſcopi. Itẽ opuſcula B. Cyrilli Alexandrini epiſcopi. Itẽ opuſcula B. Hilarii Pictauienſis epi- D ſcopi. Itẽ opuſcula. B. Ambroſii Mediolanenſis epiſcopi. Item opuſcula B. Auguſtini Hipponenſis Epiſcopi. Item opuſcula B. Hieronymi presbyteri. Itẽ opuſcula B. Proſperi viri religioſiſsimi. Item epiſtolã B. Leonis Papæ ad Flauianũ Conſtantinopolitanũ Epiſcopũ deſtinatã: cuius textum quiſpiam ſi vſque ad vnũ iota diſputauerit, & non eam in omnibus venerabiliter receperit, anathema ſit. Item opuſcula, atque tractatus omnium Patrum orthodoxorum, qui in nullo à Sanctæ Romanæ Eccleſiæ conſortio deuiauerunt, nec ab eius fideli † prædicatione ſeiuncti ſunt; ſed communionis ip- E ſius gratia Dei, vſque ad vltimum diem vitę ſuę participes fuerunt, legenda decernimus. Item [f] Decretales epiſtolæ, quas beatiſsimi Papæ diuerſis temporibus ab Vrbe Roma pro diuerſorũ Patrum cõſultatione dederunt, venerabiliter ſuſcipiendæ ſunt. Item geſta ſanctorum Martyrum, qui multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confeſsionum triumphis irradiant, Qui ita † eſſe Catholicorum dubitet, & maiora eos in agonibus fuiſſe perpeſſos, nec ſuis

† Al: pæter

† Vide vel prędicatione] origin. & Burchardus.

† Al. iſta.

A viribus, ſed gratia Dei & adiutorio vniuerſa toleraſſe? Sed ideo [g] ſecundum antiquam conſuetudinem ſingulari cautela in Sancta Romana Eccleſia non leguntur: quia & eorũ, qui cõſcripſere, nomina penitus ignorãtur, & ab infidelibus aut idiotis † ſuperflua, aut minus apta, quàm rei ordo fuerit, ſcripta eſſe putantur: ſicut cuiuſdam Quirici, † & Iulitæ, ſicut Georgii, aliorumq; huiuſmodi paſsiones, quę ab hęreticis perhibentur conſcriptę. Propter quod, vt dictum eſt, ne vel leuis ſubſannãdi oriretur occaſio, in Sancta Romana Eccleſia non leguntur. Nos tamen cum prędicta Eccleſia omnes Martyres, & B eorum glorioſos agones, qui Deo magis, quàm hominibus noti ſunt; omni deuotione veneramur. Item vitas Patrum, Pauli, Antonii, Hilarionis, & omnium Eremitarum, quas tamẽ vir beatiſſimus ſcripſit Hieronymus, cum omni honore ſuſcipimus. Item actus B. Silueſtri Apoſtolicę ſedis Pręſulis, licet eius qui conſcripſit, nomen ignoremus, à multis tamen in Vrbe Roma Catholicis legi cognouimus, & pro antiquo vſu, multę hoc imitantur eccleſię. Item ſcripta de inuentione Sanctæ Crucis Dominicæ, & alia ſcripta de inuentione capitis B. Ioannis Baptiſtę nouellę quidem † reuelationes ſunt, & nonnulli C eas catholici legunt: Sed cum hęc ad catholicorum manus peruenerint; Beati Pauli Apoſtoli ſententia pręcedat: Omnia probate, quod bonũ eſt, tenete. Item Rufinus vir religioſus plurimos eccleſiaſtici operis edidit libros: nonnullas etiã ſcripturas interpretatus eſt: ſed quoniam beatus Hieronymus in aliquibus eum de arbitrij libertate notauit, illa ſentimus, quę prędictum beatũ Hieronymum ſentire cognoſcimus: & non ſolũ de Rufino, ſed etiam de vniuerſis, † quos vir ſępius memoratus zelo Dei, & fidei religione † reprehendit. Item Origenis nonnulla opuſcula, quę vir beatiſſimus Hieronymus nõ repudiat, D legenda ſuſcipimus. Reliqua autem omnia cum auctore ſuo dicimus eſſe renuẽda. Item Chronicon † Euſebij Cæſarienſis, atque eiuſdẽ Hiſtorię eccleſiaſticę libros, quamuis in primo narrationis ſuæ libro tepuerit, & poſtea in laudibus, atque excuſatione Origenis ſchiſmatici vnum conſcripſerit librum: propter rerum tamen notitiam ſingularem, quę ad inſtructionẽ pertinẽt vſquequaque non dicimus renuendos. Item Oroſium virum eruditiſſimum collaudamus, quia valde nobis neceſſariam aduerſus Paganorum calumnias ordinauit hiſtoriam, miraq. breuitate contexuit. Item venerabilis viri Sedulij E paſchale opus, quod heroicis deſcripſit verſibus, inſigni laude proferimus †. Item Iuuenci nihilominus laborioſum opus, non ſpernimus, ſed miramur. Ceterum, quę ab hęreticis, ſiue ſchiſmaticis conſcripta, vel prędicata ſunt, nulla tenus recipit Catholica & Apoſtolica Eccleſia Romana.

† Al. dictis.

† Al. Cyrici

† Quedã relationes] originale.

1. *Theſ.* 5.

† Al. diuerſis] orig.

† Al. religioſe.

† Al. Chronica] orig.

† Al. præferimus] orig.

COMMENTARIVS XIX.

A

Gelaſij Papæ 1. decretũ de librorum delectu.

a SAncta Romana Eccleſia.] *Gelaſius Papa eius nominis primus, qui ſedit anno Domini 494. coacto Romę conuentu ſeptuaginta doctiſſimorũ Epiſcoporum, inſigne decretum edidit, quo cauebatur, qui libri Chriſtianam religionem profitentibus legendi eſſent ad fidem & mores idonei, qui vero cauendi: quoniam ſicut ex bonorum librorum lectione mores componuntur, & fides roboratur: ita è diuerſo prauorum lectio fidem aut corrumpit & tollit, aut prauos mores inducit. Legitur id decretum hodie inter decreta Gelaſii primi in 2. vol. conciliorũ, quod omnes decretorũ fabricatores in ſuos* B *centones tranſtulerunt. Burchardus lib. 3. decretorum, c. 220. & ſeq. Iuo Carnotenſis par. 4. c. 64. et ſeq. Pannormia lib. 2. c. 91. Polycarpus lib. 3. tit. 20. Gratianus denique in cap. ſancta Romana. 15. diſt. Eymericus hoc loco eos tantum recenſuit ex eo decreto libros, quos Gelaſius approbauit: quoniam horum lectio ad fidem ſtabiliendam ſpectabat: nam ceteros, quos ille reprobauit, in 2. par. q. 23. refert.*

b ¶ Sanctam ſynodum Nicænam.] *De Nicęna ſynodo pauca quędam dixi ſupra commentario 5. verſi. Nicanę fidei. Item de Chalcedonenſi, commẽtario 6. verſ. qui Chalcedone conuenerunt. nunc de* C *ceteris breuiſſime etiam dicam, vt horum quatuor conciliorum tam celebratorum notitia aliqua habeatur.*

Synodus Cõſtantinopolitana quando habita, & quid in ea geſtum.

c ¶ Sanctam ſynodum Cõſtantinopolitanam, &c. in qua Macedonius hæreticus debitã damnationem excepit.] *Fuit Macedonius Epiſcopus Conſtantinopolitanus circa tempora Liberij Papæ ad annos Domini 351. Hic nefandam hęreſim profitebatur, aſſerens Spiritum ſanctum Patre, et Filio eſſe minorem, nec eiuſdem cum Patre ſubſtantiæ, ſed puram creaturam. Ab hoc ſectatores eius Macedoniani vocati ſunt, qui ab Auguſtino Semiariani dicuntur in libro de hęreſibus, cap. 52.* D *& ab Epiphanio hereſi 74. Pneumathomachi, de quibus dixi latius par. 2. ſuper q. 37. Aduerſus hunc Macedonium Conſtantinopolitanum conciliũ primum habitum eſt à centum quinquaginta Epiſcopis ſub Theodoſio maiore Siagrio & Eucherio conſulibus, æra 419. & Damaſo Papa I. Subſcripſerunt autem huic concilio, in quo Macedonius cum ſuis dogmatibus damnatus eſt iidem illi C L. epiſcopi, & quoniam in Spiritum ſanctum inuehebatur Macedonius, ideo in Symbolo, quod in can. 7. dicti concilij recitatur, patentius explicatũ eſt, quid de eo eſſet credendum:* Credimus, *inquit*, in Spiritum ſanctum Dominum & viuificatorẽ,* E *ex Patre procedentem, cum Patre & Filio adorandum, & conglorificandum, qui locutus eſt per Prophetas. *Eodem etiam concilio fuerunt damnati multi alij heretici Eunomiani, Ariani, Sabelliani, Photiniani, et Apollinariſtæ, vt conſtat ex primo capite eiuſdem concilii.*

Synodus Epheſina, & quid in ea factum.

d ¶ Sanctam ſynodum Epheſinam, in qua Neſtorius damnatus eſt conſenſu beatiſsimi Papæ Cæleſtini.] *Neſtorius Epiſcopus Conſtantinopolitanus Chriſtum purum hominem ex Maria natũ* A *aſſeruit, ideoque magnum in vrbe Conſtantinopolitana tumultum excitauit, ad quem ſedandum & componendum, vt ſcribit Nicephorus lib. 14. hiſtoria eccleſiaſt. c. 32. vniuerſali ſynodo opus fuit. congregata eſt ergo ſynodus hæc Epheſina apud Epheſum, vnde & nomẽ accepit. Ea fuit ciuitas Ioniæ longe celeberrima in Aſia minori. acta fuit, ſi Fauſtino credimus, anno Domini 430. in fine Pontificatus Cęleſtini Papę primi: nec curo alios aliter ſcribere, quoniam certiora ſequor: conuenere in hanc ſynodum ducenti Epiſcopi: tametſi alii maiorem, alii minorem numerum ſtatuant, vt refert Couarruuias lib. 4. varia. reſolut. cap. 15. Hic omnium* B *conſenſu damnatus eſt Neſtorius, & hæreſis Neſtoriana profligata.*

e ¶ Iam nunc ſubijciendum eſt de opuſculis ſanctorum Patrum.] *Longum eſſet hic cuncta perſequi, quæ ad cognitionem ſingulorum auctorũ hic traduntur, nec noſtri eſt inſtituti. Ea quæ ad hũc locum ſpectant, tradit Couarruuias lib. 4. varia. reſolut c. 16. Nos ne actum agere videamur, libenter lectorem ad eum remittimus: licet enim in quibuſdam dubia tradat & incerta, in ceteris non pœnitebit collocatæ in eo operę.*

De auctoritate Epiſtolarum decretalium.

f ¶ Item decretales Epiſtolæ, quas beatiſsimi Papæ.] *Hic locus indicat Epiſtolas Pontificum de-* C *cretales magnę eſſe auctoritatis, cum venerabiliter iubeat ſuſcipiendas Gelaſius. Ceterum cum de earum auctoritate diſſeritur, duo extrema fugienda ſunt, vnum eſt Gratiani in c. in canonicis. 19. diſtin. vbi Epiſtolas Pontificum decretales inter canonicas ſcripturas poſuit, dum ait in ſummario eius capitis, decretales Epiſtolas inter canonicas ſcripturas connumerari. ſed hoc vere refutauit Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. 2. aduerſus hæreſes, & ſubtiliter Melchior Canus lib. 5. cap. 5. de locis Theologicis, vbi emendandum hunc locũ admonent ex Auguſtino lib. 2. c. 8. de doctrina Chriſtiana, veram lectionem reſtituentes, ex quo deceptus fuerat* D *Gratianus. nam Auguſtini vera lectio ita habet:* In canonicis autem ſcripturis Eccleſiarum catholicarum quamplurium auctoritatem ſequatur: inter quas ſane illæ ſunt, quæ Apoſtolicas ſedes habere, & epiſtolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in ſcripturis canonicis, vt eas, quę ab omnibus accipiuntur Eccleſijs, præponat eis, quas quædam non accipiunt. In eis vero quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures, grauioreſque accipiunt, eis, quas pauciores, minoriſque auctoritatis Eccleſiæ tenent. Si autem alias inuenerit à pluribus, alias à grauioribus haberi (quamquam hoc inuenire non poſsit) æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto. E *hactenus Auguſtinus. Quæ quidem ſententia non ad Decretales Romanorum Pontificum, ſed ad canonicas & ſacras ſcripturas eſt referenda. Eſt autem ſenſus huiuſmodi: In iudicio librorum canonicorum, primum videndum eſt quid Eccleſiæ Catholicæ ſentiant, inter quas Catholicas Eccleſias illarum teſtimoniũ eſt præferendum, quæ vel fuere ſedes Apoſtolorũ, vt Hieroſolymitana, Antiochena, & ſimiles; vel ab Apoſtolis aliquam epiſtolam acceperunt, vt Corinthia,*

this. Galatis, & ſimiles. quare Auguſtinus non loquebatur de epiſtolis Pontificum decretalibus, vt falſo exiſtimauit Gratianus. Sed hunc locum, vt monui, alii ante nos animaduerterunt.

Alterum extremum eſt Ioannis Vicleff. & Lutheri, quorum ille dixit, decretales epiſtolas apocryphas eſſe, & ſeducere à fide Chriſti, vt refert Turrecremata in ſum. de Eccle. lib. 4. par. 2. c. 38. quem etiam errorem ſequebantur Valdenſes, vt tradit Eymericus 3. par. tit. de ſignis, per quę Valdenſes hæretici cognoſcuntur. et 2. par. q. 14. verſi. ſextus error. Lutherus autem apud Roffenſem art. 30. impias & Chriſto aduerſarias eas appellat. earum tamē auctoritatem efficaciſſime defendit Turrecremata in ſum de Eccl. lib. 2. cap. 108.

Denique illud eſt obſeruandum, quod Gratianus admonuit initio 20. diſtinctionis, videlicet, epiſtolas Pontificum decretales canonibus conciliorū pari iure eſſe exęquādas, quam ſententiā velut manifeſtum Gratiani errorem acerbe reprehēdit Alfonſus Caſtrus lib. 1. aduerſus hęreſes. c. 2. negat enim (quod et probare conatur) epiſtolas decretales, tametſi ab omnibus recipi debeant, conciliorum canonibus exæquandas. Sed verior ſententia eſt, quam optime tuetūr Couarruuias lib. 4. varia. reſolut. c. 16. videlicet, has epiſtolas ſummam habere auctoritatem: nam ſi de litibus et cauſis dirimendis agatur; tunc certum eſt non eſſe minorem Papa, quàm conciliorum poteſtatem gloſſa in c. ad Apoſtolica. de re iud. lib. 6. Innocentius & Imola in c. graue. de prębendis. late Iacobatius tractatu de concilio lib. 5. art. 8. ex quibus colliges in litibus et controuerſiis dirimendis concilium non habere aliā poteſtatem, quàm quæ ſibi à ſummo Pontifice tradita eſt. Iam in cauſis fidei epiſtola Pontificis decretalis maturo edita conſilio, & in ea intendens Pontifex determinare de fide, perinde obligat ac cōciliorum generalium canones: Pontificis enim iudicium in cauſis fidei et morum certiſsimum eſſe, exploratiſsimum eſt apud Catholicos, cum neq; concilia generalia abſq; Pontificis Romani auctoritate quicquam in cauſis fidei & morum validum & firmū definire poſsint, ſed omnino egent Papę confirmatione, vt præter ceteros grauiter & vere oſtendit Blaſius Nauarrus Theologus inſignis, quo præceptore gloriamur, lib. 3. c. 19. de auctoritate Romanæ Eccleſia, & ſacro eius principatu.

g ¶ Sed ideo ſecundum antiquam conſuetudinem ſingulari cautela in ſancta Romana Eccleſia non leguntur, quia & eorum qui ſcripſere nomina penitus ignorantur.] *Hinc obſeruabis eos libros, cuius auctores ignorantur, maxime de rebus ad religionem ſpectantibus differentes, non facile in Eccleſia Dei legendos: nam & Gelaſius hic iam eo tempore tales libros veluti parum auctoritatis habentes legi noluit in Eccleſia: nunc autem maiori prohibitione opus fuit. Cum enim multi noſtri ſęculi hęretici libros ederent falſis dogmatibus reſperſos, omiſſo nomine auctoris, ne protinus mali eſſe deprehenderētur, concilium Tridentinū ſeſſio. 4. in decreto de editione librorum, valde ſalubriter cauit, ne vllus liber omnino de rebus ſacris tractans abſq. nomine auctoris deinceps imprimatur. Et quamuis concilium de ſolis libris ſacra tractantibus loquatur, ad ceteros etiam, qui ſacra non tractant, optime trahitur: & propterea de illis nominatim egit concilium, quoniam maius ibi erat periculum; nam & in reliquis idem etiam incommodum inueniri poteſt, & propterea idem ſtatuendū. l. illud. ff. ad l. Aquiliam. atq. ita nunc conſuetudo Romę obſeruat: nam ſacri Palatii Magiſter nullū librum aut vendi, aut imprimi permittit abſque nomine auctoris; cuius morem in hoc cetera prouincię deberent imitari, vt fideli populo plenius cautū eſſet: de qua re plene cauet edictum Inquiſitorum generalium reipub. Chriſtianę, quod incipit,* Animaduertētes. *impreſſum in Bullario literarum Apoſtolicarum pro officio ſanctiſſimæ Inquiſitionis.*

Libri ſine nomine auctorum non permittuntur.

h ¶ Cetera, quæ ab hæreticis, ſiue ſchiſmaticis conſcripta, vel prędicata ſunt, nullatenus recipit Apoſtolica Romana Eccleſia.] *Hęc non modo non recipit, verum etiam prohibet, delet, & cōburit, ne falſa horum dogmata (ut ſcripſit Iuſtinianus in nouella 42. de depoſitione Antimi) ad alia perueniāt ſęcula. de quo diſſerui latiſſime infra par. 2. in principio ſuper cap. Fraternitatis, de hęret. nec modo hęreticorum, ſed etiam profanorum librorum lectio ab Apoſtolis iam initio naſcentis Eccleſiæ interdicta uideri poteſt ex his, quæ ſcribit beatus Clemēs Papa lib. 1. c. 7. conſtitutionū Apoſtolicarum: quem locum quia inſignis eſt in hac cauſa, in lectoris gratiam adſcribendum curaui. habet autem ita:* Abſtine te ab omnibus Gentilium libris. Quid enim tibi cum externis libris, vel legibus, vel falſis prophetis? quæ quidem leues à fide abducunt. Nam quid tibi deeſt in lege Dei, vt ad illas gentium fabulas confugias? nam ſi hiſtorica percurrere cupis, habes Reges: ſi ſophiſtica & poetica, habes Prophetas & Iob, & Prouerbiorum auctorem, in quibus omnis poeticæ ac ſapientię accuratam rationem inuenies: quoniam Domini Dei, qui ſolus eſt ſapiens, voces ſunt. Quòd ſi cantilenas cupis, habes Pſalmos: ſi rerum origines noſſe deſideras, habes Geneſim: ſi leges & præcepta, glorioſam Dei legem. Ab omnibus igitur externis & diabolicis libris vehementer te contine. *hactenus ibi. Eodem pertinent c. ſacerdotes. & c. legant 37. diſt. et plane quot incommoda ex profanorum librorum lectione oriantur in ſingulis fere diſciplinis, latiſſime diſſerui libro ſexto de pœnis hæreticorum. traditq; copioſe Alfonſus Caſtrus lib. 3. c. 8. de iuſta hęreticorum punitione, & Gabriel Putherbeus Teutonicus in libris de expungendis & tollendis malis libris.*

Profanorum librorum lectio olim interdicta.

IN QVAE-

IN QVAESTIONES DVODECIM DE pertinentibus ad fidem obſeruatio.

HACTENVS Eymericus ex variis Conciliorum, ſummorũ Pontificum Romanorum, & ſanctorum Patrum locis multa fidei dogmata collegit, quę ad inſtitutum huius primę partis ſpectabant, in quibus de ſuo nihil apponens, ſola recitatione contentus fuit. nunc duodecim queſtionibus complectitur multa, quæ ad fidem ipſam, & fidei obligationem pertinent, ex quorum ignoratione fideles in ſingulares errores facile incidere poſsint: inſinuans etiam multa, quę iam proximius ad negotium Inquiſitorum ſpectant. In his nos omiſsis multis, quæ Theologorum propria ſunt, ea tantum adnotabimus, quæ inſigniora ſunt, quęque magis ad ſuſceptum inſtitutum attinent.

QVESTIONES DVODECIM de pertinentibus ad fidem,

Inquiſitionis officio congruentes.

QVAESTIO I.

De Fidei definitione.

SVMMARIVM.

1 *Fides inchoatio eſt & primum principium.*
2 *Fides habet certam ac firmam adhaſionem.*
3 *Fides eſt de non apparentibus, & indemonſtrabilibus.*
4 *Qua rõne fides ab aliis habitibus diſtinguatur.*
5 *Varię fidei explicationes allatæ à Sanctis.*
6 *Clara & abſoluta fidei definitio.*

Vide theologos. lib. 3. sēt. diſt. 23. Canoniſtas c. Firmiter. de sũ. Trinit.

PRIMA quæſtio eſt. Fides quid eſt?

Ad hanc reſpondemus iuxta mẽtem S. Thomæ 2.2. queſt. 4. arti. 1. quòd Apoſtolus ad Hæbręos 11. declarat fides qd eſt, cũ dicit: Fides eſt ſubſtãtia ſperandarum rerum, argumentũ non apparentiũ.

1 Dicitur fides ſubſtantia, hoc eſt, inchoatio prima. Nã ſubſtantia ſolet dici prima inchoatio cuiuslibet rei; & maxime quãdo tota res ſequẽs cõtinetur in primo principio in virtute; per quẽ modum prima principia in demonſtratione ſunt ſubſtantia ſcientiæ. Et ſic dicitur fides, ſubſtãtia, hoc eſt inchoatiõ prima. Dicitur, ſperandarum rerum, hoc eſt, rerum futurarum deſideratarũ. Nã prima inchoatio & principium rerũ ſperandarũ, in nobis eſt per fidei aſſenſum, quæ virtute continet omnes res ſperandas: in hoc enim ſperamus beatificari, quòd aperta viſione in veritate videbimus ea, quibus per fidem nũc adheremus.

2 Dicitur argumentum, hoc eſt inductiuum ad alicui firmiter adhærendum. Nam per argumentum intellectus inducitur ad alicui vero adhærendum: vnde ipſa firma adhæſio intellectus ad fidei veritatem, hic dicitur argumentũ.

3 Dicitur autem, non apparentium, hoc eſt, inuiſorum & indemonſtrabilium. Nam articuli † fidei ſunt inuiſi & indemonſtrabiles: quia nec videmus ad ſenſum, nec intelligere, nec inueſtigare valemus per demonſtrationem cogentem mẽtem, & neceſſarium argumentum: ſed tantum per diuinum dictum mentis oculis intuemur. Ex quibus relinquitur, quòd Apoſtolus bene dicit cum ait, quòd fides eſt ſubſtantia ſperandarũ rerum, argumentum non apparentium.

† S. Tho. 2. 2. q. 1. art. 4. & 5.

4 Et ſic bene dixit; quòd per prædicta ab aliis, quæ ad intellectum pertinent, fidem diſtinguit. Nam per hoc, quòd fides dicitur, ſubſtantia, diſtinguitur à ſpe & charitate, quarum nulla eſt inchoatio: quia fides eſt virtutum fundamentũ primum, & ſubſtantia; & non ſpes, nec virtus alia. Per hoc quod dicitur, ſperandarum rerum, diſtinguitur virtus fidei, à fide cõmuniter ſumpta; quæ ad beatitudinem ſperandam non ordinatur. Per hoc quod dicitur, argumentum, diſtinguitur fides ab opinione, ſuſpicione, & dubitatione, per quas nõ eſt ad aliquid firma adhæſio intellectus. Per hoc quod dicitur, nõ apparentium, diſtinguitur fides à ſciẽtia & intellectu, per quę aliquid fit apparens. Ex quibus omnibus apparet, quòd Apoſtoli prædicta fidei declaratio eſt proprie definitio.

5 Omnes autem aliæ definitiones à Sanctis datæ, potius ſunt prędictæ Apoſtoli explicationes, quàm definitiones. Quod enim dicit Auguſtinus: † Fides eſt virtus, qua creduntur quæ non videntur: & quod dicit Damaſcenus, † quòd fides eſt non inquiſitus conſenſus: & quod alij dicunt, quòd eſt certitudo quędam animi de abſentibus ſupra opinionem & infra ſcientiam; idẽ eſt quod dicit Apoſtolus, argumentum non apparentium. Quod vero Dionyſius dicit 7. cap. de diuinis nominibus, quòd fides eſt manẽs credentium fundamentum, collocans eos in veritate, & in ipſis veritatem oſtendens: idem eſt ei quod dicitur, ſubſtantia ſperandarum rerum.

† Tract. 40. in Ioã. à medio. & lib 2. quæſt. Euãg. q. 19.
† Lib. 4. c. 11.

6 Ex quibus omnibus poteſt conflari clare fidei definitio, quæ ſit talis, quòd Fides eſt mentis habitus ſiue virtus, qua inchoatur vita æterna in nobis, faciens intellectũ nõ apparẽtibus aſſentire.

QVAESTIO II.

De Articulis fidei, & eorum diſtinctione.

SVMMARIVM.

1 *Duo ſperamus in cælo videre, & qua.*
2 *Credibilium prima diſtinctio.*
3 *Tria de Deo nobis proponuntur credenda.*
4 *Articuli ad diuinitatem ſpectantes.*
5 *Septem articuli de Chriſti humanitate.*
6 *Altera articulorum partitio.*

† De hac materia vide beatum Thomã opuſculo 13. ſuper c. Firmiter. quod ſupra eſt impreſſum. adde Hoſtienſem in ſumma tit. de fide catholica §. quot & qui articuli.

SECVNDA† quæſtio eſt. Fidei articuli quot ſunt, & quomodo, & qualiter diſtincti ſunt?

Ad hanc reſpondemus iuxta mẽtem S. Thomæ ſecũda ſec. q. 1. art. 8. quòd quia fides eſt ſperandarum rerum, argumentum nõ apparentium, vt dicit Apoſtolus ad Heb. 11. illa per ſe pertinent ad fidem, de quibus ſperamus habere in vita æterna claram & perfectam viſionem.

1 Duo autem ſperamus in æterna patria reuelata facie videre, ſcilicet eſſentiam diuinitatis, cuius viſio nos beatos facit: & myſterium humanitatis Chriſti, per quem etiam ad gloriam filiorum Dei acceſſum † habemus, vt dicitur ad Roma. 5. Vnde dicitur Ioan. 17. Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.

† Al. aſcenſum.

2 Et ideo prima diſtinctio credibilium eſt, quòd quædam pertinent ad maieſtatem deitatis †: quædam vero pertinent ad myſterium humanitatis Chriſti, quod eſt pietatis ſacramentũ, vt dicitur 1. ad Timoth. 4.

† Al. diuinitatis.

3 Circa maieſtatem autẽ diuinitatis, tria nobis credenda proponuntur, Primo quidẽ vnitas diuinitatis: & ad hoc pertinet primus articulus. Et quia nomen diuinitatis importat omnipotentiam, omnem ſcientiam, ac prouidentiam: ideo credere de Deo ea, quæ pertinent ad eius omnipotentiam, ſcientiam, & prouidentiam ſub primo iſto fidei articulo concluditur.

4 Secundo trinitas perſonarum: & de hoc ſunt tres articuli ſecundum tres perſonas. Tertio vero proponuntur nobis opera diuinitatis propria; quorum Primum pertinet ad eſſe naturæ: & ſic proponitur nobis articulus creationis. Secundum vero pertinet ad eſſe gratiæ: & ſic proponuntur nobis ſub vno articulo omnia pertinentia ad ſanctificationem humanam. Et quia ſacramenta pręſertim Euchariſtiæ, Pænitentiæ, & Baptiſmi ſunt inſtituta à Chriſto ad ſanctificandam humanam mentem: ideo credere de Eccleſiæ ſacramẽtis prout credit ſancta Romana Eccleſia, ſub iſto fidei articulo continetur. Tertium vero pertinet ad eſſe gloriæ: & ſic ponitur alius articulus de reſurrectione carnis, & de vita æterna: & ita ſunt ſeptem articuli ad diuinitatem pertinentes.

5 Similiter etiam circa humanitatem Chriſti, ponuntur ſeptem articuli: quorum Primus eſt

A de incarnatione, ſiue de conceptione Chriſti. Secundus de natiuitate eius ex virgine. Tertius de paſſione eius, & morte, & ſepultura. Quartus de deſcenſu ad inferos. Quintus de reſurrectione. Sextus de aſcenſione. Septimus de aduentu ad iudicium: & ſic ſunt in vniuerſo xiiij.

6 Quidam tamen diſtinguũt duodecim articulos fidei: ſex pertinentes ad diuinitatem, & ſex ad humanitatem. Tres enim articulos trium perſonarum comprehendunt ſub vno: quia eadem eſt cognitio omnium perſonarum. Articulum vero de opere glorificationis diſtinguunt in duobus, ſcilicet in reſurrectionem carnis, &

B gloriam animæ. Similiter articulum conceptionis, & natiuitatis coniungunt in vnum.

QVÆSTIO III.

De Fide explicite habenda.

SVMMARIVM.

1 *Obiectum fidei per ſe quid ſit.*
2 *Quæ ſecundo loco ad fidem pertineant.*
3 *Articuli fidei explicite credendi.*
4 *Credibilia ſecundi ordinis quando explicite credere oporteat.*

C TERTIA quęſtio eſt, Vtrũ [a] ad explicite credendum articulos fidei quilibet teneatur?

Ad hãc reſpõdemus iuxta mentem S. Thomæ 2. 2. q. 2. arti. 5.

1 Quòd fidei obiectũ per ſe eſt illud, per quod homo beatus efficitur, vt ſupra dictum eſt.

2 Per accidens autem, vel ſecundario ſe habẽt ad obiectum fidei omnia illa, quæ in ſcriptura Dei diuinitus tradita continentur: ſicut quòd Abraham habuit duos filios, quòd Dauid fuit filius Iſai, & alia huiuſmodi.

D 3 Quantum [b] ad prima igitur credibilia, quæ ſunt articuli fidei, tenetur homo explicite credere, ſicut & tenetur habere fidem.

4 Quantum autem ad alia credibilia non tenetur homo explicite credere, ſed ſolum implicite, vel in pręparatione animi: inquantum paratus eſt credere quicquid in diuina ſcriptura continetur. Sed tunc ſolum huiuſmodi tenetur explicite credere, quando hoc ei conſtiterit in doctrina fidei contineri.

COMMENT. XX.

E [a] VTrum ad explicite credendum articulos fidei quilibet teneatur.] *Explicite credere hoc loco accipere debemus, id eſt, aperte, clare, ſingulariter, et non in confuſo credere; ſiue diſtincte & ſpecialiter, vt ait Archidiaconus in c. canones. 15. diſt. nam, explicare, vnde explicite ductum eſt, proprie eſt extendere; & quæ extenduntur, perfectius videntur. Senſus ergo quæſtionis hic eſt: An quilibet fidelis obligetur clare & aperte ſcire fidei articulos, ita vt ſciat hunc eſſe articulum fidei, quotiens de ea re fuerit interrogatus. & in ſumma* Quid ſit explicite credere.

conclu-

concludit hic Eymericus ex ſancto Thoma, quemlibet obligari ad credendum explicite fidei articulos. reliqua vero, quę in ſacris litteris continētur, explicite credere non eſt ad ſalutem neceſſarium. quę quomodo ſint accipienda, in ſequentibus declarat manifeſtius. Iam de materia huius quæſtionis copioſe diſſerunt theologi cum Magiſtro, lib. 3. ſen. diſt. 25. & iterum Eymericus infra in hac eadem parte, quęſt. 12.

b ¶ Quantum ad prima igitur credibilia, quæ ſunt articuli fidei, tenetur homo explicite credere. *Hæc autem prima credibilia in Symbolo cōtinentur: propterea enim Symbolum diuinitus cōditū fuit, vt paulo antea dicebamus, vt fideles ſumma religionis capita, quę neceſſario credere debent, in promptu haberent breui ſermone comprehenſa.*

An ſit neceſſarium memoriter tenere fidei articulos.

Occurrit tamen hic pulchra difficultas, quam ſępe vidimus à religioſis Epiſcopis inquiri: An ſit neceſſarium, quòd memoriter quilibet fidelis poſtquam ad annos diſcretionis peruenerit, articulos fidei tenere debeat. Et quamuis multa in hac quæſtione dici poſſint, nos Conciliorum & ſanctorum Patrū doctrinę nitentes, certiora & ſecuriora trademus. Ac primum quidem abſque controuerſia videtur dicendum, hos memoriter eſſe retinendos; nā qui legem non recordatur, facile peccat in legem: in his autem peccare, eſt à recto veritatis tramite deficere: quare vt beatitudinem conſequamur, memoria hęc fidei fundamenta retinere debemus. Multa ſunt alia rationes, quibus idem perſuadeatur efficaciter; ſed nos iam probata teſtimonia proferamus. In concilio Foroiulienſi ſub Carolo & Pipino, poſtquam ſinguli fidei articuli recitati ſunt, ita legitur: Hanc igitur catholicę fidei ſinceriſſimā puritatem volumus omnes Dei ſacerdotes, omneſque gradus Eccleſiæ ſummo cum ſtudio, & abſque vllo vitio, ita vt ne vnus quidem apex intermittatur, vel augeatur, diſtinctè & ſenſatim diſcendo memoria retinere. *& paulo poſt.* Symbolum vero & orationem Dominicam omnis Chriſtianus memoriter ſciat, omnis ętas omnis ſexus, omniſque conditio, maſculi, feminæ, iuuenes, ſenes, ſerui, liberi, pueri, coniugati, innuptęque puellæ: quia ſine hac benedictione nullus poterit in cęlorum regno percipere portionem. *hactenus ibi. Item in concilio Moguntiaco Caroli Magni tempore celebrato. c. 45. ita ſcriptū extat:* Symbolum, quod eſt ſignaculum fidei, & orationē Dominicam diſcere ſemper admoneāt ſacerdotes populum Chriſtianum. Volumuſque vt diſciplinam condignam habeant qui hæc diſcere negligunt, ſiue in ieiunio, ſiue in alia caſtigatione emendentur, propterea dignum eſt, vt filios ſuos donent ad ſcholam, ſiue ad monaſteria, ſiue foras presbyteris, vt fidem catholicam rectè diſcant, & orationem Dominicam, vt domi alios edocere valeant. Et qui aliter non potuerit, vel in ſua lingua hęc diſcat. *hæc ibi, & in ſynodo Rhemenſi ſub Carolo Magno anno Domini 813. celebrata. c. 2. ita ſcriptum legitur:* Vt orationem, quam Dominus noſter Ieſus Chriſtus diſcipulos ſuos orare docuit, verbis diſcerent, & ſenſu bene intelligerent: quia il-

A lam ignorare nulli Chriſtiano licet. *Burchardus lib. 2. decret. cap. 62. & 63. duo de re hac refert decreta omnino videnda, quę gratia breuitatis omitto, eadem recenſet Iuo par. 6. cap. 158. & 159. & Iſidorus lib. 2. de officiis. c. 11. refertque Iuo par. 1 de baptiſ. c. 88. ait:* Competentibus ſalutare Symbolum traditur quaſi commonitorium fidei, & ſanctę confeſsionis indicium, quo inſtructi agnoſcant, quales iam ad gratiam Chriſti exhibere ſe debeant. *et beatus Auguſtinus lib. 1. de Symbolo ad catechumenos, cap. 1.* Accipite filij regulam fidei, quod Symbolum dicitur, & cum acceperitis, in corde ſcribite, & quotidie di-
B cite apud vos, antequam dormiatis, antequam procedatis, veſtro Symbolo vos munite. Symbolum nemo ſcribit vt legi poſſit, ſed ad recenſendū, ne forte deleat obliuio quod tradidit diligentia, ſit vobis codex veſtra memoria: qđ audituri eſtis, hoc credituri, & quod credideritis, hoc etiam lingua reddituri. *hæc ille, & refert Iuo par. 1. cap. 89. In eandem ſententiam multa eiuſmodi adduci potuiſſent, de quibus latius alii.*

Ex his apparet in quanto periculo verſentur, qui articulos fidei memoriter neſciunt: pauca ſunt & facilia hæc præcepta, nemo dicat ſe non præſtare memoria. non hæc ſcribimus, vt cuiquam terro-
C *rem incutiamus. ſed vt torporem excutiamus ab illis, qui contrarium ſentire videntur, cum eos actualiter non ediſcant. Epiſcopis, hæc cura incumbit, vt ſinguli fideles hæc noſcant, caueāt ne propterea Dominus in illa die animas ſubditorum de manu illorum requirat, neque hoc dicimus, vt quemquam reprehendamus, quod vitium à nobis procul abeſt. ſed vt Dei gloriam quæramus, ad quam omnes viri chriſtiani actiones dirigi debent.*

Atque ex his, quæ hac quæſtione tradit Eymericus, fiet manifeſtum, vere eſſe errorem quem attulit idem Eymericus parte 2. q. 10. verſi. octaua hęreſis, cum videto.

D

QVAESTIO IIII.

De notitia Articulorum fidei fidelibus neceſſaria cum minoribus, tum maioribus.

SVMMARIVM.

1 *Explicatio credendorum per diuinam fit reuelationem.*
2 *Superiorum eſt inferiores docere.*
3 *Prælati & maiores plura ſcire tenentur, quam alij.*
4 *Laicis & rudioribus quænam ſcire ſufficiat.*
5 *Simpliciores quando de ſubtilitatibus fidei interrogandi.*
E
6 *Errantes per ſimplicitatem quando excuſentur.*

QVARTA [a] quęſtio eſt, Vtrum ad habendam fidem explicitam de articulis fidei omnes æqualiter teneantur?

1 Ad hanc autem reſpondemus iuxta mentem S. Thomæ ſecunda ſec. q. 2 art. 6. quod explicatio credendorum ſit per reuelationem

tionem diuinam: credibilia enim naturalem rationem excedunt. Reuelatio autem diuina ordine quodam ad inferiores peruenit per ſuperiores, ſicut ad homines per Angelos, & ad inferiores Angelos per ſuperiores: vt patet per Dionyſium in cæleſti hierar.† Et ideo pari ratione explicatio fidei oportet, quòd perueniat ad inferiores homines per maiores.

†Cap.4.& 7.

2 Et ideo ſicut ſuperiores Angeli, qui inferiores illuminant, habent pleniorem notitiam de rebus diuinis, quàm inferiores, vt dicit Dionyſius. 12. cap. cęleſt. hierar. ita etiam ſuperiores homines, ad quos pertinet alios erudire, tenentur habere pleniorem notitiam de credendis, & magis explicite credere.

3 Vnde [b] Prælati & Curati tenentur habere fidẽ & notitiam explicitam de omnibus articulis fidei. Quare explicatio credendorum non æqualiter, quantum ad omnes, eſt de neceſsitate ſalutis: quia plura tenentur explicite credere maiores, qui habent officiũ alios inſtruendi, quàm alij.

4 Sufficit enim laicis ſimplicibus habere notitiam explicitam articulorum, de quibus Eccleſia feſtiuat.

5 Simplices enim non ſunt examinandi de ſubtilitatibus fidei, niſi quando habetur ſuſpicio, quòd ſint ab hæreticis deprauati: quia in his, quæ ad ſubtilitatem fidei pertinent, ſolent fidem ſimplicium deprauare. Sed cum inueniuntur non pertinaciter peruerſę doctrinæ adhærere, ſi in [c] talibus ex ſimplicitate deficiant, non eis imputatur.

6 Si [d] autem aliqui maiorum deficiant, non præiudicat fidei ſimplicium, qui eos rectam fidem habere credunt, niſi pertinaciter eorum erroribus in particulari adhæreant, contra vniuerſalis Eccleſiæ fidem, quæ non poteſt deficere Domino dicente Luc. 22. Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua.

COMMENTARIVS XXI.

a *DVa ſunt potiſſime aſſertiones.*

Prima eſt, Prælatos & ceteros, quibus incumbit alios in religione inſtruere, plura explicite ſcire oportere, quàm eos, qui hoc munere carent.

Altera eſt, Simplicibus & popularibus ſatis eſſe vt explicite ſciant fidei articulos. hęc autem ſuperiori quæſtione & commentario eſt declarata.

b ¶ Vnde Prælati & Curati tenentur habere fidem & notitiam explicitam.] *Hęc eſt prima concluſio, quam optime probant ſimilitudines ab Eymerico hic allata. Quòd vero de prelatis & curatis dicitur, idẽ locum habet in Inquiſitoribus hęreticę prauitatis. qui errores reorum refellere debẽt: ideoque oportet eos in catholicis dogmatibus eruditos eſſe, cum eis monentibus in hoc tribunali ſit obtemperandum, vt dicam ſuper quęſt. 12. huius primę partis. quod etiam poſtulat Inquiſitorum qualitas, de qua Eymericus 3. par q. 1 Quantum vero ad materiam huius quęſtionis attinet, eam tractant theologi lib. 3. ſent. diſt. 25. Innocentius in cap. firmiter. de ſum. trinit. & fide catho. Zanchinus tract. de hęret. cap. 2. & ibidem Camillus Campegius. Simancas de catholicis inſtitution. tit. 28. de fide catholica & alij, quos breuitatis cauſa omitto.*

Inquiſitores explicatam fidei notitiã habere debent.

A

c ¶ Si in talibus ex ſimplicitate deficiant, non eis imputatur.] *Hic videtur ſentire Eymericus, rudes homines in fide errantes ob ignorantiam excuſari: vnde inferebat Caietanus apud ſanctum Thomam 2. 2. q. 2. art. 6. nec incidere in hęreticorum culpam, aut pœnas: quod eſt verum illis obſeruatis, quæ trado ſuper quæſt. 7. huius partis; vbi de hoc ago copioſe.*

d ¶ Si autem aliqui maiorum deficiant, non præiudicat fidei ſimplicium, qui eos rectam fidem habere credunt.] *Verba ſunt ſancti Thomę*

B

2. 2. q. 2. art. 6. ad tertium argumentum: quorum verborum ea videtur ratio, & quidem notatu digniſſima, quam in principio reſponſionis eiuſdem argumenti expreſſerat idem Thomas his verbis: quia minores non habẽt fidem implicitã in fide maiorum, niſi quatenus maiores adhęrent doctrinæ diuinę.

An inferiores in fide errantes excuſẽtur quia à maioribus ſint decepti.

Omiſſis vero hoc loco multis & pene inextricabilibus difficultatibus, quę horum occaſione verborum diſceptari potuiſſent, in præſenti difficultate ita mihi videtur dicendum: tamdiu idiota à viro docto deceptus in fide excuſabitur in humano iudicio,

C

quamdiu non fuerit legitime admonitus per Epiſcopum, vel Inquiſitorem, aut alium, cui legitime admonendi ius competit. ſed hoc intelligendum videtur, cum deceptus eſt in his, quę non ſunt in Eccleſia ita vulgata, & quę explicite credere nõ tenebatur: nã ſi in his deuiet à recto veritatis tramite, propter viri docti auctoritatem non omnino excuſabitur.

Quid autem ſit ſentiẽdum de eo, qui credidit alicui viro fingenti ſe eſſe aliquem virum catholicum, cum tamen ſit hæreticus, vide magiſtrum lib. 4 ſenten. diſtin. 30. c. 1. & ibi S. Bonauenturam in verbo, ſiquis hæreticus. dubio 2. de quo dicam ſuper quęſt. 7. huius partis.

D

QVÆSTIO V.

De obligatione ad credendum explicite myſteria Chriſti.

SVMMARIVM.

1 *Via ad beatitudinem eſt incarnatio & paſſio Chriſti.*

2 *Myſterium incarnationis ſemper oportuit creditum eſſe.*

3 *Ante peccatum qualis de Chriſti incarnatione notitia fuerit.*

4 *Poſt hominis lapſum Chriſti paſſio & reſurrectio credita eſt.*

E

5 *De myſterijs Chriſti tam minores, quàm maiores nunc explicitam fidem habere tenentur.*

QVINTA † quęſtio eſt, Vtrum ad credendum explicite Chriſti myſteria quilibet teneatur?

1 Ad hanc reſpondemus iuxta mẽtem S. Thomæ, 2. 2. q. 2. ar. 7. quòd illud proprie & per ſe pertinet ad obiectũ fidei, per quod homo beatitudinem conſequitur: via autem

† Magiſter & theologi cum eo lib. 3. ſent. diſt. 25. & beatus Antoninus par. 4. tit. 8. cap. 3. §. 9.

autem hominibus † veniendi ad beatitudinē eſt myſteriū incarnationis & paſſionis Chriſti. Dicitur enim Act. 4. Non eſt aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.

† al. omnib'

2 Et ideo myſterium incarnationis Chriſti aliqualiter oportuit omni tempore eſſe creditum apud omnes; diuerſimode tamen ſecundum diuerſitatem temporum, & perſonarum.

3 Nam ante ſtatum peccati homo habuit explicitam fidem de Chriſti incarnatione, ſecundum quod ordinabatur ad conſummationem gloriæ, non autem ſecundum quod ordinabatur ad liberationem à peccato per paſſionē & reſurrectionem: quia homo non fuit preſcius peccati futuri. Videtur autem incarnationis Chriſti præſcius fuiſſe per hoc quod dixit: Propter hoc relinquet homo patrem & matrē, & adhærebit vxori ſuæ, vt habetur Gene. 2. Et Apoſt. ad Epheſ. 5. dicit: Sacramentum magnum eſſe in Chriſto & Eccleſia: quod quidem ſacramentum non eſt credibile primum hominem ignoraſſe.

4 Poſt peccatum autē fuit explicite creditū myſterium incarnationis Chriſti, non ſolum quantum ad incarnationem, ſed etiam quantū ad paſſionem & reſurrectionem, quibus humanum genus à peccato & morte liberatur. Aliter enim nō prefiguraſſent Chriſti paſſionem quibuſdam ſacrificijs, & ante legem, & ſub lege, quorum quidem ſacrificiorum ſignificatum † explicite maiores cognoſcebant: minores autem ſub velamine illorum ſacrificiorum, credentes ea diuinitus eſſe diſpoſita, de Chriſto venturo quodammodo habebant velatam fidem †: & ea quæ ad myſteria Chriſti pertinent tanto † expreſſius cognouerunt, quanto Chriſto propinquiores fuerunt.

† al. ſignificata

† Apud S. Tho. 2. 2. q. 2. ar. 7. ita legitur, uelatā cognitionē.

† Apud S. Tho. 2. 2. q. 2. ar. 7. ita, tāto difficilius cognouerūt, quātò à Chriſto remotiores fuerunt; & tanto facilius cognouerunt, quanto Chriſto propinquiores fuerunt.

5 Poſt tempus autem gratiæ reuelatæ tam maiores, quàm minores tenentur fidem habere explicitam de myſteriis Chriſti, præcipue quantū ad ea, quæ communiter in Eccleſia ſolennizantur, & publice proponuntur: ſicut ſunt articuli incarnationis, de quibus ſupra dictum eſt. Alias autē ſubtiles conſiderationes circa incarnationis articulos tenentur aliqui magis vel minus explicite credere, ſecundum quod conuenit ſtatui & officio vniuſcuiuſque.

QVAESTIO VI.

De neceſſitate credendi explicite myſterium Trinitatis.

SVMMARIVM.

1 *Myſterium incarnationis fidem Trinitatis includit.*

2 *Trinitatis myſterium explicite credendum ab omnibus.*

SEXTA † queſtio eſt, Vtrum ad credendum explicite myſteriū Trinitatis quilibet teneatur?

†De hac quoque materia uide to Theologos lib. 3. ſent. diſt. 25.

1 Ad hanc reſpōdemus iuxta mentem S. Thomæ 2. 2. q. 2. ar. 8. quòd myſterium incarnationis Chriſti explicite credi

A nō poteſt ſine fide trinitatis: quia in myſterio incarnationis Chriſti hoc continetur, quòd filius Dei carnem aſſumpſerit, ꝙ per gratiam Spiritus ſancti mundum renouauerit: & iterum quòd de Spiritu ſancto conceptus fuerit. Et ideo eo modo quo myſterium incarnationis Chriſti ante Chriſtum, fuit quodammodo explicite creditū à maioribus, implicite autem & quaſi obumbrate à minoribus, ita etiam & myſterium trinitatis.

2 Et ideo etiam poſt tempus gratiæ diuulgatæ tenentur omnes ad explicite credendum myſterium trinitatis: & omnes, qui renaſcūtur in Chriſto, hæc adipiſcuntur per inuocationem trinitatis, ſecundum illud Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, Amen.

B

QVAESTIO VII.

An teneatur vnuſquiſque explicitam fidem habere de contentis in ſacra ſcriptura.

SVMMARIVM.

1 *Ad fidem aliqua directe pertinent, & quæ.*

2 *Falſum opinari cum pertinacia circa ſpectantia directe ad fidem, hæreticum facit.*

C

3 *Aliqua vero indirecte ad fidem attinent, et quę.*

4 *Citra hęreſis labem errare contingit in ſpectantibus indirecte ad fidem: & quando.*

5 *Ab hæreſis nota multi prius immunes reputati ſunt, qui nunc non excuſarentur.*

6 *Credibilium duplex eſt genus.*

7 *Non omnia pari ratione proponuntur credenda.*

8 *Quæ teneatur homo explicite credere, & quę implicite.*

D SEPTIMA queſtio eſt, Vtrum ad credendum per fidem explicite omnia, quę ſunt in ſacra ſcriptura quilibet teneatur?

1 Ad hanc reſpondemus iuxta mentem S. Thomę in diuerſis eius dictis. primo in prima parte ſummę q. 32. art. 4. vbi dicit ſic: Dicendum, ꝙ ad fidem pertinet aliquid dupliciter: Vno modo directe, ſicut ea quæ nobis ſunt principaliter diuinitus tradita, vt Deum eſſe trinum & vnum, Filium Dei eſſe incarnatum: & huiuſmodi.

2 Et circa hæc falſum opinari hoc ipſo inducit hęreſim: maxime ſi pertinacia adiungatur.

3 Indirecte vero ad fidem pertinent ea, ex quibus conſequitur aliquid contrarium fidei: ſicut ſi quis diceret, Samuelem non fuiſſe filium Elchanæ. Ex hoc enim ſequitur ſcripturam diuinam eſſe falſam.

E

4 Circa huiuſmodi ergo abſque periculo hæreſis aliquis falſum poteſt opinari, antequam conſideretur, vel determinatum ſit, quòd ex hoc ſequitur aliquid contrariū fidei: & maxime ſi non pertinaciter adhæreat. Sed poſtquam manifeſtū eſt, & præcipue ſi ſit per Eccleſiam determinatum, ꝙ ex hoc ſequitur aliquid cōtrarium fidei, in hoc errare non eſſet abſque hæreſi.

† In Directo n B nomē. ita: propter hoc quod nō erat manifeſtum, quid ex eis ſequitur.

§ Et propter [b] hoc multa nunc reputantur hæretica, quę prius non reputabantur: propter † hoc quod nunc eſt magis manifeſtum, quid ex eis ſequitur.

Secundo in 2.2.quæſt. 1. artic. 6. in ſolutione primi argumenti, dicit ſic: Dicendum quòd aliqua ſunt credibilia, de quibus eſt fides ſecundum ſe: aliqua vero ſunt credibilia, de quibus non eſt fides ſecundum ſe, ſed ſolum in ordine ad alia: ſicut etiam in aliis ſcientiis quædam proponuntur vt per ſe intenta, & quædam ad manifeſtationem aliorum. Quia vero fides principaliter eſt de his, quæ videnda ſperamus in B patria, ſecundum illud ad Heb. 11. Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum: ideo per ſe ad fidem pertinent illa, quæ directe nos ordinant ad vitam æternam: ſicut † ſunt tres perſonæ omnipotentis Dei, myſterium incarnationis Chriſti, & alia huiuſmodi: & ſecundum iſta diſtinguuntur articuli fidei. Quædam vero proponuntur in ſacra ſcriptura, vt credenda, non quaſi principaliter intenta, ſed ad prædictorum manifeſtationem; ſicut quod Abraham habuit duos filios; quod ad tactum oſſium Eliſei ſuſcitatus eſt mortuus, & alia huiuſmodi, quę narrantur in C ſcriptura ſacra in ordine ad manifeſtationem diuinæ maieſtatis, vel incarnationis Chriſti: & ſecundum talia non oportet articulos diſtinguere. Tertio in eadem ſumma, q. 2. art. 5. dicit ſic: Dicendum eſt igitur, quòd fidei obiectum per ſe eſt id, per quod homo beatus efficitur, vt ſupra dictum eſt: per accidens autem vel ſecundario ſe habent ad obiectum virtutis omnia, quæ in ſacra ſcriptura diuinitus tradita continentur: ſicut quod Abraham habuit duos filios: quòd Dauid fuit filius Iſai: & alia huiuſmodi.

† al. Sicut ſunt tres perſonæ omnipotētia Dei, myſteriū &c.

§ Quantum igitur ad prima credibilia, quæ ſunt articuli fidei, tenetur homo explicite credere: ſicut & tenetur habere fidem. Quantum D autem ad alia credibilia, non tenetur homo explicite credere, ſed ſolum implicite, vel in pręparatione animi: inquantum paratus eſt credere quicquid † in diuina ſcriptura continetur: ſed tunc ſolum huiuſmodi tenetur explicite credere, quando ei hoc conſtiterit in doctrina fidei contineri.

† al. quicq̄d diuina ſcriptura continet.

Quare explicite eſt credendum, quòd omnia, quæ ſunt in ſacra ſcriptura, hoc eſt in libris Canonicis, ſunt vera, vt pote quia diuinitus reuelata. Vnde Auguſtinus † in Epiſtola ad Hieronymum ſic ait: Solum eis libris, qui canonici appellantur, didici hunc honorem deferre, vt nullum auctorem eorum ſcribendo erraſſe aliquid fir- E miſſime credam: alios autē ita lego, vt licet ſanctitate doctrinarum polleant, non ideo verū putem, quia ipſi ita ſenſerunt.

† Auguſtin' ad Hieronymum epiſtola 19. refertur in cap. Ego ſolis. diſt. 9. inde emendandum eſt hoc fragmētum, quod multis omiſſis refert hic Eymericus.

COMMENT. XXII.

a Dicendum, quòd ad fidem pertinet aliquid dupliciter] *Sępius in his quæſtionibus Eymericus reperit hanc diſtinctionem, quæ nulla noſtra eget declaratione; opera pretium eſt tamen illud interpretari cum dicit:* Circa huiuſmodi ergo abſq; periculo hæreſis aliquis falſum poteſt opinari, antequam conſideretur, vel determinatum ſit, &c. *Nam his verbis apertiſſime indicatur ignorantiam ab hęreſi excuſare, & per conſequens à pœnis in hæreticos latis; neq; vero hæc eſt ſolius Thomæ aut Eymerici ſentētia his locis: nam idem prorſus aſſerit idē B. Thomas. 1. Corinth. c. 11. lectione 4. & 2.2. q. 2. art. 6. ad ſecundum argumētum, & ibi Caietanus, & 3. lib. ſentēt. diſt. 25. q. 2. ad primum argumentum, & alibi ſępe. & hanc ſententiam quòd ignorātia excuſet ab hęreſi, communiter Doctores amplexantur, de quo articulo dubio & perdifficili agit late Alfonſus* B *Caſtrus lib. 1. c. 9. de iuſta hæreti. punitio. Melchior Canus lib. 12. c. 9. de locis theologicis. Simancas de catho. inſtitutio. tit. 25. idem ibidem tit. 28. nu. 12. 13. & 14. idem in Enchyridio violatę religionis, tit. 48. & 49. Ioannes Rojas tractatu de hęret. par. 1. nu 64. & ſequentibus, & parte 2. aſſertione 26. Martinus Nauarus in Manuali. pręludio 1. nu. 15. & 16. & cap. 11. nu. 22. Albertinus tract. de agnoſcendis aſſertio. q. 12. nu. 4. & q. 23. nu. 6. Palatius Rubius in allegatione de hęreſi. §. 4. Ioannes Imola, Panormitanus & alij in rub. extra de ſum. trini & fide catho. Innocētius, Antonius Butrius, & alij in cap. firmiter. de ſumm. trinit. Ioan-* C *nes Anania in c. firmiſſime. nu. 8. extra de hęret. Panormitanus & Felynus in cap. 1. nu. 2. de hęret. Paulus Caſtrenſis, Baldus, & Iaſon in rub. C. de ſum. trinit. Repertorium Inquiſitorum verb. ignorātia. & verbo, excuſari. & verbo, hæreſis. §. ex ſupradictis. & verbo, hæreticus. §. item non eſt hæreticus, & alij quos prudens omitto. nos partim ex his, partim aliunde ſequētes regulas ad huius loci illuſtrationē collegimus, quibus in foro exteriori ſit locus, quotiēs is caſus occurrat; occurrit aūt ſępe.*

Ignorantia eorum quę in directe ſpectant ad fidē quādo excuſet in tribunali inquiſitionis.

Sit prima regula; Quicunque Chriſtianus errat in his, quæ ſunt prima fidei capita, ſeu articuli in Symbolo comprehenſi, & in Eccleſia vulgati ac ſo- D *lemnizati. hęreticus eſt, ſi pertinacia adiungatur: nunquam enim eſt hęreſis ſine pertinacia. ita docet hic Eymericus nu. 2. & S. Thomas hic ab Eymerico citatus. neq; de hac regula video vllam controuerſiam inter Doctores. hęc tamen in ſequentibus amplius declarabitur. Si quis ergo in his deficeret, non poſſet iuſtam ignorantiæ cauſam allegare, cum ex inſtituto & pręcepto legis chriſtianę hęc ſcire obligetur, & ea neſcire nullatenus pręſumatur.* 1. Regula

Sit ſecunda regula: Qui errat in his, quæ ſunt fidei ignorantia affectata, & pręſertim in his, quæ ſcire debet aut ſcire pręſumitur, hæreticus eſt cenſendus: nam qui ignorantia affectata errat, ex ma- E *litia propria & animi iniquitate errare putatur: immo hic grauius errat, & magis peccat. c. excellētiſſimus. 11. q. 3. ibi.* Aliud eſſe ex neceſſitate, aliud ex ignorantia, atque aliud quod de ſtudio delinquitur: iſtudque poſterius duobus prioribus ſtrictius eſſe puniendum. *hęc ibi. Si quis ergo vir doctus velut Theologus in his deficeret; quę ſcire tenetur, aut ſcire probabiliter præſumitur, hunc non iuuaret ignorantię excuſatio: ſaltem quo ad pœnas pœnitentiales & bonorum confiſcationē fugiendas (vt ſuo loco dicemus) tametſi paratus corrigi, eſſet recipiendus.* 2. Regula

Sit

3. Regula
Sit tertia regula: Qui errat ignorantia craſſa & ſupina in his quæ fidei ſunt, ac ſcire debet, nec probabile eſt ea à fidelibus vel à ſuę conditionis hominibus ignorari, hæreticus etiam cenſendus eſt. Huius regulæ accommodatiſſima ſunt exempla, quę cõmemorat Melchior Canus lib. 12. de locis Theologicis. cap. 10. verſ. alteram diuus Thomas. Si quis enim homo etiam de media plebe neget Chriſtũ crucifixum, aut vere mortuum, aut vere à mortuis reſurrexiſſe: aut dicat, ſuperfluum eſſe & vanũ orare pro mortuis, nullo præmio iuſtos à Deo affici, nullo ſupplicio improbos, & his ſimilia. Item ſi vir in ſcholaſtica Theologia diu verſatus, contendat Spiritum ſanctum à Filio non procedere, aut Patrem, & Filium eiuſdem Spiritus duo eſſe principia, aut non eſſe tres pænitentiæ partes, aut Chriſtianis nullo modo eſſe licitum cũ hoſtibus bellum gerere, aut Epiſcopum non eſſe maiorem ſimplici ſacerdote, aut aliud ſimile, quod vix eſt credibile neſcire Theologos ad Eccleſię cõem fidem pertinere: ſiquis inquã ita per ignorantiam errare ſe dicat, hęreticus præſumendus eſt, ac velut talis iudicandus in foro exteriori, niſi forte tã eſſet ſtupidus, imperitus, & ruſticus, vt iudicibus fidei perſpicuum fiat eum omni prorſus malitia caruiſſe: talis erat ille, qui dicebat Patrẽ, Filium & Spiritum ſanctũ ſimul incarnatos fuiſſe, quia legerat illud: Qui natus eſt de virgine, cum Patre, & ſancto Spiritu. *Hic. n. in grãmatica potius, quàm in fide deprehenſus fuit errare.*

4. Regula
Sit quarta regula: Qui errat in his quæ fidei ſunt ignorantia probabili, prę́ſertim in his, quę explicite credere non tenetur, qualia ſunt quæ indirecte ad fidem ſpectant, de quibus Eymericus hac quæſtione nu. 3. Item quales ſunt multæ fidei ſubtilitates ab hęreſi & hęreticorum pœnis excuſatur, donec admonitus ſit legitime. Nam ſi poſt legitimam admonitionem perſeueraret, non excuſaretur. Hanc aſſertionem ſeu regulam tenent oẽs illi, quos initio huius commentarij citaui. & præterea Zanchinus tract. de hęret. cap. 2. num. 2. & 3. vbi Campegius, & Albertinus tract. de agnoſ aſſertio. q. 36. nu. 6. horum frequens exemplum eſt illud Innocentij in c. firmiter. de ſum. tri. & fide catholica. Ut ſi quis ruſticus motus quadam ratione naturali dixiſſet, quòd in diuinis Pater eſt maior Filio, quoniam in humanis maior eſt, creditq; Eccleſiam ita tenere, venerabiс hæreticus nõ eſt, niſi admonitus in errore perſiſtat. Idem iudicato de eo, qui aſſeruit Patrem & Filiũ duos eſſe Deos, quem ita defendebat Palacius Rubius in allegatione de hęreſi. Ratio vero potiſſima huius regulę eſt, quoniam ruſticus aut idiota, qui ita falſo opinatur, opinionem ſuam credit eſſe opinionem, aut verius Eccleſię veritatem, nec ea opinatio eſt fides ſua, cum ipſe fidem Eccleſiæ teneat atq; hoc eſt diligenter animaduertẽdum in hac cauſa ad excuſandos ruſticos & idiotas, qui ſæpe in hos errores facile labuntur. Adieci etiam in regula, Fidei ſubtilitates: *quoniam in his rudes homines & plebei facile labuntur, tamen abſque hæreſis periculo, in quibus inquit beatus Thomas non eſſe ſimplices homines examinandos, niſi cum timetur, ne in eis ſint ab hæreticis deprauati. 2. 2. q. 2. art. 6. in reſpõſione ad 2. argumentum.*

5. Regula
Sit quinta regula: Qui errat ignorantia inuincibili, ab hæreſi excuſatur. Ioãnes Maior lib. 2. ſent. diſt. 22. q. 2. Simancas de catho. inſtit. tit. 26. nu. 6. & pauci quidam alij. Uoco autem inuincibilem, ſeu inſuperabilem ignorantiam, eam quam homo ſuperare non potuit, poſtquam diligentem adhibuit ſolicitudinem in veritate inueſtiganda. Sed vt ingenue fatear quod ſentio, hodie pòſt tam apertam Chriſtianæ religionis notitiam, & tam late patentem Euangelij promulgationem, & tot Conciliorum, & ſacrorum Doctorum lucem, vix in his, quæ fidei ſunt, ignorantia inuincibilis, ſeu inſuperabilis eſſe poteſt.

Ignorantia inuincibilis quę dicatur.

6. Regula
Sit ſexta regula: Qui errat in his, quę ſunt fidei, quæ tamen ipſe credere explicite non tenetur, deceptus ab aliquo viro docto, quem pium & catholicũ eſſe credit, & talis ab alijs communiter habetur, ab hæreſi, & hęreticorum pœnis, ac etiam à peccato videtur excuſandus: quia putat eam doctrinam ſanam eſſe. ita intelligendum eſt id, quod dicit Magiſter ſententiarum lib. 4. diſtin. 30. ca. 1. verſi. ſi quis hęreticus. in hæc verba: Si quis hæreticus nomine Auguſtini vel Ambroſij alicui Catholico ſe offerret, eumque ad ſuę fidei imitationem uocaret: ſi ille aſſentiret, in cuius ſententiam fidei diceretur conſenſiſſe? non in hęreticorum ſectá, ſed in integritate fidei, quam ille hæreticus ſe mẽtiebatur habere. *hactenus Magiſter, quem ſequitur ibidem S. Bonauentura, verb. ſiquis hęreticus. dubio. 2.*

7. Regula
Sit ſeptima regula: Idem prorſus ſentiendum eſt, cum filij errant in fide à parentibus ſeducti, & in errore nutriti: item diſcipuli à præceptoribus & magiſtris: ſubditi ab Epiſcopis et parochis, aut alijs ſimilibus, prę́ſertim ſi nondum iudicij compotes erant; aut ſi erant, in his tamen decepti errant, quę explicite ſcire nõ tenentur: nam & hi etiam ab hæreſi & hæreticorum pœnis excuſabuntur. Ioannes Lupus Decanus Segonienſis tract. de hæret. quem refert & ſequitur Montaluus in l. 1. tit. 26. partita 7. q. 14. & hac plane regula videtur apertiſſima in cap. dixit Apoſtolus. 24. q. 3. in hæc verba: Sed qui ſententiam ſuam quamuis falſam atque peruerſam nulla pertinaci animoſitate defendũt, præſertim quam non audacia ſuę prę́ſumptionis pepererunt, ſed à ſeductis atque in errorem lapſis parentibus acceperunt, quærunt autem cauta ſolicitudine veritatem, corrigi parati, cum inuenerint, nequaquam ſunt inter hæreticos deputandi. *hactenus ibi. tales ergo mitiſſime ſunt tractandi, & leniſſima & pœnitentię eis iniungẽda.*

Quòd ſiquis pro hæreſi, aut hęreſis ſuſpicione inquiſitus ſeu captus, talem excuſationem proponat dicens, ſe ita tenere, quia à magiſtro, ita didicit, cuius opiniones ſequi non erat vetitum: tunc diſcutiẽda eſt illa quæſtio, An videlicet ſint reputandi hæretici, qui erroneam alicuius magiſtri doctrinã ſeu opinionem ſequũtur: de qua Beatus Thomas quodlibeto 3. quæſ. 4. art. 10. Auguſtinus de Ancona in ſumma de poteſtate eccleſiaſtica, quæſt. 28. art. 2. Albertinus tract. de agnoſcen. aſſertionibus quęſt. 21. num. 34. 35. & ſeq. Turrecremata in ſumma de Eccleſia lib. 4. par. 2. cap. 17. Silueſter in ſumma,

verbo,

verbo, opinio. queſt. 1. & alij ab his citati. in quo articulo multa ſunt capita diſtinguenda, ſicut luculenter & copioſe pracitato loco diſtinguit Turrecremata, quæ quia breuiter referri non poſſunt, & maiori ex parte in ſupradictis regulis videntur contineri, conſulto omittimus, alibi fortaſſis opportunis locis commodius relaturi.

Tradidi hactenus generales regulas, quibus intelligatur, quando ignorantia excuſet, quando contra non proſit in cauſis fidei: eas vero ſingulis caſibus applicare prudentis iudicis eſt: nam ſingulatim omnia praſcribi non poſſunt. Neque in his locutus ſum in foro interiori, an videlicet qui prædictis modis in fide errant, peccēt mortaliter, vel venialiter, vel aliquas cenſuras incurrant: iſthac enim contemplatio Theologorum eſt, & aliorum. nunc cetera perſequamur.

b ¶ Et propter hoc multa nunc reputantur hæretica, quę prius non reputabantur.] Nota hic Eymericū cum beato Thoma non dicere multa ſunt nunc hæretica, quæ prius non erant: quod tamen veriſſime dicere potuiſſet: nam hę propoſitiones, Chriſtus non reſurrexit, non aſcendit in cælum, non eſt natus de virgine, & aliæ id genus multę, his temporibus ſunt hæretica, tamquam è diametro repugnantes ipſis articulis fidei Chriſtianæ, quæ tamen ante incarnationem Filij Dei erant veriſsimę. Dixit autem beatus Thomas, & Eymericus multa hodie hæretica reputari, quæ prius non reputabantur, non quòd Eccleſia faciat propoſitionem aliquam de vera falſam, & de catholica hæreticam, et è conuerſo: ſed quia cum nondum de aliquibus dogmatibus conſtaret ac definitum eſſet, quid eſſet ſecundum catholicam fidem tenendum, Eccleſia declarat, hæc quidem tamquā catholica dogmata ab omnibus orthodoxis recipienda, illa vero vt hæretica reſpuēda. ita erudite docēt Turrecremata in ſumma de Eccleſia, lib. 4. part. 1. cap. 3. ad 6. argumentum, Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. 8. aduerſus hæreſes, & Albertinus de agnoſcen. aſſertio. q. 1. nu. 11. & ſeq.

Eccleſia non facit propoſitiones hæreticas aut catholicas, ſed ſolum declarat quales ſint.

Controuerſiam vero illam: An propoſitiones hęreticæ à quocumq; prolatę, dicendæ ſint hæreticæ, an tunc ſolum cum à viro Chriſtianam religionem profeſſo proferuntur, vt minus vtilem miſſam facimus eam tractant Adrianus 4. ſent. q. 1. de confeſſione, Alfonſus Caſtrus lib. 1. c. 1. de iuſta hęret. punitio. et Turrecremata lib. 4. de Eccleſia, par. 2. c. 3. vbi non pendere ab aſſertore autumant. Contra ſcribit Melchior Canus lib. 12. c. 8. de locis Theolo. Sed horum ſententiæ ita nobis videntur conciliandæ: Bifariam enim hoc nomen hæreſis accipi poteſt. Primo ſimpliciter pro ipſa propoſitione veritati catholicæ contraria: & hoc modo intelligi poteſt opinio aſſerentium, ad conſtituendam hæreſim non eſſe neceſſarium aſſertorem eſſe Chriſtianum. Altero modo ſumi poteſt nomen hęreſis pro impio hæreſis crimine, quod perpetrantes & ſunt & nominantur hęretici. & hoc modo procedere poteſt contraria doctorum opinio aſſerentium, ad conſtituendam hęreſim & hominem hęreticum, neceſſarium eſſe aſſertorem fore Chriſtianū, de quo late Couarruuias lib. 3. variar. reſolut. cap. 1. nu. 2. adde Caietanum 2. 2. q. 11. art. 1.

An veritas vel falſitas propoſitionū pendeat ab aſſertore.

QVÆSTIO VIII.

Fidei non poſſe ſubeſſe falſum, ſit ne omnibus neceſſario credendum.

SVMMARIVM.

1 Ratio formalis obiecti fidei eſt prima veritas.
2 Fides nullam continet falſitatem.
3 Et hoc omnes explicite credere oportet.

OCTAVA quæſtio eſt, Vtrum credere explicite; quod fidei non poteſt falſum ſubeſſe, quilibet teneatur?

Ad hanc reſpondemus iuxta mentem ſancti Doctoris Thomæ 2. 2. q. 1. art. 3. quòd nihil ſubeſt alicui potentiæ vel habitui, aut etiam actui, niſi mediante ratione formali obiecti: ſicut color videri non poteſt niſi per lumen †, & concluſio ſciri non poteſt niſi per medium demonſtrationis.

† Al. lucem

1 Dictū eſt autem, quòd ratio formalis obiecti fidei eſt veritas prima: vnde nihil poteſt cadere ſub fide, niſi inquantū ſtat ſub veritate prima, ſub qua nullum falſum ſtare poteſt: ſicut nec non ens ſub ente; nec malum ſub bonitate.

2 Vnde relinquitur, quòd fidei non poteſt ſubeſſe aliquod falſum.

Quòd autem prima veritas non habeat admixtam aliquam falſitatem: hoc explicite eſt credendum, cum ſit pura & ſumma veritas, quæ eſt Deus. Nullus enim intellectus concipit, quod Deus dicat mendacium, neque falſum: Non † eſt enim Deus vt homo, ac Filius hominis vt mentiatur.

† Numer. ca. 23. ita: Non eſt Deus quaſi homo, ut mentiatur, nec vt Filius hominis, vt mutetur.

3 Ergo conſequenter credendum eſt explicite, quòd fidei non poteſt falſum ſubeſſe.

COMMENT. XXIII.

a VNa eſt aſſertio, Fidei nullum poteſt falſum ſubeſſe, quoniam veritate prima nititur. Hęc aſſertio aperte intelligitur ex his, quę ſcribit Beatus Thomas, & ibi Caietanus 2. 2. q. 1. art. 1. ex quibus hanc colligo explanationem, Fides noſtra pro obiecto formali Deum habet, quatenus Deus prima veritas eſt: per primam autem veritatem cum Dionyſio in lib. de diuinis nominibus, c. 7. intelligo ſimplicem & ſemper exiſtentem veritatem infallibilem, & nuſquam mutabilem, aut vel in minimis incertam. Siquis enim quęrat à nobis, quare credimus Deo; apte reſpondebimus, quia eſt ipſa certiſſima & conſtātiſſima veritas: & articulos fidei, & cetera quę ad Deum ſpectant, ideo credimus, quia à prima & infallibili veritate, nempe Deo, reuelata ſunt: & propterea ipſa prima veritas, hoc eſt Deus, dicitur fundamentum fidei.

Quid nomine primę veritatis intelligatur.

Hanc tamen Catholicam veritatem nonnulli multis rationibus euertere nituntur, aſſerentes aliquando Deum, licet non per ſe, humano tamen Angelicoue miniſterio homines fefelliſſe, quas longa ſerie numerat Melchior Canus lib. 2. cap. 2. de locis theologicis, & in ſequentibus eiſdem abunde ſatisfacit: eas nos libenter omittimus, quia non ſunt inſtituti noſtri. Hęc ſumma eſto: Deum neque de potentia

Deus nec fallit, nec fallitur vnquā.

abſoluta, neque de potentia ordinaria mentiri poſſe, aut quemquam fallere nec per ſe nec per alium; adeoque hoc verum eſſe, vt contrarium ſit hæreticũ iudicandum. De potentia abſoluta Dei loqui mihi videtur Auguſtinus lib. 1. de ſymbolo, cap. 1. dum ait: Deus omnipotens eſt, & cum ſit omnipotens, mori non poteſt, falli non poteſt, mentiri non poteſt. *& lib. 22. de Ciuitate Dei. c. 25. dum ait:* Sed de omnipotentia eius, quæ tot & tanta facit mirabilia, iam multa diximus. Si volunt inuenire quòd omnipotens non poteſt, habét, prorſus, ego dicam, mentiri non poteſt. *hęc ille. Quod manifeſtius mihi expreſſiſſe uidetur ipſe Dominus quando Lucę 21. ait:* Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt. *quaſi diceret: Vel concidat omne cęlum, omnisque natura; diuina tamen veritas conſiſtat neceſſe eſt. De potentia vero ordinaria res eſt apertior. ad Romanos 3. Paulus ſcribit ita;* Eſt enim Deus verax, omnis autem homo mendax. *& Num. c. 23. ſcriptum eſt:* Non eſt Deus quaſi homo, vt mentiatur. *Quod autem nec per alium, aut hominem aut Angelum fallere quemquam poſſit Deus, aperte indicat natura mẽdacij, quod ſua natura malum eſt et peccatũ, Deus autem peccati cauſa non eſt. & ſi per miniſtros ſuos Deus vmquam fefelliſſet, certe ſacrarum litterarũ firmitas corrueret, et fidei fundamenta laberentur, dum dubitaretur an in his, vel in illis Deus per adminiſtros ſuos vera eſſet locutus. ergo vt has impietates et blaſphemias fugiamus, aſſeramus omnino, nulla ratione Deum vmquam fefelliſſe, aut fallere poſſe: & inde colligamus vlterius cum Eymerico hac quęſtione: Fidei, quæ primam veritatem, hoc eſt Deum, magiſtram habet, nullo modo falſum ſubeſſe poſſe.*

Deus nũquã mentitur.

b ¶ Nullus enim intellectus concipit, quòd Deus dicat mendacium neque falſum.] *Atque hoc eſt certiſſimum fidei dogma: nam ſi Deus prima & ſimplex veritas eſt, nullum mendacij genus admixtum habere poteſt: veritas enim & mendaciũ è diametro opponuntur, nec poſſunt in eodem reperiri ſubiecto, vt communis habet philoſophorum aſſertio. atque hinc colliges, quàm ſtulte delirarent Armeni hæretici, qui mendacem Deum faciebant, vt refert Prateolus lib. 1. de ſectis hæreticorum. c. 67. Mendacium enim, quod in viro probo admittere indignum eſt, in Deo ſummo bono ponere non verebantur. Sed eorum dogmata ſynodus Chalcedonenſis cum Eutyche & Dioſcoro, (quos Armeni velut duces ſequebantur) damnauit.*

QVAESTIO IX.

De confeſſione exteriori fidei.

SVMMARIVM.

1 *Præcepta affirmatiua pro loco & tempore obligant.*
2 *Confeſſio fidei non ſemper, nec quouis loco eſt facienda.*
3 *Quibus in caſibus neceſſaria ſit fidei confeſſio.*
4 *Et quando ſine vlla culpa omitti poſſit.*

A NONA quæſtio eſt, Vtrum fidei confeſſio ſit neceſſaria ad ſalutẽ hic, quod ad fidem profitẽdam quilibet teneatur?

Ad hanc reſpondemus iuxta mentem S. Thomæ 2. 2. q. 3. arti. 2. quòd ea, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem: cadunt ſub pręceptis diuinæ legis: cõfeſſio † autem fidei, cum ſit quoddam affirmatiuum, non poteſt cadere niſi ſub pręcepto affirmatiuo: vnde eodem modo eſt de neceſſarijs ad ſalutem, quo modo poteſt cadere ſub præcepto affirmatiuo diuinę legis.

† al. profeſſio

1 Pręcepta autem affirmatiua, vt ſupra dictum
B eſt, non obligant ad ſemper, & ſi ſemper obligẽt: obligant autem pro loco & tempore, ſecundum alias circumſtantias debitas, ſecundum quas oportet actum humanum limitari ad hoc quod ſit actus virtutis.

2 Sic igitur confiteri fidem non ſemper, neque in quolibet loco eſt de neceſſitate ſalutis, ſed in aliquo loco & tempore; quãdo ſcilicet per omiſſionem huius confeſſionis ſubtraheretur honor debitus Deo, & etiam vtilitas proximis impendenda: puta ſi aliquis interrogatus de fide taceret, & ex hoc crederetur, vel quòd non haberet fidem, vel quòd fides non eſſet uera, uel alii per
C eius taciturnitatem auerterentur à fide: in huiuſmodi enim caſibus confeſſio fidei eſt de neceſſitate ſalutis, iuxta illud Roma. 10. Corde creditur ad iuſtitiam: ore autem confeſsio fit ad ſalutem.

3 In huiuſmodi enim caſibus neceſsitatis, vbi fides periclitatur, quilibet tenetur fidem ſuam alijs propalare vel ad inſtructionem aliorum fidelium, ſiue ad confirmationem, vel ad reprimẽdum infidelium inſultationem: ſed alijs temporibus inſtruere homines de fide, non pertinet ad omnes fideles.

4 Si autem ᵇ turbatio infidelium oriatur de con
D feſsione fidei manifeſta abſque aliqua vtilitate fidei, vel fidelium, non eſt laudabile in tali caſu fidem publice confiteri: vnde Dominus dicit Matth. 7. Nolite ſanctum dare canibus, neque margaritas ueſtras ſpargere ante porcos, ne conuerſi dirumpant vos.] Sed ſi vtilitas aliqua fidei ſperetur, aut neceſsitas adſit, contempta turbatione infidelium, debet homo fidem publice confiteri: vnde Matth. 15. dicitur, quòd cum diſcipuli dixiſſent Domino, quod phariſæi audito eius verbo ſcandalizati ſunt, Dominus reſpõdit: Sinite illos, ſcilicet turbari: cæci ſunt, & duces cæcorum.

E

COMMENT. XXIIII.

a HAEC *quæſtio elegantem, utilem, & cognitu neceſſariam habet materiam, & in primis ad officium ſãctę Inquiſitionis pertinẽtẽ. Nos vero quia forte à paucis è noſtris eſt diſputata in tractatibus, quos de pœnis hæreticorum conſcripſerunt; ideo ſumma rerum capita ad rem noſtram ſpectantia aperte & dilucide attingemus. Tota autem tractatio duabus potiſſimum partibus abſoluetur.*

Prima

Prima erit, An & quando obligemur ad confeſſionem fidei exteriorem, & quando liceat fidem occultare.

Altera vero, Nunquid, cum quis quo tẽpore obligatur fidem profiteri, eam negat, ſit hæreticus, vel de hęreſi ſuſpectus, ita vt in hæreticorum pœnas incidat, aut contra nullam penitus contrahat hæreſis ſuſpicionem.

Confeſſio fidei exterior neceſſaria eſt ad ſalutẽ.

Ex hac quæſtione vna potiſſimum colligitur catholica concluſio, qua dirimitur prima pars diſputationis: ea vero huiuſmodi eſt; Confeſſio fidei eſt neceſſaria ad ſalutem ex vi pręcepti affirmatiui obligantis pro loco & tempore. Hæc autem concluſio de fide eſt, adeo vt contraria hęretica ſit, quam probat illud ad Romanos, c. 10. Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. *Et illud Matth. 10.* Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cęlis eſt: qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum corã Patre meo, qui in cælis eſt. *& Luca. 9.* Qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet cum venerit in maieſtate ſua. *Idem tradit Beatus Auguſtinus ſuper Ioan. c. 18. tract. 113. & alij, quos paulo poſt citabimus.*

Hinc colligitur vel ex hoc ſolo capite, hæreticos iudicari potuiſſe Helceſaitas, ſiue Helcheſaitas, qui affirmabant Chriſtum in tormentis ſeu in neceſſitate, ore negari poſſe ſine peccato, dummodo corde crederetur. vt referunt Euſebius lib. 6. Hiſtoriæ eccleſiaſti. cap. 31. & Nicephorus lib. 5. cap. 24. & Breuiarium Romanum in vita Fabiani Papę: quam hæreſim refert etiam Eymericus infra p. 2. q. 10. verſ. ſeptima hæreſis eſt.

His ita poſitis, obſeruandum eſt vlterius diſcrimen inter pręcepta negatiua & affirmatiua: nam illa ſemper & vbique obligant, & ad ſemper, vt non eſſe occidendum, non eſſe Deum negandum, & ſimilia: hæc vero, nempe affirmatiua, ſemper quidem obligant, ſed non ad ſemper, ſed pro certis locis atque temporibus. Præceptum igitur confitendi fidẽ per actum exteriorem, cum ſit affirmatiuũ, nõ obligat pro quauis temporis differentia, ſed vt hoc loco ſcribit Eymericus ex Beato Thoma pro loco & tẽpore, quando ſcilicet per omiſſionem huius confeſſionis ſubtraheretur honor debitus Deo, vel etiã vtilitas proximis impendenda: ergo his ceſſantibus non erit neceſſarium confiteri, ſed & uerbis et factis poterit omitti fidei confeſſio exterior.

Fidem occultare quandoque licet: ſed alienam, profiteri nũquam licet.

Ceterum vt hæc intelligantur apertius, notanda eſt doctrina Caietani 2.2. q. 3. artic. 2. quę & vera eſt, & communiter recepta, videlicet, aliud eſſe fidem propriam occultare, aliud vero alienam profiteri: nam fidem propriam occultare, cum nec honor Dei, nec vtilitas proximi contrarium poſtulat, multis modis licet. c. clerici. de vita & honeſt. cleri. profiteri: autem alienam fidem, vel negare propriam dicendo ſerio, ſe non eſſe Chriſtianum, vel vtẽdo habitu proprio infidelium præſertim eo, qui in honorẽ idolorum & ſectę ſuę inſtitutus eſt, nullo pacto licet: quoniam hoc ſuapte natura malũ eſt, quod nuſquam licet admittere, cum hęc fieri non poſſint ſine profeſſione cultus illius, quem infideles retinent,

A *ita ſcribit et vere Caietanus apud S. Thomam 2.2. q. 3. ar. 2. et Silueſter in ſum. verbo. fides q 5. nu. 8.*

Ex his refellitur opinio Huguitij Archidiaconi, Ioannis Fantuzzi, & aliorum in c. vtilem. 22. q. 2. quos ſequitur Geminianus in c. nos in quemquam. 2. q. 1. & Iaſon in l ſi mora. nu. 4. ff. ſol matr. vbi aſſerunt excuſari forte catholicum ſi promitteret hæreticis. verbi gratia Patarenis, ſe eorum ſectam ſecuturum, vt ea cognita, eandem poſſet confutare; quoniam hoc ſua natura malum eſt neque exempla quibus vtuntur, eis vllo pacto ſuffragantur: cum neque Iehu 4. Reg. c. 10. idolis Baal ſacrificarit, licet velle ſacrificare finxerit, vt perfidos ſacerdotes in-
B *terficeret: neque Dauid errorem aliquem alienę ſectæ fuerit profeſſus, lib. 1. Reg c. 21. ſed ſolam ſtultitiam ſimulauerit coram Rege Achis. Atque hęc breuiter dixiſſe ſit ſatis quantum ad primam diſputationis partem attinet.*

An ſit hæreticus qui metu compulſus aliquid hęreticale cõmittit.

Sed iam alterũ ſuſceptę tractationis caput abſoluamus, Nunquid ſcilicet is ſit putandus hęreticus aut de hęreſi ſuſpectus, vel nullo modo ſuſpectus, qui quo tempore fidem fateri obligatur, eam abnegat, & verbis ſeu factis aliquid hęreticale cõmittit, vt ſi verbi gratia à Turcis quis captus metu mortis abneget Chriſtum, & Mahometem verum eſſe prophetam confiteatur: aut ad illius Meſchitã
C *thus offerat: aut à Lutheranis interceptus compellatur Papę poteſtatem diffiteri, nullumve imaginibus honorem exhibere, immo eas conculcare, aut delere cogatur.*

Ac primum quidem obſeruandum eſt duplicem eſſe coactionem, vnam abſolutam, quam recte inſuperabilem vocare poſſumus: alteram vero conditionalem, vt docet gloſ. communiter recepta in cap. ad eius. in verbo, inuita. diſt. 5. & in cap. ſi quandoque. in verbo, erroris. 15. q. 6. & Albertinus tract. de agnoſ. aſſertionibus, quæſt. 30. num. 7. quibus poſitis, dico plurimum referre, an facta hęreticalia committantur coactione abſoluta & inſupera-
D *bili, vt ſi quis ligatus & penitus renitens cogatur non per ſe, ſed per alios genua Mahometo flectere, aut circumcidi, aut aliquid huiuſmodi horrendum patrare: quoniam hic nullum adeſſet peccatum, cũ nulla eius interueniat voluntas eatenus enim actus malus peccatum eſt, quatenus voluntarius eſt, vnde in cap. maiores. extra de baptiſ. & eius effectu. §. vlt. circa finem ſcribitur ita:* Sicut nec ille notã alicuius reatus incurrit, qui cõtradicens penitus & reclamans, thurificare idolis cogitur violẽter. *hęc ibi. Atque de hoc genere coactionis videtur accipiendum illud lib. 2. Machab. cap. 6. vbi cum eſſet ſermo de vi, quę Iudæis inferebatur iuſſu Antiochi,*
E *dicitur ita:* Ducebãtur autem cum amara neceſsitate in die natalis regis ad ſacrificia, & cũ Liberi ſacra celebrabantur, cogebantur hedera coronati Libero circuire. *hæc ibi. De eodẽ quoq; coactionis modo loqui videtur concilium Ancyranum, c. 3. quod paulo poſt referam: An vero committantur coactione mixta ſeu conditionali, vt ſi quis pro euitanda morte aliquod factum hęreticale commiſeris, vt in prędictis exemplis conſtat: nam hic procul dubio mortale peccatum committitur, et potius moriendum eſt, quàm id perpetrandum, vt in ſupe-*

rioribus oſtendimus, & tradunt gloſſa & doctores pręcitatis locis.

Rurſus animaduertendum eſt huius quęſtionis difficultatem totam in hoc conſiſtere, an is metus, quo quis compellitur ad facta vel dicta hæreticalia (quo abſente talia committens eſſet hæreticus vel ſaltem de hęreſi ſuſpectus) excuſet hominem & ab hęreſi & ab omni hęreſis ſuſpicione. & Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 30. num. 6. ab hęreſi excuſandum dicit. cum ſequitur Simancas de cath. inſtitut. tit. 17. nu. 29. & ſeq. quoniam ſatis eſt manifeſtum, hos inuoluntarios hæc mala patrare; licet moriendo poſſent euitare: ſed quoniam mori magnum eſt virtutis opus, & valde difficile, ideo elegerunt potius vitam cum peccato, quàm mortem cum gloria. At quia non videtur aperte eorum voluntas in hęc conſentire, cum inuiti quodammodo metu ſuppliciorum aut mortis trahantur; ideo ab hæreſi excuſantur. hęreſis enim nunquam perficitur, niſi pertinax conſenſus accedat: nec hęreſis conſiſtit in dictis aut factis, ſed in intellectu & voluntate: vnde amplius conſequitur, vt nec pœnis hęreticorum affici debeat, qui metu lapſus eſt. Simancas de catho. inſtit. tit. 17. nu. 36. Albertinus in repet. rub. de hęret. lib. 6. q. 13. num. 67. & ſeq. Conradus Brunus lib. 1. c. 4. de hæreticis, qui licet nominatim non dicant tales coactos pœnas hæreticorum effugere, id tamen apertiſſime ſentiunt, dum non eſſe hæreticos audacter aſſerunt atque huic ſententię eò libentius ſubſcribo, quò apertius video humanæ noſtrę naturæ fragilitatem, quę facile incommoda quęq; timēs, mala quæque grauiſſima committit.

Monet tamen Simancas pręfato loco nu. 37. ad hoc vt veriſimile ſit, eum, qui facta vel dicta hęreticalia admiſit, non conſenſiſſe, nec hæreticū, vel apoſtatam fuiſſe, oportere vt doleat, & metu ceſſante ſtatim conuertatur, & pœniteat, alioquin ſi diu tacuit, nec reclamauit, ratum habuiſſe videtur turpē & hęreticalem actum.

De coactis, eorumque immunitate, & receptione ad ſacram Eccleſię communionem, elegans extat decretum in uetuſtiſſimo concilio Ancyrano c. 3. cuius fructu nolui lectorem carere, ita autem habet: Qui fugientes timore perſecutionis, comprehenſi ſunt, vel à familiaribus, ſeu à domeſticis traditi, vel bona propria amiſerunt, vel ſuſtinuerunt tormenta, vel etiam carceribus incluſi ſunt, & tamen proclamauerunt ſe eſſe Chriſtianos: quin etiam perſeuerante violentia, ad id vſque perducti ſunt, vt manus eorum apprehenſas & violenter attractas, ſuper ſacrificia imponerent, illis ſcilicet perſeuerantibus in fide, & Chriſtianos ſe eſſe vociferantibus: hoc ergo quod eis inuitis, alijs cogentibus contigit, ſi luctu & mœrore animi acerbe ſe ferre demonſtrent, ipſique humili per bonam conuerſationē habitu incedentes, dolere ſe id quod inuiti coacti ſunt, doceant, hos tamquam inculpatos à communione non vetari. Si autem iam prohibiti ſunt ab aliquibus à communione, maioris diligentiæ & inquiſitionis cauſa, aut per aliquorum ignorantiam, ſtatim recipi oportet. hactenus ibi. Videtur autem vt prędixi hic locus accipiēdus de primo genere coactionis, quam paulo antea abſolutam ſiue inſuperabilem vocabamus, in quibus propterea concilium poſt factum cōmiſſum etiam abſoluta coactione humilem pœnitentiam poſtulat, quia initio metu perſecutionis fugientes deliquiſſe videbantur, vt agnoſcas antiquam et ſeueram Patrum diſciplinam in his, quæ circa fidē committebantur.

Illis autem, qui non penitus coacti receſſerunt, grauiorem pœnam imponit idem concilium Ancyranum c. 4. in hęc verba: De his qui ſacrificare coacti ſunt, inſuper in templis idolorum cœnauerunt, ſiqui eorum cum habitu cultiori ad templa perducti ſunt, atque ibi pretioſiori veſte adhuc mutata, cœnæ participes facti ſunt idolorū, indifferenter ſumentes omnia, quæ fuerunt appoſita: placuit eos inter audientes vno anno conſtitui, tribus autem alijs annis agere pęnitentiam: ſed ex ipſo triennio per biennium tantummodo orationi communicare, tertio autem anno reconciliari ſacramentis. hactenus ibi. & concordat concilium Arelatenſe II. c. 11. verba autem illa: Placuit eos inter audientes conſtitui, hoc ſignificant, vt velut catechumeni tractentur, ac in rebus fidei per ſacerdotes inſtruantur.

An ſint de hæreſi ſuſpecti qui metu aliquid hæreticale committunt.

Sed hęc quidem omnia, hos ita coactos non fuiſſe hæreticos demonſtrant: num autem hæreſis ſuſpicio aliqua contrahatur, & qualis ea ſit, à noſtris nō eſt perfecte indicatum, nec poteſt certa regula definiri. recte tamen admonet Gerſon tract. de proteſt. conſiderat. 12. tales habendos eſſe ſuſpectos de hęreſi vel idololatria, vehementer vel leuiter ſecundum quod plures cauſę ſuſpicionem aggrauātes aut minuentes concurrunt. itaque perſonarum & metus rationem eſſe habendam puto: nā ſi metus grauis eſt, & qui virum conſtantem commouere poſſit, plane hæreſis ſuſpicionem vel excludet, vel minuet, dummodo ceſſante metu conuertatur et ingemiſcat qui deliquit. ſin autem metus leuis erat, aut non metus mortis, ſed leuis fuſtigationis, carceris, famis, & ſimilium, quę nec vitam adimere, nec membrorum mutilationem afferre ſuo genere poterant, & perſona grauis erat, & cauſam fidei probe intelligens, quales ſunt Epiſcopi, Clerici, Monachi, Theologi, Nobiles, & ſimiles, ſi ſuccumbant non effugient ſaltem vehementem hæreſis ſuſpicionem: nam indicare videntur ſe in fide languere, & parum ei tribuere, dum ob leuem cauſam ei renuntiant, & interius in corde non obſcure præſumuntur fidem deſeruiſſe, & contrarium errorem approbaſſe, poſtquam leui periculo victi ſuccubuerunt. non ita de fœminis, puellis, pueris aut ſimilibus ſentiendū, quos minor metus facilius auertit.

Quid agēdū cum his, qui metu negauerunt fidē, ſi conuertantur.

Ergo qui poſt lapſum ſtatim reuertuntur, recipiendi ſunt benigne, & mitiſſime tractandi, & ſi in eis nulla hæreſis, aut hæreſis ſuſpicio orta fuerit, nulla pœnitentia hæreticis aut ſuſpectis conuerſis imponi conſueta, qualis eſt abiuratio, aut canonica purgatio, iniungenda erit ſed alia pro modo culpę & qualitate perſonæ, admonebūturque ſuæ ignauię & turpitudinis, cum elegerint peccare potius quàm Deo obedire. his quales pœnitentię olim iniungerentur, decreta concilij Ancyrani & Arelatenſis paulo ante relata demonſtrant.

Qui

Qui autem aut tarde reuertuntur, aut leui timore victi ſuccubuerunt, præſertim ſi Prælati ſint, Clerici, Monachi, vel Theologi grauius puniendi ſunt, & ad abiurationem compellendi propter hæreſis ſuſpicionem, quam merito contraxerunt. A

Neque his aduerſatur Eymerici doctrina par. 2.q.41 num.7.& q.49.num. 5. qui videtur indiſtincte velle eos, qui metu mortis fidem abnegant inter hæreticos eſſe computandos: quoniam vt in illis locis diximus, illa intelligenda ſunt concurrere, quæ paulò antea memorauimus.

b ¶ Quando ſcilicet per omiſſionem huius cōfeſſionis ſubtraheretur honor debitus Deo, & etiam vtilitas proximis impendenda, &c.] B *Ad hunc locum comprobandum omnino reuocandum eſt ad memoriam, ſingulare illud & omni imitatione & recordatione digniſſimum Eleazari exemplum, lib. 2. Machab. cap. 6. qui cum duceretur ad ſupplicium propterea quod nollet contra legis præceptum carnem porcinam manducare, & illi qui aſtabant iniqua commiſeratione commoti, tollentes eum ſecreto rogarent afferri carnes, quibus veſci ei licebat, vt ſimularetur manducaſſe, ſicut tyrannus imperauerat de ſacrificij carnibus, vt hoc facto à morte liberaretur: at ille ſanctus & grauis ſenex conſtanter reſpondit in hæc verba:* Non enim ætati noſtræ dignum eſt fingere: C vt multi adoleſcentes arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum trāſiſſe ad vitam alienigenarum, & ipſi propter meam ſimulationem, & propter modicum corruptibilis uitæ tēpus decipiantur, & per hoc maculam atque execrationem meæ ſenectuti cōquiram: nam & ſi in præſenti tempore ſupplicijs hominum eripiar, ſed manum omnipotentis nec viuus, nec defunctus effugiam. Quamobrem fortiter vita excedendo, ſenectute quidem dignus apparebo: adoleſcentibus autem exemplum forte relinquam, ſi prompto animo ac fortiter pro grauiſſimis, ac ſanctiſſimis legibus honeſta morte perfungar. D *hactenus ibi. itaque ad ſupplicium ductus glorioſa morte occubuit. Ex quibus fit conſequens, quòd cum honor Deo debitus, aut vtilitas proximorum id poſtulat, de neceſſitate ſalutis eſt fidem profiteri, Eleazari & multorum aliorum ſanctorum exemplo, quos breuitatis gratia conſulto omittimus.*

Verbum Dei quando prædicandum.

c ¶ Si autem turbatio infidelium oriatur de cōfeſſione fidei manifeſta, &c. non eſt laudabile in tali caſu fidem publice confiteri.] *Sed hoc videtur refragari præceptoris noſtri legi iubenti, vt doceamus omnes gentes & prædicemus Euangeliū omni creaturæ. Sed non eſt ita; tametſi enim omnibus ſit prędicandum,* E *non tamen temere id eſt faciendum, quotiens fides noſtra deluderetur, & nulla vtilitas inde ſperaretur, vt optime hoc loco docet auctor ex Beato Thoma; præſertim cum de hac re diſſerens Dominus noſter præcipiat ne margaritas proijciamus ante porcos: hoc eſt, ne Euangelicæ veritatis theſauros proponamus illis temere, qui aſpernaturi ſunt eorum valorem.*

QVAESTIO X.

Diſputandum ne ſit publice de fide.

SVMMARIVM.

1 *In diſputatione de fide duo conſideranda.*
2 *Diſputatio de fide quando cū vitio fiat; & quando cum laude.*
3 *Coram ſapientibus & firmis in fide tutum eſt diſputare.*
4 *Quo caſu coram ſimplicibus diſputandum de fide ſit.*
5 *Et quando ab huiuſmodi diſputatione abſtinendum.*
6 *Clericis conceſſa eſt, & vetita laicis diſputatio de fide.*

DECIMA a quæſtio eſt. Vtrum b de fide liceat publice diſputare? 1 Ad hanc reſpondemus iuxta mētem S. Thomę 2.2.q.10.ar.7. quòd in diſputatione fidei duo ſunt conſideranda. Vnum quidem ex parte diſputantis: aliud autē ex parte audientium.

2 Ex parte quidem diſputantis eſt conſideranda intentio. Si enim c diſputet tamquam de fide dubitans, & veritatem fidei pro certo non ſupponens, ſed argumentis experiri intendens, proculdubio peccat tanquam dubius in fide, & infidelis. Si autem d diſputet aliquis de fide ad confutandum errores: vel e etiam ad exercitium, laudabile eſt.

3 Ex parte vero audientium conſiderandū eſt, vtrum illi, qui diſputationem audiunt, ſint inſtructi & firmi in fide, an ſimplices, & in fide titubantes: & quidem f coram ſapientibus in fide firmis nullum periculum eſt diſputare de fide: Si † coram ſimplicibus, eſt diſtinguendum; quia aut ſunt ſollicitati ſiue pulſati ab infidelibus, puta Iudæis, vel hæreticis, aut paganis nitentibus † in eis corrumpere fidem: aut omnino nō ſunt ſollicitati ſuper hoc, ſicut in terris, in quibus non ſunt aliqui infideles.

† apud Thomā ita: Sed circa ſimplices, &c.
† al. intendētibus.

4 In primo g caſu neceſſarium eſt publice diſputare de fide, dummodo inueniātur aliqui ad hoc ſufficientes & idonei, qui errores confutare poſſint. Per hoc enim ſimplices in fide confirmabūtur, & tolletur infidelibus decipiendi facultas: & ipſa taciturnitas eorum, qui reſiſtere deberent peruertentibus fidei veritatem, eſſet erroris confirmatio. Vnde Gregorius in † 2. paſtoralis. Sicut incauta locutio ī errorem protrahit, ita indiſcretum ſilentium eos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit.

† Secundæ partis cap. 4.

5 In ſecundo h vero caſu periculoſum eſt, publice diſputare de fide coram ſimplicibus, quorum fides ex hoc eſt firmior, quia nihil diuerſum audierunt ab eo quod credunt. Et ideo non expedit eis, vt verba infidelium audiant diſputantium contra fidem. Non enim debemus diſputare de his, quę ſunt fidei, quaſi de eis dubitemus: ſed propter veritatem manifeſtandam, & errores confutandos. Oportet enim ad fidei confirmationem aliquando cum infidelibus di-

ſputare:quãdoque quidem defendendo fidem, ſecundum illud 1. Petri 3. Parati ſemper ad ſatiſ factionẽ omni poſcenti vos rationem de ea, quę in vobis eſt ſpe & fide: Quandoque autem etiam ad conuincendos errantes; ſecundum illud ad Titum 1. Vt ſit potens exhortari in doctrina ſana,& eos qui contradicunt arguere. Et act.9.dicitur, quòd Saulus inualeſcebat & confundebat Iudæos,& quòd loquebatur Gẽtibus, & diſputabat cum Gręcis.

6 Vnde talibus de cauſis diſputare de fide clericis litteratis licet:laicis [f] autem,& pręſertim illitteratis, non licet. Et ideo Alexander quartus impoſuit pœnam laicis de fide catholica diſputantibus publice vel priuatim. Vnde lib.6. extra de heret.c.quicumque.5.inhibemus,dicit ſic: Inhibemus quoque ne cuiquam laicæ perſonæ liceat publice vel priuatim de fide catholica diſputare.qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.

COMMENTARIVS XXV.

a *Tota hac quæſtio continetur bis ſeptem axiomatis.*

Primum eſt: Diſputare de fide de ea dubitando, peccatum eſt infidelitatis.

Alterum eſt: Diſputare de fide ad eam confirmandam, & ad hęreſes ei oppoſitas refutandas, laudabile eſt.

Tertium eſt: Diſputare de fide ad exercitationem, vt videlicet diſputando veritas intelligatur, laudabile quoque eſt.

Quartum eſt: Nullum eſt periculum diſputare de fide coram ſapientibus in fide firmis.

Quintum eſt; Neceſſarium eſt diſputare de fide coram ſimplicibus & idiotis,quotiens corrupti sũt in fide, aut deprauati ab hæreticis.

Sextum eſt: Non eſt diſputandum coram ſimplicibus, de rebus fidei, quotiens illi non ſunt in fide infirmi aut titubantes.

Vltimum eſt: Clericis licet de fide diſputare, laicis vero non licet.

b ¶ Vtrum de fide liceat publice diſputare.] *Hæc quaſtio materiam continet valde vtilem, & noſtris etiam temporibus frequentem, & propterea cognitu neceſſariam. In ea more noſtro, omiſſis ceteris, illa tantum commemorabimus, quę inſtituto auctoris aptantur: cetera, quæ vel inutilia ſunt, vel nimis ſuperflua libenter omittemus.*

De hac materia plene ſcribunt Beatus Thomas, & ibidem Caietanus 2.2.q.10.art.7. gloſſa & Doctores in c.quicumque.§.inhibemus.de hęret.lib.6. Innocen.in c.damnamus.de ſum.trin.& fide catho. gloſ.& Doctores in cap.nos ad fidem.96.diſt. Alfonſus Caſtrus lib.1.c.19.de iuſta hæreticorum punitio. Albertinus tract.de agnoſ.aſſertio.q.13. Repertorium Inquiſitorum, verbo, diſputare. Simãcas de catho.inſtit.tit.20. idem in Enchyridio violatæ religionis, tit.32. Silueſter in ſum. verbo, diſputatio.§.1.& 2. eleganter & erudite Conradus Brunus lib.3.de hæret.c.12.13.& 14.& lib.5.c.4.& lib.6.c.8.& alij alijs locis. & quamquam illi rem

A *fuſe tractent, cuncta mihi videntur ad hæc Eymerici axiomata poſſe reduci, in quibus docet quid ſit ex parte diſputantium; item ex parte audientium ſingulariter conſiderandum: quæ nos ſuis locis opportune declarabimus, dummodo hoc pręmonuerimus, poſſe quamlibet fidei diſputationem iniri aut cum hæreticis, aut cum catholicis, de quibus ſingulis differemus.*

c ¶ Si enim diſputet tamquam de fide dubitans; &c.] *In hoc primum axioma peccant in primis omnes hæreſiarchę, qui non diſputant ad tuendam & conſtituendam fidem, ſed quæ certa ſunt in dubium reuocantes, compellunt dicere iuxta animi*

B *ſui deſiderium. Habet locum hoc axioma tunc potiſſimum, cum iam definita per Eccleſiam in dubium reuocantur, de quo loquitur l.nemo. C. de ſum. tri. & fide catho. qui uero ita diſputant, hæretici iudicandi ſunt: quoniam dubius in fide infidelis eſt. c.dubius. de hęret. & tradit eleganter Beatus Auguſtinus lib.2.de baptiſmo contra Donatiſtas, cap.3.& refertur in c.quis neſciat.diſt.9. Hoc enim primum in diſputatione de fide cauendum eſt, ne de his ſuſcipiatur, quę iam definita ſunt ab Eccleſia: talis enim diſputatio penitus illicita eſt, ſicut licita erat priuſquam definirentur. Ita docet & uere Siculus in Clem.1.de ſumma trin. Antonius Butrius in c. cũ*

C *Chriſtus. de hæret. & Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio.q.12.num.16. Si quid tamen obſcurum in iam definitis continetur, de eo diſputari poterit, vt ambiguum tollatur, & veritas clarior appareat. gloſſa, Archidiaconus, & Dominicus in dicto cap. quis neſciat.diſt. 9.*

Non licet diſputare de fide dubitando de iam definitis per Eccleſiam.

d ¶ Si autem diſputet aliquis de fide ad confutãdum errores.] *Hoc ſecundum axioma ſuperiori aduerſum eſt: nam quantum ſcelus eſt diſputando fidem labefactare, tanta laus eſt diſputando eam tueri, errores refutare, hęreticos conuincere, vt vel inuiti & obtorto collo cogantur vi argumentorum victi fateri Euangelicam veritatem. hoc protinus*

D *ab initio naſcentis Eccleſiæ aduerſus hęreticos pręſtiterunt Apoſtoli, obſeruarunt viri ſancti Hieronymus, Auguſtinus, & ceteri, pręſtantque quotidie viri pij & catholici tum in concilijs generalibus, tum in priuatis ciuitatibus, & verbo & opere, cum editis libris non minus valide, quàm verbis viuis loquendo hęreſes refutant. de quo illuſtre exemplum extat in l. quoniam. C. de epiſco. & cler. Hoc Paulus diuinus reſpiciens, ad Titum c. 1. dixit, oportere epiſcopum doctum eſſe, & amplectentem eum, qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem, vt potens ſit exhortari in doctrina ſua, & eos qui contradicunt arguere.*

Laudabile eſt diſputare de fide ad confutandos errores.

E *Sed cũ hæc diſputatio publice cũ hæreticis ſuſcipitur, multa concurrere debent, nempe vt à doctis ſuſcipiatur, coram doctis peragatur, & vt neceſſaria ad eam rem obſeruentur cauſa, locus, tempus, modus, & aliæ circumſtantiæ, de quibus optime Conradus Brunus lib. 3. de hæret. ca.12. cum ſeq. nec enim temere ſuſcipiendæ ſunt cum hęreticis contentiones: nam vt optime ſcripſit Tertullianus in libro de pręſcriptionibus hęreticorum, ex diſputatione cum hæreticis ſuſcepta, raro ipſi conuertuntur, immo audaciores & pertinaciores efficiuntur*

tur: firmi in fide fatigantur, infirmi capiuntur, & medij cum ſcrupulo dimittuntur. & Auguſtinus contra Fauſtum Manichæum lib. 13. cap. 12. optime monuit hæreticos non amare diſputationem, ſed cum ad eam venerint, impudentiſſima pertinacia quoquomodo ſuperare contendunt. poſtremo quales ſint hæreticorum fraudes, & quomodo ſubtilibus interdum fallacijs diſputando ſimplices capiant, eleganter docuit idem Auguſtinus ſuper Ioannem ca. 8. tract. 1. circa finem, vbi ſcribit, qua fraude Manichæus induxerit quendam fateri argumentando corporalia non à Deo, ſed à diabolo fuiſſe creata.

In diſputationibus ſuſceptis à catholicis quid obſeruandũ.

e ¶ Vel etiam ad exercitium laudabile eſt.] *Tertium hoc axioma catholicos ſolum reſpicit, qui* B *ſæpe de rebus fidei ſecum diſputant, vel inter ſe intra priuatos parietes, vel publice in ſcholis. ceterũ in hac diſputatione, tametſi in bonum finem referatur, ea ſunt obſeruanda, quæ monuit Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. 19. de iuſta hæretico. punitione, videlicet ne hæreticæ, ſcandaloſæ, aut aliæ eiuſmodi propoſitiones cauſa exercitationis vnquam defendãtur, id quod vetuiſſe ẽt videtur Leo decimus in Bulla incipiente,* Exurge Domine. *relata in Bullario litterarum Apoſtolicarum pro officio inquiſitionis, cum ſæpe contingat homines rudiores perſuadere ſibi id poſſe defendi, quod publice in ſcholis vident à viris doctis diſputari. Ac ne illa* C *quidem diſputanda ſunt, quæ propter ſubtilitatem & difficultatem populi audientis vires excedunt, qualia ſunt multa de prædeſtinatione, libero arbitrio, & ſimilibus: in his enim rudes homines ſæpe difficultatem aduerſi argumenti percipiunt, ſolutionem autem non facile capiunt, vt ait Caietanus ſecunda 2. quæſt. 10. art. 7. inde diſcedunt dubij, & interdum euadunt hæretici. Sed his incõmodis facile occurrẽt qui diſputationibus præſunt, aut publico munere funguntur, ne videlicet talia abſque neceſſitate & incompetenter diſputari permittant.*

Illud poſtremo in his diſputationibus catholicorum obſeruandum eſt, ne quid irreligioſe dicatur, D *ne ſcommata aut dicteria ſcurriliter proferantur, ne quid ſuperbe ad inanem gloriam aſſeratur: ſed omnia in eum finem dirigantur, vt veritas in obſcuris, & Dei gloria potiſſimum quæratur.*

Iam quæ de varijs, incertis, & periculoſis propoſitionibus non diſputandis proxime docui, cũ agitur de rebus diuinis & ad fidem ſpectantibus; eadem intelligenda ſunt & obſeruanda ab alijs artiũ profeſſoribus, veluti philoſophis, medicis, & mathematicis: ab his enim occaſione eius auctoris quem profitentur, nullo modo diſputanda ſunt quæ cum fide pugnant ea vel aſſerendo, vel in dubium E *reuocando: ſed circa ea obſeruandum eſt id quod cauit Leo decimus Pont. Max. in concilio Lateranenſi ſeſſio. 8. reſcripto incipiente:* Apoſtolici regiminis, *Quod eſt in Bullario litterarum Apoſtolicarum pro officio ſanctiſſimæ inquiſitionis.*

f ¶ Et quidem coram ſapientibus in fide firmis nullum periculum eſt diſputare de fide.] *Hoc quartum axioma illos reſpicit, quorum gratia ſuſcipitur diſputatio, ſiue coram quibus tranſigitur: nam ſi firmi in fide ſint, tantum abeſt, vt* A *vllum ſit periculum; immo magis in fide confirmãtur, cum per diſputationem veritas magis elucceſcat, & diuinorum myſteriorum cognitio clarius pateat.*

g ¶ In primo caſu neceſſarium eſt publice diſputare de fide.] *Hæc quinta præceptio etiam ad audientes refertur: tunc enim neceſſarium eſt coram rudibus diſputare, cum illi ab hæreticis male perſuaſi ſunt in his, quæ ad fidem ſpectant; id quod ſæpe contingere docet rerum experientia: nam per hanc diſputationem ſimplices in fide confirmabuntur, & hæreticis præcludetur omnis fallendi via.*

In diſputatione de fide ſuſcepta ad infirmos cõfirmandos, quid obſeruandum.

Verum in hac diſputatione nonnulla etiam obſeruãda ſunt. Primum, vt per viros idoneos & litteratos tranſigatur, qui ſint in Philoſophia & Theologia probe verſati, vt ſciant aduerſariorum rationes diſcutere, & refellere, & contrarias veritates optimis argumentis roborare, vt ait Caietanus 2. 2. quæſt. 10. art. 7. neque enim ita eſt agendum vt in dubium reuocentur catholicæ veritates, ſed vt firmiſſime ſtatuantur, & aduerſarij conuincantur, iuxta doctrinam traditam per Ioannem Imolenſem in cap. damnamus. de ſumma trinitate & fide catho. quam ſequitur Alberti. de agno. aſſert. q. 13. num. 21.

Iam præter eruditionem illi etiam deligendi eſſent ad hoc munus ſubeundum, qui vita probati, incorruptis moribus, aut ſanctitate conſpicui eſſent, quibuſque à populo multum tribuatur: nam illorũ ſermones efficaciores ſunt ad perſuadendum, quorum vita, dicta eorum comitatur. Difficulter enim poterit litteratus rudibus labe hæreſos infectis perſuadere, ſimplicem fornicationem eſſe peccatum, ſi eum noſcant meretricio turpem vitam ducere: nam cuius vita deſpicitur, conſequens eſt, vt eius prædicatio contemnatur, vt dicit Benedictus XI. in extrauagan. inter cunctas. §. Verum quia tit. de priuileg. inter communes. Denique is etiam eſſet ad congrediendum eligendus, qui nunquam de fide male ſenſiſſet, aut per Inquiſitores fuiſſet vel inquiſitus vel punitus: nam horum etiã ſermones propter veteris peccati recordationem inualidiores videntur ad perſuadendum.

h ¶ In ſecundo uero caſu periculoſum eſt publice diſputare de fide coram ſimplicibus]. *Penultima hæc præceptio etiam ad audientes refertur, quibus, ſi nullas hæreſes audierunt, nullarum eſt recordatio proponenda, ne inſtigante Satana diſcant dubitare de eo, quod antea firmiter credebant; quoniam vt paulo antea dicebamus, difficultates et obiectiones cõtra fidem melius à rudibus percipiũtur, quàm intelligantur earundem difficultatum ſolutiones.*

i ¶ Laicis autem, & præſertim illiteratis non licet.] *Poſtremum hoc axioma à quibus ſit de fide diſputandum docet nam clericis licet, laicis non licet, quemadmodum & de prædicando verbo Dei iura diſponunt. cap. cum ex iniuncto, & cap. ſicut in vno. de hæret. & dixi plene infra par. 2. ſuper cap. cum ex iniuncto.*

Q̃ño laicis ſit prohibitũ de fide diſputare.

Sed illud eſt hic inquirendum, an prohibeatur indiſtincte omnibus laicis de fide diſputare? Ac iura quidem vbique inhibent indiſtincte laicis perſonis;

ne publice vel priuatim de fide diſputare audeant. A *c.2.§.inhibemus.de hęret lib 6.c cum ex iniuncto. & c.ſicut de hęret.l.nemo.C.de ſum.trin.*

Et Caietanus apud Beatum Thomam 2.2.q.10. art.7.occurrebat huic dubitationi dicens, ideo diſputare de fide laicis prohiberi, quoniam vt plurimum laici ſunt illiterati: leges autem de illis feruntur, quæ communiter contingere ſolent l.nam ad ea. ff.de legibus ſi tamen reperirentur laici litterati, poſſent de fide diſputare, quotiens is caſus occurreret, vnde non prohibentur à prælatis quin laici de fide diſputent.

Albertinus vero tract.de agnoſ.aſſert.q.13.n.5.& ſeq.audacter aſſerit laicis indiſtincte prohiberi diſputare de fide, non quia illitterati ſunt, ſed quia laici ſunt, cũ proprie & vere loquendo laicus is in iure dicatur, qui clericus non eſt, ſiue ſit litteratus, ſiue illitteratus: & quemadmadum iura prohibent etiam laicis litteratis prædicare, vt dixi infra par.2. ſuper dicto cap. cum ex iniuncto, ita etiam prohibent eiſdem de fide catholica diſputare, atq; hæc quidem ſententia de iure verior mihi videtur. B

Quot modis ſuſcipiantur diſputationes de fide.

Verum vt hæc apertius intelligantur, ſciendum eſt bifariam ſuſcipi poſſe diſputationem de fide. Primo ſerio vel cum hęreticis, vel inter catholicos ad diſcernendum aliquid, quod ad fidem pertineat; & hoc modo omnibus laicis inhibitum eſt diſputare de fide: C *viſum eſt enim has diſputationes de rebus ſacris ſuſcipiendas, per eccleſiaſticas & ſacras quoque perſonas eſſe tranſigendas: hinc videmus in cõcilijs, in quibus cauſa fidei tractantur, & multa prius diſputatione pręcedenti examinantur, laicorum partes, aut nullas vnquam, aut raras fuiſſe. Indignum enim videtur pręſentibus Dei ſacerdotibus, laicos de fide tractare: ſi tamen alicuius laici inſignis eſſet eruditio (vt plerumque contingit) non eſſet tunc abſurdum eum ſerio audire de fide diſputantem, præſertim caſu neceſſitatis, vt in partibus propinquis hæreticorum terris: tunc enim laicus poſſet diſputare, neque hęc peruerterent communẽ* D *legem inhibentem laicus ne prædicent, cum ſint caſus ſingulares, & neceſſitas legem excludat. Secundo poteſt ſuſcipi diſputatio de fide, non ſerio, ſed ficte, nempe honoris & exercitationis cauſa, qua ratione non eſt prohibitum laicis diſputare, vt optime admonet Caietanus apud Thomam 2.2. quęſt.10.art.7.*

Omnis diſputatio de fide tribus de cauſis ſuſcipitur.

Ex omnibus ſupradictis hæc ſumma colligitur, Omnem de fide diſputationem tribus de cauſis ſuſcipi poſſe: aut vt ſimpliciores in veritate inſtruantur & confirmentur, impij vero conuicti reducantur, deceptique ab illis, ab erroribus liberentur. Secũdo vt de vero ſcripturarum ſenſu diſceptetur, non reuocando in dubium iam definita & ſancita per Eccleſiam, ſed dubia in eis reperta declarando. Tertio vt controuerſiæ dogmatum inter catholicos & hæreticos componantur. Ex quibus duo poſtrema per maiores Eccleſiæ iudices ſunt abſoluenda: primum vero per inferiores catholicos eccleſiaſticos poteſt tranſigi vbi ea ſunt obſeruãda quę erudite tradit Conradus Brunus lib.3. de hæret. cap.12.

QVAESTIO XI.

De probatione myſteriorum fidei per rationes.

SVMMARIVM.

1. *Ex creaturis in Dei notitiam natura nos ducit.*
2. *Hæ vero vnitatem eſſentię, non perſonarum diſtinctionem oſtendunt.*
3. *Fidei bifariam derogat qui naturali ratione eius myſteria probare conatur.*
4. *Probanda ſunt ergo auctoritatibus, &c.*
5. *Nec trinitatis, nec Dominicę incarnationis myſteria poſſunt naturali ratione demonſtrari.*
6. *Qua arte & modo ſit cum hoſtibus fidei diſputandum.*
7. *Quæ contra fidem opponuntur, vera eſſe nequeunt.*
8. *Rationes quę à Sanctis afferuntur quales ſint.*
9. *Quod ab uno ſcitur, contingit ab alio credi. ſupra etiam nu.7.*
10. *Rationes pro fide quomodo illius meritum non imminuant.*

VNDECIMA quęſtio eſt, Vtrum deroget fidei, & conſequenter liceat fideli aſſerere, quod ad probandũ myſterium Trinitatis, & cetera quæ ſunt fidei, poſſunt adduci rationes naturales demõſtratiuæ neceſſariæ, & cogentes? — S.Anto.4.p. tit.8.c.1.§ 1. & 2.

Ad hanc reſpondemus iuxta mentem S.Thomæ in diuerſis eius dictis. Primo namque in prima parte ſummæ, q.32.ar.1. dicit ſic: — Alberti de agno.aſſer.q.13 n 26.adde citatos in princ. ſequẽtis cõmentarij ſuper q.12.

1 Reſpondeo, quod impoſſibile eſt per rationẽ naturalem ad cognitionem Trinitatis diuinarũ perſonarum peruenire. Oſtenſum eſt enim ſupra, quòd homo per rationem naturalem in cognitionẽ Dei peruenire non poteſt, niſi ex creaturis: creaturæ autem ducunt in cognitionem Dei, ſicut effectus in cauſam. Hoc igitur ſolum ratione naturali de Deo cognoſci poteſt, quod competere ei neceſſe eſt, ſecundum quod eſt omnium entium principium. Et hoc fundamento vſi ſumus ſupra † in conſideratione Dei. Virtus autem cauſatiua † Dei eſt communis toti Trinitati, vnde pertinet ad vnitatẽ eſſentiæ, non ad diſtinctionem perſonarum. — †q.12.ar.12. †al.creatiua.

2 Per rationem igitur naturalem cognoſci poſſunt de Deo ea, quæ pertinent ad eſſentiæ vnitatem: non autem ea, quæ pertinent ad diſtinctionem perſonarum.

3 Qui autem nititur probare Trinitatem perſonarum ratione naturali, fidei dupliciter derogat. Primo quidem quantum ad dignitatem ipſius fidei, quæ eſt, vt ſit de rebus inuiſibilibus, quæ rationem humanam excedunt, vnde dicit Apoſ. ad Heb.11. quod fides eſt de non apparentibus. Secundo quantum ad vtilitatem trahendi alios ad fidem. Cum enim aliquis ad probandum fidem inducit rationes, quę non ſunt cogentes, cadit in irriſionem infidelium. Credunt enim quod huiuſmodi

iuſmodi rationibus innitamur, & propter eas cre-
damus quę ſunt fidei.

4 Ea igitur, quę fidei ſunt, tentanda non ſunt
probari, niſi per auctoritates his, qui auctorita-
tes ſuſcipiunt: apud alios vero ſufficit defende-
re non eſſe impoſsibile quod prędicat fides.
Vnde Dionyſius dicit 2.cap.de diui.nomi. Si ali-
quis eſt, qui totaliter eloquiis reſiſtit, longe erit
à noſtra philoſophia: ſed ſi ad veritatem elo-
quiorum, ſcilicet ſacrorum, reſpicit, hoc etiam
nos canone vtimur: vnde dicit Hilarius † de tri-
nit. Non putet homo intelligentia ſua generatio-
nis ſacramentum poſſe conſequi. Ambroſius †
etiam dicit, Impoſsibile eſt generationis ſcire ſe-
cretum: mens deficit, vox ſilet.

† lib. 2. non lõge à principio.

† lib. 1. de fide, cap. 5.

5 Et ſi non poteſt probari per rationem natura-
lem myſterium Trinitatis, cõſequenter nec poſ-
ſunt probari per rationem naturalem myſteria
Filij Dei Patris: vtpote, quod Dei Filius fuerit
incarnatus, paſſus, mortuus, & ſepultus: & ſic
de alijs Chriſti myſterijs, & Eccleſiæ ſacramen-
tis: quæ ſacramenta omnia fluxerunt à Dei Filio
Domino Ieſu Chriſto.

6 Secundo eadem parte, quæſt. 1. artic. 8. di-
cit ſic: Sacra doctrina cum non habeat ſupe-
riorem, diſputat contra negantem ſua princi-
pia, arguendo quidem ſi aduerſarius aliquid
concedit eorum, quæ per diuinam reuelatio-
nem habentur; ſicut per auctoritates ſacrę do-
ctrinæ diſputamus contra hæreticos, & per v-
num articulum contra negantes alium. Si ve-
ro aduerſarius nihil concedit eorum, quę diui-
nitus reuelantur, nõ remanet amplius via ad pro-
bandum articulos fidei per rationem: ſed ad ſol-
uendum rationes, ſi quas inducit contra fidem.

7 Cum enim fides infallibili veritati innita-
tur, impoſsibile autem ſit de vero demonſtrari
contrarium: manifeſtum eſt, probationes, quæ
contra fidem inducuntur, non eſſe demonſtra-
tiones; ſed ſolubilia † argumenta. Et infra ea-
dem parte q. 2. art. 2. in ſolutione 1. argumenti
dicit ſic: Deum eſſe, & alia huiuſmodi, quæ per
rationem naturalem nota poſſunt eſſe de Deo,
vt dicitur Rom. 1. non ſunt articuli fidei, ſed
præambula ad articulos. Sic enim fides præſup-
ponit cognitionem naturalem, ſicut gratia natu-
ram, & vt perfectio perfectibile: nihil tamen
prohibet illud, quod per ſe demonſtrabile & ſci-
bile eſt, ab aliquo accipi vt credibile, qui demon
ſtrationem non capit.

† Idem dicit conciliũ Lateranen ſub Leone X. ſeſſio 8. in Decreto incipien. Apoſtolici regiminis.

8 Tertio 2.2.q.1.art.5. in ſolutione ſecundi ar-
gumenti, dicit ſic: Dicendum, quod rationes,
quæ inducuntur à ſanctis ad probandum ea, quæ
ſunt fidei, non ſunt demonſtratiuæ, ſed perſua-
ſiones quædam manifeſtantes non eſſe impoſsi-
bile quod in fide proponitur: vel procedunt ex
principiis fidei, ſcilicet ex auctoritatibus ſacræ
ſcripturæ: ſicut Dionyſius dicit 2.cap. de diui.
nomi. Ex his autem principiis ita probatur ali-
quid apud fideles, ſicut etiam ex principiis na-
turaliter notis probatur aliquid apud omnes.
Vnde etiam Theologia ſcientia eſt, vt in princi-
pio operis dictum eſt.

9 Et in ſolutione argum. 3. dicit: Ea quæ de-
monſtratiue probari poſſunt inter credenda nu-
merantur: non quia de ipſis ſit ſimpliciter fides
apud omnes, ſed quia præexiguntur ad ea, quæ
ſunt fidei, & oportet ea ſaltem per fidem præ-
ſupponi ab his, qui eorum demonſtrationem
non habent. Et infra ead. parte q. 2. art. 10. in ſo-
lutione 2. argumenti dicit ſic: Dicendum, quòd
rationes, quæ inducuntur ad ea, quæ ſunt fidei,
non ſunt demonſtrationes, quæ in viſionem in-
telligibilem intellectum humanum reducere
poſsint: Et ideo non deſinunt eſſe non apparen-
tia, ſed remouent impedimenta fidei, oſten-
dendo non eſſe impoſsibile quod in fide propo-
nitur.

10 Vnde per tales rationes non diminuitur me-
ritum fidei, nec ratio fidei: ſed rationes demon-
ſtratiuæ inductæ ad ea, quæ ſunt fidei pręam-
bula, non tamen ad articulos, & ſi diminuant
rationem fidei, quia faciunt eſſe apparens il-
lud, quod proponitur: non tamen diminuunt
rationem charitatis, per quam voluntas eſt
prompta ad illud credendum, etiam ſi non ap-
pareret. Et ideo non diminuitur ratio meriti.
Ea † autem quæ repugnant fidei ſiue in conſi-
deratione hominis, ſiue in exteriori perſecutio-
ne, in tantum augent meritum fidei, inquan-
tum oſtenditur voluntas magis prompta & fir-
ma in fide. Et ideo martyres maius meritum fi-
dei habuerunt nõ recedentes à fide propter per-
ſecutiones: & etiam ſapientes maius meritum
fidei habent non recedentes à fide propter ra-
tiones philoſophorum, vel hæreticorum contra
fidem inductas. Sed ea quę conueniunt fidei
non ſemper diminuunt promptitudinem volun-
tatis, ad credendum: Et ideo non ſemper dimi-
nuunt meritum fidei.

† Hæc quæ nunc ſequitur, habet beatus Thomas 2. 2. q. 2. art. 10. ad 3. argumen.

QVAESTIO XII.

De proteſtatione facta ab errante circa fidem.

SVMMARIVM.

1 *Credibilia in triplici ſunt differentia.*
2 *Primi ordinis credibilia fidelis quiſq; noſſe dẽt.*
3 *Minoribus qua notitia de articulis fidei ſufficiat.*
4 *Mediocres quanam ſcire oporteat.*
5 *Maiores plura ſcire tepentur, quàm alij.*
6 *Quò maiorem gradum quis obtinet, eò plura ſciat oportet.*
7 *Credibilia ſecundi ordinis: & quomodo hæc credere ſit neceſſarium.*
8 *Ab omnibus credendum eſt vera eſſe quęcumque in ſacris litteris continentur.*
9 *Credibilia tertij ordinis: et de ijs quid oporteat credere Simplices.*
10 *Quid Mediocres, vt Clericos, Curatos, Religioſos.*
11 *Quid Maiores, vt Inquiſitores, & Epiſcopos.*
12 *Proteſtatio generalis non prodeſt neganti quę ſcire tenetur.*

13 *Pro-*

13 Prodeſt autem neganti ea, quę non tenetur explicite credere.

14 Qui ab Inquiſitore ſatis inſtructus renuit veritatem catholicam amplecti, ſua proteſtatione non adiuuatur.

15 Cauti ſint Inquiſitores, et perſpicaces in dignoſcendis hęreticorum fallacÿs.

DVODECIMA [a] quæſtio eſt, Vtrum aſſerens & proteſtans, quòd credit omne illud quod credit & profitetur ſancta mater Eccleſia; negat tamen explicite aliquem fidei articulum, ſeu aliud ad fidem pertinens; an talis proteſtatio generalis ei ſufficiat ad ſalutem, & adiuuet proteſtantem?

1 Ad hanc reſpõdemus iuxta mentem S. Thomæ in 3. ſententiarum diſt. 25. & in 2.2. q.1. & 2. in pluribus locis, quòd credibilia ſunt in triplici differentia. Primo namque ſunt quædam, quæ per ſe, & directe ſunt credibilia: vtpote: quia ſunt totius noſtræ fidei Chriſtianæ principia prima, & fundamenta: & iſta ſunt articuli fidei, quæ ſunt totius noſtræ credentiæ rudimenta.

2 Et hæc tenetur quilibet fidelis credere explicite; in genere tamen, vt ſcilicet credat quòd omnes articuli in generali, & quilibet in ſpeciali ſint veri, & nullus eorum eſt falſus. Explicite autem articulum vnum ab alio ſcire diſtinguere, & quemlibet ſingillatim & diſtincte explicite credere non tenetur omnis: ſed quilibet ſecundum magis & minus, prout congruit eius ſtatui & officio, cui præeſt, & in quo eſt.

3 Nam minores inferiores, etiam ſimplices, vt communes laici tenentur ad credendum explicite Chriſti humanitatis myſteria: quæ ſunt via pertingendi † ad beatitudinem, & ſalutem: Quia vt dicitur Act. 4. Non eſt aliud nomen ſub cælo, niſi Chriſti, datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri: propter quod tenentur explicite credere Chriſti myſteria, præſertim illa de quibus ſolemnizat Eccleſia: vtpote, quòd Dei Filius fuit conceptus de Spiritu ſancto, in Maria ſemper virgine incarnatus: quòd fuit de virgine natus, quòd fuit paſſus, mortuus, & ſepultus, quòd deſcendit ad inferos, quòd reſurrexit tertia die, quòd aſcendit ad cælum, & quòd ad iudicium eſt venturus. Et cum non poſsit credi explicite, quòd Dei Patris Filius fuerit de Spiritu ſancto incarnatus, abſque credentia Dei Patris, Dei Filij, & Dei Spiritus ſancti, & per conſequens Trinitatis: ideo omnes, etiam ſimplices, tenentur credere explicite Trinitatis myſterium, hoc eſt, quòd ſunt tres perſonæ diuinæ, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus. Vnde Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Et de huiuſmodi explicita credentia Trinitatis examinatur quilibet in baptiſmo. Inter laicos etiam ſimplices eſt gradus aſsignare: quia ad amplius credendum tenentur laici litterati, quàm illitterati. Et inter illiteratos ad ampliora credenda tenentur illi, quorum auribus Dei verbum in Eccleſia quotidie prædicatur, quàm ruſtici, qui rarius audiunt verbum Dei: ſed omnes tenentur ad articulos humanitatis, & etiam Trinitatis.

† al. perueniendi

4 Mediocres vero, vt clerici, & curati, ac omnes religioſi, quorum eſt verbo, vel facto de credendis, & agendis ſimplices erudire, tenentur ad explicitam credentiam cuiuſlibet articuli ſingillatim, & ad aliqualem articulorum declarationem, & ad credentiam extenſiorem: non æqualiter tamen; ſed ſecundum magis & minus, prout congruit eorum officio, cui præſunt. Nam ad plus tenentur clerici curati, quàm non curati: & ad plus religioſi, quibus incumbit ex officio verbum Dei clero & populo prædicare, & confeſsiones audire, quàm religioſi, quibus hoc non incumbit. Quare ſubtilitates & conſiderationes circa myſteria Chriſti incarnationis, & paſsionis, & huiuſmodi, tenentur mediocres magis & minus explicite credere, ſecundum quòd conuenit ſtatui vniuſcuiuſque.

5 Maiores autem, vtpote Prælati Eccleſiæ, & Rectores, Magiſtri ſacræ Theologiæ, & Doctores, quorum eſt mediocres per ſe, & eis mediantibus, minores & ſimplices erudire: Sicut Angeli primæ hierarchiæ, & his mediantibus, illos tertiæ & inferiores illuminare, vt dicit Dionyſius 12. de cæleſti hierarchia: Iſti enim ſuperiores in Eccleſia, & maiores magis expreſſam fidem & cognitionem tenentur habere de omnibus & ſingulis fidei articulis, & Eccleſiæ ſacramentis, & eorum declarationibus, & expoſitionibus, ac fidei ſubtilitatibus. Vnde 1. Petri 3. Parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti vos rationem de ea, quæ in vobis eſt ſpe. Non æqualiter tamen:

6 Nam ad plus tenentur Pontifices, quàm Abbates, cum ſint ſuperiores; & ad plus prauitatis hęreticę Inquiſitores, quàm Magiſtri & Doctores, cum ſint fidei iudices: & plus quàm omnes, ſummus Pontifex; ad quem pertinet ea quę ſunt fidei ſententialiter determinare inconcuſſa fide: & ad quẽ ſunt maiores & difficiliores queſtiones fidei & Eccleſię deducendę, vt habetur in decretis diſt. 44. † Vnde Dominus dicit Petro, vt patet Lucę 22. quem ſummum Põtificem conſtituit, Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua; & tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos.

† Non habetur ibi, ſed in cap. quoties. 24. q. 1. & in ca. maiores. extra de baptiſ. & eius effectu.

7 Secundo ſunt quędam credibilia, quę directe, & per ſe non ſunt credibilia, ſed potius indirecte: quia ad eorum negationem & corruptionem ſequitur negatio & corruptio fidei articulorum omnium, vt ſunt illa alia à fidei articulis, quę in ſacra ſcriptura, hoc eſt in libris canonicis, ſeu in Biblia continentur: cum ab Eccleſia approbentur: De quibus dicit Auguſtinus † ad Hieronymum. Solum, inquit, eis libris, qui canonici appellantur, didici hunc honorem deferre, vt nullum auctorem eorum ſcribendo errasse aliquid firmiſsime credam: alios autem ita lego, vt licet ſanctitate polleant, non ideo verum

† Auguſtin. ad Hieronymum epiſtola 19. refertur in cap. ego ſolis. diſt. 9. inde emendandum eſt hoc fragmentum, quod multis omiſſis refert hic Eymericus.

ſum putem, quia ipſi ita ſcripſerunt. Et iſta credibilia, quę ita continentur in ſacra ſcriptura, à fidei articulis alia: vt pote, quòd Abraham duos filios habuit: vel, quòd Ioſeph ſponſus Mariæ fuerit, & ſimilia, non tenetur quilibet explicite credere talia ſingillatim, ſed ſolum tenetur credere implicite in præparatione animi, vt ſit paratus credere quicquid in diuina ſcriptura continetur; attamen tunc tenetur quilibet explicite credere, quando ei conſtiterit, quòd in diuina ſcriptura talia continentur; & per illum vel illos, ad quem vel quos pertinet, deductum fuerit coram eo.

8 Vnde quilibet tenetur explicite credere, quòd omnia quæ ſunt in ſacra ſcriptura, ſunt vera: quia diuinitus reuelata. An autem iſta vel illa in ſacra ſcriptura contineantur (loquendo de alijs à fidei articulis) tenentur iſti vel illi, magis vel minus ſcire; & per conſequens illa credere; prout eorum ſtatui & officio congruit, vt de primis credibilibus fuit dictum.

9 Tertio ſunt quædam credibilia alia, quæ nec ſunt fidei rudimenta, nec clare ponuntur in dicta ſacra ſcriptura: ſed ſunt per Eccleſiam ex illis, aut iſtis deducta, vt fidei conſona, ac determinata, vt de fide credenda, vtpote quòd Spiritus ſanctus procedat à Patre & Filio vnica ſpiratione, & non duabus: & ab eis tanquam ab vno principio, non duobus: vt habetur de ſum. trin. & fid. catho. c. fideli. † Et quòd Dominus Ieſus habuit aliqua cum Apoſtolis in communi: vt in extrauaganti, Cum inter nonnullos. † & ſimilia: Et huiuſmodi credibilia per ſanctam Eccleſiam determinata & approbata, vt fide tenenda, non tenentur minores explicite credere: ſed bene implicite, & in animi præparatione, vt credant omne id verum eſſe & fide tenendum, quod vt fide tenendum eſt per Dei Eccleſiam approbatum.

† lib. 6.

† Ioan. xxij. de verb. ſig.

10 Mediocres autem, qui, vt prædicitur, habent ſimplices erudire, tenentur aliqua de huiuſmodi credere explicite; non tamen omnia talia credibilia ſingulariter, nec omnes æqualiter, ſed ſecundum quòd congruit eorum ſtatui, & eruditioni, qua habent ſimplices informare: Vt omnes tenentur explicite credere, quòd animæ iuſtorum decedentium, qui non peccauerunt, vt paruulorum: vel ſi peccauerunt, hic vel in purgatorio plene ſatisfecerunt, euolauerunt ad cælos, extremo iudicio minime expectato: iuxta Eccleſiæ determinationem, vt de fide factam, vt in extrauaganti Benedicti XI. quæ incipit, Benedictus. † Sed Curati & Religioſi, quibus incumbit ex officio prædicare, & confeſsiones audire, tenentur explicite credere, quòd vſura eſt peccatum iuxta determinationem vt de fide factam. extra de vſuris, Ex graui. † & ſimilia.

† Videto notam ſuper hac extrauaganti, quam par. 2. refert Eymericus.

† In Clem. §. ſane.

11 Maiores autem, & præſertim Inquiſitores hæreticæ prauitatis Pontifices, † & maxime Pontifex ſummus, tenentur credere explicite credibilia omnia talia, per Eccleſiam vt fide tenenda determinata, & approbata: cum eis incumbat

† Al. Epiſcopi.

A ex officio, eos, qui huiuſmodi de fide factas per Eccleſiam determinationes non admittunt, ſeu eis non credunt, vel contradicunt, punire & ſententialiter iudicare. Patet igitur de tribus credibilibus antedictis, & qui tenentur, vel non ad explicitam credentiam eorundem.

12 Nunc igitur ad quęſtionem, de qua quæritur, Reſpondemus, quòd taliter aſſerens & proteſtans in genere, ſed negans in ſpecie, vel negat id, quod ipſe explicite tenetur credere, vel non. In primo [b] caſu talis proteſtatio generalis non

B ei ſufficit ad ſalutem, nec adiuuat proteſtantem. Vnde ſi ſimplex laicus proteſtetur vt eſt dictum, negat tamen expreſſe Dei Filium eſſe incarnatum, vel paſſum, cum hoc teneatur explicite credere, talis proteſtatio non iuuat eum. Eodem [c] modo ſi Græcus † proteſtetur, vt prius: negat tamen expreſſe & deliberate Spiritum ſanctum procedere à Patre, & Filio, vt ab vno principio, & vnica ſpiratione: ſeu Dominum Ieſum Chriſtum habuiſſe aliqua cum Apoſtolis in communi; talis proteſtatio non ei ſufficit ad ſalutem, nec adiuuat proteſtantem: & præſertim ſi taliter proteſtans negat vocatus coram fidei

† al. Curatus

C iudice cum † pertinacia: tunc enim negotium quamplurimum aggrauatur.

† al. & pertinacia ſubſequatur.

13 In ſecundo [d] vero caſu, quando ſcilicet † proteſtans taliter, vt eſt dictum, negat illud, quod explicite credere non tenetur: dicimus, quòd ſi negat, non coram iudice fidei; ſeu ſi coram eo, antequam per eundem ſit informatus, quòd iſtud quod negat, ſit contra fidem, paratus tamen credere, vt per eundem fidei iudicem fuerit informatus: in quolibet caſu talis proteſtatio ei ſufficit ad ſalutem, & adiuuat proteſtantem; & cauſa eſt, quia ad amplius non tenetur. Vnde Auguſtinus ad Glorium, & Eleuſium, &

† al. ſimiliter.

D habetur tranſſumptiue 24. q. 3. † Qui ſententiam ſuam quamuis falſam, atque peruerſam, nulla pertinaci animoſitate defendunt, præſertim quam non audacia ſuæ præſumptionis pepererunt, ſed à ſeductis, atque in errorem lapſis parentibus acceperunt; quærunt autem cauta ſollicitudine veritatem, corrigi parati cum inuenerint, nequaquam ſunt inter hęreticos deputandi.

† cap. Dixit Apoſtolus.

14 Si autem [e] negat coram iudice fidei, poſtquam eſt per eundem iudicialiter informatus, quòd illud, quod negat, eſt contra fidem, & adhuc in tali negatione pertinaciter, & contuma-

E citer perſeuerat; talis proteſtatio generalis ſic proteſtanti non ſufficit ad ſalutem, nec adiuuat proteſtantem: immo reddit eundem hęreticum pertinacem, quamdiu in negatione huiuſmodi perſeuerat, iuxta c. Ad abolendam. §. pręſenti. extra de hęreticis. & iuxta c. Super quibuſdam. extra de verbo. ſign. Vnde Auguſt. contra Manichęos, & recitatur 24. q. 3. † Qui in Eccleſia Chriſti morbidum aliquid paruumque ſapiunt; ſi correpti, vt ſanum rectumque ſapiant, reſiſtunt contumaciter, ſuaque peſtifera & mortifera dogmata emendare nolunt, ſed defenſare perſiſtunt, hęretici ſunt. Tales [f] enim hereticorum

† cap. Qui in Eccleſia.

eorum proteſtationes, quo animo dicantur, prudenter eſt à fidei iudicibus indagandum: nam vt dicit Hieronymus in epiſtola ad Pammachium, Frequenter hæretici dum coguntur ſubſcribere; ne de Eccleſia expellantur, ſuum errorem palliant fictis verbis, & ea temperant, & ordine vertunt, vt catholicam credantur tenere ſententiam: & quam ſe tenere fictis verbis ſimulant, corde negant: & quod ſermone coguntur dicere, mente damnant: etſi quando aperta blaſphemia publice auribus fuerit reuelata, & viderint contra ſe audientium turbam circumfremere, tunc ſimplicitate ſimulata dicunt audiuiſſe ſe primum, & magiſtrum dicere neſciunt: cumque eorum ſcripta tenentur, voce negant, quod litteris profiterentur.

15 Et ideo cum tenentes doctrinam hæreticam proteſtantur, quòd non intendunt dicere contra fidem, & Eccleſiæ determinationem; non faciliter tali proteſtationi eſt ſtandum; ſed ſubtiliter inquirendum, ne hæreticorum decipiat diſciplina: quoniam frequenter repertum eſt, quòd aſſerunt fidem eſſe, quod ipſi credunt, & ſuam ſectam dicunt Eccleſiam, vt dicit Auguſtinus contra Donatum. Vnde cum catholicus audit fidem & Eccleſiam; intelligit fidem catholicam, & Eccleſiam Romanam: hæreticus vero intendit fidem, ſuam hæreſim; & Eccleſiam, ſuam ſectam; contra quam dicere non intendit.

COMMENT. XXVI.

a OMiſſa quæſtione XI. In qua nulla occurrit difficultas ad inſtitutum noſtrum ſpectans, cum eius materia Theologorum ſit propria, quam diſputant lib. 1. ſenten. diſt. 3. & Scotus quodlibeto 14. & Beatus Tho. lib. 1. aduerſus gentiles c. 14. & ſeq. ad quæſtionem hanc vltimam de proteſtatione, quæ valde vtilis & frequens eſt, accedo, in qua Eymericus eleganter docet, quando proteſtatio præcedentis iuuet proteſtantem in fide errantem. Is vero more ſuo priuſquam quæſtioni reſpondeat, multa præfatur, inde tribus aſſertionibus rem abſoluit.

Prima eſt: Qui proteſtatur generaliter ſe credere & tenere quod tenet & credit Eccleſia, ſi poſtea negat id quod explicite credere tenetur, non excuſatur per talem proteſtationem.

Secunda eſt: Proteſtatio generalis eum tuetur, qui negat id quod explicite credere non tenetur, ſi tamen ſit paratus obedire legitimo monitori, et poſt monitionem errorem depoſuerit.

Tertia eſt: Si poſt legitimam monitionem, is qui proteſtatur in errore perſeuerat, tunc eum non defendit præcedens proteſtatio, immo ipſum reddit hæreticum pertinacem.

De materia proteſtationis qui ſcripſerint.

De materia proteſtationis agunt fere omnes recentiores, qui in hæreticos ſcripſerunt. Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 12. & q. 29. num. 13. Simancas de catho. inſtit. tit. 55. idem in enchyridio violatæ religionis, tit. 50. Ioannes Rojas tract. de hæret. part. 1. num. 62. Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap.

A 11. de iuſta hæret. punitio. Gerſon tract. de proteſtatione, Vmbertus Locatus in opere iudiciali, verbo credibilia. num. 6. verſ. ſi autem. ac vetuſtiores etiam iuris intepretes nonnulla de proteſtatione dixerunt, Bartolus in rub. de ſum. trinit. et fide catho. Cardinalis in Clement. 1. de hæret. §. porro Bartholomæus Cæpolla cautela quadam incipiente, Bonũ & vtile. Albericus tract. de ſtatutis, par. 4. q. 32. & alij quos prudens omitto.

Proteſtatio auctoris catholica.

Et quia pauca quædam de proteſtatione ſum traditurus ad illuſtrandum hunc auctoris locum, nolo negligere proteſtationis virtutem, quam viri ſancti, vt mox dicam, amplexi ſunt. Quoniam ergo B in his commentarijs multa & varia ſcripturi ſumus de rebus grauiſſimis et maximis, in quibus interdum vel ob imperitiam, & iudicij imbecillitatem, vel ob inſuperabilem difficultatem, aut alias cauſas, quas fert humana conditio, labi & allucinari contingit; ingenue fateor atque proteſtor, me nuſquam voluiſſe diſcedere à fide catholica, quam Romana & Apoſtolica profitetur Eccleſia, cui diuinitus nunc conſtitutus præeſt Gregorius XIII. Pont. Max. nec aliud quidquam dictum volo, quàm quod doctrinæ conuenit Romanæ Eccleſiæ: quod damnat ipſa, libenter damno; quod approbat, conſtantiſſime teneo & ſequor: hæreticos omnes C abominor, hæreſes cunctas deteſtor, nec quidquam eſt quod magis perhorreſcam quàm hæreſes, aut hæreſeos ſuſpicionem, quam nuſquam exiſtimo patienter ferendam: quoniam, vt ait ſapientiſſime Ruffinus, Eſt quidem glorioſum Chriſti exemplo iniurias tolerare, vnam tamen notam hæreſeos qui ferat vel diſſimulet, non eſſe Chriſtianum. Et beatus Hieronymus ad Pammachium epiſtola 61. ait: Nolo in ſuſpicione hæreſeos quemquam eſſe patientem; ne apud eos, qui ignorant innocentiam eius, diſsimulatio cõſcientia iudicetur, ſi taceat. hæc Hieronymus.

Proteſtationis vſus antiquus & vſitatus.

Sed in viam reuertor: Proteſtationis vſus antiD quiſſimus eſt & vſitatus. c. hæc eſt fides. 24. quæſt. 1. vbi Beatus Hieronymus ait: Hæc eſt fides, Papa Beatiſsime, quã in Eccleſia catholica didicimus, quamque ſemper tenuimus & tenemus: in qua ſi minus perite, aut parum caute aliquid forte poſitum eſt; emendari cupimus à te, qui Petri fidem & ſedem tenes, hactenus Hieronymus.

Quid ſit proteſtatio.

Proteſtatio autem, de qua hic diſſerit auctor, quæ in rebus fidei fieri conſueuit, eſt profeſſio ſiue confeſſio fidei exterius facta, ad oſtendendum quid interius de fide ſentiat proteſtans. ita Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 12. nu. 2. & aliorum quidem definitiones, tametſi diuerſis verbis ſint conceE ptæ, re tamen ipſa cum hac conſentiunt. Poſitam finitionẽ confirmare videtur illud Pauli ad Ro. c. 10. Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem: quoniam ad fidei veritatem & integritatem non modo eſt neceſſarium in corde firmiter credere, ſed etiam oportet id exterius oſtendere quotiens cauſa poſtulat, vt diximus copioſe ſupra commentario 24. huius partis.

Proteſtatio generalis nõ excuſat errãtem in his quæ ſcire debet.

b ¶ In primo caſu talis proteſtatio generalis non ei ſufficit ad ſalutem, nec adiuuat proteſtantem.] Quoniam qui errat in his quæ ſcire debet explicite,

plicite, animi malignitate & iniquitate peccare cenſetur. ideoque velut conſummatus hæreticus habendus eſt, cum non videatur velle captiuare intellectum in obſequium fidei. ita Gerſon tract. de proteſtatione, conſiderat. 3. & Alfonſus Caſtrus lib. 1. de iuſta hæret. punitio. c. 11. et optima equidē ratione ita ſentiunt: nam ſi huiuſmodi proteſtationes excuſarent, liberum eſſet cuique quas vellet hæreſes impune docere: & pauci vnquam fuere hæretici, qui huius proteſtationis velamine non fuerint conati ſuas hęreſes tegere, & prætextu pietatis ita defendere. Exempla vero quibus hic Eymericus vtitur, appoſitiſſima ſunt. A

c ¶ Eodem modo ſi Græcus proteſtetur, vt prius.] *Ita Barcinonenſis impreſſus, & Directorium Cardinalis de Gambara, Bononienſis tamen & Sabellanus ita habent,* Si Curatus proteſtetur. *vtraque lectio ſeruari poteſt. nam ſi Græcus proteſtetur ſe credere in genere quidquid S. Romana Eccleſia credit: item ſi Curatus idē proteſtetur, quoniam curato ratione officij incumbit explicite ſcire, Spiritum ſanctum procedere à Patre & Filio; & poſtea negent, non excuſabuntur. ceterum propter ea quæ ſequuntur,* Græcus, *legendum crederem.* B

Generalis proteſtatio eum tuetur, qui errat in his, quę explicite ſcire non obligatur.

d ¶ In ſecundo vero caſu, quando ſcilicet proteſtans taliter negat illud, quod explicite credere non tenetur, &c.] *Hi excuſantur per generalem proteſtationem. & hęc ſecunda aſſertio maxime locum habet in idiotis et rudioribus quos excuſari etiam ratione probabilis ignorantiæ late oſtendimus ſupra commentario 22. q. 7. huius partis regula 4.* C

Hic tamen puto obſeruandum, quòd cum ſæpe dubitetur, an aliquis etiam litteratus ſcire aliqua teneatur, cum ſint quędam ad fidem ſpectantia adeo difficilia & obſcura, vt etiam doctos interdum lateant. plane ſi in eis labatur vir litteratus multum ſibi proderit præcedens proteſtatio; quia ignorantia potius quàm animi malitia lapſus cenſeri debet, vt optime ſcripſit Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. 11. de iuſta hęret. punitio. quem ſequitur Simancas de cathol. inſtit. tit. 55. num. 9. D

Non iuuatur proteſtatione qui legitime admonitus nō deponit errorem.

e ¶ Si autem negat coram iudice fidei.] *Hęc eſt poſtrema aſſertio, Eum ſcilicet non iuuari proteſtatione, immo reddi hęreticum pertinacem, qui non vult reuocare errorem admonitus ab Epiſcopo vel Inquiſitore. idem docuit Eymericus par. 2. quęſt. 32. numero 8.*

Alfonſus tamen Caſtrus lib. 1. de iuſta hęret. punitio. cap. 10. verſ. ex his omnibus tenuiſsimis quibuſdam rationibus conatus eſt oſtendere Inquiſitoris monitioni non eſſe neceſſario ſemper parendum, neque eum eſſe hęreticum pertinacem putandum, qui Inquiſitori admonenti non obediret. E

Inquiſitorū monitionibus parendū.

Ceterum contraria ſententia vera & communis eſt, quam profitetur Bartolus, (quem Alfonſus immerito reprehendit) in l. tutor quoque. §. tutores. notabili 1. ff. de ſuſpectis tuto. quem ſequuntur Ioānes Anania, & Felynus in rub. de hęret. Cardinalis in Clemen. 1. de ſum. trinit. Melchior Canus lib. 12. de locis theologicis, c. 10. circa finem. Palacius Rubius in allegatione de hęreſi. §. 3. verſ. ſi ergo Inquiſitores. Nicolaus Arelatanus tract. de hęret.

A *notabili 10. Simancas de catho. inſtit. tit. 48. nu. 19. & 20. Tabienſis in ſum. verbo, hęreticus. §. 25. numero 26. quod ipſum tenuit iterum Eymericus par. 2. q. 33. & dixi copioſe in libris de pœnis hæreticorum, vbi Bartolum ab impugnatione Alfonſi defendens in hunc modum intelligendum monui: Optime ſcripſit Bartolus poſſe tamquam hęreticum pertinacem puniri eum, qui admonenti Inquiſitori non obtemperat, quod non eſt perperam aut imprudenter accipiendum: ſed tunc locum habet Bartoli ſententia cum Inquiſitor monet vt iudex, hoc eſt, re mature conſiderata, inſpecta prius propoſitionum qualitate, habita cum Iuriſperitis exquiſita deliberatione: tunc enim ei pertinaciter reſiſtere nemo poteſt ſine manifeſta hęreſi: quod qua ratione contingat, regulę ſequentes facile indicabunt.* B

Hæreticus pertinax eſt qui monēti Inquiſitori iudicialiter, non obtemperat.

Sit prima: Quotiens quis incidit in hęreſim aperte damnatam (voco autem hęreſim aperte damnatam, quę vel per expreſſam Eccleſię definitionem eſt damnata, vt, non eſſe purgatorium: aut cuius contrarium aperte in ſacra ſcriptura continetur, vt, Dauidem non fuiſſe regem, & ſimilia, aut alijs modis) et admonitus ab Inquiſitore vt reuocet errorem, & poſtquam oſtenſa eſt ei ab eodem Inquiſitore manifeſta hęreſis ſuę condemnatio; is tamen non vult Inquiſitori parere, profecto tamquam hęreticus pertinax poteſt condemnari: nam hoc caſu legitime admonet, vera admonet, & iam definita et declarata admonet; & hoc modo poteſt videri locutus Bartolus. C

Sit ſecunda regula: Si quis hæreſim etiam non aperte damnatam aſſerat, & Inquiſitor ei, habita ſimiliter (quod ſemper in hac tam graui cauſa facere debet) matura conſultatione cum Iuriſperitis, euidenter (quatenus poſſibile eſt) oſtendat, aſſertionem eam eſſe catholicæ fidei aduerſam, vel quia communi Theologorum opinioni aduerſatur, vel quia cum Eccleſiæ traditionibus pugnat, vel denique quoniam alijs modis in fide peccat, & ad hæreſim accedit, quos enumeraui part. 2. ſuper quęſt. 2. reus vero non vult ita monēti Inquiſitori obtemperare, neque errorem reuocare; profecto cenſendus eſt hęreticus pertinax. Ita Melchior Canus, & recte lib. 12. c. 10. de locis theologicis circa finem; & ita etiam accipi poteſt Bartoli & ceterorum prędicta ſententia. D

Sit tertia tandem regula: Si quis per imperitiam ſeu ignorantiam in hæreſim labatur, (quod ruſticis & idiotis contingere ſæpe ſolet) & is à perito Inquiſitore, Epiſcopo, ſeu alio, cui legitimæ admonitionis competit officium, admonitus, non vult parere, niſi ſit omnino ſtupidus, & iudicij expers, velut hæreticus pertinax condemnari poteſt: nam in his quæ ad fidem ſpectant, imperiti in primis debent prompto animo maioribus iudicibus Eccleſiaſticis obtemperare: qua etiam ratione acceptus Bartolus prudenter loquitur, & immerito ab Alfonſo reprehenditur, cuius rationes velut leues libenter omitto: atque his quidem modis, quos etiam præcitato loco Alfonſus commemorat, potuiſſet Bartoli ſententiam tueri. E

Hactenus explicui tres de proteſtatione aſſertiones ab Eymerico allatas, ad quas multa alię for

taſſis

Proteſtatio contraria factis nō iuuat proteſtantē.

taſſis non difficulter reduci poſſent e ceterum ne quid in hac materia poſſit deſiderari, nonnullæ eſſent adiungenda, quas etiam perfecte cognoſcere oportet, inter quas vna eſt ſequens, videlicet: Proteſtatio contrariis factis non iuuat, nec excuſat proteſtantem. vt ſi quis verbi gratia proteſtetur in genere, ſe credere omnia quę credit Eccleſia, vel in particulari, dicat ſe credere Meſſiam iam veniſſe, aut cetera huiuſmodi myſteria, ritu tamen Iudęorum paſchalem agnum occidat & manducet, ſabbatum colat, vel ſimilia perpetret, non iuuabitur proteſtatione. quia per contrarium factum recedit proteſtans à proteſtatione gloſſa ſingularis in cap. tua nos. verbo, mulierem. de ſponſal gloſ. in cap. cū M. de conſtit. verbo, ſine pręiudicio. gloſ. in cap. olim cauſam. de cenſibus, verbo, proteſtatus. tradunt communiter interpretes in l non ſolum. § morte. ff. de operis no. nuntiat & in c. cum M. de conſt. Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 12. nu. 9. quē ſequitur Simancas de catho. inſtit. tit. 55. num. 7. tenet Gerſon tract de proteſtatione, conſiderat. 3. facit textus in c. exiſtimant. 11. q. 3. ibi: Nec arbitrandum eſt in die iudicij, illos tantum à Dei Filio eſſe denegandos, qui in martyrio Chriſtum negauerunt, ſed & illos omnes, quorum opere vel ſermone Chriſtus negatus negat, vel confeſſus confitetur. *hæc ibi. Plus enim eſt factis quàm verbis Deum negare; vt docuit eleganter Eymericus par. 2. q. 50. & ea pręſumitur quiſque ſentire quæ facit, cum ex factis colligatur voluntas. l. reprehendenda. C. de inſt. & ſubſt. l. de quibus. ff. de legib.*

Rurſus hic etiam erat adiungenda & illa, quę continet caſum ſingularem, de quo in deciſione Rotę 875. incipiente, Accuſatus. *in antiquis, tit. de*

A *hęreticis. eum videlicet, qui conuincitur de hęreſi, quam non vult confiteri, etiamſi proteſtetur ſe credere. & tenere quod credit & tenet Eccleſia, nihilo minus velut negatiuum & impęnitentem tradendum eſſe curię ſęculari: ſed quia de hoc Eymericus ex profeſſo videtur tractare par. 3. in duodecimo modo proceſſum fidei terminandi, ideo in eū locum hanc tractationem reyciam.*

Hæreticorū uſitata malitia in proteſtando diligēter cauenda.

f ¶ Tales enim hæreticorum proteſtationes, quo animo dicantur, prudenter eſt à fidei iudicibus indagandum.] *Singularis eſt hęc Eymerici admonitio, quam qui cauſam fidei tuentur, ne deci-*

B *piantur, animaduertant oportet: eſt enim iam nunc vſitatiſſimum inter hæreticos, vt ad deludendos Inquiſitores, & iuſta eorum iudicia fugienda, facile proteſtentur, vt hoc veluti clypeo muniti, pœnas euitent; quod feciſſe Martinum Lutherum in eo opere, quod Leoni decimo Pontifici Maximo nuncupauit, certum eſt: quo tamen animo fuerit proteſtatus, paulo poſt inſignis illius perfidia indicauit. quam ob rem huiuſmodi proteſtationes hæreticorum vulgares (cum eorum animi ab erroribus non liberentur) pertinaciam plane non excludent. Hanc vero Eymerici doctrinam*

C *hoc loco tranſcripſit & ſecutus eſt Albertinus dicto tract. de agnoſcen. aſſertio. quæſt. 29. num. 14.*

FINIS PRIMAE PARTIS.

In ſecundam partem Directorij Inquiſitorum Nicolai Eymerici Præfatio & Argumentum.

PERITI Nautæ, qui cunctas maris oras, portus, receſſus, ingreſſus, ſinus, promontoria & vſu cognita habent, & diligenter in charta depicta ſecum gerunt, non modo tuta maris receptacula, tranquilloſq. portus norunt, in quos ſe, cum fluctus tempeſtate ſæuiunt, tuto recipiant: ſed ſingulas præterea exploratas habent ſyrtes & breuia, ſingula latentia ſub aquis ſaxa & ſcopulos: & dum nauigant, claſſium curſum ita moderantur & regunt, vt paulatim nauium proras temone flectentes ſecurum iter arripiant: ne ſine tempeſtate quandoq. infido ſcopulorum arenarum, & latentium ſaxorũ obiectu, conquaſſatis nauibus miſere pereãt. Hoc enim ſpectat in qualibet arte ad peritũ prudentemq. artificem, vt nõ modo regulas eius perdiſcendæ tradat, verum inepta, inconſequentia, atq. eidem arti aduerſa reijciat. Neque medicus ſolam ſanitatem tuetur, & quomodo ſit tuenda demonſtrat; ſed idem morbos generaq. morborum & naturam explicat, vt vitentur & fugiantur. Quę cum noſſet fidei defenſor acerrimus Eymericus in hoc opere, quod aduerſus hæreticam prauitatem in fauorem fidei ſcribendum ſuſcepit; primum ſecuros & rectos fidei tramites oſtendit, ea pręcipue colligens, quę ad rectã & ſincerã fidem tenendã videbantur neceſſario pertinere. Ceterum quia plurima nos à recto fidei curſu deijcere poſſunt, plurima fidem violare, plurima ſub ſpecie veritatis quaſi latentia tranquillo mari ſaxa decipere & frangere: ideo peritorum artificum more in hac ſecunda parte hęreticorum multorum fraudes recenſet, plurimorũ hæreſes, & errores commemorat, vt ab eis velut ab ſcopulis & morbis (quia directum veræ Religionis iter, & vitæ ſpiritualis ſalutem impedire & tollere poſſent) caueamus. Non tamen vniuerſos omnium hęreticorum errores recenſuit Eymericus, quoniam id inſtituti ſui ratio non poſtulabat, ſed eos tantum, qui ſuo ſæculo magis Rempub. Chriſtianam perturbabant, quiq. in variis iuris Canonici libris damnati erant: eos enim qui tunc vel ignorabantur, vel minime credebantur, quales erant vetuſtiores hæreticorum errores, ſuperuacaneum exiſtimauit adducere: quamquam nec hos quidem omiſit, dum ea recenſuit iuris capita, in quibus illi referebantur. Addidit præterea quicquid ad cognoſcendã hæreticam prauitatem conducit; libros multorum, vnde hæreſes petantur, indicat, vt eorum lectio fugiatur, & comburantur. Tandem quot & quibus modis, aut vere, aut iuris præſumptione, hæreſis vel hęreſeos ſuſpicio contrahatur, edocet: vt fidei Iudices, quoſcunq. reos & iudicare, & eorum errores ſeu propoſitiones, & propoſitionum qualitatem intelligere valeant; item alia, quæ longum eſſet recenſere: ſeries tamẽ ipſa docendi qualia ſint demonſtrat. Orditur autem à legibus Pontificijs aduerſus hæreticos editis, veluti à certiſsimis expugnandorum hęreticorum fundamentis. Sed iam Eymericum loquentem audiamus.

INCI-

INCIPIT SECVNDA PARS DIRECTORII INQVISITORVM

Cum Commentarijs Franciſci Pegña Sacræ Theologiæ & iuris vtriuſque Doctoris.

SECVNDA pars huius Directorii officii Inquiſitionis eſt de hæreticis, & de eorum credentibus, fautoribus, receptatoribus, & defenſatoribus; & de fide ſuſpectis, de hæreſi diffamatis, de Valdenſibus, ſiue Pauperibus de Lugduno, Pſeudoapoſtolis, Begardis, Fraticellis, ac de tertio ordine Beati Franciſci, ſeu pænitentia fratribus, de ſortilegis † hæreticalibus, de diuinatoribus, de blaſphemis hæreticalibus, de excommunicatis per annum & amplius, de apoſtatis † fidem abnegantibus, de Iudæis & Saracenis, & ceteris infidelibus contra † fidem, & inquiſitionis officium delinquentibus.

Verba Eymerici.

† al. ſortilegiis hæreticantibus.
† al. apoſtatãtibus.
† al. in & cõtra.

DECRETALES TITVLI DE HAERETICIS DE VOLVMINE MAIORI.

Stephanus Papa omnibus Epiſcopis.

Infidelis eſt, qui non habet certitudinem fidei: et infideli non eſt credendum in præiudicium alterius.

CAP. I.

DVBIVS [a] in fide, infidelis eſt. Nec [b] eis omnino credendum eſt, qui fidem veritatis ignorant.

COMMENT. I.

cap. Dubius, vnde ſumptum.

a DVbius in fide.] *Deſumptum eſt ex epiſtola decretali. 1. Sixti Papæ I. ad omnes Chriſti fideles: vel ex epiſtola Iulij Papæ I. cuius initiũ eſt:* Decuerat uos. c. 11. *refert Burchardus lib. 1. Decret. c. 144. & Iuo p. 5. c. 257. itaq; titulus huius capitis fortaſſis non Stephano, ſed Iulio vel Sixto conuenit.*

Integra clauſula cap. Dubius.

Integra periodus apud Sixtum ita habet: De cetero placuit, propter malorum hominum infeſtationes, vt in accuſatione domini miniſtrorũ, primo perſona, fides, vita, & conuerſatio blaſphemantium enucleatim perſcrutetur: nã fides oẽs a... hominis præcedere debet: quia dubius in fi de... delis eſt. Nec eis omnino eſt credendum, quia veritatis fidem ignorant, nec rectæ conuer-

A ſationis vitã ducunt: quoniã tales facile & indifferenter lacerant & criminantur recte & pie viuentes. Idcirco ſuſpicio eorum diſcutienda eſt primum, & corrigenda, neq; accuſatoribus ſuſpectis, vel de inimicorum domo prodeuntibus eſt credendũ. *hæc Sixtus. Apud Iulium in dicta epiſ. c. 11. integra clauſula habet ita:* Placuit ſemper in accuſatione clericorum, primo perſona, fides, vita, & conuerſatio blaſphemantiũ perſcrutetur: nã fides oẽs actus hominis præcedere debet: qa dubius in fide infidelis eſt, nec eis omnino eſt

B credendum, quia veritatis fidem ignorant, nec rectę conuerſationis vitam ducunt: quoniam tales & facile & indifferenter lacerant & criminantur recte & pie viuentes. Ideo ſuſpicio eorum diſcutienda eſt primo, & corrigenda, neq; accuſatoribus ſuſpectis, & de inimicorum domo prodeuntibus eſt credẽdum. *hæc Iulius. Raymundus Decretalium Pontificiarum collector, omiſſis ceteris, hoc ſolum fragmentum, quod interpretamur, in hũc locum tranſtulit.*

De intellectu huius capitis præter doctores hic, agit Auguſtinus de Ancona in ſumma de poteſtate eccleſiaſtica, q. 28. art. 1 B. Antoninus 3. p tit. 22.

C *c. 5. §. 10. Turrecremata in ſumma de Eccleſia, lib. 4. p. 2. c. 12. Albertinus tract. de agnoſ. aſſer. q. 3. n. 6. & idẽ Albertinus copioſius in repetitione rubricę de hæret. lib. 6. q. 13. n. 26. & ſeq. Palacius Rubius.*

De intellectu cap. Dubius. qui diſſeruerint.

bius in allegatione de hereſi.§.5. Melchior Canus lib.12.de locis theologicis, c.9. Alfonſus Caſtrus lib.1.cap.7.de iuſta hereticorum punitione, & alii quos ſciens omitto.

Melchior Canus precitato loco de intellectu huius capitis differens, inter cetera ait, primũ hoc caput non eò forſan ſpectare vt ex illius ſententia homines heretici iudicentur, ſed eò potius, vt fidei iudices intelligant, quoſnam ſint in cauſa fidei teſtes legitimos habituri. Abſurdum enim eſſe, vt infideles de fide aduerſus Chriſtianos teſtificentur, ſiue infideles veritatis ignoratione aut dubitatione ſint, ſeu multo etiam magis errore contrario. Atque
B hic etiam intellectus colligi poſſe videtur non obſcure ex integris clauſulis, quas paulo antea adduximus: in quibus inſtitutum Pontificum eſſe videtur agere non de fide aut infidelitate, quę conſtituit hominem catholicum, aut contra hereticum, ſed de fide teſtium: quaſi vellent dicere eorum teſtimonium minime eſſe recipiendũ aduerſus domini miniſtros, quorũ vita, conuerſatio, probitas, & fides ſiue fidelitas, probata non eſſet. Hos enim Romani Pontifices iure ac merito infideles eſſe dicunt, id eſt, indignos vt eorum teſtimonio fides habeatur: quod ex vita & moribus eorum facile colligitur.

Ego vero quanquã videam, quòd admiſſo huiuſmodi intellectu, nihil fortaſſis abſurdi inde conſequatur: nihilominus tamen verius cenſeo, hoc fragmentum in hunc locum translatum, et ſub titulo de hereticis collocatum, accipiendum eſſe de dubitantibus in fide catholica, qua conſtituit hominẽ catholicum & Chriſtianum, non de fide humana, prout eſt virtus moralis, qua conſtituit hominem veracẽ & fidelem in teſtimoniis reddendis.

De qua fide accipiendũ ſit cap. Dubius.

Atque hoc verum eſſe exiſtimo. quamuis in proprijs fontibus, quos paulo antea indicauimus, de fide teſtium humana ageretur. cum non ſit nouum eadem alicuius verba, in vno loco habere vnum ſenſum, inde vero ad alium locũ translata, paucis vel
D demptis, vel additis, vel mutatis, immo vero interdum integra manentia, alium atque alium ſenſum gignere, pro diuerſitate locorum, aut rerum, aut perſonarum, quibus inſeruntur, vel attribuuntur. argumento l. ius ciuile. ff. de iuſt. & iure.

Quare cum hoc fragmentum ponatur ſub titulo de hereticis, non autem ſub titulo de teſtibus, verius videtur, ſi dicatur, velle hic Romanũ Pontificem definire, eos qui de fide catholica dubitant, hereticos eſſe iudicandos. Lex enim vel canon in dubio intelligi debet, vt conueniat rubricę vel titulo, ſub quo ponitur l. Imperator. vbi notat Bartolus. ff. de in diem addict. & idem vult Bartolus in l. fin. in
E principio. ff. de condict. indebiti. & Panormitanus in cap. inter alia. circa finem, extra de immunit. eccleſ. & Paulus de Caſtro in l. actione. C. de tranſact. Hinc dicit Baldus in l. vnica. C. ne liceat tertio prouocare, quòd quando textus eſt dubius, rubrica ſub qua ponitur, probat qualiter ſit intelligendus.

Lex vel canõ in dubio intelliguntur iuxta titulũ, ſub quo ponuntur.

Praterea dico non eſſe à veritate alienum fateri hoc fragmentum in ſuis fontibus accipi de dubitantibus in fide catholica: nam apud Sixtum poſt illa verba, quę paulo antea retulimus continenter, nullis interpoſitis, ſubſequitur ita: Erant enim
A quidam, qui prius videbantur eſſe ex nobis, ſed non erat ex nobis; ſi vero fuiſſent ex nobis, manſiſſent vtique nobiſcum, & non conturbaſſent fratres. 1. Ioan. 2. Exacuerunt enim (ut ait propheta) linguas ſuas ſicut ſerpentes, venenum aſpidum ſub labijs eorum. Pſal. 138. Quapropter hi reſpuendi ſunt, ſi incorrigibiles apparuerint, & vitandi, ne Domino famulantes decipiant. hec Sixtus. Quibus verbis illi aperte ſignificantur, qui à ſuſcepta catholica fide & Chriſtiana religione receſſerant, ergo in proxime precedentibus eoſdem videtur intellexiſſe, cũ dixit, dubios in fide eſſe infideles, cum vna & eadem continua ſerie verborum vtens, de eiſdem loqui procul dubio videatur.

Iam regulariter qui fidem catholicam deſerunt & heretici vel apoſtatę fiunt, ideo deſerere eam videntur, quia de bonitate & certitudine eius dubitant, & eam ſibi eligunt diſciplinam, quam putant eſſe meliorem. cap. Hareſis. 24. q. 3. quare non eſt mirum, ſi dubij in fide, infideles & heretici eſſe dicantur, vt paulo poſt clarius patefiet.

His ita conſtitutis, vt ad rem proximius accedamus, obſeruandum eſt primo, quòd vbicunque aliquid credendum proponitur, ſemper firmitas exigitur & ſimplicitas illa ad excludendam titubationem, hec ad repellendum errorem requiritur; nam
C titubatio & error in credendis, fidei aduerſantur. nec deſunt ad hoc probandum teſtimonia. Athanaſius in regula fidei, poſt enumeratos & explicatos fidei articulos ſubdit, dicens: Hæc eſt fides catholica, quam niſi quiſque fideliter firmiterque crediderit, ſaluus eſſe non poteſt. item in cap. 1. de ſum. trinit. & fide catho. lib. 6. poſt definitum articulum de proceſſione Spiritus ſancti, additur ita: Hoc profeſſa eſt hactenus, prædicauit, & docuit, hoc firmiter tenet & prędicat, profitetur & docet ſacroſancta Romana Eccleſia. Itẽ in Clement. 1. de ſum. trinit. & fide catho. antequã multę catholicæ veritates definiantur, ſcribitur in
D hunc modum: Fidei catholicæ fundamento firmiter inhærentes. Et ſanctus Bernardus ad hac reſpiciens dicebat: Fides ambiguum non habet; & ſi habet, fides non eſt. Sanctus item Hieronymus ſcribens in illud Habacuc, cap. 2. Ecce qui incredulus eſt, non erit recta anima eius in ſemet ipſo, ait ita: Si autem dubitauerit fides tua, & putaueris non venire quod ſpondeo, habebis pro grandi pœna, quod meę animæ diſplicebis. Iuſtus autẽ, qui credit verbis meis; & de his nõ ambigit quę polliceor, habebit prẽmiũ uitam ęternã. hec Hieronymus. Multa his ſimilia adduci poſſent in eandem ſententiam, quę conſulto omitto.

Firmitas, exigitur in credendo, item ſimplicitas.

E Hęc vero ideo cõmemoraui, vt intelligatur, Dubitationem velut ex diametro pugnare cum fide, & propterea dubitantem de credendis, eo modo, quo explicaturi ſumus, non eſſe fidelem, ſed hereticum.

Dubitatio de credendis cũ fide pugnat.

Pręterea illud quoque pramittendum eſt, ſine quo vix hec tractatio perfecte intelligi poteſt, videlicet, ad hereſim conſtituendam, neceſſariam eſſe ſcientiam vel notitiã contrarię veritatis: non enim ſufficit quòd Chriſtianus erret in fide, ad hoc vt ſit hereticus, niſi etiam ſciat id quod approbat contrarium eſſe catholicę veritati. Nam cum hereſis ſit

Ad hæreſim conſtituendã neceſſaria eſt ſcientia contrariæ veritatis.

F electio

electio eius doctrinæ, quam quis putat meliorem, cap. hæreſis. 24. q. 3. & nemo ignoret, quæ eligit, vt lib. 1. Rhetoric. cap. 10. auctor eſt Ariſtoteles: (eſt enim electio operatio voluntatis, quę ex conſilio prouenit.) fit vt ea, quæ eligimus deliberatio antecedat; id quod ſine notitia & ſcientia eius rei, quam eligimus, contingere non poteſt. Quare vt firmiter aliquid amplecti dicamur, notitiã eius prius habere debemus: inde fit vt vere & proprie is hæreticus dici non poſſit, qui ignorans catholicam veritatem, eius contrarium profitetur. Erit autem tunc hæreticus, cum ſciens, vel ſufficienter admonitus illud eſſe catholicum dogma, deliberate ſciens, & volens contrarium amplectitur. Caietanus apud ſanctum Thomam 2. 2. quæſt. 11. art. 2. Turrecremata in ſumma de Eccleſia, lib. 4. par. 2. cap. 13. Silueſter verbo hæreſis, quæſt. 2. verſ. Quinto, vt quis errorem. Simancas de catho. inſtit. tit. 31. de hæreticis, nu. 10. & alij communiter.

Credibiliũ tria eſſe genera.

Directe ad fidem quæ dicantur pertinere.

Ad hæc prænotandum eſt etiam id, quod multis locis docet ſanctus Thomas 2. 2. quæſt. 2. cum de credibilibus agit quem refert & ſequitur Eymericus par. 1. quæſt. 7. & 12. videlicet, eorum, quæ ad fidem pertinent, tria eſſe genera: quædam enim ſunt quæ ad fidem pertinent directe, qualia ſunt ea quę nobis ſunt principaliter diuinitus propoſita ad credendum: vt Deum eſſe trinum & vnum, filium Dei eſſe incarnatum, & alia quę ſunt totius Chriſtianę fidei principia & prima fundamenta, vt ſunt articuli fidei, qui à quolibet fideli explicite credi debent, ſicut oſtenſum eſt ſupra par. 1. q. 3. de fide explicite habenda.

Indirecte quę ſpectent ad fidem.

Rurſus ſunt alia credibilia, quę indirecte ad fidẽ ſpectant quia non proponuntur principaliter ad credendum ſicut ſuperiora: ad eorum tamen negationem ſequitur negatio, & corruptio fidei omnium articulorum. talia ſunt illa alia ab articulis fidei, quæ in ſacris litteris continentur: vt quòd Abrahã duos habuerit filios: quòd Dauid fuerit rex: quòd Ioſeph fuerit ſponſus Marię: quòd Simõ Cyrenæus fuerit angariatus ad portandam Crucem Domini, & ſimilia.

Credibilia tertij generis quæ ſint.

Sunt poſtremo alia credibilia, quæ expreſſe in ſacris litteris non ponuntur. ſunt tamen ex illis per Eccleſiam deducta & definita, tamquam de fide credenda: vt quòd Spiritus ſanctus procedat à patre & filio tamquam ab vno principio & vnica ſpiratione, cap. fideli. de ſum. trinit. & fide catho. lib. 6. Quòd Dominus noſter cum Apoſtolis habuit aliqua in communi, vt in extrauag. cum inter nonnullos. tit. de verb. ſignif. Quòd exercere vſurã ſit peccatum. Clement. 1. de vſuris. §. ſane ſi quis. & alia huiuſmodi multa, quæ longum eſſet recenſere.

His velut fundamentis futurę doctrinæ præmiſſis, diſtinguenda ſunt varia dubitationum genera, & ſecundum vnumquodque reſpondebitur ad principale dictum huius capitis, quomodo ſcilicet, dubius in fide, ſit infidelis & hæreticus.

Subreptitia tẽtatione dubitans de credibilibus, nõ eſt hæretic⁹.

Multis ergo modis contingere poteſt, aliquem dubitare de credibilibus, vt ait Auguſtinus de Ancona in ſumma de poteſtate eccleſiaſtica, quæſt. 28. art. 1. Primo, ſubreptitia tentatione, cum quaſi inopinanter aduenit nobis quædam tentans cogitatio

A circa credibilia, vt de perpetua ſanctę Marię Dei genitricis virginitate, Chriſti Domini morte, & ſimilibus, qua cogitatione ſubitanea animus rapitur, & cogitat qualiter illa fieri potuerint, aut his ſimilia.

Prima concluſio.

Et de hoc dubitationis genere ſit hæc prima concluſio: Dubitatio circa credibilia, proueniens ex ſubitanea ſeu ſubreptitia tentatione, nec hæreticum facit, nec ſapit hæreſim: quia frequenter contra voluntatẽ accidit, immo qui ſe bene confirmat in fide, & talibus motibus reſiſtit, meretur, ſicut ille qui reſiſtit ſtimulis carnis, aut alijs prauis cogitationibus. Hanc concluſionem tenent hic Ioannes Andr.
B Ioannes Anania. Felinus, Panormitanus, Socinus, & alij communiter interpretantes hunc textum. Et omnes illi, quos paulo antea nominauimus in §. De intellectu huius capitis. ad quod facit c. ſed pẽſandum diſt. 6. & melius cap. inter hæc ſciendum de pænit. diſt. 2. Quare licet plerunque praua cogitatione animus pulſetur, non peccat, ſi renititur: nam immunda & praua cogitatio mentem nequaquam inquinat, cum eam quatit & pulſat, ſed tunc cum eam ſibi conſentientem ſubiugat. De hoc tentationis genere dicebat ſanctus Paulus 1. ad Corinth. cap. 10. Tentatio vos non apprehendat, niſi humana. Humana quippe tentatio eſt, qua plerunque
C in cogitatione tangitur etiam nolentes: quia, vt nonnunquam & illicita ad animũ veniant, hoc vtique in nobiſmetipſis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Iam vero dæmoniaca eſt, & non humana tentatio, cum ad hoc quod carnis corruptibilitas ſuggerit, per conſenſum ſe animus aſtringit. Ac de huiuſmodi ſubitis tẽtationibus, quæ animũ interdum pulſans, vere dicitur illud vulgatum, de quo Doctores hic, videlicet, Primos motus non eſſe in hominum poteſtate.

Ceterum tametſi in ſuperandis huiuſmodi tentationibus interdum meritũ acquiratur, non tamen propterea locus dandus eſt, vt adueniant, et animũ
D quatiant. quoniam ſecurius fugiendo & euitando, quàm reſiſtendo ſuperantur: ſicut contingere ſolet in carnis illecebris, quæ fugiendo potius, quàm reſiſtendo vincuntur, vt vere docet ſanctus Thomas 2. 2. q. 35. art. 1. ad 4. argumentum. nam fieri poſſet quandoque vt mens, humana fragilitate, & Dæmonis ſuggeſtione victa ſuccumberet, & pro merito culpam & infidelitatem reportaret.

Remediũ ad ſuperandas tentationes ſubreptitias circa credibilia.

Poſtremo, qui huiuſmodi tẽtationibus circa credibilia quatiũtur, quamuis rationibus humanis pẽſatis & conſideratis quædam illis primo obtutu velut impoſſibilia per tentationem obijciantur, ſtatim & continenter recurrere debent ad diuinam omni-
E potentiam, & dicere cum Angelo Lucæ cap. 1. quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum. Item alia diuinę maieſtatis opera conſiderare, quę ſic dubitantes potius in eius amorem & admirationem, quàm in deſperationem & incredulitatem rapiant. Item ſtatim captiuabunt intellectum in obſequium fidei, proponentes firmiter credere, quod credit & tenet ſancta Romana Eccleſia. atque ita Deo fauente ceſſabit feliciter tentatio.

Secundo modo contingit dubitare circa credibilia

ſta propter veritatis elucidationem, ſeu declarationem, vt in dicta ſumma de poteſtate eccleſiaſtica, q. 28. art. 1. ait Auguſtinus de Ancona. Atque hoc modo dubitant catholici doctores, præſertim theologi, de omnibus fere catholicæ religionis veritatibus, & fidei articulis, vt rationibus hinc & inde propoſitis veritas magis eluceſcat.

Secunda cõcluſio de dubitãtibus in rebus credendis, vt veritas eluceſcat

De quo genere dubitationis ſit hæc ſecunda concluſio: Qui per modum dubitationis procedit ad declarãdas fidei veritates, ſuppoſito et ſtabilito tamquam certo & indubitato fundamento, quòd veritates illæ & fidei dogmata, ſeu ſcripturæ ſacræ veriſſimæ & certiſſimæ ſint, non eſt hæreticus, nec peccat; immo vero meretur, et magna laude dignus eſt. Hæc concluſio certiſſima eſt, & veriſſima: quia catholici doctores tametſi per modum dubitationis proponant, verbi gratia, An Deus ſit vnus, An ſit trinus, An filius Dei conuenienter fuerit incarnatus, & alia huiuſmodi prope infinita, id non faciũt, propterea quòd de veritatibus illis reuera dubitẽt; ſed vt veritas earũ propoſitis contrariis & ſolutis dilucidius appareat, & clarius eluceſcat. Ita enim fit, vt fideles in fide ſæpe magis roborẽtur, & infideles conuertantur, ſolutis & amotis argumentis & difficultatibus, quæ ipſos deceptos contra fidei veritatem, detinebãt; cum inde intelligant argumenta, quæ contra fidem fiunt ſolubilia eſſe, vt ait concilium Lateranen. ſub Leone X. ſeſſio. 8. decreto quodam incipien. Apoſtolici regiminis. §. *inſuper omnibus & ſanctus Thomas par. 1. q. 1. art. 8.*

Dixi autem in concluſione: Suppoſito & ſtabilito tamquam certo & indubitato fundamento, quòd veritates illæ, & fidei dogmata, ſeu ſcripturæ ſacræ veriſſimæ & certiſſimæ ſint; *quoniam multum refert intelligere circa hæc, quid, aut quomodo quiſque dubitet.*

Duplex modus dubitandi de rebus fidei.

Sunt enim qui de veritatibus, dogmatibus fidei, ſeu ſcripturis ſacris dubitant, & hoc dubitationis genus prorſus eſt interdictum; cum de veritate eorum, quæ catholica fides credenda proponit, dubitare non liceat abſque nota hæreſis, vt clarius ex dicendis adhuc apparebit. Sunt rurſus alii, de quibus loquitur hæc concluſio, qui etſi plenam fidem credibilibus adhibeant, credantque vera eſſe, & omni prorſus falſitate carentia; quid tamen per ſcripturæ verba ſignificetur, & qualiter dogmata ſint intelligenda, dubitant: quod abſque hæreſis aut cuiuslibet alterius criminis nota fieri poteſt. Vnde ſanctus Ambroſius lib. 4. ſuper Lucam loquens de filio Dei ait ita: Nam etſi nõ licet mihi ſcire quemadmodum natus ſit: non licet tamen neſcire, quod natus ſit. Seriem generationis ignoro: ſed auctoritatem generationis agnoſco. *hæc Ambroſius. Exemplis res fiet manifeſta. Primo dubitationis genere videtur hæſitaſſe Nicodemus, Ioannis c. 3. de verbis Chriſti dicentis:* Niſi quis renatus fuerit denuo, non poteſt videre regnum Dei. *quibus prolatis Nicodemus dubitauit, an illa poſſent fieri vera, vnde dixit:* Quomodo poteſt homo naſci cum ſit ſenex? Numquid poteſt in ventrem matris ſuæ iterum introire & renaſci? *Similiter dubitauerunt diſcipuli quidam Chriſti, vt habetur Ioan. cap. 6. nam cum dixiſſet Dominus Ieſus:* Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. *dicebant:* quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum? *dubitabant, quia non credebant verbis Chriſti, & ita dubii & infideles receſſerunt.*

Iã ſecũdo genere dubitãdi dubitauit Maria Virgo intacta, quæ cũ ab Archangelo audiuiſſet, Lucæ cap. 1. Filium Dei ab illa in vtero concipiendum, dixit: Quomodo fiet iſtud; quoniam virum nõ cognoſco? *nõ diffidit verbis diuini nuntii: certa enim erat illa poſſe Deum, ſed verbis firmiter credens, & dogma fidei de incarnatione filii Dei ad redimendum genus humanum, certum & firmũ eſſe ſupponens; de modo edoceri cupit. itaque non de re ipſa, ſed de modo piam propoſuit dubitationem. Quare Theophilactus in eum locum ita ſcribit:* Non quaſi diſcredens Virgo dixit: Quomodo erit mihi iſtud? Sed vt prudens & intelligens, vt diſcat, modum inquirit. Non enim prius quiddam tale factum eſt, neque poſthac fiet. Ideo & ignoſcit ei angelus, & non condemnat, vt Zachariam, ſed magis modum docet. Nam Zacharias merito condemnatur: habuit enim exempla multa; quandoquidem & multæ ſteriles pepererunt: Virgini autem nullum exemplum erat. *hæc Theophilactus. Idem prorſus ſentit ſanctus Bernardus homilia. 4. ſuper Euangelium:* Miſſus eſt, *dicens:* Non dubitat de facto, ſed modum requirit & ordinem. Nec enim quærit, an fiet iſtud? ſed, quomodo? *hæc Bernardus. Hoc itaque modo ſancti & catholici doctores ſacris litteris pleniſſimam fidem adhibentes, de earum intelligentia dubitant eadem ratione theologi ſcholaſtici infinitas prope quæſtiones proponunt de rebus fere omnibus ad fidem ſpectantibus, non tamen dubitant de re ſeu de dogmate catholico. ſed de modo et intelligentia, in quo nec hæretici ſunt, nec de hæreſi ſuſpecti. ſed merentur, & egregiam laudem conſequuntur.*

Quid obſeruandum in exponendis ſacris litteris

Obſeruandum tamen eſt, quòd in interpretandis & declarandis dogmatibus fidei & ſcripturis diuinis tunc grauiſſime peccarent, aut etiam hæretici eſſent iudicandi doctores, aut de hæreſi ſuſpecti, cum eas non interpretarentur iuxta mentem ſanctorum Patrũ, & ſenſum & vſum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ. Quare in concilio Lateranen. ſub Leone X. ſeſſio 11. decreto quodam incipien. Supernæ maieſtatis præſidio. *qualiter prædicatores & expoſitores interpretari debeant ſacram ſcripturam cauetur his verbis:* Mandantes omnibus, qui hoc onus ſuſtinent, quique in futurum ſuſtinebunt, ut Euangelicam ueritatem & ſanctam ſcripturam, iuxta declarationem, interpretationem, & ampliationem † doctorum, quos Eccleſia uel uſus diuturnus approbauit, legendoſque hactenus recepit, & in poſterum recipiet, prædicent, & explanent: nec quicquam eius proprio ſenſui contrarium aut diſſonum adiiciant: ſed illis ſemper inſiſtant, quæ ab ipſius ſacræ ſcripturæ uerbis, & præfatorum doctorum interpretationibus, rite & ſancte intellectis, non diſcordant. *hactenus ibi.*

†forte, explanationem.

Qui ergo in exponendis ſacris litteris hæc nõ ſeruat, non interpretatur eas, vt Spiritus ſanctus efflagitat,

ſlagitat, & ob id merito de eo dici poteſt quod ſcribis S. Hieronymus ſuper epiſtola Pauli ad Galatas, cap. 5. in verbo, hæreſes. & refertur in c. hęreſis. 24. q. 3. in hęc verba: Quicumq; igitur aliter ſcripturã intelligit, quàm ſenſus Spiritus ſancti ſlagitat, quo ſcripta eſt: licet de Eccleſia non receſſerit: tamen hæreticus appellari poteſt, & de carnis operibus eſt, eligens quæ peiora ſunt. hæc Hieronymus. Sed hunc locum de exponenda ſcriptura ſacra iuxta ſanctorum patrum ſententiã, & receptum Eccleſiæ Romanę conſenſum, luculenter tractat Melchior Canus lib. 7. cap. 3. de locis theologicis. Et videto ſanctum Thomam par. 1. q. 68. art. 1. & 2. 2. q. 11. art. 2. vbi docet qualiter dicatur exponi ſcriptura ſacra aliter quàm Spiritus ſanctus efflagitat.

Tertius modus dubitandi per imperfectam adhæſionem non facit hæreticum.

Tertio modo contingit dubitare de credibilibus imperfecta adhæſione, vt ait idem Auguſtinus de Ancona in ſumma de poteſtate eccleſiaſtica, quæſt. 28. art. 1. Et hoc dubitationis genere videntur dubitare peccatores. Omnes enim peccantes imperfecte credunt, eo ipſo quòd non viuunt ſecundum illã, quæ credunt. nam ſi perfecte adhęrerent his, quæ credunt, ſic viuerent quaſi poſt modicum tranſituri de hoc mundo. non quaſi in ęternum manſuri.

Tertia concluſio.

De hoc ergo ſit tertia concluſio: Hic modus dubitandi non conſtituit hominem hæreticum, ſed potius malum Chriſtianum. Quamobrem optime Zanchinus ſentis tract. de hęret. cap. 35. dum ait, Inquiſitorem non debere procedere contra aliquem ex eo, quòd publice fæneretur, aut adulteretur, aut alia huiuſmodi peccata cõmittat, quę ab hęreſi ſunt remota, niſi orta eſſet aliunde ſuſpicio contra eum: cum Inquiſitori ſolum ſint ea commiſſa, quæ tangunt hæreſim ſiue fidem. c. accuſatus. de hęret. lib. 6. §. ſane. & §. de quęſtionibus.

Inquiſitor quando poſſit procedere contra peccatores.

At ſi peccatores huiuſmodi conſortiũ fidelium euitarent, numquam aſſumerent pęnitentiam: numquam audirent diuina officia: numquam eccleſiaſtica reciperent ſacramenta: vel aliqua Eccleſię mandata ſuo tempore non obſeruarent: non ieiunarent debito tempore abſque legitimo impedimento: non abſtinerent ab eſu carnium ſicut pręcipit Eccleſia, aut alia his ſimilia negligerent, aut facerent cum ex his indicijs ſuſpicio hęreſis oriatur maior vel minor pro qualitate peccantis, & aliarum circumſtantiarum: tunc Inquiſitor poſſet procedere contra tales. cap. excommunicamus. al. 1. §. adiicimus, de hæret. cap. inter ſollicitudines. de purgatione cano. & tradit Zanchinus præcitato loco. & dixi plene par. 3. tit. de ſignis & indiciis, quibus diuerſarum ſectarum hęretici cognoſci poſſint.

Peccatã ſunt cauſa hæreſum.

Illud præterea admonebo, diligenter peccata eſſe pręcauenda, cum præter alia mala, quæ inducũt, cauſa etiam ſint vnde hæreſes oriantur, vt oſtendi lib. 1. cap. 2. de cauſis hæreticę prauitatis; & docet Anſelmus explicans illud Pauli ad Epheſios, cap. 5. Vt non circumferamur omni vento doctrinę, in nequitia hominum. vbi ait ita: In nequitia hominum dixit, quia hæreſis non eſt niſi in anima ſubdita peccatis: quia peccata cõmiſſa ſunt cauſę, vt Deus permittat eos errare in barathrum hęreſis. Hęc Anſelmus.

A Quamquam autem in genere dixerimus ex peccatis oriri hæreſes, quædam tamen ſunt peculiaria vitia, à quibus ſpeciali quadam ratione oriri ſolent. hęc ſunt philautia, id eſt, amor ſui: inanis gloria: Auaritia: Concupiſcentia carnis: Superbia: Ambitio: & Inuidia, vt copioſe proſecuti ſumus lib. 1. de cauſis vnde hæreſes oriuntur, et de remediis, quibus vel oriri impediuntur, vel iam ortę extirpantur. Unde conſtabit quòd cum quis pro hęreſi vel hæreſis ſuſpicione, aut captus eſt, aut in eum inquiritur, indicium eſt rem ita ſe poſſe habere, ſi innotuerit eum aut his, aut aliquo ex iſtis peccatis inquinari.

Hęreſes ex quibus potiſſimum peccatis oriantur.

B Quarto modo poteſt contingere aliquem dubitare circa credibilia, ſcientem & volentem, nec dubitationi reſiſtentem, & animo deliberato, ita vt non magis applicet mentem ad veritatem catholicam, quàm ad errorem contrarium, ſed medius inter vtramque partem nutat, & incertus fertur, nec curat quid potiſſimum ſequatur, paratus nunc hanc, nunc illam ſequi aut eligere partem, parum ſua intereſſe dicens aut cogitans, an hoc vel illud teneat, utrumue ſit: vt verbi gratia an in venerabili Euchariſtiæ ſacramento ſit vere & realiter corpus et ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti necne: vel an Maria mater Dei fuerit perpetuo virgo, an non fuerit: C vel an Romanus Pontifex ſit verus Chriſti Vicarius & Petri ſucceſſor, & caput Eccleſiæ militantis, aut non ſit, aut his ſimilia.

Quartus modus dubitandi circa credibilia.

Et de hoc ſit hæc quarta concluſio: Qui prædicto modo deliberate dubitat de catholica veritate, ſciens catholicam eſſe veritatem, & ita Eccleſiam tenere, hęreticus cenſendus eſt. Hæc concluſio patet ex ſupradictis in §. His ita conſtitutis. vbi docuimus firmitatem exigi in credendo. Qui ergo nutat, incertus fertur, & in hanc aut illam partem flectitur, cum firmiter non credat, dubius in fide eſt, infidelis eſt, & hęreticus. & hæc videtur eſſe expreſſa ſententia ſancti Thomę 2. 2. quęſt. 10. art. 7. D vbi ait ita: Si quis enim diſputet tamquam de fide dubitans, & veritatem fidei pro certo non ſupponens, ſed argumentis experiri intendens: proculdubio peccat tamquam dubius in fide, & infidelis. hęc Thomas. hoc ipſum expreſſe profitetur Guido Carmelita in ſumma de hæreſ. tit. de hęreſibus Petri Ioannis cap. 3. verſ. contra hanc fictionem argumentor. & Ioannes de Friburgo in ſumma Confeſſorum lib. 1. tit. 5. de hæret. quæſt. 17. Idem velle videntur Ioannes Anania, Panormitanus, Socinus & alij in hoc cap. dum ſummam eius colligunt ita: Infidelis eſt, qui non habet certitudinem fidei.

Quarta concluſio.

E Pręterea qui paratus eſt inclinare in quamlibet contradictionis partem, & quam voluerit eligere non captiuat intellectum in obſequium fidei Chriſti, cum tamen neceſſario & firmiter adhærere catholicę veritati debeamus, vt catholici et fideles ſimus & dicamur; nec nobis liceat libere eligere doctrinam, quam ſequamur in cauſa fidei, ſed traditã diuinitus ſequi, & retinere: proinde quiſquis aliam fidem, aut aliam doctrinam, aut alia dogmata eligit, aut eligere fluctuans & nutans paratus eſt; merito hæreticus eſt, cum ſic dubitans non videatur

omnino

omnino fidei & doctrinę Eccleſia adhęrere, & eam ſupponere tamquam infallibilem & certam. Hinc Tertullianus in libro de pręſcriptionibus aduerſus hęreticos ſcribit ita: Hæreſum opera ſunt adulteræ doctrinæ, hæreſes dictæ Græca voce ex interpretatione electionis, qua quis ſiue ad inſtituendas, ſiue ad ſuſcipiendas eas vtitur: ideo Apoſtolus & ſibi damnatum dixit hęreticum, quia & in quo damnatur ſibi eligit: nobis vero nihil ex noſtro arbitrio indulgere licet, ſed nec eligere qđ aliquis de arbitrio induxerit, Apoſtolos Domini habemus auctores, qui nec ipſi quicquam ex ſuo arbitrio, quod inducerent, elegerunt: ſed acceptam à Chriſto diſciplinam fideliter nationibus aſsignauerunt. Itaque etiamſi Angelus de cælis aliter Euangelizaret, anathema diceretur à nobis. *hęc Tertullianus.*

Iam de certitudine fidei, quantũ attinet ad hanc diſputationem, luculenter agit ſanctus Thomas 2. 2. q. 4. art. 8. & de verit. q. 14. art. 1.

Appoſui in concluſione verba illa: Sciens catholicam eſſe veritatem, & ita Eccleſiam tenere: *quoniam vt patet ex ſupradictis in §. Præterea illud. ad hęreſim conſtituendam neceſſaria eſt ſcientia contraria veritatis. Ac de his fortaſsis dubitantibus, accipienda eſt ſententia huius capitis, nam et verba conſentire videntur, nec diſcrepant interpretes: & ita tenere videtur auctor Repertorij Inquiſitorum verbo, hęreticus. §. item hęreticus eſt.*

Dubius in fide qualiter abiurabit.

Cum itaque huiuſmodi dubij in fide in ſacro Inquiſitionis tribunali iudicantur, ſi poſtquam intellexerint fidei iudices; tales cum ſcirent catholicas veritates prędicto modo dubitaſſe, inde vero omiſſa dubitatione partem firmiter amplecti catholicam velle, recipiendi ſunt ad Eccleſię gremium: abiurare tamen prius debent vt hęretici formales & veri. Si autem tales erant, vt probabiliter pręſumantur quòd non vere & perfecte ſciebant catholicas veritates, de quibus dubitabant, vt verbi gratia quia ſimplices erant, quales ſunt circa credibilia multi laici & ruſtici homines, aut quia in terris hęreticorum morati ſunt, vbi raro catholica dogmata prędicantur, immo vero potius negantur, aut reuocantur in dubium, aut alijs modis, vt quia dogma de quo dubitarunt, non erat de articulis fidei, qui in Eccleſia Dei ſolent ſolemnizari: tunc arbitrio iudicantis, vt ſuſpecti de hęreſi, non vt formaliter hęretici poterunt abiurare.

Nec obſtat ſi dicatur, huiuſmodi dubitantem nõ debere iudicari hęreticum, ex eo quòd non videtur pertinax, cum tenaciter non adhęreat doctrinę contrarię catholicæ veritati; quoniam reſpondetur ſatis cum dici poſſe pertinacem, quia cum ſciat catholicam veritatem, deliberate de ea dubitat, nec doctrinam Eccleſiæ firmiter & affirmate ſupponit eſſe infallibilem & certam, nec poteſt negari illum quo tempore voluntaria huiuſmodi dubitationi hęreticę aſsiſtit, pertinacem fore iudicandum, cum pertinax is dicatur, qui perſiſtit in errore, quem ſub reatu culpę deſerere tenetur: cum nec is ſolum dicatur pertinax, qui falſum aſſerit, vt ait Alfonſus lib. 1. de iuſta hęreticorum punitione, cap. 9. Sed ille etiam qui de certa veritate dubitat,

Pertinax qs dicatur.

Pertinax dicitur etiam ille qui de veritate catholica dubitat.

tametſi paruo tempore in tali voluntaria dubitatione permanſerit, quoniam vt prudenter & docte ſcribit Melchior Canus lib. 12. cap. 9. de locis theologicis, & Burſatus conſi. 8. incipiente: Super facto. *lib. 1. pertinacia, quę hęreſim facit, non eſt temporis diuturnitate ęſtimanda. Nam ſi conſtaret aliquem vna ſolum hora, aut minus, tenuiſſe Deum non eſſe trinum, is plane hęreticus ab Eccleſia iudicaretur.*

Ad pertinaciam non requiritur temporis diuturnitas.

Quòd vero is dicatur hęreticus, qui in dubium vertit catholicas veritates, non obſcure etiam colligi poſſe videtur ex concilio Viennenſi, quod refertur in Clement. 1. de ſumma trinit. & fide catho. §. porro. vbi reprobatur, & hęretica iudicatur doctrina omnis, quę aſſerit aut in dubium vertit, quòd ſubſtantia animæ rationalis ſeu intellectiuę, vere & per ſe humani corporis non ſit forma, in hęc verba: Porro doctrinam omnem ſeu poſitionem temere aſſerentem, aut vertentem in dubium, quòd ſubſtantia animæ rationalis, ſeu intellectiuæ vere ac per ſe humani corporis non ſit forma: velut erroneam, ac veritati catholicæ inimicam fidei, prædicto ſacro approbante concilio, reprobamus. *hęc ibi. & notat gloſſa ibidem in verbo; Dubium. vbi citat cap. Dubius. de hęret. quod interpretamur.*

Hæreticus eſt qui ſcienter in dubiũ vertit catholicas veritates.

Ille autem non eſſet iudicandus hęreticus, qui ita dubitaret, vt magis ad veritatem fidei, quàm ad oppoſitam partem declinaret, ſi ex infirmitate quadam dubitaret, ſicut contingit in primis motibus, et in illis, qui natura hoc habent, vt ſint in qualibet re ancipites, & dubij, & aſsiduis conſcientiæ ſcrupulis vrgentur, vt ait Alfonſus Caſtrus, lib. 1. cap. 7. de iuſta hęreticorum punitione. Sed de hoc plura diximus paulo antea in 1. concluſione.

Quinto modo poteſt aliquis dubitare circa credibilia non modo ſcienter & voluntarie, ſed quod etiam grauius eſt, magis inclinando in dogma & doctrinam catholicę fidei contrariam, & ei tenaciter adhærendo, quàm in catholicam veritatem.

Hæreticus eſt qui dubitando magis inclinat in doctrinam fidei contrariam.

De quo ſit quinta concluſio: Qui prędicto modo dubitat, vere et proprie hęreticus cenſendus eſt; nã in hoc nihil deeſt eorum, quæ ad hęreſim, & hominem hęreticum conſtituendum exiguntur. & hanc concluſionem tenent omnes pręcitati ſupra in §. De intellectu huius capitis. item gloſſa & communiter doctores hoc loco, & Locatus in opere iudiciali, in verbo, Dubius in fide. & alij, quos omitto conſulto.

Quinta concluſio.

Sexto modo contingit dubitare de tota fide Chriſtiana; de quo ſit ſexta concluſio: Qui de tota religione Chriſtiana dubitat, hęreticus eſt, infidelis pertinax, & incorrigibilis: quia non eſt paratus corrigi per doctrinam, quam dubitat veram: cum nullus niſi per veritatẽ corrigi velit. ita ſcribit Palacius Rubius in allegatione de hęreſi, §. 5. Sed verius videtur hos non modo hęreticos, ſed etiam apoſtatas, & eſſe & dici poſſe, cum per talem dubitationem de veritate totius Chriſtianæ religionis, à tota chriſtiana religione receſſerint: quod eſt apoſtatarum proprium, vt docet Eymericus infra quęſt. 49. & alii quos ibidem citauimus.

Sexta concluſio.

Dubitans de tota Chriſtiana religione hæretic⁹ eſt.

Septimo modo poteſt aliquis dubitare certo &

Dubitans de aliquo particulari fidei articulo hęreticus eſt. Septima concluſio.

deliberato animo, non de tota Chriſtiana religione, A *ſed de aliquo particulari fidei articulo, veluti de Chriſti diuinitate, de ſacramento Euchariſtię, aut alio huiuſmodi, de quo ſit hęc ſeptima concluſio: Is etiam, qui de vno tantum articulo fidei, prædicto modo dubitat, hęreticus eſt cenſendus, & velut talis puniendus: Et ratio eſt, quoniam diſcredens vnũ articulum fidei, non habet fidem formatam nec informem, vt late & ſingulariter docet ſanctus Thomas 2.2.q.5.art.3. & Guido Carmelita in ſumma de hęreſibus in principio, cap.9. Palacius Rubius in allegatione de hęreſi, §. 5. & alij, quos prudens* B *omitto.*

Intellectus l. 2. C. de hære.

Et hanc ſententiam probat textus ſecundum verum intellectum acceptus in l.2.C.de hęreticis in hęc verba: Hæreticorum autem vocabulo continentur, & latis aduerſus eos ſanctionibus ſuccumbere debent, qui vel leui argumento à iudicio catholicæ religionis, & tramite detecti fuerint deuiare. *hęc ibi. Quoniam hic non agitur de leui probatione, vt quidam putant. ſed quaſi reſpondens Imperator tacitę obiectioni, qua quis poſſet inquirere, an qui paululum ab orthodoxa fide declinat, ſit cenſendus hæreticus, ait, eos hæreticorum vocabulo contineri, qui vel leui argumento, id eſt,* C *vel paululum, vel minimum, vel in vno tantum articulo à fide catholica deuiant. hanc interpretationem colligo ex Photio Patriarcha in Nomocanone, tit. 12. cap. 2. vbi præfata legis verba vertit ita:* Hæreticus eſt, & legibus, quæ aduerſus hæreticos latę ſunt, ſubijcitur, qui ab orthodoxa fidę vel minimum declinat. *hæc ibi.*

Hunc vero intellectum ad prędictam l. 2. C. de hęret. non obſcure probat lex Federici Imperatoris, cuius initium eſt, Inconſutilem. §. 4. vbi agens de coercendis hęreticis per iudices Eccleſiaſticos ait ita: Per quos ſi inuenti fuerint à fide Catholica ſaltem in articulo deuiare, ac per ipſos paſto- D rali more commoniti, tenebroſi diaboli relictis inſidijs, noluerint agnoſcere Deum lucis, ſed in erroris concepta conſtantia perſeuerent, præſentis noſtræ legis edicto damnatos mortem pati Patarenos, alioſque hęreticos quocumque nomine cenſeantur, decernimus, quam affectant, *hęc ibi. Quare is plane hæreticus eſt cenſendus, qui in vno ſolo articulo fidei errat, aut de eo prędicto modo dubius eſt.*

Dubitantes de credibilibus ſpectantibus directe ad fidem hæretici ſunt. Octaua concluſio.

Poteſt item octauo aliquis dubitare, eo modo quo dictum eſt, de illis credibilibus, quæ directe ad fidem ſpectare diximus paulo antea in §. Ad hæc prænotandum eſt. E

De quo ſit octaua concluſio: Si quis rationis capax deliberate & ſcienter dubitauerit de his, quę principaliter & directe pertinent ad fidem catholicam, quales ſunt fidei articuli, non excuſatur ab hęreſi, nec ab hæreticorum pœnis. Hæc concluſio videtur eſſe expreſſa ſententia ſancti Thomæ quodlibeto. 3. quæſt. 4. art. 10. vbi dicit in hęc verba: In his vero, quæ pertinent ad fidem & bonos mores, nullus excuſatur, ſi ſequatur erroneam opinionem alicuius magiſtri: in talibus enim ignorantia non excuſat; alioquin immunes à peccato fuiſſent, qui ſecuti ſunt opinionem Arij & Neſtorij, & aliorum hæreſiarcharum; nec poteſt excuſationem habere propter ſimplicitatem auditorum, ſi in talibus erroneam opinionem ſequantur. In rebus enim dubiis non eſt de facili præſtandus aſſenſus, quinimo vt Auguſtinus dicit in lib. 3. de doctrina Chriſtiana, conſulere debet quis regulam fidei, quam de ſcripturarum planioribus locis, & Eccleſiæ auctoritate percepit. Qui ergo aſſentit opinioni alicuius magiſtri contra manifeſtum ſcripturę teſtimonium, ſiue contra id quod publice tenetur ſecundum Eccleſiæ auctoritatem, non poteſt ab erroris vitio excuſari. *hactenus Thomas. Quę ſententia apertius etiam conſtat vera eſſe ex illis, quę diximus ſupra par. 1. ſuper quęſt. 7. in prima regula.*

Dubitantes de credibilibus indirecte ad fidem ſpectantibus an ſint hæretici. Nona concluſio.

Item nono poteſt aliquis dubitare de credibilibus indirecte & ſecundario ad fidem pertinentibus quę explicite credenda omnibus non proponuntur; de quibus diximus ſupra in §. Rurſus ſunt alia.

De quo dubitationis genere ſit nona concluſio: Abſque hęreſis & peccati periculo poteſt quis dubitare de huiuſmodi credibilibus, & tenere contrarium eius, quod expreſſe continetur in ſacris litteris, donec admonitus ſit legitime. Ratio huius concluſionis in promptu eſt: quia cum huiuſmodi credibilia non teneatur quis explicite credere, ſed ſolũ implicite, et in animi præparatione, vt ſcilicet paratus ſit credere quicquid in diuina ſcriptura continetur; tunc ſub peccati & hęreſis reatu explicite credere ea tenetur, quando ei conſtiterit in doctrina fidei illa de quibus dubitat, aut quorum contrarium tenet, contineri. Quandiu vero id ſibi non conſtiterit, cum credere ea explicite non teneatur, poteſt ſine periculo contrariam catholicę veritati opinionem tenere, & ſequi, dummodo pertinacia abſit. hęc eſt ſententia eiuſdem ſancti Thomæ part. 1. quæſt. 32. art. 4. & Turrecremata in ſumma de Eccleſia lib. 4. par. 2. cap. 17. & Eymerici ſupra par. 1. quæſt. 7. & 12. & alijs pleriſque locis.

Iam ad hæc credibilia ſecundi generis magis vel minus explicite credenda quis teneatur, ex qualitate perſonarum & ſtatus earum penſandum eſt; nã qui alios erudire debent & inſtruere in credendis, ad plura huiuſmodi credenda obligantur, & ideo plura etiam explicite credere præſumuntur, ſicut ex ſententia ſancti Thomæ luculenter oſtendit Eymericus ſupra par. 1. q. 12.

Dubitantes de credibilibus per Eccleſiam definitis, an & quando ſint hæretici.

Decima concluſio.

Item decimo contingere poteſt dubitatio circa credibilia tertij generis, de quibus diximus in §. Sunt poſtremo alia. *de quibus ſit decima concluſio: Si quis de credibilibus tertii generis, illis videlicet, quæ per Eccleſiam ſunt definita dubitet, ſicut dictum eſt, non cenſetur hæreticus, quando ea ſcire veriſimiliter non præſumitur, & antequam legitime ſit admonitus: ſi vero poſt legitimam admonitionẽ in dubitatione perſiſtat, hæreticus putandus eſt; cum nolit ſtare definitis & determinatis per Eccleſiam. Neque enim in dubium ſunt reuocanda, quæ ſemel pro fide, communione, & veritate catholica atque Apoſtolica, Eccleſia Romana definiuit, vt ait Gelaſius Papa. 1. epiſtola quadam ad epiſcopos Dardaniæ, & refertur in cap. Maiores. 24. q. 1. &*

docet

docet ſanctus Thomas in ſumma par. 1. quæſt. 32. art. 4. de quo diximus plura ſupra par. 1. in l. nemo clericus. de ſum. trinit. & ſide catho. Hac vero credibilia tertii generis non omnes æque explicite ſolæ te tenentur, ſed gradus & ſtatus hominum diuerſorum, pro varietate officiorum & munerum ſunt conſiderandi, ſicut luculenter docet Eymericus ſupra par. 1. queſt. 12.

Dubitantes de ſpectantibus ad fidem nondum definitis p Eccleſiam, non ſunt hæretici.

Vndecimo & poſtremo contingit dubitare de quibuſdam ad fidem pertinentibus, quę nondum ſunt per Eccleſiam definita, vt verbi gratia. An ſtatim poſt mortem Domini noſtri Ieſu Chriſti legalia ceſſauerint, nec ne, de qua difficultate plene ſanctus Thomas 1. 2. queſt. 103. et doctores ſcholaſtici lib. 4. ſent. diſt. 3. & Sotus lib. 2. de iuſtitia & iure q. 5. art. 4. item an Virgo Maria mater Dei fuerit in peccato originali concepta nec ne. item an Papa poſſit diſpenſare ſuper matrimonio rato per verba de pręſenti, nondum tamen per carnalem copulam conſummato, & de multis huiuſmodi quęſtionibus, qua frequenter inter doctores catholicos ſolent diſputari, quibuſdam vnam contradictionis partem, aliis alteram tuentibus.

Vndecima concluſio.

Et in hoc ſit vndecima concluſio: De rebus huiuſmodi ad fidem ſpectantibus abſque periculo hęreſis poteſt quiſque dubitare vtra pars verior ſit, & ſequi quam voluerit, dumtamen paratus ſit tenere quod Eccleſia definierit, ſi contingat aliquando fieri declarationem. nam ſi poſt factam determinationem tali ordinationi quis pertinaciter repugnaret, hęreticus cenſeretur. Hanc concluſionem tenet ſanctus Thomas par. 1. q. 32. art. 4. & 2. 2. quęſt. 11. art. 2. & Turrecremata in ſumma de Eccleſia lib. 4. par. 2. c. 17. Innocentius, & communiter doctores in cap. ne innitaris. extra de conſtit. Et nominatim Ioa. And. in cap. cum Chriſtus. de haret. Et ratio potiſſima huius concluſionis eſt: quia qui de propoſitis rebus dubitant, non habent electionē contra dicentem doctrina ipſius Eccleſię. ita ſanctus Thomas 2. 2. q. 11. art. 2. ad tertium argumentum. Vnde optime Caietanus apud eundem Thomā par. 1. q. 32. art. 4. notat, quòd quando deeſt determinatio Eccleſiæ, non vocatur manifeſtum conſequi aliquid contrarium fidei ex aliqua poſitione, ex eo quòd multi doctores credant vno modo, alij vero aliter. Quare dubitantes de his, ſiue veritati contrarium opinantes, non ſolum ab hareſi, ſed etiam à peccato excuſantur: nam quiſque iuxta gradum ſuum, veriorem partem ſequi ſe arbitratur, ſalua ſemper Eccleſię reuerentia.

In eligendis opinionibus dubiis circa res ad fidem pertinentes nondum definitis, quid obſeruandū.

Ceterum circa hanc concluſionem id omnino obſeruandum mihi videtur, quod docet Turrecremata in ſumma de Eccleſia lib. 4. par. 2. cap. 17. videlicet, non videri omnino immunes eſſe à peccato, qui in materiis fidem tangentibus, non ſequuntur opinionem doctorum grauiorum magis probatorum & celebrium. Cum ergo de huiuſmodi rebus dubitare contingit propter diuerſas diuerſorum ſententias, illorum regulariter amplectanda opinio eſt, qui ſanctorum Patrum doctrinis ſoliti ſunt adhęrere. Item multorum potius quàm paucorum, aut vnius eſt tenenda ſententia. Item eorum, qui fortioribus aut validioribus rationibus nituntur. nec facile in his rebus eſt preſtandus aſſenſus alteri cōtradictionis parti, ſed re mature conſiderata procedere oportet.

Quomodo autem excuſentur ab hęreſi, ſiue ab hęreſis ſuſpicione, qui incertas & dubias opiniones magiſtrorum ſequuntur, in rebus ad fidem pertinentibus explicat ſanctus Thomas quodlibeto 3. quęſt. 4. art. 10. Auguſtinus de Ancona in ſumma de poteſtate eccleſiaſtica, quęſt. 28. art. 2. Turrecremata in ſumma de Eccleſia lib. 4. p. 2. cap. 17. & Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. quęſt. 21. num. 34. & ſeq. Hanc tractationem, cum non ſit huius loci, libēter omitto, alibi fortaſſis copioſe explicaturus.

Poſtremo animaduertendum eſt, multos per ignorantiam errare circa credibilia, & de illis ſępe dubitare, quę firmiter credere oportet, qui qualiter ab hareſi excuſentur explicui pleniſſime ſupra par. 1. ſuper quæſt. 7.

Atque ex his exiſtimo percipi poſſe, qualiter ſit intelligenda ſententia huius capitis de dubitātibus in fide, quam pleniſſime declarandam in gratiam eorum qui cauſas fidei tractant in ſacro Inquiſitionis tribunali, non inutiliter forſan exiſtimaui.

b [Nec eis omnino credendum eſt, qui fidem veritatis ignorant.] *Huius periodi multiplex eſt intellectus, vt ex Hoſtienſi, Cardinali Zabarella, Ioanne Anania, Panormitano & aliis colligere licet: ceteris tamen omiſſis, vt hæc quoque pars, titulo de hęreticis ſub quo ponitur, conueniat, mihi id nunc probatur, quod Zabarella hoc ipſo loco tenere videtur; nempe, quòd non excuſat ignorantia eum, qui dicit ſe neſcire articulos fidei. de quo dicto (ne actum agam) vide quę plene ſcripſi ſupra par. 1. ſuper quęſt. 7. regula. 1. & ſeq.*

Ignorantiā circa articulos fidei non excuſat.

Leo Papa.

Errare in fide conuincitur, qui alios errantes cū poteſt, ab errore non reuocat. C A P. I I.

QVi alios [a], cum poteſt, ab errore non reuocat, ſeipſum errare demonſtrat.

C O M M E N T. I I.

a QVi alios.] *Deſumptum eſt hoc cap. ex epiſtola 91. capitulo 15. Leonis Papæ. I. ad Turibium Aſturienſem epiſcopum, cuius initium eſt: Quàm laudabiliter. integra clauſula ita habet.* De qua re quintidecimi capituli ſermo conqueritur, & præſumptionem diabolicam merito deteſtatur: quia & nos iſtud veracium teſtium relatione comperimus, & multos corruptiſſimos eorum codices, qui canonici titularentur, inuenimus. Quomodo enim decipere ſimplices poſſent, niſi venenata pocula quodam melle prælinirent, ne vſquequaque ſentirentur inſuauia, quæ eſſent futura mortifera? Curandum ergo eſt, & ſacerdotali diligentia maxime prouidendum, vt falſati codices, & à ſincera veritate diſcordes, in nullo vſu lectionis habeantur. Apocryphæ autem ſcripturæ, quæ ſub nominibus Apoſtolorum, multarum habent ſeminarium falſitatum,

non ſolum interdicendæ, ſed etiam penitus auferendæ ſunt, atque ignibus concremandæ. Quamuis enim ſint in illis quædam, quæ videantur ſpeciem habere pietatis, nunquam tamen vacua ſunt venenis; & per fabularũ illecebras hoc latenter operantur, vt mirabilium narratione ſeductos, laqueis cuiuſcunque erroris inuoluant. Vnde ſi quis epiſcoporum vel apocrypha haberi per domos non prohibuerit, vel ſub canonicorum nomine eos codices in Eccleſia permiſerit legi, qui Priſcilliani adulterina ſunt emendatione corrupti, hæreticum ſe nouerit iudicandum: quoniam qui alium ab errore non reuocat, ſe ipſum errare demonſtrat. *hæc Leo.*

Intellectus c. qui alios.

Ex integra hac clauſula conſtat in quo ſenſu accipi debeat ſententia huius capitis, nam cum dicitur, qui alium ab errore non reuocat: *non agitur generaliter de quolibet errore, ſed de errore fidei. quod tametſi iam per coniecturam admonuiſſent hic Panormitanus, Marianus* Socinus, *& alij dicentes loqui textum de errore fidei, vt faciat ad titulum, cum ponatur ſub titulo de hæreticis, iuxta id quod notauimus in commentario præcedentis capitis.* §. Quãquam autem. *verſ.* Lex enim vel canon. *tametſi inquam hoc admonuiſſent hi doctores per cõiecturam, apertius id patefit ex integra periodo. cũ in ea iubeantur aboleri codices, et libri ab impio Priſcilliano corrupti & deprauati, ne eorum lectione fideles in errores fidei catholicæ contrarios laberentur.*

Priſcillianus quiſnam fuerit.

Fuit vero Priſcillianus (vt obiter hoc dicã) hæreticus Hiſpanus ex Gallæcia, de quo ſic S. Proſper in Chronico: Anno Chriſti 379. Priſcillianus de Gallęcia, ex Manichæorum & Gnoſticorum dogmate hæreſim nominis ſui condidit. *hæc Proſper. Priſcilliani initia, incrementa, interitum, mores & ſtudia, pluribus & certius quàm quiſquam alius enarrat Sulpicius Seuerus lib. 2. ſacræ hiſtoriæ non procul à fine. Sed ad inſtitutum reuertor.*

Cap. qui alios. de hæret. quid definiat.

Sententia huius capitis hunc habet ſenſum, ſicut Ioanni Ananię, Panormitano, Socino & alijs placet, Errare in fide conuincitur, qui alios errãtes in fide, cum poteſt, ab errore non reuocat. nam etſi qui hæreticis fauent, & eorum permittunt errores propagari, cũ impedire poſſint et debeant, reuera id faciant affectu alliciente, non errante intellectu, quãuis vere & proprie hæretici non ſint, at iuris fictione hæretici ſunt. quoniam vt recte Innocentius ait in cap. error. 83. diſt. Error, cui non reſiſtitur, approbatur; & veritas cum minime defenſatur, opprimitur. Negligere quippe cum poſſis deturbare peruerſos, nihil aliud eſt quàm fouere. Nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare. *hæc Innocentius. Et Gregorius in cap. cõſentire. diſt. 83. ait:* Conſentire videtur erranti, qui ad reſecanda, quæ corrigi debent, non occurrit. *hæc ille. Ad idem, textus in c. præterea. 23. q. 8. & in cap. tam ſacerdotes. 24. q. 3. & in cap. quantæ. de ſent. excom. & in cap. ſicut dignum. §. illi etiam. & ibi gloſ. de homicid. & in multis alijs locis. facit item textus in l. ſcientiam. ff. ad legem Aquil. vbi probatur, quòd ſi ſeruus vulnerat vel occidit ſciente domino, tenetur domi-*

Hæretici sũt ſaltem iuris fictione, qui hæreticos fouent, cum poſsint extirpare.

A *num. & ſumitur ibi ſcientia pro patientia ſeu tolerantia hoc eſt, cum potuit non prohibuit.*

Ad rem ergo, de qua inſtitutum eſt tractare, propius accedendo, dico primum, diſtinguendas eſſe perſonas, quæ errantes in fide non reuocant ab errore, aut non puniunt: quidam enim ſunt quibus id competit ex officio, quales ſunt eccleſiarum prælati, & Apoſtolici Inquiſitores, quibus extirpandi hæreticos potiſſimum cura incumbit: alij ſunt ad quos id non pertinet ex officio; quales ſunt inferiores.

Si de epiſcopis ſeu eccleſiarum prælatis ſermo ſit, ſicut in hoc cap. vt conſtat ex integra clauſula,
B *quam adduximus, ſit hoc axioma. Epiſcopus ſeu alius fidei iudex potens impedire & prohibere lectionem librorum, aut prædicationem dogmatum hæreticalium in ſua diœceſi, aut negligens punire hæreticos cũ poſſet eos capere & punire; aut quid ſimile faciat, aut facere omittat, quod in detrimentum catholicæ fidei conuertatur, hæreticus iudicari poteſt in foro exteriori, & ſicut talis tractari in ſacro Inquiſitionis tribunali. ita probat textus noſter in ſuo fonte, quem paulo ante adduximus, ibi:* Vnde ſi quis epiſcoporum vel apocrypha haberi per domos non prohibuerit, vel ſub canonicorũ nomine eos codices in eccleſia permiſerit legi, q
C Priſcilliani adulterina ſunt emendatione corrupti, hæreticum ſe nouerit iudicandum. *hæc ibi. Et ratio poteſt eſſe illa, de qua Bartolus in l. quę dotis. ff. ſoluto matri. circa finem, num. 13. videlicet quia quotieſcunque poteſt aliquis contradicendo actum impedire, ſi non impediat, ſed taceat & diſſimulet, præſumitur conſentire: quare prælatus qui talia fieri permiſerit, nec impedierit aut prohibuerit, cum poſſit, ſaltem iuris fictione ſeu præſumptione, hæreticus cenſendus eſt: quamuis reuera in mente talis non ſit.*

Hæreticus iudicari poteſt iudex eccleſiaſticus ſi potens extirpare hæreticalia, non extirpet.

Neque his obſtat dictum Zanchini tract. de hæret. cap. 5. vbi ait, eum, qui habet poteſtatem puniẽ
D *di hæreticos, ſi ſcienter id negligat, incidere in hæreſis ſuſpicionem, quaſi velit talem non eſſe cenſendũ hæreticum, ſed ſolum ſuſpectum: quoniam reſpondetur Zanchinum perinde eſſe accipiendum ac ſi dixiſſet, eum præſumi incidiſſe in hæreſim, quod ſatis indicãt iura, quæ adducit, inter quę eſt c. qui alios. de hæret. quod nunc interpretamur.*

Sed qualiter puniri debeant huiuſmodi delinquentes, quæri poteſt. Et quoniam qui taliter delicta fieri permittunt, cum poſſent prohibere, auctoritate ſua, & impunitate delicti, delicto non modo videntur conſentire, verum etiam illud fouere atq; defendere: ideo plus puniri debent, quàm ipſi, qui
E *propter maiorum conniuentiam & conſenſum delinquunt. gloſſa in Clem. 1. verbo, defenſauerit. tit. de pœnis. Iulius Clarus in pract. crimin. quæſt. 87. verſi. Hæc autem omnia. vbi dicit hanc eſſe communem concluſionem ex ſententia Bolenc. in repet. l. capitalium. §. famoſos. num. 114. ff. de pœnis. & poteſt, inquit Clarus, poni exemplum in prælato, qui diſſimulet aliquem concionatorem in ſua diœceſi falſa dogmata prædicantem. & facit textus & gl. in c. qui aliorum. 24. q. 3.*

Qui hæreticalia permittũt, qualiter puniantur.

Epiſcopi ergo qui negligunt diœceſim ab hæreſibus

Epiſcopus negligens diœceſim hæreſibus purgare, deponendus eſt ab Epiſcopatu.

A *bus purgare, non ſolum ſeuere puniendi ſunt, ſed ab epiſcopali dignitate etiam remouendi, cap. excommunicamus. el 1. §. volumus. de hæreticis: vbi ſcriptum eſt ita:* Siquis enim Epiſcopus ſuper expurgando de ſua diœceſi hæreticæ prauitatis fermento, negligens fuerit, uel remiſſus: cum id certis indicijs apparuerit, ab epiſcopali officio deponatur, & in locũ ipſius alter ſubſtituatur idoneus, qui uelit & poſſit hæreticam confundere prauitatem. *hæc ibi.*

Cauſæ diuerſæ, cur epiſcopi quandoq; in hæreticos non animaduertunt.

Atque hæc dicta eſſe volumus de illis, qui cum poſſunt prohibere, non prohibent; nã ſunt qui quandoque multis ex cauſis tametſi prohibere deſiderant, nihilominus non prohibent: vel quia à tempo- B *ralibus dominis libere in hæreticos animaduertere non permittuntur, vel propter potentiam & multitudinem hæreticorum, vel propter auaritiam quia ab hæreticis eorumue fautoribus pecunia corrupti abſtinent ab eorum punitione, vel ob alias cauſas, quibus ſæpe ſuccumbit humana fragilitas; quod cũ contigerit, ſciendum primo eſt, eos grauiſſime peccare, ac contrahere etiam hæreſis ſuſpicionem maiorem uel minorem, pro qualitate impedimenti & circunſtantiæ, ob quam deſinunt in hæreticos animaduertere.*

Diximus breuiter de prælatis ac magiſtratibus, quibus extirpãdorum hæreticorum cura imminet. C *de alijs nunc dicamus. quia textus præſens generaliter dicit reuocãdos eſſe hæreticos ab errore; & quamquam neminem excipiat ab hac obligatione reuocandi errantes in fide, nihilominus non æqualiter ad omnes pertinet talis reuocatio. Omiſſis ergo prælatis, quibus (vt diximus) ex officio competit hæreticos coercere, de alijs ſit hæc certa concluſio; Omnis chriſtianus ſub pœna excõmunicationis debet hæreticos denuntiare. Hæc concluſio eſt ſancita per Gregorium Nonum extrauaganti quadam contra Patarenos, cuius initium eſt:* Excommunicamus. *& refertur inter litteras Apoſtolicas pro officio ſanctiſſimæ Inquiſitionis. in qua ita habetur:* D Item ſiquis hæreticos ſciuerit, uel aliquos occulta cõuenticula celebrantes, ſeu à communi conuerſatione fidelium vita & moribus diſſidentes, eos ſtudeat indicare confeſſori ſuo, uel alij per quẽ credat ad prælati ſui notitiã peruenire: alioquin excommunicationis ſententia percellatur. *hæc ibi. Et de hoc vide copioſe per Ioannem Rojam in ſingularibus fidei ſing. 5.*

Omnis Chriſtianus obligatur hæreticos denuntiare.

Hæretici an ſint charitatiue admonẽdi priuſquã denuntiẽtur.

Quòd ſi quæratur, an inhærendo verbis huius textus liceat priuſquam denuntientur hæretici, eos fraternè admonere, atque inducere vt ab erroribus deſiſtant & reſipiſcant? & videtur licere, cum textus id ſignificare videatur ibi: qui alios cum po- E teſt, ab errore non reuocat. *Sed per fraternam correctionem & admonitionem, videntur poſſe reuocari: ea ergo erit præmittenda. Rurſus quia in delictis cum proceditur per denuntiationem, Euangelica ſeu charitatiua monitio præcedere debet, c. qualiter & quando. el 2. de accuſatio. & ca. licet Heli. de Simo. Poſtremo, quia Matth. c. 18. ſcriptum eſt:* Si autẽ peccauerit in te frater tuus, uade, & corripe eum inter te & ipſum ſolum.

Ceterum tutius eſt in crimine hæreſis non eſſe A *adhibendam correctionem fraternam, antequam denuntientur hæretici: ſed ea omiſſa denuntiari debẽt, de quo articulo dictum eſt plenius infra in hac 2. p. ſuper c. qualiter & quando.*

Ad rationes vero proxime adductas vno verbo poteſt reſponderi, eas non habere locum in crimine hæreſis, interim tamen videto Simancam de catholicis inſtit. tit. 19. de denuntiatione, & Ioãnem Rojam tract. de hæret. par. 2. aſſertione 3. & in ſingularibus fidei, ſingulari 5. num. 21. verſi. Tertio ampliatur.

Qualiter magis vel min⁹ obligentur fideles ad denuntiãdum hæreticos.

Poſtremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hæreticos ab erroribus reuocare, B *prælati coercendo, & fideles reliqui denuntiando: adhuc inter fideles poteſt conſiderari maior vel minor obligatio ad id faciendum, ſicut oſtendit Zanchinus tract. de hæret. cap. 5. nam quidam præter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hæreticos iudicibus fidei, cap. excommunicamus. §. Adijcimus. de hæret. Hi vero grauius peccabunt & maiorem contrahent hæreſis ſuſpicionem, ſi negligant, (ſicut debent & promiſerunt) hæreticos denuntiare. Illi autem qui non præſtiterunt tale iuramentum ex defectu eius circunſtantiæ non cenſebuntur rei ſicut priores, tametſi non effugiant pœnas latas in eos, qui omiſe-* C *rint denuntiare. de quo ſcripſimus copioſe in hac 2. parte, ſuper quæſt. 53.*

Auguſtinus † de fide catholica.

† Hoc habet ſanctus Auguſtinus in libro de fide ad Petrum Diaconum, cap. 39 refert Iuo in Decreto par. 1. cap. 39.

Hæreticus perſeuerans æternaliter damnatur, cũ nec prodeſt baptiſmus, nec eleemoſyna, vel martyrium, vel aliud quodcunque bonum, quo ad hoc vt conſequatur vitam æternam.

CAP. III.

FIRMISSIME tene, & nullatenus dubites, omnem hæreticum vel ſchiſmaticũ, cum diabolo & ange- D lis eius, æterni ignis incendio participandum †, niſi ante finem vitæ, catholicæ fuerit incorporatus & redintegratus Eccleſiæ [& poſt pauca.] Omni homini, qui Eccleſiæ catholicæ non tenet vnitatem, neque baptiſmus, neque eleemoſyna, quantumlibet copioſa, neque mors pro nomine Chriſti ſuſcepta, proficere poterit ad ſalutem.

† al. mancipandum

Gregorius Anaſtaſio Antiocheno.

Damnato auctore, damnãtur eius ſcriptura, & libri, & opera. *Cap. IIII.*

E FRATERNITATIS tuæ: & infra. Cum Cæleſtius atq; Pelagius, in Epheſina ſynodo ſint damnati, quomodo poterunt illa capitula recipi, quorum damnantur auctores?

COMMENT. III.

FRaternitatis tuæ.] *Deſumptus textus ex Beato Gregorio lib. 7. epiſtola. 47. indictio. 2. regeſti. integra clauſula apud Gregorium ita habet:* Fraternitatis tuæ ſcripta ſuſcepi, profeſsionem fidei

fidei rectæ ſeruantia; magnaſque omnipotenti **A** Deo gratias retuli. *Et poſt multa ait*: Præterea dum de ſanctorum conciliorum cuſtodia tua fraternitas loqueretur, ſanctam Epheſinam ſynodum primam ſe cuſtodire profeſſa eſt, ſed quia ex annotatione hæretici codicis, qui ad me ex regia vrbe tranſmiſſus eſt, agnoui hoc, quòd quædam capitula catholica cum hæreticis fuerant reprehenſa, quia quidam illam Epheſinam primam ſynodum in eadem vrbe exſtimant, quæ quondam ab hæreticis traditur eſſe compoſita; omnino neceſſe eſt, vt charitas veſtra eãdem ſynodum apud ſanctam Alexandrinam atque Antiochenam eccleſiam requirat, & quali- **B** ter in veritate ſe habeat, inueniat: Vel ſi placet, hinc dirigimus, quæ ab antiquitate ſeruata in ſcriniis habemus. Illa enim ſynodus, quæ ſub primæ Epheſinæ imagine facta eſt, quædam in ſe oblata capitula aſſerit approbata, quæ ſunt Cęleſtij atque Pelagij prædicamenta. Et cum Cæleſtius atque Pelagius in ea ſynodo ſint damnati, quomodo poterant illa capitula recipi, quorum damnabantur auctores? *Hactenus Gregorius Papa I. vnde conſtat primo in multis Decretalib. exemplaribus perperam tribui hoc cap. Gregorio nono. Rurſus illud etiam pateſit tam hic, quã apud ſanctũ Gregoriũ in plerìſque codicibus, præſertim* **C** *impreſſis pro Cæleſtio, corrupte legi, Cęleſtinum; cũ in manuſcriptis Vaticanę bibliothecę conſtanter legatur vbique Cæleſtius, non Cęleſtinus.*

Fuit Cęleſtius Pelagij ſectator, de quo ſanctus Auguſtinus in libro de hęreſibus, cap. 88. ait ita; Pelagianorum eſt hæreſis hoc tempore omnium recentiſſima à Pelagio monacho exorta; quem magiſtrum Cæleſtius ſic ſecutus eſt, vt ſectatores eorum Cæleſtiani etiam nuncupentur. *hęc Auguſtinus. Idem lib. 2. retractationum, cap. 33. Cęleſtium vocat Pelagij diſcipulum.*

Pelagij & Cæleſtij dogmata valide confutauit idem Auguſtinus libro de gratia Chriſti, & libro **D** *de peccato originali contra Pelagium & Cæleſtiũ. & multis alijs locis.*

Pelagius & Cæleſtius primum in Carthaginenſi concilio, deinde in Mileuitano tempore ſancti Auguſtini damnati ſunt, quorum acta Innocentius I. Pontifex Romanus comprobauit, ſicut cõſtat ex epiſtolis horum conciliorum, & Innocentij Papę ſuper ea re hinc inde tranſmiſſis, quæ habentur in 2. tomo operum ſancti Auguſtini, epiſtola 90. 91. 92. 93. & ſeq. item ex eiuſdem Innocentij Papæ I. epiſtolis 25. 26. & 27. quibus reſcribit epiſcopis Africani & Mileuitani concilij de hęreſi Cęleſtij & Pelagij. item in epiſtola 1. Cęleſtini Papæ I. **E** *quæ ante acta concilij Epheſini circumfertur in 1. tomo conciliorum Surianę editionis.*

Rurſus in cõcilio Epheſino Cæleſtius damnatus eſt, dum ibi damnantur qui cum ipſo ſenſerint; nam quamuis ſynodi Epheſinę habendę cauſa fuerit Neſtorius Conſtantinopolitanus, Pelagianos quoque ſiue Cęleſtianos in ea fuiſſe damnatos, non eſt incertum.

Sane tomo 4. actorum concilii Epheſini, cap. 9. canone 1. dum illi damnãtur, quia concilio defece- **A** *runt, Cęleſtij plena fit mentio, nam canone 1. ita ſcriptum eſt*: Quia vero oportebat eos, qui ob aliquod eccleſiaſticum, vel corporis impedimentum in regione, vel ciuitate ſua detenti, ſacræ ſynodo intereſſe nequiuerunt, ea non ignorare; quæ de ſchiſmaticis ſunt definita; notum facimus veſtræ ſanctitudini: quòd ſi prouinciæ cuiuſpiam Metropolitanus à ſacra & Oecumenica ſynodo deciſcens, defectionis conciliabulo ſeſe addixerit; vel poſtea quoque cum Cæleſtio ſenſerit, vel etiamnum ſentit; huiuſmodi contra prouinciæ ſuæ epiſcopos nihil omnino decernere poſſe, quòd à ſacra ſynodo ab omni **B** communione eccleſiaſtica ſecluſus, nullius deinceps poteſtatis, aut auctoritatis exiſtat. *hęc ibi. Ex quibus conſequitur vere dici in hoc c. quod interpretamur, Cęleſtium & Pelagium in Epheſina ſynodo eſſe damnatos.*

Item ex prędictis luce clarius conſtat non damnari hic Cæleſtinum & Pelagium Romanos Pontifices; (vt ſapienter me etiam admonuit Illuſtriſſimus Iulius Antonius Sanctorius ſanctæ Seuerinę Cardinalis, vnus ex generalibus Inquiſitoribus pietate inſignis & eruditione) ſed Cęleſtium & Pelagium hæreticos, & propterea non potuiſſe commode & vere Ioannem Ananiam, Panormitanum **C** *Felinum, Socinũ & alios ex hoc textu notare, Papam poſſe in concilio damnari de hęreſi; cum nullo pacto hinc poſſit id deduci.*

Verus intellectus, cap. fraternitatis de hæret.

Præterea quantum attinet ad intellectum verum huius capitinobſeruandum eſt ex ſancto Gregorio lib. 5. epiſtolarum, indictione 14. epiſtola. 14. cap. 114. & lib. 6. indictione. 15. epiſtola 31. cap. 195. item ex epiſtola vnde ſumptum eſt hoc cap. in ėis ogi de quibuſdam Pelagianorum dogmatibus falſis & hæreticis, quale eſt illud de Adami morte, non autem de libris ſeu capitulis catholicis, improbatis vel damnatis propter odium auctoris: nam per Calestu atque Pelagii prędicamenta, ego **D** *venenoſa illorũ dogmata interpretor. Inde fit vt inſpecto fonte, vnde ſumitur hic textus, non poſſit ex eo plane deduci, quod obſeruant cõiter doctores, videlicet dãnato auctore, ſcripta eius cenſeri dãnata.*

Ceterum cum hoc fragmentum ponatur ſub titulo de hæreticis, non videbitur abſurdum ſi dicamus ex eo non inepte colligi id generale axioma, ſicut in ſimili diximus ſupra eod. tit. ſuper cap. Dubius.

Quamquam vero hinc non colligeretur aperte: nihilominus tamen in ſe vera & ſecura eſt hæc ſententia, quòd damnato auctore velut hæretico, eius quoque opera intelligantur eſſe damnata, vt latius ex ſequentibus apparebit.

E *Admonet igitur hic locus, vt de libris prohibitis paulo latius diſſeram, cum tempora hęc hanc merito poſtulent tractationem: dicam autem ſummatim certiora, & ea in primis, quę ad Inquiſitores ſpectare iure videntur.*

De libris dãnatis non legendis, qui ſcripſerunt.

De hac re ſcribunt fere omnes interpretes vetuſtiores in hoc cap. fraternitatis. de hæret. & in cap. damnamus. de ſum. trinit. & fid. cath. alii vero varijs locis. Zanchinus de hæret. c. 7. vbi Campegius, idem Campegius ad Zanchinum. cap. 34. Repertorium & Umbertus Locatus re. bo, tort. dem Vmbertus

bertus verbo,abſoluere. Alfonſus Caſtrus lib.2. de iuſta hæret.punit.cap.15.16.& 17. Conradus Brunus.lib.6.de hæret.c.6.& ſeq. Albertinus de agno.aſſertio.q.12.nu.13.& ſeq. idem copioſius eodē tractatu.q.28. Simācas de cath.inſtit.tit.38. idem in Enchyridio,tit.39. Ioannes Rojas ſingul. 224. Gondiſſaluus de hęret.q.13.nu.19. pulchre Petrus Godofredus in l.damnato. C.de hæret. Carrerius tract.de hęret.nu.125.& alij.quos libens omitto. Diſſerui copioſe integro libro ſexto de pœnis hęreticorum,ex quibus omnibus ſequentia breuiter colligamus.

Damnato auctore, libri eius damnātur.

Primum, damnato auctore tamquam hęretico, libri eius damnati cenſentur. Ita colligunt ex hoc cap. omnes vetuſtiores interpretes,quibus recētiores maiori ex parte adſtipulantur: licet Alfonſus lib.2.c.17. de iuſta hęret. punit.dicat illud.c.non habere hanc ſententiam: ſed non eſt nunc audiendus.& ratio huius axiomatis eſt in promptu; quia plus nocent libri hęreticorum erronei,quàm auctores ipſi,cum ad plures libri perueniāt: multo ergo magis cenſeri debent cum auctoribus dānati. Quòd axioma verum eſt, etiamſi cum damnatur hæreticus,de libris eius nominatim nihil caueatur: cum manifeſtum ſit arbore damnata ob peſtilentes fructus, ipſos etiam fructus interdici,ne venenum inſtillent fructus vero doctrinarum hęreticarum,in libris eorum in primis cōtineri exploratiſſimū eſt.

Libri hæreticorum, etiā vtilia continentes, interdicendi.

Rurſus idem axioma veriſſimum eſt, etiamſi libri hęreticorum multa bona contineant: ita Hoſtienſis in hoc cap. fraternitatis.num.1.& ratio eſt, quoniam periculum eſt non leue, ne inter vtilia hęreſes latitent: cum hæreticorum mos ſit bona multa docere, vt falſa facilius perſuadeant; hinc Beatus Gregorius lib.5. Moralium c.10. dicebat his verbis: Habent quippe hoc hęretici proprium, vt malis bona permiſceant, quatenus facile ſenſui audientis illudant: ſi enim ſemper praua dicerent,citius in ſua prauitate cogniti, quod vellent minime perſuaderent: rurſum ſi ſemper recta ſentirent, profecto hæretici non fuiſſent: ſed dū fallendi arte ad vtraque deſeruiunt, & ex malis bona inficiunt, & ex bonis mala vt recipiantur, abſcondunt. *hæc ille. Idem docuit Leo eius nominis primus,& Vincentius Lyrinenſis in libro aduerſus profanas hęreſum nouationes, & Turrecremata in c.ſancta.15.diſt. & Catharinus Politus in ſpeculo hæreticorum conſideratione.10.& Conradus Brunus lib.6.de hęręt.c.6.*

Libri hæreticorum, neque velut rationi conſentanei recipiendi.

Denique prefatum axioma, vt damnato auctore,opera ſimul damnata cenſeantur,ita verum eſt, vt nullo modo recipi debeant, neque tamquam auctorizabilia, neque tamquam rationabilia: contra quam velint Ioa. And. Imola, Abbas & alii in d. c.dānamus.de ſum.trinit. & Hoſtienſis in hoc cap. fraternitatis.num.1.& Albertinus de agnoſ.aſſertion.q.12.nu.13.& quidam alii.& ratio eſt: quoniam indiſtincte hæreticorum libri ſunt damnati, & prohibiti ſub pœna excommunicationis per reſcriptum Iulii III. quod incipit, Cum meditatio cordis. *& reſcriptum Pii IIII. incipiens,* Dominici gregis. *& bullam cœnæ Domini.cap.1.*

Quæ quamuis ita ſe habeant, aliquando tamen A *immutantur: nam quotiens ſummus Pontifex in ſpecie libros damnati auctoris permitteret, tunc impune legi poſſent. ita notant & vere Doctores in d. c.damnamus.de ſum.trin.& in c. fraternitatis. de hæret. hinc videmus Origenis damnati multa opuſcula legi, quoniam ea recepit Gelaſius cap.ſancta. 15.diſt.verſ.item Origenis.facit c. ſane profertur. 24.quæſt.2.*

Libri damnatorum in ſpecie permiſsi, legi poſſunt.

Iam hęc prohibitio de legendis hæreticorum libris,non comprehendit Inquiſitores hæreticæ prauitatis,nec eorū ſubſtitutos ſeu Vicarios, vt cauit B *idem Iulius* III. *in prefato reſcripto: Cum meditatio.in hæc verba:* Nos præmiſsis occurrere, & Chriſti fidelium animarum ſaluti conſulere cupientes, motu proprio, non ad alicuius nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, ſed de noſtris certa ſcientia & matura deliberatione, omnes & ſingulas facultates & licentias legendi & tenendi libros Lutheranos, aut alios hęreticos, ſeu de fide ſuſpectos, quibuſuis perſonis, cuiuſcunque ſtatus, gradus, ordinis, uel conditionis exiſtentibus, etiā ſi Epiſcopali, vel Archiepiſcopali, aut alia maiori dignitate Eccleſiaſtica, ſeu ſęculari præeminentia prefulgeant: Inquiſitori- C bus ſeu commiſſariis, ſuper hæretica prauitate, ab Apoſtolica ſede pro tempore deputatis durante ipſa deputatione, dumtaxat exceptis, & c. tenore preſentium reuocamus, &c.

Inquiſitores libros damnatos legere poſſunt, non Epiſcopi.

Falluntur ergo Epiſcopi, qui exiſtimant, perinde ſibi, ac Inquiſitoribus damnatorum libros legere licere: non enim poſſunt niſi à ſummo Pontifice ſpecialem habeant facultatem. Videntur tamen præcitati reſcripti verba ſolum comprehendere Inquiſitorum commiſſarios auctoritate Apoſtolica creatos, non eos quos ſibi Inquiſitores ſubſtituunt: nam hi non videntur poſſe vti hoc priuilegio, quod videri poſſet alicui iuxta doctrinam Bartoli in l. filius. ff. de legationibus.

Qui cōmiſſarii legere poſsint damnatos libros.

D *Nihilominus tamen idem videtur dicendum de commiſſariis ab Inquiſitoribus ipſis conſtitutis, cū illi Apoſtolica auctoritate deputati videantur, eo ipſo quod ab Apoſtolicis Inquiſitoribus conſtituuntur. Ad tollendam tamē hanc difficultatem prudēter mihi agere viderētur Inquiſitores, ſi cum creāt ſibi commiſſarios, expreſſe etiam declararent eis competere hanc facultatem legendi libros prohibitos.*

Prętereà, quamuis nonnullis videatur poſſe quemlibet propria auctoritate libros damnatos comburere, vel aliter perdere, vbi ad ipſum quocunque modo peruenerint: tutius tamen videtur Vm- E *berto verbo, libri. vt eos ad fidei iudices deferat, vt etiam aſſerit Campegius apud Zanchinum, c.7. Ceterum ego crederem, neceſſario Inquiſitoribus eſſe deferendos: nam in præfato reſcripto Iulii III. ita ſcriptum extat:* Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis, in ciuitatibus, in quibus libris huiuſmodi exiſtunt, conſignaſſe debeant realiter, & cum effectu.

Libri prohibiti Inquiſitoribus deferendi, non propria auctoritate corrumpendi.

Monendi tamen ſunt Inquiſitores, vt cum liber alicuius hæretici damnati illis defertur, interrogent deferentem vnde illum habuerit, ne forte eo libro fuerit male vſus, aut ab aliquo, qui timet pro-

dimis-

A di, mittatur. Iam illud addiderim ſemel damnato hæretico, non modo intelligi damnatos libros iam conſcriptos, cum ille damnaretur, ſed etiam quoslibet alios deinceps compoſitos & editos, abſque noua damnatione. argumento eorum quę diximus ſupra in 1. par. ſuper l. nemo clericus. de ſum. trinit. & fid. catho. §. Nam & iniuriam.

Inquiſitores non concedunt facultatem legendi libros prohibitos.

Nunquid autem Inquiſitores poſſint concedere facultatem legēdi libros ſemel damnatos, quam ipſi habent, ſępe vidimus dubitari: & tametſi magna ſit eorum auctoritas, amplaque poteſtas, verius eſt hanc facultatē eos concedere non poſſe; quia Romanus Pōtifex ſpecialiter videtur ſibi hoc reſeruaſſe: B & quæ ſpecialiter ſibi ipſe reſeruat, ceteris intelliguntur eſſe denegata, iuxta doctrinam gloſſæ communiter receptam in c. excommunicamus. verbo, Apoſtolicæ. de hæret. Sanciuit autem Papa, vt nemo legat libros damnatos ſine facultate ſedis Apoſtolicæ ſpeciali. Iulius III. in præfato reſcripto, Cum meditatio. & in Bulla cænæ Domini. c. 1.

Quorundam tamen hęreticorum libri, qui ex profeſſo de religione non tractant, aut conſcripti ſunt ab hęreticis dum catholici forent, examinati & approbati ab Inquiſitoribus permittuntur, iuxta diſpoſitionem regulæ 2. indicis librorum prohibitorum: quæ donec aliud ſtatuatur, tuto obſeruare poſſunt Inquiſitores. C

Libri auctoris nondum damnati dogmata continentes à quibus legendi, & purgandi.

Et quæ hactenus diximus vera ſunt cum agitur de libris iam damnatis, vel de libris hęreticorum nominatim damnatorum. Cum vero liber aliquis praua continens dogmata ab auctore non damnato compoſitus de nouo prodit, ne inficiat, legēdus quidem eſt, vt cognitis erroribus per indicem legi omnino prohibeatur: legendus autem non per imperitos, aut idiotas, aut medicos, vel philoſophos, vel meros iuriſconſultos, ſed per Theologos graues & probatos, perque viros tales, qui diſcernere ſciant inter lepram & lepram, habeantque prauorum dogmatum, & catholicarum aſſertionum notitiam, vt eleganter tradit Petrus Godofredus in l. damnato. C. D de hęret. & Alfonſus Caſtr. lib. 2. cap. 17. de iuſta hęr. punitio.

Confeſſores non abſoluunt retinentes libros dānatos.

Ad hęc, illud monendi ſumus, neminem eorum qui ſacras confeſſiones audiunt, ex ordinaria poteſtate poſſe abſoluere eū qui libros prohibitos apud ſe retinuit: cum enim ex hoc delicto excommunicatio irrogetur, vt diximus per 1. §. Bulla in Cœna Domini, ab ea ne poſſint per quoslibet, delinquentes abſolui ſub grauibus pœnis inhibuit Romanus Pontifex in eadem Bulla prope finem. §. illos autem. in hęc verba: Illos autem, qui contra tenorem præſentium talibus, vel eorum alicui, ſeu aliquibus abſolutionis beneficium impēdere de facto pręſumpſerint, E excommunicationis, & anathematizationis ſententia innodamus, eiſque prædicationis, lectionis, adminiſtrationis ſacramentorum, & audiendi confeſsiones officia interdicimus; denuntiantes eiſdem, & declarātes aperte, nos grauius contra eos ſpiritualiter, & temporaliter (prout expedire cognouerimus) proceſſuros. Et nihilominus, quicquid egerint abſoluendo vel aliàs, nullius ſit roboris vel momenti, hactenus ibi.

In libris de nouo aduectis, priuſquā vendantur quid agendū.

A Poſtremo, antequam libri vndecunque in ciuitates aduecti à quoquam legantur, ea ſunt diligenter obſeruanda, quę pręſcribuntur in indice librorum prohibitorum, regula 10. §. nemo vero, vt videlicet liber oſtēdatur perſonis ad hoc officium deputatis, & facultas ab eis obtineatur: quod ipſum obſeruare item oportet ab illis, qui cum hęreditate libros à defunctis relictos acceperunt. quę plenius & valde ſalubriter cauit ſynodus Salisburgenſis conſtitutione quinta, cap. 3. & 4. dum iubet vt epiſcopi coryceos habeant, qui Bibliopolarum aliorumque inferentium libros inſpiciant, obſeruent, & ſuſpectos tollant.

Retinens libros damnatos, an ſit hæreticus, vel de hæreſi ſuſpectus.

B Ex ſupradictis pendet quæſtio ſubdifficilis; nam cū ſub anathemate interdicatur, ne quis libros vetitos retineat, merito quæritur, an qui contrafecerit, cenſeri debeat hęreticus, vel de hæreſi ſaltem ſuſpectus, & quibus tandem pœnis afficiendus. qua etiam de re breuiter diſſeram, veriora & certiora perſcribens, vt in hac parte, quę paſſim hodie contingit, lucem habeant quibus noſſe cupiunt.

Ac primum Archidiaconus, Ioannes Fantuzzius, & nonnulli alij in c. ſane profertur. 24. q. 2. idem Archidiaco. & Ioannes And. in c. filij. de hæret. lib. 6. aſſerunt, ſufficere ad conuincendum quempiam hæreticum, ſi libri damnatæ lectionis apud eū C reperiantur. eos ſequitur Romanus ſingulari 316. incipien. eo ipſo. Hippolytus Marſilius conſi. 52. incipien. Miſericordia Domini. nume. 34. Caſſaneus ad conſuetud. ducatus Burgundiæ, rub. 1. des iuſtices, ſuper textu. es droictz d'icelles. num. 53. Carrerius tract. de hęre. nu. 125. Repertorium Inquiſit. verbo, libri. §. 1. & quidam alij, quorū plane ſententia ſimpliciter intellecta, vt propoſita eſt, falſa eſt, et penitus explodenda, cum nullo iure hoc caueatur, neque ratio patiatur, aut ius, vt ex ſola pręſumptione de tanto crimine aliquis condemnetur. c. litteras. de præſumptio.

Componens libros hęreticos, cenſetur hæreticus.

Horum tamen ſententia tunc vera erit, cū conD ſtiterit eum, apud quem liber reprobatæ lectionis reperitur, eundem librum compoſuiſſe, et ita plane locutus videtur auctor Repertorij in d. verſ. libri. §. 1. vt colligitur eodem loco ex §. ſed pone. & ſic etiam tuetur veteres interpretes Ioan. Rojas ſingu. 124 & ita locutum quoque crediderim Archidiaconum in d. c. ſane profertur. nam hoc caſu vere hæreticus putandus eſſet, cum maiori deliberatione libri ſcribantur erronei, quàm verba hæretica emittantur. libri enim eiuſmodi ſine aliquo alio accuſatore apertiſſime auctorem arguunt hæreticum, & conuincunt; vt grauiter docuit Maximus Epiſcopus Aquileienſis in concilio Lateranenſi ſub Martino eius nominis primo, circa annos Domini 645. E celebrato, poſtulans Cyrum, Sergium, Pyrrhum, et Paulum hæreticos, qui duas in Chriſto negabāt voluntates, ſcriptiſque eam hæreſim docuerant, condemnari; nam inter cetera ita hęc dicit: Necnon per ſcripta eorum aduerſus fidem expoſita, quæ videlicet & ſine accuſantis perſona redarguere eos apertiſsime demōſtrantur. propterea enim accuſatio extranea ſuperflua eſſe dignoſcitur, quoniam à ſuis temerariis conſcriptis apertius accuſantur, quibus omnem mundum conturbaſſe

baſſe

Luc. 19. Matth. 12. baſſe noſcuntur: ita namque Dominus ait: Ex ore tuo iudicabo te, & ex verbis tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. *& paucis interiectis:* contra Theodorum & Origenem in ſancta quinta ſynodo accuſator quidem nullus, ſed tantummodo eorum conſcripta ad accuſationem ipſorum & reprehenſionem ſuffeciſſe noſcuntur. *hæc ille.*

Hoc tamen dictum non putarem indiſtincte accipiendum: ſed tunc cum auctor ex propoſito hæreſim ponit, eamque contra Catholicam fidem ſtabilire contendit: nam ſi quaſi aliud agens proferat hæreticale dictum, quod ex ignorantia potius quàm malitia dixiſſe videatur, præſertim in rebus obſcuris, quas nō facile quis explicite ſcire præſumitur, qualia ſunt multa ad fidem ſpectantia valde difficilia, re vera non putaretur hæreticus, quod tunc maxime verum eſſet, cum vel generalem præmiſiſſet proteſtationem, vel aliàs vir catholicus & probus communi hominum exiſtimatione haberetur.

Retinens libros damnatos, quos nō compoſuit, ſuſpectus de hæreſi eſt.

Sed alter caſus eſt nunc diluendus. An videlicet is qui retinet ſciens & volens librum vetitæ lectionis, ab alio tamen compoſitum, ſit de hæreſi ſuſpectus habendus: et ſuſpectum eſſe nullus dubitat: nam & iam olim id aſſeruit Guido Fulcodius, qui poſtea Clemens IIII. Papa creatus eſt, in conſultationibus ad Inquiſitores, q. 9. in fine, quem penitus ſequitur Archidiaconus ſibi forte cōtrarius in cap. quicumque. verbo, credentes. de hæret. lib. 6. quod Pij IIII. reſcripto incipiente, Dominici gregis. *apertius continetur his verbis:* Is quidem qui hæreticorum libros, vel cuiuslibet auctoris ſcripta, propter hæreſim vel falſi dogmatis ſuſpicionem damnata, legerit, habueritue, ipſo iure in excommunicationis pœnam incidat; eamque ob cauſam in eum tanquam de hæreſi ſuſpectum inquiri & procedi liceat. *hæc ibi.*

Qualis ſuſpicio ex retentione librorum damnatorum contrahatur.

An autem hæc ſuſpicio ſit leuis, vehemens, aut violenta, non eſt à Papa expreſſum. Zanchinus tamen de hæret. c. 7. num. 7. Repertorium & Vmbertus verbo, libri. vehementem ſuſpicionem ex retentione damnatorū librorū oriri aſſeruerunt. Ceterū verius eſt, cauſa cognita, hoc eſt, habita ratione perſonarū & librorum prudentem Inquiſitorem rimari oportere, an hæc ſuſpicio leuis, grauis, ſeu vehemens, aut violenta ſit: nam quid ſi retinens tales libros penitus eſt imperitus, qui eos nec intelligat, nec legere ſciat: dices ne eum vehementer ſuſpectū? nō plane. Quare in hac re vt in ceteris iudicio opus eſt, & conſilio peritorum: nam fieri quandoque poteſt, vt abſque vlla hæreſis ſuſpicione libri damnati penes aliquem reperiri poſſint, vt de imperito proxime dictum eſt; quod etiam locum habere poteſt in eo, qui cum hæreditate, vel mercibus accepit occluſos, nec adhuc exoluit: vel etiam ſi tales eſſent libri, qui licet ab hæreticis eſſent cōſcripti, nihil tamen contra fidem continerent: ſed tantum qua ad grammaticam, medicinam, vel ſimiles profanas artes ſpectaret tunc ſi is qui retineret, vir eſſet probatiſſimus, à quo procul omnis malitia abeſſe putaretur: ſicut de re furto ſublata ſcripſit Bald. & Imola in l. fin. ff. de hæred. inſtit. ea enim reperta apud homines bonæ famæ, qui non ſint ſoliti furari, non

A *facit eos præſumi fures. ſimile in caſu noſtro ſentiendum non male ſcribit Albertinus tract. de agn. aſſertio. q. 28. nu. 25. & ſeq.*

Vt ergo gradus ſuſpicionum ex lectione librorum prohibitorum notari poſſint, præter qualitatem perſonarum legentium, ſequentia conſiderare oportebit: ſi inconſiderate legerit: ſi parum, & ſemel: ſi vnum tantum librum: ſi reprehendenti & monenti non difficulter obtemperauit: ſi præſentauit Inquiſitori cum primum intellexit eſſe prohibitum: ſi ſollicite quæſiuit abſolutionem, & ſimilia,
B *quæ obedientiæ & vere Chriſtiani pectoris ſunt indicia: hæc enim nullam quandoque, aut ſaltem leuem ſuſpicionem præſeferent.*

At ſi aduertens & ſciens legerit: ſi totum, aut pluries legerit: ſi plures legerit: ſi reprehenſus non facile nec ſtatim obediuit admonenti: ſi non præſentauit, ſed ſciens retinuit abſque facultate: ſi non quæſiuit abſolutionem, aut ſimilia commiſerit, aut omiſerit facere, quæ contumacis ſigna ſunt animi, magnam, & vehementem contrahet ſuſpicionem.

Quòd ſi ſtudioſe legat: ſi totum & pluries, aut plures & pluries: ſi omnes paſſim legat & ſine delectu: ſi reprehenſus tuetur factum: ſi inquirat, vn-
C *de habere poſſit, aut curat ſibi aſportari: ſi non eſſe præſentandos, aut comburendos contendat: ſi abſolutionem contemnat, aut his ſimilia faciat, aut facere omittat, in grauiorem & maiorem incidet ſuſpicionem.*

Hæc igitur prudenter & diligenter inueſtigabunt Inquiſitores, vt iuxta vnumquemque ſuſpicionis gradum, aut abiurare, aut purgare compellant legentes, ceteraſque ſalutares pœnitentias iniungant, nunc minores, nunc maiores pro varia ſuſpicionis & patrati delicti qualitate.

Illud non omittam, eum qui tales libros ſciens prudenſque retinent, poſſe aliquando dici hæretico-
D *rum fautorem: nam in concilio Conſtantienſi ſeſſio. 15. tit. de ſententia contra Ioannem Huſz, ita de libris eius cautur:* Hæc ſacroſancta ſynodus prorſus iubet per locorum ordinarios, tractatus & opuſcula huiuſmodi per cenſuram Eccleſiaſticam, etiamſi opus fuerit cum adiectione pœnæ & fautoriæ hæreſis, diligenter inquiri, & repertos ignibus publice concremari. *hæc ibi. Idem penitus dicturum de ſcienter retinentē cuiuslibet alterius hæreſiarchæ damnatos libros.*

Qui libros vetitos retinet quandoque hæreticorum fautor dici poteſt.

Tametſi vero multis modis innocentiam ſuam oſtendere poſſit, qui libros vetitos repertus eſt ha-
E *bere, eum tamen nullo modo tuebitur, ſi dicat ſe eos habere ad confutādum, contra quā ſentiat Gondiſſaluus de hæret. q. 13. num. 19. & Albertinus de agnoſ. aſſertio. q. 28. num. 8. & Pignolatus in additione ad ſingul. Romani 326. quorum doctrina his locis tuta non eſt. Vmbertus in opere iudiciali, verbo, abſoluere. num. 1. quoniam vt paulo antea monuimus ſub anathemate omnibus præcipitur, ne ſine ſpeciali Papæ facultate libros vetitæ lectionis retineantur, aut legantur.*

Qua pœna plectendi qui libros damnatos retinent.

Iam qua pœna ſint plectendi breuiter eſt dicendum; & iure quidem ciuili vltimo ſupplicio affici iubentur, vt late tradit Simancas de catho. inſt. tit. 38. num. 26. Sed hæc ſeueritas à tribunali Inquiſi-

tionis

tionis longe abeſt, cum pœnam ſanguinis non irroget. Guido Fulcodius loco pręcitato, & Archidiaco. in d. c. 2. de hęret. purgationem talibus indicendam admonent, quam interdum ex cauſa imponi, ſeu indici poſſe non ambigerem. Hoc ſit certum, pœnitentiam, eſſe imponẽdam nunc acriorem, aliàs vero leniorem pro qualitate & modo delicti & delinquentium. Nos aliquando poſt abiurationem ieiunia, orationes, & peregrinationes imponi vidimus. Cetera hunc ſpectantia tradam infra in hac 2. par. ſuper c. nouerit. de ſent. excõ. & ſuper q 27.

Iudęis non eſt permittẽdũ, vt libros damnatos legant.

Poſtremo in fine huius commentarij admonebo, curandum eſſe diligenter, ne Iudæi libros illos audeant legere, quos Chriſtiana fides repudiat: nam eorum lectione vel illorum augeretur impietas, vt magis in obſtinata infidelitate animus indureſceret, aut proculdubio eorum conuerſio vel impediretur omnino, vel retardaretur, & difficilior redderetur: aut operam darent, vt illis lectis Chriſtiani in hæreſes & errores inciderent.

Quare prudentiſſime ſanctiſſimus dominus Gregorius XIII. ſtatuto quodam incipien. Antiqua Iudæorum. *edito anno Domini 1581. Calend. Iunij, inter cauſas & caſus ob quos Inquiſitores procedere poſſunt aduerſus Iudęos, recenſuit quoque hunc de quo agimus, in hęc verba:* Si libros hæreticos vel Talmudicos, aut alios Iudaicos quomodolibet damnatos, aut alios prohibitos, tenuerit, cuſtodierit, vel diuulgauerit, vel in quæcumque loca detulerit, aut ad eam rem operam ſuã accommodauerit: *ſubiacebit ſcilicet Inquiſitorum indicio.*

Recte itaque & pie iam olim in Hiſpania Eruigius rex, (quem alij Eringium appellant) initio regni ſui, ideſt, anno Domini 681. vt ex Ioanne Vaſęo conſtat, inter leges Gothicas, quas à ſancto Iſidoro inſtitutas recognouit, & nomine ſuo fecit eum lgari, hanc quoque poſuit de interdicenda Iudęis illorum librorum lectione, quos Chriſtiana fides reijcit. Eius legis verba ex lib. 12. legum Vuiſigothorũ tit. 3. l. 11. ita habẽt: Illis commodare lectionibus ſenſum, quibus fas nõ eſt præbere aſſenſum, impietatis eſt potius quàm pietatis indicium. Et ideo ſiquis Iudæorum libros illos legerit, vel doctrinas attenderit, ſiue habitos in domo ſua celauerit, in quibus male contra fidem Chriſti ſentitur, & publice decaluabitur, & centenorum flagellorum verberatione plectetur. Qui tamen cautionis vinculo alligabitur, ne vnquam talium libros, vel doctrinas apud ſe aut habere præſumat, aut attendere audeat: aut ſtudijs meditandi aſſumat. Iam vero ſi poſt emiſſum placitum quodcumque tale repetere tentauerit, & decaluatus centenis flagellis ſubiaceat, & amiſsis rebus ſub perpetui exilii contereretur ęrumna: vt quia iam ſecundo viſus eſt erroris ſui iteraſſe veſtigium, perenniter illis res eorum deſeruiant, quibus principali fuerint collatione conceſſa. Hæc & ſimilia illi percipient, qui quemlibet infantium talia prę ſumpſerint docere, id eſt, ut doctor ipſe iniquitatis in prima tranſgreſsionis fronte deprehenſus, & centenis ſubiiciatur decaluandus verberibus, & placiti ſui polliceatur cautione ſe talia vlterius

Eruigii Regis lex de interdicẽda Iudęis lectione librorum prohibitorum.

A neminem debere docere. Quòd ſi primæuæ huius ſponſionis maculans fidem contingat illi, ea quæ abiecerat, repedare, omni eius facultate in principis poteſtate redacta ipſe decaluatus, centeniſque verberibus adiudicatus perpetuo erit exilio relegandus. Infantes tamen ipſi vel pueri tunc erunt à ſupradictis damnis atque verberibus alieni, ſi hanc perfidię doctrinam intra 10. annos ætatis ſuæ poſiti meditaſſe fuerint viſi. Ceterum ſi poſt exemptos decem annos quiſquis illorum talia attendere vel meditari præſumpſerit, ſuperioris conſtitutionis damna vel verbera ordine ſuperius adnotato ſuſtineat. *hęc*

B *Eruigius.*

Quod autem de interdicenda Iudęis lectione librorum prohibitorum dictum eſt, idem quoque dicendum putamus ob eaſdem cauſas de alijs infidelibus; ſi forte in terris catholicorum morarentur: nam neque iſtis concedenda eſſet talium librorum lectio. Quare nec permittendus eſſet Mahometanus vt ſuum poſſet impune legere Alcoranum: aut alios, qui vel de ſtabilienda ſecta ſua, vel de Chriſtiana confutanda, vel de erroribus in eam inuehendis tractarent, aut alios quomodolibet prohibitos. Idem de Gentilibus ſeu Paganis ſentio, quibus non eſſet concedendum, vt libros eos legerent, quibus

Infidelibus quibuſcunq; non eſt permittenda lectio librorũ prohibitorũ.

C *eorum impietas vel foueretur, vel augeretur, vel conuerſio retardaretur; ac ne alios quidem quacunque ratione prohibitos.*

Qua vero pœna plecti debeant infideles circa hæc delinquẽtes, cum non ſit iure cautum, arbitrio Inquiſitorum relictum eſſe videtur. Qualis pœna ſtatuta eſſet per legem Eruigij, verba legis indicãt, quæ paulo ante retulimus. Pro qualitate ergo delicti & malitia delinquentis augenda eſt, vel minuenda pœna arbitrio prudentis iudicis ſicut ex ſupradictis conſtat.

Ex concilio Africano.

D *Epiſcopus hęredem inſtituens hęreticum, conſanguineum, vel extraneum, vel paganum, etiam poſt mortem excommunicatus nuntiatur: hoc dicit ſecundum communem & veriorem intellectum: & vt faciat ad titulum poteſt intelligi, quòd ex hoc præſumatur hęreticus.*

C A P V.

SI quis [a] epiſcopus hęredes inſtituerit extraneos à conſanguinitate ſua, vel hæreticos etiam conſanguineos aut Paganos pertulerit: ſaltẽ [b] poſt mortem ei anathema dicatur: atq;

E [c] eius nomen inter Dei ſacerdotes nullo modo recitetur.

COMMENT. IIII.

[a] SI quis epiſcopus.] *Deſumptum ex concilio Africano, cap. 48. vbi verba paulo fuſius concipiuntur. vnde facilius colligitur ſententia. ea vero ita habent:* Item conſtitutum eſt, vt ſi quis epiſcopus hæredes extraneos à conſanguinitate ſua, vel hæreticos etiam conſanguineos, aut Paganos, Eccleſiæ prætulerit, ſaltem poſt mor-

Epiſcopus hęreticos inſtituens hæredes, poſt mortem anathematizandus.

tem

tem anathema ei dicatur, atque eius nomen inter Dei ſacerdotes nullo modo recitetur. Neque excuſari poſſit, ſi inteſtatus defecerit, qui vtique debuit factus epiſcopus, rei ſuæ ordinationem congruam ſuæ profeſſioni nequaquam differre. hęc concilium. Eſt autem ſenſus talis: Epiſcopus qui ſibi hęredes inſtituit hereticos, ſiue ſint conſanguinei, ſiue extranei, poſt mortem eſt anathematizandus, atque eius nomen ex memoria ſacerdotum amouendum: ita Alanus, Laurentius, & Tancredius: quibus conſentiũt Gręci Tilius, Zonaras, & recentiores interpretes. Ergo haretici hoc loco ex teſtamento capere prohibentur: & teſtamentum, cum ſit contra leges factum, irritum erit: ita Balſamon, quod & verum eſt. Bona vero epiſcopi inteſtati hac de cauſa morientis culpa ſua quia hæreticos inſtituit, Eccleſia capiet. Totum hoc decretum pulchre declarat Illuſtr. ille Antonius Auguſtinus Archiepiſcopus Tarraconen. in notis veterum decretalium, collectione 1. lib. 5. tit. 6. c. 8. quem videto.

Hæretici licet poſt mortem anathematizentur, non tamen excommunicantur.

b ¶ Saltem poſt mortẽ ei anathema dicatur.] Hinc colligit gloſſa hic, & iuris canonici interpretes vno conſenſu, in deteſtationem criminis hęreſis, poſſe hęreticum poſt mortem excommunicari: cui ſententię etiam fauere videtur textus in cap. ſane profertur. 24. q. 2. quod plane ita ſimpliciter acceptum falſum eſt, cum hęretici ipſo iure cum primum in hęreſim incidunt ſint excommunicati, taleſque etiam decedant, niſi ante mortem Eccleſia reconcilientur, ergo amplius excommunicari ob illud crimen non debent: quod oportuit animaduertiſſe iuris interpretes. Ita præter ceteros Sotus lib. 4. ſent. diſt. 22. q. 2. art. 2. in vltimo dubio.

Anathema quid ſignificet.

Sed hic lapſus ex ignoratione illius verbi, Anathema, proceſſit; quod quandoque ſignificat maledictionem & deteſtationem, vt docet Auguſt. in quæſt. lib. Numerorum, q. 41. Indicat quoque textus in cap. ego Berengarius. de conſecrat. diſt. 2. ibi: Anathematizo omnem hæreſim. Hoc eſt maledico, imprecor, & deteſtor. quod alibi etiam ſæpe in iure conſiſtit. Ergo hic cum ipſo iure & facto iam ſit Epiſcopus hæreticos inſtituens excommunicatus, non iubetur iterum excommunicari, ſed maledici, deuoueri, & execrari more vetuſto, vt paulo poſt ſubdam. ita Alfonſus Caſtrus & recte lib. 2. c. 20. de iuſta hæret. punit. ſed ſi quis iuris interpretes tueri velit, dicat eos hoc voluiſſe, poſt mortem poſſe hæreticos excommunicari, id eſt, excommunicatos declarari.

Quid ſit inter Dei ſacerdotes nõ numerari, vetus Eccleſię ritus de diptychis.

c ¶ Atque eius nomen inter Dei ſacerdotes nullo modo recitetur.] Vetus erat in primitiua Eccleſia conſuetudo, vt in ſacris diptychis, hoc eſt in catalogo, pię memoria tranſitum ad cęlos habentium Epiſcoporum vocabula eorundem, ſeu nomina deſcriberetur, & inter Miſſarum ſolemnia coram populo recitarentur, vt pia pro illis ad Deũ funderentur preces: quòd ſi Epiſcopi turpem egiſſent vitam, aut hęretici, vel hæreticorum fautores extitiſſent, idque poſt mortem eorum conſtitiſſet, nomina eorum è ſacris diptychis protinus delebantur: hæc colliguntur ex epiſtola quadam num. 30. Leonis Papæ primi ad Anatolium Conſtantinopo-

A litanum Epiſcopum. c. 3. item ex Leone Papa II. in epiſtola ſextæ ſynodi confirmatoria ad Conſtantinum Imperatorem, legiturque hodie in vltima eius ſynodi actione. idem habetur epiſtola quadam ab Epiſcopis Aegyptiacis conſcripta ad Anatolium Archiepiſcopum Conſtantinopolitanum pro concilio Chalcedonenſi. tradit Nicolaus primus epiſtola quadam ad Michaelem Imperatorem non procul à fine: & Anaſtaſius Papa ſecundus ad Anaſtaſium Imperatorem: de abolendo nomine Acacij epiſtola quadam. c. 3. & alibi ſæpe, tradit breuiter Alfonſus Caſtrus lib. 2. c. 20. de iuſta hæreticorũ puni. & Conradus Brunus. lib. 5. de hær. c. 17.

B De diptychis vero in Decreto Romæ nuper impreſſo anno 1582. in cap. ſane profertur. 24. q. 2. ita notatũ eſt: Diptycha duæ tabulæ erant: quarum altera viuorum, altera mortuorum ea nomina continebat, quæ in Miſſa recitabantur: tranſlato vocabulo ab oſtreorum diptycho: cuius mẽtionem facit B. Ambroſius Hexeam. lib. 5. cap. 8. De huiuſmodi autem eccleſiaſticis diptychis partim viuorum, partim mortuorum, partim vtrorumque mentio fit in epiſtola Innocentij I. ad Decentium, cap. 2. & in epiſtola B. Auguſtini 137. clero & plebi eccleſię Hipponẽſis. 2. q. 1. c. nomen. & 11. q. 3. c. quid obeſt. & in C epiſtola Gelaſij ad Anaſtaſium Auguſtum, & in epiſtola epiſcoporum Aegyptiacę diœceſis ad Anatolium: quæ habetur poſt concilium Chalcedonenſe, & alibi ſępe.

Hæreticorũ nomina delẽda è libris catholicorum.

Iam ex hoc contextu iuxta præfatam interpretationem, quæ vera eſt, dirimitur illa quęſtio: An hęreticorum propria nomina expungi debeant, & deleri è libris eorum, qui etiam ex profeſſo de fide non tractant, aut è libris catholicorum: nam procul dubio aboleri debent, quoties non nominantur, vt refutentur, & dãnentur: neque enim iuſtum eſt, vt inter Chriſtianos, quos illi oppugnant, ad laudẽ nominentur, aut recitentur. ſortes quidem & ſortilegos damnari iubet Leo IIII. c. ſortes. 26. q. 5. ibi: D Quamobrem volumus illas omnino damnari: & inter Chriſtianos ultra nolumus nominari. multo ergo magis taceri, & ſupprimi debent hęreticorum nomina, qui ſortibus & ſortilegis ſunt deteriores. Multa in hanc ſententiam attuli. lib. 6. de pœnis hęreticorum. c. 10. quæ gratia breuitatis omitto dummodo intelligamus nullo fortiori argumento hanc ſententiam comprobari, quàm eo, quod ex hoc capite deſumitur. interim videto Simancam de cath. inſtitut. tit. 38 num. 22. & Ioannem Baptiſtam Cardonam, qui nuper de hoc articulo diſputatiunculam edidit Romæ.

Hæreticorũ imagines honorifice non pingendæ.

E Ex his amplius conſequitur, nec imagines, vel ſtatuas hęreticorum velut Caluini Lutheri, aut ſimilium eſſe conficiendas, permittendas, aut pingendas: neque enim careret hęreſeos ſuſpicione, qui eas, vel in domo ſua, vel in cubiculo honorifice collocaret; at cum dedecore & ignominia. ſeu infamia qua ipſi notantur, pingi poſſent, quod Longolium defuncto impio Luthero ingenioſe feciſſe ſcimus. is enim vt indicaret Lutherum è monacho nigro in hæreticum pertinacem fuiſſe conuerſum, in tabula lupum nigrum pinxit, cuculla monachali ſuperimpoſita,

poſita, adiecto hoc eleganti tetraſticho:

Hæreſiarcha, reus uoti fideique Lutherus
Pingitur hic atris hęreticiſque notis.
E monacho (q̃ eſt hęc hominũ mutatio?) nigro,
Eſt niger effectus dęmonis arte, lupus.

Ex[a] eodem.

Loquitur de eadem materia cum præcedenti: & extenditur quod ibi dictum fuit de epiſcopis, ad presbyteros & alios clericos.

CAP. VI.

IN eos[b], qui catholici non ſunt, etiam ſi conſanguinei fuerint, epiſcopi uel presbyteri nihil cõferant. Deni que hoc, quod de epiſcopis & preſ byteris dictum eſt, debet de reliquis clericis exaudiri.

COMMENT. V.

a TItulus huic capiti pręfixus habet ita] Ex eodem. *ſcilicet, cõcilio Africano, vnde præcedens caput deſumptum eſt, ſed non eſt in concilio Africano, ſed deſumitur ex concilio Carthaginenſi III. cap. 13.*

Hæreticis quibuſcunq; nihil delinquendum.

b ¶ In eos.] *Verba in pręcitato cõcilio ſunt apertiora, habentq; ita:* Vt epiſcopi uel clerici, in eos qui catholici Chriſtiani non ſunt, etiamſi conſanguinei fuerint, nec per donationes, nec per teſtamentum rerum ſuarum aliquid conferant. *hæc ibi. Addit Zonaras, idem eſſe legibus ciuilibus conſtitutum; quod & verum eſt, quoniam hæretici nihil omnino capere poſſunt, ex cuiuslibet teſtamẽto, aut alia qualibet vltima voluntate, vel contractu. l. Manichæos. l. diuinam. C. de hęret. cum ſimilibus. quod eſt in odium hæreticorum introductum, vt hac ſuppliciorum acerbitate reſipiſcant. Vide Theodorum Balſamonem cano. 15. ſynodi Carthaginenſis, vbi plura de interpretatione huius canonis.*

Alexander III. Rhemen. Archiepiſcopo.

Chriſtus fuit verus Deus, & verus homo: ſentiens oppoſitum hęreticus eſt, & excõmunicatus.

CAP. VII.

CVM[a] Chriſtus perfectus Deus & perfectus ſit homo: mandamus, quatenus ſub anathemate interdicas, ne quis de cetero audeat dicere Chriſtum non eſſe aliquid, ſecũdum quod homo: quia ſicut Chriſtus uerus eſt Deus, ita uerus eſt homo, ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtens.

COMMENT. VI.

a EXtat hodie hoc c. *in 3. volumine conciliorum generalium poſt concilium Lateranen. ſub Alexandro III. par. 49. cap. 20. vbi paulo fuſius verba concipiuntur, ex quibus hic locus poteſt illuſtrari Tulit vero Alexander hoc edictum circa annum Domini 1159. aduerſus quoſdam magiſtros ſcholę Pariſienſis, Rhemenſis, & aliarum ciuitatũ, qui temere dicebant, Chriſtum ſecundum quod homo erat, nihil eſſe: quam etiam ſtultitiam multis antea ſæculis condemnauit Eutychianus Papa, circa annum Domini 276. epiſtola quadam ad Ioannem, & omnes Epiſcopos Beticæ prouincię.*

Chriſtum ſecundũ quod homo nihil eſſe, hæreſis eſt.

Ex concilio Lateranen.

Hæretici, receptatores, & fautores eorum excommunicati ſunt: & decedentes in hoc peccato, in cœmeterio Eccleſiæ ſepeliri non debent, nec pro eis orari.

CAP. VIII.

SICVT[a] ait beatus Leo: & infra.] Quia in partibus Tholoſanis hęreticorum, quos alij Catharos, alij Patarenos, & alij alijs nominibus vocant, inualuit dãnanda peruerſitas: eos, & defenſores & receptatores eorum, anathemati decernimus ſubiacere: Et ſub anathemate prohibemus, ne quis eos in domo, vel in terra ſua tenere vel fouere, aut negotiationem cum eis exercere præſumat. Si autem in hoc peccato deceſſerit, neque ſub priuilegiorum noſtrorum quibuſcunque indultorum obtentu, neque ſub alia quacunque occaſione oblatio[b] pro eo fiat, aut inter Chriſtianos accipiat ſepulturam.

COMMENT. VII.

a SIcut ait beatus Leo.] *Deſumptum eſt hoc fragmentum ex concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. habito Romę anno Domini 1180. conuocatis 280. Epiſcopis. Legitur hodie in præfato concilio cap. 27. hic vero mutilus eſt textus, & quaſi imperfecta ſententia, in authographo ita legitur:* Ea propter, quia in Gaſconia, Allegeſio & partibus Toloſanis, & aliis locis ita hæreticorũ, quos alii Catharos, alii Patrinos, † alii Publicanos, alii aliis nominibus vocant, inualuit damnata peruerſitas, vt iam non in occulto, ſicut aliqui nequitiam ſuam exerceant, ſed ſuum errorẽ publice manifeſtent, & ad ſuum conſenſum ſimplices attrahant & infirmos: eos & defenſores eorum & receptatores anathemati decernimus ſubiacere: & ſub anathemate prohibemus, ne quis eos in domibus, vel in terra ſua tenere, vel fouere, vel negotiationem cum eis exercere præſumat: ſi autem in hoc peccato deceſſerint, non ſub noſtrorum priuilegiorum cuilibet indultorum obtentu, nec ſub aliacunque occaſione, aut oblatio fiat pro eis, aut inter Chriſtianos recipiãt ſepulturam *hæc ibi.*

Excommunicantur hæretici cum ſuis cõplicibus, & puniuntur.

† al. Patarenos

In hos iure etiam ciuili ſtatuta pœna eſt authen. Gazaros. C. de hęret. eorundem ſit mentio in c. excommunicamus. el 2. de hæret. vbi alia etiam hæreticorum portenta, qui circa mille ducentos annos in Narbonenſi prouincia, & partibus Toloſanis pullularunt, numerantur, cum quibus beatus Dominicus frequentes habuit per decennium diſputationes, vt alibi diximus.

b ¶ Oblatio pro eo fiat.] *Hoc eſt, ne ſacrificium Miſſæ pro eo offeratur, quod hic ſummus Pontifex vocat oblationem, quia Deo offertur pro expiatione peccatorum. idem etiam intellige de aliis Ec-*

Quid nomine oblationis intelligatur.

clesiæ

cleſię ſuffragijs, & pijs precibus, quæ pro illis, qui vel hæretici, vel de hęreſi ſuſpecti deceſſerunt, offerri prohibentur: cum ſacrificia offerri non debeāt pro decedentibus in mortali peccato. cap. placuit. 23. quęſt. 5.

Hæretici ſepultura priuantur.

c ¶ Aut inter Chriſtianos recipiant ſepulturā.] *quæ eſt quies corporis: & concordat textus in cap. quicunque. §. 1. de hæret. lib. 6. priuatio vero ſepulturæ inter pœnas hęreticorum numeratur. Alfonſus Caſtrus. lib. 2. c. 18. de iuſta hæreti. punitio. & dixi plene infra p. 3. ſuper q. 40. ex quo hic locus eſt illuſtrandus.*

Lucius tertius.

Hæreticus male ſentiens vel male docens de ſacramentis Eccleſiæ, excommunicatus eſt, & conuictus, niſi ſe correxerit, & errorem abiurauerit: ſi clericus eſt, degradetur, & curiæ ſæculari tradatur: per quam & laicus punietur. Eadem & eſt pœna ſuſpectis de hæreſi, ſi ſe non correxerint: & relapſis omnino audientia denegatur: ſæculares principes, qui iurare nolunt de Eccleſia contra hæreticos defendenda, excommunicantur, et terra eorum ſupponuntur interdicto: ciuitates vero ipſorum reſiſtētes, aliarum commercio, et Epiſcopali dignitate priuantur: exēpti vero ſubſunt ordinarijs ſuper his, quę contra hęreticos inſtituuntur.

CAP. IX.

AD abolendam: & infra. Vniuerſos, qui de ſacramento corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti, vel de baptiſmate, ſeu de peccatorū confeſſione, matrimonio, vel reliquis Eccleſiaſticis ſacramentis, aliter ſentire, aut docere non metuunt, quàm ſacroſancta Romana Eccleſia prædicat & obſeruat: & generaliter quoſcunque eadem Romana Eccleſia vel [a] ſinguli Epiſcopi per diœceſes ſuas, cum conſilio clericorum, uel clerici ipſi ſede vacante cum conſilio (ſi oportuerit) vicinorum epiſcoporum, hæreticos iudicauerint; vinculo perpetui anathematis innodamus: & infra. Præſenti † nihilominus ordinatione ſancimus, vt quicunque manifeſte fuerint † in hęreſi deprehenſi, ſi clericus eſt, uel cuiuſlibet religionis obumbratione fuſcatus, totius [b] eccleſiaſtici ordinis prærogatiua nudetur: & ſic omni officio & beneficio ſpoliatus eccleſiaſtico, ſæcularis relinquatur arbitrio Poteſtatis, animaduerſione debita puniendus: niſi [c] continuo poſt deprehenſionem erroris, ad fidei catholicæ vnitatem ſponte recurrere, & errorem ſuum ad arbitrium Epiſcopi regionis publice conſenſerit abiurare, & ſatisfactionem congruam exhibere. Laicus autem, niſi (prout dictum eſt) abiurata hęreſi, & ſatisfactione exhibita, confeſtim ad fidem confugerit orthodoxam, ſęcularis iudicis arbitrio relinquatur, debitam recepturus, pro qualitate facinoris vltionē: & infra. Qui vero [d] inuēti fuerint ſola ſuſpicione notabiles: niſi ad arbitrium Epiſcopi, iuxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ, propriam innocentiam congrua purgatione monſtrauerint, ſimili ſententiæ ſubiacebunt. Illos quoque, qui poſt † abiurationem erroris: vel poſtquam ſe (vt diximus) proprij antiſtitis examinatione purgauerint, deprehenſi fuerint in abiuratam hæreſim recidiſſe, ſæculari iudicio, ſine vlla penitus audientia decernimus relinquendos: & infra. Statuimus inſuper, ut Comites, Barones, Rectores, & Conſules ciuitatum, & aliorum locorum, iuxta commotionem Epiſcoporum, præſtito corporaliter iuramento † promittant, quòd fideliter & efficaciter cum ab eis fuerint requiſiti, Eccleſiam contra hæreticos, & eorum complices adiuuabunt bona fide, iuxta officiū & poſſe ſuum: Si vero id obſeruare noluerint, honore, quem obtinet, ſpolientur, & ad alios nullatenus aſſumantur: eis nihilominus excommunicatione ligandis, & terris ipſorū interdicto Eccleſię ſupponendis. Ciuitas autem, quæ his inſtitutis duxerit reſiſtendum: vel contra commotionem Epiſcopi punire neglexerit reſiſtentes, aliarum careat commercio ciuitatum, & Epiſcopali ſe nouerit dignitate priuandam: & infra. Si qui vero fuerint, qui à lege diœceſanę iuriſdictionis exempti, ſoli ſubiaceant ſedis Apoſtolicæ poteſtati, nihilominus in his, quę ſunt contra hæreticos inſtituta, Epiſcoporum ſubeant iudiciū: & eis in hac parte tanquam à ſede Apoſtolica delegatis (non obſtantibus libertatis ſuę priuilegijs) obſequantur.

† Eymericus infra par. 3. quæſt. 91.

† In vulgatis ita: fuerint in hęreſi deprehenſus, &c. ſed in antiquis exemplaribus, ut eſt impreſſū.

† In vulgatis libris ita: poſt abiurationem præfati erroris, &c. ſed dictio, præfati, nuſquā eſt in antiquis codicibus.

† Ad hoc præſtandum iuramētum cōpelli poſſunt. c. vt officiū. §. ſtatuimus. de hęr. lib. 6.

COMMENT. VIII.

Qualiter intelligendum hęreticos eſſe quos Epiſcopi hęreticos declarāt.

a VEL ſinguli epiſcopi &c. hæreticos iudicauerint.] *Caute hoc eſt accipiendum: quoniam neque Epiſcopi vllo tempore, neque clerici uacante ſede, poteſtatem habent definiendi dubia circa fidem: id enim Romani Pontifici munus eſt. cap. quotiens. 24. q. 1. c. maiores. de baptiſ. & eius effectu. quod vero hic dicitur, tunc locum habere neceſſe eſt, cum factum eſt clarum, id eſt, tum hæretici errant in his, quę iam declarata ſunt & definita per Eccleſiam; nam tunc is cenſetur hæreticus, qui hæreticus fuerit ab Epiſcopo, vel Inquiſitore declaratus: quod etiam hic obſeruat Ioannes Anania nu. 5. Albertinus tract. de agnoſ. aſſert. q. 8. nu. 5. & quidam alij. facit textus in c. ſuper quibuſdam. §. 1. de verb. ſign. quem refert Eymericus paulo poſt in hac 2. parte.*

b ¶ Totius eccleſiaſtici ordinis pręrogatiua nudetur.] *Quomodo hæc fiant, traditur in c. degradatio. de pœnis, lib. 6. relat. infra hac par. 2. de quo late Eymer. 3. par. in nono modo proceſſum fidei terminandi, vbi dixi plene.*

Dictiones confeſtim, & continuo, qualiter intelligendæ.

c ¶ Niſi continuo.] *Duæ hoc loco voces ponuntur, continuo, & confeſtim, quarum ſignificatio in hac cauſa quorundam interpretum mentes vexat. putantium accipiendas eſſe in ſignificatione propria, & ob id cum ſua natura indicent temporis celeritatem abſque interuallo, quamprimum quis deprehenditur in hęreſi, debet redire, aliter Eccleſia miſericordiæ viſcera debet ei claudere, in qua ſententia fuiſſe videtur Panormitanus in dicto cap. ad abolendam. num. 6. licet aliud ſentire videatur in c. excommunicamus. li. 1. num. 10. de hęret.*

A *Ceterum his omiſſis, quorũdam ſententia eſt, Inquiſitorum arbitrio relinquendum eſſe, vt intelligatur quando hęretici continuo et confeſtim redire ad gremium Eccleſiæ dicantur. Sed hęc opinatio velut periculoſa iam exploſa eſt: neque enim reorum vita ex libero iudicum arbitrio pendere debet.*

Uſus autem interpretatus eas voces ſic videtur, vt illi ſtatim, continuo, ſeu confeſtim redire intelligantur, qui quandocunque ante ſententiam diffinitiuam conuertuntur. Zanch. de hæret. cap. 16. num. 7. vbi copioſe Campegius. Bernardus, in lucerna, verbo redire. §. 6. quibus fauet Eymericus 3. p. in 10. modo finiendi proceſſum fidei, & q. 98. Simancas de catho. inſtit. tit. 47. nu. 40. & alij, quos libens omitto: B *& hæc ſententia vera eſt, & ampleƈtenda.*

De qua re vide præter ceteros Menochium lib. 2. de arbitrarijs iudicum, centuria 4. caſu 372. & 373. Repertorium in verbo, vſura. §. circa illam. in fine, & in verbo, continuo. gloſſa & Doctores in §. omnis ſtipulatio. verbo, confeſtim. Inſtit. de verbor. oblig. melius gloſſa in §. vltimo inſtit. de inutil. ſtipulat. Boerius deciſione 343. & copioſiſſime Paulus Grillandus tractat. de hæret. q. 5.

Quòd vero Inquiſitoris arbitrio relinquatur, vt quidam opinantur diffinire, quando hæretici confeſtim redire dicantur, potiſſima ratio eſt: quoniam ſtatuta in hæreticos lata, ſi fuerint dubia, ipſi poſ- C *ſunt interpretari per reſcriptum Innocentij IIII.* Cum negotium. *relat. infra in hac par. 2. tradit Eymer. 3. par. q. 85. et 86. & Vmbertus verbo, incontinenti. ſed hæc ſententia in hoc articulo tenenda non eſt, vt optime ſenſit Simancas prædicto loco, num. 39.*

c ¶ Qui vero inuenti fuerint.] *Hic §. vſque ad §. Illos quoque. vt plurimum deſideratur in manuſcriptis exemplaribus, quod Ioannes And. etiam adnotauit dicens eum hic communiter non haberi; & Hoſtienſis ait non debuiſſe remoueri. habetur tamẽ infra in cap. excommunicamus 1. §. qui autem. reperitur vero in recentioribus codicibus, & in antiqua* D *compilatione, et in multis Pontificum extrauagantibus, quas refert Eymericus paulo poſt in hac 2. p. item in litteris Apoſtolicis, quæ in fine Directorij ſunt impreſſa. quare non carent auctoritate & fide, quæ in eo ſtatuuntur.*

Nullum priuilegium eximit à iuriſdictione Inquiſitorum.

e ¶ Si qui vero fuerint qui à lege diœceſanæ iuriſdictionis exempti.] *Nullum priuilegium, nulla perſonarum dignitas, vel gradus quemquam liberat in cauſa hęreſis à iuriſdictione Inquiſitorũ: quod multis Pontificum reſcriptis cauetur, Alexandri IIII. diplomate incipiente,* Commiſſæ. *& alio recẽtiori Pij IIII. incipiente,* Paſtoris æterni. *quod ipſum multis alijs iuris locis indicatur. c. vt commiſ-* E *ſi. de hęret lib. 6. ibi:* Quoſlibet hæreticos. *& hoc iure vtimur. excipiuntur tamen Epiſcopi ob dignitatis pręrogatiuam. c. Inquiſitores. de hæret. lib. 6. quos ſolus Papa iudicat in hac cauſa. & legati, ſeu officiales ſedis Apoſtolicæ, extrauag. cũ Matthęus. de hęret. relat. infra in hac 2. par. de quo videto Eymericum 3. par. quęſt. 26. & ſeq. quibus etiam locis videto, quæ copioſe ſcribimus.*

Innocentius tertius.

Bona hęreticorum confiſcantur, & in terris Eccleſię applicantur fiſco Eccleſię: in terris Imperij, iudicis ſęcularis fiſco. & procedit etiam ſi catholicos habent filios. C A P. X.

VERGENTIS [a] in ſenium ſæculi corruptelam: & infra, In terris vero temporali noſtræ iuriſdictioni ſubiectis, bona [b] hæreticorum ſtatuimus publicari: & in alijs idem præcipimus fieri, per Poteſtates & Principes ſęculares: quos ad id exequendum (ſi forte negligentes extiterint) per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione remota compelli volumus & mandamus: Nec [c] ad eos bona eorum vlterius reuertantur, niſi eis ad cor reuertentibus, & abnegantibus hęreticorum conſortium, miſereri aliquis voluerit: vt temporalis ſaltem pœna corripiat, quem ſpiritualis non corrigit diſciplina. Cum enim ſecundum legitimas † ſanctiones rei læſę maieſtatis punitis capite, bona confiſcentur eorum, filiis ſuis vita ſolummodo ex miſericordia conſeruata: quanto † magis qui aberrantes in fide, Domini Dei Filium Ieſum Chriſtum offendunt, à capite noſtro, quod eſt Chriſtus, Eccleſiaſtica debent diſtrictione præcidi, & bonis temporalibus ſpoliari: cum longe ſit grauius æternam, quàm temporalem lædere maieſtatem. Nec [d] huiuſmodi ſeueritatis cenſuram orthodoxorum exhæredatio filiorum, quaſi cuiuſdam miſerationis prætextu debet vllatenus impedire: cum in multis caſibus † (etiam ſecundum diuinum iudicium) Filij pro Patribus temporaliter puniantur: & iuxta canonicas ſanctiones, quandoque feratur vltio non ſolum in auctores ſcelerum, ſed etiam in progeniem damnatorum.

† l. quiſquis, C. ad legem Iul. maieſt.

† In Regeſto ita: quanto magis q aberrãtes in fide Deum Dei filium Ieſum Chriſtum offendunt.

† Alfonſus Caſtrus lib. 2. cap. 12. de iuſta hęret. puni. Ioannes Rojas ſingul. 66.

COMMENT. IX.

D a VErgentis.] *Integra hęc decretalis habetur in Regeſto Innocentij III. lib. 2. epiſtola 1. & in antiqua cõpilatione tertia, tit. de hæret. c. 1. inde capiet lucem declarationis totum hoc cap.*

Hæreticorũ bona cõfiſcata.

b ¶ Bona hæreticorum ſtatuimus publicari.] *Concordat textus in capitulo cum ſecundum leges. de hæret. lib. 6. & in capitulo excommunicamus 1. §. damnati. de hęret. vbi Doctores communiter. quod ipſum etiam eſt iure ciuili cautum. l. Manichęos. C. de hęreticis. ibi:* Quos bonorum etiam omnium publicatione perſequimur. *& in auth. Gazaros. C. eod. tit. Squillacenſis de fide catho. cap.* E *30. Gondiſſaluus de hęret. q. 15. Simancas de inſtit. catho. tit. 9. Alfonſus Caſtrus lib. 2. c. 5. & ſeq. de iuſta hęret. punitio. Zanchinus de hæreticis. c. 25. & ſequen. Repertorium verbo, bona: & verbo, confiſcatio. Felynus in cap. cum nobis. de pręſcriptio. Bart. in l. ſi debitor. ff. de his qui in fraud. credito. Bernardus Diaz in practica crimi. cano. c. 106. & alij, quos omitto conſulto: nec refert vtrum ſint clerici, vel laici, vt præfati declarant. cetera, quæ breuitas me omittere hic compellit, tradam cum Eymerico 3. par. q. 109. & ſeq.*

c ¶ Nec

c ¶ Nec ad eos bona eorum vlterius reuertantur, niſi eis ad cor reuertentibus miſereri aliquis voluerit.] *Hinc colligimus non obſcure, veriſſimã eſſe Eymerici ſententiam 3. par. q. 109. dicentis, poſſe Inquiſitores, hæreticis redeũtibus, non relapſis, in tempore gratiæ, hoc eſt ante diffinitiuam ſententiam, bona, quæ ſua fuerant, condonare. quod ſequitur Zanchinus de hæret. c. 25. nu. 3. & ibidem Campegius. Repertorium verbo, bona §. ſed vtrum Inquiſitor. Ioannes Monachus & Archid. c. accuſatus. §. porro. de hæret. lib. 6. ſanctus Antoninus p. 3. tit. 18. c. 2 §. 7. Tabienſis in ſum. verbo, hæreticus. verſ. quarto tertia pœna eſt.*

Inquiſitores condonare poſſunt bona hæreticis redeuntibus.

Atque hæc ſententia de iure communi vera eſt, vt copioſe diſſerui in priuilegio Inquiſitorum 196. Reuerendiſſimus tamen Simancas in adnotationibus ad Zanchinum c. 14. contra ſenſit, aſſerens non poſſe Inquiſitorem, aut Epiſcopum, bona ſemel ipſo iure confiſcata hæreticis redeuntibus condonare. Sed eius opinionem & communis ſententia, & in primis hic locus, de quo nunc diſſerimus, valide refellit, à qua communi ſententia non crederem diſcedendum: nam hoc inter cetera ad amplam Inquiſitorum poteſtatem de iure communi pertinet vt bona ſemel per hęreſim confiſcata, quę licite ab iniuſtis poſſeſſoribus auferri potuiſſent, eis condonentur, ſi ad gremium Eccleſiæ redire voluerint, nec video quem alium ſenſum habere poſſint hæc verba: niſi eis ad cor reuertentibus, &c. *& in vniuerſa Italia, in qua Inquiſitores à iure communi non diſcedunt, hoc communiter ſolet obſeruari, vt ab inferioribus Inquiſitoribus vbique hæreticis redeuntibus bona condonẽtur, ſeu confiſcatio remittatur.*

d ¶ Nec huiuſmodi ſeueritatis cenſuram orthodoxorum exhæredatio filiorum.] *Olim iure ciuili cautum erat, vt filij catholici parentibus hæreticis ſuccederent. l. Manichæos. C. de hæret. ibi:* ſed nec filios hæredes eis exiſtere, aut adire permittimus, niſi à paterna prauitate diſceſſerint. *l. cognouimus. & authen idem eſt. C. eod. tit.*

Filiis hæreticorum etiam catholicis nihil relinquendum.

Ceterum hodie huius legis pontificiæ decretum ſequimur, nam filijs hæreticorum quamuis catholicis, nihil penitus eſt relinquendum, neque etiam legitima, quę quodammodo iure naturæ debita videtur. Paulus Grillandus de hęret. q. 4. atque hoc iure vbique vtendum eſt, contra quam ſenſerint illi, quos refert Hoſtiẽſis in ſum tit. de hęreticis. §. quæ pœna. aſſerentes hanc decretalẽ locum habere tãtum in terris, quę ſubſunt temporali ſummi Pontificis iuriſdictioni: in alijs autem ciuiles leges eſſe obſeruandas, quę maiori inquiunt, æquitate nituntur. nam & iura etiam ciuilia huic decretali adſtipulantur. in authen. Gazaros. C. de hæret.

Nec vlla eſt iniquitas hac vti ſeueritate, vt parentes à tanto crimine committendo facilius auocẽtur. Iulius Clarus li. 5. ſent. §. hęreſis. verſ. et ſcias. vbi hanc teſtatur eſſe communem opinionem.

Inquiſitores tamen pueris & puellis hęreticorum damnatorum pauperibus relictis prouidebunt ex miſericordia, ita vt rationem habeant ſexus & ætatis: nam maſculos iam corpore validos alicui arti mechanicæ iubebunt addici: fœminas, aliquibus honeſtis eiuſdem ciuitatis matronis aſſignabunt, vt

Quales Inquiſitorum partes erga filios damnatorum pauperes relictos.

A *eis famulentur, & ab eis in fide inſtruantur: ceteris, quibus per ætatem, aut incommodam valetudinem laborare non licet. tenuia alimenta ex paternis bonis ex ſola miſericordia ſubminiſtrabunt, deprecãtes interdum principes, tam eccleſiaſticos quàm ſæculares, vt in huiuſmodi filios damnatorum, aliquam exerceãt liberalitatem quæ res ad eos in primis ſpectat, ad quos damnatorum bona ex confiſcatione peruenerunt.*

De his cap. 22. Hiſpalenſis inſtructionis anni Domini 1484. pie & prudenter cautum eſt his verbis à nobis vtcumque latine redditis: Similiter decreuerunt, quod ſi ex perſonis ob delicta ſua relictis curiæ ſęculari, vel perpetuo carceri mancipatis, remanſerint filij vel filiæ, qui nõ ſint matrimonio copulati: Inquiſitores prouideant & ordinent, vt prædicti orphani commendentur perſonis honeſtis, & Chriſtianis catholicis, vt ab eis nutriantur, cibentur, & in fide catholica inſtruantur, cõficiantque libellum ſupplicẽ ſeu memoriale ſuper prędictis orphanis, & de cuiuſque qualitate, quod indiguerint, & fuerint boni Chriſtiani, & prę ſertim pro fœminis puellis orphanis, vt poſſint nubere, vel profiteantur religionem. *hęc ibi. vide Repertorium verbo. filij. §. Filij minores.*
B

C *Quòd ſi magni alicuius Principis ob hoc crimen bona proſcripta fuerint, iſque filias habuerit, honorifice ab eo cui bona obuenerunt, erunt dotandę exẽplo Ferdinandi regis Neapolitani. qui filias Principis Roſani qui maieſtatis crimen admiſerat, et ob id bona amiſerat, ex eiſdẽ bonis ditiſſime dotauit, vt memorię prodit Gigas tract. de crim. læſ. maieſt. lib. 3. tit. de pœnis. quæſt. 15. num. 2.*

Idem.

Aduocati vel notarij hęreticis vel eorum defenſoribus fauentes, aut ſub eis litigantibus patrocinãtes, & pro eis inſtrumenta ſcribentes, infames sũt, & ab illo officio ſuſpenſi. C A P. X I.

D SI aduerſus nos terra conſurgeret: & infra. Quia † plus timeri ſolet quod ſpecialiter iniũgitur, quàm quod generaliter imperatur, vobis a aduocatis & ſcriniariis firmiter inhibemus, ne hęreticis credentibus, fautoribus, vel defenſoribus eorundem in aliquo præſtetis auxilium, cõſilium vel fauorẽ: nec eis in cauſis, vel in factis, vel aliquibus litigantibus ſub eorum examine, veſtrum patrocinium præbeatis: & pro ipſis publica inſtrumenta, vel ſcripta facere nullatenus attentetis. Quod ſi contra pręſumpſeritis, ab officio veſtro ſuſpenſos, perpetuę vos decernimus
E infamię ſubiacere.

† c. quamquã. 23. diſt.

COMMENT. X.

a VObis aduocatis & ſcriniariis firmiter inhibemus.] *Concordat tex. in c. excõicamus. §. credentes. & in c. ſicut, de hęret. & in c. 2. §. 1. de hęret. li. 6. Idẽ ſancinit Nico. Papa quodã reſcripto incipiẽte:* Nouerit uniuerſitas ueſtra. *eſt autẽ difficilis definitio huius textus: neque enim aperte dicitur quõ ſit prohibitũ pro hęreticis patrocinari. ſed præter Hoſtienſem. Ioan. And. Ioannẽ Ananiã et alios, qui hoc ipſo loco hũc cõtextũ varijs modis*

Quomodo ſit prohibitum pro hæreticis patrocinari.

Goog

interpretantur, videndus eſt Carrerius tracta. de hæret. num. 113. & 114. Matthæus Afflictus in conſtitutione, inconſutilem, notabili 25. verſic. hinc ſumpta occaſione quæro. Geminianus in c. vlt. §. vlt. de hęret. lib. 6. Petrus Godoffredus in l. curiales. C. de hęr. Franciſcus Ponzinibius tract. de lamijs. nu. 78. Repertorium verbo, aduocatus. Eymericus 3. par. q. 39. & Albericus de Roſate de ſtatutis. p. 3. quęſ. 32. Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. 17. de iuſta hæret. puni. Ioannes Rojas ſingulari 175. & alij, quos ſciens omitto.

In hac difficultate hoc primum ſit exploratum, Pro hæreticis, quos hæreticos eſſe conſtat, nullo modo patrocinandum, ſeu aduocandum; ſecus quoties B *id eſt dubium, id eſt, cum nondum eſt exploratum, an verba, vel facta alicui obiecta, ſint hæretica, manifeſtamue hæreſim ſapientia: vel cum nondum teſtibus, alijſue legitimis probationibus de hæreſi conſtat: tunc enim aduocare licebit, ſeu patrocinium reis pręſtare: Inquiſitorum tamen auctoritate, ſolemni iureiurando præcedente, de iuſta defenſione præſtanda, & de abſtinendo ab eadem defenſione quamprimum cognitum erit illum, qui defenditur eſſe hæreticum, iuxta ſacri officij receptam & laudabilem conſuetudinem, vt pręfati tradunt, quibus adde Simancam de catho. inſtis. tit. 5. de aduocatis.*

Idem vniuerſis Chriſti fidelibus, tam in vrbe Meten. quàm in eius diœceſi conſtitutis.

Laici non prædicent, nec occulta cõuenticula faciant, nec ſacerdotes reprehendant.

CAP. XII.

CVM [a] ex iniuncto: & infra. Licet [b] autem deſiderium intelligendi diuinas ſcripturas, & ſecũdum eas ſtudium adhortandi reprehendẽdum non ſit, ſed potius commendandum: in eo tamen apparent quidam laici, merito arguendi, quòd occulta conuenticula celebrant, officium prędicationis Chriſti † ſibi vſurpant, ſacerdotum ſimplicitatem eludunt, & eorum conſortiũ aſpernantur, qui talibus non inhærent. Deus enim lux vera, quę omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat, in tantũ odit opera tenebrarum, vt Apoſtolos ſuos in mũdum vniuerſum prędicaturos Euangelium omni creaturæ miſſurus, eis præceperit aperte dicẽs: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prędicate ſuper tecta: & infra. Sicut enim multa ſunt membra corporis, omnia vero non eundẽ actũ habent: ita multi ſunt ordines in Eccleſia: ſed non oẽs idẽ habent officiũ: quia ſecũdum Apoſtolum, alios Dominus dedit Apoſtolos, alios prophetas, alios autem Doctores, &c. Cum igitur doctorum ordo ſit quaſi pręcipuus in eccleſia, non debet ſibi quiſquam indifferenter prædicationis officium vſurpare. Nam ſecundum Apoſtolum, quomodo prædicabunt, niſi mittantur? Et veritas ipſa præcepit Apoſtolis: Rogate dominum meſſis, vt mittat operarios in meſſem ſuam. Quòd ſi forte quis argute reſpondeat: quia tales inuiſibiliter mittuntur à Deo, etſi non viſibiliter mittantur ab homine, cũ inuiſibilis miſſio multo ſit dignior, quàm viſibilis: & diuina longe melior, quàm humana †: poteſt rationabiliter reſponderi, quòd cum interior illa miſſio ſit occulta, nõ ſufficit cuiquam nude tãtum aſſerere, quod ipſe ſit miſſus à Deo, cũ hoc quilibet hęreticus aſſeueret: ſed oportet, quod aſtruat illam inuiſibilem miſſionem per operationẽ miraculi, uel ſcripturæ teſtimonium ſpeciale. Vnde cum Dominus vellet mittere Moyſen in Aegyptum ad filios Iſrael, vt crederẽt ei, quod mitteretur ab ipſo, dedit ei ſignum, vt conuerteret virgam in colubrum, & virgam iterum reformaret. Ioãnes quoq; Baptiſta, ſpeciale ſuę miſsionis teſtimonium protulit de ſcriptura dicens: Ego vox clamãtis in deſerto: dirigite uiam Domini, ſicut ait Eſaias propheta: & infra. Licet autem ſciẽtia ſit valde neceſſaria ſacerdotibus ad doctrinam: quia iuxta verbum propheticum: Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem exquirunt ex ore eius: non eſt tamẽ ſimplicibus ſacerdotibus, etiam à ſcholaſticis detrahendum, cum in eis ſacerdotale officium debeat honorari: propter quod Dominus in lege pręcepit: Dijs non detrahes, ſacerdotes intelligens, qui propter excellentiam ordinis, & officij dignitatem Deorum nomine nuncupantur: & infra. Nec quiſquam ſuæ pręſumptionis audaciam illo defendat exemplo, quod aſina legitur reprehendiſſe prophetam: vel quod Dominus ait: Quis ex vobis arguet me de peccato? Cũ aliud ſit fratrem in ſe peccantem occulte corripere, (quod quiſque † tenetur efficere ſecundũ regulam Euangelicam, in quo caſu ſane poteſt intelligi, quod Balaam fuit correptus ab aſina) & aliud eſt Patrem † ſuum delinquentem reprehendere manifeſte, quod vtiq; nulli licet ſecundum euangelicam veritatẽ: nã qui & dicit fratri ſuo, fatue, reus erit gehennę ignis. Rurſus aliud eſt, quod pręlatus ſponte de ſua cõfiſus innocentia, ſubditorum ſe accuſationi ſupponit, (in quo caſu, præmiſſum Domini verbũ debet intelligi) & aliud eſt, quod ſubditus, non tã animo reprehendendi, quàm detrahendi exurgit temerarius in pręlatum, cũ ei potius incũbat neceſſitas obſequendi; quod ſi forte neceſſitas poſtularet, vt ſacerdos tãquã inutilis & indignus à cura gregis debeat remoueri, agendũ eſt ordinate apud epiſcopũ, ad cuius officiũ tã inſtitutio, quàm deſtitutio ſacerdotũ noſcit pertinere.

† Dictio, Chriſti, nec in Regeſto, nec in antiquis codicibus reperit.

Ioan. 1. Mar. vlt. Matth. 10. 1. Cor. 12. Epheſ. 4. Rom. 10. Luc. 10. Matth. 9.

† Poſt hęc verba ſequitur in Regeſto exemplũ de Ioãne Baptiſta, quod hic omiſit Raymundus: affert autem lucem huic loco.

Exod. 7. Ioan. 1. Eſa. 40. Matth. 3. Malach. 2. Exod. 22. Ioan. 10. Nu. 22. Ioan. 8. Matth. 5.

† De hac materia vide S. Tho. 2. 2. q. 33. ar. 2. & ſequen.

† In aliquot exemplarib. legit. fratrẽ, in alijs uero & in Regeſto, patrem, habetur.

COMMENT. XI.

E [a] CVm ex iniuncto.] *Habetur hæc decretalis in Regeſto Innocentij III. lib. 2. Ex integra clauſula apertiſſime colligitur tum argumentum, tum ſententia ſiue intellectus huius capitis. Ea vero ita habet:* Cum ex iniuncto nobis Apoſtolatus officio facti ſimus ſecundum Apoſtolum ſapientibus & inſipientibus debitores, pro vniuerſorũ ſalute nos oportet eſſe ſollicitos, vt & malos retrahamus à vitiis, & bonos in virtutibus foueamus: tunc autem opus eſt diſcretione maiori, cum vitia ſub ſpecie virtutum occul-

Laici & feminæ nullo mõ prędicent; & quales eſſe oporteat ſacros prædicatores.

te ſubintrant, & angelus Satanę in angelum lucis ſimulate transformat. Sane ſignificauit nobis venerabilis frater noſter Metenſis epiſcopus per litteras ſuas, quòd tam in diœceſi, q̃ vrbe Meteñ. laicorum & mulierum multitudo non modica, tracta quodam modo deſiderio ſcripturarum, Euangelia, Epiſtolas Pauli, Pſalterium, moralia Iob, & plures alios libros ſibi fecit ĩ Gallico Sermone transferri. Tranſlationi huiuſmodi adeo libenter, vtinam autem & prudenter intendens, vt ſecretis conuentionibus talia inter ſe laici & mulieres eructare præſumunt, & ſibi inuicem prędicare: qui etiam aſpernantur eorum conſortium, qui ſe ſimilibus non immiſcent, & à ſe reputant alienos, qui aures & animos talibus non apponunt. Quos cum aliqui parochialium ſacerdotum ſuper his corripere voluiſſent, ipſi eis in faciem reſtiterunt: conantes rationes inducere dę ſcripturis, quod ab his non deberẽt aliquatenus prohiberi. Quidam etiam ex eis ſimplicitatem ſacerdotum ſuorum faſtidiunt: & cum ipſis per eos verbum ſalutis proponitur, ſe melius habere in libellis ſuis, & prudẽtius ſe poſſe id eloqui ſub murmurant in occulto. *hæc ibi. & mox ſubſequũtur verba huius capitis.*

b ❡ Licet autem, &c.] *Eſt autem valde elegans et ſingularis huius reſcripti definitio, qua hoc vnum pręcipitur, ne laici officium prędicationis verbi diuini aſſumant: id enim doctoribus, hoc eſt Theologis, quorum eſt in Eccleſia ordo pręcipuus, omnino relinquendum eſt. Concordat cap ſicut in vno. cod. tit. de hęre. his ſimilia tradit Eymericus 3. parte. quæſt. 38.*

Per laicos vero hoc loco, & vbicunque de hac re agitur, eos accipere debemus, qui non ſunt in aliquo ſacro ordine conſtituti, tametſi ſint valde eruditi & ſcientia clari, vt tradit Leo eius nominis primus, epiſtola quadam 61. ad Theodoretum Epiſcopum, prope finem ibi: Adijcientes & illud, vt pręter Domini ſacerdotes, nullus audeat prędicare, ſeu monachus, ſiue ille ſit laicus, qui cuiuſlibet ſcientię nomine glorietur. *refert Iuo par. 6. cap. 249. eandem prædicationem laicis prohibuit idem Leo, epiſtola 60. ad Maximum Epiſcopum Antiochenum, idem ſanciuit Concilium Carthaginenſe quartum, cui interfuit Auguſt. ca. 94. refert Iuo p. 8. cap. 323.*

Nec refert ibi ſanciri, ne præſentibus clericis laici prędicent, quaſi illis abſentibus id laicis liceat: quoniam argumentum à contrario ſenſu (vt noſtri iuriſperiti loquuntur) non valet, quotiens abſurdum aliquid ſequitur, aut alijs legibus repugnat. glo. & Doctores in rub. & l. 1. ff. de offi. eius cui mãdata eſt iuriſd.

Femina vero, licet doctiſſima, prædicare non debet, idem concilium Carthaginenſe 4. cap. 99. refert Iuo par. 8. cap. 324. & Gratianus in cap. mulier. 23. diſtinct.

Quale autem & quantum ſit prædicationis munus, & quales eſſe debeant prædicatores, quos oportet à profanorum auctorũ & poetarum fabulis & auctoritatibus citandis abſtinere, docet concilium Senonenſe cap. 35. & 36. & concilium Treuerenſe

A *in c. miſſi. quæ nunc leguntur in 4. volumine conciliorum Surianę editionis.*

Et quòd ſine facultate ſuperiorum nullus poſſit prædicare, iam olim ſancitum fuit multis conciliorum decretis, ſed expreſſius renouauit Innoc. III. in concilio Lateran. c. 3 §. quia vero nonnulli. & cõcilium Tridentinum ſeſſio. 5. de reforma. cap. 2. §. ſiqui vero. & ſequen. de qua re plura idem conciliũ ſeſſio. 24. in decreto de reformatione. cap. 4. & alibi ſæpe: ſed & multa etiam concilium Lateranenſe ſub Leone X. ſeſſio. 11. & Burchardus lib. 1. decretorum, cap. 97. 98. & 99. & poſtremo id cauit diligentiſsime ſynodus Salisburgenſis conſtitutione 6. Nemo ſine ſuperioris p miſſione audeat prædicare.

B *cap. 3. & de materia huius cap. vt breui concludã, vide Alfonſum Caſtrum lib. 3. de iuſta hæret. punitio. c. 2. & 3. Repertorium verbo, prædicare. Simancam de catho. inſtitu. tit. 49. Silueſtrum & ceteros ſummarum collectores in ſummis, verbo, prędicare. ſed eleganter et copioſe Conradus Brunus lib. 6 de hæret. c. 4. de hoc agit & Auguſtinus de Ancona in ſumma de poteſtate eccleſiaſtica. q. 64. vbi per multos articulos tractat materiã huius capitis.*

Idem in concilio generali.

Excommunicati ſunt omnes hæretici, quibuſcumque nominibus nominentur. hoc dicit vſque ad §.

C *damnati.* *Cap. XIII.*

EXCOMMVNICAMVS [a] itaq; & anathematizamus omnẽ hæreſim extollentem ſe aduerſus hanc ſanctam orthodoxam & catholicam fidem, quam ſuperius expoſuimus, condẽnantes hęreticos vniuerſos quibuſcunque nominibus cenſeantur: facies quidẽ diuerſas habentes, ſed caudas adinuicem colligatas: quia de vanitate conueniunt in idipſum.

D *Damnati de hæreſi, per ſæcularem iudicem puniuntur, & bona laicorum hæreticorum confiſcantur, & clericorum bona applicãtur eccleſiis, vbi beneficiati erant. hoc dicit vſq; ad §. qui autem. Abb.*

Damnati vero præſentibus ſęcularibus poteſtatibus, aut eorum balliuis relinquãtur animaduerſione debita puniendi, clericis prius à ſuis ordinibus degradatis: ita q bona huiuſmodi dãnatorum, ſi laici fuerint, confiſcentur: ſi vero clerici, applicentur Eccleſiis, à quibus ſtipendia receperunt.

Si ſuſpectus de hæreſi ſe nõ purgat ad arbitrium ſuperioris, excommunicatur; & exiſtens per annũ in excommunicatione, vt hæreticus damnatur. hoc

E *dicit vſque ad §. moueantur. Abbas Sic.*

Qui aũt [b] inuenti fuerint ſola ſuſpicione notabiles: niſi iuxta conſideratione ſuſpicionis, qualitatéq; perſonæ, propriã innocentiã congrua purgatione monſtrauerint, anathematis gladio feriãtur, & vſq; ad ſatisfactionẽ condignã, ab omnibus euitẽtur: ita q ſi per annum in excõicatione perſtiterint, ex tũc velut hæretici condemnẽtur.

Poteſtates ſæculares, perpetui vel temporales iurare tenentur, vniuerſos hęreticos ab Eccleſia dãnatos pro viribus exterminare, & temporalis do-

Digitized by Google

minus non purgans terram ſuam hereticis, excommunicatur: & ſi perſtiterit in excommunicatione per annum, nuntiatur Papę, qui fideles eius à iuramento abſoluet: & eius terram fidelibus exponet; ſaluo iure principalis domini, niſi & ipſe ſit in culpa. hoc dicit vſque ad §. catholici. Abb. Sic.

Moneantur autem & inducantur: & ſi neceſſe fuerit, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur ſæculares poteſtates, quibuſcunque fungantur officijs, vt ſicut reputarį cupiunt, & haberi fideles, ita pro defenſione fidei præſtent publice iuramentum †, quòd de terris ſuæ iuriſdictioni ſubiectis, vniuerſos hereticos ab Eccleſia denotatos bona fide pro viribus exterminare ſtudebunt; ita quòd amodo quandocunq; quis fuerit in poteſtatem ſiue perpetuam ſiue temporalē aſſumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare. Si vero dominus temporalis requiſitus & monitus ab Eccleſia, terram ſuam purgarę neglexerit ab hæretica fœditate, per metropolitanum & cęteros comprouinciales Epiſcopos, excommunicationis vinculo innodetur: & ſi ſatisfacere contempſerit, intra annum ſignificetur hoc ſummo Pontifici, vt ex tunc ipſe vaſallos ab eius fidelitate denuntiet abſolutos, & terram exponat catholicis occupandam, qui eam exterminatis hęreticis abſque vlla contradictione poſſideant, & in fidei puritate conſeruent: ſaluo iure domini principalis, dummodo ſuper hoc ipſę nullum præſtet obſtaculum, nec aliquod impedimentum opponat, eadem nihilominus legę ſeruata circa eos, qui non habent dominos principalęs.

† Cōcor. tex. in auth. Statuimus. C de epi. audien.

Domini tēporales purgare debent terras ſuas ab hæreticą prauitate.

Cruce ſignati ad exterminationem hereticorū, gaudent priuilegio conceſſo cruce ſignatis in ſubſidium terræ ſanctæ. hoc dicit vſque ad §. credentes. Abbas.

Catholici † vero, qui crucis aſſumpto charactere ad hæreticorum exterminium ſe accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illoquę ſancto priuilegio ſint muniti, quæ accedentibus in terræ ſanctæ ſubſidium conceduntur.

† Eymericus infra p. 3. q. 129.

Hic ponitur pœna credentium receptatorum, et defendentium hereticos. primo laicorum, ſecundo clericorum, vſque ad §. quia. Abbas.

Credentes † pręterea, receptatores, defenſores & fautores hæreticorum excommunicationi decernimus ſubiacere: firmiter ſtatuētes, vt poſtquam quis talium fuerit excommunicatione notatus, ſi ſatisfacere contempſerit, intra annum, ex tunc ipſo iure ſit factus infamis, nec ad publica officia ſeu conſilia, nec ad eligendos aliquos, ad huiuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur: ſit etiam inteſtabilis, vt nec teſtandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis ſucceſsionem accedat. Nullus præterea ipſi ſuper quocunque negotio, ſed ipſe alijs reſpondere cogatur. Quòd ſi forte iudex extiterit, eius ſententia nullam obtineat firmitatem: nec cauſæ aliquæ ad eius audiētiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, inſtrumenta per ipſum confecta nullius ſint momenti, ſed cum auctorę damnato damnentur: & in

† De his Eymeric infra hac 2. par. q. 50. 51. 52. & 53.

A ſimilibus idem præcipimus obſeruari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur: vt in quo maior eſt culpa, grauior exerceatur vindicta. Si qui autem tales, poſtquam ab eccleſia fuerint denotati, euitare contempſerint; excommunicationis ſententia, vſque ad ſatisfactionem idoneam percellantur. Sane clerici non exhibeant huiuſmodi peſtilentibus Eccleſiaſtica ſacramenta, nec eos Chriſtianæ præſumant tradere ſepulturæ, nec eleemoſynas aut oblationes eorum percipiant: alioquin ſuo priuentur officio, ad quod nunquam reſtituantur abſque indulto ſedis apoſtolicę ſpeciali. Simili-
B ter quilibet regulares quibus etiam hoc infligatur, vt eorum priuilegia illa in diœceſi non ſeruentur, in qua tales exceſſus prẹſumpſerint perpetrare.

Nullus debet ſibi officium prædicandi aſſumere, niſi ſuper hoc ſibi à iure vel à ſede Apoſtolica, vel à diœceſano Epiſcopo licentia cōcedatur: aliàs excommunicatur. & niſi reſipuerit alia pœna imponitur. hoc dicit vſque ad §. adijcimus. Abb.

Quia vero nonnulli ſub ſpecie pietatis, virtutem eius (iuxta quod Apoſtolus ait) abnegantes, auctoritatem ſibi vendicant prędicandi, cū idem Apoſtolus dicat: Quomodo prędicabunt niſi
C mittantur? omnes qui prohibiti †, vel non miſſi, præter auctoritatem ab Apoſtolica ſede vel catholico Epiſcopo loci ſuſceptam, publice vel priuatim prędicationis officium vſurpare præſumpſerint, excommunicationis vinculo innodētur: & niſi quàm citius reſipuerint, alia competenti pœna plectentur.

2. Tim. 3. Rom. 10.

† Cōcor. tex. in c. cum ex iniuncto. & in c. ſicut in vno. eo. tit.

Archiepiſcopi & Epiſcopi inferiorum ſuorum prouincias & diœceſes ſuſpectas habentes de hęreſi, ſaltem ſemel in anno per ſe vel per alios idoneos viſitent: qui etiam debent, ſi hoc expedire videbitur, exigere iuramentum ab illis de vicinia, ad reuelandos hereticos, & occulta conuenticula celebran-
D *tes: quos reuelatos relapſos canonice puniēt, & renitentes iurare, vt hæretici condemnentur. hoc dicit vſque ad §. volumus. Abb.*

Adijcimus † inſuper, vt quilibet Archiepiſcopus vel Epiſcopus, per ſe aut per Archidiaconū ſuum, aut alias honeſtas idoneaſq; perſonas bis aut ſaltem ſemel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hereticos habitare, circūeat, & ibi tres vel plures boni teſtimonij viros, vel ēt (ſi expedire videbitur) totam viciniam iurare cōpellat, quòd ſi quos ibidem hereticos ſciuerit, uel aliquos occulta conuenticula celebrātes, ſeu à cōi conuerſatione fidelium, vita & moribus diſsidē-
E tes, eos Epiſcopo ſtudeat indicare. Ipſe autem Epiſcopus, ad præſentiam ſuam conuocet accuſatos, qui niſi ſe ab obiecto reatu purgauerint, vel ſi poſt purgationem exhibitam in priſtinam fuerint relapſi perfidiam, canonice puniantur. Si qui vero ex eis iuramenti religionem obſtinatione damnabili reſpuentes, iurare forte noluerint, ex hoc ipſo tanquam heretici reputentur.

† Vide Cōradum Brunū de hæret. li. 3. c. 15. Siman. de chato. inſtit. tit. 25.

Epiſcopus negligens in hæreſi perſequenda, à dignitate epiſcopali eſt remouēdus, & alius idoneus eſt ſubrogandus. hoc dicit vſque ad fi. Abb. Sic.

Vo-

Volumus igitur & mandamus, & in virtute obedientiæ diſtricte præcipimus, vt ad hæc efficaciter exequẽda Epiſcopi per diœceſes ſuas diligenter inuigilent, ſi canonicam velint effugere vltionem. Si † quis enim epiſcopus, ſuper expurgãdo de ſua diœceſi hæreticæ prauitatis fermento negligens fuerit, vel remiſſus; cum id certis indicijs apparuerit, ab epiſcopali officio deponatur, & in locũ ipſius alter ſubſtituatur idoneus, qui velit & poſsit hæreticam confundere prauitatem.

† Idẽ ſtatuit Martinus V. quodam reſcripto. Icip. Inter cũctas. & habetur in vlt. ſeſſ. conc. Conſtan.

COMMENT. XII.

Quales pœnę in hæreticos hic latę.

a Excommunicamus.] *Edidit Innocentius in concilio generali Lateranen hoc copioſum edictum aduerſus hæreticos, eorumque fautores anno Domini M C C X V. in quo potiſſimum tres pœnas eis irrogat. Vnam ſpiritualem, videlicet, excommunicationem: alteram corporalem, cum poſſint niſi reſipiſcant, tradi curiæ ſæculari, vltimo ſupplicio afficiendi: tertiam item vitæ afflictiuam, nempe bonorum confiſcationem.*

Pœna excõicationis i hæreticos antiquiſſima.

Nec putandum eſt hic primum pœnam excõmunicationis in hæreticos latam: nam omnium pœnarum, quibus hæretici coercentur, hęc antiquiſſima eſt, à Chriſto iam lata Matth. c. 18. ibi: Si Eccleſiã non audierit, ſit tibi tamquam Ethnicus & publicanus. *& diuinus Paulus ter legitur excommunicaſſe, primum, Cerinthum fornicarium 1. ad Corinth. ca. 5. rurſus Alexandrum & Hymenæum ob blaſphemiam. 1. ad Timoth. cap. 1. tandem hac pœna idem Apoſtolus omnes hęreticos docuit coercendos, ad Titum c. 3. item ſanctus Ioãnes. 2. epiſtola canonica. tradit Martinus ab Ayala olim Archiepiſcopus Valentinus in lib. de Eccleſiaſticis traditio. par. 3. art. 6. Diſſerui latiſſimè lib. 2. de pœnis hæreticorum.*

Cõtra ſuſpectos pcedũt Inquiſitores.

b ¶ Qui autem inuenti fuerint ſola ſuſpicione notabiles,] *Ergo contra ſuſpectos de hęreſi, tametſi hæretici vere non ſint, Inquiſitores procedere poſſunt. Sed an leuis ſuſpicio ſufficiat, quęſtio eſt: et Repertorium verbo, ſuſpectus. §. item nota. & Matth. Afflictus in conſtitutione, inconſutilem, & Carrerius de hæret. nu. 116. leuem ſuſpicionem ſufficere voluerunt, non tamen ad condemnationem & punitionem, ſed vt ex leui ſuſpicione ad examinationẽ, inquiſitionem, & veritatis indagationem perueniatur, & leuiter ſuſpecto ad eluendam huiuſmodi ſuſpicionem etiam abiuratio vel purgatio iniungatur, vt docet Eymericus p. 2. q. 55. nu. 9. & ſeq.*

Ex leuib⁹ ſuſpicionibus non facile pcedendum.

Ceterum his leuibus ſuſpicionibus non eſt vbiq; credendum in tam graui delicto, & prudentia opus eſt, & iuxta qualitatem perſonarum erit iudicandum, vt prudenter monuit Simancas in enchyridio violatæ religionis, tit. 41. n. 8. ſed de his plura Eymericus hac 2. p. q. 55. & 56. vbi & nos multa tradidimus. Hoc eſt certũ, ad nullius capturam veniendum eſſe ex his tantum indicijs aut delictis, quę leniter ſolum redderent quempiam ſuſpectum, propter inſigne honoris detrimentum, quod in hoc crimine ſola captura afferre dignoſcitur, vt fuſius ſcripſi infra p. 3. ſuper q. 59.

Gregorius IX Archiepiſcopo Mediolanen.

Laici cuiuſcunque profeſſionis ſint, prædicare non debent.

CAP. XIIII.

SICVT in vno corpore: & infra: Cum igitur nonnulli laici prędicare præſumant, & verendum nimis exiſtat, ne vitia ſub ſpecie virtutum occulte ſubintrent. Nos attendentes, quòd doctorũ ordo eſt in Eccleſia Dei, quaſi præcipuus: Mandamus, quatenus cum alios Dominus Apoſtolos dederit, alios prophetas, alios vero doctores, interdicas laicis vniuerſis, cuiuſcunque ordinis cenſeantur, vſurpare officium prædicandi.

Concor. tex. in c. cum ex iniuncto, ſupra eo tit.

1. Cor. 12. Epheſ. 4.

Idem.

Hoc cap. vſque ad §. ſi qui aũt. habetur in ca. excommunicamus, ſupra eo. tit. in prin. vnde ſumma, & declara, prout ibi fuit dictum. *Cap. XV.*

EXCOMMVNICAMVS † & anathematizamus vniuerſos hęreticos, Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Paſſaginos, Ioſſepinos, Arnaldiſtas, Speroniſtas, & alios, quibuſcunque nominibus cenſeantur, facies quidem habentes diuerſas, ſed caudas ad inuicem colligatas: quia de vanitate conueniunt in idipſum. Damnati vero per Eccleſiam ſæculari iudicio relinquantur, animaduerſione debita puniendi: clericis prius à ſuis ordinibus degradatis.

† Cõcor. tex. in auth. Gazaros. C. de hære. ubi Per. Godofr. hũc locũ illuſtrat

Si in hęreſi deprehenſi volunt redire ad fidem, detrudendi ſunt in perpetuo carcere ad pęnitentiã peragendam: & credentes erroribus hęreticorum, hęretici ſunt. hoc dicit.

Si † qui autem de prædictis, poſtquam fuerint deprehenſi, redire voluerint ad agendam cõdignam pęnitentiam: in perpetuo carcere detrudantur. Credentes autem eorum erroribus, hæreticos ſimiliter iudicamus.

† Vide Eym. 3. p. q. 93.

Idem.

Liberantur ab omni obligatione, qui hęreticis tenebantur adſtricti. *Cap. XVI.*

ABSOLVTOS ſe nouerint à debito fidelitatis domini †, & totius obſequij, quicunque lapſis manifeſte in hæreſim aliquo pacto quacumque firmitate vallato tenebantur adſtricti.

† In antiquis codicibus cõſtanter legitur hominij.

DECRETALES TITVLI DE HAERETICIS DE SEXTO LIBRO.

A *Gregorius nonus Rhemenſi Archiepiſcopo & ſuis ſuffraganeis.*

Propter crimen hæreſis clericum in quibuſcunque ſacris ordinibus conſtitutum, ſolus eius Epiſcopus degradare poterit. hoc dicit. Domi. *Cap. I.*

† Vide ca. degradatio. de pœn. lib. 6. de quo auctor paulo poſt. & 3. p. poſt modum nonum proceſſum ſi dici terminandi.

QVONIAM † epiſcoporum numerus ad degradationem clericorum à canonibus conſtitutus non poteſt de facili conuenire: Concedimus vt ſacerdotem, vel alium
B clericum in ſacris ordinibus conſtitutum (cum pro hæreſi fuerit ſæculari curiæ relinquẽdus, aut perpetuo immurandus) conuocatis Abbatibus, aliiſque prelatis & religioſis perſonis, ac litteratis ſuę diœceſis, de quibus expedire videbitur, ſuus ſolus poſſit Epiſcopus degradare.

Alexander quartus.

*Excommunicationem incurrit ſepeliens ſcienter hæreticos, vel eorum receptatores, defenſores, vel fautores; nec abſoluitur, niſi exhumet eorũ corpora: locus vero priuatur ſepultura. hoc dicit, vſq;
C ad §. inhibemus. Domi.*

CAP. II.

† Eyme. 3. p. q. 40. vbi dixi

QVICVNQVE † hæreticos, credentes, receptatores, defenſores, vel fautores eorum, ſcienter præſumpſerint eccleſiaſticę tradere ſepulturæ, vſque ad ſatisfactionem idoneam, excommunicationis ſententię ſe nouerint ſubiacere. Nec abſolutionis beneficium mereantur, niſi propriis manibus publice extumulent, & proijciant huiuſmodi corpora damnato-
D rum. Et locus ille perpetua careat ſepultura.

Excommunicari debent laici publice vel occulte diſputantes de fide. hoc dicit. Domi.

† Cõcor. tex. in c. cũ ex iniuncto, &c. ſi eut. de hęret.

Inhibemus † quoque, ne cuiquam laicæ perſonæ liceat publice vel priuatim, de fide catholica diſputare. Qui uero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.

Non valet promotio hęreticorum, eis credentium, fautorum, receptatorum, et defenſorum eorũ, nec filiorum ſuorum, vſque ad ſecundam generationem, ad beneficia eccleſiaſtica, vel officia publica. hoc dicit. Domi.

† Hoc declarat tex. in ca. ſtatutũ el 2. infra hoc tit.

Hæretici † autem, credentes, receptatores,
E defenſores, & fautores eorum, ipſorumque filij vſque ad ſecundam generationem ad nullum eccleſiaſticum beneficium, ſeu officium publicum admittantur. Quòd ſi ſecus actum fuerit, decernimus irritum & inane.

A *Priuati ſunt habentes beneficia eccleſiaſtica, ad preces hæreticorum: & inhabiles efficiuntur ad alia obtinenda, ſi ſcienter talia receperunt. hoc dicit. Domi.*

† Silu. in ſum. uer. hęreſis 1. q. 8 Rebuf. i praxi benef. p. 3. n. 24.

Ad hęc †, quoſcunque viros eccleſiaſticos, qui ad preces huiuſmodi peſtilentium perſonarum dignitates, perſonatus & quæcunque alia eccleſiaſtica beneficia ſunt adepti: ex nunc priuamus taliter acquiſitis, volentes, quòd tales & habitis careant perpetuo: & ſi receperũt illa ſciẽter, ad alia vel ſimilia nequaquam in poſterum admittantur.

B *Nulla eſt emancipatio filiorum, vel ſubditorum per hæreticos facta: etiam ſi poſtea vitium detegatur. hoc dicit. Domi.*

† Eyme 3. p. q. 116. & ibi dixi plene.

Illorum † autem filiorum emancipationem, quorum parentes, poſt emancipationem etiam huiuſmodi apparuerit ante ipſam à via veritatis ad hæreticę ſuperſtitionis inuium declinaſſe, nullius volumus eſſe momenti, uelut factam de hominibus ſui iuris: cum dignum ſit, vt propter tanti atrocitatem delicti, filij eſſe in parentum hęreticorum deſierint poteſtate.

*Idem Inquiſitoribus hęreticę
C prauitatis.*

Filij vel hæredes petẽtium in infirmitate ſua hęreticorum conſolationem, non admittuntur ad probandum, quòd non ſana mente vel perdita loquela ſuſceperint, ſi conſtat quòd erant ſanæ mentis, vel ſi prius ſuſpecti vel diffamati erant de hęreſi: aliàs admittuntur, ſcilicet per teſtes fide dignos, non ſuſpectos. hoc dicit. Domi. *Cap. III.*

† Pro intellectu huius ca. vide infra reſcriptum Vrbani IIII. in cap Olim ex par. & Eyme. 3. p. q. 41. & q. 121. ubi copioſe tractaui materiam huius decretalis.

FILII † vel hæredes illorum, qui dum in ęgritudinis lecto decumberent, petierunt hęreticos conſolatu-
D ros, vt ab eis per manus impoſitionem conſolationem reciperent, ſecundum peſſimam conſuetudinem eorundem, ſicque uiam fuerint vniuerſæ carnis ingreſſi: ad probandum quòd ipſi defuncti conſolationem illam, immo verius deſolationem non ſanę mentis effecti ſuſceperint, vel poſt perditam iam loquelam (cum tamen moris ſit) vt dicitur (apud eos, quòd nullum taliter conſolentur, qui non ſit ſanæ mentis, & memoriam habeat ordinatam) admitti non debent: ſi dum viuebant, diffamati erant de hæreſi, vel ſuſpecti: aut legitime conſtiterit, ꝙ ſanæ mentis exiſtentes, huiuſmodi hære-
E ticos petierunt. Alioqui admitti poterunt prædicti filij vel hęredes ad probandum præmiſſa. Nõ tamen per vxores, filios, familiares, vel de ſuis aliquos: ſed per teſtes alios fide dignos, & ſpecialiter fidei zelatores.

Idem

Idem eiſdem.

Relapſi in hæreſim ſunt tradendi curiæ ſæculari, licet pœniteat eos, & ad fidem redeant: non tamen denegantur eis ſacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ. hoc dicit. Domi. Cap. IIII.

† Eymer. 3. par. q. 100. & ibi dixi.

SVPER eo †, quod ſcriptum legitur, Eccleſia nulli claudit gremium redeunti: quodque ij, qui poſt abiurationem erroris, vel poſtquam ſe proprij antiſtitis examinatione purgauerint, ſi deprehenſi fuerint in abiuratam hæreſim recidiſſe, ſæculari decernuntur iudicio, ſine vlla penitus audientia relinquendi: cum ſcripturæ huiuſmodi videantur ſibi inuicem aduerſari, quid tenendum ſit, per ſedem edoceri Apoſtolicam poſtulaſtis. Nos itaque inquiſitioni veſtræ de fratrum noſtrorum cõſilio reſpondemus, quòd taliter deprehenſis, etiam ſi (vt dictum eſt) ſine vlla penitus audientia relinquẽdi ſint iudicio ſæculari: ſi tamen poſtmodum pæniteant, & pænitentiæ ſigna in eis apparuerint manifeſta, nequaquam ſunt humiliter petita ſacramenta pęnitentiæ ac Euchariſtiæ deneganda.

Idem eiſdem.

Excommunicati, participes, & ſocij criminis admittuntur in teſtes contra hæreticos, ſi ſciunt veriſimiliter veritatem deponere, hoc dicit. Domi.

CAP. V.

† Eymer. 3. par. q. 64. 66. & 68. vbi dixi copioſe.

IN fidei fauorem. † Concedimus, vt in negotio Inquiſitionis hæreticæ prauitatis excommunicati & participes, vel ſocij criminis, ad teſtimonium admittãtur: Præſertim in probationum aliarum defectum, contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defenſores eorum, ſi ex veriſimilibus coniecturis: & ex numero teſtium, aut perſonarum (tam deponentium, quàm eorum contra quos deponitur) qualitate, ac aliis circunſtantiis, ſic teſtificantes falſa non dicere præſumantur.

Idem eiſdem.

Ordinarij, vel eorum delegati, & Inquiſitores ſine pœna excommunicationis facere habent executionem iuſtitiæ contra hæreticos per habentes iuriſdictionem ſæcularem in loco: licet excommunicati ſint, vel de facto tantum illam iuriſdictionem poſſideant. hoc dicit. Domi. Cap. VI.

† Eymer. 3. par. q. 12. vbi dixi.

PRAESIDENTES † regimini alicuius regni, prouinciæ, ſiue loci (licet excommunicati vel de facto tantum, & non de iure iuriſdictionem habentes, ac eorum officiales ad requiſitionem ordinariorum vel delegatorum ipſorum, aut Inquiſitorum hæreticæ prauitatis non valentium ſine moræ diſpendio, vel

A negotij periculo recurſum habere ad ſuperiores, qui legitime in locis ipſis poſsint iuſtitiam exequi) poſſunt & debent contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defenſores eorum, iuſtitiam & ſuum officium exercere. Nec requirentes huiuſmodi excommunicatos, propter hoc ſententiam excommunicationis incurrunt. Non tamen præſidentibus prælibatis vel officialibus eorundem propterea in aliis caſibus intelligatur conceſſum aliquid, vel permiſſum.

Idem eiſdem.

B ***Excommunicatus, propter contumaciam non reſpondendi ſuper hęreſim, de qua erat ſuſpectus, poſt annum damnatur vt hæreticus. hoc dicit. Dom.***

CAP. VII.

† Eymer. hac 2. par. q. 47. & 3. par. q. 124. hunc tex. illuſtrat.

CVM † contumacia (in cauſa præſertim fidei) ſuſpicioni præſumptionem adijciat vehementem, ſi ſuſpectus de hæreſi vocatus à vobis, vt de fide reſpondeat, excommunicationis vinculo (pro eo quod parere ſubterfugit, aut contumaciter ſe abſentat) per vos fuerit innodatus:
C quam ſi per annum animo ſuſtineat pertinaci, extunc velut hęreticus condemnetur.

Idem eiſdem.

Abiurans in iudicio hæreſim propter vehementem præſumptionem: ſi iterato labitur (licet non fuiſſet probatum plene) relapſus dicitur: ſecus ſi leuis erat præſumptio. hoc dicit vſque ad §. Eum vero. Dominicus. Cap. VIII.

† Concordat Vrbani IIII. Reſcriptum incip. Conſultus, infra poſitũ. & vide Eymericũ hac 2. par. q. 40. vbi dixi.

ACCVSATVS † de hæreſi, vel ſuſpectus, contra quem de hoc cri-
D mine magna & vehemens ſuſpicio orta erat, ſi hęreſim in iudicio abiurauit, & poſtea committit in ipſa, cenſeri debet quadam iuris fictione relapſus: licet ante abiurationem ſuam, hęreſis crimen plene probatum non fuerit contra ipſum. Si autem leuis & modica ſuſpicio illa fuerit (quamquam ex hoc ſit grauius puniendus) non tamen debet in hęreſim relapſorum pœna puniri.

Culpabilis in vno articulo hæreſis, generaliter poſtea abiurando relapſus dicitur, ſi committit etiã in alium articulum ſeparatum. hoc dicit. Domi.

Eum vero, qui in vna hæreſis ſpecie, vel ſecta
E commiſit, aut in vno fidei articulo, ſeu Eccleſiæ ſacramento errauit, & poſtmodum hęreſim ſimpliciter, vel generaliter abiurauit: ſi extunc in aliã etiam hęreſis ſpeciem, ſiue ſectam, aut alio articulo ſeu ſacramento committat, volumus vt relapſum in hæreſim iudicari.

Qui poſt abiurationem hęreſis, de qua conuictus fuerat, vel poſtea conuincitur facto, vel verbo, hæreticis cõmunicat in rebus hic prohibitis, relapſus dicitur. hoc dicit. Domi.

Ille quoque de cuius lapſu in hæreſim ante abiurationem

abiurationem conſtiterat, vel nunc conſtat: ſi A poſt illam hæreticos receptet, deducat, viſitet, ſiue aſſociet, aut dona vel munera eis donet, vel mittat, ſeu fauorem eis impendat, qui excuſari non poſſit, etiam ſine adoratione (vt verbis veſtris vtamur) merito debet iudicari relapſus, cum illum ex approbati à ſe prius erroris conſequentia, non ſit dubium id feciſſe.

Teſtis in cauſa hereſis, falſum deponens, licet periurus ſit, probat dicendo contrarium: dumtamen ex indicijs conſtet dictum non corruptionem, ſed veritatem continere. hoc dicit.

† Eymer. 3. par. q. 65. & ſequen.

Licet vero periuri † a teſtimonio, etiam poſt pœnitentiam repellantur: ſi tamen ij, qui coram B Inquiſitoribus iurantes, tam de ſe, quàm de aliis ſuper facto hęreſis dicere veritatem, eam celando deierent, & poſtmodum velint corrigere dictum ſuum, contra ſe ac alios ſuos complices deponendo: cum crimen huiuſmodi ſit exceptum, ſi ex manifeſtis indiciis apparuerit, tales non animi leuitate, aut odij fomite, ſeu corruptione pecuniæ, ſed zelo fidei orthodoxæ dictum ſuum velle corrigere, ac modo (quæ prius tacuerant) reuelare in fauorem fidei (niſi aliud obſiſtat) ſtari debet tam contra ſe, quàm contra reliquos atteſtationibus eorundem.

Inquiſitores ſuper hęreſi deputati, non ſe intromittant de diuinationibus vel ſortilegijs non ſapientibus hęreſim manifeſtam. hoc dicit. Domi. C

† De hac materia copioſe Eymer. 2. p. q. 42. & 43.

Sane cum † negotium fidei (quod ſumme priuilegiatum exiſtit) per occupationes alias non debeat impediri: peſtis Inquiſitores hęreticę à ſede Apoſtolica deputati, de diuinationibus, aut ſortilegijs (niſi hęreſim ſaperent manifeſte) intromittere ſe non debent, nec punire talia exercẽtes, ſed eos relinquere ſuis iudicibus puniendos.

Inquiſitores hęreſis, de quæſtionibus vſurarum ſe intromittere non poſſunt. hoc dicit.

† Vide infra reſcriptũ Vrbani 4. Conſultus. ver. in quo quęrit. & reper. ver. vſura. §. circa iſtam.

De quæſtionibus † prӕterea vſurarum motis, D etiam contra illos, quibus reſtitutionem vſurarum in pœnitentia pro hęreſis crimine iniunxerunt, ac illi ſe & ſua ad hoc faciendum in iudicio Eccleſiæ obligarunt, intromittere ſe non poſſunt: ne per cauſas huiuſmodi offendiculum negotio fidei præparetur.

Inquiſitores poſſunt compellere hæredes fautorum hæreticorum (qui tamen hæretici non erant) ad implendam pænitentiam iniunctam, in bonis temporalibus: ſecus ſi mortui ſint, antequam fuerit pænitentia iniuncta. hoc dicit. Domi.

† Eymericus 3. par. q. 120. Zanch. de hęret. c. 28. nu. 5. 6. 7.

Si vero † pro ijs, quę in hęreſi receptando vel E defendendo hęreticos ſeu eis fauendo, non tamẽ exiſtens hęreticus quis commiſerit, ſub obligatione bonorum ſuorũ Inquiſitoribus ſe adſtrinxit ad recipiendam ab eis pęnitentiã, & complendam: & ea licet iniuncta, non tamẽ peracta deceſſit, ſi per huiuſmodi pęnitẽtiam onus impoſitum fuerit proficiens ad ſalutem, in bonis eius temporalibus exequendum: ad complementum ipſius, per Inquiſitores cogi debent hęredes vel alij, ad quos cum ſuo onere bona huiuſmodi deuenerunt. Porro ſi propter huiuſmodi hęreticorum receptationem, defenſionem, ſeu fauorem, quis ad faciendam pęnitentiam: quam Inquiſitores ipſi iniungere vellent, bona ſua obligauerit eiſdem: & antequam ei pęnitentia iniungeretur, deceſſerit: eius hęredibus non eſt ſatisfactio pro extincto iam crimine iniungenda.

Poſt mortem hæretici, declarari poteſt eum hæreticum fuiſſe ad finem confiſcandi. Domi.

† c. vlt. de pręſcript. lib. 6. Squillacen. de fid. catho. c. 54.

In eo † vero caſu, quo hęredes ad ſucceſsionẽ non debent ob hęreſim ſui auctoris admitti: non obſtante, quòd auctore ipſo viuente, hoc non fuerit (intèrueniente ipſius morte) per ſententiam declaratum: ad confiſcationem bonorũ poſt mortem eiuſdem nihilominus procedatur.

Clerici inſtruentes teſtes, ne Inquiſitores veritatem inueſtigent, puniri poſſunt per eos, et religioſi grauius puniuntur. hoc dicit. Domi.

Sacerdotes inſuper & alij clerici, qui negotiũ Inquiſitionis inſtruẽdo citatos hęreticos, vel eorum credentes, de celanda veritate vel dicenda falſitate, ſeu eos indebite liberando, inuenti fuerint impedire: (cum non ſit dubium, eos ipſa facere in fauorem hęreticę prauitatis) per Inquiſitores à talibus compeſci poſſunt, & pœna debita caſtigari, tam per captionem perſonarum, quàm aliàs, prout culpa exegerit delinquentis. Religioſi etiam ſunt immurationis pœna vel alia grauius puniendi quàm ſęculares: ſi inuenti fuerint in hęreſi vel conſimilibus deliquiſſe.

Vrbanus quartus.

Non valent ſtatuta, per quæ Inquiſitoris hæreſis officium impeditur, vel retardatur.

CAP. IX.

† Eymer. 3. par. q. 14. vbi dixi copioſe.

STATVTVM † ciuitatis caſtri, villę, vel alterius loci, per quod negotium Inquiſitionis hęreticę prauitatis directe vel indirecte (ne in eo libere procedi valeat) contigerit impediri, vel quomodolibet retardari, nullius exiſtere firmitatis: Ipſiuſque ciuitatis vel loci dominum, poteſtatem, capitaneum, cõſules, vel rectores, per quem, vel quos, eadem ciuitas ſeu locus regitur, quocunque nomine cenſeantur, ad ſtatutum huiuſmodi loci diœceſano, vel eius vicario, aut Inquiſitori, ſeu Inquiſitoribus labis pręfatæ, ſine moræ diſpendio exhibendum: & ſi tale inuentum fuerit, reuocandum omnino, vel ſaltem catenus moderandum, quòd per illud Inquiſitionis proceſſus non impediantur, uel aliquatenus retardentur, per cenſuram Eccleſiaſticam decernimus compellendos.

Clemens quartus Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis.

Officium Inquiſitoris hæreſis, morte concedentis non expirat, etiam quò ad negotia prius non cœpta, vel exorta. hoc dicit. Cap. X.

Vide Eymer. 3. par. q. 6. & 8.

NE aliqui † dubitationem ſolicitam excitantes, in dubium reuocent, an officium Inquiſitionis hęreticę prauitatis, ſolicitudini veſtrę intra certos

limites

limites ab Apoſtolica ſede commiſſum expiret per mortem Romani Pontificis, qui commiſit: Præſenti declaramus edicto ipſum officium non ſolum quo ad negotia viuente mandatore incœpta, immo etiam, quo ad integra & non cœpta; & quod plus eſt, quantum ad ea, quæ tunc nequaquam emerſerāt in fauorem fidei, poſt committentis obitum perdurare.

Idem eiſdem.

Informat Inquiſitores ad Deum, vt eius timorē hominum metui anteponant, in procedēdo ſimul vel ſepartim contra hæreticos, & ſuos fautores: & etiā in eos abſoluendo, cum vere redierint.

CAP. XI.

† Concor. tex. in Cle. 2. §. 1. de hę ret. & vide Eymer. 3. p. q. 47. & ſeq.

VT officium † Inquiſitionis contra hęreticos in prouincia, in qua vobis idē officium eſt commiſſum, auctoritate Apoſtolica poſsitis efficacius adimplere; diſcretioni veſtrę, per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vbique in prelata prouincia, ſimul vel ſeparatim, aut ſingulariter (prout negotij vtilitas ſuadebit) contra hęreticos, credētes, receptatores, fautores, & defenſores eorum, necnon contra infamatos de hęreſi, vel ſuſpectos iuxta ſanctiones canonicas (hominum metu diuino timori poſtpoſito) procedatis. Si vero aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiurata, redire voluerit ad Eccleſię vnitatem, ei iuxta formam Eccleſię abſolutionis beneficium impendatis, & iniungatis eidē, quod iniungi talibus conſueuit, Prouiſo † ſoleter, ne ſimulata conuerſione redeant fraudulenter, & vos (immo ſeipſos) fallentes ſub agni ſpecie lupum gerant.

† Vide repertorium ver. prouiſo ſoleter.

Inſtruit Inquiſitores in modo examinationis teſtium, & in perſonis, quæ teſtificata ſcribere debeant. hoc dicit.

Verum, quia in tam graui crimine, cum multa oportet cautela procedi (vt in reos ſine vllo proferatur errore dure ac digne ſeueritas vltionis) volumus & mandamus, vt in examinatione teſtium, quos recipi ſuper crimine prædicto, ipſumque contingentibus oportuerit, adhibeatis duas religioſas & diſcretas perſonas, in quarum preſentia per publicam (ſi commode poteſtis habere) perſonam, aut per duos viros idoneos, fideliter eorundem depoſitiones teſtium conſcribantur. Ad conſcribendas quoque huiuſmodi depoſitiones teſtium, & ad faciendum omnia, quæ in commiſſo vobis officio ad ſcriniarij, ſeu tabellionis officium pertinent, teneri diſtricte præcipimus, cum per vos fuerint requiſiti, omnes & ſingulos veſtri ordinis fratres †, qui dum eſſent in ſæculo, tabellionatus officium habuiſſe, aut exercuiſſe noſcuntur, & illos etiam quibus idem tabellionatus officium ratione prefati negotij fidei fuit ab Apoſtolica ſede commiſſum: & inpoſterum cōmittetur, concedentes huiuſmodi fratribus, necnon & alijs religioſis quibuſlibet, qui ſimiliter dum eſſent in ſæculo, tabellionatus officiū habuerunt, & exercuerunt,

In delictis magnis cautè procedendum.

† Eyme. 3. p. q. 12. & 19.

quibuſuis etiam clericis ſecularibus officium ipſum habentibus (etiam ſi iidem fratres religioſi & clerici ſint in ſacris ordinibus conſtituti) exercendi libere officium ipſum, quoad præmiſſa, non obſtante ſtatuto aliquo contrario canonis vel ordinis, quocunque vallato munimine, poteſtatem.

Inſtruit Inquiſitores, circa perſonas, per quas impediri poſſet vel differri Inquiſitionis negotium, hoc dicit.

Compeſcendi præterea monitione premiſſa per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita predicatores † queſtuarios (vbi contigerit pro Inquiſitionis ſeu fidei negotio, congregationem fieri, vel aliàs eidem negotio, quomodolibet ex hoc impedimentū aliquod afferri) à prędicationis officio, quod ad ipſos nullatenus pertinet (quorum intereſt tantum charitatiua ſubſidia ſuppliciter petere, ac indulgentiam, ſi forte habent, exponere) liberam vobis & ſingulis veſtrū concedimus auctoritate pręſentium facultatem. Deniq; vt circa prēmiſſa plene vobis & ſingulis veſtrum coerctionis expedita & inuiolabilis adſit auctoritas; volumus, vt ea omnia viriliter exequamini (ſi opus fuerit) inuocato auxilio brachij ſecularis: contradictores per cenſuram Eccleſiaſticā, appellatione poſtpoſita compeſcendo: Non obſtantibus aliquibus priuilegijs vel indulgētijs, quibuſcunq; perſonis cuiuſuis conditionis, dignitatis vel gradus, religionis vel ordinis communitatibus, vel vniuerſitatibus ciuitatum, & locorum ſpecialiter vel generaliter ſub quacunq; verborum expreſsione vel forma, à memorata ſede conceſsis, vel in poſterum concedendis: cum ex huiuſmodi vel alijs priuilegijs vel indulgentiis nullum vobis in tantę pietatis negotio, velimus obſtaculū interponi: & conſtitutione de duabus dietis edita in concilio gn̄ali. Statuimus † inſuper, vt poteſtas, capitaneus, ſeu rector, vel conſules, ſeu quiuis alij, qui ciuitati præſunt, vel loco alteri ad præſens, aut præerunt in futurum, ad requiſitionem diœceſanorum, vel vicariorum ſuorum, ſeu Inquiſitorum hæreticę prauitatis iurent præciſe attendere inuiolabiliter, & obſeruare, ac facere à ſuis ſubditis obſeruari, toto tempore ſui regiminis, in terris ſuæ iuriſdictioni regiminiue ſubiectis conſtitutiones contra hæreticos, credētes, receptatores, fautores, & defenſores eorum, ipſorumque filios & nepotes à ſede Apoſtolica promulgatas, ac etiam approbatas: quas qui iurare noluerit, & ſeruare, vt infamis & tanquam hæreticorum fautor, ac de fide ſuſpectus officio & honore ſui regiminis ſpolietur: nec vlterius poteſtas, capitaneus, cōſul, vel rector habeatur in aliquo, aut de cetero in aliquam dignitatem vel officium publicum vlterius aſſumatur: & quæ vt poteſtas, balliuus, conſul, vel rector fecerit, nullā obtineant firmitatem.

† Vide Cōci. Triden. ſeſſ. 5. de refor. c. 2. in fine.

† Eymer. 3. parte, q. 32. Campeg. ad Zanch. c. 31.

Pœna Magiſtratuum leges contra hæreticos editas non ſeruantium.

Bonifacius octauus Inquiſitoribus hæreticę prauitatis.

Comprehēdit iſta decretalis plura vtilia pro expediendo

pediendo officio Inquiſitorum. dat enim eis poteſta- A
tem committendi citationes, & ſententiarum denũ-
tiationes. dat poteſtatem vocandi peritos, clerum,
& populum, vt eis aſſiſtant. dat poteſtatem proce-
dendi contra illos, qui de ſua in aliam prouinciam
ſe tranſtulerunt. dat poteſtatem repetendi libros et
proceſſus, commutandi & mitigandi pœnas, priuã-
di, & priuatos nuntiandi officijs & honoribus hæ-
reticos, fautores, & defenſores eorum: ita tamen
quòd hoc fiat de diœceſanorũ vel in eorum abſẽtia
vicariorum ſuorum conſilio, niſi ijdem ſcienter tali-
bus beneficia contuliſſent. hoc dicit. Ioan. And.

CAP. XII. B

Editum circa an. Domini 1296.

VT commiſsi vobis officij debitum
vtilius & vberius exequamini, ſan-
ctæ memoriæ Innoc. Alexan. & Cle
mentis prædeceſſorũ noſtrorum vé-
ſtigijs inhęrentęs, vobis & veſtrum ſingulis com

† Vide Eymer. 3. par. q. 35.

mittendi † citationes & denuntiationes ſenten-
tiarum, quas in quoſlibet hæreticos, credentes, rę-
ceptatores, defenſores, & fautores eorum tuleri-

† Eyme. 3. p. q. 77.

tis, Aduocandi † quoque, prout expedierit, peri-
tos quoſlibet, vt vobis aſsiſtant: & in huiuſmo-
di ferendis ſententiis prębeant conſilium oppor-
tunum, ac eis, quòd ſuper his vobis humiliter pa-
reant in virtute obedientię iniungendi: Conuo- C

† Eymer. 3. par. in forma monendi populum de ſermone fidei habẽdo.

candi † etiam clerum & populum ciuitatum, ca-
ſtrorum, aliorumque locorum (prout dicto ne-
gotio fidei uideritis expedire.) Et contra illos †,

† Eymer. 3. par. q. 42.

quos in prouincia, in qua uobis Inquiſitionis of-
ficium eſt commiſſum, hęreſis crimen conſtitę-
rit commiſiſſe (licet ad alias partes ſe transferen-
dos duxerint) procedendi, necnõ faciendi à qui-
buſlibet aſſignari vobis libros ſeu quaternos, &
alia ſcripta, in quibus Inquiſitiones factę ac
proceſſus per quoſcunque auctoritate ſedis Apo
ſtolicę vel legatorum eius habiti contra hæreti-
cos continentur: & illorum qui veſtris mapda-
tis obedientes, humiliter ſtant propter hereſim D
in carcere vel muro recluſi pœnam vnà cum prę
latis, quorum iuriſdictioni ſubſunt, mitigandi
vel mutandi, cum videritis expedire: Priuandi

† Eymer. 3. par. q. 115. & ibi dixi copioſe.

† pręterea vel priuatos nuntiandi dignitatibus ac
alijs beneficijs Eccleſiaſticis de diœceſanorum,
vel eis abſentibus vicariorum ſuorum conſilio,
& officiis publicis ac honoribus quibuſcunque
eoſdem hęreticos, credentes, receptatores & de-
fenſores ipſorum, eorumque filios & nepotes
plenam concedimus facultatem. Sunt autem
diœceſani in priuando tales, vel nuntiando priua
tos beneficijs huiuſmodi requirendi: Niſi forte
conſtaret legitime, quòd ijdem ſcienter huiuſ- E
modi perſonis eadem beneficia contuliſſent: tũc
enim eos in his requirendos non eſſe cenſemus,
ſed potius à ſuo iudice puniendos.

Idem.

Chriſtiani ad iudaiſmum tranſeuntes & re-
deuntes hęretici reputantur, hoc dicit, ſecundum
Zenz.

CAP. XIII.

CONTRA [a] Chriſtianos, qui ad
ritum tranſierint, vel redierint Iu-
dęorum (etiã ſi huiuſmodi redeũ-
tes dum erant infantes, aut mortis
metu, non tamẽ abſolute, aut prę-
ciſe coacti baptizati fuerunt) erit tamquã contra
hæreticos, ſi fuerint de hoc confeſsi, aut per Chri
ſtianos ſeu Iudæos conuicti: Et ſicut contra fau-
tores, receptatores, & defenſores hęreticorum: ſic
contra fautores, receptatores, & defenſores taliũ
eſt procedendum.

COMMENT. XIII.

[a] DE *materia huius cap. pręter Ancharanũ,*
Geminianũ, et alios interpretes hic, viden-
dus eſt Eymericus par. 2. q. 44. & quos refero ſu-
per eadem quęſtione: Nunc omiſſis ceteris de qui-
bus ſuis locis commodius diſſeram, ſolum hic oſten-
dam occaſionem illorum verborum, ſeu Iudæos
conuicti, *quando Iudęi admittantur ad teſtifican-*
dum contra Chriſtianos: nam de alijs infidelibus
quid ſit ſentiendum, agam cum Eymerico 3. par. q.
68. & ſeq. In primis explorati iuris eſt, infideles
quicunque illi fuerint à teſtimonio dicendo contra
Chriſtianos repelli. authen. credentes. C. de heret. c.
1. de teſtib. c. ſi hereticus c. non poteſt. 2. q. 7. c. ipſa
pietas. 23. q. 4. et tradunt communiter Doctores in
cap. 1. extra de hęret. quoniam. vt in d. c. non poteſt.
ſcriptum eſt: Non poteſt erga homines eſſe fide-
lis qui Deo extitit infidelis.

Iudęi an & quando admittãtur ad teſtificãdum contra Chriſtianos.

Ceterum in crimine hęreſis in vniuerſum infide-
les quicunque, & etiam Iudęi aduerſus Chriſtia-
nos teſtimonium dicunt, vt apertiſſime docet hoc re
ſponſum, vbi gloſ. in verbo, Iudęos. & ibidem Gemi
nianus, Francus & ceteri communiter. gloſ. in c. 1.
de teſtib. verbo, fideles. vbi Doct. communiter Pa-
lacius Rubius in allegat. de hęreſi. §. vltimo. Gondiſ
ſaluus de hęret. q. 13. num. 10. Ioannes Rojas ſin-
gula. 190. & copioſe Felynus in c. Iudæi. de teſti-
bus. optime Hieronymus Gigas tract. de crim. læſæ
maieſta. lib. 2. tit. quomodo & per quos probetur.
quęſt. 10. & potiſsima ratio eſt, ne ex defectu pro-
bationum tam graue ſcelus impunitum remaneat.
l. quoniam. in fine. C. de. hæret. c. dilecto. & c. ſignifi-
cauit. de teſtib.

Neque hoc ſolum habet locum, quoties ageretur
de conuincendo Chriſtiano apoſtata, qui prius fuit
Iudæus, & poſtea reiudaizauit. ut probat textus in
d. c. contra Chriſtianos. ſed etiam cum ageretur de
conuincendo Chriſtiano non apoſtatante, ſeu totam
religionem Chriſtianam deſerente, ſed in vno vel al-
tero tantum articulo delinquente: idque ob eandem
rationem, ne videlicet crimen hoc remaneat impu-
nitum: rurſus etiam in fidei fauorem. argumento
cap. in fidei fauorem. de hæret. lib. 6. quoniam ſi
hęretici aduerſus hęreticos admittuntur, vt opti-
me docet Eymericus 3. par. q. 69. iure optimo etiam
Iudæi admitti debent, cum commoda ratio diuerſi-
tatis aſsignari non poſsit, & maior prohibitio in
hæretico, quàm in Iudæo eſſe videatur ſecundum
gloſ. in c. pagani. 2. q. 7.

Ad hæc,

Ad hæc, Iudæi non modo recipiuntur in teſtes aduerſus Chriſtianos, eo modo quo proxime dictum eſt, ſed etiam multo magis aduerſus Iudæos non baptizatos, in omnibus illis caſibus, in quibus ad iuriſdictionem Inquiſitorum pertinere noſcuntur: id quod longa probatione non indiget: nam ſi ob fidei fauorem nõ proſunt ſua priuilegia Chriſtianis, quominus teſtimonio infidelium vrgeantur, nec proderunt infidelibus. A

In quibus caſibus Iudæi ſubſint Inquiſitorũ poteſtati.

Qui ſint autem caſus, in quibus Iudæi nunquam baptizati Inquiſitorum poteſtati ſupponuntur, tradit Eymericus 2.par.q.44.45.et 46. Repertorium Inquiſitorum verbo, Iudæus. Campegius ad Zanchinum, cap. 36. verſ. delinquunt circa fidem eorum. eleganter beatus Thomas 2. 2. q. 10. art. 8. ibi: Sunt tamen compellendi à fidelibus, ſi adſit facultas, vt fidem non impediant, vel blaſphemiis, vel malis perſuaſionibus, vel etiam apertis perſecutionibus. *hæc ille. Quibus verbis ampliſſime complexus eſt in genere vir ſanctus omnem cauſam ob quam poſſunt Inquiſitores in Iudæos animaduertere.* B

Veruntamen ne res controuerſa amplius in dubium verteretur, ſanctiſſimus Dominus noſter Gregorius XIII. ſtatuto quodam incipiente: Antiqua Iudæorum. edito anno Domini 1581. Calend. Iunij, nominatim decreuit blaſphemias & flagitia Iudæorum, in quę hæreticæ prauitatis Inquiſitores animaduertunt. Id ſtatutum in fine Directorij inter alias litteras Apoſtolicas curauimus imprimendũ. C

An autem cum Iudæi vel alij infideles teſtificantur aduerſus catholicum, perinde ſit de illis iudicandum, ac de teſtibus alijs integris, quorum duo plenam faciunt probationem, grauis eſt quæſtio, quã non patitur huius commentarij breuitas. Reijciam eam in 3. par. quæſt. 64. vbi eſt proprius locus. videto interim Palacium Rubium in allegatione de hæreſ. §. 15. Aretinum in c.fin.de teſtib. Albertinum de agnoſ. aſſertio. q. 34. nu. 3. & ſeq. ceteros præcitato loco apud Eymericum referam. D

Forma iuramẽti Iudæorum.

Denique illud monere oportet, ut quando Iudæus admittitur in teſtem, iuret de dicenda veritate non ſuper Euangelia, quibus non credit, ſed ſuper legem ſuam. ita Ioan. de Imola in Clemen. 1. de teſti. & Antonius Butrius in proœmio Decretaliũ. Qualis autem ſit eius iuramenti forma, tradit Specul. tit. de iuramen. calum. §. reſtat. verſ. penul. ſed melius Repertorium Inquiſitorum, verbo, iuramentum. §. ſequitur videre. & ſequen.

Idem.

Non confiſcantur dotes vxorum innocentium, propter hæreſim maritorũ. hoc dicit, ſecundũ Zenze. E

CAP. XIIII.

† Eymer. 3. par. q. 111. & dixi ibi pleniſſime.

DECREVIT † felicis recordationis Innocentius Papa quartus, quòd propter hæreſim maritorum, vxorum catholicarum, dotes non debeant confiſcari. Quod intelligendum fore cenſemus: niſi forte mulieres ipſæ cum viris matrimonia contraxiſſent, quos hæreticos tunc ſciebant.

Idem.

Filij hæreticorum vſque ad ſecundam lineam paternam, ad primam vero maternã ſunt inhabiles ad beneficium Eccleſiaſticum, vel officium ſeculare; ſi patres ante mortem Eccleſię reincorporati non fuerint. hoc dicit, ſecundum Domi.

CAP. XV.

† Eymericus 3. par. q. 114. 115. & dixi ibidem pleniſſime.

STATVTVM † felicis recordationis Innocentij & Alexandri prędeceſſorum noſtrorum: ne videlicet hęretici, credẽtes, receptatores, defenſores & fautores eorum, ipſorumque Filij vſq; ad ſecundam generationem ad aliquod beneficium Eccleſiaſticum, ſeu publicũ officium admittantur: quod ſi ſecus actum fuerit, ſit irritum & inane: primum & ſecundum gradum per paternam lineam comprehendere declaramus: per maternam vero ad primum duntaxat volumus hoc extendi. Hoc ſane de filijs & nepotibus hæreticorum, credentium & aliorum huiuſmodi, qui tales eſſe, vel tales etiam deceſſiſſe probantur, intelligendum eſſe videtur: nõ autem illorum, quos emendatos eſſe conſtiterit, & reincorporatos Eccleſię vnitati, & pro culpa huiuſmodi ad mandatum Eccleſię pęnitentiam recepiſſe: quam ipſi vel iam perfecerũt, vel humiliter proſecutioni eius inſiſtunt, vel parati fuerint ad recipiendam eandem.

Idem.

Inquiſitor Papæ ſuper hęreſi ſine ſpeciali mandato non inquirit contra epiſcopum: ſed ſi eum culpabilem ſciuerit, nuntiabit Papę. hoc dicit. Io. An.

CAP. XVI.

† Vide Eymer. 3. par. q. 26. 27. 30. & dixi ibidẽ copioſe.

INQVISITORES † hæreticæ prauitatis, ab Apoſtolica ſede ſeu alio vel alijs quibuſlibet deputati, de huiuſmodi crimine inquirere cõtra Epiſcopos nequeunt, aut eius prætextu procedere contra eos: Niſi in litteris commiſsionis Apoſtolicę, quòd hoc poſsint, contineatur expreſſe. Si tamen Inquiſitores ipſi, Epiſcopos, vel alios ſuperiores prælatos ſciuerint, vel inuenerint circa crimẽ hæreſeos commiſiſſe, aut eos de hoc diffamatos exiſtere vel ſuſpectos; id tenebuntur ſedi Apoſtolicę nuntiare.

Idem.

Non derogatur ordinarijs ſuper proceſſu hæreticorũ, licet Papa generaliter alteri deleget. Et ſuper eodem facto epiſcopus & Inquiſitor poſſunt procedere communiter vel diuiſim, vel proferre ſententiam, in qua ſi diſcordant, debent Papę referre. Et epiſcopi qualitercunque procedant, debent ſeruare modum Inquiſitoribus impoſitum. hoc dicit. Domi.

CAP. XVII.

† Hæc decretalis declaratur per extrauag. Ex eo. tit de hæret. quæ paulo poſt inſerit.

PER hoc, † quod negotium hæreticæ prauitatis alicui vel aliquibus ab Apoſtolica ſede generaliter in aliqua prouincia, ciuitate vel diœceſi delegatur, diœceſanis epiſcopis, quin

pis, quin & ipſi auctoritate ordinaria, vel delegata (ſi habent) in eodem procedere valeant, nolumus derogari. Verum vt dictum inquiſitionis negotium efficacius, melius, vtiliuſque procedat: concedimus, quòd per Epiſcopos ipſos, & per Inquiſitores, de facto eodem inquiri valeat communiter vel diuiſim: & ſi diuiſim proceſſerint, teneantur ſibi inuicem communicare proceſſus, vt per hoc poſsit melius veritas inueniri: & niſi hoc caſu Inquiſitores in ſententiæ prolatione diœceſanis vel econtra duxerint deferendum, per vtroſque ſimul ſententia proferatur: in qua ferenda, ſi non conuenerint, per vtroſque negotium ſufficienter inſtructum ad ſedem Apoſtolicam remittatur. Siue autem ordinaria, ſiue delegata Epiſcopi poteſtate procedant: illum in procedendo modum obſeruent, quem Inquiſitores poſſunt & debent per iura communia, vel per ſpeciales conceſsiones ſeu ordinationes ſedis Apoſtolicæ obſeruare.

Idem.

Epiſcopis et Inquiſitoribus hæreſis non reſiſtant, ſed omnino pareant Domini temporales: & de eo crimine non cognoſcant: aliàs prout dicitur hic, puniuntur. hoc dicit, ſecundum Zen.

CAP. XVIII.

† Vide Eymer. 3. p. q. 35. & alijs multis.

VT inquiſitionis † negotium contra hæreticam prauitatem ad Dei gloriam & augmentum fidei noſtris temporibus proſperetur, leges quaſdam per Federicũ olim Romanorum Imperatorem, tunc in deuotione Romanæ perſiſtentem Eccleſiæ promulgatas (quatenus Dei & Eccleſiæ ſanctæ ſuę honorem promouent, & hęreticorum exterminium proſequuntur, & ſtatutis canonicis non obſiſtunt) approbantes, & obſeruari volentes: vniuerſos ſęculi poteſtates & Dominos temporales, ac prouinciarum, terrarum, ciuitatum, aliorumque locorum rectores, quibuſcunque dignitatibus vel officijs aut nominibus cenſeantur, requirimus & monemus, vt ſicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defenſione fidei diœceſanis Epiſcopis & Inquiſitoribus hæreticę prauitatis à ſede Apoſtolica deputatis, aut in poſterum deputandis pareant, & intendant in hæreticorum, credentium, fautorum, receptatorum, & defenſorum ipſorum inueſtigatione, captione, ac cuſtodia diligenti, cum ab eis fuerint requiſiti: & vt præfatas perſonas peſtiferas in poteſtatem ſeu carcerem Epiſcoporum, aut Inquiſitorum dictorum, vel ad locum, de quo ipſi, vel aliqui ex eis mandauerint, intra eorũdem dominorum poteſtatem, vel rectorum diſtrictum ducant, vel duci faciant ſine mora: vbi per viros catholicos à pręfatis Epiſcopis, ſeu Inquiſitoribus, vel eorum aliquo deputatos ſub arcta & diligenti cuſtodia teneantur, donec eorum negotium per Eccleſiæ iudicium terminetur. Vtque de hæreſi à diœceſano Epiſcopo vel Inquiſitore ſeu Inquiſitoribus cõdemnatos præfati poteſtates, Domini tempora-

A les, ſiue rectores, vel eorum officiales, ſeu nuntij ſibi relictos ſtatim recipiant indilate animaduerſione debita puniendos: non obſtantibus appellationibus †, ſeu proclamationibus prędictorũ nequitiæ filiorum: cum tam ſecundum ordinationem prædeceſſorum noſtrorũ, quam ſecundũ legem imperialem appellationis, & proclamationis beneficium expreſſe ſit hęreticis & credentibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus, & defenſoribus interdictum. Prohibemus † quoque diſtrictius poteſtatibus, dominis temporalibus, & rectoribus eorundemq; officialibus ſupradictis, ne ipſi de hoc crimine (cum mere ſit eccleſiaſticũ)
B quoquomodo cognoſcant, vel iudicent, ſiue captos pro eodem crimine abſq; dictorum Epiſcoporum, ſiue Inquiſitorum, aut ſaltẽ alterius eorundem licentia, vel mandato à carcere liberent, aut executionem ſibi pro huiuſmodi crimine à diœceſano vel Inquiſitoribus, ſeu Inquiſitore iniunctam, prompte (prout ad ſuum ſpectat officiũ) facere ſeu adimplere detrectẽt: vel aliàs diœceſanorum, aut Inquiſitorum iudicium, ſententiã ſeu proceſſum directe, vel indirecte impedire præſumãt. Si quis vero de prędictis poteſtatibus, dominis temporalibus, rectoribus, vel eorum officialibus, ſeu balliuis contra prędicta fecerit, aut
C pręfato fidei negotio ſæpefatis diœceſano epiſcopo, vel Inquiſitoribus incumbenti, ſe opponere forte præſumpſerit, vel ipſum aliquatenus impedire; necnon & qui ſcienter in prædictis dederit auxilium, conſilium, vel fauorem, excommunicationis ſe nouerit mucrone percuſſum: quam ſi per annum animo ſuſtinuerit pertinaci, extunc velut hæreticus condemnetur.

† Eymer. 3. parte, quæſt. 117. Conr. Bru. lib. 4. de hæret. c. 16.

† Eymer. 3. par. q. 36. vbi vide quę diximus.

Idem.

Bona hæreticorum ipſo iure ſunt confiſcata: quod probatur triplici argumento legali. Sed apprehen-
D *ſio bonorum fieri non debet per dominum ſęcularẽ, niſi prius pronunciatum fuerit ſuper crimine, per iudicem Eccleſiaſticum, qui hoc poſſit. Io. an. And.*

CAP. XIX.

† De materia huius c. copioſe egimus cum Eymerico p. 1. q. 109. & ſeq.

CVM ſecundum † leges ciuiles nefarias naturæ contrarias inceſtas nuptias contrahentes, eo ipſo ſuarum dominium rerum perdant: Et mulier humanam legem tranſgrediens, & (præſertim parentibus ſuis non conſentientibus) raptoris nuptias eligens bona omnia, quæ per legem ſibi obuenerant à raptore, ac alijs
E conſortibus raptus, ipſo iure amittat: certoq; caſu deferantur in fiſcum: Ac etiam illicitas ſpecies tranſuehens: Aut rerum vetitarum profeſsionem omittens, earundem ſpecierum & rerum proprietate hoc ipſo priuetur, & fiſco rerum & ſpecierũ dictarum proprietas acquiratur: Bona hæreticorum (qui grauius, horribilius, ac deteſtabilius, quàm prædicti delinquunt) ipſo iure de fratrum noſtrorum conſilio, decernimus confiſcata. Cõfiſcationis tamen huiuſmodi executio, vel bonorum ipſorum occupatio fieri non debet per

principes,

Principes, aut alios dominos temporales (iuxta Gregorij Papę prædeceſſoris noſtri declarationem) antequam per Epiſcopum loci vel aliam perſonam eccleſiaſticam, quę ſuper hoc habeat poteſtatem, ſententia ſuper eodem crimine fuerit promulgata.

Idem.

In cauſa hæreſis proceditur ſimpliciter & de plano: & dicta teſtiū & accuſatorum non publicātur, ſi periculum timeatur. hoc dicit, ſecundum Zen.

CAP. XX.

STATVTA quædam felicis recordationis Innocentij, Alexandri, & Clementis prędeceſſorū noſtrorum quibuſdam declaratis & additis recenſentes, concedimus, quòd in Inquiſitionis hęreticæ prauitatis negotio procedi poſſit ſimpliciter † & de plano, & abſq; aduocatorū ac iudiciorum ſtrepitu & figura. Iubemus tamen, quod ſi accuſatoribus vel teſtibus, in cauſa hęreſis interuenientibus, ſeu deponentibus (propter potentiam perſonarum contra quas inquiritur) videát Epiſcopus vel Inquiſitores graue periculum imminere, ſi contingat fieri publicationem † nominum eorum: ipſorum nomina nō publicet, ſed ſecreto coram diœceſano Epiſcopo, vel eo abſente ipſius Vicario, quando Inquiſitores procedunt: quando vero procedit Epiſcopus, corā Inquiſitoribus, ſi haberi commode poſſit copia eorundem, ac nihilominus ſiue Epiſcopus, ſiue Inquiſitores proceſſerint, aliquibus aliis † perſonis prouidis & honeſtis, iuriſq; peritis (quas ad hoc vocari, & eis per totū proceſſum ſuper quo deliberandum eſt, ſerioſe manifeſtari, ac integraliter explicari, & de ipſorum conſilio, ad ſententiam vel condemnationem procedi volumus) exprimantur: ſicque (non obſtante, quod illis, contra quos huiuſmodi depoſuerunt, nomina ipſorum non fuerint publicata) adhibeatur ad cognitionem iudicis inſtruendam, plena fides depoſitionibus teſtium eorūdem. Et ut eorundem accuſatorum & teſtium periculis, efficacius occuratur, & cautius in Inquiſitionis negotio procedatur, pręſentis conſtitutionis auctoritate permittimus, quod Epiſcopus vel Inquiſitores, ſecretū † poſsint indicere illis quibus (vt pręmiſſum eſt) proceſſum huiuſmodi explicabunt: & in eos ſi arcana conſilij, ſeu proceſſus, ſibi ſub ſecreto ab eiſdem Epiſcopo vel Inquiſitoribus patefacta, præter eorum licentiam alijs patefecerint, excōmunicationis ſententiam, quam ex ſecreti violatione ipſo facto incurrant (ſi eis expedire uidebitur) promulgare: ſic tamen, quòd Inquiſitores Epiſcopum, vel Epiſcopus Inquiſitores nō excommunicent hac de cauſa, ſed ipſi ex iniuncto exnunc à nobis ſub virtute ſanctæ obedientię diſtricto præcepto ad ſecretum huiuſmodi teneantur. Ceſſante † vero periculo ſupradicto, accuſatorum & teſtium nomina (prout in aliis fit iudicijs) publicentur. Ceterum in his omnibus præcipimus, tam Epiſcopos quam Inquiſitores puram & prouidam intentionem habere, ne ad accuſatorum uel teſtium nomina ſupprimenda vbi eſt ſecuritas, periculum eſſe dicát: nec in eorum diſcrimen ſecuritatem aſſerant, vbi tale periculum immineret, ſuper hoc eorundē conſcientias onerantes. Conſtitutiones † vero, ordinationes, & mandata alia prędeceſſorum noſtrorum, in negotio hæreticę prauitatis facta, conceſſa, ſeu etiam ad conſulta reſponſa, quæ conſtitutionibus ſupraſcriptis ſuper eadem editis prauitate non obuient, in ſuo volumus robore permanere.

† Eyme. 3. p. q. 55. & ibi dixi.

†De hoc pulchre Eymer. 3. p. q. 71. & ibi etiam diximus.

† Eyme. 3. p. q. 78. 79. 80. & ſeq. & ibi ēt diximus.

† Eyme. 3. p. q. 81.

†Vide Eymeric. 3. p. q. 71. & quæ ibidē ſcripſimus.

† Cōcor. tex. in Cle. 1. §. vltimo de hæt.

DECRETALES TITVLI DE HAERETICIS IN CLEMENTINIS.

Clemens V. in concilio Viennen.

Pręmittit conſtitutionis cauſam. Io. And.

CAP. I.

MVLTORVM † querela ſedis Apoſtolicę pulſauit auditum, quòd nonnulli Inquiſitores per ſedem eandē contra prauitatem hæreticam deputati, metas ſibi traditas excedentes, ſic interdum extēdunt ſuę poteſtatis officium, vt quod in augmētum fidei, per circumſpectam eiuſdem ſedis vigilantiam, ſalubriter eſt prouiſum (dum ſub pietatis ſpecie grauantur innoxij) cędat in fidelium detrimentum.

Ponit conſtitutionem, de officio Inquiſitionis exercendo, per diœceſanos & Inquiſitores, primo ponens quinque, quę poteſt alter ſine altero. Secundo tria, quę non poteſt, & decretum apponit, ſubmittens quomodo impeditus vel intereſſe nolens cō mittit alij vel conſentit. Ioan. And.

Propter quod ad Dei gloriam & augmētum eiuſdem fidei, vt negotium Inquiſitionis huiuſmodi, eo proſperetur felicius, quo deinceps eiuſdem labis indago ſolennius, diligentius, & cautius peragetur: ipſum tam per diœceſanos Epiſcopos, quàm per Inquiſitores à ſede Apoſtolica deputatos (omni carnali amore, odio, vel timore ac cuiuſlibet commodi tēporalis affectione ſemotis) decernimus exerceri: Sic quòd quilibet de prędictis ſine alio citare poſſit & arreſtare ſiue capere ac tutę cuſtodiæ mancipare, ponendo etiam in compedibus vel manicis ferreis, ſi ei viſum

†De materia huius Clem. Eymer. 3. p. q. 58. & ſeq.

Quid poſſit Inquiſitor ſine Epiſcopo, & uiceuerſa.

ſum fuerit faciendum: ſuper quo ipſius conſcientiam oneramus, necnon inquirere contra illos, de quibus pro huiuſmodi negotio ſecũdum Deum & iuſtitiam viderit expedire. Duro tamen tradere carceri ſiue arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad cuſtodiam videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad ſententiam procedere contra † eos Epiſcopus ſine Inquiſitore, aut Inquiſitor ſine Epiſcopo diœceſano, aut eius officiali, vel Epiſcopali ſede vacante capituli ſuper hoc delegato, ſi ſui adinuicem copiam habere valeant intra octo dierum ſpatium, poſtquam ſe inuicem requiſierint, non valebit. Et ſi ſecus præſumptum fuerit, nullum ſit & irritum ipſo iure. Verum ſi Epiſcopus, vel eius capituli (ſede vacante) delegatus cum Inquiſitore, aut Inquiſitor cum altero eorundem, propter præmiſſa nequeat, aut nolit perſonaliter conuenire: poſsit epiſcopus vel eius, ſeu capituli (ſede vacante) delegatus Inquiſitori, & Inquiſitor Epiſcopo vel eius delegato, ſeu ſede vacante, illi, qui ad hoc per capitulum fuerit deputatus ſuper illis, cõmittere vices ſuas, vel ſuũ ſignificare per litteras conſilium & conſenſum.

† Sed quid ſi pro eis; vide Eymer. 3. p. q. 84. & ibi dixi copioſe.

Prouidet circa muros, vel carceres hereticorũ, ipſorum claues, cuſtodes, & cuſtodum miniſtros. Ioan. And.

Sane †, quia circa cuſtodiam carcerum hæreticalium, qui muri in quibuſdam partibus vulgariter nuncupantur, multas fraudes dudum intelleximus perpetratas: Nos volentes ſuper hoc prouidere, ſtatuimus, vt quilibet talis carcer vel murus, quem decetero epiſcopo & Inquiſitori prædictis volumus fore communem, duos cuſtodes habeat principales, diſcretos, induſtrios & fideles: vnum quẽ volet Epiſcopus, & prouidebit eidem; alium de quo voluerit Inquiſitor, cui etiam prouidebit: & quilibet prædictorum cuſtodum ſub ſe alium bonum, & fidum poterit habere miniſtrum. In quolibet etiam conclaui eiuſdem carceris ſiue muri, erunt duæ claues diuerſæ: quarũ vnam vnus, aliam alius tenebit prędictorum cuſtodum, & eam cum officio miniſtrandi, quę incarceratis fuerint miniſtranda, ſuo poterit committere vel ſubdelegare miniſtro.

† Copioſe Eymer 3. p. q. 58. & 59.

Cuſtodes hæreticorũ, qd facere debeant.

Ponit iuramentum cuſtodum, miniſtrorũ ſuorũ, & notariorum, & aliorum officialium. Ioan. And.

Porrò coram Epiſcopo vel capitulo ſede vacante & Inquiſitore, prędictis vel ſubſtitutis ab eis cuſtodes ſupradicti, antequam ſuum officiũ exequantur; iurabunt ad ſancta Dei Euangelia corporaliter à ſe tacta, quòd in cuſtodia immuratorum & aliorum pro crimine ſupradicto, in ſua cuſtodia poſitorum & põnendorum, omnem diligentiam & ſollicitudinem quam poterũt fideliter adhibebunt. Et quòd alicui incarcerato, nihil vnus in ſecreto loquetur, quin hoc audiat alter cuſtos. Et quòd prouiſionem quam incarcerati recipiunt, ex ordinatione communi, & illud quod à parẽtibus, & amicis vel aliis perſonis fidelibus offeretur eiſdem (niſi epiſcopi & Inquiſitoris vel ſuorum commiſſariorum ordinatio refragetur) ipſis fideliter & abſq; diminutione aliqua miniſtrabunt, nec in his fraudem aliquam adhibebunt. Et idem iuramentum & coram eiſdem perſonis miniſtri cuſtodum priuſquam ſuũ exerceant officium, exhibebunt. Et quia ſepe continget, epiſcopos proprios habere carceres, ſibi & dictis Inquiſitoribus non communes: volumus, & diſtricte pręcipimus, vt cuſtodes ad incarceratorum pro dicto crimine cuſtodiã per Epiſcopos, vel ſede vacante per capitulum deputandi, & eorum miniſtri coram dictis Inquiſitoribus vel ſubſtitutis ab eis præſtent ſimile iuramentum. Notarij † quoque Inquiſitionis coram Epiſcopo & Inquiſitore vel ſubſtitutis ab eis iurabunt ſuũ officiũ fideliter exercere. Et idẽ fiet de alijs perſonis neceſſarijs ad prædictum officium exequẽdũ.

† Eymer. 3. par. q. 60.

Punit Epiſcopos, Inquiſitores, & eorum ſubſtitutos, qui faciendo vel omittendo delinquunt in officio hoc dicit. Ioan. And.

Verum quia nimis eſt graue, ad exterminationem prauitatis prædictæ non agere quod ipſius contagioſa enormitas agendum requirit: graue eſt quoque & damnatione dignißimum malitioſe inſontibus eandem imponere prauitatem: Epiſcopo & Inquiſitori prædictis, ac aliis ad dicti executionem officij ſubſtituendis ab eis, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione maledictionis æternæ pręcipimus, vt ſic diſcrete & prompte contra ſuſpectos vel diffamatos de huiuſmodi prauitate procedãt, quòd malitioſe aut fraudulenter tãtam labem, ſeu quod ipſos in executione officij Inquiſitionis impediat, falſo alicui non imponant. Quòd ſi odij, gratiæ, vel amoris, lucri aut commodi temporalis obtentu contra iuſtitiam, & cõſcientiam ſuam omiſerint contra quemquam procedere, vbi fuerit procedendum ſuper huiuſmodi prauitate, aut obtentu eodem prauitatem ipſam vel impedimentum officij ſui alicui imponẽdo, eũ ſuper hoc præſumpſerint quoquomodo vexare (præter alias pœnas, pro qualitate culpæ imponendas eiſdem) epiſcopus aut ſuperior ſuſpẽſionis ab officio per triennium, alij vero excommunicationis ſententias eo ipſo incurrant. A qua quidem excommunicationis ſententia, qui eandem incurrerint, niſi per Romanum Pontificem nequeant (pręterquam in mortis articulo, & tunc ſatisfactione præmiſſa) abſolutionis beneficium obtinere: nullo in hac parte priuilegio ſuffragante.

Pœna Inquiſitorum crimẽ hęreſeos alicui imponentium.

Confirmat antiqua iura huic conſtitutioni non obuia. Ioan. And.

Alia ſane †, quæ circa præmiſſum Inquiſitionis officium, à noſtris ſunt prædeceſſoribus inſtituta (quatenus præſenti decreto non obuiant) ſacri approbatione concilij roborata, in ſua volumus ſirmitate manere.

† Concordat tex. in c. vlt. in fine de hęret. lib. 6.

Idem in eodem.

Primo ponẽs conſtitutionis cauſam, determinat ætatem Inquiſitorum. Secundo punit Inquiſitores, qui prætextu officij pecuniam illicitis modis extorquent, vel ob delictum clericorum eccleſiarum bona confiſcant. Tertio pręcipit notarijs officialibus & ſocijs, ut hoc facientes; reprehendãt, & ſuperioribus denuntient, ſi probare poſſunt. Quarto prohibet

bet Inquiſitoribus abuſum armorum, et circa quantitatẽ vel qualitatẽ officialium. hoc dicit. Ioan. Andr.

CAP. II.

NOLENTES ſplendorem ſolitũ negotij fidei per actus indiſcretos & improbos quorumuis Inquiſitorum hæreticæ prauitatis, quaſi tenebroſi fumi caligine obfuſcari: hoc ſacro concilio approbante ſtatuimus nullis exnũc, niſi qui quadrageſimum † ætatis annum attigerint, officium inquiſitionis prędictæ cõmitti Inquiſitoribus. Et tam ipſorum, q̃ Epiſcoporum, ſeu capitulorũ ſede vacante ſuper hoc deputatis cõmiſſarijs † quibuſcuq; diſtrictius iniũgentes, ne prętextu officij inquiſitionis, quibuſuis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorqueãt: nec ſcienter attentent eccleſiarum bona ob clericorum delictũ prædicti occaſione officij fiſco ẽt Eccleſiæ applicare. Quòd ſi ſecus in his, vel eorũ altero fecerint, excõmunicationis ſententię eos ſubiacere decernimus ipſo facto: à qua non poſsint abſolui preterquã in mortis articulo, donec illis à quibus extorſerint, plene ſatisfecerint de pecunia ſic extorta. Nullis priuilegiis, pactis, aut remiſsionibus ſuper hoc valituris. Notarij vero & officiales dicti officij, necnon fratres & ſocij Inquiſitorum & cõmiſſariorũ ipſorum, qui dictos Inquiſitores aut cõmiſſarios ſecrete nouerint talia cõmiſiſſe (ſi indignationem Dei & Apoſtolicæ ſedis vitare voluerint & offenſam) ipſos grauiter arguere & corrigere ſtudeant in ſecreto. Quòd ſi taliter ea ſciuerint, vt ea probare valeant, ſi ſit opus, hęc prælatis Inquiſitorum & cõmiſſariorum eorundem, ad quos id pertinebit, nuntiare ſollicite debeant. Qui equidẽ prędlati, Inquiſitores & cõmiſſarios prædictos reos inde repertos ab officiis amouere, & amotos aliàs punire debite, ſeu corrigere teneantur. Pręlatis aũt Inquiſitorum id negligentibus agere, præmiſſa oia nuntiari per prædictos locorum ordinarios volumũs, quibus vt ea in Apoſtolicę ſedis notitiam perferant, in virtute ſanctæ obedientię diſtricte præcipimus & mandamus. Porro † Inquiſitoribus ipſis, diſtrictius inhibemus, vt nec abutantur quomodolibet conceſsione portationis armorum, nec officiales niſi ſibi neceſſarios habeãt tales, qui ſe cõferant ad ſua cũ Inquiſitoribus ipſis officia exequenda.

† Inquiſitorum ętas, de qua Eymer. 3. par. q. 2.

† De cõmiſſariis Eyme. 3. par. q. 13. & ſeq.

† Eymer. 3. p. q. 16. Gondiſſaluus de hęret. q. 11. nu. 15. & ſeq.

Idem in eodem.

Damnat ſectam Beguardorum, et Beguinarũ Alemanię, et octo ipſius errores: excitãs diœceſanorũ et Inquiſitorũ officium contra illos. hoc dicit. Io. And.

CAP. III.

AD noſtrum † (qui deſideranter in votis gerimus, vt fides catholica noſtris proſperetur temporibus, & prauitas hæretica de finibus fideliũ extirpetur) non ſine diſplicentia grãdi peruenit auditum, ꝙ ſecta quędam abominabilis quorundam hominum malignorũ, qui Beguardi, & quarundam infidelium mulierum, quæ Beguinæ vulgariter appellantur in Regno Alemaniæ (procurante ſatore malorum operum) damnabiliter inſurrexit: tenens & aſſerens doctrina ſua ſacrilega & peruerſa, inferius deſignatos errores. Primo, uidelicet, ꝙ hõ in uita pręſenti tantũ & talem perfectionis gradũ põt acquirere, ꝙ redditur penitus impeccabilis, & amplius in gratia proficere non valebit: nã (vt dicũt) ſi quis ſemper poſſet proficere, poſſet aliquis Chriſto perfectior inueniri. Secundo, ꝙ ieiunare non oportet hominem, nec orare poſtquam gradum perfectionis huiuſmodi fuerit aſſecutus: quia tunc ſenſualitas eſt ita perfecte ſpiritui & rationi ſubiecta, ꝙ hõ põt libere corpori cõcedere quicquid placet. Tertio, ꝙ illi, qui ſunt in prædicto gradu perfectionis, & in ſpiritu libertatis, nõ ſunt humanæ ſubiecti obedietiæ, nec ad aliqua præcepta eccleſiæ obligãtur: quia (vt aſſerũt) vbi ſpiritus Domini, ibi libertas. Quarto, ꝙ hõ põt ita finalem beatitudinem, ſecũdũ omnẽ gradũ perfectionis in præſenti aſſequi, ſicut eam in vita obtinebit beata. Quinto, ꝙ quælibet intellectualis natura, in ſeipſa naturaliter eſt beata: quòdq; anima non indiget lumine gloriæ, ipſam eleuante ad Deum videndum, & eo beatę fruendum. Sexto, ꝙ ſe in actibus exercere virtutũ eſt hominis imperfecti, & perfecta anima licẽtiat à ſe virtutes. Septimo, ꝙ mulieris oſculum (cũ ad hoc natura non inclinet) eſt mortale peccatum: Actus autẽ carnalis (cum ad hoc natura inclinet) peccatum non eſt, maxime cum tẽtatur exercẽs. Octauo, ꝙ in eleuatione corporis Ieſu Chriſti nõ debent aſſurgere nec eidem reuerentiã exhibere: aſſerentes, ꝙ eſſet imperfectionis eiſdem, ſi à puritate, & altitudine ſuæ contemplationis, tantum deſcenderent, ꝙ circa myſterium ſeu ſacramentum Euchariſtiæ, aut circa paſsionem humanitatis Chriſti aliqua cogitarent. Nonnulla etiam alia ſub ſimulata quadam ſanctitatis ſpecie dicunt, faciunt, & cõmittunt, quæ oculos diuinæ maieſtatis offendunt, & graue in ſe continent periculum animarum. Cum autem ex debito cõmiſsi nobis officij, huiuſmodi ſectam deteſtabilẽ, & prœmiſſos ipſius execrandos errores (ne propagentur vlterius, & per eos corda fidelium damnabiliter corrumpantur) extirpare ab Eccleſia catholica neceſſario habeamus: Nos ſacro approbante concilio, ſectam ipſam, cũ præmiſsis erroribus damnamus & reprobamus omnino, inhibentes diſtrictius, ne quis ipſos de cetero teneat, approbet vel defẽdat. Eos autem, qui ſecus egerint, animaduerſione canonica decernimus puniendos. Porro diœceſani & illarum partium Inquiſitores hęreticę prauitatis, in quibus Beguardi & Beguinæ huiuſmodi cõmorantur, ſuum officiũ circa eos diligenter exerceant, inquirentes de vita & conuerſatione ipſorum, qualiterve ſentiant de articulis fidei, & Eccleſiæ ſacramentis. In illos vero, quos culpabiles repererint (niſi abiuratis ſponte prædictis erroribus pęnituerint, & ſatiſfactionem exhibuerint competẽtem) debitam exerceant vltionem.

† De ſecta & erroribus Beguardorũ uide Clem. 1. de religioſ. domib. & extrauag. Io. xxii. incip. ſancta Romana ue. de religioſ. domib. & extrauag Iõan. xxii. incipiẽ. Ratio recta. eod. tit. inter cões. Guidonẽ Carmelitam in ſũma de hęreſib. ti. de hæreſibus Beguinorum & Eymericũ infra par. 2. q. 15.

DECRETALES XIIII. SVMPTAE DE DIVERSIS TITVLIS DECRETALIVM,

SEXTI ET CLEMENTINARVM

Inquiſitionis officio congruentes.

Clemens V. in Concilio Viennen. A

Et habetur in Clementinis, tit. de vſuris. cap. vnico. §. vltimo.

Pertinaciter aſſerens, exercere vſuras non eſſe peccatum, hæreticus eſt. Ioan. And.

EX graui † ad nos: & infra. Sane, ſi quis in illum errorem inciderit, vt pertinaciter affirmare præſumat, exercere vſuras non eſſe peccatum, Decernimus eum velut hæreticum puniendum: locorum nihilominus ordinarijs & hæreticæ prauitatis Inquiſitoribus diſtrictius iniungentes, vt contra eos, quos de errore huiuſmodi diffamatos inuenerint, aut ſuſpectos, tanquam cõtra diffamatos vel ſuſpectos de hæreſi procedere non omittant. B

† Vide Squillacen. de fide catho. c. 15. Zancn. de hæret. c. 15. Carzet. de hæret. num. 9.

Ex Decretalib. tit. de purg. cano.

Innocentius iij. Senonen. Archiepiſcopo.

Propter magnitudinem criminis infamatus ſuſpendi poteſt ne dum ab officio, ſed etiam à beneficio donec ſe purgauerit. hoc primo. Et augetur propter hoc numerus compurgatorum. hoc ſecundo. Ex cauſa interdum poſt purgationem præſtitam ſuſpẽditur quis ad tempus hoc tertio. Et deficiens in purgatione punitur, vt conuictus. hoc quarto. C

CAP. X.

INTER [a] ſollicitudines noſtras, illa debet eſſe præcipua, vt capiamus vulpeculas: & infra. Licet ergo eccleſiaſtica conſtitutio tales ab officio tantum vſq; ad purgationem canonicam doceat ſuſpendendos: quia tamen, cũ etiam à beneficio propter immanitatem criminis ſuſpendiſti, nolumus improbare. Nec illud etiam improbamus, quòd licet contra eum nullus accuſator legitimus appareret, ex officio tuo tamẽ (fama publica deferente) voluiſti plenius inquirere veritatem. D Attendentes autem vulgatam infamiã, graue ſcandalum, & vehementem ſuſpicionẽ, ex teſtium dictis obortam, quæ contra decanum facere videbantur, cum [b] propter eorum quodlibet ei eſſet purgatio indicenda: & ſeruantes [c] iuſtitiã, & mollientes rigorem, purgationem ei xiiij. manus, ſui ordinis duximus etiam indicendã. Ipſum igitur ad te remittentes, vt ibi purgetur, vbi noſcitur infamatus: Mandamus, quatenus accitis tecũ Niuernen. & Pariſien. Epiſcopis, indictam ei purgationem accipias: ita tamen [d] vt qui ad eius purgationem proceſſerint comprobandam, ſint fide catholici, & vita probati, qui conuerſationem & vitam ipſius non tam moderno tẽpore nouerint, quàm tranſacto: Purgatione vero recepta, beneficium ei reſtituere non poſtponas. In pœnam autẽ familiaritatis illius, quam cum hæreticis ſcienter habuiſſe dignoſcitur, eũ ab officio volumus manere ſuſpenſum: donec ſcandalum ſopiatur, ita tamen [e] vt publice familiaritatem hæreticorum abiuret. Præcipias [f] inſuper ei diſtricte, vt in prædicta & aliis villis circumpoſitis profiteatur & prædicet fidem catholicam, ac confundat & deteſtetur hæreticam prauitatẽ, ſic deinceps vitam ſuam bonis adornans operibus, vt infamia conuertatur in bonam famam, & omne ſcandalum & ſuſpicio de catholicorum mentibus deleatur. Quòd [g] ſi forſan in purgatione defecerit, eum eccleſiaſticæ diſciplinæ mucrone percellas, & ab officio & beneficio depoſitum ad agendam pœnitentiam in arctum monaſterium detrudere non omittas.

Qualitas cõpurgatorum

§ Sane [h] in purgationibus faciendis, cum ſatis ſit illis, qui pro purgando exhibent iuramentum, ſecundum propriam cõſcientiam & opinionem iurare, quòd purgandus ſit à crimine immunis, vel quòd bonum exhibuit iuramentum: ſi purgatores ab Eccleſia tolerentur, & ſint bonæ famæ, in ſuis ordinibus miniſtrantes, nec in iudicio pro crimine condemnati, proculdubio ſunt abſque vllius indagine admittendi.

COMMENT. XIIII.

a INter ſollicitudines.] *Dubitari poteſt, quo conſilio Eymericus hanc decretalem & ſequentes, hinc inde promptas, hic collocarit: ſed cauſa in promptu eſt: nam quædam ex eis de pœnis hæreticorum agunt, quædam de pœnitentijs redeuntium, aliæ denique multas & varias difficultates, circa hæreticos, & eorum pœnas, & ordinem iudiciarium in hoc tribunali obſeruandum declarant: vnde non ſunt ab inſtituto ſuo aliena, contra quam imperiti quidam ſentiant, dicentes abſurdum videri eiſdem penitus verbis tranſcribere, quæ alibi paſſim reperiri poſſunt, quorum iniuſtis vocibus alibi plenius ſatisfecimus. In hac vero præcipue de purgatione canonica imponenda infamato de hæreſi diſſeritur: item & de aliis quibuſdam ad negotium de pœnis hæreticorum ſpectantibus, quorum cognitio valde eſt fidei indicibus neceſſaria. nos omiſſis minus neceſſarijs, ſummatim more noſtro vtiliora, frequentiora, & veriora tradémus.*

Quo cõſilio Eyme. varias decretales nullo fere ordine ſeruato in 2. p. Directorii poſuerit.

Hoc tamen admonebo, vix commode hoc capit. intelligi poſſe, niſi videatur integra Decretalis libro 2. Regeſti Innocentij III. cuius argumentum eſt: vt Decanus Niuernenſis de hæreſi ſuſpectus & diffamatus, cogatur ſe purgare, atque abiurare: ſuper quo Dominus Papa ſcribit Archiepiſcopo Senonen.

De purgatione canonica qui diſſerunt.

b ¶ Cum propter eorum quodlibet ei eſſet purgatio indicenda.] *De purgatione canonica, quę ad præſens inſtitutum attinet, diſſerunt communiter iuris interpretes in d.c. inter ſollicitudines. & alibi ſæpe, Repertoriũ Inquiſitorum, Vmbertus Locatus, Bernardus Comenſis in lucerna, Syluester, Angelus et cęteri in ſummis, verbo, purgatio. Campegius ad Zanchinum c.11 Simancas de cath. inſtit. tit. 56. idem in enchyridio violatæ religionis, tit. 54. Gōdiſſaluus de hæret. q. 55. num. 11. copioſe Eymericus 3. par. in 2. modo proceſſum fidei terminandi. idem infra in hac 2. par. in concilio Tarraconenſi, & q. 57. nonnulla & Antonius Blancus tractatu de indicijs, nu. 283. & 284. vbi declarat quid dicatur purgationis iuramentum. Tabienſis in ſumma verbo, Inquiſitor. §. 18. & alij multis locis.*

Purgatio canonica quid ſit, & quãdo indicatur.

Eſt autem purgatio canonica, oſtenſio innocentiæ de crimine obiecto, hęc indici poteſt, quoties aliquis graui hęreſeos infamia laborat, aut vehementer eſt de hæreſi ſuſpectus, aut graue ſcandalum in cauſa fidei populo dedit, vt apertiſſime probant illa reſcripti verba: Attendentes autem vulgatam infamiã, *&c. tametſi paſſim dicatur purgationem canonicam ſolum indicendam, cum reus publica laborat infamia: quod tamen non improbarim, cum vix reperiri poſſit aliquis eſſe vehementer ſuſpectus, et graue ſcãdalum parturiens, qui publica non laboret infamia: denique nec ob has cauſas ſolum indicetur purgatio, cum arbitrio iudicantis relinquatur, quando reis canonica purgatio indici debeat, ut rectè ſcripſit Dec. in c. at ſi clerici. de iudic. n. 75.*

Purgatores & corũ munus & numerus.

c ¶ Et ſeruantes iuſtitiam, & mollientes rigorem, purgationem ei xiiii. manus ſui ordinis duximus etiam indicendam.] *Hi dicuntur compurgatores, quos forte Marcus Cicero actione ultima in Verrem laudatores appellat, tametſi per laudatores, teſtes probationis de vita & moribus intelligi potius crederem. Et purgatorum munus eſt iurare ſe credere, verum iuraſſe reum, cum dixit ſe nunquam aut commiſiſſe, aut dixiſſe ea, ob quæ infamia laborat, quamquam autem XIIII. purgatores hic ſtatuãtur, non tamen putandum eſt id perpetuum eſſe, hoc eſt, quemlibet purgãdum, tot purgatores habere oportere: quoniam taxare hunc numerum arbitrio iudicis relinquitur, iuxta qualitatem criminis, infamię, & perſonę, qua in re prudentiſſimum eſſe oportet, ne tot requirat, qui vel inueniri non poſſint, vel purgare nolint; quod in manifeſtum vergeret purgandi detrimentum. Panorm. in c. cũ in iuuentute de purg. cano. Bernardus in lucerna, verbo, purgatio. §. 3.*

Purgatores quales eẽ debeãt, & quot in eis requirantur.

d ¶ Ita tamen vt qui ad eius purgationem proceſſerint comprobãdam, ſint fide catholici.] *Hęc eſt purgatorum qualitas, & concordat textus in c. ſi legitimi. 2. q. 4. c. cum P. Manconella. c. conſtitutus. & c. dilectus. de purg. cano. tradit Simancas de catho. inſtit. tit. 56. nu. 11. Vmbertus verbo, purgatio. n. 9. & alij prœcitatis locis.*

Obſeruandum hic eſt, in compurgatoribus plura requiri, vt huic muneri ſatisfaciant. Primum, vt ab Eccleſia tolerentur: ſecundo quòd ſint bonæ famę: tertio, quòd non fuerint de criminibus condemnati: quarto, ut habeant notam uitam illius, quem purgãt: quinto, quòd iurent ſecundum ſuam conſcientiam ſe

A *credere, verum iuraſſe reum. Panormitanus in d. cap. conſtitutus. de purgat. cano. Repertorium Inquiſitorum verbo, purgatio. §. nota quòd in compurgatoribus. Poſtremo (vt vno verbo dicam) tales perſonæ recipiendę ſunt, ſeu admittendę ad aliquem compurgandum, de quibus veriſimile ſit, quòd non debeant alicuius obtentu deierare, ſicut ait Alexander III. ſcribens Epiſcopo Ceſtrenſi, vt habetur in cap. inſinuatum. 15. titulo de ſimonia. quod refertur poſt Concilium Lateranen. ſub Alexan. III. par. 2. adde Bernardinum Diaz in practica crim. cano. cap. 140.*

e ¶ Ita tamen vt familiaritatem hęreticorum abiuret.] *Sed nonne valde iniquum eſt pro eodem crimine debere quem quamplurimus teneri legibus, aut pœnis coerceri? cum diuinitus Nahum Propheta dixerit capitulo 1.* Non conſurget duplex tribulatio: neque vindicabit Dominus bis in idipſum. *c. cap. ſceleratior. capit. ſunt plures. de pœn. diſtinct. 3. cap. presbyter. 81. diſtinct. Cum ergo iam fuerit canonica purgatio indicta, iniquum eſt nunc ad abiurationem eundem reum compellere. Campegius ad Zanchinum capit. 11. verſic. doctrinam hanc. dicebat ratione infamia purgationem indici; ratione vero ſuſpicionis abiurationem. quæ ſententia diligentius inſpecta forte vera non eſt. quoniam per purgationem ablata eſt etiam ſuſpicio, vnde non eſt amplius abiuratio imponenda. ergo verior eſt Panormitani expoſitio in dicto capitu. inter ſollicitudines. num. 3. dicentis, propter infamiam, graue ſcandalum, & vehementem ſuſpicionem ex dictis teſtium obortam, purgationem fuiſſe indictam: rurſus quia reus ille ſcienter cum hæreticis familiaritatem inierat, quę legitime probata erat, coactus eſt abiurare, non quidem illas hæreſes, de quarum ſuſpicione iam purgatus erat, ſed ſolam familiaritatem cũ hęreticis initam.*

B

An purgatio & abiuratio ſimul ſit alicui iniũgẽda.

C *Atque ex hac interpretatione, quæ ſemper mihi verior viſa eſt, refellitur ſententia Cardinalis in Clē. 1. de vſuris. §. ſane. q. 12. nu. 2. & Franciſci Squillacenſis tract. de fide catho. c. 31. nu. 2. & quorundam aliorum aſſerentium, reum vehementer ſuſpectũ prius torquendum: quòd ſi nihil confiteatur, purgationem ei eſſe indicendam, & ſi fuerit expurgatus tãdem vt abiurare quoque compellatur: nam hęc ſententia nimis eſt ſæua, & cum vnaquæque harum pœnarum ſit efficax ad tollẽdam ſuſpicionem, plane iniquum eſt reum tot pœnis ſubijcere. ita Simancas de catho. inſtit. tit. 56. nu. 18. & ſeq.*

D

Circa reũ qui her entē ſuſpectũ quid obſeruandũ.

Ceterum in hac cauſa obſeruanda mihi videtur doctrina Madrilianæ inſtructionis Hiſpaniæ anni Domini 1561. cap. 54. quę ita ferme habet: Si reus ſuperauerit tormentum, debent tunc Inquiſitores arbitrari & conſiderare qualitatem indiciorum, & quantitatem & formam ſeu modum tormenti, & diſpoſitionem ſeu naturam & ętatem ipſius rei torti; quibus omnibus conſideratis ſi uiſum fuerit quod reus ſufficienter purgauerit omnia indicia, abſoluent eum ab ea iudicij inſtantia: quod ſi ob aliquam rationem & cauſam viſum fuerit (conſideratis prædictis qualitatibus) tormentum non fuiſſe inflictum cum debito rigore; tunc imponere ei poterunt abiurationẽ de leui

E

vel uehementi, aut aliquam pœnam pecuniariam: quamquam hæc fieri non debeant niſi cum magna conſideratione, & quando indicia non credũtur ſufficienter purgata, hac ibi. *Quod mihi iuſtiſſimum videtur, et obſeruandum penitus in praxi, quotiens is caſus occurreret, qui ſæpiſſime occurrere ſolet. atque hoc etiam ſenſiſſe videtur Eymericus, ſi diligenter inſpiciatur 2. par. in 3. modo proceſſum fidei terminandi, num. 157.*

Quando iniungendum reo, ut publice ſi fem laudet, & errores deteſtetur.

[¶ Præcipias inſuper ei diſtricte, ut in prædictas, & alijs vel his.] *Hunc locum pulchre interpretatur Zanchinus de hæreticis c. 20. nu. 2. verſi. item ſi talis. Repertorium verbo, pænitentia. verſi. item ſi male. & ſimilis omnino pœnitentia iniungitur per Ioannem XXII. in extrauag.* Vas electionis. *de hæret. in fine, relata in hac 2. parte.*

Eſt autem hæc pænitentia valde conueniens: nam medicina debet eſſe morbo contraria. itaque ſi de fide verbis aut factis male ſenſerat, iubendus eſt eam publice laudare & prædicare, & contrarios errores diffiteri: ſed hæc pœnitentia doctis, non imperitis imponenda eſt.

Qualis ſit pœna deficientis in purgatione.

g ¶ Quòd ſi forſan in purgatione defecerit.] *Sed quæ eſt pœna deficientis in purgatione? vide Hoſtienſem in ſum. tit. de purg. cano. §. quæ ſit pœna. num. 7. Ymbertum verbo, purgatio num. 9. 10. & 11. Repertorium verbo, deficiens. Simancam de catho. inſtit. tit. 56. num. 13. & ſeq. & Archidiaconum in c. accuſatus. §. 1. de hæret. lib. 6. quorum communis regula eſt, quòd ſicut puniretur reus de crimine, de quo impetebatur, ſi conuinceretur, conſiderato modo agendi, ſic punietur ſi in purgatione deficiat. cauſam tradit eleg. inter Archid. præcitato loco: dummodo intelligamus mitius agendum eſſe, ſi agatur per uiam inquiſitionis, quàm ſi ageretur per modum accuſationis, vt tradit And. Tiraq. tract. de pœn. temper. aut remittendis, cauſa 52.*

Deficiens in purgatione habetur pro conuicto.

Receptum tamen eſt, deficientem in purgatione pro conuicto, & in cauſa noſtra pro conſummato hæretico habendum eſſe. c. de hoc. & c. inſinuatum. de ſimonia, vbi communiter Doctor. Panormitanus & alij cõmuniter hic. Bernardus in lucerna verbo purgatio. nu. 7. & cum in tribunali inquiſitionis receptum nunc ſit, vt fiſcalis ſemper accuſet, cõſequitur plane, vt pœna ordinaria reus in purgatione deficiẽs puniri debeat itaque & curiæ ſæculari relinqui potens vltimo plectendus ſupplicio.

Deficiens in purgatione ſi peniteat, an recipiendus.

Sed quid ſi pæniteat, & miſericordiam imploret, erit ne audiendus? & verius & receptius eſt, vt audiatur & admittatur ad Eccleſiæ gremium: nam ſi is, qui vere conuictus vel confeſſus eſt, ſi admitti humiliter poſtulet, non traditur curiæ ſæculari, multo minus is tradi debet, qui per probationem ſolũ præſumptiuam qualis eſt purgatio, conuictus eſt. et hãc ſententiam ſequitur hic Panormitanus & Hoſtienſis, et ceteri communiter. Ymbertus in opere iudiciali verbo purgatio. nu. 12. verſi. nota etiam. Simancas de catho. inſtit. tit. 56. nu. 16. idem in enchyridio, t. t. 54. num. 14. eleganter & copioſe Bernardus in lucerna verbo purgatio. § 9.

Deficiens in purgatione, qui alias incidit in hæreſim, curiæ ſæculari tradendus.

Ceterum animaduertendum eſt, quòd ſi deficiens in purgatione alias inciſiſſet in hæreſim, nunc ex deficientia in purgatione tamquam conuictus & relapſus curiæ ſæculari penitus tradendus eſſet: ita præcitatis: vnde amplius conſequitur, vt periculum proxime relatum euitetur, non eſſe facile purgationem canonicam per Inquiſitores reis indicendam: eſt enim fragilis, fallax et incerta, cum ab aliorum opinione & voluntate pendeat. Itaque in Hiſpanijs quadam inſtructione Madriliana anni Domini 1561. c. 47. his ferme verbis ſalubriter cautum eſt: Ob malitiam humanam purgatio canonica periculoſiſſimum eſt remedium, his præſertim temporibus: ideoque non multum eſt in vſu, quare illo vtendum raro, & cum magna cautela. *Mea hæc eſt ſententia, tutius & ſalubrius eſſe ad alias pœnas arbitrarias, aliaque remedia confugere. Cetera hæc ſpectantia, & in primis quę pertinent ad ritum purgationis, dicam cum Eymeri. 3. par. in 2. modo proceſſum fidei terminandi.*

h ¶ Sane in purgationibus faciendis.] *Hæc verba, quæ ſequuntur vſque in finem huius capitis, deſumpta ſunt ex c. conſtitutus. § ſane. de purgat. cano. habentur in tribus Codicibus Barcinonen. impreſſo. Bononien. & Codice Cardinalis de Gambara: abſunt tamen à Sabellano. Reſtituta ſunt autem ſuæ integritati ex dicto c. conſtitutus. § ſane. Eymericus uero idem tetulit, ut hinc colligeremus, quales eſſe debeant cõpurgatores: de quo diximus paulo antea, verſi.* Obſeruandum hic eſt.

Ex Decretalib. tit. de præſump.

Innocentius iij. Niuernen. Epiſcopo, & Archidiacono Bituricen.

Propter præſumptionem etiam vehementem, nõ debet quis de graui crimine condemnari.

CAP. XIIII.

LITTERAS[a] veſtras accepimus continentes, quòd cum cauſa, quæ vertitur inter Altiſſiodorenſem Epiſcopum, & quoſdam Burgẽſes de Charitate, quos idem Epiſcopus de hæreſi impetebat, vobis & abbati Collon. à ſede Apoſtolica delegata fuiſſet, vtraque pars vos duos ſub certa perſona ſibi arbitros ſtatuerunt, delegata vobis poteſtate nihilominus reſeruata. G. autẽ lator præſentium vnus ex illis, hæreſim ſuam fuerat publica voce confeſſus, & de [b] fratre ſuo ſimiliter recognouerat, quòd eodem ſecum laborabat errore; & infra. Nos vero prædictum G. ſuſpectum de hæreſi vehementer habuimus: tum quia quod ante dixerat, poſtea ſe dixiſſe negauit: tum quia vel mendacium prius dixit in fratrem, aſſerendo illum hæreticum, vel periurium poſtea commiſit in Deum, purgando illum de hæreſi: quorũ vtrũque reddit illum valde ſuſpectum: quamquam veriſimilius videatur, quòd eo tempore, quo tanquam vere pænitens ab hæreſi reuertebatur ad fidem, tam graue mendacium non dixiſſet, præſertim in fratrem, quẽ tanquã chariſsimũ nõ aſſeruiſſet hæreticũ, niſi fuiſſet accẽſus zelo fidei orthodoxæ. vnde præſumitur, quòd cũ poſtea purgauit illum de

de hæreſi, turpiter deierauit. Quocirca mãdamus, quatenus cum propter ſolam ſuſpicionem (quã- uis vehementem) nolumus illum de tam graui crimine condemnari, talem & tantã ſecuritatem recipiatis ab ipſo, præter iuratoriam cautionem, q̃ timore pœnæ corporalis debeat coerceri, diſcretam ei pænitentiam iniungentes, ex qua [d] valeat apparere, verũ in tenebris ambulet, an in luce: vtrũ vere ſit vere pœnitens, an ficte conuerſus: & ſi eum hoc modo verum catholicum cognoueritis, non ſinatis ipſum indebite moleſtari: alioquin eum tãquã hæreticum condemnetis.

COMMENT. XV.

Ex leuibus præſumptionibus nemo damnandus.

a Litteras veſtras.] *Hoc reſcripto aperte refellitur eorum opinatio, qui dicunt in crimine hereſis ſufficere ad condemnandum leuiores probationes: quoniam ob graue delictum non debet quiſquam puniri pœna ordinaria, etiam ob vehemẽtes præſumptiones, vt hic. Tradunt Innocentius in cap. quia veriſimile. de preſumpt. Butrius, Cardinalis, & alij in c. afferte. eod. tit. Palacius Rubius in allegatione de hereſi. §. 11. Ioannes Imola in Clemen. 1. de heret. Peruſinus in c. accuſatus. de hæret. lib. 6. Oldradus conſilio 210. incipien. Regularis habet traditio. Franciſcus Squillacenſis tract. de fide catho. c. 31. num. 3. copioſe Ioannes Rojas ſingula. 165. Simancas de catho. inſti. tit. 51. nu. 11. & alij, quos omitto conſulto: quam ſententiam probat apertiſſime hoc reſcriptum ibi:* Quo circa mandamus.

In crimine hereſis cõſãgui cõtra cõiũctos teſtificantur.

b ¶ Et de fratre ſuo ſimiliter recognouerat.] *Dubitat Panormitanus hoc loco num. 1. an hinc colligatur fratrem poſſe pro fratre, & contra fratrem dicere teſtimonium. quę difficultas tametſi in alijs delictis locum habere poſſit, in hereſis crimine dubium non eſt, fratrem poſſe teſtificari contra fratrem, in defectum tamen aliarum probationum. Specul. tit. de teſt. §. de teſtium compulſione. verſi. ſed nunquid frater. tradit pulchre Hieronymus Gigas trac. de crim. leſ. maieſt. lib. 2. in par. quomodo & per quos. q. 9. immo & contra patrem, quem ſi eſſe hereticum nouerit, denuntiare, immo & accuſare Inquiſitoribus debet. Alexander Aleuſis par. 3. precepto 4. q. 33. Caietanus in Deutero. cap. 13. Palacius Rubius in repetitione cap. per veſtras. de donatio. inter virum et vxor. §. 17. nu. 6. & §. 26. notabili 3. poſt principiũ, verſ. plus eſt. Alfonſus Caſtrus lib. 2. cap. vltimo de iuſta hereticorum punitio. Nauarrus in c. inter verba laudantium. 11. q. 3. Ioannes Rojas ſingulari 5. ampliatione 6. n. 29. & 30. & hec ſententia verior & tutior eſt: quia potius Deo quàm parentibus obediendum eſt. c. relatum. de ſenten. excom. & c. quiſquis metu. 11. q. 3. nam ſi licet patrem oppugnantẽ patriam impune interficere. l. minime. ff. de religio. & ſumpt. fune. multo magis eundem fidei catholicæ reum licebit denuntiare. Reuerendiſſ. Simancas in libello de patre heretico contrarium aſſerit, cuius ſententiæ nullo modo putarem in tam graui crimine fidendum.*

Filius denũtians patrẽ hereticũ, nullas pœnas in hereticorũ filios iure latas ſentit.

Hoc addiderim, quòd & precitati admittunt, filium deferentem patrem hereticum, à pœnis in hereticorum filios iure ſtatutis ob præmium delationis liberari. argumento. l. quiſquis. §. vltimo. C. ad legem Iuliam maieſt. quod & verum eſt, & in praxi ſeruãdum, quoties is caſus occurreret, ne vllo modo tantum ſcelus ex defectu denuntiationis remaneat impunitũ. tradit ceteris copioſius Alfonſus Caſtrus lib. 2. c. 26. de iuſta her. punit. & nominatim definit Federicus Romanorum Imperator in l. commiſſi nobis celitus. vbi poſt latas pœnas in hereticos, eorumque complices, & filios, ſubdit: Nec quidem à miſericordię finibus duximus excludendum, vt ſi qui paternæ hæreſis non ſequaces latentem patrum perfidiam reuelauerint, quacumq; reatus illorum animaduerſione plectantur, prædictæ punitioni non ſubiaceat innocentia filiorum. *hæc ibi. Has autem Federici leges multi Pontifices comprobarunt, vt ſuo loco diximus.*

Speciale eſt in crimine hæreſis, ut poſteriori dicto credatur.

c ¶ Quamquam veriſimilius videatur.] *Sed cui dicto ſtabitur primo, vel ſecũdo? et breuiter reſpõdeo ſpeciale eſſe in crimine hereſis, vt poſteriori, nõ priori dicto fides adhibeatur, c. accuſatus. § licet. de here. lib. 6. tradit Eymer. 3. p. q. 65. vbi dixi. Couarr. lib. 2. c. 13. n. 9. var. reſol. Ioã. Rojas ſing. 194. & 206. et alij, quos citaui apud Eymericum præfato loco, ibi videas.*

Quib⁹ ſignis cognoſcatur an quis ſit uere uel ficte conuerſus.

d ¶ Ex qua valeat apparere, vtrum in tenebris ambulet, an in luce.] *Id eſt, vt cognoſcatur an ſit vere vel ficte conuerſus; quod ex ſequentibus ſignis apparebit. ſi paratus eſt ſecuritatem & cautionem dignã preſtare: ſi iniunctam pęnitentiã humiliter recipiat, receptamque patienter & vere adimpleat; q̃ ſi hęc deſint, aut ex his alterum, non cenſetur vere pænitẽs & conuerſus. ita Ioan. And. Hoſtien. & Panormitanus hic, quos ceteri ſequuntur.*

Ex Decretalibus tit. de pœnis.

Honorius iij. Præpoſito, Archidiacono & H. Canonico Sueſſion.

Domino excommunicato manente, ſubditi fidelitatem non debent: & ſi longo tempore in ea perſtiterit, & monitus non paruerit Eccleſiæ, ab eius debito abſoluuntur.

CAP. XIII.

CRAVEM capituli Landu. recepimus quæſtionem, quòd cum comes Regiſtren. pro multis iniuriis, quas irrogarat eiſdem per iudices à ſede Apoſtolica delegatos excommunicationis vinculo fuerit innodatus, idem per duos annos & amplius in excommunicatione perſiſtens, iuri parere pertinaciter renuit, claues eccleſiæ contemnẽdo. Licet igitur huiuſmodi pertinacia non careat ſcrupulo hæreticæ prauitatis: volentes tamen nobilitati parcere comitis ſupradicti: Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi comes prædictus poſt commonitionẽ veſtrã non paruerit plene iuri, vos Eccleſias in quibus aliquod ius habere dignoſcitur, ab eius debito abſoluentes, fideles ipſius (quamdiu in excommunicatione perſtiterit) ab eius fidelitatis iuramento denuntietis penitus abſolutos.

COMMENT. XVI.

Perſiſtens in excõicatione per annũ cur fiat de hęreſi ſuſpect⁹.

a IDem per duos annos & amplius in excommunicatione perſiſtens.] *Qui per biennium perſiſtit in excommunicatione, ideo ſuſpicionem hęreſis contrahit, quoniam male ſentire videtur de ſacramentis Eccleſię poſtquam ea non recipit vt ceteri fideles, iuxta preceptum Eccleſia in c. omnis. de paniten. & remiſſio. Rurſus etiam, quia male ſentire putatur de Eccleſia poteſtate, cum claues eius et pœnas animo indurato contemnat. Tametſi vero hic biennium exprimatur, idem ſentiendum eſt, licet per annum tantum in excommunicatione permanſiſſet. arg. c. rurſus. & cap. quicunque, 11. q. 3. ita Hoſtien. & Panor. hic, num. 7. confirmat concil. Triden. ſeſſ. 25. de reformatione, cap. 3. §. in cauſis quoque. vbi quicunque excommunicatus ſi per annum in ea cenſura perſeueret, ſit ſuſpectus de hęreſi. verba ita habent:* Excommunicatus vero quicunque, ſi poſt legitimas monitiones non reſipuerit, nõ ſolum ad ſacramenta & communionem fidelium, ac familiaritatem non recipiatur: ſed ſi obdurato animo cenſuris annexus, in illis per annum inſorduerit, et contra eum tanquam de hæreſi ſuſpectum procedi poſsit. *hactenus ibi. Concordat concil. Triburien. cap. 2. & 3. & de intellectu huius capitis vide to Eymericum 2. p. q. 47. §. quidã vero ſunt. & qua ſuper eo loco ſcripſi.*

Nobiles in fide errantes plus puniẽdi quàm ignobiles.

b ¶ Volentes tamen nobilitati parcere comitis ſupradicti.] *Concordat tex. in l. nemo. C. de ſum. trin. & fide cathol. vbi plus in cauſis fidei ſerui quàm liberi, & ignobiles quàm nobiles puniuntur. Sed hoc in pœnis corporalibus, aut omnino arbitrarijs locum habere exiſtimarem. gloſſ. in cap non cogantur. 41. diſtinct. Bartolus in l. pedius §. diuus. ff. de incend. ruina & naufrag. Cynus & Baldus copioſe in l. vlt. C. de ſumma trinit. & fide catho. quoniam aliàs nobiles in fide errantes plus puniendi ſunt quàm ignobiles, aut certe ęque. Archidiac. in cap. qui contra: 24. quæſt. 1. Fely. in cap. paſtoralis. verſic. ſexto fallit. & in c. cum quidam. verſic. quinto eſt. de iureiur. quos ſequitur Tiraquellus tract. de pœnis temperan. aut remittendis, cauſa 31. num. 25. Siman. de catho. inſtit. tit. 46. num. 68. Quis enim neſciat nobiles, quorum exemplo maxime inferiores & ad bonum & malum commouentur, poſitos eſſe in populo quaſi ſcopum, quorum actiones intueantur ciues facile & ſequantur, & grauius ob id delinquere, quàm obſcuros & ſordidos? Hinc illud, vt eleganter ita et vere dictum.*

Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe
Crimen habet, quanto maior qui peccat, habetur.

Atque ex his intelligetur quàm tanta, prudens, ſalubris, vtilis, iuſta ac neceſſaria fuerit conſtitutio ſanctiſſimi Domini Pauli Papę IIII. cuius initium eſt: Cum ex Apoſtolatus officio quam edidit Romę, anno Domini 1558. xv. Calend. Martij, Pontificatus ſui anno quarto, per quam vel ex hoc ſolo capite, quod nobiles pręſertim qui alijs praſunt, grauiſſime ſuo exemplo illis nocent, grauiſſimas & meritas pœnas in eos ſtatuit. de qua re copioſius agemus cum Eymerico infra in hac 2. p. q. 48. & 53.

A

Ex Decretalib. tit. de verb. ſignif.

Innocentius iij. Comiti Toloſan.

Dicit qui dicuntur hæretici manifeſti, quorum bona confiſcantur.

CAP. XXVI.

SVPER † quibuſdam mandatorũ articulis: & infra. Tua deuotio poſtulauit à nobis, qui ſint dicendi hæretici manifeſti. Super quo tibi duximus reſpondendum, illos intelligendos eſſe manifeſtos hæreticos, qui contra fidem catholicam
B publice prædicant, aut profitentur, ſeu defendunt eorum errorem: vel qui coram prelatis ſuis conuicti ſunt, vel confeſsi, vel ab eis ſententialiter cõdemnati ſuper hęretica prauitate: quorum bona † propria confiſcantur, & ipſi iuxta ſanctiones legitimas puniuntur.

†De intellectu huius c. plene Albertinus trac. de agnoſ. aſſert. q. 29.

† De confiſcatione huiuſmodi late tractatur infra p. 3. q. 109. & aliquot ſeq.

Ex Decretal. tit. de off. & pot. iud. delegati.

Alexander iij. Carnoten. Epiſcopo.

C ***Delegatus Papæ in cauſa ſibi commiſſa, iuriſdictionem habet ſuper ordinarium, & quemcunque maiorem.***

CAP. XI.

SANE † quia nos: & infra. Tuæ quęſtioni duximus reſpondendum, quòd iudex à nobis delegatus, vices noſtras gerit: vnde in cauſa illa ſuperior eſt & maior illis, quorũ cauſam ſuſcepit terminandam. Ideoque ſi epiſcopus, vel alia perſona, quæ nõ ſit de iuriſdictione illius, in cauſa quam ei delegamus, rebellis aut contumax fuerit, ſecũdum qualitatem facti poterit, vel interdicti, vel ſuſpenſionis ſententia, à iudice dele-
D gato compelli: Ita quòd iudex ſecundum negotij qualitatem temperate procedens, epiſcopo vel ingreſſum eccleſiæ, vel ſacerdotale officium interdicat: aut etiam terram illius, quæ ad iuriſdictionem ſuã pertinet ſpecialiter, interdicto ſupponat.

† Cõco. tex. I c. ſtudiuiſti. de off. deleg. Late Campegius ad Zãc. c. 8.

Ex Decretalibus titu. de ſent. excommun.

Honorius iij. Epiſcopo Bonon.

Excommunicat hæreticos & quoſcunque violatores eccleſiaſticæ libertatis.

CAP. XLIX.

E NOVERIT fraternitas tua: & infra. Excommunicamus omnes hæreticos vtriuſque ſexus, quocunq; nomine cenſeantur: & fautores & receptatores, & defenſores eorum: Necnon & qui de cetero ſeruari fecerint ſtatuta edita, & conſuetudines introductas cõtra Eccleſiæ libertatem: niſi eã de Capitularibus ſuis infra duos menſes poſt huiuſmodi publicationem ſentẽtiæ fecerint amoueri. Itẽ excõicamus Statutarios & Scriptores ſtatutorum

ſtutorum ipſorum: necnon Poteſtates, Conſules,
Rectores & Conſiliarios locorum, vbi de cetero
huiuſmodi ſtatuta & cõſuetudines editæ fuerint
vel ſeruatæ: necnõ & illos qui ſecundum ea præ
ſumpſerint iudicare, vel in publicam formam ſcri
bere iudicata.

COMMENT. XVII.

a EXcommunicamus omnes hæreticos vtriuſ-
que ſexus.] *Concordat textus in c. excommu-
nicamus 1. & 2. de hæreticis, in quam etiam ſenten
tiam ſunt multa Pontificum reſcripta Innoc.* IIII.
*Vrbani IIII. Alexan. IIII. & aliorum, quę vt no
ta omnibus conſulto omitto.*

Impreſſores librorum hęreticorũ qualiter puniendi.

b ¶ Item excommunicamus Statutarios, & Scri-
ptores ſtatutorum ipſorum.] *Idem prorſus ſentiẽ
dum eſt hodie de impreſſoribus librorum, qui tempo
re Honorij III. cuius eſt hoc reſcriptum, qui flo-
ruit anno Domini 1216. nondum prodierant, quia re
uera hac lege comprehenduntur: nam impreſſores in
locum ſcriptorum antiquorum ſeu librariorum ſub-
ſtituti ſunt: itaq; diſpoſitum in illis, in his etiam ha-
bebit locum. l. 1. §. hac actio. ff. ſi quis teſta. liber eſ-
ſe iuſ fuerit. Rurſus, quoniam vtrorumque ars in eũ
dem finem refertur, & parem effectum habet, cenſe-
buntur itaque eodem iure, l. illud. ff. ad legem Aqui-*

Artis impreſſoriæ incõmodum.

*liam. immo impreſſoria aptior eſt ad libros euulgan-
dos, & reddendos propemodum immortales. ita ſen
tit & vere Petrus Godoff. in l. damnato. C. de hęret.
& hodie ſaluberrima lege in concilio Tridentino, ſeſ
ſio. 4. in decreto de editione & vſu ſacrorum libro-
rũ, §. Sed & impreſſoribus. cautum eſt, ne ſine Supe
riorum eccleſiaſticorum licentia ſeu facultate libri
imprimantur, aut vendantur.*

Synodi Salisburgen. decretum.

*Immo amplius ſynodus prouincialis Salsburgẽ
ſis edita anno Domini 1569. conſtitutione quinta. c.
5. ſaluberrime cauit, vt quotannis Typographi &
Bibliopolæ coram ab ordinarijs locorum deputatis.
fidei catholicæ profeſſionem facere teneantur, ſimul-
que obedientiam ſanctæ ſedi Apoſtolicę cum renun
tiatione & abnegatione omnium hæreſum polliceri.
quod decretum his calamitoſis temporibus vbiq; pla
ne eſſet obſeruandum.*

Pœna tranſcribentium libros hæreticorum.

*Sed quæ erit pœna traſcribentium libros hęreti-
corum, aut damnatos errores continentes? olim Iu-
ſtinianus nouella quadam, conſtitutione 42. de depo
ſitione Anthimi, pœnam amputationis vnius manus
ſtatuit in eos, qui eius hæretici libros ſcriberent in
hac verba:* Sciendo quia amputatio manus, his
qui ſcripta eius ſcripſerint, pœna erit, *Idem pro-
culdubio dicturus de impreſſoribus ſi tũc extitiſsẽt.*

*Sed hęc ſeueritas ab Eccleſię tribunali, quę ſan-
guinem non fundit, longe abeſt: at in concilio Latera
nenſi ſub Leone X. ſeſſ. 10. impreſſoribus librorum
præter excommunicationem, alia pœna imponuntur.
Sane in hac cauſa ita ſentirẽ: qui libros vetitos ſciẽs
tranſcriberet, aut occulte contra legum iuſſionem im
primeret, velut hæreticorum fautor poſſet per In-
quiſitores pœnis arbitrarijs coerceri.*

Veredarii deferentes libros prohibitos qua pœna plectẽdi.

*Idem iudico de veredarijs noſtri ſęculi, ſeu de li
brorum latoribus, quos ſæpe contingit ex Germania,
Gallia, vel alijs hæreticorum prouincijs, libros veti
tos clam deferre in terras fidelium: nam hi fautores*

A *hæreticorum proculdubio cenſeri debent; & acriter
ſunt puniendi. & Petrus Godofredus in l. 4. C. de
hęret. capitali pœnæ hos ſubijciendos profitetur per
l. 2. C. quæ res exportari non debeant. cui addo l. co-
tem. ff. de publ. & vectigal. ſed cum ſupe monuerim
hęc crimina ob hæreſis ſuſpicionem. quã habent anne
xam, ab Inquiſitoribus coercenda eſſe, debuit omni-
no per leges canonicas iudicari: itaque prẹter excõ-
municationem, bonorum etiam confiſcationem patiẽ
tur. argumento c. ita quorundam. extra de Iudæis et
Sarra. Ad hæc etiam, ſi viles fuerint, verberibus cę-
di poterunt; ſi honeſtiores, exilio mulctari, iuxta qua
litatem perſonarum: quæ omnia Inquiſitorum arbi-*
B *trio relinquuntur.*

*Ceterum, in ſcriptore & latore vetitorum libro
rum ſcientiam eorũ oportet interuenire, vt tales pœ
nas ſuſtineant: nam ſi ſcriptor ſit ignarus, qui peni-
tus ignoret quod ſcribit, quod ſępe contingit: item ſi
lator ſeu veredarius, quem vulgo Coreum vocamus,
quid deferat, neſciat, cum clauſos litterarũ faſcicu-
los, & cetera quę aſportant, huiuſmodi homines re-
cipere ſoleant, immunes eſſe crederem; quoniam
ignoranti nihil imputatur. l. fideiuſſor. ff. mandati et
ignorantia à pœna excuſat. l. 2. ff. in ius vocati vt
eant. l. fin. ff. de decret. ab ord. facien. tradit Ay-
mon Craueta conſi 6. num. 72. Hæc autem ignoran*
C *tia ſemper prẹſumitur niſi ſcientia probetur. l. ve-
rius. ff. de probatio. tradit Maranta in l. ſi is poteſt. ff.
de acq. poſſ. nu. 28.*

*Verumtamen (vt plenius adhuc & copioſius di-
cam) de Scriptore librorum prohibitorum multum
referre arbitror conſiderare, qualiter tranſcribat:
An ſit diſcipulus, qui magiſtro dictãte, aut alio quo
uis modo iubente ſeu notante ſcribat, quæ bona & ſa
na eſſe crederet: item an ſit famulus, qui iubente do
mino libros vel librum ſeu quamlibet damnatã ſcri-
pturam aut impia dogmata ſcriberet, ignorãs qualia
ea ſint, aut contra ſciens, ſed metu non audet denun-
tiare: Item an pretio conductus ſcribat, neſciens ſe*
D *venenoſa dogmata ſcribere, aut contra ſciens: Item
an aliquis ſibi ipſi ſcienter ſcribat, quæ damnata eſſe
intelligit: nam his conſiderationibus habitis prudẽs
Inquiſitor iudicabit an Scriptor de hæreſi ſit ſuſpe-
ctus, & quo ſuſpicionis genere laboret: vt pro mo-
do culpę ad abiurationem, vel purgationem cano-
nicam indicendam, aut ad alias pœnas ſeu pœniten
tias, aut corporales aut pecuniarias imponẽdas pro-
cedere poſſit.*

Qualis pœna eorũ, qui libros catholicorum falſant, aut corrumpunt.

*Denique qualis ſit pœna eorum, qui libros catho-
licos falſauerunt, corrumpentes eos, aut ſanę doctri-
nę hæretica dogmata immiſcentes, docetur in ſex-
ta ſynodo Conſtantinopolitana, actio. 13. refertque*
E *Iuo par. 4. cap. 158. in hac verba:* Pręcipimus il-
los, qui falſauerunt libros Catholicos, anathema
ti ſubijci, & cum hęreticis anathematizari. *hęc ibi.
Monebo interim in huiuſmodi ſceleris patratores a-
cerrime eſſe animaduertendum, cum vno actu plura
delicta committant, Illa autem verba,* & cum hære
ticis anathematizari, *indicãt eos, qui talia faciunt,
hęreticos eſſe putandos, quod & uerum eſt, iuxta id
quod diximus ſupra cap. fraternitatis. de hęret. verſ.
Ex ſupradictis pendet.*

Multis autem modis contingere poteſt hæc fal-

 ſatio

ſatio ſeu deprauatio librorum Catholicorum, videlicet, additione, diminutione, mutatione, falſa compoſitione, interpretatione, & male detorta allegatione; quę nos copioſe docuimus lib. 2. de cauſis vnde hęreſes oriuntur, quæ non ſunt præſentis breuitatis.

Iam in Catholicis libris falſandis gradus quidā obſeruandi ſunt: nam grauiſſime peccant qui canonicas ſcripturas veteris aut noui Teſtamenti falſant: non æque peccant qui Catholicorum Scriptorum, id eſt, ſanctorum Patrum libros & tractatus deprauant, tametſi & hi etiam ingens ſcelus committāt: minus vero illi delinquunt, qui non deprauant libros ad religionem ſpectantes, ſed alios. Illorum certe ſeuera animaduerſione digna eſt audacia & pernicioſa malitia, qui libris hęreticorum, nomina & titulos catholicorum aut virorum ſanctorum imponunt, vt ſanam & catholicam credantur habere doctrinam: quod mendacium aptiſſimum eſt ad decipiendum incautos, & ad hęreſes introducendas. Hæc omnia diligenter ſunt conſideranda, vt pro modo culpæ condigna pœna delinquentibus infligatur.

Ex Decret. tit. de teſtib. & atteſt.

Gregorius nonus.

Iterum examinandus eſt teſtis, qui obſcure depoſuit, ſupple tu, ex iudicis officio.

CAP. LIII.

† De hac materia Eyme. 3. p. q. 62. & ibi dixi.

CVM † clamor validus contra Acherontin. Archiepiſcopum ſuper ſimonia, & aliis criminibus aſcendiſſet, Melfiten. & Rubeñ. Epiſcopis dedimus in mandatis, vt ſuper his diligenter veritatem inquirerent: & infra. Verum quia apertis atteſtationibus L. & G. ſuper ſimonia ita depoſuere confuſe, quod ex dictis eorum non poteſt veritas declarari: Mandamus, quatenus examinetis eos iterum diligenter: & tam eorum, quàm aliorum quos receperitis, teſtificata, ſub ſigillis veſtris, nobis fideliter referatis.

Ex Decretalibus titu. de verb. ſignificatio.

Innocentius iij. Priori ſancti Fridiani Lucan.

Appellatione Eccleſiaſticę cenſuræ comprehenditur excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum.

CAP. XX.

QVÆRENTI quid per cenſuram eccleſiaſticam debeat intelligi, cum huiuſmodi clauſulam in noſtris litteris apponimus: Reſpondemus, ꝙ per eam non ſolum interdicti, ſed ſuſpenſionis & excommunicationis ſententia valet intelligi: niſi iudex diſcretus (rerum & perſonarū circumſtantijs indagatis) ſerat quam magis viderit expedire.

A

Ex Clementinis tit. de verb. ſignif.

Clemens V. in Concilio viennen.

Determinat & declarat quid ſignificent hæc verba inſerta in iudicialibus commiſſionibus, quæ fiunt à Principe uel à iure: ſcilicet quòd procedatur ſimpliciter & de plano, & ſine ſtrepitu & figura iudicij. Ioan. And.

CAP. II.

Edita anno Domi. 1307.

SAEPE contingit, ꝙ cauſas committimus, & in earum aliquibus ſimpliciter & de plano, ac ſine ſtrepitu & figura iudicij procedi mandamus: de B quorum ſignificatione verborum, à multis contēditur, & qualiter procedi debeat, dubitatur. Nos autem dubitationem huiuſmodi (quantum nobis eſt poſsibile) decidere cupientes, hac in perpetuū valitura conſtitutione ſancimus, vt iudex, cui taliter cauſam committimus, neceſſario libellū non exigat, litis conteſtationem non poſtulet, tempore etiam feriarum ob neceſsitates hominum indultarum à iure, procedere ualeat, amputet dilationum materiam, litem quantum poterit faciat C breuiorem, exceptiones, appellationes dilatorias & fruſtratorias repellēdo, partium aduocatorum & procuratorum contentiones & iurgia, teſtiūq; ſuperfluam multitudinem refrænando. Non ſic tamen iudex litē abbreuiet, quin probationes neceſſariæ & defenſiones legitimæ admittantur. Citationem vero ac præſtationem iuramenti de calumnia vel malitia, ſiue de veritate dicenda, ne veritas occultetur, per commiſsionē huiuſmodi intelligimus non excludi. Verum quia iuxta petitionis formā pronuntiatio ſequi debet pro parte agētis, & ēt rei, ſi quid petere voluerit, eſt in ipſo litis exordio petitio facienda, ſiue in ſcriptis, ſiue verbo: D actis tamen continuo (vt ſuper quibus poſitiones & articuli formari debeant, poſsit haberi plenior certitudo, & vt fiat diffinitio clarior) inſerenda. Et quia poſitiones ad faciliorem expeditionē litium propter partium confeſsiones & articulos ad clariorem probationem vſus longæuus in cauſis admiſit: Nos vſum huiuſmodi obſeruari volētes ſtatuimus, vt iudex ſic deputatus à nobis (niſi aliud de partium voluntate procedat) ad dandum ſimul vtroſque terminum dare poſſit, & ad exhibendum omnia acta & munimenta, quibus partes vti volunt in cauſa, poſt dationem articulorum, diem certam quandocunque ſibi uidebitur, valeat aſsignare: eo ſaluo, quòd vbi remiſsionem fieri E contingeret pro teſtibus producendis, poſsint etiam inſtrumēta produci, aſsignatione huiuſmodi non obſtante. Interrogabit etiam partes ſiue ad earum inſtantiam, ſiue ex officio, vbicunque hoc ęquitas ſuadebit. Sententiam vero diffinitiuam (citatis ad id, licet non peremptorie, partibus) in ſcriptis, & (prout magis ſibi placuerit) ſtās uel ſedens proferat: etiam (ſi ei videbitur) concluſione non facta, prout ex petitione & probatione, & alijs actitatis in cauſa fuerit faciēdum. Quæ omnia

Sentētia diffinitiua cum agitur de plano, quomodo proferri poſſit.

omnia etiam in illis caſibus, in quibus per aliam conſtitutionem noſtram, vel aliàs procedi poteſt ſimpliciter & de plano, ac ſine ſtrepitu & figura iudicij volumus obſeruari. Si tamen in præmiſsis caſibus ſolemnis ordo iudiciarius in toto, vel in parte non contradicentibus partibus obſeruetur, non erit proceſſus propter hoc irritus, nec etiam irritandus.

Data Auinione 13. Kal. Decemb. Pont. Noſtri Anno Secundo.

Ex Decretalib. tit. de accuſat. inquiſ. & denunt.

Innocentius Tertius in concilio generali. †

¶ In concilio generali Lateranen. c. 8.

Superior contra ſubditum maxime prælatum, de his tantum inquiret, ſuper quibus præceſſit infamia: & tunc vocabit eum, et tradet ſibi capitula, et nomina, & teſtiũ dicta publicabit, et ipſius legitimas exceptiones admittet: et probato graui crimine, eum ab adminiſtratione remouebit. In regularibus vero prælatis ad vnguem ſeruandus non eſt hic ordo. Et quãquam in hac ſummatione, modica videatur agi differentia inter prælatos & ſubditos, contra quos inquiritur: tamen facienda eſt, vt patet in littera.

CAP. XXIIII.

QVALITER [a] & quando debeat prælatus procedere ad inquirendum & puniẽdum ſubditorum exceſſus, ex auctoritatibus noui & veteris teſtamenti colligitur euidẽter, ex quibus poſtea proceſſerũt canonicę ſanctiones, ſicut olim aperte diſtinximus, & nunc ſacri approbatione concilij confirmamus. Legitur enim in Euãgelio, quod villicus ille, qui diffamatus erat apud Dominum ſuum quaſi diſsipaſſet bona ipſius, audiuit ab illo; quid hoc audio de te? redde rationẽ villicationis tuæ: iam enim nõ poteris amplius villicare. (Luc. 16.) Et ita in Geneſi Dominus ait: Deſcendã, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint. (Gen. 18.) Ex quibus auctoritatibus manifeſte probatur, quòd non ſolum cum ſubditus, verum etiã cum prælatus excedit, ſi per clamorem et famam ad aures ſuperioris peruenerit: non quidẽ à maleuolis & maledicis, ſed à prouidis & honeſtis: nec ſemel tantũ, ſed ſæpe quod clamor innuit & diffamatio manifeſtat, debet coram eccleſię ſenioribus veritatem diligẽtius perſcrutari: vt (ſi rei popoſcerit qualitas) canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis: non tamquam idem ſit accuſator & iudex, ſed quaſi denuntiante fama, vel deferente clamore officij ſui debitum exequatur. Licet autem hoc ſit obſeruandum in ſubditis, diligentius tamen eſt obſeruandum in prælatis, qui quaſi ſignum ſunt poſiti ad ſagittam. Et quia non poſſunt omnibus complacere: cum ex officio ſuo teneantur non ſolum arguere, ſed etiam increpare: quin etiam interdum ſuſpendere, nonnunquam vero ligare: frequenter odium multorum incurrunt, & inſidias patiuntur. Et ideo ſancti Patres prouide ſtatuerũt, vt accuſatio prælatorum non facile admittatur: ne concuſsis columnis corruat ędificium, niſi diligens adhibeatur cautela: per quam non ſolum falſæ, ſed etiam malignæ criminationi ianua pręcludatur: Verum ita voluerunt prouidere prælatis, ne criminarentur iniuſte, vt tamen cauerent ne delinquerent inſolenter: cõtra morbum vtrumque inuenientes congruam medicinam, videlicet, vt criminalis accuſatio, quę ad diminutionem capitis, ideſt degradationem intenditur, niſi legitima præcedat inſcriptio, nullatenus admittatur.

'Accuſationes contra prælatos nõ facile admittendæ. Concor. c. accuſatio. 2. q. 7.

Sed cum ſuper exceſsibus ſuis quiſquam fuerit infamatus, vt iam clamor aſcendat, qui diutius ſine ſcandalo diſsimulari non poſsit, vel ſine periculo tolerari, abſque dubitationis ſcrupulo, ad inquirendum & puniendum eius exceſſus, non ex odij fomite, ſed charitatis procedatur affectu: quatenus ſi fuerit grauis exceſſus; etſi non degradetur ab ordine, ab adminiſtratione tamen amoueatur omnino: quod eſt ſecundum ſententiam Euangelicam à villicatione villicum amoueri, qui non poteſt villicationis ſuę dignam reddere rationem: Debet igitur eſſe pręſens is contra quem facienda eſt inquiſitio, niſi ſe per contumaciam abſentauerit: & exponenda ſunt ei illa capitula de quibus fuerit inquirendum, vt facultatem habeat defendendi ſeipſum: & non ſolum dicta, ſed etiam nomina ipſa teſtium ſunt ei (vt quid, & à quo ſit dictum appareat) publicanda: Necnon exceptiones & replicationes legitimæ admittendæ: ne per ſuppreſsionem nominum, infamandi; per exceptionum vero excluſionem, deponendi falſum, audacia præbeatur. Ad corrigendos itaque ſubditorum exceſſus, tanto diligentius debet prælatus aſſurgere, quanto damnabilius eorum offenſas deſereret incorrectas.

Subditorum exceſſus diligenter corrigendi.

Contra quos, vt de notoriis exceſsibus taceatur: etſi tribus modis poſsit procedi: per accuſationem videlicet, denuntiationem, & inquiſitionem ipſorum: vt tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, ne forte per leue compendium ad graue diſpendium veniatur: ſicut accuſationẽ legitima debet præcedere inſcriptio, ſic [b] & denuntiationem charitatiua monitio, & inquiſitionem clamoſa inſinuatio pręuenire: illo ſemper adhibito moderamine, vt iuxta formam iudicij, ſententiæ quoque forma dictetur. Hunc tamen ordinem, circa regulares perſonas non credimus vſquequaque ſeruandũ: quæ (cùm cauſa requirit) facilius & liberius à ſuis poſſunt adminiſtrationibus amoueri.

COMMENT. XVIII.

a QValiter & quando.] *Hæc decretalis optimo conſilio inſerta eſt ab Eymerico operi huic, cum in ea modi procedendi in delictis pręſcribantur, quorum magnus eſt vſus in ſacro Inquiſitionis tribunali, vt 3. par. copioſe auctor demonſtrauit. deſumpta eſt ex concilio Lateranen. ſub Innocentio III. cap. 8.*

b ¶ Sic & denuntiationem charitatiua monitio.] *Sed an in crimine hęreſis locum habeat charitatiua monitio, ſeu fraterna correctio, grauis eſt controuer-*

An in crimine hęreſis locum habeat fraterna correctio.

A *controuerſia, quam præ ceteris tractant abunde Alfonſus Caſtrus lib. 2. cap. 25. de iuſta hær. punit. Simancas de catho. inſtit. tit. 19. num. 10. & ſequen. Melchior Canus lib. 12. de locis theologicis, cap. 9. verſ. at Chryſoſtomus à nobis. & nouiſsime Ioannes Rojas tract. de hær. par. 2. aſſer. 3. & alij.*

In hac lite ne vel nimis ſeuere: aut contra, nimis leniter quidquam ſtatuamus, primum obſeruandum eſt, hæc duo longe differre, videlicet, labi in hæreſim, ſeu proferre hæreticas propoſitiones, & hæreticum eſſe: non enim omnis, qui hæreticas profert propoſitiones protinus eſt hæreticus niſi adiunctam habeat pertinaciam, vt alibi copioſe diſſerui.

Qui hæreticas propoſitiones fortaſſis per ignorantiá pfert ſecreto corrigendus.

B *His poſitis, ſit hoc primum axioma: Qui ſecreto nouit aliquem in hæreſim cecidiſſe, quoniam eum audiuit, aut aliàs intellexit proferentem hæreticam aliquam propoſitionem; nec ſibi conſtat eum hæreticum eſſe, cum neſciat, an ex ignorantia illam protulerit, tenetur ſaltem ſemel illum ſecreto corripere antequã fidei iudicibus denuntiet. ita noſter Alfonſus lib. 2. c. 25. de iuſta hær. punitio. Cuius ſententię, hac limitatione addita libenter accedo ſi talis aliàs ſit vir ſimplex & pius, qui ex mera ignorantia errare probabiliter præſumatur, & noſtra admonitione corrigendus merito cenſeatur.*

C *Verum in ſecunda parte tota difficultas conſiſtit, An ſcilicet lex fraternæ admonitionis obſeruari debeat cũ eo, quem ſecreto conſtat alicui hæreticũ eſſe. in qua (ſecundo nunc priuata inquiſitionum edicta, quibus omnino denuntiari iubentur) ſit ſecundum axioma: Denuntiandus eſt occultus hæreticus abſq; fraterna correctione præcedenti, niſi forte aliquis firmiter exiſtimaret, quòd ſtatim per ſecretam admonitionem poſſet eum à tanto malo reuocare. ita ſanctus Thomas 2. 2. q. 33. art. 7. atque in his locum etiã habere fraternam correctionẽ, vnam tamen tantum, videtur velle Tertullianus in lib. de præſcription. hæreticorũ, c. 16. ſed apertius Beatus Ambroſius apud Paulum ad Titum cap. 3. & alij.*

Sęriſſime omittere fraternã correctionẽ erga hæreticos tutiſſimũ eſt.

D *Ceterum, recte admonent Alfonſus et Canus prę citatis locis, non vſi eum exquiſitiſſimis cõſiderationibus, noſtris temporibus eſſe vſurpandam. vt plurimum ergo eam omittere tutius & ſecurius eſt. Tum autem penitus fieri debet hæreticorũ occultorũ denũtiatio, cum ſimplices & rudiores clã ſubuertere noſcuntur. Item tunc denuntiari omnino debẽt, cum non eſt probabilis ſpes quòd reſipiſcere debeant. Item eos tunc penitus denuntiare oportet. cũ legitime interrogati in iudicio, eos, quos ſcimus hæreticos, iuriſiurandi religione manifeſtare cogimur: ac multis quidem alijs modis denuntiandi ſunt neceſſariò: & iudicio meo pauciſſimi ſunt caſus, in quibus cum huiuſmodi hæreticis fraterna correctio locum habere poſſit.*

Non obſtante iuramẽto hæretici ſunt denuntiãdi.

E *Et obligatio denunciandi hæreticos tanta eſt, vt etiam locum habeat non obſtante quouis iuramẽto in contrariũ emiſſo, pacto, aut promiſſione. ſanctus Thomas 2. 2. q. 70. art. 1. ad ſecundum argumentum cuius verba ſũt:* Circa ea vero, quę aliter homini ſub ſecreto committuntur, diſtinguendũ eſt. Quandoq; enim ſunt talia, quę ſtatim cum ad notitiam hominis venerint homo ea manifeſtare tenetur, puta ſi pertinent ad corruptionem multitudinis ſpiritualem vel corporalẽ, vel in graue damnũ alicuius

A perſonę, vel ſiquid aliud eſt huiuſmodi, quod quis propalare tenetur vel teſtificando, vel denuntiando et contra hoc debitum obligari non poteſt per ſecreti commiſſum: quia in hoc frangeret fidem, quam alteri debet. *hactenus Thomas. Alteri quidem, ideſt, bono publico vel Deo, in caſu de quo agitur. fides frangeretur: nam hæreſis bonum publicum perturbat & lædit, & Deum ipſum oppugnat. Et pro hac ſententia facit textus in c. quemadmodũ. §. ultimo de iureiu. et tex. in c. intimauit. de teſtib. c. nõ eſt obligatorium. de regu. iur. lib. 6. tradiditq; iã olim Guido Fulcodius, qui Clemens IIII. inde creatus eſt, in conſultationibus ad Inquiſitores. q. 8. in hæc*

B *verba:* Sed nec iuramento vel voto in contrarium emiſſo: nam licet veritatem celare poſſimus hoſti vel perſecutori, vt 22. q. 2. ne quis. iudici tamen veritatem inueſtiganti eam occultare mortale peccatum eſt, vt 11. q. 3. quiſquis. ergo iuramentum vel votum in contrarium emiſſum non eſt ſeruandum. 22. q. 4. in malis. *hactenus Ille. Loquebatur autẽ in ſpecie de cauſa propoſita, vt initium quæſtionis indicat.*

Poſtremo adeo verum eſt, hæreticos eſſe denuntiandos non obſtantibus ſupradictis, vt is qui abſque legitima cauſa eos omittit denuntiare, excommunicationis ſententia percellatur, ſicut diximus ſupra

C *commentario 2. ſuper. cap. Qui alios. de hæret.*

Ex lib. Sexto tit. de pœnis.

Bonifacius octauus Bitteren. Epiſcopo.

Docet hęc Decretalis quibus aſſiſtentibus fieri debeat degradatio. de quibus veſtibus, ornamentis, libris, et inſtrumẽtis in degradatione fiat expoliatio, et quibus verbis vtatur ipſe degradans. Io. And.

CAP. II.

D DEGRADATIO † qualiter fieri debeat à nobis tua fraternitas requiſiuit. Super quo tibi taliter reſpondemus, quòd verbalis degradatio ſeu depoſitio ab ordinibus vel gradibus eccleſiaſticis, eſt à proprio epiſcopo ſibi aſsiſtente in degradatione clericorum, in ſacris conſtitutorum ordinibus, certo epiſcoporum numero diffinito à canonibus facienda; quamquam proprij epiſcopi ſententia ſine aliorum epiſcoporum pręſentia ſufficiat in degradatione eorum, qui minores dũtaxat ordines receperũt. Actualis vero ſiue ſolemnis, cæleſtis militiæ militis, id eſt, clerici degra-

† Vide Eymer. 3. par. ſ nono modo proceſſum ſ ntẽdi, vbi de ea copioſe.

Degradatio actualis.

E datio (cum ad eam fuerit procedendum) fiet vt exauctorizatio eius, qui militiæ deſeruit armatæ; cui militaria detrahuntur inſignia, ſicque à militia remotus caſtris reiicitur, priuatus conſortio, & priuilegio militari. Clericus igitur degradandus veſtibus ſacris indutus, in manibus habens librum, vas, vel aliud inſtrumentum, ſeu ornamentum ad ordinem ſuum ſpectans, ac ſi deberet in officio ſuo ſolenniter miniſtrare, ad epiſcopi præſentiam adducatur: cui epiſcopus publice ſingula, ſiue ſint veſtes, calix, liber, ſeu quęuis

alia

alia (quę illi iuxta morem ordinandorum clericorum in ſua ordinatione ab Epiſcopo fuerint tradita, ſeu collata) ſingulariter auferat ab illo veſtimento ſeu ornamento, quod datum vel traditum fuerat vltimo inchoando, & deſcendendo gradatim, degradationem continuet vſque ad primam veſtem, quę datur in collatione tonſurę: tuncque radatur caput illius ſeu tondeatur, ne tonſurę ſeu clericatus veſtigium remaneat in eodem. Poterit aũt epiſcopus ĩ degradatione hmõdi vti verbis aliquibus ad terrorem illis oppoſitis, quæ in collatione ordinum ſunt prolata: dicendo presbytero hæc vel ſimilia verba in remotione planetæ: Auferimus tibi veſtem ſacerdotalem, & te honore ſacerdotali priuamus: ſicque in remotione reliquorum inſignium ſimilibus verbis vtens, in oblatione vltimi, quod in collatione ordinum primum fuit infraſcripto vel alio ſimili modo pronunciet, ſiue dicat: Auctoritate Dei omnipotentis Patris & Filij & Spiritus ſancti, ac noſtra tibi auferimus habitum clericalem, & deponimus, degradamus, ſpoliamus, & exuimus te omni ordine, beneficio & priuilegio clericali.

† Hęc verba vſque infinẽ habentur in Bononien. & Barcinonen. impreſſo, modo tan notatur ab Innocentio Papa tradendi curiæ ſeculari, continetur, in c. nouimus de verbo, ſignif. quod mox appoꝛit hic Eymericus.

Ac deinde † ſi fuerit caſus talis, quòd illud fieri debeat iuxta modum à felicis recordationis Innocentio Papa prædeceſſore noſtro ſuper hoc annotatum, tradatur curię ſæculari.

Ex Decretalib. titul. de dolo & contum.

Innocentius III.

Si proceditur per viam inquiſitionis contra abſentem contumaciter, etiam lite non conteſtata, teſtes recipi poſſunt, & ſententia diffinitiua ferri, etiam per viam depoſitionis, ſi hoc meretur delictum.

CAP. VIII.

VERITATIS [a] eſt verbum organo dominicę vocis emiſſum: & infra. Sicut canonici Curien. in noſtro auditorio retulerunt. H. Curien. Epiſcopus eccleſiam ſuam, non ſolum dilapidando depreſsit, ſicut publica prædicabat infamia, ſed etiam homicidio, inceſtu, aliiſque criminibus polluit: & infra. Super his commiſimus, primo cauſam Tridon. Epiſcopo, & Abbati montis ſanctę Mariæ, & præpoſito de inſula: Secundo quoque Brixienſi epiſcopo, & ipſis Abbati & præpoſito: & infra. Verum cum epiſcopus ipſe priorum iudicum pręſentiam adire per contumaciam contempſiſſet, auctoritate noſtra fuit per ipſos iudices ab officio beneficioque ſuſpenſus: & infra. Tandem vero coram iudicibus canonica citatione vocatus, præſentiam ſuam difficulter exhibuit: ſed friuolam tunc excuſationem, malitia concepta prætendens, experiri cũ canonicis in iure neglexit. Qua de cauſa, nos de conſilio fratrum noſtrorum ſuſpendẽtes epiſcopum ipſum, vel potius ſuſpenſionem à iudicibus factam auctoritate Apoſtolica confirmantes. Tertio ſuper his Cumano epiſcopo & Abbati ſancti A. cauſam ad ſuperandam malitiam ipſius epiſcopi commiſimus audiendam: qui partibus ci-

A tatis cum nec per ſe, nec per reſpõſalem idoneum comparuerit, in eundem propter inobedientiam excõicationis ſententiam protulerunt: Teſtes ex parte veſtra (quemadmodum in mandatis à nobis acceperant) admittentes, ſcilicet Abbates, priores, præpoſitos, & alios religioſos viros: per quos quélibet articulum criminum prædictorum conſtat fuiſſe probatum: & infra. Nos igitur videntes ordinem iudiciarium, in hoc facto fuiſſe ſeruatum; conſiderato præterea, quòd poſt ſententias in ſe datas celebrare præſumpſerit: cum multi prælati eccleſiarum, contra eundem Epiſcopum ſcripſerint, nec vnus pro eo defendendo vel aliquatenus excuſando: in nomine Domini cum Apoſto- B lo omnem inobedientiam vlciſci volentes, licet abſentes corpore, præſentes tamen ſpiritu, iuxta verbum eiuſdem Apoſtoli tulimus ſententiam perpetuæ depoſitionis in ipſum: & cum tam à Põtificali, quàm ab omni officio ſacerdotali priuantes ſine ſpe reſtitutionis aliqua duximus condemnandum. Ea nihilominus in irritum reuocantes, quæcumque poſt inhibitionem ſedis Apoſtolicæ, ſeu factam ſuſpenſionem, & excommunicationẽ, de rebus Eccleſiæ alienare præſumpſit.

COMMENT. XIX.

C [a] VEritatis eſt verbum.] *Hoc reſcriptum primo obtutu non videtur accommodari inſtituto Eymerici, cum nihil de hęreſis materia in eo tractetur. Ceterum proculdubio ei ſeruit: eo enim cõſilio illud operi ſuo inſeruit, vt doceat in cauſa hęreſis, ſicuti & in his delictis grauibus, de quibus in eo agitur, per modum inquiſitionis contra reum contumacem, etiam lite non conteſtata teſtes recipi poſſe, & ſententiam diffinitiuam ferri, cum aliàs id iure ſit probibitum. cap. vnico. de litis conteſtat. cap. ſuper quaeſtionum. §. 1. de offic. deleg. cap. ex parte. el 2. de verbo ſignifica. eſt enim litis conteſtatio totius iu-* D *dicij baſis & fundamentum. l. vnica. C. de litis conteſtat. quod tamen in crimine hæreſis ſeruare non oportet, cum in eo procedi poſſit ſimpliciter & de plano c. ſi. de hæret. lib. 6. tradit Carrerius tract. de hæret. §. verſa autem vice. Simancas de catho. inſtit. tit. 64. num. 23. Ioannes Rojas ſingu. 125. quoniam in delictis grauibus procedi poteſt, & lite non conteſtata, & etiam parte non citata. Archidia. in c. 1. de homi. lib. 6. quem ſequitur Marſilius in practica crimi. §. diligenter. nu. 158. quod qua ratione ſit intelligendum, alibi explicui. poteſt etiam & alijs modis hoc reſcriptum inſtituto auctoris conuenire: ſed hic videtur verior.*

In cauſa hæreſis etiam lite non conteſtata teſtes poſſunt recipi.

E *Quòd ſiquis quęrat, quid operentur teſtes ita recepti; reſpondebo multos effectus poſſe producere: primum enim ad inquirendum iuuabunt, deinde repetiti indicium facient, tandem ſi fuerint integri, hoc eſt, omni exceptione maiores, pro qualitate delicti, ad probãdũ & conuincendum erunt idonei, dummodo cetera deinde iuxta ordinem iudiciarium obſeruentur, ideſt, vt teſtes repetantur, & reis legitimæ defenſiones, & debitæ defenſionum induciæ concedantur. Teſtes enim, qui in alijs cauſis lite non conteſtata recepti, nihil facerent, fauore fidei in cauſis*

Quid operẽtur teſtes recepti lite nõ conteſtata.

hæreſis

hæreſis ſupradicta valide præſtant, cum in hoc crimine de plano procedi poſſit.

Ex Decretalib. tit. de verb. ſignif.

Innocentius iij. Epiſcopo Pariſien.

Clericus traditur curiæ ſæculari; quia degradatur ſæculari poteſtate præſente, cui denuntiatur, vt in ſuũ forum illum recipiat. hoc dicit vſque ad §. Pro illo.

CAP. XXVII.

NOVIMUS[a] expedire, vt verbum illud, quod in antiquis canonibus, & in noſtro decreto contra falſarios edito continetur, videlicet, vt clericus per Eccleſiaſticum iudicem degradatus, ſæculari tradatur curiæ puniendus: apertius exponamus. Cum enim quidam anteceſſorum noſtrorum, ſuper hoc conſulti diuerſa reſponderint, & quorundam ſit opinio à pluribus approbata, vt clericus, qui propter hoc, vel aliud flagitiũ graue, non ſolum damnabile, ſed damnoſum, fuerit degradatus, tamquam exutus priuilegio clericali, ſæculari foro per conſequentiam applicetur: cum ab Eccleſiaſtico foro fuerit proiectus, eius eſt degradatio celebrãda ſæculari poteſtate præſente, ac pronuntiandum eidem cum fuerit celebrata, vt in ſuũ forum recipiat degradatum: Et ſic intelligitur tradi curiæ ſæculari: pro[b] quo tamen debet eccleſia efficaciter intercedere, vt citra mortis periculum, circa eum ſententia moderetur.

Falſarius perpetuo carceri mancipatur, vt in dolore pænitentiam agat.

Pro illo vero falſario ſcelerato, quem ad mandatum noſtrum capi feciſti, hoc tibi duximus cõſulendum, vt in perpetuum carcerem ad agendam pænitentiam ipſum includas, pane doloris, & aqua anguſtiæ ſuſtentandum, vt commiſſa † defleat, & flenda vlterius non committat.

† c. pœnitentia de pœnit. diſt. 3.

COMMENT. XX.

a NOuimus expedire.] *Dictum erat ab Eymerico in præcedentibus, à quibus & quomodo celebranda eſſet degradatio ex c. 1. de hær. lib. 6. & ex c. degradatio. de pœnis. lib. 6. Sed quoniam dubitari poterat qua ratione intelligeretur tradi quẽpiam curiæ ſeculari, id demonſtratur hoc reſcripto, & in ſumma hoc dicitur: Exuitur priuilegio clericali qui tradendus eſt poteſtati ſæculari, à foro Eccleſia proijcitur, & præſenti iudici ſæculari dicitur; vt eum hominem in ſuum forum recipiat: quæ qua ratione ad praxim reuocentur, docet Eymer. 3. par. in modo nono proceſſum fidei terminandi.*

Quid ſeruãdũ circa tradendum curiæ ſæculari.

b ¶ Pro quo tamen debet eccleſia efficaciter intercedere.] *Et ita ſeruant Inquiſitores, quando reos iudicibus ſæcularibus tradunt, aut relinquunt, ne ſanguinis effuſioni conſentire videantur, & irregulares efficiantur: idem diſponit lex ſeptiparita par. 1. tit. 6. l. 60. ibi:* Pero ſu Perlado deue rogar por el, que le aya alguna merced ſi quiſiere. *Quibus verbis alius ritus paulo differens ab eo qui præſcribitur in hoc c. continetur, videlicet, quòd Inquiſitores rogent*

Inquiſitores pro traditis curiæ ſæculari intercedũt ne fiant irregulares.

A *iudicem, vt cum ſibi traditis miſericordia, ſi velis, vtatur, quod eſt diligenter obſeruandum: nam per diſpoſitionem d. legis 60. hoc ſufficit ad euitandam irregularitatem. Couarruuias tamen in relectio. Clement. ſi furioſus. 2. p. §. 5. num. 6. tutius eſſe putat, vt Inquiſitores non tradant ſic damnatos curiæ ſæculari, ſed conſulit, vt eos condemnent coram iudice laico, atque ita damnatos à propria iuriſdictione dimittant, vt denique ſtatim iudex ſæcularis eos recipiat, & vltimo ſupplicio afficiat, vt notauit Henricus Boich in c. ad abolendam. §. ſuper eo. de hæret. nu. 7. quem ſequitur Ioannes Igneus in l. 1. §. cum domus. ff. ad Senatuſcon. Syllania. nu. 37. ſed in praxi id ſer*B *uatur, quod traditur in hoc. c. nouimus. vt docet Ioãnes Rojas in ſing. 175. quod ſatis eſt ad liberandos Inquiſitores ab irregularitate.*

*Quamquam autem hæc recte ſe habeant, at nullo pacto reticendum puto, quod in hac cauſa amplius ſolerti Romanorum Pontificum prouidentia cautum eſt non modo circa Inquiſitores, ſed etiam circa conſultores, vt irregularitatem ſecurius euitarent. Nam Dominus Papa Paulus IIII. Romæ die 29. Aprilis, anno 1557. conſiderans in congregationibus, quæ in cauſa hæreſis coram ipſo fiebant, interuenire ſolere pro maiori parte clericos ſæculares & regulares in ſacris & ſacerdotio, ac in Epiſcopali, Archiepi*C *ſcopali, vel alia maiori dignitate forſan conſtitutos; ac nonnullos etiam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, & ſæpe contingere iuxta qualitatem caſuum & delictorum, de quibus agebatur, eos contra reos ſententiam dicere, ex qua membri mutilatio, ſeu ſanguinis effuſio, etiam vſque ad mortem naturalem fuerit ſubſecuta; proinde eorũdem ſecuritati, et trãquillitati mentis & conſcientiæ conſulere volens; ſtatuit ac decreuit, vt prædicti omnes, qui in iudicando ſibi aſſiſterent, non ſolum in cauſis hæreſis, ſed etiã in quacumque cauſa criminali, quæ coram ipſo tractata fuerit, vel tractaretur, ſententiam poſſent dicere contra reos, qua damnarentur ad quæſtiones, ſeu torturam,*D *aut alias pœnas condignas, etiam vſque ad mutilationem membri, & ad mortem naturalem incluſiue, abſque alicuius cenſuræ vel irregularitatis incurſu.*

Conſultores ſancti officii nõ incurrũt in irregularitatem.

Idem ipſum decretum Pauli IIII. confirmauit poſtea Pius Papa V. extendique voluit ad omnes Inquiſitores, eorumque vicarios, commiſſarios, et conſultores, vt teſtatur Vmbertus Locatus in opere iudiciali Inquiſitorum circa finem, titulo de Decretis, quod & verum eſt.

*Itaq; hodie ſtantibus his decretis, non videtur neceſſaria proteſtatio de qua hic, cum rei hæreſeos actualiter traduntur ſeu relinquuntur curiæ ſæculari, ad hoc vt Inquiſitores euitent irregularitatem. Cete*E *rum omittenda non eſt, quoniam & communi iure, & generali fori Eccleſiaſtici conſuetudine nititur: & quamquam vera, et certa ſint quæ hactenus diximus, non tamen eſt omittenda, nec reijcienda ſunt plura remedia, quæ ad eundem finem ſecurius conſequendum parari poſſunt.*

Sed nonne prohibitum eſt pro hæreticis intercedere, non modo quando ſunt hæretici declarati, ſed etiam quando pendet inquiſitio contra eos, etiamſi de eorum correctione ſpes habeatur, ut docet Matthæus de Afflictis ſuper conſtit. inconſutilem. notab. 25. Alfonſus

ſonſus Caſtrus lib. 2. c. 17. de iuſta hær. punit. l. quiſquis §. denique. C. ad leg. Iul. maieſt. facit tex. in c. ſiquis. 6. q. 1. & in c. miror. 50. diſt. cum ſimilibus. id quod ſanciuit nominatim Federicus Romanorum Imperator in d. l. inconſutilem. in fine his verbis.

Apud nos pro talibus nemo interuenire præſumat; quod qui fecerit, in ipſum noſtræ indignationis aculeos non immerito conuertemus.

Et plane verum eſt, interdictum eſſe pro hæreticis intercedere: ſed cùm hoc crimen ſit grauiſsimum, pro quo imponitur pœna traditionis brachio ſæculari, & expulſionis ab Eccleſiæ foro, nec amplius pertineat ad Eccleſiam de tali delinquente iudicare: ideo apud aliquem forum pro eo intercedunt iudices Eccleſiaſtici: ita Panormitanus in hoc cap. notauit. nu. 8.

A

Sed melius forte dici poſſet, vetari quidem intercesſionem, quæ tendat ad fauorem hæretici, vel ad impedimentum iuſtitiæ, non autem eam, quæ conducit ad vitandam irregularitatem, & ab ipſo iure nominatim præſcriptam: nemo enim dubitat multis modis intercedi poſſe. aliæ poſſunt ſolutiones afferri, quæ ad noſtram breuitatem non pertinent.

Ioannes Roffenſis articulo 33. aduerſus Lutherum nõ procul à fine verſ. Haud ſecus vocat alter quàm Doctores hic videtur interpretari hoc cap. notamus quæ nos libenter hic miſſa facimus.

B

EXTRAVAGANTES ALIQVOT DIVERSORVM ROMANORVM PONTIFICVM INQVISITIONIS OFFICIO CONGRVENTES.

De Hæreticis.

Benedictus XI. Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis.

Declarat decretalem, Per hoc. eod. tit. lib. 6. bona hæreticorum per diœceſanos vſurpari vetans.

CAP. I.

† Hæc extrauagãs & duæ ſequẽtes habentur inter extrauagantes cõmunes tit. de hæret. Et de huius materia præter notata in cap. per hoc. de hæret. lib. 6. vide Eymericum par. 3. q. 10. 11. & 12. vbi dixi copioſe.

EX eo †, quòd quædam nouella conſtitutio ſuper negotio hæreticæ prauitatis à bonæ memoriæ Bonifacio Papa VIII. prędeceſſore noſtro edita continet: quòd in ipſo negotio, per diœceſanos epiſcopos, & Inquiſitores ſuper eodẽ facto inquiri valeat communiter vel diuiſim: & ſi diuiſim proceſſerint, teneantur ſibi inuicem cõmunicare proceſſus; Nos conſulere voluiſtis, quando & quotiens ſit iſta proceſſuum communicatio facienda. Nos autem de fratrum noſtrorum conſilio, intelligendo diœceſanos & Inquiſitores tunc demum diuiſim procedere: cum ij & illi ſeparatim, non quando Epiſcopi tantum, vel Inquiſitores tantum procedunt: Conſultationi veſtræ breuiter reſpondemus, quòd quando vtrique procedunt ſeiunctim, ſibi debent in fine tantum, dum nil reſtat agendum, niſi quòd ſolum ſententia promulgetur, communicare proceſſus. Licet enim quibuſdam potuiſſet videri per legem ciuilem †, quòd ſicut quando aliquis ex actitatis coram alio, debet ferre ſententiam, vtputa, quãdo adminiſtrator delegat cauſam ſibi ſententia reſeruata: ſaltem in principio, id eſt conteſtatione, rurſus in medio, & ſemel in fine, quæ ſunt examinata audire debet: ita & in caſu præſenti vbi ex actis coram alio habitis, alter profert ſententiam, ſic ter huiuſmodi acta receſeat: quod fieri non poteſt, ſi eorum denegetur editio: tamen id æquitas canonum non admittit. Vnum ſane caſum excipimus, ſi alter commode nõ poſsit procedere, niſi alterius

† Authen. ad hæc. C. de iudic. vbi hæc ſeruari iubẽtur.

actis viſis. Ex hac enim cauſa ſemel tantum (vt fraudi locus non fiat) in toto negotio copia tribuatur. Verum †, quia nonnulli diœceſani partem partis prouentuũ de hæreticorũ bonis Inquiſitionis officio deputatæ propter expenſas: quas dum inquirunt in ſæpedicto negotio faciunt, à vobis exigere moliuntur: hoc tamquam iuri abſonum (cum ordinarij ſint, ideoque officium tale, quod eis incumbit; proprijs eos oportet explere ſtipendijs) fieri penitus prohibemus. Rationem autem ijdem diœceſani prouentuũ obuenientium † ex inquiſitionis officio à vobis, non obſtante aliqua conſtitutione, cõſuetudine vel mandato contrarijs non expoſcant: ſed eam cameræ noſtrę vel alij, cui nos vel ſucceſſores noſtri Romani Pontifices mandaremus reddendam, reddatis, quę generaliter obſeruari iubemus. Dat. Lateranẽ. vj. nonas Maij. Pontificatus noſtri anno Primo.

C

† Eymericus par. 3. q. 104. 105. & ſeq. vbi dixi.

Epiſcopi proprijs ſumptibus in hæreticos debẽt animaduertere.

† Al. obuentionum

D

Extrauagans Domini Ioannis XXII.

Inquiſitores hæreticæ prauitatis cenſuras Eccleſiaſticas fulminare non poſſunt in officiales & nuntios ſedis Apoſtolicæ ſine ipſius licentia ſpeciali ſed de eorum exceſſibus, informationem facere poſſunt, & deinde Romano Pontifici ſignificare.

CAP. III.

CVM † Matthęus de Pontiniano ordinis Prædicatorum, Inquiſitor hęreticę prauitatis in Regno Siciliæ auctoritate Apoſtolica deputatus, friuola occaſione quęſita, ac noſtra & Apoſtolicę ſedis reuerẽtia & honore poſtpoſitis in dilectum filium magiſtrũ Guillermum de Baleto Archidiaconum Forolivien. capellanum noſtrum, campaniæ maritimęque rectorem, excommunicationis ſententiam, inconſultis motibus non ſine multa temeritate duxerit proferendam: Nos volentes de cetero talium præſumptoribus † obuiare; vniuerſis & ſingulis ordinariis,

E

† Eymericus 3. p. q. 28. vbi dixi & de intellectu Lapus reſponſo quodam incipien. Factum ſuper quo ... Baleti ... conſilia Oldradi.

† al. præſumptionibus

A ordinarijs, quàm delegatis iudicibus ac Inquiſitoribus prauitatis eiſdem, & alijs vniuerſis & ſingulis, quacumque auctoritate fungantur, auctoritate Apoſtolica diſtrictius inhibemus, & mandamus, expreſſe, ne contra noſtros & Apoſtolicæ Sedis officiales vel nútios, aut ipſorum aliquem, quauis occaſione vel cauſa, abſque noſtra & Apoſtolicæ Sedis licentia ſpeciali, eis per ſedis ipſius litteras concedenda, plenam facientes de tenore præſentiū mentionem, procedere quoquomodo præſumant, aut in eos vel ipſorum aliquem excommunicationis vel ſuſpēſionis, ſeu quaſuis alias ſententias promulgare. Nos enim, exnúc decernimus irritum & inane quicquid contra inhibitionem & mádatum B huiuſmodi contingerit attentari. Volumus tamen quòd diœceſani & Inquiſitores prędicti ſuper ijs, quę negotium tangunt fidei, alij vero ſuper ijs, quę rem tangunt vel publicam vel priuatam, ſiue ordinarij ſiue delegati, quacumque auctoritate fuerint, prout poſſet ad eorum officium pertinere, ſi quid per officiales & nuntios ipſos indebite forſan attentatum extiterit, ſe plenius informare, idque nobis ſignificare ſtudeant, vt prouidere ſuper hoc de remedio opportuno valeamus. Nulli ergo, &c. Datum Auinione xij. Calend. Ianuarij, Pontificatus noſtri anno Vndecimo.

Officialium ſedis Apoſtolicæ delicta, Papæ ſunt nuntianda, nō per alios iudices coercenda.

C

Idem.

Tres errores magiſtri Ioannis de Poliaco doctoris Pariſienſis circa materiam confeſſionis ſacramentalis, & poteſtatem abſoluendi hic damnantur.

Eoſdem etiam errores damnauit Caliſtus III. Roma per extrauagan. incipiē. Inter cetera quę habetur inter priuilegia Fratrum ord. Prēd. fol. 122.

CAP. II.

VAS electionis doctor eximius & egregius prædicator, cuius prædicatio mundum docuit vniuerſum, præſumptuoſam illorum audaciam refrenare D ſollicitus, qui prudentię propriæ innitentes in errores proprios prolabuntur, non plus ſapere, quàm oportet ſapere, ſed ad ſobrietatem ſapere, ſalubri doctrina ſuggeſsit: & iuxta Sapientis eloquium: Quiſque ſuæ prudentiæ modum ponat. Sane dudum, cum dilectum Filium magiſtrum Ioannem de Poliaco † ſacræ Theologię doctorem certis ex cauſis de fratrum noſtrorum conſilio ad noſtram præſentiam vocauiſſemus, fide digna relatio ad noſtrum perduxit auditum, quòd ipſe in quibuſdam articulis tangentibus pænitentiæ ſacramentum non ſobrie, ſed perperam ſapiebat infraſcriptos articulos periculoſos continentes errores E docens publice in ſuis prędicationibus, & in ſcholis. Primo ſiquidem aſtruens, quod confeſsi fratribus habentibus licentiam generalem audiendi confeſsiones, tenentur eadem peccata quæ confeſſi fuerant, iterum confiteri proprio ſacerdoti. Secundo, quòd ſtante, omnis vtriuſque ſexus. edicto † in concilio generali, Romanus Pontifex nō poteſt facere, quod parochiani non teneantur omnia peccata ſua ſemel in anno proprio ſacerdoti confiteri, quem dicit eſſe parochialem curatum. Immo nec Deus poſſet hoc facere: quia (vt dice-

Rom. 12.

Prou. 23.

† De hoc late Eymer. hàc 2. par. q. 8.

† Habetur I c. omnis. de pænit. & remiſſio.

A bat) implicat contradictionem. Tertio, quòd Papa non poteſt dare poteſtatem generalem audiendi confeſsionem: immo nec Deus, quin confeſſus habenti licentiam teneatur eadem confiteri proprio ſacerdoti, quem dicit eſſe (vt præmittitur) proprium curatum. Nos igitur ſcire volentes, ſi ſuggeſta nobis veritatem haberent, articulorum præmiſſorum copiam eidem magiſtro Ioanni fecimus aſſignari, & ad ſui defenſionem plenam audientiam ſibi præbuimus tam in noſtra & fratrum noſtrorum præſentia in conſiſtorio, quàm aliàs coram aliquibus ex ipſis fratribus per nos ad huiuſmodi officium deputatis. Verùm licet præfatus magiſter B dictos articulos & contenta in ipſis defendere niteretur: aſſerebat tamen ſe paratum credere & tenere in præmiſsis & alijs, quæ tenenda & credenda eſſe ſedes Apoſtolica diffiniret. Nos igitur attendentes, quòd prædictorum articulorum aſſertio, prædicatio, & doctrina redundare poterant in multarum perniciem animarum, ipſos per prælatos magiſtros in Theologia examinari fecimus diligenter. Nos ipſi etiam cum dictis fratribus noſtris collationem ſolertem & examinationem habuimus ſuper his. Per quas quidem collationem & examinationem ſuper his habitas, comperimus præmiſſos articulos doctrinam non ſanam, ſed pe- C riculoſam multum, & veritati contrarium continere. Quos etiam articulos omnes & ſingulos, idem magiſter Ioannes, veris ſibi rationibus opinioni dudum ſuę habitæ contrarijs demonſtratis, in cōſiſtorio reuocauit: aſſerens ſe credere eos non veros, ſed ipſorum contrarium verum eſſe, & dicens ſe neſcire rationibus ſibi factis, in contrarium reſpondere. Ideoq; ne per aſſertionem, prędicationem, & doctrinam huiuſmodi in errorem (quod abſit) animę ſimpliciū prolabantur, omnes articulos, & quemlibet eorum, tamquam falſos & erroneos, & à doctrina ſacra deuios, auctoritate Apoſtolica condemnamus, & reprobamus, de fratrum D noſtrorum conſilio prædictorum, doctrinam contrariam veram, & contrarium eſſe catholicum aſſerentes: ſcilicet, quòd illi, qui prędictis fratribus confitentur, non magis teneantur eadem peccata confiteri iterum, quàm ſi ea aliàs confeſsi fuiſſent eorum proprio ſacerdoti iuxta concilium generale. Optanteſque veritatis vias notas eſſe fidelibus cūctis, & prædictis erroribus præcludere aditum, ne ſubintrent errores, fe. re. Alexand. IIII. & Clemen. IIII. Romanorum Pontificum prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis innitendo, vniuerſis & ſingulis diſtrictius inhibemus, ne quiſquam præmiſſos articulos per eos (vt præmittitur) da- E mnatos & reprobatos, & contenta in eis vel aliquo ipſorum, vtpote à catholicis mentibus reſpuenda, tenere audeat ſeu defenſare, quomodolibet vel docere. Quo circa vniuerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus vniuerſis & ſingulis veſtrum, in ciuitatibus & diœceſibus veſtris conuocato clero & populo cōmuniter omnia præmiſſa & ſingula per vos ſeu per alios ſolenniter publicetis: nos etiam eidem magiſtro Ioanni mandamus, quòd in ſcholis, & & ſermone Pariſius, prędictos articulos & contenta

Proteſtatio catholica & confeſſa.

tenta

ſcta in eis tamquã veritati contraria propriæ vocis oraculo, aſſeueratione conſtanti publice debeat reuocare: quod ſe facturum dictus magiſter Ioãnes efficaciter repromiſit. Dat. Auinione viij. Calen. Auguſti. Pontificatus noſtri anno Quinto.

Extrauagans Domini Benedicti, de viſione beatorum.

Damnat multos errores de viſione beatorum.

BENEDICTVS, Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

BENEDICTVS Deus in donis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis, qui ſacroſanctam Romanam Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam, quam vt vineã plantauit dextera ſua, quamque vt præcipuam in Eccleſiarum omnium caput erexit vt victricem † (*† al. & veritatem*), dicente Domino ad Petrum (*Matth. 16.*): Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: ſua miſeratione non deſerit, ſed per beatos Apoſtolos ſuos, præcipue Petrum & Paulum ſingulares eiuſdem Eccleſiæ defenſores, pia benignitate & continua pietate cuſtodit: quatenus eiſdem rectoribus gubernata, in ſe ſtabilis maneat, fundata ſupra firmam petram, omneſque Chriſtianæ fidei cultores illi obediant, illi pareant, illi intendãt, ſub illius magiſterio degant, ſub eius diſciplina & correctione cõſiſtant: Non in illa dogmatizetur improuidum, inſeratur incautum, in fide temerarium ingeratur: Sicque declinent homines à malo, & faciant bonum; ambulent per vias rectas, & ad meliora per ſancta deſideria proficiſcantur: ſperent iuſtorum propinquas æternæ vitæ retributiones: timeãt malorum inferni calamitates non remotas: Nam ſcriptum eſt (*Apoc. 22.*): Ecce venio cito, & merces mea mecum eſt, reddere vnicuiq; iuxta opera ſua. Quod ſi ſecus à quoquam fuerit attentatum, id protinus ſua auctoritate, pœnis etiam adiectis, prout expedire viderit, prorſus euellat. Pro qua, vt in ſeipſa ſubſiſtens alios informaret, paſsionis ſuæ tempore Saluator noſter Ieſus Chriſtus patrem exoraſſe perhibetur dicens: Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum: Ego autem pro te rogaui, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Sane dudum tempore felicis recordationis Ioannis XXII. prædeceſſoris noſtri, inter nonnullos etiam Theologicæ facultatis magiſtros, ſuper viſione animarum iuſtorum hominum poſt mortem ſuam, in quibus nihil erat purgabile, cũ de hoc ſæculo deceſſerunt: vel ſi fuerat, iam purgatum fuerat ex toto: an diuinam eſſentiam videant ante corporum ſuorum reſumptionem, & iudiciũ generale: Et ſuper nonnullis aliis orta materia quæſtionis, ipſorum aliqui negatiuam, aliqui affirmatiuam, alij verò ſecundum ſuas imaginationes, de viſione diuinæ eſſentiæ ab animabus huiuſmodi, diuerſa & diuerſimode oſtendere nitebantur: prout ex dictis & ſcriptis ipſorum noſcitur apparere: ſuper reiectis vero ſuis concertationibus, quas hic cauſæ breui-

A tatis omittimus: quia ita ex noſtris determinationibus inter ſe etiam decidebant † (*† al. diſſidebant.*). Cumque idem prædeceſſor noſter, ad quem prædictorum determinatio pertinebat, ad deciſionem concertationũ huiuſmodi ſe pararet, in ſuo conſiſtorio publico, tam fratribus ſuis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, de quorum numero tunc eramus, quàm prælatis & magiſtris in Theologia, qui multi aderant præſentes, iniungendo diſtrictius, & mandando, vt ſuper materia de viſione prædicta, quando requirerentur ab eo, deliberate vnuſquiſq; diceret quod ſentiret. Tamen morte præuentus, ſicut Domino placuit, perficere illud nequiuit. Defuncto

B itaque prædeceſſore præfato, nos diuina dignatione ad apicem ſummi Apoſtolatus aſſumpti, diligentius attendentes, quanta ex præmiſsis eorum concertationibus non ſolutis, animarũ imminerẽt † (*† al. immineant*) pericula, quanta exinde poſſent † (*† al. poſſunt*) ſcandala ſuboriri; vt ipſorum varietas † (*† al. vt ipſorum veritas pareat.*) pereat, & veritatis ſoliditas innoteſcat: habita prius ſuper prædictis ſollicita examinatione, & diligenti deliberatione cũ fratribus noſtris dictæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, de ipſorum fratrum conſilio, hac in perpetuũ valitura conſtitutione, auctoritate Apoſtolica diffinimus: quòd ſecundum communem Dei ordinationem, animæ ſanctorũ omnium, qui de hoc

C mundo ante Domini noſtri Ieſu Chriſti paſsionem deceſſerunt: necnon ſanctorum Apoſtolorũ, martyrum, confeſſorum, virginum, & aliorum fidelium defunctorum poſt ſacramentum baptiſmi ab eis ſuſceptũ, in quibus nihil purgabile fuit, quãdo deceſſerunt, nec erit quando decedent etiam in futurum: vel ſi tunc erit aliquid purgabile in eiſdem, tamen poſt mortem ſuam purgauerint † (*† al. purgabunt.*): atq; animæ puerorum eodem Chriſti baptiſmate renatorum, & baptizandorum, cum fuerint baptizati, ante vſum liberi arbitrii decedentium, mox poſt mortem ſuam, & purgationẽ præfatam in illis, qui purgatione huiuſmodi indigebant: etiam ante re-

D ſumptionem ſuorum corporum, & iudicium generale, poſt aſcenſionem Saluatoris Domini noſtri Ieſu Chriſti in cælum, fuerunt, ſunt, & erũt in cælo cælorum regno & paradiſo cæleſti cum Chriſto ſanctorum angelorum conſortio aggregatæ: ac poſt Domini † (*† al. Chriſti*) Ieſu paſsionem & mortem viderunt, & vident, & videbunt diuinam eſſentiam immediate, ſe bene, clare & aperte eis † (*† al. illis*) oſtẽdentem: quòdque ſic videntes eadem diuina eſſentia perfruuntur: Necnon quòd tali viſione & fruitione eorum animæ, qui iam deceſſerunt, ſunt vere beatæ, & habent vitam & requiem æternam, & † (*† al. & omniũ illorũ*) etiã illorum, qui poſtea decedent, eandem diuinam videbunt eſſentiam, ipſaq; perfruentur ante iudiciũ

E generale: ac quòd viſio huiuſmodi eiuſq; fructus, actum † (*† al. virtutis*) fidei & ſpei in eis euacuant, prout fides & ſpes proprie Theologicæ ſunt virtutes: Quòdque poſtquam inchoata fuerit vel erit talis intuitiua & facialis viſio & fruitio in eiſdem, eiuſdem viſio & fruitio ſine aliqua intermiſsione † (*† al. intercisione*), ſeu euacuatione prædictæ viſionis & fruitionis continuata exiſtet † (*† al. exiſtit*), & continuabitur uſq; ad finale iudicium, & extunc vſque in ſempiternum.

Diffinimus inſuper, quòd ſecundum Dei or-

dinationem

dinationem communem, animæ decedentium in actuali peccato mortali, mox poſt mortem ſuam ad inferna deſcendunt, vbi pœnis infernalibus cruciantur: & quòd nihilominus in die iudicii omnes homines ante tribunal Chriſti cū ſuis corporibus comparebunt: reddituri de factis propriis rationē, vt recipiat vnuſquiſq; propria corporis, prout geſsit, ſiue bonum, ſiue malum.

Decerēntes prædictas noſtras diffinitiones ſeu determinationes, & ipſarum ſingulas ab omnibus fidelibus eſſe tenendas. Quicumque autem deinceps prædictarum noſtrarum diffinitionū ſeu determinationum, ac ſingularum ipſarum cōtrarium ſcienter & pertinaciter tenere, conferre, prędicare, docere, aut defendere, verbo vel ſcripto præſumpſerit, contra eum ſicut contra hereticum modo debito procedatur. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtræ conſtitutionis, &c. Datum Auinione iiii. Calen. Februarii, Pontificatus noſtri anno Secundo.

COMMENT. XXI.

a BEnedictus Epiſcopus.] *Alfonſus Caſtrus lib. 3. aduerſus hęreſes, verbo, Beatitudo. hæreſi 6. & Bartholomæus Medina apud Sāctū Thomam 1. 2. quæſt. 4. art. 5. & alij pleriq. hāc extrauagantem tribuunt Benedicto Papæ eius nominis vndecimo. item in Directorio Barcinonen impreſſo, cuius lectionem in priori editione ſumus ſequuti, Benedicto vndecimo tribuebatur. id tamē ita eſſe non poteſt: nam cum in hac extrauaganti fiat mentio Ioannis xxij. qui poſt Benedictum vndecimum pontificatum geſſit, nullo modo potuit Benedictus vndecimus eius meminiſſe pontificis, qui nondum pontifex factus fuerat. Quod autem Benedictus vndecimus anteceſſerit Ioannem xxij. manifeſtum eſt ex catalogo, ſerie, ſeu Romanorum Pontificum chronologia, vnde apparet Benedicto vndecimo ſucceſsiſſe Clementē V. Clementi Ioannem XXII. huic vero Benedictum duodecimum anno Domini 1334. Quare omnino dicendum videtur, hoc ſcriptum Benedicti duodecimi eſſe: quòd etiam ex verbis reſcripti conſtare poteſt, vbi poſt longam mentionem factam à Benedicto de Ioanne XXII. ſubditur ita:* Defuncto itaque prædeceſſore præfato, nos diuina dignatione ad apicē ſummi Apoſtolatus aſſumpti, &c. *Manifeſtum eſt autem Ioanni XXII. immediate in pontificatu ſucceſſiſſe Benedictum duodecimū. Dominicus etiā Sotus lib. 4. ſenten. diſt. 45. quęſt. 1. art. 3. cōcluſ. 3. Benedicto duodecimo tribuit, quamuis perperā ibi dicatur, hāc extrauagantem incipere,* Animas purgatas. *cum incipiat,* Benedictus Deus.

Referunt eam præter Eymericum hic, Alfonſus Caſtrus præcitato loco, & Marſilius lib. 4. ſentent. quæſt. 13 art. 3. & alij.

Iam Eymericus ideo retulit, quia hæreticus in ea declaratur, qui auderet aſſerere ſcienter aliquid cōtra quam hic ſtatuatur, ac definiatur de viſione beatorum & punitione damnatorum.

Edita vero fuit anno ſecundo pontificatus ſanctiſſimi Domini Benedicti duodecimi, qui incidit in annū 1335. vt ex ſerie & chronologia annorum pontificiorum colligi non obſcure poteſt, ad componendas &
A *ſedādas quæſtiones controuerſas de viſione beatifica*
animarum beatarum, & nonnullis alijs, quę multo et
frequenti litteratorum conflictu agitabantur.

Primum itaque catholicum dogma, quod hic definitur, tale eſt: Poſt aſcenſionem Saluatoris Domini noſtri Ieſu Chriſti in cælum, Animæ ſanctorum, in quibus vel nihil erat purgandum cum deceſſerūt, nec erit quando decedent in futurum; vel ſi tunc erit aliquid purgandum, poſt mortem tamen purgabunt: item animæ puerorum baptizatorum, qui iam deceſſerunt, aut baptizandorum in poſterum & decedentium ante vſum liberi arbitrij, mox vt deceſſerint ante reſumptionem corporum & iudicium generale,
B *recipiuntur in cælum, & diuinam eſſentiam clara viſione intuentur.*

Alterum dogma eſt: Animę decedētium in actuali peccato mortali, mox poſt mortem ſuam ad inferna deſcendunt, vbi pœnis infernalibus cruciantur.

Olim controuerſum fuit, num animę Sanctorum vſque ad diem iudicij Deum viderent, & diuina viſione fruerētur; cū multi inſignes viri & doctrina & ſanctitate clari tenere viderentur, eas nec videre nec frui vſque ad diem iudicij, donec receptis corporibus vnà cum illis diuina beatitudine perfruantur: nam Irenæus, Iuſtinus martyr, Tertullianus, Clemens Romanus, Origenes, Ambroſius, Chryſoſtomus, Augu-
C *ſtinus, Lactantius, Victorinus, Prudentius, Theodoretus, Aretas, Oecumenius, Theophilactus, & Euthymius huius referuntur fuiſſe ſentētiæ, vt commemorant, Caſtrus, & Medina præcitatis locis, & Sotus lib. 4 ſent. diſt. 45. quæſt. 1. art. 3.*

Ceterum neque hi, neq; alij eiuſdem opinionis ſectatores, in ea re hęretici, aut de hæreſi ſuſpecti dici poſſunt, etiam ſi contra veram ſententiam ſenſerint antequam per Eccleſiam eſſet definitum, quid in tanta controuerſia tenendum ac credendum foret, iuxta veram & communem ſententiam Sancti Thomæ, & Caietani par. 1. quęſt. 12. art. 4. de qua diximus copioſe ſupra commentario 1. huius. 2. partis, ſuper
D *cap. Dubius. de hęret. quare impune & citra hęreſis notam potuerunt eo tempore quamlibet partem ſequi. At poſt Eccleſię declarationem non licet abſque crimine hæreſis (vt hic dicitur) contrarium ſcienter & pertinaciter tenere, conferre, prędicare, docere, aut defendere.*

Nec defuerunt etiam viri graues & ſanctitate & eruditione inſignes, qui iam olim hoc ipſum non obſcure profeſſi ſunt quod Dominus Benedictus duodecimus hic declarauit; nam & ijdē Auguſtinus, Ambroſius & Chryſoſtomus alijs in locis, & Hieronymus, Gregorius & alij, vt pręcitati referunt, apertiſſime hanc catholicam ſententiam ſunt amplexi. Et
E *Innocentius Papa III. in cap. Maiores. §. ante tamen. extra de baptiſ. & eius effect. idem ſtatuere videtur, dicens:* Quoniam etſi originalis culpa remittebatur per circuncitionis myſteriū, & damnationis periculum vitabatur, non tamen perueniebatur ad regnū cælorum, quod vſq; ad mortem Chriſti fuit omnibus obſeratū: Sed per ſacramentum baptiſmi Chriſti ſanguine rubricati culpa remittitur, vitatur periculū, & ad regnū cælorū etiā peruenitur, cuius ianuā Chriſti ſanguis fidelibus ſuis miſericorditer reſerauit. *hęc Innocētius.*

Idem

Idem Innocentius tertius (vt mihi videtur) in c. Apoſtolicam. extra de presbytero non baptizato, eãdem non obſcure definire ac ſtabilire videtur ſententiam in hac verba: Inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, presbyterum, quem ſine vnda baptiſmatis extremum diem clauſiſſe ſignificaſti: quia in ſanctæ matris Eccleſiæ fide, & Chriſti nominis confeſsione perſeuerauit, ab originali peccato ſolutum, & cæleſtis patriæ gaudium eſſe adeptum aſſerimus incunctanter.

Poſt hac Benedictus in hac extrauaganti longe vberiorem & expreſſiorem definitionem edidit: quã etiam concilium generale octauum ſeu Florentinum ſub Eugenio IIII. celebratum ſeſſio. vlt circa finem, B *anno Domini 1429. clare & aperte tradidit his verbis:* Definimus illorum animas, qui poſt baptiſma ſuſceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam, quę poſt contractam peccati maculam, vel in ſuis corporibus, vel eiſdem exutæ corporibus, (prout ſuperius dictum eſt) A ſunt purgatæ, in cęlum mox recipi, & intueri clare ipſum Deum trinum & vnum, ſicuti eſt, meritorum tamen diuerſitate alium alio perfectius: illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali decedunt, mox infernum deſcendere, pœnis tamen diſparibus puniendas. *hactenus concilium.*

Atque ex his conſequitur, Græcos & Armenos nunc potiſſimum poſt has Eccleſiæ definitiones vel ex hoc ſolo hæreticos eſſe, qui aſſerunt, animas defunctorum ſuis corporibus exutas, non habere pœnã vel gloriam vſq; ad diem iudicij, quos refert & confutat egregie Guido Carmelita in ſumma de hæreſibus tit. de hæreſibus Græcorum, cap. 7. & tit. de hæreſibus Armenorum, cap. 5.

Ex hac extrauaganti Nicolaus Eymericus infra in hac 2. par. queſt. 8. ver. In extrauaganti autẽ. duodecim hæreſes damnatas ſubtiliter colligis, & totidem inde catholicas veritates illis hæreſibus contrarias comprobari veriſſime admonet.

LITTERAE DECEM APOSTOLICAE DIVERSORVM PONTIFICVM SVMMORVM

In quibus magna & multa priuilegia Inquiſitoribus conceduntur, & quamplura dubia ad Inquiſitionis officium pertinentia diſſoluuntur.

Vrbanus IIII. ad Inquiſitores.

Multa Inquiſitoribus priuilegia conceduntur, & pleraque alia declarantur, quę ad eorum officium ſpectant.

Edita anno Domi. 1261.

VRBANVS Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filiis, Fratribus ordinis Prædicatorum Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis in Regno & dominio chariſsimi in Chriſto filii noſtri Regis Aragonum deputatis auctoritate Apoſtolica, & in poſterum deputandis, Salutẽ & Apoſtolicam benedictionem.

PRAE CVNCTIS noſtrę mentis deſiderabilibus † catholicæ incrementum fidei affectantes, nimio vtique dolore replemur, cum audimus aliquos, vel ſentimus ad illius depreſsionem quacunque † malignitate ſatagere, vel damnabilibus ipſam deprauando reprehenſionibus, aut detractionibus ei abrogabilibus derogando, ſeu commentis eandẽ mendacibus peruertendo: ad quorum iniqua conterenda molimina eò animoſius aſpiramus, quò in animarum ſtragẽ perniciosius eos agnoſcimus conſpirare. Sane, vt accepimus, in aliquibus partibus regni & dominii chariſsimi in Chriſto filii noſtri illuſtris regis Aragonũ, adeo infidelitatis error inualuit, quòd ibi quamplurimi à via veritatis prorſus auerſi, euntes per deuium falſitatis, peſtiferas ad concutiendum orthodoxę murum fidei machinas conſtruxerunt, molientes ipſum fallaciam argumentationum impulſibus C demoliri. Verum licet vbilibet ſedis Apoſtolicæ diligentia contra talium doloſam aſtutiam, ne diffuſius huiuſmodi ſerpat morbus, remedium libenter adhibeat opportunum: in prædictis tamen partibus cupientes anxie, vt negotium fidei iugi profectu, eliſis omnino † erroribus conualeſcat, vigilare ad hæc per nos & alios eò ſtudemus attẽtius, quò prædictum Regem feruentiorem ſentimus ad idem negotium efficaciter promouendũ. Prouidimus igitur ibidem ad præſens perſonas aliquas circunſpectas, pro tanto negotio deputari quarum honeſta conuerſatio exemplum tribuat puritatis †, & doctrinã fundant erudita labia ſalutarẽ vt ſacro ipſarum miniſterio pręfatę partes ab huiuſmodi contagiis expurgentur. Vt autẽ inquiſitionis officium † contra hæreticos in præfatis partibus poſsit efficacius adimpleri: diſcretioni D veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, in remiſsionem vobis peccatorum iniungentes, quatenus in charitate Dei hominum timore poſtpoſito, virtutem ſpiritus induentes ex alto, prædictum officium in dictis partibus ſimul † vel ſeparatim aut ſingulariter, prout negotii vtilitas ſuadebit, ad extirpandam de ipſis partibus hæreticam prauitatem, ſub ſpe mercedis ęternæ ſic efficaciter proſequi & exequi ſtudeatis, vt per ſollicitudinis veſtræ prudentiam, de partibus ipſis radix iniquitatis hæreticæ ſuccidatur: & vinea Domini exterminatis vulpeculis, quę peruerſis morſibus demoliuntur eandem, fructus afferat catholicę puritatis.

† al. deſiderius

† al. qualicunque

† omnibus

† al. pietatis

† al. negotiũ

† Concordat textus in c. Vt officium de hære. li. 6.

† cap. ad abolendā. §. qui vero & cap. Excōmunicamus. 1. §. qui autem. de hæret.

Si quos autē † de prauitate prędicta culpabiles inueneritis vel infectos, ſeu etiam infamatos, contra ipſos (niſi examinati velint abſolute mandatis Eccleſię obedire) necnō contra receptatores, defenſores, & fautores eorum, iuxta ſanctiones canonicas, auctoritate Apoſtolica, huiuſmodi metu diuino timori poſtpoſito, procedatis:

Non obſtantibus aliquibus litteris, ad quoſcunque alios de partibus ipſis (exceptis locorū diœceſanis) ſuper huiuſmodi negotio, ab ipſa ſede directis; quarum deinceps ad huiuſmodi inquiſitiones faciendas nolumus auctoritate procedi. Quinimmo ne procedatur per illas diſtrictius inhibemus; nec prętextu commiſsionis ſpecialiter eiſdem diœceſanis ſuper hoc factæ, proceſſus veſtros in eorundem diœceſanorum ciuitatibus & diœceſibus volumus impediri.

† Concordat tex. in c. per hoc de hære. lib. 6.

Nec per hoc †, quòd fidei negotium generaliter in ipſis partibus vobis committimus, commiſſiones à præfata ſede diœceſanis eiſdem factas, ſi forſan illarum, ſeu etiam ordinaria velint auctoritate procedere, intendimus reuocare. Veruntamē ſiue auctoritate ordinaria, ſiue ex delegatione ſedis prædictæ, iidem diœceſani in huiuſmodi negotio proceſſerint, nequaquā volumus, vel per cōcurſum proceſſuum, vel alias quomodolibet proceſſus veſtros impediri, quin diœceſanorum ipſorum proceſsibus non obſtantibus, in eodem negotio procedere libere valeatis.

† Concordat text in c. Vt officium. § ſi vero de hæt. lib. 6.

Si vero † aliqui ex prędictis hęretica labe penitus abiurata redire voluerint ad eccleſiaſticā vnitatem, eis iuxta formam Eccleſię, abſolutionis beneficium impendatis, & iniungatis eiſdem quod iniungi talibus conſueuit: Prouiſo ſolerter ne ſimulata cōuerſione redeant fraudulenter, & vos, immo potius ſeipſos fallentes ſub agni ſpecie gerant lupum.

† Vide Clemen 1. § propter quod de hæret.

Quòd ſi † aliqui fuerint iudicandi hæretici, vel incarcerationis pœna perpetuę alicui pro huiuſmodi crimine fuerit infligenda, per vos ad illud de diœceſanorum vel vicariorum ſuorum, ſi diœceſanis ipſis abſentibus præſentes fuerint, cōſilio procedatur; vt in tantę animaduerſionis iudicio, non poſtponenda Pontificum auctoritas intercedat.

† Concordat text. in c. Vt officium. § verum de hęret. lib. 6.

Verum † quia in tam graui crimine cum multa oportet procedi cautela, vt in reos ſine vllo profe ratur errore duræ ac digoæ ſeueritas vltionis; volumus & mandamus, vt vos, vel illi quos ad hoc duxeritis deputandos, in examinatione teſtiū, quos recipi ſuper hoc crimine prędicto, ipſumq; contingentibus oportuerit, adhibeatis duas † religioſas perſonas & diſcretas, in quarum pręſentia per publicā, ſi commode poteſtis habere perſonam, aut per duos viros idoneos fideliter eorundē depoſitiones teſtium conſcribantur.

† Eymericus 3. par. q. 63.

Quòd ſi teſtibus †, quos à vobis recipi, vel ab alio vice veſtra ſuper eodem crimine examinari contigerit, ex publicatione nominum eorundem videritis periculum imminere, ipſorum nomina non publice, ſed ſecrete coram aliquibus perſonis prouidis & honeſtis, religioſis, & aliis ad hoc vocatis, de quorum conſilio ad ſententiam, vel cō-

† Eymericus 3. par. quæſt. 73. & ibi dixi

A demnationem procedi volumus, exprimatur: Et ſic non obſtante, quòd illis, contra quos huiuſmodi dicti teſtes depoſuerint, eorum nomina non fuerint publicata, ad cognitionem iudicis inſtruendam, adhibeatur plena fides teſtium depoſitionibus eorundem.

† Concordat cap. Vt commiſſi. de hęret. lib. 6.

Vt ergo † commiſſi vobis officii debitum vtilius & liberius exequamini, committendi citationes, & teſtium examinationes, cum de huiuſmodi crimine, ac ipſius circunſtantiis duxeritis inquirēdum: & denunciationes ſententiarum, quas in quoſlibet hac de cauſa tuleritis: Accerſendi quoque, prout expedierit, peritos quoſlibet, vt vobis

B in ferendis huiuſmodi ſententiis præbeant conſilium opportunum, ac vobis aſsiſtant: Conuocandi etiam clerum & populum ciuitatum, caſtrorū, aliorumq; locorum, prout dicto negotio fidei videritis expedire: Inſuper in dicto negotio, de plano & abſq; iudiciorū & aduocatorū ſtrepitu: Ac contra illos, quos in prędictis partibus in hęreſeos † crimine commiſiſſe conſtiterit, licet ad alias partes ſe transferendos duxerint, procedendi: Necnon faciendi vobis libros, ſeu quaternos, & alia ſcripta, in quibus inquiſitiones factæ, & proceſsus per quoſcunq; auctoritate ſedis Apoſtolicæ, vel legatorum eius habiti, contra hæreticos continen

† al. hęreſis crimen commiſiſſe

C tur, a quibuslibet aſsignari & obſeruari omnia ſtatuta tam per ſedem Apoſtolicam, quàm in conciliis † eiuſdem ſedis prouide edita, quæ negotium catholicę fidei tangere dignoſcuntur, ſicut promotioni negotii & augmentationi fidei fuerit opportunum: Priuandi præterea † de diœceſanorū, vel eis abſentibus, vicariorum ſuorum conſilio hęreticos, eorundem credentes, receptatores, fautores, & defenſores, eorumque filios, & nepotes, perſonatibus, dignitatibus, & beneficiis eccleſiaſticis, & officiis publicis, & honoribus quibuſcūque: Necnon & largiendi viginti, vel quadraginta dierum indulgentiam, quotiens opportunum vi-

† al. in conciliis legatorū eiuſdē ſedis.

† Eymericus 3. par. q. 113.

D deritis, omnibus vere pęnitentibus, & confeſsis, qui ad veſtram conuocationem propter hoc faciendam acceſſerint: Plena ſit vobis, & ſingulis veſtrum prędentium tenore facultas.

Vobis † autem pro huiuſmodi negotio laborantibus, illam peccatorū veniam indulgemus, quę ſuccurentibus terræ in generali concilio eſt conceſſa.

† Eymericus 3. par. q. vlt.

Sociis vero † Fratribus veſtri ordinis, & Notariis veſtris, qui vnà vobiſcū in proſecutione huiuſmodi negotii laborauerint, & omnibus qui vobis perſonaliter aſſiſterint in eodē negotio: & qui

† Eymericus 3. par. q. 114. & ſequen.

E ad impugnandum hæreticos, fautores, receptatores & defenſores eorum, ex animo vobis præſtiterint auxilium, conſilium, aut fauorem: de omnipotentis Dei miſericordia, & beatorū Petri, & Pauli Apoſtolorum eius auctoritate confiſi, tres annos de iniunctis ſibi pœnitentiis relaxamus. Et ſi qui ex iis in proſecutione huiuſmodi negotii forte deceſſerint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti, ac ore confeſsi fuerint, plenā veniam indulgemus.

† Concordat cap. Vt officium. § compeſcere di. de hæ. et. lib. 6.

Compeſcendi † preterea monitione præmiſſa, per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpo-

poſtpoſita, prædicatores quæſtuarios à prædicationis officio (quod ad ipſos nullatenus pertinet, quorum intereſt tantum charitatiua ſubſidia ſimpliciter petere, ac indulgentiam, ſiquam forte habent, exponere) liberam vobis & ſingulis veſtrum concedimus, auctoritate præſentium, facultatem.

Et quæſtuarios prædicatores ſuſtulit conc. Trid. ſeſſ. 5. de ref. c. 2. & ſeſſ. 21 de refor. c. 9.

Ceterum, ſi forte (quod non credimus) aliqui cuiuſcunque conditionis huic negotio vobis cõmiſſo, ſe opponere, ſeu illud præſumpſerint aliquatenus impedire, ut non poſsit procedi libere in eodem; immo niſi requiſiti illud fouerint, & iuxta officium & poſſeſſuum ſinguli iuuerint ſtudioſe: contra eos tanquam hæreticorum fautores, & defenſores, ſecundum ſanctiones canonicas, freti eadem auctoritate, intrepide procedatis.

Denique ut circa præmiſſa plene vobis & ſingulis veſtrum coertionis expedita & inuiolabilis adſit auctoritas; volumus vt ea omnia vtiliter exequamini, inuocato (ſi opus fuerit) auxilio brachij ſæcularis; Contradictores per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Nõ obſtantibus aliquibus priuilegijs, vel indulgentijs, quibuſcunque perſonis, cuiuſuis conditionis, dignitatis, vel gradus, religionis uel ordinis, & præſertim Ciſtercien. Prædicatorum, & Minorũ, ſeu Eremitarum, ſiue communitatibus vel vniuerſitatibus ciuitatum, & locorum, ſpecialiter vel generaliter, ſub quacunque verborum expreſsione vel forma, à memorata ſede cõceſsis, vel in poſterum concedendis: Etiam ſi dicatur in illis, quòd eis per aliquas litteras totum de verbo ad verbum tenorem non continentes priuilegiorum vel indulgẽtiarum ipſarum, nequeat derogari: Et illis maxime priuilegiis & indulgentijs, quibus ab ipſa ſede conceſſum eſt aliquibus, ſeu cõcedetur deinceps, quod excommunicari, vel ipſorum terræ ſupponi nõ poſsint eccleſiaſtico interdicto: aut quòd prædictorum, vel aliorum quorumlibet ordinũ fratres, ad executiones negotiorũ, aut ad citationes quorumlibet, ſiue denunciationes ſententiarum excõmunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti, auctoritate litterarum Apoſtolicarum minime cogi poſſint, niſi de ipſorum ordinibus, priuilegiis, vel indulgentiis, eis ſuper hoc à ſede conceſsis eadem, habeatur in eiſdem litteris mentio ſpecialis: cum ex huiuſmodi vel aliis priuilegiis, vel indulgentiis nullum vobis in tanto pietatis negotio, velimus obſtaculum interponi: Et conſtitutione de duabus dietis edita in concilio generali, † Datum apud Montem Flaſcon. v. Calen. Auguſti, Pontificatus noſtri anno primo.

Nulla priuilegia quemquã liberant à iuriſdictione Inquiſitorum.

† Lateranen. ſub Innoce. III. c. 37. refertur in capitulo nonnulli. de reſcrip.

Clemens IIII.

Edita anno Domini 1265.

CLEMENS Epiſcopus ſeruus ſeruorũ Dei, Dilectis filijs Fratribus ordinis Prædicatorum Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis in regno & dominio chariſsimi in Chriſto filij noſtri illuſtris Regis Aragonum deputatis auctoritate Apoſtolica, & in poſterum deputandis, Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

PRAE CVNCTIS a noſtræ mentis † de-

† al. deſiderijs.

A ſiderabilibus: & c. ſicut in præcedenti immediate. Datum Perulij ſexto nonas Octobris, Pontificatus noſtri anno primo.

Quia vero in prædictis duobus priuilegiis Vrbani & Clementis, ſequens clauſula, quæ dirigitur Inquiſitoribus, continetur: *Vobis autem pro huiuſmodi negotio laborantibus, illam peccatorum ueniam indulgemus, quæ ſuccurrẽtibus terræ ſanctæ in generali concilio † eſt conceſſa:* Idcirco, b vt videatur quæ eſt illa indulgentia, quæ conceditur † terræ ſanctæ ſuccurrentibus, & conſequenter Inquiſitoribus in negotio fidei laborantibus: ſciẽdum eſt, quod in capitulo, Ad liberandam terram ſan-
B ctam. extra de Iudęis & Sarracenis, in parte deciſa, vt notat Hoſtien. in lectura habetur ſic:

† Conceſſit Inno. III. in concilio generali Lateran. Romæ habito anno Domi. 1215.

Ad liberandam terram ſanctam: & infra. Nos ergo de omnipotentis Dei miſericordia, & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli auctoritate confiſi, & ex illa quam nobis, licet indignis, contulit Deus ligendi atque ſoluendi poteſtate: omnibus qui laborem iſtum in propriis perſonis ſubierint & expenſis, plenam ſuorum peccaminum, de quibus fuerint veraciter corde contriti, & ore confeſſi, veniam indulgemus, & in retributionem iuſtorum, ſalutis æternæ pollicemur augmentum: Eis autem qui non in perſonis propriis illuc acceſſe-
C rint, ſed in ſuis duntaxat expenſis, iuxta facultatẽ & qualitatem ſuam viros idoneos deſtinauerint: Et illis ſimiliter, qui licet in alienis expẽſis, in propriis tamen perſonis acceſſerint, plenam ſuorum concedimus veniam peccatorum. Huiuſmodi quoque remiſsionis volumus & concedimus eſſe participes, iuxta qualitatem † ſubſidii & deuotionis affectum, omnes, qui ad ſubuentionem ipſius terræ de bonis ſuis congrue miniſtrabunt, aut circa prædicta conſilium, & auxilium impenderint opportunum. Omnibus etiam pie proficiſcentibus † in hoc opere in communi ſancta & vniuerſalis ſynodus orationum & beneficiorum ſuorũ
D ſuffragium impartitur, vt eis digne proficiat ad ſalutem.

† al. quantitatem

† al. proficiſcẽtibus

b Ex prædictis omnibus clare patet, quòd Inquiſitores dum laborant in eorum officio ſancto, ſuorum plenam peccatorum ueniam conſequuntur.

COMMENT. XXII.

a PRæ cunctis.] *Edidit Clemens IIII. anno Domini 1265. eiſdem penitus verbis, quibus Vrbanus IIII. prædeceſſor paulo ante ediderat; videtur enim fuiſſe mos vetuſtis temporibus cum ita res poſtulabat, vt in principio Pontificatus quilibet Romanus Pontifex contra hæreticos: & Eccleſiæ rebel-*
E *les leges promulgaret, vt eos ſuppliciorum & pœnarum acerbitate à tanto crimine amoueret, & ad Eccleſiæ gremium reduceret. Has autem leges interdũ à prædeceſſoribus acceptas nullis mutatis uerbis (niſi occaſio ſuaderet) edebãt, vt me etiam vere docuit Illuſtriſſimus Iulius Antonius Sanctorius ſanctæ Seuerinæ Cardinalis, generalis Inquiſitor, vir ſingulari pietate & eruditione; quæ conſuetudo, vt ex antiquis Pontificum reſcriptis colligo, tunc maxime uiguit, cum Albigenſes, Pauperes de Lugduno, & ceteri eius ſectæ hæretici ab hinc fere trecentis annis*

Ritus vetuſtus promulgandi leges contra hæreticos initio Pontificatus

pacem Eccleſiæ perturbabant.

Olim ter in anno hæretici anathematizabantur.

Illud etiam olim fuit in vſu, vt ter in anno ſolẽni ritu hæretici cuiuſcunq; ſectæ anathematizarentur; videlicet in die cœnæ Domini, Aſcenſionis, & in feſto Dedicationis baſilicarum Petri & Pauli, vt notat gloſ. Ioan. And. in Clem. dudum. verbo, ſolẽnes. de iudicijs. et idẽ Ioan. And. in c. vt officium. in prin. de hæret. lib. 6. & Ioan Monachus in gloſ. ſupra extrauag. Bonifacij octaui incip. Rem non nouam. titu. de dolo & contu. inter cões, in verbo, Solennes dies: quibus tandem ritibus (vt arbitror) ſucceſſit proceſſus Bullæ, quæ dicitur in cœna Domini, quæ annis ſingulis in die Iouis ſancta coram ſummo Romano Pōtifice legitur. qua in primis hæretici vniuerſi anathematizantur: nam vſus huius Bullæ (vt breuiter id moneam) tametſi non videatur multum antiquus, vt putat Domin. Sotus lib. 4. Sent. diſt. 22. queſt. 2. ar. 3. verſ. Hæc autem Bulla. cum nec S. Thomas, nec Eymericus, nec alij vetuſtiores auctores eius meminerint, ſed à tempore Martini quinti, circa annum Domini 1420. quo tempore Bohemorum hæreſes in concilio Conſtantienſi fuerunt damnatæ, cœpiſſe videatur, ac de ea mentionem iã faciant Paulus ſecundus, & Sixtus quartus quibuſdam reſcriptis incipientibus, Et ſi dominici gregis. *Poſt Leo decimus aduerſus Lutherum eam auxit, ac deinde Paulus tertius, & cæteri Romani Pontifices donec ad Gregorium XIII. qui nunc feliciter regnat, continua ſerie perueniās: tametſi inquam vſus huius Bullæ, non videatur Soto multum antiquus: conſiderata tamen antiqua anathematizandi hæreticos conſuetudine vetuſtior videri poterit, quàm Sotus forte minus vere putauerit; quod efficaciter probari poteſt ex textu in dicta clem. Dudum. de iudicijs. ubi ſcriptum eſt ita:* Etiam extra dies ſolemnes, in quibus Romani Pontifices proceſſus conſueuerunt facere generales. *Quæ verba etiam ponuntur in dicta extrauagan. Rem non nouam. de dolo & contu. & gloſ. in dicta clemen. Dudum. verbo: Generales. recte adnotat hos generales proceſſus fieri cōtra hæreticos, credentes, & cæteros huiuſmodi.*

Origo Bullæ quæ dicitur in cœna Domini vetuſtior eſt quã putauerit Sotus.

Atq; ex dictis deſines mirari, ſi quandoque inuenias multa Pontificum reſcripta de pœnis hæreticorum aduerſus hæreticos edita eiſdem ſæpe verbis cōcepta. nam circa eandem rem idem modus ſolitus erat ſeruari à diuerſis Romanis Pontificibus.

b ¶ Idcirco ut uideatur quæ eſt illa indulgẽtia, quę conceditur terræ Sanctę ſuccurrentibus,] *Vt hęc intelligantur obſeruandum eſt Innocentium tertium in concilio generali Lateranen. Romę apud Lateranum habito, anno Domini 1215. pro recuperãda terra Sancta multum laboraſſe, magnaque priuilegia, & ingentes indulgentias conceſſiſſe Cruceſignatis, id eſt illis, qui vel in proprijs perſonis, vel aliter id negotium iniuiſſent. Quæ res multis verbis narratur in fine concilij Lateranen. vbi ponitur expeditio pro recuperanda terra Sancta, quam refert Hoſtienſis in cap. Ad liberandam. extra de Iudæis & Sarrace. Eymericus hic ex Hoſtienſi eam ſolum partem retulit (vt apparet) quę ſuo inſtituto conueniebat. Atq; hoc eſt quod dicitur eſſe in parte deciſa; id eſt, in ea parte, quam abſtulit Decretalium compilator à dicto c. Ad liberandam. extra de Iudęis.*

A

Vrbanus IIII.

Inquiſitores hæreticæ prauitatis, & eorum notarij, durante officio, non poſſunt excommunicari, ſuſpendi, aut interdici ſine ſpeciali mandato ſedis Apoſtolicæ faciente de hoc priuilegio mentionem.

VRBANVS Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Dilectis filiis Fratribus ordinis Prædicatorum Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis in regno & dominio chariſſimi in Chriſto filii noſtri illuſtris Regis Aragonum deputatis à ſede Apoſtolica, & in poſterum deputandis, Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

Edita anno Domi. 1261. Altera huic ſimilis Alex. iiii. habetur in lib. priuil. ord. Præ. fol. 49. & vide Eyme. 3. p. q. 21 vbi dixi.

B NE INQVISITIONIS negotiũ contra damnatam hęreſim prudẽtiæ veſtrę commiſſum impediri (quod abſit) propter aliquorum aſtutiam, vel etiam retardari contingat; vobis auctoritate præſentium indulgemus, vt nullus ſedis Apoſtolicę delegatus, vel ſubdelegatus ab eo conſeruator, aut etiam executor à ſede Apoſtolica deputatus eadem, ſeu etiam deputandus, in vos, vel quattuor notarios ſiue ſcriptores veſtros, ſuper his vobis fideliter obſequentes, quamdiu in proſecutione huiuſmodi negotij vos & ipſi fueritis: poſſit excommunicationis, vel ſuſpenſionis, aut interdicti ſententiam promulgare, abſque ſpeciali mandato prædictę ſedis, faciente plenam & expreſſam de hac indulgentia mentionem: decernentes irritum & inane, ſi ſecus fuerit attentatum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrę conceſsionis & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationẽ omnipotentis Dei, & beatorũ Petri & Pauli Apoſtolorum eius, ſe nouerit incurſurum. Dat. apud Montem Flaſconem ii. nonas Auguſti, Pontificatus noſtri anno primo.

Inquiſitor et eius notarii excommunicari nequeũt à deleg. ſedis Apoſtolicę.

C

D

Vrbanus IIII.

Inquiſitores & eorum ſocij mutuo ſe poſſunt abſoluere ab excommunicatione, & irregularitate, in caſibus de quibus hic.

VRBANVS Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Dilectis filiis Fratribus ordinis Prædicatorum, Inquiſitoribus hæreticę prauitatis in regno & dominio chariſſimi in Chriſto filii noſtri illuſtris Regis Aragonum deputatis, à ſancta ſede Apoſtolica & in poſterũ deputandis, Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

Edita anno Domi. 1261. Et vide Eymeric. 3. par. quæſt. 23. & quæ ibi dixi

E VT NEGOTIVM fidei valeatis liberius promouere, vobis auctoritate præſentiũ indulgem⁹: vt ſi vos, & fratres veſtri ordinis ſocios veſtros, excõmunicationis ſententiã, & irregularitatẽ incurrere, aliquibus caſibus ex humana fragilitate contingat, vel recolatis etiam incurriſſe: quia propter iniunctũ vobis officiũ ad Priores veſtros de leui ſuper hoc recurrere nõ poteſtis, mutuo vos ſuper his abſoluere, iuxta formã Eccleſiæ, & vobiſcũ auctoritate nr̃a diſpẽſare poſſitis in caſi-

in caſibus, in quibus dictis Prioribus, vt dicitur, eſt ab Apoſtolica ſede conceſſum. Nulli ergo omnino hominũ liceat hanc paginam noſtræ conceſsionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum, Datum apud Montem Flaſconem ii. nonas Auguſti, Pontificatus noſtri anno primo.

Vrbanus IIII.

Filij vel hæredes petentium in infirmitate ſua hæreticorum conſolationem, non admittuntur ad probandum quòd non ſana mente, vel perdita loquela ſuſceperint, ſi conſtat quòd erant ſanæ mentis quando conſolationem petiuerunt: aliàs admittuntur per teſtes idoneos. Et concordat textus in cap. Filij. de hæret. lib. 6.

Edita anno Dom. 1261. Eymericus 3. par. quæſt. 43. & quæſt. 121. vbi dixi copioſe.

VRBANVS Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Dilectis filiis Fratribus ordinis Prædicatorum, Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis in regno & dominio chariſsimi in Chriſto filii noſtri illuſtris Regis Aragonum, auctoritate Apoſtolica deputatis, & in poſterum deputandis, Salutẽ & Apoſtolicam benedictionem.

OLIM ex parte dilectorum filiorum Fratrum ordinis Prędicatorum Inquiſitorum hæreticæ prauitatis in Cathalonia †, & aliis terris, nobilis viri A. comitis Pictanen. felicis recordationis Alexandro Papæ prædeceſſori noſtro expoſitum † fuit quòd nonnulli de partibus, vbi eis contra hæreticos inquiſitionis officium eſt commiſſum, in mortis articulo cõſtituti, ſalutis medicũ † abhorrentes, conſolatores hæreticos ad ſe introduci faciunt, & ab eis per impoſitionem manus deſolationis ſuę conſolationem accipiunt, ſecundum peſsimam conſuetudinem eorundem: Sed filij & hæredes ſic decedentium propter hoc exhęredari timentes, & volentes ob id eorum malitiam excuſare, proponunt ſe velle probare per teſtes, ꝙ iidem quando recipiebant conſolationem huiuſmodi, loquelam amiſerant, & erant alienati à mente: cum moris ſit apud eos (vt dicitur) ꝙ nullum taliter conſolentur, qui non ſit ſanę mentis, & memoriam habeat ordinatã: Ac ſuper hoc, eodẽ prædeceſſore conſulto ab eiſdem inquiſitoribus, vtrum tales debeant probationes admitti: idem prædeceſſor eis duxit per ſuas litteras taliter reſpondendum: vt ſi legitime conſtiterit, ꝙ prædicti, dum ſanæ mentis eſſent, petierint hæreticos conſolatores, ſicq; viam fuerint vniuerſæ carnis ingreſsi: licet conſolationẽ huiuſmodi, immo verius deſolationem, non ſanę mentis effecti, vel poſt iam perditam loquelam ſuſcepiſſe dicantur; nulla ſuper hoc probatio admittatur: cum in nullo ſic decedentes debeant propterea releuari: In dubio vero admitti poterit. Non tamen vxores, vel filii, ſeu familiares, aut de ſuis aliqui ad hoc probandum recipiantur in teſtimonium: ſed alii teſtes idonei, & ſpecialiter fidei zelatores: cum contra tales ſit non modicum præſumendum: ſitque in talibus propter fidei priuilegium †, cum multa cautela ſummaque diligentia, præ ceteris negotiis, procedendum. Vos igitur in hac parte iuxta ipſius prædeceſſoris noſtri reſponſionem, commiſſum vobis negotium fidei, ſic prudenter & fideliter exequi procuretis, ꝙ labor veſter vobis ad vitæ præmium, & aliis ad ſalutem (quę ſolum in talibus quæritur) proficiat animarum. Datum apud Montem Flaſconem xii. Calend. Sepcẽbris, Pontificatus noſtri anno primo.

† al. Tholoſa

† al. expoſito & abeſt verbum fuit.

† al. remediũ

† al. præiudicium

Vrbanus IIII.

Declarantur hic multa dubia ad inquiſitionis negotium ſpectantia, ex illis in primis, quę continentur in cap. Accuſatus. de hæret. lib. 6.

Edita anno Dom. 1261.

VRBANVS Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Dilectis filiis Fratribus ordinis Prædicatorum Inquiſitoribus hęreticæ prauitatis in regno & dominio chariſsimi in Chriſto filii noſtri illuſtris Regis Aragonum, auctoritate Apoſtolica deputatis, & in poſterum deputandis, Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

CONSVLTVS[a] felicis recordationis Alexander prædeceſſor noſter, ſuper articulis infra ſcriptis, fidei cauſam contingentibus, ab Inquiſitoribus prauitatis hæreticæ in partibus Tholoſanis à ſede Apoſtolica deputatis, per ſuas litteras reſpondit eiſdem: cuius vtique reſponſionem præſentibus de verbo ad verbum duximus annotandam, quæ talis eſt.

Quod ſuper nonnullis quæſtionum articulis, in quibus cauſa fidei tangitur, nos conſulere voluiſtis, ſollicitudinis veſtræ prudentiam in Domino commendamus.

Primus igitur veſtrę conſultationis articulus continebat: vtrum † dici debeat relapſus in hæreſim, qui lapſus eſt in eam poſt abiurationem ipſius, in qua non inuenitur antea commiſiſſe: cum ſecundum proprietatem verborum non videatur relapſus, qui non fuerat ante lapſus. Ad quod taliter reſpondemus, quòd talis, ſi tanquam accuſatus, vel ſuſpectus de hereſi eam in iudicio abiurauit, & poſtea committat in ipſa, cenſeri debet quadam iuris fictione relapſus, licet ante abiurationem ſuam plene probatum non fuerit crimen hæreſis contra ipſum, dummodo huiuſmodi prius orta ſuſpicio violenta fuerit, & certis ac veris indiciis comprobata: Si vero leuis & modica, quanquam ex hoc ſit grauius puniendus, relapſorum tamen in hęreſim non debet pęna puniri, ex quo pręſumi non poteſt veriſimiliter ante lapſus in eam.

† cap. Accuſatus. §. 1. & 2. de hæret. lib. 6.

Quæſiuiſtis † etiam circa idẽ: ſi is qui hæreſim abiurauit, & per ſolam inexcuſabilem receptionẽ vel receptationẽ, aut deductionẽ, ſeu aſſociationem, vel viſitationem hęreticorum, ſiue dationẽ, vel miſsionem munerum: aut etiam aliàs in fauorem eorũ, qui excuſari non poſsit, ſine adoratione tamen (vt verbis veſtris vtamur) lapſus eſt poſtmodũ, propter hoc debeat iudicari relapſus.

† cap. Accuſatus. §. Ille quoque. de hæret. lib. 6.

Et quidem ſi legitime conſtitit, vel etiam nũc cõſtaret, quòd tales antè huiuſmodi abiurationem in hæreſi cõmiſiſſent, non eſt dubiũ, eos per hoc fuiſſe relapſos: quia tunc dubitari non debet, illos ex approbati à ſe prius erroris conſequentia, id feciſſe.

† cap. Accuſatus. §. Licet vero. de hær. lib. 6.

Præterea nonnulli † talium, vt proponitis, iurãt coram Inquiſitoribus tam de ſe, quàm de aliis ſuper facto hæreſis veritatem dicere: ſed periurant, non odio tamen, vel pretio, ſed timore ſui potius, & ſuorum, corrigũt autem ſe poſtmodum ſuper his contra ſe, ac alios ſuos complices deponendo: Cum itaque periurus ſecũdum iura † etiam poſt pęnitentiam in criminalibus à teſtimonio repellatur; hinc quęritur, vtrum contra illos ſuos complices ſit per teſtimonia talium procedendum. Super quo taliter reſpondemus: Quòd cum crimen huiuſmodi ſit exceptum, ſi ex manifeſtis indiciis apparuerit, tales non animi leuitate, aut odii fomite doctos, ſeu corruptos pecunia; ſed zelo fidei, tanquam pænitentes proprię culpę aſſerere, quę talia prius tacuerant, & velint in hoc errorem ſuũ corrigere, ac alios nominare, ſtari debet in fauorẽ fidei (niſi aliud obſiſteret) atteſtationibus eorundem.

B

† cap. quicunque. 6. q. 1. c. Teſtimoniũ de teſtibus.

Ad illud autem † quod quęritur: vtrum ad Inquiſitores hæreſis pertineat de diuinationibus & ſortilegiis, quę contra aliquos ſibi denuntiantur, cognoſcere, ac punire talia exercentes: Breuibus reſpondetur, quòd cum negotiũ fidei, quod ſumme priuilegiatum exiſtit, per occupationes alias non debeat impediri, Inquiſitores ipſi de his, niſi manifeſte ſaperent hęreſim, ratione huiuſmodi officii ſibi commiſſi, ſe nullatenus intromittant: ſed eos relinquant ſuis iudicibus pœna debita caſtigandos.

† cap. Accuſatus. §. ſane. de hære. li. 6.

Quidam inſuper †, vt adiicitis, pro his quæ cõmiſerunt in hęreſi, aſtringunt ſe Inquiſitoribus ſub obligatione bonorum ſuorum ad recipiendã ab eis pænitentiam, & complendam; ſed ea licet iniuncta, non tamen peracta, quin potius in toto, vel in parte neglecta, decedunt: Quęritur ergo vtrum Inquiſitores ipſi, vel qui in eorum locum ſuccedunt, poſſint ad ſatisfactionem pro ipſis defunctis hæredes vel detentores bonorum ſic decedentium coarctare. Ad quod dicimus, quòd ſi per huiuſmodi pænitentiam aliquod onus ad ſalutem proficiens impoſitum fuerit in bonis temporalibus exequendum, ad complementum ipſius per Inquiſitores cogi debent hæredes, vel alii, ad quos bona talia cum ſuo onere deuenerunt.

† cap. Accuſatus. §. Si vero. de hæret. lib. 6.
Eymericus iii. par. quæſ. 110. vbi dixi

Iniungitur † etiam aliquibus ad pœnam in pęnitentia pro hæreſi ab ipſius peſtis Inquiſitoribus vt vſuras reſtituant, ad quod obligauerant in iudicio Eccleſię ſe & ſua. In quo quæritur, vtrum Inquiſitores ipſi, vel qui ſuccedunt in locum eorum, ad reſpondendum coram ſe conquerentibus de vſuris huiuſmodi, & ad reſtitutionem earum, ſi de ipſis conſtiterit, poſſint compellere taliter pænitentes, prout ab eis in aliis iniunctis ſibi pænitentiis fieri conſueuit: Ad quod reſpondemus: quæſtionẽ ſuper vſuris motã contra tales iudicialiter nõ debere audiri ab Inquiſitoribus hę-

† cap. Accuſatus. §. de quæſtionib⁹. de hære. li. 6.

A

reſis, nec decidi: Nolentes quòd per cauſas huiuſmodi offendiculum negocio fidei pręparetur: eos tamen, ad reſtitutionem vſurarum, de quibus conſtiterit, compellere poterũt: quibus in ſatisfactionem pro prędicto crimine, huiuſmodi reſtitutionem in pœnitentiam iniunxerunt.

Sunt & alii †, qui confeſſi ſunt in iudicio de hęreſi corã Inquiſitoribus huiuſmodi prauitatis: ſed antequam eis iniungeretur pænitentia, deceſſerunt. Super quo quęritur: ſi hæredes talium cõpelli poſſint ab Inquiſitoribus, vt ad ipſorum arbitrium ſatisfaciant pro defunctis: pręcipue cum iidem dum viuerent, ad faciendam pęnitentiam, quam Inquiſitores eis vellent iniungere, bona ſua Inquiſitoribus obligarint. Cui quæſtioni ſic duximus reſpondendum, quòd poſtquam tales non deceſſerunt hæretici, ſed reincorporati potius Eccleſiæ vnitati, non videmus, quòd eis poſt mortem, vel eorum hęredibus, qui ad ſucceſſionem talium admittuntur, ſit ſatisfactio pro extincto iam crimine iniungenda. In eo vero caſu, in quo hæredes huiuſmodi ad ſucceſſionem non deberent ob culpam ſui actoris admitti: non obſtante, quòd actoribus ipſis viuentibus, hoc non fuerit (intercedente ipſorum morte) per ſententiam declaratum, ad confiſcationem bonorum poſt mortẽ nihilominus procedatur.

† cap. Accuſatus. § Si vero. verſ. porro. de hære. lib. 6.

C

Adieciſtis præterea negotium ſeu officium inquiſitionis contra hæreticos dilecto filio Priori Fratrum Prædicatorum Pariſien. à ſede Apoſtolica fuiſſe ſub ea forma commiſſum, vt idem ſuper hoc poſſet inquirere tam per ſe, quàm per alios, quos ad hoc idoneos reputaret. In quo quæritur, vtrum tales delegati, vel ſubdelegati exiſtant, & quid poſſint etiam ſic electi. Super quo taliter duximus ordinandum, quòd idem Prior poſſit tres vel quattuor idoneos ad hoc opus aſſumere, qui parem cum ipſo habeant poteſtatem, & amouere illos, ac ipſorum loco alios ſubſtituere quotienſcunque viderit expedire. Ipſi tamen Priori & aliis ſic aſſumptis committendi duntaxat citationes & examinationes teſtium cum de huiuſmodi crimine ac circunſtantiis eius inquiritur, ac denuntiationes ſententiarũ, quas ſuper his contra quoslibet contigerit ferri, & his ſimilia faciendi, conceditur ab eadem ſede facultas.

D

Quæſtioni † vero, qua quæritur vtrum conſtitutus in ſacris deprehenſus in hęreſi, & propter hoc immurãdus perpetuo, prius ſit ab ordinibus à ſuo epiſcopo degradãdus, antequam tradatur huiuſmodi pænitentiæ: Reſpondemus, quòd talis, qui eſt perpetuo immurandus, prius debet à ſuis ordinibus degradari.

† cap. Quoniam. de hæret. lib. 6. Eymer. 3. par in 10 modo procesſum fidei terminandi, vbi dixi copioſe.

E

Nonnulli † quoq; clerici, & quod eſt deterius, ſacerdotes, prętextu pecunię vel alicuius ſeruitii temporalis, inueniuntur aliquando inquiſitionis impedire negotium, inſtruendo citatos, hęreticorum credentes, de celanda veritate falſitate dicenda vel eos indebite liberando: de quibus quęritur, vtrum Inquiſitores poſsint tales capere, ac etiam retinere, aut quòd ſic accepta reſtituãt coarctare. Dubium itaque non videtur, quòd hi quos conſtat exercere præmiſſa, ea faciunt in fauorẽ hęreticæ

† cap. Accuſatus. §. Sacerdotes. de hæret. lib. 6.

ticę prauitatis: quare poſſunt à talibus per Inquiſitores cõpeſci, & pœna debita caſtigari, tam per captionẽ perſonarũ, quàm etiam aliàs, prout culpa exegerit delinquentis.

Quòd autem poſtmodum quęrebatur, quomodo eſſent puniendi religioſi, qui inueniuntur in hæreſim deliquiſſe, cum ſæculares peccãtes in ſimili caſu immutationis, vel alia pœna plectantur? Eius ſolutio ſatis patet: cum certum ſit tales in hoc & in conſimilibus delinquentes grauius † etiam ſęcularibus puniendos.

† Vide comment. xvi. ſuper cap. Grauem. de pœnis. ſupra in hac 2. parte.

Frequenter etiam vobis ab Apoſtolica ſede cõmittitur, vt tam hæreticos, credentes, receptatores fautores, & defenſores eorũ, quàm ipſorũ filios, & nepotes, ac illos etiam, qui prædictorũ interuentu vel gratia talia eſſent adepti, vel aſſequerentur in poſterum, priuandi perſonatibus, dignitatibus, & honoribus quibuſcunque, & beneficiis eccleſiaſticis, & officiis publicis de diœceſanorum, vel eis abſentibus, vicariorum ſuorum conſilio, habeatis liberam facultatem: quod qualiter intelligi debeat, petiuiſtis eiuſdem ſedis oraculo declarari. Hoc ſane † de filiis & nepotibus illorũ hæreticorum, credentium, & aliorum huiuſmodi, qui modo tales eſſe probantur, intelligendum eſſe videtur: non autem illorũ, quos emendatos conſtiterit, & pro culpa huiuſmodi ad mandatum Eccleſiæ pænitentiam recepiſſe, quam ipſi vel iam perfecerũt, vel humiliter proſecutioni eius inſiſtũt, vel parati fuerunt, dũ viuerẽt, ad recipiendam eãdem. Diœceſani † quoq; in priuãdis talibus ſunt generaliter requirendi, niſi forſan conſtaret legitime, quòd iidem ſcienter eis beneficia contuliſſent: tunc enim eos in his requirendos eſſe non credimus, ſed potius à ſuo iudice puniendos. Vos igitur in præmiſſis commiſſum vobis negotium, in Regno & dominio chariſſimi filii noſtri in Chriſto illuſtris Regis Aragonũ, iuxta dicti prędeceſſoris reſponſionem ſic prudenter & fideliter exequi procuretis: ſic ad ea pure propter Deũ (cuius cauſam geritis) veſtra feratur intentio, q; labor veſter vobis ad vitæ præmium, & aliis ad ſalutem (quæ ſolum in talibus quæritur) proficiat animarum. Datũ apud Montem Flaſconem, xii. Calend. Septembris, Pontificatus noſtri anno primo.

† Concordat text. in cap. Statutum. 2. de hære. li. 6.

† Concordat text. in cap. Vt commiſſi. §. ſunt autem. de hære. lib. 6.

COMMENT. XXIII.

a Conſultus.] *Hoc reſcripto declarantur multę difficultates in materia hęreſis frequenter contingentes, quæ etiam diluuntur in c. Accuſatus. de hære. lib. 6. breuius tamẽ et conciſius, hic fuſius & clarius: itaque hoc reſcriptum loco interpretationis deſeruire poteſt ad intelligendum dictum c. Accuſatus.*

E *Quo tempore priorem editionẽ fecimus, & hæc pars Directorij imprimeretur, nondum peruenerat ad manus noſtras extrauagans Domini Alexandri Papę IIII. incipiens,* Quod ſuper nonnullis. *cuius in hoc reſcripto meminit Dominus Vrbanus IIII. qui proxime Alexandro in Pontificatu ſucceſſit, & propterea non potuimus quàm emendatiſſimum da-*

A *re. Ceterum non multo poſt eam, ipſam authenticam extrauagantem Alexandri vidimus, Aſſiſio ex conuentu Fratrum ordinis Minorum ſancti Franciſci Illuſtriſſimo Cardinali Felici Peretto de Mõtealto, qui modo ſummus eſt Pontifex, tranſmiſſam, cuius ille nobis copiam fecit: & nunc ad illius exemplar, hoc ipſum reſcriptũ damus emendatiſſimum. Eandem quoque Alexandri IIII. extrauagantem inter litteras Apoſtolicas pro officio ſanctiſſimę inquiſitionis curauimus imprimendam.*

Alexander IIII.

B *Damnantur omnes hęreticorum ſectæ, & in eos eorumque complices variæ pœnæ feruntur.*

ALEXANDER Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, vniuerſis chriſti fidelibus, Salutẽ & Apoſtolicam benedictionem.

NOVERIT vniuerſitas veſtra, q; nos ad inſtar felicis recordationis Gregorii Papæ prædeceſſoris noſtri, excommunicamus † & anathematizamus vniuerſos hæreticos, Catharos, Patharenos, Pauperes de Lugduno, Paſſaginos, Ioſepinos, Arnaldiſtas, Speroniſtas, & alios, quibuſcunque nominibus cẽſeantur: facies quidem habentes diuerſas, ſed caudas adinuicẽ colligatas, quia de vanitate cõueniũt in idipſum. Damnati vero per Eccleſiam ſæculari iudicio relinquantur animaduerſione debita puniendi: Clericis prius à ſuis ordinibus degradatis. Si qui autẽ de prędictis, poſtquam fuerint deprehenſi, redire voluerint, ad agendam condignã pænitentiam in perpetuo carcere detrudantur. Credentes autem eorum erroribus ſimiliter hæreticos iudicamus. Item receptatores, defenſores, & fautores hęreticorum excommunicationis ſententiæ decernimus ſubiacere: firmiter ſtatuentes, vt ſi poſtquã quilibet talium fuerit excõmunicatione notatus, ſi ſatisfacere contempſerit infra annum extunc, ipſo iure ſit factus infamis, nec ad publica officia ſeu conſilia, nec ad eligendos aliquos ad huiuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur. Sit etiã inteſtabilis, nec teſtamenti habeat factionem, nec ad hæreditatis ſucceſſionem accedat. Nullus pręterea ipſi ſuper quocunque negotio, ſed ipſe aliis reſpondere cogatur. Quòd ſi forte iudex extiterit, eius ſententia nullam obtineat firmitatẽ; nec cauſę aliquę ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, inſtrumenta confecta per ipſum nullius penitus ſint momenti, ſed cum auctore damnato damnentur: & in ſimilibus † idem præcipimus obſeruari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponantur.

Edita anno Dom. 1260.

† Concordat cap. Excommunicamus. 1. & 2. extra de hęret.

C

Receptatores, defenſores & fautores hæreticorum quibus pœnis puniãtur.

D

† Qualiter intelligantur hęc verba tradit Hoſtien. & Ioã. Andr. in cap. Excõmunicamus. 1. §. credẽtes. de hæret.

Si qui autem tales, poſtquam ab Eccleſia fuerint denotati, euitare contempſerint, excommunicationis ſententia percellantur, aliàs animaduerſione debita puniendi.

Qui autem inuenti fuerint ſola ſuſpicione notabiles, niſi iuxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatéque perſonę propriã innocentiam con-

Digitized by Google

A grua purgatione monſtrauerint, anathematis gladio feriatur, & vſque ad ſatisfactionem condignã ab omnibus euitetur: ita quòd ſi per annum in excommunicatione perſtiterint, tunc velut hæretici condemnentur. Item proclamationes, aut appellationes huiuſmodi perſonarũ minime audiantur. Item iudices, aduocati, & notarii, nulli eorum officium ſuũ impendant: alioquin eodẽ officio perpetuo ſint priuati. Item clerici non exhibeant huiuſmodi peſtilentibus eccleſiaſtica ſacramenta, nec eleemoſynas aut oblationes eorũ recipiant: Similiter Hoſpitalarii, & Templarii, ac quilibet regulares, alioquin ſuo priuentur officio, ad quod

B nunquam reſtituantur abſque indulto ſedis Apoſtolicæ ſpeciali. Item quicumq; † tales præſumpſerint eccleſiaſticæ tradere ſepulturæ, vſque ad ſatisfactionem idoneam excommunicationis ſententiæ ſe nouerint ſubiacere: nec abſolutionis beneficium mereantur, niſi propriis manibus publice extumulent & proiiciant huiuſmodi corpora damnatorũ, & locus ille perpetua careat ſepultura. Itẽ firmiter inhibemus, ne cuiquam laicę perſonæ liceat publice vel priuatim de fide catholica diſputare: qui vero contrafecerit, excommunicationis laqueo innodetur: Itẽ ſi quis hæreticos ſciuerit, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, ſeu à communi cõuerſatione fidelium vita &

C moribus diſſidentes, eos ſtudeat indicare confeſſori ſuo, vel alii, per quem credat ad prælati ſui, & Inquiſitorum hæreticæ prauitatis notitiam peruenire; alioquin excommunicationis ſententia percellatur. Hęretici † autem, & receptatores, defenſores, & fautores eorum, ipſorumque filii vſq; ad ſecũdã generationẽ, ad nullũ eccleſiaſticũ beneficiũ ſeu officiũ admittantur: quòd ſi ſecus actũ fuerit, decernimus irritum & inane. Nos enim prædictos, & quoſcunque viros eccleſiaſticos, qui ad preces huiuſmodi peſtilentium perſonarum, dignitates, perſonatus, & quæcunque alia eccleſia-

D ſtica beneficia ſunt adepti, ex nunc priuamus taliter acquiſitis: volentes vt tales, & habitis perpetuo careant, & ad alia vel ſimilia nequaquã in poſterum admittantur. Illorum autem filiorũ emancipationẽ nullius eſſe momenti volumus, quorũ parentes poſt emancipationem huiuſmodi, ad inuium ſuperſtitionis hęreticæ, à via declinaſſe conſtiterit veritatis. Dat. Anagniæ vii. Calend. Maii, Pontificatus noſtri anno ſexto.

† Concordat text. in cap. Quicunque. §. 1. de hære. lib. 6.

Hęretici ſub pœna excõmunicationis manifeſtandi.

† Concordat text. in cap. Statutum. 2. de hæ. lib. 6.

Clemens. IIII.

Inquiſitores omni humano timore depoſito intrepide procedãt cõtra hęreticã prauitatẽ. Iidẽ nõ tenẽtur obedire prælatis ſuorũ ordinũ præcipientibus, vt

E *ad tẽpus, vel quoad certos articulos, aut quoad certas perſonas eidem negotio ſuperſedeant, non obſtãtibus quibuſcunque priuilegiis, aut cenſuris.*

CLEMENS Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Dilectis filiis Fratribus tam Prędicatorũ, quàm Minorum ordinum Inquiſitoribus hęreticę prauitatis, &c.

CATHOLICAE † fidei negotiũ, quod plurimum inſidet cordi noſtro, in veſtris proſperari

† Eymericus 3. par. q. 11.

A manibus, ac de bono in melius procedere cupientes: ac volentes omne ab eo impedimentũ, omneque obſtaculũ remoueri, præſentiũ vobis auctoritate mandamus: quatenus in eodẽ negotio de diuino & Apoſtolico fauore cõfiſi, omni humano timore depoſito, conſtanter ac intrepide procedentes, circa extirpandã hæreticã prauitatem cũ omni vigilantia, omnique ſtudio laboretis. Et ſi forſan Magiſter, & Miniſter generales, aliiq; Priores, & Prouinciales, ac Cuſtodes ſeu Guardiani aliquorum locorũ veſtrorum ordinum, prætextu quorumq; priuilegiorum, ſeu indulgentiarũ eiuſdem ſedis, dictis ordinibus conceſſorũ, aut conce-

B dendorũ in poſterum: vobis vel veſtrum alicui, ſeu aliquibus iniunxerint, ſeu quoquomodo præceperint, vt ad tẽpus, vel quo ad certos articulos certaſue perſonas in negotio ſuperſedeatis eodẽ: Nos vobis vniuerſis, & ſingulis auctoritate Apoſtolica diſtrictius inhibemus, ne ipſis obedire in hac parte, vel intendere quomodolibet præſumatis. Nos enim priuilegia, ſeu indulgentias huiuſmodi, quantum ad hunc articulum, tenore præſentium reuocantes, omnes excommunicationis, interdicti, & ſuſpenſionis ſententias, ſi quas in vos, vel veſtrũ aliquos hac occaſione ferri cõtigerit, irritas prorſus decernimus & inanes. Nam ſi præ-

C dicta † ſedes interdum prælatis aliquibus veſtrorũ ordinum, per ſuas ſub certa forma committat litteras, vt ad exercendum inquiſitionis officium contra hæreticam prauitatem, aliquos ſuorum ordinum Fratres aſſumere valeant, ipſoſq; cum expedire viderint amouere, ac alios ſubrogare: non tamen per hoc quòd ipſis, ea dumtaxat de cauſa in hac parte committitur: quia de Fratrum ſuorũ ordinũ idoneitate pleniorem habere notitiã præſumantur, aliqua eis ſuper huiuſmodi inquiſitionis negotio vobis immediate à prędicta ſede commiſſo, & committendo, facultas vel iuriſdictio attribuitur ſeu poteſtas. Nulli ergo omnino homi-

D num, & cetera.

† Eymericus 3. par. quæſt. 6. Lucerna Inquiſitorũ verbo, Inquiſitor. §. 2.

Innocentius. IIII.

Inquiſitores ſtatuta dubia contra hæreticos edita interpretantur: Et filios & nepotes hæreticorũ, & ſimilium priuant beneficiis & officiis, dignitatibus & honoribus. Item nomina accuſatorum et teſtium in cauſa hæreſis non publicantur.

INNOCENTIVS [a] Epiſcopus ſeruus ſeruorũ Dei, Dilectis filiis Fratribus ordinis Prædicatorum Inquiſitoribus hęreticæ prauitatis, Salutem & Apoſtolicã benedictionẽ.

Edita anno Dom: 1251.

E CVM NEGOTIVM fidei catholicæ aduerſus hæreticę prauitatis errores vobis, vt veſtra prudentia deprehendat vulpeculas demolientes vineam Domini, ſub certa forma per alias litteras duxerimus committendum, vt commiſſum vobis ab Apoſtolica ſede tam ſalubre ac vtile miniſterium exequi liberius, ac exercere poſſitis efficacius, in hac parte interpretãdi † [b] ſtatuta eccleſiaſtica & ſęcularia contra hæreticos edita: Et hæreticorum, filios, & nepotes, credentiũ quoque, fautorum, defenſorum, & receptatorũ ipſorũ di-

† Eymericus par. 1. quæſt. 85. & 86. vbi diſſ copioſe

gnita

gnitatibus, perſonatibus, & honoribus quibuſcunque, ac beneficiis eccleſiaſticis, & publicis officiis; illos etiam, qui hæreticorum, vel aliorum prędictorum interuentu †, intuitu, vel gratia talia ſunt adepti, vel in poſterũ aſſequentur, priuandi huiuſmodi dignitatibus, pſonatibus, honoribus, beneficiis, & officiis, liberã vobis auctoritate pręſentiũ concedimus poteſtatem. Sane ᵈ volumus †, vt nomina tam accuſantium prauitatem hæreticam, quàm teſtificantiũ ſuper ea, nullatenus publicẽtur propter ſcandalum vel periculum, quod ex publicatione huiuſmodi ſequi poſſet, & adhibeatur dictis huiuſmodi teſtium nihilominus plena fides. Quòd ſi ſimul his non interfueritis exequẽdis, vnus veſtrum ea nihilominus exequatur. Datum Lateraň. VII. Idus Martij, Pontificatus noſtri anno vndecimo.

† al. interuenientium

† Eymericus 3. par. queſt. 75. vbi dixi.

COMMENT. XXIIII.

INnocentius IIII.] *In codice Barcinon. impreſſo tribuitur hęc extrauagans Innocentio ſexto, quem ſecutus Iacobus Simancas de inſtit. catho. tit. 64. de teſtibus, nu. 27. eidem Innocentio ſexto attribuit. Ceterum Frater Paulus Conſtabilis Sacri Palatij Magiſter, qui poſtea fuit ordinis Fratrum Prædicatorum Magiſter Generalis, tum ex anno, quo datum id reſcriptum hic dicitur, tum ex eo quod in 3. parte huius Directorij, quaeſt. 85. vbi eiuſdẽ extrauagantis meminit Eymericus, in omnibus exemplaribus Innocentio IIII. tribuitur, demonſtrauit mihi, hoc priuilegium ſeu reſcriptum non eſſe Innocentij VI. ex anno quidem quo edita eſſe dicitur, extrauagans, non obſcure colligitur Innocentio IIII. non autem ſexto eſſe tribuendam: quoniam Innocentius VI. decem tantummodo annos vixit: in hoc vero reſcripto annus vndecimus ſui Pontificatus inſeritur. Iam multo minus competit Innocentio V. qui annum vnum in pontificatu nõ compleuit: relinquitur ergo Innocentio IIII. eſſe aſcribendum, qui annos vndecim vniuerſali Eccleſię Romanus Pontifex præfuit. Hanc autem coniecturam non obſcure probare etiam videntur Eymerici verba infra parte 3. queſt. 75. qui cũ dixiſſet, diuerſos ſummos Pontifices diuerſa reſpondiſſe ſuper ea quaeſtione: An teſtium, denuntiatorum, ſeu accuſatorum nomina debeant reis publicari, ſubdit ita:* Ideo tandem Bonifacius octauus ſtatuit quid agendũ, ut patet in capitulo ſtatuta. §. iubemus. de hæret. lib. 6. *hæc Eymericus. Nam ſi Innocentij ſexti fuiſſet, cũ is poſt Bonifacium octauum ſexaginta fere annis vixerit, dixiſſet potius Eymericus,* tandem Innocentius ſextus. *Tria vero ſtatuuntur in hac extrauaganti, ſicut patet ex eius ſerie, & ex ſummario.*

b ¶ Interpretandi ſtatuta eccleſiaſtica & ſæcularia contra hereticos edita.] *In aliquibus codicibus poſt hæc verba continenter ſubſequuntur hęc:* cum diœceſanorum Epiſcoporũ conſilio. *de quo quid ſentiam, vide infra parte 3. quaeſt. 86.*

c ¶ Et hęreticorum filios & nepotes.] *Concordat textus in c. vt cõmiſſi. §. priuandi. de haeret. lib. 6. de quo dixi pleniſſime infra parte 3. ſuper q. 113.*

d ¶ Sane uolumus, ut nomina.] *Idem hoc reſcriptum refert Repertorium Inquiſitorum verbo. nomina. §. nunc videndum. hoc autem ſingulare de non publicandis teſtium, denuntiatorum, ſeu accuſatorum nominibus, ipſis reis inquiſitis in ſacro inquiſitionis tribunali, obſeruant præter Repertorium Inquiſitorum loco pręcitato, Gonſaluus de Villadiego tract. de hęret. quaeſt. 10. nu. 4. Ioannes Rojas ſingu. 208. Simancas de cath. inſtit. tit. 64. de teſtibus, nu. 19. & ſeq. Campegius apud Zanchinum. cap. 9. & plerique alij. idem etiam cauit inſtructio Hiſpalen. anno Domini 1484. c. 16. Cetera ad hunc articulũ ſpectantia copioſe dicam infra par. 3. ſuper q. 75.*

Gregorius Vndecimus.

Inquiſitores ad Romanam curiam venire poſſunt cum ſocio, quem ipſi elegerint, non obſtante quòd prælati petitam licentiam non conceſſerint. Et diligenter curabunt, vt cito ſe expedientes ad partes ipſis commiſſas reuertantur.

GREGORIVS Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Edita anno Dom. 1371. Vide Eymericum par. 3. queſt. 20.

NEGOTIA Catholicæ fidei per noſipſos promouere & per alios promoueri facere, prout ad id tenemur, plenis deſideriis aſſectantes: Vniuerſis & ſingulis Prædicatorum & Minorum ordinum Fratribus Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis vbilibet conſtitutis, præſentibus & futuris veniendi libere ad Romanam Curiam, in eaque morandi cum vno ſocio ſui ordinis, non obtenta, vel petita licentia quorumcunque ſuorum ſuperiorum, ſeu prælatorum: Et huiuſmodi ſocium mutandi, & alium de ſua prouincia aſſumendi, & ſecum tenendi, quotiens fuerit opportunum, non obſtantibus quibuſcunque prohibitionibus, ſeu conſtitutionibus eorundem Prelatorum, ſeu Capitulorum generalium, vel prouincialium, ordinum prædictorum, quorumcunque tenorum exiſtant cõtrariis, plenam licẽtiam tenore pręſentium impartimur.

Ipſos autem † Inquiſitores hortamur, vt ſe facere expediri de dicta curia, quam cito poterunt, bona fide procurent, & ad partes, in quibus eis cõmiſſum eſt inquiſitionis officium, ad illud exequendum ſollicite non differant remeare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis, & hortationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius, ſe nouerit incurſurum. Datum Auinione, viij. Idus Februarij, Pontificatus noſtri anno tertio.

† Eymer. 3. par. poſt formam concedendi appellanti apoſtolos affirmatiuos nu. 148.

Conſiderandum † vero eſt, quòd omnia & ſingula Apoſtolica priuilegia antedicta, quę in prędictis litteris Apoſtolicis Inquiſitoribus Aragonen. conceduntur, habentur etiam, & conceduntur per alias litteras omnibus & ſingulis Inquiſitoribus generaliter quibuſcunq;

† Hęc ſunt verba Eymerici.

GLOSSA

GLOSSA BERNARDI ORDINARIA SVPER DECRETALIBVS TITVLO DE HAERETICIS DE VOLVMINE MAIORI.

Cap. I. Dubius.ſup.fol.80.

† Videatur commentarius ſuper c. Dubius.

DVBIVS.] De fide enim † nullus debet dubitare, ſed firmiter credere articulos fidei.ſupra de ſum.tri. cap. 1. in prin.aliter ſaluus eſſe non poterit, vt in Symb.Quicumque vult.& 24.diſt.quando Epiſcopus.& 23.q.1.aperte.nullus enim titubare debet in fide, vt ibi dicitur.

† Hoc declarat Petrus Godofredus in lib. 1.C.de haret.

In fide.] etiam in tenui † art. C.de haret.l.2. in fi.ſic ex leui offenſa reuocetur libertus in ſeruitutẽ. C.de lib. & eorum lib. ſi manumiſſus. & hoc quo ad articulos fidei, qui continentur in ſymbolo, Credo in Deum: quibus per fidem ſola adhibenda eſt credulitas. quia fides eſt de re non viſa.de pœnit.diſtin. 4. in domo.C.de ſum.tri.l. vlt. non per ſigna,ſed per fidem veritas eſt colenda.de conſe.diſt.4.venit ſacerdos. Lauren.

Credendum eſt.] Ergo dubius in fide, teſtis eſſe non poteſt.23.q.4.ipſa pietas.

Cap. II. Qui alios.ſup.fol.87.

QVi alios,]

Non reuocat.] cum poteſt. ff. ad leg. Aquil. ſcientiam.83.diſtinct.error & arg.ſupra tit.proxi. & ſi Iudæos.& 2.q.7.negligere. Sed nunquid iſtud pertinet ad omnes? Reſpondeo de crimine iam commiſſo ſoli prælati tenentur corripere †. 23.q 4.dubiſta.& c.ita plane.à peccato autem cõmittendo quilibet tenetur alium corripere occulte.infra eod.cum ex iniuncto.vbi de hoc. & argum. 23.q. 4. ipſa pietas.22.q.5.hoc videtur.& 93.diſtinct. diaconi.& ſupra de cog.ſpiritua.tua.& 2.q.7.quæ propter.ſed iſtæ duæ vltimæ concordantiæ intelliguntur in denunciatione.Tanc.

† Sanct. Thomas 2. 2. q. 33. art. 3. & ſequen.

Cap. III. Firmiſsime.ſup.fol.89.

FIrmiſsime.] Duæ ſunt partes.Secunda ibi, omni homini. Abb. Siculus.

† Eymericus infra hac par. quæſt. 51. & Turrecremata in ſumma de Eccle. lib. 4.par.2.c.12.

Hæreticum.] Hæreticus multis † modis dicitur. Ille dicitur hæreticus, qui peruertit ſacramenta Eccleſiæ, vt ſimoniacus.1.q.1.eos qui per pecuniam. et 6.q.1.c.nos ſequentes.§.ſed licet. Item ille qui ſcindit ſe ab vnitate Eccleſiæ.7.q.1.denique. Item omnis excommunicatus.3.q.1.quod autem hi. Item qui errat in expoſitione ſacræ ſcripturæ.24. q. 3. hæreſis.Item qui confingit nouam ſectam, vel conſictam ſequitur.24.q.3.hæreticus. Item qui aliter ſenſit de articulis fidei, quàm Romana Eccleſia.24.quæſ.1. hæc eſt fides. & c.quoniam. Vel qui male ſentiunt de ſacramentis Eccleſiæ.infra eod.ad abolendam.in princ. Tanc.

Mors.] Vnde Apoſtolus: Et ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. de pœni.diſt. 3. circa fin. c. ſi quis. & de conſ. diſt. 4. ſolet. & 1.q.1. vide quantum bonum. Bernardus.

Ad ſalutem.] Aeternã ſcilicet, valent † tamen ad bona temporalia promerenda.arg.22.q.2.ſi quã libet. in fi. & ad mitius ſupplicium ſubeundũ. de pœnit.diſt.4.ad finem.§.poſt etiam. Bernardus.

† Vide omnino beatum Thomam 3. par.q.89 art. 6. ad 3.argumentum.

Cap. IIII. Fraternitatis.ſup.fol. 89.

FRaternitatis.] Scripta per hæreticos non habẽt fidem authenticam. Communis diuiſio.Secunda ibi, cum Celeſtius. Abbas.

Cœleſtius atque Pelagius.] Iſti duo damnati erant in ſynodo Epheſina de hæreſi: dubitabat Patriarcha Antiochenus, an ſcripta eorum eſſent recipienda †. Et dicitur quòd non: quia ex quo condemnatus eſt auctor, et ſcripta illius admitti non debent, vt 3.q.4.nullus.et 16.diſt.canones.quãuis aliqua vtilia ſint ibi.arg.ſupra de teſt.licet.arg.tamen quòd ratione etiã bonæ ſentẽtiæ recipi poſſent. 1.q. 1. Dominus declarauit.37.diſt. ſi quid veri.ſicut & notitia legis abrogatæ neceſſaria eſt.diſt. 7. Moyſes. et Papa etiã argumẽtatur ex lege Theodoſiana abrogata ſupra de iud.nouit. Sed verum eſt, quòd ſcripta iſtorum non valent, etiam ſi aliàs bona ſint, nec ſunt recipienda.infra eo.excõmunicamus.§.credentes. arg.ad hoc 96.diſt.bene quidẽ.tamen ratione bonæ ſententiæ ſcripta Origenis approbata fuerunt. 16.q.7.& hoc diximus qui damnatus fuit poſt mortem.24.q 2.ſane profertur.et ſi approbarentur, valerent: aliàs non, arg ſupra de ſum.trinit.c.2.in fi. Item arg. quòd deſtructo principali, deſtruitur acceſſorium, ſicut in cap.prædicto, & hoc diximus.

† Videatur de hac materia cõmentarius ſuper ca. Fraternitatis.

Cap. V. Si quis epiſcopus, ſup. fol.94.

SI quis epiſcopus.] Sic ordina iſtam litteram: ſi quis epiſcopus inſti[tu]erit hæreticos hæredes extraneos à conſanguinitate ſua, vel etiã ſi inſtituerit conſanguineos hæreticos hæredes, aut Paganos pertulerit † ſaltẽ poſt mortem, & c.& ſic repete illã dictionẽ, hæreticos. Et ita nullus debet inſtituere hæreticũ, ſiue ſit conſanguineus, ſiue non: vt hic patet, & infra c.proxi. Epiſcopus ergo inſtituat Eccleſiã, ex quo non habet conſanguineos catholicos.12. q.2. epiſcopus qui filios. & c.cognouimus.& in authent. vt cũ de appe.cog §.dicimus.et §.ſi quis.colla. viij. quia iſti hæretici. iam non dicũtur filij vel cõſanguinei. vnde dicitur in lege: Si frater tuus, & amicus et vxor tua deprauare voluerint veritatẽ.ſit manus tua ſuper illos, 23.q.8.legi.& vxor eſt expellenda. 28.q.1.vxor.in fi.Hoc intellige, niſi pœnituerint iſti conſanguinei: delicti enim veniam pœnitentibus non negamus.C.eo.Manichæos. Ber.

† al. pertulerit.

Deut. 13.

Paganos.] Et ita idem iuris eſt in paganis, quod de hæreticis. & idem eſt de omnibus qui catholici

non

non ſunt.infra.cap.proxi. Ber.

Poſt mortem.] Sic 24.q.2.ſane profertur. & arg.C.eo.l.Manichęos.arg.contra quia crimina morte extinguuntur † 23.diſt.quorundam.24.q.2.c.1. & crimen cum pœna ſit extinctum.C.ſi reus vel accu.mor.fue.l.2. boc tamen ſpeciale eſt in crimine hęreſis, in crimine de ſtatu etiam, vt poſt mortem poſſit accuſari & excommunicari, & ne Eccleſia oret pro eo, quia non fuit accuſatus in vita. Ber.

† Ioannes Rojas ſingu. 214. & pleni us Ant. Gomez. tom. 3. var.reſol.c.1. nu.79.& ſeq.

Cap. VI. In eos. ſup. fol. 96.

IN eos.]

Etiam conſanguinei.] Dic vt ſupra.c.proxi.

Nihil conferant.] Non diſtinguitur in morte vel in vita, ergo nec nos diſtinguamus: quia nihil capere poſſunt ex teſtamento.infra eo. excommunicamus. §. credentes. cauſa pietatis forte poſſet eis dari †, ne perirent fame. 86. diſt. paſce fame, quia adhuc poſſunt conuerti ad fidem, quia de nemine deſperandum eſt. de pœ.diſt.7.nemo.& 32.q.2.ancillam. & arg. etiam ad hoc. 42. diſt. quieſcamus. & 21.q.3.quoniam multos. Ber.

† De hoc dubio glo. Archidiaconus & Turrecremata & alii in cap.1.diſt. 30.& in legibus ſeptipartitis Hiſpaniæ par.1.tit. 24.leg.8.

De reliquis.] In hoc omnes pares ſunt. argum. 16.q.1.prędicator.in prin.& 24 quæſt.2.ſane profertur. Ber.

Cap. VII. Cum Chriſtus. ſup. fol. 96.

CVm Chriſtus.]

Sub anathemate.] Quicunque ergo contrarium dixerit, eſt excōmmunicatus, quia hoc dicere hęreticum eſt: & hęretici omnes ſunt excommunicati. infra eod. ad abolendam. & cap. excommunicamus. & quòd Chriſtus verus ſit homo ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens, habes ſupra de ſum.trini. c.1. & eſt articulus fidei noſtræ: de quo habetur in prędicta conſtitutione: & de alijs quos ſcire quilibet † Chriſtianus tenetur per fidem. & arg.ad hoc de conſe.diſt.4.ante xx. & c.baptizandos. & cap. prima. Ad illos articulos, de quibus tractatur in illa conſtitutione, firmiter credimus. omnes indiſtincte tenentur tam clerici, quàm laici, ſed clerici magis, qui legem perſcrutabiliter ſcire tenentur. 38. diſt. omnes pſallentes. 24. diſt. quando epiſcopus. Quilibet ergo tenetur credere, ſecundum quod catholica tenet eccleſia, & hoc ſufficit in talibus articulis, dummodo nil in contrarium ſentiat.infra eod. ad abolendam. Ber.

† ſanct⁹ Thomas 2.2.q.2. art.5.& 6. & Eymeric⁹ ſupra par. 2. q. 7.& 12.

Cap. VIII. Sicut ſup. fol. 96.

SIcut.]

Leo.] 23.q.5.res omnes

Defenſores.] Simile infra eod. excommunicamus.§.credentes. & 79.diſt. ſi quis Papa.

Obtentu.] Sic ergo ratione delicti perditur priuilegium.infra.c.proxi. in fin. quia priuilegium non extenditur ad illicitum caſum, nec tuetur aliquem in malo. infra de ſent.excom.nulli. & omni priuilegio ceſſante, mali puniendi ſunt. C. vbi de crim. agi opor. Authen.qua in prouincia. Ber.

Per delictū priuilegium amittitur.

Oblatio.] Quia conſtat eum deceſſiſſe in mortali peccato.23.q.5.placuit.et eſt ſimile infra de vſur. quia in omnibus.

A

Cap. IX. Ad abolendam. ſup. fol. 97.

AD abolendam.]

Obſeruat.] Simile 24.q.3.hæreſis.hoc ergo, quod Romana Eccleſia ſeruat, & mandat ab alijs obſeruari, generaliter eſt obſeruandum. 11.diſt.quis neſciat. quicunque ergo male ſentit de ſacramentis Eccleſię, hæreticus eſt habendus: vt hic patet.

Obſeruandū eſt quod Romana præcipit Eccleſia.

Sede vacante.] Habes hic arg.quòd vacante Eccleſia, iuriſdictio remanet penes capitulum.arg.65. diſt.c.vlt.23.diſt.in nomine Domini.7.q.1.Pontifices. De hac materia plene dictum eſt ſupra de maio. & ob.c.his quæ.& c.cum olim.

Deprehenſus.] Facti euidentia †: puta quia publice prædicat hæreſim.argu.ff.de rit.nup.palam.§. vlt. vel legitima probatione, puta per teſtes: vel ex ſua confeſſione.

B

† Eymericus 3.par.q.89.

Prærogatiua.] Arg.quòd clericus depoſitus non habet priuilegium clericale: & hoc concedit Ala. arg.54.di.ex antiquis.in fi.quod nō eſt verum, quia tenetur viuere clericaliter, quamuis ſit depoſitus, vnde ſi hoc faciat, adhuc gaudet priuilegio clericali. 81.diſt.dictum. Et hoc dixit Hug. Si vero incorrigibilis eſſet, tunc non ſolum perderet priuilegiū clericale: verum etiam ſęculari curia traderetur, ſupra de iudic. cum non ab homine. ſed in caſu iſto, perdit omne priuilegiū, niſi reuertatur, vt ſequitur.

C

Relinquatur.] Tribus † enim caſibus relinquitur aliquis curiæ ſæculari ſtatim poſt depoſitionem: In crimine hæreſis, vt hic. & infra eod.excommunicamus. Item in crimine falſi.infra.de cri.fal.ad falſariorum. Et in alio, cum propter calumniam vel contumeliam, quam contulit epiſcopo ſuo, aliquis depoſitus eſt.11.q.1.ſi quis ſacerdotum, aliàs autē licet clericus ſit depoſitus, non traditur ſtatim curię ſęculari: imo adhuc tenetur viuere clericaliter, & Eccleſia eum tuebitur, & gaudet priuilegio clericali, vt dictum eſt in proxima notula. Si vero ſit incorrigibilis, poſtea traditur, ſecundum quod dicitur ſupra de iudic. cum non ab homine. Qualiter debeat tradi †, dicitur infra de verbor. ſignific. nouimus. Qualiter puniri debeant hæretici, dicitur infra eod. excommunicamus.

† Bernardin⁹ Diaz in praxi crimi. can c. 106. & 130. & ſeq.

D

† Vide Eym. 3.p.poſt modum nonum pceſſum terminādi ver. Conſiderandū.vbi dixi.

Sponte recurrere.] Sed videtur, quòd etiam compelli debeat ſeruare fidem.45.diſt. de Iudæis. poſtquam condemnatus eſt hęreticus non compellitur, ſed ſi vult ſponte redire, debet recipi abiurato errore.24.q.3.dixit Apoſtolus. & in perpetuū carcerem ad agendam pęnitentiam intrudi. infra eod. cap.pen.Ber.

Arbitrium epiſcopi.] Arg.contra.1.q.7.ſi quis epiſcopus. illud olim obtinuit, vt in concilio tantum reciperetur, ſed hodie ſufficit quod hic dicit. Tan.

E

Laicus.] Laici enim per Eccleſiam condemnandi ſunt de hęreſi: ſed iudex ſęcularis illos punire debet, nec traditur laicus curię ſęculari, ſed clericus ſolummodo.infra de verb ſigni.nouimus.quia laicus ſemper eſt de foro ſęculari: ſed in caſu iſto ſententia debet ferri per Eccleſiam: executio fit ſolummodo per iudicem ſęcularē. Qualiter tales puniri debeant, dicetur infra eod.excommunicamus. Ber.

Audientia.] Simile 23. diſt. in nomine domini. Sed ſi nolunt redire †, nonne debent audiri & recipi, quia

† Eymericus 3.par. quæſt. 98.99.& ſeq.

pi, quia Eccleſia non claudit gremium volentibus redire ad ipſam. C. de ſumma tri. Inter claras, circa fi. & delicti veniam petentibus non negamus dicit Imperator. C. eod. tit. Manichęos. de pęnit. diſt. 3. Adhuc inſtant. Videtur, quòd debeant recipi: quia Dominus non vult mortem peccatoris, & cat. 26. quæſt. 6. agnouimus. cum quattuor c. præced. ſed vt conuertatur: & in carcerem perpetuum detrudatur, infra eod. c. pen. ſed audientia denegatur quo ad bona, etiã ſi aliàs vellet ſe defendere: tamen littera iſta contra dicit Tan. Hodie ſeruandum eſt prout traditur infra eod. c. penul. §. ſi qui. Bernardus.

Iuramento.] *Hoc idem dicitur infra eod. excommunicamus. §. moneantur. Ber.*

Honore.] *Quia hoc ipſo contra Eccleſiam eſſe videntur: vnde dignitate debent priuari. 24. q. 1. qui contra Eccleſię pacem. & ſimile 22. quæſt. 5. præceptum. Bernardus.*

Ligandis.] *Simile infra eodem. excommunicamus. §. moneantur.*

Epiſcopali.] *Propter delictum ſuum. ſimile. 25. q. 2. ita nos.*

Delegatis.] *Auctoritate generali huius decr. Simile ſupra de offi. ordi. irrefragabili. §. cæterum. & ſic ratione delicti, perdunt priuilegium †: quia priuilegium non dat cauſam delinquendi. C. de priuileg. ſcho. l. 2. lib. 12. nec permittas nocentes aliquibus priuilegijs vti: vt in authen. de man. prin. §. quod ſi delinquentes. coll. 3. & ſupra c. prox. ſic & remiſſio peccati non dat licentiam delinquendi 1. q. 7. exiguę. Conſueuit hic allegari, quòd ratione delicti perditur priuilegium, quod non eſt verum: quia ſi aliqui exempti ſunt & delinquant, non perdũt priuilegium propter hoc, ſed puniri debent. Nec dicuntur proprie recidere in iuriſdictionem epiſcoporum: quia non cognoſcunt epiſcopi iure ordinario, ſed auctoritate ſibi delegata, vt hic patet, & ſupra de offi. or. irrefragabili. & perinde eſt, ac ſi ipſe Papa cognoſceret, vel ſpecialiter alijs delegaret. per abuſum enim vel per negligentiam perditur priuilegium, infra de priuileg. accedentibus. & c. ſi de terra. & 11. q. 3. priuilegiũ. De hoc dicitur infra de priui. ex tuarum. Ber.*

† Concordat gloſ. in c. Sicut. ſupra eo. tit.

An per delictum amittatur priuilegium.

Cap. X. Vergentis. ſupra fol. 98.

VErgentis.] *Diuiditur, Nam primò præmittit deciſum exordium. Secundo ponit ſtatutum de publicatione, quod probat per argumentum à maiori. Tertio ſoluit obſtaculum. Secũda ibi: in terris. Tertia ibi: nec. Abbas*

Pręcipimus.] *Quod facere poteſt Papa ratione peccati. ſupra de iudic. nouit. & poteſt eos dignitate priuare. vt ſupra c. proxi. §. ſtatuimus. & propter alias iniquitates poteſt etiam Papa remouere eos à dignitate: 15. q. 6. alius. & imperium ipſe transtulit de loco ad locum: propterea; quia non defendebant Eccleſiam. ſupra de electione. c. venerabilem. vt ibi notatur. & iudex ſæcularis poteſt excommunicari, ſi negligat facere iuſtitiam. 23. q. 3. adminiſtratores. & hic expreſſe dicitur. & ſupra c. proxi. §. pen. & infra de maled. cap. 2.*

Papa ratione delicti poteſt delinquẽtes dignitate priuare.

Miſereri.] *De ſola enim miſericordia, reſtituuntur bona †. vt hic dicitur, & etiam epiſcopatus: vt 23. q. 4. ipſa pietas. vẽr. item ſi inquiunt. in fi. & q. 7. quod autem. & 1. q. 7. conuenientibus. Ber.*

† Vide ſupra in commentario ſuper c. Vergentis.

Diſciplina.] *ſupra de elect. cum in cunctis. 81. diſt. plurimos. in fi. & C. de emen. propin. l. vna. & arg. 50. diſt. vt conſtitueretur. Ber.*

Confiſcentur.] *Quod dicit hic, habes 6. q. 1. c. quæro. §. verum. & c. ſi quis cum militibus. & C. ad leg. Iu. maie. l. quiſquis.*

Grauius.] *17. q. 4. ſicut qui Eccleſiam. & 23. q. 5. ſi apud. et quòd in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam: & publicum crimen cõmittitur. C. eod. tit. Manichęos. vnde grauius eſt.*

Exhæredatio.] *Hic expreſſe habes, quòd bona hæreticorum confiſcantur: ſiue habeant filios, ſiue nõ; nec catholicis filijs hæreticorum aliquid relinquendum eſt †, vt hic dicitur. Sed contra dicit. l. C. eod. tit. Manichæos. & l. cognouimus. & authen. idem eſt de Neſtorianis. vbi dicitur, quòd filij catholici propter hoc hęreditate paterna non priuantur: ſtatur enim hodie huic decre. in odium criminis: ſicut in crimine læſæ maieſtatis: vbi filij puniuntur quo ad bona, vt hic dicit, & 6. q. 1. c. quæro. §. verum. & c. ſi quis cum militibus. multo fortius in iſto crimine, vt hic dicitur. & hoc eſt expreſſum in conſtitutione Friderici, hac edictali, quæ olim erat in quinta compilatione. eod. tit. & in alio caſu, etiam filij delicto parentum puniuntur tẽporaliter, vſque ad quartam generationem, ſecundum quod habes infra de pęnis. in quibuſdam. & in hac opinione fuerunt Ioan. & Lauren.*

† Vide commentariũ ſuper cap. Vergẽtis. vbi habetur plene de hac re.

Canonicas.] *15. q. 8. cum multę. & 1. q. 4. cum Eccleſia. §. item peccato Iſraelitarum. & ſupra de fil. presbyte. per totum.*

Cap. XI. Si aduerſus ſupra fol. 99.

SI aduerſus.] *Primo ponit deciſum exordium. Secundo prohibitionem. Tertio pœnam. Secunda ibi, quia. Tertia ibi, quòd ſi. Abbas Siculus.*

Quod ſpecialiter.] *Hoc ſumptum eſt ex illo canone 23. diſt. quanquam. ea enim, quæ notabiliter fiunt, niſi ſpecialiter notentur, videntur neglecta. ff. de iniurijs. item apud Labeonem. §. ait prætor. arg. ſupra de confir. vti. bone. & ſupra de don. cap. 2.*

Scriniariis.] *ideſt tabellionibus. ſic 25. q. 2. c. dicenti. §. vniuerſa.*

Auxilium.] *Cum ſint excommunicati, infra eod. excommunicamus 1. §. credentes. et ſupra eod. ſicut. Sed videtur ſaltem ſi conueniantur, quòd non ſit auxilium denegandũ †: aut etiam iuſta ſententia. ſupra de excep. cum inter. & in pluribus cap. ibidem. Hoc poteſt habere locum infra annum: poſtquam vero conſtiterit eos eſſe tales, anno elapſo inter hæreticos computantur, niſi infra annum ſe correxerint. infra eodem, excommunicamus 1. §. credentes: & ſicut hæretici puniuntur infra eod. cap. penult. vnde non admittuntur ad aliquam defenſionem, cum ipſorum bona debeant confiſcari, ſicut aliorum hæreticorum: immo licite eis auferuntur ſua, vt 8. diſt. quo iure. 23. q. 5. non vos. & q. 7. c. 1. 2. & 3. ſed melius eſt, ſi auctoritate iudicis † hoc fiat. 23. q. 3. ſex differentiæ ſunt. & C. de pign. l. 3.*

† De materia gloſſæ Simãcas de catho. inſti. tit. 5. de aduocatis.

Infamię.] *Et ita Papa poteſt infamiam irrogare quo ad forum ciuile, quia & tollere eam poteſt. argu. ſupra qui filij ſint legitimi. per venerabilem.*

† Idem Archid. in cap. Si vos. 23. q. 5.

Argu.

Argu. contra. 2. queſt. 3. cap. Euphemium. §. hinc col ligitur. Bernardus.

Cap. XII. Cum ex iniuncto, ſupra fol. 100.

CVm ex.] *Primo ponit triplicem reprehenſionem laicorum, quam ſecundo proſequitur. Primo primam: ibi, Deus. Secundo ſecundam: ibi, ſicut enim. Tertio tertiam: ibi, licet. Abbas.*

Occulta conuenticula.] *Sicut conſpiratores. 11. q. 1. conſpirationum. 79. diſt. ſi quis Papa. Iſti enim conſpirant contra Deum: unde fortius ſunt puniendi, quàm ſi conſpirarent contra hominem. ſupra eod. vergentis. ad finem.*

Simplicitatem] *& male. 38. diſt. ſedulo. Ber.*

Deus enim.] *Hic incipit improbare factum iſtorum.*

In lumine.] *Hęc eſt improbatio contra occulta conuenticula.*

Sicut enim.] *Hic improbat, quòd aſſumebant officium prędicandi.*

Non omnes.] *Immo ſingula officia, ſingulis debent eſſe commiſſa. 89. diſt. ſingula.*

Alios.] *Sic infra cap. prox. ſicut. & 16. q. 1. adijcimus. quia nullus audet prędicare, niſi ſacerdos †, vt ibi dicitur: & infra eodem. excommunicamus. §. quia vero. vel niſi eſſet miſſus, vt ibi. & 23. q. 3. diſplicet. arg. ibi miſſus eſt, vt qualla, &c.*

† Leo prim° epiſt. 63. refert Iuo par. 6. cap. 249.

Pręcipuus.] *Et priuilegiatus, ſupra de ſtatu reg. quod Dei timorem.*

Rogate.] *21. diſt. in nono. Ergo quia iſti non erãt miſſi, nec ſacerdotes, pradicare non debebant.*

Quòd ſi forte.] *Hic opponit, ꝙ poſſit ei opponi ab alio: & ita ſtatim reſpondet.*

Non ſufficit.] *Bene dicit: quia & ſi martyres etiam aliqua mandant fieri, ſtatim non ſunt facienda; ſed ante eſt, vt ſciamus illos impetrare à Deo, quę poſtulant. 50. diſt. ſi quis prępoſtera. & 42. diſt. quieſcamus. Ber.*

Miraculi.] *Nec iſtud ſtatim credendum eſt. quia quandoque miracula † fiunt per malos. 1. q. 1. teneamus.*

† Hæc non ſunt proprie miracula. Tho 2. 2. q. 178. art. 2.

Virgam.] *De conſec. diſt. 2. re vera.*

Licet autem.] *Hic improbat, quod deludebant ſimplicitatem ſacerdotum. Ber.*

Labia ſacerdotis.] *43. diſt. ſit rector. & 11. q. 1. ſacerdotibus.*

Cuſtodiunt.] *Id eſt, cuſtodire debent.*

Exquirunt.] *Scilicet ſubditi à ſcholaſticis. 38. diſt. ſedulo. Bernardus.*

Lege.] *Moſaica.*

Nec quiſquam.] *reſpondet ad obiectionem, quam poſſent facere iſti hæretici.*

Aliud.] *Vt 2. q. 7 ſecuti ſunt. & c. nos ſi. §. Item cum Balaam.*

Quodquiſque tenetur.] *Ad hanc correctionem † quilibet tenetur, ſicut hic dicit. & hoc intellige de occulta correctione, ſiue reprehenſione. arg. 23. q. 5. non putes. vt hic dicit: Sed manifeſte corripere pertinet ad prelatos, vel ad alios, qui habent aliquã poteſtatem in aliquos. 23. q. 4. duo iſta. & c. forte. pater enim filium poteſt corripere, & prelatus ſubditum & occulte & manifeſte. vnde Apoſtolus: Argue, obſecra, increpa, vt 45. diſt. c. 1. & 8. q. 1. quod autem.*

† De materia huius gloſſæ præter doctores hic, vide S. Thomam 2. 2. q. 33. art. 2. & ſeq.

A *ſed filius non poteſt publice reprehendere, ſiue corripere patrem, nec ſubditus prælatum, vt hic ſequitur in littera. & 21. diſt. nolite. erubeſcit enim lex filios caſtigaturos parentes. in authen. de nup. §. ſed quod ſancitum eſt, coll. 4. verſus finem per vnam col. hęc eſt canonica correctio, ſecundum Euangelicam veritatem, vt occulta ad omnes, manifeſta ad prelatos vel alios aliquam poteſtatem habentes pertineant. vt hic diſtinguit. & ſic poteſt intelligi. 2. q. 1. ſi peccauerit. & eſt ad hoc. 22. q. 5. hoc videtur. Ad denunciationem uero Euangelicam, quæ exigit admonitionem & probationem, vt 45. diſt. ſed illud. ver. neque illud. & ſupra de teſti. in omni negotio. & 2. q. 1. ſi peccaueris.*

B *quæ fit ad pœnitentiam, videtur quòd quilibet teneatur. arg. 2. queſt. 7. qua propter. ſupra de cogna. ſpi. tua. dummodo perſona ſit honeſta, & bonæ famę: quia viles perſonæ non admittuntur ad denuntiationem, ſupra de ſponſa. cum in tua. vbi de hoc.*

Fatue.] *55. diſt. ſi Euangelica.*

Supponit.] *Vt 2. q. 7 nos ſi incompetenter.*

Præmiſſum Domini verbum.] *ſcilicet, quis ex vobis arguet me de peccato?*

Inutilis.] *Si enim prælatus inutilis, aut negligens fuerit, remouendus eſt. ſupra de offi. cuſto. c. 1. 81. diſt. dictum. & infra c. proxi. in fin. & 18. q. 2. ſi quis*

C *abbas. & C. de offi præfec. præto. ori. ſi quos.*

Ordinate.] *Denuntiando vel accuſando, ſecundum quod traditur ſupra de accuſ. qualiter. & ſupra de ſimo. licet. & eſt ar. iuris ordinem eſſe ſeruandum.*

Tam inſtitutio, quàm deſtitutio.] *Ad quem pertinet inſtitutio, & deſtitutio. ſupra, de capel. monach. 1. & c. 2. & infra. de priuileg. cũ & plantare. §. in eccleſiis. & examinatio pertinet ad eum, ad quẽ manus impoſitio ſpectat ſupra de elect. venerabilem & c. nihil. & c. cum nobis olim. inſtitutio autem ad epiſcopum pertinet. 16. q. 7. c. nullus. Ber.*

D Cap. XIII. Excommunicamus. ſupra fol. 101.

EXcommunicamus.] *Habet multa dicta. & poteſt ſummari ſecundum varietatem dictorũ per partes, quæ patent per §§. Abbas Siculus.*

Superius.] *Supra de ſumma tri. c. 1. & 2.*

Damnati.] *ſcilicet de hęreſi.*

Poteſtatibus.] *Sic infra de verb. ſigni. nouimus. tamen ſi voluerint redire, in perpetuum carcerem de trudantur. infra eodem, excommunicamus.*

Relinquantur.] *Qualiter hoc intelligitur, dicitur ſupra eod. ad abolendam. Bernardus.*

Degradatis.] *Infra cap. proxi. & c. penult.*

E Confiſcentur.] *De hoc dictũ eſt ſup. eo. uergentis*

Stipendia.] *Si plura ſtipendia habuerint, inter eccleſias diuidantur pro rata. ſupra de teſt. relatum.*

Suſpicione.] *id eſt, prę ſumptione. Et nota quòd ſola ſuſpicio ſiue prę ſumptio purgationem inducit. quod ſi non fiat †, punitur, vt hic patet. arg. ſupra de cohabi. cleri. & mulie. tua nos. & intellige, quòd ſit probabilis prę ſumptio ſiue ſuſpicio: aliàs non indiceretur purgatio. & ſic non obſt. 2. q. 1. primo. & ita hic reſpicitur infamia.*

† al. quam ſi non faciat

Suſpicionis.] *Hoc ſemper eſt attendendum, vt ſecun-*

ſecundum qualitatem infamiæ & perſonę, indicatur purgatio †*.2.q.5.omnibus.et infra de pur.can.inter.*

† Eymericus in 3. modo proceſſum fidei terminā-di. Simancas de cathol. inſtit.tit.56. de purgatione canonica.

Condemnentur.] *Videtur hic, quòd aliquis ſit condemnandus de hæreſi, licet non videatur violenta præſumptio contra ipſum. Argu.contra ſupra de præſumpt.litteras. vbi dicit, quòd licet ſit vehemēs prę-ſumptio, non vult Papa illum condemnare de tā graui crimine. Hæc violentiſſima eſt præſumptio, cū primo probabilis fuerit propter infamiā: & quia noluit ſe purgare, fuit excōmunicatus: & quia per annū ſtetit in excommunicatione, pro conuicto habetur.11.q.3. rurſus. & c. quicūque. ſecus in aliys criminibus? quia ſi bona alicuius contumacis propter crimē annotata ſunt, ſi ipſe intra annū non venit, bona deuoluūtur ad fiſcū, ſed quò ad crimen non obeſt, quin poſt annū poſsit probare innocentiā ſuā ff de requir.reis.l. annus. Sed quid eſt quod dicit hic, quòd ſtatim eſt cōdemnandus, cū ſæpius ſit admonendus vt redeat. 1.q.7.conuenientibus? Reſpondeo non contradicit: quia licet ſit condemnandus, monendus eſt, vt redeat, vt 24.q 1.quæ dignior.in fin.vbi dicitur, quòd poſt admonitionem eſt vitandus. hoc eſt verum in hoc quòd nō ſunt ei ſecreta noſtræ fidei exponenda.43.diſt.cap.in mādatis.vt impugnet nos, vt ibi, nec intelligas, quòd ſi pro alio crimine ſeu contumacia ſteteris per annum in excōmunicatione, quòd habendus ſit hæreticus ſed tantum cum excommunicatur pro ſuſpicione hæreſis, infra de pœn.grauem.*

Iuramento firmarę.] *Sic ſupra eod. ad abolendam.§.ſtatuimus. & nō ſolum hoc iurare tenetur. ſed hoc iurare debet, quòd ipſe idem catholicus ſit. in authen.iniurand. quod præſt. ab his qui admini. accip. circa princip.colla.2.*

Neglexerit.] *Iudex, qui negligit facere iuſtitiam, excommunicatur. 23.q.5. adminiſtratores. & facit litem ſuam. ea.cauſa.23.q.2.dominus. & 3.q.7.qui fine. argu. & in authent. vt differ.iud.§. penult. & vlti.coll.9. & 2 queſt.7.ſicut.*

Abſolutos.] *infra eod.c.vlt. & ita Papa poteſt propter hæreſim deponere omnes tā laicos, quàm clericos à dignitatibus ſuis, vt ſupra eod.ad abolendam. §.ſtatuimus. & ſupra eo. vergentis. vbi de hoc.*

Saluo iure domini.] *Arg. quòd propter delictum vnius alius puniri non debet* †*: quoniam pœna debet tenere ſuos auctores. ſupra de his, quę fiunt à maio.parte.c.quęſiuit. & C.de pœnis.l. ſancimus. & iniquum eſt, aliquem alterius odio prægrauari. C.de inoffic. teſt.l. ſi quis in ſuo. Argu. contra ſupra eod. vergentis.*

† Fallit in hęreſi, Alfōſus Caſtrus de iuſta hęret. punitione, lib. 2.cap. 10. & ſeq. & Ioannes Rojas ſingulari 66.incipiē. filii hęreticorum.

Accinxerint.] *Arg. q auctoritate Eccleſię bellū fieri poteſt.23.q.8.igitur. & c hortatu.15.q.6.auctoritatem.63 diſt. Adrianus. quod verum eſt, cōtra inimicos fidei, & cōtra illos, qui Eccleſiam impugnāt.*

Receptatores & defenſores.] *ſine quibus* † *hæretici manere diu non poſſunt. arg. ff. de offi. præſi.cōgruit.ff.de recepta.l.1. vnde meritò iſti ſunt puniendi: imo grauius delinquunt, qui aliorum errores defendunt, & acrius puniri debent. 24.q.3. qui aliorum. & ideo ſimili pœna cum hæreticis puniūtur.11.q.3.qui conſentit. & infra eod.c. penult. in fi. & C. de his qui latro.occul.l.1.etiam ſi eſſent cōſanguinei. argu.27.q.1.de filia. & ſupra eod. ſi quis epiſcopus. vbi de hoc. Ber.*

† De his late Eymeric° infra par. 2. q. 50.51.& ſeq. & Archidiaconus in ca. 2. de hęret. lib.6.

A Sit etiam inteſtabilis.] *Iſti enim (vt hic patet) à quolibet actu legitimo repelluntur, nec donare, nec vendere, nec contrahere poſſunt: prout hæc omnia traduntur. C.eod. Manichęos.*

Damnentur.] *Sic ſupra eod. fraternitatis. vbi de hoc. ſimile ſupra de teſt. licet. ſic etiam ſcriptura vel ſententia publice excommunicati non valet. ſupra de re iudic. ad probandum. & ſupra de excep. exceptionem. nec reſcriptum. ſupra de reſcr.dilectus. 1. & hoc eſt quod ſequitur: idem in ſimilibus præcipimus obſeruari: Tamen de reſcripto impetrato ab excommunicato ſecus eſt: quia reſcriptum, non ſumit auctoritatem ab impetrante, ſed à concedēte. De quo*
B † *dic vt ſupra de excep.c.pia. in notula, ſed mirum. libro 6. B.*

† Hodie reſcriptum ab excommunicato impetratum ſuppreſſa excommunicatione eſt ipſo iure nullum, niſi in certis caſib'. cap. 1. de reſcript. lib.6.

Grauior exerceatur.] *Vt 50.diſt.quia tua. hic habes argu. quòd qui in maiori dignitate eſt, plus punitur. & ita circunſtantiæ aggrauant vindictam. arg. 32.q.5.qui viderit. & 25.q.1.nulli fas. & 40.diſt. homo Chriſtianus. Crimen enim augetur per dignitatem.ff.de re mil.omne delictum.§.1.19.diſt nulli. Et qui magnus ſine comparatione creatus fuit, ſine venia damnatus eſt, de pœnit.diſt.2.c.principiū enim. & ſupra de iureiuran. cum quidam. Ibi hoc ſoluitur. Ber.*

Percellantur.] *Quia qui participat excommuni-*
C *cato ſcienter, & non ſe corrigit, excommunicandus eſt.infra de ſenten.excommunicat. quod in dubiys.11.q.3.qui communicauerit.*

Apoſtolicæ ſpeciali.] *Hic reſeruat ſibi Papa abſolutionem ſiue reſtitutionē talium: ergo per hoc aliys prohibuiſſe videtur. ſimile ſupra de pręben.de multa.in fi. & cap. graue.in fi. & ſic econuerſo, ex quo ſibi nō reſeruat, aliys indulgere videtur.infra de ſent. excō.nuper. & eſt ad hoc argument. quòd epiſcopi diſpenſare poſſunt vbi Papa non reſeruat ſibi diſpenſationē. Quare ergo Papa ſibi ſpecialiter reſeruauit talem reſtitutionē, niſi vt aliys prohiberet? Et licet epiſcopus ipſum reſtituere ad officium ſuum non poſſit,*
D *tamen recōciliare poteſt ipſum Eccleſię. ſupra eo. ad abolendam.§.1.vbi de hoc.*

Papa cum ſibi aliquid reſeruat, aliis prohibere cēſetur, contra cum non reſeruat.

Quilibet regulares.] *Repete, non exhibeant eccleſiaſtica ſacramenta: alioquin, & cetera.*

Priuilegia.] *Prętextu priuilegiorum participare excommunicatis non poſſunt. infra de ſentent. excom. c.nulli. & in hoc caſu poſſunt ab epiſcopo loci, tanquam à delegato à Papa puniri. ſupra eod. ad abolendam.in fi.vbi de hoc.*

Niſi mittantur.] *ſup.eo.c.prox.vbi de hoc. Ala.*

Alia competenti.] *Prout viſum fuerit ſuperiori. ſupra de offic.delegati.de cauſis.*

Totam viciniam.] *Arg.quòd vniuerſitas poteſt præſtare iuramētū calumnię. ſimile 35.q.6.epiſcopus*
E *in ſynodo. ſic ſupra de accu.ſicut olim.*

Moribus.] *Hęc omnia ſuſpicionē inducūt. 41.diſt. quiſquis.86.di.inferiorū.23.q.8.præterea. ff.ad leg. Aquil. ſcientiā.ff.de his qui not.infa.quid ergo.§.1.*

Indicare.] *2.q.7.quapropter. & arg. 22.q.1.ſi quis per capillum.*

Purgauerint.] *Nota deficiētem in purgatione puniendum. ſupra de ſimo.de hoc. & c.inſinuatum.*

Relapſi.] *Iſti magis puniendi* † *ſunt. deterior namque dolus eius cognoſcitur, qui interruptam*

† Eymericus infra par. 2. queſt. 58. & Zanchinus tract. de hęret. cap.16.

iterum

iterum litem deſeruit, quàm qui ſemel cœptam dereliquit. in authen. de litig. §. edita. in fi. coll. 8. Ber.

Iurare.] Per iuramentum debet quis purgare cõſcientiam ſuam de hereſi. de conſecr. diſt. 2. ego Berẽgarius. & 1. q. 7. quotiens. vnde ſi iurare non vult, pro condemnato debet haberi, ſicut qui de calumnia iurare non vult, actor cadit à cauſa, & reus pro condemnato habetur. ſupra de iura. cal. c. vlt. & C. eod. tit. cum & iudices. §. quod ſi actor. Et eſt ſimilis illi, qui neque defendit, neque exhibet, & condemnatur vt contumax. ff. de noxa. quoties. §. in poteſtate. Tenui enim religione iuramenta etiam neceſſaria contemnunt. ſupra de ſimo. & ſi quæſtiones. & C. de fide inſtru. l. vlt. Ber.

Indiciis.] Not. quòd per indicia probatur crimen. ſupra eod. c. prox. ibi, quod ſi quis, & c. & 2. q. 8. ſciãt, & 32. q. 1. dixit dominus. & infra de priuile. cum olim. 1. & C. de rei vend. iudicia. Item habes hic, quòd propter negligentiã remouetur prælatus. arg. ſupra cap. prox. in fine. & 1. q. 1. c. ſi qui epiſcopi. §. ecce cum honoris. Ber.

Cap. XIIII. Sicut. ſup. fol. 103.

SIcut.]

Sub ſpecie virtutum.] ſupra eod. c. prox. §. quis vero. 41. diſt. ſæpe vitia. quia prætextu pietatis, non eſt impietas committenda. 30. q. 1. noſſe. & ita nullus poteſt prædicare, niſi mittatur. vnde Dominus ait diſcipulis ſuis: Euntes prædicate Euangelium omni creaturæ. & iubente Domino in toto orbe diſperſi ſunt. 21. diſt. in nouo. vnde Eſaias: Ecce ego, mitte me. 8. q. 1. in ſcripturis. & 16. q. 1. §. hoc idem. arg. ff. de tuto. & cura. vbi & l. prætor.

Alios Dominus Apoſtolos.] Sic ſupra eod. cũ ex iniuncto. Nec vniuerſitas aliàs poterat ratione ſubſiſtere, niſi huiuſmodi magnus eam differentia ordo ſeruaret. 89. diſt. ad hoc. laici † ergo cuiuſcunque ordinis ſint vel meriti, prædicandi officium non debent aſſumere. Ber.

† Vide ſupra in commentario c. Cum ex iniuncto. ibi de hoc.

Cap. XV. Excommunicamus. ſup. fol. 103.

EXcommunicamus.] Iſtud cap. habet quatuor dicta. Secundum ibi, damnati. Tertium ibi, ſi qui. Quartum ibi, credentes. Abbas Siculus.

A Conueniunt.] Supra eod. excommunicamus, quia ad eundẽ finẽ tendũt, ſcilicet, deceptionis. Ber.

Puniendi.] Et hoc totum habes ſupra eod. excommunicamus. Sed qualiter iſti hæretici puniri debẽt ſecundum leges, poſtquam per Eccleſiam ſunt condemnati, vt hic dicit? Vltimo ſupplicio puniuntur per iudices ſæculares, cum diſtinctione vt videtur, vt docentes vltimo ſupplicio, addiſcentes vero decem libris auri, vt C. eod. tit. quicunque. ad fi. Sed cõtra. C. de male. & mathe. l. culpa. vbi dicitur, quòd culpa ſimilis eſt tã prohibita diſcere, quàm docere; non eſt contra: quia l. illa quicunque. intelligitur de illis, qui nondum didicerunt, ſed cauſa addiſcendi ad

B hæreticos acceſſerunt † ſi autem ad actum perueniſſent, ſimili pœna punirentur, vt docentes, ſecundum legem illam, culpa. Bernar.

† Zanchinus tract. de hæret. cap. 3.

Si qui autem.] Ab hoc loco vſque ad finẽ additum eſt. aliud totum habes ſupra. eod. excommunicamus. & c. ad abolendam. §. 1. & 2. Ber.

Deprehenſi.] Publice, ita quòd notorium vel etiam condemnati. Si vero poſtea redire voluerint, recipiendi ſunt: quia Eccleſia non claudit gremiũ redeũtibus ad ipſam. C. de ſum. tri. inter claras. circa fi. & delicti veniã pœnitentibus damus. C. eod. tit. Manichæos. ita tamen, vt in perpetuum carcerem per-

C manean† : vt hic patet. Sic & ſimoniaci in monaſterio ſub perẽni pœna detrudãtur. 1. q. 1. reperiũtur. et ſupra de ſimo. quoniam. quia et ipſi hæretici cenſentur. 1. q. 1. eos qui. & 6. q. 1. c. nos ſequen. §. ſed licet. B.

† Et idem iudiciũ eſt de credentibus eorum erroribus habendum, ſicut de ipſis, vt hic in fine.

Cap. XVI. Abſolutos. ſup. fol. 103.

ABſolutos.] Ipſo iure, ex quo manifeſte lapſi ſũt. ſimile 15. q. 6. iuratos. & c. nos ſanctorũ. et eſt arg. quòd Papa poteſt abſoluere laicũ à iuramento fidelitatis. arg. prædictorũ c. quia ad ipſum ſpectat interpretatiõ iuramenti. ſup. de elect. venerabilem.

Aliquo pacto.] Ergo † ſi ſub pœna aliquis tenetur eis aliquid ſoluere certa die, licet non ſoluat, nõ

D incidit in pœnã: & eodẽ modo ſi per iuramẽtũ: quod eſt verũ: quia in illa obligatione & iuramento tacite ſubintelligitur, ſi talis permanſerit, cui communicare liceat. 22. q. 2. ne quis arbitretur. ff. de ſolut. cum quis. 1. reſpon. ſupra, de iure iuran. quemadmodum. & ſupra eod. excommunicamus. §. credentes. Ber.

† De materia huius gloſſæ præter doctores hic, vide Alfonſũ Caſtrum lib. 2. de iuſta hæret. puni. c. 7. & doctores in cap. 1. de hæret. lib. 6.

GLOSSA HOSTIENSIS SVPER DECRETALIBVS TIT. DE HAERETICIS

DE VOLVMINE MAIORI.

c. Dubius.

SVMMARIVM.

1 Qui firmiter non crediderit, ſaluus eſſe non poterit.

2 Hæreticus eſt, qui à quolibet fidei articulo deuiat.

3 Infideles teſtes eſſe non poſſunt.

DVBIVS.]

In fide.] 1 In qua nemo debet dubitare †, ſed firmiter credere, & ſimpliciter confiteri, vt ſupra de ſumma tri. c. 1. reſponſo 1. Alioquin ſaluus eſſe non poteſt, ut in ſymbolo Athanaſii. Quicunque vult. & 23. diſt. quando epiſcopus. quia nec in fide titubandum eſt. 24. q. 1. aperte.

† De hoc copioſe dictũ eſt ſupra in commentario cap. Dubius.

2 Infidelis eſt.] etiam ſi tenui argumento reperiatur à fide catholica deuiare, id eſt articulo quocunque volueris, de his qui continentur in ſymbolo Apoſtolorum, Credo in Deum. & de quibus not. ſupra de ſumma tri. firmiter. §. hæc ſancta Trinitas. ſuper verbo. impaſſibilis. & ſuper verbo, incarnatus, quibus per fidem ſolam eſt firma credentia adhibenda: quia fides eſt de re non viſa. de pœnit. diſtin. 4. in domo. C. de ſum. tri. l. fi. Non tamen per ſigna, ſed per fidẽ ueritas eſt colenda. de conſec. diſt. 4. uenit ſacerdos.

dos. Vel dic tenui argumẽto. vt not. ſupra de pręſũp. A
litteras. §. ſi. in principio.

3 Nec eis.] verſi. quibuſcunque non baptizatis, vel baptizatis & hæreticis †. Omnino. ideſt aliquo modo. Hoc eſt nullo modo credendũ eſt. ſimile omnino ſupra de iura. calu. in pertractandis. ergo nec teſtes eſſe poſſunt. 23. q. 4. ipſa pietas. quod dic vt legitur, & not. ſupra de teſti. Indęi. & cap. liceti. Fidem ueritatis. Negotij, de quo quæritur ſupra qui ma. accuſa. poſſ. videtur. & de iuramen. calum. in pertractandis. Vel dic, fidem veritatis, ideſt veritatem fidei catholicæ. Vel quia talis baptizari renuit. Vel quia in articulis fidei errauit: & ſic eſt hęreticus, vt ſupra not. & infra eodem firmiſſime. B

† Eymericus 3. par. quæſt. 68. & ſequẽ. vbi dixi.

c. Qui alios.

S V M M A R I V M.

1 Qui errantem, cum poteſt, non corripit, errare cenſetur.
2 An omnes ad correctionem fraternam teneantur?
3 Corrigere iudicialiter ſoli prælati tenentur, fraterne autem omnes.
4 Delictum committendum omnes tenẽtur impedire. C

QVI alios &c.
1 Non reuocat.] Simile. ar. ff. ad l. Aquil ſcientiam. 2. q. 7. negligere. 83. diſtin. error. ſupra tit. 1. & ſi Iudęos. §. 1. in fi. & r. ad liberandam. in gloſſ. & in deciſione §. ceterum.

2 Sed nunquid iſtud ad omnes pertinet? Dicunt quidam, quòd de crimine iam commiſſo ſoli prælati tenentur corripere †: 23. q. 4. duo iſta. & cap. ita plane. A committendo autem quilibet tenetur aliũ auertere, & ipſum impedire, & occulte corripere. D infra eod. cum ex iniuncto. §. licet autem. verſic. cum aliud ſit. & arg. 22. q. 4. ipſa pietas. 22. q. 5. hoc videtur. 93. diſt. diaconi.

† S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 3. & Tabienſis in ſum. verbo correctio. §. 8 num. 9.

3 Tu dicas, quòd correctio iudiciaria ad ſolum prælatum pertinet, vt in primis concor. Euangelica vero ad omnes, vt in ſecundis concor. & 2. q. 7. quapropter. quod dic vt not. ſupra de cogna. ſpir. tua. & ſupra de teſtib. in omni negotio.

4 Sed & omnes tenentur impedire peccatum cõmittendum, vt hic cũ ſuis ſimilib. & arg. ff. de pact. ſi vnus. §. pacta.

c. Firmiſſime.

S V M M A R I V M.

1 Hæreticus multis modis quis dicitur.
2 Infans ſine baptiſmo decedens, diuina viſione priuatur.
3 Qui extra eccleſiam eſt, ſaluari non poteſt, niſi reconcilietur.
4 Bona opera extra eccleſiam facta, non ducunt ad vitam, licet proſint ad bona temporalia.

A FIRMISSIME, &c.] Verba ſunt Auguſtini de fide catholica.

1 Omnem hæreticum.] Hęreticus dicitur multis modis †: Primo ille, qui peruertit ſacramenta Eccleſię, vt ſimoniacus. 1. q. 1. eos qui per pecuniam. 6. q. 1. §. ſed licet. Secundo, ſchiſmaticus. 7. q. 1. denique. Tertio, excommunicatus. 4. q. 1. quod autem hi. Quarto, errans in expoſitione ſacrę ſcripturę. 24. q. 3. hæreſis. 37. diſt. relatum. Quinto, qui nouam ſectam fingit, vel confictam ſequitur. 24. q. 3. hęreticus. Sexto, qui priuilegio Romanæ Eccleſiæ, quę præeſt omnibus, detrahit. 22. diſt. omnes. Septimo qui communionẽ catholicę Eccleſiæ non recipit, in authen de priui. dot. B hæreti. mulieri non pręſtan. poſt prin. ver. igitur ſacram communionem, & c. coll. 8. Octauo. qui præcepta ſedis Apoſtolicæ pertinaciter tranſgreditur. 19. diſt. nulli. Nono, qui Decretalibus epiſtolis Apoſtolicis contradicit: vel eas non recipit. 20. diſt. de libellis. ad fi. Eiuſdem enim auctoritatis ſunt decreta & epiſtolæ decretales. 19. diſt ſi Romanorum. ad fi. Nam & peccatum paganitatis eſt præceptis Apoſtolicis contraire. 81. diſt. ſi qui presbyteri. Decimo, ſtricto modo, & proprie dicitur hæreticus qui aliter ſentit de articulis fidei, vel ſacramentis Eccleſię, quàm Romana Eccleſia. 24. q. 1. hæc eſt fides. & c. C quoniam. infra eod. ad abolendam. & qui quo ad hoc non recipit quattuor concilia. Sic intellige C. eod. quicunque. C. de ſumma tri. l. fi. in authen. de eccl. tit. §. 1. coll. 9.

† Eymeri. 2. par. q. 31 & 32. vbi dixi.

2 Incendio.] Idem videtur Auguſtinus dicere de puero, ſiue infante non baptizato †. de conſ. diſt. 4. firmiſſime. Sed ibi exponitur, igne, ideſt pœna carentiæ viſionis Dei: quia ſẽper erit in tenebris. vt ead. diſt. cap. nulli.

3 Niſi ante finem. verſ. Incorporatus.] quamdiu enim ſic ſtat, reſecatum eſt membrum à corpore Eccleſiæ. Separatur etiam ouis morbida ab ouili, ne inficiat ſanas oues. ſupra de ſta. mo. ea quæ. §. 1.

† Vide ſupra par. 1. in cõmentario ſuper ca. Maiores. de baptiſ. §. ſed ad hoc quæritur. & Theologos lib. 4. ſent diſt. 45. & Sotũ lib. 1 de natura & gratia, c. 14.

D Reintegratus.] ideſt reconciliatus per manus impoſitionem: ante quam, ex quo ſemel excommunicatus eſt, non eſt communicandum eidem. 24. q. 3. notandum; ſupra de vita & honeſt cler. quoniam. in fi.

Et poſt pauca.] Secunda pars, ideſt vt breuiter me expediam: vel Et poſt, ideſt & cetera ſequuntur, Pauca, quæ omitto. Et poſt illa, ſcilicet pauca quæ omitto, ſequitur, Omni homini, &c. Et ſic tantum valet ac ſi diceret, & cetera & infra.

4 Neque mors. Unde Apoſt. 1. Cor. 13. Et ſi tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatẽ autem non habeam, nihil mihi prodeſt. de pœni. diſt. 3. cap. ſi quis. circa fi. diſt. de conſ. diſt. 3. ſoles. 1. q. 1. vide quãtum bona. Ad ſalutem. æternam. Valent † tamen ad E bona tẽporalia acquirẽda. arg. 22. q. 2. ſi quęlibet. in fi. Et ad minus ſupplicium ſubeundum. de pœnit. diſt. 3. §. pòſt ẽt. ad fi diſt. & ad alia, de quibus no. in ſum. de pœnit. §. & an ficte pœnitenti. reſponſo 1.

† Vide omnino beatum Thomam 3. par. q. 89. art. 6. ad 3. arg.

c. Fraternitatis.

S V M M A R R I V M.

1 Damnato auctore, libri damnantur.

2 Scripta

2 Scripta non habentia auctoritatē, allegari poſſunt vt rationabilia.
3 Qui publicum officium gerunt, ut notarij, licet vnam ſcripturam falſarint, aliæ non infirmantur.
4 Inſtrumentum in vno falſum, in omnibus reprobatur.
5 Error in ſubſtantialibus, & præcipuis, inſtrumentum vitiat.
6 Error in acceſſorijs & accidentarijs non vitiat inſtrumentum.
7 Publica perſona de falſo damnata, quomodo ſcripta eius damnata cenſeantur.
8 Sacramenta ab hæreticis collata valent.
9 Scienter ab hæreticis & aliis ab Eccleſia præciſis, ſacramenta recipiens, peccat.
10 Ignorantes & coacti virtute ſacramentorum, quando recipiant gratiam.

FRATERNITATIS tuę.] & infra. Cæleſtius atque Pelagius.] *ſcilicet hæretici, vt ſequitur. fuerunt enim damnati † in ſynodo Epheſina de hæreſi. Vnde dubitauit Patriarcha Antiochenus, an ſcripta ipſorum eſſent recipienda.*

† Videatur omnino commentarius ſuper cap. Dubius.

1 *Et reſpondetur quòd non: quia ex quo auctor damnatus eſt, & ſcripta illius damnata ſunt, nec admitti debent, vt hic ſequitur: & probatur infra eod. excommunicamus 1. §. credentes. & arg. 96. diſt. n. bene quidem. ſupra de conſti eccleſia Sancta Maria. Et eſt expreſſum. 9. diſt. ſi ad ſcripturas. & 16. diſt. canones. quãuis aliqua ſint ibi vtilia, vt ibi dicitur. & arg. ad idem ſupra de teſti. licet ex quadam. §. 1. verſ. cum ſatis. Et quia deſtructo principali, acceſſorium eſt deſtructum, vt ſupra de fide inſtru. inter dilectos. §. ceterum. Et hoc eſt verum, quòd talia ſcripta non ſunt auctorizabilia, niſi forſan eſſent per Romanam Eccleſiam approbata. arg. ſupra de ſum. tri. c. 2. §. fin. Sicut patet in ſcriptis Origenis, qui licet poſt mortem damnatus fuerit. 24. q. 2. ſane profertur. tamen propter multa bona quæ dixit, fuerunt ſcripta ſua quantum ad illa bona per Eccleſiam approbata. 16. q. 7. & hoc diximus. aliqui tamen dicunt Origenem † non eſſe damnatum, vt not. infra de ſen. excom. à nobis 2. §. 1. verſ. & in certis caſibus.*

† Vide beatū Hieronymū epiſ. 65 ſcip. Schedulæ. Et Nicephorum li. 17. c. 27. hiſtoriæ eccleſiaſticæ.

2 *Quamuis autem aliàs talia ſcripta auctorizabilia non ſint: ſi quid tamen ibi boni reperiatur, poteſt induci & allegari non tanquam auctoritas, ſed tanquam rō naturalis. Et ſic ſoluitur, nec cõtradicit 1. q. 1. dominus declarauit. 37. diſtin. ſi quid veri. Et ideo dicitur, ꝙ neceſſaria eſt legis notitia abrogatę. diſt. 7. Moyſes. inſti. de teſta. reſponſo 1. Vnde & Innocentius III. argumentatur ex lege Theodoſiana abrogata ſupra de indi. nouit. §. nos igitur. ver. vt illud dimittamus. vbi de hoc.* Illa capitula. *quæ ſcripſerunt.* Auctores. *quaſi dicat non video.*

3 *Et hoc eſt verum ſecundum d. n. in expoſitionibus ſcripturarum, & in omnibus alijs confectis ab his, qui publica non gerunt officia. 9. di. ſi ad ſcripturas. 16. diſt. c. 1. 37. diſt. ſi quid. In ſcripturis autem tabellionū, & aliorum publicum gerentium officium ſecus eſt: quia licet vnã chartã falsã fecerint, nihilominus valēt aliæ, q̃diu in officio tolerantur. arg. 8. q.*

A *ſi. nõne et melius ſupra de coha. cle. & mu. veſtra. Et hoc pp publicã vtilitatē, et ne venientes ad eum decipiãtur. arg. ff. de off. prętoris l. 3. reſponſo 1. ff. de off. præſi. ſi forte. C. de lati li. tol. l. vnica. §. ſed & qui domini. & §. ſed et ſi quis homini libero. C. de teſta. l. 1.*

4 *Dicimus tamen, ꝙ ſi inſtrumentum aliquod in vno probetur falſum, non ſolum in illo, ſed in totum eſt reprobandum eſt. arg. 3. q. 9. pura. ff. de edil. edic. cum eiuſdem. de conſe. diſt. 4. cum non liceat. & expreſſius 9. diſt. ſi ad ſcripturas ſacras.*

5 *Quod verum eſt, quando mentitur circa ſubſtãtialia vel circunſtantias negotij de quo agitur principales: puta, cum ageretur inter contrahentes de bo-*
B *ne, tabellio ſcripſit de aſino: vel de pecunia argentea, & ipſe poſuit de aurea: vel agebatur inter Petrum & Martinum: & ipſe ſcripſit inter Robertum & Guillermum. arg. in eo quod legitur & not. ſupra de reſcri. ſignificante. Et eſt rõ quia nunquam debet ponere in inſtrumento vel teſtimonio, niſi quod in veritate nouit & vidit: nec poteſt in hoc ignorantiam allegare. 3. q. 9. teſtes. & c. hortamur. & c. pura.*

6 *Sin autem errauit, vel etiam ſcienter mẽtitus ſit circa acceſſoria, vel circunſtantias negotij de quo agitur non ſubſtantiales: nihilominus valet inſtrumentum quo ad ſubſtantialia. ut ſi dicat contrahentes eſſe de alia terra, quàm ſint: vel conſanguineos:*
C *vel affines aliorum, q̃ ſint, & ſimilia. Et eſt ratio: quia non conſiſtit in his officium tabellionis vel teſtis: nihil enim facit ad contractum vel teſtimonium vndecunque ſint contrahentes. arg. ſupra de indi. cũ deputati.*

7 *Eſt tamen euidens contra arg. in eo quod legitur & not. ſupra de reſcrip. ſignificante. Licetſautem dicta alicuius ratione perſonæ (niſi aliàs falſa probẽtur) redargui non poſſint de falſo: ſi tamen publica perſona de falſo accuſata & condemnata fuerit, extunc inſtrumenta & dicta eius carebunt robore, ratione perſonę, vt hic, & ſupra de teſti. teſtimonium. Alij dicunt, ꝙ ſi in vno inſtrumento plura capitula*
D *ſint cõnexa ſibi, & unum ſit acceſſorium alteri: vno caſſato, cetera connexa & acceſſoria caſſata intelliguntur. Secus ſi ſint diuerſa & ſeparata. arg. ff. de mino. etiam. ff. de nego. geſt. cum actum. & l. atqui. Vel diſtingue vt ſupra de fide inſtru. ex litteris. Primum tamen dictum magis placet d. n.*

8 *In ſacramentis vero ſecus eſt: quia illa etiam ab hæreticis recepta valent † quo ad eſſentiam. 32. diſtin. §. verum. & etiam gratiam conferunt ſi qui illa ignoranter ſumunt. De Iuda. n. conſtat ꝙ fuit hæreticus, arg. 1. q. 1. eos qui. & tamen baptizati ab eo gratiam receperunt: aliàs peccaſſet qui eum cũ alijs miſit ad baptizandum: quia ſic baptizati ab eo deci-*
E *perentur. 1. q. 1. Chriſtus. & c. dedit. Ad idem eſt quod dicitur de infantibus. 1. q. 4. c. 2. & 3. Idem et dicendum eſt ſi coacte recipiat. 1. q. 1. dominus declarauit. cira fi. Coactione tamen abſoluta in:erueniente: nam ſi conditionalis eſſet, peccaret, nec gratiam reciperet. 50. diſt. presbyteros. Sed & neceſſe eſt quòd voluntatem habeat illud ſacramentum recipiendi: quod dic vt legitur & not. ſupra de bapt. maiores. §. penul. & fin.*

† Vide cõci. Trid. ſeſſ. 7. de ſacr. in genere can. 12. & eadem ſeſſ. 7. de baptiſ. can. 4.

9 *Si ergo aliter accedat quis ſcienter ad ſacramẽta hæreticorum, peccat: nec recipit gratiam. 1. q. 1.*

K etiam

etiam.& c.ſequentibus.Et hoc ex ſola conſtitutione
† Eccleſię hoc prohibente:quod & ex eo apparet, ꝙ
ipſa conſtitutio excipit baptiſmum in caſu neceſſita
tis.32.diſ.§.verum. Et quia ſolus Deus dat gratiā,
non miniſter: nec attenditur qualis ſit miniſter, niſi
in eo,qui ſcienter contra conſtitutionē Eccleſiæ reci-
pit.Et hoc nō ſolum de hæreticis prohibitum eſt,ſed
& de excommunicatis,depoſitis,& ſuſpenſis: quod
dic ut legitur & not.ſupra de ordi.ab epiſcopo.c.1.
& 2.Excepto notorio fornicatore,& ſimoniaco: qui
licet ſuſpenſi ſint à communione ſacramentorum:ta-
men in articulo neceſſitatis corpus Chriſti & baptiſ
ma conferunt.32.diſt.§.verum.Vnde & in tali arti
culo,ex quo licet ab eis ſacramenta recipere, licitū
erit eis tangere,non tamen conficere. Nec eſt iſtud
ad ſacramenta alia extendendū:quia cum de his hoc
ſpecialiter concedatur,conſequens intellectus patet,
quòd de ceteris hoc negatur.25.diſt.qualis.ſupra de
præſump.nonne.cum ſuis concor. Licet plus placet,
d.n.quod not.infra de ſchiſma.c.1.

> ¶Expendantur hęc iuxta ap pbata dogmata theologorum.

10 *Verum contra id quod dictum eſt,ignorantes*
& coactos recipere gratiam,eſt aperte quod legitur
1.q.1.ēt.& tribue c.ſequentibus, vbi dicitur,ꝙ ibi
gratia non confertur. Sed illud intelligas poſtquam
hoc ſciunt,& facultatem habent per manus impoſi-
tionem reconciliare Eccleſiæ.quam petere tenentur.
1.q.4.c.2.& 3.24.q.3.notandum. Et hoc niſi fece-
rint,peccāt & ſic gratia carebunt. Vel aliter,ſi ſa-
cerdos bonus eſt,per eius meritum gratia confertur:
ſi autem fictus eſt,licet fides Eccleſię et uirtus ſacra
menti proſit,tamen meritum eius quo caret,non pro
deſt.1.q.1.per Eſaiam.ſecundum d.n.cuius eſt gloſſ.
hac quaſi tota.

c.Si quis Epiſcopus.

SVMMARIVM.

1 Epiſcopus quos prohibeatur hæredes inſti-
tuere.
2 Hęretici & ceteri ab Eccleſia præciſi,velut ex
tranei habendi ſunt,niſi conuertantur.
3 Epiſcopi & ceteri eccleſiaſtici prohibentur in
fideles inſtituere hæredes.
4 Hęreticus poſt mortem accuſari & damnari
poteſt,& nu.5.
5 Caſus in quibus crimina morte non extinguā-
tur.
6 Poſt quinquennium apoſtaſię crimē aboletur.
7 De canonica æquitate etiam poſt mortem agi
poteſt de notoriis criminibus,& quare.
8 Caſus in quibus denegatur eccleſiaſtica ſepul
tura.

> † Videatur cōmentarius ſuper hoc c.

SI quis † Epiſcopus,&c.] *Sic ordina*
litteram: Si quis Epiſcopus inſtituerit
hęreticos hæredes extraneos à conſan-
guinitate ſua: vel etiam hæreticos con-
ſanguineos: Repete,inſtituerit: *Aut paganos pertu*
lerit: Repete etiam, conſanguineos.

1 Saltem poſt mortem,&c.] *Alij etiam intel*
ligunt,quòd nec etiam catholicos extraneos hæredes
debet inſtituere omiſſa eccleſia,cui præerat: Nā ex
hoc præſumitur quòd eccleſiam non diligat.argu.12.
A *q.2.epiſcopus qui filios. C. eod. tit. cognouimus.&*
arg.infra de pœnis,c.2.in fi. Sed primus intellectus
magis placet nobis: ſi hoc itelligatur de rebus de qui
bus teſtari poteſt,vt patet in eo quod legitur et not.
ſupra de teſta. cap. 1.& cap.cum in officijs.& cap.
tua nos.

2 Hęreticos.] *Tales.n.non dicuntur filij,nec cō*
ſanguinei,vnde ſi frater tuus & amicus tuus,& v-
xor tua deprauare voluerint veritatē,ſit manus tua
ſuper illos:& ſi infidelis diſcedit,diſcedat.23.q.8.
legi.28.q.1.ſi infidelis,& c.vxor.in fi. Quod verum
eſt,niſi pœniteant.pœnitentibus.n.veniam non nega-
mus,vt C.eod.Manichęos.& arg.ſupra eod.firmiſſi
B *me.§.vnico.Et idem dicitur de ſchiſmaticis,& ex-*
cōmunicatis,vt ibidem reſponſo.1.& in Authen. ut
cū.de appel.cog.§.generalem.& ſeq.& §.ſi quis de
prædictis parentibus.& de priuil.dotis hæret. mu-
lier.non preſtan.reſponſo.1.& §.1.& 2.coll.8.

3 Paganos.] *Et ita idem iuris eſt de Paganis,qđ*
de hęreticis,& omnibus his,qui catholici non ſunt.
Sed & hoc prohibetur non ſolū epiſcopo,ſed & preſ
bytero,et cuilibet clerico,ut patet infra eo.c.1.et in
præced.gl. Pertulerit. *Dimiſſa ſcilicet eccleſia ſua.*
alias pretulerit,ſ.eccleſia ſua.immo & talibus ni-
hil conferre debent,vt infra cap.1.

4 Saltem.] *quaſi dicas,nedum in uita, immo &*
C poſt mortem,&c.

5 *Regulare eſt,quòd crimina morte,et pœnę infli*
genda cum mortuis extinguuntur.23.diſt.quorūdā.
24.q.2.c.1.& 2.ſupra qui filij ſint leg.cauſam.§.
fi.vbi de hoc.C.ſi reus vel accuſator mor.fu.l.2.Fal
lit hoc in caſibus,in quibus ēt poſt mortem quæritur
de crimine.& punitur. Primus eſt in crimine læſæ
maieſtatis:in quo ēt poſt mortem inchoari pot accu-
ſatio. ſiue inquiſitio:vt conuicto mortuo memoria
eius damnetur. & bona ſucceſſori eius eripiantur,vi
ta miſera tantummodo reſeruata,C.ad l. Iul. maie.
l.pen.& fi.quod tamen reſtringitur ad crimen per-
duellionis,ideſt, illius, qui fuit hoſtili animo aduer-
D *ſus rempublicam uel principē animatus.ff.ad l. Iul.*
maieſt.l fi.Quidam tamen idē volunt dicere de illo,
qui eccleſiam violauit. C.de his,qui ad eccl.confu.l.
2.& in lege Iul.repe.& quibuſdam alijs, quę adę-
quantur legi Iul.maieſt ff.de accu.l.antepen.

6 *Et idem dicunt in apoſtata. C. de apoſta. l. 4.*
ante finē.Sed expreſſum eſt, ꝙ quinquēnio poſt mor
tem lapſo clauditur crimē iſtud.C.de apoſta.l.2. Se
cundus caſus eſt & in crimine hæreſis † 24.q.2.ſa
ne profertur.infra de ſen.excom.à nobis 2.§.1.verſ.
fin. Nā ſi in pręcedenti primo caſu hoc obſeruatur,
multo fortius & in hoc ſecundo erit hoc obſeruan-
dum.arg.in eo quod dicitur,& not.infra eo. vergen-
E *tis.§.1. Sic enim expreſſe argumentatur lex in hoc*
ēt caſu.C.eod.tit.Manichęos. & ita ſeruatur de con
ſuetudine in partibus Tholoſanis aliquo fluxu tem-
poris non obſtante,niſi forſan inſontibus vel pœnitē-
tibus bona reddantur de gratia.infra eod.vergentis.
reſponſo.1.& ſic intellige. C.eod. Manichęos, ante
finem,& alia iura conſimilia,vt & not.infra eo.ver
gentis. Tertius eſt caſus in epiſcopo, qui hæreticos
hæredes inſtituit, vt hic.Et idē videtur dicendum in
quocunque clerico,ut infra c.1.quinimo & de quocūq;
catholico:quia ſic indiſtincte loquitur 24.q.2.ſane
profer-

> † Antonius Gomezius to.3. variar. reſolut.c.14. nu.5. Ioānes Rojas ſingu. 134. Conradus Brunus lib.5. de hæret cap.17.& Zanchinus tract. de hæret.cap.24.

proſe rītur: circa médium, ibi: Item multi Epiſcopi cō- A
gregati, &c. ſecundum litteram de ipſis ſtatuerunt, ſed alia littera dicit: de Epiſcopis ſtatuerunt: & illa omnino concordat cum iſto cap. Quartus eſt generalis in quolibet notorio peccatore. 23. q. 5. placuit. 88. diſt. c. ſi. In his autem duobus caſibus vltimis nō cōfiſcantur bona, ſed & ad hoc queritur tantum de crimine, ne pro tali fiat oratio: & ne eccleſiaſticam recipiat ſepulturam, quod & in quibuſdam alijs caſibus accidit: de quibus dic vt not. ſupra de ſepul. ex parte. verſi. ſi.

7 Et ſecundū canonicam æquitatem etiam poſt mortem agi poteſt de criminibus, ſaltem notorijs per cōfeſſionem pœnitentis, vel alio modo: & coguntur hæredes ſatisfacere pro defuncto, vt patet in eo quod leg. & not. ſupra de ſepul. parochiano. in fin. & infra de rap. c. 2. & c. in litteris. & de vſuris cum tu. §. ſi. & c. tua nos. §. vnico. & de hoc notaui in ſumma de accu. ſub eadem rubrica. §. quis accuſari. & 24. q. 2. in ſumma. B

8 Anathema.] Ergo non ſepeliatur: & ſi ſepultus eſt, exhumetur, ſecundum quod legitur & not. ſupra de ſepul. ſacris.

Nomen.] tanquam infamis, vt & fructu participationis Eccleſiæ careat, arg. C. de ferijs, à nullo. in fine, nec memoria eius fiat. arg. C. ad leg. Iul. maieſt. l. ſi. §. poſt diui Marci. vnde & ſequitur.

Inter Dei ſacerdotes.] id eſt, in libro, in quo conſueuerunt poni nomina epiſcoporum defunctorum, et pronuntiari obitus annuatim. ſimile 21. q. 3. Cyprianus, ad finem. 88. diſt. c. fin.

c. In eos.

S V M M A R I V M.

1 Hæreticis nihil in uita ſeu in morte eſt conferendum.
2 Hæretico fame pereunti cibus dari an poſſit.
3 Appellatione presbyterorum clerici continentur, & vice verſa.

IN eos. &c.]

Conſanguinei.] Dic vt not. ſupra cap. proxi.

1 Nihil conferant.] nec diſtinguitur in morte, vel in vita: ergo nec nos diſtinguamus. arg. ff. de offi. præſi. l. 3. quia tales nec ex teſtamento capere poſſunt. infra eod. excommunicamus 1. §. credentes. Et hoc verum eſt de quocunque relicto in morte.

2 In vita vero poſſet ei forte cauſa pietatis dari †, ne fame pereat. arg. 86. diſt. paſce. & c. non ſatis. Nā adhuc poteſt conuerti: quia de nemine dum viuit deſperandum eſt. de pœnit. diſt. 7. nemo. 3. 1. q. 2. ancillā. & argum. etiam ad hoc 42. diſt. quieſcamus. 11. q. 3. quoniam multos.

† Gl. & doct. in c. 1. diſ. 30. Alfonſus Caſtrus lib. 2. c. 7. de iuſta hæret. puni. & Alb. tract. de ſtatutis. p. 4. q. 7.

Denique.] 2. pars.

3 De reliquis clericis.] In hoc ergo pares ſunt. ar. 16. q. 1. prædicator. in prin. 24. q. 2. ſane profertur. Et ſic appellatione presbyterorū continentur & clerici: ſicut & econuerſo, appellatione clericorum continetur presbyteri. 11. q. 1. de perſona. ſicut et de hoc legitur & not. ſupra de coha. cle. et mu. c. 2. in prin.

c. Cum Chriſtus.

S V M M A R I V M.

1 Chriſtum eſſe hominem, articulus eſt neceſſario credendus.
2 Clerici plura, & apertius quàm laici ſcire tenentur.
3 Laicis quid credere ſufficiat.

CVm Chriſtus, &c.]

Sub anathemate.] quę verba habent hic ſententiam late canonis: ſicut & infra eo. c. 1. §. 1. quia hoc dicere hæreticū eſt: & omnes hęretici excōmunicati ſunt, vt infra eod. ad abolendam. reſponſo 1. in fi. & c. excommunicamus 1. & 2.

1 Quia ſicut. verſ. Verus eſt homo.] quod probatur per hoc quod ſequitur. Et iſte eſt vnus de articulis, quos quilibet Chriſtianus tenetur ſcire per fidem. argum. de conſ. diſ. 4. ante viginti. & c. baptizandos.

2 Clerici † tamen magis aſtringuntur ꝙ laici: quia tenentur ipſos ſcire explicite, vt patet 38. diſtin. omnes pſallentes. 24. diſt. quando epiſcopus.

† De hac materia late Innocentius in cap. firmiter. de ſum. trin. & Eymericus ſupra par. 1. q. 4. & 12.

3 Laicis autē ſufficit credere implicite, id eſt ſecun- C
dum quod tenet catholica Eccleſia: & quod nihil ſētiant contra fidem. infra eod. ad abolendam. reſponſo 1. De his articulis tetigi ſupra eod. c. 1. quod dic vt not. plene ſupra de ſum. tri. in ipſa rubrica.

Rationabili.] aliâs rationali. & eſt melior littera.

Et humana.] Ergo eſt verus homo, vt ſupra de cele. miſ. in quadam. vbi de hoc.

c. Sicut ait.

S V M M A R I V M.

1 Leges in hæreticos latę, licet de quibuſdam loquantur, in omnibus locum habent.
2 Aſſaſini ſicut hæretici excommunicati ſunt. D
3 Cum excommunicato non participandum.
4 Propter delictum amittitur priuilegium.
5 Pro nullo, quem conſtat in peccato mortali deceſſiſſe, orandum eſt.

SIcut ait beatus Leo: & infra.] 23. q. 5. res autem omnes.

1 In partibus.] Ideo canon iſte videtur fuiſſe localis. argu. in eo quod legitur & not. ſupra de locato, c. 1. Sed hodie vbique eſt generalis, ut patet infra eod. c. 1. reſponſo 1. & cap. excommunicamus 1. & 2. E

Eos.] ſcilicet hæreticos. Et defenſores, &c. infra eod. excommunicamus 1. §. credentes. 79. diſt. ſi quis Papa.

2 Et idem eſt hodie de aſſaſſinis, et de receptoribus, & defenſoribus, & occultatoribus eorundem, qui non ſolum ſunt excommunicati, ſed & pluribus alijs pœnis plectuntur: ſicut legitur & not. extra d. ti. de homici. pro humani. §. ſacri.

§. Sub anathemate.] 2. pars. canon eſt latæ ſententiæ. ſic ſupra eod. c. proxi.

3 Aut negotiationem.] *ſimile infra eod.c.1.§. ciuitas. Et licet hoc ſpecificetur in hęretico, tamen & idem eſt in excommunicato, cum ei in nullo participari debeat, ſed in omnibus ſit vitandus. 11.q.3. ſicut Apoſtoli. & c. ſequentibus. quod dic vt not. ſupra tit. 1. ad liberandam. in deciſione. §. ceterũ. verſ. ſub interminatione: quamuis aliud ſit de Paganis, vt patet. 11.q.3. ad menſam. & in eo quod legitur et not. ſupra tit. 1. ſignificauit. §. pen. & fi. & cap. quod olim. reſponſo 1.*

§. Si autem.] *3. pars.* Deceſſerit. *ſcilicet hereticus, vel fautor ipſius.*

4 Priuilegiorum.] *mortuo conceſſorum. & ſecundum hoc ratione delicti hic perditur priuilegium. infra c. 1. in fi. Vel aliquibus perſonis vel locis conceſſorum: ſicut patet in Hoſpitalarijs, et quibuſdã alijs, quibus conceditur, quòd ſalua canonica eccleſiarum à quibus corpora aſſumuntur, poſſint indiſtincte recipere illos, qui apud eos elegerint ſepeliri, vt ſupra de ſepultu. in noſtra. & c. certificari. Sed licet ita generaliter concedatur: eſt tamen quantum ad hoc priuilegium reſtringendum: quia non extenditur ad illicita, nec tuetur aliquem in delicto, vt patet in eo quod legitur, & not. infra de ſenten. excom. nulli. infra de priuil. tuarum. Et eſt hic argum. quòd per generalem mentionem tolluntur generaliter omnia priuilegia, quibuſcunque cõceſſa, & cuiuſcunque tenoris exiſtant. ad idem infra cap. 1. in fi. arg. contra in eo quod leg. & not. ſupra de offi. lega. quod tranſlationem. de hoc not. ſupra de iudi. cauſam, quę. in fi. ſupra de dolo & contu. c. 2. §. verum. in prin. dic vt ibi not.*

5 Oblatio, &c.] *ſimile infra de vſuris, quia in omnibus. Et hoc quidem obtinet in omnibus, quos conſtat deceſſiſſe in peccato mortali. 23.q.5. placuit. & not. ſupra de ſepultu. ex parte. in fine.*

c. Ad abolendam.

SVMMARIVM.

1 Eccleſia indirecte coercet Iudæos.
2 Hęreticus eſt qui nõ tenet quod Eccleſia Romana credendum eſſe definit.
3 Epiſcopi vbi de fide agitur, ordinarij ſunt Iudices, ſed dubia circa fidem diffinire non poſſunt.
4 Epiſcopus an conſilium clericorum ſequi teneatur.
5 Mortui iuriſdictio poſt eius obitum ad quem transferatur.
6 Deprehenſus in hæreſi quis dicatur.
7 Clericus depoſitus, quando retineat priuilegiũ clericale. & nu. 8.
8 Quibus caſibus clericus tradatur curiæ ſeculari.
9 Sponte reuerſus ad fidem recipiendus, errore abiurato.
10 Olim abiuratio ſolum in concilio fiebat, hodie coram fidei Iudicibus.
11 Hęreticorum pœna ignis. & nu. 13.
12 Appellatione vltimi ſupplicij mors intelligitur.
13 Lege Euangelica, canonica, ciuili, & conſuetudinaria hęretici comburendi.
A 14 In crimine hæreſis condemnatio ad Eccleſiã ſpectat, ſed punitio corporalis ad Iudices ſeculares.
15 Peius eſt recidere, quàm incidere.
16 Relapſus ſi ſtatim redire uoluerit, an ſit recipiendus.
17 Pœna in principes non adiuuantes Inquiſitores.
18 Qui non adiuuat Eccleſiam cum poteſt, honore priuandus eſt.
19 Ciuitas reſiſtens legibus in hęreticos latis, aliarũ commercio priuatur, & Epiſcopo.
20 Allegans priuilegium, oſtendere illud debet.
B 21 Priuilegium exemptionis nemini dat licentiã delinquendi.
22 Delinquentibus aliquibus de collegio, an ceteri amittant exemptionis priuilegium.

AD abolendam, & infra.] Vniuerſos.] *qui in poteſtate chriſtianorum conſiſtunt, & eorum fidẽ ſeruant: quid enim ad nos de his qui extra Eccleſiam ſunt. 2.q.1. multi. Exceptis his, qui inter Chriſtianos morantur, quos & leges imperiales aſtringunt. C. de Iudæis. Iudæi.*

1 *Et licet iſtos non poſſit directe coercere Eccleſia,* C † *quia non poteſt ipſos excommunicare: indirecte tamen eos coercet, & diſtringi facit per dominos tẽporales, vt patet in eo quod legitur & not. ſupra de Iudæis, Iudæi 2. §. fi.* Sacramentis. *quæ ſeptẽ ſunt. quod dic vt legitur & not. ſupra de ſacra. non iterã. cap. 1. §. fi.*

† Et quibus pœnis puniat, uide Sylueſt. in ſum. uerbo Iud. q 5. Eyme. 2. p. q. 44. ubi di 21.

2 Prędicat & obſeruat.] *Quicunque .n. hoc facit, hæreticus eſt. 24.q.3. hæreſis. 17. diſt. multis. Quod enim in talibus Romana Eccleſia obſeruat & mandat, tenendum eſt. 11. diſt. quis neſciat. alioquin hæreticus iudicatur, vt patet in eo quod not. ſupra eod. firmiſſime. reſponſo 1.*

3 Et generaliter. verſ. Singuli Epiſcopi.] *qui ſu-* D *per hoc tenentur inquirere ex officio: & ſi quis inueniatur negligens, uel remiſſus, ab officio deponatur. infra eod. excommunicamus 1. §. fin. Sunt ergo Epiſcopi, etiam vbi de fide agitur ordinarij: tamen ſi aliquod dubium incidat, etſi illud poſſint examinare, nõ tamen ſine Eccleſię Romanę licentia diffinire, cuius eſt diffinitio in tali dubio. 24.q.1. quotiens. 12. diſt. preceptis. Etiam quandoque ſi indubitatum vertatur in dubium. C. de ſum. trin. l. fi. & de hac materia nota. ſupra de accu. cum dilectus. §. vnico* Diœceſes. *vel ciuitates. ſimile ſupra de off. ord. c. 1.*

4 Cum concilio.] *quia hoc de maioribus eſt. ſic ſupra de his quę fi. à prala. nouit. & cap. quanto. Sed* E *nunquid tenetur ſequi conſilium? Dic vt not. ſupra de arbi. cum olim. Vel forſan hic ponitur conſilium pro conſenſu. arg. infra de exceſ. prala. c. 1. reſponſo 1. verſi.* aut ſine iudicio. *Dicas quòd ſi in hoc caſu maior & ſanior pars capituli conſentit cum ipſo, illud exequatur. arg. ſupra de his quæ fiu. à ma. par. cap. c. 1. Alioquin ad metropolitanum, ſeu concilium referat quæſtionem. 18. diſtinct. propter eccleſiaſticas 1. & 2. & quaſi per totum. & ſupra de preben. graue. 12.q.3. ſi Epiſcopus forte. & ſequentibus. Et ſi omnes, uel maior pars concordes fuerint cum*

metropolitano, ei ſtetur, vt patet in eo quod legitur & not. ſupra de tempo. ordi. nec epiſcopi §. fi. Alioquin ad Romanam Eccleſiam recurſus habeatur, vt patet in eo quod not. ſupra eod. ſuper verbo, prædicat & obſeruat.

5 Vel clerici. *verſ.* Sede vacante.] *Mortuo aliquo ſi vis ſcire ad quem transfertur poteſtas faciendi ea quę faciebat, antequam conſtituatur ſucceſſor, notabis ſecundum d. n. q ſi ea per ſe ſolum faciebat, ſicut eſt iuriſdictionis exercitum, & conſimilia: hoc faciet ille à quo ea habebat. Mortuo igitur archidiacono qui uicem gerit epiſcopi, ſupra de offi. arch. cap. 1. Epiſcopus eo mortuo iuriſdictionē archidiaconi exercebit. arg. ſupra de maio. & obe. his quę. §. fi. ſupra de inſtitu. cum veniſſent. reſponſo 1. Et ſunt hæc vera etiam in alijs ſi neceſſe vel vtile ſit hoc de quo agitur expediri. arg. 12. q. 2. hac huius placiti. & ca. ſi qua de rebus. Alioquin reſeruabitur ſucceſſori ff. de iudi. mortuo. C. de iudi. properandum. §. ſin autē. Maxime ſi in proximo ſucceſſor ſit futurus. argu. ff. de vaca. mu. l. pen. §. fi. ſecundum d. n. In iudicio autem non proceditur vacante ſede. ſupra ne ſede vacan. c. fi. niſi neceſſitate inſtante deputetur actor auctoritate ſuperioris ad repoſcenda alienata. 12. q. 2. nobis. c. Vulterana. & arg. inſti. de auct. tu. § fi. & ff. de cura. bonis dan. l. ſi plures. & l. 1 & 2. Si tamē ad capitulū ſpectat electio archidiaconi ſecundum d. n. vel canonicorū vnà cū archidiacono: eo mortuo deuoluetur ad capitulum prędicta poteſtas. arg. ſupra de cōceſ. pręben. poſtulaſti. Sed ſi archidiaconus aliqua fecit ēt ſuo iure, quæ non ab alio ſunt collata, vt ſi fundauit eccleſiam de bonis archidiaconatus, non capituli: tunc non deuoluitur poteſtas ad capitulum, ſed ad ſucceſſorem tantum. ſupra ne ſede vacan. illa. ſupra de teſtamentis relatum 1. §. nomine. vbi de hoc. Et ad de quod leg. & not. infra de offi. ue leg. quoniā abbas. de exceſ. præla. c. 2. Quid ſi aliqua habeat ab epiſcopo, & aliqua à capitulo? & ille & hi in eo quod ab eis tenebant, ſuccedunt arg. ſupra de teſta. relatum 2. §. fi. 12. q. 3. & 4. per totum. Cum aūt epiſcopus et capitulum ſint vnum corpus, cuius caput eſt epiſcopus. argu. infra de verb. ſig. cum clerici. & expreſsū ſupra de præſcrip. cum non liceat. ſupra de his quæ fi. à præla. c. fi. Et inter eas ſit ſpirituale coniugiū, ſupra de teſta. requiſiſti. §. ſecus, & melius ſupra de transla. epi. licet. Dicendum eſt, q ea quæ ſpectāt ad epiſcopum ſuo iure, ſicut eſt iuriſdictio & confirmatio prælatorum: deuoluuntur vacante ſede ad capitulum ipſo iure. ſupra de maio. & obe. cum olim. Sed ſi cum alijs aliquid exercebat, nō ad inferiores, nec ad ſuperiores: ſed ad collegas eiuſdem officij deuoluitur hæc poteſtas. 65. diſt. c. fi. Idem forte dicendum eſt in abſente, ſiue ex iuſta cauſa abſit, ſiue ex iniuſta. In negligente autem dic vt not ſupra de cōceſ. præb. nulla. & de ſupplen. neg. prę l. per totum, ſecundum d. n. cuius eſt hæc tota gloſ. paucis exceptis. Iura tamen per ipſum inducta minus plene probāt intentionem ſuam. Tu dic de hac materia vt not. ſupra de maio. & obed. his quę. & c. cum olim. & ne ſede vacante, illa. & c. fin. per totum. & de elect. cum in cūctis, in fine* Vicinorum. *ſimile 7. q. 1. Pontifices. §. præſenti. 2. pars.*

† Deprehenſus in hæreſi quot modis quis dicatur et vide Eymericum 3. par. quęſt. 89.

6 Deprehenſi.] *Facti euidentia †: puta quis publi*

A *ce hæreſim prędicauit. arg. ſupra de ritu nup. palam. §. fin. & expreſſum infra de pur. can. inter ſollicitudines. Vel ad rationem poſitus confitetur errorē ſuū, & pertinax eſt, ſupra de accuſa. ſi confiteri. Vel aliàs in iudicio confitetur, ſiue conuincitur, vt ſupra de cohabi. cler. & mulie. c. fin.* Obumbratione fulcatus. *Poteſt enim talis habere vmbram religionis, ſed non veritatem. ſimile ſupra de conſue. quanto. ad finem.*

7 Prærogatiua nudetur.] *Arg. quòd clericus depoſitus non retinet priuilegium clericale †. ad idem 54. diſt. ex antiquis. in fi. quod cōcedit Alanus. Sed non eſt verum cum teneatur viuere regulariter. 81. diſt. dictum. 50. diſt. ſtudeat. ſecundum Hug. Solutio.*

† Syluester in ſumma ver- bo, degradatio quaſi. 6.

B *Regulariter verum eſt, q clericus quamuis depoſitus, dūmodo corrigibilis ſit, priuilegium retinet clericale: & ſic intellige opinionem Hug.*

8 *Ab hac regula excipiuntur caſus, in quibus ſtatim traditur curiæ ſæculari, puta in hęreſi, niſi incontinenti pœniteat, vt hic. in quo caſu ſatisfacere dēt vt & hic ſequitur. Subaudi tu per pœnitentiam perpetuam in carcere peragendā. infra eod. excōicamus 2. §. damnati. Secundo in falſario domini Papę. infra de crimine fal. ad falſariorum. Tertio cum quis pp calumniam, quā intulit proprio epiſcopo, deponitur. 11. q. 1. ſi quis ſacerdotum. Si vero depoſitus ſit in-*

C *corrigibilis: tunc nullo modo priuilegium retinet. Et ſic intellige opinionem Alani: immo finaliter poteſtati traditur ſęculari: quod dic vt legitur & not. ſupra de iudi. cum non ab homine. Qualiter autem tradi debeat, exponitur hic vbi ſequitur:* Secularis relinquatur, &c. *infra de verb. ſig. nouimus. qualiter autem puniantur hęretici, legitur & not. infra eod. excommunicamus 1. & 2.*

9 Sponte recurrere.] *poſtquā eſt de hęreſi condēnatus. Et ſi ſpōte redeat, dēt recipi abiurato errore. 24. q. 3. dixit Apoſt. & detrudi in carcerē ad perpetuā pœnitentiā peragendam. infra eod. c. pen. §. damnati. Aliàs aūt ſi non eſſet danatus de hęreſi, nō ſolū ſponte*

D *te rediens admitteretur. ſed ēt ad fidem ſemel ſuſceptam ſeruandam inuitus cogeretur. Et ſic ſoluitur et not. contra 45. diſt. de Iudæis. 23. q. 5. ad fidem.*

10 Ad arbitrium epiſcopi.] *Olim tamen non recipiebatur niſi in concilio † 1. q. 7. ſi quis epiſcopus. Sed propter periculum multitudinis, quę inualuit, iſtud hodie ad arbitriū epiſcopi eſt redactū, ut hic dicitur. ad idē infra de pur. can inter ſollicitudines.* Abiurare. *Vel ſe purgare. infra eod. §. illos. §.* laicus autem. *3. pars.* Arbitrio. *Et idē eſt de clerico impœnitente, prius tamen à ſuis ordinibus degradato, vt ſupra. §. proxi. & infra c. pen. §. damnati.*

† Simancas de cathol. inſti. tit. 1. de abiuratione. num. 23.

11 Debitam.] *Vltio debita eſt ignis † crematio: ſicut probatur ex verbis Domini dicētis Io. 15. b.* Si

E quis in me non manſerit, *per fidē firmā & ſimplicē, ſupra de ſum. tri. c. 1. in prin. ſed ab ea exorbitauerit,* mittetur foras, *ideſt, extra cōionem Eccleſiæ, ſiue clericus, ſiue laicus ſit per ſententiā excōicationis; qui tamen hodie oēs ſunt excōicati, ſupra eod. c. reſponſo 1. & infra eod. excommunicamus 1. & 2.* Sicut palmes, *ideſt, homo infidelis & inutilis ac mortuus, cum in eo omnino Dei gratia ſit extincta, ſupra de rebus eccle. non alie. ſi quis presbyterorum. Et niſi pęnituerit, arcebit, ſi laicus ſit, per iudi*

† Vide Petrū Godoffredū in l. 4. C de hęret. & Couarruuiā lib. 2. variar. reſolut. c. 10. nu. 10.

eis eccleſiaſtici condemnationem, & curiæ ſecularis damnationem, & pœnę corporalis executionem. Si vero clericus ſit, per præmiſſam conſimilem condemnationem, & ſecutam degradationem, & curiæ ſęculari traditionem: & colligēt poteſtates ſæculares Eum, ſcilicet laicum per damnationem corporalis pœnæ & executionem: Clericum vero in foro ſuo recipient, vt & datā per eos pœnalem contra eum ſententiam exequantur. Et in ignē mittent. miniſtri ſæcularium poteſtatum de mādato eorum. Et ardet, ideſt, ad litteram, tradetur igni & comburetur. Et ex hac auctoritate ſic expoſita, ſatis poteſt colligi id qđ legitur & not. infra de verb. ſig. nouimus. Lex etiam humana in hac pœna concordat: dicit .n. tales vltimo ſupplicio puniendos. C. eod. tit. Ariani.

12 Quod vltimum ſupplicium alia lex mortem interpretatur. ff. de pœnis, vltimum ſupplicium. Et tertia lex expreſſe dicit, ꝙ viui crematio † vltimū ſupplicium eſt. ff. de pœnis, capitalium.

† Hæc diſputatio hodie ceſſat per legem Federici Imp. Incipien. Incōſutilem. vbi ſtatuitur cōburendos eē hęreticos. hæc lex habetur inter litteras Apoſtolicas ꝓ officio inquiſitionis ī fine Directorii.

13 Hanc etiam pœnam ſic interpretata eſt generalis conſuetudo ſecundum quam igni traduntur hæretici vniuerſi. Ergo non ſolum ſecundum legem Euangelicam, ſed & ſecundum humanam, necnon & generalem conſuetudinem omnibus hæreticis debita eſt hęc pœna. Sed & ad hoc pręſtat argu. lex canonica, ſupra eod. firmiſſime. reſponſo 1. vbi probatur, ꝙ diabolo & angelis eius participant æterni ignis incendio puniendi.

14 Ideo autem dixi condemnationem in perſonam Eccleſię: & damnationem in perſonam Poteſtatis ſæcularis, quia ad Eccleſiam pertinet cōdemnatio de crimine: & non damnatio corporis. Ad ſęcularē vero ſpectat condemnatio corporis, & nō cōdēnatio de crimine, quæ pœnam corporalem & eius ſententiam pręcedere debet. ſecundum hoc intellige quod not. in ſumma. eod. tit. §. qualiter deuitetur. verſ. ergo cognitis. Et infra. Continebatur hic: Qui uero inuenti fuerint ſola ſuſpicione notabiles, niſi ad arbitrium epiſcopi propriam innocentiam congrua purgatione monſtrauerint, ſimili ſententiæ ſubiacebunt. Quod non debuit remoueri, vt patet in eo quod legitur & not. infra eod. §. 1. Sed & hoc hodie temperatur infra eo. excommunicamus 1. §. 1. quod dic vt ibi not.

§. Illos quoque] 4. pars.

Vt diximus.] Verum eſt de abiuratione: de purgatione autem nihil dixit in ſuperioribus, ſed dictū fuit hoc in proxima præcedenti deciſione, quæ nō debuit remoueri, vt ibi not. aut hæc littera non debuit apponi. Frequenter igitur dum breuis eſſe laboro, obſcurus fio, vt hic patet. & ſupra eo. ad liberādū. in prima deciſione, vt & ibi not. & ſupra de voto. quod ſuper his. §. rurſus. in fi. in ipſa deciſione. & c. ex multa. reſponſo 1. verſi. ſi ergo. vt & ibi not.

15 Recidiſſe.] Nam ſecundum B. recidere peius ſiue periculoſius eſt ꝗ incidere: ſic & deterior dolus eſt illius, qui interruptā iterum litem deſerit, ꝗ qui ſemel cœptam derelinquit. in Authen. dē liti. §. ſi uero intra p radictum. in fi colla. 8.

16 Sine vlla audientia.] quo ad bona: vel quo ad hoc, vt nulla ipſius excuſatio ſuper hæreſi audiatur; quia ſufficit ꝙ ſemel fuerit conuictus & condemnatus: neceſſe eſt tamē ꝙ condemnetur de recidiua. Sin

A autē ſtatim ſponte redire voluerit, admittendus † eſt ſecundum quoſdam: ita tamen ꝙ in perpetuam carcerem retrudatur, vt legitur & not. ſupra eod. §. præſenti. Et facit pro his: quia Deus non vult mortē peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. 26. q. 6. cognouimus. & in Authen. vt non luxuri. contra naturā. reſponſo 1. colla. 6. Vnde & Eccleſia nemini volenti redire, gremium ſuum claudit. 1. q. 7. ſi quis oēm. C. de ſum. tri. l. ſi. ante ſi. & arg. C. eo. tit. l. Manichęos. & de pæn. diſt. 3. adhuc. Alij tamē dicunt, ꝙ iſte eſt caſus ſpecialis in fauorem fidei: & quia omnino reddidit ſe indignū audientia, ex quo abuſus eſt prima gratia ſibi facta. Et hoc credo verius de rigore, & ex

† De hoc arg. vid: plene in fra 3. par. in princ. cōmē tario ſuper tit. de ſermone generali habendo. §. Magnam ueniam.

B mente. arg. ſupra de poſtu. pręla. c. 2. cum ſuis cōcor. 11. q. 3. priuilegiū. 25. q. 2. ita nos. ff. de ſer. cor. inde Neratius. C. de epiſ. audi. l. 3. ad fin. vbi hoc videtur expreſſum: vnde & talem interli. fecit hic d. n. Audientia. quaſi dicat non proderit eis ſi dicant ſe velle hæreſim abiurare: ac ſi diceret, nullo mō amplius reconciliabuntur: audientur tamen defendendo ſe ſuper alijs criminibus accuſati. vt not. infra eod. ſi aduerſus. reſponſo 1. Prima tamen opinio de exuberanti æquitate & benignitate tolerari poteſt: quod totū finaliter dicimus ad arbitrium boni iudicis redigendum. arg. in eo quod legitur & not. ſupra de tranſac. c. ſi. ad ſi.

C §. Statuimus. 5. pars.

17 Vt comites.] Non potuiſſet hoc Papa ſtatuere de laicis, niſi ratione immanitatis † criminis. ſic infra. eod. c. 1. ſupra de iudi. nouit. §. 1. in ſi. ſimile ſupra tit. 1. ita quorundam. Alij dicunt, ꝙ ideo valuit: quia Imperator præſens fuit, ſiue conſenſit. ſecundū d. n. Tu dicas vt not. extra eiuſdem. d. n de homi. pro humani. §. ſacri. verſ. ſitque. lib. 6. cum ſuis concor. Iuramento. ſimile infra eod. excommunicamus. 1. §. moneantur. Si uero verſ. Noluerint. ſcilicet Poteſtates ſæculares.

† al. iniquitatis

18 Honore.] quia hoc ipſo contra Eccleſiam eſſe videntur: quare dignitate priuari debent. 32. q. 5. præceptum. 24. q. 1. qui cōtra Eccleſiæ pacem. quam po-

D teſtatem habet Eccleſia, etiam quo ad Imperatorem: quod dic ut legitur et not. ſupra de elect. venerabilē. §. eos igitur. Et ad alios. ſcilicet honores, quibus ſe indignos reddunt: quia turpius eijcitur quàm nō admittitur hoſpes: et multa impediunt promouendum, & cetera ſupra de iure iur. quemadmodū. §. 1. verſi. quia turpius. & §. 2. verſi. profecto. Eis. ſcilicet, ſi rebelles fuerint, nec pænituerint, Excommunicatione, &c. ſimile ſupra tit. 1. ad liberandam. §. ceterū.

19 §. Ciuitas autem.] 6. pars. Commercio. ſimile ſupra eod. c. proxi. §. 1. Priuandam. propter tantum delictum. ſimile 25. q. 2. ita nos. §. Si qui uero. 7. pars. Exempti. vt Templarij ſecundum d. n.

E Idem tamen contra diffiniuit extra idē d. n. de verb. ſigni. veniens. lib. 6. Dicas ergo vt Cluniacen. & multi alij, quorū priuilegia uidimus: de his .n. aliter iudicari nō pōt, vt patet in eo quod legitur & not. ſupra eod. de uſu pallij. c. ſi. & infra de priuil. porro.

20 Et ſi quis ſe exemptum, vel priuilegiatum dicat, cum diœceſanus de iure cōi intentionem ſuā fundet, vt ſupra de relig. do. de xenodochijs, cum ſuis cōcor. neceſſe eſt ꝙ de priuilegio fiat fides, vt patet 100. diſt. c. tra morē. ff. de iudi. ſi quis ex aliena. ſupra de excep.

excep.cum venerabilis.§.quia vero.& argu. ſupra de offi.deleg. cum in iure peritus exiſtas. Epiſcoporum. qui alias ordinarij ſunt.vt ſupra eod.c.reſponſo 1. ver.& generaliter. Et eis. ſcilicet epiſcopis.

A

21. Delegatis] generaliter & vbique auctoritate huius concilij.ſimile ſupra de off.ordi irrefragibili.§. cæterum. Gratia enim non dat licentiam delinquendi.1.q.7.exigunt.

22 Non tamen propter hoc amittunt in alijs exẽptionis priuilegium illi, qui ſunt de collegio exemptorum, ſed delinquentes non obſtante priuilegio puniuntur: quia non defendit priuilegium in delictis: quod dic vt legitur & not.infra de priuil.ſuarum. Puniũtur autem per epiſcopum, qui hoc facit vice Papæ, vt hic dicit. Vnde perinde eſt ac ſi Papa hoc faceret. arg.infra de ſent.excom.mulieres.§.fi. cum ſuis concor.ſecundum Tanc. Tu dicas, quòd omnes perdunt priuilegium in illa diœceſi, in qua hoc eſt commiſſũ. infra eod.excommunicamus 1.§.ſane clerici. verſic.fi. Dicas etiam, quod cum hæc delegatio generaliter ſit conceſſa, & vniuerſaliter, vt not. ſupra ead. glo.in prin.huiuſmodi delegatio hodie in tali caſu ordinaria iuriſdictio eſt cenſenda.arg ff de iudi cũ prætor. Nec iſto verbo vſus eſt Papa, niſi quantum ad placandum exemptos:ac ſi diceret; non moueamini propter hoc vos exempti:quia non procedit Epiſcopus in his iure ſuo,ſed noſtro. Sed quicquid dicas,poſſunt reſpondere exempti:hæc ſatisfactio eſt puerilis. Nam ex quo ita eſt quantum ad effectum, facit hoc epiſcopus iure ſuo,nec in verbis vim facimus. ſed in rebus. C.communia de leg l.2.in fi.C.de donat.l.fi. Non obſtantibus. ſimile ſupra eod. c.proxi.§. 1. vbi de hoc.

B

C

c. Vergentis.

SVMMARIVM.

1 Hæreticorum bona ẽt poſt mortẽ publicãtur.
2 Bona hæreticorum confiſcata non reuertũtur ad eos niſi de miſericordia.
3 Blaſphemiæ in Deum, non ſunt impunitæ relinquendæ.
4 Filij filiarum,& filij filiorum hæretici, an æqualiter puniendi.
5 Bona hæreticorum, etiam ſi habeant filios catholicos, publicantur.
6 Spiritualis pœna in crimine hæreſis non impedit temporalem.
7 In multis delictis hæreſi minoribus, filij ob parentum delicta affliguntur.

D

Vergentis in ſenium ſæculi corruptelam.& infra.] Subaudi;teſtantur non ſolum elementa, ſed et hoc; ſicut in integra continetur. noſtræ iuriſdictioni. Loquitur prælatis; vt patet ex ſequentibus.ſimile ſupra de ſo.comp ex tranſmiſſa.& c.verũ.& de vi.& ho.cle. quoniam: 1 Publicari. †] etiã poſt mortẽ:quod dic vt not ſupra eod.ſi quis epiſcopus. Et in alijs. verſ.ſcilicet terris, quæ nõ ſubiacent eccleſiis, vel prælatis, ſed laicis. Præcipimus.ſcilicet bona publicari. Per poteſtates. ſim.ſupra c.proxi.§.ſtatuimus.quod dic vt ibi not. Sæculares. quibus non dẽt præiudicium generari.ſupra qui fil.ſint.leg.cauſam 2. quãdiu obediẽtes, & nõ negligentes fuerint. Alioquin contra,vt legitur & not.infra eod.excõicamus.1.§. ſi vero Dñs temporalis.verſ.1. Compelli. quod pot fieri, 23. q.5.adminiſtratores.& ſupra eod.c.proxi.§.ſtatuimus.verſ.1.et ſupra tit.1.poſtulaſti.§.fi.& c.Iudæi, ſiue Saraceni.§.fi.

† De hac materia late Zanchin.tract.de heret.c.25.& Ant.Gomez.

ro. 5. var. reſol c. 24.& Eymer. infra par.3.q.109. & ſeq.

A

2 Nec ad eos.] ſcilicet hæreticos. Bona. ſcilicet publicata. Eorum. ſcilicet quondã:nunc.n.ex quo publicata ſunt,dominiũ amiſerunt. Miſereri. De ſola ergo miſericordia reſtituuntur bona, vt hic patet,& ẽt quandoq, epiſcopatus.23.q.4. ipſa pietas. verſ.itẽ ſi inquirunt.in fi.& q 7.quod ait.& 1.q.7. conuenientibus.Et not.infra eo.§.fi. ſuper verbo exhæredatio. Diſciplina. ſimile ſupra de elect. cum in cunctis §.pen cum ſuis concor.

B

§.Cum enim] 1.pars. Sanctiones. C.ad l. Iul maieſt.quiſquis.& eſt canonizata 6.q.1.§. verum.verſ.ſi quis cum militibus.

3 Quanto magis.] Si.n.contra hoĩes illatæ blaſphemia impunitæ non tranſeunt,multo magis qui ipſum Deũ blaſphemat.dignus eſt ſupplicia ſuſtinere, vt in Authen.vt nõ luxu.contra naturã,reſponſo 1.et.§. 1.colla.6.Vnde & infra ſequitur, cũ longe grauius ſit,& c.vt infra.eo.§.in fi.et not. infra de maledicis, ſtatuimus. Quod eſt Chriſtus. quod dic vt not.ſupra de elect.ſignificaſti.in fi.& de ſacra vnctio cap. vnico.§.vnde in veteri.verſ.1.Cum longe. verſ. Sit grauius. ſim.17.q.4.ſicut qui Eccleſiam.23.q. 5.ſi apud. Quod.n.in religionẽ diuinam cõmittitur, in omniũ fertur iniuriã.C.eod.tit. Manichæos. Nec debemus dimittere illius inultũ opprobriũ, qui probra noſtra deleuit.ſupra tit.1.in nõnullis.§ fi. ad idẽ ſupra de decimis.tua nobis.§.verũ.23.q.4. ſi is qui. & not ſupra eod.ſuper verbo quanto magis. & c. ſi quis epiſcopus.

C

4 Sed quid ſi ita dicat Papa: ſtatuimus q̃ hæretici & filij eorum vſq; ad quartum gradum nõ admittantur ad collegium clericorum: Nunquid eſt hoc intelligendum tam de filijs filiarum, q̃ de filijs filiorum? † Ita videtur. Arg.infra de pœn.in quibuſdã.§.ſacri.vbi de hoc. Nã & tales aſtringunt verba et mẽs. Verba.quia tã hi q̃ illi ab hæretico deſcendunt:et differentia agnationis & cognationis hodie eſt ſublata. vt in Authen.de hære.quæ ad inteſ deſe.colla.9.ergo à ſignificatione verborum recedi non dẽt:ſicut dicit lex ff.de leg.3.non aliter.ff.de exerci.act.l.1.§. ſi is qui nauẽ. Sed & de mente idem videtur: voluit enim princeps punire hæreticum,non ſolũ in ſe, ſed in filijs arg ff.quod metus cã iſti quidem. Pone ergo q̃ non hẽt niſi vnicam filiã ſi dicas nepotẽ ex filia deſcendentem immunem,ergo nõ punietur in filijs, cum alios non habeat. Item de mẽte uidetur, q̃ ideo ſit facta prohibitio,ne quis ducat filiã hæretici ĩ vxorem. Et merito:quia timeri põt de corruptione mariti & filiorũ:ſicut.n.vir infidelis ſaluatur per mulierem fidelem:ſic & damnari poteſt fidelis per infidelem.arg.ſupra de diuor.quanto.ff.de redibi.act.l.ſi quod ſi nolit.§.qui per mancipia.

D

† De hac materia Eymer. infra p.3.q. 115. & ibidẽ dixi copioſe.

E

Dicendum ergo videtur in fauorem fidei, q̃ talis filius.& ſi ſit inculpabilis,puniatur: quia & hoc in

Google

alijs cõtingit. Et in hoc etiam poſſumus ſequi diuinũ iudicium, vt probatur in hoc c. et in his quę ſupra not. Caueat ergo ſibi vnuſquiſq; ne contrahat cum filiabus Canaan. Gen. 28. c. Econtra videtur: quia nemo debet puniri ſine culpa, & c. C. de pœn. ſancimus. cum ſuis concor. Nec obſtat quod dictum eſt de verbis ſtatuti: quia cum dicat, filius, *maſculos cõplexus eſt, & non feminas ſecundum verba, & ſecundum mentem: idem eſt cum agatur de pœna. arg. ff. de ventre in poſ. mit. l. 1. §. 1. ff. de pœn. ſi preſes. & l. interpretatione. cum ſuis concor. ſupra de teſtã. Raynaldus. reſponſo 1. ſuper verbo.* maſculis. *Item videtur potius comprehendiſſe agnationem prouenientem ex linea paterna, q̃ cognationem maternam. arg. inſti. de legit. agna. ſuc. §. 1 & de leg. agna. tu. §. 1. Preterea, ex quo quis de legitimis nuptijs genitus eſt, ſequitur patrem & non matrem. ff. de ſta. ho. cum legitime. quod omnino verum eſt cum agitur de dignitatibus & honoribus et pœnarum immunitatibus, vt patet. C. de decur. eos indulſerunt. & l. exemplo. & l. nullus. & l. ſi ille. lib. 10. C. de pœn. decuriones. & l. decurionum filij. & melius & expreſſius quantum ad pœnas. ff. de pœn. moris. § fi. ff de decu. l. 2. §. in filijs. Sol. non videtur q̃ talis filius hoc ſtatuto damnetur. potius. n. lineam maſculinam & paternam, q̃ feminimam & maternam comprehendit: etiam ſi de immunitate agatur, vt probatur. ff de mu. & hono. vacatio. ff de iure immuni. l. 1. §. vnico. Et dicit lex, ſenatores debere vocari ipſos ſenatores, & eorum filios & nepotes natos ex eis. Nepotes vero nati ex filiabus non ſenatores dicentur, ſed patris ſui conditionem ſequuntur. ff. de ſenato. l. liberos. Si ergo in beneficijs & dignitatibus filius ex matrimonio natus matris conditionem non ſequitur, quanto magis dicẽdum eſt & in pœnis contra iura maxime adinuentis non debeat ſequi conditionem eiuſdem? cum pœna legum interpretatione ſint mollienda, non exaſperãda, vt ſupra not. Contra iura etiam generalia eſt, vt filius portet iniquitatem patris. ff. de pœnis. l. crimẽ. ff. de in ius vo. adoptiuum. § 1. Huic igitur adhærebo fauori, maxime quantum ad Eccleſiam, quę innocentem punire non deſiderat: immo nec nocenti redeunti claudere gremium conſueuit. Et ſi ſpecialia in contrarium ſint quædam, metas ipſorum ad conſimilia non tranſcendam. ff. de ad mun. l. 1. C. de decu. l. neq; Dorotheum. C. de leg. leges vt generales. Inſti. de iniu. §. quod principi. ff. de leg. ius ſingulare. cum ſimilibus. Video inſuper, quòd ſi filius habeat patrem & auum ſenatorem, et ſi pater à ſenatu remoueatur turpiter: tamen filius remanebit ſenator, vt plus ei proſit aui dignitas, q̃ obſit caſus patris. ff. de ſena. emancipatum. §. fi. Sic & hic dẽt dici, vt plus proſit filia patris fidelitas, cuius conditionẽ naturaliter hẽt ſequi. ff. de ſta. ho. lex natura. à contrario: q̃ matris ẽt, vel aui materni infidelitas, quibus quo ad multa dicitur alienus: & quo ad patriã poteſtatẽ & ſubſtitutionem pupillarẽ, et bonorum poſſeſſionẽ contra tab. & alia multa. Filia. n. ẽt quo ad forum & dignitatẽ ſequitur virum, non patrem. ff. de ſena. femine. Ergo multo fortius filius viri ipſum ſequitur: & ſi vndiq; inter patrem & matrem ſit paritas, tamen viri cõditio prævalet, et eſt ſpectãda. ff. de ſenato. l. 1. Filius enim & pater iuris interpretatione idem ſunt. C. de*

A *impu. & alijs ſubſti. l. ult. Inſti. de inutil. ſti. §. ei qui. quod nunquam in matre vel auo reperitur materno. Cum ergo ſtatutũ dicat:* & filij eorum: *lineã paternã non maternam reſpexiſſe videtur. Aliàs ſequeretur punito filio, ipſum patrẽ puniri, quod dici nõ debet. Tum ex patris in filiũ affectione, quę ſpecialis eſt ſuper oẽs. C. de cura. furi. l. ſi. 1. reſpõſo. cũ ſimilibus. Tum ex filij infamia, quam licet patri proſequi, etiã inuito filio. Tum quia ſubſtãtia filij minor eſſet, quẽ hẽt neceſſe alere pater ſi oporteat. Tũ quia filium ſaltẽ de facto infamem (. ff. de obſequijs à liberis. & c. l. 2.) in domo cogeretur habere: et in familia patria poteſtatis tenere: quod dici non dẽt. Nec obſtat quod de*
B *verbis ſtatuti dicitur ſeruandis, quia pp ſententiam ab eis receditur: cum verborum interpretatio nũquã tantum valeat, vt melior ſenſu exiſtat. 28. diſt. ſedulo. C. de lib. præteri. l. 3. C. de fideiuſ. cum virum. C. de cõſti. pec. l. 2. Nec obſtat q̃ punire voluit princeps hæreticũ in filijs: Hoc. n. eſt dicendum in proprijs filijs, non in alienis: at filius filię non ſuus eſt, ſed alienus, cum non ſit in poteſtate ipſius, vt C. de iur. do. l. fi. §. ſi quoquo modo. & de rei vxo. act. l. vnica. §. accedit. verſi. extraneum. Nec obſtat q̃ princeps arcere voluerit hæreticum, ne quis contrahat cum filia eius: quia hanc pœnam expreſſam non inuenis in ſtatuto, ſed ſolũ in filijs eius, vt puniantur in cleri pro-*
C *motione. Non ego eam extendam, ſed reſtringam vt odioſam: quia cum uir caput ſit vxoris, veriſimilius eſt ipſam trahi ad legẽ ipſius. Vnde & hoc deterius contingere poſſet, ſi cum catholico filia nubere nõ poſſet. ſ. augmentum hæreticorum. & diminutio catholicorum. Et quia vir, qui diuinare non potuit hæreſim alienam pp iuſtum ſuum errorem, puniri non dẽt. Si vero ſcienter talem duceret, ei forſitan eſſet imputãdum, vt & not. infra de pœn. in quibuſdam. §. ſacri.*

§. Nec huiuſmodi.] 3. *pars* [Orthodoxorum] filiorum, *vt ſequitur.*

5 Exhæredatio] *Hic expreſſe habes, q̃ bona hæreticorum confiſcantur, ſiue habeãt filios catholicos,*
D *ſiue non. Sed contra: quia filij catholici propter hoc hæreditate paterna priuari nõ debent. C. eod. tit. Manichæos & l. cognouimus. & Authen idem de Neſtorianis. Sol. illa iura hodie per hoc qđ hic dicitur, corriguntur, et per l. Federici. Hac adictali. quæ hoc idem dicit. et fuit olim poſita in quinta compilatione. eod. tit. nec debuit remoueri. Et eſt ratio, vt legitur & not. infra eod. verſi. 1. Vel intelliguntur de gratia ſecundum iſtam, vt ſupra eod. cap. reſponſo. 1. & not. ſupra c. ſi quis epiſcopus. Quia vero ſuper hoc ſunt diſſenſiones, ſi vis amplius proſequi hanc materiam, vide in ſum. eod. tit. §. qua pœna.*

6 Impedire.] *id eſt ſpiritualis pœna non debet impe-*
E *dire temporalem, nec econuerſo: immo vtraque eſt imponenda, ſicut & infra de maledicis. c. 2. & arg. extra d. n. de re iudi. cum ęterni. in fi. Nec mireris ſi in hoc caſu filij propter delictum patris exhæredentur, cum in multis, & c. vt infra ver. 1.*

7 Cum in multis. *verſi.* Caſibus † *Alijs minoribus iſto, & in quibus hoc minus videretur. Multo magis ergo et in iſto de quo magis uidetur. arg. ſupra de elec. cũ in cunctis, in prin. cũ ſuis cõcor.* Diuinum iudicium. *quod nec fallit, nec fallitur. infra de ſent. excõ. nobis 2. Et hoc patet per multa exẽpla. 1. q. 4.*

† Alfonſus Caſtrus lib. 2. c. 11. de iuſta hæret. punit. Rojas ſing. 101.

§. item

§. Item pro peccato ciuium. & ſequentibus. quod dic vt plene not. infra de pœnis, in quibuſdã. § ſi. Et iuxta canonicas. *verſ.* Sanctiones 15. *q. vlt. cum multa. ſupra de fil. presby. per totum infra de pœn. in quibuſdam. §. ſi. cũ ſuis concor.* In progeniem. *In qua magis punitur pater quàm in ſe ipſum, vt patet. ff. quod metus cauſa. iſti quidem. & in eo quod legitur & not. infra de fil. presby. litteras.*

c. Si aduerſus.

SVMMARIVM.

1 Quod ſpecialiter iubetur, magis timetur.
2 Scriniarij, ideſt, tabelliones.
3 Cur ſit prohibitum pro hæreticis patrocinari.
4 Hæreticis in quib⁹ ſit defẽſio denegata, vel nõ.
5 Soli Iudici eccleſiaſtico licet hęreticis captis conſilium dare, & qualiter.
6 In nullis cauſis iuriſperiti hæreticis patrocinentur.
7 Notarij ſuſpenſi, durante ſuſpenſione, non valent inſtrumenta.
8 Aduocati ſuſpenſi an valeat patrocinium, & quid faciendum.
9 Aduocatus ſuſpenſus exercens officium, non fit irregularis.
10 Suſpenſi à minoribus, miniſtrantes, an fiant irregulares.
11 Papa quoad forum ciuile infamiam irrogare, & tollere poteſt.

SI aduerſus nos terra conſurgeret. *& infra.*

1 Plus timeri ſolet.] *Hoc ſumptum eſt ex illo canone 23. diſtin. quamquam. Sic & dicit lex, quòd ea quæ generaliter dicuntur, niſi ſpecialiter notentur, neglecta videntur. ff. de iniu. item apud Labeonem. §. ait prætor. arg. ad hoc ſupra de confir. vti. bone. §. ſi. ſupra de dolo & contu. c. 2. §. ſi. in prin. ſupra de offi. lega. quod tranſlationem. cum ſuis concor.* Specialiter. *Ideoque quandoque quod de iure communi competit generaliter, ſpeciali priuilegio impetratur, vt patet ſupra de procur. quia in cauſis. ſupra de iure iur. & ſi Chriſtus. §. ſi. & not. ſupra de æta. & qual. accepimus. §. licet legitur. verſ. ex ſuperabundanti. & ſupra eod. ſicut ais §. 1.*

2 Scriniariis.] *ideſt tabellionibus. ſupra de præſcrip. ad audientiã. §. ſi. verſ. nec credẽtes. vbi de hoc. ſimile 15. q. 2. ſancimus. §. vniuerſa. infra eo. excommunicamus. 1. §. credentes. verſ. ſi. infra de ſenten. excom nouit.* Defenſoribus. *qui omnes hæretici iudicantur. infra eod. excommunicamus 1. §. credẽtes.*

3 Auxilium vel fauorem.] *Cũ ſint excommunicati. infra eod. excõmunicamus 1. §. credentes. et ſupra eod ſicut ais. Sed contra: quia ſi conueniantur. non eſt eis iuſta exceptio ſine ſententia deneganda. vt patet ſupra de except. cum inter priorẽ. §. 1. cũ ſuis concor. Sol. illud poteſt habere locum infra annũ poſt quã eos conſtiterit tales eſſe. Nam elapſo anno, niſi interim ſe correxerint, inter hæreticos computantur. infra eod. excõmunicamus 1. §. credentes. Vnde non admittuntur ad aliquam defenſionem, cum bona ipſorũ debeãt*

A *confiſcari: imo & eis licite auferuntur. 23. q. [illegible] vos. & q. 7. c. 1. Melius tamen eſt vt auctoritate Eccleſiæ vel iudicis hoc fiat. 23. q. 3. ſex differẽtię ſunt. C. de pig. l. 2. ſecundum. B. Non placet hæc gloſ. et dic de prima parte, vt not infra eod. excommunicamus 1. §. credentes. De ſecunda vero parte dic quòd etſi non poſſint defendere quo ad bona, poſſent tamen aliter criminaliter accuſari: vnde in illis non eſſet in totum iuſtitia deneganda.*

4 *Sed ad defendendum hæreſim nullatenus audirentur quod per iura inducta ſuperius ſatis patet. Nec obſtat in authen de priui. do. poſt mediũ. l. verſ. ſed ſi ſint eis inaggreſſibilia. coll. 6. vbi expreſſe dicit, quod*
B *nec beneficijs iuris, nec aliquibus alijs priuilegijs tales poterunt ſe iuuare quia illud ius, & ſimilia intelligi poſſunt quantũ ad accuſationẽ, ſiue impugnationem, vel actionẽ, & hæreſis defenſionẽ. ſupra eod. ad abolẽdã §. illos vbi de hoc. In alijs autem criminibus quo ad defenſionẽ, iuſtitia non denegabitur: quia nec in hoc attenditur fauor hæretici, ſed æquitas iudicantis, vt legitur & not. ſupra de excep. cum inter priorem. §. 1. Et hoc ſatis apparet hic. nã ex eo quòd hoc ſolis aduocatis & ſcriniarijs, non tamen iudicibus, de quibus nulla ſit hic mentio, prohibetur: ſatis patet, quòd de ipſis iudicibus contrarium ſenſit quantũ ad iuſtitiam faciendã. arg. in eo quod legitur & not. ſu-*
C *pra de præſcri. nonne. Nec obſtat ſi dicas, quòd talis hæreticus eſt: & ſic ſtatim eſt puniendus: Nã & poſt deprehenſionem, ſi ſponte redierit, admittitur, & in monaſterium eſt detrudendus. infra eod. excommunicamus 2. §. penul. ibidem igitur ſe defendere poſſet ſuper alio crimine accuſatus. arg. C. de his, qui ad eccleſiam confu. l. ſi. §. 1. & reſponſo 1. Maxime ſi præuentus fuiſſet in alterius criminis accuſatione. ſupra de foro compe. propoſuiſti.*

5 *Tamen excepto iudice, qui nec iudex eſt, niſi ſit in eo iuſtitia. infra de ver. ſig. forus. §. in omni. nulli alij perſonæ licet talibus conſilium, vel auxilium, vel cõmunionem aliquam niſi ad ſalutem animę, etiam in*
D *cauſis vel factis alijs impartiri, vt patet infra eo. §. 1.*

§. Nec his.]. 2. *pars, ſcilicet hæreticis.*

6 In cauſis.] *ſcilicet criminalibus.* Vel factis. *ideſt quibuſcunque negotijs, quaſi dicat, nec in iudicio, nec extra. infra de verbo. ſig. forus. §. negotium.* Vel aliquibus. *ſcilicet alijs, etiam catholicis.* Sub eorum. *ſcilicet hæreticorum, qui nullatenus iudicare poſſunt, nec aliqua publica officia exercere. infra eod. excommunicamus 1. §. credentes.* Patrocinium. *ſcilicet, vos iuris periti etiam magno ſalario dato: quod aliàs liceret. 11. q. 3. non licet. quod dic vt not. ſupra tit. 1. cum ſit nimis abſurdum. §. ſi.* Facere *vos tabelliones. Sed nunc iudices tales contra iuſtitiam con-*
E *demnabunt, ſi fuerint ſuper alijs criminaliter accuſati? Non: quod dic vt no. ſupra eo. reſp. 1. in ſi.*

§. Quòd ſi contra.] 3. *pars.* Præſumpſeritis. *vos aduocati, ſeu ſcriniarij, quibus tantum ſcribit, vt patet ſupra eod. c. reſponſo 1.*

7 Suſpenſos.] *quæ ſententia durante non valebunt confecta inſtrumenta. arg. in eo quod leg. & not. ſupra de conſuet. cũ dilectus. §. quia nobis. et 10 diſt. vides fili chariſſime. C. de leg. nõ dubiũ. ſupra de electi. qualiter poſt mediũ, in ſi. & infra eod. excõmunicamus 1. §. credentes. verſ. quòd ſi forte. & ſequen.*

8 *Sed*

8 *Sed quid de patrocinijs: nam illa de facto tenent? Reſpondeo, erunt forſan ſententia irritanda, vt dicunt quidã. Alij cõtra. Credimus, quòd hoc eſſet per ſummum Põtificem declarandum. ſupra qui filij ſint legit. per venerabilem §. rationibus ſupra de feudis. c. 1. ſupra de cõſti. c. fi. cum ſuper hoc nullum ius expreſſum habeatur, niſi quòd aduocatus per exceptionem poterit remoueri. infra eod. excõmunicamus 1. §. credẽtes. & §. quòd ſi forte in fi. vel dic lucrum pauperibus erogandum. arg. in eo quod legitur & not. ſupra tit. 1. ex ſpeciali.*

9 *Sed nunquid ſi taliter ſuſpenſi officium ſuum exequantur, irregularitatem incurrunt? Ita videtur, vt infra de cle. excom. mi. c. 2. verſ. 1. extra d. n. de ſen. exco. cum medicinalis. §. fi. verſ. quoniam. cum ſuis concor. lib. 6. Sed hoc falſum eſt: Nec obſtant iura inducta: quia loquuntur quando aliquis ſuſpenditur ab officio ſpirituali ordini ſacro annexo, vt patet 11. q. 3. ſi quis epiſcopus damnatus. & c. ſi quis epiſcopus in concilio: vbi etſi non fiat mentio niſi de ipſo presbytero et diacono: tamen idem intelligendum eſt & de ſubdiacono, cum hodie † ſacer ordo exiſtat, vt patet in eo quod leg. & not ſupra de ſer. non ordi. miramur.*

> † Subdiaconatus ſemper fuit ſacer, quamuis aliquãdo nõ fuerit, ſacer reputatus, vt ait gloſ. in cap. A multis in verbo, Solos. extra de ætate & qualit. ord.

10 *De ſuſpenſis autem à minoribus ordinibus hanc pœnam expreſſe non inuenio iure cautam, quare non videtur, quòd ad ipſos ſit extendenda. arg. ſupra de tranſla. epiſ. c. 2. §. ſed neque. ver. fi. cum ſuis concor. Nã et vbi pœna expreſſa inuenitur, cũ ſit odioſa, non eſt dilatãda. ſed potius reſtringẽda. ff. de pœn. ſi præſes. & l. pen. Multo minus ergo dicã irregularitatem incurrere ſuſpenſũ ab officio publico tẽporali, de quo hic loquitur: etſi propter tranſgreſſionem alias ſit puniendus. arg. in eo quod legitur et not ſupra de dolo et contu. veritatis. §. fi. ver. in nomine domini. in prin. Sed verũ eſt, quòd clerici etiam inferiorum ordinum irregularitatem incurrere poſſunt. quòd dic vt plene not. infra de cle. excom. min. c. 2.*

11 Infamiæ.] *Ecce Papa poteſt etiam quo ad forum ciuile infamiam irrogare, cum & ipſam poſſit tollere, vt hic. & arg ſupra qui fil. ſint legit. per venerabilem Eſt tamẽ arg. contra. 2. q. 3. § hinc colligitur. ſecundum B quod dic vt not. ſupra de ſecundis nupt. c. pen. & fi. & ſupra de re iudi. cum te.*

c. Cum ex iniuncto.

SVMMARIVM.

1 Conuenticula fieri prohibita, & quare.
2 Officium prædicationis priuilegiatum.
3 Singula officia, ſingulis committenda.
4 Soli ſacerdotes prædicẽt: aut ſaltẽ qui ſũt miſſi.
5 Vbi maius periculum, cautius agendum.
6 Martyribus aliquid imperantibus, non ſtatim credendum.
7 Miracula non ſtatim credendum, & quare.
8 Erubeſcendum eſt ſacerdotibus imperitis.
9 Exẽpla & vulgaria prouerbia quando probent.
10 Peccantem corrigere Euangelice quilibet tenetur & qualiter.
11 Ad denuntiationem Euangelicam, an quilibet admittatur.
12 Quomodo intelligendum preceptum Domini de correctione fraterna.
13 Clericus violentiam corporalem inferens prælato, excommunicatus eſt.
14 Intellectus huius textus.
15 Ob negligentiam poteſt remoueri prælatus.
16 In remouendis ſacerdotibus negligentibus, & inutilibus quis ordo ſeruandus.
17 Qui inſtituit, deponit: & qui ligat, ſoluit.

CVm ex iniuncto. & infra.] Studium.] *ſubaudi, habere, vt ſupra de magiſtr. ſuper ſpecula. & ſupra ne cle. vel mo. ſuper ſpecula. §. quia vero.* In eo tamen. *verſ.* Arguendi. *id eſt reprehendendi.* Quod occulta. *Prima reprehenſio, quam proſequitur infra eo. reſpon. & §. Deus enim. & ſeq.*

1 Conuenticula. *quæ intra eccleſiam fieri prohibentur. C. de epiſcopis & cle. conuenticula. Et etiam extra eccleſiam, vt ibi not. & probatur infra eod. excommunicamus 1. §. adijcimus. verſ. 1. C. de ſumma tri. l. 2. Alioquin capitalis eſt pœna, vt patet. C. de his, qui ad eccleſiã confu. denũciamus. Sed nec eſt de fide coadunatis turbis publice diſputandũ. C. de ſumma tri. l. 2. quamuis & quandoque expediat reſpondere. 43 diſt in mandatis. ante fi. Prohibentur etiam conuenticula talium: quia timetur de conſpiratione. 11. q. 1. conſpirationum et c. coniurationum. 79. diſt. ſi quis Papæ. Et licet omnium conſpiratorum graue ſit peccatum, vt patet ex prædictis iuribus, & in eo quod not. ſupra de re iudi. cum I. & A. iſtorũ tamen maius eſt peccatũ, et pœna debet etiam maior eſſe, vt patet in eo quod legitur & not. ſupra eod. vergentis. §. cũ enim. verſ. cum longe.* Et officium. *Secunda reprehenſio: & hanc proſequitur infra eod. §. ſicut enim. per totum.*

2 Prædicationis.] *quod priuilegiatum eſt multis modis, vt legitur & not. ſupra. de ſta. mo. quod Dei timorem. & patet infra eod. § ſicut enim. verſ. 1.* Et ſacerdotum. *Tertia reprehenſio, quę & probatur infra eod. §. licet autem.* Simplicitatem. *Et male. 38. diſt ſedulo.* Illudunt. *Omnis illuſio generaliter reprobatur. ſupra de poſtul. præla. bonæ 2. § nec nocebat.* Et eorum. *Quarta reprehenſio, quę omnino eſt deteſtanda, vt patet infra eod. §. fi.* Conſortiũ. *Non ſolum ſacerdotum, quos propria temeritate euitant, vt patet infra eod. §. fi. ſed etiam aliorum omnium.* Qui talibus. *ſcilicet conuenticulis, vſurpationibus, illuſionibus, & ſacerdotum euitationibus.* Non inhærent. *quaſi dicat; tales volunt omnes eſſe, quales ipſi ſunt: quòd ſi aliter ſe habuerint, ipſos tanquam excommunicatos euitant.*

§. Deus enim.] *2. pars. in qua intendit quod ſupra dixit de occultis conuenticulis improbare.* Lux vera. *Ioan. 1.* Tenebrarum. *ſimile ſupra de off. deleg. conſuluit. §. ne vero.* Omni creaturæ. *Mar. c. fi.* Dicens. *Matth 10. cap.*

§. Sicut enim.] *3. pars. in qua improbat quod ſupra dixerat de vſurpatione officij prædicandi. Et ſumitur hoc ex eo quod legitur Rom. 12.*

3 Sed non omnes.] *immo ſingula officia ſunt ſingulis committenda. 89. diſt. ſingula. & patet in eo quod legitur & not. infra de præben. cum non ignores.*

A ves. Quia ſecundum Apoſtolum. *Eph.4.* Alios dedit, &c. *ſimile infra eod. c.penult.*

† Iuo p. 6.c. 249. Conc Carthag 4.c. 98 refert Iuo p.8. c. 315.

4 *Nullus enim quantumcunque litteratus ſit, prędicare debet †, niſi ſacerdos ſit. 16.q.1. adijcimus. Vel ſaltem niſi ſit miſſus, vt infra eod. §. verſ. nam ſecundum Apoſtolum. et c. excommunicamus 1. §. quia vero. vbi de hoc. & arg. 23.q.4. diſplicet.*

§. Cum igitur.] *4. pars.* Doctorum. *ideſt prędicatorum. ſim. infra eod. c. ſicut in vno. §. vnico. in prin.* Præcipuus. *et priuilegiatus. vt not. ſupra eod. reſponſo 1. verſ. 1. ſuper verbo, prædicationis.*

5 Indifferenter.] *immo cum maius periculum immineat, cautius eſt agendum. 42. diſt. quieſcamus. 32. diſt. §. verum. 1.q.1. §. ecce cum honoris.* Nam ſecundum Apoſtolũ. *ad Ro. 10.d.* Et etiã veritas ipſa. *ſcilicet Chriſtus pręcepit Apoſtolis, Luc. 10.a.* Mittat. *quaſi dicat nullus ſibi vſurpet, ſed miſſus ſolũmodo admittatur, vt hic. & 21. diſt. in nono.* Quòd ſi forte. *verſ.* Argute reſpondeat. *ideſt, arguendo nos ſic opponat: Domine, non debetis dicere, quòd tales tanquam non miſſi non admittantur.* Quia tales, &c. *Sed huic ſtatim reſpondet infra eod. verſ. 1.* Dignior. *Verum dicit ſi de illa conſtaret, vt patet ſupra de regularibus, licet. reſponſo 1. verſ. talis ergo. & 19.q.2. duę ſunt. Sed non eſt credendum cuilibet, vt patet ſupra de regularib. licet. §. ſi vero dubitetur. Vnde oportet, quòd aliter probetur, quàm nudo verbo illius, qui dicit ſe miſſum, vt infra eod. verſ. 1. & verſ. ſed oportet, & ſequentibus.* C

6 Poteſt rationabiliter. *verſ.* Non ſufficit. *Bene dicit: nam etſi martyres aliqua mandent, non ſtatim ſunt facienda; ſed ante eſt, vt ſciamus illos à Deo quæ poſtulant, impetraſſe. 50. diſt. ſi quis prępoſtera. Nec ſemper eorum miraculis eſt credendũ, vt not. infra eod. verſ. ſi oportet. ad fi. & patet in eo quod legitur & not. ſupra de reliq. & venera. ſanctorum. c. 1. in fi. ad idem. 42. diſt. quieſcamus.* Nude tantum. *Ideſt ſine ſigno miraculoſo, vel teſtimonio ſcripturæ ſufficienti, vt not. infra verſ. 1. Nam nec ipſius iuramento crederetur: tum quia ſolus eſt. ſupra de teſti. licet 1. in fi. & c. cum à nobis. Tum quia in re propria generaliter nullus eſt idoneus teſtis. 4.q.3. verſ. item nullus. & verſ. item omnibus. & not. de hac materia ſupra de teſti. in omni negotio.* Aſſeueret. *Nec enim ſufficit dicere, niſi & probetur, vt hic. & legitur & not. ſupra de conceſ. præben. c. ſuper queſtione. & ſupra de re iudi. c. ſuper controuerſia. §. 1.* Sed oportet. *verſ.* Aſtruat. *Aſſerendo ſtruat, ſiue inſtruat, hoc eſt probet, ſiue confirmet.* D

† Vide S. Thomam 2. 2. queſt. 178. art. 2.

7 Miraculi.] *Sed nec miraculo ſtatim credendum eſt, quia & quandoq; per malos †, & peccatores miracula fiunt. 1.q.1. teneamus. & not. ſupra eod. verſ. poteſt rationabiliter. Ideoq; antequam fides adhibeatur, de vita & miraculis diligenter eſt inquirendum. Et poſtea referendum ſedi Apoſtolicæ, quæ hoc reprobet, vel confirmet, vt legitur & not. ſupra de reliq. et venera. ſanctorum. cap. 1. ad fi. & ſupra de teſti. venerabili. Hoc autem quod dicis de miraculo, ſtatim exẽplificat infra eod. verſ. 1.* Scriptutæ. *Et hoc exẽplificat, infra eod. verſ.* Ioannes. Vnde cum Dominus. *verſ.* Vellet. *Exo. 4.* Ioannes quoq;. *verſ.* Dicens. *Matth. 10.* E

A §. Licet autem. *4. pars, in qua improbat, quod ſupra dixit de illuſione ſimplicium ſacerdotũ.* Scientia. *etiam eminens: licet competens toleretur, vt legitur & not ſupra de elect. cũ nobis olim. §. his igitur. verſ. illius quoque. & de renun. niſi cum pridẽ. §. pro defectu.* Propheticũ. *Malach. 2. c.* Labia ſacerdotis. *ſimile 43. diſt. ſit rector. 11.q.1. ſacerdotibus.* Cuſtodiunt. *ideſt cuſtodire debent.*

8 Exquirunt.] *ſcilicet ſubditi: vnde pudibundum eſt ſi neſciunt reſpondere. 43. diſt. in mandatis. ad fi. Quare & talis debet eſſe, qui omni poſcenti ſciat reddere rationẽ. 36. diſt. §. ecce quod. ante fi.* Non eſt tamen. *verſ.* à ſcholaſticis. *38. diſt. ſedulo. multo minus ab alijs ſubditis. 6.q.1. oues & c. pręceden. & ſequen.* Cum in eis. *quamuis ſimplicibus.* Propter quod. *verſ.* Præcepit *Exo. 22.* Non detrahes. *per hoc quod dicit Dominus.* Sacerdotes, &c. Nec quiſquam. *verſ. in quo reſpõdet oppoſitioni, quę ſibi fieri poſſet exemplo aſinæ: quod ſtatim ſequitur.* B

9 Exemplo.] *Licet enim non ſit exemplis, ſed legibus iudicandum C. de ſen. & interlo. nemo iudex. quod qualiter intelligatur, not ſupra de re iudi. in cauſis. Exẽpla tamen ſacrę ſcripturæ & hiſtoriarum † frequẽter inducuntur, & ipſa probationẽ inducũt, vt hic. & ſupra de elect. venerabilẽ. §. obiectionẽ. verſ. quòd autẽ. in fi. Sicut et prouerbia vulgaria antiquorũ, vt patet in eo quod legitur & not. ſupra tit. 1. etſi Iudęos. reſpon. 1. in fi.* Quòd aſina. *2.q.7. ſecuti ſũt. & c. nos ſi incompetenter.* Legitur. *Nu. 22. f.* Prophetam. *ſcilicet Balaam, vt infra verſ. 1.* Vel. *ſcilicet illo ſcripturæ teſtimonio, quod Dominus dixit. Io. 8. f.* Quis ex vobis. *huic reſpondet infra eod. verſ. & aliud. & ſi male locutus ſum. Io. 18. de quibus not. ſupra de ſimo. c. 3.* De malo. *Subaudi, ſed non obſtat exemplum de aſina: & ſic continuatur ſequẽs verſ.* cum aliud ſit, &c. C

† Vide Iaſonem & doctores in l. 1. ff. ſi certum pet.

10 Cum aliud. *verſ.* Quod quiſque tenetur. *ſcilicet occulte reprehendere, vt hic. & arg. 23.q.c. non putes. non manifeſte vel publice. Illa enim correctio ad ſuperiorem, vel iudicem tantũ ſpectat. arg. 23.q.4. duo iſta. & c. forte. Prçlatus enim ſubditũ ſicut pater filium, & publice poteſt corripere, & occulte. Vnde Apoſtolus 2. Tim. 4. Argue, obſecra, increpa. 45. diſt. c. 1. 8.q.1. quid autẽ. Filius vero patrem, vel prçlatũ ſubditus † publice reprehendere ſiue corripere non debet, vt legitur hic, & probatur. 21. diſt. nolite. & in eo quod legitur & not. ſupra de maio. & obe. cũ inferior. reſpon. 1. Correctio ergo canonica & occulta, de qua hic loquitur, ad omnes ſpectat ſecundum Euangelicã veritatẽ. Manifeſta vero ad prælatos, ſiue iudices tantum, vt hic diſtinguitur. Et ſecundum hoc poteſt intelligi. 2.q.1. ſi peccauerit. & facit ad hoc. 21.q.5. hoc videtur.* D

† Vide Alfonſum Caſtrũ lib. 13. aduerſus hæreſes verbo, ſubditus.

11 *Ad denunciationẽ autem Euangelicã, quę admonitionem & probationẽ requirit. 45. diſt. ſi illud. ſupra de teſtibus. in omni negotio. & quę fit ad pœnitentiam. 2.q.1. ſi peccauerit. videtur quòd quilibet ſit admittendus. arg. 2.q.7. quo propter. Dummodo ſit perſona honeſta. et ſupra de ſpon. cũ in tua. ſecundum B. Tu dic vt ibi not. & ſupra de cogna. ſpiritu. tuas nos. & plenius ſupra de iudi. nouit. reſponſo 1.* Euangelicã. *Matth. 18. e. Si peccauerit in te frater tuus, &c.* Balaã. *per quẽ ſuperior intelligitur.* Ab aſina. E

quæ tenet figuram ſubſtitutã. Subaudi, ſed nec obſtat quod obiectum eſt ex ſcripturæ teſti monio. ſupra eo. verſ. nec quiſquã ibi, quis ex vobis, &c. Nã & aliud eſt, &c. vt ſequitur. Et aliud eſt. verſ. Patrem ſuũ. Aliàs fratrem. Reprehendere. Cum reprehenſus ſe non ſubmittat: alioquin contra. infra eo. verſ. & rurſus. Manifeſte. ad detractionem tantum, quod non licet. infra eod. verſ. & aliud.

12 Euangelicam.] ſupradictã: ex eo enim quod dicit, corripe eũ inter te & ipſũ ſolũ: Et quod ſequitur, duos vel tres teſtes adhibendos, ſubaudi, & non plures: ſequitur quòd hoc intelligendum eſt tantũ de occulta, & non publica correctione. arg. in eo quod legitur & not. ſupra de præſump. nonne. Nã qui etiam dicit. verſ. Fratri fatue. ſicut legitur Matth. 5. c. & 55. diſt. ſi Euangelicam. Et rurſus. verſ. Innocẽtẽ. ſicut Chriſtus, qui ſemper innocens eſt, & fuit. 1. Pe. 2. c. Qui peccatum nõ fecit, &c. Supponit. quod poteſt. 2. q. 7. nos ſi incõpetenter. ff. de iuriſdi. om. iudi. eſt receptũ. Et tunc nulla poteſt notari detractio, ſiue iniuria: quę volenti & ſcienti nõ infertur. ff. de iniur. l. 1. §. vſque adeo.

13 Hæc autem ſuppoſitio quantum ad violentiã corpori inferendam, à nullo clerico fieri poteſt, quin violentiam inferens excommunicatus ſit. Nam etſi manus nõ ſit violenta reſpectu ſupponẽtis: tamẽ propter iniuriam, quæ fit Eccleſiæ, temeraria iudicatur, vt patet in eo quod legitur & not. infra de ſen. excom. cum deſideres. §. fi. & c. contingit interdum 1. Sed nec quo ad iuriſdictionem hoc licet ſine ſuperioris licentia, vt infra eod. & not. ſupra de foro compe. ſignificaſti. Nec quantum ad forum pænitentiale. infra de pæn. omnes. §. 1.

14 Quid eſt ergo, vel qualiter eſt hoc intelligendum quod hic dicit? Reſpondeo indiſtincte hoc intelligi poteſt in Papa. 2. q. 7. nos ſi incompetenter. & 2. q. 4. auditum eſt. Aliàs audiſtis, quo ad iura poſitiua, quæ ipſum nõ ligãt, nec ligare poſſunt, ut patet in eo quod legitur & not. ſupra de cõceſ. præuen. propoſuit. Quo ad alios autem omnes intelligendũ eſt hoc tantũ extra iudicium, ſecundũ quod fit. ſupra de iure iur. veniens. & c. Quintavallis. Niſi hoc fieret de licentia ſuperioris: & dũmodo nulla violentia inferatur, vt patet ex præmiſſis. Verbũ Domini. Quis ex vobis arguet me, &c. Et ſi male locutus ſum, &c. vt ſupra eod. verſ. nec quiſquam. Et aliud. verſ. Quia ſubditus. ſine aliqua ſubmiſſione ſuperioris. Reprehendendi. ideſt corrigendi: non quod hoc liceat in publico, ſed hoc ideo dicit, quia timuit peccare, vt poteſt colligi in eo quod legitur & not. infra de ſen. excom. cũ non ab homine. reſpon. 1. & ſupra de coha. cleri. et mu. veſtra. §. item aliud eſt. In prælatum. quod nulli licet. vt ſupra eod. verſ. & aliud eſt. Obſequendi. ideſt obediendi. ſimile ſupra de rebus eccle. non alie. c. fi. reſponſo 1. cum ſuis concor.

15 Quod ſi forte. hic pars, in qua improbat, quòd ſubditi contemnendo proprios ſacerdotes, eoſdem vitant, & faciunt euitari, vt not. ſupra eod. c. reſpon. 1. & verſ. & eorum conſortium, &c.

15 Inuidis.] Nam et propter negligentiam remouetur. infra eod. cap. 1. in fi. & 81. diſt. dictum. C. de off. præfect. ori. ſi quos. 10. q. 2. ſi quis abbas. quod dic vt legitur et not. ſupra de offi. cuſto. c. 1. §. fi. ſupra de re-

A nun. c. fi. reſpon. 1. ſupra de ſimon. licet Heli. §. cum igitur. verſ. 1. Remoueri. Subaudi temeritate propria minime ſunt vitandi, quamdiu ab Eccleſia tolerantur, niſi forſan eſſent notorię fornicatores, vel ſimoniaci. 32. diſtin. §. verum. & legitur & not. ſupra de coha. cleri. & mu. veſtra. & ſupra eod. veritatis.

16 Sed agendum eſt, &c. Ordinate, &c. Puta per modum accuſationis vel denũciationis, vt legitur & not. ſupra de accuſ. qualiter 2. §. penul. Et eſt hic arg. quòd ſeruandus eſt ordo iuris. ſupra de accuſa. ad petitionem. §. fi. verſ. 1. vbi de hoc. Apud epiſcopum, quod dic vt legitur & not. ſupra de offi. archidia. cũ ſatis. ad idem. 16. q. 7. nullus. infra de priui. cum &

B plantare. §. in eccleſiis. ſupra de capel. mon. c. 1. Inſtitutio. ſcilicet auctorizabilis.

17 Deſtitutio.] Nam eius eſt ſoluere, cuius eſt ligare regulariter: quod dic vt not. ſupra de maio. & obediẽ. cum inferior. Et ſic et examinatio perſonę ad illum pertinet, ad quem manus impoſitio ſpectat. ſupra de elect. venerabilẽ. §. 1. verſ. eſt enim regulariter, &c. Sic omnis res, &c. infra de regu. iuris. c. 1.

c. Excommunicamus.

S V M M A R I V M.

1 Hęretici omnes tametſi diuerſarum ſectarum conueniunt quantum ad errorem.

C

2 Qualiter intelligatur hæreticos relinqui curię ſæculari.

3 Leges deferentes bona cognatis hęreticorum, correctę.

EXcommunicamus itaque,] &c. Superius. ſcilicet ſupra de ſumma trin. c. 1. & 2. Quia de varietate. aliàs de vanitate. ſim. infra. eod. excommunicamus, reſponſo 1. In idipſum. quãtũ ad errorem hęreticum: omnes enim hęretici iudicantur, licet ſecta diuerſę ſint. 24. q. fi. §. fi. & §. ſeq.

D vſque in finem.

2 Damnati vero. verſ. Relinquantur.] qualiter hoc intelligatur, legitur & not. infra de verbo. ſign. nouimus: Sũt & alij caſus in quibus degradatus ſtatim ſęculari relinquitur poteſtati, vt not. ſupra eod. ad abolendam. §. præſenti. Puniendi. niſi ſtatim ſpõte reuertantur: in quo caſu ſunt in monaſteriũ retrudendi. vt infra eod. c. penulti. §. 1. & legitur & not. ſupra eod. ad abolendam. §. præſenti.

3 Ita quod bona. verſ. Confiſcentur.] Corrigitur ergo lex, quę defert bona cognatis hęreticorũ. C. eod. tit. Authen. idẽ de Neſtorianis. ſecundũ d. n. vt patet hic. & ſupra eod. vergentis. §. 1. & 2. vbi de hoc: Stipendia: pro rata. arg. ſupra de teſtamẽtis, relatum 2.

E §. fi. & c. Raynutius. §. à etiam. verſ. penulti.

§. Qui autem.

S V M M A R I V M.

1 Ob ſolam ſuſpicionem hęreſis probabilem purgatio indicitur.

2 Deficiens in purgatione pro conuicto habetur, & plura nu. 10. in fine.

3 Negligens ſe purgare, olim ſtatim tradebatur curiæ

curiæ ſæculari, hodie ſecus.

4 Qui poſt purgationem vel abiurationem recedit, curiæ ſęculari traditur.

5 Excommunicatus ob cõtumaciam, quando & quomodo fiat de hæreſi ſuſpectus.

6 Quę pœna eius, qui ſe purgare negligit.

7 Tentans ſe purgare, & deficiens, non excommunicatur, ſed pro conuicto habetur.

8 Verba; velut hęretici condemnentur, pulchre explicata.

9 Ob prę ſumptionem iuris, & de iure poteſt aliquis vt hęreticus condemnari.

10 Gradus quattuor per quos ad condẽnationẽ venitur, ob hęreſis ſuſpicionem.

11 Speciale eſt in crimine hæreſis, vt elapſo termino mora purgari poſsit.

12 Quot & qualia incommoda afferat annalis contumacia.

13 Hæretici ipſo iure ſunt condemnati.

14 Legibus ciuilibus per eccleſiã approbatis vtendum in crimine hæreſis.

15 An aſſignato termino ad purgationem, videatur indicta purgatio?

16 An abſens cui iudex indixit purgationem, & terminum aſsignauit, ſi non compareat, debeat velut hæreticus condemnari.

1. §. QVi autem.] 2. *pars.* Suſpicione ſola. *ideſt prę ſumptione. intelligas tu probabili. & ſic non obſtat 2. q. 1. primo. Talis enim ſuſpicio ſiue prę ſumptio purgationẽ inducit, vt ſequitur. vnde quod infra dicit, monſtrauerint. expone, ideſt, monſtrare neglexerint.*

2 Anathematis, &c.] *nam etſi deficiat in præſtanda is cui indicitur, tanquam conuictus punitur. & ſic ſine aliquo temperamẽto poteſt intelligi quod legitur ſupra eod. ad abolendam. §. laicus. & infra eod. §. adijcimus. infra de pur. ca. inter ſollicitudines. §. fi. ſupra de cohabi. cleri. et mulie. tua. ſupra de ſimonia. de hoc autem. §. 1. & c. inſinuatum. § fi. & de hoc not. infra de pur. ca. cum P.* Qualitatem. *quia hoc ſemper attendendum eſt, vt conſiderata ſuſpicionis & perſonæ qualitate, purgatio indicatur. 2. q. 1. omnibus. infra de pur. cano. inter ſollicitudines.* Satisfactionem. *ſimile infra eod. §. credentes. quod dic vt ibi plene notatur.*

3 Anathematis.] *olim vero talis ſtatim relinquebatur poteſtati ſæculari, vt ſupra eod. ad abolendam. §. laicus in deciſione: ſed hodie per annum expectatur, vt hic ſequitur, & poſtea velut hęreticus condemnatur, vt in fi. huius §. & ſic traditur poteſtati ſæculari. ſupra eod. ad abolendam §. 1.*

† Eym. par. 2. q. 58. & p. 3. in. 2. modo proceſsũ terminandi, vbi dixi.

4 Euitentur] *quòd ſi poſt purgationem † præſtitã vel abiurationem factam in hæreſim eandem reciderint, ſęculari iudicio ſine vlla penitus audientia relinquuntur. ſupra eod. ad abolendam. § illos quoque.* Ita quod ſi per annum. *ſubaudi hac de cauſa excommunicati, vt præmiſit.* Extunc. *ſcilicet elapſo anno. ſimile infra eod. §. ſi vero dominus. & §. credentes. & accidit hoc propter contemptum. infra de exceſ. prę la. c. fi. reſponſo 1.*

5 *Si quis igitur hac de cauſa excommunicatus per annum in rebellione perſtiterit, veluti hæreticus condemnatur, vt ſequitur. ſin antẽ propter crimen aliud, pro conuicto habetur. 11. q. 3. rurſus. & cap. quicunque. Quòd ſi pro ſimplici excommunicatus contumacia fuerat, non immerito de hæreſi habetur ſuſpectus: maxime ſi per biẽnium excommunicationem ſuſtinuerit animo indurato. infra de pæn. cap. fi. vbi de hoc. multo fortius ſi per triẽnium: in quo quidem caſu beneficijs eccleſiaſticis omnibus eſt priuandus. ſupra de ata. & quali. cum bone. Ad idem ſupra de appel. paſtoralis. in fi. infra de cle. excom. mi. poſtulaſtis. in fi. & c. fi. in fi. & ideo dixi, maxime. & multo fortius, quia idem eſt ſi per annum, vt hic, & in ſuperioribus iuribus. Cum ergo excommunicatus pro ſimplici contumacia, ex quo per annum excommunicatus ſtetit, de hæreſi merito habeatur ſuſpectus, vt ſupra not. ſi contra talem agatur, aggrauetur manus hoc modo.*

6 *Vt quia de hæreſi tali de cauſa ſuſpectus habetur infra certum tempus, ſecundum quod indicenti purgationem videbitur, debeat ſe purgare. ſi eandem purgationem ſibi indictam, pręſtare neglexerit, ob talem negligentiã vt contumax iterum poterit excõmunicari. etſi poſtea in hac excommunicatione per annũ ſteterit, veluti hęreticus debet iudicari, vt hic dicitur. per quod euidenter patet: quòd maxima eſt poteſtas eccleſiaſtica: et quòd nullus debet contemnere Petri claues. infra de exceſ. præla. tanta.*

7 *Quid ergo ſi non fuerit negligens: ſed ſe purgare tentauit, in purgatione tamen defecit? Reſpondeo, Tunc non eſt locus excommunicationi, nec per conſequens annali expectationi: ſed incontinenti poteſt tanquam conuictus de hæreſi condemnari, vt patet in eo quod not. ſupra eod § ſuper verbo, ſuſpicione ſola. Qualiter autem contra contumacem in criminibus ſit aliàs procedendum, dic vt plene not. ſupra de dolo & contu. veritatis.*

8 Velut † hæretici.] *licet in veritate poſſit eſſe, quòd non eſt hæreticus: tamen ac ſi eſſet propter tantũ contemptum Eccleſiæ & clauium. ex quo ſi condemnatus eſt, pœnas hæretici incurrit. ſim. infra de ſenten. excom ſi vero aliquis. de quibus legitur & not. infra eod. §. credẽtes. arg. infra de rapto. c. 2. infra de exceſ. pręla. tãta. in authen. de priuil. doct. hęreti. muli. non pręſtan. quaſi in medio. coll. 8. & ita, etſi hæreticus non ſit, tamẽ veluti hæreticus condemnatur. & eſt ſimile quod dicitur: Sit tibi ſicut ethnicus, & publicanus. ſupra de iudi. nouit. reſponſo 1. verſ ſed cum Dominus. eſt ergo talis velut, ideſt præſumptus hæreticus iudicandus. Sed contra: quia etiam pro præſumptione vehementi non eſt quis de tanto crimine cõdemnandus. ſupra de prę ſump. litteras. §. fi. in prin. vbi de hoc.*

† Vide Archidia. Io. And. & Francum in c. cum cõtumacia. de hæret. lib. 6.

9 *Sol. Illud verũ eſt de pręſumptione facti vel iuris tantũ, vt ibi: ſecus de pręſumptione iuris et de iure, vt hic: quæ nõ admittit probationem in contrariũ, vt patet in eo quod not. ſupra de ſponſal. his qui fidẽ.* Condemnentur. *ſi moniti competenter redire noluerint. & ſic non obſtat. 1. q. 8. conuenientibus. ſed & tales vitandi ſunt, et ante admonitionẽ ne ſecreta fidei noſtræ, quibus nos impugnent, eis exponamus. ſi ne reuelemus. 43. diſt. in mandatis, & ſic intellige 24. q. 1. quæ. dignior domus.*

10 *Et nota gradus per quos in hoc caſu ad condemnationem*

nationem criminis hæreſeos peruenitur. Primus eſt, ſuſpicio notabilis. Secundus, quòd propter hanc ſuſpicionem indicatur purgatio. Tertius, quòd ſi negligat ſe purgare, propter hoc feratur in ipſum excommunicatio. Quartus, quòd ſi hac de cauſa ligatus in ſententia per annũ pertinaciter permanſerit, ſequatur condemnatio. Primus ergo eſt ſuſpicio. Secundus purgatio. Tertius excommunicatio. Quartus annualis limitatio. aſcenſis enim & obſeruatis diligenter per ordinem his quattuor gradibus, ſequitur condemnatio: aliàs caſum ſententiæ appetit, quę iſtis gradibus in tali caſu poſtpoſitis, quęrit per abrupta aſcenſum. argu. 48. diſtin. cap ſi.

11 Et not. quòd licet aliàs poſt terminum peremptorium lapſum & datum ad aliquid faciendum non audiatur quis: nec poſſit mora purgari regulariter, niſi gratia fiat, vt patet in eo quod legitur & not. extra de.n.de reſtitu ſpol frequens. §. penul. Hic tamen ſpeciale eſt quòd poſſit purgari mora & eſt ratio, quia non debet quis de tanto crimine nimis leniter condemnari, vt patet ſupra de præſump. litteras. §. vlt. & magnum priuilegium eſt Eccleſiæ, vt ex hac cauſa, et hoc ſeruato ordine, poſſit aliquem tanquam hæreticũ condemnare & de hoc not. infra de pur cano. cum P. Manconella.

12 Hic igitur notãdũ, quòd annalis contumacia quãdoq; aufert rei poſſeſſionem, vt patet. C. vt in rẽ act. l. 2. ſupra vt lit. non conteſt. quoniam frequenter. §. in alys. & §. ſeq. nec mirũ quia & quandoq, quod plus eſt, aufert omnem defenſionem, & inducit ſufficientẽ præſumptam probationem, & per conſequens iuſtam condemnationẽ, vt hic & 11. q. 3. rurſus. et cap. quicunque. ex quibus iuribus hoc quod hic dicitur, videtur eſſe ſumptum.

13 Hodie vero non eſt neceſſe, quòd tales per Eccleſiam condemnẽtur, ſicut patet per. l. Federici poſitam C. de hæreti. in modum. Autem. qua ſic dicit: Gazaros, Patharenos, Leoniſtas, Speroniſtas, Arnaldiſtas, Circunciſos, & omnes hæreticos vtriuſque ſexus, quocunque nomine cenſeantur, perpetua damnamus infamia: diffidamus atq; bannimus, cenſentes, vt omnia bona talium confiſcentur: nec ad eos vlterius reuertantur: ita quod filij eorum, etiamſi orthodoxi ſint, ad ſucceſsionem eorum peruenire non poſsint: cum longe grauius ſit æternam, quàm temporalem offendere maieſtatẽ. Qui autem inuenti fuerint ſola ſuſpicione notabiles, niſi ad mandatum Eccleſiæ iuxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ, propriam innocentiam congrua purgatione monſtrauerint, tanquam infames & banniti ab omnibus habeantur: ita quod ſi ſic per annum permanſerint, extunc omnes tanquam hæreticos condemnamus. *Ergo hodie non eſt neceſſe, quòd per Eccleſiam excõmunicẽtur, vel condemnentur. ſed ſufficit quòd talibus purgationem indicat: quam ſi pręſtiterint, bene quidem: alioquin, ipſo iure banniti & infames habentur, & ſi ſic per annum permanſerint, ipſo iure ſine aliqua ſententia velut hæretici ſunt damnati, vt patet per prædictam conſtitutionem.*

14 Nec obſtat †, ꝙ crimen hęreſeos eſt de foro Eccleſiæ, quia dicta conſtitutio fuit per Romanã Eccleſiã nõ ſolũ approbata, ſed generata. et ſic ea vti poſſumus. ſupra de conſili. Eccleſia ſanctæ Mariæ. & patet in eo ꝙ not. infra de ope. no. num. c. 1. & ſupra de ſolu. c. 2.

† Alfonſus Caſtrus lib. 2 c. vlt. de iuſta hæret. pun. verſ. ad id igitur.

15 Sed quid ſi Eccleſia ſuſpecto aſſignet terminũ ad purgationem pręſtandã; nunquid per hoc videtur indixiſſe purgationem, ita quòd ſi nõ venerit, & hac de cauſa excommunicetur, et poſtea per annũ expectet; & in eadẽ contumacia permaneat, debeat velut hæreticus iudicari? Dicunt quidã quòd ſic: quia pro eo quod non venit, patet quòd per eum ſtetit quominus purgatio indiceretur. vnde perinde eſt ac ſi indicta eſſet. arg. ff. de reg. iur. ad ea. §. ſemper. & l. iure ciuili. ff. de cõdi. & demon. l. iure ciuili. & l. quibus diebus. Quod non placet: quia aliud eſt tantũ purgationẽ indicere, & aliud ad purgandũ terminũ aſſignare, aliud vtrunque facere. ita quòd ſi tantum alterum interueniat, nunquam poteſt dici quòd in nõ purgando contumax ſit. ſi enim terminus aſſignetur tantum, nõ poteſt dici quòd aſſignetur ad purgationẽ indictam, ſed indicendam. infra de pur. can. c. ſi. in prin. Si igitur nõ veniat, & ſi ſit contumax in non veniendo, non tamẽ eſt contumax in non purgando: quia non poteſt dici contumax reſpectu purgationis indicẽdę, cum adhuc non ſit in rerum natura. arg. ff. de iure codicill. quidã referunt. ſupra de conſili. cum acceſſiſſent. §. ſi. Item ſi purgatio ſit indicta: ſed non ſit terminus aſſignatus. de facili non poteſt comprehendi cõtumacia. arg. in eo quod legitur & not. infra de of. ordi. irrefragabili. §. exceſſus. niſi dicas intelligendum eſſe quod ſtatim purget ſe. arg. ff. de verbo. ob. eum qui Calendis. quod in hac materia durum eſſet ſentire. Sic igitur vtrũq; requiritur ſcilicet quòd terminus aſſignetur, & quòd purgatio indicatur. vnde & in dicta conſtitutione Gazaros, iungitur ad mandatũ Eccleſiæ, vel ad arbitrium epiſcopi ſupra eod. ad abolendam. §. ſi laicus. in deciſione, vt ibi not. ex qua & iſte §. videtur ſumi. & temperatur hic pœna illius. & quod ad hoc faciendum terminus peremptorius aſſignetur. arg. ff. de iudi. ad peremptoriũ. & ll. ſequẽtibus. ſupra de offi. deleg. conſuluit. & probatur ſupra de re iudi. ꝙ ad conſultationẽ. ſupra de cohabi. cleri. et muli. c. penul. §. penu. et ſi. ſupra de ſimo. de hoc. et c. inſinuatũ.

16 Sed quid ſi ita dicat iudex: Volumus, decernimus & mãdamus, quòd ſuper tali ſuſpicione te purges ad arbitriũ noſtrum: & ad hãc purgationẽ pręſtandam, tibi talẽ terminum peremptoriũ aſſignamus: in quo niſi veneris, & dictam purgationẽ pręſtiteris, contra te quantũ de iure poterimus procedemus: et ipſo non veniente excõmunicatur pro eo quòd non venit: nec dictã purgationem vt citatus erat, præſtitit? Hic locum poteſt habere iſte §. niſi citatus reputans ſe grauatam à tali mandato ex iuſta cauſa expreſſa duxerit appellandum ſupra de appel. pręterea. & extra d. n. in eo. tit. cordi. lib. 6. ſupra de re iudi. quòd ad conſultationem, quam tamen ſi Eccleſia velit excludere, indicat purgationem declaratã, & bene formatam, & bona famæ de tali contumaci, quamuis abſenti: ad quam præſtandã iterum aſſignet ei diem peremptoriũ, in quo niſi venerit, excommunicet ipſum: quia purgationem ſibi indictam non pręſtitit. & ſic omnino locus eſt huic §. nec cõtumax audietur appellans 2. q. 6. §. ſunt quorũ Nec mireris, quòd dixi, abſenti & contumaci purgationem determinatã & ſpecificatam indici poſſe: cui tamen forſan non indiceretur,

retur, ſi præſens eſſet rationibus ſuis auditis: nam idem eſt & de ſententia diffinitiua, quæ plerumque datur contra abſentem contumacem, & tamen fortè non daretur contra præſentem, & de iure ſuo docentem, vt patet C.de iudi. properãdum. ſupra de elect. extra d.n. ſtatuimus. lib. 6. *ſupra de eo qui mit. in poſſ. cauſa rei ſer. extra d.n. cũ qui.* eo lib. *Hęc enim contumacia operatur, quę vt ſupra not. & poſſeſſionẽ & proprietatem rei aufert, & probationem ſufficientem inducit, ac exceptionem & defenſionẽ excludit. & adde quod not. infra de pur. cą. nos inter alios. & c. inter ſollicitudines. §. ſi. & de pœn. c. ſi.*

§. Moneantur.

SVMMARIVM.

1 Magiſtratus ſęculares renuentes pręſtare iuramentum de fide defendenda, de hęreſi ſunt ſuſpecti.
2 Forma iuramenti de fide catholica tuenda, & cur hodie non præſtetur.
3 Dictiones perpetua, & temporalis, cur in textu politæ?
4 Requirendi ſunt domini temporales, vt hęreticos expellant.
5 Magni principes quomodo excommunicandi in hac cauſa?
6 Magiſtratus ſęculares excommunicari poſſunt per metropolitanum & ſuffraganeos, & velut hæretici condemnari, & quando.
7 An ſpectet ad ſolum Papam priuare principes dominijs ſuis ob hęreſim?
8 Diœceſanus poteſt bona laicorum Eccleſię rebellium, catholicis exponere occupanda.
9 Eccleſia contra res, & contra perſonas poteſt inuocare auxilium ſæculare.
10 Pœnæ rebellium in Eccleſiam quales?
11 Regulariter nemo ob alterius delictum punitur: ſed hoc fallit vt hic.
12 Dominus principalis ob hęreſim ſui ſubditi nõ amittit ius ſuum: & quid in feudis, & bellis iuſtis & iniuſtis?
13 Sed ſi ſe Eccleſiæ opponat, non gaudet hoc priuilegio.

Moneantur autem.] 3. *pars.* Compellantur ſæculi poteſtates *ſim. ſupra eod. ad abolendam. §. ſtatuimus. dic vt ibi not.*

1 Fideles.] *igitur ſi hoc iuramentũ præſtare renuũt, reddunt de fide catholica ſe ſuſpectos: vnde ſi propter talem ſuſpicionẽ, indictã ſibi purgationẽ nõ exhibuerint, & propter hoc excommunicati fuerint, & talẽ excommunicationem per annũ ſuſtinuerint, poterunt extunc tanquam hæretici condemnari. quod dic vt legitur & not. ſupra eod §. proxi.*

2 Sacramentum, quòd de terris.] *Hac eſt ergo forma,*† *quã pręſtare tenẽtur domini temporales ab Eccleſia requiſiti: in qua & aliud debet addi, ſcilicet, ꝙ catholici ſũt. in Authẽ. de iureiur. quòd pręſtatur ab his. §. et ęquus ero. coll. 2. Quid eſt ergo ꝙ hoc ſacramentum de facto hodie non pręſtatur? Reſpondeo, Epiſcoporum negligentia eſt in cauſa, quæ eis in hac parte admodũ eſt verenda: ſicut & not. in alio ſimili*

†Eymericus, 3. parte non procul ab initio & Concilium Bitterẽ. c. 32.

A *ſupra de treuga & pace. c. 1. Sed & poteſt dici, hęc quę hic dicuntur, & not. locum tantum habere in terris ſiue prouincijs, in quibus fama eſt hæreticos habitare. arg. in eo quod legitur et not. infra eod. §. adycimus.* Studebunt. *Diligentiã voluit notare, & fugare omnem fraudẽ & negligentiã, ſi vero dominus tẽporalis, & c. vt infra eod. §. 1.* Ita ꝙ. *verſ.* Ammodo. *quaſi dicat, quicquid hactenus fuerit.*

3 Siue perpetuam.] *Hoc dicit propter Comitatus, Ducatus, & alios Principatus, in quibus filij ſuccedũt, vt not. ſupra de voto licet.* Tempora.ẽ. *Hoc dicit propter Poteſtates, Conſules, & Rectores, qui ad annũ eligũtur. ſupra de iudi. c. ſi. & de immuni. Eccle.*

B *aduerſus. ſicut & hoc de vtriſq; exẽplificatur ſupra eod. ad abolendam. §. ſtatuimus. in prin.* Teneatur. *ſi requiratur, vt infra eod. §. 1. in prin. quod dic vt not. ſupra eod. §. ſuper verſ. ſacramentum, quod de terris.*

§. Si vero dominus.] 4. *pars.*

4 Et monitus.] *Eſt ergo requirendus & monẽdus: quia cum excommunicari debeat ex hac cauſa, vt ſupra eod. §. proxi. in prin. aliter excommunicari non debet niſi monitus & rebellis, vt hic patet, & ibi, & infra de ſenten. excom. ſacro.*

5 Per metropolitanum, & ceteros.] *in concilio ſupra tit. 1. cũ ſit nimis. §. 1. & de prębẽ. graue ſi forſan rex fuerit, vel magnus princeps, qui ei ęquiparari va-*

C *leat, vel quaſi, puta quia habet ſub ditione ſua vnum metropolitanũ, & ſuffraganeos. 6. q. 3. ſcitote. 3. q. 6. nõ liceat. & c. vnaquęque. & ſequen. In cõcilio enim talia grauia, & ratione perſonæ, vel negotij de quibus agitur, ſunt tractanda. in Authen. de ſanctis epi. §. vt autẽ omnis eccleſiaſticus. colum. 5 coll. 9. & 18. diſt. propter eccleſiaſticas 1. & 2. Sed cõtra: quia ſolus diœceſanus cũ concilio clericorũ hanc ſententiã ferre poteſt. ſupra eod. ad abolendã, reſponſo. 1. Reſpondeo. Verũ eſt niſi ratione ſcãdali, vel grauitatis negotij oporteat ceteros epiſcopos cõuocare, vt ibidẽ patet, et hic, & infra eod. verſ. 1. alias enim vnuſquiſq; epiſcopus ſubditũ ſuum excõmunicat, quem vicini epiſcopi*

D *tenentur denũciare, & ſentẽtiã approbare ad requiſitionẽ excõmunicantis, vt patet in eo quod legitur & not. ſupra de treuga & pace. c. 1. §. 1. & infra de rapto. c. 1. Sed nũquid poteſt Epiſcopus ſic excõmunicare ſubditum, vt in ſua parochia tantũ, & non in alia ſit excõmunicatus? Videtur quòd ſic. arg. ff. de iuriſdict. om. iudic. l. fin. & de appel. paſtoralis, in fine. et de conſtit. ex litteris. et expreſſius 58. diſt. ſi quis de alterius. et 44. diſt. placuit. vbi de hoc not. Ioan. Sed contrariũ verum eſt: nã ſemel excõmunicatus in vna Eccleſia, excõmunicatus eſt quoad omnes. vt 4. q. 5. quiſquis. vnde et ab omnibus eſt vitãdus, infra de rapter. c. 1. & 3. q. 4. nullus. & c. ſeq. 11. q. 3. excõmuni-*

E *catos.* Et ſi ſatisfacere. *verſ.* Sũmo Pontifici. *Tũ ratione grauitatis negotij, vt patet in eo quod not. in præcedente gloſ. Tum ratione grauitatis infligendæ pœnæ, vt ſequitur.*

6 Extunc.] *id eſt elapſo anno: ſed & ipſe Dominus tẽporalis tanquã propter hoc ſuſpectus de hæreſi per eoſdẽ in metropolitanũ, & ſuffraganeos poterit excommunicari: ita quòd ſi per alium annũ hanc ſecundã excommunicationis ſententiã corde ſuſtinuerit, indurato, extunc uelut hæreticus poterit condẽnari, ut patet in eo quod legitur et not. ſupra eod. c. §. 1.*

7 Fide-

7 Fidelitate.] *Inflictio huius pœnæ ad ſolum ſpectare Papam videtur, vt hic. & 15. q. 6. alius. & c. nos ſanctorum. & ſeq. & præceden. vel ad illum cui ſpecialiter hoc committit, infra de pœnis. c. fi. quantum tamen ad hoc crimen ſpectat, non oportet hodie ad Papam recurſum habere: quia ipſo facto de iure ſunt abſoluti vaſſalli, vt infra eod. c. fi.*

8 Exponat.] *mandando prædicari crucem, quod nullus inferior Papa poteſt facere, vt legitur & not. infra eod. §. 1. aliàs autẽ ſine prædicatione crucis poſſet diœceſanus, vt puto bona excommunicati ſubditi & rebellis, ac per annũ expectati exponere, vt patet in eo quod legitur & not. extra d. n. de homicidio. pro humani. §. ſacri cõcilij. verſ ſitq cum ſuis.* lib. 6. *qđ ſic probo: poteſt enim perſonã exponere etiã clerici incorrigibilis: hoc non poteſt verti in dubiũ: quia expreſſũ eſt nedũ in crimine hæreſis. ſupra eo. c. reſpon. 1. verſ. 1. & c. ad abolendam. § præſenti. ſed etiam in quolibet crimine, & qualibet contumacia: ex quo Eccleſia non habet vltra quid faciat, vt patet in eo qđ legitur & not. ſupra de iudi. cũ non ab homine. infra de verbo. ſigni. nouimus. ſed ſi hoc poteſt de perſona clerici, multo fortius in perſona laici, vt patet in eo qđ legitur & not. ſupra de foro compe. ſignificaſti. & ſi hoc poteſt de perſona laici, multo fortius & de rebus. arg. 11. q. 2. præcipimus. C. de ſacroſan. Eccle. ſancimus 1. & in eo qđ legitur & not. ſupra de dona. inter vir. & vxo. per veſtras. § fi. ſupra qui fil. ſint leg. per venerabilẽ. reſpõ. 1. ſupra de decimis. ex parte 2.*

9 Generaliter † *enim non ſolum in res, ſed etiam contra perſonas poteſt Eccleſia inuocare auxiliũ brachij ſecularis, vt patet in eo quod legitur et not. infra de homici. poſtulaſti. infra de cleri. excom. miniſtran. c. 2. in fi. cum ſuis concor. & in ſeq gloſ.*

† Eyme. 3 p. q. 17. Gondiſal. de hær. q. 11. num. 17. Repertor. verſ. brachiũ.

10 Poſsideant.] *& ſic inuadẽdi ſunt rebelles, & bona ipſorũ occupãda ab alijs catholicis, Eccleſiæ auctoritate interueniẽte, vt hic. & 23. q. fi. §. his ita reſpondetur. & c. ſequẽtibus. & q. 5. §. ipſis autẽ principibus. et c. ſi apud carnales. et ſequẽtibus. Qui enim tales & taliter impugnãt à locis ſuis expellendo, vel eos damnificãdo, vel pecunias auferẽdo, diligẽtiſſimi rectores, et pij cõſultores intelliguntur, vt ead. q. ſi nos contra Eccleſiã Chriſti. & c. ſequẽtibus. nã et necandi ſunt, & ciuitates igne cremãdæ: ita quòd ſine habitaculo ſint in æternũ. ead. q. ſi audieris. et maxime dominus tẽporalis, qui iuſtitiã facere negligit impetendus eſt, vt ead. cauſa. q. 2. dominus. et q. 4. c. 1. & ſequentibus. & §. breuiter monſtratum eſt. & capitulis. præceden. & ſequentibus. & 3. q. 7. qui ſine. & arg. in Authen. vt differen. iudi. §. penul. & fi. coll. 3. & 2. q. 7. ſicut & in fidei. aliàs fideli.*

11 Saluo iure.] *verſ. arg. quod propter † delictũ vnius, alius puniri non debet. quod regulariter omnino verum eſt, vt patet in eo quòd legitur & not. ſupra de his, quæ fi. à maio. par. ca. quæſiuit. quandoque tamen caſu aliter accidit contrarium, vt patet in eo quod legitur & not ſupra eod. vergentis. §. 1. & infra de pœn. in quibuſdam.*

† Zanch. de hær. c. 18. Al. Caſtr. li. 2. c. 10. & 11. de iuſta hær. pun.

12 Domini principalis †] *ideſt maioris et immediate ſuperioris: nam res immobiles prioris Domini ſũt ff. de capti. et poſtli. re. l. ante penul. ff. de acquir. rerum do. l. & transfugam. C. de capti. ab hoſtibus. Vel dic, quòd vbi inter Chriſtianos iuſtum eſt bellum*

† Specul. tit. de feudis. ver. 40. quæritur nu. 42. Albert. ſuper ſtat. 3. p. q. 17

A *ex parte vna, ex altera vero parte iniuſtũ, is qui iuſte pugnat omnia occupata ſua facit: quæ tamẽ ab alio in feudum non tenentur. C. de capti. l. 5. §. in pace. 23. q. 5. dicat quis. & q. 7. ſi de rebus. ff. de acquir. rerũ do. naturalẽ. §. fi. ſed & feudalia iure occupare poſſunt: ſaluo tamen iure domini innocentis à quo tenentur, vt hic. Vbi vero infideles vel Chriſtiani iniuſte pugnantes bona immobilia iuſte pugnantiũ occupãt, & poſtea recuperantur, ad antiquum dominum tantum reuertuntur, vt in dicta. l. ff. de capti. l. ſi captiuus. mobilia vero, quæ infideles occupant, ſua ſunt, vt. ff. de capti. l. ante penul. & alijs duabus concor. ſupra inductis in verſ. huius gloſ quæ incipit. mobilia.*

B *nam ſi fideles ſunt hi qui iniuſtum bellum fecerunt, vniuerſa reſtituere compellũtur, vt patet in eo quod legitur & not. ſupra de iureiur. ſicut. et infra vbi de hoc. & ſecundum hoc intellige quod not. extra d. n. de homicidio. pro humani. §. fi. verſ. penul. ſuper verbo. diffidatus. & in verſ. ipſius gloſ. quæ incipit: ſecundum iudiciale.*

13 Opponat.] *nam ſi hoc faciat, nullo modo poteſt vti priuilegio, vt patet ſupra eod. ad abolendam. in fi. immo & contra ipſum poterit procedere Eccleſia hac de cauſa, vt ſupra eod. §. legitur & not. Eadem. verſ.* Lege ſeruata. *vt ſcilicet. ſi negligentes fuerint, excommunicentur, vt ſupra eod. §. à princi-*

C *pio. vſque ad verſ. ſaluo. Omnino enim illa contra tales locum habent illud autem quod dicit verſ. ſaluo. ex quo nõ habent dominos, locum habere non poteſt: quia nequit ſaluari ius domini, qui non eſt in rerum natura. arg. ſupra de conſti. cum acceſſiſſent. §. 1. verſ. per quod euidenter, cum ſuis concor.*

.Catholici.

SVMMARIVM.

1 Quomodo auctoritate Eccleſiæ bellum fieri poſsit.

2 Crux ſeu (vt noſtri loquuntur) cruciata, nõ poteſt ſine Papæ licentia prædicari, & quare.

D

3 Quam indulgentiam conſequantur, qui hæreticos perſequuntur, & de priuilegijs crucesignatorum.

CAtholici.] 5. *pars.*

1 Accinxerint.] *Arg. quòd auctoritate Eccleſiæ bellum † fieri poteſt. ad idem. 23. q. fi. igitur. & c. hortatu. 15. q. 6. auctoritatem. 63. diſt. Adrianus. quod verum eſt contra inimicos fidei: vel contra eos qui Eccleſiam impugnant, ſecundum Ber. vel ei rebelles exiſtunt. quod dic vt not. ſupra. eod. §.*

† S. Tho. 2. 2. q. 40. art. 1. ad 3. arg. & ibi. Caiet.

2 *Crux tamẽ prædicari non poteſt, niſi de Papæ*

E *licentia ſpeciali, ſicut nec nomen ipſius redimi, vt patet in eo quod legitur & not. ſupra de voto. qđ ſuper his. et c. ſequẽtibus. Et hoc tribus rationibus. Prima eſt, quia nemo poteſt crucis receptæ vinculũ ſoluere niſi Papa: vel is cui hoc cõmittit, vt dictum eſt. ergo nec inducere ſeu ligare. arg. in eo quod legitur & not. infra de reg. iur. c. 1. ſupra. de maio. & obe. cum inferior. Secunda: quia ad ſolum Papam pertinet proprie & principaliter de fide reſpondere: & per conſequens eius acceſſoria expedire. 24. q. 1. quoties. & not. ſupra eod. ad abolendam. reſpon. 1. & arg. ff. de*

regul.

regul.iur.cum principales. Tertia eſt quantitas indulgentiæ: de qua ſequitur, quam nullus poteſt facere niſi Papa, ut infra not. De ceteris hanc materiam tangentibus, dic vt plene not. in ſumma de voto. §. in quo caſu, & à quo crux debeat prædicari.

† Eyme. 3. p. q. 127. & ſeq. Zãch. de hær. c. 37. nu. 4. & late ibid. Cã ſeg.

3 Indulgentia. †] *quæ eſt remiſſio omnium peccatorum, ut patet ſupra de Iudæis. ad liberandam. in textu deciſionis. ibi not. §. nos ergo. quam nullus poteſt facere niſi Papa, ut ibi not. cum in alijs inferioribus ad xl. dies communiter. & in maiori caſu ad annum hæc poteſtas ſit limitata. vt le. & no. infra de pœ. cum ex eo. §. ad hæc quia per indiſcretas. De ceteris priuilegijs crucesignatorum, dic vt plene le. & no. in textu deciſionis, ſiue dicti ca. ad liberandam.*

§. Credentes.

S V M M A R I V M.

1 Receptatores hæreticorum grauius puniendi ſi errorem defendant, & quid de credentibus.
2 Credentes, receptatores, &c. qualiter debeant ſatisfacere.
3 Receptatorum, defenſorum, fautorum hæreticorum, & ſimilium pœnę xij.
4 Et eiſdem pœnis plectuntur aliæ ſimiles perſonæ, & quæ ſint illę.
5 Clerici fautores, receptatores, & defenſores hęreticorum quibus pœnis puniantur.
6 Ratione dignitatis delictum aggrauatur.
7 Communicans cum excommunicato, nominatim denuntiato mortaliter peccat.
8 Pœna clericorum miniſtrantiũ ſacramenta fautoribus hæreticorum, aut eos ſepelientium.
9 Cum Papa aliquid ſibi reſeruat, ceteris prohibere cenſetur, ſecus cum non reſeruat.
10 Epiſcopus ſacerdotem excommunicatũ, quia hæreticorum fautoribus, & ſimilibus ſacramenta miniſtrauit, redeuntem abſoluere poteſt.
11 Quod procedit in excommunicato per ſententiam canonis.
12 Secus in excommunicato ab ore Papę, niſi, &c.
13 Pœna regularium miniſtrantium fautoribus hęreticorum Eccleſiaſtica ſacramenta.
14 Regulares grauius puniendi quàm clerici ſæculares.
15 Multis de communitate delinquentibus, an omnes amittant priuilegia.

† De his hæreticorũ cõplicibus vide copioſe Eymericũ hac 2. p. q. 50. & ſeq. ubi dixi.

CRedentes. †] 6. *pars.* Receptatores, *&c. ſine quibus hęretici diu occultari non poſſunt. arg. ff. de receptato. l. 1. ff. de offi. pręſi. congruit.* 1 *Vnde ſicut hęretici puniendi ſunt: immo & grauius ſi eorum errorem defendãt. 24. q. 3. qui aliorũ. & ideo merito ſunt tales ſaltem pœna ſimili coercendi. 11. q. 3. qui conſentit. C. de his qui latro. occul. l. 1. etiam ſi conſanguinei ſint. arg. 27. q. 1. de filia. ſupra eo. ſi quis epiſcopus. vbi de hoc. quamuis in alijs criminibus receptatorum pœna ſit ratione criminis tẽperanda. ff. de receptatoribus. l. 1. puniuntur autem tales ut ſequitur infra eo. §. per totum. credentes ve*A *ro omnino hęretici iudicantur. infra eod. c. pen. in. ſi.* Firmiter ſtatuentes. *verſ.* Talium. *ſcilicet receptatorum, defenſorum, et fautorũ. Credentes uero omnino ſunt excõicati, & damnati, infra eo. c. 2. in ſi.* Notatus. *ideſt hac de cauſa, per epiſcopum denunciatus. ſupra eod. ad abolendam, vel iterum excõicatus: nam excommunicatus iterum excommunicatur. ſupra tit. 1. in quorundam. §. fina.*

2 Satisfacere.] *Simile ſupra eo. §. qui autem. & infra eo. §. 1. ad fin & conſiſtit hæc ſatisfactio in hoc, ut ſcilicet abiuret hæreſim, vel purget ſe, ſi ſuſpectus ſit tantum, infra eo. §. adijcimus. verſi. ſi. & ſi alia de cauſa notoria excõicatus ſit, debet reſtituere omnia* B *percepta, & quę percipi poterunt, ſupra de reſt. ſpol. grauis. & quæ ex occupatione aliqua ſi forte ipſam fecerint, ad eum peruenerunt, ſupra de iureiur. ſicut. & infra. Vel ex officio vſurpato, & damnato, vel ei interdicto, vt patet in eo, quod legitur & not. ſupra tit. 1. cum ſit nimis abſurdũ. §. ſi. & c. ſeq ſub §. præcipientes. idem ergo eſt de his, quæ occaſione participationis ad eum peruenerunt. arg. in dictis iuribus. & infra eo. §. 1. & ſupra eod. ad abolendam. §. 1. in fin. nam de his omnibus, quę notoria offenſa accedũt, & ipſius ſequela ſunt, ſicut & de ipſa offenſa notoria, pro qua excõicatus fuerat, ſatisfacere tenetur, vt patet in eo quod legitur & not. infra de verb. ſig.* C *ex parte 1. & c. ſeq. & ſupra de fide inſtru. inter dilectos. §. ceterum ver. ſi. cũ ſuis concor. ſed & ſi pro ſuſpectione hęreſis excõicatus fuerat, lapſo anno tanquam hæreticus condemnatur. quod dic vt legitur et not. ſupra eod. §. qui aũt.* Contempſerit. *ſubaudi, ſi laicus fuerit: ex tunc ipſo iure, & c. vt infra eo. verſ. 1. et ſequẽti,* Si uero clericus. *&c. vt infra eo. §. 1.* Iuſta annum. *ſimile ſupra eo. §. ſi vero dominus. et §. qui autem.* Ex tunc. *verſi. ſcilicet elapſo anno.*

3 Ipſo iure. &c. *Ecce pœnę in quibus receptatores, defenſores, et fautores hęreticorum afficiuntur. Primo. n. excommunicantur, vt ſupra, et ſequuntur alię pœnę xi. et ſic ſunt xij. per totum. vt infra not.* Infa D *mis. Ecce ſecunda pœna.* Nec ad publicas. *Tertia pœna: & habet locum etiam in excommunicato, vt patet in eo quod legitur et not. ſupra de procur. c. ſi.* Nec ad eligendos. *verſi. Ecce quarta pœna: idem in excommunicato, et ſuſpenſo, vt patet in eo quod legitur & not. ſupra de conſuetu. cum dilectus. §. quia nobis. ſupra de elec. illa.* Nec ad teſtimonium. *Ecce quinta pœna: idem in excommunicato. ſupra de teſti. veniens 2. §. ſi.* Sit etiam inteſtabilis. *verſi. Ecce ſexta pœna. & idem videtur in excommunicato. arg. in authent. de priuileg. dot. poſt medium legis verſ. ſed ſint eis inaggreſſibilia. coll. 8. & de hoc not. extra. d. v. de excep. pia. ſed nec tales vendere* E *nec donare poſſunt. nec aliquo modo contrahere. C. eod. tit. Manichæos.* Nec ad hæreditatis ſucceſſionem. *verſ. Ecce vij. pœna.* Accedat, *ex teſtamento vel ab inteſtato. & idem videtur in excommunicato, licet aliud innuatur in parte in auth. vt cum. de appell. cog. §. generalem. & ſeq. coll. 8. ſed corrigitur in parte illa, ſupra eo. vergentis. §. 1.* Nullus pręterea. *verſ. Ecce octaua pœna, quę & in excõmunicato quolibet locũ habet. ſupra de iud. intelleximus. ſupra de excep. cum inter priorẽ. §. 1. & 2. in prin.* Quod ſi forte. *ver. Ecce ix. pœna: et idem eſt in ex.*

communicato notorio. ſupra de re iudi. ad probandũ. Nec cauſæ. *verſ. Ecce decima pœna, quæ ſequitur in proxima ſuperiori.* Si fuerit. *ver. Ecce xi. pœna, quæ ex proxima decima ſuperiori ſequitur.* Si tabellio. *Ecce xij. pœna, quæ & in excommunicato vendicat ſibi locum. 3. q. 4. nullus. De ceteris pœnis contra hæreticos promulgatis dic vt plene not. ſecundum leges & canones in ſumma eo. tit. §. vna pœna.* Damnato. *ſimile ſupra eod. fraternitatis. quod dic vt ibi plene not.*

4 Et in ſimilibus.] *Ver. hoc verbum duobus modis poteſt intelligi. Primo vt fiat comparatio de his, quæ hic interdicuntur ad alia conſimilia: puta ad publica officia, quæcumque ſint illa, & quocumque nomine cenſeantur: quia nec omnia de facili nominari ſpecialiter poſſent. arg. ff. de praeſcrip. ver. l. 4. & quia ſecundum diuerſas prouincias ipſorum nomina variantur ſed nec eſt vis in nominibus facienda, vt patet in eo quod legitur & not. ſupra de procura. petitio. Itẽ ſicut ſunt actus omnes legitimi. ff. de reg. iur. actus. qui omnes ſunt talibus interdicti: quia & omnibus infamibus ſupra de teſti. licet ex quadam. §. 1. in fi. Secundo poteſt fieri comparatio de perſonis hæreticorum ad alias ſimiles. ſicut ſunt ſchiſmatici, & etiam notorij excommunicati: qui & à prædictis omnibus repelluntur, vt patet in concor. ſupra ſignatis in ſingulis ver. & ſecũdũ hoc excommunicati notorij inteſtabiles ſunt: nec aliquem ſibi obligare poſſunt, in quo tamen aliqui contradicunt. ſuper quo vide quod not. extra d. n. de excep. pia. reſpon. 1. ver. & excommunicati. lib. 6. & ſupra de dolo, & contu. veritatis. in fi. & in ſumma. de pœnitentijs. §. ſi. ſub §. quid de ijs, qui excommunicati.*

5 §. Si vero clericus.] *7. pars.* Fuerit. *Receptator, defenſor, vel fautor hæreticorum.* Deponatur. *exceptis pœnis ſupradictis contra laicos promulgatis, quæ & in ſimili tantum locum habent: quibus & hæc additur propter rationem, quæ ſequitur:* Vt in quo maior. *&c. nam vbi crimen eſt grauius, maior pœna eſt imponenda, vt hic & 50. diſt. quia tua. & patet in eo quod legitur & not. infra eo. §. 1. ver. ſimiliter. & ſupra de vita, & ho. cleri. vt clericorũ. §. 1. ſupra de tranſla. epi. cap. 2. §. 1.*

6 *Habes etiam hic arg. quòd ratione dignitatis aggrauatur delictum. ff. de re mili. omne delictum. §. 1. & per conſequens pœna: arg. ad idem 32. q. 1. qui viderit. 25. q. 1. nulli fas. 19. diſt. nulli. 40. diſt. homo Chriſtianus. vnde & qui magnus ſine comparatione creatus fuit, ſine venia damnatus eſt. de pœn. diſt. 2. §. principium enim. de hoc not. ſupra de iureiur. cũ quidam.* Si qui autem. *verſ.* Tales. *ſcilicet credentes, receptatores, et fautores hæreticorum, vt ſupra eod. §. proxi. in prin.*

¶Sylueſter in Sum. ver. excommunicatio. 5. nu. 1. & facit c. Sicut 11. quæſt. 3.

7 Deuocati.] *Arg. quòd ſi quis communicat excommunicato non denunciato, licet peccet venialiter, non tamen mortaliter: poſt denunciationem verò ab Eccleſia ſolemniter factam peccat mortaliter. ad idem ſupra de poſtul. prælat. c. 1. §. 1. & 2. ſecundum hoc intelligi poteſt, ſupra quod metus cauſa. ſacris. vt & probatur extra d. n. de ſent. excom. ſtatuimus. §. fi. lib. 6. quod dic, vt ibi not. & infra de cleri. excom. mini. ſi celebrat. §. penu. & fi.* Satisfactionem. *De hoc dic vt plene not. ſupra eod. §. credentes. verſ. 1.* Percellantur. *qui enim participat excõmunicato ſcienter, & monitus ſe non corrigit, eſt excommunicãdus. infra de ſen. excom. quod in dubijs. 11. q. 3. qui communicat. ſecundum B. & extra d. n. de ſent. excom. ſtatuimus. lib. 6.*

8 §. Sane clerici.] *8. pars.* Peſtilentibus. *à peſte, quæ prouenit à participatione eorũ. ſimile ſupra de ſimonia. ſicut ſimoniaca.* Sepulturæ. *De hoc caſu, & alijs dic vt not. ſupra de ſepultu. ex parte. §. fi.* Alioquin. *ver. ſubaudi excommunicati ſunt clerici ipſo iure cũ cenſeantur fautores. ſupra eo. §. credentes. et cum ab ore Papæ tales ter excommunicentur in anno celebrantes diuina coram excommunicatis à Papa excommunicati ſunt. infra de ſenten. excom. ſignificauit. reſtat quòd ſi ſic excommunicati celebrẽt, ac ſacramenta interdicta miniſtrẽt: irregularitatem incurrunt. infra de cler. excom. miniſtran. c. 1. & c. 2. & c. poſtulaſtis. Præterea dicimus, quòd ſuo priuentur officio, & c. 11. q. 3 ſi quis epiſcopus damnatus. & c. ſi quis epiſcopus in concilio.* Abſque indulto. *ſimile infra de cleri. excom. mini. c. 1. 2. 3. & 4. infra de rapto. cap. 2. in fin. vbi de hoc.*

9 *Cum ergo hanc reſtitutionem ſibi ſpecialiter retineat Papa, alijs inferioribus hoc prohibuiſſe videtur, vt patet in eo quod legitur & not. ſupra de præben. graue. §. fi. ſic è conuerſo abſolutionem, quam ſibi non retinet, alijs conceſſiſſe videtur. infra de ſent. excom. nuper. §. in ſecundo. ver. fina.*

10 *Quamuis autem hæc reſtitutio prohibeatur epiſcopo, ipſum tamen reuertentem poterit ab excommunicatione abſoluere, & eccleſiæ reconciliare. ſupra eod. ad abolendam. §. 1. ad fin.*

11 *Quod verũ eſt quo ad ſententiam canonis: ſecus de ſententia oris Papæ, quam ter in anno profert, vt ſupra eo. §. ver. alioquin. in prin. ab illa enim nullus inferior Papa abſoluere poterit. ſupra de maio. et obe. cũ inferior. ex quo & ſequitur, quòd nullus poteſt ad plenum reconciliare hæreticum, ſine domini Papæ licentia ſpeciali, quod eſt dignum not.*

12 *Niſi dicas, quòd hæc ſententia lata ab ore Papæ canon eſt generalis: à quo & inferior poteſt abſoluere, ex quo Papa nõ retinet ſibi abſolutionem. infra de ſent. excom. nuper. §. in ſecundo. et adde quod not. infra de priui. cum hoc. in prin. & de ſen. excom. à nobis 2. §. vt autem. verſ. fi.*

13 Similiter. *verſ.* Regulares.] *Subaudi, caueant ne talibus exhibeant eccleſiaſtica ſacramenta; alioquin ſuo priuentur officio, &c. vt ſupra eo. §. reſpon. 1. verſ. 1.* Quibus etiam. *ſcilicet regularibus circa prædicta delinquentibus.* Hoc. *id eſt hæc pœna ad ipſos magis aggrauandos.*

14 *Sicut ergo clerici ſeculares grauius puniuntur quàm laici: quia ratione clericatus grauius peccant, vt legitur, & notatur ſupra eo. §. prox. ſic & religioſi plus peccant ratione religionis, quàm clerici ſeculares, & ideo grauius puniuntur, vt hic.*

15 Vt illorum.] *Si omnes, vel maior pars delinquant, hoc planum eſt: alioquin contra, ſupra de his quæ fi. à ma. par. c. quæſiuit. Vel dic, quòd hoc eſt ſpeciale ratione immanitatis criminis contra illam regulam, ſicut & aliàs not. ſimile ſupra eod. vergentis. §. 1. & 2. & arg. in eo quod legitur & not. ſupra de offi. archid. ea quæ. §. vnico,* Priuilegia, quod

quod dic vt plene not. ſupra ad abolendam. §. ſi. et eſt ſimile infra de priuileg. tuarum. §. 1. verſi. 1.

§. Quia vero.

SVMMARIVM.

1 Epiſcopis proprie conuenit munus prædicãdi.
2 An Epiſcopus vbique, etiam extra ſuam diœceſim poſsit prædicare. & nu. ſeq.
3 Epiſcopus in aliena diœceſi non poteſt indulgentiam conferre.
4 Quinam præter Epiſcopos poſsint prædicare.
5 Abbates non poſſunt concedere licentiam prædicandi.
6 Et an poſsint concedere licentiam Miſſam celebrandi.
7 Vſurpare præſumitur officium prędicationis, qui miſſus nõ probatur. & quomodo probetur miſsio.
8 Nemo excommunicandus niſi monitione præmiſſa.
9 Creſcente contumacia pœna augenda.

QVia vero.] 9. *pars.* Apoſtolus dicat. *Rom. 10. c.* Omnes qui. *verſ.* Prohibiti, vel non miſsi. *hoc ideo dicit: quia aliqui ſunt miſſi ordinarij per vniuerſum mundum, ſicut epiſcopi, qui à Domino habent auctoritatem prædicandi Euangeliũ per vniuerſum mundum, & omni creaturæ; vt probatur Mar. vlti. 21. diſt. in nono.*

1 *Vnde & dicit decretum, quòd nullus audeat prędicare pręterquam domini ſacerdotes. 16. q. 1. adijcimus. quod de ſacerdotibus, ideſt epiſcopis anthonomaſtice eſt intelligendum. non ergo refert quis epiſcoporum prædicet: ſed quid prędicet, & ſic poteſt intelligi. 19. diſt. Secundum. Quod verum eſt, niſi ab illo cuius eſt diœceſis prohibeatur. arg. 6. q. 3. ſcriptum. Vel illud intelligatur non de falce prædicationis, ſed iuriſdictionis.*

2 *Cum enim epiſcopi miſſio tanta auctoritate roboretur, vt patet ſupra eod. gloſ. in prin. non poteſt prohiberi, immo ab omnibus debet recipi, & admitti, vt patet ſupra eod. cũ ex iniuncto. §. 2. verſ. ſed oportet. & verſ. Ioannes. Dummodo caueat ab errore. alioquin contra infra, de purga. cano. inter ſollicitudines. & 40. diſt. ſi Papa. maxime quia verbum Domini non eſt alligatum. 2. Tim. 2. b. Sed verius eſt vt epiſcopus ſemper admittatur: & vbique, niſi ab illo cuius diœceſim intrat, prohibeatur. nã ex quo eſt prohibitus, alligatur verbo prohibitorio: vnde & debet omnino abſtinere, vt hic. & probatur. 9. q. 2. c. 1. & 2. & c. epiſcopi. & in eo quod legitur & not. ſupra de vſu pal. c. antepenult. ad fi.*

3 *Quamuis autem non prohibitus poſſit epiſcopus prædicare in aliena diœceſi, nõ tamen indulgentiá dare, niſi hoc faciat auctoritate ſedis Apoſtolicæ ſibi commiſſa, vel de expreſſa licẽtia epiſcopi, vt infra de pęnit. qđ autẽ. Ratio diuerſitatis hæc eſt: quia per prædicationẽ nõ intelligũtur multũ iniurioſe alieni limites vſurpari: nec aliqđ paratur prẹiudiciũ graue: immo fit melior cõditio epiſcopi, cuius eſt diœceſis, & animarũ ſibi cõmiſſarũ, vt probatur 95. diſt. ecce. vnde & videtur ꝙ eo inuito hoc exerceri poſſet. arg. ff. de nego. geſt. ſoluẽdo. ff. de ſol. ſi pro me. et l. ſoluere, et* A *l. ſi debitor. Sed non obſtat: quia & ſi nõ fiat ei graue prẹiudiciũ, ut dictũ eſt, tamẽ aliquatenus intereſt ſua ne ipſo inuito fiat: ne ſcilicet videantur ſui termini vſurpari. arg. ff. de neg. geſt. cum pecuniam. in fi.*

4 *Alij autem exceptis epiſcopis* †, *& ſaluo eo quod not. infra eod. ſuper verſi non miſſi præter auctoritatem, & ſuper verbo,* epiſcopo loci, *non debent prędicare populo, cuius curam non habent: niſi à ſede Apoſtolica vel catholico loci epiſcopo hanc expreſſe obtinuerint poteſtatem, vt ſequitur hic, qui etſi ipſam obtinuerint, reuocari poſſunt quandocunque placuerint concedenti. arg. ff. de iud. iudicium ſoluitur. ſecundum hoc ergo expone quod hic dicit.* Om- B nes. *ſubaudi Epiſcopi.* Qui. *Subaudi, ab illo cuius eſt diœceſis.* Prohibiti. *vel alij quicunque.* Non miſsi pręter auctoritatem, &c. *Sicut hoc conceſſit Prędicatoribus, & Minoribus, & alijs quibuſdam religioſis, vnde non ſunt prohibendi, vt hic patet, & infra de exceſ. prælato. nimis praua. & ſupra de cler. non reſi. fraternitati, cum ſuis concor. Sed caueant ipſi. quòd ſuis terminis ſint contenti, ſupra de ſepultu. c. 1. §. fi. alioquin poterit eis prædicatio interdici, vt patet in eo quod legitur & not. infra de priuil. tuarum. §. 1.* Epiſcopo loci. *ſimile infra de pœn. cum ex eo. reſpon. 1. vbi de hoc.*

5 *Non ergo licet abbati hanc auctoritatem dare, ſe-* C *cundum d. n. arg. ſupra de pręſump. nonne, & expreſſius, infra de exceſ. præla. accedentibus.*

6 *Secus ſi Miſsã velit quis celebrare: quia illud poteſt concedere quilibet incuratus: dũmodo conſtet eſſe presbyterum celebrare volentem, ſupra de cleri. peregri. c. 3. ſecundũ d. n. quod dic vt ibi not. Ratio diuerſitatis eſt. quia in primo magis imminet periculũ, quam in ſecundo vt patet ſupra eod. cũ ex iniuncto, infra eod. c. 1. ſecundum d. n. cum his quę ibi not. Vel dicas quòd ſi perſona nota ſit, volens prędicare, ſicut magiſter in theologia, vel alius competens idoneus prædicator, etiam quilibet incuratus hanc auctoritatem dare poterit, ſecũdum d. n. arg. ſupra de offi. ord.* D *ab eccleſiarum. quod intelligo caſualiter & in tranſitu: ſed epiſcopus hoc generaliter concedere poteſt per totam ſuam diœceſim. ſupra de offi. ordi. inter cetera, quod inferior nõ poteſt, vt hic.* Publice vel priuatim. *priuata enim magis ſuſpecta eſt. arg. infra eod. §. 1. verſ. 1. & in eo quod legitur & not. ſupra eod. cum ex iniuncto. reſpon. 1. verſ. 1. in prin.*

7 Vſurpare.] *Vſurpare intelligitur qui miſſus non probatur: vel per litteras Papæ, vel epiſcopi, vt ſupra, vel qui miſſionem non probat per operationem miraculoſam, vel ſcripturę teſtimonium ſpeciale, quod dic vt plene legitur & not. ſupra eod. cum ex iniuncto. §. 2. & qui etiam probat miſſionem* E *ſi ab illo cuius eſt populus prohibeatur: niſi ipſa miſſio ſuperioris auctoritate roboretur, vt patet ex eo, quod ſupra legitur, & not.* Præſumpſerint. *ſubaudi, ſi moniti non deſtiterint.*

8 Excõmunicationis, &c.] *aliter enim nõ eſt quis excommunicandus niſi monitione pręmiſſa, vt patet in eo, qđ legitur & not. ſupra eod. §. ſi vero dominus, & §. moneãtur.* Et niſi. *verſ.* Quamcitius. *ad arbitriũ ſuperioris.* Reſipuerint. *ſic excõmunicati.* Alia competẽti. *arbitraria, vt patet in eo quod legitur, & not. ſupra, de offi. leg. de cauſis. §. vnico.*

†Concilium Tridẽtinum ſeſsio. 5. de refor. cap. 2. & ſeſsio. 24. de refor. cap. 4.

9 Plectantur.] *Quia creſcente contumacia debet augmentari et pœna, vt hic, et legitur et not. ſupra, vt lit. non conteſt. c. fi. §. fi.*

§. Adiicimus.

SVMMARIVM.

1 Ex cauſa fidei inquirere poteſt Epiſcopus prouinciam, & contra rebelles cuiuſuis dignitatis procedere.
2 Vniuerſitas non conuenitur nec agit, nec iurat niſi per ſyndicum.
3 Vniuerſitas delinquere poteſt: & contra eam poteſt fieri inquiſitio, & qualiter punienda.
4 Vniuerſitas non poteſt excommunicari.
5 Diſsidentes à communi fidelium ritu ſuſpecti ſunt de hereſi.
6 Deficiens in purgatione, vel iurare nolens, ut conuictus punitur.
7 Secus dicendum in eo qui ſe purgare negligit.
8 Qui renuit iurare, dicens non licere, hæreticus eſt. & nu. 10.
9 Pro condemnato habetur, qui renuit iurare de calumnia.
10 Qui recuſat omnino iurare, de ſecta Valdenſium præſumitur.
11 Intellectus. l. 2. C. de hæret.
12 Intellectus. l. 1. C. de fide inſtru. & c. etſi quæſtiones. §. 1. de ſimonia.

ADiicimus.] 10. *pars.* Honeſtas. *ſimile ſupra de offi. archid. c. 1. ſupra de offi. ord. inter cætera.* Bis, aut ſaltem ſemel. *ſimile ſupra de off. archid. mandamus.*

1 Fama fuerit.] *Aliàs enim niſi ex cauſa tali vel conſimili non eſt prouincia (etiam occaſione religionum, vel hæreſum) commouenda, vt in authent. de mandat. prin. §. neque occaſione. coll. 3. Ex cauſa † autem hoc poteſt facere iudex eccleſiaſticus, vt hic, & contra rebelles procedere, quantumcumque dignitatis exiſtant, vt patet ſupra eod. §. ſi vero dominus. & præceden. & ſeq. & in eo quod plene not. in ſumma eod. tit. §. qualiter deuitentur, maxime in verſic. ergo cognitio, & verſ. & hoc intelligat.* Et ibi. *verſi.* Viros. *ſimile ſupra, de accu. ſicut olim. §. 1. in prin.*

Albertinus tra. de agno. aſſer. q. 21. n. 20. & ſeq.

D

2 Totam uiciniam.] *Argu. quòd vniuerſitas poteſt præſtare iuramentum calumniæ, ſic 35. q. 6. Epiſcopus in ſynodo. ſecundum B. Hoc multum remotum eſt. argu. & planum eſt, quòd vniuerſitas, vel collegium nec conueniri, nec agere, nec iurare poteſt niſi per ſyndicum, vel prælatum, vt patet in eo quod legitur & not. ſupra de ſyndico. c. vnico extra d. n. de teſti. ad hæc. & cap. præſentium. reſpon. 1. ver. ab eiſdem.* lib. 6.

E

3 *Eſt tamen hic arg. quòd vniuerſitas † delinquere poteſt, & quòd contra ipſam, & ſingulos de vniuerſitate poteſt fieri inquiſitio, & quòd ſinguli iurabunt & pro delicto proprio punientur, vt legitur & not. ſupra eod. ad abolendam. §. ciuitas. & de ſimonia, dilectus 2. §. abbatibus.*

† Vide copioſe per Pano. & Fel. in ca. dilectus 2. de ſimo.

4 *Excommunicari autem non poteſt ipſa vniuerſitas. quod dic vt legitur & not. extra d. n. extra de*

A *ſent. excom. Romana. §. ſi.* lib. 6. Occulta conuenticula. *ſimile ſupra eod. cum ex iniuncto. reſpon. 1. verſ. 1. in prin. vbi de hoc.*

5 Diſsidentes.] *Propter quod merito ſuſpecti habentur, vt hic, & ſupra de elec. in cauſis §. 1. & arg. 41. diſt. quiſquis. 86. diſt. inferiorum. 23. q. 8. præterea. ff. ad leg. Aquil. ſcientiam. ff. de his qui not. inf. quid ergo. §. 1.*

Indicare.] *35. q. 6. epiſcopus in ſynodo, ſupra de teſti. cogen. præterea. 2. q. 7. quæ propter. 22. q. 1. ſi quis per capillum.*

6 Ipſe autem Epiſcopus.] *verſ.* Purgauerint. *immo in purgatione defecerint. vel quia iurare nolũt,*

B *vt infra §. 1. vel alio modo: tunc enim puniuntur tanquam conuicti, vt ſequitur.*

7 *Secus de illis, qui negligunt ſe purgare: quia illi excommunicantur, & hæc eſt differentia quantum ad illum articulum inter hunc, & illum quem habuiſti, ſupra eod. §. 1. vbi de hoc. Vel dic ut not. infra de pur. can. inter ſollicitudines. §. fi. quod uerius eſt.* Canonicæ.] *vt ſcilicet tanquam hæretici condemnentur hi qui in purgatione deficiunt, ſupra eod. cap. §. 1. Hi vero qui lapſi ſunt ſine vlla audientia ſæculari iudicio relinquantur, ſupra eod. ad abolendam. §. illos quoque.*

§. Si qui autem.] *xj. pars.* Obſtinatione dam-

C nabili. *Hoc ideo dicit: quia & quandoque religioſi non rebelliter, ſed ex quadã honeſtate iurare renuũt, vt patet in eo, quod legitur & not. ſupra de teſti. nuper. ſupra, de iureiur. etſi Chriſtus. §. fi.*

8 *Sin autem hoc aliquis omnino renueret † dicens, quòd crederet peccare mortaliter: quia nullo modo eſt iurandum, hoc ipſo hæreticus reputatur, vt hic, et habetur pro conuicto, ſicut & pro condemnato habetur is qui, renuit iurare de calumnia, vt legitur et notatur ſupra de iuramẽ. calũ. c. ſi. §. pœna. ſicut & is, qui neque defendit, neque exhibet; vt contumax condemnatur. ff. de noxa. quotiens. §. in poteſtate. ideoq; tenetur quis per iuramentum purgare de hæreſi conſcientiam. de conſecra. diſt. 2. ego Berengarius. 1. q. 7. quotiens. maxime quando circa hunc articulum errare præſumitur.*

† Eymer. hac 2. par. q. 14. uerſi. tertius error.

10 *Quòd ſi omnino iurare renuat, de ſecta Valdenſium, qui omnino iurare renuunt, præſumitur, & hoc ſolo hæreticus reputatur, vt ſequitur.*

11 *Et hoc argumento leui à fide deuians, hæreticus cenſetur, & ſic poteſt intelligi. C. eod. tit. l. 2. aliàs autem propter ſolam ſuſpicionem, quamuis vehementem, de tanto crimine non condemnaretur: quod dic, vt not. ſupra eod. §. qui autem. in fi. & de præſump. litteras. §. fi. in prin.*

12 *Secundum hoc duobus modis põt intelligi, quod legitur C. de fide inſtrum. l. 1. & ſupra. de ſim. & ſi quæſtiones. reſponſo 1. verſi. 1. & 2. vt. ſ. quod ibi dicit de tali ſiue tenui religione, intelligatur de obſtinata, et damnabili, et ſic hæretica, vel ſimplici, et honeſta, qui intellectus vltimus magis congruit mẽti, vt patet in dicto cap. et ſi quæſtiones. reſpon. 1. in fin.*

§. Volumus.

SVMMARIVM.

1 Omnis eſt adhibenda diligentia, vt hæretici extirpentur

extirpentur.

2 An indicijs crimina probentur.

VOlumus igitur.] 12.*pars.* Inuigilent. *Erant enim paſtores ſuper gregẽ ſuum vigilantes. Lu cę 2. quod dic ut plene not. ſupra de off. archipreſ. c. fin. in princ.* Canonicam.] *de qua ſequitur. infra eod. §. 1.*

Si quis enim.] 13.*par.*

1 Super expurgando.] *Nam, & ſi generaliter † ſit epiſcopi negligentia reprobanda, vt patet in eo, quod legitur & not. ſupra de offi. ordi. irrefragabili. reſponſo 1. hęc tamen eſt in hoc caſu propter periculum fidei ſpecialiter deteſtanda.* Negligens. *Remouetur ergo prælatus propter negligentiam, vt hic, & 1. q. 1. §. ecce cum honoris. & not. ſupra eo. cap. proxi. §. fin.*

† Inno. 1. epiſto 25 to. 1. concilio, refert Conrad. Brun. lib. 3. de hære. c. 15

2 Indiciis.] *indicia igitur probant crimen, vt hic, & ſupra eod. §. adyciumus. verſ. 1. & 2. & q. 8. ſciãt. 32. q. 1. dixit Dominus, infra de priuil. cum olim. et C. de rei ven. indicia. ſupra, de cleri. peregri. ca. 2. §. vnico. cum ſuis concor. ſupra de pręſump. c. illud. & c. litteris, & c. tertio.* Deponatur. *tanquam negligens, & remiſſus, vt ſupra,* Et in locum. *verſ.* Qui uelit, & poſſit. *ſimile ſupra de cleri. non reſid. quia nonnulli. §. 2. & capit. relatum. reſpon. 1. & §. 1.*

c. Sicut in uno.

SVMMARIVM.

1 Cauendum ne ſub ſpecie virtutum vitia cõmittantur.

2 Cauſę, cur nullus prędicator admittendus, niſi mittatur.

3 Nulla poteſt vniuerſitas ſine ordine conſiſtere.

SIcut in vno corpore: & infra.] *Quod deeſt in hac deciſione legitur ſupra eod. cum ex iniunẽto. §. ſicut enim.* Sub ſpecie virtutum. *Sic ſupra eod. cap. proxi. §. quia vero. 41. diſt. ſæpe vitia. etenim prætextu pietatis non ſunt vitia committenda. 30. quaſt. 1. noſſe.*

2 *Et hæc eſt cauſa quare nullus prædicator admittendus eſt niſi miſſus: periculoſum eſt enim cũ ſub ſpecie huius boni hæreticus aculeus poſſit latere, vt hic, & in pręd. iuribus, & 1. q. 1. §. ecce cum honoris. 32. diſt. §. verum. & 42. diſt. quieſcamus. quamuis idoneus poſſit ſe ultro offerre ad mittendum, vnde Eſa. 6. Ecce ego mitte me. 8. q. 1. in ſcripturis. 16. q. 1. §. hoc idem. arg. ff. de tu. & cur. da. ab. l. vbi. & l. prætor.* Nos attendentes. 2. *pars.* Præcipuus. *ſic ſupra eod. cum ex iniunẽto. §. ſicut enim. verſi. 1.*

Huc ſpectãt multa ſ cõc. Trid. ſãcita ſeſſ. 5. tit. de refor. c. 2.

3 Dominus Apoſtolos.] *Nec vniuerſitas aliqua poſſet ſubſiſtere ratione, niſi eam huiuſmodi magnus ordo ſeruaret, 89. diſt. ad hoc. ideoque nullus laicus eſt admittendus cuiuſcumque meriti. vel ordinis exiſtat, vt ſequitur, & patet ſupra eod. cum ex iniunẽto, reſpon. 1. ver. 1. & §. ſicut enim. verſ. cum igitur, & ſeq. & §. licet autem.*

c. Excommunicamus. 2.

SVMMARIVM.

1 Omnes hæretici vnum habent finem erroris.

2 Docentium hæreſes, & addiſcentium debita pœna.

3 Addiſcentium hęreſes duplex genus diligenter notandum.

4 Deprehenſus in hęreſi quis dicatur, & qua pœna plectatur.

5 Simoniaci pœna, & ſimilitudo cum hæretico

6 Credentium erroribus hęreticorum pœna.

EXcommunicamus, &c. Diuerſas.] 24. q. fi. §. fi.

1 Conueniunt.] *Quia ad eundem finem, ſcilicet deceptionis, & erroris tendunt. ſimile ſupra eod. excommunicamus. reſponſo 1. quod dic vt ibi not.* Damnati vero.] 2. *pars.* Puniendi. *Sic ſupra eod. excommunicamus. reſponſo 1. ver. damnati. & c. ad abolendam. §. pręſenti.*

2 *Sed quæ eſt debita animaduerſio? Reſpondeo, vt docentes vltimo ſupplicio afficiantur addiſcentes † uero. x. librarum auri pœna mulctentur. C. eod. titu. quicunque, ad fi.*

†Zanchinus tract. de hęreti. cap. 3. nu. 6. Ioã. Rojas de hęret. p. 2. aſſertiõe 43.

3 *Et hoc intelligitur de addiſcentibus, qui nondum didicerunt. ſed cauſa addiſcendi ad hęreticos acceſſerunt: nam ſi incœpiſſent diſcere, & ſic ad actum per ueniſſent, eadem pœna punirentur qua & docentes, & ſic ſoluitur, nec contradicit. C. de mathematicis. l. culpa. ſimilis eſt tam prohibita diſcere, quàm docere. De ceteris dic, vt plene not. ſecũdum leges, ſupra eod. ad abolendam. & ſecundum eaſdem leges et canones in ſumma eod. tit. §. quæ pœna.* Degradatis. *ſupra eod. ad abolendam. §. 1.* Si qui autem. *verſ. ab hoc loco vſque ad fin additur declarando quod deeſt, ſupra eod. excommunicamus, reſponſo 1. verſi. damnati. & cap. ad abolendam. §. 1. & 2. nam alia, quæ hic pręmittuntur, dicuntur ibi, & quædam alia, vt ibi patet.*

4 Deprehenſi.] *Publice, ita quòd notorium ſit, vt in eo quod legitur, & not. infra eod. c. 1. qui ſi ſtatim ſponte redire voluerint, admittendi ſunt, vt ſupra c. ad abolendam. §. præſenti. ita tamen quòd in carcerem ad agendam perpetuam pænitentiam detrudantur, vt hic ſequitur, & hoc non fuerat ibi dictum; qđ hic declaratur, vt ibi not.*

5 In perpetuo carcere.] *Sicut & ſimoniacus eſt in monaſterio detrudendus. 1. q. 1. reperiantur. ſupra de ſimonia. quanta. & eſt bona ſimilitudo, nam ſimoniacus hæreticus reputatur. 1. q. 1. eos qui. 6. q. 1. §. ſed licet. ſupra de ſimonia, quotiens. vbi de hoc, & idem iuris eſt hodie de credentibus, ut infra §. 1.*

6 §. Credentes autem.] 3. *pars.* Eorum. *ſcilicet hęreticorum.* Similiter. *damnati ergo de credentia per Eccleſiã, ſæculari iudicio, & c. vt legitur & not. ſupra eo. §. damnati. Hodie ergo non excõicãtur, nec expectantur, ſicut receptatores, & defenſores, licet olim ſecus eſſet etiam tempore concilij generalis, qđ dic ut legitur, & not. ſupra eod. c. excõmunicamus. §. credentes.*

c. Abſolutos.

SVMMARIVM.

1 Hodie ipſo iure remanet abſolutus qui hæretico erat obligatus.
2 An reconciliatus eccleſię, recuperet amiſſas fidelitates, & obligationes.
3 Non ſoluuntur à debito fidelitatis vaſſalli, domino in occultam hęreſim incidente.
4 Hæretico non eſt ſoluendum, quod ei erat ſub pœna, aut iuramento promiſſum.
5 Iuramentum tacitam habet conditionē, ſi cōmunicare liceat.

† Vide Alfōſum Caſtrē li. 2 cap. 7. de iuſt. hæreti. punit.

ABSOLVTOS†, &c.] *Ipſo iure hodie, vt hic: olim non ſic erat expreſſe dictum; immo quòd deberent abſolui, quod dic vt legitur et not. ſupra eod. excommunicamus. §. ſi vero Dominus. verb. 1.*

2 *Sed nunquid ſi talis recōcilietur, fidelitates iſtas ipſo iure recuperabit? Videtur quòd ſic. C. de ſenten. paſ. l. 1. & l. fin. Tu vero dicas quòd non: ſicut nec faceret ſi fuiſſent vaſſalli ab hac fidelitate ſimpliciter abſoluti. arg ſupra de diuor. de illa. Secus ſi ad tēpus lata eſſet ſententia, ſcilicet quamdiu in excommuni-* C

A *catione perſtiterint, infra de pœn. c. fin. in fin. quia tūc ceſſante tempore erroris, ceſſaret & talis ſententia, vt patet in eo quod legitur & not. ſupra de vita et hone. cleri. c. fin. ad fin. & ſecundum hoc intellige 15. q. 6. iuratos. & c. nos ſanctorum.*

3 Manifeſte.] *Secus ergo ſi occulte. arg. ſupra de ſimonia, ex tuę. & c. ſicut nobis. in fin. cum ſuis concor. & c. fin. & not. ſupra eo. cap. proxi. §. 1. ver. ſi qui autem.*

4 Aliquo pacto, &c.] *ergo ſi ſub certa pœna aliquid ei ſoluere tenebatur, pœna non committitur: cū enim talium bona poſſint occupari, multo fortius retineri, vt patet in eo quod legitur & not. ſupra eod. excom-* B *municamus. §. ſi vero dominus. ver. 1. Eodē modo non intelligitur is qui iurauerat deierare.*

5 *Quaſi iuramentum † habeat in ſe tacitam conditionem, ſcilicet ſi in tali ſtatu permanſerit, quòd ei cōmunicandum ſit. arg. ſupra de iureiur. quemadmodū, reſpon. 1. ver. quia in illo. cum ſuis concor. & ſupra eod. excōmunicamus 2. §. credentes, & idem ſi aliàs excommunicatus eſſet, vt in dictis c. 15. q. 6. nos ſanctorum. & c. iuratos. quod dic, vt not. in ſumma. de ſent. excom. § fin. ſub §. quid ſi tenor ſacramento. niſi forſan neceſſitas immineat, vel ex indulgētia aliud contingat, quod dic, vt legitur & not. infra de ſenten. excom. ſi vere. ideſt ab vnitate Eccleſia recedentibus. 24. q. 1. ſi ſorori.* C

† Adde Albericum de ſtatutis p. 1. q. 21. n. 8. & Decium in rub. C. qui admitti. nu. 4.

GLOSSA IOANNIS AND. IN NOVELLA SVPER TIT. DE HAERETICIS IN VOLVMINE MAIORE.

c. Dubius.

SVMMARIVM.

1 Dubitans in fide deliberate hæreticus eſt.
2 Dubitatio procedens à timida conſcientia non facit hæreticum.
3 Fidem veritatis quis dicatur ignorare.
4 Ignorantia in his quæ ſunt fidei non excuſat.
5 Hęreticum eſſe, tenui argumento à fide flectere quomodo accipiendum.
6 Infidelis, ſiue baptizatus ſiue non, teſtis eſſe non poteſt.

† Cōcordat Ioā Anania, Abbas, Fel. & alii hoc loco. Adde Melchiorem Canum lib. 12. c. 9. de locis Theologicis. & Alfōſū Caſtrum lib. 2. c. 7. de iuſta hæt. pun.

DVBIVS.] *Breue eſt.*

1 Infidelis eſt.] *Hoc verum in dubitatione, quæ habet pertinaciam †, animi deliberationem, & placentiam.*

2 *Sed dubitatio, quę procedit à ſcrupulo conſcientię, potius eſt pœna quàm culpa, nec habet hęreſim, cum frequenter contra voluntatem accidat: immo ille, qui ſe bene firmat in fide, & talibus motibus reſiſtit, meretur. ſicut & qui reſiſtit carnis ſtimulis. 5. diſt. ſed penſandum. & c. teſtamentum. aliàs non eſſet dare fidelem, qui nō fuiſſet hęreticus. facit ad prædicta 24. q. 3. dixit. & quod dicam infra eod. cum Chriſtus.*

Omnino.] *ideſt, aliquo modo. hoc eſt nullo modo eſt eis credendum. ſimile omnino. ſupra de iura. calum. in pertractandis. Hoſtien.*

3 Fidem ueritatis.] *ideſt veritatem fidei. quia baptizari renuit, vel in articulis errat. poſſet etiam intelligi de catholico, qui ignorat veritatem negotij, de quo quęritur, cui in eo credendum non eſt. ſupra qui matri. accuſa. poſſ. videtur. de iura. calum. in pertra-* D *ctandis. Hoſtien.*

4 Ignorant.] *non ergo excuſat ignorantia in his, quę ſunt de fide: quod dic vt dixi ſupra de ſum. tri. ſuper rubr.*

5 In gloſſ. 2. ibi, l. 2.] *ibi dicitur hæreticus, qui etiam leui argumento deuiat à documentis & tramite fidei.*

In gloſſ. 2. ibi, tenui.] *ideſt quantumcumque leui, Abbas. & in fin. vel dic de tenui argumento, vt not. ſupra de præſump. litteras. §. ſi. in prin. Hoſtien.*

6 In gloſſ. ultima ibi, in fide.] *licet baptizatus. idem in non baptizatis. ſupra de teſti. cap. 1. cum* E *concord.*

c. Qui alios.

SVMMARIVM.

1 Quis ſit intellectus huius capitis.
2 Delictum ſerui quando noceat domino.
3 Quilibet tenetur proximum ab hęreſi reuocare.

4 Correctio qualiter ad prælatos, & ad alios per- A
tineat.

Melchior canus lib. 11. c. 9. de locis theolog.

VI alios.]

1 Errore.] fidei catholicę, ut faciat ad titulum. Non reuocat. fortius ſi defendit.

Prima gloſ. quærit & ſoluit diſtinguendo.

2 In glo. 1. ibi, ſcientiam. ſi ſeruus vulnerat, & occidit ſciente domino, tenetur dominus, & ſcientia ſumitur hic pro patientia, ut teneatur ſi non prohibuit, cum id poſſet.

B 3 In gl. 1. ibi prælati.] facit quod not. infra de ſent. excom. quanta. niſi dicatur aliquid ſpeciale in hæreſi, vt quilibet teneatur ab illa proximum reuocare: vel quòd perſeuerantia inducit quaſi vetationem delicti, vt quaſi videatur delictum omittendũ. & in fine.

4 Hoſtien. dicit, quòd iudiciaria correctio ad ſolum prælatum pertinet, vt in primis concor. Euangelica ad omnes, vt in ſecundis, & remit. ad not. de cogna. ſpiritua. tua de teſt. in omni.

c. Firmiſsime.

SUMMARIUM.

1 Schiſmaticus cur ſit hæreticus.
2 Hæreſis vnde dicatur.
3 Iudæi & gentiles improprie dicuntur hęretici.
4 Hæreticus proprie quis dicatur.
5 Peccatis dimiſsis, bona opera quandoque reuiuiſcunt.

† Eymericus hac 2. par. q. 48. vbi dixi. Córadus brunus lib. 1. de hæret. c. 16.

FIrmiſsime.]

1 Schiſmaticum.† [qui etiam hęreticus eſt vineam Eccleſia diuidendo. Incorporatus.] erat enim membrum abſciſſum à corpore. 23. q. 7. quemadmodum. 1. q. 7. D
conuenientibus. uer. item Ioannes. vbi dicitur, quòd hęreſis ſeparat omnem hominem ab Eccleſia. ad idẽ 23. q. 5. ſi vos. facit 24. q. 1. hæretici. & c. alienus. & c. omnis, qui. & c. quicũque. Et poſt pauca. deciſa. ac ſi dicat, & infra, vel & cetera. Gloſſ. 1. ponit ſeptem modos, quibus dicitur hęreticus.

† Eymericus hac 2. p. q. 1. Zãchi. de hæret. c. 1.

2 In 1. glo. ibi, hęreſis.] & dicitur hæreſis † ab electione erroris. vt ibi: vel ab erro erras, vel ab hęreo hæres: quia nimium hæret ſuę opinioni. vel ab ereco, vel erciſcor, quod eſt diuido, ſicut dicimus familiæ erciſcundę, & in fin. de hoc 24. q. 3. ſ. quis vero.

3 Vbi not. large Iudæos, & gentiles dici hęreticos, quia non tenent articulos fidei, ſecundum quod omnes hæretici non ſunt excommunicati. E

4 Dicit Hoſtien. quod duobus vltimis modis proprie, & ſtricte dicitur quis hæreticus, ſicut qui quo ad hoc non recipit quattuor concilia, ſic loquitur C. eo. quicumque. C. de ſum. tri. l. fi. Dicitur etiam hæreticus, qui priuilegio Romanæ Eccleſia, quæ præeſt omnibus detrahit. 22. diſt. omnes. Qui præcepta ſedis Apoſtolicæ pertinaciter tranſgreditur. 19. diſt. nulli. Qui decretalibus epiſtolis contradicit, vel A
eas non recipit. 20. diſt. de libellis. Qui communionem catholicæ Eccleſiæ non recipit. in authent. de priui. do. hęre. mu. non præſtan. poſt prin. coll. 8. Hoſtien. hic, & in ſum eod. tit. §. 1. In glo. 2. ibi, Apoſtolus. 1. ad Cor. 13. a.

5 In glo. vlt. in fin.] & mortificatis malis interdũ bona reuiuiſcunt †. de pœn. di. 3. piũ. Goſ. & Hoſt. remittit ad ſum. de pę. et rem. §. et an ficte. 1. reſpõſo.

† S. Thomas 3. p. q. 89 art. 5. Sot lib. 4. diſt. 16. q. 2. art. 5.

c. Fraternitatis.

SUMMARIUM.

1 Intellectus huius c. quis.
B 2 Quando tabellionis ſcriptura falſa, non rumpat ceteras bene factas.
3 Inſtrumentũ, vel dictum teſtis in vno falſum, an & quando in omnibus ſit falſum.
4 Falſitatis inſtrumenti, vel dicti teſtis, non allegatur ignorantia.
5 Dicta alicuius, ratione perſonæ ſolum reprobata, de falſo non arguuntur.
6 Publica perſona damnata, an eius inſtrumenta ſint damnata.
7 Scriptura damnatorum quomodo recipienda.
8 De operibus Origenis variæ ſententię.

C FRaternitatis.] Epheſyna ſynodo. prima catholica. T.

Quomodo poterunt. quaſi dicat non poterunt. Capitula. ſcilicet, quę ſcripſerunt.

1 Auctores.] ſuſpenſiue legas. & intelligit Inno. hic in expoſitionibus ſcripturarũ, & omnibus alijs confectis ab his, qui nõ gerunt publica officia. 9. diſt. ſi ad ſacras. 16. diſt. c. 1. 37. diſt. ſi quid.

2 In ſcripturis autem tabellionum, & aliorum publicum officium gerentium ſecus eſt: quia licet vnam chartam falſam fecerint, nihilominus valent alia, quamdiu in officio tolerantur. arg. 8. q. 4. nonne. & D
melius ſupra de cohabi. cle. & mulie. veſtra. & hoc propter publicam vtilitatem, & ne venientes ad eos decipiantur. arg. ff. de of. pręto. l. 4. ff. ad Macedonianũ l. 3. reſpon. 1. ff. de offi. præſi. ſi forte. C. de lati. liber. tol. l. vnica. §. ſed domini. & §. ſed & quis homini libero. C. de teſta. l. 1.

4 Dicimus tamen, quòd ſi inſtrumentum vel dictum teſtis, in vno probetur falſum, non ſolum in illo, ſed in totum etiam reprobandum eſt. arg. 3. q. 9. pura. ff. de adil. edict. cum eiuſdem. de con. diſt. 4. c. non liceat. & expreſsius 9. diſt. ſi ad ſacras. vbi de hoc, & ibi habetur dictum Bart. quod etiam tenuit in Vener. 50. quod verum eſt, quando tabellio, E
vel teſtis mentitur circa ſubſtantialia, vel circumſtãtias negotij, de quo agitur, principales: puta, cum ageretur inter contrahẽtes de boue, tabellio ſcripſit, de aſino: vel de pecunia argentea, & ipſe poſuit de aurea: vel agebatur inter P. & M. & ipſe ſcripſit inter G. & R. arg. in eo qđ legitur & not. de reſcrip. ſignificanti. & eſt ratio; quia nunquam debet ponere in inſtrumento vel teſtimonio, niſi quod in veritate nouit et vidit.

4 Nec poteſt in hoc ignorantiam allegare. 3. q. 9. teſtes. & c. hortamur. & c. pura. & adde quod di-

Digitized by Google

xi de off. deleg. cum in iure. in fi. Si autem erravit, vel ſcienter mentitus ſit, circa acceſſoria, uel circunſtantias negotij, de quo agitur, non ſubſtantiales; nihilominus valet inſtrumentum quo ad ſubſtantialia: ut ſi dicat, contrahentes eſſe de alia terra quàm ſint, vel conſanguineos, vel affines aliorum quàm ſint, & ſimilibus: & eſt ratio, quia non conſiſtit in his officium tabellionis, vel teſtis; nihil enim facit ad contractum vel teſtimonium vndecumque ſint contrahentes. argu. ſupra de iudi. cum deputati; & adde quod poſt eum dixi de off. deleg. cum in iure. poſt gloſſas in fin. & de hoc in Spec. de teſte. §. 1. & verſ. item q aliquid. cum ſua remiſſione. Eſt tamen euidens cõtra arg. in eo quod legitur & not. ſupra de reſcrip. ſignificante. cui contrario ſtaretur, quando circumſtantia facerent ad caſum. A B

5 *Licet autem dicta alicuius, ratione perſonæ nõ alias falſa probentur, vel reprobentur, redargui non poſſunt de falſo.*

6 *Si tamen publica perſona de falſo accuſata, et condẽnata fuerat, extunc inſtrumenta & dicta eius carebunt robore, ratione perſonæ, vt hic & ſupra de teſti. teſtimonium. Alij dicunt vt Ioan. in d. cap. ſi ad ſacras. & hoc placuit Gof. vt dixi de elect. eccleſia 2. in glo. hoc tractat. quòd ſi in vno inſtrumento plura capitula ſunt connexa ſibi, & vnum ſit acceſſoriũ altero, vno caſſato, cetera connexa. & acceſſoria caſſata intelliguntur: ſecus ſi ſint diuerſa, & ſeparata. arg. ff. de mino. etiam. ff. de neg. geſt. cum actum. & l. at qui natura. facit ſupra de appel. vna ſententia. cũ concor. vel diſtingue, vt ſupra de fide inſt. ex litteris. primum tamen dictum magis placet Inno.* † C

†Hic quãdã cõſulto omiſimus.

Gloſ 1. ſignat contrarium, quod dupliciter fortiſicat & ſoluit.

In gloſſ. 1. ibi declarauit.] *& c. nomna. vbi habes concor. ad hoc.*

7 *Et ibi* recipienda. *tanquã auctorizabilia* † *poſſunt tamen recipi vt rationabilia, & ſic ceſſant contraria.*

† Vide omnino cõmentarium ſup iſto c. Fraternitatis.

8 *Et ibi* Origenis.] *aliqui dicunt Origenem excuſabilem, quia hæretici ad obſuſcandum nomen ſuũ hęretica interſeruerunt libris ſuis. hoc recitat Hoſt. infra de ſen. excom. à nobis 2. hanc expoſitionem improbat Hieronymus in epiſtola ad Pammachium et Oceanum, eo maxime, quia Euſebius, & Didymus ipſius tractârunt errores: tamen ipſe idem fatetur aliquos dixiſſe per ipſius peſsimos diſcipulos aliqua admixta, ſed non omnia. vide ad Deſiderium de 12. lectoribus. B. Videre potes de ipſo & ipſius commendabilibus actibus, & de ipſius erroribus in hiſtorijs lib. 1 1. 8. cap. cum 7. ſequen. & in Hiero. ad Pam. & Occ. 1. cap.* & in fin. *vbi de hoc. et infra de no. ope. nunc. c. 2. & infra, de re iud. acceſſorium. lib. 6.*

c. Si quis epiſcopus.

SVMMARIVM.

1 Pœna huius c. quando locum habeat. & nu. 4.
2 Epiſcopus hęreticos inſtituens non ſepelitur, & ſepultus exhumatur.
3 Et memoria eius aboletur.
4 An Epiſcopus extraneos catholicos inſtituens plectatur pœna huius c.
5 Quoslibet infideles inſtituens hac pœna punitur.

SI quis Epiſcopus.]

1 Prętulerit.] *ideſt, inſtituerit. T. vel prętulerit eccleſiæ ſuę. & intellige de epiſcopo, qui hoc fecit ſciens: probabilis enim ignorantia eſſet excuſata. de cleri. excomm. Apoſtolicę, infra eod. c. 2. lib. 6. Abbas exponit, ideſt errorem ſuſtinuit.* Saltem. *quaſi dicat, ne dum in uita.*

2 Dicatur.] *ergo non ſepeliatur. & ſi ſepultus eſt, exhumetur ſupra de ſepul. ſacris.*

3 Nomen.] *Damnatur ergo ipſius memoria.* Recitetur. *forte in libro, quo poni ſolent nomina epiſcoporum defunctorum, & pronuntiari obitus annuatim. Hoſtien.*

Glo. 1. reſpon. per obiectionem & ſolutionem.

Vlti. glo ſignat contrarium, & ſoluit.

4 In glo. 2. ibi Hæreticos.] *ſecundum Ala. & Lau. & idem Inno. & Hoſtien. non enim locum habet hęc pœna in illo, qui in his quæ teſtari poſſunt, inſtitueret extraneos tamen catholicos: licet quidam contradicant, quòd non præſumitur eccleſiam dilexiſſe, pręponendo extraneos ipſi eccleſiæ.*

5 In glo. 2. ibi, hęreticis.] *ſic etiam parificantur Pagani Iudæis. ſupra tit. 1. cum ſit.*] In gl. vlt. ibi. c. 1. *& infra c. accuſatus. §. ſi vero. in fin. lib. 6.* & in fi. *de hoc 24. q. 2. in ſum. & Hoſtien. remittit ad ſum. de accuſa. §. ſi quis accuſari. & vide in Spe. de accuſatore. ad fin. verſi. item quòd reus: ſed nõne præſumi debet pro iſto, qui in vltimo inſtanti potuit pęnitere? dic vt not. 88. diſt. neque.*

c. In eos.

SVMMARIVM.

1 Quis intellectus huius cap.
2 Pœna huius c. etiam in laicis locum habet.

IN eos.]

Qui non ſunt.]

1 *Quia hęretici ſunt Iudæi, vel Pagani.* In glo. 2. ibi, dari. *ſecundum Ala. & Tan.* In gl. vltima in fi. & ibi in ver. item multi. *ſecundum litteram de ipſis ſtatuerunt defunctis, qui ſuas, & cetera.*

2 *Patet idem in laicis. alia littera, quę habet de epiſcopis, id non probat.* E

c. Cum Chriſtus.

SVMMARIVM.

1 Definitio huius cap. etiam præterita reſpicit, & quare.
2 Papam poſſe, aut non poſſe facere nouum fidei articulum, quomodo intelligatur.
3 Definitiones Pontificum, & Conciliorum large dicuntur fidei articuli.

4 Et

4 Et à quibus ſciri debeant, explicite vel implicite.
5 omnis vera doctrina, quæ circa fidem verſatur, largiſsime dicitur fidei articulus.
6 Et ita licet de ea dubitare, antequam ſit per Eccleſiam definita.
7 Qua ratione intelligendum illud Pauli: & habitu inuentus vt homo.
8 Anima humana forma corporis eſſentialis.

CVm Chriſtus.]
Perfectus.] *non enim nouit etiam opus imperfectum, de baptiſ. maiores.*

1 De cetero.] *Quia iuris diuini & naturalis eſt, hoc reſpicit etiam pręterita, de hoc de conſti. c. ſi. ad idem infra de vſur. cum tu.*

2 *Sed Alanus & Vincent. per hãc litterã notabant, quòd Papa facere poterat nouos articulos † fidei, quod fatebantur verum ſecundum vnam acceptionem articuli; ideſt, tale quod credi oporteat, cum prius non ſic oporteret: ſed cum dicitur articulus, eo quod neceſſario credi debet & debuit, non facit nouũ articulum: quia quod modo eſt articulus, ſemper fuit & erit articulus: ſicut ſtricte ſumuntur expreſſi in ſymbolo Apoſtolorum, & hos ſecundum eos, fideles explicite ſcire tenentur; allegant canones de conſe. diſtin. 4. quos hic allegat gloſ.*

† Vide Sanctum Thomam 2. 2. q. 1. art. 10.

3 *Largius ſumitur, cum comprehendit cũ pręmiſſis diffinitiones factas per Romanos Pontifices, vel concilia, quale eſt, tres perſonas eſſe coæquales, & alia multa, de quibus habetur 15. diſt. c. 1. 2. & 3. & de conſ. diſt. 4. c. penult. & vlt.*

4 *Et iſta † ſecundum eos neceſſe eſt credere implicite, explicite non niſi prælatis, qui legem ſcrutabiliter ſcire tenentur. 38. diſt. omnes. 23. diſt. qui epiſcopus. & de his hic remittam ſuper ſi gloſ.*

† Eymericus parte 1. q. 4. 7. & 12. vbi copioſe de hoc.

5 *Largiſſime vero ſecundum eos, ſumitur articulus, ſecundum quod reſpicit omnem veram ſententiã circa fidem, etiam nondum diffinitam.*

6 *Et in hac acceptione licet dubitare de articulo fidei, ſcilicet nondum diffinito: ſicut de iam diffinitis licuit ante diffinitionem, allegant 24. q. 1. dixit Apoſtolus. bene ponitur exemplum in viſione diuina, per nouam conſtitutionem Benedicti, quæ incipit: Benedictus Deus. Speculator vocat talia articulos fidei. in Spe. de lega. §. nunc breuiter. verſ. 2. contra.*

7 Secundum quod homo.] *dicit Vincen. quòd quidam dicebant contrarium, per id quod dicitur ad Phi. 2. b.* In ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. *vnde dicebant, quòd aſſumpſerat humanam formam vt habitum, & potius continebatur ſub prædicamento habere, quàm ſub eſſe. Sed male dicebant, quod hic reprobatur. Nec obſtat illa auctoritas, quia & humana eſſentia & forma habet habitum hominis. Quare habitus non negat eſſentiam, quòd intelligas niſi poneretur negatiua, vt ſi diceretur habitu ſolum, vel tantum, quod negatiuam ſapit. de cauſa poſſ. cũ eccleſia. facit quod dixi ſupra de cle. nõ reſi. quia nonnulli. in magna gloſ. verſ quid ſi omnes.* Ita verus. *non phantaſticus, vt dicebant Manichæi. de cele. miſ. in quadam. in princ.*

8 Anima rationali.] *ipſum corpus vere, per ſe, & eſſentialiter informante, vt in cle. de ſum. trin. c. vno. in princ.*

In gl. 1. excommunicatus.] *ſup. non tam ex vi horum verborum, quàm ex eo. & ibi c. 1. & ſupra de celeb. miſ. in quadam. & in fi. dic vt dixi ſupra de ſum. trin. ſuper gloſ. rubricę.*

c. Sicut ait.

SVMMARIVM.

1 Et ſi de Tholoſanis hæreticis loquatur hoc c. de omnibus intelligitur.
2 Cum quibus non exercenda negotiatio.
3 Per generalem clauſulam, an omnia priuilegia tollantur.
4 Locis interdum pœna infligitur.

SIcut ait.]
1 Tholoſanis.] *Non ſolum quo ad iſtos, ſed etiam quo ad omnes eſt canon lata ſententia. Innocẽ.* Receptatores. *eſt ſimile; ſecundum Hoſtien. de homici. pro humani. lib. 6.*

2 Negotiationem.] *& idem in excommunicatis. 11. q. 3. ſicut. & c. ſeq. de Paganis eſt dictũ ſupra tit. 1. quàm ſit. Hoſtien.*

3 Priuilegiorum.] *arguit Hoſtien. per generalem mentionẽ tolli omnia priuilegia, cuiuſcunque ſint tenoris. remittit ſupra de dol. & contu. c. 2. & vide quod dicã de exceſ. prał. c. vno lib. 6. et infra c. prox. in fi. Obi. in contrarium. de reſcript. c. 1. & c. paſtoralis. vbi ſpeciale derogat generali: reſpondet, quòd vnum & idem ibi dici poteſt generale, in quantum omne priuilegium tollit; ſpeciale, inquantum locum habet ſolum etiam cauſa fidei.* Quibuſcunque. *ſicut templarijs & Hoſpitalarijs.*

4 Sepulturam.] *Et contrafacientibus, & loco † infligitur pœna. infra eod. c. 2. 1. reſpon. libro 6.* In gl. 1. in fi. *aliter tuta eſſe non poſſunt, niſi ea quæ ad diuinam confeſſionem pertinent, regalis & ſacerdotalis defendat auctoritas.*

† Io. Rojas ſing. 101. Gõdiſal. de hær. q. 22. nu. 5.

c. Ad abolendam.

SVMMARIVM.

1 Chriſtiani excommunicantur, non infideles.
2 De ſacramento Euchariſtiæ vbi tractetur in iure, & de reliquis ſacramentis, nu. 3. 4. 5. 6.
7 Epiſcoporum partes in extirpandis hæreticis, & eorum pœnæ ob negligentiam.
8 In arduis Epiſcopus conſilium capituli exquirat.
9 Mortuo aliquo quis exerceat iuriſdictionem, quam mortuus exercebat, & nu. 11. & 12.
10 Sede vacante, an & quando in iudicio procedatur.
11 Quæ ſuo iure ſunt Epiſcopi, ſede vacante ad capitulum pertinent.
12 Abſentis & negligentis iuriſdictio, ad quem deuoluatur.
13 Religionis obũbratione fuſcatus, quis dicatur.
14 Debita hæreticorum pœna ignis; quod multis modis probatur.

15 Papa aduerſus laicos condit leges.
16 Inter ordinem & dignitatem differentia.
17 Quę religiones hic dicantur exemptæ.
18 Depoſitus, an & quando amittat priuilegium.
19 Depoſitus niſi ſit contumax, an tradendus curiæ ſęculari.
20 Caſus in quibus audientia denegatur.
21 An delegatio facta Epiſcopis, procedendi in cauſa hęreſis contra exemptos, ſit iuriſdictio ordinaria.
22 An in iuriſdictione Epiſcopi, qua procedit cõtra quoſlibet hęreticos, ſuccedat capitulum ſede vacante.
23 An cum procedit Epiſcopus auctoritate delegata in hæreticos, fiat appellatio ad Papam, vel ad proxime ſuperiorem.
24 Epiſcopus auctoritate delegata procedens, coercere poteſt Archiepiſcopum ſibi reſiſtentem.

AD abolendam.

1 Vniuerſos.] Chriſtianos. Non enim intendit excommunicare Iudæos, & ſimiles, licet non recipiant baptiſmum; de quibus quo ad canonicas conſtitutiones nihil ad nos. 2.q.1.multi de diuor. gaudemus. licet aliàs interdum puniantur. de hoc ſupra tit.1.Iudęis 2.

2 Corporis.] de hoc principaliter tractatur, & de erroribus circa illud. de conſ.di. 2.per totum. & maxime in c.cum omnem.et ſupra de celeb. Miſſar.

3 Baptiſmate.] de hoc.de conſec.diſt.4.per totũ. & ſupra de baptiſ.per totum.

4 Confeſsione.] de hoc in tractatu de pœnitentia. & infra de pæn.& rem.per totum.

5 Matrimonio.] de hoc ſacramento ſatis ſupra de Biga.debitum.

6 Sacramentis.] ſcilicet Confirmatione in frõte, ordine, & extrema vnctione, de quibus plene dixi. ſupra de ſacra.non iter.ſuper rubrica.

† Conr. Brunus lib. 4. de hæ.c.1.

7 Singuli epiſcopi.†] qui ſuper hoc inquirere tenentur ex officio; & ſi quis negligens eſſet, deponitur. infra eod. excommunicamus.infra.§.fi.ergo epiſcopi etiam vbi de fide agitur, ſunt ordinarij: dubia tamen fidei non poſſunt decidere, ſed reſeruanda ſunt Papę. 24.q.1.quotiens.ſecundum Inno.& Hoſtien. Diœceſes. ciuitates includit. de hoc infra de rerum permu c.vno,lib 6.

8 Conſilio.] in ſententijs enim arduis requirit epiſcopus conſilium capituli, licet conſenſum nõ expectet.ſupra de his quæ fi.à prӕl.nouit. & c.quanto. de conſue.c.3.lib.6. Clerici ipſi. ſcilicet capitulum Eccleſiæ cathedralis.

9 Sede vacante.] mortuo aliquo, ſi vis ſcire ad quem transferatur poteſtas faciendi ea, quæ faciebat. antequam conſtituatur ſucceſſor, nota hic ſecundum Inno. quòd ſi ea per ſe ſolum faciebat, ſicut eſt iuriſdictionis exercitium, & conſimilia, & hoc faciet ille à quo ea habebat. Mortuo igitur archidiacono, qui vicem gerit epiſcopi.ſupra de offi.archid.c.1.epiſcopus eo mortuo, iuriſdictionem archidiaconi exercebit. arg. ſupra de maioritate. & obe. his quæ.§.fi.ſupra de inſti. cum veniſſent. & ſunt hæc vera etiam

A in alijs, ſi neceſſe vel vtile ſit hoc de quo agitur expediri.arg.12.q.2. hęc huius placiti, & c. ſi qua de rebus, alioquin ſeruabitur ſucceſſori ff. de iud. mortuo.C.de iudi.properandum.§.ſin autem. maxime ſi in proximo ſucceſſor ſit futurus.arg.ff.de vaca.mune.l.pen §.fi.ſecundum Inno.

10 In iudicio autem non proceditur vacante ſede: ſupra ne ſe. va.c.fin. niſi inſtante neceſſitate deputetur actor, auctoritate ſuperioris ad repoſcenda alienata.12.q.2.vobis.& c.vulteranæ. & arg. inſti. de aucto.tuto.§.fi. ff.de cur.bo.dan. l.ſi plures. & l.1. & 2.ſecundũ Hoſtien.ſi tamen ad capitulum ſpectat electio archi ſecundũ Inno. vel canonicorum, vnà cũ
B archidiacono, eo mortuo deuoluetur ad capitulũ prędicta poteſtas.arg.ſupra de cõceſ.prabẽ.poſtulaſtis. ſed ſi archidiaconus per ſe, ſuo iure aliqua fecit, quæ non ab alio ſunt collata, vt ſi fundauit Eccleſiam de bonis archidiaconatus, non capituli: tunc non deuoluitur poteſtas ad capitulum, ſed ad ſucceſſorem tantum ſupra ne ſe. va.illa. ſupra de teſta.relatum 2.§. nomine.vbi de hoc.& adde quod legitur et not. infra de exceſ.prӕla.c.2.& ſupra de offi dele.quoniã Abbas.in fi.quòd ſi aliqua habeat ab epiſcopo, & aliqua à capitulo, & ille, & hi in eo quòd ab eis tenebant, ſuccedunt.arg.ſupra de teſta.relatum 2.§.fi.12.q.3. & 4.per totum.

C 11 Cum autem epiſcopus, & capitulũ ſint vnum corpus, cuius caput eſt epiſcopus, arg.ĩfra de verb.ſign.cum clerici.& expreſſum ſupra de præſcrip.cum non liceat.ſupra de his quæ fi.à prӕl c.fi et inter eos ſit ſpiritale coniugium.ſupra de teſta.requiſiſti.§.ſecus.& melius ſupra de transla.epiſcopi, licet dicendum eſt, quòd ea quæ ſpectant ad epiſcopum ſuo iure, ſicut eſt iuriſdictio, & confirmatio prӕlatorum, deuoluitur ſede vacante, ad capitulum ipſo iure. ſupra de ma.& obe.cum olim.ſed ſi cum alijs aliquid exercebat, nec ad inferiores, nec ad ſuperiores, ſed ad collegas eiuſdem officij deuoluitur hæc poteſtas.65. diſt.c.fi.

D 12 Idem forte dicendum eſt in abſente, ſiue ex iuſta cauſa abſit, ſiue ex iniuſta. In negligente autem, dic vt not. ſup.de teſti. cum olim.de conceſ. præben. nulla. & de ſup.ne. prӕ.per totum, ſecundum Inno. cuius eſt tota hæc gloſ.paucis exceptis.iura tamẽ per ipſum inducta minus plene probant intentionem ſuã, ſecundum Hoſtien.ſecundum quem, tu dic de hac materia vt not.ſupra de maio.& obe.his quæ.& c.cum olim.& ne ſede va illa.& c.fin.& c.vno.lib.6.& de elect.cum in cunctis.in fin.

Vicinorum.] ſic 7.q.1.Pontifices. Perpetui. id eſt donec reſipuerint, & abſoluantur.ſic ſupra de coha.cle.clericos.& ibi concor.de hoc.

E 13 Obumbratione.] vmbra eſt vbi aliquid exterius geritur, cuius intus non ſubeſt veritas, de cõſue. quanto.& hic Gof.

Fuſcatus.] infra eo.accuſatus.in fi.lib.6. Nudetur. infra eod.c.1.lib.6.

14 Debitam.†] hic & ſupra eod.intelligitur debita pœna, ignis crematio: quod probatur Io.15.b. ibi: Si quis in me non manſerit, mittetur foras ſicut palmes, & areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet. Lex humana imponit vltimum ſupplicium. C. eo. Ariani. quod alia lex interpretatur

† Pet. Godofr. in l. 4. C.de hęr.Couar. lib. 1. var. reſol. c. 10. nu.10.

terpretatur mortem. ff. de pœn. vltimum ſuppliciũ. & alia lex dixit, quòd viui crematio eſt vltimũ ſupplicium. ff. de pœn. capitalium. & hanc eſſe pœnã debitam, interpretata eſt generalis conſuetudo. ad hoc etiam ſupra c. firmiſſime. 1. reſpon. & ſic huic pœnæ conueniunt lex diuina, humana, conſuetudinaria & canonica, ſecundum Hoſtien. Qui vero. communiter non habetur † hic iſte verſiculus. habetur autem infra c. excommunicamus. §. qui autem.

† Hodie in omnib° exēplaribus habetur.

Simili.] iſta littera facit contra notata infra de pur. can. inter. ad fi. ſed iſta littera temperatur infra eo. excommunicamus. §. qui autem. ſecũdum quod bene videtur facere prout ibi not. Vt diximus. ſecundum illos, qui nõ habent illum §. proxi. dic vt diximus in parte deciſa. Receſſiſſe. dic vt infra eod. tit. accuſatus, in prin. lib. 6.

15 Comites.] not. quòd Papa ſtatuit de laicis, ſed hoc eſt propter crimen. ſic ſupra de Iudęis. ita quorundã. Alij dicũt ideo hæc ſtatuta valuiſſe, quia princeps conſenſit, & fuit præſens. Inno. Hoſtien. remittit de homici. pro humani, verſ. ſacris. Bona fide. exponit, quod dixit fideliter. Poſſe. exponit quod dixit efficaciter. Aſſumantur. quod dic vt infra eod. vt officium. in fi. lib. 6. Eis. ſcilicet rebellibus, nec pœnitentibus.

16 Dignitate.] differentia eſt inter dignitatem & ordinẽ, vt dixi infra de exceſ. prçla. accedẽtibus. Priuandi. alibi eſt ipſo iure priuata. infra de electio. vbi periculum. §. ciuitas. & de pœn. felicis. lib. 6.

17 Exempti.] vt Tẽplarij, † Inno. quod impugnat Hoſtien. per ſuam dec. de verb. ſign. veniens. & dixi de hoc infra de priuil. recepimus. ſuper 1. glo. dicit autẽ Hoſtien. ſibi conſtare de exceptione Cluniacẽſiũ, quia vidit illorum priuilegia, et mihi conſtat de exẽptione Cartuſienſium, & Ciſtercienſium.

† Sed hodie nullus eximitur à iuriſdictione Inquiſitorũ Eyme. 3. p. q. 28. vbi dixi.

Soli.] not. litteram, cui cõcor. clemen. de ſta. reg. attendentes. poſt prin. & quod ibi not. in gl. iſtorum. Epiſcoporum. vel Inquiſitorũ. infra c. per hoc. lib. 6. Priuilegijs. ad idem ſupra c. proxi. & quod hic dicit. vbi. ibi dixi. Obſequantur. ſimile infra de ſta. regular. c. vno. ad fi. lib. 6.

Secunda gloſ. arguit & remittit.

Quarta gloſ. arguit pro opi. Ala. ſed tenet contrariam Hug.

Quinta glo. ponit quinque caſus, quibus, &c.

Sexta gl. ſignat contrarium, & ſoluit.

Septima ſignat contrarium, & ſoluit. Gl. ſimile 23. obijcit & ſoluit.

Vltima gl. dicit hoc allegari, quod ratione delicti, &c. & reſpondet. In gl. 3. ibi §. vlti. deprehenſa in adulterio, licet ſit damnata, notata eſt. In gl. 2. in fi. & c. vno, lib. 6.

18 In gl. arg. quod ibi dictum.] vbi de hoc, & 50. diſt. accedens. & infra de ſen. exc. contingit. infra de degradato expeditum eſt. infra de pœn. c. 2. in fi. lib. 6. & ibi. Dixit Hug. & hic Gof. ipſe tamen Gof. alternatiue ſic locutus eſt. de hoc ſupra de iudi. cum non ab homine. dici poteſt quòd depoſitus omne priuilegium amittit, ita quòd cum percutiens non eſt excommunicatus: vel quod ſecurius eſt, dic quòd tũc demũ depoſitus priuilegium amittit, cum incorrigibilis factus, relinquitur curiæ ſæculari. Gof.

19 In gl. Tribus enim. ibi. Depoſitus.] & poſtea adhuc contumax, ſecundum Bar. Brix. qui hoc not. 2. q. 7. ſi qui ſunt. dixit Hoſt. infra de verb. ſig. nouimus. quòd iſte intellectus eſt benignior. ſed contrarius verior. & ibi de hoc, ibi, ſi quis ſacerdotum. vbi idem not. In gl. ar. contra. in fi. idem ibi not. & 50. diſt. de eo. In glo. laici. ibi, punire debet. infra eod. cum ſecundum. in fi. lib. 6. In gl. ſimile. ibi, in nomine domini. ibi not. quidam alij caſus, in quibus audientia denegatur.

20 In glo. hic habes.] & vltra quatuor caſus, qui ibi habentur. G. in dec. dilectus, de tempo. ord. addebat alios, ſcilicet cum quis eſt ſibi contrarius, vt ibi. & ſupra de prçſumpt. veſtras. & cum quis appellat contra prohibitionem canonis, de inrepa. c. vlti. vbi vide. In 1. glo. vel Papę. de appel. paſtoralis. in princ. Item cum quis diſcedit à ſuo prępoſito. 27. q. 1. ſi cuſtos. & c. ſi homo. Cum allegat turpitudinem ſuam, de don. inter dilectos. Cum quis eſt contumax, & petit ſibi per alios iuſtitiam fieri. ff. ex qui. ca. ma. l. ſed & ſi per prętorem §. ſed & ſi. item & illi penes quẽ ludus exercetur ff. de alea. l. 1. §. 1. Item excommunicato & ſchiſmatico. 23. q. 5. non nos. infra eo. excõmunicamus. item ei qui eſt in manifeſta calumnia. ff. de peti. hęre. l. poſtquam in fi. cum tamen aliàs. proſequens ſuam, vel ſuorum iniuriam, prętextu criminis nõ repellatur. 2. q. 1. prohibẽtur. & in fi. immo dic vt infra eod. ſuper eo. lib. 6. In gloſ. vlti ibi. §. ceterum. concor. de cleri. ęgro. c. vno. lib. 6. & eo. lib. de ſta. mo. c. vno. ad fi. & clemen. de ſup. neg. prçla. quia regulares. de ſta. mo. attendentes. poſt princ. & de reli. do. quia contingit.

Et ibi ordinario.

21 Dicit Hoſtien. quòd cum hæc delegatio ſit generalis, & vniuerſalis, cenſenda eſt hodie ordinaria iuriſdictio. arg. ff. de iudi. cum prætor. & ſecundum eũ hoc verbo vſus eſt Papa ad placandos exemptos, nec eſt vis facienda in verbis. C. communia de leg. l. 2. in fi. infra de elec. commiſſa. §. porro. lib. 6. Certum eſt autem epiſcopum hoc facere ſuo iure ſecundum eũ. quicquid dicat Hoſtien. in appellatione interponenda poſſet eſſe diuerſitas. Pro veritate igitur circa hoc habenda, videnda ſunt tria, ſcilicet quõ dicatur iuriſdictio delegata in caſu iſto, & iurium, quæ allegaui ſuper prin. huiuſmodi gloſ. Secundo, an in hac iuriſdictione ſuccedat capitulum vacante ſede. Tertio, an in talibus caſibus, quibus tali auctoritate proceditur, neceſſario ſit appellandum ad Papam. Ad primum videri poteſt, quòd non. in §. ceterum. allegato in prin. gl. in glo. pen. ubi Io. & Ber. tenent, illã iuriſdictionem ordinariam, vel quaſi. quia ſi delegata eſſet, expiraret morte. Sed vt ibi ſcripſi, Vin. præciſe, & Inno. alternatiue tenet, illam delegatam; & eſt in ea ſpeciale quod non expirat morte, ſed quo ad caſum huius decretalis; quod dico ideo, quia non procederet in caſu illius §. ceterum. coadiuuatur taliter prima opinio, quam hic tenet Hoſtien. vt prædixi. Certum eſt, quòd diœceſani habebãt ordinariã, ratione huius criminis in omnes de diœceſibus ſuis. de offi. ordi. c. 1. Si igitur quo ad certos fuit eis ſublata per priuilegium exemptionis. facit 16. q. 1. frater. cum ſimilibus. & poſtea reſtituta vt hic, ergo intelligitur ordinaria ſicut prima. facit de reſcriptis, quamuis. lib. 6. cum concor. & facit quod not. de conſtitut. cum acceſſiſ-

ceſſiſſent. in fi. & quod not. de beneficio renouato in clem.de reſcrip litteras. in gl.pone. ſit ergo ſatis epiſcopo,quòd ordinariæ iuriſdictionis iuuatur præmordio.facit ff.de leg 2.cum filius.§.hęres. Secunda opinio,quę amicatur literæ, videtur verior:nec eſt ſpeciale quòd non expiret morte, cum iſti non ſint delegati Papę,ſed ſedis,quæ nõ moritur.de reſcrip.ſi gratioſe.lib.6. Item iſta iuriſdictio non delegatur perſonis,ſed dignitati,quę non moritur.de offi.deleg.quoniam. Et ratio in contrarium inducta, procedit in reſtitutione: ſed hic ſit delegatio,non reſtitutio.

22 Circa ſecundum Ioan.Mona.in decret. vnica.de ma. & obe. lib. 6. ut ibi ſcripſi ſuper gloſ. hoc tenebatur,dixit,quòd in caſu huius decre. & omni alio, in quo epiſcopus habet generalem iuriſdictionem delegatam,ſuccedit in illa capitulum allegat eod.lib. de præben.c.1. in ſi. Sed parum facit illud capitulum: aliud enim eſt dare epiſcopo delegatam ſuper exemptos, ut hic; aliud eſt iubere epiſcopum aliquid non facere,etiam ad petitionem exemptorum ut ibi: tunc enim nil delegatur.ſed officium eius inſtituitur. facit de offi.ordi.licet.Quare uidetur contrarium tenendum, ut ſicut nulla alia iuriſdictio delegata epiſcopo, tranſiret in capitulum ſede uacante, ſed ad ſucceſſorem, ut præd. decr. quoniam. de offi. deleg. ſic nec iſta. illa tamen ordinaria, quam habet in ſubditos, bene tranſit, etiam in hoc crimine, ut ſupra in prin.capituli. Ex uerbis autem Inno.quæ patent ſupra in gloſ.mortuo.non bene decidi poteſt,quid in hoc ſenſerit.

23 Ex hoc ſecundo ſequitur reſponſio ad tertium, quòd ſi in caſibus huius capituli,vel aliorum de quibus dictum eſt ſupra,locus eſſet appellationi,ad Papam appellabitur,† non ad proximum.facit,de cleri.ęgro. c. vno.§.ſi autem.vbi ſi in eo quod fit auctoritate Apoſtolica,occurrat dubium,vel difficultas,ad Papã recurri oportet,non ad proximum.& facit quod de deuolutione not.in clemen. de ſup.ne. præ.cap. vno. in gloſ.auctoritate.in ſi.

† Zanch. de hær. c. 19. num. 3. Ropert.ver. appellare.§.Sed nūc. Simancde cath. inſtit.6.nu.3.

24 Iſtud autem demonſtrari poteſt per aliam quæſtionem:pone quòd archiepiſcopus impedit epiſcopũ in his caſibus, quibus procedit auctoritate delegata, nonne poterit epiſcopus eum coercere? certe poterit: ſicut quo ad illam ſpeciem eſt maior illo.de offi.deleg. ſane 2.ſi ſuperior illo reſpectu eſt minor epiſcopo, nõ poterit ad eum, ſed ad maiorem appellari: mouet & alia ratio, ſi dicis ad proximum appellari poſſe, erit dare amplius,quàm ſit expreſſum exceptionis priuilegio derogari: ſi enim de epiſcopo ad archiepiſcopũ, de ipſo ad Patriarcham ipſorum cauſæ poterunt ſic deduci, habebit tres iudices ſucceſſiue exemptus, contra quem Papa dederat vnum ſolum; item habebit iuriſdictionem contra exemptos, is cui conceſſa non eſt, cum tamen talia ſuas ſpecies non excedant, vt patet in prædictis iuribus. de ſta. mo. c. vno. in fin.lib.6.& in clem. attendentes.eod.tit.ver.ad quę omnia. & in c. quia contingit. de relig. do ver.nullo. Cum ergo à iuriſdictione epiſcopi, archiepiſcopi,& Patriarchæ exemptus eſſet, tu qui reducis illum in poteſtate archiepiſcopi, & patriarchæ, oſtendas quo iure? Et per hoc ſit reſponſum ad decre. Romana. de appel. §. debet. lib.6. vbi appellatur ad archiepiſcopum,etiam in his cauſis, quę de iure commu-

A ni non ſpectant ad ipſum: nam ibi ceſſant rationes prædictæ, nec cognoſcit vt delegatus, ſed vt ordinarius. Et in fin. & cap.volentes.lib.6.& 6. quæſt. 3.cap.vlti.

c.Vergentis.

S V M M A R I V M.

1 Bona hæreticorum, etiam poſt mortem publicantur.
2 Non tamen occupantur per fiſcum,niſi præceſſerit ſententia iudicis eccleſiaſtici.
B 3 Et quid de bonis feudalibus,an publicentur ob hæreſim.
4 Ob crimen hæreſis à patre commiſſum,nõ perdit filius eccleſiaſticum beneficium.
5 Filij filiarum hæreticorum an puniantur.
6 Iniuria Deo facta non ferenda.
7 Filiorum pœna parentes affligit.
8 Vbi locum habeat hęc decretalis.

VERGENTIS.] Et infra. non ſolum ſapiunt elementa corrupta, ſed etiam homo teſtatur in antiqua, vbi de materia magnum eſt exordiũ. Noſtræ.
C Hoſtien.habens in littera, noſtrę, dicebat, quòd loquebatur prælatis Eccleſiarum.

1 Publicari.] etiam poſt mortem † ſupra eo.ſi quis, infra eod.accuſatus. §.in eo.lib.6. ſaluo quod dicitur de præſcrip.c.2.lib.6.

† Anto. Gomez.tom. 3. var. reſo. c. 14. num. 5. Zãch.de hęr. c.15.num.4. Ioan. Rojas ſingu.134.

In aliis.] terris ſcilicet,quæ non ſunt de temporali iuriſdictione Eccleſię.

Idem.] ſcilicet bonorum publicationem.

2 Sæculares.] apprehenſio tamen bonorum non fiet, niſi primo pronunciatio fiat ſuper crimine per iudicem eccleſiaſticum, qui hoc poſſit. infra eod. cum ſecundum.lib.6.

3 Confiſcentur eorum.] quid de feudo? vide ſatis
D in Specul.de feudis.§.2.verſ.40.& aliquid dixi poſt Hoſtien.de pœnis in quibuſdam.in ſi.

4 Conſeruata.] propter crimen laſæ maieſtatis commiſſum à patre,filius † non priuatur eccleſiaſtico beneficio,vt not.56.diſt.ſatis peruerſum.

†Gõdiſal.de hær. q. 24. nu.2.Couar. lib.2.var.reſ. ca.8.num. 4. Gigas de crimi. læſę maieſt.lib.3.q.9

Quod eſt Chriſtus.] de hoc ſupra de elect. ſignificaſti.in ſi.de ſacra vnct.c.vno.verſ.vnde in veteri.Hoſtien.

5 Grauius.] quærebat hic Hoſtien. numquid ſententia, qua damnantur poſteri hæreticorum, extendatur ad filios filiarum,de quo dic,vt infra eod.ſtatutum 2.lib.6. & facit quod ibi notaui. & eo. lib. de pœn.vbicunque.

E 6 Aeternam.] Hieron.contra Vigilantium. 1.cap. Meam iniuriam patienter tuli,impietatẽ contra Deũ ferre non potui. Seueritatis. ſcilicet publicationis. bonorum. Caſibus. etiam iſto minoribus, vt præmiſit. Iudicium. qui nec fallit, nec fallitur.inf.de ſen.excom.à nobis 2.

7 Progeniem.] ex cuius pœna pater affligitur †, vt ex propria.ff.quòd met.cauſa.iſti quidem.& dixi ſupra de fil.preſ.in rubrica.

† Gloſ. ſing. in extrau. Ioã. xxii. de pęn.c.vnico verbo, quomodolibet.

1.Gloſ.reſpondet per quæſtionem, an Papa poſſit principibus imperare.

Penult.

Pennlt.gloſ.ſignat contrarium,& ſoluit.

In 3.glo.ibi.hymn.] vide de vita & bo.cleri. vt clericorum.in 3.gloſ.

In glo.17.ibi.ſi apud.] & q.4. ſi is qui,ad idem ſupra tit.1. in nonnullis.in fi. & ſupra de decimis, lin 2.

Et in fine.] facit quod not. de maledi.c. 2. in 1.gloſ.

In gl.pen.ibi.eod.tit.] nec debuit remoueri, ſecundum Hoſt. & ibi. Ioan. qui etiam hoc not. 23. q.7.in ſumma. & in fi. & idē probatur infra eod. cum ſecundum.lib.6.

8 Ego credo hanc decretalem præualere legibus in illis terris tantum, quæ ſubſunt temporali iuriſdictio-
B ni domini Papæ. In alijs autem præualent leges, quę maiori æquitate nituntur. C.de iudic.placuit.& pœnæ molliendæ ſunt.de pœn.diſt.1.§.pœnę.T.Goſ. Hoſt.remittit ad ſummam eod. tit.§.qua pœna;ſed authent. Gazaros contradicere videtur,quæ concor. huic iuri.canonum,& verſ.huius,in decr.

In gl. vlti. ibi. item peccato. & ibi ſunt multa exempla.

c. Si aduerſus.

SVMMARIVM.

1 Omnibus eſt prohibitum hęreticis fauere.
2 Caſus in quo fautor fautoris hæreticorum punitur.
3 Omnis exceptio ſiue odioſa, ſiue fauorabilis excommunicato conceditur.
4 In nullis pro hęreticis patrocinandum.
5 Suſpenſi tabellionatus, ſeu aduocationis officio,quia hęreticis patrocinati ſunt,ſi iterum hęc exerceant,non ſunt irregulares.
6 Patrocinia ſuſpenſorum aduocatorum, an de facto valeant.
7 Excommunicatis non ob hęreſim,auxiliū non denegatur.
8 Hęreticus quando, & quomodo audiatur in iudicio.
9 Solus iudex participare poteſt cum hęreticis, in his tamen quæ ad eorum ſalutem ſpectant.
10 Prohibitio huius cap.in quibus locum habeat.
11 Creditores hæreticorum contra fiſcum agant.

SI aduerſus.

1 Generaliter.] hoc dicit: quia generaliter omnibus eſt prohibitum, hęreticis prębere fauorem:iſtis vero ſpecialiter prohibetur.

Imperatur.] concor.cle. de exceſ. præ. frequens. in fi.

2 Fautoribus.] not. caſum quo ipſo iure punitur fautor fautoris.

Defenſoribus.] qui hęretici ſunt,infra eo.excommunicamus.§.credentes.Hoſtien.

3 Vel fauorem.] dixit hic Vinc. quòd fauorabilis exceptio, vt Velleiaanum, non datur excommunicato; odioſa, vt Macedonianum bene.ff. de cond. inde. qui exceptione. ſed male cautauit: quia omnis exceptio fauorabilis, & odioſa ſibi competit: quia non

A excommunicati fauor,ſed ęquitas iudicantis attenditur.ſupra de excep.cum inter.Goſ.et ipſe idem Vinc. poſtea dixit idem,& Ioan.& adde quod dixi de excep.à nobis.ſuper.1.gloſ.

4 In cauſis.] ſcilicet criminalibus. Vel factis. id eſt quibuſcunq; negotijs,ac ſi dicat in iudicio,vel extra.infra de ver.ſig.forus. §.negotium. Aliquibus etiam catholicis. Eorum. hęreticorum, qui nec iudicare poſſūt,nec publica officia exercere.infra eo. excommunicamus.§.credentes.

5 Officio veſtro.] ſcilicet aduocationis,vel tabellionatus. nec eſſent iſti irregulares,licet poſt ſuſpenſionem illud exercerent.infra de ſen.excom. his qui.
B lib.6.& dicam infra de cler.excom.c.fi.& de exceſ. prę.c.fi.idem G.in Spe.ti.2.§.iuxta.C.verſ.ſed quid dices. Suſpenſos. qua ſententia durāte,non valebūt inſtrumēta confecta infra.c.2.§.credētes.verſ.quòd ſi forte.cum ſimilibus. e

6 Quid de patrocinijs, nam illa de facto tenent. dicunt quidam ſententias irritandas, alij contra. Credit Hoſtien. quòd eſſet per ſummum Pontificem declarādum.ſupra qui fi.ſint le.per venerabilem ſupra de ſen.c.1.de conſti.c.fi.cum ſuper hoc nullum expreſſum ius habeatur, niſi quòd aduocatus poterit per exceptionem remoueri,vt in prę.§.credētes.Vel dic lucrum pauperibus erogandum.ad hoc quod dixi.ſu-
C pra tit.1.cum ſit.& c.ſequentib.ſatis etiam de tranſgreſſione.alias puniri poſſet. 9

Tertia gl.ſignat contrarium,& ſoluit.

Vlt.gloſ. notat, probat, & ſignat contrarium.

In gl.3.ibi.l. 3.] creditor ex vi pacti pecunia ſibi nō reſtituta,poſſeſſionem ingrediens vim non facit:tamē auctoritate iudicis deberet id facere.

In gl.1.in fi.] infra de precar.qui ad agendū.li.6.

In gloſ.2.in fi.ſupra de preſcrip.ad audientiam.

In gloſ.3:ibi.

7 Denegandum.] in excommunicatis non hæreticis habent hęc locum.

Et ibi:ſententia.]

D 8 Dicit Hoſtien. quòd quamuis ad defenſionem criminis, vel bonorum non audiatur,ſi tamen alias, de alio crimine accuſetur criminaliter, non denegabitur iuſta ſententia:nec obſtat ſecundum eū in authen. coll.6 de priu.dotis.poſt mediū.vbi dicitur, q nec beneficij iure, nec aliquibus priuilegijs tales poſſunt ſe iuuare: quia illud, & ſimilia poſſunt intelligi quo ad impugnationem, accuſationē, vel acquiſitionem, vel ab hęreſi defenſionem:vnde et licet hoc patrocinium vetetur aduocatis, & ſcriniarijs,non tamen iuſtitia iudicibus. nec obſtat ſi dicis, hęreticū ſtatim poſt deprehenſionem puniendum:quia ſi ſponte redeat,recipitur,et in monaſterio detruditur.infra c.excommu-
E nicamus.§.ergo ſe poterit defendere ſuper alio crimine accuſatus.arg. C.de his qui ad Eccleſiam conf.l. fur.maxime ſi præuentus fuiſſet in alterius criminis accuſatione.ſupra de fo.com.propoſuiſti.

9 Dic tamen, quòd alius quàm iudex in cauſis vel factis ipſorum non poteſt illis participare, † niſi in his quæ ſpectent ad ſalutem.

† Vide c. infideles. 23. q.4.

10 Quicquid ſupra dixerit Hoſtien. non puto hanc prohibitionem locum habere,niſi in his qui ſunt hęretici,non in his qui fuerunt;ad hoc infra c.ſtatutum.§. ſecundo reſponſo lib.6.

Et

Digitized by Google

Et ibi.

11 Confiſcari.] *vnde contra fiſcum agant creditores, C. de fideiuſ. l. 1. & 3. Goſ. concor. ff. ſolu. matr. ſi marito. C. eodẽ. l. 2. C. de bonis proſcrip. ſi vt propoſnis. & ad l. Iul. de vi. l. tutoris.*

Et ibi auferentur ſua.] *in Iudæis ſecus. ſupra ti. proxi. ſicut Iudæi.*

In glo. vlt. ibi, tollere.] *Hoſtien. de hoc remittit de ſecundis nup. c. penult. & vlt. & ſupra de re iud. cum te. vbi vide in gloſ. magna: ſuper vlti. gl.* & in fi. *de infamia facti loquitur.*

c. Cum ex iniuncto.

SVMMARIVM.

1 Initium decretalis, quod nũc deeſt, repoſitum.
2 Conuenticula non facienda, & qualis facientiũ pœna.
3 De fide publice non diſputandum.
4 Simpliciter aſſerenti, ſe miſſum à Deo, quare non credendum.
5 Miraculis gentes ad credendum inductę.
6 Prælatus reddere debet rationem omni poſcenti.
7 Exempla & hiſtorię quę & quando probent.
8 Reprehenſionum genera quot.
9 Corrigi poteſt prælatus ſponte ſubiectus abſq; nota detractionis.
10 Percutiens clericum ſponte ſubiectum excõmunicatus.
11 Clericus nõ ſe ſupponat alterius iuriſdictioni abſque licentia prælati.
12 Papam iura poſitiua non ligant.
13 Subditus prælatum non corrigat publicè, vel priuatè.
14 Subditi prælatos non euitẽt per contemptum, & quando liceat euitare.
15 Iudices inutiles, à principe remouendi.
16 Cui competit inſtituere, eidem competere deſtituere, quomodo intelligatur.
17 Et quid in pręſcriptione.

CVm ex iniuncto.]

1 Et infra.] *ſequebatur. Cum ex iniuncto nobis Apoſtolatus officio. ſimus ſecundum Apoſtolum, (ſcilicet Rom. 1.) ſapientibus, & inſipientibus debitores, pro vniuerſorum ſalute nos oportet eſſe ſollicitos, vt malos retrahamus à vitijs, & bonos in virtutibus foueamus: Tunc autem opus eſt diſcretione maiori, cum vitia ſub ſpecie virtutum occulte ſubintrant. Poſtea ſequebatur quomodo Meten. epiſcopus inſinuauit Papæ, quòd multi laici, & mulieres, Euangelia, Epiſtolas Pauli, moralia Iob, pſalterium, & libros alios fecerint transferri in Gallicum: facientes poſtea quę ſequuntur. Et ſimile in clemen. de reli. do. cum de quibuſdam, de hęret. clem. ad noſtrum.* Commendandum. *de magiſtr. ſuper ſpecula ne cler. vel mon. ſuper ſpecula. §. quia vero. Hoſtien.*

2 Conuenticula.] *quę in Eccleſia vel extra fieri non debent. C. de epiſcopis, & cle. l. conuenticula.*

A *& C. de ſum. trin. l. 2. aliàs capitalis eſt pœna. C. de his, qui ad eccleſ. confu. l. denunciamus.*

3 *Nec eſt de fide publice diſputandum. C. de ſum. trin. l. 3. & infra c. 2. §. 1.* Lux vera. *Ioan. 1.* Tenebrarum. *ſic ſupra de offi. deleg. conſuluit.* Creaturę. *Marci vlt. in fin.* Dicens. *Mar. 10.* Tecta. *arg. quòd magiſter docere debet in alto. ad idem. 2. q. 7. §. de his. ver. his ita.*

Apoſtolũ.] *1. ad Corint. 12. ad fi. & ad Epheſ. 4.*

Doctorum.] *id eſt prædicatorum.* Apoſtolum. *ad Rom. 10.* Præcepit. *Luc. 10. a.* Dignior. *verum dicit, ſi de illa conſtaret.*

4 Nude.] *id eſt ſine ſigno miraculoſo, vel ſufficienti*
B *ſcripturæ teſtimonio; nam nec ipſius iuramento crederetur: tum quia ſolus: tum quia in re propria. ſupra de teſti. licet 1. 4. q. 3. nullus.* Aſtruat. *id eſt aſſerendo ſtruat, vel inſtrat. Hoſtien.*

5 Miraculi.] *Hieronymus ſuper Iſaia lib. 18. non potuiſſent omnes gentes in tam breui tempore credere, niſi ſignorum miraculis fides ipſorum quodammodo fuiſſet extorta: clamantibus enim Apoſtolis, & Apoſtolicis viris, Dominus ſignorum magnitudine reſpõdebat.* Vellet. *Exodi. 7.* Dicens. *Ioan. 1. Iſaię. 40. cap. in princ.*

Propheticum.] *Malach. 2.*

6 Ex ore.] *debet ergo talis eſſe, qui ſciat omni po-*
C *ſcenti reddere rationem. 26. diſt. 1. ecce quòd. ante fi. Hoſt.* Scholaſticis. *id eſt ſcholaribus, et prouectis, multo minus ab alijs ſubditis. 6. q. 1. oues.* Lege. *Exodi 32. in fi. ad idem, Ioan. 10.*

7 Exemplo.] *licet non exemplis †. ſed legibus iudicandum ſit. C. de ſen. & interlo. nemo. quòd quomodo intelligatur, dixi ſupra de re iud. in cauſis. frequenter tamen inducuntur & probant exempla, & hiſtoria ſacræ ſcripturæ, vt hic. & ſupra de elect. venerabilem, verſ. quod autem. ſecundum Hoſtien.* Legitur. *Num. 22.* Ait. *Ioan. 8.* Euangelicam. *Matth. 18.*

† Copioſè Iaſ. in l. 1. ff. ſi cert. peta. vbi Decius & alij.

8 Reprehendere.] *de triplici reprehenſione, ſci-*
D *licet improperioſa, ſociali, & temeraria notat Ioan. 21. diſt. nolite. Et Hoſtien. de decem ſpeciebus reprehenſionum, tractat in princ. ſuę ſummæ, quomodo viget hodie in hominibus reprehendendi libido, vide in Hiero. ad Celantiam.* Nam qui. *Matth. 5.* Innocentia. *ſicut Chriſtus, qui peccatum non fecit, & c. 1. Petri. 2. cap. 6.*

9 Supponit.] *& tunc nulla poteſt notari iniuria, vel detractio, quæ non infertur ſcienti, & volenti. infra de reg. iur. ſcienti. lib. 6. cum concor.*

10 *Iſta tamẽ ſuppoſitio non poſſet fieri à clerico quo ad violentiam inferendam corpori, quin inferens ſit excommunicatus; quod dic vt infra de ſen. excom. cõ-*
E *tingit. 1. ſupra de iureiur. ex reſcripto.*

11 *Sed nec quo ad iuriſdictionem hoc licet, ſine ſuperioris licentia. de fo. comp. ſignificaſti. nec quo ad forum pœnitentiale, infra de pœn. omnis. §. 1. littera ergo iſta, ſecundum Hoſtien. eſt intelligenda de extraiudiciali ſuppoſitione, quo ad inferiores à Papa: ſicut ſupra de iure iur. veniens. & c. Quintauallis. niſi fieret de ſuperioris licentia.*

12 *Quo ad Papam poteſt intelligi etiam de iudiciali, per iura allegata hic in gloſ. quem alia iura poſitiua non ligant. de hoc ſupra de conceſ. præben.*

ben. propoſuit. Subditur: *ſine aliqua ſubmiſſione ſuperioris.* A

13 Reprehendendi.] *ideſt corrigendi: non quòd hoc liceat in publico ſed dicit hoc: quia minus peccaret, vt poteſt hoc colligi de ſen. excom. cum non ab homine. de coha. cle. veſtra. verſ. Item aliud. Hoſt.* Obl. quend. *ideſt obediēdi ſic ſupra de reb. Eccleſ. non ali. c. fi. cum concor.*

14 Quod ſi.] *hoc improbat ſecundum Hoſtien. quòd ſubditi contemnendo proprios ſacerdotes, ipſos euitant; & faciunt euitari, de quo ſupra 1. reſpon. ibi; eorum conſortium. ſed ibi non loquitur de ſacerdotibus tantum.* Remoueri. *ſup. Hoſtien. te meritate propria vitandi non ſunt: quod intelligas, niſi in caſu ſupra de coha. cler. veſtra.* B

Sacerdotum.] *& aliorum clericorum beneficiatorum: omnis enim res, & c. infra de reg. iur. omnis.*

Gloſ. quiſque tenetur.] *diſtinguit inter correctionem publicam & occultam, & denunciationem Euangelicam.*

15 In gl. intep. ibi; ſi quos.] *ſi præfectus prætorio videt iudices propter corporis inualetudinem, negligentiam, vel crimen eſſe inutiles, illos remouet, & alios ſubrogat.*

In glo. immo in fi.] *contra. 94. diſt. c. 1.* In glo. ſic intro, ibi, ſacerdos. *contra. 94. diſt. in ſancta. ibi dicitur, quòd diaconi prædicant. ibi tripliciter ſoluitur.* In gl. 21. in fi. *contra 19. diſt. 2. vltra medium ibi: non quæritur quis vel qualis prædicet, ibi ſoluitur.* In gl. nec illud, in fine. *vide in Hiero. ſuper Matthę.* In gl. quiſque tenetur ibi Apoſt. 2. *ad Timo.* 3. & ibi in omni. *vbi de hoc.* & ibi ſi peccauerit. *vbi de hoc.* & in fi. *adde quod not. ſupra eod. tit. c. 2. de hoc dixi ſupra de iudic. nouit.* C

In glo. vt 1. in fi.] *Ioan. 2. q. 5. auditum. ff. de iur. om. iu. eſt receptum.*

In gl. pen. in fi.] *de accuſa. ad petitionem.*

16 In glo. vlt. ibi, pertinet.] *ordinario iure, ex ſpeciali enim iure, vel commiſſione, poſſet competere alterum ſine altero.* D

17 *Idem in præſcriptione: qui enim præſcripſit inſtitutionem, non intelligitur præſcripſiſſe deſtitutionem, vel renunciationis receptationem, aliàs diceretur præſcriptum, quod non fuit poſſeſſum, contra regulam ſine poſſeſſione. cum concor. infra de reg. iur. lib. 6. & ff. de vſuca. l. pe. §. fi. non obſtat connexio, per ea quæ not. eo. tit. odia. de viſitatione quo ad procurationem, & de nonalibus quo ad decimas, ad idem quod not. de ma. & obe. cum inferior, in 1. gl. cum ſua remiſſ. & quod not. ff. de procur. qui procuratorem. & C. de an. excep. l. fi.* In 1. gl. poſt princ. *facit. de reſc. ſuſceptum, lib. 6. & quod ibi ſcripſi in fi. & ſuper 5. gl. & quod ſcripſi de proba. in præſentia ſuper fi. vlt. gl. niſi ſecundo: & c. vno lib. 6.* & in fi. *de hoc dixi ſupra de offi. archi. cum ſatis.* E

c. Excommunicamus.

S V M M A R I V M.

1 Varietas lectionis in verbo, vanitate.

EXcommunicamus.] Nominibus. *de quibus patet 24. q. 3. c. penult.*

1. Varietate.] *aliàs vanitate; aliàs veritate, ſic infra c. penult.*

§. Damnati.

S V M M A R I V M.

1 Priuatus an punire poſsit hæreticum.

2 Inquiſitores ob delictum clericorum bona Eccleſiarum non proſcribant.

DAmnati.] *pœna damnatorum.*

1 Balliuis.] *videtur quòd etiam priuatus* † *punire poſſit hæreticum. de quo vide 23. q. 5. ſi audieris. & quod dicam infra eo. præſidentes. lib. 6.* Puniendi. *niſi ſtatim ſponte reuertantur, ſupra eod. ad abolendam. & infra c. pen.* Confiſcentur. *ipſo iure. infra eod. cum ſecundum. lib. 6.*

† Arch. in c. ſi vos. 23. q. 5. Côra. Brunus lib. 5. de hæret. c. 14. Petrus Godofr. in authen. Gazaros. C. de hæret.

2 Receperunt.] *nec Inquiſitores propter ipſorum delictum, bona Eccleſiarum debent applicare fiſco, etiam Eccleſię. & hoc ſcienter facientes, excommunicati ſunt per concil. Vien. eod. tit. nolentes.*

§. Qui autem.

S V M M A R I V M.

1 Deficientes in purgatione, habentur vt conuicti.

2 Contingit, eum qui non eſt vere hæreticus, quandoque vt vere hęreticum condemnari.

3 Lapſus anni in multis cauſis, quæ mala operetur.

4 An elapſo anno, contra contumacem requiratur ſententia condemnatoria.

5 An ex aſsignatione termini ad purgandum, purgatio cenſeatur indicta.

6 Cum iudex aſsignat terminum ad purgandum, & reus non comparet, quid faciendum.

7 Cur abſenti & contumaci purgatio indici poſsit.

8 Contumaciæ incommoda.

QVi autem.] *pœna ſuſpectorum ſe non purgantium.* Monſtrauerint. *ideſt, ſi monſtrare neglexerint.*

1 *Is enim, qui præſtanda deficeret, punietur vt conuictus, ſine aliquo temperamēto; & ſic poteſt intelligi ſupra eod. ad abolēdam. §. qui autem. & de hoc infra de purgatio. inter. in fi. & tunc non eſſet locus excommunicationi, & annali expectationi; de qua ſequitur, ſecundum Hoſtien. & adde quod ſtatim dicā.* Satisfactionem. *de qua dicam infra §. credentes.* Excommunicatione. *hac de cauſa lata.*

2 Velox.] *poſſibile eſt, quòd non eſt hæreticus, tamen propter hanc violentam præſumptionem condemnatur vt hæreticus. ſimile ſecundum Hoſtien. ſupra de iud. inquit. verſi. ſed cum dominus. ibi: ſit tibi ſicut ethnicus.*

3 Et not. quòd lapſus anni quandoque aufert poſſeſſionem, vt lit non conte. quoniam.§.in alijs, quandoque proprietatem. C.de requi.reis.l.2.quandoque inducit iuſtam condemnationem, vt hic.& 12.q.3.rurſus,& c.quicunque. A

4 Condemnētur.] ſecundum Vinc. per hoc verbum futuri temporis, videtur quòd poſt annum neceſſaria ſit ſententia, & ſic poſt annum ante latam ſententiam poterit purgare vitium, ſicut ſi legata eſt optio infra tempus, poſt illud eligere poſſum, antequam mancipia diſtrahantur. ff. de opti. l. mancipiorum.ad hoc infra de preben.ſi tibi abſenti. lib. 6. Dicebat Hoſtien. quòd per conſtitutionem Friderici. C.eod.authent.Gazaros. non videtur quòd ſit neceſſe tales condemnari, cum ibi dicatur : ita quòd ſi ſic per annum permanſerint, eos tunc ſicut hæreticos condemnamus.ergo ſine aliqua ſententia videtur illos eſſe damnatos.nec obſtat ſecundum eum ſi dicas, quòd crimen hæreſis ſit de foro Eccleſię, quia dicta conſtitutio fuit non ſolum per Romanam Eccleſiam procurata,ſed etiam approbata: & probatur hoc infra eod.vt Inquiſitionis in prin.lib.6. B

5 Quærit hic Hoſtien. Quid ſi Eccleſia ſuſpecto aſſignet terminum ad purgationem præſtandam; nunquid per hoc ſic videatur purgationem indixiſſe? quòd ſi non venerit, & hac de cauſa excommunicetur,& poſtea per annum expectatus ſit contumax, debeat vt hæreticus iudicari? Hanc quæſtionem non puto dubiam, eo modo quo proponitur, infra eod. cum contumacia.lib.6. dicebat autem, quoſdam dicere, quòd ſic, quia ex quo non venit, patet quòd per ipſum ſtetit quo minus purgatio indiceretur; vnde proinde eſt,ac ſi indicta eſſet. arg. ff de reg. iur. ad ea. §. ſemper.& l.iure ciuili.ff. de cond. & demon. iure ciuili.& l.quibus diebus.quod non placet:quia aliud eſt tantum purgationem indicere,aliud ad purgandum terminum aſſignare, & aliud vtrunque facere: ita quòd ſi alterum tantum interueniat nunquā poteſt dici quòd in purgando contumax ſit. Si enim terminus aſſignatur tantum,non poteſt dici quòd aſſignatur ad purgationem indictam, ſed indicendam. infra de pur. cano. c.fi. in prin. ſi igitur non veniat, & ſi ſit contumax in non veniendo,non tamen eſt contumax in non purgando: quia non poteſt dici contumax reſpectu purgationis indicendæ,cum adhuc non ſit in rerum natura. arg. ff. de iur. codi. quidam referunt, ſupra de conſti. cum acceſsiſſent.§.fi. Item ſi purgatio ſit indicta, ſed non ſit terminus aſſignatus, de facili non poteſt comprehendi contumacia. arg.in eo quod legitur & not.ſupra de off. ord. irrefragabili. §. exceſſus. niſi dicas intelligendum eſſe, quòd ſtatim purget ſe. arg. ff. de verb. obl. cum qui Calend. quod in hac materia durum eſſet ſentire: igitur vtrunque requiritur, ſcilicet quòd terminus aſſignetur, & quòd purgatio indicatur. vnde & in prędicta conſtitutione, Gazaros, iungitur, ad mandatum Eccleſię, vel ad arbitrium epiſcopi. ſupra c. ad abolendam. §.qui autem, & hic temperatur pœna illius. & quòd ad hoc faciendum; terminus peremptorius aſſignetur. arg. ff. de iud. ad peremptorium, & l. ſequentibus. ſupra de offi. deleg. conſuluit. & probatur ſupra de re iudi. quòd ad conſultationem, ſupra de coha.cle.& muli.c.per.§.per, & in fi.ſupra de ſimo.de hoc.& c.inſinuatum. C D E

6 Sed quid ſi dicat iudex: Volumus,decernimus,& mandamus, quòd ſuper tali ſuſpicione te purges ad noſtrum arbitrium, & ad hanc purgationem pręſtandam, tibi talem terminum peremptorium aſſignamus.in quo niſi veneris,& dictam purgationem pręſtiteris, contra te quantum de iure poterimus, procedemus: & ipſo non veniente excommunicatur, nec dictam purgationem vt citatus erat pręſtitit? Hic locum poteſt habere iſte §. niſi citatus reputans ſe grauatum à tali mandato, ex iuſta cauſa expreſſa duxerit appellandum. ſupra de appel. prętérea, eod. tit. cordi.lib.6.ſupra de re iud.quod ad conſultationem, quem tamen ſi Eccleſia velit excludere, indicat purgationem declaratam, & bene formatam tali contumaci, quamuis abſenti; ad quam pręſtandam, iterum aſſignet ei diem peremptorium, in quo niſi venerit,excommunicet ipſum,quia purgationem ſibi indictam non pręſtitit. & ſic omnino locus eſt huic §.nec contumax audietur appellans. 2. quęſt.6. §.ſunt quorum.

7 Nec mireris,quòd dixi abſenti,& cōtumaci purgationem determinatam,& ſpecificatam indici poſſe, cui tamen forſan non indiceretur ſi pręſens eſſet rationibus ſuis auditis: nam idem eſt & de ſententia diffinitiua,quę plerunque datur contra abſentem cōtumacem, & tamen forte non daretur contra pręſentem,& de iure ſuo docentem,vt patet C.de iudic. properandum.de elect.ſtatuimus infra de eo qui mit. in poſ.cauſa rei ſer.cum qui lib.6.

8 Hæc enim contumacia operatur: quę vt ſupra not.poſſeſſionem, & proprietatem rei aufert,et probationem ſufficientem inducit, et omnem exceptionem,& defenſionem excludit.& adde quod not.infra de pur.cano.nos inter alios.& c.inter ſollicitudines.§.fi.& de pœnis.c.fi.

§.Moneantur.

SVMMARIVM.

1 Iuramentum de extirpandis hæreticis cur hodie non præſtetur.
2 In quibus terris locum habeat huius cap. definitio.
3 Requirendi domini temporales ut pręſtēt hoc iuramentum.
4 Fidei cauſas prælatus cū ſuffraganeis tractet, & quare,& qualiter.
5 Excōmunicatus in vna Eccleſia, in omnibus eſt excommunicatus.
6 Negotia fidei vt hic cur Pontifici ſummo nūtianda.
7 Epiſcopus bona ſubditi rebellis Eccleſiæ,poſt annum expectati concedere poteſt catholicis occupanda.
8 Rebelles Eccleſiæ inuadendi, & eorum bona occupanda.
9 Cum bona rebellium conceduntur occupanda,quid de mobilibus,immobilibus & feudalibus?& num.11.
10 In bello iuſto omnia accepta fiunt iuſte pugnantium.

11 Et

11 Et quid de bonis feudalibus.
12 De rege Aragonum notatu digna.

MOneantur.] *Iuramentum dominorum temporalium contra hæreticos.*

1 Iuramentum.] *ſi hodie hoc iuramentum non præſtetur, negligentia epiſcoporum eſt in cauſa: quę illis in hac parte multum eſt verenda. ſimile de treug. & pace, cap. 1.*

2 *Poſſet etiam dici ſecundum Hoſti. hic, quòd hic dicitur locum habere tantum in prouincijs, uel terris infamatis de habitatione hæreticorum. ad hoc infra §. adducimus.* Exterminare. *idem verbum in §. ſequen. & vide quod dixi in clemen. de iureiur. Romani, § porro. in princip.* Perpetuum. *not. ad ea, quę dixi ſupra de iudi. c. fin. tamen forte hoc dictum fuit propter comitatus, ducatus, principatus, in quibus ſuccedunt filij. ſupra de voto. licet. ſecundum Hoſtien.*

3 Teneatur.] *ſi requiratur.* † *ad hoc infra §. 1. in prin.* Si vero dominus. *pœna dominorum non purgantium terram ſuam de hæreſi.*

† Auth. §. ſtatuimus. C. de epi. audient. Eym. 3. p. q. 33.

4 Comprouinciales.] *& in prouinciali concilio. ſupra tit. 1. cum ſit nimis. de præben. graue. & habet hoc locum ſi ille ſit rex, vel magnus princeps, qui poſſit illi æquiparari, vt ſi ſub ſe habet Metropolitanum, & ſuffraganeos. 6. quæſt. 3. ſcitote. 3. quæſt. 6. non liceat. & cap. vnaquæque. ſunt enim talia grauia ratione perſonæ, vel rei de quibus agitur, in concilio tractanda. in authen. de ſanc. Epiſcopis. vt autem omnis. colum. 5. coll. 9. & 18. diſtinct. propter 1. & 2. & quod dicitur ſupra eod. ad abolendã. ſolum Epiſcopum hoc poſſe verum eſt, niſi propter ſcandalum, vel grauitatem negotij oporteat cæteros epiſcopos conuocari; alids ſolus epiſcopus excommunicat, & vicini illum euitant ad eius requiſitionem, de rapt. c. 1.*

5 *Nec poteſt quis excommunicatus eſſe in una Eccleſia, quin ſit excommunicatus in alijs 4. q. 5. cap. vno. ſecundum Hoſtien. vbi de hoc. & 18. diſtinct. placuit. quod facit in contrarium. & 53. diſtinct. ſi quis.*

6 Pontifici.] *ratione grauitatis negotij, & grauis pœnæ infligendæ.* Ex tunc. *ſcilicet lapſo anno. ſed poſſent & metropolitani cum prouinciali concilio, contra iſtum quaſi ſuſpectum ſeruare, quod dicitur ſupra eod. §. qui autem.* Exponat. *mandando prædicari crucem, quod alius facere non poſſet, vt dicam infra §. catholici, ſuper 1. glo.*

7 *Putat tamen Hoſtien. quòd diœceſanus, bona ſubditi excommunicati, & rebellis, & per annum expectati, poſſet exponere. infra de homicid. pro humani. verſi. ſiſque cum ſuis. quod ſic probat: certum eſt quòd poteſt hoc de perſona clerici incorrigibilis, non ſolum in hoc crimine, ſed in alijs, ut patet de iudic. cum non ab homine. de verb. ſignifi. nouimus. ſi poteſt de perſona clerici, fortius & laici; & ſi de perſonas, fortius de rebus. argum. 12. quæſt. 1. præcipimus. de dona. inter virum & vxo. cap. penult. de deci. ex parte 3. generaliter enim in res, & in perſonas innocat Eccleſia brachium ſæculare. infra de homic. poſtulaſti. de cle. excom. cap. 2.* Exterminatis. *quaſi extra terminos, & fines eiectis.*

A 8 Poſsideant. *Et ſic inuadendi ſunt rebelles, & ipſorum bona auctoritate Eccleſiæ per alios catholicos occupanda. 23. quæſt. vlt. §. his ita. & cap. ſeq. 2. q. 5. §. ipſis autem & cap. ſi apud carnales. cum cap. ſeq. hoc autem agentes, dicuntur diligentiſſimi rectores, & pij conſultores, ead. q. ſi vos. ſunt etiã tales necandi, & ciuitates cremandæ. ea. q. ſi audierus. Et temporalis dominus, qui negligit, plectendus eſt. ea. cauſa. q. 2. dominus. 3. quæſt. 7. qui ſinc. in authen. vt diſ. iu. §. penul. & vlt. coll. 9. ſecundum Hoſt.* Fidei. *alids fideli.* Saluo iure. *not. pro proteſtatione.* Principalis. *à quo dominium illud tenebatur.*

B 9 *Et ſic immobilia ſunt prioris domini. ff. de capt. & poſtli. reuer. ſi captiuus. mobilia fiunt occupantium eod. tit. l. antepen. ff. de acq. re. do. transfuga. C. de capt. l. ab hoſtib.*

10 *Vel dic; quòd vbi inter Chriſtianos ex vna parte eſt iuſtum bellum: ex altera iniuſtũ, iuſte pugnans omnia occupata ſua facit, quæ tamen ab alio in feudum non tenentur ff. de capt. l. 5. § in pace. de acqu. rerum do. naturalem. § fi. 23. q. 5. dicat. & q. 7. ſi de rebus.*

11 *Sed & feudalia occupare poſſunt, ſaluo iure domini innocentis. vt hic; vbi vero infideles, vel Chriſtiani iniuſte pugnantes bona immobilia iuſte pugnã-* C *tium occupant, & poſtea recuperantur, ad antiquũ dominum reuertuntur, vt in d. l. ſi captiuus. & de hoc ſupra de iureiur. ſicut 2. & de homicid. pro humani. ibi, diffidatus. lib. 6. ſecundum Hoſtien. hac autem clauſula ceſſat, vbi non eſt principalis dominus ſecundum eum.*

12 Obſtaculum.] *præcedens littera facere videtur pro rege Aragonum, vt ſibi non præiudicet occupatio facta per regem Francorũ de comitatu Tholoſano ad mandatum Eccleſię: ſed iſta littera eſt contra eum, quia impedimentum præſtitit Gallicis occupantibus terram, ſecundum Abbatem.*

Lege.] *de qua dictum eſt ſupra vſque ad verſic.* D *ſaluo.*

§. Catholici.

SVMMARIVM.

1 De prælato cruceſignato obligante fructus ad triennium.
2 Indulgentia cruceſignatorum.
3 Cruceſignati etiam tempore pacis gaudent priuilegio.

CAtholici.] *Indulgentia cruceſignatorum contra hæreticos.*

E 1 *Et quod hic not. Vincen. de prælato cruceſignato, qui obligauit fructus ad triennium, vide ne prel. vices. cap. vlt. ſuper gloſ. 2. infra hoc not. reliqua vide ad litteram in Specu. eod. tit. §. in fauorem, vſque ad fi. ſcilicet an recipiat manualia, & an debeat tenere vicarium.*

2 Conceduntur.] *habent remiſſionem † peccatorum, et pręter id plura alia, quæ habentur ſupra tit. 1. ad liberandam. in parte deciſa, quam ibi poſui, & gloſſaui.*

†Eyme. 3. p. q. 129.

3 *Interpretatur autem conſuetudo, etiam per religioſos.*

gioſos Inquiſitores inducta, quod etiam tempore pacis Eccleſiæ, et quo non reſtat hæreticorum perfidia, vel potentia, vel incaſtellatio, datur cõtra hæreticos ſignum crucis, & ſic cruciati priuilegio, de quo hic loquitur, volunt vti.

§. Credentes.

SVMMARIVM.

1 Pœnę credentium, &c. & num. ſeq.
2 Satisfactio pro hæreſi in quo conſiſtat.
3 Satisfactio etiam de aceſſorijs fiat.
4 Verba cõſtitutionis Friderici Imp. de Patarenis, & eorum pœnis.
5 Pręmium fautoris hæreticum reuelantis.
6 Excommunicatus non habet vocem eligẽdi.
7 Nepos damnati de hæreſi, an poſsit eligere.
8 Excommunicatus, an teſtabilis.
9 Fautores &c. hæreticorum non ſuccedunt ex teſtamento, nec ab inteſtato.
10 Sententia lata per iudicem priuatum, de quo hic, etiam inter ignorantes nulla.
11 Verba textus: & in ſimilibus, explicata. & §. Volumus. num. 8.
12 Communicare cum excommunicato nõ denuntiato, quale peccatum.
13 Clerici ſacramenta hęreticis, aut ſepulturam exhibentes, ipſo iure excommunicati.
14 Celebrantes diuina coram excommunicatis, ſunt excommunicati.
15 Et fiunt irregulares.
16 Clerici grauius quàm laici, & religioſi grauius clericis puniuntur.
17 Aliquibus de communitate delinquentibus, an communitas amittat priuilegia.

CRedentes.

1 *Pœna credentium, receptatorum, & fautorum.* Talium. *ſcilicet receptatorum* †, *defenſorum, & fautorum: credentes enim omnino ſunt damnati. infra cap. penult. in fin. Hoſtien. quod dic vt ibi dicam.* Satisfacere. *ſic ſupra. §. qui autem. & infra. §. 1.*

Eymeri. hac 2. par. q. 50. & ſeq.

2 *Conſiſtit autem in hoc ſatisfactio, quòd abiuret hęreſim, purget ſe, ſi tantũ eſt ſuſpectus, infra §. adijcimus. & ſi alia cauſa notoria excommunicatus ſit, reſtituere debet percepta, & quæ percipi potuerũt, arg. de reſtit. ſpol. grauis, & quæ ex occupatione aliqua, ſi forſan illam fecerant, peruenerunt. ſupra de iureiur. ſicut. vel ex officio vſurpato. damnato, vel ſibi interdicto. ſupra titulo 1. cum ſit. idem ergo & de his, quæ ratione participationis ad eum peruenerunt. arg. dictorum iurium. & ſupra eod. ad abolendam. §. 1. in fi.*

3 *Tenetur enim ſatisfacere de acceſſorijs, & ſequelis hic, ſicut de ipſa offenſa, ſecundum Hoſtien. ad hoc de verb. ſign. ex parte. infra de reg. iur. acceſſorium. lib. 6.*

Contempſerit.] *ſupplet Hoſtien. ſi laicus fuerit, quia de clerico prouidetur. infra verſic. ſi vero clericus.*

A 4 Infamis.] *ſecunda pœna. in officio Inquiſitorum habetur talis conſtitutio Federici:* Patarenorum receptatores, & complices, & quocumque modo fautores, qui vt à pœna alios poſsint eximere, de ſe velut improuidi non formidant, publicatis bonis omnibus, relegandos in perpetuum eſſe cenſemus. Et ipſorum filii ad honores aliquos nullatenus admittantur.

5 Si tamen † aliquis fautorum huiuſmodi detexerit aliquem Patarenum, de cuius perfidia maniſeſte probatur, in fidei præmium, quam agnouit, famæ priſtinæ, de imperiali clementia, reſtitutionis beneficium integrum conſequatur.

† Faciunt tradita p Alfonſum Caſ. lib. 2. c. 26. de iu. hæret. pun. & per Gigã de cri. lę. maieſ. li. 3. p. vl. q 6.

B Nec ad publica.] *3. pœna, quæ locum habet etiã in excommunicato, de procur. c. fi. Hoſtien.*

6 Ad eligendos.] *4. pœna. & idem etiam in excommunicato ac ſuſpenſo, ſupra de conſuet. cum dilectus. de elec. illa. Et not. quòd ponit hæc vt diuerſa.*

7 *Per quod videtur, quòd nepos damnati, licet non poſsit habere eccleſiaſticum beneficium, vel publicum officium, vt infra eod. c. 2. lib. 6. eligere tamen poſſit ad illa.* Ad teſtimonium. *5. pœna. & idem in excommunicato. ſupra de teſti. veniens. 2 §. fi.*

8 Inteſtabilis.] *6. pœna, de qua ſecundum Hoſtien. an in excommunicato* † *locum habeat, not. de except. pia. de ſenten. excomm. decernimus. lib.*

C *6. & ibi plene ſuper vlt. gloſ. dixi.* Hæreditatis. *7. pœna.*

† Ant. Gab. lib. 4. cõmu. opin. cõcl.

9 Accedat.] *ex teſtamento, vel ab inteſtato, licet aliud innuatur in parte. in authent. vt cum. de appel. cog. §. generalem. & ſequentibus. coll. 7. ſed corrigitur in illa parte, ſupra eodem vergentis. Hoſtien.* Nullus. *8. pœna. quæ in quolibet excommunicato locum habet. ſupra de iudic. intelleximus.* Quòd ſi forte. *9. pœna. & idem in excommunicato notorio. ſupra de re iud. ad probandum. ſaluo eo quod habes infra eod. prçſidentes. lib. 6.*

10 Sententia.] *lata etiam inter eos, qui ignorabant eum talem, ſecundum Io. cum ſit lata à non iu-*

D *dice. alleg. in contrarium. 3. q. 7. §. tria. in princip.* Nec cauſæ. *10. pœna. quę ſequitur ex proxima.* Si fuerit. *11. pœna. & idem in excommunicato. aliàs, infra de ſenten, excommu. decernimus.* Si tabellio. *12. pœna. quæ in aliàs excommunicato vendicat ſibi locum. 3. q. 4. nullus. Hoſtien. qui de ceteris pœnis per vtrunque ius contra hæreticos promulgatis, remittit ad ſum. eod. tit. §. qua pœna feriatur receptator, defenſor, vel fautor. Hoſtien.*

11 In ſimilibus.] *poteſt facere comparationem ad ſimilia officia, & ad ſimiles perſonas, vt dicam ſuper gloſſ. proxi.* Deponatur. *vltra pœnas prædi-*

E *ctas, & additur hæc propter rationem, quæ ſequitur.* Si qui autem. *pœna illorum, qui talibus communicant.* Tales. *ſcilicet credentes, receptatores, et fautores.*

12 Denotati.] *arg. quòd communicare excommunicato non denunciato, ſit veniale, poſt denunciationem mortale. de hoc ſupra quòd met. cauſa, ſacris. de cler. excom. c. fi.* Percellantur. *per ſententiam, vel ipſo iure, ſi intelligas de minori, vel de participatione in crimine.* Sepulturæ. *de hoc hic hodie, vt infra eod. c. 2. 1. reſpon. lib. 6.*

13 Alioquin.

13 Alioquin.] *ſupple ſecundum Hoſtien. excommunicati ſunt clerici ipſo iure, cum cenſeantur fautores, & cum per Papam tales ter excommunicentur in anno.*

14 *Celebrantes autem diuina coram excommunicatis, à Papa excommunicati ſunt. infra de ſent. excom ſignificauit. quod intelligas, vt ibi dicam.*

15 *Reſtat, q ſi ſic excommunicati celebrant, & ſacramenta interdicta in anno miniſtrent, irregularitatem incurrunt. infra de cler. excomm. mi. c. 1. & 2. & c. poſtulaſtis.* Regulares. *ſupple, caueant à prędictis etiam hic.*

16 *Ac ſi diceret, ſi clerici grauius puniuntur quàm laici, quia grauius peccant; ſi religioſi grauius quàm* B *clerici: & ideo grauius puniuntur. ad hoc infra eod. accuſatus. ad ſi. lib. 6.*

17 Vt eorum.] *ſi omnes, vel maior pars deliquerint, planum eſt: aliàs contra, de his quę fin. a maior. par. cap. quęſiuit; vel dic, quòd hoc eſt ſpeciale propter immanitatem criminis. ſicut & aliàs. ſupra eo. vergentis. de offi. archi. ea quę. Hoſtien.*

Diœceſi.] *ſimile infra de priuil. tuarum. de exceſſ. pręlat. illud.*

§. Quia vero.

SVMMARIVM. C

1 Prohibitio prędicandi abſque ſuperioris auctoritate.

2 Epiſcopi auctoritate ordinaria poſſunt vbiq; prędicare.

3 Et an poſsint in aliena diœceſi à prędicando prohiberi.

4 Epiſcopus in aliena diœceſi non concedit indulgentiam.

5 Et quæ ſit differentiæ ratio cur prędicet, ſed indulgentias non concedat.

6 Abbates non, ſed epiſcopi ſoli, concedunt facultatem prædicandi. D

7 An quiuis curatus poſsit concedere facultatem Miſſam celebrandi in ſua eccleſia.

8 Quilibet curatus concedit facultatem prædicandi idoneis & approbatis.

9 Priuatim facta magis ſuſpecta.

10 Quis dicatur officium prędicationis vſurpare.

QVia vero.] 1 *Prohibitio prędicationis, abſque ſuperioris auctoritate. Act. 2. ad Tim. 3. a. Dicas. ad Rom. 10.*

2 Non miſsi.] *hoc dicit ſecundum Hoſtien. quia* E *ſunt quidam miſſi per vniuerſum orbem ordinarij, ſicut epiſcopi, qui habẽt auctoritatem à Domino prędicandi per vniuerſum orbem Euangeliũ omni creaturę, Matth. vlt. 21. diſtinct. in nouo. & de talibus ſacerdotibus, id eſt epiſcopis, poteſt intelligi 16. q. 1. [illegible] & ſecundum hoc 19. diſt. ſecundum.*

3 *Et hoc niſi prohibeantur ab eo cuius eſt diœceſis, 6. q. 3. ſcriptum. vel illud intelligitur de ſalce iuriſdictionis, non prędicationis: cum enim miſſio epiſcopi, vt eſt dictum, probetur auctoritate diuina, non* A *debet prohiberi, ſed vbique recipi. ad hoc ſupra cap. proxi. verſi. Ioannes. dum tamen caueat ab errore, aliàs contra. de purg. cano. inter ſollicitudines. 40. diſtin. ſi Papa. maxime quia verbum Domini non eſt alligatum. 2. ad Timoth. 2. b. Dicit Hoſtienſis, quòd epiſcopus ſemper & vbique ad prędicandum admittitur, niſi prohibeatur ab illo, cuius diœceſim intrat: non prohibitus autem,*

4 *Licet prædicet in diœceſi aliena, non tamen dat indulgentiam, niſi de ſpeciali Papa licentia, vel epiſcopi loci, infra de pœnit. & remiſ. Quod autem.*

5 *Quę autem eſt ratio diuerſitatis? quia per prędicationem non intelliguntur multum alieni limites* B *vſurpari, nec paratur alicui graue prçiudicium, immo ſit melior conditio diœceſani, & animarum ſibi commiſſarum. 95. diſtinct. ecce. vnde videtur, eo inuito hoc fieri poſſe ff. de nego. geſt. ſoluendo. ff. de ſolu. l. ſoluere. & l. ſi debitor. ſed hoc non procedit ſecundum eum, quia licet non fiat illi graue prçiudicium, tamen intereſt ſua ne fiat ipſo inuito, ne ipſius termini videantur occupari. arg. ff. de neg. ge. cum pecunia. in fi. ad hoc de vſu pal. ex tuarum. De non epiſcopis autem, dic vt ſequitur.* Apoſtolica. *vt patet de Prędicatoribus, & Minoribus, in decret. Boniſa. ſuper cathedram. innouata per concil. Vien. de ſepult. dudum Benedic. quæ ad idem ſupra titulo 1. quàm ſit.* C

6 Epiſcopo loci.] *Non ergo licet abbati hanc auctoritatem dare, ſecundum Inno. argu. ſupra de præſum. nonne. & melius infra de exceſ. prælat. accedentibus.*

7 *Secus ſi Miſſam velit quis celebrare: quia illud poteſt concedere quilibet curatus, dummodo conſtet celebrare volentem eſſe presbyterum. ſupra de cleri. pereg. c. 3. ſecundum Inno. & eſt ratio ſecundum eum, quia in primo magis imminet periculum quàm in ſecundo, vt ſupra & infra c. proxi.*

8 *Vel dic, quòd ſi perſona prædicare volens, ſit notabilis, ſicut magiſter in theologia, vel alius compe-* D *tens, & idoneus prædicator, vt per epiſcopũ approbatus, & deputatus ad curam, ut ſunt eccleſiarum prælati. vel alij quibus prædicare generaliter vel ſpecialiter ſit conceſſum. etiam quilibet curatus, hanc auctoritatem dare poterit ſecundum Inno. ad hoc ſupra de offic. ord. cum ab eccleſiarum. quod intelligit Hoſtien. caſualiter, & in tranſitu; ſed etiam epiſcopus hoc generaliter concedere poteſt per totam ſuam diœceſim. de off. ord. inter cetera. quod inferior non poteſt, vt hic.*

9 Priuatim.] *priuata magis eſt ſuſpecta, ſupra cap. proxi.*

10 Vſurpare.] *vt patet ex his, quæ ſupra dixit,* E *vſurpare intelligitur non miſſus per Papam, vel epiſcopum: vel non probans miſſionem per operationem miraculi, vel ſcriptura teſtimonium, ſupra ca. proxi. vel probans miſſionem, prohibitus tamen ab eo, cuius eſt populus niſi ipſa miſſio, ſuperioris auctoritate approbaretur.* Præſumpſerint. *ſupple, ſi moniti non reſipuerint.* Quàm citius. *ad ſuperioris arbitrium.*

§. Adiicimus.

SVMMARIVM.

1 Inueſtigandi hęretici.
2 De teſtibus in crimine hęreſis neceſſariis.
3 Verus intellectus huius cap.
4 Vita & moribus à fidelibus diſsidere, qualiter intelligendum.
5 Iurare recuſans, quare hic putandus hæreticus.

ADiicimus.] 1 *Vitatio, & perſecutio hæreticorum.* Honeſtas, *ſupra de offic. arch. c. 1. de off. ord. inter cetera.* Semel. *ſupra de off. arch. mandamus.*

2 Tres vel plures.] *ſecundum quoſdam intendit hac littera, quòd in crimine hæreſis requirantur neceſſario tres* † *teſtes ad minus, quaſi iſte ſit caſus ſpecialis, in quo non ſufficiunt duo, addendus ad notatos, 2. q. 4. in princip. cum videatur abſurdum, quem de tam graui crimine ad dicta duorum teſtium condemnari, maxime cum truncetur ordo defenſionis circa notitiam teſtium. infra c. fi. lib. 6. & ſic circa interrogatoria quæ dari ſolent, ſupra de teſt. per tuas. eod. tit. præſentium. lib. 6.*

† Eyme. 3. p. q. 71. ubi dixi. Io. Rojas trac. de here. p. 2. aſſer. 4.

3 *Sed verius videtur, ideo de tribus hic dici, quia quanto pluribus committitur inquiſitio, tanto facilius fiet nuntiatio, non quòd omnes tres debeant nuntiare, ſed vnus ex tribus: nec tota vicinia, ſed vnus ex vicinia, & vide quod dixi poſt Inno. ſupra de ſimon. ſicut.* Viros. *ſimile ſupra de accuſa. ſicut olim.* Conuenticula. *ſimile ſupra capit. proxim. in princip.*

4 Diſsidentes.] *vt quia laici non profeſſi portant habitum regularem; vel pone exemplum in his, qui ſequuntur nuditatem totius corporis, vel partis, puta pedum. vel non conuiuunt hominibus, non viſitant eccleſias, non audiunt verbum Dei non colunt Dominicam, forte colentes ſabbatum; ſine lumine etiam die clareſcente non comedunt; panis eſum abhorrent, die dormiunt; nocte vigilant: hæc & ſimilia diſſident à communi vita fidelium.* Purgauerint. *ſed in purgatione defecerint, vel quia iurare nolunt, vel alio modo: ſecus ſi negligunt. de hoc dixi ſupra §. qui autem.*

5 Si qui uero.] *pœna iurare* † *nolentium.* Obſtinatione damnabili. *hoc dicit propter religioſos, qui non rebelliter, ſed quadam honeſtate iurare renuntiant. de teſti. nuper. de iureiuran. & ſi Chriſtus. ad fin. Si vero obſtinabiliter iurare renuunt, dicentes: hoc mortale, habet locum quod hic dicitur, & ſunt tales de ſecta Valdenſium, qui omnino iurare renuunt. ſecundum Hoſtien. ſecundum quem iſtud eſt bene argumentum ad conuincendum hæreticum, de quo poteſt intelligi lex. 2. C. de hæretic. vt dixi ſupra de præſump. litteras. ſuper gl. penult.*

† Eyme. p. 2. q. 14. verſ. tertius error. vbi dixi.

§. Volumus.

SVMMARIVM.

1 Epiſcopi in hæreticos intendant, licet adſint Inquiſitores.
2 Vigilare dicuntur epiſcopi cû hęreticos perſequuntur.
3 Epiſcopus negligens in perſequendis hęreticis, à ſolo Papa deponendus.
4 Neque hoc caſu contra epiſcopos procedût Inquiſitores.
5 Male factores ſine receptatoribus diu non latent.
6 Crux ſine ſpeciali Papæ facultate prædicari non poteſt.
7 Qui conſanguineos receptant hæreticos, non puniuntur mitius.
8 Verba textus: *& in ſimilibus*: qualiter accipienda.
9 Officia, ſecundum diuerſas prouincias variantur.
10 Epiſcopus redeuntem ad Eccleſiam abſoluit à ſententia canonis.
11 An inferior Pontifice poſsit plene hęreticum reconciliare.

A

B

VOlumus.] *pœna epiſcoporum non perſequentium hæreticos.*

1 Euigilent. †] *etiam ſi per ſedem apoſtolicâ ſint Inquiſitores in prouincia, vel diœceſi deputati, infra eod. per hoc. lib. 6.*

† Cont. arnus lib. 4. de hæret. c. 1. & lib. 6. c. 1.

C

2 *Et tunc erunt paſtores, ſuper gregem ſuum vigilâtes, Luc. 2. ſecundum Hoſtien. qui remit. de offic. archid. cap. fin.*

3 Negligens.] *in aliis reprobanda, ſed hoc caſu deteſtanda negligentia Epiſcopi.* Deponatur, *tamen à ſolo Papa.*

4 *Unde nec hoc caſu procedunt Inquiſitores contra Epiſcopos* †; *infra eod. Inquiſitores. lib. 6.* Et poſt ſit. *de cler. non reſi. quia nonnulli. & ea. relatum.* Glo. videtur hic. *ſignat contrarium de dec. litteras. & ſoluit. iterum ſignat contrarium. de cauſis conuenientibus, & ſoluit.* Glo. arg. quod. *arguit & ſignat contrarium.* In glo. arg. quod ibi ſancimus. *vide in cap. prox. alleg. ſuper vlt. glo.* Et ibi, ſi quis ſuo. *reuocatur lex, quæ permittebat propter odium paternum per matrem filium exhæredari.* In glo. ſine quibus ibi:

† Eymericus 3. par. q. 27. vbi dixi.

D

5 Congruit.] *præſes debet receptatores coercere, ſine quibus latrones diu eſſe non poſſunt.* Et ibi. l. 1. *vide de fur. qui cum fure. ſuper vlt. glo.* Et ibi l. 1. *qui occultat, vel ſociat criminis reum, pari pœna punitur.* In glo. vlti. ibi. §. 1. *vide de calum. l. 2. in gloſ. 2.* In gloſſ. hæc omnia. *ſola prima concor. facit ad propoſitum. aliæ melius adaptantur ad ſim. ſecundæ gloſſ. & l. ſcientiam. vide ſupra c. 2. ſi piret. gloſſ. quid ergo. §. 1. dicit, quòd pater qui patitur filium, vel filiam conſtituere binas nuptias, notatur, quia conſtituiſſe videtur.* In glo. pen. ibi. ſi in poteſtate. *loquitur in conuento noxali, qui non vult iurare ſeruum in ſui poteſtate non eſſe: nec ſe dolo feciſſe, quo minus eſſet.* In glo. vlt. ibi indicia. *vide de proba. tertio. ſuper vlti. glo.* In glo. 1. in fi. *iſta enim conſtitutio immediate ſequebatur illas, & fuit tertia, vt dixi. ſupra de accuſa. ſicut.* In gloſ. videtur hic. ibi, violentiſsima. *idem not. ſupra de ſimo. inſinuatum.* & ibi annui. *de hoc ſupra de do. &*

E

& contu.veritatis. & ibi, ut ibi. *de hoc* 24. *q.*3. A
dixit Apoſtolus, & in fin. *vel eius contumacis*
infra eod.cum contumacia.lib.6. In gl.argu. quòd
propter. in fin. *illud ſpeciale, & uide quod not. in*
pra.c.queſiuit.in vlt.glo.cum ſuis remiſ. In gl.arg.
quod auctoritate. in fi.

6 *Crux tamen prædicari non poteſt ſine ſpeciali Pa*
pę licentia, ſicut nec ipſius votum redimi, ſupra, de
voto, quòd ſuper. & c. ſeq. ille ergo indicat, qui po-
teſt ſoluere. arg. de reg. iur. c. 1 *.de mai. & obed. cum*
inferior. ſecunda ratio, quia propriè, & principali-
ter ad Papam ſpectat reſpondere de fide, & per con-
ſequens eius acceſſoria expedire. 24. *q.*1. *quotiens.*
Tertia ſit, quãtitas indulgentiæ, de qua ſequitur, quã B
nullus facere poteſt, niſi ſolus Papa: remittit tamẽ
Hoſtien. ad ſum. de voto. §. *in quo caſu. & à quo*
crux.

7 In glo. ſine quibus ibi, conſanguinei.] *in quibus*
tamen temperaretur pœna extra iſtud † *crimen, ff.*
*de excep. l.*2. *ſed non in iſto, ſecundum Lau.* In glo.
ſic ſupra ibi, exceptionem. *de hoc infra de ſenten.*
excom. decernimus.

† Zanch. de hær. c.4. n.3. & ca. 6. nu. 2. vbi Campe. Io. Rojas ſingul. 171. Gigas de crim. læ. ma. lib. 3. pulc. q. 10.

8 In glo. damnentur. & ibi, ſimilibus.] *vt ſic com*
prehendat omnia publica officia cuiuſcunque nomi-
nis, quę nec nominari poſſent, ff. de præſcription.
*verb. l.*4.

9 *Et variantur per diuerſas prouincias: nec de no* C
mine curandum. ſupra de procur. petitio. & omnes
actus legitimos, vt ſupra gloſſ. proxi. poteſt etiam
per illud verbum fieri comparatio ad perſonas ſimi
les, ſicut ſunt ſchiſmatici, & notorij excommunica
ti. ſecundum Hoſt. & in fi. *immo dic, vt infra de*
*reſcri. c.*1 *.lib.*6.

10 In gl. hoc reſeruat ibi; ipſum eccleſiæ.] *ſecun*
dum Ioan. & ipſum abſoluere. quod videtur verum
ſecundum Hoſtien. quo ad ſententiam canonis: ſecus
de ſententia oris Papæ, quam profert ter in anno, à
qua non videtur quòd inferior à Papa poſſit abſolue
re, de ma. & obed. cum inferior.

11 *Ex quo ſequitur, quòd nullus poteſt ad plenum* D
reconciliare hæreticum ſine ſpeciali Papæ licentia,
quod eſt notatu dignum, ſecundum Hoſtien. niſi di-
cas, ſententiam oris Papę eſſe canonem generalem,
à quo poſſit inferior abſoluere, ex quo Papa non re-
ſeruat. de ſenten. excom. nuper. & adde ſecundum
eum, quod not. de priuil. ad hoc de ſenten. excomm
à nobis. 2. *verſic. vt autem. & quod dixi ſupra ti*
tu. 1. *quod olim. ſuper glo.* 2. *& quod dicam eodem*
titu. vt officium, lib. 6. *in princ.* In gl. arg. quod
ibi calumniæ. *dic vt ſupra, de iuram. calum. im-*
peratorum.

c. Sicut in vno.

S V M M A R I V M.

1 Laici cuiuſuis profeſsionis non prædicent.
2 Quales actus ſpirituales laicis interdicantur.
3 Et quales eiſdem permittantur.
4 Qualiter vitia pro virtutibus capiantur, pulcris exemplis oſtenſum.

SIcut.

1 *Laici cuiuſcunque ſint profeſsionis prædicare non debent.* Et infra. *hic deciſum habes ſupra eo. cum ex iniuncto. verſi. ſicut enim.*

2 Laici.] *Dicit Gof. quòd hi ſpirituales actus in-*
terdicuntur laicis: ſcilicet prædicare, vt hic, & in
concor. decimas recipere, 16. *q. vlt. decimas. item*
oblationes. 10. *q.*1. *quis. & cap. ſanctorum. item co*
gnitio cauſarum eccleſiaſticarum, de iudi. ca. 2. *&* 3.
recipere compromiſſum de re ſpirituali. de arbi. con
tingit. Eligere, de elect. quiſquis, & c. ſacroſancta. re
cipere reſignationem beneficij à clerico, de renunc.
B *quòd in dubijs. dare inueſtituram,* 16. *q. vlt. ſi quis*
deinceps.

3 *Suſtinentur tamen de gratia in iure patronatus,*
quod in ſpirituali eſt. de iu. pat. quoniam. & vt par
tes ſuas interponat electioni tractandę, co. cu nobis.
vide plenius hos caſus poſt Hoſtien. in pręd. decr. cõ
tingit. de arbi. in vlt. gloſſ.

Verendum.] *id eſt, timendum, vel cauendum;*
quandoque ponitur pro verecundia, 8. *q.*1. *vereor.*
Subintrent. *quaſi inter bona & ſancta verba occul*
te ſeminata per tales. Doctorum. *id eſt Prædi-*
catorum ad propoſitum. Ordinis. *id eſt profeſsio-*
nis, vel habitus. In 1. glo. ibi.] ubi. *vide hanc &*
C *ſeq. de elect. cum in iure. ſuper* 1. *gloſſ.*

4 In glo. 1. ibi Sæpe uitia.] *vltra* 4. *exempla, quę*
dat ille canon, dicens quòd tenacia, parſimonia; effu-
ſio, largitas; crudelitas, zelus iuſtitię; & remiſſio,
pietas vult videri. Senec. 43. *ad Lucillum addit;*
temeritas ſub titulo fortitudinis latet: moderatio vo
catur ignauia: pro cauto, timidus accipitur: in his
magno periculo erramus. Et an idem videas valde
pulchre in Hiero. de homine perfecto. §. *ibi, ecce. In-*
iuriam feciſſe virtutis eſt: aliena poſſidere poten-
tię, & c. Et quomodo quandoque realiter vitia ver-
tantur in vſum virtutum, vide Grego. ſuper Iob. 2.
ca. vbi exemplificat de ira, ſuperbia, & fortitudi-
D *ne.* Et ibi Iſa. 6. *cap.* & ibi, mitte. *in hoc fa-*
cit ad propoſitum, aliàs videretur facere contra.
quia ſe obtulit: ſed non obtulit ſe prædicationi, ſed
miſsioni. In gloſ. vlt. ibi: ad hoc. *quod intelligas,*
vt ibi not. & ibi, ordinis. *id eſt profeſsionis.*

c. Excommunicamus 2.

S V M M A R I V M.

1 Paupertas non eſt de genere malorum.
2 Hęreticorum appellationes vnde.
3 Hęretici per iudicem ſecularem non damnandi. E
4 Nomine eccleſiæ hic Epiſcopus & Inquiſitores accipiendi.
5 Pœna carceris perpetui poteſt per Inquiſitores mitigari.
6 Falſo accuſans & deſiſtens, in crimine hæreſis an euitet pœnam talionis.
7 Credentes hęreticorum ſunt in duplici genere.
8 Hodie credentes non excommunicãtur, cum ipſo iure ſint damnati.

EXcommunicamus 2.] A

1 Pauperes.] *paupertas non eſt de genere malorum. 15.q.1. illa.*

2 Arnaldiſtas.] *forte iſti ſic dicuntur à nominibus adinuenientium iſtas ſectas, ſicut Donatiſtę, à Donato: Dulciniſtę noſtri temporis à Dulcino.* Diuerſas. *24. quęſt. 3. cap. penult.*

3 Eccleſiam.] *non per iudicem ſęcularem, cum ſit crimen eccleſiaſticum, infra eod. vt inquiſitionis. §. prohibemus. lib. 6.*

4 *Et appellatione eccleſię, intellige diœceſanum, et Inquiſitores, ſi ſunt in loco deputati per Papam: alter enim ſine altero damnare non poteſt, quod dic vt in cle. eod. tit. multorum.* B Degradatis. *per epiſcopos ſuos, etiã non adiunctis ſibi alijs epiſcopis, quod dic, vt infra eo. c. 1. lib. 6.*

5 Detrudantur.] *mitigari tamen & mutari poteſt hęc pœna per Inquiſitores: quod dic, vt infra c. vt cõmiſſi. verſi. & illorum. lib. 6.*

6 *Sed dubitatur* † *circa pœnam talionis, an poſſit accuſans & deſiſtens per pęnitentiam euitare pœnã talionis, ſicut & ipſe de hęreſi accuſatus, & conuictus poteſt. Et dicit Iacobus de Arena. C. de accuſa. l. fin. quòd non, dicens ſic obtentum: nam ſpeciale eſt in crimine hęreſis, quòd licet pœnitere vt hic: ſed accuſans non tenetur de hęreſi, ſed de calumnia, in quo crimine ſtatutum non eſt per pœnitẽtiam vitari pœnam, & facit quod nos. C. de quęſtio. l. penult.* C

† De hoc articulo dixi copioſe infra p. 3. ſuper 3. modo procedẽdi in cã fidei per accuſationem

7 Erroribus.] *hęretici ergo ſunt, ex quo credunt errores. Sed ſunt alij, qui credunt hęreticos bonos eſſe, & de talibus credentibus, qui aliàs fidem catholicam tenent, agitur ſupra eo. excommunicamus. §. credentes. ſecundum Abb. Ad hoc infra eod. tit. accuſatus. §. ſi vero. in prin. lib. 6. Dicit Hoſtien.*

8 *Hodie credentes non excommunicantur, nec ſuſpenduntur, ſicut receptatores, & defenſores; licet olim ſecus eſſet, etiam tempore concilij. ſupra eod. excommunicamus. §. credentes. et hoc ideo, quia dãnati ſunt, vt hic patet.* D

Gloſ. 2. quęrit. ſoluit, ſolutioni obijcit, & reſpondet. In gloſſ. 2. ibi, ſupplicio. *nam igne cremantur: de hoc dixi ſupra eod. ad abolendam. §. laicus.* & ibi, docere. *ad hoc, infra de priuil. ſuper ſpecula.* & ibi: intelligitur. *Idem not. 26. quęſt. 5. aliquanti.* & in fin. *remittit Hoſtien. ad ea quę not. ſupra in ſumma eodem titulo. §. qua pœna.* In gloſſ. ult. ibi damus. *dic vt infra eod. ſuper eo. lib. 6.*

c. Abſolutos.

SVMMARIVM.

1 Domino in hæreſim labente, ſubditi quicunque à fidelitate liberantur.

2 Vxor an recedere poſsit à marito excommunicato vel hæretico.

3 Filij hæreticorum abſoluti à patria poteſtate.

4 An Dominus reconciliatus fidelitates amiſſas recuperet.

ABſolutos.] Domini.] *de hoc ſupra de ſimo. ex diligenti. infra de reg. iur. cap. fin.*

1 Obſequij.] *dicit hoc Gof. quòd familiares* †, *ſerui, liberti, mercenarij ſunt etiam abſoluti. non obſt. 11. quęſt. 3. quoniam. infra de ſenten. excomm. inter alia; quę loquuntur in excommunicato non hęretico.* B

† Alfonſus Caſtrus lib. 2. de iuſta hęreticorum pun. c. 7.

2 *Vxor autem non recedat ab excommunicato, vt ibi. ab hęretico ſic. 28. quęſt. 1. ſic enim.* Manifeſte. *ſecus ſi occulte, ſupra de ſimo. ſicut nobis. in fine, cum ſuis concor. Vbi. tamen dicebat, idem ſi occultę, dummodo probari poſſit: ſi intellexit probari poſſit, & ſic probatum: tunc procederet eius dictũ, de verb. ſig. cum olim.*

3 Aſtricti.] *abſoluti ſunt etiam filij à patria poteſtate: quod dic vt infra c. 2. in ſi. lib. 6.*

Gloſſ. 2. reſpondet per quæſtionem. In gloſſ. 2. C ibi, cum quis. 1. reſpon. *ſi ſtipulatus ſum mihi aut Titio dari, Titio tunc recte ſolui poteſt, ſi in eodem ſtatu manſerit, in quo erat tempore ſtipulationis.*

4 Gloſſ. 3. ibi, ipſo iure.] *olim non erat ſic expreſſum, ſecundum Hoſtien. qui quærit, an ſi talis reconcilietur, ipſo iure fidelitates recuperet, quod videtur. argum. C. de ſent. paſ. & re. l. 1. & vlti. 2. quęſt. 3. §. notandum. in fin. dicit contra ſecundum eum, ſicut nec recuperaret, ſi fuiſſent vaſſalli ſententialiter abſoluti. argum. ſupra de diuor. de illa: ſecus ſi ad tempus lata eſſet ſententia, ſcilicet quamdiu. & c. de pœn. cap. vlt. in fin. nam per abſolutionem tunc excommunicatus recuperat hæc iura.* D *facit quod dixi de vit. & honeſt. cler. cap. fin. ſecundum eum: huic ſolutioni concordat Abbas per decre. ſupra eod. vergentis. contra ſupra de elect. quia diligentia. vide quod ibi dixi ſuper gloſſ. fin. Dicebat hic Abb. poſt Vinc. q illud in eccleſia, hoc in priuato.*

Et ibi, lapſi.] *facit quod not. 11. quęſt. 3. Iulianus.* In gloſſ. 2. in fin. *adde quod not. 15. q. 6. nos ſanctorum. & quod dixi de dol. & contu. veritatis. Hoſtien. remittit ad ſummam. de ſent. excom. §. fin. verſi. quid ſi teneor ſacramento.* E

10.

GLOSSA

GLOSSA ORDINARIA IOANNIS AND. SVPER SEXTO LIBRO DECRETALIVM TIT. DE HÆRETICIS.

Cap. I. ſupra fol. 104.

QVoniam.] *incipiebat: Et ſi contra. Et bene de medietate decurata eſt.* A

Canonibus.] *15.q.7.ſi quis timidus.& duobus cap.ſequentibus. & debent † eſſe ſex in degradatione presbyteri,& tres in degradatione diaconi. Et idem in ſubdiacono videtur, vt ſupra de ſeruis non ord. miramur.*

† Vide quæ ſcripſim' infra p.3.in nono mō proceſſum fidei terminandi.

Facili.] *Bene eſt poſſibile,ſed non facile: lex.n. debet eſſe poſſibilis.4.diſt.erit autem.*

Pro hęreſi.] *in alijs igitur criminibus, ſi immineret degradatio facienda, ſeruentur antiqua iura: † quia in hoc crimine hoc introductum eſt ſpeciale. Ad idem infra eo. in fidei.* B

† Hodie ſtā dū eſt decreto cōci. Tri. ſeſ.23.de reſor.c.4.

Relinquendus.] *quod dic vt ſupra de ver. ſig. nouimus.& infra de pœn.c.2.*

Immurandus.] *ſupra eod.excōmunicamus 2.in fi.& infra eo.accuſatus.in fin. & c.vt commiſſi. ver. & illorum. Ioan. And.*

Solus epiſcopus] *excludit epiſcopos,nō capitulū ſuum.ad idem 15.q.7.ſi autem.& §.ſeq.& c. epiſcopus.18.q.2.c.nullam.*

Cap. II. ſupra fol 104.

QVicumque.]

Scienter.] *Ignorantia ergo probabilis bene illos excuſat, ſupra de cler. excomm. miniſt. Apoſtolica.* C

Sepulturę.] *Sic & manifeſti vſurarij non traduntur ſepulturæ, ſupra de vſur. quia in omnibus. & qui moriuntur in torneamentis, ſupra de torne.cap. 1.& de hoc de ſepul.ex parte. in vltima gloſſ. Dicitur autem ſepultura multis modis, ut not. 13.q. 2. §.item quæritur.& ſupra de ſepul.cap.pen.*

Vſque.] *hic licet ſatisfaciant,ſequi debet abſolutio,vt patet per iſtud quod ſequitur.*

Propriis manibus.] *Nota caſum,ꝙ poſſum per me, quod non poſſum per alium.de hoc dixi infra de reg iur.poteſt. ſicut enim exhibuerunt membra ſua ſeruire iniquitati ad iniquitatem, ſic exhibere debēt illa ſeruire iuſtitię ad iuſtitiam,ſicut dicit Apoſtolus ad Rom. 6. c. & ſunt hæc verba in canone. 47. diſtinct. omnes huius.* D

Publice.] *quia quę publice peccantur, publice emendentur.de pœn.& remiſ.c.1.*

Extumulent.] *hoc verum intelligo,quando oſſa ipſorum poſſunt ab oſſibus aliorum diſcerni, aliàs ſecus, ſupra de ſepul.ſacris.*

Locus.] *punitur res inanimata †: ſic ſupra de pœn.in quibuſdam.ſupra de electione, ubi periculum.§.ciuitas, & infra de pœn.c. vlt.in fine. 15. q. 3. mulier.*

† Ioā Rojas ſing.102.Gōdi.l de hæreſ. q.22.nu.5.

Laicæ.] *Forte intellexerunt de laico ad modum vltramontanorum,qui illitteratos laicos vocant, & litteratos clericos vocant. 88.diſtin.c. inutile. quid enim eſt dicere, quòd ruralis clericus diſputando de fide non incidat in hanc pœnam, & doctor decretorū laicus incidat? tamen ſufficit ita eſſe ſcriptum, & ſolum duo ſunt Chriſtianorum genera,clerici & laici.12.q.1. duo ſunt,& concord.ad hoc C. de ſumma trinit.l. penult.* A

Innodetur.] *Nunquid per ſententiam vel ipſo iure? videtur quòd ipſo iure, per id quod dicit, laqueo,quaſi ipſum factum damnatum illaqueet. In contrarium videtur,quia in pœnis benigna debet fieri interpretatio,vt infra de reg. iur. in pœnis,cū ſuis concor. Eſt igitur benignius, vt intelligamus, canonem eſſe ferendæ ſententiæ, quàm iam latę: ergo eſt hæc pars amplectenda. vt ibi. Ad hoc. 9.diſtin.ſana quippe.præterea ſi voluiſſet.quòd eſſet canō latæ ſententiæ,dixiſſet,ſit innodatus,uel eo ipſo, uel ſimilia verba.* B

Filij.] *nota caſum,in quo pro delicto paterno punitur filius †. hoc etiam procedit in crimine lęſę maieſtatis,quod eſt minus hoc crimine,quo læditur æterna maieſtas,ſupra eo vergentis. Et ſi contra homines illatę blaſphemię impunitę non tranſeunt,multo magis qui ipſum Dominum blaſphemat, dignus eſt ſupplicia ſuſtinere,in authen.vt non luxu. contra natu. 1.reſpon.& §. 1. coll. 6. nec debemus illius opprobrium multum dimittere,qui noſtra probra deleuit, ſupra de Iudęis,in nonnullis. quod enim in religionē diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam. C.de hęretic. Manichæos. ad idem. 17.q. 4. ſicut. Aliàs regulariter pœna temporali nō punitur vnus pro alterius delicto,quod dic vt not. 1.q. 4. in ſumma,& 24.q. 3.in ſumma. Et intelligas hoc de filijs non infectis:illi enim punirentur, vt ipſi,ex proprio delicto,non ex alieno.* C

† Alf.Caſt.li. 2.de iuſta hęret.pun.c. 9. 10.& 11.Ioā. Rojas ſing. 66. Hierom. Gigas de cri. læ.maie. lib. 3.c.1.& multis ſeq.

Secundam.] *hoc intellige ſecundum determinationem decretalis,infra eo.tit ſtatutum 2.*

Beneficium.] *large ſumitur †. de hoc dixi infra de reg.iur. c. 1.*

† Selua de beneficio p. 1.q.2. & 3.

Publicum.] *vt iudicatus,notariatus, & his ſimilia. ad idem,infra de pœn. fœlicis.§.quod ſi quis, in princip.* D

Dignitates.] *nunquid & pontificalis † dignitas includitur? pro & contra, infra de pœn. felicis. §.quòd ſi quis.in prin.*

† Selua de bef.p.1.q. 3. num.8.

Priuamus.] *nota ſpeciale:quia aliàs nō refert,per quem preces offerantur. C.de preci.Impe.off.l.vniuerſis.*

Scienter.] *ſcilicet ſciendo illos,qui preces offerebant,eſſe tales.*

Etiam.] *quia maior eſt dubitatio, quàm ſi ante emancipationem hoc apparuiſſet.*

Deſierint.] *nota ergo, quòd crimen hęreſis pa-*

Digitized by Google

ternum etiam antequam per eccleſiam fuerit declaratum, liberat à patria poteſtate filium, & ſic interdum paternum odium, interdum filij fauor tale vinculum ſoluit. 54. diſt. ſi ſeruus. ſupra qui fil. ſint legit. per uenerabilem. poſt princ. verſi. per ſimile. Ioan. And. A

Cap. III. ſup. fol. 104.

FIlij vel hæredes.] *abbreuiata eſt de narratione facti, & incipiebat: Olim ex parte. & dic filij, licet hæredes non ſint: intereſt enim eorum, vt in cap. proxi.*

Hæredes.] *Etiam ſi filij, uel propinqui non ſint. Et iſtorum intereſt † propter vitandam confiſcationem bonorum, vt ſupra de hæret. vergentis. & infra eo. tit cum ſecundum leges.* B

† Eymer. 3. p. q. 121. vbi dixi.

Non ſanę.] *vnde quod tunc faciebant, non debet eis imputari: quia nullum maleficium ſine conſenſu. 14. q. 5 ſi quid. 15. q. 6. c. 1. in fi. ſed furioſus non habet conſenſum, vt ſupra de ſpon. dilectus. 15. q. 1. illud. ſup. de ſuc. ab inteſ. cum dilectus. & ſupra de regu. ſicut tenor. Ioan. And.*

Viuebant.] *illi parentes, vel teſtatores conſolati.*

Legitime.] *igitur nota caſum, in quo probatio nō admittit probationem in contrarium.*

A [illegible] n.] *id eſt, ſi hoc legitime non conſtat: nec ipſi dum viuebant infamati erant, vel ſuſpecti.* C

Præmiſſa.] *ſcilicet, ꝙ tunc non erant ſanæ mentis, vel loquelam perdiderant, nec habebant ordinatam memoriam.*

Fidedignos.] *hęc clauſula, quæ olim erat obſcura & dubia, cum deliberatione fuit immutata, & bene.*

Cap. IIII. ſupra fol. 105.

SVper eo.] *terminantur † quæ not. ſupra eodem tit. ad abolendam. §. illos. & cap. penult. §. ſi qui. Ioan. And.*

†Eyme. 3. p. q. 100. & ibi dixi.

Legitur.] *13. q. 4. duo. & C. de ſum. trin. l. ulti. ad finem.*

Redeunti.] *vel redeundi. hinc eſt quòd omnibus dicitur liberalis. ſupra eo. de reſcrip. ſedes.* D

Quodque.] *repete, & ſuper eo, quod ſcriptum legitur, ꝙ hi, qui poſt, & cetera.*

Relinquendi.] *vt in prædicta decretali, ad abolendam. §. illos.*

Sedem.] *ad quam in talibus recurrendum eſt, ut ſupra qui fi. ſint le. per venerabilem.*

Deneganda.] *qđ ergo dicit prima auctoritas, intelligitur in ſalute animę: ſecūda in corporali pœna.*

Cap. V. ſup. fol. 105.

IN fidei. *Decurtata eſt de narratione facti quæ olim incipiebat: Conſuluit.* E

Inquiſitionis.] *quid ſi non procedatur per modū Inquiſitionis, ſed accuſationis, vel exceptionis: Nunquid admittentur tales teſtes? videtur quòd ſic: quia eadem ratio. ſcilicet fidei fauor, & odium criminis verſatur vtrobique: ergo & idem ius. de reſcrip. inter ceteras. cum ſimilibus. contrariū credo, quia ab illo iure regulari, quo cauetur tales perſonas ad teſtimonium admitti non debere, non recedam, niſi quā tum inueniam permiſſum. qui ergo accuſat vel excipit, habeat probationes idoneas: nec eſt accuſatio fa-* A *norabilis, vt inquiſitio. ad hoc. 2. q. 7. ſi quis epiſcopus: & verbum iſtud debet aliquid operari, aliàs quare fuiſſet expreſſum? ad hoc de deci. ad audientiam. cum ſuis concor. & infra de priui. ſi Papa. 1. reſpon. in fin.*

Excommunicati.] *ſimile infra c. proxi. tales. aliàs non admittuntur: immo etiam iudices ſeculares cenſura eccleſiaſtica compelluntur tales à teſtimonio in foris ſuis repellere. infra de ſent. excom. decernimus.*

Particeps.] *quid de alijs † exceptis criminibus, an ſcilicet tales admittantur? dic ut ſupra eod. lib. de teſt. c. 1. & ſupra de cōfeſ. c. 1. & 6. q. 1. §. verū. quid de periuris? habebis infra c. accuſatus. §. licet.* B

† Eym. 3. p. q. 64. 66. & 68. ubi dixi.

Coniecturis.] *quas ipſe iudex examinans melius ſcire poterit. ff. de teſti. l. 3. & 4. q. 3. c. ſi teſtes. & pone exemplum ſupra de præſum. litteras. & cōcor. infra eod. c. accuſatus. §. licet. Ioan. And.*

Deponitur.] *vt facilius credatur ipſis deponentibus contra infamatum uel ſuſpectum de hæreſi, q̃ contra non infamatum nec ſuſpectum. ad idem ſupra eodem, filij.*

Cap. VI. ſup. fol. 105.

PRæſidentes.] *Decurtata eſt de narratione facti, quæ incipiebat: Quęſiuiſtis.*

Excommunicati.] *Maiori excōicatione †, & publice, vt ſit maior dubitatio. ad hoc de re iudi. ad probandum. de cleri. excommu. miniſt. c. ſi celebrat. Ioan. And.* C

† Eyme. 3. p. q. 22. ubi dixi. Io. Rojas ſing. 59.

Officiales.] *nunquid officialis excommunicatus iudicare poſſit? dic ut ſupra eod. lib. de ſup. ne. pręla. Romana.*

Diſpendio.] *quando ergo † ſine mora diſpendio hæc poſſunt, tunc excommunicati eſſent eos requirēdo; quia communicans cum excommunicato, excommunicatus eſt: ſeruata diſtinctione, de ſent. excom. nuper. fallit hic. vbi ergo non eſt caſus iſte, nec fallit regula.*

†Idem Gondiſſaluus de hęret. q. 19. nu. 8.

Excommunicationis.] *minoris; & ſi intelligeres quòd iſti eſſent excommunicati, quia iuriſdictionem iſtam exercebant: tunc qui communicarunt illis iuriſdictione, excommunicati eſſent maiori excommunicatione. ſupra de ſen. excomm. nuper. & c. ſi concubina: ſed hoc ſpeciale eſt, quia illam pœnam euitant. & ſic dicamus, excommunicationis, ſcilicet & maioris, uel minoris; et facit quod dixi ſupra eo. lib. de ſupple. neg. pręla. Romana.* D

Prælibatis.] *ſcilicet excommunicatis, uel tātum, de facto iuriſdictionem habentibus; et eſt ſimilis proteſtatio ſupra eod. lib. de ſta. regula. cap. vno. & ibi concor. in vlt. gloſ.*

Cap. VII. ſup. fol. 105

CVm contumacia.] *Olim incipiebat: Conſultationi.* E

Vehementem.] *nota ex hac † decretali ſuſpicionem vehementem, pręſumptionem violentā: propter ſuſpicionem citatur vt veniat reſponſurus, ſi cōtumax eſt, iam dicitur uehementer ſuſpectus & excommunicatus: & ſi per annum in illa perſiſtit, iam iſta, quę erat uehemens præſumptio, tranſit in uiolētam, unde ex tunc ut hęreticus condemnatur, ut hic. idem eſt quod notat Ber. ſupra de præſum. litteras: in glo. pen. quòd non uehemens præſumptio, ſed uiolenta.*

† De materia huius glo. late Eym. infra in hac 2. par. q. 55. & 56.

lenta, condemnationē inducit. Et eſt ſimile ad hoc, qđ notatur de ſimo. inſinuatum. in vltimis gloſ.

Reſpondeat. ergo vt habeat locum hęc decretalis, requiritur quòd hoc expreſſum ſit in citatione, vt ſcilicet de fide veniat reſponſurus †, ſicut & in ſententia requiritur, quòd citata fuerit pars, vt veniat auditura ſententiam, aliàs ſine appellatione reſcinditur. ff. qua ſen. ſine appel. reſ. l. 1 §. item cum ex edicto.

† Circa hoc quid obſeruari debeat tradit Cōradus Bru. li. 4. c. 6. de hæret. & Sima. de catho. iſtit. tit. 44. nu. 12. dixi infra par. 3. in forma citādi abſentem.

Hæreticus.) ſic & in alijs criminibus excōmunicatus, quia non venit reſponſurus de crimine, ſi in excommunicatione ſtat per annum; poſt annum habetur pro conuicto. 11. q. 3. rurſus & c. quicumque.

Cap. VIII. ſup. fol. 105.

ACcuſatus. Diuide Decretalem in quattuor partes: in quarum prima ponuntur tres caſus, quibus quis dicitur relapſus, & durat vſque ad. §. licet vero. In ſecunda dicitur, quòd periurus in cauſa hæreſis certis caſibus teſtimonium perhibet, et durat vſque ibi. ſane: vbi tertia, in qua ponuntur ſex caſus olim dubitati, an ad officium Inquiſitorum ſpectarent vſque ad §. religioſi. vbi quarta, in qua dicitur religioſos in hæreſi delinquentes, grauius alijs puniendos.

Vehemens.] non violenta. de præſump. litterat. & facit quod dixi ſupra c. proxi.

Fictione.] ideo dicit, quia vere non poteſt dici relapſus †, de quo non conſtat an fuerit lapſus, ſicut dicit canon, quòd non poteſt dici renatus, qui prius non fuit natus, de conſe. diſt. 4. qui in maternis. & c. ſi baptizata. neque enim dici in eo regeneratio poteſt, quem generatio non præceſſit, vt ibi dicitur: propter vehementem ergo ſuſpicionem fingitur lapſus, ita quòd poſt abiurationem rediens, fingitur relapſus. Sæpe enim iura talia fingunt. de hoc. 50. diſt. ferrum.

† Eymericus hoc 2. p. q. 40 & 58. vbi dixi. Zanch. de hæret. c. 16.

Ex hoc.] ſcilicet quia poſt abiurationem reperitur relapſus.

Grauius.] ſcilicet quàm ſi nunquam abiuraſſet.

Pœna.] ſupra eod ad abolendam. §. illos quoque, & ſupra eod. ſuper eo.

Secta.] multas potes videre 24. q. 3. c. penult.

Articulo.] quos habes explicatos ſupra de ſum. tri. firmiter.

Simpliciter.] per hæc verba puto. quòd ſi abiuraſſet ſolum in vno articulo †, licet laberetur in alio, non diceretur relapſus. Et nota quòd indiffinita æquipollet vniuerſali. Ad idem de priuilegijs ſupra. quia circa. Et nunquid de vno articulo infamatus teneatur de omnibus ſe expurgare? not. de cōſe diſt. 1. Ego Berengarius. Et puto hāc litteram pro illa parte facere, quòd nòn teneatur: tamen ſi id faciat, valet: & habebit poſtmodum locum pœna relapſorum, vt ſequitur.

† Hodie omnis hæreſis abiuratur. Sim. de catho. Iſtit. tit. 2. nu. 12. & tit. 57. nu. 7 dixi. 3. p. in 4. modo proceſſum terminandi.

Iudicari.] contra. C. de tranſac. ſi de certa. ff. de tranſact. qui cum tutoribus. §. 1. vbi generalis tranſactio reſtringitur ad id, de quo ſpecialiter actum erat. ſolutio, illa locum habet in non connexis: ſed hic omnes hęreſes ſunt connexæ: quia habent caudas ad inuicem colligatas, et de vanitate conueniunt in idipſum. ſupra eo. excommunicamus 1. & 2. vnde non quærimus, an ſit relapſus in illam hæreſim, in quam prius fuerat lapſus: ſed quęrimus, an fuerit relapſus in hæreſim. Semel ergo lapſus in hæreſim, poſt abiurationem iterum lapſus, licet in alia ſecta, dicitur relapſus.

A

Munera.] differentia eſt inter donum & munus. Munus enim ex cauſa datur, donum ex cauſa & ſine cauſa. ff. de verb. ſig. inter donum.

Non poſsit.] puta propter neceſſitatem famis. 42. diſt. quieſcamus. 86. non ſatis. vel ignorabat illos hęreticos. & ſic per ignorantiam excuſatur. infra de reg. iur. ignorantia.

Verbis veſtris.] ſimile ſupra de reb. eccl. non alie. hoc conſultiſſimo. & clem. de priuileg. cap. 1. de pæn. & remiſſ. c. 2. Io. And.

B

Id.] ſcilicet receptare, deducere, viſitare, aſſociare, donare, mittere, vel fauorem impendere.

Repellantur.] 6. q. 1. quicumque. & ſupra de teſti. teſtimonium.

Celando.] duplex eſt forma iurandi, quod dic vt ſupra de accuſ. qualiter 2.

Poſtmodum.] ex interuallo, vt ſit hoc ſpeciale fauore catholicę fidei: aliàs nil eſſet hic fauoris: vt ſupra de teſti. cogen. c. prętereà.

Indicijs.] ſic ſupra eodem, in fidei. & ſic per indicia ſtatur probationi. de hoc ſupra, qui fi. ſint leg. tranſmiſſæ.

Aliud obſiſtat.] quàm prędictum periurium: vnde ſi de falſo redarguerentur, non ſtabitur eorum dicto. de teſtibus. ex tenore.

C

Priuilegiatum.] not. magis priuilegiatum anteponi, ſupra de offi. leg. c. volentes. 21. diſt. denique. ff. de offi. procon. l. vlti.

Apoſtolica.] multo minus alij.

Saperent.] ſicut eſt circa aras † idolorum, nefarias preces emittere, ſacrificia offerre, dæmones conſulere, eorum reſponſa ſuſcipere. 26. q. 2. hi qui. & q. 4. igitur. Vel aſſociant ſibi propter ſortes exercendas, hæreticos: vel faciunt prædicta cum ſanguine vel corpore Chriſti, vel in ſortibus, vt poſſint habere reſponſa, puerum rebaptizant, vel his ſimilia.

† Vide Auguſtinū de Ancona in ſumma de poteſtate eccleſiaſtica quęſt. 48. art. 3.

D

Manifeſte.] ergo in dubio hoc caſu, non habent iuriſdictionem. Et licet aliàs iudex cognoſcat, an ſua ſit iuriſdictio, & in dubio dicatur iuriſdictionem habere. ff. de iudicijs. ſi quis ex aliena. quę in ordinario loquitur: hic tamen niſi id manifeſte appareat, ſe non intromittit. & ſimile ſupra eo. lib. de cenſib. cap. 1. §. notoria. & infra de pœnis. cap. 1. ſupra de offi. deleg. c. vlti.

Et contra illos.] quaſi dicat multo minus ſi contra alios.

Offendiculum.] Pluribus intentus, minor eſt ad ſingula ſenſus. & ſæpe qui ad vtrumque feſtinat, neutrum bene peragit. 16. q. 1. presbyteros. & C. de aſſeſ. l. nemo.

E

Hæreticos.] contra ſupra eo. tit. c. penul. vbi defenſores, fautores hęreticorum hęretici ſunt. Solutio, non in fauente, & defendente: ſed in credente loquitur ibi.

Ad ſalutem.] vt puta, vt fundaret † vel ędificaret Eccleſiam, hoſpitale, vel alium pium locum: vel faceret ſimile pium opus: vt in authen. de eccle. tit. §. ſi quis ædificationem. coll. 9.

† Zanch. de hęr. c. 18. nu. 7. 6. Eymer. 3. p. q. 120. vbi dixi.

Temporalibus.) hoc dicit, quia ſecus ſi in laicis-

nijs,

nijs, vigilijs, & orationibus, vel ſimilibus conſiſteret illa pœnitentia. item eſſet ſi non poſſet illud iniunctum, licet ſalutiferum, explere per alium: ſicut eſſet theologiam audire, vel ſimilia.

Hæredes.] *12. q. 2. Epiſcopus, qui filios. de ſepul. c. vlt. de rapt. in litteris.*

Onere.] *16. q. 1. ſi quis laicus. de deci. paſtoralis. & c. cum non ſit. C. de ſerui. & aqua. l. & in prouinciali ſupra de pig. ex litteris.*

Extincto.] *crimina extinguuntur morte, vt 22. diſt. c. quorundam. 33. q. 2. admonere. ff. de his qui mor. ſibi conſci. l. vlti. ex quo ergo extinctum eſt crimen, & pœnitentia non eſt impoſita pro crimine iam extincto, non imponetur vlterius.*

Caſu,] *ſcilicet, quia non fuit reincorporatus vnitati Eccleſiæ.*

Poſt mortem.] *14. quæſt. 2. ſane 2. & C. ad leg. Iuli. ma. l. vlti. & intellige hoc † vſque ad xl. annos, nam poſtea abdicari non poterunt, etiam à Romana Eccleſia à filijs catholicis, qui illa tanto tempore bona fide poſſederunt, quod verum eſt, ſi parentes catholici putabantur: vt ſupra eo. lib. de præſcrip. c. vlti.*

† Antonius Gomezius tom. 3. varia. reſol. c. 14. nu. 5. Zanc. de hæt. c. 25. num. 4.

Impedire.] *manifeſte, vel non manifeſte, dummodo hoc conſtare poſſit.*

Caſtigari.] *ſic infra de pœnis. Romana.*

Delinquentis.] *nam grauius delictum, grauius eſt vindicandum. 24. q. 1. non afferamus. ſupra de exceſ. prala. tanta. & in æqualibus delictis æquales ſint pœnæ. infra ti. prox. c. vnico. in fi.*

Religioſi.] *iſti ſi reperiantur hæretici, non ſunt dicendi religioſi, ſed religionis obumbratione fuſcati. ſupra eo. tit. ad abolendam §. 3.*

Immutationis.] *ſupra eo. tit. c. penult.*

Sęculares.] *ſcilicet clerici vel laici, & concor. optime ſupra ne cle. vel mo. c. ſed nec.*

Coniimmibus.] *de quibus vidiſti ſupra §. proxi.*

Cap. IX. ſup. fol. 106.

STatutum.

Directe.] *puta † ne aliquis ciuis illius loci accuſari poſſit, vel contra eum inquiri ſuper crimine hæreſis: vel quòd nullus contra alium de crimine hæreſis audeat teſtificari: vel his ſimilia.*

† Eyme. hac 2. p. q. 54. & 3. p. q. 54. Carrerius de hæret. n. 9; Campeg. ad Zan. c. 31.

Indirecte.) *puta, vt nullus poſſit de aliquo crimine puniri ab aliquo quàm à Poteſtate; vel vt nullus alius quàm poteſtas poſſit aliquem capere, vel capi facere; vel vt nullus, niſi ſit de familia Poteſtatis, poſſit arma portare, vel his ſimilia.*

Retardari.] *Nota cõtra generale illud. Quod differtur, non aufertur. 14. q. 6. c. 1.*

Nomine.] *ſupra eod lib. de elect. fundamenta.*

Moræ.] *nota moram vitandam: de hoc dixi ſupra de elect. c. vlti.*

Tale.] *ſcilicet quod directe, vel indirecte impediat vel retardet.*

Retardentur.] *vnde à ſtatuto de non portandis armis, excipitur familia Inquiſitorum: & his ſimilia.*

Compellendos.] *ſic ſupra de iureiuran. cap. licet. de excep. cap. ſi. infra de ſen. excom. decernimus.*

A

Cap. X. ſupra fol. 106.

NE aliqui.] *Sicut officium legati non expirat re integra mortuo Papa, vt ſupra de offi. deleg. cap. 2. ſic & officium Inquiſitoris † hæreticæ prauitatis in fauorem fidei, re integra non expirat, vt hic.*

† Eymeri. 3. p. q. 7. vbi dixi Nico. Alcatan' de hæres. nota. 4.

Expiret.] *ſicut poteſtas delegatorum datorum ad cauſas, ſupra eo. de offi. deleg. licet vndique. & c. gratum. & c. relatum.*

Incœpta.] *de quibus non dubitabatur, per iura proxime inducta. Et nota, incœpta: quia per quemlibet iudicialem actum etiam præter citationem, iuriſdictio perpetuatur, vt dici ſolet in decretali de offi. deleg. licet. ibi: vti nõ cœperit.* B

Non cœpta.] *not. quia ſi hoc eſſet ſpeciale fauore catholicæ fidei, vt infra dicitur: ergo vbi non eſt fauor eius, contrarium eſt regulare; & ſic nota terminatã quæſtionem, not. ſupra de offi. deleg. licet. quæ quæritur, an perpetuatio facta in vno articulo, perpetuetur in alijs, per eaſdem litteras, delegato commiſſis? ad idem ſupra eod. lib. de offi. deleg. c. vlt. §. officium. & eſt in hoc differentia inter ipſum Inquiſitorem & conſeruatorem, vt ibi patet.*

Emerſerant.] *vt ſi tempore mortis Papæ non erat Titius hæreticus: poſtea lapſus ſit in hæreſim, de hoc poterit cognoſcere Inquiſitor.*

C In fauorem.] *ſic ſupra eod. in fidei fauorem. & ſupra eo. c. accuſatus. §. licet: cum ſimilibus multis in hoc tit.*

Cap. XI. ſupra. fol. 107.

VT officium.] *Diuido decretalem in tres partes. in prima informat Inquiſitores ad Deum, vt eius timorem hominum metui anteponant in procedendo ſimul vel ſeparatim cõtra hæreticos & ſuos fautores. & etiam in eos abſoluendo cum vere redierint: & durat vſque ibi. verũ quia. ibi ſecunda pars, in qua inſtruit in modo examinationis teſtium, & in perſonis, quæ teſtificata ſcribere debeant vſque ad §. Compeſcendi. ibi incipit tertia pars, in qua eos inſtruit circa perſonas, per quas impediri poſſet, vel differri inquiſitionis negotium.* D

Prouincia.] *inſpicit factum: & idem ſi in ciuitate, diœceſi, vel alio certo loco.*

Vbique.] *ſic & ordinarius in qualibet parte diœceſis ſuæ poteſt cauſas audire, & pro tribunali ſedere. ſupra eod lib. de offi. ord. cum epiſcopus. ad idem de offi. leg. nouit.*

Separatim. †] *regulariter contra, niſi ex forma commiſſionis id habeatur. ſupra de offi. deleg. cauſam. & c. cum plures. ſupra eo. lib. Sed eſt hoc ſpeciale fauore fidei, vt efficacius, & c. vt ſupra dixi. & æquiparantur † in hac parte ordinarijs, quorum quilibet per ſe procedere poteſt. ff. de offi. procon. l. 1. quod de ordinarijs intellige, qui in ſolidum iuriſdictionem habent: ſicut eſt in ſcholaribus, epiſcopis, magiſtris, & doctorib. C. ne filius pro patre. authent. habita. ſecus in his, qui non habent in ſolidum, ſicut eſt cum capitulum cognoſcit: quia tunc quilibet ſingularis per ſe non eſt iudex. ad hoc quod not. 15. q. 7. Epiſcopus nullius. & de offi. ord. irrefragabili. & concordat ad hanc decre. infra eod. per hoc Ioan. And.* E

† Eyme. 3. p. q. 47. & ſeq.

† Inquiſitores æquiparantur ordinarijs. Eyme. 3. p. q. 4. ubi di xi.

Diuino.] *11. q. 3. Iulianus. ſic ſupra eo. lib. de*

immunitate Eccleſiarum.clericis.ad idem ſupra eod. vergentis.

Procedatis.] *hodie reſtricta eſt poteſtas Inquiſitorum in quibuſdam, per clem. eod. tit. multorum.*

Labe.] *generaliter, vel ſimpliciter; vel dic de ea, de qua ſuſpectus, vel conuictus erat; de hoc dixi ſupra eod.accuſatus.§.1.*

Formam.] *11.q.3.cum aliquis.ſupra de ſen.excom.cum deſideres.*

Eccleſiæ.] *quæ gremium non claudit. ſupra eo. ſuper eo.*

Conſueuit.] *1.q.7.quoties cordis.& c.ſaluberrimum.de conſc.diſt.2.Ego Berengarius.*

Simulata.] *27.diſt.quòd interrogaſti.1.q.1.ſicut ficti.22.quæſt.5.cauete.eſt tamen interdum vtilis ſimulatio.22.quæſt.2.vtilem.& dic de hoc vt ibi: & 24.quæſt.1.officij.*

Fallentes.] *mentiri Deo poſſunt: fallere autem ipſum non poſſunt: de conſe.diſtin.2.panem de altari.*

Lupum.] *ſupra de renunciatione.c.niſi.§.propter malitiam.& 23.q.4.cap.tres perſonas. & 81. diſt.c.oportet.Ioan.And.*

Duas.] *integrum eſt enim iudicium, quod plurimorum ſententijs confirmatur. ſupra de offi. deleg. prudentiam.ad idem.20.diſt.de quibus.*

Diſcretas.] *ſemper enim, qui graues cauſas eccleſiaſticas audiunt, debent eſſe diſcreti.ſupra de cõſan.& affi c.1.*

Idoneos.] *ſic ſupra de probatio.quoniam contra falſam.& dic vt ibi.*

† Eymer. 3. p. q. 19. vbi dixi.

Præmiſſa.] *per hanc litteram bene patet, quòd tabellio factus monachus † non poteſt exercere, quo ad alia, tabellionatus officium: & hoc etiam bene patet ex extrauaganti Bonifacij. debent ſuperioribus.de offi. ord. circa medium decre. & idem probabamus olim per decr. ſupra ne cleri. vel mo. ſicut.per legem.C.de ſacroſ. Eccleſ.l.antepen.16.q.1.§.nouare. C. de epiſcopis & clericis. l.placet. notat tamen Guil.in Spec.de ſta.mo. ver.27.quòd veteres rogationes complebit, ſed nouas non aſſumet. ff.familia.er.l alienationes.ff.de poſtu.l.1.§.caſum.ff.de neg. geſt. nam & ſeruus.§.ſi vno. ad idem ſupra de Iudæis.Iudæi de ciuitate.cum ſimilibus.*

Canonis.] *ſupra ne cleri.vel.mo.ſicut te.*

Præmiſſa.] *hoc eſt regulare vt dixi ſupra,& 12. q.2.c.indigne.de ſen.excom.ſacro.*

Poſtpoſita.] *quid hoc operetur, habes ſupra de appel.paſtoralis.& not.eo.ti.vt debitus.*

Ipſos.] *ſcilicet quæſtuarios.*

† Eymer. 3. p. q. 37. vbi dixi.

Facultatem.] *hoc vult dicere, † quòd ſi facta per Inquiſitores congregatione, pro negotio fidei, veniant aliqui de Rungiuallo, vel alij quæſtuarij, & velint ibi prædicare, poſſunt compelli per cenſuram eccleſiaſticam deſiſtere.*

Auxilio.] *23.q.5.prodeſt.de offi.ord.c.1.*

† Et hæc ſolutio eſt vera. idem fere hic Archidiaco. facit textus, cũ gloſ. in l.2. C. de teſta.tut.

Duabus.] *ſupra de reſcrip. nonnulli.quid dicemus de noua decre. ſupra eod. lib. de reſcrip. ſtatutum? vides quòd iſta decretalis fuit Clementis: & ſic quo ad hoc videtur iſta decre. per illam correcta, cum ſit poſterior. ad idem ſupra eo. lib. de conſti.cap.1. cum ſuis concor. Contrarium dico †, quia decretalis illa locum habet in litteris impetratis à parte contra partem: licet in conſeruatoribus locum habeat: vt ſupra eod.lib.de offi.deleg.c.vlti.§.conſeruatores. Sed iſtud eſt quoddam ſpeciale fidei fauore, quod non tollitur per generalem conſtitutionem, licet poſtea ſubſecutam.ad hoc infra de reg.iur.generi. & quod ibi dixi.Ioan.And.*

Subiectis.] *quia extra territorium ius dicenti impune non paretur.de conſti.c.2. ſupra eod.lib. & ff. de iur.om.iudicum. l.vlti. & hoc quod hic dicitur, habebamus ſupra eo. excommunicamus 1. §. moneantur.*

Approbatas.] *Omnia enim noſtra facimus, qui-*
B *bus auctoritatem noſtram impertimur. C. de vete. iur.enu.l.1 §.ſed neque.*

Publicum.] *ſic infra de pœnis. felicis. & infra. cap.proxi.*

Cap. XII. ſup. fol.108.

VT commiſsi.] *Hic incipiunt decretales Bonifacij; & habent quidam hic rubricam de Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis: ſed non debet hic eſſe rubrica: & fuit error ſcribentium ex ſuperſcriptione proueniens, qui putauerunt quòd Bonifacius viij. eſſet ſuperſcriptio, & reſiduum eſſet rubrica.*
C *Et comprehendit iſta decret. plura vtilia pro expediendo officio Inquiſitorum: dat enim eis poteſtatem committendi citationes, & ſententiarum denunciationes: dat poteſtatem vocandi peritos, clerum, & populum, vt eis aſſiſtant: dat poteſtatem procedendi, contra illos, qui de ſua in aliam prouinciam ſe transtulerunt: dat poteſtatem repetendi libros & proceſſus: commutandi & mitigandi pœnas, priuandi & priuatos nuntiãdi officijs et honoribus hæreticos, fautores, & defenſores eorum; ita tamen quòd hoc fiat de diœceſanorum, uel in eorum abſentia, vicariorum ſuorum conſilio: niſi iidem ſcienter talibus beneficia contuliſſent.hoc dicit. Ioan. And.*

D Veſtigijs.] *in diuerſis commiſſionibus, quas ſuis temporibus fecerant Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis. Ioan.And.*

Singulis.] *poſſunt enim procedere ſimul & diuiſim, ſupra c.prox.in prin.*

Sententiarum.] *has etiam committunt conſeruatores: ſed de Inquiſitoribus maior erat dubitatio, quia illorum miniſterium videtur electum. ſupra de offi.deleg.c.vlt.*

Tuleritis.] *vide infra circa fi. c.ibi, plenam concedimus facultatem: & hoc idem repetas in fi.cuiuſlibet verſiculi.*

Expedierit.] *ſic ſupra eod.c.1.& c.proxi.§.ve-*
E *rum.& infra eod.c.vlt.*

Procedendi.] *quid in caſu conuerſo, in eo ſcilicet, qui alibi crimen hæreſis commiſſit, & modo eſt in prouincia huius Inquiſitoris? dic quòd poterit cognoſcere, quia vbi inuenitur, conuenitur quis de crimine. C. vbi de cri. agi oport. l. 1. & ſic ſecundum hoc eſſet reperire, quòd interdum duo Inquiſitores cognoſcerent: pone, peccauit in Rauennate, & tranſiuit ad Mediolanum: ſecundum hoc Rauennas & Mediolan. poterit cognoſcere, nec eſt mirum, vt infra eod.c.per hoc.*

Quibus

Quibuslibet.] *ſiue ſint ipſi ſcribentes, vel alij quicunque ad quos quomodocunque peruenerint dicta ſcripta.*

Vel mutandi.] *regulariter contra. ff. de reg. iur. l. Paulus. & l. acta. §. 1. et ſupra de offi. dele. in litteris. functus eſt enim iudex officio ſuo iudicando bene vel male, vt ibi.*

Honoribus.] *nota quòd in ea parte qua priuat vel priuatos denunciat dignitatibus eccleſiaſticis, & eccleſiaſticis beneficijs, requiritur conſilium diœceſani, vel eo abſente, eius Vicarij: quia ſicut inſtitutio fit eis auctorizantibus, ſic etiam debet fieri deſtitutio. de inſti. ex frequentibus. de hære. cum ex iniuncto. in fi. ſed cum priuat officijs publicis, & honoribus, non requiritur conſilium eorum, vt patet ex ordinatione iſtius litteræ, & ideo quia ceſſat in illis ſuperior ratio.*

Scienter.] *ſic ſupra eo. c. 2. §. ad hæc. & infra eo. decreuit. & præſumentur ignorare, niſi probentur ſcire. infra de reg. iur. præſumitur. ff. de probationibus. verius, quod ſane intelligas, vt not. in dicta regula præſumitur.*

Puniendos.] *quia vnde debetur pœna, non venit præmium ff. de leg. 1. ſi ſeruus plurium. §. 1. & 1. in fine. 10. quæſt. 1. c. legi. cum ſimilibus.*

Cap. XIII. ſup. fol. 108.

† Eymer. hac 2. par. q. 44. & ibi dixi.

CONtra Chriſtianos.

Redierint.] *forte prius fuerant Iudæi, † poſtea facti ſunt Chriſtiani. iſti dicuntur redire: hi qui nunquam fuerant Iudæi, ſed ſemper Chriſtiani, illi dicuntur tranſire.*

Infantes.] *ſcilicet minores ſeptennio, vnde videbantur non obligati ad fidem: quia ætas illa ignorat quid videat. C. de fal. mo. l. 1. vnde nec ſponſalia tales contrahere poſſunt. ſupra eo. lib. de ſpon. c. vno. Sed contrarium eſt verum, quia tali ſacramento obligati † ſunt etiam ignorantes. ſupra de bap. maiores. de conſ. diſt. 4. quæris. & ratio ibi patet in parte prima. & not. de hoc. ead. diſt. c. nihil. ſicut & punitur etiam ignoranter rebaptizatus, ea. diſt. qui bis. & c. ſeq.*

† S. Thomas 3. p. q. 68. art. 9. Sotus in 4. diſt. 5. q. 1. art. 9.

Abſolute.] *ergo abſolute coactus non recipit ſacramentum baptiſmi; ſed conditionaliter, & metu mortis coactus, bene. 45. diſt. c. de Iudæis. ſupra de bap. maiores. coacta enim voluntas, voluntas eſt. 15. quæſt. 1. merito quæritur. eſt autem abſoluta coactio, cum quis inuitus, renitens, & reclamans fertur ad fontes, & cum verborum prolatione immergitur: & eſt ſi. 50. diſt. presbyteros. ſupra quòd metus cauſa. cap. ſacris. vbi de hoc in 1. gloſ. Ioan. And.*

Iudæos.] *non ergo poſſunt iſti ſe iuuare per profeſſionem, quam contempſerunt. C. de apoſta. l. hi qui ſanctam. licet alias infidelis non recipiatur ad teſtimonium. ſupra de teſti. c. 1.*

Procedendum.] *Erit ne per iſtud c. canon ille correctus. 1. q. 4. Iudæi. vbi dicitur, quòd bona Iudæorum deuoluuntur ad catholicos filios: ſed bona hæreticorum ſunt confiſcata. infra eod. cum ſecundum. quia correctio iurium eſt vitanda? Dicendum videtur quòd non, vt iſtud capitulum loquatur de pœna perſonali, non de damnatione bonorum: maxime quia hæc noua iura, quando corrigere intendunt, hoc exprimunt. ſupra de conceſ. præben. c. 1. infra de ſen. excom. c. vlt. Contra videtur cum aperte dicat eos puniendos vt hæreticos, ergo ipſorum bona non deuoluuntur ad filios. infra eo. cum ſecundum: quod tutius videtur. nec eſt neceſſe quòd noua lex corrigens præcedentem, de illa faciat mentionem. ſupra eo. lib. de conſti. c. 1.*

Cap. XIIII. ſup. fol. 109.

DEcreuit.] *In commiſſionibus, per eum factis ſuper hæretica prauitate.*

Confiſcari.] *vt ſic mulier † mariti odio non grauetur. infra de reg. iur. non debet. cum ſuis concor. quia nec vxor pro marito conuenitur. C. ne vxor pro ma. per totum: niſi in cauſa primipilaru. C. in quibus cauſis pign. vel hypotheca contrahi. l. ſacris.*

† Eymer. 3. p. q. 112. vbi dixi Palaci' Rubius de regno Nauarræ p. 5. §. 5.

Tunc.] *ſcilicet tempore contractus. ergo ſi tunc ignorabant: licet poſtea ſciuerint, non habet locum pœna, vt ſic inſpiciatur initium. ſupra de emp. et ven. cum dilecti. præſumuntur autem ignorare, niſi probentur ſcire. ff. de proba. verius. de hoc ſupra c. 2. & infra de reg. iur. præſumitur.*

Cap. XV. ſupra fol. 109.

STatutum.

Innocentij.] *Si loquatur de quarto, habemus id in commiſſionibus per eum factis: vt dixi ſupra cap. prox. ſi dicamus de tertio, poſſet loqui de decretali. ſupra eod. vergentis. & cap. excommunicamus. §. credentes.*

Alexandri.] *IIII. ſupra eod. quicunque. §. hæretici.*

Inane.] *hucuſque durat antiqua conſtitutio, modo ſequitur declaratio, in qua declarantur not. per Hoſtien. ſupra eod. vergentis. Et hanc declarationem † ſic intelligo: ſi Titius fuit hæreticus, receptator, fautor, vel defenſor: & habuit filium, vel filiam, vterque ipſorum ſubiacet prohibitioni: & ſi ille filius habeat filium, ipſe nepos ex filio prohibitioni ſubiacet. Sed ſi filia habeat filium, nepos ex filia non ſubiacet huic prohibitioni; item ſi mulier aliqua eſt hæretica, & habeat filios, ſoli filij includuntur hac prohibitione: ſed nepotes ex filijs non: & hoc intendit hæc declaratio. Et hoc ſecundo caſu cum mater fuit hæretica, intelligas verum, ſi pater fuit catholicus, vt eius reſpectus non habeatur. & facit in hoc id quod not. † Accur. C. ad leg. Iul. ma. l. quiſquis. vbi dicit, quòd eadem eſt pœna, cum mulier committit crimen læſæ maieſt. quo ad deſcendentes ſicut cum vir. Eſt tamen ſciendum, quòd vbi aliàs non caueretur de deſcendentibus per maternam lineam, illi nullo gradu comprehenduntur per ſententiam iuris, vel hominis: vt infra de pœnis. vbicunque. ſed quòd filij etiam filiarum includerentur, videbatur probari per decre. ſupra de pœnis. in quibuſdam. §. ſacri. vbi punit poſteritates, & infra tit. proxi. cap. vno: & videbantur illi puniri & per verba, & per mentem per verba, quia ſunt deſcendentes, & à verborum ſignificatione non debet recedi.*

† Eymer. 3. p. q. 114. & 115. Antoni' Gomez. tom. 3. varia. reſolut. cap. 2. nu. 4. Cynus, Salycetus & Bal. l. quiſquis. C. ad. l. Iul. maieſta.

† Sed non bene, quia in pœnis nõ fit extenſio. Iaſon cõſi. 106 lib. 4. Decius conſil. 64.

ij. de

ſſ.de leg. 3. non aliter. & differentia agnationis, & cognationis hodie ſublata videtur, in authen. coll. 9. de hære. quæ ab inteſta. deſe. & de mente idem videbatur, quia voluerat conſtitutio punire hæreticum in filijs. 24. quæſt. 3. cap. cum ergo. §. ſed qui. & ſſ. quòd me. cauſa. l. iſti quidem. ſi enim ex vnica filia nepotem haberet, & ille non includeretur, non puniretur in filios. idem videtur de mente: ideo, ne quis ducat filiam hæretici in vxorem: ſicut enim vir infidelis ſaluatur per mulierem fidelem, ſic & damnari poſſet. arg. de diuor. gaudemus. vnde qui emit mancipia, de origine ſolet quærere. ſſ. de ædil. edi. quòd ſi nolit. §. qui mancipia. Sed de iure ſecus eſt, vt in prædicta decret. vbicunque. infra de pœnis. in fin. vbi aliud cauetur, vt hic, & bene facit ſſ. de ſenat. l. liberos. vbi dicitur ſenatores vocari debere ipſos ſenatores, & filios eorum, & nepotes natos ex eis: nepotes vero ex filiabus nati, ſenatores non dicentur, ſed patris ſui cõditionem ſequentur.

Primum, & ſecundum gradum.] ideſt filios. & nepotes: & hoc patet etiam ex §. ſequenti. & ſupra eo. tit. vt commiſſi. ad fi. & eſt caſus quo filius punitur propter delictum patris. de hoc dixi ſupra eod. c. 2. §. hæretici.

Volumus.] ſupra dixit, declaramus, hic dicit, volumus: quia inquantum punit deſcendentes per maſculinum, declarat ius vetus: inquantum deſcendentes per fœmininum, ſtatuit ius nouum. ad idem infra de pœnis. vbicunque. & benefacit hæc littera, ad quæſtionem, quæ quæritur, † an filij illegitimi includantur hac prohibitione? & videtur quòd non: quia non ſunt in patris poteſtate. inſti. de nup. circa fin. ſed quòd poteſtas nil operetur, probat hæc littera, quę punit deſcendentes per maternam lineam primi gradus, cum tamen filius in poteſtate matris non ſit. & hoc eſt æquum, ne plus habeat luxuria quàm caſtitas. in authen. de reſti. & ea quæ pa. in fi. coll. 4. licet interdum ſecus, ſupra de biga. quia circa. Verum eſt tamen, quòd iſti alio capite prohibentur à ſucceſſione, vt ſupra qui fi. ſint leg. per venerabilem. in fin. & ab honoribus. 56. diſtin. per totum. ſupra de fi. preſ. per totum.

† Gondi ſalnus de hęret. q. 23. nu. 3. & 4. Cynus & bald. l. quiſquis C. ad l. Iuli. maieſt. Gigas de cri. læſę maieſt. lib. 3. q. 7.

Eſſe.] nunc, quia viuunt.

Reincorporatos.] quia lapſi fuerant ſimpliciter, non relapſi. de quo dic vt ſupra eod. accuſatus.

Inſiſtunt.] ad hoc ſupra de temp. ord. ex tenore. & ſupra de furtis, c. vlt.

Parati.] ex quo non ſtat per eos, non debet eis imputari. de hoc ſupra de eo, qui mis. in poſ. cap. 1. & 3.

Cap. XVI. ſupra fol. 109.

INquiſitores.] Inquiſitor Papę ſuper hęreſi ſine ſpeciali mandato non inquirit contra epiſcopum: ſed ſi eum culpabilem ſciuerit, nuntiat Papæ.

Quibuslibet.] de quibus minus dubitatur.

Apoſtolicæ.] nota hanc litteram: non dicit in litteris commiſſionis Apoſtolicæ, vel aliorum, à quibus deputati fuerint, ſecundum quòd dixerat in princ. per quod omiſſum videtur, quòd Inquiſitor deputatus ab alio quàm à Papa, etiam ſi habeat expreſſum mandatum, inquirere non poſſit contra

A epiſcopum. & licet antiqua iura dicant, quòd ſynodus audit cauſam criminalem epiſcopi, licet definitionem Papa reſeruet. 3. q. 6. accuſatus. & cap. ſeq. & 5. q. 4. duodecim. tamen committere non poterunt in hoc caſu: & iſti Inquiſitores non poterunt inquirere, etiam vt inſtructam remittant cauſam. ſupra de appel. conſtitutis. quia non ſolum diffinitio, ſed proceſſus & Inquiſitio eſt ipſis interdicta per hoc cap.

Expreſſe.] quantumcunque igitur ſint verba expreſſa generalia: puta vt inquirere poſſit contra quoſcunque cuiuſcunque conditionis, dignitatis ac ſtatus, non inquiret contra epiſcopos, † niſi illud exprimatur propter prærogatiuam epiſcoporum. ad idẽ infra de ſen. excom. quia periculoſum.

B

† Idem tradunt hic Geminianus, & Francus, & alii.

Nunciare.] quàm cito poterunt propter periculum, quod ex facto poſſet inſurgere. concor. ſupra eo. lib. de cleri. ęgro. c. vno.

Cap. XVII. ſup. fol. 109.

PEr hoc.

Generaliter.] Bene dicit, quia ſecus eſſet ſi fieret de certis criminibus, & perſonę ſpecialis commiſſio: quantum enim ad illam cauſam præiudicaretur ordinariæ poteſtati, vt ſupra de off. deleg. ſtuduiſti. quia generi per ſpeciem, &c. infra de reg. iur. generi. cum ſuis concor.

C

Delegata ſi habent.] forte habent delegatam ab homine; quod accidit in ordinario, cum Papa ſibi cõmittit crimen. ſecus ſi eum monet ad ſuum officium excitando: quod dic ut ſupra de offi. ord. licet, & ea. graue, vel habent delegatam à iure, ſicut eſt uidere in hoc crimine, ſuper exemptos. ſupra eod. tit. ad abolendam, in fin.

Diuiſim.] ſic & plures † Inquiſitores communiter, & diuiſim de hoc crimine cognoſcere poſſunt. ſupra eo. ut officium, ſaluo eo quod dicitur infra eod. ei multorum. in clem.

† Eyme. 3. p. q. 51. & 52.

Teneantur.] not. quòd non dicit, poſſint: unde non relinquitur eorum uoluntati, cum ius hoc neceſſitati ſubiaceat.

D

Veritas inueniri.] ad quod elaborare iudex debet. 14. quæſt. 2. quamquam. ſupra de probationibus, quoniam contra. Sed quid dices ſi proceſſus † iſti inueniantur eſſe contrarij? tunc ipſi conſiderabunt, qui proximiora loquantur, & per ipſorum dicta ſe iudices informabunt, ſupra de teſti. in noſtra. ſſ. de teſti. l. 3. 9. diſt. ego ſolis. ſi autem epiſcopus ſecundum ſuum pronunciare vult proceſſum, Inquiſitor ſecundum ſuum: quid iuris? infra ſequitur.

† Zanchinus de hæret. c. 15. nu. 2.

Deferendum.] ad idem ſupra de reſcrip. paſtoralis.

E

Sententia.] licet ergo de vnius delicto inquiratur per plures, etiam diuiſim, vnica tamen ſententia fertur. Et ſic non obſtat. ſupra de offi. leg. licet. ſſ. naut. caupo. ſta. licet. vbi dicitur, quòd de delicto vnius ſępius non quæritur. iſti autem proceſſus, quo ad finem pro vno habentur: quia illa loquuntur quando iam pronunciatum eſt: quod dic, vt not. 2. q. 5. habet hoc proprium: & ſupra de accu. de his.

Idẽ hic Ioſ. Monach. & Archid.

Remittatur.] quid iuris? aliàs cum iudices diſcordant: † habetur ſupra de re iud. cap. vlt.

† Zanchinus de hęret. c. 15. nu. 2.

Iura communia.] ſupra & infra hoc eo. tit.

Ordi-

Ordinationes.] *etiam hoc volumine non inſertas,† dummodo non his conſtitutionibus contrarias, infra eod. c. vlti. in fine. ſunt enim ibi reſeruatæ, & de his loquitur proœmium huius libri, in fine.* A

† Eymer. 3. par. q. 84. vbi dixi.

Cap. XVIII. ſup. fol. 110.

VT inquiſitionis.] *Primo approbat, & ſeruari præcipit leges canonibus non contrarias, per Fridericum contra hæreticos promulgatas. Secundo præcipit, rectores locorum parere Inquiſitoribus, ordinario, vel alteri eorum inueſtigatione, captione, cuſtodia, & punitione hæreticorum, & fautorum ſuorum: eorum proclamationibus, vel appellationibus non obſtantibus: ita tamen quòd de illo crimine (cum ſit mere Eccleſiaſticum) nec iudicent, nec cognoſcant: contra facientes, & non parentes, & eorum fautores excommunicat, quam ſi per annum ſuſtinuerint, vult eos vt hæreticos condemnari hoc dicit. Ioan. And.* B

Leges quaſdam.] *has leges fertur, quòd Clemens ſub bulla redegerat, ſed eas aliter non habemus † quo ad verba: habemus tamen quaſdam authenticas Friderici, de quibus etiam forſitan intellexit hic Bonifacius. C. de epiſcopa. audient. authent. ſtatuimus. ſignanter ſuper l. iubemus. C. de hæret. authent. credentes. authen. ſi vero dominus: & authen. Gazaros. habebamus etiam olim quandam ipſius conſtitutionem in 5. compilatione, quæ incipiebat: Hac edictali. aliàs, hac decretali. & erat ſub titulo de conſti. & eadem compilatio quę incipiebat. Gazaros, ſub titulo de hæreticis.* C

† Hæ leges habetur in fine Directorii inter litteras Apoſtolicas pro officio ſanctiſſimę inquiſitionis.

Tunc.] *hoc dicit, quia poſtea receſſit à deuotione Romanæ Eccleſię, & per Inno. iiij. in concilio fuit depoſitus, ob certas cauſas. ſupra eod. lib. de re iudi. ad Apoſtolicę.*

Quatenus.] *ergo aliàs non approbat, quia non tenent. concor. 10. diſt. cap. 1. & ſicut quod notatur. 37. diſt. ſi quid veri. 19. diſt. c. 1.*

Nominibus.] *concor. ſupra de elect. fundamenta. eod. lib.* D

Fideles.] *quis enim fidelis, qui non doleat fide læſa? infra de pœn. felicis. ad fi.*

Catholicos.] *vnde non per Iudęos, hæreticos, vel Paganos, qui quo ad prædicta ſuſpecti ſunt; & eſt ſimile ſupra de Iudæis. c. penult.*

Vel eorum aliquo.] *hodie dic, vt in clem. eodem ti. multorum. §. ſane. & §. ſeq.*

Indilate.] *nota, quòd ſententia lata ſuper crimine, ſtatim dilatione † poſtpoſita mandanda eſt executioni, quod idem probatur 2. queſt. 1. ſicut. de pœn. diſtin. 2. Adam. fallit in caſibus notatis. 11. q. 3. cum apud. quid iuris de alijs ſententijs latis ſuper perſonalibus, vel realibus actionibus, not. ſupra de offi. deleg. quęrenti.* E

† Gōdiſalus de hæret. q. 29. nu. 4. Ioan. Rojas ſing. 180.

Puniendos.] *quid ſi Inquiſitor, & ordinarius, diſcordant † in mandato, quia vnus mandat puniri per ſe condemnatum, alter mandat relaxari per ſe abſolutum? ſatis videtur ſuperſedendum, donec conſulatur Papa. ſupra c. proxi.*

†Zanchinus de hæret. c. 25. nu. 1.

Ordinationem.] *de ordinationibus loquitur Innocentij Alex. & Cleme. quæ ſunt reſeruatæ, infra c. vlt.*

Imperialem.] *ipſius Friderici, quam nō habemus †, ſed approbata eſt ſupra in prin. Io. And.* A

† Habetur in fine Directorii inter litteras Apoſtolicas pro officio inquiſitionis.

Quoquomodo.] *ideſt principaliter, vel incidenter. concor. ſupra de ord. cog. tuam. ſupra qui fi. ſint leg. lator. cum ſimilibus. aliàs tamen cognoſcit iudex incidenter, quod non cognoſcit principaliter, C. de iudi. quotiens. ſupra de reſti. in inte. c. penul. cum. ſuis concor.*

Cognoſcant.] *nota, quòd licet regulariter de qua re iudex cognoſcit † pronunciare debeat. ff. de iudi. l. de qua re. ſupra de cauſa poſ. cum ſuper. tamen hoc fallit interdum: ſicut cum delegans reſeruat prolationem ſententię, ſupra de offi. deleg. ſuper queſtionum. ſynodus cognoſcit de cauſa criminali epiſcopi, & non pronunciat. 3. quæſt. 6. accuſatus. & cap. ſeq. 5. quæſt. 4. duodecim. idem in caſu, ſupra de reſcrip. cum contingat. vbi ad ſui inſtructionem de iuriſdictione cognoſcit is, qui ſuper illa non pronunciat, hic tamen vtrumque expreſſe vetatur, ſcilicet cognitio, & pronunciatio, quia iudex huius rei non eſt capax. concor. infra de ſen. excom. ſi iudex.* B

† Ioan. Rojas ſingul. 107.

Indirecte.] *ad idem ſupra eo. tit. & lib. ſtatutum.*

Scienter.] *ignorantes ergo non ligat conſtitutio. ad idem ſupra eo. tit. & lib. c. 2. in prin. & c. vt commiſſi. in fi. & c. decreuit.*

Percuſſum.] *nota canonem latę ſententiæ; & quia non reſeruat abſolutionem ſententiæ Papę, ordinarius abſoluere poterit. ſupra de ſen. excom. nuper.* C

Condemnetur.] *ad idem ſupra eodem tit. & lib. c. cum contumacia.*

Cap. XIX. ſuprà fol. 110.

CVm ſecundum leges.] *Bona hæreticorum ipſo iure ſunt cōfiſcata: quod probatur triplici argumento legali: ſed apprehenſio bonorum fieri non debet per dominum ſecularem, niſi prius pronunciatum fuerit ſuper crimine per iudicem Eccleſiaſticum.*

Naturæ contrarias.] *in quibus ſexus perdit formam, & ſcelus eſt tale, quòd non proficit ſcire; venus mutatur in aliam formam. C. de adul. cum vir. & omnium carnalium criminum peſſimum, † eſt vſus contra naturam. 32. q. 7. adulterij. & ſi totus mundus eo vitio vteretur, non excuſat. ea. cauſa, & q. flagitia.* D

† S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 12.

Eo ipſo.] *propter hoc facit ad propoſitum.*

Perdant.] *C. de inceſt. nup. l. cum ancillis. & l. ſeq. & l. ſi quis. ff. de rit. nup. l. inceſtę. & inſti. de nuptijs. §. ſi aduerſus.*

Et mulier.] *repete, & cum ſecundū leges ciuiles mulier, & c. quare hoc dicam, videbis infra. & dic mulier ingenua. C. de rap. vir. l. vna. §. & ſi quidem. in ancillis enim & libertinis non habet locum pœna bonorum, vt ibi.* E

Humanam legem.] *C. de rap. virg. l. vna. & bene dicit, humanam, ideſt ciuilem: quia ſecundum canonum legem ſecus: rapta enim ſecundum nos licite contrahit cum raptore, ſi prior diſſenſus tranſeat in conſenſum. 36. q. 2. tria. & c. ſeq. & ſupra de rap. c. penult. & vlti.*

Conſortibus.] *delicti: vt quia comitati ſunt raptorem in inuaſione vel rapina, vt in præalleg. l. vna.*

vna.C.de rap.virg.§.pœnas autem.

Ipſo iure.] *propter hoc facit ad propoſitum; & habes hoc in authent.de rap.mul.in fi.coll.9.*

Certoque caſu.] *cum parentes mulieris non ſuperſunt, nec alter eorum; vel ſi ſuperſunt, ipſi, vel alter conſenſerunt in talibus nuptijs, hoc caſu bona deuoluuntur ad fiſcum, vt in præd. authent. de rap. mu. in fi. Sed nunquid de iure canonico habebit locum hæc pœna, cum ſecundum canones licite contrahat, vt ſupra dixi: not.Io.36.q.2.de puellis.aliàs §.quibus. quòd pœna iſta locum non habebit ſecundum canones, ſecundum quos ceſſat interdictum, niſi cum ſponſa alterius rapitur, 27.q.2.ſtatutum.et accedat quod not. 2.q.3.§:notandum. in fine:de ſecundis nup.c.penult. & vlti. & ſecundum hoc bene dixi ſupra, repete: & cum ſecundum leges ciuiles: quia ſecundum canones contra. Sed ſatis videtur, quòd licet ſecundum nos teneat matrimonium, pœna legis habeat locum in his, quę non eſſent de temporali iuriſdictione Eccleſię: cum enim illa ibi tractet de lucro captando, non de diminutione ſui patrimonij, & pœna illa ſibi per legem obueniat, quare lex eo quod confert priuare non poteſt? & accedat quod dixi infra de reg. iur.c.2. ſecus forte in pœna, de qua in prædicta decre. vlti. de ſecundis nup. ibi enim priuat lex eo quòd nõ contulit. fallit.ff.de adoptio.l.ſi.arrogator.Ioan.And.*

Illicitas.] *vt is, qui defert arma, ferrum, & lignamina Saracenis.de Iudæis.ita quorundam.*

Omittens.] *hoc habet locum in priuato ff.de vectigalibus.l.fi.§.diuus. in milite non, vt.C.eo.tit.l.3.& habes hoc quod hic dicitur.ff.eo.tit.l.commiſſa.C.eod.omnium.& l.ſi quis.cum ſimilibus.*

Bona hęreticorum.] *ſecus in bonis Eccleſiarum, in quibus intitulati erant ipſi hæretici: vt in cle. eo.tit.volentes.poſt prin.Ioan.And.*

Grauius.] *ergo ſunt grauius puniendi, 24.q.1.non afferamus.*

Quàm prędicti.] *ſcilicet contrahens nefarias nuptias: rapta quæ cum raptore contraxit, tranſuehens illicitas ſpecies, vel rerum vetitarum profeſſionem ommittens.*

Ipſo iure.] *determinatum ſit ergo quod olim dubitabatur per decr. ſupra eo. excommunicamus 1.& 2. reſponſo. vbi dicebatur ita, quòd bona damnatorum ſi laici fuerint, confiſcentur. † intelligamus ergo confiſcentur, ipſo iure, vt hic vides. & intelligo ipſo iure confiſcata, à tempore commiſſi criminis. C.eo.tit.l.4.idem dico in crimine læſæ maie.ff.de dona.l.donationes. ſecus eſt in alijs criminibus. ff.de dona.l.poſt contractum. Et puto confiſcationem hãc locum habere etiam ſi ille catholicos filios habeat, & iſte textus non diſtinguit: ſuper hoc tamen fuerunt opiniones notatæ ſupra eo.tit.vergentis.*

† Vide Eymer. 3. p. q. 109. vbi dixi. Zanchin. de hæret. c. 25. repertorium verbo: confiſcatio.

Declarationem.] *quam hodie non habemus.*

Eccleſiaſticam.] *ſæcularis enim ſuper hoc eccleſiaſtico crimine iudicare non poteſt, ſupra eo. c.proxi.§.penulti.*

Cap. XX. ſup. ſol. 111.

STatuta.] *In prima parte vſque ibi:* iubemus. *concedit in negotio inquiſitionis hæreticæ prauitatis procedi poſſe ſimpliciter & de plano. In 2. dicit quid iuris ſi ex publicatione nominum accuſatorum & teſtium, ipſis periculum immineret, & quid ſi non immineret, & fictiones vitari præcipit, ne dicatur periculum vbi non eſt, vel econuerſo: In tertia ibi:* conſtitutiones. *ſtatuta prædeceſſorum ſuorum ſuper hoc negotio edita, his conſtitutionibus non aduerſa, corroborat.*

Quædam.] *aliàs quondam.aliàs quędam.*

Poſsit.] *non dicit per quos: intelligo ergo & per Inquiſitores hæreticæ prauitatis deputatos à Papa, & per ordinarios, & per delegatos.ad hoc eod.tit.per totum, in fi.*

Figura.] *Diſtinxerunt † moderni, qui no. iſtam materiam ſupra de accu. olim. Inno. Hoſtien. & Guil.in ſpeculo de Inquiſitione. §.nunc tractemus. ver. quid igitur. ſi autem detur poteſtas procedendi ſimpliciter & de plano, & ſine iudiciorum ſtrepitu, an addatur ibi illud verbum, ſine iudiciorum figura: vt in primo caſu, omnem iudiciarium ordinem ſeruare teneatur in libelli oblatione, in exceptionibus, dilationibus, litis conteſtationibus, in iuramenti & teſtium receptione, & ſententiæ prolatione, & alijs: ſed operabuntur illa verba, quod ſi aliquid omittatur, non ideo vitiabitur proceſſus: & magis poterit partium aduocatorum, & teſtium inutilem ſtrepitum refrænare: tamen omittere non poterit litis conteſtationem, vel aliud ſubſtantiale, quod etiam de conſenſu partium omitti non poſſet, vt notatur ſupra de offi. deleg. de cauſis. ſupra eo. lib. de re iudi. c.vlti. in ſecundo caſu, quando additur ibi, ſine figura, vt hic, nullum ordinem iudiciarium ſeruare tenetur: ad hoc C. de lati. li. toll.l.vna.§.ſimilique modo 2.tunc enim ſufficit ſententia; quamuis omiſſa ſolemnitate, vt probatur, & not. C. quorum leg.l.vna: hodie dic vt in clemen. de verbo. ſig. ſæpe: & vide quod ibi not. in vltima gloſ. Sed dubitari ſolet, an inferior à Papa, etiam legatus, ſi in caſu aliàs non permiſſo à iure, poſſit cognoſcere de aliqua cauſa, vel eam committere de plano, ſummarie ſine ſtrepitu & figura iudicij? Et videtur quòd non, abſurdum enim eſſet dicere, quòd minor legem maiorum tot vigilijs & laboribus adinuentam tollere poſſit. de elect. Eccleſia veſtra. 22. diſt. inferior. C. de inoffi. teſt ſi quando. & in cle. de electio. ne Romani. in prin. licet ſucceſſor conditoris, qui pari fungitur poteſtate, ipſam tollere poſſit. ff. ad Trebel. ille à quo. §. tempeſtiuum. ſupra de elec. innotuit. ſupra eo. lib. de conceſ. præ. c. 2. & ipſe idem conditor, qui condidit. ſupra eod. lib. de reſcrip. ſtatutum. §. 1. Et prætereà regula dicit: beneficium iuris nemini denegari debere, infra de reg. iuris indultum. 28. diſt. de his. In contrarium videtur quòd poſſit, quia legatus omnia poteſt, quæ Papa ſpecialiter ſibi non reſeruat: gerit enim vices eius, & ſi eſt de latere, maius omnibus poſt Principem imperium cenſetur habere, ſupra eo. lib. de elec. ſi abbatem. Item legatus quando ſibi videtur, ſecundum æquitatem procedit, ſupra de tran. c. vlt. & c. dicit Apoſtolus. in cuius loco videtur eſſe legatus: omnia mihi licent. 11. q. 1. aliud. ad idem.ff.de offi.pro. ſed in aliam. in fin. dici poteſt. per iura prius allegata, quòd inferior à Papa etiam legatus † iuris ſolemnitates, quo ad hoc tollere non poſſit, in caſibus*

† Eymer. 3. p. q. 55. vbi dixi. Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 5.

Vide Bald. in l. necquicquã §. de plano. ff. de offi. procon. & Imolam in c. vlt. de confir. vtil. vel inutil.

† Felinus in c. 1. de reſcrip. Bald. conſil. 330. lib. 4. Alexand. conſi. 17. nu. 14. lib. 4.

non

non expreſſis: vnde contra inferiores non ſeruantes, prodita ſunt appellationum remedia. 2. q. 6. per totum. de appellat. per totum. ſolus autem princeps poteſt ius alterius auferre: cognoſcat ergo & committat etiam legatus, ordine iuris ſeruato: ad hoc ſupra. de ver. ſign. ſuper quibuſdam. de iureiuran. ad noſtram. 3. & c. ego annotatur ad hoc. ff. de offi. proconſul. l. nec quicquam. §. de plano. & 9. vbi decretum. legatus enim habet inſtar proconſulis: ſupra de offi. legati. cap. 2. eod. lib. & proconſul ea, quę communia ſunt pręſidibus, ſeruare debet, vt in pręall. l. nec quicquam: in fin. nec in generali demandatione videtur mandatum quòd ſpecialiter mandaturus non fuiſſet. ſupra eo. lib. de offi. vica. cum in generali. & infra de reg. iur. cap. in generali. & delegatus à Papa, in cauſa ſibi delegata, maior eſt legato. de offi. leg. ſtudiuiſti. & ordinario. ſupra de offi. deleg. ſane 2. & tamen tenetur ordinem iudiciarium ſeruare, ſupra de iudi. exhibita. de libel. ob. c. 2. & 3. de litis conteſt. cap. vnicum ſimilibus. Ioan. And.

Periculum.] timetur mors: † vel detruncatio ipſorum filiorum: vel parentum ſuorum: vel deuaſtatio ſubſtantiæ ipſorum: vel his ſimilia.

†Eymericus infra 3. par. q. 75. vbi dixi Repertorium verbo: nomina. Gōdiſaluus de hæret. q. 10. num. 4.

Abſente.] ergo diœceſano præſente, coram of-A ficiali non fiet: niſi forte coram honeſta perſona, de qua ſequitur, ad idem ſupra eo. vt commiſſi. ſupra eo. lib. de offi. ord. c. 1. in fi. de temp. ord. cum nullus. §. 2.

Haberi commode poſsit.] commode. 12. q. 2. ficiat homo. ff. de verb. ſig. l. nepos.

Promulgare.] vbi ergo non fiet talis promulgatio, licet iudicatur ſecretum, reuelans excommunicatus non eſſet.

Epiſcopum.] ſimile ſupra eo. tit. Inquiſitores.

Iudicijs.] ſupra de accuſat. qualiter & quando. §. debet. & tradi debent nomina † cum dictis, vt poſſis & de falſo arguere, & ſe plene defendere,

†Hæc hodie non fiunt in cauſa hæreſis, vt dixi. 3. par. ſuper q. 75.

B vt ibi: tamen ſi hoc omitteretur parte tacente, non puto vitiari proceſſum: ad hoc ſupra eo. lib. de accuſa c. 1. & 2.

Dicant.] ſimile ſupra de reſcrip. cap. cum contingat.

Conſcientias.] ſimile ſupra eo. lib. de reſcrip. ſtatutum. §. aſſeſſore.

Permanere.] non obſtante † eo, quòd in huius 6. lib. volumine inſerta non ſunt: ſunt enim reſeruata per hunc textum; & de his exemplifica quod dicitur ſupra in proœmio huius libri ad finem: vt ibi dixi.

† Eym. 3. p. q. 84. vbi dixi.

GLOSSA ARCHIDIACONI SVPER SEXTO LIBRO DECRETALIVM

TIT. DE HÆRETICIS.

c. Quoniam.

SVMMARIVM.

1 Degradatio duplex.
2 In delictis degradatione dignis certa forma ſeruanda.
3 Solus epiſcopus qualiter ſacerdotum cauſas cognoſcere dicatur.
4 In iudicando ſeu degradando ſubdiacono, quot epiſcopi requirantur.
5 Per religioſos, hic clerici ſolum accipiuntur.
6 Litteratorum nomine qui intelligantur.
7 Intellectus huius cap. & dictio, ſolus, qualiter hic intelligenda.

Quoniam.] Hęc decretalis multum fuit detruncata et olim incipiebat. Et ſi contra, & cetera.

Degradationem.] 11. q. 3. Epiſcopus presbyter.

1 Ad huius] declarationē ſcias, quòd duplex eſt degradatio, ſcilicet verbalis, & actualis: & qualiter fiat vtraque, habetur infra eod. lib. de pœnis. degradatio: & ibi dicetur quando quis degradatur.

† Vide quæ dixi. 3. p. in 9. modo proceſſum finiē di.

2 Scias tamen, quòd ad cognitionem criminum, propter quæ quis debeat degradari, habet ſeruari certa forma: & ad huius declarationem, vide quod legitur & not. 15. quæſtione 8. in princ. & quod notat Inno. & Hoſtien. ſupra de præben. graue. vbi dicunt, quòd in Inquiſitione ſacerdotum, diaconorum, & ſubdiaconorum, & vbicumque de crimine agitur de modo depoſitionis ab ordine vel officio, ſententia ferri debet.

D 3 Obſeruandum tamen eſt, quod dicitur in canonibus, de quibus fit hic mentio, ſcilicet 10. q. 7. felix. c. ſi quis. & alijs capitulis eiuſdem quæſtionis. & 3. q. 6. accuſatus reliquorum vero clericorum cauſas, etiam ſolus epiſcopus loci cognoſcat & finiat: vt 15. quæſt. 7. ſi autem. in fine: & dic ſolus, quo ad excluſionem aliorum epiſcoporum, non ſui capituli, ſine quorum præſentia eius ſententia irrita erit, vt dixi. ſupra eo. lib. de conſue. non eſt. niſi contra eos epiſcopus legitime præſcripſiſſet, vt ibi dicitur. Sed cum in præd. c. ſi autem.

4 Dicatur, quod certus numerus in cauſa preſbyteri requiritur, videlicet ſex: & certus numerus E in cauſa diaconi, ſcilicet tres: & in fine concludat dicens: reliquorum vero clericorum, &c. vt ſupra dixi: videtur quòd in cauſa ſubdiaconi iſte numerus non requiratur, ſed ab vno ſolo epiſcopo eius cauſa poſſit audiri & terminari. ad hoc quod legitur & not. 5. quæſt. 6. iuxta. Sed dic, quòd ſubdiaconus hodie gaudet eodem priuilegio quo & diaconus. ſupra de ſeruis non ord. miramur. vbi not. Hoſtien. quòd iſti duo ordines, exceptis prohibitis, hodie in omni honore & priuilegio, quinimo in omnibus adæquantur: ergo ſi contrarium tenere volueris, da

Diaconus & ſubdiaconus æque priuilegiati.

ad hoc

ad hoc ius expreſſum, & quod dixi locum habet regulariter. ſed fallit in hæreſi, vt ſequitur. A

A canonibus.]*de quibus facta eſt mentio ſupra. Sed certe illa capitula loqui uidentur dumtaxat de criminum obiectorum examinatione, & definitione ſententiali ſuper illis.*

Cum.] *ideſt, quando.*

† al. caſum. Hęreſi.] *cauſam † demonſtrat ſpecialem, vt ſupra dixi. ſic infra. eo. in fidei.*

Relinquendus.] *ſic ſupra eo. excommunicamus. §. 1. ibi videas. infra de ver. ſig. nouimus.*

Immurandus.] *ſic infra eo. accuſatus. §. vlt. & dic, id eſt muro recludendus. infra eod. vt commiſſi. §. & illorum. vbi patet. quod aliud eſt immurari, aliud incarcerari.* B

Vocatis abbatibus.] *ſimile. 18. q. 2. ſi quis abbas.*

5 Perſonis.] *hic exprimit clericos dumtaxat, qui religioſi dicuntur, vt patet. 4. diſt. denique. in princ. 1. q. 1. nullus itaque. in fine.*

6 Litterati:.] *in hoc genere poſſunt comprehendi laici litterati, vt pote doctores, vel bene inſtructi in iure canonico, vel ciuili.*

Videbitur.] *ipſi ordinario epiſcopo, qui debet ſententiam promulgare.*

7 Solus epiſcopus.] *videtur reſpicere principiũ huius capituli, vbi dicit, epiſcoporum numerus: nam ſuum capitulum non videtur excludere iſta dictio. ſolus. ſecundum id quod legitur & not. 21. diſt. ſubmittitur. Sed poteſt dici quod illud locum habet quo ad cauſę examinationem, et diffinitionem: & hoc patet 15. q. 7. c. 1. in fi. & c. epiſcopus ſacerdotibus, in fine. vbi dicit: oportet diffiniri; & ſine illorum præſentia non tenet, vt 15. q. 7. Epiſcopus nullus. quod hic dicit, quando formam degradationis obſeruat. de qua habetur in præd. c. de pœnis degradatio. vnde dicit hac litera: poſſit degradare. vnde credo ſatis ſufficere, quod tunc obſeruetur, quod hic dicitur.* C

c. Quicunque.

SVMMARIVM.

1 Hæreticũs quis multis modis dicitur.
2 Nemo abſque pertinacia iudicandus hæreticus.
3 Intellectus. cap. dixit Apoſtolus. 24. q. 3.
4 Hæreticos ad fidem cogendos multis modis probatur.
5 Credentes hæreticis qui dicantur.
6 Facta quam uim habeant ad probandum interiorem affectum.
7 Nemo facile credens hæreticus iudicandus.
8 Facta euidentiſsimam faciunt probationem.
9 Indicia quando probent.
10 Audientes prędicationes hęreticorum, quomodo cenſeantur credentes.
11 Suſpectis purgatio canonica indicenda.
12 Libros hęreticorum retinens, ſuſpectus eſt de hęreſi.
13 Receptatores hęreticorum qui dicantur.
14 Defenſores hęreticorum quidam errorem, alij perſonam tuentur.
15 Superiores non corrigentes hæreticos, non ſunt eorum defenſores, ſed fautores.
16 Fautores hęreticorum, & quot eorũ genera.
17 Verbis qualiter quis hęreticis faueat.
18 Lubricũ linguę aut iocus nõ inducũt hęreſim.
19 Facto, qualiter quis faueat hęreticis.
20 Intellectus c. 1. uerſ. illud. 14. q. 6.
21 Pręlati omittentes facere quę ſpectant ad promotionem inquiſitionis, an ſint hæreticorum fautores.
22 Ignorantia facti excuſat.
23 Sepultura eccleſiaſtica, & Chriſtiana, idem.
24 Quid ſit hęreticus ſepultura priuari.
25 Publica noxa, publico eget remedio.
26 Res inanimatę quandoque puniuntur.

QVicumque hęreticos.] *quis dicatur hæreticus, habetur 24. quæſt. 3. hæreticus.*

1 *Et not. quòd pluribus modis dicitur quis hæreticus † 1. nam hæreticus dicitur, qui non recipit quattuor concilia: ſic intellige. C. de hęret. l. quicunque. cum ſimilibus. item & in caſu. 20. diſt. de libellis. de hoc etiam not. 34. q. 3. inter. in gl. vario modo. & ſupra eod. tit. firmiſſime. vbi de hoc notantur varij modi.* † Eyme hac 2. p. q. 30. 31. 32. & ibi dixi.

2 *Is vero qui in fide errat, ſi paratus eſt corrigi, non debet hęreticus iudicari. ex. q. dixit Apoſtolus. & c. qui in Eccleſia. & q. 1. c. hæc eſt. vbi de hoc. & not. etiam c. q. quæ dignior. in gloſſ. vlt. & 17. diſt. nec licuit. et 21. diſt. nunc autem. in glo. ſed videtur. in fine. Vnde ſcripſit Hug. in prin. eo. c. nunc autem. quòd tunc Papa poteſt condemnari de hæreſi, cum pertinax fuerit, aliter non.*

3 *Sed Lau. ibi ſcripſit, quòd prædictum cap. dixit Apoſtolus. loquitur de non intelligente: vnde ſecundum eum, ille hęreticus, qui ſuum errorem non defendit, immo paratus eſt intelligere rationem, iam nõ eſt putandus hæreticus, ut ibi.*

4 *Hæretici † autem ad fidem compelluntur, multiplici ratione: primo ad inſtar frenetici, quem medicus ligat, vt 23. q. 4. ipſa pietas. & c. nimiũ, in prin. & Litargicus, qui ſtimulandus eſt, vt ead. q. quid faciet. Itẽ quia pater filiũ indiſciplinatum, et magiſter diſcipulum bene caſtigat: vt in præd. c. ipſa pietas. et ea. q. c. diſplicet. verſ. ſi voluntas. Præterea hi qui inueniuntur in vijs, & ſepibus, i. hęreſibus, & ſchiſmatibus, coguntur intrare. ideſt † ad Eccleſiá redire: vt in pręcitato c. ipſa pietas, & ea. cauſa. q. 6. c. 1. in fine. Itẽ, quia Lucæ 14. legitur, quod paterfamilias dixit ſeruis ſuis. Quoſcunq; inueneritis cõpellite intrare, vt 23. q. 4. nimiũ. & Paulus fuit coactus ad veritatem cognoſcendam, & tenendã. vt ibi. Item, quia paſtor errantia pecora flagello reuocat, vt ibi. Itẽ, quia vtilius eſurienti de cibo panis tollitur, ſi malus eſt, quàm ei detur, vt ibi. Item, quia ſcriptum eſt, Detrahentem proximo ſuo, hunc perſequebar, ut ibi. Item, quia medicus ferro vulnera incidit, quæ fomenta non ſentiunt. 82. diſtin. plurimos. in fin. 1. q. 1. reperiuntur. 16. q. 1. in canonibus. iuxta finem. Item, quia Angelus coegit Agar, vt rediret ad dominam ſuam, vt 23. q. 4. quando vult, in prin. c. Itẽ, Nabuchodonoſor decretum dedit cõtra eos, qui dixerunt blaſphemiam in Deum, vt ibi. & cap. non inuenietur.* D E

† S. Tho. 2. 2. q. 10 art. 8. Gondiſaluus de hęre. q. 25. Alfonſ. de iuſta hęreti. punit. lib. 2. c. 3.

† al. et

Matt. 12.

Act. 9.

nietur.11.q.3.imperatores. Item, quia multi tenentur inuiti, & includuntur, vt bonum opus, ideſt epiſcopatum ſuſcipiant, vt ea. q, diſplicet. iuxta princip. multo fortius hæretici ad fidem ſunt retrahendi, vt ibi. Item. quia puniuntur paſtores, quibus dicitur Ezechiel.13.& Ierem. 5. Errantem non reuocaſtis, perditum non requiſiuiſtis, vt in præd. cap. diſplicet. ver. ſi autem. & q.6. quòd errauerat. Item, quia & illi compellunt catholicos ad malum, ergo & ipſi ſũt compellendi ad bonum opus. 23.q.5. relegentes.

† Sequentia gloſſemmata emendaui miuxta exẽplum vetuſti conſilii Guidonis Fulcodii, quod eſt in bibliotheca Vaticana, Vnde ad verbum fere ſũpſit hæc Archid. vt ait Zanc. tracta. de hære. c. 6.

5 Credentes.] *Illi dicuntur credentes † hæreticorum, qui ore proprio dicunt ſe credere erroribus eorum. ad hoc de pœnit. diſt. 1. poteſt fieri, ver. quid ergo, & c. ibi de ſe fatentur, & c. & ca. in actione. 24.q. 3. Deus quando. ad hoc de conſe. diſt. 4. cum pro paruulis. & c. ſi qua mulier, vbi dicitur, quòd vnicuiq; propria voluntas in confeſſione miniſtratur. ad idẽ 22.q.2. is autem. et tales hæretici iudicantur. ſupra eod. excommunicamus 2. §. vlti. infra de verb. ſigni. ſuper quibuſdam. vbi de hoc. et hoc indubitatum eſt, & probatione non eget. Qui uero adorauerunt, reuerentiam ſuo more exhibuerunt, conſolationem, vel cõmunionem ab hæreticis acceperunt, vel ſimilia perpetrarunt, quę ad ritum eorum pertinent, credentes merito debent dici.*

6 *Nam factis præſumitur de affectu. ad hoc 32.q. 5. qui viderit. c. ſicut enim. C. de dolo. l. dolum. ſupra de biga. nuper. & plus eſt de facto quàm verbo aliquid facere. arg. ſupra de appella. dilecti. nec refert an quis voluntatem ſuam verbis exprimat, an factis. ff. de legib. l. de quibus. ad idem quod legitur, & no. 20.q.1. quam progenitores. & dixi ſupra eod. lib. de reg. iuris, is qui in gl. vlt. in fi. vbi videas. nam negare & conſiteri poſſumus, non ſolum verbis, ſed etiã factis. 11.q.3. extimant. & hoc dico de his factis, & in quibus error exprimitur: ſicut ſupra exempla poſui de his quę ad ritum errantium pertinent. verum ſi quis eos viſitauit, alimoniam dedit, ducatum præſtitit, vel ſimilia fecit, in quibus nihil de ritu eorum oſtenditur expreſſum, non credo quòd poſſint credentes iudicari: nam hęc quandoque fiunt pecunia interuentu: ſecus ſi prius eſſent lapſi, & poſtea illa facerent. infra eod accuſatus §. ille quoque. & cum dicat. decre. ſupra eo. excommunicamus 2. §. vlt. non ſimpliciter credentes, ſed credentes eorum erroribus, neceſſe arbitror, aliquod erroris in eis indicium deprehendi: vnde ſupradictos, quos vltimo dixi, non iudico hęreticorum credẽtes, ſed potius fautores, vel receptatores. ad hoc infra eo. c. accuſatus. §. ſi uero.*

7 *Cum enim credens hęreticus iudicetur, non debet de facili iudicari aliquis credens: nam in hoc crimine etiam ex vehementi prꝭſumptione nemo condemnatur. ſupra de præſump. litteras. vbi de hoc in gloſſ. immo ex leui. Si dicatur, quomodo ergo dicis illos credentes, qui adorant, & ſimilia faciunt, ſi ex prꝭſumptione neminem damnas? Reſpondeo, non credo illos ex præſumptione ſolummodo iudicari †, immo ex vera probatione.*

† al. condemnari.

8 *Nam probatio euidentiſſima eſt, quæ fit ipſo facto, vt not. 2.q.1. §. quando autem. in glo. iudicis nõ ſedentis. & c. & in concor. ibi notatur. aliàs de animo conſtare non poſſet. ad hoc 32. diſt. erubeſcant. in*

A *fi. 24.q.3. Deus. 9.q.3. aliorum. infra de vſur. in ciuitate in fine.*

9 *Sed huiuſmodi indicia, quę ad bonum retorqueri non poſſunt, nec ad aliud niſi ad iſtud quod expreſſe indicant, pro probationibus ſunt habenda: & ideo perſpicue vocantur inſidię. C. de dolo, l. dolum.*

10 *Quid ergo dicemus de his, qui eorum ſermones, ſeu prędicationes audiunt †, poteſt dici, ꝙ ſi ſemel tãtum audierunt, & nunquam poſtea redire voluerũt, non debẽt iudicari credentes: nec enim videntur approbaſſe, quod poſtmodum euitauerunt. ad hoc efficax arg. 1.q.1. conſtat. ſupra de præſump. ex ſtudijs. C. de inceſt. nup. l. qui contra. in fi. ff. de in rem ver. l.* B *ſi pro patre. cum ſimilibus.*

† Vide quæ dixi infra in hac 2. p. q. 50 §. ſermones eorum.

11 *Sane omnes, quos ſupra dixi non debere iudicari, credentes, fateor. ſuſpicione maxima non carere: & ideo poſſet eis purgatio indici, ſecundum canonicas ſanctiones, iuxta illud:* Qui uero inuenti fuerint ſola ſuſpicione notabiles, &c. *ſupra eo. excõmunicamus. §. qui autem, vbi de hoc.*

12 *Item qui libros hęreticorum ſuſcipiunt †, dico ſuſpectos, & eis purgationem indicendam. ſi tamẽ eos ſtatim deſtruxerunt incendio, vel alio modo, credo innoxios iudicandos. argu. 5. quęſt. 1. cap. 1. & c. ſi quis.*

† al. ſupprimunt.

13 Receptatores.] *illi dicuntur tales † qui ſcienter hęreticos recipiunt, etſi frequenter non recipiãt,* C *ad hoc habes efficax arg. infra eo. lib. de pœn. ca. felicis. iuxta prin. ibi, receptauerint, vel defenſauerint ſcienter, & c. & facit optime ff. ad l. Iul. de adul. l. mariti. §. quæſitum. nam licet ſecundum vires grammatica, hoc verbum ſit frequentatiuum, tamen in iure pro ſimplici verbo ponitur, ideſt receptare, pro recipere: vt probatur. ff. de recepta. l. fi. ſic & pulſare, dicitur cędere ſine dolore, quamuis ibi nulla ſit frequentia. ff. de iureiuran. lex Cornelia. §. item pulſatione. multa quidem contra rationem diſputãdi de iure recepta ſunt, vt ff. ad l. Aquil. l. ita vulneratus. Horum autem, qui ſcienter receptant, quidam ſunt* D *in culpa, quidam non. C. de his qui lat. occult. l. 1. Hoc ſane notandum videtur, quòd iura ciuilia vidẽtur intelligere, illum eſſe receptatorem, qui latenter recipit & celat, vt conſeruatus manus iudicis euadat, vt innuitur ff. de recepta. l. 1. & 2. ff. de off. præſi. congruit. C. de his qui lat. occul. l. vlti. de iſtis receptatoribus, & fautoribus not. Hoſt. in ſum. eo. titu. §. qua pœna.*

† Eyme. hac 2. p. q. 15. & ibi plene dixi.

14 Defenſores.] *ad huius intelligentiam † ſcire debes, quòd aliquando defendit quis errorem, aliquãdo perſonam errantem. is qui defendit errorem, damnabilior eſt eo, qui errat: & non ſolum hæreticus, ſed etiam hęreſiarcha dicitur, vt habetur 24. quęſt.* E *3. qui aliorum. & in eodem caſu intellige canonem. 11. quęſt. 3. qui conſentit, quamuis loqui videatur ibi de illo, qui defendit errantem: ſed intelligo quòd defendit errorem, & errantem per prædictum cap. qui aliorum. aliàs enim non eſſet acrius puniendus errante. & ita habes caſum, in quo plus punitur conſulens quàm faciens, vt not. in dicto ca. qui aliorum. ſic 23.q.5, cum homo. ad hoc quod leg. & not. 86. diſt. tanta. ſic aliquando plus punitur conſulens, quam ſi ipſe idẽ faceret quod conſuluit. ff. ad l. Iul. de parricidis. l. vtrum. & not. eod. tit. l. 1. ſicut pa-*

† Eme. infra q. 12. p. 2. & ibi dixi plene.

tet

tet exemplum in medico, qui filio dedit venenum vt daret patri: nam in hoc caſu plus punitur medicus, q̃ ſi ipſe illius patrem venenaſſet, vt ibi patet. Aliquã do quis defendit perſonam, reſiſtens viribus vel potẽtia, ne ad manus iudicis veniat puniendus, vel examinandus; de ſimili defenſione loquitur 11. q. 5. per totum. 27. q. 1. ſi cuſtos. & contra huiuſmodi defenſores ad excommunicationem procedi poteſt, & credo, q̃ pro huiuſmodi ſuſpicione poſſit eis indici purgatio. Si queras, vnde habeo quòd ex tali defenſione ſint ſuſpecti: dico quòd ex iniuſta defenſione opinio male viuentium incurritur. 14. q. 6. hi qui.

15 Et ſcias quorundam ſententiam fuiſſe, q̃ prælati ſeu principes, qui tales non corrigunt & puniũt, poſſunt dici defenſores: quia negligere, cũ poſſis perturbare peruerſos, nihil eſt aliud quàm fouere. 2. q. 7. negligere. 83. diſt. error. ſupra de ſen. excom. quanta. infra de homi. ſicut dignum. §. illi etiam. Hoc † ego non conſentio, & expono fouere, ideſt nutrire. et hoc oſtendit canon. 86. diſt. inferiorum. illos ergo appello fautores, de quibus ſupra dixi in gl. illi dicuntur credentes, &c.

† al Sed ego.

16 Fautores.] de his † etiam habetur infra cap. contra Chriſtianos. hic nota, quòd aliquæ ſunt perſonæ priuatæ, aliæ publica poteſtate funguntur. & non eſt omnium vna conditio: qui enim gladij poteſtate funguntur, ex ſola omiſſione poſſunt dici fautores: puta ſi ab Eccleſia condemnatos non fugant, & non puniunt ſicut debent, hoc probatur. 23. q. 3. qui poteſt. & q. 5. qui vitijs. & q. 8. pręterea et in caſu, qui habetur infra eo. vt officium. §. vlti. ibi videas. Priuata uero perſona in hoc caſu, ſi non capiunt, ſi prætereuntes non detinent fautores dici non poſſunt: nam hęc ad eos pertinent, qui poteſtate funguntur. ad hoc quod legitur & not. 26. q. 2. ſi de area. licet ſit argu. contra. 23. q. 3. c. vlt. & infra eod. lib. de ſent. excõ. dilecto. ver. & quidem, cum ſim. & hoc fateor de priuatis perſonis, quæ ad hoc non ſunt ſacramento aſtrictę: ſi enim iurauerint indicare, ſicut multi faciunt, & celant: non nego illos fautores, cum ad hoc teneãtur debito iuramenti, et ſit mortale peccatum in hoc caſu veritatem celare. 11. q. 3. c. ſi quis. & ſic patet qualiter quis omiſſione fauere intelligatur, & etiam permiſſione iudex ſiue prælatus fauere intelligitur, vt patet exemplum 17. queſt. 4. §. quòd autem. vbi videas.

†. Eymer. infra. q. 51. p. 2. & ibi dixi.

17 Sed & verbis quis fauere poteſt. Si quis enim excuſat hæreticum non ex lingua lubrico, nec per iocum, ſed in conuenticulis, uel etiam inter laicos, ſicut multi faciunt dicentes ſæpe: iſti homines non ſunt tales quales dicuntur nec negant iſta. vel illa: vel forte quia aduocati ſunt aliqui, & defendendo eos, excuſant eorum exceſſus, poſſunt dici fautores, conſideratione habita perſonarum, temporum, & locorum: nõ enim hęc omnia poſſunt ad vnguem perſtringi. plerunque enim homines ſimplices, hæc verba ad amorem hæreticorum prouocant, & deuotionem, quam habent ad Eccleſiam, minuunt & eneruant. & quòd huiuſmodi excuſatores falſi fauere videantur, inſinuat canon. 11. queſt. 3. timendo. alias incipit, non ſolum. ſed & illi Epiſcopi, qui Lothario adhæſerunt, tanquam fautores eius condemnati ſunt. 2. q. 1. cap. vlti. & dicit Nicolaus Papa: (quaſi fauendi modum exponens,) quòd fucatis defenſionibus eius crimina tegere videbantur. 11. queſt. 3. ita corporis. Ex quibus duobus cap. colligitur, quòd per huiuſmodi coloratas defenſiones intelligitur quis fauere.

18 At vbi eſſet lubricum linguæ †, non obeſſet. quia illud ad pœnam, vel ad damnum trahi non conuenit. ff. ad l. Iul. maieſt. l. famoſi. ſimiliter quæ per iocum dicuntur, non obligant. ff. de actio. & obligatio. obligationum ſubſtantia. 22 q. 2. quòd autẽ ait.

† Zach. trac. de hęr. ca. 7. n. 9. Albert. de agnoſ. aſſer. q. 3. n. 10. Simancas de catho. inſtit. tit. 17.

19 Item quòd quis facto faueat, probatione nõ indiget, puta in eo, qui tali alimoniam procurat, qui liberat, qui ea per quæ liberantur ſubminiſtrat, & ſi quæ ſunt ſimilia. ad hoc 23. q. 4. eſt iniuſta. ff. de fur. ſi pignore. infra eod. accuſatus. § ſacerdotes. dic vt ibi. & infra eod. vt inquiſitionis officium. §. prohibemus. idem dico in eo, qui precibus † eum liberat. arg. 14. q. 6. c. 1. ver. illud vero.

† Quia non licet pro eis intercedere. Alfon. Caſt. lib. 1 c. 17. de iuſta hæret. punit.

20 Nec te moueat quod ibi dicitur, ſocius criminis. non. n. intelligitur ſocius criminis, quaſi idem crimen commiſerit, ſed ſocius, ideſt particeps infectionis. & de huiuſmodi ſocietate loquitur canon. quãdo dicit: nec caret ſcrupulo ſocietatis occultę, & c. 2. q. 7. negligere. cum ſuis concor.

21 Sed ſi ſunt aliqui prælati, qui nolũt facere carceres ad cuſtodiam hæreticorum, vel ſimilia, quę ad promotionem officij pertinent. cum id non in fauorẽ hæreticorum, ſed ex auaritia faciant, non dicam eos fautores; & ideo ſecundum quoſdam Inquiſitores de hoc non habent procedere contra eos. arg. contra. 23. q. 5. adminiſtratores. ſupra de offi. dele. pręterea. cum ſimilibus.

Eorum.] ſcilicet hæreticorum.

22 Scienter.] ſimile infra de cleri. excom. mi. ſi celebrat. ergo ſi hoc neſciebat ipſe tumulans, non ligatur iſta pœna; quia facti ignorantia vnumquemque excuſat. infra de cleric. excom. mi. Apoſtolicę. cum ſimilibus.

23 Eccleſiaſticę ſepulturę.] habes ſimile infra de tornea. c. 1. in fine. ſupra de ſepul. ex parte. in fine. de pœnit. & remi. c. quòd in te. Aliquando dicitur Chriſtiana ſepultura infra de vſuris. quia in omnibus. infra de pœnit. & remi. omnis vtriuſque. ſupra de ſepul. ſacris. Sed credo, quòd iſta ſupponunt pro eodem; Chriſtianorum autem corpora, cum pſalmis, & orationibus ad ſepulturam deducuntur, vt 23. queſt. 5. placuit, 13. quæſt. 2. qui diuina in princip. & c. quęſitum.

24 Vult ergo dicere iſta littera, quòd talium cadauera non debent in cœmeterio eccleſię tumulari, neq; etiam alibi ad modum Chriſtianorum: ſed foras iactari ab eccleſiaſtica ſepultura, vt in pręd. c. ſacris. in ſignum perpetuę damnationis. ſupra de ſta. mon. cum ad monaſterium. §. 1.

Vſque.] iſtud, vſque, hic ponitur incluſiue: & ſic ſecundum hoc habes hic, quòd prius debent ſatisfacere quàm abſoluantur. ſic ſupra eod. lib. de cenſib. quamquam. in fine. vbi dixi de hoc.

Idoneam.] nam habent Deo ſatisfacere de peccato ſic perpetrato. & † eccleſię quam offenderunt, de pœnit. diſt. 1. in actione. infra de ſen. excomm. cum deſideres. §. vlti in fine. ſic ſupra eod. excommunicamus. §. qui autem.

† al. ideſt.

Propriis.] *ergo nō alienis. habes ſimile ſupra eod. lib. de elec. nulli. vbi dicit proprio iuramento, &c. et hic repete quod ibi dixi.* A

Manibus.] *taliter tumulantes, exhibuerunt mēbra ſua ſeruire iniquitati. & peccato, ergo illa debēt exhibere ſeruire iuſtitiæ in ſatisfactionem. ad hoc 47. diſt. omnes huius ſæculi. in fine.*

25 Pub icc.] *ſi publice tales tumulant, taliter dubium non eſſet, quin publice haberent ſatisfacere: quia vt Auguſt. ait, Publica noxa publico eget remedio, vt de pœnit. diſt. 1. §. hoc igitur. ad idem, infra de pœnit. & remiſ. manifeſta. cum ſim. & ideo poteſt dici, vt videatur, quod hic dicit, locum habere, ſiue publice tales eccleſiaſticę tradiderint ſepultura, quicunque fuerint laici, vel clerici. cum ſupra dicat: quicunque, & ita nullum excipiat. ſupra de ma. & obe. ſolita. iuxta fi. ſiue priuate. ad hoc 5. q. 1. quidam. vt hoc contingat pro deteſtatione criminis: nam taliter delinquendo, videtur facere furtum animæ ſuæ, quā Deo ſubtrahit per peccatum. ad hoc videtur facere quod legitur & not. 50. diſtinct. ex pœnitentibus. in gloſſ. ex hoc. ſed tunc obſtare videtur 2. quæſt. 1. ſi peccauerit. in fin. ver. dicit: vbi contingit malū, ibi moriatur. vnde dicit Ioan. Chryſoſt. Non dico tibi, vt te prodas in publicum. de pœniten. diſtin. 1. §. his auctoritatibus. verſi. item illud, &c. ibi etiam dicit Gratianus, quòd ſecreta peccata. ſecreta purgantur ſatisfactione. idem dicit ead. diſtinct. §. econtra in princ. vbi dicit: occulta peccata ſecreta ſatisfactione, publica quoque manifeſta pœnitentia expiari debent. forte iſtud poteſt ſolui, ex eo quod legitur & not. in præd. c. quidem. videlicet, ſi crimen talis ſepulturæ ſit publicum, quamuis perſona tumulans ignoretur, poteſt procedi contra eum in genere, vt ſuum errorem publice confiteatur, vt ibi dicitur; & not. per Lauren. & Ioan. in gloſſ. contra. infra, &c.* B C

Proijciant.] *hoc intellige, ſecundum id quod habetur ſupra de ſepul. ſacris.*

Locus ille.] *ideſt, cœmeterium eccleſię, in quo tales ſunt ſepulti. & hoc quod hic dicit, intellige ſecūdum illud quod legitur ſupra eod. lib. de conſe. eccle. ſi eccleſiam. §. vlti.* D

Perpetua.] *ideſt, ſine temporis præfinitione, quā uis hæc dictio multis modis exponi conſueuerit. 10. q. 2. §. perpetua.*

† Condiſalvus de hęre. q. 12. num 5.

26 Careat.] *not. hic rem inanimatam † ſine locū puniri, propter peccatum ibi commiſſum, ſic 1. q. 4. eccleſia. & §. item peccatum ciuium. & §. ijs ita. ſupra eod. lib. de elect. vbi. §. ciuitas. infra eo. lib. de pœnis. felicis. in fi.*

§. Inhibemus.

INhibemus.]

Laicę.] *ſic. C. de ſum. trin. & fi. catho. nemo in principio.*

Perſonæ.] *cuiuſcunque ſit ordinis, ideſt religionis, vt ſupra eod tit. ſicut in uno corpore.*

Innodetur.] *intelligo per ſententiam. ſic ſupra eod. excommunicamus. §. qui uero. & admonitione præmiſſa. 12. q. 2. indigne.*

§. Hæretici.

HAeretici.]

Ad ſecundam.] *dic vt infra eo. ſtatutum felicis. & quod hic dicis, referas ad filios talium non infectos, vt ſic ad proximum fiat relatio, vt ff. de poſtu. l. 1. §. deinde.*

§. Ad hæc.

AD hæc.]

Priuamus.] *not. hic caſum, in quo quis priuatur beneficio ex facto alieno; & hoc eſt contra regulam communem. et repete quod dixis ſupra eod. lib. de reſcrip ipſo iure.*

§. Illorum.

ILlorum.] *Iſte §. continet, quòd hæreſis liberat filium à patria poteſtate.*

c. Filii.

SUMMARIUM.

1 Crimen hæreſis non extinguitur morte.
2 An qui accuſat in crimine hæreſis, obligetur ad pœnam talionis.
3 Qui vult defendere hæreticum defunctum, admittendus.
4 Libri damnatæ lectionis ſi apud apud quem reperiantur, an eum probent hæreticum.
5 Semel furioſus, talis ſemper præſumitur, niſi contrarium probetur.
6 Vbi requiritur infamia, non ſufficit rumor.
7 Leuis probatio ſufficit ad ſuſpicionem, non ad probationem.
8 Intellectus l. 2. C. de hęret. & quid ſit leue argumentum.
9 Quid dicatur legitime conſtare.
10 Negatiua qualitatis à quo ſit probanda.
11 Inquiſitor diligenter videat, an quis ſit furioſus.
12 Domeſtici qui dicantur.
13 Domeſtici cur à teſtimonio repellantur.

FIlij.] *Olim incipiebat: Ex parte.*

1 *Ad huius declarationem, ſcire debes, quòd in crimine hæreſis obtinet, quòd non extinguitur † morte (vt patet ſupra eod. lib. de præſcrip. ſi qui. in fin. & not. 23. diſtinct. quorundam.) vnde de eo poſt mortem poteſt quis accuſari, vt patet 24. q. 2. §. his auctoritatibus. & cap. ſequenti. quod dic vt legitur & not. ead. q. in fin.* E

† Zanchin' trac. de hære. c. 24.

2 *Et is, qui vult demonſtrare peccatum hæreſis defuncti, ſecundum pleroſque, non admittetur denuntiatiue, immo oportet vt ſe inſcribat & obliget ad talionem: & ſic ſecundum hoc, admittetur per viam accuſationis duntaxat. ad hoc C. eodem titu. Manichæos. verſi. nam ſi. C. ad l. Iul. maieſt. ſi quis. ibi:* Si aliis manifeſtis, *&c. & ſupponetur ei pœnæ, cui ſupponeretur ille, ſi viueret: & hoc ſi verum fuerit. Lauren. & Ioan. vt not. 24. q. 2. ſane,*

in

in gloſſ. Sed qualiter, videas ibi.

3 *Et quod notatur eo. c. in gloſſ. ubi dicunt, quod ubi quis poſt mortem de hereſi impetitur, ſi quis voluerit defendere, admittetur.*

4 *Et nota quòd in crimine hæreſeos, hoc obtinet ad plenam probationem, vt libri † reprobatę lectionis inueniantur apud aliquem, ut patet in eo quod legitur, & not. in præd. c. ſane. & hoc propter enormitatem, & odium delicti. & adde quod dicitur infra eod. in fidei. in prin.*

† Aliter ſen ſit & melius c. ſuperiori. n. 11. ſed ut de ſupra p. 2. ſuper ca. ſta ternitatis.

Conſolationem.] *hoc ſumitur hic in mala parte, ſed regulariter ſumitur in bona, vt patet. 13. q. 2. animę. & c. tempus. in fi. ſupra de cel. miſ. cum Martha. in fin.*

Effectu.] *vt puta, quia tanquam freneticus alienatus erat à mente. ſupra de ſucce. ab inteſt cum dilectus.*

5 *Et not. quòd qui ſemel fuit furioſus, ſemper præſumitur furioſus. 3. q. 9. indicas. vnde qui dicit talē poſtea fuiſſe ſanę mentis, illud habet probare, vt legitur & not. in prædicto c. cum dilectus.*

6 Diffamati.] *ita quòd publica laborauerunt infamia. & ad huiuſmodi declarationem videas quod legitur & not. ſupra de accuſ. inquiſitionis. in fi. infra de pur. cano. nos inter. in prin. & c. accedens. & c. cum dilectus. in fi. ver. ſi vero. 2. q. 5. omnibus. in verbo, bonis. 11. q. 3. in cunctis. videtur tamen quòd rumor in hoc non ſufficeret. arg. 23. q. 4. non inueniutur. iuxta finem. vbi de hoc.*

7 Suſpecti.] *videtur, quod leuis probatio ſufficiat ad ſuſpicionem. C. eod. tit. l. 2. ſupra de præſump. litteras. §. nos uero. in princ. hoc tamen non ſufficit ad condemnationem, vt in præd. c. litteras.*

8 *Vel dic, quòd illud, quod dicitur in l. prædicta,* leui argumento. *& c. determinat illud verbum,* deuiare, *& non illud.* detecti fuerint; *vel leue argumentum vocat ibi,* facile, *quo ad probationem, quādo ſcilicet renuit iurare, dicens hoc eſſe peccatum, ſupra eod. excommunicamus 1. §. antepen. Prętereaex leui, ideſt facili argumento prohibetur cōdemnari de hoc crimine, in præd. c. litteras. in fi. vbi ſic not. Hoſtien. vide quod not. ipſe in ſum. eo. tit. §. qualiter deprehendatur, ver. ſed quod vocas. cum ſequentibus. & quod dicetur infra c. vt officium. in gl. aliquorum fuit ſententia. ver. ſcias tamen, &c.*

9 Legitime.] *ideſt clara probatione, vel competētibus indicijs. ſupra eod. lib. de regula. non ſolum. ver. aut euidenter.*

Conſtiterit.] *repete quod dicam infra c. ut officium. in verbo. teſtium.*

Petierunt.] *arg. ad hoc, 26. q. 6. is qui. ubi de hoc. c. is qui in tempore. ver. quòd ſi ita. de pœnit. diſt. 1. multiplex. ver. his autem. aliàs eſt c. per ſe. ver. quòd ſi ita. de conſ. diſt. 4. ægrotantes.*

10 Ad probandum.] *& ita in hoc caſu probabitur negatiua †. ſic in prǽd. c. cū dilectus. ubi de hoc. & 17. q. 2. Gondiſaluus. in gl arg. eſt hic, &c. & ſupra de regula ſicut tenor. ibi videas. & hoc ideo eſt, quia eſt negatiua qualitatis, cum dicitur,* non erat ſanę mentis: *& iſta habes probari ab eo qui dicit, ut not. 6. q. 5. actor. ſudra de elec. bonę memoriæ. & eſt ratio, quia quilibet prǽſumitur ſanę mentis, niſi probetur contrarium, C. qui teſta. fa. po. l. 2. 3. q. 9. indi-*

†. Vide in hunc locum Frāc. Hercu. tract. de probanda negatiua, in 2. mō n. 137. & ſeq.

A *cas. ſed cum probatum fuerit, eum fuiſſe extra mentem, tunc temporis nil ei nocebit: nam ea quæ fiunt mente alienata, non obſunt. 15. q. 1. aliquos. & in caſeq. vſque ad c. cum itaque. C. qui teſ. fa. poſ. ſenium. in prædi. decre. ſicut.*

11 *Vnde dicendum eſt, quòd iudex, vel Inquiſitor diligentisſime inquiret, an fuerit furioſus, quia multi furorem fingunt, †, vt ſic excuſentur. ff. de cu. fur. obſeruare. ſicut etiam not. 3. q 9. c. indicas.*

†. Eymer 3. par. ti. de modis decē ſophiſticādi in 9. modo, vbi dixi.

12 Familiares.] *etiam mercenarij dicuntur domeſtici. ff. de pœnis. reſpiciendum. §. furta. C. de his, qui ad eccleſi. con. præſenti. & domeſtici fides improbatur. 4. q. 3. etiam. excipiuntur quidam caſus, vt ibi*

B *not. & ad declarationem eorum, quę hic dicuntur, vide quod leg. & not. 3. q. 5. in ſum. & c. 1. et ſupra de teſti. in litteris. et 14. q. 2. in prin. et ca. 1. et quod dicam infra eod. lib. de priuil. licet.*

13 *Iſti autem propter ſuſpicionē repelluntur, nā inter familiares facile quid confingitur. C. de dona. l. datam. aliàs ſecus, ſecundum illud quod legitur et not. ſupra de teſti. veniens 2. in fin. et ibi videas, ſed contra iſtam litteram eſt arg. C. ad l. Cor. de ſicar. ſi forte. & ponitur de pęnit. diſt. 1. ſi forte. Sed iſte caſus excipitur, in odium tanti criminis.*

Aliquos.] *à prædictis.*

Dignos.] *ſic ſupra de elect. quia propter. Sed ad*

C *declarationem huiuſmodi clauſulę, collige ex eo qd habetur 2. q. 7. non poteſt. & c. teſtes. & ſupra de teſti. teſtimonium. cum ſimilibus.*

Fidei zelatores.] *ſic etiam ponitur in extrauag. Inno. iiij. ad extirpanda de medio populi.*

c. Super eo.

SVMMARIVM.

1 Miſericordia nulli deneganda.
2 Pęnitentiam ſequitur miſericordia.
3 Qualiter intelligatur illud: Deus non iudicat
D bis in idipſum.
4 Signa indicantia hominem uere contritum.

SVper eo.] Scriptum.] *C. de ſum. trin. inter claras. circa fi. C. de hæreti. Manichæos. arg. de hoc. 23 q. 4. duo iſta.*

1 *Vbi dicit. quòd nulli homini claudēda eſt miſericordia. 42. diſtin. quieſcamus. 16. q. 1. ſi cupis. 86. diſt. qui clementiam. & c. non ſatis, hinc eſt quòd Romana Eccleſia dicitur liberalis, ſupra de reſcrip ſedes. in prin. vbi de hoc.*

Audientia.] *caſus in quibus audientia denega-*

E *tur, notantur 23. diſtinct. cap. 1. in gloſſ. hic habes, & cetera.*

Relinquendi.] *vt ſupra eod. ad abolendam. §. illos quoque. vbi de hoc.*

Poſtulaſtis.] *& bene. ſupra qui fil. ſint leg. per uenerabilem.*

2 Pœniteant.] *quando peccator uerè pænitet, poteſt dici quòd habetur 50. diſtin. ponderes. ver. & dominus. ubi dicit: Peccator in quacunque hora conuerſus fuerit, & ingemuerit, omnium iniquitatum eius non recordabor amplius, Ezechiel. 18. & alibi*

hi dicitur: Cum conuerſus fueris & ingemueris, tūc ſaluus eris. 26.q.6.is qui cap. cognouimus. §. ecce. vbi poſt peccatum ſecuta eſt pænitentia, ibi datur miſericordia, ut 50. diſt. quis. in fine, vnde non dēt deſpici in eo quod fuit, quia iā incipit eſſe quod non fuit, ead. diſt. ferrum. ad idem de pæniten diſt. 1. quantus libet. c. quamobrem. verſ neque enim, & c. & 32.q. 1. quòd autem in fin. 56. diſt. nunquam. ſed argum. contra 56. diſt. illud quoque.

Denegandæ.] *ad hoc* † *50. diſt. pænitentes. 26. q.6. is qui. & c. qui recedunt.*

† Eym. 3.p. q.100.

3 *Nam ſcriptum eſt: Non iudicat Deus bis in idipſum 81. diſ presbyter. 13.q.2. quęſitum. 23 q.5. quid ergo. de pæni. di. 3. §. auctoritas. & dic in idipſum,*
B *ideſt propter eandem cauſam, vel propter idem factum: dummodo diuerſa cauſa non ſubſint: nam bene punitur quis bis: puta cum ex diuerſo facto, diuerſę oriuntur actiones: puta actio legis Aquilię, & iniuriarum, vbi intentata vna, intentatur & alia in id quod reliquum eſt. ff. de act. & oblig. qui ſeruum. & ſic collige ex pręmiſſis, quòd illud quod primo dicitur ſupra eod. in princ. locum habet quo ad ſalutem animæ, quia Deus non vult mortem peccatoris, ſcilicet quo ad animam quam creauit. de pœnit. diſt. 1. c. quia diuinitatis. ad idem arg. ead diſt. ſicut primi. in fi. 3 q. 4. hi qui. 23. q. 8. bis à quibus. in fine. alia uero auctoritas locum habet quo ad corpus: nam & mortem*
C *corporis propter peccatum, homini Deus inflixit, vt in præal. c. ſicut primi. in fi. c. ita patet, quòd hic loquitur de eo, qui Eccleſiæ ſacramenta cum inſtantia petit.*

4 *Ex qua petitione, & pectoris tunſionibus, apparet eum vere contritum, & quòd vult ſuos errores, & peccata confitèri ſacerdoti. de pænit. diſt. 1. quem pænitet. ver. tanta. & c. et hic uideas quod notat Inno. & Hoſtien. infra de ſen. excom. à nobis 2. in fi.*

c. In fidei.

SVMMARIVM.

1 Fauor fidei magnus, & quare.
2 Papa an de hæreſi poſsit accuſari.
3 Occultum ſeu ſecretum, quid dicatur.
4 Iudex idoneus in crimine hęreſis contra Papam, eſt concilium.
5 Sed non Cardinales.
6 Quis debeat ſententiam contra Papam hæreticum pronuntiare.
7 An contra Papam hęreticum defunctum, eius ſucceſſor ſit iudex competens.
8 An diſpoſitio huius c. quę loquitur de inquiſitione, locum habeat, cum ageretur per uiam accuſationis, denuntiationis, uel exceptionis.
9 Teſtimonium hęretici pro catholico ualet, ſed non contra.
10 Excommunicati aliàs ab actibus legitimis alieni, hic fauore fidei admittuntur ad teſtimonium.
11 Idem in participibus criminis.
12 Idem in ſociis criminis.
A 13 Coniecturas criminum iudex rimetur.
14 Facilius deponentibus contra diffamatum, uel ſuſpectum, credendum, quàm teſtificantibus contra non diffamatum, aut non ſuſpectum.

IN fidei.] *Olim incipiebat: Conſuluit.*

1 Fauorem.] *qui magnus dēt eſſe, ex eo ꝙ extra fidem non eſt ſalus. 24. q. 1. alienus. & c. quia ex ſola. c. quicunque ab vnitate fidei. 93. diſ. qui cathedrā. et adde, et videas quod dixi ſupra eo. lib. de ſum. tri. fideli in gl. 1.*

2 *Et tantus eſt fauor fidei, quòd de crimine hæreſis, etiam in occulto poteſt Papa* † *accuſari, ut patet*
B *ex eo quod leg. & not. 40. diſt. ſi Papa. et loquor de tali occulto, quod probari poteſt. C, de appel. eos. et tunc ſecundum ueritatem, tale crimen dicitur manifeſtum. ſecundum illud quod legitur & notatur. 11 q.3. eorum.*

† Eyme. 3.p. q.25. & ibi dixi.

3 *Dicitur enim occultū ſiue ſecretum, id quod quinque ſciunt: ſecundum illud, quod legitur & not. de pæniten. diſtinct. 2. §. econtra, & c. verſiculo filiam namque, & c.*

4 *Et huius criminis iudex competens, eſt conciliū* † *generale dumtaxat, vt expreſſe legitur 17. diſt. §. hinc etiam. ver. ad hęc sereniſſimus, etc. 2.q.7. §. itē Symmachus, ſed arg. cōtra 9. q. 3. nemo. vbi de hoc*
C *ſed ibi loquitur de fideli, & catholico, non hęretico, & ſic non obſtat.*

† Caiet. opu. de auc. Papę, & conc. Syl. uer. cōcilīū. § 4. uer. ſciendum.

5 *Scias tamen quòd Hug. ſcripſit. 63. diſt. in ſynodo. quòd Cardinales poſſunt deponere Papam propter hęreſim: ſed hoc iure aliquo non probauit; & iō non recedo ab eo, quod plane dicitur in pręd. §. hinc etiam. ver. ad hęc.*

6 *Et quamuis tale crimen probetur in concilio cōtra Papam, videtur quòd concilium non debeat eum condemnare: ſed ipſe Papa contra ſe ſententiam habeat promulgare, vt 21. diſt. nunc autem. Sed contra credo: & hoc clare colligitur ex præalleg. c. ſi Papa. iuxta finem.*

D 7 *Et de Papa viuo indubitanter verū eſt. Sed quid ſi opponatur per uiam accuſationis tale crimen Papa defuncto? nunquid eius ſucceſſor erit iudex competens, ita quòd non ſit neceſſarium concilium conuocare ad cognitionem talis criminis? innuit Ioan. & Lau. quòd ſic: & hoc patet ex eo quod legitur et not. 24. q. 1. cap. 1. quod cap. non loquitur in cognitore, ſed in executore, & quod ibi dicit gloſ. ſic intellige: hic eſt caſus, ſcilicet hæreſis, in quo, ideſt propter quem, Papa, ſcilicet prius defunctus, Papam, ſcilicet viuentem, vel etiam poſt prædeceſſorem mortuum, ligare poteſt, ſcilicet per conſtitutionem iuris, prius ab ipſo defuncto editi. & hunc intellectum plane in-*
E *nuit quod dicit ibi text. & illa gloſſ. Et quod ibi dicit, non fuerat neceſſarium, vt aduerſus eum noua facta prodirent, prout ibi notant doctores: potuiſſet tamen ferri vt ſupra de poſtula. prælat. capit. ad hoc in parte deciſa. verſic. quod niſi. nam excommunicatus amplius poteſt excommunicari. 3. quæſt. 4. c. vlt. & videas quod dicam infra eod. vt commiſſi. in gloſſ. hic adde, & c. et quod dixi ſupra eod. filij. in princip.*

8 Inquiſitionis.] *Quid ſi agatur per modum accuſationis, vel denunciationis, vel exceptionis, nunquid*

quid habebit locum quod infra ſequitur? hic innui-tur quod non, quia cum dicat de modo inquiſitionis duntaxat.de alijs ex certa ſcientia ſubijcere videtur. 25.di.qualis.96.diſt.vbi nam.& ſupra de præſum. nonne.& ſupra de decimis.ad audientiam.in fin. & ſupra de transla.inter corporalia,2.q.5.conſuluiſti. infra eod.lib.de priuil.ſi Papa.1.reſpon.in fine.contra credo.

9 *Nam eſt expreſſum, quòd catholico agente ſiue litigante contra hæreticum, pro orthodoxo quidẽ valet teſtimonium hæretici.2.q.7.ſi hæreticus.verſi. ſi autem.ſic etiam not.Laur.et Io.23.q.4.ipſa pietas. in prin.in gl.in hoc,& c.in fine.de pænit.diſt.1.multiplex.iuxta finem.in gl.maxime,&c. Si dicatur ꝙ hæreticus teſtificari non poteſt,vt ſupra eod.dubius. & infra eod.lib.de ſententia excommu.decernimus. 23.q.4.ipſa pietas.in prin.dic ut ibi not.in glo.prædicta.ſ.ꝙ hoc verum eſt contra fidelem; nam eadem ratio eſt in caſibus ſupradictis, quę eſt in caſu inquiſitionis,ſ.fauor fidei:ergo idem ius eſſe debet.ad hoc ſupra de conſti.translato.ſupra de reſcrip.inter ceteras.cum ſimilibus.*

10 Excommunicati.] *iſti regulariter ab omni actu legitimo repelluntur;ut ſupra eod. lib. de excep. pia.vbi dixi de hoc.fallit in caſu huius cap.& videtur, ꝙ etiam non admittatur ad teſtimonium in hoc caſu,is de quo habetur infra eod.lib. de pœnis . felicis.§.1.ver. in iudicijs,&c.*

11 Participes.] *Iſti etiam regulariter prohibẽtur † à teſtimonio. C.de teſti. cog. quoniam. ſupra de teſti.veniens.4.q.3.liberi.arg.contra.ſupra eo.lib. de teſti.mediatores.tu dic vt in gl.prox.præced.* †Eym,3.p.q. 64.65,66. & 68.

12 Socij criminis.] *ſed iſti † in fauorem fidei admittuntur,vt dictum eſt:ſi uériſimiliter verum dicere præſumantur,vt ſequitur.quid de periuro? dic vt infra eod.accuſatus.§.licet.* †Gigas trac. de cri.læſ.maie.lib.2.q.5.

Hæreticos, credentes &c.] *repete circa iſtas dictiones,quod dixi ſupra eod.c.quicunque.*

Coniecturis.] *ad hoc concordat infra eod. accuſatus.§.licet.& potes ponere exemplum,ſupra de præſump.litteras.*

13 *Has autem coniecturas, iudex examinans melius ſcire poteſt.ff.de teſti.l.3.ad hoc.4.q.3.ſi teſtes.*

14 Deponitur.] *quia facilius ipſis deponentibus ſiue teſtificantibus,habet credi contra grauiter diffamatum,q̃ non diffamatum:uel ſuſpectum,q non ſuſpectum:ad hoc ſupra eod.filij.*

A Præſidentes.] *Olim incipiebat,Quæſiuiſtis.*

Regni.] *23.q.5.principes.& cap. regum.*

Prouinciæ.] *11.q.1.experientia.*

Loci.] *ead.q.ſi quiſquam.23.q.5.adminiſtratores.*

1 Excommunicati.] *quacunque † excommunicatione,& quantumcunque publice, & hoc eſt in fauorem fidei,vt ſupra c.prox.* † Eym.3.p. q.22.ubi.dixi.

De facto.] *vt quia intruſus eſt,non de iure.Nunquid vna ciuitas ſe poteſt dare domino vni?de hoc ſatis nos.Hoſtien.ſupra de iudi.ſignificauerunt. ſuper*

B *verbo labatur. & ibi videtur tenere quòd non:ibi videre poteris.hoc ergo caſu habetur recurſus ad eos, qui ſunt in certis locis conſtituti, non diſtinguendo bene vel iniuſte.ſic 11.q.3.c.ſi quiſquam.ibi conſtitutorum,&c.*

2 Habere.] *ergo ſi iſta ceſſant, non dicuntur talibus excommunicatis communicare.11.q.3.ſicut Apoſtoli.cum tribus cap.ibi ſeq.infra de ſenten. excom.nuper.*

3 Iuſtitiam.] *videtur quòd ſi aliqui hæretici ſunt in ciuitate,poteſt exuri † tota ciuitas.ad hoc.23.q. 5.ſi audieris.vbi de hoc.* † Gõdi.trac. de hær.q.24. Alfon. de iuſta hære.pu. lib.2.c.14.

4 *Ibi etiam habetur, quòd hæretici poſſunt occidi,*

C *vt ea.cauſa.q.4.quando.& videtur, quòd quicunq; poſſit hos facere,ut notatur in præc.c.ſi audieris. in gl.tu quicunque,&c.& idem not.Lauren & Io.de Fan.Sed contra ea.q.ſi non licet.verſi. quaſdam. & ver.his igitur.& 23.q.4.ea vindicta.ver. non ergo. & q.vlt.quicunque.facit ad hoc quod notatur 23.q. 2.inter hęc.in gl.in fin. Dic quòd quamuis Eccleſia concedat generalem auctoritatem, & ſpeciale priuilegium exterminantibus hæreticos de ipſorum terris,vt 23.q.5.ſi vos. & c.ſi audieris. quod cap. loquitur in principibus ſæcularibus,vt ibi patet ex rubrica. & q.8.legi.ſupra eod. excommunicamus. §. catholici.*

D 5 *Verum tamen ſatis videtur tutum †,vt ſemper fiat ſpeciali edicto principis,vel Eccleſię:ne alias ex cupiditate, vel vltione,potius quàm ex iuſtitia, vel obedientia videatur pugnare.23.q.1.quid culpatur. & q.2.c.1.& 23.q.3.ſex differentiæ.& huius ſententiæ fuit Goff.in ſum.eod.tit.§.ſed nunquid catholici.& adde quod dicam infra eod.cum ſecundum,in glo.vltima.* † Idẽ Archi. in ca. ſi uos. 23.q.5.

c.præſidentes.

SVMMARIVM.

1 Per excommunicatos quoſcunque punitionẽ hæreticorum fieri poſſe.

2 Nec propterea dicuntur Inquiſitores eis cõmunicare,ſi tẽpore neceſsitatis hoc fiat.

3 Tota ciuitas exuri poteſt ob hęreticos ibi cõmorantes.

4 Quilibet poteſt & occidere, & capere hæreticos.

5 Sed tutius eſt, id facere magiſtratuum auctoritate.

c.Cum contumacia.

SVMMARIVM.

E 1 Contumacia multis modis contrahitur, & graue peccatum.

2 Suſpicio regulariter repellenda potius quàm approbanda.

3 Præſumptio uehemens,ideſt,fortis & grãdis.

4 Excommunicandus, quoties monendus. & nu.5.in fine.

5 Pro prima contumacia nemo puniendus.

6 Qui fugit iudiciũ,de iuſtitia cenſetur diffiſus.

7 Prępoſitio,per, temporis continuationem ſignificat.

8 Dictio, ex tunc, quid hic importet.
6 Dictio, velut, veritatem exprimit.

CVm contumacia.) Olim incipiebat: Conſultationi,

1 Contumacia.] quæ contrahitur pluribus modis. 11. q. 3. certum. & eſt graue peccatum. 8. q. 1. ſciendum. & not. 3. q. 1. in ſumma.

Præſertim.] ideſt, maxime.

2 Suſpicioni.] regulariter omnis ſuſpicio, potius eſt repellenda quàm approbanda, vel recipienda. 6. q. 1. omnis. in fi. nec aliquis debet iudicare ſuſpicionis arbitrio. 2. q. 1. primo. dic vt ibi not.

B

Eyme. hac 2. p. q. 55. & ibi dixi.

3 Vehementem.] ideſt fortem ſiue grandem † ſecundum Hugut. ſic infra ca. proximo. vbi dicam, in princ. ſic infra de pur. cano inter ſollicitudines. verſ. attendentes, &c. ſupra de præſum. litteras. ver. quocirca. vbi de hoc in glo. immo ex leui, &c. Facit etiã ad hoc, quod leg. & not. infra de ſimonia, insinuante. in fin.

† Eym. infra q. 47. vbi dixi.

4 Vocatus.] videtur quod bis † debeat admoneri excommunicandus, hæreticus maxime, vt 23. q. 5. non vos. ver. qui à communione. vbi videas de hoc, in glo. hic dicitur, &c. & 24. q. 3. dixit Apoſtolus. in prin. ibi etiam videas.

C

5 Nam pro prima contumacia nemo puniẽdus eſt, vt arguitur 74. diſt. honoratus. vbi de hoc videas in gl. arg. hic, &c. et 4. q. 5. quiſquis. i gl. ſed obijcitur, & c. immo videtur quod ſecunda, vel tertia monitio requiratur, vt 24. q. 3. de excommunicationis. aliqui tamen dicunt, quod in hoc caſu ſtatim poſt primam citationem, quis excommunicari poſſit. ad hoc quod legitur & not. ead. q. ſi quis de potentibus. & adde quod dixi ſupra eod. lib. de appellat. ab eo. in gloſſ. ſed ſemel ſecundo, &c.

Reſpondeat.] intelligo quando hoc in citatione exprimitur.

† al. quia.

6 Subterfugit.] qui † refugit iudicium, apparet eum de iuſtitia eſſe diffiſum. 11. q. 1. Chriſtianis. in fi.

D

ad idẽ 3. q. 9. decernimus. vbi de hoc. Ad idem. 74. diſt. honoratus. ſupra de præſum. nullus. ibi: Confitetur enim, &c. vbi dicit Inno. confitetur, ideſt præſumitur contra eum, non tamen condemnabitur ex hoc. ſed punietur in expenſis, & aliquando grauius: ſupra de iudic. de quouult Deo. C. de iudicijs. ſancimus. 11. q. 3. cap. rurſus. quod dic vt not. 3. q. 9. in ſumma. ſupra de dolo & contu. veritatis. & ſupra vt lite non conteſt. c. 1. iuxta fi.

Per annum.] ſic ſupra eod. excommunicamus primo. §. qui autem. vbi de hoc videas. & quod legitur & not. infra de pœnis. grauem.

E

7 Et ex iſtis iuribus videtur, quod iſta præpoſitio, per, de ſui natura demonſtret temporis continuationem. ad idem, 7. q. 1. præſentium. ibi: Per duorum menſium, &c. ſupra vt lite non conteſta. quoniam frequenter. §. ſi vero. ver. quod ſi forſan. ibi: per ſpatium 6. &c. ſupra de cle. non reſi. c. 2. & c. ex parte. ſupra eo. lib. de elect. ſtatuimus. §. 1. & c. cupientes. verſi. quod ſi per 20. & §. ceterum. & 5. q. 2. præſenti. ſupra de præſcrip. ſanctorum. 16. q. 6. cap. 1. & c. quicunque. & c. placuit. & C. de præſcri. 30. ann. l. competit. §. vltimo. quæ ponitur 16. q. 3. ſub §. præſcriptio-

A

num. & incipit, iubemus. vbi dicit per continuum annum, &c. ſupra de frigi. & maleſi. litteræ. in fi. & c. laudabilem. in prin.

8 Ex tunc.] ideſt anno elapſo. ergo non ante. ſic ſupra eod. lib. de elec. cupientes. §. 1. vbi de hoc.

Velut.] expreſſiuum eſt veritatis.

9 Et hic adde quod dicam infra eod. vt commiſſi. in gl. qualiter, &c. ſic ſupra eo. lib. de elect. cupientes. §. 1. vbi de hoc.

c. Accuſatus.

SVMMARIVM.

1 Suſpicio vehemens quæ dicatur.
2 De hæreſi diffamatus, nec ſe purgans, hæreticus eſt cenſendus.
3 Suſpectus de hæreſi per annum excommunicatus, vt hæreticus damnandus.
4 Purgatio ab accuſatione deſcendit, & ideo deficiens in purgatione punitur, ac ſi eſſet accuſatus.
5 Purgatio etiam ab inquiſitione poteſt oriri.
6 Relapſus iuris fictione dicitur is, de cuius lapſu uere prius non conſtat.

ACcuſatus.] Olim incipiebat: Quòd ſuper.

Suſpectus.] ſubaudi, & ſuper hoc fuit in ius vocatus. ſupra eod. excommunicamus. §. 1. & ſupra capitulo proxi.

1 Vehemens.] dicit Papias, & Hugut. quòd vehemens † idem eſt quod fortis. ſiue grandis. & dic vehemens, non tamen violenta. ſupra de præſum. litteras. ubi patet, quòd propter præſumptionem dumtaxat non probatur hoc crimen, vt infra ſequitur.

† Eymer. hac 2. p. q. 55. & ibi dixi.

Magna, & vehemens: hæc verba reſpicit §. ſequẽs.

D

& hæc ſatis videntur poſſe declarari per id quod legitur & not. infra de pur. cano. inter. §. 1.

Orta.] forte ex dictis teſtium, vt in præcit. decre. inter. §. 1.

2 In qua decretali notat Hoſtien. quòd ſi de hæreſi ſit aliquis publice diffamatus, pro eo quia familiaritatem continuam habet cum hæreticis: ſeu ad occulta conuenticula, conuenit vnà cum alijs: ſiue à communi conuerſatione fidelium vita, & moribus diſſidet: ſi talis ad arbitrium epiſcopi ſe non purgauerit, ſiue quia iurare non vult. ſiue quia in purgatione deficit; canonice eſt puniendus, ideſt vere hæreticus eſt cenſendus. ſupra eod: excommunicamus. §. adijcimus. & §. ſeq. vnde in prædicta decre. inter. ab officio

E

& beneficio deponitur, & in arctum monaſterium detruditur.

3 Si autem ſuper his diffamatus non ſit, ſed ſola præſumptione habetur notabilis: puta quia per annum † ſtetit excommunicatus, vt infra de pœnis, grauem. vel alia de cauſa probabili: tunc ſi ad arbitrium epiſcopi ſe non purgauerit, non condemnatur ſtatim, ac ſi conuictus eſſet: ſed ſolummodo eſt excommunicandus, in qua ſententia ſi per annum ſteterit, etſi in ueritate hæreticus non ſit, poteſt tamen

† Eyme. hac 2. p. q. 47.

men vt hæreticus ab eccleſia iudicari, ſiue damnari: & ſic loquitur ſecundum eum, ſupra eod. excommunicamus. §. 1. & hoc dicit tenendum; licet per alios fuerit contrarium notatum in prædicta decre. inter. videas quod ibi notatur in gloſ. immo videtur, &c.

4 *Et ſi bene conſideres, ibi defectus purgationis inducit depoſitionem: & eſt ratio ſecundum Goff. quia hæc purgatio ab accuſatione deſcendit: & ideo qualis pœna imponeretur per modum accuſationis, talis imponetur per defectum purgationis deſcendentis ex ea. Nec obſtat quod ibi dicitur, quòd nullus apparebat accuſator. quod debet intelligi verum eſſe nunc: apparuit tamen in principio, & deſtitit.*

5 *Vel dic, quòd purgatio deſcẽdit ex Inquiſitione: quod innuit illud verbum:* ex dictis teſtium, *&c. vt qualis pœna imponenda fuiſſet per modum Inquiſitionis, talis imponetur per defectum purgationis. Sed ibi cum ageretur de crimine hæreſis, certum eſt etiam, quòd per modum Inquiſitionis imponeretur pœna depoſitionis ab officio & beneficio. ſupra de accuſ. Inquiſitionis.*

Abiurauit.] *ſupra de pur. cano. inter. de conſec. diſt. 2. ego Berengarius. Ex quibus iuribus colligitur modus & forma huius abiurationis.*

Committit.] *repete quod dixi ſupra eod. c. 2. in tribus, vel quatuor gloſ primis.*

†Zanchinus tract. de hæret. cap. 16. nu. 3. Repertorium verbo, relapſus. §. ficte relapſus.

6 Fictione.] *de fictione † habetur etiam de pœnit. diſt. 4. ſi ex homo. iuxta princ. & hoc caute dixit cum ſecundum rei veritatem, de lapſu ipſius accuſati, non conſtiterit à principio: vt 15. q. vlt. c. vlt. in fi. immo poſtquam abiurauit hæreſim, de qua erat infamatus, ſiue canonice ſe purgauit, debet denunciari boni teſtimonij vir, vt. 15. q. 5. c. 1. ad idem 2. q. 5. habet hoc. & c. omnibus. in fi. infra de purg. cano. ex tuarum. in fi. nec poteſt dici vere relapſus. arg. optimum de conſec. diſt. 4. ſi baptizatus. ver. ſacramentum. & c. qui in maternis. & ſic hinc colligitur, quòd vehemens ſuſpicio contra ipſum inducit præſumptionem, quòd prius fuerit lapſus, vt ſic poſt reditum poſſit dici relapſus.*

Plene.] *demonſtrat, quòd aliqualis fuit de hoc probatio contra ipſum, ſed non plena propter quam poſſet condemnari. ſic ſupra de teſti. veniens. c. 1.*

Grauius.] *ſcilicet quàm ſi nunquam abiuraſſet.*

Pœna.] *quæ habetur ſupra eod. ad abolendam. §. illos quoque. ſupra eod. ſuper eo.*

§. Eum vero.

SVMMARIVM.

1 Secta vnde dicatur.
2 Articulus cur ſic dictus.
3 Abiurans vnam hæreſim ſingularem, & poſtea in aliam incidens, an ſit relapſus.

EVm vero.] *Iſtum §. addidit Papa Boniſa. Bereng.*

†S. Thom. 2. 2. q. 11. art. 1. ad 3. Eymer. par. 2. q. 1.

1 Secta.] *dicta eſt ſecta † à diuiſione, quaſi ſectio: vnde ſectę philoſophorum, vel hæreticorũ: de quibus hæreticorum ſectis habetur 24. q. vlt. quidam.*

Fidei.] *ſupra de ſum. trin. firmiter. cũ ſimilibus.*

2 Articulo.] *dicitur articulus diminutiue ab artu, id eſt membro: vnde dic articulo, id eſt membro.*

Simpliciter vel generaliter.] *factum reſpicit ſecundum quoſdam: ad hoc facit de conſ. diſt. 2. ego Berengarius. dic vt ibi not. in gl. facit hoc.*

3 *Sed quid ſi tantum vnam † ſpeciem abiurauit? & videtur idem arg. ff. de iureiur. duobus. §. exceptio. de conſ. diſt. 4. in ſynodo. de pœnit. diſt. 5. c. vlt. infra de reg. iur. defleat. Ex quibus videtur poſſe colligi, q. ſi dumtaxat vnam ſpeciem abiurauit, & nõ in illam ſpeciem, ſed in aliã hęreſim incidit, videtur relapſus, †, cum fides de ſe, quoddam ſcutum reputetur ad hoc facit de pœnit. diſt. 5. c. 1. ver. defleat. & c. & ibi videas. & 50. diſt. ſi quis diaconus. in fi. & ideo qui eius partem offendit, totam & quamlibet eius partem tetigiſſe videtur, & offendiſſe. ad hoc de pœnit. diſt. 1. vulgaris. nam genus, & ſpecies non ſunt diuerſa, niſi quia vnum eſt in plus, vt genus: aliud in minus, vt ſpecies. facit ad iſta quod not. de conſ. diſt. 4. proprie, iuxta fi. in glo. ſed quomodo, &c.*

†Hodie omnis hęreſis abiuratur, & ita ceſſat quęſtio.

†Zanchinus tract. de hæret. c. 16. nu. 2.

§. Ille quoque.

SVMMARIVM.

1 Fauor hæreticis exhibitus an quandoque excuſabilis.
2 Hæreticum adorans, credens hęreticorum cẽſetur.

ILle quoque.] 1

Acceptet, deducat.] *hic videas quod dixi ſupra eod. cap. 2. in gloſ. illi dicuntur, & c. ver. verum ſi quis, &c.*

Dona vel munera.] *ff. de verb. ſign. l. inter donum.*

1 Non poſsit.] *ſed ſi poſſit excuſari, ſecus videretur. arg. hic à cõtrario ſenſu: vt quia fame moritur. arg. 11. q. 3. quoniam multos. in fi. cum ſimilibus. 1. q. 2. quàm pio. iuxta princ. ibi:* quorum nulli. *& c. vbi de hoc. ſed arg. contra. 5. q. 5. c. 2. 23. q. 4. nimiũ. iuxta principium. de hoc legitur & not. 42. diſt. quieſcamus. Item arg. contra 32. q. 4. ſicut ſatius.*

2 Sine adoratione.] *hoc dicit, quia ſi hoc interueniſſet, non eſſet dubium, quin eſſet credens hæreticorum, vt dixi ſupra eod. c. 2. in gloſ. 2. iuxta princ.*

§. Licet vero.

SVMMARIVM.

1 Ferre teſtimonium dignitas eſt.
2 Speciale eſt in hæreſi, vt teſtis ex interuallo corrigat dictum ſuum.
3 In deteſtationem hęreſis, quilibet aliàs inhabiles teſtificantur.
4 Indicia crimen probant.
5 Regulariter primo dicto teſtificãtis ſtatur, ſed fallit in hæreſi.

LIcet.] Repellantur. *vt 22. q. vlt. paruuli. ſupra de accu. cum oporteat.*

1 *Et nota, quòd facere teſtimonium dignitatis eſt.*

32. q. 5.

A 32. queſt. 5. præceptum. vbi de hoc. ſupra de teſti. teſtimonium. in gl. vnde admitti. & cap. ſicut. in fi.

2 Poſtmodum.] ex interuallo, & ita erit ſpeciale † in caſu hæreſis, aliàs ſecus: quod dic vt legitur et not. ſupra de teſti. cogen. præterea.

† Eymer. 3. p. q. 65. vbi dixi.

3 Exceptum.] & ob hoc dicitur, quòd tãta eſt labes iſtius criminis, quòd ad eius accuſationem etiam ſerui aduerſus dominos, & quilibet criminoſi †, etiam infames aduerſus quemlibet admittuntur, vt 2. q. 7. §. huic opponitur. ad idem ea. q. c. Paganus. §. in hoc. & §. ſed quæritur. & extra de ſimo. tanta. Et idem eſt in alijs criminibus exceptis, ſcilicet in ſimonia, in ſacrilegio, & in crimine læſæ maieſtatis.

† Eymer. 3. p. q. 65. Hieron. Gigas de crimi. læſæ maieſt. lib. 2. q. 4. 5. & 6.

B 15. q. 3. ſane. ſecundum Ber. & Laur. & intelligas, quòd etiam in hoc crimine, inimicus capitalis admittatur ad accuſationem, ad hoc 3. q. 5. c. 2. infra de ſimo licet Heli. in fine. & c. per tuas. de hoc ſatis notat Hoſtien. in ſumma, de accuſatio. §. quis poſſit. ſub §. admittuntur. ad idem ſupra eod. tit. cum P. Marcella. vbi de hoc.

Manifeſtis.] aliàs competentibus, vt ſupra eod. lib. de regu. non ſolum. ver. aut euidenter.

4 Indicijs.] hic vides quòd indicia probant. de hoc legitur & not. ſupra eod. excommunicamus. 1. §. vlti. ſupra de cle. peregri. inter quatuor. in gl. non dicit, & c. ſupra qui filij ſint leg. tranſmiſſa. in fi. ſupra eod. lib. de reg non ſolum. ver. aut euidenter infra eod. lib. de homi. pro humani. in fi.

C Leuitate.] hoc reprobatur, vt hic. 19. q. 3. ſtatuimus.

Fidei.] ſic ſupra eod. in fidei.

Aliud.] quàm periurum ſupradictum.

Obſiſtat.] forte poteſt poni exemplum, ſupra de teſti. ex tenore. vel aliud conſimile.

5 Regulare eſt tamen, quòd potius, ſtatur primo † dicto quàm ſecundo: vt legitur & not. ſupra vt eccle. benefi. vt noſtrum. in gl. cum prima, & c. ſupra de præſump. litteras. in gl. hoc eſt notandum, & c. ad idem cõcordat ſupra de teſti veniens 2. in gl. ſed quæritur, & c. in fi.

† Eymer. 3. par. q. 65. vbi dixi. Arelatanus de hæret. notabi li. 13. Couarruuias lib. 2. varia. reſolut. c. 13. nu. 9.

§. Sanc.

SVMMARIVM.

1 Diuinationis nomen ſemper in malum ſonat.
2 Apoſtoli vnde dicantur diuini.
3 Diuinatio trifariam ſumitur pro Theologia, pro ſcientia infuſa, pro arte Magica.
4 Quibus locis tractetur in iure canonico de illicita diuinatione.
5 Diuinationum genera quot.
6 Sortilegi & diuinatores differunt, & quibus locis de illis agatur.
7 Procurare reſponſa à dæmonibus, hæreſim ſapit manifeſtam.
8 Manifeſtè, hic quid ſignificet.
9 Epiſcopi ſollicite inquirere & punire debent ſortilegos.

SAne.] Apoſtolica. maxime.

1 Diuinationibus.] dicit Hieronymus, quòd diuinatio nunquam in bonam partem accipitur. 1. q. 1. nunquam diuinatio. † id etiam habetur ead. q. iudices. in prin. vbi dicitur: prophetæ eius in pecunijs diuinabant.

† De hac materia late S. Thomas. 2. 2. q. 95. art. 1. & 2. Zanchinus tract. de hæret. c. 21.

2 Sed videtur contra ead. q. eos. in prin. vbi dicitur: Petrus diuinus Apoſtolus, & c. 38. diſt. omnes. ibi: diuini Apoſtoli, & c. 16. q. 1. prædicator. dic quòd ibi ſumitur in bonam partem, ſcilicet à diuinitate, non à diuinatione; ſic etiam ſumitur 26. q. 2. illud. ver hoc autem.

3 Et ad huiuſmodi declarationem ſcias, quòd diuinatio tripliciter accipitur: primo, pro ſcientia theologia, à qua theologi diuini dicuntur; ſecundo pro ſcientia infuſa à Deo, & ſic dicitur Prouerbiorum 16. Diuinatio in labijs regis, in iudicio non errabit os eius. tertio pro ſcientia magica, vel fallaci pronuntiatione; qua falſi prophetæ, vel magi fingunt ſe præuidere, vel præſcire futura, Num. 22. Non eſt augurium in Iacob. neque diuinatio in Iſrael. Et dicitur diuinatio à diuino, as. quod eſt vaticinari, vel futura prædicere.

4 De iſta diuinatione habetur 26. q. 2. intelligi. & c. qui ſine. & q. 5. c. 2. & c. aliquanti. c. ſortes. c. ſi quis clericus. & q. 7. non obſeruetis. vbi videas: & 3. q. 5. conſtituimus. Ex quibus cap. collige argumentum, qualiter ad eos qui talem diuinationem faciunt concurrentes, debent pœnitere, & puniri. Genus diuinationis à Perſis allatum eſſe fertur; diuini dicti ſunt, quaſi Deo pleni.

5 Duo autem ſunt genera diuinationis, ſcilicet ars & furor. Varro autem dixit quatuor eſſe diuinationum genera. hac habentur 26 q. 4. c. 1. in prin.

6 Sortilegijs.] qui ſunt ſortilegi †, Iſidorus diffiniuit etymolo. lib 8. & habetur 26. q. 1. cap. 1. ex quo cap. colligitur, quòd eſt differentia inter ſortilegos, & diuinatores. ad idem, q. 3. c. 1. in prin. & in fi. & q. 5. ſi quis clericus. de ſortilegis habetur 33. q. 1. c. vlti. infra de ſortilegijs. c. 1. & 2. & 26. q. 7. non obſeruetis. 2. q. 8. quiſquis, in fine.

† Eymericus hac 2. parte q. 42. & 43. & ibi dixi.

D 7 Saperent.] vt 26. q. 4. c. 1. circa princ. ver. Arioli, vt quando aliqua faciunt, vt habeant reſponſa à dæmonibus, vt ibi & ead. cauſa. q. 2. hi qui nã tales plus multo peccant, quàm in caſu poſito, ſupra eo. ille. & magis hoc videtur hæreticum, quàm illud.

Manifeſte.] in dubio habent dimittere ſuis ordinarijs, vt ſequitur.

8 Et dic manifeſte, id eſt clare, perſpicue, & certe: ita quòd probatione non egeat, quia proprie ſumpto vocabulo, manifeſtum dicitur illud, quod debet probari. 11. q. 3. eorum qui ſed notorium non probatur: & ſic intelligitur 2. q. 1. manifeſta. ſecus in ordinario alio, qui in dubio habet cognoſcere, an ſua ſit iuriſdictio. ff. de iudic. ſi quis ex aliena. Idem in delegato.

E † ſupra de reſcrip. ſuper litteris. & eſt ſimile huic ſupra de cenſi. Romana. ver. notoria.

† Sanillacem de fi. catho. c. 56. nu. 1. Nicolaus Arelatanus de hæret. notab. 3.

9 Iudicibus.] epiſcopis vel legatis, quorum dicitur eſſe ſtudium, tales ſolicite inquirere, & quoſcunque ipſius Chriſti inimicos inuenerint, de ſtricta vltione corrigere, vt habetur. 26. q. 5. peruenit. quod c. loquitur in legato, vt patet ex titulo ipſius capituli.

§. De

§.De quæſtionibus.

SVMMARIVM.

1 Qualiter Inquiſitores vſuras reſtituere iubeant.
2 Cur interdictum Inquiſitoribus, ne de vſuris iudicent.

DE quæſtionibus.] *Hic fuit aliquid immutatum de mandato Papæ Bonifacij: nam per antiquam poterant compellere tales ad reſtituendas † vſuras, de quibus conſtabat iudicialiter: tamen de ipſis cognoſcere non valebant. Beren.*

† zanchinus de hær. c. 20. nu. 2 & 3.

B Iniunxerunt.] *pænitentia ſine ſatisfactione, ſeu reſtitutione vſurarum, non eſſet fructifera. infra de pęnit. & remiſ. cum quidam.*

1 *Et ideo eis talem pęnitentiam imponunt Inquiſitores: nam hoc pertinet ad iudicium animæ, non iuriſdictionis ordinarię: & ideo talem executionem habent facere ordinarij, & non ipſi, vt ſequitur.*

Offendiculum.] *id eſt læſio, vel oppoſitio.*

2 *Nam ſi de talibus quæſtionibus etiam poſſent, et vellent cognoſcere, non ita taliter vacarent ſaluti animarum in officio Inquiſitionis: & ita illa cognitio eſſet quędam oppoſitio tanto bono, quod eſſe non debet. ad hoc 26. quæſt. 1. presbyteros. in fi. cum concor. ibi notatis.*

§.Si vero.

SVMMARIVM.

1 Non omnis receptator, fautor, & c. eſt hęreticus: ſecus ſi ſit credens hęreticorum.
2 Pænitentia & in perſona, & in bonis poteſt imponi.
3 Varietas lectionis in hoc textu.
4 Qui dicantur reincorporati.
5 Hæretici pænitentis, & reincorporati hæredes ad ſucceſsionem bonorum eius admittuntur.
6 Intellectus cap. Vergentis. de hęreticis.
7 Intellectus huius §. in verſ. porro.
8 Pænitentia impoſita perſonæ, non tranſit ad hæredes.

SI vero receptando, defendendo, fauendo.] *Ad declarationem horum verborum, vide quod notaui ſupra eod. c. 2.*

Hęreticus.] *hic manifeſte patet, quòd non omnis receptator, defenſor, fautor hęreticorum eſt hæreticus; ſecus ſi eſſet credens eorum erroribus; & ſic loquitur ſupra eod. excommunicamus. 2. §. vlt.*

Impoſitū.] *ſecus ſi eſſet imponendū. infra §. prox.*

2 In bonis.] *hęc littera demonſtrat, quòd pęnitentia impoſita reſpiciebat bona defuncti, non perſonam dumtaxat. ſecus eſſet † ſi Eccleſiam, vel hoſpitale, ſeu alium pium locum conſtruere, Eccleſiam dotare, vel ad aliud conſimile, quod conſiſteret iam vere.*

† zanchinus tract. de hæret. c. 20. Repert. ver. pænitentia.

Hæredes.] *ſic infra de ſen. excom. à nobis 2. in fi. vbi de hoc. & 16. q. 6. c. ſi epiſcopum. in fi. 12. q. 2. epiſcopus qui. vbi de hoc. & not. 1. q. 4. §. item*

A *peccata ciuium. in glo. idem eſt. & c.*

Deuenerunt.] *ſupra de pigno. ex litteris. in fi. cū concor. ibi notatis. de hoc etiam dixi ſupra eod. lib. de immu. Eccleſiarum. quia nonnulli.*

Vellent.] *& ita erat de futuro, & ita diuerſificatur à §. præcedenti.*

Extincto.] *dic de hoc, vt legitur & notatur 23. diſt. quorundam.*

3 *Caueas tamen tibi, quia aliter eſt littera iſtius §. quàm communiter habeatur: Eſt enim ſic:* Porro, † vel, qui confeſsi fuerint in iudicio de hæreſi coram Inquiſitoribus huius prauitatis, & ad faciendam pænitentiam, quam Inquiſitores iniungere ipſis vellent, bona ſua eiſdem Inquiſitoribus obligarunt: ſed antequam iniungeretur eis pænitentia, deceſſerunt: non tamen hæretici, ſed reincorporati potius Eccleſiæ vnitati, vel eorum hęredibus, qui ad ſucceſsioné talium admittútur, nō eſt ſatisfactio pro extincto iam crimine iniungenda. *Et talem litteram habet dominus Io. Cardinalis, qui eam ſic exponit:*

† Vide reſcriptum Vrbani iiii. conſultus. §. ſunt & alii. quod eſt impreſſum ſupra in hac. 2. parte pag. 133.

4 Reincorporati. †] *id eſt, per ipſos Inquiſitores abſoluti, & ad gremium Eccleſiæ per abſolutionem debitam reducti admittuntur.*

† Sequentes gloſſæ ſunt domini Ioan. Cardinalis.

5 *Et ſic nota, ſi hæreticus pæniteat de hæreſi, & fuerit vnitati Eccleſiæ reincorporatus, eius hæres*
C *ad ſucceſſionem bonorum admittitur: in authen. vt cum. de appel cog. § generaliter. ver. ſi vero. & ver. ſeq. coll. 9. & hoc videtur fieri de ſola miſericordia. ſupra eo. vergentis. quę ſicut æquitas præferenda eſt rigori. C. de iudicijs. placuit. ſupra eo. lib. de rerum permu. c. 1.*

6 *Vel dic in dicto c. vergentis. fuit lata ſententia diffinitiua ſuper crimine. infra eod. cum ſecūdum. ſed hic ſponte fuit confeſſus ante diffinitiuam.*

Extincto.] *in eo, qui eſt confeſſus, & paratus fuit ſententiam accipere: quam non religionis contemptus, ſed neceſſitatis articulus excludit. infra de ſen. excom. à nobis.*

D Crimine.] *contra infra c. proximo.*

7 *Solutio. crimen eſt extinctum morte, quo ad iniunctionem faciendam, vt hic, vel dic quòd hic non loquitur de hæretico, ſed de defenſore, & ſimilibus, qui non ſunt hæretici, vt ſupra c. proximo: Et ideo ex quo non ſunt in crimine excepto, teneho regulam quæ cauetur; Delicta & honores cum capite ambulant. ff. ſi ex noxa. cau. aga. l. 2. reſponſo 1. & C. ne de ſta. defunc. ſi patet tuus. C. ſi pen. appel. mors interue. ſi pater.*

Iſtæ gloſſę ſunt domini Ioan. Cardinalis, quas hic poſui propter litteram ſupradictam, quę eſt vera, alia vero littera communis, † eſt defectiua, &
E *obſcura.*

† Sed conſulto eſt ita poſita, nam in ſubſtantia idē continet.

Iniungenda.] *defuncti ergo purgatorio reſeruantur.*

8 *Et huius dicti eſt ratio: quia impoſitio pænitentię, perſonam ſequitur, & non tranſit ad hæredes: quod patet, quia morientibus non imponitur, ſed eis dumtaxat eſt innoteſcenda. 26. q. 7. c. 1. quod fieret ſi ad hęredes tranſiret. nec obſtat ſi dicas, plerunque puniuntur hæredes pro peccatis parentum. ſupra eod. vergentis. Illud enim verum eſt in ſuo caſu, ſcilicet in confiſcatione bonorum, non tamen corporali-*

poraliter, quia peccata ſuos debent tenere auctores quantum ad pœnam. ſupra de his qua ſi. à mai. par. cap. quæſiuit. C. de pœnis. ſancimus. & ideo nec vt pœna, nec vt penitentia iudiciaria poteſt ad haredes tranſire, vt hic dicit. de hac materia not. 1. q. 4. in prin. ibi videas.

§. In eo.

IN eo.] Admitti. *ſupra eod. vergentis. infra eod. cum ſecundum.*

Per ſententiam declaratum.] *arg. quòd per ſententiam ius non datur, ſed declaratur: ſic 11. q. 3. c. quo modo. vbi de hoc.*

Poſt mortem.] *24. q. 2. ſane.*

Procedatur.] *dic vt ſupra eod. lib. de præſcrip. ſi quis §. 1.*

§. Sacerdotes.

SAcerdotes.] Eorum. *ſubaudi erroribus. ſupra eod. excommunicamus 2.*

Indebite.] *videas quod legitur & not. 23. q. 3. nõ in inferenda. in ſi. & q. 5. reos.*

Impedire.] *etiam occulte.*

Immurationis.] *ſupra eod. c. 1. dic vt ibi.*

c. Statutum. 1.

STatutum.] *videas per te, & olim incipiebat. multorum. & multum fuit abbreuiata.*

c. Ne aliqui.

SVMMARIVM.

1 Iuriſdictio conceſſa contra plures, vbi in vnũ cœpta eſt exerceri, in ceteros perpetuatur.
2 Intellectus huius cap.
3 Inquiſitores an ſint ordinarij iudices.

NE aliqui.

1 Non cœpta.] *Hic vides Papalem declarationem, quæ habet quòd vbi eſt iuriſdictio † commiſſa contra plures, ſi incipiat vti contra vnum, eſt contra alios perpetuata, & non expirat: & hæc fuit ſententia Inno. ſupra de reſcrip. paſtoralis. in gloſ. ex hoc. quam ſententiam tenebat Io. de Deo in ſuis quæſtionibus. & hoc per illam decre. paſtoralis. iuxta ſi. & eſt ratio, quia iuriſdictio eſt res indiuiſibilis: ergo quamcito eſt perpetuata quo ad vnum, intelligitur perpetuata quo ad omnia commiſſa, quamuis non expreſſa, ſed tacite comprehenſa; & hanc ſententiam tenuit Io. per. l. C. de duo. reis. l. vlti. & C. de an. excep. l. vlti. Alij diſtinguunt, an negotia ſint connexa, aut non, per id quod habes ff. de mino. l. etiam. ff. de negotijs geſt. l. cũ actum. Alij diſtinguũt, an committatur contra vnam perſonam dumtaxat, quamuis ſuper plures articulos diuerſos: quo caſu obtinet prima ſententia: aut contra plures perſonas, quo caſu obtinet quod not. ſupra de offi. deleg. licet. in gloſ. vlt. & in praci. c. paſtoralis. & forte iſta ſententia non eſt mala.*

† De hoc articulo copioſe hic Geminianus. capella Tholoſana deciſ. 341. vbi additio.

A 2 *Et poteſt reſponderi ad hãc decre. quòd iſtud accidit in fauorẽ fidei, vt ſequitur: & ſic erit ſpeciale:*

3 *Vel dic, † quòd videtur, quòd ſint, & ſunt ordinarij, cum ſint à Principe ad vniuerſitatem cauſarum deputati.*

† Vide Eymer. 3. parte q. 4. vbi dicit.

c. Vt officium.

SVMMARIVM.

1 Abſolutus ab hæreſi, non reſeruata forma iuris, an ſit abſolutus.
2 Epiſcopus abſoluit etiã redeũtem ab hæreſi.
B 3 Simulatio à Deo ſeparat, & eius multiplex ſpecies.
4 Falli, bifariam ſumitur.
5 Lupi nomen & natura.
6 Lupus pro hæretico, malo prælato, & c. ſæpe ſumitur.
7 Nomen lupi generaliter male ſonat.

VT officium.] *Olim incipiebat: Licet vbique. id eſt in quolibet loco: ad hoc ſupra eod. lib. de offi. ordi. cum epiſcopus.*

Infamatos.] *2. q. 4. omnibus. infra de purga. cano. inter.* C

Suſpectos.] *infra eod. §. vlti.*

Sanctiones.] *ſupra eod. ad abolendam. infra de purga. cano. inter.*

Poſtpoſito.] *ad hoc 11. q. 3. quatuor. c. quiſquis. & c. qui reſiſtit. c. Iulianus.*

Iuxta formam.] *11. q. 3. cum aliquis. infra de ſen. excom. à nobis 2. iuxta ſi.*

1 *Quid ſi fuerit abſolutus non obſeruata illa forma? videtur quòd non ſit abſolutus, cum in abſolutione certa forma requiratur, vt patet infra de ſen. excom. cum deſideres. & ſic etiam notat Inno. ſupra de ſi. preſ. veniens in gloſ. 1. in ſi. Contra credo, ſecundum* D *illud quod not. 2. q. 1. de manifeſta. in gl. ſimile, & c. in fine. & 24. q. 3. comperimus.*

2 Impendatis.] *vos Inquiſitores. ſic etiam epiſcopus † diœceſis, ſiue eius ſuperior, abſoluit eum, qui incidit in hæreſim iam damnatam. arg. 23. q. 4. ipſa pietas. ſic etiam notant Lau. & Io. 24. q. 1. c. 2. in ſi.*

† Hoc videtur fauere Eymerico, 3. p. q. 48.

Conſueuit.] *hoc habetur 1. q. 7. c. ſaluberrimum. de conſec. diſt. 1. ego Berengarius.*

3 Simulata.] *Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum. ſapientia 1. de pœnit. diſt. 3. inter hæc 2. & 1. q. 1. per Eſaiam. in ſi. 1. q. 3. Saluator. de conſec. diſt. 4. oſtenditur ad idem. 1. q. 1. ita ſit. & nota quòd eſt multiplex ſimulatio: quod dic vt legitur & not. 24.* E *q. 1. officij. iſta, de qua hic loquitur, eſt deteſtabilis. ſic 86. diſt. c. inferior.*

Fallentes.] *bene dicit, immo, ſeipſos, &c. quia licet Deo poſſint mentiri, ipſum tamen fallere non poſſunt. de conſec. diſt. 2. panem de altari. ſed contra 81. diſt. oportet. iuxta finem, ibi; o vos ſacerdotes, qui fallitis nomen meum, &c.*

4 *Dic, quòd falli poteſt duobus modis ſumi: vno modo, id eſt in falſam opinionem duci, & hoc non cadit in Deum: & ſic loquitur prælleg. c. panem. 24. q. 3. Deus. Secundo modo dicitur falli, id eſt fraudem pati,*

pati, ſecundum quod dicitur Deus fraudari, & nomen eius falli: & ſic loquitur prædictum c. oportet. 16. q. 1. reuertimini.

Specie.] inter cetera Apoſtolus dicit, quòd ipſe Satanas in lucis angelum ſe transformat, vt 2. ad Cor. 12. & 26. q. 5. nec mirum. ver. porro hoc eſt.

5 Lupum.] dic quòd lupus à græco tranſlatũ eſt, græce enim licos dicitur, ꝙ rabie rapacitatis quicquid inuenerit, trucidet; & eſt beſtia, quæ inſidiatur ouibus, quarum guttur inuadit, vt citius ſtrangulet.

6 Et ſumitur hic lupus pro hæretico. ſic 25. q. 1. ſunt quidam. in fi. Item dicuntur lupi † mali prælati, qui ſubditos beſtiali more dilaniant. 2. q. 6. decreto. in fine. Item dicuntur lupi, mali † cuſtodes, ideſt iudices. 4. q. 4. contra ritum. Item dicuntur lupi laici reſpectu clericorum quos ſemper mordaci lacerant dẽte. 83. diſt. nihil. Item dicuntur lupi mali ſacerdotes, qui adulteratorie exercent officium ſuum. de conſec. diſt. 4. quomodo. ver. non ob aliud. in fin. Item dicuntur lupi, qui falſe baptizantur, vt ibi.

† Alfonſus Caſtrus lib. 3. c. 4. de iuſta hære. punit. verſ. alterum paſtoris officium.

† Al. falſi.

7 Et ſumitur lupus generaliter in malam partem: vt patet 81 diſt. oportet. in princ. ſupra de elect. ne pro defectu. ſupra de renun. niſi cum. §. propter malitiam. 23 q. 4. tres perſonas.

Gerant.] ideſt, ſub ſpecie veræ incorporationis ad fidem, non remaneant in errore.

5. Verum quia.

SVMMARIVM.

1 In rebus magnis diligens Inquiſitio adhibẽda.
2 Quantopere ab errore cauendum.
3 Seueritatis variæ appellationes.
4 An per duos teſtes tantum debeat quis de hęreſi damnari.
5 Per teſtes ſingulares, & famam, nemo debet de hęreſi condemnari.
6 De hęreſi nemo ex prçſumptionibus cõdemnandus.
7 Sententia Innocentij, in crimine hęreſis ſufficere leuiores probationes.
8 Teſtes in cauſa hęreſis cõpelli poſſunt ad ferendum teſtimonium, & mortaliter peccãt ſi ſubtrahunt ſe.
9 Neque ab hoc debito excuſat votum, aut iuramentum in contrarium.
10 Neque vllum exemptionis priuilegium.
11 Inquiſitor, iterato poteſt teſtes interrogare, ſi confuſe deponant.
12 Vbi numerus requiritur, duo ſufficiunt.
13 Quæ perſonę ſint, aut dici poſsint religioſę.
14 Diſcretæ perſonæ quæ dicantur.
15 Tabellioni ſcribenti acta Inquiſitionis, nõ debent ſatisfacere inquiſiti.
16 In cauſa hęreſis monachus conficit inſtrumẽta, aliàs ſecus.
17 Præcipiendi verbum, quam vim habeat.

VErum quia.] Procedi. ad hoc eſt C. de appel. addictos.

1 Nam in magnis rebus diligentior faciẽda eſt Inquiſitio. 42. diſt. quieſcamus. & legitur & not. 7. q. vlt. c. vlt. iuxta fi.

A Reos.] ideſt peccatores, peccato hæreſis.

2 Errore.] dicit Auguſtinus. Quantum poſſumus cauendum eſt errare, non ſolum in maioribus, verum etiam in minoribus rebus: nec niſi rerum ignorantia poſſit errari. 38. diſt. quamuis.

3 Seueritas.] dicitur ſeueritas, integritas, rigor, diffinitio, iudicium. de hoc etiam habes 12. q. 2. 9. verum illud. 50. diſt. vt conſtitueretur, in fi.

4 Teſtium.] aliquorum fuit ſentẽtia, quòd in hoc caſu non ſufficiunt duo † teſtes. arg. optimũ ſupra eod. excommunicamus 1. § adijcimus. ibi: tres, aut plures, &c. & ſic dicetur iſte caſus exceptuatus à regula, de qua habetur 2. q. 4. in prin. vbi etiam ponuntur B alij caſus exceptuati in ſumma ipſius quæſtionis. nã durum videtur, quòd homines bonæ famæ debeant Inquiſitores, vel Ordinarius, ad dictum duorum ſimpliciter de tanto crimine condemnare; & eſt ratio, quia talibus ordo legitimę defenſionis truncatur, ſcilicet in notitiis teſtiũ. infra eod ſtatuta. §. 1 in interrogationibus dandis, vt fieri conſueuit. ſupra de teſti. per tuas nobis. & not. 2. q. 1. in primis. in gl. teſtes iurare, & c. ſed arg. contra infra proxime, ibi, duas, &c. & concor. ibi, poſitis.

† Eymer. 3. par. q. 71. vbi dixi. Gondiſaluus de hęret. q. 13. nu. 9. Palacius Ru. in allegat. de hæreſi. §. 13.

5 Certum eſt tamen, quòd per ſingulares † teſtes, & famam, non poteſt quis de tanto crimine condemnari. ſupra de teſti. tam litteris. prçſertim cum C in criminibus probationes debeant eſſe luce clariores. C. de probat. ſciant cuncti. quç ponitur 2. q. 8. & notatur ſupra de teſti. veniens 1. in gloſ. ſed cum crimen.

† Eymer. 3. p. q. 71. vbi dixi copioſe.

6 Et de hoc crimine, non eſt quis ex præſumptionibus iudicãdus. ſupra de præſump. litteras. indicatur ergo purgatio in hoc caſu.

7 Scias quòd Inno. ſcripſit ſupra de ſimo. ſicut 1. quòd in crimine ſimoniç, & hæreſis hoc eſt ſpeciale, quòd cũ in alijs negotijs requirendæ ſint probationes luce clariores, vt dictum eſt: tamen in crimine hæreſis minores † probationes ſufficiunt. C. de hæreticis. l. 2. & adde quod dictum eſt ſupra eod. ſilų. in glo. vi- D detur quòd, &c. dicit tamen, quòd leuia ſigna ſufficiunt ad præſumendum aliquem hęreticum: ſed illa ſigna oportet plene probari. ſupra de præſump. litteras. propter ſuſpicionem tamen indicetur purgatio, ſupra eod. excommunicamus.

† Et hæc ſententia eſt falſa. Palacius Rubius in allega. de hær. §. 12.

8 Et quando agitur de hoc, credo quòd teſtes poſſunt compelli, † ſi ſe ſubtraherent à teſtimonio perhibendo. ſupra de teſti. cogen. peruenit. & ſi Inquiſitori celarent veritatem, nouum contrahunt mortale peccatum. 11. q. 3. quiſquis.

† Eymer. 3. p. q. 62. vbi dixi.

9 Ex quo patet, quòd iuramentum, † nec votũ contra hoc prçſtitum, non excuſat, vt 22. q. 4. in malis. infra eod. lib. de reg. iur. in malis.

† S. Thomas 2. 2. q. 70. art. 1. ad ſecundum. Socinus. Reg. 309.

E 10 Nec priuilegium exemptionis habentes meo iudicio, à ferendo teſtimonio ſe poſſunt excuſare, etiam corã Ordinario. arg. ad hoc efficax ſupra eod. excommunicamus 1. § adijcimus. in fi.

11 Circa talia debet iudex, vel Inquiſitor eſſe ſolicitus: nam ſi teſtes depoſuerunt confuſe, † & de cauſa ſcientiæ conſtat minus plene requiſitos fuiſſe, iterato debent requirere: nam hoc de iure fieri poteſt, vt ſupra de teſti. per tuas. ad hoc ff. de quæſtionibus. repeti. debent etiam inquirere de inimicitia teſtium, cum'ie contra quem inquiritur, de talibus nequeat

† Eymer. 3. par. q. 62. vbi dixi.

diuina-

diuinare ſupra vt eccle.bene.cap.1.

12 Duas.] quia in ore duorum ſtat omne verbum, 2. ad Cor. 13. 2. q. 4. §. quod vero. 4. q. 3. vbi numerus. 35. q. 6. §. vlt. nam pluralis locutio, duorum numero eſt contenta. infra eod. lib. de reg. iur. pluralis.

† Eymer. 3. par. q. 63. Fel. in c. licet de offi. ord. & c. tua nos de iureiurã.

13 Religioſas.] religioſi † etiam dicuntur clerici ſæculares. 4. diſt. denique. iuxta prin. ſic & laici. 44. diſt. non liceat. vbi etiã idem dicitur de clericis: ſic et epiſcopi. ſupra de voto, ex multa. ver. ſic ergo. vbi de hoc. ſed forte hic intellexit de illis religioſis, qui habitum ſuſceperunt: pro quibus multum præſumitur. infra de no. oper. nun. cum ex iniuncto. §. ſuper eo. vbi de hoc.

B

14 Et not. quòd non ſufficit, quòd ſint perſonæ religioſæ, ſed requiritur quòd ſint diſcretæ: nam multi religioſi ſunt idiotæ, & iuris ignari: vt in præd. c. ex multa. ver. ſic ergo. item nota, quòd illa perſona dicitur diſcreta, quæ bene ſcit diſcernere inter lepram & lepram. 11. q. 3. cap. quo modo. ideſt quis et qualiter ſit ligandus, vel ſoluendus. vt ibi. ad hoc de pœnit. diſt. 6. c. 1. in prin. & iuxta finem. ver. caueat ſpiritualis.

Præſentia.] ideſt, conſpectu. 9. q. 3. ſaluo. ſic. 15. q. 7. §. ſolue. & c. ſequen.

Publicam.] ſupra de præſump. illud. ſupra de præſcrip. ad audientiam. iuxta finem.

C

† Eymer. 3. p. q. 108.

15 Iſti perſonæ tabellionis non debet ſatisfieri de labore ab his † contra quos inquiritur: nam Inquiſitiones habent fieri ſine incõmodo reorum, in authent. vt nulli iudi. §. his inſuper. coll. 9.

Duos viros.] ſupra de probatio. quoniam contra. & extrauagan. Bonifacij, debent ſuperioribus. ver. et ſtatuit generale, &c.

Scriniarij.] vulgare eſt Romanorum. ſic ſupra de præſcrip. ad audientiam. iuxta fi.

Seu.] expoſitiue ponitur pro, ideſt,

† Eymer. 3. p. q. 19. vbi dixi.

16 Teneri.] arg. contra ſupra ne cleri. vel mo. ſicut te. dic † quòd iſte caſus eſt exceptuatus. & nota, quod iſte ſolus caſus excipitur, in quo monachus cõficiat inſtrumentum, vt clare patet in extrauag. Bonifa. debent ſuperioribus. ver. & ſtatuit. ibi videas.

D

17 Præcipimus.] ergo eſt neceſſario obtemperandum. 13. q. 1. c. penult. & vlt. & 4. diſt. §. vlt. 23. q. 1. quid culpatur. nam quod Cæſar præcipit, ferendum eſt: quod imperat, tolerandum, vt ead. q. militarem. & dic ferendum de corpore, tolerandum, ſcilicet mente.

Non obſtante.] ſic infra eod. lib. de ſen. excom. alma. §. fi. & infra eod. c. §. denique.

. Canonis.] prædicti. c. ſicut te.

5. Compeſcendi.

E

SUMMARIUM.

1 An iudex delegatus poſſit inuocare auxilium ſæculare.

2 Nulla conſtitutione obſtante, Inquiſitores libere procedant.

3 Quod à nobis approbatur, noſtrum dicitur.

4 Facilius quis repellitur ab obtinendo, quàm ab obtento.

A

COmpeſcendi.] Præmiſſa. 12. q. 2. indigne.

Cenſuram.] infra de verb. ſig. quærenti.

Prædicatores.] ideſt, illos, qui prædicare volunt: quod dic vt legitur, & not. 6. q. 3. c. 1.

Quæſtuarios.] infra de pœnit. & remiſ. cũ ex eo.

Ipſos.] ſcilicet quæſtuarios.

Brachij.] 24 q. 5. adminiſtratores. c. prodeſt. ſupra de offi. ordi cap. 1. & cap. quoniam. in fi. 17. diſt. nec licuit.

† Eymer. 3. p. q. 57. Repertorium verbo, brachium ſæculare.

1 Et habes hic efficax arg. quòd iudex delegatus non poteſt inuocare auxiliũ † brachij ſæcularis, niſi ei ſpecialiter fuerit delegatũ: et ſic obſeruat, et tenet curia: nam reſcriptũ eſt ſtricti iuris, vt not. ſupra de reſcrip. edoceri. in fine: ibi videas. & forma mãdati ab homine dati, excedi nõ poteſt: ſupra eod lib. de præben. cui de non ſacerdotali. in fine. cũ ſimilibus ibi notatis. ſic etiã tenuit B. in ſua additione, quã poſuit in præd. c. in gl. vlt. in fi. vbi ſic dixit: omnia iſta loquũtur in ordinario: nam ſecus eſt in delegato, quia non poteſt implorare brachium ſæculare. coadiuuat iſtud dictum ſtylus curiæ Romanæ: nam in litteris Apoſtolicis, ſiue reſcriptis, aliquando apponi conſueuit: Inuocato ad hoc, &c. vt hic dicitur, quod quidem non fit ſine cauſa, quaſi non ſit ipſo iure illud auxilium, niſi in litteris apponatur: nam talis clauſulæ adiectio aliquid operari debet. arg. ff. de leg. 1. ſi quando. ff. ad municipa. l. 1. in fi. cum ſimilibus: alioquin ſi nil operaretur, fruſtra adijceretur: ad hoc quod legitur & not. ſupra de ma. & obe. ſolitæ. in gloſ. quòd quandoque, & c. 28. q. 1. ſicut enim. vltra medium. ver, ſin autem infra eod. lib. de priui. c. ſi Papa. §. 1. in fi. vt dictum eſt ſupra eod. lib. de præben. c. ſi. cui in gloſ. hac clauſula. Sed arg. contra. 23. q. 5. adminiſtratores. ibi: eccleſiaſticis viris, &c. & hãc partẽ videtur tenere Inno. de offi. deleg. ſignificaſti: & Hoſtien. eod. tit. c. 1. primam ſententiam teneas, & ſecundum hoc corrige quod dixi in præd. cap. adminiſtratores. quod capitulum intelligitur in ordinarijs iudicibus eccleſiaſticis, de quibus dictum eſt ſupra eo. lib. de ſta. mo. periculoſo. in fine.

Conſtitutione.] ſupra de reſcrip. nonnulli.

2 De duabus.] nec conſtitutione iſta, quæ loquitur de vna dumtaxat. ſupra eo. lib. de reſcrip. ſtatutum. nam illa loquitur in mero iudice delegato, licet etiam ſibi locum vendicet in conſeruatore, vt ſupra eo. lib. de offi. deleg. c. vlti. iſta. in eo qui habet certam prouinciam limitatam: & ſic omnes de illa prouincia ſunt ſuæ iuriſdictionis, ergo omnes illos poteſt ad ſe vocare, et diſtringere ſicut quilibet alius ordinarius: nam talis Inquiſitor ordinario comparatur, vt patet ſupra eod ne aliqui.

Obſeruari.] videas quod legitur & not. 22. q. vlt. de forma. in gloſ. vide quomodo. ſic ſupra eod. excommunicamus 1. §. 2.

3 Approbatas.] quæ ſua etiam dicuntur per approbationem, C. de ve. iure enucle. l. 1. §. ſed neque. ſupra eod. lib. de præben. ſi Apoſtolicæ.

Fautor.] repete quod dixi ſupra eod. c. 2. in verbo, fautores.

4 Spolietur.] hoc verbum innuit, quod per ſententiã, non ipſo iure. nam facilius deijcitur quis ab obtinendo, quàm repellatur ab obtento. 15. q. 1. c. vlt. ſupra de iureiuran. quemadmodum. cum ſimilibus.

c. Vt commiſſi.

SVMMARIVM.

1 Super crimine hæreſis, non fertur noua ſententia, ſed iam per canones lata, renouatur.
2 Cur ſint periti in cauſa hæreſis aduocandi.
3 Differentia inter prudentes et peritos; & quis peritus.
4 Peritorum nomine Theologi, canoniſtæ, & legiſtę intelliguntur, non mathematici, aut medici.
5 An periti in cauſis fidei adhibiti, poſsint recipere ſalarium.
6 Recipere poſſunt gratis oblatũ, ſed nõ petere.
7 Qualis eſſe debeat Iuriſconſultus.
8 Iuriſconſultus fraudulenter conſulẽs, tenetur de dolo.
9 Qualiter ſit contra abſentes procedendum.
10 Fideiuſſores abſentiũ pœna pecuniaria mulctandi.
11 Abſentes hęreſeos rei vbi debeant conueniri.
12 Hæreticus cum vbique peccet, vbique poteſt iudicari.
13 Sponte redire qui dicantur.
14 Detruſio pænitentium in carcerem, non tã fit ad pœnam quàm ad cautelam: & quare.
15 Nemo in pœnam criminis ad perpetuum carcerem, damnatur iure ciuili, ſecus iure canonico.
16 Quibus pænitentiales pœnę imponuntur, non dicuntur diffinitiue iudicari.
17 Fugientes è carceribus hęretici iudicandi.
18 Sententia qua in hęreſim lapſi, Eccleſię recõciliantur, quibus verbis concipienda.
19 Sententiam diffinitiuam, iudex non poteſt commutare.
20 An Inquiſitor ſolus poſsit priuare clericos, vel priuatos nuntiare eccleſiaſticis beneficijs, abſque epiſcopi conſilio.
21 Clericus corrigi paratus, deponi non debet.
22 Inquiſitor ſolus priuare poteſt beneficijs ſæcularibus.
23 Epiſcopum delinquentẽ, an puniat ſuus Metropolitanus, vel Synodus.

VT commiſsi.

Singulis.] *Nam ſinguli poſſunt procedere, vt ſupra c. proxi. 1. reſponſo.*

Committẽdi citationes.] *habes ſimile ſupra de offi. deleg. hac coſtitutione. §. vices.*

Denunciationes ſententiarum.] *Sic habetur in præalleg. §. vices.*

Tuleritis.] *hic adde clauſulam infra poſitam iuxta finem:* plenam concedimus facultatem; *& ſic repetas ad finem cuiuſlibet articuli, qui infra ſequitur.*

1 *Et licet iſta † littera dicat, tuleritis ſententias, &c. non tamen credas quòd ſit neceſſarium in crimine hæreſis nouam ſententiam promulgari, cum iam à ſanctis canonibus ſit antiquitus promulgata: ſed ſufficit quòd antiqua ſententia per denunciationem renouetur; & tunc talis ſic denuncians non eſt pro-* A *mulgator noui conſtituti, ſed executor antiqui, vt hęc colligitur 24. q. 1. c. 1. & eſt huius ratio. quia lex factum notat, etiam ſine ſententia, vt ibi notatur per l. ff. de ritu nup. palam. §. vlt.*

† Vide eundẽ Archidia. infra c. ſtatuta. nu. 4. in verbo, ad ſententiam.

2 Expedierit.] *quia cum in negotio hęreſis ſit cum magna cautela procedendum, vt ſupra c. vt officium Inquiſitionis. §. verum. ad talem cautelam ſunt peritorum † conſilia requirenda.*

† Eyme. 3. p. q. 77. & ſeq. repertorium verbo Inquiſitores §. quæ eſt ratio.

3 Peritos.] *differentia eſt inter peritos, & prudẽtes, vt patet 11. q. 3. nemo peritorum. vel dic q̃ hoc reſpicit litteratos; & dicit Hug. in deriuationibus, q̃ peritus idem eſt quod doctus, inſtructus.*

4 *Nec credo hoc intelligendum de quolibet perito* B *litterato, ſed de theologo, vel canoniſta, vel legiſta: nam cum hic agatur de crimine puniendo, vel abſoluendo (quod crimen eſt merè eccleſiaſticum. infra eo. vt Inquiſitionis. §. prohibemus.) debet per canones cognoſci, & decidi. arg. ad hoc 11. q. 1. ſi quis cum clerico. cum ſimilibus. & ad hoc leges famulantur, vt ea. cauſa. q. 3. ſummopere. 3. q. 9. dignum. cap. hortamur. 6 q. 4. ſi inter. 10. diſt. ſi in adiutorium, aliàs imperitus matheſeos riſui pateret. 37. diſt. qui de menſa. vt ſi medicus cum ſuo vrinario vellet in talibus iudicare, quod eſt riſui patendum. ad hæc infra eod. ſtatuta. §. 1.*

5 Prębeant.] *nunquid gratis †? videtur quòd non,* C *quia nemo de ſuo cogitur facere beneficium. 10. q. 2. precarię. Item quia dignum eſt recipere emolumentum, eum qui præſtitit obſequium. 12. q. 2. charitatẽ. Pręterea nemo cogitur ſuis ſtipẽdijs militare. ſupra de pręſcrip. cum ex officijs. & hoc plane videtur dicere Auguſt. 11. q. 3. non licet. vbi de hoc. & 14. q. 5. c. vlt. in prin. Sed contra conſtat, quòd hic agitur de iuſtitia, & veritate fidei, quam quilibet defendere tenetur, aliàs eſt proditor ipſius veritatis. 11. q. 3. nolite timere eos. & vbi quis tenetur ad aliquid, ſuis ſumptibus illud habet exequi, vt dictum fuit ſupra eod. lib. de cenſi. Romana. in verbo viſitatis.*

† Repertoriũ verbo, gratis & ver. ſalarium. §. 1. zãch. de hęret. c. 13. nu. 3.

6 *Credo quòd licite poſſunt recipere, ſi eis datur* D *aliquid ab Inquiſitore, vel alio iudice. arg. eius quod legitur & not. 1. q. 3. vendentes. & ſic intelligo prima iura: ſed non poteſt petere, & ſic intelligo contraria in hoc caſu, in alijs ſecus.*

7 Conſilium.] *Iuriſconſultus debet eſſe in cõſilio cautus: in patrocinio fidelis: & in iudicio iuſtus: vt olim habitum eſt in prima compilatione in princ.*

8 *Et quod dicit in conſilio cautus, dic cũ debet conſulere, quia ſi fraudem adhibet, tenetur de dolo. ff. de reg. iur. conſilij. aliàs regulare eſt, quòd nemo tenetur ex conſilio. ff. manda. l. 2. in fi.*

In virtute obedientiæ.] *ſic ſupra eod. lib. de ſepul. animarum. in prin. ibi dixi.*

E 9 Procedendi.] *qualiter procedi poſſit cõtra abſentes, † ſic plane iudico, ſi conſtat de ipſorum perfidia, & ſint contra eos ſolemnia edicta propoſita, quamuis de iure ciuili in criminalibus non pronunciatur diffinitiue contra abſentem ad impoſitionem pœnę, niſi vſque ad relegationem, vt ff. de pœnis. abſentem. credo de iure canonico poſſe pronunciari diffinitiue ſuper ipſo crimine, ſupra de do. & contu. veritatis. 86. diſt. tanta. ſi autem non conſtat, locum habet ſupra eod. cum contumacia. de hac materia plene not. 3. q. 9. in prin.*

† Guido Fulcodius. q. 6. zanchinus de hær. c. 9. Siman. de cath. inſtit. ti. 2.

10 *In fideiuſſores autem abſentium pœna pecuniaria † indici poteſt. ff. de cuſto. reo. ſi quis. quod dic vt not. 23. q. 5. cum homo.*

† zanch. de hęr. c. 9. nu: 4, Guido Papæ deciſio. 570.

11 *Quod c. videtur aliter dicere, quòd ſi citati non erant, & ibi iam deliquerant, ibi poſſunt conueniri rõne delicti, & remittendi ſunt. C. vbi de cri. agi oportet. authent. qua in prouincia. & in authen. nulli iudicum. § ſi vero. coll. 9. 3. q. 6. c. 1. vbi de hoc. & c. vlt. ff. de nox. actio. l. vlt. ff. de offi. prę ſ. l. 3. arg. cõtra 24. q. 2. nec quiſque. vbi de hoc. circa hoc videas quod legitur & not. infra de rap. c. 1.*

A

12 *Aduerte tamen, q hęreticus ante conuerſionem, ſemper eſt in delicto actu manente: & ideo videtur quòd vbique poſſit conueniri & iudicari; at vbi prius fuerant citati, & ex hoc preuenti fuerint, tunc non obeſt mutatio domicilij. ff. de iur. om. iud. cũ quędam. ſupra de foro compe. propoſuiſti.*

13 Obedientes.] *conſueuit dubitari, qui dicantur ſponte ad gratiam redire: ad hoc poteſt dici, quòd illi ſponte redeunt, qui infra tempus gratiæ veniunt, licet in generali ſunt moniti: neque enim coacti videntur, qui à nemine ſunt pręuenti: et facit bene ad hoc ff. ad Tertull. l. 1. §. ſi ea ſit mater. cum ſequenti. ver. certe. & poſt tempus gratia, ſi eſt res integra, hoc eſt, q non eſt corporaliter † requiſitus, nec probationes contra eum recepta. ad hoc ff. de opt. leg. mancipiorum. nam ſi poſt tempus gratię requiritur perſonaliter, & auditur, quamuis errorem ſuum detegat, indignus eſt venia: & ſic loquitur canon in ſuo caſu. 24. diſt. c. vlti. cum ſimilibus. & circa hoc videas C. de his qui latro. occul. l. vlt. hic tamen non loquitur de talibus obedientibus, quia non incarcerarentur. & adde quod not. in ſumma Hoſtien. eod. tit. §. qualiter deprehendantur. ver. aduerte tamen, &c.*

† al. perſonaliter.

14 In carcere.] *iſta carceris recluſio, non eſt tam ad pœnam criminis quàm ad cautelam. ad hoc infra eod. lib. de pœnis. quamuis. ne noceant, ne alios inficiant: vt appareat an in tenebris ambulent, an in luce: an ibi pœniteant.*

15 *Ad hoc ſupra eod. excommunicamus 2. §. ſi qui autem. non diffinitiue: nemo enim in pœnam criminis ad perpetuum carcerem † damnari poteſt. ff. de pœnis. aut damnum. §. ſolet. & hoc ſecundum leges, licet ſecũdum canones imponi poſſit, & in perpetuũ, & ad tempus: vt patet infra eod. lib. de pœnis quamuis etiam. vbi de hoc dicam. eſt ergo pœnitentię iniũctio, non iudiciariæ pœnæ impoſitio.*

† zãchinus de hęr. c. 10. Campegius. ad zanch. c. 20. Repertorium verbo: Carcer.

16 *Vnde attende, quòd abſoluti, & poſtmodum detruſi in carcerem, vel alijs pœnitentijs leuioribus onerati, nullam diffinitiuam ſententiam receperunt: nam non ſunt abſoluti à crimine, quod crimen vtique probatum eſt: ſed à ſententia excommunicationis, quam incurrerunt ipſo facto.*

17 *Et ſi tales ſponte carcerem exiuerint, ſi legitimam excuſationem non habent, poſſunt tanquam hęretici condemnari †: nam preſumitur ficta conuerſio. & confeſſio ſimulata, & materia veteris erroris recondita. ad hoc de pœnis. diſt. 2. c. 1. nam exitus acta probat. 22. q. 2. quòd ait. & præcedentia probantur per ſequentia, vt ibi notatur. ad hoc 24. q. 1. cap. 1. circa finem.*

† De hoc articulo latiſſime differui infra part. 3. ſuper quæſt. 97.

18 *Et hoc nota, quòd in ſententijs ferendis, ſeu potius pœnitentijs iniungendis eis, qui redire volunt, non debet iudex tales pronunciare hæreticos, vel credentes, quia non ſunt tales, vt patet 24. q. 1. hac eſt fides. vbi de hoc, & q. vlt. dixit Apoſtolus. c. qui in Eccleſia. nec pronunciare debet eos fuiſſe: quia nec eſt modus pronuncciandi in iure: dicetur ergo ſic:* Quia te inuenimus per tuam confeſsionem, vel alias legitimas probationes hęreticum, vel hæreticos adoraſſe, vel ſimilia perpetraſſe: nunc tamen ſaniori vſus conſilio, vis ad vnitatem eccleſiæ, vt aſſeris, de corde bono, & fide non ficta redire: ideo te, in primis abiurata omni hęretica prauitate, ſecũdum formam eccleſiæ, ab excommunicationis vinculo, quo tenebaris ſtrictus abſoluimus: ſi tamen ad eam ex corde redieris: & iniuncta tibi mandata ſeruaueris: & quia in Deum, & ſanctam eccleſiã prædictis modis temere deliquiſti, ad peragendam pęnitentiã condignam, in perpetuum carcerem te detrudi volumus, & pręcipimus ibidem perpetuò te morari.

B

Nec miretur de hoc aliquis, quòd dictum eſt ſub conditione, ſi tamen: quia cauſa tollendę quęſtionis expedit ſic dici, & poni: vt ſi nõ ſeruauerit quod imponitur, appareat eum non fuiſſe abſolutum.

Muro recluſi.] *ſic ſupra eod. quoniam epiſcoporum.*

Mitigandi.] *ad hoc 26. q. 7. tempora. 50. diſt. accedens. & c. presbyteros. iuxta princ. ver. diaconi. in fi. cum ſimilibus.*

C

Mutandi.] *nota hic de pœnę commutatione ad hoc 82. diſt. c. presbyter. iuxta finem, vbi de hoc, & ſupra de voto. c. 1. vbi de hoc.*

19 *Si autem fuiſſet diffinitiua ſententia, commutare non poſſet iudex. ff. de re iudi. Paulus. & l. acta. §. 1. ſupra de offi. deleg. in litteris.*

20 Conſilio.] *non dicit, conſenſu †; & hoc conſilij ſecundum quoſdam potius requiritur de honeſto quàm de iuſto. ſed cõtra: iſta littera ponit præpoſitionẽ, de, qua videtur de ſui natura importare neceſſitatẽ ſequendi conſilium, ſecundum ea quę dicta ſunt ſupra eod. lib. ne ſe. va. c. 1. ſi ad epiſcopum. in gloſ. fin. ſupra. & ſecundum hoc videtur, quòd talis priuatio ſiue denunciatio, non poſſit fieri ſine epiſcopo, vel eius officiali: & hoc clarius fortificatur ex littera, qua ſequitur, in qua dumtaxat vnus caſus ab iſta regula exceptuatur: & huius ratio poteſt eſſe, quia ipſius epiſcopi eſt deſtituere. ſupra eod. cum ex iniuncto. in fi. 16. q. 2. c. 1. in fi. 2. q. 7. inuentum.*

†Eymericus 3. par. q. 78. vbi dixi. Alber. de agoo. aſſer. q. 26. n. 11. & ſeq.

D

21 *Si tamen clericus paratus eſt corrigi, & corde non ficto redire ad eccleſiaſticam vnitatem, deponi non debet, vt not. 31. diſt. nunc autem. in gloſ. ſed videtur, & c. in fine.*

22 *Et hoc conſilium † requiritur tantum, quando de beneficijs Eccleſiaſticis ſpiritualibus agitur: ſed in alijs ſecus, vt patet ex ordine litteræ ſubſequentis.*

E

† Idem Geminian. Frãcus, & alii hic. & Bernar. in Lucerna verbo inquiſitor. § 19.

Scienter.] *hoc videtur prima facie. ſupra de elect. innotuit. 82. diſt. propoſuiſti. argu. contra infra eod. lib. de reg. iuris. præſumitur. ff. de probatio. verius.*

Eos.] *ſcilicet diœceſanos, in his quę ſupra proxime præmittuntur.*

23 Suo iudice.] *vt metropolitano, qui eſt ordinarius ſuorum ſuffraganeorum. 10. q. 3. quia, in fi. ſed*

videtur

videtur quòd debet exponi. ſuo iudice, id eſt, ſynodo, vt 11.q.1.ſi clericus aduerſus. ver. etſi clericus. 34. diſt. quorundam. vbi de hoc. 10.q.3.c.2. & 6.q.4. ſi inter. 9.q.3 ſaluo. vbi de hoc: quod prius dicitur, videtur verius: & ſecundum hoc dicemus quòd prædicta cap. loquuntur ſecundum antiqua tempora, quando in concilijs omnia negotia tractabãtur, ſecundum Hug. & Laur. Ego ſto capitulis ſupra dictis, cum hic agatur de epiſcopo puniendo, vt in præd. cap. quorundam. ver. oporteat ergo; &c. & dicam ſuo iudice, id eſt Metropolitano, in concilio exiſtente, vt probant iura ſupradicta. de hac materia latius notant Inno. & Hoſtien. ſupra de præben. graut. ibi videas.

Puniendos.] *vt fautores hæreticorum. ad hoc facit optime infra eod. decreuit.*

c. Contra Chriſtianos.

SVMMARIVM.

1 Tranſire ad Iudaiſmum, qui dicantur.
2 Hæreticum eſt aſſerere, legem cum Euangelio, & circuncisionem cum baptiſmate obſeruandam.
3 Pœna tranſeuntium ad Iudaiſmum, confiſcatio bonorum.
4 Redeuntes ad Iudaiſmum, qualiter appellentur, & qui ſint.
5 Iudæorũ appellatio vnde, & quomodo prius vocarentur.
6 Paruuli, quam primum baptizantur, ad fidẽ obligantur.
7 Et qua ratione obligentur.
8 Abſolute, coactus baptizatus, non obligatur; ſecus ſi conditionaliter.
9 Teſtimonium Iudæi, fauore fidei cõtra Chriſtianum admittitur.
10 An filii Chriſtiani exiſtentes alicuius Iudæi, quo tempore pater baptizabatur, patre reiudaizante amittant paterna bona.
11 Præuaricatores qui dicantur.

† Eymericus hac 2.p.q.44 & ibi diximus copioſe.

Contra †]Ritum.] *id eſt mores, vel obſeruationes. 28.q.1. ſæpe.*

1 Tranſierint.] *hic loquitur de illis, qui de Chriſtianis facti ſunt Iudæi.*

2 *Et nota, quòd illi incidunt in hæreſim damnatam, qui perperam affirmant, legem cum Euangelio, & circunciſionem cum baptiſmate obſeruandam, vt ſupra de bapt. maiores. circa prin. ver. ad illud autem.*

3 *Et iſti, qui ſic tranſeunt, puniuntur confiſcatione bonorum. C. de apoſt. l. 1. & hoc cum accuſatio fuerit comprobata, vt ibidem.*

† Rep. ver. re iudaizantes. Vmbert. in iudiciali verbo. inuocare. & verbo. apoſtata. Alber. de agno ſcen. aſſert. q.25. nu.13.

4 Redierint.] *hoc dicit, quia perfidia Iudæorum frequenter ad vomitum redit †, vt de conſe. diſt. 4. Iudæi. & tales dicuntur præuaricatores in Chriſtũ. 1.q.4. Iudæi. 2.q.7. non poteſt. c. alieni. & ita loquitur hic de his, qui de Iudæis facti ſunt Chriſtiani. de hoc etiam loquitur eadem diſt. plerique. 45. diſt. de Iudæis.*

5 Iudæorum.] *ſciat quòd Iudæis ſciſſura decem*

A *tribuum nomen dedit: nam antea Hebræi, ſiue Iſraelitæ nominabantur. de Hebræis habetur 28. q.1 ſæpe. Ex quo autem in duo regna Dei populus eſt diuiſus, duæ tribus, quæ de ſtirpe Iuda reges habebãt, Iudæi dicti ſunt, reliquæ 10. tribus quæ in Samaria regem ſibi conſtituerunt, Iſrael dicti ſunt. de hac diuiſione recitari hiſtorice conſueuit. 7. q.1. denique. in principio.*

Infantes.] *id eſt minores ſeptem annis. C. de iure del. l. 1. & 2. quæſt. 4. cap. denique. C. de iur. delib. l. ſi infanti.*

6 *Sed non facias vim in eo quod ſic dicit: nam etiã infans vnius diei, ſi baptizaretur iuxta formam ec-*

B *cleſiæ, ad fidem obligatur, vt patet de conſe. diſt. 4. paruuli. & c. nihil eſt. & c. cum pro paruulis. & c. quæris c. paruuli 2. & c. mater Eccleſia. & c. quis. c. ad hoc. vbi dicit: Quis autem neſciat, credere eſſe infantibus baptizari? non credere autem, non baptizari? & paruuli per alios credunt, vt ead. diſt. in Eccleſia.*

† Idem Hoſtien. & ſect. in ſum. tit. de baptiſmo §. quę ſit forma. in fi. ver ſic. quæritur quo paruuli.

7 *Sed poteſt quæri, quomodo tales infantuli obligãtur ad fidem, vt dictum eſt? dic † quòd ſatis conueniens eſt, vt qui per alium liberatur, per alium obligetur, vt in præd. c. quæris. quod dic vt not. in præd. c. nihil.*

Mortis metu] *in hoc caſu obligantur ad fidem.*

C *45. diſt. de iudæis. dic vt ibi. legitur & not.*

8 Coacti.] *talis coactio, quæ eſt abſoluta, non conditionalis, vel eſt præciſa, excuſat adeo, quòd non obligantur ad baptiſmum: & eſt ratio, quia ibi potius pati quàm agere videntur. vt 50. diſt. presbyteros. dic vt ibi ſed in caſu præmiſſo ſecus: & eſt ratio, quia etſi nolit talis baptizari ſimpliciter, vult tamẽ illud propter quod baptizatur, ſcilicet vitam. 15.q.1. merito & not. 11.q.3. timendo.*

9 Conuicti.] *quòd teſtimonium Iudæorum admittatur contra tales, hoc eſt in fauorem fidei. ſic ſupra eod. in fidei aliàs contra Chriſtianum non admittitur. 4.q.3 placuit. aliàs eſt, vt legitur & nota. ſupra*

D *de teſti. cogen. c. 1. & hic adiunge quod infra ſequitur, in fi.*

Fautores.] *repete quod dixi ſupra eod. c. 2.*

10 Procedendum.] *ſed pone Iudæum baptizatum, & tunc temporis habere filios Chriſtianos, poſtmodum præuaricatur in Chriſtum, & ob hoc damnatur, nunquid eius filij Chriſtiani, ſunt excludendi à bonis paternis? videtur quòd non, vt 1.q. 4. Iudæi vbi videtur hoc expreſſum: ſed hæc littera non videtur pati, cum dicat: contra talem tanquam contra hæreticum procedendum: & bona hæreticorum confiſcantur, vt infra eod. cum ſecundum. quod teneas, non obſtante præall. c. Iudæi. quoniam loqui-*

E *tur quando talis propter præuaricationem damnatur aliqua pœna, vt puta penſionum, ſiue tributorum exactione, vt ipſa exactionis pœna compellantur ad rectitudinem peruenire, vt 23.q.6. iam vero. & ſic notat ibi Hug.*

11 *Non obſtat, quòd ibi dicuntur præuaricantes in Chriſtũ, quoniam præuaricatores dicũtur omnes, qui in Deũ præuaricauerunt, & non obediũt præceptis eius, vt patet 11.q.1. relatum, in fine. ad idem ead. cauſa. q.3. exiſtimant. in princip.*

c. Decreuit.

SVMMARIVM.

1 Initium contractus hic reſpiciendum.
2 Matrimonium cum hæretico & excommunicato contractum valet.
3 Scienter contrahens cum hęretico punitur hic, non autem ignoranter.

DEcreuit.]

1 Tunc.] *ſcilicet tempore contractus, vt ſic inſpiciamus initium ipſius contractus, vt aliàs diximus. ſupra de emp. & ven. cum dilecti. ſupra de ele. dudum 1. cum ſimilibus.*

B

Sciebant.] *quo caſu contrahere non debuerunt †, vt 28. q. 1 caue. & c. non oportet.*

† Eyme. 3. p. q. 111 Carrerius de hære. num. 141. & 160. Palacius Rub. in l. Tauri. 78. nu. 5. idē tract. de regno Nauarræ. p. 5. §. 5.

2 *Sed ſi contraxerunt, tenet matrimonium ſecundum Hug. vt etiam ibi not. ſicut ſi contraheret cum excommunicato, cuius matrimonium tenet. ſupra de eo qui duxit in matrimonium quam pol. per adul. ſignificaſti. & ad id quod dicit ſciebant: repete quod dictum eſt ſupra eod vt commiſsi. in gloſ. vlti.*

3 *Vnde cum talis vxor ſcienter fecerit contractum, qui non ſumpſit initium ab origine æquitatis, dignum eſt, vt puniatur: nam per hoc videtur tali hæretico fauere. vbi autem ignoranter contraxit, non fuit in culpa, ergo non debet ex hoc puniri. infra de cleri. ex com. mi. Apoſtolica.*

C

c. Statutum 2.

SVMMARIVM.

1 Quorum ſtatutorum fiat hic declaratio.
2 Quibus iuris locis fiat generationum computatio.
3 Parentelę gradus qualiter computentur.
4 Verbum, declaramus, & volumus, quid ſignificent.
5 Niſi nominatim caueatur, de deſcendentibus per lineam maternam, non continentur ſententia iuris vel hominis.
6 Intellectus huius cap.
7 Pœna huius cap. etiā filios illegitimos comprehendit.
8 Item eos, qui non ſunt in patria poteſtate.

D

STatutum.] Innocentii.] *Hic ponuntur duę declarationes quorumdam ſtatutorum antiquorum, ſcilicet Inno. iiij. ſupra eod. excommunicamus. §. credentes, & c. & c. vergentis. vel dic. Inno. iiij. quod fuit poſitum in commiſſionibus per ipſum factis Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis, et hoc ſtatutum erat omnino ſimile ſtatuto Alexandri iiij. quod habetur ſupra eod. quicunque. §. hæretici.*

E

2 Generationem.] *qualiter iſta debeat computari, plene probatur per Iſidorum, & Alexandrum iiij. † & Papam Zachariam. 35. quęſt. 5. c. 1. & 2. & cap. parentelę. & c. primo gradu. §. ecce hic aperte.*

† Alexander ſecundus legitur in vulgatis Gratiani lib.

A 3 Primum & ſecundum gradum. *gradus parentelæ taliter computamus † : ſiquidem ego & frater meus vna generatio ſumus, primumque gradum efficimus et nullo gradu diſtamus: rurſus filius meus fratriſque mei filius, ſecunda generatio ſunt, ac gradum ſecundum faciunt, nec à ſe aliquo gradu ſeparantur. hoc ita dicit Papa Zacharias in pręall. c. parentelę. & hic fuit tenor ſtatutorum prędictorum. & hæc verba, ſcilicet primum & ſecundum, & c. ſunt verba Bonifacij.*

†Hoc accipe ſecundū ius canonicum: nam iure ciuili aliter fit in collateralibus computatio. Hoſtien. in ſum. ti. de cōſan. 6. qualiter computetur.

Declaramus.] *quamuis ſic dicat, de hoc erat olim magna altercatio in curia, vt de facto vidi: nā cuidam electo fuit hoc oppoſitum: ſuper hoc inducebatur gloſ. Hoſtien. quam ponit in præd c. ſupra eo. vergentis. ſed quicquid olim fuerit, tenendum eſt quod hic dicit.*

4 Volumus.] *ſupra proxime dixit, declaramus: quod verbum demonſtrat, ſic prius ante iſtam conſtitutionem obtinuiſſe; hic vero dicit, volumus: per quod demonſtratur, quòd eſt in hoc articulo noui iuris conſtitutio.*

5 *Et eſt notandum, quod vbi aliàs non caueretur de deſcendentibus per maternam lineam, illi nullo gradu comprehenduntur †, per ſententiam iuris, vel hominis. infra eod. lib de pœnis. vbicunque.*

†Quia in pęnis maſculi [redacted] cludit fœmineum. arg. l. 1. ff. de ver. ſig. Gigas de cri. læſæ maieſt. lib. 3. q. 13.

Hoc.] *quod in prædictis ſtatutis continetur.*

C 6 Hoc ſanc.] *dic hoc, ideſt quod ipſe Bonifacius ſupra proxime pręmiſit: nam quod hic dicitur, loquitur de filijs excludendis à beneficijs eccleſiaſticis, et officiis publicis: vnde non videtur hoc ſtatutum contingere, quod legitur et not. C. ad l. Iul. ma. quiſquis. quæ ponitur 6. q. 1. ſi quis. nam ibi loquitur de bonis hęreditarijs, paternis, & maternis, & quæ confiſcātur. ſupra eod. vergentis. infra eod. cum ſecundum. ita quod ad parentes, vel filios vlterius non reuertantur. C. eod. tit. authent. Gazaros.*

7 Filiis.] *etiam naturalibus † & illegitimis, ne plus habeat luxuria quàm caſtitas: in authen. de reſti. & ea quę pa. & c. in ſi. coll. 4. hoc etiam demonſtratur per hanc litteram, quæ ſic indiſtincte loquitur. ad hoc 31. q. 1. c. vlti. in prin.*

D

† Hæc opinio vera & cōis. Gondiſaluus de hæret. q. 23. nu. 3. & 4. Couarru. lib 2. c. 8. varia. reſolut. nu 3. Gigas de crimi. læſæ maieſt. lib. 3. q. 7

8 *Aliqui tamen intelligunt de his, qui ſunt in poteſtate dumtaxat, & filij illegitimi non ſunt in poteſtate patris, inſti. de nup. circa finem. ſed littera pręcedens, vbi dicit: per maternam vero, & c. hunc non recipit intellectum, quia mater filium in poteſtate non habet. inſti. de adop. §. feminę. & not. 20. quęſt. 1. cap. 2.*

c. Inquiſitores.

INquiſitores.]

E Inquirere.] *hoc verbum demonſtrat cū eo quod ſequitur, quòd ſuperfluum eſt quęrere, an Inquiſitores poſſint inquirere, & negotium remittere ad ſedem Apoſtolicam, ſicut aliàs videtur poſſe fieri, ſupra de appel. conſtitutis. & planum eſt quod non, quia actus inquiſitionis expreſſe prohibetur eis, vt hic.*

Expreſſe.] *habes ſimile ſupra eod. lib. de procurat. c. ſi quem. §. 1. ver. niſi. infra eod. lib. de ſen. ex com. c. cum medicinalis. §. 1. & hic.*

c. Per

c. Per hoc.

SUMMARIUM.

1 Epiſcopi in crimine hereſis aduerſus exemptos procedunt, ut delegati.
2 Dubium olim, an per commiſſionem Inquiſitoribus factam, iuriſdictio Epiſcoporũ circa hæreſim ceſſaret.
3 Citantibus Epiſcopo, & Inquiſitore, coram quo debet citatus ſe ſiſtere.
4 Inquiſitores, ſummi Pontificis delegati.
5 Cuius maior ſit iuriſdictio, Epiſcopi, an Inquiſitoris.
6 Citante prius Epiſcopo, & deinde Inquiſitore, citatus coram Inquiſitore compareat.
7 Diuiſim procedere, qualiter intelligatur.
8 Proceſſuum communicatio, quãdo fieri debeat.
9 Veritas quomodo inueniatur.
10 Licet diuerſi fiant in hoc crimine proceſſus, vna ſententia tantum fertur.
11 In eodem crimine non eſt ſæpius procedendum.
12 Inquiſitor etiam publicatis de uno atteſtationibus, poteſt ab aliis inquirere.
13 Quando preſumatur ſubornatio.
14 Cum proceſſus ſunt contrarii, quid faciendum.

PEr hoc.]

Generaliter.] *hoc dicit, ut excludat ſpecialem commiſſionem. ſupra de offi. lega. ſtuduiſti.*

1 Delegata.] *quia Papa eis ſpecialiter commiſit hoc officium: & Epiſcopi contra exemptos in hoc crimine poſſunt procedere tanquam delegati à Papa. ſupra eod. ad abolendam. in ſi.*

2 Nolumus.] *hoc forte dixit, quia per magnos † viros olim contrarium tenebatur: & erat ratio, quoniam Papa committendo tale officium Inquiſitoribus, illud ad ſe reuocaſſe videbatur: & ob hoc ordinariorum officium debebat conquieſcere. ſupra de offi. lega. licet, ſupra vt lite penden. eccleſia 2. ſupra de appel. vt noſtrum. 2. q. 1. nomen. infra de pur. cano. cum dilectus. in fin. probabant etiam alia ratione cuiuſdam inconuenientiæ, quæ ex hoc ſequeretur, ſi ordinarius poſſet inquirere: dicebant enim, ſi poſſent ordinarij inquirere & procedere, cum conſtet quòd Inquiſitores poſſunt etiam inquirere & procedere, diſtraherentur homines ad diuerſa iudicia ſiue tribunalia, & ſic promiſcuis actibus rerum turbarẽtur officia, quod eſſe non debet. C. de epi. & cleri. repetita. C. de teſta. conſulta diualia. Sed hæc ſententia ſuccumbit, vt hic patet: & eſt ratio, quia generalis commiſſio facta Inquiſitoribus, ordinariorum officium non ſubtrahit, eo quod ſunt ipſi ordinarij Deo obligati ad reddendam rationem de animabus eiſdẽ commiſſis, vt dixi ſupra eod. lib. de cenſib. Romana. in principio.*

† Hanc opinionẽ tenuit Guid. Fulcodius, qui fuit poſtea Clemens Papa iiii. in cõſultationib. ad Inquiſitores. § 1.

3 Derogari.] *pone quod diœceſanus ordinarius, & Inquiſitor ſimul citent, cui tenetur citatus potius obedire? videtur quòd ordinario, eo quòd* A *habet ſuperiorem † iuriſdictionem, cui per commiſſionem alteri factam non derogatur, vt hic dicit. ad idẽ extrauagans Benedicti, Ex eo. arg. ad hoc. ſupra eo. de offi. ord. ſignificauit.*

† al. firmiorẽ.

4 *Sed contra, Inquiſitores dicuntur delegati à Papa †, cum hoc officium aliàs eis non competeret, & hoc patet ex littera precedenti, vbi dicit: delegati à ſede Apoſtolica: ſed uideo quòd illi, quibus aliquid committitur à ſede Apoſtolica, habent auctoritatem perſonæ illius à qua deſtinati ſunt, vt legitur. 2. q. 6. ſi Epiſcopus. & dicuntur locum illius obtinere. 93. diſtinct. ca. vlt. & 23. diſtin. c. 1. ad idem 97. diſtin. nobiliſſimus. ſupra de offic. deleg. ſane. ergo vi-* B *dentur maiorem, fortiorem, & nobiliorem iuriſdictionem habere: ergo tali iuriſdictioni potius eſt parendum. 8. diſt. quæ contra. 11. q. 3. qui reſiſtit.*

† Carrerius de heret. n. 71 Campeg. ad zãch. ca. 8. ſup verbo, epiſcopus. vbi totum hunc locum illuſtrat.

5 *Si dicatur, ꝙ diœceſanus, habet æqualem iuriſdictionem cum Inquiſitore, & hoc per iſtam decretalem, hoc non uidetur verum, cum ipſe fungatur ordinaria poteſtate, niſi ſuper hoc haberet ſpecialiter delegatam: & hoc clare colligitur ex littera proxime precedenti, vbi dicit: ordinaria, uel delegata, ſi habẽt delegatam, aut Inquiſitor vtitur ſua ſpeciali commiſſione Papali, quæ eſt dignior, & maior, vt dictũ eſt: ſi dicatur, quòd ordinarius etiam uidetur delegatus Papæ per iſtam decretalem, poteſt dici. quòd hoc* C *non eſt verum, quia hic non datur maior iuriſdictio, neque alia quam prius haberet: ad hoc ſupra de offi. ord. licet. & c. graue. non obſtat eo. tit. ſignificauit. nam ſi bene uideatur, immo videtur facere pro nobis: nam ibi dicit, quòd vbi delegatus abſoluit excõmunicatum ab ordinario, & propter malitiam eius, vel deſidiam, proceſſus cauſe retardatur, poteſt ordinarius illum abſolutum reducere in priſtinam excõmunicationis ſententiam: ſed non dicit, quòd poſſit in cauſa procedere, immo innuit contrarium: & ſi bene videas, iſta littera non dat aliud ordinario, niſi quòd proceſſus eius locum habeat, quamuis etiam Inquiſitor procedat.*

D 6 *Et forte ſi ordinarius prius citaſſet & ſubſequẽter citet Inquiſitor: citatus deſerto ordinarij iudicio, debet venire coram Inquiſitore. ff. de re. iu. cõtra pupillum. in pręd. c. quę contra. & c. qui reſiſtit. & ſecundum hoc, non eſt vis, ſi preueniat ordinarius in procedendo, quod verum credo.*

7 Diuiſim proceſſerint.] *hoc declaratum eſt per Papam Benedictum in ſua conſti. eod. tit. Ex eo. vbi dicit, quòd intelligitur, diœceſanos, & Inquiſitores tunc demum diuiſim procedere, cum hi & illi ſeparatim, non quando epiſcopi tantum, vel Inquiſitores tantum procedunt.*

8 Communicare.] *ſcilicet in fine, quando nil re-* E *ſtat agendum †, niſi quòd ſententia proferatur, vt in præd. conſti. Ex eo. ver. conſultationem. vnum tamen caſum excipit illa conſtitutio. videlicet, ſi alter commode non poſſit procedere, niſi alterius actis viſis: ex hac enim cauſa, ſemel tantum, vt fraudi locus non fiat, in toto negotio copia tribuatur, ut ibi continetur. §. vnum ſane.*

† Eym. 3. p. q. 51. & 52.

9 Inueniri.] *dicit canon, quòd veritas ſæpius exagitata, magis explendeſcit in lucem: nam fructus diuinus eſt, iuſtitiam ſæpius recenſeri. 35. quæſt. 9. cap. vltimo.*

10 Proferatur.] *nota hic diligenter, quòd licet ſeparatim fiant proceſſus per diuerſos, tamen vna ſententia promulgatur.*

11 *Et ita non tangunt caſum iſtum illa iura, quæ volunt, quòd de eodem crimine contra aliquem non eſt ſæpius procedendum. infra de collu. deteg. c. vlt. de hac materia notat Inno. infra de pur. can. cum dilectus. in glo. de alio crimine, &c.*

12 *Sed circa hoc ſatis dici poteſt, quòd cum Inquiſitor ex officio ſuo procedit, publicatis atteſtationibus de uno, ab alijs teſtibus inquirere poteſt. 2. q. 1. notum. & q. 5. c. Mennam.*

13 *Cum autem aliquo adiuuante inquiſitionem non ſic terminatur, timetur tunc ſubornatio. & huius ſententiæ fuit Goſ. ſupra de accuſ. qualiter 2. §. debet, & in ſum. eod. tit. §. videamus.*

† Zanc. trac. de hær. c. 15. nu. 2.

14 *Et ibi iſtorum proceſſus eſſent contrarij †, ita quòd non poteſt ſecundum vtrunque proceſſum iudicari, collige quod faciendum ſit, ex eo quod legitur & not. ſupra de teſti. in noſtra.*

c. Vt Inquiſitionis.

SVMMARIVM.

1 Hæretici inquirendi, & corrigendi, aut exterminandi.
2 Leges Friderici Clemens iiij. certo modo approbat.
3 In crimine hæreſis uidetur ſententia requiri.
4 Caſus, quo quis ſtatim traditur curię ſeculari.
5 Pœna animaduerſionis, ideſt mors.
6 Proclamatio, & appellatio, qualiter differant.
7 Hęreticus à ſententia diffinitiua non appellat.
8 Poteſt tamen appellare in proceſſu cauſę, cũ iniuſte grauatur.
9 Omnis oppreſſus libere appellat, & quare.
10 Oppreſſus uel grauatus quis dicitur, ante ſententiam.
11 In occultis delictis iudicandis, cur debeat certus ordo ſeruari.
12 Hęretici nullo gaudent iuris priuilegio.
13 Appellationis remedium non denegandum his, quos non conſtat eſſe hęreticos.
14 Cauſę fidei in Eccleſia tractandę.
15 Intellectus c. quoties. 24. q. 1.

VT Inquiſitionis.] *vbi hæretici dicuntur eſſe admixti fidelibus, de hoc facienda eſt inquiſitio, vt à fidelibus diſcernantur; & inuenti corrigantur, & quibus non prodeſt correctio, non parcat abſciſſio. 24. q. 3. illud ſane: vnde hæreticus dicitur peccare in ſemetipſo, ead. q. dixit Apoſtolus.*

2 Promulgatas.] *has leges Clemens, cum certis modificationibus, & adiectionibus, in vnum ſub ſua bulla redegit, & fit de hoc mentio infra eod. cap. vlt. reſponſo 1.*

Sub arcta.] *ideſt dura. 23. q. 5. de Liguribus.*

A Terminetur.] *ſimile 2. q. 8. quiſquis. 3. q. 2. quia ea. in fine. & hoc accidit propter graue crimen, & quando eſt ſuſpicio non leuis: ſic loquitur hic, & ff. de cuſto re. diuus. & not. quod dicit hæc littera: terminetur per iudicium Eccleſiæ & infra proxime ſequitur.*

3 Condemnatos.] *ergo videtur, quòd etiam in hoc crimine ſententia requiratur †, per quam negotium terminetur. vt 20. diſt. §. 1. verſ. cum ergo. ad idem. ff. de re iudi. l. 4. §. condemnatum infra eo ca. vlt. §. 1. ibi: ad ſententiam, &c.*

† Contra uidetur ſentire auctor ſupra c. ut commiſſi num. 1.

Indilate.] *ideſt ſine dilatione. 2. q. 1. ſicut. de pęnit. diſt. 1. Adam.*

B 4 *Et hic eſt vnus de caſibus, in quibus quis dimittitur ſtatim curiæ ſæculari, vt notatur ſupra eod. ad abolendam. §. 1. in gl. in tribus autem, &c.*

5 Animaduerſione.] *ideſt, pœna. qua anima vertitur de corpore. ſic ſupra eod. ad abolendam. §. 1. & videas quod dictum eſt ſupra eod. lib. de excep. cum quidam. in fine.*

Proclamationibus.] *habes ſimile verbum ſupra de ſtat. monach. ea quę. §. 1.*

6 *Et hic aliter quàm ibi ſumitur. ſ. ſecundũ quod habetur ſupra de appell. cum ſit. nam appellatio eſt in iudicio, proclamatio extra iudicium. quod dic vt ibi not. in gl. proprie, &c.*

C Prædeceſſorum noſtrorum.] *Innocentij, Alexãdri, Clementis.*

Imperialem.] *Friderici inſertam ſub bulla Papę Clementis.*

7 Interdictum.] *hoc planum eſt †, vbi data eſt diffinitiua ſententia, vt hic: & hoc demonſtrat littera præcedens, ubi dicit,* condemnatos: *& vbi dicit:* ſibi relictos ſtatim, *&c. & ſic etiam loquitur ff. de appel. conſtitutiones.*

† Eyme. 3. p. tit. de appel. quæ fit ab Inquiſitore vbi dixi. Zanch. de hær. c. 19.

8 *Sed nunquid erit idem in proceſſu cauſæ inquiſitionis, ſi grauentur contra iura? videtur quòd non, quia nulli eſt legitima defenſio deneganda, vt ſupra de excep. cum inter. ver. inquiſitionis, &c. & ſic cognoſcetur de iniquitate inquirentis, ſupra de appell.* D *interpoſita. in ſi.*

9 *Nam regulare eſt, quòd omnis oppreſſus libere poteſt appellare. 2. q. 6. cap. 2. & eſt ratio, ne innocens damnetur, vt ead. quæſt. cap. 3. vbi dicit canon, quòd in cauſis eccleſiaſticis, dicta, ideſt aſſignata cauſa, à primo iudice recedere licet, ſi neceſſe fuerit, aut ſe viderit prægrauari, vt 2. q. 6. cap. non ita. in fin.*

10 *Oppreſſi autem & prægrauati dicuntur ante ſententiam, vt ead. q. § oppreſſi.*

11 *Ideo autem in occultis debet certus ordo obſeruari, ne quis innocẽs aduerſariorum pateret inſidijs.* E *2. q. 1. c. de manifeſta. non obſtat quod hic dicit, immo potius facit pro: nam ſi bene videatur; loquitur de illis, de quibus iam conſtabat, vnde dicit: ſit hæreticis, & credentibus, &c. Sic etiam loquitur conſtitutio Inno. iiij. de qua fit hic mentio dicit enim ſic:* Item proclamationes, & appellationes huiuſmodi perſonarum minime audiantur.

12 *Ideo autem dicit, huiuſmodi perſonarum: quia non debent hęretici gaudere aliquo iuris priuilegio †. vt in authen. de priuil. dot. hæreti. muli. non præſtan. circa medium. Idem etiam tenet conſtitutio*

† Et cur hęretici priuilegiis ſũt indigni, tradit Petrus Godof. in l. 1. C. de hæret.

tio Friderici quondam Imperatoris, de qua etiam ſit mentio hic, quæ incipit: Commiſſi nobis cœlitus, &c. vbi etiam ſic dicit: Omne inſuper proclamationis, & appellationis beneficium ab hęreticis, receptatoribus, & fautoribus eorum penitus amouemus.

13 *Et ſic à contrario videtur, quod ubi non conſtat aliquem eſſe hæreticum, tale iuris beneficium ei denegari non debet; coadiuuat etiam ad hoc, quòd in tã graui crimine oportet cum multa cautela procedi, ſupra eod. vt officium. §. verum.*

Mere ſit eccleſiaſticum.] *ad hoc in authent. vt cleri. apud proprium Epiſco. §. ſi vero Eccleſiaſticum.*

14 *Vnde dicit Beatus Ambroſius cauſam fidei agendam in Eccleſia quis abnuat? ſi quis confidit, huc veniat. 23. q. 8. c. conuenior. vbi de hoc, vtinam ſecus eſſet.*

15 *Sed ad huius dicti declarationem vide quod legitur & not. 24. quæſt. 1. quoties. & in concord. ibi notat. & c. ſi Petrus. 26. q. 5. contra idolorum. & in præcit. cap. quoties. & vt melius eluceſcat, ſciendum eſt, quòd ea quæ ibi dicuntur, diriguntur beato Auguſtino, & alijs Coepiſcopis ſuis congregatis in Africa in Concilio Carthaginenſi, ut ipſe refert in ſuis Epiſtolis: quia in Concilio non fuit auſus cõdemnare Pelagium, niſi requiſito ſummo Pontifice, qui tunc Eccleſiæ Dei præſidebat, ſcilicet Inno. primo.*

Condemnetur.] *ſic ſupra eo. c. cũ contumacia, in fine.*

c. Cum ſecundum.

SVMMARIVM.

1 Quæ dicantur nuptiæ nefariæ, & quę inceſtæ, & inutiles.
2 Inceſtus cum quibus cõmittatur, & inceſtuoſi Deo abominabiles.
3 Hoc nomen, res, large, & ſtricte ſumitur, & quid ſignificet.
4 Secundum canones, rapta cum raptore, licite contrahit.
5 Quibus caſibus bona raptorum deferantur in fiſcum.
6 Bona hæreticorum confiſcata, à tempore cõmiſſi criminis.
7 Alienationes ab hęreticis factę, ante damnationem, non ualent.
8 Fiſcus, uel Inquiſitores, non tenentur reſtituere pretium, his qui ab hæreticis emunt, cũ ab illis bona uendicant.
9 Niſi pretium, uel aliud loco pretii inueniatur in bonis hęretici.
10 Nec reſtituitur pretium ei, qui emit ab eo, cui hęreticus uendidit.

CVm ſecundum.]
1 Nefarias.] *Nefariæ propriè dicũtur nuptiæ inter aſcendentes & deſcendentes: inceſtæ, inter collaterales, & affines: aliæ, quę alijs rationibus ſimpliciter prohibẽtur, inutiles dicuntur ſecundum quod not. C. de inceſ. nup. ſub rubrica.*

A Contrariis.] *quoniam ex tali coniugio ſoboles nõ poteſt ſubſcreſcere. 35. q. 3. quędam lex. ad idem. 56. diſt. ſi gens.*

2 Inceſtas.] *cum quibus committitur inceſtus, habetur 36. q. 1. cũ ergo. de talibus nuptijs inceſtuoſis habetur 35. q. 3. c. 2. & c. nullum. & c. de inceſtis. ibi videas: & c. nec eam quam. & tales nuptiæ hic appellantur nefariæ, quoniam tales inceſtuoſos deſignare funeſtum eſt, vt in pręd. c. de inceſtis. & dicũtur abominabiles Deo, & cunctis hominibus, ut in pręd. c. nec eam.*

Eo ipſo.] *in hoc videtur facere ad propoſitũ. de quo habetur infra eod. c. ver. bona, in fine.*

B 3 Rerum.] *hoc nomen, rei, ſecundum veram ſignificationem, omnia comprehendit, & corporalia, & incorporalia. ff. de verb. ſign. l. rei appellatio. & l. rei appellatione. aliquando tamen hoc nomen, rei; ſtricte ſumitur, & proprie, ut 13. quæſt. 17. ſi de rebus. vbi de hoc in prin. ſed ad huius verbi declarationẽ, uide quod plene dixi. 40. diſ. ante omnia.*

Perdat.] *vt C. de inceſtis nup. l. cum ancillis. & l. ſeq. & l. ſiquis. ff. eo. tit. l. inceſte. inſti. de nup. §. ſi aduerſus.*

Et mulier.] *repete, & cum ſecundum leges ciuiles mulier, &c. & dic mulier, ingenua. C. de rapt. virg. l. 1. §. & ſiquidem. In ancillis enim &*
C *libertinis, non habet locum pœna bonorum, vt ibi habetur.*

4 Humanam legem.] *quæ habetur C. de rap. vir. l. 1. & dic humanam, id eſt ciuilem, quia ſecũdum canones, licite rapta contrahit cum raptore. quod dic vt 36. q. 2. in ſumma.*

Conſortibus.] *id eſt ſocijs in delicto, ut in pręd. l. C. de rap. virg. §. pœnas autem.*

Ipſo iure.] *hoc habes in authen. de rap. mul. &c. in fin. colla. 9. & propter hoc quod ſic dicit, facit ad propoſitum.*

5 Certo caſu.] *ſcilicet cum parẽtes mulieris non ſuperſunt, nec alter eorum: uel ſi ſuperſunt ipſi, vel al-*
D *ter, cõſenſerunt talibus nuptijs: hoc caſu bona deuolnuntur ad fiſcum, vt in præ. authen. de rap. mul. in fi. Iſta autem ceſſant ſecundum canones, vt not. 26. q. 2. de puellis. in gloſſ. hoc eſt derogatum, &c.*

Illicitas ſpecies.] *ſupra de Iudęis. ita quorundam.*

Omittens.] *hoc habetur ff. de veſt. l. commiſſa. C. eod. tit. l. omnium. & l. ſi quis. et quod hic dicitur, locum habet in priuato. ff. eo. tit. l. vlt. §. diuus. in militе non. C. eod. tit. l. 3.*

Prędicti.] *ſcilicet ſuperius nominati, ut illicitas, ſiue nefarias nuptias contrahens: rapta quæ cum raptore contrahit: tranſuehens illicitas ſpecies, vel rerum vetitarum profeſſionem omittens.*

Ipſo iure.] *ſic intellige quod dicitur ſup. eod. excõmunicamus 1. reſponſo 2.*

6 Confiſcata.] *ad hoc 23. q. 4. nimium. iuxta finem. ver. Conſtantinus. 6. q. 1. ſi quis eum. ſupra eod. tit. uergentis. & c. excommunicamus. infra 1. reſpon. 2. C. de apoſta. eum qui. infra de verbo. ſignific. ſuper quibuſdam 1. reſpon. in fi. C. eod. tit. l. 4. Saluo iure principalis domini, dummodo ſuper hoc nullum pręſtet obſtaculum, nec aliquod impedimentum*

*opponat.C.de hęret.authen.ſi vero dominus. fuit an-
tem Frederici.*

*Et dic confiſcata, ſcilicet à tempore commiſſi cri-
minis. C. ad l. Iul. maieſt. quiſquis. §. emancipa-
tiones. & C. de apoſta. apoſtatarum.§.1.hoc tamen
quidam intelligunt, crimine permanente. argum. ſu-
pra eod. ſtatutum.§.1.& 43.diſt.c.vlt.in ſi. & 49.
diſt.c.1.in ſi.& aduerte, quomodo hęc littera loqui-
tur indiſtincte.*

7 *Vnde dico, quòd donatio ſiue alienatio facta ab
hęretico, ante damnationem, non tenet: licet dominia
hęreticorum bonorum non pertineant ad fiſcum, ſiue
eccleſiam, niſi demum damnatione ſecuta ſuper cri-
mine, tamen ex quo eſt ſecuta condemnatio, effectus
huius damnationis trahitur retro, ad diem commiſſi
criminis: & ex die commiſſi criminis videtur ei in-
terdicta alienatio, vt in præd. §. emancipationes. ad
hoc quod not. ſupra de ſimo. tanta. in gloſſ. pręciſus.
verſi. & intus ortus, & c. arg. ad hoc ſupra eod. cap.
quicunque. §. vlt. ff. de accuſ. l. ex iudicio. hoc tamen
intellige, cum determinatione eius quod habetur ſu-
pra eo. lib. de præſcri. ſi qui §.1.*

8 *Et vbi hęreticus alienauit fiſcus vel Inquiſito-
res, non tenentur pretium reſtituere emptori: & eſt
ratio, quia vt prędixi, effectus damnationis trahitur
retro, ad diem commiſſi criminis: & ſicut facta dam-
natione, non poſſet bona alienare, eodē modo nec ante
damnationem, à die dicti criminis commiſſi, non po-
tuit alienare. arg. ff. de dona. inter virum & vxorē.
l. donationes. ff. de dona. l. poſt contractum. ff. de ac-
cu. l. ex iudicio. & in præcitato §. emancipationes.
nam ſi hoc eſt in crimine lęſæ maieſtatis, vt ibi, mul-
to fortius in crimine hęreſis, cum maius ſit crimen
quod in Deum cōmittitur principaliter, quàm quod
in homine. 17. q. 4. ſicut qui. in ſi. ad idem ſupra eod.
tit. vergentis. ver. cum enim. et eſt ratio, quia fiſcus
ſiue Inquiſitores, talia bona, vt ſua videntur vendi-
care. arg. prędictarum legum, quo caſu certum eſt,
uendicantem pretium non debere reſtituere. C. de fur-
tis. l. in ciuilem.*

9 *Et hoc verum intelligo, niſi pretium, vel aliud
loco pretij inueniatur in bonis hæretici. arg. ff. ſol. ma-
tri. ſi cum dotem. §. vlt. & l. ſeq. ff. de leg. 1. l. Impe-
rator. & l. ſequenti.*

10 *Et intelligas, quòd non ſolum aduocabit rem
nō reſtituto pretio emptori, qui emit ab hęretico, ſed
nec etiam ei, qui ab emptore emit: quantumcumque
bonam fidem habuerit, & quantumcumque per plu-
res manus ambulauerit, & eſt ratio, quia non habuit
ius vendendi, vt ff. de minori. in cauſę. §. vlti. ff. de
contrah. emp. & vend. l. ſi quis ſub hoc pacto. & eſt
ratio, quia effectus dānationis trahitur retro, vt prę-
dictum eſt ſupra. & ſic bona vendi non potuerūt, ut
patet ex præmiſſis, ſicut etiam tenebat Dynus in præ-
dictis.*

Executio.] *ſupra de ſponſa. cum in tua. & ſupra
de accuſatio. ſicut olim.*

Promulgata.] *tunc demum eſt ſententia execu-
tioni mandanda. ff. de re iud. l. à diuo. & ſecundū hoc
intellige qđ habetur 23. q. 5. ſi nos. et c. de Liguribus.
in ſi. 24. q. 1. c. qui contra. & hic adde: & videas qđ
dicam infra eod. lib. de homi. c. pro humani. in ſi. in gl.
quia ſufficit, & c. & infra eod. lib. de pœnis. felicis. in*

A *gloſſ. quę eſt in verbo, infamis, & c. 2. q. 3. pręuari-
catorem.*

c. Statuta.

SUMMARIUM.

1 De plano procedere, qualiter ſit intelligēdū.
2 Reum priuare debito iuris ordine, graue pec-
catum.
3 Epiſcopus non poteſt partem prouētuum ab
Inquiſitoribus exigere.
4 In crimine hæreſis ſentētia, an requiratur.
B 5 An ſit ſecretum, quod quinq; ſciunt.
6 Caſus in quibus relinquitur quis conſcien-
tiæ ſuæ.

STatuta.]

1 De plano.] *ſic ſupra de iudi. nouit.
iuxta ſi. intellexerunt quidam †, quòd
hoc debet intelligi, id eſt ſine magna di-
ſceptatione, atque ſummatim: alij hoc
non admittunt, & intelligunt de plano, id eſt ſine ſcri-
ptura, vel libello. arg. ff. de conſti. princ. l. 1. vel id eſt
non pro tribunali: vel in figura ſolemnis iudicij, ſedē-
do in prętorio, vel vbi ius reddi conſueuit: ſed alibi,*
C *non ſeruata ſolemnitate ſtrepitus iudiciorum. ff. de
adul. miles. §. ſexaginta. ff. quis ord. in bo. poſ. ſerue-
tur. l. 2. §. dies. hęc tanguntur in Spec. de offi. ord. iud.
§. poſtremo. ver. tertio dicendum eſt, & c. ibi videas
quo ad hanc materiam plenarię cognitionis; & ſecū-
dum hoc quando dicit, de plano, debet exponi, id eſt
ſummarie, quaſi dicat ſine magna inquiſitione, id eſt,
iudice non ſedente pro tribunali: licet enim de plano
cognoſcat, nihilominus libellum recipiet iudex, vt in-
pra. §. ſexaginta. hoc etiam ſic notatur in ſpeculo,
de libelli conceptione. §. nunc dicendum. verſicu-
lo 42. & c.*

† Qua ratione intelligi hæc debeant docet Papa I Clem. ſæpe. de verb. ſign. relata ſupra fol. 120.

Strepitu.] *hęc clauſula etiam habetur ſupra de*
D *ſta. mo. ea quæ. §, quòd ſi abbas. aliquando iſta duæ
clauſulę, de plano, & ſine ſtrepitu, ponuntur ſimul
in commiſſione, vt ſupra de accu. olim. & tunc quali-
ter procedendum ſit, plene ibi not. Innocent. & Ho-
ſtien.*

Figura.] *ſic ſupra eo. lib. de elec. indemnitatibus.
§. verum. ibi dixi.*

Vel teſtibus.] *repete quod dictum eſt ſupra eo.
tit. capit. vt officium. in gloſſ. aliquorum fuit ſenten-
tia, & c.*

Potentiam.] *hic habes arg. q potentia tempora-
lis obeſt. Sed arg. contra ſupra de appell. conſtitutis
2. verſi. decanus. cum concor. ibi notat.*

E Graue periculum.] *O, tu quicunque iudex in ta-
li cauſa bene aduerte iſta verba: nam non dicit quale
periculum, ſed dicit, graue. ſimile verbum habes 9.
q. 3. c. graue.*

2 *Noli igitur reum priuare debito iuris ordine ſi-
ne magna cauſa, quoniam hoc fieri non poteſt ſine
offenſione Dei, vt ſatis colligitur. 28. diſtin. de his.
in fine.*

Eorundem.] *accuſatorum, vel teſtium.*

Non publice.] *ſic 30. q. vlt. §. his ita. infra eod.
lib. de priuil. epiſcoporum. ibi dicam.*

Com-

Commode.] *ſic ſupra eod de reſcrip. ſtatutum. §.1.ſupra eo.lib.de electio.quàm ſit.ibi dixi.*

3 Proceſſerint.] *quando in hoc ſolus procedit Epiſcopus, ab Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis, nihil poteſt exigere de prouentibus, qui proueniunt illis, prætextu expenſarum quas facit dum inquirit, immo illud debet exequi proprijs ſumptibus, vt in extrauaganti Benedicti, eodem titulo. Ex eodem §.verum.*

Conſilio.] *ad hoc.1.q.1.eſtote.84.diſt.c.1.*

4 Ad ſententiam.] *hic videtur q in crimine hæreſis ſententia requiratur.ſic ſupra eod. vt inquiſitionis.verſi.vbi per viros,& c.ſed arg.contra infra eo. lib.de homi.c.1.in fine.*

B

5 Secretum.] *videtur q illud dicitur ſecretum quod quinque homines ſciunt:ſecundum id quod legitur,& not.de pænit.diſt.1.§.econtra,ea quæ.verſ. filiam namque,&c.Sed hoc non eſt uerum in hoc caſu,vt infra patet,ibi:alijs patefecerint,&c. Sic etiã ſumitur 3.q.7.ſacerdos.in fine.de pæn.diſt.6. ſacerdos.& adde quod dixi ſupra eod.lib.de elect.vbi pe*

A *riculum.§.nulli.in verbo,ſecrete.*

Promulgare.] *demonſtrat.quia niſi ſic iniunxerit, pendentes ſententiam excommunicationis non incurrunt.*

Epiſcopum.] *ſic ſupra eod. Inquiſitores.*

Iudiciis.] *ſupra de accuſ.qualiter.2.*

6 Onerantes.] *nota hic,quòd quis relinquitur ſuæ conſcientiæ.ſupra eod.lib.de reſcrip.ſtatutum.§. aſſeſſorem.& 4.diſt.denique.& ad huius dicti declarationẽ ſcias,quòd tribus de cauſis relinquitur quis ſuo iudicio.ſ.cum non debet prohiberi, quia indifferẽter poteſt iſtud facere,vel dimittere ſine peccato.33. q.4.vir cum propria,vel quia timetur ſcãdalũ,ſicut cũ multitudo eſt in culpa, vt in præ.ca.denique. & 1.q.7.quotiens.23.q.4.non poteſt.c.ipſa, vel quia defecit iudicium: & hoc dupliciter, ſ. vel propter perſonam,quæ non poteſt iudicari,vt 17.diſt.§.hinc etiam.21.diſtinct. nunc autem. vel propter crimen, quod occultum eſt.33.diſt. habuiſſe.in fin. 35. q. 6.ſi duo.2. q. 5. conſuluiſti, & etiam ſcripſit Hug. in præd.c.denique.*

GLOSSA IOANNIS AND. ORDINARIA SVPER CLEMENTINIS TIT. DE HAERETICIS.

Cap. I. ſupra fol. 111.

MVltorum.] *Primo præmittit conſtitutionis cauſam. Secundo ibi:* propter quod. *ponit conſtitutionem de officio Inquiſitionis exercendo per diœceſanos et Inquiſitores. primo ponens quinque, quæ poteſt alter ſine altero. Secundo tria,quæ non poteſt. & decretum apponit: ſubmittens quomodo impeditus vel intereſſe nolens committit alij uel conſentit. Tertio ibi,* Sane. *prouidet circa muros vel carceres hæreticorum ipſorum,claues,cuſtodes,& cuſtodum miniſtros. Quarto ibi:* Porro. *ponitur iuramentum cuſtodum,miniſtrorum ſuorum,notariorum,& aliorum officialiũ. Quinto ibi:* Verum. *punit Epiſcopos, Inquiſitores. & eorum ſubſtitutos,qui faciendo,uel omittendo delinquunt in officio. Sexto,ibi:* Alia. *cõfirmat antiqua iura huic conſtitutioni non obuia. Ioan. And.*

Pulſauit.] *talis pulſatio communiter principes mouet,vt hic: quandoque etiam non mouet ex cauſa. de pur.cano.cum in iuuentute.*

Metas.] *dicitur à metior metiris:& eſt finis, vel terminus agri,vel cuiuſcũque rei.habemus meto metis,quod ponitur pro collectione meſſium.de pænitẽ. & remiſſ.cum ex eo.poſt princ. inde dixit quidam.*

Dum tua rura metis,vicinis parcito metis: *Has vero metas non licet tranſgredi.de ſepul.cap.1. vbi de hoc.*

Excedentes.] *aliàs extendentes.*

Pietatis ſpecie,] *concor.30.q.1.noſſe.cum ſuis cõcord.eod.tit.excõmunicamus.§.quia vero. de ſimo. ad Apoſtolicam.infra c.fi.verſi.nonnulla.*

Innoxij.] *quod eſſe non debet.de ſenten.excom. Romana in fin.lib.6.*

Detrimentum.] *quod eſſe non debet. de pænis. in*

C *quibuſdam.de appel.c.3.& c.ſuggeſtum, de off. ord. irrefragabili.*

Indago.] *quaſi indagatio.inquiſitio,uel inueſtigatio. de iureiur.quanto.poſt prin.de offi.deleg.c.1.& vlt. lib.6.*

Deputatos generaliter.] *ſupra eo. titu. per hoc. lib.6.& vide quod ibi not.in 1.glo.*

Amore.] *quattuor modos exprimit, quibus peruerti ſolet humanum iudicium.11.q.3.quattuor. de re iud.cum æterni. lib. 6. Et iſti quattuor modi poſſunt his uerſibus comprehendi.*

Quatuor iſta:metus,odium,dilectio, cenſus:
Sepe ſolẽt hominum rectos peruertere ſenſus.

D Citare.] *hoc eſt primum de quinq;, de quibus dixi.*

Capere,] *ſecundum quod differt à ſequenti.ſæpe etenim capitur,qui non incarceratur.de ſen. excom. ſi clericos. lib. 6. infra de exceſſ. præla. frequens. in prin.& poſt prin.*

Mancipare.] *tertium.*

Ponendo.] *quartum.*

Manicis.] *ſicut compedes ſunt catenæ,vel vincula circa pedes:ita manicæ catenæ. vel vincula circa manus.de vtroque in Pſal.149. Ad aligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Ioan. And.*

Oneramus.] *concor.ſupra ea.compil.de iu.pat. c.1.& ibi dedi concor.de hoc.*

E Inquirere.] *quintum.*

Duro.] *poſuit quinque alteri ſoli permiſſa:nunc ponit tria prohibita: & ecce primum.*

Ad pœnam.] *de pænis quamuis.lib.6.de verb. ſign.nouimus.de apoſta.c.penult.*

Tormentis.] *ſecundum. De tormentis † teſtium*

†Eymericus 3.p.q.61.ubi dixi.

actoris & rei, not. 15. q. 6. in ſumma facit 5. q. 5. illi qui. de re indic. cum in contemplatione. Puto autem quòd ieiunia, quę Inquiſitores ad ueritatem eruendam ſolent indicere, ſint tormẽta: ita quòd alter hoc non poſsit ſine altero per hanc litteram. Nam quęſtionis verbo intelligimus tormenta corporis, dolores, & malam manſionem. ff. de iniur. item apud. §. quaſtionem. & §. quęſtiones. et ff. ad Syl. l. 1. §. quaſtionem. item patet per etymologiã, qua dicitur tormentum, quaſi torquens mentem. Ioan. And. A

Ad ſententiam.] *tertium. Olim autem quando alter ſolus procedebat, ſolus ſententiabat. Si ambo procedebant, licet diuiſim, communicabãt ſibi proceſſus in fine, cum non reſtabat niſi ferre ſententiam, eo. tit. per hoc. lib. 6. & in extraua. Benedicti, Ex eo. quod tamen adhuc hodie ſeruabitur: quod dicit decre. per hoc. vt ſi diſcordent in ſententia, conſulatur Papa.* B

†Eyme. 3. p. q. 48. vbi dixi

Contra eos.] *ſed nunquid pro eis † poſſet alter ſine altero definire? videtur quòd ſic: quia à iure veteri non recedimus, niſi inquantum inuenitur expreſſum: Sed ita eſt, q̃ olim & hodie alter ſolus, poteſt inquirere: & de iure ueteri cum ſolus procedit, ſolus pronuntiat, vt dixi in gl. proxi. quod hodie immutatum eſt, ſi condemnat per hanc litteram: ergo ſi abſoluit, remanet ius antiquum: facit de elect. ſtatutũ. lib. 6. & eſt ſimile quod not. 12. diſt. praceptis. 3. q. 6. accuſatus.*

Sede uacante.] *vel quaſi vacante, vt in caſu decre. ſi epiſcopus. de ſup. neg. prala. lib. 6. Item intelligo ſedem vacare, quo ad hunc caſum iuriſdictionis capituli, & quando prouiſum eſt, ſed prouiſus adminiſtrare non poteſt: quia nondum habet litteras per conſti. Bonifacij iniunctas facit de tranſla. c. 2.*

Capituli.] *hęc littera infra pluries repetita, & decre. infra prox. facient ad quęſtionem, an capitulum ſede vacante poſſit viſitare, & debeat procurari: de quo per Io. Mon. de ſup. neg. pręla. eccleſię. & per Archid. eod. tit. ſi Epiſcopus, & quòd poſſit. alleg. quia Epiſcopus hoc poteſt: & eſt iuriſdictionis, in qua ſuccedit capitulum de maio. & obed. ijs qua. & c. cum olim. eod. tit. c. 1. lib. 6. de inſti. c. 1. eo. lib. ergo hoc poterit: aliàs tempore vacationis remanebunt crimina incorrecta. alleg. etiam pra. decr. Eccleſię. vbi viſitator datus à metropolitano, à quo certus caſus excipitur, in alijs videtur poteſtatem habere: quaſi per exceptionẽ firmetur regula. ff. de fundo inſtr. quaſitum. §. denique Neratius. 32. q. 7. dominus. Cum autem metropolitanus nil habet, niſi de iure transfuſo de capitulo in metropolitanum: ergo capitulum hoc habet. faciunt not. per Inno. de hare. ad abolendam. In contrarium, hoc non eſt iure expreſſum. ergo nec attribuendum: licet enim capitulũ concernat iura epiſcopatus. 12. q. 2. charitatem. & c. illud. & ius reddat agentibus, accuſantibus & denuntiantibus: non tamen viſitat: ſed is qui datur à Papa 61. diſt. obitum. vbi probatur, quòd uacans Eccleſia deſtituitur viſitatione. Sed ſecundum Archid. dici poſſet, quòd illud, deſtituta, non reſpicit viſitationis operam, ſed Eccleſię vacationem. ſicut de elect. Eccleſia, 1. & 2. in prin. Item capitulum eſt neceſſarius, non voluntarius adminiſtrator: ergo non poterit quod adminiſtrationi neceſſariò non incumbit. Et hoc tenet Ioan. Mona. ſed Archid. non eligit: videtur tamen plus accedere primo dicto, pro quo facit: quia iſte non eſt actus per quem pręiudicetur Epiſcopo: ſicut beneficiorum collatio, & alienatio perſonarum, & rerum. de quibus de maior. & obedien. ca. 1. 71. diſtin. fraternitatem. 12. q. 2. ſi qua de rebus. egeret declaratione, non ſolum in hoc, ſed in pluribus alijs articulis, hoc quod dicitur: capitulum ſuccedere in iuriſdictione vacante ſede. Volens tenere opinionem Ioan. poſſet dicere illam veram in generali viſitatione ciuitatis, & diœceſis; contrarium, in ſpeciali viſitatione, vel inquiſitione contra certas perſonas, vel loca.* C D E

Requiſierint.] *requirit ergo per parem. de hoc de off. deleg. cum cauſa. in 1. gl. & puto ſufficere vnã requiſitionem. & facit quod not. 18. diſtinct. ſi Epiſcopus. in vlt. gloſſ. & quod dixi de iureiur. ego N. & in requiſitione non eſt neceſſe terminum exprimi, ſed ipſo iure ſtatim currit. ſic de excep. pia. lib. 6. & ſupra ea. compil. de dec. c. 1. & hic adde, quod ibi dixi. Ioan. And.* B

Ipſo iure.] *quo ad iuris effectum. ſi enim de facto, tortus eſt, vel dure carceratus, hoc nequit non fuiſſe. ff. de capt. & poſtli. reuer. l. in bello. §. facta. & facit quod dixi de appel. vt noſtrũ. Sed ſi interlocutoria ſolum lata eſſet ſuper carcere, uel tortura, illa nulla eſſet: & lex permittit tunc appellare: † quia grauamen tolli non poſſet, per appellationem interponendam poſtmodum à definitiua. de appe. ſuper eod. tit. 1. reſponſo. 2. q. 6. ante ſententiã. ff. de appel. reci. vel non. l. 2.* C

† Eyme. 3. p. tit. de appel. quę fit ab Inquiſitore vbi dixi.

Nolit.] *ſimile de reſcrip. ſciſcitatus. in fine.*

Inquiſitori.] *hic iunge finem, ſuper illis, &c.*

Super illis.] *carceratione, tortura, & ſententia.*

Per litteras.] *concor. 63. diſt. c. 1. & 2. de tempo. ordi. nec epiſcopi.*

Conſenſum.] *ſufficit ergo quòd committat, vel conſentiat illũ procedere, quę ſunt diuerſa. facit q̃d ſcripſi de foro compet. ſignificaſti. ſuper gl. ſi. de eccl. ędifi. ad audientiam 2. ſuper prima gl. unde in electione licet primum, & non ſecundum. de elect. c. pen. in fi. li. 6. ita hic delegatus Epiſcopi, uel capituli poteſt ſecundum, & non primum: quod forte fuit cauſa huius diſiunctę: alterum vero illorum hic eſt neceſſarium intra octo dies poſt requiſitionem. poſt octo vero dies, neutrum eſt neceſſarium, vt ſupra.* D

Muri.] *eodem titu. vt commiſſi. lib. 6. verſic. & illorum.*

Vulgariter.] *ſimile ſupra eadẽ compil. de rel. do. c. 1. in prin. & ibi concordan.*

Duos.] *niſi de vno concordarent: in caſu .n. diſcordię manaſſe videtur hęc prouiſio. facit de appell. cum ſpeciali. puto contrarium. ſ. quod de vna conuenire non poſſint, ſed neceſſarij ſint duo: nec eſt hoc prouiſum propter diſcordiam, ſed ad ſecuriorem cuſtodiam: quod ſatis ſonant verba. facit optime. ff. de cuſtodia reorum. l. vlt. in prin. ibi, nec vni, ſed duobus cuſtodia committenda eſt. & idem dicimus de miniſtris, de quibus ſequitur.* E

Prouidebit eidem.] *de ſuis redditibus, nõ de parte prouentuum Inquiſitionis officio deputata, ut in extrauagãti Benedicti, Ex eo quod. §. verum quia.*

Etiam prouidebit.] *Inquiſitor. ſ. de prouentibus deputatis officio.*

Mini-

Miniſtrum.] *ſimile de fil. presby. propoſuit. in fi. facit quod dixi ſuper tit de offi. cuſto. Io. And.*

Conclaui.] *concor. de elect. vbi periculum. §. in eodem. cum ſuis concor. lib. 6.*

Diuerſę.] *ne vnus cuſtos ſine altero poſſit aperire. Interdum enim in eadem ſera habent plures ſocij plures claues †, vt quilibet per ſe & aperire & claudere poſſit: cuius contrarium hic intendit.*

† Vmbertus verbo, carcer. n. 12. Repert. verbo, claues

Subdelegare.] *quod aliàs non poſſet: cum ſibi miniſterium demandetur ſine iuriſdictione: in quo videtur electa induſtria perſonę. de offi. deleg. cap. fi. & puto per hanc litteram, quòd in aſſumendo miniſtro, non requiretur conſenſus Epiſcopi, vel Inquiſitoris.*

B Iurabunt.] *ſimile ſupra ead. compil. de rel. do. c. 2. verſ. illi etiam. de magi. c. 2. ſed in illis nihil dicitur de corporali tactu.*

Tacta.] *vt not. de elect. vt circa. ver. coram. lib. 6. in gloſ. 2. in corporali iuramento non ſufficit praſentia ſed requiritur tactura Euangeliorum. Quidam dicunt, quòd corporale iuramentum ſatis eſt, quod habeat corporis ſenſum, vt viſum. facit 35. q. 6. Epiſcopus. per id quod de poſſeſſione dicitur, quòd ibi requiritur actus corporalis, & cum viſu transfertur. ff. de acq. poſſeſ. l. quòd meo. §. ſi per venditorem. & l. 1. §. penult. & not. de conſuet. c. 2. ſed illud verum, cum tradens & accipiens hoc intendunt. ſecus ſi poſſeſſio erat vacua, vt ibi not. Ut ergo ſcripſi, poſt Inno. de iureiur. etſi Chriſtus. verſ. quod autem. iuramenta quæ præcipiuntur à iure. ſicut teſtis, calumniæ, veritatis, vel quę à iure, iudice, vel parte ex neceſſitate deferuntur, debent fieri tactis Euangelijs: aliàs fieri poſſunt ſine tactura. & vide quod not. 22. q. 1. in ſumma. Sed videtur, quòd plus obliget corporale. facit. 2. q. 5. quanto. & c. ſeq. C. ſi minor ſe ma. dixe. l. ſi alterius. Quadam autem iura dicunt ſimpliciter iurari, quadam corporaliter, quadam ſuper ſancta Dei Euangelia, quadam addunt ipſorum tacturam: vt hic, & 1. q. 7. quoties. & ſupra ea. comp. de iureiur. Romani. verſi. porro. de frigi. & maleſi. laudabilem. Patet de primo, de iureiur. eo. tit. per totum. lib. 6. de teſti. præſentium. & c. pen. de excep. paſtoralis. qui ma. accu. poſ. cum in tua. de ſen. excom. ex tenore. De ſecundo, de hæret. ad abolendam. § ſtatuimus. de ſent. excom. venerabilibus. de elect. vbi periculũ. §. ſuper his. & c. vt circa. & c. procurator. lib. 6. De tertio, de purg. can. quoties. Apud Italicos, interpretatur conſuetudo, quòd ſufficit quemlibet librum, vel quamlibet ſcripturam tangere: quod ſatis puto procedere, etiam vbi de corporali iuramẽto exprimitur, non ſic vbi de tactura Euangeliorum, vt hic & in concord.*

Ponendorum.] *vbi hoc exprimitur, iuratur ſuper futuris: & ſic non obſtat de iureiur. c. penult.*

Poterunt.] *22. q. 2. faciat.*

Secreto.] *ſimile de elect. vbi periculum. §. nulli. lib. 6. cum ſuis concord. & de ſecreto habetur infra c. proxi. de pœnis. diſt. 1. §. hoc ergo. in prin. & verſi. filiam. & de hære. cap. vlt. lib. 6. nec ſumitur tam amarè hoc verbum quin alter cuſtos in abſentia alterius captiuum alloqui poſſit de non ſecretis ipſis incarceratis.*

Abſque diminutione.] *non ſicut infideles ſeruientes, vel miniſtri, qui ſemper de eo quod dominis datur, decimam, vel aliam quotam ſubtrahũt, vt not. 1. q. 1. Chriſtus. 13. q. 1. §. 2. verſi. ſed videte.*

Coram eiſdem.] *Epiſcopo, vel capitulo, & Inquiſitore, vel ſubſtitutis ab illis.*

Pro dicto crimine.] *de incarcerandis, ergo pro alijs criminibus non iurant Inquiſitori.*

Deputandi.] *dato ergo, quòd capitulum haberet iuriſdictionem & carcerem: nõ tamen in ſuo carcere ſed epiſcopali tales tenebit ſede vacante.*

Notarij.] *qui poſſunt eſſe conſtituti in ſacris † & religioſi, quod dic, vt eod. tit. vt officium. §. ad conſcribendas. lib. 6.*

† Eymer. 3. par. q. 19. vbi dixi.

B Iurabunt.] *ſpeciale eſt, † propter magnitudinem criminis, & fauorẽ fidei: aliàs ſufficere deberet iuramentum in creatione præſtitum. de præſ. ad audientiã. de cuius forma ſcripſi, ne cle. vel mo. ſicut te. et Spec. de fi. inſtr. §. reſtat. ver. ſed quæro.*

†Arelatanus de hære. notab. 36. Bernard. in Lucerna verbo, notarius. §. 1.

Perſonis.] *officialibus nuntijs ad citationes faciendas, & apparitoribus: de quibus infra c. proxi.*

Non agere.] *concor. de ſimo. nemo. & quod ibi not.*

Digniſsimum.] *idem verſi. 81. diſt. c. 1. in fi.*

Fraudulenter.] *falſo alicui non imponant, quod ſequitur.*

C Obtentu.] *vbi ergo non propter alterum prædictorum: ſed forte timore, vel propter vitandum ſcãdalum, hoc omitterent, non eſt locus pœnę.*

Et conſcientiam.] *not. & , quòd copulat. cõcord. de re iud. cum ęterni. lib. 6.*

Eodem.] *odij, gratia, & c. vt ſupra.*

Alij vero.] *ſcilicet Inquiſitores, vel ſubſtituti ab eis, vel ab Epiſcopis, vel capitulis vacante ſede.*

Eo ipſo incurrant.] *Hic patet aperte, quod conſtitutio Eccleſię militantis ligat crimen omnino occultum. quo ad pœnas ſuſpenſionis, & excommunicationis. ad idem ſupra ead. compil. de ſta. mo. cap. 1. §. quia vero. infra de pœnis. cap. cupientes. §. qui vero. Nec turbentur aliqui: nam hoc idem probatur de ſchiſma. c. 1. verſ. omnem. lib. 6. & eo. lib. de elect. vbi periculum. ver. nulli. & c. fundamenta. §. quòd ſi ſecus. & c. quia ſępe. facit eo. tit. ſciant. & cap. ſeq. & c. indemnitatibus. §. poſtremo. de offi. deleg. c. fi. §. pars vero. de offic. ord. c. vlt. de iudi. c. 2. ver. prouiſo. de re iud. c. 1. & 2. ad fin. de homi. pro humani. verſi. ſacri. Ad idem antiqua iura. de ſent. excom. porro. & c. cum non ab homine. de temp. ord. c. vlt. patebat idem de immu. eccle. clericis. lib. 6. verſi. necnon. Et ex his videtur indubitatum, quod Archid. habebat pro dubio: & diſputationi relinquebat in decre. cum quis. de ſent. excom. lib. 6. an hæreticus omnino occultus ſit excommunicatus. Ioan. tenet quòd ſic. † 24. q. 1. in ſumma. & in gloſ. ſeq. de pœn. diſt. 1. cogitationis. Placet etiam Gof. & Ray. in ſumma, de hære. Ad contrarium inducitur 32. diſt. erubeſcant. & quod ibi not. 33. diſt. habuiſſe. 50. diſt. §. ſed illud. in fi. 2. q. 1. nemen. & q. 5. conſuluiſti. & 6. q. 1. ſimonia. 15. q. 6. cap. 1. verſi. non poteſt. 30. q. vlt. §. his ita. & c. ſeq. 32. q. 5. c. vlt. de ſimo. ſicut tuis. in fi. & c. ſeq. Facit ad hoc, quia ex voluntate, quæ non procedit in actum, non ſcandalizatur Eccleſia. 24. q. 3. Deus quibus. Sunt qui nolunt fateri, per clauem Eccleſiæ ligari*

†Contra ſentiunt, & vere Theologi. Caietanus 2. 2. q. 11. art. 3. Sotus in 4. diſt. 22. q. 2. art. 1. Alfonſus Gaſt. lib. 2. de iuſt. hære. pu. c. 18.

poſſe

poſſe omnino occulta, niſi illa ſint expreſſe lege diuina damnata vt vſura, in qua damnatur ſpes occulta. de vſu. conſuluit. Alij dicunt, quòd ſi factum eſt publicum, ſed occultum quis fecerit, ligari poteſt per Eccleſiam. 5. q. 1. quidam. de off. ord. ſi ſacerdos. Si vero & factum & faciens ſunt occulta, ſecus; vt in contrarijs. Sed vtrique dicto obuiant iura alleg. in princ. gloſ. quare de plano fateamur quòd conſtitutio militantis Eccleſia ligat omnino occulta: non tamen nominatim de illis iudicat tribunal Eccleſię: immo ipſa Eccleſia, inquantum per hominem, iudicat hominem nominatim, & inquantum eſt collectio fidelium ligatos ſic occultos habet pro ſolutis. de ſent. excom. à nobis 2. & ſic loquuntur contraria.

Excommunicationis ſententia.] *de ſuſpenſione nil dicit, quare videtur, quòd ab illa ſuperior poſſit abſoluere. Dic contra. & ratio illius omiſſionis fuit, quia tempus habet determinatum: & vbi ſic* A *determinatum eſt, videtur, quòd non poſſit ſuperior abſoluere: vt not. de elect. cupientes. §. ceterũ. in gloſ. eſt ergo. Sed quid ſi tempus determinatum non eſſet? videtur quòd poſſint, ex quo ſuperior nõ reſeruat. de ſen. excom. nuper. nec prohibet, vt infra de priuileg. c. 1. ver. ſi qui. facit quod not. de reg. non ſolum. in fi. lib. 6. & quod dixi de ſolut. cap. 2. in fi. ſecus ſi reſeruaſſet. de teſti. tam litteris. in fin.*

Mortis articulo.] *qui caſus ſemper excipitur. infra c. proxi. de offi. ord. paſtoralis. & vide quod ibi not.*

Et tunc.] *ſcilicet, quando in mortis articulo per Epiſcopum, vel presbyterum abſoluuntur: &* B *hoc intelligo, ſi facultas eſt ſatisfaciendi: & tempus hoc patitur: aliàs abſoluetur cum cautione. facit infra cap. prox. de ſepul. cap. vlt. de ſent. excom. à nobis.*

Manere.] *concor. eo. tit. c. vlt. in fi. lib. 6.*

GLOSSA † PAVLI DE LEAZARIIS IN CLEMENT. MVLTORVM.

† Hęc gloſſa Pauli & zenzelini ſuper his verſiculis infra ſcriptis ponitur hic ſicut habetur in Directorio Bononien. manuſcripto, deinde ſequitur gloſ. Ioan. And. ſuper Clemen. nolentes. &c.

De hæret. §. Propter quod. ſuper verſ. Vel tormentis exponere illos.

SVMMARIVM.

1 An epiſcopus per ſe, vel Inquiſitor poſsit teſtem torquere pro habenda veritate.
2 Elaborãdum eſt iudici, vt veritatem inueniat.
3 An Inquiſitor, vel epiſcopus per ſe, poſsit teſtem falſum punire.
5 Vbi eadem eſt ratio, idem ius ſtatui oportet.
Inquiſitor teſtẽ poteſt punire & torquere pro veritate habenda contra tertiũ; ſecus ſi contra teſtem nouam formet inſtantiam.
6 Cuſtodibus carcerum, de quibus prouẽtibus debeat Inquiſitor, & epiſcopus prouidere. D

PAulus de Leazarijs *ſuper verbo;* Illos. *dicit ſic: illos, ſcilicet pro huiuſmodi negotio inquiſitos.*

1 *Aliud videtur in teſtibus, † ſi cauſa ſubſit eos torquendi: quia cum per ſe quilibet poſſit inquirere, poterit omnia ad illud neceſſaria †, ſine quibus illud non poteſt expediri. de offi. deleg. pręterea. & c. prudentiam. verſ. explorati. & ff. de iuriſd. om. iud. l. 2.*

† Eymer. 3. par. q. 73. vbi dixi.

† al. acceſſoria

2 *Sed planum eſt, quòd ad veritatem habendam debet iudex laborare, de probatio. quoniam. 14. q. 2. quamquam. 30. q. 5. iudicantem. 23. q. 8. occidit. de teſti. cum cauſam. C. de iudi. iudices: cum concord. quam ab inuito, & ſuſpecto aliter habere non poteſt. 5. q. 5. illi qui. vbi notatur de tormẽtis teſtium. ipſum ergo teſtem poterit Epiſcopus & Inquiſitor, & quilibet per ſe torquere.*

3 *Et eadem ratione videtur, quòd cum poſſit extraordinarie punire †, ſi falſo teſtimonio aurem eius offendit durante iudicio. C. de teſtibus nullum. ad idẽ de pœn. ſuper his. & c. dilectus.*

† Eymer. 3. p. in 12. modo proceſsũ termi. Zãch. de hæret. c. 14. vbi Campegius.

4 *Sed contra videtur, quia ratio, quæ ſubeſt in Inquiſito, ſubeſt in teſte: ergo erit idem ius in utroque, de tranſlat. c. 2. cum concor. & hæc duo infra ęquiparantur. ibi:* prauitatem ipſam, vel impedimentũ officij. *Et ſi dicamus, quòd Inquiſitor non habet ordinariã, uidetur caſus in authen. de teſtib. §. ſi uero. pro hac parte facit. quia cũ quilibet poſſit inquirere uſque ad ſententiã, et teſtes ſint pars negotij de uerb. ſign. forus. cui licet totũ, et pars. de reg. iuris. cui licet. lib. 6.*

5 *Solutio primum uerum eſt, ubi teſtem uult torquere pro ueritate habenda contra Titium delatum: uel eum extraordinarie punire, tanquam coram eo notorie delinquentem: facit quod not. de confeſſis. c. 2. & quod ibi notat Inno. & de iureiur. cum impoſitionibus. lib. 6. & iura ſupra allegata. ſi uero format inquiſitionem contra eum propter hoc, ita quòd eſt noua inſtantia, cum teſtis ſit nunc principalis inquiſitus, alter per ſe non poſſet eum torquere: & ſic intelligantur iura ſupra ſecundo allegata.*

Ad ſententiam.] *condemnatoriam.*

Idem Paulus ſuper verbo: Prouidebit. eiuſdem clement.

PAulus ſuper uerbo, Prouidebit, *dicit ſic:*

6 *Et prouidebit de redditibus ſuis, † non de* E *parte prouẽtuum officio deputata: ut patet in extrauaganti Benedicti, Ex eo. §. uerum. & eſt ſimile de offi. ord. quoniam. Inquiſitor autem bene prouidebit de parte illorum prouentuum, ut patet ibidem.*

† Eymer. 3. p. q. 108. Repert. verbo, ſalarium. & verbo, expenſæ.

Zenzelin. ſuper eod. verbo, Prouidebit.

ITem Zenzelinus *ſuper eodem ſic dicit:* Prouidebit. *etiam de ſuo: ut in extrauaganti Benedicti Papę xj. Ex eo quod. §. uerum.*

Cap.

Cap. II. ſupra fol. 112.

NOlentes.] *Caſus. Primo ponens conſtitutionis cauſam, determinat ætatem Inquiſitorũ: Secundo punit Inquiſitores, qui prætextu officij pecuniam illicitis modis extorquẽt: vel ob delictum clericorum Eccleſiarum bona confiſcant. Tertiò, pręcipit notarijs, officialibus & ſocijs, vt hæc facientes reprehendant, & ſuperioribus denuntient, ſi probare poſſunt. Quarto, prohibet Inquiſitoribus abuſum armorum, & circa quantitatem & qualitatem officialium: partes patent. Ioan. And.*

Improbos.] *qui dederunt cauſam, merito huic conſtitutioni, & pręcedenti.*

Caligine.] *Eſaiæ 5. in fi. Lux obtenebrata eſt in caligine.*

Ex nunc.] *ac ſi dicat, deinceps. vel forſan voluit Papa per hoc, quòd hæc pars conſtitutionis ſtatim ligaret à tempore promulgationis, † non expectato lapſu duorum menſium. de quo dixi in proœmio: non quo ad hoc, quòd contra facientes hoc ignorantes, obligati eſſent ad culpam: ſed quo ad hoc, vt contra factum non valeret: prius vero datos afficere non intendit.*

† Sotus lib. 1. de iuſt. & iure. q. 1. art. 4. Abbas & doct. in c. cognoſcentes. de conſtit.

Quadrageſimum.] *concor. 20. quæſt. 1. ſanctimoniales. Et eſt mirandum, quòd in Inquiſitore maior ætas † requiritur, quàm in Epiſcopo, qui tamen Inquiſitor eſt. & eſt ſimile de elect. nemo deinceps. lib. 6. & hoc eſt de arbitrarijs, de quibus non cogimur reddere rationem, vt ſcripſi de reſcrip. ſi quando.*

† Eymer. 3. par. q. 2. Con ſad. ziu. lib. 4. de hęret. cap. 1.

Committi.] *per prælatos prouinciales, vel miniſtros illorum ordinum, quibus deputatio talium à ſede Apoſtolica eſt commiſſa. Idem puto de Inquiſitoribus ab Epiſcopis, vel capitulis ſede vacante: vt ij quibus committunt habere debeant hanc ætatem. Sed quid ſi contra fiat? certum eſt, quòd puniendi ſunt committentes, tranſgredientes hoc præceptum: & vide quod not. de elect. generali. §. illos. in vlt gl. lib. 6. & licet hic non apponatur decretum: videtur tamen, quòd non valeat commiſſio pro & contra. de elect. licet canon. lib. 6. & vide quod ibi not. in gloſ. 2.*

Ipſorum.] *cõmiſſarijs. quod eſt infra. Et per hoc, & per c. ſupra proxi. ſoluitur, quod olim dubitabatur, an Inquiſitores poſſent committere † vices ſuas? & videbatur quòd non: quia decret. vt commiſſi. in prin. eod. tit. lib. 6. permittit, vt committant citationes, & ſententiarum denunciationes: vltra illa ergo permiſſa, committere non poterant. de tranſla. c. 2. facit de offi. deleg. c. vlt. §. vices quoque. vbi etiam conſeruator non committit niſi illa duo, videtur enim electa induſtria perſonæ. de offi. deleg. c. is cui. lib. 6. Contra: quia ſiue ordinariam, ſiue delegatam iuriſdictionem Inquiſitor habeat, committere poteſt. Primum patet. Secundum, ſcilicet cum dicitur, delegatus: quod videtur verius per decr. per hoc. eod. tit. lib. 6. pro & contra. eo. tit. ne aliqui. eſt tamen delegatus principis, & cum iuriſdictione, non cum miniſterio tantum: ergo committit, ita ſeruatur. Dant ergo Inquiſitores commiſſarios, quos vocamus Vicarios, vel ſubſtitutos ſupra eod. c. proxi. §. porro. & §.*

† Eymer. 3. par. q. 13. & ſeq.

A *notarij. & §. verum. Ad decret. vt commiſſi. reſpondetur, quòd nõ loquitur negatiue, ſicut illa, quę loquitur de conſeruatore, ſcilicet quòd non poſſint illa duo committere: ſed loquitur affirmatiue, ſcilicet quòd illa duo committere poſſint: & de illis forte dubitabatur, quaſi ante citationem non eſſet perpetua iuriſdictio: et per diffinitiuam eſſet functus ſuo officio. Ad primum, de offi. deleg. paſtoralis. §. 1. Ad ſecundum eod. tit. in litteris.*

Commiſſariis.] *de Epiſcopis loqui non videtur: & ideo licet etiam ipſi ab his debeat abſtinere, pœna tamen quę ſequitur, non habet locũ in illis. concor. infra ver. notarij. voluit ergo dignitati deferre. de off. deleg. c. 2. lib. 6.*

B Prętextu.] *vbi ergo non eo prætextu illicite exigit, licet male faciat, non tamen eſt locus pœnę.*

Officij.] *& ſic committit crimen concuſſionis. de quo 1. q. 1. ad fin. 24. q. 1. c. 2. in fin. & c. militare. & de immun. eccle. quia plerique. tamen tales abſolui permittit infra reſtituendo ſimplum tantum: cum tamen concuſſor ſoluat quadruplum. 18. diſt. quoniam. in fin.*

Illicitis.] *pœnas pecuniarias † applicandas officio non prohibet imponi, et exigi, ſed illicitas exactiones fieri. ff. de off. præſi. illicitas. in prin. de ſimo. in tātum. & c. audiuimus: & c. ſeq.* † Zanch. de hæret. cap. 19. & ibi Cā pegius.

C Pecuniam.] *intelligo large. 1. q. 3. per totum.*

Scienter.] *ignoranter ergo non tenet hęc pœna. ſimile ſupra ead. compil. de conſan. & affi. c. vnico.*

Eccleſiarum.] *de bonis ergo clericorũ proprijs, † nõ prohibet. Et per hoc dico, quòd ſi monachus præeſſet Eccleſię, quòd etiam eorum quæ acquiſiuit intuitu perſonæ applicatio iſta fieri non poſſet. cũ enim impediente profeſſione ſibi non poſſit acquirere: et ſic acquiſita poſt poſſeſſionem ademptam, ſint Eccleſiæ. 18. q. 1. c. vnico. de priui. cum olim 2. ergo etiam in illis eſt locus ei, quod hic dicitur. quod tamen in quodam Inquiſitoris conſilio ante hanc conſtitutionem clamare non profuit.* † Eymer. 2. p. q. 112. vbi dixi plene.

D Delictum.] *de reg. iur. delictum. cum ſuis concord. lib. 6.*

Eccleſiæ.] *multo minus, ſibiipſis, vel officialibus, vel fiſco ſeculari, cui aliàs applicata ſunt ipſo iure bona laicorum damnatorum. de hęre. eo. tit. cum ſecundum. lib. 6. Et vide quod not. de conceſ. pręb. quia diuerſitatem. & quod ibi dixi ſuper gloſ. antepenult.*

Applicare.] *idem verbum, de prob. c. 3. probatur autem hoc eod. tit. excõmunicamus. in prin. vbi bona clericorum damnatorum diuidi iubentur inter Eccleſias, à quibus beneficiati ſunt.*

E In his.] *duobus proxime dictis, ſcilicet de pecunia extorquenda: & de bonis Eccleſię confiſcandis. primum enim caſum, ſcilicet de ætate includi non puto: quod patet per ſequentia: ibi, donec illis, & c.*

Abſolui.] *per ordinarios, cum ſibi non reſeruet. de ſent. excom. nuper.*

In mortis articulo.] *ſupra c. prox. in fi.*

Satisfecerint.] *ſi habent unde: aliàs uero pauper tas excuſat. de uſu. cum tu. de rap. c. 2. & uide quod not. de uerb. ſign. ex parte 3. in fi. 4. gloſ.*

Remiſſionibus.] *concord. de cenſi. exigit. ad*

p. de

ſt. de reſcri. ſtatutum. circa ſi. lib. 6. & adde quod ibi not.

Commiſſarios.] *nil dicit de Epiſcopis, vt etiam ſupra dixi. & facit infra verbum, prælatis.*

Talia.] *in alijs ergo non habet locum quod ſequitur.*

Corrigere.] *quantum in eis eſt: vel id eſt, corripere, quod poſſunt, ſed non corrigere: manus comprimere poſſunt, ſed non animum mutare: 47. diſt. §. neceſſe. in. ſi. Io. And.*

Secreto.] *2. q. 1. ſi peccauerit.*

Valeant.] *aliàs taceant. 2. quæſt. 7. plerunque. Io. And.*

B Amouere.] *licet prælatus Inquiſitoris, ſcilicet prouincialis, illum ab officio remouere † poſſit, vt hic patet iuriſdictio tamẽ Inquiſitoris non ab ipſo prælato, ſed à Papa † immediate dependet: vt ſolus actus committendi, vel remouendi pendeat penes illum. & hæc patent in priuilegijs officij. ex quo ſequitur, ꝙ*

† Eymer. 3. par. q. 9. vbi dixi.

† Eymer. 3. par. q. 8.

A *corrigere, vel alterare non poſſet facta per illum virtute officij: ſed illum amotum puniat, vt hic.*

Teneantur.] *non dicit, poſſint.*

Prędictos.] *notarios, officiales, & ſocios. Ioan. And.*

Quibus.] *ordinarijs locorum.*

Perferant.] *de ſtatu reg. c. vlt. de cle. ægro. c. vnico. §. ſi autem. lib. 6.*

Conceſsione.] *facta per priuilegia officij, vt habere poſſint officiales armatos †.*

† Eymer. 2. par. q. 56. Gedialuus de hæret. q. 11. num. 15. & ſeq.

Exequenda.] *ſint enim tales, qui velint & poſſint officio deſeruire. ſimile de præb. ſuperinordinata. de cleri. non reſi. c. 3. & 4.*

Cap. III. ſupra fol. 113.

AD noſtrum. *Caſus. Damnat ſectam Begardorum, & Beguinarum Alamaniæ, & cetera.*

Cetera † omnia quę ſequuntur in gloſſa concernunt magis Theologiam, & ideo recurrẽdum eſt ad illam.

† Hæc ſunt verba Eymerici.

EX CONCILIO TARRACON.

EXCERPTA EX CONCILIO TARRACONENSI pro officio Inquiſitionis hæreticæ prauitatis: cui Concilio interſuit venerabilis pater frater Raymundus de Pegñaforte.

Attendendum tamen, quòd nondum erant in prouincia Tarraconenſi Inquiſitores, nec Sextus, nec Clementinæ, nec Conſultata ad Inquiſitores.

CVM nos Petrus miſeratione diuina Archiepiſcopus Tarraconenſis Inquiſitionem incęptã per bonæ memoriæ B. Barchinon. Epiſcopum contra hęreticam prauitatem in ciuitate D Barchinonen. vellemus effectui mancipare †, inter Iuriſperitos, qui nobiſcum aderant, dubitationes hinc inde variæ emerſerunt. Quare, vt circa factum hęreſis, & Inquiſitionis de cetero fiendæ in prouincia Tarraconenſi clarius procedatur, collationibus inde factis cum venerabili fratre Raymundo de Pegñaforte Pænitentiario Domini Papæ, & alijs prudentibus, in proceſſu ſententiarum hęreticorum, fautorum, ſuſpectorum, relapſorum, & pęnitentijs eorum ſecundum diſcretionem nobis à Domino datam, ita duximus procedendum.

† Id eſt, mandare.

In primis quęritur: qui dicantur hęretici, qui ſuſpecti, qui credẽtes, qui fautores, qui receptatores, qui defenſores, & qui relapſi: cum iſta genera hominum in canone explicentur. Et videtur ꝙ hæretici ſunt, qui in ſuo errore perdurant: ſicut ſunt Inzabbatati, † qui dicunt in aliquo caſu non eſſe iurandum: Et poteſtatibus eccleſiaſticis vel ſæcularibus non eſſe obediendum: Et pœnam corporalem non eſſe infligendam in aliquo caſu, & ſimilia.

† De Inzabbatis Eymer. hac. 2. p. q. 34.

Credentes † vero dictis hęreſibus ſimiliter hæretici ſunt dicendi.

† Quæſt. 50. huius partis.

Suſpectus † de hæreſi poteſt dici, qui audit prędicationem, vel lectionem Inzabbatatorũ: vel qui flexit genua orando cum eis: vel qui dedit oſculum eis: vel qui credit ipſos Inzabbatatos eſſe bonos homines: vel ſimilia, quę poſſunt probabiliter ſuſpicionem inducere. Et poteſt dici ſuſpectus ſimpliciter eſſe, qui ſemel orauit, vel alterum fecit de prędictis cũ eis. Si vero pluries audiuiſſet prædicationem, vel lectionem, vel oraſſet, vel aliquid aliud de prædictis feciſſet cum eis, poſſet dici vehementer ſuſpectus. Si autem prędicta omnia feciſſet, maxime ſi pluries, poſſet vehementiſsime dici ſuſpectus. Iſta ideo dicimus, vt diſcretus iudex purgationem poſsit grauare, vel moderare, prout E magis viſum fuerit expedire.

† Quæſt. 55. huius partis.

Multiplicatio actus ſuſpicionem auget.

Celatores credimus eos, qui viderunt Inzabbatatos in plateis, vel in domo, vel in alio loco, & cognouerũt eos Inzabbatatos, & non reuelauerunt eos, cum haberent aptitudinem reuelandi eos Eccleſiæ vel Iuſtitiæ †, vel alijs qui poſſent eos capere.

† Ali. Iuſtitiario.

Occultatores dicimus, qui fecerunt pactum de nõ reuelando hęreticos, vel Inzabbatatos: vel aliàs procurauerunt, ꝙ non reuelarentur.

Rece-

† Quæſt. 51. huius partis.

Receptatores † ſunt, qui ſcienter bis, vel vltra receperūt hæreticos, vel Inzabbatos in domo ſua, vel in alio loco ſuo.

Receptaculum credimus eſſe domum, vel hoſpitium, vbi hæretici, vel Inzabbatati bis, vel pluries conuenerunt ad prædicationem, vel lectioné: vel etiam vbi hæretici vel Inzabbatati pluries hoſpitantur.

† De his quæſtio. 52. huius partis.

Defenſores † dicimus, qui ſcienter defendunt hæreticos, vel Inzabbatatos, verbo, vel facto, vel quocunque ingenio in terris ſuis, vel alibi, quominus Eccleſia poſsit exercere ſuū officium ad extirpandam hæreticam prauitatem.

† Quæſt. 53. huius partis.

Fautores † credimus omnes ſupradictos poſſe dici ſecundum magis & minus: & etiam qui aliàs quocunque modo eis dederint conſilium, auxiliū, vel fauorem. Et omnes fautores credimus poſſe dici ſuſpectos, ita quòd debent ſe purgare, & abiurare hęreſim, & omnem fautoriam; & debent ſanctę matri Eccleſiæ reconciliari.

† Quæſt. 58. huius partis.

Relapſos † dicimus illos, qui poſt abiuratam hæreſim, vel renunciatam, reuertuntur in priſtinam credentiam hæreſis. Eodem modo dicimus relapſos in fautoriam illos, qui poſt abiuratam hęreſim, vel fautoriam benefaciunt hæreticis, vel celant eos.

Et omnes prædictos dicimus excommunicatos maiori anathemate: exceptis ſuſpectis ſine fautoria, ſi forte inueniantur.

Quęſt. 1.

DVBITATIO oritur apud quoſdam: vtrum relapſi in credentiam, & hæretici dogmatizantes, ſi poſtquam fuerint deprehenſi, voluerint pęnitere, relinqui debeant iudicio ſæculari? Et videtur nobis ꝙ non, ſed in quocunque caſu tales ad intruſionem ſunt condemnandi.

Modus prouidendi vbi eſt multitudo hæreticorū, vel credētiū.

Item ſi [c] multitudo hæreticorum, ſeu credentium fuerit multa, & parati ſunt hęreſim abiurare, diſcretus iudex ſecundum magis & minus iuxa prouiſionem Apoſtolicæ ſedis, pœnas canonicas poterit infligere talibus, & ſic pœnam intruſionis vitare: vel etiam ſi multitudo non eſt tanta, circa credentes, diſcretus iudex conſideratis circunſtantijs poterit moderari prout viderit expedire: Prouiſo tamen, quòd perfecti hęretici, vel dogmatizantes eorum errores, vel credentes relapſi in credētiam poſt abiuratam hęreſim, vel renunciatam, in perpetuo carcere intrudantur: hæreſi primitus abiurata, & abſolutione habita excommunicationis, vt ibi ſaluent animas ſuas: & alios de cetero non corrumpant.

Quæſt. 2.

De cōuerſante cum hæreticis.

Item quæritur: vtrum ille, qui dedit oſculum Inzabbatato, vel hęretico, & credebat, vel ſciebat eum Inzabbatatum: vel orauit cum eo, & celauit eum; vel audiuit prędicationem ſuam, vel lectioné ab eo, & credidit talem eſſe bonum hominem, ſit iudicandus credens eius erroribus? Et dicimus ꝙ non: ſed talis condemnetur tanquam fautor, vel occultator, & benefactor, et vehemēter ſuſpectus, quòd credit eius erroribus; niſi adeo eſſet litteratus, vel diſcretus, quòd non poſſet ignorantiā prętendere: quod [d] arbitrio diſcreti iudicis duximus relinquendum.

Quæſt. 3.

Item [e] quæritur: quis ante Inquiſitionem inœptam fuit confeſſus ſacerdoti ſuo de hæreſi vel fautoria, & vocatur modo ab Inquiſitoribus? In caſu iſto credatur confeſſori ſuo: & ſi inuentus fuerit bene confeſſus per confeſsionem ſacerdotis licet ſacerdos male fecerit, quia ipſum non remiſit ad Epiſcopum: ille talis † confitens per talem confeſsionem euitet pœnam temporalem: niſi inueniatur in falſa pænitentia: vel relapſus poſt pænitentiam: vel publice diffamatus. Si autem allegat manifeſtam pęnitentiam, vel reconciliationé: probet per duos teſtes.

De eo qui eſt confeſſus eā ſacerdoti.

† Al. ille tamen

Si quos [f] vero, conſtat ante inchoatam Inquiſitionem de his fuiſſe confeſſos, debēt publice abiurare hęreſim, & aliam ſolemnitatem facere: niſi ita [g] ſit ſecretum factum, quod non habeat contra ſe famam, vel teſtes: & tamen in vtroque caſu ſunt ab omni pœna temporali immunes.

Si vero aliqui vocati ab Inquiſitoribus, deierāt tempore ſuæ depoſitionis: & poſtea ad inſtantiam Inquiſitorum, vel metu probationum diſcooperiunt veritatē, ſed dicūt quod hæc tacuerunt propter verecundiā vel timorem: tales credimus periuros: quia qui ſcienter falſum dicit, vel verum tacet, periurus eſt: & ideo pænitentia canonica eſt ei grauior imponenda.

Hæretici [h] perſeuerantes in errore, relinquantur curiæ ſęcularis iudicio.

[h] Formæ ſequuntur hęc pænitētiarū.

Perfecti [i] vero hęretici ſi conuerti voluerint, & dogmatizantes, abſolutione pręhabita, & abiuratione facta, perpetuo carceri intrudantur.

Credentes [k] autem hæreticorum erroribus ſolemnem faciant pænitentiam, hoc ſcilicet, modo: quòd in feſto Omnium ſanctorum proxime venturo, & in prima Dominica Aduentus, in die Natalis Domini, Circuncisionis, Epiphaniæ, ſanctæ Mariæ Februarij, ſanctæ Marię Martij, & per omnes dies Dominicos Quadrageſimę, ſint in [l] proceſsionibus ad Sedem, † & ibi diſcalciati in braccis & camiſia: præterquam in die ſanctæ Mariæ Februarij, & in Ramis palmarum: vt reconcilientur in Eccleſia parochiali, in proceſsionibus publice diſciplinati per Epiſcopum, vel ſacerdotem Eccleſiæ. Item in [m] quarta feria in capite ieiunij veniant ſimul ad Sedem, & ſint eodem modo & ſecundum formam iuris diſcalciati in braccis, & camiſia, & expellantur ab Eccleſia, vt ſint extra Eccleſiam per totam Quadrageſimam: ſed tamen ad fores Eccleſię, & quod ibi audiant officium. Et in die cœnæ Domini ſint diſcalciati in braccis, & camiſia ante fores Eccleſiæ, & tunc ſecundum canonica inſtituta publice reconcilientur Eccleſiæ. Et hanc pęnitentiam de quarta feria, & de ſtando extra Eccleſiam per totam Quadrageſimam, & de die cœnę, faciant quamdiu vixerint quolibet anno. Sed in diebus Dominicis Quadrageſimæ, facta reconciliatione exeant Eccleſiam, & ſtent ad fores uſque in diem cœnæ; & portent duas cruces † perpetuo ante pectus, quæ non ſint eiuſdem coloris cum ueſtibus: & portent ita, ut uideri poſsint ſolemniter pœnitentes: ita tamen quòd non abſtineant ab ingreſſu Eccleſiæ in Quadrageſima ultra decem annos.

† Vox Hiſpana, id eſt, ad Eccleſiam cathedralem, quā Hiſpani Seo vocant.

† De his dixi late in 3. parte in ſexto modo proceſſum fidei terminandi.

Pani-

Pænitentia relapſorum in fautoriã.

Pænitentia illorum, qui ſunt relapſi in fautoriã, ſimiliter erit ſolemnis: vt de credẽtibus proxime dictũ eſt, in diebus omnibus ſupra dictis; hoc excepto, quòd cruces portare, & pęnitentiam de Mercurio cinerum, & ſancto die Iouis faciant ſolummodo per decennium.

Pænitentia fautorum vehemẽtiſsime ſuſpectorũ.

Pænitentia illorum, qui non ſunt relapſi in fautoriam, ſed ſunt fautores, & vehementiſsime ſuſpecti, erit eodem modo ſolemnis in feſto Omniũ ſanctorum, Natalis Domini, Epiphaniæ, ſanctæ Mariæ Februarij, per omnes dies Dominicos Quadrageſimæ. Et aliam pænitentiam de feria quarta Quadrageſimę, & de ſtando extra Eccleſiam per totam Quadrageſimam, & de reconciliatione in die cœnę, vt ſupra dictum eſt, faciant per ſeptennium.

Pænitentia fautorum vehementer ſuſpectorum.

Pænitentia illorum, qui ſunt fautores, & vehementer ſuſpecti, erit ſolemnis eodem modo in feſto Omnium ſanctorum, Natalis Domini, ſanctę Mariæ Februarij, Ramis palmarum: & aliam pænitentiam de quarta feria Quadrageſimę, & ſtando extra Eccleſiam per totam Quadrageſimam: & de reconciliatione in die cœnę, vt ſupradictum eſt, faciant per quinquennium.

Pænitẽtia fautorum ſuſpectorum.

Pænitentia illorum, qui ſunt fautores, & ſuſpecti, erit ſolemnis eodem modo in feſto Omnium ſanctorum, ſanctę Marię Februarij, Ramiſpalmarum: & aliam pęnitentiam de quarta feria Quadrageſimę: & de ſtando extra Eccleſiam per totam Quadrageſimam: & de reconciliatione in die cœnę, faciant per triennium. Intelligitur tamen, quòd mulieres veſtitę veniant, & diſciplinentur.

Hanc autem pęnitentiam faciant omnes prędicti in feſtiuitatibus & diebus prædordinatis in ciuitate iſta, vel loco noſtro, & non alibi, vſque ad feſtum Paſchę: illi ſcilicet, qui ſunt ciues.

Forenſes autem faciant eam in parochijs ſuis, & nõ alibi: pręterquã in feria quarta in capite Quadrageſimæ, & in die cœnę Domini: in quibus veniãt omnes ad Sedem, vel ad locum Eccleſię ſuę: in ſequentibus vero temporibus Quadrageſimalibus, decennalem pænitentiam, ſeptennalem, quinquennalem, & triennalem: quam debent facere in quarta feria in introitu Quadrageſimæ, & in die cœnę Domini, ſecundum diuerſitatem culparum, vt iam diffinitum eſt: faciant omnes tam ciues, quàm forenſes in Sede ciuitatis ſuæ, & non alibi: niſi ex iuſta & rationabili cauſa, & de ſpeciali licentia Epiſcopi, vel Vicarij ſui. Et tunc in locis, ad quę de licentia Epiſcopi iuerint, faciant coram Epiſcopo illius loci, vel locum eius tenente eandem pęnitentiam: portantes litteras Epiſcopi, vel Vicarij ſui continentes pęnitentiam, quam facere debent. Et reportet etiam ille, qui pænitentiam fecerit, litteras Epiſcopi illius loci ad N. talis diœceſis, de peracta pænitentia teſtimonium continentes. Quòd ſi forte caſu fortuito, ſine fraude tamen & dolo, in illis duobus diebus non poſſent ad cathedralem Eccleſiam peruenire: cum redierint in duabus alijs ſolemnitatibus aſsignatis eis iuxta arbitrium Epiſcopi, publice diſciplinentur apud Sedem N. ſecundum formam illorum duorum dierum.

Forma ſententiæ cõtra hæreticũ abſolutum.

A Si hæreticus pæniteat, & ſecreto abſoluatur, Eccleſiæ iure ſolemnitatibus reſeruatis, cum iam non ſit hęreticus, formabitur ſic ſententia: Pateat omnibus, quòd per ea, quæ in inquiſitione inuenta, probata, & acta ſunt, liquido nobis conſtat, quòd talis fuit deprehenſus in hæreſim, poſtmodum reuerſus ad Eccleſiæ vnitatem, agentes miſericorditer cum eodem, ipſum ad perpetuum carcerem condemnamus ſecundum canonica † inſtituta.

† Cap. excõmunicamus 2. §. vlt. de hęret.

Alia forma.

Si autem nondum ſit abſolutus ſic formabitur: Pateat omnibus, & cetera, quòd talis eſt deprehenſus in hæreſim, & vult reuerti ad Eccleſię vnitatem, agentes miſericorditer cum eodem, &c.

Forma ſententiæ cõtra hęreticum pertinacem.

B Si vero non vult pęnitere, ſed in errore perdurat, præſente iudice ſęculari, ſententia ſic formetur: Pateat omnibus, ꝙ per ea, quæ in inquiſitione inuenta, probata, & acta ſunt, liquido nobis conſtat, ꝙ talis eſt deprehenſus in hęreſim per Eccleſiam condemnatam, & ipſum tanquam hæreticũ † condemnamus.

† Cap. ad abolendam. & cap. excommunicamus 2. de hęret.

Forma ſentẽtiæ cõtra fautores.

Contra fautores ſententia ſic formatur: Pateat omnibus, quòd per ea, quæ inuenta, probata, & acta ſunt in inquiſitione, liquido nobis conſtat, quòd talis eſt deprehenſus in fautoriam: & denunciamus ipſum excommunicatum, & ſuſpectum de hæreſi: & ſi per annum C contempſerit ſatisfacere, ſubiaceat pœnis concilii generalis †: & ſi defecerit in purgatione, & in excommunicatione per annum ſteterit, vt hęreticus condemnetur.

† Lateranen. ſub Innocentio III. & refertur in cap. excommunicamus 1. de hæret.

Suſpectus de hæreſi purgabit ſe publice in hũc modum:

Forma purgationis.

Ego talis iuro † per Deum omnipotentem, & per hæc ſancta Dei Euangelia, quę in manibus meis teneo, coram vobis domino tali Archiepiſcopo, vel Epiſcopo, & coram alijs vobis aſsiſtentibus, ꝙ non ſum, vel fui Inzabbatatus, Valdenſis, vel Pauper de Lugduno, nec hęreticus D in aliqua ſecta hęreſis per Eccleſiam damnata; nec credo, nec credidi eorum erroribus, nec credam aliquo tempore vitę meę: immo profiteor, & proteſtor, me credere, & ſemper in poſterum crediturum fidem catholicam: quam ſancta Romana Eccleſia & Apoſtolica publice tenet, docet, & prędicat; & vos domine Archiepiſcope, vel Epiſcope, & ceteri prælati eccleſię vniuerſalis tenent, prędicant publice, atque docent.

† De iuramẽto eius, qui ſe purgat, vide cap. Quotiens. de purga. cano.

Compurgatores qualiter iurare debeãt & de eorum iuramẽto vide cap. de teſtibus. de purg. cano.

Compurgatores iurabunt per hunc modum: Ego talis iuro per Deum, & per hęc ſancta quatuor Dei Euangelia, quę manibus meis teneo, me firmiter credere, quòd talis non fuit E Inzabbatatus, Valdenſis, nec Pauper de Lugduno, nec hæreticus, nec credens eorum erroribus: & credo firmiter eum in hoc verum iuraſſe.

Caueat tamen iudex, quòd ex quo certum numerum Compurgatorum duxerit alicui iniungendum, non eſt honeſtum, ꝙ poſtea mutet, ne ſic [a] Lateranenſe concilium illudatur.

COM-

COMMENT. XXV.

TArraco ciuitas olim opulentiſſima, quę potiori totius Hiſpaniæ parti nomen dedit; metropolis ipſa, Scipionum opus: de qua Ptolemęus lib. 2. cap. 4. Plinius lib. 3. cap. 1. & 3. & lib. 4. cap. 20. & Strabo lib. 3. hodie nunc etiam metropolis in principatu Cataloniæ.

Fuit autem hoc concilium (niſi fallor) prouinciale, tametſi Eymericus generale vocet hac 2. parte. q. 56. in fine. & prouinciale re vera ipſum appellat Directorium Bononienſe in indice huius partis.

Non eſt autem putandum integrum id concilium fuiſſe hoc loco relatum ab Eymerico, ſed ea tantū deſumpſit, quæ magis ad inſtitutum ſuum exiſtimauit B *pertinere; quod indicant ſatis verba illa in titulo appoſita:* Excepta ex concilio Tarraconenſi. *Sed plenius id nouimus, poſtquam in vetuſtiſſimo illo Codice membranaceo bibliothecæ Vaticanę inuenimus paucis antea dieb⁹ quàm hęc ſcriberemus, idē ipſum conciliū abſque vllo tamen præfixo titulo: cæterum ex ſerie apertiſſime nouimus Tarraconenſe eſſe.*

Concilium Tarraconenſe quo tempore fuerit conditum.

Quo autem tempore fuerit conditum, non eſt mihi omnino exploratum. certum eſt tamen vetuſtiſſimum eſſe, tum quia in prouincia Tarraconenſi nondū erant Inquiſitores delegati, quando celebratum eſt: tū quia frequentiſſima eſt in eo mentio Inzabbatatorum hę- C *reticorum, qui circa annos Domini MCC. maxime partes eas infeſtabant, tum quia huic concilio interfuiſſe memoratur frater Raymundus de Pegnaforte: fuit autem hic Raymundus is qui iuſſu Gregorij noni Pontificis maximi decretales Pontificum epiſtolas in vnum collegit, atque in certa capita, tituloſque diſtinxit: quod accidit circa annos Domini MCCXXX. iuuat vero hanc meam coniecturam vetuſtus codex Directorij Bononienſis, qui in indice partis ſecundæ Directorij, de hoc concilio ita habet:* Cui concilio inter alios interfuit frater Raymudus de Pegnaforte in iure multum peritus, de ordine Fratrum Prædicatorum, qui decretales compilauerat pau-* D *lo ante. *hęc ibi.*

Cum itaque Raymundus hic Decretales epiſtolas compilaſſet paulo ante quàm hoc concilium celebraretur & ea compilatio facta fuerit (vt dixi circa annos Domini MCCXXX. nam Gregorius nonus, cuius iuſſu eam fecit Raymundus, anno Domini, MCCXXVII. creatus fuit Pontifex Romanus, conſequitur inde veriſimiliter hoc concilium celebratum fuiſſe circa annos Domini MCCXXXV. aut MCCXL. Item quia ante principium huius concilij adnotat Eymericus nondum fuiſſe conſultata ad Inquiſitores, nec ſextum librum Decretalium, quo tem- E *pore fuit hoc concilium celebratum: conſtat autem conſultata ſeu reſponſa ad Inquiſitores, quibus in negotio ſancti officij contra hereticos pleniſſime inſtructi ſunt, ab Innocentio IIII. Alexandro IIII. Vrbano IIII. & Clemente IIII. Pontificibus Maximis data eſſe: hi autē ab anno Domini MCCXLIII. vſque ad annum MCCLXX. floruerunt. Et Sextus liber Decretalium à domino Bonifacio octauo circa annos Domini MCCXCV. editus eſt.*

Denique alia etiam coniectura ſuffagatur, vt credam circa memorata tempora fuiſſe hoc conci- A *lium celebratum: quoniam in forma iuramenti, quod pręſtant Compurgatores, fit mentio concilij Lateranenſis, quod omnino fuiſſe exiſtimo Lateranenſe ſub Innocētio III. Romæ celebratū anno Dñi MCCXV. in quo pleniſſime cautum eſt de pœnis hęreticorum. cap 3. quod nunc refertur in cap. excommunicamus. de hæret. Huic autem concilio Lateranenſi, quod fuit longe celeberrimum, interfuit beatus Dominicus, vnà cum domino Fulcone Epiſcopo Toloſano. atq; hiſ quidem coniecturis ductus exiſtimo circa hęc tempora, quæ dixi, celebratum fuiſſe hoc concilium: nā quo tempore celebratum eſt aliud concilium Lateranenſe ſub Alexandro III. anno Domini MCLXXX.* B *tametſi Inzabbatati ſeu Valdenſes, iam eſſent exorti, at nondum videbantur deſcendiſſe in prouinciam Tarraconenſem.*

8. Dominicus concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. interfuit.

Quoniam autem Raymundi mentio honorifice fit in hoc concilio, libet hic in gratiam lectoris pauca quædam de eo ſcribere, vt qualis ac quantus fuerit intelligitur.

Raymundi de Pegñaforte vita.

Fuit itaque Raymundus de Pegñaforte natione Catalanus, patria Barcinonenſis, honeſtis & fidelibus parentibus natus, qui cum iuris perita inſignis eſſet, Senatus populuſque Bononienſis publico ſtipendio C ad interpretandum iura eum conduxit; inde iubente Pontifice ſummo, & Epiſcopo Barcinonenſi petente, in patriam reuertitur, & Archidiaconus Eccleſiæ Barcinonen. creatur. Paulò poſt, anno Domini MCCXIX. ſacrum ordinem Prædicatorum recenter ibi diuulgatum cum magna humilitate & pietate (quæ in primis virtutes ab ineunte ætate illi fuerant indiuiſæ comites) profitetur. Inde Gregorius nonus cum egregiam eius viri iuriſperi- D tiam cognitam haberet, eius opera vſus eſt in conficienda Decretaliū pontificiarum compilatione, quem etiam in præfatione eius operis honorifice nominat; ſuumque conſtituit Capellanum ac Pænitentiarium; quæ dignitas non niſi valde litteratis & egregijs viris conferebatur. Paulò poſt Romanus Pontifex Archiepiſcopum Tarraconēſem Raymundū creat: ſed is eam & alias dignitates vltro oblatas humiliter recuſauit. Splendeſcente autē E quotidie magis ac magis tanti viri fama, & virtute in toto orbe ac ordine ſuo, vita functo fratre Iordano totius ordinis Prædicatorum Magiſtro Generali, viro integerrimo & pijſſimo, anno Domini MCCXXXVIII. Bononię in capitulo generali omnium patrum conſenſu Raymundus abſens (nam Barcinone eo tempore morabatur) Magiſter generalis eligitur, & fuit tertius in eo ordine Generalis.

lis. Delecti tunc ſunt viri graues, qui ad Raymundum proficiſcerentur, ſuaderentque, vt electioni factæ conſentiret; annuit tandem tantorum virorum precibus: ſed biennio tantum ea dignitate functus, anno Domini MCCXL. officio renuntiauit; & diuinis meditationibus totus incũbens vitam agens ſanctiſſimam, multiſque miraculis coruſcantem, anno Domini MCCLXXV. ex hac vita migrauit ad Dominum. Poſt eius obitum Rex Aragoniæ miraculorum tanti viri multitudine & magnitudine permotus ſępe apud Romanum Pontificem inſtitit, vt ſanctorum catalogo Raymundus aſcriberetur: ceterum obortis bellorum tumultibus, interruptũ eſt id opus, atque vſque in pręſentem diem dilatum. Id ipſum multis oblatis precibus apud Romanum Pontificem egerunt Archiepiſcopi Tarraconenſes, & omnes ſuffraganei, bis propterea in concilio prouinciali congregati, litteris ſuper ea re miſſis ad Nicolaum Papam III. anno Domini MCCLXXIX. item ad Ioannem Papam XXII. anno Domini MCCCXVII. Has litteras originales hoc die ſancti Franciſci, videlicet quarto Octobris huius anni MDLXXXIII. quo hæc ſcribimus Romę, vidimus & in noſtris manibus habuimus, ex quibus apparet Raymũdum non de penna forti appellandum, ſed ita, de Pegñaforte. Scripſit Raymundus ſummam valde vtilem & elaboratam de caſibus conſcientiæ. Et quo tempore in ordine ſuo Magiſtri Generalis officio fungeretur, conſtitutiones ſuæ religionis, quæ antea indiſtincte vagabantur, miro ordine diſtinxit: Et zelo fidei ſuccenſus diligens quoque adhibuit ſtudium & conatum, vt varia genera linguarum à Fratribus ſui ordinis addiſcerentur; quare eius diligentiæ pia ſollicitudine interueniente diuulgatum & prædicatum fuit nomen Chriſti, fideſque eius ex multorum conuerſione, amplioribus dilatata profectibus: nuntiata eſt etiam vſque ad Barbaras infidelium nationes. Huius beati viri corpus hodie apud Barcinonenſes religioſe colitur in Eccleſia ſanctæ Catharinæ, quam in ea ciuitate incolunt Fratres ordinis Prædicatorum.

Hac diximus, vt huius viri vita innoteſceret, & vt concilij huius locus, in quo Raymundi fit mentio, illuſtraretur. Sed iam ad inſtitutum reuertor.

A *Eſt equidem concilij huius Tarraconenſis nobile*
decretum, quo primum ſpecies hareticorum & com-
plicum declarantur, inde nonnulla dubitationes di-
luuntur: pręterea pœnitentia ſingulis imponendę tra-
duntur, tandem formulę ſententiarũ in ſingulos pro-
nuntiandarum proponuntur.

Ceterum multa in eo continentur antiquata iam Multa ſunt in concilio Tarracon. antiquata.
& abolita, multa penitus extincta, tum propter iu-
ra noua, quæ deinde ſunt condita, tum propter ex-
tinctam iam & penitus abolitam ſectam Inzabba-
tatorum, quam in primis damnat; tametſi multa
inde prudenter colligi poſſint, quę etiam noſtris tem-
poribus multum nobis deſeruiant: & propterea in
B *ſingulis fere ſancitis ab hoc concilio recurrendum*
eſt ad Eymericum, qui ſuis locis cuncta tractat
abunde: & ideo in margine curauimus ſingula lo-
ca apertioris doctrinę gratia indicare, vt plenius le-
ctoribus ſatisfaceremus, eoſque moleſtia quærendi
ſingula, liberaremus.

Nos etiam, paucis quibuſdam exceptis, ideo ſingu-
la hic declarare omiſimus, quoniam apud Eymericũ
hęc ſumus debitis locis effecturi.

Erant autem hæc concilij huius fragmenta in
omnibus exemplaribus valde deprauata, atque cor-
rupta: ea tamen partim coniectura, partim ab exem-
plari illo Vaticano, cuius ſæpe mentionem facio, ſuę
C *ſunt integritati reſtituta. Sed iam ad obſcuriora quæ-*
dam illuſtranda accedamus.

b ¶ Cum iſta genera hominum in canone expli-
plicentur.] *non intelligit de canone in textu cap.*
Quicunque. §. 1. & § hęretici. de hęret. lib. 6. aut de
alijs canonibus eius tituli: quoniam ſextus liber De-
cretalium, quo tempore fuit hoc concilium celebra-
tum, nõdum erat editus, vt patet ex ſupradictis: Sed
intelligit proculdubio de canone in textu cap. excom
municamus. el. 1. §. credentes. extra de hæret. ibi e-
nim ponuntur hæc genera hominum.

c ¶ Item ſi multitudo hæreticorum, &c. & ſic
pœnam intruſionis vitare.] *Hinc apparet propter*
D *multitudinem delinquentium pœnam mitigari; de*
quo articulo quid ſit ſentiendum, alibi dicetur co-
pioſe: interim vide textum in cap. latores. extra de
clerico excom. miniſtran. & ibi gloſ. Hoſtien. Ioannẽ
And. Zabarellam, Panormitanum, & communiter
doctores.

d ¶ Quod arbitrio diſcreti iudicis duximus re-
linquendum.] *Subſequuntur in codice Sabella-*
no hæc verba: num ſit ſimplex, vel ignorans:
ſed re vera ea nuſquam reperiuntur in hoc concilio,
& addita ſunt proculdubio ab aliquo paraphraſte
explicationis gratia: in omnibus autem codicibus
manuſcriptis, videlicet Sabellano, Bononienſi, &
E *Cardinalis de Gambara, finita illa periodo*, duxi-
mus relinquendum, *ſubſequuntur hæc*: Aduer- Qui dicãtur Inzabbatati.
tendum tamen eſt, quòd Inzabbatati hæretici
hic dicuntur, qui in ſotulari quod zabbati vul-
go dicitur, ſignum ſingulare quoddam, vt co-
gnoſcerentur ab eorum complicibus, defere-
bant. *hæc ibi. Mox ſequuntur cetera vt ſunt impreſ-*
ſa: quę verba non videntur concilij Tarraconen-
ſis eſſe, vt conſtat ex codice Vaticano, ſed Eymerici,
qui ea prudenter inſeruit, vt declararet nomen
Inzabbatatorum. ceterum ne falleretur lector pu-

tans

tans concilij eſſe, ſecuti codicem Barcinone impreſſum, ea conſulto omiſimus. idem penitus tradit iterum Eymericus 3. par. tit. de ſignis, per quę Valdenſes hęretici cognoſcuntur. nu. 112. id quod verum eſſe conſtat ex vetuſtis ſcriptoribus. Iidem dicuntur hęretici Perfecti, vt dicam paulo poſt verſi. Perfecti vero hęretici.

In omnibus autem codicibus nomen Inzabbatatorum, ſcriptum erat per, ſ, ita, Inſabbatati, vnde multi putabant, à ſabbato, quia more Iudaeorum ſabbatum colerēt, Inſabbatatos fuiſſe appellatos, quod vt euitaretur per, z, duximus imprimendum. ſed de his fuſius Eymericus paulo poſt par. 2. q. 14. vbi & nos dicemus.

An qui cōfitetur hæreſim ſacerdoti ſuo, effugiat pœnas temporales.

e ¶ Item quæritur: quis ante inquiſitionem incœptam fuit confeſſus ſacerdoti ſuo, &c.] *Hic locus valde me torſit, quia in omnibus codicibus erat deprauatus, nec vlla omnino poterat colligi ſententia. in Barcinonenſi enim impreſſo, qui cæteris in hoc loco erat emendatior, ita legebatur:*

Item quæritur, quis ante inquiſitionē incœptam fuit confeſſus ſacerdoti ſuo de hæreſi, vel fautoria, & vocatur modo ab Inquiſitoribus? in caſu iſto credatur confeſſori ſuo: & ſi inuentus fuerit bene confeſſus per confeſsionem ſacerdotis, licet ſacerdos male fecerit, quia ipſum non remiſit ad Epiſcopum, ille talis confitens per talem confeſsionem euitet pœnam temporalem: vel inueniatur in falſa pænitentia, vel relapſus poſt pænitentiam, vel publice diffamatus, &c. *Itaque cum non poſſem difficultatem ſuperare, locum deprauatum relinquere decreueram. Verum frater Paulus Conſtabilis Ferrarienſis ordinis Prędicatorum ſacri Palatij Magiſter, qui poſtea fuit totius ordinis Magiſter Generalis, cui hæc omnia merito fuerunt communicanda, paululum moratus, coniectura aſſecutus eſt veram & germanam lectionem: nam primam illam coniunctionem, vel, commutauit, in dictionem, niſi, vnde locus effectus eſt planus, & ſententia clara, quæ huiuſmodi eſt: Qui coram Inquiſitore dicit ſe confeſſum hęreſim ſacerdoti, à quo eſt abſolutus, antequam Inquiſitores cœpiſſent inquirere contra ipſum, de hoc ſacerdoti fides habenda eſt, & ille talis reus per talem confeſsionem pœnam temporalem euitabit, id eſt, non punietur amplius in foro iudiciali exteriori per Inquiſitorem: tres tamen caſus ab hac regula excipiuntur, qui numerantur ibi: niſi inueniatur in falſa pænitentia: vel relapſus poſt pęnitentiam: vel publice diffamatus. Et cum paucis poſt diebus in bibliotheca Vaticana reperiſſem (niſi fallor) integrum hoc concilium Tarraconenſe, protinuſque conſuluiſſem hunc locum, eum prorſus inueni ita perfectum & integrum, quemadmodum per coniecturam ſolam Magiſter ſacri palatij paulo antea emendauerat.*

Vnde ortum mendum in cōcilio Tarraconenſi.

Et ſane facillimum fuit hoc mendum inducere: nam veteres ſcriptores librorum, dum compendijs litterarum integras dictiones vellent ſignificare, illam dictionem, niſi, ita ſcribebant, $\overset{i}{n}$, quæ à quibuſdam lecta eſt, vel, putantibus illud iota ſuprapoſitum, l, eſſe; quoniam & dictionem, vel, ita in ve-

A *tuſtis libris ſcriptum inuenimus, $\overset{l}{u}$, iam codex Cardinalis de Gambara dictionem, vbi, habet: quia veteres etiam eam dictionem per compendium ita ſolebant ſcribere, $\overset{i}{u}$, hinc vides quàm facilis fuit lapſus, & quàm merito cauerit olim Iuſtinianus in §. illud autem. in proœmio Digeſtorum. ne quis leges ſuas per ſiglę, hoc eſt per compendia litterarum ſcribere auderet: ſed per conſequentiam, hoc eſt, omnibus litteris appoſitis. ex hac enim cauſa ingentes difficultates & obſcuritates ſuperioribus ſæculis ortas fuiſſe in legibus copioſe oſtendimus in li-*
B *bris de cauſis & remedijs difficultatis iuriſprudentiæ. ſed iam ad rem reuertor.*

Quæſtio propoſita in hoc concilio, An videlicet credi debeat ſacerdoti aſſerenti ſe abſoluiſſe aliquē hæreticum, olim valde dubia fuit, & controuerſa in partibus Toloſanis & Narbonenſibus. Valdenſes enim hęretici, & alij eiuſdem furfuris, quorum inſignes erant fraudes in deludendis iudicibus, & fugiendis interrogationibus, ac iuſtis iudicijs, vbi videbant ſe ab Inquiſitoribus nimis vrgeri, & legitime conuinci, hac exceptione tandem vtebantur, ſe videlicet in foro conſcientiæ iam confeſſos eſſe crimen, & à ſuis confeſſoribus abſolutos: quę dubita-
C *tio varie fuit definita. nam concilium Tarraconenſe hic aperte voluit & talem confeſſionem valere, & ſacerdoti credendum, & exceptis tribus illis caſibus iam relatis, tales ita abſolutos, pœnas effugere temporales. Concilium autem Narbonenſe circa annos Domini MCCLXXX. celebratū contra hæreticam prauitatem, an confeſſori credi debeat in hoc caſu non definiuit, ſed à ſummo Pontifice id monuit declarandum. nam cap. 28. ita ſcriptum eſt:* Vtrum autē ſoli confeſſori credi debeat de abſolutione, ſeu pænitentia defuncti, ſeu viui, licet ſatis videatur ꝙ non, ne quid tamen Eccleſię poſsit impingi, domini Papę reſponſio expectetur. *hæc ibi.*

An ſit credēdum ſacerdoti aſſerēti ſe abſoluiſſe aliquem hęreticum.

D *Hæc autem quæſtio, an in hoc caſu confeſſori credi debeat, valde eſt vtilis & cognitu neceſſaria, cum inde non modici effectus, ſeu vtilitates euaſcantur, inter quas illa præcipua erit; quòd ſi aliquis dicatur impœnitens deceſſiſſe, ſi confeſſori ſit credendum, non poterunt Inquiſitores poſt mortem contra eum procedere, ſi aſſerat confeſſor eum egiſſe pęnitentiam.*

Ergo vt, quod à concilio Narbonenſi indeciſum relictum eſt, lumen declarationis accipiat, donec aliud per ſedem Apoſtolicam fuerit definitum, videtur prima fronte dicendum, ſacerdoti atteſtanti de innocentia vel pænitentia defuncti, ſeu viui cre-
E *dendum eſſe. Primum quia ita in terminis propriis tenet gloſ. in cap. nuper nobis. in verbo, niſi iuratus. extra de teſtib. & in cap. teſtimonium. in verbo, in hoc caſu. eod. tit. de teſtib. vbi ait quòd cum quis vult probare ſe egiſſe pænitentiam, ſatis eſt ſi id probet per confeſſorem ſuum. Præterea quia ſicut ratione officij creditur notario in his, quę ad ſuum munus ſpectant, cap. ad audientiam, de præſcrip. vbi Abas num. 6. & alij communiter, & late Grammaticus deciſ. 60. nu. 10. & ſeq. & deciſ. 73. nu. 33. ita videtur ſacerdoti credendum. Rurſus,*

An credēdū ſit ſacerdoti aſſerenti defunctum, aut viuum pœnitentiā egiſſe.

non refert ſacerdotem vnum eſſe teſtem hoc caſu: quoniam vni ſoli teſti ſpectatę fidei & probitatis credendum tradit Thomas Grammaticus conſ. 13. incipien. in cauſa Miloniana. num. 15. Prętereà clementiæ prærogatiua, & innocentiæ fauor hoc videntur poſtulare. præſertim cum in hoc crimine proniores eſſe debeamus ad abſoluendum, quàm ad condēnandum. Poſtremo, quia non eſt veriſimile in ſacramento confeſsionis, vbi omnia poſtulantur integra, iuſta, & cum lege Dei coniuncta, aut confitentē, aut confeſſorem vſque adeo futuros ſuæ ſalutis immemores, vt mendacium dicere audeant. in eandem ſententiam accumulari poſſent plurima fortaſſis nō minus vrgentia.

Veruntamen ſecurius eſt dicere cū concilio Narbonenſi pręcitato, ſatis videri, quòd credi non debeat confeſſori.

Sacerdoti teſtificanti de innocentia aut pænitentia viui vel defuncti nō creditur neceſſario.

Atque in hoc articulo hoc primum nobis exploratum eſſe debet, Inquiſitores propter dictum confeſſoris excuſantis aut viuentem aut defunctum, nō arctari ad recedendum ab his, quæ ordine iudiciario inuenta & probata ſunt in contrarium: prępertim cum communis ſit & recepta tam Theologorum, quàm Iuriſperitorum ſententia, ſecundum allegata & probata iudicandum eſſe: non autem iuxta priuata & illegitima indicia, vt prę ceteris teſtatur B. Thomas 2.2.q.67.art.2.

Ad hæc, neminem puto fore, qui facile admittat in tam graui cauſa dicto vnius ſolius ſtādum potius eſſe, quàm teſtibus aliis, & indiciis legitime probatis. Deinde nulla lege canonica vel ciuili id cautum inuenitur, immo pręcitatum concilium non obſcure videtur ſentire contrarium. Poſtremo ſi delinquentes intelligerent generaliter fidem habendam eſſe ſacerdoti teſtificanti de pænitentia vel innocentia viui, vel defuncti, facile vt pœnas huius criminis effugerent, attentarent mendacium in confeſſione dicere, ac mittere confeſſarium ad iudices, qui eos excuſaret. quam ob rem tutius eſt, vt non credatur, ſed ut ordine iudiciario iuxta allegata & probata legitime procedatur.

Hoc tamen minime omittendum putarem, poſſe quandoque confeſſorem vſqueadeo eſſe ſpectatæ virtutis & probitatis, vt dictum eius multum proſit ad pænitentiam ſeu pœnam minuendam. nam ſi, verbigratia, delatus & conuictus de hęreſi dicat ſe dudum errorem ſuum agnouiſſe, confeſſum fuiſſe, & deſeruiſſe: tunc benignius tractari poterit, ſi hoc ipſum confeſſor approbatus teſtificetur: quod tunc magis iuuabit, cum reus aliàs non eſt habitus ſuſpectus aut malis moribus prędıtus ceterum non propterea omnino liberabitur: neque ab hac ſententia recedendum putarem.

Quòd ſiquis dicat inutiliter nunc hanc quęſtionē diſputari, cum confeſſores non habeant poteſtatem abſoluendi hæreticos, vt conſtat in proceſſu bullæ in cœna Domini. & tradit copioſe Locatus in opere iudiciali Inquiſitorum, verbo, Abſoluere. Et Simancas de catho. inſtit. tit. 3. de abſolutione. Reſpondebo contingere quidem poſſe talem caſum, vt cū quis verbigratia abſoluitur virtute alicuius Iubilei, in quo ſummus Pontifex concedit facultatem abſoluēdi à tali crimine: Seu cum quis hęreticus omnino occultus vel mentalis abſolutus eſt, & poſtea detegitur eius hęreſis, & proceditur contra eum: item poteſt contingere ſimilis caſus in hæretico, qui iam moriturus pænitet, & cum non ſit locus, vt iudiciario ordine ſeruato Eccleſię reconcilietur, abſoluitur à priuato quolibet ſacerdote in articulo mortis, & deinde conualeſcit, & defertur ad ſanctum officium. Siquis ergo in his caſibus aut aliis huiuſmodi vellet vti teſtimonio confeſſoris, non debet Inquiſitor propter talem teſtem, iudiciarium omittere ordinem ſicut dictum eſt.

Abſoluti in foro pænitētiali non cēſentur abſoluti in foro exteriori.

Quòd autem abſoluti in foro pęnitētiali ſolum intelligantur abſoluti quoad illud forum ſiue iudiciū, & quòd propterea debeant in foro exteriori ſiue iudiciali ſatisfacere, ſingulariter declarauit Sanctiſſimus Dominus Gregorius XIII. in bulla quadam Iubilei anno Domini MDLXXII. tertio idus Septembris. nam cum primum conceſſiſſet facultatem confeſſoribus approbatis, vt virtute præfati Iubilei pęnitentes poſſent abſoluere à quibuſcunque peccatis, etiam ſedi Apoſtolicæ reſeruatis, & in bulla cœnæ Domini contentis, & à quibuſuis pœnis & cenſuris eccleſiaſticis, exceptis tamen quibuſuis hęreticis, & libros damnatos ſine auctoritate ſedis Apoſtolicæ, ſcienter quoquo modo legentibus, aut in domibus ſuis tenentibus, vel imprimentibus; aut importantibus, ſeu diſſeminantibus, vel officium ſanctiſſimę Inquiſitionis ſub quocunque prętextu vel colore impedientibus, his inquam conceſſis primum & exceptis, ſubdit deinde ſingularem & notatu dignam clauſulam in hæc verba: Declaramus tamen tā per præſentes, quàm alias quaſcunque ſuper conceſſione ſimilium vel diſsimilium indulgentiarum à nobis & prædeceſſoribus noſtris hactenus emanatas, & in futurum quomodolibet emanandas litteras Chriſtifidelibus ipſis niſi in foro conſcientię & pęnitentiali tantum, non autem in foro fori & contentioſo, niſi ſatisfecerint his, propter quæ cenſurę huiuſmodi in eos latæ fuerint, vllatenus ſuffragari, eoſdemque Chriſtifideles illis iuxta huius noſtrę declarationis formam & tenorem, & non aliter, nec alio modo vti, aut eis ſe iuuare poſſe & potuiſſe: quinimo eos in eaſdem cenſuras poſtmodum reincidiſſe, & in poſterum reincidere, ſicque ab omnibus quauis auctoritate fungentibus cenſeri & iudicari debere, irritumque & inane quiquid ſecus à quoquam quouis prætextu, aut colore ſcienter vel ignoranter attentatum forſan eſt hactenus, vel in poſterum contigerit attentari; non obſtantibus quibuſuis conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ceteriſque contrariis quibuſcunque. hactenus ibi.

Cōfeſſarius an poſsit abſoluere hæreticos virtute Iubilei.

Quòd ſi quis quærat, an ſi Papa non exciperet caſum hæreſis, poſſet ne tunc confeſſarius approbatus virtute Iubilæi, aut alterius diplomatis, aut bullę Apoſtolicæ, per quam datur facultas abſoluendi ab omnibus peccatis etiam in bulla cœnę Domini reſeruatis, abſoluere hæreticos, qui hæreſes ſuas confiterentur: Reſpondet Couarruuias in cap. alma mater. de ſent. excomm. lib. 6. par. 1. §. 11. num. 15. id confeſſario non licere. Couarruuiam ſequitur Simancas de catho. inſtit. tit. 3. de abſolutione. num. 2. &

Ioannes Rojas tract. de heret. parte 2. aſſertio. 39. Contrarium profitetur Dominicus Sotus lib. 4. ſent. diſt. 22. q. 2. ar. 3. Sententia Soti videtur magna ratione niti: Et profecto ſi Papa noluiſſet virtute talis facultatis abſolui hereticos, eos excepiſſet ſicut in prefata bulla Dominus Gregor. eos excepit; quos & Pius Papa V. etiam exceperat in ſimili bulla Iubilei anno Domini MDLXVIII. & in alijs. Profecto ad tollendam omnem dubitationem opimũ eſſet ſemper in ſimilibus bullis illos excipere. Ceterũ ſi nõ exciperentur, & ob id in foro pœnitentiali abſoluerentur, nihilominus Inquiſitores libere poſſent cõtra ſic abſolutos in foro exteriori procedere: prudenter autem facerent confeſſores, ſi in tali caſu ſic pœnitentibus ſuaderent atque eos inducerent, vt ad Inquiſitores confugerent.

An abſolut⁹ in foro pœnitentiali effugiat pœnas temporales.

Rurſus, altera queſtio & precipua in hoc concilio Tarracon. poſita eſt: An poſtquam aliquis eſt in foro pœnitentiali à crimine hereſis abſolutus, effugiat etiam pœnas temporales, ita vt poſtea in eũ inquiri non poſſit, ipſeque reus poſſit ſe hac exceptione tueri, dicens iam eſſe abſolutum in foro pœnitentiæ: & quamuis Concilium hoc Tarracon. ſenſerit tribus illis concurrentibus, de quibus paulo antea dicebamus, immunem eſſe à pœna temporali; nunc tamen aliud eſt penitus obſeruandum, videlicet, reum quẽlibet ſiue ab Epiſcopo, ſiue ab Inquiſitoribus, aut ab alijs habentibus abſoluendi poteſtatem, abſolutum in foro pœnitentię, & accuſari poſſe in foro exteriori, & in eum inquiri, nec eum iuuari exceptione recepta pœnitentia in foro interiori: ita Zanchinus, vbi copioſe diſputat hanc quæſtionem tracta. de heret. cap. 34. & ibidem Campegius Repert. Inquiſ. verb. abſolutio. §. ſed an abſolutio. & verb. confeſſio. §. vtrum ſi in foro. fol. 163. ex impreſ. Venet. Locatus in opere ind. verbo, abſoluere. nu. 1. & verbo, hereticus. nu. 24. verſ. Secreti vero heretici. & alij alijs locis.

Pœna impoſita in foro pœnitẽtiali, nõ impedit pœnam imponendã in foro iudiciali.

Breui ergo agendo ſit hæc apud nos certiſſima concluſio: Pœna impoſita per confeſſorem in foro pœnitentiali, quantumcumque ſit magna, non tollit aliquo modo pœnam imponendam in foro iudiciali canonico, vel ciuili. gloſſ. ſingularis in cap. gaudemus. de diuort. verb. poterit. vbi communiter hoc notant, & tenent Doctores, Pau. Caſtr. in l. cunctos populos. C. de ſum. trinit. & fide catho. num. 7. gloſſ. 3. in fin. in cap. 2. de ſchiſmaticis. & ibi Panor. Card. & Doct. glo. in ca. de his. in fine, de accuſ. vbi Abbas. gloſ. in c. ſi. 25. diſtin. argum. tex. in c. admonere. 33. q. 2. vbi gloſ. verb. pœnitentia. gloſ. fi. in cap. 2. de emptio. & vend. & ibid. Abbas, Imola & communiter Doctores; & potiſſima ratio eſt: quoniam pœna penitentialis in foro interiori impoſita tendit ad alium finem, videlicet, vt per eam penitens ſatisfaciat Deo, & animę ſuæ. Alia vero pœna, ſcilicet temporalis, ſpectat ad punitionem corporis, & pro vindicta publica, vt ita etiam reipublicę ſatisfaciat, qui malo exẽplo delinquendo eam offendit. Hęc autem concluſio vſque adeo vera eſt, vt contrariam putarem erroneam: proceditque etiam ſi penitentia illa in foro interiori impoſita, fuiſſet publica. ita Abbas in dicto cap. de his. de accuſat. pro qua ſententia facit optime textus in c. 2. de maledicis. et notant ibidem Abbas & Doctores.

Mitius puniendus in foro exteriori, qui confeſſ⁹ eſt delictum in foro interiori.

Illud hic monebo, multum eſſe minuendam pœnã in foro exteriori, quotiens is qui punitur in foro interiori, ſine dolo fuit confeſſus delictum ſuum, & obtinuit abſolutionem, maxime ſi iniunctam ſibi penitẽtiam humiliter adimpleuit, cum ſatis appareat, huic culpam ſuam diſplicuiſſe. mitius enim agi debet, & lenius cum eo qui ſponte confitetur peccatum ſuum, quàm cum eo qui conuincitur, iuxta doctrinam Abbatis & ceterorum in capitulo at ſi clerici. de iudicijs.

Ille autem qui poſt cœptam inquiſitionem contra eum, quaſi diſſimulans & gemebundus accedit ad Inquiſitores, vel Epiſcopum petens in foro interiori abſolui, audiendus non eſt, quia peccatum eius iam non eſt occultum, ideoque non eſt adhibendum occultum remedium; nec talis dicitur ſponte venire, cum illi dicantur vere & proprie ſponte venire, qui ante incœptam Inquiſitionem contra eos, receptaſque probationes humiliter accedunt, vt pulchre docet Guido Fulcodius in conſultationibus ad Inquiſitores, queſ. 2.

His ita poſitis, quę occaſione concilij Tarraco. dicenda fuerunt, supereſt, vt pauca quædam huc etiam ſpectantia breuiter perſtringamus.

An carceratis pro hereſi ſint concedendi confeſſarii.

Ac primum hic quæritur: An vinctis & in carcere recluſis pro cauſa fidei, confeſſarij concedi debeant? Et tametſi quibuſdam videatur, non aliter confeſſariorum copiam reis eſſe faciendam, quam ſi plene Inquiſitoribus ſuas hereſes fuerint confeſſi, aut in extremum venerint vitæ periculum, vt tradit Simanca de catho. inſtit. tit. 16. num. 30. quoniã huiuſmodi homines cum pendente inquiſitione reputentur heretici, indigni videntur tanta benignitate & conſolatione: benignius tamen videtur totiens eis confeſſarios concedere, quotiens illi petierint: nã vt valde prudenter & pie referebat mihi ſuperioribus diebus F. Thomas Zobbius ſanctę Inquiſitionis Romanæ Generalis commiſſarius, vir & Theologiæ peritia, & pietate clarus, nunquam hoc obeſſe poteſt, immo interdum valde prodeſt. cum à confeſſarijs moneantur & excitentur ad libere confitẽdum iudicibus fidei delicta ſua, vt paulo poſt dicemus. Cum ergo conceduntur, plurima obſeruare conuenit, & diligenter animaduertere, ne quid committatur incautum.

Cum carceratis pro hereſi concedatur confeſſarii, quid obſeruandum.

Totum vero hunc locum de cautelis, pie & prudenter obſeruandis in hoc delicto cum reis conceditur confeſſarius, luculenter preſcripſit Madriliana inſtructio anno Domini. MDLXI. cap. 71. in hęc verba à nobis vtcumque latine reddita: Si reus aliquis ægrotauerit in carceribus, præterquam ꝙ Inquiſitores debent diligenter curare, vt ei fiat medicina, exhibeanturq; cuncta ad ſalutem eius neceſſaria, cõſilio medici ſeu medicorum, qui ei medentur; ſi petierit confeſſarium, debet ei concedi, qui ſit ſpectatę probitatis, & de quo plurimũ confidatur, à quo iuramentũ exigatur de cuſtodiẽdo ſecreto; & ꝙ ſi pęnitens ei dixerit aliquid in confeſſione, ꝙ uelit reuelari extra carceres, ne in hoc vllo modo ei obtẽperet, nec ſimilia mandata reuelet: quòd ſi extra confeſſionem ei fuerit aliquid iniunctum, id Inquiſitoribus manifeſtabit. Ad

Confeſſarius qualiter ſe geret cũ pœnitente.

Confeſſarius qualiter ſe geret cum pœnitente.

hæc, Inquiſitores confeſſarium admonebunt ac inſtruent, qualiter ſe gerere debeat cum pęnitente, vt videlicet dicat ei, quòd cum ſit pro hęreſi incarceratus, ac de ea reus accuſatus, non poteſt abſolui, niſi iudicialiter hęreſim ſuam manifeſtet. Et cetera relinquentur confeſſoris iudicio & conſcientiæ: qui debet eſſe doctus, vt intelligat id quod in cauſa tali fieri conueniat, *hęc ibi.*

Reus morti propinquus ſi cōfiteatur, abſoluēdus.

Atque hęc obſeruari oportet, cum rei nondum venerunt in vltimum vitę diſcrimen: nam ſi in vltimo mortis articulo fuerint conſtituti, cum eis illud eſt obſeruandum, quod iura iubent: nam cum per tempus non liceat eos iudicialiter examinare, & reconciliare, ſiquidem vere contriti ſint, & parati obedire Eccleſię mandatis, abſoluendi erunt ſacramentaliter. Concilium Arauſicanum primum cap. 2. cuius hęc ſunt verba: Hæreticos in mortis diſcrimine poſitos, ſi catholici eſſe deſiderent, ſi deſit Epiſcopus, à presbyteris cum chriſmate & benedictione conſignari placet. *hæc ibi. In tali enim caſu nulla eſt reſeruatio, & omnes ſacerdotes poſſunt quoſcunque pænitentes abſoluere à quibuſuis peccatis, & cenſuris. Conc. Trident. ſeſſ. 14. cap. 7. de caſuū reſeruatione.*

Reus perſuadendus vt cōfiteatur.

Quòd ſi reus non peteret confeſſarium, & medicus crederet morbum eſſe periculoſum: tunc reus perſuadendus eſt omnino vt confiteatur, & vbi iudicialiter ſatisfecerit Inquiſitoribus, priuſquam moriatur, reconciliabitur Eccleſię: cumque fuerit in iudicio abſolutus, inde confeſſarius abſoluet eum ſacramentaliter: atque hoc etiam pręſcribit pręcitata inſtructio.

Sanis petentibus confeſſariū concedēdi, & quales confeſſoris partes circa eos.

Diximus hucuſque de ęgrotantibus: nam cum ſanis paulo aliter agendum videtur: ſunt enim qui exiſtiment ſanis etiam petentibus, niſi confeſſi fuerint iudicialiter, non eſſe confeſſarium concedendum: fruſtra namque videtur tunc concedi, ſi ſtet in negatiua: veruntamen, vt paulo antea dicebam, benignius videtur, vt eis concedatur, etiāſi confeſſi non fuerint in iudicio: nam hinc multa commoda oriri poſſunt.

Et confeſſoris partes erunt hoc caſu, reum cohortari ad deferendos errores ſuos, & dicendam integre veritatem tam de ſe, quàm de aliis, ſicut de iure tenetur: addat tamen ne tędio carceris, vel ſpe celerioris liberationis, aut metu tormentorum, ſibi aut aliys falſum crimen imponat.

Obſeruandū diligenter.

Hunc tamen reum confeſſarius abſoluere non poteſt priuſquam ab excommunicatione fuerit abſolutus, & Eccleſia reconciliatus, atque hæc omnia mihi videntur commodiſſime poſſe obſeruari in hac cauſa. nunc cetera proſequamur.

Nihil à confeſſore inquirendū de auditis in confeſſione.

Illud autem in primis debent Inquiſitores præcauere, ne quid à confeſſario ſcire velint de geſtis in cōfeſſione, neve de his nimis ſolicite quicquam ab eo percontentur: hæc enim longe abeſſe debent à tanti ſacramenti ſecreto inuiolabili: iam in hac re præter ea, quæ paulo antea diximus, cetera omnia ſunt prudentiæ confeſſarij committenda, is namque videbit ne quid in fidei detrimentum fiat.

Nec compellendus vt ea proferat quæ ibi nouit.

Compellere autem confeſſarium, aut eum adducere in teſtem, vt proferat ea quæ in confeſſione audiuit, lōge abeſt à ſynceritate, & pietate, & huius ſacri tribunalis & noſtrorum temporum. Id tyran-

A *norum eſt, & iudicum imperitorum tentare: quod ſi re vera ab aliquo ſuperbe imperante talia manifeſtare cogeretur, nullo modo debet obtēperare, etiāſi iuramento prius conſtringeretur: immo licite poteſt aſſerere ſe nihil eorum ſcire, quia non dicitur ſcire vt homo, & priuata perſona, ſed vt Deus. cap. dilectus. de exceſſibus prælat. vbi gloſ. & communiter Doctores. cap. omnis vtriuſque ſexus. de pænit. & remiſſio. B. Thomas 2. 2. quæſt. 70. art. 1. ad 2. argu. Innocentius, & alij in cap. qualiter & quando. el 1. de accuſ. & tradunt communiter etiam Theologi lib. 4. ſenten. diſtin. 21. & Sotus lib. 4. ſenten. diſtin. 18. art. 5. quibus locis, & alias rationes adducunt*
B *ad probandum ſacerdotem ita coactum poſſe licite reſpondere, ſe neſcire: quas libenter omitto, quia hæc vulgaris eſt, & facilis quęſtio.*

Crimē ſacerdoti reuelatū non in vim confeſſionis propalari poteſt.

Quòd ſi reus crimen ſuum ſacerdoti dixerit, non in vim confeſſionis & pęnitentiæ, quantumuis ſub ſecreto id ſit dictum, & proteſtatione pręmiſſa ne reuelet, ſi producatur in teſtem, poteſt & debet deponere, & veritatem reuelare. ita Innoc. in cap. qualiter & quādo el. 1. de accuſa. & ibi communiter Docto. Panor. in cap. ſi ſacerdos. de off. ord. vbi Doctores. Fely. in cap. intimauit. de teſtibus. S. Thomas 4. ſent. diſt. 21. q. 3. art. 1. quę maxime obtinent in hoc crimine, quod vergit in magnum reipublicę detrimē
C *tum, ad quod reuelandum omnes ſub pœna peccati mortalis obligantur, nullo obſtante voto, pacto, aut promiſſione, vt dixi ſupra hac 2. parte ſuper cap. qualiter & quando, traditque eleganter Guido Fulcodius in conſultatio. ad Inquiſitores. q. 8. S. Thomas 2. 2. q. 70. art. 1. Sotus lib. 5. de iuſt. & iure q. 5. art. 2. & copioſe Ioannes Rojas in ſingularibus fidei, ſing. 5. nu. 14.*

An dictum ſacerdotis reuelantis confeſſionem faciat indiciū, aut aliquam probationē.

Sed hic eſt pulchra difficultas obiter diluenda, An ſi ſacerdos, aut per imprudentiam, aut per malitiam, aut alia quauis de cauſa confeſſionem reuelauerit, ea faciat indicium, aut probabilitatem aliquam, ita vt iudices virtute talis reuelationis, ſeu confeſſio
D *nis poſſint procedere ad torturam, aut alios actus iudiciales contra reum.*

Omiſſis multis: breuiter reſpondeo, hanc confeſſionem factam de delicto manifeſtato in confeſſione ſacramentali, nullum penitus effectum operari, nec facere aliquod indicium ad torturam: quia talis confeſſio fuit facta tanquam ſoli Deo, & non tanquam homini. arg. tex. in cap. ſi ſacerdos, de off. ord. tradit Bal. in l. Archygerontes. C. de epiſ. audient. quem refert & ſequitur Antonius Gomez. to. 3. varia. reſol. c. 13. nu. 9. aſſerens dictum huius ſacerdotis nullam penitus fidem facere. & hæc opinio eſt valde ęqua & iuſta: nam ſi tales reuelationes ali
E *quid probarent, plane in manifeſtum ſacramenti confeſſionis & ſigilli ſecreti detrimentum verterentur.*

Atque hanc eandem ſententiam profitetur ſynodus ſub Carolo Magno celebrata, cuius Anſegiſus Abbas Leobienſis meminit lib. 5. cap. 48. vt refert Marianus Victorius in libro de ſacramento confeſſionis, c. xi. in hæc verba: Presbytero nō licet peccatū epiſcopo prodere, quia ſuper eū eſt. Et ſi forte ſacerdos peccatū, ſibi in cōfeſſione eccleſię patefactū, reuelauerit, pter depoſitionē &

Cur ſacerdoti reuelanti confeſſionē nō credatur.

alias

alias pœnas, credi ei non debet, tum quia teſtimonium vnius, nullius, vt iura inquiũt, teſtimonium eſt, cum in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum: tum etiam quia reuelando delinquit, & delinquendo tanquam infamis à teſtimonio ferendo, in eo præſertum in quo teſtando peccat, reiicitur. *hæc ibi.*

Quod autem de non credendo ſacerdoti reuelanti confeſſionem proxime diximus, idem & de Epiſcopo intelligendum eſſe videtur, ſicut inſinuat decretum concilij Africani, cap. 99. et concilij Carthaginenſis ſeptimi, cap. 5. quod referunt Burchardus lib. 19. decret. cap. 127. et Iuo parte 5. cap. 363. & Gratianus 6. q. 2. c. placuit. vbi ſcriptum eſt ita: Item placuit, vt ſi quando Epiſcopus dicit, aliquem ſibi ſoli proprium crimen fuiſſe confeſſum, atque ille neget, & pœnitere noluerit: non putet ad iniuriam ſuam Epiſcopus pertinere, quod illi ſoli non creditur. *hęc ibi.*

Marianus tamen Victorius in libello de ſacramento confeſſionis, cap. xi circa finem, hoc decretum proxime relatum intelligendum arbitratur, cum peccatum auditum detectum eſt extra ſacram Eccleſiæ confeſſionem. ceterum ſiue hoc, ſiue illo modo canon intelligatur, ſemper tamen verum erit neque etiam Epiſcopo, nec cuilibet alij Eccleſiæ prælato reuelanti confeſſionem eſſe credendum. immo grauiter plectendi ſunt per ſuos iudices, qui audita in confeſſione ſacramentali reuelauerint. de quorum pœna plene tractatur in cap. ſacerdos de pœnit. diſt. 6. & in cap. omnis vtriuſque ſexus §. Caueat autem. extra de pęnit. & remiſ.

An coniecti in carcerem ob hæreſim, admitti debeant ad audiendã Miſſam.

An autem coniecti in carcerem ob hęreſim admitti debeant ad audiendã Miſſam, & ad alias orationes, quę intra carcerem dicuntur, ſicut admittuntur ad confeſſionem eo modo, quo hactenus diximus, & ſcitu & inueſtigatione dignum eſt: Sed de hoc dicetur infra par. 3. ſuper quæſtio. 59.

f ¶ Si quos vero conſtat ante inchoatam inquiſitionem de his fuiſſe confeſſos.] *in codice Bononienſi conſtanter legitur hic locus cum dictione, non, in hunc modum:* Si quos non conſtat ante inchoatam Inquiſitionem de his fuiſſe confeſſos, *&c. Et ſane ita videtur legendum, vt ſeries indicat, & vt facti ſpecies ſint diuerſæ: nam cum de eo, qui ante inceptam Inquiſitionẽ fuit confeſſus, locutum ſit concilium in principio huius tertiæ quęſtionis, fruſtra videbatur de illo etiam quęrere, qui ſimiliter ante inceptam Inquiſitionem fuit confeſſus, quare lectio codicis Bononienſis mihi magis probatur.*

g ¶ Niſi ita ſit ſecretum factum, quòd non habeat contra ſe famam, vel teſtes.] *Hic proculdubio eſt ſermo de illo, qui ſe ipſum ſpõte defert ad ſanctum officium, & peccatum ſuum iudicibus fidei detegit. de quo agimus copioſe infra parte 3. tit. de ſponte venientibus.*

Cum vero hic ſubdit concilium dicens: Et tamen in vtroq; caſu, *&c. concludit tam eos, qui ante inceptam Inquiſitionem confeſſi fuerũt. quam eos, qui ſponte ſeipſos detulerunt, immunes eſſe ab omni pœna temporali. de quo quid ſit ſentiendum, & dictum eſt hactenus, & dicetur in præcitatis locis.*

h ¶ Hæretici perſeuerantes in errore relinquantur curiæ ſęcularis iudicio.] *Hæreticos perſeuerantes appellat hic concilium pertinaces, qui poſt multas & legitimas monitiones nolunt veritati catholicæ fidei obtemperare. ceterum iſti non ſunt ſtatim curiæ ſæculari tradendi, ſed diu aſſeruãdi, ſæpiuſque monendi vt reſipiſcant; qualis vero praxis ſit circa hos ſeruãda, docet pulchre Eymericus 3. par. in 10. modo terminandi proceſſum fidei. extat etiam inſignis doctrina concilij Biterrenſis cap. 17. in hæc verba:* Conuerti nolentes, vbi commode poteritis, damnare tardetis: ipſos frequẽter tam per vos, quàm per alios ad conuerſionẽ monentes, ac tandem in ſua malitia pertinaces faciatis errores ſuos ad eorum deteſtationẽ publice cõfiteri, & ſic eos damnatos, præſentibus ſęcularibus Poteſtatibus, eorumue Baliuis ſecundum mandatum Apoſtolicum relinquentes. *hęc ibi.*

Quid obſeruandum circa hæreticos pertinaces priuſquã tradantur curię ſęculari.

i ¶ Perfecti vero hæretici, ſi conuerti voluerint, & dogmatizantes, &c. perpetuo carceri intruduntur.] *Ita in Bononien. & etiam in Directorio Cardinalis de Gambara: ſed Sabellanus,* Perfidi *habet, & male: nam inter hęreticos Valdenſes, ſeu Inzabbatatos, de quibus hic locus eſt accipiendus, quidam erant, qui dicebantur, Perfecti quod nuſquam declaratur luculentius, quàm in ſumma fratris Iuoneti, 5. par. c. 2. cuius extat fragmentũ quoddam in vetuſto codice membranaceo bibliothecæ Vaticanę: in quo plene diſſeritur de initijs, incremẽtis, & moribus, ac erroribus Valdenſium. agens vero de ſectis ipſorum ita habet:* Duo ſunt genera ſectæ ipſorum. Quidam dicuntur Perfecti eorum, & hi proprie vocantur Poure Valdenſes de Lion: nec omnes ad hanc formam aſſumunt, ſed prius diu informantur, vt & alios ſciant docere. Hi nihil proprium dicunt ſe habere, nec domos, nec poſſeſſiones, nec certas manſiones, coniuges, ſi quas ante habuerunt, relinquunt. Hi dicunt ſe Apoſtolorũ ſucceſſores, & ſunt magiſtri aliorum & confeſſores: & circuiunt per terras viſitando, & confirmando diſcipulos in errore. His miniſtrant diſcipuli neceſſaria. In quocunque loco veniunt, inſinuant ſibi mutuo aduentum illorum: conueniunt ad eos plures in tuto loco in latibulis audire eos, & videre: & mittunt eis illuc optima quæque cibi & potus: & indicunt collectas nummorum diſcipulis pro ſuſtentatione eorundem Pauperum & magiſtrorum ſuorum, & ſtudentium, qui per ſe ſumptus non habent: vel etiam ad alliciendum aliquos, quos cupiditas nummi trahit ad ſectam eorum. *hactenus ibi. quæ ſunt plane ſcitu digniſſima, ex quibus intelliguntur multa huius Directorij loca de his loquentia.*

Perfecti hęretici qui dicãtur, res ſcitu digna.

Addit Eymericus 3. par. tit. de ſignis, quibus Valdenſes cognoſcuntur, num. 112. hos Perfectos hæreticos conſueuiſſe deferre in ſuperiori parte ſotularis ſignum quoddam circulare, vt à ceteris & diſtinguerentur & cognoſcerentur. De his Perfectis hæreticis inſignis extat locus in concilio Biterrenſi cap. 16. quem retuli infra 2. parte ſuper quęſt. 39. de Hereſiarchis.

Rurſus illud eſt diligenter obſeruandum, concilium Tarraconenſe hic ſentire magiſtros errorum & dogmatiſtas tunc demum tradendos curiæ ſęcu-

Hæreſiarchę an tradi debeant curiæ ſæculari.

lari, cum noluerint conuerti; idem prorſus ſtatuit cō cilium Biterrenſe, cap. 16. Hinc colliges non eſſe facile recipiendam eorum ſententiam, qui dicunt dogmatiſtas indiſtincte curiæ ſæculari eſſe tradendos; de quo videto quæ ſcripſi ſupra parte 2. ſuper l. nemo clericus. C. de ſum. trin. & fide catho. & infra in hac parte 2. ſuper dicta quęſt. 39. de hæreſiarchis vbi dixi pleniſſime.

K ¶ Credentes autem hęreticorum erroribus ſolemnem faciant pænitentiam, &c.] *Hic incipit aſſignare pœnas pænitentiales imponendas ſingulis, qui ad Eccleſię gremium reuertuntur, quarum hodie maior pars abijt in deſuetudinem. In eis vetuſtam in coercendo hoc crimine ſeueritatem mirari licet, quæ valde diſtat ab hodierna huius tribunalis miſericordia & benignitate; & plane quanta fuerit antiqua ſeueritas, docent plene decreta concilij Biterrenſis, & Narbonenſis: item litteræ quędam beati Dominici, quas affert Campegius apud Zanchinum c. 20. adde Reperto. Inquiſit. verbo. publice.*

Tametſi vero mentio fiat ſolemnis pænitentię, & propterea iure optimo videretur hic declarandum, quid ea ſit, quo ritu fiat, quos pariat effectus, & quo modo differat à publica pænitentia: nihilominus tamen hæc diſputatio ob id conſulto à nobis omittetur hoc loco, quia eius vſus aut nullus omnino, aut valde rarus eſt noſtris ſæculis: quamquam non diffitear poſſe ex cauſa quandoque reuocari & vſurpari. Interim tamen vide textum, & ibi doctores in cap. in capite 50. diſt. Magiſtrum, & doctores lib. 4. ſent. diſt. 14. Couarruuiam lib. 2. variar. reſolut. cap. 10. nu. 3. & in repetitione clemen. ſi furioſus. in prima parte relectionis, nu. 10. Bernardinū Diaz in pract. crimi. cano. cap. 19. Simonem Maiolum lib. 3. de irregularit. cap. 2. & 3. & Marianum Victorium in hiſtoria de antiquis pænitentijs, in principio, vbi de hoc agit luculenter.

l ¶ Sint in proceſsionibus ad Sedem.] *dictio, Sedem, in Sabellano eſt omiſſa & male. Eſt autem dictio vulgaris apud Hiſpanos: nos enim eccleſiam cathedralem, Seo, vocamus: concilium dictionem vulgarem latinam fecit, ſed ignorantibus noſtram linguam, peperit difficultatem. Sunt autem in toto hoc opere dictiones huiuſmodi multæ, quæ ſuis locis*

A *à nobis declarabūtur. Iubebat ergo hic conciliū, vt credentes hæreticorū erroribus, qui ſolemnem pęnitentiam erant facturi, diebus hic præfixis proficiſcerentur ad Eccleſiam cathedralem, ibiq; & proceſſionibus & diuinis officijs intereſſent.*

m ¶ Item in quarta feria in capite ieiunij veniāt ſimul ad Sedem, & ſint eodem modo, & ſecundū formam iuris, &c.] *Hic præſcribit conciliū credentibus hæreticorum erroribus, ſecundum ius in c. in capite. 50. diſt. formam agendæ ſolēnis pænitentiæ: quę profecto pęnitentia grauiſſima eſt: at ſi peccati magnitudo ſpectetur, debita cenſeri debet: nam cum grauius ſit diuinam, quàm humanam lædere maieſtatem, cap. vergentis. extra de hæret. authent. Gazaros. C. de hęret. & offendentibus maieſtatem humanam vltimum mortis ſupplicium imponatur, l. quiſquis. C. ad legem Iul. maieſt. certe qualibet pęnitentia, in quam mortis ſupplicium commutatur, mortis comparatione leuis cenſenda eſt. at non modo credentes hæreticorum erroribus, ſed & alij de quibus hic eandem compellebantur ſubire ſolemnem pænitentiā: illa tamen ſicut paulo antea diximus, iam in deſuetudinem abijt.* Solemnis pęnitentia, grauis.

B

n ¶ Ne ſic Lateranenſe concilium illudatur.] *codex Bononienſis ita:* ne ſic latinum conſilium illudatur. *Sabellanus ita:* ne ſic eccleſiaſticum

C iudicium illudatur. *In codice Cardinalis de Gambara ita:* ne ſic datum conſilium illudatur. *Sed nō eſt viſum recedere à Barcinonenſi impreſſo: quamquam non video quomodo hęc Lateranenſi concilio accommodentur, cum nuſquam ibi nominatim reperiatur cautum, quod hic commemoratur de numero compurgatorum; niſi dicamus reſpexiſſe hoc loco cōcilium ad illud quod ſtatuitur in concilio Lateranēſi ſub Innocentio III. cap. 36. & refertur in cap. cum ceſſante. extra de appel. vbi cauetur, quòd iudex poſſit interlocutoriam & comminatoriam ſententiam ex cauſa reuocare, non aliter: ita hic non eſt honeſtū vt poſt taxatum & præfinitum certum numerum*

D *compurgatorum abſque legitima & iuſta cauſa is numerus immutetur. Iam in codice illo vetuſto Vaticanę bibliothecę, vbi reperitur idem hoc Tarraconenſe Concilium, hic locus ita legitur:* Vt ſic Latenen. Concilio non illudatur.

QVAESTIONES QVINQVAGINTA OCTO DE HAERETICA PRAVITATE AD OFFICIVM INQVISITIONIS PERTINENTES.

QVAESTIO I.

De nomine hæreſis.

SVMMARIVM.

1 *Hæreſis ab electione dicitur.*
2 *Et ab adhęſione, nam pertinaciam requirit.*
3 *Atque etiam à diuiſione.*
4 *Hæreſis electionem, adhęſionem, & diuiſionem includit.*

PRIMA quęſtio eſt: Hæreſis, vnde ſic dicta eſt, ſeu hoc nomen hæreſis vnde tractum eſt?

Ad hanc reſpondemus ſecundum mentem Iſidori †, & aliorum vocabulorum expoſitorum, quòd hoc nomen hęreſis etymologizatur, ſeu exponitur tripliciter.

† Lib. 8. Etymolog. c. 3.

1 Et ſecundum hoc hæreſis includit tria: primo hæreſis dicitur ab eligo eligis; vnde ſecundum

dum Iſidorum & Papiam, hæreſis dicitur quaſi eleſis: & ſic hæreſis dicitur ab eligendo, ſicut ſecta à ſectando: & inde dicitur hęreticus, quaſi electiuus, ab eligendo ſic dictus. Nam hęreticus propoſitis ſibi, falſa & vera, ſententiis, eligit falſam & peruerſam tanquam veram, vera & catholica refutata, vt habetur 24.q.3. Hęreſis. Et ex hoc patet, quod hęreſis importat electionem.

2 Secundo hæreſis dicitur ab adhęreo adhęres, ſecundum Hug. & ſic hęreſis dicitur ab adhęrendo: ſicut fides à fatendo, & ſecta à ſectando: & inde dicitur hæreticus quaſi adhæſiuus, ab hærendo ſic dictus. Nam hæreticus falſę & peruerſæ doctrinę tanquam veræ, vt prędicitur, electæ adhæret firmiter, & pertinaciter: aliàs ſi talis adhęſio pertinax non eſſet, hęreticus quis non foret, vt patet extra de ſum. trinit. & fi catho. c. Damnamus. & ex hoc patet, quòd hæreſis importat adhęſionem.

3 Tertio dicitur hæreſis ab erciſcor erciſceris ſecundum Iſidorum: quod idem eſt, quòd diuido diuidis. & ſic dicitur hæreſis ab erciſcendo, id eſt, diuidendo: ſicut dicitur, per oppoſitum vnio ab vniendo, & coniunctio à coniungendo. Et indè dicitur hęreticus quaſi diuiſiuus, à diuidendo ſic dictus: ſicut dicitur Eremita, quaſi diuiſus à communi vita. Nam hęreticus poſtquā falſam doctrinā ſibi elegit tanquā veram, eiq; pertinaciter adhęſit, ab aliis veram doctrinam & ſanam tenentibus (quibus ante erat vnitus) ſe mente elongat & diuidit, & excommunicationis mucrone, ab eis per Eccleſiam merito & numero diuiditur, & Poteſtati ſæculari traditur, à conſortio hominum totaliter diuidendus, vt patet extra de hære. c. Excommunicamus, primo, & ſecundo.

4 Et ex hoc patet, ꝙ hęreſis importat diuiſionē. Et per [b] conſequens ex prędictis omnibus liquet ꝙ hęreſis nomen importat tria, ſcilicet, electionē, adhęſionem, & diuiſionem.

COMMENT. XXVI.

De Etymologia hęreſis.

[a] HAereſis vnde ſic dicta eſt.] *De etymologia ſeu origine dictionis, hæreſis, præter Eymericum hic, agunt fere omnes, qui de hæreticis ſcripſerunt. Et Beatus Hieronymus in Epiſtola ſancti Pauli ad Galatas, cap. 5. & in Epiſtola ad Titum, c. 3. Tertullianus in libro de præſcriptionibus hæreticorum cap. 6. Iſidorus lib. 8. Etymolog. c. 3. Sanctus Thomas 2. 2. quæſt. xi. art. 1. Melchior Canus lib. 12. cap. 9. de locis theologicis. Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. 1. aduerſus hęreſes, idem lib. 1. cap. 1. de iuſta hęret. punit. Repertorium Inquiſitorum verbo, hęreſis. Simancas de catho. inſtit. tit. 30. idem in Enchyridio violatę religionis tit. 2. Locatus in opere iudiciali Inquiſitorum, verbo, hæreſis, & doctores in cap. hæreſis. 24. q. 3. & alij plerique in locis. quos gratia breuitatis omitto.*

Etymologia vera hæreſis, quæ ſit.

Vera autem hæreſis etymologia à verbo Græco αἱροῦμαι, *deſcēdit, quod ſignificat, eligo, uolo, exoptoque, ſumiturque pro opinione tenaci & confirmata de aliquo dogmate et ſētētia, in qua pſiſtitur, electa. Quare hæreſis latine reddita, electionem ſignificat, quod ſcilicet eam ſibi vnuſquiſque eligat diſciplinam, quā putat eſſe meliorem. Verum eſt ergo hæreſim ſignificare electionem, at non deſcendit à verbo Latino, eligo, ſed à verbo Gręco, vt dictum eſt, atque hoc etiam vult Iſidorus pręcitato loco. ait enim ita.* Hæreſis Gręce ab electione vocatur, quod ſcilicet vnuſquiſque id ſibi eligat quod melius ſibi eſſe videtur, vt Philoſophi Peripatetici, Academici, Epicurei, & Stoici: vel ſicut alij, qui peruerſum dogma cogitantes arbitrio ſuo de Eccleſia receſſerunt. Inde ergo hęreſis dicta Gręca voce ex interpretatione electionis, qua quiſque arbitrio ſuo ad inſtituenda, ſiue ad ſuſcipienda quęlibet ipſe ſibi eligit. *hęc Iſidorus, In quibus per omnia ſequitur B. Hieronymum præcitato loco in Epiſtola ſancti Pauli ad Titum, cap. 3.*

Aliæ hęreſis etymologiæ quales ſint.

Alias autem etymologias, quas hic recenſet Eymericus, videlicet, hæreſim dici à verbo, adhæreo, quia hæreticus falſę doctrinę adhęreat: vel ab erciſcor, quod eſt diuido, eo quòd hæreticus per hæreſim diuiſus ſit ab his, qui rectam Eccleſiæ catholicę doctrinam tenent, communiter & recenſent & ſequuntur Ioannes And. Antonius de Butrio, Zabarella, Panormitanus, & alij in cap. firmiſſime. extra de hæret. & Zanchinus tract. de hæret. cap. 1. Odofredus in Rubrica C. de hæret. ait hæreticum dici ab eremo, quia inquit ſicut eremita dicitur à nemore, quia ſeparatus eſt à ciuitate vel oppido, ita hęreticus dicitur ſeparatus à fide catholica. Sunt etiam qui dicant hæreſim dici à verbo, erro, quia hæreticus errat, id eſt, deuiat & deflectit à rectitudine fidei catholicę.

Ceterum huiuſmodi etymologię, & ſi quæ ſunt alię his prorſus ſimiles, tametſi hęreſis & hominis hęretici naturam explicent, verę tamen non ſunt, vt ex ſupradictis conſtat. At ignoſcendum eſt his viris, grauibus quidē & ſingularis eruditionis, quia certiora iniuria eorum temporum docere non valuerunt, docturi proculdubio ſi nouiſſent: ea vero tunc veriſſima eſſe putabant.

Nomen hæreſis quando cœperit eſſe infame.

Nomen vero hæreſis (vt obiter id dicam) ante conſtituta Chriſtianæ religionis fundamenta infame non erat, imo in bonam partem accipiebatur, ſignificabatque illam diſciplinam, quam quiſque profitendam & ſequendam eligebat: hinc Variæ ſectę Philoſophorum, hęreſes dicebantur, vnde Stoici, Peripatetici, Academici, Epicurei illius vel illius hæreſis appellabantur, vt pręcitato loco in Epiſtola ad Titum ſcripſit ſanctus Hieronymus: At hodie id nomen odioſum eſt & infame, quo ſignificantur, qui cōtra Chriſti Domini fidem, aut illius Eccleſiam vel docęnt, vel credunt.

Chriſtianis cur non liceat ſectam eligere.

Propterea vero apud nos Chriſtianos hæreſis ſiue electio ſecta, infamis & execratione digna habetur: quia cum lex noſtra data ſit ab omnipotenti Deo per Ieſum Chriſtum filium eius, non autem ab hominibus electa, proinde quiſquis aliam fidem, ac aliam doctrinam eligit, merito hęreticus eſt, & infamis habetur.

Nobis vero in his, quę ad fidem ſpectant, nihil arbitrio noſtro eligere licere, ſed quę ſunt diuinitus tradita ſequi oportere, luculenter Tertullianus in libro de præſcriptionibus aduerſus hæreti-

eos, oſtendit his verbis: Hæreſum opera ſunt adulteræ doctrinæ, hæreſes dictę Græca voce ex interpretatione electionis, qua quis ſiue ad inſtituendas, ſiue ad ſuſcipiendas eas vtitur: Ideo Apoſtolus & ſibi damnatum dixit hæreticum, quia & in quo damnatur ſibi eligit: nobis vero nihil ex noſtro arbitrio indulgere † licet, ſed nec eligere qđ aliquis de arbitrio ſuo induxerit. Apoſtolos Domini habemus auctores, qui nec ipſi quicquam ex ſuo arbitrio, quod inducerent, elegerunt: Sed acceptā à Chriſto diſciplinā fideliter nationibus aſſignauerunt. Itaque etiamſi Angelus de cælis aliter Euangelizaret, anathema diceretur à nobis. *hactenus Tertullianus. Idem eiſdem verbis ſcribit Iſidorus lib. 8. cap. 3. Etymolog. tacito nomine Tertulliani.*

† induxere, apud Iſidorum.

Religio Chriſtiana nõ poteſt hæreſis aut ſecta vocari.

Atque ex his apertiſſime conſequitur, religionem Chriſtianam, Euangelicamue doctrinam neque hæreſim neque ſectam appellari poſſe, tum quia non eſt commentum aut inuentum noſtrum, cum eam habeamus ex diuina reuelatione & traditione: tum quia Chriſtiana religio, catholica, & vniuerſalis eſt, ad omnes æque pertinuit & pertinet, omneſque eam omni tempore tenuerunt ac tenent, qui de Deo, & diuina veritate recte ſenſerunt: hęreſis autem & ſecta priuatam diſciplinam ſignificant, & quam quiſque ſibi eligit opinionem, atque commentum.

His ita conſtitutis, iam quid ſit hæreſis breuiter quoque dicendum eſt, vt quę deinceps tradenda ſunt de hoc crimine, eius natura cognita, facilius intelligantur.

Hæreſis variç multorũ doctorũ diffinitiones. Guido Carmelita.

Ac hæreſis quidem multis modis diffinitur à multis, tametſi omnium diffinitiones, licet verbis diſcrepent, in eandem ſententiam concurrere videantur. Guido Carmelita in ſumma de hæreſibus tit. 1. de hæreſibus in genere, c. 3. ita diffiniebat. Hęreſis eſt falſa opinio & erronea in intellectu, per quam falſe & erronee intellectus opinatur de aliquo contra fidei veritatem: *hęc ille.*

Turrecremata.

Turrecremata in ſumma de Eccleſia, lib. 4. parte 2. cap. 1. ita: Hęreſis eſt opinio vel aſſertio falſa, ſiue dogma falſum catholicę veritati cõtrarium, in eo qui Chriſtianam fidem profeſſus eſt. *hactenus Turrecremata: Cuius definitionem per omnia ſequitur Arnaldus Albertinus tract. de agnoſcen. aſſertio. quęſt. 2. nu. 4.*

Alfonſus Caſtrus.

Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. 1. de iuſta hæreticorum punitione ita diffiniebat: Hæreſis eſt enuntiatio ſiue propoſitio falſa, fidei catholicæ ita repugnans, vt cum illa ſimul eſſe non poſſit. *hęc Alfonſus.*

Conradus Brunus.

Conradus Brunus lib. 1. de hæret. cap. 1. ita: Hæreſis eſt dogma falſum, contra fidem orthodoxã, ab eo, qui fidem profitetur, pertinaciter vel aſſertum, vel in dubium reuocatum. *hęc ille. Albertus Pigius Campenſis lib. 4. cap. 8. Hierarchia eccleſiaſtica latius diffinit: ſeu verius deſcribit hęreſim in hæc verba:* Hęreſis eſt non morum, non confeſſionis, ſed fidei vitium, quo quis ſingulare aliquid à communi Eccleſię catholicæ fide ac ſententia eligit, ac proinde ſe ipſũ ab Eccleſia ſeparat, qua ſe rectius ſentire, credereq; præſumit: & ob id hæreſis, hoc eſt, electio haud inſignificãter appella-

Albertus Pighius.

A *tur. hactenus Albertus. Atque ex his vel ſingulis, vel omnibus ſimul ſumptis, intelligitur quid ſit hęreſis, cuius diffinitionem tum hic, tum in ſequentibus omiſit Eymericus. harum vero diffinitionum explicationem tradunt pręcitatis locis Guido, Turrecremata, Albertinus, & alij.*

b ¶ Et per conſequens ex prædictis omnibus liquet, quod hæreſis nomen importat tria, ſcilicet electionem, adhęſionem, & diuiſionem. *Ex his quę dixit Eymericus, ſatis conſtat ab hæreſibus hæc incõmoda ꝓdire, videlicet electionẽ praua doctrinę, omiſſa vera & catholica: adhæſionem ſeu pertinacẽ applicationem ad falſum, ſeu falſa dogmata, relictis orthodoxis: item diuiſionem à catholicorum fide, ſi-*

Hęreſum incommoda.

B *cut dictum eſt.*

Iam hinc quaſi ex vberrimo omnium malorum ſeminario conſequuntur in republica multa alia mala & incommoda, quæ facile oſtẽdunt, quàm ingens malum ſit hęreſis. Sanctus Baſilius Magnus epiſtola 69. cuius initium eſt, Fert equidẽ conſolationẽ. *plurima recenſet his verbis:* Dum multi in medio impietatem ſtudioſe excoluerunt, nunc pernicioſos fructus protulerunt. Euerſa enim ſunt pietatis dogmata, confuſę ſunt pietatis leges, Ambitiones eorum, qui Dominum non timent, pręſidentias inuadunt, & in propatulo de cetero impieta-

C tis prǽmium propoſita eſt prima ſedes. Quare qui grauiores blaſphemias protulit, ad populi Epiſcopum potior habetur. perijt auctoritas ſacerdotalis. defecerunt qui paſcunt cum ſcientia ouile Domini. dum hi, qui primos locos ambiunt. œconomias pauperum in proprias voluptates, & munerum diſtributiones inſumunt. annihilata eſt canonum ſynceritas, licentia peccandi multa eſt: nam qui hominum ſtudijs ad principatum accedunt, in hoc ipſo ſtudij gratiam rependunt. perijt iudicium iuſtum. vnuſquiſque in voluntate cordis ſui ambulat, prauitas immenſa eſt. populi admoneri nolunt. pręſides dicendi libertatem non ha-

D bent: ſerui enim ſunt eorum, qui beneficium contulerunt, hi qui per homines ſibi ipſis potentiam compararunt. *hæc ibi Baſilius, vbi & alia his ſimilia annectuntur, quæ ob breuitatem omitto.*

Felix Papa, eius nominis primus, Epiſtola. 1. ad paternum Epiſcopum de hæreſis incommodis, ita etiam habet: Hęreſis quippe eſt nimis impia, & Euangelicæ veritatis inimica, quæ non portionem aliquam lædere, ſed ipſa Chriſtianæ religionis conatur fundamenta conuellere. Quoſcunque enim rapit ad ſe, non ſolum in hoc vitium, ſed in multa alia vitia ruere facit: & ipſo ſuadente antiquo hoſte, non ſolum perſecutores Eccleſiæ, ſed etiam

E Sacerdotum eius fiunt. *hæc ibi.*

Dicam ſemel ab hęreſibus oriuntur contra Deũ blaſphemię, ſacrilegia, ſubuerſio piarum in Eccleſia fundationum, iudiciorum & ſacrarum legum violatio: contra catholicos & fideles iniurię, calumnię, & crudelitates, quas in catholicos exercent hæretici. Vera & catholica fides atq; religio per hęreſes euellitur, & extinguitur in animis hominum, corpora, & bona in diſcrimen inducuntur, omnis generis tumultus, & ſeditiones commouentur, pax & tranquillitas publicę perturbatur: Denique totius illius

Quot mala quaſi catervatim ex hęreſibus oriantur.

rei-

reipublicę ſtatus & formæ, in qua hęreſes aut oriri permittuntur, aut ortę fouentur, nec protinus extirpantur, in peius commutatur, & tandem in totum etiam quandoque ſubuertitur, & aboletur. Hęc omnia ita eſſe veterum teſtantur hiſtorię, præſentia quoque demonſtrant tempora, in quibus videmus florentiſsima regna & prouincias ob hæreſes in maximas calamitates, & miſerrima pericula incidiſſe.

QVAESTIO. II.

De propoſitione, ſeu articulo hæretico.

SVMMARIVM.

1 Ex triplici capite propoſitio aliqua iudicatur hęretica.
2 Vel quia eſt contra articulos fidei:
3 Vel contra determinationem Eccleſiæ:
4 Aut contra ſacram ſcripturam.
5 Quę manifeſte hæretica ſint reputanda.

SECVNDA quęſtio eſt: Hęreſis a quid eſt: ſiue propoſitio, vel articulus quando hæreticalis dicendus, & habendus eſt?

1 Ad hanc reſpondemus ſecundum mentem ſancti Thomæ prima parte, q. 32. art. 4. & 2.2. q. 11. art. 2. quòd b propoſitio aliqua, ſeu articulus hæreſis eſt, & hæreticalis habendus eſt, ex vna trium cauſarum & rationum:

2 Vel quia eſt contra aliquem fidei articulum, vtpote, quòd Deus in perſonis non eſt trinus: ſeu quòd Dei filius nõ fuit incarnatus, & ſimilia, quæ ſunt contra fidei articulos directe: quę ſunt prima credibilia, & noſtrę fidei catholicę prima principia ac noſtrę credentię rudimenta:

3 Vel quia eſt contra Eccleſię generalis determinationem, vt tamen de fide factam c vtpote quòd Spiritus ſanctus procedit à Patre & filio tanquã à duobus principijs: quod eſt contra determinationem factam vt de fide, extra de ſum. trinit. & fide catho. c. vnico, libr. 6. Seu quòd vſura non eſt peccatum: quod eſt contra determinationem factam vt de fide, extra de vſur. in clement. Ex graui. Quæ determinationes Eccleſiæ vt de fide factę ſunt credendæ firmiter, ac tenendæ:

4 Vel quia eſt contra ſcripturam ſacram per Eccleſiam approbatam: hoc eſt contra Biblia: vtpote, quòd Deus cælum & terram non creauit: quod eſt contra id, quod habetur Gen. 1. Vel quòd Chriſtus diſcipulos ad docendum gentes non miſit: quod eſt cõtra illud quod habetur Marci vltimo. Qui quidem libri ſunt ab Eccleſia approbati. & per conſequens contenta in eis ſunt credenda fore vera.

5 Quæcunque ergo apparẽt eſſe clare, vel contra aliquem fidei articulum in Symbolo fidei contẽtum: vel contra Eccleſię determinationem vt de fide factam: vel contra ſacram ſcripturam (hoc eſt Biblię textum) per Eccleſiam approbatã; illa A ſunt hæreticalia manifeſte. Nam prædicta tria, ſcilicet, fidei articuli; determinationes generales per Eccleſiam factę vt de fide, & ſacra ſcriptura, hoc eſt in Biblia contenta, ſunt fide inconcuſſa tenenda: & conſequenter eorum oppoſita ſunt de ſe hæreticalia.

COMMENT. XXVII.

a HAereſis quid eſt; ſiue propoſitio vel articulus quando hęreticalis dicendus & habendus eſt. *Hęc diſputatio valde vtilis eſt, & neceſſaria non modo iudicibus, & ceteris officij ſancta*
B *Inquiſitionis miniſtris, verum etiam cuilibet catholico, vt retineat vera & certa catholica religionis fundamenta & dogmata abſque vlla erroris commixtione. Prudentiſſime autem Eymericus per regulas generales inueſtigat, quot modis aliqua propoſitio hęretica dici poſſit, ne ſit opus ſingula hęretica dogmata commemorare, quę pertinaciter aſſerta hęreticum conſtituunt: quod fecerunt nonnulli doctores, vt alibi diximus. id enim præterquam quòd valde laborioſum eſt, at vix etiam poſſunt ſingula indiuidua comprehendi: tradenda ergo methodus fuit, per quam omnis hęretica propoſitio ad certa quadam capita reducatur.*

C b ¶ Quòd propoſitio aliqua, ſeu articulus hæreſis eſt, & hęreticalis habendus eſt, ex vna trium cauſarum & rationum.] *Idem repetit Eymericus eadem p. 2. q. 35. non tamen pręter rationem, & cauſam. Eſt autem auctoris inſtitutum hoc loco docere, quot modis contingat, ſiue ex quibus capitibus cognoſcatur, aliquam propoſitionem eſſe hæreticã: nulla vero eſt diſputatio magis difficilis in cauſis fidei pertractandis, nulla magis fidei iudicibus vtilis & neceſſaria, cum ſancta inquiſitionis negotium magna ex parte in cognoſcendis hęreticis propoſitionibus, diuidendiſque: ſeu ſeparandis à catholicis conſiſtat: & quamuis breuitati ſtudeam, ne muneri meo*
D *& publica vtilitati defeciſſe videar, rem hanc, quanta fieri poterit tum breuitate tum perſpicuitate diſputabo. Eymericus hoc ſentit: Propoſitio hęretica eſt, quando repugnat articulis fidei: aut Eccleſia diffinitionibus, aut litteris ſacris: non tamen negat, quin & alijs quibuſdam modis propoſitiones hęreticę eſſe poſſint, qui nominatim à nobis ſunt hic adiungendi, ne quid imperfectum in opere tam illuſtri relictum eſſe videatur.* Quot modis propoſitio dicatur hæretica, vtilis diſputatio.

Ioannes Turrecremata in ſum. de Eccleſia lib. 4. p. 2. c. 10. ſeptem in primis modos numerat, quibus propoſitio dicatur, aut fiat hæretica, quot colligit ex ſeptem modis catholicarum veritatum eodem loco
E *c. 9. à ſe prius poſitarum: eoſdem retulit, nec verbis quidem mutatis, Vmbertus Locatus in opere iudiciali Inquiſi. verbo, credibilia. nu. 8. & ſeq. & Arnaldus Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 5. ſunt autem ſequentes:*

Primus earum, quæ in libris ſacris habentur expreſſa. Catholicarũ veritatũ gradus,

Secundus earum, quæ ex ſacris litteris neceſſaria conſequentia deducuntur.

Tertius earũ, quę verbotenus Chriſtus Apoſtolis, et Apoſtoli Eccleſia tradiderunt.

Quar-

Quartus earum, quæ in concilijs vniuerſalibus definita ſunt.

Quintus earum, quæ à ſede Apoſtolica ſunt fidelibus ad credendum propoſita.

Sextus earum, quę de fide & refutatione hęreſum ſancti Patres vna mente, vnoque conſenſu docuerunt.

Septimus denique illarum, quę ex tertio, quarto, quinto, & ſexto generibus conſecutione firma & neceſſaria deriuantur. Quibus catholicis veritatibus demonſtratis, facile eſt hæreticas propoſitiones docere; illa enim hęreticę cenſebuntur, quæ his catholicis dogmatibus repugnant.

Catholicę veritates & hæreſes contrariæ octo regulis explicatæ.

Hęc quidem vera ſunt, & ſummo iudicio conſtituta: ceterum in hac re placuit nobis ſententia Melchioris Cani, lib. 12. c. 7. de locis theologicis, qui ordinatius & apertius videtur hęc tradidiſſe, à quo (breuitati ſtudentes) ea mutuabimur, quæ huic inſtituto ſunt neceſſaria, octo regulis comprehendentes omne genus catholicarum veritatum, vt inde hęretica dogmata intelligantur.

1. Regula

Catholica veritas eſt, quę in ſacris literis continetur.

Sit ergo prima regula: Catholicæ veritates illæ habendæ ſunt: quę in ſcriptura ſacra veteris, aut noui teſtamenti continentur: ipſe enim apertus ſcripturę ſenſus certum præſefert catholicæ veritatis iudicium; Deum initio creaſſe cælum & terram, in hominem inſpiraſſe animam viuentem, Filium Dei incarnatum fuiſſe, & cetera huiuſmodi infinita, catholicæ ſunt veritates, & qui ſciens hęc in diuinis ſcripturis contineri (quorum non facile pręſumitur ignorantia) ea negaret, manifeſte deprehenderetur hæreticus. atque hęc quidem apertiſſima ſunt, cum ſcripturæ locus apertus eſt & clarus: ſed cum ſenſus eſt obſcurus, res difficilior eſt. hoc tamen ita eſt definiendum: cum ſcripturę ſenſus obſcurus fuerit, tunc Eccleſiæ intelligentia eadem eſt & germana & vera ſacræ ſcripturæ intelligentia; eaque certum erit catholicæ veritatis indicium: Eccleſiæ enim iudicium certum habet diſcernendi verba Dei à verbis hominum docendique germanum ſacrę ſcripturę ſenſum. Chriſtus enim cum Luca c. 24. Apoſtolis aperuit ſenſum vt intelligerent ſcripturas, non id propter illos tantum, ſed multo etiam magis propter Eccleſiam ſuã fecit. Iam Eccleſia firmamentum eſt veritatis, veritas autem vere & proprie in ſcripturę intelligentia eſt: habebis ergo firmam & certam veritatum cognitionem, quę in ſacris litteris continentur. Ergo Adã fuiſſe formatum de limo terræ, & Euam illius vxorẽ de coſta Adæ, & Euam à ſerpente fuiſſe deceptam, vere et proprie ſecundum hiſtoriam accipienda ſũt: quia Eccleſia catholica ita ſemper intellexit: vnde Origeniani, qui hęc omnia allegoricis & figuratis interpretationibus peruerterunt, merito in ſexta ſynodo, actione vndecima damnati ſunt. Huc plurima pertinentia omitto, quę eleganter traduntur à Melchiore Cano lib. 7. de locis theolo. c. 3. conclu. 5. Atque ad hanc primam regulam pertinet, quod Eymericus ait in hac quæſt. num. 4. ibi: Vel quia eſt contra ſcripturam. & cetera.

2. Regula

Sit ſecunda regula: Quidquid Doctores & Paſtores Eccleſiæ in Concilio legitime congregati fidelem populum docent, quod ad Chriſti fidẽ attinet, id plane veriſſimum eſt, & pro catholica veritate accipiendum. Hanc regulam probat latiſſime Melchior Canus lib. 4. cap. 4. de locis theol. conclu. 4. & lib. 5. c. 4. conclu. 3. Concilium enim generale, ad quod confluunt Doctores & Paſtores Eccleſię, auctoritate Romani Pontificis confirmatum, certam fidem facit catholicorum dogmatum. exempla multa occurrent paſſim, nos pauca quædam afferemus. Concilium Lateranenſe, Patrem & Filium in diuinis vere & proprie rem quandam ſummam, vnam eandemque eſſe intellexit, ex illo Ioannis cap. 14. Ego & pater unũ ſumus. *itaq; in hoc Abbas Ioachim damnatus eſt, qui hunc locum aliter interpretabatur, vt refertur in c. damnamus. de ſum. trin. & fide catho. Et concilium Viennenſe definiuit, ac docuit, Chriſto iam mortuo fuiſſe lancea latus eius apertum, & refertur in c. fidei. clem. de ſum. tri. & ob id qui contrarium aſſeruerunt, velut hæretici damnati ſunt; vt de quodam Petro Ioanne manifeſtum eſt ex Eymeri. p. 2. q. 9. num. 2. Hęc ergo & alia huius generis prope infinita, quæ in ſcripturis obſcurius continentur, dum Eccleſia per Doctores ſuos & Paſtores explicat, et auctoritate Papę munita fidelibus ad credẽdũ proponuntur, firma, certa, & ſtabilia ſunt, & perinde rata eſſe debent, ac ſi patenter in ſcripturis ſacris cõtinerentur. Et ad hanc ſecundam regulam ſpectat id quod tradit Eymericus in præſenti quęſt. nu. 3. ibi:* Vel quia eſt contra Eccleſiæ generalis, &c.

Catholica veritas eſt, quę in generali concilio, vt de hac diffinitur.

3. Regula

Catholica veritas eſt quã Papa definit vt de fide.

Sit tertia regula: Si ſedes Apoſtolica ſummusue Romanus Pontifex maturo conſilio quippiam definiat tanquam ad fidem ſpectans, id catholica veritas cenſendũ eſt. Romanus enim Pontifex claues habet Petri, et verus eius ſucceſſor; ꝓ quo orauit Chriſtus ne fides deficeret, vt fratres ſuos, hoc eſt fideles, quandocunque in fide vacillantes & nutantes confirmaret. Erit ergo eius iudicium certiſſimum, ſtabile, & infallibile: quod egregie docent, qui de ſummi Romani Pontificis auctoritate aduerſus noſtri temporis hęreticorum monſtra tractatus ſcripſerunt, et inter alios Ioan. Turrecremata in ſum. de Eccleſ. li. 2. c. 109. & ſequenti. Res fiet vno exemplo illuſtris: Animas iuſtorum ſimulatque è corporibus migrauerint, diuinam eſſentiam clare videre, ſi nihil tamen habeant quod pœnis purgatorij expiandum ſit, diffiniuit Benedictus. xij. in extrauaganti incipien. Benedictus Deus. quam affert Eymericus ſupra in hac 2. parte. Contrarium igitur aſſerere impium erit et hæreticum, vt optime docet idem Eymericus in 2. par. q. 8. In ceteris idem eſt iudicium. Quibus autem rationibus Apoſtolicę ſedis ſummique Pontificis firma iudicia internoſcantur, quę veluti dogmata fidei habenda ſint, copioſe docet Melchior Canus lib. 5. de locis theologicis. & dicam aliquid infra ſuper quęſt. 17. huius 2. partis, quę nunc non ſunt inutiliter forte referenda.

4. Regula

Conſentiens ſanctorũ ſententia catholicam veritatem facit.

Sit quarta regula: Conſentiens eadem Sanctorũ omnium ſententia, aut ſcripturarum interpretatio, ſiue intelligentia in docendo aliquid ad rectam fidem ſpectare, pro catholica veritate accipienda obſeruandaque eſt: & contraria ſententia hęretica eſt putanda. Sane hęc ſententia apud catholicos facile poterit perſuaderi. apud hęreticos autem, qui nihil recipiũt, quod ipſos uel ex longinquo oppugnet, non ita hoc admittitur: ſed parum hoc refert; nam dum hoc non

admittunt

admittant, & haeretici iudicantur, & comburuntur; nec nos cum ipſis modo agimus, ſed veras regulas tradimus, quibus fidei iudices haeretica dogmata cognoſcant. ergo ad rem aggredientes, etiam vetuſtiſſimi Patres ſcripturarum intelligentias, non ex cuiuſlibet ſenſu, ſed ex ſanctorum Patrum ſententijs accipiendas voluerunt: è multis vnum, aut alterum in teſtem adducam, nam omnia perſequi immenſi eſſet operis. Dionyſius lib. 1. c. 1. de cęleſti Hierarchia ita ſcribit: Ad ſanctiſsimarum ſcripturarum intelligentias, prout illas à Patribus accepimus, contuẽdas pro viribus pergamus. *& Dionyſio antiquior Clemens Papa 1. epiſtola. 5. ad diſcipulos, & refertur in cap. relatum. 37. diſt. de hac re proculdubio edifferens ait:* Relatum eſt etiam nobis, quòd quidam in veſtris partibus commorantes, aduerſantur ſanis doctrinis, & prout eis videtur non ſecundũ traditiones Patrum, ſed iuxta ſenſum ſuũ docere videntur: Multas enim quidam (vt audiuimus) veſtrarum partium, ſecundum ingenium hominum, ex his quæ legunt, veriſimilitudines capiunt: Et ideo diligenter obſeruandum eſt, vt lex Dei cum legitur, non ſecundum propriam ingenij intelligentiam legatur vel doceatur. *hactenus Clemens de hac re. His conſentit Epiphanius hæreſi. 61. Clemens Alexãdrinus lib. 7. Stromat. Ambroſius lib. 3. c. 7 de fide ad Gratianum. & B. Hieronymus in epiſtola ad Euagarium, idem in Danielem c. 11. & in epiſtola illa celebri ad Paulinum. & Auguſtinus in lib. de vtilitate credendi ad Honoratũ, c. 7. & alibi ſæpe. & copioſe Gregorius lib. 28. moralium. cap. 6. exponens de ſanctis Doctoribus illud:* Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt.

Quòd ſi rationem quęras, cur communibus Sanctorum expoſitionibus & ſententiis ſtandum ſit, eã pulchre docet Beatus Hieronymus ſuper epiſtolam ad Galatas, c. 1 dicens; Eccleſiam Dei, quæ à poſteris Apoſtolorum fidem audiuit, non accepiſſe hominum Euangelium, ſed Dei. Doctores enim Eccleſiæ nõ tam ipſi docent, quàm in ipſis Deus, qui ad ſanctos loquitur. Verba aũt ſancti Hieronymi ſuper illis verbis: Notum enim vobis facio Euangelium, *&c. ita habent:* Quæritur vtrum totius orbis Eccleſiæ Dei acceperint Euangelium, an hominis? Quotus enim quiſque noſtrum per reuelationem Chriſti didicit: & non homine prædicante cognouit? Ad quod reſpondebimus: Eos qui poſsint dicere; An experimentum eius quæritis, qui in me loquitur Chriſtus? &: Viuo autẽ iam non ego, viuit autem in me Chriſtus, non tam ipſos docere, quàm in ipſis Deum, qui ad Sanctos loquitur &c. *hęc Hieronymus.*

Ergo vt iam tandem concludamus, Origeniani ob id ſunt in ſexta generali ſynodo damnati, quòd nouas ſcripturarum expoſitiones contra maiorum traditiones innexerint. Ait enim Sophronius de Origenianis loquens: Multa alia extra Apoſtolicam atq; paternam traditionem aſſeruerunt, paradiſi plantationem proiicientes, in carne Adam formatum fuiſſe nolentes, ex eo Euam formatam fuiſſe vituperantes, ſerpentis ſonitum refutantes. *hæc ille. Fuit autem hæc Sophronij epiſtola confirmata actione 13. eiuſdem ſextæ generalis ſynodi.*

Iam ſexta ſynodus Cõſtantinopolitana in Trullo habita, can. 19. ita habet: Quòd oportet eos, qui pręſunt Eccleſiis, in omnibus quidem diebus, ſed pręcipue Dominicis, omnem clerum & populũ docere pietatis & rectę religionis eloquia, ex diuina ſcriptura colligentes intelligentias, & iudicia veritatis, & non trãſgredientes iam poſitos terminos, vel diuinorum Patrum traditionem: Sed etſi ad ſcripturam pertinens controuerſia aliqua excitata fuerit, ne eam aliter interpretentur, quàm quomodo Eccleſię luminaria, & doctores ſuis ſcriptis expoſuerunt: & maiorem ex his laudem aſſequantur, quàm ſi quæ à ſe dicuntur, componant: nedum quandoq; ad id hæſitant, ab eo quod conuenit, excidant. Per prędictorum enim Patrũ doctrinam, populi ad eorum, quę ſunt bona & expetenda, & inutilia ac reiicienda, cognitionem venientes, vitam in melius componunt, nec ignorantię vitio conuincuntur, ſed doctrinę mentẽ adhibentes, ſe ipſos, ad id ne mali quid eis accidat, excitant, & imminentium ſuppliciorum metu ſibi ſalutem procurant. *hactenus ibi.*

Eadem hæc ſynodus actione 17. ſecundum ſanctorum Patrum doctrinam, duas naturales operationes in Chriſto, & duas naturales voluntates non cõtrarias, declarauit, definiuit, & prædicauit.

Ad hæc Clemens v. in concilio Viennenſi, & habetur in clem. 1. de ſum. trin. & fide catho. definiturus illa verba Ioan. 19. Ad Ieſum autem cum veniſſent, vt viderunt eum iam mortuum, *vere de Chriſto mortuo eſſe accipienda ait:* Nos ad ſanctorum Patrum & Doctorum communem ſententiam Apoſtolicæ conſiderationis aciem conuertẽtes, ſacro approbante concilio, declaramus, &c. *Huc ſpectat quę ſanciuit Leo decimus in cõcilio Lateranenſi, ſeſſio. 11. in decreto incipiente.* Supernæ maieſtatis. *& concilium Tridentinum, ſeſſio. 4. id iubet in hęc verba:* Decernit, vt nemo ſuę prudentię innixus in rebus fidei & morum, ad ędificationem doctrinę Chriſtianæ pertinentium, ſacram ſcripturam ad ſuos ſenſus contorquens, contra eũ ſenſum, quem tenuit, & tenet ſancta mater Eccleſia, cuius eſt iudicare de vero ſenſu ſcripturarum ſanctarum, aut etiam contra vnanimem conſenſum Patrum, ipſam ſcripturam ſacram interpretari audeat. *hęc ibi.*

Ex his ergo conſequitur communem Patrum ſententiam velut catholicã veritatem eſſe amplectendam; contrariam vero velut hæreticam, damnandã. exempla manifeſta ſunt ex his, quę diximus ex Sophronio contra Origenianos, item ex concilio Viennenſi.

Qui ſint autem hi doctores, quorum doctrinam vocamus approbatam, docuit Gelaſius Papa, & habetur in c. ſancta Romana. 15. diſt. alij præterea numerantur in c. glorioſus. de reliq. & venerat. ſanct. lib. 6. vbi referuntur Gregorius, Auguſtinus, Ambroſius, & Hieronymus. alios habes apud beatum Thomam lib. 4. contra gentiles, c. 24. de quorũ etiã Doctorum auctoritate videto Innocentium in c. ne innitaris. de conſtitutio. Qui ſint Doctores Eccleſiæ.

Sit quinta regula: Si ex Apoſtolorum traditione communis Eccleſię vſus aliquam ſcripturæ interpretationem 5. Regula. Traditio Apoſtolica, catholicam veritatẽ facit.

tationem acceperit, aut aliud quid circa ſacramentorum ritus, aut res alias eccleſiaſticas ad cultum diuinum ſpectantes deſumpſerit; id pro catholica veritate ſuſtinendum eſt, atque ita cuſtodiendum ac ſi in ipſis ſacris litteris eſſet expreſſum: quoniam Apoſtolicę traditiones inconcuſſam inuiolabilemque habent auctoritatem, vt dixi ſupra par. 1. ſuper cap. cum Marthę.

De antiquitate & origine traditionum Apoſtolicarum grauiter diſſerit more ſuo Melchior Canus lib. 3. cap. 3. de locis theologicis. ea nos qui catholicis ſcribimus, libenter omittimus. ſummatim tradẽtes quę ad pręſens inſtitutum attinent. Sciendum ergo eſt, non omnia, quę ad doctrinam Chriſtianam pertinent, neque ab initio naſcentis Eccleſię, neque nunc eſſe litterarum ſacrarum mandata monumentis: nam perpetuam Beatę Marię virginitatem, & paruulorum baptiſmum & ſexcenta alia huiuſmodi, quæ longum eſſet commemorare non habemus expreſſa in ſacris litteris: ceterum ita certa fide recipiuntur à catholicis, vt contrariorum dogmatũ auctores catholica Eccleſia hæreticos iudicauerit.

6. Regula. *Sit ſexta regula: Quodcunque fidei dogma, quod vel Eccleſia habuerit, vel concilium auctoritate Papæ roboratum ediderit, vel etiam ſummus Pontifex Romanus fidelibus præſcripſerit, perinde nobis id pro catholica veritate habendum eſt, vt cõtraria ſententia hęretica cenſeatur hęc regula apertiſſima eſt ex ſuperioribus: cum enim Eccleſia in his errare nõ poſſit, nec concilium auctoritate Papæ confirmatũ, nec ſummus Romanus Põtifex iudicialiter definiẽs, plane conſequitur id eſſe hæreticum, quod hiſce reperietur contrarium: exempla ad illuſtrandam hanc regulam ſatis abunde ſunt in ſuperioribus tradita.*

7. Regula. *Sit ſeptima regula: Si Eccleſia, Concilium, aut ſedes Apoſtolica vel etiã ſancti Patres vna voce & conſenſu aliquam theologiæ concluſionem confecerint, & fidelibus pręſcripſerint; hæc veritas catholica putanda eſt, & qui ei aduerſabitur, hæreticus cẽſendus eſt. Voco autem theologię cõcluſionem eam, quæ ex principijs huius facultatis theologica certa et firma cõſecutione deducitur. ſit exemplum: ſexta generalis ſynodus actione 4. & actio. 17. duas in Chriſto voluntates ſtatuit item operationes duas, diuinam vnam, humanam alteram tum ex illo Matth. 26.* Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis. *tum ex eo, quòd Chriſtus Deus eſt, & homo perfectus. Eodem quoque modo concilium Lugdunenſe ſub Gregorio decimo, & refertur in cap. fideli de ſum. trinit. & fide catho. lib. 6. theologica ratione demonſtrauit, Spiritum ſanctum ex Patre & Filio procedere, non tanquam ex duobus principijs. ſed tanquam ex vno, nec duabus ſpirationibus, ſed vna tantum. Pari ratione Innocentius tertius in concilio Lateranenſi cap. 1. & refertur in cap. firmiter, extra de ſum. trinit. & fide catho ſyllogiſmo theologico concluſit aduerſum Abbatem Ioachim, eſſentiam diuinam nec genitam eſſe, nec generare. Ergo quidquid ratione theologica ex principijs theologię bona conſecutione collectum fuerit, eo modo quo dictum eſt, id pro catholica veritate habendum eſt, & contrarium hæreticum putandum eſt.*

8. Regula. *Sit iam tandem octaua & vltima regula: quam*

A *Melchior Canus præcitato lib. 12. c. 7. nimis forte ſanam poſuit, dicens:* Si ſcholaſtici theologi aliquã itidèm concluſionem firmam, & ſtabilem uno ore omnes ſtatuerint, atque ut certum theologię decretum fidelibus amplectendum conſtanter & perpetuo docuerint, illam vt catholicam veritatẽ fideles ſane amplectantur. *hactenus ille. exemplũ eſt: Chriſti animam quamprimum fuit creata & corpori infuſa, Deum aperte vidiſſe docent ſcholaſtici Doctores vno aſſenſu; vnde autem hoc ſibi perſuaſerint, non eſt facile docere: contrarium ergo aſſerere hæreticum putandum eſt. Hæc eſt docti viri ſententia, quam penitus approbare non audeo: neque enim* B *ſatis aperte video vnde theologi ſcholaſtici tantã habeant auctoritatem, vt communis eorum ſententia ita ſtatuat catholicas veritates, vt cõtraria aſſertiones hęreſes ſint cenſendę: niſi dicamus hanc cõcordẽ eorum & penitus conſentientem ſententiam in Spiritum ſanctum eſſe referendam, qui corda eorum interius ad ita vnanimiter ſentiendum moueat. quod forte nemini catholico videbitur abſurdum.*

Dicet hic forte quiſpiam, cur cum Eymerico non adduxerim aliam regulam, qua videlicet catholicę veritates dicuntur illę, quæ in articulis fidei continẽtur, quibus cõtrarię aſſertiones ſunt hęreſes manifeſtę, cum auctor in hac quęſtione id recenſeat in primo loco quaſi præcipuum, ibi. C Vel quia eſt contra aliquem fidei articulum. *Sed is intelligat, nos regulas in his pręſcripſiſſe, quę magis difficilia ſunt: nam in claris & apertis nullum noſtrum pręceptum eſt. Quis enim catholicus non videt apertiſſime, ipſos fidei articulos, qui ſunt prima principia, & Chriſtianæ religionis fundamenta, manifeſtiſſime pręſe ferre catholicæ veritatis indicia, & contrarias falſitates apertiſſimas hęreſes eſſe.*

QVAESTIO III.

Error & hæreſis ſint ne idem in iure.

D *SVMMARIVM.*

1. *Error latius patet, quàm hæreſis.*
2. *Error in fide & hæreſis pro eodem in iure ſumuntur.*

TERTIA quęſtio eſt: Hęreſis & error in iure ſi idem ſunt.

1 Ad hanc reſpondemus, quòd licet error ſit in plus, quàm hęreſis, & hęreſis in minus: quia omnis hęreſis eſt error, & non omnis error eſt hæreſis: ſicut omnis hęreticus eſt errans, & non omnis errans eſt hęreticus.

E 2 Tamen error ad ea quę ſunt fidei cõtractus, & determinatus vtpote error in fide, & hęreſis ſumuntur pro eodem in iure, vt patet de ſum. tri. & fide catho. in 6. c. Fideli. & eod. tit. in clement. c. Fidei. vbi errores ſumuntur pro hęreſibus. Et etiã tit. de hære. in clemẽ. c. Ad noſtrum. vbi improbat nouem errores, qui hęreſes clare ſunt. Et in extrauag. domini Ioan. xxii. quę incipit, Vas electionis. ubi reprobat tres errores, qui ſunt graues hęreſes, & manifeſtę. Et pręſertim hoc patet eod.

tit.

tit. de hęre. cap. Ad abolendā. §. pręſenti. vbi dicitur ſic:

Præſenti nihilominus ordinatione ſancimus, vt quicunq; manifeſte fuerint in hęreſim deprehenſi: ſi clericus eſt, vel cuiuslibet religionis obumbratione fuſcatus, totius eccleſiaſtici ordinis pręrogatiua nudetur: & ſic omni officio & beneficio ſpoliatus eccleſiaſtico, ſæcularis relinquatur arbitrio Poteſtatis, animaduerſione debita puniendus: niſi continuo poſt deprehenſionem erroris, ad fidei catholicę vnitatē ſponte recurrere, & errorem ſuum ad arbitrium Epiſcopi regionis publice cōſenſerit abiurare, & ſatisfactionem congruā exhibere. Laicus autem niſi (prout dictum eſt) abiurata hęreſi, & ſatisfactione exhibita, confeſtim ad fidem confugerit orthodoxam, ſæcularis iudicis arbitrio relinquatur; debitam recepturus pro qualitate facinoris vltionem: & infra. Illos quoque qui poſt abiurationem erroris, vel poſtquam ſe, vt diximus, proprij antiſtitis examinatione purgauerint, deprehēſi fuerint in abiuratam hæreſim recidiſſe, ſęculari iudicio ſine vlla penitus audientia decernimus relinquendos.

Ex his verbis patet, quòd idem prius vocatur hæreſis, poſt error, & econuerſo.

COMMEMT. XXVIII.

Duę ſunt aſſertiones. Prima eſt: Error latius patet q̄ hęreſis. Secunda: Error contractus ad materiam fidei, idē eſt cum hæreſi.

Error & hæreſis nō ſemper ſunt idē.

a ❡ Ad hanc reſpondemus, quòd licet error ſit in pluſquàm hæreſis, &c.] *Et ratio eſt, quoniam error eſt genus, ſub quo omnes falſorum dogmatum ſpecies continentur, quibus cum deſunt illę conditiones, quę ad hęreſim conſtituendam exiguntur, errores ſunt; at hæreſes non ſunt. multę enim ſunt falſæ propoſitiones, quæ hęreſis dici non debent, cum nullo modo fidem oppugnent. nam ſicut non omnis veritas ad fidem pertinet, ita non omnis falſitas, aut error fidem oppugnat, ita vt hæreſis ſit: multis namq; falſis aſſertionibus aſſentire poſſumus cum errore, ſine peccato tamen; at hęreſi ſine grauiſſimo crimine nullus vnquam ſciens aſſentire poteſt. ad quod extat inſignis diui Auguſtini locus in Enchyridio ad Laurentium, c. 21. in hęc verba:* In quibuſdam autem rebus nihil intereſt ad capeſſendum Dei regnum, vtrum credantur, an non: vel vtrum vera ſiue ſint, ſiue putentur, an falſa: in his errare, id eſt, aliud pro alio putare, non arbitrandum eſt eſſe peccatum: aut ſi eſt, minimum eſſe atque leuiſsimum. Poſtremo qualecunque illud, & quantumcūque ſit, ad illam viam non pertinet, qua imus ad Deum; quæ via fides eſt Chriſti: quę per dilectionem operatur. neque enim ab hac via deuiabat in gemi- Gen. 37. nis filiis gratus ille parentibus error: aut ab hac

A via deuiabat Apoſtol⁹ Petrus quādo ſe exiſtimās viſum uidere, aliud pro alio ſic putabat, vt à corporum imaginibus, in quibus ſe eſſe arbitrabatur, vera in quibus erat corpora non dignoſceret: niſi cum ab illo angelus, per quem fuerat liberatus, abſceſsit. Act. 12. Aut ab hac via deuiabat Iacob Patriarcha quando viuentem filium à beſtia credebat occiſum. Gen. 37. In his, atque huiuſmodi falſitatibus, ſalua fide, quæ in Deo nobis eſt, fallimur: & uia non relicta, quę ad illum nos ducit, erramus. Qui errores etiamſi peccata non ſunt, tamen in malis huius vitę deputandi ſunt, quæ ita ſubiecta eſt vanitati, vt approbentur hic falſa pro veris, reſpuantur vera B pro falſis, teneantur incerta pro certis. Quamuis enim hæc ab ea fide abſint, per quam ad veram, certamque atque æternam beatitudinem tendimus; ab ea tamen miſeria non abſunt, in qua adhuc ſumus: nullo modo quippe falleremur in aliquo, vel animi vel corporis ſenſu, ſi iam vera illa atque perfecta felicitate frueremur. *hactenus Auguſtinus. Qui plane inſignis locus lucem affert huic quæſtioni, quo apertiſſime docemur, non omnem falſam aſſertionem, aut errorem hęreſim eſſe dicēdum. Idem tradunt Repertorium Inquiſitorum verbo, error. Alfonſus Caſtrus lib. 1. c. 1. de iuſta hæret. punitio. Ioannes Rojas tracta. de hæret. par. 1. nu. 466. et* C *ſeq. Eſt autem errare aliud pro alio credere, vt conſtat ex pręcitata ſancti Auguſtini auctoritate, & refertur in c. in quibus. 22. q. 2.*

b ❡ Tamen error ad ea quæ ſunt fidei contractus, &c.] *quia tunc deſinit eſſe genus & ſumit naturam unius particularis ſpeciei, & hoc caſu error & hęreſis ſunt nomina penitus ſynonyma. & loca citata ab Eymerico probant eleganter hanc ſententiam. cum ſequitur penitus Ioan. Rojas tract. de hæret. par. 1. nu. 478. nec d.ſſentit Cardinalis Turrecremata in ſum. de Eccleſ. lib. 4. par. 2. cap. 1. & 11. & Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. quæſt. 1. num. 1. & ſequen.*

D *Iam error quando omnino accipiatur pro hęreſi, antecedentia & conſequentia facile commoſtrabunt, vt in his locis ab auctore citatis: nam aliàs error ſiue propoſitio erronea, & hęreſis inter ſe plurimum differunt: propoſitionum enim in fide peccantium uarij ſunt gradus, hęretica de qua dictum eſt pręſertim commentario ſuperiori, erronea, ſapiens hæreſim, piarum aurium offenſiua, temeraria, ſcandaloſa, bonis moribus contraria, blaſphema, ſchiſmatica, ſeditioſa, iniurioſa, hęreticis fauens, & ſi qua ſunt ſimiles, quarum cognitio valde eſt Inquiſitori neceſſaria, & à Theologis magna ex parte petēda, quorum eſt propoſitionum qualitates & gradus dijudicare & ex-* Gradus varij propoſitionū in fide peccātium. E *pendere, de quibus ſingillatim hic mihi erat agendū: quia nuſquam fortaſſis eſt in hoc libro locus commodior. ceterum breuitas me hęc omittere compellit: interim fontes vnde hac cognitio petatur, indicabo. videto ergo Turrecrematam in ſum. de Eccleſia, lib. 4. par. 2. cap. 11. Albertinum tract. de agnoſ. aſſertio. q. 6. Melchiorem Canum lib. 12. cap. 11. de logis Theologicis. Alfonſum Caſtrum lib. 1. cap. 3. de iuſta hęret. punitio. Simancam de catho. inſtit. tit. 54. eundem in enchyridio uiolatę religionis, tit. 24. & alios.*

Earum

Earum fit mentio in concilio Constantienſi, ſeſſio. 15. tit. de ſententia contra Ioannem Huſz, & in Bulla Martini quinti approbatoria condemnationis Ioannis Vvicleff, & Ioannis Huſz, quę habetur in vltima ſeſſione eius cōcilij, et in Bullario litterarum Apoſtolicarum pro officio ſanctiſsima Inquiſitionis, quę in fine huius voluminis referuntur.

An autem error & hęreſis pro eodem penitus ſumantur in formula abiurationis, qua vtitur ſacrum tribunal ſanctę Romanæ & generalis Inquiſitionis, declarari hoc loco poterat, niſi animaduertiſſem commodiorem occaſionē offerri infra parte 3. ſuper quarto vel quinto modo proceſſum fidei terminandi, vbi de ea dubitatione tractabitur.

QVAESTIO IIII.

De erroribus Philoſophorum priſcorum.

SVMMARIVM.

1 *Errores plurium Philoſophorum in genere.*
2 *Ariſtotelis errores in ſpecie.*
3 *Errores Auerrois.*
4 *Errores Auicennę.*
5 *Errores Algazelis.*
6 *Errores Rabbi Moyſis.*

QVARTA quæſtio eſt: Hæreſes, & errores antiquorum Philoſophorum qui ſunt? Ad hanc reſpondemus, quòd antiqui Philoſophi, vt Platonici, Stoici, Pythagorici, Epicurei in generali, & Ariſtoteles, & Peripatetici, Auerroes, Auicēna, Algazel, Alchindus[b], & Rabbi Moyſes in ſpeciali multos errores[a], & hęreſes contra fidem ſanctam noſtram poſuerunt: quod patet, proſequendo vt ſequitur.

1. Iſti poſuerunt, quòd Deus eſt creator animarum, ſed Angeli ſunt creatores corporum.

2. Item, quòd animæ defunctorum poſt multorum annorum curricula circulariter in diuerſa corpora reuertuntur.

3. Item, quòd anima cuiuslibet hominis tādiu eſt in corpore, quamdiu manſura eſt in corpore ex decreto naturæ.

4. Item poſuerunt, quòd omne peccatum eſt vniforme, & æquale: vnde ſic nocens eſt ille, qui paleas furatus fuerit, ſicut qui aurum, vel argentum, & non plus neque minus: quia non res, ſed animus crimen facit.

5. Item, quòd anima † ſimul cum corpore moritur, atque perit. (†Vide Federicum de Senis cōſi. ſiue quęſt. 152.)

6. Item, continentiam negant eſſe virtutem, aſſerentes, quòd caſtitas non eſt virtus.

7. Item, quòd homines non ſunt æterni etiam quo ad animam: aſſerunt tamen quòd gloria ęterna eſt ab hominibus affectanda.

8. Item poſuerunt, eorum aliqui, vt Meliſſus, Cicero, atque Varro mentem eſſe Deum lucidum.

A 9. Item poſuerunt, animum eſſe † Deum commorantem in omnibus. (†al. lit. eſſe Deū in omnibus.)

10. Item poſuerunt, non totā animam eſſe ęternam, ſed vnam particulam eſſe ęternam & maiorem, aliam vero temporalem.

11. Item poſuerunt, quòd mundus non regitur vlla diuina prouidentia.

12. Item, quòd res quælibet ex atomis, corporibus minutiſsimis conſtituitur: & quando atomi diuidūtur, res corrumpitur: & quando vniuntur, generatur.

13. Item, voluptatem corporum aſſerunt ſummum bonum.

B 14. Item, Deum nihil agere aſſerunt.

15. Item, quòd anima nihil aliud eſt, quàm corpus; & mortuo corpore, & anima moritur conſequenter.

Iſtæ ſunt hæreſes, & errores † Ariſtotelis.

(†Nonnullos errores Ariſtotelis refert Melchior Canus lib. 10. cap. 5. de locis theologicis.)

ISte ponit motum non incœpiſſe, neque tempus, ſed quòd fuerunt omnia ab ęterno.

2. Item, quòd quoddam mobile fuit ab ęterno: cum motus & tempus fuerint ab ęterno, & non

C poſsint eſſe ſine mobili: hęc patent ex viij. Phyſicorum.

3. Item, quòd mundus non incœpit, ſed quòd fuit ab æterno, & erit in ęternum.

4. Item quòd cęlum non fuit genitum neque factum, ſed ingenitum & ęternum: hoc patet 1. cęli & mundi.

5. Item quòd generatio & corruptio non incœperunt eſſe, neque deſinent eſſe. hoc patet ex 1. de Generatione.

6. Item, quòd ſol ab æterno plantas & animalia generauit, & in æternum etiam generabit.

7. Item, quòd Deus non poſſet alium mun-

D dum facere; quia quicquid fit ex præiacente materia fit, iſte autem mundus conſtat ex tota ſua materia.

8. Item, quòd nihil noui poteſt à Deo immediate procedere, quia nihil poteſt fieri ſine diſpoſitione pręuia, & motu pręcedente: Deus autem immobilis perſeuerat.

9. Item, quòd reſurrectio mortuorum eſt impoſsibilis: quia mortuum non poteſt redire viuū, nec etiam per multa media: & ſi redit, non redit idem numero. hoc patet ex 1. de Anima, & viij. Metaphy.

10. Item, quòd vbi modo eſt mare, aliquando

E fuit ſiccum; & econuerſo, propter motus temporis ęternitatem. hoc patet ex 1. Meteororum.

11. Item, quòd non fuit dare primum hominem neque primam pluuiam, & ſic de aliis: vbi prius.

12. Item, quòd tot ſunt Angeli, & non plures, quot ſunt orbes, quos dicit eſſe quinquaginta, vel quadraginta. Et tamen de Angelis dixit Daniel, quòd Millia millium miniſtrabant ei. (*Daniel. 7.*)

13. Item, quòd cęlum eſt animatum anima intellectiua.

Erro-

Errores Auerrois.

Iſtæ ſunt hæreſes & errores Auerrois commẽtatoris Ariſtotelis.

† In bonomien. ita: Iſte Auerroes fuit diligens cõmentator Ariſtotelis, & ſecutus eſt eum, & cum maiori, &c.

1. Hic ſecutus † eſt errores Ariſtotelis, & cum maiori pertinacia errores eius defenſauit: ſed præter errores Ariſtotelis, negauit creationem rerũ, id eſt, quod ex nihilo aliquid fiat: & vituperat legem Chriſtianorum, & ſectam Sarracenorum in hoc, quòd ponunt rerum creationem. & hoc patet ex xj. & xij. Metaph.

2. Item, vituperat nos chriſtianos, aſſerens nos eſſe garrulatores, & ſine ratione nos mouentes: hęc patent circa principium tertij Phyſicorum.

3. Itẽ negat, aliquid poſſe habere eſſe poſt omnino non eſſe, & vituperat chriſtianos hoc credentes. hoc patet viij. Metaphy.

4. Item dicit, quòd potentia in productione alicuius rei non poteſt eſſe ſolum in agente.

5. Item ponit, quòd à nullo agente poſſunt progredi contraria diuerſa. hoc patet xij. Metaphyſicæ.

6. Item ponit & aſſerit, quòd Deo non eſt cura de indiuiduis, nec habet prouidentiam hic inferius exiſtentium: quia, vt dicit, hoc non eſt conueniens diuinæ bonitati. hæc patent xij. Metaphyſicę.

7. Item negat in diuinis perſonarum trinitatem: quia imaginatur, quòd ſi Deus eſſe trinus & vnus, eſſet quoddam compoſitum, & vnum vnitate congregationis. hęc patent xij. Metaphyſicæ.

8. Item negauit, quòd omnia, quę hic aguntur in diuinam prouidentiam reducantur. hęc patent ex xij. Metaphyſicę.

9. Item poſuit, vnum intellectum numero in omnibus hominibus. hoc patet ex 3. de Anima. Ex hoc enim inferri poſſet, ꝙ anima Iudæ damnata, ſit anima Petri ſaluata: quòd eſt hęreticum.

10. Item aſſerit, quòd ex anima intellectiua & corpore nõ conſtituitur tertium, niſi ſicut ex motore cęli & cælo, quod mouetur.

Errores Auicennæ.

1 Hic negauit motum & tempus incœpiſſe, ſequens Ariſtotelem. hæc patent ex xj. Metaphyſicæ.

2. Item ponit, quòd in omni factione noua prę ſupponitur materia, negando creationem, vt Ariſtoteles.

3. Item aſſerit, quòd à Deo inuariabili nullum variabile immediate poteſt progredi: immo appellat omnes hæreticos dicentes Deum præcedere creaturam prioritate durationis; quia ſic aſſerentes, (vt dicit,) negant de Deo libertatem arbitrij: Quia ſi creaturam non produxit, tandiu, quãdiu ipſe fuit, non habebat plenam libertatem ſuę actionis: quia expectabat tempora, & horas, vt ageret.

4. Item ponit, quòd cęlum eſt quoddam animal obediens Deo: & quòd motus cęli, quem ponit æternum, ab eius anima cauſatur.

5. Item dicit, non ſolum producta à primo en-

A te proceſsiſſe ab ęterno, ſed voluit etiam quòd à primo non proceſsit immediate niſi vnum numero, vt intelligentia prima; vt patet ix. Metaphy.

6. Item aſſerit, animas cęleſtes produci ab intelligentiis, ſiue ab Angelis, & vnam intelligentiã produci ab alia.

7. Item aſſerit, corpora cæleſtia eſſe producta ab animabus corporum cęleſtium, ſic quod ponit, quòd intelligentię ſunt creatores corporum cæleſtium, & ſuperiorem intelligentiam fore dicunt creatorem inferioris.

8. Item ponit, animas noſtras, eſſe productas ab vltima intelligentia, à qua etiam ſecundum eũ

B dependet gubernatio animarum noſtrarum, & noſtra beatitudo. hęc omnia patent ix. Metaphyſicæ.

9. Item ponit, quòd ex anima cæli & cælo fiat vnum, ſicut ex anima & corpore noſtro.

10. Item ponit, omnes formas eſſe à datore formarum, ſcilicet ab intelligentia infima. hoc patet ix. Metaphyſicæ.

11. Item aſſerit, quòd anima per imaginationem operatur in corpore alieno, ſicut in proprio: ex quo ponit faſcinationem eſſe veram. hæc patent ſuo vj. de naturalibus.

12. Item aſſerit, quòd in intelligentiis nihil mali

C potuerit eſſe; quod eſt contra illud Iob, ꝙ Deus in Angelis reperit prauitatem. *Iob. 4.*

13. Item ponit, quòd ſanctitas, bonitas, & aliæ Dei perfectiones non dicunt in Deo aliquid poſitiue, ſed tantum per remotionem: quod eſt contra fidem: quæ habet, ꝙ tales perfectiones verius & perfectius ſunt in Deo, quàm in creaturis.

14. Item, quòd Deus non cognoſcit ſingularia in propria forma. hoc patet ex viij. Metaphyſ. ſuę.

15. Item ponit tot eſſe intelligentias ſeu Angelos quot orbes: & in hoc concordat cum Ariſtotele. Iſte error apparet ex ix. ſuæ Metaphyſicę.

16. Item, quòd prophetia eſt naturalis, quia ab

D vltima intelligentia (vt dicit) deriuatur in animabus hominum prophetia.

17. Item ponit, quòd orationes, eleemoſynæ, litaniæ, & ſimilia, comprehenduntur ſub ordine naturæ: quod eſt falſum: quia cum ordinent nos ad beatitudinem ſupernaturalem, reducuntur, & ſunt in ordine gratiæ ſupernaturalis.

Iſtæ ſunt hæreſes, & errores Algazelis Philoſophi.

1 Hic poſuit motum, & tempus, & mundũ ab ęterno, & nunquam incœpiſſe.

E 2. Item, quòd corpora cęleſtia habẽt animam, & quòd non habuerunt principium ſui eſſe, ſed fuerunt ab æterno.

3. Item, quod à primo principio non poteſt progredi immediate multitudo, ſed tantum progreditur unum ab eo immediate, ſcilicet prima intelligentia, ſeu primus Angelus.

4. Item †, quòd à primo Angelo proceſsit ſecũdus Angelus, & à primo cælo ſecundum cælum: & ſic deinceps donec perueniatur ad vltimũ Angelum, & vltimum cælum.

† Ex Ægidio Romano videtur hic locus ita legendus: quod à primo Angelo proceſsit ſecũdus Angelus, & à primo Angelo primum cælum & à ſecundo Angelo ſecundum cęlum, & ſic deinceps.

5. Item

5. Item, quòd tantum ſunt decem intelligentię ſiue Angeli.
6. Item, quòd vltima intelligentia, ſiue Angelus præeſt omnibus inferioribus rebus.
7. Item, quòd Deus nihil agit niſi diſpoſitione præuia materię, nec agere poteſt, negans totaliter creationem.
8. Item, quòd Deus non permittit mala fieri, vt eliciat bona: ſed quòd mala in mundo proueniunt ex neceſsitate materię †.

† al. naturę

9. Itē, quòd Deus ignorat particularia in propria forma, ſed ſcit ea, quaſi vniuerſaliter.
10. Item, quòd anima hominis procedit à donatore † formarum, ſicut & alię formę: qui dator eſt vltima intelligentia, ſiue Angelus.

† al. datore

11. Item, quòd tota noſtra perfectio & ſciētia prouenit ab vltima intelligentia prædicta, ſiue decima.
12. Item dicit, quòd beatitudo noſtra conſiſtit in cognitione prædictę vltimæ intelligentiæ: quā cognitionem aſſerit eſſe naturalem, & haberi naturaliter.
13. Item, quòd [d] pœna animæ noſtrę ſeparatę eſt ſeparatio à prima intelligentia.
14. Item, quòd anima ſeparata non patitur pœnam ſenſus: ſed damni: quę eſt ſeparatio ab vltima intelligentia.
15. Item, quòd anima coniuncta corpori non dolet, nec ſentit dolorem, niſi quia ſeparatur ab vltima intelligentia propter occupationem, quā gerit circa corpus.
16. Item, quòd prophetia in nobis eſt cognitio futurorum, quæ naturaliter ineſt nobis.
17. Item, quod anima noſtra per imaginationē poteſt operari in corpore alieno.
18. Item, quòd impreſsio animæ tranſit in corpus aliud, ita quòd poteſt ipſum deſtruere & interficere per excitationem † ſuam, atque faſcinationem.

† Extimationem

Errores Alchindi.

1. Iſte ponit, ex conditione cęleſtium corporum futura pendere in tantum vt dicat, ꝙ ſi quis totam conditionem cæleſtis harmonię haberet, plene cognoſceret tā præterita, quàm futura.
2. Item, quòd omnia eueniunt de neceſsitate, aſſerens homines ignorantes, qui ſperant, deſiderant, & timent futura.
3. Item aſſerit, quòd preces † fuſæ Deo ſunt ad conſequendum bonum, & fugiendum malum: & hoc naturaliter, non quòd propter tales preces Deus bona nobis tribuat; ſed ab ipſis verbis, & ab ipſo deſiderio dum precamur Deum, deriuantur quidam radij, qui naturaliter in nobis efficiunt quod optamus. Et iſta potuit eſſe opinio Auicennę, qui orationes & litanias poſuit ſub ordine naturę.

† Apud Aegidiū ita: quòd preces fuſæ Deo ex ſpiritualibus creaturis, proſūt ad conſequēdum, &c.

4. Item, quòd motus voluntatis † ſubſunt corporibus cæleſtibus.

† Federicus de Senis cōſil. 152. & Albertinus tractā. de agno. aſſert. q. 16.

5. Item, ꝙ attributa diuina Deo cōpetunt abuſiue; aſſerens incontinenter dici Deum creatorē primum principium, dominum dominorum: ſic ꝙ perfectiones in diuinis nihil dicunt poſitiue,

A ſed tantum per remotionem.
6. Item, ꝙ characteres habent actionem naturalem circa ea, ad quę ordinantur.
7. Item ponit, ꝙ ſacrificia oblata Deo, ſeu ſpiritibus nihil proſunt, vt per ea aliquid conſequamur: ſed naturaliter habent effectum, propter quem fiunt.
8. Item negat, ꝙ Deus per preces & ſacrificia placetur.
9. Item ponit, ꝙ corpora cæleſtia, & diſpoſitiones eorum, in quibus incipimus aliquid operari, dirigunt operationes noſtras à principio vſq; ad finem per tantum, & per totum: ita ꝙ iſta conſtel-

B latio ſolum, in qua & ſub qua opus incipitur, quātumcunque opus ſit voluntarium, dominatur à principio vſque ad finem.
10. Item aſſerit, aliqua ſacrificia naturaliter talē habere poteſtatem, ꝙ ſi ſecundum illa aliquod opus incipiatur, tale ſacrificium dominatur dicto operi à principio vſque ad finem.
11. Item ponit, ꝙ coniurationes & obſecrationes naturaliter poſſunt dominari in affectibus noſtris: ita ꝙ ſi, ſecundum eum, aliquod opus etiam voluntarium inchoetur, dirigetur iſtud opus per prædictos characteres à principio vſque ad finē.

C Hæreſes & errores Rabbi Moyſis.

Iſte, quamuis poſuerit mundum incœpiſſe in libro de expoſitione legis, reprobando Ariſtotelem:
1. Negauit tamen in diuinis eſſe Trinitatem, & quamcunque multitudinem re, vel ratione: & vituperans deridet Chriſtianos, qui credunt in diuinis perſonarum trinitatem.
2. Item aſſeruit, attributa in diuinis, vt ſapientiam, bonitatem, & ſimilia non eſſe in Deo vere & realiter, ſed tantum æquiuoce, & vocaliter, allegans pro ſe illud Prophetę dicentis: Cui me ſimi- *Iſaia.* 40.

D lem feciſti? Dicit nanque, ꝙ cum dicitur, Deus ſapiens, bonus, & ſimilia, intelligitur per cauſalitatem: quia ſcilicet, Deus dicitur bonus, quia cauſat bonitatem, & potens, quia cauſat potentiam, & ſic de aliis.
3. Item aſſerit, verbum in diuinis, & ſpiritum Dei dici ſolum eſſentialiter, & non perſonaliter: vnde exponens illud pſalmi: Verbo Domini cœ- *Pſal.* 32.
li firmati ſunt, & ſpiritu oris eius, &c. Dicit, ibi verbum & ſpiritum ſumi pro diuina voluntate, vel eius eſſentia, qua cæli facti ſunt: cum tamen iſta ſumantur perſonaliter: & in hoc concordat cum illis hæreticis, qui vocantur Alogii, id eſt, hę-

E retici ſine verbo, ab à, quod eſt, ſine: & logos, quod eſt ſermo, vel verbum. hi Deum Verbum eſſe negant, & non credunt reſpuentes Euangelium Ioannis, in quo oſtenditur Verbum ſumi perſonaliter in diuinis.
4. Item ponit corpora cæleſtia eſſe animata, & animalia rationabilia, adducens pro ſe illud pſalmi: Cæli enarrant gloriam Dei. & illud Iob. Cū me laudarent aſtra matutina, &c. *Pſal.* 18. *Iob.* 38.
5. Item aſſerit, ꝙ licet mundus incœperit, nunquam tamen finietur, nec innouabitur.

6. Item

6. Item aſſerit, quòd homo ſufficienter poteſt ſe diſponere ad gratiam prophetię: & q; Deus nõ eligit in prophetando quemlibet hominem ſingulariter; ſed illum, qui ſe diſponit ad talia per ſua naturalia: unde uiſus eſt velle, diuinam gratiã dependere ex operibus noſtris.

7. Item dixit, Deo aliqua eſſe poſſibilia, & aliqua impoſſibilia: inter quę impoſſibilia aſſerit, accidens eſſe, uel poſſe ſine ſubiecto eſſe: & illos, qui dicunt hoc Deum poſſe, appellat ignorantes viam † diſciplinæ, & ſcientiarum.

† al. viã diſciplinabiliũ ſcientiarum.

8. Item errauit, quia aſſerit Deum non habere prouidentiam aliquorum, quantum ad ſpeciẽ, vel quantum ad ſingularia: vnde caſum foliorum de arboribus, & alia quę contingunt circa particularia, talia noluit ſubeſſe diuinæ prouidentię, ſed extimauit omnia talia contingere per accidens.

9. Item ponit, quòd licet uoluntas à Deo immutari poſſit, nunquam tamen de facto immutatur: quod eſt erroneum, quia tunc eſſet fruſtra admonitio Prophetarum.

10. Item aſſerit, hominẽ per ſeipſum abſq; Dei auxilio omnia peccata poſſe uitare, & omnes monitiones Prophetarum perfecte adimplere.

11. Item ponit ſimplicem fornicationem nullo modo eſſe peccatum de iure naturali, ſed ſolũ dicit eſſe peccatum ex prohibitione legis: unde ante legem datam dicit fuiſſe licitum fornicari: propter quod dicit, Iudam non peccaſſe cum Thamar, quia fuit ante tempus legis.

Hi dicuntur a Cynici ab immunditia, & impudicitia ſic dicti: nam ſicut canes coeunt in manifeſto, ſic iſti dicunt fore licitum & honeſtum in patulo, in uiis, & plateis cum vxoribus coire, & de facto faciunt: vnde à canibus, quorum morem imitantur, vocabulum traxerunt.

COMMENT. XXIX.

HAereſes & errores antiquorum philoſophorum qui ſunt.] *Poſſet hic Eymericus reprehenſione dignus putari, eo quòd in opere, quo de hæreticis & hęreſibus diſſeritur, gentilium philoſophorum errores commemoret, qui hæretici eſſe non poſſunt, cum nunquam fidem catholicam fuerint profeſſi: ſed plane immerito carperetur, & eius induſtria atque ingenium cum in alijs, tum in hac etiam re magnopere ſunt commendanda, cum non modo conſummatas hęreſes, ſed etiam principia, vnde hæreſes naſcerentur, commemorarit, vt vitarentur. Nouerat enim ex antiquorum philoſophorum dogmatibus, uelut ex vberrimis fontibus hęreticorum hęreſes proceſſiſſe, quod luculenter docet Tertullianus in libro de præſcriptio. hęreticorum, cap. 7. in hęc uerba:* Ipſæ hęreſes à philoſophia ſubornantur; inde æones & formæ neſcio quę, & trinitas hominis apud Valentinum: Platonicus enim fuerat. Inde Martionis Deus melior de tranquillitate, à Stoicis uenerat. Et ut anima interire dicatur, ab Epicureis obſeruatur, & ut carnis reſtitutio negetur de una omnium philoſophorum ſchola ſumitur. Et vbi materia Deo ęquatur; Zenonis diſciplina eſt. Et vbi aliquid de igneo Deo allegatur, Heraclitus interuenit. Eædem materiæ apud hæreticos & philoſophos uolutantur: iidem retractatus implicantur. *hactenus Tertullianus. Quod ipſum fuſius etiã proſequitur eodem capite, quæ ob breuitatẽ omittimus. Rurſus: idẽ Tertullianus ſcribẽs aduerſus Hermogenẽ philoſophos vocat Patriarchas hæreticorũ: idem repetit B. Hieronymus initio libri contra Pelagianos ad Cteſiphontem: quod et nos verum eſſe copioſe oſtendimus in ſingulis fere hæreſibus in libris de pœnis hæreticorum, docet itẽ Alfonſus Caſtrus lib. 3. c. 8. de iuſta hęret. punitio. & Conradus Brunus lib. 1. de hęreticis, c. 5. Hęc ergo ſapienter intuitus Eymericus, optimo conſilio falſa pręcipuorum philoſophorum, & magis nota dogmata in hoc opere recitauit, vt oſtenderet quantum gentilium philoſophorum incaute lecta doctrina nocere poſſet. Et propterea in concilio Lateranenſi ſub Leone decimo, ſeſ. 8. in Bulla incip.* Apoſtolici regiminis. *relata inter litteras Apoſtolicas in fine huius operis, diuinitus cautum eſt, vt qui philoſophiam profitentur in vniuerſitatibus, philoſophorũ dogmata catholicæ fidei aduerſa auditoribus diluant, & religionis Chriſtianæ ueritatem oſtendere nitantur in hęc verba:* Inſuper omnibus & ſingulis philoſophis in uniuerſitatibus ſtudiorum generalium, & alibi publice legentibus, diſtricte præcipiendo mandamus, ut cum philoſophorum principia, aut concluſiones, in quibus à recta fide deuiare noſcũtur, auditoribus ſuis legerint, ſeu explanauerint, quale hoc eſt de animæ immortalitate aut vnitate, & mundi ęternitate, ac alia huiuſmodi: teneantur eiſdem ueritatem religionis Chriſtianæ omni conatu manifeſtam facere, & perſuadendo pro poſſe docere, ac omni ſtudio huiuſmodi philoſophorum argumenta, cum omnia ſolubilia exiſtant, pro uiribus excludere atque reſoluere. *hactenus ibi.*

Profitentes philoſophiã ſoluant argumenta philoſophorum fidei pugnãtia.

Hæreſes contra fidem à dogmatibus philoſophorum proceſſiſſe.

Rurſus Eymericus magnos & inſignes viros habuit, quos imitaretur in recenſendis in tali opere philoſophorum erroribus. Quoniam & ſanctus Epiphanius confutaturus omnium hęreticorum dogmata, quæ in Eccleſiam Dei inuecta fuerant, primum, antiquorum philoſophorum errores recenſuit. Beatus itẽ Antoninus in ſum. par. 4. tit. xj. antequam in c. 7. referret hæreticorũ hęreſes, c. 5. & 6. antiquorũ philoſophorum, & aliorum infidelium errores commemorauit.

Illud eſt pręterea obſeruandum, Eymericum hos philoſophorũ errores non videri hauſiſſe ex proprijs fontibus, aut libris eorum auctorum, quibus tribuũtur, ſed vel ab alijs libris, vel ab illis, qui viua voce eos ſibi retulerint, accepiſſe. Mihi autem valde fit veriſimile, cum in tota hac quæſtione ſecutum fuiſſe Aegidium Romanum, à quo dicitur eſſe conſcriptus tractatus de præcipuis philoſophorũ erroribus, qui nunc impreſſus circumfertur, nam quæ hic traduntur, cum illis maxime conueniunt.

b ¶ Alchindus.] *in Barcinonenſi,* Alundus, *in Bononiẽſi & codice Cardinalis de Cambara,* Alandus, *in Sabellano.* Almolus. *ſed ex tractatu Aegidij Romani* Alchindus, *repoſuimus, atq; ita legendum eſſe iã in priori editione per cõiecturã admonueramus.*

c ¶ Multos errores & hęreſes contra fidem ſanctam noſtram poſuerunt.] *Sed nõ uidetur hoc ve-*

Philoſophorum errores, quõ hæreſes dici poſſunt.

rum:nam philoſophi.qui nunquam ſunt catholicam profeſſi fidem,hæreſes aut errores hæreticales aduerſus eam proferre non poſſunt,cum hæreſis proprie ab homine baptizato proferatur, vt alibi ſcripſimus.Ceterum reſpondemus, Eymericum non aſſertorem, ſed propoſitionum erronearum ſeu falſarum, & fidei catholicæ aduerſantium naturam intuitum, etiamſi à non Chriſtianis ſint prolatę,hęreſes vocaſſe,quaſi ſentiat propoſitiones hæreticas dici non ab aſſertoribus,ſed à natura rei,vt etiam voluerunt Turrecremata,& alij quos retuli ſupra par.1.ſuper quęſt.7.§.controuerſiam vero illam.quam ſententiá comprobat definitio hæreſis ab Alfonſo Caſtro allata lib.1.cap.1.de iuſta hęr.pun.videlicet: Hęreſis eſt enuntiatio,ſiue propoſitio falſa,fidei catholicę ita repugnans,vt cū illa ſimul eſſe non poſsit.

d ¶ Item ꝙ pœna animę noſtræ ſeparatæ eſt ſeparatio à prima intelligentia.] *Hęc Periodus deeſt in tribus codicibus, Bononiēſi. Sabellano,& Cardinalis de Gambara:eam habet ſolus Barcinonenſis impreſſus,& ideo non ſum auſus omittere:ceterum ita omnino legendum puto:*eſt ſeparatio ab vltima intelligentia. *Quia anima ex Auerrois ſententia, vt conſtat ex eius erroribus paulo antea ab auctore relatis , quem Algazel proculdubio ſequitur Arabs Arabem,ab vltima intelligentia producitur,& cū ea delectatur,à qua habet eſſe,vnde cum ab ea ſeparatur,torquetur & affligitur. Et iuuat hanc coniecturam Aegidius in præcitato tractatu de erroribus philoſophorū,tit. De erroribus Algazelis , vbi cum in 13. errore dixiſſet errare Algazelem circa pœnam animę,quia ponit talem pœnam conſiſtere in eo ſolum, quod ſeparatur ab intelligentia agente, in epilogo errorum euiſdem Algazelis ait illum cenſere,ꝙ tota pœna animę ſeparatæ eſt in eo,quod ſentit ſe ſeparata ab vltimo Angelo, à quo dependet beatitudo ſua.*

Error Auerrois de productiõe animæ.

Sed non multum refert hæc tam diligenter perſcrutari.

c ¶ Hi dicuntur Cynici.] *Hoc nomen in omnibus codicibus erat deprauatum :nam Barcinonenſis impreſſus habebat* Canici.*Sabellanus* Caneici,*Directorium Cardinalis de Gambara* Caninici. *& Bononienſis omnium corruptiſſime,* Canonici : *nos ex ſententia,quam tractat auctor* Cynici *repoſuimus,vt ſit ſenſus.Qui dicunt ſimplicem fornicationem iure naturali non eſſe vetitam Cynici dicuntur.fuerunt autem Cynici,vt ſcribit Laertius.philoſophi quidam ſectatores Antiſthenis Crates & Diogenes ille Cynicus,ita dicti vel à Cynoſarge gymnaſio,vel à canina mordacitate : vel ab eo quod canum more in propatulo coire non vererentur,de quibus Cicero lib.1.de officijs,& Iſidorus lib.8.Etymolog cap.6.§.Cynici.*

Locus emendatus, & qui fuerint Cynici.

QVAESTIO V.

De erroribus ab ipſo Chriſto damnatis.

SVMMARIVM.

1 *Phariſæorum errores primum recenſentur.*

A 2. *Secundo Sadducæorum.*

3. *Tertio Herodianorum.*

QVINTA quæſtio eſt: Quæ ſunt hæreſes, & errores per ipſum Chriſtum perſonaliter condemnatæ?

Ad hanc [a] reſpondemus,quòd ſunt tres in genere: ſcilicet, Phariſæorum,Sadducęorum,& Herodianorum.

1. Iſti poſuerunt, quod traditiones hominum & ordinationes erant decretis legis diuinę, & mādatis præponendæ,& prę illis obſeruandæ.

Item, ꝙ melius & ſanctius eſt temporalia ſa-
B cerdotibus offerre,q̄ patrem & matrem egentes, & neceſsitatem patientes ſuſtentare.

Item,ꝙ lotiones,& munditiæ manuum & corporum exterius inducunt neceſſario lotionem à peccatis,& munditiam interius.Hos errores condemnauit Chriſtus,Matth.xv.

Item, quod licitum erat vxorem dimittere etiam non fornicationis ratione, & libellum repudij ei dare.

Item,ꝙ exterior immunditia corporis,neceſſario inducit immunditiam mentis.

Item,ꝙ licitum erat vxorem alterius ſic dimiſſam,in vxorem ſuam accipere viro viuente.

C Item, quòd licitum eſt ſicut amicos diligere, ſic inimicos odire.Hos errores cōdemnauit Chriſtus, Marci x.

Condemnauit etiam errores Sadducæorum.

2. Hi reſurrectionem mortuorum eſſe futurā negabant. Hunc errorem Chriſtus condemnauit, Ioan.v.& Matth.xxij.

Item,animas eſſe ſpiritus non concedebāt,ſed ſolum eſſe corporalia affirmabant.

Item, Prophetarum dicta ſpernebant, nec dictis ſanctorum patrum † fidem dabant. † al.prophetarum.

Item, Herodianorum.

D 3. Hi poſuerunt licitum eſſe uxorem alterius, etiam eo viuente,ſibi accipere in uxorem:& Herodes ita fecit,qui uxorem fratris ſui uiuentis ſibi in matrimonium copulauit. Et quia Ioannes Baptiſta hunc errorem arguendo Herodem,condemnauit,ipſum Herodes decapitauit. *Matt. 14.*

Item poſuerunt,Chriſtum non eſſe verū Deū, nec beatæ Marię filium,ſed realiter Ioannem Baptiſtam ab ipſo Herode decapitatum : qui poſtmodum (ut aſſerunt †) reſurrexit, ut habetur Mat. xiiij. † aſſeruerũt

Horum trium errores,,ſcilicet, Phariſæorum, Sadducęorum,& Herodianorum Chriſtus Mar-
E ci viij.condemnauit,cum dixit:Cauete à fermento Phariſæorum,& Sadducæorum, & Herodiſ. *& Matt.16*

COMMENT. XXX.

a AD hanc reſpondemus, quòd ſunt tres in genere, ſcilicet Phariſæorum, Sadducæorum, & Herodianorum.] *Antiquo hoſte inſtigante. doctrina Iudæorum in ſeptem partes aliquando diuiſa ſeptem hęreſes peperit; & qui eas fouebāt teſte ſancto Epiphanio lib.1.contra hęreſes, hæreſi,*

Iudęorū ſectæ quot, & quæ ſint.

hæreſi 14. 15. & ſequent. hi fuerunt: Sadducæi, Scribæ, Phariſæi, Hemerobaptiſtæ, Nazaræi, Oſſæni, & Herodiani, Horum hæreſes recenſet etiam breuiter more ſuo Philaſtrius epiſcopus Brixienſis in catalogo hæreſum in principio, & Iſidorus lib. 8. Etymolog. cap. 4. & ſanctus Antoninus in ſum. par. 4. tit. 11. cap. 6. & alij. Eymericus hoc loco tres tantum ſectas recenſuit, ſcilicet Phariſæorum, Sadducæorum & Herodianorum: Ceterum cum dixit tres eſſe in genere, aperte indicauit plures fuiſſe ſectas; omnes tamen ad has tres referri poſſunt, vt conſtat ex ſancto Epiphanio. Chriſtus autem Dominus in Euangelio ſæpe acriter hos reprehendit, eorumque doctrinã & mores reprobauit, & ideo vere ait auctor hic iſtorum errores perſonaliter fuiſſe à Ieſu Chriſto condemnatos.

Singulorum vero errores, mores, & ſtudia propterea hic referre omitto, quoniam ſatis eſſe exiſtimo indicaſſe lectori auctores, vnde iſta petere poſſit. præſertim autem ſanctum Epiphanium, qui ceteris eſt in hac re copioſior.

Quæſtio VI. de Hæreſibus damnatis relatis in Decreto.

A
66 *Acephali.*
14 *Adamiani.*
38 *Aeriani.*
39 *Aetiani, ſiue Eunomiani.*
68 *Agnoitæ.*
26 *Alogij.*
18 *Angelici.*
46 *Antidicomaritæ.*
32 *Antropomorphitæ.*
19 *Apoſtolici.*
12 *Apellitæ.*
45 *Apollinariſtæ.*
23 *Aquarij.*
59 *Arabici.*
13 *Archontiaci.*
43 *Ariani.*
22 *Artotyritæ.*

B
4 *Baſilidiani.*
52 *Bonoſiani.*

C
15 *Cainani.*
7 *Carpocratiani.*
27 *Cataphryges.*
28 *Cathari.*
20 *Cerdoniani.*
8 *Cerinthiani, vel Millenarij.*
53 *Circumcelliones, ſeu Scototopitæ.*
49 *Colluthiani.*

D
51 *Donatiſtæ.*

E
36 *Ebionitæ.*
65 *Eutychiani.*

F
50 *Floriani.*

G
6 *Gnoſtici.*

H
57 *Heluidiani.*
30 *Hermogeniani.*
33 *Hierachitæ.*
80 *Hæreſes variæ ſine nomine auctorum.*

I
56 *Iouinianiſtæ.*

L
55 *Luciferiani.*

M
44 *Macedoniani.*
31 *Manichæi.*
21 *Marcioniſtæ.*
17 *Melchiſedechiani.*
3 *Menandrini.*
47 *Metangiſmonitæ.*
35 *Montani.*

N
9 *Nazaræi.*
64 *Neſtoriani.*
5 *Nicolaitæ.*
41 *Noetiani, ſiue Patripaſsiani.*
34 *Nouatiani.*
62 *Nyctages.*

O
10 *Ophytæ.*
40 *Origeniani.*

P
58 *Paterniani.*
48 *Patritiani.*
29 *Pauliani.*
63 *Pelagiani.*
37 *Photiniani.*
54 *Priſcillianiſtæ.*

S
42 *Sabelliani.*
16 *Sethiani.*
24 *Seueriani.*
2 *Simoniani.*

T
25 *Tatiani, ſiue Encratitæ.*
60 *Tertullianiſtæ.*
61 *Teſſareſcædecatitæ.*
67 *Theodoſiani, ſiue Gaianitæ.*
69 *Tritheitæ.*

V
11 *Valentiniani.*

SEXTA quæſtio eſt: Hæreſes et errores per Chriſti Vicariũ, et eccleſiã condemnati, de quibus agitur in Decretis qui ſunt? Ad hãc dicimus, ꝙ hæreſes & errores quamplures condẽnantur, colliguntur, & ponunt̃ expreſſe 24. q. 3. c. Quidã. vbi dicitur ſic:

¶ *Sectæ vero hæreticorum quot ſint, & vnde nomina acceperint, Iſidorus 8. lib. etymologiarum. ca. 5. determinat, dicens,*

1. Quidam autem hæretici, qui de eccleſia receſſerunt, ex nomine ſuorum auctorum nuncupantur: quidam vero ex cauſis, quas eligentes inſtituerunt. *Iuxta emendationem factam Romæ Decreti nuper editi.*

2. Simoniani dicti à Simone magicæ artis perito: cui Petrus in actibus Apoſtolorũ, maledixit pro eo, ꝙ ab Apoſtolis Spiritus ſancti gratiã pecunia emere voluiſſet. hi dicunt, creaturam non à Deo, ſed à virtute quadam ſuperna creatam. *Acto. 8.*

3. Menandrini, à Menandro mago diſcipulo Simonis nuncupati: qui mundum non à Deo, ſed ab angelis factum aſſeruit.

4. Baſilidiani, à Baſilide appellati, qui inter reliquas blaſphemias, Ieſum paſſum abnegauit.

5. Nicolaitæ dicti à Nicolao Diacono eccleſiæ Hieroſolymorũ, qui cum Stephano, & ceteris conſtitutus eſt à Petro: qui ꝓꝑ pulchritudinẽ relinquẽs vxorẽ, dixerat, vt qui vellet, ea vteretur, verſa eſt in ſtuprum talis conſuetudo, vt inuicem coniugia commutarentur: quos Ioannes in Apocalypſi improbat, dicens: Sed hoc habes, ꝙ odiſti facta Nicolaitarum. *Acto. 6.* *Apoc. 2.*

6. Gnoſtici propter excellentiam ſcientiæ ſe ita appellare voluerunt. Animam, naturam Dei eſſe dicunt: bonum & malum Deum ſuis dogmatibus fingunt.

7. Carpocratiani, à Carpocrate quodam vocantur, qui dixit Chriſtum hominem fuiſſe tantum, & de vtroque ſexu progenitum.

8. Cerinthiani, à Cerintho quodam nuncupati. hi inter cetera circumciſionem obſeruant: mille annos poſt reſurrectionem in voluptate carnis futuros prædicant. vnde & Græce χιλιάσται, latine millenarii ſunt appellati.

9. Nazaræi dicti, qui dum Chriſtum (qui à vico Nazaræus eſt appellatus) filium Dei confiteantur. omnia tamen veteris legis cuſtodiunt.

10. Ophitæ, à colubro nominati ſunt. coluber enim græce ὄφις dicitur: colunt enim ſerpentem, dicentes ipſum in paradiſum induxiſſe virtutis cognitionem.

11. Valentiniani, à Valentino quodam Platonico ſectatore vocati, qui αἰῶνας, ideſt ſæcula

quædam in originem Dei creatoris induxit: Chriſtum quoq; de Virgine nihil corporis aſſumpſiſſe, ſed per eã quaſi per fiſtulam tranſiſſe aſſeruit.

12. Apellitæ, quorum auctor Apelles fuit, qui creatorem angelum neſcio quem glorioſum ſuperioris Dei faciens, Deum legis, & Iſrael illũ igneũ affirmans, dixit, & Chriſtũ non in veritate Deũ, ſed hominem in phantaſia apparuiſſe.

13. Archontiaci, à principibus appellantur; qui vniuerſitatem, quam Deus condidit, opera eſſe archangelorum defendunt.

14. Adamiani vocati, ꝙ Adæ imitentur nuditatem: vnde & nudi orant, & nudi inter ſe mares feminęque conueniunt.

15. Cainani[d] inde ſic appellati, quoniam Cain adorant.

16. Sethiani nomen acceperunt à filio Adę, qui vocatus eſt Seth, dicentes, eundem eſſe Chriſtum.

17. Melchiſedechiani vocati, pro eo ꝙ Melchiſedech ſacerdotem Dei non hominem fuiſſe, ſed virtutem Dei eſſe arbitrantur.

18. Angelici vocati, quia Angelos colunt.

19. Apoſtolici hoc ſibi nomen ideo ſumpſerunt, quòd nihil poſsidentes proprium, nequaquam recipiant eos, qui † aliquo in hoc mundo vtuntur. († al. aliquid)

20. Cerdoniani, à Cerdone quodam nominati, qui duo contraria principia aſſeruit.

21. Marcioniſtæ, à Marcione Stoico Philoſopho appellati, qui cerdonis dogma ſecutus, alterum bonũ, alterum iuſtũ Deum aſſeruit: tanquã duo principia creationis, & bonitatis.

22. Artotyritę, ab oblatione vocati; panẽ enim & caſeum offerunt, dicentes à primis hominibus oblationem à fructibus terrę, & à fructibus ouiũ fuiſſe celebratam.

23. Aquarij appellati, eo ꝙ aquam ſolam offerũt in calice ſacramenti.

24. Seueriani, à Seuero exorti, vinum non bibunt: vetus teſtamentum, & reſurrectionem non recipiunt.

25. Tatiani, à Tatiano quodam vocati, qui & Encratitæ dicti: quia carnes abominantur.

26. Alogij vocantur tanquam ſine verbo, λόγος enim gręce, verbum dicitur. Deum enim verbum non credunt, reſpuentes Ioannis Euangelium, & Apocalypſim.

27. Cataphrygis nomen prouincia Phrygia dedit: quia ibi extiterunt. Auctores eorum Montanus, Priſca, & Maximilla fuerunt. Hi aduentum Spiritus ſancti non in Apoſtolos, ſed in ſe traditũ aſſerunt.

28. Cathari propter munditiam ita ſe nominauerunt: gloriantes enim de ſuis meritis, negant pęnitẽtibus veniam peccatorum. Viduas ſi nupſerint, tanquam adulteras, damnant. Mundiores ſe ceteris prędicant. Qui nomen ſuum ſi cognoſcere vellent, mundanos ſe potius, quàm mundos vocarent.

29. Pauliani, à Paulo Samoſateno exorti ſunt, qui dixit non ſemper fuiſſe Chriſtũ, ſed à Maria ſum pſiſſe initium.

A 30. Hermogeniani, ab Hermogene quodam vocati, qui materiam non natã introducens, Deo non nato eam comparauit, matremque elementorum, & deam aſſeruit: quos Apoſtolus improbat elementis ſeruientes. *Gal. 4.*

31. Manichęi, à quodam Perſa extiterunt, qui vocatus eſt Manes. Hic duas naturas, & ſubſtantias introduxit, id eſt bonam, & malam: & animas ex Deo, quaſi ex aliquo fonte manare aſſeruit. teſtamentum vetus reſpuit, nouum ex parte recipit.

32. Antropomorphitę[f] dicti pro eo, ꝙ ſimplicitate ruſtica Deum habere humana membra, quæ B in diuinis libris ſcripta ſunt, arbitrantur. ἄνθρωπος enim Græce, latine homo interpretatur, ignorantes vocem Domini, qui ait: Spiritus eſt Deus. incorporeus eſt enim, nec membris diſtinguitur, nec corporis mole cenſetur. *Ioan. 4.*

33. Hieracitæ[g], ab Hieracha auctore exorti, monachos tantum recipiunt, coniugia reſpuunt, regna cælorum paruulos habere non credunt.

34. Nouatiani, à Nouatiano Romę vrbis presbytero exorti, qui aduerſus Cornelium cathedram ſacerdotalem conatus inuadere, hæreſim inſtituit, nolens apoſtatas ſuſcipere, rebaptizans baptizatos.

C 35. Montani, hæretici dicti: ꝙ tempore perſecutionis in montibus latuerunt, qua occaſione ſe à catholicę Eccleſię corpore diuiſerunt.

36. Ebionitæ, ab Ebione dicti, ſiue à paupertate. Chriſtum enim per profectum ſolum virum iuſtum putant effectum. Vnde competenter Hebionitæ pro paupertate intelligẽtiæ appellati ſunt. hi enim ſemiiudæi ſunt, & ita tenent Euangeliũ, vt legem carnaliter ſeruent: aduerſus quos Apoſtolus ad Galatas ſcribens inuehitur. *Galat. 5.*

37. Photiniani, à Photino Gallogręcię Syrmij epiſcopo nuncupati, qui Hebionitarum hæreſim ſuſcitans, aſſeruit Chriſtum à Maria per Ioſeph D nuptiali coitu fuiſſe conceptum.

38. Aeriani, ab Aerio quodam nuncupati ſunt. hi offerre ſacrificium pro defunctis ſpernunt.

39. Aetiani, ab Aetio ſunt vocati: iidemque Eunominiani ab Eunomio quodã Dialectico Aetii diſcipulo: ex cuius nomine magis innotuerũt, diſſimilem patri aſſerentes filiũ, & filio Spiritũ ſanctum. Dicunt etiam nullum imputari peccatum in fide manentium.

40. Origeniani, ab Origene auctore exorti ſunt, dicentes, ꝙ non poſsit videre filius patrem, nec Spiritus ſanctus filium. Animas quoque in mundi principio peccaſſe dicũt, & pro diuerſitate pec E catorum, è cælis vſque ad terras diuerſa corpora quaſi vincula meruiſſe, eaque cauſa factum eſſe mundum.

41. Noetiani, à quodam Noeto vocati, qui dicebant Chriſtum eundem eſſe, & patrem, & ſpiritum ſanctum, ipſamque trinitatem in officiorum nominibus non in perſonis accipiũt. Vnde & Patripaſsiani vocantur, quia patrem paſſum dicunt.

42. Sabelliani, ab eodẽ Noeto pullulaſſe dicũtur, cuius diſcipulũ perhibẽt fuiſſe Sabelliũ, ex cuius nomine

nomine maxime innotuerunt: vnde & Sabelliani vocati ſunt. hi vnam perſonam patris, & filii, & Spiritus ſancti aſtruunt.

43. Ariani, ab Ario Alexandrino presbytero orti ſunt, qui coæternum patri filium non agnoſcens, diuerſas in trinitate ſubſtantias aſſeruit, cō-tra illud, quod ait Dominus: Ego, & pater vnum ſumus. *Ioan. 10.*

44. Macedoniani, à Macedonio Conſtantinopolitano epiſcopo dicti ſunt, negantes Deū eſſe ſpiritum ſanctum.

45. Apollinariſtæ, ab Appollinare vocati ſunt, dicentes Chriſtum corpus tantummodo ſine anima ſuſcepiſſe.

46. Antidicomaritæ appellati ſunt, pro eo quòd Mariæ virginitati contradicunt, aſſerentes eam poſt Chriſtum natum viro ſuo fuiſſe commiſtā.

47. Metangiſmonitæ ideo tale nomen acceperunt, quia ἄγγος Græce vas dicitur. aſſerūt enim ſic eſſe in patre filium tanquam vas minus intra vas maius.

48. Patritiani, à quodam Patritio nuncupati ſunt qui ſubſtantiam humanæ carnis à Diabolo conditam dicunt.

49. Colluthiani, à quodam Colutho nominati, qui dicunt Deum non facere mala, contra illud, quod ſcriptum eſt: Ego Dominus creans mala. *Eſa. 45.*

50. Floriani, † à Floriano, qui econtrario dicunt Deum creaſſe mala, contra hoc, quod ſcriptū eſt: Fecit Deus omnia bona. *† al. Floriniani à Flotino. Gen. 1.*

51. Donatiſtæ, à Donato quodam Afro nuncupati, qui de Numidia veniens, totam pene Africā ſua perſuaſione decepit, aſſerens minorem patre filium, & minorem filio Spiritum ſanctum, & rebaptizans catholicos.

52. Bonoſiani, † à Bonoſo quodam epiſcopo exorti produntur: qui Chriſtum Dei filium adoptiuum, non proprium aſſerunt. *† al. Bonoſiaci*

53. Circumcelliones dicūtur, eo ꝙ agreſtes ſint, quos Scototopicos † vocant, ſupradictæ hæreſis habentes doctrinam. Hi amore Martyrii ſemetipſos perimunt, vt violenter de hac vita diſcedentes, Martyres nominentur. *† al. Cotopitas*

54. Priſcillianiſtæ, à Priſcilliano vocati: qui in Hiſpania ex errore Gnoſticorum, & Manichæorum permiſtum dogma compoſuit.

55. Luciferiani, à Lucifero Sardiniæ Epiſcopo orti, qui Epiſcopos catholicos, qui Conſtantii perſecutione perfidiæ Arianorum conſentientes erant, & poſtea correcti in catholicam redire delegerunt, damnantes ſiue quod crediderant, ſiue quod ſe credidiſſe ſimulauerant (quos Eccleſia catholica materno recepit ſinu, tāquam Petrum poſt fletum negationis) hanc illi matris charitatem ſuperbe accipientes, eoſque recipere nolentes, ab Eccleſiæ communione receſſerunt, & cum ipſo Lucifero auctore ſuo, qui mane oriebatur, cadere meruerunt.

56. Iouinianiſtę, à Iouiniano quodam monacho dicti, aſſerentes, nullam nuptarum, & virginum eſſe diſtantiam, nullumque inter abſtinētes, & ſimpliciter epulantes eſſe diſcrimen.

57. Heluidiani, ab Heluidio nominati, qui dicūt poſt Chriſtum natum, alios Mariam filios de viro ſuo Ioſeph peperiſſe.

58. Paterniani, à Paterno quodam exorti, qui inferiores corporis partes à Diabolo factas opinantur.

59. Arabici nūcupati, eo ꝙ in Arabia exorti ſūt, dicentes animam cum corpore mori †, atque in nouiſſimo vtrunque reſurgere. *† Vide Federicum de Senis cōſil. ſiue queſt. 152.*

60 Tertullianiſtæ, dicti à Tertulliano presbytero Africanę prouinciæ ciuitatis Carthaginenſis: animam immortalem eſſe, ſed corpoream prædicantes, & animas peccatorum hominum poſt mortē in Dæmones verti putantes.

61. Teſſareſcædecatitæ, dicti quòd decimaquarta luna Paſcha cum Iudæis obſeruandum cōtendunt. Nam τέσσαρες quatuor, δέκα decem ſignificat.

62. Nyctages, † à ſomno nuncupati, quòd vigilias noctis reſpuant, ſuperſtitionem eſſe dicentes, iura temerari diuina, qui noctem ad requiem tribuit. *† aliàs, Niſtages*

63. Pelagiani, à Pelagio monacho exorti. hi liberum arbitrium diuinæ gratiæ anteponunt: dicentes ſufficere voluntatem ad implenda iuſſa diuina.

64. Neſtoriani, à Neſtorio Conſtantinopolitano Epiſcopo nuncupati: qui Beatam Mariam Virginem, non Dei, ſed hominis tantummodo matrem aſſeruit, vt aliam perſonam carnis, aliam faceret Deitatis: nec vnum Chriſtum in verbo Dei, & carne credidit: ſed ſeparatim, atque ſeiunctim alterum filium Dei, alterum hominis prædicauit. *Turrecre. de Eccle. lib. 4. par. 3. c. 18.*

65. Eutychiani, dicti ab Eutyche Conſtantinopolitano Abbate, qui Chriſtum poſt humanam aſſumptionem negauit exiſtere in duabus naturis, ſed ſolam in eo diuinam aſſeruit eſſe naturam.

66. Acephali dicti, id eſt, ſine capite. nullus enim eorum reperitur auctor, à quo exorti ſint. hi trium Chalcedonenſium capitulorum impugnatores, duarum in Chriſto ſubſtantiarum proprietatem negant, & vnam in eius perſona naturam prædicant.

67. Theodoſiani & Gaianitę appellati à Theodoſio, et Gaiano, qui temporibus Iuſtiniani Principis, in Alexādria populi peruerſi electione vna die ordinati ſunt epiſcopi. Hi errores Eutychetis, & Dioſcori ſequentes, Chalcedonenſe concilium reſpuunt: ex duabus vnam in Chriſto naturam aſſeruot: Quam Theodoſiani corruptam, Gaianitæ incorruptam contendunt.

68. Agnoitæ, & Tritheitæ à Theodoſianis exorti ſunt: ex quibus Agnoitæ ab ignorantia dicti: quia ad peruerſitatem, à qua exorti ſunt, id adijciunt, ꝙ Chriſti diuinitas ignoret futura, quæ ſunt ſcripta de die, & hora nouiſsima: non recordantes Chriſti perſonā in Eſaia loquentis: Dies iudicii in corde meo. *Eſa. 30.*

69. Tritheitæ vero vocati, ꝙ ſicut tres perſonas in Trinitate, ita quoque tres aſſerunt Deos eſſe: contra illud, quod ſcriptum eſt: Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus vnus eſt. *Deut. 6.*

A 70. Sunt & aliæ hæreſes ſine auctore, & ſine nominibus, ex quibus alię putant triformem eſſe Deum. Alię Chriſti diuinitatem paſsibilē dicūt. Alię Chriſti de Patre natiuitati initium temporis dant. Alię n liberationem hominum apud inferos factam Chriſti deſcenſione non credūt. Aliæ aīam imaginē Dei negant. Alię animas conuerti in dęmones, & in quęcunque animalia exiſtimant. Aliæ o de mundi ſtatu diſſentiūt. Aliæ innumerabiles mūdos opinantur. Aliæ aquā Deo coæternā faciūt. Aliæ nudis pedibus ambulant. Alię cū hominibus non manducant. Hę ſunt hęreſes aduerſus catholicam fidem exortę & ab Apoſtolis, & à B ſanctis Patribus, vel concilijs prædamnatę: quę dum in ſe multis erroribus diuiſæ inuicem ſibi diſſentiunt †, communi tamen nomine aduerſus Eccleſiam Dei cōſpirant. Sed & quicunq; aliter ſcripturam ſanctam intelligit, q̄ ſenſus Spiritus ſancti flagitat, à quo conſcripta eſt, licet de Eccleſia non receſſerit, tamē hęreticus appellari poteſt.

† Cõcor. tex. in c. excõica mus 1. & 2. de hęreti.

EGO † P Berengarius indignus ſancti Mauricii Andegauenſis Eccleſię Diaconus, cognoſcens veram, catholicam, & Apoſtolicam fidem, anathematizo omnem hæreſim, præcipue eam, de qua hactenus infamatus ſum; quę aſtruere conatur panem & vinum, quæ in altari ponuntur, poſt conſecrationem ſolummodo ſacramentum, & non verum corpus & ſanguinem Domini Noſtri Ieſu Chriſti eſſe; nec poſſe ſenſualiter, niſi in ſolo ſacramento manibus ſacerdotum tractari, vel frangi, aut fidelium dentibus atteri. Conſentio autem ſanctę Romanæ & Apoſtolicæ ſedi, & ore, & corde profiteor de ſacramentis Dominicæ menſæ eandem fidem me tenere, quam Dominus & venerabilis Papa Nicolaus, & hæc ſancta Synodus auctoritate Euangelica & Apoſtolica tenendam tradidit, mihique firmauit †; ſcilicet panem, & vinum, quæ in altari ponuntur, poſt conſecrationem non ſolum ſacramentum, ſed etiam verum corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti eſſe; & ſenſualiter non ſolum ſacramento †, ſed in veritate manibus ſacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri; iurans per ſanctam, & homouſion Trinitatem, & per hæc ſacroſancta Chriſti Euangelia. Eos vero, qui contra hanc fidem venerint, cū dogmatibus, & ſectatoribus ſuis æterno anathemate dignos eſſe pronuncio. Quòd ſi ego ipſe aliquando contra hęc aliquid ſentire, aut prædicare pręſumpſero, ſubiaceam canonum ſeueritati. Lecto, & perlecto ſponte ſubſcripſi.

†Refertur in cap. Ego Berengarius. de cõſec. diſt. 2.

† formauit

† al. in ſacramento.

A Hanc cōfeſsionem fidei de corpore & ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti à Berengario Romæ coram centum tredecim Epiſcopis factam, miſit Papa Nicolaus per vrbes Italię, Germanię, Galiię, & ad quęcunq; loca fama prauitatis eius peruenire ante potuit: vt Eccleſiæ, quæ prius doluerant de auerſo atque peruerſo; poſtea gauderēt de reuerſo, atque conuerſo.

COMMENT. XXXI.

NVlla eſt tractatio, quam magis ſcire ſpectet ad Inquiſitores, quàm hęc: & de notitia hęreſum, & de auctoribus earum, monui iam alibi nullū artificem poſſe plene & perfecte ſuo muneri ſatiſfacere, niſi cognoſcat artis ſuæ præcepta, intelligatque contraria, quibus illa corruant & labantur. neque Inquiſitores, quorum eſt fidem defendere & fortiter tueri, ſolum catholicas veritates ſcire debent, vt docuit Eymericus parte prima, ſed etiam hęretica dogmata, quibus illa violantur: quod tota hac fere ſecunda parte oſtendit. in omnibus autem ferme quęſtionibus nulla eſt hac vtilior, aut cognitione dignior, cum hic numerentur omnium hęreticorum principes primi cum ſuis ſummatim erroribus, à quibus vniuerſi hęretici, qui labentibus ſæculis ſecuti ſunt, velut ab fœtidis lacubus paucis additis, aut mutatis aut inuerſis ſuas hæreſes protraxerunt. Sunt autem in hoc capite multa difficilia, multa à vulgatis codicibus diuerſa, multa & ſcitu digna, quę à nobis in gratiam iudicum violatę religionis eſſent declaranda, niſi breuitas noſtra nos tacere compelleret: ideo pauca quędam adnotabimus. Secuti vero ſumus in hac quęſtione imprimenda, emendationem Decreti Gratianici nuper Romæ editi.

Inquiſitores dogmata hęreticorū noſſe oportet.

Hos autem errores cum ſuis auctoribus eodem ordine quo hic Eymericus, retulerunt ſanctus Antoninus in ſum. par. 4. tit xi. cap. 7. Repertoriū Inquiſitorum verbo, hæreſis. §. diuerſitatem hęreſum, & Turrecremata in ſum. de Eccleſia lib. 4 par. 2. c. 34. quorum multos cum alijs ab his diuerſis commemorat etiam Tabienſis in ſum. verbo, hęreticus. §. 27. nu. 28. & ſeq.

Qui vero & quales fuerint hi hęretici, quo tempore uixerint, qualia eorum dogmata, & vbi condemnata, ne actum agere videar, tradere omitto: id tamē docent pleniſſime Turrecremata in ſum. de Eccleſia lib. 4 par. 2. à c. 23. vſque ad 33. Alfonſus Caſtrus in libris aduerſus hęreſes, & copioſe Gabriel Prateolus in libris de vitis, ſectis, & dogmatibus hęreticorum: & alij tum ex antiquis tum ex recētioribus, quorum voluminaa obuia cuique extant.

E a ¶ Simoniani.] *In vulgatis* Simoniaci. *& male, ſed Simoniani repoſitum eſt ex antiquorum patrū ſententia: nam Tertullianus in lib. de pręſcriptio. hęreticorum, c. 33. Auguſtinus tomo 6. in catalogo hęreticorum in principio, Theodoritus lib. 1. hęreticarum fabularum, c. 2. in fine. Egeſippus, vt refert Euſebius lib. 4. hiſtorię, c. 21. & Epiphanius hæreſi 21. Simonis ſectatores non Simoniacos, ſed Simonianos appellant.*

b ¶ Hi dicunt creaturam non à Deo, ſed à uirtute

A tute quadam ſuperna creatam.] *Quid ſibi vellet Simon hereticus, nemo melius expreſſit, quàm Teodoritus. Is enim hunc locum explicat, dum ait:* Simon eiuſmodi fabulam peperit, infinitam quandam poſuit potentiam, quam vniuerſorum radicem appellauit, eamque ignem eſſe dicebat, qui duplicem habebat operationem, hanc, quę cernebatur: Illam vero quę latebat. Mundum autem genitũ eſſe ex operatione ignis quę cernebatur. *hæc ille. Vt optime adnotauit Ioſephus Stevanus in commentarijs huius capitis.*

c ¶ Nazaræi dicti, &c.] *Vt nominis huius ambiguitas euitetur, libet hic ex Epiphanio, & alijs breuiter pauca quædam adnotare. hos ergo Nazaræos* B *Theodoritus lib. 2. hæreticarum fabularum,* Nazoreos, *nominat, & etiam Epiphanius hęreſi 29. eodem nomine donauit, dum refert alios fuiſſe* Nazireos, alios Nazaræos, *& alios* Nazoreos: *illi ſanctificati dicebãtur, cum dignitatem primigenitorum gererent: Nazarę i autem appellantur Iudæi ſectarij ante Chriſtũ exorti mille erroribus implicati, vt Philaſtrius refert: Nazorei vero ab initio naſcentis Eccleſiæ, appellati ſunt omnes Chriſti fideles, tractu tamen temporis illis hæreticis remanſit hoc nomen, qui vnà cum Euangelio legem ſeruabant. hęc eſt Epiphanij ſententia.*

d ¶ Cainani.] *Irenæus lib. 1. c. 35. & Theodori-* C *tus lib. 1. Cainos vocãt, ab Auguſtino Caiani appellantur in lib. de hæreſibus cap. 18. eodem nomine eos donat Tertullianus lib. de præſcriptio. hęreticorum, c. 33.* Sunt, *inquit,* & nunc alii Nicolaitæ, Caiana hæreſis dicitur. *Ita animaduertit Michael Thomaſius Reuerendiſſimus quondam Epiſcopus Ilerdẽſis, qui diu multa cum laude Gratianicæ emendationi præfuit Romæ.*

e ¶ Hermogeniani, ab Hermogene quodam uocati, qui materiam non natam introducens.] *Hic locus in vulgatis codicibus deprauatus erat, opera tamen Reuerendiſs. Michaelis Thomaſii Epi-* D *ſcopi Ilerdenſis reſtitutus eſt, ex Tertulliano in libro de pręſcriptionibus hæreticorum. c. 33. vbi agẽs de Hermogene ita ſcribit:* Idem Apoſtolus cum improbat elementis ſeruientes, aliquem Hermogenem oſtendit, qui materiam non natam introducens Deo non nato eam comparat, & ita matrem elementorum Deam faciens, poteſt ei ſeruire, quam Deo comparat. *hactenus Tertullianus.*

f ¶ Antropomorphitæ.] *In codicibus Iſidori vulgatis & aliquot manuſcriptis hæc antecedunt:* Anomiani, Latine ſine lege dicuntur. *Quę ta-* E *men abſunt à codice Iſidori peruetuſto & valde emendato Monaſterij B. Auguſtini in Carbonaria Neapolis.*

g ¶ Hierarchitæ.] *prius legebatur, Heraclitæ, & aliter Hierarchitæ: ſed locus eſt emẽdatus & mutatus ex B. Auguſt. in lib. de hęreſibus, c. 47. horũ auctor Hieraca quidam conſtituitur, vt pręcitato loco Auguſt. refert, cuius meminit & S. Hilarius lib. 4. & 6. de trinit. à Beato Epiphanio aduerſus hæreſes, hæreſi. 67. Hieracitæ vocantur, et eorum auctor Hierax, quo loco eiuſdem errores refert & confutat.*

h ¶ Montani.] *ſuſpicor locum hunc accipiẽdum eſſe de Montenſibus hęreticis, de quibus agit Beatus* A *Auguſtinus in libro aduerſus hæreſes, c. 69. differens de Donatianis ſeu Donatiſtis, non autem de Mõtano, cuius in eodem libro meminit Auguſt. cap. 26. agens de Cataphrygibus.*

i ¶ Metangiſmonitæ.] *Antea legebatur ita: Metangi nominati. emendatus eſt locus ex Iſidoro lib. 8. Etymolog. c. 5. & B. Auguſt. in lib. de hęreſibus, c. 58. Horũ etiam hæreticorum meminit Philaſtrius in catalogo hæreticorum.*

k ¶ Luciferiani, &c.] Conſtantii perſecutione. *Hic codices ſunt varij: nam quidam* Conſtanti, *habent: alij* Inſtanti. *ſed iudicio eruditorum* Conſtantij, *repoſuimus. iam uerbum illud,* in ca- B tholicam, *Demochares* in cathedram, *commutauit, quæ lectio non eſt forte contẽnenda, cum ex Epiſcopi cuiuſdam electione, ut ſacri hiſtoricį retulerũt, totum hoc diſſidium fuerit exortum.*

l ¶ Theodoſiani.] *Horum meminit liberatus in Breuiario, Nicephorus lib. 18. hiſtorię eccleſiaſt. ca. 45. 49. & 50. Georgius Cedrenus anno xiiij. Iuſtiniani Imperatoris. Sanctus Auguſtinus in libro de hæreſibus, cap. 33. memorat Theodotianos à Theodotione. Is idem videtur qui Theodotus. de quo Epiphanius aduerſus hęreſes, hæreſi. 54. ait ita:* Et qui ab ipſo deſcenderunt Theodotiani: *idem Philaſtrius & Damaſcenus ſcripſerunt.*

C m ¶ Agnoitæ & Tritheitę.] *Hęc etiam nomina emendata ſunt ex re ipſa, & varijs antiquis ſcriptoribus: ab ignorantia enim non* Gnoitæ, *ſed* Agnoitæ, *nominandi erant. de his Agnoitis frequens eſt mentio in epiſtolis ſancti Gregorij 35. & 42. lib. 8. Eulogio Alexãdrino miſsis, qui contra hos Agnoitas ſcripſerat, et de ipſis ac Tritheitis meminit Nicephorus lib. 18. c. 45. 49. & 50. & vtroſque à Theodoſianis profectos eſſe ſcribit.*

n ¶ Aliæ liberationem omnium apud inferos factam Chriſti deſcenſione non credunt.] *Hic locus in vulgatis Iſidori & Gratiani exemplaribus ap-* D *poſita negatione,* non credunt, *legitur: cum tamen abſque negatione legẽdum cenſebat Petrus Iaconus, motus Beati Auguſtini auctoritate in libro de hęreſibus, cap. 79. vbi ita ſcribit:* Alia, deſcendente ad inferos Chriſto credidiſſe incredulos, & omnes inde exiſtimat liberatos. *Ita quoque Philaſtrius refert, cui etiam lectioni adſtipulantur duo potiſſimum Iſidori manuſcripta exemplaria, in quibus abſque negatione hunc locum legi nobis aſſeruit idem Iaconus. vulgatam tamen lectionem retinuimus auctoritate Decreti nuper Romæ editi.*

Locus inſignis reſtitutus.

E o ¶ Alię de mundi ſtatu diſſentiunt.] *Quidam libentius legunt,* ſentiunt, *ex Philaſtrio, qui refert hæreſim, quę dicit, mundum non mutari, ſed in eodem ſtatu ſemper manere, etiam poſt Domini noſtri de cęlis præſentiam: ſed nos eiuſdem Decreti auctoritate,* diſſentiunt, *dicimus.*

p ¶ Ego Berengarius indignus, &c.]. *Solus Codex Cardinalis de Gambara hanc Berengarij abiurationem non habet, ceteri habent: at quo conſilio fuerit ab Eymerico appoſita, dubiũ non eſt: nam cum in hac quæſtione inſtituerit cõmemorare hæreſes et errores, de quibus agitur in Decretis, & inter eas illę etiam referantur, quas Berengarius profitebatur, iõ id caput in quo de hoc diſſeritur, appoſuit.*

Berengarius & eius in fide incóſtantia.

Libet autem hic pauca quędam de hoc Berengario dicere, vt hac eius abiuratio facilius percipiatur. Emerſit hic Berengarius circa tempora Leonis Papę noni, ad annos Domini MXLIX. multaſque hęreſes de venerabili Euchariſtię ſacramento promulgauit, & propterea à Leone nono Pontifice Maximo in concilio Vercellis coacto, cum omnibus ſuis aſſeclis, niſi ad bonam mentem rediret, perpetuo anathemate percuſſus eſt, eiuſque error omnium conſenſu Patrum fuit damnatus. verum cum defuncto Leone Berengarius in ſuo errore pertinaciter permaneret, ſynodus collecta eſt apud Turones ſub Victore ſecundo, in qua hereſeos eſt conuictus. Denique cum neque ſic reſipiſceret, ſed multos paſſim in ſuum traheret errorem, Nicolaus ſecundus anno Domini MLIX. Romæ CXIII. Epiſcoporum concilium congregauit, ibique hanc abiurationem, quam ex Gratiano hic commemorat Eymericus, publice fecit: quam Nicolaus per vniuerſas Italię & Germaniæ vrbes miſit, vt quę Eccleſię doluerant de peccatore, de conuerſo gauderent. ceterum non multo tempore in recta fide permanſit Berengarius: nam alium errorem eſt profeſſus, videlicet, in Euchariſtia adeſſe quidem verum corpus & ſanguinem Chriſti, ſed ſimul etiam panis & vini ſubſtantiam ibidē remanere: itaque ad hunc errorem penitus euellendum Gregorius ſeptimus anno Domini MLXXIX. ſynodum Romę celebrat, ad quam accerſitus venit Berengarius, ſuumque in ea agnouit errorem, quem publice abiurauit, noua condita abiurationis formula illi à ſynodo pręſcripta in hęc verba: Ego Berengarius corde credo & ore confiteor, panem & vinum, quæ ponuntur in altari, per myſterium ſacrę orationis, & verba noſtri Redemptoris ſubſtantialiter conuerti in veram & propriam ac uiuificatricem carnem & ſanguinem Ieſu Chriſti Domini noſtri, & poſt conſecrationem eſſe verū Chriſti corpus, quod natum eſt de Virgine, & quod pro ſalute mundi oblatum in cruce pependit, & quod ſedet ad dexteram Patris: & verum ſanguinem Chriſti, qui de latere eius effuſus eſt, non tantum per ſignum & virtutem ſacramenti, ſed in proprietate naturæ & veritate ſubſtantiæ, ſicut in hoc Breui continetur: & ego legi, & vos intelligitis: nec contra hanc fidem vlterius docebo. ſic me Deus adiuuet, & hæc ſacra Euangelia. *Huius poſtremæ abiurationis meminit Blondus lib. 3. decadis 2. & Sabellicus lib. 3. nonę Anneadis. & Berengarius quidem in hac poſtrema abiuratione perſeuerans pænitentiam egit, vt ait Ioannes Gerſon ſermone 1. de cœna Domini, quem grauiter de commiſſi ſceleribus dolentem (& in primis quia reducere in viam veritatis nō potuit, quos erroribus ſuis imbuerat) in lecto decumbentem in ipſo die Epiphania, iamiam moribundum hac verba protuliſſe teſtatur:* Hodie apparebit mihi Dominus meus Ieſus Chriſtus: vel ad gloriam ſicut ſpero, propter pænitentiam meam: vel ad damnationem ſicut formido, propter aliorum corruptionem, quos ad viam veritatis reducere non potui.

Berengarii moribundi uerba.

Non tamen deſunt qui dicant, nunquam conuerſum Berengarium, quorum opinionem ſatis probare videtur hæreſiarcharum conſuetudo, quos raro A *conuerti legimus, cum vt plurimum in erroris concepti pertinacia perſeuerantes impęnitentes moriantur, licet quandoque ob aliquas cauſas aliud exterius fingant.*

QVAESTIO VII.

De hæreſibus damnatis in Decretalibus.

SVMMARIVM.

1 *Articuli catholici cum hæreſibus illis contrarijs*
B *contenti in c. Firmiter de ſum. Trinit.*
2 *Error abbatis Ioachim condemnatus.*
3 *Hęreſes impij Almarici.*
4 *Chriſtus ſecundum quod homo eſt aliquid.*
5 *De proceſſione Spiritus ſancti quid credendum.*
6 *Hæreſes duæ de proceſſione Spiritus ſancti damnatę.*
7 *Hæreſes damnatę in Clementinis.*

SEPTIMA queſtio eſt: Hæreſes[a] & errores per Eccleſiam condemnati, de quibus agitur in Decretalibus, qui ſunt? Ad hanc reſpondemus, quod
C quædam apparent condemnatæ ex volumine Decretalium maiori; quædam ex Sexto Decretaliū: quędam ex Clementinis.

Errores damnati in Decretalibus.

In volumine maiori damnantur iſtę hæreſes, & errores.

1. In primis in tit. de ſum. tri. c. † Firmiter. & c. Damnamus. profitetur ſancta mater Eccleſia quamplures articulos fore catholicos, & fide tenendos: vtputa, quod vnus eſt ſolus Deus, immenſus & incommutabilis: & alios plures, quorum contrarij omnes ſunt hæreticales, & erronei; vtpote,
D quòd non ſit vnus ſolus Deus, quod non ſit immenſus, quod non ſit incommutabilis: & ſic de aliis articulis contrariis illis articulis, in dictis capitulis approbatis vt fide tenendis.

† Relata eſt ſupra in parte 1. pag. 3.

2. In ſpeciali autem in c. Damnamus, allegato. §. ſi quis, condemnatur iſte articulus vt hęreticalis: quem[b] Abbas Ioachim aſſerebat, ſcilicet, quod Pater & Filius, & Spiritus ſanctus ſunt vnum, nō vnitate eſſentię & naturæ, ſed collectiua vnitate; ſicut cum dicimus, quod multi homines ſunt vnus populus.

Almarici hæreſes.

E

3. Condemnatur etiam, eodem tit. & c. §. reprobamus, doctrina impii Almarici vt hæretica & inſana: quæ autem illa fuerit, cap. nō expreſsit: Vincentius tamen in ſpeculo hiſtoriali, xxx. lib. c. vij. ponit ipſum Almaricum in ſuis prauis dogmatibus tenuiſſe hæreſes, & errores infraſcriptos.

Prima hęreſis eius fuit, quod quilibet tenetur credere, ſe eſſe membrum Chriſti, & hoc eſſe vnum de fidei articulis, ſine quo homo non poteſt ſaluari.

Secunda hæreſis fuit, quòd Patris potentia durauit quandiu viguit lex Moſaica, ſcilicet, vſque ad Chriſtum: & tunc habuerunt finem omnia veteris teſtamenti ſacramenta: & viguit lex Chriſti noua vſque ad tempus Almarici: & ex tunc habuerunt finem, ac fuerunt euacuata Baptiſmus, Pęnitentia, & omnia alia nouæ legis ſacramenta, ſinę quibus tamen & ſecundum veritatem non eſt ſalus.

Tertia hæreſis fuit, ꝙ à tempore ipſius Almarici euacuatis omnibus nouæ legis ſacramentis, incœpit vigere Spiritus ſancti gratia, qua interius quilibet inſpirabatur, & qua ſaluari poterat ſine quocunque actu exteriori.

Quarta hęreſis fuit; ꝙ ſic erat à Spiritu ſancto illo tẽpore charitas ampliata, vt illud quod aliàs de natura ſua erat peccatum: vt ſtupra, adulteria, & ſimilia diceret non eſſe peccatum, dummodo illa facerent carnaliter commiſcentes ex charitate.

Quinta hæreſis fuit: ꝙ mulieres cum ponentibus tales errores non peccabant carnaliter commiſcendo, dummodo ex charitate agerent.

Sexta hæreſis fuit: ꝙ prędicto tempore Deus agebat vt bonus, & non vt iuſtus, quia prædicta ſtupra, adulteria, & ſimilia ex charitate facta, Deus vt bonus, nullatenus puniebat.

4. In eodem volumine maiori tit. de hęreti. cap. Cum Chriſtus. damnatur etiam iſta hęreſis atq; error, ſcilicet, ꝙ Chriſtus non eſt aliquid ſecundum quòd homo.

Errores dãnati lib. 6. Decretalium.

5. In ſexto autem Decretalium condemnantur iſtę hereſes & errores.

Supra 1. parte pag. 6.

In primis de ſum. tri. & fide catho. cap. Fideli profitetur ſancta mater Eccleſia plures articulos fore catholicos & fide tenendos: vtputa, ꝙ Spiritus ſanctus æternaliter ex Patre & Filio ꝓcedit, & alios in effectu plures, quorum contrarii omnes ſunt hęreticales, & erronei: vtpote, ꝙ Spiritus ſanctus à Patre & Filio non procedit; & ſic de aliis articulis contrariis illis in dictis capitulis approbatis vt fide tenendis.

6. In ſpeciali autem eod. c. Fideli. §. nos huiuſmodi erroribus, condemnantur infraſcriptę duæ hęreſes & errores.

Prima hęreſis eſt: ꝙ Spiritus ſanctus æternaliter à Patre & Filio non procedit.

Secunda hæreſis eſt: ꝙ Spiritus ſanctus à Patre & Filio non tanquam ab vno principio, ſed tã quam à duobus principiis procedit.

Errores damnati in Clementinis.

Supra fol. 7.

7. In Clementinis vero condemnantur iſtę hæreſes & errores in tit. de ſum. trini, & fide catho. c. Fidei. profitetur ſancta mater Eccleſia quamplures articulos fore catholicos, & fide tenẽdos: vtputa, ꝙ vnigenitus Dei filius humanum corpus paſsibile aſſumpſit: & alios in effectu, quorũ contrarij omnes ſunt hęreticales & erronei; vtpote, ꝙ Dei filius corpus paſsibile non aſſumpſit, & ſic de aliis articulis contrariis illis in dictis capitulis approbatis vt fide tenendis.

In ſpeciali autem eodem c. Fidei. condemnantur infraſcriptę hæreſes & errores.

Prima hæreſis: ꝙ Dei Patris Filius humanum corpus paſsibile, & animam intellectiuam ſeu rationalẽ ipſum corpus vere, per ſe, & eſſentialiter informantem, non aſſumpſit.

Secunda[d] hęreſis: ꝙ quando vnus militum lãcea latus chriſti aperuit, ꝙ adhuc Chriſtus viuus & non mortuus exiſtebat.

Tertia hæreſis: quòd anima rationalis ſeu intellectiua non eſt forma corporis humani vere, per ſe, & eſſentialiter.

Quarta hæreſis: ꝙ baptiſmus non eſt communiter tam paruulis, quàm adultis perfectum remedium ad ſalutem.

Quinta hęreſis: ꝙ tam paruulis, quã adultis in baptiſmo non conferuntur informans gratia, & virtutes.

Infra autem in clement. de vſuris. cap. Ex graui. §. ſane. condemnantur vnus articulus; & ſit ſextus.

Sexta hæreſis eſt: ꝙ exercere vſuras non eſt peccatrum.

Et in tit.[e] de hæret. in Clemen. Ad noſtrum. condemnantur iſtę octo hęreſes, ſeu errores. *Supra parte 2. pag. 113.*

Primus error eſt, videlicet ꝙ homo in vita præſenti tantum & talem perfectionis gradum poteſt acquirere, quòd reddetur penitus impeccabilis, & amplius in gratia proficere non valebit. Nam, vt dicunt, ſi quis poſſet ſemper proficere. poſſet aliquis Chriſto perfectior inueniri.

Secundus error eſt: ꝙ ieiunare non oportet hominem, vel orare, poſtquam gradum perfectionis huiuſmodi fuerit aſſecutus: quia tunc ſenſualitas eſt ita perfecte ſpiritui & rationi ſubiecta, ꝙ homo poteſt libere corpori concedere quicquid placet.

Tertius error: ꝙ illi qui ſunt in prædicto gradu perfectionis, & ſpiritu libertatis, non ſunt humanæ ſubiecti obedientię, nec ad aliqua pręcepta Eccleſię obligantur: quia, vt aſſerunt, vbi ſpiritus Domini, ibi libertas.

Quartus error eſt: ꝙ homo, ita poteſt finalem beatitudinem ſecundum omnem gradum perfectionis in pręſenti aſſequi, ſicut eam in vita obtinebit beata.

Quintus error: ꝙ quęlibet intellectualis natura ſeipſa naturaliter eſt beata: quòdque anima nõ indiget lumine glorię, ipſam eleuante ad Deum videndum, & eo beate fruendum.

Sextus error: ꝙ ſe in actibus exercere virtutũ, eſt hominis imperfecti; & perfecta anima licentiat à ſe virtutes.

Septimus error; ꝙ mulieris oſculum, cum ad hoc non inclinet natura, eſt mortale peccatum: Actus autem carnalis cum ad hoc natura inclinet, peccatum non eſt, maxime cum tentatur exercens.

Octauus error: ꝙ in eleuatione corporis Ieſu Chriſti, homo non debet aſſurgere, nec ei reuerentiam exhibere: aſſerentes, ꝙ eſſet imperfectionis eiſdem, ſi à puritate & altitudine ſuę contempla-

templationis tantum deſcenderent, ꝙ circa myſterium, ſeu ſacramentum Euchariſtiæ, aut circa paſsionem humanitatis Chriſti aliqua cogitarēt. Nōnulla etiam alia ſub ſimulata quadam ſanctitatis ſpecie dicunt, faciunt, & committunt, quæ oculos diuinę maieſtatis offendunt, & graue in ſe continent periculum animarum.

COMMEMT. XXXII.

a HAereſes, & errores per Eccleſiam condēnati, de quibus agitur in Decretalibus, qui ſunt?] *In quæſtione proxime pręcedenti retulit auctor hæreſes, ſeu verius hæreſiarchas, ſiue hæreſum auctores, de quibus agitur in Decreto: nunc vero eas proſequitur, quæ in reliquis iuris canonici voluminibus continentur; vt hinc etiam cognoſcant fidei iudices falſitates damnatas, & catholicas veritates illis contrarias conſtanter ſtabilitas. Iam eodem fere ordine, quo vtitur hic Eymericus, tractāt rem eādem Sanctus Antoninus par. 4. tit. xj. cap. 7. §. 2. 3. & 4. & Turrecremata in ſumma de Eccleſia lib. 4. par. 2. c. 35. & 36.*

b ¶ Quem Abbas Ioachim aſſerebat.] *De Abbate Ioachim abunde diximus ſupra par. 1. ſuper c. Damnamus de ſum. trinit. & fide catho.*

c ¶ Doctrina impii Almarici.] *De Almarico etiam pauca quędam diximus ſupra par. 1. ſuper c. Damnamus. de ſum. trinit. §. reprobamus etiam. ea videnda ſunt, vt hic locus apertior fiat.*

d ¶ Secunda hęreſis eſt, ꝙ quando vnus militū] *Hanc hęreſim, & duas ſequētes hic in verſ.* Tertia hæreſis. *& in verſ.* Quinta hæreſis. *tenebat quidā Petrus Ioannes, vt refert Guido Carmelita in ſumma de hæreſibus, tit. de hæreſibus Petri Ioannis. c. 1. 2. & 3. cuius plures etiam errores commemorat Eymericus infra in hac 2. parte, quæſt. 9. vbi videas quę copioſe de hoc Petro Ioanne ſcripſimus.*

e ¶ Et in tit. de hęret. in clement. Ad noſtrum. condemnantur iſtæ octo hęreſes, ſeu errores.] *Hos errores profitebantur Beguardi, ſicut conſtat ex clement. Ad noſtrum. & ex Eymerico infra in hac 2. parte, quæſt. 15. Eoſdem cum alijs multis refert et confutat Guido Carmelita in ſumma de hæreſibus, tit. de hęreſibus Beguardorum, & Aluarus Pelagius lib. 2. de planctu Eccleſiæ, cap. 52.*

QVAESTIO VIII.

De hæreſibus condemnatis in Extrauagantibus.

SVMMARIVM.

1 *Errores Ioannis de Poliaco condemnati in extrauag. Vas electionis.*

2 *Errores Begardorum damnati in extrauagan. Glorioſam Eccleſiam.*

3 *Errores damnati in extrauagan. Cum inter nonnullos.*

4 *Errores damnati in extrauagan. Quia quorumdam.*

5 *Errores dānati in extrauagan. Benedictus Deus.*

A OCTAVA quęſtio eſt: Hæreſes[a] & errores per Eccleſiam condemnati, de quibus agitur in extrauagantibus; qui ſunt?

Ad hanc reſpondemus, ꝙ pro nūc non ſunt extrauagantes, in quibus condemnentur hæreſes & errores niſi domini Ioannis xxij. & Domini Benedicti xij. Nam ſi ante aliquę fuerunt, in corpore iuris poſtmodum ſunt inſertę: et ea propter extrauagantes nō poſſunt dici hodie. In extrauagantibus autem domini Ioannis ſunt hęreſes & errores huiuſmodi condemnati.

1. Primus, ꝙ confitentes fratribus habentibus
B licentiam generalem audiendi confeſsiones, tenētur eadem peccata, quæ confeſsi fuerunt, iterum confiteri proprio ſacerdoti.

Secundus: ꝙ ſtante ſtatuto: omnis vtriuſque ſexus. edito in concilio generali †, Romanus Pontifex non poteſt facere, ꝙ parochiani non teneantur confiteri omnia peccata ſua ſemel in anno proprio ſacerdoti, quē dicit eſſe parochialem curatum: immo nec Deus poſſet hoc facere: quia, vt dicebat, implicat contradictionem.

† Lateranen: ſub Innocē. iii. c. 21. & refertur in c. omnis. de pœnit. & remiſ.

Tertius error: ꝙ Papa non poteſt dare licentiā generalem ſeu poteſtatem audiendi confeſsiones: immo nec Deus, quin confeſſus habenti ge-
C neralem licentiam, teneatur eadem iterum confiteri ſuo proprio ſacerdoti, quem dicit eſſe (vt prędicitur) parochialem curatum.

Iſti tres errores condemnantur in extrauagante dicti domini Papæ Ioānis xxij. quæ incipit: Vas electionis. quæ eſt ſupra. Fol. 116.

Horum [b] autem errorum auctor fuerat ac inuentor quidam magiſter in theologia, Pariſius magiſtratus, vocatus Ioannes de Poliaco.

2 Quartus error & hæreſis: ꝙ duæ ſunt Eccleſiæ, ſcilicet carnalis diuitijs preſſa, eſtuēs delitiis, ſceleribus maculata: cui Romanū pręſulē, alioſq; inferiores pręlatos dominari, hęretici iſti fingunt:
D alia ſpiritualis frugalitate munda, virtute decora, paupertate ſuccincta, in qua ipſi ſoli Begardi, eorumque complices continentur.

Quintus error: ꝙ venerabiles Eccleſiæ ſacerdotes, alijque miniſtri, ſic ſunt iuridictionis & ordinis auctoritate deſerti, vt nec ſententiam ferre, nec ſacramenta conficere, nec ſubiectum populum inſtruere valeant, vel docere: ſed ſunt priuati omni eccleſiaſtica poteſtate, niſi ſint de eorū Begardorū perfidia, apud quos ſolos, vt ipſi fingunt, ſicut ſpiritualis vitæ ſanctitas, ſic & eccleſiaſtica auctoritas perſeuerat.

Sextus error eſt, illos mortalis criminis conta-
E gione pollui, & pœna teneri, quos contigerit iuramenti religione conſtringi.

Septimus error eſt: ſacerdotes rite & legitime ſecundum formam Eccleſiæ ordinatos, quibuſlibet tamen criminibus preſſos, non poſſe conficere, vel conferre eccleſiaſtica ſacramenta.

Octauus error eſt: ꝙ Euangelium Chriſti in ſolos Begardos hoc tempore eſt completū: quod hactenus, vt ipſi Begardi ſomniant, obtectum fuerat, immo prorſus extinctum.

Iſti quinque errores condemnantur in extrauag. di-

uag. dicti domini Ioannis, quæ incipit: Glorioſam Eccleſiam, quæ eſt infra. †

† Quæſt. 16.

3. Nonus a error eſt: quòd Dominus noſter Ieſus Chriſtus, eiuſque Apoſtoli, non habuerunt aliqua nec in proprio, nec in communi.

Decimus error & hæreſis eſt: quòd Dominus noſter Ieſus Chriſtus, eiuſque Apoſtoli in his, quæ ipſos habuiſſe ſacra ſcriptura teſtatur, nõ habuerint, ſeu eis non competierit ius ipſis vtendi, nec illa vendendi, ſeu donandi, aut ex ipſis aliqua acquirendi.

Iſti duo articuli vere vt hæreticales condemnantur in extrauagan. dicti domini Ioan. quę incipit. Cum inter nonnullos. quæ eſt infra †.

† Quæſt. 15. in fine.

4. Vndecimus error & hęreſis eſt: quòd Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & eius Apoſtoli in his quę habuiſſe leguntur, tantum habuerunt abſque iure aliquo ſimplicem vſum facti.

Hic articulus tanquam vere hæreticalis condẽnatur in extrauagan. dicti domini Ioan. quę incipit: Quia quorundam mentes. & etiam in extrauagan. eiuſdem, quæ incipit: Vir reprobus, quæ ſunt infra †.

† Quæſt. 15.

5. In extrauagante b autem domini Papæ Benedicti. xij. quę incipit: Benedictus Deus. quę eſt ſupra, ſequentes hęreſes condemnantur, & eorũ oppoſita eſſe catholica & fide tenenda omnia cõprobantur.

fol. 127.

Prima hæreſis eſt: quòd ſecundum Dei communẽ ordinationem, animę iuſtorum decedentium ante Domini noſtri Ieſu Chriſti paſsionẽ, in quibus nihil erat purgabile, mox poſt eandem paſsionem eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ante reſumptionem ſuorum corporum, & iudicium generale, non viderunt, nec vident, nec videbunt clare & aperte diuinam eſſentiam, nec illa etiam perfruuntur; nec poſt eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti aſcenſionem fuerunt, nec ſunt, nec erunt in cœlo cœlorum regno, & paradiſo cęleſti cum Chriſto ſanctorum Angelorum conſortio aggregatę.

Secunda hæreſis eſt: ꝙ ſecundum Dei communem ordinationem, animę iuſtorum decedentiũ ante Domini noſtri Ieſu Chriſti paſsionem: in quibus aliquid purgabile remanebat †, purgatione peracta ex toto, mox poſt eandem paſsionem Domini noſtri Ieſu Chriſti ante reſumptionem ſuorum corporum & iudicium generale, non viderunt, nec vident, nec videbunt diuinam eſſentiam clare & aperte, nec illa etiam perfruuntur: nec poſt eiuſdẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti aſcẽſionem fuerunt, nec ſunt, nec erũt in cœlo cœlorum regno, & paradiſo cœleſti cum Chriſto ſanctorum Angelorum conſortio aggregatæ.

† al. remanet

Tertia hęreſis eſt: quòd ſecundum Dei ordinationem communem, animæ iuſtorum decedentium poſt ſanctum baptiſma ab eis ſuſceptum, in quibus nihil eſt purgabile, cum decedunt, ante ſuorum corporum reſumptionem & iudicium generale, non vident, nec videbunt clare & aperte diuinam eſſentiam; nec illa etiã perfruuntur, nec ſunt, nec erunt in cœlo cœlorum regno & paradiſo cœleſti cum Chriſto ſanctorum Angelorum

A conſortio aggregatæ.

Quarta hęreſis eſt: ꝙ ſecundum communem Dei ordinationem, animę iuſtorum decedentiũ poſt ſanctum baptiſma ab eis ſuſceptum: in quibus eſt aliquid purgabile cum decedunt, peracta etiam purgatione ex toto, ante ſuorum coporum reſumptionem & iudicium generale, non vidẽt nec videbunt clare & aperte diuinam eſſentiam, nec illa etiam perfruuntur, nec perfruentur; nec ſunt, nec erunt in cœlo cœlorum regno, & paradiſo cœleſti cum Chriſto ſanctorum Angelorum conſortio aggregatæ.

Quinta hęreſis eſt: ꝙ ſecundum communem

B Dei ordinationem, animæ paruulorum ſacro baptiſmate renatorum, decedentium ante vſum liberi arbitrij, ante ſuorum corporum reſumptionem & iudicium generale, nec vident, nec videbunt clare & aperte diuinam eſſentiam, nec illa etiam perfruuntur, nec perfruentur; nec ſunt, nec erunt in cœlo cœlorum regno, & paradiſo cœleſti cum Chriſto ſanctorum Angelorum conſortio aggregatæ.

Sexta hæreſis eſt: ꝙ ſecundum Dei communẽ ordinationem, animę iuſtorum omnium decedentium prædictorum, ante noſtrorum corporũ reſumptionem & iudicium generale diuina viſio

C ne & fruitione non erunt beatę nec habebunt vitam & requiem ſempiternam.

Septima hęreſis eſt: ꝙ diuinę eſſentię viſio animarum beatarum, non eſt viſio intuitiua & facialis.

Octaua hęreſis eſt: ꝙ ſecundum communem Dei ordinationem, diuinę eſſentię intuitiua & facialis viſio & fruitio in beatis euacuabitur, nec continuabitur vſque ad finale iudicium, nec ex tunc vſque in ſempiternum.

Nona hęreſis eſt: ꝙ ſecundum communem Dei ordinationem, animæ decedentium in mortali

D li peccato, mox poſt mortem ſuam ad inferna nõ deſcendunt, nec pœnis infernalibus cruciantur.

Decima hęreſis eſt: ꝙ in die iudicii omnes homines ante tribunal Chriſti cum ſuis corporibus non comparebunt reddituri de factis propriis rationem, vt referat vnuſquiſque proprii corporis prout geſsit, ſiue bonum, ſiue malum.

COMMENT. XXXIII.

a HAereſes & errores per Eccleſiam condẽnati, de quibus agitur in Extrauagãtibus.

E *De hoc eodem inſtituto agunt ſanctus Antoninus in ſumma, par. 4. tit. xj. cap. 7. §. 5. & Turrecremata in ſumma de Eccleſia lib. 4. parte 2. cap. 37. quibus locis aliorum errores in aliјs Extrauagantibus condẽnati referuntur, quos non recenſuit hic Eymericus; enumerat tamen eorum multos in aliis locis ſicut occaſio & feries dicendi poſtulabat.*

b ¶ Horum autem errorum auctor fuerat, &c. Ioannes de Poliaco.] *Huius Ioannis Poliaci errores refert etiam Bernardus Lutzemburgus in catalogo hęreticorum lib. 2. & Prateolus lib. 9. de vitis & ſectis hæreticorum, c. 26. obiter autem hic eſt obſeruandum, Ioannem hunc Poliacum in his erroribus non manſiſſe pertinaciter; nam & à ſententia*

ſua

ſua receſſit, & errores publice renouauit, vt conſtat ex extrauagan. incipien. Vas electionis. quam hic citat Eymericus; quod factum fuit anno quinto Pontificatus domini Ioannis xxij. qui incidit in annum Domini, MCCCXXI.

c ¶ Quartus error & hæreſis eſt, &c.] *Hic eſt primus error in ordine eorum, qui damnati ſunt per Ioannem xxij. in extrauagan. incipien. Glorioſam Eccleſiam. cuius quoddam fragmentum refert Eymericus infra in hac 2. parte, quæſt. 16. Hos autem errores profitebantur Fraticelli. ſiue Begardi, quorum dux & caput fuit Henricus de Ceua, vt conſtat ex dicta extrauag. Glorioſam Eccleſiam. & ex Eymerico infra in hac 2. parte, quæſt. 16.*

d ¶ Nonus error eſt, &c.] *Hunc item errorem & duos ſequentes defendebant Fraticelli ſeu Begardi, vt conſtat ex Eymerico infra in hac 2. parte, q. 15. & ex Beato Antonino in ſumma par. 4. tit. xi. cap. 7. §. 5.*

e ¶ In extrauaganti autem domini Papæ Benedicti duodecimi.] *Antea legebatur, vndecimi. Sed locum reſtituimus tum in hac quæſtione, tum alibi, vt de Benedicto duodecimo accipiatur, ſicut oſtendimus ſuper extrauagan. Benedictus Deus. relata ſupra in hac 2. parte, folio. 134. vbi nonnulla tradidimus, quæ hunc locum illuſtrabunt.*

QVAESTIO IX.

De hæreſibus à Rom. Pont. damnatis poſt mortem auctorum earum.

SVMMARIVM.

1 *Petri Ioannis errores xx. damnati.*
2 *Alij duo inſuper eiuſdem errores.*
3 *Michael de Ceſena hæreticus.*
4 *Errores Ioanni de Parma tributi.*
5 *Raymundi Lulli errores quàm plurimi.*
6 *Lulliſtarum errores.*

NOna quæſtio eſt: Hęreſes & errores per diuerſos ſummos Pontifices de fratrum conſilio condemnati, poſt mortē illorū, qui errores huiuſmodi poſuerunt; qui ſunt? ¶ Ad hanc reſpondemus, ꝙ ante condemnationem prædictorum errorum factam per dominum Ioānem xxij. in Extrauagātibus, Cum inter nonnullos. &, Quia quorundam mentes. de quibus infra †, & ante ᵃ condemnationem ſtatim dictorum errorum factā per dominum Benedictum xij. in Extrauagante, Benedictus Deus. de qua ſupra. (†Quæſt. 15. huius partis.) (fol. 127.)

1 Idem ᵇ dominus Ioannes Vigeſimusſecundus condemnauit de multorum conſilio magiſtrorū in theologia poſtillam fratris Petri Ioannis ordinis Fratrum Minorum ſuper Apocalypſim, oriundi de villa, quæ dicitur Seriatum, diœceſ. Biterrē. ꝓpter hæreticales & erroneos articulos infraſcriptos in dicta poſtilla contentos: quos articulos cū poſtilla pariter condemnauit. Condemnauit etiā poſtillam eiuſdem fratris Petri Ioānis ſuper Matthæum, & poſtillam etiam eiuſdem ſuper canonicas †, in quibus, vt in poſtilla ſuper Apocalypſim continentur hęreſes aliquæ in effectu conſimiles. Hęreſes autem dictę poſtillæ ſic vt prædicitur, condemnatæ, ſunt iſtæ. (PETRVS IOANNIS ET EIVS ERRORES DAMNATI) († ſcilicet, epiſtolas) A

Aduertendum, tamen prius eſt, ꝙ infra per totum, per Babyloniam meretricem magnam intelligit vniuerſalem Romanam Eccleſiam militantem, quam nos, & vere, vocamus Sanctam Catholicam & Apoſtolicam. Per Eccleſiam carnalem intelligit idem, ſcilicet vniuerſalem Romanam Eccleſiam. Per beſtiam intelligit idem. Per ſynagogam Satanæ intelligit idem. Per myſticum Antichriſtum intelligit Papam, ſeu Pontificem Romanum. Per Angelum conſignatum intelligit
B Beatum Franciſcum. Per Chriſti militiam intelligit Begardos, ſeu eorum hæreſibus & erroribus credentes. Per Euangelicam vitam, ſeu regulam intelligit nihil habere nec in proprio, nec in communi, nec ius, ſeu dominium in rebus habere donandi, vendendi, ſeu ex illis acquirendi, vel aliàs alienandi: ſed habere in eis ſimplicem vſum facti. Per Eccleſiam ſpiritualem intelligit idem, ſcilicet † eius erroribus credentes. († In Sabellano ita legit: ſ. ſectā & eius, &c.)

Errores Petri Ioannis.

Prima hæreſis eſt: quòd ſextus ſtatus Eccleſię quę incœpit, vt dicit, à tempore Beati Franciſci,
C & plenius à tempore condemnationis Babylonis meretricis magnæ, quando angelus Chriſti ſigno ſignauit per ſuos futuram militiam Chriſti, & durabit vſque ad tempus Antichriſti, & pręeminet notabiliter quinque primis.

Secunda hæreſis eſt: ꝙ ſicut in primo Chriſti aduentu formata eſt noua Eccleſia, veteri ſynagoga reiecta: ſic & in initio ſexti ſtatus, vetuſtas prioris temporis eſt vniuerſaliter repellenda, vt videatur nouum ſæculum, ſeu noua Eccleſia tūc formari veteribus iam reiectis. Et ſicut in ſexta ætate reiecto carnali iudaiſmo, & vetuſtate prioris ſæculi, venit nouus homo Chriſtus cum noua
D lege, vita, & cruce: ſic in ſexto ſtatu reiecta carnali eccleſia, & vetuſtate prioris ſæculi, renouabitur Chriſti lex, & vita, & crux: propter quod in eius primo initio Franciſcus apparuit cauteriatus †, & Chriſto totus crucifixus, & conſignatus. († al. characterizatus.)

Tertia hęreſis eſt: ꝙ ſicut gloria, quę fuerat ſynagogę parata, & pontificibus ſuis, ſi in Chriſtū credidiſſent, trāſlata fuit ad primitiuam eccleſiā, & ad paſtores eius: ſic & gloria parata finali eccleſiæ quinti ſtatus, propter eius malitiam ad electos ſexti ſtatus fuit tranſlata.

Quarta hæreſis eſt: ꝙ conſtat regulam fratrum Minorum per beatum Franciſcum editam, eſſe
E vere & proprie illam euangelicam, quam Chriſtus in ſe ipſo ſeruauit, & Apoſtolis impoſuit, & in euangeliis ſuis conſcribi fecit.

Quinta hęreſis eſt: ꝙ regula beati Frāciſci eſt condemnanda à pluribus ab eccleſia carnali, & ſuperborum nequiter, & ſophiſtice, ſicut Chriſtus condemnatus fuit à ſynagoga reproba Iudęorū: & ꝙ hoc oportet præire exterminium eccleſiæ, ſicut Chriſti & ſuorum condemnatio à Iudæis præiuit temporale exterminium ſynagogæ.

Sexta hæreſis eſt: ꝙ beatus Franciſcus eſt ille Angelus, (Apoc. 7.)

Angelus, de quo dicitur in Apocalypſi: Vidi alterum angelum habentem ſignum Dei viui: Euangelicæ vitæ & regulæ ſexto & ſeptimo tempore propagandæ, & magnificandæ renouator, & ſummus poſt Chriſtum, & eius matrem obſeruator.

Septima hæreſis eſt: quòd decet cōdemnationem regulæ beati Franciſci pręire exterminium carnalis Eccleſiæ, ad hoc, vt iuſto Dei iudicio carnalis Eccleſia prout meruit excitetur, & eius malitia creſcat, & conſumetur† vſque ad impugnationem vitæ & Spiritus ſancti.

† In bononien. ita: & obſequenter, vſque ad impugnationē vitę, &c.

Octaua hęreſis eſt: quòd fere omnes clerici & regulares poſsidentes aliquid in communi, videntur minus bene ſentire de abrenunciatione Euangelica huiuſmodi in communi.

Nona hæreſis eſt: quòd ſicut ſynagoga propagata eſt ex duodecim Patriarchis, & Eccleſia de gentibus ex duodecim Apoſtolis: ſic finalis Eccleſia reliquiarum Iudæorum & gentium eſt per duodecim viros Euangelicos propaganda: vnde beatus Franciſcus habuit duodecim filios & ſocios, per quos & in quibus fuit fundatus, & initiatus ordo Euangelicus.

Decima hęreſis eſt: quòd tertia tribulatio transfigit manus per apparentiam celebris auctoritatis Eccleſiæ, & plebeiæ multitudinis ſibi ſubditæ, & per apparentiam contrarij in ſpiritualibus viris.

Vndecima hæreſis eſt: quòd Angelus Franciſcus ſentiet ſe proſperari, non ita in carnali Eccleſia Latinorum, ſicut in Græcis, & Sarracenis, & Tartaris, & tandem in Iudæis.

Duodecima hęreſis eſt: quòd omnes abbates quinti temporis conuenient in quintum caput beſtiæ, quæ eſt diabolus, aut Antichriſtus, & congregatio malorum.

Tertiadecima hęreſis eſt: quòd illa Eccleſia, quam nos vocamus vniuerſalem Eccleſiam catholicam militantem; eſt eccleſia carnalis, Babylon meretrix magna extenſiue: quia boni ſic ſunt in ea, ſicut pauca grana auri inter immenſos aceruos arenæ: & ſicut pauca grana tritici ſub immenſo cumulo palearum, quæ etiam eccleſia carnalis publice & impudentiſsime adulteratur à ſuo ſponſo Chriſto: quæ etiam ſe & omnes gentes ſibi ſubiectas corrumpit, fœdis carnalitatibus & ſimoniacis cupiditatibus, & terrena gloria huius mundi, quę etiam nunc exarſit in iram contra viros ſpirituales, & contra vires & influxus Spiritus ſancti; quæ etiam cecidit intus ſpiritualiter, & exterius corporaliter; & quę per temporale exterminium cecidit in mundo; deinde ad æternum ſupplicium cecidit in inferno: & quę ſua malitia & poteſtate impediuit & anguſtiauit ſpiritum electorum, & conuerſionem totius orbis: quę etiam eſt exterminanda, & eius exterminium erit Sanctis quaſi exitus de carcere, ad libertatis latitudinem & volatum, & exitus de tenebroſiſsimo fumo fornacis ad lucē ſolarem: & ſicut exoneratio à lapide molari, ſeu à monte immenſo.

Quartadecima hęreſis eſt, ꝙ ſicut per quattuor animalia quattuor primos ſtatus Sanctorū

A deſignantia, ſublimata eſt generalis ſedes Romanæ Eccleſię ceteris patriarchalibus ſeu orientalibus, à Chriſto, & ab eius vera fide reiectis; ſic in eodem tempore per quattuor beſtias à Daniele viſas, quattuor primis ordinibus Sanctorum contrarias, ſublimata eſt ſedes beſtiæ, id eſt, beſtialis cateruæ, ita vt numero & poteſtate pręualeat, & fere abſorbeat ſedem Chriſti, cui localiter, & nominaliter eſt commixta, vnde & ſic appellatur Eccleſia fidelium, ſicut & illa, quæ vere eſt per gratiam Sedes & Eccleſia Chriſti. Super huiuſmodi vero malitiam, non ceſſant zelatores ſancti huius quinti temporis effundere phialam deteſta B tionis, & celebris increpationis, ita ꝙ regnū eius, velit nolit euidenter apparet omnibus, & etiam ipſiſmet tenebroſum, id eſt, fœda & enormi luxuria & auaritia, & ſimonia, & ſuperbia, & doloſa negotiatione, et aſtutia, & fere omni malitia diſſipatum, & abominandum: Vnde & infra vocatur Babylon meretrix habens in manu ſua poculum aureū plenum abominatione. Per hanc autem ſedem beſtiæ deſignatur principaliter carnalis clerus, in hoc quinto tempore regnans, & toti Eccleſiæ pręſidens: in quo quidem beſtialis vita tranſcendenter, & ſingulariter regnat, et ſedet ſicut in ſua principali ſede. Et longe plus, quàm C in laicis plebibus ſibi ſubiectis.

Dan.c.1.

Quintadecima hęreſis eſt: ꝙ tempore Antichriſti myſtici, carnalis Eccleſia, *per quam intelligit in toto ſuo proceſſu Eccleſiam Romanam*, contra doctrinam Sanctorum, & vitam & zelum, acrius exardeſcens, quaſi omnino ſiccetur † ſpirituali ſapientia, & virtuali gratia, & opulentia Chriſti: ſicut factum fuit in Iudæis, & in Græcis, ita vt pateat omni errori.

† al. ſiccabit

Sextadecima hæreſis eſt: ꝙ ſicut Vaſthi regina à regno & coniugio regis Aſſueri abiecta, electa eſt Eſter humilis & ſancta ad eiuſdem regis connubium & regnum, fecitque rex magnificum cō D uiuiū cunctis principibus & ſeruis ſuis: ſic reiecta ſynagoga, electa eſt Eccleſia plenitudinis gētium: ſicque in ſexto ſtatu Eccleſię reiecta Babylone adultera, oportet ſpiritualem Eccleſiā exaltari, & celebre ac ſpirituale conuiuium poſt eius nuptias celebrari.

Eſther.c.1. & 2.

Decimaſeptima hæreſis eſt: ꝙ ſub myſtico Antichriſto fienda eſt ſubuerſio & commotio, per quam tota carnalis Eccleſia terribiliter excitabitur †, & commouebitur contra Euangelicū ſpiritum Chriſti.

† al. excitabitur.

Decimaoctaua hæreſis eſt: ꝙ ſub myſtico Antichriſto cadet Babylon meretrix carnalis Eccle- E ſia, quo tempore ſancti patres fortiter prædicabūt dicentes, ꝙ ex tunc non eſt eccleſia Chriſti, ſed ſynagoga ſatanę, & habitatio dæmoniorum, quæ ante in corde ſuo dicebat ſuperbiendo: Sedeo regina in magna præſidentia & gloria, ſuper regnū meum dominor, & quieſco, & vidua non ſum; id eſt, non ſum deſtituta glorioſis epiſcopis & regibus.

Decimanona hæreſis eſt: ꝙ Romana eccleſia eſt mulier illa meretrix magna, de qua agitur in Apocalyp. quæ fuit quondam in ſtatu paganiſmi, &

Apoc.c.17. & 18.

mi, & poſtmodum fuit in fide Chriſti, quæ nunc multis criminibus cum hoc mũdo fornicata eſt, quæ merito vocatur meretrix magna, quia à fideli cultu & à ſyncero amore, & delitiis Chriſti ſpõſi ſui recedens adhęret huic ſęculo, & diuitiis, & delitiis eius, & diabolo, & regibus, & magnatibus, & prælatis, & omnibus aliis amatoribus huius ſæculi.

Vigeſima hęreſis eſt: ꝙ magis appropriate cõpetit doctoribus ſtatus tertij generalis, qui eſt ſextus & ſeptimus, eſſe ſpirituales portas apertas introducentes aperitores, ſeu explicatores ſapientię Chriſtianæ, quàm Apoſtolis.

Multa alia hæreticalia poſuit iſte frater Petrus Ioannes in apoſtilla prædicta: ſed hæc ſunt principalia, & ad hæc cetera reducuntur: poſuitq; quãp'ura alia falſa, temeraria, blaſphema, periculoſa, pręſumptuoſa pariter & inſana.

Articuli autem poſtillæ ſuper canonicas, & poſtillę ſuper Matthęum, continent prædictos articulos in ſententia & effectu, de condemnatione Eccleſiæ carnalis Babylonię meretricis magnę, et exaltatione eccleſię ſpiritualis: ſed in ſpeciali ponuntur in poſtilla ſuper Matthęum duæ hæreſes, quæ ſunt poſtmodum condemnatæ, vna per dominum Clementem V. & alia per dominum Ioãnem XXII.

2 Prima hæreſis eſt: ꝙ quando vnus militum lancea latus Chriſti in cruce pendentis aperuit, ꝙ Chriſtus adhuc erat viuus, & nondum mortuus. Et hæc condemnatur in clemen. de ſum. tri. & fide catho. cap. Fidei. Sup. pag. 7.

Secunda hęreſis eſt: ꝙ Chriſtus & Apoſtoli eius non habuerunt aliqua in proprio, nec in communi, nec in rebus, quibus vtebantur, habuerunt niſi ſimplicem vſum facti. Hæc condemnantur in extrauagantibus prędictis, Cum inter. &, Quia quorundam mentes. Habẽtur infra q. 15. huius partis.

Errores Michaelis de Cæſena.

3 Poſtmodum vero factis dictis condemnationibus de præfatis hæreſibus & erroribus, & præſertim de hæreſibus condemnatis in ſæpe dictis extrauagantibus, fuerunt cõdemnatæ hæreſes iſtę iterum, & conſimiles contentę in libello fratris Michaelis de Cæſena hæretici Miniſtri Generalis ordinis Fratrum Minorum, propter hanc cauſam à miniſterio † depoſiti: quę fecit contra dominũ Ioannem XXII. prædictum, vocans eundem dominum Ioannem Papam, Ioannem de Caturco hæreticum gerentem ſe pro Papa in Auinione: qui dominus Ioannes eundem fratrem Michaelẽ depoſuit, & ſuum libellum & contentos in ipſo dictos errores condemnauit, & condemnando doctrinam eius hæreticalem & peſtiferam, condemnauit etiam & perſonam, eum hęreticum promulgando: vt patet in extrauagante eiuſdem domini Ioannis XXII. quæ incipit: Quia vir reprobus Michael de Cæſena, & Magiſter † Generalis ordinis Fratrum Minorum. † al. magiſterio † al. Miniſter

Errores Ioannis de Parma.

4 Aduertendum tamen, ꝙ ante condemnationem prædictorum librorum editorum à prædicto fratre Petro Ioanne factam Auinione per Dominum Papam Ioannẽ XXII. dominus Alexander Papa IIII. condemnauit Romę quendã librum, Euangelium ęternum, communiter appellatum: cuius auctor fuit, vt fertur communiter, quidam frater Ioannes de Parma Italicus monachus: in quo libro ſequentes hæreſes & errores ſunt reperti. A

Primus error eſt: ꝙ doctrina Abbatis Ioachim excellit † doctrinam Chriſti, & conſequenter nouum & vetus teſtamentum. † al. excedit

B Secundus error: quòd Euangelium Chriſti non eſt Euangelium regni, & ideo non eſt ædificatorium.

Tertius error: ꝙ nouum teſtamentum eſt euacuandum, ſicut vetus eſt euacuatum.

Quartus error: ꝙ nouum teſtamentum non durabit in virtute ſua, niſi per ſex annos proxime tunc futuros, videlicet vſque ad annum Chriſti incarnationis Mcclx.

Quintus error: ꝙ illi, qui erunt vltra prædictũ tempus, erunt in ſtatu perfectorum.

Sextus error: ꝙ Euangeliũ Chriſti aliud Euangelium ſubdet, & ita pro ſacerdotio Chriſti aliud Euangelium ſuccedet.

C Septimus error: ꝙ nullus ſimplex homo eſt idoneus ad inſtruendum hominem alium de ſpiritualibus & æternis, niſi illi, qui incedunt pedibus nudis.

Octauus error: ꝙ quantumcunque Deus affligat Iudæos in hoc mundo, illos tamen ſeruabit; quibus benefaciet etiam manentibus in iudaiſmo: & ꝙ in fine liberabit eos ab omni impugnatione hominum, etiam in iudaiſmo manentes.

Nonus error: ꝙ Eccleſia nondum peperit nec pariet filios ante finem regni temporalis, quod finietur per ſex annos tunc proxime ſequentes.

D Et per hoc datur intelligi ibidem, quòd religio Chriſtiana, quæ iam multos peperit vocatos ad fidem Chriſti, non eſt Eccleſia.

Decimus error: ꝙ Euangelium Chriſti neminem perducit ad perfectum.

Vndecimus error: ꝙ adueniente euangelio Spiritus ſancti, ſiue clareſcente opere Ioachim (quod ibidem dicitur euangelium æternum, ſiue Spiritus ſancti) euacuabitur euangelium Chriſti.

Duodecimus error: ꝙ ſpiritualis intelligentia noui teſtamenti non eſt commiſſa Papæ Romano, ſed tantum litteralis.

E Et per hoc datur ibi intelligi, quòd Eccleſia Romana non poteſt iudicare de ſpirituali intelligentia noui teſtamenti; & ſi iudicat, temerarium eſt eius iudicium, & ei non eſt acquieſcendum; quia Eccleſia Romana (vt dicunt) animalis eſt, & non ſpiritualis.

Tertiuſdecimus error: ꝙ receſſus eccleſię Græcorum à Romana eccleſia fuit bonus.

Et

Et per hoc datur intelligi, quòd viri ſpirituales non tenentur obedire Romanæ Eccleſiæ, nec acquieſcere eius iudicio.

Quartuſdecimus error: ꝙ tertius ordo clericorum, (qui ſecundum prædictum librum eſt ordo religioſorum) non tenetur ſe exponere morti pro defenſione fidei, aut conſeruatione cultus Chriſti, ſed ſecus de aliis hominibus.

Quintuſdecimus error: ꝙ populus Gręcus magis ambulat ſecundum ſpiritum, quàm populus Latinus.

Et per hoc datur intelligi, ꝙ populus Græcus magis eſt in ſtatu ſaluandorum, & magis eſt adhęrendum ei, quàm populo Romanæ Eccleſię.

Sextuſdecimus error: ꝙ ſicut filius operatur ſalutem populi Romani ſiue Latini, qui filium repręſentat: ſic pater operatur ſalutem populi Gręci, qui Spiritum repręſentat.

Et per hoc datur intelligi, ꝙ pater ſaluũ faciet populum Græcum, & Iudaicũ, qui ſpiritum repræſentant.

Decimuſſeptimus error: ꝙ ſicut veniente Ioãne Baptiſta, ea quæ præceſſerunt, refutata ſunt neceſſario, propter noua ſuperuenientia: ita adueniẽte tempore Spiritus ſancti, ſiue tertio ſtatu mundi, ea quę præceſſerunt, refutabuntur neceſſario, propter noua quæ ſuperuenient.

Ex quo datur intelligi, ibidem, quòd nouum teſtamentum refutabitur, & vetus proiicietur.

Decimuſoctauus error: ꝙ Spiritus ſanctus aliquid recipit ab Eccleſia, ſicut Chriſtus inquantũ homo accepit à Spiritu ſancto.

Decimuſnonus error: ꝙ Chriſtus & Apoſtoli eius non fuerunt perfecti in vita contemplatiua.

Viceſimus error: ꝙ actiua vita vſque ad tempus Abbatis Ioachim fructuoſa fuit: ſed nunc fructuoſa non eſt: contemplatiua vero vita ab ipſo Ioachim fructificare cœpit, et amodo in perfectis ſucceſſoribus eius perfectius manebit.

Et per hoc datur intelligi ibidem, quòd ordo clericorum, ad quem pertinet vita actiua, amodo non fructificabit in ædificatione Eccleſiæ & conſeruatione; nec omnino in regimine: ſed ordo monachorũ in his fructificabit.

Viceſimuſprimus error: ꝙ aliquis de ordine religioſorum futurus eſt, qui præferetur omnibus dignitate & gloria, in quo implebitur ꝓphetia, & promiſsio pſalmiſtę dicentis: Funes ceciderunt mihi in pręclaris: etenim hæreditas mea præclara eſt mihi. *Pſal. 15.*

Viceſimuſſecundus error: ꝙ ille ordo in quo complebitur prædicta promiſsio Pſalmiſtæ tunc conualeſcet, quando ordo clericorum deſinet † perire.

† Vulgaris locutio, ideſt, quando omnino peribit ſiue cum deſinet eſſe.

Viceſimuſtertius error: ꝙ ille ordo paruulorum eſt, in quo complebitur promiſsio prędicta Pſalmiſtæ.

Viceſimus quartus error: ꝙ ſicut in primo ſtatu mundi fuit commiſſum regnum, ſeu regimen totius Eccleſię à Patre aliquibus de ordine coniugatorum, in quo auctorizatus fuit ille ordo: ſic etiam in tertio ſtatu mundi committetur alicui, vel aliquibus de ordine monachorum à Spiritu ſancto, in quo vel quibus ab ipſo gloriabitur ille ordo.

Viceſimuſquintus error: ꝙ illi, qui præſunt collegijs monachorum, in diebus iſtis cogitare debent de receſſu à ſęcularibus, & parare ſe ad reuertendum ad antiquum populum Iudæorum.

Viceſimuſſextus error: ꝙ prædicatores, qui erunt in vltimo ſtatu mundi, erunt maioris dignitatis, & auctoritatis, quàm prædicatores primitiuę Eccleſię.

Viceſimuſſeptimus error: ꝙ prædicatores, & doctores religioſi viri quando infeſtabũtur à clericis, tranſibunt ad infideles, & timendum eſt ne ad hoc tranſeant, vt cogant eos in prælium contra Romanam Eccleſiam, iuxta doctrinam Ioannis Apoc. 15.

De Raymundo Lull, & eius erroribus.

5. Poſtea, dominus Papa Gregorius XI. in Cõſiſtorio etiam de conſilio fratrum interdixit, & condemnauit doctrinam cuiuſdam Raymundi Lull Catalani mercatoris de ciuitate Maioricarũ oriundi, laici, phantaſtici, imperiti, qui quamplures libros ediderat in vulgari Catalanico, quia totaliter grammaticã ignorabat: quę doctrina erat plurimum diuulgata, quam creditur habuiſſe à diabolo, cum eam non habuerit ab homine, nec humano ſtudio, nec à Deo, cum Deus non ſit doctor† hęreſum, nec errorum: licet ipſe Raymundus aſſerat in libris ſuis, ꝙ eam habuit in quodã monte à Chriſto, qui ſibi (vt dixit) apparuit crucifixus: qui putatur fuiſſe diabolus, & non Chriſtus. Quę doctrina durauit fere per octuaginta annos quouſque ſcilicet, frater Nicolaus Eymerici ordinis Prædicatorum Aragoniæ Inquiſitor ex certis cauſis habens eandem multum ſuſpectam de hæretica prauitate, illam multo cũ labore tranſcurrit, & poſtea pręſentauit prędicto Domino Papę Gregorio viginti volumina, et cauſa commiſſa domino Cardinali Hoſtienſi, de eius mandato fuerunt per viginti & vltra Magiſtros in theologia diligenter examinata: & tandem de fratrum conſilio, vt vere hęreticalia condemnata, & tota doctrina generaliter interdicta: quæ doctrina continebat pluſquam quingentos articulos erroneos, de quibus, vt prolixitati parcatur, centũ pręſentibus inſeruntur.

† al. auctor

Raymundi Luli errores

Primus articulus eſt, ꝙ Deus habet multas eſſentias. In lib. de philoſophia amoris.

Secundus: ꝙ in diuinis eſſentia non eſt otioſa, ſed eſſentiat, & natura naturificat, bonitas bonificat, & infinitas infinitificat, & æternitas æternificat. In

cat. In lib. de centum Dei nominibus, & in lib. ſuper primo ſententiarum, q. 2.

Tertius: quòd ſicut leo ſe habet ad leonificandum, & homo ad homificandum: ſic & multo plus diuina natura ſe habet ad naturificandum, & diuinitas ad diuinificandum. In lib. ſuper primo ſententiarum, q. 2.

Quartus: ꝙ ſicut diuina natura requirit agere intrinſece, ſcilicet, naturare: ſic ſua bonitas requirit bonificare, magnitudo magnificare, æternitas æternificare: & ſic de aliis, cum ſint cum ipſa natura vnum numero. In lib. ſuper primo ſententiarum, q. 2.

Quintus: ꝙ ſicut Deus naturale habet intelligere, & amare intrinſece: ita intrinſece habet naturale bonificare, ęternificare, poſsificare & virtuificare. In lib. ſuper primo ſententiarum, & in lib. de centum Dei nominibus.

Sextus: ꝙ quia non eſt altera æternitas niſi Dei oportet ꝙ ſubſtantia ſe habeat vt ſuppoſitū ęternans, vt de ſeipſa producat ęternum bonum. In lib. contemplationum.

Septimus: ꝙ in diuinis eſt dare commune ſuppoſitum, quod reſpondet ſecundum ſuam naturam rationibus diuinis in producendo bonum. In lib. contemplationum in pluribus locis, & in lib. de ſeptem arboribus.

Octauus: ꝙ in diuinis ſunt tres perſonæ, & nō plures, nec pauciores: ſcilicet, vniens, vnibilis, & vnire: deificans, deificabilis, & deificare: æternificans, æternificabilis, & æternificare. In lib. de ſeptem arboribus.

Nonus: ꝙ in diuinis deificatiuus, bonificatiuus, & æternificatiuus, virtuificatiuus, poſsificatiuus, & in amore intellectiuus eſt Pater deificabilis, bonificabilis, æternificabilis, virtuificabilis, poſsificabilis: & in amore intelligibilis eſt Filius; ſed deificare, bonificare, æternificare, virtuificare, poſsificare, & in amore intelligere eſt Spiritus ſanctus. In lib. de centum Dei nominibus. & in lib. de vii. arboribus.

Decimus: ꝙ eſſentia & natura Dei patris generat filium. In lib. de centum Dei nominibus, & in lib. de eccleſiaſticis prouerbiis.

Vndecimus: ꝙ Deus pater eſt antequam Deus filius. In lib. de vii. arboribus.

Duodecimus: ꝙ Deus pater, inquantum pater eſt ſuppoſitum ſingulare, ſed, inquantum reſpondet ſuis rationibus ad producendū filiū, eſt ſuppoſitum commune. In lib. de 7. arboribus.

Tertius decimus: ꝙ ſi Deus non fuiſſet pater non potuiſſet eſſe pater æternitatis, cuius eſt pater inquantum eā dedit filio per generationē. In lib. de eccleſiaſticis prouerb.

Quartusdecimus: ꝙ Deus pater eſt multiplicabilis, & Deus filius conſimiliter. In lib. de cōtritione, confeſsione, ſatisfactione, & oratione.

Quintusdecimus: ꝙ Deus filius eſt à Deo patre totus generatus, & tota eius eſſentia, & natura. In lib. orationum.

Sextusdecimus: ꝙ Deus filius ſic eſſentialiter eſt de eſſentia productus, ſicut perſonaliter de perſona. In libro ſuper primum ſententiarum, A quæſt. 24.

Decimusſeptimus: ꝙ Dei filij eſſentia relata ad perſonam filii ſic eſt genita, ſicut eſt ingenita eſſentia patris relata ad perſonam patris: in lib. ſuper 1. ſent. q. 24.

Decimusoctauus: quòd Deus, qui eſt filius deitatis eſt pater hominis deificati propter hoc vt deificare patri aſsimiletur. In lib. de centum Dei nominibus.

Decimusnonus: quòd Spiritus ſanctus eſt conceptus de patre & filio. In li. de eccleſiaſticis prouerbijs.

Vigeſimus: quòd ſpiritus ſanctus procedit à patre & filio, vt ęqualis ſit patri & filio, ita quòd habeat duas paſsiones, vnam ſcilicet à patre, & aliā à filio, ſicut pater habet duas actiones, & filius vnam actionem, & unam paſsionem. In lib. de 7. arboribus, & in lib. ſuper 1. ſent. q. 12.

B

Vigeſimus primus: ꝙ duę paſsiones ſpiritus ſācti ſunt de tota actiuitate patris: & ſtant ſicut una perſona, ſicut duę actiuitates unum principium. In lib. de 7. arboribus.

Vigeſimus ſecundus: ꝙ de patre, filio, & ſpiritu ſancto ſic eſt, ꝙ quilibet eorum ſtat tam completus, ſicut alius, & ſtant omnes tres vnus Deus non diſtincti in aliquo. In lib. de confeſsione, contritione, ſatisfactione, tempore, & oratione.

C

Vigeſimus tertius: ꝙ tantum ſunt tres perſonæ diuinę in vnione, ꝙ nulla illarum trium poteſt aliquid agere intrinſece ſine aliis: quia nec generare, nec ſpirare. In lib. contempl.

Vigeſimus quartus: quòd generatio & proceſſio non poſſunt eſſe in diuinis per vnam: vel duas perſonas ſolum minus de omnibus tribus. In lib. contempla.

Vigeſimus quintus: ꝙ ſtante filio de toto patre, & ſtante ſpiritu ſancto de totis ambobus ſine aliqua conditione cōtrarietatis, ſtat eorum diſtinctio & cōcordia in maiori maioritate. quæ poteſt eſſe; & tres perſonæ diuinę diſtinguuntur maiori diſtinctione, quę poteſt eſſe. In lib. de 7. arboribus.

D

Vigeſimus ſextus: ꝙ ſicut inter patrem & filiū in diuinis eſt maior unitas, & concordia, quę poſſit eſſe; ſic inter eos eſt maior diſtinctio, quę poſſit eſſe. In lib. de 7. arboribus.

Vigeſimus ſeptimus: ꝙ male faciunt illi, qui dicunt, ꝙ inter patrem, & filium, & ſpiritum ſanctū non ſit tanta diſtinctio, quanta eſt inter Deum, & equum: cum inter diuinas perſonas ſit maior concordia, ꝗ inter Deum & equum: quæ maior concordia non poteſt eſſe ſine maiori diſtinctione perſonarum. In lib. de 7. arboribus.

E

Vigeſimus octauus: ꝙ extra Deum differentia eſt maior in pluralitate, & concordia in vnitate, ſed in Deo eſt æqualitas in differētia & vnitate. In lib. amati, & amici.

Vigeſimus nonus: quòd inquantum filius in diuinis eſt diſtinctus à Patre & Spiritu ſancto perſonaliter, poteſt eſſe incarnatus ſine hoc ꝙ illi non ſint incarnati: ſed inquantum omnes tres perſonę ſunt vna eſſentia, & natura, oportet ꝙ Pater & Spiritus ſanctus ſint ita ueraciter homo

per

ꝑ incarnationẽ, ſicut Filius. In lib. de 7. arboribus.

Trigeſimus: ꝙ vnitas naturæ & eſſentiæ diuinæ facit ſtare æqualiter tres perſonas diuinas hominem deitatum. In lib. de 7. arboribus.

Trigeſimus primus: ꝙ in perſona filij Dei accepit natura humana participationem cum perſona Dei patris, & Dei Spiritus ſancti. In lib. de eccleſiaſticis prouerbijs.

Trigeſimus ſecundus: ꝙ tunc quando Filius Dei accepit humanam naturam, produxit perſonam hominem in ſua perſona: ſic in amando eſſe hominem, ſicut produxit cum Patre Spiritũ ſanctum. In lib. de 7. arboribus.

Trigeſimus tertius: ꝙ eſſe humanum eſt nobilius eſſe quod Deus creauit, & homo melior creatura, quę ſit: & ſicut eſſentia diuina eſt ſummum eſſe in bonitate, ita Filius Dei fuit incarnatus in meliori eſſe, quod ſit poſt diuinum eſſe. In lib. contempla.

Trigeſimus quartus: ꝙ diuina natura, quæ eſt Filius Dei, voluit eſſe induta de humana natura, quę eſt Chriſtus homo. In lib. de 7. arboribus.

Trigeſimus quintus: ꝙ Deus pro humano genere ſaluando ſine hoc quòd humanum genus nõ petiuit veniam, voluit ei indulgere per incarnationem, quam accepit miſericordia, quę eſt Deus. In lib. de 7. arboribus.

Trigeſimus ſextus: ꝙ ſi humana natura potuiſſet ſe elongare à diuina natura, & eam fugere, vt non incarnaret ſe in ea, feciſſet: ſed natura diuina acceſsit ad humanam naturam, & incarnauit ſe in illa. In lib. contempla.

Trigeſimus ſeptimus: ꝙ natura diuina in Chriſto vnita humanitati à peccato originali purificauit, cuſtodiuit, & mundauit eius humanitatem, vt non eſſet in ea. In lib. contemplationum.

Trigeſimus octauus: ꝙ in Chriſto ſunt tres naturæ, ſcilicet diuina, anima rationalis, & corpus humanum: & propter quamlibet iſtarum naturarum eſt rex: nã propter naturam diuinam eſt rex diuinus, & æternus: propter animam rationalem eſt rex omnium ſpirituum creatorum & creabilium; ſed propter corpus humanum eſt rex totius corporalis naturæ. In lib. de Benedicta tu.

Trigeſimus nonus: ꝙ ſubſtantia Chriſti humanitatis diſtinguitur in tres res, ſcilicet, animã, corpus, & ſpiritum, qui exit à duobus, ſcilicet, à corpore & anima. In lib. contempla.

Quadrageſimus: ꝙ anima Chriſti diligit ſuam formam, & ſuam materiã; quæ forma animę Chriſti eſt nobilior, pulchrior, melior, & honorabilior forma quæ ſit; nec aliæ formæ aliarum creaturarum habent tantam virtutem, ſicut habet ſola forma animæ Chriſti: in qua propter eius pulchritudinem illi, qui ſunt in paradiſo, habent magnam gloriam. In lib. contempla.

Quadrageſimus primus: ꝙ per Chriſtum principaliter eſt mundus creatus de nihilo. In lib. de centum Dei nominibus.

Quadrageſimus ſecundus: ꝙ diuina natura & humana in Chriſto, ſunt magnæ in differentia, & concordia, & tã magnæ, quòd ſicut eſt concordia maior, quàm alia concordia, quę ſit inter creato-

A rem & creaturam †, oportet quòd ſit differentia maior inter diuinam naturam & humanã in Chriſto, quàm aliqua differentia, quæ ſit inter creatorem & creaturam. In lib. de 7. arboribus. † Videtur hic deeſſe dictio ita.

Quadrageſimus tertius: quòd inter verbum diuinum & animam, quã aſſumpſit, eſt magna concordia per coniunctionem & vnionem; & ita magna, quòd verbum eſt anima, & homo: & homo eſt verbum cum omnibus partibus ſuis, & verbũ conuertitur cum anima. In lib. ſuper primo ſententiarum, q. 7.

Quadrageſimus quartus: ꝙ anima Chriſti eſt inſtrumentum, & verbũ eſt agens, & ideo mediante anima Chriſti verbum comprehendit, & non

B immediate. In lib. 3. ſententiarum, q. 17.

Quadrageſimus quintus: ꝙ Chriſto ita fuit leue in die paſsionis ſuę dolores ſuſtinere, ſicut dicere. In lib. contemplationum.

Quadrageſimus ſextus: ꝙ tota humana natura Ieſu Chriſti in paſsione pœnam habebat, & tota diuina natura pœnam eius ſentiebat. In lib. de eccleſiaſticis prouerb.

Quadrageſimus ſeptimus: quòd corpus Chriſti ſtans in cruce fuit mortuum, inquãtum anima dimiſit illud, & non fuit mortuum, inquantum deitas ab eo non receſsit: nec coniunctio diuinæ

C naturæ & humanæ fuit diuiſa: remãſit ergo Chriſtus viuus, & mortuus: fuit mortuus ſecundum curſum naturalem, ſed remanſit viuus ſupra curſum naturalem. In lib. de 7. arboribus.

Quadrageſimus octauus: ꝙ mortuus fuit Chriſtus homo ſecundum mortem humanam: ſed remanſit homo Deus, inquantũ Deus remanſit homo. In lib. de 7. arboribus.

Quadrageſimus nonus: quòd reſurrexit Chriſtus propter hoc, vt eſſet homo coniunctus ex anima & corpore, ſicut erat homo antequã moreretur; & quando fuit mortuus fuit homo, inquantum filius Dei erat homo. In lib. de 7. arboribus.

D Quinquageſimus: quòd in cœlo imperiali ſunt animæ ſanctorum, & in illo vident Deum & contemplantur facie ad faciem, & oculo ſpirituali ad oculum; & in iſtis locis inferioribus nulla anima poteſt videre nec contemplari Deum ſine medio, quod eſt ſpecies phantaſtica. Eſt ergo nobilior locus ille ſuperior, quàm iſte inferior; oportuit ergo quòd Chriſtus aſcenderit † corpus ſuum in altũ. In lib. de 7. arboribus. † al. aſſumpſit

In quo videtur intelligere, quòd anima Chriſti vſq; poſt aſcenſionẽ non contemplabatur, nec contemplari potuit diuinam

E eſſentiam immediate, & facialiter.

Quinquageſimus primus: quod Dei Filius eſt bonus ratione bonitatis beatę Mariæ, quæ eſt bona per naturam, & naturalem habet proprietatẽ, quòd eſt bona in ſeipſa intantum quod non fecit peccatum mortale nec veniale, ſed habet proprietatem per ſe ipſam faciendi bonum. In lib. de beata Maria.

Quinquageſimus ſecundus: quòd beata Maria relaxat peccatoribus culpas, & peccata; & poteſt plus peccatoribus indulgere, quã ipſi peccare, do-

natque virtutes & merita, fidem, ſpē, & charitatē, cum quibus habeant homines vitam æternam. In lib. de beata Maria.

Quinquageſimus tertius: quòd voluntas beatę Mariæ eſt contra iuſtitiam, quia non dilexit filij ſui mortem, quem Deus cũ iuſtitia interemit: & in hoc eſt ſtulta, & inobediens beatæ Mariæ voluntas. In lib. orationum.

Quinquageſimus quartus: quòd Papa eſt vicarius beati Petri. In lib. de 7. arboribus; & in lib. contempla.

Quinquageſimus quintus: quòd propter peccatum primi hominis totus mundus fuit corruptus, & quantum ad vegetabilia, & animalia, & alia creata ad ſeruitium hominis; immo etiam quantum ad dæmones, & etiam angelos. In lib. contemplat.

Quinquageſimus ſextus: ꝙ propter peccatum originale corpus hominis non eſt dignum, ꝙ ſumat vſum & ſeruitium, ac vitam de plantis, nec de animalibus brutis, quæ ſunt creaturę Dei, in quibus non habet ius aliquis, qui ſit contra Deũ In lib. de articulis fidei.

Quinquageſimus ſeptimus: ꝙ quia anima rationalis eſt forma corporis, & mouet corpus ad accipiendam vitam de plantis, animalibus brutis, & alijs rebus ei neceſſarijs, mouet corpus iniuſte contra ius, & rationem. In lib. de articulis fidei. Et ꝙ ille, qui eſt in peccato, non habet ius in aliqua creatura. In lib. de eccleſiaſticis prouerbiis.

Quinquageſimus octauus: ꝙ poſt peccatum originale Deus & humanum genus fuerunt in magna contrarietate boni & mali, virtutis & vitij, veri & falſi: & illa contrarietas erat ita magna, ꝙ Deus in mundo populum non habebat. In lib. ſuper ſenten. q. 110.

Quinquageſimus nonus: ꝙ Deus conſentit, ꝙ homo faciat peccatum veniale, vt † non faciat peccatum mortale: aliàs magis diſtaret à diuina bonitate, & magnitudine per peccatum veniale, quàm per mortale: & ſic Deus non licentiaret hominem, ꝙ faceret peccatum veniale: quod eſt impoſsibile. In libro ſenten. q. 119.

Tal. & non

Sexageſimus: ꝙ Deus peccatorem iuuare non poteſt, dum ſuum intelligibile & amabile ſunt infirma: & hoc quia participare non poteſt per ſuā bonitatem, & virtutem cum malitia; neque Deus contra iuſtitiam agere poteſt. In lib. ſuper 2. ſententiarum. q. 47.

Sexageſimus primus: ꝙ anima Iudæi & Sarraceni, qui credit eſſe in veritate, & non peccat mortaliter in peccato actuali non habebit pœnam ſpiritualem. In lib. de 7. arboribus.

Sexageſimus ſecundus; ꝙ nullus eſt homo ita vilis, nec ita peccator, qui qualibet hora, qua velit, nō poſsit eſſe Dei amicus, & familiaris. In lib. contemplationum.

Sexageſimus tertius: ꝙ homo non debet reclamare ad Deum ſi non diligit eum: & ꝙ ille facit magnam malignitatem, qui orat Deum ſine charitate. In lib. de eccleſiaſticis prouerbiis.

Sexageſimus quartus: ꝙ in faciendo bonũ non A oportet nos ſperare, ꝙ Deus incipiat, quia iam incepit, quando nos creauit, & pro conſeruatione noſtra mundum nobis dedit, vt ei ſeruiamus, & eum honoremus. In lib. orationum, & in lib. de philoſophia amoris.

Sexageſimus quintus: ꝙ virtus eſt ita bona & quantitate magna, ꝙ omnis homo poteſt eam habere pro ſua volũtate. In lib. de philoſophia amoris, & in lib. de centum Dei nominibus.

Sexageſimus ſextus: ꝙ nullus homo eſt qui nō poſsit multiplicare amorē ſuum & velle, in quantum voluerit. In lib. contempla.

Sexageſimus ſeptimus: ꝙ de amore diuino B quilibet poteſt habere quantum voluerit, & de Deo quilibet etiam poteſt habere, quantum voluerit. In lib. contemplationum, & in lib. de cētum Dei nominibus.

Sexageſimus octauus: ꝙ quilibet homo poteſt Deum contemplari quantum vult, & vbi vult, & quando vult. In lib. contemplatio.

Sexageſimus nonus: ꝙ quilibet homo de charitate & ſpe poteſt habere quantum vult. In lib. contempla. & in lib. de 7. arboribus.

Septuageſimus: ꝙ homo poteſt venire ad ſaluationem per virtutes morales, & quòd quilibet homo poteſt habere de gloria paradiſi tantam C quantam vult habere; & omni tempore, quo eſt in iſto mundo, poteſt eam ſibi procurare; & in omni loco, in quo ſit, poteſt homo eam lucrari. In lib. de articulis fidei, & in lib. contemplationum.

Septuageſimus primus: quòd homo peccat, & eſt Deo inobediens, ſi non facit bonum quod intelligit: quod quidem poteſt facere, licet illud bonum facere non ſit ei mandatũ. In lib. contempla.

Septuageſimus ſecundus: quòd qui non facit id bonum, quod poteſt facere, non videtur Deum multum diligere. In lib. contemplat. & in lib. de centum Dei nominibus.

D Septuageſimus tertius: quòd tantum eſt imputandum omnipotenti bonum facere, & nolenti, quantum ſi faceret malum; quia homo potens facere bonum & nolens ſemper eſt in culpa. In lib. contempla.

Septuageſimus quartus: quòd qui nō facit totum poſſe ſuum ad conuertendum omnes infideles, errat, et debet timere Deum, et eſt ſine charitate. In lib. contempla.

Septuageſimus quintus: quòd Deus eſt ita firmus ad indulgendum, quòd nihil poteſt indulgētiam impedire niſi deſperatio. In lib. de centum Dei nominibus.

E Septuageſimus ſextus: quòd Deus habet populo ſuo tantam charitatem, quòd quaſi omnes homines mundi erunt ſaluati: quia ſi plures eſſent damnati, quàm ſaluati, miſericordia Chriſti eſſet ſine magna charitate. In lib. de planctu.

Septuageſimus ſeptimus: quòd ſine charitate non poſſumus habere aliquam virtutem, ſicut ſine oculis non poſſumus videre. In lib. de doctrina puerili.

Septuageſimus octauus: quòd quia omnes homines eiuſdem ſpeciei ſunt: dignum eſt, quod homo

homo diligat proximum ſuum quantū ſeipſum; & ſi non facit, eius amor eſt falſus, & deordinatus: & hoc eſt Dei mandatum. In lib. contemplationum, & in lib. de 7. arboribus, & in alio de doctrina pueril.

Septuageſimus nonus: quòd illi, qui non diligunt pluuiæ multiplicitatem, vel paucitatem, vel ſterilitatem, ſeu ſiccitatem, caliditatem, & frigiditatem, & alia, quæ fiunt in mundo ſimilia, non diligunt opera diuina, ſed contrariantur diuinæ iuſtitiæ. In lib. contemplat.

Octuageſimus: quod homo debet amare Deū quia bonus eſt, non autem propter vllam rem, quam ſibi donet; nec propter indulgere ſuū peccatum; nec propter hoc, quod ipſe non ſit damnatus: & qui ſic voluerit orare, ſentiet ſe tam altum per ſuum amare, & per ſuum intelligere, & memorari, quod non poterit altius aſcendere. In lib. de contritione, confeſsione, ſatiſfactione, & oratione.

Octuageſimus primus: quòd illi, qui amant Deum propter hoc vt det eis gloriam cæleſtem, vel bona temporalia, & timent Deum propter hoc vt non det eis pœnam infernalem, vel labores temporales, faciunt de prima intentione ſecundā, & de ſecunda primam, & eorum intentio eſt peruerſa & falſa, & contra Dei intentionem: & non eſt verus homo ſolus, qui fecerit tantum malum ſicut id, quod fecit Machometus, qui tot homines miſit in errorem; & tamen maius malum ſequitur cum homo non habet ad Deum primam intentionem, quàm ſit totum malum, quod fecit Machometus: quia maius bonum eſt in homine vno, qui fortiter diligit Deum per primam intentionem, quàm ſit malum in omnibus hominibus, qui ſunt damnati. In lib. intentionum.

Octuageſimus ſecundus: quòd ſi Deus dat homini de bonis huius mūdi, nec propter hoc, quia dat ſibi, & multiplicat bona, homo debet eum diligere plus: quia tantum debet eum diligere, quòd plus non poſsit eum diligere. In lib. de arte amatiua.

Octuageſimus tertius: quòd inconueniens eſt, quòd verus amor propter aliqua, quæ facit homini Deus multiplicet, ſeu minuat ſuū amare: quia poſtquam Deus initiauit hominem amare bonitate, magnitudine amore, & ſic de alijs, & homo contemplari Deum, non conuenit quòd contrarie † habeat poſſe in amare; immo oportet eſſe tā magna magnitudo initiandi contēplandi in amore, veſtito bonitate, magnitudine & duratione, & ſic de alijs, quòd non poſsit ſuum amare creſcere, nec minui: quia ſi poſsit creſcere & minui, iā initiare & contemplari nō intraret medium amoris. In lib. de arte amatiua.

† al. cōtrariū

Octuageſimus quartus: quòd tantum deſiderat & amat amicus, hoc eſt homo iuſtus, bonitatem, magnitudinem, & æternitatem ſui amati, hoc eſt Dei, quòd propter ſuum amorem ſe concordant bonitas, magnitudo, & æternitas in eſſe vnam eſſentiam, & naturam, & vnam, & eandem rem in numero in amico & amato. In lib. de arte amatiua.

A Octuageſimus quintus: quòd amicus, & amatus (ſcilicet homo iuſtus & Deus) ſunt vna indiſtincta & inconfuſa eſſentia & natura, in bonitate & magnitudine, & æternitate. In lib. de arte amatiua.

Octuageſimus ſextus: quòd ſi amicus, hoc eſt homo iuſtus, non fuiſſet ipſa ſubſtantia ſui amati, hoc eſt Dei, & amatus non fuiſſet ipſa ſubſtantia ſui amici, iam eorum gloria non fuiſſet in magna concordia amoris. In lib. de arte amatiua.

Octuageſimus ſeptimus: quòd amicus & amatus, hoc eſt homo iuſtus, & Deus, in quibus non eſt paruus amor, ſed magnus: poſſunt eſſe, immo

B ſunt vnamet eſſentia & natura diuina indiſtincta, & indiuiſibilis ſine vlla contrarietate, & diuerſitate eſſentiæ. In lib. de arte amatiua.

Hæc verba replicat frequenter in ſubſtantia & effectu, quòd amicus & amatus (per quos intelligit Deum dilectum, & hominem diligentem Deum) ſunt vna eſſentia in numero, vna natura, ſubſtantia vna, actualitas vna, æternitas vna, magnitudo ſine contrarietate & diuerſitate eſſentiæ indiuiſibilis, & indiſtincta. In lib. de arte

C **amatiua.**

Octuageſimus octauus: quòd de Patre, & Filio, & Spiritu ſancto ſic eſt, quòd quilibet ſtat tā completus ſicut alius: & ſtant omnes tres vnus Deus non diſtincti in aliquo. Et qui ſic poteſt leuare ſuum orare, & poteſt tam longo tempore ſtare ſine imaginatione de vlla re temporali, nulla oratio tantum valet: quia homo ſtabit totus raptus ſuperius per Spiritum ſanctum, non curans de re, quę ſit hic; & ſuum orare erit ſic verum, quòd homo non poſsit addere in contemplando, nec deſiderando. In lib. de contritione, confeſsione, ſatiſfactione, & oratione.

D Octuageſimus nonus: quòd infanti, qui non vult aſſentire ſacramento confirmationis, non valet ſacramentum baptiſmatis. In lib. contemplationum.

Nonageſimus: quòd ſi homo non eſt confirmatus, & credit eſſe confirmatus, eſt à peccato originali mundatus ratione bonę intentionis, quæ conſumit culpam & peccatum. In libro contemplationum, & in libro de eccleſiaſticis prouerbiis.

Vbi dat intelligere, quòd peccatum originale non mundatur in baptiſmate, ſed in confirmatione, preſertim quia addit, ꝙ

E **ſacramentum confirmationis eſt inuentum ad hoc, vt infantes per ſe promittant quod eorum patrini pro eis in baptiſmate promiſerunt, & tunc patrini a promiſſione, quam fecerunt, ſunt totaliter liberati. In libris prædictis, & etiam in lib. de doctrina puerili.**

Nonageſimus primus: ꝙ quilibet eſt obligatus vt ſit in ordine matrimonii, vel religionis: quia omnis alius ſtatus diſcordat cum finali intētione,

tione, propter quam quilibet eſt creatus. In lib. de doctrina puerili.

Nonageſimus ſecundus: quòd in matrimonio generatur homo cum ſanctitate: & quòd matrimonium ſic ligat, quòd nullus debet accedere ad vxorem ſuam, niſi cauſa prolis. In lib. de eccleſiaſticis prouerbijs.

Nonageſimus tertius: quòd exiſtentes in purgatorio non poſſunt Deum tantum diligere, ſicut eum diligerent ſi illas pœnas non ſuſtinerent. In lib. orationum.

Nonageſimus quartus: quòd ſicut Deus pater non addit aliquid in filio generando in ęternitate: ita ſacerdos non addit aliquid Chriſto, vniendo ſibi ſubſtantiam, quam panis & eius accidentia dimittunt. In lib. de eccleſiaſticis prouerbijs, vbi ſupponit quòd vniat.

Nonageſimus quintus: quòd ſicut Dei filius non accipit additamentum per eſſe hominem, ita ſacerdos facit, quòd ſanguis, quem accepit Chriſtus de Domina noſtra, non accipit additamentum propter additionem, quam facit cum ſanguine calicis. In lib. de eccleſiaſticis prouerbijs, vbi ſupponit, quòd ſanguis, quem Chriſtus accepit de Domina noſtra, & qui eſt in calice, ſint duo ſanguines diſtincti, poſt vniti.

Nonageſimus ſextus: quòd omnes articuli fidei, & Eccleſiæ ſacramẽta, ác poteſtas Papæ poſſunt probari, & probantur per rationes neceſſarias, demonſtratiuas, & euidentes.

Et ipſe Raymundus dicit ſe probare per rationes, quas adducit, quas dicit & reputat eſſe tales: ſed homines inſcij, & peccatores non intelligunt eius rationes. In lib. de articulis fidei. & in lib. contemplationum. In lib. de eccleſiaſticis prouerbijs. & in lib. de planctu Raymundi.

Nonageſimus ſeptimus: quod fides eſt neceſſaria hominibus inſcijs ruſticis † miniſtralibus, & non habentibus intellectum eleuatum, qui neſciunt cognoſcere per rationem, & diligũt cognoſcere per fidem: & quòd homines groſſi ingenij, & illitterati, & inſcij diligunt cognoſcere articulos fidei per fidem, & non per rationem: & facilius trahuntur ad veritatem Chriſtianorũ per fidem, quàm per rationem: ſed homo ſubtilis facilius trahitur per rationem, quàm per fidem. In lib. contemplationum.

†Al. rudibus

Nonageſimus octauus: quòd ille qui cognoſcit per fidem, ea quæ ſunt fidei, poteſt decipi: ſed ille qui cognoſcit per rationem, non poteſt falli: nam fides poteſt errare, & non errare. Et ſi homo errat per fidem, non habet tantam culpam, ſicut ſi erraret per rationẽ. Et ſicut verius cognoſcimus ea, quæ videmus, quàm ea, quæ palpamus: ita verius ſumus diſpoſiti ad cognoſcendum veritatem per rationem, quàm per fidem. Sed ſicut palpando aliquando inuenimus veritatem, ita etiã quandoque per fidem cognoſcimus veritatem: ſicut cæci, qui aliquando inueniunt quæ volunt, aliquando non. In lib. contempla.

A Nonageſimus nonus: quòd interficientes † hæreticos ſunt iniurioſi, & vitioſi in ſuo memorari, intelligere, atque velle: quia hæretici quando interficiuntur, moriuntur morte ſenſuali, & morte intellectuali: & Chriſtus voluit, quòd eius diſcipuli & Apoſtoli eſſent homines ſimplices, & qui non interficerent infideles; propter hoc ne interficiendo eos ſenſualiter, morerentur etiam eorũ animæ: hæretici autem & infideles ſunt eiuſdem naturæ humanæ, ſicut cęteri, pro qua humana natura filius Dei aſſumpſit carnem. In lib. contemplationum.

†Hunc errorem refellit S. Thomas 2.2.q.64.ar.2.& Alfonſ⁹ Caſtrus lib. 2 de iuſta hæret. punit. c. 12.& 13.

B Genteſimus articulus: quòd Deus contulit ipſi Raymundo Lull iſtam artem & doctrinam generalem in quodam monte †: qui ſibi apparuit Crucifixus, & contulit eam ſibi pro huius ſæculi tenebris illuſtrandis, quæ eſt generalis ad omnem ſcientiam & naturalem, & medicinam, & ad iura; & valet ſpecialiter ad deſtruendum errores. In prologo ſuper lib. ſententiarum; & in lib. de planctu Raymundi.

†Hunc montem Maioricenſes, Randa vocant.

Quamplures, & quamplures alios articulos ponit in ſuis libris hęreticales, erroneos, temerarios, & periculoſos, qui digni C relatione & memoria non exiſtũt: vtpote qui nulla ratione apparente vel colorata fulciuntur; ſed potius temeritati, præſumptioni, voluntati proprię, & ignorantiæ multæ, & imperitiæ innituntur.

Horum centum articulorum primus, in duobus codicibus, quorum tamen vnus ab alio eſt extractus, non inuenitur taliter totaliter: ſed vt mihi videtur, qui ſatis legi, contuli, & perlegi inuenitur æquipollenter, ſeu conſequenter. Qui centum articuli à compilatione viginti Magiſtrorum D prædictorum fuerunt abſtracti.

De Lulliſtis, & eorum erroribus.

Iſte Raymũdus Lull multos ſequaces habuit, atque habet hodie, qui impudenter doctrinam ſuam, licet hæreticam & peruerſam, atque ab eccleſia reprobatam, totis viribus ſuſtinent & defendunt; & defendentes in errores varios incidũt: qui ſequaces Lulliſtæ ab iſto Raymundo Lull communiter appellantur.

Hæreſes autem, & errores iſtorum Lulliſtarum iſti ſunt.

6. Primus error: quòd Raymundus Lull dog- E ma ſuum non habuit per hominem, nec per ſtudium, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti, qui in inſula Maioricarum in quodam monte ſibi apparuit crucifixus, qui dominus Ieſus ibi, illi dogma contulit ante dictum.

Secundus error: quòd doctrina Raymundi Lull excellit omnium aliorum doctrinam in bonitate & veritate, etiam Auguſtini.

Tertius error: quòd theologi noſtri temporis moderni nihil ſciunt de vera theologia.

Quartus error: quòd Deus veram theologiam à theo-

à theologis moderni temporis propter peccata eorum abſtulit, & eam Lulliſtis ipſis contulit.

Quintus error: quòd omnes doctrinæ deſtruétur, niſi doctrina Raymundi Lull, quæ perpetuò remanebit.

Sextus error: ꝙ tempore Antichriſti nos theologi apoſtatabimus à fide, & tũc Lulliſtę ipſi per doctrinam illius Raymundi reducēt Eccleſiã ad fidem catholicam.

Septimus, quòd doctrina veteris teſtamenti attribuitur Deo patri, doctrina noui teſtamenti Deo filio; ſed doctrina Raymundi Lull Deo Spiritui ſancto.

Octauus error: quòd doctrina Raymundi Lull non poteſt haberi nec per ſtudium, neque per hominem, ſed tantum per Spiritus ſancti reuelationem.

Nonus error: quòd doctrina Raymundi Lull ſic ab eius ſectatoribus per Spiritus ſancti reuelationem habetur, quòd in triginta, quadraginta, quinquaginta ſexaginta horis habetur.

Decimus error: quòd doctrinam ipſius Raymundi Lull nullus intelligit, nec intelligere pōt, niſi ſoli Lulliſtę ipſi.

Vndecimus error: ꝙ dominus Gregorius Papa xj. qui doctrinam Raymundi Lull in viginti eius voluminibus contentam, vt hæreticalem in ducentis articulis Auinione in Conſiſtorio condemnauit, totamque generaliter vt ſuſpectam uehementer de hæreſi cunctis fidelibus interdixit; ſacrum collegium, quod cõſenſit; Cardinalis Hoſtienſis, qui commiſſarius in illa cauſa fuit; Magiſtri in Theologia vltra viginti, qui ad condemnationem prædictam conſilium præſtiterunt, iſti doctrinam iſtam non intellexerunt, decepti ſunt, & turpiter errauerunt.

Duodecimus error: ꝙ Raymundus prædictus eſt in cęlis beatus, & pro tali habendus à ſuis ſectatoribus, & nominandus.

COMMENT. XXXIIII.

Omnes hæ quæſtiones, in quibus particulares quorundam errores recenſentur mirabilem habent fructum, & Theologis & Inquiſitoribus pręſertim ſunt ualde vtiles, ad quos ſpectat (vt ſupra monui) non modo catholicas ueritates noſſe, ſed etiã oppoſitas falſitates ĩtelligere, ut muneri ſuo rectius ſatisfaciant. Docet autem Eymericus qui fuerint dãnati, propter quid, item à quibus Romanis Pontificibus: nos ſingulorum hiſtorias breuiter more noſtro recenſebimus.

In primis tamen, ideſt, tum in hac quæſtione, tum in alijs multis huius operis, in quibus Eymericus multorum errores & hæreſes commemorat, diligenter obſeruandum, eum non putare omnes articulos, quos enumerat uere hereticos eſſe: id enim manifeſte falſum ſæpe appareret, ſed per errores latiori quadã verbi ſignificatione comprehendit varios propoſitionũ in fide peccantium gradus, ſeu qualitates, de quibus breuiter egimus paulò ante ſuper q. 3. huius partis: nam & concilium Conſtantienſe, & Martinus quintus in eodem concilio errores Ioãnis Vvicleff, & Ioannis Huſz damnant: nihilominus tamen non

A *omnia eorum dogmata ſeu articuli damnantur, ut uere hæreticales, ſed quidam ut blaſphemi, quidam ſcãdaloſi, quidam piorũ aurium offenſiui, quidam denique aliarum qualitatũ, ut conſtat ex eodem concilio Conſtantienſi, ſeſſ. 15. & ex epiſt. Martini quinti relata in eodẽ concilio, ſeſſ. 45. & inter litteras Apoſtolicas pro officio ſanctę Inquiſitionis in fine huius operis. ita prorſus Eymericus dũ articulos hęreticales nominat, aliarum qualitatũ propoſitiones nõ excludit. neque. n. vir tam doctus tam eſt imperitus.*

a ¶ Et ante condemnationem ſtatim dictorum errorum factam per Dominum Benedictum duodecimũ in extrauagãti, Benedictus Deus.] *Prius*

B *legebatur*, per dominum Benedictum vndecimũ. *ceterum ex his quæ diximus ſupra ſuper dicta extrauaganti, Benedictus Deus, relata in hac 2. parte. pagina 127. cõſtat apertiſſime eam Benedicti duodecimi eſſe: quare condemnatio facta per dictam extrauagantem omnino ſubſecuta eſt condemnationem factam hic per Ioannem xxij. cum Benedictus duodecimus poſt Ioannem xxij. Pontificatum geſſerit.*

b ¶ Idem dominus Ioannes xxij. condemnauit, &c. poſtillam Fratris Petri Ioannis ordinis Fratrum Minorũ.] *Gabriel Prateolus lib. 14. c. 20. de vitis & ſectis hereticorum, ait hunc Petrum Ioãnem uixiſſe temporibus Cæleſtini Papę III. circa*

C *annum Domini MCXCIX. At Eymericus infra in hac 2. par. q. 15. eum inſurrexiſſe in prouincia Narbona temporibus Clementis V. hoc eſt, circa annum Domini MCCCVI. teſtatur quod ipſum aſſerere & videtur non obſcure Alfonſus Caſtrus lib. 2. aduerſus hęreſes, uerbo. Anima hereſi 1.*

Fuit Petrus Ioannes monachus ordinis Fratrum Minorum ſancti Franciſci natus in oppido quodam Ciriaco diœceſis Biterren. valdeque ſtuduit doctrinę Abbatis Ioachim, de quo egimus ſupra parte 1. ſuper cap. Damnamus: de ſumma trinit. cuius etiam Ioachim errores tenaciter ſequebatur, quos late refert & confutat Guido Carmelita in ſumma de hęre-

D *ſibus tit. de hęreſibus Abbatis Ioachim, & Petri Ioannis. Hic Petrus commentarios ſcripſit in Apocalypſim, Euangelium Matthæi, & Epiſtolas Canonicas, quos hic Eymericus Apoſtillam, ſiue poſtillam uocat plenos, vt referunt doctores, ſomnijs, & mendacijs, ac vanitatibus, & hęreſibus. Idẽ Prateolus præcitato loco ſcribit hunc Petrum Ioannem de iuſſu & mandato Cæleſtini Tertij poſt mortem exhumatum, & hęreticum omniũ ſententia & calculo declaratum, & eius oſſa rogo impoſita ac cõbuſta fuiſſe; quod tamen falſum eſſe videtur, cum nec tempore Cęleſtini Tertij, ac nec multis quidem poſtea annis ortus fuerit hic Petrus: nam à Cæleſti-*

E *no tertio uſque ad Clementem V. centum annos interceſſiſſe conſtat. Prateolus vero ideo fortaſſis in hoc deceptus eſt, quia cum apud Guidonem Carmelitam vidiſſet ſimul recenſeri hæreſes Abbatis Ioachim & Petri Ioannis, & Abbas Ioachim vixerit circa tempora Cęleſtini tertij: putauit Petrũ Ioannem eiſdem temporibus extitiſſe. Quare verius eſt eum tempore Clementis V. exortum circa annum Domini MCCCVI. & per Ioannem xxij. qui proxime in Pontificatu ſucceſſit Clementi V. ad annos Domini MCCCXVI. condemnatam eius do-*

ctrinam, & errores, ac iubente eodem domino Papa Ioanne xxij. poſt mortem fuiſſe exhumatum & combuſtum, ſi vera ſunt, quæ annotantur infra in hac 2. parte ſuper q. 26. quę mihi non videntur à veritate abeſſe. Bernardus tamen Lutzemburgus in catalogo hæreticorum lib. 3. in verbo, Petrus Ioannes, *ait tẽpore Clemẽtis Sexti circa annos Dñi MCCCXLVI. de mandato eiuſdem Pontificis poſt mortem hæreticum declaratum, exhumatum, & combuſtum fuiſſe hunc Petrum Ioannem.*

Iam illud etiam conſtat quoſdam peculiares errores huius Petri Ioannis, videlicet, quòd paruulis in baptiſmo gratia et virtutes non conferantur: item quod anima rationalis in quantum rationalis, non eſt forma corporis: item, quòd Chriſto viuenti, & non mortuo fuit lancea apertum latus: per Clementem V. in concilio Viennenſi fuiſſe condemnatos, vt habetur in clemen. 1. de ſumma trinit. & fide catho. quos etiam refert Eymericus in varijs locis huius 2. partis, & Guido Carmelita in ſumma de hęreſibus, tit. de hæreſibus Petri Ioannis, c. 1. 2. & 3. De eodẽ hoc Petro Ioanne agit rurſus Eymericus infra in hac 2. parte. q. 15. & 26.

c ¶ Contentę in libello Fratris Michaelis de Cęſena hęretici Miniſtri Generalis ordinis Fratrum Minorum.] *Emerſit Michael de Caſena tempore domini Ioannis xxij. circa annos Domini Ieſu Chriſti MCCCXVIII. fuit miniſter Generalis ordinis Fratrum Minorum ſuperbia tumidus, non facile ſanctorum dictis obtemperans: qui multos genuit proprios, & profeſſus etiam eſt aliorum errores. Denique vſque adeo à via humilitatis, & limitibus modeſtiæ ac obedientię deflexit, vt etiam in ſummum Romanum Pontificem Ioannem xxij. acerbe fuerit inuectus. Hunc Michaelem Ioannes Papa xxij. ob inſignes hęreſes dignitate priuauit, & hæreticum declarauit, ceterum is noluit reſipiſcere, neque Eccleſiæ iudicio obtemperare: ſicut conſtat ex extrauag. Ioãnis xxij. incipien.* Nuper in Conſiſtorio publico. *quę habetur inter litteras Apoſtolicas, in fine huius voluminis, vbi multa de hoc diximus, & iterum infra in hac 2. parte ſuper q. 15.*

d ¶ Aduertendum tamen, quòd ante condemnationem, &c.] *Sequentia vſque ad verſ.* Poſtea dominus Papa Gregorius. *deſunt in tribus codicibus manuſcriptis Bononienſi, Sabellano, & Cardinalis de Gambara. ea habet ſolus Barcinonenſis, quę quia inſtituto Eymerici conueniunt, non fuerunt omittenda.*

e ¶ Quidam frater Ioannes de Parma Italicus Monachus.] *Hic emerſit circa annos Domini MCCL. poſt condemnatum libellum Abbatis Ioachim ab Innocentio III. in concilio Lateranenſi anno Domini MCCXV. Hic fuit doctrinæ Abbatis Ioachim ſectator tenaciſſimus: nec modo tuebatur errorem Ioachimi damnatum, ſed plures etiam alios, quos refert hic Eymericus: hunc ergo Ioannem Alexan. IIII. damnat prope annum Domini MCCLVIII. de hoc Ioanne de Parma rurſus agit Eymericus infra in hac 2. parte, quęſt. 26. dum ait ab Alexandro* IIII. *condemnatum fuiſſe librum, Euangelium ęternum appellatum. quo loco oſtendimus alios libros erroneos pręter hunc fuiſſe per Alexandrum* IIII. *damnatos.*

f ¶ Poſtea dominus Papa Gregorius xj. &c. interdixit & condemnauit doctrinam cuiuſdã Raymundi Lulli.] *Prateolus lib. 16. de vitis & ſectis hæreticorũ c. 1. ſcribit Raymundum hũc Lullium floruiſſe tempore Alexandri* IIII. *Pontificis Romani circa annum Dñi MCCLX. de quo tametſi breuius, eadem illa ſcribunt Prateolus pręcitato loco & Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorum lib. 3. in verbo,* Raymundus Lulli, *quę hic copioſius recenſet Eymericus. Reſcriptum autem Pontificum, quo Raymundi tractatus interdicuntur, refert Eymericus paulopoſt in hac 2. parte, q. 26. quo loco continentur alia huc ſpectantia.*

g ¶ Quòd eam habuit in quodam monte, &c.] *Hunc montem Maioricenſes hodie* Randa *vocãt. eſt autem propterea in ea inſula valde celebris.*

h ¶ Miniſtralibus.] *Sabellanus,* Magiſterialibus. *codex Cardinalis de Gambara,* Miniſterialibus. *ſed Barcinonen. & Bonon. melius habent,* Miniſtralibus. *eſt autem dictio Hiſpana, qua ſignificantur mechanicarum artium artifices, quos Itali vocant* Arteſani.

i ¶ Horum centum articulorũ primus, &c.] *Hæc quę ſequuntur vſque ad quæſtionem decimam, deſunt in tribus codicibus manuſcriptis; ea tamen habet Barcinonẽſis impreſſus, & propterea ſunt etiam impreſſa.*

QVAESTIO X.

De hæreſibus ab Inquiſitoribus Aragoniæ damnatis de Domini Papæ mandato.

SVMMARIVM.

1 *Articulus hæreticalis de ſanguine Chriſti condemnatus.*
2 *Articuli de Sacramento altaris, & de B. Virgine reprobati.*
3 *Hæreſes viginti duæ publice damnatę, & liber combuſtus.*

DEcima quęſtio eſt: Hęreſes ſeu errores condemnati extra curiam Romanam per Inquiſitores Aragoniæ hæreticæ prauitatis auctoritate Apoſtolica & de expreſſo mandato domini noſtri Papæ, qui ſunt?

1. Ad hanc reſpondemus, quòd dominus Clemens vj. informatus per Fratrem Nicolaum Roſelli ordinis Fratrum Prędicatorum Inquiſitorem in partibus Aragonię & Cataloniæ, poſtmodum vero tituli ſancti Sixti presbyterum Cardinalem, quòd in Catalonia in ciuitate Barchinonę publice prædicabatur, quòd in ſanguine Chriſti ſparſo † in Paraſceue non remanſerat diuinitas, nec ſanguis ille erat deſiccatus, habito ſolemni concilio magiſtrorum, & aliorum peritorum virorum, mandauit per ſuas patentes litteras dicto Inquiſitori, quatenus dictum articulum vt hęreticalem & erroneũ, faceret publice reuocari, ac ſolem-

† al aſperſo

niter

niter condemnaret: & ſic ipſe Inquiſitor fecit in Eccleſia cathedrali publice Barchinone, dictum articulum vt vere hæreticalem publice condemnando.

2. Poſtmodum vero tempore domini Gregorij xj. frater Nicolaus [b] Eymerici ordinis Prędicatorum Inquiſitor hæreticæ prauitatis in partibus Aragoniæ & Cataloniæ ante dictis, ſucceſſor immediatus præfati Fratris Nicolai Roſelli ad Cardinalatus apicem aſſumpti, informauit eundem dominum Gregorium, quòd in dictis partibus infraſcripti articuli de ſacramento altaris, & Beata Virgine publice prædicabantur: qui dominus Gregorius præhabito multorum conſilio magiſtrorum, mandauit dicto Inquiſitori, & prælatis omnibus partium prædictarum per ſuas literas, de quibus agitur in prima parte huius operis, quatenus illos articulos interdicerent per ſententiam excommunicationis in Eccleſiis cathedralibus partium prædictarum: quod & fecit. Articuli autem taliter condemnati ſunt iſti.

Habentur ſupra fo. 44.

Primus: quòd ſi hoſtia conſecrata cadat, ſeu proijciatur in cloacam, lutum, ſeu alium turpem locum, quòd ſpeciebus remanentibus, ſub eis eſſe deſinit corpus Chriſti, & redit ſubſtantia panis.

Secundus: ꝙ ſi hoſtia conſecrata à mure corrodatur, ſeu à bruto ſumatur, quod remanentibus dictis ſpeciebus ſub eis deſinit eſſe corpus Chriſti, & redit ſubſtantia panis.

Tertius: ꝙ ſi hoſtia conſecrata à iuſto vel peccatore ſumatur, ꝙ dum ſpecies dentibus teritur; Chriſtus ad cælum rapitur, & in ventrem hominis non traiicitur.

Quartus: ꝙ Beata Maria mater Chriſti in conceptione filii ſui ſic fuit gratia plena, ꝙ ex tunc in gratia non profecit, nec proficere potuit.

Quintus: ꝙ Spiritus ſanctus in die Pentecoſtes veniens in Beatam Virginem Mariam, & Apoſtolos, gratiam nullam contulit Beatæ Marię, ſed Apoſtolis: quia ſic erat gratia plena, ꝙ in gratia proficere non valebat.

3. Conſequenter vero idem dominus Gregorius xi. informatus per eundem Fratrem Nicolaũ Eymerici Inquiſitorem, ꝙ in quibuſdam [c] libellis oculariter eidem oſtenſis continebantur infraſcripti articuli, habitoque ſuper illis pluries conſilio magiſtrorum in præſentia dominorum Card. ſancti Euſtachij, & ſancti Angeli in palatio domini Papæ in Auinione, & de mandato eiuſdem, tandem ipſe dominus Papa per ſuas patentes litteras mandauit eidem Inquiſitori, quatenus ipſe Inquiſitor cum domino Archiepiſcopo Tarraconen. dictos articulos vt hęreticales, & vere erroneos cum ſuo libello publice condemnaret; ac cõdemnatis, dictum libellum traderet ignibus conſumendum: & ſic factum fuit. Hæreſes autem & errores ſunt iſti.

Prima hęreſis eſt: ꝙ peruerſum dogma impiiſſimi Almarici, Arij, Sabellij, ꝙ aliorum hęreticorũ non eſt hæreſis de ſe, niſi tantum apud illum, qui ipſum eligit animo pertinaci.

Secunda [d] hęreſis eſt: quòd licitum eſt crea-

A turas adorare & honorare, honore & adoratione latriæ abſque peccato, immo meritorie inquantũ † ſunt repręſentatiuę ſui creatoris.

† In zonomiẽ ita ſi repræſentent ſuum creatorem.

Tertia [e] hęreſis eſt: ꝙ licet dęmones adorare & honorare latria meritorie, ſi repręſentent ſuũ creatorem.

Quarta hęreſis eſt: ꝙ non tantum abſque vitio hęreſis, immo etiam abſque vllo peccato poſſunt [f] dęmones adorari dulia, niſi quia prohibitum eſt per Eccleſiam Dei.

Quinta hęreſis eſt: quòd ęque & melius poteſt ſacrificans dęmoni excuſari ab idolatria, quàm Chriſtianus adorans imaginem Chriſti. vel ſan-

B ctorum.

Sexta hęreſis eſt: ꝙ de iure naturæ adoratio & ſacrificium debentur dæmonibus.

Septima hæreſis eſt: quòd qui victi ſupplicijs Deum negant † ore, ſed corde adorant, non ſolum non peccant, immo ſunt digni remuneratione.

† Vide quæ diximus ſupra p. 1. ſup q. 9. cõm. 24.

Octaua [g] hęreſis eſt: quòd laicus non tenetur ad aliquem fidei articulum explicite credendum: ſed ſufficit ſibi iſta concluſio in genere, ꝙ credat omne illud quod credit ſancta mater Eccleſia Dei: & ideo ꝙ ſi laicus teneat vel credat oppoſitum alicuius articuli ex ignorantia & tentatio

C ne diaboli, non peccat.

Nona hęreſis eſt: quòd omnis inobediens pręceptis Dei, vel Eccleſię, eſt hęreticus cenſendus.

Decima hęreſis eſt: ꝙ omnis peccans mortaliter eſt proprijſſime hęreticus.

Vndecima hęreſis eſt: ꝙ omnis peccans, dum peccat, conformat ſuam uoluntatem voluntati diuinę.

Duodecima hęreſis eſt: quòd † tantum placet Deo mala eſſe, q̃ bona.

† In zono. ita ꝙ tantum placent Deo mala, quantum bona.

Tertiadecima hęreſis eſt: quòd tantum placuit Chriſto Iudę deſperatio, quantum Petri

D contritio.

Quartadecima hęreſis eſt: ꝙ nullum legis præceptum in hac vita poteſt adimpleri.

Quintadecima hęreſis eſt: ꝙ in hac vita à nullo viatore (vt viator eſt) charitas poteſt haberi, nec aliqua virtus.

Sextadecima eſt: ꝙ abſq; charitate infuſa Deus poteſt ſuper omnia diligi meritorie, & abſque ea haberi vita æterna de lege communi, & ſecundũ leges nunc currentes.

Decimaſeptima hæreſis eſt: ꝙ quis ſine charitate non poteſt eſſe fidelis, & per conſequens peccans mortaliter, & non habens charitatẽ, eſt pro-

E priſſime hæreticus: quia peccat contra primum articulum fidei.

Decimaoctaua hęreſis eſt: ꝙ omnis peccans, in eo ꝙ peccat, conformat ſuam voluntatem uoluntati diuinæ: & ꝙ homines æque conformant ſuam voluntatem voluntati diuinæ demerendo, ſicut merendo; loquendo [h] de uoluntate beneplaciti Dei.

Decimanona hæreſis eſt: quòd tantum placet Deo uoluntate beneplaciti Iudę deſperatio, quãtũ Petri contritio: & tantũ aliquem eſſe infide

 lem:

lem, quantum eſſe fidelem: & tantum mala eſſe, quantum bona.

Vigeſima hæreſis eſt: quòd ſecta iniqui Mahometi eſt æque catholica, ſicut fides Ieſu Chriſti.

Vigeſimaprima hæreſis eſt: quòd Chriſtus, Apoſtoli, & omnes Angeli, & omnes beati ſunt ſchiſmatici:& quòd perfectius eſt eſſe ſchiſmaticum, quàm catholicum.

Vigeſimaſecunda hæreſis eſt: quòd ſolus Deus Pater eſt optimus; ſed Dei Filius eſt bonus in primo gradu, Spiritus ſanctus eſt bonus in ſecundo gradu: ſed omnis creatura eſt bona in tertio gradu.

COMMENT. XXXV.

Singulis fere ſeculis certas hæreſes pullulare.

Qvæ in hac quæſtione cum præcedentibus & ſubſequentibus traduntur, eò ſpectant, vt multos articulos hæreticales, aut alterius generis tradat Eymericus vt euitentur: hoc enim eſt eius præcipuum inſtitutum. Sed hoc eſt aduertendum, ſingulis fere ſæculis pro qualitate hæreticorum certas quaſdam hæreſes pullulare, quæ alijs temporibus omnino ſint quaſi ſopitæ & extinctæ: vnde Eymericus (vt etiam in præfatione huius 2.par. dicebamus) eas in primis commemorat, quæ ſuo ſæculo aut vigebant adhuc, aut nondum omnino erant extirpatæ: quod oportet animaduertere: ne quis auctorem aut reprehendat, aut miretur cur has adduxerit, alias vero omiſerit: quamquàm nullas poteſt dici omiſiſſe, qui etiam antiquorum hæreticorum errores numerauerit.

Caro & anima Chriſti ſemel verbo vnita nunquam ab eo fuerunt ſeparata.

a ¶ Quòd in ſanguine Chriſti ſparſo in Paraſceue non remanſerat diuinitas, &c.] *Sed vere velut hæreticus vel iam olim à ſanctis patribus exploſus videtur talis articulus: illi enim iuxta catholicã veritatem aliud ſemper docuerunt. Auguſtinus ſuper Ioan.c. 10 tract. 47. Ambroſius & alij, quos refert Magiſter ſent.lib.3.diſt.21.§. ſicut Auguſtinus. & tradit luculenter ſanctus Thomas 3.par q. 50.art. 2. & 3. vnde commune eſt & certiſſimum catholicorum dogma, videlicet, quòd Filius Dei Ieſus Chriſtus nunquam dimiſit, quod ſemel aſſumpſit, ac ſibi vniuit.*

Iam quantum ad ſanguinem, qui de corpore Chriſti fluxit, ſpectat, id tenendum eſt iuxta catholicam fidem quod Beatus Thomas docet par.3.quæſt. 54.art.2.ad 3.argumentum, & communiter Doctores theologi.

b ¶ Poſtmodum vero frater Nicolaus Eymerici.] *Quotiens de ſe loquitur auctor, modeſtiæ cauſa ſemper ſub tertia perſona ſe nominat.*

Quod vero aſſeris de his tribus articulis de receſſu Chriſti ab ſpeciebus ſacramentalibus, ſupra abunde explicatum eſt par.1.pag.44.vbi affert condemnationem factam per Gregorium xj. & dixi ibidem copioſe quæ ad hunc locum pertinent.

c ¶ Quod in quibuſdam libellis ocularìter, &c.] *Hos libellos hæreticales ediderat quidam Raymundus Neophytus, vt colligitur ex Eymerico infra in hac 2. parte, quæſt.27. vbi dixi de iſto Raymundo.*

d ¶ Secunda hæreſis eſt, quòd licitum eſt crea-

Errores de adorãdis dæmonibus vnde orti.

A turas adorare, &c.] *Iſti omnes errores de adorandis dæmonibus, à magicis et incantatoribus orti ſunt: nam hi vt tuerentur ſuam damnatam artem, quam raro exercent abſque adoratione & ſacrificijs dæmoni exhibitis, alium errorem de adorandis dæmonibus adiunxerunt, vt vel inde intelligas quàm ſit vere dictũ à philoſopho, Dato vno abſurdo multa inde ſequi. ijdem ferme articuli, aut ſane his valde conſimiles damnati ſunt cõmuni ſententia per Theologos Pariſienſes anno Domini MCCCXCVIII. leguntur que in fine lib. ſententiarum Petri Lombardi in quibuſdam libris recenter impreſſis, de quibus dicam copioſius infra in hac 2.parte ſuper q.43.*

Quid latria & dulia.

B e ¶ Tertia hæreſis eſt, quòd licet dæmones adorare & honorare latria meritorie.] *Latria vel theoſebia, cultus eſt qui ſoli debetur Deo. Magiſter & ceteri communiter Theologi lib.3 ſent.diſt.9. B.Thom. 2.2.q.84.art.1.ad primum argumentum. & q.103. art.3.gloſ.in clem.ſi dominum. de reliq. & venerat. ſancto.gloſ.in c.venerabiles.de conſec. diſt.3. Lapus in c.ſi canonici.de officio ord.lib.6. & copioſe Tabiſis in ſum.verbo, adorare & Syluester verbo, latria. ex quibus intelliges quàm ſint hæc impia, quæ de adoratione dæmonum traduntur.*

f ¶ Quarta hæreſis eſt, &c. poſſunt dæmones adorari dulia.] *Dulia cultus dicitur creaturis exhi-* C *bitus, non ſimpliciter, ſed propter aliquam excellentiam. ita Theologi, & B.Thomas locis proxime citatis, & adde quos citaui ſuperiori adnotatione. De differentia vero vtriuſque adorationis præter citatos in proxima præcedenti adnotatione, vide Archidiaconum in cap. Venerabiles. de conſecra. diſt.3.*

g ¶ Octaua hæreſis eſt: quòd laicus non tenetur ad aliquem fidei articulum explicite credendum.] *hinc colliges optime concluſiſſe Eymericum par.1.q.12.iuxta mentẽ Beati Thomæ, ea quæ principaliter ad fidem ſpectant, quales ſunt fidei articuli, ab omnibus explicite tenenda eſſe, neque excuſare prauam conſuetudinem in cõtrarium, cum pauci ſint* D *qui explicite articulos ſciant.*

Voluntas beneplaciti in Deo, quę dicatur.

h ¶ Loquendo de uoluntate beneplaciti Dei.] *Theologi lib. 1. ſenten. diſtinct. 45. voluntatem vere & proprie non metaphorice dictam, in Deo appellant voluntatem beneplaciti. item Beatus Thomas, & ibi Caietanus par.1.q. 19. art. 11. quàm ſit autem impium quod hic traditur de Deo volente malum culpæ, eleganter docet vterque Thomas par. 1.q.19.art.9. & Doctores ſcholaſtici lib.1.ſenten. diſtin.46.*

Olim vero Floriani hæretici inter alios hunc etiam profitebantur errorem, dicentes Deum creare mala; qui cum de malis culpæ loquerentur, merito vt hæretici damnati ſunt, vt ſcribit Turrecrema- E *ta in cap. Quidam autem §. Floriani. 24. q.3. contrarium aſſerebant Collutbiani, aientes Deum non facere mala: qui cum de malis pœnæ, & naturalibus defectibus id intelligerent, vt præcitato loco ait Turrecremata in §. Collutbiani. iure optimo hæretici habiti ſunt. quare Sanctus Auguſtinus in libro de hæreſibus, cap.66. recte ait vtroſque in his dogmatibus diuinis eloquijs reſiſtere.*

QVAE-

QVAESTIO XI.

De hæreſibus damnatis ab Inquiſitoribus Aragoniæ ſine expreſſo mandato Papæ.

SVMMARIVM.

1 *Arnaldus de Villanoua medicus celebris.*
2 *Arnaldi de Villanoua errores quamplures.*
3 *Petrus Olerij, & Bonanatus hæretici in Hiſpania.*
4 *Durandus de Baldach Gerunden. combuſtus.*
5 *Bonanatus princeps Begardorum impænitens, & relapſus.*
6 *Iacobus Iuſti Begardus immuratus.*
7 *Exhumata hæreticorum cadauera, & ipſi poſt mortem condemnati.*
8 *Berengarij Monachi Ciſtercien. error.*
9 *Nicolai de Calabria hæreſes.*
10 *Bartholomęus Ianoueſius hęreſiarcha.*
11 *Arnaldus Montauernij hęreticus contumax.*

VNdecima quęſtio eſt: Hęreſes, & errores, & temeritates, & falſitates condemnatæ in prędictis partibus Cataloniç & Aragonię per Inquiſitores hæreticę prauitatis auctoritate Apoſtolica, licet non de expreſſo mandato domini noſtri Papę ſuper illis in ſpeciali facto; qui ſunt?

1 Ad hanc reſpondemus, ꝙ tempore domini Papæ Clementis v. fuit in partibus illis quidā* magnus medicus, vocatus magiſter Arnaldus de Villanoua: qui condidit multos libellos, in quibus erant quamplures inſertę & multum periculoſę hæreſes & errores: quę Tarracone fuerunt condemnatæ per fratrem Ioannem de Longerio ordinis Fratrum Prædicatorum, & per dominū Gaufredum de Crudillis † Præpoſitum in Eccleſia Tarraconen. Vicariumque in eadem, ſede vacante: & hoc, anno domini MCCCXVII. Errores autem & hęreſes à prędictis (vt predicitur) condemnatæ cum magno conſilio Theologorum iſtæ erant.

† forte, Crajlles

Errores Arnaldi de Villanoua.

2 Primus error: ꝙ natura humana à Deo aſſumpta eſt æqualis Deo in omnibus bonis ſuis: & ꝙ tam alta ſit humanitas in Chriſto, quātum deitas, & tantum poſſit.

Secundus error: ꝙ quàm cito anima Chriſti fuit vnita diuinitati, ſtatim ipſa anima ſciuit omnia, quæ deitas ſcit: quia aliàs (vt dicebat) non fuiſſet cum ea vna perſona, præcipue quia ſcire eſt circunſtantia pertinens ad ſuppoſitum indiuiduale, & non ad naturam.

Tertius error: ꝙ Diabolus ingenioſe fecit totū populum Chriſtianum deuiare à veritate Domini noſtri Ieſu Chriſti; ſicque ſuxit & euacuauit populum Chriſtianum, ꝙ non dimiſit in eo, niſi pellem, id eſt, apparentiam cultus eccleſiaſtici, quem fecit ex vſu: & fides quam habet, eſt talis,

A qualis eſt fides dæmonum. Et ꝙ totus populus Chriſtianus ducitur in infernum. Et ꝙ Chriſtiani per ſingulos ſtatus palam vita, & moribus, & affectibus ipſum abnegauerunt: & ꝙ in toto corpore Chriſti collegij vſque ad verticem à planta pedis, non ſolum viuit, ſed regnat & imperat talis apoſtaſia.

Quartus error eſt: ꝙ omnes clauſtrales ſunt extra charitatem, & damnantur: & ꝙ omnes religioſi falſificant doctrinam Chriſti.

Quintus error eſt: ꝙ male fecerunt Doctores theologi, qui aliquid de philoſophia poſuerunt in ſuis operibus: ſtudiū philoſophię, & philoſophiā
B totaliter condemnando.

Sextus error: ꝙ reuelatio facta Cyrillo, eſt pretioſior cunctis ſcripturis ſacris.

Septimus error: ꝙ opus miſericordię plus placet Deo, quàm ſacrificium altaris.

Octauus error eſt: ꝙ ſtabiliens capellanias, vel faciens celebrari Miſſas poſt mortem, non facit opus charitatis, nec ex hoc meretur vitā æternā.*

Nonus error: ꝙ qui in vita ſua ſcit multitudinem indigentium, & maxime amicorum Dei, & congregat, & retinet ſuperflua ad ſtabiliendum capellanias, & ad perpetuandum Miſſas poſt mortem, ꝙ certum eſt, ꝙ talis cadit in ęternam con-
C demnationem.

Decimus error: ꝙ in ſacrificio altaris ſacerdos offerens, vel offerri faciens, nihil Deo de ſuo offert, neque etiam voluntatem.

Vndecimus error: ꝙ in eleemoſyna magis repræſentatur paſsio Chriſti, quàm in ſacrificio altaris.

Duodecimus error, ꝙ in ſacrificio Miſſę non laudatur Deus opere, ſed ſolum ore.

Tertiusdecimus error: ꝙ in conſultationibus Papalibus non eſt ſcientia niſi operum humanorum.

Quartusdecimus error: ꝙ nunquam Deus cō-
D minatus eſt ęternam condemnationem peccantibus, ſed malum exemplum præbentibus.

Qintuſdecimus error & falſitas eſt: ꝙ anno ab incarnatione Domini MCCCXXXV. eſſet mūdi finis totaliter, & ex toto.

Petrus Olerij, & frater Bonanatus hæretici.

3 Item tempore domini Ioan. xxij. inſurrexit in partibus antedictis in ciuitate Barchinon. quidā vocatus* Petrus Olerii de Maioricis oriundus, cum quibuſdam complicibus ſuis, & presbytero
E quodam vocato fratre Bonanato: qui poſuit multas de hæreſibus & erroribus Begardorum infra ſcriptis, ſcilicet, de proprio & communi: & tandem Barchinon. per fratrem Bernardum de Podio Certoſo Inquiſitorem, cum Epiſcopo Barchinon. fuerunt eorum hęreſes & errores condemnatę, & ipſi traditi curię ſęculari, & combuſti.

Durandus de Baldach hæreticus.

4 Item tempore eiuſdem domini Ioannis xxij. inſurrexit in partibus illis in ciuitate Gerundenſi quidam

quidã[e] vocatus Durandus de Baldach ciuis Gerundenſis cum quodam ſuo complice, qui dogmatizauit hęreſes & errores Begardorum, de proprio ſcilicet & communi: & vlterius, ꝙ matrimonium non erat, niſi meretricium occultatum: tandem Gerũdę pręſente domino Iacobo rege Aragonię bonæ memoriæ, eius hęreſes fuerunt condemnatæ per dominum Epiſcopum Gerunden. de Villamarino & Fratrem Arnaldum Burgeti† Inquiſitorem hęreticę prauitatis: & ipſi vt impęnitentes fuerunt traditi curię ſæculari, & ignibus concremati.

† al. Burgenſi

Frater Bonanatus Begardorum dux in Catalonia.

5 Item tempore[d] domini Benedicti xij. inſurrexerunt in eiſdem partibus in Villafranca de Penedes, quamplures Begardi, quorum erat primicerius † & hæreſiarcha prædictus presbyter, vocatus Frater Bonanatus: qui ante abiurauerat, poſtquam[e] traditus fuerat vt impęnitens ſæculari curię, & iam ex vno latere aſſatus ſe finxerat pænitere. Iſte cum prædictis poſuerunt hęreſes Begardorum: & tandem per dominum fratrem Dominicum Ferrarium de Apulia ordinis Prædicatorũ Epiſcopum Barchinon. & fratrem Guillelmum Coſta Inquiſitorem hęreticæ prauitatis fuit eorũ congregatio condemnata, & domus eorum habitationis in Villafranca diruta, & eorum hæreſes condemnatæ: & dictus frater Bonanatus vt relapſus, & impænitens traditus curiæ ſæculari, & ignibus conſumatus, complicibus pænitentibus, & erroribus abiuratis.

† al. primus al. primitiu[s]

Domus hęreticorum diruta.

Iacobus Iuſti hæreticus.

6 Item tempore Clementis vj. inſurrexerunt in partibus illis, videlicet in Valẽtia multi Begardi, quorum erat principalis quidam[f] vocatus frater Iacobus Iuſti, qui dogmatizauerunt infraſcriptas hęreſes Begardorũ: & inter alia, quòd condemnati religioſi, clerici, & laici pro dictis hæreſibus tã per dominum dictum Clementem in curia, quã per Inquiſitores in aliis mundi partibus erãt beati, & in cęlis martyres Ieſu Chriſti: Et tandẽ hæreſes eorum fuerunt Valentię condemnatę per fratrem Nicolaum Roſelli prædictum Inquiſitorem, & poſtmodũ presbyterum Cardinalem: & per dominum Hugonem de Fenolete† Epiſcopum Valentinum.

† al. Fenouello

7 Et tres iam mortui, ſcilicet Guillelmus Gilaberti & Bartholomęus Fuſterij, & quidam alius fuerunt exhumati, & vt impænitentes hæretici condemnati. Et dictus frater Iacobus Iuſti dictis hęreſibus abiuratis extitit immuratus, & ibi mortuus.

Berengarius hæreticus.

8 Item tempore domini Innocentii Papæ vj. inſurrexerunt in partibus antedictis, videlicet[g] in Monte albo quidam, qui auſi ſunt dogmatizare, ꝙ omnia de genere bonorum, quæ fienda ſunt, ſunt fienda Dei puro amore, & non ex alia cau-

A ſa, nec ſpe mercedis ęternæ. Iſte error ibi inualuit, cuius auctor[h] fuit frater Berengarius † de Monte Falcone ordinis Ciſtercienſium de Monaſterio Populeti: tandem iſte error fuit condemnatus ſolemniter, & publice per Fratrem Sancium Archiepiſcopum Tarracon. ordinis Fratrum Minorum: & per dominum Fratrem Nicolaum Roſelli Inquiſitorem de ordine Fratrũ Prędicatorũ.

† al. Beringerius

Nicolaus de Calabria, & eius errores.

9 Item tempore eiuſdem domini Innocentii Papæ vj. inſurrexit in partibus illis, videlicet in Barchinona, quidam[i] vocatus Nicolaus, de Calabria oriundus, ſed in Hiſpania conuerſatus. Iſte publicauit ſubſcriptas hæreſes & errores, qui fuerunt condemnati Barchinone ſolemniter & publice per prædictum Fratrem Nicolaum Eymerici in illis partibus Inquiſitorem: & per dominum Arnaldum de Buſquetis Vicarium illis diebus domini Epiſcopi Barchinon. Errores autem & hæreſes iſti erant.

B

Primus error quem poſuit, eſt: ꝙ quidam Hiſpanus hæreſiarcha magnus, vocatus Gondiſaluus de epiſcopatu Conxenſi oriundus, erat Dei filius in cęlis ęternaliter generatus, licet videretur patrem & matrem in terris habuiſſe.

C

Secundus error: ꝙ dictus Gondiſaluus nunquam moreretur, ſed viueret in æternum.

Tertius error: ꝙ Spiritus ſanctus debebat futuris temporibus incarnari; & tunc ipſe Gondiſaluus totum mundum conuerteret.

Quartus error: ꝙ in die iudicij Gondiſaluus ille oraret pro omnibus mortuis in peccato mortali, & damnatis in inferno; & eius precibus liberarentur & ſaluarentur.

Quintus error: ꝙ in homine ſunt tria: anima, quam formauit Deus pater: corpus, quod formauit Deus filius: & ſpiritus, quem creauit Spiritus ſanctus, adducens illud, Formauit Deus hominẽ de limo terræ, & ſpirauit ſpiraculum vitę, & factus eſt in animam viuentem. Quamplura alia poſuit hæreticalia, erronea, falſa, temeraria, & periculoſa, propter quæ vt relapſus traditus eſt brachio ſæculari.

D

Bartholomæus Ianoueſius, & eius errores.

10 Item tempore domini Vrbani Papę v. inſurrexit in partibus antedictis, videlicet in Barchinona, quidam[k] vocatus Bartholomęus Ianoueſius, de inſula Maioricarum oriundus, qui libellũ cõdidit ac publicauit, in quo multæ hæreſes, errores, temeritates, & falſitates de Antichriſto, & eius tempore ponebantur, quas cum ſuo libello dominus Berengarius† Daril† Epiſcopus Barchinon. & dictus Frater Nicolaus Eymerici Inquiſitor, de magno conſilio multorum magiſtrorum in theologia, in ſede† Barchinon. publice cõdemnauerunt, & libellum ibidem tradi fecerunt ignibus comburẽdum, ipſo Bartholomęo publice pæni-

E

† al. Beringerius † al. de Aril

† Id eſt, in Eccleſia cathedrali.

ce pœnitente,& errores publice abiurante. Hære-ſes autem & errores,ac falſitates,& temeritates in genere iſtę ſunt.

Primus error & falſitas: quòd præfigebat certum tempus aduentus Antichriſti, in quo per totum mundum ſui diſcipuli apparerent, ſcilicet in die Pentecoſtes de anno Domini MCCCLX.

Secundus error & falſitas: quòd tempore Antichriſti ceſſaret ſacrificium in Eccleſia, & alia eccleſiaſtica ſacramenta.

Tertius error & hæreſis eſt: quòd Chriſtiani habentes vſum liberi arbitrij, qui peruerterẽtur per Antichriſtum, ſic ſtarent immobiliter in erroribus Antichriſti, quòd nunquam conuerterentur, nec conuerti poſſent ad fidem Chriſti: quia characterem, quem Antichriſtus eis faceret in fronte, vel in manu,haberet tantam efficaciam in animabus eorum, quòd in illius erroribus faceret eos immobiliter perpetuo permanere:& conſequenter, quod omnes tales Chriſtiani certitudinaliter damnarentur,& in igne de cælo miſſo etiam corporaliter morerentur.

Quartus error & falſitas: quòd pueri paruuli Chriſtianorum,& etiam Iudęi, Sarraceni,& infideles ceteri tam paruuli,quàm adulti per Antichriſtum peruerſi, poſt mortem Antichriſti omnes conuerterentur ad fidem Chriſti,ſed non aliquis adultus de Chriſtianis peruerſis:& finaliter tota Eccleſia Dei eſſe: de conuerſis Iudæorum,Sarracenorum, & infidelium ceterorũ. Quamplura alia erronea, falſa, & temeraria, & fatua poſuit, quæ relatione digna non exiſtunt.

Frater Arnaldus Montanerius hęreticus, & eius errores.

II. Item tempore dominorum Innocentij vj.& Vrbani v. & Gregorij xj. fuit quidam de ordine Fratrum Minorum in partibus antedictis, videlicet in Villa Podij Ceritani, † diœceſis Vrgelen. vocatus [1] Frater Arnaldus Montauernij †, qui publice prædicabat,& defenſabat infraſcriptas hęreſes & errores: Et quia dictus Frater Arnaldus prędictas hæreſes noluit abiurare,licet finxerit ſe velle facere,ſed fugit:& citatus reſponſurus ſuper illis,non comparuit, & ſtetit in tali pertinacia per annos xix.tandem prędictus Frater Nicolaus Eymerici Inquiſitor (conſultato primitus domino Papa Vrbano v.& demum Gregorio xj.) & dominus prædictus Berengarius Darili, † tunc Epiſcopus Vrgelñ. dictum fratrem Arnaldum pertinacem hæreticum in Sede † Vrgelli publice declararunt, & eius hæreſes & errores publice condemnarunt. Hæreſes autem & errores huius hęretici iſti erant.

† Vulgo, Puiz Cerdan.

† al. Mõtanerij,

† al. Montanerij

† al. de Atil.

† Vox Catalana, id eſt, in tẽplo maximo, ſeu cathedrali Eccleſia.

Prima hæreſis eſt: quòd dominus Ieſus Chriſtus,& eius Apoſtoli nihil habuerunt in proprio nec in communi.

Secunda hæreſis eſt: quòd nullus poteſt damnari, qui deferat habitum beati Franciſci.

Tertia hęreſis ſiue error eſt: quòd beatus Franciſcus ſemel † in anno deſcendit ad purgatorium, & extrahit inde animas illorum, qui in hac vita

† In Bononien. ita: omni anno ſemel.

A fuerunt de ordine ſuo,ſeu ordinibus per eundem inſtitutis,& ducit ad paradiſum.

Quartus error: quòd ordo beati Franciſci in perpetuum duraret.

COMMENT. XXXVI.

Cum dicit hic Eymericus ſe agere de hęreſibus damnatis per Inquiſitores Aragoniæ ſine expreſſo Papæ mandato, non intelligas inquiſitores propria auctoritate poſſe definire dubia circa fidem. Id enim Romani Pontificis munus eſt. cap. quotiens, 24. q. 1. cap. maiores. de baptiſ. & eius effectu. ſed hoc vult, Aragoniæ Inquiſitores ſine expreſſo Papæ B *mandato declaraſſe hæreſes iam damnatas, & iuſſiſſe vt iuxta ſanctiones Canonicas earum punirentur auctores. de quo dixi ſupra in hac 2. parte ſuper c. ad abolendam. verſ. vel ſinguli epiſcopi.*

Quid ſit Inquiſitores damnare hæreſes.

a ¶ Quidam magnus medicus, vocatus magiſter Arnaldus de Villanoua.] *Hic emerſit circa annos Domini MCCCX. libellos, quos edidit hæreticos numerat Eymericus paulo poſt q. 28. huius 2. partis. hic cum nollet ſe intra medicinę terminos continere, dum temere vult etiam Theologiam profiteri, miſere labitur. Alchimiam etiam profitebatur e in qua tantum ſe profeciſſe iactabat, vt laminas aureas ea arte confectas, diceret omnibus ſe daturum* C *explorandas, vt ſcribit Caſſanęus in catalogo gloriæ mundi, par. 11. conſideratione 40. Ceterum ea omnia arte dæmonum, cum quibus familiaritatem habuiſſe dicitur, conſtare creduntur: nam hoc eſt huic hominum generi valde familiare, vt ex chymica profeſſione ad dęmonum inuocationes & pactiones accedant, vt docuit Eymericus 3. par. tit. de ſignis, quibus Necromantici hęretici cognoſcuntur num. 115. ſed hoc eam diſtinctionem recipit, quam ibi attuli, ſcilicet par. 3. verſ. Alchimiſtę, vt in pluribus.*

Arnaldus de Villanoua hęreticus.

Alchymiſtarum incommodum.

De hoc Arnaldo de Villanoua eadem quę hic ſcribit Eymericus, recenſent Bernardus Lutzemburgus D *in catalogo hæreticorum lib. 2. verbo, Arnaldus de Villanoua. & Gabriel Prateolus lib. 1. cap. 69. de vitis & ſectis hęreticorum.*

b ¶ Quidam vocatus Petrus Olerij.] *Emerſit hic Petrus Olerius ad annos Domini MCCCXX ſequebatur cum Bonanato, de quo mox dicemus, hæreſes Begardorum, de quibus copioſe agit Eymericus paulo poſt, quæſt. 15. huius 2. partis. cum de hoc hæretico diſſerit Bernardus Lutzemburgus in catalogo hęreticorum, lib. 2. verbo, Petrus Olerij, penitus conſentit cum Eymerico in hoc loco.*

c ¶ Quidam vocatus Durandus de Baldach.] *Idem ſcribit Bernardus Lutzemburgus in catalogo* E *hęreticorum lib. 2. verbo, Durandus de Baldach. Emerſit autem eiuſdem Domini Ioannis XXII. tempore, id eſt, circa annos Domini MCCCXXIII.*

Cauendus eſt ergo Prateolus, qui lib. 4. de ſectis hæreticorum, cap. 18. cum de hoc diſſerit, mire labitur, dicens, hunc vixiſſe temporibus Henrici VI. imperatoris, & Paſchalis II. Romani Pontificis, circa annum Domini MCXVII.

Iam in codice Bononien. & in altero Cardinalis de Gambara, pro Durando, legitur, Ducandus.

d ¶ Item tempore Domini Benedicti XII inſurre-

ſurrexerunt in eiſdẽ partibus in Villafranca de pe- A
nedes quamplures Begardi, quorum erat primi-
cerius, & d. frater Bonanatus.] *in codice Barcino-
nenſi impreſſo ſcriptum eſt hunc Bonanatum tempo
re Benedicti vndecimi inſurrexiſſe; quod non eſt ve
riſimile, cum Bonanatus poſt Petrum Olerium
potiſſimum congregationi Begardorum, quę in Vil-
lafranca de Penedes orta eſt, præfuerit, & Petrus
Olerius vnà cum Bonanato tempore Ioannis XXII.
extiterit, qui poſt Benedictum XI. Pontificatum
geſſit, Clemente V. interpoſito: quare verius & cer-
tius habet codex Bononienſis, Bonanatũ videlicet tẽ
pore Benedicti duodecimi inſurrexiſſe, qui poſt Ioan
nẽ XXII. regnauit ad años Dñi MCCCXXXIIII.* B
*De hoc Bonanato nemo plura quàm hic Eymericus,
quem omnino ſequuntur Bernardus Lutzemburgus
in catalogo hęreticorũ li. 2. uer.* Bonanatus. *et Pra-
teolus lib. 2. cap. 30. de ſectis hęreticorum.*

*Id vero oppidum quod hic dicitur Villafranca de
Penedes ſitum eſt inter Barcinon. & Tarracon in re-
cto itinere, quo itur à ciuitate Tarracõ. ad Barcinon.
vulgo hodie vocatur,* Villafranca de Panades.

Traditus curiæ ſæculari ſi dicat ſe velle pænitere an recipiendus.

e ¶ Poſtquam traditus fuerat vt impęnitens ſæ
culari curię, & iam ex vno latere aſſatus, ſe finxe-
rat pęnitere.] *Olim ita quandoque fieri ſolitum e-
rat: ſed hodie recipiendus non eſſet ad miſericordiã,
qui ſemel eſſet curię ſæculari traditus, etiamſi pro-* C
*mitteret conuerſionem: quoniam huiuſmodi conuer-
ſiones non pręſumuntur fieri de corde non ficto per
dolorem peccatorum, ſed per metum pręſentis &
vrentis ignis: & experientia ſępe docuit hos homi-
nes ita receptos deteriores fieri. Et quamquam poſt-
quam traditi ſemel ſunt curiæ ſęculari ſummo iu-
re, ſi dicant velle conuerti, dummodo ſint relapſi, re-
cipi poſſint, quia nullo iure id prohibetur: nihilomi-
nus tamen tutius eſt & ſecurius vt nullo modo au-
diantur. immo in Hiſpania, nouiſſima quadam Ma-
tritania inſtructione anno* Domini *MDLXI. cap.
44. ſalubriter cautum eſt. vt raro recipiantur etiam
illi, qui ante ſententiæ prolationem in tabulato con-* D
*uertuntur. & tametſi ibi de negatiuis ſit ſermo, idem
in impænitentibus locum habere debet, qui errores
& confeſſos & probatos noluerunt deteſtari: &
hæc plane ſententia valde mihi æqua ſemper viſa
eſt, cum antequam producantur illi, qui tradendi
ſunt curiæ ſęculari, omnis ſit adhibita diligentia vt
conuertantur, iuxta conſilium Calderini, tit. de hæ-
ret. conſ. 2. Palacium Rubium in allegatione de hę-
reſi, § 4. & Simancam de catho. inſtit. tit. 48. num.
32. & ſanciuit valde prudenter concilium Biterren-
ſe, cap. 17. vt dixi ſupra in hac 2. parte ſuper conci-
lio Tarraconen. §.* Hęretici perſeuerantes. *& quod
hic tradit Eymericus, iterum repetit 3. par. in 10.* E
*& 12. modo proceſſum fidei terminandi, in fine; vbi
ſentit huiuſmodi homines de benignitate poſſe reci-
pi: id tamen nullo iure eſſe cautum, & valde pericu-
loſum eſſe huiuſmodi homines recipere. Mea hęc eſt
ſententia, tales nullo modo eſſe recipiendos: Et
pro hac ſententia faciunt tradita per Zanchinum
tract. de hęret. cap. 16. num. 4.*

f ¶ Quidam vocatus frater Iacobus Iuſti.] *Idẽ
Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, lib. 2. ver-
bo, Iacobus Iuſti, & Prateolus lib. 9. cap. 4. de ſe-* A
*ctis hæreticorum. vixit autem hic Iuſtus iniuſte cir-
ca annos Dñi MCCCXLIIII. quidquid dicat Pra
teolus: nam Pontificatus Domini Clementis VI.
in hæc tempora incidit.*

g ¶ Videlicet in monte Albo.] *Voces vulgares
ſæpe latinitate donat auctor, vnde parit quandoque
difficultatem. hic locus celebris eſt in principatu Ca
taloniæ vulgo dictus Montblanch.*

h ¶ Cuius auctor fuit frater Berengarius de
Montefalcone.] *Bononienſis & codex Cardinalis
de Gambara,* Benegrius. *Sabellanus,* Benigerius,
ſed melius, Berengarius; *Prateolus lib. 2. de ſectis
hæreticorum, cap. 37. hunc vocat,* Bugaurium: *ſed
parum refert: hic emerſit circa annos Domini* B
*MCCCLII. Quod vero hic dicit de monaſterio Po-
puleti: id hodie in prouincia Catalonia longe eſt di-
tiſſimum, dictum vulgo* Poblet: *cuius frequens eſt
mentio in iure canonico ſub nomine Populeti.*

i ¶ Quidam vocatus Nicolaus, de Calabria
oriundus.] *Hic emerſit circa annos Domini
MCCCLII. homo ſtultiſſimus, de quo nemo plura
quàm hic Eymericus; quem ſequitur Bernardus
Lutzemburgus in catalogo hęreticorum, lib. 2. ver-
bo, Nicolaus de Calabria.*

k ¶ Quidam vocatus Bartholomæus Ianoue-
ſius.] *In Bononienſi. & Sabellano,* Ianuenſis. *in
codice Cardinalis de Gambara,* Ianouelli. *& male,* C
*noluimus recedere à Barcinonenſi impreſſo. Emerſit
autẽ hic nebulo circa annos Domini MCCCLXIII.
de hoc eadem quę hic ab Eymerico, tradit Prateolus
lib. 2. cap. 11. de ſectis hęreticorum.*

l ¶ Vocatus frater Arnaldus Montauernii.] *Bo
nonienſis & codex* Cardinalis *de Gambara* Mon-
taneru, *Sabellanus*] Montanaru: *ſed noluimus
diſcedere à Barcinonenſi impreſſo. hic emerſit ad
annos Domini MCCCLII. is ortus eſt, vt ait Eyme
ricus, in villa Podij Ceretani, quod oppidum ho-
die Catalani vocant,* Puix Cerdan. *nobile in ea
prouincia.*

D

QVAESTIO XI.

De hæreſibus Pſeudoapoſtolorum in Lombardia.

SVMMARIVM.

1 *Geraldus Segarelli, & Dulcinus hęreſiarchę.*
2 *Habitus & mores eorum.*
3 *Errores viginti Pſeudoapoſtolorum.*
4 *Litterę Honorij IIII. condemnatorię huiuſmo-
di ſectę.*

E

Duodecima 1 quęſtio eſt: Hæreſes & er-
rores Pſeudoapoſtolorũ, qui inſurre-
xerunt in partibus Lombardię, ibiq;
ſunt per pręlatos & Inquiſitores con-
demnatę; qui ſunt?

1\. Ad hanc reſpondemus, quòd temporibus do-
minorum Honorii IIII. Bonifacii VIII. Nico-
lai IIII. & Clementis V. in partibus Lombardię,
videlicet in epiſcopatibus Parmenſi & Noua-
rienſi, hac in partibus circumuicinis inſurrexerũt
duo

duo mali hęreſiarchæ, ſcilicet Geraldus [b] Segarelli Parmenſis, & Dulcinus [c] Nouarienſis, qui totam terram illam ſuis infra poſitis erroribus implentes, congregationem quandam fecerunt, quã Apoſtolos vocauerunt, qui ſub nullius obedientia viuebant, ſed tantũ ſe eſſe ſubiectos ſoli Deo, & nulli homini, & vitam ſequi Apoſtolorum ſingulariter aſſerebant.

2. Iſti publice mendicabant: Chriſti Apoſtolos ſe vocabant: in plateis & vicis ea, quæ ſibi apponebantur, publice manducabant: pœnitentiam per vicos & plateas prędicabant cum mantello albo ad collum per modum pallij eleuato, & tunica alba, ac longis crinibus: aliquando vtendo ad pedes ſoleis, aliquando nudis pedibus incedebãt, & à communi conuerſatione fidelium vita & moribus diſsidentes; ſingularem ſe vitam ducere Apoſtolicam ſimulabant: virus hęreſum ſeminabant, ac plures & quamplures inficiebant: poſtmodum vero eorum vita & ſtatus per dominum Honorium IIII. condemnata ſunt per ſuas patentes litteras infra poſitas. Tandem poſt quadraginta fere annos, quibus eorum error in Lombardia inualuit, dictus Gerardus [d] per epiſcopum Parmenſem, & Inquiſitorem fratrem Manfredũ ordinis Prædicatorum tempore Bonifacij VIII. fuit vt hæreſiarcha publice condemnatus, & etiã concrematus xviij. die Menſis Iulij, anno Domini MCCC. Et poſt [e] annos octo ipſe Dulcinus tanquam hæreſiarcha, & Margarita tanquam hæretica eius conſors in ſcelere & errore fuerunt publice membratim dilaniati, & poſtmodum concremati: & finaliter pro maiori parte cum magna diligentia prælatorum illarum partium, & Inquiſitorum hæreticæ prauitatis ordinis Prędicatorũ, ipſorum ſecta Pſeudoapoſtolorum fuit ab illis finibus extirpata, etiam congregato [f] exercitu magno Crucis ſignaculo inſignito, & collata per dominum Clementem V. indulgentia generali.

3. Hæreſes autem & errores ipſorum Geraldi & Dulcini hęreſiarcharum, & eorum ſequacium Pſeudoapoſtolorum, iſti ſunt.

Dulcini & Geraldi hæreſes.

Primus error eſt: ꝙ tota auctoritas à domino Ieſu Chriſto tradita & collata Eccleſiæ Romanæ, eſt omnino euacuata, & iamdudum ceſſauit, propter malitiam prælatorum: & ꝙ Eccleſia Romana, quam tenent Papa, & Cardinales, & clerici, & religioſi, non eſt Eccleſia Dei, ſed reprobata Eccleſia, quę perſeuerat hodie ſine fructu.

Secundus error eſt: ꝙ Romana Eccleſia eſt illa meretrix, quæ à fide Chriſti apoſtatauit, de qua ſcribit Ioannes in Apocalypſi. Apoc. 17.

Tertius error: ꝙ tota illa poteſtas ſpiritualis, quam Chriſtus dedit Eccleſię ab initio, eſt tranſlata in ſectam illorum, qui dicuntur Apoſtoli, ſeu de ordine Apoſtolorum: quam ſectam vocant congregationem ſpiritualem, à Deo miſſam & electam in iſtis diebus nouiſsimis: & ipſi, & nulli alij (vt dicunt) habent poteſtatem, quam habuit beatus Petrus Apoſtolus.

A Quartus error: quòd Geraldus Segarelli de Parma prædictus, qui fuit [g] principium huius ſectæ & auctor, fuit noua planta, pullulans in radice fidei: in qua Deus cœpit reducere Eccleſiam ſuã ad conuerſationem, & perfectionem, & vitam & ſtatum, & paupertatem Eccleſiæ primitiuæ, in illo ſtatu, in quo Chriſtus commiſit Eccleſiam beato Petro Apoſtolo.

Quintus error: quòd ipſi ſoli, qui dicuntur Apoſtoli de prædicta ſecta ſeu congregatione: ſunt Eccleſia Dei, & ſunt in illa perfectione, in qua fuerunt primi Apoſtoli Chriſti: & ideo non tenentur alicui homini obedire, nec ſummo B Pontifici, nec alicui: quia eorum regula, quæ fuit à Chriſto immediate, libera eſt, & † perfectiſsima vita. † al. & perfectiſſimam vitam habet.

Sextus error: quòd nec Papa, nec aliquis alius poteſt eis præcipere, quòd deſerant ſtatum illum, ſeu vitam tantę perfectionis, nec etiam poteſt eos excommunicare.

Septimus error eſt: ꝙ de quolibet ſtatu & ordine poteſt quilibet licite tranſire ad eorum vitam, & ſtatum, ſeu ordinem, ſiue ſit religioſus, ſiue ſæcularis: ita quòd vir ſine conſenſu vxoris, & vxor ſine conſenſu viri poteſt relinquere ſtatum matrimonij, & aduolare ad ordinem ipſorum: & quòd C nullus prælatus Eccleſię Romanæ poteſt ſeparare matrimonium: ſed ipſi poſſunt.

Octauus error: quòd nullus de vita, ſeu ſtatu, vel ordine ipſorum poteſt licite intrare alium ordinem, ſeu regulam, ſine peccato mortali; nec poteſt ſe ſupponere obedientiæ hominis cuiuſcunque: quia hoc eſſet deſcēdere à vita perfectiſsima ad minus perfectam.

Nonus error eſt: ꝙ nullus poteſt ſaluari nec intrare regnum cęlorum, niſi ſit de ſtatu ſeu ordine ipſorum; quia extra ſtatum, ſeu ordinem illum deinceps nullus ſaluabitur.

Decimus error: ꝙ omnes qui perſequuntur D eos, peccant mortaliter, & ſunt in ſtatu damnationis & perditionis.

Vndecimus error: ꝙ nullus Papa Romanę Eccleſiæ poteſt aliquem abſoluere à peccatis, niſi eſſet ita ſanctus, ſicut fuit beatus Petrus Apoſtolus viuendo in omnimoda paupertate ſine proprio, & in humilitate, non faciendo guerras, nec aliquẽ perſequendo, ſed permittendo viuere quemlibet in ſua libertate.

Duodecimus error eſt: quòd omnes prælati Romanæ Eccleſiæ tam maiores, quàm minores à tempore ſancti Silueſtri, poſtquam declinauerunt à modo viuendi priorum ſanctorum, E ſunt pręuaricatores, & ſeductores, excepto fratre Petro de Marone, qui fuit Papa Cæleſtinus appellatus †. † al. Apoſtolicus.

Tertiusdecimus error eſt: quòd omnes ordines religioſorum, & ſacerdotum, diaconorum, & ſubdiaconorum, & prælatorum ſunt ad fidei catholicæ detrimentum.

Quartusdecimus: quòd laici non tenentur, nec debent dare decimas alicui ſacerdoti, ſeu prælato Romanę Eccleſię, qui non ſit in tanta perfectione, & in tanta paupertate, in quanta fuerunt primi Apoſtoli.

Apoſtoli. Et ideò dicunt, quòd decimæ non debent dari, niſi ipſis, qui dicuntur Apoſtoli, & ſunt pauperes Chriſti.

Quintus decimus error eſt: ꝙ quilibet homo, & quælibet mulier, nudi ſimul poſſunt licite iacere ſine omni peccato, in vno & eodem lecto: & licite tangere mutuo vnus alterum in omni parte ſui, & oſculari ſe inuicem ſine omni peccato: & quòd coniungere ventrem ſuum cum ventre mulieris ad nutum, ſi quis ſtimuletur carnaliter, vt ceſſet tentatio, non eſt peccatum.

Sextus decimus error eſt: ꝙ iacere cum muliere, & non commiſceri carnaliter, magis eſt, quàm reſuſcitare mortuum.

Decimus ſeptimus error eſt: ꝙ perfectior vita eſt viuere ſine voto, quàm cum voto.

Decimus octauus error eſt: ꝙ eccleſia conſecrata non plus valet ad orandum Deum, quàm ſtabulum equorum, vel porcorum.

Decimus nonus error eſt: ꝙ ita bene poteſt Chriſtus adorari in nemoribus, ſicut in eccleſiis, vel † melius.

† al. et

Vigeſimus error eſt: quòd pro nulla cauſa, nec in aliquo caſu debet homo iurare niſi pro articulis fidei, & omnia alia poſſunt celari: Et quancumque iurent dicere veritatem coram prælatis, ſeu Inquiſitoribus, non tenentur defendere verbo, ſeu voce, ſed ſolum in mente retinere: Et ꝙ in nullo tenentur reſpondere veritatem, niſi de his, quæ verbaliter continentur in articulis fidei ſeu præceptis; & ſi de aliis requirantur, licet eis ſine peccato mortali mentiri, & veritatem ſuæ ſectæ negare ore, dummodo teneant eam in corde, ad hoc vt euadant poteſtatem Inquiſitorum; ſed debent reſpondere tergiuerſando, colorando, ſeu palliando quocunque modo poſſint pertranſire. Si tamen non poſſent aliter mortem euadere, tunc in tali caſu, aperte debent profiteri, & defendere in omnibus, & per omnia prędictá doctrinam ſuam, & mori in ea patienter, & conſtanter: & nullatenus aliquos de ſociis ſuis, vel credentibus reuelare.

Propter quod, prędictos errores in fide, & nonnullos alios in dictis Pſeudoapoſtolis adinuentos, ac plurimas etiam, quas faciebant in ſimplicibus deceptiones, & cum mulieribus, quas ſecum ducebant, inhoneſtates, eos & eorum ordinem dominus Papa Honorius IIII. condemnauit per litteras ſuas tenoris ſequentis.

4. Litterę Honorii IIII. quibus condemnatur ſecta Pſeudoapoſtolorum.

OLim felicis recordationis Papa Gregorius X. prædeceſſor noſter, in concilio Lugduneñ. omnes religiones & ordines Mendicantium, adinuentos poſt generale Lateranenſe concilium, qui nullam confirmationem ſedis Apoſtolicæ meruerunt, perpetuę prohibitioni ſubiecit: & quatenus proceſſerant, reuocauit. Verum ſicut ad noſtri apoſtolatus auditum, fama querula deferente, peruenit, quidam qui poſt generale, & ante Lugduneñ. prædicta concilia, ſub nomine ordinis Apoſtolorum, habitum nouæ religionis aſſumpſerunt quamquam nullam aliquando confirmationem ſedis Apoſtolicæ meruiſſent, prohibitionis ac reuocationis prædictæ, temerarij præſumptores eundem habitum, ſeu ei conſimilem ſub eodem nomine vſque hodie deferẽtes, quàm plures etiam alij, aſſumpto poſt dictum Lugdunen. concilium, huiuſcemodi habitu, per diuerſas mundi partes mendicando diſcurrere non verentur, facientes ea, quę non condecent, in animarũ ſuarum periculum, & graue ſcandalum plurimorum: præſertim cum nonnulli, prauitatis hæreticæ vitio laborantes, ſub huiuſmodi habitu ſint inuenti.

Nos igitur volentes, talium præuaricatorum inſolentem audaciam refrænari, & prędictam, non tam religionem, quàm pernitioſam ſectam penitus aboleri, ne forte fidelium ſimplices, falſa ſanctitatis eorum imagine ſeducantur, vniuerſitati veſtrę per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus quoſcumque de prędictis in veſtris ciuitatibus & diœceſibus inueniri contigerit, eos ad deponendum huiuſmodi habitum, monitione prę miſſa per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compellatis; monentes eoſdem, vt ſi religioſam vitam ducere cupiunt, ad aliquam ſe transferant de religionibus approbatis. Quòd ſi aliqui eorum cenſuram prædictam contempſerint, vos contra ipſos ad pœnam carceris, ſeu aliam prout expedire videbitis, procedatis, inuocato aduerſus eos, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſęcularis.

Cæterum vt prædicti eo facilius à ſua inſolentia compeſcantur, quo magis à Chriſti fidelibus abiici ſe viderint & contemni: Volumus nihilominus, quòd huiuſmodi proceſſum noſtrum, in veſtrarum ciuitatum & diœceſum terminis, iteratis vicibus publicantes, ac facientes per aliquos publicari, eoſdem populos auctoritate noſtra moneatis, & inducatis attente; ne aliquem de prędictis præfatum habitum deferentibus, recipere præſumant in hoſpitio, vel eis aliquas eleemoſynas largiantur; nec ad deferendum habitum illum, ſeu ei conſimilem, impendant conſilium, auxilium, vel fauorem. Datum Romę apud ſanctam Sabinam. v. Idus Martii, Pontificatus noſtri anno primo. Sub anno Dominicæ incarnationis MCCLXXXV.

Ad inſtar ergo Domini Honorij IIII. Nicolaus Papa IIII. vniuerſis eccleſiarum prælatis, conſimiles litteras deſtinauit, ſub anno Domini MCCXC. Pontificatus ſui anno III.

COMMENT. XXXVII.

Dulcinus & Segatel' heretici in Italia.

a RECenſuit hactenus errores in Hiſpania condemnatos, nunc de illis qui in Italia repreſſi

preſſi ſunt, ſermonem inſtituit: ac primum orditur ab hæreſibus Pſeudoapoſtolorum. Hi ducibus Geraldo Segarello & Dulcino multas Italiæ ciuitates in Inſubria fœdis dogmatibus infecerunt. Vocati ſunt autem Pſeudoapoſtoli, quia cum Apoſtolorum vitã & mores imitari ſe dicerent, longe tamen ab eorum ſanctitate & doctrina diſcedebant.

De his copioſe ſcribit Guido Carmelita in ſumma de hæreſibus, tit. de hæreſibus Pſeudoapoſtolorum, vbi eorum errores recenſet, & confutat: atque horum ſectam inuentam fuiſſe circa annum Domini MCCLX. à Geraldo Segarello de Parma: cui in ſecta ſucceſſit Dulcinus Nouarienſis. Segarelli quoque diſcipulum fuiſſe Dulcinum teſtatur Bernardus B *Lutzemburgus in catalogo hæreticorũ lib. 2. & eum tempore Clementis Quinti Romani Põtificis ortum ſcribunt Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, lib. 2. verbo, Dulcinus. & Gabriel Prateolus, lib. 4. de vitis & ſectis hæreticorum, cap. 17. Eymer. hic vtriuſque hæreſiarchæ, id eſt, Segarelli, & Dulcini tempora exortum, & incrementa, & finem ſiue interitum coniungens, eos inſurrexiſſe ſcribit temporibus Honorij IIII. Bonifacij VIII. Nicolai IIII. & Clementis V. hoc eſt ab anno MCCLXXXV. vſque ad annos MCCCVI. parum plus vel minus.*

b ¶ Scilicet Geraldus Segarelli Parmenſis.] C *In codice Bononien. & in eo, qui eſt Cardinalis de Gambara* Pergamenſis, *legitur, non Parmenſis. cæterũ Guido Carmelita & Lutzemburgus præcitatis locis eũ Parmenſem fuiſſe teſtantur, & Parmẽſem fuiſſe indicant ſequentia loca huius quæſtionis.*

In prioribus editionibus huius operis non licuit nobis certius aliquid de hoc Geraldo memoriæ prodere, quàm noſtri hic indicant commentarij: ſunt enim quædam ſæcula valde obſcura, & ignorationis tenebris multũ inuoluta ex defectu hiſtoriæ. Sed cũ nuper in bibliotheca Illuſtriſſimi & Reuerendiſſimi

Iacobus Sabellus Cardinalis Inquiſitor ſuprem⁹.

Iacobi Sabelli Cardinalis Inquiſitoris ſupremi in D *vniuerſa Chriſtiana republica, repertus eſſet liber manuſcriptus, q res geſtas ĩ multis Italiæ vrbibus, ſuperioribus ſæculis continebat, inter cætera copioſe eius libri auctor Frater Salimbenus de Adam Parmenſis ordinis Minorum S. Franciſci, initia, progreſſus, & incrementa huius Segarelli deſcribit.*

F. Salimbin⁹ de Adam Segalelli initia copioſe ſcripſit.

Ex eo auctore certum annum annotare, in quem potiſſimum Segarelli & ſequacium (qui ſe Apoſtolos appellarunt) initia inciderint, omnino eſt difficile: ſed quantum coniectura aſſequi poſſemus, is fuit annus Domini 1246.

Quis igitur & qualis fuerit is Geraldus (quẽ E *Salimbenus Gherardinum Segalellum vocat) & quale illius ſecta habuerit initium, his verbis ille docet:* Illorũ principiũ fuit in Parma, cum enim in ordine Fratrum Minorũ habitarẽ in Parmenſi conuentu, ſacerdos & pdicator exiſtẽs, venit quidam iuuenis natione Parmenſis, de vili progenie ortus, illiteratus & laicus, idiota & ſtultus, cui nomẽ Gherardinus Segalellus, & petijt, vt à Fratrib⁹ Minoribus reciperetur in ordine, qui cũ non exaudiretur ab eis, tota die quandò poterat, morabatur in Eccleſia Fratrum, & cogitabat, quod po-

Segalellus quis, & quale eius initium.

A ſtea ſtultizando impleuit: nam ſuper coopertoriũ lampadis ſocietatis & fraternitatis Beati Franciſci depicti erant Apoſtoli circumcirca cum ſoleis in pedibus, & cum mantellis circa ſcapulas inuoluti, ſicut traditio pictorũ ab antiquis accepit, & vſus ad modernos deduxit, vbi iſte contemplabatur: & excogitato conſilio, poſtquam capillos nutriuit, & barbam, accepit ſoleas Fratrum Minorum & cordam: & fecit ſibi fieri de bixeto veſtitum, & mantellum album de ſtagmine forti, quod circa collum & ſcapulas inuolutũ portabat, credens per hoc Apoſtolorũ habitũ demõſtrare; & vẽdita domuncula ſua, & accepto pretio ſtetit B ſuper lapidẽ, ſuper quem antiquitus Poteſtates Parmenſes concionari ſolebant, & habens denariorum ſacculum, non diſperſit, & dedit pauperibus, nec congregationi pauperum affabilem ſe fecit, ſed vocatis ribaldis, qui ibi prope in platea ludebant, ſparſit inter illos alta voce dicendo: Quicunque vult accipiat, & hãbeat ſibi. Collegerunt itaque valde cito ribaldi denarios illos, & iuerũt, & luſerunt ad taxillos, & iſto audiente, qui dederat, blaſphemauerunt Deum viuentem. *hactenus Salimbenus.*

Additque præterea, Segalellum, vt filio Dei inter homines agenti aſſimilaretur, circumcidi voluiſſe, & C *faſcijs inuolutum in cunabulis iacuiſſe, et lac, mammasque cuiuſdam ſtultæ mulieris ſuxiſſe, multiſque diebus ſolum cum nullum ſocium habuiſſet, Parmæ habitaſſe, donec Robertum quendam, qui fuerat famulus Fratrum Minorum, ſibi comitem adiũxerit, ac mirantibus Parmenſibus ambos per ciuitatem diſcurriſſe, inde vero ſubito vſque ad trigeſimum numerum creuiſſe.*

Quoniam vero Segalellus otioſus per omnia eſſe, nec vllam ſuſcipere volebat impuræ congregationis curam, quidam Guido Putaggius etiam Parmenſis, qui eidem iam ſectæ nomen dederat, primum locum ſibi arrogauit, & cæteris dominatus fuit. hunc cum D *ferre non poſſent, quendam Matthæum eligentes ſibi præfecerunt, & propterea ingens orta eſt inter eos contentio, cum multas iam repleuiſſent Italiæ vrbes, eaſque malis moribus & damnata doctrina infeciſſent.*

Segalellus vitã p omnia agit otioſã.

Contigit primum horum diſſidium an. 1275. Fauentiæ, vbi tunc Segalellus degebat, ibique res valde perpetrauit obſcœnas; erant enim omnes magiſtrum Segalellum imitantes, impudici, incontinentes, & libidinibus omnis generis valde dediti, quæ cauſa multiplicandæ ſectæ opportuna fuit, ſicut ſemper eſſe conſueuit in omni fere ſecta & hæreſi amplificanda, vt in libris de cauſis vnde hæreſes oriantur, copioſe E *probauimus. Hinc diſperſi ſunt pſeudoapoſtoli per vniuerſam fere Europam, cæterum Segalellus Parmæ, quæ fuerat eius patria, remanſit.*

Diſſidiũ inter Segalelli ſectatores.

Fuit ea tempeſtate Parmenſis Epiſcopus Opizo de ſancto Vitali Domini Innocentij Papæ IIII. ex ſorore nepos, vir auita nobilitate & familia Illuſtri progenie conſpicuus, quem maiorum ſplendorem eadem de ſancto Vitali familia Parmæ etiam nunc retinet, & propria virtute conſeruat: is Opizo cum multa Segalelli & ſequacium flagitia, & nefandas præſertim libidines intellexiſſet, Segalellum capi, &

Opizo de sãcto Vitali Parmenſis Epiſcopus illuſtri familia genitus Segalellum comprehendi iubet.

carcere

carcere occluſum cuſtodiri iubet. & quantum coniectura explorare licet, id factum eſt an. Domini circiter 1280. Segalellus interim amentiam finxit, ideoque carcere eductus in Epiſcopali palatio morionum & paraſitorum more habitauit & victitauit. denique anno 1286. idem Opizo Epiſcopus exploratis & plenius intellectis Segalelli & pſeudoapoſtolorum ſceleribus è ciuitate Parmenſi, & toto Epiſcopatu expulit.

Segalellus Parma & toto eius Epiſcopatu exulat.

Quid poſtmodum Segalellus egerit, aut quò ſe contulerit, non explicat liber Salimbeni, quoniam multa ei iniuria vetuſtatis folia deſunt, ex his tamē quæ hoc loco Eymericus recenſet, non obſcure colligitur, Segalellum non longe à Parma receſſiſſe, aut vel ad eam, vel ad partes circumuicinas reuerſum fuiſſe; cum idem Opizo Epiſcopus Parmenſis, & Inquiſitor Manfredus, xiiij. annis poſt expulſionē tranſactis, Segalellum ceperint, condemnauerint, & combuſſerint, nempe die 18. Iulij an. Domini 1300. quo tempore Dominus Bonifacius Papa VIII. Sedi Apoſtolicæ præerat. Atque ex his accipiūt declarationis lumen, quę breuiter de Segalelli exortu memorat hic Eymericus.

Segalellus capitur, damnatur & comburitur.

Neque his quæ hactenus diximus de Segalelli initijs, quę in annum fere Domini 1246. incidiſſe ſcripſimus, obſtant quę in principio huius quæſtionis idem Eymericus narrat, nempe Segalellum & Dulcinum temporibus Honorij IIII. hoc eſt ad an. Domini 1285. inſurrexiſſe: quoniam vt aliàs obſeruauimus, ſæpe auctores de vitis & ſectis hæreticorum ſcribētes, eos aiunt exortos eo tempore, quo iam vel magnum incrementum ſuſceperunt, vel innoteſcere & hæreſim in publicum prodere cœperunt: omnes enim fere hæreſiarchæ latitant prius, hęreſes ſuas aſtute componunt, inde ad eas docendas viam præmuniunt, poſtremo in publicum proferunt. Cum itaque iſta Segalelli & pſeudoapoſtolorum hęreſis non ſtatim ſuſceperit incrementum, neque Eccleſię innotuerit, non mirum ſi Eymericus ita ſcripſerit de eorum exortu.

Segalelli initia cur Eymericus ad an. Dñi 1285. retulerit.

Mirum autem eſt quàm eſſet ſtultus & vanus Segalellus, quàm imperiti & turpes eius ſequaces & imitatores, qui vt Salimbenus (qui eos vidit & audiuit) prudenter ſcripſit, falſiſſime ſe Apoſtolos eſſe dicebant, cum longe à vita & moribus diſcederent Apoſtolorum: cum nec ad prædicandum, nec ad eccleſiaſticū officium decātandum, nec ad Miſſas celebrandas, nec ad confeſſiones audiendas, nec ad artes, & diſciplinas liberales docendas, vtiles eſſent: ſed continuo diſcurrebāt per vicos & plateas inuiſendo fęminas, & decipiendo quas poterant, & cum eiſdem carnaliter ſe commiſcendo.

Segalellus & eius ſectatores ad opera bona erant inutiles.

Equidem initia, progreſſus, vita, & mores non modo iſtorum, ſed omnium hæreticorum quot quot fuerunt aut futuri ſunt, efficaciſſima ad eos plene confutandos argumenta ſubminiſtrant, vita enim, mores, conuerſatio, doctrina & denique actiones eorum cum paulo diligentius inſpiciuntur, valde à Chriſtiana pietate & Eccleſię catholicę ritu diſcrepare inueniuntur. Si quę vero bona in ipſis quandoque apparent, ficta ſunt, & ea ſecundum ſpeciem bona videntur, non ſecus ac chymicum aurum vel argentum, vel gemma, quę tametſi verum au-

Hæreticorū actiones etſi bonæ videantur, nō tamē ſunt.

A rum, & argentum, aut gemma videatur, non tamen ſunt.

c ¶ Et dulcinus Nouarienſis.] Dulcini huius hæreſiarchæ creberrima extat mentio in libris Iuriſconſultorum, qui circa ea tempora & paulo poſt floruerunt.

Huius quoque acta, initia, incremēta & exitum in vetuſto reperta archiuo, Vercellenſis Inquiſitor nuper nobis tranſmiſit, quorum ſummā in proxima futura editione in lectoris gratiā edemus.

Illud autem quod de hoc hæretico affert valde ſingulare auctor quidam innominatus in tractatu de forma procedendi contra Inquiſitos de hæreſi in

B Rub. De hæreticis credentibus, &c. num. 6 non eſt hic omittēdum: ait enim hunc Dulcinum, antequam curiæ ſęculari traderetur, ſe excuſaſſe dicendo, quòd ea quæ prædicauerat & docuerat contra fidem & bonos mores, dixerat, non quia ita crederet, ſed propter multa commoda, & delectabilia temporalia, & propter vanam gloriam, & propter dominium quod ex tali doctrina habebat. cæterum hæc vana excuſatio eum non iuuit, quominus traderetur curiæ ſæculari: nec facile ſunt huiuſmodi hęreticorum excuſationes admittendæ, vt dixi infra par. 3. tit. de forma examinationis teſtium.

Vana Dulcini excuſatio.

d ¶ Dictus Gerardus per epiſcopum Parmen-

C ſem.] In codice Cardinalis de Gambara, Pergamenſem. & Bononienſis corruptiſſime habet, Varien. ſed Barcinonen. & Sabellanus veram lectionem habent, vt ex proxime relata hiſtoria conſtat. is autem Epiſcopus Parmenſis, fuit Opizo de ſancto Vitali, vt docuit Salimbenus, qui eodem tempore floruit.

e ¶ Et poſt octo annos ipſe Dulcinus tamquam hæreſiarcha, &c.] cum his quæ tradit hic Eymericus conueniunt quæ ſcribit Bernardinus Corius in hiſtoria Mediolanenſi, par. 2. anno MCCCVII. cuius hæc ſunt verba à nobis latine reddita: Hoc tempore frater Dulcinus hæreticus Mediolano

D fugiens, ad vicinos Nouarię montes ſe ſe recepit. ceterum ab Inquiſitore hæreticę prauitatis inquiſitus, vnà cum Margareta eius cōcubina hęretica, & plerisq; alijs captus fuit, & Vercellas deductus ibidem combuſtus extitit. hęc ille.

f ¶ Etiam congregato exercitu magno Crucis ſignaculo inſignito.] Vt hic locus intelligatur, hiſtoria de his hæreticis breuiter eſt mihi enarranda. Dulcinus ergo, de quo eſt ſermo, tam pudendæ ac effrenatę libidinis extitit, vt ad ſex millia vtriuſque ſexus ſub charitatis ſpecie & deceperit, & cohabitare docuerit. Hi Alpes incolentes in omnem luxuriam prolabebantur. Adeo quidem vt hęc peſtis per

E duorum aut trium annorum ſpacium multos corruperit: tanta quidem vi, vt ſummus Pontifex Clemēs V. ad tantum malum ſedandum Inquiſitores ordinis Prędicatorum eò deſtinare decreuerit, qui Dulcinum & ſuos complices à tam nefario ſcelere aut reuocarent, aut diligenti & accurata diſquiſitione facta ad eum referrent, num ita ſe res haberet, ſicut à multis fide dignis nuncijs audierat: qui cum reuerſi eſſent, ac Pontifici ſummo retuliſſent quę viderant, & audierant; cognitis nefandis ſceleribus & impuritatibus, contra tantam impietatem Crucia-

da ab

da ab eodem ſummo Pontifice indicta fuit, & magnę ac liberales indulgentię promulgatæ, quas conſequerentur qui ſe tam pio bello contra tam nefarios homines accingerent. Collectus eſt itaque exercitus & illuc miſſus cum Apoſtolico legato. cumque ad loca, in quibus pſeudoapoſtoli habitabant, perueniſſet, & repentino bello eſſet aggreſſus, eos partim inedia & frigore, partim armis oppreſſit exercitus catholicus Crucesignatorum; captuſque fuit Dulcinus & Margareta, indeque puniti ſicut narrat hic Eymericus, & nos quoq; apertius paulo ante retulimus.

Singuli autem Crucesignati magno proſequendę fidei deſiderio excitati proprijs impenſis ibant in bellum: nam inter cetera hoc vouebant; vnde Inquiſitores tunc tametſi pauperes & mendici, intrepide in hæreticos animaduertebant. Huc ſpectat textus in cap. excommunicamus. §. catholici. extra de hæret.

g ¶ Qui fuit principium et auctor huius ſectę.] *Poſt hęc verba in codice Cardinalis de Gambara adduntur hęc:* Qui, vt Dulcinus dicit et aſſerit, fuit noua planta, etc. *Barcinonenſis ita:* Qui fuit præcipuus huius ſectæ actor: *ſed Bononienſis & Sabellani lectionem ſecuti ſumus, vt eſt impreſſus.*

h ¶ Vigeſimus error eſt, quòd pro nulla cauſa, etc.] *Codices hic ſunt varij: Sabellanus & Bononienſis prope conueniūt cum Barcinonenſi impreſſo, ſed codex Cardinalis de Gambara hunc articulum ita habet;* Quòd pro nulla cauſa nec in aliquo caſu debet iurare homo, niſi pro articulis fidei vel præceptis Dei, & omnia alia poteſt celare. Et quantumcunque iuret dicere veritatem coram prælatis ſeu Inquiſitoribus, non tenetur reſpondere de aliquo alio, nec reuelare doctrinā ſuam, ſiue errores ſuos, nec tenetur defendere verbo ſeu voce, ſed ſemper corde tenere. Si tamen cogatur iurare metu mortis, in eo caſu debet iurare verbo ſeu voce ſolum, & in mente retinere. Et quod in nullo caſu tenetur reſpondere veritatem, niſi de his, quę verbaliter continētur in articulis fidei, ſeu præceptis: & ſi de alijs requiratur, licet ei ſine peccato mortali mentiri, & veritatem ſuę ſectæ negare ore, dummodo teneat eam in corde, ad hoc vt euadat poteſtatem Inquiſitorum; ſed debet reſpondere inficiando, vel negando, ſeu palliando, quocunq; modo tergiuerſando, colorādo, ſeu palliando quomodocunque poſſit pertrāſire, &c. *Hūc errorē à Pauperibus de Lugduno, ſeu Valdenſibus acceperūt Pſeudoapoſtoli: nā Pſeudoapoſtoli germē ſunt Valdenſiū. hoc tamē, quod de iuramēto horū hic dicitur, lumen accipiet ex ſumma fratris Iuoneti, par. 5. c. 2. cuius fragmētum extat in vetuſto illo codice membranacco manuſcripto bibliothecę Vaticanę, vbi plene agitur de ſecta Valdenſium. is ergo agens de diſpenſatione eorum in iuramento ita habet;* Diffinierunt olim nō iurare omnino, ſed quia per hoc facilius deprehendebantur & condemnabātur caute diſpenſauerunt modo iurare, pro ſe vel pro alio à morte liberando vel defendendo. Cum autem iurare compelluntur, aut palliatis verbis iurant, ne putentur iuraſſe, ſed fictè agunt huiuſmodi & diuerſis modis: aut ſi cogutur ab aliquo iurare, refundunt peccatum in Chriſtum, vt

Iniqua diſpēſatio Valdenſiū in iuramento.

A ipſi videntur immunes: aut ſi iurant per ſe timore mortis, proponunt facere pœnitentiam, vt pro quatuordecim periurijs teneantur vnum attrahere ad ſectam ſuam pro ſatisfactione peccati. *hæc ibi.*

i ¶ Tenoris ſequentis.] *In codice Cardinalis de Gambara additur ſolita Pontificis præfatio in hunc modum.*

Honorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Venerabilibus Patribus, vniuerſis patribus Archiepiſcopis & Epiſcopis, ac dilectis filijs cathedralium eccleſiarum
B electis & vicarijs earundem, ad quos litteræ iſtæ peruenerint, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Huius extrauagantis meminit Turrecremata in ſumma de eccleſia lib. 4 par. 2. c. 37. quo loco refert etiam Pſeudoapoſtolorum errores.

QVAESTIO XIII.

De hæreſibus Manichæorum in Italia exortorum.

C *SVMMARIVM.*

1 *Quo tempore noui Manichæi emerſerint.*
2 *S. Petrus Martyr pro fide ab illis occiſus.*
3 *Recenſiorum Manichęorum errores.*
4 *Manichęorum figmenta de ſacramentis.*

TErtiadecima quęſtio eſt: Hęreſes, & errores Manichęorum, qui inſurrexerunt in partibus Italiæ, & ibi ſunt per prælatos & Inquiſitores condēnati, qui ſunt?

1 Ad hanc reſpondemus, quòd tempore Do-
D mini Innocentij Papæ III. in partibus Italiæ, videlicet in archiepiſcopatu Mediolanenſi, & aliis partibus circumuicinis, inſurrexit quidam dictus Manes, à quo & eius ſequaces Manichæi dicti ſunt, qui multas hęreſes & errores publice diuulgarunt, & publicę ac impudenter in Italia prædicarunt.

2 Pro quarum [b] extirpatione frater Petrus de Verona ordinis Prędicatorum, Inquiſitor in partibus antedictis, ab ipſis Manichęis hęreticis eſt gladijs interfectus, ac martyrizatus; & poſt eodem anno ſui martyrii ſanctorum catalogo aggrega-
E tus, ac per ſanctam Eccleſiam canonizatus; & hodie claret multis miraculis glorioſus.

Iſtorum autem Manichæorum hæreſes & errores ſunt iſti.

3 Primus [c] error eſt: q duos Deos, aut duos dominos aſſerunt, & fatentur. Benignum Deum videlicet, & malignum creatorē omnium rerū viſibilium, & corporaliū: aſſerentes non eſſe facta hęc à Deo patre cęleſti, quem dicunt Deum benignū; ſed à diabolo malo, & Satana, quem ipſi vocant deum malignum, & dominum huius ſæculi, & principem huius mundi; ſicque ponunt duos

creatores, Deum videlicet, & diabolum; & duas creationes, vnam ſcilicet corporalium, & viſibilium; aliam inuiſibilium, & incorporalium.

Secundus error eſt: quòd fingunt duas eſſe eccleſias, vnam benignam, quam dicunt eſſe ſectam ſuam, eamque aſſerunt eccleſiam Ieſu Chriſti: aliam vero eccleſiam vocant malignam, quam dicunt eſſe Romanam Eccleſiam, eamque impudenter appellant matrem fornicationum, Babylonem magnam meretricem, & baſilicam diaboli, et Satanæ ſynagogam.

† al. Eccleſiæ ſanctæ

Tertius error [d] eſt: quòd omnes gradus, & ordines, & ordinationes eccleſiaſticas †, & ſtatuta deſpiciunt, & deprauant, & omnes qui fidem eius tenent, appellant hæreticos & errantes, nec aliquem poſſe ſaluari in fide Romanæ Eccleſiæ dogmatizant.

Quartus error eſt: ꝙ omnia ſacramenta Romanę Eccleſię, domini noſtri Ieſu Chriſti, videlicet Euchariſtiæ ſeu altaris, & baptiſmi, qui fit in aqua materiali, necnon confirmationis, & ordinis, & extremæ vnctionis, & pœnitentię, & matrimonij inter virum & mulierem: omnia & ſingula aſſerunt eſſe inania, & vana: & confingunt [e] tāquam ſimiæ quędam alia loco ipſorum, quæ quaſi ſimilia videantur.

4. Quintus error eſt: quòd confingunt loco baptiſmi ſancti in aqua baptiſmum alium ſpiritualem, quem vocant conſolamentum Spiritus ſancti: quando ſcilicet recipiunt aliquam perſonam in ſanitate, vel in infirmitate ad ſectam, vel ad ordinem ſuum per impoſitionem manuum, ſecundum ritum ſuum execrabilem.

Sextus error eſt: quòd loco conſecrati panis Euchariſtiæ corporis Chriſti confingunt quendā panem, quem appellant panem benedictum, ſeu panem ſanctæ orationis: quem in principio mēſæ ſuę, tenendo in manibus, ſecundum ritum ſuum, benedicunt, & frangunt, & diſtribuunt aſsiſtentibus credentibus ſuis.

Septimus error eſt: quòd loco ſacramenti pœnitentiæ, dicunt eſſe veram pęnitentiam, ſuſcipere & tenere ſectam & ordinem ſuum; & ſuſcipientibus dictam ſectam & ordinem, ſiue in ſanitate, ſiue in infirmitate, dicunt omnia peccata eſſe dimiſſa, & tales eſſe abſolutos ab omnibus peccatis ſuis, ſine alia quacunq; ſatisfactione, & abſq; etiā reſtitutione, ſi haberent aliquid de alieno, dummodo ſeruent ſectam & ordinem illum: aſſerentes ſe ſuper his habere poteſtatem eandem, & tantam quantam habuerunt Petrus & Paulus, & alij Apoſtoli Domini noſtri Ieſu Chriſti: dicentes confeſsionem peccatorum, quæ fit ſacerdotibus Romanæ Eccleſiæ, nihil valere penitus ad ſalutem: nec Papam, nec aliquem alium de Romana Eccleſia habere poteſtatem abſoluendi aliquē à peccatis.

Octauus [f] error eſt: quòd loco ſacramenti matrimonij carnalis inter virum & mulierem confingunt eſſe ſpirituale matrimonium inter animam & Deum, quando videlicet ipſi hæretici Perfecti, ſeu conſolati recipiunt aliquem ad ſectam, &

A ordinem ſuum.

Nonus error eſt: ꝙ incarnationem Domini noſtri Ieſu Chriſti ex Maria ſemper Virgine negāt; aſſerentes ipſum non habuiſſe verum corpus humanum, nec veram carnem hominis, ſicut habent ceteri homines ex natura humana: nec vere fuiſſe paſſum & mortuum in cruce: nec vere reſurrexiſſe à mortuis: nec vere aſcendiſſe ad cęlum in corpore & carne humana; ſed omnia in ſimilitudinē facta fuiſſe.

Decimus error eſt: ꝙ Beatam Virginem Mariam, negant fuiſſe veram matrem Domini noſtri Ieſu Chriſti: negant [g] etiam fuiſſe mulierem carnalem. Sed ſectam ſuam & ordinem ſuum dicunt B eſſe Mariam, Virginem, veram pęnitentiā, caſtam, & Virginem, quę generat filios Dei, quando recipiuntur ad eandem ſectam & ordinem.

Vndecimus error eſt: quòd negant reſurrectionem corporum humanorum futuram, loco eius confingentes quædam ſpiritualia corpora, & quendam interiorem hominem, in quibus & quolibet dicunt reſurrectionem futuram eſſe intelligendam.

Duodecimus error eſt: quia dicunt, quòd nunquam debet homo comedere carnes, nec tangere eas, nec caſeum, nec oua, nec aliquid, quod C naſcatur ex carne per viam generationis, ſeu coitus: ſicut ipſi faciunt.

Tertiusdecimus [h] error eſt: ꝙ dicunt & credunt, quòd in animalibus brutis, & etiam in auibus, ſunt ſpiritus illi, qui recedunt de corporibus hominum, quando non ſunt recepti ad ſectam & ordinem ſuum per impoſitionem manuum ipſorum, ſecundum ritum eorum; & quòd tranſeunt de vno corpore in aliud corpus: quare non comedunt [i] ipſi aliquod animal, nec aliquod volatile, nec occidunt.

Quartusdecimus error eſt: quia dicunt, ꝙ nunquam debet homo tangere aliquam mulierem.

D Prædicti Manichęi faciunt congregationem, quam vocant, la conuinenza, pro eo ꝙ habent illi de congregatione inter ſe multa pacta, atque ſeruāt, quę ſunt peruerſa & iniqua, & Eccleſię Dei & Reipublicæ multum nociua.

Prędicta ſecta Manichęorum propter eorum pręfatos errores, fuit per ſanctam Romanam Eccleſiam condemnata, & condemnatur 24. q. 3. c. quidam autem hęretici. vt in ſexta queſtione prędicta habitum eſt. Supra fol. 243.

COMMENT. XXXVIII.

Quomodo accipienda quę de Manichæis tradit Eymericus.

E *Qvę hac queſtione commemorat Eymericus de nouis Manichęis in Italia exortis, falſa videri alicui poſſent: quoniam tempore Innocentij Papę III. videlicet circa annos Domini M CC. nulli hæretici Manichæi vocati Italiam infeſtarunt, ſed Cathari, Leoniſtæ, & ſi qui fuerunt alij huius ſectæ imitatores. Rurſus quia quæ hic dicuntur ab Eymerico de Manichæis & erroribus eorum, Catharis illius ætatis penitus conueniunt; vnde fit, vt lapſus hic auctor videatur. Sed non eſt plane ita, tum quia etſi Catharis hæc conue-*

A *tonnemiant, & ceteris eius furfuris hereticis; de Manichęis etiam accipienda ſunt: quoniam Cathari antiquorum Manichęorum errores penitus ſequebantur, quibus & alios nouos adiungebant: vnde Eymericus re ipſa inſpecta, non Catharos, ſed Manichæos appellauit, quia hi per omnia Manichæorum inſaniam imbiberant. tum quia ſæculo etiam horum hęreticorum vtraque appellatio & Manichęorum & Catharorum, præſertim apud viros doctos in vſu erat. Eymericus vero antiquam appellationem eſt ſecutus, tum ſub ea illius ætatis heretici comprehenderentur & plane errores, quos hic commemorat auctor, partim vetuſtiorum ſunt Manichęorum, partim recentiorum: qui antiquorum ſunt velut nouiomittentur à nobis: qui recentiorum apertius explicabuntur nam difficilius noſcantur quę non ſunt paſſim monumentis litterarum prodita.*

De his autem nouis Manichęis ſeu verius Catharis, eorumque erroribus agit Guido Carmelita in ſumma de hæreſibus tit. de hęreſibus Catharorum, & Bernardinus Corius in hiſtoria Mediolanenſi parte 2. anno M CCXXXIII. & MCCLII. & alibi ex quo intelligitur vera eſſe quę de horum in exortu partibus Mediolanenſibus ſcribit hic Eymericus.

Iam hi Cathari (vt teſtatur frater Raynerius ordinis Prędicatorum in ſumma quam de eis ſcripſit, quę manuſcripta apud nos extat) in tres partes ſiue ſectas principales diuiſi erant: nam quidam dicebantur Albanenſes, alij Concorrezenſes, alij vero Bagnolenſes, de quibus dicemus opportunis locis.

Quis Manichæus, & qualiter antea appellatus.

a ¶ Inſurrexit quidam dictus Manes, &c.] *In codice Bononienſi, Manens. nec male: nam Theodoritus in lib. hęreticarum fabularum Manichæos de Manente dictos ait. Manes autem ſeu Manens priuſquam errorem ſuum diuulgaret, vt ait B. Auguſtinus in lib. de hęreſib. cap. 46. Vrbicus dicebatur, ſiue Cubricus, vt ſcribit ſanctus Epiphanius hęreſi 66. Theodoritus Scythianum & Philaſtrius Turbonem appellat. Suidas eius vitam & facta egregie eſt proſecutus. Beatus Auguſtinus in lib. de hęreſibus to. 6. cap. 46. Manichęos dixit dictos fuiſſe à verbo greco, quod ſignificat inſaniam fundere. quod Manichæi fugientes, Manichæos per duplex, n, quaſi manna & diuinitatem fundentes ſe ipſos iactabant vt, verbi lenocinio rudiores ad ſe homines pertraherent. Hi in tres partes fuerunt olim diſtributi, alij auctoris nomen mordicus retinuerunt: alii Macarij, tertij Cathariſtę ſiue purificatores dicti ſunt ab Auguſtino loco citato; ex quibus etiam apparet non inepte Eymericum hic Catharos vocaſſe Manichęos, cum & Cathari ſeu Cathariſtę de ea familia eſſent: quando autem fuerint condemnati, dicam in fine huius quæſtionis.*

Horum autem nouorum Manichæorum ſiue Catharorum auctorem fuiſſe quendam dictum Manetem, qui tempore Innocentij III. inſurrexerit, vt hic ſcribit Eymericus, mihi nondum conſtitit.

SANCTI PETRI MARtyris hiſtoria.

b PRO quarum extirpatione frater Petrus de Verona ordinis prædicatorum,&c.]

Breuiter hic mihi pauca quædam dicenda erunt in gratiam Inquiſitorum de B. Petro Martyre Inquiſitorum principe, & acri
B hæreticorum hoſte, vt vitam & mores eius intuiti diſcamus pro fidei catholicæ defenſione humiliter & fortiter ſanguinem profundere. Hic ergo vir ſanctus cum protinus ab ineunte ætate ſingularis probitatis & ſanctitatis præbuiſſet ſpecimen, relictis mundi huius fallacis inſidiis, aduertens nõ eſſe tutum cum ſcorpionibus, hoc eſt, cũ hæreticis habitare (nam ex parentibus hæreſi deprauatis traxit originem) ſacram ordinis Prædicatorum religionem profeſſus eſt, in qua multa probitate & doctri
C na claruit ſpacio multorum annorum. denique cum anno M.CCLII. ſedis Apoſtolicæ auctoritate eſſet Inquiſitor in partibus Mediolano ſubiectis: cumque eodem anno Mediolanum pergeret, relicta ciuitate Como, ad extirpandam hæreticam prauitatem, quidam de ipſorum hæreticorum credentibus prece illorum inductus & pretio, in itinere eum inuadens multis impreſsis vulneribus crudeliter iugulauit. Memoriæ proditum eſt, pri
D die eius diei quam eſſet interfectus, ſublatis ad cælum oculis, fuſis lacrymis gemebundum humiliter à Domino poſtulaſſe, vt non fineret eum ex hac luce migrare, niſi ſumpto pro Chriſto paſsionis calice: cuius orationem exauditam fuiſſe apertiſſime ſequentis diei effectus demonſtrauit. quo interfecto perductum fuit ſacrum illius corpus Mediolanum, ſepultumque ad ſanctũ Euſtorgium, vbi adeo claruit miraculis, vt hæreticos non minus vicerit, ac ſtrauerit occiſus, quam
E antea fecerit viuens. Cum itaque multis miraculis clareret, Innocentius IIII. cunctis rite celebratis, ac obſeruatis ſacroſanctę Eccleſiæ Romanæ ritibus Petrum Martyrem nondum exacto poſt martyrium anno primo, viij. Calendas Aprilis Peruſij in catalogum Sanctorum retulit: extatque hodie huius apotheoſis, ſeu canonizationis authen-

ticum reſcriptum in libro priuil. ordin. Prædicat. fol. 26. pag. 2. Innocentio autem quarto vita functo, Alexander quartus ad Pontificiam ſedem euectus protinus ſui Pontificatus initio, anno videlicet Domini M C C L I I I I. Petrum etiam Martyrem egregio commendauit encomio, & canonizationem ab Innocentio celebratam confirmauit reſcripto incipiente: Magna magnalia de Beato Petro Martyre, quod habetur in lib. priuil. ordin. Prædicato. fol. 53.

B *Huius ſancti viri vitam ſcripſit Thomas Lentinus Patriarcha Hieroſolymitanus, qui eodem tempore floruit. eam refert Laurentius Surius tomo 2. de probatis ſanctorum hiſtorijs, die 29. Aprilis.*

Illud memoria dignum eſt, quod ſcribit Bernardinus Corius in hiſtoria Mediolanenſi parte 2. anno M C C X X X I I I. nempe fratrem Petrum Veronenſem auctoritate Apoſtolica Inquiſitorem, ſtatuiſſe & ordinaſſe, vt inter cetera ſtatuta reipublicæ Mediolanenſis, multa quoque ponerentur & obſeruarentur contra hæreticam prauitatem, quæ breuitatis cauſa nunc omitto: refert autem ea præcitato loco Bernardinus Corius. Idem vero in eadem C *hiſtoria Mediolan. parte 2 anno Domini MCCLII. minutiſſime proſequitur factionem credentium hæreticorum, qui ad occidendum Petrum Martyrem coniurarunt, vbi luculenter totum hunc tractatum ponit ob oculos, cum nominibus coniuratorum, patientia Martyris, & miraculis, & ceteris, quæ interitum eius anteceſſerunt & ſubſecuta ſunt.*

Poſtremo ſciendum eſt, Romæ die 29. Aprilis huius Beati Petri Martyris feſtum duplex, & de eo capellam ſolemnem in Eccleſia ſanctæ Mariæ ſupra Mineruam, à Reuerendiſſimis dominis Cardinalibus Inquiſitoribus Generalibus, & alijs ſanctæ Inquiſitionis officialibus ſingulis annis celebrari, ex in- D *ſtituto pij Papæ V. anno Domini M D L X I X. Sixtus vero V. Pont. Max anno incarnationis Dominicæ 1586. idibus Aprilis, eiuſdem diem natalem ſub eodem duplici officio ab omnibus eccleſiaſticis celebrari & recitari iuſſit conſtitutione quadam incipien. Sanctorum Chriſti militum.*

c ¶ Primus error eſt: quòd duos deos, &c.] *De Cathari etiam ſiue recentiores Manichæi eundem errorem mordicus defendebant, vt intelligas verè ſcripſiſſe Tertullianum in libro de præſcriptio. hæreticorum, ca. 1. nullam fuiſſe tam turpem hæreſim, quam labentibus ſæculis alij non excitarint, ſecutique fuerint.*

E *Quod vero recentiores Manichæi, ſeu Cathari de duobus deis ſeu principijs impie fabulantur, non eſt vno modo inter eos receptum: nam Belazmanſa Veronenſis, qui fuit princeps horum hæreticorum in Italia circa annos Domini M C C X X V. & Ioannes de Lugio Bergomenſis, qui eiſdem fere temporibus vixit, valde inter ſe diſſidebant, vt latiſſime docuit frater Raynerius de ordine Prædicatorum, in ſumma, quam anno Domini M C C L. ſcripſit de Catharis & Leoniſtis, ſeu Pauperibus de Lugduno, quam*

Belazmanſa & Ioãnes de Lugio Catharorum duces in Italia.

A *vidimus in vetuſto illo codice manuſcripto bibliothecæ Vaticanæ, & manuſcriptam nunc habemus, in qua ſingillatim omnia horum dogmata perſequitur quæ nos hic breuitatis cauſa omittimus, alibi forſan commodius tradituri.*

d ¶ Tertius error eſt: quòd omnes gradus, & ordines, & ordinationes Eccleſiæ ſanctæ, & ſtatuta decipiunt & deprauant.] *Ita Barcinonenſis, Boníenſis, & Sabellaus. Vnde velle videntur, quòd omnia ſacramenta, ceremonia & leges Eccleſiæ fideles & Catholicos decipiunt, deprauant, & corrumpunt: qui ſenſus ſatis aperte colligitur ex ſequentibus erroribus, quibus Cathari, ſeu Manichæi* B *reiectis Eccleſiæ ſacramentis, alia ipſorum loco ſubſtituebant, vt mox dicemus ex ſumma fratris Rayneri de erroribus Catharorum. In Directorio tamen Cardinalis de Gambara legitur,* deſpiciunt et deprauant. *qui etiam ſenſus optime poteſt eorum ſententiæ conuenire: nam Cathari & Eccleſiaſtica ſacramenta & ritus deſpiciunt, hoc eſt, aſpernantur, item etiam & deprauant, quoniam loco verorum falſa ſacramenta, & ceremonias ſubſtituunt.*

e ¶ Et confingunt tamquàm ſimiæ, quædam alia loco ipſorum, quæ quaſi ſimilia videantur.] *Tres errores, quos nunc proſequitur Eymericus, videlicet, 5. 6. & 7. ad ſacramenta Catharorum* C *ſpectant, quæ mihi breuiter ſunt declaranda, vt & hic & alia iuris loca de ſacramentis, & conſolatione Catharorum loquentia intelligantur, & præſertim cap. filij. de hæret. lib. 6. & cap. 19. Concilij Narbonenſis.*

Sciendum ergo eſt, hos recentiores Manichæos ſeu Catharos (vt in prædicta ſumma docet frater Raynerius) reiectis veris Eccleſiæ ſacramentis, quatuor ſibi ſacramenta inania, illicita, & ſacrilega confinxiſſe, videlicet, manus impoſitionem, panis benedictionem, pœnitentiam, & ordinem.

Quatuor recentiorũ Catharorũ inania ſacramenta.

Manus impoſitio vocatur ab eis conſolamentum, D *& ſpiritualis baptiſmus, ſeu baptiſmus Spiritus ſancti: ſine qua ſecundum eos, nec mortale dimittitur, nec Spiritus ſanctus alicui datur: ſed per eam ſolummodo ab eis factam, vtrumque conferri mentiuntur.*

Hæc autem manus impoſitio hoc ritu abſoluitur apud eos. eorum præpoſitus (de quo mox dicemus) cum aliquis ex ipſis incidit in peccatum, aut ad ſectam eorum conuertitur, per manus impoſitionem conſolamentum daturus librum Euangeliorũ, vel totius noui teſtamenti tenet ante pectus ſuum: is vero qui conſolamentum eſt recepturus, vbi coram Catharis confeſſus eſt in genere dicens ſe eſſe peccatorem, et humiliter accedere ad petendam ve- E *niam, tũc præpoſitus abſolutione peractâ ponit prædictum librum ſupra caput illius, & ceteri Cathari qui adſunt, manum dextram, & incipiunt ſuo ordine dicere Dominicam orationem. hoc ritu conſolamentum & peccatorum remiſſionem dicunt ſe conferre, quam non habent miſeri Cathari: de qua extat inſignis locus in Concilio Narbonẽſi, cap. 19. in hæc verba:* Si conſolationes eorum, vbi eum quem conſolantur, in hæreticum recipientes per impoſitionem manuum ſe ſaluare proditionaliter

Catharorum conſolamentum.

naliter mentiuntur: aut ſeruitio eorundem, vbi maiore ipſorum librum tenente apertum, per ipſum quaſi ſub generali confeſsione, remiſsionem intelligunt fieri peccatorum.

> Panis benedictio Catharorum.

Alterum eorum ſacrilegum ſacramentum eſt panis benedictio. hac eſt quadam fractio panis, quam ipſi quotidie faciunt tam in prandio quàm in cœna. fit autem hoc modo: cum ingreſſi ſunt ad menſam Cathari, ſiue Cathara, omnes dicunt orationem Dominicam: interim qui prior eſt apud eos profeſſione vel ordine, tenet panem vnum, vel plures ſi neceſſe foret ad præſentem multitudinem ſaturandam, & dicendo: Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti ſit ſemper cum omnibus nobis, *frangit panem ſeu panes, & diſtribuit omnibus diſcumbentibus non ſolum Catharis, ſed etiam credentibus ſuis, adulteris, latronibus, & homicidis: atque in hoc differunt à Pauperibus de Lugduno; nam illi ſolum ſemel in anno conficiunt, ſeu benedicunt, vt ſuo loco dicemus.*

> Falſa Catharorum pænitentia.

Tertium ſacramentum eſt pænitentia, quam ſine vllo peccatorum dolore faciunt in hunc modum ſingulis menſibus ſemel tantum, ſi commode poſſunt, confeſſionem faciunt de peccatis venialibus, hoc ritu: vnus pro omnibus loquens alta voce, ceteris inclinatis in terra coram prælato tenente librum ante pectus ſuum dicit ita: Nos venimus coram Deo & vobis ad confitendum peccata noſtra, quia multum peccauimus in verbo, & opere, & viſione, & cogitatione. *& ceteris huiuſmodi. Quòd ſi quis eorum incidit in peccatum, quod iuxta opiniones eorum ſit mortale, tunc illud confiteri oportet, & non alia; & recipere iterum manus impoſitionem à prælato ſuo, & ab vno alio ad minus cum eo. Hæc autem omnia abſoluunt Cathari abſque lachrymis, contritione, & vlla ſatisfactione: vnde facile colliges, quàm ſit inanis & vana eorum pænitentia, cum diuinæ litteræ & lugenda peccata, & male ablata reſtituenda, & in particulari peccata confitenda apertiſſime teſtentur.*

> Catharorũ ordo.

Denique vltimum eorum ſacramentum eſt ordo. Catharorum ſeu recentiorum Manichæorum ordines quatuor ſunt. ille qui eſt in primo & maximo ordine conſtitutus vocatur Epiſcopus; ille qui eſt in ſecundo, Filius maior; qui eſt in tertio, Filius minor; qui in quarto & vltimo, dicitur Diaconus: ceteri qui ſunt ſine ordinibus inter eos vocantur Chriſtiani & Chriſtianæ. Epiſcopi munus eſt principem ſemper tenere locum in omnibus, quæ ab ipſis fiunt, videlicet in impoſitione manus, in fractione panis, & in orando. idem ſeruat Filius maior abſente Epiſcopo, & Filius minor abſente Epiſcopo, & Filio maiore. Ad Diaconum vero ſpectat audire confeſſionem venialium, & impingere pro illis abſolutionem, quod officium illi vocant, Carregare ſeruitium. *de quo breuiter meminit Concilium Narbonenſe, cap. 19.*

Dixi breuiter in gratiam lectorum quæ neceſſaria ſunt ad intelligenda ea, quæ hoc loco tanguntur ab Eymerico paulo obſcurius, ne vllus in hoc auctore obſcuritati locus relictus eſſe videatur; ea non ſunt inania putanda, cum multa inde iuris loca de hæreticis loquentia lucem accipiant, in primis Concilium Biterrenſe & Narbonenſe, in quibus horum ſæpe fit mentio.

> Errores Manichæorum de matrimonio carnali.

f ¶ Octauus, quòd loco ſacramenti matrimonij carnalis inter virum & mulierem, confingunt eſſe ſpirituale matrimonium, &c.] *Obſerua hic quàm caute loquatur Eymericus iuxta errores Catharorum. neque enim dicit, quòd loco ſacramenti matrimonij carnalis conſtituant aliud ſacramentum matrimonij ſpiritualis: nam Cathari quatuor tantum faciunt ſacramenta, de quibus diximus: de matrimonio vero carnali ſentiunt omnes Cathari, id ſemper fuiſſe mortale peccatum, & quod non punietur quis grauius in futuro propter adulterium, vel inceſtum, quàm propter legitimum coniugium: neque etiã ob hoc quiſquam grauius plectitur apud eos: ita docet Raynerius in ſumma de Catharis, & Leoniſtis, quæ hic Eymericum non latuerunt.*

> Error Belazmãſæ de beata Virgine.

g ¶ Negant etiam fuiſſe mulierem carnalem.] *Hic exiſtimo claudendam eſſe periodum: nam Cathari non dicebant Mariam fuiſſe ſectam ſuam, vt conſtat ex ſumma Raynerij, ſed Belazmanſa Catharorum dux aſſerebat Dei filium non aſſumpſiſſe humanam naturam in veritate, ſed eius ſimile in beata Virgine, quam dicebat fuiſſe Angelum. qua periodo abſoluta, ſequitur mox,* ſed ſectam ſuam, &c. *quaſi Maria virgo, quam conſtituunt fuiſſe Angelum, præfiguraret ſectam ſuam. & adſtipulatur codex Cardinalis de Gambara in quo, loco illius dictionis,* Sed, *legitur,* Secundum, *ita:* Secundum ſectam ſuam, & ordinem ſuum dicunt eſſe Mariã Virginem, veram pænitentiam, caſtam, & Virginem, quæ genuerat filios Dei, &c.

> Manichæorũ error de trãſmigratione animarũ in varia corpora.

h ¶ Tertius decimus, &c. quòd in animalibus brutis, & etiam in auibus ſunt ſpiritus illi, qui recedunt de corporibus hominum, &c.] *Hoc ipſum ſcripſit de vetuſtis Manichæis beatus Auguſtinus in libro de hæreſibus tom. 6. cap. 46. his verbis, ex quibus hic locus lumen accipiet:* Animas auditorum ſuorum in electos reuolui arbitrantur, aut feliciore compendio in eſcas electorum ſuorum, vt iam inde purgatæ in nulla corpora reuertantur. Ceteras autem animas, & in pecora redire arbitrantur, & in omnia, quæ radicibus fixa ſunt, atque aluntur in terra. *hæc ille.*

> Cur Manichæi carnib⁹ nõ veſcerentur.

i ¶ Quare non comedunt ipſi aliquod animal, nec aliquod volatile, nec occidunt.] *Hic error de Pythagoreorum ſchola prodijſſe videtur, qui & à carnibus abſtinendum omnino prædicabant, vt copioſe docet Ouidius libro 15. Metamorph. Iuuenalis ſatyra 15. & Laertius de vitis Philoſophorum. Cur autem Manichæi carnibus non veſcerentur, cauſam tradit B. Auguſtinus præcitato loco his verbis:* Nec veſcuntur tamen carnibus, tamquàm de mortuis, vel occiſis fugerit diuina ſubſtantia, tantumque, ac tale inde remanſerit, quod iam dignum nõ ſit in electorum ventre purgari. *hæc Auguſtinus. ex quo multum poteſt hæc quæſtio illuſtrari.*

Iam Eymericus hic pauciſſimos recenſuit Manichæorum, ſeu Catharorum recentiorum errores, cum multo plures ab illis aſſererentur, non tamen eodem conſenſu: quia vt in principio huius quæſtionis dicebam, Belazmanſa & Ioannes de Lugio, qui

ſurrexerunt in eiſdẽ partibus in Villafranca de penedes quamplures Begardi, quorum erat primicerius, & d. frater Bonanatus.] *in codice Barcinonenſi impreſſo ſcriptum eſt hunc Bonanatum tempore Benedicti vndecimi inſurrexiſſe; quod non eſt veriſimile, cum Bonanatus poſt Petrum Olerium potiſſimum congregationi Begardorum, quę in Villafranca de Penedes orta eſt, præfuerit, & Petrus Olerius vnà cum Bonanato tempore Ioannis XXII. extiterit, qui poſt Benedictum XI. Pontificatum geſſit, Clemente V. interpoſito: quare verius & certius habet codex Bononienſis, Bonanatũ videlicet tẽpore Benedicti duodecimi inſurrexiſſe, qui poſt Ioannẽ XXII. regnauit ad años Dñi MCCCXXXIIII. De hoc Bonanato nemo plura quàm hic Eymericus, quem omnino ſequuntur Bernardus Lutzemburgus in catalogo hęreticorũ li. 2. ver.* Bonanatus. *et Prateolus lib. 2. cap. 30. de ſectis hęreticorum.*

Id vero oppidum quod hic dicitur Villafranca de Penedes ſitum eſt inter Barcinon. & Tarracon in recto itinere, quo itur à ciuitate Tarracõ. ad Barcinon. vulgo hodie vocatur, Villafranca de Panades.

Traditus curiæ ſæculari ſi dicat ſe velle pænitere an recipiendus.

e ¶ Poſtquam traditus fuerat vt impęnitens ſæculari curię, & iam ex vno latere aſſatus, ſe finxerat pęnitere.] *Olim ita quandoque fieri ſolitum erat: ſed hodie recipiendus non eſſet ad miſericordiã, qui ſemel eſſet curię ſæculari traditus, etiamſi promitteret conuerſionem: quoniam huiuſmodi conuerſiones non prǽſumuntur fieri de corde non ficto per dolorem peccatorum, ſed per metum pręſentis & vrentis ignis: & experientia ſępe docuit hos homines ita receptos deteriores fieri. Et quamquam poſtquam traditi ſemel ſunt curiæ ſęculari, ſummo iure, ſi dicant velle conuerti, dummodo ſint relapſi, recipi poſſint, quia nullo iure id prohibetur: nihilominus tamen tutius eſt & ſecurius vt nullo modo audiantur. immo in Hiſpania, nouiſſima quadam Matritiana inſtructione anno Domini MDLXI. cap. 43. ſalubriter cautum eſt, vt raro recipiantur etiam illi, qui ante ſententiæ prolationem in tabulato conuertuntur. & tametſi ibi de negatiuis ſit ſermo, idem in impænitentibus locum habere debet, qui errores & confeſſos & probatos noluerunt deteſtari: & hæc plane ſententia valde mihi æqua ſemper viſa eſt, cum antequam producantur illi, qui tradendi ſunt curiæ ſęculari, omnis ſit adhibita diligentia vt conuertantur, iuxta conſilium Calderini, tit. de hæret. conſ. 2. Palacium Rubium in allegatione de hęreſi, §. 4. & Simancam de catho. inſtit. tit. 48. num. 32. & ſancinit valde prudenter concilium Biterrenſe, cap. 17. vt dixi ſupra in hac 2. parte ſuper concilio Tarraconen. §.* Hęretici perſeuerantes. *& quod hic tradit Eymericus, iterum repetit 3. par. in 10. & 12. modo proceſſum fidei terminandi, in fine, vbi ſentit huiuſmodi homines de benignitate poſſe recipi: id tamen nullo iure eſſe cautum, & valde periculoſum eſſe huiuſmodi homines recipere. Mea hęc eſt ſententia, tales nullo modo eſſe recipiendos: Et pro hac ſententia faciunt tradita per Zanchinum tract. de hęret. cap. 16. num. 4.*

f ¶ Quidam vocatus frater Iacobus Iuſti.] *Idẽ Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, lib. 2. verbo, Iacobus Iuſti, & Prateolus lib. 9. cap. 4. de*

A *ſectis hæreticorum. vixit autem hic Iuſtus iniuſte circa annos Dñi MCCCXLIIII. quidquid dicat Prateolus: nam Pontificatus Domini Clementis VI. in hæc tempora incidit.*

g ¶ Videlicet in monte Albo.] *Voces vulgares ſæpe latinitate donat auctor, vnde parit quandoque difficultatem. hic locus celebris eſt in principatu Catalonię vulgo dictus Montblanch.*

h ¶ Cuius auctor fuit frater Berengarius de Montefalcone.] *Bononienſis & codex Cardinalis de Gambara,* Benegrius. *Sabellanus,* Benigerius, *ſed melius,* Berengarius; *Prateolus lib. 2. de ſectis hæreticorum, cap. 37. hunc vocat,* Bugaurium: *ſed*

B *parum refert. hic emerſit circa annos Domini MCCCLII. Quod vero hic dicit de monaſterio Populeti: id hodie in prouincia Catalonia longe eſt ditiſſimum, dictum vulgo* Poblet: *cuius frequens eſt mentio in iure canonico ſub nomine Populeti.*

i ¶ Quidam vocatus Nicolaus, de Calabria oriundus.] *Hic emerſit circa annos Domini MCCCLII. homo ſtultiſsimus, de quo nemo plura quàm hic Eymericus; quem ſequitur Bernardus Lutzemburgus in catalogo hęreticorum, lib. 2. verbo, Nicolaus de Calabria.*

k ¶ Quidam vocatus Bartholomæus Ianouelius.] *In Bononienſi. & Sabellano,* Ianuenſis. *in*

C *codice Cardinalis de Gambara,* Ianouelli. *& male, noluimus recedere à Barcinonenſi impreſſo. Emerſit autẽ hic nebulo circa annos Domini MCCCLXIII. de hoc eadem quę hic ab Eymerico, tradit Prateolus lib. 2. cap. 11. de ſectis hęreticorum.*

l ¶ Vocatus frater Arnaldus Montauernii.] *Bononienſis & codex Cardinalis de Gambara* Montanerii, *Sabellanus* Montanarii: *ſed noluimus diſcedere à Barcinonenſi impreſſo. hic emerſit ad annos Domini MCCCLII. is ortus eſt, vt ait Eymericus, in villa Podij Ceretani, quod oppidum hodie Catalani vocant,* Puix Cerdan. *nobile in ea prouincia.*

D

QVAESTIO XI.

De hæreſibus Pſeudoapoſtolorum in Lombardia.

SVMMARIVM.

1 *Geraldus Segarelli, & Dulcinus hęreſiarchę.*
2 *Habitus & mores eorum.*
3 *Errores viginti Pſeudoapoſtolorum.*
4 *Litterę Honorij IIII. condemnatorię huiuſmodi ſectę.*

E

DVodecima a quęſtio eſt: Hæreſes & errores Pſeudoapoſtolorũ, qui inſurrexerunt in partibus Lombardię, ibiq; ſunt per prętatos & Inquiſitores condemnatę: qui ſunt?

1\. Ad hanc reſpondemus, quòd temporibus dominorum Honorii IIII. Bonifacii VIII. Nicolai IIII. & Clementis V. in partibus Lombardię videlicet in epiſcopatibus Parmenſi & Nouarieſi, hac in partibus circumuicinis inſurrexerũt

duo

duo mali hęreſiarchæ, ſcilicet Geraldus [b] Segarelli Parmenſis, & Dulcinus [c] Nouarienſis, qui totam terram illam ſuis infra poſitis erroribus implentes, congregationem quandam fecerunt, quã Apoſtolos vocauerunt, qui ſub nullius obedientia viuebant, ſed tantũ ſe eſſe ſubiectos ſoli Deo, & nulli homini, & vitam ſequi Apoſtolorum ſingulariter aſſerebant.

2. Iſti publice mendicabant: Chriſti Apoſtolos ſe vocabant: in plateis & vicis ea, quæ ſibi apponebantur, publice manducabant: pœnitentiam per vicos & plateas prędicabant cum mantello albo ad collum per modum pallij eleuato, & tunica alba, ac longis crinibus: aliquando vtendo ad pedes ſoleis, aliquando nudis pedibus incedebãt, & à communi conuerſatione fidelium vita & moribus diſsidentes, ſingularem ſe vitam ducere Apoſtolicam ſimulabant: virus hęreſum ſeminabant, ac plures & quamplures inficiebant: poſtmodum vero eorum vita & ſtatus per dominum Honorium IIII. condemnata ſunt per ſuas patentes litteras infra poſitas. Tandem poſt quadraginta fere annos, quibus eorum error in Lombardia inualuit, dictus Gerardus [d] per epiſcopum Parmenſem, & Inquiſitorem fratrem Manfredũ ordinis Prædicatorum tempore Bonifacij VIII. fuit vt hæreſiarcha publice condemnatus, & etiã concrematus xviij. die Menſis Iulij, anno Domini MCCC. Et poſt [e] annos octo ipſe Dulcinus tanquam hæreſiarcha, & Margarita tanquam hęretica eius conſors in ſcelere & errore fuerunt publice membratim dilaniati, & poſtmodum concremati: & finaliter pro maiori parte cum magna diligentia prælatorum illarum partium, & Inquiſitorum hæreticæ prauitatis ordinis Prędicatorũ, ipſorum ſecta Pſeudoapoſtolorum fuit ab illis finibus extirpata, etiam congregato [f] exercitu magno Crucis ſignaculo inſignito, & collata per dominum Clementem V. indulgentia generali.

3. Hæreſes autem & errores ipſorum Geraldi & Dulcini hęreſiarcharum, & eorum ſequacium Pſeudoapoſtolorum, iſti ſunt.

Dulcini & Geraldi hæreſes.

Primus error eſt: ꝙ tota auctoritas à domino Ieſu Chriſto tradita & collata Eccleſiæ Romanę, eſt omnino euacuata, & iamdudum ceſſauit, propter malitiam prælatorum: & ꝙ Eccleſia Romana, quam tenent Papa, & Cardinales, & clerici, & religioſi, non eſt Eccleſia Dei, ſed reprobata Eccleſia, quę perſeuerat hodie ſine fructu.

Secundus error: ꝙ Romana Eccleſia eſt illa meretrix, quæ à fide Chriſti apoſtatauit, de qua ſcribit Ioannes in Apocalypſi. *Apoc. 17.*

Tertius error: ꝙ tota illa poteſtas ſpiritualis, quam Chriſtus dedit Eccleſię ab initio, eſt tranſlata in ſectam illorum, qui dicuntur Apoſtoli, ſeu de ordine Apoſtolorum: quam ſectam vocant congregationem ſpiritualem, à Deo miſſam & electam in iſtis diebus nouiſsimis: & ipſi, & nulli alij (vt dicunt) habent poteſtatem, quam habuit beatus Petrus Apoſtolus.

A Quartus error: quòd Geraldus Segarelli de Parma prædictus, qui fuit [g] principium huius ſectæ & auctor, fuit noua planta, pullulans in radice fidei: in qua Deus cœpit reducere Eccleſiam ſuã ad conuerſationem, & perfectionem, & vitam & ſtatum, & paupertatem Eccleſiæ primitiuæ, in illo ſtatu, in quo Chriſtus commiſit Eccleſiam beato Petro Apoſtolo.

Quintus error: quòd ipſi ſolij, qui dicuntur Apoſtoli de prædicta ſecta ſeu congregatione: ſunt Eccleſia Dei, & ſunt in illa perfectione, in qua fuerunt primi Apoſtoli Chriſti: & ideo non tenentur alicui homini obedire, nec ſummo B Pontifici, nec alicui: quia eorum regula, quæ fuit à Chriſto immediate, libera eſt, & † perfectiſsima vita. † *al. & perfectiſsimam vitam habet.*

Sextus error: quòd nec Papa, nec aliquis alius poteſt eis præcipere, quòd deſerant ſtatum illum, ſeu vitam tantę perfectionis, nec etiam poteſt eos excommunicare.

Septimus error eſt: ꝙ de quolibet ſtatu & ordine poteſt quilibet licite tranſire ad eorum vitam, & ſtatum, ſeu ordinem, ſiue ſit religioſus, ſiue ſæcularis: ita quòd vir ſine conſenſu vxoris, & vxor ſine conſenſu viri poteſt relinquere ſtatum matrimonij, & aduolare ad ordinem ipſorum: & quòd C nullus prælatus Eccleſię Romanæ poteſt ſeparare matrimonium: ſed ipſi poſſunt.

Octauus error: quòd nullus de vita, ſeu ſtatu, vel ordine ipſorum poteſt licite intrare alium ordinem, ſeu regulam, ſine peccato mortali; nec poteſt ſe ſupponere obedientiæ hominis cuiuſcũque: quia hoc eſſet deſcẽdere à vita perfectiſsima ad minus perfectam.

Nonus error eſt: ꝙ nullus poteſt ſaluari nec intrare regnum cęlorum, niſi ſit de ſtatu ſeu ordine ipſorum; quia extra ſtatum, ſeu ordinem illum deinceps nullus ſaluabitur.

D Decimus error: ꝙ omnes qui perſequuntur eos, peccant mortaliter, & ſunt in ſtatu damnationis & perditionis.

Vndecimus error: ꝙ nullus Papa Romanę Eccleſiæ poteſt aliquem abſoluere à peccatis, niſi eſſet ita ſanctus, ſicut fuit beatus Petrus Apoſtolus viuendo in omnimoda paupertate ſine proprio, & in humilitate, non faciendo guerras, nec aliquẽ perſequendo, ſed permittendo viuere quemlibet in ſua libertate.

Duodecimus error eſt: quòd omnes prælati Romanæ Eccleſiæ tam maiores, quàm minores à tempore ſancti Silueſtri, poſtquam declinauerunt à modo viuendi priorum ſanctorum, E ſunt pręuaricatores, & ſeductores, excepto fratre Petro de Marone, qui fuit Papa Cæleſtinus appellatus †. † *al. Apoſtolicus.*

Tertiusdecimus error eſt: quòd omnes ordines religioſorum, & ſacerdotum, diaconorum, & ſubdiaconorum, & prælatorum ſunt ad fidei catholicæ detrimentum.

Quartusdecimus: quòd laici non tenentur, nec debent dare decimas alicui ſacerdoti, ſeu prælato Romanę Eccleſię, qui non ſit in tanta perfectione, & in tanta paupertate, in quanta fuerunt primi Apoſtoli.

Apoſtoli. Et ideò dicunt, quòd decimæ non debent dari, niſi ipſis, qui dicuntur Apoſtoli, & ſunt pauperes Chriſti.

Quintus decimus error eſt: quòd quilibet homo, & quælibet mulier, nudi ſimul poſſunt licitè iacere ſine omni peccato, in vno & eodem lecto: & licitè tangere mutuo vnus alterum in omni parte ſui, & oſculari ſe inuicem ſine omni peccato: & quòd coniungere ventrem ſuum cum ventre mulieris ad nutum, ſi quis ſtimuletur carnaliter, vt ceſſet tentatio, non eſt peccatum.

Sextus decimus error eſt: quòd iacere cum muliere, & non commiſceri carnaliter, magis eſt, quàm reſuſcitare mortuum.

Decimus ſeptimus error eſt: quòd perfectior vita eſt viuere ſine voto, quàm cum voto.

Decimus octauus error eſt: quòd eccleſia conſecrata non plus valet ad orandum Deum, quàm ſtabulum equorum, vel porcorum.

Decimus nonus error eſt: quòd ita bene poteſt Chriſtus adorari in nemoribus, ſicut in eccleſiis, vel † melius. († al. et)

Vigeſimus error eſt: quòd pro nulla cauſa, nec in aliquo caſu debet homo iurare niſi pro articulis fidei, & omnia alia poſſunt celari: Et quandocumque iurent dicere veritatem coram prælatis, ſeu Inquiſitoribus, non tenentur defendere verbo, ſeu voce, ſed ſolum in mente retinere: Et quòd in nullo tenentur reſpondere veritatem, niſi de his, quæ verbaliter continentur in articulis fidei ſeu præceptis: & ſi de aliis requirantur, licet eis ſine peccato mortali mentiri, & veritatem ſuæ ſectæ negare ore, dummodo teneant eam in corde, ad hoc vt euadant poteſtatem Inquiſitorum; ſed debent reſpondere tergiuerſando, colorando, ſeu palliando quocunque modo poſſint pertranſire. Si tamen non poſſent aliter mortem euadere, tunc in tali caſu, apertè debent profiteri, & defendere in omnibus, & per omnia prædictâ doctrinam ſuam, & mori in ea patienter & conſtanter: & nullatenus aliquos de ſociis ſuis, vel credentibus reuelare.

Propter quod, prædictos errores in fide, & nonnullos alios in dictis Pſeudoapoſtolis adinuentos, ac plurimas etiam, quas faciebant in ſimplicibus deceptiones, & cum mulieribus, quas ſecum ducebant, inhoneſtates, eos & eorum ordinem dominus Papa Honorius IIII. condemnauit per litteras ſuas tenoris ſequentis.

4. Litteræ Honorii IIII. quibus condemnatur ſecta Pſeudoapoſtolorum.

OLim felicis recordationis Papa Gregorius X. prædeceſſor noſter, in concilio Lugduneñ. omnes religiones & ordines Mendicantium, adinuentos poſt generale Lateranenſe con- A cilium, qui nullam confirmationem ſedis Apoſtolicæ meruerunt, perpetuę prohibitioni ſubiecit: & quatenus proceſſerant, reuocauit. Verum ſicut ad noſtri apoſtolatus auditum, fama querula deferente, peruenit, quidam qui poſt generale, & ante Lugduneñ. prædicta concilia, ſub nomine ordinis Apoſtolorum, habitum nouæ religionis aſſumpſerunt quamquam nullam aliquando confirmationem ſedis Apoſtolicæ meruiſſent, prohibitionis ac reuocationis prædictæ, temerarij præſumptores eundem habitum, ſeu ei conſimilem ſub eodem nomine vſque hodie deferẽtes, quàm plures etiam alij, aſſumpto poſt dictum Lugdunen. concilium, huiuſcemodi habitu, per diuerſas (B) mundi partes mendicando diſcurrere non verentur, facientes ea, quę non condecent, in animarũ ſuarum periculum, & graue ſcandalum plurimorum: præſertim cum nonnulli, prauitatis hæreticæ vitio laborantes, ſub huiuſmodi habitu ſint inuenti.

Nos igitur volentes, talium præuaricatorum inſolentem audaciam refrænari, & prędictam, non tam religionem, quàm pernitioſam ſectam penitus aboleri, ne forte fidelium ſimplices, falſa ſanctitatis eorum imagine ſeducantur, vniuerſitati veſtrę per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus quoſcumque de prędictis in veſtris ciuitatibus (C) & diœceſibus inueniri contigerit, eos ad deponendum huiuſmodi habitum, monitione prǽmiſſa per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compellatis; monentes eoſdem, vt ſi religioſam vitam ducere cupiunt, ad aliquam ſe transferant de religionibus approbatis. Quòd ſi aliqui eorum cenſuram prædictam contempſerint, vos contra ipſos ad pœnam carceris, ſeu aliam prout expedire videbitis, procedatis, inuocato aduerſus eos, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſęcularis.

Cæterum vt prædicti eo facilius à ſua inſolentia compeſcantur, quo magis à Chriſti fidelibus (D) abiici ſe viderint & contemni: Volumus nihilominus, quòd huiuſmodi proceſſum noſtrum, in veſtrarum ciuitatum & diœceſum terminis, iteratis vicibus publicantes, ac facientes per aliquos publicari, eoſdem populos auctoritate noſtra moneatis, & inducatis attentè, ne aliquem de prędictis præfatum habitum deferentibus, recipere præſumant in hoſpitio, vel eis aliquas eleemoſynas largiantur; nec ad deferendum habitum illum, ſeu ei conſimilem, impendant conſilium, auxilium, vel fauorem. Datum Romę apud ſanctam Sabinam. v. Idus Martii, Pontificatus noſtri anno primo. Sub anno Dominicæ incarnationis MCCLXXXV. (E)

Ad inſtar ergo Domini Honorij IIII. Nicolaus Papa IIII. vniuerſis eccleſiarum prælatis, conſimiles litteras deſtinauit, ſub anno Domini MCCXC. Pontificatus ſui anno III.

COMMENT. XXXVII.

(Dulcinus & Segarelli' hæretici in Italia.)

a R*Ecenſuit hactenus errores in Hiſpania condemnatos, nunc de illis qui in Italia repreſſi*

preſſi ſunt, ſermonem inſtituit: ac primum orditur ab hęreſibus Pſeudoapoſtolorum. Hi ducibus Geraldo Segarello & Dulcino multas Italiæ ciuitates in Inſubria fœdis dogmatibus infecerunt. Vocati ſunt autem Pſeudoapoſtoli, quia cum Apoſtolorum vitã & mores imitari ſe dicerent, longe tamen ab eorum ſanctitate & doctrina diſcedebant.

De his copioſe ſcribit Guido Carmelita in ſumma de hęreſibus, tit. de hęreſibus Pſeudoapoſtolorum, vbi eorum errores recenſet, & confutat: atque horum ſectam inuentam fuiſſe circa annum Domini MCCLX. à Geraldo Segarello de Parma: cui in ſecta ſucceſſit Dulcinus Nouarienſis. Segarelli quoque diſcipulum fuiſſe Dulcinum teſtatur Bernardus Lutzemburgus in catalogo hęreticorũ. lib. 2. & cum tempore Clementis Quinti Romani Põtificis ortum ſcribunt Lutzemburgus in catalogo hæreticorum. lib. 2. verbo, Dulcinus. & Gabriel Prateolus, lib. 4. de vitis & ſectis hæreticorum, cap. 17. Eymer. hic vtriuſque hęreſiarchæ, id eſt, Segarelli, & Dulcini tempora exortum, & incrementa, & finem ſiue interitum coniungens, eos inſurrexiſſe ſcribit temporibus Honorij IIII. Bonifacij VIII. Nicolai IIII. & Clementis V. hoc eſt ab anno MCCLXXXV. vſque ad annos MCCCVI. parum plus vel minus.

b ¶ Scilicet Geraldus Segarelli Parmenſis.) *In codice Bononien. & in eo, qui eſt Cardinalis de Gambara* Pergamenſis, *legitur, non Parmenſis. ceterũ Guido Carmelita & Lutzemburgus prętitatis locis eũ Parmenſem fuiſſe teſtantur, & Parmẽſem fuiſſe indicant ſequentia loca huius quæſtionis.*

In prioribus editionibus huius operis non licuit nobis certius aliquid de hoc Geraldo memorię prodere, quàm noſtri hic indicant commentarij: ſunt enim quæ ad ea ſęcula valde obſcura, & ignorationis tenebris multũ inuoluta ex defectu hiſtoria. Sed cũ nuper in bibliotheca Illuſtriſſimi & Reuerendiſſimi

Iacobus Sabellus Cardinalis Inquiſitor ſuprem⁹.

Iacobi Sabelli Cardinalis Inquiſitoris ſupremi in vniuerſa Christiana republica, repertus eſſet liber manuſcriptus, q res geſtas ĩ multis Italię vrbibus, ſuperioribus ſęculis continebat, inter cetera copioſe eius libri auctor Frater Salimbenus de Adam Parmenſis ordinis Minorum S. Franciſci, initia, progreſſus, & incrementa huius Segarelli deſcribit.

F. Salimbin⁹ de Adam Segalelli initia copioſe ſcripſit.

Ex eo auctore certum annum annotare, in quem potiſſimum Segarelli & ſequacium (qui ſe Apoſtolos appellarunt) initia inciderint, omnino eſt difficile: ſed quantum coniectura aſſequi poſſemus, is fuit annus Domini 1246.

Quis igitur & qualis fuerit is Geraldus (quẽ Salimbenus Gherardinum Segalellum vocat) & quale illius ſecta habuerit initium, his verbis ille docet: Iſtorũ principiũ fuit in Parma, cum enim in ordine Fratrum Minorũ habitarẽ in Parmenſi conuentu, ſacerdos & pdicator exiſtẽs, venit quidam iuuenis natione Parmenſis, de vili progenie ortus, illiteratus & laicus, idiota & ſtultus, cui nomẽ Gherardinus Segalellus, & petijt, vt à Fratrib⁹ Minoribus reciperetur in ordine, qui cũ non exaudiretur ab eis, tota die quando poterat, morabatur in Eccleſia Fratrum, & cogitabat, quod po-

Segalellus quis, & quale eius initium.

A ſtea ſtultizando impleuit: nam ſuper coopertoriũ lampadis ſocietatis & fraternitatis Beati Franciſci depicti erant Apoſtoli circumcirca cum ſoleis in pedibus, & cum mantellis circa ſcapulas inuoluti, ſicut traditio pictorũ ab antiquis accepit, & vſus ad modernos deduxit, vbi iſte contemplabatur: & excogitato conſilio, poſtquam capillos nutriuit, & barbam, accepit ſoleas Fratrum Minorum & cordam: & fecit ſibi fieri de bixeto veſtitum, & mantellum album de ſtagmine forti, quod circa collum & ſcapulas inuolutũ portabat, credens per hoc Apoſtolorũ habitũ demõſtrare; & vẽdita domuncula ſua, & accepto pretio ſtetit

B ſuper lapidẽ, ſuper quem antiquitus Poteſtates Parmenſes concionari ſolebant, & habens denariorum ſacculum, non diſperſit, & dedit pauperibus, nec congregationi pauperum affabilem ſe fecit, ſed vocatis ribaldis, qui ibi prope in platea ludebant, ſparſit inter illos alta voce dicendo: Quicunque vult accipiat, & habeat ſibi. Collegerunt itaque valde cito ribaldi denarios illos, & iuerũt, & luſerunt ad taxillos, & iſto audiente, qui dederat, blaſphemauerunt Deum viuentem. *hactenus Salimbenus.*

Additque præterea, Segalellum, vt filio Dei inter homines agenti aſſimilaretur, circuncidi voluiſſe, &

C *faſcijs inuolutum in cunabulis iacuiſſe, et lac, mammasque cuiuſdam ſtultæ mulieris ſuxiſſe, multiſque diebus ſolum cum nullum ſocium habuiſſet, Parmę habitaſſe, donec Robertum quendam, qui fuerat famulus Fratrum Minorum, ſibi comitem adiũxerit, ac mirantibus Parmenſibus ambos per ciuitatem diſcurriſſe, inde vero ſubito vſque ad trigeſimum numerum creuiſſe.*

Quoniam vero Segalellus otioſus per omnia eſſe, nec vllam ſuſcipere volebat impurę congregationis curam, quidam Guido Pucaggius etiam Parmenſis, qui eidem iam ſectæ nomen dederat, primum locum ſibi arrogauit, & ceteris dominatus fuit. hunc cum

Segalellus vitã p omnia agit otioſã.

D *ferre non poſſent, quendam Matthæum eligentes ſibi præfecerunt, & propterea ingens orta eſt inter eos contentio, cum multas iam repleuiſſent Italiæ vrbes, eaſque malis moribus & damnata doctrina infeciſſent.*

Contigit primum horum diſſidium an. 1275. Fauentiæ, vbi tunc Segalellus degebat, ibique res valde perpetrauit obſcęnas; erant enim omnes magiſtrum Segalellum imitantes, impudici, incontinentes, & libidinibus omnis generis valde dediti, quæ cauſa multiplicãdæ ſectæ opportuna fuit, ſicut ſemper eſſe conſueuit in omni fere ſecta & hæreſi amplificanda, vt in libris de cauſis vnde hæreſes oriantur, copioſe

Diſſidiũ inter Segalelli ſectatores.

E *probauimus. Hinc diſperſi ſunt pſeudoapoſtoli per vniuerſam fere Europam, ceterum Segalellus Parmę, quæ fuerat eius patria, remanſit.*

Fuit ea tempeſtate Parmenſis Epiſcopus Opizo de ſancto Vitali Domini Innocentij Papę IIII. ex ſorore nepos, vir auita nobilitate & familia Illuſtri progenie conſpicuus, quem maiorum ſplendorem eadem de ſancto Vitali familia Parmæ etiam nunc retinet, & propria virtute conſeruat: is Opizo cum multa Segalelli & ſequatium flagitia, & nefandas præſertim libidines intellexiſſet, Segalellum capi, &

Opizo de sãcto Vitali Parmenſis Epiſcopus illuſtri familia genitus Segalellum comprehendi iubet.

carcere

carcere occluſum cuſtodiri iubet. & quantum coniectura explorare licet, id factum eſt an. Domini circiter 1280. Segalellus interim amentiam finxit, ideoque carcere eductus in Epiſcopali palatio morionum & paraſitorum more habitauit & victitauit. denique anno 1286. idem Opizo Epiſcopus exploratis & plenius intellectis Segalelli & pſeudoapoſtolorum ſceleribus è ciuitate Parmenſi, & toto Epiſcopatu expulit.

Segalellus Parma & toto eius Epiſcopatu exulat.

Quid poſtmodum Segalellus egerit, aut quò ſe cõtulerit, non explicat liber Salimbeni, quoniam multa ei iniuria uetuſtatis folia deſunt, ex his tamẽ quæ hoc loco Eymericus recenſet, non obſcure colligitur, Segalellum non longe à Parma receſsiſſe, aut vel ad eam, vel ad partes circumuicinas reuerſum fuiſſe, cum idem Opizo Epiſcopus Parmenſis, & Inquiſitor Manfredus, xiiij. annis poſt expulſionẽ tranſactis, Segalellum ceperint, condemnauerint, & combuſſerint, nempe die 18. Iuly an. Domini 1300. quo tempore Dominus Bonifacius Papa VIII. Sedi Apoſtolicæ præerat. Atque ex his accipiũt declarationis lumen, quæ breuiter de Segalelli exortu memorat hic Eymericus.

Segalellus capitur, damnatur & comburitur.

Neque his quæ hactenus diximus de Segalelli initijs, quę in annum fere Domini 1246. incidiſſe ſcripſimus, obſtant quę in principio huius quæſtionis idem Eymericus narrat, nempe Segalellum & Dulcinum temporibus Honorij IIII. hoc eſt ad an. Domini 1285. inſurrexiſſe: quoniam vt aliàs obſeruauimus, ſæpe auctores de vitijs & ſectis hæreticorum ſcribẽtes, eos aiunt exortos eo tempore, quo iam vel magnum incrementum ſuſceperunt, vel innoteſcere & hæreſim in publicum prodere cœperunt: omnes enim fere hæreſiarchæ latitant prius, hæreſes ſuas aſtute componunt, inde ad eas docendas vires præmuniunt, poſtremo in publicum proferunt. Cum itaque iſta Segalelli & pſeudoapoſtolorum hęreſis non ſtatim ſuſceperit incrementum, neque Eccleſię innotuerit, non mirum ſi Eymericus ita ſcripſerit de eorum exortu.

Segalelli initia cur Eymericus ad an. Dñi 1285. retulerit.

Mirum autem eſt quàm eſſet ſtultus & vanus Segalellus, quàm imperiti & turpes eius ſequaces & imitatores, qui vt Salimbeneus (qui eos vidit & audiuit) prudenter ſcripſit, falſiſſime ſe Apoſtolos eſſe dicebant, cum longe à vita & moribus diſcederent Apoſtolorum: cum nec ad prædicandum, nec ad eccleſiaſticũ officium decãtandum, nec ad Miſſas celebrandas, nec ad confeſsiones audiendas, nec ad artes, & diſciplinas liberales docendas, vtiles eſſent: ſed continuo diſcurrebãt per vicos & plateas inuiſendo fœminas, & decipiendo quas poterant, & cum eiſdem carnaliter ſe commiſcendo.

Segalellus & eius ſectatores ad opera bona erant inutiles.

Equidem initia, progreſſus, vita, & mores non modo iſtorum, ſed omnium hæreticorum quot quot fuerunt aut futuri ſunt, efficaciſsima ad eos plene confutandos argumenta ſubminiſtrant, vita enim, mores, conuerſatio, doctrina & denique actiones eorum cum paulo diligentius inſpiciuntur, valde à Chriſtiana pietate & Eccleſię catholicę ritu diſcrepare inueniuntur. Si quę vero bona in ipſis quandoque apparent, ficta ſunt, & ea ſecundum ſpeciem bona videntur, non ſecus ac chymicum aurum vel argentum, vel gemma, quę tametſi verum au-

Hæreticorũ actiones etſi bonæ videantur, nõ tamẽ ſunt.

A *rum, & argentum, aut gemma videantur, non tamen ſunt.*

c ¶ Et dulcinus Nouarienſis.] *Dulcini huius hæreſiarchæ creberrima extat mentio in libris Iuriſconſultorum, qui circa ea tempora & paulo poſt floruerunt.*

Huius quoque acta, initia, incremẽta & exitum in vetuſto reperta archiuo, Vercellenſis Inquiſitor nuper nobis tranſmiſit, quorum ſummã in proxima futura editione in lectoris gratiã edemus.

Illud autem quod de hoc hæretico affert valde ſingulare auctor quidam innominatus in tractatu de forma procedendi contra Inquiſitos de hæreſi in

B *Rub.* De hæreticis credentibus, &c. *num. 6 non eſt hic omittẽdum: ait enim hunc Dulcinum, antequam curiæ ſęculari traderetur, ſe excuſaſſe dicendo, quòd ea quæ prædicauerat & docuerat contra fidem & bonos mores, dixerat, non quia ita crederet, ſed propter multa commoda, & delectabilia temporalia, & propter vanam gloriam, & propter dominium quod ex tali doctrina habebat. ceterum hæc vana excuſatio eum non iuuit, quominus traderetur curiæ ſæculari: nec facile ſunt huiuſmodi hęreticorum excuſationes admittendæ, vt dixi infra par. 3. tit. de forma examinationis teſtium.*

Vana Dulcini excuſatio

d ¶ Dictus Gerardus per epiſcopum Parmen-

C ſem.] *In codice Cardinalis de Gambara, Pergamenſem. & Bononienſis corruptiſsime habet,* Parien. *ſed Barcinonen. & Sabellanus veram lectionem habent. vt ex proxime relata hiſtoria conſtat. is autem Epiſcopus Parmenſis, fuit Opizo de ſancto Vitali, vt docuit Salimbenus, qui eodem tempore floruit.*

e ¶ Et poſt octo annos ipſe Dulcinus tamquam hæreſiarcha, &c.] *cum his quæ tradit hic Eymericus conueniunt quæ ſcribit Bernardinus Corius in hiſtoria Mediolanenſi, par. 2. anno MCCCVII. cuius hæc ſunt verba à nobis latine reddita:* Hoc tempore frater Dulcinus hæreticus Mediolano

D fugiens, ad vicinos Nouarię montes ſe ſe recepit, ceterum ab Inquiſitore hæreticę prauitatis inquiſitus, vnà cum Margareta eius cõcubina hęretica, & plerisq; alijs captus fuit, & Vercellas deductus ibidem combuſtus extitit. hęc ille.

f ¶ Etiam congregato exercitu magno Crucis ſignaculo inſignito.] *Vt hic locus intelligatur, hiſtoria de his hæreticis breuiter eſt mihi enarranda. Dulcinus ergo, de quo eſt ſermo, tam pudendæ ac effrænatę libidinis extitit, vt ad ſex millia vtriuſque ſexus ſub charitatis ſpecie & deceperit, & cohabitare docuerit. Hi Alpes incolentes in omnem luxuriam prolabebantur: Adeo quidem vt hęc peſtis per*

E *duorum aut trium annorum ſpacium multos corruperit: tanta quidem vi, vt ſummus Pontifex Clemẽs V. ad tantum malum ſedandum Inquiſitores ordinis Prędicatorum eò deſtinare decreuerit, qui Dulcinum & ſuos complices à tam nefario ſcelere aut reuocarent, aut diligenti & accurata diſquiſitione facta ad eum referrent, num ita ſe res haberet, ſicut à multis fide dignis nuntijs audierat: qui cum reuerſi eſſent, ac Pontifici ſummo retuliſſent quę viderant, & audierant; cognitis nefandis ſceleribus & impuritatibus, contra tantam impietatem Crucia-*

da ab

da ab eodem ſummo Pontifice indicta fuit, & magnæ ac liberales indulgentię promulgata, quas conſequerentur qui ſe tam pio bello contra tam nefarios homines accingerent. Collectus eſt itaque exercitus & illuc miſſus cum Apoſtolico legato. cumque ad loca, in quibus pſeudoapoſtoli habitabant, perueniſſet, & repentino bello eſſet aggreſſus, eos partim media & frigore, partim armis oppreſſit exercitus catholicus Crucesignatorum: captuſque fuit Dulcinus & Margareta, indeque puniti ſicut narrat hic Eymericus, & nos quoq; apertius paulo ante retulimus.

Singuli autem Crucesignati magno protegendę fidei deſiderio excitati proprijs impenſis ibant in bellum: nam inter cetera hoc vouebant; vnde Inquiſitores tunc tametſi pauperes & mendici intrepide in hæreticos animaduertebant. Huc ſpectat textus in cap. excommunicamus. §. catholici. extra de hæret.

g ¶ Qui fuit principium et auctor huius ſectę.] *Poſt hęc verba in codice Cardinalis de Gambara adduntur hęc:* Qui, vt Dulcinus dicit et aſſerit, fuit noua planta, etc. *Barcinonenſis ita:* Qui fuit pręcipuus huius ſectæ actor: *ſed Bononienſis & Sabellani lectionem ſecuti ſumus, vt eſt impreſſus.*

h ¶ Vigeſimus error eſt; quod pro nulla cauſa, etc.] *Codices hic ſunt varij: Sabellanus & Bononienſis prope conueniūt cum Barcinonenſi impreſſo, ſed codex Cardinalis de Gambara hunc articulum ita habet:* Quòd pro nulla cauſa neç in aliquo caſu debet iurare homo, niſi pro articulis fidei vel præceptis Dei, & omnia alia poteſt celare. Et quantumcúque iuret dicere veritatem coram prælatis ſeu Inquiſitoribus, non tenetur reſpondere de aliquo alio, nec reuelare doctrinā ſuam, ſiue errores ſuos, nec tenetur defendere verbo ſeu voce, ſed ſemper corde tenere. Si tamen cogatur iurare metu mortis, in eo caſu debet iurare verbo ſeu voce ſolum, & in mente retinere. Et quod in nullo caſu tenetur reſpondere veritatem, niſi de his, quę verbaliter continētur in articulis fidei, ſeu præceptis: & ſi de alijs requiratur, licet ei ſine peccato mortali mentiri, & veritatem ſuę ſectæ negare ore, dummodo teneat eam in corde, ad hoc vt euadat poteſtatem Inquiſitorum; ſed debet reſpondere inficiando, vel negando, ſeu palliando, quocunq; modo tergiuerſando, colorādo, ſeu palliando quomodocunque poſſit pertrāſire, &c. *Hūc errorē à Pauperibus de Lugduno, ſeu Valdenſibus acceperūt Pſeudoapoſtoli: nā Pſeudoapoſtoli germē ſunt Valdenſiū hoc tamē quod de iuramēto horū hic dicitur, lumen accipiet ex ſumma fratris Iuoneti, par. 5. c. 2. cuius fragmētum extat in vetuſto illo codice membranaceo manuſcripto bibliothecę Vaticanæ, vbi plene agitur de ſecta Valdenſium. Is ergo agens de diſpenſatione eorum in iuramento ita habet:*

Iniqua diſpēſatio Valdenſiū in ſacramento.

Diffinierunt olim nō iurare omnino, ſed quia per hoc facilius deprehendebantur & condemnabātur caute diſpenſauerunt modo iurare, pro ſe vel pro alio à morte liberando vel defendendo. Cum autem iurare compelluntur, aut palliatis verbis iurant, ne putentur iuraſſe, ſed ficte agunt huiuſmodi & diuerſis modis: aut ſi cogutur ab aliquo iurare, refundunt peccatum in Chriſtum, vt ipſi videantur immunes: aut ſi iurant per ſe timore mortis, proponunt facere pænitentiam, vt pro quatuordecim periurijs teneantur vnum attrahere ad ſectam ſuam pro ſatisfactione peccati. *hæc ibi.*

i ¶ Tenoris ſequentis.] *In codice Cardinalis de Gambara additur ſolita Pontificis præfatio in hunc modum.*

Honorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Venerabilibus Patribus, vniuerſis patribus Archiepiſcopis & Epiſcopis, ac dilectis filijs cathedralium eccleſiarum electis & vicarijs earundem, ad quos litteræ iſtæ peruenerint, Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

Huius extrauagantis meminit Turrecremata in ſumma de eccleſia lib. 4 par. 2. c. 37. quo loco refert etiam Pſeudoapoſtolorum errores.

QVAESTIO XIII.

De hæreſibus Manichæorum in Italia exortorum.

SVMMARIVM.

1. *Quo tempore noui Manichæi emerſerint.*
2. *S. Petrus Martyr pro fide ab illis occiſus.*
3. *Recenſiorum Manichęorum errores.*
4. *Manichęorum figmenta de ſacramentis.*

Ertiadecima quęſtio eſt: Hęreſes, & errores Manichęorum, qui inſurrexerunt in partibus Italiæ, & ibi ſunt per prælatos & Inquiſitores condēnati, qui ſunt?

1. Ad hanc reſpondemus, quòd tempore Domini Innocentij Papæ III. in partibus Italiæ, videlicet in archiepiſcopatu Mediolanenſi, & aliis partibus circumuicinis, inſurrexit quidam dictus Manes, à quo & eius ſequaces Manichæi dicti ſunt, qui multas hęreſes & errores publice diuulgarunt, & publice ac impudenter in Italia prædicarunt.

2. Pro quarum [b] extirpatione frater Petrus de Verona ordinis Prędicatorum, Inquiſitor in partibus antedictis, ab ipſis Manichęis hęreticis eſt gladijs interfectus, ac martyrizatus; & poſt eodem anno ſui martyrii ſanctorum catalogo aggregatus, ac per ſanctam Eccleſiam canonizatus; & hodie claret multis miraculis glorioſus.

Iſtorum autem Manichæorum hæreſes & errores ſunt iſti.

3. Primus [c] error eſt: quòd duos Deos, aut duos dominos aſſerunt, & fatentur. Benignum Deum videlicet, & malignum creatorē omnium rerū viſibilium, & corporaliū: aſſerentes non eſſe facta hęc à Deo patre cęleſti, quem dicunt Deum benignū; ſed à diabolo malo, & Satana, quem ipſi vocant deum malignum, & dominum huius ſæculi, & principem huius mundi; ſicque ponunt duos

creatores, Deum videlicet, & diabolum; & duas creationes, vnam ſcilicet corporalium, & viſibilium; aliam inuiſibilium, & incorporalium.

Secundus error eſt: quòd fingunt duas eſſe eccleſias, vnam benignam, quam dicunt eſſe ſectam ſuam, eamque aſſerunt eccleſiam Ieſu Chriſti: aliam vero eccleſiam vocant malignam, quam dicunt eſſe Romanam Eccleſiam, eamque impudenter appellant matrem fornicationum, Babylonem magnam meretricem, & baſilicam diaboli, et Satanæ ſynagogam.

Tertius error a eſt: quòd omnes gradus, & ordines, & ordinationes eccleſiaſticas †, & ſtatuta deſpiciunt, & deprauant, & omnes qui fidem eius tenent, appellant hęreticos & errantes, nec aliquem poſſe ſaluari in fide Romanæ Eccleſiæ dogmatizant.

† al. Eccleſiæ ſanctæ

Quartus error eſt: ꝙ omnia ſacramenta Romanę Eccleſię, domini noſtri Ieſu Chriſti, videlicet Euchariſtiæ ſeu altaris, & baptiſmi, qui fit in aqua materiali, necnon confirmationis, & ordinis, & extremæ vnctionis, & pœnitentię, & matrimonij inter virum & mulierem: omnia & ſingula aſſerunt eſſe inania, & vana: & confingunt, tāquam ſimiæ quędam alia loco ipſorum, quæ quaſi ſimilia videantur.

4 Quintus error eſt: quòd confingunt loco baptiſmi ſancti in aqua baptiſmum alium ſpiritualem, quem vocant conſolamentum Spiritus ſancti: quando ſcilicet recipiunt aliquam perſonam in ſanitate, vel in infirmitate ad ſectam, vel ad ordinem ſuum per impoſitionem manuum, ſecundum ritum ſuum execrabilem.

Sextus error eſt: quòd loco conſecrati panis Euchariſtiæ corporis Chriſti confingunt quendā panem, quem appellant panem benedictum, ſeu panem ſanctæ orationis: quem in principio menſæ ſuę, tenendo in manibus, ſecundum ritum ſuum, benedicunt, & frangunt, & diſtribuunt aſſiſtentibus credentibus ſuis.

Septimus error eſt: quòd loco ſacramenti pænitentiæ, dicunt eſſe veram pęnitentiam, ſuſcipere & tenere ſectam & ordinem ſuum; & ſuſcipientibus dictam ſectam & ordinem, ſiue in ſanitate, ſiue in infirmitate, dicunt omnia peccata eſſe dimiſſa, & tales eſſe abſolutos ab omnibus peccatis ſuis, ſine alia quacunq; ſatisfactione, & abſq; etiā reſtitutione, ſi haberent aliquid de alieno, dummodo ſeruent ſectam & ordinem illum: aſſerentes ſe ſuper his habere poteſtatem eandem, & tantam quantam habuerunt Petrus & Paulus, & alij Apoſtoli Domini noſtri Ieſu Chriſti: dicentes confeſſionem peccatorum, quæ fit ſacerdotibus Romanæ Eccleſiæ, nihil valere penitus ad ſalutem: nec Papam, nec aliquem alium de Romana Eccleſia habere poteſtatem abſoluendi aliquē à peccatis.

Octauus f error eſt: quòd loco ſacramenti matrimonij carnalis inter virum & mulierem confingunt eſſe ſpirituale matrimonium inter animam & Deum, quando videlicet ipſi hæretici Perfecti, ſeu conſolati recipiunt aliquem ad ſectam, &

A ordinem ſuum.

Nonus error eſt: ꝙ incarnationem Domini noſtri Ieſu Chriſti ex Maria ſemper Virgine negāt; aſſerentes ipſum non habuiſſe verum corpus humanum, nec veram carnem hominis, ſicut habent ceteri homines ex natura humana: nec vere fuiſſe paſſum & mortuum in cruce: nec vere reſurrexiſſe à mortuis: nec vere aſcendiſſe ad cęlum in corpore & carne humana; ſed omnia in ſimilitudinē facta fuiſſe.

Decimus error eſt: ꝙ Beatam Virginem Mariam, negant fuiſſe veram matrem Domini noſtri Ieſu Chriſti: negant g etiam fuiſſe mulierem carnalem. B Sed ſectam ſuam & ordinem ſuum dicunt eſſe Mariam, Virginem, veram pęnitentiā, caſtam, & Virginem, quę generat filios Dei, quando recipiuntur ad eandem ſectam & ordinem.

Vndecimus error eſt: quòd negant reſurrectionem corporum humanorum futuram, loco eius confingentes quædam ſpiritualia corpora, & quendam interiorem hominem, in quibus & quolibet dicunt reſurrectionem futuram eſſe intelligendam.

Duodecimus error eſt: quia dicunt, quòd nunquam debet homo comedere carnes, nec tangere eas, nec caſeum, nec oua, nec aliquid, quod C naſcatur ex carne per viam generationis, ſeu coitus: ſicut ipſi faciunt.

Tertiusdecimus h error eſt: ꝙ dicunt & credunt, quòd in animalibus brutis, & etiam in auibus, ſunt ſpiritus illi, qui recedunt de corporibus hominum, quando non ſunt recepti ad ſectam & ordinem ſuum per impoſitionem manuum ipſorum, ſecundum ritum eorum; & quòd tranſeunt de vno corpore in aliud corpus: quare non comedunt i ipſi aliquod animal, nec aliquod volatile, nec occidunt.

Quartusdecimus error eſt: quia dicunt, ꝙ nunquam debet homo tangere aliquam mulierem.

D Prædicti Manichęi faciunt congregationem, quam vocant, la conuinenza, pro eo ꝙ habent illi de congregatione inter ſe multa pacta, atque ſeruāt, quę ſunt peruerſa & iniqua, & Eccleſię Dei & Reipublicæ multum nociua.

Prędicta ſecta Manichęorum propter eorum pręfatos errores, fuit per ſanctam Romanam Eccleſiam condemnata, & condemnatur 24. q. 3. c. quidam autem hęretici. vt in ſexta queſtione prędicta habitum eſt.

Supra fol. 243.

COMMENT. XXXVIII.

Quomodo accipienda q de Manichæis tradit Eymericus.

E *QVę hac queſtione commemorat Eymericus de nouis Manichęis in Italia exortis, falſa videri alicui poſſent: quoniam tempore Innocentij Papę III. videlicet circa annos Domini MCC. nulli hæretici Manichæi vocati Italiam infeſtarunt, ſed Cathari, Leoniſtæ, & ſi qui fuerunt alij huius ſectæ imitatores. Rurſus quia quæ hic dicuntur ab Eymerico de Manichæis & erroribus eorum, Catharis illius ætatis penitus conueniunt; vnde fit, vt lapſus hic auctor videatur. Sed non eſt plane ita, tum quia etſi Catharis hæc*

conue-

conueniant, & ceteris eius furfuris hæreticis, A *de Manichęis etiam accipienda ſunt: quoniam Cathari antiquorum Manichęorum errores penitus ſequebantur, quibus & alios nouos adiungebant: vnde Eymericus re ipſa inſpecta, non Catharos, ſed Manichæos appellauit, quia hi per omnia Manichæorum inſaniam imbiberant. tum quia ſæculo etiam horum hęreticorum vtraque appellatio & Manichęorum & Catharorum, præſertim apud viros doctos in vſu erat. Eymericus vero antiquam appellationem eſt ſecutus, cum ſub ea illius ætatis hęretici comprehenderentur: & plane errores, quos hic commemorat auctor, partim vetuſtiorum ſunt Manichęorum, partim* B *recentiorum: qui antiquorum ſunt velut noti omittentur à nobis; qui recẽtiorum apertius explicabantur nam difficilius noſcuntur quę non ſunt paſſim monumentis litterarum prodita.*

De his autem nouis Manichęis ſeu verius Catharis, eorumque erroribus agit Guido Carmelita in ſumma de hæreſibus tit. de hęreſibus Catharorum, & Bernardinus Corius in hiſtoria Mediolanenſi parte 2. anno M C C X X X I I I. & M C C L I I. & alibi ex quo intelliges vera eſſe quę de horum in exortu partibus Mediolanenſibus ſcribit hic Eymericus.

*Iam hi Cathari (vt teſtatur frater Raynerius or*C*dinis Prędicatorum in ſumma quam de eis ſcripſit, quę manuſcripta apud nos extat) in tres partes ſiue ſectas principales diuiſi erant: nam quidam dicebantur Albanenſes, alij Concorrezenſes, alij vero Bagnolenſes, de quibus dicemus opportunis locis.*

Quis Manichæus, & qualiter antea appellatus.

¶ Inſurrexit quidam dictus Manes, &c.] *In codice Bononienſi, Manens. nec male: nam Theodoritus in lib. hęreticarum fabularum Manichæos de Manente dictos ait. Manes autem ſeu Manens priuſquam errorem ſuum diuulgaret, vt ait B. Auguſtinus in lib. de hęreſib. cap. 46. Vrbicus dicebatur, ſiue Cubricus, vt ſcribit ſanctus Epiphanius hęreſi 66. Theodoritus Scythianum* D *& Philaſtrius Turbonem appellat. Suidas eius vitam & facta egregie eſt proſecutus. Beatus Auguſtinus in lib. de hęreſibus to. 6. cap. 46. Manichęos dixit dictos fuiſſe à verbo greco, quod ſignificat inſaniam fundere. quod Manichæi fugientes, Manichæos per duplex, n, quaſi manna & diuinitatem fundentes ſe ipſos iactabant vt, verbi lenocinio rudiores ad ſe homines pertraherent. Hi in tres partes fuerunt olim diſtributi, alij auctoris nomen mordicus retinuerunt: alij Macarij, tertij Cathariſtę ſiue purificatores dicti ſunt ab Auguſtino loco citato; ex quibus etiam apparet non inepte Eymericum hic Catharos vocaſſe Manichęos, cum* E *& Cathari ſeu Cathariſtę de ea familia eſſent: quando autem fuerint condemnati, dicam in fine huius quæſtionis.*

Horum autem nouorum Manichæorum ſiue Catharorum auctorem fuiſſe quendam dictum Manetem, qui tempore Innocentij III. inſurrexerit, vt hic ſcribit Eymericus, mihi nondum conſtitit.

SANCTI PETRI MARtyris hiſtoria.

b PRO quarum extirpatione frater Petrus de Verona ordinis prædicatorum, &c.]

Breuiter hic mihi pauca quædam dicenda erunt in gratiam Inquiſitorum de B. Petro Martyre Inquiſitorum principe, & acri hæreticorum hoſte, vt vitam & mores eius intuiti diſcamus pro fidei catholicæ defenſione humiliter & fortiter ſanguinem profundere. Hic ergo vir ſanctus cum primis ab ineunte ætate ſingularis probitatis & ſanctitatis præbuiſſet ſpecimen, relictis mundi huius fallacis inſidiis, aduertens nõ eſſe tutum cum ſcorpionibus, hoc eſt, cũ hæreticis habitare (nam ex parentibus hæreſi deprauatis traxit originem) ſacram ordinis Prædicatorum religionem profeſſus eſt, in qua multa probitate & doctrina claruit ſpacio multorum annorum, denique cum anno M. CCLII. ſedis Apoſtolicæ auctoritate eſſet Inquiſitor in partibus Mediolano ſubiectis: cumque eodem anno Mediolanum pergeret, relicta ciuitate Como, ad extirpandam hæreticam prauitatem, quidam de ipſorum hęreticorum credentibus prece illorum inductus & pretio, in itinere eum inuadens multis impreſsis vulneribus crudeliter iugulauit. Memoriæ proditum eſt, pridie eius diei quam eſſet interfectus, ſublatis ad cælum oculis, fuſis lacrymis gemebundum humiliter à Domino poſtulaſſe, vt non ſineret eum ex hac luce migrare, niſi ſumpto pro Chriſto paſsionis calice: cuius orationem exauditam fuiſſe apertiſſime ſequentis diei effectus demonſtrauit: quo interfecto perductum fuit ſacrum illius corpus Mediolanum, ſepultumque ad ſanctũ Euſtorgium, vbi adeo claruit miraculis, vt hæreticos non minus vicerit, ac ſtrauerit occiſus, quam antea fecerit viuens. Cum itaque multis miraculis clareret, Innocentius IIII. cunctis rite celebratis, ac obſeruatis ſacroſanctę Eccleſiæ Romanæ ritibus Petrum Martyrem nondum exacto poſt martyrium anno primo, viij. Calendas Aprilis Peruſij in catalogum Sanctorum retulit: extatque hodie huius apotheoſis, ſeu canonizationis authen-

ticum reſcriptum in libro priuil. ordin. Prædicat. fol. 26. pag. 2. Innocentio autem quarto vita functo, Alexander quartus ad Pontificiam ſedem euectus protinus ſui Pontificatus initio, anno videlicet Domini MCCLIIII. Petrum etiam Martyrem egregio commendauit encomio, & canonizationem ab Innocentio celebratam confirmauit reſcripto incipiente: Magna magnalia de Beato Petro Martyre. *quod habetur in lib. priuil. ordin. Prædicato. fol. 53.*

Huius ſancti viri vitam ſcripſit Thomas Lentinus Patriarcha Hieroſolymitanus, qui eodem tempore floruit. eam refert Laurentius Surius tomo 2. de probatis ſanctorum hiſtorijs, die 29. Aprilis.

Illud memoria dignum eſt, quod ſcribit Bernardinus Corius in hiſtoria Mediolanenſi parte 2. anno MCCXXXIII. tempore fratrem Petrum Veronenſem auctoritate Apoſtolica Inquiſitorem, ſtatuiſſe & ordinaſſe, vt inter cetera ſtatuta reipublicæ Mediolanenſis, multa quoque ponerentur & obſeruarentur contra hæreticam prauitatem, quæ breuitatis cauſa nunc omitto: refert autem ea præcitato loco Bernardinus Corius. idem vero in eadem hiſtoria Mediolan. parte 2. anno Domini MCCLII. minutiſsime proſequitur factionem credentium hæreticorum, qui ad occidendum Petrum Martyrem coniurarunt, vbi luculenter totum hunc tractatum ponit ob oculos, cum nominibus coniuratorum, patientia Martyris, & miraculis, & ceteris, quæ interitum eius anteceſſerunt & ſubſecuta ſunt.

Poſtremo ſciendum eſt. Romæ die 29. Aprilis huius Beati Petri Martyris feſtum duplex, & de eo capellam ſolemnem in Eccleſia ſanctæ Mariæ ſupra Mineruam, à Reuerendiſsimis dominis Cardinalibus Inquiſitoribus Generalibus, & alijs ſanctæ Inquiſitionis officialibus ſingulis annis celebrari, ex inſtituto Pij Papæ V. anno Domini MDLXIX. Sixtus vero V. Pont. Max. anno incarnationis Dominicæ 1586. idibus Aprilis, eiuſdem diem natalem ſub eodem duplici officio ab omnibus eccleſiaſticis celebrari & recitari iuſſit conſtitutione quadã incipien. Sanctorum Chriſti militum.

5 ¶ Primus error eſt: quòd duos deos, &c.] *De Cathari etiam ſiue recentiores Manichæi eundem errorem mordicus defendebant, vt intelligas verè ſcripſiſſe Tertullianum in libro de præſcriptio. hæreticorum, ca. 1. nullam fuiſſe tam turpem hæreſim, quam labentibus ſæculis alij non excitarint, ſecutique fuerint.*

Quod vero recentiores Manichæi, ſeu Cathari de duobus deis ſeu principijs impie fabulantur, non eſt vno modo inter eos receptum: nam Belazmanſa Veronenſis, qui fuit princeps horum hæreticorum in Italia circa annos Domini MCCXXV. & Ioannes de Lugio Bergomenſis, qui eiſdem fere temporibus vixit, valde inter ſe diſſidebant; vt latiſſime docuit frater Raynerius de ordine Prædicatorum, in ſumma, quam anno Domini MCCL. ſcripſit de Catharis & Leoniſtis, ſeu Pauperibus de Lugduno, quam

Belazmanſa & Ioãnes de Lugio Catharorum duces in Italia.

A *vidimus in vetuſto illo codice manuſcripto bibliothecæ Vaticanæ, & manuſcriptam nunc habemus, in qua ſingillatim omnia horum dogmata perſequitur quæ nos hic breuitatis cauſa omittimus, alibi forſan commodius tradituri.*

6 ¶ Tertius error eſt: quòd omnes gradus, & ſtatus, & ordinationes Eccleſiæ ſanctæ, & ſtatuta decipiunt & deprauant.] *Ita Barcinonenſis, Bononienſis, & Sabellanus. Vnde velle videntur, quòd omnia ſacramenta, cæremoniæ & leges Eccleſiæ fideles & catholicos decipiunt, deprauant, & corrumpunt: qui ſenſus ſatis aperte colligitur ex ſequentibus erroribus, quibus Cathari, ſeu Manichæi*

B *reiectis Eccleſiæ ſacramentis, alia ipſorum loco ſubſtituebant, vt mox dicemus ex ſumma fratris Raynerij de erroribus Catharorum. In Directorio tamen Cardinalis de Gambara legitur*, deſpiciunt et deprauant. *qui etiam ſenſus optime poteſt eorum ſententiæ conuenire: nam Cathari & Eccleſiaſtica ſacramenta & ritus deſpiciunt, hoc eſt, aſpernantur: item etiam & deprauant, quoniam loco verorum falſa ſacramenta, & cæremonias ſubſtituunt.*

7 ¶ Et confingunt tamquàm ſimilia quædam alia loco ipſorum, quæ quaſi ſimilia videntur.] *Tres errores, quos nunc proſequitur Eymericus:*

C *videlicet, 5. 6. & 7. ad ſacramenta Catharorum ſpectant, quæ mihi breuiter ſunt declaranda, vt & hic & alia iuris loca de ſacramentis, & conſolatione Catharorum loquentia intelligantur, & præſertim cap. filij. de hæret. lib. 6. & cap. 19. Concilij Narbonenſis.*

Sciendum ergo eſt, hos recentiores Manichæos, ſeu Catharos (vt in prædicta ſumma docet frater Raynerius) reiectis veris Eccleſiæ ſacramentis, quatuor ſibi ſacramenta inania, illicita, & ſacrilega confinxiſſe, videlicet, manus impoſitionem, panis benedictionem, pœnitentiam, & ordinem.

Quatuor recentiorũ Catharorũ inania ſacramenta.

Manus impoſitio vocatur ab eis conſolamentum,

D *& ſpiritualis baptiſmus, ſeu baptiſmus Spiritus ſancti: ſine quo ſecundum eos, nec mortale dimittitur, nec Spiritus ſanctus alicui datur: ſed per eam ſolummodo ab eis factam, vtrumque conferri mentiuntur.*

Hæc autem manus impoſitio hoc ritu abſoluitur apud eos. eorum præpoſitus (de quo mox dicemus) cum aliquis ex ipſis incidit in peccatum, aut ad ſectam eorum conuertitur, per manus impoſitionem conſolamentum daturus librum Euangeliorũ, vel totius noui teſtamenti tenet ante pectus ſuum: is vero qui conſolamentum eſt recepturus, vbi coram Catharis confeſſus eſt in genere dicens ſe eſſe peccatorem, et humiliter accedere ad petendam ve-

Catharorum conſolamentum.

E *niam, tunc præpoſitus abſolutione peracta ponit prædictum librum ſupra caput illius, & ceteri Cathari qui adſunt, manum dextram, & incipiunt ſuo ordine dicere Dominicam orationem. hoc ritu conſolamentum & peccatorum remiſſionem dicunt ſe conferre, quam non habent miſeri Cathari: de qua extat inſignis locus in Concilio Narbonẽſi, cap. 19. in hæc verba:* Si conſolationes eorum, vbi eum quem conſolantur, in hæreticum recipientes per impoſitionem manuum ſe ſaluare proditio-

naliter

naliter mentiuntur: aut ſeruitio eorundem, vbi maiore ipſorum librum tenente apertum, per ipſum quaſi ſub generali confeſsione, remiſsionem intelligunt fieri peccatorum.

Panis benedictio Catharorum.

Alterum eorum ſacrilegum ſacramentum eſt panis benedictio. hæc eſt quædam fractio panis, quam ipſi quotidie faciunt tam in prandio quàm in cœna. fit autem hoc modo: cum ingreſſi ſunt ad menſam Cathari, ſiue Catharæ, omnes dicunt orationem Dominicam: interim qui prior eſt apud eos profeſſione vel ordine, tenet panem vnum, vel plures ſi neceſſe foret ad præſentem multitudinem ſaturandam, & dicendo: Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti ſit ſemper cum omnibus nobis, *frangit panem ſeu panes, & diſtribuit omnibus diſcumbentibus non ſolum Catharis, ſed etiam credentibus ſuis, adulteris, latronibus, & homicidis: atque in hoc differunt à Pauperibus de Lugduno; nam illi ſolum ſemel in anno conficiunt, ſeu benedicunt, vt ſuo loco dicemus.*

Falſa Catharorum pænitentia.

Tertium ſacramentum eſt pænitentia, quam ſine vllo peccatorum dolore faciunt in hunc modum ſingulis menſibus ſemel tantum, ſi commode poſſunt, confeſſionem faciunt de peccatis venialibus, hoc ritu: vnus pro omnibus loquens alta voce, ceteris inclinatis in terra coram prælato tenente librum ante pectus ſuum dicit ita: Nos venimus coram Deo & vobis ad confitendum peccata noſtra; quia multum peccauimus in verbo, & opere, & viſione, & cogitatione. *& ceteris huiuſmodi. Quòd ſi quis eorum incidit in peccatum, quod iuxta opiniones eorum ſit mortale, tunc illud confiteri oportet, & non alia; & recipere iterum manus impoſitionem à prælato ſuo, & ab vno alio ad minus cum eo. Hæc autem omnia abſoluunt Cathari abſque lachrymis, contritione, & vlla ſatisfactione: vnde facile colliges, quàm ſit inanis & vana eorum pænitentia, cum diuinæ litteræ & lugenda peccata, & male ablata reſtituenda, & in particulari peccata confitenda apertiſſime teſtentur.*

Catharorum ordo.

Denique vltimum eorum ſacramentum eſt ordo. Catharorum ſeu recentiorum Manichæorum ordines quatuor ſunt. ille qui eſt in primo & maximo ordine conſtitutus vocatur Epiſcopus; ille qui eſt in ſecundo, Filius maior; qui eſt in tertio, Filius minor; qui in quarto & vltimo, dicitur Diaconus: ceteri qui ſunt ſine ordinibus inter eos vocantur Chriſtiani & Chriſtianæ. Epiſcopi munus eſt principem ſemper tenere locum in omnibus, quæ ab ipſis fiunt, videlicet in impoſitione manus, in fractione panis, & in orando. idem ſeruat Filius maior abſente Epiſcopo, & Filius minor abſente Epiſcopo, & Filio maiore. Ad Diaconum vero ſpectat audire confeſſionem venialium, & impingere pro illis abſolutionem, quod officium illi vocant, Caiſregar re ſeruitium. *de quo breuiter meminit Concilium Narbonenſe, cap. 19.*

Dixi breuiter in gratiam lectorum quæ neceſſaria ſunt ad intelligenda ea, quæ hoc loco tanguntur ab Eymerico paulo obſcurius, ne vllus in hoc auctore obſcuritati locus relictus eſſe videatur; ea non ſunt inutia putanda, cum multa inde varia loca de hæreticis loquentia lucem accipiant, in primis Con-

A *cilium Biterrenſe & Narbonenſe, in quibus horum ſæpe fit mentio.*

Errores Manichæorum de matrimonio carnali.

f ¶ Octauus, quòd loco ſacramenti matrimonij carnalis inter virum & mulierem, confingunt eſſe ſpirituale matrimonium, &c.] *Obſerua hic quàm caute loquatur Eymericus iuxta errores Catharorum. neque enim dicit, quòd loco ſacramenti matrimonij carnalis conſtituant aliud ſacramentum matrimonij ſpiritualis: nam Cathari quatuor tantum faciunt ſacramenta, de quibus diximus: de matrimonio vero carnali ſentiunt omnes Cathari, id ſemper fuiſſe mortale peccatum, & quod non punietur quis grauius in futuro propter adulterium,* B *vel inceſtum, quàm propter legitimum coniugium: neque etiã ob hoc quiſquam grauius plectitur apud eos: ita docet Raynerius in ſumma de Catharis, & Leoniſtis, quæ hic Eymericum non latuerunt.*

g ¶ Negant etiam fuiſſe mulierem carnalem.] *Hic exiſtimo claudendam eſſe periodum: nam Cathari non dicebant Mariam fuiſſe ſectam ſuam, vt conſtat ex ſumma Raynerij, ſed Belazmanſa Catharorum dux aſſerebat Dei filium non aſſumpſiſſe humanam naturam in veritate, ſed eius ſimile in beata Virgine, quam dicebat fuiſſe Angelum. qua periodo abſoluta, ſequitur mox,* ſed ſectam ſuam, &c. *quaſi Maria virgo, quam conſtituunt fuiſſe Angelum, præfigurarit ſectam ſuam. & adſtipulatur co-* C *dex Cardinalis de Gambara in quo, loco illius dictionis,* Sed, *legitur,* Secundum, *ita:* Secundum ſectam ſuam, & ordinem ſuum dicunt eſſe Mariã Virginem, veram pænitentiam, caſtam, & Virginem, quæ genuerat filios Dei, &c.

Error Belazmanſæ de beata Virgine.

h ¶ Tertius decimus, &c. quòd in animalibus brutis, & etiam in auibus ſunt ſpiritus illi, qui recedunt de corporibus hominum, &c.] *Hoc ipſum ſcripſit de vetuſtis Manichæis beatus Auguſtinus in libro de hæreſibus tom. 6. cap. 46. his verbis, ex quibus hic locus lumen accipiet:* Animas auditorum ſuorum in electos reuolui arbitrantur, D aut feliciore compendio in eſcas electorum ſuorum, vt iam inde purgatæ in nulla corpora reuertantur. Ceteras autem animas, & in pecora redire arbitrantur, & in omnia, quæ radicibus fixa ſunt, atque aluntur in terra. *hæc ille.*

Manichæorum error de tranſmigratione animarum in varia corpora.

i ¶ Quare non comedunt ipſi aliquod animal, nec aliquod volatile, nec occidunt.] *Hic error de Pythagoreorum ſchola produſſe videtur, qui & à carnibus abſtinendum omnino prædicabant, vt copioſe docet Ouidius libro 15. Metamorph. Iuuenalis ſatyra 15. & Laertius de vitis Philoſophorum. Cur autem Manichæi carnibus non veſcerentur, cauſam tradit B. Auguſtinus prçcitato loco his verbis:* E Nec veſcuntur tamen carnibus, tamquàm de mortuis, vel occiſis fugerit diuina ſubſtantia, tantumque, ac tale inde remanſerit, quod tam dignum nõ ſit in electorum ventre purgari. *hæc Auguſtinus. ex quo multum poteſt hæc quæſtio illuſtrari.*

Cur Manichæi carnib[us] nõ veſcerentur.

Iam Eymericus hic pauciſſimos recenſuit Manichæorum, ſeu Catharorum recentiorum errores, cum multo plures ab illis aſſererentur, non tamen eodem conſenſu: quia vt in principio huius quæſtionis dicebam, Belazmanſa & Ioannes de Lugio, qui

borum principes fuerunt in Italia ualde inter ſe diſſidebant. Eymericus vero inſigniores quaſdam corũ hæreſes numerauit.

K ¶ Prædicta ſecta Manichæorum fuit per ſanctam Romanam Eccleſiam condemnata. *Non dicit à quo fuerint Manichæi damnati, cæterum ſi de uetuſtis Manichæis loquamur, ſæpius damnati ſunt, & repreſſi per uiros ſanctos & ſummos Romanos Pontifices. in eos enim inuehitur Auguſtinus in libris contra Fauſtum Manichæum. Vincentius Lyrinenſis, Titus Boſtræ, & Diodorus Metropolis Ciliciæ Epiſcopi, Gregorius Laodicenſis, & Euſebius, & in Decretis Siricij Papæ reſcriptum extat quorundam Epiſcoporum, quo etiam inſania Manichæorum comprimitur; & Anaſtaſius Papa primus, qui ſedit anno Domini CCCC. Epiſtola quadam decretali prima, c. 3. multa contra Manichæos ſtatuit, condemnans eos. Et leges quoque ciuiles ſeuere in eos animaduertunt. l. Manichæos. C. de hæret. Iam tempore Pij Secundi Ioannes Turrecremata Pôtificis iuſſu tractatum collegit quinquaginta ueritatum contra quinquaginta errores Manichæorum. Damnatis autem uetuſtis Manichæis, cæteri quoque, qui eos ſequuntur, damnati cenſentur.*

Quando dãnati Manichæi tam ueteres quàm recentiores.

Quòd ſi de recenſioribus Catharis, ſeu Manichæis damnationem poſtules, eam fecit primum Alexander Papa III. in concilio Lateranenſi cap. 27. anno Domini MCLXXX. quo tempore iam oriri cæperant Cathari: poſtea vero Gregorius Papa Nonus anno Domini MCCXXXVI. & habetur in capit. excommunicamus 2. extra de hæretic.

QVAESTIO XIIII.

De hæreſibus Valdenſium.

SVMMARIVM.

1 *Valdenſium, ſeu Pauperum de Lugduno origo.*
2 *Valdenſes varijs nominibus appellati: & quare.*
3 *Valdenſium hæreſes uiginti.*

QVartadecima quæſtio eſt: Hæreſes & errores Valdenſium, ſeu Pauperum de Lugduno, uel Inzabbatatorum (quod idem eſt) qui inſurrexerunt in partibus Franciæ, ibidem per prælatos & Inquiſitores condemnatæ, & adhuc frequentius condemnantur, qui ſunt?

1 Ad hanc [a] reſpondemus, quòd tempore domini Gregorij Papæ IX. & circa annum Domini MCCLXX. inſurrexit [b] in partibus Gallicanis, in Archiepiſcopatu & ciuitate Lugdunenſi quidam vocatus Valdentius ſeu Valdenſis, qui relictis omnibus propoſuit ſeruare Euangelicam paupertatem, ſicut Apoſtoli ſeruarunt: qui plures ſibi adhærentes habuit, & congregationem magnam virorum & mulierum fecit. Hi hæreſes & errores infraſcriptos ſecrete & publice dogmatizauerunt: & tãdem Archiepiſcopum & Eccleſiam metuentes, inde fugerunt per partes Franciæ, & Italiæ diſperſi: quamplures complices habuerunt, multumque creuerunt, & vſq; hodie errores ſuos hinc inde ſeminauerunt.

2 Hi enim vocantur Valdenſes à Valdenſe eorum magiſtro errorum & auctore. Vocantur et Pauperes de Lugduno à ciuitate Lugdunenſi, vnde traxerunt originem, & quia vitam elegerunt pauperem. Vocantur [c] vlterius Inzabbatati, quia in eorum ſecta magis perfecti in zabata eorũ, ſeu ſotulari, ſignum [d] ſpeciale diſtinctum, ad modũ ſcuti, publicè deferebant.

Errores [e] autem & hæreſes iſtorum Valdenſium iſti ſunt.

3 Primus error & hæreſis eſt: ꝙ ipſi non ſunt ſubiecti Romano Pontifici, nec alijs prælatis Romanæ Eccleſiæ: aſſerentes, ꝙ eos Eccleſia perſequitur, & condemnat indebite & iniuſte.

Secundus error & hæreſis eſt: ꝙ non poſſunt excommunicari à Romano Pontifice, nec ab alijs prælatis Eccleſiæ, nec ei tenentur obedire, & vbi mandet, ꝙ dictam eorum ſectam deſerant, & abiurent.

Tertius error & hæreſis eſt: quòd iurare in iudicio, ſiue extra iudiciũ, pro quacunq; cauſa, & in quocunq; caſu, eſt illicitũ, & mortale peccatum.

Quartus error & hæreſis eſt: quòd deierare in iudicio coram iudicibus fidei, de dicenda † veritate, & reuelandis complicibus ſuis in hac ſecta, nõ eſt illicitum, nec peccatum; immo licitum, atque ſanctum.

† al. de eiuranda,

Quintus error & hæreſis eſt: ꝙ iudicare hominem ad ſupplicium, vel ad mortem in nullo caſu eſt licitum, immo ſemper peccatum mortale.

Sextus error & hæreſis eſt: ꝙ decretales Eccleſiæ & conſtitutiones domini Papæ de ieiunijs, & feſtis colendis, non ſunt obſeruandæ; ſed refutandæ, & totaliter condemnandæ.

Septimus error eſt: quòd ipſi Valdenſes quantumcunque ſint illiterati, nec ab Epiſcopis Romanæ Eccleſiæ ad ſacrum aliquem ordinem promoti, tam viri quàm mulieres habent poteſtatem à Deo ſolo, ſicut Apoſtoli habuerunt audiendi confeſſiones in foro pænitentiali virorum, & mulierum, & pænitentias iniungendi, etiam ſalutares.

Octauus error eſt: quòd indulgentiæ, quæ à Romano Pontifice, ſeu alijs Prælatis Eccleſiæ conferuntur, nullius ſunt valoris, efficaciæ, ſeu virtutis.

Nonus error et hæreſis eſt: ꝙ in ſacramento altaris panis non tranſubſtantiatur in verum Chriſti corpus, nec vinum in ſanguinem, ſi ſacerdos conſecrans ſit peccator.

Decimus error & hæreſis eſt: quòd omnis homo eſt peccator, niſi ſit de ſecta eorum; & conſequenter quòd nullus celebrans, vere conficit corpus Chriſti, niſi ſit de ſecta eorum, & credens erroribus eorundem.

Vndecimus error & hæreſis eſt: ꝙ quilibet ſiue ſit laicus, ſiue ſit clericus, ſiue ſit vir, ſiue ſit mulier, dumtamen ſit de ſecta eorum, poteſt vere conſecrare et conficere corpus Chriſti.

Duodecimus error et hæreſis eſt: quòd omnis

nis vir, & omnis mulier, de ſecta eorum eſt uere ſacerdos.

Tertiusdecimus error eſt : ꝙ animę decedentium, ſtatim vt decedunt, euolant ad Paradiſum, vel ad cęlum, & deſcendunt damnati ad infernũ: nec aliquis intrat purgatorium.

Quartusdecimus error & hæreſis eſt: ꝙ purgatorium nihil eſt, & ꝙ Miſſę, eleemoſynæ, orationes, & ſuffragia, & alia, quæ fiunt in Romana Eccleſia pro defunctis, nihil eis proſunt, nec prodeſſe poſſunt.

Quintusdecimus error & hæreſis eſt: ꝙ ſancti, qui ſunt in cælo, orationes noſtras non audiunt vnquam, nec exaudiunt: nec pro nobis ad Deum orant, quia non eſt licitum eos orare, nec eorum ſuffragia implorare, nec pro eorum reuerentia feſta celebrare; ſed miracula eorum, quę à gentibus recitantur, tãquam falſa, & fictitia reprobare, nec fidem illis dare oportet.

Sextusdecimus error & hęreſis eſt : ꝙ melius eſt ſatisfieri libidini, quocunque actu turpi, quàm carnis ſtimulis fatigari: ſed eſt (vt dicunt, & ipſi faciunt) in tenebris licitum, quemlibet cum qualibet indiſtincte carnaliter commiſceri, quandocunque & quotieſcunque carnalibus deſideriis ſtimulentur.

Decimuſſeptimus error & hęreſis eſt: ꝙ ſymbolo fidei non eſt ſtandum, nec credendum, nec pro oratione dicendum, cum ſit per Romanam Eccleſiam (vt dicunt) ordinatum.

Decimusoctauus error & hæreſis eſt : ꝙ nec ſalutatio angelica, ſcilicet, Aue Maria, nec orationes quæcunque alię ſunt admittendę, nec dicendę, quantumcunque per Romanam Eccleſiam fuerint ordinatæ, niſi tantum, Pater noſter: cum hęc oratio ſola per Chriſtum fuerit ordinata.

Decimusnonus error & hæreſis eſt : ꝙ ipſi sũt ſucceſſores Apoſtolorum in Euangelica paupertate, & cognoſcunt melius fidei veritatem, quàm prelati clerici, ſeu religioſi de Eccleſia Romana: & ꝙ eis, & non illis eſt credendum.

Vigeſimus error & hæreſis eſt : ꝙ Papa, Epiſcopi, & Prelati, qui habent diuitias hujus mundi, & ſanctitatem Apoſtolorum non imitantur, non ſunt Eccleſiæ Dei veri paſtores, vel gubernatores: ſed lupi rapaces, & deuoratores: nec talibus Chriſtus dignatus eſt Eccleſiam cõmittere ſponſam ſuam: quia eis non eſt credendum, nec obediendum; ſed ipſis ſolis Valdenſibus, qui habent à ſolo Deo celebrandi, confeſsiones audiendi, & pęnitentias imponendi, plenariam poteſtatem, ſiue mulieres fuerint, ſiue mares.

Propter [f] huiuſmodi errores & hęreſes iſtorum Valdenſium, ſeu Pauperum de Lugduno, proceſſu temporis dominus Gregorius Papa IX. ipſos Valdenſes, ſeu Pauperes de Lugduno, aliàs vocatos Inzabbatatos, excommunicauit, anathematizauit, & condemnauit, vt patet extra de hęreticis in 5. lib. c. excommunicamus 2. vbi ſic dicitur: Excommunicamus, & anathematizamus vniuerſos hęreticos, Catharos, Patharenos, Pauperes de Lugduno, &c.

A

COMMENT. XXXIX.

a AD hanc reſpondemus, quòd tempore domini Gregorij Papę Noni, circa annum Domini M C C L X X.] *Hoc loco codices ſunt varij: Barcinonenſis enim, & Directorium Cardinalis de Gambara, habens ita:* tempore Gregorij Papæ Noni circa annum Domini M CC LXX. *ſed hoc falſum eſt: nam Gregorius Nonus, anno Domini M CC XXVII. floruit. & illud tempus Gregorio Decimo omnino conuenit. is enim ſedit anno Domini MCCLXXI. Directorium Cardinalis Sabelli ita habet:* tempore

B Hadriani Quarti, circa annum Domini M C L VII. *quod uidetur verius: nam plerique ſcriptores tradunt, Valdenſes, ſiue Pauperes de Lugduno exortos temporibus Alexandri III. circa annos uidelicet Domini M C L X. qui proxime ſucceſſit Hadriano Quarto, quatuor ſolum annis interpoſitis. his adſtipulatur Raphael Volaterranus, qui in commentarijs ſuis Vrbanis lib. 20. cap. 2. tradit, Valdenſes ſub Hadriano quarto, auctore Valdone excitatos. & Guido Carmelita in ſumma tit. de hęreſibus Valdenſium ait, ſectam Valdenſium incœpiſſe circa annum Domini M C L X X. Itaque in Barcinonenſi procul dubio*

Quo tẽpore fuerint exorti Valdẽſes.

C *eſt mendum, quod, quamuis non ſit immutatum, adnotatum eſt tamen.*

Nec obſtat à Gregorio Nono longo poſt tempore anathemate percuſſos in cap. excommunicamus. el 2. de haret. ſub nomine Pauperum de Lugduno: quoniam horum ſecta multis annis durauit, eiuſque reliquia vſque ad Gregorium Nonum & vlterius peruenerunt: ideo cum ceteris excommunicati ſunt.

Iam in codice Bononienſi corruptiſſime legitur: tempore Domini Gregorij Papæ Noni, & circa annum Domini M C L X X. *cum conſtet Gregorium Nonum, ut dixi, anno Domini*

D *M C C X X V I I. floruiſſe. nec deſunt qui dicant eos temporibus Innocentij I I I. exortos, ut ſequens Commentarius docet.*

b ¶ Inſurrexit in partibus Gallicanis in ciuitate Lugdunenſi quidam uocatus Valdentius: ſeu Valdenſis.] *Ita Barcinonenſis impreſſus. in Sabellano,* Valdeſius: *in codice Cardinalis de Gambara,* Valdenius; *in Bononienſi,* Valdenetius. *Guido Carmelita in ſumma de hæreſibus, tit. de hæreſibus Valdenſium in principio ait, Valdenſium ſectę principium dediſſe quendam ciuem Lugdunenſem nomine Valdenſium ſeu Valdenſem. Bernardus Lutzemburgus in catalogo hęreticorum, in*

E *verbo: pauperes de Lugduno. & Prateolus lib. 14. de ſectis hęreticorum, c. 13. & lib. 19. c. 12. Valdonem uocat hunc ciuem Lugdunenſem, qui principiũ huic ſectæ dedit.*

De origine autem horum hæreticorum multi ſcripſerunt, nemo tamen diſtinctius quàm frater quidam Iuonetus, qui eorum temporibus floruiſſe uidetur: is enim in ſumma, parte 5. cap. 2. (quod fragmentum extat in peruetuſto illo codice membranaceo manuſcripto bibliotheca Vaticana. fol. 72. col. 1.) de hoc ita ſcribit. Ortus illius ſectę, quę

Valdenſium prima initia & cauſę.

dicitur Poure de Lyon, ſiue Pauperes de Lugduno, ſicut à diuerſis audiui, & à quibuſdam ipſorũ, qui uidebantur ad fidem reuerſi dum eorum intereſſem examinationibus, ſic ſe fertur habuiſſe. Apud Lugdunum fuerunt quidam ſimplices laici, qui quodam ſpiritu inflammati, & ſupra ceteros de ſe præſumentes, iactabant ſe omnino velle viuere ſecundum Euangelicam doctrinam, & illam ad litteram perfecte ſeruare: poſtulantes autem à domino Papa Innocentio III. hanc viuendi formam, auctoritate ſua ſibi & ſuis ſequacibus confirmari, adhuc recognoſcentes primatũ apud ipſum reſidere Apoſtolicæ poteſtatis: poſtea cœperunt ex ſe, vt plenius ſe Chriſti diſcipulos, & Apoſtolorum ſucceſſores oſtenderent, & etiã ſibi, officium prædicationis iactanter aſſumere, dicentes Chriſtum præcepiſſe diſcipulis ſuis Euãgelium prædicare. & quia ſenſu proprio verba Euangelij interpretari prçſumpſerunt, videntes nullos alios Euãgelium iuxta litteram ſeruare: quod ſe facere uelle iactauerunt, ſe ſolos Chriſti ueros imitatores eſſe dixerunt; cumque Eccleſia videret eos officium prædicationis uſurpare, quod eis commiſſum non fuerat, cum eſſent idiotę & laici, prohibuit & debuit: & nolentes obedire, excommunicauit. Illi autem contempſerunt in hoc claues Eccleſiæ, dicentes, clericos hoc facere per inuidiam, quia viderent eos meliores eſſe, & melius docere, & maiorem ex hoc populi fauorem habere, cum pro bono & perfecto opere nullus debeat, aut poſsit excommunicari, quale eſt docere fidem & doctrinam Chriſti; & quod nullus debeat huiuſmodi † tantum bonum prohibenti aliquatenus obedire, & illam excommunicationem reputabant ſibi æternam benedictionem, gloriantes ſe Apoſtolorum ſucceſſores, quod ſicut illi pro doctrina Euangelij à ſcribis & Phariſæis, extra ſynagogas eiecti, maledictioni eorum & percuſſioni ſubiacebant, ita & ipſi à clericis ſimilia paterentur, ſic ſuperba præſumptio palliatæ ſanctitatis, & à ſanctitate ſingularitatis, cæcitatem induxit hereticæ prauitatis: cum Euangelica perfectio magis doceat humiliter obedire Doctoribus & rectoribus Eccleſiæ, quàm per amorem ſingularitatis, ſe ſcindere à catholica vnitate. *hactenus ille.*

† homini

Ex his tota hęc quæſtio ualde illuſtratur. item docemur paulo recentiores eſſe Valdenſes, cum Iuonetus hic, cui magna fides habenda eſt, cum non longe ab illis temporibus uixerit, dicat eos exortos temporibus Innocentij III. nempe circa annos Domini MCC. à quo tempore non valde diſcedit Lutzemburgus, qui in catalogo hæreticorum, uerbo, pauperes de Lugduno, ſcribit eorum hęreſim incœpiſſe anno Domini MCCXVIII. & plane non leui coniectura ducor ad credendum hanc opinionem veram eſſe: quoniam in Epiſtolarum regeſto impreſſo Innocentij III. lib. 2. fol. 409. Epiſtola extat, cuius initium eſt. Ea eſt. qua committit quibuſdam Abbatibus, vt animaduertant in eos, qui officium prædicationis temere vſurpabant. quam habes in bullario litterarum Apoſtolicarum pro officio ſanctiſſimæ Inquiſitionis, in principio.

A c ¶ Vocantur vlterius Inzabbatati, quia in eorũ ſecta magis Perfecti in zabata eorum ſeu ſotulari, &c.] *Variarum appellationum cauſas tradit auctor: & inter eos qui dicantur Perfecti abunde docui ſupra in hac 2. parte ſuper Concilio Tarraconenſi, verſi. Perfecti vero hæretici.*

Inzabbatati dicti ſunt à zabata, quod eſt pedis indumentum ex corio confectum, hoc Itali, ſcarpa, *Hiſpani,* zapato, *vocant.*

Inzabatati vnde dicti.

d ¶ Signum ſpeciale diſtinctum ad modũ ſcuti publice deferebant.] *alibi legitur,* ſignum ſingulare, *mihi reponendum uidetur,* ſignum circulare, *propter illa verba:* ad modum ſcuti. *ſed omnes fere codices hic,* ſpeciale, *habent.*

B

e ¶ Errores autem & hęreſis iſtorum Valdenſium iſti ſunt.] *Errores Valdenſium recenſet & cõfutat Guido Carmelita in ſumma de hæreſibus, titu. de hæreſibus Valdeſium. nonnullos etiam commemorat ſanctus Antoninus in ſumma par. 4. tit. 11. c. 7. §. 2. & Bernardus Lutzemburgus in catalogo hęreticorum, verbo: pauperes de Lugduno. & Prateolus lib. 14. c. 13. de ſectis hęreticorum, & Aeneas Silvius de origine Bohemorũ, c. 35. Eymericus hic xx. tantum eorum errores commemorat: ſed frater Iuonetus in ſumma illa ſępe citata, par. 5. c. 2. pluſquam xxx. illorum hæreſes affert. eorum habitus pulchre*

C *deſcribit Eymericus par. 3. n. 112. tit de ſignis, per quę Valdenſes cognoſcuntur.*

f ¶ Propter huiuſmodi errores & hęreſes, &c. proceſſu temporis dominus Gregorius Papa Nonus, &c. condemnauit in c. excommunicamus 2. de hæret.] *Ex his verbis credo inductum eſſe mendum in principio huius quęſtionis, cum dicat hic Eymericus, Gregorium Nonum eos condemnaſſe; ſed conſiderare oportuit illa verba,* proceſſu temporis, *quę indicant apertiſsime auctorem non ſenſiſſe eos tempore Gregorij Noni exortos. Facta eſt autẽ hæc condemnatio per Gregorium Nonum anno Domini MCCXXXVI. per bullam incip.* Excommunica-

D mus. *quam habes in bullario litterarum Apoſto. pro officio ſanctę Inquiſitionis: ſed ante Gregorium, alij Romani Pont. eos anathemate percuſſerunt, ut conſtat ex prędictis.*

Quoniam vero, vt docet Eymericus initio huius quęſtionis, Valdenſes metu pœnarum proprijs relictis ſedibus in varias prouincias ſe contulerunt, & ad Hiſpaniã profecti ſunt, & in regnis regis Aragonũ conati ſunt latere, & ſuas hęreſes paulatĩ docere. Ceterum Alfonſus Rex Aragonum pius & catholicus, maiores ſuos imitatus, qui nũquam in eis regnis hęreſes viuere paſſi ſunt, ſed debitam Romanæ Eccleſiæ obedientiam & fidelitatem præſtiterunt, edicto cauit. vt Valdenſes & ceteri cuiuslibet ſectę hæretici è regnis ſuis exularent. Id edictum ex bibliotheca Illuſtriſsimi Iulij Antonij Sanctorij Cardinalis ſanctę Seuerinæ vnius ex Inquiſitoribus generalibus in tota Repub. Chriſtiana, quòd nobis ſingulari benignitate exhibuit, eò libentius apponendum curaui, quia gratum futurum lectoribus ob notitiam antiquitatis exiſtimo, & ut intelligatur Principum cura in exterminandis hęreticis. habet autem ita:

Valdenſium in uarias mũdi partes profectio.

Regum Aragoniæ cura in pellendis hæreticis.

E

EDICTVM REGIS ILDEFFONSI contra hæreticos Valdenſes, vt exeant de regno ſuo.

Ex proceſſu diſſolutionis Eccleſiarum Oscen. & Iaccen. & erectionis Balbaſtrenſis inter iura producta pro ciuitate & Eccleſia Iaccen. fol. 759.

Ildefonſus Dei gratia rex Aragonum, Comes Barchinonæ, Marchio Prouinciæ, Vniuerſis Archiepiſcopis, Epiſcopis, & ceteris Eccleſiarum Dei Prælatis, Comitibus, Vicecomitibus, Militibus, & Vniuerſis populis in regno & in poteſtate ſua conſtitutis, Salutem, & integram Chriſtianæ religionis obſeruantiam.

QVONIAM Deus populo ſuo nos præeſſe voluit, dignum eſt & iuſtum, vt de ſaluatione & defenſione eiuſdem populi continuam pro viribus noſtris geramus ſolicitudinem. Quapropter præcedentium noſtrorum imitatores, & iure canonibus obtemperantes, qui hæreticos à conſpectu Dei, & catholicorum omnium abiectos, vbique damnandos, atque perſequendos cenſuerunt, Valdenſes videlicet, ſiue Inzabbatatos, qui alio nomine ſe vocãt Pauperes de Lugduno, & omnes alios hæreticos, quorum non eſt numerus, a ſancta Eccleſia anathematizatos, ab omni regno noſtro & poteſtatiuo, tanquam inimicos crucis Chriſti, Chriſtianæque religionis violatores, & noſtros & regni publicos hoſtes, exire ac fugere præcipimus. Si quis igitur ab hac die, & deinceps prædictos Valdenſes & Zapatatos, alios ve hæreticos cuiuſcunque fuerint profeſſionis, in domibus ſuis recipere, vel horum funeſtam prędicationem aliquo loco audire, vel his cibum, vel aliud aliquod beneficium largiri præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & noſtram ſe nouerit incurriſſe, boniſque ſuis abſque appellationis remedio confiſcandis, ſe tanquam reum criminis læſæ maieſtatis puniendum. Et hoc noſtrum edictum, & perpetuam conſtitutionem per omnes ciuitates, caſtella, & villas regni noſtri & dominationis, ac per omnes terras poteſtatis noſtrę Dominicis diebus recitari ab Epiſcopis, ceteriſque Eccleſiarum rectoribus, atque à Vicarijs, Baliuis, Iuſtitijs, Merinis, & Zenalmedinis, omnibuſque populis obſeruari & prædictam pœnam tranſgreſſoribus inferẽdam mandamus. Notandum etiam, quia ſi qua A perſona nobilis, aut ignobilis aliquos ſæpe dictorum nefandorum, quibus iam per triduum edictum noſtrũ innoteſcere conſtiterit, alicubi regionum noſtrarum inuenerit, non prorſus, aut cito tamen exeſites, ſed potius contumaciter commorantes, aut deambulantes omne malum, dedecus, & grauamen, quod his, præter ſolummodo læſionem mortis, aut membrorum detruncationem intulerit, gratum & acceptum erit in oculis noſtris, & nullam B in pœnam pertimeſcat quoquomodo incurrere; ſed potius gratiam noſtram ſe nouerit promereri. Damus autem nefandis illis inducias (quamuis quodammodo propter debitum, & contra rationem fieri videatur) vſque in craſtinũ Sanctorum omnium, quo vel egreſſi fuerint de terra noſtra, vel egredi incepœrint; deinde ſpoliandis, cædendis, ac fuſtigandis, & turpiter, & male tractandis.

C *Signum ✠ Ildefonſi Regis Aragonũ Comitis Barchinonis, Marchionis Prouinciæ. Signum ✠ Petri regis Aragonum. & Comitis Barchinonis in originali huius chartę. & ſignum Domini Regimundi Archiepiſcopi Tarraconenſis, & Domini G. Epiſcopi Tiraſſonenſis, & Domini R. Epiſcopi Iaccenſis. & fuit facta charta illa apud Ilerdam à Gulielmo de Baſſia regio Notario, An-* D *no Domini* MCXCIIII. *Fuit collationata cũ originali. Ita eſt Martinus de Scribas notarius.*

QVAESTIO XV.

De hæreſibus Begardorum, & Beguinorum.

SVMMARIVM.

1 *Petrus Ioãnes hæreſiarcha caput Begardorum.*
E 2 *Michael de Caſena ſectator Petri Ioannis.*
3 *Begardorum & Beguinorum errores.*
4 *Hæretici pro martyribus habiti à ſuis.*
5 *Beguinorum maledicta contra Rom. Pontificẽ.*
6 *Littera Ioannis Papę xxij. in quibus damnatur eorum doctrina.*

QVintadecima quæſtio eſt: Hæreſes & errores Begardorum, Beguinorum, Fraticellorum, vel Fratrum de pænitentia de tertio ordine beati Franciſci

ſci (quod idem eſt) qui inſurrexerunt in prouincia Prouinciæ, & in prouincijs Narbonæ, Tholoſæ, Carcaſſonæ, Siciliæ inſula, & Calabria, Tuſcia, Alamania, & alijs diuerſis mundi partibus, & adhuc damnabiliter perſeuerant in dictis partibus, condemnatæ per prælatos & Inquiſitores, & quæ quotidie condemnantur; qui ſunt?

1 Ad hanc * reſpondemus, quòd tempore domini Clementis V. inſurrexit in prouincia Narbonæ homo quidam vocatus frater Petrus Ioannis de ordine fratrum Minorum, de villa, quæ dicitur Ciriacum, diœceſis Biterren. oriundus. Hic quamplures hæreſes & errores in dicta prouincia verbis, ac ſcriptis pariter publicauit, & quamplures ad ſe traxit. Hic condidit, dum viueret, Poſtillam ſuper Apocalypſim, Poſtillam ſuper Canonicas, Poſtillam ſuper Matthæum, quendam tractatum de mendicitate, & quendam alium de diſpenſationibus: in quibus libris, præſertim in Poſtilla ſuper Apocalypſim, quamplures hæreſes & errores inſeruit: vt ſupra patuit in quæſtione 9. vbi recitantur. Ex cuius fratris Petri Ioannis prauis verbis, & informationibus, factis ſuis, familiaribus dum viueret: & etiam ex eius prædictis libellis & Poſtillis: & præſertim ſuper Apocalypſim (quæ remanſerunt poſt eius mortem, & remanent hodie apud Begardos, licet per Eccleſiam condemnatæ.

2 Et ex proprijs inuentionibus eius ſequacium, vtpote fratris Michaelis de Cæſena hæretici, dicti ordinis Minorum Generalis Miniſtri, & nonnullorum aliorum multorum eiuſdem ordinis, hæreſes & errores, ac abominationes, & blaſphemiæ contra ſanctam Eccleſiam pullularunt, & quàm plurimum creuerunt, & hodie creſcũt. Et quamplures in Catalonia, & in Narbona, Biterris, Tholoſa, Montepeſſulano, Capiteſtagni, Lunello, Marſilia, Calabria, Sicilia, Tuſcia, Alamania: ac modernis temporibus Auinione, exiſtente ibi Romana curia tempore Clementis Papæ VI. & Innocentij VI. ac in Viterbio tempore Vrbani Papæ V. fuerunt vt pertinaces hæretici damnati, & ignibus concremati.

Hæreſes autem & errores Begardorum, Beguinorum, Fraticellorum, vel Fratrum de pænitentia de tertio ordine beati Franciſci, iſti ſunt.

3 Primus error & hæreſis eſt: quòd Dominus Ieſus Chriſtus inquantum fuit homo, & eius Apoſtoli nihil habuerunt in proprio, nec etiam in communi: quia fuerunt perfecti pauperes in hoc mundo.

Secundus error & hæreſis eſt: quòd dicunt hanc eſſe perfectam Euangelicam paupertatem, videlicet nihil habere in proprio, nec in communi.

Tertius error & hæreſis eſt: quòd habere aliquid in communi diminuit de perfectione Euangelicæ paupertatis.

Quartus error & hæreſis eſt: quòd Apoſtoli ſine diminutione perfectionis eorum, et ſine peccato, non potuerũt habere aliquid, nec in proprio nec in communi.

Quintus error et hæreſis eſt: quòd dicere et A credere, ac aſſerere contrarium prædictorum, eſt hæreticum.

Sextus error eſt: ꝙ regula beati Franciſci, eſt illa vita Ieſu Chriſti, quã Chriſtus ſeruauit in hoc mundo, et quam Apoſtolis ſuis tradidit, et impoſuit obſeruandam.

Septimus error eſt: ꝙ ſanctus Franciſcus, tradidit fratribus ſui ordinis in regula ſua ſupradictam Euangelicam paupertatem, ita quòd profeſſores dictæ regulæ nihil poſſunt habere nec in proprio nec in communi.

Octauus error eſt: quia dicunt, quòd beatus Franciſcus poſt Chriſtum, & eius matrem (& aliqui addunt, poſt Apoſtolos) fuit ſummus & B præcipuus obſeruator vitæ & regulæ Euangelicæ, ac renouator eius in iſto ſtatu ſexto Eccleſiæ, in quo dicunt iam nos eſſe.

Nonus error & hæreſis eſt: ꝙ regulã ſancti Frãciſci dicunt eſſe Euangelium Chriſti, ac vnum & idem eſſe cum Euangelio Chriſti.

Decimus error eſt: quòd quicumque impugnant, vel contradicunt in aliquo regulæ ſancti Franciſci (quam dicunt eſſe Euangelium) impugnant, & contradicunt Euangelio Chriſti, & per conſequens errant, & ſunt hæretici, ſi in hoc perſeuerant.

C Vndecimus error eſt: quòd ſicut Papa, vel aliquis alius, non poteſt aliquid immutare in Euangelio, nec addere, nec ſubtrahere ex eodem: ita non poteſt aliquid immutare in prædicta regula, nec addere, nec ſubtrahere ex eadem, quantum ad vota, ſeu conſilia Euangelica, ac præcepta cõtenta in ipſa.

Duodecimus error eſt: quia dicunt, quòd Papa non poteſt dictam regulam Euangelicam ſancti Franciſci caſſare, vel immutare; nec tollere ordinem ſancti Franciſci, quem Euangelicum ordinem eſſe dicunt. Idem dicunt de tertia eius regula.

D Tertius decimus error eſt: quia dicunt, quòd Papa non poteſt facere conſtitutionem vel decretalem, per quam diſpenſet ac concedat fratribus Minoribus, quòd poſſint habere bladum, vel vinum ad ſeruandum in communi in granariis vel cellariis, pro tempore futuro ad ſuum vſum, ſeu victum neceſſarium: & quòd hoc eſſet facere cõtra Euangelicam regulam ſancti Franciſci, & Euangelium Chriſti. Vide concilium Triden. Seſſ. 25. de Regularibus, cap. 5.

Quartus decimus error & hæreſis eſt: quoniã dicunt, quòd dominus Papa Ioan. xxij. faciendo quandam conſtitutionem, quæ incipit: Quorundã. † in qua dicitur concedere, ac diſpenſare cum E fratribus Minoribus, quòd poſſint congregare vinum & bladum in granarijs, vel cellarijs pro tempore futuro ad arbitrium prælatorum ordinis ipſorum, fecit contra Euangelicam paupertatem, & per conſequens (vt aiunt) contra Euangeliũ Chriſti: & ideo dicunt, ꝙ factus eſt hæreticus: & quòd ex hoc perdidit poteſtatem Papalem ligandi & ſoluendi, & alia faciendi, ſi in hoc perſeuerauerit; et ꝙ prælati per eum facti ex quo dictam conſtitutionem fecit, non habent aliquam eccleſiaſticã iuriſdictionem, ſeu poteſtatem. † Hæc habetur inter extrauag. Ioannis xxii. tit. de verborum ſignif.

Quin-

Quintus decimus error & hæreſis eſt: quòd omnes prælati & alij, qui eidem domino Papæ in dicta conſtitutione facienda conſenſerunt, ac conſentiunt ſcienter, ex hoc facti ſunt hæretici, ſi in hoc pertinaciter perſeuerent: & quòd omnem poteſtatem ſeu iuriſdictionem eccleſiaſticã perdiderunt.

Sextus decimus error eſt: quia dicunt quòd omnes fratres Minores, qui dictam conſtitutionem fieri procurarunt, ac qui eidem conſentiunt, & eam recipiunt, vel ea utuntur, ex hoc hæretici ſunt effecti.

Decimus ſeptimus error eſt: quia dicunt, ꝙ dominus Papa non poteſt facere ſecũdum Deũ, quod aliquis frater Minor etiam de licentia ipſius Papę, tranſeat ad aliam religionem, ſeu ordinem, vbi ipſe frater Minor, ſicut & alij fratres eiuſdem ordinis habeant aliquas diuitias in cõmuni. Quia vt dicunt, hoc eſſet deſcendere a maiori & altiori gradu, ſeu ſtatu perfectionis virtutis, ad minorẽ et inferiorem: & hoc eſſet deſtituere & non conſtituere: & poteſtas Papę eſt data ſolum in conſtructionem, & non in deſtructionem.

Decimus octauus error eſt: quòd ſi aliquis frater Minor factus fuerit Epiſcopus †, vel Cardinalis, vel etiam Papa, tenetur ſeruare votũ paupertatis à ſe prius factum, ſecundum regulam ſancti Franciſci.

† Vide S. Thom. 2. 2. q. 185. art. 8.

Decimus nonus error & hęreſis eſt; quia dicunt quòd perfectior ſtatus qui ſit in Eccleſia Dei, eſt ſtatus ordinis fratrum Minorum, qui paupertatem Euangelicam vouerunt, & promiſerunt; nec ſtatus prælatorum ad perfectionem eius pertingit: ſed illi prælati, qui de ordine fratrum Minorum aſſumuntur, vbi paupertatem Euangelicam promiſerunt, ad quam ſeruandam ſunt perpetuo obligati, ad eandem perfectionem pertingunt, ſi votum ſeruauerint à ſe prius factum.

4 Vigeſimus error eſt: quia dicunt quòd illi quatuor fratres Minores, qui ſub anno Domini MCCCXVIII. apud Marſiliam per Inquiſitorem hæreticæ prauitatis, qui etiam erat de ordine fratrum Minorum, fuerunt velut hæretici condemnati (ex hoc, vt ipſi dicunt, quòd volebãt ſeruare, & tenere puritatem, & veritatem, & paupertatem regulæ dictæ ſancti Franciſci, & quia nolebant aſſentire in laxationem regulæ, nec recipere diſpenſationem prędicti domini Papę factam ſuper illam, nec ſibi nec alijs ſuper hoc obedire) fuerunt condemnati iniuſte, pro veritate Euangelicę regulę defendenda: & ideo dicunt ipſos non fuiſſe hęreticos, ſed catholicos, & etiam martyres glorioſos, ipſorumque implorant orationes & ſuffragia apud Deum.

Hęretici pro Martyribus habiti à ſuis.

Vigeſimus primus error eſt: quia dicunt multi ex eis ſe credere, eos eſſe non minores martyres, nec minoris meriti apud Deũ, quàm ſanctos Laurentium & Vincentium martyres.

Vigeſimus ſecundus error eſt: quòd quidam ex ipſis dicunt, quod in ipſis quatuor fratribus Minoribus, fuit Chriſtus iterum ſpiritualiter Crucifixus, tanquam in quatuor brachijs crucis

A cum paupertas Chriſti, & vita eius fuerint in ipſis condemnatæ.

Vigeſimus tertius error eſt: quia dicunt, ꝙ ſi dominus noſter Papa mandauit, ac conſenſit, ꝙ prædicti quatuor fratres Minores fuerint per Inquiſitorem velut hæretici condemnati, ex hoc ipſe factus eſt hęreticus; & maior etiam inter alios, cum deberet ipſe, ſicut caput Eccleſię, perfectionem Euangelicam defendere: & ideo (vt dicunt) Papalem perdidit poteſtatem, nec etiam credunt ipſum eſſe Papam: & quòd non eſt ei obediendum in aliquo à fidelibus, & quòd ex tunc vacauit Papatus.

B Vigeſimus quartus error & hæreſis eſt: quia dicunt, quòd omnes illi Beguini vulgariter appellati, qui ſeipſos fratres de pęnitentia, de tertio ordine ſancti Franciſci appellant, qui in iſtis tribus annis pręcedentibus, videlicet ab anno Domini MCCCXVIII. vel circa, fuerunt per iudicium Prælatorum, & Inquiſitorem hęreticę prauitatis velut hęretici condemnati in prouincia Narbonę, & in Capite ſtagni, & Biterris, & apud Lodonam, & in diœceſi Agatan. & apud Lunellum, & Magolon. diœceſ. qui credebant prædictos quatuor fratres Minores eſſe ſanctos martyres, & credebant, & tenebant, & ſentiebant, ſicut

C ipſi de paupertate Euangelica, & de poteſtate Papę, videlicet quòd eam perdidit, & quòd ſit factus hęreticus, & quòd etiam Pręlati & Inquiſitores, qui dictos fratres perſecuti fuerunt, ex hoc facti ſunt hęretici; & quòd doctrina fratris Petri Ioannis, olim tota erat vera & catholica: & quòd eccleſia carnalis, ſcilicet Romana Eccleſia, erat Babylon meretrix magna, deſtruenda, & deiicienda, ſicut olim deſtructa fuit ſynagoga Iudęorum incipiente eccleſia primitiua; tales etenim Beguini, quamuis prędicta omnia crederent & defenderent, fuerunt (vt dicunt) iniuſte condemnati, & pro veritate defendenda, & non fuerunt hęretici;

D ſed catholici, & dicunt eos eſſe coram Deo martyres glorioſos.

Vigeſimus quintus error: quia dicunt, ꝙ Eccleſia Dei adhuc recognoſcet, ꝙ dicti quatuor fratres Minores, & dicti Beguini, qui fuerunt velut hęretici condemnati, ſunt ſancti martyres, & de eis fiet ſolemne feſtum in Eccleſia, ſicut de alijs magnis martyribus.

Vigeſimus ſextus error: quia dicunt, ꝙ Pręlati & Inquiſitores, qui ipſos iudicauerunt & condẽnauerunt velut hęreticos, & etiam omnes illi, qui conſenſerunt ac conſentiunt ſcienter, in condemnationibus eorum, ex hoc facti ſunt hęretici, ſi in

E hoc perſeuerant; & ex hoc perdiderunt eccleſiaſticam poteſtatem ligandi & ſoluendi, & adminiſtrandi eccleſiaſtica ſacramenta; nec eſt eis obediendum à fidelibus Chriſtianis.

Vigeſimus ſeptimus error eſt: quia dicunt, ꝙ omnes & ſinguli prędicti, quos dicunt eſſe factos hæreticos propter prędicta, non ſunt de Eccleſia Dei, nec de numero fidelium: ſed ſunt extra Eccleſiam, ſi in hoc perſeuerant.

Vigeſimus octauus error eſt: quia dicũt, quòd omnes illi, qui tenent & credunt ſicut ipſi Beguini, ſeu

tii, ſeu fratres pauperes de tertio ordine, credunt & tenent de prędictis omnibus; & ſicut tenuerũt et crediderunt illi, qui fuerunt veluti hęretici cõdemnati, et etiam alij fideles, qui non ſunt de tertio ordine, ſiue ſint clerici, aut religioſi, aut laici, qui credunt aut tenent de prædictis ſicut ipſi Beguini; omnes inquam tales (vt aiunt) ſunt Eccleſia Dei, ac de Eccleſia Dei, & intra Eccleſiam Dei viuunt.

Vigeſimus nonus error eſt: ꝙ multi Beguini & Beguinæ, ac etiam credentes ipſorum erroribus, recollegerunt occulte oſſa combuſta, & cineres prædictorum combuſtorum, qui fuerunt velut hæretici condemnati, ad conſeruandum ſibi pro reliquijs & tanquam reliquias ſanctorum oſculabantur, & venerabantur, ſicut aliorum ſanctorum ob deuotionem & reuerentiam eorundem: ſicut compertum extitit & inuentum per inquiſitionẽ & confeſsionem, ac confeſsiones, ac depoſitiones quorundam Beguinorum receptas in iudicio, qui talia ſecum habebant, & alios habere & habuiſſe viderant, & ſciebant; ſicut quoque † nos inquirentes de talibus reliquiis apud eos inuentis, palpauimus, & vidimus, & fide probauimus oculata.

† al. quandoque

Trigeſimus error eſt: quòd aliqui ex Beguinis ſcripſerunt, & notarunt nomina prædictorum condemnatorum, & dies ſiue Calendas, in quibus paſsi fuerunt ſicut martyres (vt ipſi aſſerunt) ſecundum quòd Eccleſia Dei, de ſanctis & iuſtis martyribus facere conſueuit; & nomina eorum adnotauerunt in ſuis Calendarijs, & in ſuis inuocant litanijs.

Trigeſimus primus error eſt: quòd Papa non poteſt diſpenſare cum aliqua perſona in voto virginitatis ſeu caſtitatis, etiam ſi votum id fuerit ſimplex, & non ſolemne, quantumcumque etiam ex tali diſpenſatione ſequeretur aliquod magnum bonum ciuitatis †: puta reformatio pacis alicuius prouinciæ ſiue regni: vel conuerſio vnius gẽtis ad fidem Chriſti: quia perſona, cum qua diſpenſaretur, de maiori & altiori gradu perfectionis ſuę deſcenderet ad minorem.

† al. communitatis

Trigeſimus ſecundus error eſt: quia dicunt ꝙ ſi omnes mulieres eſſent mortuę, excepta vna, quę vouiſſet caſtitatem vel virginitatem Deo; & etiã ſi genus humanum deficeret, niſi talis mulier cõtraheret, Papa non poſſet cum tali muliere diſpẽſare: nec talis mulier teneretur obedire Papæ pręcipienti vt contraheret; & ſi obediret, mortaliter peccaret: & ſi propter hoc excõmunicaretur per Papam, talis excommunicatio eſſet iniuſta, & eã non ligaret; & ſi ſuſtineret propter hoc mortem, eſſet martyr.

Trigeſimus tertius error eſt: quia dicunt, ꝙ nõ tenentur iurare coram Pręlatis & Inquiſitoribus, quamuis delati ſint de ſecta & hæreſi Beguinorũ, ad reſpondendum eis, niſi ſolum de fide, ac articulis fidei.

Trigeſimus quartus error & hęreſis eſt: quia dicunt, quòd ſi excommunicarentur propter hoc, quia recuſant iurare ſimpliciter & abſolute de veritate dicenda in iudicio de requiſitis,

A niſi tantum de articulis fidei, & præceptis, ac ſacramentis; & quia nolunt de alijs reſpondere, & quia recuſant ſuos complices reuelare, quòd talis excommunicatio eſt iniuſta, & quòd non ligat eos.

Trigeſimus quintus error eſt: quia dicunt ꝙ Papa non poteſt ſecundum Deũ inhibere Beguinis, etiam per ſententiam excommunicationis, ꝙ non viuant de mendicitate, quamuis poſſent laborare, & de arte ſua victum ſibi congruum procurare; nec tenentur ſibi obedire: & ſi propter hoc condemnarentur ad mortem, dicunt quod eſſent martyres glorioſi.

B Trigeſimus ſextus error eſt: quia dicunt, & aſſeuerant, quòd tota doctrina & ſcriptura fratris Petri Ioannis olim de ordine fratrum Minorum, eſt vera & catholica, & eandem credunt & dicũt fuiſſe ei à Domino reuelatam, & dicunt fratrem Petrum Ioannis hoc ipſum, dum viuebat, ſuis familiaribus reuelaſſe.

Trigeſimus ſeptimus error eſt: ꝙ fratrem Petrum Ioannem communiter vocant ſanctum Petrum non canonizatum, quia dicunt ita eum eſſe martyrem.

Trigeſimus octauus error eſt: quia dicunt, eũ

C eſſe ita magnum doctorem, quòd ab Apoſtolis & Euangeliſtis citra, non fuit aliquis maior eo: & aliqui addunt, quòd fuit maior in ſanctitate & doctrina.

Trigeſimus nonus error & hæreſis eſt: quia dicunt aliqui ex eis, eundem fratrem Petrum Ioannem veritatem tenuiſſe & dixiſſe, in eo quod dixit et tenuit, quòd Chriſtus viuebat, quando fuit pendens in cruce, in latere lanceatus dicentes, quòd anima Chriſti ſecundum rei veritatem, adhuc erat in corpore; ſed quia Chriſtus erat multum exinanitus, ideo aſpicientibus mortuus videbatur: Ioannes autem Euangeliſta, ideo dicit eum tunc eſſe mortuum, quia mortuus

D apparebat: Matthęus autem Euangeliſta ſcripſit, quòd Chriſtus tunc viuus erat, quia ſecundum rei veritatem ita erat, ſed Eccleſia abraſit hoc de Euangelio Matthęi, ne Ioanni Euangeliſtę contrarius videretur.

Quadrageſimus error eſt: quia dicunt, quòd ſcriptura et doctrina prędicti fratris Petri Ioannis ſunt magis neceſſariæ Eccleſię Dei pro iſto tempore finali, quàm aliquæ aliæ ſcripturæ quorumcunque Doctorum et Sanctorum, exceptis ſcripturis Apoſtolorum, et Euangeliſtarum: quia (vt dicunt) ipſe magis declarat, et dat intelligere malitiam Antichriſti, et diſcipulorum eius, videlicet

E phariſæorum, quos dicunt eſſe prælatos, et religioſos moderni temporis.

Quadrageſimus primus error eſt: quia dicunt, quòd illi, qui non recipiunt doctrinam eius, ſunt cæci: et illi, qui reprobant eius doctrinam, et condemnant, ſunt hæretici.

Quadrageſimus ſecundus error eſt: quia dicunt, quòd ſi Papa condemnaret doctrinam vel ſcripturam fratris Petri Ioannis condemnando eã eſſet hęreticus: quia condemnaret vitam et doctrinam Chriſti.

Quadra-

Quadrageſimus tertius error eſt: quia dicunt (prout inueniunt in Poſtilla fratris Petri prædicti ſuper Apocalypſim) Eccleſiam carnalem, per quam intelligunt Romanam Eccleſiam, non ſolum pro ipſa Roma, ſed quantum ſe extendit Romani Imperii latitudo, eſſe illam Babylonem meretricem magnam, de qua loquitur Ioannes in A-
Apoſt.17. pocalypſi. Et de ipſa exponunt & intelligũt, quæ leguntur ibidem, videlicet, quòd ipſa eſt ebria de ſanguine martyrum Ieſu Chriſti: & exponũt de ſanguine illorum quatuor fratrum Minorum, qui fuerunt apud Marſiliam combuſti vt hæretici condemnati; & de ſanguine Beguinorum de tertio ordine, qui fuerunt in iſtis retro annis tanquã hęretici condemnati & cõbuſti in prouincia Narbonen. ſicut ſuperius plenius continetur, quos aſſerunt eſſe martyres Ieſu Chriſti.

Quadrageſimus quartus error eſt; quia dogmatizant, ꝙ eccleſia carnalis, videlicet Romana Eccleſia, ante prędicationem Antichriſti eſt deſtruenda per bella, quæ contra ipſam faciet Fredericus Rex Siciliȩ, qui tunc regnabat cum complicibus ſuis, qui vocantur decem Reges, qui intelliguntur per decem cornua beſtiæ, de quibus ſcri-
Apoc. 17. bitur in Apocalypſi. Et quædam alia de Rege Frederico contra Regem Franciȩ, & Regem Ro-
† al. ponebãt bertum. Et circa hoc fabulabantur † multa alia tam erronea, quàm inſana.

Quadrageſimus quintus error eſt: quia iſti dogmatizant, quòd in fine ſexti ſtatus Eccleſiȩ, (in quo ſtatu dicunt nos eſſe) qui incepit à ſancto Franciſco citra; prædicta Eccleſia carnalis, Babylon meretrix magna, eſt reiicienda à Chriſto, ſicut reiecta fuit ſynagoga Iudæorum, quia crucifixit Chriſtum: Quia carnalis Eccleſia crucifigit & perſequitur vitã Chriſti, in illis fratribus, quos vocant pauperes & ſpirituales, ordinis ſancti Frãciſci; exponendo tam de primo, quàm de tertio ordine, & perſecutione, quæ facta eſt contra eos in prouincia Prouinciæ, & in prouincia Narbon.
† al. pertra ſtatum. de qua in ſuperioribus eſt peractum †.

Quadrageſimus ſextus error eſt: quia dogmatizant, quòd ſicut reiecta ſynagoga à Chriſto, fuerunt pauci viri electi per eum, per quos fuit fundata Chriſti Eccleſia primitiua, quantum ad primũ ſtatũ Eccleſiȩ, ita reiecta & deſtructa carnali Eccleſia Romana in ſexto ſtatu Eccleſiæ: nunc etiã remanebunt pauci viri electi ſpirituales, pauperes Euangelici, quorum maior pars (vt aiunt) erit de vtroque ordine ſancti Franciſci, videlicet de primo & de tertio, per quos fundabitur Eccleſia ſpiritualis, quę erit humilis & benigna in ſeptimo & vltimo ſtatu, qui incipiet mortuo Antichriſto.

Quadrageſimus ſeptimus error eſt: quia dogmatizant, quod omnes religiones ſeu ordines deſtruentur in perſecutione Antichriſti, excepto ordine ſancti Franciſci, quem diſtinguunt in tres partes; quarum vnam dicunt eſſe communitatem ordinis; & ſecundam dicunt eſſe illos, qui appellati ſunt Fraticelli in Italia, & tertiam dicunt eſſe tam in fratribus, quos vocant ſpirituales, ſeruan-
† al. paupertatem. tibus puritatem † regulę ſancti Franciſci, quàm in fratribus de tertio ordine eiſdem adhęrẽtibus.

A Et primę duæ partes (vt aiunt) deſtruentur, & tertia remanebit vſque ad finem mundi duratura: quia (vt aiunt) beato Franciſco ſic fuit à Deo promiſſum.

Quadrageſimus octauus error eſt: quia dogmatizant eſſe duplicem Antichriſtum, videlicet vnum ſpiritualem ſeu myſticum, & alium realem maiorem Antichriſtum; & primum dicunt eſſe pręparatorem vię ſecundi: & dicunt eſſe primum Antichriſtum illum Papam, ſub quo fiet, & ſub quo iam fit (vt aiunt) perſecutio, & condemnatio eorundem.

Quadrageſimus nonus error eſt: quòd deter-
B minãt tempus, infra quod maior veniet Antichriſtus, & incipiet prędicare, & finiet curſum ſuum: quem Antichriſtum iam dicunt eſſe natum, & finiet (ſecundum quoſdam ex eis) curſũ ſuũ, circa annum, quo computabatur incarnatio Domini anno MCCCXXXV.

Quinquageſimus error eſt: quia dogmatizãt, quòd illi viri ſpirituales, quos vocant euãgelicos, in quibus, & per quos fundabitur eccleſia, mortuo Antichriſto, prędicabunt xij. tribubus Iſrael, & conuertentur de qualibet tribu, duodecim millia, qui ſimul congregati erunt cẽtum quadraginta quattuor millia: & hæc erit militia ſignata per
C Angelum habentem ſignum Dei viui: & exponunt de Beato Franciſco, qui habuit ſtigmata vulnerum Chriſti. Quę militia ſignata primò pugnabit cum Antichriſto, & per eum occidetur ante aduentum Heliæ & Enoch.

Quinquageſimus primus error eſt: quia dicũt quòd tempore perſecutionis Antichriſti, ita affligẽtur Chriſtiani carnales, ꝙ deſperati dicent, ꝙ ſi Chriſtus eſſet Deus, non permitteret, ꝙ Chriſtiani tanta paterentur mala; & ſic deſperati apoſtatabunt à fide, & morientur. Sed Deus abſcondet prædictos viros ſpirituales electos, ne per Antichriſtũ & miniſtros ſuos valeant inueniri; & tunc
D Eccleſia reducetur ad numerum perſonarum, in quo numero fuit fundata Eccleſia primitiua, ita ꝙ vix remanebũt xii. in quibus etiam fundabitur, & in quibus infundetur Spiritus ſanctus in æquali vel in maiori abundantia, quàm fuerit infuſus ſuper Apoſtolos in Eccleſia primitiua.

Quinquageſimus ſecũdus error eſt: quia dicũt, ꝙ poſt mortem Antichriſti, dicti viri ſpirituales conuertent totum mundum ad fidem Chriſti, & totus mundus erit bonus & benignus: ita ꝙ nulla malitia vel peccatum erit in hominibus illius ſtatus, niſi forte peccata venialia in aliquibus: Et omnia erunt communia quo ad vſum, & nõ erit
E aliquis, qui offendat alium, vel ſollicitet ad peccatum: quia maximus amor erit inter omnes, & erit tunc vnum ouile & vnus paſtor. Et talis omniũ ſtatus & conditio durabit (ſecundum aliquos ex ipſis) per centum annos: deinde deficiente amore, paulatim ſubingredietur malitia, & intantum excreſcet paulatim, ꝙ Chriſtus propter exceſsũ dictę malitię, quaſi cogetur venire ad generale iudicium omnium.

5 Quinquageſimus tertius error eſt: quia ignominioſe & grauiter obloquuntur contra domi-

num

num Papam Vicarium Ieſu Chriſti, quem ſicut inſani mente, & ſchiſmatici vocant, & dicunt eſſe myſticum Antichriſtum, maioris Antichriſti prę curſorem, & præparatorem viæ eius.

Quinquageſimus quartus error eſt: quòd vocant eum lupum rapacem, à fidelibus euitandum, & prophetam luſcum, ſeu cęcum: & Caipham Pontificem, qui Chriſtum condemnauit: & Herodem, qui Chriſtum illudendo dериſit: quia vt dicunt, ipſe condemnat vitam Chriſti, & deridet Chriſtum in pauperibus ſuis.

Quinquageſimus quintus error eſt: quia dicit ipſum Papam eſſe aprum de ſilua, & ſingularem ferum, exterminantem & deſtruentem maceriam B ſeu clauſuram Eccleſiæ Dei: ita vt in eam poſsint ingredi canes & porci, id eſt, homines, qui perfectionem vitæ Euangelicæ dilacerant atque conculcant: & dicunt, quod plus facit de malo in Eccleſia, quàm omnes hęretici præcedentes: quia tempore hæreticorum manebat Eccleſia in ſtatu ſuo; nunc vero tempore eius, carnalis Eccleſia deſtructur, quia ipſe ſolus cum duobus Cardinalibus fugiet, & latitabit, & morietur præ triſtitia & dolore.

Et quia prædicti errores fundantur originaliter in paupertate Euangelica, quam dicebant eſſe mendaciter, quod Chriſtus & eius Apoſtoli non habuerunt aliquid in proprio, nec in communi: & quod in his quibus vtebantur, non habebant aliquod ius, ſed ſolummodo ſimplicem vſum facti; ideò dominus Ioannes XXII. declarauit contrarium eſſe uerum & catholicum; & iſta duo eſſe hæreticalia, & condidit de conſilio fratrum extrauagantem, Cum inter nonnullos. tenoris ſequentis.

De proprio & communi Extrauagantes Domini Ioannis xxij.

CVm inter † nonnullos viros ſcholaſticos ſæpe cõtingat in dubium reuocari, vtrum pertinaciter affirmare redemptorem noſtrum & dominum Ieſum Chriſtum, eiuſque Apoſtolos in ſpeciali non habuiſſe aliqua nec in communi etiã, hæreticum ſit cenſendum. diuerſis diuerſa & aduerſa etiã ſentientibus circa illud: Nos huic concertationi finem imponere cupientes, aſſertionem huiuſmodi pertinacem, cum ſcripturæ ſacræ (quæ in pleriſq; locis ipſos nonnulla habuiſſe aſſerit) contradicat expreſſe, ipſamque ſcripturam ſacram, per quam utique fidei orthodoxæ probantur articuli, quo ad præmiſſa fermentum aperte ſupponat continere mendacii, ac per conſequens, quantum in ea eſt, eius in totum fidem euacuans, fidem catholicam reddat, eius probationem adimens, dubiam & incertam: deinceps erroneam fore cenſendam, & hæreticam: de A fratrum noſtrorum cõſilio, hoc perpetuo declaramus edicto.

† Hęc habetur inter extrauag. Ioan. xxii. ti. de verbo. ſig. c. 4.

Rurſus in poſterum pertinaciter affirmare, quod Redemptori noſtro prædicto, eiuſque Apoſtolis in his, quæ ipſos habuiſſe ſcriptura ſacra teſtatur, nequaquam ius ipſis vtendi competierit; nec illa uendendi, ſeu donãdi ius habuerint, aut ex ipſis alia acquirendi, quæ tamen ipſos de præmiſſis feciſſe ſcriptura ſacra teſtatur, ſeu ipſos potuiſſe facere ſupponit expreſſe: cum talis B aſſertio ipſorum uſum & geſta euidenter includat, in præmiſſis non iuſta; quod vtique de vſu, geſtis, ſeu factis redemptoris noſtri Dei filii ſentire nefas eſt, ſacræ ſcripturę contrarium, & doctrinæ catholicæ inimicum: aſſertionem ipſam pertinacem de fratrum noſtrorum conſilio deinceps erroneam fore cenſendam merito, ac hæreticam declaramus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrarum declarationum infringere, uel auſu ei temerario contraire. Si quis autem C hoc attentare voluerit, ſeu præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Datum Auinion. ij. Idus Nouembris, Pontificatus noſtri anno ſeptimo.

Et quia prædictæ conſtitutioni, Cum inter nonnullos. dictus frater Michael de Cæſena Miniſter Generalis fratrum Minorum hæreticus, cõtradixit, patenter, publice, & impudenter cum ſuis complicibus mendaciter aſſerendo, quòd Romanus Pontifex conſtitutionem, Cum inter. præ D dictam, non potuit condidiſſe: Idem dominus Ioannes XXII. conſtitutionem edidit, quę incipit: Ad conditorem † canonum. in qua clariſſimo oſtendit, quòd conſtitutionem potuit facere antedictam.

Contra errores Michaelis de Cæſena conſtitu. duæ.

† Habetur in extraua. eiuſdem, De verbo. ſig. c. 3.

Verum quia † ille hæreticus Michael antedictus, cum quampluribus ſociis ſuis, etiam dictę conſtitutioni, Ad conditorem. etiam detrahebat: & ambas, Cum inter. &, Ad conditorem. pariter condemnabat: Idem dominus Ioannes tertiã conſtitutionem edidit, quæ incipit: Quia quorundã. mentes. in qua conſtitutione vtramque, Cum inter. & Ad conditorem canonum. confirmauit, & E errores duos prædictos de proprio & communi fortius extirpauit, & verbis etiam aliis vſus fuit, vnde dicitur ſic.

Extrauagans Ioannis xxij. Quia quorundam.

QVia † quorundam mentes: & infra. Nos itaque ne fabricatores mendaciorum huiuſmodi, ac etiam aſſertores, de tam

† Hæc habetur tit. de verbo. ſig. c. 5. in fin.

tam peſtifera, erronea, & damnata doctrina, confutatione, ac confuſione utique omni digna, gloriari ualeant, & alios trahere in errorem, cum auſu nefando, ac petulantia improba, auſi defendere publice fuerint damnatam per conſtitutionē prædictam hæreſim, ac etiam probare, uidelicet, ꝙ Chriſtus & eius Apoſtoli in his, quæ habuiſſe leguntur, tantum habuerint abſq; iure aliquo ſimplicem vſum facti: ex quo (ſi verum eſſet) ſequeretur vſum Chriſti fuiſſe non iuſtum: quod profecto blaſphemiam continet, & catholicæ fidei inimicũ: cum hoc de pertinaci animoſitate ac erronea non ſit dubium proceſſiſſe: omnes & ſingulos; qui uerbo ac ſcripto per ſe, uel per alium, ſeu alios talia publice præſumpſerunt, ipſos quoque, qui eos inſtruxerũt in talibus, & ut præmiſſa facerent, docuerunt, in damnatam incidiſſe hæreſim, ac ut hæreticos uitãdos fore, de fratrum noſtrorum conſilio declaramus. Si quis autem damnatas per conſtitutionem, Cum inter. prædictam, hæreſes, uel ipſarum alteram deinceps ſcienter verbo, vel ſcripto defendere, uel approbare præſumpſerit, de fratrum eorundē conſilio decernimus, vt tanquam hæreticus ab omnibus euidenter habeatur. Adhuc, ꝙ conſtitutionem noſtram, Ad conditorem canonum. ſupradictam. inſano auſu impugnare niſi ſunt (ſicut fertur) diſtrictius de eorundem fratrũ conſilio inhibemus, ne quiſquam contra diffinita, ordinata, ſeu facta per ipſam, verbo, vel ſcripto ſcienter approbet aliquid, vel defendat. Si quis vero contra præſumpſerit, tanquam contumax & rebellis Romanæ Eccleſię ab omnibus habeatur. Nulli ergo, &c. Datum Auinion. quarto idus Nouemb. Pontificatus noſtri anno nono.

Et quia prædictis duobus erroribus in dictis duabus conſtitutionibus condemnatis, ſuper materia de proprio & communi, adhuc in prouincia Tarraconen. nonnulli Begardi, & fratres Minores, ſolo nomine religioſi, a conuerſatione aliorum ordinum † fratrum, vita & moribus diſſidentes, præfatos condemnatos errores, in dicta prouincia Tarraconen. adhuc defendebant: Ideo dominus Ioannes prædictus, Archiepiſcopo Tarraconen. eiuſque ſuffraganeis, & Inquiſitoribus illarum partium hæreticæ prauitatis, iterũ dictos errores, ac fratres eorum defenſores vt hæreticos condemnando, ac tales publicari mandando, gratiis & indulgẽtiis ſui ordinis priuando, ac eos Prælatis & Inquiſitoribus ſubiiciendo, litteras deſtinauit tenoris ſequentis.

† al. ordinis

Alia conſtitutio Ioan. XXII. ſuper eodem.

IOannes Epiſcopus ſeruus ſeruorũ Dei, venerabilibus fratribus Archiepiſcopo Tarraconen. eiuſque ſuffraganeis, & dilectis filiis Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis in prouincia Tarraconæ auctoritate Apoſtolica deputatis, ſalutem, &c.

QVIA nonnunquam unius impunitas: & infra. Et quia indignum eſt, vt eius, à cuius ſe obedientia ſubtrahunt, quemque † impugnare temere ſatagunt, priuilegiis perfruantur: ipſos omnibus & ſingulis, tã exemptionis, quàm aliis quibuſcũque priuilegiis, gratiis & libertatibus, & immunitatibus, tam ordinibus ſuis, quàm perſonis & locis ipſorum, ſub quacunq; forma, vel expreſſione uerborum, ab Apoſtolica ſede conceſſis, auctoriate Apoſtolica omnino priuamus. Et prę ter pœnas alias contra talia præſumentes inflictas, quibus ipſos ſubiacere uolumus, priuatos perpetuo, & ordinariorum locorum iuriſdictioni ordinariæ, quo ad cauſas omnes, & omnia alia decernimus manere ſubiectos. Quocirca diſcretioni ueſtrę per Apoſtolica ſcripta in virtute ſanctæ obedientiæ diſtrictius iniungendo mandamus, quatenus ſingulis diebus Dominicis & feſtiuis, de quibus uideritis expedire, tales excommunicatos, hæreticos, & ſchiſmaticos (vt prædicitur) eiſdem priuilegiis, gratiis, libertatibus, & ĩmunitatibus priuatos, uos fratres Archiepiſcope & Suffraganei faciatis in Eccleſijs ueſtrarum ciuitatum, & diœceſum publice nunciari: ac uos, veſtrique uices gerentes, ueſtra ordinaria: & uos filii Inquiſitores auctoritate Apoſtolica aduerſus eos, quos in præmiſſis, uel circa ea, ſummarie, ſimpliciter, & de plano in eiſdem ciuitatibus, & diœceſibus reperietis deliquiſſe, tã quam contra hæreticos & ſchiſmaticos, ad captionem, inquiſitionem, correctionem, & punitionē, iuxta ſanctiones canonicas, adeo diligenter procedere ſtudeatis, quòd extirpatis de finibus ueſtris hæreſibus huiuſmodi, catholica fides illibata remaneat in hac parte. Datum Auinione, &c.

† al. quẽque

COMMEN. XL.

M*Vltis nominibus vocantur hi hæretici, nempe Begardi, Fraticelli, Fratres de paupere uita, & Bizochi, vt conſtat ex quadam extrauaganti Ioãnis XXII. incipiente,* Sancta Romana. *quam af-*

fert

fert auctor Repertorij Inquiſitorum. verbo, Beatæ tertiæ regulæ. *per quam horum ſecta condemnatur.*

a ¶ Ad hanc reſpondemus, quòd tempore domini Clementis V. inſurrexit in prouincia Narbonæ homo quidam vocatus Petrus Ioannes.] *De Begardorum origine ſiue initio non eſt multum varia auctorum ſententia; nam Guido Carmelita in ſumma de hæreſibus, tit. de hæreſibus Beguinorum in principio, ſcribit eorum ſectam detectam fuiſſe circa annum Domini M. CCCXV.*

Begardorum ſecta quãdo incepetit.

Eymericus hic, qui aliquot annis poſt Guidonem Carmelitam floruit, non multum ab eo differt. Nam Begardos, ſeu Beguinos tempore Clemẽtis Papæ V. inſurrexiſſe potiſſimũ ſignificat, nempe circa annos Domini M.CCCX. quorum auctorem conſtituere videtur Fratrem Petrum Ioannem, de quo diximus ſupra quæſt. 9. huius 2. partis.

Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorum lib. 1. verbo Bergardi, exortos eos ſcribit ſub Ioanne Papa XXII circa annũ Dni MCCCXXX.

Gabriel Prateolus, lib. 6. cap. 23. de vitis & ſectis hæreticorum agens de Fraticellis, & lib. 8. cap. 11 agens de Hermanno Italo, ait hunc Hermannum auctorem fuiſſe hæreſis Fraticellorum, ſeu Beguinorum, & eos ortos fuiſſe temporibus Benedicti Vndecimi Pontificis maximi circa annum Domini MCCCIIII.

Horum ſententiæ vere iudicari poſſunt: nam qui minora tempora conſtituunt, de primo eorum exortu loqui putandi ſunt: qui vero media tempora narrant, de eorum incremento: qui autem maiora, de eorum ſtatu & damnatione agere intelligi poſſunt. Nam cum ſæpe contingat, hæreticorum ſectas non ſtatim ſuſcipere incrementum, ſed ſua habere exigua initia, inde vero magis ac magis pullulare, incrementaque ſuſcipere: fit inde, vt ſcriptores & hiſtorici de eiſdem hæreticis loquentes interdum circa tempora varij quodammodo videantur, cum tamen non ſint: nam quidam exortum primum, alij incrementum, alij denique condemnationem eorum reſpicientes, dicunt hoc aut illo tempore extitiſſe; vnde ſi qua quãdoque varietas circa hæc apud graues auctores inueniatur, prædicto modo conciliari poteſt, niſi aliud euidenti ratione, aut coniectura concludatur.

Ex his ergo conſtat Begardorum ſectam circa tẽpora Clementis V. & Ioannis XXII. Romanorum Pontificum exortam fuiſſe, aut ſane detectam: quã ijdem Pontifices Apoſtolica auctoritate ſæpe repreſſerunt ac condemnauerunt: nam ſectam Begardorũ, præſertim de Alemania, & eorum errores primum condemnauit Clemens V. in concilio Vienenſi, & refertur in Clement. 1. de religio. domib. & in Clemen. Ad noſtrum. *de hæreti. inde Ioannes XXII. qui Clementi V. in põtificatu ſucceſſit Begardos ſeu Fraticellos vbique exiſtentes multis cõſtitutionibus condemnauit, ſed præcipue per quandam extrauagantem incipien.* Sanct. Romana. *quæ habetur inter eius extrauagantes, tit. de religioſ. domi. Pontificatus ſui anno ſecundo, nempe, anno Domini MCCCXVIII. & refert auctor Repertorij Inquiſitorum, verbo:* Beatæ tertiæ regulæ. *& Eymericus quæſt. ſeq. in fine.*

A 1. *Horum hæreticorum errores præter Eymericum hic, refert & confutat Guido Carmelita in ſumma, tit. de hæreſibus Beguinorum, & Aluarus Pelagius, lib. 2. cap. 52. de planctu Eccleſiæ. confutat etiã errores Beguinorum ſeu Begardorum, de quibus agitur in Clemen.* Ad noſtrum. *de hæretic. Recenſent eos præterea Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorum. lib. 1. verbo,* Bergardi. *Turrecremata in ſumma de Eccleſ. lib. 4. parte 2. cap. 36. Beatus Antoninus in ſumma, parte 4. tit. 11. cap. 7. §. 4. & 5. & Prateolus, lib. 2. de vitis & ſectis hæreticorum, cap. 17. tametſi his locis potiſſimum agant de erroribus Begardorum condemnatis in di-*

B *cta Clemen.* Ad noſtrum. *de hæretic. adde Repertorium Inquiſitorum verbo,* Bergardi, *& verbo,* Beguinæ.

b ¶ Trigeſimus nonus error, & hæreſis eſt: quia dicunt aliqui ex eis, eundem fratrem Petrũ Ioannem veritatem tenuiſſe & dixiſſe, in eo quod dixit & tenuit, quod Chriſtus viuebat quando fuit pendens in cruce in latere lanceatus.] *Hic error, vt alibi diximus, damnatus eſt in concilio Viennenſi, & habetur in Clemen. 1. de ſumma trinit. & fide cathol. refert quoque Eymericus ſupra in hac 2. parte quæſt. 7. num. 7. verſi ſecũda hæreſis. & quæſt. 9. num. 2. verſ. prima hæreſis.*

C c ¶ Matthæus autem Euangeliſta ſcripſit, quòd Chriſtus tunc viuus erat, quia ſecundum rei veritatem ita erat, ſed Eccleſia abraſit hoc de Euangelio Matthæi, ne Ioanni Euangeliſtæ contrarius videretur.] *Hæc eſt inſignis & impudentiſſima blaſphemia: neque enim contrarium vnquam ſcripſit Matthæus, cum ſolus Ioannes de lanceatione lateris Chriſti pendentis in cruce egerit: neque catholica Eccleſia id abraſit, aut correxit, vt vere etiam docet Guido Carmelita in ſumma de hæreſibus, tit. de hæreſibus Petri Ioannis, cap. 3. in fine. Sed vſitatus mos eſt hæreticorum, vt ad tuendos errores ſuos facile confingant quicquid libet, addendo, aut detrahẽ-*

D *do ſacris litteris, ſicut late oſtendimus, lib. 2. de cauſis vnde hæreſes oriantur. De qua re ſingularis extat locus apud Tertullianũ in libro de præſcriptionibus hæreticorum in hæc verba:* Iſta hæreſis non recipit quaſdam ſcripturas: Et ſi quas recipit, adiectionibus & detractionibus ad diſpoſitionem inſtituti ſui interuertit. Et ſi recipit, non recipit integras: Et ſi aliquatenus integras præſtat, nihilominus diuerſas expoſitiones commentata conuertit †. *hactenus Tertullianus.* † al. cõmentus

Iam eadem hæc blaſphemia diligenter eſt præcauenda, atque delenda è pleriſque voluminibus iuris canonici recenter impreſſis, velut ex his quæ impreſ-

E *ſa ſunt Antuerpiæ anno Domini MDLXXII. in officina Philippi Nutij, in quibus ſuper* Clemen. 1. *de ſumma Trinit. & fide cathol. recentior quidam vel imperitus, vel non vere catholicus, dum totius Clementinæ conatur argumẽtum enarrare; ſæpe inculcat hanc blaſphemiã videlicet. ſanctum Matthæũ contrarium ſcripſiſſe de lanceatione lateris Chriſti, his, quæ diuinitus narrauit ſanctus Ioannes.*

d ¶ Quadrageſimus quartus error eſt, quia dogmatizant quod Eccleſia carnalis, &c.] *Ita habet codex Barcinonenſis impreſſus. in tribus vero manu ſcriptis*

ſcriptis paulo aliter legitur in hunc modum: Quia dogmatizabant olim, quòd Eccleſia carnalis, uidelicet Romana Eccleſia ante prędicationẽ Antichriſti deſtruenda erat per bella, quæ contra ipſam faceret Fredericus Rex Siciliæ, qui tũc regnabat cum complicibus ſuis, &c.

c ¶ Cum inter nonnullos.] *Vt apertius intelligantur quę tradit Eymericus tum in hac, tum in ſequentibus quæſtionibus de condemnatione Fraticellorum, ſeu Fratrum de paupere vita, breuiter mihi enarranda ſunt illa, quæ tunc à Fraticellis gerebantur. Sciendum ergo eſt, Fraticellos tempore* Ioannis XXII. *multum inualuiſſe in partibus Italię, necnon in Inſula Sicilię, Comitatu Prouinciæ Narbonen. & Tholoſan. ciuitatibus & diœceſibus & prouincijs, alijſque diuerſis locis, ſicut conſtat ex quadam extrauaganti Domini* Ioannis XXII. *incipien.* Sancta Romana. *quę habetur inter eius extrauagantes, tit. de religio. domi. adeo vt congregationes & conuenticula facerent, ſuperiores ſibi conſtituerent (quos Miniſtros, ſeu Cuſtodes, vel Guardianos, aut alijs nominibus appellabant) plurimos ad ſuam ſectam reciperent, domos & habitacula conſtruerent, ac ſi eſſent de religionibus approbatis. His incommodis longe lateque patentibus occurrere volens dominus Papa* Ioannes XXII. *Auinione tertio calẽdas Ianuarij, Pontificatus ſui anno ſecundo, id eſt, anno ſalutis MCCCXVIII. die 30. menſis Decembris, prędictam extrauagantem incipien.* Sancta Romana. *edidit, per quam Fraticellorum, ſeu Beguinorum ſectam penitus condemnauit. inde vero paucis poſt diebus, id eſt, die 23. Ianuarij, Pontificatus ſui anno ſecundo, qui incidit in initium anni ſalutis MCCCXIX. contra eoſdem Fraticellos et Henricum de Cena, quem ſibi conſtituerant Miniſtrum Generalem, aliam conſtitutionem dedit, incipien.* Glorioſam Eccleſiam. *cuius fragmentum quoddam affert Eymericus quæſtione ſequẽti. in qua eorum commemorantur errores præcipui, & breuiter ac eleganter confutantur, ac mandatur inſuper vt Henricus de Cena, & eius complices caperẽtur, ac legitime punirentur. Hęc extrauagans refertur in fine huius operis inter litteras Apoſtolicas pro officio Sanctæ Inquiſitionis.*

Extrauagans Sancta Romana edita anno 1318.

Extrauagans Glorioſam Eccleſiam edita an. 1319.

Ceterum quoniam impij Fraticellorum conatus non omnino fuerant repreſſi, immo multi non modo ex congregatione et ordine Fraticellorum. inter quos fuit Guilielmus OKam Anglicus, ſed etiã alij aperte profitebantur errorem, qui dicit, Chriſtum & Apoſtolos non habuiſſe aliquid in ſpeciali, nec etiam in communi: & illum, qui falsò quoque aſſerit, Chriſto et eius Diſcipulis, in his quę ipſos habuiſſe ſcriptura teſtatur, nullum ius ipſis vtendi competiuiſſe, nec illa vendendi, aut donandi ius habuiſſe; propterea idem dominus Ioannes XXII. *ſecundo idus Nouembris, Pontificatus ſui anno ſeptimo, id eſt, anno ſalutis MCCCXXIII. tertiam fecit, incipien.* Cum inter nonnullos. *per quam damnat errores paulo antea relatos: & quia huic conſtitutioni,* Cũ inter nonnullos, *vt hic ſcribit Eymericus; Michael de Ceſena Miniſter Generalis Fratrum Minorum hęreticus, contradixit patenter, publice, & impudenter cum ſuis complicibus (inter quos pri-*

Præcipui Fraticellorum errores.

Conſtitutio Cũ inter nõnullos, quando fuerit edita.

A *mum ſibi in ſcelere nefario vendicabat locum Guilielmus OKam, qui contra hanc decretalem eſt debacchatus, dicens ſeptem ex ea colligi errores, cum tamen totidem hęreſibus ſe cum ſuis maculatum eſſe oſtenderit) ideo dominus* Ioannes *aliam conſtitutionem edidit incipien.* Ad conditorem. *in qua pleniſſime declarat quicquid de dominio rerum, quæ ad Fratres Minores perueniebant, & de ſimplici vſu facti dubitari poterat, ut tandem omnis errorum obnubilatio ab eorum animis tolleretur. Edita autem fuit extrauagans incipiens,* Ad conditorem. *ſexto idus Decembris, Pontificatus Domini Ioannis XXII. anno ſeptimo, ideſt, anno ſalutis MCCC*

B *XXIII. facta vero eſt hac conſtitutio,* Ad conditorem. *omnino poſt conſtitutionem,* Cum inter nonnullos. *vt conſtat ex tempore, quo utraq; data fuit, licet in codicibus iuris canonici impreſſis, conſtitutio,* Ad conditorem. *ponatur ante conſtitutionem,* Cum inter nonnullos. *cum reuera conſtitutio,* Cũ inter nonnullos. *præcedere debuiſſet; nam in eodem anno ſeptimo prior eſt menſis* Nouember, *quo data fuit conſtitutio,* Cum inter. *quàm menſis* December, *quo data fuit conſtitutio,* Ad conditorem. *et Eymericus hic cum de his conſtitutionibus agit, rectam temporis ſeriem ſequitur, vt conſtat.*

Extrauagãs Ad cõditorẽ quando fuerit edita.

Attamen quia idem ille Michael de Cęſena magna complicũ caterna ſtipatus, de quibus paulo poſt

C *dicemus, proxime relatas conſtitutiones acriter mordebat, atque totis viribus & verbis & ſcriptis impugnabat, propterea dominus Ioannes XXII. item Auinione, quarto idus Nouembris, pontificatus ſui anno nono, hoc eſt, anno ſalutis MCCCXXV. aliam conſtitutionem publicauit incipien.* Quia quorundam. *in qua confirmauit conſtitutionem,* Cum inter nonnullos. *& conſtitutionem,* Ad conditorẽ. *Item prędictos errores de proprio & cõi fortius extirpauit, & obiectionibus aduerſariorum plene reſpondit, & tandem contradictores tanquam contumaces, & Romanę Eccleſiæ rebelles & eſſe, & ab*

D *omnibus haberi debere declarauit.*

Michael de Cęſena impudenter inuehitur in cõſtitutiões Papales.

Conſtitutio Quia quorũdam.

Tres autem hę conſtitutiones nempe, Cum inter nonnullos. Ad conditorem, *&,* Quia quorundam. *impreſſæ referuntur inter extrauagantes Ioãnis XXII. de verb. ſig.*

Cumque hi errores de proprio & communi tanquam hęretici ex diuinis ſcripturis, & argumentis ſolidiſſimis in his tribus Decretalibus contentis merito eſſent per Romanum Pontificem condemnati; hęretici illi & rebelles, qui eos tuebantur, auſi ſunt et Auinione in conſiſtorio ſuo, in faciem reſiſtere, et appellare, & rurſus Piſis in Italia, & adhuc in ciuitate Mondenſi in ſuperiore Germania appellatio-

E *nes ſuas ſolenniter publicare, & dominum Ioannem XXII. non Papam, ſed apoſtatam & hæreticum nuncupare.* Michael *enim de Caſena prędictus Generalis* Minoritarum, *etiamſi in congregatione Pariſienſi anno MCCCXXVIII. depoſitus, auſus eſt tamen rebellem ceruicem erigere ſe pro Generali & catholico prædicando,* Papam *autem pro apoſtata, & heretico, & ſic ipſo iure depoſito, & ad hoc litteras impietatis ſuæ modo ad capitulum Fratrum* Minorum, *nunc ad Lodouicum* IIII. *Bauarum aſſertum* Imperatorem, *& alios deſtinare,*

Michael de Cæſena impudenter inuehitur in Pontificem.

& omnia contra Papam, imo contra Euangelicam veritatem hac in re moliri. Et habuit fautores, qui pro ipſo, & cum ipſo contra Romanam ſedem ſimiliter pugnarunt, multos: ſed inter eos precipuus fuit Guilielmus OKam Anglicus, qui multa & dixit et ſcripſit contra Romanum Pontificem, poteſtatẽ eius & Romana ſedis gloriam & auctoritatem, quantũ potuit, minuendo. Adhæſerant eidem Michaeli preter OKam, Bonagratia de Pergamo, conuerſus, & Henricus de Chalem, qui multa tum amicitia, tum etiam errorum ac hæreſum concordia cum Michaele coniuncti erant. Eiſdem erroribus ſubſcripſerũt per id tempus nonnulli theologaſtri, qui apud imperitam plebem inanis glorię nomen aucupabantur, in quibus memoratur Marſilius de Menandrino Paduanus, non ille, qui late ſcripſit de medicina, ſed alius quidam, qui adhęſit Lodouico Bauaro, ut ſcribit Zabarella in cap. Venerabilem. §. Verum. extra de elect. & in clemen. Exiui. §. Proinde. de verbo. ſignifi. (contra quem ſcribit luculenter Albertus Pigbius lib. 5. Hierarchia eccleſiaſt. cap. 1. & multis ſeq.) item Ioannes de Ianduno homo philoſophia gloria tumens, quem habuit familiarem, & in hoc errore conſiliarium Lodouicus Bauarię Dux, & huius ſecta fautor, ut conſtat ex proceſſu contra hunc Lodouicum facto per Clementem ſextum Pontificẽ maximum.

Michaelis de Caſena fautores.

Cum autem dominus Ioannes XXII. decretalem illam edidiſſet, qua incipit: Quia quorundam. *detractores illi & rebelles rurſus in ea octodecim prætenſos errores notauerunt, quorum quinque videlicet 3. 5. 6. 13. & 14. ius tantum ciuile concernunt, in quibus totidem errores ſe habere palam profitebantur: Interim dominus Ioannes XXII. vt nullam intentatam relinqueret uiam, qua velut pius pater poſſet errantes ad lumen adducere veritatis, aliam publicauit decretalem incipien.* Quia uir reprobus Michael. *quæ non eſt impreſſa, nec adhuc peruenit ad manus meas, in qua pleniſſime impijs eorum appellationibus reſpondit, ueritates catholicas, quas in alijs extrauagantibus definierat, firmiter ſtabiliendo, & errores contrarios confutando. Atque in hac rurſus decretali truces illi Eccleſię rebelles triginta duos prętenſos errores mendaciter notauerunt, exceptis aliquibus, uidelicet 18. 19. 20. 23. 24. & 28.*

Conſtitutio Quia uir reprobus.

Cum uero poſt multas blaſphemias vbique verbis & ſcriptis contra conſtitutiones domini Papę et ſedem Apoſtolicam prolatas, Michael de Cęſena, qui iam fuerat omni dignitate priuatus Guilielmus OKam, & Bonagratia de Pergamo conuerſus, iuſſi eſſent non recedere à ciuitate Auinionen. ad quam fuerant perducti, vbi tunc curia Pontificia reſidebat, illi clam arrepta fuga ad præſentiam Petri de Corbario in Antipapam aſſumpti, & Lodouici de Bauaria pro Imperatore ſe gerentis ſuos greſſus dirigere feſtinarunt, atque in Alemanię partibus nõ ſunt veriti hæreſes publice prędicare. Quare dominus Ioannes XXII. Auinione quarto idus Ianuarij pontificatus ſui anno quintodecimo, ideſt, anno ſalutis MCCCXXXI. contra eoſdem fugitiuos quendam proceſſum publicauit, cuius initium: Nuper in conſiſtorio publico. *quo citantur perempto-*

A *rie illi ipſi rebelles, ut perſonaliter comparerent ad audiendam ſententiam, prout exceſſus exigeret delinquentium. huiuſmodi autem proceſſus in fine huius operis habetur impreſſus inter litteras Apoſtolicas pro officio Inquiſitionis.*

Iam illud ſcire oportet, tempore Ioannis XXII. multos viros pios & doctos contra Fraticellorum errores & verbis & ſcriptis grauiter decertaſſe, & Pontificiam auctoritatem & poteſtatem defendiſſe, in quibus fuit Auguſtinus Triumphus de Ancona Auguſtinianus, uir ſanctitate & doctrina inſignis, in ſumma de poteſtate eccleſiaſtica, quã domino Ioãni Papę XXII. nuncupauit: Guilielmus de Cre-

B *mona eiuſdem ordinis, & alij, quorum opera de hac re partim impreſſa circumferuntur, partim uero manuſcripta adhuc ſeruantur, virorum doctorum diligentia, ut ſpero proxime edenda.*

Hunc vero Auguſtinum de Ancona in priore editione horum commentariorum ſuper hac ipſa quæſtione, dixeram à Michaele de Caſena tractum fuiſſe cum alijs in errorem Fraticellorum, Ceterum eam infamię notam, tum falſo impoſitam fuiſſe tanto uiro comperi, cum loca eiuſdem Auguſtini in ſumma de poteſtate eccleſiaſtica, quæſt. 78. & 79. diligentius & attentius perlegerem; quibus mature conſideratis animaduerti, eum à Fraticellorum errore

C *procul abfuiſſe, & quæ tradit cum recta doctorum ſententia conuenire, ſicut admonui in ſumma eiuſdẽ Auguſtini Romę impreſſa an. Dom. MDLXXXII. in principio quæſtionis 78. Monit autem me tunc ut in eam ſententiam deſcenderem, quoddam additamẽtum, quod præfixum erat prędictę extrauaganti Ioãnis XXII. incipienti,* Cum inter nonnullos. *in aliquot voluminibus iuris canonici in breuiori forma cum gloſſis recenter impreſſis, Ceterum, vt dixi, id falſum eſſe deprehendi, poſtquam diligentius rem cõſideraui: ſed ad rem reuertor.*

Fraticelli non modo Ioanni XXII. quamdiu vixit, impudentiſſime reſtiterunt, ſed etiam Benedicto

D *duodecimo eius ſucceſſori: quẽ (quia erat ſacra theologia doctor) peiorem & damnabiliorem medaciſſime proclamabant, negantes eſſe Pontificem, ſed hæreſiarcham palam eſſe aſſerentes per fucatas rationes plurimos decipiebant, ita vt in diuerſis mundi partibus multum durauerit Fraticellorum ſecta, ut teſtatur Zabarella in clemen. Exiui. §. proinde de verbor. ſignifi. & Sanctus Antoninus in ſumma, parte 4. tit. xi. cap. 7. §. 5. quibus locis nonnulla aſſeruntur, quæ hanc hiſtoriam de Fraticellis poterunt illuſtrare: quam propterea paulo fuſius duximus enarrandam, quoniam & pauca ab hiſtoricis, et abſque vllo fere ordine commemorantur, tum etiam*

E *quoniam quæ in his tribus quæſtionibus, videlicet 15. 16. & 17. traduntur ab Eymerico, vix ſine harum rerum, quas adduximus, cognitione percipi poſſunt.*

QVAESTIO XVI.

De erroribus Henrici de Sena.

SVMMARIVM.

1 *Henricus de Sena apoſtata caput Beghinorum.*

2 *Beghinorum*

2 *Beghinorum errores quinq; dãnati à Ioan. xxij.*
3 *Secta Beguinorum prorſus damnatur.*
4 *Beguinorum excuſationes friuolæ.*
5 *Titulo tertij ordinis S. Frãciſci ſeſe Beguini palliare atque honeſtare nitebantur.*

SExtadecima quæſtio eſt: Hęreſes, & errores Henrici de Sena, ordinis fratrum Minorum Generalis ficti Miniſtri, non veri ordinis beati Frãciſci, ſed fictitij: qui fratrum [b] à communi ſtatu ordinis diſsidentium in partibus Tuſciæ, & in inſula regni Sicilię caput fuit; qui ſunt?

1 Ad hanc [a] reſpondemus, quòd poſt condemnationem prędictarum duarum hęreſum, & errorum de proprio, & communi, factam per dictum dominum Ioannem xxij. in conſtitutionibus, Cum inter nonnullos. &, Quia quorundam mẽtes. quamplures fratres Minores in partibus Tuſciæ, & inſula regni Sicilię, dictis duabus conſtitutionibus non obtemperantes, ſed eas potius cõdemnantes, à communi ſtatu ordinis beati Franciſci vita & moribus, ac etiam aliqualiter habitu diſsidentes, ac totaliter deuiantes, ſibi Henricum de Sena dicti veri ordinis ſancti Franciſci, cum prędictis ſuis complicibus fugitiuum, & apoſtatam, in Miniſtrum Generalem talis peruerſę ſuæ congregationis, & ordinis elegerunt, ſibique prępfecerunt magis in idolum, quàm prælatum. Qui pariter Miniſtros, Cuſtodes, Guardianos, temeritate conſimili eligere præſumpſerunt, plurimos ad eorum ſectam recipere, ſicque receptis licentiam prædicandi, confeſsiones audiendi, concedere auſi ſunt: ac ſic in hæreſes & errores plurimos inciderunt. Quorum quidem ſtatum, cum ſuis erroribus quinque, de quibus actum eſt ſupra eadem parte ſecunda, quęſt. 8. idem dominus Ioannes pariter condemnauit, ac eos capi mandauit per ſuam cõſtitutionem, quæ incipit: Glorioſam. quæ eſt tenoris ſequentis.

Extrauagans Ioan. xxij. qua dánantur errores Henrici de Sena, & ſequacium ſuorum.

GLorioſam [d] Eccleſiam: & infra. Et ne aliquid prædictarũ blaſphemiarum tolerabile videatur, aut dubium: de plurimis eorum erroribus, aliquos nõ latere, & perinde nocere valeant, præſentibus duximus adnotandos.

2 Primus itaque error, qui de iſtorum officina tenebroſa prorũpit, duas fingit Eccleſias, vnam carnalem diuitijs preſſam, eſſluẽtem diuitiis, ſceleribus maculatam, cui Romanũ prę ſulem, aliosque inferiores prælatos dominari aſſerũt: Aliam ſpiritualem, fragilitate mundam, virtute decoram, paupertate ſuccinctam: in qua ipſi ſoli, eorumque complices continentur: Cui etiã A ipſi ſpiritualis vitæ merito (ſi qua fides eſt adhibenda mendacijs) principantur.

Secundus error, quo prædictorum inſolentium conſcientia maculatur, Venerabiles Eccleſiæ ſacerdotes, alioſque miniſtros, ſic iuriſdictionis & ordinis clamitat auctoritate deſertos, vt nec ſententias ferre, nec ſacramenta conficere, nec ſubiectum populum inſtruere valeant, vel docere: illos fingentes omni eccleſiaſtica poteſtate priuatos, quos à ſua perfidia viderint B alienos: quia apud ipſos ſolos (vt ipſi ſomniant) ſicut ſpiritualis vitæ ſanctitas, ſic auctoritas perſeuerat. In qua [e] re Donatiſtarum ſequuntur errorẽ: qui olim facto ſchiſmate, ab vnitate Eccleſiæ recedentes, ita in ſua ſecta Dei gratiam dixerunt eſſe coactam, vt nullus eam recipere eſſet idoneus, qui non foret ipſorum ſcelere maculatus.

Tertius [f] iſtorum error in Valdenſium errore coniurat, quoniam & hi & illi in nullum euentum aſſerunt fore iurandum: C dogmatizantes mortalis criminis contagione pollui, & pœna teneri, quos contigerit iuramenti religione conſtringi. Quorum blaſphemias pietas Chriſtiana condemnans, non leuitate mota, ſed vtilitate aut neceſſitate coacta, veritatẽ præteritorum, atque præſentium, & certitudinem futurorum, iuriſiurandi religione confirmat: certiſsime tenens, quòd nullatenus de ſuo genere poteſt eſſe peccatum, quod Chriſtus exercuit, qui peccatum D non fecit, ſed peccatum omne ſua paſſione damnauit: Iurauit etenim Dominus, iurauit & apoſtolus Paulus: ſuæ operationis exemplo monſtrãtes, ad hoc tantum iuramentum eſſe prohibitum, ne iurandi facilitas frequentiam, frequentia conſuetudinem, conſuetudo periurium introducat. Bonum eſt ergo iuramentum, per quod veritas rerum diuino teſtimonio confirmatur. Sed malum eſt illi, qui eo male vtitur: & à malo infirmitatis humanæ eſt, vt aliquis verum perferens, E iurare cogatur.

Quarto [g] huiuſmodi impiorũ blaſphemia, de prædictorum Valdẽſium venenato fonte prorumpens, ſacerdotes rite etiã & legitime ſecundũ formam Eccleſiæ ordinatos, quibuslibet tamen criminibus preſſos, non poſſe conficere, vel conferre eccleſiaſtica ſacramenta confingit.

Quintus error ſic iſtorum hominũ mẽ-

tes obcęcat, vt Euágelium Chriſti in ſe ſolus, hoc in tempore aſſerant eſſe completum: quod hactenus (vt ipſi ſomniát) obtectum fuerat, immo prorſus extinctum. A

Multa ſunt alia, quę iſti præſumptuoſi homines contra coniugii venerabile ſacramentum garrire dicuntur: Multa quæ de curſu temporum, & fine ſęculi ſomniant: Multa quæ de Antichriſti aduentu (quem iam inſtare aſſerunt) flebili uanitate diuulgant. Quæ omnia quia partim hæretica, partim inſana, partim fabuloſa cognoſcimus, damnanda potius cũ ſuis auctoribus, quàm ſtylo proſequenda, aut refellenda cenſemus. B

Et quia poſt prędicta adhuc inſurrexit peruerſa quædam eorum Begardorum, & Beguinorum congregatio, incidentium in errores & hęreſes leuiter ſupra dictas: ideo idem dominus noſter Papa Ioan. xxij. damnauit iſtam congregationem, & ſtatum eorum per conſimilem conſtitutionẽ, quę incipit: Sancta Romana. tenoris ſequentis.

3 Extrauagans Ioannis xxii. qua Begardi, & Beguini damnantur. C

† Habetur inter extrauag. Io. xxij. tit. de relig. domi. hæc aũt impreſſa eſt iuxta ueritatem ipſiuſmet cõſtitutiõis originalis, quã habuim° ſub pendẽti plũbo.

SAncta [b] Romana † atque uniuerſalis Eccleſia, cui auctore Domino licet immeriti præſidemus, ſicut religioſa & pia uota benigno fauore proſequitur, ſic ſuperſtitioſos conatus inſolentium hominũ deteſtatur: videlicet ne ſub ouina pelle gregem Dominicum truculentia lupi rapacis inuadat, ſub pietatis imagine virus hęreticę prauitatis obrepat, & ſub pretextu conuerſationis angelicæ incautis mentibus ſpiritus malignus illudat. Cuius rei gratia ſacris eſt canonibus interdictum, ne aliquis nouum ordinem aut religionem inueniat, vel habitum nouæ religionis aſſumat. Sed quicunque ad religionem uenire voluerit, ingrediatur unam de religionibus approbatis. Nonnulli tamen profanæ multitudinis viri, qui vulgariter Fraticelli, ſeu Fratres de paupere vita, ac Bizochi, ſiue Beghini, uel aliis nominibus nuncupantur in partibus Italiæ, necnon in inſula Siciliæ, Comitatu prouinciæ, Narbonẽ. & Tholoſan. ciuitatibus, & diœceſibus & Prouinciis, aliiſque diuerſis ciſmarinis, & vltramarinis partibus contra dictos canones habitum nouę religionis aſſumere, cõgregationes [i] & cõuenticulas facere, & ſuperiores ſibipſis eligere, quos Miniſtros, ſeu Cuſtodes, vel Guardianos, aut nominibus aliis appellant: plurimos ad eorum ſectam recipere, loca etiã de nouo conſtituere, ſeu conſtructa recipere, in quibus habitant in communi, publice mendicare, quaſi eorum ſecta foret una de religionibus ꝑ ſedem Apoſtolicam approbatis, temeritate damnabili præſumpſerunt, & pręſumũt etiam inceſſanter. D E

4 Et ut ipſorum error, ueritas, & impietas, religio reputetur: Plurimi eorum regulam ordinis fratrum Minorum, quam ſanctus Franciſcus inſtituit, ſe profiteri, & ad litteram obſeruare confingunt: quamquã ſub obediẽtia Generalis, uel Prouincialiũ Miniſtrorum ipſius ordinis nõ morentur. Prætendentes ſe à ſanctæ memoriæ Cæleſtino Papa V. prædeceſſore noſtro huiuſmodi ſtatus ſeu uitæ priuilegium habuiſſe. quod tamen etiam ſi oſtenderent, non ualeret: cum bonæ memorię Bonifacius Papa VIII. prædeceſſor noſter, ex certis cauſis rationabilibus omnia priuilegia ab ipſo Cęleſtino prædeceſſore cõceſſa, quæ per ipſum Bonifacium non contingeret approbari, viribus penitus uacuarit, dictumque vitæ priuilegium non inueniatur per eundem Bonifacium approbatum. Quidam autem eorum dictum habitum, & uiuendi ritum à quibuſdam Epiſcopis, ſeu eorum ſuperioribus, uel aliis Eccleſiarum Prælatis ſe recepiſſe pretendunt, quos nec eis recipere, nec prædictis [k] Epiſcopis, uel eorum ſuperioribus, ſeu aliis Eccleſiarum Prælatis concedere licuit contra formam Concilii generalis.

5 Nonnulli ẽt ex ipſis aſſerẽtes ſe eſſe de Tertio ordine beati Franciſci, pænitẽtium uocato, prędictum ſtatum & ritum eorum ſub uelamine talis nominis ſatagunt palliare: cum tamen in regula ipſius Tertii ordinis, talis uiuendi ritus nullatenus ſit conceſſus. Et quia in errorum barathrum faciliter ruunt, qui conceptus proprios Patrũ diffinitionibus anteponunt, ipſorum quãplurimi ſicut fide digna relatione percipimus, à veritate catholicæ fidei deuiantes, eccleſiaſtica ſacramenta deſpiciunt, ac errores alios ſtudent multipliciter ſeminare. Cum itaque talium damnanda temeritas in eiuſdem fidei detrimentum, fidelium ſcandalum, præfati Minorum, & aliorum ordinum opprobrium, & etiam ſuarum & aliarum multarum animarum perniciem redundare noſcatur: Nos ſectam, ritum, & ſtatum huiuſmodi: Non obſtantibus præmiſſis eorum excuſationibus,

nibus, quas friuolas reputamus, & quicquid per eos communiter, uel diuiſim, ſub religionis, conuentus, collegii, ſeu congregationis nomine, uel colore attentatũ extitit, uel exiſtit, de fratrum noſtrorum conſilio, auctoritate Apoſtolica, nullius fuiſſe & eſſe decernimus firmitatis: & quatenus de facto proceſſerunt, de conſilio & auctoritate præmiſsis reuocamus omnino, ac perpetuæ prohibitioni ſubiicimus, & ab Eccleſia Dei penitus abolemus. Eiſdem perſonis, & aliis quibuſcunque ſub pœna excommunicationis (quam eas ſi ſecus fecerint, incurrere uolumus ipſo facto) iniungentes expreſſe: ne ſtatum, ſiue ſectam, & ritum huiuſmodi ab ipſis aſſumptum, ſectentur ulterius, uel ipſum de nouo aſſumere quoquomodo præſumant. Epiſcopos quoque & eorum ſuperiores, & etiam alios Prælatos quoſcunque, qui prædictis perſonis, vel aliis ritum viuendi, & habitum ſupradictos, præter ſpecialem Apoſtolicæ ſedis auctoritatem deinceps conceſſerint, prædictæ excommunicationis pœnæ ipſo iure decernimus ſubiacere. Dignum eſt enim ut adulterinas plantationes, quas non pater cęleſtis, ſed humanæ temeritatis audacia plantat, Apoſtolici culminis cenſura diuellat, nec patiatur in agro Dominico peruerſę congregationis uepres excreſcere, cui proprium eſt diuina opitulante gratia, uirtutes ſerere, ac vitia radicitus extirpare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ reuocationis, ſubiectionis, abolitionis, uoluntatis, iniunctionis & conſtitutionum infringere, uel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli, Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Dat. Auinion. iij. Kalen. Ianuarij, Pontificatus noſtri anno Secundo.

COMMEN. XLI.

a HAereſes & errores Henrici de Sena.] *Hic Henricus ſicut conſtat ex extrauaganti domini Ioannis xxij. incipien.* Glorioſam Eccleſiam. *quæ in fine huius operis eſt impreſſa inter litteras Apoſtolicas pro officio ſanctæ Inquiſitionis, vocabatur Henricus de Cena. Emerſit autem Henricus in ipſo ſtatim initio Pontificatus Ioannis xxij. ad annos Domini MCCCXVI. vt clarius ex his, quæ paulopoſt dicemus, apparebit.*

b ¶ Qui fratrum à communi ſtatu ordinis, &c.] *Hic locus in omnibus codicibus erat penitus deprauatus, ita vt nullus omnino ſenſus poſſet ſanus colA ligi: nos tamen ex reſponſione Eymerici ita emendauimus ut eſt impreſſus.*

c ¶ Ad hanc reſpondemus, quòd poſt condemnationem prædictarum duarum hęreſum, &c. factam in conſtitutionibus, Cum inter nonnullos. *&*, Quia quorundam mentes. quamplures fratres, &c.] *Nõ video quomodo poſsim tueri Eymericum dicentem hoc loco multos Fratres Minores, hoc eſt, Fraticellos ſibi conſtituiſſe Miniſtrum Generalem Henricum de Cena, poſtquam dominus Ioãnes xxij. edidit conſtitutiones incipien.* Cum inter nonnullos. *&*, Quia quorundam. *& propterea inſuper editam fuiſſe conſtitutionem incipienB tem,* Glorioſam Eccleſiam. *per quam Fraticellorum errores pariter condemnauit, ac eos capi mãdauit: non inquam video, quomodo eum tueri poſſim, cum conſtet apertiſsime, ex tempore, quo publicatæ, ſeu datę ſunt prædictæ extrauagantes, illam quæ incipit:* Glorioſam eccleſiam. *editam fuiſſe Pontificatus domini Ioannis xxij. anno Secundo, decimo Kalendas Februarij, quod tempus vt in commentario proxime precedentis quęſtionis late diximus, incidit in initium anni Salutis MCCCXIX. conſtitutionem vero incipientem:* Cum inter nonnullos. *publicatam fuiſſe anno ſeptimo Pontificatus Ioannis xxij. hoc eſt, anno DoC mini MCCCXXIII. & illam, quę incipit,* Quia quorundam. *editam fuiſſe Pontificatus eiuſdem Ioannis anno Nono, id eſt, Anno Salutis MCCCXXV.*

Rurſus in alio quoque videtur Eymericus in hac quęſtione, memoria lapſus: nam poſtquam retulit fragmentum ex conſtitutione incipiente, Glorioſam eccleſiam. *ait conſtitutionem, cuius initium eſt,* Sancta Romana. *latam fuiſſe poſt prædicta, & condemnata in conſtitutione,* Glorioſam Eccleſiã. *quod tamen non eſt verum: cum conſtitutio,* Sancta Romana. *edita fuerit aliquot diebus priuſquam ederetur conſtitutio,* Glorioſam Eccleſiam. *nemD pe tertio Kalen. Ianuarij* Pontificatus Ioannis xxij. *anno Secundo, id eſt, die xxx. menſis Decembris, anno Salutis MCCCXVIII.*

Res ergo hęc de exortu, & condemnatione Fraticellorum, & Henrici de Cena, & Michaelis de Caſena p diuerſas conſtitutiones domini Ioannis xxij. facta, ita ſe habuit ſeruata ſerie & ordine temporũ ex ipſiſmet conſtitutionibus collecta, quemadmodũ copioſe docuimus ſupra ſuper quęſtione proxime præcedenti: quę omnino vidẽda ſunt, ut hęc apertius intelligantur. Hic vero lapſus facile condonandus eſt tanto viro, cum in chronologijs & ſerie temporũ facile erretur.

E *Iam quę in hac quęſtione cõmemorat auctor multo facilius percipientur, ſi legantur integrę hæ conſtitutiones, incipientes,* Glorioſam Eccleſiam. *&*, Sancta Romana.

d ¶ Glorioſam Eccleſiam: & infra.] *Eymericus hic ex conſtitutione hac ſolum deprompſit ac retulit Fraticellorum errores, omiſsis eorum confutationibus ex diuina ſcriptura petitis. Eſt autem hęc conſtitutio valde elegans, & doctiſsima, ſicut res ipſa indicat, quæ vt dixi integra refertur in fine huius operis inter litteras Apoſtolicas pro officio*

T 3 ſan-

ſanctæ Inquiſitionis.

Donatiſtarũ error qualis.

e ¶ In qua re Donatiſtarum ſequuntur errorẽ, qui olim, &c.] *Donatiani vel Donatiſtæ dicũtur ab Auguſtino in libro de hęreſibus, cap.69. quos Philaſtrius in catalogo hereſum Montaniſtas quoq; appellari ſcribit, & Parmenianos à Parmenione quodam, qui eorum ſucceſſit erroribus atque falſitati.*

Hunc vero errorem, quo Hěricus & eius ſequaces ſeu Fraticelli falſo aſſerebant Eccleſiã Dei apud ipſos ſolos remanſiſſe, Donatiſtarum fuiſſe indicat apertiſſime B. Auguſtinus in libro de hereſibus, cap. 69. in hęc verba: Donatiani vel Donatiſtæ ſunt, qui primum propter Donatum contra ſuam voluntatem Cæcilianum Eccleſiæ Carthaginenſis Epiſcopum factum ſchiſma fecerunt, obiicientes ei crimina non probata, & maxime quòd à traditoribus diuinarum ſcripturarũ fuerit ordinatus, Sed poſt cauſam cum eo dictam atque finitam, falſitatis rei deprehenſi, pertinaci diſſenſione firmata, in hęreſim ſchiſma verterunt: tanquam Eccleſia Chriſti propter crimina Cęciliani, ſeu vera, ſeu quod magis apparuit Iudicibus, falſa, de toto terrarum orbe perierit, vbi futura promiſſa eſt, atque in Africa Donati parte remanſerit, in aliis terrarum partibus quaſi contagione communionis extincta. *hactenus Beatus Auguſtinus: vt vel hinc diſcamus, raras, aut nullas olim fuiſſe hereſes, quas renaſcentes hęretici labentibus ſeculis non excitarint. Emerſerunt autem olim Donatiſtæ circa tempora Liberij Papæ, anno fere Domini CCCLVIII. Horum errores & ſchiſmata Optatus Afer Epiſcopus Mileuitanus ſex libris aduerſus Parmenianum grauiter confutauit. eum videto.*

Donatiſtæ quando exorti.

f ¶ Tertius iſtorum error in Valdenſium errore coniurat: quoniam & hi & illi in nullum euentum aſſerunt fore iurandum.] *Diuus Bonauentura lib. 3. ſent. diſtinct. 39. nunquam licere iurare, Manichęorum dixit fuiſſe errorem: ſed Guido Carmelita in ſumma de hereſibus, tit. de hęreſibus Valdenſium, cap. 2. Valdenſibus tantum tribuit: quod videtur verius. hęreſis autem eſt aſſerere nunquam licere iurare; cum Deuteron. 6. dicatur:* Dominum Deum tuum timebis, & per nomen eius iurabis. *ſed de hac re copioſe beatus Thomas 2.2. quęſt. 89. art. 2. & Sotus lib. 8. de iuſtitia & iure. q. 1. art. 1. Repertorium Inquiſitorum verbo, iuramentum. & Tabienſis in ſum. verbo, iurare. & Martinus Nauarrus in Enchyridio, ſeu Manuali cõfeſſariorum, cap. 12. num. 4.*

Error Valdẽſium, nũquã eſſe iurãdũ.

g ¶ Quarta huiuſmodi impiorum blaſphemia de prædictorum Valdẽſium venenato fonte prorumpens, Sacerdotes rite etiam & legitime ordinatos quibuslibet criminibus preſſos, non poſſe conficere.] *Hoc ſenſiſſe Valdẽſes aperte docet Eymericus ſupra q. 14. verſi. decimus error. addit amplius frater Raynerius ord. Prædicat. in ſumma de Catharis, eos ſenſiſſe, nullum aliud ſacramentũ poſſe confici à miniſtro exiſtenti in peccato mortali, vnde ob hanc inſignem dubitationem in magno periculo omnes, inquit, olim hi hęretici verſabantur. ſed non fuerunt primi Valdenſes huius erroris inuentores: nam & Donatiſtę olim idem aſſeruerunt, quem*

Error Valdẽſium à miniſtro peccatore nullũ poſſe confici ſacramentum.

A *errorem grauiter refellit beatus Auguſtinus in libris de baptiſmo contra Donatiſtas, & lib. 2. contra Parmenianum & lib. 2. contra Petilianum, cap. 50. Sacramentum enim gratiæ dat Deus per malos, ipſam tamen gratiam per ſe ipſum.*

Neque de hac veritate licet dubitare. c. quod quidam. 1. q. 1. tandem hoc definiuit Concilium Tridentinum, ſeſſio. 7. de ſacramentis in genere, cano. 12. & ſeſſ. 7. de baptiſmo, cano. 4. Conficiunt itaque plane ſacerdotes peccatores, quicunque illi fuerint, vera Eccleſię ſacramenta, dummodo omnia, quę ad eſſentiam ſacramentorum ſpectant, ſeruauerint. Concilium Tridentinum d. cano. 12. ſeſſ. 7. de ſacramentis

B *in genere.*

h ¶ Sancta Romana, &c.] *Legitur inter extrauagantes Ioan. xxij. tit. de religio. domi. c. ſancta Romana. & in Repertorio Inquiſitorum verbo, beatę*, tertia Regulæ. *fuit autem edita hæc Decretalis eo anno quo diximus paulo antea.*

i ¶ Congregationes, & conuenticulas facere.] *In cauſis religioſis à priuatis hominib⁹ celebrari cõuenticula prohibitum eſt. l. cõuenticulam. C. de Epiſcopis & cleri. l. 1. ff. de collegiis illicit. facit text. in cap. coniurationum. 11. q. 1. & in cap. excommunicamus. clem. 1. de hæret. §. adiicimus. Neque carẽt hęreſis ſuſpicione tales de religione priuatæ congre-*

C *gationes, nec permitti ab Epiſcopis, vel Inquiſitoribus debent, maxime ſi de nocte fiant, quod tempus magnis ſceleribus eſt opportunius.*

Priuatæ congregationes de rebus religionis quatenus permittantur.

Academiæ tamen, ſeu litterariæ exercitationes, quę ſolent in illuſtribus Italiæ Vrbibus, in priuatis nobilium & Doctorum domibus de multiplici ſcientiarum genere celebrari: in quibus ſæpe etiam de rebus theologicis diſſeritũr, cum in bonum finem celebrentur, exerceãturque ibi litteratorum ingenia, & multa alia commoda oriantur, permitti poſſunt. argumento d. l. 1. §. Sed religionis. ff. de colleg. illicitis. §. ſi quis de parentibus. authent. vt cum. de appellat. cognoſ. l. magiſtros. C. de profeſſo. & medi. lib. 10.

D *& argumento eorum, quæ notant Innocentius, & Hoſtienſis cap. 1. de ſchiſmaticis. & in c. quieſta. de exceſſibus prelato.*

In his Academijs curandũ eſt, vt litterariæ exercitationes à Catholicis, & prudentibus, & litteratis habeantũr: aliter enim periculũ eſt, ne cum theologia permiſceãtur errores. Rurſus in his etiam priuatis Academiarum diſputationibus, & lectionibus ea ſunt omnino ſeruanda, quæ diximus ſupra par. 1. ſuper quæſt. 10.

k ¶ Nec prędictis Epiſcopis, vel eorum ſuperioribus, ſeu aliis Eccleſiarum prælatis concedere licuit, contra formã concilij generalis.] *Innocen-*

E *tius III. in concilio generali Lateranen. Romæ habito anno Domini MCCXV. cap. 13. ita cauit.* Ne nimia religionũ diuerſitas grauem in Eccleſia Dei confuſionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cetero nouam religionem inueniat. Sed quicunque voluerit ad religionem conuerti, vnã de approbatis aſſumat. Similiter qui voluerit religioſam domum fundare de nouo, regulã & inſtitutionem accipiat de religionibus approbatis. *hæc ibi. quod refertur in c. vlt. de religio. domi.*

His vero locus, quem interpretamur, aperte indicat

Nouas religiões approbare Papæ mun⁹ eſt, nõ Epiſcoporũ.

dicat non eſſe munus Epiſcoporum, aut aliorum prælatorum Romano Pontifice inferiorum nouas inducere religiones, aut nouis inductis auctoritatem dare, eaſue confirmare. hoc enim ad ſolum Papam ſpectat, cum ad communes, ſeu vniuerſales Eccleſiæ catholicæ mores pertineat. plurimum enim refert, quo ritu, qua forma, quibuſque inſtitutis Deus Optimus Maximus colatur.

QVAESTIO XVII.

De obiectis Fraticellorum cõtra Cõſtitutiones Ioan. xxii. cum reſponſionibus ad illa.

SVMMARIVM.

1 *Conſtitutiones Ioan. xxij. à Beguinis ſeu Fraticellis reiectę.*
2 *Sexdecim Fraticellorum obiecta pro defenſione ſuorum errorum.*
3 *Baptizati ab hæreticis quãdo rebaptizãdi ſint, & quando non.*
4 *Romanorum Pontificum ſtatuta quandoque iuſtis de cauſis variantur.*
5 *Nicolaus Papa iij. ab hęreſis crimine defenſus.*
6 *Romana Eccleſia ab errore in fide immunis.*
7 *Veniens contra determinationem Papæ quando ſit hæreticus.*
8 *Ioannes xxij. à nota inconſtantię excuſatur.*
9 *A Romanis Pontificibus definita non ſunt omnia irreuocabilia.*
10 *Error venialis ſanctitati non repugnat.*

Decimaſeptima quæſtio eſt: Hæreſes & errores, qui per nonnullos aduerſarios ueritatis (opponentes ſe dictis determinationibus factis per dictum dominum Ioannem Papam XXII.
D de proprio & communi) aſſeruntur mendaciter atque falſe; qui ſunt.

1 Ad hanc reſpondemus, quòd poſt prædictas determinationes factas de proprio & communi in conſtitutionibus, Cum inter. &, Quia quorundam. quamplures pſeudofratres Minores à communi vita, & moribus ordinis fratrum Minorum ſancti Franciſci deuiantes dixerunt, ac falſo aſſeruerunt, infraſcriptas hæreſes & errores ſequi ex dictis conſtitutionibus: quas [a] dominus Benedictus xij. dum eſſet Cardinalis, recollegit, atq; ſoluit per modum qui ſequitur luculenter.

2 Primo quidem aſſerunt pro ſui erroris funda-
E mento: quòd Apoſtoli, & religioſi vitam Apoſtolorum ſequentes, nõ habuerunt, nec habent in rebus uſu conſumptibilibus, nec in non conſumptibilibus uſu, aliquod ius dominij, vel proprietatis, aut ius vtendi in ſpeciali, vel in communi: ſed tantum ſimplicem vſum facti, dominio & proprietate talium rerum penes alium remanente.

Ad iſtud [b] reſpondet dominus Benedictus, & dicit, quòd prædictum fundamentum hæreticum eſſe, declaratum eſt; prout in decretali, Cùm
A inter nonnullos, continetur: quia (vt diligenter cõſideranti apparet) contrariatur diuinæ ſcripturæ, ſanctorum Patrum doctrinę, & conſuetudini totius Eccleſiæ.

3 Secundo [c] dicunt: quòd prędictam paupertatem fuiſſe Chriſti & Apoſtolorum, determinauit dominus Nicolaus Papa III. in 6. Porro abdicatio proprietatis omnium rerum, &c. in conſtitutione, Exiit.

Reſpondet, quòd licet illud in conſtitutione dicta contineatur; tamen ex ſcriptura diuina verũ eſſe ibi non oſtenditur, ſed ſolummodo narratur. Et tamen iam nos oſtendimus, quòd contrarium
B haberi poteſt ex ſcriptura Apoſtolica & Euangelica: ex qua ſcriptura motus dominus noſter Papa Ioannes declarauit dictam aſſertionem (ſi pertinax eſſet) hęreticam eſſe, ſicut contrariam diuinæ ſcripturæ. Nec hoc aſſerit ſimpliciter & determinate dominus Nicolaus, qui dictam conſtitutionem fecit; ſed ſolummodo hoc dicit incidenter, & narratiue. Poſito etiam ꝙ determinatiue diceret, non obſtat, cum contrarium inueniatur in ſcriptura diuina, ſi diligenter attendatur: & nunc eſt per Eccleſiam determinatum: & patet etiã ex ſupra inductis in tractatu prædicto.

Tertio dicunt: ꝙ in his, quæ pertinent ad fidẽ,
C vel mores, determinatum ſemel per ſummum Põtificem, non poteſt per alium reuocari: talis autẽ eſt aſſertio domini Nicolai de Chriſti & Apoſtolorum paupertate.

Reſpondet, [d] quòd falſum eſt: nam Petrum, qui non ambulabat recte ad veritatẽ Euangelii, reprehendit & correxit Paulus: vt patet ad Galat. 2. Et tamen non erat illi par, ſed inferior. Item Stephanus [e] Papa determinauit, quòd nullus baptizatus per quoſcunque hæreticos, ueniens ad Eccleſiam catholicam rebaptizaretur: Sanctus autem Cyprianus cum multis Epiſcopis in Africa celebrans cõcilium, determinauit oppoſitum,
D videlicet, quòd baptizati à quibuſcunque hæreticis, ſi ad Eccleſiam catholicam veniant, ſunt baptizandi: reprobans in hoc Stephanum Papam, ut patet in Cypriani epiſtolis ad Iubaianum, ad Stephanum, & Pompeium. Concilium [f]. autem Nicęnum vtranque opinionem Sancti Cypriani, & Stephani Papæ correxit, determinando quòd baptizati ab hęreticis non ſeruantibus formã Eccleſiæ, venientes ad Eccleſiam baptizentur: ab aliis vero hęreticis baptizati, non rebaptizentur: vt non ſit contra articulum fidei: Et vnum baptiſma.

4 Item per [f] multos Romanos Pontifices de-
E terminatum fuit, quòd matrimonium factum infra ſeptimum gradum conſanguinitatis, debet ſeparari; & quòd coitus cum muliere, quę erat infra gradum dictum, erat inceſtuoſus: vt patet 35. quæſt. 3. cap. Nullum. Hoc autem reuocatum eſt per alios, vt patet extra de conſan. & affi. cap. Non debet. vnde nunc licet in ſexto & ſeptimo gradu conſanguinitatis matrimonium fieri: vnde ſi aliquis mulierem in dictis gradibus exiſtentem carnaliter cognoſcat, non committit inceſtum.

Item extra de eo qui cognouit conſanguineã vxoris ſuę.c. Diſcretionem tuam. dicitur, ꝙ cum quidam legitime matrimonium contraxiſſet cũ quadam, quam antequam carnaliter cognouiſſet, conſanguineo ſuo tradidit renitentem, cum qua ille matrimonium contraxit, & carnaliter eam cognouit, cum ipſa vellet poſtea reuerti ad priorem maritum, & ſuper hoc dubitaretur, an fieri deberet: Papa reſpondet, quòd licet quidam prędeceſſor eius aliter determinauerit, ipſe tamen dicit: ſi mulier omnino hoc vult, licite pōt & debet priori uiro reſtitui. Et tamen manente determinatione prædeceſſoris dicti Papæ, Eccleſia reputaſſet inceſtum, ſi talis mulier carnaliter coniungeretur cum priori marito.

Item, extra de ſponſa duorum, c. Licet. dicitur, quòd quidam prędeceſſores domini Alexandri tertii iudicauerunt, quòd ſi inter virum & vxorem legitime matrimonium per uerba de præſenti expreſſe eſſet contractum, ſiue iuramento interpoſito, ſiue non, ſi poſtea mulier nuberet alteri, à quo carnaliter cognita eſſet; non debebat ſeparari ab iſto ſecundo: & tamẽ Alexander Papa ibi dicit contrarium, ſcilicet quod debet ſeparari à ſecundo, & reſtitui primo: Et ſic patet, quòd primi Romani Pontifices male ſenſerunt de ſeparatione, & indiſſolubilitate matrimonij. Ex quibus conſtat, quòd illud, quod circa fidem & mores male determinatum eſt per vnum Papam, vel concilium, poteſt per alium, perſpecta melius veritate, corrigi & emendari. Ideo non eſt mirum, ſi dominus Ioannes diligenti deliberatione cum multis peritis in Theologia, & in vtroque iure, habita, reuocauit quę male dixerat dominus Nicolaus de Chriſti & Apoſtolorum paupertate.

Quarto dicunt: quòd ſi contenta in prædicta decretali, Exiit. ſint falſa & hæreticalia, ſequitur quod Papa Nicolaus errauit in fide catholica, & hæreticus fuit.

5 Reſpondet [h], quòd non: quia dum voluntas non ſit in crimine, ſi ex defectu humanæ intelligentiæ error contingat, non eſt ſimpliciter culpabilis error, taliter quod debeat pro errore damnabili reputari, vt patet in Petro, quem Paulus reprehendit: & in Cypriano martyre, quem ſic excuſat Auguſtinus libro de baptiſmo contra Donatiſtas.

Tom. 2. epi. 80. in fin. Item quia dicit Auguſtinus in epiſtola ad Heſychium: Error vitandus eſt, quantum ab homine uitari poteſt, ſed mihi quiſquam non videtur errare, cum aliquid neſcire ſe ſcit; ſed cum putat ſe ſcire quod neſcit. Nicolaus autem faciens decretalem, Exiit. non videbatur, quòd putaret ſe contra veritatem fidei ac morum determinare certitudinaliter, quod ſcientia requirit; quia dixit, ꝙ ſi aliquod dubium in ſua declaratione inſurgeret, non per quoſcunque, ſed per Romanum Pontificem declarari haberet: multum autem dubitabile erat id, quod dixerat de paupertate Chriſti & Apoſtolorum: & an vſus in omnibus rebus poſſit ſeparari à dominio, & proprietate: Ideo potuit, & debuit dominus Ioan. illud dubium declarare, cũ

A contrarium ex ſcriptura diuina & legali poſſit deduci. Et ſic dominus Nicolaus non errauit in fide ſimpliciter: quia non putauit, vel putabat ſe ſcire quod neſciebat, ſed putabat ſe neſcire quod non ſciebat: Alioquin fruſtra & ſine cauſa, ſi crederet ſe ſcire prædicta, aliquem correctorem, vel emendatorem vellet habere: cum illud quod veraciter ſcitur ſic eſſe, ſit impoſsibile aliter ſe habere. Et ita ipſe non errauit pernicioſe, nec Eccleſia ſequens eum: quia ſub declaratione & correctione auctoritatis Apoſtolicæ ſedis, illa quæ dixit, aſſeruit; propter quod eius error venialis, & humanus fuit: nec error ſimpliciter debet dici, vt pa

B tet per dictum Auguſtini ſupra inductum. Et ſimiliter diſputans excuſat beatum Petrum.

Quinto aſſerunt: quòd dicta decretalis. Exiit. fuit per vniuerſalem & ſanctam Eccleſiam approbata, & in Concilio generali Vienen. confirmata.

Reſpõdet, ꝙ nunquam fuit approbata per vniuerſalem Eccleſiam aliter, niſi vt communes conſtitutiones Papales. Nec fuit approbata, nec improbata in prędicto concilio, nec dominus Clemens quintus in decretali, Exiui de Paradiſo. dixit, ꝙ dictam decretalem, Exiit. concilium generale approbauerit, vel confirmauerit.

C 6 Sexto dicunt: ꝙ ſequitur totam Romanã Eccleſiam multis annis in fide erraſſe: quod eſt contra articulum fidei: Credo in vnam ſanctam catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam.

Reſpondet [i], quòd non eſt imputandus error Eccleſiæ catholicę, ſi aliquid diffiniat Papa, vel Eccleſia, ſeu Concilium generale, non pertinẽs ad fidem & mores, quod pro tunc quando diffiniebatur, non facta plena diſcuſsione, fuit diffinitum: quod tamen poſtea per diligentem inquiſitionem factam, apparet contrarium eſſe ueritati. Frequenter enim contingit, quod multa prius determinata per concilia, vel per Papam, fuit poſte-

D ea reuocata, ſicut patet per ſupradicta: & maxime in talibus, vbi ſacra ſcriptura non loquitur omnino clare & expreſſe: vnde in talibus licet abſque nota hæreticæ prauitatis opinari contraria, ante Eccleſię determinationem ſub articulis fidei poſitam. Vnde ſicut in domino Nicolao non fuit error pernicioſus, ſed uenialis ex cauſis ſupra dictis: ita nec in ſequentibus eum ante determinationem domini Ioannis. Quòd autem fuerit peccatum veniale in Eccleſia circa prętenſam materiam, vel aliam, non eſt inconueniens. Nam cum dicit Apoſtolus ad Epheſ. 5. ꝙ Chriſtus exhibuit ſibi Eccleſiam non habentem ma-

E culam neque rugam, debet intelligi de Eccleſia triumphante, non de militãte, vt dicit Auguſtinus lib. retractationum.

Septimo [k] dicunt in decretali, Exiit. contineri: quòd in rebus temporalibus eſt conſiderare proprietatem, poſſeſsionem, vſufructum, ius vtendi, & ſimplicem uſum facti, & ultimo tanquam neceſſario eget vita mortalium, licet aliis carere poſſit; quia nulla poteſt eſſe profeſsio, quæ à ſe vſum neceſſariæ ſuſtentationis excludat: qui inquam vſus non iuris, ſed facti tantummodo no

men

men habens, quòd facti tantum eſt, in vtẽdo prębet vtentibus, nihil autem iuris.

Reſpondet immo ꝙ non valet: quia quo ad illa, dicta decretalis eſt correcta & emendata rationabiliter per illum qui poteſt; & ita cum ex ſtatuto correcto & emendato, quo ad illa, quę sũt correcta & emendata arguant, eorum dicta non concludunt.

Octauo dicunt: quòd multi Romani Pontifices in rebus temporalibus vſu conſumptibilibus, & non conſumptibilibus vſu, quæ fratribus Minoribus offeruntur, dantur, vel conceduntur; dominium Romanæ Eccleſiæ ſeruauerunt, vſu tantummodo ſimplicis facti ipſis fratribus derelicto.

Reſpondet, quòd hæc fecerunt alij ſummi Pontifices de rebus, quę non conſumuntur vſu: dominus autem Nicolaus fecit hoc de omnibus rebus, ſupponens tamen dictum ſuum correctioni Romani Pontificis: Et ſic dominus Ioannes tam ex auctoritate iuris, quàm ex auctoritate eidem reſeruata per dictum ſuum prędeceſſorem, contrarium multis rationibus oſtendit, & determinauit.

Nono dicunt: quòd Romanus Pontifex diffiniuit carentiam talis dominij eſſe ſanctam & meritoriam: & quòd Chriſtus & Apoſtoli viam perfectionis oſtendentes, abdicationem huiuſmodi dominij docuerunt: & quòd carentia talis dominij non eſt infructuoſa domino, cum ſit meritoria ad æterna, & profeſsioni pauperum opportuna.

Reſpondet [m], quòd illud quod hic dicunt correctum eſt rationabiliter per illum, qui hoc corrigere poterat & debebat, oſtendendo eſſe impoſsibile in talibus rebus vſum facti ſeparari à dominio: & quòd ſi separaretur dominium eſſet verbale, ſimulatum, & ænigmaticum.

7 Decimo dicunt: ꝙ veniens contra determinationẽ Papę, & Romanę Eccleſię, eſt hęreticus cẽſendus, propter quod non licuit alicui diffinire contrarium determinationi domini Nicolai.

Reſpondet [n], quòd illud non eſt verum, niſi determinatio Eccleſiæ contineatur in ſcriptura diuina, vel ex ipſa euidenter & neceſſariò concludatur: vel niſi Eccleſia expreſſe determinet, quod tale quid ſit tenendum ſicut pertinens ad fidei articulum, determinans quòd dicentes & tenentes contrarium, ſicut hęretici ſunt habendi. Quod autem dixit dominus Nicolaus de Chriſti paupertate, & ſeparatione dominij, &c. non continetur in ſcriptura diuina, nec poteſt concludi ex ea, nec fuit poſitum ſub articulis fidei.

8 Vndecimo dicunt: quòd dominus Ioan. ſeipſum condemnat reprobando, reuocando, & contrarium faciendo eorum, quæ de Chriſti & Apoſtolorum paupertate decretalis, Exijt. continet: quia ipſe antea pronunciauerat decretalem, Exijt. &, Exiui. ſalubriter editas, lucidas, multaque maturitate digeſtas: prout in conſtitutione per eum edita, quę incipit, Quorundam. deprehenditur euidenter.

Reſpondet, quòd non valet, quia dominus

A Ioan. in conſtitutione, Quorundam. quęſtionem de Chriſti & Apoſtolorum paupertate, & inſeparabilitate dominij ab vſu, non accipit determinandam: ſed ſolum duos articulos, ſcilicet de veſtibus fratrum, & de congregando blado, vino, & alijs neceſſarijs in granarijs & cellarijs: & in iſtis duobus articulis dicit, quòd vult declarationes dubias addere declarationibus dominorum Nicolai Tertij †, & Clementis V. & ſic verba generalia, quæ in prologo dictæ conſtitutionis, Quorundam. prӕmittuntur, ad certos articulos in narratione reſtringuntur, vt patet intuenti eam. Et poſito & cõ quod iſta verba, quę iſti ponunt, tunc

B dixerit quantum ad omnia contenta in dicta conſtitutione, Exijt. quando nondũ quæſtio de Chriſti paupertate erat ventilata; non eſt inconueniẽs, ſi poſtea diligentius veritate quęſita, & reperto fore verum contrarium eorum, quę dixerat dominus Nicolaus, dominus Ioannes dictum ſuum correxerit, aſſerendo, & determinando contenta de paupertate Euangelica in decretali, Exijt. non eſſe ſolida nec vera. Sic enim & ſancti, quod prius dixerant, frequenter poſterius correxerunt, quando veritas magis incœpit per diſputationes vel collationes ſcripturarum eis apparere: nec erubuerũt ſua dicta corrigere, vt patet per Auguſtinum in

C ſuo libro Retractationum, & in ſecunda epiſtola ad Marcellinum.

Duodecimo dicunt: ꝙ ſi Papa Ioannes potuit reuocare prędicta determinata per dominum Nicolaũ, eadem ratione ſummus Põtifex poteſt omnes diffinitiones ſuorum prædeceſſorum reuocare, & contrariũ conſtituere: ex quo totius fidei, & auctoritatis Eccleſiæ deſtructio ſequeretur.

9 Reſpondet, quòd non valet, quia non ſequitur, ſi aliqua diffinita inconſulte in materia abſolute non pertinente ad fidem & ad mores poſſunt & debent reuocari, ergo omnia: cum arguatur à particulari ad vniuerſale; quod fieri non debet. Quia

D vniuerſalis concluſio non ſequitur, niſi ad prӕmiſſas vniuerſales. Item ea quæ euidenter & manifeſte continentur in ſacra ſcriptura, vel ex ea de neceſſitate concluduntur, ſunt omnia inconcuſſa ſtabilitate firmata: nec reuocari poſſunt, nec eorũ contraria ſtatui per quemcumque; vt dicit Auguſtinus in 2. lib. de baptiſmo, & Gelaſius [o] Papa in epiſtola ad Epiſcopos Dardanię: De numero autem talium, non ſunt ea, quæ dixit de paupertate Nicolaus Papa: nec vnquam pertinuerunt ſimpliciter ad fidem, vel ad mores, cum contrarium eſſet verum & catholicum, vt in ſuis, determinationibus dominus Ioannes Papa euidenter oſtendit.

E Tertiodecimo [p] dicunt: quòd ſecundum hoc in decretali, Exijt. erratum fuit in doctrina, & vita Chriſti, & Apoſtolorum.

Reſpondet, quòd verum eſt, non tamen errore pernicioſo; cum adhuc ad plenum veritas diſcuſſa non fuiſſet, ſicut nunc eſt; ſed errore veniali: Sicut Auguſtinus declarat de Cypriano, & de Petro per Paulum correcto.

Non enim fuit voluntas in crimine, ſed defectus humanæ intelligentiæ: Potiſsime quia dominus

† Suſpicor hunc eſſe Nicolaũ IIII. vt plene dixi in commentario huius quæſtionis.

minus Nicolaus dicta ſua ſuppoſuit correctioni ſedis Apoſtolicæ.

Quartodecimo dicunt: quòd ſequeretur, quòd in approbatione ſtatus regulę fratrum Minorum Eccleſia errauerit.

Reſpondet, quòd non ſequitur: tum quia ante conſtitutionem, Exijt. ſtatus Minorum † fuit approbatus; tum quia regula eorum non dicit, quòd nihil habeant in proprio, nec in communi: nec dicit quòd non habeant aliquod ius vtendi: nec dicit, quòd ſolum ſint contenti ſimplici vſu facti, ad quæ eos reſtringit conſtitutio, Exijt. Quæ oſtenſa eſt quantum ad hoc, impoſsibilis & irrationabilis, per Dominum Ioannem in ſuis conſtitutionibus. Sed dicit regula prædicta: quòd viuant ſine proprio, & quòd nihil ſibi approprient nec domum, nec locum, nec aliquam rem. Quæ verba poſſunt verificari, ſi habeant in communi: nam ſolummodo prohibet quòd fratres habeant proprium, ſicut regulę Baſilij, Auguſtini & Benedicti.

† al. eos

Quintodecimo dicunt ſequi, quòd in Concilio, dictam decretalem approbante, erratum fuit.

Reſpondet, quòd in nullo Concilio generali decretalis, Exiit. fuit cõfirmata vel approbata: nec hoc poterit oſtendi: & maxime cum conſtitutio, Exiui de Paradiſo. non fuerit facta in Concilio generali Vienen. ſed poſt Concilium in Auinion. vt habet fide digna multorum relatio.

Sextodecimo dicunt: quòd ſecundum hoc errauit Eccleſia, aliquos Sanctos de ordine fratrũ Minorum, qui in hac vita & doctrina diem clauſerũt extremum, canonizando pro Sanctis.

Reſpondet, quòd nec illi, nec alij errabant ſimpliciter, errore damnabili: ſed ſecundum quid, errore veniali, conſtitutione, Exijt. nondum correcta per eum, qui poterat: ideo canonizari, alijs ſuffragantibus meritis, potuerunt: Sicut dicit beatus Auguſtinus de ſancto Cypriano lib. de baptiſmo contra Donatiſtas, c. 17. & 18. quòd ille vir ſanctus aliter de baptiſmo ſentiens, quàm res ſe habebat, quod poſtea diligentiſsima deliberatione retractatum eſt, in catholica veritate permanſit, & charitatis vbertate compenſatum eſt, & paſsionis falce purgatum. Et conſimiliter dici poteſt de Sãctis ordinis fratrum Minorum canonizatis, ſi doctrinam decretalis, Exiit. tenuerunt, antequam per Eccleſiam correcta & emendata fuiſſet.

COMMENT. XLII.

Argumentũ quæſtionis 17. de obiectis Fraticellorum.

VT hæc quæſtio intelligatur, obſeruandum eſt, ſicut etiam diximus paulo antea ſuper q. 15. poſtquam Ioannes Papa XXII. edidit decretalem incipientem, Quia quorundam. *aduerſus Fraticellos, eorumque duces, illi contra acrius in Pontificem Romanum inſurgentes, decem & octo errores in ea contineri dixerunt, quorum quinque, nempe. 3. 5. 6. 13. & 14. ius ciuile tantum reſpiciebant. cumque idẽ dominus Papa Ioannes eorum impijs appellationibus & calumnijs reſpondiſſet in Decretali incipiente,* Quia vir reprobus Michael. *quæ non eſt impreſſa, iterum ijdem impij in ea triginta duos errores fal*A *ſo aſſeruerunt contineri. nec modo Ioanni XXII. quamdiu vixit reſtiterunt, ſed etiã Benedicto XII. eius ſucceſſori impudenter maledixerunt, ſubtracto iuſtę obedientię debito. quem Benedictum (quia profeſſione Theologus erat) peiorem & damnabiliorem Ioanne XXII. eſſe clamabant, aſſerentes eum hęreſiarcham, neganteſque Pontificem: quod cum & ſcriptis editis, & publicis diſputationibus impie profiterentur, multos in ſuum errorem quotidie pertrahebant, & propterea eorum ſecta plurimum inualuit, qui cum multis ſummi Pontificis Ioannis extrauagantibus eſſent damnati, vt ex ſuperioribus conſtat, nec vellent reſipiſcere: multi ab Epiſcopis et* B *Inquiſitoribus propterea comprehenſi, non deſerentes conceptum errorem, comburi ſe paſſi ſunt, vt teſtatur Cardinalis in clem. Exiui. §. proinde. de verbo. ſignifi. & B. Antoninus in ſum. par. 4. tit. 11. cap. 7. §. 5.*

Guilielmi Occã impudentia.

In hac rerum perturbatione ceteris impudentius debacchatus eſt in Romanum Pontificem Guilielmus OKam, qui quodam libro de poteſtate Pontificis, q. 8. non erubuit dicere circiter nonaginta errores ad minus Ioannem XXII. protuliſſe.

Ex omnibus his Fraticellorum erroribus & obiectionibus, qui diu olim Eccleſiam perturbarunt, Eymericus in hac q. ſexdecim tantummodo recẽſet, ad- C *hibitis ſolutionibus Benedicti XII. qui antequam crearetur Pontifex, eiſdem ſatisfecit. atque hoc eſt huius quæſtionis argumentum.*

Animaduertendum eſt tamen in his Benedicti ſolutionibus multa contineri dubia partim, incerta partim; partim denique falſa, quæ nec debeant, nec poſſint præteriri ſine animaduerſione. & propterea nos paulo diligentius rem perſcrutantes diuino præſidio muniti, quod nobis adeſſe propitium humiliter deprecamur, veritatem ipſam quoad fieri poterit, oſtendere conabimur.

Qui reſponderunt erroribus Fraticelorum.

a ¶ Quas dominus Benedictus duodecimus dũ eſſet Cardinalis, recollegit, atque ſoluit, &c.] *Eaſ-* D *dem ferme difficultates & obiectiones diluerunt poſtea inſignes theologi Antoninus par. 4. tit. 12. cap. 4. Ioannes Turrecremata in ſumma de Eccleſia, lib. 2. c. 112. Melchior Canus, lib. 6. c. 8. de locis Theologicis. & alij, quos mox ſuis locis referemus; ex quibus, ſanctorum Patrum dictis & Eccleſię recepta doctrina nitentes, veriora colligemus & certiora, vt omnes difficultatum nebula claræ veræ doctrinæ luce diſſoluantur.*

b ¶ Ad iſtud reſpondet dominus Benedictus, &c.] *Summa ſolutionis eſt, in extrauaganti,* Cum inter nonnullos. *Ioannem XXII. definiiſſe Chriſtum, & Apoſtolos habuiſſe aliqua in communi.* E *quod veriſſimum eſt, vt patet in principio eius extrauagantis ibi:* Nos huic concertationi. *quam habes apud Eymericum ſupra par. 2. q. 15. nam aſſerere Chriſtum & Apoſtolos nihil habuiſſe nec in ſpeciali neque in communi, diuinę ſcripturæ contradicit expreſſe, ait ibidem dominus Papa Ioannes: & vt obiter aliquid in medium proferam ad oſtendendum hoc eſſe verum. primum Matth. 2. ſcribitur, Magos obtuliſſe Chriſto aurum, thus, & myrrham, rei autem oblatę dominium acquiritur, cap. ſtatuimus. 16. q. 1. cap. omnis Chriſtianus. de conſe-*

era.diſt.1.l.vlt.C.de ſacro.eccl.Et Matth.c.17.ſcribitur, Chriſtum pręcepiſſe Petro, vt didrachma vel ſtaterem daret illis, qui nomine Cęſaris exigebant tributum. habuit ergo eius rei dominium, quod in illos tranſtulit; cum dare ſit accipientis facere. l. vbi autem.ff.de verb.oblig. l.ſi ita.§.1.ff. de contrahen. empt. Et Ioan.cap.12.& 13. Iudam loculos habuiſſe dicitur, quibus ea quæ mittebantur, portabat.cap. exemplum.12.q.1.denique multa ſunt in ſacris litteris, quæ comprobant hanc veritatem, vt copioſe docet gloſſa in dicta extrauaganti, Cum inter nonnullos. *in principio, verbo, aſſerit.*

¶ Secundo dicunt, quòd prędictam paupertatem fuiſſe Chriſti & Apoſtolorum determinauit dominus Nicolaus Papa III. in conſtitutio. Exiit. §. porrò.] *Habetur hęc conſtitutio in cap. Exiit.de verb.ſignifi.lib.6. Iam in multis codicibus hęc conſtitutio tribuitur Nicolao III. quibus conſentire videtur Platina in vita huius Pontificis, dicens eum adeo ordinis Minorum ob contemptum rerum humanarum fuiſſe amatorem, vt ipſe etiam Decretali epiſtola quędam ipſius ordinis ambigua declarauerit. Sed ego verius arbitror conſtitutionem, Exiit. Nicolai IIII. eſſe, tum quia in aliquot manuſcriptis exemplaribus, lib.6.Decretalium in principio dictę conſtitutionis Nicolaus IIII. eſt prenotatus. Tum etiam quia is fuit de ordine Minorum, vnde veriſimilius eſt regulæ ſui ordinis dubia declaraſſe. Tum poſtremo quoniam in extrauaganti domini Ioannis XXII. incipiente:* Glorioſam Eccleſiam. *quę in fine huius operis habetur impreſſa inter litteras Apoſtolicas pro officio ſanctę inquiſitionis, videtur conſtitutio, Exiit. tribui Nicolao IIII. per quam declarauit plurimas dubitationes, quę circa regulam beati Franciſci contingere poterant. In ea conſtitutione inter cætera hęc continentur:* Dicimus, quod abdicatio proprietatis huiuſmodi omnium rerum, non tam in ſpeciali, quàm etiam in communi propter Deum meritoria eſt & ſancta: quam & Chriſtus vitam perfectionis oſtendens; verbo docuit, & exemplo firmauit: quamque primi fundatores militantis Eccleſiæ, prout ab ipſo fonte hauſerant, volentes perfectè viuere, per doctrinę & vitę exempla in eos deriuarunt. *hactenus ibi. His potiſſimum verbis vtebantur Fraticelli ad probandum Ioannem XXII. erraſſe in dicta extrauaganti:* Cum inter nonnullos. *cum hoc loco Nicolaus aperte ſentire videatur, Chriſtum & Apoſtolos nihil habuiſſe. quam ob rem ſi hęc duo dicta conciliauerimus, nullus fere manebit amplius in hac difficultate obſcuritatis & dubitationis ſcrupulus: quia omnes obiectiones, quas hic affert Eymericus, hoc in primis agunt, vt doceant Ioannem XXII. erraſſe, cum definierit contra Nicolaum.*

Quantum ergo ad ſecundam hanc obiectionem attinet. Benedictus hoc loco duas affert ſolutiones. Prima eſt, nihil definiuiſſe Nicolaum, ſed incidenter locutum fuiſſe de Chriſti & Apoſtolorum paupertate. Altera eſt; quòd tametſi ex propoſito fuiſſet locutus, nihilominus hoc non obſtaret: quia contrarium deducitur ex ſacris litteris. Non tamen admittit Benedictus, Papam contra ſcripturam ſacrā

A *ſanciuiſſe, ſed poſito, inquit, ſuppłe, & non conceſſo, quòd determinatiue diceret, hoc non obſtaret, id eſt, non propterea eſſet recedendum à veritate in diuinis ſcripturis expreſſa. Nā* licet nos, *inquit diuus Paulus ad Gal. cap. 1.* aut Angelus de cælo euangelizet vobis, preterquam quod euangelizauimus vobis, anathema ſit. *quem locum beatus Thomas exponens, dicit:* Euangelicæ doctrinę auctoritas habet, vt quicunque contra illam dicunt, excludendi, & repellendi ſint. *hęc ille.*

Dictum eſt autem, poſito & non conceſſo, quia tanta fuit vis orationis Chriſti, qui rogauit pro Petro, vt eius fides non deficeret, & iuſſit vt ſuos ipſe
B *fratres confirmaret, vt nullus vnquā Romanus Pontifex inueniatur erraſſe in iudicio fidei, videlicet in declarando quid ſit credendum vel non credendum: neque in hoc errare poteſt propter aſſiſtentiam Spiritus ſancti, vt enim ſubtiliter & vere deducit Caietanus in opuſculo de auctoritate Papę, cap.11. cū ad Papā pertineat quæſtiones fidei determinare, & ſtatuere quid ex fide tenendum ſit vnicuique fideliū, quidue tamquam hęreticum reſpuēdum, ſi in his definiendis ipſe errare poſſet, inde plane cōſequeretur, quòd tota pariter Eccleſia à recta fide poſſet aberrare: quęcunque enim Sedes Apoſtolica Romana fidelibus credenda proponit, ea ab omnibus recipi ne-*
C *ceſſe eſt: & qui aliter docet & ſentit de fide & ſacramentis, quam Romana Eccleſia, hęreticus cenſetur, cap.ad abolendam. de hæret.*

Sed iam duo hęc reſponſa conciliemus, Ac omiſſis multis placet nobis conciliatio Ioannis de Turrecremata in ſum.de Eccleſia, lib.2. cap.112. in ſolutione ad decimum argumētum, quem ſequitur Melchior Canus, lib.6. cap.8. de locis theologicis ad 6. argumentum, & ſumma verę ſolutionis eſt, Nicolaum IIII. & Ioannem XXII. inter ſe non pugnare, immo declarationem ſeu definitionem vtriuſque ſumme inter ſe conuenire, quoniam Chriſtus vt ex contextibus Euangeliorum, & ſanctorum Patrum
D *expoſitionibus colligitur, duas paupertates ordinauit congruentes diuerſis ſtatibus perfectorum. Primam competentem illis, qui prędicaturi mittendi erant in Iudæam ad annunciandum regis aduentum. & hęc paupertas nihil proprium habere permittebat nec in communi nec in ſpeciali, & de hac accipitur illud Matth. 10.* Nolite poſsidere aurum, nec argentum, &c. *Quo loco ait diuus Hieronymus, ideo hęc Dominū pręcepiſſe, ne cauſa lucri potius quàm ſalutis prędicare viderentur.*

Definitiões Nicolai iiii. & Ioan. xxii. de Chriſti & Apoſtolorū paupertate conciliātur.

Altera fuit paupertas competens illis, qui fixi erant manſuri in congregatione, cuius proprium eſt nihil habere in particulari, bene tamen in communi; de hac Actuum, cap.4. ſcribitur: Multitudinis au-
E tem credentium erat cor vnum, & anima vna, nec quiſquam eorum quę poſsidebat, ſuum eſſe dicebat, ſed erant eis omnia communia. *hęc ibi. Vtramque hanc paupertatem Chriſtus habuit. quodam enim tempore primam tenuit, nihil penitus habens nec in particulari nec in communi, ſed illis veſcebatur, quæ ſibi pie à pijs offerebantur, qui ipſum ſequebantur; de quo Lucę, cap.8. exemplum extat. Secundam paupertatem approbauit verbo & exemplo, Lucæ cap.22. cum dixit:* Quādo miſi vos ſine

ſacculo

& pera, & calciamentis, nunquid aliquid defuit vobis? & paulo poſt: Sed nunc qui habet ſacculũ, tollat ſimiliter & peram, &c. *Iam hęc ſecunda paupertas, quæ aliquid in communi poſſidere permittit, non repugnat perfectioni Euangelicę, vt grauiter etiam docuit & copioſe Beatus Thomas 2.2.quæſt. 188. art.7. Primam ergo paupertatem intuitus Nicolaus Chriſtum omnia abdicaſſe & in communi & in particulari aſſeruit: ſed & præterea concedit Chriſtum aliqua in communi habuiſſe aliquando: Siquidem in dicta conſtit. Exiit. ſubiungit.* Nec his quiſquam putet obſiſtere, quod interdum Chriſtus dicitur loculos habuiſſe, &c. *Secundam reſpiciens Papa Ioannes ſcripturæ ſacræ repugnare decreuit, & hæreticum eſſe dixit, aſſerere, Chriſtum & Apoſtolos nihil in communi aut in particulari poſſediſſe. hęc ſumma eſt veræ ſolutionis. Aliã paulo difficiliorem & fuſiorem commemorat Beatus Antoninus 4.par.tit.12.c.4.§.23. quam libenter omitto. & ex hac ſolutione diluuntur fere omnes obiectiones Fraticellorum, quas in hac quæſtione Eymericus commemorat. quas libenter omitteremus, niſi falſa quandoq; Benedicti ſolutiones aliud ſuaderent.*

Determinatũ ſemel per vnum Papã tanquam de fide, non poteſt per aliũ reuocari.

d ¶ Reſpondet, quòd falſum eſt: nam Petrum qui non ambulabat, &c.] *In ſolutione huius tertiæ obiectionis aperte negat Benedictus determinatum ſemel per ſummum Pontificem, etiamſi ad fidem vel mores pertineat, non poſſe per alium reuocari; quod nititur oſtendere multis exemplis vſque ad quartam oppoſitionem: in quo vehementer eſt lapſus, ſi id ſenſit quod eius verba præſeferunt, videlicet, quod ſemel ab vno Romano Pontifice determinatum tamquam ad fidem ſpectans, id poſſit ab alio reuocari: quoniam vt optime tradit Caietanus in Apologia de auctoritate Papę, & concilij, par.2.c.13. determinatio Papæ in iudicio fidei formaliter, ſcilicet, definiendo quid credendum ſit vel non credendum, ligat omnes perſonas Eccleſiæ, atq; ita perſonã propriam & ſucceſſorum ad recipiendã determinationẽ ſemel de fide factam: nec video quomodo poſſit vir tantus excuſari: quare ne quis auctoritate eius ductus labatur, expendenda erunt mihi ſingula paulo diligentius: & quantum ad hunc locũ attinet, grauiſſima fuit olim concertatio inter Beatũ Hieronymum, & Diuum Auguſtinum, nunquid vere an ſimulate Paulus Petrum reprehenderit, quod à Theologis Scholaſticis multis ſolet diſceptari, lib. 4. ſenten. diſt.3. vbi Sotus q. vnica, art.2. verſ. ſecunda concluſio amplius. idem tractat hoc copioſius, lib. 2. de iuſt. & iure, q.5. art.4. verſ. de tertio vero mẽbro. & Adrianus in 4. diſt. 1. & breuiter ſanctus Thomas 2.2.q.33. art.4. ad 2. argumentũ. & plane quidquid ſit de eius hiſtoria ac facti intelligentia, hoc eſt certiſſimum, nihil ſtatuiſſe ibi Petrum, quod ad communem fidem & mores Eccleſiæ pertineret, neq; nutaſſe in catholica religione. ac proinde hoc primum exemplum non poteſt commode applicari ad id inſtitutũ, quod Benedictus contemplabatur. Retineamus ergo ſupradictã ſolutionem, quam ex Turrecremata commemorauimus, & dicamus,* Nicolaum *nihil illic de fide definire, neque aduerſari his, quæ à Ioanne fuerant definita.*

A e ¶ Item Stephanus Papa determinauit, &c.] *Admonet hic locus, vt paulo exactius referam hiſtoriam, cuius in eo fit mentio, vt validius etiam refellatur hæc falſa Benedicti ſolutio, putantis Stephanum Papam correctum à Cypriano, & vtrunq; à concilio Nicæno emendatum.*

Cõcilio Carthaginẽſi prouinciali determinanti baptizatos ab hæreticis rebaptizandos grauiter reſiſtit Stephan' Papa.

Sciendum eſt ergo, Cyprianum Carthaginenſem epiſcopum tempore Stephani Papę circa annum Domini CCLVI. Carthagine concilium prouinciale coegiſſe, in quo decreuit baptizatos ab hæreticis iterum baptizandos, cui ſubſcripſerunt pluſquam octoginta epiſcopi ex prouinciis Africana, Numidia, & Mauritania. Huic decreto grauiter reſtitit Stephanus B *Papa, cui obtemperauit veritate manifeſtius cognita Cyprianus cum reliquis catholicis. Sed quoniã res eſt grauiſſima, ne mihi ſine pignore credatur, duo potiſſimum antiquorum Patrum teſtimonia proferam: vnum erit Vincentij Lyrinenſis alterum Beati Hieronymi. ergo Vincentius Lyrinenſis, in aureo illo libello aduerſus profanas hęreſum nouationes ſcripto, de hac re ita ait:* Quondam igitur venerabilis memoriæ Agrippinus Carthaginenſis Epiſcopus, primus omnium mortalium contra diuinum canonem, contra vniuerſalis Eccleſiæ regulam, contra ſenſum omnium conſacerdotum, contra morem ac inſtituta maiorum rebaptizandum C eſſe cenſebat. Quæ præſumptio tantum mali inuexit, vt non ſolum hæreticis omnibus formam ſacrilegij, ſed etiam quibuſdam catholicis occaſionem prębuerit erroris. Cum ergo vndique ad nouitatem rei cuncti reclamarent, atque omnes quaquauerſum ſacerdotes pro ſuo quiſque ſtudio reniterentur: tunc beatæ memoriæ Papa Stephanus, Apoſtolicæ ſedis Antiſtes, cum ceteris quidem collegis ſuis, ſed tamen præ ceteris reſtitit: dignum, vt opinor, exiſtimans, ſi reliquos omnes tantum fidei deuotione vinceret, quantum loci auctoritate ſuperabat. Denique in epiſtola, quę tunc ad Africam miſſa eſt, idem D his verbis ſanxit: Nihil nouandum, niſi quod traditum eſt. Intelligebat etenim vir ſanctus & prudens, nihil aliud rationem pietatis admittere, niſi vt omnia, quæ fide à Patribus ſuſcepta forent, eadem fide filijs conſignarentur: noſque religionem, non quæ vellemus ducere, ſed potius quæ illa duceret, ſequi oportere: idque eſſe proprium Chriſtianę modeſtię & grauitatis, non ſua poſteris tradere, ſed à Maioribus accepta ſeruare. Quis ergo tunc uniuerſi negotii exitus? quis vtique niſi uſitatus & ſolitus? retenta eſt ſcilicet Antiquitas: & exploſa Nouitas. *& paucis interiectis:* Poſtremo ipſius Africani concilij, ſiue decreti, E quę vires (donante Deo, nullę: ſed vniuerſa tamquam ſomnia, tamquam fabulę, tamquam ſuperflua abolita, antiquata, calcata ſunt. *hactenus ille. Quibus adiungit multa alia in eandem ſententiam, et præcipue de retractatione Cypriani, quæ breuitatis gratia miſſa facio.*

B. Hieronymus.

Iam Beatus Hieronymus extremo fere Dialogo aduerſus Luciferianos ita habet: Conatus eſt & Beatus Cyprianus contritos lacus fugere, nec bibere de aqua aliena: & idcirco hæreticorum baptiſma reprobans ad Stephanum tunc Romę urbis

vrbis Epiſcopum, qui à Beato Petro viceſimus ſextus fuit, ſuper hac re Africanam ſynodum direxit, ſed conatus eius fruſtra fuit. Denique illi ipſi epiſcopi, qui rebaptizandos hæreticos cum eo ſtatuerunt, ad antiquam conſuetudinem reuoluti, nouum emiſere decretum. Quid facimus? ita & nobis Maiores noſtri, & illis ſui tradidere Maiores. *hactenus D. Hieronymus. Ex quibus clare conſtat, non Stephanum Papam à Cypriano vt hic aſſerit Benedictus, ſed Cyprianum ab Stephano fuiſſe reprobatum, atque correctum. quod ipſum docuit etiam Euſebius, lib. 7. hiſtoriæ eccleſiaſticę, cap. 3. & 4.*

Ex his ergo conſtat erraſſe concilium Carthaginenſe prouinciale ſub Cypriano celebratum, cum decreuit eos, qui apud hæreticos baptizati ſunt, cum conuerſi ad Eccleſiam venerint, baptizandos eſſe omnino: neque id concilium recepit tunc, neque vnquam aliàs approbauit ſancta catholica & Apoſtolica Romana Eccleſia aliarum omnium magiſtra.

Intellectus concilij Nicæni ſtatuentis, reuertentes ab hæreticis rebaptizandos.

f ¶ Concilium autem Nicænum vtramque opinionem ſancti Cypriani & Stephani Pepę correxit.] *Hic eſt alius inſignis etiam lapſus, qui animaduerſione prorſus indiget. In concilio Nicæno primo c. 19. cautum eſt his verbis:* Si qui confugerint ad Eccleſiam catholicam de Paulianiſtis & Cataphrygis, ſtatutum eſt rebaptizari eos debere. *hæc ibi. Propterea vero ita ſanciuit; quoniam Pauliani hæretici à Paulo Samoſateno exorti, non baptizabant in forma Eccleſię conſueta: et ideo oportebat eos, qui reuertebantur ad fidem, baptizare. non ergo correxit concilium Stephani Papę decretum, ſed per omnia cum ipſo conſenſit.*

Quòd vero Paulianiſtę ſeu Cataphrygę non baptizarent in forma Eccleſię conſueta, luculenter docet beatus Gregorius, lib. 9. Epiſtolarum, epiſtola 61. incipiente: Quia charitati, *in hęc verba:* Hi vero hæretici, qui in Trinitatis nomine minime baptizantur, ſicut ſunt Bonoſiani & Cataphrygæ; quia & illi Chriſtum Dominum non credunt, & illi ſanctum Spiritum peruerſo ſenſu eſſe quendam prauum Montanum credunt, quorum ſimiles multi ſunt, & alij, cum ad ſanctam Eccleſiam veniunt, baptizantur: quia baptiſma non fuit, quod in errore poſiti in ſanctæ Trinitatis nomine minime perceperint. nec poteſt hoc ipſum baptiſma dici iteratum, quod ſicut dictum eſt, in Trinitatis nomine non erat datum. *hactenus Beatus Gregorius. & refertur in cap. Hi vero. de conſecrat. diſtin. 4. & apud Iuonem par. 1. cap. 153.*

g ¶ Item per multos Romanos Pontifices determinatum fuit, quòd matrimonium, &c.] *Hic ponit Benedictus tria exempla, quibus conatur oſtendere poſſe à poſterioribus reuocari, quę à præcedentibus Romanis Pontificibus ſtatuta fuiſſent; quod in his, quę ad mores pertinent, ac regimen populi Chriſtiani veriſſime dicitur, nullamque habet difficultatem: nec enim debet reprehenſibile iudicari, vt dicitur in cap. non debet. de conſanguinit. & affinit. ſi ſecundum varietatem temporum ſtatuta varientur humana. Et in ſacra Tridentina ſynodo, ſeſſione 21. cap. 2. declaratur, hanc poteſta-*

A *tem in Eccleſia perpetuo fuiſſe, vt in ſacramentorũ diſpenſatione, ſalua illorum ſubſtantia, ea ſtatueret vel mutaret, quę ſuſcipientium vtilitati, ſeu ſacramentorum venerationi pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire iudicaret. & ita aliquando gradus affinitatis & cõſanguinitatis impedientes & dirimentes contractum matrimonij lõgius protendebantur: & nouiſſime ſancta Tridentina ſynodus, ſeſſio. 24. multa circa matrimonium & eius impedimenta conſtituit, diuerſa ab his, quę in ſacris canonibus erant prius ſancita.*

In priuatis etiam negotijs & cauſis particularium perſonarum, & in his quę ſunt facti, nedum Romanos
B *Pontifices citra fidei iacturam poſſe diuerſa ſtatuere fatemur, ſed interdum etiam falli, & poſteriores acutius perſpexiſſe, & rectius determinaſſe quàm priores: in his enim locum habet illud Diui Auguſtini lib. 2. de baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 3. vbi cum docuiſſet ſacrã ſcripturã indubitabilis eſſe certitudinis, de concilijs tum prouincialibus tum generalibus ſubdit, dicens:* Et ipſa concilia, quæ per ſingulas regiones vel prouincias fiunt, plenariorum conciliorum auctoritati, quæ fiunt ex vniuerſo orbe Chriſtiano, ſine vllis ambagibus cedere, ipſaque plenaria ſępe priora poſterioribus emendari, cum aliquo experimento rerum aperi-
C tur quod clauſum erat, & cognoſcitur quod latebat, ſine vllo typo ſacrilegę ſuperbiæ, ſine vlla inflata ceruice arrogantię, ſine vlla contentione liuidæ inuidię, cum ſancta humilitate, cum pace catholica, cum charitate Chriſtiana. *hæc ille. Eodem ſpectat inſignis illa ſententia Nicolai Papæ I. in epiſtola ad Michaelem Imperatorem, cuius initium eſt:* Propoſueramus. *non procul à fine in hęc verba:* Ergo de iudicio Romani pręſulis non retractando, quia nec mos exigit, quod diximus comprobato. Non negamus eiuſdem ſedis ſententiam poſſe in melius commutari: cum aut ſibi ſubreptum aliquid fuerit, aut ipſa pro conſide-
D ratione ætatum, vel temporum, ſeu grauium neceſſitatum: diſpenſatorie quiddam ordinare decreuit. *hęc ibi.*

Ceterum in definitione fidei & credendorum, ex directione & aſsiſtentia Spiritus ſancti, firmum & incorruptum eſt Apoſtolicæ Sedis iudicium: neque à poſterioribus Romanis Pontificibus mutata vnquam fuerunt vel mutari poſſunt quæ ſemel de fide iudicialiter ſancita fuerunt tanquam credenda ab omnibus Chriſti fidelibus. Quæ vero à Benedicto hoc loco recenſentur exempla ex allegatis canonibus cõtra hęc nihil faciunt, & ad ea cumulate reſpondent Caietanus in Apologia de auctoritate Papę & concilij, par. 2. cap. 13. Melchior Canus lib. 6. c. 8. de lo-
E *cis theologicis, & alij, quos breuitatis cauſa omittimus, & ad eos lectorem remittimus.*

In definitionibus credendorum, certum eſt Apoſtolicę ſedis iudicium.

h ¶ Reſpondet quòd non, quia dum voluntas non ſit in crimine, &c.] *Tametſi negare potuiſſet Benedictus haberi aliquid hæreticum in decretali, Exiit. Nicolai IIII. (iam enim oſtenſum eſt ex verbis illius, Nicolaum concedere quòd Chriſtus loculos habuerit) vel quòd in ea vllus error contineatur vt de fide propoſitus: attamen merito negat, quod ex illo aſſumpto deducitur, nempe quòd inde*

conſe-

conſequeretur Nicolaum fuiſſe hæreticum, cum ex defectu humanæ intelligentiæ labi potuerit, quomodo autem error & ignorantia excuſet ab hæreſi, copioſe diximus ſuper q.7. par.1.

i ¶ Reſpondet, quòd non eſt imputandus error, &c. frequenter enim contingit, quòd multa prius determinata per Concilia, vel per Papam ſunt poſtea reuocata.] *Hæc ſententia vera eſt, dummodo recte intelligatur: quod vt fiat, obſeruanda eſt diligenter diſtinctio ſana & catholica quã affert de hac re edifferens Beatus Thomas quodlibeto 9. art.16, quem ſequitur S. Antoninus par.3. tit.12. cap.8. §.2. videlicet, ex illis quę à Pontifice Romano definiuntur, quędam ſpectare ad priuatas perſonas & particularia negotia: alia vero ad fidẽ & vniuerſales Eccleſię mores in neceſſarijs ad ſalutem: & in his poſtremis nullo modo Papa, aut concilium auctoritate Papę confirmatum errare poteſt: quoniam Spiritus veritatis in his definiẽdis ſemper aſſiſtens promiſſus eſt, vt omnes catholici vno ore teſtãtur, traditque præ cæteris Melchior Canus lib.5. cap.5. de locis theologicis, verſ. alter vero ſcrupulus. & Blaſius Nauarrus lib.2. cap.9. de ſacro Eccleſię principatu: neque de his intelligit Benedictus in hac ſua reſponſione, cum dicit:* Frequenter enim contingit, &c. *Quod ſatis indicant illa eius verba initio ſolutionis poſita:* Si aliquid diffiniat Papa, vel Eccleſia, ſeu concilium generale, non pertinens ad fidem & mores. *In his enim, quæ ad fidem & vniuerſales mores ſpectant, iudicialiter definiendis, Papam, vel Eccleſiam errare poſſe falſum eſt. & de ſtabilitate & firmitate horũ iudiciorum notatu digniſſimũ extat Gelaſij dictum ad Epiſcopos Dardaniæ, quod paulo inferius adduximus hac ipſa quęſtione in reſponſione ad 12. oppoſitionẽ. id enim oſtendit quàm firma ſint de his Eccleſię iudicia: quod etiam probat eleganter Turrecremata in ſum. de Eccleſia, lib.3. cap.58.*

Eorum quę à Papa determinãtur duo ſunt genera, & quæ ea ſint.

In illis vero quę priuatas perſonas & facta reſpiciunt, decipi Papa quandoque poteſt, pręſertim cum in his humano teſtimonio vtatur, quod ſæpe fallax eſt & incertum. ita & vere docuit etiã Blaſius Nauarrus præceptor noſter eruditus, lib.2. cap.10. de ſacro Eccleſię principatu, & tradidit Turrecremata in ſumma de Eccleſia, lib.2. cap.112. circa finem, verſ. tum etiam. id quod expreſſe mihi ſenſiſſe videtur Innocentius Papa in cap. à nobis. el. 2. de ſent. excom. ibi: Iudiciũ Dei veritati, quę non fallit nec fallitur ſemper innititur: iudicium autem Eccleſię nonnũquam opinionem ſequitur, quam & fallere ſępe contingit, & falli. *hęc ibi.*

Rurſus illud addo, ſummos Pontifices nõ ſemper reſpondere definiendo, ſed cõſultos interdum veluti priuatos & particulares Doctores ſentire.

Poſtremo adiungo, non protinus eſſe fidei dogma cenſendum quidquid in voluminibus iuris canonici continetur, vt optime docet Melchior Canus, lib.5. cap. penult. de locis theologicis. & lib.6. cap.8. vnde ſæpe in his contingit ſtatuta per vnum, per alios aut immutata aut reuocata abſque vllo fidei pręiudicio reperiri: quoniam hęc directe ad fidem non ſpectãt, neque ad vniuerſales Eccleſię mores.

Breuius reſpondere potuiſſet Benedictus, audacter aſſerendo, ineptiſſime & vaniſſime inferri quòd Romana Eccleſia in fide errauerit tẽpore Nicolai Papæ, cum in conſtitutione, Exiis. nihil de fide ſtatuatur.

k ¶ Septimo dicunt, &c. qui inquam vſus non iuris, &c.] *Hic locus in omnibus codicibus erat deprauatus. cum nos re ipſa conſiderata, ex natura dubitationis, quæ tractatur, correximus vt eſt impreſſus. tum etiam ex contextu in dicto cap. Exijt. verſ. nec per hoc. de verbo. ſignif. lib.6.*

l ¶ Octauo dicunt, &c. Reſpondet quòd hæc fecerunt alij ſummi Pontifices de rebus, quę non conſumuntur vſu, &c.] *Melius poterat reſpondere dicendo, quòd Ioannes XXII. in extrauag. Ad cõditorẽ canonum. de verb ſignif. §. quod autem. apertiſſime declarat, non fuiſſe intẽtionem Nicolai in rebus vſu conſumptibilibus reſeruare dominium Romanę Eccleſię: ipſis autem fratribus concedere ſimplicem vſum facti, ſeiunctum ab omni iure vtendi, quia is fuiſſet illicitus, ac verba quidem Ioãnis huic Benedicti ſolutioni repugnare vidẽtur præcitato loco, & noſtram confirmare. habent enim ita:* Quòd autem dominium Romanæ Eccleſiæ reſeruatum ſimplex cenſeri debeat, ex hoc patet, quod ex illo nullum eidẽ Eccleſiæ temporale obuenit hactenus commodum, nec ſperatur, quod obuenire debeat in futurum: cum nec intentio reſeruãtis, nec fratrum ipſorum fuerit, quòd ad quemcunque alium quàm ad Fratres, dictarum rerum perueniret compendiũ: quod proculdubio modus vtendi Fratrum ipſorum, & Romanæ Eccleſię ſubſecuta patientia euidenter declarauit. Et quod talis intentio fuerit ordinantis: & ex hoc patet, quòd illarum rerum ſibi & Eccleſiæ Romanę dominium dumtaxat retinuit, quarum vſum facti, liceret habere ordini, vel fratribus antedictis, &c. *Ex quibus ſane videtur hoc loco male dicere Benedictus, quòd Nicolaus id fecerit de omnibus rebus.*

m ¶ Nono dicunt, &c. Reſpondet, quòd illud quod hic dicunt, &c.] *Ego declaratum potius dixerim per Ioan. XXII. in dicta Extrauag. Ad conditorem canonum. §. quod autem dominium. verſ. talis autem dominij carentia. vbi optima gloſſa in ver. non efficit.*

n ¶ Decimo dicunt, &c. Reſpondet, quòd illud non eſt verum, niſi determinatio Eccleſiæ contineatur in ſcriptura diuina, &c.] *Breuius & verius reſponderi poterat, nihil quod vt de fide fuerit à Nicolao definitum, immutatum vel emendatũ fuiſſe à domino Ioanne: ſed in multis expoſitam ac declaratam fuiſſe mentem* Nicolai *per Ioãnem Papam XXII. vt ſeries & verba reſcriptorum apertiſſime teſtantur.*

Atque hoc etiam ipſum dicere poſſumus ad ſoluendam obiectionem 11. & 12. vt & verboſitatem ac incertitudinem, & falſitatis etiam ambages rectius ſubterfugiamus.

o ¶ Et Gelaſius Papa in epiſtola ad Epiſcopos Dardaniæ.] *Eſt autẽ ſingularis huius epiſtolæ doctrina, qua oſtenditur, Acacium à Sede Apoſtolica competenter fuiſſe damnatum. incipit ea epiſtola:* Valde mirati ſumus. *Scripſit eam Gelaſius*

circa

circa annum Domini CCCCXCIII. is locus cuius A *hic meminit Benedictus, ita habet*: Quapropter ſtultitiam reſpuentes inanium querelarum, perquirere vos oportet ab ipſis beatis Apoſtolis, & conſiderare prudenter: quoniam Patres noſtri, catholici videlicet doctique Pontifices, in vnaquaque hæreſi quolibet tempore ſuſcitata, quidquid pro fide, pro veritate, pro communione catholica atque Apoſtolica ſecundum ſcripturarum tramitem, prædicationemque maiorum facta ſemel congregatione ſanxerunt, inconuulſum voluerint deinceps firmumque conſtare: nec in eadẽ hac cauſa denuo, quæ prefixa fuerant, retractari qualibet recenti præſumptione permiſerint: B ſapientiſsime peruidentes, quoniam ſi decreta ſalubriter cuiquam liceret iterare, nullum contra ſingulos quoſque prorſus errores ſtabile perſiſteret Eccleſiæ conſtitutum, ac ſemper iiſdem furoribus recidiuis omnis integra definitio turbaretur.

Certiſſima ſedis Apoſtolicę iudicia.

p ¶ Tertio decimo, &c.] *In ſolutione huius obiectionis facile concedit Benedictus erraſſe Nicolaum, quod minime erat concedendum. ideo retineamus ſuperiorem Turrecremata ſolutionem: & quæ ſapius dicta ſunt à nobis. Eadem ratione ſatisfacies decimę quartę obiectioni, & decimę quintæ: nuſquam enim erratum eſt exponendo mentem Domini Nicolai, prout intelligendam eſſe Dominus Ioannes docuit.*

q ¶ Sexto decimo dicunt, quòd ſecundum hoc errauit Eccleſia, aliquos canonizando pro Sanctis.] *Ideo fieri poteſt, vt non errauerint, qui definitionem Nicolai ſequebantur, quoniam forſan optime eam intelligebant iuxta adductam à nobis paupertatis diſtinctionem.*

In canonizatione Sãctorum non poteſt Eccleſia errare.

Ad hac, ſi in re difficili allucinati fuiſſent, non propterea hęretici erant, nec potuit Eccleſia errare referendo eos in numerum Sanctorum. hoc enim impium eſt aſſerere: ſcire enim quos debeamus religione colere, multum refert ad communes Eccleſię mores, vt optime docet Melchior Canus lib. 5. c. 5. de locis theologicis, verſ. in moribus non toti Eccleſia communibus. & Blaſius Nauarrus, lib. 2. c. 10. de ſacro Eccleſia principatu, circa finem. Antoninus 3. par. tit. 12. c. 8. §. 2. Caietanus in opuſculo de indulgentiis ad Iulium, c. 8. Beatus Thomas quodlibeto 9. arti. vlti. Tabienſis in ſum. uerbo, canonizatio. nu. 4. & Sylueſter nu. 2. Couarruuias, lib. 1. variar. reſolut. c. 10. nu. 13. & Auguſtinus de Ancona in ſumma de poteſtate eccleſiaſt. q. 14. art. 4.

Qui autem diceret, poſſe Papam errare in canonizatione Sanctorum, ſaltem velut temerarius puniri poſſet per iudices eccleſiaſticos, ita Melchior Canus pracitato loco.

Canonizatio vero Sanctorum per traditionem habetur in Eccleſia Dei, vt collegi ex ſynodo Nicana ſecunda, actione 3. §. hic itaque ſex ſynodis. aduerſus impium Molinaum in additione ad Decium ſuper Rub. de conſtit. in ſecunda lectura, verbo, ſanctorum. & tradit Melchior Canus lib. 3. c. 3. de locis theologicis.

QVAESTIO XVIII.

De erroribus Grecorum.

SVMMARIVM.

1 *Hereſes duę recentiorum Grecorum.*
2 *Dicta Sanctorum reuerenter ſunt exponenda.*
3 *Dicta S. Athanaſii male ſonantia expoſita à S. Thoma.*
4 *Articuli in S. Cyrillo obſcuriores, &c.*
5 *Gregorij Nazanzeni & Baſilij loca aliquot pie accipienda.*

Decima octaua queſtio eſt: Hereſes & errores Græcorum, quę vſque hodie perſeuerant: qui ſunt?

Ad hanc reſpondemus, quòd ſunt iſti.

1 Primus, quòd Spiritus ſanctus non procedit à Patre, & Filio, ſed à ſolo Patre.

Secundus, ꝙ corpus Chriſti non poteſt confici in azymo, ſed tantummodo in fermentato. Et in iſtis duobus erroribus non aſſenſerunt ſancti doctores Grecorum Athanaſius, Cyrillus, Gregorius Nazanzenus, Baſilius, Chryſoſtomus, nec C Grecorum ſancti Patres alij.

2 Eſt tamen verum, ꝙ nonnulli ſancti Doctores Grecorum poſuerunt quamplures articulos non admittendos, loquentes incaute, & † erroneę: Qui articuli licet vt ſtant, ſint falſi, & quamplures erronei; tamen poſſunt exponi, vt facit ſanctus Thomas, reſpondendo ad dictos articulos de mãdato domini Vrbani IIII. in libro †, qui intitulatur: Contra errores Grecorum: vbi dicit, ꝙ propter dictorũ Doctorum dignitatem, non ſunt cõdemnandi, ſed reuerenter exponendi. Et licet ſint plures, tamen principales, & peius ſonantes ſunt hi, qui ſequuntur.

† al. & erroribus nondũ exortis

† Eſt opuſ. 1. tomo. 17.

D 3 Primus: quòd in diuinis, eſſentia eſt genita in filio.

Secundus: quòd in diuinis eſſentia eſt ſpirata in Spiritu ſancto.

Tertius: quòd Spiritus ſanctus non miſit Filium.

Quartus: ꝙ Filius Dei aſſumpſit humanam naturam in ſua eſſentia.

Quintus: quòd homo fuit aſſumptus à Filio Dei.

Sextus: quòd creatura creatori non cooperatur.

Prędictos articulos ponit Athanaſius, in tertio E ſermone geſtorum Nicæni concilij.

Septimus: ꝙ Spiritus ſanctus eſt imago Filij.

Octauus eſt: ꝙ Filius eſt in Patre, tanquam in propria ſua imagine.

Nonus: quòd diuina eſſentia increata, eſt concepta & nata de Maria.

Decimus: quòd diuina eſſentia, ſeu diuinitas, facta eſt homo.

Vndecimus: ꝙ Deus fecit hominem Deum.

Duodecimus: quòd à Chriſto fuit amota imago primi parentis.

Tertius

Tertius decimus: ꝙ qui ſemel blaſphemauit, impoſsibile eſt non blaſphemare.

Quartus decimus: quòd fides non eſt nobis miniſtrata per Angelos.

Hos articulos ponit Athanaſius in epiſtola, ad Serapionem.

4 Quintus decimus: ꝙ Ieſus Chriſtus dicitur filius paternę eſſentiæ.

Sextus decimus: ꝙ quę ſũt naturaliter propria Dei patris, ſunt propria Dei filij.

Decimus ſeptimus: quod nomine Chriſti intelligitur Spiritus ſanctus.

Decimus octauus: quòd docente Paulo, Seraphim addiſcunt.

Decimus nonus: ꝙ quando Moyſes dixit de hominis formatione, quod Deus inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viuentem, quòd iſtud ſpiramen ſeu ſpiraculũ, non fuit anima rationalis; quia tunc fuiſſet anima de Dei eſſentia: ſed intelligitur, quòd fuit Spiritus ſanctus homini inſpiratus.

Hos articulos poſuit Cyrillus in li. theſaurorũ.

5 Vigeſimus: quòd Spiritus ſanctus eſt in medio Patris & Filij.

Hunc articulum ponit Gregorius Nazãzenus, in ſermone de Epiphania.

Vigeſimus primus: quòd Spiritus ſanctus eſt verbum Filij.

Hunc articulum ponit Baſilius in ſermone de Spiritu ſancto.

Vigeſimus ſecundus: ꝙ Spiritus ſanctus per Filium operatur.

Vigeſimus tertius: ꝙ in Angelis, quo ad naturã non dicimus ſecundum, nec tertium.

Hos articulos ponit Baſilius cõtra Eunomiũ.

COMMENT. XLIII.

Græcorum arrogãtia & in eccleſiam latinam inuidia.

GRæci tametſi initio naſcentis Eccleſię catholicam fuerint amplexi fidem, & viros quamplures ſanctitate & doctrina clariſſimos habuerint: tamen labentibus ſæculis ita eorum arrogantia creuit, vt Eccleſiæ Latinæ inuidentes, ſummo Romano Pontifici obedire recuſarint, & ſchiſmate facto ab Eccleſia Latina deſciuerint, multaſque in eam iniurias intulerint, quas recenſet Leo Papa nonus epiſtola quadam contra inauditas pręſumptiones Michaelis & Acridani epiſcoporum, cap. 29. & eiuſdem epiſtolę, cap. 8. dicit, Græcos diuerſis temporibus, diuerſo errore, ad corrumpendam catholicæ matris Eccleſiæ virginitatem nonaginta & eo am plius hæreſes peperiſſe.

Eccleſiæ Romanę in Gręcos ſingularis benignitas.

Hos ſępe Eccleſia Romana conata eſt in viam veritatis reuocare, vt abunde legitur in concilio Florẽtino ſub Eugenio IIII. ſeſſio. 3. Eiſdem reducẽdis ad Eccleſię vnitatem incubuerunt diuerſi Romani Pontifices Innocentius III. Gregorius X. & Eugenius IIII. Hi tempore Eugenij IIII. circa annos Domini MCCCCXXXII. in concilio Florentino Eccleſię Latinæ vniuntur, vt ſeſſione vltima eius concilij ſcriptum eſt: idque poſt Eymerici & Beati Thomę tempora. ceterum ea vnio diu non durauit.

Quanta vero animi acerbitate eſſent Gręci con- A *tra Latinos tametſi ex multis perſpicere liceat, maxime tamen conſtat ex concilio Lateranen. ſub Innocentio III. cap. 4. nam ſi quandoque ſacerdotes Latini ſuper eorum altaria celebraſſent, non prius ipſi ſacrificare volebant in ipſis, quàm ea tanquam per hoc inquinata lauiſſent. Quin & baptizatos à Latinis ipſi auſu temerario rebaptizare pręſumebant. quod refertur in cap. licet Græcos. extra de baptiſ. & eius effectu.*

Iam quantum attinet ad errores Græcorum, quos hic commemorat Eymericus, eos copioſe refert & in ſenſu catholico explicat Beatus Thomas opuſculo quodam contra errores Græcorum inſcripto, quod eſt primum tomi 17. inter opera ſancti B *Thomæ, cuius hic quoque mentionem facit auctor. ac multi quidem ex his declarati, ſicut docet ſanctus Thomas, errores non ſunt.*

Ceterum ijdem Græci, præſertim noſtris ſęculis proximiores, multos alios grauiſſimos errores pepererunt, quos bene interpretari non licet: cum & purgatorium negent, & ſecundas nuptias damnent, & ſimplicem fornicationem dicant non eſſe peccatum, & alios multos impie profiteantur, quos refert & cõfutat Guido Carmelita in ſumma de hęreſibus, tit. de hęreſibus Græcorum. commemorant etiam Gręcorum errores Beatus Antoninus 3. par. hiſtor. C *tit. 22. c. 11. §. 1. Arnaldus Albertinus in Rubrica de hæret. lib. 6. q. 12. circa finem. Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, lib. 2. verbo: Græci. Auguſtinus de Ancona in ſumma de poteſtate eccleſiaſtica, q. 25 art. 5. & 6. & Prateolus lib. 7. de vitis & ſectis hęreticorum, c. 15.*

a ¶ Quartus quòd filius Dei aſſumpſit humanam naturam in ſua eſſentia.] *Hic articulus dupli cem ſenſum habere poteſt. Unus eſt, quòd Filius Dei aſſumpſit naturam humanam in ſua eſſentia, id eſt, perfectam ex corpore & anima conſtantem; & hoc eſt verum, catholicum, ac ſecundum fidem tenendũ, iuxta illud Athanaſij in regula ſuę confeſſionis:* Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens. *traduntque copioſe* D *Theologi ſcholaſtici, lib. 3. ſenten. diſt. 2.*

Filium Dei aſſũpſiſſe humanã naturam biſariã poteſt intelligi.

Alter ſenſus eſſe poteſt, quem hic crederem damnari, ſcilicet, Filius Dei aſſumpſit humanam naturã in ſua eſſentia, quaſi vnio naturæ humanæ & diuinæ facta ſit in eſſentia ad tertiam quandam naturam conſtituendam, quod eſt falſum, vt ſcribunt Theologi, lib. 3. ſenten. diſt. 5. natura enim humana perſonę Filij Dei vnita fuit primo & per ſe, non natura & eſſentia diuinę, inde natura diuina humanæ naturę in Filio vnita fuit, vt vere & ſubtiliter explicat Magiſter præcitato loco. §. nos autem.

E

QVAESTIO XIX.

De erroribus Tartarorum.

SVMMARIVM.

1 *Tartari multifariam diſtincti.*

2 *Ex eis quidam patrię adeundę deſiderio ſe ipſos necant.*

3 *Alij litteras etiam, quas defunctis perferant, ab amicis accipiunt.*

Decima

Decima nona quęſtio eſt: Hęreſes & errores Tartarorum; qui ſunt?

Ad hanc * reſpondemus, quòd Tartari cum ſint plurimi, in ſuis erroribus ſunt diſtincti.

1 Quidam namque ſunt, qui ex toto ſequuntur errores Sarracenorum, & ſunt vere Sarraceni: quidam autem qui non. Et iſti etiam non ſunt in erroribus vniformes: nam eorum quidam adorant lunam in ſpeciali: quidam autem eorum adorant in generali illud animal, quod eis prius mane occurrit, ſiue ſit canis, ſiue aſinus, ſiue homo, ſeu aliud qualecũque: Et cum qualibet die de mane idem animal non occurrat, nec omnibus etiam eadem die idem animal occurrat, ſed vnũ animal vni homini, & aliud alteri: ideo difformiter ſibi Deum conſtituunt & adorant.

2 Quidam eorum, cum ſunt extra terram ſuam captiui, & deſiderant redire ad terram ſuam †, ſuſpendunt ſe, ſeu pręcipitant ſe, vel aliter interimũt ſe credentes ſe redire ad partes ſuas, & ad patriam naturalem per modum prędictum. († al. Propriã)

3 Quidam vero, qui magis reputantur perfecti, congregatis parentibus & amicis, ſeu magis coniunctis, & receptis diuerſis litteris à diuerſis, quæ diriguntur amicis & coniunctis eorum defunctis publice cum illis litteris lętanter & gaudioſe faciunt ſe comburi, credẽtes per talem combuſtionem, & genus mortis ire ad paradiſum, & ad conſortium beatorum.

Iſti Tartari vt plurimum ſunt homines beſtiales: nec vetus teſtamentum, nec nouum admittentes, nec alijs ſcientijs intendentes, ſed brutaliter conuiuentes.

COMMENT. XLIIII.

Tartarorum errores, & ſequentium in proximis quæſtionibus, qui fidem Chriſtianam non ſunt profeſſi, eo conſilio enumerat Eymericus, quo diximus ſupra ſuper q. 4. huius partis.

(Qui Tartari & quales eorum errores & mores.) a ¶ Ad hanc reſpondemus, quòd Tartari cum ſint plurimi, &c.] *Nouitia videtur Tartarorum vox, & paucis ab hinc ſęculis nata; nemo enim veterum hac vſus legitur appellatione. Sũt autem Tartari populi partis Sarmatiæ Europeæ. Stephanus populos Scythiæ iuxta Danubium, in Mæoticã paludẽ vergentes aſſerit. Hos Græci* Sauromatas, *Romani* Sarmatas, *appellabant.*

Horum varia ſunt appellationes ex diuerſis ritibus ſumptæ: nam quidam Geloni, *alij* Getæ, *alij* Antropophagi, *alij aliis nominibus vocantur: quod indicat hic erudite Eymericus iuxta hiſtoriæ veritatem. de quibus videto Plinium lib. 4. c. 12. Strabonem lib. 11. & Pomponium Melam libro 2. de ſitu orbis, c. 1. & cum duę ſint Sarmatiæ teſte Ptolemęo lib. 3. vna in Europa, altera in Aſia, in Europea Olbia eſt, quam nunc Ruſſiam multi & Tartariam eſſe credunt.*

Apud hos ergo Tartaros reliquiæ multæ Scythicorum morum adhuc inueniuntur, quorum multos hic enumerat Eymericus, quibus (vt hic locus fiat illuſtrior) non pigebit in gratiam lectorum A *alios adiungere ritus, quos partim ex antiquioribus, partim ex recentioribus ſcriptoribus breuiſſime collegimus.*

Vagantur ergo Tartari nullas certas habentes ſedes: victum habent immundiſſimum: nam non operiunt menſas mantilibus, nec manutergys vtuntur, cum manus non lauent, nec corpora, nec veſtimenta. Quidam eorum panem non edunt, neque olera, neque legumina, ſed animalium omnium carnibus veſcuntur, canum etiam & cattorum & murium grandiuſculorum. Captorum inimicorum corpora ad crudelitatem ſuam oſtentandam, et vindicandi deſiderium ad ignem quandoque aſſant. Tam viri quàm feminę B *vno fere veſtitu induuntur. Scelus magnum habetur apud eos, ſi cibi aliquid aut potus perire permittatur. in hoſtem quem vicerunt. ſunt crudeliſſimi, cuius e cadauere fluentem ſanguinem ſępe ſugunt & ingurgitant. Potentiores ſeruum vnum in vita eligunt, atque cauterio ſuo inuſtum ſecum tumulari faciunt, vt eo in alio mundo velut famulo vtantur, qualis Deus ſit optimus ignorant, atque ita ſępe quiſque ſuo arbitratu Deum conſtituit.*

Alios innumerabiles habent ritus fœdiſſimos & valde obſcœnos, quos hic veluti parerga libenter reſecamus: nam & in bello, & in pace, & in coniugijs & ceteris actionibus ineundis, mira prorſus & ne- C *fanda quędam obſeruant, quæ longum eſſet recenſere, nec ſunt huius inſtituti.*

De moribus vero ac ritibus Tartarorum copioſiſſime ſcribit Sanctus Antoninus in 3. parte hiſtoriali tit. 19. cap. 8. §. 1. & multis ſequentibus, & §. 21. eiuſdem capitis 8. ait regem Tartarorũ circa annos Dom. MCCXLV. cum multis proceribus regni ſui, ac magna populi parte conuerſum fuiſſe ad fidem Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Certe hoc nobis exploratum eſt, Innocentium Papam IIII. anno Domini MCCLIIII. multa priuilegia conceſſiſſe Fratribus ordinis Prędicatorum, qui ad prædicandum Euãgelium miſſi fuerant ad terras D Sarracenorum, *Tartarorum, & aliorum infidelium, ut conſtat ex eius reſcripti incipiente:* Cũ hora iam vndecima. *quod habetur in libro priuilegiorum ordinis Prædicatorum, folio 30. Eadem autem priuilegia cõceſſit Alexãder IIII. anno Dñi MCCLVIII. Fratribus ordinis Minorum in eiſdem terris prędicantibus, ſicut apparet ex reſcripto Alexãdri IIII. eiuſdem initij & tenoris, quod eſt impreſſum in fine huius operis inter litteras Apoſtolicas pro officio ſanctę Inquiſitionis.*

QVAESTIO. XX.

E

De Turcorum erroribus.

Vigeſima quæſtio eſt: Hæreſes & errores Turcorum, qui ſunt?

Ad hanc reſpondemus, quòd Turci communiter ſunt Sarraceni, & eorum erroribus inuoluuntur; aliam † in ſpeciali nullam ſectam habent, nec errorem ſpecialem; ſed varij varijs erroribus in ſuis mentibus captiuantur. († al. aliam)

COMMENT. XLV.

Qui Turci & quales mores eorum.

M*Irandum non eſt, eo quod Eymericus hic Turcos vocauerit, non Turcas nam Euſtathius Turcos etiam appellat his verbis :* Poſt Scythas, qui mari Cronio vicini Caſpium accolunt, Vnni ſunt, quos Simocatus hiſtoriarũ conditor à Perſis vocari Turcos exiſtimat, ad oriétem vernum ſpectantes. *hæc ille. Tradit Cælius lib.12.c.6. lectio. antiquarum.*

Turcarum autem ſiue Turcorum non eſt nomen nouum, vt quidam opinãtur, cum Pomponius Mela longe ſupra mille annos Turcarum meminerit lib.1. de ſitu orbis, c.21. non procul à fine ibi: Turcæq; vaſtas ſiluas occupant, aluntur q; venando.

Num autem Turcæ, quos Chriſtiani hodie crudeles patimur hoſtes, deſcenderint ab illis Turcis, quorum Mela præcitato loco meminit, quantumuis inter nomina conueniat, dubitant nonnulli, & originem recenſent, quę nos libenter breuitatis gratia miſſa facimus.

Si quis autem hęc intelligere cupit, eos legat, qui de Turcorum rebus ſcripſerunt, & breuiter ſanctũ Antoninum parte 2. hiſtor. tit.16. cap.4. §.5. hoc eſt exploratum parum hodie, aut nihil differre Turcos & Sarracenos.

Hi olim more patrio, vt Arabes intonſi & impexi incedebant, vt ait Cælius lib.5.c.8. Vnde huic genti mos fuerit geſtandi faſcias. tradit idem Cælius lib.24.c.6. ſed de his plura Benedictus Rhambertus in itinerario ad Conſtantinopolim, & Egnatius de Romanis principibus, & Paulus Iouius.

Et de ſuperſtitione Turcarum, eorũque ſacerdotum videto tractatum de moribus & conſuetudinibus Turcarum nuper editum per quendam Bartholomæum Peregrinum, & copioſe etiam in c. cadit. in clement. de Iudęis, & Sarracenis. vbi gloſſa in verbo, Zabazala. quę hanc quæſtionem & ſequentem illuſtrat.

Denique quanta ſit horum barbarorum in Chriſtianos ſęuitia, docet eleganter Simon Begnius oratione quadam habita in concilio Lateranenſi ſub Iulio Secundo Pont. Max.

QVAESTIO XXI.

De erroribus Sarracenorum.

SVMMARIVM.

1 *Sarraceni vnde ſic appellati ſint.*
2 *Sarracenorum errores.*
3 *Mahometes à ſuis propheta habitus.*

VIgeſimaprima quæſtio eſt : Hæreſes & errores Sarracenorum ; qui ſunt?
1 Ad hanc [a] reſpõdemus, quòd Sarraceni à Sarra, & Agareni ab Agar, ſecundum veritatem prius dicti ſunt; qui idem ſunt in re, ſed diſtincti in nomine, à Mahometo [b] errores ſuos nefandiſsimos pertraxerunt.
2 Iſti [c] nec vetus totum teſtamentum, nec nouum recipiunt : Baptiſmum renuunt : circunciſionem admittunt: Beatam Mariam Matrẽ Chriſti Virginem concepiſſe, & abſque viri † ſemine, ac ſanctam & perfectam eſſe dominam aſſerunt : Chriſtum eius filium non Deum, ſed purum hominem, licet iuſtum & ſanctum eſſe † dicunt: ipſum mortuum fuiſſe, & conſequenter reſurrexiſſe, non credunt : Sacramenta eccleſiaſtica, niſi matrimonium, non admittunt : Articulos fidei, niſi mundi creationem, reſpuunt.

† Al. virili:
† al. etiam.

Mahometum perfidum, fuiſſe ſanctum Dei prophetam prædicant, & attollunt. Per lotionem manuum, pedum, & partium exteriorum corporis, etiam pudendorum, credunt mundari à peccatorum maculis, atque mentis inquinamentis. Et nonnulli eorum minus ratione vigentes, credunt paradiſum in alia vita conſiſtere in eſu mellis, & potu lactis fluuij currentis, atque frequenti concubitu virginum puellarum.

COMMENT. XLVI.

Qui Sarraceni, & vnde dicti.

a AD hanc reſpondemus, quòd Sarraceni à Sarra, & Agareni ab Agar.] *Et Agareni proculdubio ſunt dicendi ab Agar ancilla Abrahæ. Ipſi tamen hanc appellationẽ velut humilem & indecoram reſpuunt, & Sarracenos ſe vocant ab Sara eiuſdem Abrahæ vxore. horum progenitores per Apoſtolorum prędicationem fidem catholicam olim ſuſceperunt, à qua tamen impie deſciuerunt, vt ſtatim ſubiungam. hodie fere vna voce Turcę appellãtur, & nobiſcum immania & iniuſta bella gerunt.*

De his multa tractat ius canonicũ tit. de Iudęis & Sarracenis, & leges ſeptipartitæ Hiſpaniæ par. 7. tit.25. l.1.2. & multis ſeq. Agit etiam Ioſephus lib.1. antiquitat. cap. 20. & diuus Hieronymus ad Dardanum. idem ſuper Eſaiam, cap. 21. ſuper illud : Auferetur omnis gloria Cedar. *Socrates lib. 4. hiſto. eccle. cap. 29. Sozomenus lib.6.c.38. Theodoritus lib.4. cap.23. Beatus Thomas lib.1. contra gentiles, cap.6. Antoninus par.4. tit.11. cap.6. §.1. & alij ex antiquioribus. Ex recentioribus vero Couarruuias lib. 4. cap. 9. varia. reſolut. Bernardus Lutzemburgus in catalogo hęreticorum lib.2. verbo. Mahometus, Albertinus ſuper rubrica de hæret. lib.6. quæſt.2. num. 52. & multis ſeq. & quæſt. 3. & 4. Prateolus lib.1. cap. 17. de ſectis hęreticorum, auctor Repertorij inquiſitorum in verbo, Sarracenus. Ioannes Rojas tract. de hęret. par. 1. num.10. cum ſequent. Simancas de inſtit. catho. tit. 39. de Mahometanis. Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q.13. num.31. & amplius Eymericus hac eadem par. quæſt. 45.*

Tametſi vero Eymericus duas quæſtiones diſtinctas poſuerit de Turcis & Sarracenis, tamen ijdem nunc quoad errores eſſe videntur & Sarracenorum, ſeu Mahometanorum nomine accipimus Mauros, Turcas, & reliquos barbaros qui impium illum impoſtorem Mahometem colunt.

Mahometus origo & genus.

b ¶ A Mahometo errores ſuos nefandiſsimos pertraxerunt.] *Fuit Mahometes Arabs genere, vt tradunt fere omnes præcitati : quod etiam teſtatur Faccius vetuſtus ille poeta Florentinus lib. 5. cap. 10. dum ait :*

Di vil proſapia ponero & ſoletto,
Nacque coſtui nel Arabico ſeno,
Abdimonepoli fu il ſuo padre detto.

De quo etiam amplius Antonius Beuter Valentinus lib. 1. Chronicorum Hiſpaniæ, c. 29.

Hic Mahometes inter populares ſuos Arabes ſub Heraclio Imperatore, circa annos Dñi DCXII. militauit, de cuius exortu & fraudibus Ioannes Zonaras tomo. 3. annalium in Heraclio ita ſcribit: In eodem triumphali ex Perſia reditu Mahometus Sarracenorum princeps Imperatorem conuenit. Ei principatus non ex nobilitate generis contigerat: Nam cum pauper eſſet, locupleti cuidam viduæ mercede ſeruierat, quam prꝗſtigijs quibuſdam in amorem ſui pellectam, vxorem duxerat. Sed quia comitiali morbo laborabat, & ex interuallis impetu illius mali proſtratus, mente alienabatur: dominæ ſuę vxorique & mœrori & pudori fuit. Ceterum homo improbus Monachum ſe nequiorem nactus, ob peruerſam religionem Byzantio exactum: illius inſtinctu, vxori ait Archangelum Gabrielem de cęlo ad ſe deſcendentem, diuina quædam arcanaque ſibi reuelare: cuius conſpectum, quia ferre non poſsit, ſe oborta ex metu vertigine humi procumbere. Ea verba teſtimonio doloſi Monachi confirmabantur, qui mulieri dicebat, omnino Gabrielem ad omnes Prophetas mitti ſolere. Ex eo mulier abolito dedecore, ac potius Prophetę coniugio glorians, fabulam iſtam inter ceteras mulieres ſpargit. Sic impurus ille apud ſuos populares, Prophetę nomen conſecutus, & vxoris mortuæ hæreditate locupletatus, Iſmaeliticę gentis princeps, doctor & legiſlator eſt habitus, cum alios verbis ſeduxiſſet, alios Imperium detrectantes ſtricto gladio ſibi cedere coegiſſet. Iam enim manum non contemnendam fecerat. Is igitur ex Aethribo progreſſus Imperatorem conuenit, & regionem ad habitandum petitam accepit. Cumque omnes populares ſuos ad hunc modum deceptos ſubegiſſet, Syriam direptionibus vexauit, & multas Romanorum prouincias euaſtauit. Ex eo tempore gens Iſmaelitarum Romanorum terram incurſare, & prædari nunquam deſtitit. *hactenus Zonaras. cui conſentit Sanctus Antoninus par. 4. tit. xj. cap. 6. §. 1. & communiter omnes boni hiſtorici.*

Vnde nullo pacto verum eſt quòd ſcribit. gloſ. in clement. Cedit. de Iud. & Sara. in verbo: Machometum. *dicens ipſum nutritum fuiſſe à quodam clerico nobili Romano, qui cum tempore Bonifacij Papę Quarti quædam petita impetrare non potuiſſet, apoſtatauit à fide, & Mahometum conueniens, eum nutriuit. Rurſus id etiam eſt fabuloſum, quod quidam tradunt, videlicet Mahometum fuiſſe quendam Clericũ Chriſtianum de Bononia ciuitate Italię oriundum, qui poſtea à fide catholica apoſtatauerit.*

Tametſi autem perfidus hic Mahometus hęreticus non fuerit, cum Chriſtianam religionem nunquam ſuſceperit, nec fuerit baptizatus, merito tamen ab aliquibus velut à Lutzemburgo & Prateolo inter hæreticos numeratur. nam omne hęreſum venenum quod diabolus in multos ſparſim hęreti-

A *cos olim diſſeminauit, in hunc impurum & beſtialem Mahometum ſimul comprehenſum videtur conuenuiſſe: cum omnium fere hęreſiarcharum errores in ſuo Alcorano proponat ſuę ſectę hominibus credendos, vt eleganter docet Frater Ricoldus ordinis Prædicatorum in libro, quem inſcripſit,* Confutatio legis Mahometicę.

Hic ergo Mahometes *nouam ſectam excogitat, in ea componenda, vt quidam tradunt, decem ſocios habuit, ſeptem Arabes, Chriſtianos tres, qui à fide receſſerant, quorum princeps Sergius Monachus Arianus fuiſſe memoratur, qui librum legum nomine ſuperbiſſimo Alcoranum appellatum, ideſt,*
B *lectionem inchoauit, &* Ioannes *Neſtorianus, quibus ſuperuenit Iudæus Thalmudiſta. Ac talia quidem fuerunt huius initia.*

Mahometis errores multi confutarunt, Beatus Thomas opuſculo quodam 3. incipien. Beatus Petrus Apoſtolus tom. 17. Ricoldus ordinis Prædicatorum. Bernardus *Perez Valentinus libro quodam, cui titulum fecit Antialcoran. Pius Papa ſecundus epiſtola quadam ad Mahometem Turcarum principem.* Bartholomęus *Vngarus.* Ioannes *Turrecremata tractatu quodam inſcripto. Contra principales errores perfidi Mahometi & Turcorum, qui manuſcriptus ſeruatur Romæ in bibliotheca* Qui confutarunt Mahometis errores.
C *ca Vaticana. Armacanus lib. 18. de erroribus Armenorum, Nicolaus Cuſſa. & Ludouicus Viues Valẽtinus lib. 4. de veritate fidei Chriſtianæ, & alij, qui & dogmata Sarracenorum referunt, & confutant. ea ideo recenſet Eymericus, quoniam multarum hęreſum & malorum cauſa fuerunt. de quo late Prateolus lib. 11. c. 3. de ſectis hęreticorum, & dixi copioſe in libris de pœnis hæreticorum.*

c ¶ Iſti nec vetus totum teſtamentum, &c.] *In Barcinonenſi impreſſo, & Sabellano, deerat illa dictio,* totum, *quam ſuppleuimus ex* Bononienſi, *& codice Cardinalis de Gambara. videbatur autem neceſſaria: quoniam Sarraceni multa recipiunt ex*
D *veteri teſtamento, vt mundi creationem, prophetas, & id genus pleraque alia.*

Sed de hac re vide diſtinctionem legis Hiſpanę ſeptipartitæ, tit. 25. l. 1. par. 7. quam nunc gratia breuitatis non expendo.

QVAESTIO XXII.

De Iudęorum erroribus.

SVMMARIVM.

1 *Iudęi vnde dicti, & quos libros recipiant.*
2 *Quæ ſit eorum de Chriſto ſententia.*
3 *Iuſtitiam ex lege veteri ſe conſequi credunt.*

E Vigeſima ſecũda queſtio eſt: Errores & hæreſes Iudæorum; quę ſunt?

1 Ad hanc a reſpondemus, quòd Iudæi à Iuda filio Iacob ſic dicti, quinque libros Moyſi, & libros Regum, & Prophetarum de antiquo teſtamento recipiunt: Teſtamentum nouum reſpuunt: Baptiſmum non, ſed circuncisionem admittunt: Sacramenta Eccleſiæ, niſi matrimonium, contemnunt: Articulos fidei, niſi creationis mundi, non credunt.

2 Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum eſſe, & fuiſſe purum hominem, ac prophetam deceptorem, & deteſtabilem blaſphemantes, mendaciter, fallaciter, ac damnabiliter proferunt. Chriſtum ſeu Meſsiam in lege promiſſum, qui iam venit, non agnoſcentes, venturum pronuntiant, deſiderant, & affectant.

3 Per ſolam legem veterem ſe iuſtificari exiſtimant, & ſaluari: cum tamen ſecundum veritatem irrefragabilem fidei orthodoxę, non ſit aliud nomen ſub cælo datum hominibus, niſi nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, in quo oporteat nos ſaluos fieri, teſte Apoſtolo Petro.

COMMENT. XLVII.

Opportunius recenſet Eymericus aliquot Iudæorum errores, quàm aliorum, de quibus egit hactenus: quoniam eorum infidelitas proximius accedit ad hęreſim; cum Chriſtianæ fidei in figura ſuſceptę omnino renitantur, vt ait Beatus Thomas 2. 2. q. 10. art. 6.

Num. 1. a ¶ Ad hanc reſpondemus, quòd Iudęi à Iuda, &c.] *Eſt autem Iudas Hebraice, Latine confeſſio: ſed Iudęi nominis proprietatem per ſcelus, cum filium Dei non agnoſcant, amiſerunt, vt eleganter ſcribit Beatus Clemens lib. 2. c. 64. conſtitutionum Apoſtolicarum.*

Num. 2. b ¶ Dominum Noſtrum Ieſum Chriſtum, prophetam deceptorem & deteſtabilem blaſphemantes.] *Quantum ſit Iudęorum odium in Chriſtum, & impietas in Chriſtianos, docent paſſim veterũ monumenta, ac in primis Nicephorus lib. 4. c. 6. hiſtorię eccleſiaſticę & lib. 14. c. 16. & Beatus Clemens lib. 2. c. 64. conſtitut. Apoſtolicarum. & Zonaras tomo. 3. annalium in Imperio Heraclij.*

Ab his multas hęreſes profluxiſſe teſtatur Origenes homilia quadam in Matthęum, & Nicephorus lib. 14. cap. 14 hiſtoriæ eccleſiaſticæ narrat eos Alexandria pulſos à Cyrillo, vt liberaret hæreſibus ciuitatem, & ab Hiſpanijs patrum memoria, ob eandem cauſam à Ferdinando Quinto Rege Catholico eiectos ſcimus. De his in iure canonico titulus extat de Iudæis. vbi multas etiam eorum impietates in Chriſtianos licet contemplari: plurima quoque de Iudæis & contra Iudæos ſtatuuntur lib. 12. legum Viſigothorum (quas ſanctus Iſidorus recognouit) tit. 2. & 3. Item in legibus Hiſpanię ſeptipartitis, par. 7. tit. 24. per totum.

Qui confutarunt Iudęorum errores. *Iudæorum errores multi recenſent & confutant, ex antiquis frequenter Hieronymus, Auguſtinus, et reliqui Patres, cum ſe offert occaſio in exponendis ſacris litteris, quæ ipſorum Rabini, ne de Chriſto, qui iã venit loqui videantur, contorquent & deprauant. & Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis. Cyprianus duobus libris contra Iudęos. Tertullianus item in libro aduerſus Iudæos. Athanaſius in libro de Incarnatione verbi. Chryſoſtomus in orationibus aduerſus Iudęos. Iuſtinus martyr Dialogo cum Triphone aduerſus Iudæos. Paulus Burgenſis in Scrutinio ſcripturarũ. Porchetus in libro inſcripto, Victoria cõtra Iudęos. Rabbi Samuel de aduentu Meſſiæ. Iulianus Pomerius aduerſus Iudæos. Petrus Bles Archidiaconus Bathonienſis contra Iudæos. Guido Carmelita in ſumma de hęreſibus tit. de hæreſibus Iudæorum. Arnaldus Albertinus ſuper Rubrica de hæret. lib. 6. q. 12. multos refert & refutat Iudęorum errores. item Iacobus de Valentia in quęſtionibus contra Iudęos, & Nicolaus de Lyra in quodlibetis, quęſtiones item edidit aduerſus Iudæos. Petrus Brutus Epiſcopus Catharenſis opere inſcripto, Victoria contra Iudæos. & copioſe Petrus Galatinus in opere erudito contra Iudæos. Ludouicus Viues lib. 3. de veritate fidei Chriſtianæ. Sixtus lib. 2. tom. 1. littera T. bibliothecę ſanctæ, plurimos etiam refert Iudæorum errores ex libris Thalmud excerptos. Andreas Tiraquellus de iure primogenitorum, q. 66. & copioſe Finus Hadrianus in flagello cõtra Iudæos. Denique multas Iudæorum & Rabinorum fraudes ac impoſturas nouiſſime detexit Leo Caſtrus in diſputatione de translatione ſacrę ſcripturę præfixa ad Eſaiæ commentarios, præſertim c. 17. 19. 20. 22. & aliquot ſequentibus. item Prateolus lib. 9. c. 31. de ſectis hæreticorum.*

Inſignem vero Iudæorũ perfidiam ſæpe reſpicientes Romani Pontifices, multis modis conati ſunt eos ad viam veritatis reducere, propoſita illis Euangelij veritate, ac ſublatis libris, quorũ lectione perfidiores fierent et deteriores, vt cõſtat ex reſcripto Innocẽtij IIII. *incipiente,* Impia Iudæorum. *& alio Nicolai incipiente:* Vineam Soreth. *Quę curauimus imprimenda in Bullario litterarum Apoſtolicarum.* Summorum Pontificum benignitas erga Iudęos.

Et eadem ſollicitudine Gregorius XIII. ſingulis hebdomadis Romę die ſabbati fidei Chriſtianę veritatem Iudęis hic commorantibus proponendam curauit, ne vllum ſalutis remediũ, & beneficij ſalutaris genus eis deeſſe videatur.

Iudęi autem delinquentes multis modis poteſtati Inquiſitorum ſubijciuntur: quod quando contingat, dicam cum Eymerico infra hac 2. par. q. 46. de quo etiam extat domini Gregorij Papę XIII. extrauagans, cuius initium eſt. Antiqua Iudęorum. *impreſſa in fine huius operis inter litteras Apoſtolicas pro officio ſanctę Inquiſitionis.*

Poſtremo cum de erroribus Iudæorum agitur, obſeruandum hic eſt quod admonui ſupra in hac 2. parte ſuper quæſt. 5. de erroribus ab ipſo Chriſto damnatis, videlicet inter Iudęos varias olim viguiſſe ſectas, ac peculiares quoſdam errores vnamquamque tenuiſſe, ſicut docet ſanctus Epiphanius lib. 1. tomo. 1. contra hæreſes, hęreſi. 14. 15. & aliquot ſequẽtibus, & Beatus Clemens Papa. I. lib. 6. conſtitutionum Apoſtolicarum, cap. 6. & Euſebius lib. 4. cap. 21. hiſtorię eccleſiaſticę. & Iſidorus lib. 8. Etymolg. cap. 4. & Beatus Antoninus in ſumma, parte 4. tit. 21. cap. 6. §. 1. Inter Iudæos olim variæ ſectæ viguerunt.

QVAEST. XXIII.

De libris hęreticis, ſeu apocryphis, de quibus in Decretis.

Vigeſimatertia quæſtio eſt: Libri hæreticales, erronei, ſeu apocryphi, de quibus agitur in Decretis per Eccleſiam condemnati, qui ſunt?

Ad

† Cap. Sancta. 15. diſt. §. In primis. iuxta emendationem factam Decreti Romæ editi anno 1582.

Ad hanc reſpõdemus, quòd tales libri enumerantur in Decretis †, vbi ſic dicitur.

In primis [b] Ariminẽſem ſynodum, à Conſtantio Cæſare, Conſtantini filio, congregatam, mediante Tauro præfecto, extunc & nunc, & vſque in ęternum confitemur eſſe damnatam. Item Itinerarium nomine Petri Apoſtoli, quod appellatur ſancti Clementis libri octo †, apocryphum. Actus nomine Andreæ Apoſtoli, apocryphi. Actus nomine Philippi Apoſtoli, apocryphi. Actus nomine Petri Apoſtoli, apocryphi. Actus nomine Thomę Apoſtoli, apocryphi. Euangelium nomine Thaddęi, apocryphum. Euangelium nomine Thomę Apoſtoli, quo vtuntur Manichęi, apocryphum. Euangelium nomine Barnabę, apocryphũ. Euangelium nomine Bartholomęi Apoſtoli, apocriphum. Euangelium nomine Andreę Apoſtoli, apocryphum. Euangelia, quæ falſauit Lucianus, apocrypha. Euangelia, quæ falſauit Hyrcius †, apocrypha. Liber de infantia Saluatoris, apocryphus. Liber de Natiuitate Saluatoris, & de S. Maria, & de obſtetrice Saluatoris, apocryphus. Liber, qui appellatur Paſtoris, apocryphus. Libri omnes quos fecit Lenticius † diſcipulus diaboli, apocryphi. Liber, qui appellatur Fundamentum, apocryphus. Liber, q̃ appellatur Theſaurus, apocryphus. Liber, qui appellatur De filiabus Adę vel † Geneſeos, apocryphus. Centimetrum de Chriſto, Virgilianis compaginatum verſibus, apocryphum. Liber, qui appellatur Actus Theclæ & Pauli Apoſtoli, apocryphus. Liber, qui appellatur Nepotis, apocryphus. Liber Prouerbiorum, qui ab hæreticis conſcriptus, & ſancti Xyſti † nomine ſignatus eſt, apocryphus. Reuelatio, quę appellatur Pauli Apoſtoli, apocrypha. Reuelatio, quę appellatur Thomæ Apoſtoli, apocrypha. Reuelatio, quę appellatur Stephani, apocrypha. Liber, qui appellatur Tranſitus † ſanctæ Mariæ, apocryphus. Liber, qui appellatur Pęnitentia Adæ, apocryphus. Liber Ogiæ nomine gigantis, qui ab hęreticis cum dracone poſt diluuiũ pugnaſſe perhibetur, apocryphus. Liber, qui appellatur Teſtamentum Iacob †, apocryphus. Liber, qui appellatur Pęnitẽtia Origenis, apocryphus. Liber, qui appellatur Pœnitentia ſancti Cypriani, apocryphus. Liber, qui appellatur Pęnitentia Iamnis & Mambrę, apocryph⁹. Liber, q̃ appellatur Sortes Apoſtolorũ, apocryphus. Liber Luſanæ †, apocryphus. Liber canonum Apoſtolorũ, apocryphus. Liber Phyſiologus, qui ab hæreticis conſcriptus eſt, & beati Ambroſij nomine pręſignatus, apocryphus. Hiſtoria Euſebij Pamphili, apocrypha. Opuſcula Tertulliani † ſiue Africani, apocrypha. Opuſcula Poſthumiani, & Galli, apocrypha. Opuſcula Montani, Priſcillæ & Maximillæ, apocrypha. Opuſcula omnia Fauſti Manichæi, apocrypha †. Opuſcula alterius Clementis Alexandrini, apocrypha †. Opuſcula Caſsiani, preſbyteri Galliarum, apocrypha. Opuſcula Victorini Pictauienſis †, apocrypha. Opuſcula Fauſti Rhegienſis Galliarum, apocrypha. Opuſcula Frumentij †, apocrypha. Epiſtola Ieſu ad Agbarum regem, apocrypha. Paſsio Georgij apocrypha. Paſsio Cyrici & Iulittæ apocrypha. Scriptura, quæ appellatur contradictio Salomonis, apocrypha. Pilacteria omnia, quę non Angelorum, vt illi confingunt, ſed dęmonum magis arte conſcripta ſunt, apocrypha. Hęc & omnia his ſimilia, quę Simon magus, Nicolaus, Cerinthus, Marcion, Baſilides, Ebion, Paulus etiam Samoſatenus, Photinus, & Bonoſus, & qui ſimili errore defecerunt, Montanus quoque cum ſuis obſcęniſsimis ſequacibus, Apollinaris, Valẽtinus, ſiue Manichæus, Fauſtus †, Sabellius, Arius, Macedonius, Eunomius, Nouatus, Sabbatius, Cæleſtius †, Donatus, Euſtathius, Iouinianus, Pelagius, Iulianus †, & Latienſis, Cęleſtinus, Maximinus, Priſcianus † ab Hiſpania, Lãpedius, Dioſcorus, Eutyches, Petrus & alius Petrus, è quibus vnus Alexandriam, alius Antiochiam maculauit, Acacius Conſtantinopolitanus cum conſortibus ſuis, necnon & omnes hæreſes †, quas ipſi eorumque diſcipuli ſiue ſchiſmatici, docuerunt vel conſcripſerunt, quorum nomina minime retinentur, non ſolum repudiata, verum etiam ab omni Romana & Apoſtolica Eccleſia eliminata, atq; cum ſuis auctoribus, auctorumque ſequacibus ſub anathematis indiſſolubili vinculo in æternum confitemur eſſe damnata.

† decẽ. orig.

† al. Eſici*. al. Heſychius

† al. Lentiae. al. Leutius

† vel, abeſt ab orig.

† al. Sixti

† i. eſt Aſſumptio

† al. Iob. ori.

† qui appellatur Laus Apoſtolorum.

† apocrypha. Opuſcula Lactantii, apocrypha. Opuſcula Africani, apocrypha orig.

† Opuſcula Cõmodiani, apocrypha.

† Opuſcula Tatii Cypriani, apocrypha. Opuſcula Arnobii, apocrypha. Opuſcula Tyconii, apocrypha.

† al. Pictabionenſis.

† al. Frumentii cęci

† Africanus Orig.

† al. Caliſtus

† Iulianus Celanenſis, Cæleſtinus, & c. orig.

† Orig. Priſcillianus ab Hiſpãia, Neſtorius Conſtantinopolitanus, Maximus, Vnicus Lampetius,

† hæretici, eorumque diſcipuli. orig.

COMMENT. XLVIII.

Quia non modo ex erroribus diuerſarum gentium & ſectarum hæreſes oriuntur, quas præcauere, ac extirpare oportet, verum etiam ex libris hæreticis, & falſa dogmata continentibus; ideo Eymericus poſt diuerſarum gentium errores, de libris hęreticis & apocryphis inſtituit diſputationem in multis ſequentibus quęſtionibus, ac primum orditur ab illis, qui damnantur in Decretis.

a ¶ Libri hæreticales, erronei, ſeu apocryphi.] *Qui libri ad fidem ſtabiliendam, ſeu (vt Eymericus loquitur) plantandam, ſpectant, retulit ſupra par. 1. c. Sãcta Romana. de quibus dixi ſupra eadem prima parte: nunc eos refert, qui fidem violare poſſunt, vel incertorum ſunt auctorum, vel leuem habent in Eccleſia auctoritatem, idque ex decreto Gelaſii primi, edito Romæ an. Domini CCCCXCIIII. quod refert etiam Gratianus in c. Sancta. 15. diſt. §. ceterum quę ab hæreticis. & alij decretorum compilatores, vt Burchardus lib. 3. decretorum, c. 221. & Ivo Carnotenſis par. 4. c. 65.*

Quot ſint genera librorũ de religione tractantium.

Quo autem apertius hęc quęſtio tota intelligatur, obſeruandum eſt, tria eſſe genera librorum ad religionem ſpectantium, ſeu de rebus religionis tractantium, Canonicos, qui ab Eccleſia recipiuntur ad ædificationem fidelium, ex quibus ſumitur efficax argumentum ad probandum ea, quæ fidei ſunt, ſcripti Deo immediate inſpirante, & manum calamumque diuinorum ſcriptorum in ſingulis etiam minimis attemperante, de quibus Beatus Auguſtinus lib. 11. cap. 3. de Ciuitate Dei ait ita: Hic prius per Prophetas, deinde per ſe ipſum, poſtea per Apoſtolos quantum ſatis eſſe iudicauit, locutus, etiam ſcripturam condidit, quæ Canonica nominatur eminentiſsime au-

ctoritatis, cui fidē habem⁹ de his rebus, quas igno rare nō expedit, nec per nos ipſos noſſe idonei ſumus. *hęc ille. Idē Auguſt. lib. 13. confeſſio. c. 15. & epiſtola 7. ad Marcellinum. & epiſtola 19. ad Hieronymum, & lib. 1. de doctrina Chriſtiana, cap. 37. & lib. 2. de baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 3. Ioannes AcKins in Enchyridio cap. 1. Driedon lib. 1. cap. 1. & lib. 4. cap. 4. de dogmatibus eccleſiaſti. Alfonſus Caſtrus lib. 1. aduerſus hęreſes. cap. 2. Melchior Canus lib. 1. de locis theologicis, cap. 1. 6. 7. & 8. Couarruuias lib. 4. cap. 14. varia. reſolutio.*

Quot ſint autem libri canonici, quorum nonnullos impudenter haretici impugnant, ponit concilium Tridentinum, ſeſſione 4. in decreto, de canonicis ſcripturis.

Qui libri agiographi.

Alij ſunt, quos Theologi Agiographos in Eccleſia vocant: quos eadem Eccleſia approbauit, vt publice quidem ad ędificationem fidelium moreſque cōponendos legerentur, non tamen habent firmam fidē, & indubitatam auctoritatem: & hos enumerat Gelaſius in 2. parte ſui Decreti, ibi, Iam nunc, *& Burchardus lib. 3. decretorum cap. 220. Iuo Carnotenſis par. 4. c. 64. Gratianus in d. c. Sancta Romana. §. iam nunc. 15. diſtinct. & de his videtur loqui Diuus Auguſtinus lib. 18. cap. 38. de Ciuitate Dei. agitque plene Couarruuias lib. 4. cap. 16. varia. reſolut. & alij, & in hoc genere librorum reponuntur ſanctorum Patrum ſcripta, vt Auguſtini, Hieronymi, Ambroſij, Chryſoſtomi, & ceterorum tam Gręcorum quàm Latinorum, quorum inſignis probitas & eruditio cum ſanctitate coniuncta valde emicat in Eccleſia Dei: & quanta ſit eorum auctoritas, oſtendit copioſe Melchior Canus lib. 7. de locis theologicis.*

Qui libri & quot modis dicātur apocryphi.

Superſunt iam tandem tertii generis libri, de quibus hic Eymericus, quos Doctores vocant apocryphos. de quibus Driedon lib. 1. de dogmatibus eccleſiaſticis cap. 4. & lib. 4. c. 1. & Couarruuias lib. 4. c. 17. varia. reſolut. & Decretorum architecti locis ferme pręcitatis.

Tametſi vero multis modis liber apocryphus dici poſſit, vt ait Turrecremata in cap. Sancta Romana. 15. diſtinct. quaeſt. 6. num. 18. & 19. Primum quoniam eius incognitus ſit auctor, quamuis nihil contrarium fidei contineat; rurſus vel quia extra canonem feratur: nam hunc vocat Hieronymus apocryphum in prologo in libros Regum: tamen quantum ad hanc quaeſtionem attinet, bifariam Eymericus hic ex Gelaſio appellat libros apocryphos. Vno modo eos, qui ab hęreticis ſunt conſcripti aduerſus fidem catholicam, quos omnino damnat, vetans penitus ne legantur: & hos verius dixeris hęreticos, vt optime admonet Couarruuias pręcitato loco: Alio modo dicit apocryphos eos, qui modicam leuiſſimamque habent auctoritatem, quos ſancti Patres non approbarunt nominatim, quamuis nec expreſſe reiecerint, nec Eccleſia permiſit, vt publice in templis legerentur: habent enim multa falſa veris admixta, vt optime explicat Melchior Canus lib. 11. cap. 6. de locis theologicis, verſ. prima lex. circa finem.

Ex his tamen multos conſtat fuiſſe lectos ab antiquis Patribus, vt colligitur ex Beato Hieronymo in epiſtola 7. ad Latam, dum ait: Caueat omnia apocrypha, & ſi quando ea non ad dogmatum veritatem, ſed ad ſignorum reuerētiam legere voluerit, ſciat non eorum eſſe, quorum titulis prænotantur, multaque his admixta vitioſa: & grandis eſſe prudentię aurum in luto quærere. *hęc ille. Et has duas poſtremas ſignificationes intuitus Eymericus prudenter proponit quaeſtionem de libris hæreticis, erroneis, ſeu apocryphis.*

b ¶ In primis Ariminenſem ſynodum.] *Erat tota hęc quaeſtio in omnibus Directorijs prorſus deprauata, atq; etiam in vulgatis Gratiani codicibus vnde ſumpta fuerat. eā imprimi curauimus iuxta Decretum Gelaſij, quod nunc legitur in 2. tom. conciliorum Coloni enſis editionis, fol. 319. & Decretum Gratiani nuper Romæ editum, anno M D LXXXII.*

Si quis autem ſingula, quę in hoc decreto de libris apocryphis continentur, noſſe deſiderat, legat Couarruuiam lib. 4. c. 17. varia. reſolut. vbi totam hāc quaeſtionem illuſtrat, quam perſequi non eſt noſtrę breuitatis, aut inſtituti.

Illud hic tandem monebo, huic Decreto Gelaſij probibitorum librorum, reſpondere nunc etiam in repub. Chriſtiana Indices, quibus damnatæ doctrinæ libri adnotantur, quos Romani Pontificis auctoritate viri docti Romæ conficiunt, nullum fere librorum genus omittentes, quorum dogmata non expendant. Index librorum prohibitorum.

Iam de materia librorum prohibitorum copioſe diximus ſupra in hac 2. parte in principio ſuper cap. Fraternitatis, de hęret.

QVAESTIO XXIIII.
De libris damnatis in Decretalibus.

VIgeſima quarta quæſtio eſt: Libri hęreticales, & erronei, de quibus agitur in Decretalibus per Eccleſiā cōdemnati; qui ſunt?

Ad hanc [a] reſpondemus, quòd alibi in Decretalibus, libri tales non apparent per Eccleſiam condemnati, niſi in maiori volumine: extra de ſum. trinit. & fide cath. c. Damnamus. vbi ſic dicitur: Damnamus igitur, & reprobamus libellū ſeu tractatum, quem Abbas Ioachim edidit contra magiſtrum Petrum Lombardū de vnitate ſeu eſſentia trinitatis. Rela. ſupra fol. 4.

COMMENT. XLIX.

a AD hanc reſpondemus, quòd alibi in Decretalibus, &c.] *Materiam huius quaeſtionis ſub alijs verbis tractauit Eymericus ſupra in hac 2. parte, quaeſt. 7. agens de erroribus damnatis in Decretalibus; de quo argumento vide Sanctum Antoninum in ſumma. par. 4. tit. 11. cap. 7. §. 2. & Turrecrematam in ſumma de Eccle. lib. 4. par. 2. cap. 35.*

Iam in Decretalibus præter hunc libellū ſiue tractatum Abbatis Ioachim, damnata quoque ſunt capitula Caleſtij atque Pelagij hęreticorū in cap. Fraternitatis. de haret. de quo abunde diximus ſupra in hac 2. parte, ſuper dicto cap. Fraternitatis.

QVAE-

QVAESTIO XXV.

De libris damnatis in Extrauagantibus.

Vigeſimaquinta quæſtio eſt: Libri hæreticales ſeu erronei, de quibus agitur in Extrauagantibus per Eccleſiam condemnati; qui ſunt?

Ad hanc [a] reſpondemus, ꝙ in extrauagantibus nullus liber apparet, ut talis condemnatus, niſi in extrauaganti domini Ioannis Papę XXII. quę incipit, Quia vir reprobus. in qua libelli quidam, quos contra conſtitutiones prædictas, Cum inter. &, Quia quorundam. de proprio & communi condiderat, & ad ſtudia generalia miſerat, ac in valuis Eccleſiarum, & alijs locis affigi fecerat frater Michael de Cæſena hæreticus prædictus, dudum Generalis Miniſter ordinis fratrum Minorum, tanquam hęreticales cum ſuo auctore hęretico condemnantur.

COMMENT. L.

a AD hanc reſpondemus, ꝙ in Extrauagantibus nullus liber apparet, &c.] *De hac quoq; tractatione copioſe egit auctor ſupra ſub alijs terminis. q. 8. & ſanctus Antoninus in ſum. p. 4. tit. xi. c. 7. §. 5. & Turrecremata in ſumma de Eccleſia, lib. 4. parte 2. c. 37.*

Hęc aũt extrauagans incipiens, Quia vir reprobus. *cuius hic meminit Eymericus, nondum eſt impreſſa, nec peruenit adhuc ad manus noſtras.*

Quantum vero attinet ad hunc Michaelem de Cæſena hęreticum, pleniſſime de eo egimus cum Eymerico ſupra in hac 2. parte, q. 15. vnde quęſtio hæc lumen declarationis accipiet.

QVAESTIO. XXVI.

De libris damnatis à diuerſis Romanis pontificibus.

SVMMARIVM.

1 *Libri Petri Ioannis damnati à Ioan. XXII.*
2 *Alexander IIII. damnauit lib. inſcrip. Euangelium ęternum.*
3 *Opuſcula xx. Raymundi Lull. prohibita.*
4 *Littera Gregorij XI. de prohibitione dictorum librorum.*

Vigeſimaſexta quęſtio eſt: Libri hæreticales ſeu erronei, per diuerſos ſummos Pontifices, de fratrũ ſuorum conſilio, poſt mortem illorum, qui libros huiuſmodi ediderunt, damnati; qui ſunt?

1 Ad hanc [a] reſpondemus, quòd dominus Ioannes Papa XXII. Auinione reſidens, informatus [b] de peruerſa doctrina fratris Petri Ioannis de ordine fratrum Minorum, cum magno conſilio multorum in Theologia Magiſtrorum, & doctorum, condẽnauit dicti fratris Petri

A Ioannis, de quo actum eſt ſupra, hos libros vt vere hæreticales, ſcilicet, poſtillam ſuper Apocalypſim: poſtillam ſuper Matthęum: poſtillam ſuper Canonicas, propter errores contentos in eis, & hęreſes, quæ recitantur ſupra q. 9.

2 Ante prædictorum librorum condemnationẽ factam per prædictum dominum Ioãnem XXII. dominus [c] Alexander IIII. condemnauit librum appellatum, Euangelium æternum, propter hęreſes & errores, quæ recitantur ſupra q. 9.

3 Poſt quem dominus Gregorius XI. condemnauit xx. volumina cuiuſdam Raymundi Lulli, propter plures hęreſes & errores, quę recitantur
B ſupra q. 9. Libri autem condemnati & combuſti per dominum Papam prædictum iſti erant: Liber de philoſophia amoris. liber de centum Dei nominibus. liber contemplationum. liber de vij. arboribus. liber de Eccleſiaſticis prouerbijs. liber de confeſſione, contritione, ſatisfactione, & oratione. liber de orationibus. liber amati & amici. liber de benedicta tu. liber de beata Maria. liber de articulis fidei. liber de doctrina puerili. liber de planctu Raymundi. liber de intentionibus. liber de arte amatiua. liber de tentatione. liber de oratione; & eſt alius à prædicto. liber de anima, liber ſententiarum. liber apoſtolicon.

C Prædicta autem viginti volumina ſunt condemnata per Bullam domini Papæ Gregorij XI. tenoris ſequentis.

4 Bulla Gregorij Papæ XI. qua condemnantur viginti volumina Raymundi Lull, & cetera eiuſdẽ opera interdicuntur.

D GRegorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, venerabilibus fratribus Archiepiſcopo Tarracon. eiuſque ſuffraganeis: Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

CONSERVATIONI puritatis catholicæ fidei, quam multi nequã filij ſcelerati ſuis falſis aſſertionibus maculare nitentes, inter triticum purũ agri Dominici peſtiferũ ſemen zizaniæ ſeminant, cum ad noſtrum præcipue ſpectet officium, vt euellamus praua, & deſtruamus peruerſa, prouidere
E ſalubriter, & animarum illaqueationibus obuiare confeſtim plenis deſiderijs affectantes, opportuna in his, quæ poſſumus, remedia, ſtudio paſtoralis ſollicitudinis adhibemus. Dudum ſiquidem dilectus filius Nicolaus Eymerici ordinis fratrum Prædicatorum profeſſor, in ſacra theologia magiſter, in regnis Aragonię, Valentię & Maioricarum Inquiſitor hæreticę pra-

uitatis,nobis expoſuit, ſe in regnis eiſdem inueniſſe viginti volumina diuerſorum librorum, in vulgari ſcriptorum, à quodam Raymuudo Lull ciue Maioricarum editorum,in quibus (vt ipſi Inquiſitori videbatur)multi continebantur errores, & hęreſes manifeſtę: & quòd nonnulli de prædictis,& alijs regnis,libris vtebātur eiſdem, & eorum doctrinæ dabant fidem non modicam in grande ſuarum periculum animarum: ſupplicauitque nobis Inquiſitor ipſe, vt (ne ſimplices deciperentur ex libris ipſis) dignaremur in hac parte de opportuno remedio prouidere: Nos autem cupientes animarum iam forſan imbutarum, & quæ imbui poſſent ex peruerſo dogmate dictorum librorum,periculis celeriter obuiare, dictos libros per venerabilem fratrem noſtrum Petrum epiſcopum Hoſtienſem, & per quamplures etiam vltra vigenum numerum in eadem theologia magiſtros, examinari fecimus diligenter per quorum relationem tādem habuimus, quòd ipſi dictos libros omnes cum multa diligentia legerant, & examinauerant, & quod vltra ducentos † articulos erroneos & hæreticales inuenerant in eiſdem:ſuper quibus inter eoſdem Epiſcopum & magiſtros,ſępius & demum coram nobis habita diſputatione ſolemni, ipſos articulos (quos ad vitādum prolixitatis tędium,& horribilitatem eorum,haberi volumus pręſentibus pro expreſſis)erroneos & manifeſte hæreticales, de ipſorum Epiſcopi & magiſtrorum concordi conſilio, cenſuimus reputandos. Cum autem, ſicut Inquiſitoris pręfati continebat aſſertio,in prædictis regnis alij libri, qui aſſeruntur editi à iam dicto Raymundo, reperiri dicantur, in quibus huiuſmodi iā reperti, & alij errores & hęreſes creduntur probabiliter contineri: Nos volentes de huiuſmodi alijs libris & eorum doctrina informari plenarie,& ſuper eis prouidere ſalubriter, ne fideles in errores huiuſmodi damnabiliter prolabantur; fraternitati veſtræ de fratrum noſtrorum conſilio, per Apoſtolica ſcripta committimus & mandamus, quatenus diebus Dominicis & feſtiuis, in ſingulis Eccleſiis veſtris cathedralibus, ac curatis, necnon religioſorum quorūcunque ordinum,exemptorum & non exemptorum, etiam Ciſtercienſis, Carthuſienſis, Cluniacenſis, Pręmoſtratēſis, Grandimontenſis, ſanctorum Benedicti & Augu- A ſtini, ac fratrum Prædicatorum, Minorū, & Eremitarum eiuſdem ſancti Auguſtini, & Carmelitarum,& aliorum ordinum veſtrarum ciuitatum & dioeceſum, intra miſſarum ſolemnia exiſtentibus populis ad diuina, & in prædicationibus per vos vel † alios, quamcito commode poteritis, faciatis proponi, quòd omnes & ſingulæ perſonæ vtriuſque ſexus, cuiuſcunque ſtatus, ordinis, vel conditionis exiſtant, earundem veſtrarum ciuitatum & dioeceſum, B ſeu commorantes in eis, habentes libros quoſcunque à præfato Raymundo editos (vt præfertur) ipſos infra vnius menſis ſpatium, vobis aſſignare: & illi qui ſciunt alias perſonas libros eoſdem habentes, eas vobis reuelare ac nominare procurēt: voſque libros recipi faciatis eoſdē, quos cum habueritis, quamcito commode poteritis, curetis nobis fideliter deſtinare, vt ipſos ſimili examini ſubiicere valeamus.

Ceterum quia doctrina, ſeu potius dogmatizatio prædictorum librorum exami- C natorum reperitur erronea, hæreticalis, & periculoſa nimium animabus; & vehemens ſuſpicio eſt habenda, quòd in aliis libris editis à dicto Raymundo ſimiles uel alij (vt præfertur) contineantur errores, vobis mandamus, quòd omnibus & ſingulis eiſdem perſonis veſtrarum ciuitatum & dioeceſum, doctrinam ſeu potius dogmatizationem, & vſum huiuſmodi librorum interdicere ſtudeatis, donec ſuper his per ſedem Apoſtolicam aliud fuerit ordi- D natum. Contradictores per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, cōpeſcendo: Non obſtantibus, ſi aliquibus communiter, uel diuiſim à ſede Apoſtolica ſit indultum, quòd interdici, ſuſpendi, vel excommunicari: aut extra vel vltra certa loca, ad iudicium uocari non poſſint per litteras Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem, & quibuſlibet exemptionibus, & aliis priuilegiis & litteris Apoſtolicis, quibuſcun- E que locis, perſonis, vel ordinibus, ſub quacunque forma, vel expreſſione verborum ab eadem ſede conceſſis, de quibus eorūque totis tenoribus, etiam de verbo ad verbum in noſtris litteris mentio ſit habēda: & per quæ præſentis mandati noſtri effectus valeat quomodolibet impediri. Inſuper volumus, quòd per te frater Archiepiſcope tenor præſentium ſub tuo, vel offi-

cialis

† in codice Sabellano legitur: quadringentos.

† al. &

cialis tui ſigillo, ad tuos fratres ſuffraganeos tranſmittatur, cui per vos adhiberi volumus, velut ipſis originalibus plenam fidem. Datum Auinione viij. Kalend. Februarij, Pontificatus noſtri anno VI.

COMMENT. LI.

a Vigeſima ſexta quæſtio eſt: libri, &c. Ad hanc reſpondemus, &c.]

Hęc quæſtio in Barcinonenſi impreſſo mutila videtur & imperfecta, ſi cum ceteris exemplaribus conferatur, vbi paulo fuſius cōcipitur, vt mox ſubiungam: non tamen eſt viſum ab impreſſo recedere. Ceterum quia aliorum codicū magna eſt auctoritas, eorum lectionem hic apponere placuit: Bononienſis ergo, Sabellanus, & codex Cardinalis de Gambara manuſcripti ita habent.

Ad hanc reſpondemus, quòd Papa Innocentius III. condemnauit libellum ſeu tractatum, quem ediderat Ioachim contra magiſtrum Petrū Lombardum, tamquam hæreticalem; & hoc poſt mortem eiuſdem Ioachim Abbatis, vt patet extra de ſum. trinit. & fide catho. cap. Damnamus. Poſtque tempore Ioannis Papæ XXII. frater Petrus Ioannis de ordine fratrū Minorum oriundus de Villa, quæ dicitur Ceriacum, diœceſis Biterren. in Theologia lector famoſus, mortuus eſt, & ſepultus in eccleſia fratrum Minorum ciuitatis Narbonen. quo mortuo quidam eum ſanctum, quidam eum hęreticum fratres eiuſdem ordinis palam, & publice prædicabant. propter quod ſimplices decepti, quamplures de Catalonia, Carcaſſona, Toloſa, & Prouincia ad eius tumulum confluebant: prudentes vero huiuſmodi ſubſannabant, cumque & per iſtos & per illos hęc fuiſſent expoſita prędicto † domino Ioanni XXII. Papæ: iſti petentes quòd vti hęreticus cōdemnaretur; illi vero ꝙ prout ſanctus, ſanctorū † catalogo aſcriberetur; ipſe dominus Papa ſe plenius informauit, & tandem reperit, quòd dictus frater Petrus Ioannis dum viueret, ediderat poſtillam ſuper Apocalypſim hęreſibus & blaſphemijs conſperſam intolerabilibus; & præuia diligenti examinatione Magiſtrorum in Theologia, & Doctorum in iure, eandem tandem vt hęreticalem de conſilio fratrum ſuorum publice condemnauit: Ac etiam poſtillas ſuper Matthæum, & ſuper Canonicas per eundem editas in forma. Cuius poſtillæ ſuper Apocalypſim hęreſes, blaſphemiæ, & errores habentur ſupra hac parte 2. q. 9. Quibus condemnatis idem dominus Papa Ioannes fecit exhumari oſſa dicti fratris Petri Ioānis, & omnia tam cereas imagines, quàm pannos per manus ſimplicium ad eius tumulū deducta, Narbonæ fecit publice concremari. Aliqui tamē volunt dicere, ꝙ licet oſſa fuerint exhumata, non tamen cum prędictis cōcremata, ſed Auinionem deducta, & de nocte in Rhodanum proiecta, pro eo quia repertum extitit, quòd libros ſuos prędictos ſuppoſuerat correctioni ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ.

† al. prędicto domino noſtro Papæ.

† al. beatorū

Hoc ſummopere notandum.

A Tempore quoque domini Gregorij Papæ XI. prædictus frater Nicolaus Eymerici præſentauit eidem domino Papę viginti libros à quodā Raymūdo Lull dudum defuncto, ciue Maioricarum editos, qui dominus Papa præuia diligenti examinatione Magiſtrorum in Theologia viginti & vltra, eos de fratrum ſuorum conſilio propter quāplures ibi repertas hęreſes & errores publice condemnauit, vt hęc omnia & errores ipſi plene patent ſupra parte 2. q. 9.

Libri autem hęreticales prædicti ſunt iſti:

Liber qui intitulatur. De doctrina puerili, & incipit: *Deus vol quens cuytem.*

B Liber qui intitulatur: De articulis fidei, & incipit:

Liber qui intitulatur: De arte generali, ſeu de ſeptem arboribus, & incipit:

Liber qui intitulatur: De centum Dei nominibus, & incipit:

Liber qui intitulatur: De eccleſiaſticis prouerbiis, & incipit:

Liber qui intitulatur: De ſācta Maria, & incipit:

Liber qui intitulatur: De benedicta tu, & incipit:

Liber qui intitulatur: De planctu ſanctæ Mariæ, & incipit:

C Liber qui intitulatur: De arte amatiua, & incipit:

Liber qui intitulatur: De amato & amico, & incipit:

Liber qui intitulatur: De Euaſt & Blanquerna, & incipit:

Liber qui intitulatur, liber Intentionum, & incipit:

Liber qui intitulatur, liber Orationū, & eſt alius à prędicto, & incipit:

Liber qui intitulatur: De Philoſophia amoris, & incipit:

Liber qui intitulatur: De anima, & incipit:

Liber qui intitulatur: Liber de oratione, & incipit:

D Liber qui intitulatur, Liber contemplationum, alius à prędicto, & incipit:

Liber qui intitulatur: De contritione, confeſſione, ſatisfactione, tentatione, & oratione, & incipit:

Liber qui intitulatur: quæſtiones ſuper quatuor libros ſententiarum, & incipit:

Liber qui intitulatur: Planctus Raymundi Lull, & incipit:

Ita in tribus manuſcriptis, vt dixi, quæ breuius continentur in Barcinonenſi, à quo non eſt viſum recedere: tamen varietas obſeruanda fuit.

E b ¶ Informatus de peruerſa doctrina fratris Petri Ioannis.] *Quis fuerit hic Petrus Ioānis, & quo tempore vixerit, abunde diximus ſupra ſuper quæſtione 9. huius 2. partis: ea ſunt ergo ad memoriam reuocanda, vt hic locus apertius intelligatur.*

c ¶ Dominus Alexander IIII. condemnauit librum appellatum, Euangelium æternum.] *Idem docuit Eymericus ſupra in hac 2. parte, quæſt. 9. nu. 4. 5. Aduertendum tamen. vbi etiam dixi, quæ hunc locum illuſtrabunt.*

Rurſus obſeruandum eſt, vt ſcribit ſanctus Antoninus

toninus in ſumma,par.4.tit.11.cap.7.§.5.& Turrecremata in ſumma de Eccleſia,lib.4.parte 2.cap.37. Alexandrum IIII. per quandam extrauagantem incipien. Quidam ſcripturæ ſacræ. *damnaſſe quendam libellum Gulielmi de ſancto amore, inſcriptum,* De periculis nouiſsimorum temporum. *quem ille ediderat contra ſtatum religioſorum Mendicantium. item alios quoſdam libellos detractione & erroribus plenos, editos à magiſtris quibuſdam Pariſienſibus contra eoſdem ordines Mendicantes: quos damnauit idem dominus Alexander IIII. per extrauagan. incipien.* Ex alto fuiſſe conſpicimus. *& per aliam extrauag.incipien.* Cum olim. *ac Beatus etiam Thomas, vt præcitato loco refert ſanctus* B *Antoninus eos errores, editis contra ipſos libris, efficaciter confutauit.*

d ¶ Conſeruationi puritatis, &c.] *Solus Barcinonenſis impreſſus habet hanc Gregorij bullam hoc loco inſertam, in Bononienſi autem & Sabellano reperitur in fine ſecundæ partis. eſt autem hæc bulla anni ſexti, vt apparet ex Data.*

Sed obſeruandum hic eſt, ante condemnationem librorum Raymundi Lull factam per hanc extrauagantem pōtificatus domini Gregorij anno ſexto, alia præceſſiſſe velut præparatoria ad condemnationem faciēdā, vt apparet ex Regeſto domini Gregorij XI. quod in Vaticana bibliotheca Romę ſeruatur. Nam C *in 2. volumine Regeſti anni II. fol. 131. litterę Gregorij Papæ XI. extant ad Archiepiſcopum Tarraconen. incipien.* Nuper dilecto filio. *quibus præcipitur prędicto Archiepiſcopo, vt ſibi faciat exhiberi libros Raymundi Lull, in quibus quamplurimi errores dicebantur contineri, vt eos comburat & cōburi faciat, ſi præuia cognitione ita eſſe reperiat. Datę autem fuerunt huiuſmodi litteræ apud pontem Sorgię Auinionen.diœceſ. nonis Iunij, Pontificatus Gregorij XI. anno II.*

Item in 2. volumine Regeſti anni IIII. *fol. 201. referuntur aliæ litterę eiuſdem domini Gregorij incipien.* Ad audientiam. *quibus præcipitur officialibus Epiſcopi Barcinonen. vt diligenter tranſmittant ad dominum Papam, librū quendam Raymundi Lull in pergamenis, & in vulgari Catalonico ſcriptum, in quo ſimiliter plurimi errores ſcripti perhibebantur. Datæ vero fuerunt hę litterę apud Villanouam Auinionen. diœceſ. tertio calend. Octobris, Pontificatus domini Gregorij XI. anno IIII.*

QVAESTIO XXVII.

De libris damnatis de mandato ſpeciali domini Papæ.

Vigeſima ſeptima quæſtio eſt: Librí hæreticales, & erronei de mandato a ſpeciali domini Papę, extra curiam, auctoritate Apoſtolica condemnati, qui ſunt?

Ad hanc reſpondemus, quòd tempore domini Gregorij Papę XI. dominus Petrus Archiepiſcopus Tarraconen. & frater Nicolaus Eymerici de ordine Prædicatorum, Inquiſitor Aragoniæ, vt vere hęreticales & erroneos, quendam libellum de dæmonum inuocatione, qui incipit; Miſericordia & ueritas. & quendam alium, qui incipit: Vtrum quilibet infidelis tā diuinis, quàm Apoſtolicis canonibus teneatur obedire: & quędam alia opuſcula, ut omnia hęreticalia & erronea, edita b per quendam Raymūdum Neophitum, ſententialiter condemnarunt, propter hæreſes & errores in eis contentos, qui recitantur ſupra † q.10. † In hac eadem parte.

COMMENT. LII.

Quanta ſit Epiſcoporū & Inquiſitorum iuriſdictio in prohibendis libris.

a DE mandato ſpeciali domini Papæ condemnati, &c.] *Hic videtur indicari non potuiſſe Epiſcopum & Inquiſitorem condemnare hos libros* B *niſi mandatum habuiſſent ſpeciale à ſede Apoſtolica, quod videtur dubium; cum eorum in hac re ut in ceteris ad fidem ſpectantibus non mediocris ſit iuriſdictio, ergo vt res hæc, quæ cognitu eſt digniſſima, & valde etiam neceſſaria radicitus intelligatur, breuiter mihi hoc loco eſt dicendum, quanta ſit iudicum eccleſiaſticorum in hac re iuriſdictio.*

Ac primum quidem Epiſcopi & Inquiſitores dānare poſſunt & prohibere in ſuis diœceſibus libros omnes, qui continent dogmata expreſſe condemnata per Eccleſiam, tametſi ab auctoribus nominatim nō condemnatis compoſiti ſint. & ratio in promptu eſt: quoniam quæ ſemel damnata ſunt, abſque noua con- C *demnatione prohiberi poſſunt, ne nouis ſemper diſputationibus, quę ſalubriter ſunt ſemel ſancita, perturbentur, & in dubium reuocentur, ut dixit Gelaſius in epiſtola ad Epiſcopos Dardaniæ, quem retuli ſupra par. 1. ſuper l. nemo clericus. C. de ſumma trinit. verſ. nam & iniuriam facit.*

Rurſus Epiſcopi & Inquiſitores prohibere etiam poſſunt in ſuis diœceſibus libros de hæreſi ſuſpectos ob quamcumque hęreſis ſuſpicionem, tametſi ſint à catholicis auctoribus editi: cum enim poſſint procedere aduerſus quoſuis homines ſaltem ad inquirendum, etiam ob leues probabiles tamen hæreſis ſuſpiciones, ut volunt auctor Repertorij verbo, ſuſpectus. D *§. item nota. & Matthæus Afflictus in conſtit. incō ſutilem, & Carrerius tract. de hęret. num. 116. & alij, quos retuli infra in hac 2. parte ſuper quęſt. 55. profecto multo magis poterunt agere in libros ſuſpectos, eoſque prohibere, qui continent propoſitiones ſuſpectas: quia libri fortiores neruos habent ad nocendum quàm homines; cum qui eos legunt firmius eis inſiſtant, quàm qui homines loquentes audiūt. Item quia viuæ hæreticorum voces vix vnam ciuitatem replere poſſunt, libri autem cum facile hinc & inde tranſuehantur, non modo vnam ciuitatem, ſed & regna & prouincias inficiunt. ſunt enim velut perpetui quidam fontes hæreſum virus copioſe emittentes.* E

Ad hęc, Inquiſitores & Epiſcopi abſque mandato ſpeciali ſummi Pontificis ex propria iuriſdictione poſſunt prohibere libros non modo ſuſpectas continentes propoſitiones, vt proxime dixi, uerum etiam ſcandaloſas, periculoſas, erroneas, hęreſim ſapientes, à fide catholica quauis ratione diſcrepantes, & Chriſtianę pietati, ac bonis moribus non conformes: quod cauit Paulus Papa tertius reſcripto quodam incipiente, In Apoſtolici culminis. *quod in fine huius operis in bullario litterarum Apoſtolicarum cura-*

curauit ut imprimendum. Si enim Inquiſitores inquirere poſſunt & compeſcere, ac coercere eos, qui prędictas propoſitiones auſi fuerint prędicare, ſane multo magis prohibere poterunt libros iſta continentes, qui non ſemel aut iterum, ſed ſemper de die de nocteque prędicant, & auribus lectorum iteratis vicibus talia dogmata inculcant.

Libri Aſtrologiæ iudiciariæ, & poetici nõ facile permittẽdi.

Inter hos libros facile referri poſſunt multi ex illis, qui de Aſtrologia iudiciaria tractant; item de Chiromantia, & alijs diuinãdi modis, in quibus multa paſſim ſunt temeraria, incerta, à religione & Chriſtiana pietate aliena, nimium aſtris tribuentia, & libero hominis arbitrio plurimũ detrahentia: hi enim aut prorſus prohiberi: aut non niſi quàm emendatiſſimi permitti deberẽt in commercium hominũ venire; quo nomine iam B. Clemens lib. 2. cap. 66. conſtitutionum Apoſtolicarum, cauendos penitus à viris Chriſtianis iubebat ſuperſtitioſos Gręcos.

Huc etiam referri poſſunt multi ex poetis tam antiquis quàm recentioribus, qui multa docent obſcœna, & bonis moribus penitus aduerſa, quos propterea iam olim Maximus Plato in ſua repub. viuere nõ patiebatur: ſunt enim tales iuuentutis corruptores, & cum paraſitis & lenonibus merito coercẽdi, quorum ars eò tandem euaſit, vt nihil ferme ſcribant niſi quod ad laſciuiam & turpem amorem pertineat. Hos ergo ſi iam editi ſint, prohibere poterunt Epiſcopi & Inquiſitores in ſuis diœceſibus; quod ſi non ſint editi, eos imprimi non permittant: quoniam talium librorum lectio multorum peccatorum cauſa eſſe ſolet.

Iam quod dixi de libris ſuſpectas, aut erroneas propoſitiones continentibus, idem dictum vellem de libris habẽtibus ancipites, dubias, ſeu ambiguas propoſitiones, quę duplicem ſenſum habere poſſunt: hęreticum vnum, alterum catholicum, de quibus Albertinus tract. de agnoſcen. aſſertio. q. 34. num. 50. hi enim tandiu prohiberi poterũt ab Inquiſitoribus, quandiu non fuerint illæ ancipites propoſitiones declaratæ in ſenſu catholico; in quo etiam diligẽter eſt animaduertendum in libris imprimendis, ne tales propoſitiones contineant.

Sed neque illos libros vel tractatus, aut imprimi, aut publicari, & vendi in ſuis diœceſibus permittẽt, in quibus propoſitiones, diſputationes, aut controuerſia continentur, & diffiniuntur contra communẽ theologorum ſententiam, aut receptum & vſitatum ſentiendi morẽ, in his præſertim rebus, quæ ad theologiam, fidem, mores, ſacramenta, poteſtatem prælatorum & miniſtrorum Eccleſiæ ſpectant: tametſi enim quędam ſint dogmata & propoſitiones, quæ ſummo iure & ſubtilitate defendi poſſint, tutius tamen eſt ab his abſtinere: nam iuuare aut prodeſſe nõ poſſunt, obeſſe vero interdum plurimum ſolent. Ac nec permittendum quidem eſſet, vt ſimilia libere in ſcholis legerentur, & iuuenibus proponerentur, quorum ingenia ſæpe amplecti magis ſolent, quę magis à communi via recedunt.

Idem prorſus iudicium eſt de libris & tractatibus quorundam inutilibus & infrugiferis, aut qui de rebus leuibus, vel ridiculis tractant: hos enim me iudice, non deberent Epiſcopi permittere, vt in ſuis diœceſibus imprimerentur, aut diſtraherentur. A in his tamen omnibus prudentia & iudicio opus eſt.

Denique ex quibuſcũque cauſis Inquiſitores procedere poſſunt contra homines, quia nocere ſua doctrina poſſunt, ex eiſdem poterunt etiã in libros inquirere ex data ſibi poteſtate & iuriſdictione animaduertendi in hæreticos.

Quod ſi in libris tales reperiantur propoſitiones, de quibus nondum conſtet an fidei repugnent, nec ne; tunc etiamſi auctores publicare ſuos libros vellent, prohiberi poterunt per Inquiſitores, & libri ſuſpendi donec ſuperiores iudices decernãt re cognita, quid facto opus ſit. argumento, c. Inquiſitores. de hæret. lib. 6. Quibus à nobis aſſertis plurimum ſuffragatur B id quod in Indice, librorum prohibitorum, in fine Regu. x. his verbis exprimitur: Liberum tamen ſit Epiſcopis, aut Inquiſitoribus generalibus ſecundum facultatem quam habent, eos etiam libros, qui his regulis permitti videtur prohibere, ſi hoc in ſuis regnis, aut prouinciis, vel diœceſibus expedire iudicauerint. hactenus ibi.

b ¶ Edita per quendam Raymũdum Neophytum.] Hic Raymundus, ſicut conſtat ex Regeſto domini Gregorij XI. loco quem mox adducemus, dicebatur Raymundus de Tarraga, qui cum prius eſſet Hebręus conuerſus ad fidem Chriſti factus eſt monachus ordinis Prędicatorum: ceterum vt res ipſa C demonſtrauit, non mutauit mores, etſi religionẽ mutauerit. Vixit autem hic Raymundus circa tempora Gregorij XI. ad annos Domini MCCCLXXII. extãtque in vnico volumine Regeſti anni primi Gregorij XI. fol. 225. littera Papæ Gregorii ad Archiepiſcopum Tarraconenſem & Nicolaum Eymericũ Inquiſitorem in regno Aragonum, quibus præcipitur, vt inquirant & procedant contra Raymundum de Tarraga ordinis fratrum Prædicatorum tenentem quoſdam hęreticales errores, & eum puniant. Rurſus in ſecũdo volumine Regeſti anni ſecundi fol. 191. reſcriptum quoque habetur eiuſdem Domini Gregorij XI. incipien. Dudum ad audientiam. per quod D committitur Archiepiſcopo Tarraconen. & Nicolao Emerico Inquiſitori, vt omnes libros huius Raymundi ſibi faciant exhiberi, atque comburi. iam hęc Raymundi opuſcula, quot & quales errores continerent, docet idem Eymericus ſupra in hac 2. parte quaſt. 10. num. 3.

Illud vero obſeruandum eſt diligenter, quod auctor docet in hac quæſtione, videlicet, libellũ de Dæmonum inuocatione editum fuiſſe per hunc Raymundum Neophytum, in quo plane decepti mihi videntur Bernardus Lutzemburgus in catalogo hęreticorum, lib. 3. verbo, Raymundus Lulli. & Prateolus, lib. 16. cap. 2. de vitis & ſectis hęreticorum, aſ- E ſerentes libellum de Dæmonum inuocatione editum fuiſſe a Raymundo Lull. & ſane ſuſpicor hos auctores fuiſſe allucinatos ex nominis ſimilitudine.

Poſtremo, Raymundus hic de Tarraga dictus eſt Neophytus quaſi noua planta ſeu germen. Dicunturque illi Neophyti, qui non naſcuntur ex originarijs Chriſtianis, ſed ad fidem catholicam conuertuntur, de quibus Beatus Gregorius, lib. 4. Regeſti epiſtola 51. ſiue cap. 95. & lib. 7. epiſt. 110. & Gratianus in cap. ſicut Neophytus. 48. diſt.

QVAE-

QVAEST. XXVIII.

De libris damnatis ab Inquiſitoribus Aragoniæ.

SVMMARIVM.

1 *Arnaldus de Villanoua libros in Theologia ſcripſit.*
2 *Libri eiuſdem multi damnati, & qui.*
3 *Gondiſalui Virginale liber condemnatus.*
4 *Liber de inuocationibus dæmonum publice combuſtus.*
5 *Bartholomęi Ianoues De aduentu Antichriſti libri damnati.*

VIgeſimaoctaua quæſtio eſt: Libri hęreticales & erronei, per Inquiſitores Catalonię, & Aragonię, cum prælatis illarum partium condemnati; qui ſunt?

1 Ad hanc [a] reſpondemus, quòd tempore domini Clementis Papæ quinti, fuit in partibus Catalonię quidam magnus medicus, uocatus magiſter Arnaldus de Villanoua, qui de Theologia cõdidit multos libros, quos tanquam falſos & erroneos auctoritate Apoſtolica, licet non de expreſſo mandato domini noſtri Papæ frater Ioãnes de Longerio ordinis Prædicatorũ Inquiſitor in partibus antedictis, & Gaufredus de Crudillis † Vicarius Eccleſiæ Tarraconen. ſede vacante, ſententialiter condemnarunt.

† Forte Cruylles.

Libri autem condemnati per eos, iſti ſunt.

2 Libellus, qui intitulatur: De humilitate & patientia Ieſu Chriſti, & incipit: Si l'amor natural.

Libellus, qui intitulatur: De fine mũdi, & incipit: Entes per voſtres letres.

Libellus, qui intitulatur: Informatio Beguinorum, ſeu lectio Narbon. & incipit: Tots aquells.

Libellus, qui intitulatur: Ad prioriſſam, uel † de charitate, & incipit: Beneyt ſia, e loat Ieſu Chriſt.

† al. uel charitatem.

Libellus, qui intitulatur: Apologia. & incipit: Ad ea quæ per veſtras.

Libellus ſeu littera, quæ incipit: Domino ſuo chariſſimo.

Libellus, qui intitulatur: Denunciatio facta coram domino Epiſcopo Gerunden. & incipit: Coram vobis.

Libellus, qui intitulatur: De eleemoſyna & ſacrificio, & incipit: Al catholich Inquiſidor.

Liber qui incipit: Perço com molts deſigen ſaber.

Libellus, qui incipit: Alia informatio Beguinorũ, & incipit: Als cultiuadors.

Libellus, qui incipit: Dauant uos ſenyer en Iachme per la gratia de Deu Rey D'Arago.

Libellus, qui incipit: Quant fuy Auinio.

Libellus, qui intitulatur: Reſponſio contra Bernardum † Ricardi.

† al. benedictum

Iſti libelli fuerunt condemnati propter multos errores in eis repertos, qui recitantur ſupra q. 11.

3 Poſt [b] tempore domini Innocentij Papæ VI. fuit in partibus Catalonię, videlicet Barchinone quidam vocatus Nicolaus de Calabria, diſcipulus in erroribus cuiuſdam Gondiſalui: diœceſis Conchenſis in Hiſpania. Hi duo, ſ. Gondiſaluus dictando, & Nicolaus ſcribendo; dęmone, dicto Gondiſaluo, viſibiliter apparente, & docente, condiderunt quendam librum errorum & hęreſum, quem Virginale †, vocauerunt: hunc librum dictus frater Nicolaus Eymerici Inquiſitor prædictus, & Vicarius Epiſcopi Barchinonenſis, Arnaldus de Buſchetis (dicto Nicolao primitus vt relapſo tradito brachio ſæculari, & combuſto) ſententialiter condemnarunt propter hæreſes & errores in eo contentos, quę recitantur ſupra q. 11.

† Sabellanus & aono. Codices, Virgilianum habent.

4 Item tempore eiuſdem Innocentij Papæ VI. idem frater Nicolaus Eymerici Inquiſitor, & Arnaldus de Buſchetis condemnarunt publice Barchin. & comburi [c] fecerunt quendam magnum & groſſum librum dæmonum inuocationum in ſeptem partes diſtinctum, qui intitulatur: liber Salomonis; in quo erant ſcripta ſacrificia, orationes, oblationes, & nefaria quamplurima fieri dæmonibus conſultata.

5 Item tempore domini Vrbani Papæ V. Epiſcopus Barchinon. frater Berengarius de † Ril. & frater Nicolaus Eymerici, prædictos duos libellos de aduentu Antichriſti, quos [d] ediderat quidam Bartholomęus Ianoues de inſula Minoricorum, in Sede † Barchinon. vt hęreticales & erroneos ſententialiter condemnarunt, & publice comburi fecerunt propter hæreſes & errores in eis contentos, quæ recitantur ſupra quæſtione 11.

† Forte, de Aril.

† Ideſt, in eccleſia cathedrali.

COMMENT. LIII.

a QVòd tempore domini Clementis Papæ V. fuit in partibus Cataloniæ quidam magnus medicus, &c. Arnaldus de Villanoua.] *De hoc Arnaldo de Villanoua eadem quæ hic recenſentur, dixerat Eymericus pauloante quæſt. 11. huius partis, vbi dixi. illic autem errores huius Arnaldi retulit Eymericus: hic vero libros eius & opuſcula recenſet, in quibus illi errores continebantur. vide Bernardum Lutzemburgũ in catalogo hæreticorũ, lib. 2. verbo,* Arnaldus de Villanoua. *& Prateolũ, lib. 1. de uitis & ſectis hęreticorum, cap. 69.*

b ¶. Poſt, tempore domini Innocentii Papę VI. fuit, &c. quidam vocatus Nicolaus de Calabria.] *De hoc item Nicolao de Calabria & Gondiſſaluo eadem hæc ſcribit Eymericus ſupra in hac 2. parte, q. 11. n. 9. & Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, lib. 2. verbo:* Nicolaus de Calabria.

Iam librum hunc hæreſibus plenum, quem aſſerit hic Eymericus à Nicolao de Calabria & Gondiſſaluo fuiſſe compoſitum, veriſimilius eſt Virginale, quàm Virgilianum fuiſſe ab eis nominatum: quia mos eſt vſitatus hęreticorum libris à ſe editis, uel deprauatis optimos & honorificos titulos facere, vt facilius decipiant incautos, ſicut copioſe oſtendimus lib.

lib.2.de cauſis, vnde hæreſes oriuntur.

c ¶ Et comburi fecerunt quẽdam magnum & groſſum librum dæmonum inuocationum.] *Extitit ſuperioribus ſeculis in Hiſpania inter infideles* *Arabum & Iudæorũ gẽs ſuperſtitioſa.* *Arabes, qui circa annos Domini DCCXIIII. tranato Herculeo freto Hiſpaniam occuparunt, & Iudæos, qui ibidem degebant, frequens ſuperſtitio de conſulendis dęmonibus: eſt enim hæc gens magno perè huic illicito ſtudio dedita, qui eam artem de inuocandis dęmonibus in ſcripta redigebant, & quaſi hęreditariam ſuis poſteris relinquebant. multi autem ex his, qui ſacro baptiſmate erant abluti, etiam eandem ſuperſtitionem ſequebantur, & ea ſcripta retinebant contra expreſſas canonum iuſſiones. ea vix aboleri potuerũt, donec ab Hiſpania Hebræi pulſi ſunt, & baptizati Sarraceni, & officium Inquiſitionis diligenter exerceri cœptum. fiebãt autem per huiuſmodi nefarias inuocationes prorſus mira quędam, & pene incredibilia, vt ſæpe à meis maioribus audiuiſſe me memini.*

Qui vero hæc exercent, proculdubio ſubduntur Inquiſitorum iuriſdictioni: quia cum hę inuocationes raro fiant ſine ſacrificio dæmoni exhibito, hæreſim ſapiunt manifeſte, iuxta textum cum gloſſa in verbo, ſaperent. in cap. accuſatus. §. ſane. de hæreticis. lib. 6. docetque eleganter Eymericus quæſtione proxime ſequenti, itẽ amplius q. 43. huius 2. partis.

d ¶ Quos ediderat quidam Bartholomæus Ianoues.] *De hoc item Bartholomæo Ianoueſio vna cum Eymerico egimus ſupra in hac 2. parte. q. 11. adde Prateolum, lib. 2. cap. 11. de vitis & ſectis hæreticorum. & Bernardum Lutzemburgum in catalogo hæreticorum, lib. 2. verbo,* Bartholomęus Ianouelius.

QVAESTIO. XXIX.

De libris in Italia & Gallia damnatis.

SVMMARIVM.

1 *Dulcini epiſtolę duæ condemnatę cum ipſo auctore.*
2 *Libri diuinationum, Necromantię, Chiromantię, &c. reprobati.*

VIgeſimanona quęſtio eſt: Libri hęreticales & erronei, per Inquiſitores in Italia & Francia, & aliis mundi partibus condemnati; qui ſunt?

1 Ad hanc reſpondemus, quòd temporibus dominorum Honorij Papę IIII. & Nicolai IIII. Epiſcopus Parmenſis, & frater Manfredus ordinis prædicatorum Inquiſitor in illis partibus Italię, duas [a] epiſtolas cuiuſdam Dulcini Nouarienſis ut hæreticales (ipſo Dulcino ut hæretico concremato) ſententialiter condemnarunt, propter hæreſes & errores in illis contentos, quę recitantur ſupra q. 12.

2 Item in partibus Gallicanis, uidelicet Pariſiis, Epiſcopi Pariſien. & Senonen, ac Inquiſitor de ordine prædicatorũ, de magno conſilio magiſtrorum in Theologia, & in decretis doctorum vt erroneos & ſacrilegos, & blaſphemos ſententialiter [b] condemnarunt omnes libros diuinationum & ſortium †, ſcilicet Libros [c] necromantię, Libros Geomantię, Libros Pyromantiæ, Libros Hydromantię, Libros Chiromantiæ, Libros decem annulorũ veneris, Libros tot Gręci, & Germanię † Babylonenſis, Libros quatuor ſpeculorũ, eorundem, Libros imaginum Tobię Bantricat † Libros imaginum Ptolemæi, Libros Hermetis magi ad Ariſtotelem, quem librum, dicunt † Aros, ideſt, Gabrielem docuiſſe à Deo, in quo ſunt horribiles inuocationes, & fumigationes deteſtabiles. In omnibus enim iſtis libris, ſunt pacta & fœdera cum dæmonibus, & inuocationes, & ſacrificia, tacite uel expreſſe, quæ exhibere dęmonibus ſapit hæreſim manifeſte, ut dicitur infra q. 43.

† al. ſortilegiorum.
† al. Gerium.
† al. beneticat.
† al. dixit

COMMENT. LIIII.

a DVas epiſtolas cuiuſdam Dulcini Nouarienſis.] *De Dulcino copioſe diximus cum Eymerico ſupra q. 12. huius 2. partis.*

b ¶ Sententialiter condemnauerunt omnes libros diuinationũ & ſortium.] *Facta videtur hęc condemnatio, vt conſtat ex ſerie huius quæſtionis circa annos Domini MCCXC. Rurſus anno Domini MCCCXCVIII. Pariſiis Theologorum ſchola intuita in vniuerſa fere Gallia ſuperſtitiones, dæmonum inuocationes, & ſortilegia non ſine magna fidelium pernicie abundare, decretum edidit, quo damnantur XXVIII. articuli partim hæreticales, partim erronei, partim vero blaſphemi, quos hic breuitatis gratia omitto: leguntur tamen in calce ſententiarum Petri Lombardi, & eos refero infero q. 43. huius 2. partis.*

Diuinationes autem omni iure prohibitas eſſe copioſe docuimus in libris de pænis hæreticorum. leges diuinę eas magnopere deteſtantur, Leuit. ca. 19. & 20. & Deuteronom. cap. 18. Item iura canonica deteſtantur & puniunt acerbe. Concilium Ancyranum, cap. 23. concilium Laodicenum can. 36. ſancti Patres vno ore damnant, quorum de hac re dicta recitat Gratianus 26. q. 5. per totum. & Ino Carnotẽſis, par. 11. & Burchardus, lib. 10. decretorum. & ſummi Pontifices multis locis, in primis vero in Decretalibus tit. de ſortilegys. ac de his vitandis inſignis extat locus apud beatum Clementem, lib. 2. ca. 66. conſtit. Apoſtolicarum, in hæc verba; Fugite quoque incantationes, ariolationes, vaticinia, luſtrationes, aruſpicina, auguria, necromantiam, inuocationis, quoniam ſcriptum eſt: Non erit augurium in Iacob, neque uaticinium in Iſrael, & rurſum, Augurium peccatum eſt. & alibi. Non augurabimini, & ariolationes, diuinationes & Pythones non ſequemini: luſtratores non acquiretis. idẽ monet Ieremias dicens: Secundum vias gentium ne ambulaueritis, & à ſignis cæli ne timueritis, *haſtenus Clemens.*

Diuinatiões omni iure prohibitę.
Num. 23.
Deut. 18.
Ierem. 10.

Iam diuinationum libros olim comburendos decreuerunt pÿ Imperatores, vt conſtat ex l. Mathematicos,

Diuinatiõis libri comburendi.

maticos, C. de epiſco. audientia. iidem prorſus libri A *pulſi ſunt in Indice librorũ prohibitorum Pij IIII. in hęc uerba:* Libri omnes, & ſcripta Geomantiæ, Hydromantiæ, Aeromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, ſiue in quibus continentur ſortilegia, veneficia, auguria, auſpicia, incantationes artis magicæ, prorſus reuciũtur. *hęc ibi.*

c ¶ Scilicet libros Necromantiæ, libros Geomantiæ, &c.] *Varro ſcripſit diuinationum quatuor eſſe genera. per terram vnde Geomantia, per aquam vnde Hydromantia, per aerem vnde Aeromantia, per ignem vnde Pyromantia, cap. igitur. 26. q. 3. ſed multas alias excogitauerunt Magi dæmonum arte,* B *ab omnibus fere rebus petitas. in primis vero à corpore humano, & ſingulis eius partibus; ex quibus quę per mortuorum cadauera quaſi excitata & ad uitam reuocata contingit, Necromantia dicitur. ca. nec mirum. 26. q. 5. quæ per lineas manuum chiromantia, ceteras longum eſſet recenſere, quę licet huius eſſent loci, non tamen ſunt inſtituta noſtrę breuitatis. eas copioſe ſumus perſecuti in libris de pœnis hæreticorum, ubi tam vetera quàm noua diuinandi genera recenſuimus, oſtendentes quantum ſingula diſtent à vero, & qualem hæreſis ſuſpicionem contrahant, qui illis vtuntur.*

d ¶ Quę exhibere dæmonibus ſapit hęreſim manifeſte.] C *Et propterea earum tunc punitio & cognitio ad Inquiſitores ſpectabit. cap. accuſatus. §. ſane. de hæret. lib. 6. Quo modo autem cognoſcendum ſit, quando diuinationes & ſortilegia ſapiant manifeſtam hęreſim, & qualis ſortilegorum pœna, dixi infra ſuper q. 42. huius partis. uide interim Zanchinũ tract. de hæret. c. 22.*

QVAESTIO XXX.

De ui nominis, Hæreticus.

Trigeſima quæſtio eſt: Hęreticus ex D ui nominis, quis dicendus eſt?

Ad hanc [a] reſpondemus, quòd ſicut ab eremo dicitur eremita, ſic ab hæreſi dicitur hęreticus, ſeu hęretica. Hæreſis autem, ut dictum eſt ſupra q. 1. tripliciter etymologizatur. Et primo ab eligo eligis, ſecundum Iſidorum & Papam: & inde dicitur hęreticus quaſi electiuus. Secundo ab adhęreo, adhęres, ſecundum Hugu. & inde dicitur hęreticus quaſi adhæſiuus. Tertio ab erciſcor, ris, ſecundũ Iſidorum, quod idem eſt, quod diuido, dis: & inde dicitur hęreticus quaſi diuiſiuus. Ex his patet, quod hęreticus ex ui nominis, dicitur quaſi electiuus, E quaſi adhęſiuus, & quaſi diuiſiuus: Nam doctrinã falſam & peruerſam primo eligit: poſt illi electę pertinaciter adhęret: per quę ab aliis ſane ſapientibus diuiditur & elongatur.

COMMENT. LV.

a AD hanc reſpondemus, quòd ſicut ab eremo dicitur eremita.] *De Etymologia huius nominis, hæreticus, eandem fere omnino habuit diſputationem Eymericus ſupra in hac 2. p. q. 1. quo loco nos quid ſentiẽdum uideretur plene diximus. Huiuſmodi autem Etymologia quamuis hęreſis, & hominis hæretici naturam explicent, verę tamen non ſunt. Sed uidenda omnino quę in prędicta quæſt. 1. ſcripſimus.*

QVAEST. XXXI.

Quot modis in iure quis dicatur hæreticus.

SVMMARIVM.

1 *Hęreticus in iure dicitur omnis excommunicatus.*
2 *Item quilibet Simoniacus.*
3 *Ad hæc quiſquis contra Romanam Eccleſiam agit.*
4 *Et qui errat in expoſitione ſacræ ſcripturæ.*
5 *Nouę ſectę auctor vel ſectator.*
6 *Male ſentiens de ſacramentis Eccleſię.*
7 *Errans circa articulos fidei.*
8 *Poſtremum, qui dubius eſt in fide.*

Trigeſima prima quæſtio eſt: Hęreticus in iure quis & quot modis, & extenſo nomine dicendus eſt?

Ad hanc [a] reſpondemus, quod hęreticus extenſo nomine, octo modis ſumitur.

1 Nam primo dicitur hæreticus, quilibet excõmunicatus. 4. q. 1. Quòd autem.

2 Secundo dicitur hęreticus, quilibet ſimoniacus. 1. q. 1. Quiſquis.

3 Tertio dicitur hęreticus, qui aduerſus Romanam Eccleſiam agit, & eius dignitatem à Domino traditam auferre conatur, diſt. 22. Omnes.

4 Quarto dicitur hæreticus, quicunque errat in expoſitione ſacrę ſcripturæ. 24. q. 1. Hęreticus.

5 Quinto dicitur hęreticus, quicunque confingit nouam ſectam, uel confictam ſequitur. 24. q. 1. Hæreticus.

6 Sexto dicitur hæreticus, quicunque male ſentit de Eccleſię ſacramentis, de hęret. Ad abolendam.

7 Septimo dicitur hæreticus, quicunque aliter ſentit de articulis fidei, quàm Romana Eccleſia. 24. q. 1. Hęc eſt fides.

8 Octauo dicitur hæreticus, quicunque eſt in fide dubius. de hæret. cap. Dubius.

His concordat Hoſtié. Ioan. And. in nouella, & Bernardus ſupra cap. Firmiſſime, extra de hęret. & alii notatores †.

† Ideſt, gloſſatores.

COMMENT. LVI.

Quot modis quis dicatur hæreticus.

AD hanc reſpondemus, quòd hæreticus extenſo nomine, octo modis dicitur.] *Explicata ui & natura nominis, hęreticus, quot modis hęreticus quis dicatur, oſtendit Eymericus: octo autem modos refert quibus aliquis hęreticus dici poſſit, extenſo tamen nomine, id eſt, in lata ſignificatione: at Turrecremata in ſumma de Eccleſia, lib. 4. par. 2. cap. 12. duodecim modos enumerat. totidẽ*

recenſet

recenſet Tabienſis in ſumma verbo, hæreticus, nu.1. & Conradus Brunus, lib.1.de hæret.cap.2.multos item refert Paulus Grillandus tract.de hæret. q. 2. & Gondiſſaluus tract. de heret.q.1.& Zanchinus de hæret.cap. 2. vbi numerat decem modos. Plurimos affert Carrerius tract.de hæret.num.6.& multis ſequentibus. inter hos tamen modos multi ſunt improprij. & quamuis horum labor non prorſus videatur vanus & inutilis, non tamen eſt valde neceſſarius, cum omnis hæreticus ad octo illa capita reduci poſſit, quæ poſuimus ſupra in hac 2. parte ſuper quæſt. 2. Canoniſtę vero communiter enumerant hos modos, quibus quis poteſt dici hæreticus, in cap.firmiſſime. extra de hæret. vbi gloſ.in verbo, hæreticum. plurimos item affert Repertorium Inquiſitorum verbo, hæreticus.

QVAESTIO XXXII.

Quis proprie & vere dicatur hæreticus.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticum proprie duo conſtituunt, & quæ.*
2 *Duo requiruntur, vt quis ſit catholicus.*
3 *Quę ſint illa, in quibus errare cum pertinacia facit hæreticum.*
4 *Indirecte ad fidem pertinent contenta in ſacra ſcriptura.*
5 *Et quę ab Eccleſia definita ſũt, vt fide credẽda.*
6 *Tria in genere credenda ab omni Chriſtiano.*
7 *Pertinacia in voluntate perficit rationem hæretici.*
8 *Pertinacis errantis in fide duobus modis cognoſcitur.*
9 *Hæreticus quis proprie dicendus.*

TRigeſima ſecunda quęſtio eſt. Hęreticus proprie, ſtricte, & in rei veritate, ac ſecundnm theologiam, atque iura; quis dicendus eſt, & cenſendus?

1 Ad hanc reſpondemus [a], quòd duo ſunt quæ faciunt † aliquem hęreticum propriè & completiue. Primũ ſe tenet ex parte intellectus, & iſtud eſt initiatiuum, & diſpoſitiuum: hoc eſt, vt eorum, quę ſunt fidei, ſit error in mente, ſiue in intellectu. Secundum ſe tenet ex parte voluntatis ſeu affectus: & iſtud eſt perfectiuum & completiuum: & hoc eſt, vt de illo errore credendo ſit pertinacis in voluntate: vbi enim hęc duo concurrunt, hęreticum perfecte faciunt.

† al. faciant hominẽ eſſe hæreticum.

2 Sicut enim ad eſſe catholicum duo requiruntur, ſcilicet eorũ quæ fidei ſunt credentia in mente, & in credendo firma adhęſio in voluntate: & ſi vnum horum deeſt, catholicus nõ eſt: Ita per oppoſitũ, ad hoc quòd aliquis ſit hęreticus, duo oportet ineſſe, ſcilicet, quòd eorum, quę ſunt fidei habeat errorem in mente, & quòd de tali errore credendo, habeat pertinaciam in voluntate: & ſi vnum eorum deeſſet, hæreticus proprie &

A perfecte quis non foret. His concordat ſanctus Thom. in 4. ſententiarum †, & alij theologi & iuriſtæ.

†diſt.13.q.2. artic.1.

3 Quæ autem (loquendo de primo) ſint illa, quę fidei ſunt, & à quolibet catholico explicite vel implicite credenda ſunt, & quorum error in mente cum pertinacia in voluntate faciunt hęreticum, (vt prędicitur) declarant doctores theologi, & prǽſertim ſanctus Tho. 1. parte ſummæ, quęſt.32. art.4. & 2.2.q.11.art.2. dicentes, quòd ſunt duo in genere, ſed tria in ſpecie. Nam [b] ad fidem quędam pertinent directe, quędam indirecte: directe quidem, vt articuli fidei, qui ſunt B Chriſtianę religionis ſeminaria, & in ſacra theologia prima principia; & hęc à quolibet catholico, tanquam vera & catholica ſunt ſupponenda, ac etiam explicite vel implicite credenda, attentis catholicorum ſtatu, officio, & conditione, vt dictum eſt ſupra in parte 1. q.4. & 12.

4 Indirecte vero ad fidem pertinent tanquam credenda omnia illa, ad quorum abnegationem, & corruptionem, ſequitur abnegatio & corruptio fidei articulorum, & ſunt duo: Primum eſt, omnia ea, quæ ſunt in ſacra ſcriptura, quorum libri canonici appellantur, hoc eſt, quę in Biblia continẽtur, quę à Spiritu ſancto credimus firmiter C reuelata. De [d] quibus libris dicit Auguſtinus in epiſtola ad Hieronymum, & recitatur 9. diſt. † Ego ſolis eis ſcriptorum libris, qui canonici appellantur, didici hunc honorem deferre, vt nullum auctorẽ eorum erraſſe aliquid firmiter credam: alios autem ita lego, vt quãtalibet ſanctitate polleant, nõ ideo verum putem, quia ipſi ita ſenſerunt. Ad abnegationem, ſeu corruptionem, aut in toto vel in parte iſtorum ſacrorum librorum ſequitur corruptio articulorum, cum in dictis libris articuli contineantur. Nam ſi quis non crederet omnibus contentis in dictis libris, conſequenter indirecte poſſet idem ſentire de articulis. Nam ſi Spiritus ſanctus non reuelauit, aut ſi reuelauit non verum dixit in vna parte, conſequenter nec in alia.

†cap.Ego ſolis.

D

5 Secundum quod ad fidem pertinet indirecte eſt, omnia quę ſunt per Dei Eccleſiam determinata vt fide tenenda, ſiue in quatuor conciliis, ſiue in conſtitutionibus poſt factis vt fide tenendis: quæ quidem declarantur ad fidem pertinere, quia in dictis libris canonicis videntur contineri.

6 Ex quibus patet, quòd tria ſunt à fideli mente E credenda, ſcilicet articuli fidei: ſacra ſcriptura, hoc eſt libri canonici in Biblia contenti: & ea quę ſunt per Eccleſiam determinata vt fide tamen tenenda, vt dicit Auguſtinus in ſecundo libro de baptiſmo: Et per [f] conſequens prędictorum oppoſitum pertinaciter affirmans, hęreticus eſt habendus: Et in probationem huius, hęreſes recollectę, & hęretici nominati ſunt. 24.q. 3.cap.Quidam hęretici. Nam quidã eorum ſuis hęreſibus contradicũt fidei articulis: quidã ſacris ſcripturis, videlicet libris prædictis canonicis: quidam

quidam ſacris canonibus, & declarationibus per A Eccleſiam factis ut fide tenendis: quare concluditur quo ad primum, q̃ habere alicuius iſtorum trium errorem in mente, facit hæreticum initiatiue & diſpoſitiue.

7 Loquendo uero f de ſecundo, quæ ſcilicet eſt illa pertinacia in uoluntate, quę habentem errorem illorum, quę ſunt fidei, in mente, facit hæreticum perfectiue & cõpletiue, declaratur ex verbis beati Thomæ: ubi prius, q̃ aliquis h dicitur habere pertinaciam in uoluntate duobus modis, ſiue in duobus caſibus.

8 Primus eſt, quãdo à iudice fidei quis uocatus, vtpote à domino noſtro Papa, uel eius inquiſito- B re ab eo delegato, ſeu ab ipſo Epiſcopo ordinario, informatur ab eodem iudice, & clare ad oculum ſibi oſtenditur, q̃ illud, quod tenet, eſt contra articulum fidei, vel prędictam ſcripturam, uel determinationem Eccleſiæ vt de fide factam: & nihilominus perſeuerat in ſuo errore, tunc pandit clare ſe habere pertinaciam in voluntate. Secundus caſus eſt, & magis pertinacię oſtẽſiuus, quãdo quis poſt deprehenſionem ſui erroris, ad mandatum iudicis fidei antedicti non vult ab eo errore reſilire, illum abiurando, & ſatisfactionem congruam exhibendo. Iſte caſus patet clare extra de hæret. cap. Ad abolendam. §. pręſenti. Quare cõ C cluditur quoad ſecundum, quòd habere pertinaciam in uoluntate illorum quæ ſunt fidei, quorum habet errorem in mente, facit hęreticũ completiue.

9 Ex quibus liquet clare, quòd proprie hæreticus eſt ille, qui habet eorum quę ſunt fidei, errorẽ in mẽte, & pertinaciam in uoluntate: quod clare oſtenditur, quando poſt deprehenſionem erroris ea renuit abiurare.

COMMENT. LVII.

POſtquam ſuperiori quæſtione docuit quot modis D *poſſit quis uocari hęreticus, inter quos, vt monui, nonnulli ſunt improprij, nunc exactiſſima diligẽtia demonſtrat, quis uere & proprie hæreticus dicatur, repetens fontes & initia vnde hęreſis error oriatur.*

Quot requiratur. vt quis dicatur hæreticus.

a ¶ Ad hanc reſpondemus, quòd duo ſunt quæ faciunt aliquem hæreticum.] *Sed huic dicto uidetur aduerſari communis Theologorum & Canoniſtarum ſententia, qui ad minus tria poſtulãt, ut quis uere & proprie hæreticus dicatur; primum ut fidẽ catholicam ſit profeſſus, id eſt, ut ſit baptizatus: alterum, error in intellectu eorum quę fidei ſunt: tertium, pertinacia in uoluntate. Alfonſus Caſtrus lib.* E *1. cap. 7. de iuſta hęret. punitio. Tabienſis in ſum. uerbo, hæreticus. nu. 1. uerſi. unde ad hoc quod proprie, & copioſius ibidem. §. 25. num. 26. uerſi. vigeſimoquinto notandum, quòd hæreſis. Simancas de cathol. inſtit. tit. 31. num. 4. Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 2. nu. 2. ubi quinque dicit exigi, quę ad hęc tria reduci poſſunt. Couarruuias lib. 3. ca. 1. num. 2. uaria. reſolut. verſi. hinc ſane deducitur. Conradus Brunus lib. 1. c. 2. de hęret. Antoninus in ſum. par. 2. tit. 12. cap. 5. §. 1. Ioannes Roias tract. de hæ-* A *ret. par. 1. num. 40. cum ſequent. Melchior Canus lib. 12. c. 8. de locis Theologicis, & alij quos libens omitto, quę non inepte inferri poſſunt ex beato Thoma 2. 2. q. 11. art. 2. ex cuius ſententia optime colligit hoc loco Eymericus, initium hęreſis proficiſci ex errore intellectus, ſeu mentis: complementum uero eſſe à pertinacia, qua quis obdurato animo repugnat ueritati catholicæ obedire.*

Ceterum quamuis primum illud requiſitum ad cõſtituẽdum hominem hæreticum omiſerit Eymericus, non eſt reprehendendus; quia id ſuppoſuit velut manifeſtum: exploratiſſimum enim eſt apud eruditos, neminem poſſe eſſe uere & proprie hæreticum, niſi ſit B *prius per baptiſmum Chriſtianam religionem profeſſus.*

b ¶ Nam ad fidem quædam pertinent directe, quædam indirecte.] *Idem tradidit Eymericus par. 1. q. 7. & q. 12. hic uero occaſione nouę diſputationis repetiuit. Hæc paucis mutatis, ſententia tamen prorſus eadem ſeruata, tranſtulit hinc in ſuam ſummam Tabienſis uerbo, hęreticus. §. 25. nu. 26.*

c ¶ Hoc eſt quæ in Biblia continentur.] *Biblia plurali numero per excellentiam dicuntur libri ſacri, ſeu canonici, quorum auctor eſt Deus, de quibus dixi ſupra hac parte ſuper q. 23.*

d ¶ De quibus libris dicit Auguſtinus in epiſto- C la ad Hieronymum.] *Habetur hæc epiſtola in 2. tomo operum diui Auguſtini, eſtque epiſtola nu. 19. et quoniam ſæpe meminit Eymericus huius loci, quẽ truncatum ſæpe citat ex Gratiano cap. ego ſolis. diſt. 9. placuit ex ipſius Auguſtini fonte integrum referre. habet autem ita:* Ego enim fateor charitati tuę, ſolis eis ſcripturarum libris, qui iam Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum auctorem ſcribendo aliquid erraſſe firmiſſime credam: Ac ſi aliquid in eis offendero litteris, quod uideatur contrarium veritati, nihil aliud quàm vel mendoſum eſſe codicem, vel interpretem non aſſecutum eſſe quod D dictum eſt, vel me minime intellexiſſe non ambigam. Alios autem ita lego, ut quantalibet ſanctitate doctrinaque prępolleant, non ideo verum putem, quia ipſi ita ſenſerunt: ſed quia mihi uel per illos auctores Canonicos, uel probabili ratione, quod à vero non abhorreat, perſuadere potuerunt. *hęc ille.*

e ¶ Quia in dictis libris canonicis videntur cõtineri.] *Ita emendaui contra omnes. nam in Bononiẽſi & Sabellano,* Canonibus *legebatur, in codice Cardinalis de Gambara* Canones, *ſed perperam, ex quibus nulla conſtabat ſententia. ſenſus autem huius loci eſt: Quæ ſunt per Eccleſiam definita vt de fide te-* E *nenda, ad fidem pertinent, quia in dictis libris canonicis videntur contineri. nam licet expreſſe non contineantur in ipſis libris ſacris, tamen Eccleſia definiẽdo aliquid, auctoritate librorũ ſacrorum nitebatur, quorum auctoritas, ut dixi ſuper q. 23. huius partis, neceſſarium prębet argumentum ad definiẽdum ea, quæ fidei ſunt.*

f ¶ Et per conſequens prædictorum oppoſitum pertinaciter affirmans hęreticus eſt habendus.] *Idem dixit ſupra q. 2. Nihilominus tamen multis alijs modis aliquis dici poteſt uere & proprie hæreticus*

ticus, vt dixi ſupra ſuper quæſt.2.huius 2.partis,ni A *ſi dicamus illos omnes ad hos tres poſſe reduci.*

Nemo hęreticus ſine pertinacia.

g ¶ Loquendo vero de ſecundo, quę ſcilicet eſt illa pertinacia in voluntate.] *Pertinaciam requiri in voluntate, vt quis vere & proprie hęreticus dicatur, communis eſt Theologorum & Iuriſperitorum ſententia, vt probant fere omnes, quos citaui initio huius commentarij, & colligitur non obſcure ex verbis beati Thomæ in ſum.par.1.q.32.art.4. ibi:* Et circa hæc opinari falſum, hoc ipſo inducit hęreſim: maxime ſi pertinacia adiungatur. *Idem ſcribit ibidem Bartholomæus Torres Epiſcopus Canarienſis. & iterum diuus Thomas 2.2. quæſt.11. art.2. ad 3. argumentum. Simancas de catho.inſtit.* B *tit.48.num.1. Alfonſus Caſtrus lib.1.cap.9.de iuſta hęreti.punitio. Locatus in opere iudiciali, verbo, hęreticus. num.18. & copioſe Albertinus tract.de agnoſcen. aſſert. quæſt. 29. & alij, quos in re facili omitto libenter.*

Quid ꝑtinacia, &, quis pertinax.

Eſt autem pertinacia finitima perſeuerātiæ: quia vtraque in rebus cœptis perſiſtit: ſed perſeuerantia occupatur in bono, pertinacia vero in malo. ita Alfonſus & Simancas pręcitatis locis.

Pertinax vero eſt, qui id temere pertendit, quod debet dimittere, vt indicat Melchior Canus lib.12. cap.9. de locis theologicis, verſi. at quid pertinacia ſit. vel pertinax eſt qui perſiſtit in errore, quem ſub C *reatu mortalis culpæ deſerere tenetur. Ita Alfonſus lib.1.cap.9.in principio, de iuſta hęreticorum punitione. quæ vero ad hunc locum attinent de pertinacia & pertinace in cauſa hęreſis copioſe, ſubtiliter, & eleganter more ſuo explicat Melchior Canus loco proxime citato.*

h ¶ Quòd aliquis dicitur habere pertinaciam in voluntate duobus modis.] *Hi duo modi hoc loco ab Eymerico relati generales ſunt. ſub quibus forte multi alij poſſunt contineri, quibus pertinacia male credentium non obſcure detegitur: neque his ſolum modis quis dicitur pertinax: nam Gerſon par. 1. operum ſuorum tractatu quodam de pertinacia* D *alios numerat. & gloſſa in etrauaganti Ioan. xxij. incipiente,* Cum inter nonnullos. *de verb. ſignifi. verbo, pertinaciter, ll primo, ſeptem recenſet. & Turrecremata in ſumma de Eccleſia lib. 4. par. 2. cap.16. recenſet viginti pertinaciæ modos, quos repetit Alfonſus Gherrerus in theſauro religionis Chriſtianæ, tit. de hęret. num.20. cum ſeq. adde Albertinum tract. de agnoſ. aſſer. quæſt. 3. nume.13. & ſeq. & copioſius eodem tract. q.30. vbi fuſe recenſet 19. modos conuincendi aliquem de pertinacia. & multos etiam refert Simancas de catho. inſti. tit.48. num.7. & ſequentibus.*

Quot modis quis detegatur pertinax

Cum vero hic Eymericus dicit duob. modis quēpiam habere pertinaciam in voluntate, perinde eſt E *ac ſi diceret, duobus modis detegi latentem voluntatis pertinaciam, de quibus vide quę dixi ſupra par. 1. ſuper quæſt. 12. verſi. ſi autem negat coram iudice fidei. vbi oſtendi veram eſſe hanc Eymerici doctrinam, & monitioni Inquiſitorum in cauſis fidei neceſſario parendum, cum ſufficienter oſtendunt aliquid catholicę fidei repugnare, & hęreticum dogma eſſe.*

QVAESTIO XXXIII.

De hæreticis tum manifeſtis tum ſecretis.

SVMMARIVM.

1 *Manifeſti hæretici quinam dicantur.*

2 *Et qui ſecreti.*

TRigeſimatertia quæſtio eſt. Hæretici [a] manifeſti & ſecreti, qui & quòt modis dicendi ſunt?

1 Ad hanc reſpondemus, quod iſtam quæſtionem propoſuerunt canonici ſeu capitulum Sedis Eccleſię Tholoſanæ domino Innocen. Papæ III. quibus reſpondet per hæc verba, vt patet extra de verborum ſignificatione, libro 5. cap. ſuper quibuſdam. vbi ſic dicitur: Sup quibuſdā mādatorū articulis: Et infra. Tua deuotio poſtulauit à nobis, qui ſint dicendi hæretici manifeſti. Super quo tibi duximus reſpondendum, illos intelligendos eſſe manifeſtos hæreticos, qui contra fidem catholicam publice prædicant, aut profitentur, ſeu defendunt eorum † errorem, vel qui coram prælatis ſuis conuicti ſunt, vel confeſſi, vel ab eis ſententialiter condemnati ſuper hęretica prauitate.

† Dictio, eorum, deeſt in antiquis codicib. Gregorianis.

2 Hæretici [b] vero ſecreti per oppoſitum dicendi ſunt, qui eorum, quę ſunt fidei, habent errorē in mēte, & proponūt habere pertinaciā in volūtate: ſed tamen verbo, vel facto exterius nō oſtēdunt.

COMMENT. LVIII.

De hęreticis manifeſtis qui diſſeruerint.

[a] HAeretici manifeſti.] *De hæreticis manifeſtis agunt Hoſtienſis, Zabarella, Panormitanus, Antonius de Butrio, & cōiter canoniſtę in c. ſuper quibuſdam. extra de verbo. ſignif. Bernardus Lutzemburgus in catalogo hęreticorum lib.1. c.12. Repertorium Inquiſitorum verbo: hęreticus. §. quis dicatur hęreticus manifeſtus & copioſe Arnaldus Albertinus tract. de agnoſ. aſſert. q.29. Locatus in opere iudiciali verbo, hęreticus. nu. 24. & alij.*

Nec indiget longa diſputatione tractatio hæc de manifeſtis hęreticis, qui ſcilicet manifeſti dicantur, cum Romanus Pontifex id aperte definierit in dicto cap. ſuper quibuſdam. de verbor. ſignif. quod adducit hic Eymericus: Et ſumma eſt, quinque vel ſex modis dici poſſe aliquem hæreticum manifeſtum.

Hęretici manifeſti qui & quot modis dicantur.

Primo, is intelligitur manifeſtus hęreticus, qui cōtra fidem catholicam publice prædicat, quod poteſt contingere multis modis, vt docet Albertinus tract. de agnoſcen. aſſert. quæſt. 29. nu. 8. & ſeq.

Secundo, hæreticus manifeſtus accipitur ille, qui profitetur errorem hęreticorum fidei contrarium: talis enim profeſſio à voluntate firma ſolet procedere; quare non eſt mirum, ſi inter manifeſtos hęreticos cōputentur, & pertinaces etiam cenſeantur, qui hęreticales profitentur errores.

Tertio, vocatur hæreticus manifeſtus, qui vel ſuum proprium, vel aliorum hæreticorum defendit, ſiue tuetur errorem. imo vero qui aliorum defen-

dit errorem catholicę fidei inimicum damnabilior eſt eo, qui errat, nec hæreticus ſolum ſed etiam hæreſiarcha dicendus eſt, cap. qui aliorum. 24. q. 3.

Zabarella in dicto cap. ſuper quibuſdam. de verb. ſignifi. hos duos modos pro uno & eodem accipere videtur, dum notat paria eſſe profiteri, uel defendere errorem.

Quarto is quoque inter manifeſtos hæreticos numerandus eſt, qui coram prælatis ſeu iudicibus fidei, Epiſcopis videlicet aut Inquiſitoribus iudicialiter conuictus eſt de hæretica prauitate. Conuictum autē accipere debemus eum, de cuius hæreſi cōſtat per legitimam probationem, quę facit rem manifeſtā, cap. cum olim. de verb. ſignifi.

Quinto, manifeſtus hæreticus etiam dicitur, qui coram fidei iudicibus hęreſim iudicialiter cōfitetur, ex qua confeſſione fit manifeſtum & notorium, talē confitentem habuiſſe errorem in mente cum adhęſione voluntatis. manifeſtum enim etiam eſt quod conſtat in iudicio per confeſſionem, vt in dicto c. cū olim. de verb. ſignif.

Sexto & poſtremo dicitur aliquis manifeſtus ſeu notorius hæreticus, qui per eoſdem iudices eccleſiaſticos condemnatus eſt de hęretica prauitate; ſententia. n. iudicis notorium facit, cap. veſtra. & cap. vlt. de cohabet. cler. & mulier. cap. vlt. de tempor. ordi. l. emptorem. ff. de actio. em. & uend. & notat gloſſ. in dicto cap. cum olim. de verb. ſignifi. in verbo, confeſſionem.

Quid confeſſar intelligere qui ſint hęretici manifeſti.

Atque ex his innoteſcit qui ſint hęretici manifeſti cuius rei notitia multas vtilitates parere poteſt, in quibus illa vna eſt non ſpernenda, ut cum cauetur vel ſancitur per leges vel ſtatuta. vt manifeſti hæretici expugnentur intelligatur quid nomine manifeſtorum hęreticorum ſit accipiendum.

b ❡ Hæretici uero ſecreti per oppoſitum, &c.] *De hæreticis ſecretis alibi dicetur copioſius, quorū tractatio non poteſt breuiter abſolui, ut perfecte intelligatur.*

QVAEST. XXXIIII.

De hęreticis affirmatiuis, & negatiuis.

SVMMARIVM.

1 *Hęretici affirmatiui qui cenſeantur:*
2 *Et qui negatiui.*
3 *Hæretici negatiui, ut impœnitentes condemnandi ſunt.*

TRigeſimaquarta quęſtio eſt: Hæretici negatiui, & affirmatiui, qui dicen ſi ſunt?

1 Ad hanc a reſpondemus, quòd hæretici affirmatiui dicti ſunt, qui habent eorum quæ ſunt fidei, errorem in mente: & verbo b uel facto oſtendunt, ſe modis prędictis habere pertinaciam in voluntate.

2 Negatiui c vero hæretici dicti ſunt, qui coram iudice fidei per teſtes legitimos de aliqua hęreſi, uel errore, quos nolunt, uel non poſſunt repellere, rite tunc iuſte conuicti ſunt: ſed non cōteſſi, A immo in negatiua conſtanter † perſeuerant: uerbo fidem catholicam profitentur, & deteſtantur etiam verbo hęreticam prauitatem. † al. ſemper

3 Hi enim d quamdiu in huiuſmodi negatione perſiſtunt, licet aliàs conuerſationem bonam prętendāt, hæretici abſque dubio ſunt cenſendi: Euidenter nanque impœnitens eſt, qui peccatū, de quo conuincitur, diffitetur. Et hæc eſt ſententia Hoſtien. in ſumma, titulo de hæret. §. qualiter deprehendatur quis in hereſim. vbi dicit ſic: Aduerte tamen ſane intelligendo, quia vocatus, aut confitetur errorem ſuum, aut negat, ſi confitetur. & infra. B Si autem negauerit, & conuictus fuerit, condemnari debet per eccleſiaſticum iudicē, ad quem illud pertinet; ut dicitur eod. tit. Ad abolēdam. reſpon. 1. & §. 1. & notaui infra eo. tit. §. qualiter deuitetur, & hoc pręſentibus poteſtatibus ſæcularibus, uel eorum baliuis, ut animaduerſione debita puniatur. vt eo. tit. Excōmunicamus itaque. reſponſo. 1.] hæc Hoſtien. de hoc plus infra parte tertia.

COMMENT. LIX.

C a AD hanc reſpondemus, quod hæretici affirmatiui dicti ſunt, &c.] *Idem per omnia auctor Repertorij Inquiſito. verbo, hæreticus. § hęreticus affirmatiuus. & Campegius apud Zanchinum trac. de hęret. c. 12. & Umbertus Locatus in opere iudiciali uerbo, hæreticus. n. 24. verſi. horum etiam hæreticorum. & alij. Eſt autē optima deſcriptio hæretici affirmatiui, & in his iudicandis Inquiſitores, aut nullam, aut perexiguam habent difficultatem, cum eorum delicta ſtatim ſe ſenſibus iniiciant.*

b ❡ Et uerbo, uel facto oſtendunt ſe modis prędictis habere pertinaciam in uoluntate.] *Multum ſunt notanda hæc verba:* et uerbo, uel facto, D *quibus non obſcure videtur indicare Eymericus affirmatiuos hęreticos dici poſſe, non modo ex verbis, verum etiam ex factis, quaſi facta interiorem animi credulitatem & intentionem prę ſe ferant. l. 1. §. diuus Adrianus. ff. ad l. Corneliam. de ſicar.*

Grauiſſima autē eſt & valde anceps hæc quęſtio: An is ſit puniendus vt hæreticus, qui facta hæreticalia committit, quam tractat Albertinus tract. de agnoſ. aſſert. q. 32. n. 17. & q. 34. n. 53. & q. 36. n. 18. & latiſſime Ioannes Rojas tract. de hęret. par. 1. n. 276. & multis ſequentibus. An qui facta hæreticalia cōmittit, ſit puniēdus vt hęreticus.

Ac primum quidem plurimum refert intelligere, an quis ſponte, uel coacte facta hęreticalia commiſe- E *ris. Si per coactionē & metum fecit, quid ſit ſentiēdum copioſe docui ſupra par. 2. ſuper q. 9. quod non eſt hic iterum inutiliter repetendum.*

Si uero ſponte quis facta hæreticalia committat, vt intelligatur, quando in eum uelut in hæreticum ſit procedendum, facta diſtinguenda ſunt. Quædam enim ſunt facta ex quibus uiolentæ oriuntur ſuſpiciones, ut cum quis de hæreſi infamatus, aut ſuſpectus tempore mortis petit conſolationem ab hæreticis iuxta conſuetudinem eorum, & ſimilia de quibus diximus infra par. 3. tit. de ſignis quibus diuerſarum Facta ex quibus oriuntur violentæ ſuſpiciones.

*ſarum ſectarum hęretici cognoſci poſſint. atque hac
ſi quis cõmittat pręſumptione iuris & de iure.cõtra
quam non admittitur regulariter probatio, cenſetur
hęreticus, & habere pręſumitur pertinaciam in vo-
luntate, de quibus poteſt vere hic locus accipi.*

Facta ſecũdi generis, in quibus error exprimitur manifeſte.

*His factis proxima ſunt illa, in quibus error ex-
primitur manifeſte, quę nullo modo poſſunt in bonã
partem accipi, vt dęmones adorare, idolis genua fle
ctere, reuerentiam hęreticis ſuo more exhibere, com
munionem ab eis iuxta ritum ſuum accipere, ſe more
Iudęorum circumcidere, Mahometo diuinum cultũ
praſtare, & ſimilia.*

*Alia denique ſunt facta, in quibus nihil apparet
de ritu infidelitatis: vt hæreticos viſitare, alimoniã
eis praſtare, comitari, defendere eorum perſonas, et
ſimilia.*

Facta tertij generis, in quibus non interuenit ritus infidelitatis.

*Si de ſecundis factis ſit ſermo, vera mihi videtur
ſententia eorum qui dicunt, contra eos qui talia com
mittunt ſponte, poſſe procedi velut contra hęreticos,
quamuis de intentione eorum formaliter non conſta-
ret: quoniam interpretatione, ſiue iuris pręſumptio
ne intentio infidelitatis in illis actibus concurrit. ita
Albertinus & vere pracitatis locis: nam cum fa-
ctum ſuapte natura eſt damnatum & malum, praſu-
mitur mala intentione factum. l. ſi non conuitij. C. de
iniurijs. ca. 1. de pręſumptio. optime Panormitanus
in c. cum te. nu. 29. de re iud. & in c. ad hęc 1. num. 3.
de appellatio. facit textus in l. nam ludus. & l. item
Mela. ff. ad l. Aquiliam. atque de his factis crederẽ
etiam poſſe hunc Eymerici locum intelligi dum di-
cit, hæreticos affirmatiuos ex factis poſſe deprehẽdi:
nam hac quoque facta pro manifeſta probatione ha-
bentur, cum ex eis oriantur iuris praſumptiones: le
gum autem praſumptiones vera & propria proba-
tiones dicuntur. l. ſi. in fine. ff. de probat. Iaſon in l. 1.
nu. 9. C. de teſtamen. milit. & in l. licet Imperator.
nu. 8. ff. de legat. 1. Et Archidiaconus in cap. quicum
que. de hęret. lib. 6. verſ. credentes. optime ait ea in-
dicia ſiue facta, quę ad bonum retorqueri nõ poſſunt,
nec ad aliud niſi ad illud quod expreſſe indicant, pro
probationibus habenda eſſe: & ideo perſpicuę vocan
tur inſidia, l. dolum. C. de dolo.*

*Ac de his proculdubio factis eſt etiam accipiẽda
ſententia eorum qui autumant, eum velut negatiuũ
tradendum eſſe curia ſęculari, qui factum hæretica-
le confitetur, prauam autem intentionem negat: de
quo articulo nihil nunc ſtatuo: eſt enim perdifficilis,
nec noſtrę breuitatis, de quo latiſſime Ioãnes Rojas
tract. de haret. par. 1. nu. 176. & multis ſeq.*

*Iam hoc eſt diligentiſſime obſeruandum, quod quã
uis ex his factis fictione iuris praſumatur hęreſis
vel apoſtaſia, nihilominus tamen cum ea pręſumptio
ſolum ſit pręſumptio iuris, aduerſus eam probatio
in contrarium admitti poterit, iuxta doctrinam Bar
toli, Iaſonis, & aliorum in l. licet. ff. de leg. 1. & dixi
plene infra in hac 2. parte, ſuper quęſt. 53. nam qui
dęmones adorauit, aut ob amorem, aut ob cupidita-
tem habendi theſauros, ſe feciſſe dicere poterit: &
qui ceteros ritus infidelitatis patrauit, ob cõmoda tẽ
poralia id feciſſe dicere poterit abſque vllo mẽtis er
rore: quamuis, ut uerum fatear, difficulter hęc poſ-
ſunt perſuaderi, nec iudices debent huiuſmodi excu-
ſationes admittere niſi cum exquiſitiſſima conſidera*

A *tione: quis enim facile credat à volente & non coa-
cto hęc abſq; errore mentis fuiſſe perpetrata?*

Cõmittẽtes facta hæreticalia ſeu apoſtatica, qualiter reconcilientur.

Vide Ioan. Rojã tract. de hære. p. 1. n. 108. & ſeq.

*Sed videamus quomodo recipi debeant, qui facta
hęc hęreticalia & apoſtatica committunt. & omiſſa
nunc longa, ac nimis exquiſita diſceptatione, in his
recipiendis, ac reconciliandis uſu ſacri & ſupremi
tribunalis hac praxis recepta ſummo iudicio eſſe vi
detur: ſi committentes talia facta ſponte comparẽãt,
& dicant ſe non crediddiſſe ita faciendum eſſe, ſed fi-
dem in corde retinuiſſe, tunc abiurant vt vehemẽter
ſuſpecti, & alię pęnitentia ſalutares ipſis imponun-
tur. Quod ſi dicant & feciſſe & ita faciendum credi
diſſe, abiurant tunc vt formaliter hęretici uel apo-*
B *ſtata, & grauius puniuntur, maxime ſi ſponte, aut nul
lo inducto metu, aut leui metu incuſſo hęreticalia
vel apoſtatica facta commiſerunt.*

*Quòd ſi non compareant ſponte, & confitentur fa
cta hęreticalia uel apoſtatica, prauam autem inten-
tionem negant: tunc ſuper intentione torquentur, vt
intelligatur, an reuera ita crediderint necne: & ſi
poſt torturam legitime adhibitam in negatiua perſi-
ſtunt, dicentes ſe non habuiſſe prauam intentionem,
tunc ſimiliter abiurant ut uehementer ſuſpecti. &
veriſimile ſit eos non habuiſſe prauam intentionem,
qui per grauem metum talia commiſerunt. Si uero
intentionem prauam, ſeu mentis errorem confitẽtur:*
C *tunc tamquam formales hæretici uel apoſtatę abiu-
rare compelluntur, ſi reuerti uelint ad Eccleſia Ca-
tholica unitatem: & graues item pęnitentię illis im-
ponuntur.*

*Ceterum ut grauius uel mitius puniantur, conſi-
deranda eſt qualitas metus illati, & perſonę delin-
quẽtis, an iuuenis vel vir: an doctus uel imperitus:
an laicus vel clericus ſeu religioſus, & ſimiles cir-
cunſtantię, quę delicta ſolent minuere, uel aggra-
uare.*

*Sane illi, qui cum non ſponte venerint, confeſſi fue
rint prauam intentionem, & mentis errorem, ſi re-
uerti uoluerint, poſtquam hæreſim uel apoſtaſiam*
D *abiurauerint, de iure ad perpetuum carcerem ſunt
damnandi. cap. excommunicamus. el 2. §. Si qui au-
tem, extra de hęret.*

*Iam ſi de illis factis ſit ſermo, in quibus nihil ap-
paret de ritu infidelitatis. quãuis ex illis ſuſpicio hę-
reſis oriatur, at tamen nec hæreſis, nec hæreſeos cre-
dentia inde naſcitur, & ob id in eos, qui talia facta
committunt. non poterit procedi tanquam contra hæ
reticos, aut hæreticorum credẽtes, ſed ſolum tanquã
contra ſuſpectos; cum ea facta interdum patrentur
ex affectione carnali, interdum precibus amicorum,
interdum uero pecunia interueniente, ut optime do-
cuit Guido Fulcodius in conſultationibus ad Inqui-*
E *ſitores q. 9. quem per omnia ſequitur Eymericus par
te 2. q. 50. nu. 4. ubi ſcripſimus cumulate.*

*Et ex hac accurata factorum diſtinctione, qua à
paucis fortaſſis tam dilucide tradita eſt, poteſt faci-
le intelligi qualis hæreſis ſuſpicio à delinquentibus,
& committentibus hęc, uel illa facta contrahatur,
praſertim cum ſponte ea committunt, ut dixi.*

c ¶ Negatiui uero hæretici, &c.} *De negatiuis
hæreticis agunt illi, quos initio huius commentarij
citaui. item Repertorium Inquiſitorum verbo, ne-
gatiua. et Simancas de catho. inſtit. tit. 48. n. 25. in-*

ſuper omnes illi, quos longa ſerie retuli apud Eymericum 3.par. ſuper 12 modo proceſſum fidei terminandi. num 207.

Negat'ui hæretici difficulter cognoſcuntur.

In his autem cognoſcendis & iudicandis grauis eſt difficultas: nam cum hi negent, contra vero teſtes dicta vel facta eorum contra eos affirment; non facile poteſt iudicium exerceri: qua tamen ratione horum cauſa tractari debeant, ne quid iniuſtum, aut incautum committatur, prudentiſſime & pleniſsime more ſuo docet Eymericus 3.par. in 12. modo proceſſum fidei terminandi, nu. 207. & ſequentibus, vbi dicemus copioſe.

d ¶ Hi enim quandiu in huiuſmodi negatione perſiſtunt, &c.] *idem repetiuit Eymericus 3. par.*
B *in 12. modo proceſſum fidei terminandi, vbi nos pleniſſime oſtendimus hanc ſententiam & veram eſſe & communi voto receptam, quam præter cętera probāt euidenter concilium Biterrenſe cap. 9. & concilium Narbonenſe c. 26. neque huiuſmodi negatiui excuſabuntur per proteſtationem quo minus tradi debeant curiæ ſęculari, vt pręcitato loco oſtendimus.*

Sed in hac quæſtione illa eſt pręcipua difficultas dirimenda, quam à paucis è noſtris in hac cauſa tractatam video: An illi negatiui dici poſſint, qui de dictis vel factis hęreticalibus, vetuſtis tamen & diu commiſſis conuincuntur, aut potius in his obliuio ſit
C *præſumenda: nam ſi obliuio præſumatur, non cenſebūtur negatiui, cum proprie ea dicamur negare quę recordamur, & propterea non tradentur curię ſęculari. Quæſtio hęc frequens eſt & valde vtilis, & maximi in primis momenti, cum de vita hominis agatur, totaque pendet ab illa altera difficultate, quāto tempore præſumatur induci obliuio.*

An ꝗ de antiquis dictis, vel factis hæreticalib. cōuincuntur, ſint negatiui.

In his ergo breuiter more noſtro certiora tradentes, primum ſtatuendum eſt, in arduis & horrendis factis non eſſe præſumendā obliuionem: nam vt Plinius affirmat, in rebus arduis non lęditur, aut alteratur memoria. Aymo conſi. 134. nu. 31. Maſuerus apud Iaſonem in l. ſeruū. C. de ſeruis fugit. quod
D *expreſſe cautum inuenio inſtruct. quadam Hiſpalen. anno MCCCCLXXXIIII. c. 13. ibi:* En actos graues y ſeñalados, en los quales no ſe preſume oluido. *ideſt, in factis grauibus & inſignibus, in quibus non præſumitur obliuio. quamobrem ſi quis Lutheranorum more templa ſacra diruiſſet, aut deleuiſſet imagines Sanctorum, aut hęreticas propoſitiones ex propoſito prędicaſſet, aut ſcripſiſſet, tametſi longum tempus poſt hęc facinora tranſiuiſſet, non excuſaretur dicens ſe oblitum eſſe, quominus velut negatiuus hæreticus eſſet tractandus: nam in factis huiuſmodi proprijs non eſt facile credenda obliuio, quamuis alias etiam ſpatio aliquot annorum in facto*
E *proprio inducta præſumatur l. ſi arbiter. ff. de probat. l. 3. §. dua autem. ff. de Carbo. edicto. l. peregre. ff. de acq poſſeſ Grammaticus deciſ. 60. incipien. in cauſa excellentis, nu. 7. & ſeq. atque hoc ipſum puto ſtatuendum in factis, aut dictis ſolitis & conſuetis, licet ardua non ſint: nam nec in his præſumenda eſt obliuio. Idem ſentias de factis ſemper comitantibus delinquentem, vt ſi quis libenter paſſus ſit ſe circumcidi, & de hoc conuincetur, non poterit opponere obliuionis exceptionem.*

In ceteris vero cauſis, quæ inſignes & arduæ non
A *ſunt, quātum tempus exigatur ad hoc vt obliuio inducta præſumatur, non ſatis conuenit inter Doctores: nam multi in l. ſi de eo. ff. de acq. poſſeſſ. & in l. furtum. ff. de vſucap. & in l. licet. vbi Bald. & Ang. C. de acq. poſſeſſ. & Bar. in l. ex conſenſu. §. cum qui. de appell. per decēnium induci obliuionem autumāt. Innoc. in c. 2. de reſtit. in integrum. & Bal. in l. ſeruū fugitiuum. C. de ſeruis fugitiuis. non requiri decennium ad inducendam obliuionem putant, nullum tamen tempus taxant. Sed Accur. in d. l. furtum. verbo, vel longo. & Inno. in c. querelam. de electio. & Saly. in d. l. ſeruum fugitiuum. C. de ſeruis fugit. & Bal. in l. 2. C. de ſeruis. & aqua & Cynus in l. 1. C.*
B *vbi cauſa ſtat. & alij aſſerunt hoc arbitrio iudicantium eſſe relinquendum: & hanc opinionem vocat magis communem Iaſon in d. l. ſeruum fugitiuum. C. de ſeruis fugit. nu. 46. quem ſequitur Ioannes Rojas tract. de hęr. par. 1. nu. 90. & ſeq. quia quando tempus non eſt à iure præfinitum, id iudicantis arbitrio relinquitur, inſpectis perſonarum & cauſarum circunſtantijs l. 1. ff. de iure deliberan. Tiraquellus in l. ſi vnquam. verbo, omnia vel partem aliquam, nu. 51. & ſequen. C. de reuocan. donatio.*

In factis uel dictis non arduis, quanto tempore præſumatur induci obliuio.

Tho. Grāmaticus cōſ. 47. incip. In ciu honorabilium n. 20. att Iteſte cadere obliuionē ſpatio duorum annorū & ēminori.

Ego ab hac communi ſententia non recedo, nihilominus tamen hoc monendum diligentiſſime & perſpiciendum exiſtimo, quoniam res grauis eſt, & de
C *vita hominis agitur, vt Inquiſitores cuncta rimentur, pendantque negotij ſeu delicti qualitatem: in primis vero delinquētis ingenium & naturam. ſunt enim multi ſuapte natura obliuioſi & ſtupidi, ſunt alij memoroſi & factorum, ac dictorum tenaces, vnde in illis minori tempore præſumetur obliuio; nec propterea iudicabuntur negatiui, in his vero difficilius memoria lapſus creditur, ideoque ſi negent hæreſes de quibus conuincuntur, non facile ſe tuebuntur, obliuionem allegando.*

Ex his poſſumus colligere quid ſit reſpondendum ad perdifficilem illam quęſtionem: An ſit negatiuus cenſendus, ac velut diminutus confitens & pertinax
D *damnandus, qui vel omnes hęreſes, de quibus cōuincitur, vel omne delicti tempus, vel omnes complices non reuelat: nam ſi hęc recentia ſint, in quibus non facile præſumatur obliuio, tanquam diminutus confitens & impænitens damnari poterit: ſecus autem erit agendum, quotiens quędam in his erunt paulo antiquiora & vetuſtiora, quæ facile à memoria receſſiſſe credantur: vel ſi aliquæ aliæ cauſę ſubſint, vt grauis infirmitas, læſio capitis, negotia plurima, vel alia, ex quibus præſumi poſſit obliuio, ut luculenter & vere oſtendit Thomas Grāmaticus in prędicta deciſ. 60. num. 7. ueriſimile enim eſt, eum qui quaſdam hęreſes fatetur, & eas grauiores, & quoſ-*
E *dam complices reuelat, pręſertim ſi coniunctos & amiciſſimos, cetera etiam fuiſſe dicturum ſi recordaretur. ita ſentire videtur Simancas de catho. inſtit. tit. 48. num. 18. & Ioannes Rojas tractat. de hęret. par. 1. aſſertio 22. quorum ſententia & æquiſſima, & omnino tenenda mihi uidetur.*

An ſit negatiuus uel diminutus cōfitēs, qui uel oēs hæreſes, vel omne delicti tempus uel oēs cōplices non reuelat.

Contra uero his uelut diminutus confitens & negatiuus tradendus eſſet curiæ ſęculari, qui non fateretur omnes errores hęreticales, de quibus eſſet conuictus per teſtes omni exceptione maiores, ſi illi adeo recentes, aut graues eſſent, quorum uériſimiliter

ſimiliter non poſſet credi oblitus: nam falſa pœnitentia eſt, cum de omnibus peccatis non agitur, nec licet dimidiam ſperare veniam. c. quem pœnitet. de pœnit. diſt. 1. c. omnis. extra de pœniten. & remiſſio. Simancas in Enchyridio, tit. 61. num. 4. Ioãnes Rojas tract. de heret. par. 2. aſſertio. 21. cetera huc ſpectãtia facile nunc omitto, alibi fortaſſis commodius traditurus.

QVAESTIO XXXV.

De cauſis, ex quibus in genere aliqui dicantur hæretici.

SVMMARIVM.

1 *Tria in genere credenda ſunt, & quæ.*
2 *Hæreſes in triplici ſunt genere.*
3 *Hæretici uel ſentiunt contraria articulis fidei:*
4 *Vel contra ſacram ſcripturam:*
5 *Vel contra definitionem Eccleſiæ de fide.*

Trigeſima quinta quæſtio eſt: Hęretici *, ex quibus & quot caſus in genere ſic dicendi ſunt?

1 Ad hanc reſpondemus, quod ut dictum eſt ſupra in prima parte. q. 12. & in hac ſecunda. q. 32. Credenda ſunt in genere tria, ſcilicet articuli fidei, libri canonici, & conſtitutiones, ſeu canones ab Eccleſia decreti vt fide tenendi.

2 Et per oppoſitum hęreſes ſunt in triplici genere, ſ. quia uel obuiant fidei articulis: uel libris canonicis: uel conſtitutionibus per Eccleſiam factis ut de fide tenendis.

3 Et conſequenter hęretici ſunt, quicunq; ſũt ex cauſis tribus in genere, ſ. vel quia defendunt errorem, qui eſt directe contra articulos fidei: vt defendentes Spiritum ſanctum non procedere ab vtroque, uidelicet Patre & Filio: quod eſt contra illud, quod dicitur in ſymbolo Patrum, ubi dicitur: Qui ex Patre Filioque procedit †.

† Vide quæ diximus ſupra par. 1. ſuper ſymbolo Sanctorum Patrum.

4 Vel quia defendunt errorem, qui eſt directe contra ſcripturam ſacram, ſeu libros canonicos: vt defendentes mundum non incœpiſſe, ſed ab ęterno fuiſſe: quod eſt contra illud quod dicitur Gen. 1. In principio creauit Deus cælũ & terram.

5 Vel quia defendunt errorem, qui eſt directe contra conſtitutiones per Eccleſiam factas vt de fide; vt defendentes vſuram non eſſe peccatũ: qđ eſt contra c. Ex graui. in Clemen. de vſuris. ſeu quod Chriſtus cũ Apoſtolis nihil habuit in proprio uel communi, quod eſt contra extrauagantẽ Domini Ioan. xxij. Cum inter. Quæ capitula ſunt decreta vt fide tenenda, vt patet ibidem.

COMMENT. LX.

a Hæretici ex quibus & quot cauſis, &c.] *Materiam huius quæſtionis copioſe tractauimus ſupra in hac 2. parte, ſuper q. 2. vbi tradidimus plures generales regulas, ad dignoſcendum ex quot capitibus ſeu cauſis poſſit aliqua propoſitio dici hæretica, ſiue homo hæreticus; de quo item argumento agunt luculenter Turrecremata in ſumma de Eccleſia lib. 4. par. 2. cap. 9. & multis ſeq. Melchior Canus lib. 12. cap. 7. de locis Theologicis, & Arnaldus Albertinus tract. de agnoſcen. aſſer. q. 5. et alij. quare ne actum agere uideamur, ſatis ſit hæc admonuiſſe lectorem.*

QVAESTIO XXXVI.

De hæreticis damnatis in toto iure canonico.

SVMMARIVM.

1 *Hæretici damnati, de quibus in Decretis.*
2 *Hæretici, de quibus in Decretalibus fit mentio.*
3 *Hæreticus damnatus in extrauag. Quia vir.*

Trigeſima ſexta quæſtio eſt: Hæretici * per Eccleſiam condemnati; de quibus agitur in iure canonico; qui ſunt?

Ad hanc reſpondemus, quòd quidam hęretici apparent condemnati ex Decretis: quidam ex Decretalibus: quidam ex Extrauagantibus.

De hæreticis condemnatis in Decretis.

Ex decretis, diſt. 15. & 24. q. 3. c. Quidam autem hæretici. habentur iſti. Simon magus, à quo Simoniani. Baſilides, à quo Baſilidiani. Nicolaus Diaconus, à quo Nicolaitæ. Gnoſtici. Carpocrates, à quo Carpocratiani. Cerinthus, à quo Cerinthiani. Nazaręi. Ophitæ. Valentinus, à quo Valentiniani. Appelles, à quo Apellitę. Archontiaci. Adamiani. Cainani. Sethiani. Melchiſedechiani. Angelici. Apoſtolici. Cerdon quidam, à quo Cerdoniani. Marcion Stoicus, à quo Marcioniſtę. Artotyritæ. Aquarij. Seuerus, à quo Seueriani. Tatianus, à quo Tatiani. Alogij. Cataphrygi. Cathari. Paulus Samoſatenus, à quo Pauliani. Hermogenes, à quo Hermogeniani. Manes, à quo Manichęi. Antropomorphitę. Hieracha, à quo Hierachitę. Nouatianus Romę vrbis presbyter, à quo Nouatiani. Montani. Hebion, à quo Hebionitę. Photinus Syrmii Epiſcopus, à quo Photiniani. Aerius, à quo Aeriani. Aetius, à quo Aetiani; Iique Eunomiani ab Eunomio dialectico Aetii diſcipulo. Origenes, à quo Origeniani. Noetus, à quo Noetiani. Sabellius, à quo Sabelliani. Arius Alexandrinus presbyter, à quo Ariani. Macedonius Epiſcopus, à quo Macedoniani. Apollinaris, à quo Apollinariſtę. Antidicomaritę. Metangiſmonitæ. Patritius, à quo Patritiani. Colluthus, à quo Colluthiani. Florinus, à quo Floriani, ſeu Floriniani. Donatus, à quo Donatiſtæ. Bonoſus Epiſcopus, à quo Bonoſiani, ſeu Bonoſiaci. Circuncelliones. Priſcil-

lianus, à quo Priſcillianiſtæ. Lucifer Sardiniæ Epiſcopus, à quo Luciferiani. Iouinianus Monachus, à quo Iouinianiſtæ. Heluidius, à quo Heluidiani. Paternus, à quo Paterniani. Arabici, quia de Arabia. Tertullianus Africanus presbyter, à quo Tertullianiſtæ. Teſſareſcædecatitæ. Nyctages. Pelagius Monachus, à quo Pelagiani. Neſtorius Conſtantinopolitanus Epiſcopus, à quo Neſtoriani. Sabbatius. Cęleſtius. Euſtathius. Iulianus Celanenſis. Cęleſtinus. Maximinus. Maximus. Vnicus. Lampetius. Eutyches. Petrus. alius Petrus. Acacius. Eutyches Conſtantinopolitanus abbas, à quo Eutychiani. Acephali. Theodoſius Alexandriæ Epiſcopus, à quo Theodoſiani. Gaianus Alexandriæ Epiſcopus, à quo Gaianitę. Agnoitę. Tritheitę.

Hæretici in Decretalibus condemnati.

2 Ex Decretalibus uero extra de hęret. c. Excommunicamus. 2. habentur iſti: Cathari: Patareni: Pauperes de Lugduno: Paſſagini: Ioſepini: Arnaldiſtæ: Speroniſtę.

De hęreticis per Extrauagantes condemnatis.

3 Ex Extrauagantibus autem nullus habetur ex nomine, niſi in extrauagante domini Ioãnis xxii, Quia vir reprobus. vbi damnatur, ac frequenter hęreticus ibi nominatur frater Michael de Ceſena prędictus, ordinis fratrum Minorum quondã Generalis Miniſter: ſed poſtmodum propter hęreſim depoſitus, & condemnatus.

COMMENT. LXI.

a Hæretici per Eccleſiam condemnati, de quibus agitur in iure canonico.] *De argumento ſiue materia huius quęſtionis copioſe diſſeruit Eymericus ſupra in hac eadem parte, q. 6. 7. & 8. quibus locis diximus quæ hanc quęſtionem illuſtrabunt. Et rurſus de Michaele de Cęſena, cuius meminit auctor in fine huius quæſtionis num. 3. egimus copioſe in hac 2. parte, ſuper q. 15.*

Iam hęc quęſtio in omnibus Directorij codicibus erat deprauata, quam tamen ſuę integritati reſtituimus iuxta emendationem iuris canonici nuper Romæ impreſſi.

Cum uero auctor hic agit de hæreticis damnatis in toto iure canonico, intellige de damnatis nominatim & expreſſe ſub proprijs nominibus, ut patet: nã aũt de dãnatis in genere, de quibus agitur in multis locis iuris canonici: ſed præcipue in cap. excõicamus 1. & 2. & in cap. Ad abolendam. extra de hęret.

QVAEST. XXXVII.

De hęreticis in iure ciuili nominatis.

Trigeſimaſeptima quæſtio eſt: Hæretici condemnati per Eccleſiam, de quibus agitur in iure ciuili; qui ſunt? Ad hanc reſpondemus, quod C. de

A hęre. l. Ariani enumerantur quamplures hæretici de illis, qui etiam enumerantur 24. q. 3. cap. Quidam autem hęretici. de quibus eſt actum ſupra q. proxima. Enumerantur [a] etiam ibi alij, de quibus non agitur in Decretis, nec Decretalibus, nec Extrauagantibus, & ſunt iſti: Pneumatomachi: [b] Papianiſtæ [c]: Papuzitæ [d]: Borboritæ [e]: Meſſaliani [f]: Euchytę, ſiue Euthouſiaſtę [g]: Audiani [g] Hydroparaſtatæ [h]: Taſcodrogitę [i]: Batrachitæ [k]: Marcelliani [l]: Encratiſtæ [m]: Apotacitę [n]: Saccophori [o].

COMMENT. LXII.

B *Hæc quæſtio in omnibus exemplaribus erat omnino mendoſa & deprauata; recitabanturque in ea quædam nominum portenta nihil penitus ſignificãtia, quam inſpecto Eymerici inſtituto reſtituimus ex l. Ariani. C. de hęret. cum enim Eymericus videret quoſdam in dicta l. Ariani, numerari hęreticos, qui in iure canonico non recenſentur, ut omnium notitia haberetur, eos hic inſtituit tantum recenſere ex iure ciuili, quorum mentio non uidebatur facta in iure canonico; ita nos eos tantum ſelegimus, qui Pontificio iure nõ continerentur: atque ita inſtituto auctoris reſpondentes, quæſtionem ſuę re-* C *ſtituimus integritati.*

Monendi tamen ſumus hæreticos, qui hac quæſtione numerantur in iure canonico recenſeri nominibus diuerſis, tametſi re ipſa conueniant; ut ſequentia demonſtrabunt.

a ¶ Enumerantur etiam ibi alij de quibus non agitur in Decretis, &c.] *Non agitur ſub eiſdem nominibus & appellationibus, hęreſes tamen ibi numeratę his cõperiũt; nã ydẽ hęretici, aut ob diuerſas hęreſes, aut ob alias cãs diuerſas appellatiões sũt ſortiti.*

b ¶ Et ſunt iſti Pneumatomachi.] *Ita vocat Epiphanius hęreſi 74. vbi contra hos grauiter more ſuo diſſerit, et ita rectiſſime græco vocabulo appellãtur,* Pneumatomachi.
D *non* Pneumachomachori, *aut* Pneumachomacochi, *vt apud Lutzemburgum in catalogo hęreticorum: ita vero dicti ſunt quod Spiritui ſancto aduerſentur, ſeu pugnent quodammodo contra Spiritum ſanctum, dum ipſum negant eſſe Deum. hi non differunt à Macedonianis, quos damnat ſynodus Conſtantinopolitana, vt dixi ſupra par. 2. ſuper cap. ſancta Romana. vnde Ioannes Damaſcenus,* Pneumatomachi, *inquit,* id eſt, cum Spiritu bellantes, aut Spiritus hoſtes, à Macedonio Spiritus hoſte nominati ſunt. *Spiritum autem ſanctum ab eis contumelijs affici, quem Deum eſſe negant Epiphanius præcitato loco docet his verbis:* In Spiritum ſanctum oẽs
E hi blaſphemi ſũt: non connumerantes ipſum Patri et Filio in deitate. *hęc Epiphanius.*

c ¶ Papianiſtę.] *Sunt qui putẽt dictos eſſe Papianiſtas à Papia Hieropolitano Epiſcopo Ioãnis Euãgeliſtæ auditore, & Polycarpi condiſcipulo, de quo multa Euſebius lib. 3. c. vlt. hiſto. eccleſ. hunc Alfonſus Caſtrus lib. 1. aduerſus hęreſes errori ſuo renunciaſſe indicat, à quo non multũ diſſentit Ioannes Picus in Apologia ſua, q. 7.* Papianiſtæ.

Hęretici. qui hũc ſunt ſecuti Chiliaſtæ *dicti sũt, eo quod poſt mille annos Chriſtum in terris in carne*

cum

cum electis regnaturum iudaice arbitrarentur, vt referunt beatus Hieronymus & Trithemius.

Lutzemburgus in catalogo hęreticorum, verbo, Papianiſtæ. *ait hos eſſe de ſecta Manichæorum ponentium duo contraria principia.*

Pepizitę. d ¶ Pepuz tę.] *Eoſdem vocat* Pepuzianos *Auguſtinus hæreſi 28. & Epiphanius hęreſi 49. hos Nicephorus lib. 12. c. 32. cum Montaniſtis, & Phrygibus coniungit. Epiphanius cum alijs. nam hęreſi 49. ita ſcribit:* Quintiliani, qui & Pepuziani appellantur, Artotyritęque, ac Priſcilliani, ijdē ſunt cum Phrygibus, & ex ipſis originem duxerunt. *hęc ille. Pepuzitis Pepuza ciuitas, ſeu villa nomen dedit, in qua Montanus, & Priſca & Maximilla, à quibus hi duxerunt originē, vixerunt. apud hos feminæ dignitate ſacerdotali honorabantur.*

Horum alias nefandas & ſordidas opiniones refert Epiphanius pręcitato loco, & Petrus Godofredus in l. Ariani. C. de hęret. cum his conſentiebant illi hęretici, qui pro vino, lac in calicibus conſecrabant, quos Iulius Primus in epiſtola ad Epiſcopos Aegypti miſſa, grauiter confutauit.

Borboritę. e ¶ Borboritæ.] *Hos* Borborianos *appellat Epiphanius hęreſi 26. quorum & alia ibi refert portētoſa nomina: nam ijdē* Gnoſtici *dicuntur, &* Coddiani, *&* Stratiotici, *&* Phibionitę, *&* Zacchęi, *&* Barbelitæ, *hos Borboritas partē eſſe Manichęici furoris teſtatur Imperator in l. quoniā. C. de hęret. ibi:* Exceptis ſcilicet his, quos vel Manichaicus furor, cuius partem & Borboritas eſſe manifeſtū eſt. *de his plura Epiphanius pręcitato loco, & alij quos omitto conſulto.*

Meſſaliani. f ¶ Meſſaliani.] *Meſſaliani, ſiue* Maſſaliani, Euchytæ, *ſiue* Enthuſiaſtæ, *ijdem ſunt, vt colligitur ex concilio primo Conſtantinopolitano, cuius canones habes in primo conciliorum tomo, pag. 620. vbi damnati ſunt, de quibus ita ibi:* Venientes ad nos pientiſsimi & religioſiſsimi Epiſcopi Valerianus & Amphilochius propoſuerunt in communi cōſiderandum de Meſſalianitis, hoc eſt, Euchytis, vel Enthuſiaſtis, qui in Pamphilia verſantur, vel quocūque nomine contaminatiſsima hęreſis uocatur. *hac ibi. Beatus Auguſtinus in catalogo hæreſeon, hęreſi 57. Meſſalianos vocat* Pſallianos *ſiue Euchytas. Euchitæ autē ſeu Enthuſiaſtæ dicti ſunt ab orando & ſacrificando, vt præcitati ſcribunt: horum enim præcipua hæreſis fuit ſemper abſque vlla intermiſſione orandū eſſe, & ad omnia ſufficere orationem. de his multa etiam Nicephorus lib. 11. cap. 14. & Caſsiodorus in tripar. hiſt. lib. 7. cap. 11. & Theodoritus lib. 4. cap. 10. hiſtoriæ eccleſiaſt. De his nefanda etiam multa commemorat Michael Pſellus in libro de dęmonibus, quem refert Petrus Godofredus in l. Ariani. C. de hęret. ea nos breuitatis gratia omittimus.*

Audiani. g ¶ Audiani.] *Hos Epiphanius hęreſi 70.* Audianos, *ſiue* Odianos *vocat, & beatus Auguſtinus in catalogo ipſo, nu. 50.* Vadianos, *ſiue* Antropomorphitas. *hi ab Audio quodā, qui fuit tēporibus Arij, duxerunt originem. Is Audius, ſiue Audeus fatuè intelligens illud quod ſcriptum eſt:* Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram: *humanam formam putauit habere diuinitatem, &*

A *corporis partibus eſſe diſtinctam, non reſpiciens diuinæ ſcripturę ſenſum. & qui ita putabant inter illos, proprię* Antropomorphitę *vocati ſunt: eorundem alius error erat, dānare facile Epiſcopos quòd eſſent diuites, & alijs de cauſis. De his multa quoque Nicephorus lib. 11. hiſtor. eccleſiaſt. cap. 14. & lib. 13. cap. 10. & Theodoritus lib. 4. cap. 9.*

h ¶ Hydroparaſtatę.] *Alias* Hydroparaſtæ, *hos ex ipſo nomine conijcere licet eos fuiſſe, quos* Aquarios *appellat Iſidorus, & Gratianus 24. q. 3. cap. quidam autem. quia ſolam aquā offerrent in calice ſacramēti, apud Epiphanium hęreſi 46. illi qui à Tatiano orti vinum reprobabant,* Tatiani *dicti* Hydroparaſtæ.
B *ſunt, ſed Theodoritus lib. 1. hęreticarum fabularū,* Hydroparaſtatas *vocat. qui* Encratitis *adnumerātur. de Aquarijs Auguſtinus in lib. de hęreſ. c. 64.*

i ¶ Taſcodrogitę.] *Conſtitutione ſecunda nouellarum legum Theodoſij Auguſti. hi* Aſcodrogitę, *ſeu* Aſcodrogi *appellantur. Epiphanius hęreſi 48.* Taſcodrugitas *vocat, & cum* Phrygaſtis *ac* Montaniſtis *coniungere videtur. hi cum ceteris eiuſdem ſectæ vetus & nouum teſtamentum recipiunt, ſed poſt prophetas, alios prophetas introducunt, nempe Montanum hęreticum, & Priſcillam, & Maximillam impuras feminas.* Taſcodrogitę.

k ¶ Batrachitę.] *Aliàs* Brachitę, *vt habet Al*- Batrachitę.
C *fonſus Caſtrus, lib. 2. aduerſus hęreſes; ad Manichęos pertinēs nimium notos, vt ait Lutzemburgus in catalogo hæreticorum verbo,* Brachitæ. *] In his non facile percipias originem, aut appellationis rationem: ſunt enim vti exiſtimo vulgares, & barbaræ voces eo ſaculo notæ.*

l ¶ Marcelliani.] *Marcelliani, ut ſcribit Epiphanius hęreſi 72. à Marcello quodam ex Ancyra Galatiæ urbe originē trahente appellati ſunt; hic Marcellus in principio cum Sabellio ſentire diffamatus eſt: ſed ſæpe conatus eſt ſe tutari, at à multis accuſatus eſt, quòd in eiſdem perſeuераret. fortaſſis ductus pænitentia ſe aliquando correxit: nam pro ipſo* Marcelliani.
D *orthodoxi quidam defenſiones ediderunt. ceterum Imperator in dicta l. Ariani. quam nunc interpretamur inter hęreticos ponit Marcellianos. non deſunt qui putent Marcellianos dictos à Marcellina quadam ſocia ſectę Carpocratis, quę colebat imagines quidem Ieſu & Pauli, atq; Homeri poetę ſimul & Pythagoræ adorando, incenſumque ponendo, vt beatus Auguſtinus ſcripſit. rurſus de Marcello vide Nicephorum, lib. 8. c. 53. hiſtor. eccleſ.*

m ¶ Encratiſtę.] *Hos beatus Epiphanius hæreſi 46. & 47. & diuus Auguſtinus, tom. 6. lib. de hæreſibus, cap. 25. Encratitas vocans. alij* Engratiſtas, *ſiue* Engratitas *appellant. ijdem dicuntur* Tatiani *à Tatiano quodam, à quo ſunt inſtituti. hi nu*- Encratiſtę.
E *ptias damnant, atque omnino pares eas faciūt ſcortationibus, ceteriſq; turpibus fornicationibus; omnem animatorum eſum euitant. Epiphanius Tatianos, & Encratitas ita diſcernit, vt Encratitas Tatiani ſchiſmaticos dicat. Damaſcenus vero Encratitas quaſdam Tatiani reliquias eſſe dicit.*

n ¶ Apotacitę.] *In multis codicibus loco huius vocis* Apotacitæ, *legitur* Carpocratitæ, *ſed nos conſulto Carpocratitarum vocem omiſimus, vt inſtituto Eymerici deſeruiremus, qui eos hic hęreticos* Apotacitæ.

inſtituit numerare, quos in iure canonico non inuenerat enumeratos. conſtat autem Carpocratitas. ſiue Carpocratianos nominatos eſſe in iure canonico, cap. quidam autem. 24. q. 3. & retulit Eymericus ſupra par. 2 q. 6. Apotacitas *beatus Auguſtinus hæreſi* 40. Apoſtolicos, & Apotactitas *appellat; Epiphanius uero hæreſi 61.* Apoſtolicos, ſeu Apotacticos, *eoſdem Damaſcenus uocat* Apotacticos, *ideſt, ſecretos uel ſelectos: hi enim Apotacticos tantum, hoc eſt, ſecretos ab alijs recipiebant, utentes coniugibus deteſtabantur, & eos reprehendebant, qui res proprias poſſiderent. ijdem ad Encratitas accedunt; quamuis alia etiam præter eos ſentirent, & docerent.*

Saccophori. o §. Saccophori.] *Hoc ſolum loco memini me legiſſe* Saccophoros, *nulli enim ueterum, quos ego viderim, aliquorum hęreticorũ meminere, ſub hac voce quidam textus habent,* Sacrophoros. *Bernardus Lutzemburgus & ipſe hunc locum citans in catalogo hęreticorum* Saccopharos *ac vt in alijs eius libris eſt videre,* Saccophatos, *appellat, ac de perfidia Manichęorum eſſe dicit. itaque cum ſint tot lectiones, nihil certi ſtatui poteſt, & forte quę eſt abſurdior, verior eſt, cum huiuſmodi appellationes ſæpe vulgares ſint et barbarę. Petrus Godofredus in l. Ariani. C. de hæret. poſtquam hæc retulerat, addit fortaſſis legendum* Siphori, *qui leguntur in definitionibus eccleſiaſticorum dogmatum, cap. 52. & dicuntur tingi non in nomine Patris, Filij, &* Spiritus *ſancti, & udem eſſe Bonoſiani noti. Hęc hactenus ideo paulo diligentius referre placuit, ut hi hęretici, qui ignobiliores ſunt, & minus cogniti ſaltem ex nomine innoteſcerent.*

QVAESTIO XXXVIII.

De hæreticis in Romana curia, & extra damnatis à Delegatis Papæ.

TRigeſima octaua quęſtio eſt: Hęretici [a] condemnati per delegatos domini noſtri Papę, ſiue in curia Romana, ſiue extra, magis famoſi; qui ſunt?

Ad hanc reſpondemus, quod tempore domini Clementis VI. per dominum Cardinalem Albũ, delegatum in negotiis fidei, fuerunt condemnati tanquam hęretici pertinaces in Auinione, vbi tũc Romana curia reſidebat, ac etiã concremati, duo fratres Minores: quorum vnus vocabatur frater Petrus Caſtilionis, & alter frater Nicho.

Poſt tempore domini Papæ Inno. VI. fuerunt condemnati per eundem dominum Cardinalem Album, alii duo fratres minores ibidem Auinione tamquam hęretici pertinaces, & etiam concremati, traditi curię ſęculari; quorum vnus vocabatur frater Mauritius, & alter frater Ioannes de Narbona.

Poſt tempore Vrbani Papę V. fuerunt etiã nouem fratres de ordine B. Franciſci, (quorũ quidã fuerunt fratres Minores, quidam Fraticelli de tertio ordine in Viterbio, ubi tunc Romana curia reſidebat) tanquam pertinaces hęretici condemnati, & arſi, traditi brachio ſæculari: quorum nomina in proceſsibus continentur.

Extra autem Romanam curiam, fuerunt quãplures alii noſtris temporibus condemnati tãquã hęretici pertinaces. Nam tempore domini Papę Bonifacij VIII. fuit per Epiſcopum Parmẽſem, & per fratrem Manfredum Inquiſitorem, de ordine Prędicatorum Geraldus Segarellus tanquam famoſus hæreticus condemnatus, & crematus in ciuitate Parmenſi in Italia.

Et poſt tempore domini Clementis Papæ V. Dulcinus Nouarienſis famoſus hęreticus in eiſdẽ partibus ut pertinax hæreticus cõdẽnatus pariter & combuſtus cum Margarita conſorte ſua.

Poſt tempore prędicti domini Ioan. XXII. in Marſilia per Epiſcopum, & Inquiſitorem de ordine fratrũ Minorum, fuerunt condemnati & cremati tanquam hęretici pertinaces quatuor fratres Minores, quorum nomina memorię non habentur; ſed inde factis proceſsibus continentur.

Poſt quorum combuſtionem quamplures Beguini fuerunt vt hęretici condemnati in Lunello, in Narbona, in Capite ſtagni, Biterris, & diuerſis aliis partibus Prouincię Narbonæ: quia aſſerebãt prædictos quatuor fratres Minores cõbuſtos, martyres Chriſti, credentes erroribus eorundẽ.

Tempore domini Clem. VI. in ciuitate Biterris de mãdato eiuſdẽ fuit exhumatus frater Petrus Ioãnes de ordine fratrũ Minorũ, & poſt mortẽ hęreticus cõdẽnatus, & oſſa eius tracta & cõbuſta.

In Catalonia etiam fuerunt concremati ut hæretici Beguardi aliqui, ſcilicet Durandus de Baldacho Gerunden. & Petrus Oleri Maioricen. Bonanatus Barchin. Guilermus Gilberti. Valẽtinus, & frater Arnaldus Montanerii de ordine fratrum Minorum, de villa Podii Ceritani †: hic nõ fuit combuſtus, ſed in abſentia pertinax hæreticus cõdemnatus, de quibus omnibus dictum eſt ſupra.

† Hic locus hodie in Catalonia vulgo dicitur: Puig cerda.

Multi alii ſunt hęretici in diuerſis mundi partibus, & pręſertim in Carcaſſona, & Tholoſa, & Sede Vrgelli, ac comitatus Caſtri boni, finibus condemnati: quorum nomina memorię non habentur, licet in proceſsibus reperiantur, quę diſcutere eſſet longum.

COMMENT. LXIII.

[a] HAeretici condemnati per delegatos; &c.] *Hiſtoriam eorum, qui in hac quęſtione cõmemorantur, copioſe explicauimus cũ Eymerico ſupra in hac 2. par. q. 9. 10. 11. & ſeq. ex quibus patefiet, quo quiſque tempore ex his hæreticis vixerit, quid ſenſerit, qualemue exitum habuerit: ac propterea ne eadem inutiliter hic repetantur, loca indicaſſe erit ſatis, unde eorum notitia haberi poſsit.*

QVAESTIO XXXIX.

Qui dicendi ſint Hæreſiarchæ.

TRigeſima nona quæſtio eſt: Hęreticorum hęreſiarchæ; qui dicendi ſunt?

Ad hanc reſpondemus, quòd ſicut

patriarcha dicitur princeps patrum, ſic & hęreſiarcha princeps hæreticorũ, ab archos, quod eſt princeps, & hæreſi, quaſi princeps ĩ hęreſi, ſeu hæreſum vel hæreticorum: & inde dicitur hęreſiarcha quaſi princeps hæreſis, ſeu hæreticorũ, ſicut & patriarcha princeps patrum. Illi autem (vt dictum eſt ſupra q. 32.) dicuntur hæretici & proprie, qui habent errorem eorum quæ ſunt fidei in mente, & pertinaciam in voluntate: Igitur illi proprie dicuntur hæreſiarchæ, qui non ſolum habent eorum quæ ſunt fidei, errorem in mente, & pertinaciam in voluntate: verum etiam huiuſmodi errorem adinuenerunt, ſeu confinxerunt: vel a adinuentum & confictum alios docuerunt, & magiſtri erroris effecti ſunt: iuxta illud quod habetur 24. q. 3. cap. Qui aliorum. vbi ſic dicitur: Qui aliorum defendit errorem, multo amplius damnabilior eſt illis, qui errant: quia non ſolum errat, ſed etiam aliis offendicula erroris præparat & confirmat: vnde quia magiſter erroris eſt, non tantum hæreticus, ſed etiam hæreſiarcha dicendus eſt.

COMMENT. LXIIII.

Qui dicãtur hæreſiarchę.

EYmericus ideo de Hæreſiarchis quæſtionem peculiarem inſtituit, quoniam tametſi hęretici ſint, grauius tamen errant, quod oportuit nouiſſe Inquiſitores: Ex vi autem nominis colligit Hæreſiarchas proprie vocari eos, qui aut hæreſes inuenerunt, aut inuentas alios docuerunt.

Quę autem hic commemorat Eymericus, refert etiam hinc proculdubio mutuatus auctor Repertorij inquiſitorum, verbo, Hereſiarcha. §. item dicendum. & Locatur in opere iudiciali verbo, hæreticus. nu. 23. & verbo, ſcriptura. nu. 7.

De Hæreſiarchis ſeu errorum magiſtris agit etiã Albertinus tract. de agnoſ aſſertio. q. 29. nu. 23. & q. 30. nu. 60 & Simancas de catho. inſtit. tit. 47. nu. 54. & ſequent. Idẽ in enchyridio tit. 59. de dogmatiſtis. copioſe Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. aſſertio. 43. & alij, quos proxime referam.

Hęreſiarchas multis nominibus appellant noſtri, nempe magiſtros errorum, dogmatiſtas, ſeu dogmatizatores, & concilium Biterrenſe, c. 16. vocat hæreticos Perfectos, vt mox dicam.

An hæreſiarchæ etiamſi conuertãtur tradi debeãt curiæ ſęculari.

a ¶ Vel adinuentum & confictum alios docuerunt, & magiſtri erroris effecti ſunt.] *Et propterea grauius peccant Hęreſiarchę, quàm alij hęretici, ideoque etiam acrius puniri debent.*

Sed illud hic in primis opportune quęritur: vtrũ illi ſoli Hęreſiarchæ dicendi ſint, qui errores adinuenerunt, ſeu confinxerunt, an illi etiam qui inuentos iam & confictos ab alijs, alios docuerunt, & publice vel occulte prędicauerunt? Et profecto illos quoque & eſſe, & dicendos eſſe Hæreſiarchas puto, qui errores ab alijs inuentos et excogitatos docent & prædicãt ſiue publice ſiue ſecreto. et hęc videtur eſſe expreſſa Eymerici ſententia hoc loco ibi: vel adinuentum & confictum alios docuerunt, & magiſtri erroris effecti ſunt, *& hoc etiã non obſcure colligitur* A *ex c. Qui aliorum 24. q. 3. quo vtitur hic Eymericus, & ex his quæ docet Albertinus tract. de agnoſcen. aſſert. q. 30. nu. 60. iam ſi ſolum illi dicendi eſſent Hæreſiarchę, qui errores ſeu hęreſes inueniunt & confingunt, equidem pauciſſimi, aut nulli noſtris ſęculis eſſent Hęreſiarchę: cum paucas aut nullas de nouo hęreſes inueniant, et confingant, ſed veterum hæreticorum dogmata excitent & ſequantur ac doceant, paucis vel additis, vel detractis.*

Vtilis autem eſt huius quęſtionis ſolutio & notitia ad intelligendas leges & ſtatuta de Hæreſiarchis loquentia, vt ſciatur quid nomine Hęreſiarcharum intelligi debeat.

B *An autem ijdem Hæreſiarchę ſine miſericordia tradi debeant curiæ ſęculari, etiamſi conuerti velint, quæſtio eſt ſatis controuerſa, quã ſupra par. 1. et par. 2. promiſi me hoc loco explicaturum.*

Ac primum quidem Iacobus Simancas de catho. inſtit. tit. 47. nu. 54. & multis ſequentibus. idem in enchyridio tit. 59. rationibus non vulgaribus contẽdit, hæreſiarchas, ſeu dogmatiſtas curiæ ſęculari tradẽdos eſſe: quod ipſum audacter affirmat faciendum Ioan. Rojas tract. de hęret. par. 2. aſſertio. 43. & docuit iam ante ipſos Repertorium inquiſitorum verbo, docere. tum quia leges pontificiæ, quæ hæreticos pænitentes recipiunt, non ſunt ad eos trahendæ, qui C *multis mortibus digni ſunt: tũ quia ita melius conſuletur ſaluti reipub. poſtremo quoniam, quando lex de aliquo crimine ſimpliciter loquitur, ſeruanda nõ eſt, cum alia concurrunt delicta & circunſtantiæ aggrauantes. l. nunquam plura. ff. de priuat. delict. l. ſi adulterium cum inceſtu. l. vim paſſam. ff. ad l. Iuliam de adul. perinde eſt cenſendũ de dogmatiſta, in quo plura concurrunt delicta, quàm in hæretico ſimpliciter, cum dogmatiſta errores conceptos doceat alios.*

Hæc ſententia, ſpectata horum temporum conditione miſerrima, quibus nihil non impium audent, hęretici, cum ad imum ſcelerum peruenerint, abſque vllo errore meo iudicio obſeruari poſſet, & fortaſsis D *me iudice, nullus Hęreſiarcha etiam ſi conuerſionem non fictam oſtenderet, euitaret vltimum ſupplicium: at quia Eccleſia benigna eſt & clemens nullo adhuc Pontificio iure cauit, vt dogmatiſtę curiæ ſęculari indiſtincte tradantur, immo concilium Biterrenſe, c. 16. ſi conuerti voluerint, benigne recipiendos docet his verbis:* Perfectos hęreticos ſeu veſtitos coram diſcretis aliquibus & fidelibus examinetis ſecreto, ipſos ad conuerſionem prout poteritis inducentes, et conuerti volentibus vos exhibeatis fauorabiles et benignos, cum per tales multum fuerit illuminatum negotium et promotum: ac ipſorum pænitentias pro qualitate conuerſionis et E meriti mitigetis, vel quantum vobis viſum fuerit, deferatis. *hęc ibi. Idem ſancitum eſt in concilio Tarraconenſi relat. pag. 221. in hæc verba:* Perfecti vero hæretici ſi cõuerti voluerint, et dogmatizantes, abſolutione pręhabita, et abiuratione facta, perpetuo carceri intrudantur. *hactenus ibi. Perfectos autem hæreticos eoſdem eſſe cum dogmatiſtis abunde explicui ſupra in hac parte ſuper eodem concilio Tarraconen.*

Concilii Biterrenſis ſententia de dogmatiſtis.

Notanda eſt autem cauſa, quam tradit concilium Biterrenſe, cur dogmatiſtæ recipi debeant. Per tales

les enim, inquit, multum eſt negotium illuminatum & promotum. *Idque ob varias cauſas. Primum, quia ijdem illi dogmatiſtæ ſi vere conuertantur, & deceptis prędicent, multos eorum facile conuertent. Ad hęc, cum melius intelligant errores & fraudes deceptorum, quas ipſi docuerunt, cõmodius vel ſcribendo, vel eloquendo eas refutant. Poſtremo, quoniam dogmatiſtæ vere conuerſi & publice pęnitentes ſunt veluti limpidum pænitentię & humilitatis ſpeculum, in quod peccatores intuentes & conuertuntur, & in officio continentur.*

Hoc vero tum præcipue obſeruandum eſſet cum Hæreſiarcha magnę auctoritatis, doctrinæ, aut dignitatis foret, qui facile ſperaretur ſua auctoritate B *multos conuerſurus.*

Præterea, ſi paulo diligentius inſpiciamus ſeriem textus in cap. ad abolendam. de hæret. exæquare videtur Pontifex, eos qui docent, & credunt hæreſes, ibi: Aliter ſentire, aut docere non metuunt. *& poſtea ſubditur clauſula generalis:* Niſi cõtinuo poſt deprehenſionem erroris, ad fidei catholicę vnitatem ſponte recurrere, & errorem ſuum ad arbitrium epiſcopi regionis illius publice conſenſerint abiurare, & ſatisfactionem congruam exhibere. *Cui plane textui non poteſt commoda aſſignari reſponſio.*

Et hanc ſententiã de recipiendis Hereſiarchis ſeu C *dogmatiſtis apertiſsime profitetur Eymericus infra par. 3. nu. 136. & n. 137. & n. 188. vbi eũ qui prędicauit hęreſes admittit ad abiurationẽ. Et Berengarium, quem conſtat fuiſſe Hæreſiarcham ante aliquot ſæcula conuerti volentem, receptũ fuiſſe ad gremiũ Eccleſiæ ſcimus. cap. Ego Berengarius. de cõſec. diſt. 2. de quo dixi plura ſupra in hac 2. par. ſuper q. 6.*

Item hęc ſententia de recipiendis Hęreſiarchis conuerti volentibus, tunc maxime locum habere poſſet, cum Hęreſiarcha ſponte, non inquiſiti, nec nominatim citati aut vocati accederent ad confitendũ peccatum ſuum, & miſericordiam implorandam: tunc enim facilius eis parcendum crederem: cum mitius D *ſemper agi debeat cum ſponte venientibus & confeſſis, quàm cum accuſatis & conuictis. gloſſa in cap. de hoc. de ſimonia.*

Non obſtant rationes in contrarium adductę, quibus vno verbo poſſumus ſatisfacere dicentes, in rebus magnis qualis eſt hæc, in qua hominis vita uertitur, nihil eſſe facile ſtatuendum, quod non ſit iure cautum: nullo autem iure pontificio ſancitũ eſt, dogmatiſtas relinquendos eſſe curiæ ſęculari, immo quę nos paulo antea cõmemorauimus contrariũ docent.

Iam leges ciuiles, quibus huiuſmodi homines ultimo ſupplicio affici iubentur. l. quicũque. C. de hęret. l. eum qui ſeruum. C. de apoſtatis. l. fin. C. de Iudęis. l. E *2. C. ne ſacrum baptiſ. iteretur. nunc in hoc crimine quod mere eccleſiaſticum eſt, locum nõ habent: nam tunc demum illis utendum eſt, cum è foro eccleſiaſtico fuerint pulſi hi ſcelerati.*

Prudentia adhibẽda in recipiẽdis hęreſiarchis.

Tametſi autem hęc ita ſe habeant in recipiendis Hęreſiarchis prudẽtiſſimi eſſe debent Inquiſitores: ſolent enim maiori ex parte fictę & fraudulentę eſſe horum cõuerſiones, quos poſtquam ſemel excęcauit Satan, & inanis gloria, quam potiſſimum huiuſmodi hominum genus affectat, ſtimulis agitantur: A *ideo plerumque reſipiſcere puro corde ſimulant, vt in concepto errore perſeuerent, & amplius decipiant.*

Cum vero ad gremium Eccleſię recepti fuerint, grauiſſimæ pænitentiæ ſunt illis iniungendæ, nec mitiganda, niſi poſt longum tempus, & poſt maniſeſtiſſima vera pęnitentiæ, conuerſionis, & humilitatis ſigna, vt eleganter indicat præcitatum concilium Biterrenſe.

Quibus Hæreſiarchis nõ parcendum.

Illos autem Hęreſiarchas ego nullo pacto recipiẽdos putarem, qui poſt longũ tempus, frequenteſque admonitiones & cohortationes vix cõuerti poſſe videntur, & maxime inſtanti tempore, quo tradendi ſunt curię ſęculari: hos enim metus mortis potius quàm ſtudium veritatis ad petẽdam miſericordiam videtur inducere.

Neque illis omnino indulgendum cenſerem, qui pręceptis, comminationibus, pœnis, pręmijs, promiſſionibus iuratis, aut alijs ſimilibus modis, conantur aliquẽ ſeu aliquos arctare ſeu cogere ad hęreſim contrahendam, vel contractam pertinaciter defendẽdam. Hi enim grauiſſime peccant vt docet Albertinus de agnoſcen. aſſert. quæſt. 30. nu. 60. & propterea merito crederem hos omnino fore tradendos curię ſęculari, & vltimo ſupplicio plectendos. l. eum qui. C. de apoſtatis. facit l. 2. C. ne ſanctum baptiſ. iteretur.

Poſtremo id mihi maxime probatur, quod docuit Simancas de catho. inſtit. tit. 47 nu. 68. & ſeq. illis dogmatiſtis, qui regibus, principibus, reginæ, aut filijs filiabusue regum hęreſes aut perſuaſerunt, aut perſuadere conati ſunt, nullo modo parcendum eſſe: quia cũ crimine hæreſis maieſtatis lęſę delictum coniunxerunt: & qui principes deprauare aut corrumpere tentat, in totam rempub. machinatur, cum tales futuri ſunt ſubditi, quales fuerint magiſtratus.

Nec huic ſententię obſtat conciliũ Biterrenſe proxime citatum, quoniam receptiſſima eſt Iuriſperitorum & notiſſima regula, licere interdum propter immanitatem facinorum leges tranſgredi, & à communibus iuris regulis diſcedere. Innocentius in c. 1. de conſtit. quem ibidem ſequitur Hoſtienſis. Archidiaconus in cap. qui bona. 17. q. 1. & ceteri longo ordine relati per Tiraquellum tract. de pœnis tẽperan. aut remitten. cauſa 49 num. 16. & 26.

QVAESTIO XL.

De hæreticis impænitentibus, pęnitentibus, & relapſis.

SVMMARIVM.

1. *Hæretici pertinaces ſeu impęnitentes qui ſint.*
2. *Hæretici pęnitentes.*
3. *Hęretici relapſi proprie qui dicantur.*
4. *Lapſus in hæreſim poſt abiurationem de vehementi cenſetur relapſus.*
5. *Et qui lapſus eſt in hæreſim aliam ab abiurata, ſi generaliter omnem hęreſim abiurauit.*
6. *Et qui cum abiuraſſet vt hæreticus, poſtea hęreticis fauet.*

Quadra-

QVadrageſima queſtio eſt: Qui dicuntur hęretici impęnitentes, & qui hæretici pęnitentes, & qui hęretici relapſi, ſeu relabentes?

1 Ad hanc a reſpondemus, quòd illi dicuntur hæretici pertinaces & impęnitentes, qui habent eorum quæ ſunt fidei, errorem in mente, & pertinaciam in voluntate, ſic, quòd quamuis eis per iudices fidei oſtendatur, quòd errant in fide, & mandetur eis per eoſdem quòd reſiliant ab errore, et illum abiurent, & ſatisfactionem exhibeát competentem, nolunt obtemperare: immo perſeuerant pertinaciter & contumaciter in errore: Et tales ſunt vt hæretici pertinaces & impænitentes brachio ſęculari tradendi, animaduerſione debita puniendi. Hæc patent extra de hęret. cap. Ad abolendam. §. pręſenti.

Hæretici pænitentes qui ſint.

2 Hęretici b vero pęnitentes dicuntur illi, qui etſi aliquando habuerunt eorum quæ ſunt fidei, errorem in mente, & ad tempus, facto, verbo, vel propoſito pertinaciam in voluntate: tamen poſtmodum ad ſe reducti, & ſui miſerti, ac ſaniori cõſilio edocti, ab errore cordis reſilierunt, & opere illum abiurarunt, & ad arbitrium Epiſcopi & Inquiſitoris ſatisfactionem congruam exhibuerũt. Hæc patent eod. tit. de hęret. c. Ad abolendam, §. præſenti. allegato.

Qui ſint hæretici relapſi

3 Hęretici c autẽ relapſi, ſeu relabentes illi dicũtur proprie, qui poſtquã vt hęretici pænitentes hęreſim abiurarunt, & lapſi in hęreſim extiterũt: ſed per abiurationem ſurrexerunt: iterũ ad hęreſim reuertũtur, & in hęreſim relabuntur. Iſti enim poſtquã plene & clare cõſtiterit de corũ lapſu; ſine audientia quacunq. (poſito etiã quòd pæniteát, & fidẽ catholicã profiteátur, ac eis humiliter petẽtib⁹, ſacramẽta Pęnitẽtiæ & Euchariſtię concedantur, iuxta c. Super eo. extra de hæret. lib. 6.) tradẽdi sũt tamẽ vt relapſi, brachio ſæculari, animaduerſione debita puniẽdi: iuxta c. Accuſatus. de hęret. lib. 6.

Relapſi quot modis dicantur.

4 Relabi autẽ dicuntur, et cõſequẽter relapſi in tribus caſibus. Primus eſt, quãdo crimine hæreſis plene non probato, quis vt vehementer ſuſpectus hæreſim in iudicio abiurauit; ſi poſtea in hæreſim incidat, quadam iuris fictione iudicatur relapſus: iuxta cap. Accuſatus. in principio, de hęret. lib. 6. Secus ſi abiurauit vt leuiter ſuſpectus, quia tũc ſi incidat; poſt, pœna relapſorum non punitur.

5 Secundus caſus eſt, quãdo quis in vnã ſpeciẽ hęreſis cõmiſit, et generaliter et ſimpliciter hęreſim abiurauit, ſi poſt in quancunq. ſpeciẽ hæreſis incidat, relapſus veraciter iudicat: iuxta c. allegat. Accuſatus. §. eũ vero. Secus ſi tãtũ vnã hęreſis ſpeciẽ abiurauit: tunc enim ſi in aliã non abiuratã incidat ſecundũ Io. And. relapſus nõ exiſtit: licet Archid. d et Io. Monachus teneãt ibi cõtrariũ; quorũ opinio eſt nimiũ rigoroſa, vt videbiť infra in parte tertia, vbi agiť de officij inquiſitionis practica.

6 Tertius caſus eſt, quãdo quis in aliquã hæreſim lapſus fuit, quã etiã abiurauit: ſi poſt abiurationẽ hęreticos recipiat: deducat: deficdat: viſitet, ſiue aſſociet: ac dona vel munera eis donet, vel mittat: ſeu fauorem eis impẽdat, qui excuſari non poſſit, debet relapſus merito iudicari, iuxta capitulum

A allegatũ, Accuſatus. §. ille quoque. De his plenius dicetur infra, cum agetur de practica.

COMMENT. LXV.

a AD hanc reſpondemus, quòd illi dicũtur hęretici pertinaces et impænitentes.] *Eymericus hac queſtione ſolũ oſtendit qui dicãtur impęnitẽtes, pęnitẽtes, & relapſi: nã qua ratione ſit cũ his agẽdũ, plene oſtendit 3. par. in 9. 10. & 11. modo proceſſum fidei terminandi, vt ipſemet indicat in hac q.*

De hæreticis impænitentib⁹ qui ſcripſerint.

Ac de impænitẽtibus ſeu pertinacibus hæreticis inſignis extat locus in cõcilio Biterrẽſi, c. 17. et in eo- B *dẽ concilio, c. 6. 7. 8. et 9. Agunt copioſe Repert. Inquiſit. verbo, pertinax. gloſ. in extrauagã. Ioã. XXII. incipien.* cum inter. *tit. de verb. ſignific. uerbo, pertinaciter. Canus lib. 12. c. 9. de locis theolog. Alfonſus. lib. 1. c. 9. de iuſta hęret. punitio. Auctor inominatus in tract. de forma procedendi contra inquiſitos de hæreſi in rubrica, De hæreticis impænitẽtibus. Iulius Clarus §. hæreſis. verſ. et nota. cũ alijs ſequen. Carrerius tract. de hæret. nu. 4. Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 3. Locatus in opere iudiciali verbo, pœna. nu. 8. Simãcas de catho. inſt. tit. 48. idẽ in enchyridio tit. 30. Ioãnes Rojas tract. de hæret. par. 2. aſſert. 45. Zãchinus de hæret. c. 16. et ibi Cãpegius. Turrecre. in* C *ſumma de Eccleſ. lib. 4. par. 2. c. 16. Bernardus Comẽſis in lucerna verbo, pertinax. et alij multis locis.*

In his pertinacibus hęc regula eſt obſeruãda: diu ſunt detinendi, & ſępius monendi ut conuertantur; quod ſi noluerint pænitere, tradendi ſunt abſque miſericordia curię ſæculari.

Quo mortis genere afficiendi hæretici traditi curiæ ſæculari.

Sed quo mortis genere ſint afficiẽdi per miniſtros ſæculares quærũt nonnulli. et Alfonſus Caſtrus, lib. 2. c. 12. de iuſta hæret. punitio. parũ referre ait. an gladio, igni, vel alio ſupplicio vitã finiãt: ſed Hoſtiẽſis in c. ad abolendam. de hæret. hęreticos comburendos omnino contẽdit; cui cõſentiũt Petrus Godofredus in l. 4. C. de hæret. et Couarruuias, lib. 2. varia. reſolutio. c. D *10. nu. 10. et Iulius Clarus. § hęreſis. verb. ſciat tamẽ. et vniuerſalis reipub. Chriſtianę cõſuetudo, quod Federici lege cautum eſt, qua incipit:* Inconſutilẽ. *§. 4. vbi ita ſcriptum eſt:* Pręſentis noſtrę legis edicto damnatos mortẽ pati Patarenos, alioſq. hæreticos quocunq. nomine cẽſeãtur, decernimus, quã affectant: Vt viui in cõſpectu hominũ cõburãtur, flãmarũ cõmiſſi iudicio. *hac ibi. Ac viuos etiam comburendos tradũt Simãcas de catho. inſtit. tit. 48. nu. 6. et Ioan. Rojas tract. de hęret. par. 2. aſſertione 45.*

Viui comburendi hæretici.

Sed cũ uiui cremãtur, hoc eſt omnino pręcipiẽdũ, vt lingua eorũ alligetur, et ipſũ os obſtruatur, ne ſi libere loq poſsit, audiẽtes impijs blaſphemijs offẽdãt.

E *Quot autẽ modis impænitẽtia, aut pertinacia detegatur, multi docent, quos retuli ſupra hac parte ſuper q. 32. atq. hac de impęnitentibus quantũ ad hũc locum ſpectat: nam cetera, par. 3. dicenda ſunt.*

Pęnitentes hęretici qui dicantur.

b ¶ Hæretici vero pęnitentes dicuntur illi, & c.] *Ex cognitione impęnitentiũ pænitentes facile intelliguntur: hi etiã dicuntur conuerſi, redeuntes, recõciliati, reſipiſcẽtes, et ſimilibus appellationibus. de his Repert. Inquiſit. verbo, rediẽs. copioſe Grillandus tract. de hæret. q. 5. & auctor innominatus tract. de forma procedendi cõtra Inquiſitos de hæreſi in rubrica. De hæreticis*

hæreticis redeuntibus et conuerſis. et Simãcas de catho. inſtit. tit. 47. idẽ in enchyridio tit. 58. plene Guido Fulcodius in cõſultationibus ad Inquiſitores q. 15. c. 19. 20. 21. & 22. Iulius Clarus §. hæreſis. verſ. ſciãs tamẽ. Alfonſus Caſtrus lib. 1. c. 21. & 22. de iuſta hæret. punitione. Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. aſſertio. 16. Zanchinus de hæret. c. 20. & alij varijs locis. de his redeuntibus ac pœnitentijs eorũ inſignia extant decreta in concilio Toloſano, c. 9. 10. & 11. & in concilio Narbonenſi, c. 3. 4. 5. 6. 7. & 8. & in cõcilio Biterrenſi, c. 5. & 26. & alibi ſæpe.

Redeuntes ab hæreſi qualiter olim reciperẽtur & punirentur, luculenter explicat concilium Agathenſe circa tempora Cæleſtini Papæ I. celebratum, c. 60. quod gratia breuitatis omitto, id tamen ſuo loco & tempore multum iuuare poteſt.

Duplex redeuntium genus.

Horum redeuntium duplex potiſſimum eſt genus, quidam enim ſponte veniunt, aut intra tẽpus gratiæ, nõ citati aut vocati nominatim, nec ſpecialiter inquiſiti: alij vero redeunt poſt deprehenſionem, citationẽ, & Inquiſitionem, ac ſæpe poſt multas monitiones.

Qui primo modo reuertuntur, mitiſſime ſunt tractandi, & ſi peccatũ fuerit occultũ occulta eſt etiã pœnitentia iniungenda: abiurare tamen debẽt errores, et ad alia ſe obligare, quæ tradit elegãter conciliũ Biterrenſe, c. 5. his verbis: Talibus intra tẽpus gratiæ ſpõte ac plene confitentibus, & ad eccleſiaſticã ſe redire dicẽtibus vnitatem, beneficiũ iuxta formam Eccleſiæ abſolutionis impendatis, faciẽtes videlicet ipſos abiurare omnẽ hæreſim extollẽtẽ ſe aduerſus ſanctã & Romanã Eccleſiã, & fidẽ orthodoxã quibuſcunq. nominibus cenſeatur: & iurare quòd fidẽ catholicã, quã eadẽ ſacroſancta Romana tenet Eccleſia & prædicat ſeruabunt pariter & defendent: & hæreticos cuiuſcunq. ſectæ Veſtitos pariter & condẽnatos, credentes, receptatores, defenſores, & fautores eorum perſequentur pro viribus, inueſtigando, accuſando, & capiẽdo, vel ſaltẽ eos Inquiſitoribus, ſeu alijs fidelib9, qui eos opportunius capere velint & valeãt bona fide manifeſtando. Et quod ſuper his quæ inuenti ſunt vel fuerint in eodem crimine deliquiſſe, ſtabunt mandatis Inquiſitorum & Eccleſiæ, ac pœnitentiam, quæ ſibi fuerit quandocunque per ipſos iniuncta, recipient & implebunt, pro ea recipienda & implenda bona ſua omnia Inquiſitioni & Eccleſiæ ſolemniter obligantes. *hactenus ibi.*

Qui non ſpõte reuertũtur acrius puniẽdi.

Ceteris vero qui non ſponte reuertuntur, acriores ſunt imponendæ pœnitentiæ: nã mitius agitur cũ ſponte confeſſis, quàm cũ conuictis, et quodammodo coactis. his quales pœnitentiæ iniũgi debeãt, præſcribi nõ poteſt. hoc enim arbitrio Inquiſitorum relinquitur, in quo quẽ modũ ſeruare oporteat, tradit conciliũ Narbonenſe c. 5. his verbis: Hoc quidem ita perſtringimus, non vt vos pœnitentias prætaxatas, oẽs vbiq; vel omnes omnibus imponatis, ſed vt eas ſecundũ diſcretionẽ vobis traditã à Domino, pro culparũ, & perſonarum, locorũ & tẽporũ, & aliarũ circũſtãtiarũ qualitate ita caute ac prouide diſpenſetis, vt ſiue plectendo, ſiue ignoſcẽdo vita culpabilũ corrigatur vel ſaltẽ valeat apparere, quis in tenebris ambulet, quis in luce: quis vere ſit pœnitẽs, quis ficte cõuerſus; nec inde veris catholicis ſcandalum A generetur, nec prætextu ſcandali, ſeu alio quantũ in vobis fuerit, defendi poſsit hæreſis ſeu nutriri. *hæc ibi. Idẽ tradit Guido Fulcodius in conſultationibus ad Inquiſitores. q. 15. c. 21. & 22. in ſpecie vero quid cuique reuertenti ſit iniungendum docẽt præcitati, dicemuſque nos cum Eymerico 3. par. in prioribus modis proceſſum fidei terminandi.*

Qui ab hæreſi reuertũtur nõ facile admittendi ad religionem.

Illud hoc loco pro corollario adiungã, caueri in cõcilio Narbonenſi, c. 18. ne qui ab hæreſi reuertuntur, cũ grauiter fuerint culpabiles, ad religionẽ admittãtur: ait enim ita: Ne autẽ per tales religionis ſimplicitas corrũpatur, nullum de præfatis culpabilibus religionẽ quancumq. ingredi, niſi ex Domini Papæ vel eius legati indulgẽtia permittatis. B Et ſi qui ſine ipſorũ & veſtri licentia poſt inchoatã inquiſitionem, vel ſi etiã ante, nõ tamẽ confeſsi & canonice abſoluti, ingreſsi fuerint, reuocetis. *hæc ibi.*

Reconciliati ſua peccata ſacerdoti cõfiteantur.

Poſtremo id recõciliati animaduertãt oportet, vt poſtquam ab Inquiſitoribus iudicialiter ſũt abſoluti, eadẽ crimina proprio parocho cõfiteãtur. Adrianus lib. 4. ſent. de confeſsione, q. 4. Ioannes Rojas & alij per eũ citati tract. de hæret. parte 2. aſſertio. 36. quod eſt in Hiſpanijs cautũ inſtructione quadã Madriliana anni MDLXI. c. 71. ibi: y abſuelto iudicialmente, el confeſſor le abſoluera ſacramentalmente: *hoc eſt, poſtquam pœnitens fuerit iudicialiter abſolutus, eum ſacerdos abſoluet ſacramentaliter.*

C c ¶ Hæretici autẽ relapſi, &c.] *De relapſis plenius diſſerit Eymericus in fine huius partis. q. vlt. vbi dicam. ideo autem obiter auctor hoc loco de relapſis diſſeruit, quoniam relapſi interdum ſunt pertinaces, interdum vero pœnitentes, de quibus propriè in hac quæſtione inſtituerat diſputare.*

Qui vnã ſolam hæreſim abiurat, incidens in aliã, an ſit relapſus.

d ¶ Licet Archidiaconus & Ioannes Monachus teneant ibi contrariũ.] *Quæſtio huius loci talis eſt: An qui vnã ſolũ hæreſim abiurauit, ſi poſtea incidat in aliam diuerſam, relapſus cenſeatur. gloſ. Ioã. And. in c. accuſatus. de hæret. lib. 6. verbo. ſimpliciter. non eſſe relapſum contendit. Archid. vero, quẽ ſequũtur* D *Geminianus, Frãcus & alij in dicto c. accuſatus. §. eũ vero. de hæret. lib. 6. relapſum eſſe ſcribunt. eos ſequitur Zanchinus tract. de hæret. c. 16. num. 2. & Gondiſſaluus tract. de hæret. q. 20. num. 6. & alij.*

Sane perſpecta verborũ proprietate verior eſt Ioã. And. opinio: at conſiderata æquitate & natura hæreſum, quæ inuicem ſunt connexæ. c. excommunicamus 1. et 2. de hæret. opinio Archidiaconi præualet.

Sed hæc quæſtio non eſt longius diſceptanda; nam hodie locum non habet, cum qui nunc reuertuntur, licet in vna hæreſi deliquerint, omnẽ hæreſim abiurẽt, quod vere tradũt præcitati, et dixi alibi plenius. vide etiam Simancam de catho. inſtit. tit. 1. num. 12.

E

QVAESTIO XLI.

De blaſphemis.

SVMMARIVM.

1 *Blaſphemorũ duplex gen9, & qui mere blaſphemi.*
2 *Blaſphemi hæreticales Inquiſitorum iudicio ſubijciuntur.*
3 *Blaſphemi hæreticales quando ſint curiæ ſæculari tradendi.*
4 *Et quãdo cogẽdi ad abiurandũ hæreſes prolatas.*

5 *Quando habendi vehementer ſuſpecti de hęreſi.*
6 *Quando leuiter tantum.*
7 *Excuſationes quorundam reijciuntur.*
8. *Metus mortis nõ excuſat ab hęreſi, vel apoſtaſia.*
9 *Ebrietas quos & qñ excuſet à crimine patrato.*

QVadrageſima prima quęſtio eſt: Blaſphemi, an hęretici ſeu ſuſpecti de hęreſi ſint habẽdi, ſic vt Inquiſitoris hæreticorũ iudicio ſint ſubiecti? Ad hanc reſpondemus, ꝙ ſunt duo hic videnda, ſecundum ꝙ duo in quæſtione ſunt quæſita. Primũ eſt: an blaſphemi Inquiſitoris hæreticorum iudicio ſint ſubiecti. Secundũ: poſito quòd ſic, an ſicut hęretici, vel vt ſuſpecti de hęreſi ſint puniendi.

1 Quantum * ad primũ conſiderandũ eſt, quòd blaſphemi ſunt in duplici genere, quidam qui articulis fidei nõ obuiant quoquomodo, vtpote malũ Deo, vel beatę Virgini imprecãtes, eiſdẽ maledicẽtes, vel gratias Deo non exhibẽtes, ſed ingratitudine agitati, oppoſitũ gratiarũ: & iſti dicũtur mere blaſphemi. Et de iſtis loquitur lib. 5. tit. de maledicis & blaſphemis, diſtinctus contra tit. de hęret. Nec de iſtis ſe habet intromittere Inquiſitor; ſed debet eos relinquere ſuis iudicibus puniẽdos.

Mere blaſphemi non hæretici.

2 Quidam ſunt alij, qui cõtra fidei articulos verba ſua proferunt, & eos agitant de directo, vtpote qui Dei omnipotentiam infringũt, dicentes Deũ tempus clarum, vel huiuſmodi factibilia non poſſe facere; quod eſt cõtra primum fidei articulũ: qui eſt, Credere in vnũ Deũ patrẽ omnipotẽtem: Vel qui beatę Mariæ virginis matris Dei pudicitiã tollunt, dicentes, eam meretricem, vel verba ęquipollentia in effectu: quod eſt cõtra articulũ ſi dei: qui eſt credere Filium Dei cõceptum de Spiritu ſancto, natũ fore ex Maria virgine: & tales ſic directe articulos fidei agitãtes, dicuntur blaſphemi, non mere, ſed hęreticales blaſphemi; & iſti ad tit. de hęret. reducuntur. Et iſti hęreticorum, vel ſuſpectorum de hęreſi legibus iudicãtur, & tales blaſphemi Inquiſitorum iudicio ſunt ſubiecti.

blaſphemi hęreticales.

3 Quantum ad ſecundum cõſiderandum eſt, ꝙ tales blaſphemi verba hęreticalia euomẽtes, poſtquam fuerunt in huiuſmodi per iudices fidei deprehenſi, ſi in talibus verbis hęreticalibus volunt ſtare, & pertinaciter defenſare, hęretici ſunt habẽdi, & tradẽdi vt tales curię ſęculari: iuxta cap. Ad abolendã. §. præſenti. de hæret. lib. 5. Si autem nõ volũt ſtare nec pertinaciter defenſare, ſed ad arbitrium iudicis fidei, volunt cũ effectu iſtas hęreſes reuocare, & ſatisfactionem congruam exhibere, non ſunt hęretici iudicãdi: iuxta cap. allatum, Ad abolendam. ſed ad miſericordiam admittendi.

An autẽ tales debeant arctari ad abiurandũ hęreſes antedictas: & ſi ſic, an tanquã pænitentes hęretici, vel tanquã ſuſpecti de hæreſi: & ſi tãquã ſuſpecti, an tanquã vehemẽter, vel leuiter ſuſpecti.

blaſphemi hæreticales, an teneantur abiurare.

4 Conſiderandum eſt, ꝙ ſi proceſſus meritis diligenter actitatis inueniãtur habuiſſe in mẽte eorum, quæ ſunt fidei, errorem: ita vt aliquãdo crediderint hæreſes mente, quas protulerunt ore, tenentur errores, vt deprehenſi in hæreſim, abiurare: iuxta alleg. cap. Ad abolendã, ſic quòd ſi relabãtur, pœna relapſis debita puniantur: iuxta. cap. Accuſatus. de hæret. lib. 6.

A

5 Si autem non inueniãtur in hæreſim taliter deprehenſi, ſed inueniantur pluries & frequenter in ludo, & extra ludũ, & ad leuem turbationis motũ in tales hæreſes prorupiſſe; & non cõſtat clare de mala credentia in mente, debent arctari ad abiurãdum vt vehemẽter ſuſpecti, propter frequentiã habituatam, quæ ſuſpectos vehementer de hæreſi illos reddit: iuxta cap. Accuſatus. in principio.

De blaſphemo hęreticali vicibus geminatus.

6 Si autem non frequenter, ſed raro: nec longo tempore, ſed pauco; & non extra ludũ, ſed in ludo tantũ; tunc eo caſu videntur abiurare debere vt leuiter ſuſpecti: iuxta idem cap. Accuſatus.

B

7 Nec prodeſt quicquã, ꝙ ad excuſandũ excuſationes in peccatis ponitur à nonnullis, ꝙ verba huiuſmodi hæreticalia euomentes, mouẽtur ad proferendum ſola turbatione, & furia, & nõ aſſertione firma & credentia: & ideo ꝙ aliter proferũt, & aliter credunt; proferũt peruerſe, ſed credunt catholice: nam furia & turbatio huiuſmodi totaliter non excuſat: Patet primo, quia maior in mẽte ſequitur cõmotio & turbatio ex metu mortis, & trucidatione corporis proprij, quàm ex perditione vnius oboli, ſeu denarij argẽtei vel aurei: adorantes * aũt Mahometũ, idolum, ſeu dęmonẽ metu mortis, & trucidatione corporis proprij, vel famis, nõ excuſatur ĩ foro interiori à peccato. Vnde Augu. † de bono cõiugali, & recitat 32. q. 4. c. Sicut ſatius eſt mori fame quàm veſci idolothytis.

C

† Auguſtin. de bono cõiugali c. 16.

8 Nec * excuſatur ĩ foro exteriori ab idololatria, & apoſtaſia à fide, & ꝑ conſequẽs ab hęreſi, ſecũdũ Ray. tit. de apoſta. q. 7. §. circa iſtos. Metus. n. mortis pro fidei defenſatione & cõfeſſione, quantũ ad verũ † catholicũ, non eſt metus cadẽs in cõſtantẽ virũ, quinimmo nec metus mortis pro peccato mortali ẽt minimo ꝑpetrãdo, vt tenẽt Theologi doctores, & maxime S. Tho. qui hoc tenet, non ſolũ de peccato mortali, immo ẽt veniali, in 1. quodlib. art. 9. vbi de hoc quæſtionẽ facit in terminis ſpecialẽ: & etiã Auguſt. †, & recitatur. 22. q. 2. cap. Ne quis. Si ergo turbatio & cõmotio ex metu mortis, & trucidatione corporis proprij nõ excuſat idolũ, ſeu dæmonẽ adorantem ab hęreſi, quia eſt contra primum articulũ fidei; quomodo excuſabit turbatio & cõmotio ex ꝑditione vnius denarij vel cõnſimilis rei ab hæreſi, contra articulum fidei, hæreſes euomentẽ? Nequaquã. Nunquid eſt maior cõmotio ex vicina morte, quàm ex aduerſa ſorte; & maior perditio perſonæ, quàm pecunię? & maior mentis turbatio de hiatu vltimo, quàm in ludo? Si ergo non excuſatur quis ab hęreſi in caſu illo, excuſabitur ne in iſto? Non.

† al. virum.

D

† Pſal. 5. verſ. Perdes oẽs qui loquũtur, &c.

E

9 Rurſus ſecundũ Auguſt. ſuper Gen. ad litterã: Noe poſt diluuium inebriatus, excuſatur † a peccato, & a tãto, & a toto: quia vinum nõ nouerat, nec eius virtutẽ ſciebat, & ideo cauere non expediebat: Sed Lot inebriatus a prima filia, & cũ eadem fornicatus, excuſatur a tanto, ſed nõ a toto: quia vinum nouerat, & eius fortitudinẽ ſciebat: & cauere expediebat †: & ideo ab ebrietate minime excuſatur. Sed quia cõſequentiã ebrietatis ad luxu-

† S. Th. 2. 2. q. 150. ar. 4. Albertin. de agnoſ. aſſert. q. 30. nu. 13.

† al. debebat.

luxuriam expertus nõ fuerat, nec ſciebat; ideo ab inceſtu aliqualiter excuſatur, ſed non à toto. Sed quando ſecundo à ſecunda filia inebriatus eſt, & concubuit cum eadem, non excuſatur à toto, nec à tãto: quia vinum & eius virtutem, et inclinationem ebrietatis ad luxuriam expertus in ſe fuerat; et ideo cauere multum ſibi debebat: et ideo de ſecundo inceſtu non excuſatur; ſed egit & vt ebrioſus, & vt inceſtuoſus. Si ergo iſte non excuſatur a ſecunda, nec a prima ebrietate: quia virtutem vini nouerat, & non cauit; nec excuſatur a ſecundo inceſtu, quia conſequentiam ebrietatis ad luxuriam expertus extiterat, & nõ fugit: excuſabitũ iſte qui ludit, & conſequenter turbationem ex ludo in ſe & in alijs expertus extitit, & ex turbatione verba hæreticalia euomere ſe, vel alios frequenter intuitus fuit: & ideo cauere ludum, et omnem occaſionem debuit, nec fecit, ſed vtique perquiſiuit: nũquid iſte excuſabitur? Reuera non.

Rurſus, aliquis frequẽter et ſciẽter ſe inebriat, et inebriatus frequenter perſonam regis inuadit, et hæreſes ſeminat: nunquid iſte, præſertim ſi frequenter ſe inebriat, et ita agit vt ſupra ſuſpectus de crimine læſæ maieſtatis, et hæreticæ prauitatis erit, quòd ſcienter hoc egerit, an excuſabitur? Nõ: ſed magis ſuſpectus habebitur quòd hoc ſerioſe egerit. et nunquid nõ maior eſt turbatio mẽtis ex calore vini, quàm ex feruore ludi? ergo ſi ibi non euadit Inquiſitoris iudicium, nec hic.

Et ita patet, quòd licet blaſphemi meri cadant ſub titulo de maledicis, et non de hæreticis, et hi Inquiſitoris hæreticorum iudicio non ſubdantur: tamen blaſphemi hæreticales fidei articulos agitãtes, trahuntur et cadunt ſub tit. de hæret. et per cõſequens eorum inquiſitio, iudicium, et punitio ad Inquiſitores noſcitur pertinere.

COMMENT. LXVI.

HAc quæſtione Eymericus diligentiſſime tractat materiam de blaſphemis, cũ ad Inquiſitorum iudicium quandoque pertinere poſſint.

De blaſphemis & eorũ pœnis q ſeri ſpectant.

De blaſphemiæ vitio, quod hodie in Chriſtiana repub. non ſine magna eius pernicie eſt frequentiſſimũ, ac de pœnis blaſphemorum, & ad quem iudicem ſpectet eos punire, late tradunt Doctores in c. 2. de maledicis. & in c. ſi canonici. §. ceterum. de offi. ord. lib. 6. vterq. Thomas 2. 2. q 13. Mõtaluus in l. 1. tit. 28. partita 7. Conarruuias in c. quãuis pactũ. in 1. par. relectionis. §. 7. Multa Menochius lib. 2. de arbitrarus iudicũ, cẽturia 4. caſu 375. Repert. Inquiſit. verbo, blaſphemus. Alfõſus lib. 1. c. 12. de iuſta hæret. punitio. Simãcas de catho. inſtit. tit. 8. idem in enchyridio tit. 9. Tabienſis in ſum. verbo, blaſphemia. Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q 27. per totũ. idem q. 6. nu. 14. et q. 22. nu. 63. vbi docet quando ſpectet ad Inquiſitores blaſphemos punire. Squillacẽſis tract. de fide catho c. 16. Conradus Brunus, lib. 5. de hæret. c. 20. Iulius Clarus §. blaſphemia. Caterinus tract. de hæres. nu. 26. Paz Iribius tract. de Lamijs. nu. 86. Ioãnes Rojas tract. de hæret. par. 2. aſſertione 12. Grãmaticus deciſ. 50. incipien. Mat. de Spatarius. *Boerius deciſione. 301. incipien.* Præſuppono quot modis. *Sotus lib. 8. de iuſt. & iure q. 2. art. 3. Diaz in pract. crimi. c. 103. Antonius Gomez tomo 3. variar. reſolut. c. 1. nu. 1. & ſeq. et c. 2. nu. 2. Antoninus in ſumma, parte 2. tit. 8. c. 7. & alij pleriq; pluribus alijs locis, ſed hi copioſius & diligentius rem edifferunt.*

a ¶ Quantum ad primũ conſiderandũ eſt, quòd blaſphemi ſunt in duplici genere, etc.] *Summa huius diſputationis hæc eſt: Ex his qui blaſphemãt quidã nõ proferũt blaſphemias hæreticales, & hi nõ ſpectant ad tractatum de hæreticis, neq. iudicio Inquiſitorũ ſupponuntur: alij vero blaſphemias hæreticales euomunt, & propterea Inquiſitorũ iudicio ſubdũtur.*

Hæc diſtinctio vera eſt, et cõmuniter à noſtris nũc recepta, quam ſequuntur Alfonſus Caſtrus lib. 1. c. 12. de iuſta hæret. punit. ibi: Blaſphemia autem, quæ habet quandã cum hæreſi vicinitatem, vel connexionẽ, hæc merito ad Inquiſitores ptinet, vt de illa inquirant, iudicent, et puniant. *hæc ille. Idem tradũt Albertinus, Simãcas, Cõradus Brunus, Conarruuias, Ioãnes Rojas, et nõnulli alij prædictis locis, aſſerẽtes. quòd quẽadmodũ ſortilegia hæreticalia. ſeu ſapientia hæreſim manifeſte. ſpectãt ad Inquiſitores, ita etiã et blaſphemiæ hæreticales. idẽ cautũ eſſe uidetur i Hiſpania Hiſpalẽſi quadã inſtructione an. M D. c. 4. & alia Madriliana an. MDLXI. c. 65. ibi:* o, por blaſphemias qualificadas. *& c. 73. ibi:* como ſõ blaſphemias hæreticales nõ muy qualificadas.

Blaſphemiæ hæreticales ad Inquiſitores ſpectant.

Quoniam vero tota difficultas hic poſita eſt in cognoſcẽdis blaſphemijs hæreticalibus, ut inde intelligatur quando poſſint hæreticæ prauitatis Inquiſitores contra tales procedere, id breuiter explicare conuenit. Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. aſſertione 12. ait, hæreticales blaſphemias eſſe, quæ habent ſignificationẽ infidelitatis, et fidei abnegationem, & directe opponuntur fidei confeſſioni: quare receptum eſt has blaſphemias eſſe hæreticales: abnego Deum: non credo in Deum: Diſcreido de Deo: reniego fidem: vel Crucem Domini Ieſu Chriſti: vel chriſma quod fronte recepi: vel puritatem Virginis Mariæ.

Quæ dicantur hæreticales blaſphemiæ.

Eymericus hic nu. 2. nõ obſcure ſignificat eas dici blaſphemias hæreticales, quæ cõtra fidei articulos directe proferuntur; quæ ſentẽtia mihi magnopere probatur. Quicunque ergo ore impuro atque blaſphemo articulos fidei oppugnat, is hæreticalis blaſphemus cenſendus eſt, & ad iudicium Inquiſitorum ſpectat.

Blaſphemiæ vero ex qualitate verborum ac perſonarum, item ex circunſtantijs temporum et locorum cenſendæ ſunt magis vel minus nefariæ ac horrendæ.

Blaſphemiarũ grauitas quomodo cõſideranda.

Illæ vero inter maximas blaſphemias cõputandæ ſunt, quæ contra ſacratiſſimã Mariam Virginem matrem Dei prolatæ fuerint: has enim diuina etiã vltio grauiter coercet, vt præter alia memorabile illud docet exemplum, quod refert Nicephorus lib. 18. c. 33. hiſtoriæ eccleſiaſticæ.

Aliæ autẽ blaſphemiæ non cenſentur hæreticales, quales ſunt illæ, quæ Deo vel Sanctis imprecantur, et per quas quodãmodo illis cõuitia inferũtur: harũ infinitus eſt numerus, quarũ multas referũt expẽditque illi, quos initio adduximus, et has quoque grauiter eſſe p ſuos iudices coercẽdas paulopoſt dicemus.

Illud quæſitum eſt. cur blaſphemiæ aliquæ ad iudicium Inquiſitorum pertineant, cum regulariter blaſphemãtes aliud animo ſentiat, quam dicãt. Sed huic difficultati reſpondetur, quòd tametſi is qui blaſphe-

Cur blaſphemiæ aliquæ ſpectent ad ſanctum officium.

nat,

mat, non ſentiat verum eſſe quod dicit, attamen dicēdo & blaſphemando induit perſonā ſentiētis ita rem habere, vt dicit: & cum per actū exteriorem infidelitatis indicium oſtendat, propterea quædam blaſphemię iudicium fidei iuriſdictioni ſubijciuntur, vt intelligant an blaſphemi quandoque ita ſentiant ut dicūt.

Qualiter autē procedendum ſit cōtra blaſphemos diligenter et accurate præſcribit in hac quęſtione Eymericus: omiſit tñ nominatī recēſere pœnas blaſphemis īponi ſolitas, quas nos hic breuiter adiūgemꝰ.

Variæ blaſphemorum pœnæ.

Blaſphemi olim veteri lege pœna mortis puniebātur, nam Leuitici c. 24. ita ſcriptum eſt: Qui blaſphemauerit nomen Domini, morte morietur: Lapidibus opprimet eum omnis multitudo populi: ſiue ille ciuis, ſiue peregrinus fuerit.

Iure itē ciuili Blaſphemi pœna mortis puniūtur, au theat. vt non luxurien. cōtra naturā § præterea. quæ pœna tūc locū habet, cū quis ex conſuetudine et incorrigibilitate Deū blaſphemat, vt Cynꝰ, Baldꝰ, et Salicetus adnotarūt ī l. 2. C. de rebus credit. et Alexāder conſil. 23. incip. Ponderatis his. *lib. 6. pro quo facit deciſio Delphinalis 508. incipien.* Quęritur de pęna.

In Hiſpania iure regio Partitarū varie puniū blaſphemꝰ, ſicut cōſtat ex partita 7. tit. 28. quo loco Rex Alfoſus diligētiſſime pœnas aduerſus blaſphemos diſtinxit, atq; cōſtituit. Ac in ſingulis quoq; ciuitatibꝰ bene cōſtitutis, per ſtatuta municipalia conſcriptę pœnæ ſunt contra blaſphemos. nec vlla fuit vnquā gens tam immanis & barbara, quæ nō putauerit grauiter plectēdos eos, qui contra ſua numina blaſphemarēt.

Iure Pōtificio blaſphemia, pęnitētia publica coercetur, et ſi fuerit blaſphemꝰ laicus, iudici ſęculari iniungitur vt eū puniat pœna pecuniaria, c. 2. de Maledicis. At quia pœna dicti c. 2. de Maledicis, laicos tantu, non clericos comprehendebat, ſecundū Ioannē And. et Panormitanū ibidē, propterea in cōcilio Lateranen. ſub Iulio II. cæpto, & ſub Leone X. cōtinuato ſeſſio. 9 in bulla incip. Supernę diſpoſitionis, *&c.* Ad abolēdā. *varias pœnas ſtatuit Eccleſia cōtra blaſphemos tā clericos, quam laicos. & Iulius itē Papa III. ſeuerum edidit reſcriptū cōtra blaſphemos anno Domini MDLIIII. cuius initiū eſt:* In multis deprauatis. *Et poſtremo Pius V. Pont. Max. in bulla incipien.* Cū primum Apoſtolatus officiū. *plene etiā cauit de pœnis tam laicorū quàm clericorū blaſphemantium, quæ omnia breuitatis gratia omitto.*

Blaſphemi hæreticales quibus pœnis afficiantur.

Cęterū in his prouincijs vbi per Inquiſitores blaſphemi hæreticales puniūtur, his pœnis plecti ſolēt, vt Simancas & Ioannes Rojas teſtantur pręcitatis locis: nā ſi blaſphemia ſit atrox, et blaſphemꝰ ſit plebeius, infami mitra conſpicuus alligata lingua, et ſine pallio ī publicū ducitur ſpectaculū, flagellis cęditur, et in exiliū mittitur: Quòd ſi nobilis ſit, et honeſtior, ſine mitra producitur: in monaſterīū ad certum tempus truditur: pecuniariam mulctam ſoluit: & ob ſuſpicionem abiurare quandoque compellitur.

In leuioribus blaſphemijs mitiꝰ agitur Inquiſitorū arbitrio, ſed hæ pœnę imponi ſolēt: nam Inquiſitores blaſphemū damnant, vt aliquo die feſto dū ſacra peragūtur ſtet capite nudo, ſine pallio, ſine calceis nudis pedibus, chorda ſuccinctus, & cereū ardentē manu gerat: tandem abſolutis ſacris legitur ſententia, qua illi ſæpe indicuntur ieiunia, et pecuniaria pœna.

b ¶ Adorantes autem Mahometum, etc. nō excuſantur in foro interiori a peccato.] *Et ratio huius ſentētiæ eſſe poteſt illa, quam mox ſubdit auctor: quoniam metus mortis pro fidei defenſione & confeſſione non eſt metus cadens in virum conſtantem.*

An autem qui metu vel alia cauſa cōmittit exterius aliquid hæreticale, vel apoſtaticū, ſed tamē fidē interius retinet, ſit excommunicatus, aut alias cenſuras incurrat, quęſitū eſt à multis. Et Caietanus. 2. 2. q. 94. art. 1. incurrere aſſerit. contra ſentiunt Archid. in c. 1. de ſum. trinit. & fide catho. lib. 6. in fine. verbo, negare. Syluester in ſumma verbo, hæreſis. 1. q. 6. nu. 9. Tabienſis verbo, Apoſtaſia. §. 3. nu. 6. & verbo, hęreticus. §. 2. nu. 3. Roſella verbo, hęreticus. §. Si vero hoc facit. & §. ſeq.

Et quāuis in foro conſciētiæ excommunicatus nō ſit ſecus autē iudicatur in foro exteriori, et proinde qui talia facta committunt, et Eccleſiæ reconciliātur per iudices eccleſiaſticos, & à cenſuris abſoluuntur.

Qui metu mortis hæreticalia dicūt, vel faciunt, quandoque ab hæreſi nō excuſantur.

c ¶ Nec excuſatur in foro exteriori ab idololatria, &c.] *Idem repetiuit Eymericus paulopoſt q. 49. nu. 5. cuius ſententiam oppugnare videntur quæ ſcripſimus ſupra parte 1. ſuper q. 9. §.* Sed iam alterum. *vbi eos non eſſe hæreticos diximus, qui metu mortis aliquid hæreticale dixerunt vel fecerunt.*

Sed hæc Eymerici ſententia vera videtur de iuris (vt aiunt) rigore nonnullis concurrētibus, videlicet, vt qui fidē metu mortis abnegat, probe cauſam fidei ītelligat: peritus ſit: ut Theologus, Monachus, Epiſcopus, & ſimiles perſonæ conſpicuæ, quibus eam prædicare quaſi ex officio incūbat. Rurſus vt eā abnegent, vbi facile periculū euadere poterāt: aut ubi maxime eā ꝓfiteri tenebātur: diutiuſq; ī tali apoſtaſia ꝑdurāt, nec ſtatim nacta opportunitate reuertūtur, et Eccleſiæ recōciliari depoſcūt. ſiue quādo nō ipſi ſe ipſos ꝓdiderūt. ſed aliorū teſtimonio legitime cōuīcūtur, nec metū ꝓbāt, nec alia, quę ad ſui excuſationē adducūt.

Et iuxta hæc intelligēda & moderanda cenſeo ea, quæ tradit Albertinus de agnoſcen. aſſertio. q. 8. nu. 12. & q. 30. nu. 5. & 21. et Simancas de catho. inſtit. tit. 32. de idololatria. nu. 7. docentes ex facto hęretico, qualis eſt adoratio idolorum, vel Mahometis, ſtatim habendum eſſe, id facientem, hæreticum.

QVAESTIO XLII.

De Sortilegis & Diuinatoribus.

SVMMARIVM.

1. *Diuinatorum ac Sortilegorum duplex genus.*
2. *Sortilegi & diuinatores meri, qui ſint.*
3. *Sortilegi hęreticales Inquiſitorū iudicio ſubiecti.*
4. *Deꝑhēſi feciſſe hæreticalia, ut hęretici ſūt habēdi.*
5. *Sortilegia, vel diuinationes manifeſtè ſapientia hæreſim.*
6. *Suſpecti tātum iuxta qualitatem ſuſpicionis abiurare debent.*
7. *In dubio, an ſortilegia ſapiāt hæreſim, qd faciēdū.*

QVadrageſimaſecūda quęſtio eſt: Sortilegi et diuinatores an hæretici, vel ſuſpecti de hęreſi ſint habendi; ita quod Inquiſitoris hæreticorum iudicio ſint ſubiecti?

Ad hanc reſpondemus, quòd duo ſunt hic videnda

denda ſecūdū quòd in quæſtione duo ſunt quę-
ſita. Primum eſt, an diuinatores & ſortilegi Inqui
ſitoris hęreticorum iudicio ſint ſubiecti. Secun-
dum, poſito quòd ſic, an ſicut hęretici, vel vt ſu-
ſpecti de hęreſi ſint habendi.

1 Quantum ad primum conſiderandum, quòd
ſicut in proxima quæſtione diſtinctum eſt de bla
ſphemis, ſic & hic diſtinguendum eſt de diuina-
toribus & ſortilegis, ſcilicet quòd diuinatores &
ſortilegi ſunt in duplici genere.

Meri ſortilegi & diuinatores q ſint.

2 Quidam ſunt ſortilegi & diuinatores meri, ſi-
cut ſunt a qui agūt mere ex arte chiromantiæ, qui
ex manus lineamentis diuinant, & iudicant de ef-
B fectibus naturalibus & conditionibus hominis:
uel qui ex æqualitate vel inęqualitate feſtucarum
aliquid pręſens, ſed † abſconſum ab eis iudicant †
diuinādo, & cōſimiles: & iſti cadūt in tit. de ſorti.
& diui. & de iſtis nō ſe habet intromittere Inqui
ſitor per frequenter allegatum c. Accuſatus. Et de
his loquitur c. Ex tuarū. extra de ſortileg. vbi di-
citur, ꝙ Vlricus presbyter cū quodā infami, hoc
eſt, diuinatore (dicit gloſſa) ad ſecretū locū perre-
xit, non ea intentione vt dęmonē inuocaret: quaſi
dicat, quia hoc fuiſſet hæreticum: ſed b vt cum in-
ſpectione aſtrolabij furtum quoddam inueniret:
quaſi dicat, qđ eſt mere diuinatio, vel ſortilegiū.

† ſeu † indicant.

Sortilegi & diuinatores quādo hæretici.

C 3 Quidam c autem alij ſunt ſortilegi & diuinato-
res non meri, ſed ad hęreſes contracti, vt ſunt dę-
monibus honorem latriæ vel duliæ impendentes,
puerum rebaptizantes, vel ſimilia faciētes: & hoc
pro diuinando futura, ſeu cordis intima penetrā-
do: quæ quidē ſapiunt hęreſim manifeſte. Et ta-
les ſortilegi & diuinatores Inquiſitoris iudicium
non euadunt, ſed hęreticorum legibus puniun-
tur, per allegatum c. Accuſatus.

4 Quantum d ad ſecundum conſiderandum eſt,
ꝙ huiuſmodi ſortilegi & diuinatores, qui in ſuis
ſortilegijs & diuinationibus faciunt & admiſcent
aliqua, quę ſapiunt hęreſim manifeſte: ſi iſti tales
D deprehendantur vel cōfeſsione propria: vel teſtiū
productione legitima: vel facti euidentia (quibus
modis iuxta gloſ. in c. Ad abolendam. §. pręſenti,
& verbo, deprehēſus. quis proprie dicit deprehen
ſus) feciſſe ſortilegia, vel diuinationes, in quib. ad-
miſcuerunt aliqua, quę ſapiūt hęreſim manifeſte.

Quę ſortilegia uel diuinationes ſapiāt hæreſim manifeſtam.

5 Vt pote imagines baptizaſſe: vel puerū rebapti
zaſſe: vel tactū oleo ſacro inūxiſſe: vel caput de-
functi ſubſumigaſſe, & his ſimilia: tales vt hæreti-
ci ſunt habendi, ſic ꝙ ſi voluerint pœnitere, & ab-
iurare huiuſmodi, quæ ſapiūt hæreſim manifeſte,
& ſatisfactionem congruam exhibere, ſunt per
iudices fidei ad miſericordiam admittendi: aliàs
E ſi noluerint vt hęretici impœnitentes tradēdi ſunt
curiæ ſæculari, animaduerſione debita puniendi:
iuxta alleg. c. Ad abolendam. §. pręſenti. non quia
ſortilegi uel diuinatores meri ſint, ſed quia hære-
ticalia in talibus ſortilegiis & diuinationibus ad-
miſcentes, dicuntur ſortilegi hęreticales.

6 Si autē clare non deprehenduntur incidiſſe in
huiuſmodi ſortilegia ſeu diuinationes ſapientes
hæreſim manifeſte, vtpote, quia nec fatentur, nec
conuincuntur, ſed ſunt indicia; tūc de indicijs eſt
videndum: Quia ſi ſunt talia, quæ inducant ſuſpi-
A cionē vehementem, debent abiurare huiuſmodi,
cum ſapiant hæreſim manifeſte, tanq̄ ſuſpecti de
hæreſi vehementer. Si autem ſunt leuia, & faciant
leuem pręſumptionē, debent abiurare tanq̄ ſuſpe
cti leuiter: iuxta c. Accuſatus. ī prin. de hær. lib. 6.

Si autem nec apparent clare indicia, ſed tantū
probatur clare infamia, tunc talibus eſt purgatio
canonica indicenda, iuxta c. Inter ſolicitudines.
extra de purg. cano.

7 In caſu f, quo non appareat, ꝙ illa, quæ admi-
ſcuerunt in ſortilegiis, vel diuinationibus, ſapiant
hęreſim manifeſte: ſed ſit dubiū an talia admixta
hęreſim ſapiant; vtpote ſi ad orientem ſe conuer
B tant: aliqua verba inuſitata †, & non intelligibi-
lia proferant, vel ſimilia; tunc de his non ſe habet
intromittere Inquiſitor: ſed debet tales dimittere
ſuis iudicibus puniēdos, iuxta notata per Archid.
& Ioan. And. & Ioan. Monachum ſuper alleg. c.
Accuſatus. §. ſane. & verbo, manifeſte.

† al. extranea

COMMENT. LXVII.

*NVlla eſt fere hodie frequētior diſputatio, quàm
quę de Sortilegijs & Diuinationibus ſuſcipi-
tur ob vanas & inanium hominum ſuperſtitiones, et
opinationes, qui vt deſiderijs ſuis impie ſatisfaciāt,
non verentur grauiſſima hęc delicta, & quę lex Dei
acriter deteſtatur & punit, perpetrare.*

C *Eſt autem late patens tractatio, quæ breui oratione
cōcludi nequit: fontes tamen vnde copioſe petatur,
indicabo, inde auctorem lumine interpretationis, vbi
opus fuerit, illuſtrabo.*

*Ergo præter ea, quę ab Eymerico hac quæſtione et
ſequēti de ſortilegijs tradūtur, late de eadē re diſſe-
ruit Grillandus integro tractatu de ſortilegijs. Zāchi-
nus tract. de hęre. c. 22. & ibi copioſe Cāpegius. Spe-
culator & ibi Ioan. And. tit. de Sortilegijs. Repert.
Inquiſit. verbo:* Sortilegia. *et uerbo:* Diuinatores.
Tabien. in sūma uerbo: Sors. *Silueſt. uerbo:* Diuina-
tio. *uerbo,* Maleficium. *& uerbo,* Superſtitio. *Simā
cas de catho. inſtit. tit. 62. de Sortilegis. & tit. 63. de
D ſuperſtitionibus. Albertinus tract. de agnoſ. aſſert.
q. 11. n. 3. & ſeq. Alfonſus lib. 1. de iuſta hęret. puni-
tione, c. 13. S. Thom. 2. 2. q. 95. Bernardinus Diaz in
pract. crimi. cano c. 100. & 101. Albertus Pighius
lib. 8. de libero hominis arbi. c. 4. Locatus in opere iu
diciali, uerbo,* Diuinationes. *Squillacenſis tract. de
fide catho. c. 1. & multis ſeq. Bernardus Comenſis in
Lucerna Inquiſit. verbo,* Sortilegi. *Iam Decretorū
Eccleſiaſticorū collectores copioſiſſime etiā de hac re
egerunt colligentes ex probatis Concilijs & ſanctis
Patribus quęcunque aduerſus hæc hominū monſtra
ſancita ſunt. Gratianus 24. q. 5. per totū. & 26. q. 7.
cap. non licet. c. ſi quis. c. admoneant. & c. non obſer-
E uetis. & illis locis latiſſime Archid. Turrecre. & ce-
teri interpretes. Iuo in ſuo Decreto par. 11. quę tota
eſt de auguribus, incantatoribus, ſortilegis, & pœ-
nis eorum. Burchardus toto lib. 10. decretorum. Ca-
noniſtę in Rub. & tit. de ſortilegijs. Iuris ciuilis in-
terpretes in Rub. & tit. C. de malef. & mathemat.
Iidem in l. item apud Labeonē. §. ſi quis aſtrologus.
ff. de iniurijs. & alibi multis locis, tum Theologi,
tum aliarum artium profeſſores.*

De ſortilegiis qui diſſeruerint.

a ¶ Sicut ſunt qui agunt mere ex arte chiroman
tiæ.] *Chiromantia, quę per manus lineas diuinat, nō*

caret

caret ſuperſtitione, vt alibi fuſius docui, quę nō ſunt nūc noſtrę breuitatis: interim vidēdi Alfonſus lib. 1. c. 13. de iuſta hęret. punitio. Grillandus tract. de ſortilegiis, q. 5. nu. 14. Caſonus tract. 1. de indiciis ex perſona, c. 6. num. 4. & hanc veriſſime & pleniſſime refutat Petrus Ciruelus in libro de reprobatione ſuperſtitionum, & alij.

Aſtrologia iudiciaria interrogatoria penitus ſuperſtitioſa. Sotus lib. 5. de iuſt. & iu. q. 10. ar. 2. circa mediū, & lib. 8. q. 3. ar. 2. Vide cōſtitutionē S. D. N. Sixti V. cōtra exercētes Aſtrologię iudiciarię artē, incipien. Cęli & terrę. inſeri⁹ inter litteras Apoſtolicas pro officio Inquiſitiōis editam.

b ¶ Sed vt cum inſpectione aſtrolabii furtum quoddā inueniret.] *Hoc pertinet ad eam aſtrologię iudiciarię partē, quam interrogatoriā vanitas aſtrologorum appellat, de qua eſt accipiendus. § ſi quis aſtrologus. in l. itē apud Labeonē. ff. de iniuriis. de hac loquitur Ptolemaus in centiloquio, ſententia 14. hāc grauiter & vere refutat Petrus Ciruelus lib. 4. fontis ſapientię, & Picus Mirandula lib. 4. c. 13. aduerſus aſtrologos. Hæc ſumma ſit: Pars hęc aſtrologię iudiciaria, quæ interrogatoria vocatur, cum nulla nitatur ratione naturali, tota ſuperſtitioſa eſt & illicita. quę tūc ēt ſapiet hęreſim, quādo certò aliquid prænūtiare audebit, ex his quę naturaliter ſciri nō poſſūt.*

c ¶ Quidā autem alii ſunt ſortilegi & diuinatores non meri, ſed ad hæreſes contracti, &c.] *Idē referunt illi quos initio huius quæſtionis citaui. eſtque nobilis vera, & cōis hęc diſtinctio, ſed tota difficultas poſita eſt in cognoſcendo, quę ſortilegia, & diuinationes ſapiant hæreſim manifeſte, quod eſt hic à me breuiter dicendum.*

Qūo cognoſcendū quæ ſortilegia ſapiāt hęreſim manifeſte.

Primum ergo, omnia illa ſortilegia ſapiunt manifeſtam hæreſim, quę cum aliquo dicto vel facto hæreticali exercētur, ut ſi quis ī ſortilegio amatorio Deū abnegaret, & Eccleſiæ ſacramenta: aut in eodem ſortilegio Eccleſię ſacramenta admiſceret.

Itē illa ſortilegia diuinationes, ſeu maleficia ſapiūt hæreſim manifeſte, & reddunt operantem de hæreſi ſuſpectū, & eorū cognitio et punitio ad Inquiſitorem ſpectat, in quibus admiſcentur non modo Eccleſię ſacramēta, verū ēt res, quas Theologi appellant ſacramentales: Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. 15. circa finē de iuſta hęret. punit. & propterea hæc reddunt operantē ſuſpectū: quoniā niſi is crederet talia ſacramēta, aut ſacramentalia habere virtutem ad maleficiorū operationē, nō adhibuiſſet illa: vnde Inquiſitores de credulitate curabūt hos diligenter interrogādos, & ſi intentionē negent, torquendi ſunt; & ſi eam non fateantur, vt vehementer ſuſpecti abiurare debent.

Iā illa quoq; ſortilegia manifeſte hæreſim ſapere videtur, in quibus ſortilegi & diuinatores rebus ſacris abutūtur pro dæmonū inuocatione. Barbatia cōſil. 55. incip. Caſus eſt talis: quidā pro inueniendo, *volu. 1. cum ſequitur Bernardus Comenſis in Lucerna Inquiſitorū verbo, diuinatio. § 2. quibus locis concludūt eā diuinationē, quæ fit cum cādela vel aqua benedicta ad ſciendū furta vel aliqua occulta, ſapere hæreſim manifeſtam. His accedere uidentur Simanchas in Enchyridio violatę religionis, tit. 8. de his q̄ facere nequeūt Inquiſitores, n. 9. et Ioā. Rojas trac. de hæret. p. 2. aſſert. 12. n. 167. ubi ea ſortilegia manifeſtam hæreſim ſapere dicunt, in quibus diuinatores rebus ſacris abutuntur.*

Hinc cēſeo iniuſte reprehēdi Barbatiā à Iulio Claro in. § Hæreſis. verſ. Succeſſiue quæro. *propterea quod dixerit ſapere hæreſim manifeſte ea Sortilegia, quę fiunt ad ſciendū furta: quoniā iudicio meo recte*

A *conſuluit Barbatia: nā vbi res ſacræ admiſcentur in ſortilegio, ſiue res ſint, vt aqua benedicta, candela benedicta, et ſimilia: ſiue verba, vt Euāgeliū, Symbolū fidei, Pater noſter, Aue Maria, aut Pſalmus aliquis Dauidicus, aut verba ſacrę ſcripturę, aut alię ſācte orationes, iā fit ſortilegiū qualificatū, et manifeſtæ hęreſis ſuſpicionē p̄ ſe ferēs, et ob id ad Inquiſitores ſpectat eius cognitio: ſecus aūt eſſet ſi talia non interuenirēt, nā tūc eſſet ſimplex ſortilegiū, ut indicāt Squillacēſis trac. de fid. catho. c. 12. et Repert. Inquiſi. verbo ſapere hęreſim. & Old. cōſ. 210 incip.* Regularis hēt traditio. *et Gemin. conſi. 54. incip.* Quidam ſacerdos. *in his tamen conſiliis multa ſunt quæ recipi*
B *facile non debent, quæ nos plenius alibi excuſſimus.*

Poſtremo generaliter oīa illa crimina ſapiūt hęreſim manifeſte, q̄ natura ſua præ ſe ferunt aliquid, qđ eſt hęreſis manifeſta, ut baptizare imagines, p̄ ſe fert quod illæ ſunt capaces huius ſacramēti, preces nefarias dęmonibus fundere, aut illis ſacrificare: idolis genua flectere, et ſimilia, præ ſe ferunt idololatriā, et manifeſtā hęreſim ſapiūt, q̄uis nullū factū per ſe ſit hęreſis. Sylueſter in ſum. verbo, hæreſis 2. n. 4. Simācas de catho. inſtit. tit. 30. n. 15. quæ omnia ſubtiliter attigiſſe hac queſtione uidetur Eymericus.

d ¶ Quantum ad ſecundum, &c.] *Hęc quę ſequuntur uſq; ad n. 7. modū præſcribūt, quē in ſortile*
C *gis, & diuinatoribus examinādis & iudicandis obſeruare debēt Inquiſitores: quibus pro modo culpæ, & qualitate ſuſpicionis, & infamiæ, abiuratio, aut purgatio eſt imponenda.*

Sed amplius coerceri pñt anathemate. dignitatum ſuſpēſione, uerberibus, exilio, carcere monaſterij, alijſque ſupplicijs ſpectata perſonarū qualitate. ca. illud. 26. q. 2. c. admoneāt. 26. q. 7. tradit Simācas de catho. inſti. tit. 2. n. 23. addit Panor. c. 1. n. 2. de ſortil. vltra pœnas iuris. ſortilegos infami indutos mitra in publicū produci, aut ſcalis alligatos cū uituperatione prope Eccleſię fores conſtitui, & à diœceſi pelli. 26. q. 5. c. Epiſcopi. adde Romanum ſing. 260. incip.
D Tu ſcis quod iſti diuinatores.

Quibus pœnis afficiantur ſortilegi.

e ¶ In caſu quo non appareat, q̄ illa, &c. ſapiāt hereſim manifeſte, &c.] *An autem hoc caſu cognoſcere poſſit Inquiſitor, an ſua ſit iuriſdictio, dubium eſt: & gloſſa in c. accuſatus. § ſane, uerbo, manifeſte. quā ſequuntur ibi Archid. & alij. & Arelatanus tracta. de hæret. notab. 3. Ioan. Rojas ſingulari fidei 110. & alij per ipſos allati, non poſſe Inquiſitorem cognoſcere, an ſua ſit iuriſdictio, autumant.*

Quādo poſſit cognoſcere Inquiſitor an ſortilegia ſpectent ad ſuam iuriſdictionem.

Ceterum in hac cauſa hęc eſt vera & cōis ſententia, Inquiſitores non poſſunt cognoſcere an ſortilegia ſapiant hæreſim nec ne ſed ubi conſtiterit hęreſim ſapere, ſi amplius dubitetur de illa qualitate, an mani-
E *feſtam hæreſim ſapiant: tunc ipſi hoc cognoſcere poſſunt, & iudicare ac pronuntiare ſe iudices. Panormitanus in dicto c. 1. nu. 4. in fine de ſortil. Bernardus Comēſis in lucerna, uerbo, Inquiſitor. § 29. Squillacenſis de fide catho. cap. 56. Carrerius tract. de hęret. num. 24. & alij per ipſos citati: atque ita uidentur, intelligendi gloſſ. & Doct. in dicto cap. accuſatus. §. ſane. verbo, manifeſte. de hęreti. lib. 6.*

QVAESTIO XLIII.

De inuocantibus Dæmones.

SVMMARIVM.

1 *Inuocatores dęmonum in triplici ſunt differen.*
2 *Quidam latria cultum eis impendunt in ſuis inuocationibus.*
3 *Quidam vero dulia, & qui ſint iſti.*
4 *Alij tertio quodam modo illos inuocant.*
5 *Inuocantes dæmones cum cultu latriæ, ut hęretici haberi puniriq́ue debent.*
6 *Futura ab ariolis, & dęmonibus inquirere illicitum.*
7 *Dæmonum inuocatio coniunctā habet apoſtaſiā à fide.*
8 *Canoniſtarū ſententia de inuocātibus dęmones.*
9 *Extrauagans Ioannis xxij. edita contra tales.*
10 *Declaratio uerborum Gloſſ. Ioan. And. & Ioā. Monachi.*
11 *Dęmoni exhibentes honorem dulia, cenſendi ſūt hæretici.*
12 *Dulię honor aliquando propter ſanctitatem:*
13 *Aliquando propter poteſtatem ac iuriſdictionē exhibetur.*
14 *De inuocatoribus tertij generis quid ſentiendū.*

QVadrageſimatertia quæſtio eſt: Dæmones inuocantes, an tanquam ſortilegi, uel tanquam hæretici ſeu ſuſpecti de hæreſi ſint habendi ſic, ꝙ Inquiſitoris hęreticorum iudicio ſunt ſubiecti?

Ad hanc reſpondemus, ꝙ ſecundum varietatē modi inuocandi ſumitur & uarietas quęſtioni huiuſmodi reſpondendi.

1 Inuocantes [a] namque dæmones, quantum ad modum, trifarie variantur, vt apparet in libro, qui Salomoni inſcribitur, qui [b] tabula † Salomōis intitulatur: ſuper quo iurāt dęmones aduocati de dicenda veritate, ſicut nos Chriſtiani ſup quatuor Dei Euangelia, & Iudęi ſuper legē Dei, quā dedit Moyſi: in quo libro poteſtas Luciferi & aliorum dæmonū mendaciter eſt inſerta: & orationes nefariæ à dæmonibus reuelatę Lucifero, & aliis dęmonibus exhibendę. Apparet ēt in libro, qui Honorio necromantico inſcribitur: qui Theſaurus necromantiæ à necromāticis appellatur. Quos [c] quidem libros à necromanticis per me captis auulſi, & legi, & publice tradidi comburendos. Apparet ēt & de facto in diuerſorum inuocatorum Dæmonum confeſſionibus, & alus Inquiſitionis geſtis p me, & alios Inquiſitores hæreticę prauitatis.

† al. clauicula

2 In prædictis. n. & aliis nōnullis libris, & Inquiſitionibus apparet, ꝙ quidam dæmōes inuocātes, manifeſte exhibēt honorē latrię dęmonibus inuocatis: vtpote eis ſacrificādo: adorādo: orationes execrabiles effundēdo: ſe dæmonibus deuouendo: obedientiā promittendo: aliquid ſe facturos ꝓ dæmonibus aſſerendo: per talē dæmonē iurādo: p nomē alicuius ſuperioris dæmonis iſtū quē inuocant adiurādo: laudes dæmonū vel cantus in eius reuerentiā promēdo: genuaflectendo: proſtrationes faciēdo: caſtitatē [d] pro dæmonis reuerētia, vel monito obſeruando: ieiunādo: uel carnē ſuā aliās mace-

Primus modus inuocandi dæmones per honorem latriæ.

A rando: veſtibus nigris vel albis ꝓ dęmonis reuerētia, & artis monito induendo: per [e] characteres & ſigna, & ignota noīa obſecrando: luminaria accendēdo: thurificando: de ambra, ligno aloes, & ſimilibus aromaticis † ſubfumigando: aues, vel aīalia alia imolando: ſanguinē propriū ex ſe emittere ꝓ curando: aues vel alia aīalia, ſeu eorū partes cōburendo: ſal in ignē mittendo: holocauſtum de quouis faciendo. Oīa. n. prædicta, & quāplura alia nefaria in prædictis inueniuntur à dæmonibus conſultata & cōcupita; in quibus [f] omnibus, & quolibet prædictorū honor latriæ, ſi prædicta bene cōſiderentur, dæmonibus exhibetur. Si. n. bene antiquæ & nouæ legis ſacrificia Deo exhibita contē-

† al. aromatibus

B plentur, illico inuenietur, ꝙ ſupradicta non dęmonibus, ſed Deo ſunt ſolūmodo tanquā vera ſacrificia exhibēda. Ecce primus modus dæmones inuocandi, vel aduocandi. Et iſto mō ſacerdotes Baal ipſum inuocabāt, ſanguinem propriū & animalia offerendo, vt legitur 4. Reg. 18. cap.

3 Quidā aūt dęmones inuocantes, exhibēt dęmonibus inuocatis nō honorē latriæ, ſed dulię: vtpote noīa dæmoniorum inter noīa ſpirituū Beatorū, vel Sanctorū in ſuis quibuſdā nefariis orationibus miſcēdo: mediatores ī illis orationibus ad Deo exaudiendis ponendo: cereos accendēdo: & Deū

Secūdus modus inuocandi dæmones per honorem dulię.

C per eorum noīa uel merita obſecrando. Hæc. n. prędicta & multa alia execrabilia in prędictis libris inueniuntur cōſcripta †: in quibus honor duliæ dæmonibus exhibetur. Si enim modus Sāctos exorandi ab Eccleſia inſtitutus diligentius contēpletur, videbitur ꝙ prædicta nō ſunt dęmonibus, ſed Sanctis & Beatis ſpiritibus exhibēnda. Ecce ſecundus modus dęmones inuocandi. Et iſto mō Sarraceni inuocant Machometum tanquam Dei ſanctum, & nonnulli Begardi fratrem Petrū Ioānem, & alios per Eccleſiam condemnatos.

† al. conſulta

4 Quidam aūt dæmones inuocātes, quædā faciūt inuocando, in quibus nō apparet clare, ꝙ honorē nec latriæ nec dulię exhibeant dęmonibus inuo-

Tertius modus dęmones inuocandi.

D catis: vt circulū in terra deſcribendo: puerū in circulo ponēdo: ſpeculum, enſem, amphorā, vel aliud corpus peruiū † corā puero ſtatuendo, ipſo necromantico librum tenente, ac legēte, & dæmonē inuocante, & ſimilia multa, ut prędicta ars, & talium multorum confeſſio ſatis docet. Ecce tertius modus dęmones inuocādi. Et iſto [h] mō Saul per pythoniſſam, ſpiritum pythonicum inuocauit: in qua inuocatione nullus honor legitur īteruenniſſe, nec dulię nec latriæ, vt legitur 1. Reg. 26.

† In alio codice legitur, paruum.

Patet ergo ꝙ dæmones inuocantes tripliciter variantur. His ſuppoſitis ac prēmiſſis, tres ponun-

E tur caſus, ſeu concluſiones ſecundum ꝙ tripliciter diſtinguuntur dæmones inuocantes.

5 Primus [i] caſus ſeu concluſio eſt: ꝙ ſi dæmones inuocantes exhibeant dæmonibus inuocatis honorē latriæ quoquo modo, & de hoc clare ſint conuicti iudicialiter, vel confeſſi: tales non ut ſortilegi, ſed vt hęretici iudicio Eccleſiæ ſunt habendi, & per [k] cōſequens ſi reſipiſcant, hęreſi primitus abiurata, ſunt vt pænitentes hæretici perpetuo immurandi. Si autem noluerint deſiſtere, vel ſi dixerint ſe velle deſiſtere, & pœnitere, tamen

Inuocantes dæmones cū cultu latriæ, ut hæretici habendi ſūt.

noluerint

noluerint abiurare; vel ſi abiurauerint, & poſtmodum relabantur, ſæculari ſunt iudicio relinquendi, vltimo ſuplicio puniendi, per omnia ſicut de aliis hęreticis iudicant canonicæ ſanctiones.

Hęc concluſio ſeu caſus poteſt deduci tripliciter. Primo ex dictis ſanctorum doctorum theologorum. Secundo ex dictis doctorum canoniſtarum. Tertio ex dictis Eccleſię determinationum.

Auguſt. Primo ex dictis Theologorum. Beatus namq; Aug. 10. de ciuitate Dei, loquens de ſacrificiis ſoli Deo & non dęmonibus exhibendis, dicit ſic: Videmus in omni republica obſeruari, quòd ſummum rectorem aliquo ſingulari ſigno honorant, quod qui alicui alteri offerret, crimine læſę maieſtatis obnoxius eſſet. Et ideo in lege diuina ſtatuitur pœna mortis his, qui diuinum honorem aliis exhibent. Exteriora ſacrificia ita ſunt ſigna interiorum, ſicut verba ſonātia ſunt ſigna rerum: quocirca ſicut orantes atque laudantes ad eum dirigimus uoces ſignificātes, cui res ipſas in corde quas ſignificamus, offerimus: ita ſacrificantes non alteri viſibile ſacrificium offerēdum eſſe nouerimus, quàm illi cuius in cordibus noſtris inuiſibile ſacrificium nos ipſi eſſe debemus. De Ciuitate Dei c. 19.

Iudi 13. Sacrificium certe nullus eſt, qui audeat dicere deberi, niſi ſoli Deo, dicente etiam Angelo Manue, qui uolebat ſibi offerre hœdum de capris ſic: ſi me cogis, non comedam panes tuos: ſi autem vis holocauſtum facere, offer illud Domino. Viſibile ſacrificium exterius, inuiſibilis ſacrificii interioris eſt ſignum: quis enim ſacrificare cenſuit, niſi illi, quem vt Deum ſciuit, aut credidit, aut finxit?

Ex quibus verbis Auguſtini clare patet, quòd ſacrificium ſoli Deo debetur: & qui alteri quàm Deo illud exhibet, ex eius facto oſtendit ſe credere illum fore Deum: quod eſt hæreticum. Qui igitur dęmonibus ſacrificium offerunt, dęmonem ſe habere in Deum, ac credere eſſe eorum uerū Deū exteriori facto profitentur, & oſtēdunt: quare hęretici ſunt habendi.

Cap. 23. Item Beatus Auguſtinus ſecundo de doctrina Chriſtiana, pręmiſſis multis diuinationum & inuocationum generibus dicit ita: Omnes igitur artifices † huiuſcemodi vel nugatorię uel noxiæ ſuperſtitionis ex quadam peſtifera ſocietate hominum & dęmonum, quaſi pacta quędam infidelis & doloſę amicitiæ conſtituta penitus ſunt repudianda & fugienda Chriſtiano: nō quòd idolum ſit aliquid (vt Apoſtolus ait) ſed quia quæ immolant, dæmonibus, & non Deo immolant. Superſtitioſum eſt quicquid inſtitutum ab hominibus eſt ad facienda, & colenda idola pertinens, uel ad colendam ſicut Deum creaturam, partemue vllam creaturæ, vel ad conſultationes & pacta quædam ſignorum cum dæmonibus placita atque fœderata. hæc Auguſtinus. Ex his verbis Auguſtini patet, quòd dæmonibus ſacrificantes, Auguſtinus vocat infideles & ſuperſtitioſos: infidelitas autem, quæ accidit Chriſtianis, hęreſis eſt.

† In D. Aug. legitur, artes

1. Cor. 8. Eod. lib. c. 20

Superſtitio. Superſtitio [1] etiam eſt vitium oppoſitum de directo religioni Chriſtianę, ſeu latrię: ergo in A Chriſtiano hæreſis eſt; & per conſequens dęmonibus ſacrificantes hæretici habendi ſunt.

6 Sanctus Thomas in poſtilla ſuper Iſaiam ſuper iſto verbo: Ecce dominator dominus exercituum auferet ab Hieruſalem & Iuda validum & fortem, omne robur panis, & omne robur aquæ, fortem & virum bellatorem, iudicem, & Prophetam, & ariolum, Iſaiæ 3. ca. ſuper iſto uerbo, ariolum, mouet quæſtionem: An inquirere futura ab ariolis ſit illicitum: & in fine loquens de ſcientia dęmoniorum, & quæ ſcire poſſunt, & quæ non, dicit ita: Tamen eſt ſemper peccatum inquirere ab eis, & apoſtaſia à fide, vt dicit Auguſtinus. hæc beatus Thomas. B Et credo quòd intelligit dicere de illo verbo Auguſtini, quod recitatur 26. quæſ. 7. Non obſeruetis. quod ponitur infra, vbi expreſſe hoc dicit Auguſtinus. Ex quibus verbis apparet, q̀ à dęmonibus futura inquirere eſt apoſtaſia à fide: ergo longe fortius ſacrificare, apoſtaſia autem à fide in Chriſtiano, hęreſis eſt: ergo apoſtata à fide hęreticus eſt. Igitur dęmonibus ſacrificans, vt apoſtata à fide Chriſti, & hęreticus habendus eſt. S. Thomas. Futura ab ariolis inquirere illicitū eſt.

Idem ſanctus Thomas 2. ſententiarum diſt. 7. articulo vltimo in corpore quæſtionis, vbi quærit: vtrum vti auxilio dæmonis ſit peccatum, dicit C ſic: Reſpondeo, dicendum quòd ea, quæ ſunt ſupra facultatem humanę naturę à ſolo Deo requirenda ſunt: & ideo ſicut grauiter peccant qui illud, quod eſt Dei, creaturę impendunt per idololatriæ cultum: ita etiam grauiter peccant qui ea, quę à Deo expetenda ſunt, auxilio dæmonum implorant: & huiuſmodi eſt vaticinatio de futuris, vt dicitur Iſaiæ 8. Nunquid non populus à Deo ſuo requirit viſionē pro viuis & mortuis, & cetera.

7 Et ſimiliter etiam in aliis operibus magicis, in quibus complementum operis ex virtute dæmonis expectatur: in omnibus enim eſt apoſtaſia à fide, propter pactum initum cum dęmone: vel D verbotenus ſi inuocatio interſit: vel facto aliquo, etiam ſi ſacrificia deſint. Non enim poteſt homo duobus dominis ſeruire, vt dicitur Matth. 8. hæc beatus Thomas. Ex his clare patet, quòd dæmones inuocare & conſulere etiam ſine ſacrificio, apoſtaſia eſt à fide, & per conſequens hæreſis: longe ergo plus cum ſacrificio. Inuocatio dęmonū cō iunctam hēt apoſtaſiam à fide.

Dominus etiam Albertus doctor magnus ordinis fratrum Prædicatorum, qui fuit Archiepiſcopus Ratiſponen. ſuper 2. ſententiarum diſtinc. 7. articulo vltimo, in corpore quæſtionis, vbi quęritur: vtrum Magicis & Mathematicis intendere ſit peccatum, & apoſtaſia à fide, reſpondet ſic: E Solutio, dicendum, quòd in talibus ſemper eſt apoſtaſia verbi, vel operis. Si enim inuocationes, coniurationes, ſacrificia, ſubfumigationes, & adorationes fiant, tunc aperte pactum initur cum dæmone; & tunc aperte eſt apoſtaſia ibi oris. Si autem non fit, niſi opere ſimplici: tunc eſt apoſtaſia operis: quia illud opus expectatur à dæmone. Cum autem expectatur aliquid à dęmone, vel aliquid percipere per ipſum, ſemper eſt fidei contumelia, & ideo apoſtaſia. hęc Albertus. Albertus Magnus.

Petrus de Taratafia.

Idem tenet dominus Petrus de Tarantaſis ordinis Prædicatorum, qui poſtmodum fuit Papa Inno. V. dicens, ſuper 2. ſententiarum ead. diſt. & articulo, quo quærit: vtrum liceat vti dæmonum

An liceat vti dæmonũ miniſterio, ſiue arte.

miniſterio, ſiue arte: addit tandem ſic, reſpondẽs ad tertium argumẽtum: Ad illud de libro, Reſpõdeo, ꝙ quamuis liber perditus ab homine requiri poſſit, non tamen à dæmone; quia dęmon interrogatus, non reſpondet ſuper talibus, niſi per quædã pacta, & venerationes, & adiurationes, & inuocationes illicitas. hęc ille.

Bonauẽtura. Alex. de Ales

Et dominus Petrus de Bonauentura, qui fuit Cardinalis, & etiam Alexander de Ales de ordine fratrum Minorum, omnes prædictis aſſentiunt ſuper 2. ſententiarum diſt. 7. & nonnulli alii magiſtri in Theologia; Et ſpecialiter dominus Frater Guido, de ordine Beatę Mariæ de Carmelo Epiſcopus Maioricenſis, & poſt Elnenſis, qui ad mandatum domini Ioannis Papę xxij. quęſtionem ſuper hoc edidit ſpecialem.

8 Secundo probatur hęc eadem cõcluſio ex dictis doctorum Canoniſtarum. Nam Ioãnes And.

Io. And.

ſuper c. Accuſatus. §. ſane. & verbo, Saperent. extra de hæret. lib. 6. dicit ita: Saperent. ſicut eſt circa aras idolorum nefarias preces emittere: ſacrificia offerre: dæmones conſulere: eorumque reſponſa ſuſcipere. 26. quęſt. 2. c. Ii qui. & quęſt. 4. c. Igitur. uel aſſociant ſibi propter ſortes exercendas hęreticos: uel faciũt prędicta cum ſanguine, uel corpore Chriſti: uel in ſortibus (vt poſſint habere reſponſa) puerum rebaptizant: uel his ſimilia. hæc Ioan. And.

Relat. ſupra. fol. 185.

Archidiaconus. Rela. f. 202.

Archidiaconus vero ſuper eod. c. & §. ſane. ſuper eod. uerbo. Saperent. vt 26. q. 4. c. 1. circa principium, uerſ. Arioli. Vt quando aliqua faciunt, ut habeant reſponſa à dęmonibus, ut ibi, & ead. cauſa q. 2. Ii qui. Nam tales multo magis peccant, q̃ in caſu poſito ſupra eod. cap. §. ille. Et magis hoc uidetur hæreticum, quàm illud. hęc Archidiaconus.

Io. Monach.

Ioannes autem Monachus ſuper eod. c & §. & verſ. Saperent. dicit ita: Saperent. ſicut circa aras idolorum nefarias preces emittere: ſacrificia offerre: dęmones conſulere: eorum reſponſa accipere. 26. q. 2. c. Ii qui. & c. Igitur. ead. cauſa. q. 4. uerſic. Arioli. Et eſt ratio; nã ſi adorare hæreticos eſt hæreticum. §. Ille. ſupra eod. cap. & hoc non eſt propter perſonam, ſed propter vitium: ergo adorare

Authen. Multo magis.

dęmonem erit maius peccatum: iuxta illud: Propter quod vnumquodque tale, & illud magis. argum. C. de ſacroſ. Eccl. authen. multo magis. hęc Ioannes Monachus.

Et idem Oldradus in compilatione quęſtionũ, quam fecit in concilio 210. quęſtione, qua quærit: an Ioannes de † Poliaco, qui dedit ª pocula amatoria mulieri, ſit ſuſpectus de hæreſi uehementer,

†al. de Petri macho.

in reſponſione quęſtionis dicit ſic: Nunc ergo uidendum eſt; an dare pocula amatoria mulieri hęreſim ſapiat manifeſte. Et videtur quòd ſortilegia ſimplicia: uel etiam pocula amatoria; uel propter conſcientiam, hoſtiam non conſecratam ut conſecratam ſumere, hęreſim non ſapiant manifeſte, vt apparet ex criminum diſtinctione, & pœnarũ

A impoſitione: & de primo apparet, extra de ſortileg. in rubro & nigro: quæ rubrica ſeparata ponitur à rubrica de hęret. & habetur expreſſe extra de hęret. lib. 6. c. Accuſatus. §. ſane. De ſecundo habetur extra de cele. Miſ. c. De homine. De tertio habetur. ff. de pœnis. l. Si quis. §. qui abortionis. Imagines uero facere ad amorẽ mulierũ procurandum, magis uidetur ſuperſtitioſum quàm hæreticum: licet hoc indubitanter ſecundũ Auguſt. lib. 10. de ciuitate Dei, ad dæmones pertineat ludificatores animarum ſibi ſubditarum: ſicut etiam tradit S. Thom. de Aquino 2. 2. q. 96. in tit. de ſuperſtitionibus obſeruantiarum, artic. 2.

B Dęmonia uero inuocare; eis nefarias preces emittere: & funeſta ſacrificia offerre: hiſque celebritatibus eorum reſpõſa expetere †, uidetur hęreſim ſapere manifeſtam, vt 26. q. 4. Igitur genus diuinationis. & infra: Inuocare uero dæmonia, & eorũ reſponſa expetere ad ſciendũ futura, & hoc hæreſim ſapit manifeſte: quia creaturæ attribuitur qđ eſt proprium creatori, iuxta illud Iſaiæ, cap. 41. Annunciate nobis quę uentura ſunt in futurum, & ſciemus quia dii vos eſtis. Si uero ª dęmones inuocentur ad tentandum pudicitiam mulieris: tunc quia inuocatur ad illud, quod eſt proprium eis, ſcilicet tentare (vnde Saluator in E-

†. al expoſcere.

Propriũ dæmonis tẽtare

Mat. 4. 4.

C uangelio eum tentatorem nominat) licet hoc facere ſit turpe, fœdum, & mortale peccatum: tamen non cenſẽtur hæreſim ſapere manifeſte: ſi inuocatio procedit per modum Imperij, non adorationis. Si enim adorare hęreticum, eſt hæreticum, vel ſapit hęreſim manifeſte, & hoc non eſt propter perſonam, ſed propter uitium: ergo vbi erit maius vitium, ſicut eſt in adoratione diaboli, maius erit peccatum, ut habetur extra de hæret. lib. 6. cap. Accuſatus. §. ſane. & ibi not. per Ioannem Monachum. hęc dominus Oldradus.

Guillermus.

D Guillermus de monte Lauduno ſuper antedicto uerbo, Saperent. dicit ita: Saperent. ſicut ſacrificia offerre dęmonibus, uel quia prędicta committunt cum corpore Chriſti, vel ſanguine. 26. q. 2. Ii qui.

Bartholomęus Raym.

Bartholomęus Raymundi ſuper eod. verbo, Saperent. dicit ita: Saperent. vt quia idola adorant, uel dæmones. 26. q. 4. Igitur.

Tertio, eadem concluſio, ſeu caſus probatur ex dictis Eccleſiæ determinationum. nam 26. quęſt. 5. cap. Epiſcopi. dicitur ſic: Epiſcopi eorumque miniſtri omnibus modis elaborare ſtudeant, ut pernicioſam & à diabolo inuentam

E ſortilegam, et magicam artem ex parochiis ſuis penitus eradicent: et ſi aliquem uirum, aut mulierem huiuſcemodi ſceleris ſectatorem inuenerint, turpiter dehoneſtatum de parochiis ſuis eiiciant. ait enim Apoſtolus: Hæreticum hominem poſt primam, et ſecundam correptionem deuita: ſciens quia ſubuerſus eſt, qui huiuſmodi eſt. Subuerſi ſunt et à diabolo capti tenentur, qui relicto creatore ſuo, diaboli ſuffragia quærunt. Et ideo à tali peſte decet mundari ſancta Eccleſia.

Ad Tit. 3.

Ex his apparet, quòd magicã artem ſectantes

& exercentes, vt hęretici ſunt habendi & uitandi: aliàs auctoritas Apoſtoli introducta prædicta: Hæreticum hominem poſt primam & ſecundã correptionem deuita: tanquam impertinẽs ad propoſitum eſſet inducta. Sed dæmones inuocantes, & eiſdem ſacrificantes, magicam artem ſunt in hoc ſectantes, & exercentes: ergo ut hæretici sũt ab Eccleſia Dei habendi & uitandi. Et ſequitur: Illud etiam non eſt omittendum, quòd quædam ſceleratæ mulieres, retro poſt ſatanam conuerſæ, dæmonum illuſionibus & phantaſmatibus ſeductæ, credunt, & profitentur ſe nocturnis horis cum Diana dea paganorum, vel cum Herodiade & innumera multitudine mulierum, equitare ſuper quaſdam beſtias, & multarum terrarum ſpatia intempeſtę noctis ſilentio pertranſire, eiuſque iuſsionibus velut dominę obedire, & certis noctibus ad eius ſeruitium euocari. Sed vtinam hę ſolæ in perfidia ſua periiſſent, & non multos ſecum ad infidelitatis interitum pertraxiſſent: nam innumera multitudo hac falſa opinione decepta, hæc vera eſſe credunt, & credendo à recta fide deuiant, & errore paganorum inuoluuntur, cum aliquid diuinitatis aut numinis extra vnum Deũ arbitratur. Quapropter ſacerdotes per Eccleſias ſibi commiſſas, populo Dei omni inſtantia prædicare debent, ut nouerint hæc omnino falſa eſſe, & non à diuino, ſed à maligno ſpiritu talia phantaſmata mentibus fidelium irrogari. hęc ibi.

Ex his apparet, quòd prædictæ ſceleratæ mulieres, in perfidia perſeuerant, à recta via deuiant atque fide, & earum mentibus infidelibus dæmones ſe obiiciunt & deludunt. Si ergo iſtæ mulieres, de quibus non conſtat, quòd ſacrificia offerãt dęmonibus inuocatis, perfidę & infideles, & à recta via deuiantes in pręfato decreto in concilio Anquirenſi dictę & habitę ſunt; & per cõſequẽs, ſi baptizatæ ſunt, vt hęreticæ habendæ ſunt: quia Chriſtianum à recta via & fide deuiare, & infidelitatem recipere, eſt proprie hæreticare: quanto magis Chriſtiani, honorem latriæ exhibentes & ſacrificantes dęmonibus inuocatis, dicendi & habendi ſunt perfidi, à recta fide deuii, & infideles in delitate Chriſtianorum, quę eſt hæreſis; & per cõſequens hęretici ſunt habendi? Reuera ſic. Et 24. q. 3. c. Quidam hęretici. vbi ſectę hæreticorum, & eorum nomina numerantur †, dicitur ſic: Ophitæ, à colubro nominati ſunt. Coluber enim græce ὄφις dicitur: colunt enim ſerpentem. & eod. cap. Caiani inde ſic apellati, quoniam Cain adorant. & eod. cap. Angelici vocati, quia angelos colunt. Si ergo colentes ſerpentes, Cain, ſeu Angelos, hęretici ſunt iudicati: non longe melius dęmones colentes, adorantes, vel ſacrificantes hæretici ſunt cẽſendi? Reuera ſic. Quanto enim magis creatura elongatur à perfectione diuina, tanto eſt grauius ſcelus, ei honorem latriæ impendere. Et cum dæmones (etſi non ratione naturæ, ſaltem ratione culpæ) magis elongentur à Deo, quàm aliæ creaturę, idcirco grauius eſt eos adorare. Et cum Angelos colere ſit hęreſis ſcelus, & tales ſint per allegatum cap. inter hæreticos computati, multo

Relat. f. 241.

† al. nominãtur.

A fortius dæmones, colere, adorare, uel quouis modo alio ſacrificare ſapit hæreſim manifeſte: & per conſequens tales ſcelus huiuſmodi perpetrantes vt hęretici ſunt ab Eccleſia iudicandi.

Hanc concluſionem ſeu caſum determinat dominus Ioannes Papa xxij. in extrauagante: Super illius ſpecula. tenoris ſequentis.

9 Extrauagans Ioannis xxii. contra Magos, magicaſq. ſuperſtitiones.

B

SVper [t] illius ſpecula, quamuis immeriti, eius fauente clementia, qui primum hominem humani quidẽ generis protoplaſti, terrenis pręlatum, diuinis virtutibus adornatum, conformem & cõſimilem imagini ſuæ fecit, reuocauit profugum legem dando, ac demum liberauit captiuum, reinuenit perditum, & redemit venditũ merito ſuæ paſsionis, ut contemplaremur ex illa ſuper filios hominum, qui Chriſtianę religionis cultu Deum intelligunt & C requirunt: dolenter aduertimus, quod etiã cum noſtrorum turbatione uiſcerum cogitamus, quamplures eſſe ſolo nomine Chriſtianos, qui relicto primo veritatis lumine, tanta erroris caligine obnubilãtur, quòd cum morte fœdus ineunt, & pactum faciunt cum inferno: dæmonibus namque immolant: hos adorant: fabricant, ac fabricari procurant imagines: annulum [u] vel ſpeculum, uel phialam, uel rem quamcunque aliam magice ad dæmones inibi alliD gandos ab his petunt, reſponſa ab his recipiunt, & pro implendis prauis ſuis deſideriis auxilia poſtulant, pro re fœtidiſsima fœtidam exhibent ſeruitutem (proh dolor) huiuſmodi morbus peſtifer, nunc per mundum ſolito amplius cõualeſcens, ſucceſsiue grauius inficit Chriſti gregem. Cũ igitur ex debito ſuſcepti paſtoralis offi cii, oues oberrantes per deuia, teneamur ad caulas Chriſti reducere, & excludere à grege Dominico morbidas, ne alias corE rumpant: Hoc edicto in perpetuum ualituro, de conſilio fratrum noſtrorum, monemus omnes & ſingulos renatos fonte baptiſmatis, in virtute ſanctę obedientiæ, & ſub interminatione anathematis præcipientes eiſdem, quòd nullus ipſorum, aliquid de peruerſis dictis dogmatibus docere ac addiſcere audeat: uel, quod execrabilius eſt, quomodolibet alio, in aliquo illis vti. Et quia dignum eſt, ꝙ hi, qui per ſua

opera peruerſa ſpernunt Altiſſimum, pœnis ſuis pro culpis debitis percellantur †: Nos in omnes & ſingulos, qui contra noſtra ſaluberrima monita & mandata facere de prędictis quicquam præſump erint, excommunicationis ſententiam promulgamus, quam ipſos incurrere volumus ipſo facto: ſtatuentes firmiter, ꝙ præter pœnas prædictas, contra tales, qui admoniti de prædictis, ſeu prædictorum aliquo infra octo dies à monitione computandos præfata, à pręfatis non ſe correxerint, ad infligendas pœnas omnes & ſingulas, præter bonorum confiſcationem dumtaxat, quas de iure merentur hæretici, per ſuos competentes iudices procedatur. Verum cum ſit expediens, ꝙ ad hæc tam nefanda omnis uia, omniſque occaſio præcludantur, de dictorum noſtrorum fratrum conſilio uniuerſis præcipimus, & mandamus, ꝙ nullus eorum libellos, ſcripturas quaſcunque de præfatis dãnatis erroribus quicquã continẽtes, habere, aut tenere, uel in ipſis ſtudere præſumat; quin potius volumus, & in uirtute ſanctæ obedientię cũctis præcipimus, ꝙ quicunq; de ſcripturis præfatis, uel libellis quicquam habuerint, infra octo dierum ſpatium ab huiuſmodi edicti noſtri notitia † computandum, totum, & in toto, & in qualibet ſui parte abolere, & cõburere teneantur: alioquin uolumus, ꝙ incurrant ſentẽtiam excõicationis ipſo facto, proceſſuri contra contemptores huiuſmodi (cum conſtiterit) ad pœnas alias grauiores. Datum Auinione.

† al. honorarur

† al. publicatione.

10 Hic autem conſiderandũ eſt, quòd illa prædicta, quæ ponuntur à Ioan. And. & Ioan Monacho, & ab Archidiacono ſuper cap. accuſatus §. ſane. & uerbo, Saperent. ſcilicet, ad aras idolorum nefarias preces emittere: funeſta ſacrificia offerre: reſponſa expetere, &c. et ea, quæ ponuntur ẽt in extrauagante prædicta domini Ioan. xxii. Super illius ſpecula. ſ. dæmones inuocare: adorare: ſacrificia offerre, &c. non ſunt ſumenda, nec intelligenda copulatiue, vt omnia ſimul iuncta ſapiant hęreſim, & non aliàs: immo quodlibet illorum ſapit hæreſim manifeſte. Qui enim Machometum in ſuum auxilium inuocaret, eſto quòd aliud ei non faceret, manifeſte in hæreſim incideret. Similiter, qui in honorem eius aram ſibi conſtitueret. Idem etiam consimiliter et de dęmone eſt dicendum: nam quodlibet illorum, ſcilicet inuocare: aram conſtruere: ſacrificare, & cetera, actus ſunt latrię, qui ſoli domino Deo debent offerri. Si ergo aliquis illorum actuum fiat, in honorem diaboli vel Machometi, ſapit hereſim manifeſte.

11 Secundus * caſus, ſeu concluſio eſt: quòd ſi dæmones inuocantes non exhibeant dæmonibus inuocatis honorem latriæ, ſed exhibeant honorem hiperduliæ, uel duliæ, modo in antea explicato, & de hoc clare ſunt confeſsi iudicialiter, vel conuicti, tales non ut ſortilegi, ſed vt hæretici iudicio Eccleſię ſunt habendi: & per conſequens ſi reſipiſcãt, errore & hæreſi primitus abiurata, ſũt perpetuo immurandi vt hęretici pænitentes. Si autem non reſipiſcant, ſunt ut impænitentes hęretici teriendi: uel ſi abiurant, et relabantur, ſunt plectendi per omnia ſicut ceteri hęretici.

12 Hic caſus ſeu concluſio, quamquam ex prima concluſione ſatis pateat antefacta, põt nihilominus breuius ſic conuinci: honor. n. duliæ alicui exhibetur dupliciter, uel duplici de cauſa: prima eſt, in ſignum ſanctitatis; & hac de cauſa Abrahã, Lot, et Manue, Angelos adorarunt: vt de Abrahã patet Gẽ. 18. et de Lot Gen. 19. et de Manue. Iud. 13. Hac ẽt de cauſa Aſſuerus Mardochęum, et Salmanaſar Tobiã ſuper alios honorarunt. de Aſſuero patet Heſter 3. et de Salmanaſar Tobiæ. 1. Hac etiam de cauſa Angeli beati et ſancti, qui ſunt in patria, à nobis adorantur, et honore duliæ feſtiuantur.

Ex quibus cauſis exhibeatur creaturis adoratio.

13 Secunda cauſa eſt, in ſignum gubernationis, iuriſdictionis, et poteſtatis. Et hac de cauſa Nathan propheta, & Berſabee mater Salomonis, Dauid Regem adorarunt, ut patet 3. Regum 1. Hac etiam de cauſa Pontifices, Reges, & alii regimini pręſidentes, ut Dei uices in regimine gerentes, à ſuis ſubditis honore dulię uenerantur. Si ergo aliquis honorem duliæ exhiberet, facto ſe credere oſtenderet, illum, cui talem honorem duliæ exhiberet, ſanctum, & Dei amicum fore, uel gubernatorem, uel rectorem à Deo conſtitutum eſſe; & ſic Deum in eo, tanquam in ſibi charo & amico, vel in vicario ſuo principaliter honoraret. Nam cum ſancto honor duliæ exhibetur, Deus in ſancto principaliter honore latrię adoratur: et cũ Põtifex, Rex, vel regimini pręſidens, honore duliæ reueretur, Deus in ſuo Vicario honore latriæ ueneratur: & ideo in huiuſmodi honoribus, qui ſanctis & Eccleſiæ rectoribus exhibentur, & mundi principibus, non ipſi, ſed Deus in ipſis principaliter veneratur. Exhibens ergo honorem duliæ dæmoni inuocato, ex hmõdi facto, & opere exterius, conuincitur ſe corde & mẽte reputare, ac credere interius dæmonẽ fore ſanctũ; & Dei amicũ, & ideo ſanctitate venerandũ; vel fore in mundo rectorem, & gubernatorem à Deo conſtitutum: & ideo iuriſdictione & poteſtate reuerendum. Quorum duorum vtrunque plane eſt hæreticum & peruerſum; quia ſacræ ſcripturæ contrarium, & determinationibus Eccleſiæ abſonum. Dæmõ enim neq; ſanctus, neque Dei amicus eſt, immo in culpa & malitia obſtinatus eſt: neque in mundo à Deo gubernator, neque rector conſtitutus eſt; immo ſeruus captiuatus eſt, & falſator & deceptor, vt in ſacris canonibus, & etiam præcedẽtibus conſtat plane †. Quare conuincitur ꝙ dęmonibus honorem dulię exhibentes, non vt ſortilegi, ſed vt hęretici ſunt habendi, & hęreticorum legibus non procul pulſis, aliis an fractibus feriendi.

† al. plane.

14 Ter-

24 Tertius, caſus, ſeu concluſio eſt: quod ſi dęmones inuocantes, ſeu conſulentes, talia peragant, & taliter, quòd in eorum inuocationibus & conſultationibus non appareat manifeſte, quòd aliquis honor latrię uel dulię exhibeatur dęmonibus inuocatis, modis explicatis in ſuperioribus, vel aliis ſimilibus quibuſcunque, tales nihilominus, vt dicitur †, non ut ſortilegi, ſed vt hęretici iudicio Eccleſiæ ſunt habendi. Quod ſic patet: Inuocare.n. in ſacra ſcriptura pro actu latrię ſumitur: vnde gl. ſup illud Gen. 4. Iſte incępit inuocare nomẽ Domini, dicit ſic: Inuocare, idem eſt, quòd colere & deprecari.

Tal. videtur.

Et Ro. 10. Item glo. ſuper illud Ioel. 2. Omnis quicunque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit, dicit ſic: Inuocauerit ſe ſubiiciendo, & colendo. Et Papias exponens quid eſt inuocare, dicit ſic: Inuocat, adorat, ſupplici prece poſcit. Inuocare etiam vt actus latriæ à Deo præcipitur. *Pſal. 49.* Pſalmus, Immola Deo ſacrificium laudis, & redde altiſsimo uota tua. Et inuoca me in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me. Et Iſaię 55. Quærite Dominum dum inueniri poteſt, inuocate eum dum prope eſt. Inuocare inter actus latrię enumeratur, & ponitur, unde *Pſal. 49.* Pſal. Audi populus meus, & loquar Iſrael, non in ſacrificiis arguam te: holocauſta autem in conſpectu tuo ſunt ſemper: non accipiam de domo tua uitulos, neque de gregibus tuis hircos: & enumeratis latrię actibus multis, dicit ita: Immola Deo ſacrificium laudis, & redde altiſsimo vota tua, & inuoca me in die tribulationis. Inuocare, vt actus latriæ fieri dęmoni à Deo interdicitur: vnde Iudic. 10. Reliquiſtis me, & coluiſtis Deos alienos, ite & inuocate Deos, quos elegiſtis. Et 3. Regum 18. dixit Helias ſacerdotibus Baal: Inuocate nomina Deorum veſtrorum, & ego inuocabo nomen domini Dei mei. Quia ergo inuocare, pro actu latrię ſumitur, & inter actus latriæ enumeratur & ponitur, & vt uerus actus latrię exhiberi Deo præcipitur, & ut actus latrię fieri dęmoni interdicitur: ergo ſi dęmon à Chriſtiano inuocetur, ubi aliud non apparet, actus latriæ dęmoni offertur; quod ſapit hęreſim manifeſte, & tales ut hæretici ſunt habendi, iuxta primam concluſionem: Nonne inuocantes Machometum ſunt hæretici habendi? Vtique. & nũquid non plus inuocantes dæmones? Concordat Beatus Thomas ut dictum eſt ſupra in prima concluſione iſtius quæſtionis; concludit nanque ſic: In omnibus nanque eſt apoſtaſia à fide, propter pactũ initum cum dæmone; vel uerbotenus, ſi inuocatio interſit: uel facto aliquo, etiã ſi ſacrificia deſint: non enim poteſt homo duobus dominis ſeruire, ut dicitur Marci 8. hæc Thomas.

S. Tho.

Ad euidentiam autem tertiæ concluſionis eſt diligentius attendendum, quòd in inuocationibus dæmonum, ad petitionem eſt acutius attendẽdũ: Nã ſi petitur quod excedit dæmonis facultatem, ut ſunt futura, à Dei uel hominis arbitrio mere dependentia uel uoluntate: ut reſuſcitatio mortui, quod petiuit Saul per Pythoniſſam: uel certificatio mortis uel uitæ: qđ à Beelzebub petiit Ochozias, ut patet 4. Regum 1. uel hominem cogere ad peccatum, & ſimilia: & tunc ex huiuſmodi petitione hęretici iudicantur: quia proteſtantur ſe credere, dęmonem fore Deum.

COMMENT. LXVIII.

Qvę hac quæſtione traduntur, frequentia etiam ſunt, & ab Inquiſitoribus diligenter cognoſcẽda. cum inter cetera grauiſſima ſcelera, hoc etiam de inuocandis dæmonibus multos in repub. Chriſtianà diuinę legis proditores innaſcerit. Perſequitur uero Eymericus hanc tractationem diligenter, quam tradunt ferme omnes qui contra hęreticos ſcribunt. Repertorium Inquiſitorum verbo, dæmon. § vtrum dæmones inuocantes. Locatus in opere iudiciali verbo, inuocare. & verbo, diuinationes. & verbo, apoſtaſia. Tabienſis in ſumma verbo, inquiſitor. §. 33. nu. 34. Zanchinus tract. de hæret. cap. 22. Albertinus de agnoſ. aſſert. q. 11. num. 4. & ſeq. Paulus Grillãdus tract. de ſortil. q. 10. & 11. Alfonſus Caſtrus, lib. 1. cap. 13. de iuſta hęret. punitio. Simancas de catho. inſtit. tit. 21. Bernardinus Diaz in practica criminali canonica. cap. 100. & 101. Bernardus Comenſis in lucerna Inquiſitorum, uerbo, dęmones. §. 1. & 2. ſanctus Antoninus in ſumma par. 2. tit. 12. c. 5. §. 1. Aegidius Romanus, lib. 2. ſent. diſt. 7. q. 3. ar. 3. & communiter theologi ead. diſt. 7. & de materia huius quęſtionis tractat plene Iacobus Sprenger in Malleo Maleficarum. B. Thomas 2. 2. q. 95. art. 4. Squillacenſis tract. de fide catho. cap. 9. et 10. & Hiſpani habemus hanc tractationem in legibus ſeptipartitus par. 7. tit. 23. ſunt et alij qui hęc tractãt, ſed hi copioſius.

Cõtra inuocãtes dæmones, qui ſcripſerunt.

Hęc damnata inuocandi dæmones conſuetudo antiquiſſima eſt in orbe terrarum: & in Eccleſia Dei Elcheſaitæ *quidam hæretici, qui circa annos Domini CCXL. exorti ſunt, vt ait Nicephorus, lib. 5. ca. 24. hiſto. eccle. inuocationibus, incantamentiſque dęmonum ſunt vſi.*

Inuocare dæmones antiqua ſuperſtitio.

a ¶ Inuocantes nanque dęmones quantum ad modum trifarie uariantur, &c.] *Totam hanc quæſtionem, quę late patens eſt, complectitur auctor tribus aſſertionibus, & ſingulas copioſe comprobat.*

Prima eſt: qui dęmones inuocant exhibentes eis honorem latria, qui eſt cultus ſoli Deo debitus, ut hęretici ſunt habendi.

Secunda eſt: Inuocantes dęmones cum honore dulia, qui eſt cultus Sanctis glorioſis debitus, etiã nolut hęretici ſunt tractandi.

Poſtrema eſt: Qui dęmones quouis alio modo inuocant, etiamſi nullum eis cultum exhibeant, quia illis ſe ſupponere videntur, hęretici etiam ſunt putandi. de ſingulis agemus ſuis locis.

b ¶ Qui tabula Salomonis intitulatur.] *ita Barcinonenſis, & codex Cardinalis de Gambara. in Bononienſi*, qui tabulæ Salomonis intitulantur, *in Sabellano*, qui clauicula Salomonis intitulatur.

c ¶ Quos quidem libros à necromanticis per me captis auulſi & legi.] *Prodeſt ergo malos libros legere, vt errores refutentur eorum, & fraudes detegantur, ne nocere poſſint. c. Epiſcopus. 37. diſt. per quos autem legi debeãt explicui ſupra in hac 2. parte ſuper cap. Fraternitatis. de hæreticis. libri uero*

Mali libri quatenus legendi.

quorum hic meminit Eymericus, mali homines dictante ſæpe dæmone ſcripſerunt.

Dæmone bona quãdoq; conſulũt, vt mala perſuadeant.

d ¶ Caſtitatem pro dæmonis reuerentia, uel monito obſeruando, ieiunando, &c.] *Neque hoc debet impoſſibile uideri: ſæpe enim dæmones, item necromantici, & ceteri huius vetitæ artis profeſſores, vt facilius decipiant, bona fieri iubent, vt malis & illicitis admixtis fides adhibeatur; quoniã ſi omnia mala eſſent, quæ ab illis præciperentur, facile fraus detegeretur. his autem bonorum operum vmbris in primis capiuntur feminæ, quibus & ob fragilitatem ſexus, & curioſitatem multum illudunt dæmones; eſt autem inſignis hic Eymerici locus, & multis exemplis illuſtris, quæ noſſe oporteat Inquiſitores.*

Characteres ſigna, & ignota nomina prohibita.

e ¶ Per characteres et ſigna, et ignota nomina obſecrando.] *Hæc nominatim prohiberi videntur in Leuitico ca. 19. dum cauetur ne figuræ aut ſtigmata fiant: quo intelligimus vetari, ne quis ſigna ſuperſtitioſa, aut imagines Aſtrologiæ, aut nomina ignota & characteres pingat: hæc enim omnia, ut ait Orig. lib. 3. in Iob, diaboli ſunt ſeductiones; dæmonũ ſunt irriſiones, idololatriæ ſunt fæx, animarum infatuatio, & cordium ſcandalum.*

f ¶ In quibus omnibus honor latriæ, &c.] *De adoratione latriæ & duliæ dixi ſupra ſuper q. 10 huius partis, quæ ſunt nunc in memoriam reuocãda, vt hæc quæſtio percipiatur.*

Locus reſtitutus.

g ¶ Vel aliud corpus peruium.] *Hic locus in tribus codicibus erat deprauatus,* paruum *enim legebatur, reſtitutus eſt ex Bononienſi, in quo legebatur* peruium, *hoc eſt, clarum & lucidum. ſolent nanque quãdoque necromãtici lucidam ampullam, aut quid ſimile coram puero puellæue ſtatuere, in quo dæmonũ arte apparent ſpectra & ſimulacra eorum quæ ſcire cupiunt, quæ ipſi non poſſint uidere, videntur tamen ab innocentibus pueris, & referuntur, eſtque hoc diuinandi genus hodie ualde frequens.*

h ¶ Et iſto modo Saul per Pythoniſſam, et c.] *Valde difficilis eſt huius hiſtoriæ declaratio, cum abſurdum videatur per Pythonicam diuinationẽ, quæ errori artis magicæ deputanda eſt, Pythoniſſam Samuelem prophetam ſuſcitaſſe ad colloquium Saulis impiſſimi Regis. ſed ueram declarationem habes in cap. nec mirum. §. præterea quidam. 26. q. 5. & apud diuum Thomam 2. 2. q. 95. ar. 4. ad 2. argumentum.*

i ¶ Primus caſus, ſeu concluſio eſt.] *Ratio potiſſima cur qui hoc primo modo dæmones inuocant, iudicantur hæretici, eſt, quoniam funeſta offerre dæmonibus ſacrificia: aut pacta cum eis inire. aut nefarijs precibus eos deprecari: aut ſimilia in eorum exercere honorem ſapiunt manifeſtam hæreſim, & idololatriam præ ſe ferunt, & qui talia committunt, vt ait Alexander Alenſis par. 2. q. 184. facile à dæmonibus trahuntur ad infidelitatem: in quam etiam ſententiã conſentire uidetur Caietanus 2. 2. q. 95. art. 4.*

Inuocantiũ dæmões quales pœnæ.

k ¶ Et per conſequens ſi reſipiſcant, hæreſi primitus abiurata: ſunt ue pœnitentes hæretici perpetuo immurandi.] *Hi iure ciuili vltimo ſupplicio afſici iubentur. l. nullus. & l. nemo. C. de maleſi. & mathe. quod ipſum Hiſpana quoque lege cauetur partita 7. tit. 23. l. 3. hanc tamen ſeueritatem Eccleſia benigne molliens mitiores pœnas in hos ſtatuit, quales hic tradit Eymericus, & aliàs, de quibus egi ſuperio*

A *ri quæſtione, verſ. quantum ad ſecundum.*

Quid ſuperſtitio.

l ¶ Superſtitio etiam eſt uitium oppoſitum directo religioni Chriſtianæ, ſeu latriæ.] *Idem B. Thomas 2. 2. q. 92. art. 1.* Eſt, *inquit,* ſuperſtitio vitium religioni oppoſitum ſecundum exceſſum, nõ quia plus exhibeat in cultum diuinum quàm uera religio, ſed quia exhibet cultum diuinum, vel cui non debet, vel eo modo quo non debet. *hæc Thomas quare non male dixit Gellius,* Superſtitionem eſſe ineptam & importunam religionem.

Futura inquirere ab ariolis uel dæmonibus quãdo ſapiat hæreſ. manifeſte.

m ¶ An inquirere futura ab ariolis ſit illicitum, &c.] *Ab ariolis & dæmonibus futura inquirere illicitum eſt, & hæreſim ſapit manifeſtã, quia dæmoni*
B *bus tribuitur, quod ſolius Dei eſt. hinc valde prudẽter Gratianus in ſum. 26. q. 5. ſcribit ita:* Eſt quoddam genus culturæ idolorum ex dæmonum conſultationibus futura prædicere. & qui futura, quæ ex Dei oraculo nunquam reuelata inueniuntur, vel dæmonum conſultatione, vel quibuslibet præſtigijs inuenire laborant, diuinitatis iura creaturis attribuunt: futura enim præſcire ſolius Dei eſt. *hæc ille. Idem ſentit vterque Thomas 2. 2. q. 95. art. 4. Alfonſus Caſtrus, lib. 1. cap. 13. de iuſta hæret. punitio. Paulus Grillandus tract. de ſortil. q. 6. Simancas de catho. inſtit. tit. 21. num. 12. & alij. Qui ergo futura ſcire nititur inuocatis dæmonibus, hæreticus*
C *putandus eſt.*

Sed hoc eam diſtinctionem recipit, quam præcitato loco affert Alfonſus, & Ludouicus Carrerius tract. de hæret. nu. 23. & alij: nam ſi futura, quæ poſtulantur talia ſint, quæ dæmonis notitiæ ſubdantur, vt eclipſis, fertilitas terræ, aut ſterilitas, et ſimilia, quæ in cauſis naturalibus cõtinentur: qui interrogat, quamuis grauiter peccat, non putatur hæreticus, cũ dæmoni tribuat, quod ſibi competat: ſecus ſi tẽtaret præſcire futura, quæ per naturam ſciri non poſſunt, qualia ſunt omnia, quæ à mero & libero hominis arbitrio pendent, quæque Deus in ſua poſuit poteſtate.

Pocula amatoria nõ ſe ctũt liberam hominis uoluntatem.

n ¶ Qui dedit pocula amatoria mulieri, ſit ſuſpe-
D ctus de hæreſi uehementer.] *Grauis eſt hæc quæ., & valde vtilis, & frequens etiam noſtris ſæculis. ſolẽt enim qui turpibus amoribus capiuntur, pocula amatoria, quæ Græci philtra uocant, amantibus propinare, ut mentes eorum ad amorem inflamment, pudicumq; interdum animũ flectant. Hoc primum obſeruãdũ eſt, nullã ĩ his ſortilegijs amatorijs reperiri virtutẽ ad cõpellendã liberã hominis uoluntatẽ ad amãdũ. Paulus Grillãdus trac. de ſortil. q. 3. n. 17. & ſeq. Alfonſus Caſtrus lib. 1. c. 15. de iuſta hæret. punitio. & alij. apta .n. ſunt potius ad inducendum furorem q̃ amorem, uel atteſtante Ouidio in amatorijs.*

lib. 2. de arte amandi.

Nec data profuerint pallentia philtra puellis,
E *Philtra nocent animis, vimq; furoris habent.*

Propinantes pocula amatoria quãdo reddantur de hæreſi ſuſpecti.

Rurſus id quoque animaduertendum, an in his poculis amatorijs miſceantur ſacramenta, ut hoſtia conſecrata, uel ſanguis Chriſti, aut res ſacramentales, aut aliter ſacræ, ut reliquiæ Martyrũ, Agnus Dei, aut alia huiuſmodi, quæ commemorat Paulus Grillandus tract. de ſortil. q. 10. num. 14. & ſeq. Nam ſi hæc interueniãt, operantem reddent de hæreſi ſuſpectum, ut ſcripſit Alfonſus lib. 1. de iuſta hæret. punitio. cap. 15. circa finem. interrogãduſque eſt ab Inquiſitoribus diligẽter, quid de his ſentiat: nã ſi hæc credi

derit

derit liberum arbitrium cogere poſſe, non modo vehementer de hæreſi ſuſpectus, ſed vere hęreticus putandus erit, niſi per ignorātiam aut aliter excuſetur à crimine hæreſis. Et circa hos illa obſeruanda vidētur, quæ ſupra in hac 2. parte diximus ſuper q. 34. cū ageremus de recipiendis illis, qui facta hęreticalia vel apoſtatica commiſerunt.

Inuocantes dæmones ob amorē quando ſint ſuſpecti.

o ¶ Si vero dęmones inuocentur ad tentandum pudicitiam mulieris, etc.] *Hæc eſt altera difficultas etiam valde frequens: ſæpe enim amantes ſtimulis libidinis agitati dæmones inuocant, vt illi flectāt animum illius quam amant, in amorem turpem: & communis opinio eſt, talem inuocationem non ſapere manifeſtam hæreſim, quia dęmon tunc inuocatur ad id quod ſibi competit, quod eſt tentare. Ioānes And. ad Specul. tit. de ſortilegijs in Rubrica. idem in cap. accuſatus. §. ſane. de hęret. lib. 6. & ibidem Geminianus, Francus, & alij. Carrerius tract. de hæret. num. 23. vbi alios citat in eandem ſententiam.*

Verum plurimum refert intelligere quibus verbis fiat hęc inuocatio, an imperatiuis, vt iubeo, præcipio, impero, conſtringo, & ſimilibus; an vero deprecatiuis, vt precor, oro, obſecro, obteſtor & alijs huiuſmodi, vt ex Oldrado indicat hic Eymericus. nam ſi primo modo fiat, nulla hæreſis interuenit manifeſta: ſecus ſi ſecundo per verba deprecatiua, quæ adorationem includunt, quod ſequitur auctor Repertorij inquiſitorum verbo, dæmon. §. ſi enim dęmones. & Locatus in opere iudiciali verbo, apoſtaſia. nu. 7. §. ſi vero dæmones. & iuxta hanc diſtinctionem vidimus aliquando iudicari.

Simancas de cathol. inſtit. tit. 21. nu. 13. quamuis hæc non videatur improbare: addit tamen, aduerſus hos inuocatores inquiri poſſe, tanquam contra vehementer ſuſpectos; hæc enim ad apoſtaſiam, inquit, & infidelitatem ſpectant: quæ ſententia accepta de illis qui verbis imperatiuis vtuntur, forte nimis eſt ſaua, præſertim cum amantes impetu amoris hęc faciant abſque vllo ſępiſſime intellectus errore. In his ergo perſonarum ratio plurimum eſt conſiderāda, ne quid durius in quemquam peccatorem in hoc ſacro tribunali ſtatuatur. Rem quidem valde illicitam cōmittunt quicunque dæmones inuocant quocunque modo inuocent, & propterea acerbiſſime ſunt plectendi: at vt qualitas ſuſpicionis grauioris, aut leuioris perpendatur, ad qualitatem perſonę delinquentis, & alias circunſtantias recurrendum eſſe arbitror.

Bartholomæus Spineus apologia 4. in Ponzinibium contra Oldradum & communem diſtinctionem, quam paulo antea attulimus, conſtanter aſſerit, omnem inuocationem Dęmonum ſapere hęreſim manifeſte: cui non repugno: cum inuocationem proprie accipiat, quam pręceſſerunt varij cultus, & nefariæ obſeruationes ac reuerentię Dæmonibus exhibitæ: quaſi ſecus ſit dicendum cum ſimpliciter Dęmones vocantur.

Intellectus cap. epiſcopi 26. q. 5.

p ¶ Tertio eadem concluſio ſeu caſus probatur, &c. nam 26. q. 5. cap. epiſcopi.] *Huius cap. intellectus valde eſt difficilis, tametſi non inepte ab Eymerico huic inſtituto de quo diſſerit, accomodetur; videndi præ alijs ad eum intelligendum Paulus Grillandus tract. de ſortilegis, q. 7. Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. 16. de iuſta hęret. puniſio. Ponzinibius tract. de lamijs q. 2. nu. 43. 44. & 61. Albertinus de agnoſ. aſſertio. q. 24. nu. 24. verſ. non obſtant. Bernardus Comenſis in diſputatione de ſtrigibus adiecta in fine lucernæ inquiſi. deniq; Syluester, & Spineus de ſtrigibus.*

q ¶ Se nocturnis horis cum Diana Dea Paganorum.] *Videto Iuonem Carnotenſem par. 11. cap. 54. & Burchardum lib. 10. decretorum, cap. 29. idem in concilio Agathenſi, cap. 4. vbi feminę talia profitentes & credentes ſcopis prius caſæ e parochijs pelli iubentur.*

Lamias corporaliter deferri communis eſt ſententia & vera.

r ¶ Sed à maligno ſpiritu talia phantaſmata mentibus fidelium irrogari.] *Ex his potiſſimum verbis aduerſus communem Theologorum & Canoniſtarū ſententiam colligebat Franciſcus Ponzinibius tract. de lamijs, nu. 45. & multis ſeq. ſtriges non deferri à dęmonibus corporaliter, ſed is ſolus eſt in ea ſententia. & contrarium aſſerunt vno ore omnes, quos citaui paulo antea, verſ. tertio eadem concluſio. cum manifeſtis experimentis (quibus nemo niſi ſenſu carens poſſit contradicere) doceamur lamias ſępe corporaliter deferri. ſed Ponzinibio abunde ſatisfacit Spineus tract. de ſtrigibus.*

ſ ¶ In concilio Anquirenſi.] *Aliās Acquirenſi ſicut in pleriſque vetuſtis codicibus apud Gratianū, & apud Burchardum lib. 10. Decret. c. 1. & Iuonem par. 11. c. 30. apud quos in aliquot codicibus legitur: Ancyrenſi. Verumtamen in concilio Ancyrano Græco, aut Latino, neque impreſſo, neq; manuſcripto hoc quod hic dicitur, eſt inuentum: licet qui tomos conciliorum ediderunt, afferant haberi in quodam vetuſto codice xvj. librorum partialium. fragmentum vero, quod proxime retulit Eymericus, fere habetur apud beatum Auguſtinum in libro de ſpiritu & anima, c. 28. vt docte annotatum eſt in Decreto nuper Romę edito, ſuper c. Epiſcopi. 26. q. 5. quare iuxta hæc, non ſunt Eccleſię determinationes, quæ Eymericus putat hic Eccleſiæ definitiones, cum non ſint in concilio Anquirenſi ſiue Acyrano, vt ipſe exiſtimat: magnę tamen ſunt auctoritatis.*

t ¶ Super illius ſpecula, quamuis immeriti.] *Eandem refert Repertoriū inquiſitorum verbo, Xorguina. §. & hāc quæſtionem. vbi paulo aliter habetur principiū ita:* Super illius ſpecula: *& infra:* Meritis licet imparibus, eius fauente clementia, &c.

u ¶ Annulum, vel ſpeculum, vel phialam, vel rem quamcunque aliam magice ad dęmones mihi alligandos.] *At non eſt modica difficultas, quæ hic proponitur, de alligandis, aut includendis dæmonibus in annulis, pyxidibus, vaſculiſue vitreis ad reddenda reſponſa, de qua eleganter beatus Auguſtinus lib. 21. c. 6. de Ciuitate Dei, & ibi Ludouicus Viues, & copioſe Bartholomęus Sybilla in ſpeculo peregrinarum quæſtio. decade 3. cap. 8. quæſt. 1. multa quoque Euſebius, lib. 5. de pręparatione Euangelica, cap. 6. vbi tractat, quomodo dęmones coguntur ab hominibus. item eod. lib. cap. 7. 8. & 10.*

An dæmones compellantur ad inhabitandum vaſcula corporea.

In hac re ſit hęc prima concluſio: Dęmones ſpiritus potētiſſimi nullo pacto cōpelli ab homine poſſunt ad intrandum & habitādum alligati in his vaſculis; multo minus cogi ad hoc poſſunt ſignis, herbis, aut quibuſuis alijs characteribus: quia vt ait Iob c. 41.

Non

Non eſt ſuper terram poteſtas, quæ cõparetur eis. *Quòd ſi quandoque verbis aut characteribus ingredi videantur compelli, hoc fit vel à ſummo Deo: vel à bonis Angelis: vel fortaſsis à dæmonibus potentioribus ac ſuperioribus: vel (quod verius puto) dæmones ipſi ſponte veniunt, fingunt tamen ſe compelli, vt credentes decipiant.*

Sit *ſecunda & poſtrema concluſio: Ars includendi dæmones in his vaſis ac rebus corporeis, non eſt ars, ſed pactio tacita vel expreſſa inter dæmones & homines perditiſſimos inita, qua pepigerunt, vt quotiens hõies hæc vel illa ſigna & characteres facerent dæmones accederent ad eas imagines aut res, ex quibus reſponſa deceptis reddant; quod eleganter docuit* B *Auguſtinus præcitato loco.*

Dæmones quo conſilio claudi ſe interdum patiãtur.

Quo autem conſilio dæmones his rebus claudi ac geſtari ſe patiantur, optime docet Henricus de Aſia ſuper Geneſim his verbis notatu quidem dignis: Non ergo eum necromantice, vel magice compellis, aut in vinculis eum vt putas, tenes: ſed hoc certum habe, quòd ipſe ſimulat ſe captum; vt te capiat: ſe vinctũ, vt te vinciat; ſe tuo imperio ſubditum, vt te ſibi ſubdat: à te incluſum, vt te finaliter concludat: fingit ſe tua arte, vel lapidi vel imagini alligatum, vt te funibus peccatorum alligatũ ad infernum perducat. *hæc ille.*

x ¶ Secundus caſus, ſeu concluſio eſt, &c.] *Idem penitus hinc tranſcripſit auctor Repertorij inquiſitorum verbo, dæmon. §. ſecundus caſus. & Locatus in opere iudiciali verbo, apoſtaſia. §. ſecundus caſus. nu. 8. & ſeq. nec obſcura videtur ratio, cur hæretici haberi debeant, qui honorem hyperduliæ aut duliæ exhibent dæmonibus inuocatis: Nam ſe illis ſubijciunt, quod apoſtaſiæ crimen non obſcure præ ſe ferre videtur. Verum nec facile nec præcipitanter veniendum eſt in hanc ſententiam, ſed plurimum ſpectanda eſt perſonarum qualitas & conditio, plurimũ etiam cauſa, ob quam inuocant, et modus inuocandi: nam hæc & augere & minuere culpam plerunq; poſſunt, vt alibi dictum eſt.*

y ¶ Et hæreticorum legibus non procul pulſis, aliis anfractibus feriendi.] *Hic locus in omnibus eſt deprauatus: nam Barcinonenſis habet ita:* Et hæreticorum legibus procul pulſis, aliis anfractibus feriendi. *Bononienſis ita:* Hæreticorum legibus non procul pulſis, illis anfratibus feriendi. *codex Cardinalis de Gambara ita:* illis à fratribus feriendi. *Sabellanus denique ita:* Et legibus hæreticorum non procul pulſis vltimo ſupplicio ſouendi. *Quocunque modo legatur, hic eſt ſenſus: Eos qui hoc ſecundo modo dæmones adorant, proculdubio pœnis hæreticorum eſſe coercendos: quod tamen non eſt ſimpliciter accipiendum, ſed tunc cũ recte hæc fieri poſſe crediderint, nec conuerti voluerint: aliàs enim, vt proxime dicebamus, circunſtantiæ ſunt diligenter perpendendæ priuſquam in hanc ſententiam deſcendamus.*

z ¶ Tertius caſus ſeu concluſio eſt, &c.] *Tertia hæc aſſertio multam habet difficultatem: neque enim videntur hæretici aut apoſtatæ, qui hoc tertio modo inuocant, cum nullum cultum dæmoni exhibere videantur. Hæc quæſtio pendet ex illa: An dæmonum inuocatio poſſit quandoque fieri abſque cultu, in qua breuiter cum Caietano 2. 2. q. 95. art. 4. dico, poſſe dæmones inuocari abſque cultu eis exhibito, vt cum requiritur ab illis, abſque vlla reuerentia aliquid, quod ab ipſis præſtari poſſit, quemadmodum requireretur ab homine potente nos adiuuare, ſemota omni cogitatione ſubijciendi ſe dæmonibus: & quoniam huiuſmodi inuocatio, quæ fit abſque vlla exteriori cultus & adorationis ſpecie, indirecte ſpectat ad cultum dæmonum non ex intentione inuocantis, ſed ex inſtitutione forſan & occulto pacto autorum inuocationum huiuſmodi cum dæmonibus, ignorato ab inuocante; ideo quamuis aliqua hæreſis ſuſpicio contraheretur ex huiuſmodi inuocatione (quod nunc nõ definio) at non incurreretur hæreſis omnino, vt voluit hic Eymericus, præſertim ab eo, qui ſolum curioſitate ductus, vel alio prauo affectu ſemel, vel bis quid tale faceret, neque ex profeſſo eam artem profiteretur: & hoc modo videtur intelligendus hic Eymericus dum dicit:* Modis explicatis in ſuperioribus. *conſtat autem in 3. modo inuocandi dæmones, nu. 4. eum locutũ fuiſſe de eo in primis, qui hanc artem profitetur, dum dicit:* ipſo necromante librũ tenente, ac legente.

An dæmonũ inuocatio fieri poſsit abſque eorum cultu.

Verbum inuocandi non ſemper includit actum latriæ.

Neque inuocandi verbum ſignificat ſemper actũ latriæ exhibere rebus inuocatis, cum, vt paulo antea C *docuimus, ex Caietano quandoque indicet auxilium requirere ab eo, qui poteſt nos iuuare, abſq; vlla reuerentia. Quòd vero inuocare quandoque non ſit actus latriæ, aperte docet diuus Auguſtinus in 3. tomo, lib. 1. locutionum circa finem in hæc verba:* Iacob benedicens nepotes ſuos filios Ioſeph, ait inter cetera: & inuocabitur in his nomen meum, & nomen patrum meorum: Vnde notandũ eſt, nõ ſolum exauditionem, ſed etiam inuocationem dici aliquãdo, quæ non Dei ſed hominum ſint. *hæc Auguſtinus. iam in iure inuocare manifeſte ſignificationis eſt. l. epiſcopale. C. de epiſ. audient. pro implorare auxiliũ, ſeu gladium ciuilis magiſtratus. c. 1. de offi. ord. Bart. l. vnica. ff. ſi quis ius dicen. non obtem.*

D *Poſtremo vt nihil deſideres eorum, quæ ad hanc quæſtionem ſpectant, inſerenda hic eſt determinatio quædam facta per Almam facultatem theologicam Pariſien. anno Domini MCCCXCVIII. vbi notantur omnes fere errores, & qualitates propoſitionum, quæ accidere poſſunt in hac materia inuocationis Dæmonum, & artis magicæ; quæ multam lucem huic diſputationi afferre poſſũt. omiſſa ergo eius determinationis præfatione, articulorum condemnatio ſequitur in hæc verba:*

Eſt autem primus articulus: Quòd per artes magicas & maleficia, & inuocationes nefarias, quærere familiaritates & amicitias et auxilia Dæmonum, non ſit idololatria. Error. Quoniam Dæmon aduerſarius pertinax et implacabilis Dei & E hominis iudicatur: nec eſt honoris, vel dominij cuiuſcunque diuini vere ſeu participatiue, vel aptitudinaliter ſuſceptiuus, vt aliæ creaturæ rationales non damnatæ: nec in ſigno ad placitum inſtituto, vt ſunt imagines & templa. Deus in ipſis adoratur †.

† al. honoretur

Secundus articulus: Quòd dare, vel offerre vel promittere Dæmonibus qualemcumque rẽ, vt adimpleant deſiderium hominis, aut in honorem

rem eorum aliquid oſculari, vel portare, non ſit idololatria. Error.

Articulus iij. Quòd inire pactum cum Dæmonibus tacitum vel expreſſum non ſit idololatria, vel ſpecies idololatriȩ, vel apoſtaſiæ. Error. Et intendimus eſſe pactum implicitum in omni obſeruatione ſuperſtitioſa, cuius effectus non debet à Deo vel natura rationabiliter expectari.

Articulus iiij. Quòd conari per artes magicas Dæmones in lapidibus, annulis, ſpeculis, aut imaginibus nomine eorũ conſecratis, vel potius execratis, includere, cogere, & arctare, vel eas velle viuificare, non ſit idololatria. Error.

Articulus v. Quòd licitum eſt vti magicis artibus vel aliis quibuſcunq; ſuperſtitionibus à Deo, & Eccleſia prohibitis pro quocunque bono fine. Error. Quia ſecundum Apoſtolum, non ſunt facienda mala vt bona eueniant.

Articulus vj. Quòd licitum ſit, aut etiã permittendum, maleficia maleficijs repellere. Error.

Articulus vij. Quòd aliquis cum aliquo poſſit diſpenſare in quocunque caſu, vt talibus licite vtatur. Error.

Articulus viij. Quòd artes magicȩ & ſimiles ſuperſtitiones & earum obſeruationes ſint ab Eccleſia irrationabiliter prohibitæ. Error.

Articulus ix. Quòd Deus per artes magicas & maleficia inducatur compellere Dȩmones ſuis inuocationibus obedire. Error.

Articulus x. Quòd thurificationes & ſuffumigationes, quæ fiunt in talium artium & maleficorum exercitio, ſunt † ad honorem Dei, & ei placeant. Error & blaſphemia: quoniam Deus aliàs non prohiberet vel puniret.

† al. ſint

Articulus xj. Quòd talibus & taliter vti, nõ eſt ſacrificare ſeu immolare Dæmonibus, & ex conſequenti damnabiliter idololatrare. Error.

Articulus xij. Quòd verba ſancta & orationes quȩdam deuotȩ, & ieiunia & balneationes, & cõtinentia corporalis in pueris & alijs, & Miſſarum celebratio, & alia opera de genere bonorum, quæ fiũt pro exercendo huiuſmodi artes, excuſent eas à malo, & non potius accuſent. Error. Nam per talia ſacrȩ res, immo ipſe Deus in Euchariſtia Dȩmonibus tentatur immolari: & hȩc procurãt Dȩmon, vel quia vult in hoc honorari ſimilis altiſſimo: vel ad fraudes ſuas occultandas: vel vt ſimplices illaqueet facilius, & damnabilius perdat.

Articulus xiij. Quòd ſancti Prophetæ, & alij ſancti per tales artes habuerunt ſuas prophetias, & miracula fecerunt, aut Dæmones expulerunt. Error & blaſphemia.

Articulus xiiij. Quòd Deus per ſe immediate, vel per bonos Angelos talia maleficia ſãctis hominibus reuelauerit. Error & blaſphemia.

Articulus xv. Quòd poſſibile eſt per tales artes cogere liberum hominis arbitrium ad volũtatem ſeu deſiderium alterius. Error. Et hoc conari facere eſt impium & nefarium.

Articulus xvj. Quòd ideo artes prȩfatæ bonæ ſunt & à Deo, & quòd eas licet obſeruare: quia per eas quandoque vel ſæpe euenit ſicut vtentes eis quȩrunt vel prædicunt: vel quia bonum quandoque prouenit ex eis. Error.

Articulus xvij. Quòd per tales artes Dæmones veraciter coguntur & cõpelluntur & non potius ita ſe cogi fingunt ad ſeducẽdos homines. Error.

Articulus xviij. Quòd per tales artes & ritus impios per ſortilegia, per carmina, & inuocationes Dȩmonum, per quaſdam inſultationes †, & alia maleficia nullus unquam effectus miniſterio Dȩmonum ſubſequatur. Error. Nam talia quandoq; permittit Deus cõtingere: vt patuit in Magis Pharaonis, & alibi pluries: vel ad probationem fidelium, ſicut habetur Deutero. xiij. vel in quorundã hominum dignam flagellationem: vel quia vtentes † ſeu conſulentes propter malam fidem aut alia peccata nefanda † dati ſunt in reprobum ſenſum, & demerentur ſic illudi.

† al. inſultationes.

† al. abutentes.

† al. nefaria

Articulus xix. Quòd boni Angeli includantur in lapidibus, & conſecrent imagines vel veſtimenta, aut alia faciant, quæ in iſtis artibus continẽtur. Error & blaſphemia.

Articulus xx. Quòd ſanguis vpupȩ, uel hœdi, vel alterius animalis, uel pergameneum virgineum vel corium Leonis, & ſimilia habeant efficaciam ad cogendos, vel repellendos Dæmones miniſterio huiuſmodi artium. Error.

Articulus xxj. Quòd imagines de ære vel de plumbo, vel auro, vel de cera alba uel rubea, vel alia materia, baptizatȩ, exorcizatȩ, & cõſecratȩ, ſeu potius execratæ ſecundum prædictas artes, & ſub certis diebus, habeant virtutes mirabiles, quæ in libris talium artium recitantur. Error in fide, & philoſophia naturali, & aſtrologia † vera.

† al. aſtronomia.

Articulus xxij. Quòd vti talibus, & fidem dare, non ſit idololatria, & infidelitas. Error.

Articulus xxiij. Quòd aliqui Dȩmones boni ſunt, aliqui benigni, alij omnia ſcientes, alij nec ſaluati, nec damnati. Error.

Articulus xxiiij. Quòd ſuffumigationes, quæ fiunt in huiuſmodi operationibus, conuertuntur in ſpiritus, aut quòd ſint debitæ eis. Error.

Articulus xxv. Quòd vnus Dæmon ſit rex orientis, & præſertim ſuo merito, alius occidentis, alius ſeptentrionis, alius meridiei. Error.

Articulus xxvj. Quòd intelligẽtia motrix cæli influit in animam rationalem, ſicut corpus cȩli influit in corpus humanum. Error.

Articulus xxvij. Quòd cogitationes noſtrȩ intellectuales, & volitiones noſtræ interiores, immediate cauſentur à cælo: Et quod per aliquã traditionẽ magicam tales poſſint ſciri: & quòd per illã de eis certitudinaliter iudicare ſit licitum. Error.

Articulus xxviij. Quòd per quaſcunque artes magicas poſſumus deuenire ad viſionem diuinȩ eſſentiæ, uel ſanctorum ſpirituum. Error.

Acta ſunt hȩc & poſt maturam crebramq; inter nos & deputatos noſtros examinationẽ cõcluſa in noſtra congregatione generali Pariſiis apud ſanctum Maturinum, de mane ſuper hoc ſpecialiter celebrata. anno Domini MCCCXCVIII. Die XIX. menſis Septembris. In cuius rei teſtimonium ſigillum dictæ facultatis prȩſentibus litteris duximus apponendum.

Hȩc quidem habet prædicta condemnatio, quam affert

affert Ioannes Gerſon tomo 1. operum, tractatu quodam de erroribus circa artem magicam.

Cum vero in fine ſingulorum articulorum additur dictio illa: Error. *per errorem accipere debemus non quamlibet falſitatem contra philoſophiam naturalē, moralem, aut alias humanas artes, ſed errorē & falſitatem contra veritatem fidei catholicæ, quam nullo pacto recipit Chriſtiana religio, iuxta id quod diximus ſupra in hac 2. parte ſuper q. 3.*

Qui prędictos teneret articulos iudicio Inquiſitorum ſupponeretur.

Quicunque ergo ſcienter aliquem ex his articulis teneret ac profiteretur, iudicio Inquiſitorum hęreticę prauitatis proculdubio eſſet ſubiectus: tametſi enim generalia ſtudia veluti Pariſienſe, Salamanticenſe, Bononienſe, aut ſimilia non habeant poteſtatem iudicandi certo & infallibiliter de fide, ita vt eorum definitionibus omnino ab omnibus ſit parendum: nec propterea dicenda ſit hęretica aliqua propoſitio, quia definitioni alicuius Vniuerſitatis contradicit, at ſuſpecta ſaltem de hæreſi eo nomine haberi poterit, quod determinationi alicuius catholicæ & inſignis academiæ, ſeu vniuerſitatis opponatur, vt recte iudicio noſtro docuit Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. 5. de iuſta hęret. punitione.

Huc etiam ſpectat reſcriptum Sixti IIII. incipiens: Nuntiatum eſt nobis. *& aliud Leonis X. incipiens:* Aliàs ad petitionem. *item aliud Hadriani VI. incipiens:* Dudum vti nobis exponi feciſti. *in quibus agitur de hoc argumento, quę in fine huius operis habentur impreſſa.*

QVAESTIO XLIIII.

De Chriſtianis tranſeuntibus, vel redeuntibus ad ritum Iudęorum.

SVMMARIVM.

1 *Chriſtiani tranſeuntes ad iudaiſmum vt hæretici ſunt iudicandi:*
2 *Et horū fautores cēſendi fautores hęreticorum:*
3 *Etiam ſi Iudęi ſint, & ideo ab Inquiſitoribus puniendi.*
4 *Nicolai IIII. litterę contra præfatos.*
5 *Quo pacto intelligatur quis ad ritum Iudæorum tranſire.*
6 *Ritus redeuntium ad iudaiſmum.*
7 *Ritus tranſeuntiū à Chriſtianiſmo ad Iudaiſmū.*

QVadrageſima quarta quęſtio eſt: Chriſtiani, qui ad ritum redeūt ſeu tranſeunt Iudæorum, & Chriſtiani & Iudæi, qui talibus, qui ad huiuſmodi redierint vel tranſierint ritum dederunt conſilium, auxilium, vel fauorem; an omnes iſti ſint velut hęretici iudicandi, ſic quòd Inquiſitoris hęreticorum ſint ſubiecti iudicio?

Ad hanc reſpondemus, & dicimus tria.

1 Primum eſt: quòd Chriſtiani, qui tranſeunt ad ritum Iudæorum, & conuerſi ex Iudæis, effecti Chriſtiani, qui poſtmodum ad dictum ritum execrabilem reuertuntur (quia illi dicuntur tranſire, & iſti redire) tam iſti, quàm illi, cum fidem abnegauerint Chriſti, ad quam ſe obligauerant in baptiſmo, hæretici ſunt habendi, & vt tales iudicandi: ita[a] quòd ſi volunt redire à ritu Iudæorum, atque ſectam abiurare, & ſatisfactionem congruam exhibere, vt pęnitentes hæretici ſunt ad miſericordiam admittendi: ſi autem nolint redire, & ritum Iudęorum atque ſectam abiurare, & ſatisfactionem congruam exhibere, vt impęnitentes hęretici, per Prælatos & Inquiſitores ſęculari brachio ſunt relinquendi, animaduerſione debita puniendi. Et eſt caſus planus de hęret. lib. 6. cap. Contra Chriſtianos. Supra pag. 108.

2 Secundum eſt: quòd Chriſtiani, qui talibus, qui tranſierint, vel redierint ad dictum ritum execrabilem Iudęorum, pręſtiterunt conſilium, auxiliū, vel fauorem, hęreticorum fautores ſunt iudicandi. patet per allegatum cap. Contra Chriſtianos. quod hoc dicit plane. Nam ſic tranſeuntes & redeuntes ſunt hæretici: ergo eis in hoc fauentes, hęreticorum ſunt fautores.

3 Tertium[b] eſt: quòd Iudęi, qui talibus trāſeuntibus vel redeuntibus dederunt ad hoc, conſilium, auxilium, vel fauorem, quòd tranſirent vel redirēt ad prędictum ritum; tales[c] inquam Iudęi fautores hęreticorum ſunt iudicandi: et vt tales per Prælatos et Inquiſitores puniendi.

Et licet alleg. cap. Contra Chriſtianos hoc nō dicat plane, loquutur tamen in genere de prędictorum fautoria, non exprimendo ſi Iudęi vel Chriſtiani fuerint fautores huiuſmodi. Tamē Nicolaus IIII. in extrauagante, Turbato corde. clarius hoc dicit loquens in ſpecie de Iudęis: dicit enim ſic.

4 TVrbato[d] corde audiuimus, & narramus, quod non ſolum quidam de iudaicæ cæcitatis errore, ad lumen fidei Chriſtianę conuerſi, ad priorem reuerſi eſſe perfidiam dignoſcuntur; verumetiam quamplurimi Chriſtiani, veritatem catholicæ fidei abnegantes, ſe damnabiliter ad ritum iudaicum tranſtulerunt: quod tanto magis reprobum fore cognoſcitur, quanto ex hoc Chriſti nomen ſanctiſſimum, quadam familiari hoſtilitate, ſecurius blaſphematur. Cum autem huic peſti damnabili, congruis, & feſtinis deceat remediis obuiare, vniuerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus infra terminos vobis ad inquirendum contra hæreticos, auctoritate ſedis Apoſtolicæ deſignatos, ſuper pręmiſſis, tam per Chriſtianos, quàm etiam per Iudæos, inquiſita diligenter & ſollicite veritate, cōtra omnes, quos talia inueneritis hactenus commiſiſſe, ac committere in futurum, tanquam contra hęreticos, contra fautores quoque, receptatores, & defenſores eorum, tanquā contra fautores, receptatores, & defenſores hęreticorum procedere ſtudeatis. Iudæos autem, qui Chriſtianos vtriuſque ſexus, ad

eorum

eorum ritum execrabilem induxerint, aut inueneritis de cetero inducentes, pœna debita puniatis: Contradictores per cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita compeſcendo; inuocato ad hoc ſi opus fuerit, auxilio brachij ſæcularis. Datum Romę † Nonas Septembris, Pontificatus [e] noſtri anno primo.

† al. Reate

5 Qualiter autem intelligatur, quòd quis redeat, vel tranſeat ad ritum Iudæorum, non eſt intelligendum ſecundum quod exponit Bartholomæus Raymũdi ſuper allegato cap. Contra Chriſtianos. ſcilicet, ꝙ balneentur: & locus in quo fuit ſanctum chriſma poſitum, abradatur, & ſimilia, prout ponit: Nam hoc non eſt tranſire, vel redire ad ritum Iudæorum, ſed viuere ſecundum ritum: vnde poſito quòd Chriſtianus, vel Iudæus ad fidem Chriſti conuerſus ſine prædicto ritu efficiatur Iudæus ſeruando eorũ cæremonias, ſolemnitates, & feſtiuitates, & credat prout ceteri Iudęi; vere dicitur ad ritum Iudęorũ tranſiſſe, vel rediſſe.

Intelligendum ergo eſt, ad ritum iudæorum aliquem rediſſe, vel tranſiſſe, cum eorum cæremonias obſeruat: ſolemnitates eorum & feſtiuitates celebrat, & cetera facit, quæ iudæi communiter facere ſunt aſſueti.

6 Qualis autem eſt ille ritus, ſecundum quem illi, qui prius fuerunt iudęi, & poſt Chriſtiani, & iterum poſt redeũt ad iudaiſmum, ſeu iudęorum ritum: conſiderandum quòd talis eſt:

Ritus reiudaizantium.

Nam ille ſiquidem qui debet reiudaizare, requiritur ſeu interrogatur ab aliquo ex iudæis pręſentibus, ſi vult [f] facere טבילה Teuilà, in hebręo, quod eſt dictum in latino; ſi vult facere balneationem, ſeu lotionem, ſeu balneum in aqua currente, vt efficiatur Iudæus: Ille autem reſpondet, quòd ſic: & tunc ille Iudæus, qui pręeſt, dicit [g] eidem in hebręo: בעל תשובה baal teſſuua: quod eſt dictum in latino, reuertaris à ſtatu peccati: & poſt hęc ille exuitur ex toto, & quandoque balneatur in aqua calida: & tunc iudæi fricant eum fortiter cum arena per totum corpus, ſed maxime in frõte, & in pectore, & in manibus: in illis videlicet locis, in quibus in baptiſmo fuit poſitũ ſanctũ chriſma: poſtmodum vero abraduntur omnes vngues illius de manibus & pedibus vſque ad ſanguinẽ; Item radunt caput illius, & poſtmodum ponunt eum in aqua fluuii currentis, & faciunt illum facere immerſionem de capite, in aqua illa tribus vicibus, & poſt dictam immerſionem dicunt orationem talem: Benedictus dominus Deus rex ſæculorum, † qui præcepiſti nobis ſanctificari ſuper iſtam aquam ſeu balneum: quod vocatur Teuilà in hebræo. Quo facto, ille egreditur de aqua, & induitur noua camiſia, & braccis recentibus, & omnes iudęi pręſentes oſculantur eum, & imponitur [h] nomen ſibi communiter illud, quod prius habuerat ante baptiſmum.

† al. cælorum

Item ille, qui ſic reiudaizatus eſt, requiritur, ꝙ confiteatur legem Moyſi, & promittat ſe eam tenere, & ſeruare, & ſecundum eam viuere de cetero. Item quòd abneget baptiſmum & fidẽ Chriſti & Chriſtianorum; nec de cetero eã teneat, aut ſeruet; et ille ita promittit ſe ſeruare legem, et abnegat baptiſmum, et Chriſti fidem: poſtmodum vero datur eidem charta ſeu inſtrumentum teſtimoniale ad omnes alios iudæos, vt ſic poſſint eũ recipere, et confidere de eodem, et benefaciant ei: et extunc viuit, et conuerſatur vt iudęus, et ingreditur ſcholam ſeu ſynagogam iudæorum.

7 Qualis autem eſt ille ritus, ſecundum quem illi qui aliàs non fuerunt iudęi, recipiuntur ad iudaiſmum, conſiderandum eſt, quòd eſt idem qui prius, niſi ꝙ prædicti non circumciduntur, quia iam ſunt: vnde [i] aliter circumcidunt iudæi pueros ſuos, et aliter Chriſtianos, ſiue pueros ſiue adultos: quia circumcidendo chriſtianos, adultos ſeu pueros, ſcindunt eis pellem deſuper ſemiplene, et non per totum circulũ, ſicut faciunt in pueris ſuis iudęis: ad hoc vt ſit diſtinctio inter eos.

COMMENT. LXIX.

De materia huius quęſtionis agunt Canoniſtæ in cap. contra Chriſtianos. de hęret. lib 6 Locatus in opere iudiciali verbo, apoſtata. nu. 3. vbi penitus ſequitur hic Eymericum. idem per omnia Repertorium inquiſitorum verbo. Reiudaizantes. & Calderinus tract. de forma procedendi contra inquiſitos de hæreſi, in rubrica, De his qui condemnantur vt hæretici. Tabienſis in ſumma verbo. inquiſitor. §. 31. 32. & 33. Squillacenſis tract. de fide catho. cap. 46. & in legibus Hiſpaniæ ſeptipartitis, par. 7. tit. 24. l. 7. Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. 23. de iuſta hęret. punitio. Ioannes Rojas tract. de hęr. par. 1. num. 557. & ſequen. Corradus Brunus lib. 4. de hęret. cap. 2. Gondiſſaluus tract. de hęret. q. 9. nu. 11. & alij quos omitto.

Ac de his nulla eſt dubitatio qui iuriſdictioni Inquiſitorum ſubijciantur: ſunt. n. nõ modo hæretici, uerum & apoſtatę iudicandi, cum in totũ deſerant fidẽ Chriſti, & ſectam penitus execrabilem. & omnino à religione Chriſtiana diuerſam profiteantur. de quibus propria diſputatio eſt infra q. 49.

Reiudaizantes poteſtati Inquiſitorũ ſubduntur.

Iam quæ hac quæſtione dicuntur de poteſtate Inquiſitorum procedendi aduerſus iudaizantes, locum habent etiamſi reiudaizantes fuiſſent baptizati dum eſſent infantes, aut metu mortis, dummodo non fuiſſent baptizati abſolute coacti. textus in dicto c. contra Chriſtianos. ibi: Etiamſi huiuſmodi redeuntes dum erant infantes, aut mortis metu, non tamen abſolute, aut pręciſe coacti baptizati fuerunt. *hęc ibi. notatque ibidem gloſſa, Geminianus, & alij. Bernardus in lucerna* Inquiſi. *verbo,* Iudæi. §. 2.

Cum his tamen qui reiudaizant dum ſunt infantes, mitius eſt agẽdum, quàm cum adultis, quia ætati parcitur, vt dixi par. 1. ſuper l. ſi quis. C. ne ſanctum baptiſ. iteretur. verſi. ſi tamen crimini ſit capax.

a § Ita quòd ſi volunt redire à ritu Iudęorum, etc.] *Barcinonenſis impreſſus hic erat mutilus, nam poſt illa verba:* Hæretici ſunt habendi, et vt tales iudicandi. *ſtatim ſequebatur:* Ita quòd ſi nolint redire, et ritum Iudæorum atque ſectam abiurare, etc. *Nos tamen ex tribus manuſcriptis illa ſupplemimus.* Ita quòd ſi volunt redire à ritu Iudęorum atque ſectam abiurare, et ſatisfactionẽ congruam exhibe-

Locus emendatus.

exhibere, ut pœnitentes hæretici ſunt ad miſericordiam admittendi.

Iudæi ratione delicti ſupponũtur iudicibus eccleſiaſticis.

b ¶ Tertium eſt, quòd Iudæi, qui talibus tranſeuntibus, &c.] *Nam ratione delicti Iudæi ſubijciũtur foro Eccleſiæ, quamuis non ſint de Eccleſia. idem tradit Locatus verbo, Apoſtata, num. 3. Bernardus Comenſis in Lucerna Inquiſitor. verb. Iudæi. §. 1. Repertorium Inquiſi. ver. Iudæus. §. item Inquiſitor. verſi. & ibi dicunt Doctores. quibus accedunt Ancharanus conſ. 15. incipien. Spiritualis Iudex. Calderinus conſ. 2. incipiente: Iudæus doloſe. tit. de Iudæis. & Oldradus conſil. 36. incipien. Infraſcripti ſunt articuli. Zabarella in clemen. 2. §. 1. de hæret. Cardinalis Alexandrinus in cap. nulla. diſt. 54. vbi expreſſe aſſerit, Iudæos in caſibus, in quibus Chriſtianis contrariantur, vel eos ad obſeruandum ſuos ritus inducunt, iuri canonico & iudicibus Eccleſiaſticis ſubiectos eſſe. Idem tenuit Imola in clemen. ex graui. de vſuris. verſi. vlterius quæro, an Iudæi aſſerentes & Campegius ad Zanchinum. cap. 36. verſi. Deliquit contra fidem noſtram. & eleganter Squillacenſis tract. de fide catho. cap. 46. tradunt Ioannes Andr. Geminianus, Francus & ceteri communiter in cap. contra Chriſtianos. de hæret. lib. 6.*

Iam quot & quibus caſibus Iudæi & alij infideles ſubijciantur Inquiſitorum poteſtati luculenter declarauit Sanctiſſimus dominus Gregorius Papa XIII. reſcripto quodam incipien. Antiqua Iudæorũ. anno Domini MDLXXXI.

Iudæi inducentes Chriſtianos ad iudaiſmum ut fautores hæreticorũ plecti poſſunt.

c ¶ Tales inquam Iudæi fautores hæreticorum ſunt iudicandi, & vt tales per prælatos & Inquiſitores puniendi.] *His verbis apertiſſime indicat Eymericus Iudæos inducentes Chriſtianos ad iudaiſmum plectendos eſſe pœnis fautorum hæreticorum; quod non eſt abſurdum: quãuis enim re vera proprie fautores hæreticorum dici non poſſint, cum in eos nõ cadat hæreſis, nec propterea hæreſis fautoria, quia baptizati non ſunt; at large non modo fautores, verũ ſectatores hæreticorum, ſeu verius apoſtatarum dici poſſunt, vt optime ſcripſit Ioannes And. in dicto c. contra Chriſtianos.*

Franciſcus Squillacenſis tract. de fide catho. cap. 46. nu. 2. in caſu huius quæſtionis pœna arbitraria puniendos dicit, ex quo pœna certa per leges non eſt ſtatuta, ꝑ regulã in capitulo de cauſis, de offic. deleg. quod etiam videtur indicare reſcriptum Nicolai IIII. Turbato corde. *quod hic recitat Eymericus, in quo circa finem dicitur:* Pœna debita puniatis. *quamuis enim nomine pœnæ debitæ, intelligamus pœnam à iure præſcriptam: at vbi ſancita non eſt, pœnam arbitrariam à iudice debite penſatis circunſtantijs imponendam, accipimus. iudex enim legibus deficientibus, ne delicta maneant impunita, legibus ſufficitur.*

Quibus pœnis plectendi Iudæi inducẽtes Chriſtianos ad iudaiſmum.

Zanchinus tamen tract. de hæret. c. 36. num. 4. Repertorium Inquiſit. verbo, Iudæus. §. ſed circa prædicta. Sylueſter in ſum. verbo, Iudæus. quæſt. 5. quatuor pœnas videntur numerare, priuationem communionis cum Chriſtianis, pecuniariam, carceres, & verbera. quæ colliguntur ex c. ita quorundam. in fine. extra de Iudæis. ex c. poſtulaſti. de Iudæis. ex c. in Archiepiſcopatu. de rapto. & ex c. ſæpe. 28. q. 1. neque ab his puto recedendum.

A *Sed ſi atrox ſit ſcelus à Iudæo, vel alio infideli contra fidem patratum, acrior pœna eis imponi poterit, ac etiam relinqui poterunt curiæ ſæculari: nam quoties pœna relinquitur arbitrio iudicantis, ſi crimen ſit ingens, iudex arbitrium extendere poteſt vſque ad mortem, vt eſt gloſſa communiter recepta in §. in ſumma. verbo, extraordinaria. Inſtit. de iniurijs. Decius in c. ex litteris. de conſtit. & alij quos omitto conſulto. poſtea vero iudices ſæculares vltimo ſupplicio eos afficient. argumento l. 2. & l. ne quis Chriſtianam. C. de iudæis.*

Illud hic non eſt omittendum, quod optime monet Squillacenſis *tract. de fide catho. cap. 46. circa*
B *finem, quòd quando Iudæi in his cauſis ad fidem ſpectantibus ſunt puniendi, non poteſt Epiſcopus ſine Inquiſitore, aut vice verſa punire, ſed ſimul interuenire debent, quemadmodum in condemnandis hæreticis cautum eſt in clemen. 1. §. duro tamen. de hæret. & hæc ſententia videtur mihi tutiſſima, & propterea penitus obſeruanda.*

Num autem puniendus ſit Iudæus ſi tranſierit ad ſectam Sarracenorum *docet Oldradus conſil. 51. incipien. Iudæus tranſiuit. cuius dicta ob breuitatem non expendo.*

Item an & qualiter ſint puniendi Iudæi ſi infideles alterius ſectæ inducant ad Iudaiſmum, cautum
C *eſt à Ioanne Caſtellæ rege æra MCCCCXVIII. & refertur in collectione legum Hiſpaniæ Catholici Regis noſtri Philippi II. lib. 1. tit. 1. de ſum. trinit. & fide Catho. l. 6.*

d ¶ Turbato corde.] *Refert etiam Campegius apud Zanchinum, c. 36. vbi eam tribuit Gregorio X. & Repertorium verbo, Reiudaizantes. §. ſed eſt quæſtio. Sed nihil refert: potuit enim ita primum cauere Gregorius X. idemq; poſtea innouare Nicolaus IIII quod ſæpiſſime cõtingit. eiuſdem quoque extrauagantis meminit Ioannes And. & alij in cap. contra Chriſtianos. de hæret. lib. 6.*

e ¶ Pontificatus noſtri anno primo.] *Poſt hæc*
D *verba, in tribus codicibus manuſcriptis ſubſequitur hæc periodus:* Similes litteræ Apoſtolicæ habentur de Sarracenis mutatis mutandis, & incipiunt: Admodum. et ſunt Gregorij. XI. *Sed nos ſecuti Barcinone impreſſum, ea omiſimus, credentes adnotationẽ alicuius eſſe, quæ ex margine in contextum irrepſerit: nam illæ litteræ quæſtione ſequenti referuntur.*

f ¶ Si vult facere Teuilà in Hebræo.] *Hic locus in omnibus codicibus erat deprauatus: nam Barcinonenſis, Bononiẽſis, & codex Cardinalis de Gambara ita habent:* Si uult facere Tinila. *Sabellanus ita:* Si uult facere Tiuilam: *ſed nos ex conſuetudine & ritu Hebræorum ita correximus & reſtitui-*

Locus reſtitutus.

E *mus vt eſt impreſſus:* Si uult facere Teuilà: *obſeruandum eſt autem, non quamcunque lotionem, qua Hebræi ſe ſolent lauare, aut purificare intra domũ ſuam, vocari* Teuilà, *ſed ſolum eam quæ fit in aqua currenti, & naturaliter ſcaturienti, quod etiam hodie vbique obſeruant, præſertim in purificandis feminis menſtruo, aut menſtrui quacunque ſignificatione pollutis, nõ enim prius uiris iunguntur, quam fecerint* Teuilà. *hic locus apud Vmbertum in opere iudiciali verbo,* Tinila, *eiſdem verbis legitur etiam corrupte.*

Quid ſit Teuila apud Hebræos.

g ¶ Dicit

Locus reſtitutus.

g ¶ Dicit eidem in Hebræo, Baal Teſciuua.] *Hic quoque locus in omnibus exemplaribus erat mendoſus, in Barcinonenſi ita Baal tuſsima. in Bononienſi,* Celsiura. *in Sabellano,* Ceſuira. *in codice Cardinalis de Gambara,* Ceſura. *quem nos etiam edocti conſuetudinem & linguam Hebræorum, ita reſtituimus vt eſt impreſſus. eſt autem hic modus dicendi conſuetus & familiaris apud Hebræos, quo quadam animi lætitia indicant latabundi hominem pænitentem & conuerſum, cum relictis religione Chriſtiana, aut nefarijs ſectis ad legem reuertitur, ſeu conuertitur. hunc etiam locum corruptum inuenies apud Vmbertum Locatum in opere iudiciali, verbo, Tinila.*

Quid apud Hebræos Baal Teſciuua.

h ¶ Et imponitur nomen ſibi communiter illud, quod prius habuerat ante baptiſmum.] *Si quis ergo Iudæus effectus Chriſtianus retinet nomen iudaicum antiquum, & eo poſt baptiſmum aſſumptum vtitur, ex hoc argueretur amor & affectus erga iudaiſmum, eumque approbare præſumeretur. ita docet valde ſingulariter Craneta conſil. 73. incipien. Dicendum videretur. num. 13. & ſequen. quem ſequitur Franciſcus Viuius lib. 2. communium opinionum, opinione 193. verſi. & nomen turpe eſt demum tanta infamiæ. ratio Craneta potiſſima eſt: quoniam valet, inquit, argumentum ex reliquijs præcedentibus deſumptum. argumento cap. accuſatores. vbi gloſſa. 3. queſt. 5. Ioannes Ananias conſil. 17. faciunt tradita per Felynum in cap. quę in Eccleſiarum. de conſtit. quem retulit Iaſon l. ſi ita ſtipulatus. §. Gryſegonus. de verbo. obligat. & huic opinioni aſſentior libentiſſime. qualis autem ſuſpicio hinc oriatur, non põt à nobis certa regula definiri, ſed perſonarũ & circumſtantiarum habita ratione indagãdũ erit. Hæc autem ſuſpicio tunc ceſſaret, cum in baptiſmo retineret Iudæus, cum efficitur Chriſtianus, illud nomen, quo vocabatur exiſtens Iudæus, vt ſi Ioſeph, Simon, aut ſimilibus etiam apud Chriſtianos vſitatis vocaretur, eaque retineret: tunc enim ex hoc ſolo non inſurgeret Iudaiſmi ſuſpicio.*

Conuerſi ad fidem & nomen & ritũ veterem dimittant.

His vero qui ad catholicam fidem conuertuntur ſiue ex Iudæorum, ſiue ex aliorum infidelium perfidia, iubendum eſt, ne nominibus antiquis, quibus in ſua ſecta vtebantur, appellentur, ſed vocentur nominibus vſitatis Chriſtianorũ: quod cauit in Hiſpania Catholicus noſter Rex Philippus II. in collectione legum Caſtellæ lib. 8. tit. 2. delos Iudios y Moros. *l. 13. §. 10.*

Rurſus præcipiendum eſt eiſdem ne veteres ſuarum ſectarum ritus obſeruent, ſicut diſpoſitum eſt in concilio Lateranen. ſub Innocentio III. c. 70. & refertur in c. Quidam. extra de apoſtat.

De originarijs ſeu antiquis Chriſtianis quæſitum etiam eſt: An & ipſi talem ſuſpicionem incurrant ſi nominibus Iudæorum appellentur? & ſane iudicio meo conſultius facient, ſi nominibus Sanctorum noui teſtamenti vocentur: quod ſi nominibus Iudæorum penitus inſolitis apud Chriſtianos & inuſitatis vtantur, fortaſſis cauſam præbebunt ſaltẽ ſuſpicandi quod ab Hebræis originem ducant.

Hebræi vno modo circũcidunt omnes.

i ¶ Vnde aliter circũcidunt Iudæi pueros ſuos, & aliter Chriſtianos, &c.] *In vetuſto illo codice membraneo bibliothecæ Vaticanæ, quo ſæpe ſum*

A *vſus ad multos locos obſcuros huius operis illuſtrandos, hæc prorſus leguntur, quæ hic tradit Eymericus de diſcrimine circumciſionis. ceterum à peritiſſimis Rabinis & Iudæis & conuerſis ex Iudæis Romæ dũ hæc ſcribo, accepi, hoc nuſquã obſeruari apud eos, nec ſcire ſe aliquando hæc fuiſſe obſeruata: immo aiunt non putari vere Iudæum eum, cui tota præputij pellis circulariter abſciſa non eſſet.*

QVAESTIO XLV.

B

De Chriſtianis tranſeuntibus ad ſectam Sarracenorum.

SVMMARIVM.

1 *A Chriſtianiſmo ad Sarracenorum ritus deficientes, hæretici ſunt habendi.*
2 *Præſtantes eis fauorem ſunt hæreticorum fautores:*
3 *Atque vt tales puniri debent, etiam ſi Sarraceni fuerint.*
4 *Gregorij XI. littera de his omnibus puniendis.*

Qvadrageſimaquita queſtio eſt: Chriſtiani, qui ad ritum redeunt ſeu trãſeunt Sarracenorum, & Chriſtiani C & Sarraceni, qui talibus, qui ad huiuſmodi redierint, vel tranſierint ritum, dederunt conſilium, auxilium, vel fauorẽ; an omnes iſti ſint velut hæretici iudicandi ſic, & Inquiſitoris hæreticorum iudicio ſint ſubiecti?

Ad hanc reſpondemus, & dicimus tria ſicut in quæſtione de Iudæis proxime dicta.

1 Primum eſt, quòd tales tranſeuntes vel redeuntes ad ritum Sarracenorum, hæretici ſunt habendi. argu. extra de hæret. lib. 6. Contra Chriſtianos. nam fidem Chriſti abnegarunt, & ſectam peruerſam Sarracenorum ſibi elegerunt.

D 2 Secundum eſt: quòd Chriſtiani eis præſtantes ad hoc conſilium, auxilium, vel fauorem, fautores hæreticorum ſunt habẽdi, & ut tales per prælatos & Inquiſitores puniendi. argu. alleg. c. Contra Chriſtianos. Nam taliter tranſeuntes & redeuntes ſunt hæretici: ergo eis præſtantes conſilium, auxilium, & fauorem, hæreticorum ſunt fautores ueri.

3 Tertium eſt: quòd Sarraceni præſtantes prædictis (ut tranſeant uel redeant ad talem ritum ſeu ſectam) conſilium, auxilium, uel fauorem, fautores hæreticorum ſunt, & ut tales puniendi per prælatos & Inquiſitores ſunt, ut expreſſe determinat E dominus Gregorius Papa XI. in extrauagãte, Admodum dolenter. tenoris ſequentis.

Extrauag. domini Gregorii XI.

4 ADmodum dolenter audiuimus, & narramus, quòd non ſolum quidã de Sarracenica impietate ad Chriſtianam fidem conuerſi, ad eandem ſunt impietatẽ reuerſi: verum etiam quamplurimi Chriſtiani, veritatem fidei abnegantes, ſe damnabiliter ad Agarenorum perfidiam tranſtulerunt: quod tanto magis reprobum fore

fore cognoſcitur, quanto ex hoc Chriſti A nomẽ ſanctiſſimum, quadam familiari hoſtilitate ſecurius blaſphematur. Cum autẽ huic peſti damnabili congruis & feſtinis deceat remedijs obuiare: Vniuerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus infra terminos vobis ad inquirẽdum contra hæreticos, auctoritate ſedis Apoſtolicæ deſignatos, ſuper præmiſſis tam per Chriſtianos, quàm etiam per Sarracenos inter Chriſtianos morantes, inquiſita diligenter & ſolicite veritate, contra omnes, quos talia inueneritis hactenus commiſiſſe, & committere in futurum, tãquam contra hæreticos; contra fautores etiam, & receptatores, & defenſores eorum, tanquam contra fautores receptatores & defẽſores hęreticorum procedere ſtudeatis. Sarracenos quoque, q Chriſtianos vtriuſque ſexus, ad dictam eorum perfidiam induxerint, aut inueneritis de cetero inducẽtes, pœna debita puniatis: contradictores per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compeſcẽdo; inuocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſęcularis. Datum apud Villam nouam Auinion. diœceſis. tertio Non. Auguſti. Põtificatus noſtri anno Secundo.

COMMENT. LXX.

De ſecta & erroribus Sarracenorum actum eſt ſupra cum Eymerico in hac eadem parte q. xxj. Hic breuiter diſſerit auctor de Chriſtianis, qui ad eam ſectam tranſeunt ſeu redeunt; quorum noſtris ſaculis magnus eſt numerus. notitia vero huius quęſtionis tota pendet ex illis, quę dicta ſunt in proxima præcedenti. D

Et de materia quæſtionis agunt Repertorium Inquiſitorum. verbo, Reiudaizantes §. ſupra viſum eſt. Canoniſta in cap contra Chriſtianos. de hæret. lib. 6. Carrerius tract. de hæret. nu. 51. verſ. item contrahitur hæreſis per apoſtaſiam. Simancas de catho. inſtit. tit. 39. de Mammetanis. & alij.

Qua pœna puniantur, qui ſequũtur ſectam Sarracenorum.

Aduerſus eos qui ex Chriſtiana religione ad ſectã Sarracenorum ſe transferũt, mortis pœna ſtatuta eſt in l. 4 ſeptipartita, par. 7. tit. 25 cui conſonę vidẽtur l. hi qui. & l. eum qui. C. de apoſtatis.

E *Sed iure Pontificio, quo Inquiſitores Apoſtolici vtuntur, huiuſmodi deſertores tanquam apoſtatę puniuntur, & ſi vere pęniteant & conuertantur ad gremium ſanctę matris Eccleſiæ condonata eis vita, recipiuntur, ſicut indicat hic Eymericus dicens, eos velut hęreticos eſſe habendos, de quo agemus copioſius infra in hac 2. parte, q. 49. de apoſtatis.*

In his conſideranda eſt culpa ſeu lapſus, vt mitius vel grauius puniri debeant: an ſcilicet ſponte, an contra, metu, tormentis, aut alijs cauſis inducti eã ſectam ſecuti fuerint.

Iam extrauagantem Gregorij xj. quam refert hic Eymericus, recitat quoque Repertorium Inquiſitorũ verbo, Reiudaizantes.

QVAESTIO XLVI.

De infidelibus contra fidem Chriſtianam delinquẽtibus, an iuriſdictioni Inquiſitorum ſubdantur.

SVMMARIVM.

B
1 *Contentorum in veteri teſtamento diſtinctio.*
2 *Iudęi in quibus à nobis defendendi.*
3 *Iudęis communia multa cum Chriſtianis ſunt.*
4 *Iudæi in quibus delinquendo puniri ab Inquiſitoribus poſſint.*
5 *Iudęos & alios infideles ratione delicti effici de foro Eccleſię, multis probatur.*
6 *De poteſtate Papę ſuper infidelibus.*
7 *Qua ratione Eccleſia quandoque bellum inferat infidelibus.*
8 *Rationes tenentium quòd Iudęorum punitio ſpectet tantum ad iudices ſæculares.*
9 *Intellectus c. Poſtulaſti. De Iudęis.*
C
10 *Quos blaſphemos punire ſit iudicis Eccleſiaſtici, & quos iudicis ſecularis.*
11 *In crimine hæreſis iudicis eccleſiaſtici eſt cognoſcere, ſæcularis exequi.*
12 *Intellectus c. In Archiepiſcopatu. De Raptor.*
13 *Ritus Iudęorum cur tolerati ab Eccleſia, non ita Sarracenorum.*
14 *Clemẽtina vnica, De Iudęis & Sarracenis, pulchra declaratio.*
15 *Iudæi ex quibus capitibus ab eccleſiaſtico iudice puniri poſſint.*
16 *Epilogus totius quæſtionis.*
17 *Narratur caſus cuiuſdam Iudęi, & Decretum Papę de illo conſignando Inquiſitori.*
D

Qvadrageſima ſexta quæſtio eſt: Iudęi & infideles ceteri, dęmones inuocantes, hęreſes ſeminantes, ſeu aliàs circa vel contra fidem Chriſtianam delinquẽtes, an hæretici ſint habẽdi; ita v. Inquiſitoris hæreticorũ iudicio ſint ſubiecti?

1 Ad hanc reſpondemus, quòd in veteri teſtamento continentur multiplicia, à Iudęis vera eſſe extimata, quę ſe dicunt credere, & eis credendo inniti auctoritati diuinę vt infallibili veritati: Nam in dicto veteri teſtamento ſunt quędam moralia, E quędam legalia, quædam iudicialia, quædam cæremonialia quædam prophetalia, & quædam figuralia: quæ omnia ſunt in genere duplicia: Nam quædam ſunt in eis ſpecialia, per quæ à nobis Chriſtianis diſtinguuntur, & ipſi Iudæi ſunt, & dicuntur, & à nobis Chriſtianis infideles reputantur, & vere habentur.

2 Et ſi Iudæi in his diſcedant à priori eorũ credentia, licet hæretici ſint in eorum perfidia, non tamen in fide Chriſtiana; immo nobiſcum tũc de nouo conueniunt, & ad nos conuertũtur: & ideo in his

amplius erudiendi, fouendi, & defendendi.

Communia Chriſtianis & Iudæis.

3 Quædam alia ſunt nobis Chriſtianis, & Iudæis communia, per quæ à nobis Chriſtianis non diſtinguuntur, nec Iudæi ſunt nec habentur: vtpote, credere Deum vnum eſſe, & illum creatorē omnium, & ſimilia. Et ſi Iudæi in his ab eorum priori credentia diſcedant, & ea abnegent eſſe vera, hęretici & in priori promiſſa fidelitate, & in eorum theologia ſeu lege, & communi Iudæorū extimatione ſunt, & habentur.

4 Et quia in his nobiſcum conueniunt, & talia negare, eſt legem Chriſtianam directe agitare; ideo à Chriſtianis, & fidei Chriſti iudicibus Epiſcopis, & Inquiſitoribus arctandi ſunt ea credere; & fidem, quam Deo in his credendo promiſerunt, firmiter obſeruare. Si ergo [a] inueniantur Iudæi in his, quę nobis Chriſtianis & eis ſunt cōmunia, delinquere, verbo vel facto ea abnegando, vt ſi aſſerant verbo, Deum non vnum eſſe: vel facto, dæmonibus ſacrificando: quod eſt facto aſſerere dæmonem fore Deū, & ſimilia perpetrare, præſertim in pręſentia Chriſtianorum, debent vt hæretici in eorum lege, & vt fautores hæreticorum contra legem Chriſti, & inductores †, arctari & puniri per Epiſcopos, & Inquiſitores iudices fidei. Si enim infantes Iudæorum, vel adulti per minas, vel per rerum ſuarum ablationem, vel verberationem, uel ſimilem coactionem, uel etiam metu mortis coacti baptizati fuerint, & receperint fidem Chriſti, ſunt cogendi quod promiſerunt obſeruare, vt habetur 45. diſtinct. cap. De Iudæis. & cap. Licet. & extra de hęret. lib. 6. Contra Chriſtianos. quanto magis Iudæi, qui voluntarie de credendo prędicta moralia, & illa prędicta, per quæ à Chriſtianis non diſtinguuntur, Deo fideiuſſerunt, debent arctari ad ſeruandum id, quod promiſerunt? præſertim quia fidem Chriſtianam receperunt in figura, ut dicit S. Thomas 2. 2. q. 10. artic. 5. & 6. Et quia Iudæi, inter cetera, adorare unum Deum, & illum ſolum promiſerunt, iuxta illud Deuter. 6. Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies: & in his modernis temporibus, & antiquis frequentiſsime deliquerunt, ſaltem facto, quod eſt plus quàm verbo, idola colentes: eis ſacrificia offerentes: dęmones inuocantes: ad aras idolorum eis preces nefarias effundentes: eiſdem dæmonibus ſacrificantes: reſponſa expectantes, & obtinentes: & nonnunquam Chriſtianos verbo, facto, uel exemplo ad nefaria ſimilia pertrahētes: Epiſcoporum & Inquiſitorum pro talibus nefandis iudicium non euadunt, immo ſunt ab eis acrius puniendi.

† Forſan deeſt, ad paganiſmum, vel quid ſimile.

5 Quòd autem ita ſit, quòd Iudęi, & infideles ceteri, dęmones inuocantes: hęreſes ſeminantes: & ſimilia peragentes, ſint de foro iudicis eccleſiaſtici, & conſequenter Inquiſitoris hęreticorum, patet ex dictis doctorum Innocentij de vot. & uoti red. & Ioannis And. ibi. unde Innocen. ubi prius ſuper cap. Quòd ſuper his. dicit ita: Sed nūquid eſt licitū inuadere terras infidelium? & infra, Bene tamen credimus, ꝙ Papa, qui eſt Vicarius Ieſu Chriſti poteſtatem habeat non tantum

Innocent.

A ſuper Chriſtianos, ſed etiam ſuper omnes infideles: cum enim Chriſtus habuerit ſuper omnes poteſtatem: unde in pſal. † Deus iudicium tuum regi da, &c. non uideretur diligens paterfamilias, niſi Vicario ſuo, quem in terra dimittebat, plenā poteſtatem ſuper omnes dimiſiſſet. Item ipſe Petro & ſucceſſoribus eius dedit claues regni cælorum, & dixit ei: Quodcunque ligaueris, &c. Item alibi: Paſce oues meas. ſupra de elect. Significaſti. Omnes autē tam fideles quàm infideles, oues ſunt Chriſti per creationē, licet non ſint de ouili Eccleſiæ: & ſic per prędicta apparet, quòd Papa ſuper omnes habet iuriſdictionem & poteſtatem

Poteſtas Papæ ſuper infideles.

† Pſal. 71.

B de iure, licet non de facto.

6 Vnde [b] per hanc poteſtatem, quam habet Papa, credo ꝙ ſi Gentilis, qui non habet legem niſi naturæ, contra legem faciat, poteſt licite puniri per Papam. arg. Gen. 19. ubi habes, ꝙ Sodomitę, qui contra legem naturæ peccabant, puniti ſunt à Deo. Cum autem Dei iudicia ſint nobis exemplaria, non video quare Papa, qui eſt Vicarius Ieſu Chriſti, hoc non poſsit, & etiam debeat, dummodo facultas adſit: Et idem dico ſi colāt idola. Naturale. n. eſt, vnum & ſolum Deum creatorē colere, & non creaturas. Item Iudæos poteſt iudicare Papa, ſi contra legem ſuam faciant: & etiā

C in moralibus, ſi eorum pręlati eos non puniant: & eodem modo ſi hęreſes contra legem ſuā inueniāt. Et hac ratione [c] moti Papa Gregorius & Innocentius mandauerunt comburi libros tales, in quibus multæ continebantur hæreſes & errores, & mandauerunt puniri illos, qui prædictas hæreſes ſequerentur, vel docerent.

De Chriſtianis autem non eſt dubium, ꝙ eos iudicare poteſt Papa, ſi contra legem Euangelicā faciant. Et licet Papa quandoque omittat pœnas iuſtas & debitas omnibus prædictis inferendas, vel quia facultatem non habet, vel propter pericula, vel ſcandala, quæ inde obueniunt, vel eue-

D nire timentur: poteſtas tamen hoc faciēdi de iure eſt apud eum. & infra: Nec eſt contra 2. q. 1. Multi. vbi dicitur, ꝙ non pertinet ad nos iudicare de his, quę foris ſunt: quia intelligitur, ꝙ non debemus eos iudicare, excommunicando vel compellendo ad fidem, ad quam ſola Dei gratia vocantur. 45. diſt. De Iudæis. hæc Innocentius.

Ioannes Andreas etiam in Nouella ſuper cap. Quòd ſuper his. dicit in effectu per omnia ſicut Innocen. vbi ſupra. Idem Ioannes Andr. ſuper cap. Ex graui. §. ſane. & verbo, hęreticum, extra de vſuris. in Clemen. dicit ita: Non ſolum eſt hęreticus, male ſentiens de articulis fidei, vel ſacra-

Ioan. And.

E mentis Eccleſiæ, de hæreti. cap. Ad abolendam. in prin. ſed etiam qui peruerſum habet dogma, vel falſas vel nouas opiniones gignit, aut ſequitur. 24. quæſt. 3. cap. Hęreticus, aut ſi eſt contra determinationem † Eccleſię, eo. tit. cap. 3. & cap. Cum tu. in fi. Iudæi vero, qui dicunt hęc, inducentes auctoritatem Deuterono. 23. Non fœneraberis fratri tuo: pro quibus videtur facere 23. quæſt. 4. Ab illo. non includuntur hac conſtitutione: quia non cadit in illos proprie hæreſis, quæ diuiſionem notat, quia ipſi nunquam in

† al. doctrinam.

Z vnitate

vnitate fidei fuerunt. Item certum eſt, quòd peccant in articulis fidei, qui ſapiũt humanitatẽ Chriſti, de quibus dicitur de ſum.trin. Firmiter. & hoc ſcit Eccleſia: & illos ſuſtinet. & nihil ad nos, &c. 2.q.1. Multi. de diuor. cap. Gaudemus. poſſent tamen ſuper his per Eccleſiã compeſci, ſi talia dogmatizarẽt inter Chriſtianos, vt ſcripſi poſt Inno. & Hoſtien. de vot. & voti redempt. cap. Quod ſuper his. ver. defenſionem. ſicut & in alijs caſibus coercentur, qui notantur extra de Iudæis. cap. Iudęi. hæc Ioan. And.

Paulus de Leazaris ſuper eod. cap. concordat etiam cum prędictis.

S. Thomas. Beatus Thomas 2.2. q.10. art.9. in ſolutione ſecundi argumenti dicit ſic: Eccleſia contra infideles non habet iudicium quo ad pœnam ſpiritualem eis inſligendam: habet tamen iudicium ſuper aliquos infideles quo ad temporalem pœnam inſligendã: ad quòd pertinet, quod Eccleſia aliquãdo propter aliquas ſpeciales culpas ſubtrahit aliquibus infidelibus communionem fidelium.

7 Idem ſanctus Thomas ead. quæſt. 8. art. dicit ſic: Infidelium quidam ſunt, qui nunquam fidem ſuſceperunt, ſicut Gentiles & Iudæi, & tales nullo modo ad fidem compellendi ſunt, vt ipſi credant, quia credere voluntatis eſt: Sunt tamen cõpellendi ab Eccleſia †, ſi facultas adſit, vt fidem non impediant, vel blaſphemiis, vel malis perſuaſionibus, vel etiã apertis perſecutionibus: & propter hoc fideles Chriſti frequenter contra infideles bellum mouent; non quidem vt eos ad credendum cogant (quia etiam ſi vincerent eos, & captiuos haberẽt, in eorum libertate relinquerẽt, an credere vellent) ſed propter hoc, vt eos compeſcant, ne fidem Chriſti impediant.

† al. à fidelib.

Alij vero ſunt infideles, qui quandoque fidem ſuſceperunt, & eam profitentur, ſicut hęretici, vel apoſtatæ: & tales ſunt etiam corporaliter compellendi; vt impleant quod promiſerunt, & teneant quod ſemel ſuſceperunt. Hæc beatus Thomas.

8 Nonnulli autem aduerſarij veritatis, veritatem prędictam nituntur multipliciter impugnare, volentes probare, quòd cognitio & punitio Iudęorum, & Sarracenorum in & contra fidem delinquentium, pertineat non ad Epiſcopum, & Inquiſitorem, ſed tantum ad dominos temporales. Et primo probant per canones, ſecundo per leges.

Argumenta quib. quidã nitũtur probare Ĩfideles non eſſe per Eccleſiam puniendos.

Per canones impugnant quintupliciter & primo ſic: Iudæus ſic delinquens contra fidem, uel eſt de ſe de iuriſdictione Epiſcopi, uel non: ſi ſic, punit eum Epiſcopus, ut patet extra de Iudæis. cap. Poſtulaſti. & punit [d] eum pecunia, uel pœna alia temporali: ſi non, punit eum dominus temporalis, ut patet per c. allegatum. Non ergo omnes Iudæos contra fidem agentes poteſt punire Epiſcopus; & per conſequẽs minus ipſe Inquiſitor, cum ille ſit ordinarius, & non iſte.

Reſpõſio ad primũ argu.

9 Reſpondetur: ꝙ cap. allegatum non loquitur de hęreſi, uel de fide, de quibus cognoſcere, eſt per cẽſuram eccleſiaſticam prohibitus dominus temporalis, ut patet extra de hæret. lib.6. c. Vt in- A quiſitionis. §. prohibemus. ſed loquitur de exceſſu, de quo in Iudæo conceditur per Eccleſiam domino temporali, ꝙ poſſit cognoſcere, & punire: dicit enim ſic cap. allegatum: Poſtulaſti qualiter contra Iudæum procedere debeas, qui manus iniecit in quendam clericum uiolentas? Ad quod breuiter reſpondemus, ꝙ ſi dictus Iudęus tuæ iuriſdictionis exiſtat, ipſum pœna pecuniaria punias, uel alia (ſecundum quòd conuenit) temporali, faciens læſo ſatisfactionem congruam exhiberi: alioquin eius dominum moneas & inducas, vt paſſo iniuriam, & Eccleſiæ ab eo ſatisfieri faciat competenter: Quod ſi dominus eius negle- B xerit adimplere, tu Chriſtianis omnibus per cenſuram eccleſiaſticam interdicas, ne cum ipſo Iudæo, antequam ſatisfaciat, præſumant commercia exercere.

Secundo ſic arguitur: Si in contumeliam creatoris prorumpant Iudæi, puniuntur per principes temporales, ut patet extra de Iudęis. c. In nonnullis: Sed fidẽ Chriſti peruerſo dogmate impugnare, uel aliàs in & contra fidem agere, eſt in contumeliam creatoris prorumpere: Igitur ſi Iudæi ſic agitent cõtra fidẽ, non per Epiſcopũ & Inquiſitorem debent puniri, ſed per principes temporales.

Secundũ argumentum.

10 Reſpondetur multipliciter: primo ꝙ duplex C eſt blaſphemia & contumelia in Deum. quædam [e] eſt quę mere contumelia: quędam quę eſt hęreticalis. prima non agitat articulum fidei, ſed ſecũda. de prima loquitur tit. de maledic. ſecũda autem contrahitur ad titulum de hæret. & de prima loquitur hic, & non de ſecunda cap. allegatum: quia loquitur ſimpliciter, & non ad hęreſim contrahendo. Nec ſequitur, quòd ſi dominus Papa commiſit & præcepit Principibus temporalibus, quòd puniant quendam Chriſtianum, vel Iudæũ de prima, ꝙ commiſerit etiam de ſecunda: Et vbi hæc fecerit (quod non fecit) cõtrarium prędictis dominis temporalibus poſtmodum pręcepit. ex- D tra de hęret. lib.6. cap. Vt inquiſitionis. §. prohibemus. antea allegato. vbi eis pręcipit, quòd de fide & hęreſi quoquo modo non iudicent, nec cognoſcant.

Reſpõſio ad ſecundum argumentum.

Secundo reſpondetur, quòd cum dicitur in dicto cap. In nonnullis. pręcipimus. quòd per principes ſęculares pręſumptores huiuſmodi animaduerſione debita puniãtur: dominus Papa non excludit ſeipſum, quin poſſit iudicare & punire Iudęos contra fidem catholicam delinquentes, effectos de foro ſuo & Eccleſiæ, ratione criminis ſeu delicti. In foro antem eccleſiaſtico tales pœna pecuniaria vel temporali alia, citra effuſionem E ſanguinis puniuntur: in foro autem ſęculari pœna capitis plectuntur, quod notatur in hoc, quod dicitur, animaduerſione debita puniantur, vt notat & exponit Hoſtien. In ſumma titu. De Iudęis. §. quid ſi Iudęus. dicit enim ſic: Cum autem Iudæus Chriſtianum blaſphemans, vel in eum ſæuiens puniatur, multo fortius ſi Deum blaſphemauerit †, eſt per poteſtatem ſęcularem pœna legitima feriendus, vt infra eo. cap. In nonnullis. §. vlti. Sed quæ eſt pœna hæc? dicunt quidam ꝙ pecuniaria, vt infra eo. Poſtulaſti.

† vide Leuit. cap. 24.

& hoc

& hoc eſt uerum in foro eccleſiaſtico:ſed in ſæculari hoc non credo verum, immo legali, quæ eſt decapitatio,etiam in Chriſtiano, ut dicam infra, de maledi.c.Qualiter quodlibet genus puniatur. & infra:& hoc ſignificat Papa quando dixit: per poteſtatem ſæcularem,cōdignę animaduerſionis adiectione: animaduerſio enim merum imperiū denotat:vnde in hoc caſu animaduertere,eſt animam à corpore vertere.ff.de iuriſdict.om.iudi.l.3.nec excuſabit ſe aliquis cum iudice cauſa ludi. Quis.n.ludos appellet, ex quibus crimina oriuntur? ut in conſtitutione.ff. veteris.§.illud vero ſatis.nam ludus noxius in culpa eſt.ff.ad.l.Aquiliā. Nam ludus.ad hoc ſupra de pręſumpt.cap.1.hæc Hoſtien.

11 Tertio reſpōdetur:quòd in crimine hæreſis, iudicis eccleſiaſtici eſt cognoſcere & iudicare;ſed iudicis ſęcularis eſt exequi & punire, vt patet extra de hęret.c. Ad abolendam. & c.Vergētis.& c. Excommunicamus. vtroque;ſic in propoſito Eccleſia iudicat: quod ſignificatur in eo quod Papa in dicto c. In nonnullis.dicit: præcipimus, quòd præſumptores huiuſmodi: ſed dominus temporalis exequitur & punit, quod patet in eo, quod pręcipit fieri per principes ſæculares,tanquam per executores:& in eo quod dicit, quòd condignæ animaduerſionis adiectione compeſcantur:pœna autem animaduerſionis vltimum ſupplicium deſignatur,vt patet clare extra de hæret.c. Ad abolēdam.c.Vergentis. & c. Excommunicamus. primo,& ſecundo.

Tertium argumentum.

Tertio arguitur ſic: Rex Siciliç commiſit Epiſcopis,vt punirēt Sarracenos, qui mulieribus Chriſtianis & pueris paruulis abutebantur,vt patet extra,de rapt.c.In Archiepiſcopatu.igitur ſi rex eis commiſit,ergo Sarracenorum punitio directe pertinet ad principes ſæculares.

Reſpōſio ad 3.argumētū.

12 Reſpondetur:ꝙ dominus Papa ibi, commiſſionem Epiſcopis factam per regem ſuper Sarracenos narrat:ſed eos procedere ex tali cōmiſſione non approbat:nec proceſſerunt ex illa,ſed propria poteſtate ordinaria. vnde dicit ſic: Conſultationi tuæ taliter reſpondemus: ꝙ tales in iuriſdictione tua exiſtentes, pœna pecuniaria poteris mulctare, &c.

Poteſt & aliter reſponderi: ꝙ ibi prędicti Epiſcopi in dictis exceſſibus proceſſerunt ex commiſſione regia,& non poteſtate ordinaria:quia procedebant in caſu, & de exceſſu (quia de venereo & damnato concubitu)in quo,& de quo poteſt cognoſcere & punire dominus temporalis: ſecus autem eſt de fide, & crimine hæreticę prauitatis, de quo iudex ſæcularis cognoſcere prohibetur in allegato cap. Vt Inquiſitionis. §. prohibemus.

4.argumētū.

Quarto arguitur ſic: Alta voce & publice in terris Chriſtianorum perfidum Machometum & ſacrilegum inuocare:peregrinationes ad Sarracenum defunctum aliquem vt ad ſanctum, palam & publice in eiſdem terris facere:& tolerare, cedit in offenſam,& in opprobrium fidei Chriſtianę: Sed Sarracenos talia exercentes,mandat dominus Papa caſtigari per principes Chriſtianos, &

A dominos temporales, vt patet extra de Iudęis & Sarracenis in Clem.Cedit. Non ergo cognitio & punitio Sarracenorum contra fidem Chriſtianam delinquentium videtur ad Eccleſiam pertinere.

Reſpōſio ad 4.argumētū.

Reſpondetur: ꝙ Iudæi & Sarraceni (vt dictum eſt prius) aliqua habent nobis & eis communia: vt credere vnum Deum: & illum fore creatorē; quod eſt commune nobis Chriſtianis & Sarracenis, & Iudęis: uel credere Chriſtum de Virgine natum: & illum fore Prophetam verum, & ſanctum: quod eſt commune nobis & Sarracenis; & in talibus aſſentire,ab Eccleſia non reprobantur, immo tacite approbantur. Et ſi poſt diſſentiant, B in lege ſeu potius in ſecta ſua hæreticant directe, & in noſtra indirecte. Et quia inquirere & cognoſcere de huiuſmodi Iudęis & Sarracenis ſic delinquentibus, eſt de fide & hæreſi inquirere & cognoſcere (quod eſt prohibitum dominis temporalibus) ideo de huiuſmodi habet iudex Eccleſiaſticus cognoſcere & iudicare:nec cap. Cedit. allegatum,(vt patet ex eius ſerie) loquitur de Sarracenis taliter delinquentibus contra fidem.

Quibus diſtinguūtur Chriſtiani à Iudęis,& Sarracenis.

Habent etiam Iudęi & Sarraceni aliqua, quæ nobis Chriſtianis & eis non ſunt communia, ſed diſtincta,per quę hi ſunt & dicuntur Iudęi, & illi ſunt & dicūtur Sarraceni, & per quę à nobis Chri- C ſtianis ſunt diſtincti: vt Iudęi aſſerunt Chriſtum adhuc fore venturum,& legalia obſeruanda: Sarraceni aūt aſſeuerant Chriſtum veniſſe,tamen purum hominem fuiſſe,& Machometum perfidum, Chriſti nuntium, & Dei Prophetam ſanctum extitiſſe:& in his Eccleſia eos non approbat, immo reprobat: ſed licet reprobet,tamen tolerat:& ne eos quiſquam ad profitendum fidem catholicam cogat,prohibet atque vetat,ut patet diſt.45. Qui ſincera. ſed ſi voluerint ab eorum talibus erroribus reſilire,& Chriſti fidem ſuſcipere, eos fouet, recipit,protegit & amplectitur,vt patet de Iud.& Sarra.c.Iudęi,ſiue Sarraceni. & in proteſtatione D huiuſmodi eorum errorum, ipſi Iudæi & Sarraceni exercent & obſeruant execrabiles varios ritus ſuos;hi ꝗ in Synagogis,illi in Meſquitis.

Ritus Iudęorum.

13 Hi autem ritus plurimum diſtinguuntur:nā ritus Iudæorum interdum fuerunt liciti, ſed ſemper habuerunt, & habent ſignificatiue & repræſētatiue aliquid veritatis.Nam olim in figura repræſentabant tunc futura; modo autem pręterita: nunc autem licet Iudæis mendaciter repręſentēt futura, nobis autem dum per Iudęos fiunt, indicant pręterita: Sicut ſerpens æneus,qui adhuc in quibuſdā Eccleſiis in Paſchate ſuper palum exaltatur, & agnus, qui immolatur, figurant nobis E Chriſtianis pręterita: quia Chriſtum in Cruce exaltatum,& Deo in ara crucis immolatum: ſed olim ſanctis Patribus deſignabant talia in Chriſto fore futura.Nam (vt dicit Chriſtus Ioan.3.) Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto,ita exaltari oportet filium hominis:& ideo ritus Iudęorum ab Eccleſia tolerantur: quia in illis habemus teſtimonium fidei Chriſtianæ ab hoſtibus,& ab illis, qui foris ſunt: immo Papa prohibet, quòd in eorum celebritatibus & feſtiuitatibus à Chriſtianis nullatenus perturbentur; ut

patet extra de Iudęis & Sarra.cap.ſicut Iudæi.

Ritus Sarracenorum.

Ritus autem Sarracenorum ſecundum ſuam totalitatem (quod dico propter circunciſionem) nec † fuerunt, nec ſunt liciti: quia non continent veritatem, nec aliquam adducunt vtilitatem; ideo ab Eccleſia iure, vel conſtitutione nec approbantur, nec licentiantur, nec etiam tolerantur: licet in Meſquitis ſuis, vel eorum domibus, inter ſe quadam taciturnitate ab Eccleſia videantur tolerari: quia ſic fieri nō prohibentur. Quòd autem iſtos execrabiles ritus nō faciant inter Chriſtianos publice in loco eminenti: & proclament, & profiteantur Mahometum alta voce: & peregrinentur in multitudine, & publice ad ſepulchrū Sarraceni, quem vt ſanctū mendaciter colunt & adorant, fieri prohibet dominus Papa vt Iudex eccleſiaſticus, & proprius in hac cauſa: vnde dicit †. Cum autem hęc in diuinæ maieſtatis diſplicētia non ſint vllatenus toleranda, ſacro approbante cōcilio, ipſa in terris Chriſtianorum fieri deinceps diſtrictius inhibemus: præcipientes Principibus temporalibus (vt generalis iudex) ꝙ talia in eorum terris fieri non permittant.

† al. nunquā

† In dicta Clemen. Cedit. §. cum autem. de Iudęis & Sarracenis.

14 Si autem fiant per modum, per quem fieri prohibentur, (hoc eſt publice & notorie, quod probatione & inquiſitione non egeat, ſed punitione) in iſto caſu pręſenti ſtatuto, & ipſo iure dominus noſter Papa committit, & remittit eos (vt punitionem, & vltionē in eos exequatur) ad Principes ſęculares †: cum tales infideles publice Chriſtum blaſphemātes, animaduerſionis vltione debeant caſtigari, vt dictum eſt in ſolutione immediate præcedentis argumenti: & patet extra de Iudæis, cap. In nonnullis. animaduerſionis autem pœna decapitationem ſignificat, vt dicit Hoſtien. & dictum eſt vbi prius: quæ pœna non poteſt infligi per Eccleſiam. Quod bene deſignāt verba in §. finali. clem. prędictæ, Cedit. quę ſunt talia: Ij vero, qui ſecus præſumpſerint, taliter ob diuinam reuerentiam caſtigentur ab ipſis (ſcilicet Principibus) ꝙ alij eorum exemplo perterriti, à præſumptione ſimili arceantur.

† al. temporales.

Argum. 5.

Quinto arguitur ſic: Iudæi proprie non poſſunt eſſe hæretici, neque per conſequens de hæreſi ſuſpecti; nam fidem Chriſtianam nunquam moderni Iudęi receperunt, & per cōſequens perdere eam non poſſunt: Epiſcopi autem & Inquiſitores non ſunt ſimul iudices, niſi in materia hæreſis: Ergo de eis qualitercūque delinquentibus cognoſcere non poſſunt.

Reſpōſio ad 5. argumen.

15 Reſpōſum eſt ſupra prolixe, quòd Iudæi hæreticorum fautores & receptatores, & defenſores poſſunt eſſe clare: & ideo poſſunt puniri per Epiſcopos & Inquiſitores plane; hæretici autem in lege noſtra directe & proprie eſſe non poſſunt, nec ſuſpecti, quia fidem Chriſti in re non receperunt; & ſic ut tales puniri non poſſunt: hęretici autem in lege ſua directe, & in lege noſtra indirecte eſſe poſſunt; & hoc ſi credant, vel pertinaciter aſſerant contrarium eorum, quibus à nobis diſtincti non ſunt, ſed nobiſcum conueniunt, vtpote, Deū non eſſe vnū, vel creatorē, &c. quibus aſſentire ſeu credere expreſſe vel tacite fideiuſ-

A ſerunt in circunciſione, vel legis Moyſi acceptatione: & ideo ſi deuiant, arcendi † ſunt tenere quę fideiuſſerunt. De fide autem & hęreſi nō habet cognoſcere quoquo modo, nec diffinire dominus temporalis, ſed tantum eccleſiaſticus.

† arcēdi pro artādi & cogendi.

Poſſunt etiam contra fidem Chriſtianā agere, ipſam prauo dogmate corrumpendo: malis perſuaſionibus impugnando: Chriſtianos ad hęreſes inducendo: de hęreſibus informando: ad ritus eorū execrabiles prauis ſuggeſtionibus pertrahendo: nouas hęreſes cōtra legem Chriſti inueniendo: ſcribendo & dogmatizando, & ſimilia peragendo: de quibus non iudex ſæcularis (cum B ſit prohibitus) ſed eccleſiaſticus habet de iure cognoſcere & diffinire, vt dictum eſt ſupra.

Argu. ex Legali deſumpta.

Per leges etiam veritas ſupradicta multipliciter impugnatur. Et primo ſic: Iudęi Romanis legibus iudicantur. patet C. de Iudæ. l. Iudæi. vbi dicitur ſic: Iudæi Romano communi iure viuētes. & infra: Adeant ſolemni more iudicia, omneſq; Romanis legibus conferant, & excipiāt actiones. Ergo debēt iudicari Romanis legibus, quod pertinet ad Principes ſæculares.

Reſpōſio ad 1. argumen.

Dicendum eſt, quòd Imperator in l. prędicta nihil aliud intendit, niſi ꝙ Iudæi, qui viuunt iure & ſtatutis Romanorum, iudicentur Romanis le- C gibus in ciuilibus, ſicut & Chriſtiani: & non legibus Moſaicis, nec à ſenibus Iudæorū; immo eos per eorum ſeniores prohibet iudicari, vt patet C. de Iud. l. Si qua. Ante enim aduentum Chriſti ſecundum legem Moſaicam in multis habebant immunitatem, quæ omnia reſcinduntur. eo. tit. l. Iuſsio. & quędam iuxta legem ſuam inſtituerāt, quę non licent. C. eod. l. Nemo.

Argum. 2.

Secundo arguitur ſic: Rectores prouinciarum debent prohibere Iudæos ſi faciunt aliqua in contemptum fidei Chriſtianę. patet C. de Iud. l. Iudæos. vbi dicitur ſic: Iudęos quoſdam feſtiuitatis ſuę ſolemnia, ad pœnę quandam recordationē D intendere, & ſanctę crucis aſsimilatam ſpeciem in contemptum Chriſtianæ fidei ſacrilega mente exercere, prouinciarū Rectores prohibeant. hęc ibi. gloſ. ſolemnia. puta coronam ſpineam, & crucem, non ergo ad Eccleſiam, ſed ad dominos tēporales, Iudæos contra fidem delinquentes pertinet cognoſcere, & punire.

Reſpōſio ad 2. argum.

Dicendum: quòd ex iſta lege nihil aliud habetur, niſi quòd Rectores prouinciarum prohibeāt Iudęos, ne talia faciant contra fidem: nec per hoc Iudęi fidem peruertebant, ſed contemnebant, vnde in contemptum dicit: nec per hoc excluditur Eccleſia, ad quam de delinquentibus in fide per- E tinet iudicare, & non ad dominos temporales, vt patet extra de hęret. lib. 6. c. Vt inquiſitionis. & §. prohibemus, ſæpius allegato.

Argum. 3.

Tertio arguitur ſic: Princeps ſæcularis iudicat pœna ſanguinis Iudæos, qui expugnant fidem Chriſti peruerſa doctrina, vt patet C. de Iud. l. vlt. in fine, vbi dicitur ſic: Cernat pręterea bona ſua proſcripta mox pœnæ ſanguinis deſtinādus, qui fidem alterius (ideſt Chriſti) expugnauerit peruerſa doctrina. hęc ibi. Non ergo ad Eccleſiā pertinet Iudæos punire taliter delinquentes.

Dicen-

Reſpōſio ad 3. argumentum.

Dicendum eſt: ꝙ ex iſta lege nihil aliud habetur, niſi ꝙ princeps ſęcularis Iudęos expugnantes fidem, punit pœna ſanguinis: hęc autem pœna eſt ſecundum iudicium ſęculare; nec ex hoc excluditur iudicium Eccleſiæ; cuius eſt cognoſcere & diffinire; ſicut nec in hęreticis, in quos, & contra quos eſt eadem pœna ſecundum leges, vt patet C.de hæret. l. Manichęos. & l.Ariani. & tamen præcedit ſemper iudicium Eccleſiæ, vt patet C.de ſum.trin.& fide catho. l.1.in fi. & extra de hæret.c. Ad abolendā.& c. Vergentis. & c. Excommunicamus 1. & 2. Et Iudæi fidem Chriſti expugnātes eiſdem legibus, quibus & hęretici iudicantur. C.de Iudæ. l.Cęlicolarum. vbi dicitur ſic: Iudæi niſi ad Dei cultum venerationemque Chriſtianam conuerſi fuerint: his legibus, quibus præcipimus hęreticos adſtringi, ſe quoq; nouerint adſtringendos, hęc ibi. Conſtat autem ꝙ non adſtringuntur eiſdem legibus ſicut hęretici. niſi expugnent fidē in peruerſo dogmate ſeu peruerſa doctrina ſicut hæretici: tunc.n.eodem iudicio adſtringuntur, vt patet C.de hæret.l.Quicunque.§.eos vero.vbi dicitur ſic: Vltimo ſupplicio coerceantur qui illicita tentauerint docere. aliàs autem princeps ſæcularis Iudęos ſuſtinet, protegit,& defendit, vt patet eo. tit.l.Nullus.

Arg.4.

Quarto arguitur ſic: Occaſione quęſtionis hæreſum nullus debet prouinciam commouere: ſed pręſes per ſe debet prouidere, in Authen.de man. prin.coll.3.§.eos vero. vbi dicitur ſic: Neque occaſione religionis hęreſumque quæſtionis permittas alicui prouinciam commouere. Ergo ſi Iudæus expugnet fidem, nullus debet ſe intromittere niſi pręſes.

Reſpōſio ad 4. argumen.

Dicendum: ꝙ ex lege illa nihil aliud habetur, niſi quòd iudex eccleſiaſticus nō debet ſe intromittere de quęſtione ciuili, occaſione hęreſum vel religionum: ſed pręſes debet prouidere ſuper deciſione talis quęſtionis ciuilis; nec lex intendit quin iudex eccleſiaſticus de hęreſi debeat iudicare: & vbi lex hoc diceret vel intenderet, lex illa tanquam impediens inquiſitionis officiū per Epiſcopum & Inquiſitorē foret penitus retractanda, vt clare habetur extra de hęret.lib.6.c.Statutum.

Eymer. 3.p. q.34.

Argum.5.

Quinto arguitur ſic: In crimine canonico pręſes cum metropolitano habet diſcernere, & non metropolitanus per ſe, ſed adiuncto pręſide, vt patet in Authen.de manda.prin.§. ſi uero canonicum. Fidē autē per Iudęos vel Chriſtianos expugnare falſo dogmate, crimen eſt canonicum: Ergo de illo diſcernere pertinet nō ſolum ad Eccleſiam, immo etiam ad præſidem, non diſiunctiue, ſed copulatiue.

Reſpōſio ad 5. argum.

Dicendum, ꝙ (prout patet per verba legis ſubſequentia) illa quęſtio nō erat pure canonica, ſed habebat aliquid de ciuili. Dubitabāt.n.epiſcopi, in quo dubio aliquid erat de fide,& aliquid de tēporali iuriſdictione, lex.n.dicit ſic; Si uero canonicum ſit quod quęritur, vnà cum metropolitano prouincię hoc diſponere & diſcernere ſiue epiſcopi dubitent, ſiue alij quidā, & cauſæ dare Deo amabilem & decibilem terminum, qui & decenter orthodoxam cuſtodiat fidem, & indemnitatem

A procuret fiſcalibus. Ecce patet quòd dubitabant epiſcopi: in quo dubio aliquid erat de fide,& aliquid de fiſcalibus; in quo caſu metropolitanus & præſes habebant diſcernere: aliàs.n. epiſcopi per ſe & ſine metropolitano iudicāt in quæſtione canonica, vt in matrimoniali,& alijs multis. In crimine.n. vere eccleſiaſtico, vt eſt crimen hæreſis, iudex eccleſiaſticus per ſe cognoſcit & diſcernit: nec quo ad iudicium habet interuenire iudex ciuilis, vt patet in Authen. vt clerici apud proprios epiſcopos.§.ſi vero.colla.6.vbi dicitur ſic: Si vero eccleſiaſticū ſit delictū, egens caſtigatione eccleſiaſtica, & mulcta, Deo amabilis epiſcopus
B hoc diſcernat; nihil cōicantibus clariſsimis prouinciæ iudicibus. Neque.n.volumus talia negotia omnino ſcire ciuiles iudices; cum oporteat talia eccleſiaſtice examinari,& emēdari animas delinquentium per eccleſiaſticam mulctam ſecundum diuinas & ſacras regulas, quas etiam noſtræ ſequi non dedignantur leges. hęc ibi.

16 Non obſtantibus igitur canonū & legum allegationibus, & impugnationibus antedictis, patet clare, ꝙ Iudęorum & aliorum infidelium fidē Chriſtianā prauis dogmatibus impugnātium, ſeu aliàs modis prædictis contra fidem Chriſti delinquentium,& agentium, cognitio, iudicium & pu
C nitio pertinet de iure ad iudices eccleſiaſticos: quia ad Epiſcopos & Inquiſitores hęreticę prauitatis, & nō ad principes ſeu dominos temporales: licet executio pertineat ad ipſos iudices ſæculares, quādo punitio tranſit in vindictam ſanguinis; & ſic delinquentes debeant animaduerſione debita, hoc eſt vltimo ſupplicio caſtigari, prout in hęreticis de iure & conſuetudine eſt fiendum.

17 Propter huiuſmodi rationes nonnulli aduerſarij veritatis, tempore domini Vrbani Papæ V. oppoſuerunt ſe epiſcopo Barchinon.& dicto Inquiſitori fratri Nicolao Eymerici in Aragonia, qui tenebant captum Aſtruchum de Piera Iudęū
D Barchinonen.conuictum pariter & confeſſum, ꝙ dæmones inuocauerat: ſacrificauerat: reſponſa expectauerat,& habuerat: allegantes cōtra dictos Epiſcopum & Inquiſitorem, Iudęū propter prędicta non eſſe de foro eorum, ſed potius domini temporalis: & tādem dictus Iudæus fuit poſitus in ſequeſtro, in poſſe domini Epiſcopi Ilerdēſis, & deducta cauſa in Romana curia, coram domino Gregorio Papa XI.& auditis partibus hinc & inde, demum idem dominus noſter Papa Gregorius in publico conſiſtorio mādauit dominis Cardinalibus Bononiē. et Mutiē, † quatenus ſcriberent et mandarent dicto domino Epiſcopo Iler-
E denſi, ꝙ infra terminum certum, dictum Iudæū antedictis Epiſcopo Barchinon.et fratri Nicolao Eymerici Inquiſitori reſtituiſſet et aſsignaſſet realiter,et de facto: Qui antedicti domini Cardinales, eidem Epiſcopo Ilerden.hoc mandauerūt, per ſuas litteras tenoris ſequentis.

Tabien. in ſum. verbo, Inquiſitor. § 33.

† al. Morinen.

Miſeratione diuina Guido Portuenſis,& Aegidius Tuſculanus Epiſcopi ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, venerabili in Chriſto patri dño Epiſcopo

Ilerdenſi ſalutem in Domino.

De mandato ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri domini Gregorij diuina prouidētia Papæ XI. viuæ vocis oraculo nobis facto, tenore præſentium vobis præcipimus & mandamus, quatenus Aſtruchum de Piera Iudæum Barchinon. penes vos & in veſtra cuſtodia certis de cauſis (vt dicitur) exiſtentem, venerabili in Chriſto patri domino epiſcopo Barchinon. & fratri Nicolao Eymerici Inquiſitori hæreticæ prauitatis, in terris ciſmarinis regis Aragoniæ: vel ab eis certū mandatum habentibus, infra ſexdecim dierum ſpatium à præſentatione ſeu notificatione præſentiū, vobis facta immediate ſequentiū tradatis, liberetis, & realiter aſſignetis.

Datum Auinione ſub noſtris ſigillis, anno à natiuitate Domini MCCCLXXI. indictione IX. Die decima mēſis Aprilis, Pontificatus prædicti domini noſtri Papæ anno primo.

Iudæus quia dęmones inuocauit abiurauit.

Quo Iudæo recuperato, pręfati Epiſcopus & Inquiſitor eundem Iudęum Barchin. in eccleſia cathedrali, in feſto Circuncìſionis Dominicæ fecerunt publice abiurare, & eundem ſententualiter carceri perpetuo manciparunt.

COMMENT. LXXI.

Quæſtionis ſumma.

Tota hęc quæſtio, quamuis late pateat, tribus tamen potiſſimum partibus velut certis cancellis clauditur.

In prima docet, Iudæos, ceteroſque infideles aduerſus catholicam fidem delinquentes per Epiſcopos & Inquiſitores puniri poſſe.

In ſecunda diluit ea, quæ huic ſententię ſecundū ſpeciem videntur aduerſari, quod pręſtat dum ait; Nonnulli autem aduerſarij veritatis.

In poſtrema ibi: Non obſtantibus igitur, *propoſitum concludens, auctoritate pontificia confirmat infideles in certis quibuſdam cauſis iuriſdictioni ecclesiaſticorum iudicum ſupponi.*

Integram hanc quæſtionem nullis pene mutatis tranſtulit Locatus in ſuum opus iudiciale, verbo, inuocare. à num. 2. vſque in finem. Idem fecit, preſſius tamen, Tabien. in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 32. & 33. multa huc ſpectantia tradit Repertorium inquiſi. verbo, Iudæus. §. an & ex qua cauſa. & Zanchinus tract. de hęret. cap. 36. & ibi late in additionibus Campegius. Ioan. And. Innocentius & alij in cap. quod ſuper his. de voto et voti redempt. Ancharanus conſi. 15. Calderinus conſi. 2. tit. de Iudęis. vterque Thomas 2. 2. q. 10. art. 8. Fernandus Vaſquius lib. 1. cōtrouerſiarum illuſtriū, cap. 24. Conradus Brunus lib. 4. de hęret. cap. 2. Ioannes Rojas tract. de hęret. par. 1. num. 557. & ſeq. Simancas de catho. inſtit. tit. 35 num. 10. & 11. idem in Enchyridio tit. 17. num. 2. & alij.

Iudæi delinquētes in his quæ nobis & ipſis ſunt cōmunia, per Eccleſiā puniri poſſunt.

a ¶ Si ergo inueniantur Iudęi in his, quę nobis Chriſtianis & eis ſunt communia, &c.] *Et hęc* A *eſt communis ſententia, quam tenēt fere omnes pręcitati exceptis Cōrrado Bruno et Fernādo Vaſquio, in locis præcitatis: ceterum, vt ingenue dicam quod ſentio, licet horum virorum non ſit auctoritas contēnenda, quos doctiſſimos eſſe conſtat: at cōmunis opinio eis pręponderare debet, & fauor fidei, quem cōis ſententia tuetur, multum ponderis habere debuit apud ipſos. & eorum ratio potiſſima, videlicet, de his qui foris ſunt nihil noſtra referre, facile refellitur: quia cum in fidem cōem ipſis & nobis, aut in noſtrā ſolū delinquunt, eccleſiaſticis iudicibus ſe ſubijciūt, nec foris tunc omnino ratione delicti eccleſiaſtici patrati cenſeri debent: hęc vero Eymerici doctrina tu-* B *tiſſima eſt vbique, & valde ſecura, ſpectatis in primis circunſtantijs, quas auctor prudentiſsime commemorat. videlicet, cum hęc delicta committunt in pręſentia Chriſtianorum, & quod quandoque ad ſimilia malo ſuo exemplo Chriſtianos pertrahunt.*

Sed hęc quæſtio antea quidem vt apparet in diſputatione poſita, iam pontificia auctoritate declarata eſt à Gregorio XIII. Pontifice Maximo, extrauagāti quadam incipien. Antiqua Iudæorum improbitas. *in qua cum recenſentur cauſę & caſus, in quibus Inquiſitores poſſunt procedere contra Iudęos, aut infideles, hunc de quo agimus primo loco enumerat in hęc verba:* Siquis Iudęus, aut infidelis in C ijs, quę circa fidem cum illis nobis ſunt communia, veluti Deum vnum, æternum, omnipotentē, creatorem omnium viſibilium & inuiſibilium, & ſimilia non eſſe aſſeruerit, prędicauerit vel priuatim alicui inſinuauerit. *Inquiſitorum ſcilicet hęreticę prauitatis iudicio ſubiacebit, quam ſentētiā iam olim profeſſus fuerat Guido Carmelita in ſumma de hęreſibus, tit. de hęreſibus Iudæorum, cap. vlt. & noſtris ſęculis multi inſignes viri, in quibus ſunt Marquardus tract. de Iudæis par. 2. cap. 9. & Burſatus cōſil. 90. incipien.* An Iudęus. *lib. 1. & Lutzemburgus in catalogo hęreticorum verbo, Iudæus.*

b ¶ Vnde per hanc poteſtatem, quam habet Papa, credo quòd ſi Gentilis, &c. contra legem fa- D ciat, poteſt puniri licite per Papam.] *Idem tenent Hoſtienſis & alij cum Innocentio in dicto cap. quod ſuper his. de voto. Repertorium Inquiſito. verbo, Iudæus. §. item quando Iudæi. & Locatus verbo, inuocare. num. 6. & eleganter ac more ſuo copioſe Alfonſus Caſtrus lib. 2. de iuſta hęret. punitio. c. 14. verſi. prima igitur belli cauſa. & ſeq.*

Gregorius Nonus Thalmud iuſsit comburi.

c ¶ Et hac ratione moti Papa Gregorius & Innocētius mādauerunt comburi libros tales, &c.] *Hanc hiſtoriam breuiter indicat Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorum verbo, Iudæi. res ita ſe habet: Gregorius nonus circa annos Domini* E *MCCXXX. intuitus blaſphemias et impietates aduerſus religionem Chriſtianam contentas in Thalmudo, iuſsit eum librum comburi, quod factum eſt per cancellarium Pariſienſem: Gregorio ſuccedens Innocentius IIII. id factū confirmat, addens vt ceteri ſimiles libri, ſi qui ſupereſſent, diligenter inquirerentur & comburerentur: Reſcriptum quo hęc cauit Innocentius incipit:* Impia Iudæorum perfidia. *quod hic libenter inſeruiſſem, niſi curaſſem imprimendum inter literas Apoſtolicas, habeturque in fine huius operis. idem Thalmud prohibetur in*

indice librorum prohibitorum, qui habitus tunc fuit Romæ & vbique per Illuſtriſſimos Cardinales Inquiſitores; quorum de hoc edictum habetur in bullario litterarum Apoſtolicarũ, item in fine huius operis.

d ¶ Et puniuntur pecunia, vel pœna alia temporali.] Quibus pœnis afficiantur infideles in fidē peccantes, dixi plene ſupra ſuper quæſt. 44. verſic. tales inquam Iudæi. illud hic adiungam, peculiarē pœnam cæteris acerbiorem futuram Iudæis, eſt enim genus hominum aſtutiſſimum.

Locus reſtitutus.

e ¶ Quędam quę eſt mere contumelia.] Hic locus deprauatus erat, nec poterat omnino intelligi quid ſibi auctor vellet. in Barcinonenſi enim impreſſo ita legebatur: Quædam quę eſt mere cauſalis: in Sabellano ita: Quædã quæ eſt mentalis. ſed Bononienſis & codex Cardinalis de Gambara opem tulerunt, ex quibus eſt locus reſtitutus vt eſt impreſſus. qua reſtitutione facta verã eſt Eymerici ſolutio & ſimilem blaſphemię diſtinctionem attulit auctor paulo antea quæſt. 41. in principio. hanc obiectionē paulo aliter ſoluit Panormitanus in dicto cap. poſtulaſti. de Iudæis. nume. 4. verſi. puto reſpondendum, quem videto. adde ibidem Felynum.

f ¶ Hi in ſynagogis, illi in Meſquitis.] Quas nos dicimus Eccleſias, Hebræi Synagogas, Sarraceni Meſquitas vocant. cap. conſuluit. de Iudæis. clem. cedit. §. 3. de Iudæis & Sarra. vbi gloſſa in verbo Meſquitis. In his autem ſi cupis ſcire quales ritus obſeruent, legito quos citaui ſuper quæſt. 20. & 21. huiuſmodi, ſecundæ partis.

Ritus Iudęorum cur toleret Eccleſia, non ita aliorũ infideliũ.

g ¶ Et ideo ritus Iudæorum ab Eccleſia tolerantur, quia in illis habemus teſtimonium fidei Chriſtianę.] Elegans eſt hęc ratio, quam ſumpſit Eymericus ex beato Thoma 2. 2. q. 10. art. 11. aliorum autem infidelium ritus multis ſanctionibus inhibentur. l. 2. C. de paganis. l. 2. C. de ſum. trinit. & fide catho. l. conuenticula. C. de epiſcopis & cleri. clement. vnica. de Iudæis. vbi Cardinalis nume. 3. & Ioannes Imolenſis hanc diſcriminis rationem aſſerunt: quia Iudæi colunt vnum Deum & verum, Sarraceni vero Mahometum hominem facinoroſum & nefandum: alij alias rationes afferunt, quas commemorat Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 1. num. 568. & ſequentibus.

Illud addiderim mouere beatum Thomam præcitato loco, aliorum infidelium ritus poſſe quandoque tolerari, præſertim vero cum ſalus & conuerſio eorum inde facilius ſperaretur.

Nomine animaduerſionis, quando intelligatur vltimũ ſupplicium.

h ¶ Animaduerſionis autem pœna decapitationem ſignificat, &c.] Hanc ſententiam tunc veram eſſe crederem, cum adijceretur verbum, ſeueriſſima. iuxta gloſſam in l. nemo. verbo, ſeueriſſimis. C. de ſum. trinit. & Felynum in cap. ex litteris. nume. 22. de conſtitutio. vel grauiſſima. iuxta gloſſam in l. vnica. verbo, grauiſſima. C. nemini licere ſignum ſaluato. & in l. 2. C. de Eunuchis. verbo, pœna grauiſſima, vel ſimiles voces, quę exceſſum ſignificant, dicte à grãmaticis ſuperlatiuę, ut acerrima, maxima, acerbiſſima. alias. n. nomine animaduerſionis, aut pœnæ ſimpliciter prolatę non puto ſignificari pœnam mortis: ſed arbitriũ eſſet iudicis punire vt vellet, ſpectata perſonarũ, et delicti qualitate, iuxta doctrinã gloſſę in cap. ſane. verbo, punire. extra de celebra. miſſa.

A adde Coſeta in ſuis ſingula. verbo, pœna. Obſeruandum tamen eſt, quandoque nomine debitæ animaduerſionis mortem intelligi. ca. excommunicamus. 1. alias 2. & cap. vt inquiſitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. & tradit Felyn. in dicto cap. ex litteris. de conſtit. & Eymericus hac ipſa quæſtione, in ſolutione quinti argumenti ex legibus deſumpti, nume. 6. in ſine.

Iudæus quomodo abiurabit.

i ¶ Quo Iudęo recuperato, & eo denuo recedente publice abiuraſſe.] Sed quomodo abiurabit Iudæus, qui nunquam fidem recepit? Nam re vera huic deſeruire non poteſt forma cap. ego Berengarius. de conſecrat. diſt. 2. nec aliæ vulgares abiurationum formulæ, quę illis ſolum competunt, qui fidem Catholicam ſunt profeſſi: abiurabit ergo in hunc modū quotiens talis caſus occurrerit: Ego N. ſacroſanctę Dei lege poſita coram me, & meis manibus tactis, iuro me credere corde, & ore profiteri illam veritatem atque fidem, quam lex Dei ſacroſancta docet, tenet, & prædicat: ac in primis Deum eſſe inuocãdum, ſolumque adorandum: & per conſequens deteſtor eum errorem, quo dicit dęmones eſſe aduocandos, eiſque diuinos honores tribuendos, vel ſimilia, iuxta qualitatem errorum, quos aduerſus fidem admiſit. Iudæus enim non iurat ſuper Euangelia, quibus non credit, nec abiurat hęreſim, quæ in ipſum non cadit: ſed procedendum eſt de abiuratione, vt diximus de iuramento ſupra in hac 2. parte ſuper cap. contra Chriſtianos. §. Denique.

QVAESTIO XLVII.

De excommunicatis animo pertinaci per annum manentibus in excommunicatione.

SVMMARIVM.

1 Excommunicatio pœna ſpiritualis eſt pro mortali culpa inflicta.
2 In cauſa fidei excommunicatur aliquis tribus caſibus, & quibus.
3 Excommunicati præfati poſtquam per annum in tali excommunicatione ſorduerint, vt hæretici ſunt condemnandi.
4 Hæreticus quomodo condemnetur tam pœnitens, quàm impœnitens.
5 Conſimili modo condemnandi ſunt dicti excommunicati.
6 Excommunicati ob alias cauſas, per annum ſic perſeuerantes, hæreſis ſuſpicionem incurrunt.
7 Cum huiuſmodi excommunicatis quo pacto ſit procedendum.
8 Si citati tempore ſtatuto non compareant, poſt annum quid agendum.
9 Et quid, ſi priuſquam annus elabatur, compareant.
10 Et quid ſi intra terminum præſcriptum.

QVadrageſima ſeptima quæſtio eſt: A Excommunicati, qui in excõmunicatione per annum ſteterint animo contumaci ſeu pertinaci; an vt ſuſpecti de hęreſi, vel vt hęreticũ ſint habendi ſic, quòd Inquiſitorum hæreticorũ judicio ſint ſubiecti?

1 Ad hanc reſpondemus, ꝙ excommunicationis ſententia quædã eſt pœna ſpiritualis, quæ ſemper infligitur judicio Eccleſiæ pro mortali culpa, quia pro contumacia, & inobedientia vel iuris vel judicis. Hęc autem contumacia interdum eſt in cauſa fidei, interdum in cauſa alterius rei: & conſequenter excommunicatio interdum fertur propter contumaciam in cauſa fidei, interdum fertur propter contumaciam in cauſa alterius rei.

De excõmunicatis I cauſa fidei.

2 Sunt igitur excommunicati in duplici genere: quidam namque ſunt excommunicati in cauſa fidei; & hoc eſt in tribus caſibus, quia vel pro eo quia fuerunt citati reſpõſuri de fide, & renuerunt reſpondere ſeu comparere, & vt cõtumaces in cauſa fidei non ipſo iure, ſed à judice excõicantur, iuxta cap. Cum contumacia, de hęret. lib. 6.

Vel quia impedierũt officium Inquiſitionis directe vel indirecte: ſeu ad hoc pręſtiterunt auxilium, conſilium, vel fauorẽ: Et iſti ipſo iure ſunt excommunicationis mucrone percuſſi, iuxta cap. Vt inquiſitionis. §. prohibemus.

Vel quia crediderũt, receptarunt, defenſarunt, ſeu fauerunt hęreticis: iſti etiam ipſo iure ſunt excommunicati, iuxta cap. Excommunicamus itaque. §. credentes.

3 Omnes iſti excommunicati in cauſa fidei, ſi per annum ſteterint in illa excõmunicatione animo pertinaci, non vt ſuſpecti de hęreſi tantum, ſed vt hęretici ſunt cõdemnandi, vt patet de prędictis citatis in cap. Cum contumacia. De impedientibus patet etiã eo. tit. cap. Vt inquiſitionis. §. prohibemus. De credentibus, receptatoribus, defenſoribus & fautoribus eod. cap. Excommunicamus itaque. §. credentes. Iſti omnes ſunt vt hæretici condemnandi. Non dicit ꝙ ſint hęretici, quia fortaſſe non ſunt, quia in veritate non habuerunt errorem in mẽte, nec pertinaciam in defenſando errorem in voluntate, quæ faciunt hęreticum proprie: ſed citati non comparuerunt timore: vel impediuerunt officium inquiſitionis, ſeu fauerunt hęreticis fauore, ſeu pecunię amore: ſed dicit ꝙ ſunt vt hęretici condemnandi. Nam ſicut notat Archidiaconus ſuper cap. Accuſatus. de hęret. lib. 6. in verbo orta. in prin. excommunicatus in cauſa fidei, qui per annum ſic ſtetit, & ſi in veritate [a] hęreticus non ſit, ab Eccleſia tamen, quæ judicat per exteriora, poteſt vt hæreticus condemnari.

Relat. ſupra fol. 200.

4 Sed videamus quomodo hęreticus condemnatur, & tunc videbitur quomodo talis excommunicatus debeat condemnari. Hæreticus namque ſic condemnatur, quia vel vult ab erroribus reſilire, & eos abiurare, & ſatisfactionem ad arbitrium Epiſcopi & Inquiſitoris cõgruam exhibere, vel non. Si ſic, abiurat, iuxta cap. Ad abolendam. §. præſenti. de hęret. & carceri perpetuo per ſententiam detruditur †, iuxta cap. Excommunicamus 2. §. ſi qui vero. Si autem non vult ab erroribus reſilire, nec illos abiurare, nec ſatisfactionem ad arbitrium Epiſcopi & Inquiſitoris congruam exhibere; traditur vt impœnitens brachio ſęculari, animaduerſione debita puniendus, iuxta allegatum cap. Ad abolendam. §. præſenti.

† al. mancipatur.

5 Pari forma eſt excommunicatus per annum in cauſa fidei, condemnandus: Nam ſi vult abiurare errores, pro quibus eſt citatus, de fide reſponſurus, & excõicatus, vel impedimentum inquiſitionis officij, ſeu fautoriam, receptationem, & defenſionem, pro quibus fuit excõicatus, recipitur B ad miſericordiam, vt de pænitẽtibus hęreticis ſtatim eſt dictum †. Si autem non vult, tanquam impœnitens hęreticus & contumax eſt tradendus curiæ ſęculari (vt de impęnitentibus hęreticis mox eſt dictum) vltimo [b] ſupplicio feriendus.

Quęſt. 40. huius partis.

6 Quidam [c] vero ſunt excommunicati non in cauſa fidei, ſed pro contumacia in cauſa alterius rei: vtpote quia citati reſponſuri ſuper quibuſdã articulis, qui non erant fidei, vel alia ex cauſa renuerunt comparere: vel quia iſtud vel illud infra certum tempus eis præfixum noluerunt reſtituere, & ſimilia: ſiue ſint excommunicati à judice (vt dictum eſt) ſiue à iure, vt pote, quia clericum C vulnerauerunt, vel ſimilia: omnes iſti ſic pro cõtumacia non in cauſa fidei, ſed alterius rei excõmunicati, ſi in illa excommunicatione ſtant per annum animo indurato, non carent ſcrupulo hæreticæ prauitatis; immo leuiter de hæreſi ſtatim efficiuntur ſuſpecti; iuxta cap. Grauem. de pœnis. & argu. de æta. & quali. Cum bonæ. Nec, vt dicit Hoſtien. in ſum. tit. de hęret. §. qualiter quis deprehendatur in hęreſim. facias vim in eo, quod decretales illæ prędictę loquuntur de biennio & triennio: narrant enim factum, quia ſic contigerat; ſed idem eſt etiam ſi per annum. Concordat gloſ. in cap. allegato, Grauem. de pœnis. ſuper D verbo, hęreticę prauitatis. & gloſ. in cap. Excommunicamus itaque. in §. qui autem. ſuper verbo, condemnentur. de hęret. lib. 5. Concordat & Archidiaconus in c. Accuſatus. lib. 6. tit. de hęreti. ſuper verbo, orta. Concordat & Hoſtien. vbi ſupra. Omnes iſti notant, quòd ſi quis per annum excommunicatus ſtetit pro cõtumacia in cauſa, quæ non ſit fidei, efficitur ſuſpectus leuiter de hæreſi, & vt reſponſurus de fide, poteſt citari.

7 Qualiter autem contra huiuſmodi excõmunicatos per annum non in cauſa fidei, ſit procedendum, conſiderandum eſt, ꝙ dñus Ennecus † Epiſcopus Gerundẽſis, & frater [d] Nicolaus Ey- E merici Inquiſitor anno Dñi M CCCLXVIII. † congregauerunt ſolemne concilium tam Iuriſtarum, quàm perſonarum religioſarum peritarũ, vt de concordi conſilio daretur modus iuri conſonus cõtra excommunicatos per plures annos, per Epiſcopos & Inquiſitores amodo procedendi: & habita diuturna collatione modus, qui ſequitur, eſt inuentus, & approbatus, & in libro curiæ Epiſcopi inſertus, ad habendam de eo memoriam in futurum. modus autem talis eſt:

† al. Henricus

† al. 1358.

Excommunicatus namque per vnum annum conti-

cõtinuũ, vel per plures ſuſpectus eſt de hęreſi le-
uiter, ratione contumacię ad Eccleſiam tanto tẽ-
pore continuatæ: vt patet per cap. Grauem. extra
de pœnis. & per c. Cum bonæ de æta. & quali. &
per notata per Hoſtien. in ſumma, tit. de hęret. §.
qualiter quis deprehendatur in hęreſim. Suſpe-
ctus autẽ de hęreſi, quatenus de fide reſpondeat,
eſt citandus, vt videatur ſi ambulat in tenebris,
vel in luce. Citetur ergo per Epiſcopum, vel In-
quiſitorẽ, vel eorum alterum reſpõſurus de fide:
cui vt [f] compareat terminus cõgruus aſsignetur,
infra quem, niſi comparuerit, ſit excõicatus: in li-
teris, citationis ponatur hoc verbum; reſponſu-
rus de fide; iuxta notata per Archidiaconum in
cap. Accuſatus. de hęret. lib. 6. ſuper verbo, or-
ta. in principio. & iuxta notata per Hoſtien. in
cap. Inter ſollicitudines. de purg. cano. §. 1. Cita-
tus igitur taliter, vel comparet infra terminũ, vel
renuit comparere. Si renuit comparere, eo facto
eſt excommunicatus tanquam contumax in cau
ſa fidei; & conſequenter aggrauatur, quia iam fit
ſuſpectus de hæreſi vehementer, per cap. Cum
contumacia. extra de hęret. lib. 6.

8 Tunc vel infra illum annũ comparet, vel nõ.
Si non, tunc anno elapſo eſt vt hęreticus conden
nandus: tranſiuit enim ſuſpicio leuis in vehemẽ-
tem, & vehemens in violentam, vt patet in cap. al
legato, Cum contumacia. de hęret. lib. 6. & per nõ
tata ibidem per Ioan. And. & Archidiaconũ. Ta-
liter autem condemnandus vel ante ſententiam
rediit ad gremium Eccleſiæ paratus facere, quæ
Eccleſia voluerit mandare: & tunc recipitur ad
miſericordiam, & recipitur vt hæreticus pænitẽs
ad abiurationem, & carcerem perpetuum; iuxta
cap. Ad abolendam. §. præſenti. de hæret. lib. 5. &
eod. tit. cap. excommunicamus 2.

Si autem redire noluerit, ut impænitens hære-
ticus eſt relinquendus brachio ſæculari, animad-
uerſione debita puniẽdus, per allegatum cap. Ad
abolendam. §. pręſenti.

9 Si autem infra illum annum cõparuerit, quia
excõicationem in cauſa fidei contumaciter ſuſti-
nuit, abiurabit vt ſuſpectus de hæreſi vehemen-
ter, iuxta cap. Accuſatus. in prin. de hæreti. lib. 6.
Quo facto interrogabitur de fide, & articulis, pro
quo ad reſpondendum primo citatus fuerat vt ſu
ſpectus de hęreſi leuiter: quia fuerat per vnum
annum, vel plures annos in excommunicatione
pro contumacia. Et tunc vel reſpondet catholi-
ce, vel non: Si non, fiet proceſſus cõis per cap. Ad
abolendam. extra de hęret. lib. 5. Si autem reſpon
det catholice, dicetur ſibi: Chariſsime, tu vi-
deris catholicus verbo, quia dicis ꝙ credis quod
Eccleſia mandat: ſed contradicis facto, quia non
facis prout Eccleſia tibi iubet, immo reſiſtis eidẽ
contumaciter. Quare vt videremus clare de tua
credentia: & ſi ambulas in tenebris vel in luce,
te, citari fecimus; ſed comparere & reſpondere
renuiſti. Tunc attenta conditione perſonæ & nẽ-
gotij, pro quo eſt excommunicatus, qualitate:
& attentis attendendis, aſsignabitur ſibi tempus
conueniens trium menſium, vel quatuor, vel plu
rium, & mandabitur ſibi, & mandando monebi-

A tur literatorie, quatenus infra illud tempus faciat
ſe abſolui, aliàs ex tunc prout ex nunc, & econ-
tra, excommunicationis ſit vinculo innodatus.
Tunc ſi paret mandato & monitioni, habebitur
intentum: ſi autem non, & permiſerit ſe incide-
re in dictam excommunicationem, ſequetur pro-
ceſſus prędictus: quia vel infra annum paruerit,
vel non: & ſi ſic, vel ſi non, fiat vt dictum eſt
prius: & per prędictum modum procedetur in
primo caſu, ſcilicet, quando excommunicatus
pro contumacia per vnum annum, vel plures ci-
tatus reſponſurus de fide, noluerit comparere.

10 Si autem talis excommunicatus, & reſponſu-
B rus de fide citatus, infra terminum comparuerit
aſsignatum, fiet proceſſus prędictus: nam inter-
rogabitur de fide & articulis fidei. Et tũc vel re-
ſpondebit catholice, vel non: Si non, fiet proceſ-
ſus communis per cap. alleg. Ad abolendam. tan
quam contra illum, qui in hęreſim incidit mani-
feſte; quia propria confeſsione. Si autem reſpon
det catholice, procedetur vt dictũ eſt ante. Nam
quia bene reſpondet verbo, ſed contradicit facto,
aſsignabitur (vt dictum eſt) competens tempus,
& mandabitur eidem, & præcipiendo monebitur,
quatenus infra illud tempus, & ei tres terminos
àſsignatos, vel vnum pro trino edicto, faciat ſe
C abſolui; aliàs tanquam contumax in cauſa fidei
ſit excõicatus. Tunc vel permittit ſe noua excõ-
municatione ligari non parendo, vel non: Si non,
habetur intentum: nihilominus poteſt ſibi indi-
ci abiuratio pro leui ſuſpicione, quam incurrit:
quia vltra quàm per annum ſuſtinuit excommu-
nicationem animo indurato. Si autem permittit
ſe excommunicari non parendo, fiet vt dictum
eſt; quia vel per annum ſuſtinet dictam excõica-
tionem, vel non: Si non, habetur intentum; ſed
abiurat vt ſuſpectus de hæreſi vehementer per
cap. Cum contumacia. Si autem ſuſtinet per an-
num animo indurato: vel ante ſententiam paret,
D vel non: ſi ſic, habetur intentum; ſed recipitur
ad miſericordiam vt hęreticus pænitens ad abiu-
rationem, iuxta cap. Ad abolendã. de hęret. lib. 5.
& carcerem perpetuum, iuxta cap. Excommu-
nicamus 2. de hęret. lib. 5. licet [a] poſt ſententiam
in carcere poſsit diſpenſari, iuxta cap. Vt cõmiſsi.
de hæret. lib. 6. Si autem ante ſententiam non pa
ret, tradetur per ſententiam vt hæreticus impæni-
tens curiæ ſęculari vltimo ſupplicio feriendus, vt
in cap. alleg. Ad abolendam. Et ecce modus con
tra excommunicatos pro cõtumacia vltra quàm
per annum per Eccleſiam procedendi.

E

COMMENT. LXXII.

Qvæ in his poſtremis quæſtionibus traduntur ab Eymerico vtiliſſima ſunt, & vſu frequentia: ideoque diligentiſſime perſcrutanda & intelligenda: quæ autem hac quæſtione continentur ſingularia etiam ſunt, & valde elaborata, de quibus videndi Zanchinus tract. de hęret. cap. 9. nu. 5. & ſeq. Locatus in opere iudiciali verbo, excommunicati. nume. 1. & ſeq. Repertorium Inquiſitorum verbo, excommunicare. §. ſi ſuſpectus. copioſe Archidiaconus,

Materiã huius quæſtionis qui tractarint.

nus, Ioannes Andr. Geminianus. & Francus in cap. cum contumacia. de hęret. lib. 6. Panormitan. Felinus, & alij in cap. excõmunicamus 1. §. qui autem. de hęret. Simancas de catho. inſtit. tit. 27. nu. 4. idẽ in Enchyridio tit. 55. late rurſus Panormitanus, & cęteri in cap. grauem. de pœnis. Gondiſſaluus tract. de hęret. q. 9. num. 2. & alij.

In hac quęſtione Eymericus luculenter prę ceteris docet quicquid in hac materia poteſt deſiderari: quod iterum ad praxim reuocans, explicat 3. par. in vltimo modo proceſſum fidei terminandi.

a ¶ Et ſi in veritate hęreticus non ſit, ab Eccleſia tamen, &c. poteſt vt hæreticus condemnari.] *Idem obſeruauit ſubtiliter idẽ Eymericus 3. par. in vlti. modo proceſſum fidei terminandi. nu. 212. vbi adduxi rationem diſcriminis verſ. in ſecundo caſu.*

B

b ¶ Vltimo ſupplicio feriendus.] *Hæc verba omiſſa erant in Barcinonenſi impreſſo, quę ſunt ex manuſcriptis ſuppleta.*

Qui per annũ ſuſtinet excõicationẽ ſuſpectus ſit de hęreſi.

c ¶ Quidam vero ſunt excommunicati non in cauſa fidei, &c.] *Nobilis eſt hæc diſtinctio, quam tradit etiam Abbas in dicto cap. grauem. de pœnis. num. 7. verſi. dic tamen. idem indicat in cap. poſtulaſti. de homicidio volunta. nume. 4. verſi. ſecundo quæritur. Locatus in opere iudiciali verbo, excommunicati num. 2. & dixi ſupra in hac 2. parte ſuper dicto cap. grauem. & iuxta hanc Eymerici doctrinã intelligendum videtur decretum concilij Tridentini, ſeſſio. 25. ſub rub. de reformatione cap. 3. §. in cauſis quoque. ſtatuẽtis inquiri poſſe in quemcumque perſiſtentem per annum in excommunicatione, tanquã in ſuſpectum de hęreſi.*

C

Ex recepta tamen cõſuetudine ſanctę Romanę & & generalis Inquiſitionis intelligo non ſolere procedi cõtra excõmunicatos per annum, aut amplius, niſi fuerint excommunicati ex cauſa hæreſis.

Quo anno creatus ſit Eymericus Inquiſitor.

d ¶ Et frater Nicolaus Eymerici Inquiſitor anno Domini MCCCLXVIII. *Ita Barcinonenſis impreſſus, & codex Cardinalis de Gambara: ſed in Sabellano & Bononienſi legitur* anno Domini MCCCLVIII. *& potuit quidem Eymericus iam eo anno fuiſſe creatus Inquiſitor, cũ Nicolaus Roſſell, cui ipſe in hoc officio ſucceſſit, ab Innocẽtio ſexto, qui floruit anno Domini MCCCLII, creatus fuerit Cardinalis, vt dixi in vita Eymerici initio huius operis præfixa.*

D

Locus reſtitutus.

e ¶ Contra excommunicatos per plures annos, &c.] *Hic locus in omnibus codicibus erat mutilus & imperfectus, quem ita emendauimus vt eſt impreſſus ex codice Cardinalis de Gambara. ex his tamen quæ ſequuntur apparet ita eſſe legendum:* Contra excommunicatos per vnum vel plures annos. *in Bononienſi & Sabelliano legitur;* Vt darent modum iuriſdictionis. *ſed ſequentia indicant legendũ eſſe:* Modum iuri conſonum.

E

Inquiſitor terminũ taxat, intra quẽ veniant citati ad reſpondendum de fide.

f ¶ Cui vt compareat, terminus congruus aſſignetur.] *Indefinite dixit,* Congruus terminus aſſignetur. *nam in arbitrio Inquiſitoris poſitum eſt terminum taxare, intra quem accedere quis debeat ad reſpondendum de fide. in aſſignatione huius termini habenda ratio eſt temporum, locorum, & perſonarum. & qualis ſit huius rei modus & praxis tradit eleganter Eymericus 3. par. tit. de forma citã-di abſentem, num. 131.*

A

Verbum, reſpõſurus de fide quando ponendum in citatione.

g ¶ In litteris citationis ponatur hoc verbum, reſponſurus de fide.] *Hæc citatio verbalis eſt, quę fit per litteras, vel nuntium, in qua hoc eſt obſeruandum: cum reus qui citatur non eſt contumax, aut facile capi poteſt, non eſt neceſſe addere verbum hoc,* Reſponſurus de fide: *ſed generaliter ei præcipitur, vt ſe coram Inquiſitoribus ſiſtat. clem. 1. de hæret. Cartadus Brunus lib. 4. de heret. cap. 6. Simancas de catho. inſtit. tit. 44. nu. 12. quod ſi reus contumax fuerit effectus, nec facile capi poteſt, addendum eſt tunc in citatione verbum,* Reſponſurus de fide, *iuxta cap. cum contumacia. vbi Doctores de hęret. lib. 6. obſeruata ea forma, quam tradit Eymericus pręcitato loco, & auctor quidam innominatus tract. de forma procedendi contra inquiſitos de hęreſi in rub. de hęret. contumacibus. & in rub. de materia proceſſuum inquiſitionis. cætera tradidi infra, par. 3. num. 131. & ſuper quæſt. 42.*

h ¶ Te citari fecimus, ſed comparere, & reſpõdere renuiſti.] *Hęc verba deerant in Barcinonenſi impreſſo, & Bononienſi, & codice Cardinalis de Gãbara, quæ ſuppleuimus ex Sabellano: nam ad ſenſum perficiendum omnino deſiderantur.*

In carcere iure communi inquiſitores diſpenſant.

i ¶ Licet poſt ſententiam in carcere poſsit diſpẽſari.] *Diſpenſant autem in iure communi Inquiſitores quilibet priuati per textum in cap. vt commiſſi. §. necnon. de hęret. lib. 6. ſed hoc priuatis Hiſpaniæ Inquiſitoribus interdictum eſt per particulares inquiſitionis eius prouinciæ inſtructiones, quibus cauetur vt ſolus Inquiſitor generalis diſpenſare poſsit. Quãto autem tempore elapſo diſpenſari poſſit, tradit Simãcas de catho. inſtit. tit. 16. nu. 21. & ſeq. et dixi copioſe 3. par. ſuper 10. modo proceſſum fidei terminãdi, & alibi ſæpius, quę cũ nõ ſint huius loci, libenter omitto.*

QVAEST. XLVIII.

De Schiſmaticis.

SVMMARIVM.

1. *Differentia inter hęreſim & ſchiſma.*
2. *Diuidi ab Eccleſia bifariam contingit.*
3. *Schiſmatici aliqui non ſunt hęretici, & qui.*
4. *Aliqui vere ſunt hæretici, & vt tales tractãdi.*

Qvadrageſima octaua quæſtio eſt: Schiſmatici an hæretici ſint habendi ſic, vt Inquiſitoris hæreticorum iudicio ſint ſubiecti?

1 Ad hanc reſpõdemus, quòd inter ſchiſma & hæreſim eſt differentia, vt habetur 24. q. 3. cap. Inter hęreſim. Nam ſchiſma dicit diuiſionẽ, hęreſis autẽ errorem: vnde à ſchiſmate dicti ſunt ſchiſmatici, quia ab Eccleſia diuiſi.

E

2 Aliqui autẽ ab Eccleſia duobus modis poſſunt diuidi, loquẽdo de his, qui fidem receperũt. Quidam namque ſunt diuiſi ab Eccleſia quo ad obedientiam ſolam, nullum habentes de credendis errorem in mente, nec de defendendo errorem, pertinaciam in voluntate.

3 Et tales non ſunt hęretici in re, nec habendi

poſt-

ci, poſtquam non habent errorem in mente, nec pertinaciam in voluntate; nec aliàs apparet, quòd male ſapiant de articulis fidei, & Eccleſię ſacramentis, ſeu eccleſiaſtica poteſtate; licet moti ſua malitia, ſuperbia, vel auaritia, ſeu aliàs deuient ab obedientia Eccleſiæ. Attamen licet iſti non ſint hęretici, ſunt tamen multum ad hęreſim diſpoſiti, vt dicitur vbi prius. Nam in eo quòd ſe diuidunt ab Eccleſia, & nolunt ei obedire in agendis, leuiter prorumpunt, quòd non obediant in credendis.

4 Quidam [b] vero ſunt diuiſi ab Eccleſia nō ſolum quo ad obedientiam, verum etiā quo ad credentiam; quia nolunt credere determinationibus Eccleſiæ vt de fide factis: vt pote, q̄ Spiritus ſanctus procedat à Patre, & Filio, vt Eccleſia determinauit de ſum. trin. & fide catho. lib. 6. cap. vnico. & ſimilibus. Et tales vt hęretici ſunt habēdi: quia habent, eorum quæ ſunt fidei, & credere tenentur, errorem in mente, & pertinaciam in volūtate: cum [c] poſt deprehenſionem erroris ad arbitriū Eccleſię noluerint hęreſim abiurare, & ſatisfactionem congruā exhibere, vt patet clare extra de hęret. lib. 5. cap. Ad abolendam. §. pręſenti.

COMMENT. LXXIII.

De ſchiſmaticis qui ſcripſerint.

De materia huius quæſtionis multis locis tractatur in iure canonico 24. q. 1. in pluribus capitibus. & ead. cauſa q. 3. & 7. q. 1. cap. denique. & 23. q. 3. & 12. q. 2. cap. alienationes. et 1. q. 7. qui in qualibet, & de conſecr. diſt. 4. cap. hi qui. cap. oſtēditur & multis alijs. copioſe iuris canonici Interpretes in Decretalibus, Sexto, & Clemen. in titulis de ſchiſmaticis. fuſe Turrecremata in ſum. de Eccleſia, lib. 4. par. 1. per 15. capita. Beatus Thomas, & ibi Caietanus 2. 2. q. 39. Alexander Alenſis par. 2. q. 182. Bonauentura lib. 4. ſent. diſtinct. 13. & ibidem latius Gabriel Biel, & Petrus de Palude, & alij. Auguſtinus de Ancona in ſumma de poteſtate eccle- D *ſiaſtica, quæſt. 25. Antoninus in ſum. par. 2. titu. 3. cap. 11. Abbas & alij in cap. quia diligentia. de elect. Paulus Grillandus tract. de heret. quæſt. 2. nu. 6. & ſeq. Bernardinus Diaz in pract. crimin. cano. cap. 105.* Palacius *Rubius in tract. de Regno Nauarra, par. 5. §. 7. Gondiſſaluus tract. de heret. q. 7. Summiſtę omnes, & Repertorium Inquiſitorum, & Locatus in opere iudiciali verbo, ſchiſma. Simancas de catho. inſtit. titu. 58. idem in enchyridio tit. 5. Ioannes Rojas tract. de hęret. par. 1. nu. 498. & ſequen. eleganter Conradus Brunus lib. 1. de hereticis. cap. 16. idem toto libro ſecundo de hereticis & ſchiſmaticis. & olim Optatus Epiſcopus Mile-* E *uitanus ſex libros ſcripſit contra ſchiſma Donatiſtarum, in quibus de hac materia agit vere, grauiter & copioſe.*

Quid ſchiſma & qualis vox.

Eſt autem ſchiſma illicita diuiſio per inobedientiam ab vnitate Eccleſiæ facta. cap. loquitur. & cap. alienus 24. queſt. 1. ita præcitati.

Schiſma vero vox græca eſt, & latine ſciſſuram ſonat, quæ apud Chriſtianos illicita ab Eccleſia ſeparatio indicatur; peccatum enim ſchiſmatis directe & per ſe opponitur vnitati. & ſchiſmatici di- A *cuntur qui ſubeſſe renuunt ſummo Pontifici, & qui membris Eccleſiæ ei ſubiectis cōmunicare recuſant. beatus Thomas 2. 2. q. 39. art. 1.*

a ¶ Aliqui autē ab Eccleſia duobus modis poſſunt diuidi, &c.] *Hic locus eſt valde inſignis de primo genere ſchiſmaticorum, quos dicit Eymericus ſuperbia tumidos ab Eccleſia ſe ſeparare, & propterea leuiter prorumpere in id quod non obediant in credendis, quaſi dicat: ex hoc ſaltem ſe reddere de hæreſi leuiter ſuſpectos; quod eſt veriſſimum. nam hoc facto videntur profiteri quod extra Eccleſiam ſit ſalus, quòd extra Eccleſiam ſint vera ſacramenta: vel quod ſummo Pontifici non ſit parendum, quę* B *valde ſunt impia. Palacius Rubius tracta. de regno Nauarrę, par. 5. §. 7. quæ ſententia veriſſima eſt accepta in primis de illis, qui ſcienter ſchiſma profitentur.*

Schiſmatici primi generis, tali e leuiter de hæreſi ſuſpecti.

Quibus autem pœnis puniātur ſchiſmatici huius primi generis, luculēter docet Turrecremata in ſumma de Eccleſia, parte 1. cap. 8. & Palacius Rubius tract. de regno Nauarrę, par. 5. §. 7.

Hoc eſt certum, ſchiſmaticos primi generis ad vnitatem Eccleſiæ redeuntes abiurare debere ſchiſma, & promittere ſatisfactionem ad mandatum Eccleſiæ, vt recipiantur: cuius abiurationis formulam præſcripſit Turrecremata lib. 4. de Eccleſia, par. 1. C *cap. 15. adde Repertorium inquiſitorum verbo, abiuratio. Abiurant vero ſchiſmatici iuxta diſpoſitionem, cap. quotiens cordis. 1. q. 7.*

Sed vlterius quęritur: An ſchiſmatici non modo abiurare debeant ſchiſma, ſed etiam ſuſpicionem aliquam hęreſis ex ſchiſmate contractam, & qualis ea ſuſpicio ſit. Hæc quæſtio alterius difficultatis declarationem poſtulat, an ſcilicet in ſchiſmate ſemper inſit hęreſis, de qua agit gloſ. & doctores in cap. inter hęreſim. 24. q. 3. gloſ. 24. queſt. 1. in ſumma. & in cap. non afferamus. 24. q. 1. quibus locis aſſerit gloſ. omne ſchiſma habere hæreſim annexam. Sane huiuſmodi ſchiſmatici, qui ab unitate Eccleſiæ, & Romani Pontificis obedientia diſcedunt, quamuis in nullā D *hæreſim a principio incidant, at hæreticis confines ſunt, & parum ab illis diſtare uidentur: quare non carebunt hæreſis ſuſpicione, quam cū ſchiſmate abiurabunt. ea uero ſuſpicio maior uel minor cenſenda erit pro tēporis diuturnitate, quo in ſchiſmate perſeueratum eſt, extrauagan. Ad certitudinem. de ſent. excom. inter communes. Panormitanus in cap. quia diligentia. de elect. & pro alijs circumſtantijs cauſarum & perſonarum. interdum ergo uel leuiter, ut hic indicat Eymericus, aliquando uero ut uehementer de hæreſi ſuſpecti abiurabunt ſchiſmatici redeuntes: aliàs autem ut hæretici formales, ſi errorem in* E *mente habuiſſe detecti fuerint; quem uix quandoq; credibile eſt non habuiſſe, pręſertim cum diu in ſchiſmate perſtiterunt.*

An ſchiſmatici poſt abiurationē remaneāt inhabiles ad beneficia.

Cognitu dignum eſt: An ſchiſmaticus, qui abiurato ſchiſmate ad Eccleſiæ reuertitur unitatem ſit habilis ad beneficia, & ad maiores Eccleſiæ dignitates, an diſpēſatione potius egeat? Et Antonio Butrio, Ioanni Imola & alijs in cap. quia diligentia. de elect. recte uiſum eſt, talem de iure communi ineligibilem, inhabilem, & irregularē remanere: quia licet delictum per pęnitentiam & abiurationem ſit

purga-

purgatum, non tamen eſt ſublatum impedimentum ſiue irregularitas ex delicto oborta: & propterea niſi diſpenſatum fuerit cum tali ſchiſmatico ad vnitatem Eccleſiæ reuerſo, ad beneficia & dignitates eccleſiaſticas promoueri non poterit. ac irregularē quoque remanere pronunciauit Maiolus lib. 5. de irregularit. cap. 46.

Sed quis cum ſchiſmaticis redeuntibus poſſit diſpenſare, fortaſſis non eſt facile aperto iure demonſtrare. Mihi tamen multū placet Panormitani ſententia in dicto cap. quia diligentia. de elect. dicentis in hoc caſu ſolum Papam poſſe diſpenſare. quod non obſcure videtur indicare textus in dicto cap. quia diligētia. ibi. Cum diſpenſatiue permittimus cōfirmari.

Atque ex his conſequitur minus recte dixiſſe Cranettam conſ. 293. inci. Ardua admodum. *n. 10. ſublato ſchiſmate per abiurationem eligi quem poſſe, ac ſi nunquam ſchiſmaticus fuiſſet, c. quia diligentia. de elect. quia reuera inhabilis remanet, vt dictū eſt. & textus in dicto cap. quia diligentia. aperte oppugnat Cranettę ſententiam.*

An autem aliqui per ignorantiam poſſint ab hæreſis ſuſpicione excuſari, licet in ſchiſmate verſentur, non eſt huius loci late tractare. Non tamen ambigo poſſe quandoque ſimplices & imperitos, qui auctoritati maiorum credunt, quos recte ſentire putant, excuſari, vt dixi ſupra parte 1. ſuper quæſt. 4.

Schiſmatici ſecūdi generis vere hæretici.

b ¶ Quidam vero ſunt diuiſi ab Eccleſia, &c.] *Et hi ſunt hæretici conſummati & veri, eodemque cum hæreticis iure cenſendi. Turrecremata lib. 4. de Eccleſia, par. 1. cap. 4. & Conradus Brunus lib. 1. de hæret. ca. 16. atque in his poſtremis iudicandis & puniendis non eſt multa difficultas, cum per omnia ſicut hæretici ſint tractandi. Nam hi non ſolum à ſummo Pontifice, & ab Eccleſiæ vnitate diſcedunt, ſed ita præterea licere credunt: vel putantes non eſſe vnitatem in Eccleſia catholica: vel credentes non eſſe obediendum ſummo Eccleſiæ paſtori.*

Denique tertij generis ſchiſmatici conſtitui poſſunt illi, qui aut probabili, aut inſuperabili ignorantia ducti, putant aliquē eſſe Papam, qui non ſit: quod ſolet contingere cum duo pluresue de papatu contendunt, non tamen conſtat quis eorum rite & canonice electus ſit. qui ergo tunc obediunt non vero Pontifici putantes eſſe verum, aut non obediunt vero credentes non eſſe verum, ſchiſmatici, improprie tamen dici poſſunt. atque hi nec hæretici ſunt, nec in aliquam iuris pœnam incurrunt: cum iuſtam excuſationem habeant, & culpa careant. de qua re vide copioſe Turrecrematam in ſumma de Eccleſia lib. 4. par. 1. cap. 14. Iacobatium tract. de concilio, lib. 7. art. 1. Aluarum Pelagium, lib. 1. de planctu Eccleſiæ, ca. 65. & Canoniſtas in dicto cap quia diligentia. de elect.

Exorto autem ſchiſmate, & duobus vel pluribus de papatu contendentibus, quot & quibus modis ſit ei occurrendum, eleganter explicat Zabarella conſi. 150. incip. Quæritur autem.

a ¶ Cum poſt deprehenſionem erroris, &c.] *Ita Barcinonenſis, Bononienſis & codex Cardinalis de Gambara: ſed Sabellanus paulo aliter ita habet:* Cum poſt determinationem Eccleſiæ, errorem, de quo ſunt deprehenſi, ad eiuſdem Eccleſię arbitrium noluerint abiurare, & ſatisfactionem cōgruam exhibere.

A

QVAEST. XLIX.

De Apoſtatis.

SVMMARIVM.

1 *Apoſtaſia triplex, & quę.*
2 *Apoſtatę ab ordine, & à ſtatu regulari nō ſunt hęretici.*
3 *Apoſtatę manentes in excommunicatione totū annum, ſunt ſuſpecti de hęreſi.*
B
4 *Apoſtatę à fide ſunt hęretici.*
5 *Qui metu mortis fidem abnegant, vt pęnitentes hæretici recipiendi ſunt, ſi reuertantur.*

Qvadrageſima nona quęſtio eſt: Apoſtatæ an hęretici ſint habendi ſic, vt Inquiſitoris hęreticorū iudicio ſint ſubiecti?

1 Ad hanc reſpondemus, quòd eſt apoſtaſia quædam ab ordine clericali: eſt apoſtaſia à ſtatu regulari: & eſt apoſtaſia quædam à veritate Chriſtianitatis & fidei.

C 2 Qui primo modo apoſtatant, à fide credēdorum ex hoc non deuiant: quare nec hęretici ſunt nec iudicio Inquiſitoris ſubiecti ſunt. Qui ſecundo modo apoſtatant, ex eo quòd ſic apoſtatant, etiam à fide non deuiant: quare nec hęretici ſunt, nec iudicio Inquiſitoris ſubiecti ſunt.

3 Quia[a] vero tales apoſtatæ à regulari tramite excommunicati ſunt, extra ne cler. vel mo. lib. 6. Vt periculoſa. ſi in excommunicatione illa & apoſtaſia per annum animo indurato perſiſtunt, quia redire ad religionem nolunt, nec tempus transferendi ad religionem illam, quam dimiſerunt, vel ad aliā habent, nec obtinuerunt euidenter, de hęreſi ſuſpecti ſunt, iuxta cap. Grauem. de

D pœnis. & de fide reſponſuri, citari poſſunt: & poteſt procedi cōtra tales per Epiſcopum & Inquiſitorem cōiunctim vel diuiſim, prout dictum eſt ſupra parte iſta. 2. quadrageſima ſeptima quęſtione.

4 Qui[b] vero tertio modo apoſtatant, eo quòd ſic apoſtatant, à fide etiam & ab Eccleſia totaliter deuiāt. Et tales hęretici, immo infideles habēdi ſunt: & ſi[c] haberi poſſunt, de eis ſicut de ceteris hęreticis eſt agendum: quia ſi nolunt reſilire, vt hęretici impœnitentes traduntur curiæ ſęculari: ſi autem velint, recipiuntur ad miſericordiam

E prout hęretici pœnitentes: iuxta c. Ad abolendā. §. pręſenti. lib. 5. Concordat Ray. tit. de apoſta. §. reuertentes. vbi dicit, q́ reuertentes ab apoſtaſiæ perfidia, cum fuerint hęretici, tanquam reuertentes ab hęreſi ſunt recipiendi.

5 Illi vero[d] qui metu mortis fidem abnegant, & erroribus † non ſunt credentes, licet vere hæretici non ſint, poſtquam non habent errorem in mente: iudicio tamen Eccleſiæ, quæ habet per exteriora de interioribus iudicare, hęretici habēdi ſunt: & ſi reuertantur, vt pęnitentes hæretici reci-

† al. ita, & erroribus non credūt, licet in re hęretici non ſint.

recipiendi ſunt. non enim metus mortis eſt metus cadens in conſtantem virum ad fidem Chriſti abnegandam; nam ſatius eſt mori, quàm abnegare, vel veſci idolothytis, vt dicit Auguſtinus† & recitatur 32. quęſt. 4. cap. Sicut. Concordat Raymundus tit. de apoſta. §. circa iſtas. Et S. Thomas 2.2. quæſt. 12. & Hoſtien. titu. de apoſtatis. §. qualiter.

† In lib. de bono côiugali cap. 16.

COMMENT. LXXIIII.

MVltis quæſtionibus præcedentibus explicuit Eymericus quædam delicta, de quorum patratoribus dubitari poterat, an ad iuriſdictionē Inquiſitorum ſpectarent; nunc iam propius accedens ad cauſam hęreſis eos recenſet, qui aut vere hæretici ſunt aut hęreticorum complices, agitq; in primis de apoſtatis, de quibus nulla eſt dubitatio quin ſint hęretici, immo grauius quàm hæretici delinquunt.

Et de materia huius quæſtionis copioſe vterque Thomas 2.2.q.12. & in cap. non poteſt. 2. quæſt. 7. cap. beatus. 3. q. 4. cap. non obſeruetis. 26. quæſt. 7. cap. contra Chriſtianos. de hęret. lib. 6. & his locis Canoniſtæ. Innocentius, Abbas, & alij communiter in cap. 1. de apoſtatis. Ioannes Anania in rub. de ſchiſmaticis. Alexander Ales par. 2. q. 183. Innocentius in cap. ex parte, el. 1. de tempo. ordinatio. Accurſius, Bartolus, Faber, Salycetus, Baldus & alij communiter iuris ciuilis interpretes. C. de apoſtatis. vbi copioſe Petrus Godofredus in rubrica. Alfonſus Caſtrus lib. 1. de iuſta hæret. punitio. cap. 7. & cap. 23. Paulus Grillandus tract. de hęreſi. q. 2. Gondiſſaluus tract. de hære. q. 5. & q. 20. nu. 2. Repertorium Inquiſitorum, Locatus in opere iudiciali, Syluester & reliqui Summiſtę verbo, apoſtata. & verbo, apoſtaſia. Petrus de Palude, & alij lib. 4. ſent. diſt. 13. Simancas de catho. inſtit. tit. 7. idem in enchyridio tit. 4. Ioannes Rojas tract. de hęret. par. 1. nu. 484. & multis ſeq. Bernardinus Diaz in pract. crimin. cano. cap. 104. Bernardus Comenſis in lucerna verbo, apoſtata. Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 44. & eleganter Melchior Canus lib. 12. de locis theologicis, cap. 9.

Quid apoſtaſia & quid apoſtata.

Eſt autem Apoſtaſia Græca vox, quę latine defectionem & retroceſſionem ſonat. & apoſtata proprie in tertia ſignificatione, quam hic tradit Eymericus (quę propria eſt huius diſputationis, nam cetera huc non pertinent) dicitur qui omnino à fide orthodoxa recedens, Iudaiſmum, Paganiſmum, ſeu Mahometicam ſectam profitetur. talis olim fuit Iulianus Apoſtata. cap. non poteſt. 2. q. 7. & cap. Iulianus. 11. q. 3.

a ¶ Quia vero tales apoſtatæ à regulari tramite, &c.] *Et hęc ſententia vera eſt ob rationem hic allatam ab auctore, iuxta doctrinam paulo antea explicatam. quæſt. 47.*

Veruntamen quantum intelligo, Sanctum tribunal Romanæ & generalis Inquiſitionis non conſueuit procedere contra tales à regulari traditione apoſtatantes, ex eo ſolo quod relicto ſuæ religionis habitu vltra annum apoſtatent, niſi quid aliud admiſceant, quod merito ad id tribunal referendum videatur.

Monachi & clerici, an ſu-

Iam apoſtatæ à religione Monachali non ſolum fiunt de hęreſi ſuſpecti poſtquam per annū in excōicatione perſtiterint, ſed etiā ante annū. ſi relicta religione, quam profeſſi ſunt, matrimonium contrahāt. Ioannes Anania in cap. ad abolendam de hęret. nu. 27. Calderinus conſi. 5. tit. de hęret. Simancas in enchyridio, tit. 12. nu. 1. Campegius in additionibus ad Zanchinum cap. 35. verſi. idem quoque. & diſtinctionem, quam multi faciunt de hoc diſſerentes, plurimum videlicet referre an contrahant publice, vel clam, merito reijciunt aliqui ex prædictis, neque ab hac ſententia eſt recedendum.

eris conſtituti, matrimonium côtrahentes ſuſpecti fiūt de hęreſi.

Atque hęc etiā ſententia locum habet in clericis, qui ſacris ordinibus ſunt initiati: nam & hi ſi matrimonium cōtrahunt, ſuſpecti in fide fiunt, & in eos poſſunt Inquiſitores animaduertere. Palacius Rubius in cap. per veſtras. de donatio. inter virum & vxo. §. 18. nu. 26. verſi. ex quo meo iudicio. Simancas de catho. inſtit. tit. 40. nu. 12. & Bernardinus Diaz in practica criminali canonica. cap. 74. verſi. redditur præterea ſuſpectus. & dixi copioſe in lib. de priuilegijs Inquiſitorum.

b ¶ Qui vero tertio modo apoſtatant, &c.] *Grauis eſt quæſtio: an apoſtata, & hæreticus ratione apoſtaſię & hęreſis ſpecie diſtinguantur; id eſt, vtrū infidelitas hęretici, & apoſtatę ſint duę infidelitates ſpecie diſtinctæ. quæ difficultas ſubtilis eſt magis quàm vtilis, quam diſſerui latiſſime apud Thomam 2.2. q. 12. art. 1. de eadem agit copioſe Melchior Canus lib. 12. cap. 9. de locis theologicis. mihi hęc ſententia probatur: Apoſtaſia non eſt ſpecies infidelitatis ab hæreſi diſtincta, ſed ſolum habet ſecum circumſtantiam magis aggrauantem, nec differt ab hęreſi niſi ſecundum magis & minus. atque hęc eſt nō obſcura ſententia beati Thomæ 2.2. q. 12. art. 1. in reſponſione ad 3. argumentum.*

An apoſtaſia & hęreſis ſpecie diſtinguātur.

c ¶ Et ſi haberi poſſunt, de eis ſicut de ceteris hæreticis eſt agendum.] *Idem tenuit non obſcure Eymericus ſupra quæſt. 44. nu. 1. atque hæc ſententia de recipiendis apoſtatis ſi conuertantur, vera eſt & cōis, quam nominatim approbant Repertorium Inquiſitorū verbo, apoſtaſia. §. ſed vtrum ea. ſequitur per omnia Gondiſſaluus tract. de hęret. q. 20. nu. 2. Simancas de catho. inſtit. tit. 7. num. 4. & 5. idem in enchyridio tit. 4. nu. 2. & 3. & copioſe Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. 23. de iuſta hęret. punitio. Petrus de Palude in 4. ſent. diſt. 13. q. 3. Bernardus Comēſis in lucerna verbo, apoſtata. §. 3. Melchior Canus lib. 12. c. 9. de locis theologicis. verſi. ſecundū vero argum.*

Apoſtatæ ſi reuertantur, recipi debēt.

Et hanc ſententiam aperte confirmant Pontificū & conciliorum decreta. Siricius Papa epiſtola 1. cap. 3. ibi: Et ſi reſipiſcentes forte aliquando fuerint ad lamenta conuerſi, his quandiu viuunt agēda pęnitentia eſt, & in vltimo fine ſuo reconciliationis gratia tribuenda: quia docente Domino: Nolumus mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. *hęc ibi. refert Iuo par. 15. cap. 143. concilium Elibertinū cap. 46. conci. Arelat. c. 23. refert. Iuo par. 15. c. 144.*

Ezech. 18.

Atque hoc iure vtimur, contra quàm cenſuerit Nicolaus Arelatanus tract. de hęret. notabili 43. per l. hi qui. C. de apoſtatis. vbi pœna vltimi ſupplicij imponitur. ſed in hoc crimine cum mere ſit eccleſiaſticum, cap. vt Inquiſitionis. §. prohibemus. de hæret.

hæret. lib. 6. ius Pontificium ſequimur. & perperã prȩcitato loco Arelatanus aſſeruit, iure canonico non eſſe contrarium diſpoſitum. & propterea ius ciuile fore obſeruandum, cum manifeſte multis canonicis Decretis, vt oſtendimus, cautum ſit, apoſtatas redeuntes, ad miſericordiam eſſe recipiendos, & vitam eis condonandam. ac vna quidem potiſſimum ratione, eaque viua & efficaci probari poteſt euidenter, apoſtatas iure recipiendos: quoniam ſi intelligerent nullum ipſis patere miſericordiæ locum, vt mortem effugerent, nunquam ab infidelitate, quam ſemel ſunt profeſſi, reuerterentur. & hanc quæſtionem copioſe diſputat Montaluus in legibus Hiſpaniȩ ſeptipartitis, par. 7. tit. 26 l. 1. q. 6. verbo, relapſi. verſi. dubitant aliqui. vide in codice Theodoſiano lib. 16. tit. de hȩret. l. 41.

Apoſtatas pȩnitentes non eſſe ab Eccleſia recipiendos, impie ſenſit olim Nouatus. 24. q. 3. cap. Quidam autem. verſi. Nouatiani. quẽ Fabianus Papa coacto Romȩ concilio ſexaginta Epiſcoporũ, condemnauit.

b ¶ Illi vero, qui motu mortis, &c.] *Qua ratione hoc accipi debeat, explicui ſupra in hac 2. parte. verſi. nec excuſatur, ſuper quȩſt. 41. quod omnino videas. & de hac difficultate adde quȩ differui par. 1. ſuper quȩſt. 9.*

QVAESTIO L.

De Credentibus Hæreticorum.

SVMMARIVM.

1 *Credentes hȩreticorum ſunt in duplici genere, & quidam ſunt hȩretici.*
2 *Iudicantur aliqui hȩreticorum erroribus adhȩrere, tum ex verbis tum ex factis.*
3 *Quibus factis prȩſumatur quiſpiam credere erroribus hȩreticorum.*
4 *Sunt alij credentes hȩreticorum, nõ quidem hȩretici, ſed ſuſpecti.*
5 *Et his abiuratio vel purgatio eſt indicenda.*

QVinquageſima quæſtio eſt: Hæreticorum credentes qui dicendi ſunt? & ſi hȩretici habendi ſunt?

1 Ad hanc reſpondemus, ꝙ credẽtes hȩreticorum ſunt in duplici genere: quidam namque ſunt hȩreticorum credẽtes, qui credunt eorum erroribus. & hæreſibus, & iſti ſunt excommunicati, iuxta c. Excommunicamus 1. §. credentes, de hære. lib. 5. & etiam ſunt hȩretici; & tales habendi ſunt, vt in eo. tit. c. Excommunicamus 1. in fi. vbi præmiſſis variis hæreticorum ſectis dicitur ſic: Credentes autem eorum erroribus hȩreticos ſimiliter iudicamus.

2 Iudicantur autem aliqui credere hæreticorũ erroribus ex eorum verbis atque factis. Verbis quidem, vt confeſſione propria, dicendo ſe credere erroribus talium: Vel facti euidentia publice prædicando, ſeu defendendo illorum errores: Vel teſtium productione legitima, vt ſi conuincantur per teſtes, quòd errores taliũ diuulgarunt, A ſeu dogmatizarunt. de verbor. ſignifi. cap. Super quibuſdam. vbi hæretici declarantur, qui publice prædicant, & profitentur, & defendunt errorẽ; Vel qui conuicti ſunt per teſtes talia publicaſſe, & gloſ. ad idem ſuper cap. Ad abolendam. §. præſenti. & verbo deprehenſus. *Relat. ſupra fol. 118.*

3 Factis a autẽ, vt ſi hæreticos adorauerint: (eorum verbis vtendo) reuerentiã eis ſuo more exhibuerint: cõſolationem vel communionem ab eis receperint, ſeu ſimilia, quæ ad ritum eorũ pertinent, perpetrauerint: ſermones, eorum & prædicationes non tantum ſemel, vel bis, ſed frequentius audierint; & ſimilia egerint, per quæ eorum B animus, ꝙ credant eorum erroribus, apud iudicẽ per exteriora probabiliter conuincatur. Ex factis enim prȩſumitur de affectu. ad hoc arg. 32. q. 5. Qui viderit. & C. de dolo. l. Dolum. de bigamis. Nuper. nec refert etiam, an quis voluntatẽ ſuam verbis exprimat, aut factis. ff. de legibus. l. Contra legem. & notatur 20. q. 1. Quem progenitores. immo plus eſt facto quàm verbo aliquid facere. argu. de appella. Dilecti. Magis b enim eſt ſtandũ factis, quàm verbis, vt docet Chriſtus, Matth. 21.

Conuincuntur igitur aliqui eſſe credẽtes hȩreticorum erroribus, verbis & factis; dico factis in quibus ritus hæreticorum exprimuntur.

C 4 Quidam c alij ſunt hȩreticorum credentes, de quibus non apparet clare, ꝙ credant eorum erroribus, ſed videntur credere hȩreticorum verbis, iuſsionibus & operibus; vtpote quia ad eorum dictum vadunt & veniunt: ſermones eorum (licet raro) audiunt: litteras eorum hinc inde deferũt: eis ſeruiunt: libros ſuſcipiunt, nec comburunt: alimoniam eis deferunt: ducatum prȩbent: eos viſitant: & alia faciunt, in quibus de ritu hȩreticorum nihil oſtenditur.

5 Tales enim non iudicantur credentes hæreticorum hæreſibus, nec hæretici ſunt habendi; ſed non carent ſuſpicione vehementi vel leui, ſecunD dum quòd maiora vel minora in eis indicia apparebunt: & conſequẽter d eſt eis abiuratio ſeu purgatio indicenda, iuxta cap. Excommunicamus 1. §. qui vero inuenti fuerint ſola ſuſpicione notabiles, &c. de hæret. lib. 5. & eo. c. §. credentes, & cap. Accuſatus, in princ. eod. tit. lib. 6. Sunt enim tales ſuſpecti, quòd credant hȩreticorum erroribus.

His concordat Archidiaconus in cap. Quicunque. ſuper verbo, credentes. de hæretic. lib. 6. Et Guido Fulcodius, poſtmodum Papa Clemens IIII. in conſultationibus ad Inquiſitores hæreticæ prauitatis, quȩſt. 9.

E

COMMENT. LXXV.

DE credentibus, fautoribus, defenſoribus, & receptatoribus hæreticorũ obuia cuique extant Pontificum decreta in cap. excommunicamus 1. §. credentes. cap. ſi aduerſus. vbi Doctores extra de hȩret. & in cap. quicunque. §. 1. & §. hȩretici autem. de hæreti. lib. 6. vbi copioſe Archidiaconus, Ioannes And. & alij. & in cap. in fidei fauorem. & in cap. vt officium. §. 1. & in cap. vt commiſſi. §. fin. & in cap. ſtatutum. §. 1. & in cap. vt Inquiſitionis. verſi. *De credẽtib. fautoribus, receptatoribus, & defenſoribus hæreticorum qui differunt.*

verſi.ita pro defenſione fidei. de hęret.lib.6. Repertorium Inquiſitorum verbo credētes, fautores, &c. Zanchinus tract.de haret.cap.3.& ibi Campegius. Turrecremata in ſum.de Eccleſia. lib.4.par.2.cap. 21. Simancas de catho.inſtit.tit.15.idem in enchyridio.tit.13. Locatus verbo, credentes. Syluester in ſum. verbo, hareſis I.§.10. Tabienſis in ſumma verbo, hęreticus.§.20. & 21. Alfonſus Caſtrus lib.1. cap.17. de iuſta haret. punitio. auctor quidam innominatus tract. de forma procedendi cōtra inquiſitos de hareſi in rubrica, De hęreticis, credentibus, &c. idem eodem tracta. in rubrica, De pœnis hęreticorum & ſimilium. Petrus de Palude lib.4. ſenten. diſt.13.quęſt.3. Conrradus Brunus lib.1. de hareticis. cap.4. & alij, quos omitto conſultò in re manifeſta. quibus locis etiam de fautoribus, defenſoribus, & alijs complicibus diſſerunt. de his etiam omnibus agit copioſe Montaluus in legibus ſeptipartitis Hiſpania, l.1. tit.26.

Quomodo autem ex verbis cognoſcantur credentes hareticorū, apertiſſime docet hic Eymericus, nec vlla noſtra indiget expoſitione.

In libro quodam peruetuſto, in quo multa ad Inquiſitionis officium ſpectantia continentur, eos dici credentes legimus, qui tantum fidem hęreticorum habent, ſed non vitam.

Petrus de Palude lib.4.ſenten. diſt.13.quaſt.3. concluſione 7. ait, eos eſſe credentes, qui licet nulli hęreſi explicite adhæreant, credunt tamen hęreticos eſſe bonos homines, & habere bonam fidem. habentes ergo perfidiam hęreticorum non explicitam, ſed implicitam, credentes hęreticorum ſunt iudicio Petri de Palude.

a ¶ Factis autē, vt ſi hęreticos adorauerint, &c.] *Multo facilius eſt cognoſcere credentes hęreticorum ex verbis, quàm ex factis: ac propterea olim initio conſtitutę delegatę Inquiſitionis valde dubitatum fuit, ex quibus culpis, vel cauſis, aut factis poſſent aliqui iudicari credētes hęreticorum, extatq; in vetuſto illo libro manuſcripto bibliotheca Vaticana,* **D** *cuius ſępe mentionēm facio, conſilium peritorū Auinionenſium factum anno Domini MCCXXXV. quo ſingillatim traduntur culpa, ex quibus credentes hęreticorum poſſint iudicari: ſed copioſius & luculentius eaſdem declarauit concilium Narbonenſe cap. 29. cuius verba, etſi breuitati ſtudeam, huc transferenda curaui, vt huic loco lux clarior afferatur. ait itaque ita:* Sane inter culpas, ex quibus credentes poſſunt iudicari, ne vlterius dubitetis, has eſſe firmiter arbitramur: Si reuerentiam fecerunt hęreticis, vbi credentes, orationes ipſorum implorantes, & bonos homines profitentes, quaſi adorant illos: Si conſolatione † eorum, vbi eū quem conſolantur in hęreticum recipientes, per impoſitionem manuum ſe ſaluare proditionaliter mentiūtur: Aut ſeruitio eorundem, vbi maiore ipſorum librum tenente apertum, per ipſum quaſi ſub generali confeſsione remiſsionem intelligunt fieri peccatorum: Aut cœnæ Valdenſium, vbi die cœnę menſa poſita, & pane ſuperpoſito, Valdenſis vnus benedicens & frangens, danſque aſtantibus credit ſecundū damnabilem ſectam cōficere corpus Chriſti: non cauſa prodendi, vel reprehen-

Ex quibus factis cognoſcātur credentes hęreticorū.

† Vide in hūc locū quę dixi ſupra ſuper q.13.§. Et conſingunt. cum ſequen.

A dendi eos, vel alia commendabili, ſeu excuſabili, affuerunt: Si eiſdem Valdenſibus peccata ſua cōfeſsi fuerint, vt ſolet & debet quis ſacerdoti proprio cōfiteri: Si pacem ab hęreticis: ſeu Valdenſibus, vel panē ab eis benedictū, à quocunq; ſibi miſſum, vel datū, ſciēter & damnabiliter receperunt: Si crediderunt eos in ſua ſecta ſaluari poſſe, vel eſſe bonos, vel ſāctos homines, vel Dei amicos, vel nuntios, vel bonæ conuerſationis, vel vitæ: vel eorum perſecutores peccare: vel ſi eos taliter † laudauerunt, vel ſi aliquo † qualicūque ſigno ſeu verbo, in eis ſe fidē & credentiā habuiſſe in iure, vel alibi ſunt profeſsi: Si eos libenter & pluries rece- **B** perunt, audierunt, viſitauerunt, victualia, ſeu alia dederunt, ſeu miſerūt eiſdem orationes ab eis, vel Epiſtolas, vel Euangelia didicerunt: hęc.n. & ſimilia, etſi non probent ſingula, multa iuuant, pręſertim cum Ioannes † dicat in epiſtola: Si quis venit ad vos, & hāc doctrinā non affert, nolite eum recipere in domo; nec aue ei dixeritis: qui .n. dicit illi, aue, cōicat operibus eius malignis. Hæc autem omnia intelligimus, cum hi qui ſic culpabiles ſunt inuenti, ſciebāt illos, quibus, vel per quos iſta fiebant, eſſe hęreticos, vel Valdenſes: nec ignorabant, quòd ſancta Eccleſia tales propter errores proprios ſectaſque ſuas damnabiles, ab vnitate **C** catholicæ fidei ſegregatos denuntiat, & excōmunicat, perſequitur, atque damnat: nec dicēti ſe hoc ignoraſſe, leuiter eſt credendum. *hęc ibi. quę tametſi eius ſaculi hareticis competant, facile poſſint ceteris accommodari, ſpectatis ſingulorum hareticorū conditione, ritu, & ceremonijs.*

† totaliter
† alio quocunque.

† Epiſto. 2. cap. 1.

Ignorantia quandoque excuſat.

b ¶ Sermones eorum & pędicationes non tantum ſemel vel bis, ſed frequentius audierint.] *Hic locus non eſt ſine obſeruatione omittēdus, pręſertim in eo quod dicit:* Non tantum ſemel, vel bis. *quoniā communis ſententia eſt, eum qui ſemel tantum audit conciones hęreticorū, aut ad cōgregationes eorū proficiſcitur, non putari credentem: nam ex vnico actu* **D** *non inſurgit credentia, cum non videatur approbari quod poſtea euitatur. argumento l. qui contra. C. de inceſtis nupt. cap. conſtat. 1. q. 1. cap. ex ſtudijs. de praſumptio. ſecus tamē ſi bis vel pluries audiuiſſet, ſeu itauiſſet, quoniam ex actu geminato crimen ad conſuetudinem trahi videtur. l. nemo. C. de Epiſcop. audient. cum ſimilibus. ita Archidiaconus, Geminianus, Ioan. And. & alij in cap. quicunque. §. hęretici. verbo, credentes. de hęret. lib.6. Zanchinus tract. de haret. cap.3. num.6. verſ. ſed pone. Repertorium Inquiſitorum verbo, credentes. §. ſed ponamus. & verbo, bis. & Nicolaus Arelatanus tract. de hęret. notabili 16. & ceteri communiter.*

An q̄ ſemel, vel bis audit conciones hęreticorum dicatur credēs.

E *Et quamuis hac ſit communis ſententia, nihilominus tamen non eſt contemnenda hoc loco Eymerici doctrina indicantis, ex vno, vel bino actu audiendi ſermones hęreticorum non putari quem credentem, niſi pluries audiat: cui penitus conſentit concilium Narbonēſe paulo antea relatum, vbi pluries poſuit, nulla facta mentione de vnico, vel gemino actu; idē voluerunt periti Auinionēſes conſilio quodā de hac re, edito anno Domini MCCXXXV. vbi ita ſcriptū eſt:* Similiter eos dicimus credentes, qui frequenter viſitantes Valdenſes: vel prædicationem eo-

Ex vno vel bino actu audiendi conciones hæreticorum, nō inſurgit credentia.

rum

rum audientes: vel eos recipientes, ſeu aliàs benefacientes eiſdē pacis oſculum receperunt. *hæc ibi. quod exiſtimo diligenter animaduertendū: quoniam cum credentes iudicentur hæretici, non videtur tutum ex geminato actu tantum crimen facile præſumere, præſertim ſi cum amplius potuerint frequentare, non frequentarint. nec obſtat communis ſententia, quia nullo expreſſo iure nititur.*

Atque ex his intelliges non eſſe facile admittendum quod ſcribit Campegius apud Zanchinum cap. 3. verſi. quod autem hic dicit. vbi ſub dubio relinquit, an qui ſemel audiuit cōciones hæreticorum, aut ad eorum iuit congregationem, debeat credens hæreticorum iudicari, nam non erit plane credens.

Sed plurimū refert intelligere quo pacto hæc fiāt: nam ſi quis catholicus in terris hæreticorum exiſtēs ſemel, vel bis ad conciones vadat hæreticorum, non iudicabitur credens iuxta præfatam doctrinam. ſi autem in terris catholicorum occulta ab hæreticis conuenticula celebrari intelligat, etſi ſemel tantum vadat, niſi denuntiet Epiſcopo, vel Inquiſitori, non carebit iudicio meo credentiæ ſuſpicione: cum in hoc poſteriori caſu approbare cēſeatur quod potuit auertere ſi iudicibus eccleſiaſticis (vt debuit) indicaſſet. niſi conſiderata perſonæ qualitate per ignorantiam excuſaretur.

Locus emendatus.

c ¶ Magis enim ſtandū eſt factis, quàm verbis.] *Ita eſt emendatus hic locus ex codice Cardinalis de Gambara: nam in Barcinonenſi, Bononienſi & Sabellano præpoſtere legebatur ita:* Magis enim ſtandum eſt verbis quàm factis: *& ſane præcedentia ſatis indicant perinde eſſe legendum, vt eſt impreſſus: quod apertiſſime etiam colligitur ex citata Chriſti auctoritate Matth. 21. vbi ſcriptum eſt in hæc verba:* Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: fili, vado hodie operare in vineam meam: ille autem reſpondens, ait; nolo: poſtea autem pœnitentia motus abiit. accedens autem ad alterum dixit ſimiliter. at ille reſpondens, ait: eo Domine, & non iuit. quis ex duobus fecit voluntatem patris? dicunt ei; primus, &c. *quo loco aperte vult Chriſtus concludere, in opere magis quàm in verbis cerni animum. Hoc ipſum indicant apertius quędam verba in codice Cardinalis de Gambara reperta, quæ in ceteris deſiderantur. hæc videlicet:* Argumento de appellatio. dilecti. vbi dicitur: Cum autem plus ſit ad Sedem Apoſtolicam facto prouocare, quàm verbo. & gloſſa ibi: quoniam plus eſt facto demonſtrare, quàm verbis dicere. *quę ideo ſunt in hac impreſſione omiſſa, quoniam ſine his ſenſus conſtare poterat.*

Factis magis ſtādū quàm verbis.

Præfatum vero axioma, quòd magis ſit factis quàm verbis ſtandū in hac hæreſis materia, ex multis verum eſſe oſtendit Albertinus tract. de agnoſcen. aſſertio. q. 8. nu. 12. & q. 34. num. 53. & q. 36. nu. 18. & Ioannes Rojas tract. de hęret. par. 1. num. 276. & multis ſequentib. quibus locis concludunt, eum qui cōfitetur factum hæreticum, & prauam intentionem negat, velut impœnitentem curiæ ſæculari eſſe relinquendum. de quo dixi alibi plenius: neque enim debet hęc ſententia ſimpliciter vera putari, niſi & alia pleraque concurrant.

d ¶ Quidam alij ſunt hęreticorum credentes, de quibus non apparet clare, &c.] *Obſeruandum eſt hic diligenter, eos ſolum ex factis dici proprie hæreticorum credentes, qui ea facta committunt, in quibus ritus hæreticorum cōtinentur: qui vero ea perpetrant, in quibus non eſt proprie ritus hæreticorū, licet ſuſpicione hæreſis, ob familiaritatē & obedientiam, quam hæreticis exhibent, non careant, non tamen iudicantur credētes. cauſam tradit Guido Fulcodius in dicta quæſt. 9. quem hic citat Eymericus, dicens:* Verum ſi quis eos viſitauit, alimoniam prębuit: ducatum præſtitit, & ſimilia, in quibus nihil de ritu ipſorum expreſſum oſtenditur, quāuis aliqui contrarium ſcripſerint, nō credo quòd poſſit credens iudicari: nam hęc omnia fiunt interdum ex affectione carnali, interdum precibus amicorum, interdum pecunia interueniente. *hęc ille. Sunt autem quæ tradit Fulcodius ad hanc quęſtionem intelligendam valde apta, quæ nos ob breuitatem omittimus.*

Ex quibus factis oriatur hæreſis credentia.

e ¶ Et conſequenter eſt eis abiuratio ſeu purgatio indicenda.] *Veriſſima eſt hæc Eymerici ſententia, vt ſcilicet aduerſus huiuſmodi credentes, quos vltimo loco numerauit, procedatur velut contra ſuſpectos, qui compellantur vel abiurare, vel ſe purgare, aut tormentis ſubijciantur: aliter enim non poſſunt excludere ſuſpicionem hæreſis, quam ex præfatis operibus contraxerunt; quod qualiter fieri debeat, alibi dictum eſt.*

QVAEST. LI.

De receptatoribus hæreticorum.

SVMMARIVM.

1 *Recipientium hæreticos duplex genus eſt.*
2 *Receptatores hæreticorū quando culpa vacent, & quando non.*
3 *Qui proprie receptatores appellentur hæreticorum:*
4 *Et qui ex his hæretici habendi ſint, qui vero tantum ſuſpecti.*
5 *Hæreticorum receptores qui dicantur proprie:*
6 *Et quando cum culpa, & hæretici ſint, quando non.*

QVinquageſimaprima quæſtio eſt: Hęreticorum receptatores qui dicendi ſunt; & ſi hæretici habendi ſunt? 1 Ad hanc reſpondemus, quòd recipientes hæreticos in domibus ſuis ſunt in duplici genere: Quidā namq; ſunt, qui nō tantum ſemel, neque bis, ſed pluries & frequēter hęreticos recipiunt: & iſti proprie & ſecundum vim uocabuli dicuntur receptatores, à receptando, quod eſt uerbum frequentatiuum: & inde dicitur receptaculum domus vel hoſpitium, in quo hæretici frequenter & pluries conueniunt ad docendum, uel ad morandum. 2 Et tales receptatores quādoque ſunt ſine culpa, utputa ſi ignoranter hoc faciunt, ut quia eorū errores neſciunt, nec aliquid ſiniſtrū de eis unquā audie-

audierunt,nec ſuſpicati ſunt. Aliquando ſunt in culpa,vtpote quando eorum errores ſciunt, & q̃ Eccleſia pro illis eos perſequitur, nõ ignorant, & nihilominus eos latenter & frequenter receptant, ne ad manus Eccleſię perueniant.

3 Tales enim proprie ſunt & dicuntur hæreticorum receptatores,& de talibus loquuntur iura: & iſti tales ſunt excommunicati,iuxta c.de hęret. Excõmunicamus 1.§.credentes.lib.5.

4 Et ſi credãt ipſorum hęreticorum erroribus, hęretici ſunt:quia credẽtes iudicari poſſunt,ſi cõſtat.Si autem non,ſuſpecti vehementer de tali hęreſum credentia habendi ſunt:& eſt eis abiuratio, & purgatio canonica indicenda,iuxta c. Excommunicamus 1.§.qui autem inuenti fuerint.de hæret.lib.5.& c.Accuſatus.eod.tit.lib.6.

5 Quidam b autem non pluries & frequẽter,ſed tantum ſemel,vel bis hæreticos receperunt:& iſti nõ videntur proprie poſſe dici receptatores, quia non frequentarunt, ſed receptores,quia eos receperunt,ſed non receptarunt: licet Archidiaconus dicat contrarium in c. Quicunque. ſuper verbo, receptatores.& etiã Guido Fulcodius prædictus in conſultationibus ad Inquiſitores hæreticę prauitatis.q.11.qui volunt tales etiam dici & eſſe receptatores:de quo non eſt magna vis: nam nõ de verbis curamus,ſed de factis.

6 Iſti enim ſiue dicantur receptores, ſiue receptatores,quandoque ſunt in culpa,quandoq; non, vt ſtatim de proprie receptatoribus dictum eſt. Nam ſi iſti ſemel,vel bis receperunt latenter quos ſciunt hæreticos eſſe,vt non perueniant ad manus Eccleſię;ſi credant eorum erroribus,credentes & hæretici ſunt. Si autem hoc nõ apparet, ex tali receptione vehementer, ne credãt eorum erroribus ſuſpecti ſunt,& excommunicati, vt de hæret.lib. 5.c.Excommunicamus 1.§. credentes. & eſt c eis abiuratio indicenda, vt dictum eſt ſtatim, iuxta cap.Accuſatus.in prin.His concordat concilium prouinciale Tarraconen. cui interfuit Frater Raymundus de Pegña forte, de quo ſupra parte iſta ſecunda.

COMMENT. LXXVI.

De materia huius quæſtionis ſcribunt illi, quos initio ſuperioris commentarij citaui eiſdem fere locis. ſed Zanchinus tract.de hæret.c.6.Turrecremata in ſum.de Eccleſia lib.4.par.2.c.21.Locatus in opere iudiciali verbo, receptatio. qui hinc illa tranſcribit.Repertorium Inquiſitorum verbo receptatores. Auctor quidã innominatus tract.de forma procedendi contra inquiſitos de hęreſi in rubrica.De hæreticis,credentibus,&c. nu.14. Paulus Grillandus tract.de hęret.q.9.nu.1.& 2.Ludouicus Carrerius de hæret.nu.163.& ſeq.Ioannes Rojas in ſingularibus fidei ſingulari 172.& alij.

Nemo dicitur receptator niſi ſcienter receptet.

a ¶ Et tales receptatores quandoque ſunt ſine culpa,&c.] *Et ratio eſt: quoniam ignorantia eos excuſat,quę in illis præſumitur, niſi probetur ſcientia. Petrus Godofredus in l.4.C.de hęret. & propterea non incident in pœnas receptatorum.l.2.C.de deſerto.lib.12.Bart.in l.1.§.vlt.ff.de receptato. Simancas de catho.inſtit.tit.15.nu.17. & alij.nemo enim dicitur in hac cauſa receptare niſi ſcienter.l.1.ff. de receptato.l.1. & 2.ff. de offic. præſid. & ideo cum ſuo genere receptare non ſit malum, tota difficultas in hac cauſa poſita eſt in probanda ſcientia, qua non probata,ius commune ſequendum eſt. Bald. in l. dolum.C.de dolo.*

A

An receptator debeat probare ignorantiam, vel qui allegat ſcientiam.

An autem receptator teneatur probare ignorantiam vel accuſator eius ſcientiam quæſtio eſt non leuis:verius tamen eſt ei qui allegat ſcientiam, incumbere onus probandi.Accurſius.Bar & alij in l.1.§. vlt.ff.de receptato.Ioannes Platea in l.1.C.de deſerto.lib.12.Carrerius de hęret.nu.170. Simancas de catho.inſtit.tit.15.nu.18. & 19. de ignorantia vero credetur receptatori per ſuum iuramentum,vt præcitatis locis ſcribunt Carrerius & Simancas.

B

Hęc tamen ſententia non procederet,quotiens hęreticus eſſet publice denuntiatus,& notorius: tunc enim ſcientia præſumeretur in receptante, non ignorantia.gloſſa & Bart.in l.1.§.1.ff.de recepta. Marſilius conſ.107.copioſe Carrerius de hęret. nu.170. vbi alios refert in hanc ſententiam,quę cõmunis eſt, rationi conſona,& amplectenda.

Hinc cõſequitur nautas,caupones,ſtabularios,& ſimiles,qui non tenentur aduentantiũ mores perſcrutari.l.1.ff.de furtis aduer.naut.caup. & ſtabul.tunc demum teneri pœna receptatoris, cum publice dãnatum aut denũtiatũ hæreticum receptabunt: ita Locatus & vere in opere iudiciali verbo, receptatio,nu.6.

C

Receptator dicit ex vno actu recipiendi.

b ¶ Quidam autem non pluries & frequenter, ſed tantum ſemel vel bis hæreticos receperunt, &c.] *Omiſſa hoc loco exquiſitiori verbi recipiendi, & receptandi ſignificatione,vera ſententia eſt in hac cauſa,ex vnica receptione aliquem dici hęreticorum receptatorem. Zanchinus tract.de hæret.c.6. nu.1. Repertorium Inquiſitoris verbo, receptatores.§.ſed circa hoc, Conradus Brunus lib.1. de hęret.c.4. in fine,& alij,eſtque communis ſententia quidquid veteres quidã interpretes ſenſerint:quod intellige quãdo quis in agro,in domo,vel in alio loco ſuo receptaculum & hoſpitium pręſtat ijs, quos hęreticos eſſe nouit,eo animo, vt iudicis manus effugiant. hi enim proprie & vere receptatores dicuntur in hac cauſa. Conradus Brunus lib.1.de hęret.c.4.*

D

Receptatores an de leui vel vehemẽti abiurare debeant.

c ¶ Et eſt eis abiuratio indicenda, &c.] *Hanc autem abiurationis pœnitentiam patiuntur ob ſuſpicionem hęreſis, quam ex receptatione contraxerunt. An autem hęc abiuratio de leui tantum, vel vehementi fieri debeat, qualitas perſonarum receptantium, & genus receptationis demonſtrabunt; Eymericus hoc loco ex tali receptatione vehementẽ oriri hęreſis ſuſpicionem ſcribit,cuius ſententia vera eſt penſatis illis circumſtantijs, quas ipſe hic breuiter commemorat.*

E

Receptatorũ pœnæ.

Receptatores vero hæreticorum alias pœnas patiuntur,de quibus in c.excommunicamus.§.credentes. de hęret. authen. credentes. C. de hæret & copioſe Carrerius tract de hæret.nu.162.& multis ſequent.Paulus Grillandus de hęret.q.9.Simancas de catho.inſtit.tit.15.nu.14.& ſequent.& alij.

Ac præter cęteras quidem pœnas receptatorum pręcipua illa ſunt: nam poſtquam ſunt excommunicatione notati, & in exceſſu huiuſmodi perſiſtentes,&

QVadrageſima ſeptima quæſtio eſt: Excommunicati, qui in excómunicatione per annum ſteterint animo contumaci ſeu pertinaci; an vt ſuſpecti de hęreſi, vel vt hęretici ſint habendi ſic, quòd Inquiſitorum hæreticorú iudicio ſint ſubiecti?

1 Ad hanc reſpondemus, ꝙ excommunicationis ſententia quædá eſt pœna ſpiritualis, quæ ſemper infligitur iudicio Eccleſiæ pro mortali culpa, quia pro contumacia, & inobedientia vel iuris vel iudicis. Hęc autem contumacia interdum eſt in cauſa fidei, interdum in cauſa alterius rei: & conſequenter excommunicatio interdum fertur propter contumaciam in cauſa fidei, interdum fertur propter contumaciam in cauſa alterius rei.

De excómunicatis I cauſa fidei.

2 Sunt igitur excommunicati in duplici genere: quidam namque ſunt excommunicati in cauſa fidei; & hoc eſt in tribus caſibus, quia vel pro eo quia fuerunt citati reſpóſuri de fide, & renuerunt reſpondere ſeu comparere, & vt cótumaces in cauſa fidei non ipſo iure, ſed à iudice excõicantur, iuxta cap. Cum contumacia. de hęret. lib.6.

Vel quia impediérũt officium Inquiſitionis directe vel indirecte: ſeu ad hoc præſtiterunt auxilium, conſilium, vel fauoré: Et iſti ipſo iure ſunt excommunicationis mucrone percuſſi, iuxta cap. Vt inquiſitionis. §. prohibemus.

Vel quia crediderũt, receptarunt, defenſarunt, ſeu fauerunt hęreticis: iſti etiam ipſo iure ſunt excommunicati, iuxta cap. Excommunicamus itaque. §. credentes.

3 Omnes iſti excommunicati in cauſa fidei, ſi per annum ſteterint in illa excómunicatione animo pertinaci, non vt ſuſpecti de hęreſi tantum, ſed vt hęretici ſunt cõdemnandi, vt patet de prędictis citatis in cap. Cum contumacia. De impedientibus patet etiá eo. tit. cap. Vt inquiſitionis. §. prohibemus. De credentibus, receptatoribus, defenſoribus & fautoribus eod. cap. Excommunicamus itaque. §. credentes. Iſti omnes ſunt vt hæretici condemnandi. Non dicit ꝙ ſint hęretici, quia fortaſſe non ſunt, quia in veritate non habuerunt errorem in méte, nec pertinaciam in defenſando errorem in voluntate, quæ faciunt hęreticum proprie: ſed citati non comparuerunt timore: vel impediuerunt officium inquiſitionis, ſeu fauerunt hęreticis fauore, ſeu pecunię amore: ſed dicit ꝙ ſunt vt hęretici condemnandi. Nam ſicut notat Archidiaconus ſuper cap. Accuſatus. de hęret. lib.6. in verbo orta. in prin. excommunicatus in cauſa fidei, qui per annum ſic ſtetit, & ſi in veritate ª hęreticus non ſit, ab Eccleſia tamen, quæ iudicat per exteriora, poteſt vt hæreticus condemnari.

Relat. ſupra fol. 200.

4 Sed videamus quomodo hęreticus condemnatur, & tunc videbitur quomodo talis excommunicatus debeat condemnari. Hæreticus namque ſic condemnatur, quia vel vult ab erroribus reſilire, & eos abiurare, & ſatisfactionem ad arbitrium Epiſcopi & Inquiſitoris cógruam exhibere, vel non. Si ſic, abiurat, iuxta cap. Ad abolendam. §. præſenti. de hęret. & carceri perpetuo per

A ſententiam detruditur †, iuxta cap. Excommunicamus 2. §. ſi qui vero. Si autem non vult ab erroribus reſilire, nec illos abiurare, nec ſatisfactionem ad arbitrium Epiſcopi & Inquiſitoris congruam exhibere, traditur vt impœnitens brachio ſeculari, animaduerſione debita puniendus, iuxta allegatum cap. Ad abolendam. §. præſenti.

† al. mancipatur.

5 Pari forma eſt excommunicatus per annum in cauſa fidei, condemnandus: Nam ſi vult abiurare errores, pro quibus eſt citatus, de fide reſponſurus, & excõicatus, vel impedimentum inquiſitionis officij, ſeu fautoriam, receptationem, & defenſionem, pro quibus fuit excõicatus, recipitur B ad miſericordiam, vt de pœnitẽtibus hęreticis ſtatim eſt dictum †. Si autem non vult, tanquam impœnitens hęreticus & contumax eſt tradendus curiæ ſeculari (vt de impœnitentibus hęreticis mox eſt dictum) vltimo ᵇ ſupplicio feriendus.

Quęſt. 40. huius partis.

6 Quidam ᶜ vero ſunt excommunicati non in cauſa fidei, ſed pro contumacia in cauſa alterius rei; vtpote quia citati reſponſuri ſuper quibuſdã articulis, qui non erant fidei, vel alia ex cauſa renuerunt comparere: vel quia iſtud vel illud infra certum tempus eis præfixum noluerunt reſtituere, & ſimilia: ſiue ſint excommunicati à iudice (vt dictum eſt) ſiue à iure, vt pote, quia clericum C vulnerauerunt, vel ſimilia: omnes iſti ſic pro cótumacia non in cauſa fidei, ſed alterius rei excómunicati, ſi in illa excommunicatione ſtant per annum animo indurato, non carent ſcrupulo hæreticæ prauitatis; immo leuiter de hæreſi ſtatim efficiuntur ſuſpecti; iuxta cap. Grauem. de pœnis. & argu. de æta. & quali. Cum bonæ. Nec, vt dicit Hoſtien. in ſum. tit. de hęret. §. qualiter quis deprehendatur in hęreſim. facias vim in eo, quod decretales illæ prędictę loquuntur de biennio & triennio: narrant enim factum, quia ſic contigerat; ſed idem eſt etiam ſi per annum. Concordat gloſ. in cap. allegato, Grauem. de pœnis. ſuper D verbo, hęreticę prauitatis. & gloſ. in cap. Excommunicamus itaque. in §. qui autem. ſuper verbo, condemnentur. de hęret. lib. 5. Concordat & Archidiaconus in c. Accuſatus. lib.6. tit. de hęreti. ſuper verbo, orta. Concordat & Hoſtien. vbi ſupra. Omnes iſti notant, quòd ſi quis per annum excommunicatus ſtetit pro cótumacia in cauſa, quæ non ſit fidei, efficitur ſuſpectus leuiter de hæreſi, & vt reſponſurus de fide, poteſt citari.

7 Qualiter autem contra huiuſmodi excómunicatos per annum non in cauſa fidei, ſit procedendum, conſiderandum eſt, ꝙ dñus Ennecus † Epiſcopus Gerundéſis, & frater ᵈ Nicolaus Eymerici Inquiſitor anno Dñi MCCCLXVIII. E † congregauerunt ſolemne concilium tam Iuriſtarum, quàm perſonarum religioſarum peritarũ, vt de concordi conſilio daretur modus iuri conſonus cõtra excommunicatos per plures annos, per Epiſcopos & Inquiſitores amodo procedendi: & habita diuturna collatione modus, qui ſequitur, eſt inuentus, & approbatus, & in libro curiæ Epiſcopi inſertus, ad habendam de eo memoriam in futurum. modus autem talis eſt:

† al. Hen[illegible]cus

† al. 1358.

Excommunicatus namque per vnum annum

conti-

cõtinuũ, vel per plures ſuſpectus eſt de hęreſi leuiter, ratione contumacię ad Eccleſiam tanto tẽpore continuatæ: vt patet pér cap. Grauem. extra de pœnis. & per c. Cum bonæ de æta. & quali. & per notata per Hoſtien. in ſumma, tit. de hęret. §. qualiter quis deprehendatur in hęreſim. Suſpectus autẽ de hęreſi, quatenus de fide reſpondeat, eſt citandus, vt videatur ſi ambulat in tenebris, vel in luce. Citetur ergo per Epiſcopum, vel Inquiſitorẽ, vel eorum alterum reſpõſurus de fide: cui vt [f] compareat terminus cõgruus aſsignetur, infra quem, niſi comparuerit, ſit excõicatus: in literis citationis ponatur hoc verbum; reſponſurus de fide; iuxta notata per Archidiaconum in cap. Accuſatus. de hęret. lib. 6. ſuper verbo, orta. in principio. & iuxta notata per Hoſtien. in cap. Inter ſollicitudines. de purg. cano. §. 1. Citatus igitur taliter, vel comparet infra terminũ, vel renuit comparere. Si renuit comparere, eo facto eſt excommunicatus tanquam contumax in cauſa fidei; & conſequenter aggrauatur, quia iam fit ſuſpectus de hæreſi vehementer, per cap. Cum contumacia. extra de hęret. lib. 6.

8 Tunc vel infra illum annũ comparet, vel nõ. Si non, tunc anno elapſo eſt vt hęreticus condemnandus: tranſiuit enim ſuſpicio leuis in vehemẽtem, & vehemens in violentam, vt patet in cap. ſi legato, Cum contumacia. de hęret. lib. 6. & per notata ibidem per Ioan. And. & Archidiaconũ. Taliter autem condemnandus vel ante ſententiam rediit ad gremium Eccleſiæ paratus facere, quæ Eccleſia voluerit mandare: & tunc recipitur ad miſericordiam, & recipitur vt hæreticus pænitẽs ad abiurationem, & carcerem perpetuum; iuxta cap. Ad abolendam. §. præſenti. de hæret. lib. 5. & eod. tit. cap. excommunicamus 2.

Si autem redire noluerit, ut impœnitens hæreticus eſt relinquendus brachio ſæculari, animaduerſione debita puniẽdus, per allegatum cap. Ad abolendam. §. pręſenti.

9 Si autem infra illum annum cõparuerit, quia excõicationem in cauſa fidei contumaciter ſuſtinuit, abiurabit vt ſuſpectus de hæreſi vehementer, iuxta cap. Accuſatus. in prin. de hæreti. lib. 6. Quo facto interrogabitur de fide, & articulis, pro quo ad reſpondendum primo citatus fuerat vt ſuſpectus de hęreſi leuiter: quia fuerat per vnum annum, vel plures annos in excommunicatione pro contumacia. Et tunc vel reſpondet catholice, vel non: Si non, fiet proceſſus cõis per cap. Ad abolendam. extra de hęret. lib. 5. Si autem reſpondet catholice, dicetur ſibi: Chariſsime, tu videris catholicus verbo, quia dicis & credis quod Eccleſia mandat: ſed contradicis facto, quia non facis prout Eccleſia tibi iubet, immo reſiſtis eidẽ contumaciter. Quare vt videremus clare de tua credentia: & ſi ambulas in tenebris vel in luce, te citari fecimus; ſed comparere & reſpondere renuiſti. Tunc attenta conditione perſonæ & negotij, pro quo eſt excommunicatus, qualitate & attentis attendendis, aſsignabitur ſibi tempus conueniens trium menſium, vel quatuor, vel plurium, & mandabitur ſibi, & mandando monebi-

A tur literatorie, quatenus infra illud tempus faciat ſe abſolui, aliàs ex tunc prout ex nunc, & econtra, excommunicationis ſit vinculo innodatus. Tunc ſi paret mandato & monitioni, habebitur intentum: ſi autem non, & permiſerit ſe incidere in dictam excommunicationem, ſequetur proceſſus prędictus: quia vel infra annum paruerit, vel non: & ſi ſic, vel ſi non, fiat vt dictum eſt prius: & per prędictum modum procedetur in primo caſu, ſcilicet, quando excommunicatus pro contumacia per vnum annum, vel plures citatus reſponſurus de fide, noluerit comparere.

10 Si autem talis excommunicatus, & reſponſurus de fide citatus, infra terminum comparuerit

B aſsignatum, fiet proceſſus prędictus: nam interrogabitur de fide & articulis fidei. Et tũc vel reſpondebit catholice, vel non: Si non, fiet proceſſus communis per cap. alleg. Ad abolendam. tanquam contra illum, qui in hęreſim incidit manifeſte; quia propria confeſsione. Si autem reſpondet catholice, procedetur vt dictũ eſt ante. Nam quia bene reſpondet verbo, ſed contradicit facto, aſsignabitur (vt dictum eſt) competens tempus, & mandabitur eidem, & præcipiendo monebitur, quatenus infra illud tempus, & ei tres terminos aſsignatos, vel vnum pro trino edicto, faciat ſe

C abſolui; aliàs tanquam contumax in cauſa fidei ſit excõicatus. Tunc vel permittit ſe noua excõmunicatione ligari non parendo, vel non: Si non, habetur intentum: nihilominus poteſt ſibi indici abiuratio pro leui ſuſpicione, quam incurrit: quia vltra quàm per annum ſuſtinuit excommunicationem animo indurato. Si autem permittit ſe excommunicari non parendo, fiet vt dictum eſt; quia vel per annum ſuſtinet dictam excõicationem, vel non: Si non, habetur intentum; ſed abiurat vt ſuſpectus de hæreſi vehementer per cap. Cum contumacia. Si autem ſuſtinet per annum animo indurato: vel ante ſententiam paret,

D vel non: ſi ſic, habetur intentum; ſed recipitur ad miſericordiam vt hęreticus pænitens ad abiurationem, iuxta cap. Ad abolendã. de hęret. lib. 5. & carcerem perpetuum, iuxta cap. Excommunicamus 2. de hęret. lib. 5. licet [g] poſt ſententiam in carcere poſsit diſpenſari, iuxta cap. Vt cõmiſſi. de hæret. lib. 6. Si autem ante ſententiam non paret, tradetur per ſententiam vt hæreticus impœnitens curiæ ſęculari vltimo ſupplicio feriendus, vt in cap. alleg. Ad abolendam. Et ecce modus contra excommunicatos pro cõtumacia vltra quàm per annum per Eccleſiam procedendi.

E

COMMENT. LXXII.

Quæ in his poſtremis quæſtionibus traduntur ab Eymerico vtiliſsima ſunt, & vſu frequentia: ideoque diligentiſsime perſcrutanda & intelligenda: quæ autem hac quæſtione continentur, ſingularia etiam ſunt, & valde elaborata, de quibus videndi Zanchinus tract. de hęret. cap. 9. nu. 3. & ſeq. Locatus in opere iudiciali verbo, excommunicati. numer. 2. & ſeq. Repertorium Inquiſitorum verbo, excommunicare. §. ſi ſuſpectus. copioſe Archidiaconus,

Materiã huius quæſtionis qui tractant.

nus, Ioannes Andr. Geminianus. & Francus in cap. cum contumacia. de heret. lib. 6. Panormitan. Felinus, & alij in cap. excõmunicamus 2. §. qui autem. de heret. Simancas de catho. inſtit. tit. 27. nu. 4. idẽ in Enchyridio tit. 55. late rurſus Panormitanus, & cæteri in cap. grauem. de pœnis. Gondiſſaluus tract. de heret. q. 9. num. 2. & alij.

In hac quæſtione Eymericus luculenter præ ceteris docet quicquid in hac materia poteſt deſiderari: quod iterum ad praxim reuocans, explicat 3. par. in vltimo modo proceſſum fidei terminandi.

a ¶ Et ſi in veritate hęreticus non ſit, ab Eccleſia tamen, &c. poteſt vt hæreticus condemnari.] *Idem obſeruauit ſubtiliter idẽ Eymericus 3. par. in vlti. modo proceſſum fidei terminandi. nu. 112. vbi adduxi rationem diſcriminis verſ. in ſecundo caſu.*

b ¶ Vltimo ſupplicio feriendus.] *Hæc verba omiſſa erant in Barcinonenſi impreſſo, quę ſunt ex manuſcriptis ſuppleta.*

Qui per annũ ſuſtinet excõicationẽ ſuſpectus ſit de hęreſi.

c ¶ Quidam vero ſunt excommunicati non in cauſa fidei, &c.] *Nobilis eſt hæc diſtinctio, quam tradit etiam Abbas in dicto cap. grauem. de pœnis. num. 7. verſi. dic tamen. idem indicat in cap. poſtulaſti. de homicidio volunta. nume. 4. verſi. ſecundo quæritur. Locatus in opere iudiciali verbo excommunicati num. 2. & dixi ſupra in hac 2. parte ſuper dicto cap. grauem. & iuxta hanc Eymerici doctrinã intelligendum videtur decretum concilij Tridentini, ſeſſio. 25. ſub rub. de reformatione cap. 3. §. in cauſis quoque. ſtatuẽtis inquiri poſſe in quemcumque perſiſtentem per annum in excommunicatione, tanquã in ſuſpectum de hęreſi.*

Ex recepta tamen cõſuetudine ſanctę Romanę & generalis Inquiſitionis intelligo non ſolere procedi cõtra excõmunicatos per annum, aut amplius, niſi fuerint excommunicati ex cauſa hæreſis.

Quo anno creatus ſit Eymericus Inquiſitor.

d ¶ Et frater Nicolaus Eymerici Inquiſitor anno Domini MCCCLXVIII. *Ita Barcinonenſis impreſſus, & codex Cardinalis de Gambara: ſed in Sabellano & Bononienſi legitur* anno Domini MCCCLVIII. *& potuit quidem Eymericus iam eo anno fuiſſe creatus Inquiſitor, cũ Nicolaus Roſſell, cui ipſe in hoc officio ſucceſſit, ab Innocẽtio ſexto, qui floruit anno Domini MCCCLII. creatus fuerit Cardinalis, vt dixi in vita Eymerici initio huius operis præfixa.*

Locus reſtitutus.

e ¶ Contra excommunicatos per plures annos, &c.] *Hic locus in omnibus codicibus erat mutilus & imperfectus, quem ita emendauimus, vt eſt impreſſus ex codice Cardinalis de Gambara. ex his tamen quæ ſequuntur apparet ita eſſe legendum:* Contra excommunicatos per vnum vel plures annos. *in Bononienſi & Sabelliano legitur;* Vt darent modum iuriſdictionis. *ſed ſequentia indicant legendũ eſſe:* Modum iuri conſonum.

Inquiſitor terminũ taxat, intra quẽ veniant citati ad reſpondendum de fide.

f ¶ Cui vt compareat, terminus congruus aſſignetur.] *Indefinite dixit,* Congruus terminus aſſignetur. *nam in arbitrio Inquiſitoris poſitum eſt terminum taxare, intra quem accedere quis debeat ad reſpondendum de fide. in aſſignatione huius termini habenda ratio eſt temporum, locorum, & perſonarum. & qualis ſit huius rei modus & praxis tradit eleganter Eymericus 3. par. tit. de forma cũ*

A *di abſentem, num. 131.*

g ¶ In litteris citationis ponatur hoc verbum; reſponſurus de fide.] *Hæc citatio verbalis eſt, quę fit per litteras, vel nuntium, in qua hoc eſt obſeruandum: cum reus qui citatur non eſt contumax, aut facile capi poteſt, non eſt neceſſe addere verbum hoc,* Reſponſurus de fide: *ſed generaliter ei præcipitur, vt ſe coram Inquiſitoribus ſiſtat. clem. 1. de hæret. Corradus Brunus lib. 4. de hæret. cap. 6. Simancas de catho. inſtit. tit. 43. nu. 12. quod ſi reus contumax fuerit effectus, nec facile capi poteſt, addendum eſt tunc in citatione verbum,* Reſponſurus de fide, *iuxta cap. cum contumacia. vbi Doctores de hęret.*

Verbum, reſpõſurus de fide quando ponendum in citatione.

B *lib. 6. obſeruata ea forma, quam tradit Eymericus pręcitato loco, & auctor quidam innominatus tract. de forma procedendi contra inquiſitos de hęreſi in rub. de hęret. contumacibus. & in rub. de materia proceſſuum inquiſitionis, cætera tradidi infra, par. 3. num. 131. & ſuper quæſt. 42.*

h ¶ Te citari fecimus, ſed comparere, & reſpõdere renuiſti.] *Hęc verba deerant in Barcinonenſi impreſſo, & Bononienſi, & codice Cardinalis de Gãbara, quæ ſuppleuimus ex Sabellano; nam ad ſenſum perficiendum omnino deſiderantur.*

i ¶ Licet poſt ſententiam in carcere poſſit diſpẽſari.] *Diſpenſant autem in iure communi Inquiſitores quilibet priuati per textum in cap. vt commiſſi. §. necnon. de hęret. lib. 6. ſed hoc priuatis Hiſpaniæ Inquiſitoribus interdictum eſt per particulares inquiſitionis eius prouinciæ inſtructiones, quibus cauetur vt ſolus Inquiſitor generalis diſpenſare poſſit. Quãto autem tempore elapſo diſpenſari poſſit, tradit Simãcas de catho. inſtit. tit. 16. nu. 21. & ſeq. et dixi copioſe 3. par. ſuper 10. modo pceſſum fidei terminãdi, & alibi ſæpius, quę cũ nõ ſint huius loci, libenter omitto.*

In carcere in iure communi inquiſitores diſpenſant.

C

QVAEST. XLVIII.

D

De Schiſmaticis.

SVMMARIVM.

1 *Differentia inter hęreſim & ſchiſma.*
2 *Diuidi ab Eccleſia bifariam contingit.*
3 *Schiſmatici aliqui non ſunt hęretici, & qui.*
4 *Aliqui vere ſunt hæretici & vt tales tractãdi.*

Quadrageſima octaua quæſtio eſt: Schiſmatici an hæretici ſint habendi ſic, vt Inquiſitoris hæreticorum iudicio ſint ſubiecti?

1 Ad hanc reſpõdemus, quòd inter ſchiſma & hæreſim eſt differentia, vt habetur, 24. q. 3. cap. Inter hęreſim. Nam ſchiſma dicit diuiſionẽ: hęreſis autẽ errorem: vnde à ſchiſmate dicti ſunt ſchiſmatici, quia ab Eccleſia diuiſi.

E

2 Aliqui autẽ ab Eccleſia duobus modis poſſunt diuidi, loquẽdo de his, qui fidem receperũt: Quidam namque ſunt diuiſi ab Eccleſia quo ad obedientiam ſolam, nullum habentes de credendis errorem in mente, nec de defendendo errorem, pertinaciam in voluntate.

3 Et tales non ſunt hęretici in re, nec habendi,

di, poſtquam non habent errorem in mente, nec pertinaciam in voluntate; nec aliàs apparet, quòd male ſapiant de articulis fidei, & Eccleſię ſacramentis, ſeu eccleſiaſtica poteſtate; licet moti malitia, ſuperbia, vel auaritia, ſeu aliàs deuient ab obedientia Eccleſiæ. Attamen licet iſti non ſint hęretici, ſunt tamen multum ad hęreſim diſpoſiti, vt dicitur vbi prius. Nam in eo quòd ſe diuidunt ab Eccleſia, & nolunt ei obedire in agendis, leuiter prorumpunt, quòd non obediant in credendis.

4 Quidam [b] vero ſunt diuiſi ab Eccleſia nõ ſolum quo ad obedientiam, verum etiã quo ad credentiam; quia nolunt credere determinationibus Eccleſiæ vt de fide factis: vt pote, q Spiritus ſanctus procedat à Patre, & Filio, vt Eccleſia determinauit de ſum.trin.& fide catho.lib.6.cap.vnico.& ſimilibus. Et tales vt hęretici ſunt habẽdi: quia habent, eorum quæ ſunt fidei, & credere tenentur, errorem in mente, & pertinaciam in volũtate: cum [c] poſt deprehenſionem erroris ad arbitriũ Eccleſię noluerint hęreſim abiurare, & ſatisfactionem congruã exhibere, vt patet clare extra de hęret.lib.5. cap. Ad abolendam. §. pręſenti.

COMMENT. LXXIII.

De ſchiſmaticis qui ſcripſerint.

DE materia huius quæſtionis multis locis tractatur in iure canonico 24. q. 1. in pluribus capitibus. & ead.cauſa q.3.& 7.q.1. cap.denique. & 23.q.5.& 12.q.2.cap.alienationes.et 1.q.7. qui in qualibet, & de conſecr.diſt.4.cap.hi qui.cap.oſtenditur & multis alijs. copioſe iuris canonici Interpretes in Decretalibus, Sexto, & Clemen. in titulis de ſchiſmaticis. fuſe Turrecremata in ſum.de Eccleſia, lib.4.par.1. per 15. capita. Beatus Thomas, & ibi Caietanus 2.2.q.39. Alexander Alenſis par. 2. q. 182. Bonauentura lib.4. ſent. diſtinct.13. & ibidem latius Gabriel Biel, & Petrus de Palude, & alij. Auguſtinus de Ancona in ſumma de poteſtate eccleſiaſtica, quæſt.25. Antoninus in ſum. par. 2. titu. 3. cap.11. Abbas & alij in cap. quia diligentia. de elect. Paulus Grillandus tract.de hæret. quæſt.2.nu. 6.& ſeq. Bernardinus Diaz in pract. crimin. cano. cap.105. Palacius Rubius in tract. de Regno Nauarræ, par.5.§.7. Gondiſſaluus tract.de hæret.q.7. Summiſtę omnes, & Repertorium Inquiſitorum, & Locatus in opere iudiciali verbo, ſchiſma. Simancas de catho.inſtit. titu.58. idem in enchyridio tit. 5. Ioannes Royas tract.de hęret. par. 1. nu.498. & ſequen. eleganter Conradus Brunus lib.1. de hæreticis. cap.16. idem toto libro ſecundo de hæreticis & ſchiſmaticis. & olim Optatus Epiſcopus Mileuitanus ſex libros ſcripſit contra ſchiſma Donatiſtarum, in quibus de hac materia agit vere, grauiter & copioſe.

Quid ſchiſma & qualis vox.

Eſt autem ſchiſma illicita diuiſio per inobedientiam ab vnitate Eccleſiæ facta. cap.loquitur.& cap. alienus 24.quæſt.1. ita prçcitati.

Schiſma vero vox græca eſt, & latine ſciſſuram ſonat, quæ apud Chriſtianos illicita ab Eccleſia ſeparatio indicatur; peccatum enim ſchiſmatis directe & per ſe opponitur vnitati. & ſchiſmatici di- A *cuntur qui ſubeſſe renuunt ſummo Pontifici, & qui membris Eccleſiæ ei ſubiectis cõmunicare recuſant. beatus Thomas 2.2.q.39.art.1.*

Schiſmatici primi generis. tal ẽ leuiter de hæreſi ſuſpecti.

a ¶ Aliqui autẽ ab Eccleſia duobus modis poſſunt diuidi, &c.] *Hic locus eſt valde inſignis de primo genere ſchiſmaticorum, quos dicit Eymericus ſuperbia tumidos ab Eccleſia ſe ſeparare, & propterea leuiter prorumpere in id quod non obediant in credendis, quaſi dicat: ex hoc ſaltem ſe reddere de hæreſi leuiter ſuſpectos; quod eſt veriſsimum. nam hoc facto videntur profiteri quod extra Eccleſiam ſit ſalus, quòd extra Eccleſiam ſint vera ſacramenta: vel quod ſummo Pontifici non ſit parendum, quę* B *valde ſunt impia. Palacius Rubius tracta. de regno Nauarrę, par.5. §.7. quæ ſententia veriſsima eſt accepta in primis de illis, qui ſcienter ſchiſma profitentur.*

Quibus autem pœnis puniãtur ſchiſmatici huius primi generis, luculẽter docet Turrecremata in ſumma de Eccleſia, parte 1. cap.8. & Palacius Rubius tract.de regno Nauarrę, par.5.§.7.

Hoc eſt certum, ſchiſmaticos primi generis ad vnitatem Eccleſiæ redeuntes abiurare debere ſchiſma, & promittere ſatisfactionem ad mandatum Eccleſiæ, vt recipiantur: cuius abiurationis formulam præſcripſit Turrecremata lib.4.de Eccleſia, par.1. C *cap.15. adde Repertorium inquiſitorum verbo, abiuratio. Abiurant vero ſchiſmatici iuxta diſpoſitionem, cap. quotiens cordis. 1.q.7.*

Sed vlterius quęritur: An ſchiſmatici non modo abiurare debeant ſchiſma, ſed etiam ſuſpicionem aliquam hęreſis ex ſchiſmate contractam, & qualis ea ſuſpicio ſit. Hac quæſtio alterius difficultatis declarationem poſtulat, an ſcilicet in ſchiſmate ſemper inſit hęreſis, de qua agit gloſ. & doctores in cap. inter hęreſim. 24.q.3. gloſ. 24.quæſt.1.in ſumma.& in cap.non afferamus. 24.q.1. quibus locis aſſerit gloſ. omne ſchiſma habere hæreſim annexam. Sane huiuſmodi ſchiſmatici, qui ab unitate Eccleſiæ, & Roma- D *ni Pontificis obedientia diſcedunt, quamuis in nullã hæreſim a principio incidant, at hæreticis confines ſunt, & parum ab illis diſtare uidentur: quare non carebunt hæreſis ſuſpicione, quam cũ ſchiſmate abiurabunt, ea uero ſuſpicio maior uel minor cenſenda erit pro tẽporis diuturnitate, quo in ſchiſmate perſeueratum eſt, extrauagan. Ad certitudinem. de ſent. excom. inter communes. Panormitanus in cap. quia diligentia. de elect. & pro alijs circumſtantijs cauſarum & perſonarum. interdum ergo uel leuiter, ut hic indicat Eymericus, aliquando uero ut uehementer de hæreſi ſuſpecti abiurabunt ſchiſmatici redeuntes: aliàs autem ut hæretici formales, ſi errorem in* E *mente habuiſſe detecti fuerint; quem uix quandoq; credibile eſt non habuiſſe, præſertim cum diu in ſchiſmate perſtiterunt.*

An ſchiſmatici poſt abiurationẽ remaneãt inhabiles ad beneficia.

Cognitu dignum eſt: An ſchiſmaticus, qui abiurato ſchiſmate ad Eccleſiæ reuertitur unitatem ſit, habilis ad beneficia, & ad maiores Eccleſiæ dignitates, an diſpẽſatione potius egeat? Et Antonio Butrio, Ioanni Imolæ & alijs in cap. quia diligentia. de elect. recte uiſum eſt, talem de iure communi ineligibilem, inhabilem, & irregularẽ remanere: quis licet delictum per pœnitentiam & abiurationem ſit purga-

purgatum, non tamen eſt ſublatum impedimentum ſiue irregularitas ex delicto oborta: & propterea niſi diſpenſatum fuerit cum tali ſchiſmatico ad vnitatem Eccleſiæ reuerſo, ad beneficia & dignitates eccleſiaſticas promoueri non poterit. ac irregularẽ quoque remanere pronunciauit Maiolus lib. 5. de irregularit. cap. 46.

Sed quis cum ſchiſmaticis redeuntibus poſſit diſpenſare, fortaſſis non eſt facile aperto iure demonſtrare. Mihi tamen multũ placet Panormitani ſententia in dicto cap. quia diligentia. de elect. dicentis in hoc caſu ſolum Papam poſſe diſpenſare. quod non obſcure videtur indicare textus in dicto cap. quia diligẽtia. ibi. Eum diſpenſatiue permittimus cõfirmari.

Atque ex his conſequitur minus recte dixiſſe Crauettam conſ. 293. inci. Ardua admodum. *n. 10. ſublato ſchiſmate per abiurationem eligi quem poſſe, ac ſi nunquam ſchiſmaticus fuiſſet, c. quia diligentia. de elect. quia reuera inhabilis remanet, vt dictũ eſt. & textus in dicto cap. quia diligentia aperte oppugnat Crauettę ſententiam.*

An autem aliqui per ignorantiam poſsint ab hæreſis ſuſpicione excuſari, licet in ſchiſmate verſentur, non eſt huius loci late tractare. Non tamen ambigo poſſe quandoque ſimplices & imperitos, qui auctoritati maiorum credunt, quos recte ſentire putant, excuſari, vt dixi ſupra parte 1. ſuper quæſt. 4.

Schiſmatici ſecũdi generis vere hæretici.

b ¶ Quidam vero ſunt diuiſi ab Eccleſia, &c.] *Et hi ſunt hæretici conſummati & veri, eodemque cum hæreticis iure cenſendi. Turrecremata lib. 4. de Eccleſia, par. 1. cap. 4. & Conradus Brunus lib. 1. de hæret. ca. 16. atque in his poſtremis iudicandis & puniendis non eſt multa difficultas, cum per omnia ſicut hæretici ſint tractandi. Nam hi non ſolum à ſummo Pontifice, & ab Eccleſiæ vnitate diſcedunt, ſed ita prætcrea licere credunt: vel putantes non eſſe vnitatem in Eccleſia catholica: vel credentes non eſſe obediendum ſummo Eccleſiæ paſtori.*

Denique tertij generis ſchiſmatici conſtitui poſſunt illi, qui aut probabili, aut inſuperabili ignorantia ducti, putant aliquẽ eſſe Papam, qui non ſit: quod ſolet contingere cum duo pluresue de papatu contendunt, non tamen conſtat quis eorum rite & canonice electus ſit. qui ergo tunc obediunt non vero Pontifici putantes eſſe verum, aut non obediunt vero credentes non eſſe verum, ſchiſmatici, improprie tamen dici poſſunt. atque hi nec hæretici ſunt, nec in aliquam iuris pœnam incurrunt: cum iuſtam excuſationem habeant, & culpa careant. de qua re vide copioſe Turrecrematam in ſumma de Eccleſia lib. 4. par. 1. cap. 14. Iacobatium tract. de concilio, lib. 7. art. 1. Aluarum Pelagium, lib. 1. de planctu Eccleſiæ, ca. 65. & Canoniſtas in dicto cap quia diligentia. de elect.

Exorto autem ſchiſmate, & duobus vel pluribus de papatu contendentibus, quot & quibus modis ſit ei occurrendum, eleganter explicat Zabarella conſi. 150. incip. Quæritur autem.

a ¶ Cum poſt deprehenſionem erroris, &c.] *Ita Barcinonenſis, Bononienſis & codex Cardinalis de Gambara: ſed Sabellanus paulo aliter ita habet:* Cum poſt determinationem Eccleſiæ, errorem, de quo ſunt deprehenſi, ad eiuſdem Eccleſię arbitrium noluerint abiurare, & ſatisfactionem cõgruam exhibere.

A

QVAEST. XLIX.

De Apoſtatis.

SVMMARIVM.

1 *Apoſtaſia triplex, & quę.*

2 *Apoſtatę ab ordine, & à ſtatu regulari nõ ſunt hęretici.*

3 *Apoſtatę manentes in excommunicatione totũ annum, ſunt ſuſpecti de hęreſi.*

B

4 *Apoſtatę à fide ſunt hęretici.*

5 *Qui metu mortis fidem abnegant, vt pœnitentes hæretici recipiendi ſunt, ſi reuertantur.*

QVadrageſima nona quęſtio eſt: Apoſtatæ an hęretici ſint habendi ſic, vt Inquiſitoris hęreticorũ iudicio ſint ſubiecti?

1 Ad hanc reſpondemus, quòd eſt apoſtaſia quædam ab ordine clericali: eſt apoſtaſia à ſtatu regulari: & eſt apoſtaſia quædam à veritate Chriſtianitatis & fidei.

C 2 Qui primo modo apoſtatant, à fide credẽdorum ex hoc non deuiant: quare nec hęretici ſunt nec iudicio Inquiſitoris ſubiecti ſunt. Qui ſecundo modo apoſtatant, ex eo quòd ſic apoſtatant, etiam à fide non deuiant: quare nec hęretici ſunt, nec iudicio Inquiſitoris ſubiecti ſunt.

3 Quia[a] vero tales apoſtatæ à regulari tramite excommunicati ſunt, extra ne cler. vel mo. lib. 6. Vt periculoſa. ſi in excommunicatione illa & apoſtaſia per annum animo indurato perſiſtunt, quia redire ad religionem nolunt, nec tempus transferendi ad religionem illam, quam dimiſerunt, vel ad aliã habent, nec obtinuerunt euiden-
D ter, de hęreſi ſuſpecti ſunt, iuxta cap. Grauem. de pœnis. & de fide reſponſuri, citari poſſunt: & poteſt procedi cõtra tales per Epiſcopum & Inquiſitorem cõiunctim vel diuiſim, prout dictum eſt ſupra parte iſta. 2. quadrageſima ſeptima quęſtione.

4 Qui[b] vero tertio modo apoſtatant, eo quòd ſic apoſtatant, à fide etiam & ab Eccleſia totaliter deuiãt. Et tales hęretici, immo infideles habẽdi ſunt: & ſi[c] haberi poſſunt, de eis ſicut de ceteris hęreticis eſt agendum: quia ſi nolunt reſilire, vt hęretici impœnitentes traduntur curiæ ſęculari: ſi autem velint, recipiuntur ad miſericordiam
E prout hęretici pœnitentes: iuxta c. Ad abolendã. §. pręſenti. lib. 5. Concordat Ray. tit. de apoſta. §. reuertentes. vbi dicit, quod reuertentes ab apoſtaſiæ perfidia, cum fuerint hęretici, tanquam reuertentes ab hęreſi ſunt recipiendi.

5 Illi vero[d] qui metu mortis fidem abnegant, & erroribus † non ſunt credentes, licet vere hæretici non ſint, poſtquam non habent errorem in mente: iudicio tamen Eccleſiæ, quæ habet per exteriora de interioribus iudicare, hęretici habẽdi ſunt: & ſi reuertantur, vt pœnitentes hæretici reci-

† al. ita. & erroribus non credũt, licet in re hæretici non ſint.

recipiendi ſunt. non enim metus mortis eſt metus cadens in conſtantem virum ad fidem Chriſti abnegandam; nam ſatius eſt mori, quàm abnegare, vel veſci idolothytis, vt dicit Auguſtinus† & recitatur 32. queſt. 4. cap. Sicut. Concordat Raymundus tit. de apoſta. §. circa iſtas. Et S. Thomas 2.2. quæſt. 12. & Hoſtien. titu. de apoſtatis. §. qualiter.

† In lib. de bono cõiugali cap. 16.

COMMENT. LXXIIII.

Multis quæſtionibus præcedentibus explicuit Eymericus quædam delicta, de quorum patratoribus dubitari poterat, an ad iuriſdictionẽ Inquiſitorum ſpectarent; nunc iam propius accedens ad cauſam hæreſis eos recenſet, qui aut vere hæretici ſunt aut hæreticorum complices, agitq; in primis de apoſtatis, de quibus nulla eſt dubitatio quin ſint hæretici, immo grauius quàm hæretici delinquunt.

Et de materia huius quæſtionis copioſe vterque Thomas 2.2.q.12. & in cap. non poteſt. 2. quæſt. 7. cap. beatus. 3. q. 4. cap. non obſeruetis. 26. quæſt. 7. cap. contra Chriſtianos. de hæret. lib. 6. & his locis Canoniſtæ. Innocentius, Abbas, & alij communiter in cap. 1. de apoſtatis. Ioannes Anania in rub. de ſchiſmaticis. Alexander Ales par. 2. q. 183. Innocentius in cap. ex parte, el. 2. de tempo. ordinatio. Accurſius, Bartolus, Faber, Salycetus, Baldus & alij communiter iuris ciuilis Interpretes. C. de apoſtatis. vbi copioſe Petrus Godofredus in rubrica. Alfonſus Caſtrus lib. 1. de iuſta hæret. punitio. cap. 7. & cap. 21. Paulus Grillandus tract. de hæreti. q. 2 Gondiſſaluus tract. de hære. q. 5. & q. 20. nu. 2. Repertorium Inquiſitorum, Locatus in opere iudiciali, Syluester & reliqui Summiſtæ verbo, apoſtata. & verbo, apoſtaſia. Petrus de Palude, & alij lib. 4. ſent. diſt. 13. Simancas de catho. inſtit. tit. 7. idem in enchyridio tit. 4. Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 1. nu. 484. & multis ſeq. Bernardinus Diaz in pract. crimin. cano cap. 104. Bernardus Comenſis in lucerna verbo, apoſtata. Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 44. & eleganter Melchior Canus lib. 12. de locis theologicis. cap. 9.

Quid apoſtaſia & quid apoſtata.

Eſt autem Apoſtaſia Græca vox, quæ latine defectionem & retroceſſionem ſonat. & apoſtata proprie in tertia ſignificatione, quam hic tradit Eymericus (quæ propria eſt huius diſputationis, nam cetera huc non pertinent) dicitur qui omnino à fide orthodoxa recedens, Iudaiſmum, Paganiſmum, ſeu Mahometicam ſectam profitetur. talis olim fuit Iulianus Apoſtata. cap. non poteſt. 2. q. 7. & cap. Iulianus. 11. q. 3.

a ¶ Quia vero tales apoſtatæ à regulari tramite, &c.] *Et hæc ſententia vera eſt ob rationem hic allatam ab auctore, iuxta doctrinam paulo antea explicatam. quæſt. 47.*

Veruntamen quantum intelligo, Sanctum tribunal Romanæ & generalis Inquiſitionis non conſueuit procedere contra tales à regulari traditione apoſtatantes, ex eo ſolo q; relicto ſuæ religionis habitu vltra annũ apoſtatent, niſi quid aliud admiſceant, quod merito ad id tribunal referendum videatur.

Monachi & clerici in ſacris conſtituti, matrimonium cõtrahentes ſuſpecti ſunt de hæreſi.

Iam apoſtatæ à religione Monachali non ſolum A *ſunt de hæreſi ſuſpecti poſtquam per annũ in excõicatione perſtiterint, ſed etiã ante annũ. ſi relicta religione, quam profeſſi ſunt, matrimoniũ contrahãt. Ioannes Anania in cap. ad abolendam de hæret. nu. 27. Calderinus conſi. 5. tit. de hæret. Simancas in enchyridio, tit. 12. nu. 1. Campegius in additionibus ad Zanchinum cap. 35. verſi. idem quoque. & diſtinctionem, quam multi faciunt de hoc differentes, plurimum videlicet referre an contrahant publice, vel clam, merito reijciunt aliqui ex practicatis, neque ab hac ſententia eſt recedendum.*

Atque hæc etiã ſententia locum habet in clericis, qui ſacris ordinibus ſunt initiati: nam & hi ſi matrimonium cõtrahunt, B *ſuſpecti in fide fiunt, & in eos poſſunt Inquiſitores animaduertere. Palacius Rubius in cap. per veſtras. de donatio. inter virum & vxo. §. 18. nu. 26. verſi. ex quo meo iudicio. Simancas de catho. inſtit. tit. 40. nu. 12. & Bernardinus Diaz in practica criminali canonica. cap. 74. verſi. redditur præterea ſuſpectus. & dixi copioſe in lib. de priuilegijs Inquiſitorum.*

An apoſtaſia & hæreſis ſpecie diſtinguãtur.

b ¶ Qui vero tertio modo apoſtatant, &c.] *Grauis eſt quæſtio: an apoſtata, & hæreticus ratione apoſtaſiæ & hæreſis ſpecie diſtinguantur; id eſt, vtrũ infidelitas hæretici, & apoſtatæ ſint duæ infidelitates ſpecie diſtinctæ. quæ difficultas ſubtilis eſt magis quàm vtilis, quam diſſeruit latiſſime apud Thomam 2.2. q. 12. art. 1. de eadem agit copioſe Melchior* C *Canus lib. 12. cap. 9. de locis theologicis. mihi hæc ſententia probatur: Apoſtaſia non eſt ſpecies infidelitatis ab hæreſi diſtincta, ſed ſolum habet ſecum circunſtantiam magis aggrauantem, nec differt ab hæreſi niſi ſecundum magis & minus. atque hæc eſt nõ obſcura ſententia beati Thomæ 2.2. q. 12. art. 1. in reſponſione ad 3. argumentum.*

Apoſtatæ ſi reuertantur, recipi debẽt.

c ¶ Et ſi haberi poſſunt, de eis ſicut de ceteris hæreticis eſt agendum.] *Idem tenuit non obſcure Eymericus ſupra quæſt. 44. nu. 1. atque hæc ſententia de recipiendis apoſtatis ſi conuertantur, vera eſt & cõis, quam nominatim approbant Repertorium* D *Inquiſitorũ verbo, apoſtaſia. §. ſed vtrum ea. ſequitur per omnia Gondiſſaluus tract. de hæret. q. 20. nu. 2. Simancas de catho. inſtit. tit. 7 num 4. & 5. idem in enchyridio tit. 4. nu. 2. & 3. & copioſe Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. 23. de iuſta hæret. punitio. Petrus de Palude in 4. ſent. diſt. 13. q. 3. Bernardus Comẽſis in lucerna verbo, apoſtata. §. 3. Melchior Canus lib. 12. c. 9. de locis theologicis. verſi. ſecundũ vero argum.*

Et hanc ſententiam aperte confirmant Pontificũ & conciliorum decreta. Siricius Papa epiſtola 1. cap. 3. ibi: Et ſi reſipiſcentes forte aliquando fuerint ad lamenta conuerſi, his quandiu viuunt agẽ-E da pœnitentia eſt, & in vltimo fine ſuo reconciliationis gratia tribuenda: quia docente Domino: Nolumus mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat, *hæc ibi. refert Iuo par. 15. cap. 143. concilium Eliberinũ cap. 46. conci. Arelat. c. 23. refert. Iuo par. 15. c. 144.*

Ezech. 18.

Atque hoc iure vtimur, contra quàm cenſuerit Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 41. per l. hi qui. C. de apoſtatis. vbi pœna vltimi ſupplicij imponitur. ſed in hoc crimine cum mere ſit eccleſiaſticum, cap. vt Inquiſitionis. §. prohibemus. de hæret.

hæret.lib.6. ius Pontificium ſequimur. & perperã præcitato loco Arelatanus aſſeruit, iure canonico non eſſe contrarium diſpoſitum. & propterea ius ciuile fore obſeruandum, cum manifeſte multis canonicis Decretis, vt oſtendimus, cautum ſit, apoſtatas redeuntes, ad miſericordiam eſſe recipiendos, & vitam eis condonandam. ac vna quidem potiſſimum ratione, eaque viua & efficaci probari poteſt euidenter, apoſtatas fore recipiendos: quoniam ſi intelligerent nullum ipſis patere miſericordiæ locum, vt mortem effugerent, nunquam ab infidelitate, quam ſemel ſunt profeſſi, reuerterentur. & hanc quæſtionem copioſe diſputat Montaluus in legibus Hiſpaniæ ſeptipartitis, par.7.tit.26.l.1.q.6. verbo, relapſi. verſi.dubitant aliqui. vide in codice Theodoſiano lib.16. tit.de hæret.l.41.

Apoſtatas pœnitentes non eſſe ab Eccleſia recipiendos, impie ſenſit olim Nouatus. 24.q.3.cap. Quidam autem.verſi.Nouatiani.quẽ Fabianus Papa coacto Romæ concilio ſexaginta Epiſcoporũ, condemnauit.

b ¶ Illi vero, qui motu mortis, &c.] *Qua ratione hoc accipi debeat, explicui ſupra in hac 2. parte. verſi. nec excuſatur, ſuper quæſt. 41. quod omnino videas. & de hac difficultate adde quæ diſſerui par. 1. ſuper quæſt. 9.*

QVAESTIO L.

De Credentibus Hæreticorum.

SVMMARIVM.

1 *Credentes hæreticorum ſunt in duplici genere, & quidam ſunt hæretici.*

2 *Iudicantur aliqui hæreticorum erroribus adhærere, tum ex verbis tum ex factis.*

3 *Quibus factis præſumatur quiſpiam credere erroribus hæreticorum.*

4 *Sunt alij credentes hæreticorum, nõ quidem hæretici, ſed ſuſpecti.*

5 *Et his abiuratio vel purgatio eſt indicenda.*

QVinquageſima quæſtio eſt: Hæreticorum credentes qui dicendi ſunt? & ſi heretici habendi ſunt?

1 Ad hanc reſpondemus, ꝙ credẽtes hæreticorum ſunt in duplici genere: quidam namque ſunt hæreticorum credẽtes, qui credunt eorum erroribus. & hæreſibus, & iſti ſunt excommunicati, iuxta c. Excommunicamus 1. §. credentes, de hære.lib.5. & etiam ſunt hæretici; & tales habendi ſunt, vt in eo.tit.c. Excommunicamus 2. in fi. vbi præmiſſis variis hæreticorum ſectis dicitur ſic: Credentes autem eorum erroribus hæreticos ſimiliter iudicamus.

2 Iudicantur autem aliqui credere hæreticorũ erroribus ex eorum verbis atque factis: Verbis quidem, vt confeſſione propria, dicendo ſe credere erroribus talium: Vel facti euidentia publice prædicando, ſeu defendendo illorum errores: Vel teſtium productione legitima, vt ſi conuincantur per teſtes, quòd errores taliũ diuulgarunt,

A ſeu dogmatizarunt. de verbor. ſignifi. cap. Super quibuſdam. vbi hæretici declarantur, qui publice prædicant, & profitentur, & defendunt errorẽ; Vel qui conuicti ſunt per teſtes talia publicaſſe, & gloſ. ad idem ſuper cap. Ad abolendam. §. præſenti. & verbo deprehenſus. Relat. ſupra fol. 118.

3 Factis ᵃ autẽ, vt ſi hæreticos adorauerint: (eorum verbis vtendo) reuerentiã eis ſuo more exhibuerint: cõſolationem vel communionem ab eis receperint, ſeu ſimilia, quæ ad ritum eorũ pertinent, perpetrauerint: ſermones ᵇ eorum & prædicationes non tantum ſemel, vel bis, ſed frequentius audierint; & ſimilia egerint, per quæ eorum

B animus, ꝙ credant eorum erroribus, apud iudicẽ per exteriora probabiliter conuincatur. Ex factis enim præſumitur de affectu. ad hoc arg. 31.q.5. Qui viderit. & C. de dolo. l. Dolum. de bigamis. Nuper. nec refert etiam, an quis voluntatẽ ſuam verbis exprimat, aut factis. ff. de legibus. l. Contra legem. & notatur 20. q. 1. Quem progenitores. immo plus eſt facto quàm verbo aliquid facere. argu. de appella. Dilecti. Magis ᶜ enim eſt ſtandũ factis, quàm verbis, vt docet Chriſtus, Matth. 21.

Conuincuntur igitur aliqui eſſe credẽtes hæreticorum erroribus, verbis & factis; dico factis in quibus ritus hæreticorum exprimuntur.

C 4 Quidam ᵈ alij ſunt hæreticorum credentes, de quibus non apparet clare, ꝙ credant eorum erroribus, ſed videntur credere hæreticorum verbis, iuſſionibus & operibus; vtpote quia ad eorum dictum vadunt & veniunt: ſermones eorum (licet raro) audiunt: litteras eorum hinc inde deferũt: eis ſeruiunt: libros ſuſcipiunt, nec comburunt: alimoniam eis deferunt: ducatum præbent: eos viſitant: & alia faciunt, in quibus de ritu hæreticorum nihil oſtenditur.

5 Tales enim non iudicantur credentes hæreticorum hæreſibus, nec hæretici ſunt habendi; ſed non carent ſuſpicione vehementi vel leui, ſecun-

D dum quòd maiora vel minora in eis indicia apparebunt: & conſequẽter ᵉ eſt eis abiuratio ſeu purgatio indicenda, iuxta cap. Excommunicamus 1. §. qui vero inuenti fuerint ſola ſuſpicione notabiles, &c. de hæret. lib.5. & eo. c. §. credentes. & cap. Accuſatus. in princ. eod. tit. lib. 6. Sunt enim tales ſuſpecti, quòd credant hæreticorum erroribus.

His concordat Archidiaconus in cap. Quicunque. ſuper verbo, credentes. de hæretic. lib.6. Et Guido Fulcodius, poſtmodum Papa Clemens IIII. in conſultationibus ad Inquiſitores hæreticæ prauitatis, quæſt.9.

E

COMMENT. LXXV.

DE credentibus, fautoribus, defenſoribus, & receptatoribus hæreticorũ obuia cuique extant Pontificum decreta in cap. excommunicamus 1. §. credentes. cap. ſi aduerſus. vbi Doctores extra de hæret. & in cap. quicunque. §. 1. & §. hæretici autem. de hæreti. lib. 6. vbi copioſe Archidiaconus, Ioannes And. & alij. & in cap. in fidei fauorem. & in cap. vt officium. §. 1. & in cap. vt commiſſi. §. fin. & in cap. ſtatutum. §. 1. & in cap. vt Inquiſitionis. verſi.* De credẽtib. fautoribus, receptatoribus, & defenſoribus hæreticorum qui diſſeruerint.

verſi.ita pro defenſione fidei. de hęret.lib.6. Repertorium Inquiſitorum verbo credẽtes, fautores, &c. Zanchinus tract.de hæret.cap.3.& ibi Campegius. Turrecremata in ſum.de Eccleſia. lib.4. par.2.cap.21. Simancas de catho.inſtit.tit.15.idem in enchyridio.tit.13. Locatus verbo, credentes. Syluester in ſum. verbo, hæreſis I.§.10. Tabienſis in ſumma verbo, hęreticus.§.20.& 21. Alfonſus Caſtrus lib.1.cap.17. de iuſta hæret.punitio. auctor quidam innominatus tract. de forma procedendi cõtra inquiſitos de hæreſi in rubrica, De hęreticis, credentibus, &c. idem eodem tracta. In rubrica, De pœnis hęreticorum & ſimilium. Petrus de Palude lib.4. ſenten. diſt.13.quęſt.3. Conradus Brunus lib.1.de hæreticis. cap.4. & alij, quos omitto conſultò in re manifeſta. quibus locis etiam de fautoribus, defenſoribus, & alijs complicibus diſſerunt. de his etiam omnibus agit copioſe Montaluus in legibus ſeptipartitis Hiſpaniæ, l.1. tit.26.

Quomodo autem ex verbis cognoſcantur credentes hæreticorũ, apertiſſime docet hic Eymericus, nec vlla noſtra indiget expoſitione.

In libro quodam peruetuſto, in quo multa ad Inquiſitionis officium ſpectantia continentur, eos dici credentes legimus, qui tantum fidem hęreticorum habent, ſed non vitam.

Petrus de Palude lib.4.ſenten. diſt.13.quæſt.3. concluſione 7. ait, eos eſſe credentes, qui licet nulli hęreſi explicite adhæreant, credunt tamen hęreticos eſſe bonos homines, & habere bonam fidem. habentes ergo perfidiam hęreticorum non explicitam, ſed implicitam, credentes hęreticorum ſunt iudicio Petri de Palude.

a ¶ Factis autẽ, vt ſi hęreticos adorauerint, &c.] *Multo facilius eſt cognoſcere credentes hęreticorum ex verbis, quàm ex factis: ac propterea olim initio conſtitutę delegatę Inquiſitionis valde dubitatum fuit, ex quibus culpis, vel cauſis, aut factis poſſent aliqui iudicari credẽtes hęreticorum, extatq; in vetuſto illo libro manuſcripto bibliotheca Vaticanæ, cuius ſępe mentionẽm facio, conſilium peritorũ Auinionenſium factum anno Domini MCCXXXV. quo ſingillatim traduntur culpæ, ex quibus credentes hęreticorum poſſint iudicari: ſed copioſius & luculentius eaſdem declarauit concilium Narbonenſe cap.29. cuius verba, etſi breuitati ſtudeam, huc transferenda curaui, vt huic loco lux clarior afferatur. ait itaque ita:* Sane inter culpas, ex quibus credentes poſſunt iudicari, ne vlterius dubitetis, has eſſe firmiter arbitramur: Si reuerentiam fecerunt hęreticis, vbi credentes, orationes ipſorum implorantes, & bonos homines profitentes, quaſi adorant illos: Si conſolationę † eorum, vbi eũ quem conſolantur in hęreticum recipientes, per impoſitionem manuum ſe ſaluare proditionaliter mentiũtur: Aut ſeruitio eorundem, vbi maiore ipſorum librum tenente apertum, per ipſum quaſi ſub generali confeſsione remiſsionem intelligunt fieri peccatorum: Aut cœnæ Valdenſium, vbi die cœnę menſa poſita, & pane ſuperpoſito, Valdenſis vnus benedicens & frangens, danſque aſtantibus credit ſecundũ damnabilem ſectam cõficere corpus Chriſti: non cauſa prodendi, vel reprehen-

Ex quibus factis cognoſcatur credentes hęreticorũ.

† Vide in hũc locũ quę dixi ſupra ſuper q.13 §. Et conſiliũ cum ſequen.

A dendi eos, vel alia commendabili, ſeu excuſabili, affuerunt: Si eiſdem Valdenſibus peccata ſua cõfeſsi fuerint, vt ſolet & debet quis ſacerdoti proprio cõfiteri: Si pacem ab hęreticis: ſeu Valdenſibus, vel panẽ ab eis benedictũ, à quocunq; ſibi miſſum, vel datũ, ſciẽter & damnabiliter receperunt: Si crediderunt eos in ſua ſecta ſaluari poſſe, vel eſſe bonos, vel ſãctos homines, vel Dei amicos, vel nuntios, vel bonæ conuerſationis, vel vitæ: vel eorum perſecutores peccare: vel ſi eos taliter † laudauerunt, vel ſi aliquo † qualicũque ſigno ſeu verbo, in eis ſe fidẽ & credentiã habuiſſe in iure, vel alibi ſunt profeſsi: Si eos libenter & pluries rece-

† totaliter
† alio quocunque.

B perunt, audierunt, viſitauerunt, victualia, ſeu alia dederunt, ſeu miſerũt eiſdem orationes ab eis, vel Epiſtolas, vel Euangelia didicerunt: hęc.n.& ſimilia, etſi non probent ſingula, multa iuuant, pręſertim cum Ioannes † dicat in epiſtola: Si quis venit ad vos, & hãc doctrinã non affert, nolite eum recipere in domo; nec aue ei dixeritis: qui .n. dicit illi, aue, cõicat operibus eius malignis. Hęc autem omnia intelligimus, cum hi qui ſic culpabiles ſunt inuenti, ſciebãt illos, quibus, vel per quos iſta fiebant, eſſe hęreticos, vel Valdenſes: nec ignorabant, quòd ſancta Eccleſia tales propter errores proprios ſectaſque ſuas damnabiles, ab vnitate

† Epiſto. 2. cap. 1.

Ignorantia quandoque excuſat.

C catholicæ fidei ſegregatos denuntiat, & excõmunicat, perſequitur, atque damnat: nec dicẽti ſe hoc ignoraſſe, leuiter eſt credendum. *hęc ibi. quę tametſi eius ſæculi hæreticis competant, facile poſſunt ceteris accommodari, ſpectatis ſingulorum hæreticorũ conditione, ritu, & ceremonijs.*

b ¶ Sermones eorum & prędicationes non tantum ſemel vel bis, ſed frequentius audierint.] *Hic locus non eſt ſine obſeruatione omittẽdus, pręſertim in eo quod dicit:* Non tantum ſemel, vel bis. *quoniã communis ſententia eſt, eum qui ſemel tantum audit conciones hęreticorũ, aut ad cõgregationes eorũ proficiſcitur, non putari credentem: nam ex vnico actu*

An q̃ ſemel, vel bis audit conciones hęreticorum dicatur credẽs.

D *non inſurgit credentia, cum non videatur approbari quod poſtea euitatur. argumento l. qui contra. C. de inceſtis nupt.cap.conſtat.1.q.1.cap.ex ſtudijs.de præſumptio.ſecus tamẽ ſi bis vel pluries audiuiſſet, ſeu itauiſſet, quoniam ex actu geminato crimen ad conſuetudinem trahi videtur.l.nemo.C. de Epiſcop. audient. cum ſimilibus. ita Archidiaconus, Geminianus, Ioan. And. & alij in cap. quicunque.§.hęretici.verbo, credentes.de hęret.lib.6. Zanchinus tract. de hæret.cap.3.num.6. verſ. ſed pone. Repertorium Inquiſitorum verbo, credentes.§. ſed ponamus. & verbo, bis. & Nicolaus Arelatanus tract.de hęret. notabili 16. & ceteri communiter.*

E *Et quamuis hæc ſit communis ſententia, nihilominus tamen non eſt contemnenda hoc loco Eymerici doctrina indicantis, ex vno, vel bino actu audiendi ſermones hęreticorum non putari quem credentem, niſi pluries audiat: cui penitus conſentit concilium Narbonẽſe paulo antea relatum, vbi* pluries *poſuit, nulla facta mentione de vnico, vel gemino actu; idẽ voluerunt periti Auinionẽſes conſilio quodã de hac re, edito anno Domini MCCXXXV. vbi ita ſcriptũ eſt:* Similiter eos dicimus credentes, qui frequenter viſitantes Valdenſes: vel prædicationem eorum

Ex vno vel bino actu audiendi conciones hæreticorum, nõ inſurgit credentia.

rum audientes: vel eos recipientes, ſeu aliàs benefacientes eiſdẽ pacis oſculum receperunt. *hæc ibi. quod exiſtimo diligenter animaduertendũ: quoniam cum credentes iudicentur hęretici, non videtur tutum ex geminato actu tantum crimen facile præſumere, præſertim ſi cum amplius potuerint frequentare, non frequentarint. nec obſtat communis ſententia, quia nullo expreſſo iure nititur.*

Atque ex his intelliges non eſſe facile admittendum quod ſcribit Campegius apud Zanchinum cap. 3. verſi. quod autem hic dicit. vbi ſub dubio relinquit, an qui ſemel audiuit cõciones hęreticorum, aut ad eorum iuit congregationem, debeat credens hęreticorum iudicari, nam non erit plane credens.

Sed plurimũ refert intelligere quo pacto hoc fiãt: nam ſi quis catholicus in terris hęreticorum exiſtẽs ſemel, vel bis ad conciones vadat hęreticorum, non iudicabitur credens iuxta præfatam doctrinam. ſi autem in terris catholicorum occulta ab hęreticis conuenticula celebrari intelligat, etſi ſemel tantum vadat, niſi denuntiet Epiſcopo, vel Inquiſitori, non carebit iudicio meo credentiæ ſuſpicione: cum in hoc poſteriori caſu approbare cẽſeatur quod potuit auertere ſi iudicibus eccleſiaſticis (vt debuit) indicaſſet. niſi conſiderata perſonæ qualitate per ignorantiam excuſaretur.

c ¶ Magis enim ſtandũ eſt factis, quàm verbis.] *Ita eſt emendatus hic locus ex codice Cardinalis de Gambara: nam in Barcinonenſi, Bononienſi & Sabellano præpoſtere legebatur ita:* Magis enim ſtandum eſt verbis quàm factis: *& ſane præcedentia ſatis indicant perinde eſſe legendum, vt eſt impreſſus: quod apertiſſime etiam colligitur ex citata Chriſti auctoritate Matth. 21. vbi ſcriptum eſt in hæc verba:* Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: fili, vado hodie operare in vineam meam: ille autem reſpondens, ait; nolo: poſtea autem pœnitentia motus abiit. accedens autem ad alterum dixit ſimiliter. at ille reſpondens, ait: eo Domine, & non iuit. quis ex duobus fecit voluntatem patris? dicunt ei; primus, &c. *quo loco aperte vult Chriſtus concludere, in opere magis quàm in verbis cerni animum. Hoc ipſum indicant apertius quędam verba in codice Cardinalis de Gambara reperta, quæ in cęteris deſiderantur. hæc videlicet:* Argumento de appellatio. dilecti. vbi dicitur: Cum autem plus ſit ad Sedem Apoſtolicam facto prouocare, quàm verbo. & gloſſa ibi: quoniam plus eſt facto demonſtrare, quàm verbis dicere. *quę ideo ſunt in hac impreſſione omiſſa, quoniam ſine his ſenſus conſtare poterat.*

Locus emendatus.

Factis magis ſtãdũ quàm verbis.

Præfatum vero axioma, quòd magis ſit factis quàm verbis ſtandũ in hac hęreſis materia, ex multis verum eſſe oſtendit Albertinus tract. de agnoſcen. aſſertio. q. 8. nu. 12. & q. 34. num. 53. & q. 36. nu. 18. & Ioannes Royas tract. de hęret. par. 1. num. 276. & multis ſequentib. quibus locis concludunt, eum qui cõfitetur factum hęreticum, & prauam intentionem negat, velut impœnitentem curiæ ſæculari eſſe relinquendum. de quo dixi alibi plenius: neque enim debet hęc ſententia ſimpliciter vera putari, niſi & alia pleraque concurrant.

A d ¶ Quidam alij ſunt hęreticorum credentes, de quibus non apparet clare, &c.] *Obſeruandum eſt hic diligenter, eos ſolum ex factis dici proprie hæreticorum credentes, qui ea facta committunt, in quibus ritus hæreticorum cõtinentur: qui vero ea perpetrant, in quibus non eſt proprie ritus hæreticorũ, licet ſuſpicione hæreſis, ob familiaritatẽ & obedientiam, quam hęreticis exhibent, non careant, non tamen iudicantur credẽtes. cauſam tradit Guido Fulcodius in dicta quæſt. 9. quem hic citat Eymericus, dicens:* Verum ſi quis eos viſitauit: alimoniam prębuit: ducatum præſtitit, & ſimilia, in quibus nihil de ritu ipſorum expreſſum oſtenditur, quã-
B uis aliqui contrarium ſcripſerint, nõ credo quòd poſſit credens iudicari: nam hęc omnia fiunt interdum ex affectione carnali, interdum precibus amicorum, interdum pecunia interueniente. *hęc ille. Sunt autem quæ tradit Fulcodius ad hanc quęſtionem intelligendam valde apta, quæ nos ob breuitatem omittimus.*

Ex quibus factis oriatur hæreſis credentia.

e ¶ Et conſequenter eſt eis abiuratio ſeu purgatio indicenda.] *Veriſſima eſt hæc Eymerici ſententia, vt ſcilicet aduerſus huiuſmodi credentes, quos vltimo loco numerauit, procedatur velut contra ſuſpectos, qui compellantur vel abiurare, vel ſe purgare, aut tormentis ſubijciantur: aliter enim non*
C *poſſunt excludere ſuſpicionem hæreſis, quam ex prę-fatis operibus contraxerunt; quod qualiter fieri debeat, alibi dictum eſt.*

QVAEST. LI.

De receptatoribus hæreticorum.

SVMMARIVM.

1 *Recipientium hęreticos duplex genus eſt.*
2 *Receptatores hęreticorũ quando culpa vacent, & quando non.*
D 3 *Qui proprie receptatores appellentur hęreticorum:*
4 *Et qui ex his hęretici habendi ſint, qui vero tantum ſuſpecti.*
5 *Hęreticorum receptores qui dicantur proprie:*
6 *Et quando cum culpa, & hæretici ſint, quando non.*

Qvinquageſimaprima quæſtio eſt: Hęreticorum receptatores qui dicendi ſunt; & ſi hæretici habendi ſunt?

1 Ad hanc reſpondemus, ꝙ recipientes hæreticos in domibus ſuis
E ſunt in duplici genere: Quidã namq; ſunt, qui nõ tantum ſemel, neque bis, ſed pluries & frequẽter hęreticos recipiunt: & iſti proprie & ſecundum vim uocabuli dicuntur receptatores, à receptando, quod eſt uerbum frequentatiuum: & inde dicitur receptaculum domus vel hoſpitium, in quo hæretici frequenter & pluries conueniunt ad docendum, uel ad morandum.

2 Et tales, receptatores quãdoque ſunt ſine culpa, utputa ſi ignoranter hoc faciunt, ut quia eorũ errores neſciunt, nec aliquid ſiniſtrũ de eis unquã audie-

audierunt, nec ſuſpicati ſunt. Aliquando ſunt in culpa, vtpote quando eorum errores ſciunt, & ꝙ Eccleſia pro illis eos perſequitur, nō ignorant, & nihilominus eos latenter & frequenter receptant, ne ad manus Eccleſię perueniant.

3 Tales enim proprie ſunt & dicuntur hæreticorum receptatores, & de talibus loquuntur iura: & iſti tales ſunt excommunicati, iuxta c. de hęret. Excōmunicamus 1. §. credentes. lib. 5.

4 Et ſi credāt ipſorum hęreticorum erroribus, hęretici ſunt: quia credētes iudicari poſſunt, ſi cōſtat. Si autem non, ſuſpecti vehementer de tali hęreſum credentia habendi ſunt: & eſt eis abiuratio, & purgatio canonica indicenda, iuxta c. Excommunicamus 1. §. qui autem inuenti fuerint. de hæret. lib. 5. & c. Accuſatus. eod. tit. lib. 6.

5 Quidam autem non pluries & frequēter, ſed tantum ſemel, vel bis hæreticos receperunt: & iſti nō videntur proprie poſſe dici receptatores, quia non frequentarunt, ſed receptores, quia eos receperunt, ſed non receptarunt: licet Archidiaconus dicat contrarium in c. Quicunque. ſuper verbo, receptatores. & etiā Guido Fulcodius prædictus in conſultationibus ad Inquiſitores hæreticę prauitatis. q. 11. qui volunt tales etiam dici & eſſe receptatores: de quo non eſt magna vis: nam nō de verbis curamus, ſed de factis.

6 Iſti enim ſiue dicantur receptores, ſiue receptatores, quandoque ſunt in culpa, quandoq; non, vt ſtatim de proprie receptatoribus dictum eſt. Nam ſi iſti ſemel, vel bis receperunt latenter quos ſciunt hæreticos eſſe, vt non perueniant ad manus Eccleſię: ſi credant eorum erroribus, credentes & hæretici ſunt. Si autem hoc nō apparet, ex tali receptione vehementer, ne credāt eorum erroribus ſuſpecti ſunt, & excommunicati, vt de hæret. lib. 5. c. Excommunicamus 1. §. credentes. & eſt [c] eis abiuratio indicenda, vt dictum eſt ſtatim, iuxta cap. Accuſatus. in prin. His concordat concilium prouinciale Tarraconen. cui interfuit Frater Raymundus de Pegña forte, de quo ſupra parte iſta ſecunda.

COMMENT. LXXVI.

De materia huius quæſtionis ſcribunt illi, quos initio ſuperioris commentarij citaui eiſdem ferè locis, ſed Zanchinus tract. de hæret. c. 6. Turrecremata in ſum. de Eccleſia lib. 4. par. 2. c. 21. Locatus in opere iudiciali verbo, receptatio. qui hinc illa tranſcribit. Repertorium Inquiſitorum verbo receptatores. Auctor quidā innominatus tract. de forma procedendi contra inquiſitos de hęreſi in rubrica, De hæreticis, credentibus, &c. nu. 14. Paulus Grillandus tract. de hęret. q. 9. nu. 1. & 2. Ludouicus Carrerius de hæret. nu. 163. & ſeq. Ioannes Rojas in ſingularibus fidei ſingulari 172. & alij.

Nemo dicit receptator niſi ſcienter receptat.

a ¶ Et tales receptatores quandoque ſunt ſine culpa, &c.] *Et ratio eſt: quoniam ignorantia eos excuſat, quę in illis præſumitur, niſi probetur ſcientia. Petrus Godofredus in l. 4. C. de hęret. & propterea non incident in pœnas receptatorum. l. 1. C. de deſerto. lib. 12. Bart. in l. 1. §. vlt. ff. de receptato. Simancas de catho. inſtit. tit. 15. nu. 17. & alij. nemo enim dicitur in hac cauſa receptare niſi ſcienter. l. 1. ff. de receptato. l. 1. & 2. ff. de offic. præſid. & ideo cum ſuo genere receptare non ſit malum, tota difficultas in hac cauſa poſita eſt in probanda ſcientia, qua non probata, ius commune ſequendum eſt. Bald. in l. dolum. C. de dolo.*

An receptator debeat ꝓbare ignorantiam, vel qui allegat ſcientiam.

A

An autem receptator teneatur probare ignorantiam vel accuſator eius ſcientiam quæſtio eſt non leuis: verius tamen eſt ei qui allegat ſcientiam, incumbere onus probandi. Accurſius, Bar. & alij in l. 1. §. vlt. ff. de receptato. Ioannes Platea in l. 1. C. de deſerto. lib. 12. Carrerius de hęret. nu. 170. Simancas de catho. inſtit. tit. 15. nu. 18. & 19. de ignorantia vero credetur receptatori per ſuum iuramentum, vt prædictis locis ſcribunt Carrerius & Simancas.

B

Hęc tamen ſententia non procederet, quotiens hęreticus eſſet publice denuntiatus, & notorius: tunc enim ſcientia præſumeretur in receptante, non ignorantia. gloſſa & Bart. in l. 1. §. 1. ff. de recepta. Marſilius conſ. 107. copioſe Carrerius de hęret. nu. 170. vbi alios refert in hanc ſententiam, quę cōmunis eſt, rationi conſona, & amplectenda.

C

Hinc cōſequitur nautas, caupones, ſtabularios, & ſimiles, qui non tenentur aduentantiū mores perſcrutari. l. 1. ff. de furtis aduer. naut. caup. & ſtabul. tunc demum teneri pœna receptatorū, cum publice dānatum aut denūtiatū hæreticum receptabunt: ita Locatus & vere in opere iudiciali verbo, receptatio, nu. 6.

Receptator dicit ex vno actu recipiendi.

b ¶ Quidam autem non pluries & frequenter, ſed tantum ſemel vel bis hæreticos receperunt, &c.] *Omiſſa hoc loco exquiſitiori verbi recipiendi, & receptandi ſignificatione, vera ſententia eſt in hac cauſa, ex vnica receptione aliquem dici hęreticorum receptatorem. Zanchinus tract. de hæret. c. 6. nu. 2. Repertorium Inquiſitorū verbo, receptatores. §. ſed circa hoc, Conradus Brunus lib. 1. de hęret. c. 4. in fine, & alij, eſtque communis ſententia quidquid veteres quidā interpretes ſenſerint: quod intellige quādo quis in agro, in domo, vel in alio loco ſuo receptaculum & hoſpitium pręſtat ijs, quos hęreticos eſſe nouit, eo animo, vt iudicis manus effugiant. hi enim proprie & vere receptatores dicuntur in hac cauſa. Conradus Brunus lib. 1. de hęret. c. 4.*

D

Receptatores an de leui vel vehemēti abiurare debeant.

c ¶ Et eſt eis abiuratio indicenda, &c.] *Hanc autem abiurationis pœnitentiam patiuntur ob ſuſpicionem hęreſis, quam ex receptatione contraxerunt. An autem hęc abiuratio de leui tantum, vel vehementi fieri debeat, qualitas perſonarum receptantium, & genus receptationis demonſtrabunt. Eymericus hoc loco ex tali receptatione vehementē oriri hęreſis ſuſpicionem ſcribit, cuius ſententia vera eſt penſatis illis circumſtantijs, quas ipſe hic breuiter commemorat.*

E

Receptatorū pœnæ.

Receptatores vero hæreticorum alias pœnas patiuntur, de quibus in c. excommunicamus. §. credentes. de hęret. authen. credentes. C. de hæret. & copioſe Carrerius tract. de hæret. nu. 163. & multis ſequent. Paulus Grillandus de hęret. q. 9. Simancas de catho. inſtit. tit. 15. nu. 14. & ſequent. & alij.

Ac præter cæteras quidem pœnas receptatorum pręcipuę illę ſunt: nam poſtquam ſunt excommunicatione notati, & in exceſſu huiuſmodi perſiſtentes, &

*tes, & banno exponuntur, & in perpetuum relegan*A*tur, & bona confiſcata amittunt. Zanchinus tract. de hæret c.17 num 4. Fedéricus imperator in l. Patarenorum, quæ eſt impreſſa in litteris Apoſtolicis, in fine huius operis, atque ita etiam ſanciuiſſe non obſcure videntur Innocentius IIII. & Clemens IIII. in bulla incipiente:* Ad extirpanda. *§ Quicunque autem. quam habes in bullario litterarum Apoſtolicarum, in fine huius operis. In diſpoſitione enim eius § receptatores. plane continentur, quamuis eorum expreſſa mentio non fiat. nam preterquam quod ſub generalitate illorum verborum comprehendantur, ex eo ſatis euidenter videntur comprehenſi, quia in defenſores ibi pœna ſtatuitur: qui* B *vero receptat nihil aliud facit, quàm defendere & fauere, vt etiam docuit Simancas de catho inſtit. tit. 15. num. 14 quod verum eſt, cum preter ſimplicem receptationem, & occultationem, etiam amplius vi defendunt hereticos, & prohibent catholicos miniſtros, ne eos capiant.*

Nunquid vero his pœnis liberentur conſanguinei, vxores, amici fratres, patres filij, & ſimiles perſonę receptantes hereticos ſibi coniunctos, non eſt modica controuerſia, quam nunc omitto, cum Eymericus nullam eius mentionem faciat. de ea tamen cum eo diſputabo paulo poſt in hac 2. parte ſuper q. 56. nu. 8. vbi Eymericus ſentire videtur huiuſmodi recepta- C *tores mitius eſſe puniendos.*

Iudęi vero aut alij quilibet infideles, ſi apoſtatas, aut hereticos receptauerint, aut quomodolibet defenderint, per Inquiſitores puniendi ſunt, ſicut cauit dominus Gregorius Papa XIII. anno Domini MDLXXXI. extrauagan. quadam incipien Antiqua iudęorum. *§. ſi quis. in hæc verba:* Si quis Apoſtatas hæreticoſue ſcienter domi ſuæ acceptauerit: aluerit: commeatu iuuerit: ſeu quouis modo eis cibaria vbicunque præbuerit: aut dona vel munera dederit: vel miſerit: aut de loco ad locum deduxerit: ſeu aſſociauerit: vel deducẽdos D ſeu aſſociandos curauerit: aut ſumptus miniſtrauerit: duces comitesue illis adiunxerit: vel ne ab eis perpetrata, deprehendi, aut inueſtigari queant, fecerit. Quique dictos Apoſtatas, aut hæreticos ſcienter aliquo modo receptauerit, occultauerit, defenderit, aut eis opem, conſilium, auxilium, vel fauorem quomodolibet præſtiterit, *Inquiſitorum ſcilicet iudicio ſubiacebit.*

Sed *quibus pœnis puniendi ſint huiuſmodi infideles contra fidem delinquentes, dictum eſt ſupra in hac 2. parte ſuper q. 44.*

QVAESTIO LII.

De defenſoribus hæreticorum.

S V M M A R I V M.

1 *Defenſores hereticorum in duplici ſunt differentia.*

2 *Defendunt aliqui non errorem, ſed perſonam.*

3 *Et hi pro modo defenſionis ſuſpecti de hæreſi ſũt vehementer, aut leuiter.*

A QVinquageſima ſecunda queſtio eſt: Hereticorum defenſores qui dicẽdi ſunt, & ſi heretici dicendi ſunt?

1 Ad hanc reſpondemus, quòd hereticorum defenſores ſunt in duplici genere: quidam a namque ſunt, qui defendũt hæreticorum errorem, & ij damnabiliores ſunt illis qui errant: & non ſolum heretici, immo hereſiarchæ habendi ſunt, vt patet 24. q. 3. Qui aliorũ. & de his defenſoribus communiter non loquuntur iura, quia iſti ab hereticis non diſtinguuntur. & in his habet locum c. Ad abolendam. §. præſenti. de hæret. lib. 5.

B 2 Quidam b alij ſunt, qui non defendunt errorem, ſed perſonam errantem: vtpote illi, qui reſiſtunt viribus & potentia, ne heretici ad manus iudicis fidei veniant examinandi, vel puniendi, & ſimilia: & tales ſunt excommunicati, iuxta c. allegatum, Excommunicamus 1. §. credentes.

3 Et tales heretici non ſunt, poſtquam errorem non defendunt. arg. de ſum. trin. & fide catho. c. Damnamus. ſed ſuſpecti c de illorum hæreticorum erroribus ſunt vehementer, vel leuiter ſecundum † defenſionem, quam fecerunt: & debent d abiurare, iuxta c. Accuſatus. frequenter alleg. de hæret. lib. 6. † al. ſecundum modũ defenſionis.

C His concordant Archidiaconus in c. Quicunque. ſuper verbo, defenſores. & Guido Fulcodius prædictus in conſultationibus ad Inquiſitores hæreticę prauitatis, q. 12. & prędictum concilium Tarraconenſe.

COMMENT. LXXVII.

DE materia etiam huius quæſtionis vidẽdi ſunt illi ipſi, quos paulo antea citaui initio q. 50. & 51. prąterea Zanchinus tract. de heret. cap. 4. Simãcas in enchyridio tit. 14. Locatus in opere iudiciali verbo, defenſores. Repertorium Inquiſitorum ver- D *bo, defenſores. Bernardus Comenſis in lucerna, verbo, defenſor. doctrina vero Eymerici in hac queſtione vera & communis eſt.*

a ¶ Quidam namque ſunt, qui defendunt hereticorum errorem, &c.] *Idem penitus ſcribit Guido Fulcodius ab Eymerico hic citatus in conſultationibus ad Inquiſitores, q. 12. quem ſequitur Archidiaconus in c. quicunque. de heret. lib. 6. verbo, defenſores. relatus ſupra pag. 193. col. 2. nec de his eſt difficultas; nam pari iure cum hæreticis cenſentur; immo vero hereticis ſunt deteriores, cum pertinaces videantur & heretici manifeſti, iuxta c. ſuper quibuſdam. de verb. ſignif. hi namque non modo errant,* E *verum etiam offendicula errandi alijs parant, vt optime monet Conradus Brunus, lib. 1. de hæret. cap. 4. in fine. & Simancas de catho. inſtit. tit. 15. nu. 8. quibus locis eadem tradunt, quæ hic Eymericus cõmemorat.* Qui defendunt hæreticorum errores, heretici ſunt deteriores.

b ¶ Quidam alij ſunt, qui non defendunt errorem, ſed perſonam errantem.] *Hoc autem contingere poteſt multis modis, quos tradunt Zanchinus tract. de hæret. cap. 2. Simancas de catho. inſtit. tit. 15. nu. 9. et Repertorium Inquiſitorum, verbo, defenſores. §. 1. de qua re inſignis extat locus in bulla* Quibus modis quis defendat perſonam errantem.

Innocen-

Innocentij IIII. & Clemẽtis IIII. Ad extirpanda. §. quicunque. vbi & varia defenſionis genera, & pœnę defenſorũ luculenter traduntur his verbis: Quicunque autem hęreticum vel hęreticam, captum vel captam auferre de manibus capientium vel capientis auſus fuerit, vel defendere ne capiatur: ſeu prohibere aliquem intrare domum aliquam vel turrem, ſeu locum aliquem ne capiatur, & inquiratur ibidem, iuxta legem Paduæ promulgatã per Federicum tunc Imperatorem, publicatis bonis omnibus in perpetuum relegetur, & domus illa, à qua prohibiti fuerint, ſine ſpe reędificandi funditus deſtruatur, & bona quę ibi reperta fuerint, ſiãt capientium, ac ſi hęretici fuiſſent ibidem inuenti. B *hactenus Innocentius, quæ paulo explicatiue tradit rurſus & confirmat Clemens IIII. relatus in bullario litterarum Apoſtolicarum. §. quicunque. in fine huius operis.*

Et ſub his generalibus verbis comprehenduntur omnes defendendi modi, qui in hac cauſa poſſunt cõtingere: nam & cum armis et ſine armis poteſt quis defendere hæreticum: poteſt & clamoribus monendo illum vt fugiat: poteſt defendere illum in iudicio: item extra iudicium: denique, vt vno verbo dicam, quicunque officium Inquiſitionis quacunque ratione impediunt, hæreticorum defenſores per conſequentiam dici poſſunt. C

Qui ſe vel alium ſupponit pro hæretico, defenſor eſt.

Iam vnus eſt caſus ſingularis nullo modo hic prętereundus, quo quis defenſor hæreticorum dicitur, cũ videlicet ſupponit alium hominem, vel etiam ſeipſum pro illo hæretico, qui fuerat capiendus, de quo in præfato reſcripto Inno. IIII. Ad extirpanda. §. ſi quandoque. ita ſcriptum extat: Si quandoque aliqui vel aliquę nõ hęretici pro captis hæreticis, ipſis non contradicentibus fuerint aſsignati, vel ſe forſitan aſsignauerint, prædicti ſuppoſiti perpetuo carceri mancipentur, & hæretici nihilominus redire & aſsignari cogantur; & qui hunc dolum fecerint, iuxta legem prędictam bonis omnibus publicatis in perpetuum relegentur. *hęc ibi. Quod ipſum poſt Innocentiũ roborauit etiã Clemens IIII. in bulla incipiente:* Ad extirpanda. *§. ſi quando.* D

c ¶ Sed ſuſpecti de illorum hæreticorum erroribus ſunt vehementer vel leuiter ſecundum defenſionem quam fecerunt.] *Ita Barcinonenſis, Bononienſis & codex Cardinalis de Gambara, ſed Sabellonus ita:* Secundum modum defenſionis.

Defenſionis modi notandi.

Hic autem modus defenſionis alius atque alius rem diſſimilem facit, & culpam nunc grauiorem: nunc leniorem: nam grauius delinquit qui defendit cum armis, quàm qui ſine armis: grauius qui vi adimit hæreticos de manibus capientium, quàm qui voce monet vt fugiant, ac ſeſe à cuſtodibus eripere conentur: & ſic de ceteris, quæ ſunt prudentiſſime conſideranda, vt gradus ſuſpicionis notari poſſint, & debitę pœnitentia iniūgi. E

Pœnæ defendentium hæreticos.

d ¶ Et debent abiurare, &c.] *Hæc abiurationis pœna omnibus ſuſpectis eſt communis. Sed defenſores hæreticorum alijs præterea pœnis plectuntur, quas hic omiſit Eymericus, de quibus Zanchinus tract. de hæret. cap. 17. Tabienſis in ſum. verbo, hæreticus. §. 20. & 21. Gondiſſaluus tract. de hæret. q. 16, Ludouicus Carrerius de hæret. nu. 163. & ſeq.* A *Simancas de catho. inſtit. tit. 15. nu. 10. & fere illi, quos citaui ſupra initio quæſtionis 50. & dixi paulo antea hac ipſa quęſtione, verſ. quidam alij ſunt, ac præter vetuſtas pœnas Federicus in l. Patarenorũ. quam curauimus imprimendam in bullario litterarum Apoſtolicarum in fine huius operis, quæ fuit ab Innocẽtio IIII, et multis alijs ſummis Pontificibus approbata, hęreticorum complices, hoc eſt, defenſores, receptatores, et quocunq; modo fautores bonorum confiſcatione, & exilio punit: & ipſorum filios infamia notat: & ab omnib. honoribus excludit, niſi hęreticos reuelauerint: tũc enim his pœnis liberant.*

Poſtremo Pius V. Pont. Max. reſcripto quodã B *incipiente:* Si de protegendis. *quod eſt impreſſum in bullario litterarum Apoſtolicarum, in hæreticorum defenſores grauiſſimas etiam ſtatuit pœnas, quas in multis caſibus illic expreſſis incurrant.*

Iudæi præterea ac alij infideles, ſi prędictis, aut alijs modis apoſtatas, vel hęreticos defenderint, à iudicibus fidei puniuntur, per extrauag. Domini Gregorij Papæ XIII. incipien. Antiqua Iudæorũ. cuius verba retulimus ſuper quęſtione proxime præcedenti in fine.

QVAEST. LIII.

C

De fautoribus hæreticorum.

SVMMARIVM.

1 *Publica auctoritate fungentes quomodo per omiſſionem hęreticis fauere cenſeantur:*

2 *Et quomodo per commiſſionem.*

3 *Priuatę perſonæ ex ſola omiſſione non dicuntur hæreticorum fautores:*

4 *Sed commiſſione, & quę committendo.*

5 *Fautores hæreticorum excommunicationem, et alias pœnas incurrunt.*

D QVinquageſimatertia quæſtio eſt: Hæreticorum fauores qui dicẽdi ſunt; & ſi hæretici habendi ſunt?

1 Ad hanc reſpondemus, ꝙ fauẽtes hæreticis ſunt in duplici genere. Quidam [a] namque ſunt, qui publica funguntur auctoritate, hoc eſt publicæ, perſonæ, vt domini temporales, eorum Balliui [b], Veguerij [c], & officiales ceteri: & tales fauent, & fautores eſſe poſſunt hęreticorum duobus modis: quia interdũ omittẽdo, interdum committendo; omittendo quidem ea facere circa hæreticos vel ſuſpectos, infamatos vel credentes, receptatores, defenſores, & fautores, ad quę [d] ex eorum officio obligantur: cum tamen ab Epiſcopis & Inquiſitoribus, vel eorum altero requiruntur: vt pote, ſi eos non capiant: vel captos diligenter non cuſtodiant: vel infra diſtrictum ſuum ad locum, de quo eis mandabitur, nõ deducant: ac executionem promptam de eis non faciant, & ſimilia, vt patet extra de hær. lib. 6. c. Vt inquiſitionis. in principio. E

2 Committendo autem; vtpote, ſi captos huiuſmodi abſque Epiſcopi & Inquiſitoris, vel alterius ipſorum licentia, vel mandato, à carcere liberent, vel proceſſum, iudicium, vel ſententiam co-

rum directe vel indirecte impediant: & ſimilia peragant, vt patet cap. alleg. Vt inquiſitionis. §. prohibemus. omnes^e iſti fautores ſunt, & etiam excommunicati ipſo iure: in qua ſi per annum ſteterint animo pertinaci, extunc vt hæretici condẽnantur, vt clare patet cap. & §. alleg.

3 Quidam autem ſunt, qui publica non funguntur auctoritate, ſed ſunt perſonæ priuatæ: & iſti^f non dicuntur fauere, nec fautores eſſe ex ſola omiſsione: vnde ſi hereticos non capiant, non dicuntur fauere, nec fautores eſſe: vel non cuſtodiant, & ſimilia, etiam ſi requiſiti nõ faciant, quia non tenentur ad hoc, vel non tenebantur.

4 Dicuntur autem fauere & fautores eſſe commiſsione, vt ſi hæreticos ſeu captos pro hereſi, propria temeritate à carcere liberent: vel auxiliũ, conſilium, vel fauorem ad liberandum præſtent: vel liberatos taliter aſſocient, vt non capiantur: vel capientibus ſe opponunt: ac aliàs proceſſum, iudicium, & ſententiam in cauſa fidei directe vel indirecte impedire preſumant: vel ad impediendũ præſtant conſilium, auxilium, vel fauorem.

5 Omnes tales fautores ſunt, & excommunicati ſunt ipſo iure; & duodecim^g magnas pœnas incurrunt, vt patet extra de hæret. lib. 5. cap. Excõmunicamus 1. §. credentes. & cap. alleg. Vt inquiſitionis. §. prohibemus. in qua excommunicatione, ſi per annum ſteterint animo pertinaci, extũc ſunt vt hæretici condemnandi, vt eo. cap. & §. alleg. Vt inquiſitionis. §. prohibemus. Et nihilominus fautores ſunt, & dici poſſunt prędicti omnes receptatores & defenſores, de quibus eſt ſupra actum queſtionibus duabus proximis. Concordat^h his Archid. ſuper cap. Quicunque. & ver. fautores. de hæret. lib. 6. Et Guido Fulcodius prædictus queſt. 10. & prędictum concilium Tarraconen.

COMMET. LXXVIII.

De fautoribus videndi ſunt etiam illi, quos citaui in initijs ſuperiorum queſtionum. gloſſa in clement. 1. de pœnis, verbo, defenſauerit. & amplius Repertorium inquiſitorum, verbo, fautores. & Bernardus Comenſis in lucerna, verbo, fautor. & verbo, defenſor. & Locatus in opere iudiciali, verbo. fautores & Zanchinus tract. de hęret. cap. 5. & Bernardinus Diaz in practica crimi cano. c. 107. & alij paſſim.

Qui ſint fautores, & quot modis faueant.

Sunt autem fautores, vt nomen ipſum indicat, qui hæreticis fauorem pręſtant, & per omnia defenſoribus exequantur: nam qui hęreticis fauet, re vera eos defendit, ideoque quidquid in defenſoribus ſtatuitur fautores comprehendit. Simancas de catho. inſtit. tit. 15 nu. 11.

Trifariam autem poteſt quis hæreticis fauere, omiſſione ſeu negligentia facto ſeu cooperatione: demum conſilio ſeu verbis, quæ qualia ſint, optime explicat hoc loco Eymericus, & Zanchinus & Repertorium prę citatis locis.

Principum magna debet eſſe cura in pellendis hæreticis.

a ¶ Quidam namque ſunt, qui publica funguntur auctoritate, &c.] *Magiſtratus & principes quicunque Chriſtiani, magnam curam & ſollicitudinem adhibere debent in extirpandis pellendiſq. hæreticis de ſuis regnis, ac dominijs, & in præſtando Inquiſitoribus omne conſilium & fauorem ad hereticos puniendos, & coercendos: cum enim Inquiſitores hæreticæ prauitatis ſint inermes, non poterunt hereticos pellere, niſi à dominis temporalibus adiuuentur; ideoq. grauiſſima eſt culpa magiſtratuũ aut hæreticis fauentium, aut omittentium aduerſus eos ea exercere quę ſacri Canones & leges iubent.*

Horum ergo partes præcipuę in hac cauſa, vt omnem euitent infamiam, erunt, ſupprimere & extinguere ſuborientes hęreſes, & ſchiſmata: & omnia ſua ſtudia actioneſque eo referre, ne ſub eorum imperio hæreticorum augeatur improbitas, & catholicorum minuatur, aut perturbetur ſecuritas & religio. quod facile conſequentur, ſi vnà cum religioſis Epiſcopis & Inquiſitoribus cauerint, ne cuique in republica ſit liberum credere vt voluerit, aut nouas inducere de religione quæſtiones, & cultus permittãt; ſed ab Eccleſia catholica approbati omnino retineãtur, vt olim iuſſum eſt in l. cunctos populos. C. de ſum. trin. & fide catho.

Id quoque in primis obſeruare debent catholici magiſtratus & principes, ne in ſua conſilia hæreticos admittant, exemplo Moyſi, qui Numer. cap. 16. Chore, Dathan, & Abyron aduerſus ſe rebellantes expulit. cauitque iam olim concilium Toloſanum cap. 16. quod retuli infra hac 2. parte ſuper queſt. 57. in fine, ſed de his plura Conradus Brunus lib. 3. de hæret. cap. 9. 10. & 18. & Iacobus Simancas de catho. inſtit. tit. 23. Quibus autẽ pœnis affici debeãt magiſtratus hæreticis fauentes, mox ſubiungam.

Qui dicitur ballius.

b ¶ Ballius.] *Ballinus vox vulgaris eſt apud Gallos ſeu Prouinciales, vt ait gloſ. in clemen. 1. de pœnis verbo, Ballinus. qua iuſtitiarios ſeu locorum rectores ſignificant, quorum meminit textus in cap. quoniã. in principio, & ibi Archidiaconus de immunit. eccl. lib. 6. & iura paſſim in titulis de hęreticis.*

Qui dicitur Veguerius.

c ¶ Veguerii.] *Deerat hæc vox in codice Cardinalis de Gambara, in Sabellano, loco eius,* Vicarii *legebatur, ſed Barcinonenſis & Bononienſis optime habebant,* Veguerii. *quę vox Catalanorum eſt propria, qua ſignificant magiſtratus quoſdam in ſingulis ciuitatibus, gubernatoribus inferiores, quibus videntur ſimiles antiqui prętores. hos* Veguerios *concilium Tarraconenſe relatum ſupra pag. 220.* Iuſtitiarios *vocat.*

Ad quæ obligentur magiſtratus in cauſa hęreſis.

d ¶ Ad quæ ex eorum officio obligantur.] *Quæ autem ſint ea, ad quæ magiſtratus obligantur ex eorum officio, mox ſubiungit Eymericus, videlicet: ad requiſitionem Inquiſitorum hęreticos capere: captos cuſtodire: ad locum deſtinatum deferre: damnatos ſibi relictos punire: quę omnia continentur in c. vt inquiſitionis. de hæret. lib. 6. ſed plenius in reſcripto Innocentij IIII. & Clementis IIII. incipiente:* Ad extirpanda. *relato in bullario litterarum Apoſtolicarum in fine huius operis. quod eſt omnino videndum, vt hic locus intelligatur.*

Magiſtratus hæreticis fauentes quibus pœnis plectantur.

e ¶ Omnes iſti fautores ſunt, & etiam excommunicati ipſo iure, & c.] *Præter has pœnas alias etiam ſentiunt domini temporales, ſi hæreticis fauiſſe, aut in terris ſuis morari paſſos fuiſſe aut diſſimulaſſe conuincantur; quas preſcripſit iam olim concilium Toloſanum cap. 3. & 4. in hęc verba:*

Sta-

Statuimus etiam, vt quicunque in terra ſua de cetero permittet ſcienter morari hæreticū, ſiue propter pecuniam, ſiue propter aliā quamcunq; cauſam, & fuerit inde confeſſus, aut cōuictus, amittat in perpetuum terrā ſuam, & corpus ſuū ſit in manu Domini ad faciendum inde quod debebit.

Cap. 4. Si autē de ſcientia conuictus nō fuerit, & probata non fuerit neglīgētia diſſoluta, vel frequēter in terra ſua inueniantur hæretici, vel ſuper hoc ſit diffamatus, pœnis legitimis puniatur. *hæc ibi.*

Eodem ſpectat reſcriptum Pauli Papæ IIII. incipiēs. Cum ex Apoſtolatus officio. *per quod graues, ſed iuſtiſſimas tamen pœnas tulit contra dominos eccleſiaſticos & temporales, qui in aliquā hæreſim inciderint, ſeu ſchiſma incurrerint, aut excitauerint. cum.n. hi alios docere, & illis bono exemplo, vt in fide catholica contineantur, eſſe debeant: præuaricando grauius ceteris peccāt: cum non ſolū ſeipſos perdant, uerum etiā alios innumerabiles populos ſuæ curæ & regimini creditos, ſeu aliàs ſubditos, ſecum in perditionem, & puteum interitus trahant.*

Quæ vero pœna ſint afficiendi minores magiſtratus, qui in ſingulis locis præſident, ſi negligentes inueniantur in capiendis hæreticis, tradit idē conciliū Toloſanū c. 6. in hac uerba: Balliuus vero, qui ſemper eſt reſidens, in loco cōtra quē præſumitur, niſi contra hæreticos valde ſollicitus inueniatur & diligens, bona ſua amittat, & de cetero nec ibi nec alibi conſtituatur Balliuus. *hactenus concilium.*

Quid obſeruandum in puniēdis magiſtratib⁹ delinquentibus circa fidem.

At in puniendis quidem magiſtratibus aut in fide, aut circa fidem delinquentibus, duo potiſſimum cenſeo obſeruanda. Primum, vt grauiſſime puniantur, ſicut iubent canonicæ ſanctiones, quarum meminimus: quia hi auctoritate ſua magis nocere poſſunt, quàm priuati delinquentes: nam, ut optime ſcripſit Fabius declamatio. 3. Perniciosiſſimus eſt malæ rei maximus quiſque auctor. tradit copioſe Tiraquellus tract. de pœnis temper. aut remitten. cauſa 51. num. 97. Alterum eſt, ut priuati Inquiſitores non ſint faciles ad eos puniendos: quoniam fortaſsis ob impotentiam propriam irritus eſſet eorum conatus, & ob potentiam magiſtratuum facile poſſet tumultus in populo excitari; ergo tutius eſt maiores Inquiſitores, aut ſummum Pontificem conſulere, ut alibi copioſius ſcripſimus.

Magiſtratus ex ſola omiſſione dicuntur fautores.

f ¶ Et iſti non dicuntur fauere, nec fautores eſſe ex ſola omiſsione, &c.] *Diſſimilis ergo hominum conditio, diuerſam cauſam conſtituit, & propterea magiſtratus ſola omiſſione dicuntur fautores, quia non caret ſcrupulo occultæ ſocietatis, qui manifeſto facinori deſinit obuiare: & qui crimina, quę poteſt emendare nō corrigit, ipſe committit. cap. qui poteſt. 23. q. 3. cap. qui vitijs. 23. q. 8. cap. ita corporis. 11. q. 3. cap. negligere. 2. q. 7. cap. error. diſt. 83. cum ſimilibus. & quantum ſcelus committāt magiſtratus negligentes punire hęreticos, aut per dolum eis aliter fauentes, pulchre docet Petrus Godofredus in l. quicunque. C. de hæret. circa finem.*

Priuati ex ſola omiſſione quādo dicantur fautores.

Priuati autem homines generaliter, propterea ex omiſſione non cenſentur hęreticorum fautores, quia non incumbit eis ex officio hæreticos capere, aut extirpare. ceterum hoc declaratione indiget, maxime propter ſequentia Eymerici verba, nempe: Etiam ſi

A requiſiti non faciant, quia non tenentur ad hoc, vel non tenebantur.

Ergo priuati homines fautores hęreticorum erūt, ſi cum eis incumberet ex officio eos indicare, vel comprehendere, hoc omiſerint: tales ſunt crucesignati, quos in Hiſpania familiares vocamus. Turrecremata in ſum. de eccl. lib. 4. par. 2. cap. 21. Repertorium inquiſito. verbo, fautores. §. 1. Simancas de catho. inſtit. tit. 15. nu. 13. & alij communiter.

Rurſus ſi à magiſtratibus aliquid fuerit priuatis iniunctum aduerſus hæreticos: ut ſi, verbi gratia, eos requirant ad præſtandum auxilium ad hæreticos capiendos, & ſine cauſa, nō impediti nolint eos adiu-
B *uare, fautores erunt. ita præcitati, & Conradus Brunus lib. 1. de hæret. cap. 4. quorum ſententia vera eſt & communis.*

Poſtremo tam magiſtratum gerentes, quàm priuati, fautores hæreticorum dici poſſent ex omiſsione denuntiandi eos, cum omnes, hæreticos etiam occultos denuntiare epiſcopis ſeu Inquiſitoribus, ac ſi neceſſe quoque fuerit, accuſare teneantur. vterq; Thomas 2. 2. q. 68. art. 1. Alexander Ales 3. par. q. 42. Sotus lib. 5. de iuſt. & iu. q. 5. art. 1. Cardinalis in c. ſi peccauerit. 2. q. 1. num. 29. Conradus Brunus lib. 1. de hęret. cap. 7. Ioannes Rojas in ſingularibus fidei, ſingul. 5. idem tractat. de hęret. par. 2. aſſertione 3.
C *Alfonſus Caſtrus lib. 2. de iuſta hęret. punitio. cap. 25. Simancas de catho. inſtit. tit. 19. num. 10. & ſeq. & alij.*

Tenentur autem omnes ad hęreticos reuelandos & denuntiandos ſub pœna excommunicationis, vt late docuimus, ſuper cap. qui alios. de hęret. relato ſupra in hac 2. par. pag. 87.

Quando ex omiſſione denūtiandi hæreticos nō dicatur quis fautor.

At non videtur à ratione abſonum quandoque vel metu, vel obliuione, uel alia probabili cauſa contingere poſſe, ut quis abſque fautoriæ ſuſpicione denuntiationem omittat: nam quid ſi, uerbi gratia, ſola uxor ſciat maritum diebus prohibitis veſcì carnibus, aut alia hæreticalia committere, eumque co-
D *gnoſcat terribilem, qui facile eam aut interimeret, aut male tractaret, ſi denuntiaretur; dices ne hanc eſſe fautricem? ego plane ratione metus putarem excuſandam. in cęteris idem eſt iudicium, plurimūque ſunt ſingulę circumſtantiæ ponderandæ. Non hęc dicimus ut hæreticis, quos odio habemus, faueamus, ſed ut moneamus ex omiſsione denuntiationis hæreticorum non debere quemquam facile ſuſpectū haberi, uel hæreticorum fautorem cenſeri, nec Theologi, quos paulo antea nominaui, uidētur ab hac ſētentia alieni.*

Quibus modis dicantur hæreticorum fautores, & quales fautoriæ gradus.

Iam ſi noſſe cupis modos ſingulares quibus fautores hęreticorum dici poſſunt, legito prę ceteris Tur-
E *recrematam lib. 4. de Eccleſia, par. 2. cap. 21. ubi ſeptem fautoriæ modos enumerat, quibus adiunge alios duos, quos retuli infra par. 3. ſuper q. 113. ſed nullus expreſsit luculentius quidquid ad cognoſcendos ſingulos fautorum & fautoriæ gradus & modos attinet quàm concilium Narbonenſe cap. 14. 15. & 16. cuius doctrina, quoniam huic quęſtioni magnam lucem affert, nullo modo fuit omittenda, habet autem ita;* Plane inter fautores accipimus tam eos qui hæreticorum ſeu credentium extirpationem ſeu correctionem impediunt, quàm eos qui non Cap. 14.

dant ad id operam, quam non poſſunt ſine culpa committere manifeſta: ex diligenti tamen circunſtantiarum conſideratione, plus minuſue contingit culpæ in talibus reperire: nam multum fauet hęreticis ſiue credentibus, qui eos celat, cum poſſit & debeat indicare: plus qui eos occultando, ſeu aliter ipſorum examinationem, vel incarcerationem, vel punitionem malitioſe nititur impedire; plurimũ qui captos, vel incarceratos relaxat, præter Eccleſiæ voluntatem: ſeu cuius conſilio, vel auxilio, mandato, vel cura talia perpetrantur. A

Cap. 15. Cuius criminis reus incomparabiliter eſt habẽdus ille, qui temporalem habẽs iuriſdictionẽ pręfatos peſtiferos hęreticos, ſeu rebelles ab Eccleſia denotatos perſequi, & de ſua terra uel prouincia exterminare poſtponit, vel in eos animaduertere ſine mora: quippe nec caret ſcrupulo ſocietatis iniquę, qui tanto facinori ſibi per denuntiationem Eccleſię: ſeu aliter legitime manifeſto, cũ teneatur, & poſsit, deſinit obuiare: præſertim ſi ad hoc faciendum, ēt iuramento proprio ſe adſtrinxit. B

Cap. 16. Sed nec illi ſunt immunes à crimine, qui, cum ſe illis offert opportunitas loci & temporis, ac facultas hęreticos ſeu prænominatos rebelles capere, capienteſue iuuare nequiter prętermittunt: maxime ſi de hoc fuerint à capiẽtibus, ſeu capere volentibus requiſiti. Et quoniam plures, & quaſi inueſtigabiles ſunt modi nocendi, quibus hęretici, eorumque credentes, atque fautores nituntur vineam Domini Sabaoth demoliri, & eis eſt tã prudenter, q̃ viriliter occurrendum, curet veſtra deuotio ſecundum datam à Domino gratiam, mala illorum agnoſcere, & ſalutarem apponere medicinam, ſuppleatque diſcretio, quod ſcripto non poſſet facile comprehendi. *hactenus concilium.* C

g ¶ Et duodecim magnas pœnas incurrunt.] *Has pœnas enumerat Hoſtien. in cap. excommunicamus 1. §. credentes. nu. 3. relatus ab Eymerico ſupra in hac 2. parte quas etiam explicat Eymericus 3. p. d. q. 112. vſque ad q. 123. quibus locis plurima addidimus huc ſpectantia.* D

h ¶ Concordat his Archidiaconus, &c.] *Hac uſq; in finem huius q̃onis deerant in Barcinonenſi impreſſo, quæ ſuppleuimus ex tribus manuſcriptis.*

Quot & quibus indicijs cognoſcãtur hęreticorum fautores.

Iam vt nihil deſideretur eorum quę vtilia ſunt ad cognoſcendam perfecte hanc fautorum tractationẽ, libet hic addere quibus indicijs & ſignis potiſſimum cognoſcantur, ergo in ſumma illa fratris Iuoneti, cuius fragmentum extat in ſæpe citato codice membraneo bibliothecę Vaticanę, titulus extat, Quomodo deprehendantur fautores hæreticorum. *quo loco quinque enumerat indicia in hæc verba:* Facile poſſunt deprehendi hæreticorum fautores, & hoc per quinque indicia ſatis probabilia. E

Vnum: Quicunque clam viſitant eos dum captiui tenentur, & ſuſurrant cum eis, & victualia miniſtrant eis, ſuſpecti ſunt, ꝙ eorum ſint diſcipuli & fautores.

Secundum eſt: Qui valde lamentantur de eorũ deprehenſione vel morte, videntur eorum amici ſpirituales fuiſſe dum viuerent. eſſe autem hęretico diu familiarem, & eius ignorare ſecreta, vix eſt credibile.

A Tertium eſt: Quicunque cauſantur, ꝙ iniuſte ſunt condemnati poſtquam aperte conuicti fuerint, uel etiam confeſsi de hereſi, apparet ꝙ eorũ ſectam approbant, & Eccleſiam reputent errare, quando eos damnat.

Quartum: Quicunque amarum vultum habẽt ad illos qui perſequuntur hęreticos, vel pręedicant contra hæreſim efficaciter, ſicut poteſt tum in oculis & naſo, & aſpectu talium notare, qui velit aduertere iſta, ꝙ non poſſunt rectis oculis aſpicere, ſuſpectum eſt valde ꝙ odio habent illos, contra quos cor eorum ita amareſcit, (quod etiã in vultu apparet) & diligunt illos de quorum exterminio tantum dolent. B

Quintum eſt: Si aliqui furtiue inueniũtur oſſa hęreticorũ combuſtorum nocte colligere quaſi reliquias, dubium non eſt quin eos pro ſanctis venerentur, quorum oſſa pro ſanctuario recondunt, & eſſe hæreticos, ſicut illos. nullus. n. habet hæreticum pro ſancto, niſi qui eius ſectã credit eſſe ſanctam, & talis hæreticus eſt ſicut ille.

Hęc indicia vehementem faciunt pręſumptionem contra illum de hæreſi, etſi non plenam probationem ad condemnationem, niſi & alia concurrant argumenta, ex quibus liquido conſtaret, prædicta eos in fauorem hęreſis feciſſe. *hactenus Iuonetus. quæ quamuis incondito & inſuaui ſtylo ſint dicta, non tamen propterea ſunt aſpernanda: nã quod bonum eſt, non ex uerbis, quibus dicitur, ſed ex natura ſua, quocunque modo dicatur, penſandum eſt.* C

QVAEST. LIIII.

De Impeditoribus officij inquiſitionis.

SVMMARIVM.

D
1 *Impedire directe officium ſancta Inquiſitionis, qui nam dicantur.*
2 *Impedientes directe ſanctum officium excommunicati quidem ſunt, ſed non ex hoc hæretici.*
3 *Quo pacto indirecte impediatur ſanctum officium.*
4 *Explicatio cap. Vt inquiſitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6.*
5 *Contra omnes impeditores pręfatos procedi poteſt tanquam contra fautores hęreticorum.*

E QVinquageſima quarta quęſtio eſt: Impeditores officij Inquiſitionis hęreticę prauitatis, qui ſunt; & ſi hæretici dicendi ſunt?

1 Ad hanc reſpondemus, quòd huiuſmodi impeditores ſunt in duplici genere: Quidam [a] nanque ſunt, qui impediunt directe: vtpote, qui captos pro hæreſis crimine à carcere propria temeritate liberant: uel proceſſus Inquiſitionis lacerant: teſtes in cauſa fidei pro eo quia teſtificati ſunt, vulnerant: vel ſi dominus temporalis ſtatuat, quòd nullus

niſi ipſe de hoc crimine cognoſcat: & quod nullus niſi ſibi de hoc crimine accuſari poſsit: nec teſtificari, niſi coram eo, & ſimilia: Illi impediunt directe iuxta notata per Ioan. And. in ca. Statutū. ſuper verbo, directe. de hæret. lib. 6. Et qui proceſſum, iudicium, vel ſententiam in cauſa fidei directe impediunt: vel qui ad hæc agenda præſtiterūt conſilium, auxilium, uel fauorem.

2 Et tales [b] licet ſint multum culpabiles, non tamen ſunt ex hoc hęretici iudicandi: niſi aliter appareret, quòd haberent errorem in mente, & pertinaciam in voluntate. Sunt tamen ipſo iure excommunicationis mucrone percuſsi, iuxta cap. Vt inquiſitionis. §. prohibemus. de hæret. in 6. ſic q̃ ſi in illa excōicatione ſtant per annum animo pertinaci, extunc ſunt vt hęretici condemnandi, vt patet cap. & §. alleg.

3 Quidam vero ſunt, qui impediunt indirecte: vtpote, qui ſtatuunt, q̃ nullus portet arma, niſi de familia domini temporalis: nam conſequenter q̃ ſunt de familia Inquiſitoris non poſſunt portare; quod eſt indirecte impedire: Vel quòd nullus poſſit capere aliquem, vel capi facere, niſi dominus temporalis: nam conſequenter qui ſunt de familia Inquiſitoris non poſſunt capere, & ſimilia, iuxta notata per Ioan. And. in cap. Statutum. ſuper uerbo, indirecte. & tales ſunt minus culpabiles q̃ primi: nec ſunt hæretici, ſed ſunt excommunicati, iuxta allega. cap. Vt Inquiſitionis. & etiam præſtantes ad hoc conſilium, auxilium, vel fauorem. Quòd ſi ſteterint in illa excommunicatione per annum animo pertinaci, extunc ſunt uelut hæretici condemnandi per alleg. cap. Vt inquiſitionis. in §. prohibemus.

4 Quod eſt ſic intelligendum, ut dictum eſt ſupra q. 47. q̃ ſicut hæretici ſi uelint redire, recipiūtur ad miſericordiam errore primitus abiurato: aliàs vt impænitentes traduntur curię ſæculari, vt patet per c. Ad abolendam. §. præſenti. ſic tales [c], qui vt impeditores fuerunt excōmunicati, & ſteterunt ut annum in illa excōmunicatione animo pertinaci, ſi uolunt redire, abiurant impedimētum & fautoriam, & ad miſericordiam admittuntur: aliàs ut impęnitentes hęretici traduntur brachio ſæculari.

5 Et ubi [d] non ſtent per annū, nihilominus contra omnes impeditores huiuſmodi poteſt procedi, ut contra fautores hæreticorum, iuxta priuilegium domini Vrbani IIII. & Clemen. IIII. Alexandri, & aliorum ſummorum Pontificum ad Inquiſitores hæreticæ prauitatis generaliter, quod incipit: Prę cunctis. in quo ſic habetur: Ceterum ſi forte (quod non credimus) aliqui cuiuſcunq; conditionis, huic negotio uobis commiſſo, ſe opponere, ſeu illud præſumpſerint aliquatenus impedire, ut non poſsit procedi libere in eodem, immo niſi requiſiti, illud fouerint, & iuxta officiū & poſſe ſuum ſinguli iuuerint ſtudioſe: contra [e] eos, tanquam contra hæreticorum fautores & defenſores, ſecundum ſanctiones canonicas, freti eadem auctoritate intrepide procedatis.

Relat. ſupra pag. 131.

A COMMENT. LXXIX.

Qvoniam qui impediunt ſacrum Inquiſitionis officium, proxime accedunt ad fautores hęreticorum: ideo poſt diſputationem de fautoribus, ad impeditores accedit auctor. & quemadmodum hereticorum complices memorati, iuriſdictioni Inquiſitorum ſubyciuntur; ita quoque impeditores.

Decuit autem hanc poteſtatem Inquiſitoribus tribuere aduerſus impedientes officium Inquiſitionis: nam niſi iudices fidei ab omni impedimento liberi eſſent, nō poſſent commode hæreticam prauitatem extirpare. Quamobrem ſummi Romani Pontifices hec B *intuentes, fauore fidei ſacrum Inquiſitionis officium ab omnibus impedimentis liberum conſtituerunt, vt longa oratione oſtēdit Camillus Campegius apud Zāchinum cap. 31.*

Inquiſitores procedere poſſunt contra impeditores officii.

Ac de materia huius quęſtionis copioſe agit Zanchinus & Campegius prœcitato loco. Repertorium inquiſitorum verbo, impediens. & verbo directe. Locatus in opere iudiciali uerbo, impedientes. nonnulla Turrecremata in ſum de Eccleſia lib. 4 p. 2. c. 21. Simancas de catho inſtit. tit. 15. nu. 10. Tabienſis in ſum. verbo. Inquiſitor, § 28. n. 20. Bernardus in Lucerna Inquiſitorum, uerbo impedientes. §. 1. & aliquot ſeq. & aly, qui aut nulla, aut pauciſſima tradūt C *præter Eymericum hoc loco.*

a ¶ Quidam namque ſunt qui impediunt directe.] *Directe quis agere & impedire dicitur, cum nō circuitu uel per aliud medium, ſed principaliter in id incumbit, ne fiat. Indirecte contra. quis gerit ac impedit in hac cauſa, qui inſinuatione vtitur, aut alio medio nititur id ipſum euertere, unde in conſequentiam oriatur impedimentum officij ſanctæ Inquiſitionis. exēpla quibus hic utitur Eymericus, idonea ſūt in hac cauſa. eadem recenſet gloſſa in ca. ſtatutum 1. de hæret. lib. 6. verbo, directe. & verbo, indirecte quam citat hic Eymericus.*

Quid directe impedire, & quid indirecte.

D *His autem modis impediendi directe & indirecte diligenter hic ab Eymerico explicatis, adde quòd ſolis minis & terroribus dicitur & quis impedire officium & iuriſdictionem Inquiſitionis. argument. c. 1. in principio extra de offic. deleg. & tradit Bernardus Comenſis in Lucerna Inquiſitorum uerbo, impedientes §. 2.*

b ¶ Et tales licet ſint multum culpabiles, non tamen ſunt hæretici iudicandi.] *Contrahunt tamen hęreſis ſuſpicionem ex impedimento, quod interpoſuerunt. Qualis autem ſit hæc ſuſpicio, ex qualitate perſonarum & impediendi modo penſanda erit. Eymericus vehementem ſuſpicionem oriri putat infra hac p. 2. q 56. nu. 2. verſ. ſecundus caſus eſt. de quo* E *quid ſentiam, dicam ibi.*

c ¶ Sic tales qui ut impeditores fuerunt excommunicati, &c. ſi uolunt redire, abiurant impedimentum & fautoriam.] *Ex his verbis dirimitur quæſtio illa anceps & ſub difficilis, quam nobis propoſuit Petrus Duſina ſanctæ Romanæ generalis Inquiſitionis aſſeſſor, vir iuris peritia clarus, & in cauſis fidei tractandis prudentiſſimus: An videlicet aliquo caſu ſuſtineri poſſit abiuratio generalis, non expreſsis particularibus erroribus & hæreſibus: nām qui generaliter alicui ſuccendo,*

Abiuratio omnis hæreſis i genere quādoq; fieri poteſt, nulla hæreſi in ſpecie expreſſa.

aut etiam nulli fauendo, officium inquiſitionis impedit, in nullam ſpecificam & particularem hæreſim videtur conſentire, & propterea nullam in ſpecie poterit abiurare. ſed in genere dicet, ſe deteſtari omnem hæreſim, cuius ſuſpicionem impediendo inquiſitionis officium contraxit. Atque hæc eſt expreſſa Eymerici ſententia hoc loco, & Repertorij Inquiſitorum verbo, fautores. §. an impedientes. A

In hac tamen difficultate, quę cõtemnenda nõ eſt, cum frequenter accidere poſſit. hoc amplius cenſeo obſeruandum, ut inquiratur à reo qui impediuit officiis Inquiſitionis, uel alicui fauit adhibitis etiam tormentis, ſi ita cauſa eius & conditio poſtulauerit: An cum eo habeat familiaritatem, & cur ei faueat: nam B ſi auxilium exhibitum in fauorem perſonę potius q̃ erroris tendere uideatur, ſufficiet generalis abiuratio fautoria uel impedimenti, eo modo quo dictũ eſt: quòd ſi ſecus res habuerit; & aliqua alia concurrãt, ex quibus oriatur ſuſpicio, eum qui exhibet fauorẽ, eoſdem illos errores habere, quos profitetur ille, cui fauet; tunc preter generalem impedimenti & fautoriæ abiurationem cogendus videtur ad particulares errores abiurandos. Quem autem effectum operetur generalis hæc abiuratio fautoriæ uel impedimenti, dicam cum Eymerico infra hac parte 2. quæſ. vlt. num. 7.

Ob quas rationes inquiſitores poſſunt in impeditores animaduertere.

d ¶ Et ubi non ſtent per annum, nihilominus contra omnes impeditores huiuſmodi poteſt procedi, &c.] Nec deſunt rationes, quibus hæc doctrina, quę uera eſt & communis probari poſſit. Primũ, quia impedientes officium, ſuſpicionem hæreſis et fautoriæ contrahunt. Rurſus, quoniam ſi non poſſent Inquiſitores punire impeditores ſancti officij, nõ poſſent commode ſuum officium exercere. Ad hæc, quia ex quo mandata eſt Inquiſitoribus iuriſdictio, videtur quoque demandata coërtio. Præterea quia iudex omnia poteſt, quæ ad ſuam iuriſdictionem exercendam pertinent, & ſine quibus cauſa expediri nõ poteſt. cap. præterea cap. ſignificaſti. & cap. prudentiam. §. vlt. de offic. deleg. & gloſ. in cap. 1. verbo, impedire. de offic. deleg. Poſtremo, quoniam iudex poteſt punire exceſſus commiſſos contra ſuum officium. Zanchinus tract. de hęret. cap. 31. Repertorium Inquiſitorum verbo, impediens. §. ſed nunc quæritur. C

e ¶ Contra eos tanquam contra hęreticorum fautores, & defenſores, &c.] Inquiſitores ergo punire poſſunt impedientes ſuum officium, poſtquam in eos procedere poſſunt, ut fuſius docuit idem Eymericus. 3. p. q. 36. vbi addidi nonnulla in hanc ſententiã.

De pœna impedientium Inquiſitoris officium.

At dubium eſt, quibus pęnis poſſint eos coercere; & Zanchinus tract. de hæret. cap. 31. nu. 7. et Repertorium Inquiſit. verbo, impediens. §. nota quòd iſta pœna. pœnam hanc arbitrio Inquiſitorum imponendam eſſe voluerunt, penſatis delicti & perſonarum qualitatibus, cum iure nihil cautum inueniatur. argumẽto l. 1. §. expilatores. ff. de effractõ. cum notatis in cap. de cauſis. extra de officio delegati. in quam & ſententiam conſentit Simancas de catho. inſtit. tit. 15. num 10.

Ceterum hodie per Pium V. reſcripto incipiente: Si de protegendis, impreſſo in Bullario litterarum Apoſtol. in fine huius operis. grauiſſima pœna decernũtur contra id genus impeditorum, qui fecerint aliqua ex ijs, quę illic exprimuntur. Iulij quoque III. extat reſcriptum incipiens: Licet à diuerſis. contra iudices ſæculares in cognoſcendo de crimine hęreſis ſe ingerentes, quod eſt impreſſum in eodem Bullario.

QVAESTIO LV.

De ſuſpectis de hæreſi.

SVMMARIVM.

1 Suſpicio de hęreſi triplex, leuis, vehemens, maxima.
2 Leuis ſuſpicio cur ſic appellata.
3 Leuis ſuſpicionis exempla.
4 Magna & vehemens ſuſpicio quæ dicatur, & quare.
5 Suſpicionis vehementis exempla.
6 Maxima & violenta ſuſpicio, quæ ſit.
7 Violentę ſuſpicionis exemplum.
8 Suſpectorum de hæreſi triplex genus, & qui dicantur leuiter ſuſpecti.
9 Leuiter ſuſpecto iniungi poteſt purgatio canonica.
10 Vel iniungi abiuratio de leui.
11 Suſpecti vehementer qui dicantur.
12 Vehementer ſuſpecto iniungẽda eſt abiuratio de vehementi, & ut hæreſim omnem generatim abiuret.
13 Quid faciendum ſi poſt abiurationem relabatur.
14 Caſus in quibus iudicatur relapſus quiſpiã poſt abiurationem de vehementi.
15 Quid agendum ſi vehementer ſuſpectus de hæreſi recuſet abiurare.
16 Violenter ſuſpecti habentur ut hæretici, & qui nam tales reputentur.

QVinquageſimaquinta quęſtio eſt: Suſpecti de hęreſi quot modis, & quibus dicendi ſunt; & ſi in caſu hęretici habendi ſunt? D

1 Ad hanc a reſpondemus, q̃ in iure triplex ſuſpicio de hæreſi reperitur, prima eſt modica: ſecunda magna: tertia maxima.

2 Prima eſt b modica, quæ in iure vocatur ſuſpicio leuis, iſta habetur extra de hęret. lib. 6. cap. Accuſatus, in prin. vbi dicitur ſic: Si autem leuis & modica ſuſpicio illa fuerit, quamquam ex hoc ſit grauius puniendus, non tamen debet in hæreſim relapſorum pęna puniri.

Et hęc ſuſpicio dicitur modica ſiue leuis, tum E quia modica & leui defenſione tollitur: tum quia ex modicis & leuibus oritur coniecturis: vnde dicitur modica à modicis indiciis: & dicitur leuis à leuibus coniecturis:

3 Vtpote, ſi aliqui reperiantur occulta conuenticula celebrantes: vel uita ac moribus à communi conuerſatione fidelium deuiantes, vt patet extra de hæreticis, lib. 5. cap. Excommunicamus 1. in fine. & ſimilia exercentes: tales namque leuiter de hęreſi habentur ſuſpecti: talia enim hæretici frequenter facere comprobantur. De huiuſmodi leui ſuſpicione de hæreſi

reſi habetur C. de hęret. l. 2. in fine, vbi dicitur ſic: Hæreticorum vocabulo continentur, & latis aduerſus eos ſanctionibus debent ſuccumbere, qui vel leui argumento à iudicio catholicę religionis, & tramite detecti fuerint deuiare. Et huic ſententię concordat Hoſtien. in ſumma. tit. de pręſumptionibus. §. finali. vbi dicit ſic: Et notandum, quòd quamuis hęretici leui argumento deteguntur: ſcilicet, ad hoc quòd ſuſpecti habeantur, vt patet C. de hęret. l. 2. non tamen debent, &c.

4 Secunda ſuſpicio eſt magna, quæ in iure vocatur vehemens ſiue fortis; ita habetur extra de hæret. lib. 6. in prin. c. Accuſatus. vbi ſic habetur: Accuſatus de hęreſi vel ſuſpectus, contra quem de hoc crimine magna, & vehemens ſuſpicio orta erat, &c. Ibi enim hæc coniunctio, et, non tenetur copulatiue, ſed expolitiue: Vt notat Ioan. And. ibidem. Vehemens autem idem eſt quod fortis, vt dicit Archidiaconus ſuper alleg. cap. Accuſatus. in verbo, vehemens. dicit enim ita: Dicunt Papias, & Hugutio quòd vehemens idem eſt quod fortis, ſiue grandis. Idem Greg. I. moralium ſuper illo verbo Iob. 1. cap. Ventus vehemens irruit à regione deſerti. Et gloſ. ſuper illo verbo Actuū 2. Factus eſt repente de cęlo ſonus tanquam aduenientis ſpiritus vehementis: dicit, Hoc eſt ventus fortis. Et in libro Catholicon appellato, qui eſt de dictionibus, & earum ſignificationibus, dicitur ita: Vehemens dicitur fortis; vnde dicimus aliquem vehementem habere cauſam, cum habet fortem. hæc ibi. Ergo ſuſpicio magna, dicitur vehemens ſiue fortis. Et hæc ſuſpicio dicitur magna, vehemens, ſiue fortis, tum quia non niſi magnis, vehementibus & fortibus defenſationibus repellitur: tum quia ex magnis, vehementibus ac fortibus oritur coniecturis, argumentis, & indicijs:

5 Vtpote, ſi aliqui comperiantur, qui eos, quos ſciunt hęreticos fore, occultent: fauorē impendāt: aſſocient: viſitent: munera offerant: recipiant: D defenſent, & ſimilia exercentes: tales nanque vehementer de hæreſi ſunt ſuſpecti, ut patet per alleg. cap. Accuſatus. §. illæ uero. & per notata ibidem per Archidiaconum, cum non ſit dubium eos facere talia in fauorem hæreticę prauitatis.

6 Tertia ſuſpicio, hoc eſt maxima, in iure uocatur uiolenta, ut patet extra de hæret. lib. 6. cap. Cum contumacia. & cap. Accuſatus. & per notata per Archidiaco. & Ioan. And. ſuper c. Accuſatus. ſuper uerbo, uehemens. ubi ſic dicunt: dicit uehemens, non tamen uiolenta. ſupra de præſumptionibus. cap. Litteras. De hac ſuſpicione loquitur canon diſt. 34. Quorundam. Et hæc præſumptio, ſeu ſuſpicio dicitur uiolenta: tum quia uiolentat, cogit, & arctat iudicem ad credendum; nec tergiuerſatione † refellitur qualicunque: tū quia ex uiolentis conuincentibus, atque coercentibus oritur coniecturis.

† al. defenſatione repellitur.

7 Vtpote, ſi aliqui reperiantur, qui hæreticos adorauerint: ſeu eis reuerētiam ſuo more exhibuerint: conſolationem uel communionem ab eis receperint: uel ſimilia, quæ ad ritū eorum pertinent, perpetrauerint: tales namque uiolenta ſuſpicione A de hæreſi & hæreticorum credentia ſunt conuicti per c. Filij. & per c. Accuſatus. extra de hæret. lib. 6. & per notata per Archidiaconum ſuper c. Quicunque hęreticos. in uerbo, credētes. extra de hęret. lib. 6. cum non ſit dubium eos talia facere in credentiam hæreticę prauitatis.

8 Secundum hanc diſtinctionem dicendum, quod ſuſpecti de hæreſi ſunt in triplici genere: nā quidam de hæreſi ſunt ſuſpecti leuiter: quidam uehementer: quidam uiolenter. Leuiter ſunt ſuſpecti, qui talia leuia & modica peragunt, quod ex eis oritur leuis & modica ſuſpicio contra eos de aliqua hæreſi uel errore.

B 9 Et ubi quis ſic inuenitur de hæreſi leuiter ſuſpectus, nullatenus eſt hæreticus, nec habendus: ſed debet ſibi indici canonica purgatio, uel iniungi tanquam pro leui abiuratio: Quod purgatio poſsit ſibi indici, habetur extra de hęret. lib. 5. c. Excōmunicamus 1. in principio, ubi dicitur ſic: Qui autem inuenti fuerint ſola ſuſpicione notabiles (ſuſpicione probabili, hoc eſt leui, & quæ leuiter apparet, dicit Hoſtien.) niſi iuxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ, propriā innocentiam congrua purgatione monſtrauerint, anathematis gladio feriantur: & uſque ad ſatisfactionem congruam ab omnibus euitentur: C ita quòd ſi per annum in excommunicatione perſtiterint, extunc uelut hæretici condemnentur. hæc ibi. Et indicta ſibi purgatione canonica, ſiue conſentiat, ſiue non: ſiue deficiat, ſiue non: eſt per omnia iudicandum ſicut de diffamato de hæreſi, cui eſt purgatio canonica indicenda.

Pro leui ſuſpicione indicitur purgatio.

10 Quòd autem abiuratio poſsit tali indici tanquam leuiter ſuſpecto de hęreſi, patet per c. Accuſatus. in princ. ubi dicitur ſic: Accuſatus de hæreſi vel ſuſpectus, contra quem de hoc crimine magna & uehemens ſuſpicio orta erat, ſi hęreſim in iudicio abiurauit, & poſtea commiſit in ipſa, cēſeri debet quadam iuriſfictione relapſus, licet ante abiurationem ſuam hęreſis crimen probatum non fuerit contra ipſum. Si autem leuis & modica ſuſpicio illa fuerit, quamquam ex hoc ſit grauius puniendus, non tamen debet in hęreſim relapſorum pœna puniri. hæc ibi.

11 Quidam autem ſunt ſuſpecti uehementer: & ſunt illi, qui talia uehementia et fortia peragunt, quòd ex eis oritur uehemens et magna ſuſpicio contra eos de aliqua hæreſi uel errore. Et ubi quis ſic inuenitur de hæreſi uehementer ſuſpectus, nullatenus eſt hęreticus, nec poteſt ut hęreticus condemnari. Nullus enim pro ſuſpicione etiam ue- E hementi eſt de tanto crimine condemnandus; vt expreſſe habetur extra de præſumpt. c. Litteras. §. quo circa. vbi dicitur ſic: Mandamus quatenus, cū propter ſolam ſuſpicionem, quamuis uehementem, nolumus illum de tam graui crimine codemnari, &c.

12 Quid ergo fiet ſuſpecto de hęreſi uehemēter? debet ſibi mandari, quòd abiuret generaliter omnem hęreſim, & ſpecialiter eam, in quam commiſit, tanquam uehementer ſuſpectus, per cap. alleg. Accuſatus, in principio, vt eſt dictum, & per cap.

Vehementer de hæreſi ſuſpecto iniungitur vt omnem hęreſim generaliter abiuret.

Inter

Inter ſollicitudines. extra de purg. cano. & per c. Litteras. extra de pręſump.

13 Quòd ſi poſtmodum relabatur, vel in priſtinã, vel in aliam: vel eos, quos ſcit hęreticos aſſociet: viſitet: vel deducat: ac dona vel munera eis donet: vel mittat: ſeu fauorem eis impendat, qui excuſari non poſsit, etiam ſine adoratione, ad modum ſcilicet, quo ſancti uiri ab omnibus reuerentur & honorantur; relapſorum pœnam non euadat per alleg. cap. Accuſatus. ubi dicitur ſic: Eum uero qui in una hæreſis ſpecie uel ſecta cõmiſit: aut in uno fidei articulo, ſeu Eccleſiæ ſacramento errauit, & poſtmodum hæreſim ſimpliciter, uel generaliter abiurauit: ſi extunc in aliam etiam hæreſis ſpeciẽ, ſiue ſectam, aut alio articulo ſeu ſacramento committat; uolumus ut relapſum in hæreſim iudicari. Ille quoque, de cuius lapſu in hæreſim ante abiurationem conſtiterat, uel nunc conſtat: ſi poſt illam hæreticos receptet: deducat: uiſitet: ſiue aſſociet: aut dona uel munera eis donet: uel mittat: ſeu fauorem eis impendat, qui excuſari non poſsit, etiam ſine adoratione (ut uerbis noſtris utamur) merito debet iudicari relapſus: cum illum ex approbati à ſe prius erroris conſequentia non ſit dubium id feciſſe. hæc ibi.

Relat. ſupra fol. 103.

14 Ex quibus uerbis apparet, quòd in tribus caſibus in genere ſuſpectus uehementer de hęreſi, poſtquam abiurauerit, pœna plectitur relapſorũ. Primus quando relabitur in eandem & priſtinam hæreſim, de qua ſuſpectus habitus fuerat uehemẽter. Secundus quando hęreſim generaliter uel ſimpliciter abiurauit, & relabitur in aliam hæreſim: eſto quòd de ea antea nũquam ſuſpectus habitus fuerit, nec delatus. Tertius quando hæreticos receptat: & eos deducit: & fauorem impendit: Et hic caſus complectitur multos caſus, & habet multos ſimiles †, vt patet in alleg. §. cum vero. in c. Accuſatus. frequentius repetito.

† al. ſinus

15 Sed quid agetur, ſi aliquis ſuſpectus de hæreſi vehementer ad mandatum ſui iudicis nõ conſenſerit continuo abiurare? nunquid tradetur ſęcularis arbitrio Poteſtatis animaduerſione debita puniendus, per c. Ad abolendam. § præſenti vero? Reſpondetur quòd nequaquam, quia illud cap. & §. eius, expreſſe loquuntur non in ſuſpectis, ſed in deprehenſis manifeſte in hæreſim, & conuictis, nam dicit ſic: Pręſenti nihilominus ordinatione ſancimus, vt quicunque manifeſte fuerit in hęreſi deprehenſus, &c. Et rigoroſius contra deprehẽſos manifeſte, quàm contra ſuſpectos tantummodo eſt agendum. Procedetur ergo contra talem pręſatum per c. Excommunicamus. & per §. qui vero ſola ſuſpicione, & c. ſuperius inſertum, & excommunicabitur: in qua excommunicatione ſi per annum ſteterit, eſt vt hæreticus condemnandus per cap. alleg.

16 Quidam autem ſunt ſuſpecti violẽter: & ſunt illi, qui talia violenta peragunt, quòd ex illis oritur violenta ſuſpicio contra eos de aliqua hæreſi vel errore: & vbi ſic quis inuenitur de hęreſi violenter ſuſpectus, pro conuicto de hæreſi, ac vt hęreticus eſt habendus: & ſicut de deprehenſo in hęreſim eſt de eo per omnia iudicandum per c. Excommunicamus 1. §. qui uero. extra de hęret. lib. 6. & per c. Cum contumacia, & per c. Vt officiũ. Nam aut fatetur crimen, uel non: ſi ſic, et uoluerit redire, et hęreſim abiurare, ad pænitentiam eſt recipiendus per c. Ad abolendam. & per c. Excommunicamus 2. §. ſi. Quòd ſi non conſenſerit abiurare, tradendus eſt curiæ ſæculari animaduerſione debita puniendus per c. Ad abolendam. §. 1. allegatum. Si autem non fatetur crimẽ poſtquam eſt conuictus, nec conſentit abiurare, eſt ut hæreticus impęnitens condemnandus per c. alleg. Ad abolendam. uiolenta enim ſuſpicio ad condemnandum ſufficit, et probationem in contrariũ non admittit, ut habetur extra de præſumpt. c. Litteras. et cap. Afferte.

COMMENT. LXXX.

Haec quæſtio cum ſequenti, in quibus de ſuſpectis et ſuſpicionibus in cauſa hereſis diſſeritur, tantam habet vtilitatem; vt ſine earum cognitione nullus ſit qui in ſacro inquiſitionis officio recte munus ſuum ſiue iudicando ſiue conſulendo poſſit exercere tametſi vero Eymericus more ſuo & copioſe et dilucide loquatur, multa tamen à nobis cognitu valde neceſſaria addentur, & obſcuriora quædam explicabũtur: ſed prius fontes vnde hæc cognitio petatur, vt ſolitum eſt fieri, indicemus.

Suſpicionum meminit in hac cauſa textus in c. accuſatus. §. 1. & in c. cum contumacia. vbi gloſſa & Doctores de hęret. lib. 6. & textus in c. ad abolendã. §. qui vero. & in c. excommunicamus. 2. §. qui autem. vbi optima gloſſa in verbo, condemnẽtur. & his locis pleniſſime Doctores extra de hęret. & in c. litteras. vbi Panormitanus & alij communiter de pręſumptio. copioſe Alciatus tract. de præſumptio. Ioannes Milleus in fine practicę criminalis, tract. de pręſumptio. Auctor Repertorij verbo, pręſumptio. et uerbo, ſuſpectus. Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 23. nu. 61. & q. 34. nu. 46. & 57. Auctor innominatus tract. de forma procedendi contra inquiſitos de hęreſi in rubrica, De hæreticis, credentibus, & c. nu. 12. Simancas de catho. inſtit. tit. 50. idem in enchyridio tit. 40. & 41. Locatus in opere iudiciali. & Bernardus Comenſis in lucerna verbo, pręſumptio. & verbo, ſuſpicio. & alij alijs locis. ſed hi rem tractant diligentius & fuſius.

Quibus in locis de ſuſpicionibus hęreſis agatur.

Tametſi vero ſuſpicio & pręſumptio nonnunquã differant, nunc autem pro eodem vſurpantur.

Suſpicio autem opinio eſt mali alicuius ex ſignis, ex qua ad pręſumptionem venitur, vt ſcripſit optime Bald. in authen. ſi quis. C. de adulter. non tamen vna ſola ſuſpicio inducit pręſumptionem, ſed plures ſuſpiciones requiruntur, vt vere notauit Franciſcus Brunus tract. de indicijs & tortura. q. 8. par. 2. nu. 4. & facit quod notat gloſſa in l. 2. §. ætas. ff. de excuſatio. tuto.

Suſpicio quid ſit.

a ¶ Ad hanc reſpondemus, quòd in iure triplex ſuſpicio de hæreſi reperitur, &c.] *Atque hæc ſententia vera eſt, & communis: quoniam temerariæ præſumptiones, quibus temere & ſine iudicio aliquid ſuſpicamur, ab arte reijciuntur; probabiles vero præſumptiones, aut ſuſpiciones in hac*

cauſa

cauſa ab alijs non omnino diſtinguuntur.

Præſumptio quid.

Eſt autem præſumptio (quantum ad hunc locum ſpectat) rei dubia coniectura veriſimilis, quę ex natura rei, vel circunſtantijs negotiorum, aut perſonarum proficiſcitur; hanc (ceteris diuiſionibus omiſſis) Iuriſconſulti bifariam diuidunt: nam vnam faciunt pręſumptionem iuris, quam vehemētem vocare poſſumus: alterā vero iuris & de iure, quæ violenta appellatur, de quibus mox dicemus: nam ſine harum cognitione, hæc quæſtio percipi non poteſt.

Suſpicio leuis, ex qua non eſt facile procedendum in hoc crimine.

b ¶ Prima eſt modica, quæ in iure uocatur ſuſpicio leuis.] *De hac ſcribunt prædicati, & eleganter Petrus Godofredus in l. 2. C de hęret. §. hæreticorum autem. & Gerſon in tract. de proteſtatione conſideratione 12. optime de leui ſuſpicione differens dicebat, eā prouenire ex ſignis exterioribus operum aut verborum, ex quibus capitur coniectura, quæ cōcludi poteſt, non quidem frequēter, ſed raro ſeu caſu, quòd talia dicens vel faciens hæreticus ſit: quod deducitur leui conſequētia, vt ſi quis ita argumētetur: Petrus deierat frequenter, ergo non bene credit in Deum & ex hac ſuſpicione non facile moueri debent Inquiſitores ad aliquid, quod præſertim grauis ſit momenti in hac cauſa, vt dixi ſupra in hac 2. par. ſuper c. excommunicamus. §. qui autem. nam vt optime ſcripſit Simancas de catho. inſtit. tit. 50. nu. 28 leuia ſigna mouere non debent animū conſtantis viri ad ſuſpicandum tam graue crimen ſed potius interpretanda ſunt in partem benigniorem.*

Suſpicio vehemens.

c ¶ Secunda ſuſpicio eſt magna, quæ in iure uocatur uehemens, &c.] *Hęc eſt pręſumptio iuris tantum, quam Alciatus tract. de pręſump. in principio, parte 3. ita definiebat.* Pręſumptio iuris eſt probabilis coniectura ex certo ſigno prouenıens, quæ alio non adducto, pro ueritate habetur. *Dixit, alio non adducto: quia contra hanc pręſumptionem probatio in contrarium admittitur, at ſi nihil in contrarium probetur pro plena probatione haberi ſolet. Hæc omnia docet ſubtiliter hoc loco Eymericus nu. 4. & exempla huius pręſumptionis commemorat nu. 5. de hac pręſumptione eſt ſermo in c. litteras. de pręſumptio. relato ab Eymerico ſupra in hac 2. parte.*

Ex vehementi præſumptione nemo condemnādus ut hæreticus.

Et ob hanc pręſumptionem nemo debet velut conuictus de hęreſi condemnari: quamuis vehementer ſuſpectus de ea habeatur, & propterea ſit acriter puniendus, vt paulopoſt dicemus. dixit item Alciatus: ex certo ſigno proueniens; *quoniam hęc vehemens ſuſpicio ſeu præſumptio ſumitur ex ſignis exterioribus operum aut verborum, ex quibus capitur argumentum concludens frequenter, & vt in pluribus, quòd qui talia dicit vel facit, eſt hæreticus; vt ſi quis diebus prohibitis abſque neceſſitate, & ſuperioris facultate carnibus veſceretur; aut diceret propoſitiones fidei cōtrarias his quæ explicite ſcire debet: quāuis hæc interdum ab ingluuie & voracitate, & ab ignorantia abſque vllo mentis errore prodire poſſint.*

Quare Ioannes Gerſon tract. de proteſtatione cōſideratione 12. hanc pręſumptionem ita deſcribit: Vehemens ſuſpicio prouenit ex ſignis exterioribus operum vel verborum, ex quibus cognitis accipitur argumentum concludens frequenter & vt

A in pluribus, quòd talia agens uel dicens eſt hęreticus: ut ſi quis neget explicite, palam, & publice ea quæ debet ex officio ſcire pluſquam alij. Quāuis poſſit in rei ueritate negatio talis ex ignorantia prouenire, uel animi leuitate, non ex hęretica prauitate. *Hæc Gerſon.*

Violenta ſuſpicio.

d ¶ Tertia ſuſpicio, hoc eſt maxima in iure uocatur uiolenta, &c.] *Hæc violenta pręſumptio dicitur iuris, & de iure, quam ita poſſumus definire:* Præſumptio iuris & de iure eſt quędam legis diſpoſitio aliquid pręſumētis, & ſuper pręſumpto, tanquam ſibi com perto & noto ſtatuentis.

B *Nec contra hanc pręſumptionem regulariter & directe admittitur probatio in contrarium quia cum ab apertis & violentis indicijs proficiſcatur, pro manifeſta veritate habetur. c. is qui. de ſponſal. c. quanto de pręſumptio. l. 1. §. 1. C. de rei vxo. actione.*

Vnde oriatur ſuſpicio violenta.

Hæc præſumptio ſeu ſuſpicio violenta, vt optime ſcribit Gerſon tract. de proteſtatione, conſideratione vltima, naſcitur ex ſignis exterioribus operum aut verborum, ex quibus concludi ſolet efficaciter & fere ſemper, quòd talia dicēs vel faciens eſt hęreticus, ut ſi quis tranſit, vel redit ad ritus Iudæorum. c. contra Chriſtianos. de hęret. lib. 6. item ſi quis in cauſa fidei excommunicatus per annum in excommunicatione animo pertinaci durauit: quia anno elapſo vt

C *hęreticus condemnatur. c. cum contumacia. de hæret. lib. 6. In his enim caſibus à iure expreſſis violenta oritur ſuſpicio contra ita delinquentes. Caſus vero in iure nominatim præſcripti, ex quibus oritur violenta pręſumptio, refert Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 3. nu. 7. & q 30. nu. 2. quos dilucidius enumerauimus infra parte 3. tit. de ſignis quibus diuerſi hęretici cognoſci poſſint.*

Et huius quoq; præſumptionis appoſitiſſima ſunt exempla, quæ Eymericus hic commemorat, nu. 7. & omnia fere illa, quæ retulimus ex concilio Narbonenſi cap. 29. relato ſupra in hac 2. parte ſuper q. 50. §. factis autem. nam illa facta, indicia indubitata ſunt,

D *quæ ad aliud trahi nequeunt, quàm ad id quod indicant, quæ re vera ſunt hęreticalia; ideoque pro veris probationibus ſunt habenda. Iura vero, quæ hic citat Eymericus, optime probant ſuum inſtitutum, vt dixi infra 3. par. ſuper q. 121.*

e ¶ Nec tergiuerſatione refellitur qualicūque.] *In Sabellano ita:* Nec defenſatione repellitur qualicunque. *eadem eſt ſententia.*

Obſeruandum eſt autem non dici hic, nullo modo poſſe hanc præſumptionem violentam refelli aut purgari ſed non facile refelli: quia cum oriatur ex ſignis apertis operum aut verborum, difficilime poteſt cōtrarium probari. quamuis aliquando contrariū pro-

E *betur, vt dixi par. 3. ſuper quæſt. 121. quod eſt videndum. adde Gerſonem tract. de proteſtatione, conſideratione 12.*

f ¶ Et ubi quis ſic inuenitur de hæreſi leuiter ſuſpectus, etc. ſed debet ſibi indici canonica purgatio, vel iniungi tanquam pro leui abiuratio.]

Ex leuibus ſuſpicionib⁹ contra quos potiſſimum procedi poſſit.

Quantum ad hunc locum attinet de iniungenda purgatione vel abiuratione pro ſuſpicione leui, illud omnino putarem obſeruandum, quod optime admonet Iacobus Simancas de catho. inſtit. tit. 50. nu. 28. & ſeq. ſcilicet, periculoſum eſſe ob leues ſuſpiciones trahere

*bere in iudicium hominem honeſtum & probum, ei- A
que de fide interrogare. ergo perſonarum ratio habē-
da erit: nam ex leuibus ſuſpicionibus, probabilibus
tamen, aduerſus viles & improbos procedi poterit,
vt intelligatur quid pectore gerant: contra probos ve
ro & honeſtos non ita facile.*

*Atque ita crederem intelligendam communem
ſententiam Innoc. in c. ſicut. de ſimo. Ioannis And.
in c. vt officiū. §. 1. Ancharani in c. accuſatus. in prin.
de hęret. lib. 6. Felini in c. litteras. de pręſumptio. &
aliorum aſſerentiū ex leuibus ſuſpicionibus, poſſe In
quiſitores procedere in hoc crimine, de quo amplius
differui ſupra in hac 2. par ſuper c. excōmunicamus.
§. qui autem. & infra par. 3. ſuper q. 59.* B

g ¶ Nullus enim pro ſuſpicione etiam vehe-
menti eſt de tanto crimine condemnandus.] *Et
hoc eſt veriſſimum. nemo enim ex pręſumptionibus
& indicijs etiam indubitatis in criminalibus defini-
tiue damnari debet. Gandinus tract. de malef. in rub.
de pręſumptio. & indicijs indubitatis. & diſputat
latiſſime Boerius deciſ. 164. incipien. Alia inſuper.
quod in hoc tribunali obſeruari dicit. Cāpegius apud
Zanchinum c. 11. verſ. doctrinam hanc.*

Ex vehementibus ſuſpicionibus nemo coercendus pœna ordinaria.

*Sed hanc ſententiam ita intelligo, vt nemo debeat
ex vehementibus praſumptionibus puniri & dam-
nari pœna criminis ordinaria, ſed alia mitiori arbi-
trio iudicantis: quod optime admonuit Boerius in di-* C
*cta deciſ. 164. n. 6. quod in hoc ſacro tribunali frequē
tius quàm in ceteris obſeruatur.*

h ¶ Sed quid agetur, ſi aliquis, etc. non con-
ſenſerit continuo abiurare.] *Eſt hac Eymerici
doctrina omnibus numeris abſoluta, & diligenter
conſideranda atque obſeruanda. iam verbum illud,*
continuo, *quomodo ſit accipiendum, explicat auctor
3. par. q. 98. & dixi ſupra in hac 2. parte ſuper cap.
Ad abolendam. §. niſi continuo.*

Ob violentam pręſumptionem pœna criminis ordinaria imponitur.

i ¶ Violenta enim ſuſpicio ad condemnandum
ſufficit, & probationem in contrarium non ad-
mittit.] *Et ratio eſt, quam paulo antea docebamus,
quoniam eſt pręſumptio iuris & de iure, ex qua do-* D
*nenitur etiam ad criminalem punitionem, et pœnam
criminis ordinariam imponendam. in quam ſenten-
tiam optime Eymericus allegat c. excommunicamus
§. qui autem. de hęret. vbi gloſſa in verbo, condemnen
tur. & ibi Panormitanus nu. 6. tradit luculēter Ma
theſilanus ſingul. 118. incipien. nota ꝙ praſumptio. et
Antonius Gomez tomo. 3. variar. reſolut. c. 12. nu.
26. verſ. aduertendum tamen. et Paulus Grillandus
tract. de haret. q. 10. nu. 2.*

Contra præſumptionē violētam indirecta probatio admittitur.

*Quamuis autē Eymericus hic dicat, violentā hāc
pręſumptionē non admittere probationem in contra-
rium, hoc intelligendum eſt regulariter; in hac tamen
hęreſis cauſa indirecta probatio admittitur, iuxta ea* E
*quę diximus paulo antea. §. tertia ſuſpicio. & vide
Alciatum tract. de praſumpt. in principio, par. 2. tit.
de pręſumptione iuris & de iure, nu. 14. & ſeq.*

QVAESTIO LVI.

De caſibus vehementis ſuſpicionis hæreſeos in iure expreſſis.

SVMMARIVM.

1 *Vehementer ſuſpectus de hæreſi habendus eſt* A
*qui vocatus ad reſpondendum de fide, non cō-
paret in tempore aſſignato:*
2 *Et quicunque ſcienter impedit ſanctę Inquiſitio
nis officium.*
3 *Item pręſtantes ſcienter conſilium, auxiliū, vel
fauorem dictis impeditoribus.*
4 *Qui inſtruit hareticos citatos, vt veritatē ſubti
ceant, & dicant falſitatem.*
5 *Excommunicatus ex cauſa fidei quocunque
modo.*
6 *Fautor, Defenſor, Receptator ſcienter hare-
ticorum.*
7 *Infamatus de hareſi ob familiaritatem cum his,* B
quos hareticos eſſe cognouit.
8 *Scienter deducens, viſitans, receptans hare-
ticos.*
9 *Conuictus de periurio vel mendacio iudicialiter
in cauſa fidei:*
10 *Et qui dixit vel fecit ſæpius aliquid cōtra fidē.*

QVinquageſimaſexta quæſtio eſt: Ca-
ſus in iure expreſsi, qui ſunt; in qui-
bus incidentes ſuſpecti de hæreſi ve
hementer habendi ſunt?

Ad hanc reſpōdemus, ꝙ ſunt decē.

1 Primus caſus eſt: ꝙ quandocunque aliquis vo
C catur vt de fide reſpondeat, & parere ſubterfugit,
aut contumaciter ſe abſentat, infra competentem
& aſsignatum terminū non comparens, habendus
eſt de hæreſi ſuſpectus vehementer. Hic caſus pa
tet per c. Cum contumacia. extra de hæret. lib. 6.
vbi dicitur ſic: Cum contumacia in cauſa præſer-
tim fidei ſuſpicioni pręſumptionem adiciat vehe
mentem, & cętera.

2 Secundus* caſus eſt: quòd quicunque impedit
inquiſitionis officium directe vel indirecte, aut e-
tiam quouis modo, & hoc ſcienter; vehementer
ſuſpectus de hęreſi eſt habendus. Patet ſic: Impe
diens inquiſitionis officium iuxta caſum expreſ-
D ſatum, tanquam iuris contumax excōmunicatio-
nis eſt vinculo innodatus; quam ſi per annum ſu-
ſtinuerit animo pertinaci, ex tunc violenta ſuſpi-
cione conuictus, eſt vt hæreticus condemnādus.
Patet per c. Vt inquiſitionis negotiū. extra de hæ-
ret. lib. 6. §. vlt. Violenta autem ſuſpicio non inſur
git niſi ex ſuſpicione præſuppoſita vehementi:
Igitur omnes tales antequā annus tranſierit, poſt-
quam officium inquiſitionis impediuerint, ſuſpe-
cti ſunt habendi de hæreſi vehementer. Rurſum
in priuilegio domini Papæ Vrbani Inquiſitoribus
Aragonię directo, quod incipit: Prę cūctis noſtrę
mentis, &c. dicitur ita: Cæterum ſi forte, quod nō
E credimus, aliqui cuiuſcunque conditionis huic ne
gotio vobis commiſſo ſe opponere, ſeu illud præ-
ſumpſerint aliquatenus impedire, vt nō poſsit pro
cedi libere in eodem, immo niſi requiſiti illud fo-
uerint, & iuxta officium & poſſe ſuum ſinguli iu-
uerint ſtudioſe; contra eos tanquam contra hæreti
corum fautores & defenſores, ſecundum ſanctio
nes canonicas, freti Apoſtolica auctoritate, intre-
pide procedatis.

Habetur ſupra hac parte, fol. 129.

3 Tertius caſus eſt: ꝙ præſtantes ſcienter auxi-
lium, conſilium, uel fauorem impedientibus in-
quiſitionis

quiſitionis negotium antefatum, ſuſpecti de hęreſi ſunt habendi vehemẽter. Iſte caſus patet: Illi pręſtantes præfatis impedientibus auxilium, conſilium vel fauorem, tanquam iuris & principalis iudicis mandati in cauſa fidei contumaces ſicut & impedientes ſæpe fati, excommunicationis laqueum non euadunt. patet per c. Vt inquiſitionis negotium. in §. finali.

4 Quartus caſus eſt: quòd quicunque inſtruxerit per Inquiſitores citatos hæreticos, vel eorũ credentes, quòd ſubticeant veritatem, vel vt aſſerant falſitatẽ; ſuſpecti de hęreſi vehementer ſunt habendi. Hic caſus ſic apparet: Fauere hęreticus in errore, ſeu aliquid facere in fauorem hęreticę prauitatis, ſuſpicionem de hæreſi adijcit vehementem, vt patet ex pręfato caſu ſtatim dicto: Tales autem ſunt pręfati inſtruentes citatos de celanda veritate, vel dicenda falſitate: Ergo ſuſpecti ſunt de hęreſi vehementer. hoc patet ex c. Accuſatus, in §. finali.

5 Quintus caſus eſt: quòd omnis excommunicatus ex cauſa fidei, vtpote quia impedit inquiſitionis negotium: vel citatus, contumaciter ſe abſentat: vel inſtruit citatos de celanda veritate, vel dicenda falſitate: vel liberando captos pro hęretica prauitate: vel ſe fidei negotio opponendo: vel hęreticis fauendo: defenſando: receptãdo: vel purgare ſe nolendo, vel alio quouis modo: quam excõicationem ſi ſuſtinuerit per annum animo pertinaci, ſit ipſo iure vt hæreticus condemnandus: quòd quilibet talis de hęreſi ſuſpectus eſt vehementer. Hic caſus apparet ex prędictis, & apparet ſpecialiter ex duobus.

Primo, quia excommunicatio in cauſa fidei non incurritur, niſi propter contumaciam in eadẽ cauſa: contumacia autem in cauſa fidei indifferenter ſuſpicioni pręſumptionem adijcit vehementem: igitur tales de hæreſi vehementer habendi ſunt ſuſpecti.

Secundo, quia violenta ſuſpicio conſurgit ex vehementi, & eam præſupponit ſicut ſuperlatiuũ comparatiuum, vt dicit Ioan. And. ſuper c. Cum contumacia. allegato frequentius. Si enim excommunicati in cauſa non fidei, ſi per annum ſteterint, poſſunt citari per Inquiſitorem tanquam de fide leuiter ſuſpecti, de fide reſponſuri, vt ſciatur an ambulent in tenebris, vel in luce, quia videntur de ſacramentis Eccleſiæ male ſapere, vt dicit Hoſtien. in ſumma. tit. de hęret. §. qualiter deprehendatur. nonne longe plus excommunicati in cauſa fidei, & contumaces, etiam antequam annus tranſeat, ſuſpecti ſunt vehementer? præſertim cum ſi annus tranſierit, non leuiter ſuſpecti, nec vehemẽter, ſed violenter ſunt ſuſpecti ipſo iure, & vt hæretici condemnandi?

6 Sextus caſus eſt: quòd omnes hæreticorum fautores, & defenſores & receptatores vehementer de hęreſi ſunt ſuſpecti, vt patet ſupra caſu ſtatim poſito. Hic caſus ſic apparet: Omnes excommunicati in † cauſa fidei & contumacia, vehemẽter ſunt de hæreſi ſuſpecti, vt patet ex caſu ſtatim poſito: Prædicti autem fautores hęreticorum, receptatores & defenſores ex cauſa prędicta ſunt

† al. ex

A excommunicati: patet ex c. Excommunicamus 1. §. credentes. vbi ſic dicitur, extra de hæret. lib. 5. Credentes præterea, receptatores, defenſores, & fautores hæreticorum excommunicationi decernimus ſubiacere.

7 Septimus caſus eſt: ꝙ quicunq; propter agnitorum hęreticorum familiaritatem eſt de hæreſi infamatus, ratione dictæ familiaritatis, vehemẽter de hęreſi eſt ſuſpectus. Hic caſus patet ex cap. Inter ſollicitudines. extra de purg. cano. Vbi apparet, quòd ratione infamię de hæreſi, fuit cuidam decano indicta purgatio canonica: & ratione hęreticorum familiaritatis abiuratio publica: & ratione ſcandali fuit priuatus beneficio, quouſque ſcandalum ſopiretur. B

8 Octauus caſus eſt: quòd quicumq; eos, quos ſcit hęreticos, ſcienter receptat: deducit: viſitat, ſiue aſſociat: ac dona ſeu munera eis dat, ſeu mittit: ſeu [b] aliàs fauorem eis impendit, qui excuſari non poſſit, quin ſit in fauorem magis culpę, quàm perſonæ: ſuſpecti tales vehementer de hęreſi ſunt habendi, cum ex approbato à ſe errore non ſit dubium id feciſſe. Hic caſus patet ex c. Accuſatus, extra de hæret. lib. 6. §. ille quoque. vbi [c] manifeſte apparet, quod qui antea abiurauit, ſi etiam abiurauerit ex ſola ſuſpicione uehementi ſuſpectus & C non deprehenſus, ſi prædicta hęreticis impendat, relapſus eſt iudicandus: Nonne ergo vbi non abiurauerit, lapſus uehementer erit præſumendus? ſi prędictus poſt abiurationem eſt præſumendus relapſus, ante abiurationẽ non erit vehementer pręſumendus lapſus? Re uera fortius.

9 Nonus caſus eſt; ꝙ quicunque in cauſa fidei iudicialiter eſt conuictus ſe negare dixiſſe quod antea affirmauit, uel quòd aſſeruit mandaciũ: uel commiſit periurium, ex utroque prædictorum in cauſa fidei ſuſpectus ſit de hęreſi uehemẽter. Hic caſus apparet plene in cap. Litteras. extra de præſump. ubi recitatur, quòd quidam Guillermus no- D mine, confeſſus fuerat, quòd tam ipſe, quàm frater ſuus hæreſis uitio laborauerant: poſtea negauit, ꝙ non dixerat de fratre ſuo, ſed de ſeipſo: & quia fratri fuit poſt indicta purgatio canonica, ipſe Guillermus ipſum purgauit. Et ideo addit dominus Papa, quòd quia iſte Guillermus quod ante dixerat, ſcilicet fratrem ſuum hęreticũ fuiſſe, negat ſe dixiſſe, cum poſtmodum ipſum fratrem de hæreſi compurgauit; & ex conſequentia dixiſſe mendacium, aſſerendo fratrem ſuum fuiſſe hęreticum; vel cõmiſiſſe in Deum periurium, eum purgando, & iurando, ſe credere fratrem ſuum non fuiſſe hæreticum: habuit dictum G. ſuſpectum de E hæreſi vehementer.

10 Decimus [d] caſus habetur non directe in iure communi, ſed priuato. Nam in conſultationibus domini Archiepiſcopi Tarraconen. & ſuffraganeorum, eius in concilio generali, cui, & in quibus interfuit frater Raymũdus de Pegñaforte, ad Inquiſitores Aragoniæ hæreticæ prauitatis, talis fuit caſus approbatus: quòd qui dicit, uel facit aliquid cõtra fidem, & hoc ſemel, ſuſpectus ſit leuiter de hęreſi: qui autem bis uel ter, ſuſpectus ſit de hæreſi uehementer: qui autem pluries, & frequenter, ſuſpe-

Refertur ſupra fol. 110.

ſuſpectus ſit de hæreſi vehementiſsime. Iſti decẽ A caſus patent ex iuribus allegatis.

COMMENT. LXXXI.

TAmetſi valde laborioſum ſit in qualibet arte caſus ſingulares & indiuiduos praſcribere, cũ indiuidua ab arte repellantur, vt admonent philoſophi, nihilominus hic Eymericus. vt abſolutã tradat Inquiſitoribus eorum, quæ ad ſuum munus pertinẽt cognitionem, etiam particulares caſus commemorat: non tamen omnes, qui contingere poſſunt: id enim impoſſibile eſſet, ſed eos tantum, qui varijs iuris locis continentur. eoſdem retulit breuiter Cãpegius apud B *Zanchinum c.20.verſ.ſuſpecti. & Locatus in opere iudiciali verbo, ſuſpicio.nu.10.verſ.caſus autem. quo loco alios plures addit omnino Inquiſitoribus & cõſultoribus cognoſcendos.*

a ¶ Secundus caſus eſt, quòd quicunque impedit inquiſitionis officium.] *Eymericus bifariam probat eos qui ſcienter directe vel indirecte impediũt inquiſitionis officium ſuſpectos vehementer eſſe habendos: Primo ratione, inde auctoritate. Ratio talis eſt: Qui impedit officium inquiſitionis, excommunicatus eſt, & elapſo anno fit ſuſpectus violẽter. ergo primo vehementer ſuſpectus habẽdus erit: nam ſuſpicio violenta non conſurgit ex leui, quãuis ab ea quã-* C *doque incipiat, ſed ex vehementi. Auctoritate vero ita probat: Vrbanus ait, poſſe animaduerti in impeditores, velut in fautores & defenſores hæreticorũ: fautores autem & defenſores vehementer ſuſpecti ſunt. ergo & impeditores.*

Impeditores S. Inquiſitionis ſunt vehementer ſuſpecti: quod aliquãdo fallit.

Et quamquam hæc ſententia de ratione iuris ſtricta veriſſima ſit, nihilominus tamẽ ſaltem in illis, qui indirecte impediunt, temperanda videtur, conſiderata perſonarum, & factorum qualitate: nam ſi quis ratione affectionis potius quàm odij quod habeat cõtra fidem, aut ſacrũ officium, conſanguineis aut amiciſſimis fauendo, Inquiſitores aut eorum officiales impediuerit, quamuis acriter ſit puniendus, forte ta- D *men non eſt credendus vehementer ſuſpectus: & hoc præſertim haberet locũ in illis, qui non adeo callent fidei cauſas, quales ſunt ruſtici, & plebei. Quam ob rẽ antequam abiuratio de vehemẽti talibus imponatur, propter periculum relabendi, & traditionis curiæ ſeculari, diligenter eſt perſonarum qualitas perpendenda.*

Atque hæc eadem obſeruãda penitus exiſtimo in illis, qui præſtant auxilium, conſilium, vel fauorẽ impeditoribus ſacri officij, quos in tertio caſu, vehementer etiam ſuſpectos aſſerit Eymericus.

In quarto caſu nulla occurit difficultas: nam & E *veriſſima eſt Eymerici doctrina, et colligitur ex loco quem citat, quo ſpectat etiam illud Ambroſii lib. 1. de officijs c.36. relatum in c. non in inferenda. 23. q. 3.* Qui non repellit, *inquit*, à ſocio iniuriam ſi poteſt, tam eſt in vitio, quàm ille qui facit.

b ¶ Seu aliàs fauorem eis impendit, qui excuſari non poſsit, quin ſit in fauorẽ magis culpæ quàm perſonæ.] *Ex his verbis dirimitur quæſtio illa anceps & dubia: An qui receptant, & defendunt conſanguineos, ſeu aliter præſtant eis conſilium, auxiliũ, & fauorem, in cauſa hæreſis mitius puniri debeant*

Receptantes et defendentes cõſanguineos, an mitius plectẽdi in hoc crimine.

A *iuxta diſpoſitionem l.2. ff. de receptato. per quam in minoribus quibuſdam delictis non eſſe admodum ſeuere in hos homines animaduertendum ſcribit Paulus Iuriſconſ. in hæc verba:* Eos apud quos affinis vel cognatus latro conſeruatus eſt, neque abſoluendos, neque ſeuere admodum puniendos: non enim par eſt eorum delictum, & eorum, qui nihil ad ſe pertinentes latrones recipiunt. *hæc ibi. Quam legẽ in receptantibus conſanguineos hæreticos, aut alios complices in hoc crimine propter eius immanitatem noluerunt habere locũ Repertorium Inquiſitorũ verbo, receptatores. §. ſed tamen ſi receptatus. & Paulus Grillandus tract. de hæret. q.9. nu.2.*

B *Sed Zanchinus tract. de hæret c.4. nu.3. & c. 6. nu.3. & ibi Campegius, & Carrerius tract. de hæret. nu.167. & Locatus in opere iudiciali verbo, receptatores, nu.7. &* Simãcas *de catho. inſtit. tit. 15. nu.20. & 21. & Hieronymus Gigas tract. de crimine læſæ maieſtatis lib. 3. tit. De pluribus et varijs quæſtionibus. q.5 nu.3. & Andreas Tiraquel. tract. de pœnis temperan. aut remittẽdis, cauſa 4. 20. & 21. & alij locum habere prædictam legem etiam in receptantibus conſanguineos criminis læſæ maieſtatis reos aſſeruerunt: quam ſententiam non obſcure tenet hic Eymericus: quia ratione ſanguinis et naturalis affectionis, non fidei cõtemptu, aut hæreſeos amore id feciſſe* C *videntur. quamuis enim hæretici ſint, at iure naturæ coniuncti ſunt, nec poſſumus facile iura naturæ exuere, & propterea plurimũ ei tribuendum eſt, & putãdum eſt hos conſanguineos ſuos receptaſſe, non tamquam hæreticos, ſed tamquam conſanguineos. atque hæc ſententia mitior eſt & communior, ideoq; obſeruanda mihi videtur.*

Ceterum multa in hac cauſa conſiderare oportet. Primum eſt, quòd qui receptant conſanguineos, quãuis mitius puniri debeant, non tamen excuſantur à tota pœna, vt tradunt multi ex præcitatis, indicantq; apertiſſime præfata legis verba, quia non ſunt penitus immunes à delicto.

D *Rurſus, conſanguineorum, ſeu coniunctorũ ratio habenda erit: nam filius receptans patrem hæreticũ, vxor virũ, frater fratrem leuius puniendi ſunt, quàm ſi remotiores, ſiue alios non vſque adeo coniunctos receptaſſent, aut defendiſſent.*

Poſtremo, vt hæc ſententia locũ habeat, neceſſe eſt vt qui receptat, non participet in crimine cũ receptatis: nam ſi particeps eiuſdem criminis fuerit, ordinaria pœna puniendus erit, vt late & vere probat Gãdinus tract. de malef. tit. de furibus & latron. nu.13.

Nunquid autem eadem ſententia etiam locũ habeat in receptantibus extraneos, amiciſſimos tamen, item amantes, dubium videtur: Tiraquellus tamen E *tract. de pœnis temperan. aut remitten. cauſa 4. & 22. non inepte contendit locum habere, quoniam amicitia, vt ait Valerius Maximus lib.14. c.7. vinculum potens eſt et prævalidum, neq; vlla ex parte ſanguinis viribus inferius: & amicitia ipſa veluti quadam fraternitas eſt. l. verum. ff. pro ſocio. notat Sozinus conſi.263. & Iaſon in l. quæ dotis. ff. ſolu. matr.*

An qui receptant amiciſſimos non coniunctos, vel amantes mitius puniri debeant in hoc crimine.

Iam amore capti receptantes, mitius quoque videntur puniendi, cum amor immodicus furori æquiparetur, ac interdum etiam furor appelletur. cap. cum in iuuentute. de præſcriptio. Cicero lib. 4. Tuſculan.

ſcular.queſtion. & Baldus in l. precibus. C.de im-pub.et alijs ſubſtit.quem ſequitur Fräciſcus Curtius ſenior conſi.67.Sed ſi quis velit hanc ſententiam ſequi(quã nõ reprehenderim)amicitia & amoris qualitatem contemplari debet;neque enim quęuis amicitia,ſed maxima;nec quiuis amor,ſed ingens hoc leniorıs pœnæ beneficium pręſtabit.

c ¶ Vbi manifeſte apparet, quòd qui antea abiurauit, &c.] *Hic locus eſt obſcurus : ceterum ſi paulo diligentius ſeries inſpiciatur, hoc videtur eſſe Eymerici propoſitum: Quicunque ſcienter receptat hæreticos, & c.ſuſpectus eſt vehementer ; quod ita probat: Qui prius abiurauit de vehementi aliquã hęreſim, ſi poſtea hæreticos receptet , relapſus iudicatur.c.accuſatus.§.ille quoque.de hæret.li.6.ergo qui iſta facit, ante abiurationem procuidubio cenſendus eſt vehementer lapſus , ſeu ſuſpectus, cum violenta pręſumptio (vt alibi ſcripſit auctor) non oriatur niſi ex vehementi ſuſpicione.*

Qui ſcientes receptat hæreticos ſuſpectus eſt vehementer.

Iam Eymericus hic apertiſſime ſenſit,eum qui ob vehementem ſuſpicionem abiurauit hęreſim.ſi poſtea cum hæreticis communicet,eo ipſo relapſum eſſe cẽſendum:quod etiam aſſeruit paulo antea q.55.nu.14. verſi.tertius,quando hęreticos receptat. atque hanc ſententiam ſecundum ſuperficiem aſſerere videtur Alexander IIII.in c.accuſatus.§.ille quoque.de hæret.lib.6.quo etiã vtitur hoc loco Eymericus ad hoc aſtruendum.

Vt quis puniatur vt relapſus, neceſſe eſt conſtet indicium de vno lapſu in manifeſtam hæreſim.

Ceterum hæc ſententia tuta non eſt,nec vllo modo obſeruanda in praxi,cum ſit valde periculoſa : quoniam vt aliquis damnetur,et curia ſęculari tradatur velut relapſus, neceſſe eſt vt ſaltem ſemel de hęreſi relapſi plene conſtet in iudicio, quod apertiſſime etiã colligitur ex dicto c.accuſatus.§.ille quoque.vbi ſunt illa verba. Conſtiterat, vel nunc conſtat. *quæ nullo modo ſuſpicioni etiam vehementi poſſunt accõmodari. Cum itaque qui prius abiurauit de vehementi , de nulla hæreſi fuerit plene conuictus nec poſtea conuincatur de hæreſi ob id quia receptet.aut deducat hęreticos.hæc enim facta ſuſpicionem hæreſis, nõ expreſſam hæreſim præſe ferunt relinquitur omnino,vt hic nullo modo debeat cenſeri relapſus : atque hanc ſententiam ſequitur Alfonſus Caſtrus lib.2 de iuſta hęret.punitio.c.2. & apertiſsime Geminianus in dicto c.accuſatus.§ ille quoque. verſi. quæro an ſufficiat. quos laudat Simancas de catho. inſtit.tit 57.nu 5. quibus libentiſſime ſubſcribo quare cauendus eſt hic Eymerici locus.*

d ¶ Decimus caſus habetur, &c.] *Pręter hos decem caſus vehemẽtis ſuſpicionis,quos ex communi iure recenſuit Eymericus.ſunt & alij prope infiniti,qui nulla arte pręſcribi poſſunt:quoniam facta & dicta ex quibus vehemens ſuſpicio oriri poteſt,nullis adhuc ſunt limitibus circumſcripta. multos tamẽ caſus ſingulares vehementis ſuſpicionis pręter hos decẽ enumerauit Vmbertus Locatus in opere iudiciali verbo ſuſpicio.nu.19.& ſequentibus. & Zanchinus tract.de hęret.c.35.quos libenter omitto, cum obuij paſſim extent horum auctorum ſcripta.*

Illis ex Ioanne Rojas ſingul.5. num. 6.& 7. & nu.17.& 18.addi poteſt ſequens : Qui non reuelat hæreticos proprijs iudicibus , ſaltem vehementer redditur de hęreſi ſuſpectus. *dixit, ſaltem, quoniã*

Qui non reuelat hæreticos, vehementer eſt ſuſpectus.

A *Alfonſus Caſtrus lib.2 cap.25.in prin. de iuſta hæret.punitio.non reuelantem hęreticos, violẽter dicit eſſe ſuſpectum:quod eſt nimis crudele,nec vllo prorſus iure nititur:neque ſententiam hanc Alfonſi, neque Ioãnis Rojas arbitror ſecure amplectendam indiſtincte,cum multis modis qui nõ reuelat hęreticos excuſari poſſit,vt dixi ſupra ſuper quæſt.53.§.at non videtur.Tunc autem ſententia Ioannis de Rojas locum habere poſſet, cum nulla adeſſet probabilis cauſa cur non reuelaret , vel in iudicio interrogatus eos ſcienter celauerit , iuxta doctrinam Zanchini tract. de hęret.c.5.nu.4.*

B *De eo qui retinet libros prohibitos,quem nonnulli vehementer ſuſpectum eſſe dicunt , quid ſentiam, dixi in principio huius partis ſuper c. fraternitatis. §.ſed alter caſus.*

De eo qui viuente prima vxore legitima , aliam vxorem accepit, an iuriſdictioni Inquiſitorum ſubijciatur,recte quęrit Repertorium Inquiſitorum verbo,contrahens. & latiſſime Albertinus tract. de agnoſ.aſſert.q.27.& Simãcas de catho.inſtit tit.40. Equidẽ qui ſcienter cum pluribus ſimul matrimonia contrahit recte ab Inquiſitoribus Apoſtolicis iudicatur, quia male ſentire videtur de ſacramento matrimonij, & propterea vt vehementer ſuſpecti ſolẽt tales regulariter abiurare ſed multa quandoque ſo-

Binas nuptias contrahens ſuſpectus eſt de hęreſi.

C *lent ſuſpicionem leuem efficere,interdum etiam omnem ſuſpicionem excludere quod eſt iudicanti diligenter obſeruandum.*

Ille quoque grauiter peccat , nec leuem contrahit malæ credentiæ ſuſpicionem , qui in ſacramento confeſſionis vel ad venerem , vel ad quęque flagitia ſeu peccata prouocat cõfitentem: & propterea iure etiã optimo iudicio Inquiſitorũ ſubiectus eſt. Sed in hoc multa ſunt capita & circumſtantiæ conſiderãda, quę gratia breuitatis omitto.

Suſpectus eſt q ad peccandum ſollicitat confitentem in ſacramento cõfeſſionis.

In extrauaganti Ioannis xxij. incipien. Ad noſtrum.tit. de regular. inter communes. vehementer de hęreſi ſuſpecti arguuntur religioſi qui in partibus

D *vltramarinis abſque ſuperiorum licentia commorantes detrahunt Sanctę Romanę Eccleſię conſtitutionibus & alia multa à fide deuia in ſuis ſermonibus & ſecretis collocutionibus euomere infanis auſibus non verentur.*

Iam vt vno verbo complectar ea,quæ vehementer reddunt aliquem de hęreſi ſuſpectum , dico vniuerſa illa indicia vehemẽtem hęreſis arguere ſuſpicionem, quę frequenter & facile ſolent hæreſim ſecum ferre: vt ſi quis ſciens matrimonium contrahat cum hæreticis amicitiam cum eis ineat:ad eos confugiat:litteras aut nuntios ad eos mittat: aut alio quouis modo, qui probabili ratione excuſari nõ poſſit.hęreticos re-

Quę indicia faciant vehementem hæreſis ſuſpicionem.

E *cipiat:defendat excuſet:laudet,et ſimilia:hæc enim indicia frequẽter hæreſim inducunt ac facile indicãt aliquem mentis errorem ; & propterea ſuſpicionem includent vehementem.*

Poſtremo vnũ hoc præ ceteris habeant Inquiſitores ante oculos, ne facile credant hunc vel illum eſſe vehementer ſuſpectum , quia in hoc vel illo auctore reperiant ex tali,vel tali cauſa oriri vehementem ſuſpicionem: nam plurimum ſemper ſunt & perſonarum & cauſarum circumſtantiæ conſiderandæ, ex quibus interdum vehemens ſuſpicio,interdum leuis,

interdum

interdum vero nulla orietur, vt in eo qui retinet libros prohibitos oſtendi ſupra hac 2.par.ſuper cap. fraternitatis.§.ex ſupradictis. & ſeq. & in cęteris cauſis idem eſt conſiderandum, ne quid vnquam durius quàm poſtulat æquum, ſtatuatur.

QVAESTIO LVII.

De diffamatis de hæreſi.

SVMMARIVM.

1 *Diffamati de hęreſi qui dicantur.*
2 *Diffamatis canonica purgatio eſt indicenda etiã ſi per teſtes infames ſiat delati:*
3 *Et apud malos ac viles ſint infamati:*
4 *Siue ab ęmulis ortum habuerit infamia.*

QVinquageſimaſeptima quæſtio eſt: Diffamati de hęreſi; qui ſunt?

1 Ad hanc [a] reſpondemus, ꝙ illi dicuntur de hęreſi diffamati, de quibus eſt publica vox & fama, & communiter apud omnes ſimplices, ꝙ talem hæreſim prædicauerint ſeu defenſauerint, vel aliàs illi adhærent.

2 Et talibus [b] eſt purgatio canonica indicenda, iuxta c. Inter ſollicitudines. extra de purg. cano. Nec [c] refert an fuerint infamati per graues & bonos teſtes, an per infames & viles: vtpote per periuros & hęreticos, vt in c. Accuſatus. §. licet. extra de hęret. lib. 6. per excommunicatos, & in crimine participes, vt in c. In fidei fauorem. per Iudæos & infideles. vt in c. Cõtra Chriſtianos. eod. tit. & lib. qui omnes in hoc crimine ad teſtificandum admittuntur.

3 Refert ne an ſit infamatus de hoc crimine apud bonos & graues, vel apud viles & vitiis irretitos? certe non, quantum ad indicendam purgationem, ſicut nec ibi, quantum ad condemnationem. Nunquid eſt maior labes hæreſis infamia, quàm hęreſis ipſa? certe non, quantum ad indicendam purgationem; Grauius eſt forte conuictum de ipſo crimine, quàm de criminis infamia volitante. Si ergo creditur criminoſis in illo, nunquid plus in iſto? certe ſic. Et in probationẽ huius c. Inter ſollicitudines. & c. Excommunicamus. pręalleg. & allega. c. Vt officium. & c. Inquiſitores. & omnia alia eo. tit. lib. 6. loquuntur de infamatis de hæreſi indiſtincte, nullam facientia penitus mentionem, an apud bonos & graues, vel apud malos & viles fuerint infamati.

4 Nec [d] refert etiam an infamia habuerit ortum ab æmulis, vel amicis nec in hoc crimine, nec in aliis, poſtquam habuerit initium à qualitatibus facti & conditionibus, vt eſt textus rotundus extra de purg. cano. c. Accedens. Sufficit enim ꝙ ſint publice infamati ad hoc ꝙ eis purgatio canonica indicatur, in quam ſi non conſenſerint, ſunt anathematis gladio feriendi: & ſi per annum in excõmunicatione perſtiterint, ſunt velut hæretici condemnandi, vt habetur clare eod. lib. 5. c. Excommunicamus 1. §. qui autem,

A

COMMENT. LXXXII.

MAteriam huius quæſtionis tractant Locatus in opere Iudiciali verbo, diffamati. & Repertorium Inquiſitorum verbo, diffamatus. & Zanchinus tract. de hęret. c. 11. nu. 5. & ibi Campegius, ac alij competẽtibus locis. Eſt autem frequens etiam in hoc tribunali diffamationis vſus, cum ex diffamatione Inquiſitores inquirere poſſint in diffamatos de hæreſi, & propterea quid ſit in hoc articulo obſeruandum, explicat hic luculenter Eymericus.

a ¶ Ad hanc reſpondemus, ꝙ illi dicuntur de hæreſi diffamati, de quibus eſt publica vox & fa- B ma, &c.] *Concilium Toloſanum cap. 16. §. illos autem. in hæc verba deſcribebat diffamatos de hęreſi:* Illos autem debent pro diffamatis habere, contra quos publica fama clamat; vel de quorum diffamatione apud bonos & graues coram Epiſcopo loci legitime conſtiterit, *hæc ibi. & quomodo quis dicatur diffamatus, tradit etiam Bartolus in l. turpia. §. 1. num. 3. ff. de legat. 1.*

Qui dicãtur de hæreſi diffamati.

b ¶ Et talibus eſt purgatio canonica indicẽda, &c. *Qualis autem ritus debeat in hac purgatione indicenda obſeruari, tradit copioſe Eymericus par. 3. in 2. modo proceſſum fidei terminandi: vbi dixi copioſe.*

Diffamatis iniungitur purgatio canonica.

C *Purgatio vero diffamatis tantum iniungitur: nã ſi præter infamiam alia ſuſpicionum hęreſis adeſſent indicia, abiuratio quoque eſſet imponenda, vt docuit Eymericus 3. par. in 7. modo proceſſum fidei terminandi, de quo quid ſit ſentiendum dicam ibi. & de purgatione canonica egi etiam ſupra in hac. 2. parte ſuper c. inter ſollicitudines.*

c ¶ Nec refert an fuerint infamati per graues & bonos teſtes, an per infames, & viles.] *Sed his videtur aduerſari concilium Toloſanum paulo antea relatum, quod poſtulare videtur teſtes graues & bonos ad probandum diffamationem alicuius ſuper hæreſi, cum Eymericus hic dicat parum referre, an teſtes apud quos eſt infamia de aliquo, ſint* D *integri nec ne. Hæc controuerſia ita mihi breuiter videtur dirimenda, vt diffamatio, aut infamia de hęreſi perfecte probetur, duo teſtes boni & graues ſufficiunt, vt differui infra par. 3. num. 78. & ita videtur intelligendum concilium Toloſanum paulo antea relatum: & vbi ſic fuerit probata diffamatio contra aliquem, pœna ordinaria erit diffamatis de hęreſi iniũgenda. ideſt, illa quę talibus iure ſolet iniũgi, qualis eſt canonica purgatio. quòd ſi teſtes fuerint viles & infames, licet contemnendi non ſint, ad hoc vt ex dictis eorum ad inquirendum procedatur; duo tamen ex illis non videntur* E *ſufficientes ad hoc vt diffamato pœna ordinaria imponatur, ſed mitius erit tractandus, nec ad purgationem ſubeundam erit cogendus, niſi plenior probatio accedat, & alia indicia & adminicula ſimul cum diffamatione concurrant; quoniam duo teſtes ſolum minus idonei in cauſis in quibus ad teſtificandum admittuntur, nunquam ſufficiunt ad hoc, vt ex dictis eorum reo pœna ordinaria imponatur, vt late docui infra parte 3. ſuper quæſt. 64. vbi ita cum communi Doctorum ſententia interpretor iura hoc loco ab Eymerico allata. Nam quamuis*

Vbi infamia per teſtes integros probatur, pœna ordinaria plectitur reus, aliàs ſecus.

nis Inquiſitor nullam hæreſis infamiam à quibuſcunque ad ſe delatam contemnere debeat; non tamen putare debet eam æque probari per teſtes minus idoneos, atq; per graues, & omni exceptione maiores.

Hac ergo ratione intelligenda & tẽperanda mihi videtur Auctoris ſententia hoc loco, ne quid durius contra aliquem ſtatuatur.

d ¶ Nec refert etiam an infamia habuerit ortum ab ęmulis, &c.] *At contrarium videntur concludere communiter Doctores. Gandinus tract. de maleſic. tit. quomodo cognoſc. de maleſi: per inquiſitionem. Practica Papienſis in forma inquiſitionis, verbo, non quidem à maleuolis. quod probat aperte textus in cap. qualiter & quando 2. de accuſatio. ibi:* Non quidem à maleuolis. *& in cap. licet Heli. de ſimonia.*

A quibus oriri debeat infamia, vt pœna ordinaria reus plectat.

Et Eymericus quidem hic aperte concedere videtur diffamato de hęreſi canonicam purgationem eſſe indicendam, etiamſi infamia originem habuerit ab ęmulis & inimicis: quę ſententia ſimpliciter accepta, iuxta ea quæ paulo antea dicebamus, tenenda nõ videtur: ſed cum ab inimicis & æmulis orta eſt infamia, ea plane ſufficiet ad dãdum initium inquiſitioni, non tamen ad canonicam purgationem iniungendam: quia, vt dixi, ſicut pœna ordinaria imponenda non eſt ob dicta duorum teſtium minus idoneorum, eodem modo non videtur iniungẽda quotiens ab ęmulis & inimicis initium duxit. quòd ſi plures teſtes minus idonei affuerint, aut à multis æmulis profluxiſſe infamia videatur, ſi veriſimilia dicant, tunc purgatio canonica imponi poterit, & pœna quælibet alia ordinaria: atque hæc videtur eſſe non obſcura Eymerici ſentẽtia hoc loco ob illa verba: Poſtquam habuerit initium à qualitatibus facti, & conditionibus, *ſed hęc omnia plenius probantur à nobis in 3. par. ſuper tit. de modo continuandi proceſſum per inquiſitionem, & ſuper q. 64.*

Atque hęc ſunt in hac cauſa diligentiſſime conſiderãda, ne quid durius, quàm poſtulat ęquum in reos vllo tempore ſtatuatur. eadem cum Eymerico prætitatis locis ſenſerunt Locatus & Campegius, quę vel ita ſunt intelligenda, vel reſpuenda.

Quomodo autem probetur infamia, per quos & quales effectus producat, dixi infra par. 3. verſi. & fama probata. num. 80.

Ex locis ſuſpectis oritur diffamatio cõtra aliquẽ in eo cõmorantem.

Ad hæc, ne quid deſideretur, quod huic loco lucem afferre poſſit, obſeruandum eſt, diffamationem de hæreſi quandoque oriri aduerſus aliquos ex eo quod in locis diffamatis de hæreſi aut ſuſpectis verſati fuerint, ex quibus inde ad nos accedunt: in quibus quid ſit obſeruandum his maxime tẽporibus eleganter docuit ſynodus Salisburgenſis *ſuperioribus annis celebrata, conſtitutione 6. cap. 2. in hęc verba:* Eos quoque obſeruare debent Parochi, qui ex hæreticorum locis, ſiue de hęreſi ſuſpectis veniunt, ſingulorumque dicta, & facta animaduertant; ac de eorum vita, conſuetudine, & ratione cognoſcant; & ſi qua de ijs ſuſpicio fuerit, ordinarium admoneant. *hactenus ibi.*

De obſeruandis illis, qui ex locis ſuſpectis de hęreſi aduenient.

Poſtremo illud eſt hic addendum, quod valde ſalubriter cauit olim concilium Toloſanum cap. 16. §. ſed nec eos, ne videlicet Prælati, Barones, aut quicunque alij Domini terrarum, diffamatos de hęreſi,

A *vel ſuſpectos in familia, aut conſilio ſuo habeant in hæc verba:* Sed nec eos, *ſcilicet hæreticos, aut hæreticorum credẽtes* aut etiam aliquos diffamatos de hęreſi, vel quos credunt de hoc eſſe ſuſpectos, in ſua familia, vel ſuo conſilio habere vel retinere præſumant. *hæc ibi. Quod non modo intelligendum puto poſtquam damnati ſunt, & in iudicio legitime conſtitit de infamia & ſuſpicione, verum ante ſententiam: nulli enim quacunque hæreſis ſuſpicione, aut infamia notati magiſtratus gerere debent, vt dixi ſupra hac eadem parte ſuper quæſt. 52. §. quidam namque ſunt.*

B

QVAESTIO LVIII.

De Relapſis.

SVMMARIVM.

1 *Qui dicantur proprie relapſi, & quòd labuntur aliqui in hæreſim, aliqui in fautoriam.*

2 *Relapſorum in hæreſim caſus quatuor. Primus ſiquis incidat in eam, quam abiurauit.*

3 *Secundus: ſi labatur in hæreſim, quam abiurauit vt vehementer ſuſpectus.*

C 4 *Tertius: ſi poſt abiurationem hęreſis generaliter labatur in hęreſim aliam ab abiurata.*

5 *Quartus: ſi poſtquam abiurauit vt hæreticus, deducat, viſitet hęreticos: & cetera.*

6 *Relapſi præfati tradendi omnes brachio ſęculari.*

7 *Caſus dubij, in quibus Papa eſſet conſulendus.*

QVinquageſimaoctaua quæſtio eſt: Relapſi qui ſunt; & ſi hęretici habendi ſunt?

1 Ad hanc reſpondemus, quòd illi proprie dicuntur relapſi, qui D prius fuerunt lapſi; vnde relapſi, quaſi iterum lapſi. Labi enim eſt dupliciter: nam aliqui labuntur in hęreſim, aliqui in fautoriam hęreſis. Labuntur autem in hęreſim, qui in illa deprehenduntur, iuxta cap. Ad abolendam. §. præſenti. de heret. lib. 5. ſiue deprehendantur facti euidentia: ſiue confeſſione propria: ſiue teſtium productione legitima, iuxta gloſ. ſuper allegato c. & §. & uerbo, deprehẽſus, & de uerb. ſign. cap. Super quibuſdam. Labũtur autem in fautoriam, qui hæreticos receptant, defenſant: ſententiam, iudicium, uel proceſſum fidei directe vel indirecte impediunt, iuxta cap. Vt inquiſitionis. per totum.

E 2 Ergo & relapſi ſunt in duplici genere: quidã enim ſunt relapſi in hęreſim: & ſunt caſus quatuor, in quibus aliqui dicuntur proprie in hęreſim relapſi.

Primus caſus eſt: quando quis incidit in illam hęreſim, quam antea abiurauit, ut deprehenſus in eadem, ut in cap. Ad abolendam. §. pręſenti. & §. illos quoque. Vtpote, deprehenſus eſt quidam in hanc hæreſim incidiſſe, quòd Chriſtus non eſt natus de Virgine: abiurauitque illam: & poſt in eandem abiuratam deprehẽſus eſt recidiſſe relap-

ſus eſt, & vt talis animaduerſione debita puniendus, iuxta cap. alleg.

3 Secundus caſus eſt: quando quis non eſt deprehenſus, ſed eſt vehemẽter ſuſpectus de aliqua hæreſi, ſeu errore, & abiurat eandem tanquam vehementer ſuſpectus: ſi poſt talem abiurationem deprehenſus eſt in eandẽ abiuratam hęreſim incidiſſe, relapſus debet cenſeri quadá iurisfictione, & tanquam relapſus habendus eſt, vt patet in cap. Accuſatus. in princ. de hęret. lib. 6. Vtpote, ſuſpectus eſt quis habitus vehementer; ſed non deprehenſus, quòd credat Chriſtum non eſſe natum de Virgine, & abiurat illam hęreſim vt vehementer ſuſpectus; poſtmodum deprehenditur ꝙ incidit in hæreſim abiuratam: relapſus eſt, & vt talis puniendus, iuxta cap. alleg. Secus ſi abiurauerat vt leuiter ſuſpectus: Nam ſi poſt abiurationem talem incidit in eandem hęreſim abiuratam, licet ex hoc ſit grauius puniendus, non tamen debet relapſorũ pœna puniri. patet eod. cap. §. ſi autem leuis.

4 Tertius caſus eſt: ꝙ quando quis deprehenſus eſt, vel vehementer ſuſpectus eſt, ꝙ incidit in aliquam hæreſim, & poſt abiurat non ſolum illã, immo ſimpliciter & generaliter omnem; poſtea deprehenditur in illam in quam inciderat, vel in aliam quamcumque, relapſus eſt, vt patet in cap. Accuſatus. §. eum vero. de hęret. lib. 6. Vtpote, quis eſt deprehenſus, ſeu vehementer ſuſpectus de hac hæreſi, ꝙ Chriſtus non reſurrexit, & abiurauit non tantum illam hæreſim, immo omnem; ſi poſt talem abiurationẽ deprehendatur in hac hæreſi, ꝙ Chriſtus ad cœlos non aſcendit, relapſus eſt, iuxta cap. allegatum.

5 Quartus a caſus eſt: quis hæreſim abiurauit, de cuius lapſu ante abiurationem conſtabat; vtpote, quia fuerat deprehenſus: vel poſt b conſtitit; vtpote quia abiurauerat vt ſuſpectus vehemẽter, & poſt conſtitit ꝙ ante abiurationem lapſus fuit; ſi poſt huiuſmodi abiurationem hæreticos deducat, viſitet, ſeu aſſociet: ac dona vel munera eis donet, vel mittat: ſeu fauorem eis impendat, qui excuſari non poſsit; merito debet iudicari relapſus vt patet in cap. Accuſatus. §. ille quoque.

6 Et omnes c iſti relapſi ſiue pœniteant ſiue nõ, ſine vlla audientia ſunt tradendi brachio ſæculari animaduerſione debita puniendi: Eſt verum, ꝙ ſi non pœniteant, ſunt tradendi vt hæretici pertinaces; ſi autem pęniteant, ſacramenta Pœnitentiæ & Euchariſtiæ non ſunt eis deneganda, vt patet in cap. Super eo. de hæret. lib. 6.

7 Quidam d vero ſunt relapſi in fautoriam; vtpote, quia fautoriam abiurarunt, & poſt in abiuratam fautoriam relabuntur; iuxta concilium Tarraconen. relapſi habentur.

Si autem ita eſt, & an intelligatur ſi relabantur in aliam fautoriã, vel eãdem: & an ſint iſti vel illi, vel iſti & non illi tradendi curiæ ſæculari vltimo ſupplicio feriendi, iura non loquuntur clare.

Eodem e modo ſi quis diffamatus de aliqua hęreſi canonice ſe purgauit, & poſt incidat in eandem, vel aliam; an ſit realiter, vel iurisfictione, vel aliàs relapſus ſic, vt pœna relapſis debita puniatur, iura non loquuntur clare; licet cap. Ad abolendã. A §. illos quoque. &c. Excommunicamus. §. adijcimus. videatur dicere, ꝙ qui poſt purgationem reincidit, ꝙ ſæculari iudicio ſine vlla audientia eſt tradẽdus; ſed loquitur indiſtincte: Vnde puto Papam in huiuſmodi conſulendum.

COMMENT. LXXXIII.

Poſtrema hęc tractatio huius partis, in qua de relapſis diſſeritur, valde frequens eſt in hoc ſacro tribunali, occurruntque interdum in ea quæſtiones perdifficiles. Eymericus hic more ſuo ſingulariter perſequitur quæ ad eam cognoſcendam ſpectant. de B *ea diſſeruit idem quaſi aliud agens ſupra hac eadem parte q. 40. num. 3. & ſeq. & q. 55. num. 15. & ſeq. quibus locis ideo nihil addidimus, quoniam ex propoſito hic agebat auctor de relapſis, circa quos qualis praxis debeat obſeruari, docuit idem abunde 3. par. in 9. & 11. modo proceſſum fidei terminandi. & rurſus alia plura huc ſpectantia adiunxit in eadem 3. par. q. 99. & ſeq.* De relapſis qui differunt.

Iam qui de hæreticis agunt, nulli omittunt hanc tractationẽ Zãchinus de hæret. cap. 16. Campegius apud Zanchinũ cap. 17. Repertoriũ & Lucerna Inquiſitorũ verbo, relapſus. Locatus in opere iudiciali verbo, relapſi. Auctor quidã inominatus tract. de forma procedẽdi contra inquiſitos de hęreſi in rubrica. C *De hæreticis relapſis. Simãcas de cath. inſtit. tit. 57. idem in enchyridio tit. 60. Albertinus tract. de agnoſcendis aſſertio. q. 25. num. 25. & ſeq. Ioannes Rojas in ſingularibus fidei, ſingula. 173. idem tract. de hæret. par. 2. aſſertio. 41. Alfonſus Caſtrus lib. 2. cap. 2. de iuſta hæret. punitio. Syluester in ſumma verbo hęreſis, 1. quæſt. 9. num. 15. & in legibus Hiſpaniæ ſeptipartitis par. 1. l. 60. tit. 6. & copioſe Mõtaluus in l. 1. partita 7. tit. 26. in 6. q. Archidiaconus, Ioannes And. Geminianus & cæteri communiter in cap. accuſatus. de hæret. lib. 6. Petrus de Palude lib. 4. ſenten. diſtin. 13. q. 3. & alij alijs locis, ex* D *quibus more noſtro quæ ad illuſtrandum hunc locum attinent, mutuabimus: quamquam Eymericus & copioſe, & perſpicue ſatis loquatur.*

Obſeruandum eſt autem, hic tractari de illis relapſis, qui poſt abiuratas hæreſes, iterum in hęreſes incidiſſe conuincuntur; hi namque traduntur curiæ ſęcularis; non de illis, qui in eundem errorem iterum atque iterum labuntur, nulla pœnitentia ſolemni interueniente, aut abiuratione, canonicaue purgatione iudicialiter facta. Si quis enim iterum atque iterum in varias, aut eaſdem hæreſes labatur, etſi vere relapſus dici poſsit priuſquam illas abiurauit; at puniri non debet velut relapſus, ita vt tra- E *datur curiæ ſęculari, dummodo velit vere pœnitere: nam iure pontificio is hæreticus vere relapſus accipiendus eſt, qui poſt ſolemnem iudicialemq. hæreſum abiurationem relapſus fuerit. cap. accuſatus. & ibidem Ancharanus de hæret. lib. 6. Alfonſus Caſtrus lib. 2. cap. 2. de iuſta hæret. punitio. Simancas de catho. inſtit. tit. 57. num. 2. & ſeq.* Qui in iure dicantur relapſi.

a ¶ Quartus caſus eſt, quis hæreſim abiurauit, &c.] *Libet clarius & apertius dicere quod hic Eymericus breuiter, paulo tamen obſcurius tradit. ſub hoc ergo quarto caſu duæ relapſorum differentiæ conti-* Duæ relapſorum differentiæ explicatæ.

contineantur. Prima eſt eius relapſi, qui poſt abiuratam hęreſim, de qua vere conſtitit ante abiurationē iudicialem, poſtea reperitur cum hæreticis communicare.

Altera eſt illius, qui abiurauit vt vehementer ſuſpectus, quia de hæreſi tunc vere non conſtabat, poſt abiurationem vero, de hæreſi conſtitit, quam abiurauit prius vt vehementer ſuſpectus: is enim ſi poſt hac cum hæreticis cōmunicet, relapſorum pœna plectendus eſt. & ratio huius aſſertionis veriſsima illa eſt, quam tradunt Ancharanus in cap. accuſatus. de hæret. lib. 6. in 2. notabili, & Paulus Grillandus tract. de hæret. q. 10. num. 1. quoniam per hanc ſecundam deprehenſionem expreſſam declaratur animus illius, qui prima vice fuerat in mala opinione contra fidem Chriſti, in qua ſemper præſumitur continuaſſe vſque ad ſecundam deprehenſionem: fingit enim ius iſtum à principio talem fuiſſe, qui poſtea talis eſſe conuincitur. argum. l. ſi quis adulterij. C. ad legem Iul. de adulter. ſuper qua lege fundatur hæc fictio, ſeu præſumptio. quæ præſumptio cum ſit iuris & de iure, non admittit probationem in contrarium, vt notant Doctores in cap. afferte. de præſumptio. & dixi plene ſupra in hac 2. par. ſuper q. 55.

Atque hæ duæ relapſorum poſtremorum differentiæ continentur breuiter in dicto cap. accuſatus. §. ille quoque. de hæret. lib. 6. & de poſtrema agens Ancharanus ibidem notabili 6. ait: Nota in verbo, ille quoque. quòd ſufficit poſt abiurationem conſtare de hæreſi abiurata ad conuincendum aliquem vt relapſum ſuper his, de quibus in textu. *hæc Ancharanus.*

b ¶ Vel poſt conſtitit; vtpote quia abiurauerat, vt ſuſpectus vehementer.] *Hæc verba ſunt notatu digniſsima, quibus apertiſsime refellitur opinio Ancharani in dicto cap. accuſatus. notabili 6. de hæret. lib. 6. & Matthæi de Afflictis in conſtitutionibus Siciliæ tit. 1. de hæret. & patarenis. ſuper conſtitutione inconſutilem. notabili 18. verſ. quid autem ſi contrà. num. 32. aſſerentium, eum quoque eſſe cenſendum relapſum, qui de leui abiurauit, & poſtea vere conſtitit de illo crimine, de quo antea leuiter tantum erat ſuſpectus: nam ſi poſt leuem abiurationem hæreticus, inquiunt, deprehendatur, relapſorum pœna plectendus erit. hæc enim opinio falſa eſt, neque vſquam eſt decreta, neque vſu recepta, & miſericordiam excludit ab hoc ſacro tribunali; nec vllam in hoc caſu admittit differentiam inter abiurationem de leui, & de vehementi, quod apertiſsime aduerſari videtur textui in dicto cap accuſatus. §. 1. verſi. ſi autem leuis. de hæret. lib. 6. Quam ob rem merito iā eam ante nos confutauit Ioannes Roias in ſingularibus fidei, ſingulari 1. num. 26. in fine. & Simancas de cathol. inſtit. tit. 1. num. 19. & 20. & hanc ſententiam quam amplectimur, profitetur hoc loco apertiſsime Eymericus, à qua nullo pacto eſt recedendum.*

Qui de leui abiurauit nō punit' vt relapſus, etiam ſi poſt abiurationē cōſtet de hęreſi, quam leuiter abiurauit.

c ¶ Et omnes iſti relapſi, &c. ſunt tradendi brachio ſæculari.] *Cur autem relapſos Eccleſia non recipiat, etiamſi conuerti velint, docet concilium Narbonenſe cap. 11. in hæc verba:* Et illos qui poſt abiurationem erroris, ſeu purgationem deprehenſi fuerint in abiuratam hęreſim recidiſſe, ſæculari

Cur relapſos Eccleſia non recipiat.

A iudicio ſine vlla penitus audientia relinquatis animaduerſione debita puniendos, cum ſufficiat tales per falſam conuerſionem ſemel Eccleſiam decepiſſe. *hæc ibi, & dixi plura infra parte 3. ſuper q. 99.*

d ¶ Quidam vero ſunt relapſi in fautoriam: vtpote quia fautoriam abiurarunt, & poſt in abiuratam fautoriam relabuntur.] *Hæc eſt grauiſsima & perdifficilis quæſtio, quæ pendet ex illa, quam diſſeruimus paulo antea in hac 2. par. ſuper q. 54. §. ſic tales. & quamquam Eymericus in fine huius quæſtionis, quem ſequitur penitus Campegius apud Zanchinum tract. de hæret. cap. 17. dicat in his ſummum* B *Pontificem conſulendum eſſe; donec tamen definitio Papæ habeatur, quid mihi dicendum videatur breuiter explicabo.*

Qui ergo fautoriam hæreticis exhibitam vel impedimentum ſacro officio præſtitum abiurauit, ſi ſimul particulares aliquos errores, vel hæreſes vt hæreticus abiurauit, & poſtea relabatur in fautoriam, ſiue eandem, ſiue à priori diuerſam; plane relapſus erit iudicandus: nam talis proculdubio comprehenditur ſub diſpoſitione textus in cap. accuſatus. §. ille quoque. de hæret. lib. 6. neque de hac facti ſpecie videtur vlla eſſe dubitatio: & hic ſine vllà miſericordia tradēdus eſt curiæ ſæculari, etiamſi cōuerti velit.

C *Sed tota difficultas huius quæſtionis in altero capite verſatur: An is ſcilicet relapſus ſit dicendus, qui nullo errore, aut hæreſi expreſſa, fautoriam, ſeu impedimentum in genere abiurauit: quod fieri ſæpe poteſt, iuxta ea quæ ſcripſimus ſupra in hac 2. parte ſuper quæſt. 54.*

An qui relabitur in fautoriam, ſiue abiuratā ſiue aliam ſit puniēdus vt relapſus.

At primum hic animaduertere oportet, hanc quæſtionem non diſputari in illis qui leuiter fauent, quoniam in his nulla dubitatio eſt, eos non fore plectendos pœna relapſis de iure debita: ſed tantummodo in illis, qui magnopere fauent, & inſigniter ſacrū inquiſitionis officium impediunt iuxta illas circumſtantias, quas diligentiſsime enarrauit concilium D *Narbonenſe cap. 14. 15. & 16. relatum à nobis ſupra in hac 2. parte ſuper quæſt. 53. §. iam ſi noſſe cupis. vt ſi quis captos & incarceratos præter iudicum eccleſiaſticorum voluntatem à carcere liberet: condemnatos, & curiæ ſæculari relictos, cum poſſit & debeat, non puniat: aut denique ſcienter & nequiter inſignem aliam iniuriam in detrimentum fidei ſacro inquiſitionis officio irroget, vnde vehemens ſuſpicio malæ credentiæ orta fuerit, quam de vehementi abiurauerit.*

His ita poſitis prima fronte videtur dicendum, velut relapſos fore iudicandos eos, qui poſtea in hanc fautoriam abiuratam, vel in aliam ſimilem, vel E *grauiorem relabuntur. Primum, quia hæc non videntur poſſe fieri ſine ſcrupulo iniquæ ſocietatis, non modo ſuſcepta cum perſonis, quibus tantopere fauent; verum etiam cum erroribus & hæreſibus earundem perſonarum. Rurſus, quoniam cum ex priori fautoria & impedimento orta fuerit vehemens ſuſpicio hæreſis (vt ſuppoſuimus) ea in ſecunda fautoria tranſire videtur in violentam, ex qua ſuſpicione violenta tandem poterunt capitaliter condemnari, cum hoc poſtulet natura violentæ ſuſpicionis, vt diximus in ſuperioribus; & tradit*

gloſſa cõiter recepta in cap.excõicamus 1.§.qui autem.verbo,condemnẽtur.de haret.relat.ſupra apud Eymericum par.2. Quis enim dicat hanc ſecundam ſuſpicionem non fuiſſe auctam,& in aliud genus ſuſpicionis maioris nõ tranſiuiſſe? at non poteſt in aliã tranſire quàm in violentam:ex ea ergo poterunt condemnari. atque ex his redditur ſatis probabilis hæc ſententia.

Altera huic aduerſa,quę tutior eſt,bifariam poteſt probari auctoritate,& ratione. Auctoritas eſt in concilio Tarraconenſi relato ſupra apud Eymericum par.2.pag.220. vbi cum ageretur de pœnitentia relapſorum in fautoriam,dicitur: Pęnitentia illorum,qui ſunt relapſi in fautoriam ſimiliter erit ſolemnis,&c. *Ex quibus apparet apertiſsime ſenſiſſe concilium,relapſos in fautoriam non eſſe tradẽdos curiæ ſęculari,aliàs non tradidiſſet pœnas pęnitentiales eis imponendas. Ratio vero huiuſmodi eſt: Relapſi natura hoc exigit,vt de aliquo lapſu in hæreſim vere cõſtet ad hoc vt pœna relapſis debita puniatur. cap.accuſatus.§.ille quoque.de hęret.lib.6.vbi cõiter interpretes,traditque prę ceteris Alfonſus Caſtrus lib.2.cap.2.de iuſta hæreticorũ punitione,& Simancas de catho inſt.tit.57.num.5. At qui relabitur in fautoriam abiuratam,vel in aliam diuerſam,in nulla hæreſi expreſſa eſt deprehenſus,vt ſupponimus: ergo non poterit dici relapſus,nec tradi curiæ ſæculari. Hęc ſunt,quæ iudicio meo pro vtraque ſententia adduci poſſunt,ex quibus redditur valde dubia propoſita difficultas.*

Si cui tamen ſententia prima arriſerit,caueat,ne quid propria auctoritate in re tam graui conficiat: nec temere in his,in quibus vita hominis periclitatur,dicant Inquiſitores licere ſibi interpretari ſtatuta cõtra hæreticos edita,vt docet Eymericus 3.par. q.85.& 86.ac proinde poſſe declarare,tales homines pœnis relapſorum plectendos; quãuis enim ſummo iure fortaſsis fieri poſſet,tutius tamen erit ſummum Pontificem,aut illuſtriſſimum ſacroſanctę generalis Romanæ Inquiſitionis Senatum conſulere.

Hoc vnũ poſtremo adiungam,iuſtiſſimũ & æquiſſimum mihi videri,eos qui non tãtum ſemel,ſed bis,aut pluries vel in abiuratam fautoriam,vel in alias relabuntur,abſque miſericordia tradẽdos fore curiæ ſęculari:quoniam in his ob multiplicatos actus grauiſsima ſunt,& quaſi violenta perfidiæ indicia; & ob criminis totiens repetiti grauitatem liceret tunc ſecure leges tranſgredi,ſi hoc vere eſſet leges trãſgredi,quod non credo. Hæc tamen ita dixi,vt cuiuslibet viri docti & catholici meliora ſentientis iudicio libẽter ſupponam.

e ¶ Eodem modo ſiquis diffamatus de aliqua hęreſi canonice ſe purgauit,& poſt incidat in eandẽ vel aliam,&c.] *Hæc eſt ſecunda quæſtio,eaque etiam in hac cauſa valde difficilis,de qua non vno modo ſenſit multis locis Eymericus,quam diſputaui infra 3.parte,in ſecundo modo proceſſum fidei terminandi.*

Quibus caſibus poſſit quis velut relapſus tradi curię ſęculari in primo lapſu.

Poſtremo illud in fine huius diſputationis,quæ ſuſcepta eſt de relapſis,obſeruandum eſt,quod cauit Sanctiſsimus Dominus noſter Paulus Papa IIII. anno Domini M D L V. per bullam incipien. Cum quorundam hominum. *Dat. Romę apud ſanctum Marcum,ſeptimo idus Auguſti,Pontificatus ſui anno primo,videlicet pro relapſis in hęreſim haberi,& vt relapſos curię ſæculari tradendos etiam in primo lapſu,omnes & ſingulos illos,qui aſſeruerint,dogmatizauerint,vel crediderint aliquem ex infraſcriptis erroribus hæreticalibus,aut hęreſibus,quę in prædicta bulla referuntur in hæc verba:* Vel Deum omnipotentem non eſſe Trinum in perſonis,& incompoſita omnino indiuiſaque vnitate ſubſtantię,& vnum vna met ſimplici diuinitatis eſſentia: aut Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum nõ eſſe verum Deum eiuſdem ſubſtantiæ per omnia cum Patre,& Spirituſancto: Aut eundem ſecundum carnem non eſſe conceptum in vtero Beatiſsimæ B ſemperque Virginis Marię de Spiritu ſancto,ſed ſicut ceteros homines ex ſemine Ioſeph: Aut eundem Dominum ac Deum noſtrum Ieſum Chriſtum non ſubijſſe acerbiſsimam crucis mortem,vt nos à peccatis & ab ęterna morte redimeret,& Patri ad vitam æternam reconciliaret: Aut eandẽ Beatiſsimam Virginem Mariam non eſſe veram Dei matrem,nec perſtitiſſe ſemper in virginitatis integritate,ante partum ſcilicet,in partu,& in perpetuo poſt partum. *hactenus ibi.& poſt multa ſubdit rationem conſtitutionis,& pœnam in hęc verba:* Et inſuper cum errores,quos ſupra narrauimus ita graues,& nefandi ſint,vt illi,qui in eos deci- C dunt,excuſationem non habeant,ſed ſubuerſi potius atq; immanes,quàm hæretici merito dici poſſint: Hac noſtra perpetuo valitura conſtitutione ſancimus,quòd tam illi qui hactenus in ipſos errores,vel eorum aliquem lapſi ſunt,& infra ſupradictum terminum non reſipuerint,& ea,quæ ſupradiximus non adimpleuerint,quàm omnes & ſinguli alij,qui in futurum in illos,vel illorum aliquẽ quomodolibet prolabentur,cuiuſcumque dignitatis,ſtatus,gradus,ordinis,vel conditionis exiſtant pro ſubuerſis & relapſis in hęreſim haberi,& vt relapſos curiæ ſæculari tradi,& per ipſam curiam debitis pœnis in relapſos ſtatutis puniri poſ- D ſint,in omnibus & per omnia perinde ac ſi vere & realiter in hęreſim relapſi eſſent,& eos relapſos eſſe conſtaret. *hęc ibi.*

Alium pręterea caſum,in quo aliquis pro relapſo habeatur,ſancivit idem Dominus Paulus Papa IIII. anno Domini MDLVIII. per bullam incipien. Cum ex Apoſtolatus officio. *quæ habetur inter litteras Apoſtolicas pro officio ſanctiſsimæ Inquiſitionis in fine huius operis,aduerſus magiſtratus quoſlibet & Dominos eccleſiaſticos,aut alios etiam ſæcularem iuriſdictionem habentes,qui in ſchiſma,aut hæreſim inciderint,aut ſchiſma vel hæreſim excitauerint,de quo cum alibi dixerim copioſius,nihil* E *amplius hic differendum putaui,* & *ſatis eſſe exiſtimaui eum indicaſſe. & qualiter in eo ſit procedendum ſeries pręcitatæ conſtitutionis continet non obſcure.*

Finis Secundæ Partis.

IN TERTIAM PARTEM DIRECTORII INQVISITORVM

Nicolai Eymerici Præfatio & Argumentum.

CORPVS Humanum mirabili quadam elementorum ſymmetria, & quaſi conſenſione, atque concordia diuinitus conſtitutum, per varios caſus & rerum diuerſa accidentia, diſſoluta ea conſenſione, ametriaque accedente, in tetras, infauſtas, infeliceſque calamitates & morbos labi & incidere quotidie conſpicitur. ex his quidam medicorum peritia, & medicamentorum ope (iuuante tamē natura) longe lateque expulſi, ſanitati cedunt, corpuſque ipſum ante afflictum in priſtinum conſtitutionis ſtatum reuertitur, & conſeruantium pharmacorum virtute munitum feliciter roboratur. Alij contra, humorum malignitate peccante adeo peſtilentes exiſtunt, vt prorſus incurabiles, totiuſque remedij expertes efficiātur; qui (niſi vel ferro vel igni protinus occurratur) ſynceras ſanaſque partes ſua innata malitia corrumpentes, & vicinitate deprauantes, paulatim totum corpus velut crudeles inimici, truceſque tyranni immani feritate atque ſæuitia inuadentes, quaſi diripiunt & depopulantur. his tamen vnicum remedium eſt ferro protinus reſecare, iuxta illud:

> ſed immedicabile vulnus
> Enſe reciden dum eſt, ne pars ſyncera trahatur.

His prorſus ſimilia in vitijs animi, morbis corporis longe crudelioribus & immanioribus, licet velut in claro ſpeculo, aut aqua limpidiſſima contemplari: quorum quidam perturbant equidem mentem, rationemquē præpediunt; at quia ſumma abeſt malitia, non omnino inficiunt corrumpuntue diuinam intellectus facultatem. Alij tamen tanta ſunt iniquitate & malignitate affecti, vt quod eſt in homine pulcherrimum, excellentiſſimum, & prorſus diuinum auferant & extinguant. Inter hos eſt hæreſeos crimen, morbus mentis & intellectus omnium fœdiſſimus, grauiſſimus, & peſtilentiſſimus: qui quamprimum animum alicuius infeliciter inuaſerit, primum fidem, ceteras deinde virtutes diuinas corrumpit, violat, aufert. Hoc tamen morbo ægrotantes ſanantur interdum, fiunt tamen interdum ſua culpa incurabiles, & omne remedij genus detractātes: at quia morbus eſt ſpiritalis, & proinde magis occultus & latens: ideo difficile ſanatur, difficilius opportuna medicamenta inueniuntur, & omnium difficillime aptus medicus poteſt reperiri. Ceterum ne in hac parte, quæ omnium erat grauiſſima & vtiliſſima reipublicę Chriſtianę defuiſſe videretur Eymericus, vir, vt mihi videtur, ad fidei negotia prudenter & pie peragenda diuinitus natus, cum in ſuperiori operis parte docuiſſet morbos, generaque morborum & ęgrotorum, in quibus plantata fides aut quaſi fracta fuerat & debilitata, aut violata omnino, & radicitus auulſa: nunc mirabili prorſus arte velut prudens medicus rem aggreditur magnam, prȩſtantem, & fere omni humano ingenio maiorem. tradit enim quidquid ad deprehendendum hæreſeos morbum occultum & latitantem exigitur: quidquid ad cognoſcendam ægrotantium malitiam attinet: quidquid ad ſanandos hæreticos requiritur, remedia omnia prudentiſſime commonſtrat: Iudices violatæ religionis (qui ſunt ad curandam & auellendam hęreſim medici à ſummo Pontifice Romano deſtinati) inſtruit: vt intelligant, quos, quibus, & quando, & quomodo curare oporteat. Qua ratione ad ſalutem reuocati hæretici per pœnitentiales pœnitentias, quaſi per medicinas ſalutares in ſanitate debeant conſeruari, demonſtrat: & quomodo deſperati & incurabiles, hoc eſt, pertinaces è conſortio fidelium eijciantur, ne vicinitate & morbi contagione proximos quoſque fideles inficiant & corrumpant, diligenter oſtendit: quales ſint medicorum, hoc eſt, iudicum in hac re partes edocet: quæ miniſtrorum officia & munera tractat abunde. ita denique totam in hoc negotio procedendi ſeriem & ordinem ponit ob oculos, vt nullus futurus ſit vel mediocriter eruditus, qui cum hunc laborem fuerit intuitus & ſecutus, non facile ſuo muneri & officio ſatisfaciat, & in ſanctiſſimo Inquiſitionis officio, non etiam poſſit ſanctiſſime (vt decet virum inquiſitorem) verſari. Cuncta vero qua ratione (quod erat longe difficillimum) debeant ad praxim reuocari, ſingulari methodo oſtendit. Tandem ſi quæ difficultates (quod ſępe contingit) in officio inquiſitionis vel in iudicum perſonis, vel in miniſtrorū creatione & officio, vel in pœnis aut pęnitentijs iniungendis vel remittendis, vel temperandis; vel denique in alijs quibuſcumque, quæ breui oratione recenſeri non poſſunt, oriantur, opportune omnibus in fine huius operis, centum & triginta propoſitis quęſtionibus occurrit Eymericus adeo feliciter, vt ſępe ſim hominis ingenium, laborem vero & induſtriam in primis admiratus, qui eo tempore quo bonę fere litterę ſepultę iacebant, librorumque erat non parua penuria, potuerit tam felix, tam copioſum & eruditum opus abſoluere. Iā in ſingulis edocendis non friuolis & caducis rationibus, ſed uel apertis Pontificum ſummorum definitionibus, uel Conciliorum decretis, uel ſanctorum Patrum dictis, uel probatorum Iuriſperitorum grauibus ſententijs & doctrinis vtitur: quę res maiorem ſibi honorem & operi auctoritatem merito eſt allatura. Ceterum ſingula qualia ſint, ſeries & ordo docendi abunde commonſtrabunt.

INCIPIT TERTIA PARS DIRECTORII INQVISITORVM

Cum Commentarijs Franciſci Pegnæ Sacræ Theologiæ & iuris vtriuſque Doctoris.

TERTIA Pars huius Directorij officij inquiſitionis eſt de practica huius officij, qualiter, ſcilicet, ſit ipſum officiũ exequendum. & hic oportet tria videre. Nam primo videndum eſt, quomodo & qualiter inquiſitionis proceſſus hæreticæ prauitatis ſit incipiendus. Secundo, quomodo & qualiter ſit mediandus. Tertio, quomodo & qualiter ſit fine debito terminandus.

QVOMODO ET QVALITER PROCESSVS IN CAVSA FIDEI EST INCIPIENDVS.

Inquiſitori de nouo inſtituto quid agendum.

PRIMO eſt uidendum, quomodo, & qualiter proceſſus in cauſa fidei eſt incipiendus. Vbi cõſiderandum eſt, quòd quãdo Inquiſitor eſt à domino noſtro Papa, uel ab alio eius uice, de nouo inſtitutus in aliquibus regnis uel terris.

1 In primis [a] debet ſe præſentare Regi uel domino temporali illarum partium uel terrarum, in quibus eſt Inquiſitor à Sede Apoſtolica deputatus, & facere ſibi de ſua commiſsione Apoſtolica plenam fidem: & poſt eidem ſupplicare, & exhortari, quod habeat eum, quo ad ſuum officium B commendatum, præſtando ſibi (cum opus fuerit) conſilium, auxilium, & fauorem: Exponendo eidem, quòd ad hoc tenetur ſecundum canonicas ſanctiones, ſi fidelis haberi cupit, (prout debet) & uitare uult multiplices pœnas iuris, quę continentur in cap. Ad abolendam. de hæret. lib. 5. & in cap. Vt inquiſitionis, de hæret. lib. 6.

Inquiſitor ſi dem Domino temporali de ſua inſtitutione faciat.

2 Quibus [b] factis, petere debet litteras ſaluaguardiæ, & protectionis à prædicto domino temporali, pro ſeipſo Inquiſitore, & eius ſocio, notario, & familia ſua, ac bonis eorum: quæ officialibus illius domini dirigantur, & nihilomi- C nus quòd dicti officiales Inquiſitori pareant in capiendo hæreticos, credentes, receptatores, defenſores, fautores, ac de hęreſi diffamatos, ac in executione facienda contra prædictos faciant omnia & ſingula, quæ ad eorum officium ſpectant, pro extirpanda hęretica prauitate, & extollenda catholica fide, quando & quotiens ab Inquiſitore, vel eius nomine fuerint requiſiti. Et habeat ipſe Inquiſitor ab ipſo rege vel principali domino temporali, ſi & prout melius poterit, huiuſmodi litteras ſaltem in ſubſtantia & effectu tenoris ſequentis.

Litteras fauorabiles ab eo impetrare ſtudeat.

A

Forma litterarum domini temporalis, quas debet impetrare Inquiſitor quando eſt nouiter inſtitutus.

N. Dei gratia Rex talis regni, dilectis & fidelibus vniuerſis, & ſingulis officialibus noſtris, & eorum loca tenentibus vbilibet infra dominiũ noſtrum conſtitutis & conſtituendis, ad quos præſentes peruenerint: Salutem & dilectionem.

CVM Religioſus, dilectuſque noſter frater N. ordinis fratrum Prædicatorum Inquiſitor hæreticę prauitatis in regnis et terris noſtro dominio ſubiectis à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus pro Dei ſeruitio, et cultu, ſeu exaltatione ſanctæ fidei orthodoxæ, vtque ipſum hæreſis deteſtabile crimen à dictis partibus, quibus pręſidemus (ſi forſan alicubi vigeat, ſiue inoleat) ualeat extirpare, ad loca ſeu ad partes noſtrę iuriſdictioni ſubiectas, et uobis commiſſas declinare quandoque habeat, ſeu etiam proficiſci: Noſque velut princeps catholicus, qui de manu Altiſſimi multa bona, variosque honores recognoſcimus recepiſſe, in prædictis et aliis, quę diuinum concernunt obſequium, ipſi Deo conditori omnium placere (vt conuenit) plurimum cupientes, intendamus, immo et uelimus omnino fauorabilem dare locum, ipſumque Inquiſitorem tanquam ſpecialem Dei miniſtrum noſtris proſequi gratijs et fauoribus opportunis: Ideoque uobis et unicuique ueſtrum dicimus, et expreſſe pręcipiendo mandamus, ſub pœna noſtrę gratię et mercedis: quatenus quotieſcunque dictum fratrem

trem N. Inquiſitorem pro exercendo dictum officium, ad dicta loca ſeu partes vobis commiſſas contigerit ſe transferre, et pro vel ſuper prædictis ſæculare brachium inuocando, veſtrum auxilium poſtulare; eundem [c] fratrem N. Inquiſitorem fauorabiliter admittatis; capiendo ſeu capi faciendo quoſcunque dictus Inquiſitor de memorato facinore ſuſpectos, diffamatos nouerit, ſeu etiam hę reticos quoſcunque vobis duxerit nominandos: et captos etiam detinendo: et infra [d] iuriſdictionē veſtram ad locum, de quo dictus Inquiſitor vo

† al. iniunxeris bis dixerit † deducendo: necnon pœna debita plectendo eoſdem, ſicut ipſe decreuerit, et eſt fieri conſuetum: ſi videlicet quando, et quotiens, et prout Inquiſitor vos duxerit requirendos. Vt autem [e] Inquiſitor præfatus ſuum Inquiſitionis officium ſecurius et liberius exercere valeat, noſtro ſuffultus pręſidio et fauore, Inquiſitorem eundē, eius ſocium, ac eius notarium et familiam, res et bona eorum ſub noſtro ſpeciali guidatico, cuſtodia, et commenda ex noſtra regali clementia benigne recipimus cum præſenti: Mandantes [f] vobis (vt ſupra) quòd guidaticum ſeu protectionem noſtram huiuſmodi dicto Inquiſitori, eius ſocio, notario ac familię, et rebus eorum inuiolabiliter obſeruando, nullam iniuriam, nullumque diſpendium, grauamen, aut damnum aliquod eis inferri in perſonis aut bonis à quoquam permittatis: quinimmo prouideatis eiſdem de ſecuro conductu, et tranſitu, ſi et prout per iam dictum Inquiſitorem inde fueritis requiſiti. Datum in tali loco, ſub noſtro ſigillo in pendenti, tali die, menſis talis, anno tali.

Eymericus. *Quibus [g] litteris ſic obtentis pariter & acceptis,*

4 Prelatos locorū adeat. *accedat ipſe Inquiſitor ad Archiepiſcopum ſeu Metropolitanum, Archiepiſcopos ſeu Metropolitanos illius prouinciæ ſeu illarum prouinciarum, ad quam vel quas extitit deputatus, & de commiſſione Apoſtolica ſibi in fidei cauſa facta, etiam faciat plenam fidem: & conſimiliter ſe habeat ad oēs & ſingulos Epiſcopos ſeu eorum vicarios illarum diœceſum, ad quas extitit deputatus, antequam in eorum diœceſibus ſuum officium exequatur: quòd de commiſſione ſua eis fidem faciat certiorem. Nam aliàs ſi ante fidem factam ſuum officium exequatur, poterit [h] & merito tam per prœlatos, q̄ per dominos temporales in ſuo officio moleſtari, ac etiam retardari pariter & requiri ne amplius procedat, quouſq; de commiſſione Apoſtolica ſua eis feceris plenam fidem.*

5 Litteras domini temporalis eius miniſtris oſtendat. *Sicq; fide facta, prælato illius diœceſis, in qua voluerit ſuum officiū exercere, præſentet litteras præfatas domini regis, ſeu domini tēporalis officialibus ſuis in illa dicta diœceſi, in qua diſponit exequi ſuum officium antedictum, requirens eos, quòd iuxta man datum eis factum, capiant, vel capi faciāt delatos de hæretica prauitate, ac faciant ea omnia, quæ ad eorū ſpectant officium, cum ab ipſo Inquiſitore ſeu eius nomine vel mandato fuerint requiſiti.*

6 Iuramentū, ſi uiſum fuerit ab illis requirat. *Sicque facta fide de ſua commiſſione & prælato, & domino tēporali, ac pręſentato mandato dicti domini temporalis eius vicarijs, ballinis, ſeu alijs officialibus regimen habentibus, et poteſtatem capiendi & retinendi, quibusuis nominibus cenſeantur, poteſt*

A *Inquiſitor ipſe, ſi vult, iuxta c. Ad abolendam. §. ſtatuimus. de hęret. lib. 5. & c. Vt officiū. §. ſtatuimus. de hæret. lib 6. exigere ac petere iuramentum ab officialibus prędictis domini temporalis, de defendenda Eccleſia contra hęreticam prauitatem, et ipſi Inquiſitori parēdi iuxta officium ac poſſe ſuum: ac eos citandi quatenus coram eo compareant per litteras tenoris ſequentis.*

COMMENT. I. Num. 1.

a IN primis debet ſe præſentare Regi, vel domino temporali, &c.] *Traditurus Eymericus* Inquiſitori ingreſſo in prouinciā ſibi decretam quid primū faciendum.

B *quęcunque ad peragendum hæreſis cauſam ſpectāt, à iudice orditur, docens eum quid facere debeat cum primum eſt inſtitutus, acceditque ad gubernandam prouinciam ſibi creditam. hunc vero locum tractant etiam Tabienſis in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 10. nu. 11. & Simancas de catho. inſtit tit. 44. de ordine procedendi. nu. 1.*

Neque hic ordo diſcrepat à iure communi: nam in l. obſeruare. ff. de offic. proconſulis. ita cauetur: Anteqnam vero fines prouinciæ ſibi decretæ proconſul ingreſſus ſit, edictum debet de aduētu ſuo mittere, &c. *Sed Eymericus in his alterius fortaſſis ſanctionis doctrinam ſequitur: nam in concilio Biter*

C *renſi cap. 1. de hoc ordine obſeruando ita ſancitur:* Conſuuimus, vt intra terminos inquiſitionis limitatę vobis ad locum, de quo expedire videritis, iux ta mandatum Apoſtolicum declinetis, vt inquiſitionem de illo, vel de locis alijs faciatis, cum tutum non ſit vos ad loca ſingula declinare: atque ibi conuocatis clero & populo, & propoſito verbo Dei, mandatum vobis factum, & aduentus veſtri cauſam, lectis litteris, quarum auctoritate procedere habetis, ſicut oportere noueritis, exponatis. *hęc ibi.*

Neque ab his differt admodum hodiernus vſus; nam Inquiſitores quamprimum prouinciam ſunt in-

D *greſſi, litteras delegationis, quibus creati ſunt Inquiſitores, oſtēdere debent capitulo maioris Eccleſię, & conſiſtorio ciuitatis, vt notum ſit eos in crimine hæreſis iudices eſſe. Conradus Brunus lib. 1. de legatio. cap. 8. & cauetur etiam in Hiſpania prima inſtructio. Hiſpalen. c. 1.*

b ¶ Quibus factis petere debet litteras ſ. ſaluaguardiæ, &c.] *Sæpe monui, Eymericum in hoc opere vti ſolitum vocibus vulgaribus nationis noſtræ. nam quod latini* aſylum *vocant, Hiſpani* ſaluaguardiam *dicunt, Itali* franquiziam, *ergo per litteras* ſal uaguardie, *hic intellige tutrices & adiutrices litteras, ſeu, vt idem dicis, litteras protectionis, quibus* Num. 2. Litteræ ſal uaguardiæ q̄ dicantur.

E *iubetur exhiberi Inquiſitoribus omnis immunitatis & fauoris plenus theſaurus.*

c ¶ Eundem fratrem N. Inquiſitorem fauorabiliter admittatis, capiendo ſeu capi faciēdo quoſcunque, &c.] *Hoc ipſum pręcepit cunctis ſæculi magiſtratibus Federicus Imperator in l. commiſſi no bis. §. 3. quam inter litteras Apoſtolicas in fine huius operis curauimus imprimendam, in hæc verba:* Præterea quicunque hæretici reperti fuerint in ciuitatibus, oppidis ſeu alijs locis imperij, per Inquiſitores ab Apoſtolica ſede datos, & Num. 3. Magiſtratus iuſſu Inquiſi torum cape re & cuſtodi re tenentur hæreticos.

alios orthodoxos fidei zelatores; hi qui iuriſdictionem ibidem habuerint, ad Inquiſitorum & aliorum catholicorũ virorum inſinuationem, eos capere teneantur: & eos captos arctius cuſtodire, donec per cenſuram eccleſiaſticam condemnatos damnabili morte perimant, qui fidei ſacramenta & vitæ damnabant. *hęc ibi.*

Et eos duceſe quo Inquiſitores voluerint.

d ¶ Et infra iuriſdictionem veſtram ad locũ de quo dictus Inquiſitor vobis dixerit, deducendo.] *Deſumptum videtur ex reſcripto Innocentij IIII. incipiente:* Ad exturpanda. *§. teneatur. el primo. vbi magiſtratibus ſęcularibus hoc præcipitur in hęc verba:* Teneatur autem Poteſtas, ſeu Rector quilibet in expenſis communis, cui preeſt, facere duci eoſdem hęreticos ita captos, quocunque dioeceſanus vel eius Vicarij in iuriſdictione, vel diſtrictu dioeceſani Epiſcopi ſeu ciuitatis, vel loci voluerit illos duci. *hæc ibi. quę verba tametſi ſolis epiſcopis & eorum Vicarijs, hanc præcipiendi hoc facultatem tribuere videantur, Inquiſitoribus etiam competit, vt initium & ſeries eius reſcripti indicant, declarauitque etiam Clemens IIII. alio reſcripto incipiente:* Ad extirpanda. *quod eſt relatũ inter litteras Apoſtolicas in fine huius operis.*

e ¶ Vt autem Inquiſitor præfatus ſuum inquiſitionis officium, &c. noſtro ſuffultus præſidio & fauore, inquiſitorem eundem, &c. benigne recipimus cum pręſenti.] *Hoc ipſum pręcepit Federicus Imperator vniuerſis præſidibus tam eccleſiaſticis, quàm ſęcularibus in l. commiſſi nobis §. 10. in hæc verba:* Ad hoc notum fieri volumus, fratres Pręedicatores de ordine Prædicatorum, pro fidei negotio in partibus imperij noſtri contra hæreticos deputatos: ceteros quoque qui ad hęreticos iudicandos acceſſerint, & venerint, niſi aliqui eorum ab imperio ſint proſcripti, eundo, morando, & redeundo, ſub noſtra & imperiali defenſione ſpeciali recipimus: & quòd apud omnes ſub ope, & recommendatione fidelium imperij eſſe volumus inoffenſos: vniuerſitati veſtrę mãdantes, quatenus quocunque, & apud quemcunque veſtrum peruenerint, benigne recipiatis eoſdem: & perſonas ab incurſu hęreticorum eis inſidiantium conſeruantes indemnes, omne conſilium, ducatum, & auxilium impendatis pro tam acceptis coram Deo negotijs exequendis. *haſtenus ibi. ex quibus Eymericus hanc ſcribendi praxim ſubtiliter accepiſſe videtur.*

Inquiſitores ab omnibus debent protegi & detendi.

f ¶ Mandantes vobis (ut ſupra) quòd guidaticum, ſeu protectionem, &c. *In Directorio Sabellano paulo fauorabiliora leguntur hæc, in hunc modum:* Mandantes vobis, vt dictum Inquiſitorem, eius ſocios, notarios, & familiares, ac eorum res & bona ab huiuſmodi † guidagijs, datijs, portubus, ac ab alijs oneribus, & grauaminibus liberos, & expeditos eſſe faciatis, nõ permittentes eos pro huiuſmodi aliquid ſoluere, aut eis damnũ aliquod à quocunque inferri, ſiue pro perſonis, ſiue pro rebus: quinimmo prouideatis eiſdem de ſecuris tranſitu & portu, ac cuſtodia, aut guidagio, ſicut per eundem Inquiſitorem fueritis requiſiti. *hęc ibi. quę priuilegia exemptionum & immunitatũ ſatis videntur colligi ex pręcitata Federici lege.*

† forte, omnibus

A *Et plane iuſtiſſimum eſt et æquiſſimum, vt Inquiſitores, & eorum res & bona iſtis immunitatibus fruantur: nam ſi Doctoribus & ſcholaribus ratione publicæ vtilitatis conceſſum eſt, vt ab omnibus muneribus, ſeu oneribus realibus & perſonalibus ſint immunes & liberi l. 1. C. qui ætate, vel profeſſio. ſe excuſant. lib. 10. vbi Nicolaus de Neapoli, Lucas Penna, & alij communiter, & Guilielmus de Cuneo in tract. de muner. nu. 9. & Bartolus in l. ſed & reprobari. §. amplius. nu. 4. ff. de excuſatio. tuto. & copioſe Horatius Lucius tract. de priuilegijs ſcholariũ in priuilegio 57. profecto multo magis hoc Inquiſitoribus debet tribui, cum cauſam fidei, quæ ceteris pręponderat, tueantur. Tradit Ioannes Rojas tract. de* B *hæret. par. 2. nu. 421. facit optime textus in cap. non minus. de immunit. eccleſia. vbi ſacerdotibus Aegyptijs, quia religioni, & cultui ſuorum idolorum ſeruiebant, de publico alimoniam adminiſtrari, & ab omnibus oneribus liberos fuiſſe, ſcribit Romanus Pontifex: quod multo magis in repub. Chriſtiana cõpetere debere ſacrę fidei cenſoribus exploratiſſimum eſt. faciunt quæ tradit Guido Papæ deciſio. 83. incipien.* Die decima quarta. *& alij, quos breuitatis cauſa omitto.*

Inquiſitores ac eorũ res ab omnibus oneribus ſunt immunes.

g ¶ Quibus litteris ſic obtentis, accedat ipſe Inquiſitor ad Archiepiſcopum, &c.] *Hodie qua* C *ratione hoc fieri debeat, dixi paulo antea in principio huius commentarij: & conuenit penitus doctrina concilij Biterrenſis cap. 1. quam ſupra etiam citaui.* Num. 4.

h ¶ Poterit & merito, &c. in ſuo officio moleſtari, ac etiã retardari, & requiri ne amplius procedat.] *Et cauſa in promptu eſt, quia nemo creditur delegatus, niſi probet delegationem. c. cum in iure. de offic. delegati. itaque ſi virtute mandati ſibi facti procedere cupit, mandatum oſtendere, et probare debet. de quo vide quæ eleganter & copioſe tradit Conradus Brunus lib. 3. de legationibus, cap. 8.*

Ibidem. Nemo creditur delegat⁹ niſi delegationem probet.

Forma litterarum vocandi officiales D temporales, vt compareant coram Inquiſitore.

FRater N. &c. ordinis [a] Prædicatorum Inquiſitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini, à ſancta ſede Apoſtolica delegatus, venerabilibus & dilectis in ciuitate tali, vicario, balliuo ac conſulibus: Salutem, & mandatis [b] noſtris, immo verius Apoſtolicis, prompto animo obedire. 7

CVM Propter inquiſitionis hęreticorum nobis iniũctum officium, & etiam propter veſtrum, E habeamus ſuper negotijs fidei vnà vobiſcum aliqua pertractare: idcirco auctoritate domini noſtri Papę, qua fungimur in hac parte, et iniuncti nobis officij, vos et quemlibet veſtrum rogamus et requirimus per pręſentes (quamuis poſſimus pręcipere et mandare) ſed de promptitudine zeli veſtri in cauſa maxime fidei minime dubitantes; quatenus omnibus negotijs prætermiſsis, die tali, quæ computabitur talis dies, menſis talis, et hora tali ad talem locum domus fratrum Prædicatorum talis loci certa ratione ad nos perſonaliter veniatis.

niatis. Datum in tali loco, die tali, talis menſis, anno tali.

8 *Quòd ſi comparuerint, Inquiſitor verbis exhortetur eos, quatenus præſtent ei iuramentum corporale, de defendēda Eccleſia contra hæreticos iuxta poſſe & officium ſuum, faciendo eis legi per notarium prædicta capitula ſeu decretales in vulgari. Quibus factis, vt magis appareat de iuſtitia & eorum obedientia, monebit eos, ac requiret in præſentia proborum, & maxime perſonarum eccleſiaſticarum, quatenus faciant antedicta per literas tenoris ſequētis.*

Comparētes adhortetur ad pręſtādū iuram.

COMMENT. II.

QVoniam multis Pontificum reſcriptis (de quibus in 2. par. copioſe egit Eymericus) iubentur quarumlibet ciuitatum magiſtratus iure ad nutum Inquiſitorum ſe inuiolabiliter obſeruaturos quaſcunque leges aduerſus hæreticos editas, & expurgaturos ciuitates ſuas ab hęretica prauitate, & capturos hæreticos. & pręſtiturosipſis Inquiſitoribus auxilium, conſilium, & fauorem, quos ſi prædicta pręſtare renuerint, poſſunt Inquiſitores compellere per eccleſiaſticas cenſuras: propterea Eymericus qua ratione ea iuris præcepta ad praxim reuocentur, induſtria ſingulari propoſitis exemplis edocet. addita præterea forma abſolutionis, ab eiſdem cenſuris, vt cuncta ad amuſſim intelligantur, idq; vſque ad titulū de inſtruendo vicario, ſeu cōmiſſario.

Num. 7.

a ¶ Ordinis prędicatorum] *Fratres ordinis Prædicatorum in his ſemper nominantur, quia initio delegatę inquiſitionis contra hæreticam prauitatem, hi cum fratribus Minoribus ordinis B. Franciſci huic muneri fuerunt pręfecti, quod vſq. in hodiernam diem exercent adhuc in vniuerſa fere Italia.*

b ¶ Et mandatis noſtris, immo uerius Apoſtolicis.] *Obſeruandus eſt hic modus, quem ſcribendo Inquiſitores vſurpant, quo ideo vtuntur, quoniā Pontificis ſummi perſonam repræſentant, vt notat Abbas in c. ſane. de offic. delegati. & Campegius apud Zanchinum c. 8. quod ad amplam eorum dignitatem ſpectat. is autem ſcribendi modus deſumptus videtur ex reſcripto quodam Innocentij IIII. incipiente:* Orthodoxæ fidei, *circa finem ibi:* Si vero noſtris in hoc, immo potius Apoſtolicis acquieſcere monitis non curauerint, &c.

Modus ſcribendi Inquiſitorum.

Forma litterarum requirendi officiales temporales vt præſtent iuramentum.

9 FRater N. &c. ordinis Prædicatorum Inquiſitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini, à ſede Apoſtolica delegatus ſpecialiter; Venerabilibus, vicario, balliuo, ac conſulibus talis ciuitatis, ſeu loci: Salutem, & mandatis noſtris, immo verius Apoſtolicis, prompto animo obedire.

CVM A ſtatutis ſacroſanctę Romanæ Eccleſiæ, & præſertim ſuper negotijs fidei, in qua eiuſdē matris Eccleſiæ fundamenta à domino noſtro Chriſto poſita dignoſcuntur, & firmiter ſtabilita, null⁹ vere catholicus debeat deuiare, ſed potius ſecundum eius officium promouere totis viribus & cōplere: idcirco nos frater N. ordinis Prædicatorum prouinciæ talis, à ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus, auctoritate Apoſtolica, qua fungimur in hac parte, & iniuncti nobis officij: Vos venerabiles Iuratos, Balliuum, Subballiuum, Vicarium, & ſubuicariū ciuitatis talis, generaliter, & quemlibet veſtrū ſingulariter monemus per præſentes, & requirimus de præſenti, quatenus præſtetis ad ſancta Dei Euangelia (vt eſt iuris) publice iuramentum, de a obſeruandis Imperatoris Federici legibus, & ſtatutis ſuper negotio fidei editis, & hæreticæ prauitatis, ſecundum formam & modum per nos ſecundum ſtatuta Eccleſiæ exprimendum. Si autem (quod abſit) contempſeritis, & renueritis mandatis Apoſtolicis & noſtris in hoc negotio obedire; denuntiamus vos per nos mucrone anathematis feriendos, & veſtris publicis officijs ſpoliandos in poſterum etiam, & priuandos, ſecundum Apoſtolica & canonica ſtatuta. Datum, & cetera.

Quibus litteris eis lectis, ſi prædicti officiales taliter requiſiti conſenſerint ac ſe velle dixerint præſtare antedictum iuramentum, præſtabunt, ibidem, vel in Eccleſia publice, vel in loco, de quo videbitur: pręfatum autem iuramentum pręſtabunt flexis genibus libro Euangeliorum ſtante ante eos, & ipſis officialibus ponentibus manus ad librum prędictum per verba, & formam tenoris ſequentis. 10

Conſentientes genuflexi iurabunt.

COMMENT. III.

Num. 9.

a DE obſeruandis Federici legibus ſuper nego 10 fidei editis.] *Tulit has leges Federicus Patauij, eaſque promulgauit 22. die Februarij indictione 12. prima incipit:* Commiſsi nobis cęlitus. *ſecunda:* Inconſutilem. *tertia:* Patarenorum. *quarta:* Catharos. *has multi Pontifices Romani olim inuiolabiliter obſeruari iuſſerunt. Innocentius IIII. reſcripto incipiente:* Cùm aduerſus. *Vrbanus IIII. alio incipiente:* Licet ex omnibus. *Alexander IIII. & alij, vt conſtat ex litteris Apoſtolicis, quas in fine huius operis imprimendas curauimus, vbi & has leges habes inſertas, & earum nonnullas nunc primum in lucem editas. tandem Bonifacius octauus eaſdem leges iuſsit obſeruari, vt patet in c. vt inquiſitionis. §. 1. de hęret. lib. 6 huius rei hoc loco non immemor Eymericus hanc clauſulam prudentiſsime appoſuit.*

Federici leges cōtra hæreticos multi Pontifices confirmant.

Nec modo ad obſeruandas Federici leges, ſed etiam ad quęlibet alia ſtatuta tam eccleſiaſtica quàm ſęcularia cogi poſſunt ſæculi magiſtratus per Inquiſitores hęreticę prauitatis, vt conſtat in primis ex duobus reſcriptis. Innocentij IIII. incipientibus: Orthodoxæ fidei. *quæ ſunt impreſſa in bullario litterarum Apoſtolicarum, cauitque etiam nominatim concilium Biterrenſe cap. 31. in hæc verba:* Vt autem adiuuante Domino hæreſis melius extirpetur & citius: fideſque plantetur in terra, ſtatuta & iura per ſedem Apoſtolicam, eiuſque legatos, ac principes ſuper his edita, faciatis plenisſime obſeruari. *hæc ibi. Ad hoc autem per cenſuram eccleſiaſticam cogi poſſunt, vt in præcitatis Innocentij IIII. reſcriptis continetur.*

Item leges quaslibet iubent obſeruari.

Forma

Forma præſtandi canonicum iuramentum de defendenda Eccleſia contra hęreticam prauitatem.

11 NOs talis Vicarius talis ciuitatis vel loci, & talis ſubuicarius, & talis balliuus, & talis ſubballiuus, & tales conſules, vel Iurati ciuitatis talis, vel loci, ad requiſitionem & monitionem venerabilis præfati domini Inquiſitoris fratris N. tanquam veri fideles & obedientes Eccleſiæ ſanctę Dei: promittimus & iuramus per hęc ſancta quatuor Euangelia coram nobis poſita, & per nos corporaliter tacta, ꝙ fidem Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſanctę Romanæ Eccleſiæ tenebimus, & teneri faciemus, ſeruabimus & ſeruari faciemus, & ipſam contra omnes pro viribus defendemus, ita ꝙ hęreticos, credentes, fautores, & receptatores, ac defenſores eorum; nec non diffamatos, vel ſuſpectos de hæreſi proſequemur, & capiemus, ſeu capi faciemus quandocunque poterimus: & accuſabimus, & denuntiabimus Eccleſię, vel Inquiſitoribus, ſi alicubi ſciuerimus eos eſſe, vel aliquem de prædictis, præſertim cum fuerimus requiſiti. Item a ꝙ non committemus balliuias, ſayonias, vel aliqua officia publica, quibuſuis nominibus cenſeantur, alicui de huiuſmodi perſonis peſtiferis, vel ſuſpectis ac diffamatis de hæreſi: nec alicui, cui impoſitum fuerit ratione criminis hæreſis, vel aliàs prohibitum ab Inquiſitoribus, vel à iure, ꝙ publicis officiis non fungatur: nec eos, vti prędictis, nec tenere publica officia permittemus. Item b ꝙ nullum de prædictis recipiemus, nec habebimus in noſtra familia, vel conſortio, vel ſeruitio, nec in noſtro conſilio ſcienter: & ſi forte cõtrarium factum fuerit ignoranter, illos poſtquam ad notitiam noſtram per Eccleſiam, vel Inquiſitores hęreticę prauitatis, vel eorum Commiſſarios peruenerit, protinus expellemus: & quod in his & in aliis, quæ ad officium inquiſitionis hęreticæ prauitatis pertinẽt, erimus obedientes Deo & Romanæ Eccleſię, & Inquiſitoribus eiuſdem hæreticę prauitatis iuxta officium & poſſe noſtrum: ſic nos Deus adiuuet, & hæc, ſuper quibus iuramus, ſancta Dei Euangelia manibus propriis per nos tacta.

12 *Si autem fortaſſe lectis dictis officialibus litteris antedictis, ac ſic verbo litteratorie requiſitis ſpatiũ deliberandi petierint, & tandem recuſauerint pręſtare iuramentum antedictum: tunc tranſactis aliquibus paucis diebus Inquiſitor requiret eos, vel requiri faciet ſub pœna excommunicationis, per litteras tenoris ſequentis.*

Recuſantes admoneantur, &c.

Num. 11.

COMMENT. IIII.

HOc etiam canonicum iuramentum pręſtandũ olim ſancinit concilium Biterrenſe cap. 32. vbi ſingillatim expreſsit, quę in hoc iuramento contineri debeant. quæ quoniam claram lucem ſunt loco huic allatura, non duximus omittenda. habet autem concilium ita: Adiecto in iuramento Comitũ, Baronum, Rectorum, & Conſulum, ac Balliuorum A ciuitatum, ac aliorum locorum, ꝙ fideliter & efficaciter, cum ab eis fuerit requiſitum, Eccleſiam contra hęreticos & eorum complices adiuuabũt, iuxta officium & poſſe ſuum, & de terris ſuę iuriſdictioni ſubiectis bona fide pro viribus exterminare ſtudebunt vniuerſos hęreticos ab Eccleſia denotatos. *hactenus ibi.*

Iuramẽtum magiſtratuũ quid contineat, cũ iuſſu Inquiſitorũ iurant.

In ſtatutis Vrbis Romæ lib. 1. cap. 7. de iuramento Senatoris de hac quoque re ita cauetur. Senator ſtatim cum Capitolium aſcenderit ad officium exercendum, iuret in manibus Conſeruatorum ad ſancta Dei Euangelia, &c. Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis contra hęreticos, quandocunq; B fuerit requiſitus, fauorẽ, & auxiliũ pręſtaret, &c.

Illud monebo poſſe ac debere Inquiſitores pro tẽporum varietate, ac hæreſum pullulantium qualitate adijcere in hoc iuramento eas clauſulas, quas opportunas iudicauerint, veluti noſtris temporibus ſe adiuuaturos Eccleſiam contra Lutheranos, Caluiniſtas, & ceteros hęreticos quibuſcunque nominibus cenſeantur: poſſunt autem huiuſmodi iuramenti formulæ facile ab eruditis concipi, nunc fuſioribus, nũc breuioribus verbis, dummodo in ſubſtantia complectantur, quæ à concilio Biterrenſi præſcribuntur. eiuſdem quoq. iuramenti meminit Zanchinus tract. de hæret. cap. 37. eum videto.

C a ¶ Item ꝙ non committemus balliuias, ſayonias, vel aliqua officia publica, &c. alicui de huiuſmodi perſonis peſtiferis, &c. *Hęc clauſula eſt etiã valde neceſſaria, & propterea nullo modo fuit omittenda. deſumpſit eam (vt credo) Eymericus ex concilio Toloſano cap. 16. in quo ita ſancitum eſt.* Inhibemus etiam ne prælati, barones, milites, ſeu quicunque domini terrarum hæreticis, vel credentibus eorum, bailiuias, ſeu adminiſtrationes ſuarum terrarum committant. *hęc ibi. Hinc enim quot incommoda oriantur, teſtantur paſſim maiorum exẽpla, quibus ob breuitatem valere iuſsis, id ſolum cõmemorabo, quod Laurentius Surius memorię prodidit in commentarijs hiſtoriæ ſui temporis: ait enim* D *Martinum Lutherum hominem peſtilentem, & cum antiquis hęreſiarchis facile conferendum, & ad omnia mala natum, Vormatiam à Cæſare Carolo V. euocatum data fide publica, dummodo in itinere à prædicandis hæreſibus abſtineret, ideo contra Cæſaris edictum feciſſe, & impunitum euaſiſſe, quoniam Cęſaris caduceator, qui fuerat miſſus ad conducendum Lutherum, hæretica labe infectus erat, Lutheroque tacite fauebat; quod ſi Cæſar reſciuiſſet, potuiſſet tunc Lutherum perdere. Cauendum eſt ergo diligentiſsime, ne vllæ penitus adminiſtrationes hæreticis, aut etiam ſuſpectis de hęreſi committantur.* E *idem quoque canit concilium Biterrenſe cap. 28. quod paulo poſt referam. huc ſpectant quæ dixi ſupra par. 2. ſuper quęſt. 53. & 57. quę ad hũc locum illuſtrandum ſunt apta.*

Hæreticis aut credentibus, & ceteris ſimilibus nõ ſunt adminiſtrationes cõmittendæ.

Iam Bailliuiæ & ſayoniæ *voces ſunt vulgares. Prima, Gallicana, qua ſignificatur poteſtas eorum, qui exercẽt iudicum decreta & miniſteria, ſiue eorũ qui imperia iudicũ exequuntur, quales ſunt apparitores, lictores, & ceteri adminiſtri. Altera eſt Hiſpana antiqua, qua indicatur officium ſatellitum, apparitorum, ſeu miniſtrorum ipſorum iudicum, ſeu magi-*

Baillinia & ſayonię quid ſignificent.

ſtratuum,

ſtratuum criminalium, quos Itali vocant ſbirros. *perinde eſt ergo ac ſi diceretur, non faciemus miniſtros, eos qui male de fide ſentiant, aut hæreticis faueant: ſiue non præficiemus tales officijs publicis aut honorificis adminiſtrationibus: nam per illud verbū, baillinias, id quoque poteſt ſignificari, vt videtur indicare concilium Biterrenſe c. 28. ibi:* Et ne Bailliuias ſeu adminiſtrationes teneant.

Hęretici, aut ſuſpecti non debēt eſſe in familia, aut conſilio potentum.

b ¶ Item quòd nullum de prędictis recipiemus, nec habebimus in noſtra familia, vel cōſortio, vel ſeruitio, nec in noſtro conſilio ſcienter.] *Deſumptum valde prudenter ex concilio Toloſano, & concilio Biterrenſi, in quorum primo cap. 16. ita ſcriptū eſt:* Sed nec eos (*ſcilicet hæreticos, aut eorum credentes*) aut etiam aliquos diffamatos de hæreſi, vel quos credunt de hoc eſſe ſuſpectos, in ſua familia, vel ſuo conſilio, habere, vel retinere prǽſumant. *hęc ibi. In Biterrenſi vero cap. 28. idem cauetur his verbis:* Et ne Bailliuias, ſeu adminiſtrationes teneant, nec ſint in conſilijs, vel familijs potentum, &c. *Sunt hæc valde inſignia, & diligentiſsime perpendenda in hac hęreſis cauſa: nec vllus eſt in hac praxi locus, qui non habeat recōditam eruditionem, deſuit Eymerico ſtylus elegans, ſed non prudentia, & profunda rerum cognitio, cum nihil fere dicat, quod probatis auctoritatibus non nitatur, quamuis eas ipſe non citet; quo magis miror quorundam iniuſtam fortaſſis ſententiam, aſſerentium hęc omnia vel abijſſe iam in deſuetudinem, vel facile contemnenda, cum meliora excogitari poſſint, quod nuſquam putarem audiendum.*

Forma litterarum requirendi, & monendi officiales tēporales, vt pręſtent iuramentum ſub pœna excommunicationis.

13 Frater N. ordinis Prædicatorum in talibus terris, ſeu dominio talis domini, Inquiſitor hæreticæ prauitatis à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus venerabilibus & in Chriſto nobis dilectis, tali Vicario, tali Balliuo, tali Subballiuo, & talibus Conſulibus talis ciuitatis, vel loci: Salutem, & mandatis noſtris, immo verius Apoſtolicis firmiter obedire.

Cum omnes renati fonte baptiſmatis, & præſertim domini temporales, conſules, officiales & aliarum prouinciarum, ciuitatum, caſtrorum & locorum rectores, & regimini pręſidentes, teneātur in defenſione ſanctę fidei orthodoxę, & extirpatione prauitatis hęreticę, iuxta poſſe & officiū ſuū Eccleſiam adiuuare, ſi fideles haberi cupiunt, & tales à ceteris reputari; & hoc iurare cum ab Epiſcopis, vel Inqſitoribus fuerint requiſiti, ſi vitare cupiunt graues & multiplices pœnas iuris, prout docent canonica inſtituta: Et nos qui ad ciuitatem talem venimus cauſa fidei, & exiſtimus de præſenti, habemuſque in ea nonnulla fidei ardua negotia peragere pro ſancta fidei defenſione, & extirpanda hæretica prauitate; quod facere commode nequimus, niſi veſtrorum inuocato auxilio bra-

A chij ſæcularis: Ea propter auctoritate Apoſtolica, qua fungimur in hac parte: Vos & veſtrum quēlibet requirimus & monemus, ac monendo in virtute ſanctæ obedientię, & ſub pœnis in iure contētis præcipimus, & mandamus, quatenus poſt tręs dies naturales proxime & immediate ſequentes, quorum primum pro primo, ſecundum pro ſecūdo, & tertiū pro tertio termino & peremptorio, ac trina monitione canonica aſsignamus; ſcilicet die tali proxime & immediate ſequenti veniatis in terram talem, & tali hora, & in tali loco coram nobis corporaliter † compareatis, & corporale † iuramētum ad ſancta quatuor Dei Euangelia ibi nobis
B & coram nobis præſtetis, iuretis; & promittatis, quòd toto tempore veſtri regiminis in officio memorato fideliter & efficaciter, cum à nobis fueritis requiſiti, Eccleſiam contra hæreticos & eorum complices adiuuabitis, bona fide, iuxta officium & poſſe veſtrum. Et nihilominus [a] quòd inuiolabiliter ſeruabitis, & ſeruari facietis in terris veſtræ iuriſdictioni ac regimini ſubiectis, conſtitutiones contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defenſores ipſorumque filios, & nepotes à ſede Apoſtolica promulgatas, ac etiā approbatas. Si autem (quod Deus auertat) noſtrorum monitorum, mandatorum, & pręceptorum, immo verius Apoſtolicorum immemores
C extiteritis, & rebelles præfatis noſtris monitis, & mandatis, infra prętaxatum vobis terminum non parendo, ſciatis vos & veſtrum quemlibet, ſic rebellem, contumacem, & inobedientem, vel ſic rebelles, contumaces, & inobedientes nobis, immo reuera Eccleſiæ ſanctę Dei, excommunicationis ſententia innodatum, & innodatos: quam excommunicationis ſententiam in vos, & veſtrum quemlibet, ſic inobedientem, contumacem & rebellem nobis; immo ſanctiſsimo noſtro Papę, nunc vt extunc, & tunc vt ex nunc, veſtra contumacia exigente & iuſtitia requirente in his
D ſcriptis ſententialiter promulgamus. Notificātes, ꝙ ſi permiſeritis vos præfata noſtra ſententia innodari, procedemus cōtra vos ad pœnas alias debitas grauiores, & ad incurſionem earundē, prout ius & iuſtitia ſuadebunt. Datum ſub noſtro ſigillo, die tali, menſis talis, anno tali, ac loco tali.

† al. perſonaliter

† al. perſonale

Quibus litteris præſentatis, ſi infra eis terminum aſsignatum comparuerint, & iurare conſenſerint, iurent ſecundum formam ſuperius expreſſatam. Si autem non comparuerint, elapſo dicto termino, publicentur excommunicati, & publicari mandentur in Eccleſia cathedrali, ſaltem per litteras tenoris ſequentis. 14

Si non obedierint declarentur excommunicati.

E

COMMENT. V.

Num. 13. Magiſtratus ſæculi compelli poſſunt ab Inquiſitoribus ad pręſtandum iuramentum.

M*ultis reſcriptis Apoſtolicis conceditur Inquiſitoribus, vt poſſint ſæculares magiſtratus compellere per cenſuram eccleſiaſticam ad pręſtandum iuramentum, & de cuſtodiendis legibus in hæreticos editis, & de extirpandis eiſdem e terris ſuis: nam, vt cetera omittam, Innocentius IIII. reſcripto incipiente:* Orthodoxę fidei. *hanc illis apertiſsime tribuit facultatē, ibi:* Si uero noſtris in hoc, immo

immo potiùs Apoſtolicis acquieſcere monitis nõ A curauerint, ipſos ad id per cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione remota cogatis. *hæc ibi: quę qua ratione debeant ad praxim reuocari, opportune docet hoc loco Eymericus.*

a ¶ Et nihilominus quòd inuiolabiliter ſeruabitis, &c. conſtitutiones contra hęreticos, &c.] *Multa ſunt Pontificum extrauagantes in fine huius operis impreſſę, quibus præcipitur ſęculi magiſtratibus, vt conſtitutiones et leges contra hęreticos latas obſeruent. Innocentius IIII. ſæpe cauit per bullam incipien.* Orthodoxæ fidei. *item per bullam incipien.* Ad extirpanda. § *ſtatuimus. vbi ita ſcriptum eſt:* Statuimus, vt Poteſtas ſeu Rector, qui ciuita- B ti præeſt, uel loco alij ad præſens, aut pro tempore pręfuerit in futurum in Lombardia, Romaniola, vel Marchia Teruiſana, iuret pręciſe & ſine tenore aliquo attendere inuiolabiliter & ſeruare, & facere ab omnibus obſeruari toto tempore ſui regiminis, tam in ciuitate vel loco ſui regiminis, quàm in terris ſuæ ditioni ſubiectis, omnes & ſingulas tam infraſcriptas, quàm alias conſtitutiones & leges tam canonicas, quàm ciuiles editas contra hæreticam prauitatem: & ſuper his pręciſe obſeruandis recipiēt à quibuſlibet ſibi in poteſtaria vel regimine ſuccedentibus iuramenta: quę qui præſtare noluerit, pro Poteſtatibus vel Rectoribus C nullatenus habeantur. *hactenus ibi. Huc quoque ſpectat quod ſanciuit Bonifacius Octauus in c. Vt inquiſitionis. de hæret. lib. 6.*

Forma denunciãdi excommunicatos prædictos officiales.

15 FRater N. ordinis prædicatorum, &c, Inquiſitor, &c. dilectis nobis in Chriſto curatis clericis talis Eccleſię cathedralis, ad quem, vel quos præſentes peruenerint: Salutem & mandatis noſtris, im- D mo verius, & cetera.

Vobis, & cuilibet veſtrum notum facimus tenore noſtrarum pręſentium litterarum, quòd die tali de menſe tali, & de anno tali, aſsiſtentibus nobis talibus ac in tali loco, vocauimus ad nos venerabiles talem Vicarium, & talem Subuicarium, talem Balliuum, & talem Subballiuum, & tales Cõſules talis ciuitatis, vel loci, & requiſiuimus verbo prius, poſtmodum litteratorie: quatenus pręſtarēt nobis iuramentum (vt tenentur) ſecundum canonicas ſanctiones, quòd quandocunque per nos requirentur, vt Eccleſiam contra hæreticos, & eorum complices adiuuarent bona fide, & iuxta E officium & poſſe ſuum, et cetera facerent, quę in dictis litteris continentur. Cumque parere noluerint, vt tenentur, requiſiuimus eos ac monuimus, et requiri ac moneri ſub pœna excommunicationis fecimus, quatenus dictum iuramentũ pręſtarent infra certum eis terminum aſsignatum, vt patet per noſtras litteras tenoris ſequentis. *Inſeratur tota immediate littera antedicta, & continuetur ſic:*

Verum cũ talis Vicarius, vel Conſules, ac Balliuus, &c. antedicti noſtris præfatis monitis &

A mandatis, immo verius Apoſtolicis, nõ paruerint cum effectu, contemnendo præſtare petitum iuramentum canonicum antedictum, propter quę antefatam excommunicationis ſententiam incurrerunt, vt cõtumaces nobis & rebelles, immo verius ſanctiſsimo domino noſtro Papę, et Eccleſię ſanctę Dei, ideo auctoritate Apoſtolica, qua fungimur in hac parte vobis & cuilibet veſtrum dicimus, et in virtute ſanctę obedientię, ac ſub pœna excommunicationis præcipimus, et mandamus, quatenus tali die proxime venienti, et in omnibus & ſingulis alijs diebus Dominicis & feſtiuis, & tandem † quouſque à nobis oppoſitum habueri- † al. & eidem

B tis in mandatis, populo denuntietis in tali Eccleſia vel tali, in Miſſa maiori, quãdo maior erit ibi multitudo populi atque cleri, prędictos talem et talẽ fore per nos excommunicatos, et tanquam vere excõmunicatos vitetis, et faciatis ab alijs euitari, tantum et tamdiu, donec de abſolutione eorum legitime vobis conſtet: Et has noſtras reddatis latori pręſentium cum ſubſcriptionibus veſtris, continentibus diem et horam receptionis veſtræ in ſignum mandati completi, poſitis in eiſdem. Datũ ſub noſtro ſigillo, die tali, menſis talis, anno tali, et loco tali.

Quibus denunciatis, ſi pręſtare voluerint iuramẽ- 16

Pænitentia publica iniũgẽda talibus ſi reſipiſcãt.

C *tum canonicum antedictum, pręſtabunt ſecundum formam in antea expreſſatam, & abſoluentur à ſententia excommunicationis, iniuncta* [a] *eis aliqua dura pænitẽtia arbitraria ſalutari: vtpote quod certis diebus Dominicis, vel feſtiuis, habeant ſtare dum Miſſa maior dicitur, & populi maior fuerit multitudo, in porta Eccleſiæ, vel in gradibus ante altare, capucio & ſotularibus depoſitis, tenendo in manu cereũ tanti ponderis, offerendum ſacerdoti Miſſa terminata, ſeu diuino officio celebrato. Vel quòd hoc faciant omni vel certo tempore, quãdo contigerit Inquiſitorem pro fide ſermonem facere generalem. Vel iniungatur alia pœna, de qua magis videbitur expedire, per mo-* D *dum tenoris ſequentis.*

COMMENT. VI.

a INiuncta eis aliqua dura pænitentia arbitraria ſalutari.] *Optime dicit,* arbitraria: *quoniam licet ob id quia reuerſi fuerint, euitauerint pœnas, de quibus in c. ad abolendam. §. penult. & in c. excommunicamus. §. moneantur. de hęret. & in authent. ſi vero dominus. C. de hęret. vbi interpretes: nihilominus ob delictum pręcedens puniendi ſunt. & quia tunc pœna non eſt à iure taxata, propterea arbitrio iudicantis relinquitur imponenda. c. de cauſis. extra* E *de offic. deleg. & tradit Panormitanus in cap. admonet. de renunciat.* Num. 17.

Quibus pœnis & qualiter puniendi magiſtratus, qui Inquiſitoribus nõ obediũt.

Hæ vero pænę de quibus hoc loco Eymericus, non debent acerbæ videri, cũ delictum fuerit grauiſſimũ: nam non obedire Inquiſitori in his quę ad fidem ſpectant, ingens ſcelus eſt. poterunt autem aliæ mitiores excogitari, veluti copioſa eleemoſyna, pij loci ædificatio, & ſimiles, dummodo delictum non maneat impunitum, & ceteri timere diſcant.

Illud tamen eſt hic diligentiſſime obſeruandum, in puniendis magiſtratibus multa prudentia opus eſſe, &c.

eſſe, & cauendum eſt, ne illi ſuperbia efferantur, & magis peccent, ac in grauiores errores incidant. quamobrem priuſquam ad has anguſtias, & difficultates perueniatur, conari debēt Inquiſitores ſalubribus monitionibus eos commonere ad obediendum & parendum mandatis Eccleſiæ, & raro cenſeo agendum cum ipſis imperioſe.

Meminerint Inquiſitores ſe imbelles eſſe, ac egere ſæcularium magiſtratuum auxilio, quorum propterea amicitiam & beneuolentiam debent ſibi conciliare. Ceterum cum ad has tandem ventum eſt calamitates, vt illi obedire renuant, & propterea ſint puniendi, tutius eſt inferioribus Inquiſitoribus, vt ſuperiores conſulant; vt generales Inquiſitores, ſummuſue Pontifex ſtatuant quid in tam graui cauſa agendum eſſe videatur.

Atque hoc eſt maxime obſeruandum in liberis ciuitatibus, in quibus principes & magiſtratus nullū dicunt ſe recognoſcere ſuperiorem: in his enim raro poterunt Inquiſitores ſuam omnem iuriſdictionem exercere; ſecus in illis, in quibus minores magiſtratus ſuperiores recognoſcunt, & illi fidei ardenter fauent: in his enim hę pænitentiæ, de quibus hic Eymericus, iniungi poterunt, quas & nos quandoque imponi vidimus.

Iam qua ratione procedi debeat contra dominos temporales, qui nolunt Inquiſitoribus obedire, traditur copioſe in reſcripto Innocentij IIII. *incipiente:* Ad extirpanda. *Et docent breuiter Simancas de catho. inſtit. tit. 23. nu. 8. & 9. & Repertorium Inquiſitorum verbo, dominus. & alij.*

Forma abſoluendi prædictos à ſententia excommunicationis.

18 NAm [a] dicti excommunicati flectentes genua iurabunt ſtare mandatis Eccleſię: & [b] poſt ſtatim dicetur per Inquiſitorem & alios ibi pręſentes Pſalmus: Miſerere mei Deus. vel: Deus miſereatur. vel aliquis alius. Quo dicto, dicetur Kyriel. Chriſteel. Kyrieel. Pater noſter. Et ne nos, &c.

Saluos fac ſeruos tuos.

Deus meus ſperantes in te.

Dominus vobiſcum.

Et cum ſpiritu tuo. Oremus.

PRÆTENDE Domine famulis tuis dexteram cæleſtis auxilij, vt te toto corde perquirant, & quæ digne poſtulant, aſſequantur.

Pręſta, quæſumus domine, his famulis tuis dignum pænitentiæ fructum, vt Eccleſiæ tuę ſanctę, à cuius obedientia deuiauerant delinquendo, dono tuæ gratiæ reformentur. Per Chriſtum dominum noſtrum.

Et addat Inquiſitor:

Et nos auctoritate Apoſtolica, qua fungimur in hac parte, abſoluimus vos, & veſtrum quemlibet à ſententia excommunicationis maioris, qua fueratis per nos legitime innodati, pro eo quia cōtumaciter recuſaueratis ad noſtri requiſitionem pręſtare canonicum iuramentum, de ſancta Eccleſia defendenda contra hæreticam prauitatem: & reſtituo vos & quemlibet veſtrum ſacramentis Eccleſiæ: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, Amen.

Et [c] dicetur eis ſic: Vos iuraſtis ſtare mandatis Eccleſiæ, & nos mandamus vobis ſub virtute iuramenti per vos præſtiti, quatenus pro pęnitentia ſalutari vos ſingulis diebus Dominicis faciatis hoc vel illud. Iniungetur eis pęnitentia ſalutaris, prout honori fidei videtur melius expedire.

19 **Quod expediens viſum fuerit mandetur illis.**

Quibus abſolutis, mandabitur pręd ictis rectoribus Eccleſiarum, qui eos excommunicatos denuntiauerunt, quatenus eos de cetero habeant pro abſolutis; nec deinceps hac de cauſa eos vitēt, nec faciant ab alijs vitari: ſed potius eos ad diuina admittant, & admittere faciant, prout ante per litteras tenoris ſequentis.

20 **Curet Inquiſitor vt pronuntientur abſoluti.**

COMMENT. VII.

a IAm dicti excommunicati flectentes genua iurabunt ſtare mandatis Eccleſiæ.] *Valde prudenter Eymericus hoc loco regulis iuris ſemper hęrens, admonet, quid fieri debeat ab abſoluēte, et quid ſit præſtandum ab abſoluto, vt beneficium abſolutionis impendatur.* **Num. 18.**

Primum ergo eſt, vt qui abſoluendus eſt, antequā beneficium abſolutionis conſequatur, iureiurando promittat, ſe ſubiturum & facturum eam pęnitentiam, quam Eccleſia, ſeu iudex Eccleſiæ nomine ſibi iniunxerit. poteſt autem hoc iuramentum bifariam ei per Inquiſitorem pręſcribi. Primo vt dicat ita: Ego iuro me pariturum mandatis Eccleſiæ. *vel ita:* Ego iuro quòd ſtabo, & obediam mandatis tuis. *Quod aperte colligitur ex c. ex tenore. de ſenten. excom. ibi.* Mandamus itaque, quatenus recepto ab eo iuramento, quòd tuo debeat mandato parere, ipſum vice noſtra à ſententia, qua tenetur, abſoluas. *hęc ibi: Atque hoc poſtremum fieri poſſe dixit ibidem Archidiaconus. quæ ſententia in hoc grauiſſimo crimine vera eſt. nec pertimeſcat qui abſoluitur iurare de parendo mandatis iudicis: quoniam iudex non debet ſibi poſtea iniungere iniqua mandata, nec abſolutus eſt obligatus niſi ad iuſta, rationabilia, poſſibilia, & honeſta mandata exequenda. argumen. l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum. ff. pro ſocio. & tradit Hoſtien. in dicto cap. ex tenore. de ſent. excommuni. & paulo poſt dicemus in hoc eodem commentario.*

Iuramētum de parendo mandatis Eccleſiæ præſtādum ab eo qui abſoluitur.

Sed antequam ad cetera progrediar, id quod eſt ſcitu digniſſimum in hac cauſa in primis eſt indagandum: Quando ſcilicet requirendum eſt iuramentum de ſtando mandatis Eccleſię. ac primum hoc generaliter videtur verum, ab omni redeunte ad Eccleſię gremium exigendum eſſe hoc iuramentum, maxime vero ab illis, qui ſuſpicionem hęreſis quamcunq; contraxerunt, & abiurant; cum nulla abiuratio fiat, in qua abiurantes non præſtent hoc iuramentum de parendo mandatis Eccleſiæ. ſeu Inquiſitoris; nam inter abiurandum pręter cetera profitentur ac ſpondent ſe ſubituros omnem pænitētiam, quam pro delictis decreuerint Inquiſitores iniungere.

Iuramētum de ſtādo mādatis Eccleſię quando exigendum.

Ad hęc, obſeruandum eſt, eos qui circa fidem delinquunt, bifariam poſſe Eccleſiam offendere,

primo,

primo, male ſolum credendo, ac etiam hæreſes euulgando: ſecundo cum præter malam credentiam, alia quoque facinora adiungunt, vt ſi eccleſias cõburant: imagines deleant: catholicos interficiant, & his ſimilia perpetrent. Si primo modo delinquant, & reuertantur priuſquam ab excõmunicatione abſoluantur, poteſt Inquiſitor ſi vult exigere ab ipſo redeunte non modo iuramentum de parendo mandatis Eccleſiæ, verum etiam cautionem & fideiuſſores ſub pœna pecuniaria de parendo mandatis, et pœnam exigere ſi non pareat. Zanchinus tract. de hæret. cap. 16. num. 9. verſ. poterit inſuper. & Repertorium Inquiſitorum verbo, cautio. §. cautionem, quod euidentius probatur per reſcriptum Innocentij IIII. incipiens: Cum per noſtras: relatum inter litteras Apoſtolicas in fine huius operis. ſed in terminis hoc cauit Alexander IIII. reſcripto incipiente: Super extirpatione. quod Zanchinus & Repertorium præcitatis locis tribuũt Innocentio IIII. tametſi eius etiam eſſe potuerit.

A pecuniariis pænitentiis quatenus abſtinendum.

At quamuis hic poſſint Inquiſitores, honeſtius tamen eſt ab huiuſmodi recipiendis cautionibus ſub pœna pecuniaria abſtinere, ne quid potius auaritiæ occaſione, quàm religionis amore facere videantur, vt monuit valde ſalubriter concilium Narbonenſe c. 17. in hæc verba: Ab huiuſmodi enim pecuniarijs pænitentijs, & exactionibus vobis eſt abſtinendũ pariter & parcendum propter veſtri ordinis honeſtatem. hæc ibi.

Non tamẽ ambigo interdum tutiſſime hoc fieri poſſe. præſertim cum illi, qui reuertuntur auari ſunt & tenaces, qui facile à peccato abſtinebunt, ne pœnam pecuniariam, ad quam ſe obligauerunt, ſoluant: quod etiam videtur monuiſſe concilium Narbonenſe c. 15. ibi: Ab ipſis talibus ac tantis exactis ſecuritatibus, præter iuratoriam cautionem, quod timore pœnæ temporalis, ab exceſſu ſimili debeant coerceri. hæc ibi. Quod explicat erudite Zãchinus tract. de hæreticis c. 19. dum docet quando poſſint Inquiſitores pœnas indicere pecuniarias.

Abſoluẽdus præſtet damni dati reparationem ſi poteſt.

Quòd ſi ſecundo modo deliquerunt, de ſtricta iuris ratione non prius videntur recipiendi, nec abſoluendi, quàm præſtiterint ſufficientem damni dati valorem & reparationem iuxta proprias facultates. c. porro. & c. parochianos. de ſentent. excom. ibi. Eos monere debes ac inducere, vt ijs quos læſerunt congrue ſatisfaciant. & ibi: Ipſoſq; faciatis ſicut excommunicatos arctius euitari, donec læſis congrue ſatisfaciant. Tradunt ibi Panormitanus & alij communiter, & Syluester copioſe in verbo, abſolutio. 3. nu. 5.

Si vero ſtatim præſtare non poteſt illati damni reparationem vel ob inopiam, vel ob alias cauſas, data cautione idonea, pignoratitia videlicet, aut fideiuſſoria de ſatisfaciendo vbi poterit, aut peruenerit ad pinguiorẽ ſubſtantiam, erit abſoluendus c. Odoardus. de ſolutio. c. ex parte. el primero de verbo ſignifi. ſin autem idoneam cautionem præſtare nequiuerit, forſis ob inopiam; tunc iuratoriam exhibebit, & abſoluetur. argumento c. ſi presbyter. 26. quæſt. 6. atque hæc quidem præſtanda videntur à redeuntibus ad Eccleſiæ gremium: quamuis aliquando, vel ob contritionem vehementem, humilitatem, lacrymas, vel ob alias cauſas remitti multa poſſint pœnitentibus & condonari, quæ arbitrio prudentis Inquiſitoris relinquitur.

b ¶ Et poſt ſtatim dicetur per Inquiſitorem, & alios ibi præſentes Pſalmus, &c.] Hoc eſt alterum quod exigitur ad abſoluendum excommunicatum redeuntem, nempe, vt ab eo qui habet poteſtatem abſoluatur, præmiſſa oratione Dominica, & alijs cõſuetis orationibus; addita ſolita & vſitata abſolutionis formula, de qua hic Eymericus. adde Gratianum in cap. cum aliquis. 11. quæſt. 3. eleganter Burchardus lib. 11. decretorum, cap. 8. ex quo totus hic locus lumen accipiet. & c. à nobis. el ſegundo. circa finem. de ſenten. excom. ibi: Abſolutionis autem forma ſeruetur, vt fiat cum pœnitentiali pſalmo, & tam oratione Dominica, quàm alia conſueta. hæc ibi. Num. 18.

Excommunicatus quo modo abſoluendus, qui virgis molliter percutitur.

Quod vero Inquiſitores hodie vbique laudabiliter obſeruant, dum abſoluunt redeuntes, quos virgis molliter percutiunt, quamuis nullo iure cautum eſſe videatur quod ego ſciam; id tamen obſeruant Hoſtien. & alij in dicto cap. à nobis. & Syluester in ſum. verbo, abſolutio. 3. num. 4. & alij, quod & ſeruandum eſt.

c ¶ Et dicetur eis ſic: Vos iuraſtis ſtare mandatis Eccleſiæ, & nos mandamus vobis, &c.] Num. 19. Hoc eſt poſtremum, quod excommunicato iam abſolutus iniungitur: nempe id, ad quod ſe per iuramentum obligauit de parendo Eccleſiæ, vel Inquiſitoris mandatis.

In mandatis iniungendis quid obſeruandum.

In his autem mandatis iniungendis multa ſunt diligenter obſeruanda, ſed hoc eſt præcipuum, ne iniuſta & irrationabilia, aut probabiliter loquẽdo, impoſsibilia mandet: nam ab his poſſet iuſte abſolutus appellare. c. vlt. de pactis. c. vt debitus. de appellatio. tradit Syluester verbo, abſolutio. 3. num. 4. verſ. quartum eſt vt abſoluens. nam qui ſic iurat, non adſtringitur niſi ad iuſtum mandatum. argumento c. cum ſim qua. de electio & c. veniens. ne iureiuran. in quo valde prudens debet eſſe Inquiſitor, ne mandata pœnitentem perturbent, atque in deſperationem potius quàm humilitatem & pœnitentiam inducant. quod facile præſtabit; ſi iuxta qualitatem delicti & delinquentis, pœnitentias iniungat: ita vt ſeni non indicat ieiunia, aut peregrinationes: nec pauperi copioſas eleemoſynas, aut ſimilia peragat, quæ penitus diſſentanea iudicentur.

Quæ mandata ſint iuſta.

Illa autem mandata æquiſsima ſunt cenſenda, quæ aduerſantur ei delicto quod pœnitens commiſit, vt ei qui prædicando male dixerat de fide, iniũgatur quòd publice eam laudet, vt dixi ſupra parte 2. ſuper c. inter ſollicitudinem. §. præcipias inſuper. Ei qui noluerat ieiunare, orare, aut diuina officia audire, vt ieiunet, oret, audiat: quia medicina morbo debet eſſe contraria. de quo ſingularis extat Zanchini doctrina tract. de hæret. cap. 20. nu. 2. & Repertorij Inquiſit. verbo, pœnitentia. quod etiam docuit apertiſsime Romanus Pontifex. in dicto c. ex tenore. de ſentent. excom. vbi ei qui manus violentas in clericum coniecerat, præcipitur, ne amplius conijciat in hæc verba: Sibique in virtute iuramenti præcipias, ne de cetero in clericum, monachum, vel alicuius religionis Conuerſum manus inijciat violentas. hæc ibi.

Sed & alia quoque poterunt imponi, quę magis vtilia, & honori fidei apta indicabuntur: quod arbitrio Inquiſitorum eſt relinquendum.

Forma denuntiandi præfatos officiales abſolutos ab excommunicatione.

21 FRater N. ordinis, &c. Venerabilibus, & nobis in Chriſto dilectis talibus talium Eccleſiarum rectoribus, ſeu curam animarum gerentibus, Salutẽ & mandatis noſtris, & cetera.

B VOBIS, & cuilibet veſtrum notum facimus per præſentes, quòd tales, quos de mãdato noſtro, immo verius Apoſtolico, denuntiaſtis publice fore per nos excommunicationis vinculo innodatos, ac euitaſtis, & euitari feciſtis merito vt decebat, pro eo quia nolebãt iurare coram nobis, quatenus Eccleſiam Dei defenſarent contra hæreticã prauitatem, abſoluimus ab excommunicationis prędictæ contra eos ſententijs per nos latis, pro eo quia (vt debebãt) mandatis noſtris antefatis humiliter paruerunt: ac vt requiſiti fuerant defenſare Eccleſiam bona fide, & iuxta poſſe ſuum, ad ſancta Dei quatuor Euangelia iurauerunt: idcirco vobis dicimus & mandamus, quatenus eos de cetero non vitetis, nec faciatis ab alijs euitari. Datum, & cetera.

22 *Si autem per duos, aut tres menſes talem ſententiam excommunicationis in cauſa fidei ſuſtinuerint animo indurato, aggrauentur proceſſus, & mandentur denuntiari excommunicati publice in Eccleſiis antedictis, & hoc accenſis candelis in terram proiectis, vel in aqua extinctis, & campanis pulſatis ſemel, vel pluries in hebdomada, ſeu in die: & hoc per litteras tenoris ſequentis.*

Contra contumaces ad grauiora procedatur.

Forma litterarum aggrauandi prędictos, cum cãdelis extinctis, & campanis pulſatis.

23 FRater N. &c. ordinis prędicti &c. Venerabilibus, & dilectis in Chriſto nobis, curatis talis Eccleſiæ, ſeu curam animarum gerentibus in eadem, Salutem, & mandatis noſtris, & cetera vt prius.

CVM Creſcente contumacia, creſcere debeat ipſa pœna ſecundum canonica inſtituta: & nos frater N. Inquiſitor prędictus, talem & talem, ſeu tales, eorum contumacia exigente excommunicauerimus, & excommunicatos vobis mandauerimus denuntiare in cauſa fidei orthodoxę, pro eo quia recuſarunt de defendenda Eccleſia contra hęreticam prauitatem pręſtare canonicum iuramentum: & tales per vos de noſtro mandato excommunicati, denuntiati fuerunt per menſes tot, nec parere voluerunt, nec velint noſtris præfatis monitis ac mandatis, immo verius Apoſtolicis; & contumaciter ſuſtinuerint per dictos menſes & in A prędictarum ſuſtineant animo pertinaci: Ideo vobis & cuilibet veſtrum in virtute ſanctæ obedientiæ præcipimus & mandamus, quatenus continuando dictam iniunctam vobis per nos denuntiationem de præfatis excommunicatis, eoſdem excommunicatos denuntiando, candelas † ardentes vos ibi habentes, in terram proijciatis, ſeu in aqua, vel aliàs coram populo extinguatis, & campanas pulſetis, ſeu pulſare faciatis ab alijs quolibet die ſemel: & tãdiu pręcipimus auctoritate Apoſtolica vos facere ſupradicta, quouſq; à nobis oppoſitum habueritis in mandatis, &c. Datum, &c.

† vide cap. debent. 11. q. 3.

24 *Si autem propter prædictas denunciationes reſilierint à contumacia antedicta, & præſtiterint præfatum canonicum iuramentũ in forma antedicta, abſoluantur à dicta excommunicatione, iniuncta eis duriori quàm prius pęnitentia arbitraria ſalutari: in qua pænitentia adiungatur ſemper aliquid, quod directe cedat ad honorem fidei Chriſtianę.*

Reſilientes à contumacia abſoluantur.

25 *Vbi autem nec ſic voluerint reſilire à contumacia antefata, ſed ſuſtinuerint dictas excommunicationes, & denuntiationes cum candelis extinctis, & campanis pulſatis, per aliquos menſes, poterunt aggrauari proceſſus, & excommunicari cum ſibi participantibus aliquibus, de quibus magis viſum fuerit, per formam tenoris ſequentis.*

Contra obſtinatos vlteriꝰ procedẽdum excõmunicãdo participãtes cum eis.

C

Forma excõmunicandi participãtes cum prædictis rectoribus ciuitatum, vel locorum.

FRater N. ordinis Prædicatorũ, Inquiſitor, &c. Venerabilibus dilectis nobis curatis, talis Eccleſię, &c. Salutem, & mandatis noſtris, &c. 26

Cum participare cũm leproſis plurimũ ſit damnoſum, & excõmunicati præſertim in cauſa fidei, moraliter ſint leproſi ſic, vt ad ſe accedentes damnabiliter inficiant, & corrumpant; propter quod D vt vere leproſi arctantur, & merito à conſortio hominum elongantur: idcirco vobis, & veſtrum cuilibet in virtute ſanctæ obedientię auctoritate Apoſtolica, qua fungimur in hac parte, pręcipimus, quatenus in veſtris Eccleſijs dum Miſſarum ſolemnia celebrantur, & populi in eis fuerit multitudo, tali & tali, ſeu talibus, generaliter omnibus pręcipiatis, mandetis, & moneatis canonice, vno pro trino edicto, quatenus non participẽt comedendo, bibendo, pertractando, colloquendo, ſeu aliàs prædictis talibus Vicario, Subuicario, Balliuo, &c. aliàs ſciant ſe excommunicationis vinculo innodatos: E quam excommunicationis ſententiam in eos vt in contumaces, ſi contra fecerint, Nos frater N. Inquiſitor præfatus, illorum contumacia exigente ferimus in his ſcriptis: abſolutiones à dictis ſententijs, ſi forſan incurrerint, nobis vel domino Papę ſolũmodo reſeruãtes. Datũ, &c.

Leuit. cap. 13

27 *Quibus denuntiationibus factis, ſi conſenſerint præſtare canonicũ iuramentũ, præſtent in forma ſuperius explicata, & abſoluantur à ſententia excõmunicationis, eis iniuncta arbitraria pænitentia duriori.*

Si autem non præſtiterint, poterit proceſſus vlterius

Et ſupponendo loca quibus præſunt interdicto.

terius aggrauare, vt ſcilicet terra, quæ prædictorum excommunicatorum dominio ſeu regimini ſubſunt, ſupponantur eccleſiaſtico interdicto per formam tenoris ſequentis.

Forma ſupponendi ciuitatem vel locum eccleſiaſtico interdicto, quia eius rectores noluerunt iurare, &c.

28 NOs frater N. &c. ordinis Prędicatorũ, in dominio talis domini, Inquiſitor hęreticę prauitatis à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus.

Attendentes, quòd talis Vicarius, talis Subuicarius, talis Balliuus, &c. talis ciuitatis vel loci non ſolum recuſauerunt præſtare nobis canonicum ſacramentum vel iuramentum, de defendenda Eccleſia contra hæreticam prauitatem, quamuis ad hoc tenerentur ſecundum canonicas ſanctiones, & per nos fuerint pluries requiſiti: verum etiã permiſerunt ſe hac ex cauſa contumaciter excommunicationis vinculo innodari, & publice excommunicatos denuntiari: ac creſcente eorum contumacia fuerint denuntiati publice excommunicati, etiam cum extinctis candelis & pulſatis campanis, ac demum cum participantibus, iuſtitia requirente: & huiuſmodi excommunicationis ſententias, ac ipſarum denuntiationes publicas, & aggrauationes ſuſtinuerunt per mẽſes plures, ſeu tot, animo pertinaci in detrimẽtum animarum ſuarum ac ſalutis, & contemptum nõ modicum Eccleſiæ ſanctæ Dei, & tolerant animo indurato etiam de præſenti: Idcirco nos frater N. Inquiſitor pręfatus dignum exiſtimantes, quatenus pœna excreſcat, contumacia excreſcente: & vt antefati excommunicati Vicarius, ſubuicarius, & ceteri antedicti, vtilius inducantur ab antedicta contumacia reſilire, & ad gremium ſanctæ matris Eccleſię aduolare; ipſam talem ciuitatem vel locum, qui ſubeſt regimini eorundem, ſupponimus eccleſiaſtico interdicto: nolentes, quòd præfatum interdictum per alium, quàm per nos ſeu Romanum Pontificem relaxetur. Datum, & cetera.

29 *Quo appoſito, interdictum executioni debitæ demãdetur per litteras formę ſequentis.*

Forma denuntiãdi talem ciuitatem vel locum eſſe ſuppoſitum eccleſiaſtico interdicto.

FRater N. ordinis Prędicatorũ, &c. Venerabilibus & nobis in Chriſto dilectis curatis talis Eccleſiæ: Salutem, & mandatis noſtris, & cetera.

Vobis vniuerſis & ſingulis tenore noſtrarum litterarum præſentium intimamus, quòd nos iuſtitia requirente talem ciuitatem, ſeu locum ſuppoſuimus eccleſiaſtico interdicto per noſtras litteras, & ſententias tenoris ſequentis: Nos frater N. ordinis fratrum Prædicatorum, &c.

A *Inſerantur ex toto litterę immediate precedentes.*

Quapropter vobis & veſtrum cuilibet in virtute ſanctę obedientię, & ſub excommunicationis pœna præcipimus, & mandamus: quam excommunicationem in vos, niſi infra ſex vel tot dies, quos vobis vna pro trina monitione canonica aſsignamus, feceritis quæ mandamus, ferimus in his ſcriptis: quatenus infra Miſſarum ſolemnia in veſtris eccleſijs, quando ibi fuerit populi multitudo, denuntietis publice & alta voce, talem ciuitatem ſeu locum eſſe & fuiſſe per nos ex cauſis præfatis ſuppoſitum eccleſiaſtico interdicto; nec relaxandum per alium, quàm per nos, vel dominum noſtrum

B Papam: vos idem interdictum ſeruetis, & facietis in veſtris eccleſiis obſeruari, quouſque de relaxatione vobis conſtiterit legitime, prout decet. Datum, & cetera.

Quòd ſi ciuitas prędictos excommunicatos coegerit, ſeu induxerit ad pręſtandum petitum primitus iuramentum, abſoluentur ipſi excommunicati in forma eccleſię antepoſita, & mandabitur curatis qualiter ſunt abſoluti in forma ſuperius enarrata. Et ciuitatis interdictum relaxabitur per litteras tenoris ſequentis. 30

Si eandẽ obedierint abſoluantur, & amoueatur interdictum.

C

Forma abſoluendi prædictos, officiales & relaxandi interdictum.

NOs frater N. ordinis Prædicatorum, & cetera. 31

ATTENDENTES quòd tales, ciuitatis talis regimini pręſidentes, contumacia poſtulante fuerunt per nos excommunicationis vinculo innodati, ac demum ipſa ciuitas antedicta ſuppoſita eccleſiaſtico interdicto;

D vt ſaltem ſic inducerẽtur à tanta contumacia reſilire, ac iurare de defendenda Eccleſia ſancta Dei contra hæreticam prauitatem: & ipſi tales, ſaniori conſilio adhęrentes, ipſa ciuitate eos ſuis ſanis conſultationibus ad huiuſmodi inducente, à ſæpefacta contumacia reſilientes, præſtiterunt antedictum petitum à nobis canonicum iuramentum: & quia dignum exiſtit, quòd eis obedientia ſuffragetur, ad quam ſe de proximo reduxerunt, & ceſſante culpa ceſſet & pœna: Ea propter Nos Inquiſitor præfatus eos à ſententijs excommunicationis præfatis abſoluimus in forma eccleſiaſtica conſueta, & pro abſolutis habemus, &

E haberi ab hominibus volumus pro prædictis: ipſamque ciuitatem à dicto interdicto liberamus, ipſum interdictum totaliter relaxando. Datum, & cetera.

Quibus ſic actis mandet Eccleſiarum curatis, quòd interdictum deinceps non obſeruent, nec prędictos excommunicatos vitẽt, nec faciant euitari per litteras tenoris ſequentis. 32

Forma denuntiandi regentes ciuitatem vel locum eſſe abſolutos ab excommunicatione, & interdictū relaxatum.

FRater N. ordinis Prædicatorum Inquiſitor, &cet. Venerabilibus, & nobis in Chriſto dilectis eccleſiarum talium, curam regentibus animarum: Salutem, & mandatis noſtris, & cetera.

TENORE præſentium litterarum vobis, & veſtrum cuilibet intimamus, quòd nos iuſtitia poſtulante abſoluimus à ſententiis excommunicationis tales, quibus tenebantur per nos merito innodati, atque à ciuitate tali interdictum per nos impoſitum relaxauimus, ipſis obtemperantibus noſtris monitis & mandatis, prout in litteris noſtris videritis plenius contineri tenoris ſequentis: Nos frater N. &c. *Inſerantur ex toto littera immediate precedentes;* Idcirco vobis, & cuilibet veſtrum auctoritate Apoſtolica præcipimus, & mãdamus, quatenus prædictos pro abſolutis habentes, de cetero eos non euitetis, nec faciatis à ceteris euitari: immo, prout ante, ad diuina libere admittatis, ipſumque interdictum deinceps non ſeruetis, cum per nos ex toto fuerit relaxatum. Datum, & cetera.

33 *Quòd ſi nec ſic preſtare voluerint antefatum canonicum iuramentum, poterit proceſſus aggrauari, iuxta cap. Ad abolendam. §. ſtatuimus. extra de hęret. & iuxta cap. Vt officium. §. ſtatuimus. & vt infames hæreticorum fautores, & de fide ſuſpecti honore & officio ſui regiminis ſpoliari & condemnari, nec de cetero ad illud ſeu ad aliud officium publicũ, vel dignitatem aliquam aſſumantur: & ea, quæ fecerint de cetero, nullam firmitatem, & hoc per litteras tenoris ſequentis.*

Quid inſup faciendũ reſtet cõtra ſic obſtinatos.

Forma aggrauandi officiales prædictos excõmunicatos, & priuandi eos officiis publicis.

NOs frater N. & cetera.

34 ATTENDENTES quòd ciuitatis, villæ, vel loci alterius regimini præſidentes, tenentur præſtare corporale iuramentum de defendenda Eccleſia ſancta Dei contra hæreticam prauitatem, ac conſtitutionibus contra hęreticos, credentes, receptatores, fautores, & defenſores eorum, ipſorumque filios & nepotes editis à ſancta ſede Apoſtolica inuiolabiliter obſeruandis, & obſeruari toto tempore ſui regiminis faciendis, cum fuerint ab ipſis Epiſcopo ſeu Inquiſitore legitime requiſiti; quòdque præſtare antefatum iuramentum contumaciter recuſantes, ſunt vt infames & hæreticorum fautores ac de fide ſuſpecti, honore & officio ſui regiminis ſpoliandi; & de cetero ad nullam dignitatem, neque ad vllum publicum officium aſſumendi: quinimmo declarandum, quòd quidquid fecerint deinceps in ſuo officio, nullam obtineant firmitatem: Et cum talis Vicarius, talis Subuicarius, & talis Balliuus, talis Subballiuus, taleſque Conſules, & Rectores talis ciuitatis ſeu loci, fuerint per nos Inquiſitorem præfatum legitime pluries requiſiti, de defendenda Eccleſia ſancta Dei, bona fide iuxta officium & poſſe ſuum contra hæreticam prauitatem: Et nihilominus quòd conſtitutiones à ſancta ſede Apoſtolica editas contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores & defenſores eorum, ipſorumque filios & nepotes toto tempore ſui regiminis inuiolabiliter obſeruarent, & facerent in terris ſui regiminis obſeruari, ipſique taliter requiſiti præſtare contumaciter renuerunt antefatum canonicum iuramentum: verum quia ipſorum contumacia exigente fuerunt excommunicationis vinculo innodati, & etiã publicati; accreſcente eorum contumacia etiam cum candelis extinctis & campanis pulſatis, demumque cum participãtibus; ipſaque ciuitas talis, in criminis deteſtationem, & ipſorum criminum punitionem ſuppoſita eccleſiaſtico interdicto; ac in præſentiarum perſiſtant in tali ac tam graui contumacia animo indurato: Idcirco nos Inquiſitor præfatus dignum merito reputantes, vt hi officiis priuentur, qui officiis abutuntur, volenteſque in hac parte mandata canonica & Apoſtolica fideliter exequi (vt tenemur) ipſos talem, à vicariatus, talem à ſubuicariatus, talem à balliuatus, talem à ſubballiuatus, talem à conſulatus officijs talis ciuitatis ſeu loci, eorum in cauſa fidei, poſtulante inobedientia & contumacia, vt infames, & tanquam hęreticorum fautores, & de fide ſuſpectos tenore præſentium merito expoliamus: ſicque deinceps talis pro vicario, talis pro ſubuicario, talis pro balliuo, talis pro ſubballiuo, & tales pro conſulibus ab aliquo nullatenus habeantur; nec de cetero ad aliquã dignitatem vel publicum officium aſſumantur: Eodemque tenore decernentes irrita, & inania quæcunque deinceps talis vt vicarius, talis vt ſubuicarius, talis vt Balliuus, talis vt Subballiuus, & tales vt Conſules fecerint ſeu ordinauerint, mandauerint, vel fieri iuſſerint; nullamque obtinere deinceps firmitatem. Datum, &c.

Quæ ſententia ſic lata mãdetur regentibus curam animarum, in cathedrali & in alijs eccleſijs publicari per litteras tenoris ſequentis.

COMMENT. VIII.

QVoniam, vt in ſuperioribus docuimus, grauiſſima oriuntur incommoda, quotiens magiſtratus aut hęreticis fauent, aut negligunt ea præſtare, quæ ad fidem protegendam, & propagandam attinent; ideo iuſtiſsime cautum eſt, vt officiis & dignitatibus; quibus abutuntur, priuentur, vt ſi reſipiſcant, & in officio contineantur: id vero qua ratione peragatur, diligenter docet hic Eymericus. Num. 34.

a ¶ Idcirco nos Inquiſitor præfatus, &c.] *Vides hic, ſolum Inquiſitorem priuare, & priuatos denũ-* Solus Inquiſitor nõ ſæcularib. officiis priuare.

tiare delinquentes in cauſa hæreſis officijs & dignitatibus ſæcularibus, quod facere poteſt: ſecus eſt dicendum de eccleſiaſticis, in quorum priuatione cum Inquiſitore interuenire debet epiſcopus. gloſſa communiter recepta in cap. vt commiſſi. §. priuandi. verbo, honoribus. de hæret. lib. 6.

At hodie per clemen. 1. de hæret. §. propter quod. Inquiſitor nō poſſit priuare officijs ſæcularibus abſque epiſcopo, per illa verba: aut ad ſentētiam procedere contra eos Epiſcopus ſine Inquiſitore, aut Inquiſitor ſine Epiſcopo diœceſano: &c. non valebit. *Sed de hoc dixi amplius infra par. 3. ſuper quæſt. 113.*

Quid nomine publici officij intelligatur, nota tu digna diſputatio.

b ¶ Nec de cetero ad aliquam dignitatem, vel publicum officium aſſumantur.] *Hoc loco obſcuriſſimum dubium occurrit, Quid nomine publici officij intelligatur: nam leges nuſquam id nominatim (quod ego ſciam) declarant; tametſi quandoque nō obſcure in quibuſdam colligatur, vt in cap. felicis. de pœnis. lib. 6. & notatur in cap. ubi periculum. §. quod ſi præmiſſa. de electio. in 6. tradit Archidiaconus in cap. 1. de conſuetud. lib. 6. optima gloſſa in l. legatis. §. ex officio. ff. de legat. 3. & in Hiſpania olim Ferdinandus V. Rex catholicus lege quadam incipiente.* Al nueſtro juſtitia mayor, & a los del nueſtro conſejo, *nominatim declarauit munera & officia, à quibus excluderentur, qui ab hæreſi vel apoſtaſia fuiſſent reuerſi, damnatorumque filij vſque ad ſecundam generationem per lineam maſculinam, & vſque ad primam, per lineam femininam in hæc verba:*

Por la qual mandamos y defendemos, que de aqui adelante ningun reconciliado por el dicho delicto de heregia, y apoſtaſia: ni hijo ni nieto de condennado por el dicho delicto: faſta la ſegunda generacion por linea maſculina, y haſta la primera por linea femenina, no puedan ſer ni ſean del nueſtro conſejo: ni oydores de las nueſtras audiencias & chancilleria, ni de algunas dellas: ni Secretarios, ni Alcaldes, Alguaziles, ni mayordomos, ni contadores mayores, ni menores, ni Theſoreros, ni Pagadores, ni Contadores de cuentas, ni Scriuanos de Camara, ni derentas, ni chanciller, ni regidores, ni relator, ni abogado, ni fiſcal: ni tener otro officio publico, ni real en la dicha nueſtra caſa y corte y chancillerias: y aſſi miſmo que no pueda ſer ni ſea Corregidor, juez, Alcalde, ni Alguazil, ni Merino, ni Preboſte, ni veynte y quatro: ni Corregidor, ni jurado, ni Fiel, ni Executor, ni Scriuano publico, ni del Conſejo, ni mayordomo, ni notario publico, ni fiſico, ni cirujano, ni boticario, ni tener otro officio publico ni real, en algunas de las dichas ciudades, villas, y lugares de los dichos nueſtros reynos y ſeñorios, ſo las penas en que caen & encurren las perſonas priuadas que vſan de officio para que no tiēnen abilidad ni capaciead, y ſo pena de cōfiſcacion de todos ſus bienes para la nueſtra camara y fiſco, en las quales incurran por el miſmo fecho ſin otro proceſſo, ni ſentencia ni declaracion, y las perſonas queden a la nueſtra merced. *hæc ibi: Quod fuit ſancitū Granatæ. xxi. die Septēb. anno Dñi M D I.*

Idem quoque cautum fuerat in Inquiſitione Hiſpaniæ per inſtructionem quandam Valladolitanam anno Domini MCCCCLXXXVIII. cap. 11. incipien. Item que los derechos.

Quid nomine publici officii vel dignitatis intelligatur Inquiſitor declarat.

Quoniam vero hæc velut priuata vnius regni decreta facile alibi contemni poſſent, nos qui generales regulas ſcribimus, ita ſentiendum putamus: quotiens dubitatur, quid nomine publici officij aut dignitatis intelligatur in hac cauſa, à quibus hæretici, & eorum deſcendentes excluduntur, ad Inquiſitorem ſolum, vel ad eū vnà cum epiſcopo id pertinebit declarare, cum Inquiſitor vel ſolus vel cum epiſcopo facultatem habeat interpretandi leges, & ſtatuta dubia contra hæreticos edita, vt optime docuit Eymericus par. 3. q. 85. & 86. vbi dixi. neque ab hac ſententia crederem recedendum.

Iam obſeruatione dignum eſt, quod recte docet Hoſtienſis, Ioannes And. Ioannes Anania, & communiter doctores in cap. excōmunicamus. §. credentes. extra de hæret. videlicet, non multum eſſe laborandum in nominibus publicorum officiorum recenſendis: cum nec omnia facile nominari ſpecialiter poſſint. argumen. l. 4. ff. de præſcript. verbis. & ſecundum diuerſas prouincias ipſorū nomina varientur: ſed generaliter dicendum eſt hæreticos, credentes, & ceteros, qui hac pœna coercentur, inhabiles eſſe ad publica officia, quæcunque illa ſint, & quocunque nomine cenſeantur ſecūdum varios ritus & conſuetudines diuerſarum prouinciarum.

In concilio Toloſano cap. 14. olim cautum fuit, vt qui diffamatus aut notatus eſſet de hæreſi, officio medici non vteretur in hæc verba: Statuimus etiā, ut quicunque fuerint infamati de hæreſi, uel ſuſpicione notati, officio medici de cetero non utantur. *hæc ibi.*

Pœnitētes & filii dānatorum honorificis ornamētis non vtantur.

Poſtremo illud addiderim, pænitentibus ac reconciliatis Eccleſiæ ab hæreſi reuertentibus, ac filijs & nepotibus damnatorū non modo interdici ne publica officia gerant, aut beneficia & dignitates habeant, verum amplius ne argento, auro, aut pretioſis veſtibus & ornamentis vtantur; quod olim in cōcilio Biterrenſi, cap. 28. elegāter cautū eſt his verbis: Et ne balliuias ſeu adminiſtrationes teneāt: nec ſint in conſiliis vel familiis potentum: neque vtantur vel medici vel notarii officio: nec ad alia officia publica, vel ad actus accedant legitimos: nec portent aurifriſia: nec ſericum, vel ſimilia ornamenta: vel vittas croceas: vel corrigias auro vel argento membratas: vel ſotulares inciſos ſeu pictos; & ubi expediens viſum fuerit, eijciantur de villa in qua conuerſati fuerant, in alia certa villa ſeu prouincia moraturi ad tempus. *hactenus ibi.*

Eſt

Eſt autem iuſtiſſimum hoc ſtatutũ: indignum eſt enim in ciuitate bene conſtituta, eos qui ſunt infames, honorificis ornamentis decorari. eiſdem etiam inhibetur, ne phaleratis equis inſtar nobilium vtantur. quod & ad mulas trahi debet, vt optime ſcripſit Simancas de catho. inſtit. tit. 47. nu. 23. & ſeq. ſed in his poſt aliquod tempus diſpenſari ſolet.

Forma publicandi tales officiis publicis priuatos.

35 Frater N. ordinis Prædicatorum, Venerabilibus & nobis dilectis vniuerſis & ſingulis talis ciuitatis eccleſiæ cathedralis curatis & non curatis, ad quos præſentes peruenerint: Salutẽ, & mandatis noſtris, immo, &c.

AD Veſtri cuiuslibet notitiam deducimus, tenore noſtrarum præſentium litterarum, ꝙ nos, iuſtitia exigente, ac infraſcriptorum contumacia requirente, talem vicarium, talem ſubuicariũ, & talem Balliuũ, & talẽ Subballiuum, & tales Conſules ciuitatis talis ſeu loci, ſpoliauimus officiis, quibus præerãt antedictis: ac ipſos inhabilitauimus ad officia publica, & honores publicos qualeſcunque habendos deinceps in futurum: decernentes etiam quidquid de cetero fecerint ſeu ordinauerint, virtute ſeu occaſione prædictorum, ſeu aliorum officiorum eſſe irritum & inane, ac nullius exiſtere firmitatis, ſicut in noſtris litteris infraſcriptis videbitis plenius contineri: quarum tenor ſequitur in hunc modum:

Nos frater N, &c. *Inſerantur ex toto littera immediate precedentes.*

Verum cum velimus (vt debemus) ad pręfatæ talis ciuitatis ſeu loci prędicta deduci notitiã ſingulorum, cum omnes tangere dignoſcatur: & quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari: ne eos contingat erga huiuſmodi ex ignorantia oberrare; Vobis & cuilibet veſtrum, ſeu vobis talibus, & talibus auctoritate Apoſtolica, qua fungimur in hac parte, in virtute ſanctę obedientiæ præcipimus & mandamus, & mandando requirimus ac monemus, quatenus infra ſex † dierũ ſpatium, quos vobis, & veſtrum cuilibet pro trina monitione canonica, & termino peremptorio aſſignamus; quibus elapſis excommunicationis ſententię vos ſubiacere volumus ipſo facto, in veſtris eccleſiis dum Miſſarum ſollemnia celebrãtur, & populi erit inibi multitudo: pręfatas noſtras litteras alta voce in vulgari, & intelligibiliter publicetis, ac faciatis per alios publicari: notificantes omnibus vt ſupra, ꝙ nos prædictos & eorum quemlibet ſpoliauimus officiis publicis antedictis, quibus antea vtebantur: Ac etiam ſpoliamus, & inhabilitamus eos, & eorum quẽlibet deinceps ad quęcunque publica officia obtinenda: decernentes quidquid de cetero attentauerint occaſione prędictorum officiorum, ſeu eorum nomine vel colore, fore irritum & inane, ac nullam obtinere vlterius firmitatem: Mandantes vniuerſis & ſingulis vniuerſitatibus præfatæ ciuitatis ſeu loci, quatenus prædictis taliter à ſuis officiis per nos

† Hoc arbitrarium eſt, & maius ſpatium ſi vult poteſt Inquiſitor cõſtituere.

A auctoritate Apoſtolica ſpoliatis, quòd eis non pareant ſeu obtemperent in his, quę ſpectant ad executionem officiorum prędictorum, quibus antea vtebantur, cum illi ſint ſuis demeritis auctoritate Apoſtolica ſpoliati. Datum, &c.

Si autem illa ciuitas ſiue locus prędictos recuſauerit, & eos habuerit vt veraciter à ſuis officijs ſpoliatos, eligantur ſeu ponantur alij officiales boni, qui in principio ſuæ creationis & nouitatis, praſtent, vt tenentur, prędictum canonicum iuramentum. 36

Vbi autem dicta ciuitas ſiue locus non obtemperauerit ſentẽtijs per Inquiſitorem latis in antea memoratis, ſed duxerit contumaciter reſiſtendũ, dictos B *ſpoliatos in prioribus officijs tolerando, à quibus ſue rint canonice ſpoliati tunc in illo caſu, licet Inquiſitor poſſet procedere, & ciuitatem, ſi ciuitas fuerit, priuare aliarum commercio ciuitatum, ac epiſcopali etiam dignitate, iuxta cap. Ad abolendam. §. ſtatuimus. in fine. de hęret. lib. 5.*

Tamen a *melius eſt, quòd ad tantam pœnam per Inquiſitorem non procedatur: ſed ciuitatis contumacia domino noſtro Papæ exponatur, præſertim cũ cap. Vt officium. de hęret. lib. 6. ad pœnam ciuitatis, vel loci amplius non procedat.*

COMMENT. IX.

C a Tamen melius eſt, ꝙ ad tantam pœnam per Inquiſitores non procedatur. *Singulare eſt hoc Eymerici documentum. quod eſt in magnis cauſis ſemper obſeruandum tutius enim ac ſecurius eſt punitionem differre, & principẽ conſulere, quàm dum celeriter procuratur, tumultum excitare: cum ſæpiſſime contingat, populos non ita delegatis iudicibus, aut gubernatoribus, ac principibus ipſis obedire. Et ſi Inquiſitores vellent poteſtatis ſuæ omne imperium exercere, facile ad ſeditionem cunctos cõmouerent.*

Num. 36. Differẽda ſępe punitio, ne ſcãdalum oriatur.

D *In Hiſpania, qui ita delinquerent, per Inquiſitores proſcriberentur, & manu regia comprehenderẽtur, ac punirentur, vt teſtatur Iacobus Simancas de catho. inſtit. tit. 23. num. 8.*

De inſtitutione Vicarij, ſeu Commiſſarij.

DVM autem prędicta taliter peragũtur pręſtito anteſato canonico iuramento vel non præſtito: poteſt & debet Inquiſitor in quolibet epiſcopatu vnum Commiſſarium inſtituere quadraginta annorum ętatis, iuxta gloſata ſuper cap. Nolentes. de hęret. in cle. religioſum, ſeu clericum E ſæcularem, virum prouidum & prudentem, ſciẽtia & moribus pollentem, & ſanctę fidei zelatorem. & hoc per litteras tenoris ſequentis.

Forma inſtituendi Commiſſarium ſpecialem.

Frater N. Ordinis Fratrum Prædicatorum, ſacroſanctæ Theologiæ magiſter, &c. Venerabili & nobis in Chriſto dilecto N. ordinis ſupradi- 37

cti: Salutem in auctore & conſeruatore fidei domino Ieſu Chriſto.

† al. pellibus

QVIA Callidæ vulpes Samſonis pedibus † verſutis, ceruicibus erectis geſtu & habitu obfuſcatis ſub quadam ſpecie ſanctitatis colligatis caudis ardentibus, intricatis vocibus nefarijs non verentur per agrum vniuerſum Dominicum currere, hac illacque diſcurrere, ſegetem albã fidei ſplẽdoribus Dominicam diſsipare, comburere & ardere, immiſſo igne aſcendente ab inferis, deuaſtante hæreticæ prauitatis, vt nos paulo ante rerum magiſtra omnium experientia docuit euidenter: & timeamus, & non immerito, ac reuolutis viſceribus tremamus nocumenta fidei ſegetibus & agris fer- B tilibus Dominicis inferri grandia ſupradictis incurſu præſcriptarum vulpium & diſcurſu, ex noſtri Inquiſitoris abſentia, quæ eiuſdem Inquiſitoris præſentia, Dei fauente gratia, conſeruantur: Et quia propter varia & ardua fidei negotia habemus interdum per partes regni diuerſas percurrere, vt expoſcunt negotiorum qualitas & neceſsitas, ac requirunt: ideo nos Inquiſitor præfatus vos N. de cuius diſcretionis ſynceritate, conſcientiæ ſoliditate, ſcientiæ profunditate, & zelo fidei accenſo & veritate, fidem gerimus ſolidam in Domino & probatam, Vicarium noſtrum ſeu Commiſſarium in tota tali diœceſi, ſtatuimus & faci- C mus firmiter per præſentes: committentes [a] vobis plenarie & expreſſe, quatenus denuntiationes, & informationes, ſeu accuſationes auctoritate noſtra à quibuſcunque, & etiam contra quoſcunque recipere & procedere, (prout nos poſſemus) libere valeatis: ac ſuper & pro eiſdem tã teſtes quàm reos citare †, arreſtare, compedire, confeſsiones ſeu teſtimonia recipere, & ea probare, & etiam examinare, & ad teſtificandum cogere, atque pro dicenda veritate vnà cum domino epiſcopo ſeu eius vicario quæſtionibus exponere & tormentis: ac etiam ponere ad carcerem, qui magis ad pœnã, quàm ad cuſtodiam videatur: conſilium perito- D rum, quando vobis videbitur, conuocare: atque generaliter omnia alia facere, quæ nos facere valeremus, ſi ibi perſonaliter præſentes eſſemus. In prædictis [b] enim omnibus & alijs ex eiſdem, modo aliquo emergentibus, dependentibus, & connexis plenariam concedimus & conferimus poteſtatem: diffinitiua [c] dumtaxat ſententia omnium impænitentium & relapſorum (vt eſt moris) ad quam abſque noſtra licentia & conſenſu nolumus vos extendere manus veſtras, nobis penitus reſeruata. Datum ſub ſigillo noſtro in pendenti, in tali loco, tali die, talis menſis, & talis anni.

† Hoc dicit iuxta conſtitutionẽ clemen. 1. §. propter quod de hæret.

38 *Poteſt Inquiſitor plene committere vices ſuas, etiam ad procedendum ad ſententiam diffinitiuam: ſed melius eſt, & communiter fit, quod ſententias relapſorum & impænitentium ſibi retineat, & reſeruet: quia magis præſumitur de Inquiſitore [c] & magis obtemperatur Inquiſitori, quàm commiſſario: & quia communiter Inquiſitor eſt magis expertus: & quia ſi bene procedatur vel male, ſibi totum imputabitur: & quia ipſius eſt proceſſus ſui commiſſarij defenſare, cum idem ſit conſiſtorium vtriuſque.*

Quare multum pertinet ad Inquiſitores, quòd habeant bonos commiſſarios & induſtrios, & qui ſciãt & velint prudenter negotia fidei exercere, vt ſecundum eorum, & maiorem & minorem prudentiam, & practicam † poſſint Inquiſitores minus vel plus grandiora, ſeu minus grandiora negotia eis committere, & ad iſtas vel ad illas ſententias procedendi poteſtatem conferre: & prout negotiorum qualitas hoc expoſcit. 39

† al. peritiã.

Forma alia ad hoc idem.

FRater N. ordinis Prædicatorum, &c. Venerabili & religioſo viro fratri N. ordinis talis: Salutem in auctore & conſeruatore fidei, &c. 40

CVM Per abſentiam hæreticæ peruerſitatis Inquiſitorum, diabolica ſuggeſtione in locis pluribus experiamur ſæpiſsime catholicæ fidei contraria ſuboriri, quæ per eorum præſentiam validius extirpantur: Nos qui ſumus arduis negotijs plurimis ſanctæ fidei in præſentiarum taliter occupati, quòd ad talem diœceſim quo ad præſens accedere commode non valemus: Idcirco vobis de cuius zelo, ſcientia, & diſcretione fiduciam gerimus in Domino pleniorem in negotio fidei, infra C talem diœceſim committimus plenarie vices noſtras, donec ad nos duxerimus reuocandas, ſemper dumtaxat nobis diffinitiua ſententia reſeruata. In cuius commiſsionis teſtimonium, ſigillum noſtrum duximus præſentibus apponendum. Datum, &c.

COMMENT. X.

Num. 37.

QVoniam inter miniſtros Inquiſitorum principem locum ſibi vendicant Commiſſarij ſeu Vicarij eorum, quos vbi occaſio poſtulauerit, poſſunt & debent inſtituere, vt multis Pontificum reſcriptis continetur, & docet copioſe Eymericus infra q. 13. & ſeq. ideo nunc quomodo inſtitui debeant, & quam D *habeant auctoritatem docet vſque ad tit. De ſermone generali habendo. quicquid autem ad hanc tractationem attinet, copioſe dicemus cum Eymerico infra ſuper quæſt. 13. & multis ſequentibus; nunc practicam in tali negotio ſeruandam conſideremus.*

a ¶ Committentes vobis plenarie & expreſſe, quatenus denuntiationes & informationes, &c.] *Quæ hoc loco commemorat Eymericus poſſe Inquiſitores Vicarijs ſuis committere, explorati iuris eſt. cap. vt commiſſi. §. committendi. de hæret. lib. 6. conceſſitque etiam apertius Vrbanus IIII. reſcripto quodã incipiente:* Licet ex omnibus. *in hæc verba:* Vt ergo commiſſi vobis officij debitum vtilius E & liberius exequamini, committendi citationes, teſtium examinationes, cum de huiuſmodi crimine ac ipſius circumſtantijs duxeritis inquirendum, & denuntiationes ſententiarum, quas in quoslibet hac de cauſa tuleritis, &c. plenam committimus facultatem. *hæc ibi. Tradit Gondiſſaluus tract. de hæret. q. 7. nu. 13. Bernardus Comenſis in lucerna verbo, Inquiſitor. §. 2. & Ioannes Rojas trac. de hæret. par. 2. nu. 429. atque hoc iure communi obſeruari vere teſtatur Vmbertus in opere iudiciali verbo, Inquiſitor, nu. 5. & verbo. Vicarius nu. 1.*

Quid poſſint Inquiſitores vicarijs ſuis committere.

Docet

Teſtium examinatio quádo vicarijs cómittenda.

Docet tamen Simancas de catho.inſti. tit.64.nu. 11. teſtium examinationem ab ipſo Inquiſitore fieri debere, nec alteri committẽdam, niſi cum teſtes ſunt impediti, ad quos nec iudices ire facile poſſint aut debeant; quod non negamus: neque enim facile debent Inquiſitores vices ſuas committere, ſed tunc cum iuſta cauſa poſtulat: nam quę ab Inquiſitoribus geruntur, maturius & prudentius facta eſſe præſumũtur, quàm quę ab eorum ſubſtitutis fiunt.

Ac de hac quidem teſtium examinatione alteri non committenda, cum Inquiſitor eſt præſens, nec legitime impeditus, in Hiſpalenſi inſtructione anni Domini MCCCCLXXXIIII. cap.17. his verbis à nobis latine redditis cautum eſt: Itẽ Inquiſitores per ſe ipſos recipiant & examinent teſtes, nec committant eorum examen notario vel alteri perſonæ: niſi teſtis eſſet ita infirmus, quod non poſſet ante Inquiſitorem comparere, & Inquiſitori nõ eſſet honeſtum ire ad recipiendum teſtis dictum, vel eſſet impeditus: nam eo caſu poſſet Inquiſitor committere examen teſtis iudici ordinario eccleſiaſtico loci, & alteri perſonæ prouidæ & honeſtæ, quę ſciat bene examinare cum notario, & referat modum, quem tenuit teſtis in deponẽdo. *hęc ibi.*

Quamquam autem extra Hiſpaniam non teneantur neceſſario Inquiſitores Apoſtolici huius inſtructionis decretum obſeruare, vt alibi copioſius ſcripſimus, poſſintque inſpecto vel iure communi, vel priuato, vel conſuetudine aliqua, non modo cetera, ſed etiam teſtium examinationem cõmittere, tutius eſt tamen, vt per ſe ipſos eos interrogent atque examinent, ut dictum eſt.

Commiſſarijs vero ſuis alibi cõſtitutis propterea & hoc & alia committere coguntur, quia nõ poſſunt ipſi Inquiſitores per ſe alibi conſtitutos teſtes examinare, ceteraque tranſigere.

Iam hoc ipſum quod de Inquiſitoribus Apoſtolicis diximus, in epiſcopos quoque locum habere cenſemus, in his locis, in quibus non ſunt Apoſtolici Inquiſitores: ut uidelicet ipſi Epiſcopi per ſe teſtes in cauſa fidei examinent, ob eaſdem cauſas.

Quid operetur clauſula, cũ emergẽtib', dependentibus, & cõnexis.

b ¶ In prędictis enim omnibus, & alijs ex eiſdem modo aliquo emergentibus, dependentibus, & connexis, &c.] *Utilis eſt admodum hęc clauſula ad tollendas varias difficultates, quæ in negotio inquiſitionis occurrere ſolent, de quibus facile à cauilloſis & fraudulentis reis opponi poſſet ex omiſſione huius partis, ad differendum inique iudicium. Cum enim cauſa principalis tractatur, aliqua quæſtio incidere poteſt, vel quippiam emergere, quod cum ad cauſam principalem immediate non pertineat, negotium poſſet iudicibus faceſſere: quo fit vt optimo conſilio in commiſſione addatur præfata clauſula.*

Quę autem dicantur incidentia, dependentia, emergentia, & connexa tradit Speculator tit.de incidenti quæſtione. & gloſſa in l.quod inſtit.§. prętor. vbi copioſe Doctores.ff.de re iudi. item Doctores.in l. quoties C.de iudi. & in l.1.C.de ordine iudicior. & Canoniſtæ in cap.1 & 2. de ordi.cognitio.

Cõmiſſarij Inquiſitorũ an poſſint pronuntiare ſententias impænitentiũ, & relapſorũ.

c ¶ Diffinitiua dumtaxat ſententia omnium im pænitentium & relapſorum, &c. nobis penitus A reſeruata.] *Ceterorum ergo delinquentium ſententias veluti ſuſpectorum redeuntium, fautorum, receptatorum & ſimilium, Inquiſitorum commiſſarij virtute accepta ſubdelegationis ferre poſſent: immo etiam ſententias in relapſos & impęnitentes poſſent pronuntiare, quotiens generaliter illis forent Inquiſitorum vices commiſſæ. quod non obſcure videtur hoc loco ſentire Eymericus, dum ſpecialiter ſibi reſeruat ſententias relapſorum, & impænitentium, indicans commiſſarios eas tunc poſſe ferre, cum Inquiſitor ſpecialiter ſibi non reſeruaſſet: cui opinioni manifeſtius adſtipulatur idẽ Eymericus paulo poſt nu.42. circa finem, ibi:* Parati vobis committere, B quatenus ad diffinitiuam ſententiam procedatis. *& nu.44. ibi:* vſque ad ſententiam diffinitiuã incluſiue procedere valeatis.

Et hanc ſententiam ſummo iure veram eſſe exiſtimo: nam cum Inquiſitores ſint principis delegati, hanc etiam facultatem poterunt ſuis commiſſarijs ſubdelegare. cap.cum ſuper.de offic.delegati.l.ania. C.de iudi.

Ceterum quia res eſt magni ponderis, cum de vita hominis agatur, tutius erit hanc poteſtatẽ Commiſſarijs non tribuere, ut optime etiam hoc loco indicat Eymericus. Iam de commiſſarijs amplius diſſerit auctor 3. par. q. 13. & ſeq. vbi & nos copioſe cum C *eo diſſerimus.*

Forma litterarum inſtituendi duos cõmiſſarios ſimul, qui procedant pariter & coniunctim.

FRater N. ordinis Prædicatorum, &c. Venerabilibus, & nobis in Chriſto 41
dilectis religioſis viris fratribus. tali & tali, ordinis talis: Salutem in auctore & conſeruatore, &c.

QVIA Secundũ canonicas ſanctiones † in- D tegrum eſt iudicium, quod plurimorum ſententiis confirmatur: & negotium talis viri delati, capti, & detenti pro hæretica prauitate ſit negotium nimis arduum atque graue: attentis circunſtantiis criminis, & perſonæ: ea propter, vt fidei negotium arduum antefatum maturius peragatur, & in eo ſecurius procedatur: ac conſultius fine debito terminetur: Vobis duobus pariter coniunctim, & non vni ſine altero committimus plenarie vices noſtras, ac plenariam procedendi poteſtatem in dicto fidei negotio, & in omnibus ex illo emergẽtibus, incidentibus, & connexis etiam vſque ad diffinitiuas ſententias excluſiue conce- E dimus facultatem tenore pręſentium noſtrarum litterarum. In cuius rei teſtimonium, præſentes noſtras litteras noſtri ſigilli appenſione iuſſimus communiri.

† Cap prædictum de officio delega. cap.de quib. 20.diſtinct.

Forma alia ſecunda pro eodem.

FRater N. ordinis Prædicatorum, & 42
cetera. Magnæ prudentię religioſis viris fratribus tali, & tali ordinis talis: Salutem in auctore & conſeruatore: & cetera.

† Prouer. ca. 11. & 24.

L. ſi. C. de ſideicom. l. hęredes palam. §. 1. de teſt.

A QVIA Secundum catholicam irrefragabilē veritatem †, vbi multa conſilia, ibi ſalus; & vbi peritorum plurimorum ſententia, ibi virtus: cum per plurima conſilia atque iudicia rei veritas melius diſcutiatur, efficacius detegatur, & clarius videatur: Ea propter cupientes negotia fidei orthodoxæ cōmodius, ac vtilius promoueri ad Dei gloriam, & honorem: Vos talem, & talem, viros vtique ſcientia prouidos, ſapientia circunſpectos, zelo ſanctæ fidei circumcinctos, prout per experiētiam diuturnam eſſe nouimus, & de quorum virtutibus fiduciā in Domino gerimus plenam: Vicarios noſtros, ac Commiſſarios ſpeciales inſtituimus in tota tali diœçeſi, cum plenitudine poteſtatis: B committentes vobis, ex certa ſcientia †, & expreſſe, quatenus pariter, & coniunctim in negotiis ſanctæ fidei ad eādem fidem ſanctam firmius complantandam, & ad prauitatem hęreticam validius extirpandam, auctoritate noſtra, immo verius Apoſtolica, vſque ad diffinitiuam ſentētiam excluſiue, & in omnibus ex illis emergentibus, dependentibus, & connexis, procedere valeatis, liberam poteſtatem conferentes tenore noſtrarū præſentium litterarum: parati uobis committere quatenus ad diffinitiuam ſententiam procedatis, cum per vos vel veſtras litteras fuerimus de qualitate negotij plenius informati. In cuius cōmiſsionis, & conceſsionis teſtimonium præſentes noſtras litteras noſtro ſigillo iuſsimus communiri.

† Hæc clauſula quam vim habeat tradit Felynus in c. nonnulli. de reſcriptis.

Forma inſtituendi ab Inquiſitore in tota prouincia Vicarium generalem.

43 FRater N. ordinis Prædicatorum Venerabili, & nobis in Chriſto dilecto patri fratri tali, talis ordinis ſacræ Theologiæ egregio profeſſori: Salutē in auctore & cōſeruatore: &c.

QVIA Dignum merito exiſtimamus ſuffragantibus nobis ad hæc canonicis inſtitutis, ſecundum negotiorum qualitatem, eorumque minorē, ſeu ampliorem arduitatem, de miniſtris idoneis prouidere, & negotiū ſanctæ fidei, in renatis fonte ſancti baptiſmatis commodius conſouendæ, ac in pręcordijs conuerſorum ad eandem firmius cōplantandæ, & de hęreticorum infectis viſceribus labem ipſam hęreticam cautius euellendæ, ſit negotium ad honorem Dei, & fidei augmentum & vtilitatem Eccleſiæ, & populi, ſuper omnia alia negotia ſæculi obtinens principatum; propter quod cum magna circunſpectione, & indagine eſt de miniſtris idoneis ad exequendum dictum fidei negotium prouidendum: Idcirco nos frater N. Inquiſitor præfatus, attendentes, quòd cōmode in terris noſtræ iuriſdictioni ſubiectis non valemus diutius commorari: cum a nos oporteat ad Romanam curiam dirigere breuiter greſſus noſtros, pro conſultando ſanctiſsimo domino noſtro Papa ſuper quibuſdā arduis negotijs ſanctæ fidei promouendis: & cupiamus totis noſtris viſceribus de idoneo generali Commiſſario prouidere: Vos venerabilem fratrē talem ſacræ Theologiæ magiſtrum, de cuius ſcientiæ profunditate, ſapientiæ ſoliditate, & conſcientiæ ſynceritate fidem in Domino gerimus firmiorem, experientia ſolida comprobatam: Vicarium noſtrum, & Commiſſarium in omnibus regnis, & terris talis domini, noſtrę Inquiſitioni ſubiectis, inſtituimus, & facimus generalem: committentes uobis ex certa ſcientia & expreſſe, in, & ſuper omnibus & ſingulis fidei negotijs, quæ occurrent, & etiā in omnibus ex illis dependentibus, emergentibus, incidentibus, & connexis, quandocunque, & quomodocunque plenarie, & generaliter vices noſtras, B etiam vt ad ſententias diffinitiuas relapſorum, & impænitentium, & alias qualeſcunque libere procedere valeatis, liberam concedimus poteſtatem tenore noſtrarum pręſentium litterarum, In quarum commiſsionis, & conceſſionis teſtimonium, præſentes noſtras litteras ſigilli noſtri munimine iuſsimus roborari. Datum in tali loco, tali die, talis menſis.

COMMENT. XI.

CVM nos oporteat ad Romanam curiam dirigere breuiter greſſus noſtros, pro conſul- C tando ſanctiſsimo domino noſtro Papa, &c.] *Cum olim initio conſtituta Inquiſitionis delegata, nulli (quod ego ſciam) eſſent Inquiſitores Cardinales generales in tota republica Chriſtiana, quos per litteras liceret conſulere, & ab eis etiam in arduis reſponſum, habita prius cum Pontifice ſummo debita conſultatione, vt nunc fit, accipere: propterea ſæpe cogebantur priuati inquiſitores Romam proficiſci, in quorum abſentia negotia fidei multum periclitabantur, vt copioſe docet Eymericus paulo poſt num. 128.*

Num. 43 Cardinales Inquiſitores generales in tota republ. Chriſtiana quando incęperint conſtitui.

Quibus incommodis inſpectis primus (quod ego legerim) Vrbanus IIII. anno Domini MCCLXIII. D *Cardinalem ſancti Nicolai in carcere Tulliano Inquiſitorem creauit generalem, ſeu quaſi protectorē Inquiſitorum conſtituit, quem poſſent particulares Inquiſitores conſulere, vt conſtat ex peruetuſto reſcripto Vrbani IIII. incipiente:* Cupientes, *quod nos authenticum vidimus in inquiſitione Bononienſi. quem morem multos deinde Romanos Pōtifices obſeruaſſe, præſertim eo tempore quo hęreſes pullularent, fit mihi maxime veriſimile.*

Hodie ſingulari Romanorum Pontificum prouidentia hęc penitus incommoda ſunt ſublata: nam in Hiſpania Inquiſitores ſingularum vrbium generalē eorum regnorum Inquiſitorem ſeu Inquiſitionis pręſidem conſulunt: E *is vero cum ceteris aliarum prouinciarum Illuſtriſſimos ac Reuerendiſſimos Cardinales Inquiſitores generales in tota republica Chriſtiana, quos per litteras conſulere licet, quibus principes omnes in hac cauſa merito ſubijciuntur, vt ordinatione quadam Pij V. Pont. Max. iuſtiſſime cauetur.*

Eius autem reſcripti cuius paulo antea memini, fragmentum hic tranſcribere placuit, in gratiam eorum qui notitia antiquitatis delectantur. habet vero in hunc modum.

Pericu-

Periculoſa & grauia impedimenta, quæ in prædicto negotio vobis emerſerint, dilecto filio noſtro I. ſancti Nicolai in carcere Tulliano diacono Cardinali, quem eidem præfecimus negotio, ſignificare curetis. Super aliis vero impedimentis quibuslibet, quæ ſiue ex defectu ſociorum, ſiue aliàs ex quacunque cauſa vobis in ipſo negotio emergere ſorte cõtigerit, & perſonaliter ſi opus fuerit ad Cardinalem recurratis eundem, & per litteras veſtras ſeu nuntios ſecure ipſi Cardinali omnia intimare curetis: vt nos per eum ſufficienter ſuper præmiſſis inſtructi, contra impedimenta huiuſmodi prouideamus de remediis opportunis. *hæc ibi*.

Forma alia ſecunda inſtituendi Vicarium generalem in tota prouincia.

44 FRater N. ordinis, &c. Venerabili, & nobis in Chriſto dilecto patri fratri tali, talis ordinis ſacræ Theologiæ magiſtro. Vel ſic: Honorabili domino prouido, & diſcreto tali, decretorum doctori, canonico in tali Eccleſia cathedrali: Salutem in auctore, & conſeruatore: & cetera.

INTER Alia honeſta obſequia atque ſancta, quæ grata exiſtunt plurimum altiſsimo creatori, prout teſtimoniis veridicis comprobatur, eſt animarum zelus, peccatorum ſalus, fidei orthodoxæ augmentum, prauitatis hæreticæ exterminiũ: ac pro fidei catholicæ, & orthodoxæ defenſione nocte, & die cõtinue inſudare. hinc eſt quòd nos frater N. Inquiſitor præfatus, cui ex iniuncto nobis officio à ſanctiſsimo domino noſtro Papa per agere hæc incumbunt, non valentes huiuſcemodi incumbere, ſeu intendere de præſenti, cum habeamus ad Romanam curiam accedere, pro quibuſdam ibi negotiis ſanctæ fidei exequendis: Vos venerabilem patrem, ſeu dominum anteſatum, de cuius fidei integritate, vitæ puritate, diſciplinæ ſufficientia, morum modeſtia, atque in cunctis agendis prudẽtia circumſpecta, ſynceram in Domino fidem gerimus, & probatam, Vicarium noſtrum, & Commiſſarium, in omnibus & ſingulis ciuitatibus, territoriis, atque locis iuriſdictioni noſtræ ſubiectis, tenore præſentium inſtituimus generalem; cõmittentes vobis, quatenus auctoritate noſtra, immo verius Apoſtolica, in omnibus, & ſingulis fidei negotiis, quæ obuenient, & in omnibus ex illis dependentibus, emergentibus, & connexis libere etiam vſque ad ſententiam diffinitiuam incluſiue procedere valeatis: ſuper quibus omnibus, & ſingulis, committimus vobis vniuerſaliter ac plenarie vices noſtras, quouſque ad nos duxerimus reuocandas. In quorum omnium & ſingulorum teſtimonium ſigillum noſtrũ duximus præſentibus apponendum. Datum: & cetera.

A POterit etiam ipſe Inquiſitor, ſi voluerit, facere huiuſmodi commiſsiones non per litteras ſuas, ſui ſigilli munimine roboratas, ſed per publicum inſtrumentũ, ſigno notarij clauſum: In quo inſtrumento, ultra ſignum, ſi uoluerit, notarij, poterit etiam facere apponi ſigillum ſuum in pendenti, & per conſequens poteſt Inquiſitor commiſsiones huiuſmodi facere tripliciter. Primo, per litteras ſuas, eius ſigilli munimine roboratas. Secundo, per publicum inſtrumentum, ſigno notarij ſignatum. Tertio, per publicum inſtrumentum, ſigno notarij conſignatum, & appenſione ſigilli Inquiſitoris communitum. 45 *Modi alij in ſtituendi vicarios.*

B Aduertendum tamen, quòd Commiſſarij debent eſſe multum circumſpecti, & cauti, & præſertim qui non ſunt practici, vt de capite ſuo nõ procedant, potiſsime in arduis: ſed habeant ſibi aliquem bonum, & practicum aduocatum, cuius cõſilium in agendis frequenter requirant, & ſemper faciant poſſe ſuum, ut ſi commode poſſunt, maxime in dubiis, & arduis, quod ea quæ agunt, Inquiſitori ſtudeant intimare, & de aſſenſu illius procedere, & abſque eius conſilio nullatenus negotiis finẽ dare, aliàs poſſent leuiter oberrare, & tunc Inquiſitor talem errorem non poſſet leuiter reparare, & eſſet ſibi magis, quàm commiſſariis imputãdum: C & poſſent proceſſus per Romanam curiam reuocari in opprobrium & iacturam officij inquiſitionis, & uerecundiam, & ruborem Inquiſitoris, quæ ſummopere in tam magno negotio ſunt cauenda. 46 *Aduertenda à commiſſariis, & vicariis inquiſitorum.*

De ſermone* generali habendo ab Inquiſitore.

DVM prædicta taliter peraguntur, ſeu diſponuntur, commiſſariis iam inſtitutis, uel non inſtitutis, ſemper tamen facta fide ipſi ordinario, in cuius diœceſi Inquiſitor diſponit ſuum officiũ exequi, D de ſua poteſtate & delegatione ſibi facta à domino noſtro Papa, indicat ſermonem generalem, non pro aliquo feſto ſolemni, ne officiũ feſti impediatur, & populus à ſuis Eccleſiis, pro tunc parochialibus detrahatur, ſed pro aliqua die Dominica cõmuni, quæ non ſit Quadrageſimæ, vel Aduentus, mittendo ad clericos curatos omnium Eccleſiarum parochialium illius loci, uel ciuitatis, in quo ſermonem decreuit facere generalem, litteras tenoris ſequentis. 47

Forma litterarum indicendi ſermonem generalem.

FRater N. ordinis Prædicatorum, &c. Dilecto tali, talis Eccleſiæ, ciuitatis talis, vel loci: Salutem, & mandatis noſtris immo verius Apoſtolicis prompto animo obedire. 48

QVIA propter iniunctum nobis, officium hæreticæ prauitatis intẽdimus Dominica die tali, & talis menſis, in tali Eccleſia cathedrali prædicare uniuerſo clero, & populo cõgregato, ac proponere aliqua ſuper negotiis fidei, & de fide: ea pro- *Inquiſitor cõuocare poteſt populũ & clerum.*

pter auctoritate domini noſtri Papæ, qua fungimur in hac parte, Vos rogamus, requirimus pariter & monemus, quatenus craſtina die, quæ erit dies Dominica tanta eiuſdem menſis, dum Miſſarum celebrabuntur ſolemnia, populum alta uoce, & intelligibili moneatis, quòd die præfata Dominica, ſint in prędicta Eccleſia cathedrali, hora qua Miſſa maior conſueuit ibi aliàs celebrari; uiſuri & audituri, quod ad fidem pertinet orthodoxam: adiicientes quòd nos ſuſpendimus omnes alios ſermones generaliter illa die, & conferimus auctoritate Apoſtolica quadraginta dierũ de indulgentia, ad ſermonem noſtrum confluentibus antedictum. Datum, & cetera.

Et ſilentium ea die aliis prædicatoribus indicere.

49 *Diſponat Inquiſitor ita, quòd ſabbato ante; dictę litterę Eccleſiarum rectoribus præſententur, & ſequenti die, ſcilicet in craſtinum, quę eſt dies Dominica, faciat prædictam monitionem, pro alia die Dominica, tunc immediate ſequenti.*

Poterit ipſe Inquiſitor etiã, ſi vult, litteras pręmittere antedictas, & die Dominica, de mane dictis curatis mittere paruas cedulas † tenoris ſequentis.

† Vox hiſpanica, qua ſignificat chirographum breue: cõprehenſam ſermone.

Forma altera ad idem.

SIGNIFICAMVS Vobis, ꝙ nos proponimus Domino diſponente, Dominica die immediate ſequenti in Eccleſia cathedrali, de fide ſermonẽ facere generalem: quare hodie in Miſſa rogamus, & volumus, ꝙ populum moneatis, quatenus veniant ad ſermonem: Nos.n. ſuſpẽdimus pro illa die omnes ſermones, & conferimus indulgentiam quadraginta dierum ad ſermonem noſtrum venientibus antedictum.

50 *Eadem die, ſeu in craſtinum intimet Inquiſitor hęreticorum per nuntium, ſeu per cedulam præſidentibus, in domibus religioſorum, quòd Inquiſitor Dominica ſequenti immediate ſermonem faciet generalem, quare non oportet ſe ad ſermonẽ aliquem pręparare.*

Et ea ſingulis religionibus, aliquos ſermoni ſuo adeſſe iubere.

Adueniente autem ſabbato ſequenti, mandabit Inquiſitor per nuntium, ſeu cedulam prędictis præſidentibus in domibus religioſorũ, quatenus de qualibet religione tot, ſcilicet duo, vel quatuor ad ſermonem ueniant generalem.

51 *Die autem Dominica aſſignata, faciet Inquiſitor ſermonem generalem, loquendo de fide, eandem commendando, & ad eius defenſionem, & hęreticę prauitatis extirpationem populum inducendo: tandem facto ſermone monebit populum verbo: Quòd ſi ſciuerint aliquem dixiſſe, vel egiſſe aliqua contra fidẽ, ſeu tenere aliquem errorem, ꝙ debeant Inquiſitori reuelare, qui poteſt prodeſſe, & nõ obeſſe, & aliqua verba ſimilia in effectu concludendo, ꝙ licet ipſe Inquiſitor bene præſumat ꝙ reuelabunt, ſi aliquid ſciuerint de prędictis: tamen vt ipſi talia ſcientes magis apud homines excuſentur, & apud Deum de obedientia mereantur, ꝙ ipſe eis pręcipiet, & eos monebit canonice (vt eſt iuris) & etiam fieri conſueuit.*

Admonitio de reuelatione hæreticorũ faciẽda.

Quibus [b] dictis ipſe Inquiſitor faciet legi publice alta uoce, & intelligibili, & in vulgari, per ſuum notarium, vel aliquem clericum, vel religioſum, in ambone iuxta ſe exiſtentem, litteras admonitorias tenoris ſequentis.

Forma admonitionis in ſermone generali de hæreticis reuelandis.

CVM nos frater N. ordinis fratrum Prædicatorum in regno, & terris illuſtriſsimi domini talis ditioni ſubiectis, Inquiſitor hæreticæ prauitatis, à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus, per varios proceſſus prędeceſſorum noſtrorum, & narratione vulgata, ac per propriam experientiam aliquorum inuenerimus, & de cetero nonnullas perſonas peſtiferas Chriſti, & Eccleſię, ac verius ſanctæ fidei inimicas, antiqui ſerpentis veneno hęreſis eſſe infectas vulpinis caudis intricatis, ſanctitatis ſpecie & habitu obfuſcatas, in uariis ciuitatibus atque locis huius patriæ, & regnorum, temporibus retroactis, vineam Domini Sabaoth diſcurrentes, ac pariter deuaſtantes, voce nefaria Deum deorum in Sion blaſphemantes; & probabiliter timeamus, ac reuolutis viſceribus tremamus, iam tale venenum multorũ præcordia infeciſſe: Ea propter nos plenis deſideriis affectantes, periculoſis eorum inſultibus totis noſtris conatibus obuiare, auctoritate domini noſtri Papæ, qua fungimur in hac parte, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœna excommunicationis pręcipimus, mandamus, & mandãdo requirimus, & monemus primo, ſecundo, tertio, ac peremptorie, vniuerſos & ſingulos tam clericos, quàm laicos, tam regulares, quàm ſæculares, cuiuſcunque conditionis, gradus, ſtatus, ordinis, religionis, ac dignitatis exiſtant, qui ſunt infra terminos huius talis ciuitatis, ac loci, & circũquaque illam, per vnam leucam †, ad quos hęc noſtra præſens monitio peruenerit, & mandatũ, quatenus [c] infra ſex dies proxime computãdos, quorum primos duos pro primo, & reliquos duos pri mis duobus immediatos pro ſecundo, & vltimos duos pro tertio termino, & peremptorie, ac trina monitione canonica aſsignamus: nobis reuelent, ſi ſciuerint, viderint, vel audierint aliquam perſonam eſſe hęreticam, diffamatam de hęreſi, ſeu ſuſpectam, aut loquentem cõtra articulos fidei, vel Eccleſiæ ſacramenta, aut aliàs vita, & moribus à communi conuerſatione fidelium diſsidentem, ſeu dæmonibus inuocando ſacrificantem. Si autem (qđ Deus auertat) aliquis ſuæ ſalutis immemor extiterit, præfatis noſtris mandatis, & monitis non parendo, ea quæ iuſsimus non complendo, ſciat ſe excommunicationis vinculo innodatum: quam excommunicationis ſententiam, Nos frater N. Inquiſitor præfatus contra tales nobis rebelles, & inobedientes, immo reuera domino noſtro Papæ, & Eccleſię ſanctæ Dei, eorum contumacia exigente, inobedientia requirente, & iuſtitia poſtulante nunc vt extunc, & tunc vt ex nunc ferimus in his ſcriptis: abſolutiones à dictis ſententiis, ſi forſan aliqui incurrerint, nobis ſeu domino noſtro Papę tantummodo reſeruantes. Datum, & cetera.

† Vox Hiſpanis nota, quæ cõtinet quatuor miliaria Italica

52

Forma ſecunda pro eodem.

53 NOs frater N. ordinis Prædicatorum in dominio talis domini, Inquiſitor hæreticę prauitatis à ſācta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus, totis noſtris affectibus inhiantes, ac ex omnibus noſtris præcordiis affectantes populū Chriſtianum in vnitate, & ſynceritate catholicæ fidei confoueri, ac ab omni peſte prauitatis hæreticæ viſceraliter elongari: Idcirco nos frater N. Inquiſitor præfatus, cui ex iniuncto nobis officio, hęc incumbunt, ad gloriam & honorem recolendi nominis Ieſu Chriſti, & ad exaltationem ſanctæ fidei orthodoxæ, atque ad depreſsionem hęreticę prauitatis: vniuerſis & ſingulis cuiuſcunque gradus, conditionis, ſtatus, ordinis, religionis, ac dignitatis exiſtant, qui ſunt infra terminos huius ciuitatis talis, ac talis, aut circa illam ad duas leucas, ad quorum notitiam noſtra peruenerint hæc mandata, auctoritate Apoſtolica, ac iniuncti ſancti nobis officij, qua fungimur in hac parte, in virtute ſanctę obedientię, ac ſub excommunicationis pœna præcipimus, & mandamus, ac mandando requirimus, & monemus, quatenus infra duodecim dies proxime computandos, quorum primos quatuor pro primo, & reliquos quatuor primis quatuor immediatos pro ſecundo, & vltimos quatuor pro tertio termino, & peremptorio, ac trina monitione canonica aſsignamus, ut nobis reuelent, ſi ſciunt, viderunt, vel audiuerūt aliquam perſonam eſſe hęreticam, diffamatam de hæreſi, vel ſuſpectam, aut peruerſe ſapientem de articulis fidei, ſeu eccleſiaſticis ſacramentis, ac aliàs à communi conuerſatione fidelium vita et moribus diſsidentem, et in ſpeciali talem hæreſim, nunc uigentem defendere, approbare, vel aliàs dogmatizare, *ponatur qua eſt illa, vel illa*: aliàs ſi noſtris immo verius Apoſtolicis antelatis monitis, & mandatis non paruerint cum effectu, præmiſſa infra prætaxatum terminum reuelando, ſciant ſe excommunicationis mucrone percuſſos: quam excōmunicationis ſententiam in omnes & ſingulos taliter, ut prædicitur, contumaces, pręfata noſtra monitione canonica præeunte, & eorum inobedientia requirente; nunc vt extunc, & tunc vt ex nunc ferimus in his ſcriptis: abſolutionem harum ſententiarum nobis & domino noſtro Papę tantummodo reſeruando. Datum: & cetera.

Poſt publicationem edicti quid facere debeat Inquiſitor.

54 QVA ſententia vel ſimili in effectu in vulgari promulgata, Inquiſitor habet facere tria. *Contenta in edicto ad certa capita reducenda.*

Primum eſt, ſententiam antedictam breuiter explicare ad certa puncta eam reducendo, vt melius populi memoriæ infigatur: dicendo hæc, vel ſimilia in effectu. Iſta ſententia ſtat in tribus punctis. Primus eſt generalis: vt ſi ſcitis aliquem hęreticum vel de hæreſi ſuſpectum ſeu diffamatū, ꝙ reueletis eum nobis. Secundus eſt ſpecialis: vt
A reueletis ſi ſcitis aliquē dogmatizare errorem de proprio vel communi, ſeu talem. Tertius eſt ſingularis: vt ſi ſcitis aliquem tenentem libros hęreſum, ſeu dęmonum inuocationum.

Secundum [d], quod habet facere Inquiſitor eſt, indulgentias promulgare dicendo: Auctoritate domini noſtri Papæ, ego confero cuilibet veſtrū, qui veniſtis ad ſermonem iſtum, indulgentiam quadraginta dierum. Et idem dominus noſter Papa dat tres annos de indulgentia omnibus, qui pręſtiterint in officio meo, & ad hęreticos reducendos, conſilium, auxilium, vel fauorem: *quare iſte qui legit ſententiam antedictā, habet tres annos.* 55 *Promulgāda indulgentię.*

B Et quicunque reuelauerit mihi aliquem hæreticum vel diffamatum de hæreſi, vel ſuſpectum, ſeu aliàs in cauſa fidei perhibebit coram me verum teſtimonium, habebit alios tres annos de indulgentia, quare ſitis diligentes ut habeatis. *De iſtis indulgentijs conſtat in priuilegio Vrbani IIII. quod incipit: Præcunctis. quod priuilegium ſupra eſt inſertum.*

Tertium, [e] quod habet facere tunc Inquiſitor eſt, tempus aſsignare gratię dicendo ſic: Et ego auctoritate Apoſtolica de gratia ſpeciali aſsigno omnibus hęreticis, credentibus, fautoribus, receptatoribus, & defenſoribus hęreticorum, ac de C hęreſi diffamatis vel ſuſpectis, ſi qui ſunt in tota iſta diœceſi, totum menſem immediate ſequentem, ſeu tantum tempus, infra quod libere veniāt ad me, nec expectent ſe denuntiari, accuſari vel capi: infra quod tempus gratię ſi libere & ſpontanea voluntate ad me uenerint, & reatum ſuum reuelauerint, & ueniam petiuerint, magnam † veniam † & miſericordiam conſequentur. Si autē expectauerint quòd accuſentur, denuntientur, citentur, vel capiantur: uel tempus gratię tranſire permiſerint, & poſt venerint, tantæ gratiæ non erunt digni: quare veniant infra tempus gratię aſſignatum. 56 *Tempus gratiæ aſſignandum ſponte venientibus* *† al. gratiā*

D Quibus peractis poterit Inquiſitor præfatas ſuas ſententias admonitorias affigi facere in valuis Eccleſiæ dictæ cathedralis, vt ab omnibus poſſint legi. 57

Quibus duobus terminis aſsignatis, vno hæreticis credentibus, defenſoribus, &c. in ſpeciali: alio omnibus ad denuntiandum, ſi ſciuerint aliquem hæreticum, vel diffamatū generaliter, &c. ſpectet ipſe Inquiſitor, & attendat, ꝙ non diſcurrat, ſed in domo (ut in pluribus) perſonaliter perſiſtat, ut ibi inueniatur ſi ueniunt hi, uel illi.

E *De ſponte venientibus in tempore gratię, & crimen ſuum Inquiſitori prodentibus.*

QVOD ſi infra terminum aſsignatum hæreticis credentibus, fautoribus, &c. quod tempus gratię à doctoribus nominatur, aliqui ad dictum Inquiſitorem acceſſerint: qui dicant & recognoſcant ſe in aliquā hęreſim incidiſſe, illi credidiſſe, uel hæreticis fauorē præſtitiſſe, ne ad manus peruenirent Inquiſitorum, & ſimilia; circa iſtos, qui 58 *Sponte venię, tes mitius tractandi.*

non

non ſunt accuſati, nec denuntiati, nec citati, ſed voluntarie aduenerunt, & errorem ſuum detexerunt, infra terminum eis aſsignatum, debet Inquiſitor mitius ſe habere.

59 Attendat a tamen Inquiſitor taliter venientes qualiter velint detegere errorem ſuum. Nam ſi volunt detegere tantum in foro pænitentiali per modum confeſsionis ſacramentalis, Inquiſitor non admittat, nec confeſsiones eorum audiat: nõ enim Inquiſitores vt Inquiſitores ſunt iudices in foro pænitentiali & interiori, ſed iudiciali & exteriori: unde ad confeſsiones ſacramentales libenter accedere nõ debent, ne inquiſitionis officium deludatur, & ſacramentum pænitẽtiæ contemnatur; & ipſe Inquiſitor audiens tales confeſsiones ſacramentales ſcandalizetur. Nam ſi Inquiſitor audiat aliquem in confeſsione ſacramentali, & ille confiteatur, ꝙ tanto tempore in tali errore perſtitit, et illo multos infecit, vel aliquid ſimile: et poſt, proceſſu temporis de his denuntiatur ſeu accuſatur Inquiſitori, et ille iudicialiter inquirit, factum detegitur, ille citatur, medio iuramento interrogatur, et imponit Inquiſitori, ꝙ ſecretum cõfeſsionis reuelauit, et eundem et ſacramentum pęnitentię ſcandalizabit: frequenter enim repertum eſt (et qui vidit et comperit ſcit quia verum dicit) ꝙ tales dubitantes et timentes ne pręueniãtur per Inquiſitorem, per ſe ueniunt, et audiri in confeſſione ſacramentali per Inquiſitorem petunt, ne ſic confeſsi poſsint detegi, nec puniri, quare confeſſiones ſacramentales talium non ſunt ab Inquiſitoribus admittendę: detegant ergo crimen ſuum, et errorem coram Inquiſitore in foro iudiciali.

Inquiſitor eſt iudex in foro exteriori non in interiori.

60 Quo crimine detecto, ſi uideat Inquiſitor eum iam pręuentum, hoc eſt, aliàs ſibi denũtiatum vel accuſatum, procedat ad audiendam confeſsionem ſuam iudicialiter cum notario et teſtibus, et procedat in cauſa, ut ordo poſtulauerit rationis † ſemper cum eo mitius ſe habendo, quia uenit non uocatus.

† al. iuris.

61 Si autem Inquiſitor non videat eum pręuentũ, vtpote quia aliàs non fuerat ei delatus, nec actum fuerat contra eum: inquirat diligenter cum eo ſi factum totaliter eſt ſecretum: vtpote, quia dubitauit aliquando de ſacramento Euchariſtię, vel ſimili, et ad finẽ aliquando credidit ſacramentũ huiuſmodi nihil eſſe: et aliquanto tẽpore in hoc perſtitit, tamen nulli ſe reuelauit, nec aliquem infecit: et tunc i ſi totaliter eſt ſecretum, non procedat ad iudicialem confeſsionem recipiendam, ſed ſecrete abſoluat eum iniuncta ſibi aliqua pęnitentia ſalutari, indicendo ꝙ ſtet firmiter in catholica credentia, et repellat tales tentationes; etc.

De crimine prorſus occulto nõ eſt iudicialis cõfeſſio ſumenda.

Si autem comperiat factum non eſſe ſecretum, immo ille detegit non ſolùm male crediſiſſe, ſed etiam ſe aliis ſuam peruerſam credentiam reuelaſſe, et alios infeciſſe; tunc Inquiſitor deſcendat ad confeſsionem ſuam iudicialiter recipiendã, et informet ſe plenius cum illis, quibus ſe reuelauit, ſeu quos infecit, et procedat in cauſa iuxta canonicas ſanctiones, ſemper mitius ſe habendo erga eum, quia venit per ſe non vocatus, et infra tẽpus gratię.

Iuridice accipiẽda eſt cõfeſſio criminis alijs manifeſti.

A

COMMENT. XII.

Poſtquam Inquiſitores hæreticæ prauitatis ciuitatem ſibi decretam ſunt ingreſsi, fidemque fecerunt capitulo Eccleſiæ maioris, & ſenatui vrbis, oſtenſis litteris delegationis, quibus creati ſunt Inquiſitores; alterum quod proxime illis agendum incumbit, eſt, conuocare clerum & populum vt certo die feſto conueniant in maiorem Eccleſiam, vt illic ſermo de fide catholica habeatur, & poteſtas & iuriſdictio Inquiſitorum declaretur, & quam ob rem miſsi ſint publicè intelligatur. c. vt commiſsi. §. aduocandi. c. vt officium. §. compeſcendi. de hæret. lib. 6. B *quod præſcripſit luculenter concilium Biterrenſe cap. 1. in hæc verba:* Atque ibi conuocatis clero & populo, & propoſito uerbo Dei mandatum nobis factum, & aduentus ueſtri cauſam, lectis litteris quarum auctoritate procedere habetis, ſicut oportere noueritis, exponatis, *hæc ibi. In his omnibus qualis ordo obſeruari debeat, ſingillatim oſtendit Eymericus, traditque Simancas de catho. inſtit. tit. 44. num. 2. & copioſe Tabienſis in ſum. verbo, Inquiſitor §. 10. nume. 11.*

Num. 47. Ab Inquiſitore de nouo inſtituto ſermo de fide habẽdus, & quid in eo gerendum.

Illud præterea ſolet in multis locis obſeruari, vt finito ſermone de fide catholica, omnes ſimul coram Cruce ac libro Euangeliorum iureiurando promittãt C *ſe præſtaturos fauorem, auxilium, & conſilium ſanctæ Inquiſitioni, eiuſque miniſtris & quod nullo modo directe vel indirecte eos impedient: quod iuramentum in ſpecie præſtare debent ciuitatis magiſtratus, ad quod præſtandum eos poſſet compellere Inquiſitor: quod & faciet ſi viderit expedire, aliàs ne quid noui & inuſitati moliatur, quod vel minimum obeſſe poſsit in hac cauſa, in omnibus laudabilem eius ciuitatis conſuetudinem ſequatur, vt etiam monuit Tabienſis in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 10. nume. 11.*

b ¶ Quibus dictis Inquiſitor faciet legi publice alta voce, &c. litteras admonitorias tenoris ſe- D quentis.] *Hoc eſt in ordine tertium, quod Inquiſitor obſeruare debet finita concione de fide, & præſtito iuramento: vt ſcilicet litteræ monitoriæ prius confectę legantur aduerſus cunctos rebelles, moneaturque totius confluentis populi multitudo, vt omnes hæreticos, & hæreticorum complices, aut quos ſciunt de hæreſi ſuſpectos vel infamatos reuelent. quod perelegantur etiam præſcripſit conciliũ Biterrenſe cap. 1. in hæc verba:* Ac deinde, (*ſcilicet poſt finitum ſermonem de fide, & declaratam iuriſdictionem Inquiſitorum, & aduentus cauſam*) mandetis, vt omnes qui ſe vel alios ſciuerint in crimine labis hæreticæ deliquiſſe, compareant co- E ram vobis veritatem dicturi.

Num. 51. Finito ſermone de fide moneantur omnes, vt hæreticos & ſuſpectos reuelent.

c ¶ Quatenus infra ſex dies proxime computandos, etc.] *taxare hoc tempus in arbitrio Inquiſitorum poſitum eſt, & propter præſentes, breue tempus ſufficit, cum illi ſtatim aut ſe ipſos, aut alios deferre poſſint: abſentes uero ubi acceſſerint ad ciuitatem, illud ipſum tempus initio cõſtitutum habent, & tunc illis incipit currere.*

Num. 52. Taxare tempus aduenientibus arbitrarium eſt.

d ¶ Secundum quod habet facere Inquiſitor eſt indulgentias promulgare, dicendo.] *De indulgentijs, quas tam Inquiſitores, quàm eorum miniſtri, &*

Num. 55. Indulgentiæ cõcedendæ.

ceteri

ceteri qui præſtant in cauſa fidei conſilium, auxiliū, vel fauorem conſequuntur, multa extant Pontificū reſcripta, agitque plene Eymericus 3.par.q.127.& ſeq. & nos ibidem late.

Num. 56
Tempus gratiæ aſsignandum edictis publicis, & quando id liceat.

e ¶ Tertium quod habet facere Inquiſitor, eſt tempus aſsignare gratiæ.] *Hoc ita nunc peragitur. edicta publica proponuntur, & publicis locis affiguntur, ut in notitiam omnium faciliꝰ perueniant. Tabienſis verbo, Inquiſitor.§.10.nu.11.*

Iam aſsignare plures uel pauciores dies in hoc edicto, arbitrarium eſt: & menſem vnum, quadraginta vel plures dies concedere poteſt Inquiſitor. Simancas de catho.inſtit.tit.44.nu.3.

Sed animaduertant oportet hoc loco Inquiſitores ne fallantur, putantes liberum ſibi eſſe concedere hoc tempus gratiæ, quotiens accedunt ad diœceſim ſibi decretam, in qua per alios Inquiſitores fieri ſolita eſt contra hæreticos inquiſitio. quoniam huiuſmodi gratiæ tempus aſsignare tunc poſſunt cum mittuntur ad ciuitatem ſiue diœceſim, in qua de nouo conſtituuntur Inquiſitores, quemadmodum ſingulariter docet prima quædam inſtructio Hiſpalen. anni Domini MCCCCLXXXIIII. cap.1.2.& 3. nam cum in cap. 3. de hoc tempore gratiæ conſtituendo ageretur, cap. 1. ſtatuerat quando id eſſet concedendum in hæc verba à nobis vtcunque latine edita: Primum prædicti domini Inquiſitores & conſultores dixerunt, vt quotieſcunque fuerint de nouo conſtituti Inquiſitores in aliqua diœceſi, ciuitate, aut oppido, vel quolibet alio diſtrictu, vbi hactenus non fuit facta inquiſitio ſuper delicto hæreticæ prauitatis & apoſtaſiæ: *& infra. Et poſtquam nonnulla de eorū ingreſſu in dicto cap.1. & 2. dixiſſet, continenter in cap. 3. agitur de hoc tempore gratiæ conſtituendo, ſeu promittendo. quare ſi verbi gratia Inquiſitore Bononienſi vita functo, vel amoto alius ad eam ciuitatem deſtinaretur, is non poſſet nec deberet hoc tempus gratiæ aſsignare ſicut prædiximus. ſecus autem eſſet ſi in litteris delegationis talis ſibi concederetur per Romanum Pontificem facultas, quam interdum indulgere ſolet ob cauſas æquas & rationi conſonas, quæ pium principis animum mouere poſſunt; Atque iuxta hæc quæ diximus intelligenda eſt doctrina & praxis Eymerici hoc loco, ſicut etiam apparet ex Simanca de catho.inſtit. tit.44.de ordine procedendi, nu.1.& ſeq. & clarius ex Arnaldo Albertino in repetitione cap.1.de hæret.lib.6.q.12. nu.4. verſ. Et quod dixi ſupra, & ex ipſomet Eymerico in principio huius 3.partis, tit. 1. quo loco dicit ita:* Vbi conſiderandū eſt, quòd quando Inquiſitor eſt à domino noſtro Papa, vel ab alio eius vice, de nouo inſtitutus in aliquibus regnis vel terris. *hæc ille. & ſeries totius ordinis & diſputationis eum potiſſimum reſpicit, de quo proxime diximus quod ipſum etiam ex concilio Biterrenſi cap.1. & 2. non obſcure colligitur.*

Num. 56.
Sponte venire qui dicantur.

f ¶ Infra quod tempus gratiæ ſi libere & ſpontanea voluntate ad me venerint, &c.] *Qui autem dicantur ſponte venire, eleganter docuit Guido Fulcodius in conſultationibus ad Inquiſitores, q.2. quam quia ſingularem habet eruditionem, & multam lucem huic loco affert, referre placuit. ea ita habet:* Quoniam illis, qui ſponte redeunt ante tempus

A gratiæ promittitur & obſeruatur impunitas, mortis videlicet, carceris & confiſcationis, quod fieri poſſe credo iuxta mandatum Papæ, & conſilium Toloſanum †, quæritur hic qui ſponte redire dicantur? Sponte igitur iudicio meo redeunt, qui infra tempus gratiæ redeunt, licet in generali ſint moniti, nec enim coacti uidentur, quia à nemine ſunt præuenti, & facit bene ad hanc materiam ff. ad Tertullian.l.2.§.ſi mater.cū ſequentibus verſiculis. Certe poſt tempus gratiæ, ſi res eſt integra, hoc eſt, quia non eſt perſonaliter inquiſitus, nec probationes contra eum receptæ, quod credo uerum per legem ff. de optio. legata.l.manci-
B piorum. nam ſi poſt tempus gratiæ perſonaliter requiritur, & auditur, quamuis errorem ſuum detegat, indignus eſt venia. & ſic ſonat ea nō in ſuo caſu.24. diſt. cap.vlt. ꝙ autem tempus hoc recte præfigatur, non eſt in dubium ab aliquo reuocatum: & poſſent ex vtroque iure multa induci ſimilia; ſed nimis eſt à materia alienum. ſponte ergo venit, qui non venit admonitus nominatim. & colligitur hæc diſtictio C. de his qui latrones occult. l.vlt.in illo verſiculo, Domini, &c. *hactenus Guido Fulcodius, quem penitus ſequuntur Archidiaconus & Ioan.And.in c.vt commiſſi.de hæret.libr.6.idem penitus reſcripſerunt periti Auinionenſes reſponſo*
C *quodam ſuper varijs dubijs circa inquiſitionem, edito anno Domini MCCXXXV. quod eſt in vetuſto illo codice bibliothecæ Vaticanæ.*

†Concilium Biterrenſe, legendum credere, in quo hæc immunitas præſtatur ſponte venientibus, cap 2.

g ¶ Magnam veniam & miſericordiam conſequentur.] *Et ratio eſt, quoniam mitius eſt agendum cum ſponte confeſsis, quàm cum conuictis c.presbyterum. 50.diſt.gloſſa communiter recepta in c.de hoc verbo, in iure.extra de ſimonia. vbi Hoſtienſis, & ibi Panormitanus nu.6. Sed hic Eymericus non expreſſit quam gratiam conſequantur ſponte venientes, nec quod ego legerim eſt aliquo iure communi cantum. eam tamen nominatim docuit concilium Biterrenſe cap.2.in hæc verba:* Ac deinde mandetis, vt omnes
D qui ſe vel alios ſciuerint in crimine labis hæreticæ deliquiſſe, compareant coram vobis veritatem dicturi: Aſsignato eis termino competēti, quod tempus gratiæ vocare ſoletis; quibus tamen aliàs huiuſmodi gratia nō eſt facta: infra quem terminum venientes, pœnitentes & dicentes plenam de ſe ac de alijs veritatem, habeant impunitatem mortis, immurationis, exilij et confiſcationis bonorum. *hæc ibi. Quod in Hiſpania noſtra cautum etiam refert Simancas de cathol.inſtit.tit.44. nu.3. inſtructione quadam Hiſpalenſi prima.cap.3.& 7.*

Sponte venientes quam gratiam conſequantur, res ſcitu digna.

Non tamen ſponte venientes euitabunt omnē pœnam, ſed pro qualitate perſonarum & criminum,
E *arbitrio Inquiſitorum benigne tractabuntur. aut pœnam aliquam pecuniariam ſoluentes, aut eleemoſynas erogantes, aut alia huiuſmodi charitatis opera præſtantes.*

Id quoque diligenter eſt animaduertendum, huius promiſſæ gratiæ beneficium collatum ſponte venientibus, non tribui illis, quibus aliàs huiuſmodi gratia iam facta fuit, vt præcitatum concilium docet. nihilominus tamen ijs etiam, quibus aliàs hoc beneficium eſt tributum, aliquid eſt condonandum.

Sed

An relapſis ſponte venientibus ſit parcendum, grauis & utilis quęſtio.

Sed quid ſi relapſus à nemine adhuc deprehenſus ſponte veniat, ac errorem plene confiteatur, lacrymiſque miſericordiam imploret; erit ne ſibi mortis pœna remittenda, ita vt non tradatur curiæ ſæculari? grauiſſima eſt plane quęſtio, quæ fortaſsis longiore oratione egeret: breuiter tamen quid ſentiam meo more explicabo; ac pœnam quidem mortis condonandam omnino cenſeo. Primum, quia in hoc ceſſat ſiniſtra illa ſuſpicio, qua relapſi putantur ficte conuerſi, cum ſeipſum pęnitendo deferat, & veniam poſtulet. Rurſus, quoniam is non eſt cenſendus incorrigibilis, qui ſponte crimen fatetur, & errati veniã deprecatur. Pręterea nullus poteſt vere dici relapſus, niſi qui bis de hęreſi conuincitur: qui vero crimen fatetur, non videtur ſecundo conuictus. Poſtremo. concilium Biterrenſe paulo antea relatum hoc videtur ſentire dum ait, Sponte venientibus impunitatem mortis eſſe concedendam. Quę verba nullo modo poſſunt in hoc crimine competere niſi relapſis. Nam quicunque alius delinquens ſponte conuerſus, quamuis grauiſſime deliquerit, mortis pœnam euitat; & propterea concilium de illis videtur loqui, qui ſi fuiſſent conuicti, mortis ſupplicio eſſent plectendi: relinquitur ergo relapſos ſponte venientes pœnam mortis effugere.

Quando ſint admittendi relapſi ſpõte venientes.

Atque hęc ſententia benignior eſt, vt ait Hoſtienſis in cap. ad abolendam. §. illos. in verbo, ſine vlla audientia. & verbo, audientia. de hęret. vbi videtur in hanc partem inclinare, quam amplectuntur Ioan. Lupus Decanus Segouienſis *tract. de hęret. quem refert & ſequitur Mõtaluus in legibus ſeptipartitis. l. 1. tit. 26. par. 7. q. 6. verſ. eſt tamen concluſio. & Albertinus in lib. de agnoſ. aſſer. q. 25. nu. 25. & Alfonſus Caſt. lib. 2. cap. 1. de iuſta hęret. puni. quibus omnino cenſeo ſubſcribendũ; dũmodo (quod illi etiam adnotant) peccatum huius relapſi ſponte venientis ſit occultum.*

Contrarium videtur tenere Simancas de catho. inſtit. tit. 57. nu. 21. & ſeq. ſed noſtra ſententia benignior eſt. illud certe verum eſt, huic homini acriorem pœnitentiam eſſe iniungendam.

Quia tamen nullo expreſſo iure cautum eſſe videtur, vt huiuſmodi relapſis parcatur, propterea cum talis caſus occurreret, tutiſſimum eſſet, vt priuati Inquiſitores ſupremum Senatum ſanctę Inquiſitionis conſulant, & id circa tales relapſos exequantur, quod Senatus cauſa cognita decernet.

Qui non veniũt ſponte, aut poſt tempus gratię, qualiter puniendi.

Ceteri autem qui vel ſponte non veniunt, vel poſt tempus gratiæ ueniunt, ſi hęretici aut credentes fuerint, in perpetuum carcerem ſunt detrudendi, niſi eorum tanta fuerit multitudo, ut commode fieri non poſſit: quod eleganter docet concilium Narbonenſe cap. 9. in hæc verba: De hęreticis autem ſeu credentibus præfata immunitate (quia veritatem de ſe vel de aliis ſuppreſſerunt, vel quia infra tẽpus indulgentię non venerunt, ſeu alias) indignis, paratis tamen abſolute mandatis Eccleſię obedire, & recognoſcere quam vel ſuppreſſerant, vel negauerant veritatem: quamuis tales proculdubio ſint ſecundum ſtatuta domini Papæ in perpetuo carcere detrudendi: quia tamen intelleximus vos de his tantam in pluribus partibus multitudinem inueniſſe, vt nedum expenſæ, ſed vix etiam lapides aut cæmenta ſufficere poſsint ad carceres conſtruendos: conſulimus, vt eorum immurationes, vbi expedire videbitur, differatis, donec ipſe dominus Papa de illorum multitudine plenius ſit cõſultus: niſi forte aliqui eſſent tam facinoroſi, vt de ipſorum impęnitentia, vel fuga, vel relapſu, vel corruptione ſeu turbatione aliorũ nimium timeretur: tales enim ſine ulla prorſus dilatione firmo & perpetuo carceri deputetis. *hęc ibi.*

An qui metu probationũ cõfitetur ſponte, mitius puniri debeat.

Poſtremo illud quæſitum eſt: An qui metu probationũ ſponte crimina confitetur, mitius puniri debeat, an potius ordinaria pœna ſit coercendus: & gloſſę in c. presbyterum. 50. diſt. & in c. de hoc. extra de ſimonia, ordinariam pœnam imponẽdam arbitrantur: ſed benignior eſt Hoſtien. ſententia in dicto c. de hoc. aſſerentis etiam hoc caſu mitius agendum eſſe. Quanta autem pœnæ pars remitti debeat, arbitrio iudicantis relinquitur.

Et metu probationis confiteri quis dicitur, quando iam vocatus erat ad iudiciũ: vnde è diuerſo ſponte confeſſus appellatur, cum nullo pręcedente ſtimulo iudicem adit, & crimen cõfitetur, vt in dicto cap. de hoc. de ſimo. optime docuit Panor. atque hæc omnia ſunt diligentiſsime obſeruãda, ut pœnæ nunc grauiores, nunc remiſsiores imponantur.

Illi vero qui poſt tempus gratiæ ſponte veniunt, etiam mitius ſunt puniendi, quamuis non conſequãtur tantam indulgentiam, vt prudẽtiſsime obſeruat hoc loco Eymericus ibi: uel tempus gratię tranſire permiſerint, tantę gratię non erunt digni.

Quot autem modis ſeu tẽporibus reuerti quis poſſit, ſecundum quæ aut facile recipietur, & ſibi pœnę remittentur, aut contra non recipietur, eleganter & copioſe docet Arnaldus Albertinus in repetitione cap quoniam. de hęret. lib. 6. q. 12. & Simancas *de catho. inſtit. tit. 47. nu. 27. & multis ſeq.*

Num. 59. Inquiſitor non audiat ſacras confeſſiones.

h ¶ Attendat tamen Inquiſitor, &c. nam ſi uolunt detegere tantum in foro pænitentiali, &c.] *Pulcherrimum eſt & valde vtile hoc documentum, & omnino in hoc tribunali obſeruandum, vt etiam admonent Campegius ad Zanchinum cap. 34. verſ. conſiderent etiam Inquiſitores. & Locatus in opere iuditiali verbo, abſoluere. nu. 7. Cetera documenta, quę circa confeſsionem ſacramentalem reorũ in hoc tribunali obſeruare oportet, tradidi ſupra in hac 2. parte ſuper concilio Tarraconenſi.*

Num. 61.

Perſuadendi ſunt rei vt iudicialiter dicãt crimina ſua.

i ¶ Et tunc ſi totaliter eſt ſecretum, non procedat ad iudicialem confeſsionem recipiendam, ſed ſecrete abſoluat eum, &c.] *Non eſt contemnendum hoc Eymerici conſilium, ſed nõ videtur tutum: quoniam ſi hoc ita fiat, ferme eadem incommoda concurrunt, quę ipſe paulo antea commemorauit dum monebat ne Inquiſitores audiant ſacras confeſsiones: quare tutius ſemper erit perſuadere ſponte venientibus, vt iudicialiter confiteantur crimina ſua, hoc eſt, notario eorum confeſsionẽ recipiente coram Inquiſitore dicant peccatum ſuum, inde ſecreta reconciliatione facta, mox abſoluat eum. ac de hac quidẽ facti ſpecie accipiendum mihi videtur id quod ſanciuit Clemens VII. reſcripto incipiente:* Cum ſicut. *§. vobis etiam. quod eſt in bullario litterarum Apoſtolicarum in fine huius operis, de quo alibi dicemus copioſius.*

De modo recipiendi denuntiationes.

63 QVOD ſi infra terminum ad reuelandum hæreticos, credentes, fautores, &c. omnibus generaliter aſsignatum, aliqui paruerint & comparuerint, volentes contra aliquos aliqua ad fidem pertinentia Inquiſitori intimare, recipiat Inquiſitor denuntiationes huiuſmodi iudicialiter. Et ſi forſan tam multi denuntiatores, vel reuelatores aduenirent infra terminum aſsignatum, vt non poſſent omnium denuntiationes iudicialiter recipi; ne vnus alium impediat, habeat Inquiſitor ſemper vnum librũ † paruum, per diœceſes diſtinctum, in quo ſcribat omnes, quæ fiunt ſibi denuntiationes, & nomina denuntiantium, & nomina teſtiũ productorum, & vicum & locum vbi morantur: quem librum teneat ſecrete, ne ab alijs videatur, & nomina denuntiantium reuelentur, & periculum illis immineat: Et in iſto libro ſcribat etiam de manu ſua ipſe Inquiſitor, per modum memorialis, omnes denuntiationes, & omnia nomina denuntiantium & denuntiatorum, ac etiam teſtium interrogandorum, quæ fiant ſibi infra dictum terminum generalem ad denuntiandum omnibus aſſignatum per modum, qui ſequitur.

† Vide Simã cã de catho. inſtit. tit. 34. nu. 17.

Forma ſcribendi dicta teſtium per modum memorialis.

64 De tali diœceſi. Talis de tali loco, qui moratur in tali vico, & vtitur tali arte, vel eſt mercator, vel huiuſmodi, deponit contra talem, qui moratur in tali loco, & in tali vico, & vtitur tali arte, quod dixit ac aſſeruit, quòd in ſacramento altaris non eſt veraciter corpus Chriſti, vel ſimile.

Interrogetur talis, qui moratur in tali loco, & tali vico, & habet tale officium: & etiam interrogetur talis, qui moratur in tali loco & tali vico, & habet talem artem, & ſic de alijs.

Ex alia diœceſi. Talis de tali loco, qui moratur in tali loco, & tali vico, & vtitur tali arte, deponit, quòd talis de tali loco, qui moratur in tali vico, & vtitur tali arte, dixit vel fecit talia contra fidem.

Interrogentur tales, qui morantur in talibus locis, & talibus vicis, & vtuntur talibus artibus.

Tempore gratię elapſo quid agendum.

65 QVO aſsignato generali termino iam elapſo, & delationibus ſcriptis in dicto libro per modum memorialis, Inquiſitor diligenter delationes diſcurrat, ac prudenter aduertat, quæ delationes habent maiorem apparentiam veritatis, & quæ crimina ſunt grauiora, & fidei magis periculoſa; & vbi maius periculum fidei viderit imminere, ibi incipiat inquirere, citando illum, qui detulit, ſeu reuelauit; & medio iuramento informet ſe de facto, ut diligentius poterit, ſi habet apparentiam veritatis. Quòd ſi inuenerit ueritatis apparentiam non habere, ſuperſedeat; non tamen à libro ſuo delationem amoueat: nam quod uno die ſeu tẽpore nõ inuenitur, alio tempore reperietur,

Maiori malo celerius occurrendũ.

A Si autem apparuerit, vel repererit habere apparentiam veritatis; tunc [a] cum ſint tres modi procedendi ac proceſſus incipiendi, vt habetur extra de accuſa. denun. & inquiſit. c. Qualiter & quando. Primus, per accuſationem, quam præcedere debet inſcriptio: Secundus, per denuntiationem, quam præcedere debet charitatiua monitio: Tertius, per inquiſitionem, quam præcedere debet clamoſa inſinuatio: informet ſe Inquiſitor cum ipſo deferente, an velit accuſare, & procedere per modum accuſationis in negotio vel non; ſi dicat quòd accuſat, & vult eſſe accuſator, & procedere per modum accuſationis, informetur per Inquiſitorem, B quòd oportet eum ſe inſcribere ad talionis pœnam, declarando periculum, quod poteſt ſibi iminere de accuſatione & inſcriptione. Qui ſic informatus, ſi dicat ſe velle accuſare, & requirat procedi per modum accuſationis, & inſtet: fiet prout petit, & formabitur proceſſus per modum infraſcriptum. Si autem dicat ſe nolle accuſare (vt communiter ſit) ſed denuntiare, & hoc metu incurſionis pœnæ excommunicationis latæ per eundem Inquiſitorem de reuelando talia ad fidem pertinentia infra terminum aſsignatum; & quòd aliàs non vult facere partem (vt eſt communis curſus) tunc formabitur proceſſus per mo- C dum infraſcriptum. Si autem non vult accuſare, nec denuntiare proprie, ſed dicit famã eſſe talẽ; & ſic quòd Inquiſitor informet ſe de fama, & ſi vult inquirat; tunc formabitur proceſſus per modum alium infraſcriptum: de quibus tribus modis proceſſum incipiendi in cauſa fidei agitur, vt ſequitur. 66

Quærẽdũ à delatore quo pacto procedere velit.

COMMENT. XIII.

a TVnc cum ſint tres modi procedendi ac proceſſus incipiendi, &c.] *De his etiam Cãpegius apud Zanchinum cap 9. in principio. c. & Tabienſis in ſum. verbo, inquiſitor. §. 11. nu. 12. Syluester verbo, hæreſis. 2. §. 8.* D *Carrerius tract. de hæret. nu. 105. Gondiſſaluus de hæret. q. 19. nu. 1. & alij. addunt multi quartum modum procedendi in delictis per viam exceptionis, vt indicat gloſſa in cap. in fidei fauorem. verbo, inquiſitionis. de hæret. lib. 6. & Carrerius de hæret. nu. 104. item addunt quintum, per viam notorij, de quo Gondiſſaluus & Campegius prçcitatis locis. addunt tandem ſextum per viam actionis, de quo plene Aegidius Boſſius tit. de modo procedendi in delictis per viam actionis. In hoc ſacro tribunali duo modi per viam denuntiationis, & inquiſitionis ſunt frequentiſſimi, ceteri ſatis inuſitati, non tamen contemnendi, cum quandoque aliquis locus eis eſſe poſſit. cetera huc ſpectantia in ſe-* E *quentibus explicabuntur copioſe.*

Num. 66. Quot modis procedatur in crimine hæreſis.

De primo modo procedendi in cauſa fidei per Accuſationem.

PRIMVS modus procedendi & proceſſum incipiendi in cauſa fidei eſt per modum accuſationis, & eſt quando aliquis accuſat aliquem de crimine hæreſis vel fautoriæ, & hoc coram Inquiſitore offerendo illud ſe probaturum, & inſcri- 67

bit [a]

bit ſe ad pœnam talionis, niſi probet, hoc eſt, ꝙ plectatur illa pœna, ſi deficit in probatione, quà plecteretur accuſatus ſi probaretur. Et attendat Inquiſitor, ꝙ iſtum modum procedendi non libenter admittat, tum quia non eſt in cauſa fidei vſitatus; tum quia eſt accuſanti multum periculoſus; tum quia eſt multum litigioſus. Vbi autem [b] accuſator inſtet & requirat, Inquiſitor acquieſcat, & dicat accuſanti, quòd accuſationem porrigat in ſcriptis. Quo facto ipſe Inquiſitor procedat non ex officio, ſed ad inſtantiam partis, & habito notario publico, & duabus perſonis religioſis, ſi commode poteſt, vel ſaltem duabus honeſtis ſibi aſsiſtentibus, iuxta cap. Vt officium †. incipiat proceſſum, & ſcribat notarius per modum qui ſequitur.

† c. Vt officium. de hęret. lib. 6.

IN nomine Domini, Amen. Anno à Natiuitate Domini tali, die tali, talis mẽſis, in præſentia mei notarij & teſtium infraſcriptorum. Talis, de in tali loco & diœceſis talis, cõparuit perſonaliter in tali loco corã Venerabili & religioſo viro domino fratre N. ordinis talis, magiſtro in Theologia, ac in terris & dominio talis domini Inquiſitore hęreticæ prauitatis à ſancta Sede Apoſtolica ſpecialiter delegato; & obtulit eidem domino Inquiſitori quandam cedulam accuſatoriam tenoris ſequentis. Coram vobis, &c. *Inſeratur tota: Qua inſerta ſequitur ſic paulo infra:* Acta ſunt hęc anno, die, menſe, & loco prędictis, in pręſentia talium teſtium ad hęc vocatorum, & rogatorum, & mei talis notarij publici, talis loci, & etiam ſcriptoris ſacri officij inquiſitionis, ſeu domini Inquiſitoris.

COMMENT. XIIII.

Num. 67. Talionis pœna quid.

a ET inſcribit ſe ad pœnam talionis, niſi probet.] *Talio in legibus 12. tabularum, vt ait Feſtus lib. 18. parem vindictam ſignificat. verba legis refert Gellius lib. 20. cap. 1. noctiũ Attic. Accurſius inſtit. de iniurijs. §. pœna autem. verbo, talio erat. vocat ſimilitudinem ſupplicij. Iſidorus lib. 5. etymolog. cap 25. talionem ſimilitudinem vindictæ eſſe dicit, vt taliter quis patiatur ac fecit. huius pœnæ meminit ius diuinũ Exodi cap. 21. & Matth. 5. & ius canonicum in cap. licet Heli. de ſimo. cap. calumniator. 2. quaſt. 3 cap. quiſquis. 2. q. 8. cap. de crimine. 25. quaſt. 3. cap. hęc imago. 33. q. 2. & alibi ſæpe. & ius ciuile paſſim in dicto §. pœna autem. inſtit. de iniurijs. l. vlt. C. de accuſatio. l. leuia. ff. de accuſatiõ. l. tutor. ff. de his quibus vt indig. l. 2. C. de falſa mon. l. fin. C. de ſepul. violato. & his locis pleniſſime interpretes. Beatus Thomas 2. 2. quaſt. 68. art. 4. Sotus lib. 5. de iuſtitia & iure. q. 5. art. 4. & Fernandus Vaſquius lib. 1. controuerſiarum illuſt. cap. 24. num. 16.*

An hodie locus ſit pœnę talionis in accuſatore.

His poſitis quęſtio eſt hic grauiſſima: An hodie talionis pœna locum habeat: ac primum quidem hic mihi eſt obſeruãdum, biſariam poſſe quæſtionẽ hanc tractari, primo in accuſatore, ſecundo in teſtibus. de hoc poſtremo nihil nunc dicam, acturus de ea difficultate plene infra ſuper q. 73. Alterum caput eſt tractandum: An in accuſatore talio vendicent ſibi locum, & prima fronte dicendum videtur, accuſa- A *torem in accuſatione deficientem, hoc eſt, non probantem crimen, ad quod ſe probandum in iudicio obligauit, non eſſe ſubiectum pœnæ talionis: quoniam talio per conſuetudinem iam diu abolita eſt & ſublata, vt teſtantur communiter Doctores. Speculator tit. de accuſa. §. 1. nu. 4. Ioan. And. in additio. ad Speculat. tit. qui accuſa non poſ. Gandinus tract. de maleſ. tit. qui accuſ. non poſ. nu. 38. Salycetus in l. qui crimen. nu. 4. C. qui accuſa. nõ poſ. Hieronymus Gigas tract. de crimi. læſę maieſtat. libro 1. tit. qualiter in crimi. læſæ maieſtat. procedatur. quaſt. 1. nu. 5. Couarruuias lib. 2. varia. reſolut. cap. 9. nu. 1. Bartolus in l. ſi cui. ff de accuſatio. quem ſequuntur Angelus &* B *Salycetus in authen. ſed nouo iure. C. de adulte. & alij, quos refert & ſequitur Petrus Duenas regula 27. incipiente:* Accuſans aliquem. *tenet poſtremo Ioannes Rojas in ſingularibus fidei, ſingu. 6. & Simancas de catho. inſtit. tit. 64. nu. 93. & alij prope infiniti, quos libens omitto. Potiſsima autem ratio horum eſt, quoniam ſi pœna talionis accuſatoribus infligeretur, non reperirentur facile qui vellent accuſare: itaque crimina remanerent impunita, quod in maximum reipub. detrimentum verteretur.*

Sed Iacobus de Arena vetuſtus & grauis Iuriſconſultus in l. vlt. C. de accuſatio. quem refert & ſequitur Ioan. And. in cap excommunicamus el 2 aſ- C *ſeruit, accuſatorem in crimine hęreſis non probantem, etiam ſi velit pœnitere non eſſe recipiendum: cũ ſpeciale ſit in crimine hęreſis, vt quis poſsit pœnitere, non autem in alijs criminibus, quare ſicut calumniatorem poſſe puniri: atque ita fuiſſe quandoque pronuntiatum teſtatur præcitato loco idem Iacobus de Arena.*

In crimine hæreſis cum proceditur per viam accuſationis, nõ eſt neceſſaria inſcriptio ad pœnã talionis.

Ex his redditur valde dubia hæc difficultas, in qua vt certiora tradamus, ſit hoc primum axioma: In crimine hęreſis cum proceditur per viam accuſationis, non eſt neceſſarium quòd accuſator ſe inſcribat ad pœnam talionis; nam & hoc in cæteris criminibus obtinere hodie fatẽtur præcitati, & tradit prę D *cæteris Ioannes Rojas in dicto ſingul. 6 nu. 6. ſi quis ergo accuſare velit, nec oportet ꝙ ſe inſcribat ad pœnam talionis, neque ad hoc eſt compellendus: quòd ſi in probatione defecerit, acriter coercendus eſt arbitrio Inquiſitoris: non tamen puniendus eſt pœna talionis. l. in priuatis. ff. ad Turpillia. gloſſa in cap. tua. verbo, effectum. de procurato. quod etiam tenẽt Couarruuias & Ioannes Rojas præcitatis locis.*

Sed quid ſi re vęra ſe inſcripſit, ſeu ad talionis pœnam ſe obligauit, ac deficiat in probatione; erit ne ea pœna puniendus, quam reus excepturus eſſet ſi crimen foret vere probatum? & adhuc exiſtimo mitius puniendum fore, nec eſt tradendus curiæ ſæ- E *culari, etiam ſi formalem hęreſim obieciſſet reo, nec probaſſet. Primum, quia accuſator minus nocet quàm teſtes, cum ſolus ipſe non ſufficiat ad conuincendum reum: rurſus, quia hoc nuſquam eſt in hoc tribunali conſuetudine receptum, vt accuſator pœna talionis plectatur: poſtremo, ita videtur probare textus in cap. ſuper his. de accuſatio. his verbis:* Ad extraordinariam pœnam, ſecundum arbitrium iudicis diſcreti, citra vinculum inſcriptionis, eſt excipiens adſtringendus, ſi defecerit in probando. *hęc ibi.*

Iam

Abolitio in hoc crimine nō facile cō cedenda.

Iam ſi reus in hoc crimine poſtquam cœperit accuſare, deſiſtere velit ab accuſatione, abolitione petita, non facile audiendus eſt, quoniam hoc crimen grauiſſimum eſt: multumque intereſt reipub. ut puniatur, in quo iudex non minus accuſatorem, ad docenda quæ detulit, quàm reum ad purganda quę negat, debet vrgere, ut optime ſanciuerunt Imperatores in l.vlt.in fine. C.de abolitio. atque hoc ipſum cēſeo obſeruandum in eo qui denūtiat, qui ſi dicat falſo ſe denuntiaſſe, aut quid ſimile, non eſt facile audiendus, nec forte cum delato, vel cū teſtibus conuenerit.

Atque ex his intelliges qualiter ſit indicāda Eymerici doctrina paulo inferius num.71. tit. de modo continuandi proceſſum per accuſationem. ibi: Inquiſitor conſulat accuſatori, &c.

Quando minuēda pœna accuſatori nō probāti.

Tandem accuſatori conanti probare obiectum crimen, & in probatione deficienti, tum præcipue pœna minuenda erit, cum teſtem unum produxerit; nam tunc etiam aliàs pœnam talionis euitaret. Baldus apud Speculat. tit. de accuſatio. in fine. refert Marſilius ſingulari 47. incipiente: In ore duorum. item ſi docuerit de eo crimine publicam fuiſſe famam, aut ab amicis, vel conſanguineis delati, vel alijs perſonis fide dignis audiuiſſe. Bart. in l.ſi.ff.de hęred. inſtit. quod eſt diligentiſſime obſeruandum.

Num.67. An accuſans libellū accuſatorium in ſcriptis porrigere debeat.

b ¶ Vbi autem accuſator inſtet, & requirat, &c. Inquiſitor acquieſcat, & dicat accuſanti, quòd C accuſationem porrigat in ſcriptis.] Libellum accuſatorium in ſcriptis proponendum docet Bart. in Extrauag. ad reprimendum. verbo, per Inquiſitionem. nu. 33. cuius opinionem ſequitur, & communem vocat Cardinalis in cap. 1. verſi. ponitur etiam. 2.q.8. per textum ibi: Accuſatorum perſonæ nunquam recipiantur ſine ſcripto. ceterum Salyceti ſentētia præualuit in l. penul. nu. 2. C. de accuſat. aſſerentis, validam eſſe accuſationem, ſiue accuſator porrigat libellum in ſcriptis, ſiue verbalem tātum querelā apud acta iudicis, quam tabellio redigat in ſcriptis. & hanc Salyceti opinionem in praxi obſeruari tradit Iulius Clarus lib. 5. ſent. §. fi. q. 12. verſi. quęro quæ ſit forma. D quod eſſet etiam obſeruandum in hoc tribunali, ſi per viā accuſationis ageretur; præſertim cum in hoc crimine ſimpliciter procedi poſſit. cap. fin. de hęret. lib. 6. nec propterea ſummæ iuris ſolemnitates ſint neceſſario requirendæ, vt præ cæteris tradit Bernardus Comenſis in Lucerna verbo, litiscontestatio.

Fiſcalis ſancti officij & eius munus.

Sed cum hodie accuſantis perſona raro admittatur, publicus eſt conſtitutus miniſter, quem vulgo Fiſcalem dicimus, qui perſonam accuſatoris ſubit, & reos accuſat: nec ſe ſubſcribit ad pœnam talionis, aut ad alias, quas falſi accuſatores pati ſolent, qui teſtibus habitis de crimine, & diligenti Inquiſitione E præcedenti, & debitis informationibus, in hæc ferme verba libellum accuſatorium formare ſolet.

Forma libelli accuſatorij quem Inquiſitori porrigit fiſcalis.

Ego Auguſtinus officij ſanctiſſimæ Inquiſitionis Fiſcalis, coram te Reuerendo Inquiſitore iudice delegato in cauſis fidei contra hæreticam prauitatem, criminaliter accuſo Martinum Lutherum, qui cum ſit Chriſtianus baptizatus, & velut talis apud omnes habitus, à fide catholica receſ- A ſit, & ad peſtiferam hęreſim Manichæorū, ac aliorum hęreticorum, talem videlicet & talē impie acceſſit; prædicans, ſcribēs, componens, firmiterque aſſerens multa dogmata hæretica, erronea, ſcandaloſa, & valde ſuſpecta in approbationem & laudē præfatæ hęreſis, & hæreticorum, quos velut magiſtros imitatur.

Hæc eſt vulgaris forma, qua hodie Fiſcalis vtitur, de qua Speculat. tit. de hęre. in principio. Simācas de catho. inſtit. tit. 4. nu. 11. Conradus Brunus lib. 4. de hęret. cap. 7. omneſque Criminaliſtæ in ſuis B practicis libellis. Millæus fol. 14. & 15. in c. de accuſationis formula. Hieronymus Gigas tract. de crimine læſę maieſtatis lib. 1. tit. qualiter in crimi. læſę maieſt. procedatur. q. 3. Iulius Clarus in pract. crimi §. fin. q. 12. verſi. quæro quæ ſit forma. & alij.

Libellus accuſatorius quid cōtinere debeat.

In hoc libello crimina ſingula admiſſa Fiſcalis narrare debet, vt reus intelligat quibus ſit reſponſurus delictis, ut ſe tueatur: nomina teſtium & quædā aliæ circunſtantiæ commiſſi criminis omittuntur, ne quid detrimenti teſtes patiantur. quòd ſi reus petat edi ſibi teſtium nomina, nullo pacto audiendus eſt, de quo dicemus copioſe infra ſuper quæſt. 75. vbi eſt proprius locus, vnde intelliges quales circunſtantiæ declarari reo poſsint, quales vero occultari.

De ſecundo modo procedendi in cauſa fidei per Denuntiationem.

SECVNDVS modus procedendi & pro- 68
ceſſum incipiendi in cauſa fidei, eſt per modum denuntiationis; & eſt quando aliquis denuntiat aliquem de hęreſi, vel fautoria, vel aliis ad fidem pertinentibus ipſi Inquiſitori, ſine hoc ꝙ offerat ſe probaturum, nec vult facere partem; ſed dicit, ꝙ denuntiat ratione ſentētię excommunicationis D latæ per Inquiſitorem contra non denuntiantes, uel aliàs denuntiat zelo fidei non faciens partem: & tunc [a] Inquiſitor mandet ſibi, ꝙ det in ſcriptis, uel ſaltem dicat in præſentia teſtium & notarij, & in tali caſu procedat Inquiſitor ex officio, & non ad inſtantiam partis.

Et hic eſt communis modus procedendi, & uſitatus in cauſa fidei: & tunc habito notario, & duabus perſonis religioſis, ſeu aliàs honeſtis (ut dictum eſt ſupra) incipiat proceſſum per modū, qui ſequitur.

IN nomine Domini amen. Anno à natiuitate Domini tali, die tali, de menſe tali, in pręſentia E mei notarij & teſtium infraſcriptorum; talis de tali loco comparuit perſonaliter in tali loco, corā honorabili & religioſo uiro fratre N. in terris ac dominio talis domini Inquiſitore hęreticæ prauitatis à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegato, & obtulit [b] eidem domino Inquiſitori cedulā tenoris ſequentis: *Inſeratur tota.*

Si autem non denuntiauit ſcripto, nec cedulam obtulit, ſed tantum uerbo ponetur ſic: Comparuit perſonaliter in tali loco coram honorabili & religioſo, &c. & denuntiauit eidem domino

Inqui-

Inquiſitori, quod talis de tali loco, & diœceſis talis aſſeruit, & dixit talia contra fidem, & tenet, & defendit. *Ponatur prout denuntiabit*. Quo facto [c] in continenti ipſe Inquiſitor faciat iurare ad quatuor Dei Euangelia ipſum denuntiantem de veritate dicenda ſuper denuntiatis; præſtito iuramẽto interrogabit eum: vnde ſcit eſſe vera quæ denũtiauit; & ſi vidit, vel audiuit. Si dicat ſe vidiſſe, interrogabit eum: vbi vidit, & quando, & quotiens, & per quem modum, & qui erant præſentes. Si dicat quod non vidit, ſed audiuit, interrogabit eum Inquiſitor à quibus audiuit, & vbi, & quando, & quotiens, & per quem modum, & quibus præſentibus audiuit, formãdo articulos de quolibet prædictorum ſingulariter & diuiſim.

Et notarius ponat totum in actis ſeu proceſſu immediate poſt prædictam denuntiationem continuando ſic. Qua quidem denuntiatione ſic vt præmittitur facta ipſe Inquiſitor in continenti fecit iurare ad quatuor Dei Euangelia ipſum denuntiãtem de dicenda veritate ſuper denuntiatis, & interrogauit eundem: vnde, & quomodo ea, quæ denuntiauerat, nouerat eſſe vera. Qui reſpondit, quòd pro eo ſcit ea quæ denuntiauerat eſſe vera, quia vidit.

Interrogatus vbi vidit dictum talem facere, vel dicere ſupradicta; dixit, quòd in tali loco.

Interrogatus de tempore; dixit, quòd tali die, talis menſis, & talis anni.

Interrogatus quotiens vidit, & cetera.

Formentur articuli vt dictum eſt, & totum ponatur in proceſſu, & ſpecialiter inquiratur ab eo, qui ſciunt in tali cauſa, & qui poſſunt ſcire.

Quibus omnibus ſic peractis, vltimo interrogabitur, ſi denuntiat mala voluntate, odio, vel rancore, vel dimittit aliquid fauore vel amore, vel aliàs rogatus, vel ſubornatus: & poſtremo iniungetur ei virtute iuramenti præſtiti tenere ſecretum quidquid ibi dixit, vel per Inquiſitorem ſibi dictum fuerit: & ponetur totum in proceſſu, & in actis. Quibus omnibus ſic expletis ſequetur paulo infra. Acta ſunt hæc in tali loco, tali die, talis menſis, & tali anno, in præſentia mei notarij talis loci, auctoritate talis, & ſcriptoris domini Inquiſitoris, & talium teſtium ad hæc vocatorum & rogatorum.

COMMENT. XV.

Num. 68. *De hoc ſecundo modo procedendi in delictis per denuntiationẽ copioſe differunt ſuis locis Criminaliſtæ: ſed de ea, quantum ad noſtrum inſtitutũ pertinet, agit S. Antoninus 3. par. tit. 9. cap. 9. Gondiſſaluus tract. de hære. q. 10. nu. 6. Campegius apud Zanchinum cap. 9. verſi. de tertia. Repertorium inquiſitorum, & Locatus in opere iudiciali verbo, denuntiatio. Simancas de catho. inſtit. tit. 19. idem in enchiridio, titu. 23. Ioannes Rojas in ſingularibus fidei, ſingul. 5. Tabienſis in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 26. nu 27. & alij.*

Denũtiatio quid. *Eſt autem denuntiatio alicuius criminis apud cõpetentem iudicem, ſine inſcriptione, facta delatio ad* A *pœnitentiam peragendam, vel aliam pœnam legitimam imponendam, vel etiam ad vtrumque. ita Hoſtien. in ſum. tit. de denuntiat. §. 1. & Repertorium inquiſito. verbo, denuntiatio. colligiturque non obſcure ex cap. 2. & 3. & cap. ſuper his. & cap. cũ dilectus. el. 1. extra de accuſat. & cap. nouit. de iudicijs.*

a ¶ Et tunc Inquiſitor mandet ſibi, quod det in ſcriptis, vel ſaltem dicat in præſentia teſtium & notarij] *Et re vera indifferẽter hæc admitti poſſunt, & obſeruari, vt vere admonet Iulius Clarus in pract. crimin. § fin. q. 7. verſi. vlterius quæro. in fine. nam hanc denuntiationem & in ſcriptis, & verbo tantum porrigere poſſunt iudici, qui denũtiant. quod* B *tenet etiam Boſſius tit. de denuntiatione. num. 14. & videntur velle Angelus, Salycetus, & alij. in l. ea quidem. C. de accuſatio.* Denũtiatio & verbo & ſcripto fieri poteſt.

Quod vero hic ait Eymericus: Vel ſaltem dicat in præſentia teſtium: *non eſt ita accipiendum, vt credamus teſtes eſſe neceſſarios, corã quibus denuntiatio Inquiſitori proponatur: id enim nec verũ eſt, nec iure vſquam cautum; ſed per teſtes hic duas illas perſonas religioſas accipere debemus, de quibus in cap. vt officium. de hæret. lib. 6. & meminit auctor in modo præcedẽti. & amplius paulo poſt nu. 84. in tit. quot perſonæ eſſe debeant in examinatione teſtium & delatorum in cauſa fidei.*

C b ¶ Et obtulit eidem domino Inquiſitori cedulam tenoris ſequentis.] *Cedula vox eſt Hiſpana, id eſt, ſcriptura, ſeu chirographum.* Qualis denũtiationis forma.

Denuntiationis autẽ formula ita habet: nam ſyndicus, ſeu officialis, vel in propoſito noſtro cruceſignatus, aut quilibet denique fidelis indicat Inquiſitori apud acta, die tali fuiſſe tale maleficium commiſſum, aut talem hæreſim aſſertam à tali homine, & id ſcire Caium, verbi gratia, & Seium, aut tales & tales. atque ita vſus obſeruat, vt ait Angelus tract. de malefi. verſi. nec ad denuntiationem. num. 20. & Iulius Clarus in pract. crimin. §. fin. q. 7. verſi. quæro nunc quæ ſit forma.

D *His peractis, nullæ ſunt amplius denuntiantium partes, ſed iudici totum relinquitur, vt is inquirat de delicto, de delinquente, accitis teſtibus, quos denuntians nominauit; item alijs, à quibus veritas haberi poſſit: quod etiam vſus obſeruat. quamuis n. denuntiator iure probare olim deberet vera eſſe quæ in denuntiatione aſſeruit. l. diuus. & l. ab accuſatione. ff. ad ſenatuſc. Turpillia. hodie tamẽ id praxis iudicantium non admittit ita Angelus præcitato loco. & Salycetus in l. ea quidem. C. de accuſatio. nu. 23. & Marianus Sozinus in cap. qualiter & quando el. 2. nu. 712. verſ. Et licet ſecundum iura. extra de accuſatio. quos ſequitur Clarus paulo antea relatus.* Facta denuntiatione, quales Inquiſitoris partes.

E c ¶ Quo facto in continenti ipſe Inquiſitor faciat iurare denuntiantem de veritate dicenda.] *Idem eſt in teſtibus, vt paulo poſt docet Eymericus num. 82. tradit concilium Biterrenſe cap. 4. & dixi copioſe infra num. 23.*

De tertio modo procedendi in cauſa fidei per viam Inquiſitionis.

TERTIVS modus procedẽdi, & proceſſus inci- 69

inci piendi in cauſa fidei eſt per modum Inquiſitionis, & eſt quando nõ eſt aliquis accuſator, nec denuntiator, ſed fama laborat in aliqua ciuitate vel loco, quòd aliquis dixit vel fecit aliqua contra fidem, & clamor ad aures Inquiſitoris peruenit pluries publica fama deferente, & clamoſa inſinuatione producente: Et tunc Inquiſitor inquirat non ad inſtantiam partis, ſed ex officio. Et hic eſt etiam communis & vſitatus modus procedendi. Et cum talis clamor frequens peruenerit ad aures Inquiſitoris, præſertim per perſonas graues & honeſtas, & fidei zelatores, habito notario, & duabus perſonis religioſis, ſeu aliàs (vt dictum eſt ſupra) honeſtis, incipiat proceſſum per modum, qui ſequitur.

IN nomine Domini amen. Anno à natiuitate Domini, tali die, de menſe tali: ad aures Venerabilis & religioſi viri domini fratris talis; ordinis talis, in dominio talis domini Inquiſitoris hæreticæ prauitatis à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegati peruenit pluries, fama publica referente, & clamoſa inſinuatione perducente, quòd talis, de tali loco dixit, vel fecit talia contra fidem. *Ponatur totum prout fama laborat, & paulo infra.* Acta ſunt hæc die tali, menſis talis, anno tali, in præſentia teſtium talium vocatorum & rogatorũ, & mei notarij talis, auctoritate talis, & ſcriptoris domini Inquiſitoris & ſacri officii inquiſitionis.

COMMENT. XVI.

Num. 69.

DE hoc tertio modo procedendi in delictis per Inquiſitorem eadem ferme qua hic tradit Eymericus, repetit Tabienſis in ſum. verbo, inquiſitor. §. 27 num. 28 pulchre Hoſtienſis in ſum. hoc titulo. Antoninus par. 3. tit. 9. ca. 7. Iulius Clarus in practica criminali. §. vlt. q. 3. & 6. late practica Papienſis in fine tituli de forma inquiſitionis. Gondiſſaluus tract. de haret. q. 10. Ludouicus Carrerius tract. de haret. nu. 102. Franciſcus Caſonus tract. ſingularis quaeſtionum criminalium cap. 8. Repertorium inquiſit. & Locatus in opere iudiciali verbo, inquiſitio. copioſe iuris canonici Interpretes in cap. qualiter & quando. extra de accuſatio. & iuris ciuilis Doctores in l. congruit. vbi late Bart. ff. de offic. praſid.

Quid Inquiſitio, & quotuplex.

Eſt autem inquiſitio alicuius criminis manifeſti ex bono & aequo iudicis competentis canonice facta inueſtigatio. ita Hoſtienſis in ſum. titu. de inquiſitio. §. 1.

Hac vero inquiſitio precitatis locis duplex conſtituitur, vna generalis, ſpecialis altera; quarum vtraque in hoc tribunali magnum habet momentum.

Et generalis tunc locum habet, quotiens Inquiſitores prouinciam viſitant, & generalia edicta promulgant ad inquirendos occultos & incertos hereticos, ad quam exercendam non exigitur infamia praecedens; nam ex officio certis ſtatiſque temporibus incumbit Inquiſitoribus ea vti: de qua accipitur textus in cap. excommunicamus 2. §. adijcimus. & §. vlt. de haret. extatque inſignis locus in concilio Toloſano cap. 2. in hac verba: Statuimus itaque, vt Epiſcopi & Archiepiſcopi in ſingulis parochijs tam in ciuitatibus quàm extra, ſacerdotem vnum, & duos, vel tres bonæ opinionis laicos, vel plures ſi opus fuerit ſacramento conſtringant, qui diligen-

Inſignis concilij Toloſani locus de inquirendis hæreticis.

A ter inquirant fideliter & frequenter hæreticos in eiſdem parochijs, domos ſingulas & cameras ſubterraneas aliqua ſuſpicione notabiles perſcrutando, & appenſa, ſeu adiuncta in ipſis tectis ædificia, ſeu quæcunque alia latibula, quæ omnia deſtrui præcipimus perquirendo, & ſi quos repererint hæreticos, credẽtes, fautores, & receptatores, ſeu defenſores eorum adhibita cautela, ne fugere poſsint, Archiepiſcopo, vel Epiſcopo, dominis locorum, ſeu bailliuis eorũdem cum omni feſtinantia ſtudeant intimare, vt animaduerſione debita puniantur. Hoc idem faciant Abbates exempti in locis ſuis, quæ non ſunt ordinarijs iure diœceſan.

B ſubiecta. Solliciti etiam ſint domini terrarum circa inquiſitionem hæreticorum in villis, domibus, & nemoribus faciendam: & circa huiuſmodi appenſa, adiuncta, ſeu ſubterranea latibula deſtruenda. *hac ibi. De hac agit plene & eleganter Bart. in precitata l. congruit. & in l. 2. §. ſi publico. ff. ad legem Iul. de adult. & Simancas de catho. inſtit. tit. 44 nu. 7.*

Inquiſitio ſpecialis quæ.

Specialis vero inquiſitio eſt quoddam ius per officium procedendi ad condemnationem & punitionem contra aliquos nominatim inquiſitos de certis delictis diffamatos. ita Angelus tract. de maleſi. verbo, hec eſt quedam inquiſitio. quem ſequitur Gigas

C *tract. de crimine leſe maieſt. lib. 1 tit. qualiter procedatur. q. 8. num. 3. neque ad hanc proceditur abſque precedenti infamia, que vicem accuſatoris retinet. cap. qualiter & quando. de accuſatio. Hippolytus Marſilius conſi. 53. incipien.* Longe eſt Dominus. *Simancas de catho. inſtit. tit. 44. nu. 8.*

Quamquam in hoc crimine hereſis, ob indicia & ſuſpiciones veriſimiles, eam poſſit inquiſitor exercere, nulla infamia precedente: cante tamen & prudenter & valde occulte, ne cuiuſquam fama honorque ledatur. Geminianus, Francus, & alij in cap. vt officium. de heret. lib. 6. & Baldus in l. iubemus. C. de probat. qua ſententia veriſſima eſt.

D

De modo proſequendi & continuandi proceſſum in cauſa fidei.

VISO primo, quomodo, & qualiter proceſſus inquiſitionis hæreticæ prauitatis in cauſa fidei eſt incipiendus: videndum eſt ſecundo quomodo, & qualiter proceſſus huiuſmodi eſt mediãdus, & continuandus. Vbi conſiderandum eſt, 70

quòd in cauſa fidei proceditur ſummarie, ſimpli-

E citer, & de plano, abſque aduocatorum, & iudiciorum ſtrepitu, & figura, vt patet extra de hæret. cap. Statuta. lib. 6. Qualiter autem iſta verba intelligantur, patet extra de verb. ſign. cap. Sæpe contingit. in Clemen. vide ſupra in 2. parte. nam non oportet de neceſsitate libellum offerre, nec litem conteſtari; appellationes fruſtratoriæ non ſunt admittendæ, & cetera multa, vt patet ibi. Et quia proceſſus, ut uiſum eſt ſupra, eſt tripliciter incipiendus: quia uel propter inſtantiam partis ſeu accuſatoris, uel propter zelum denuntiatoris: uel

Pag. 110.

† al. ita; vel propter famam publicam referentem, vel clamoſam inſinuationē deferentem.

propter † clamorem famæ laborantis. Ea propter A poſtquam viſum eſt de quolibet illorum quomodo incipitur, videatur quomodo mediatur, & continuatur.

Modus continuandi proceſſum per accuſationem.

71 PRIMVS proceſſus, ille ſcilicet, qui fit ad inſtantiam partis accuſantis, ſiue accuſatoris continuatur ſic: Nam poſtquam accuſatio eſt facta contra aliquem de hæreſi coram Inquiſitore, & in ſcriptis eſt redacta, & in proceſſu pro fundamento inſerta, ſecundum modum, de quo dictum eſt prius, Inquiſitor mandabit accuſatori, quòd nomina teſtium producat, quibus productis citabūtur, & examinabuntur diligenter medio iuramento: Et ſi reperiatur quòd nihil faciant ad factum, Inquiſitor conſulat accuſatori, quòd deſiſtat †, & ipſe Inquiſitor ſuperſedeat. Si autem reperiatur, quòd teſtes non plene probant, licet eorum dicta indicia magna faciant, conſulet Inquiſitor accuſatori, quòd amoueat verbum, accuſationis, & apponat, denuntiationis; vt ſic Inquiſitor procedat ex officio, & non ad partis inſtantiam propter accuſatoris graue periculum: & ſic procedet per modum prædictum ſecundum. Vbi autem reperiatur, quòd teſtes plene probant, & accuſator omnino vult ſtare in accuſatione, & non vult denuntiare, ſed accuſare: tunc Inquiſitor teſtes productos iudicialiter coram notario, & duabus perſonis religioſis, vel aliàs honeſtis, iuxta cap. Vt officium, de hæret. lib. 6. diligenter examinet, iurato primitus ad quatuor Dei Euangelia de dicenda veritate, & continuabit ſic.

† Vide omnino quę diximus ſupra commētario 24. huius partis, ſuper tit. de primo modo procedendi in cauſa fidei per accuſationem. §. Iam ſi reus.

Poſt quæ conſiderans ipſe Inquiſitor, quòd prædicta hæreticalia, de quibus talis eſt accuſatus, ſunt talia, & tam grauia quòd non poteſt, nec debet ea conniuentibus oculis pertranſire, & oportet eū reddere iuſtitiā accuſanti, deſcēdit ad teſtes productos examinandos per modū, qui ſequitur.

Forma examinationis teſtium.

72 TALIS de tali loco teſtis productus, citatus, iuratus, & interrogatus ſi cognoſcit talem, *exprimendo nomen accuſati*, dixit quòd ſic.

Item interrogatus de cauſa cognitionis: dixit quòd pro eo quòd vidit, & locutus eſt cum eo pluries, & etiam quia ſic, vel ſic.

Exprimat alias cauſas, vtpote ſi eſt de genere ſuo, vel fuerint ſocij, & ſic de alijs cauſis cognitionis.

Item interrogatus de tempore cognitionis: dixit, quòd ſunt decem anni, vel tot.

Item interrogatus de fama illius talis, & præſertim quo ad ea, quæ ſunt fidei: dixit quòd quo ad moralia eſt homo bonæ famæ, vel malæ famæ, vt teſtificabitur. Quantum autem ad ea, quæ ſunt fidei, dixit, quòd eſt fama in tali loco, quòd dixit, vel fecit talia contra fidem catholicam; vel quòd eſt talis ſectæ, & eam tenet, & defendit: Vel quia eſt bonæ famæ quo ad ea quæ ſunt fidei.

Interrogatus [a] quid eſt fama: dixit, quòd eſt id, quod communiter dicitur.

Item interrogatus ſi vidit, vel audiuit talem dicentem, vel facientem aliquid contra fidem: dixit quòd ſic: talia, & cetera.

Interrogatus vbi vidit fieri ſupradicta, vel dici: dixit quòd in tali loco.

Interrogatus in quorum præſentia ſunt dicta, vel facta ſupradicta: dixit quòd in præſentia talium, & talium.

Interrogatus quotiens vidit dici, vel fieri ſupradicta: dixit quòd totiens.

Item interrogatus de modo, quo talis fecit, vel B dixit ſupradicta: dixit quòd modus fuit talis: nā, & cetera.

Item interrogatus ſi attentis omnibus antedictis quæ dixit, vel fecit ipſe talis, ſi videtur ipſi teſti, quòd dictus talis prædicta dixerit, ſeu fecerit truſatorie [b] †: ſeu dixerit [c] recitatiue: ſeu animo [d] indeliberato: dixit quòd credit, quòd fecerit, vel dixerit ſupradicta iocoſe, & truſatorie: ſeu recitatiue, & non animo ſic credendi, ſeu aſſertiue: Vel quòd dixit animo deliberato, ſeu aſſertiue.

† Hoc eſt, per iocum.

Item interrogatus de cauſa credentiæ: dixit quòd credit pro eo quod ille talia dicebat ridendo, vel ſic, vel ſic: vel pro eo quia cum ſuper tali- C bus reprehenderetur, adhuc perſeuerabat, & iterabat, & cetera.

Et hoc eſt multum diligenter inquirendum, quia nonnulli quandoque dicunt aliqua contra fidem recitando aliorum verba, & truſando, & burlando, vel diſputando, & conferendo, vel interdū aſſerendo, & affirmando, & cetera.

Item interrogatus, ſi hoc deponit odio, vel rancore: ſeu dimittit aliquid amore, vel fauore: dixit quòd, &c. *Et ſequitur*; iniunctum eſt ſibi tenere ſecretum. *Et paulo infra.* Acta ſunt hæc in tali loco, die tali, menſis talis, anno tali, in præſentia talium teſtium vocatorum, & rogatorum, & mei talis D notarij.

Conſimiliter examinentur alij teſtes omnes. 73
Quibus examinatis [e], ſi Inquiſitor viderit factū eſſe probatum plene, vel eſſe maxima indicia, & ſuſpiciones vehementes contra accuſatum; & timetur de fuga accuſati, vtpote, ſi accuſatus ſentiat, quòd contra eum de hæreſi inquiritur, faciat eum capi. Si autem non timeat de fuga accuſati, faciat eum citari, & accuſato coram Inquiſitore perſonaliter conſtituto collectis his, de quibus eſt accuſatus, & his, de quibus eſt per teſtes conuictus, vel habitus ſuſpectus; formet interrogatoria ſuper illis, & interroget eum, ac inquirat cum eo- E dem, habito ſecum notario, & duabus perſonis religioſis, ſeu honeſtis, vt dictum eſt ſupra: & hoc per modum, qui ſequitur, præſtito prius corporali iuramento ad quatuor Dei Euangelia de dicenda veritate.

Quando veniendum ſit ad capturam delati.

COMMENT. XVII.

CVm inter ceteras probationes, ea quę per teſtes fit, magnum habeat pondus in hoc tribunali, prę- Num. 72.
ſertim ſi à fide dignis perſonis proficiſcatur; ideo pars hæc, quæ ad teſtes attinet, diligentiſſime & tra-

tractari debet, & obſeruari: ac multas difficultates, quæ circa teſtes oriri poſſunt, multis perſequitur Eymericus hac 3. par. q. 62. & ſequentibus. hic vero in examinandis teſtibus praxim obſeruandam tantum demonſtrat. de qua re copioſe tractant gloſ. & doctores in cap. præſentium. de teſtib. lib. 6.

Quid præmonere debeant Inquiſitores, teſtes in cauſa hæreſis teſtificantes.

Sed hic multa Inquiſitores obſeruare oportet: ac primum illud eſt, vt diligenter & efficaciter admoneant teſtificari volentes, ne pretio corrupti, prece victi, ira vel odio commoti, aut qualibet alia illicita, vel iniuſta cauſa excitati falſum teſtimonium dicant. moneant præterea quàm ingens & atrox ſcelus ſit, quempiam innocentem de tam graui & horrendo hæreſis crimine infamare. ad hæc iurare debent de veritate dicenda, vt paulo poſt dicemus, & illa interuenire, quæ prudentiſſime tradit Eymericus infra nu. 81.

Sed præ ceteris dum vel teſtes, vel reos interrogant Inquiſitores hoc cauere debent, ne ita interrogent, vt ſuggerere potius reſponſiones videantur, vel monere eos qua ratione interrogationes effugere poſſint, & facilius delicta diffiteri, vt optime admonuit Franciſcus Caſonus in tract. de tormentis. cap. 15. quod qua ratione ſit intelligendum, dicam paulopoſt in commentario ſequenti.

Teſtis interrogatus quid ſit fama, non tenetur reddere exactã famę definitionem.

a ¶ Item interrogatus quid eſt fama, dixit quòd eſt id quod communiter dicitur.] *Appoſite & vere formauit reſponſionem Eymericus: non enim teſtes ſuper fama deponentes, debent reddere exactã famæ, vel infamiæ definitionem, ſed ſatis eſt eos more vulgi reſpondere, famam eſſe publicam quandam vocem, quę de aliquo publice & paſſim circumfertur; aliter enim vix poſſet fama probari, & teſtes oporteret eſſe iuriſperitos, vt ait Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 6. verſi. poſtremo ſcias.*

Sed quid ſi interrogatus quid ſit fama, reſpondeat ſe neſcire? plane tunc non probaret. ita Hippolytus Marſilius in l. de minore. §. plurimum. num. 104. in fi. ff. de quæſtio. quem ceteri Criminaliſtæ cõmuniter ſequuntur.

b ¶ Quòd dictus talis prædicta dixerit, ſeu fecerit trufatorie.] *Voce minus eleganti iocum vocat* trufam, *& iocoſe quid facere vel dicere,* trufatorie. *ac plurimum quidem refert, (vt mox ſubdit Eymericus) intelligere, an verba hæreticalia per iocum & ludum ſint prolata, an vere & animo deliberato.*

Qui per iocum hæreticalia profert puniendus eſt.

Et quamuis regulariter dictum, vel factum iocoſum pœnam non mereatur. l. 1. §. diuus. ff. ad l. Corneliam. de ſicar. l. obligationum ſubſtantia. §. vlt. ff. de actio. & obligatio. l. ſicut ſemel. C. de liberali cauſa. cap. 1. de ſenten. excom. notat Paulus Caſtrenſis. in l. ſi ſeuerior. C. ex quibus. ca. infam. irrog. idem Paulus & Baldus in l. nemo deinceps. C. de epiſco. audient. In crimine tamen hæreſis longe aliter eſt iudicandum: nam ſi quis iocoſe quippiam dixerit in fidem, in Deum, vel in Sanctos, puniendus quidem eſt. Cardinalis Zabarella in clemen. 1. §. nos igitur. in fine. de ſum. trinit. Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 28. Franciſcus Squillacenſis tract. de fide catho. cap. 19. num. 3. in fi. Gondiſſaluus de hæret. q. 5. num. 7. Lapus & Cardinalis in clemen. vnica. §. ſane. de vſuris. Palacius Rubius in allegatione de hæreſi. §. 4. in fine. Simancas de catho. inſtit. tit.

A *17. num. 22. & 23. Ioannes Rojas in ſingularibus fidei ſingul. 103. & alij.*

An puniendus per Epiſcopum, vel per Inquiſitorem.

Num autẽ puniri debeat per Epiſcopos, an etiam per Inquiſitores, dubitant nonnulli ex præcitatis, ſed verior mihi ſententia videtur, per Inquiſitores eſſe puniendos, quod voluit Cardinalis, & Ioannes Rojas præfatis locis, & Gondiſſaluus tract. de hæres. q. 8. num. 6. quibus propterea ſubſcribo; quoniam ex quo quis hæreticalia dixit, aut fecit, ſtatim ſubiicitur Inquiſitorum iuriſdictioni, explorare autem, an per iocum, vel ſerio ea ſint aſſerta, ad eoſdem quoque Inquiſitores ſpectat.

Qua pœna coercẽdi qui per iocum proferũt hæreticalia.

Sed qua pœna puniri debeant qui per iocum proferunt hæreticalia, non eſt iure cautum; ideoque arbitrio iudicantis hæc relinquuntur. B *Primum hoc ſit exploratum, hos non eſſe puniendos velut hæreticos, ſed leuius, quia non concurrunt neceſſaria ad hæreſim cõſtituendam, videlicet error in intellectu, & pertinacia in voluntate, niſi qui dicterium ſeu iocum protulit, in eo perſiſteret, veluti ſi quis iocando diceret (quod eſt præfatorum frequens exemplum) ſe habiturum vxorem in alio ſęculo, poſtquam in hoc non habuit, ac poſtea in ea ſententia ſtulta perſeueraret.*

Punientur ergo pœna pecuniaria pijs locis erogãda, vt præcitatis locis Gondiſſaluus & Ioannes Rojas reſcripſerunt, vel aliqua pænitentia ſalutari. C

Meminerint tamen Inquiſitores pœnam eſſe augendã, vel minuendã iuxta qualitatẽ perſonæ iocantis, loci perſonarum aſtantium & audientium, & ſcandali inde orti; quæ in delictis coercendis ſunt obſeruanda. cap. ſicut dignum. de homici. l. aut facta. ff. de pœnis.

Ex quibus cauſis minuatur pœna.

Modus proferendi dicteria eiuſmodi, & qualitas perſonæ ad minuendam pœnam multum proſunt: vt cum repente, celeriter, inconſiderate, ac ſine deliberatione dicta fuerunt, vt ſępe contingit. item videndum an perſona etiam ſua natura faceta eſſet, quę D *proculdubio ea protulit, vt aſtantibus riſum excitaret, quamuis ob id non ſint hæc impunita relinquenda omnino, quia vt recte ſcripſit Gerſon. par. 2 tractatu vlt.*

Non patitur ludum fama, fides, oculus.

Ideoque eos, qui dicta hæc petulantia in Deum & Sanctos proferunt, ſuſpectos fieri.

In viris theologis & religioſis hæc acrius ſunt coercenda, præſertim, ſi coram laicis hæc dicteria & facetias proferant.

Genus quoque facetiæ ſpectandum eſt: nam acerbius puniendus eſt qui facetias hæreticales profert, quàm qui ſcandaloſas, erroneas, aut alterius qualitatis. E

Non facile credendũ dicentibus ſe hæreticalia dixiſſe, ſed per iocum.

Ad hæc illud diligenter præmonendum eſt, quod docuit auctor quidam incertus, non tamen imperitus nec contemnendus in tract. de forma procedendi contra inquiſitos de hæreſi, in rubrica De hæreticis. credentibus, &c. nu. 6. in hæc verba: Si uero dicit quis, quod ex leuitate, uel ex ira, ioco, & turbatione, & ſine deliberatione docuit, uel dixit aliquid contra fidem: tunc ipſe reus debet probare prædicta & perfecte: & Inquiſitor debet prædicta diligenter inueſtigare, & non debet eſſe facilis

ad recipiendum talem excuſationem: quia quaſi omnes moderni hæretici ſic ſe excuſant. Inuenta autem veritate, quantum eſt poſsibile, ſi inuenitur quòd ſe non excuſet, debet Inquiſitor contra eum procedere; ſi vero inuenitur quòd uere ſe excuſet, adhuc dicunt quidam, quòd Inquiſitor poteſt eum punire, & debet: quia homo ex leuitate, vel ioco, uel turbatione uerba hæretica non debet proferre contra fidem & bonos mores. *hactenus ille. Et Dulcinum olim Hæreſiarcham perfidum hac ratione ſe excuſare voluiſſe ſcimus, vt dixi ſupra parte 2. ſuper quæſt. 12.*

Qui verba ſcripturæ ſacræ ad inania, velut Paſquinos, & turpẽ amorẽ trahunt, grauiter coercẽdi.

Poſtremo, quæ de facetijs & facetis hæreticalibus paulo antea diximus, obſeruanda quoque putamus aduerſus illos, qui verba ſacræ ſcripturæ ad iocoſa, ſcurrilia, & inania trahunt, ex his quandoque (vt vulgus loquitur) Paſquillos, ſeu Paſchinos componentes, quod eſt ingens & immane ſcelus, cum Spiritus ſancti verba in ludibrium conuertantur, cuius ſceleris patratores per Epiſcopos grauiter coercendos iubet concilium Tridentinum ſeſsione 4. in fine. verſic. poſt hæc temeritatem.

His adiungendi amantes, qui paſſim etiam ſolent ſcripturæ ſacræ verba ad ſua trahere deſideria vt perſuadeant: & ceteri vani homines & impoſtores, qui vt ſua facilius perſuadeant, contortis ſcripturæ teſtimonijs nefarie vtuntur: in hos enim Inquiſitores, aut ſaltem proculdubio Epiſcopi animaduertere poſſent.

Recitantes aliorum hæreſes, an puniendi, & quomodo.

c ¶ Seu dixerit recitatiue.] *Quoniam qui refert aliorum hæreſes, niſi dolo malo & fraudulenter faciat, puniendus non eſt: ſecus tamen dicendum, ſi recitauit approbando & laudando; quod quandoque fit à perfidis & malis hominibus ex induſtria, quibus non debet prodeſſe hoc refugium ſi dicant, ſe recitando eas protuliſſe. argumento l. qui iniuriæ. ff. de furt. tradit Simancas de catho. inſtit. tit. 17. nu. 18.*

An autem per dolum, aut ſine dolo recitatæ ſint hęreſes, circumſtantię rerum, & qualitas perſonarum recitantium facile commonſtrabunt. animaduertant autem iudices fidei, vſitatam eſſe aſtutorum hæreticorum impoſturam, dicentium (vt ſe tueãtur) ſe recitando tantum, non approbando, nec prędicando hęreſes protuliſſe, quibus non eſt facile credendũ; & ſi hanc excuſationem attulerint, eam probare debent, vt paulo antea oſtendimus in iocante.

His pręterea quales pœnę imponi debeant, & delicti qualitas, & incommoda inde orta, & ſcandalum excitatum, docebunt.

Poſtremo obſeruandum eſt, recitari poſſe quandoque aliorum hęreſes ſine dolo, non tamen ſine culpę ac imprudentię nota, vt docuit Eymericus par. 1. q. 10. num. 5. nam qui diſputando coram rudibus, aut concionando coram his, qui nihil contra fidem audierunt, recitant ad inanem quandam oſtentationem hęreticorum dogmata; quamuis ſine dolo id faciant, at ſine culpa interdum non faciunt: & propterea ne amplius id fiat, inhibendum eſt ab Epiſcopis. ſępe enim compertum eſt, multos lapſos fuiſſe in eas hęreſes, quas audierunt recitari; quod ego quandoque contigiſſe ſcio.

Qui per lubricum linguæ hęreſim proferunt, an puniendi, & quomodo.

d ¶ Seu animo indeliberato.] *Hoc eſt, (vt noſtri loquuntur,) per lubricum linguę. nam qui per faci-* A *lem & indeliberatum linguę lapſum inconſiderate hęreſim proferunt, nec hęretici ſunt, nec puniendi videntur: quia lubricum linguę non facile ad pœnam trahendum eſt. l. famoſi. ff. ad legem Iuliam maieſta. l. 1. C. ſi quis imperat. maled. 22. q. 2. cap. quod autẽ ait. ita Zanchinus tract. de hęret. cap. 7. nu. 9.*

Sed Lapus & Cardinalis in clemen. vnica, de vſuris, non eſſe inultum relinquendum delictum per lubricum linguæ commiſſum, tradunt. & hos qui ſequuntur extraordinarie puniendo ſcribunt, nempe Albertinus tract. de agnoſ. aſſert. q. 3. num. 10. Gondiſſaluus tract. de hęret. q. 1. nu. 7. Squillacenſis tracta. de fide catho. cap. 19. num. 3. in fine. Ioannes Ro- B *jas tract. de hęret. par. 1. num. 66. & Campegius apud Zanchinum. cap. 7. verſic. non ex propoſito.*

Erit autem hęc pœna pecuniaria in pios vſus eroganda, aut alia leuis, conſideratis illis circumſtantijs, quas, cum agerem paulo antea de hęreſibus per iocum dictis, monui obſeruandas.

Illud hoc loco addendum, multum eſſe pœnam minuendam, aut nullam penitus infligendam ei, qui ſtatim correxit quod per linguę lubricum temere effutiuit: reprehendendus eſt autem grauiter, & admonendus, vt pręcaueat in futurum.

De proferente hęreſes per iram.

Hęc quę proxime diximus de proferente hęreſes animo indeliberato ſeu per lubricum linguę, locum C *quoque habere putamus in illis qui per iram, ſeu calorem iracundię aliquod verbum hęreticum proferunt. Zanchinus tract. de hæret. cap. 7. num. 9. Gondiſſaluus de hęret. quęſt. 8. nu. 6. & alij de quorum pœna pauca quędam dixi infra ſuper quęſt. 103. §. Rurſus Inquiſitores. & faciunt quę late tradit Tiraquellus tract. de pœnis temperan. aut remitten. cauſa. 1.*

Qui per ebrietatem protulit hæreſes, an & quando puniendus.

De eo vero, qui cum eſſet ebrius, hęreſes protulit, dubitant quidam, an ceſſante ebrietate, vt hęreticus puniri debeat, cum is videatur in ebrietate proferre, quod antea mente conceperat; ac proinde cenſeatur in priori propoſito perdurare: ſed benignius & D *verius eſt, ebrietatem ab hęreſi excuſare, nec puniẽdum, qui dum vere ebrius eſſet, hęreticatur: nam perinde de eo cenſendum eſt, ac de furioſo & mente capto. cap. à crapula. de vita & honeſta. cleri. l. reſpiciendum. §. delinquunt. ff. de pœnis. l. omne delictum. §. per vinum. ff. de re milit. tradit eleganter Zanchinus tract. de hęret. cap. 7. num. 10. vbi valde prudẽter adiungit ebrios propter pręcedentem culpam, ceſſante ebrietate, corrigendos.*

Hæc vero de ea ebrietate ſunt accipienda, quæ omnino mente priuauit: nam ſi modica fuerit, coercendus eſt qui deliquit, vt optime ſcripſit Bart. in dicta l. reſpiciendum. §. delinquunt. de pœnis. & Campe- E *gius apud Zanchinum capitu. 7. verſicu. aliqualiter corrigi.*

Dormientes qui hęreſes proferũt, nõ puniuntur.

De dormientibus, quos interdum contingit hæreticalia proferre: idem iudicandum putamus, quod de vere ebrijs paulo antea diximus. horum enim nullum eſt tunc animi iudicium, cum ſenſus ſint penitus ligati, & dormientes furioſis æquiparantur. l. 1. §. adipiſcuntur. ff. de acquiren. poſſeſsio. & propterea ne puniendi quidẽ, clem. vnica, de homici. vbi Landunus & Cardinalis Florentinus q. 6. traditque eleganter Tiraquellus tracta. de pœnis temperandis,

aut

aut remitten. cauſa 5. num. 2. & ſequen.

Pueri, & ſenes delirantes, & hæreticantes non puniuntur.

In ceteris vero qui vel propter ætatem decrepitam iam delirant, vel propter ætatem præmaturam & teneram quid loquantur non intelligunt, ac denique ob alias quaſcunque cauſas indeliberato animo hæreticalia proferunt & impia, puniendi non ſunt, hos enim omnes conſilij, & prudentiæ inopia, tum in hoc tribunali, tum in ceteris à pœnis commiſſorum delictorum tuetur. atque ex his, niſi fallor, remanet locus hic ſatis apertus, & clarus: eſt enim inſignis, nec fuit vllo modo omittendus.

Num. 73. e ¶ Quibus examinatis ſi Inquiſitor viderit factum eſſe probatum plene, vel eſſe maxima indicia, &c. faciat eum capi.] *Hic locus, ſi quiſquam alius eſt, valde inſignis, prudentia plenus, & multum Inquiſitoribus conſiderandus, ne temere in tam graui cauſa ad capturam reorum accedant. hæc vero Eymerici doctrina apertis iuribus nititur, quamuis ipſe iura non citet.*

Quis ordo ſeruandus in captura reorum in crimine hæreſis.

Ergo in hoc articulo, de capiendo reo hæc ſunt obſeruanda. Primum enim de delicto conſtare debet, vel indicia aliqua habere oportet per ſecretam inquiſitionem à iudice factam, aut alijs modis: quia nunquam eſt in criminalibus à captura reorum inchoandum. l. nullus in carcerem. & l. fin. vbi Bartolus, Baldus, & Salycetus, C. de exhiben. reis. l. nemo. C. de exacto. tributo. lib. 10. Baldus in l. quod euitandi, nu. 2. C. de condit. ob turpem cauſ. Salycetus in l. abſentem. nu. 9. C. de accuſatio. copioſe & vere ſuo more Antonius Gomez. tom. 2. variu. reſolut. cap. 9. nu. 1. Iulius Clarus in pract. crim. §. vlt. q. 28. Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. aſſertio. 1. nu. 2. & ſeq. Albertinus de agnoſ. aſſertio. q. 32. nu. 22. & q. 34. num. 21. & ceteri communiter.

Verbalis citatio quando facienda, & quando omittenda.

Rurſus, vbi denuntiationes & indicia rite conſcripta fuerint, reus citari debet verbaliter per nuntiũ, aut per litteras vt ſe ſiſtat corã Inquiſitoribus; ſed ſi receſſus, aut fuga timeatur, tũc omiſſa verbali citatione ſtatim eſt ad citationem realem, hoc eſt, ad perſonalem capturam deueniendum. ita ſcribunt omnes præcitati. & probat apertiſſime textus in d. l. nullus. C. de exhiben. reis. & in l. fin. C. de cuſto. reorum. & in l. 1. ff. eodem titu. Salycetus in d. l. nullus. & in l. abſentem. C. de accuſatio. Angelus tract. de maleſi. verbo, iudex commiſit. Marſilius in pract. crimin. §. conſtante, in principio. & alij, & dixi plenius infra nu. 131.

Magno conſilio ad capturam procedendum in hoc crimine.

Hæc res, vt breui cuncta complectar, in hoc tribunali hoc ordine conficitur: vbi ex teſtimonijs & delicti qualitate viſum fuerit delatos eſſe huius criminis reos, Fiſcalis petit ab Inquiſitore, vt rei comprehendantur. is vero protinus habito peritorum conſilio, quid facto opus ſit, deliberat: & ſi pluſquam ſemiplenis probationibus reos conuinci viderit, eos comprehendi iubet. Simancas de catho. inſtit. tit. 44. nu. 12. idem in enchyridio tit. 25. nu. 1. & 2. & Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. aſſertio. 1. num. 12. & ſequen. atque hęc eſt tutiſsima procedendi ratio, præſcripta etiam Inquiſitoribus Hiſpaniæ Madriliana quadam inſtructione anno M D L X I. cap. 3. in hæc verba à nobis latine facta: Inquiſitores viſa informatione ſimul ſi præſentes fuerint, deliberent de captura, quæ magis iuſta videretur, ſi fieret cum

A conſilio conſultorum eius inquiſitionis, ſi commode fieri poſſet, & videretur Inquiſitoribus conueniens & neceſſarium, & quod decretum fuerit, in actis referatur. *hæc ibi.*

Dixi vero, habito conſilio peritorum: *nã quamquam ſolus Inquiſitor decernere poſsit, vt rei perſonaliter capiantur, clemen. 1. §. propter quod. de hæret. ſecurius tamen eſt & tutius, vt rem tantam maturo conſilio peritorum aggrediatur. cum enim hoc delictum ſit grauiſsimum, & ex ſola captura non modice fama lędatur, non facile decernendum eſt, vt rei capiantur. Eymericus hoc loco valde prudenter hęc intuitus, aut plenam probationem delicti, aut maxima indicia, aut vehementes ſuſpiciones præcedere debere capturam aſſerit: nam ex leuibus ſuſpicionibus nuſquam eſt ad eam deueniendum, vt monui ſupra in 2. parte. ſuper cap. excommunicamus. §. ceterum. cetera huc ſpectantia copioſe tradidi infra ſuper q. 59.*

Modus interrogandi reum accuſatum.

TALIS de tali loco, delatus prædictus iuratus ad quatuor Dei Euangelia corporaliter tacta, tam de ſe, quàm de alijs dicere veritatem, & interrogatus a vnde eſt, ſeu vnde originem trahit: Reſpondit, quòd de tali loco, talis diœceſis. 74

Item interrogatus, qui ſunt eius parentes, & ſi ſunt viui, vel mortui: Reſpondit, quòd vocantur taliter, & quòd ſunt viui in tali loco, vel mortui.

Item interrogatus vbi fuit nutritus, & vt in pluribus conuerſatus: Dixit quòd in tali loco, vel tali. Et ſi videat Inquiſitor quòd mutauit locum propriũ, & cõuerſatus fuit in alieno, & præſertim in locis, in quibus conſueuerunt hæreſes vigere, interrogabit eum ſic.

Item interrogatus quare mutauit locum ſuæ natiuitatis, & ſe tranſtulit ad commorandum in D tali loco, vel talibus: Dixit quòd ex tali cauſa.

Et ſecundum reſponſiones formabuntur articuli quouſque ad propoſitum veniatur.

Item interrogatus ſi in dictis locis, vel alibi audiuit loqui de tali materia: *exprimendo materiam, de qua eſt accuſatus:* vtpote ſi audiuit loqui de paupertate Chriſti, uel Apoſtolorum, ſeu de uiſione Beatorum, &c. Et ſi dicat, quòd ſic; interrogetur diligẽter, quid audiuit loq de materia antedicta, & ſcribantur eius reſponſiones: dixit, & cetera.

Item interrogatus, quid ipſe ſuper hoc aliquãdo eſt locutus: reſpondit, & dixit, & cetera.

Item interrogatus, quid ipſe credit ſuper hoc E quòd, &c. dixit.

Et ſic b prudens Inquiſitor interrogabit & formabit ſibi articulos ſecundum materiam, de qua eſt accuſatus, & de qua per teſtes eſt conuictus, uel ſuſpectus habitus, taliter ut ueritas habeatur. *Qua confeſſione perfecta ſcribatur paulo poſt:* Acta ſunt hæc in tali loco: & cetera.

Et ſi uideat Inquiſitor, quòd plene de hæreſi eſt conuictus per teſtes: uel confeſsione propria deprehẽſus: uel negat, ſed eſt cõuictus uel multũ ſuſpectus, capi eũ faciat, & includi ad cuſtodiã, 75

Quando detur mandatũ de capiendo

ne euadat, in carcere proprio, ſi habeat; vel in pala
tio epiſcopali communi: vel teneat eum in poſſe
curiæ ſæcularis, prout ſibi & negotio videbitur
expedire. Vt communiter tamen tutius, & melius
tenentur in carcere curiæ Eccleſiaſticę, quàm ſę-
cularis: Et etiam quia epiſcopus eſt ordinarius iu
dex, ſine quo Inquiſitor non poteſt de hæreſi dif
finitiue aliquem condemnare, nec quæſtionibus
exponere, ſeu tormentis, nec carceri, qui magis ad
pœnam, quàm ad cuſtodiam videatur mancipare,
vt habetur extra de hæret. cap. Multorum quere-
la. in clem. quibus ex cauſis habet frequenter cũ
epiſcopo de captis pro hęreſi contractare, & eun
dem captum interrogare, quando proceſſus eſt
communicatus.

76 Cumque accuſatus fuerit ſic captus, interro-
Sæpius interrogandus reus. gabit eum, & examinabit eum frequenter Inquiſi
tor ſuper his, quæ negat, & ſunt probata, vel ſunt
ſuſpiciones vehementes contra eum, quouſque
amplius nolit fateri, fatendo, vel negando, & in
cauſa ſit concluſum, continuando confeſsiones
in proceſſu, & actis ſemper cum notarijs, & teſti-
bus per modum prædictum. Et poſt datis, & præ
miſsis legitimis defenſionibus, ſi petit, finietur ne
gotium per modum infraſcriptum.

COMMENT. XVIII.

Num. 74.

*Qvamuis in his quæ ad praxim attinent, nihil
fere ſit nominatim à iure cautum: ea enim iudi
cum prudentiæ relinqui ſolent, & plurimum in his
etiam conſuetudo ſingularum inquiſitionum ſibi ven
dicat: nihilominus tamen, vt facilem in his quoque
modum cum ſe offert occaſio, præſcribamus, quo or-
dine commodiſsime hæc ſint gerenda in gratiam le-
ctoris breuiter indicabimus. Ergo vt hunc locum il-
luſtremus, omiſſa ſupplentes in hac parte, hæc poſ-
ſent tutiſsime obſeruari.*

In examinandis & interrogãdis reis, quis ordo ſeruandus.

*Communioribus interrogationibus abſolutis, qua
rum hic meminit Eymericus, mox reus ipſe interro-
gabitur in genere: an ſciat quam ob cauſam ſit ca-
ptus: an aliquos ſuſpectos habeat, à quibus ſe dela-
tum fuiſſe reputet, & quos: ac iuxta eius reſponſio-
nem formabuntur ceteræ interrogationes cauſæ ei cõ
petentes. monebitur præterea, vt clare & aperte ve
ritatem fateatur, recepturus & inuenturus apud In
quiſitores omne miſericordiæ auxilium. hæc vero ad-
monitio ter poterit fieri intra primos decem dies à
captura: quamuis plures dies aſsignare poſsint In-
quiſitores, intra quos hæc terna admonitio interpola
tim fiat arbitrio Inquiſitoris. Poteſt etiam & ſæpius
interrogari, vt mox ſubiungam. interrogabitur etiam
de conſuetis Chriſtianę religionis orationibus, ſeu
precibus, ac de doctrina Chriſtiana: item vbi, &
quando, & quibus ſacerdotibus fuerit confeſſus pec
cata ſua.*

Inquiſitoris prudentia & modeſtia in interrogandis reis.

*Hoc autem præ ceteris caueant Inquiſitores, ne
ſint in interrogationibus faciendis nimis moleſti, ea
percontantes, quæ parum ad rem faciũt, & quæ reos
ad iram poſsint commouere, dummodo nihil omittãt
eorũ quæ ad cauſam & ſubſtantiam delicti attinent.*

*Quòd ſi delinquens libere cœperit confiteri, nulla
tenus interrumpatur, niſi aliena fuerint à propoſito
quæ dicit, & parum conducant ad cauſam.*

*Hæc omnia notarius excipiat, & reus ſubſcribat,
ſi ſciat: ſin minus, ſignum aliquod aliud apponat, ac
iterum in carcerem remittatur.*

Dum hæc omnia geruntur cum illis qui examinan Inquiſitoris benignitas.
*tur, Inquiſitor humaniter eos tractare debet, memi-
neritque ſe hominem eſſe, qui & ſimilia committere
poſsit, niſi omnipotentis Dei gratia iuuetur: quem-
que reum iuxta qualitatem & dignitatem ſuam tra
ctet, ita vt Inquiſitor ſuam ſemper tueatur aucto-
ritatem.*

*Non erit indecorum, nec inutile, vt dum reus
examinatur, in humiliori ſedili, quàm Inquiſitor, ſe-*
B *deat, vt pacatior & magis quietus ſit animus ad tra
ctandam cauſam ſuam, & ad reſpondendum. hęc fer
me ſalubriter pręſcribuntur Madriliana quadam in
ſtructione anno Domini MDLXI. cap. 13. 14. & 15.
à quibus non diſſentit Alfonſus Caſtrus lib. 2. cap.
1. de iuſta hęret. punitio. & Simancas de catho. in-
ſtit. tit. 44. num. 14. & ſeq.*

Id vero in primis pręcauere debent iudices viola Quomodo interrogabit iudex reum, ne ſuggerere videatur.
*tæ religionis, ne ita reos interrogent, vt ſuggerere il
lis potius, ac fugiẽdi modos præſcribere, quàm veri-
tatem ab eis indagare videantur.*

*Vt autem periculum ſuggeſtionis euitetur, cum
quis de proprio delicto interrogatur, in genere inter*
C *rogandus eſt, inde paulatim ad ſpeciem deſcenden-
dum eſt, nullam ſingularem delicti circunſtantiam
exprimendo, vt ſcribit Franciſcus Caſonus tract. de
tormentis cap. 15. quem ordinem pręſcribere mihi vi
detur iuriſconſultus in l. 1. §. in cauſa tributorum.
ff. de quæſt. in hęc verba:* Qui quæſtionem habitu-
rus eſt, non debet ſpecialiter interrogare, an Lu-
cius Titius homicidium fecerit, ſed generaliter
quis id fecerit: alterum enim magis ſuggerentis
quàm requirentis videtur. *hęc ibi.*

*Et in hęreſi quoque ſuo tempore ex cauſa id locũ
habet, vt periculum ſuggeſtionis vitetur. Sed vlte-
rius de ſeipſis rei interrogandi ſunt iuxta qualitatẽ*
D *indiciorum, & ſępe ad particularia eſt deſcẽdendũ,
vt reus vel conuincatur, vel crimen ſuum detectum
agnoſcat, vel ſi quid oblitus eſt recordetur: caute ta-
men hoc eſt faciendum, ne vel ſuggeſtio contingat, vel
aliquid periculi teſtibus vel denunciatoribus ex par
ticularium circunſtantiarum commemoratione ſeu
recordatione immineat.*

*Inter ceteros autem ſuggeſtionis modos vnus ille
habetur valde pernicioſus, cum iudex facta interro-
gatione, in reſponſione pręit vel pręuenit reum ſubti
liter quaſi indicando ei viam euadendi, & ſubmini-
ſtrando modum, quo ſe tueatur. quod grauiſsimum eſt
crimen, pręſertim in iudice violatę religionis. quod ſi*
E *dolo forte commiſerit, in eam pœnam propterea inci
dit, quam tradit concilium Vienenſe in Clemen. 1.
§. Verum quia. de hęret.*

a ¶ Et interrogatus vnde eſt, ſeu vnde origi- *Num. 74.*
nem trahit, &c.] *Propterea de origine & alijs cir-* De origine ſua, & alijs circunſtantijs, cur reus interrogandus.
*cunſtantijs hoc loco ab Eymerico commemoratis, de
bet fieri diligẽs interrogatio: quoniam, vt optime ora
tores admonẽt, ſuſpicionum argumenta non leuia ſu-
muntur ex genere, natione, patria, educatione, diſci-
plina, bonitate, prauitate, tempore pręterito, ſocieta
te & amicitia, moribus & verbis, & alijs huiuſmo-
di, vt docẽt Cicero lib. 2. rethori. ad Herẽniũ. Quinti
lianus*

ſtanus lib.5.cap.10.erato.inſtit.& Gandinus tract. crimi.tit.de præſumptionibus. & copioſe,ac diligenter Franciſcus Caſonus tract.1.de indicijs ex perſona,cap.1.& multis ſequentibus: quod in hoc crimine potiſsimum eſt obſeruandum: nam qui in locis ſuſpectis eſt educatus,facile creditur labe hæreſis infectus:de ceteris vero circunſtantijs idem eſt indiciũ. hæc omnia prudentiſsime docet hic Eymericus,quãuis ſine arte id facere videatur.

Delati non interrogent niſi de his de quibus ſũt indiciati.

b ¶ Et ſic prudens Inquiſitor interrogabit, & formabit ſibi articulos, ſecundum materiam, de qua eſt accuſatus.] *Hoc eſt præcipuum documẽtum Inquiſitoribus obſeruandum,dum reos interrogant, ne videlicet eos interrogent extra id,de quo ſunt inquiſiti vel delati,niſi ipſi rei dum confitentur,dederint occaſionem ad alia etiam interroganda;quod frequentiſsime contingit:tunc enim ſi ea non ſunt prorſus inepta, & ad cauſam conducant,etiam interrogãda ſunt,inſtructione Madriliana anno M D L X I. cap.15.§.y deuen ſiempre. in hac fere verba:* Habeant etiam Inquiſitores magnam curam, ne interrogent extra indicia, niſi reus per ſuam confeſſionem occaſionem præbuerit. *quod etiam optime admonuiſſe videtur hoc loco Eymericus.*

Num.75.

c ¶ Vel teneat eum in poſſe curiæ ſæcularis.] *Sæpe contingere poteſt,vel ob impotentiam Inquiſitorum,vel ob multitudinem hæreticorũ, vel ob alias cauſas,vt rei capti tuti non ſint in carceribus Inquiſitorum,& propterea docet eos quandoque cuſtodiri in carceribus curiæ ſæcularis: quod & olim ſaluberrime cauit Innocentius IIII. reſcripto incipiente:* Ad extirpanda. *in hæc verba:* Teneatur inſuper Poteſtas,ſeu Rector quilibet,omnes hæreticos & hæreticas qui capti amodo fuerint per viros catholicos ad hoc electos à diœceſano, ſi fuerit pſens, & fratribus ſupradictis, in aliquo ſpeciali carcere tuto & ſecuro,in quo ipſi ſoli detineãtur ſeorſum à latronibus & bannitis, donec de ipſis fuerit definitum,ſub expenſis communis ciuitatis,vel loci ſui,facere cuſtodiri. *hæc ibi.*

Delati de hæreſi in carceribus iudicis ſæcularis poſſunt quãdoque cuſtodiri.

Verum cum hoc cõtingeret fieri, obſeruanda ſunt huius conſtitutionis verba iubentia, vt hæretici cuſtodiantur à viris electis per Inquiſitores & Epiſcopos:item ſeparentur ab alijs delinquẽtibus: quod eſt ſalubriter cautum, ne vel per malos miniſtros, aut perfidos ſocios,quales ſunt latrones & bãniti,in detrimentum fidei aliquid committatur, inſtruãturque de celanda veritate.

Num.76.

Reus ſæpius interrogãd', & quando.

d ¶ Cumque accuſatus fuerit ſic captus, interrogabit eũ & examinabit frequẽter Inquiſitor,&c.] *Neque his obſtat id quod paulo antea diximus de terna admonitione facienda; nam illæ interpolatim fiunt intra decem dies à tempore capturæ, per quas ſi reus,vel nihil confiteatur, vel non plene confiteatur,tunc promotor Fiſcalis accuſationem proponit contra reum de illis delictis, quæ per teſtes probata ſunt, omiſsis nominibus teſtium, & alijs nonnullis circunſtantijs commiſſorum criminum,vt conſtat ex forma libelli,quam diximus paulo ante commentario 14.§.ſed cum hodie. ac illæ quidem tres monitiones neceſſariæ videntur.*

Ceterum non modo in principio actorum, ſed in tota etiam cauſa quotiens expedire videbitur, multæ etiam aliæ fieri poſſunt ab Inquiſitoribus: tunc autem expedire videtur, cum vel reus obiecta crimina negat, vel partem negat,& partem confitetur, vel noua ſuperueniunt indicia, aut denique ob alias cauſas, quas nominatim ars complecti non poteſt. cap.vlt.30.q.5. ibi: Et tandiu actio ventiletur, quouſque ad rei veritatem perueniatur. Frequenter interrogari oportet, ne aliquid prætermiſſum forte remaneat, quod annecti conueniat. *hæc ibi. & facit cap.iudices.3.q.7. & optima ad hoc gloſſa in cap.penult.verbo,interrogationibus.extra de iuramen.calum.*

Modus continuandi proceſſum per Denuntiationem.

77

† Tabienſis in ſũma verbo, Inquiſitor.§.16.

SECVNDVS proceſſus †,ſcilicet ille,qui fit ad denuntiationem alterius,partem non facientis,ſed tãtum denuntiantis, in quo proceditur ex officio, & non ad inſtantiam partis, continuatur ſic: Nam poſtquam denuntiatio eſt facta contra aliquem de hæreſi coram Inquiſitore, & in ſcriptis redacta,& in proceſſu inſerta pro fundamento proceſſus,ſecundum modum, de quo dictum eſt prius; Inquiſitor faciet citari teſtes, quos denũtians intimauit,& præſertim illos, qui magis vidẽtur ſcire in facto: & continuabitur in proceſſu ſic:

Cõtinuatio proceſſus.

Poſt quæ attendens Inquiſitor ipſe denuntiata ſibi hæreticalia antedicta, fore ex ſui natura talia, & tam grauia,quæ non poſſunt nec debent conniuentibus oculis tolerari, cum cedant in opprobrium diuinæ maieſtatis, & fidei catholicæ detrimentum;deſcendit ad ſe informandum, & ad teſtes examinandum per modum,qui ſequitur.

Talis teſtis citatus,iuratus,interrogatus: & cetera,vbi ſupra.

Modus continuandi proceſſum per Inquiſitionem.

78

Tabien. verbo, Inquiſitor.§.17.

TERTIVS proceſſus,ſcilicet,ille qui non fit ad accuſationem,nec ad denuntiationem alterius,ſed fama publica referente,vel clamoſa inſinuatione deferente; & ſic non ad inſtantiam partis,ſed ex officio iudicis continuabitur ſic: Nam prædicta inſinuatio, vel famæ reclamatio deducta ad aures Inquiſitoris, & inſerta in proceſſu pro ſui fundamento, vt dictum eſt ſupra, Inquiſitor faciet citari aliquos teſtes, & præſertim perſonas graues,& bonas,& coram notario & duabus perſonis religioſis,vel honeſtis, (vt dictũ eſt) inquiret de fama tãtummodo cum illis, an ſit veraciter apud bonos & graues ille,de quo agitur,de hæreſi infamatus: & continuabitur ſic proceſſus:

Cõtinuatio proceſſus.

Poſt quæ attendens ipſe Inquiſitor, quòd iniurias creatoris nimis eſt impium tolerare, maxime illas, quæ vergunt, vel vergere poſſunt in graue eiuſdem vituperium & offenſam, ac ſanctæ fidei opprobrium & iacturam; voluit(vt debuit) plenius ſe informare, an talis de tali hæreſi ſit apud bonos, & graues veraciter infamatus, & ſic proceſsit ad ſe informandum, & teſtes examinandũ per modum,qui ſequitur.

Forma examinandi teſtes ſuper fama alicuius infamati de hæreſi.

79 TALIS teſtis citatus, iuratus, & interrogatus ſi cognoſcit talem de tali loco: dixit ꝙ ſic.

Item interrogatus de tempore cognitionis: reſpondit, & dixit, ꝙ cognoſcit eum à tanto tempore citra.

Item interrogatus de cauſa cognitionis: dixit, ꝙ ex tali cauſa, vel tali cauſa cognoſcit eum.

Item interrogatus ſi eſt fama de eo in tali loco, ꝙ ipſe dixerit, vel fecerit talia contra fidem: dixit ꝙ ſic.

Interrogatus quomodo ſcit eſſe famam de eo, ꝙ talia fecerit, vel dixerit contra fidem: dixit, per talem modum.

Item interrogatus quantum tempus eſt, ꝙ talis eſt infamatus de tali hæreſi in tali loco: dixit, ꝙ tantum.

Item interrogatus ſi ſcit ipſum infamatum de illa hæreſi, vel alia, niſi in loco tali: dixit, & cetera.

Item interrogatus ſi ſcit vnde orta ſit, & eſt cõtra talem illa fama, & ſi à maleuolis, vel à quibus: dixit, &c. Acta ſunt hæc: *vt prius.*

80 Et teſtibus ² aliquibus examinatis, & fama probata, ipſe Inquiſitor deſcendet ad inquirendum ſuper rei veritate an ſit ita, nec ne: & faciet citari teſtes, & maxime ipſi delato familiares, & bonos, & fidei zelatores, de quibus præſumat, ꝙ fauore delati non deierabunt; & inquiret cum eis medio iuramento, non de fama, ſed de re ipſa præſentibus notariis, & duabus perſonis religioſis, vel honeſtis, & continuabitur ſic proceſſus.

Cõtinuatio proceſſus. Poſtmodum cupiens ipſe Inquiſitor ſcire an clamor, qui venit ad eum, opere compleatur: & an famæ tam peruerſæ de tali ſuper hæretica prauitate veritas ſuffragetur: deſcendit ad vidẽdum, ac ſe informandum, & inquirendum, ac teſtes examinandum per modum, qui ſequitur.

Talis de tali loco teſtis citatus, iuratus, & interrogatus: & cetera, *prout ſupra, vbi agitur de examinatione teſtium, quando proceditur per modum accuſationis: & examinatis teſtibus procedetur ad examinandum infamatum per modum prædictũ, vt prius.*

COMMENT. XIX.

Num. 78. *HIc modus fabricandi¹ proceſſum per Inquiſitionem laborioſior eſt illo, qui fit per denũtiationem; idque propter incertitudinem famæ, ſeu infamiæ, qua hic modus nititur veluti principio & fundamento: & ob id paulo diligentius nobis hic erunt perſcribenda quę ad hoc inſtitutum proprie ſpectant. Praxim erudite tractat hoc loco auctor, reliqua breuiter perſtringemus: & quantum ad hanc etiã praxim attinet, videndus eſt omnino Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 5 verſi. poterit igitur. & q. 6. in principio, vbi erudite tractat hunc procedendi modum. adde Tabiẽſem in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 27.*

Num. 80. 2 ¶ Et teſtibus aliquibus examinatis, & fama probata.] *Quomodo autem fama probetur, per quot teſtes & quales, neceſſario eſt tradendum: nam hæc*

A *magnum habeat momentum in hoc tribunali. de hac re varijs locis differunt Doctores. Innocentius in cap. qualiter & quando. el 2. & in cap. cũ oporteat. de accuſatio. Panormitanus in cap. inquiſitionis. §. quaſiuiſti. de accuſatio. Bartolus in l. de minore. §. plurimum. ff. de quæſtio. & copioſius ibidem Hippolytus Marſilius num. 40. cum multis ſequent. & Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 6. verſi. ſed quoniam. & verſi. ſciendum eſt autem. cum aliquot ſequentibus. & Thomas de Piperata in tract. de fama, quem ſequitur per omnia Bart. in dicta l. de minore. Simancas de catho. inſtitut. tit. 65. num. 34. & aliquot ſequentibus, & Campegius ad Zanchinum* B *cap. 11. & paſſim Criminaliſtę.*

De probãda fama in criminalibus, quid differentiat.

Ex his primum colligo, famam per duos teſtes eſſe probandum. Bart. in dicto §. plurimum. num. 19. & gloſſa communiter recepta in l. 3. §. eiuſdem. ff. de teſtibus. Salicetus in l. ea quidem. num. 106. verſ. ad ſeptimam. C. de accuſa & pracitati. & hanc ſententiam dicit communem Albericus in dicta l. ea quidẽ. num. 24. C. de accuſatio. addit Marſilius in dicto §. plurimum. num. 93. adeo verum eſſe duos teſtes requiri ad probationem famę, vt ſi vnus tantum deponeret, non modo non faceret plenam, ſed nec ſemiplenam probationem; neque etiam indicium, quia fama eſt indicium à crimine remotum: omne autem indi- C *cium à crimine remotum debet ſaltem per duos teſtes probari. gloſſa ſingularis in l. vlt. C. familię erciſcunda. & tradit Marſilius loco pracitato.*

Fama p duos teſtes probari debet.

Fama vero, vel infamia de aliquo qua ratione probetur, eleganter docet Innocentius in dicto cap. qualiter & quando. de accuſatio. his verbis: Hic potes colligere qualiter probetur infamia; debet enim dicere teſtis, eum de quo agitur, de tali crimine diffamatum: & ſi quæratur ab eo, apud quos eſt infamatus; debet reſpondere, apud tales: & niſi eos aſsignet, non videtur bonam reddere cauſam dicti ſui. pręterea quia non poteſt ſciri, an ſint graues, vel maleuoli. *hæc Innocentius.*

Quomodo probetur fama.

D *Ergo teſtes debent aſsignare cauſam dicti ſui ſufficientem, alias non probarent. & hanc ſententiam communem dicit Corneus lib. 2. conſi. 232. & lib. 3. conſi. 216. perſonas vero ideo nominare debent, vt iudices intelligant ex qualitate perſonarum, quanta fides ſit famę adhibenda. ſufficit autem teſtibus nonnullas nominare perſonas, à quibus dicant ſe audiuiſſe Lutherum, verbi gratia, de hæreſi infamatum. ita practica Papienſis in forma poſitionum actoris. verbo, item quod de prędictis omnibus & ſingulis. num. 9.*

Teſtes cauſã dicti ſui reddere debent.

Duo autem teſtes vt plene probent infamiam, ita vt in hoc crimine hæreſis diffamato canonica purga- E *tio indici poſsit ratione diffamationis, integri eſſe debent, & omni exceptione maiores: atque hoc eſt tutius & ſecurius, vt dixi ſupra parte 2. ſuper q. 57. atque hæc ſententia tunc maxime procedet, quando infamia duxiſſet originem vel à maleuolis, vel ab infamibus, & vilibus perſonis.*

Teſtes quales eſſe debeant.

Rurſus, ſi teſtes ſuper infamia deponentes diuerſi eſſent, aut in nominibus perſonarũ, quia vnus diceret ſe audiuiſſe à Titio & Seio, alius à Marco & Caio: aut in tempore, quia vnus diceret ſe audiuiſſe menſe Aprilis, alius menſe Martij: aut in loco, quia

Teſtes diuerſi quãdo probẽt infamiã.

vnus

vnus diceret ſe audiuiſſe in platea, alius in palatio, nihilominus famam probant. argumento l. ob carmẽ. §. fin. ff. de teſtib. Bartolus in dicta l. de minore. §. plurimum. nu. 24. ff. de queſtio. Innocentius in dicto c. qualiter & quando. verbo, & famam. de accuſatio. Practica Papienſis in forma poſitionum actoris. verbo, item quòd de prædictis omnibus & ſingulis. nu. 9. in fine quos ceteri communiter ſequuntur.

Teſtes etiã non conueniant in cauſa ſcientiæ, famam probant.

Præterea, quamuis teſtes non conueniant in cauſa ſcientiæ: quia videlicet vnus dicit: ſcio quia ab eo audiui, vel à talibus audiui: et alius dicit, ſcio quoniam ob hoc ortum eſt ſcandalum in vicinia, nihilominus tamen, quoniam omnes iſtæ cauſę in eundem finem diriguntur, vere probant famam, aut infamiam. ita idẽ Innocentius in c. qualiter & quando. de accuſatio. verbo, & famam.

Quid ſit publice dici.

Ad hæc, vt teſtes probent famam, ſatis eſt ſi dicãt ſe audiuiſſe à talibus, aut talibus (iuxta ea quę in pręcedentibus diximus) publice dici, Bucerũ, verbi gratia, imagines Sanctorum deleuiſſe, hoc eſt publica voce dici à populo. ita Baldus in c. litteras. nu. 2. de præſumptio. & in c. præterea. nu. 9. et 10. de teſtibus. & in l. hæredes palam. in principio. ff. de teſtibus. quẽ ſequitur Marſilius in dicto. §. plurimum. nu. 42. in fine quod ita obſeruari teſtatur Iulius Clarus ĩ pract. crimin. §. fi. q. 6. verſi. debent etiam dicere. & Caſſadorus deciſio. 3. nu. 7. de probatio. & in Romana curia hanc ſententiam vſu forenſi cuſtodiri tradit Pariſius lib. 3. conſi. 52. in fine. & Hieronymus Mont. tract. de finibus. fol. mihi 50. num. 4. reiecta opinione Bartoli in dicta l. de minore. §. plurimum. num. 19. ff. de quæſtio. vbi dixit teſtes probantes famam, debere dicere ſe audiuiſſe à maiori parte populi: aliàs non probarent: quam ſententiam communis iudicantium vſus exploſit.

Item teſtes de fama deponentes, quid fama ſit dicere debent, aliàs non probarent: quod qua ratione intelligatur, dixi paulo antea commentario 17. §. Item interrogatus quid eſt fama.

Fama de aliquo vbi quærenda.

Iam illud monendi ſumus, famam de aliquo in eo loco eſſe quęrendam, in quo verſatur, aut eſt aliquan do verſatus: vt de milite in caſtris & bello: de Doctore in ſcholis & foro: de Monacho in monaſterio, iuxta textum in dicta l. de minore. §. plurimum. ff. de quæſtio. ibi: vel cuius exiſtimationis quiſque in ciuitate ſua eſt.

Poſtremo agẽdum hic mihi erat de effectibus probatę famę: an ſcilicet faciat plenam probationem, ſiue ſemiplenam, aut ſaltem indicium generet ad torturam, aut ſit ſufficiens ad indicendam purgationem, ſine alijs adminiculis, & de multis huc ſpectantibus, quæ non ſunt huius loci, cum Eymericus de probatione famę diſputandi tantum prębuerit occaſionem. De his videndi ſunt pręcitati, quamquam obſcuriſſime loquantur, & ſæpe pugnantia tradant, de quo egi pleniſſime infra ſuper q. 61. adde Campegium ad Zanchinum cap. 11.

Quot perſonę eſſe debeant in examinatione teſtium & delatorum in cauſa fidei.

81 VERVM cum in examinatione teſtium, & delatorum, & pręſertim hæreticorum, ſit cũ cautela maxima procedendum, vt ſuſpicio de fraude committenda totaliter repellatur, & veritas omnimoda habeatur: perſonæ quinque in tali examine debent præſentes eſſe, ſcilicet, Iudex inquirens: Teſtis, vel delatus reſpondens: Notarius ſcribens: Et duo religioſi aſsiſtentes.

Prima perſona eſt iudex, ſcilicet Inquiſitor, ſeu eius commiſſarius, cuius eſt teſtes & delatos examinare, articulos formando, & illis verbo, vel ſcripto offerendo, & ſuper illis interrogando. Inquiſitor[a] namque debet eſſe multum prudens, circumſpectus, & valde cautus in examinando teſtes, & delatos, & pręſertim delatos de modernis erroribus, ſcilicet Valdenſium, & Begardorum, qui pro poſſe celant veritatem: quare cum magna cautela & prudentia eſt ab eis veritas eruenda, propter quod in informatione articulorum debet Inquiſitor eſſe multum circumſpectus.

Secunda perſona eſt teſtis, ſeu delatus, qui exa- 82
minatur. Quilibet [b] horum debet prius iurare de dicenda veritate, aliàs depoſitio careret omnimoda firmitate, & poſt iuramentum non violare, ſed dicere meram veritatem, nec odio, nec rãcore addere, nec fauore diminuere; ſed ſemper ad formã articulorum reſpondere: & ad mentem [c] iudicis pluſquam ad aliud intendere; & non tergiuerſari, nec ęquiuocare, ſed clare ad mentem iudicis, ſeu interrogantis articulis reſpondere: & an teſtis, ſeu delatus ita reſpondeat nec ne; debet circumſpectus Inquiſitor multum attendere; & ſi videat q reſpondeat cauteloſe, & vulpine, debet cautelas detegere, & arctare ad clarius, & ad propoſitum reſpondere.

Tertia [d] perſona eſt ſcriptor, qui interrogatio- 83
nes Inquiſitoris, & reſponſiones delati, ſeu teſtis ſcribat: & in actis, ſeu in proceſſu inſerat; & hic debet eſſe publica perſona, vtpote, quòd ſit notarius habens auctoritatem, ſiue laicus, ſiue clericus, ſiue regliioſus. Vnde non ſolum laicus & ſæcularis clericus, immo etiã religioſus, qui habebat auctoritatem antequam intraret religionem, poſito etiam quòd ſit presbyter, poteſt eſſe notarius in fidei cauſa, vt patet in c. Vt officium. de hæret. lib. 6. & tunc agit auctoritate Apoſtolica. In caſu autem, in quo Inquiſitor non poſsit habere commode publicam perſonam, ſeu notarium, pro illo actu, poteſt ſibi eligere duos viros idoneos ſæculares, vel eccleſiaſticos, qui ambo [e] pariter habeãt vim & auctoritatem vnius perſonę publicę, ſeu notarij, qui [f] depoſitiones teſtium ſeu delatorum inſimul quilibet in ſuo folio fideliter conſcribant, & iſti duo agunt auctoritate Apoſtolica in ſcribẽdo. *hęc patent in allegato cap. Vt officium. de hæret. lib. 6.*

Relat. ſupra pag. 107.

Quarta perſona & quinta ſunt duo ipſi Inqui- 84
ſitori aſsiſtentes, & totius examinis teſtes: & iſti debent eſſe duæ diſcretę perſonæ & religioſę, vel aliàs honeſtę: vt duo diſcreti & honeſti clerici, vel laici, vt notat Archid. in alleg. c. Vt officium. in quarum pręſentia per publicam perſonam prędictam, vel per duos viros idoneos depoſitiones teſtium & delatorum fideliter conſcribantur: quæ

duæ

duæ diſcretę & religioſæ, vel honeſtę perſonę aſsiſtant ipſi Inquiſitori; & adſint toti examini teſtis, vel delati à principio ſuę depoſitionis vſque ad finem, ſi Inquiſitor poteſt commode pro toto illo tempore ſecum habere: quod difficulter poteſt facere. Vbi autem Inquiſitor non poſsit commode iſtas duas perſonas in toto examine teſtis, vel delati habere, ſaltem habeat in fine depoſitionis; & tunc legatur depoſitio per notarium ipſi deponenti teſti, vel delato, in præſentia Inquiſitoris, & prędictarum duarum perſonarum diſcretarum, & interrogetur ſi ſtat & perſeuerat in depoſitione illa; & eo ſtante & perſeuerante, ſcribat in actis quo in pręſentia talium fuit ſibi depoſitio lecta, & ſtetit & perſeuerauit: & puto g † ſufficere & nõ deuiare à mente ſtatuti prædicti c. Vt officium. de hæret. lib. 6.

† Al. ita puto ſufficiet, & ſatisfaciet ſtatuto prędicto.

COMMENT. XX.

Num. 81.

QVoniam quę multorum teſtimonijs comprobantur certiora creduntur, & quæ multorum ſunt ſenſibus inſinuata, procul à mendacio abeſſe putantur: ideo oportuit (vt docet Eymericus) in cauſa fidei, dum reorum negotia tractantur, multas interuenire perſonas.

a ¶ Inquiſitor debet eſſe multum prudens, circumſpectus, & valde cautus in examinãdo teſtes, & delatos.] *Primum in examinandis teſtibus ideo prudentiſſimum & diligentiſsimum eſſe oportet Inquiſitorem; quia cum teſtium nomina reis non publicentur, nec reorum patroni poſſint eos examinare, ac ob id defenſionis ordo quaſi truncatus eſſe videatur, ne iniuſte rei condemnentur, debet omnino Inquiſitor patronorum perſonam induere, et cauta ſollicitudine quærere veritatem; ne innocens condemnetur: ac proinde in teſtibus perſonarum qualitatem & fidẽ, mores & ſtudia rimari debet, & conſiderare quo animo, qua fide, an zelo iuſtitiæ, an potius inuidię, aut inimicitię ſtimulis agitati ad teſtificandum acceſſerint. Aurea ſunt, quæ huic cauſę accõmodari poſſunt Euariſti Pontificis verba in cap. ſi qui ſunt. 2. quæſt. 7. omnino à iudicibus fidei memoria retinenda. ait enim:* Diligenter perſcrutandum eſſe, qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua vita, qua conſcientia, quoue merito: ſi pro Deo, aut pro vana gloria, aut inimicitia vel odio, aut cupiditate iſta pręſumpſerint. *hęc ibi. Idẽ cautũ eſt Hiſpalẽſi quadam prima inſtructione ãni MCCCCLXXXIV. cap. 14.*

Quales Inquiſitorum partes in examinandis teſtibus & delatis.

Iam in reis examinandis & interrogandis propterea valde etiam ſollicitus & diligens eſſe debet: quoniam hæreticorum potiſſima cura eſt, occultare hæreſes: fingere ſanctitatem: fictas quandoque emittere lacrymas, quibus vel ſaniſsimum iudicem poſſint interdum permouere. ceterum non propterea ſuccũbere debet Inquiſitor, ſed ſemper ſuſpicari debet ſe poſſe deludi, & ficta eſſe quæ à reis proferuntur dum negant, præſertim cum indicia, vel teſtes ſint in cõtrariũ. hæc autẽ tunc maxime præcauere debet, cum rei iterũ capti in cauſa fidei fuerint, vel inquiſiti. quæ omnia diligentiſsime tradit Eymericus paulo poſt nu. 85. & ſequ.

A b ¶ Quilibet horum debet prius iurare de dicenda veritate.] *Ideo prius de veritate dicenda iurandum eſt: quoniam teſti non iurato nulla fides habenda eſt, etiamſi grauiſſimus & probatiſsimus foret. cap. hortamur. 3. q. 9. c. nuper. & cap. fraternitatis. vbi gloſ. in verbo, iuramentis, extra de teſtibus. l. iuriſiurandi. C. de teſtibus.* Num. 82.

Iuramentũ de dicẽda veritate pmittendum à teſtibus & delatis examinãdis.

Quod vero hic docet Eymericus de hoc iuramento præſtando, iam olim in hac cauſa præcipit conciliũ Biterrenſe cap. 4. in hęc verba: Ab illis qui ſic citati coram vobis infra tempus comparuerint aſsignatum, recipiatis iuramenta, de mera; & plena ſuper facto labis hæretiæ, tam de ſe quàm de alijs

B viuis & mortuis dicenda, quam nouerint, veritate. *hęc ibi. Idem cauit Martinus V. in bulla incipiente:* inter cunctas. *in concilio Conſtantienſi ſeſsio. 45. quam retulimus in bullario litterarum Apoſtolicarum in fine huius operis.*

Huius autem iuramenti formula vulgo talis eſſe ſolet: Iuro per Deum & crucem, & ſacroſancta quattuor Euangelia manibus proprijs tacta, me dicturum veritatem: quod ſi fecero, Deus me adiuuet; ſin autem cõtra, Deus me condemnet. facit cap. de parentela. 1. & 2. 35. q. 6.

c ¶ Et ad mentem iudicis pluſquam ad aliud intendere.] *Et ratio eſt: quoniam in iuramento quod*

C *pręſtatur ei cui legitime ſubiecti ſumus, hæc regula eſt penitus obſeruanda: qui iurat, iuxta mentem iudicis cui iurat. non ſecundum propoſitum aliud iurare debet: aliàs doloſum emitteret iuramentum, & grauiter peccaret. Beatus Thomas 2. 2. q. 89. art. 7. in reſpon. ad 4. argumentum. & ibi Caietanus. copioſe Sotus lib. 8 de iuſt. & iure. q. 1. art. 7. & ceteri communiter Theologi. hinc illud Iſidori lib. 2. de ſummo bono, c. 31.* Quacunque arte verborum quis iuret. Deus tamen qui conſcientiæ teſtis eſt, ita accipit, ſicut cui iuratur, intelligit. *hæc ille.*

Iuramẽtum præſtandum eſt iuxta mẽtem eius qui exigit iuramentum.

Idem iudicium habendum eſt de æquiuoco iuramẽto, quod fit vel ſimulatis verbis, vel artificioſe prolatis, ita vt duplicem ſenſum recipere poſſint: nam ſi

D *iuramentum iure etiam & legitime petatur, nõ licet tali amphibologia vti ob iniuriam, quæ fit ei, qui habet ius exigendi tale iuramentum. ita Sotus in dicto art. 7. in fine. & ceteri communiter.*

His autem fraudibus vti in iuramento in cauſa fidei pręſtito, tanto iniquius eſt & turpius, quanto res eſt grauior, & cauſa fidei ceteris præſtantior. olim hunc dolum conſueuiſſe exercere Pſeudo apoſtolos, cum ab Inquiſitoribus interrogarentur, docuit Eymericus par. 2. q. 12. & dixi ibidem. §. vigeſimus error eſt.

d ¶ Tertia perſona eſt ſcriptor, qui interroga-

E tiones Inquiſitoris, & reſponſiones delati, ſeu teſtis ſcribat, &c.] *Olim ob Inquiſitorum inopiam. qui notarium certum & huic officio deſtinatum alere non poterant, multis modis prouiderunt Romani Pontifices, vt non deeſſent, qui inquiſitionis acta conſcriberent: interdum diſpenſantes cum clericis & religioſis, qui prius notarij fuerant, vt officium tabellionis in cauſa fidei poſſent exercere: interdum concedentes vt duæ idoneę perſonæ geſta conſcriberent, quibus plena fides adhiberetur, vt eleganter docet hic Eymericus, qui ex Biterrenſi concilio ſumpſiſſe* Num. 83.

Cur olim inſtitutum vt alij pręter notarios, acta inquiſitiõis ſcriberent.

mihi

A *mihi hanc doctrinam videtur, in quo c.4. (vbi totius ordo in hac re eleganter deſcribitur) ita ſcriptum extat:* Ab illis, qui hic citati coram vobis infra tẽpus comparuerint aſsignatum, recipiatis iuramẽta, de mera & plena ſuper facto labis hæreticę, tam de ſe quàm de alijs viuis & mortuis dicenda, quam nouerint, veritate: ac poſtmodum per vos, vel per ſcriptores diligenter interrogantes eoſdem de ſingulis, de quibus requirendi videbuntur, faciatis confeſsiones ac depoſitiones ipſorum fideliter ſcribi, & in actis inquiſitionis reponi: aut per publicam, ſi poteſtis habere perſonam, aut per aliam idoneam & iuratam, cui & alius vir idoneus iuratus ſimiliter adiungatur: vt ſic ſcripta huiuſmodi, B vel per manum publicam, vel per duos (vt tetigimus) viros idoneos, in actis repoſita & conſcripta, ac ei qui cõfitetur & deponit corã Inquiſitore & notario, vel dictis duobus viris idoneis recitata, robur obtineant firmitatis. *hactenus ibi.*

Inquiſitores notarios ſibi poſſunt creare.

His omnibus priuilegijs vocandi aut notarios, aut religioſos, qui notarij fuerant, aut duos viros idoneos ad acta inquiſitionis conſcribenda, tandem acceſſit & illud quod anno Domini MDLXI. Inquiſitoribus tribuit Pius Papa IIII. vt poſſint, vbi occaſio poſtulauerit, notarios ſibi creare, reſcripto quodam incipiente: Paſtoralis officij cura. *impreſſo inter litteras* C *Apoſtolicas in fine huius operis, de quo dicã amplius infra ſuper q.18. & 19.*

Ideo vero tam diligens obſeruatio in hac teſtium & reorum depoſitione recipienda exigitur, vt quæ ſunt tot inſpecta oculis, & tot ſenſibus inſinuata, falſi prorſus ſuſpicionem excludant, vt colligitur ex his quę notant Ancharanus & Geminianus in c. vt officium. §. verum. & in c. vlt. de hæret. lib. 6. & Simancas de catho. inſtit. tit. 64. nu. 9. & Campegius apud Zanchinum c.5. verſi. ſi quęris.

Tot perſonę adhibẽdæ in examine inquiſiti, quot in examine teſtium.

Iam ex his Eymerici verbis: Et reſponſiones delati ſeu teſtis ſcribat: *iunctis his, quibus initio huius diſputationis, de quinque perſonis examini adhibendis, orſus eſt, colliges eum ſentire totidem per-* D *ſonas, nempe quinque, eſſe adhibendas in examinatione inquiſiti, quot poſtulantur in examinatione teſtium per dictum c. vt officium. de hæret. lib. 6. quamuis enim ille textus de perſonis adhibẽdis in teſtium examinatione loquatur, eadem tamẽ cauſa, nempe, negotij grauitas, & falſi excludendi ſuſpicio in examinandis delatis ſeu inquiſitis reperitur: erit ergo ius idem ſtatuendum l. illud. cum ſimilibus. ff. ad l. Aquiliam. quod ipſum videtur apertius tradere idem Eymericus in hac 3. par: q.63. cui adſtipulatur Campegius apud Zanchinum c.9. verſ. ſi quęris.*

Obſeruandũ.

Quod tunc omnino obſeruandum ab Inquiſitori- E *bus crederẽ, cum cauilloſos, tergiuerſatores, aſtutos, callidos, impios, impęnitentes, & grauiter facinoroſos reos examinant; in alijs vero hæc tanta ſolemnitas remitti poteſt: quod et vſus multarum inquiſitionum obſeruat. tutius tamen eſt, ſi hę perſonæ religioſæ cõmode haberi poſsint, eas ſemper examini adhibere, ob cauſam proxime allatam, & alia pericula, quę ab iniquis hęreticis obijci poſſent.*

An duæ perſonæ acta inquiſitionis ſcribentes notario æquiparentur.

e ¶ Qui ambo pariter habeant vim vnius perſonæ publicæ ſeu notarij.] *Et ita videtur ſentire gloſſa in c. quoniam contra. verbo, duos viros. de pro-* A *batio. & Repertorium Inquiſitorum verbo, notarius. §. nota circa notarios. & Locatus in iudiciali verbo, notarius. nu. 4. ac de his duabus perſonis loco vnius notarij adhibendis multa Angelus in l. geſta. C. de re iud. & Frãciſcus Curtius iunior tract. de feudo. par. 7. q. 4.*

Sed diligenter conſiderandũ eſt, quod dicit Decius in dicto c. quoniam contra. nu. 35. & ſeq. de probatio. videlicet, quòd cum duo hi viri idonei admittantur in ſubſidium, quotiens publica perſona commode haberi non poteſt, non videntur propriè notario poſſe æquiparari; quod etiam ibidem docet Aretinus. Ceterum quamquam hæc diſputatio fructu non careat, omit- B *tenda nũc eſt, & quid in hac cauſa obſeruari debeat, cum vſus exegerit, breuiter dicamus.*

In actis inquiſitionis ſcribendis quis ordo ſeruandus.

Primum ergo acta iudicij per publicam perſonã, hoc eſt, per notarium ſunt ſcribenda, ſiue is ſit laicus, ſiue religioſus cuiuſuis ordinis, qui dum eſſet in ſæculo hoc exercuit officium. quod ſi hos Inquiſitor habere non potuerit, in ſubſidium duas perſonas idoneas, id eſt, peritas & officio congruentes, & honeſtas & bonæ famę adhibere debet. ita Hoſtienſis, & Ioannes Andr. in dicto c. quoniam cõtra. de probatio.

Rurſus id eſt obſeruandum, hos viros idoneos ad hanc prouinciam ſuſcipiendam per Inquiſitores com- C *pelli poſſe. ita Baldus in rubri. C. de fide inſtrument. facit quod notat Cynus in l. inuitus. C. de procurato. tradit nominatim Decius in dicto c. quoniam contra. de probatio. nu. 37.*

Iuramẽtum ab ſcribentibus quale exhibendum.

Poſtremo antequam hi duo viri idonei quicquam conſcribant, iurare debent coram Inquiſitore ſe fideliter & ſine fraude cuncta excepturos, & geſturos, quę negotij qualitas poſtulat, & neceſſitas. ita Panormitanus & Baldus in dicto c. quoniam contra. quos refert ibidem Decius nu. 199. & facit textus in l. Domitius Labeo. ff. de teſtibus. & in c. peruenit. 1. de teſtibus cogend. et in hac cauſa de qua agimus hos viros iurare debere apertiſſime probat concilium Biterren- D *ſe relatum initio huius commentarij.*

Iurabunt vero in caſu noſtro præcipue, ſe non reuelaturos depoſitiones teſtium vel reorum, nec de ea re verbis aut ſignis quicquam indicaturos.

Et quid ſi iuramentum omittatur.

Sed quid ſi non iurent, vt ſi, verbi gratia, per imprudentiam, aut obliuionem omiſſum fuerit iuramentum, erunt ne valida acta per ipſos conſcripta? Reſpondeo, adhuc inſtrumenta & geſta, ſeu excepta per ipſos probare, & robur firmitatis habere. Primum, quoniam ſatis eſſe videtur publica iudicis auctoritate fuiſſe deputatos; tum etiam quia numerus videtur cetera quæ in notario exiguntur supplere, cũ duo ſint. Poſtremo, quoniam textus in dicto cap. quo- E *niam contra. de probatio. & in c. vt officium. de hæret. lib. 6. indiſtincte dicunt adhibendos eſſe, nulla facta iuramenti mentione: erunt itaque intelligendi indiſtincte. l.3. de offic. pręſid. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. pręſtan. tenet Decius in dicto c. quoniam contra. de probatio nu. 199.*

Neque his videtur obſtare concilium Biterrenſe paulo antea relatum, quod vtramque perſonam iuratam poſtulat: quoniam id re vera tutius eſt & ſecurius, at non ſimpliciter neceſſarium, & concilium id exigit quod fieri debet, ſed non infringit factum contrarium,

trarium, ſi ſolemnitas iuramenti omittatur: & hoc credo verius fauore fidei, ne ex defectu iuramēti acta corruere dicamus.

An vterque eorū qui adhibentur ad acta inquiſitionis ſcribēdæ per ſe ſcribere debeat.

f ¶ Qui depoſitiones teſtium ſeu delatorum inſimul quilibet in ſuo folio ſimiliter conſcribant.] *Quòd vero ambo ſimul excipere debeant depoſitiones teſtium & delatorum, velle etiam videtur concilium Biterrenſe paulo ante relatum, & ita quoque præcipit obſeruare Goffredus, ſicut dicitur de pluribus arbitris conſtitutis, quòd aut omnes pronuntiabunt, aut nullus. l. item ſi vnus. §. item ſi plures. ff. de recep. arbit. & cap. 2. de arbitris lib. 6. ideo vero ſimul ſcribere debent, vt maior ſit conſenſio, & falſi ſuſpicio excludatur, cum vtriuſque ſcripturę eadem contineant, & per omnia conueniant: atque hoc eſt tutius & ſecurius, & obſeruandum pręſertim in cauſis maioris ponderis, veluti in proceſſibus relapſorum, & impænitentium.*

Subſcriptio quid operetur,

Ceterum ſi vnus tantum ſcriberet, & alius poſtea (dummodo præſens examini adeſſet) ſe ſubſcriberet, ſane ſufficeret, cum ſubſcriptione teſtificetur perinde coram eo fuiſſe actum ſicut ſcriptum eſt. ita Panormitanus poſt veteres interpretes in dicto c. quoniam contra. de probatio. quos ſequitur ibidem Decius nu. 207. quod etiam ipſum in pluribus notarijs deputatis ad vnum actum ex forma legis vel ſtatuti obſeruandum monent Innocentius, Abbas, & Decius in dict. c. quoniam contra. & Bald. in l. iuriſiurandi. in fin. verſi. quæro vni teſti. C. de teſtib. & horum ratio eſt, quoniam idem operatur ſubſcriptio alicuius, quod operatur ſcriptura eius manu in totum ſcripta. Innocentius & Abbas in d. c. quoniam contra. Bartolus in l. emptor. §. Lucius. ff. de pactis. et Alexander cōſil. 147. nu. 4. lib. 2. & tenet Decius in dicto c. quoniam contra. nu. 202.

An generalis ſubſcriptio ſufficiat.

Quæ ſententia vera eſt, quamuis non ſit adhibita ſpecialis ſubſcriptio, ſed ſolum generalis. Baldus in authen. ſi quis in aliquo documento. C. de edendo. Ancharanus conſi. 242. incip. Prius de viribus probationis. *Alexander in l. ſi ita ſtipulatus §. Chryſogonus. ff. de verbo. obligat. & ibidem Angelus, Ioānes Imola, & Paulus Caſtrenſis. idem Alexander in l. quę dotis. ff. ſoluto matri. & in conſil. 147. incipiente:* Ponderatis. *lib. 2. & hanc opinionem aſſeruit mihi quandoque Bononiæ ſummo iure dicens veriorem eſſe Ludouicus Segnius præceptor, legum interpres publicus, & in reddendis reſponſis verax, nec vulgaris eruditionis.*

Et hanc ſententiam, quòd ſcilicet, tantum valeat ſubſcriptio generalis quantum ſpecialis, dicit cōmunem Decius in dicto c. quoniam contra. nu. 203. veruntamen ſecurius eſt ſpecialem facere ſubſcriptionem, præſertim in cauſis arduis. hęc vero nullo modo ſunt negligenda, cum eorum vſus frequens accidere poſſit.

Num. 84. g ¶ Et puto ſufficere, & non deuiare à mente ſtatuti prædicti.] *Hic locus varie legebatur in tribus exemplaribus Barcinonenſi, Bononienſi & Sabellano; nam codex Cardinalis de Gambara cum Bononienſi conuenit, ex quibus duobus reſtituta eſt (niſi fallor) vera lectio, & conſulto receſſimus à Barcinonenſi impreſſo,*

A

Obſeruanda ab Inquiſitoribus in examinatione hęreticorum.

QVIA vero in examinatione fienda non ſolum eſt neceſſarium, vt ſuſpicio de fraude committenda totaliter repellatur; quod fit propter pręſentiam perſonarum plurium prędictarum: verum etiam eſt neceſſarium, vt veritas ab hęreticis, & delatis clare, nude, & omnimode habeatur; qđ fit cum modus circumſpectus & cauteloſus in examinatione hæreticorum, & delatorum ab Inquiſitoribus obſeruatur: Ea propter circa modū hæreticos, & delatos examinandi ſunt tria vtiliter aduertenda. Primum eſt: Inquiſitor quomodo, & qualiter, & de quibus hæreticos interrogabit. Secundum eſt: quæ & qualia in reſponſionibus hęreticorum delatorum Inquiſitor attendet, & conſiderabit. Tertium eſt: quomodo, & qualiter reſponſionibus vulpinis, & cauteloſis hæreticorum obuiabit, 85

B

PRIMVM dico aduertendum, quomodo, & qualiter, ac de quibus Inquiſitor hæreticos ſeu de hęreſi delatos examinabit, inquiret & interrogabit. Vbi conſiderandum eſt, quòd ſicut non omnium morborum eſt eadem medicina, ſed potius diuerſorum & ſingulorum diuerſę ſunt & ſingulæ medicinę: ſic nec [a] ad omnes hęreticos ſeu de hæreſi delatos, idem modus interrogandi, inquirendi, & examinandi, quo ad articulos, eſt ſeruandus: ſed ſecundum varietatem ac diuerſitatē ſectarum, hæreſum, ac perſonarum, & errorum, varius, & diuerſus modus interrogandi, inquirendi & examinandi prudentius † eſt tenendus. Idcirco ipſe Inquiſitor vt prudens medicus animarum, debet diligenter conſiderare circa perſonas, quas, vel de quibus inquirit, ipſarum qualitatem, conditionem, locum, ſtatum, morbumque, quo laborant: nō omnes de eiſdem, & de eodem ordine interrogando, nec eoſdem articulos inculcando; ſed ſic fræno diſcretionis aſtutias hęreticorum circumducat, eaſque aperiat detegendo, vt fauente gratia IESV CHRISTI de ſentina abyſſoque hæreſum, & errorum obſcuritate eius manu educatur coluber tortuoſus: non enim poteſt ſuper iſtis vna & infallibilis † depingi inquirendi regula, ſiue modus; ne ſi fieret, cum illum modum ſic aſſuetum, ac regulam generalem, tenebrarum filij præuidiſſent, ipſum tanquam ſui laqueum facilius euitarent, ſeu etiam pręcauerent. Curet ergo prudens & induſtrius Inquiſitor occaſionē & modum accipere inquirendi hęreticos & delatos, ſiue ex accuſantium vel denuntiantium dictis, ſiue ex teſtium reſponſis, ſiue ex his, quæ experientia docuit; ſeu ex his, quę proprij ingenij acumen aperit: ſemper conſiderando attentius & diligenter ex denuntiationibus, & accuſationibus deferētium, ac atteſtationibus teſtium, ipſi delati hęretici cuius ſectę videátur eſſe, nouę vel antiquæ: Vtpote, [b] ſi videntur eſſe de ſecta Pſeudoapoſtolorum, vel Manichęorum, vel Valdenſium; vel Begardorum, & ſic de alijs: ſeu ſi conuerſi de perfidia Iudæorum, vel Sarracenorum, vel dæmonum 86

C D E

† prudenter

† Al. particularis

Interrogationes hant pro qualitate & conditione perſonarū, locorum, & indiciorū, &c.

inuo-

inuocatorum: & legere diligenter in præcedentibus in hac parte ſecunda, vbi agitur de erroribus & hęreſibus prędictorum, errores & hęreſes illius ſectæ, de qua examinandus delatus videbitur, & ſuper illis formare articulos, de quibus eſt diligentius examinandus.

87 SECVNDVM in examine aduertendum eſt: quæ & qualia in reſponſionibus hęreticorum delatorum Inquiſitor attendet ſollicite & conſiderabit. Vbi conſiderandum eſt, quòd hæretici ſunt in duplici genere.

Hæretici manifeſti, & non ſunt.

Quidam [c] namque manifeſte tales ſunt, & manifeſte in erroribus ſuis ſiue coram prelatis ſiue Inquiſitoribus perſiſtunt, eos palam & publice defendendo: ſicut fuerunt Ariani, Sabelliani, Manichæi, & quamplures alij, qui de hęreſibus ſuis publice diſputabant, & rationibus & auctoritatibus ad falſum eorum intellectum tractis, & extortis expoſitionibus notorie defendebant: Et tales per viros litteratos faciliter de crimine hæreſis conuincuntur, quia eo quòd errores ſuos coram prælatis & inquiſitoribus pertinaciter defendunt, hęretici conuincuntur, iuxta cap. Super quibuſdam. de verbo. ſignif. & tales examinare non eſt difficile; ſed à ſuo errore reuocandi ſunt: quod faciendum eſt per viros litteratos eorum rationes ſoluendo, & auctoritates, quas pro ſe falſo allegant declarando, & alias contra eos inducendo.

Hæretici manifeſti per viros litteratos conuincēdi.

Quidam autem alij hæretici ſunt, qui errores ſuos pandere nolunt, ſed potius abſcondunt, & palliant cauteloſis reſponſionibus & cauilloſis, prout poſſunt, vt ſunt Valdenſes, & nonnulli Begardi, & quidam alij. Et tales eſt valde difficile examinare, & eorum errores detegere: propter quod in examinatione talium oportet multum prudenter ac ſagaciter agere, & ad eorum cauteloſas reſponſiones & cauilloſas attendere, & iſtorum verſutias vulpinas & extortas locutiones conſiderare: quia totum eorum ſtudium eſt, vt euadant, & non deprehendantur, nec conuincantur.

COMMENT. XXI.

Num. 85.

TOta hęc diſputatio, quam nunc orditur Eymericus, prudentia eſt potius quàm artis. eſt vtilis, eſt neceſſaria, & valde negotio de quo agitur, accommodata; mirabilis vero in primis auctoris induſtria, quòd tam diligenter cuncta præſcribat, quæ ad praxim pertinent. Vniuerſa vero hæc præcepta duo potiſſimum requirunt, vt commode ab Inquiſitore exerceantur. Primum eſt prudentia, quæ in iudice violatę religionis debet eſſe maxima, vt alibi admonuimus: Alterum eſt peritia, & notitia non mediocris dogmatum, ſectarum, errorum, vitę, & morum ipſorum hæreticorum, tam veterum quàm recentiorum: ſine his enim ferme impoſſibile eſt Inquiſitorē recte ſuo munere fungi poſſe; nam cum Inquiſitor ſit fidei cuſtos & defenſor, cap. vt Inquiſitionis. de hæret. lib. 6. & docet optime Albertinus in repetitione rub. de hæret. lib. 6. q. 5. nu. 3. non poteſt commode eā defendere, niſi contraria noſcat, quibus ipſa fides, ſi-

Quæ requiruntur in Inquiſitore ad examinādos hęreticos.

A deique dogmata violentur, vt tradit etiam Eymericus paulopoſt cum agit de ſignis, quibus variarum ſectarum hæretici cognoſcuntur.

a ¶ Sic nec ad omnes hæreticos, &c. idem modus interrogandi, &c. eſt ſeruandus. ſed ſecundum varietatem ſectarum varius modus eſt tenendus.] Ex tota hac diſputationis ſerie, hæc regula colligitur: Inquiſitores multis prudentibuſque interrogationibus vti debent, iuxta varietatem ſectarum, dogmatum, ac etiam qualitatem perſonarum, quas interrogant, ita vt omnibus modis veritatem detegere & inuenire ſtudeant: huc referri poſſunt quamuis in alio foro dicta, quę ſcribit beatus B Auguſtinus in libro de vera & falſa pœnitentia, c. 20. & refertur in cap. 1. §. iudiciaria. de pœnit. diſt. 6. in hęc verba: Diligens igitur Inquiſitor, & ſubtilis inueſtigator ſapienter & quaſi aſtute interroget à peccatore, quod forſitan ignorat, vel verecundia velit occultare. cognito itaque crimine, varietates eius non dubitet inueſtigare, & locum, & tempus, & cetera. hactenus Auguſtinus. Eodem ſpectat illud non minus eleganter, quàm prudenter dictum.

Num. 86.

Diligētia Inquiſitorū in interrogādis reis.

Sed quoniam variant animi, variabimus artes,
Mille mali ſpecies, mille ſalutis erunt.

b ¶ Vtpote ſi videntur eſſe de ſecta Pſeudoapoſtolorum, &c.] Tametſi præcepta ſequentia, quæ C ab Eymerico præſcribuntur ad detegendos hęreticorum errores, maiori ex parte in deſuetudinem abierint: erant enim accommodata ad examinandos hæreticos ſuperiorum ſæculorum: nihilominus tamen ad alios hęreticos examinandos, & conuincendos facile à prudentibus Inquiſitoribus poſſunt reuocari, vt noſtro ſæculo ad Lutheranos, Caluiniſtas, & ceteros cuiuslibet ſectæ: quorum errores, ritus, & loquendi modos, ac phraſim genuinam debent diligenter fidei iudices intelligere: & ſicut circa Eymerici tempora errores de Chriſti & Apoſtolorum paupertate, ac viſione Beatorum, & alij plures frequenter circumD ferebantur, ita nunc ſepultis & extinctis illis, Romani Pontificis diuina poteſtas, Sanctorum merita, indulgentiarum theſauri, ſacramentorum virtus, bonorum operum merita, ſacrarum religionum inſtituta, & alia eius generis ſexcenta paſſim negātur, quibus detegendis, & inueſtigandis, hęc eadem, paucis commutatis, præcepta deſeruient.

Quomodo Eymerici pręcepta ad vſū ſint reuocanda.

c ¶ Quidam namque manifeſte tales ſunt, &c.] In codice illo membraneo Bibliothecæ Vaticanæ, in quo extat fragmentum ſummæ fratris Iuoneti, legitur etiam hoc documētum de conuincendis facilius tam hæreticis litteratis & manifeſtis, quàm occultis & palliatis: additque ibidem Iuonetus in titulo: De E modo examinandi hæreticos. vnde totus hic locus mihi videtur deſumptus, vidiſſe ſe vilem quandā feminam fornicariā inſignibus viris litteratis multis diebus illuſiſſe per palliatas, fictas, & cauilloſas reſponſiones. quæ cum iam foret liberanda, inuenta fuit recondidiſſe in arcula oſſa cuiuſdam hęretici nuper cōbuſti quæ illa velut Martyrum reliquias venerabatur. ergo diligenter ſunt hæc animaduertenda, ne nocentes iniuſte liberati diutius in erroribus perſeuerent, & facultatem habeant alios corrumpendi.

Num. 87.

Ex hæreticis qui facilius, & qui difficilius cōuincantur.

De modis decem hæreticorum, quibus errores ſuos obtegere ſtudent.

88 Modus primus per æquiuocationem.

MODI autem hæreticorum euadendi & ſophiſticandi verba, ſunt decem.

Primus eſt per verborum æquiuocationem: vt ſi interrogentur de corpore Chriſti vero, reſpódent de corpore Chriſti myſtico. Vnde ſi dicatur eis: credis tu quòd hoc ſit corpus Chriſti? reſpondet, credo, quod hoc eſt corpus Chriſti, intelligendo de lapide, quem videbit ibi, vel de ſuo corpore proprio, quod eſt corpus Chriſti, intelligendo quod omnia corpora mundi, ſunt Chriſti, quia Dei, qui eſt Chriſtus. Vel ſi interrogatur: credis tu baptiſmum eſſe ſacramentum neceſſarium ad ſalutem? reſpondet, credo: intelligendo quòd ipſe habet credentiam, ſed non intelligit quòd talem, ſed ſuam: & non de iſto, de quo interrogatur, ſed de alijs. Vel ſi interrogatur: credis tu, quòd Chriſtus fuerit natus de virgine? reſpondet, firmiter: intelligendo, quòd firmitatem habet in ſua mala perfidia. Vel ſi interrogetur: credis in vnicam ſanctam Eccleſiam catholicam? reſpondet, credo in vnam ſanctam eccleſiam, intelligendo de ſua & ſuorum complicium congregatione, quam vocat eccleſiam, & non de Eccleſia noſtra: ſemper conuertendo intentionem ſuam ad illam partẽ æquiuocationis, quam gerit in mente: & ſic de alijs æquiuocationibus.

89 Secũdus modus per conditionis adiectionem.

Secundus modus euadendi & ſophiſticandi eſt per conditionis adiectionem: vt ſi interrogetur: credis tu matrimonium eſſe ſecundum ſacramentum? reſpondet, ſi Deo placet, ego bene credo: intelligendo quòd Deo nõ placet, quòd ipſe hoc credat. Vel ſi interrogetur: credis tu carnis reſurrectionem? reſpondet, ita ego, ſi Deus vult: intelligendo, quòd hoc Deus nõ vult, quòd ipſe hoc credat: & ſic de alijs conditionum adiectionibus.

90 Tertius modus per retorſionem interrogationis.

Tertius modus euadendi & ſophiſticandi eſt per quæſtionis ſeu interrogationis retorſionem: vt ſi interrogetur: credis tu in Spiritum ſanctum à Patre & Filio procedentem? reſpondet, & quomodo vos creditis? cũ dicitur ſibi: nos credimus, quòd Spiritus ſanctus procedit à Patre & Filio: reſpondet, ego ita credo: intelligendo, ego ita credo, quòd vos creditis: ſed ego non ſic. Vel ſi interrogatur: credis tu quòd vſura ſit peccatum? reſpõdet, & quid dicitis vos credendum ſuper hoc? & cum dicitur ſibi: nos dicimus, quòd quilibet catholicus debet credere vſuram eſſe peccatum: reſpondet, & ego ſic credo: intelligendo, ſic ego credo quòd vos dicitis †: & ſic de aliis quæſtionum retorſionibus.

† al. creditis

91 Quartus modus per fictã admirationẽ.

Quartus modus euadendi & ſophiſticandi eſt per verborum fictam admirationem: vt ſi interrogetur: credis tu Deum omnium eſſe creatorem? reſpondet cum admiratione, quaſi turbatus, quid ergo aliud crederem, nonne ita debeo credere? intelligendo, quòd non debet ita credere. Vel ſi interrogetur: credis tu Dei filium eſſe incarnatum in vtero virginali? reſpondet cum admiratione, o

A Deus meus, quare interrogatis me de iſtis; creditis quòd ſum Iudæus? Chriſtianus ſum. Scitote, quod credo omnia, quę bonus Chriſtianus debet credere: intelligendo, quòd bonus Chriſtianus nõ debet ita credere: & ſic de alijs verborum admirationibus.

Quintus modus euadendi & ſophiſticandi eſt per verborum tergiuerſationem: vt ſi interrogetur: credis tu quòd iurare de veritate dicenda in iudicio ſit peccatum? reſpondet tergiuerſando; credo quòd, qui dicit verum, non peccat: non reſpondet de iuramento, de quo quæritur, ſed de dicendo verum, de quo non quęritur. Vel ſi interrogetur: credis tu, quòd omne iuramentum ſit peccatum? reſpondet, magnum peccatum eſt iurare in vanum. Vel ſi interrogetur: credis tu quòd Chriſtus poſt mortem deſcendit ad inferos? reſpondet, magna fuit iniquitas Iudęorum quam habuerunt ad Chriſtum: & ſic de alijs verborum tergiuerſationibus. 92

(B)

92 Quintus modus per tergiuerſationẽ.

Sextus modus euadendi & ſophiſticandi eſt per verborum manifeſtam tranſlationem: vt ſi interrogetur: credis tu quòd Chriſtus poſt mortem deſcendit ad inferos? reſpondet, o domine Inquiſitor, quantum debet quilibet cogitare in corde ſuo Chriſti mortem diram, & ego miſer non facio: ſum enim pauper propter Chriſtum, & habeo quęrere mihi victum: & ſic transferunt ſe ad loquendum de paupertate ſua, vel Chriſti. Vel ſi interrogetur: credis tu quòd Chriſtus quando fuit in cruce lanceatus, quòd adhuc eſſet viuus? reſpõdet; magna quæſtio audiui quòd fuit de hoc, ſicut & de viſione animarum Beatorum eſt hodie: vos, domini, ponitis, mundum in iſtis quæſtionibus, pro Deo, dicatis quid tenendum eſt de iſta quæſtione de animabus Beatorũ, quia nollem in fide errare: & ſic transfert locutionem ad quæſtionem illam. Vel ſi interrogatur: credis tu quòd Chriſtus nihil habuit in proprio vel communi? reſpondet conuertendo ſe ad circunſtantes, ponẽdo eos in verbis, vt ſic euadat ꝑ tũc reſponſionẽ: & ſic de alijs verborum tranſlationibus. 93

(C) (D)

93 Sextus modus per digreſſionem à propoſito.

Septimus modus hæreticorum euadendi & ſophiſticandi eſt per ſui iuſtificationem: vt ſi interrogetur: credis tu quòd Chriſtus deſcendit ad cælos; vel aliàs interrogetur de fide; reſpondet, iuſtificando ſe: o domine, ego ſum homo ſimplex & illitteratus, qui in ſimplicitate mea ſeruio Deo, & neſcio iſtas quæſtiones, nec iſtas ſubtilitates; de facili caperetis me, & induceretis me in errorem, pro Deo, non interrogetis me de iſtis. Vel ſi aliàs interrogetur de fide, reſpõdet: domine, ego ſum homo, qui libenter cogito de Deo, & cogitarem libentius de ſuis mirabilibus operibus, & fidei articulis, & de trinitate, & de alijs: ſed poſtmodum occurrunt mihi quędam dubitationes de fide, quę ponunt me in periculo, propter quod nolo nimis cogitare de talibus ſubtilitatibus, nec vellem etiam audire: quare, pro Deo, non ponatis me in iſtis, quia poneretis me in periculo & errore, quod vitare cupio toto corde: & ſic de alijs eorum iuſtificationibus. 94

(E)

94 Septimus modus per ſui iuſtificationem.

Octa-

95 Octauus modus hæreticorum euadendi & ſophiſticandi eſt per ſui corporis fictam debilitationem: vt ſi interrogetur de fide, & multiplicatis interrogatorijs, videat quòd nõ poteſt euadere quin deprehendatur in ſua hæreſi & errore, dicit: ego ſum valde debilis capite, & non poſſum amplius ſuſtinere, placeat vobis, pro Deo, quòd dimittatis me modo. vel dicet: dolor nimius inuadit me, parcatis, pro Deo vado ad lectum, & ſurgens ponit ſe in lecto: & ſic pro tunc euadit, & interim cogitat quomodo reſpondebit: & quomodo cauteloſe ſe habebit: & ſic de alijs corporis fictis ſubitis paſſionibus. Hunc modum frequenter tenent, quando vident ſe debere quæſtionari, dicentes ſe infirmos, & quòd morientur ſi quæſtionentur, & mulieres dicunt ſe frequenter pati muliebrem paſſionem, vt ſic ad tempus euadant quæſtiones.

Octauus modus per ſimulationem corporis languoris.

Cautelę eorum qui ſũt quęſtionãdi.

96 Nonus modus hęreticorum euadendi & ſophiſticandi eſt per fatuitatis ſeu imprudentiæ ſimulationem, vt ſi interrogentur de fide, dubitãtes ne per induſtriam Inquiſitoris in ſuis erroribus deprehendãtur, fingunt ſe [b] fatuos & mẽte alienatos, ſicut fecit Dauid coram Achis, ne deprehenderetur: & reſpondentes rident, & interferunt multa verba impertinentia, deriſoria & fatua; & ſic ſuas cooperiunt hæreſes & errores; ut ſic quaſi iocoſe uideantur dicere quidquid dicunt. hunc [c] modum etiam frequenter tenent, quando vident ſe quæſtionandos, vel curiæ ſæculari tradendos, vt per tales fallitates, quæſtiones euadant, ſeu mortem: & tales plures ſum expertus, & interdum fingunt ſe continue amentes, interdum [d] habere lucida interualla; & ſic de alijs ſimulationibus.

Nonus modus per ſimulationẽ amentiæ.

1. Reg. 21.

97 Decimus [e] modus hæreticorum euadendi & ſophiſticandi eſt per palliatę ſanctitatis conuerſationem. Sunt enim hæretici à communi conuerſatione fidelium vita & moribus, habitibus & locutionibus diſsidentes: nam incedũt vt communiter pedibus diſcalciatis, vel cum ſoleis: induuntur exterius deiectis habitibus colore, & figura; aliqui de albo, aliqui bruno, aliqui mantello, aliqui longo & lãto tunicello: cinguntur non corrigia, ſed corda: aliqui vtuntur capucio demiſſo: aliqui deferunt crines longos, ſecundum eorum ſectarum varietatem: aliqui incedunt vultu demiſſo ad terram: aliqui eleuato ad cælum: habent verba humilitatis, & exteriorem apparentiam ſanctitatis, ſicut ſepulchra exterius dealbata, & deaurata, quæ interius ſunt plena cadaueribus mortuorũ: Nam interius, vt in pluribus, pleni ſunt ſuperbia, luxuria, gula, accidia, & vanagloria, vt ſciunt, qui eos nouerũt; propter quam ſpeciem ſanctitatis plurimos inficiunt, gentes decipiunt, & Inquiſitoris iudicium euadunt.

Decimus modus per ſanctitatis ſpeciem.

Iſti ſunt decem modi hęreticorum euadendi & ſophiſticandi ac ſe palliandi, ne in ſuis erroribus detegantur. Multos autem & alios modos varios decipiendi, & ſe palliandi habẽt, quos probat magis vſus, quàm ars, prout in eorum inquiſitionibus inuenitur.

COMMENT. XXII.

Totus hic locus de modis, quibus hęretici errores ſuos olim occultare conabãtur, reperitur in vetuſto illo codice bibliothecę Vaticanæ fol. 88. col. 3. tametſi auctor hic illuſtriorem multis mutatis verbis effecerit: & pauca fere ſunt in tota hac praxi, quę in diuerſis locis eius codicis non reperiantur: vnde ſuſpicor (vt alibi dixi) Eymericum eum ipſum librum, aut alium ei ſimilem Auinione habuiſſe. & quamuis nonnulli ex his ab hęreticis noſtri ſęculi non vſurpentur, cognoſcendi tamen ſunt, vt ex horum notitia per ſimilitudinem ad vſitatos nunc & alios hæreticorum proprios detegendos facilius perueniatur. Num. 88.

Id tamen non eſt omittendum, quod in pręcitato codice initio horum modorum ſcriptum extat. hoc loco ab Eymerico non tactum: pręſumendum videlicet eſſe, eos non bene ſentire de fide, qui de ea interrogati fraudulenter reſpondent: nam qui bene credunt, intrepide fidem fatentur. eius codicis verba ita habent: Nota quod fidelis requiſitus de ſua fide ſtatim reſpondet ſimpliciter, ſiue bene ſiue male, paratus corrigi: hæreticus vero quia non poteſt ſe defendere per potentiam, nec per rationes, nec per auctoritates, ſtatim currit ad ſophiſmata ſua, & duplicitates, & fugas verborum ne capiatur: vnde hoc eſt vnum, per quod aliquis ſic reſpondens poteſt cognoſci maxime hæreticus eſſe.

Nõ bene præſumuntur de fide ſentire qui de ea interrogati reſpondent fraudulenter.

a ¶ Primus eſt per verborum æquiuocationem, &c.] *Hic locus admonet non fore inutile quandoque ea legere de locis ſophiſticorum argumentorum, quę ſcripſit Ariſtoteles præſertim lib. 1. elenchorum c. 3. nam ea proculdubio ad ſuperandas hęreticorum fraudes claram lucem dabunt: quę ſi vacet legere, non pęnitebit collocatę in eis operæ.* Num. 88.

Et huius primi loci, quem Eymericus hic vocat per ęquiuocationem, *(cum verius eſſet dicendus* per amphibologiam, *cum in tota oratione conſiſtat) meminit Accurſius in l. quotiẽs. 80. de verb. obligat. Eam Gręci homonymiam appellant, quę tunc contingit, cum in oratione id ſumitur, quod idem manẽs ſub eodem tenore verborum plura ſignificat: vt in exemplo auctoris:* hoc eſt corpus Chriſti: *nam duo ſignificat, aut eſſe corpus Chriſti eſſentialiter, aut ad Chriſtum pertinere ratione dominij.*

Fallacia æquiuocationis quomodo ſoluatur.

Hęc vero æquiuocationis ſeu amphibolię fallacia diſſoluitur diſtinguendo ambiguam vocem ſeu orationem. ita enim exitus aut decipiendi via præcludetur hęretico, vt tali deceptione tueri ſe non poſſit. exẽpla in promptu ſunt, quę breuitatis gratia omitto, & quod proxime retulimus de corpore Chriſti aperte hoc indicat.

Iam quantum ad hęreticorum fraudes & cauilloſas reſponſiones vitandas dum examinantur, attinet, hęc in vniuerſum regula obſeruanda eſt.

Cauilloſę hęreticorum reſponſiones qualiter euitandæ.

Inquiſitores quantum fieri poteſt aperte eos interrogent, in ſingulis interrogationibus ſingulas res non ſimul plures proponentes, ad quas attente compellãt reos reſpondere, nuſquam patientes vt extra propoſitum euagentur, vt docet etiam Eymericus paulo poſt nu. 99. in prima cautela.

Quòd

Quòd ſi quandoque contingat reum apertis interrogationibus obſcuras, aut dubias & ancipites reſponſiones reddere, iubeatur eas, priuſquam ad vlteriora progrediatur, declarare, ne poſtea excogitet ſuper obſcuris & dubijs propoſitionibus nouas fraudes.

Poſtremo dum reus interrogatur, etiamſi is diſputare velit, quod ſæpiſſime cum callidis & aſtutis contingit, Inquiſitor nullam cum eo ineat contentionem: ſed ſemper ad inſtitutum eundem reuerti compellat, ne tortuoſus anguis poſsis illæſus euadere: nam ſi hæc obſeruentur, raro proderunt ſuæ fraudes iniquis.

Num.96. Quibus modis cognoſcẽdum an hæreticorũ dementia ſit ficta vel vera.

b ¶ Fingunt ſe fatuos, & mente alienatos.] *Qua autem ratione ſit intelligendum, an hæc dementia ſit ficta vel vera, non facile poteſt intelligi, præſertim cũ ſint quidam adeo aſtuti, vt dementiam fingant, quæ veræ ſit omnino ſimilis. cæterum duobus modis poterit detegi. Primum ex obſeruatione actuum exteriorum: raro enim contingit mente ſanos, omnia mentecaptorum more facere, & propterea cuſtodes diligẽter aduertent vniuerſas horum actiones, & verba. Rurſus hoc etiam detegi poterit metu tormentorũ, aut alterius periculi grauioris, quod minabitur eis Inquiſitor vbi opus fuerit: quod ſi nec ſic reſipiſcant, alia remedia opportuna erunt excogitanda, iuxta delati qualitatem.*

Num.96.

c ¶ Hunc modum etiam frequenter tenent, quando vident ſe quæſtionandos, vel curiæ ſæculari tradendos; vt per tales falſitates quæſtiones euadant, ſeu mortem.] *Si probabiliter credatur ex actibus exterioribus, & verbis fictã eſſe dementiam & inſaniam, non propterea deſiſtendum eſt a quæſtione ſeu tortura, immo ſæpe contingit huic fictæ inſaniæ remedium afferre torturam: nam dolor non facile patitur iocum & fictionem, atque in hoc caſu nullum videtur periculum ad explorandum animi morbum, an ſit verus vel fictus, ad torturam inſanos tradere, ſi aliàs indicia adſint ſufficientia, cum nullũ hic mortis periculum timeatur.*

Ob fictã inſaniam non eſt differenda tortura.

In altero vero caſu maior eſt difficultas, cum ad ſupplicium reus deferatur: dubium enim eſt, an ſi quando reus ducitur ad ſupplicium, inſaniam fingat; aut more ſtultorum blaſphemias interdum proferat; nec velit conuerti, debeat differri ſupplicium: & primo obtutu videbitur alicui dicendum, nullo modo tales in hoc ementito furore, aut impænitentia perſeuerantes vltimo ſupplicio afficiendos: quoniam ex duobus malis minus permittendum eſt. l. ſi procurator. ff. de exceptio. doli. l. quoties nihil ſine captione. ff. de reg. iuris. at minus malum videtur eum impunitum relinquere, quàm puniendo animam perdere. differendum eſt igitur, aut etiam amouendum penitus omne ſupplicium.

An debeat differri ſupplicium ob fictam reorũ inſaniam.

Sed in hoc caſu res ita videtur gerenda: quotiens traditus curiæ ſæculari aut quilibet, qui ad ſuppliciũ ducitur, aut vt mortem effugiat, aut qualibet alia cauſa non vult pænitere, ſed fingit ſe dementem & amplius blaſphemat, aut inepta loquitur, vt ſtultus & inſanus videatur, cum tamen non ſit: tunc differendum eſt aliquantulum ſupplicium, & adhibendi viri pij & Theologi, qui omni ſtudio & diligentia conentur reum ad pœnitentiam reducere: quòd ſi denique noluerit conuerti, impænitens tandem morte pœnas luat. ita videtur non obſcure innuere textus in cap. placuit. 23. q. 5. vbi dicit concilium Bracharenſe 1. cap. 34. ex mente Gratiani, & doctorum ibidem, ſepulturam denegari illis criminoſis, qui impænitentes moriuntur ita: Similiter & de his placuit fieri, qui pro ſuis ſceleribus puniuntur. *hæc ibi. additque ſtatim Gratianus hæc verba*, impænitentes ſubaudiatur. *Indicat ergo, quòd etiamſi non pæniteant, mori debeant. idem colligi poteſt ex cap. quæſitum 13. q. 2. & docet nominatim Caſſaneus in conſuetud. ducatus Burgundiæ, rubr. 1.* des iuſtices *§. 5. ſuper verbo,* S'il n'a gracè. *verſ. ad vnum tamen, num. 125. & ſeq. quod ipſum affirmat inſignis theologus Dominicus Sotus lib. 5. de iuſti. & iure. q. 1. art. 2. ad ſecundum argumentum. cuius ratio potiſsima eſt: quoniam ſi his fictis inſanis parceretur, ad euitandam mortem facile eſſet cuique hac vti fraude, & ſe impænitentem fingere.*

Neque obſtat ratio initio allata, quoniam punitio non refertur primo & per ſe in correctionem & bonum eius qui punitur, ſed in bonum publicum vt alij terreantur, et à malis committendis arceantur. bonũ autem publicum etiam ordine charitatis priuatorum commodis præferendum eſt: nam hac etiam via conſulitur vitæ ſpirituali totius populi. cum quis ergo ſimulat furorem, plectendus eſt, quod etiam lege ciuili cautum eſt in l. congruit. §. vlt. ff. de offic. præſid. ibi. Vt ſi ſimulaſſet, plecteretur; ſi fureret, in carcere contineretur. *Nec ab his diſſentit Panormitanus in cap. excommunicamus 1. de hæret. num. 10. vbi quærit, an expectanda ſit hæreticorum conuerſio priuſquam tradantur curiæ ſæculari. & quamuis multo tempore expectanda ſit, at ſi impænitentes perſeuerant, tradendi quidem ſunt, vt alibi plenius diximus.*

Punitio delinquẽtium in quem finẽ dirigatur.

Sed quid ſi re vera hæreticus in furorem incidat; quid eſt tunc agendum, aut quomodo eius cauſa tractanda? Reſpondeo, cuſtodiendum eſſe omnino donec ad ſanam mentẽ reuertatur: nec poteſt damnari priuſquam in furore moriatur, quia fortaſsis reſipiſcet, & reconciliabitur Eccleſiæ. nec ob id dicetur recedere impunitus, cum ſatis ipſo furore puniatur. l. diuus Marcus. §. 1. & l. congruit. §. vlt. ff. de offic. præſid. tradit late Tiraquellus tractat. de pænis temperan. aut remittend. cauſa 3.

Si hæreticus vere incidat in inſaniam quid agẽdũ.

Bonorum tamen cauſa furore non obſtante tractari poterit, aut curatore bonis dato, aut vocatis hæredibus; quoniam furor poſt delictum adueniens, quamuis excuſet à pœna corporali, non tamen liberat à bonorum adnotatione. ita Baldus, Alexander. & alij in l. furioſum. in fine. C. qui teſta. facere poſſ. quos ſequitur Tiraquellus d. tract. de pænis temp. aut remitten. cauſa. 3. num. 1. quod & verum eſt.

d ¶ Interdum habere lucida interualla.] *Quæ proxime diximus de his qui fingunt continuam inſaniam, eadem accipienda ſunt, & multo magis, de illis qui lucidis interuallis ſe frui quandoque ſimulant.* Num. 96.

Sed quid ſi is qui re vera incidit in furorem lucidis interuallis gaudeat, erit ne tunc plectendus? hæc quæſtio nondum videtur à iure definita, tutius

erit

erit Principem conſulere : nam & in dicta l. diuus Marcus. §. ſi vero. ff. de offic. præſid. ita ſcriptum eſt. Si vero (vt plerumque adſolet) interuallis quibuſdam ſenſu ſaniore eſt; num forte eo momento ſcelus admiſerit: nec morbo eius dandà ſit venia, diligenter explorabis: & ſi quid tale compereris, conſules nos, vt æſtimemus, an immanitatem facinoris, ſi cum poſſet videri ſentire, commiſerit, ſupplicio afficiendus ſit. *hactenus ibi. Quę verba licet hunc ſenſum habeant, videndum eſſe, an ſcelus ſit admiſſum tempore lucidi interualli, huc etiam trahi poſſunt, num ſceleſtus quo tempore gaudet lucidis interuallis coerceri debeat: & tutius mihi videtur Superiores conſulere, quàm aliquid temere committere.*

An qui lucidis interuallis iudicij fruitur ſit plectendus.

e ¶ Decimus modus hæreticorum euadendi, &c. eſt per palliatæ ſanctitatis conuerſationem.] *Ex hoc decimo modo decipiendi, quo ſæpe multi hæretici vti ſolent, duo potiſſimum documenta colliguntur, quorum primum eſt: plurimum valere ad fallendos incautos fictam & ſimulatam hęreticorum ſanctitatem, per quam non modo idiotis & ſimplicibus hominibus, ſed etiam litteratis, ac fidei iudicibus imponere nituntur. Alterum eſt: Eam ſanctitatem, verane ſit an ficta, ex vita & moribus eorum facile poſſe detegi, tum vitijs his laborent, videlicet ſuperbia, luxuria, gula, inani gloria, inuidia, & alijs huiuſmodi, quę hæreticorum vitam ſolent comitari.*

Hæretici per fictam ſanctitatem multos decipiũt.

Quod ad primum documentum attinet, late docuimus libro 2, de cauſis vnde hęreſes oriuntur, & remedijs, quibus extirpantur, vbi multis exemplis & probatorum virorum teſtimonijs oſtendimus, multos per hęreticos fuiſſe deceptos per fictę ſanctitatis, & ſimulatę probitatis ſpeciem, quod de Priſcilliano docet Sulpicius Seuerus lib. 2. ſacrę hiſtorię, & de Nectario Caſsiodorus in hiſtoria Eccleſiaſt. Tripatita lib. 12. cap. 4. & de Hierace Epiphanius hęreſi 67. & de Dulcino & Pſeudoapoſtolis, & Valdenſibus, ſeu Pauperibus de Lugduno diximus copioſe ſupra in 2. parte, ac denique de vniuerſis hęreticis ſanctitatem ſimulantibus eleganter oſtendit Thomas Valdenſis in prologo doctrinalis fidei, doctrina 8.

Ex ſecundo autem documento hoc diligenter obſeruabunt fidei iudices, vt vitam & mores eius, qui ſanctitatem fingit, accurate explorent: nam ſi ea ficta ſit, vt in omnibus hęreticis eſſe ſolet, protinus vel ex verbis, vel ex ſcriptis eius, vel ex illis cum quibus verſatus eſt is hęreticus, qui ſe ſanctum & probum, aut humilem ſimulat, deprehendent in eo aut omnia, aut aliquod ex vitijs, quę paulo antea cum Eymerico hic commemorauimus. atque hic eſt ſingularis & certiſsimus modus detegendi fictã aut veram alicuius ſanctitatem.

Qualiter detegatur ſi ficta hæretico rũ ſanctitas.

Cautelæ Inquiſitorum contra hęreticorum cauillationes & fraudes.

98 TERTIVM in examinatione hæreticorũ aduertendum eſt: quomodo & qualiter Inquiſitor reſponſionibus cauteloſis & cauilloſis hæreticorum obuiabit. Vbi eſt conſiderandum, quòd quando Inquiſitor videt hæreticum cauilloſum, verſutum & aſtutum, vt nolit detegere errorem ſuum, ſed circunducat negotium per cauilloſas reſponſiones & tergiuerſationes: tunc ipſe Inquiſitor vt clauus † clauo retundatur, debet etiam vti cautelis, vt in errore hæreticum comprehendat, & deprehenſum ad lumen veritatis fidei conuertat; vt poſt dicere valeat eis cum Apoſtolo: Cum eſſem aſtutus, dolo vos cepi.

† Adagium eſt, de quo Plaça lib. de delictorũ cap. 37. num. 3.

2. Cor. 12.

Cautelæ autem Inquiſitoris eſſe poſſunt iſtæ, quibus vti poterit modo vna, modo alia ſecundũ quòd hæreticorum cauillationes, & verſutiæ hoc requirunt & requirent: & ſunt etiam decem.

PRIMA cautela Inquiſitoris eſt: vt ſi videat hæreticum vti duplicitatibus verborum in ſuis reſponſionibus? vt pote ęquiuocationibus, cõditionis adiectionibus, quæſtionum retorſionibus, quęſtionum admirationibus, tergiuerſationibus, verborum translationibus, & ſic de aliis eorũ cauillationibus, quæ dictę ſunt ſupra: quod non permittat in huiuſmodi perſiſtere, ſed conetur per ſua interrogatoria ad propoſitum, de quo intendit ipſe Inquiſitor, reducere: vt ſi interrogetur, an credat in vnicam ſanctam Eccleſiam catholicam; intelligendo de eccleſia eorum, quæ eſt eccleſia malignantium: interrogetur, ille de qua Eccleſia dicit, & quis præeſt? & ſi dicat, quòd Papa: interrogetur vbi moratur pro nunc ille Papa, & ſimilia, prout materia requiret: & ſic de aliis ad propoſitum, de quo quæritur, eum reducendo. 99

SECVNDA cautela Inquiſitoris eſt: vt ſi præſentiat hæreticum nouiter captũ nolle detegere errorẽ ſuũ: quod poteſt pręſentire antequã intret ad eum per cuſtodem, qui loquatur ex ſe illi capto, vel aliàs per dicta teſtiũ, vel mittendo ſibi aliquem, qui ex ſe loquatur ſibi, informãdo eũ, quòd dicat Inquiſitori veritatem, quia homo eſt miſericors, & ſimilia bona verba: tunc quãdo de nouo incipit talem examinare, quem ſic præſentit velle çelare errorem ſuum, loquetur ſibi blande & manſuete, dando † ſibi innuere, quòd iam ſcit eius factum, dicendo ſibi hæc verba vel ſimilia in effectu: videas, ego compatior tibi, quia ſic es deluſus tua ſimplicitate, & perdis animam quadam beſtialitate: & licet habeas aliquam culpam, maiorem habet, qui te de talibus inſtruxit; non facias peccatum alterius, tuum; nec facias te magiſtrum, vbi fuiſti diſcipulus: dicas mihi veritatem, quia vt videbis † totum negotium ego ſcio, ſed vt gentes habeant te excuſatum, & non perdas tuam bonã famam, & vt poſsim te citius vel ſtatim liberare, & gratiam facere, vt vadas vias tuas ad domum, quis eſt ille, qui docuit te (qui nihil mali ſciebas) hos errores, & vbi docuit te? & ſimilia verba bona, ſemper ſine turbatione, & ſupponendo factum eſſe verum, ſed quærendo de circunſtantijs. 100

† hoc eſt, indicando ei.

† Al. tuum.

TERTIA cautela Inquiſitoris eſt: vt ſi uideat Inquiſitor hęreticũ ſiue delatũ nolle detegere errorẽ ſuum, & ſtare in negatiua; & ſcit ipſum per teſtes conuictũ, quòd Inquiſitor legat, vel legi faciat ſibi dicta teſtiũ ſuppreſsis nominibus, ta- 101

liter, quòd cognoſcat ſe conuictum per teſtes, & non intelligat qui ſunt deponentes, vbi periculum deponentibus poſsit imminere: aliàs, explicare poteſt, & facie ad faciem affrontare, vt ſic rubore & verecundia veritatem fateatur; & præſertim ſi ante induxerit ip um hæreticum ſeu delatum ad fatendum in caſu, quo coram eo veniant deponentes.

102 Quarta cautela Inquiſitoris eſt: vt ſi videat Inquiſitor hæreticum vel delatum nolle detegere veritatem, & ſcit eum per teſtes non eſſe conuictum, & ſecundum indicia videtur eidem eſſe verum, quod deponitur contra eum: quòd quando negat hoc vel illud, quòd Inquiſitor accipiat proceſſum, & reuoluat eum, & poſt dicat ei: clarum eſt, quòd non dicis verum, & quòd ita fuit ſicut dico ego; dicas ergo veritatem negotij clare: ſic vt ille credat ſe conuictum eſſe, & ſic apparere in proceſſu. Vel teneat in manu vnam cedulam ſeu ſcripturam, & quando delatus ſeu hæreticus interrogatus negabit hoc, vel illud; inquiſitor quaſi admirans dicat ei; & quomodo tu potes negare, nonne clarum eſt mihi? & tunc legat in cedula ſua, & peruertat eam, & legat: Et poſt dicat: ego dicebã verum: dicas poſtquam vides me ſcire. Caueat tamen Inquiſitor, quòd non tantum deſcendat ad ſpeciem dicendo ſe ſcire negotium, quòd hæreticus cognoſcat, quod ipſe ignorat: ſed ſtet in genere dicendo: bene ſcitur vbi fuiſti, & cum quo, & quo tempore, & quid dixiſti; & tãgat ſibi aliquod certum, quod ſcit ita eſſe, de alijs autem in genere loquatur.

103 Quinta cautela Inquiſitoris eſt: vt ſi videat ſic hæreticum in negatiua perſeuerantem, fingat ſe longius debere ire, & dicat ſibi: videas, ego compatiebar tibi, & volebam quòd mihi diceres veritatem, vt expedirem te, & factum tuum, & non remaneres ſic captus, quia delicatus es, & poſſes leuiter incurrere ægritudinem, quia habeo recedere à te, & ire vbi ſum valde neceſſarius, & neſcio quando reuertar: Nunc autem poſtquam non vis fateri veritatem, cum diſplicentia ego habeo te in carcere dimittere compeditum vſque ad regreſſum meum, & diſplicet mihi, quia neſcio quando regrediar: & tunc ille incipiet rogare, ne ſic in carcere dimittatur, & paulatim fortaſsis aperiet veritatem.

104 Sexta cautela Inquiſitoris eſt: vt ſi videat hæreticum ſic in negatiua taliter perſeuerantem, & non eſſe plene conuictum, & credat probabiliter illum errorem ſuum negare: tunc multiplicet interrogatoria ſic, quòd per multiplicationem articulorum veritas habeatur: quia modo aperiet vnum, modo aliud: vel varius comprehendetur. Quòd ſi ſic veritas habeatur, habetur intentum: ſi autem non habeatur inde veritas, ſed varietas: tũc quando in diuerſis varius inuenitur, exponatur ſibi, quomodo nunc dixit vnum, modo aliud; & quòd omnino dicat veritatem, exponendo ſibi quomodo fortaſsis oportebit, quòd cogatur, & quæſtionetur.† Quod ſi dicat, habetur intentum: ſi non, erit locus quæſtionum, cum alijs indicijs, & de bono conſilio peritorum poterit exponi

† Eymericus infra q. 61. regula 8. vbi dixi.

A quæſtionibus & tormentis ad veritatem illis mediantibus extorquendam. Hæc autem multiplicatio articulorum non fiet, niſi vbi conſtet de pertinacia magna delati; aliàs non, cum per talem interrogationum multiplicationem, præſertim circa eoſdem articulos & diuerſis temporibus, quilibet leuiter poſſet induci ad variandum.

Septima cautela Inquiſitoris eſt: ut ſi uideat hæreticum nullatenus uelle prodere ueritatẽ, nullo modo tradat eum canonibus †, nec fideiuſsionibus, nec aliàs manuleutę:† nam de cætero à talibus manuleutæ datis ueritas non habetur: immo tunc peiores efficiuntur & malignantur, & procurant multa, B propter quæ Inquiſitoris officium atque iudicium retardantur. 105

† Eymer. infra q. 90.

† Vox Catalana, quæ ſignificatur ſideiuſsio.

Octaua cautela Inquiſitoris eſt: ut ſi uideat hæreticum in negatiua taliter perſeuerantem, blãdis ſermonibus eum alloquatur, quo ad cibum, & potum tractet eum humaniter, & procuret quòd aliqui probi uiri nullatenus de fide ſuſpecti ad eundem intrent, & frequenter & de diuerſis & impertinentibus eidem loquantur, & tandẽ perſuadeat, ut confidat de illis, & cõſulant ſibi quòd fateatur ueritatem, promittendo, ꝙ Inquiſitor faciet ſibi gratiã, & ponent ſe quaſi mediatores: Et Inquiſitor, intrabit ad finẽ cũ eis, & promittet ſibi facere C gratiã, & faciat: nã totũ eſt gratioſum, quod fit ꝓ cõuerſione hæreticorũ, & pœnitẽtiæ ſunt gratię, & medelę. Et ubi delatus petat gratiã, & ꝙ deteget errorẽ ſuũ, dicatur ſibi, ꝙ amplius fiet ſibi quàm ipſe petat, & quædam uerba generalia, taliter, ut ueritas habeatur, & hæreticus cõuertatur, & fiat ſibi gratia, quòd ad miſericordiam admittatur. 106

Nona cautela Inquiſitoris eſt: ut ſi uideat hæreticum nullatenus uelle prodere ueritatem, habeat Inquiſitor unum de complicibus ſuis, ſeu alium bene ad fidem conuerſum, & de quo Inquiſitor bene confidere poſsit, illi capto non ingratũ, & permittat illum intrare, & faciat, quòd ille lo- D quatur ſibi, & ſi opus fuerit, fingat ſe de ſecta ſua adhuc eſſe, ſed metu abiuraſſe, uel ueritatem Inquiſitori prodidiſſe: & cum hæreticus captus confiderit in eo, intret quodam ſero ad hæreticum illum captum protrahendo locutiones cum eodẽ, & tandem fingat nimis eſſe tarde pro receſſu, & remaneat in carcere cũ eodem, & de nocte pariter colloquantur, ut dicant ſibi mutuo, quæ commiſerunt, illo, qui ſuperintrauit, inducente ad hoc captum: Et tunc ſit ordinatum, quòd ſtent extra carcerem in loco congruo explorantes eos, auſcultantes, & uerba colligentes, & ſi opus fuerit E notarius cum eiſdem. 107

Decima cautela Inquiſitoris eſt: ut ſi uideat Inquiſitor talẽ ſic captũ incipere dicere ueritatẽ, ꝙ nullo modo dimidiet recipere eius confeſsionẽ, ſed continuet quantum poterit: nec curet ſi dimittit, ſeu prorogat prandium, uel cœnam, ſed inſtet quouſque ille dixerit ueritatem, ſaltem quo ad principalia: Nã per dimidiationes, & interruptiones confeſsionum hæreticorum, ubi incipiũt detegere ueritatem, frequentius eſt repertum, ꝙ redeunt ad uomitum, & non aperiunt ueritatem, quã aperire incœperunt habito conſilio deteriori. 108

Iſtæ

Iſtæ ſunt decem cautelæ Inquiſitoris ad extorquendum veritatem ab hęreticis gratioſe abſque quæſtionibus, & tormentis.

COMMENT. XXIII.

Num. 98.

SEd vti cautelis prorſus videtur prohibitũ: quis enim dicat cauillationes, fallacias, & improbas, aut ſophiſticas interrogationes ſeu argumentationes licite vſurpari poſſe ad extorquendam veritatem, quas etiam veteres abſque fidei luce vitandas docuerunt. Ariſtoteles libris duobus Elenchorum, Iuriſconſultus in l. cum hi. §. ſi cum lis. ff. de tranſact. vbi ſapienter protulit Accurſius non debere viam aperiri malitijs. l. 1. §. ſed & ſi quis. ff. de carb. edict. hinc Paulus Caſtrenſis in l. ſi per errorem. ff. de iuriſdi. om. iud. & in l. edita. C. de eden. vere aſſeruit, quòd quamuis cautelæ honorem afferant iudicibus & aduocatis in hoc ſæculo, in alio tamen ædificant ad gehennam, cum doceant damnare animam.

Cautelarum quot genera, & quibus vti liceat.

Sed duo ſunt cautelarum genera: Quædam deceptoriæ, & in malum finem directæ, & ad decipiendum aptæ, quæ nuſquam vſurpari debent, & has iura deteſtantur. Aliæ ſunt laudabiles & iudiciariæ pro veritate inueſtiganda, in quibus non iniquitas, ſed ratio, iudicium, & vtilitas verſatur, ad bonum finem ordinatæ. cap. quanto. 63. diſt. & c. illa præpoſitorum. 11. q. 3. vbi ita ait Gregorius: Illa præpoſitorum ſollicitudo vtilis, illa eſt cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor ſibi nihil vendicat. *hæc ibi. Has autem vſurpare ad fraudes detegendas, ad vitia præcauenda, & ad peccatores conuertendos valde eſt laudabile.*

His vſus videri poteſt Salomon ad inueſtigandã veritatem de filiatione vera à diuerſis matribus petiti infantis. c. afferte. de præſump. facit textus in c. vtilem ſimulationem. 22. q. 2. & de his intelligendus eſt hoc loco Eymericus locutus; quod ſatis etiam indicant illa eius verba, videlicet, Et deprehenſum ad lumen veritatis fidei conuertat. *Et in hoc ſacro Inquiſitionis officio cautelis his laudabilibus vti licere nominatim docet Ioannes Rojas in ſingularibus fidei, ſing. 94. circa medium.*

Has autem cautelas nullis penitus mutatis recenſuit auctor Repertorij Inquiſitorum verbo, prouiſo ſolerter. §. ſequuntur cautelæ. quarum multas approbat Ioan. Rojas in ſingularibus fidei, ſing. 94. nonnullæ etiam reperiuntur in vetuſto illo codice Vaticano, ac præſertim in fragmento Summæ fratris Iuoneti, quod eſt in eo libro inſertum parte 5. c. 2. titulo De modo examinandi hæreticos.

Num. 99. a ¶ Vt ſi interrogetur, an credat in vnicam ſanctam Eccleſiam catholicam.] *Hic locus in omnibus exemplaribus, & in Repertorio etiam Inquiſitorum verbo, Prouiſo ſolerter, fol. 649. ſecundum impreſsionem Venet. an. 1575. imperfectus videtur & mutilus, & Fratri Paulo Conſtabili ſacri Palatij Magiſtro videntur, poſt hæc verba, hæc alia deſiderari, vt ſententia ſit perfecta:* Et ipſe reſpondeat ſe credere. *quod & verum puto.*

Locus reſtitutus.

b ¶ Interrogetur ille de qua Eccleſia dicit, & qui præeſt?) *Ita Barcinonẽſis impreſſus, ſed Bononiẽſis & Repertoriũ Inquiſitorũ, fol. 649. ex impreſſione Venet. an. 1575. & codex Cardinalis de Gambara melius habẽt ita:* Interrogetur, illi Eccleſiæ, de qua dicit quis præeſt? & ſi dicat quòd Papa: interrogetur, vbi moratur pro nunc ille Papa. *hæc ibi: Quæ ſententia planior eſt & facilior. in Sabellano hic locus penitus eſt deprauatus.*

c ¶ Quòd dicat Inquiſitori veritatem, quia homo eſt miſericors.] *Hoc per ſe pręſtare tutius Inquiſitores poſſunt, commemorando reis, quoniam ſoleat ſacrũ Inquiſitionis officium miſericordiam exhibere illis qui ſponte delicta ſua, quamuis grauiſsima & maxima, confitentur. hoc autem ipſum pręceptũ pręſcripſit frater Iuonetus in illo Summę fragmento ſępe citato, ex codice vetuſto bibliothecę Vaticanę, vbi titulo De reducendis timore mortis vel carceris, ita ſcriptum eſt:* Loquantur etiam ei blandiendo ſic: Non formides ſecure confiteri ſi forte quia credebas illos bonos eſſe homines, quia iſta & iſta docebant, adhibuiſti eis fidem, & libenter audiebas eos, & dediſti eis de ſubſtantia tua, vel aliquãdo recepiſti eos in domum tuam, vel feciſti eis confeſsionem, cum eſſet ſimplex; & diligens eos, quos putabas eſſe bonos homines, & malum neſcires de ipſis: hoc enim poſſet contingere multo ſapientioribus quàm tu es, & ſic deciperentur. *hęc ibi, Neque hęc cautela eſt prorſus in hac cauſa contemnenda. multi enim hac benignitate emolliuntur, confitentur, & conuertuntur.* Num. 100.

Promiſſa miſericordia, rei facilius cõuertuntur.

d ¶ Dando ſibi innuere, quòd iam ſcit eius factũ.] *Obſerua hic non dicere Eymerich, quòd Inquiſitor cũ vtitur hac cautela, dicat reo, ſe iã ſcire eius factũ: quoniã ſi neſciret, & ſe ſcire diceret, peccaret; quod nullo modo fieri debet, etiãſi inde veritas detegenda ſperaretur: ſed dicit, quòd det ſibi innuere ſe ſcire factũ eius. caute enim poteſt Inquiſitor ita loqui, vt reus quaſi credat omnia iã ſcire Inquiſitorẽ: & hoc licitũ eſt, & valde etiam accommodatum. ſed ad hanc exercendam cautelam prudentia opus eſt, & tali moderatione, vt mendacium nullum vnquam dicatur: neque enim facienda ſunt mala vt veniant bona. mentiri autem ſemper eſt illicitum.* Num. 100.

e ¶ Aliàs explicare poteſt, & facie ad faciẽ affrõtare.] *voce vulgari rẽ pulchre expreſsit: nam* affrontare *eſt pręſentialiter teſtes & reum producere & conciliare, vt acrius viſis teſtibus, & commemoratis ſingulis commiſsi delicti circunſtantijs reus vrgeatur, per textum in l. ſi poſtulauerit. §. quęſtioni. ff. ad l. Iuliam de adulter.* Quæſtioni, *inquit Iuriſconſultus*, intereſſe iubentur reus, reaue, & patroni eorum, & qui crimen detulerint. *hęc ibi. quod ideo fieri pręcipitur, quoniam ex pręſentia accuſatorum ſeu teſtium, reus vix poteſt euadere iudicium, & veritatem diffiteri: nam vbi delatores ſingulas delictorum circunſtantias commemorauerint, titubãt reus, nec poteſt commodas adducere reſponſiones* Num. 101.

Sed hęc in alijs delictis fieri poſſunt, in hoc autem crimine maiorem his articulus habet difficultatem, & Ioannes Rojas *in ſingularibus fidei, ſingul. 94. & Repertorium Inquiſitorum verbo, prouiſo ſolerter. §. ſequuntur cautelę. verſ. tertia cautela. hanc Directorij doctrinam ſequuntur, quę iure communi roborata videtur. cap. vlt. §. ceſſante. de hęret. lib. 6. vbi diſponitur, vt ceſſante periculo teſtium no-*

An in crimine hęreſis, teſtis & reus poſsint confrontari.

mina reo publicentur, vt ſe plenius defendere poſſit. eadem ergo ratione poterunt ſimul conciliari, vbi neceſſitas id poſtulauerit.

Ceterum, contraria ſententia tutior eſt: nam ſi teſtium nomina publicari reo non debent, quod multis conſtitutionibus cautum eſſe docui plene infra ſuper q. 75. ſane multo minus confrontari teſtes & reus debent, cum inde grauiſſimum ſemper periculum timeatur: ex quo amplius ſequeretur vix eſſe qui vellent hæreticos denuntiare, aut contra eos teſtificari. atque hæc ſententia ſaluberrima quadam Madriliana inſtructione anno Domini M D L X I. cap. 72. in Hiſpania comprobata eſt, in hæc verba, quæ nos latina fecimus ita: Quanquam in aliis tribunalibus ſoleant iudices ad veritatem delictorum indagandam cõciliare teſtes cum delinquentibus, in iudicio Inquiſitionis nec debet, nec ſolitum eſt fieri; quia præterquam quòd ex hoc violatur ſecretũ, quod circa teſtes haberi præcipitur, experientia notum eſt, quòd ſi quandoque id factum eſt, non eſt ſecutus inde bonus effectus, immo ex eo incommoda orta ſunt. *hactenus ibi.*

Non tamen ambigo poſſe aliquando contingere caſum, in quo id fieri poſſit, vt dixi infra ſuper 12. modo proceſſum fidei terminandi. quod videto: ſed exquiſitiſſime conſiderationes præcedere debent, & cauſę maximę, & grauiſsimæ.

An Inquiſitor poſsit cõpellere teſtes vt cõpareant coram reo.

Quæſitum ſcio, An ſi Inquiſitor vellet teſtes, ſeu delatores cum reo conciliare ſeu confrontare, ipſi vero id ſe facturos recuſarent, poſsint per Inquiſitorẽ compelli: & ſi quis ampliſsimam Inquiſitorum poteſtatem, & late patens officium contempletur, dicet eum hoc poſſe præcipere: nam cum ad teſtificandum, & veritatem indagandam compellere poſsit, poterit præcipere ea omnia, quę ad hunc actum commodius exercendum requiruntur, per ſingularem doctrinam Pauli de Leazaris in clement. multorum. de hæret. relatam apud Eymericum, pag. 218. Manifeſtũ eſt autem Inquiſitorem cogere poſſe teſtes ad teſtificandum in hac cauſa l. vnica. C. ſi quis ius dicen non obtem. Abbas in c. cauſam. de teſti. cogen. Locatus in opere iudiciali, verbo, teſtis. 4. numero 23. & ſequ. Ioannes Rojas ſingul. fidei 197. Zanchinus tracta. de hæretic. capitu. 13. nume. 9. & ibi late Campegius verbo, cogi poterit. Hoſtien. Innocen. Ioannes Andr. & ceteri communiter in cap. dilectorum. de teſtibus cogendis, poterit ergo cogere ad realem confrontationem.

Et ſummo iure communi hoc poſſe Inquiſitores, fortaſsis poſſet defendi. ceterum imprudentiſsime eos facturos putarem, ſi ad hoc compellerent; mihi veriſimilius videtur ob multiplices prohibitiones de non publicandis teſtium nominibus multo magis interdici ſibi, ne cogant teſtes confrontari.

Neque eſt ſimilis ratio in compulſione ad teſtificandum, ac in confrontatione: quia ibi non verſatur tã graue periculũ, cum nomina teſtium de recepta ſacri officij conſuetudine per Pontificum conſtitutiones ſalubriter introducta reis non publicentur.

*Hoc addiderim in illis caſibus, in quibus hęc confrontatio fieri poteſt, ſuſpicari poſſe teſtes falſo depoſuiſſe contra aliquem, ſi recuſent coram eo confrontari, præſertim, ſi ſit viles & infames: nam in viris pro*A *batę virtutis ſecus eſt cenſendum.*

f ¶ Si non, erit locus quæſtionum cum alijs indiciis.] *Hic aperte ſentit auctor ſolam variationem delinquentis non ſufficere ad torturam, niſi alia ſimul adſint indicia, de quo ſcribit plenius infra q. 61. vbi dixi copioſe.* Num. 104.

g ¶ Et Inquiſitor intrabit ad finem cum eis, & promittet ſibi facere gratiam, & faciat.] *Cautela de promittenda reo impunitate, ſi veritatem confiteatur, an licite poſsit vſurpari, & iudex obligetur ad præſtandam impunitatem, vel non obſtante promiſſione poſsit reum condemnare, valde eſt controuerſa & dubia, de qua Archidiaconus, & alij in capit.* B *vtilem. 22. q. 2. Iaſon in l. ſi mora. num. 4. ff. ſoluto matri. Decius, & ibi Cuchalon in additionibus, & Cagnolus in l. ea eſt natura. ff. de regu. iur. Fely. in c. afferte. de præſumptio. & in c. accedens. el ſegundo. vt lite non conteſt. Imola in l. is qui. ff. de pub. iud. Hippol. Marſilius in l. 1. §. quæſtioni. ff. de quæſtio. idem ſingu. 201. incipiente:* In confeſſum. *copioſe Franciſcus Viuius in communibus opinionibus, verbo iudex promittens. Iulius Clarus in pract. crim. §. fi. q. 55. ver. circa primũ. & ſeq. Ant. Gomez. tom. 3. varia. reſo. c. 12. nu. 6. Plaça. lib. 1. delictorum c. 37. Couarruuias lib. 1. var. reſo c. 2. nu. 16. Io. Rojas ſin. fid. 94. circa finẽ. & alij, quos libens omitto.* Num. 106.

Cautela de impunitate promittẽda reo, ſi veritatem dicat.

C *In hac quæſtione, quę & vtilis eſt, et vſu frequẽs, duo ſunt mihi potiſsimum breuiter dicenda. Primũ an liceat hac cautela veritatem indagare: Alterum an fidem promiſſam reo de impunitate & gratia iudex debeat ei ſeruare.*

An liceat iudici vti iſta cautela ad veritatem habendam.

Quantum ad primum attinet, Hieronymus Cuchalon apud Decium in d. l. ea eſt natura. nu. 7. ff. de regul. iuris. quem refert Plaça præcitato loco aſſeris, communem eſſe opinionem, poſſe iudicem hac vti cautela ad extorquendam veritatem: quoniam certum videtur iudicibus licere exemplo Salomonis indagandę veritatis gratia aliquid aliquando ſimulare. dicto c. afferte. de præſumptio.

D *Hęc tamen opinio non placet Iulio Claro pręcitato loco: quoniam longe aliud eſt fingere ſeu ſimulare, quod fecit Salomon, ac mentiri, & decipere, quod fit cum promittitur impunitas, nec præſtatur: & propterea alijs cenſet cautelis iuſtioribus vtendum, vt veritas habeatur; quod etiam aſſeruit Dynus tract. de quęſtio. quem refert Paris de Puteo. tracta. de ſyndicatu capitu. 7. atque hęc eſt ſententia Iulij Clari.*

Verumtamen in hoc tribunali ego crederem optime poſſe hanc cautelam vſurpari, etiam ſtatim à principio, offerendo reis non quidem impunitatem, ſed amplam miſericordiam & gratiam, ſi protinus veritatem fateantur: quamuis enim quo ad E *alia tribunalia & alios iudices ſit vera ſententia Iulij Clari: ea tamen in hoc tribunali locum non habet; quoniam Inquiſitores in remittendis pœnis & temperandis ampliorem, quàm ceteri quicunque iudices habent poteſtatem. cap. vt commiſsi. de hæret. lib. 6. quod alibi fuſius diximus: nam in ceteris delictis puniendis, in quibus per leges ſtatuta pœna eſt, cum de illis conſtiterit, iuxta ſcriptas leges neceſſario inferiores iudices iudicare debent: S. Thomas. 2. 2. quæſt. 60. artic. 5. & Dominicus Sotus lib. 3. de*

iuſtit.

inſtit.& iure, quæſt.4. art. 5. at in hæreſis crimine, etiamſi de eo conſtet, nec poſſint Inquiſitores pœnas à iure taxatas penitus remittere, at poſſunt temperare omnes illas, quæ arbitrio eorum relinquuntur, quales ſunt pœnæ pęnitentiales: iuxta quod optime dicit hic Eymericus, vt promittat ſibi gratiam, quã faciat: quod qua ratione ſit intelligendum, paulò poſt clarius explicabo.

An fides data reo de impunitate præſtanda ſeruari debeat.

Quantum ad ſecundum caput ſuſceptæ diſputationis attinet: An fides data reo de impunitate præſtanda, ſi veritatem fateatur, ſeruari debeat, duæ ſunt extremæ opiniones. Vna eſt Geminiani & Præpoſiti in cap. nos in quemquam. 2. q. 1. quos videtur ſequi Felinus in c. accedens 2. vt lite non conteſt. & in c. afferte, de præſumptio. & Huguty & Archidiaconi in cap. vtilem. 22. q. 2. & Iaſonis in d. l. ſi mora. nu. 4. ff. ſolut. mat. & Cyni in l. præſenti. C. de his qui ad Eccleſias confu. & plurium aliorum aſſerẽtium, iudicem non obſtante præfata impunitatis promiſſione poſſe reum condemnare. Primum, quia cautelis vti licet ad veritatem indagandam. dicto c. afferte. de præſumptio. Præterea, quoniam hic dolus bonus eſt, & ad publicam pertinet vtilitatem, vt intellecta veritate, rei condemnentur, ne delicta maneant impunita. Tum quia in male promiſſis fides ſeruanda non eſt. cap. in malis. de regul. iuris. libro 6. conſtat autem hanc promiſſionem de impunitate delinquentium contra publicam eſſe vtilitatem. Item quia non refert quomodo veritas habeatur, dummodo habeatur. l. cum ſeruus. ff. de verbo. obligatio. Poſtremo, quoniam ſi licet iudici reos torquere, fame & vigilia afficere ad extorquendam veritatem, multo magis licebit eam exquirere verbis blandis, & fictis. in cuius ſententiæ confirmationem etiam adiungitur hiſtoria ab Archidiacono allata in dicto cap. vtilem. 22. q. 2. de Alexandro III. Pont. Max.

Alteram ſententiam huic oppoſitam tenet Iacobus Beluiſius in practica crimi. in rubri. de quæſtio. Decius, Cagnolus, & Cuchalon in d. l. ea eſt natura. ff. de regul. iuris. Ioannes Imola conſilio 109. incipiente: Viſa inquiſitione. *Fortunius Garcia in l. conuentionum. ff. de pactis. Hippolytus Marſilius in dicto ſingulari 201. nu. 4. Remigius Gonni in tract. de immunit. Eccleſ. fallentia 26. Aegidius Boſsius titu. de confeſſis per torturam. Antonius Gomez tom. 3. varia. reſolut. capitu. 12. nume. 6. & alij. eam etiam obſeruandam penitus admonebat me audiente Bononiæ Ferrantes Vetius pręceptor, Iuriſconſultus inſignis, publicus iuris interpres in gymnaſio Bononienſi. Primum, quoniam fides & promiſsio etiam inimicis præſtita ſemper eſt ſeruanda, cum implementum eius deſcendat à iure naturali, quod violare non licet. l. conuentionum. ff. de pactis. vbi communiter Doctores. Rurſus, quia iuramentum & fides ęquiparantur. cap. ad aures. de eo quod met. cauſa. at iuramentum ſemper eſt obſeruandum, vbi poteſt ſine interitu ſalutis ęternę. cap. cum dilectus. de eo quod metus cauſ. cap. ſi vero. de iureiuran. ergo & fides promiſſa. Poſtremo, quoniam aliqui ex doctoribus, qui priorem opinionem ſequuntur, vt Felinus in dicto cap. accedens, el 2. vt lite non conteſt. expreſſe fatentur in foro conſcientię non eſſe*

A *licitum talem fidem violare, quod & cæteros ſentire credo; atque hæc ſententia in hoc tribunali quantum ius patitur, obſeruanda eſt.*

In quibus pœnis poſſint Inquiſitores gratiã facere. & quomodo.

Cum vero Inquiſitores hanc ſe facturos gratiam reis ſpoponderint, de his pœnis ſolum intelligitur, quæ in eorum arbitrio poſitę ſunt, quales ſunt multæ pœnę pęnitentiales: nam eas, quæ à iure ſunt ſancitę, remittere ipſi non poſſunt, vt vere docet Zanchinus tract. de hæret. cap. 19. nu. 1.

Rurſus, in his etiã pœnis pęnitentialibus ſeu arbitrarijs iudicium adhibere debent, non obſtante prędictę gratię promiſſione: quoniam ſi poſt longum tempus, & aſſiduas monitiones, quandoque poſt tormen-
B *ta, ea gratia promiſſa, delictum confiteantur, iure & iuſte poterunt, omiſsis lenioribus pœnis pęnitentialibus, grauiores imponere: neque enim ęquum eſt eis qui tam coacte, & poſt tam longum tempus confitentur, pœnas aut omnes, aut grauiores remittere, ſed ſufficit vnam aut alteram remittere, vt datę fidei, quantum licet, fiat ſatis.*

[illegible]

Iam in hac promiſsione facienda Inquiſitores in genere loquantur, neque ea promittant, quę ſine peccato pręſtare non poſſent, vt valde prudenter hic indicat Eymericus, dum dicit, quòd promittant ſe facturos gratiam: nam quamcunque poſtea faciendo, quantumuis minimam, fidem datam adimple-
C *bunt: relapſis vero hęc impunitas aut gratia promitti non poteſt.*

Confeſsio facta iudicis ſuaſu, an ſufficiat ad condemnationẽ

Poſtremo, id eſt valde ſingulare, & in hac cauſa diligenter animaduertendum, multos putare hanc confeſsionem rei extortam cum maxima iudicis perſuaſione & promiſsione ſub ſpe venię & immunitatis, non ſufficere ad condemnationem: quia iudicis dolo facta videtur, nec iudicari poteſt ſpontanea. ita Antonius Gomez 3. tom. varia. reſolut. cap. 12. nu. 6. quod & latiſsime probat: additque Hieronymus Cuchalon apud Decium in dicta l. ea eſt natura. ff. de regul. iuris. oportere vt reus hanc ſuam confeſsionem perſuaſione iudicis factam ratificet, vt ex ea
D *condemnari poſsit: quoniam talis confeſsio, vt ſingulariter docuit Imola in dicto conſil. 109. ei comparatur, quę facta eſt in tormentis: quod ſequitur Marſilius in l. 1. §. quæſtioni. ff. de quæſtio. verſ. modo redeundo, & latiſsime in ſingul. 177. incipiente:* Malitijs hominum. *& ſingul. 201. incipiente:* In conſeſſum. *vbi plures citat, qui hanc tuentur ſententiam.*

Hanc opinionem ideo magis approbo, quia ſæpe contingit reos, vt à carceribus & alijs moleſtijs liberentur, ob promiſſam à iudice gratiam fateri quæ non commiſerunt. itaque tutiſsima eſt hæc ſententia, quæ tunc magis vera erit, cum reus confeſsio-
E *nem ita factam reuocauerit: nam hoc caſu inhumanum erit, & quaſi à iuſtitiæ rectitudine alienum, reum pœna criminis ordinaria punire: ſed mitior alia pœna arbitraria imponenda erit. quod ſi cum tali confeſsione concurrant aliæ coniecturæ, indicia, & præſumptiones commiſsi delicti, non erit, inquit Couarruuias, ab æquitate alienum tunc reum ordinaria pœna punire, cum his coniecturis tandem acceſſerit eius confeſsio. Couarruuias lib. 1. cap. 2. varia. reſolu. nu. 16.*

Nos in hoc crimine, vt cõſentanea præcedẽtibus

tradamus, aſſeramus tutius, & ſecurius eſſe vt reus ratificet confeſſionem, cui ita ratificatæ, etiamſi alia accedant coniectura, quas adeſſe frequenter contingit, ſemper erit leuius puniendus, & ordinaria criminis pœna temperanda, ne Inquiſitor data à ſe fidei, & promiſſæ gratiæ deeſſe videatur, cum tuto poſſit eam facere prædictis modis.

Nu. 106. h ¶ Et fiat ſibi gratia, quòd ad miſericordiam admittatur.] *Ita Bononienſis & Barcinonenſis impreſſus, & codex Cardinalis de Gambara: ſed in Sabellano ita:* Et fiat ſibi gratia & miſericordia, vel ſaltem ad ſalutem animæ: *in Repertorio vero Inquiſitorum in dicto verbo, prouiſo ſolerter. §. ſequuntur cautelæ. verſi. octaua cautela. hic locus ita legitur:* Et fiat ſibi gratia quòd admittatur ad miſericordiam, ſi ſponte dixerit quæ commiſit. *hæc ibi. Quæ lectionis varietas multum eſt conſideranda: ex qua fere hoc colligitur, quòd gratia in genere ab Inquiſitore promiſſa, hoc operatur, quòd reus ad miſericordiam admittatur, ac mitius puniri debeat; non tamen omnino liberari. Vel hanc habet tacitam conditionem: gratiam conſequetur, ſi ſponte & integre confiteatur quæ commiſit: ex quibus confirmantur quæ paulo antea dicebamus in §. rurſus in his. in fine.*

Lectionis varietas, obſeruanda.

Nu. 107. i ¶ Et faciat quòd ille loquatur ſibi, & ſi opus fuerit, ſingat ſe de ſecta ſua adhuc eſſe, &c.] *Si dicat ſe eſſe de ſecta ſua, cum non ſit; & metu abiuraſſe, cum non abiurauerit, & ſimilia, mendacium dicet, quod ſaltem ſit veniale peccatum, quod nullo modo eſt committendum pro quacumque veritate habenda; & tutius erit facinus impunitum relinquere, quàm per illicitas rationes illud inueſtigare & detegere: nuſquam enim mala ſunt facienda, vt inde bona proueniant. quam ob rem ex his cautelis eas tantum in praxi vſurpare licet, quæ ſine vlla mendacij, aut iniquitatis ſpecie poſſunt ad vſum reuocari.*

Illicitæ cautelæ quæ abſque peccato exerceri non poſſunt, nullomodo vſurpandæ.

Hoc ſemper eſt animaduertendum, punienda quidem eſſe delicta, coercendos malefactores, adhibendam eſſe omnem diligentiam, vt veritatem ab inuitis & ſceleratis iudices extrahant: at ſeruato iuris ordine id eſſe faciendum, nec committendum quidquam, quod æquitas & iuſtitia non admittat. quòd ſi ita haberi veritas non poſſit, nec malefactores puniri, meminerimus veriſſimi illius theologici dogmatis. Multa relinqui punienda iudicio diuino. *Eſt equidem valde laudanda iudicum quorundam ſollicitudo in inueſtigandis & coercendis ſceleribus, ſed magnopere vituperanda & deteſtanda conſuetudo, vt illicita quæque committant ad veritatem eruendam. quorum errores diligenter detegit & refellit in hac re Franciſcus Caſonus integro tractatu de tormentis. ſed non eſt noſtrum hæc corrigere.*

His cautelis, quæ ab Eymerico longo ſunt ſermone relatæ ad eruendam ab inuitis ſeu volentibus hæreticis veritatem, multæ aliæ à prudentibus & eruditis Inquiſitoribus & inueniri & vſurpari poſſunt iuxta qualitatem, naturam, & mores varios ac diuerſos diuerſarum perſonarum. placuit hic illam recenſere, qua vſus eſt Flauianus Antiochiæ Epiſcopus ad deprehendendos detegendoſque Maſſilianos hæreticos, qui diligenter hæreſis venenum occultare conabantur. de qua re Theodoritus lib. 4. hiſtoriæ ecclesiaſticæ, cap. 10. ſcribit in hæc verba: Quin etiam Flauianus Antiochiæ Epiſcopus, vir multorum ſermone celebratus, cum accepiſſet hos Edeſſæ ætatem agere, & ſuum venenum in vicinorum animos infundere, miſſa ad eos Monachorum turba deduxit Antiochiam, & morbum, quem pernegabant, extorſit ad hunc modum: Adelphium admodum ſenem benigne vocat ad ſe, prope aſsidere iubet: Tum quoniam inquit, o ſenex, ad longinquum temporis ſpatium vitam propagauimus, idcirco & natura humana, & fraudulenti Dæmonum aduerſariorum conatus nobis accuratius perſpecti ſunt & cogniti; Multoque etiam vſu, quæ & quanta ſint dona gratiæ edocti ſumus. Iſti cum ſint iuuenes, & nihil iſtarum rerum exquiſite norint, ſermones ſpirituales audire vix, aut ne vix quidem ferunt. Itaque tu, quæſo, dic mihi, qua ratione affirmetis, & ſpiritum contrarium recedere à vobis, & ſancti Spiritus gratiam aduentare? His verbis Senex ille delinitus venenum occultum exprompſit vniuerſum. *hactenus Theodoritus. quo loco continenter ſubiungit, qua oratione Adelphius ille Senex hæreticus venenata hæreſis felle dogmata patefecerit, tandemque ſubiungit dicens:* Itaque diuinus ille Flauianus, fœtido illo fonte effoſſo, & impijs eius riuulis patefactis, miſerum ſenem ſic affatur: O malis diebus onuſte & inueterate, tuum ipſius os te coarguit, haud ego: tua labia contra te teſtimonium dicunt. Itaque erroris morbo retecto, Syria exacti erant illi quidem, ſed in Pamphiliam profecti, eam eadem pernicie referſerunt. *hæc Theodoritus.*

Qualiter detecta Maſſilianorū hæreſis.

Inſignis eſt profecto cautela, per quam blandiendo, & quaſi deſiderium diſcendi oſtendendo, inani gloria tumeſcens hæreticus (quod vitium hæreticis eſt valde familiare) dum Epiſcopum vult inſtruere & docere, morbum hæreſis, quem antea occultauerat, manifeſte & patenter declarauit.

De ſignis & indicijs exterioribus, quibus diuerſarum ſectarum hæretici cognoſci poſsint.

SAne quia multum intereſt ad habendum ab hæreticis de ſuis erroribus, & complicibus veritatem, cognoſcere cuius ſunt ſequaces hæreſis, ſiue ſectæ, quod ex eorū vita, ſeu moribus & ritibus ac ſignis exterioribus patet clare, & aperte: ea propter vt hæretici, cuius ſectæ ſint, citius cognoſcantur, de modernorum hæreticorum ritibus, viuendi modis, & eorum habitibus aliqua breuiter perſtringamus. 109

COMMENT. XXIIII.

QVo tempore Eymericus hæc ſcribebat, valde neceſſaria erat huiuſmodi cognitio: nam circa ea tempora frequens adhuc erat horum hæreticorum turba & perfidia, quemadmodum ex ſecunda parte, vbi horum origo & errores narrati ſunt, conſtat: hodie ſola hiſtoriæ commemoratio valde delectat, & ceteri qui de hæreticis ſcripſerunt poſt Nu. 109.

Eyme-

Eymericum in his eum ſunt magna ex parte ſecuti, A *vt Alfonſus Caſtrus, Prateolus, & Luzemburgus, quorum opera de hæreticis & contra hæreticos extant frequentia.*

Verumtamen hæc quoque exteriora ſigna fallacia eſſe poterant, cum frequenter huiuſmodi habitus multis de cauſis abſque hæreſi, aut hæreſis ſuſpicione vſurpari potuiſſent, vt oſtendimus ſupra par. 1. ſuper quæſt. 9.

At maior difficultas verſatur in intelligendis & deprehendendis hæreticis occultis, qui per hæc patentiſſima ſigna errores ſuos & ſectas minime profitentur: quæ res cum ſit difficilis, & cognitu neceſſaria, in gratiam lectoris eſt mihi breuiter indicanda, cum alibi ab Eymerico non doceatur, nec ſit cuique patens & obuia.

Initio hoc ſtatuamus velut certiſſimum & exploratiſſimum, omnem hæreſim per aliqua ſigna exteriora eſſe à iudicibus fidei deprehendendam: quia ea quæ omnino occulta eſt, nec vllis prodita indicijs, diuino iudicio relinquitur vindicanda. Rurſus, omnis hæreſis, omniſue hæreticus bifariam deprehenditur, verbis, aut factis: verba enim & facta ſigna ſunt indicantia interiorem mentis conceptum. Ariſtoteles lib. 1. de interpretatione, & Imperator in l. ſi non conuitij. C. de iniurijs. B

Omnis hæreſis bifariam detegitur.

Ac verbis quidem quomodo hæretici deprehendantur pluſquam manifeſtum eſt, hanc nihilominus partem explicat Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 30. per totam. vbi affert 17. modos, quibus hæreticorum pertinacia conuincatur. quos paucis immutatis repetiuit Alfonſus Guererus in ſpeculo, tit. de apoſtatis. 2.

Qualiter deprehendatur hæreticus ex verbis.

Verum nos vt breuius hanc tractationem abſoluamus, generalibus regulis abſoluentes, quod illi enumeratis indiuiduis nituntur oſtendere, quod eſt impoſſibile, cum indiuidua, quæ numero eſſe poſſint infinita, vt bene philoſophantes tradunt, nullis artis præceptis comprehendi poſſint, dicimus, hæreticum ex verbis deprehendi eum, qui aliquid dixerit contra ſeptem genera veritatum catholicarum, & ſpecies ſub illis generibus contentas, quæ tradidimus ſupra par. 2. ſuper quæſt. 2. neque in his amplius vlla noſtra præceptio eſt: nullus enim eſt, vel mediocriter eruditus, & in fidei dogmatibus exercitatus, qui non facile cognoſcat hæreticas propoſitiones, & inde facile hæreticos deprehendat. C

Ex factis autem cognoſcere hæreticos longe difficilius eſt, cum & varia ſint factorum hæreticalium genera, eaque multis etiam modis, & varijs de cauſis poſſint à diuerſis patrari: ergo in vniuerſum facta quandoque indicant hominem hæreticum, vel apoſtatam, quandoque de hæreſi ſuſpectum vehementer, aut leuiter, iuxta facti, & perſonæ facientis qualitatem. D

Ex quibus & quot factis quis deprehendatur hæreticus.

Illa facta hæreticum, vel apoſtatam indicant, ex quibus violenta oritur præſumptio, & à iure approbata eſt, nec in contrarium admittit directam probationem: ea vero ſunt ſequentia: tranſire ad ritus Iudæorum ſe circumcidendo, vel ad ritus Sarracenorũ, aut aliorum quorumuis infidelium, factum eſt indicans hominem hæreticum, vel apoſtatam. c. contra Chriſtianos. de hæret. lib. 6.

Qui citatus ad reſpondendum de fide velut ſuſpectus in ea, non comparuit, & excommunicationem per annum pertulit animo pertinaci: anno elapſo ex hoc facto hęreticus reputatur. & velut talis damnatur. cap cum contumacia. de hæret. lib. 6.

Qui deficiunt in purgatione canonica, quam in cauſa fidei ſibi indictam pręſtare non potuerunt, velut hęretici condemnantur. c. inter ſollicitudines. de purgatio cano. & dixi plene ſupra par. 2. ſuper cap. inter ſollicitudines.

Qui relabuntur in hęreſim quam abiurauerunt in genere, vel in ſpecie, ex relapſu pertinaces hæretici iuris pręſumptione putantur. cap. ad abolendam. §. illos quoque. de hęret. cap ſuper eo. & cap. accuſatus. § cum vero. de hęret. lib. 6.

Qui poſt abiuratam hęreſim, de qua conuictus fuerat, vel poſtea conuincitur, cum hęreticis communicat eos viſitando, receptando, deducendo, aſſociando, dona vel munera eis donando, vel mittendo, hęreticus putatur. c. accuſatus. §. ille quoque. de hęret. libro 6.

Qui inuenti fuerint de hęreſi ſuſpecti, nec Epiſcopi mandato obedientes congrue ſe purgauerint, velut hęretici traduntur curię ſeculari. cap ad abolendam. §. qui vero. de hęret quod eſt intelligendum iuxta declarationem textus in c. excommunicamus 1. §. qui autem. de hęret. vt primum ſcilicet excommunicetur: nam ſi per annum ſuſtinuerit excommunicationem, eo elapſo vt hęreticus poteſt damnari.

Qui cum eſſent ſanę mentis in corporis infirmitate & morbo conſtituti, petierunt hęreticos conſolaturos, hęretici habentur. cap. filij. de hęret. lib. 6.

Qui morti etiam propinqui petierunt eoſdem hęreticos conſolantes, quamuis poſt perditam iam loquelam, vel mentem amiſſam, conſolationem eam, ſeu verius deſolationem receperint, ſi prius habiti fuerant de hęreſi ſuſpecti, vel diffamati, hęretici reputantur dicto c filij. de hęret. lib. 6.

Atque ex his quidem factis iuris violenta pręſumptione hęretici conuincuntur, vt pulchre docuit Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio q. 3. nu. 7. & q. 30. nu. 2. eiuſmodi fere ſunt etiam omnia illa facta, quę enumerat concilium Biterrenſe cap. 29. quod retuli ſupra par. 2. ſuper quęſt 50. adde quę dixi par. 2. ſuper quęſt. 55. §. Tertia ſuſpicio.

His modis addi poſſet ille, quem explicui infra hac 3. parte in 2. modo proceſſum fidei terminandi. § nec contemnat. de eo qui recidit in hęreſim de qua ſe prius purgauit, iuxta declarationem ibi allatam, quam videto.

Sunt iam alia facta propemodum infinita, ex quibus oriuntur nunc vehementes, nunc leues hæreſis ſuſpiciones, quę nominatim recenſeri non poſſunt: nonnulla tamen referam, vt res hęc quam tracto, intelligatur apertius: Ad aras idolorum thurificare: dæmones colere vel inuocare, ab eiſue reſponſa petere: ſydera venerari, manifeſtę hęreſis ſunt ſigna. gloſſa communiter recepta in cap. accuſatus. §. ſane. verbo. ſaperent. de hęret. lib. 6. Zanchinus tract. de hęret. cap. 22. nu. 7.

Ex quibus factis vehementes hęreſis ſuſpiciones oriantur.

Conuerſari cum hæreticis: aut libenter & frequenter cum alijs infidelibus, velut Hebręis, Sarracenis & ſimilibus: euitare communionem, & con-

E

ſortium fidelium: raro diuinis officijs intereſſe, quo tempore Eccleſiæ præcepto ad id obligamur, & ſimilia opera exercere, indicia ſunt hæreſis. cap. excommunicamus. §. adycimus. de hæret. Zanchinus tract. de hęret. cap. 7. nu. 7.

Eccleſiaſtica ſacramenta non recipere: Eccleſiæ præcepta non obſeruare quo tempore recipienda & obſeruanda ſunt, iuxta Eccleſiæ leges & conſuetudinem, vt non confiteri: non recipere Euchariſtiam: non ieiunare cum poſſis: non abſtinere ab eſu carnium cũ debeas, & ſimilia, externa ſunt hæreſis ſigna, quæ ſuſpicionem malæ credulitatis pariunt. Zanchinus tract. de hęret. cap. 35. num. 2. vbi Campegius Felynus in cap. ad abolendam. nu. 2. de hæret.

Iudaizare, id eſt, facere id quod à Iudæis ſolitum eſt fieri, vt ſabbatum colere; & ſimilia, indicia ſunt latentis perfidiæ. Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 8. nu. 12, Ioannes Rojas tract. de hęret. par. 1. nume. 304. & ſeq. Eymericus paulopoſt titu. de ſignis per quę hęretici reiudaizantes dignoſcuntur. nume. 114.

Huc ſunt referenda opera, ſiue facta fautorum, receptatorum, & defenſorum hęreticorum: Item opera perſequentium fidem Catholicam, & impedientium ſacrum inquiſitionis officium directe, vel indirecte, & cetera: quę longum eſſet recenſere, ex quibus quandoque vehemens, quandoque leuis ſuſpicio naſcitur, de quibus copioſe Eymericus par. 2. q. 50. & ſequentibus. & nos cum eo eiſdem locis. adde Albertinum de agnoſ. aſſertio. q. 30. num. 60. & ſeq. & Iacobum Simancam de catho. inſtit. tit. 31. nu. 14. cum aliquot ſequentibus. & Matthęum Ory in Alexipharmaco contra rediuiuas hęreſum affectiones, parte vltima, titu. Quomodo debet purgari Eccleſia ab hęreſibus.

Sunt item quædam facta & maleficia ex quibus protinus videtur oriri ſuſpicio malæ credentiæ contra perpetrantem quod male ſentiat de aliquo Eccleſiæ dogmate, aut inſtituto, aut ordine, aut re aliqua, de qua ſentire debemus ſicut catholica ſentit Eccleſia; veluti de poteſtate Papæ, & prælatorum, de ſacris Monachorum religionibus, de ſacramentorum ritibus, & multis huiuſmodi, quę breui oratione comprehendi non poſſunt: ſiquis enim indigno aliquo facto iniuriam & contumeliam his inferret, malę credentię ſuſpicionem contraheret, ac proinde tanquam ſuſpectus de hęreſi per iudices eccleſiaſticos eſſet puniendus, ſicut eleganter & copioſe oſtendit aliquando illuſtriſſimus dominus Marcus Antonius Columna Marſilius, Archiepiſcopus Salernitanus, vir iuris vtriuſque peritia inſignis reſponſo quodam, quo luculenter probauit delictum quorundam, qui conſpurcauerant libellos excommunicatorios, quos vulgus cedulones vocat, cum turpium figurarum appoſitione ad ſanctum officium pertinere: hoc enim facto videntur de poteſtate prælatorum male ſentire, & cenſuras Eccleſiæ contemnere, atque irridere, & ignominiam Eccleſię irrogare, quæ eis cenſuris vtitur.

Denique vt in hac cauſa vno verbo tradam ſigna quibus hęretici, aut de fide ſuſpecti deteguntur, dico, omnia opera per quę diſſident à communi vita & conuerſatione fidelium: aut ab Eccleſia probatis ri- A *bus & conſuetudinibus: aut à receptis Patrum doctrinis & præceptis, quę communes magis quàm priuatos mores reſpiciunt; aut hæreſim inducunt, aut hæreſis ſuſpicionem. cap. excommunicamus 1. §. adycimus. de hæret.*

Signa exteriora, per quę hęretici Pſeudoapoſtoli cognoſcuntur.

PSeudoapoſtoli † hæretici per ſigna huiuſmodi cognoſcuntur: induuntur tunica alba, longa, ac deſuper mantello albo ad collum per modum pallij eleuato, & ſuper tunica non corrigia B de corio, ſed funiculo adſtringuntur; crines longos deferunt: caput non cooperiunt, ſed incedunt capite denudato: nudis pedibus incedunt, & quandoque ſoleis vtuntur: per mundum diſcurrunt: in plateis publicis in menſa eis parata ſedendo comedunt: nihil petunt: ſed de omnibus quæ apponuntur eis edunt: ponentes ſe ad menſam cantando benedicunt, & quando ſurgunt, etiam cantando gratias agunt; menſam paratam in via publica cum comederint, dimittunt, nihil inde ſecum ferunt, ſed totum ibi dimittunt, & recedunt cantando per vias publicas, clamando: agite pœ- C nitentiam, quia appropinquat regnum cęlorum: aliquando Salue regina cantant: vitam ſe ſoli tenere Apoſtolicam mendaciter aſſerunt: nulli obediunt: Apoſtolos ſe communiter † appellant, atque dicunt.

110 † De his hæreticis & eorum origine & erroribus, dictũ eſt copioſe ſupra par. 2. quæſt. 12.

† al. communi nomine.

Quanta autem iſtorum Pſeudoapoſtolorum ſit impietas, & quantus error, dictum eſt ſupra in ſecunda parte quæſt. 12. vbi agitur de hæreſibus, & erroribus Pſeudoapoſtolorum.

Signa exteriora per quæ Manichęi hæretici dignoſcuntur.

D MAnichæi † hæretici ſignis huiuſmodi dignoſcuntur: in nullo caſu iurant: tres Quadrageſimas in anno ieiunãt, ſcilicet à feſto beati Britij vſque ad Natale, & à Dominica prima Quadrageſimæ vſque ad Paſcha, & à feſto Pentecoſtes vſque ad feſtum Apoſtolorũ Petri, & Pauli: & vltimã ſeptimanã cuiuslibet Quadrageſimę vocãt ſeptimanã ſanctã, ſiue ſtrictã: quia in illa ieiunãt in pane & aqua: alijs autẽ ſeptimanis tribus diebus ieiunant in pane & aqua. Iſti carnes nũquam comedunt, neq. etiã tangunt; nec caſeũ, nec oua, nec aliud, quod naſcatur ex carne per viã genera- E tionis, ſeu coitus edunt; ſed reſpuunt: nullum animal greſſibile, aut etiam volatile occidunt; quia fallaciter aſſerunt atque credunt, quòd in animalibus brutis, atque auibus degant illi ſpiritus, qui recedunt de corporibus hominum, qui non fuerũt de ſecta eorum: mulierem in nullo caſu tangunt: vitam Apoſtolicam ſe ſoli tenere fingunt.

111 † De his Manichæis copioſe diximus cum Eymerico ſupra par. 2. ſuper quęſt. 13.

Quantus autem iſtorum hæreticorum Manichæorum ſit error & impietas, dictum eſt ſupra in 2. parte. q. 13. vbi agitur de hæreſibus & erroribus Manichæorum.

Signa

Signa exteriora per quę Valdenſes hęretici cognoſcuntur.

112 *De Valdenſibus late diximus cum Eymerico ſupra parte 2. ſuper quęſt. 14. inde petēda sūt quę ad huius loci declarationē pertinēt.*

VAldenſes † hæretici, ſeu Pauperes de Lugduno, ſiue Inzabbatati, qui ijdem ſunt p ſigna huiuſmodi cognoſcūtur: Valdenſes ſe vocant, ſeu Pauperes de Lugduno à ciuitate Lugduni, in qua principium habuerunt à quodā vocato Valdēſio, à quo & iſti Valdenſes etiā cōmunius appellantur, quoddā ſcutum in ſotularis, vel zabbatæ parte ſuperiori, hi qui Perfecti inter eos ſunt, in ſignum deferunt, à quo & Inzabbatati etiam dicti ſunt. Hi iuramentū in omni caſu reſpuunt: imitatores Apoſtolorum ſe aſſerunt. Decretales, & ſtatuta ſummorum Pontificum non recipiunt: nullā orationem niſi, Pater noſter, admittūt: omne humanum iudicium ſubterfugiunt: carnes omni die comedunt: libidini totaliter ſe exponunt: die Lunæ, & die Mercurij etiā vtendo carnibus ieiunant: melius eſſe ſatis fieri libidini quocunq. actu turpi, quàm interius tentari publicant: vnum ſibi pręferunt, quem Maioralem vocant, cui ſoli & non alteri obedientiam pręſtāt: Quando ponunt ſe ad menſam per hunc modū benedicunt: Qui benedixit quinq. panes ordeaceos & duos piſces in deſerto diſcipulis ſuis, benedicat hanc menſam nobis: & quando ſurgunt dicūt illud Apocalypſis: Benedictio, & claritas, & ſapiētia, & gratiarum actio, virtus, & fortitudo Deo noſtro in ſæcula ſæculorum, Amen. ſemper tenendo manus, & oculos ad cęlum eleuatos.

Ioan. 6.

Apoc. 7.

Quantus autem iſtorum Valdenſium ſit error & impietas habetur ſupra in ſecunda parte, q. 14. vbi agitur de hęreſibus Valdenſium, & Pauperum de Lugduno.

Signa exteriora per quę Beguini, vel Begardi, ſeu Fraticelli hęretici dignoſcuntur.

113 *De his egimus cum Eymerico diffuſe ſupra par. 2. quæſt. 15.*

BEguini † hæretici, ſeu Fraticelli, vel Begardi, ſeu Fratres Pauperes, ſiue Fratres de pęnitentia, qui ijdem ſunt, ſignis huiuſmodi dignoſcuntur: Iſti tertiam regulam beati Franciſci ſe tenere & profiteri aſſuerunt, veſtem de burello aliqui cum mātello, aliqui ſine mantello deferunt: capucio demiſſo incedunt: faciem quaſi cooperiunt: crocei in colore in facie apparent, ſed pingues, vt communiter, exiſtunt: laute bibunt & comedunt: conuiuia quęrūt: mulierum conſortium non reſpuunt, ſed amplectuntur: ſalutando & reſalutādo dicūt, benedictus ſit Ieſus Chriſtus: vel, benedictū ſit nomē domini noſtri Ieſu Chriſti: intrantes ad eos ſic, vt prædicitur, eos dicere † volunt, ſcilicet, benedictus ſit Ieſus Chriſtus, vel benedictum ſit nomē domini Ieſu Chriſti: orantes in Eccleſia nec flexis genibus, nec complanſis † manibus, vt ceteri Chriſtiani, ſtant; ſed ſedent in terra verſo vultu ad parietem obiectum: & oculos ad cælū non eleuāt: aliqui publice mendicant, aliqui in domibus ſuis habitant:

† Al. docent

† Forſan, expanſis

congregationes maxime mulierculari ſibi faciunt & adunant; quibus de poſtilla fratris Petri Ioannis ſuper Apocalypſim, per Eccleſiam condemnata, & de alijs opuſculis eiuſdem: & pręſertim de tranſitu dicti fratris Petri Ioannis, eis in vulgari de nocte & ſecrete legunt. Hi quàmplurimum venenati ſunt, & multum Eccleſiæ Dei ſe oppoſuerūt de præterito, & opponunt etiam de pręſenti.

Quantus autem iſtorum hæreticorum Begardorum error fuerit, atque ſit, & impietas, experientia docet rerum omnium magiſtra, & habetur ſupra in ſecunda parte. q. 15. vbi agitur de erroribus & hæreſibus Begardorum.

SIGNA EXTERIORA PER QVAE hęretici reiudaizantes dignoſcuntur.

REiudaizātes ᵃ hęretici, ſeu cōuerſi de iudaiſmo, & reuerſi mente & ſecrete ad Iudaiſmū, huiuſmodi ſignis exterioribus dignoſcūtur: Raro Eccleſiā intrāt: Iudaiſmū ſiue locū, in quo morātur Iudęi, frequētāt: Iudęis ſe aſſociāt: a Chriſtianorū conſortio ſe elongant: cū Iudęis in eorū feſtiuitatibus, vbi cōmode poſſunt, comedūt: carnes porcinas non edunt: diebus veneris carnes comedūt: ſabbatum colunt: diebus Dominicis ſecrete in domibus ſuis operibus ſeruilibus ſe exponunt. 114

Quāta autem ſit nequitia & malitia, error & impietas iſtorum peruerſorū ad vomitū redeūtium, habetur ſupra ſecunda parte, q. 44. vbi agitur de erroribus, & hæreſibus ad Iudaiſmum reuerſorum.

COMMENT. XXV.

ᵃ REiudaizantes hęretici, &c. & reuerſi mente & ſecrete ad Iudaiſmum, huiuſmodi ſignis exterioribus dignoſcūtur: Raro Eccleſiā intrant, &c.] *Hic locus eſt valde inſignis, & eius notitia vtilis & neceſſaria ad cognoſcēdum tum eos, qui ex Iudaiſmo conuerſi Chriſtiani facti ſunt, et iterum ad Iudaiſmū reuertuntur, vel ad præſumendū quòd qui talia faciunt, aut aliquod ex his quæ hic enumerantur, ex Iudeorum gente deſcendant, aut originem ducant. Huius doctrinæ vſus in illis potiſſimum locis eſt neceſſarius, vbi Iudęi habitare permittūtur in terris Chriſtianorū, et ſæpe nonnulli ex ipſis ad fidem catholicā conuertuntur, vt frequēter contingit Romæ.* *Num. 114.*

Cū ergo aliquis ex Iudæo effectus Chriſtianus aliquid horū cōmittit, vt refert hic Eymericus, præſumendū eſt, quod tacite ad Iudaiſmū ſit reuerſus, & propterea Inquiſitor aduerſus illum procedere poterit.

His autem ſignis exterioribus adiūgi poteſt illud quod retulit auctor ſupra par. 2. q. 44. nu. 6. dicens ſolitū eſſe apud Hebræos, vt reuerſis ſeu redeūtibus ad eorum ſectā imponatur frequenter illud nomen quod habebant antequam baptizarentur Si quis ergo poſt baptiſmū ſuſceptum, in quo ſolitū eſt deponi vetus nomen Iudaicū, & imponi nomen alicuius Sācti more vſitato Chriſtianorum, eo demiſſo neophytus ille aut vetus nomen Iudaicum, aut aliud Iudęis familiare & conſuetū vſurpet, ſane pręſumptio erit, quòd Iudaiſmum approbet, vt docuit Craueta conſil. 73. incipien. Dicendū videretur. *de quo diximus abunde ſupra par. 2. ſuper dicta q. 44. §. Et imponitur.*

Neophytus vtēs poſt baptiſmum ſuſceptum, nomine antiquo, ſuſpectus præſumitur.

Iam

Signa cognoſcendi iudaizantes ex lege del Fuero iuzgo.

Iã multis alijs modis et exterioribus ſignis poſsũt videri neophyti ſiue ex Iudaiſmo cõuerſi approbare Iudaicã ſectã, ſicut conſtat ex lege quadã, quã Hiſpani vocãt del Fuero iuzgo, *per quã neophyti Toletanę ciuitatis, & Hiſpanię, qui poſt fidẽ ſuſceptã deſecerant. ſub pœna vltimi ſupplicij ſeſe obligãt ad euitandos oẽs Iudęorum ritus, in primis vero ad comedendũ carnes porcinas, vel ſaltẽ ea edulia, quę cum porcinis carnibus cocta fuerint: Eã cõſtitutionẽ, quia huic loco lucẽ eſt allatura, ex lib. 12. legũ* del Fuero iuzgo, *tit. 2. l. 16. hic referre placuit. habet autẽ ita.*

Placitum Iudæorum in nomine Principis factum.

CLementiſsimo ac Sereniſsimo Domino noſtro Receſuindo Regi, omnes nos Hebræi Toletanæ ciuitatis atq. Hiſpaniæ gloriæ veſtræ, qui infra ſubſcripturi vel ſigna facturi ſumus.

Bene quidem ac iuſte nos meminimus cõpulſos fuiſſe, vt placitum in nomine diuæ memoriæ Chintillani Regis pro conſeruanda fide catholica conſcribere deberemus, ſicut & fecimus. Sed quia perfidia noſtræ obſtinationis & vetuſtas parẽtalis erroris nos ita detinuit, vt nec veraciter in Ieſum Chriſtũ Dominũ crederemus, nec catholicam fidem ſincere teneremus: idcirco nunc libẽter ac placite ſpopondimus gloriæ veſtræ, tã pro nobis, quàm pro vxoribus & filijs noſtris, ꝑ hoc placitum noſtrũ, vt deinceps in nullis obſeruationibus, in nullis inceſtiuis vſibus Iudaicis miſceamus: Iudæis † etiã nobis baptizatis nullo penitus execrando conſorcio conſociemur: nõ more noſtro propinquitate ſanguinis vſq. ad ſextum gradum inceſtiua pollutione in coniugatione vel fornicatione iungamur: non coniugia ex genere noſtro, aut nos, aut filij noſtri, vel noſtra poſteritas vllatenus ſortiamur: ſed in vtroq. ſexu deinceps Chriſtianis iugali copula connectamur: nõ circũciſionem carnis operemur: nõ paſcha, & ſabbata, ceteroſque dies feſtos iuxta ritum Iudaicæ obſeruationis celebremus: non eſcarum diſcretionem vel conſuetudiuẽ teneamus: nõ ex omnibus quæ Iudęorum vſus, & abominanda conſuetudo vel conuerſatio agit, aliquatenus faciamus; Sed ſincera fide, grato animo, plena deuotione in Chriſtum filiũ Dei viui, ſecundum quod Euangelica, & Apoſtolica traditio habet, credamus, atq. hũc confiteamur ac veneremur. Omnes etiã vſus ſanctæ Chriſtianæ religionis tam in feſtis diebus, vel in cõiugijs, & eſcis, quàm in obſeruationibus vniuerſis veraciter teneamus & ſinceriter amplectamur: nullo reſeruato apud nos aut oppoſitionis obiectu, aut fallacię argumento, per quod aut illa quę facere denegamus, iterum faciamus; aut hęc, quæ facere promittimus, minime vel non ſinceriter cõpleamus. De ſuillis vero carnibus id obſeruare promittimus: vt ſi eas pro conſuetudine minime percipere poterimus; ea tamen quæ cum ipſis decocta ſunt, abſque faſtidio & horrore ſumamus & comedamus. Quòd ſi in his omnibus, quę ſupra taxata ſunt, in quocunque vel minimo trãſgreſſores inuenti fuerimus, & aut contraria Chriſtianæ fidei agere præſumpſerimus, aut quæ congrua catholicæ religioni promiſimus, verbis aut

† Id eſt, Iudęis non baptizatis nos baptizati nõ cõmunicabimus.

A factis implere diſtulerimus: Iuramus per eũdem Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, qui eſt vnus in Trinitate & verus Deus, qui ex nobis horum omnium vel vnius tranſgreſſor inuẽtus fuerit, aut nouis ignibus, aut lapidibus perimatur. Aut ſi hunc ad vitam gloriæ veſtræ reſeruauerit pietas, mox amiſſa libertate, tam eum, quàm omnem rei ipſius facultatem, cui volueritis perenniter ſeruiendã donetis: vel quidquid ex eo, vel ex rebus eius fieri iuſſeritis, non ſolũ ex regni veſtri potentia, ſed etiã ex huius placiti noſtri ſpõſione poteſtatẽ liberam habeatis. Factum placitum ſub die xij. Kalendas Martias anno Feliciter ſexto re-

B gni glorię veſtrę in Dei nomine Toleto.

Editum eſt hoc placitum, vt colligitur ex annalibus Hiſpanię circa annos Dñi DCLIII. quo tempore Receſuĩdus Rex (quẽ & Receſiuntbum vocant) cuius Imperio factum fuit, vt conſtat ex principio conſtitutionis, regni gubernacula adminiſtrabat.

Idem placitum refert in lingua vulgari Hiſpana auctor Repertorij Inquiſitorum verbo, comedere. §. An ſuſpectus.

In eo multa notatu digna obſeruare licet, ſed illud ĩ primis, quod de carne Suilla ſiue porcina à neophytis edenda promittitur, non eſt negligendum, nã auctor Repertorij Inquiſitorũ verbo, comedere. §. An

C *ſuſpectus. ait, Iudęos factos Chriſtianos, ne videãtur reiudaizare, debere comedere, vel ſaltem guſtare de his, quibus priuſquam cõuerterentur, minime veſcebantur, aliàs de hæreſi fieri ſuſpectos.*

Neophyti ex Iudęis conuerſi, & alij nõ comedẽtes carnem porcinã, an ſint de hę-reſi ſuſpecti.

Iacobus quoq; Simãcas de catho. inſtit. tit. 50. de preſũptionibus, nu. 32. amplius ait, nõ eſſe leuẽ præſumptionẽ cõtra deſcendẽtes ex Mahometanis ſi vinum non bibant, nec carnem Suillam edant, ita ut proculdubio præſumi poſsit in maiorum ſectis adhuc permanere.

Horum virorum ſententiam non obſcure confirmant ea quę docet hic Eymericus, & quę hactenus commemorauimus: ceterum iudicio opus eſt, & mo-

D *res hominum diligenter ſunt explorandi; ſunt enim quidam quibus certa quędã non placent edulia, vel quia ſtomachus illa ferre non poteſt, vel quia guſtui ſunt inſuauia, vel quia illis veſci non conſueuerũt, & propterea poteſt ſępe contingere vt abſque vllo mẽtis errore, aut vlla priori ſecta approbatione ab his abſtineant: quare ex hoc ſolo non videtur omnino præſumendum de hęreſi vel apoſtaſia; & tunc fortaſsis omnis ſuſpicio ceſſaret, cum conuerſi ceteros ritus Iudaicos, aut Mahometanos penitus euitarẽt, & noſtros, hoc eſt, veterum Chriſtianorum diligenter, pie, & humiliter more Chriſtiano ſequerentur & obſeruarent.*

E *Sane ex ceteris ritibus Iudæorum, aut Mahometanorum, aut Gentilium obſeruatis, ab his qui ex illis ſectis conuertuntur, certior videtur oriri hæreſis ſuſpicio, quàm ex non manducanda carne porcina, videlicet ex nimia familiaritate cũ Iudæis: ex frequẽtatione ad loca, in quibus ipſi morãtur, et pręſertim ad Synagogas: ex obſeruatione Sabbati, et alijs multis, quę ſupra indicauimus, et refert hic Eymericus; hos enim non ita abhorret ſtomachus, & palatum, ſicut carnes porcinas, anguillas, & alia animalia, quibus Hebræi veſci non ſunt ſoliti.*

Atque

Atque hac tam diligens conſideratio locum habere poteſt in ipſiſmet conuerſis, quibus pro conſuetudine nõ facile caro porcina, aut ſimiles cibi illis vetiti antequam conuerterentur, placere poſſunt: At nõ ita videtur iudicandum de ipſorum filijs, & nepotibus & alijs deſcendentibus, quos non videtur veriſimile ab his abſtinere, niſi ex damnata ſecta reuerentia & approbatione: cum in his ceſſet ratio illa conſuetudinis, qua ipſoſmet conuerſos tueri poteſt.

Quæ autem de Iudæis diximus in hac cauſa, eadẽ in alijs qui ad Chriſtianam religionem ex alijs ſectis conuertuntur, locum habere putamus, cõſideratis ritibus & moribus ſingulorum.

Signa exteriora per quæ necromantici hæretici dignoſcuntur.

115 MAgi hæreticantes a, ſeu necromantici, vel dæmonum inuocatores, & ſacrificatores, qui iidem ſunt per ſigna exteriora huiuſmodi dignoſcuntur: habent b enim, vt communius, ex viſione & apparitione, ac collocutione malorum ſpirituum tortuum viſum & obliquum: ponuntque ſe ad diuinandum de futuris, etiam de illis, quæ dependent ex mera Dei voluntate, vel hominum: nonnulli eorum aſtrologiæ, vel alchimiæ intendentes: vnde ſi Inquiſitori aliquis deferatur quod necromanticus eſt, & apparet manifeſte, quod aliàs eſt diuinator, vel aſtrologus, ſeu alchimiſta, maximum ſignum ſit Inquiſitori de veritate: nam diuinatores vt plurimum expreſſe, vel tacite ſunt dæmonũ inuocatores: Aſtrologi etiam, vt frequenter: & alchimiſtæ, vt in pluribus: nam quãdo non poſſunt pertingere ad finem intẽtum, dæmonis auxilium quærunt, inuocant & implorant, & implorando obſecrant & ſacrificant tacite, vel expreſſe.

Quanta autem iſtorum ſit dementia, error, & impietas habetur in ſecũda parte. q. 43. vbi agitur de erroribus, & hæreſibus necromanticorum, ac dæmonum inuocatorum.

COMMENT. XXVI.

Num. 115. a MAgi hæreticantes, ſeu necromantici, &c.] *Eadem hæc habes apud Vmbertum in opere iudiciali, verbo, necromãtici. tradit Repertorium Inquiſitorum verbo, necromantia. & Tabienſis in ſumma verbo, ſors. §. 2. nu. 3. & his locis etiam ceteri Summarum collectores. copioſe Paulus Grillandus tract. de ſortilegijs. q. 10. & Alfonſus Caſtrus lib. 1. c. 14. de iuſta hæreti. punitione.*

Prudenter vero Eymericus hoc loco non dixit, magos ſimpliciter, ſed magos hæreticantes, quaſi velit indicare, non omnem magiam illicitam, aut magos omnes vetitos & malos. quod vt apertius intelligatur, ne quis etiam in re obſcura, nec paſſim obuia decipiatur, obſeruare oportet, duplicem in primis eſſe magiam, vt videtur optime ſenſiſſe Marcus Mantua ſingulãr. 514. incipien. In eadem lege. *mathematicam vnam, alteram naturalem, ſiue elementariam, quamuis vtraque naturalis ſit, cum vtraque ſine dæmonum præſtigijs exerceri poſſit: prima tamen regulis mathematicis Arithmeticæ & Geometriæ videtur abſolui: altera circa res alias verſatur,*

Magia duplex, naturalis, & mathematica.

A *aliterque conficitur, vt proxime dicam. res fiet exẽplis nota.*

Naturalis magia eſt, quæ ex compoſitione & mutua vnione quarundam rerum, miras alias quaſdam res producit, vt ſi quis mixturam faciat, quæ ſub aquis ardeat, vel quæ à radijs ſolis accendi poſſit: vel ſi quis ignem in certa materia ita accendat, qui oleo extinguatur, & ſimilia.

Magia mathematica eſt, quæ per Geometriæ & Arithmeticæ regulas mira prorſus opera fabricat: vt columbam, quæ in aere volitet, quam dicitur feciſſe olim Architas, vt refert Gellius lib. 10. c. 12. noct. Attica. & Petrus Crinitus lib. 17. de honeſta

B *disciplina c. 12. & Caſſiodorus in libris variarũ, refert Boetium inſignem philoſophum hac arte, quam pægmaticam vocant, mira prorſus feciſſe in hæc verba:* Tibi ardua cognoſſe, & miracula monſtrare propoſitum eſt: tuæ artis ingenio metalla mugiũt: Diomedes in ære grauis buccinatur: æneus anguis inſibilat: aues ſimulatæ ſunt, & quæ vocem propriam neſciunt habere, dulcedinem cãtilenæ probantur emittere: parua de illo referimus, cui cælũ imitari fas eſt. *hæc Caſſiodorus. & patrum memoria Georgius Caputblancus Vicentinus (quem falſo Cardanus lib. 2. & lib. 17. de ſubtilitate Brixellenſem fabrum appellat) nauiculam argenteam hac ar-*

C *te conſtituit opere pægmatico, vel automato, quam plurimis in ciuitate conſpicientibus, ſuper menſa per ſe pergentem, cum muliere ornata lyram pulſante, nautis remos agentibus, & catulo in prora bombante. eiuſmodi nonnulla conſpiciuntur Tybure in horto Illuſtriſsimi Cardinalis Eſtenſis, quamuis manifeſtior ſit in illis cauſa: nam impulſu aquarum artificioſe diſtinctarum illa fiũt: ſed ars eſt prorſus mira. cetera multa omitto breuitatis ſtudio, curioſis indagãda. hæc vtraque magia, niſi recte exerceatur, dolos admittere poteſt.*

Ex his orta eſt tertia venefica vocata, ſeu malefica & infamis, quæ tota eſt ex immundorum ſpirituũ Magia venefica & verita vnde orta.

D *incantationibus & inuocationibus concinnata: nefaria eam peperit curioſitas. nam cum multi vera arte deſtituti, mira illa opera, de quibus diximus fabricare non poſſent, ad dæmones confugerunt, qui hæc illos docerent. hanc Græci γοητείαν ſiue κακουργίαν vocant. hæc præſtigia & phantaſmata porrigit, veneficia docet, incantationes & omnia maleficia operæ dæmonum demonſtrat. quid per hanc veteres præſtiterint, docent paſſim poetarum libri. & de hac poſtrema eſt accipiendus hic Eymerici locus, qui plane inſignis eſt, dum magos ſiue necromanticos, hæreticos appellat, quos & hæreticos eſſe plene parte 2. q. 43 demonſtrauit.*

E b Habent enim, vt communius, ex viſione, & apparitione, ac collocutione malorum ſpirituũ, tortuum viſum & obliquum.] *Ita omnino legendum eſt ex Bononienſi, & codice Cardinalis de Gambara, qui ceteris ſunt emendatiores hoc loco; nam vox illa,* ex apertione, *quæ erat in Barcinonenſi impreſſo, non conuenit huic loco, neque illa,* tortum, *quæ erat item in Barcinonenſi & Sabellano; nam vox,* obliquum, *quæ poſtea ſequitur, ſatis indicat,* tortuum, *hoc eſt, terribilem, & non tortum (ne fruſtra bis idem ſub duabus vocibus idem ſignificantibus re-* Locus emendatus.

bus repeteretur) eſſe legendum.

Pulchra magorũ deſcriptio.

Eſt autem pulchra Magorum deſcriptio, deſumpta, vt puto, ex illa Horatij lib. 1. ſermo. ſatyra 8. vbi inuehitur in Cratidiam veneficam Neapolitanam, quam ibi Canidiam vocat, cuius aſpectum & ſcelera refert: quod ideo placet apponere, quoniam & huic loco lumen affert, & quæ hodie à Magis & dæmonum inuocatoribus patrantur, omnino ſunt ſimilia, & Inquiſitorum intereſt talia noſſe. is ergo ita habet:

Vidi egomet nigra ſuccinctam vadere palla
Canidiam pedibus nudis, paſſoque capillo,
Cum Sagana maiore vlulante: pallor vtraſque
Fecerat horrendas aſpectu: ſcalpere terram
Vnguibus, & pullã diuellere mordicus agnam
Cœperunt: cruor in foſſam confuſus vt inde
Manes elicerent animas reſponſa daturas, &c.

Qualia magorũ ſcelera.

Eadem faciunt hodie Magi, atque his peiora: nam res ſacras interdum vſurpant ad dæmones inuocandos: aras illis conſtruunt: candelas benedictas accendunt: verba ſacra proferunt, & nefarias preces illis fundunt, vt patet ex illorum proprijs confeſſionibus: quare non mirum ſi vel hæretici ab Eymerico dicãtur hoc loco. in hos iure ciuili mortis pœna eſt ſancita l. nullus. et l. nemo. C. de maleſi. et mathemat. iure canonico aliter puniuntur, vt dixi ſupra par. 2. ſuper quæſt. 43.

Qui dæmones inuocãt, ſi poſt abiurationem iterũ inuocẽt, an ſint relapſi.

Vnum hic addidero, quod & ibi omiſeram, putare Reuerendiſſimum Iacobum Simancam hos dæmonum inuocatores, ſeu magos, ſi propter hæreſim aut vehementem hæreſis ſuſpicionem coacti ſemel fuerint ſolemniter abiurare, ac deinde iterum dæmones inuocaſſe conuincantur, velut relapſos eſſe puniendos. ita Simancas de catho. inſtit. tit. 57. num. 9. quam opinionem dicit eſſe Lupi, Archidiaconi, Geminiani, & Philippi Franchi in c. accuſatus. §. ſane de hæret. lib. 6.

Sed ſolus Lupus ita tenet, vt apparet ex Geminiano in dicto §. ſane. nam Archidiaconus ibi de ea re nullum verbum in meo libro: & Geminianus et Franchus in re tam ardua in qua hominis vita verſatur, putarunt ita hoc eſſe diſtinguendum: Aut inuocatores dæmonum poſtquam ſemel prædicto modo abiurarunt, iterum inuocantes credunt dæmones ex ſua propria & actiua poteſtate poſſe facere id ad quod inuocantur; & tunc quoniam id tribuunt creaturæ quod eſt proprium creatori, re vera ſunt hæretici, & ſicut relapſi puniri debent. & ita eſt vera opinio Lupi. Aut non credunt dæmones id omnino poſſe operari ad quod inuocantur, ſed iuuare & inducere, vt ſi ad expugnandam fœminarum pudicitiam inuocentur: nam ſi hoc modo iterum poſt abiurationem eos inuocent, nec iudicabuntur hæretici, nec vt relapſi erunt puniendi: quia dæmonem inuocant ad id quod ſibi competit, videlicet ad tentandum. & ita poteſt intelligi illorum opinio, qui dicunt, eos qui poſt abiurationem de vehementi dæmones inuocant, non eſſe relapſos.

Præterea ſententia Lupi, vt colligitur ex Geminiano & Franco in dicto cap. accuſatus. §. ſane. accipienda videtur cum inuocator dæmonum primum abiurauit vt formaliter hæreticus, quia videlicet patuit eum habuiſſe aliquem mentis errorem quod indicãt illa verba, quibus præfati doctores quæſtionem hanc proponunt, videlicet: inuocator dæmonum in iudicio coram Inquiſitore hæreſim abiurauit. in qua facti ſpecie vera videtur omnino Lupi opinio, vt ſi poſtea inuocet dæmones, ut relapſus puniri debeat, cum ſemel ſaltem de hæreſi conſtiterit, iuxta textum in eodem cap. accuſatus. §. ille quoque. de hæret. lib. 6.

At ſi inuocator dæmonum primo abiurauit ſolum vt vehementer ſuſpectus, ſi poſtea inuocet, deſtricta (vt dicitur) ratione iuris non poteſt vt relapſus condemnari, niſi de errore conſtaret: quoniam ad hoc vt aliquis velut relapſus damnari poſſit, neceſſe eſt vt ſaltem ſemel de hæreſi relapſi conſtet, vt recte docet Alfonſus Caſtrus lib. 2. c. 2. de iuſta hæret. punit. quem ſequitur Simãcas de catho. inſtit. tit. 57. de relapſis. nu. 5. Et de hac facti ſpecie non videntur loqui doctores præcitatis locis, nec vtriuſque caſus eadẽ eſt ratio, vt apparet; quare nullo pacto uidentur coniungendi, ut fecit Simancas de catho. inſtit. tit. 57. num. 9.

Tabienſis in ſum. uerbo, Inquiſitor. §. 18. nu. 19. ita hunc articulum diluebat. Si prima inuocatio ſapiebat hæreſim manifeſte, & inuocans abiurauit ut uehementer ſuſpectus, & iterum ſecunda inuocatio ſapiebat hæreſim manifeſte: tunc ut relapſus condemnabitur, alias ſecus. hæc ſententia apertior eſt, & clarior. quæ non eſt contemnenda. ceterum multum conſideranda eſſe cenſeo quæ paulo antea dixi.

c ¶ Aſtrologi etiam ut frequenter.] Optime loquitur: nam non omnis per aſtrologiam diuinatio eſt interdicta, vt dixi ſuper par. 2 ſuper q. 43. & tradit beatus Thomas 2. 2. q. 95. art. 5.

d ¶ Et Alchimiſtæ ut in pluribus.] Non eſt cõtemnendum hoc Eymerici conſilium aduerſus Alchimiſtas, quod uerum eſſe multis poſſet exemplis comprobari. nam ut ceteros omittam, Arnaldum Villanouam ſcimus Alchimiſtam, magnum fuiſſe hæreticum, & dæmonum inuocatorem, ut dixi ſupra cum Eymerico par. 2. ſuper q. 11. §. quidam magnus medicus.

Alchimiſtæ

Sentio hic acerbe reprehendi auctorem, quod tale fecerit de Alchimiſtis iudicium. ſed immerito carpitur: nam multa ſunt quæ Alchimiſtas impoſtores eſſe cõuincant, ut paulo poſt indicabo. interim uidendi de hoc articulo uterque Thomas 2. 2. q. 77. art. 2. in reſponſione ad primum argumentum. Oldradus cõſil. 74. incipien. An Alchimiſta peccet. Andreas de Iſernia in c. quæ ſint regalia. in vſibus feudo. uerſi. monetæ. Fabianus de monte tract. de emptione & uenditione. Hieronymus Zaneti. in repetit. c. 1. de accuſatio. Albertus Brunus conſil. 76. Angelus, Syluester, Tabienſis & alij ſummiſtæ uerbo, Alchimia. Ioannes And. in additio. ad Specula. tit. de crimine falſi. copioſe Caſſaneus in catalogo gloriæ mundi par. 11. conſideratione 40. & Surgetus in compendio militaris diſciplinæ, & alij: ex quibus nonnulli ſtudio potius contradicendi quàm ueritatis indagandæ abſque certa ratione Alchimiam admittunt: Sed uerior & tutior ſententia eorum eſt, qui inutilem & reipublicæ pernicioſam eſſe fatentur.

Sed donec perſpicuum fiat, an per Alchimiam uerum argentum, uel aurum, uel gemmæ fieri poſſint:

ſint: quod non ſpectat ad hoc inſtitutum, ne quis prorſus improbabilem eſſe credat hanc Eymerici ſententiam, plurimum refert intelligere, à quibus Alchimia exerceatur: nam ſi à principibus tractetur, & opulentis, ac pecunioſis diuitibus, hac fortaſſis ſuſpicione, quã ei hoc loco tribuit Eymericus, vacabit: quòd ſi à pauperibus, vel mediocriter diuitibus vſurpetur, quoniam aurum & argentum maiori ex parte (vt præcitato loco dixit Caietanus) vertitur in fumum, & illi propterea ad inopiam rediguntur, ad duo ſolent ſe incommoda conuertere, aut ad dæmones inuocandos, ob rationem quam hic auctor commemorat, aut ad falſam & adulterinam monetam cudendam

Qui Alchimiſtę ſuſpecti & qui cõtra.

Video huius artis profeſſores acerbius ferè in me propter hoc iudicium inuehendos, at non ego hæc loquor, ſed viri grauiſſimi & doctiſſimi. & quidquid ipſi dixerint, at certe non poterunt optime ſatisfacere extrauaganti Ioannis xxij. incipienti: Spondent quas non exhibent diuitias pauperes Alchimiſtæ. *quæ refertur inter extrauagantes communes tit. de crimine falſi. per quam ſummus Pontifex grauiſſimas pœnas illis imponit, qui alchimitum aurum, vel argentum, aut monetam ex illis confectam tamquam vera vendunt, dant in ſolutum, aut ſimilia: nam hæ transformationes ſophiſtica ſunt, non vera, vt optime ſcribit ibi Romanus Pontifex. hinc illud vere etiam dictum.*

Ars ſuſpecta probis, ars ipſa inuiſaque multis,
Inuiſos etiam cultores efficit artis.
Mendaces, addo, multi manifeſte videntur,
Qui ſe ipſos, alioſq; ſimul fruſtrantur inertes;
Dum rerum vertere ſpecies tentant.

De ijs quę proceſſus fidei prorogare & retardare poſſunt.

116 CONſiderandum vltra occurrit, quòd quandoque ſunt, quę proceſſum fidei prorogant & dilatant, ſcilicet: Teſtium multiplicatio: Defẽſionum conceſsio: Inquiſitoris recuſatio: Delati appellatio: Et eiuſdem delati fuga, ſeu elongatio. Quodlibet horum quinque proceſſum, iudicium & ſententiam prorogant & dilatant: propter quod qualiter obuietur, eſt aliqualiter perſtringendum.

De Teſtium multiplicatione.

Teſtiũ multiplicatio quando ſit neceſſaria vel non.

PRIMVM quod prorogat & dilatat Inquiſitoris proceſſum, iudicium, & ſententiam eſt teſtium multiplicatio; & hæc quandoque eſt neceſſaria, quandoq; eſt ſuperflua. Quando a enim delatus de hęreſi eſt cõuictus tribus, quatuor vel quinque legitimis teſtibus, vel b non conuictus, ſed ipſe confitetur crimen totaliter in ſubſtantia, & effectu prout eſt delatus; tunc quia deprehenditur cõfeſsione propria, & non eſt locus defenſionibus, procedere ad vlteriores teſtes examinãdos & multiplicandos non eſt neceſſarium, ſed ſuperfluum: ſed tunc eſt ad pęnitentiã, vel ſententiam procedẽdum cum bono conſilio peritorum. Quando vero delatus non eſt legitime conuictus: vel c ſi eſt conuictus, paucis teſtibus eſt conuictus; vtpote duobus, tribus, quatuor, vel quinque teſtibus, & ſtat in ſua negatiua in parte, vel in toto, & præſumitur plus de pertinacia eius, & malitia, quàm de obedientia & pænitentia; licet de iure ſufficiant, tamẽ vt fortius conuincatur, & veritas melius detegatur, & quia facilius repelleret à teſtimonio tres, vel quatuor, quàm decem, vel quindecim, vel viginti; tunc ad conuincendum eius malitiam, ad examinandum etiam plures teſtes fidei zelatores eſt cum magna induſtria procedendum.

COMMENT. XXVII.

Num. 116.

DIxerat paulo antea Eymericus iudicem in hac cauſa eſſe velut medicum, qui quemadmodum non omnibus morbis eãdem adhibet medicinam; ita nec in ſingulis reis eundem debet iudex tenere interrogandi modum. quibus nunc addo, quòd ſicut prudentis medici opus eſt propinatis, ſi neceſſe fuerit, medicamentis, præcauere, ne morbi humanum corpus inuadant, aut morbi fiant diuturniores; ita ſapientis iudicis eſt, ea amouere & longe lateque repellere, quæ vel iudicium impediũt, vel litem facere poſſunt propemodum immortalem: quod eſt omnino euitandum. l. properandum. C. de iudic. nam quod medicamenta morbis, idem exhibent iura negotijs. authen. hęc conſtitutio innouat. §. 1. c. ceterum. & ibi gloſſ. 1. extra de iuramen. calum. & gloſſ. in proœmio decretal. verbo, noua litigia. & propterea in ſequenti diſputatione Eymericus hęc impedimenta commemorat, neceſſariaque remedia adhibet.

Iudex amoueat impedimenta, quæ negotiu protrahant.

a ¶ Quando enim delatus de hęreſi eſt conuictus tribus, quatuor vel quinque teſtibus.] *Hoc loco ſentire videtur Eymericus per duos teſtes in crimine hæreſis non poſſe quemquam legitime condẽnari, & plane multis antiquis Doctoribus ita olim viſum eſt, dicentibus durum videri, hominem bonæ opinionis & famæ per duorum teſtimonia de tanto crimine condemnare, vt dixi infra ſuper q. 71. vbi ex profeſſo hanc quæſtionem diſputaui: interim vide to Ioannem And. in c. excommunicamus 1. §. adijcimus de hęr. relat. ab Eymerico ſupra par. 2.*

Quot teſtibus conuincendus reus in hoc crimine.

b ¶ Vel non conuictus, ſed ipſe confitetur crimen totaliter, &c. tunc quia deprehenditur confeſsione propria, & non eſt locus defenſionibus, &c.] *Et ratio eſt, quoniam inter omnia probationum genera, reorum confeſsio obtinet primum locum. de quo vide quę dico ſtatim in commentario ſequenti.*

c ¶ Vel ſi eſt conuictus paucis teſtibus eſt conuictus, vtpote duobus, tribus, quatuor, vel quinque teſtibus, &c.] *Hic locus videtur ſuperiori periodo omnino repugnare: nam cum antea dixiſſet tres, vel plures teſtes ſufficere ad conuincendum aliquem; nunc eoſdem paucos eſſe dicit. quare putabam quandoque ita legendum:* paucis teſtibus eſt conuictus, vt pote duobus, & ſtat in ſua negatiua, &c. *& illa verba,* tribus, quatuor, vel quinque teſtibus, *imprudenter credebam fuiſſe hic repetita ab ſcriptore imperito ex ſuperiori periodo. ceterum quoniam omnes codices conueniebant, non ſum auſus quidquam immutare. cogitabam ſi poſſet hæc contrarietas ita conciliari:*

Locus obſcurus adnotatus.

propte-

propterea in priori caſu tres, quatuor, vel quinque dixit ſufficere, quoniam præter teſtes, acceſſerat reorum confeſsio; hic vero ijdem non videntur ſufficere, quia in ſua negatiua perſeuerat. Sed hoc non videtur verum, tum quia in priori caſu per disiunctionem loquitur, & ſolam confeſsionem ſufficere indicat: tum quia ſiue confiteatur reus, ſiue neget, per tres legitimos teſtes (vt cum Eymerico nunc loquar) poteſt condemnari.

Verum his non obſtantibus ſequentia apertiſsime indicant ideo auctorem dicere quatuor, vel quinque non ſufficere, quia reus ſtat in negatiua, & propterea videntur pauci: quare ut fortius conuincatur, & penitus confundatur, ita ut negare non ualeat, tutius eſt plures teſtes examinare. Et hæc proculdubio fuit mens & inſtitutum Eymerici hoc loco. Sed tamen ut dicam infra ſuper q.71. etiam hoc caſu ſufficiunt duo, qui ſint omni exceptione maiores. hęc tamen poſtulat auctor, ut ſecurius procedatur cũ reus eſt negatiuus: tunc enim nec facile nec præcipitanter eſt ad condemnationem procedendum.

De defenſionibus reorum.

117 SECVNDVM quod prorogat & dilatat Inquiſitoris iudicium, ſententiam, & proceſſum, eſt defenſionum conceſsio; & hæc interdum eſt ſuperflua, interdum neceſſaria. Quando [a] enim delatus, ſiue ſit teſtibus conuictus, ſiue non, confitẽtur crimen, de quo delatus exiſtit, & prout teſtes deponunt; tunc concedere ſibi defenſiones ad dicendum contra teſtes ſuperfluum eſt: quia magis ſtatur tunc ſuo dicto, & eius propriæ confeſsioni, quàm teſtium depoſitioni. Quando vero crimen diffitetur, & ſunt teſtes contra eum, & petit defenſiones ſibi concedi, ſiue præſumatur de delati innocentia, ſiue de eius pertinacia, impœnitentia, & malitia, ad ſe defendendum admittendus eſt, ac [b] defenſiones iuris ſunt ei concedendæ, & nullatenus denegandæ. Et [c] ſic concedentur ſibi aduocatus, probus tamen, & de legalitate non ſuſpectus, vir vtriuſque iuris peritus, & fidei zelator: & procurator [d] pariforma, ac proceſſus totius copia, ſuppreſsis tamen teſtium, & deponentium, ac accuſantium nominibus, vbi Inquiſitor in conſcientia ſua videat eiſdem graue periculum imminere, ſi ipſorum nomina proderentur propter potentiam delatorum. Vbi [e] autem non videatur tale periculum imminere, ſi ipſorum nomina proderentur propter potentiam delatorum, ſunt huiuſmodi nomina delato in prædicta copia exprimenda, iuxta c. Statuta. de hæret. lib. 6.

De aduocato & procuratore reis cõcedendo.

Intelligas hic potentiam delatorum nõ tãtum potentiam generis; ſed & potentiam pecuniæ, vel malitię. Grauius enim periculum immineret teſtibus, ſi eorum nomina proderentur delato homini non generoſo, ſed aliàs malitioſo, & ſacrilegis, & peruerſis hominibus aſſociato, qui nihil habet perdere, quàm homini potenti genere, vel militi, diuiti, ſeu mercatori locupleti, qui habet quod perdat, & non vult ſeipſum perdere: & hæc experientia docet Inquiſitores quotidie euidenter.

Quare quando conceduntur teſtium nomina publicari, multum eſt delati conditio attendẽda, an ſcilicet, aliàs ſit malitioſus, vel ſimplex pauper, vel diues, habens ſocietatem hominum peruerſorum, vel proborum; & ſimilia. 118

Nec putet delatus de hæreſi teſtes à iudicio in cauſa fidei faciliter repellendos: nam à ferendo teſtimonio in cauſa eadem non repellit legitime quemquam, niſi ſola inimicitia capitalis. Nam in fauorem fidei, infames, conſcij criminis ac participes, necnon & excommunicati, & quibuſcunque alijs criminibus irretiti, in defectũ præſertim aliarum probationum, ad teſtificãdum in cauſa fidei admittuntur, iuxta c. in fidei fauorem. de hæret. lib. 6. Immo etiam & periuri, iuxta c. Accuſatus. §. licet vero periuri. de hæret. lib. 6.

Inimicitia capitalis repellit teſtes.

Repellit [f] igitur ſola inimicitia, nõ quæcunque, ſed capitalis: vtpote [g], vel quia mors inter eos eſt de facto illata, vel fuit intentata, ſeu ea quæ ſunt ad mortem inductiua atque via, vel vulnera grauia, & lethalia ſunt ſecuta, & ſimilia (vt videbitur infra) quæ animi peruerſitatem, & malignitatem peragentis contra paſſum indicant manifeſte; propter quod pręſumitur, quòd ſicut intentauit contra iſtum mortem corporalem per illum modum, ſcilicet vulnerando; intentaret & per iſtum, ſcilicet crimen hæreſis imponendo: & ſicut voluit ei auferre vitam, vellet auferre & famam: quare [h] tales inimici capitales à teſtimonio legitime repelluntur.

Aliæ autem inimicitiæ, præſertim graues, & ſi non repellunt totaliter, tamen dictum eorum debilitant aliqualiter, vt non ſit plena fides eorum atteſtationibus adhibenda: ſed cum alijs adminiculis, & aliorum teſtium dictis, poſſunt plenam facere probationem. Sane quando ipſi delato deponentium, ſeu teſtificantium nomina publicantur, & ille allegat contra eos cauſas inimicitiæ capitalis, producendo ad hoc teſtes; in [i] illo caſu, an dicti deponentes & teſtificantes probentur legitime inimici capitales, & per conſequens à teſtificando merito repellendi nec ne, ſatis ex meritis proceſſus poteſt patere Inquiſitori, iudici in hoc caſu, & procedere diœceſanus & ipſe ad ſententiam ſicco pede. Sed quando delato deponẽtium, ſeu teſtificantium nomina ſupprimuntur, nec ipſe poteſt ſe ab eis defendere in ſpecie, ſed ſolum in genere palpitando †, cum non valeat diuinare: in iſto caſu multum intereſt Inquiſitoris, vt modum congruum teneat, per quem eidem innoteſcat, an dicti deponentes & teſtes ſint ipſius delati inimici capitales, nec ne, vt ſine vllo errore diœceſanus & Inquiſitor poſsint ad ſententiam procederẽ, vt inſontes non condemnent, nec reos iuſtificent: ſed tam iſtis, quàm illis iuſtitiam adminiſtrent.

Graues inimicitiæ dicta teſtium debilitant.

† ſuſpicãdo

COMMENT. XXVIII.

a QVando enim delatus, &c. confitetur crimen, &c. tunc concedere ſibi defenſiones, &c. ſuperfluum eſt.] *Et enim qui confitetur crimen, protinus obijcitur illud Lucę cap. 19. Ex ore tuo te iudico, nec vlla clarior, aut efficacior*

Num. 117.

Reorum cõfeſſio eſt probatio omniũ efficaciſſima

cacior probatio poteſt inueniri, quàm reorum confeſſio, vt optime docet Romanus conſil. 329. incipien. Præſens conſultatio in hanc, *nu. xi. & Alexander li. 1. conſil. 13. incipien.* Ex his quæ in themate. *& Felynus in cap. 1. de exceptio. & in c. cum ſuper. de re iudicata, optime dicebat probationem, quæ fit per propriam confeſſionem, fortiorem eſſe ea quæ fit per teſtes, & rem notoriam facere. et Baldus in authent. ſed nouo iure. C. ſi certum pet. dicebas non eſſe exigendam ſolemnitatem probatoriam, vbi adeſt confeſſio partis.*

In crimine hæreſis ſola reorum confeſſio ſufficit ad condemnationem.

Et quamquam in aliis delictis ſola confeſſio delinquentis non ſufficiat niſi de crimine, hoc eſt, verbi gratia, de corpore interfecto conſtet l. 1. §. item illud. ff. ad ſenatuſc. Syllania. vbi Bart. & Bald in authen. ſed nouo iure. C. de ſeruis fugit. & Angelus in l. 1. C. de confeſſ. at in crimine hæreſis, ex ſola reorum confeſſione ad condemnationem procedi poteſt; quia cum hæreſis crimen mēte concipiatur, & in animo lateat, plerumque non poteſt aliter probari, quàm per propriam confeſſionem reorum. Bald. in l. ſi quis non dicam rapere. C. de epiſcopis & cleri. quem ſequuntur Felynus in c. auditis. de præſcriptio. et Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 2. & Franciſcus Ponzinib. de lamiis nu. 52. & 70.

Ex his ergo apparet veram eſſe doctrinam Eymerici hoc loco, videlicet, ſuperfluum eſſe concedere defenſiones reo ad dicendum contra teſtes, quoties de delicto conſtat per propriam confeſſionem: & hunc Eymerici locum inuenies etiam apud Vmbertū Locatum in opere iudiciali verbo, defenſiones.

Et quamquam hæc ita ſe habeant, nihilominus tamen cum defenſiones ſint de iure naturæ. l. vt vim. ff. de iuſt. & iure. non obſtante propria confeſſione offerri debent reo defenſiones, & ſi quid opponere voluerit aduerſus eam, audiendus erit, ne iniuſte vnquam ſe damnatum conqueratur: nam & contra propriam confeſſionem poſſunt multa opponi, vt docet Iulius Clarus in pract. crimin. §. fin. q. 55. & præcipue verſi. ſed pone. & q. 64. verſic. ſin autem reus. conferunt tradita per Simancam de catho. inſtit. tit. 17. de defenſionibus reorum, nu. 55. & aliquot ſeq.

Inquiſitis de hæreſi legitimæ defenſiones concedēdæ.

b ¶ Ac defenſiones iuris ſunt ei concedendæ, & nullatenus denegandæ.] *quoniam iuſta defenſio eſt de iure naturæ, & propterea nullo modo poteſt, aut debet denegari. l. vt vim. & ibi communiter Doctores. ff. de iuſt. & iure. l. quotiens. C. de precibus Imperat. offerendis. clement. paſtoralis. §. ceterum defectus. de ſentent. & re iud. tradit Ioannes Imola in clement. ſæpe. de verbo. ſignifi. ſuper gloſſa in verbo, defenſiones. & Bernardus Comenſis in lucerna verbo, defenſio. §. 2. & hoc ipſum iam prouide olim in hac cauſa cauit concilium Biterrenſe cap. 8. in hæc verba:* Ac datis dilationibus competentibus, & defendendi facultate conceſſa, benigne admittatis exceptiones, & replicationes legitimas eorundem. *hæc ibi. Offerebat hic locus amplam occaſionem agendi de defenſionibus reorum in hoc crimine: quæ res, licet valde vtilis eſſet, at quia non erat omnino huius inſtituti, omittenda fuit: neq; enim ex propoſito videtur agere hoc loco auctor de defenſionibus. quàm ob rem de illis tantum agemus, quas Eymericus proponit, ceteras*

A *ſuis locis perſequemur, quas ex indice operis licebit deprehendere.*

Inquiſitis de hæreſi aduocati concedēdi, & quales.

c ¶ Et ſic concedetur ſibi aduocatus, probus tamen & de legalitate non ſuſpectus, vir vtriuſque iuris peritus, & fidei zelator. } *His verbis breuiſſimis duo complectitur auctor. primum reis eſſe dandos aduocatos: alterū quales eſſe debeāt de aduocatis eadem tradit Locatus in opere iudiciali verbo, aduocatus. copioſe Repertorium Inquiſitorū verbo, aduocatus. & Simancas de catho. inſtit. tit. 5. & in enchyridio violatæ religionis tit. 42.*

Vt ergo breui cuncta huc ſpectantia complectar, præter has conditiones, quas vere in aduocato poſtu-
B *las hic Eymericus, ſequentes etiam concurrere oportet: vt aduocatus non ſit aut hæreticus, aut de fide ſuſpectus, vel infamatus. Repertorium Inquiſitorum verbo, aduocatus. §. ſed vtrum hæreticus. facit textus. in c. excommunicamus 1. de hæret. §. credentes. ibi:* Si vero fuerit aduocatus, eius patrociniū nullatenus admittatur. *ad hæc nec malo genere natus eſſe debet, ſed ab originariis Chriſtianis ſtirpem ducat, & generis principium.*

Quando dādus aduocatus in hoc crimine.

Dandus eſt autē aduocatus cum reus negat obiecta crimina: nam ſi fateatur, nullo aduocato indiget; idque poſtquam tres monitiones factæ fuerint reo, vt libere veritatem fateatur. in iis qualis ritus obſer-
C *uari debeat, ſalubriter & prudenter cautum eſt Madriliana quadam inſtructione anno M.D.LXI. cap. 23. in hæc fere verba, à nobis latina facta:* Inquiſitor uel Inquiſitores reum admonebunt, quantum ſua interſit, fateri veritatem: quo facto nominabunt ad ſuam defenſionem aduocatum, uel aduocatos a ſancto officio hunc rei deſtinatos: & in præſentia cuiuſlibet ex Inquiſitoribus reus communicabit cum eo, & de conſilio aduocati vel verbo, uel ſcripto reſpondebit ad accuſationem. Aduocatus vero priuſquam ſuſcipiat defenſionem rei, iurabit ſe bene ac fideliter eum defenſurum, & cuſtoditurum ſecretum in his quæ audiet & vi-
D debit, etiamſi iurauerit cum primum aſſumptus fuit à ſancto officio ad hoc munus exercēdū. Aduocati partes erunt admonere reum, vt veritatem confiteatur, pœnitentiamque petat pro culpa, ſi quam habet: reſponſio vero fiſcali notificabitur ſeu intimabitur. *hæc eſt eius inſtructionis ſententia vera quidem & prudens, ac proinde iudicio meo vbique obſeruanda. nec noſtri de hac re differentes quidquam præter hæc adducunt, quæ alicuius ſint momenti. nonnulla vero huc ſpectantia dixi ſupra par. 2. ſuper cap. ſi aduerſus. de hæret. pag. 99.*

d ¶ Et procurator pari forma.] *De procuratore*
E *quantum ad hunc locum attinet, agit Repertorium Inquiſitorum & Locatus in opere iudiciali, verbo procurator, & Simancas de catho. inſtit. tit. 52. & in enchyridio tit. 43.*

Eſt autem procurator, qui negotia mādato Domini adminiſtrat, cum dominus vel non vult, vel nō poteſt negotiis ſuis intereſſe.

Inquiſitis de hæreſi an ſit concedendus procurator.

Ac quantum ad hoc crimen attinet, iure dubitatur, an procurator ſit captis pro hæreſi concedendus; & re vera iudicio eruditorum ei denegari non debet, & quæ de aduocato proxime diximus, eadem

dem etiam accipienda ſunt in procuratore. ceterum raro nunc admittuntur procuratores, quia aduocati ſufficiunt, & munus procuratorum ſubeunt: immo verius Inquiſitores videntur reorum procuratores, cum officio eorum fiant reorum defenſiones. quòd ſi quandoque reo petente, Inquiſitores procuratorem conceſſerint, probum admittere debent, non cauilloſum & garrulum, vt optime admonuit Locatus in opere iudiciali verbo, procurator. nu. 2. reo autem petenti procuratorē non poteſt Inquiſitor denegare, vt voluit. Repertorium verbo, procurator. §. Inquiſitores tenentur.

De procuratore in hac cauſa apud Inquiſitores Hiſpaniæ per Madrilianam inſtructionem anno M. D. L X I. cap. 35. ita ſcriptum eſt: Quamuis inſtructio diſponat dandos eſſe reis procuratores, tamen dari non debent, quia experiētia docuit multa incommoda inde ſolere prouenire: & ob modicam vtilitatem, quam rei inde conſequebantur, nō eſt in vſu, vt amplius dentur; quanquam aliquando ob magnam neceſsitatem ſolet concedi aduocato, vt reos defendat. *hæc ibi. In his tamen laudabiles & receptas conſuetudines ſeruandas puto, aut reſpiciendum quid ſupremus Senatus S. Romanæ generalis Inquiſitionis obſernet.*

Minoribus 25. annis Inquiſitis dantur curatores. *Hoc tamen non omittam, quòd maxime ad hanc cauſam videtur ſpectare, minoribus 25. annis delatis dandos omnino eſſe curatores, quorum auctoritate defendantur, ne vel ob imperitiam, vel ob iuuenilem ætatem aliquid taceant, vel dicant, quod ſi fuiſſet prolatum, vel non dictum prodeſſe eis poſſet.*

De hoc curatore minoribus dando in ſacro Inquiſitionis officio Madrilianæ inſtructione anno M. D. LXI. c. 25. à nobis nunc latina facta ita cautum eſt: Si reus fuerit minor vigintiquinq; annis, priuſquam accuſationi reſpondeat, ſibi dabitur curator, cuius auctoritate ratificabit confeſsiones factas, & formabitur totus proceſſus: ſed curator nō ſit ex officialibus ſancti officij. & poteſt eſſe aduocatus eius, vel quælibet alia perſona grauis, fidelis, & bonæ conſcientiæ. *hæc ibi. Si quid vero cum minoribus geſtum ſit abſque horum curatorum auctoritate, id ipſo iure irritum eſt & nullum. l. clarū. C. de auctorit. præſtan. Corneus conſil. 198. lib. 4. Matthæus de Afflictis deciſione 208. incipien.* Minor adultus. *Alexander conſil. 115. incipien.* In cauſa Inquiſitionis, *& eleganter Antonius Gomez tomo 3. de delictis, cap. 1. quam ob rem omnino ſunt eis dandi curatores.*

e ¶ Vbi autem non videatur tale periculum imminere, ſi ipſorum nomina proderentur, &c.] *Hæc quæſtio ceſſat hodie: neque enim delatis teſtium nomina publicantur, vt dixi ſupra hac 3. par. nu. 101. & infra nu. 209. & ſuper q. 75. eſt autē hic Eymerici locus de triplici potentia valde inſignis, quē ceteri qui de hæreticis ſcripſerunt poſt eum ſecuti ſunt.*

Locus notandus.

Num. 118. f ¶ Repellit igitur ſola inimicitia, non quæcūq; ſed capitalis.] *Hæc periodus & proxime præcedens, videlicet:* nec putet delatus de hæreſi, &c. *deſumptæ mihi videntur ex vetuſto concilio Biterrenſi & Narbonenſi, olim contra hæreticos celebratis, in quorum primo, videlicet Biterrenſi cap. 12. & 13. de hac re ita ſcriptum eſt.*

Quæ exceptiones opponi poſſint teſtibus in hoc crimine.

A Quamuis in huiuſmodi crimine omnes criminoſi & infames, ac participes criminis ad accuſationem & teſtimonium admittantur. cap. 12.

Illis tantum exceptionibus fidem teſtium euacuantibus in totum, quæ non ex zelo iuſtitiæ, ſed de malignitatis fomite ꝓcedere videantur: vt ſunt conſpirationes & inimicitiæ capitales: alia vero crimina & ſi debilitent, non repellunt, maxime vbi teſtes de crimine fuerint emendati. *hæc ibi: In Narbonebſi quoque c. 24. & 25. ita.* cap. 13.

Quamuis in huiuſmodi crimine, propter ipſius enormitatem, omnes criminoſi & infames, & criminis etiam participes, ad accuſationem, vel teB ſtimonium admittantur. cap. 24.

Illis tantum exceptionibus fidē teſtium ex toto euacuantibus, quæ non ex zelo iuſtitiæ, ſed de malignitatis fomite procedere videantur, vt ſunt conſpirationes & inimicitiæ capitales: alia vero crimina etſi debilitent, non repellunt, præſertim ſi teſtes de crimine fuerint emendati. *hæc ibi. Inſignia ſunt plane loca, nec cuique obuia, & diligenter in hac cauſa animaduertenda.* cap. 25.

g ¶ Vtpote vel quia mors inter eos eſt de facto illata, &c.] *Obſeruanda ſunt hæc exempla, ex quibus inimicitia capitalis naſcitur. de quibus in l. licet. C. de recept. arbit. & in c. repellantur. et in c. cum oporC teat. de accuſatio, & ibi Panormitanus. textus ſingularis in §. inimicitiæ. cū gloſſa in verbo, ſi capitales. inſtitu de excuſatio. tuto. vbi communiter interpretes effectus inimicitiarum capitalium recenſere ſolent, inter quos vnus & præcipuus eſt is, de quo Eymericus hic, & in l. teſtium. ff. de teſtibus. quinimmo etiamſi inimicus capitalis examinaretur, non faceret iudicium. Bart. in l. maritus. ff. de quæſt. neque ad acſandum etiam in notarijs admittendus eſt inimicus capitalis, vt ait Romanus conſil. 324. incipien.* In propoſita conſultatione.

Inimicitia capitalis vnde oritur.

Quomodo autem probetur inimicitia, textus eſt ſingularis, vbi late Iaſon in l. liberi. C. de inofficio. teD ſtamento. nos vero & quomodo probetur, et ex quibus cauſis oriatur, copioſe diximus infra ſuper q. 67. quæ huic loco claram lucem ſunt allatura.

Et qualiter probetur.

Iā hæc eadem quæ hic docet Eymericus, refert Locatus in opere iudiciali, verbo inimicitia. verſ. adde ex Directorio. vide inſuper Simancā de catho. inſtit. tit. 64 nu 80. & Zāchinū tract. de hæret. c. 13 nu. 3. & ibi Cāpegiū. et Repertoriū Inquiſit. uerbo inimic⁹ & verbo, teſtis. & Ioannē Rojā in ſingula. fidei, ſingul. 200. cetera tradidi infra ſuper dicta q. 67.

h ¶ Quare tales inimici capitales à teſtimonio legitime repelluntur. aliæ autem inimicitiæ, præſertim graues, etſi non repellunt totaliter, &c.] *Hic E locus in tribus manuſcriptis aliter legitur, in Bononiēſi fol. 108. ita:* Quare tales inimici capitales à teſtimonio legitime repelluntur totaliter, cum dictum eorum debilitent aliqualiter, vt non ſit plena fides eorum atteſtationibus adhibenda, ſed cum alijs adminiculis, & aliorum teſtium dictis poſſunt plenam facere probationem. *In Sabellano vero fol. 496. ita:* Quare tales inimici capitales merito repelluntur à teſtimonio, &c. & licet talibus non ſit plena fides adhibenda, tamen cum alijs adminiculis & dictis aliorum teſtium, poſ-

Locus notatus.

tent

ſent plenam facere fidem. *In codice Cardinalis de Gambara fol.682. ita:* Quare tales inimici capitales à teſtimonio legitime repelluntur totaliter, alias licet dictum eorum debilitet aliqualiter, vt nõ ſit plena fides eorum atteſtationibus adhibenda, ſed cum aliis adminiculis, & aliorum teſtium dictis poteſt plenam facere probationem. *hęc ibi. Ac proculdubio, vel corrupta ſunt & deprauata, vel falſa, & quæ vix ſibi cohęreant: quam ob rem noluimus recedere à Barcinonenſi impreſſo, qui cæteris erat emendatior.*

Sententia vero huius loci omnino hæc eſſe videtur; quę etiam colligitur ex concilio Biterrenſi, & Narbonenſi paulo antea relatis: nam in hoc crimine propter eius enormitatem omnia teſtimonia recipiuntur, omniumque voces & accuſationes audiuntur, exceptis ſolis capitalibus inimicis, & conſpiratoribus: quòd ſi alij inimici non capitales teſtificentur, quamuis eorum atteſtationes non faciant tantam fidem quantam facerent, ſi non eſſent inimici capitales; at non propterea repelluntur. & hęc ſententia veriſſima eſt, quam etiam aſſeruerunt iam olim periti quidem Auinionenſes conſilio quodam edito in materia Inquiſitionis. cap.4. quod eſt in vetuſto illo codice bibliothecę Vaticanæ, dicẽtes duas ſolas exceptiones teſtibus obijci poſſe, quæ penitus dicta eorum repellant, videlicet inimicitias capitales, & cõſpirationes. quod etiam ipſum velle videtur Zãchinus tract. de hæres. cap.13. nu.3.

Inimicitia nõ capitalis non euacuat dictũ teſtis, quamuis debilitet.

Aliorum vero inimicorum & criminoſorum dicta quantum debilitentur, aut quantũ ſit illis detrahendum propter inimicitiam aliam præter capitalẽ, aut propter alia crimina, arbitrio iudicantis relinquitur id inueſtigare & iudicare. quod facile fortaſſis poterit deprehendere vir prudens ex perſonarum & negotij qualitate. l. teſtium. ff. de teſtib. Panormitanus in c. accedens. vt lite non conteſt. & in cap. cũ oporteat. de accuſat. Felynus in cap. quoties. nu.4. de teſtibus. Campegius apud Zanchinum cap.13. verſic. de alijs vero.

Locus emendatus. & vnde intelligatur inimicitia capitalis.

i ¶ In illo caſu, an dicti deponentes & teſtificantes, &c.] *His locus varie legebatur, nec vllus videbatur poſſe colligi bonus ſenſus; quare Barcinonenſem impreſſum emendare oportuit ex Bononiẽſi, qui cæteris hoc loco erat emendatior, in quo ita legebatur:* In illo caſu, an dicti deponentes & teſtificantes probẽtur legitime inimici capitales, & per conſequens à teſtificando merito repellendi necne, ſatis ex meritis proceſſus poteſt patere Inquiſitori iudici in hac cauſa, & procedere diœceſanus & ipſe ad ſententiam ſicco pede. *& hęc proculdubio eſt vera & clara lectio.*

In Sabellano vero paulo aliter ita legitur: in illo caſu prædicti deponentes, ſiue teſtificantes probantur legitime inimici capitales, & per conſequens merito repelluntur à teſtificando: & ſic ex meritis proceſſus poſſunt Inquiſitor & Epiſcopus ſuum firmare proceſſum. *hęc ibi. In his hoc eſt Eymerici inſtitutum: quotiens obijcitur teſtibus inimicitia capitalis, probari debet, & ex probatione apparet, an teſtes ſint repellendi nec ne, quibus intellectis facile peruenitur ad ſententiam.*

Modi ſex tradendi copiam proceſſus delato de hæreſi, ſuppreſsis delatorum nominibus.

Modus autẽ in talibus cõſueuit à diœceſanis & Inquiſitoribus multiplex obſeruari. 119.

PRIMVS [a] eſt: quòd prædictorum nomina, non in ipſa proceſſus copia, ſed in aliqua particulari cedula conſcribantur; non tamen eo ordine quo deponunt, & talis delato cedula conferatur, ſic, vt nomen teſtis, qui eſt primus in copia, ſit ſextus vel ſeptimus in cedula; & qui ſecundus in copia, ſit vltimus vel penultimus in cedula; & ſic de aliis, nominum ordinem transmutando; & ſic delatus quis hoc deponat, vel quis illud, & quis ſit primus, & quis ſecundus in ſua copia cognoſcere non valebit.

Iſte modus non videtur multum valere, quia non videtur delato multum prodeſſe, & deponentibus poteſt multum obeſſe. Nam per hunc modum delatus non poteſt cognoſcere quis eſt ille, qui deponit illud; nec poteſt cognoſcere, quis eſt qui deponit pro eo, & quis qui contra eum, cum inter deponentes interdum vnus deponat pro delato, alius contra delatum: quare clare non poteſt ſcire contra quem habet agere in ſpecie, ſed aget contra omnes illos in genere, immo contra quemlibet in ſpecie, dando † eos omnes inimicos capitales, fingendo inimicitiarum colores. Et cũ conſtet ſibi per cedulam antedictã, ſibi oblatã, quòd aliquis illorum depoſuerit talia grauia contra eũ, figet intentionem ſuam contra vnũ vel duos, qui fortaſſe illa non depoſuerunt; vel ſi fecerunt, cum veritate fecerũt, & conabitur eos deſtruere; quare grande periculum imminere poterit: & ſic Inquiſitor incidet in id, quod vult & debet ſubterfugere niſu † toto.

† Al. dicendo.

† Al. in toto proceſſu.

Secundus modus eſt: nam datur delato proceſſus copia ad partem vnam, & deponentium nomina ſeu deferentium ad partem aliam, & admiſcentur cum illis alia extranea eorum, qui nunquã depoſuerunt cõtra in illa materia; & per hunc modum poteſt dicere delatus contra illum, & contra iſtum, & non veniet in cognitionem eius qui depoſuit contra eum.

Iſte modus eſt æque, vel magis periculoſus quàm primus: nam per proceſſus copiã, ipſe ſcit in tali certo numero eſſe deponentium nomina contra eum, & per oblatam ſibi cedulam noſcit, quòd plura ſibi nomina pręſentantur, quàm ſint illorum qui depoſuerunt: itaque figet mentem ſuam contra aliquos illorum certos, qui fortaſsis nunquam depoſuerunt; vel ſi depoſuerunt, pro eo depoſuerunt: vel ſi contra, depoſuerunt cum veritate, & virtute iuramenti præſtiti depoſuerunt; & ſic molietur contra eos inſidias, & poterit illis graue periculum imminere, quod volumus caũere.

Tertius modus eſt: nam quando delatus examinatur in fine ſuæ confeſsionis, antequam ſibi copia proceſſus concedatur, interrogatur, an reputet

putet ſe habere inimicos capitales, qui omni diuino timore poſtpoſito falſo imponerēt ſibi labem hæreticæ prauitatis; & tunc impræmeditatus, ac improuiſus, & non viſis deponentium atteſtationibus reſpondet, quòd non reputat ſe habere tales inimicos; vel ſi dicat quòd reputat ſe habere, nominat aliquos vt occurrunt.

Iſte modus eſt cauteloſus, quia nō datis defenſionibus, nec exhibitis teſtium depoſitionibus, reſpondet improuiſus, licet non ſit deponentibus periculoſus: quare non videtur multum tenēdus, quia delato nociuus.

Quartus modus eſt: nam delatus in fine ſuæ confeſsionis, antequam dentur ſibi defenſiones, interrogatur de teſtibus, qui grauiora deponunt contra eum, vt de delatis, per hunc modum: Cognoſcis tu talem? nominando vnum de teſtibus, qui grauiora deponunt contra eum: & dicit quòd non, vel quòd ſic: ſi dicit quòd non, non poteſt ex tunc dando defenſiones, illum ponere capitalem inimicum, cum dixerit ſe medio iuramento non cognoſcere illum. Si dicit quòd ſic: interrogatur ſi ſcit vel audiuit quòd iſte dixerit vel egerit aliquid contra fidem: & ſi reſpondet quòd ſic, talia vel talia; interrogatur ſi eſt eius amicus vel inimicus, & ſtatim reſpondebit quòd amicus, vt eius teſtimonio ſtetur; & extunc in illa cauſa nō poteſt dare illum inimicum capitalem, cum medio iuramento dixerit amicum. Si autem reſpondeat quòd non; interrogatur ſi eſt eius amicus, vel inimicus, & reſpondebit quòd amicus; tamen non ſtaret propter hoc, quòd ſi aliquid ſciret quin diceret, & extunc in illa cauſa non poterit eum ponere inimicum: & poſt fit idem de aliis teſtibus.

Iſte modus eſt magis quàm immediate præcedens cauteloſus, ex cauſis ſibi allegatis; quare non eſt tenendus, niſi contra cauteloſos & cauilloſos: & hunc contra tales (licet raro) tenui, & cū eſſem aſtutus, vt dicit Apoſtolus, dolo eos cepi.

2. Cor. 12.

Hic modus vlu ſacri tribunalis eſt receptus.

Quintus modus eſt: nam datur delato copia proceſſus ſuppreſsis nominibus deponentium, & ipſe viſis depoſitionibus coniecturatur quis, vel qui depoſuerunt talia contra eum, & frequenter venit in cognitionem, & dat quàmplures, quos dicit inimicos eſſe ſuos capitales, aſsignat rationes, & producit teſtes.

His omnibus exhibitis, & taliter actitatis, Inquiſitor conſiderat ſi aliquos diuinauit, ſeu cognouit; & ſi ſic, attendit ad cauſas inimicitiarum; & ſi nō ſunt ſufficientes, dimittit: & ſi ſunt, examinat teſtes ſecrete; & ſi nō probant legitime, repelluntur: & hæc fiunt conuocato ad hoc bono conſilio peritorum: & iſte modus vt communius obſeruatur.

Sextus modus eſt: nam delato proceſſus copia exhibetur; ſed deponentium & deferentium nomina ſupprimuntur, defenſiones eidem conceduntur; & ſe defendendo multos ſe habere inimicos capitales exprimit, & nominat, cauſas talium inimicitiarum aſsignat: Quibus ſic peractis, diœceſanus & Inquiſitor cōſilium theologorum & iuriſperitorum congregant, & iuxta alleg. cap.

A Statuta. de hæreti. libr. 6. totum proceſſum integraliter & perfecte, concilio per notarium legi faciunt, teſtium vel deponentium ac deferentium nomina, concilio publice exponunt, & non ſolū ad dandum ſanum conſilium; ſed etiam ad tenēdum ſecretum iuramento, vel excommunicationis ſententia eos arctant, & etiam eo ipſo ſtatuto ipſi Epiſcopus & Inquiſitor ſub præcepto obedientiæ extunc ad ſecretum huiuſmodi adſtringuntur. Et ibi per conſiliarios tractatur ſi delatum & teſtes cognoſcant plene, ſi inter eos eſt inimicitia capitalis, nec ne; & ſi per conſiliarios plene cognoſcentes iſtum & illos, deliberatur de omnium,

B vel aliquorum inimicitia capitali contra delatum, vel non, ſtatur conſilio eorum & deliberationi: & qui per conſilium iudicabuntur inimici capitales, à teſtimonio repelluntur; & qui non, admittuntur. Si autem conſiliarij delatum & teſtes plene non cognoſcunt, de conſilio eorundem conſiliariorum eliguntur duo, tres, vel quatuor probi viri de villa † dicti delati, qui cognoſcant plene delatum: quorum ſaltem vnus, vel duo ſint ſacerdotes parochiani, & alius (ſi poteſt commode) religioſus, & alij laici probi viri veritatis zelatores: iſti per Epiſcopum & Inquiſitorem ſecretius vocabuntur, & per iuramentū

† Ideſt, oppido ſeu ciuitate: nam eſt vox Hiſpana.

C vel excōmunicationis ſententiam de dicenda veritate interrogabuntur de delati & teſtium amicitia, vel inimicitia capitali, publicando eis nomina iſtius & illorum, & ſtabitur iudicio eorumdē, vt quos (habita prius inter ſe bona ac diligenti deliberatione) dicent ipſius delati inimicos eſſe capitales, rationes legitimas allegando, à teſtimonio repellant; quos autem non, admittant: & iſtum modum communiter obſeruaui, & deceptum (vt puto) inde non me inueni, ſed ad veritatem nego tij ſic perueni.

COMMENT. XXIX.

D *Hæc diſputatio ſaluberrima eſt, & vtiliſſima: cum enim delatus non poſsit facile ſe tueri ab obiectionibus teſtium, quos ignorat, diligentiſſime debent Inquiſitores præcauere, ne quid durius propterea in eos ſtatuatur. & ob id Eymericus prudentiſſime hoc loco præſcribit modos, quibus hoc incommodum euitetur. eoſdem autem hos modos retulit Campegius apud Zanchinum tract. de hæret. cap. 13. verſi. nec deſunt modi. quo loco primos duos modos velut parum tutos omittit, ceteros non omnino damnat. eoſdem refert nullis pene mutatis Iacobus Sprenger in malleo maleficarum par. 3. q. 11 actu. 7. & Silueſter libro 3. de ſtrigimagis cap. 3. puncto nono.* Num. 119.

E *In tota hac diſputatione hoc eſt præcipue Inquiſitori curandum, ne dum cautelas & modos excogitat ad inquirendum, an delati habeant inimicos capitales, per alias circumſtantias efficiat, vt ijdem delati in notitiam teſtium deueniant. & hac ſumma ſit, teſtium incolumitati omnino conſulendum eſſe, aliâs non facile reperirentur qui hæreticos, vel denuntiarent, vel aduerſus eos teſtificarentur: quod in maximum catholicæ fidei detrimentum vergeret.*

Curandum diligēter ne Inquiſitori de hæreſi in notitiā teſtium deueniant.

Et pro-

Et propterea in Hiſpania prudentiſsime prima inſtructione Hiſpalenſi cap.16. cautum eſt, quòd cum depoſitiones teſtium publicantur, & earum copia reis traditur, ſupprimantur quædam circumſtantiæ, ex quibus teſtes poſſunt cognoſci, quod refert etiam Ioannes Roias in ſingularibus fidei, ſingula. 208. Sũt autem circumſtantia illæ, dies & hora delicti commiſsi, & ſi quæ ſunt ſimiles, quæ prudentia Inquiſitorum relinquuntur. Simancas de catho. inſtit. titu. 64. num. 26. atque hoc ipſum videtur iam olim ſtatuiſſe concilium Biterrenſe cap. 10. dum iubet ne teſtium nomina ſigno, vel verbo aliquo publicentur. de quo dicam amplius infra ſuper quæſt. 75.

Quæ circumſtantiæ tacendæ, cũ copia depoſitionũ Inquiſitis traditur.

a ¶ Primus eſt, quòd prædictorum nomina non in ipſa proceſſus copia, ſed in aliqua particulari cedula conſcribantur, &c.] *In Bononienſi, Barcinonenſi, & codice Cardinalis de Gambara ita:* ſed in aliqua ad partem cedula conſcribantur, *eſt phraſis Hiſpana latinitate incondito ſtylo donata*, ad partem, *id eſt in vna papyro ſcribantur nomina teſtium, in alia vero teſtium depoſitiones. ſed vt cuncti facilius ſententiam deprehenderent, viſum eſt lectionem codicis Sabellani ſequi, vt eſt impreſſa.*

Locus notãdus.

Iam quantum ad hunc primum modum attinet, eum tradit etiam Franciſcus Brunus tract. de indicijs & tortura. ſed nullo modo debet in hoc crimine obſeruari.

b ¶ Et ex tunc in illa cauſa non poteſt dare illum inimicum capitalem, cum medio iuramento dixerit amicum.] *Et ratio eſt, quoniam qui ſemel approbauit teſtem, non poteſt amplius eum reprobare. Felynus in cap. præſentium. de teſtibus. nu. 7. & 8. S. Antoninus part. 3. tit. 9. cap. 11. §. 1. Salycetus, & alij in l. ſi quis teſtibus. C. de teſtibus. Alexander conſ. 61. lib. 1. lect. Boſsius tit. de publicatione proceſſ. & teſt. num. 13. & ſeq. & præ ceteris eleganter Boerius deciſione 245. incipien.* Sed quid ſi quis in iudicio. *num. 2. 3. 4. vbi hoc declarat & limitat, quem omnino videto.*

Teſtis ſemel approbatus non poteſt reprobari.

c ¶ Sextus modus eſt: nam delato proceſſus copia exhibetur, &c. & ſe defendendo multos ſe habere inimicos capitales exprimit, &c.] *Hic modus eſt tutiſsimus, & vtiliſsimus in hac cauſa, quem iam olim præſcripſiſſe mihi videtur concilium Biterrenſe* cap. 10. *in hæc verba*: Illud autem caueatis, ſecundum prouidam ſedis Apoſtolicæ voluntatem, ne teſtium nomina ſigno, vel verbo aliquo publicentur; ſed ſi inſtat contra quem Inquiſitio fit, dicens forte ſe habere inimicos, vel in ſe aliquos conſpiraſſe; inimicorum ab eo, ſeu conſpiratorum nomina, & inimicitiarum, ſeu conſpirationis cauſa, & veritas exigantur: vt ſic & teſtibus conſulatur, & ipſis etiam conuincendis. *hactenus ibi, quod eſt diligentiſsime animaduertendum.*

Quid faciendum cum Inquiſitus dicit ſe habere inimicos.

d ¶ Et ibi per conſiliarios tractatur, ſi delatum & teſtes cognoſcant plene, &c. *Conueniunt fere in omnibus hoc loco Bononienſis, Barcinonenſis, & codex Card. de Gambara, ſed in Sabellano fortaſsis clarius ita legitur:* Et ibi tractent ipſi conſiliarij, ſi inter delatum & teſtes plene cognoſcatur inimicitia capitalis, vel non: & ſi per huiuſmodi conſiliarios plene cognitum fuerit de inimicitia capitali

Locus notãdus.

Tutiſsimũ conſilium ad cognoſcendos inimicos in hac cauſa.

A omnium vel aliquorum, qui reputabuntur conſilio plurium inimici capitales, repellentur: qui vero non reputabuntur, admittentur: Si autem dicti conſiliarij nõ cognouerint delatum, & teſtes, &c. *fere vt in impreſſo: in quo vt planior eſſet ſententia, ita vellem legendum:* Et ibi per conſiliarios tractetur, ſi ipſi delatum et teſtes cognoſcunt plene, et ſi inter eos eſt inimicitia capitalis, &c. *Nihil fuit immutatum. ſed hoc fuit animaduerſum. & ſane codicis Sabellani lectio planior videtur.*

Hoc autem Eymerici conſilium vſque adeo tutum eſſe exiſtimo, vt ſi obſeruetur, nihil inde incommodi vel teſtibus vel reis poſsit oriri: imo vero multum hac ratione reorum ſaluti conſulitur. B *Cæterum integerrimos eſſe oportet conſultores, quibus res tanti momenti credenda eſt; nec illis Inquiſitor committet tale ſecretum manifeſtando nomina teſtium, vel delatorum ſeu denuntiatorum, quos probabiliter ſuſpicatur, aut propter magnam amicitiam, aut ſanguinis coniunctionem, aut ob alias cauſas reis quandoque propalaturos nomina teſtium aut accuſatorum, aut denuntiatorum, in quo multa opus eſt prudentia.*

De recuſatione Inquiſitoris.

120 TERTIVM quod prorogat & dilatat epiC ſcopi ſeu Inquiſitoris iudicium, ſententiam ſeu proceſſum eſt ipſius iudicis, ſcilicet, Epiſcopi vel Inquiſitoris recuſatio; & hæc quandoque eſt aliqua atque iuſta, quandoq; eſt friuola atq; nulla.

Quando enim delatus videt, quòd Inquiſitor grauauit eum realiter & de facto, vtpote, quia defenſiones iuris eidem petenti non conceſsit, vel aduocatum eidem negauit, vel ſimilia; recuſat eum merito vt ſuſpectum; cauſam recuſationis præhabitam allegando. Tunc Inquiſitor debet attendere ad cauſam recuſationis: & ſi videt quòd contra ius & iuſtitiam eum aggrauauit, defenſiones iuris ſibi denegando, vel ſimilia peragendo; tunc Inquiſitor habet duas vias recuſationem huiuſmoD di repellendi.

Cauſæ iuſtæ recuſandi iudicem.

PRIMA eſt, vt cum ſenſerit, quòd delatus vult eum recuſare, antequam recuſatio ad eum perueniat, committat alicui plenarie vices ſuas; & extunc non poterit recuſari, nec facta commiſsio impugnari, vt habetur extra de offic. deleg. lib. 6. c. Iudex. ſecus ſi non committeret in totum & plenarie vices, vt in c. allegato.

Modi duo repellendi recuſationem.

SECVNDA via eſt, vt cum recuſatio fuerit Inquiſitori præſentata, Inquiſitor videns quòd merito delatus ipſum vt ſuſpectum recuſauit, pro eo quia defenſiones iuris ſibi denegauit, vel aliud E ſimile, quod fieri non debuit, corrigat errorem ſuum, & reducat proceſſum ad illum ſtatum, in quo erat antequam ipſum aggrauaſſet, vtpote ad illum ſtatum, in quo delatus ab eo defenſiones iuris petiuit, dicendo: Ego reduco proceſſum ad illũ ſtatum, in quo talis petiuit defenſiones iuris, & acquieſco petitioni ſuæ, admittendo eum ad ſe defendendum; & concedo ſibi iuris defenſiones, & mando ſibi dari copiam proceſſus, & concedo ſibi talẽ, quem petit in aduocatũ, & talẽ in procuratorẽ: & ſic ablato grauamine aufertur cauſa ſuſpi-

 cionis,

cionis, & recuſatio iam ſit nulla, iuxta cap. Cum A ceſſante. extra de appellatio.

Quando vero delatus videt ſe habere iniuſtitiam, & præſumit de iudicis vero iudicio & iuſtitia, exquirit interdum coloratas cauſas eum recuſandi vt ſuſpectum, vt ſic ſubterfugiat eius iudicium,

Cauſæ friuolę recuſandi.

& recuſat eum, allegando, quòd ipſe Inquiſitor eſt de parentela talis, qui denuntiauit eum, ſeu depoſuit contra eum; ſeu eſt amicus talis, qui eſt eius inimicus; & ſimilia colorata exquiſita: Et tunc ipſe Inquiſitor, iuxta cap. Suſpicionis, extra de offic. deleg. & de appella. cap. Secundo requiris, & cap. Cum ſpeciali. eligat vnum probum virum in arbitrum, & mandet recuſanti, quòd eligat alium: & ſic electis arbitris mandet Inquiſitor & cogat per ſuas litteras per † ſententiam excommunicationis latæ, quatenus citent recuſantem, mandando ei, quòd præſentet eis recuſationem, & teſtes producat, & ipſi arbitri eos examinent diligenter, ſic, quòd [b] infra tale certum tempus, ſcilicet, octo dies ambo, ſi cõueniãt; vel vnus eorum cum tertio per ambos electo, ſi non conueniant, ſuper recuſatione pronunciient: aliàs ipſe vtetur ſuo iudicio & officio ſicut prius in cauſa recuſantis principali, recuſatione huiuſmodi nõ obſtante.

† Al. ſub excõicationis latæ ſententiæ pœna.

Si autem infra tempus arbitris aſsignatum percipiat Inquiſitor, ꝙ recuſatio foret falſa, & per falſos teſtes probatur, & quòd pronuntiabitur cõtra eum; tunc, cum aſſenſu tamen recuſantis, aliàs nõ, poteſt alicui committere plenarie vices ſuas, vt patet in alleg. cap. Iudex. de offic. deleg. Si autẽ adueniente termino arbitris aſsignato, arbitri non pronuntiauerint; Inquiſitor ex tunc iudex remanet prout ante. Si autem arbitri pronuntiauerint recuſationẽ fore nullam, remanet iudex vt prius: ſi autem pronuntiauerint recuſationem eſſe legitimam, Inquiſitoris officium conquieſcit: & quo ad illam recuſantis cauſam deſinit eſſe iudex; nec poteſt alicui committere vices ſuas, vt patet in alleg. cap. Iudex. Et cum Epiſcopus ſiue Inquiſitor non poſsit procedere ad ſententiam; Epiſcopus & Inquiſitor uel alter eorum denuntiet factum domino noſtro Papæ, ſupponendo ꝙ non obſtante huiuſmodi recuſatione poſsit Inquiſitor procedere cum Epiſcopo in cauſa illa, uel ſubroget aliũ quo ad cauſam illam, qui cũ Epiſcopo & Inquiſitore poſsit procedere in eadem.

COMMENT. XXX.

Num. 120.

Hic titulus de recuſatione Inquiſitoris, licet parum differre videatur à ſequenti de appellatione quę fit ab Inquiſitore; tamen ex definitione vtriuſque diſcrimen non modicũ colligetur. Eſt enim recuſatio (vt ait Hoſtienſis in ſum. tit. de recuſatio. iud. delegati. §. quid ſit recuſatio.) ob iuſtam cauſam ſuſpicionis contra iudicem propoſitã audientia eiuſdem iudicis declinatio canonice allegata. Appellatio vero (vt cum Canoniſtis nunc ſentiam) à minore iudice per inuocationem maioris iudicis prætextu iniquitatis primę latæ ſententiæ reſciſsio. ita idem Hoſtienſis in ſum. tit. de appellatio. §. quid ſit appellatio.

Quid recuſatio.

Quid appellatio.

Tametſi vero iudices, tam ordinarij quàm delegati recuſari poſsint. cap. ſuſpicionis. de offic. delegati. cap. cum ſpeciali. de accuſatio. & l. apertiſsimi. C. de iudicus. traditque Hoſtienſis prçcitato loco tit. de recuſatio. §. quis recuſetur. nihilominus tamen de Inquiſitore hęreticę prauitatis inſignes uiri id negarũt, aſſerentes eum vt ſuſpectum recuſari non poſſe, cum grauiſſimus, æquiſſimus, probatiſſimus, & prudentiſſimus eligi prçſumatur. ita videtur poſſe colligi ex Archidiacono in cap. quia plerique. de offic. ord. lib. 6. tradit Franciſcus Ripa tract. de peſte, par. 2. num. 140. & Iacobus Menochius lib. 1. de arbitrarijs iudicum, q. 37. num. 40. & nominatim recuſari B *non poſſe ſcripſit Ioannes Rojas in ſingularibus fidei. ſing. 100. incipien.* Inquiſitores non poſſunt. *& in tract. de hæret. par. 2. tit. de priuilegijs Inquiſitorum, num. 425. & Bernardus Comenſis in lucerna Inquiſitorum verbo, recuſatio. §. 1. ſcripſit, in cauſa hæreſis recuſationem Inquiſitoris raro & fere nunquam contingere.*

Inquiſitor an poſsit recuſari.

*Ceterum Simancas de catho. inſtit. tit. 17. num. 51. & 52. Bernardus Comenſis præcitato loco. Locatus in opere iudiciali verbo, recuſatio. Tabienſis in ſum. verbo, inquiſitio. §. 4. num. 5. & alij non inferioris auctoritatis, poſſe recuſari Inquiſitorem admittunt. & hæc ſententia ſummo iure verior eſt, & tenẽ*C*da: quamuis prior ſpectata iudicum probitate honeſtior videatur.*

Recuſari poſſunt Inquiſitores.

Et in Hiſpania Madriliana quadam inſtructione anno Domini M D L X I. cap. 52. nominatim hæc ſententia definita videtur, vt iudices fidei recuſari poſſint, in quo quis etiam ordo debeat obſeruari præſcribit, vt paulopoſt referam.

Demus ergo poſſe Inquiſitorem recuſari, vt hic vult etiam Eymericus: nam & hoc tutius eſt, ac magis quoque remouet omnem iniquitatis ſuſpicionem ab hoc ſacro tribunali, & doceamus breuiter quis in tota recuſationis cauſa ordo ſit ſeruandus. ac primũ recuſationis cauſæ ſunt afferendæ, de quibus copioſe D *Hoſtienſis in ſum. tit. de recuſatio. §. quę ſunt iuſtę cauſæ. & Ioannes And. in cap. legitima. de appellatio. lib. 6. quibus locis ille tredecim, hic duodecim cauſas recuſationis commemorant. refert etiam multas Panormitanus in ca. cum ſpeciali. de appellatio. & alij quos prudens omitto.*

Cum Inquiſitor recuſatur quis ordo ſeruandus.

Verumtamen in hoc tribunali non quælibet cauſæ ſufficientes ad recuſandos alios iudices ſunt admittendæ, ſed ſolum hæ, inimicitia, conſpiratio in reos, aut quid tale, vt grauis ęmulatio vnde inimicitia facile oritur, quæ inimicitiæ ſępe comparari poteſt: nam cauſæ quæ fuerint his leuiores, negliguntur. E *Zabarella in clemen. 1. de hæret. Angelus in ſum. verbo, inquiſitio. §. 5. Simancas de catho. inſtit. tit. 17. num. 51.*

Ex quibus cauſis recuſentur Inquiſitores.

Iam non quæuis inimicitia ſufficiens erit ad repellendum Inquiſitorem, ſed iudicio meo aut capitalis, aut ſaltem grauis eſſe debet, iuxta doctrinã Specul. & Ioannis And. ibi in additionibus tit. de iudice delegato. §. ſupereſt verſ. itẽ ſi eſt inimicus. notat Abbas in c. accedens. el 2. num. 3. & ibidem Fely. extra vt lite non conteſt. & dixi copioſe in libris de pœnis hæreticorum, ex quibus autem cauſis oriatur capitalis inimicitia, explicui infra ſuper q. 67.

Inquiſitore recuſato, q̃d faciendum.

Poſtremo videndum eſt, quid fieri debeat vbi Inquiſitor recuſatus eſt. in hoc articulo, vt ex tota hac Eymerici ſerie diſputationis colligitur, biſariam poteſt Inquiſitor recuſari: Aut quia reum non ſeruato iuris ordine aggrauauit: Aut quia eius eſt inimicus. Si ob primam cauſam recuſatio ſit propoſita, duas regulas tradit auctor vt poſsit euitari, quas nec refello, nec approbo: quia ea potius pertinent ad titulũ de appellatione Inquiſitoris, quàm ad hunc de recuſatione: & vt mox dicam, tutius eſt recuſatione interpoſita quieſcere.

Si ob ſecundam cauſam recuſetur, Eymericus hic §. quando vero delatus. aperte ſentit, arbitros eſſe eligendos, qui de recuſationis cauſa cognoſcant, iuxta c. ſuſpicionis. de offic. delegati. & c. cum ſpeciali. de appellatio. idem tenere videtur Vmbertus Locatus in opere iudiciali verbo, recuſatio. Ceterũ decentius & honeſtius eſt, ne iudicium eludatur, & negotium catholicæ fidei differatur, & vt omnis occaſio facile recuſandi Inquiſitorem auferatur, vt nulli arbitri eligantur: ſed cauſa recuſationis ad ſupremum Inquiſitionis Senatum eſt remittenda, vt ibi ſummatim re cognita, vel Inquiſitor recuſatus reijciatur ſeu prohibeatur, ne iudicet in ea cauſa: vel contra, iudicare iubeatur, dummodo ſemper meminerimus ob friuolas & leues recuſationis cauſas non eſſe prohibendum Inquiſitorem ne iudicet.

In caſu recuſationis non eligantur arbitri.

Atque hæc ſententia de non eligẽdis arbitris, ſed de remittenda recuſationis cauſa ad ſupremum Senatum in Hiſpania Madrilianæ quadam inſtructione edita anno Domini M. D. L X I. cap. 52. ſancita eſt his verbis à nobis latine redditis. Si aliquis ex Inquiſitoribus ab aliquo reo fuerit recuſatus, ſi Inquiſitor habuerit collegam, qui fuerit præſens, debet tunc à cognitione illius cauſæ abſtinere, & certiorem facere Senatum, & interim collega ſuus procedat: quòd ſi collegam non habeat, ſimiliter faciat Senatum certiorem, & interim non procedat in ea cauſa, donec viſis & examinatis cauſis ſuſpicionis, Senatus decernat quid fieri debeat. atque hoc ipſum fiet cum omnes Inquiſitores fuerint recuſati. hæc ibi.

Hanc vero ſententiam & ordinem in recuſatione ſeruandum omnino exiſtimo, tum quia tutiſsimum hoc eſt & ſecuriſsimum; tum etiam quoniam in iudice recuſationis perinde eſt in hæreſis cauſa iudicandum atque in iudice appellationis. Manifeſtum eſt autem, quòd cum in hoc crimine admittitur appellatio, ab Inquiſitore ad Papam, aut ad ſupremum Senatũ appellatur, vt dicemus in tit. ſequenti, traditque copioſe Zanchinus tract. de hæret. cap. 29. ita ergo videtur penitus in recuſatione faciendum.

An Inq̃ſitor debeat cõcedere reo aduocatũ quẽ petierit.

a ¶ Et concedo ſibi talem quem petit in aduocatum, & talem in procuratorem.} Hac verba diligenter ſunt obſeruanda: quoniam ſæpe vidimus dubitari, an Inquiſitor debeat reo petenti hunc vel illum aduocatum concedere alium ab eis qui ſunt ordinarij aduocati conſtituti in officio inquiſitionis. & profectò non obſtante quòd in ſacro officio deputati ſunt aduocati, cum expedire viderit Inquiſitor, poteſt alium conſtituere, ſeu concedere reo petenti: cũ quin non reperiatur in iure ſibi denegatum quo minus poſsit hoc facere, conceſſum eſſe videtur per generalitatem textus in cap. vt commiſsi. §. aduocandi. de hæret. lib. 6.

Expedire autem videbitur, quoties aduocatus deputatus reo repertus fuerit inimicus, aut alio infenſo in eum animo, vel ex aliqua cauſa ſuſpectus: nam tunc petenti alium, concedet. ſed & ex officio quandoque alium dabit, cum cognatus vel affinis ipſius aduocati fuerit delatus. iam & pluribus alijs cauſis poſſunt hæc fieri, quæ nominatim à nobis præſcribi non poſſunt.

Cum vero noui aduocati conceduntur, meminerit Inquiſitor prius circa eos obſeruandas eſſe eas iuris ſolennitates, quas ſupra tradidimus tit. de defenſionibus reorum. §. & ſic concedetur ſibi aduocatus. De procuratore (ſi is etiam concedendus fuerit) eadem ſunt accipienda.

b ¶ Sic quòd infra tale certum tempus, ſcilicet octo dies, ambo, &c.} Iam monui paulo antea in hac cauſa non eſſe arbitros eligendos. ceterum ſi contingeret quandoque eos eligi, hæc verba ſunt declaranda. dicit ergo Eymericus, vt arbitri intra tale certum tempus iudicent de cauſa recuſationis, quoniam tempus intra quod arbitri terminare debeant cauſam, non eſt à iure taxatum: ſed iudex recuſatus id debet præfigere, intra quod niſi arbitri iudicarint de cauſa recuſationis, tunc iudex recuſatus cognoſcere poterit de cauſa principali. cap. legitima. de appellatio. lib. 6. ibi: Infra quem (ſcilicet terminum) in idem conueniant, vel tertium concorditer aduocent, cum quo ambo, vel alter eorũ, eius ſuſpicionis negotium terminare procurent: alioqui iudex ex tunc in principali negotio procedere non omittat. hæc ibi. quæ non latuerunt Eymericum, dum paulopoſt dicit: Si autem adueniente termino, &c.

Tẽpus arbitris cõceſſũ ad terminandũ cauſam, non eſt iure taxatum.

De appellatione quæ fit ab Inquiſitore.

QVARTVM quod prorogat & dilatat iudicium, ſententiam & proceſſum Inquiſitoris eſt delati ab Inquiſitore appellatio: & hæc interdum eſt aliqua atque iuſta, interdum eſt friuola atque nulla. Quando enim delatus ſentit ab Inquiſitore realiter et de facto contra ius & iuſtitiam aggrauatum, vtpote, quia non vult eum ad ſe defendendum admittere, vel ſolus ſine Epiſcopo ſeu eius Vicario pronuntiauit delatum quæſtionare, et ſimilia non fienda, et appellat ab Inquiſitore, huiuſmodi grauamina allegando, atque apoſtolos ſæpe & ſæpius poſtulando: tunc Inquiſitor appellatione huiuſmodi ſibi præſentata ſine turbatione atque metu debet petere copiam appellationis, proteſtans verbo, quòd nõ currat ſibi tempus. Et cum ipſe delatus tradiderit ſibi copiam, adhuc Inquiſitor habet duos dies ad reſpondendũ: et poſt hæc habet adhuc triginta ad apoſtolos exhibendum: Et licet ſtatim poſsit reſpondere, et apoſtolos dare, iſtos vel illos, vbi multũ ſit peritus: tamen, vt cautius procedatur, melius eſt aliquẽ terminum vel decem, vel viginti, vel vigintiquinque dierum eidem ad dandum pariter et recipiẽdum apoſtolos, quales dare decernit †, aſsignare, cum poteſtate prorogandi infra tempus iuris. 121

† al. decreuerit

Iuſtæ cauſæ appellandi.

Et infra tempus aſsignatum debet diligenter attẽdere, & diſcutere cauſas appellationis, ſeu grauamina allegata: & ſi viſet habito bono conſilio peritorum, ꝙ iniuſte & indebite delatum aggrauauit, ſe ad defendendum eum non admittendo, vel ſolus & per ſe ſine Epiſcopo, vel eius Vicario, eundem delatum quæſtionandum pronunciando, vel ſimilia: adueniente termino aſsignato corrigat errorem ſuum, & reducat proceſſum ad punctum & ſtatum, in quo erat, quando defenſiones ille petiuit, vel terminum ad interloquendum aſſignauit, & ſimilia; & tollat grauamen, quo ablato procedat prout ante: quia per amotionem grauaminis, appellatio, quæ erat aliàs, fit nulla. iuxta B cap. Cum ceſſante. extra de appel.

Grauamina tollenda.

Grauamina reparabilia quædã, alia non.

Attẽdat autem circumſpectus & prouidus Inquiſitor, ꝙ quædam ſunt grauamina reparabilia, vt ſunt iſta, de quibus ſtatim dictum eſt; & tunc habet locum modus prędictus. Quędam autem ſunt irreparabilia, vtpote ſi delatus iã fuerit quęſtionatus realiter, & de facto, & poſt eadem appellat: vel ſi libri ſunt ab eo recepti pariter & combuſti, & ſimilia, quæ nequeunt reparari nec reuocari: & tunc non habet locum modus prędictus, ſcilicet proceſſum ad ſtatũ reduceret, in quo fuit grauamen huiuſmodi irrogatum.

122 Attendat etiam Inquiſitor, ꝙ licet à die reſponſionis habeat triginta dies ad apoſtolos exhibendum: iuxta cap. Ab eo. de appella. lib. 6. & poſsit petenti apoſtolos aſsignare vltimam diem iuris, hoc eſt trigeſimam ad apoſtolos recipiendum; tamen ne videatur, ꝙ vult vexare delatum, & de vexatione indebita reddat ſe ſuſpectũ; & ne videatur confirmare grauamẽ ſibi impoſitum, propter quod extitit appellatum; melius eſt, ꝙ aſsignet infra tempus iuris terminum competentem, vtpote decem dierum vel viginti, & poteſt poſtmodum (ſi expedire viderit) adueniente termino, prorogare, dicendo ſe fuiſſe aliis negotiis fidei implicatũ, vel huiuſmodi.

Attendat etiam Inquiſitor, ꝙ quando præfiget terminum appellanti, & apoſtolos petenti, ꝙ non aſsignet ſolum ad apoſtolos dandum, ſed ad dandum pariter & recipiendum: quia ſi aſsignaret ad dandum, tunc Inquiſitor à quo appellatur, haberet eis mittere. aſsignabit ergo appellanti terminum, hoc eſt, talem diem, talis anni, vtpote vigeſimam † menſis Auguſti ad dandum ei, & recipiendum ab Inquiſitore apoſtolos tales, quales decreuerit ſe daturum.

† al. decimã

Attendat etiam Inquiſitor, quòd in aſsignatione termini, non dicat reſpondendo, quòd dabit apoſtolos negatiuos, nec quòd dabit affirmatiuos, ſed (vt poſsit interim plenius deliberare) dicet, quòd exhibebit tales, quales tunc ei decreuerit exhibendos.

Attendat etiam Inquiſitor, quòd in aſsignatione huiuſmodi termini appellanti, vt tollatur omnis cautela, & prouideatur & aſtutię & malitiæ appellantis; aſsignet locum in ſpecie, diem, & horã, vtpote ꝙ aſsignet vigeſimam diem Auguſti anni pręſentis, & horam veſperorum, & cameram ipſius Inquiſitoris, in domo Prędicatorum talis ciuitatis, vel loci ſitam, tali appellanti ad dandum & recipiendum tales apoſtolos, quales tunc decreuerit exhibendos.

Attendat etiam aſtutus & circumſpectus Inquiſitor, ꝙ ſi ipſe decreuerit in animo ſuo detinere delatum, crimine requirente, & iuſtitia exigente; in termini aſsignatione ponat, quòd aſsignat talem terminum ad dandum & recipiendum perſonaliter apoſtolos ipſi appellanti, aſsignetque talem locum ipſi appellanti ad dandum eidem, & recipiendum ab eodem apoſtolos, de quo ſit in poteſtate Inquiſitoris appellantem libere detinere, datis prius tamen ſtatim apoſtolis negatiuis, aliàs non.

Attendatque Inquiſitor, ne aliquid innouet circa appellantem, ipſum capiendo vel quæſtionãdo, ſeu à carcere liberando, ſeu aliàs, ab hora, qua fuit eidem appellatio pręſentata, vſque ad horã, qua tradidit apoſtolos negatiuos.

Quando vero delatus dubitat, quin contra eũ feratur ſententia, quia conſtat ſibi de culpa ſua; 123 frequenter recurrit ad appellationis remedium, vt ſic ſubterfugiat Inquiſitoris iudicium; & ſic ab Inquiſitore appellat, & cauſas friuolas aſsignat: vtpote, quòd Inquiſitor eum captum tenuit, & cautioni idoneæ eum tradere noluit, & ſimilia friuola colorata: qua appellatione Inquiſitori præſentata, Inquiſitor copiam appellationis petat, qua habita ſtatim, vel poſt duos dies reſpondeat, in qua reſponſione diem, & horam, & locum appellanti ad dandum & recipiendum apoſtolos tales, quales decreuerit, præfigat; infra terminum tamen iuris, vtpote x. xv. xx. vel vigeſimumquintũ diem, talis menſis, infra quem terminum aſsignatum Inquiſitor copiam appellationis, & grauamina ſeu cauſas, propter quas appellat, diligenter diſcutiat; & cum bono conſilio peritorum deliberet, an exhibeat appellanti apoſtolos negatiuos, hoc eſt reſponſiones negatiuas, appellationem nõ admittendo: vel affirmatiuos, hoc eſt, reſponſiones affirmatiuas & reuerentiales, mittendas ad iudicem, ad quem appellatur, appellationi deferendo.

Si ex friuolis cauſis appellatum ſit quid facere debeat Inquiſitor.

Si enim videat ꝙ cauſę appellationis ſunt falſę vel friuolæ, atq. nullę; & ꝙ appellans non vult niſi iudicium ſubterfugere, ſeu prorogare, det apoſtolos negatiuos ſeu refutatorios. Si autem videat, ꝙ grauamina ſunt vera, & iniuſte ſibi illata, & non ſunt reparabilia; vel dubitat ſi eſt ita, vel aliàs fatigatus propter malitiam appellantis, vult ſe à tanto onere liberare; exhibeat appellanti apoſtolos affirmatiuos ſeu reuerentiales. Adueniente igitur appellanti termino aſsignato, ſi Inquiſitor nondũ formauit apoſtolos ſeu reſponſiones, vel aliàs nõ eſt diſpoſitus, peremptorie poteſt prorogare ſimul, vel ſucceſsiue vſque ad trigeſimũ diem, qui eſt vltimus terminus iuris ad exhibendũ apoſtolos aſsignatos: ſi autẽ formauit, & eſt diſpoſitus, poteſt ſtatim dare apoſtolos appellanti.

Appellatio quãdo ſit refutanda, & quãdo admittenda.

Si igitur decreuerit dare apoſtolos negatiuos ſeu refutatorios, adueniente termino peremptorio aſsignato, exhibebit per modum qui ſequitur in ſcriptis.

Forma dandi apoſtolos negatiuos.

124 ET dictus Inquiſitor reſpondens præfatæ interiectę appellationi (ſi dici appellatio mereatur) dicit, ꝙ ipſe iuſte & ſecundum canonicas ſanctiones, ac conſulta ad Inquiſitores & priuilegia eorundem, proceſsit, & procedere intendit, ac à iuris tramite non diſceſsit, nec diſcedere intendit: neque † ipſum appellantem aggrauauit, nec aggrauare intellexit, nec intendit: quod patet per cauſas coloratas allegatas ſingulas diſcurrendo: Non enim grauauit eum in hoc, ꝙ ipſum cepit, & captum tenuit; quia cum ſit ſibi delatus de heretica prauitate, & teſtes multos habeat contra eum, merito ipſum tanquam conuictum de hereſi, vel ſibi vehementer ſuſpectum captum tenere debuit, atque debet: nec grauauit eum: quia dare ipſum noluit cautioni: † nam cum crimen hęreſis ſit crimen de maioribus, & ipſe appellans eſſet conuictus, & ſtaret in negatiua, nequaquam erat, nec eſt cautioni etiam maximæ dandus: ſed eſt & erat in carceribus detinendus: *Et ſic diſcurrat per alias rationes. Quo facto, dicat ſic:*

† al. minuſque

† Eymericus infra q. 90. vbi dixi.

Quare apparet, ꝙ ipſe Inquiſitor iuſte, & debite proceſsit, & à iuris ſemitis minime deuiauit, minuſque ipſum in aliquo grauauit: ſed ipſe appellans per cauſas coloratas, atque fictas nititur ſubterfugere iudicium, iniuſte & indebite appellando: propter quæ eius appellatio eſt friuola atque nulla, vtpote à nullo grauamine interiecta, peccās in materia, & forma. Et cum appellationibus friuolis, nec iura deferant †, nec ſit à iudice deferendum: ideo dicit ipſe Inquiſitor, ꝙ interiectam appellationem non admittit, nec admittere intendit, nec ei defert, nec ei deferre proponit. Et hanc reſponſionem offert dicto tali, ſic indebite appellanti, pro apoſtolis negatiuis, & mandat inſeri ſtatim, & immediate poſt appellationem prædictam eidem præſentatam: *Et ſic tradat notario, qui appellationem eidem prę ſentauit.*

† Cap. cum appellationibus. de appel. lib. 6.

Forma alia concedendi appellanti apoſtolos negatiuos.

ET dictus Inquiſitor reſpondendo antefatæ interiectæ appellationi (ſi dici appellatio mereatur) dicit ꝙ ipſe iuſte & iuridice contra ipſum appellantem proceſsit, nec ipſum in iudicio † aggrauauit; ſed ipſe appellans timens ne ſecundum eius demerita feratur contra eum ſententia, nititur ſubterfugere iudicium & iuſtitiam; fingensq; ſe indebite aggrauatum, ſine cauſa legitima appellauit: propter quę eius colorata appellatio de iure eſt friuola atque falſa, vtpote à nullo grauamine interiecta: & cum appellationibus friuolis nec iura deferant †, nec ſit à iudice deferendum; ideo dicit ipſe Inquiſitor, ꝙ interiectam appellationem non admittit, nec ei defert, nec deferre intendit. *Et hanc reſponſionem offert pro apoſtolis negatiuis, mandando eam inſeri immediate poſt interiectam appellationem. Et ſic tradet notario, qui appellationem eidem preſentauit.*

† al. vel in modico

† Cap. cum appellationibus. de appel. lib. 6.

125 Quibus apoſtolis negatiuis, ſic exhibitis appel- A lanti, ſtatim Inquiſitor continuando, ipſum ſuum officium exequatur, mandando eundem capi, ſeu detineri, vel [e] ipſum arreſtando †, vel terminum ad comparendum coram ſe eidem aſsignādo, vel aliquid ſimile, propter quod appareat, ꝙ non deſinit eſſe iudex; continuabitq; proceſſum ſuum contra appellantem; quouſque per iudicem, ad quem fuerat appellatum, ſit prohibitum ne procedat: Caueat tamen Inquiſitor, ꝙ nullam nouitatem † faciat erga appellantis perſonam, nec ipſum capiendo; nec, ſi captus eſt, à carcere liberando; nec aliàs ab hora, qua appellantis fuit appellatio ſibi præſentata, quouſque eidem appellanti apoſtolos tradiderit negatiuos: ſed extunc (vt prædicitur) B pòterit ſi iuſtitia hoc requirat, quouſque ſit prohibitus à iudice, ad quem fuerat appellatum; & tunc cum proceſsibus † clauſis & ſigillatis, & cū fida & tuta cuſtodia, idonea cautione, ſi oportuerit, remittet eum ad iudicem antedictum.

† Arreſtare, vox vulgaris de qua videto hic in cōmentario.

† L. 1. §. 1. ff. nihil nouari appellat. interpo.

† Cap. 1. §. poſt hoc. de appel. lib. 6.

126 Si autem [f] Inquiſitor exhibere decreuerit appellanti apoſtolos affirmatiuos, & reuerentiales, adueniente eidem termino peremptorio aſsignato ad dandum & recipiendum apoſtolos, exhibebit per modum, qui ſequitur, in ſcriptis.

C *Forma concedendi appellanti apoſtolos affirmatiuos.*

ET dictus Inquiſitor reſpondens præfatæ interiectioni † appellationis (ſi dici appellatio mereatur) dicit, ꝙ ipſe iuſte, & prout debuit de iure, in cauſa præſenti proceſsit, & non aliàs, nec dictum appellantem aggrauaſſe intendit; quod patet ad allegatas rationes ſingulas diſcurrendo. Nō enim ipſum aggrauauit in hoc, quòd dicit, &c. *Diſcurras per cauſas ſingulas appellationis meliori modo, & cum veritate, qua poterit reſpondendo, concludendo ſic:*

† al. interiectæ appellationi.

Quare apparet, ꝙ ipſe Inquiſitor dictum appellantem nullatenus grauauit, nec cauſam dedit D eidem appellandi: ſed ipſe appellans metuens ne ſecundū eius demerita ad iuſtitiā procedatur, appellauit: propter quod eius appellatio eſt friuola atq. nulla, quia à nullo grauamine interiecta, nec ei eſt iure à iudice deferendū. Verum [g] † propter reuerentiam ſedis Apoſtolicæ, ad quam extitit appellatum, dicit ipſe Inquiſitor, ꝙ dictam appellationem admittit, eique defert, & deferre intendit, totum præſens negotium ad ſanctiſsimum dominum noſtrum Papam, & ad ſanctam ſedem Apoſtolicam remittendo, aſsignando eidem appellāti certum tēpus, ſcilicet tot menſes proxime ſequentes, infra quos cum proceſsibus clauſis & ſigillatis, E ſibi per ipſum Inquiſitorem tradendis, & aliàs data idonea cautione de pręſentando ſe in Romana curia, vel cum fida & tuta cuſtodia, eidem per ipſum Inquiſitorē exhibenda, habeat ſe in Romana curia præſentare domino noſtro Papæ.

† Cap. 1. de appella. l. 6.

Et hanc reſponſionem offert ipſe Inquiſitor eidem appellanti pro apoſtolis affirmatiuis, & mandat eā inſeri immediate poſt interiectam appellationem eidem preſentatam. Et ſic tradat Notario, qui appellationem eidem præſentauit.

Forma alia breuior ad idem.

ET dictus Inquiſitor reſpondens appellationi interiectæ dicit, quòd ipſe iuſte & debite cõtra appellantem proceſsit, nec eum in aliquo grauauit; propter quod eius appellatio videtur eſſe friuola atque nulla, vtpote à nullo grauamine interiecta: verum propter reuerentiam Sedis Apoſtolicæ, ad quam extitit appellatum, & vt ibi melius de cauſę meritis videatur, dictam appellationem admittit, eique defert; totum pręſens negotium ad ſanctam ſedem Apoſtolicam remittẽdo totaliter, & ex toto: aſsignando † eidem appellãti tale certum tempus, infra quod cum proceſsibus clauſis, ſibi per Inquiſitorem tradendis, & cũ ſibi data idonea cautione de ſe præſentando, habeat ſe præſentare domino noſtro Papæ.

† c. Cum ſit Romana. de appell. & c. 1. §. poſt hoc. de appell. lib. 6.

Et hanc reſponſionem offert pro apoſtolis reuerentialibus: mandans eandem inſeri ſtatim & immediate poſt prędictam appellationem eidem præſentatã per notarium appellationis eiuſdem.

127 Attendat [h] autem prudens Inquiſitor, ꝙ mox, vt apoſtolos reuerentiales appellanti exhibuit, in cauſa illa, pro qua ille appellauit, ſtatim ipſe deſinit eſſe iudex †, nec poteſt amplius de illa cognoſcere, niſi cauſa ſibi remiſſa fuerit per ſanctiſsimũ dominum noſtrum Papam: quare de cauſa illa ſe amplius non intromittat niſi mittẽdo dictum appellantem per modum prędictum ad D. N. Papã; aſsignando eidem terminum competẽtem, vtpote vnius menſis, duorũ, vel trium, quatenus interim poſsit ſe ad eundẽ diſponere, & parare: recipiatq; ab eo de comparendo & ſe pręſentãdo in Romana curia infra terminum eidẽ aſsignatum, idoneã cautionem: vel ſi appellans non poteſt illam pręſtare, mittatur cum fida cuſtodia & tuta, vel obliget ſe melius quo poterit, quatenus infra terminũ aſsignatum, in curia Romana ſe præſentabit domino noſtro Papæ, vel per ipſum non ſtabit.

† c. Cum appellationib. §. ſi vero iudex. de appel. lib. 6.

Si autem [i] Inquiſitor habet cauſam aliam, ac procedat contra eum in alia cauſa, in qua delatus non appellat, in ipſa illa cauſa Inquiſitor iudex remanet, prout ante. Et ſi poſt admiſſam appellationem, & datis apoſtolis reuerentialibus ipſe appellans accuſatur, vel denuntiatur Inquiſitori de aliis hęreſibus, vel criminibus, de quibus non agitur in cauſa, pro qua appellauit; non deſinit eſſe iudex, immo poteſt procedere ad ſe informandũ, & teſtes examinãdum libere prout prius: & finita prima cauſa in Rom. curia, vel ad Inquiſitorẽ remiſſa, poteſt procedere (vt prius) libere in ſecũda.

COMMENT. XXXI.

Num. 121. *QVæ ſuperiori adnotatione diximus de Inquiſitoris recuſatione, eadem ferme de appellatione, quæ fit ab eo, ſtatuenda videntur. ceterum quia res eſt diuerſa, breui oratione quid in hac cauſa, cum appellatur, ſit agendum, oſtendemus.*

De appellatione in cauſa hæreſis, q ſcripſerint.

De hac materia copioſe Zanchinus tract. de hęret. cap. 29. & ibi Campegius: Squillacenſis tract. de fide catho. cap. 45. Conradus Brunus lib. 4. de hęret. cap. vltimo. Simancas de catho. inſtitu. tit. 6. A *idem in enchyridio tit. 65. Ioannes Rojas ſingularibus fidei, ſingul. 19. incipien.* appellatio tam in ciuilibus. *Bernardus Comenſis in lucerna verbo, appellatio. Locatus in opere iudiciali. & Repertoriũ Inquiſitorum verbo, appellare. Iacobus Sprenger in malleo maleficarum 3. par. q. 35. Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 94. Archidiaconus, Ioan. And. Geminianus, Francus, & ceteri communiter in cap. vt inquiſitionis. de hęret. lib. 6. & alij varijs locis, quos omitto libenter: nam hi ceteris copioſius rem huc ſpectantem tractant.*

Ac primum quidem, vt & quæ Eymericus tradit melius intelligantur, & quid etiam hodie in hac B *cauſa appellationis fieri debeat, percipiatur; remouẽdum eſt id dubium, quod auctor obijcere videtur de appellatione admittenda in cauſa hęreſis, cum iura vbique clament hęreticis beneficiũ appellationis denegari, cap. vt inquiſitionis. de hæret. lib. 6. verſ. non obſtantibus appellationibus. Federicus Imperator in l. commiſſi nobis. §. 7. in hęc verba:* Omne inſuper proclamationis, & appellationis beneficiũ ab hęreticis, receptatoribus & fautoribus eorundem penitus amouemus. *hęc ibi. Et conciliũ Conſtantienſe ſeſſio. 15. appellationem per Ioãnem Huſz interpoſitam velut iniquam & vanam exploſit.*

*Sed hęc dubitatio facile dirimitur: nam à ſenten*C *tia definitiua nulla hęreticis appellatio conceditur, quoniam appellationis remedium ad præſidium innocentię, non ad defenſionem iniquitatis fuit inſtitutũ. cap. cum ſpeciali. §. porro. & cap. ad noſtram. de appellatio. manifeſtum eſt enim, neminem de hęreſi definitiue damnari, niſi vel confeſſus, vel legitime conuictus fuerit. Rurſus à definitiuis non appellatur ob fidei fauorem, & odium hęreticorum, ne iudicium protrahatur. Poſtremo, quoniam ſententia, quę multo præcedenti conſilio & matura deliberatione lata eſt, non debet per iniquas calumniantium voces retractari.*

In cauſa fidei nõ appellatur à definitiua ſentẽtia ſed ab interlocutoria.

D *Ab interlocutorijs tamen ſententijs, ſeu interfationibus Inquiſitorũ prouocari reis licet, vbi ſe grauari indebite ſenſerint. ita præcitati, ac præ ceteris Zanchinus dicto cap. 29. nu. 2. Simancas de catho. inſtit. tit. 6. nu. 3. Squillacenſis de fide catho. cap. 45. & luculenter idem Eymericus 3. par. q. 217. & iuxta hanc diſtinctionem intelligenda ſunt quę hic commemorat auctor. cuius documenta in hac diſputatione diligentiſſime ſunt obſeruanda, paucis exceptis, quæ ſuis locis ſumus ſingulatim obſeruaturi. ad quẽ autem appelletur in hac cauſa, dicam paulopoſt in tit de forma concedendi appellanti apoſtolos affirmatiuos. nu. 126. §. verum propter reuerentiam.*

E *Num autem in appellatione huiuſmodi, quæ fit ab interlocutorijs Inquiſitorum ſententijs exprimenda cauſa ſit propter quam appellatur, recte quæritur, & ſcitu dignum eſt. Et breuiter atque conſtãter reſpondetur, quòd appellatio ab interlocutoria ſiue à grauamine, quo reus ſe grauari dicit, duo pręcipue continere debet, primum eſt grauamen à quo appellatur, cap. cum ſit Romana. extra de appel. & tradit apertiſſime Eymericus hic, ibi:* Et appellat ab Inquiſitore huiuſmodi grauamina allegando, *alterum eſt, cauſa per quam grauamen impugnatur, quæ in appellatione exprimi debet. cap. vt debitus, &*

Quid ſeruandum cum appellatur.

cap.

cap. cum cauſam. extra de appellat. & docet egregie Bonifacius de Vitalinis in clemen. appellanti. de appellat. num. 24. & ſeq. Si quis ergo ſimpliciter diceret, appello à tali interlocutoria, talis appellatio non valeret, quia in ea nulla grauaminis cauſa exprimeretur; nec eſſet tunc differentia inter appellationem à diffinitiua & interlocutoria contra textum in dicto cap. vt debitus. & in cap. ex parte. extra de appel. Similiter ſiquis appellaret, cauſam ſolū in genere, non ſpecifice proponēdo dicens, appello à tali interlocutoria, quia eſt iniuſta, huiuſmodi appellatio nō eſſet valida: quia talis expreſsio propter nimiam generalitatem, pro non facta haberetur. arg. l. ſi in rem. in principio. ff. de rei vendi. & l. prætor edixit. in principio ff. de iniur.

Quamquam autem taliter appellare nō ſufficiat, at nihilominus ſatis erit ita cauſam exprimere, quod ex inſpectione tenoris appellationis concludatur euidenter, appellātem fuiſſe grauatum, dum tamen vera ſit in appellatione contenta. ita Bonifacius in dicta clemen. appellanti. de appel. nu. 27. & ſeq.

Cum præiudicium irreparabile reis inferri pōt, caute procedendum & qualiter.

a ¶ Quędam autem ſunt irreparabilia, vtpote ſi delatus iam fuerit quęſtionatus realiter, &c.] *Quotiens grauamina irreparabilia inferri poſſunt, prudentiſsime animaduertendum eſt, ne quid ab Inquiſitoribus incaute, ac ſine maturo conſilio, connocatis ſi opus fuerit peritis, geratur. neque ad torturam deueniendū eſt ſine indicijs legitimis. ſed de hoc articulo inſignis extat inſtructio Madriliana apud Hiſpanos anni M D L X I. cap. 50. in qua ita cautū eſt:* Debent Inquiſitores plurimum conſiderare, vt ſententia de reo torquendo iuſte feratur, & pręcedentibus legitimis indiciis: Et cum de hoc dubitauerint (quia ex hoc naſcitur pręiudicium irreparabile, & quoniam in cauſa hæreſis habet locum appellatio ab interlocutoria iudicis ſentētia) concedent reo appellanti appellationem. Sed ſi talem dubitationem non habeant, immo reputāt indicia ex proceſſu reſultantia legitima eſſe; tunc ad executionem torturæ ſine mora eſt procedendum: quoniam appellatio hoc caſu friuola reputatur. ſed in dubio ſemper eſt appellationi deferendum. & vlterius conſiderare debent Inquiſitores neque ad ſententiam tormenti, neque ad eius executionem procedendum eſſe, niſi cauſa concluſa, & acceptis rei defenſionibus. *hæc ibi. quæ vbique obſeruari vellem, quoniā tutiſsima ſunt & æquiſsima.*

Num. 122. Appellatiōe interpoſita cur nihil nouandum.

b ¶ Attendatque Inquiſitor ne aliquid innouet circa appellantem, &c.] *Cauſam eleganter tradit Vlpianus in l. 1. ff. nihil nouari appellat. interpo. his verbis:* Appellatione interpoſita, ſiue recepta ſit, ſiue non, medio tempore nihil nouari oportet. Si quidem fuerit recepta appellatio: quia recepta eſt. Si vero non eſt recepta: ne præiudicium fiat, quoad deliberetur, vtrum recipienda ſit appellatio an non ſit. Recepta autem appellatione, tandiu nihil erit innouandum, quādiu de appellatione fuerit pronuntiatum. *hęc Vlpianus.*

Num. 123. Appellatio ob cauſas friuolas non admittenda, & quę ſint cauſę friuolę.

c ¶ Et ſic ab Inquiſitore appellat, & cauſas friuolas aſsignat.] *Vt appellatio ab interlocutoria Inquiſitoris ſententia admittatur, cauſæ iuſtæ afferri debent: nam friuola nullo modo ſunt admittenda.*

A *cap. cum appellationibus. de appellatio lib. 6.*

Quæ autem dicantur friuolæ appellationes, non videtur iure expreſſum, & propterea arbitrio iudicātium relinquitur id definire. & Inquiſitor an appellationis cauſa ſit friuola nec ne, niſi peritiſsimus ſit & doctiſsimus, cōſilio peritorum ſtatuere debet: hoc enim ſemper eſt tutius. cognoſcetur autem, friuolas eſſe appellationis cauſas, quando nec iuſtam afferunt rationem, aut iuri conſonam, aut non idoneam.

Appellationes fruſtratoriæ & moratoriæ repellēdæ.

Quod vero de appellatione ob friuolas cauſas interpoſita diximus, idem locum habet, cum cauſę fruſtratoriæ, aut moratoriæ interponuntur, quę nullam B *rationem probabilem ſecum ferunt. moratoriæ enim appellationes recipi non debent, cum non tam appellationes quàm ludificationes dici debeant, in eum potiſsimum finem à reis aſtutis & cauilloſis fictę, vt iudicium inique euitent, & cauſam producant; nam fruſtratoria appellatio eſt, quę morandi cauſa interponitur. l. 4. ff. de appellatio. recipien. vel non.*

Poſtremo quia ſępe contingit multos in ſacro inquiſitionis officio inique & fraudulenter appellare, vt proceſſum & iudiciū Inquiſitoris impediant, ſententiamque morentur, vt optime etiam hic animaduertit Eymericus: propterea his fraudibus vigilanter eſt occurrendum. quod quibus modis fieri poſſit, C *tradit copioſe Bernardus Comēſis in lucerna verbo, appellatio. num. 6. vbi numerat 30. notabilia in hac cauſa ſatis vtilia, quę breuitatis gratia omitto.*

Qua autem ratione ſit appellatio formanda, tradit abunde Hoſtienſis in ſumma tit. de appellatio. §. qualiter ſit appellatio facienda. cum multis ſeq. & Speculator lib. 4. tit. de appellatio.

Num. 123. Appellatiōe interpoſita quo ordine res geratur.

d ¶ Exhibeat appellanti apoſtolos affirmatiuos ſeu reuerentiales.] *Poſt appellationem interpoſitam, quo ordine ſit res gerenda docet hic Eymericus, iuxta legum ſanctiones, à quibus in tota hac praxi formanda nuſquam diſcedit: nam de propoſita apoſtolorum materia ita ſcribit Martianus l. 1. ff. de li-* D *bellis dimiſſorijs.* Poſt appellationem interpoſitam litterę dandæ ſunt ab eo, à quo appellatum eſt, ad eum, qui de appellatione cogniturus eſt, ſiue principem, ſiue quem alium: quas litteras dimiſſorias ſiue apoſtolos appellāt. Senſus autem litterarum talis eſt: appellaſſe puta Lucium Titium à ſententia illius, quę inter illos dicta eſt. *hactenus Martianus.*

Quid apoſtoli & quot eorum genera.

Dicti autē ſunt apoſtoli ἀπὸ τοῦ ἀποστέλλειν, quod mittere ſignificat. l. dimiſſoria. 106. ff. de verb. ſigni. & qua ratione formentur, tradit breuiter Accurſius in d. l. dimiſſoria. copioſe Speculator lib. 4. tit. de apoſtolis ſeu libellis dimiſſorijs. & Gratianus in c. poſt E *appellationem. 2. q. 6. & 73. diſtin.*

Apoſtolorum vero varia ſunt genera: ſunt enim aut conuentionales, aut teſtimoniales, aut dimiſſorij, aut refutatorij, aut reuerentiales ſeu affirmatiui, vt tradit Speculator prætitato loco nu. 1. & Hoſtienſis in ſum. tit. de appel. §. qualiter. verſ. dicuntur autem apoſtoli. Ad hunc Eymerici locum illuſtrandum de refutatorijs primum, tum de reuerentialibus, quos affirmatiuos appellat, breuiter dicam.

Apoſtoli negatiui qui dicantur.

Ergo apoſtoli refutatorij, ſiue negatiui ſunt illi, per quos apparet iudicem à quo appellatur, non deferre

ferre

ferre appellationi, nec eam admittere in quibus cum iudex appellationem refutat, cauſam refutationis inſerere debet. c. 1. §. in quibus. de appellatio. lib. 6. ibi: In quibus appellationis cauſam iudex exprimat, & cur appellatio non ſit admiſſa. *hęc ibi. Facit textus in l. penult. ff. de appellatio. recipien. vel non. ibi:* Et cauſam pro qua non receperit appellationem.

Qui ſint apoſtoli affirmatiui ſeu reuerentiales.

Affirmatiui apoſtoli per contrarium dicuntur, cũ appellationi defertur: eoſdem reuerentiales non incõmode appellabis, quia ob reuerentiam ſuperioris iudicis, cui deſtinantur, quodammodo concedi videtur cap. cordi. de appellatio. lib. 6. l. eos. §. ſuper his. C. de appellatio. ita ferme Hoſtienſis & Speculator B *pręcitatis locis, vbi Speculator ſingulorum formas nominatim tradit: ſed quas hic praſcribit Eymericus, perfectas eſſe ſcio, nunquid autem hęc in hoc crimine nunc locum habeant, pauloposł docebo.*

Num. 125. Quid arreſtare, & quando in cauſa hęreſis locũ habeat.

e ¶ Vel ipſum arreſtando.] *Arreſtare vox vulgaris eſt apud Hiſpanos. Eſt autem arreſtare, vel domũ propriam, vel totam ciuitatem, vel alium certum, ac præfinitum locum reo aſsignare, extra quem non poteſt exire abſque expreſſa iudicis facultate: idque quandoque ſub certa pœna ſtatuta, vt, verbi gratia, ne exeat ſub pœna mille ducatorum: quandoque vero nulla pœna adiecta, vt cum delicta ſunt leuia: de quo videto cap. vt fama. & cap. nuper. de ſenten.* C *excommu. & Ioannem Imolam, & Zabarellam in clemen. 1. eod. tit. & Campegium apud Zanchinum cap. 8. verſ. capiendo, & arreſtando.*

Dixi, quandoque nulla pœna eſt adiecta: *quoniam cum aliquis bona opinionis & famę apud Inquiſitores denuntiatur, ſi leue ſit crimen, non mittitur in carcerem, ſed accerſitur ab Inquiſitoribus, interrogatur ordine iudiciario, & fit ſibi verbale mãdatum; ne verbi gratia, è ciuitate exeat, donec aliud fuerit definitum: interim ſecreto cauſa tractatur, & debito fine terminatur.*

Atque huius quidem arreſtationis non eſt modicus vſus etiam in hoc tribunali. verum cum delicta grauia, & pœna magna, prętertim corporalis eſt D *imponenda, non eſt locus arreſto, ſed ad realem capturam venire oportebit, ut alibi plenius dixi.*

Num. 126.

f ¶ Si autẽ Inquiſitor exhibere decreuerit appellanti apoſtolos affirmatiuos & reuerẽtiales, &c.]

Quotiens apoſtoli negatiui reis dandi ſunt, hoc eſt, cum eorum appellatio non admittitur, quid fieri debeat, optime hactenus docuit Eymericus, cui in pręcedentibus commentarijs addidimus, qua lucem ei afferre poterant, quaque ſpectata horum temporum conſuetudine neceſſaria videbantur: nunc vero quid ſit agendum cum appellatio admittitur, accurate etiam oſtendit auctor iuxta communes iuris E *regulas: & in ſumma hoc concludit, vbi admiſſa eſt rei appellatio, is reus qui appellauit, tranſmittẽdus eſt ad ſedem Apoſtolicam, cum proceſſu, & idonea cuſtodia ne fugere poſsit.*

Cum reo conceditur appellatio, quid agendum.

Hac tamen obſeruatione indigent: neque enim inferiores Inquiſitores hodie hoc iure vtuntur, & in Hiſpania quidem Madriliana inſtructione anni Domini M D L X I. cap. 51. de hac re ita cauetur, Si in aliquo caſu videatur Inquiſitoribus appellationem eſſe admittendam, in cauſis criminalibus A reorum in carceribus detentorum, debent mittere proceſſus ad Senatum inquiſitionis, non factis certioribus ipſis reis, & ita caute ac ſecreto, vt nullus extra carcerem id intelligat: quoniam ſi Senatui aliter videatur in aliqua cauſa particulari id poſsit præcipere & prouidere. *hac ibi.*

In alijs vero prouincijs, ac præſertim in Italia, hac conſuetudine vtuntur Inquiſitores: vbi admiſſa eſt appellatio, Sacroſancta & generalis Romana inquiſitionis in tota repub. Chriſtiana Senatum conſulunt, breuiter & ſummarie cauſa enarrata: quòd ſi Senatus iudicat reos eſſe Romam tranſmittendos, id fieri iubet, & Inquiſitores cum idonea cautione & B *cuſtodia reos tunc Romam deſtinant. neque ab hac cõſuetudine eſt vllo pacto recedendum ob pericula, qua conſequi poſſent, ſi res aliter gereretur.*

g ¶ Verum propter reuerentiam Sedis Apoſtolicæ, ad quam extitit appellatum.] *Vbi ſtatutum fuerit licere in cauſis fidei prouocare ab interlocutorijs ſententijs, ſeu interfationibus Inquiſitorum ratione grauaminum, protinus quęritur ad quem ſit appellandum: & Eymericus hoc loco vere ſcribit ad Sedem Apoſtolicam prouocandum: Sed Zanchinus tract. de hæret. cap. 29. & num. 3. & 4. quem penitus ſequuntur Auctor Repertorij inquiſitorum, & Vmbertus Locatus in opere iudiciali verbo, appellare, & nonnulli alij de hoc articulo ita ſentiunt: Aut appellatur à proceſſu Inquiſitoris, aut à proceſſu Epiſcopi: ſi ab Inquiſitore prouocetur, ad Papam eſt appellandum, cum ipſe Inquiſitorem delegauerit: nã regula certa eſt à delegato ad delegantem prouocandum, l. Imperatores. ff. de appellatio. l. pręcipimus. §. huic. C. de appellatio. cap. ſuper quęſtionum. §. porro. extra de offic. delega. neque de hac aſſertione eſt aliqua difficultas.* In cauſis fidei ad Sedẽ Apoſtolicã appellandũ. C

Quòd ſi ab Epiſcopis agentibus aduerſus hæreticos prouocetur, ita diſtinguunt: ſi Epiſcopus procedat aduerſus exemptos, quia tunc delegata iuriſdictione procedit, ſimiliter ad Papam eſt prouocãdũ: D *quòd ſi ex iuriſdictione ordinaria agat aduerſus nõ exemptos, tunc ad proximum ſuperiorem, videlicet ad Metropolitanum appellari poterit in cauſis fidei, quemadmodum ſit in alijs cauſis, vel etiam omiſſo medio ad Papam. c. ſi duobus. de appellatio. c. quotiens. & c. ad Romanam. 2. q. 6.*

*Hęc poſtrema aſſertio, de prouocando in cauſis fidei ad Metropolitanum, non facile videtur admittẽda. quam ob rem putabam quocũque modo agat Epiſcopus, cum ab eo prouocatur, ſemper ad Sedẽ Apoſtolicam ſupremumue tribunal vniuerſalis ſanctiſſima inquiſitionis Romana eſſe appellandum. cum enim negotia fidei inter maiores Eccleſię cauſas com*E*putentur, conſequitur plane ad ſedem eſſe Apoſtolicam deferenda. cap. maiores. de baptiſ. & eius effectu: traditque luculenter Anacletus Papa epiſtola quadam prima in hac verba:* Difficiliores quæſtiones & maiores cauſæ ad ſedem Apoſtolicam referantur: quoniam Apoſtoli hoc ſtatuerunt iuſſione Saluatoris, vt maiores & difficiles quæſtiones ſemper ad ſedem deferantur Apoſtolicam, ſuper quam Chriſtus vniuerſam conſtruxit Eccleſiam, dicente ipſo ad beatum Principem Apoſtolorum: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædifi-

An in cauſis fidei ab ordinario ad metropolitanũ appellari poſſit.

cabo

cabo Eccleſiam meam. hęc ibi. Huc etiam ſpectāt, quæ doctiſsime docet Melchior Canus lib. 6. de locis theologicis. cap. 4.

Nec mihi quiſquam obijciat, hoc verum eſſe, quotiens agitur de propoſitionibus nondū definitis, aut de dubijs circa fidei articulos; ſecus vero dicendum in caſu noſtro, in quo agitur de minimis quibuſdam rebus, videlicet grauaminibus, et alijs huiuſmodi, quæ ad cauſas fidei non videntur proprie & vere pertinere: nam hoc non facile cenſeo admittendum, cum ſimul in his cauſa fidei tractetur, & qui prouocat in vno, in alio quoque non obſcure prouocare videatur. Rurſus etiam quoniam cum ad ſolum Papā pertineat proprie & principaliter de fide reſpondere, & fidei cauſas terminare, & per conſequens ad eum pertinebit eius acceſſoria expedire, ita Hoſtienſis in cap. excommunicamus 1. §. catholici. extra de de hęret. & Ioan. And. in eodem cap. §. volumus. verſ. crux tamen prędicari idē Ioannes And. in cap. ad abolendam. circa finem. de hæret.

Atque in hanc ſententiam prudentiſsime inclinauit paucis antea diebus quàm hęc ſcriberemus Petrus Duſina ſanctæ Romanæ, & generalis inquiſitionis aſſeſſor, vir inſigni eruditione, & prudētia ſingulari, qui cum à me rogatus eſſet de hac re ſententiam dicere, humaniſsime reſpondit in hæc verba: Magna ſubeſt cauſa ꝙ Sanctitas ſua moueri poſsit ad ſtatuendum, ꝙ in cauſis fidei ad Papam ſemper appellari debeat, vel ad ſupremum tribunal vniuerſalis Inquiſitionis Romanæ, tum propter rei grauitatem, tum etiam ꝓpter euitanda multa inconuenientia: & quia etiā ipſi metropolitani in arduis tenentur conſulere ſedem Apoſtolicam; quare circuitus inutiles eſſent euitandi, quibus rei fatigantͬ, negotia fidei publicātur, nec ea cura & dignitate tractantur, ſicut tractari debent. hactenus Vir ille.

In Hiſpania, vt paulo antea dicebamus, ab inferioribus Inquiſitoribus ad generalem eorum regnorum Inquiſitorem ſeu Inquiſitionis pręſidem prouocatur, qui cum conſiliarijs eius Senatus de appellatione cognoſcunt.

In ceteris prouincijs longe diſtantibus à Romana curia, ne fidei cauſa protraherentur, & delinquētes, ipſa longa temporis mora & expectatione fatigarentur, ſaluberrimum eſſet conſtituere vnum aliquem inſignem pietate & eruditione virum, veluti Metropolitanum, vel ſummi Pontificis Nuntium, aut à latere Legatum, ſi adeſſet, inſtar generalis Inquiſitoris Hiſpaniæ, ad quem in hac cauſa prouocaretur, cū appellatur ab inferioribus Inquiſitoribus, vel Epiſcopis; interim, vt paulo antea diximus, ſedes Apoſtolica conſulatur.

Num. 127. h ¶ Attendat autem prudens Inquiſitor, ꝙ mox, vt Apoſtolos reuerētiales appellanti exhibuit, &c. ſtatim ipſe delinit eſſe iudex, &c.] Iudex deferens appellationi, hoc eſt, appellationem admittens, iudex eſſe deſinit in illa cauſa. cap. cum appellationibus, §. ſi vero iudex. de appellatio. lib. 6. huic tamen deciſioni videtur aduerſari textus in cap. ad aures. de appellatio. vbi is qui appellauit, ſi intra terminum non proſequatur appellationem, non liberatur à iuriſdictione iudicis à quo.

Iudex deferens appellationi quādo amittat iuriſdictionē.

Ceterum, huic dubitationi reſpondeo cum Geminiano in dicto cap. cum appellationibus. §. ſi vero iudex in fine. verſ. an iudex. ꝙ per appellationē interpoſitam, & delationem ei factam ſeu admiſſam, non eſt ſuſpenſa iuriſdictio iudicis à quo, quātum ad illa, quæ tendunt in faciliorem exitum appellationis. & hęc eſt cauſa, cur etiam poſt appellationem, iudex à quo remanet iudex ad terminum aſsignandū, & apoſtolos tradendos, & ad proſequendam appellationē. cap. 1. §. 1. de appellatio. lib. 6. & iuriſdictionē tunc abdicat cum apoſtolos tradit; quod doctiſsime Eymericus hic indicat, dū ait: Quod mox vt iudex apoſtolos exhibuit appellanti, delinit in ea cauſa eſſe iudex. hanc Eymerici doctrinam nullis pene mutatis refert Iacobus Sprenger in malleo maleficarum par. 3. q. 35. verſ. attendat autem.

i ¶ Si autem Inquiſitor habet cauſam aliam, &c. in ipſa ille cauſa Inquiſitor iudex remanet prout ante.] Hanc Eymerici doctrinam probat textus in cap. ad hæc. el primero. de appellatio. vbi ſtatuitur poſſe reum conueniri coram iudice à quo appellauit, in alia cauſa, niſi eum velut ſuſpectum velit recuſare. addo tamen, ꝙ ſi crimen fuerit manifeſtum, in quo non poteſt commoda afferri excuſatio, aut ſuſpicionis iuſta ratio, ob quam poſsit iudex recuſari; tunc locum non habebit ſuſpecti recuſatio. c. propoſuit. de appellatio. ex quibus iuribus videtur hoc loco veriſsima eſſe Eymerici doctrina, & diligenter notanda, cū poſsit quandoque occurrere vſus eius: nam ſi quis, verbi gratia, in cauſa hęreſis appellauit eo modo, quo hactenus dictum eſt, & poſt appellationē admiſſam de alijs hæreſibus Inquiſitori denuntietur, re vera in illis adhuc ſubiectus remanet Inquiſitori, & appellatione non obſtante, poterit procedere contra eum.

Interpoſita appellatione quando poſſit Inquiſitor contra appellantem procedere.

Et quamquam Eymericus hoc loco vere aſſerat, in tali caſu: finita prima cauſa, eum poſſe procedere libere in ſecunda, probabilius eſſe crederem, quòd ſi crimen de quo poſtea denuntiatur, eſt grauius vel horribilius, quàm prius, cuius punitio ſi omitteretur, populus fortaſsis, aut multi ſcandalizarentur; tunc omiſſa cauſa appellationis, poſſet Inquiſitor in alia cauſa reum iudicare, quamuis prima appellationis cauſa non eſſet expedita, per textum ſingularem in dicto cap. propoſuit. de appellatio. in fine ibi: Iudex tamen à quo appellatur (quia illi omnino ſuſpectus eſt) eum non debet ad reſpondendum ſuper alijs compellere, niſi pro crimine adeo graui & manifeſto, quo ipſo actu merito ſit damnandus. hæc ibi. Nam in tali caſu nec ſuſpecti recuſatio, nec iuriſdictio iudicis ad quem eſt appellatum, impediunt iuriſdictionem iudicis à quo: cum is tunc in graui, & manifeſto crimine nihil fere faciat aliud quàm iuris pœnam ei delicto debitam & aſsignatam declarare. His tamen ceſſantibus tutius videtur non procedere, & ſuperioris reſponſum expectare.

Quòd Inquiſitores non debent moram contrahere in Romana curia.

CONſulo, autem Inquiſitoribus quibuſcunq; 128
Ego Frater Nicolaus Eymerici Aragoniæ Inquiſitor: qui in Romana curia multis annis etiā interpellatis, aliquando diuerſos ſuper criminibus, re-

hæreſis, eorū exigentibus demeritis, fatigaui vſq; ad condemnationem; & verſa vice multis annis fui etiam fatigatus, variis tædijs, miſerijs, laboribus, & expenſis, qui & modos curiæ ſum expertus: quòd negotia fidei, quæ per appellationes ad Romanam curiam deuoluuntur, non curent Inquiſitores perſonaliter ducere, nec partem facere, niſi confidant de pleno marſupio, & fauore curiæ magno, quòd expedientur tempore exiguo; de quibus omnibus non eſt faciliter & probabiliter confidendum: ſed ſint [b] diligentes, prouidi & circumſpecti ad proceſſus ſuos bene fundandum, & de his, quæ concernunt eorum officium, & non de aliis inquirendum, teſtes & delatum diligenter examinandum, delatum in ſua cauſa ad defenſiones legitimas admittēdum, contra ius & iuſtitiam eum non vexandum, in toto proceſſus decurſu à iuris tramite non diſcedendum; & tunc ſuperuenientibus appellationibus, cauſis ad Romanam curiam deuolutis, inquiſitores dictos proceſſus clauſos & ſigillatos, ad Romanam curiam mittant, iudicibus aſsignatis, qui iuſtitiam faciant, proceſſus meritis actitatis: nec Inquiſitores curent ibi agere contra appellantes, ſed dimittant eos prædictis ſuis iudicibus iudicandos. Qui iudices, ſi Inquiſitores nolunt facere partem contra appellantes, procedent ex officio ad procurationem † appellātium, ſi voluerint expediri. Vbi autem Inquiſitores ad appellantium inſtantiam citentur perſonaliter, & compareant; caueant omnino litem non intrare, ſed attēdant proceſſus exhibere, & totam cauſam ad illos reducere; & procurent, vt citius poterunt remeare, ne ibi tædiis, miſeriis, laboribus, & expenſis damnabiliter fatigentur: ſequuntur namq; damna Eccleſiæ ſanctę multa, quando Inquiſitores in Romana curia pp cauſas huiuſmodi lōgo tempore trahunt moram.

[† Ideſt, ad inſtantiam]

Quæ damna ex Inquiſitorum abſentia proueniant.

129 PRIMVM damnum eſt: ꝙ interim propter Inquiſitoris abſentiam in terris eius iuriſdictioni ſubiectis, ſuboriuntur hæreſes & errores, qui in eius præſentia validius extirpantur, & tunc pullulant & accreſcunt in magnum ſanctæ Eccleſiæ detrimentum. Nam [c] licet diœceſani ſint ibi pro Eccleſiæ ſuæ oneribus ſupportandis, multis negotiis tam temporalibus, quàm ſpiritualibus impliciti, commode nō poſſunt, quia nolunt aliis negotiis pręferre fidei negotia, vt deceret: qua ex cauſa de Inquiſitoribus olim prouidit multum conſulte Eccleſia ſacroſancta. Commiſſarij etiā inquiſitorum, cum ſint ſubdelegati, nolunt ſe ſubijcere tot periculis, laboribus, & expenſis, & ærumnis ſicut ipſi inquiſitores delegati, nec inueniunt tantum fauorem, nec reuerentur, nec timentur prout inquiſitores; quare præſentia inquiſitoris eſt multum neceſſaria, & eorum abſentia Eccleſię multum periculoſa.

Secundum damnum eſt: ꝙ hæretici, ſeu de hæreſi diffamati, delati, vel ſuſpecti videntes inquiſi-
A tores per ſimiles ſibi in Romana curia fatigari & detineri, erigent ſibi cornua, & contemnent, ac malignabuntur; reſiſtent, & audacius hæreſes ſeminabunt: & vbi agatur contra eos per diœceſanos, vel inquiſitorum commiſſarios; conſimiliter appellabūt, vt ſic negotia fidei inuoluantur, & ſecurius hęreſes inſerantur.

Tertium damnum eſt: quia Inquiſitores ſic in Romana curia fatigati, cum redierint, & inquiſitores aliarum partium huiuſmodi illorum fatigationes audierint, efficientur debiliores ad negotia fidei promouendum, & ad hęreticos extirpandū, metuentes ne per conſimiles delatorum de hęreſi
B appellationes, conſimiliter tædiis, miſerijs, paupertatibus, expenſis, & laboribus fatigentur; & ſic nō curabunt negotia fidei promouere, nec hæreſes extirpare; ſed quieſcent à laboribus ſuis, in magnum præiudicium fidei & Eccleſiæ ſanctæ Dei.

COMMENT. XXXII.

a CONſulo autem Inquiſitoribus quibuſcunque, &c.] *Hęc olim initio conſtitutę delegatæ inquiſitionis frequenter fiebant: hodie vero ob incommoda hic ab Eymerico commemorata, res aliter geritur eo modo, quo in ſuperioribus dictum eſt: nam*
C *cum appellatio in cauſis fidei interponitur & admittitur, iudex à quo generales inquiſitores conſulit, à quibus quid fieri oporteat, prę ſcribitur, nec neceſſe eſt inquiſitores inferiores perſonaliter comparere coram ſupremis iudicibus, ad quos eſt appellatum, vt amplius diximus ſupra in hac 3. par. num. 45. tit. de forma inſtituendi ab inquiſitore in tota prouincia Vicarium generalem.*

[Num. 128 Priuati Inquiſitores nunc non accedūt ad Romanā Curiam.]

b ¶ Sed ſint diligentes, prouidi & circumſpecti ad proceſſus ſuos bene fundandum, &c.] *Tametſi in cauſis fidei ſimpliciter & de plano procedi poſſit. cap. fin. §. 1. de hæret. lib. 6. traditque Eymericus infra q. 54. nihilominus in his, quæ ſpectant ad ſubſtā*
D *tiam cauſæ, niſi velint acriter coerceri, à regulis iuris diſcedere non debent: quod optime admonet auctor hoc loco, qui qua ratione accipi debeat, explicui infra ſuper q. 54. & 55. eſt autem locus hic valde inſignis, & conſilium Eymerici diligentiſsime obſeruandum.*

[Quatenus poſſint Inquiſitores de plano procedere.]

c ¶ Nam licet diœceſani ſint ibi, &c. multis negotiis, &c. impliciti, commode non poſſunt, &c. aliis negotiis præferre fidei negotia, &c. qua ex cauſa de Inquiſitoribus olim prouidit multum conſulte Eccleſia ſacroſancta] *Graues ergo Epiſcoporum occupationes cauſam dederunt ſummis Romanis Pōtificibus, vt huic ſoli fidei negotio certos iudices con-*
E *ſtituerent. cum Eymerico ſentit Simancas de catho. inſtitut. tit. 25. num. 4. Epiſcopi tamen hāc fidei cauſam in primis tractaturi erant, cum iure diuino eis incumbat lupos rapaces, hoc eſt, hæreticos, ab ouili Domini arcere, grauiſsimas pœnas ſubituri, niſi ita faciant. de qua re extant antiquiſsima conciliorum decreta penitus animaduertenda: in concilio Mileuitano cap. 25. in concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. 3. in concilio Toletano 11. cap. 2. & alibi ſępe, traditque elegāter Albertinus de agnoſcen. aſſertio. q. 11. num. 11. & 12. & Simancas de catho.*

[Num. 129.]

[Quare olim Inquiſitores fuerint cōſtituti.]

tho.iuſtit.tit.1 5.num.2.quot autem incommoda orta fuerint in cauſis fidei,ex eo quòd Epiſcopi alia negotia prætulerint negotijs fidei,copioſe veterum monumenta, & noſtri ſæculi hæreſes apertiſſime teſtantur.

Inquiſitiõis delegatæ officium quando cœpetit.

Quo vero tempore fuerint primum Inquiſitores delegati in cauſa fidei conſtituti, qualia fuerint eorũ incrementa,officia,priuilegia, munera & partes,copioſe docuimus in peculiari libro de hoc ipſo argumẽto,quæ ob breuitatem hic tradere omittimus;tametſi res ſit cognitu iucundiſſima, nec inutilis.

Officiũ delegatæ inquiſitionis (vt obiter illud hic dicam) exploratum eſt in prouincia Prouinciæ ſiue in Gallia Narbonenſi primum beato Dominico fuiſſe cõmiſſum,ab eoque circa annos Domini M C C.ſumpſiſſe prima exordia, temporibus Innocentij III. Pontificis.maximi.

B.Dominicus

Fuit B.DOMINICVS Canonicus Oxomẽſis, vir ſanctitate inſignis, & Theologiæ peritia clarus; & verbi Dei prædicator admirabilis, ex illuſtri & antiqua Guzmanorũ familia ortus.Is fidei zelo accẽſus,aduerſus inſtantes tunc Albigenſium & aliorũ hæreſes, fidem Chriſti imperterritus prædicat, & quia multi conuertebantur,vt ſalutares eis imponeret pœnitentias, abſolueretque redeuntes,facultatẽ à ſede Apoſtolica id faciendi plenam obtinet,in Italiã ex partibus Toloſanis transmigrat.cũ B.FRANCISCO multam habet familiaritatem.hi duas inſignes Religiones in Eccleſia Dei velut duo clariſſima ſydera conſtituunt, & officium delegatæ inquiſitionis ſuis Fratribus exercendum relinquunt, quod in Italia adhuc exercent. In Hiſpania quoque fratres ordinis Dominicani (qui poſt obitum S. Dominici potiſsimũ multum in ea prouincia creuerunt, plurimumque ſemper,vitæ ac morum honeſtate profecerunt,& ſingulari doctrina & ſanctitate claruerunt)eidem ſanctæ Inquiſitionis officio contra hæreticam prauitatem & apoſtaſiam Apoſtolica auctoritate præfecti fuerunt. Sed cum temporibus Domini Innocentij Papæ octaui, & Regum catholicorum Ferdinandi & Iſabellæ idem officium de nouo eſſet introductum,ſeu verius inſtauratum ac renouatum, vt ait Albertinus in repetitione cap.1.de hæret.lib.6.q.12.num.4.clericis ſæcularibus Decretorum,ac legum peritis cõmitti cœptum fuit, donec paulatim ad eoſdem fuit omnino deuolutum, ita vt nunc nullæ ſint iam amplius in eo fratrum Dominicanorum partes,quamuis ſæpe Inquiſitores in iudicandis propoſitionibus eorum opera vtantur,& conſultorũ munere apud ſanctum officium fungantur.

Hoc igitur officium poſt aliquot ſæcula in Hiſpania renouatum apparet anno primo Pontificatus Innocentij Papæ VIII. videlicet anno Domini M C C C C L X X X I I I I.vt cõſtat ex prima Hiſpalenſi inſtructione:quo anno auctoritate Põtificia, Catholicis Regibus poſtulantibus, celeberrimus virorum in vtroque iure & ſacra theologia doctiſsimorum conuentus Hiſpali habitus fuit;cui præfuit frater Thomas de Torquemada ordinis fratrum Prædicatorum Prior monaſterij ſanctæ Crucis Segobiẽſis primus Inquiſitor generalis Regnorum Hiſpaniæ. In eo conuentu ſtabilitus ordo fuit, quem obſeruare oporteret aduerſus hæreticam prauitatem,latis conſtituiſque ſuper eo negotio ſaluberrimis legibus ac conſtitutionibus,quibus etiam hodie inquiſitores Hiſpaniæ prudentiſsime vtuntur.

A

In eodem conuentu(vt apparet ex cap.3.eiuſdem primæ Hiſpalenſis inſtructionis) cautum fuit, vt Inquiſitores in ſuis diœceſibus edictum proponerent cum dilatione triginta, vel quadraginta, vel plurĩũ dierum, prout melius eis viſum fuiſſet, intra quam quicumque ſponte ſuos errores,& hæreſes coram Inquiſitoribus plene confiterentur, & alios hæreticos indicarent,admitterentur ad pœnitentiam ſalutarẽ, & Eccleſiæ reconciliarentur, nec mortem aut vincula,nec bonorum publicationem ſeu confiſcationem paterentur. Atque hæc fuerunt prima initia delegatæ inquiſitionis tam in Gallia,quàm in Italia,& Hiſpania,ex quibus hic Eymerici locus fit illuſtris.

B

De abſentia & fuga delati.

QVINTVM quod prorogat & dilatat iudicium,ſententiam, & proceſſum Inquiſitoris eſt, ipſius delati abſentia, fuga & elongatio: & hæc quandoque eſt culpabilis ipſi delato, quandoque non.Quando enim Inquiſitori accuſatur, ſeu denuntiatur aliquis, ꝙ eſt hæreſi aliqua irretitus, & ipſe non eſt præſens in loco,vbi eſt Inquiſitor;eſt tamen in alio loco domiciliatus, infra terminos iuriſdictionis Inquiſitoris;tũc dicitur abſens, ſed non fugiens:& tunc recepta primitus aliquali informatione,poterit citari per modum ſequentẽ. 130

C

Quis dicatur abſens & nõ fugiens.

Forma citandi abſentem,non tamen fugitiuũ,cum eſt delatus,vel ſuſpectus de hæretica prauitate.

FRater N. ordinis Fratrum Prædicatorum, in terris talis domini Inquiſitor hæreticæ prauitatis,dilecto in Chriſto tali,Salute,& mãdatis noſtris,immo verius Apoſtolicis firmiter obedire. 131

D

QVIA de perſona veſtra talia à fide dignis ad noſtram notitiam ſunt deducta:quæ ſi vera eſſent,de fide redderent vos ſuſpectum;ideo ex debito iniuncti nobis officij, vos monemus peremptorie per præſentes,quatenus talis die, tali hora, curetis ante nos in tali loco perſonaliter comparere,modo debito reſponſurus. Datum,&c.

Item alia forma ad hoc idem.

FRater N. ordinis Prædicatorum, in terris ditioni domini talis ſubiectis,Inquiſitor hæreticæ prauitatis, à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus,dilecto nobis in Chriſto rectori talis eccleſiæ,talis diœceſis,Salutem in Domino,& mandatis noſtris,immo verius Apoſtolicis,promptо animo obedire.

E

CVM talis parochianus veſter fuerit delatus nobis de hæretica prauitate, & teneamur ex iniuncto nobis officio, nos de huiuſmodi informare; idcirco auctoritate domini noſtri Papæ, qua fungimur in hac parte,vobis diſtricte præcipimus & mandamus,quatenus pdictum talem parochianũ veſtrum,

veſtrum, coram teſtibus fide dignis, vno pro trino, peremptorio citetis edicto, vt de fide reſponſurus, & veritatem de ſe, & de alijs dicturus ſuper crimen hęreſis, tali die, & loco compareat perſonaliter coram nobis: alioquin eidem notificetis ex parte noſtra, quòd niſi comparuerit, vt ſibi iniungitur per præſentes, procedemus contra eum, eius contumacia non obſtante. Vos autem quicquid inde feceritis, per veſtras patentes litteras, diem, locum, & modum citationis, ac teſtium, qui affuerint, nomina continentes, quam citius fideliter reſcribatis: Reddatis litteras portatori in ſignũ mandati noſtri completi, veſtro ſigillo poſito in eiſdem. Datis, & cetera.

132 Quando vero delatus talis exiuit totam iuriſdictionem Inquiſitoris, & iuit ad alias partes, non vt fugitiuus, ſed ex alijs certis cauſis, ignorans ſe Inquiſitori fore delatum: tunc Inquiſitor procedat ad ſe informandum teſtes examinando ſecrete, vt ad prædicti delati notitiam (ſi culpabilis exiſtit) quod inquiratur contra eum, non perueniat, informetque ſe dictus Inquiſitor, an dictus delatus ſit venturus vel non; & ſi venturus eſt, expectet eum etiam per annum, vel plus, ſi oportuerit; & tunc examinet, & procedat vt iuſtitia ſuadebit. Si [a] venturus non eſt, ſed domicilium mutauit, poterit requirere Inquiſitorem, vel diœceſanum, quorum iuriſdictioni ſubeſt locus, ad quem ſe tranſtulit, recepta prius informatione contra eum, quatenus mittant eum ſibi; vel poterit mittere proceſſum eis, vt faciant quod fuerit rationis.

Abſens non fugitiuus ſi venturus ſperatur, expectetur.

133 Quando vero contra delatum inquiritur, vel captus pro hæreſi detinetur, & iſte timens de ſe, exhibet terga fugæ, in tali caſu poteſt Inquiſitor diligenter & ſecrete, & ſine tumultu inquirere, vbi ſit, ſeu declinauerit; & [d] ſi inueniat, ſiue ſit infra ſuam iuriſdictionem, ſiue extra, faciat eum capi, & ad ſe remitti. Nam ſi eſt intra, poteſt requirere dominum temporalem, quatenus illum capiat, & infra diſtrictum ſuum ducat; & poteſt etiam mandare alteri domino quòd faciat ſimiliter, quouſque eum habeat, iuxta c. Vt inquiſitionis. de hæret. lib. 6.

Contra fugitiuum quo modo procedendum ſit.

Si [e] autem reperitur extra iuriſdictionem ipſius Inquiſitoris, nihilominus poteſt procedere contra eum, iuxta cap. Vt commiſſi. de hæret. lib. 6. & requirere, vt dictum eſt, diœceſanum, vel Inquiſitorem illarum partium in ſubſidium iuſtitiæ, quatenus talem delatum de hæretica prauitate, vel deprehenſum, qui commiſit infra ſuam iuriſdictionem, & contra quem proceſſum fecit, capi faciant & remittant: vel [f] ſi vult, mittat eis proceſſum, vt faciant quod iuſtitia ſuadebit: Modus autem requirendi erit tenoris conſimilis.

COMMENT. XXXIII.

131 [a] QVia de perſona veſtra talia à fide dignis ad noſtram notitiam ſunt deducta, &c. [*Dixi ſupra in hac 3. par. num. 73. cum timetur de fuga delati, nullo modo eſſe faciendam verbalem citationem, ſed ad realem citationem, hoc eſt, ad capturam eſſe deueniendum: nunc addo (quia hic locus*

In citatione verbali quid obſeruãdum

A *hoc poſtulat neceſſario) in hac citatione verbali nullo modo eſſe in ſpecie cauſam, ob quam reus citatur, apponendam: ſed generaliter reo pręcipiendum eſt, vt ſe coram Inquiſitoribus ſiſtat, quia volunt ab eo quędam ſcire: & proinde nec loci, nec temporis, nec delicti ſpecificatio requiritur. ita tradit & vere Conradus Brunus lib. 4. cap. 6. de hęret. quem ſequitur Simancas de catho. inſtit. tit. 44. num. 12. & hoc eſt rationi valde conſonum: nam ſi cauſa apponeretur, ſtatim reus citatus inciperet cogitare de fuga, maxime ſi ſibi alicuius criminis conſcius eſſet; ideoque rectius & tutius fiet generaliter ei præcipere, vt veniat ad Inquiſitores: quoniam illis opus eſt, quædam*
B *ab eo percontari. iam hęc citatio verbalis tunc vſurpanda eſt, cum de leuioribus criminibus agitur, vel cum leuiter ſuſpectus eſt reus: aliàs enim ſecurius eſt ad realem confugere.*

Cauſam autem & facultatem citandi abſentes Inquiſitoribus conceſſam pulchre tradit Innocetius reſcripto quodam Inquiſitoribus vltramontanis miſſo, vt ait auctor innominatus tract. de forma procedendi contra inquiſitos de hæreſi, in rub. De ijs, quæ pertinent ad executionem officij inquiſitionis, nume. 13. in hac verba: Quia ſicut intimantibus vobis accepimus, propter fautorum & credentium hæreticorum inſidias non poteſtis ad aliqua loca ſe-
C cure accedere, audire confeſsiones de hæreſi ſuſpectorum, vel reis huiuſmodi criminis pœnitentiam iniuncturi: Nos volentes eiſdem inſidijs obuiare, citandi dictos hæreticos vel ſuſpectos pro hæreſi pro audiendis eorum confeſsionibus, & pœnitentijs iniungendis ad loca vobis tuta, ea præcipue in quibus poteritis habere prælatorum & aliorum proborum conſilium, in his præſertim caſibus, in quibus deberet ferri ſententia contra ipſos hæreticos, de conſilio pręlatorum, auctoritate vobis præſentium concedimus facultatem. *hæc ibi.*

Cur inquiſitores poſſint abſentes citare.

Fit tamen interdum vt graue ſit ſcelus in fidem commiſſum, nec tamen liceat delinquentem capere,
D *quoniam vel latitat, vel ſui copiam facere non vult: & tũc verbaliter per litteras eſt citandus, in quibus cauſa exprimenda eſt, & citatio concipi poterit in hæc ferme vel ſimilia verba:*

In verbali citatione quando ſit cauſa apponenda.

Ad notitiam noſtram peruenit, pleriſque fide dignis hominibus id de te narrantibus, ſcripta quædam in publicum à te edita eſſe, in quibus quædam catholicę fidei contraria dogmata à te aſſerta contineantur: quibus & plebem Chriſtianam in publicis concionibus, & priuatis congreſſibus infeciſſe diceris: Quoniam autem no-
E ſtri officij eſt, vulpeculas vineam Domini deuaſtantes capere: idcirco te tanquam falſorum dogmatum aſſertorem, & de multorum errorum temeraria doctrina ſuſpectũ & infamatum euocamus, & citamus ſub tenore præſentium, vt infra terminum, N. dierum, quorum N. pro proximo N. pro ſecundo, & N. pro tertio & peremptorio termino, & monitione canonica tibi præfigimus, & aſſignamus, vt in auditorio huius

ius

ius noſtri tribunalis compareas, reſponſurus ad ea, quæ tibi in cauſa fidei, & de aſſerta tua doctrina obiicientur, recepturus & facturus in omnibus iuſtitiæ complementum: aliàs procedemus contra te, ſicut iura diſponunt, & tua contumacia, & delicta exegerint.

Ita poterunt concipi huiuſmodi citationes mutatis mutandis, iuxta delicti & perſonarum qualitatem, ſiue fiant à Concilijs, ſiue ab Epiſcopis, ſiue à delegatis Inquiſitoribus.

Num. 131. b ¶ Dilecto nobis in Chriſto rectori talis eccleſię, &c.] *In priori forma citandi, ad ipſummet citandum directę ſunt literę citatorię: hic vero ad parochum mittuntur, qui ex parte Inquiſitorum eum citet, vt coram ipſis compareat: hanc vero praxim, quę contemnenda non eſt, ex concilio Biterrenſi deſumpſiſſe videtur Eymericus, in cuius cap. 3. ita ſcriptum eſt:* Clericis & laicis in loco illo, de quo fiet citatio conuocatis per aliquam perſonam Eccleſiaſticam, cui hoc per veſtras patentes literas committatis, qui in teſtimonium recepti mandati ſigillum ſuum litteris eiſdem appēdat, & nihilominus reſcribat per ſuas patentes ſimiliter litteras cum ſuo ſigillo pendenti, qualiter, & coram quibus, & quādo mādatum impleuerit ſibi factum. *hactenus ibi.*

Litteræ citatoriæ & citatorii alij mitti poſſunt.

Num. 132. c ¶ Si venturus non eſt, ſed domicilium mutauit, poterit requirere Inquiſitorem vel diœceſanum, &c. quatenus mittant eum ſibi.] *Quia Eymericus in hac praxi de recuperando abſente, videtur indicare, aut abſentem eſſe remittendum, aut proceſſum eſſe deſtinandum ad eum Inquiſitorem, in cuius iuriſdictione abſens ille moratur: propterea de remiſſione reorum pauca hic mihi, & breuiter ſunt dicenda, cum nuſquam commodius hoc tractari poſſit in hoc opere, ſitque res vtilis & cognitu neceſſaria, vt quid facto ſit opus iuxta iuris regulas intelligatur.*

De remittendis reis qui aufugerunt.

De hoc articulo copioſe differit Couarruuias in practicis quęſtionibus cap. 11. num. 5. & ſeq. Bernardus Comenſis in lucerna verbo, Inquiſitor. §. 24. Iulius Clarus in practica crimi. §. fi. q. 38. verſ. eſt autem. Ioannes Roias in ſingularibus fidei, ſing. 174. incipien. Remittendus eſt reus. *Zanchinus tract. de hæret. cap. 8 Gondiſſaluus tract. de hęret. q. 8. num. 10. Simancas de catho. inſtit. ti. 2. nu. 14. & ſeq. Antonius Columbanus in tract. procedendi in cōtrouerſijs criminalibus, art. 141. & ſeq. Ioannes And. Frācus, & ceteri communiter in c. vt commiſſi. de hęret. lib. 6. Bartolus & communiter Doctores in authen. qua in prouincia. C. vbi de crim. agi oport. Guido Papę deciſ. 202. incipien.* In remiſſione malefactoris. *& alij multis locis: ex quibus fuſe hanc quæſtionem tractantibus nos ſummam propoſito noſtro deſeruientem accipiemus.*

An reus ſit remittendus

Ac primum cōmunis opinio eſt, vt teſtatur Ioannes Roias loco pręcitato, remittendum eſſe reum ad iudicem loci in quo deliquit, quam probat textus in auth. vt nulli iudicum. §. ſi vero quis comprehenſorum. & in l. capitalium §. famoſos. ff. de pœn. & alibi ſæpe nec deſunt rationes, quibus nitatur communis hæc ſententia. Prima, quia punitio delinquentis in loco delicti alijs tranſit in exemplum, vt in pręci-

A *tato §. famoſos. Rurſus, quoniam facilius probatur in loco vbi eſt commiſſum, quàm alibi. authen. vt omnes obediant iudici. §. hoc conſiderandum. Poſtremo, quia iudex loci in quo delictum eſt perpetratum ſuper reum, ratione delicti acquiſiuit iuriſdictionem, quam vt puniendo poſſit exercere, remittendus eſt ſibi reus.*

In cauſa hæreſis an remittendus reus.

Veruntamen in crimine hæreſis remiſſionem non habere locum, ſed poſſe hęreticum puniri quocunque in loco repertus fuerit, videntur velle Paulus de Leazaris, et Zabarella in clemen. paſtoralis §. Denique. de re iud. Guido Papę in dicta deciſione 202. num. 2. Caſſaneus ſuper conſuetud. Ducatus Burgundiæ, Rubrica B *13.* Des adueuz. *num. 17. Gondiſſaluus tract. de hæret. quæſt. 8. & alij, vt refert Couarruuias in practicis quęſtionibus. cap. 11. num. 12. Et horum potiſſima ratio eſt, quoniam hæreticus vbique offendit diuinam maieſtatem, & omnem creaturam lædit, cum etiam elementis faciat iniuriam. l. Ariani. & l. Manichæos. C. de hęret. & quia, vt dicit Ioannes Andreas in dicto cap. vt commiſſi. de hæret. lib. 6. vbicunque eſt male credens, ibi peccat, ideoque ibidem puniri poterit, nec propterea remittendus videtur.*

*Et quamquam hęc ita ſe habeant, nihilominus in hac cauſa ſequentia putarem eſſe obſeruanda. Si inquiſitor loci, in quo commiſſum eſt delictum, petat ſi*C *bi remitti reum abſentem, id fieri debet, aliàs non eſt neceſſe. ita videntur ſenſiſſe Guido Fulcodius in conſultationibus ad Inquiſitores. q. 5. quem paulo poſt referam. Couarruuias in practicis quęſt. cap. 11. num. 12. & Ioannes Roias in dicto ſingulari. 174.*

Rurſus, ſi hæreticus vbique (verbi gratia, Bononiæ à qua receſſit, & Ferrariæ in qua nunc habitat) vel publice vel occulte peccat, & remiſſio petatur, fieri etiam debet: quāquam ſi publice vtrobique peccauit, melius eſſe putarem adiungere pœnitentiam iterabilem, quam faceret in eis locis, in quibus deliquit, vt in eiſdem ſatisfaceret: quod ſenſit Guido Fulcodius præcitato loco, vt mox oſtendam.

D *Tandem multo magis fieri debet remiſſio ſi petatur, cum hęreticus per actum exteriorem eſt profeſſus hæreſim Bononię, Ferrarię vero occultat hæreſim, & ſolo prauo animo retinet: nam hoc caſu præcipua locum habent rationes allatę paulo antea pro communi opinione: nec video quid huic remiſſioni ſi petatur, obſtare poſſit. & pro hac ſententia facit quod docet Cynus de hac quęſtione differens in l. cunctos populos. in fine, C. de ſum. trini. dicens ex ſententia Petri, remittendum eſſe hæreticum ad locum vbi hæreſim exercuit, & vbi magis ſunt nota delicta ſua, quia ad locum maioris delicti quis remittendus eſt. l. ſi cui. §. cum ſacrilegium. ff. de accuſat.*

E *His ita conſtitutis, nonnulla ſunt amplius obſeruanda, vt remiſſio iure fieri poſſit: ac primum vt remiſſio fiat, conſtare debet de crimine commiſſo: hoc eſt, iudex requiſitus non debet reum petitum in cauſa criminali remittere ſine cauſæ cognitione: debet enim coram iudice remittente aliqualiter conſtare de delicto. Cardinalis in clement. paſtoralis. §. denique. de ſenten. & re indicata. Oldradus conſil. 124. incipien.* Quod remiſſio. *& Fernandus Vaſquius in l. de ſucceſſionum creatione. §. 6. num. 36. verſ. deniq. circa finem.*

Quid exigatur in remiſſione facienda.

Secundo

Secundo exigitur, vt conſtet crimen eſſe commiſſum in teritorio iudicis requirentis.l.1.C. vbi de crimine agi oport.id autē conſtabit ex proceſſu vel ſummaria illa informatione, quam iudex requirēs mittit ad iudicem requiſitum, & in hoc caſu ad Inquiſitorē vel Epiſcopum alterius diœceſis.

Tertio.quòd nō commiſerit idem vel aliud crimē in territorio iudicis, penes quem detinetur. nam antequam remittatur, debet ibi de tali crimine puniri.l.ſi cui.§.fin.et l.ſi.de accuſatio.quod uidetur probare nō obſcure concilium Narbonenſe c.20.cuius verba retuli infra in hac 3.par. ſuper q.42. quod tunc in primis obſeruandū eſſet in hoc crimine, cum reus in territorio iudicis requiſiti publice hęreſim profeſſus, deliquiſſet: tunc enim non prius conſulerē remittendū, quam ſi debitas ibi pœnas lueret.

Quarto opus eſt, ut iudex debite requiratur, aliter non debet remittere. authen. vt nulli iudicum. §. ſi vero quis comprehē ſorum. debite autem requiritur, cum iuſte requiritur, & à legitimo iudice requiritur, his obſeruatis documentis, quę nunc ſingillatim tradimus.

Quinto, quòd delictum ſit graue, quoniam pro delicto minimo non debet fieri remiſſio. Geminianus in c.cum ſit Romana.§.contrahentes, nu.17.verſ ad ſecundam dicis.de foro compet.lib.6.et probat textus in dicto authen.vt nulli iud.§.ſi vero quis comprehē ſorum.vt notat gloſſa in c.fin.verbo, ratione delicti. extra de foro compoten.crimē autem hęreſis ſemper eſt graue, quamquā pro leui hęreſis ſuſpicione remiſſio non ſit neceſſaria.

Sexto, quòd remiſſio petatur inter ſubditos eidem imperio. Baldus in l.2.C.de ſeruis fugitiuis.in hac vero cauſa quiuis Inquiſitor, a quouis Inquiſitore cuiuſcūque prouinciæ remiſſionem petere poterit: quia quoad hanc cauſam omnes ſunt Romani Pontificis delegati, & crimen eſt mere eccleſiaſticū, ratione cuius nulli domino temporali ſubſunt Inquiſitores, ſed ſoli Romano Pōtifici, aut generalibus Inquiſitoribus debēt obtemperare: qua ratione ſub eiuſdem imperio eſſe merito dici poſſunt.itaque ſi delinquentium culpę ita exegerint, & commodum videatur, ac opportunum, ab Italia in Hiſpaniā, et vice verſa, rei huius criminis remitti debēt: quod et in alijs prouincijs ob publicam vtilitatem, et criminis grauitatem penitus eſſet obſeruandum, nullis priuilegijs, aut immunitatibus quidquam iuuantibus, qua ratione hęreſis amittuntur.l.1.C.de hęret.

Septimo, in alijs delictis exigitur, vt remiſſio petatur fieri à minori tribunali ad maius, vel ſaltem ad aquale; quoniam non fit de maiori tribunali ad minus. Oldradus in dicto conſil.124. ſed in crimine hęreſis ob rationes hactenus memoratas hec contemplatio locum non habet. quamuis enim iudices maiores non cogantur remittere reos Inquiſitoribus alijs petentibus: at iuſtiſſimum erit et æquiſſimum, cōcedere illis petitā remiſſionem, vt in quo loco reus deliquit. pœnas luat.

Poſtremo, remiſſio fieri debet de condemnando, nō de iam punitio & condemnatio. Baldus in l. executorem.C.de executio.rei iud. Caſſaneus ad conſuetudines ducatus Burgundię, rub.12. nu.19. Ceterum in hoc crimine cum pęnitentia iterabilis imponi poſ- A *ſit, quę in diuerſis locis agatur, vt tradit Zanchinus tract.de hæret.c.8.nu.7.& Guido Fulcodius in conſultationibus ad Inquiſitores, q.5.etiā in condemnato in vno loco, remiſſio poterit habere locum. ſi quis enim & Bononiæ & Ferrariæ deliquit, & Bononiæ & Ferrariæ pœnitere poterit. atque hæc ſunt diligenter in hac cauſa obſeruanda. cuius autem expenſis fieri debeat hæc remiſſio, paulo poſt docebo verſi.nos enim offerimus.*

d ¶ Et ſi inueniat, ſiue ſit infra ſuam iuriſdictionem, ſiue extra, faciat eum capi, & ad ſe remitti.] *Hoc eſt prudenter & diligenter obſeruandum contra Regulos & quoslibet dominos terrarum, qui* B *neſcio quas ſuas immunitates tueantur, non verentur Inquiſitorum miniſtris ſe opponere, quotiens illi reos huius criminis inueſtigant, non permittentes quemquam extrahi è ſuo territorio: intelligant ergo hoc omnino licere inquiſitoribus, vt hic admonet Eymericus, quod ſaluberrime iam olim ſanciuit concilium Toloſanum c.8.(à quo hæc videtur auctor accepiſſe) in hæc verba:* Statuimus etiam, vt quilibet in terra alterius poſſit inquirere & capere hæreticos, & balliui locorum teneantur eis pręſtare auxilium & fauorem: ita quòd balliuus Regis in terra Comitis Toloſani, & aliorum hoc facere poſſit, & Comes Toloſanus & alij in terra Regis. C *hactenus ibi. In Hiſpania quoque Hiſpalenſi prima instructione anni MCCCCLXXXIIII. cap.21.idē cauetur adiecta pœna contra dominos tēporales, qui non obediuerint Inquiſitoribus. Eius inſtructionis verba à nobis latine reddita ita habēt:* Itē quia ſereniſsimi reges pcipiūt, & ratio ita poſtulat, vt ęqualiter fiat inquiſitio ſuper delicto hæreſis in terris nobilium, ſicut in ſuis: Inquiſitores tā præſentes, quàm futuri debent in ſuis diœceſibus ordinare, vt eant libere ad faciēdam inquiſitionem in dictis terris. Quòd ſi mandatis Inquiſitorum nobiles nō paruerint, procedant contra rebelles & contumaces ad imponendas omnes cenſuras & pœnas à iu- D re ſtatutas. *hęc ibi. de quo eſt textus in c. vt inquiſitionis. de hæret. lib. 6. Tradit etiam Gondiſſaluus tract. de hęret. q.11.nu.7.& hæc ſententia de extrahendis reis e territorio cuiuslibet domini temporalis, procedit fauore fidei, etiamſi reus extrahendus ſit ſubditus domini.*

Num. 133. Fauore fidei in cuiuſcunque territorio poſſunt rei capi.

e ¶ Si autem reperiatur extra iuriſdictionem ipſius Inquiſitoris, nihilominus poteſt procedere contra eum]. *Cauſam tradit eleganter Guido Fulcodius in conſultationibus ad Inquiſitores q.5. in hæc verba:* Quam autem in eos habeant poteſtatem, qui cum ſcirent eos procedere domicilium muta- E uerunt, quæri non oportet: nam ſi citati erant, non mutant forum, quia præuenti ſunt. ff. de iuriſdictio. om. iud. cum quædam puella. extra de foro competenti, propoſuiſti. quòd ſi citati non erant, & ibi iam deliquerant, ibi poſſunt conueniri ratione delicti, & remittendi ſunt. C. vbi de crimi. agi oport. authent. qua in prouincia & in authent. vt nulli iudicum. §. ſi vero. & 3.q.6.cap.1. & ſi deliquerūt in pluribus locis, vtrobiq; puniri poſſunt in bonis: ſed & in corpore, ſi pœnitentia ſit eis indicēda, quę ſit iterabilis: puta peregrinationes,

Cur Inquiſitores procedant contra mutātes domicilium.

nes, vel eleemoſynæ: ſed in carcere ſecus, ſicut patet lippis & tonſoribus. *haſtenus ille. Quod refert & ſequitur auctor innominatus tractatu de forma procedendi cõtra Inquiſitos de hęreſis, in rubrica, de ijs quę pertinent ad executionẽ officij, nu. 14.*

Ibidem: ſ ¶ Vel ſi vult, mittat eis proceſſum, vt faciant quod iuſtitia ſuadebit.] *Videtur hic Eymericus arbitrio Inquiſitorum relinquere, an velint remitti ſibi reum, aut potius eum puniri in loco, in quo reperitur: quod cum decreuerint, mittent cauſam inſtructam ad iudicem, in cuius territorio reus verſatur. ceterum quę paulo antea docuimus, exiſtimo obſeruanda. quotiens autem videbitur opportunius non eſſe remittẽdum reum, ſed puniendum vbi moratur: tunc quidquid vnus Inquiſitor de eo ſciuerit, ad aliũ mittere debet, vt ſanciuit concilium Narbonenſe c. 21. quod retuli infra ſuper quęſt. 42. vbi videto: & multa ſunt, quę quandoque remiſſionem iuſte impediãt, ut ſi timeatur quòd reus ſit in itinere à ſuis amicis ſeu fautoribus intercipiendus & eripiendus è manibus miniſtrorum, ſeu cuſtodum: interdum longum iter & impenſę immodicę. & ſimilia, quę prudenter ſunt obſeruãda. hęc enim ſuadent plerunque melius eſſe puniri reum in loco vbi moratur, quàm remitti ad locum delicti.*

Cũ reus non remittitur, quid faciendum.

Forma requirendi diuiſim, vel coniunctim diœceſanum, vel Inquiſitorem, ad quorum iuriſdictionem fugiendo, vel non fugiendo delatus de hæreſi ſe tranſtulit, quatenus eum remittant Inquiſitori, à quo fugit: vel in cuius iuriſdictione deliquit.

134 REuerendo in Chriſto patri, & domino Epiſcopo talis ciuitatis, ac venerabili & religioſo viro fratri N. in dominio talis domini Inquiſitori hæreticæ prauitatis, frater N. in dominio talis domini, Inquiſitor hæreticæ prauitatis, à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus, Salutẽ, & impugnantes catholicam veritatem reducere ad fidei vnitatem.

CVM delicta remanere non debeant impunita †; præſertim maiora, & inter ea, illa, quæ vergunt in directam offenſam diuinæ maieſtatis, & iacturam Eccleſieſticę dignitatis, detrimentumque totius Chriſtianitatis, qualia ſunt crimina hęreticę prauitatis, & talis de tali loco fuerit nobis delatus de hęretica prauitate, proceſsimus cõtra eum ad teſtium examinationem, & ad perſonę etiam captionem iuſtitia requirente; ipſe vero mala malis accumulans, & delicta delictis coadunans, inſano ductus conſilio ſe abſentauit, vel carcerem noſtrũ fregit atque aufugit, medicinã ſibi apponi metuens ſalutarem, ac eius vulnera vino & oleo confoueri: verũ cũ (prout ad noſtrã notitiã eſt deductũ) dictus profugus ad talem locũ veſtrę iuriſdictioni ſubiectũ ſe tranſtulerit ad habitandũ, credẽs inibi latitare: Noſq; viſceraliter cupiamus eũdem reducere ad carcerem antedictũ, vt clarius videamus, an ſit realiter & de facto infectus pręfata

† L. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. l. licitatio. §. quod illicite. ff. de publi.

A hęretica prauitate, de qua agitur cõtra eũ, & an ambulet in tenebris, vel in luce: Vos Reuer. dominũ Epiſcopum, & vos Venerabilem Inquiſitorem, in antea nominatos attente rogamus, ac in ſubſidiũ iuſtitię requirimus in Domino, & exhortamur, quatenus prędictum profugũ capi omnimode faciatis, & captum nobis ad talem ciuitatem, vel locum cũ fida & tuta cuſtodia remittatis. Nos enim offerimus nos promptos & paratos, ad ſatisfaciendum plenarie pro expenſis. Datũ in tali loco, tali die, talis menſis, anno tali.

B

Alia forma ad idem.

REuerendo in Chriſto patri ac domino diuina prouidentia Epiſcopo talis ciuitatis: vel Venerabili ac religioſo Fratri N. in partibus talibus Inquiſitori hæreticæ prauitatis: Salutem, & fidem catholicam feruenti ſpiritu defenſare.

CVM longe ſit grauius † ęternam quàm tẽporalem lædere maieſtatem, & reis læſę maieſtatis profugis locus non pateat, in quo valeant libere ſe tueri; ſed vbicunque inueniantur, ſint capiendi, ac etiam remittendi, ne tantum facinus pertrãſeat conniuentibus oculis, ac creſcentibus periculis impunitum ſecundum legitimas ſanctiones: C Quanto minus hæretica labe reſperſis profugis, reis inquam ſacræ diuinę imperatoriæ maieſtatis, aduerſariis irrefragabilis catholicę veritatis, ac ſeminatoribus peſtis proditorię falſitatis, & peruerſoribus eccleſiaſticæ poteſtatis debet patere locus alicubi ſe tuendi? nequaquam: ſed ſunt ad poteſtatem eccleſiaſticam reducendi, vt ſecundum modum culparum conſequatur modus vtique & plagarum. Sane cum talis de tali loco foret antefata hæretica labe reſperſus, ac in eadem peſte iudicialiter deprehenſus, & ea cauſa in noſtris carceribus detentus, vt de eo fieret quod ius & iuſtitia ſuaderent; ipſe humani generis D inimici inſano conſilio ductus pariter & ſeductus, abhorrens ſalubrem ſibi pœnam infligi temporalem, vt euaderet æternam, & expaueſcens medicinarum fomenta eius cruentatis vulneribus ſalubriter, ac miſericorditer exhiberi; nos Inquiſitorem eius, & conſilium ſalutare, medicũ animarum, more infirmi frenetici & inſani fugit pariter & aufugit: Noſque in præſentiarum, & merito amplius quàm prius cupientes totis noſtris pręcordijs eius magis ac magis vulneribus, delictis & inobedientijs cruentatis medicinarum fomentum imponere ſalutare, vt non in corpore & anima damnabiliter moriatur, ſed E viuat in Domino, & ad vnitatem fidei catholicę vtiliter conuertatur: Ea propter vos Reuer. dominum Epiſcopum antedictum, vel vos Venerabilem dominum Inquiſitorem antefatum in ſubſidium iuſtitiæ requirimus in Domino exhortantes, quatenus dictum profugum in tali loco veſtrę iuriſdictioni ſubiecto (vt ſcimus certitudinaliter) commorantem, captum cum fida & tuta cuſtodia ad nos in tali loco, eo breuius quo poteritis, remittatis; notificantes vobis noſtrarum tenore pręſentium litterarum, quòd ad ſatisfactio-

† c. Vergentis. de hęret.

Prouer. c. 25.

tiſfactionem plenarie pro expenſis, prompti exiſtimus & parati: Reſcribentes nobis quæcunque fuerint vobis grata. Datum, & cetera.

COMMENT. XXXIIII.

Reus qui petitur remittendus, qualiter ſit requirendus.

EXtant in veſtuto illo codice bibliothecæ Vaticanæ eiuſmodi formulæ multæ, quibus omnis praxis in hoc negotio commodiſsime abſoluatur. verum hęc aperto iure nituntur; nam in authent. vt nulli iudicum. §. ſi vero quis. quomodo ſit reus requirendus, & qualiter ſit reſcribendum, & totus denique ordo in hoc negotio obſeruandus præſcribitur in hæc verba: Si vero quis comprehenſorum criminum latuerit, aut reliquerit prouinciam illam, in qua crimina deliquit; iubemus legitimis edictis à iudice euocari eum: & ſi non obediat, illa in eum procedere, quę noſtris legibus definita ſunt. Si vero cognoſcatur, quòd in alia prouincia degit, iubemus prouinciæ illius iudicem, in qua peccati quid huiuſmodi contigerit, epiſtola publica vti, ad prouinciæ illius iudicem in qua delinquens perſona degit. illum vero qui publicas ſuſceperit litteras, & periculo ſuo, & officij ſui comprehendere huiuſmodi, & ad iudicem prouincię tranſmittere, in qua peccauit, ſupplicijs legitimis ſubijciendum. Si vero qui publicam epiſtolam ſuſceperit, neglexerit hoc facere, aut officium eius tradere, aut imperata neglexerit: tunc & ipſum iudicem tres auri libras, & officium eius alias tres pro pœna inferre iubemus. Si vero iudex, aut aliquis officij eius propter lucrum, huiuſmodi perſonam non comprehendat, aut comprehendens non tranſmittat, & hoc agens conuincatur, ſpoliatus cingulo exilio tradatur. hactenus ibi. Quę ideo retuliſſe placuit, vt intelligatur quales ſint iudicum in hoc caſu partes, & pœnę. adde Oldradum conſil. 124. incipien. Quod remiſsio. & Caſſaneum ſuper conſuetudines ducat. Burgundiæ Rubrica 12.

Num. 134. Rei quorum expenſis remittendi.

a ¶ Nos enim offerimus nos promptos & paratos ad ſatisfaciendum plenarie pro expenſis.] Baldus in vſibus feudo. tit. de pace tenenda. §. ſi iudex ita de hac re ſentiebat: ſi quis priuatus pro ſuo intereſſe petat fieri remiſsionē, tunc impenſis eius fieri debet. l. cū ſępe. C. de erogat. milit. anno. lib. 12. quòd ſi iudex ex officio hoc petat, tunc impenſis publicis eius terræ, ad quā ſit remiſsio, fieri oportet. argumēto l. mulier in opus. ff. de captiuis & poſtli. reuerſis. Gondiſſaluus tamen tract. de hæret. q. 11. n. 8. in crimine hęreſis, remiſsionem eſſe faciendā putat impenſis officij, ſi illius redditus ſufficiant: & hanc ſententiam videtur hoc loco amplecti Eymericus.

Ego ita putarem dicendum in hac cauſa, ſi crimen valde offendit rempub. per actum exteriorem, quia tunc magni refert puniri reum in loco delicti, vt eius pœna ceteris tranſeat in exemplum, iuſtiſſimum eſſet reductionem fieri impenſis loci: quod ſi obtineri non poſſit, fiat impenſis ſacri officij, quas poſtea ſoluat reus, ſi bona habeat: æquum eſt enim hæc onera ſubire delinquentem.

Atque hęc ſententia placet Matthęo de Afflictis ſuper feud. tit. de pace tenēda. §. ſi iudex. nu. 4. dicenti remittendum eſſe reum de ſuis bonis, ac ſuis

A expenſis. argu. l. quēadmodū. §. magiſtratus. ff. ad l. Aquiliam. §. ſi noſtra. authent. vt cum. de appel. cognoſ. §. ſi vero contigerit. authent. de inceſtis nupt. & eorum quę notantur per gloſ. vltimam, & doctores in cap. ne religioſi. extra de regularib. quibus locis probatur reos de ſuis bonis eſſe alendos: Eadē ergo ratione quotiens auctoritate legis vel ſuperioris de vno loco ad alium tranſmittuntur, impenſis proprijs (ſi bona habeant) remittendi ſunt. & huic ſententiæ omnino conſentit inſtructio Madriliana anni Domini M D L X I. c. 9. incipien. El Alguazil.

PRACTICA CITANDI

B iuxta formam cap. Cum cōtumacia.

SI AVTEM [a] Inquiſitor inuenire non poterit, vbi ille fugitiuus eſt, ſeu quò iuit, licet aliquanto tēpore fuerit expectatus, & diligentius perquiſitus, citet eum perſonaliter in Eccleſia cathedrali illius diœceſis, cuius eſt, & etiam in Eccleſia parochiali illius villę, vel ciuitatis, in qua commorabatur, ac etiam in domo propria, vel vbi communiter degebat, quatenus iuxta c. Cum contumacia. de hęre. lib. 6. infra certum terminum coram Inquiſitore perſonaliter appareat, de fide & articulis fidei reſponſurus; aliàs nunc pro tunc excommunicet eum, niſi infra aſſignatum eidem terminum perſonaliter compa- C ruerit, vt mandatur: & hoc per ſuas litteras tenoris ſequentis. 135

Forma [b] citandi aliquem fugitiuum, quatenus infra certum terminum compareat coram Jnquiſitore, de fide catholica reſponſurus: & excommunicandi eum niſi compareat infra terminum aſſignatum.

D NOs Frater N. ordinis Fratrum Prædicatorum in terris tali domino ſubiectis, Inquiſitor hæreticę prauitatis à Sancta Sede Apoſtolica ſpecialiter delegatus.

ATTENDENTES [c] quòd fuga delatorum de hęretica prauitate, ac detentorum in carceribus pro eadē, ſuſpicionem de labe præfata adijcit ampliorē, vt tales fugitiui ſuſpecti de fide habeantur, & merito fortius † quàm ante. Et cū talis, de tali loco, talis diœceſis fuerit nobis delatus de hęretica prauitate: *Exprimantur hæreſes & errores*: proceſſimus ad teſtes examinandum, & ad nos de huiuſmodi informandū; tandē iuſtitia re- E quirente, ipſum in carcere ad cuſtodiā iuſsimus detineri, vt merito videremus an ambularet in tenebris vel in luce, & an ea peruerſa, quæ de eo nobis ſuggeſta fuerūt, veritatis certitudine fulcirentur: ſed ipſe maligno ſpiritu damnabiliter agitatus ac in reprobum ſenſum datus, inſano conſilio acquieſcens, & medicinā ſibi imponi metuens ſalutarem, carcerē fregit pariter & aufugit. Et cum propter eius fugam, ipſum magis ſuſpectum de fide nunc quàm prius merito habeamus; ea propter auctoritate Apoſtolica, qua fungimur in

† Al. plus

hac

hac parte, eidem tali abſenti vt præſenti, in virtute ſanctæ obedientiæ præcipimus & mandamus, & mandando requirimus & monemus, & monẽdo citamus; quatenus infra tres hebdomadas proxime ſequentes: *vel ponatur aliud certum tempus:* Quarum primam pro primo termino, ſecundã ꝓ ſecundo, & tertiam pro tertio termino & peremptorio, & trina monitione canonica eidem aſsignamus; quatenus compareat in tali loco perſonaliter coram nobis, de fide catholica & eius articulis reſponſurus, & aliàs facturus vt fuerit rationis: ſignificantes eidem, quòd ſi mandatis noſtris, immo verius Apoſtolicis non paruerit cum effectu, infra præfatum terminum ei aſsignatum, comparendo in loco antedicto perſonaliter coram nobis, quòd erit maioris excommunicationis vinculo innodatus: Quam excommunicationis ſententiam, nos Inquiſitor præfatus auctoritate qua ſupra, in eum vt in contumacem & inobedientem nobis, immo re vera domino noſtro Papæ, nunc vt ex tunc, & tunc vt ex nunc, pręfata trina monitione canonica præeunte, iuſtitia ſuadente, & eius inobedientia & contumacia exigente, ferimus in his ſcriptis. Datum, &c.

Alia forma ad idem.

FRater N. ordinis Fratrum Prædicatorum in terris talis domini, Inquiſitor hæreticæ prauitatis à ſancta Sede Apoſtolica ſpecialiter delegatus, Venerabili & dilecto nobis in Chriſto rectori talis Eccleſiæ, Salutem, & mãdatis noſtris, immo verius Apoſtolicis firmiter obedire.

AD veſtri notitiã deducimus tenore noſtrarum præſentium litterarum (quod dolendo referimus, & referendo dolemus) quòd talis, de tali loco, talis diœceſis, delatus nobis de hæretica prauitate, recepta informatione & iuſtitia ſuadente extitit per nos captus, vt videremus an ambularet in tenebris vel in luce: ipſe vero nos metuens, abſq; cauſa, cum noſtri ſancti officij ſit nulli obeſſe, ſed potius prodeſſe: quia reducere oberrantes ad ouile Dominicum, ne lupinis hæreticorum morſibus deuorentur, imprudenti conſilio inductus pariter & ſeductus, illius, qui primum hominem decepit, ne paradiſi terreſtris delitijs frueretur, carcerem fregit pariter & aufugit, & quò iuerit, ignoramus: Noſque cupientes eundem totis noſtris viſceribus † reducere, ne oberret, & verſutorum hæreticorum laqueis inuoluatur, vel ſi iam inuolutus extiterit, enodetur: Ea propter auctoritate Apoſtolica, qua fungimur in hac parte, vobis in virtute ſanctę obedientię pręcipimus & mãdamus, & mandando requirimus & monemus, vno pro trino edicto, aliàs excommunicationis ſententiam vt contra inobedientem, in vos ferimus in his ſcriptis, quatenus die Dominica proxime venienti, in veſtra Eccleſia, quando Miſſarum ſolemnia celebrantur, & maior inibi erit cleri & populi multitudo, auctoritate noſtra, immo verius Apoſtolica, eidem tali fugitiuo in virtute ſanctæ obedientiæ præcipiatis & mandetis, & mandando requiratis, moneatis, & citetis, alta & intelligibili voce: immo nos eidem tali pręcipimus & mandamus, & mandando requirimus, monemus, & citamus, quatenus infra triginta dierum ſpatium proxime ſubſequentium, in tali ciuitate & monaſterio eiuſdem, Fratrum Prædicatorum, compareat perſonaliter coram nobis, de fide catholica, & aliàs de articulis fidei reſponſurus: quorum primos decem pro primo termino, & alios decem prædictis decem immediatos pro ſecundo, & vltimos decem pro tertio & vltimo & peremptorio termino aſsignetis: & nos etiam aſsignamus; notificantes publice, vbi prius, fugitiuo tali prænominato, quòd niſi coram nobis perſonaliter comparauerit cum effectu, infra terminum dictum eidem aſsignatum, & in loco in antea memorato, ſciat ſe fore excommunicationis vinculo innodatum: quam excommunicationis ſententiam nos in eum tamquam in inobediẽtem, rebellem, & contumacem nobis, immo uerius domino noſtro Papę, & Eccleſię ſanctę Dei nunc ut ex tunc, & tunc vt ex nunc iuſtitia ſuadente, & eius inobedientia requirente, ferimus in his ſcriptis: ſignificantes eidem quod ſi contumaciter ſe permiſerit excommunicationis vinculo innodari, procedemus contra eum ad vlteriora, prout ius & iuſtitia ſuadebunt: Reddatis litteras portatori in ſignum noſtri mandati completi, veſtris ſubſcriptionibus poſitis in eiſdem. Datum, & cetera.

† Al viribus.

A B C

COMMENT. XXXV.

a SI autem Inquiſitor inuenire nõ poterit vbi ille fugitiuus eſt, &c. citet eũ perſonaliter in Eccleſia cathedrali illius diœceſis, &c.] *Hunc ipſum ordinem citandi fugitiuos, quem hic docet Eymericus, præſcripſit iam olim conciliũ Biterrenſe c. 14. in hęc verba:* Eos qui ſe contumaciter abſentant, faciatis citari ſolenniter in parochiali, ſeu cathedrali Eccleſia eorundem, & in locis, in quibus domicilium vel habent, vel habere ſolebant: & ita contra eos legitimis edictis propoſitis, pręcedenti expectatione matura, diligenti etiã diſcuſsione habita ſuper actis: ac prælatorũ, de quibus expedire videritis, cõſilio ſigillato, ad taliũ condẽnationẽ, eorum abſentiã, Dei & Euangeliorũ ſupplente preſentia, pro culparum exigentia procedatis. *hactenus ibi. Idem vult Guido Fulcodius in conſultationibus ad Inquiſitores q. 6. & auctor innominatus in tract. de formis procedendi contra inquiſitos de hæreſi, rubrica, De his, quæ pertinent ad executionẽ officij inquiſitionis n. 15. & plenius eodẽ tractatu in rubrica, De hæreticis contumacibus. cetera quæ de ordine procedendi contra abſentes tradit hic Eymericus, valde ſunt notanda, quibus nos more noſtro in ſequentibus magis neceſſaria tantum adiungemus.* Num. 135. Forma & ordo citãdi fugitiuos.

D E

b ¶ Forma citãdi aliquem fugitiuum, &c.] *Diximus paulo antea cum Eymerico, eos qui non inueniuntur, aut fugiunt citandos eſſe in cauſis fidei, vt compareant reſponſuri de fide; nunc ea res, quomodo ſit reuocanda ad praxim diligenter oſtendit.*

c ¶ Attendentes quòd fuga delatorum de hæretica prauitate, ac detentorum in carceribus pro Num. 135

eadem, ſuſpicionem de labe pręfata adijcit ampliorem, &c.] *Inſignis eſt hic Eymerici locus, & vera doctrina contra Zanchinum tract. de haret. c. 10. nu. 4. & Campegium ibidem verſi. fregit carcerem. & quoſdam alios aſſerentes, eum qui fuit in carcerem coniectus ad cuſtodiam pro crimine hareſis, ſi fugiat pro conuicto habendum, & tanquam hęreticum eſſe damnãdum. quamuis enim hoc in alijs criminibus ſit verum, vt multi putant per l. in eos. ff. de custo. reo. vbi Doctores. l. milites agrũ. § eius fugam. vbi Bart. ff. de re milit. & l. ſi quis aliquid. §. miles. ff. de panis. tenet Iaſon in l. admonendi. nu. 90. & in repetitione eiuſdem legis, nu. 172. ff. de iureiurando. Marſilius in practica criminali. §. diligenter, num. 46. & §. attingam. nu. 44. & ceteri, quos refert Ioannes Rojas in tract. de haret. par. 2. aſſertio. 15. nu. 185. & ſeq. & Petrus Dueñas in regula 392. incipiente:* Fugiens ex carceribus. *& Campegius apud Zanchinũ loco pręcitato.*

An fugiens è carcere habeatur pro conuicto de hęreſi ob fugam.

In crimine tamen hęreſis locum non habet hęc cõmunis ſententia, vt vere ſcripſit Simancas de catho. inſtit. tit. 16. nu. 23. & in tractatu adnotationum ad Zanchinum c. 8. quem ſequitur Ioannes Rojas in dicto tract. de hęret. par. 2. aſſertio. 15: quibus omnino cenſeo ſubſcribendum: nam effractio carceris, ſeu fuga nihil habet commune cum hęreſi, & potius praſumendum eſt carceris tadio, aut metu falſorum teſtiũ, aut ob ſauitiam tormentorum aufugiſſe, quàm quòd errore intellectus id fecerit.

Ad hac, nullo iure hac tam ſaua Zanchini opinio comprobatur. nec videtur rationi conſonum ſolam fugam, aut carceris effractionem, violentam generare hęreſis ſuſpicionem, ex qua fugiens, aut fugere attentans debeat vt hęreticus condemnari. quanto igitur rectius ſcripſerit hic Eymericus, oſtendunt aperte qua proxime diximus. fuga itaque pracedenti ſuſpicioni aliquid addit, vt docet hic auctor: id vero quantum ſit, & quale, ex delicti & perſonę qualitate, & indicijs criminis prudens Inquiſitor iudicabit.

Et hac vera eſſe putamus in eo qui carceri traditus eſt ad cuſtodiam, qui fugit antequã damnaretur de hęretica prauitate, de quo loquitur auctor hic, & alij pracitati; nam de damnato iam & carceri ad pænitentiam tradito, quid ſit ſentiendũ ſi fugiat, an velut relapſus, aut impęnitens ſit damnandus, agã cum Eymerico infra ſuper q. 97. ibi enim caſus lõge diuerſi ſunt, nec pari iure cenſeri debent.

Fugiẽs è carcere, ob ſolã fugam qua pœna afficiẽdus.

Sed ne ob fugam impunitus euadat, qui dum cuſtodiretur pro hęreſi è carceribus effugit, conſuetudine potius quàm lege aliqua receptum eſt, praſertim in Hiſpania, vt ſi honeſtior ſit is qui fugit, vt ſi nobilis, doctor, religioſus, aut aliàs honorabilis ciuis cuſtodiatur arctius, & durius puniatur. quòd ſi vilis ſit, publice verberibus flagelletur, & cauſa hareſis in ſuo ſtatu permanens tractatur, non tamen propterea conuictus de hęreſi habetur. quamquam & alijs panis arbitrarijs puniri poſſunt; in quo mitius eſt cum illis agendum, qui cuſtodis negligentia euaſerũt, vt reſpõdit Vulpianus in l. 1. ff. de effractoribus, ibi: Quòd ſi per negligentiam cuſtodum euaſerint, leuius puniendos.

Circa fugientes dum haberi non poſſunt, quid obſeruandum.

Hęc tamen tunc obſeruari poſſunt, cum cõprehendi poſſunt qui aufugerant: nam ſi haberi non poſſint, edictis publicis ſunt euocandi, & in eos velut in contumaces & impanitentes eſt procedendum.

Diligenter vero curabunt Inquiſitores, cum primũ intellexerint reum euaſiſſe, reſcribere ad circũuicinos Inquiſitores, aut Epiſcopos, aut alios, quos idoneos iudicauerint, vt animaduertant, an is qui effugit, ad ſuam ciuitatem fuerit profectus, vt eum curent capiendum, adiectis in Epiſtola nomine, cognomine, patria, ſtatura, colore & ceteris circunſtantijs, ex quibus in notitiam rei fugientis facile poſſint deuenire.

Si autẽ fugitiuus ille, qui neſcitur quò abijt, erat deprehenſus in hęreſi non ſolum teſtibus, ſed propria confeſſione, & dixerat ac conceſſerat ſe velle eas abiurare, & ante abiurationem fugit, & praſertim ſi erat religioſus, & ipſas hareſes prędicaſſet, poteſt citari, & verbis magis aggrauari per modum ſequentem. 136

Forma citandi aliquem fugitiuum, qui debuerat abiurare, quatenus veniat infra certum terminum, ad faciendam abiurationem prędictam, & excommunicandi eum, niſi faciat, vt mandatur.

VNiuerſis & ſingulis Chriſtifidelibus in regnis & terris illuſtriſsimi talis regis, & aliàs vbilibet conſtitutis, frater N. in prædictis terris & regnis Inquiſitor hæreticæ prauitatis à ſancta Sede Apoſtolica ſpecialiter delegatus: Salutẽ in auctore & conſeruatore fidei Dei, & Virginis filio domino noſtro IESV CHRISTO.

MISSVS à ſede patris redemptor noſter Dominus IESVS CHRISTVS, ne ad imaginem ſuam hominem conditum perdi contingeret, ſi vnde redimeretur † non haberet, ſimilem nobis ſumens habitum, vt pateret oculis in mortis tenebris poſitorum, de ſua ineffabili pietate remedia diuerſa contulit, per quæ humano generi etiá poſſet felicitas impartiri: ſed ecce declinante iam mũdi veſpere ad occaſum, & hominum malitia excreſcente, corrupti iam ſæculi corruptelam non ſolum ſentiunt elementa corrupta, verum etiam creaturarum digniſsima creatura ad imaginem & ſimilitudinem condita creatoris. Peccat enim ad extremum homo miſerrimus, qui in ſui creatione in paradiſi medio conſtitutus, vt operaretur & cuſtodiret eundem, & de omni ligno, quod erat in eo, excepto ligno ſcientiæ boni & mali, veſceretur, manere non potuit in eodem; qui etiam erga fines ſæculorũ degenerat, & varijs & noxijs quæſtionum nexibus ſe innectit. Ecce nãque peccatis exigentibus oua aſpidum iam ſunt rupta, & telas araneæ texuerunt, quia fallaces & ſubdoli uulpini & infelices hæretici, falſum & peruerſum intellectum, quinimmo buccis crepantibus per mundi latera ſonuerunt. Sed re uera qui de uenenatis eorum comederit, morietur: quoniam eorum perfidæ doctrinæ, ac nefarijs conſilijs inhærentes, æternis incendijs adſcribuntur. Ecce ſiquidem

† In omnib⁹ manuſcriptis legitur, reduceret.

Geneſ. 1.

dem

Iolue 7. & c. Eccleſia 2. q. 4. Numer. c. 16.

dem noua Achan progenies, quæ de anathemate Iericho regulam auream palliolumque furatur, Abiron quoque & Dathan & Chore deteſtanda ſoboles, nouis thuribulis fermentatum thymiama, nouis volunt altaribus adolere: hi ſunt namque caupones, qui aquam vino commiſcentes, virus draconis in aureo propinant calice Babylonis; ita quòd niſi botrus, vnde vinum naſcitur, in flore lædatur, fructum non ſolum amarum, ſed etiam peſtiferum germinabit. Ecce ſiquidem (quod præ dolentes referimus, & referendo dolemus) veſtrę charitati irradiatæ ſplendoribus fidei orthodoxæ notum facimus per præſentes, quòd vir quidam Eccleſię ſanctę Dei contumax & rebellis, frater N. vocatus ordinis talis, habitu obfuſcatus, de tali villa †, talis diœceſis; tam ex teſtium legitima productione, quàm eiuſdem propria confeſſione malignitatis ſpiritu agitatus, conuictus extitit, hęreſibus multiſque erroribus irretitus iudicialiter coram nobis, † & hoc in errores quoſdam, quinimmo peſtiferas damnatas hęreſes incidendo, ſemel & bis eas in tali loco publice prædicando; immo potius aliquando pertinaci animo defendendo. Hæreſes autem & errores iſti erant: Primus quòd, & c. *ponatur*: Secundus quòd, & c. *ponatur*: Tertius, & c. *ponatur*: *& ſic de alijs conſequenter*. Ea propter per nos prȩfatum Inquiſitorem in multis concilijs diuerſis locis & temporibus celebratis, in quibus idem Frater pluries pleniſsime eſt auditus, de multorum peritorum tam ſæcularium quàm regularium, tam doctorum in vtroque, quàm magiſtrorũ & lectorum in Theologia conſilio & aſſenſu extitit vnanimiter concordatum, nullo penitus diſcrepante, quòd prȩfatus Frater N. ordinis memorati habitu obfuſcatus, pro ſuis hęreſibus & erroribus, quia videbatur redire ad gremium ſanctę matris Eccleſię pęnitendo, non erat pro tunc curię ſeculari tradendus vltimo ſupplicio feriendus; ſed potius (ſibi parcendo pro illa vice, & non amplius) in villa tali, vbi deliquerat, præfatos errores ac hęreſes publice prędicando, publice illos ac omnem hęreſim generaliter abiuraret: & poſtmodum ſpoliatus omnibus priuilegijs † ſui ordinis, & nudatus in conuentu tali ſui ordinis, pro carcere perpetuo reſideret, & ita fuit in eius præſentia condemnatus. Ipſe autem tamquam canis ad vomitum rediens, nouiſsima peiora prioribus commiſcens, dolores doloribus adijciens, noua vulnera corpori Chriſti myſtico grauiter imprimens; quod mentis noſtræ prȩcordijs tamquam res cogitatu terribilis actuque horribilis, Deo nimium abominabilis, & omnibus Chriſtifidelibus odibilis, grauem pertulit vim doloris. Nam ipſe frater N. qui videbatur aliàs pænitere, quem ſancta mater Eccleſia ſatagebat eius miſericordiæ vberibus enutrire, cum de eius fuga nullus aliquid cogitaret, ipſe medicinam refutans ſalutarem, vt ægrotus freneticus & inſanus, timens vino & oleo eius vulnera confoueri, tamquam rebellis & inobediens, matri noſtræ Eccleſiæ ſanctæ Dei, & eius Inquiſitori iudici delegato præmiſſa complere contempſit, & quodlibet præmiſſorum, vulpi-

† Id eſt, oppido ſeu ciuitate

† Maluimus hunc locum ita corruptũ relinquere, quàm ex noſtro capite quicquã addere, vel mutare.

† Cap. excõmunicamus. 2. §. Credentes. extra de hæret.

A ne fugiens, per diuerſas partes regni & prouinciæ diſcurrendo, & hoc quaſi per annum in latibulis habitando; nunc autem eum, quò malignus ſpiritus duxerit, ignoramus. Idcirco cupientes nos, & noſtris totis conatibus inhiantes, qui in officio Inquiſitionis ſanctæ prælatæ, quamuis immeriti, præſidemus, ipſum Fratrem N. dicti ordinis, vt ouem perditam oberrantem ad ouile Dominicum reuocare, exemplo illius, qui dimiſsis nonagintanouem in deſerto, centeſimam venit requirere, ne periret: Citamus, monemus, & requirimus, primo, ſecundo, & tertio peremptorie per præſentes, quatenus infra tot dies à monitione B iſta noſtra proxime computandos, in tali loco, vel vbi fuerimus, compareat perſonaliter coram nobis, abiurationem prælibatam facturus, & aliàs per nos pro ſuis demeritis puniendus: Et hoc ei mandamus in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœna excommunicationis infra terminum prætaxatum. Si autem (quod Deus auertat) nobis in hoc inobediens extiterit, & rebellis præfatis noſtris mandatis & monitis, immo verius Apoſtolicis non parendo, ſciat ſe excommunicationis ſententia innodatum; quam ſententiam nos F. N. Inquiſitor præfatus nunc vt ex tunc, & tunc vt ex nunc auctoritate Apoſtolica, & iniuncti nobis of- C ficij contra Fratrem N. ſupradictum ferimus in his ſcriptis: quam ſententiam ſi ſuſtinuerit animo pertinaci, contemnendo abiurationem facere prȩlibatam, iudicabimus eum tradendum curię ſeculari tanquam hęreticum pertinacem, prout nobis mandant canonicę ſanctiones. Lata eſt hęc ſententia, & cetera.

Forma alia ad hoc idem.

VNiuerſis & ſingulis Chriſtifidelibus, in ter 137
ris ſereniſsimi talis domini Principis iuriſdictioni ſubiectis, & alijs quibuſcunque Chriſti D imagine inſignitis, & fonte baptiſmatis renatis F. N. in prȩfatis terris Inquiſitor hęreticę prauitatis à ſancta Sede Apoſtolica ſpecialiter delegatus: Salutem, & ad ęthereos choros victricem palmam fidei reportare.

AD extirpanda zizania venenoſa de medio populi Chriſtiani, vbi dignoſcuntur claris veſtigijs excreuiſſe, ſeminante illa zizaniorum ſatore Satana, humani generis peſtifero inimico, tanto ſtudioſius inuigilandum exiſtit, quanto pernicioſius (ſi negligantur de medio catholici ſeminis eradicari) in tantũ ſuperexcreſcerent, quòd ſegetẽ tritici iam albã, ad meſſem fidei ſplendoribus re- E lucentẽ, in agro dominico ſuffocarẽt. Hi ſunt ſubdoli ac fallaces hęretici, Chriſtiani populi mortiferi inimici, ſubuerſores catholicę fidei, & cõtemptores Eccleſię ſanctę Dei. Hi ſunt vulpeculę Sãſonis facies quidem habentes diuerſas, ſed caudas adinuicem colligatas, qui vineam Domini Sabaoth, Eccleſiam videlicet catholicam, diffuſam per orbem hac illac diſcurrentes, conantur totis viribus demoliri. Hi ſunt, qui circumeuntes mare, & aridam, & occulta conuenticula † facientes, ſegregant ſe à communi conuerſatione fidelium,

Iudicũ. c. 15.

† c. Excommunicamus. 1 § adijcimus de hæret.

Pulchra hæreticorũ cũ rebus fœtidis, & venenatis comparatio.

A delium, uita & habitu diſsidentes. Hi ſunt apri de ſylua motu uelociſsimo, & morſu amariſsimo fructus fidei vberes deuaſtantes. Hi ſunt qui prætendunt quandam fictam & ſimulatam exterius ſpeciem ac imaginem ſanctitatis, per quam facilius perſuadeant & ſeducant; ſed ſunt ueraciter vt ſepulchra exterius deaurata, quæ interius plena ſunt ſpurcitijs & cadaueribus mortuorum: nam omnis cogitatio eorum intenta eſt ad malum omni tempore. Sunt enim ſerpentes hæreſis virus efflantes, qui eos lethaliter inficiunt, ad quos accedunt: ſuntque venenoſi ac mortiferi ſcorpiones geſtu & habitu ſimplices, qui niſi de medio extirpentur, venena ſua infundent, inficient, & macta- B bunt. Sane nouiſsime diebus iſtis, peccatis exigentibus noſtris, in partibus iſtis, ille humani generis pertinax † inimicus, qui ab initio niſus eſt omnifaria ſua perfidia & inuidia, ſalutem hominis impedire, per quendam ſuæ miniſtrum nequitiæ, & operarium iniquitatis ſparſit mortifera venena, dum Frater talis ordinis, tali habitu obfuſcatus, auſu nefario prædicauit publice in tali Eccleſia talis ciuitatis vel loci, damnatas hæreſes, & errores intolerabiles, quæ ſequuntur: Primus, &c, *Inſeratur*, prout teſtibus legitimis eſt conuictus, & etiam iudicialiter eſt confeſſus: Verum poſt multas catholicas informationes, & poſt crebras C vexationes carcerales, & calamitates frequentes, adhærens conſilio ſaniori, tandem acquieuit dictos errores & hæreſes reuocare, ac publice abiurare; ſed poſt antefati humani generis inimici inſano ductus perſuaſu pariter & ſeductus, & mala malis accumulans, peioribus ſe ſordidans, errores erroribus coadunans, tamquam canis ad vomitum rediens, damnatas hæreſes priſtinas eſt amplexus; quod nimium noſtra interiora præcordia ſauciauit: Nam cum fingeret pænitere, ac velle aſſertas ac prædicatas per eundem damnatas præfatas hæreſes & errores reuocare, ac publice abiurare ex abnegare, & de eius fuga nullus aliquid cogi D taret; ipſe carcerem fregit, noſque, immo ſanctam Eccleſiam deluſit pariter & aufugit, & quò eum duxerit antefatus malignus ſpiritus, cuius applauſu ſic egit, totaliter ignoramus: Noſque, & non immerito, metuentes, ne venena ſuæ peruerſæ antefatæ doctrinæ alibi diffundat, cordaque ſimplicium inficiat pariter & deludat, cupientes ſimplices ab huiuſmodi prauis incurſibus præſeruare, ipſumque reducere ad gremium Eccleſiæ Dei ſanctæ, atque ad vnitatem fidei orthodoxę: Nos illi abſens corpore †, præſens autem mente, illi abſenti vt præſenti, auctoritate Apoſtolica, qua fungimur in hac parte, in virtute E ſanctę obedientię pręcipimus & mandamus, & mandando monemus pariter & citamus; quatenus infra tres menſes, quorum primum pro primo, ſecundum pro ſecundo, tertium pro tertio, & peremptorio termino aſsignamus, in domo Fratrum Prædicatorum talis loci, facturus prælibatam abiurationem, reuocationem, & abnegationem publicam hereſum predictarum, & aliàs reſponſurus de fide, compareat perſonaliter coram nobis, ac etiam recepturus ſecundum ſua tanta

Al. pertinax

† cap. Veritatis. § nos igitur. de dolo & conta.

A demerita pęnitentiam ſalutarem: aliter elapſo termino præfato aſsignato, ſciat ſe excommunicationis mucrone percuſſum: quam excommunicationis ſententiam nos Inquiſitor pręfatus, in eum vt in contumacem, inobedientem, & rebellem nobis, immo re vera domino noſtro Papæ, & Eccleſiæ ſanctę Dei, pręfata trina monitione canonica pręeunte, nunc vt ex tunc, & tunc ut ex nunc iuſtitia exigente, & eius inobedientia requirente, ferimus in his ſcriptis: notificantes eidem, quòd ſi antelata ſententia ſe permiſerit contumaciter innodari, procedemus contra eum ad vlteriora, eius contumacia non obſtan- B te, prout volũt canonicę ſanctiones. Lata fuit hęc ſententia, & cetera.

Si autem citati huiuſmodi non comparuerint, ſed 138 *promiſerint ſe excommunicationis vinculo innodari, publicabuntur excommunicati in omnibus illis Eccleſiis atque locis, in quibus fuerunt citati per litteras tenoris ſequentis.*

Forma denuntiandi excommunicatum, qui citatus reſponſurus de fide; vel abiurationem facere, noluit comparere.

C FRater N. ordinis Fratrum Prædicatorum, in terris talis domini ditioni ſubiectis, Inquiſitor hęreticę prauitatis à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus, dilectis nobis in Chriſto rectori talis Eccleſię, ac Vicario talis Eccleſię, & alijs quibuſcunque, ad quos pręſentes peruenerint: Salutem in Domino, & mandatis noſtris, immo verius Apoſtolicis firmiter obedire.

AD veſtram, & veſtrorum cuiuſlibet notitiam deducimus, noſtrarum tenore præſentium litterarum, quòd nos talem, de tali loco, iuſtitia ſuadente, fecimus moneri & citari in veſtris pręfa- D tis Eccleſijs, quatenus ſub pœna excommunicationis compareret infra ei certum terminum aſsignatum, reſponſurus de fide, & aliàs acturus & facturus, vt ratio ſuaderet, perſonaliter coram nobis, vt in noſtris litteris videbitis plenius contineri: quarum tenor ſequitur per hæc verba: Frater, &c. *Inſerantur totaliter, & ex toto. & ſequatur.*

Verum cum ductus malo cõſilio & ſeductus, non comparuerit, nec excuſationem miſerit, ſed contumaciter renuerit comparere, pariter & parere noſtris, immo re vera Apoſtolicis monitis & mandatis, propter quod eſt excommunicationis vinculo innodatus: Ea propter vobis, & cuilibet E veſtrum, auctoritate Apoſtolica ſupradicta dicimus; & in virtute ſanctæ obedientiæ pręcipimus, & mandamus, & mandando vos requirimus, & monemus, vno pro terno edicto, aliàs excommunicationi volumus vos ſubiacere; quatenus prima die Dominica immediate ſequenti, & aliàs extũc, omnibus & ſingulis diebus Dominicis, & feſtiuis, in veſtris Eccleſiis, dum Miſſarum ſolemnia celebrantur, & inibi erit cleri, & populi multitudo, ipſum talem excommunicatum alta voce & intelligibiliter publicetis, ac eum vitetis, & vi-

tari

tari à veſtris ſubditis faciatis, tantum & tamdiu, quouſque de eius abſolutione vobis per noſtras litteras conſtiterit manifeſte: Reddatis litteras portatori, diem & horam receptionis, & publicationis continentes, & teſtes etiam coram quibus veſtris ſubſcriptionibus poſitis in eiſdem. Datum, & cetera.

Forma alia ad hoc idem.

139 FRater N. ordinis Prædicatorum in terris ditioni talis domini ſubiectis, Inquiſitor hæreticæ prauitatis à ſancta Sede Apoſtolica ſpecialiter delegatus, Venerabilibus & nobis in Chriſto dilectis Rectoribus talis & talis Eccleſiarum: Salutem in Domino, & mandatis noſtris, immo verius Apoſtolicis firmiter obedire.

CVM talis de tali loco, &c. de mandato noſtro, ac per litteras noſtras fuerit citatus peremptorie & canonice in veſtris Eccleſijs, & aliàs in domibus proprijs, in quibus conſueuit communiter commorari, quia præſens non poterat perſonaliter inueniri, cum diceretur & eſſet veraciter fugitiuus, nec ſciremus, ſicut nec in præſentiarum ſcimus, quò eum duxerit malignus ſpiritus humani generis inimicus: vt certa die & loco compareret perſonaliter coram nobis, ſuper quibuſdam articulis hæreticalibus, de quibus erat publice diffamatus, vel nobis delatus, vel in tali Eccleſia publice prædicauit, vel confeſſus extitit, & aliàs de fide catholica reſponſurus, & acturus, ac recepturus quod iuſtitia ſuaderet, ſub pœna excommunicationis, qua (ſi contra faceret) eum innodari voluimus ipſo facto: ipſe vero inſano conſilio acquieſcens, & mala malis adijciens, & peiora peioribus † ſubnectens, contumaciter [a] renuit comparere; nec pro eo tunc comparuit aliquis excuſator; nec poſtmodum, quamuis diutius fuerit expectatus; ſed ſubterfugiens, & hinc inde latitans, in cauſa fidei ſe contumaciter abſentauit.

† Al. prioribus

D Nos igitur Inquiſitor præfatus, attendentes quòd ſecundum canonica inſtituta, pœna contumacibus debetur, & creſcente contumacia †, creſcere debeat & ipſa pœna, ipſum talem pro hæreſi fugitiuum, ac parere ſubterfugientem, in cauſa fidei contumacem, & excommunicatum habuimus & habemus, & talem ab omnibus haberi volumus, ac etiam reputari: Ea propter auctoritate Apoſtolica, vobis & veſtrum cuilibet in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœna excommunicationis præcipimus & mandamus, quatenus prædictum talem in veſtris Eccleſijs publice, alta voce & intelligibili, ſingulis diebus Dominicis & feſtiuis, ibidem ad audienda diuina clero & populo congregatis, excommunicatum, vt contumacem pro hæreſi, & fugitiuum publice nuntietis, & vos eum euitetis, ac faciatis à veſtris ſubditis euitari, tantum, & tamdiu, quouſque vobis plene conſtiterit, quòd ſit à prædicto excommunicationis uinculo abſolutus: monentes nihilominus parochianos ueſtros ſemel, ſecundo & tertio, canonice & peremptorie ex parte noſtra, & ſub excommunicationis pœna, ne prædicto tali, aut

† De multis incõmodis & pœnis cõtumaciæ Vide Hoſtien. Ioan. And. & alios in c. excommunicamus 1. §. qui autem, de hæret.

E

A cum eodem excommunicato participent quoquo modo: ſed [b] ipſum tanquam uere excommunicatum habeant & euitent, ac tanquam fugitiuum pro hæreſi, ſi ipſum [c] alicubi eſſe ſciuerint, nobis detegant & reuelent; alioquin in eos, qui legitime ac canonice moniti ſcienter contra fecerint, excommunicationis ſententiam, hac noſtra competenti monitione canonica præeunte, ferimus in his ſcriptis: uolentes, ut in ſignum ac teſtimonium recepti & completi per vos mandati noſtri, ſigillum ueſtrum præſentibus apponatis. Datum, & cetera.

COMMENT. XXXVI.

B

[a] COntumaciter renuit cõparere, nec pro eo tũc comparuit aliquis excuſator.] *Multa mihi probant Eymericum præter theologiam, vtrumque etiam ius non leuiter calluiſſe, cum in hoc præclaro opere plurima paſſim inſerat, quæ cum iuris regulis penitus conueniant: quamuis ipſe iura non citet. & qui dicunt eum nihil præter rudem praxim intellexiſſe, longe abſunt à veritate: quos ita dicere puto, vel quia eum non legerunt vt oportuit diligenter, vel vt furta ſua occultarent, cum ita fere ſit hodie natura comparatum, vt eum magis vituperent, à quo plura acceperint: aut ſaltem nolint nominare.* Num. 139.

Eymericus peritus iuris.

C *Sed in viam reuertor. Hic locus inter cetera mihi ſuadet verũ eſſe quod paulo antea dicebam. nouerat Eymericus ex iuris traditionibus, nõ poſſe in cauſis criminalibus intereſſe procuratorem, præſertim in grauioribus, neque ad agendum pro abſente, neque ad defendendum eum. l. penult. §. ad crimen. ff. de publi. iudi. cap. veniens. de accuſatio. cap. 1. in fine. capitu. in criminalibus. 5. quæſt. 3. cum ſimilibus allatis per Antonium Rubeum Alexandrinum in tracta. de poteſt. procurato. in cauſis criminalibus. nume. 54. & ſequen. & Ioannem Rojam in ſingularibus fidei, ſingul. 170. incipien.* Procurator. *& Repertorium Inquiſito. verbo, procurator. & ratio eſt: quoniam ſicut ſententia capitalis non poteſt ferri in abſentem, ita nec in eius procuratorem, cum procurator non deliquerit. Rurſus, quoniam neceſſaria eſt reorum confeſſio, præſertim in crimine hæreſis, cum conſiſtat in mente eius, qui id ſcelus commiſit, de quo nemo melius quàm delinquens ipſe poteſt reſpondere. Hæc inquam intuitus auctor hoc loco, non dixit, nullum pro hoc abſente fugitiuo eius nomine comparuiſſe procuratorem, quia is non fuiſſet admiſſus ob rationes allatas: ſed dixit, non comparuiſſe aliquem excuſatorem.*

In cauſis criminalibus cur non poſſit interueni re procurator.

D

E *Atque hoc veriſſime & doctiſſime dixit, quoniã cum reus eſt abſens, poteſt aliquis de innocentia eius coram iudicibus dicere, non velut procurator, ſed vt quilibet. ita Bartolus in extrauaganti, ad reprimendum. verbo legitime. quem ſequitur Carrerius tracta. de hæret. num. 113. & Simancas de catho. inſtit. tit. 52. num. 4. & Ioannes Rojas in ſingularibus fidei, ſingul. 170.*

Pro reo abſente, an excuſator admittendus & quando.

Sed hæc omnia ita accipienda eſſe docent præcitati, vt vera ſint, cum abſens eſt reus; item cum ſolum eſt in fide ſuſpectus: ſecus autem ſi vere hæreticus eſſet; tunc enim nullus pro eo excuſator, aut defen-

ſor eſſet audiendus, iuxta c. ſi aduerſus. de hæret. quo omne hæreticis patrocinium denegatur. neque hæc Eymericum latuerunt hoc loco, cum ſolum agat de citando ſuſpecto in fide, non autem de eo, quem vere cõſtabat hæreticum eſſe, vt ſeries diſputationis oſtendit à num. 138. vſque ad nu. 140. excluſiue.

Excuſatoris partes quales.

Huius autem excuſatoris partes erunt allegare probabiles & iuſtas abſentię ſeu fugę cauſas, verbi gratia, reum tędio carceris, aut tormentorum metu, cum eſſet delicatus, aut falſorum teſtium pręiudicio receſſiſſe, quę ſi veriſimilia iudicentur, ſententia differenda eſt, donec omnia maturius expendantur, ne inauditus reus, aut indefenſus condemnetur.

Hæretici bãniti & diffidati: & quid bãnire & diffidare.

b ¶ Sed ipſum tanquam vere excommunicatum habeant, & euitent, ac tanquam fugitiuum pro hæreſi, &c.] *Sed non videtur hic auctor iuxta legum ſanctiones loqui, cum hęreticos propria auctoritate capere, ſpoliare, ac etiam interficere liceat: ſunt enim banniti & diffidati. authent. Gazaros C. de hæret. ibi:* diffidamus atque bannimus. *hæc enim verba:* diffidare, & bannire *ſignificant ſtatuere, vel pręcipere, vt impune poſſint interfici. cap felicis. de pœnis. lib. 6. docent Angelus de Peruſio conſil. 13. quẽ ſequitur Geminianus in c. 1. de homicid. lib. 6. circa finem verſi. quæro quid importent. & alij eodem loco. & Petrus Godofredus in dicta authent. Gazaros. C. de hęret. verbo, diffidamus. & Ioannes Rojas in ſingul fidei. 5. num. 31. in octaua ampliatione. & alij per hos relati.*

Bãniti & diffidati, an impune occidi poſsint.

Diffidatos vero & bannitos, non modo per iudicem, ſed etiam per priuatos impune poſſe occidi Martianus videtur permittere. l. 3. in fine. ff. ad leg. Cornel. de ſicarijs, ibi: transfugas licet vbicunque inuenti fuerint, quaſi hoſtes interficere. *& ratio eſſe videtur, quoniam banniti & diffidati à Papa, vel Imperatore, vel à legibus iam conditis per eos, ſunt extra beneficia ipſorum diffidantium: iam in diffidatos & bannitos publice bellum indictum eſſe videtur, vt pulchre docet Conradus Brunus lib. 5. de hęret. cap. 14. in fine.*

Hęreticos an quilibet propria auctoritate capere poſsit & ſpoliare.

Sed hæc ſententia ſaltem de capiendis, ac ſpoliandis hęreticis propria auctoritate aperte ſtatuta eſt reſcripto quodam Innocentij IIII. incipiente: Ad extirpanda. *§. idem quoque. in hæc verba:* Idem quoque Poteſtas, ſeu Rector cuiuslibet ciuitatis, vel loci, in principio ſui regiminis in publica concione more ſolito congregata, banno ciuitatis, vel loci ſupponat tanquam pro maleficio omnes hæreticos vtriuſque ſexus quocunque nomine cenſeantur: & teneatur bannum huiuſmodi à ſuis prędeceſſoribus poſitum confirmare: præcipue autem

A quòd nullus hæreticus, vel hæretica, de cetero habitet, vel moretur, aut ſubſiſtat in ciuitate, ſeu aliquo loco iuriſdictionis, aut diſtrictus eiuſdem; & quicunque ipſum, vel ipſam inuenerit, libere capiat, & capere poſsit impune: & omnes res ipſius, vel ipſorum eis licenter auferre, quæ ſint auferentium pleno iure. *haſtenus ibi. Quę cum ita ſint, non videtur debuiſſe loqui Eymericus pręfato modo, ſed oportuit eum dixiſſe, vt quilibet caperet & ſpoliaret eum, qui pro hęreſi fugitat.*

Verumtamen hanc in Eymericum obiectionem bifariam diluimus. Primum dicimus, ſuperiorem allatam à nobis ſententiam accipiendam eſſe, cum conſtat vere hęreticos eſſe eos, qui fugiunt, aut latitant, B *vel quia damnati ſunt, vel quia aliàs conſtat eos in manifeſtis hęreſibus eſſe, iuxta textum in cap ſuper quibuſdam. extra de verbor. ſigni. tunc enim iure & capi propria auctoritate, & ſpoliari, ac etiam ſi reſiſterent violenter, impune occidi poſſent. is autem de quo hic agebat auctor, nondum damnatus erat, nec fortaſsis conuictus, ideoque velut excommunicatum vitandum aſſeruit, non vt hęreticum capiendum, aut interficiendum, ſed reuelandum, & detegendum admonuit.*

Rurſus addo, quòd etiamſi conſtaret hęreticum eum eſſe, tutius tamen eſt & ſecurius, vt iudicis auctoritate & capiatur (ſi commode hoc fieri poſsit, & C *abſque periculo euaſionis ipſius rei) & ſpolietur, vt optime docuit Goffredus in ſum. tit. de hęret. §. ſed nunquid catholici. quem ſequitur Archidiaconus in cap. ſi vos. 23. q. 5. in principio, in hęc verba:* Sed nunquid catholici propria auctoritate poſſunt hęreticos ſpoliare? dic cum Goffredo ſatis eſſe tutum, vt hoc fiat auctoritate Eccleſię vel principis. *hęc ille. idem tradit gloſſa in c. ſi aduerſus. de hęret. verbo, auxilium. in fine. quod etiam videtur ſentire conciliũ Toloſanum, quod mox citatur, & Ambroſius de Vignate tract. de hęret. quęſt. 16.*

Ibidem. Reperti hæretici detinẽdi ne fugiãt, & iudicibus indicandi.

c ¶ Si ipſum alicubi eſſe ſciuerint, nobis detegant, & reuelent.] D *Ita fieri iuſsit iam olim concilium Toloſanum c. 2. in hæc verba:* Et ſi quos reperierint hæreticos, credentes, fautores, & receptatores: ſeu defenſores eorum adhibita cautela ne fugere poſsint, Archiepiſcopo, uel Epiſcopo, uel dominis locorum, ſeu balliuis eorundem: cum omni feſtinantia ſtudeant intimare, ut animaduerſione debita puniantur. *hæc ibi.*

IN TRE-

JN TREDECIM MODOS PROCESSVM in cauſa fidei debite terminandi obſeruatio.

HAEC pars, quæ nunc ſequitur, eſt valde neceſſaria: in primis verò admirabilis, multoque iudicio & prudentia conſtituta, cum Eymericus rem alioquin per ſe difficilem, fuſam & late patentem ad certa quædam capita deduxerit, quibus omnis hæreſis cauſa poſsit terminari. quem fuerit in hac re auctor ſecutus, ignotum eſt mihi: coniectura tamen aſſequor, eum acri indicio, multo labore, & diligentia, vſu rerum accedente, ex concilio Toloſano, Biterrẽſi, & Narbonenſi olim in partibus Gallicanis contra hæreticos editis, & ex conſultationibus Guidonis Fulcodii ad Inquiſitores, hos terminandi proceſſus modos collegiſſe, & in hanc methodum abſolutiſsimam & exactiſsimã redegiſſe. neminem inuenio qui ante Eymerici tempora hæc docuerit: multos tamẽ reperio, qui ipſum penitus fuerint poſtea ſecuti, nec verbis quidem mutatis: nam inter ceteros Iacobus Sprengerius in malleo maleficarum in 3. parte à quæſtione 20. vſque ad quæſtionem 34. totam hanc tractationem tranſcripſit. Idem fecit Tabienſis, breuius tamen in ſum. verbo Inquiſitor. §. 12. num. 13. & multis ſequentibus. & Poſtremo Reuerẽdiſsimus Vmbertus Locatus in fine ſui operis iudicialis, tit. De formulis in ſancto inquiſitionis officio agendorum, eundem in hac parte Eymericum eſt imitatus.

Eymerici methodus in cõſtituẽdis modis finiendi fidei proceſſum, & qui eum fuerint imitati.

Hæc tamen non ſunt furti nomine cenſenda. nam vt vere de hac etiam re diſſerens Bartholomæus Riccius, vir latine peritus dicebat: nõ ſunt ea furta putanda, quæ fiunt non inuitis dominis. honeſtius tamen & laudabilibus eſt ingenue profiteri per quos profecerimus: nam & hinc quandoque iniuria auctori fieri poteſt: qui enim ignorant tempora, quibus quiſque ſcripſerit, facile putabit, eum à quo ceteri acceperunt, vice verſa à ceteris accepiſſe. & propter hanc cauſam compellimur quandoque (vt cuique honos ſuus illæſus conſeruetur) aperte dicere, quibus locis alij Eymericum penitus ſequantur. tametſi alia quoque inde naſcatur vtilitas: quoniam veriora & firmiora putantur, quæ multi, præſertim viri graues & docti vno conſenſu ſequuntur. itaque quo plures ſunt qui ab Eymerico acceperint, eo magis credendum eſt eius doctrinam ſanam eſſe, tutam eſse, & multa æquitate, ac prudentia niti.

Quomodo & qualiter proceſſus in cauſa fidei eſt terminandus: & ſunt tredecim modi proceſſum in cauſa fidei debite terminandi.

EXpedito primo, quomodo & qualiter proceſſus fidei ſit initiãdus; & ſecundo, quomodo & qualiter ſit continuandus; tertio nunc uidendũ exiſtit, quomodo & qualiter ſit fine debito terminandus. Vbi eſt conſiderandum, quòd

A omnis proceſſus fidei, uno tredecim modorũ eſt debite terminandus. Nam delatus de hæreſi uiſis & diligenter diſcuſsis omnibus actis & actitatis, & in cauſa productis, & habitis uarijs conſilijs peritorum,

1 Vel reperitur abſoluendus, & ab hæreſi totaliter immunis.

B 2 Vel reperitur ſolum diffamatus de hæreſi generaliter.

3 Vel reperitur quæſtionibus & tormentis ſupponendus aliqualiter.

4 Vel reperitur ſuſpectus de hæreſi leuiter.

5 Vel reperitur ſuſpect⁹ de hæreſi uehementer.

6 Vel

6 Vel reperitur ſuſpectus de hæreſi violenter.
7 Vel reperitur diffamatus de hæreſi, & ſuſpectus inſimul & communiter.
8 Vel reperitur confeſſus hæreſim & pœnitens, & non relapſus probabiliter.
9 Vel reperitur confeſſus hæreſim & pœnitens, ſed relapſus veraciter.
10 Vel reperitur confeſſus hęreſim, & impęnités, ſed non relapſus realiter.
11 Vel reperitur confeſſus hęreſim, & impęnitens atque relapſus certitudinaliter.
12 Vel reperitur non confeſſus, ſed conuictus de hæreſi legitimis teſtibus, & aliàs iudicialiter.
13 Vel reperitur cõuictus de hęreſi, ſed fugitiuus, vel abſens contumaciter.

Et ſicut dictum eſt de hęreſi, ſic & dicendũ eſt de hęreticorũ receptatione, defenſatione, vel fautoria. Nam delatus de receptatione, defenſatione, vel fautoria hæreticę prauitatis, vel reperitur abſoluendus, & immunis totaliter, vel diffamatus generaliter, & ſic de alijs, vt de hæreſi eſt prædictum.

De primo modo finiendi fidei proceſſum quando delatus eſt abſoluendus.

141 PRimus modus proceſſum fidei terminandi & finiendi eſt, quando delatus de hęreſi proceſſus meritis diligenter diſcuſsis cum bono conſilio peritorũ reperitur ab obiecto hæreſis crimine immunis totaliter: & hoc eſt, quando delatus non conuincitur, nec confeſſione propria, nec facti euidentia, nec teſtium productione legitima; nec aliàs ſuſpectus, nec diffamatus publice de prædicto crimine reperitur.

Circa iſtum talis practica eſt ſeruanda. Talis [a] enim per Epiſcopũ & Inquiſitorem coniunctim, vel diuiſim, quia in hoc caſu vnus ſolus poteſt, iuxta gloſſ. Ioan. And. ſuper c. Multorum querela. de heret. in Clemen. §. Verũ tamen. & verſic. procedere contra illos, in alijs autem non; abſoluatur per ſententiam tenoris ſequentis.

Forma abſoluendi delatum de hæretica prauitate, cum nihil probatur legitime contra eum.

142 NOS frater N. ordinis fratrum Prædicatorum, Inquiſitor hæreticę prauitatis in terris talis domini à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus: Attendentes [b] quòd tu talis de tali loco, & talis diœceſis fuiſti nobis delatus de tali hæreticæ prauitate, ſcilicet quòd, &c. Attendentes etiã illa eſſe talia, quæ nõ valebamus, nec debebamus conniuentibus oculis pertranſire, deſcendimus ad inquirendum ſi prædicta fulcirẽtur aliqua veritate; teſtes recipiendo & examinando, defenſiones etiam concedendo, & alia faciendo, quę decebant, ſecundum canonicas ſanctiones: Ea propter viſis & diligenter examinatis omnibus A actis & actitatis in hac cauſa, omnibuſque æqua lance libratis, habitoque conſilio peritorum in iure, ac etiam in Theologiæ facultate, illoque ſæpius repetito, ſedentes pro tribunali, more iudicis iudicantis, ac habentes præ oculis ſolum Deũ & negotij veritatem, ſacroſanctis Euangelijs poſitis coram nobis, vt de vultu Dei noſtrum iudicium prodeat, & oculi noſtri videant æquitatem. Ad noſtram diffinitiuam ſententiam procedimus in hunc modum.

CHRISTI nomine inuocato. Quia per ea, quæ vidimus & audiuimus, & producta & oblata, acta & actitata ſunt coram nobis, in præſenti B cauſa, non inuenimus aliquid contra te legitime fore probatum de his, quibus delatus fueras corã nobis; pronũtiamus, declaramus, ac ſẽtẽtialiter diffinimus, contra te non eſſe, nec fuiſſe aliquid actũ legitime coram nobis, propter quod poſsis, vel debeas hæreticus iudicari, nec ſuſpectus haberi aliqualiter de hæretica prauitate; quare te à præſenti inſtantia, Inquiſitione, & iudicio totaliter relaxamus. Lata fuit hęc ſententia, & cetera.

Alia forma ad hoc idem.

C NOs frater N. ordinis Prędicatorum Inquiſitor, &c. Viſis & diligenter diſcuſsis omnibus & ſingulis in præſenti cauſa actis & actitatis, habitoque ſolemni conſilio ſuper illis, maturo pariter & digeſto, in ſacra theologia, ac iure peritorũ ſedentes pro tribunali more iudicis iudicantis, habenteſque præ oculis ſolum Deum, ſacroſanctis Euangelijs poſitis corã nobis, vt de vultu Dei iudicium noſtrum prodeat, & oculi noſtri videant æquitatem, ac die, hora, & loco tibi tali, de tali loco, talis diœceſis ad audiendam diffinitiuam ſententiam aſsignatis, ſententialiter declaramus, pronuntiamus, & diffinimus contra te nõ eſſe coram nobis legitime probatũ aliquid de his, de quibus D delatus fueras coram nobis, ſcilicet quod dixeras, vel feceras, &c. propter quod debeas hęreticus, vel ſuſpectus de hæreſi reputari. Quare te abſoluentes per pręſentẽ noſtram ſententiam, à pręſenti inſtantia, ac noſtro iudicio relaxamus. Lata fuit hæc ſententia, & cetera.

Caueatur [c] quòd non ponatur in ſentẽtia, quòd eſt inſons, vel immunis, ſed quod non fuit probatum legitime contra eum. vnde ſi poſtmodum, tẽporis proceſſu iterum deferatur, & legitime probetur, poteſt non obſtante prędicta abſolutoria ſententia condemnari. 143 In ſententia abſolutoria nemo inſons pronuntiandus, & quare

E Eodem modo abſoluendus eſt quis, quãdo eſt delatus de receptione, defenſatione, ſeu aliàs fautoria hęreticorum, ſeu hæreticę prauitatis, cum nihil probatur contra eum legitime.

COMMENT. XXXVII.

IDem prorſus Iacobus Sprenger in malleo maleficarũ 3. par. q. 20. et Locatus in fine operis iudicialis in formula abſoluendi delatum, quando nihil eſt legitime contra eũ probatũ, et Zanchinus c. 41. in fine. & Tabienſis in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 12. nu. 13. et Sylueſter de ſtrigibus lib. 3. c. 4. puncto. 3. Num. 141. De ſententijs proferendis in hoc crimine qui differunt.

Et

Et de ſententijs in cauſa hęreſis pronuntiandis vi- A *de Conradum Brunum lib.4 de hęret.c.10.& Ioānem Rojam in ſingularibus fidei,ſingul.177.cum aliquot ſequen.Gondiſſaluum tract.de hæret.q.20.nu. 8.& ſeq.Franciſcum* Squillacenſem *de fide catholica c.44.Simancam de catho.inſtit.tit.60.& Archidiaconum & Ioannem And.copioſe in c.vt commiſſi.de hæret.lib.6.*

An ſolus Inquiſitor vel ſolus Epiſcopus poſsit abſoluere.

a ¶ Talis enim per Epiſcopum, & inquiſitorē coniunctim, vel diuiſim: quia in hoc caſu vnus ſolus poteſt,&c.] *Et hac ſententia, quòd cum reus eſt abſoluendus, vel ſolus Epiſcopus, vel ſolus Inquiſitor ipſum poſſint abſoluere de iure verior eſt: quāuis cōtraria ſit tutior: ſed de hoc articulo ex pro-* B *feſſo diſputat Eymericus infra hac par.3.q.48. vbi dixi copioſe.*

Num. 142. b ¶ Attendentes,quòd tu talis de tali loco,&c. fuiſti nobis delatus de tali hæretica prauitate, ſcilicet quod,&c.] *Hic videtur non obſcure indicare Eymericus in ſententia abſolutoria exprimendas eſſe hæreſes,aut delicta eius qui eſt abſoluendus, ob quæ fuit accuſatus,ſiue denuntiatus; quod tamen nullo iure cautum eſt: & propterea crederem ſalubrius eſſe nullis erroribus recitatis, cum non fuerint aduerſus ipſum probati,pronuntiandam eſſe ſententiam abſolutoriam publice,ſiue contra defunctum,ſiue contra viuentem,quod valde prudenter cautum inuenio per Madrilianam inſtructionem anni MDLXI.cap.62. in hæc verba à nobis latina reddita.* Quando defenſor memoriæ & famæ alicuius defuncti legitime cauſam defenderit, fueritque defunctus ab ea iudicij inſtantia abſoluendus,ſententia eius pronuntiabitur in publica actione, cum edicta publicata fuerint contra ipſum. quamquam non debet hoc caſu produci ſtatuta defuncti qui abſoluitur in publica actione: neque etiam debent recitari in particulari errores,de quibus fuit accuſatus, cum probati non fuerint. atque hoc ipſum debet obſeruari circa illos, qui perſonaliter fuerunt capti & accuſati, & abſoluuntur ab inſtantia iudicij, ſi fuerit hoc ab ipſis petitum. *hactenus ibi. Quæ propterea mihi vbique obſeruanda videntur, quoniam multa æquitate nituntur, & rationi ſunt valde conſona.*

In ſententia abſolutoria, an ſint errores exprimendi.

Num. 143. c ¶ Caueatur quòd non ponatur in ſententia,quod eſt inſons, &c.] *Idem hoc obſeruant Tabienſis in ſum.verbo. Inquiſitor.§.12. nu. 13. verſi. caueatur. & Sprenger in malleo maleficarum 3. par. q. 20. in fine.quod eſt cuſtodiendum ob rationem hic ab Eymerico allatam.quamobrem minus bene fortaſſis Zāchinus tract.de hæret.c.41.in fine poſuit in ſententia abſolutoria hæc verba:* Idcirco te tanquam penitus innocentem,per noſtram diffinitiuam ſententiam in his ſcriptis abſoluimus à dicta Inquiſitione & contentis in ea.

Qui abſolui tur non eſt pronuntiandus immunis,& quādo hoc fallit.

Sed quid ſi abſoluatur tanquam penitus innocens & immunis, & poſtea de eodem crimine deferatur, poterit ne non obſtante ſententia abſolutoria,iterum iudicari,& condemnari? Reſpondeo poſſe; quoniam in hoc crimine fauore fidei ſententię quęcunque nunquam tranſeunt in rem iudicatam, vt ſingulariter docuit Lucas de Penna in l. vnica.verbo, notum.C. de ſenten. aduerſus fiſcum latis,retract.lib.10. quē ſequitur Ioannes Rojas tract.de hęret.par.2. aſſertio.49.& idem in eadem parte de priuilegijs Inquiſitorum,nu.449 & Simācas de catho.inſtit.tit.60. nu.13. quam ſententiā videtur probare textus in c. vt commiſſi.§.nec non.de hæret. lib.6.

Verum omiſsis iam antiquis controuerſijs,nouiſſime Pius V. Pont. Max. reſcripto quodam incipiente: Inter multiplices curas.*quod eſt impreſſum inter litteras apoſtolicas pro officio Inquiſitionis in fine huius operis.iuſtiſſime cauit, ne ſententiæ in cauſa fidei vnquam tranſierint, aut deinde tranſeant in rem iudicatam.*

Sententię in cauſis fidei nō tranſeunt in rem iudicatam.

Atque ex his penitus refellitur opinio Decij cōſ. B *137.incipien. Diligenter pro tenui facultate. Conradi Bruni lib.4.de hęret.c.8.in fine, aſſerentis, hęretico prodeſſe exceptionem rei iudicatæ: nullis ergo diffinitiuarum abſolutoriarum ſententiarum exceptionibus obſtantibus,quotiēs nouę probationes,aut indicia acceſſerint.de eodem crimine & inquiſitio et condemnatio fieri poterit.*

Quod vero paulo antea dicebam cum Eymerico, videlicet neminem eſſe pronuntiandum innocentem, aut immunem in ſententia abſolutoria; tunc non crederem procedere,quando per teſtes falſos fuit conuictus,aut per iniquos & maleuolos,et inimicos capitales,vel conſpiratores delatus, qui poſtea pœniten- C *tia ducti dixerunt ſe falſo detuliſſe, aut falſum teſtimonium contra delatum dixiſſe conſtitit: hoc enim caſu cum conſtet de manifeſta innocentia delati, & de aperta iniquitate teſtium & delatorum, optime poterit in ſententia abſolutoria pronuntiari inſons, & penitus immunis, vt etiam Eymericus ipſe indicat faciendum in 12.modo proceſſum terminādi nu. 208. in fine, ibi:* Ipſo delato vt immuni à iudicio relaxato.*& hac fortaſſis ratione locus vt cenſeri poteſt Zanchinus, quem paulo antea merito refellebamus. ſed cum teſtes, aut denuntiatores retractant dictum ſuum, videndum eſt diligenter ne id faciant, quia corrupti fuerunt prece,vel pretio,vel à delato,* D *vel à conſanguineis & amicis delati,de quo dixi alibi plenius.*

Quādo quis poſſit in ſententia abſolutoria innocens pronuntiari.

De ſecundo modo finiendi proceſſum in cauſa fidei per purgationē canonicam.

SEcundus modus proceſſum fidei terminandi,& finiendi eſt,quando delatus de hęreſi,proceſſus meritis diligenter diſcuſsis, cum bono cōſilio peritorum, reperitur ſolūmodo de 144
E tali hæreſi diffamatus in aliqua villa, ciuitate, vel prouincia:& hoc eſt quando delatus non conuincitur,nec propria cōfeſsione,nec facti euidentia, nec teſtium productione legitima, nec quęcunque alia indicia probantur legitime contra eum; niſi præciſe ſola infamia.

Circa iſtum talis practica eſt ſeruanda in tali caſu.Quia [a] ſententia non poteſt ferri pro delato, abſoluendo eundē,ſed contra,indicendo ſibi purgationem canonicam, Epiſcopus & Inquiſitor coniunctim,& non diuiſim(niſi vnus committat alteri

alteri vices ſuas,) iuxta cap. Multorum querela. de hęret. in clemen. ferant ſententiam per hunc modum, vel ſimilem in effectu.

Forma purgationem canonicam diffamato indicendi.

145 NOs N. miſeratione diuina Epiſcopus talis ciuitatis, & frater N. ordinis Prædicatorum in terris talis domini, Inquiſitor hęreticę prauitatis à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus: Cõſiderantes, quòd meritis proceſſus facti per nos cõtra te talem, talis diœceſis, nobis delatum de tali hæretica prauitate, ſcilicet quòd, &c. non inuenimus te confeſſatum, nec conuictum de prædicta labe, nec aliàs ſuſpectum, niſi quòd te reperimus legitime ac veraciter in tali villa †, ciuitate, vel diœceſi, & apud bonos & malos publice diffamatum; Ea propter ad purgandam huiuſmodi infamiam tibi indicimus purgationem canonicam, vt eſt iuris: aſsignando tibi talem diem talis menſis, ac talẽ horam illius diei, in qua compareas perſonaliter coram nobis, & purges tuam infamiam tantis †, ſeu tot ordinis tui: qui quidem compurgatores tui, ſint homines fide catholici & vita probati, & qui conuerſationem tuam, & vitam nouerint, non tam moderno tempore quàm tranſacto: ſignificãtes quòd ſi in purgatione defeceris, te habebimus pro conuicto, prout volunt canonicæ ſanctiones.

† Id eſt, oppido.

† Al. tanta manu ordinis tui

146 Hic autem conſiderandum eſt, quòd cum aliquis reperitur legitime de aliqua hæreſi publice diffamatus, & contra eum aliud non probatur niſi infamia ipſa ſola, ſibi indicitur purgatio canonica: hoc eſt, ꝙ habeat bonos aliquos viros ſeptem, decem, viginti, vel triginta, ſecundum quòd plus, vel minus, & in locis pluribus, vel paucioribus, magis, vel minus inſignibus fuerit diffamatus, qui ſint ſuæ conditionis, vel ordinis: vt ſi diffamatus eſt religioſus, & illi ſint religioſi: ſi clericus ſæcularis, & illi clerici ſæculares: ſi miles, & illi milites, qui purgẽt eum à crimine, de quo eſt diffamatus: qui compurgatores debent eſſe homines fide catholici, & vita probati, qui & illius conuerſationẽ & vitam, non tã moderno tempore cognouerint, quàm antiquo, vt habetur extra de purg. cano. c. Inter ſollicitudines.

Quales eſſe debeant compurgatores.

147 Si autem ſe purgare noluerit, excõmunicetur: quam excommunicationem ſi per annum ſuſtinuerit animo indurato, ex tunc vt hęreticus condemnetur, iuxta c. Excõmunicamus itaque. §. qui autem. de hæret.

Pœna recuſantis ſe cõpurgare.

Si autem ſe purgare decreuerit, ſed in purgatione defecerit, hoc eſt, quòd purgatores tales, & tantos, prout eſt ei iniunctum, qui eum purgent, non inuenerit, pro conuicto habetur, & ſicut hæreticus condemnatur, vt habetur extra de hæret. Excommunicamus 1. §. adiicimus. & verſic. qui niſi ſe. & de purg. cano. c. Cum dilectus.

Pœna deficiẽtis in compurgatione.

148 Conſiderandum [b] etiam hic eſt, quòd quando dicitur quòd indicatur diffamato, quatenus purget ſe ſextina vel quarta manu ordinis ſui, quòd ordo ſumitur ibi in genere, & non in ſpecie: vnde ſi

A Epiſcopus purgandus eſt, non negatur, quin cum Epiſcopis, in purgatione poſsint admitti abbates, & religioſi presbyteri, & in alijs pari forma: de purg. cano. cap. Quotiens. Purgabit autem ſe diffamatus per modum, qui ſequitur, vt colligitur extra de purg. cano. cap. Quotiens. §. porro. & cap. Accepimus.

Forma purgationis canonicæ à diffamato de hęreſi faciendę.

ADVENIENTE [c] autem termino eidẽ diffamato ad ſe purgandum canonice aſsignato, 149
B comparebit perſonaliter purgandus cum ſuis cõpurgatoribus coram Epiſcopo, ſeu Inquiſitore, in loco vbi noſcitur infamatus: & ille qui diffamatus eſt ponens manum ſuper librum Euangeliorum ante eum poſitum dicet ſic: Ego iuro ſuper quatuor iſta Euangelia ſancta Dei, quòd talem hęreſim: *exprimendo eam, de qua eſt diffamatus*: nunquam tenui; nec credidi, nec docui, nec teneo, nec credo. *Negabit, ſcilicet, cum iuramento illud, de quo eſt diffamatus, quidquid ſit illud: Quo facto omnes compurgatores ponent manum ſuper prędictum librum Euangeliorum, & quilibet dicet ita:* Et ego iuro ſuper iſta ſancta Dei Euangelia, quòd credo ipſum verum iuraſſe. *Et tunc canonice eſt purgatus.*
C

Conſiderandum [d] eſt etiam, quod diffamatus de hæreſi, ibi eſt purgandus, vbi noſcitur diffamatus: & ſi in multis locis fuerit diffamatus, imponatur ſibi, quòd in omnibus illis fidem catholicam publice profiteatur, & deteſtetur hæreſim, de qua ibi noſcitur infamatus. de purga. cano. c. Inter ſollicitudines. 150

Nec [e] contemnat qui canonice de hęreſi ſe purgauit: nam ſi poſt purgationem incidit in hęreſim iam purgatam, pro relapſo habetur, & tunc vt relapſus eſt tradendus curiæ ſæculari, iuxta c. Excommunicamus 1. §. adijcimus. & verſic. vel ſi poſt
D purgationem. & c. Ad abolendam. §. illos quoque. Secus autem ſi in aliam hæreſim inciderit, de qua ſe ante non purgauerit, iuxta c. allegatum.

COMMENT. XXXVIII.

OBſeruandum hic eſt primum, hunc modum ſecundum finiendi proceſſum fidei differre à ſeptimo in quo etiam agit auctor de indicenda canonica purgatione ipſi diffamato, ſed ille amplius ibi, ex alijs indicijs de hæreſi erat ſuſpectus, & propter ea non modo purgationem, ſed etiam abiurationem ſimul eſt iubere coactus, hic vero ſolum erat infamatus de hæreſi. Num. 144.

E *Et quę ad hunc modum ſpectant, repetunt Tabienſis in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 13. nu. 14. & Sprengerius in malleo maleficarum, par. 3. q. 21. Locatus in opere iudiciali verbo, purgatio. & in fine operis in forma ferendi ſententiam contra diffamatum de hæreſi; vt purget ſe canonice. pleniſsime etiam Repertorium Inquiſitorum verbo, purgatio. Syluester de ſtrigibus lib. 3. c. 4. puncto 4. de qua multa quoque extant in concilio Tarraconenſi relato ab Eymerico ſupra par. 2. Franciſcus Squillacenſis tract. de fide catho. cap. 32. & dixi multa de canonica purgatione* in hoc

De purgatione canonica in hoc crimine qui diffamati fuerint.

in hoc crimine omnino cognoſcenda ſupra parte. 2. ſuper cap. inter ſollicitudines. de purg. cano. quæ ſunt omnino videnda ad tollendas omnes huius loci difficultates.

Vſus canonicæ purgationis in crimine hęreſis.

Et cum in omnibus fere criminibus abolitus fuerit & extinctus vſus canonicæ purgationis: in crimine tamen hæreſis, etiam nunc vſitatus eſt, & in ſacro Inquiſitionis tribunali frequentatus. quamuis enim in alijs multis delictis ſiniſtra ſuſpicio, præſertim à maleuolis orta, aut tolerari poſſit, aut interdum negligi; in crimine tamen hęreſis ferenda non eſt, nec diſſimulanda. ſapienter enim ſcribit Ruffinus lib. 1. inuectiuarum in Hieronymum: Glorioſum quidem eſſe Chriſti exemplo iniurias tolerare patienter, at vnā hęreſeos notam qui ferat, aut diſsimulet, non eſſe Chriſtianum. & beatus ipſe Hieronymus ad Pammachium epiſtola. 61. aduerſus errores Ioannis Hieroſolymitani altiſsima clamat voce in hęc verba: Nolo in ſuſpicione hæreſeos quemquam eſſe patientem: ne apud eos, qui ignorant innocentiam, eius diſſimulatio, conſcientia iudicetur ſi taceat. hęc ille. quod retulit Albertinus in repetitione rubrica de hęret. lib. 6. quęſt. 14. num. 75 huc ſpectant quę tradit Bernardinus Diaz in pract. crim. cano. cap. 140.

Iuſtiſsime ergo Catholica & ſanctiſsima mater Eccleſia, reſpiciens quàm graue & periculoſum ſit hac hęreſis infamia laborare, varios modos excogitauit ad excludendam ſiniſtram hæreſeos ſuſpicionem, quotiens aut dictis, aut factis fidelis quiſpiam eā cōtraxiſſet, varijs etiam pœnis coercens. inter ceteros vero modos vnus eſt canonica purgatio.

Num. 144. a ¶ Quia ſententia non poteſt ferri pro delato, abſoluendo eundem, ſed contra indicendo ſibi canonicam purgationem, Epiſcopus & Inquiſitor coniunctim, &c.] Sed videbatur quòd vnus ſine altero poſſet indicere canonicam purgationem nā cum delinquentes in hoc crimine ad abiurationē, vel purgationem recipiuntur, non videtur pronuntiari ſententia cōtra eos, ſed pro eis: quare potius videtur fauorabilis & abſolutoria, quàm cōdemnatoria: vnde iuxta ſententiam Eymerici in modo ſuperiori, & infra q. 48. huius 3. partis non videtur neceſſarium quòd ſimul conueniant ad hęc exercenda Epiſcopus & Inquiſitor: & plane quamuis hęc ſententia de ratione iuris ſtricta, fortaſsis verior videatur, at cōtraria eſt tutior, quam hic profitetur auctor, vt dixi infra in hac 3. parte ſuperdicta q. 48. vbi hanc difficultatem plene declaraui. interim videto Campegium apud Zanchinum c. 8. verbo, diffinitiuam. & Sylueſtrum de Strigibus lib. 3. c. 4. puncto 4. Mihi magnopore probatur contraria ſentētia, iuxta id quod dixi paulo poſt hoc ipſo commentario. §. hac quidem.

An ſolus Epiſcopus, vel Inquiſitor indicere poſſit purgationem canonicam.

Et in Hiſpaniis, Abulenſi quadam inſtructione anni MCCCCXCVIII. cap. 1. poſtquam ſtatutum eſſet, vt in qualibet Inquiſitione duo conſtituātur Inquiſitores ſubdit in hæc verba: Qui (ſcilicet Inquiſitores) ſimul, & non vnus ſine altero cedant ad capturam, torturam, compurgationem canonicam, &c. ſimiliter ergo iuſtiſſimum eſt, vt in locis vbi vnus tantum eſt Inquiſitor Apoſtolicus, is non indicat canonicam purgationem ſine Epiſcopo loci.

A b ¶ Conſiderandum etiam hic eſt, &c. quòd ordo ſumitur ibi in genere, & non ſpecie: vnde ſi Epiſcopus, &c.] Eſt omnino obſeruandum hoc Eymerici documentum: nam ſi in ſpecie inueniendi eſſent tales compurgatores, qualis eſt purgādus, aut nunquā poſſet ſe purgare, aut facile deficeret in purgatione; nuſquam enim, verbi gratia, Epiſcopus purgandus poſſet inuenire duodecim, vel viginti Epiſcopos, qui ipſum purgarent: ac de ceteris idem eſt iudicium: nam ſi dux belli eſſet purgandus, difficulter poſſet inuenire tot alios duces bellicos, qui ipſum purgarent. ergo ſufficit ad ſatisfaciendum iuri poſtulanti in purgatione tantam manum, hoc eſt tantum numerum ordinis eius, cuius eſt ipſe purgandus, vt habeantur illi, de quibus in genere vere prædicetur illa qualitas, quę eſt in purgando. quę latius hic perſequi non eſt prǽſentis inſtituti, nec neceſſarium. videndus interim Albertinus in repetitione c. quoniam. de hæret. lib. 6. quæſtione prima, & nonnullis ſequentibus, qui multam lucem huic Eymerici documento dabit. Num. 148.

Qualiter intelligendum, Compurgatores eſſe debere eiuſdem ordinis cum purgando.

c ¶ Adueniente autem termino, &c. comparebit perſonaliter purgandus cum ſuis compurgatoribus, etc.] ſupra par. 2. ſuper cap. inter ſollicitudines. vbi egimus de canonica purgatione, praxim omiſimus, quę in ea ſolet obſeruari: quoniam eam Eymericus hoc loco docebat: verum nimis breuiter perſecutus eſt rem difficilē, et periculoſam, quæ non debet niſi cum maxima fieri conſideratione, vt ibi diximus. Quare vt hic locus illuſtretur, & ſuppleamus quę deficiunt, tota hęc praxis indicēda purgationis erit hic præſcribenda: nulli autem luculētius (quos ego viderim) rem hanc tradiderunt, quàm Auctor repertorij inquiſitorum verbo, purgatio §. forma. & Simancas de catho. inſtit. tit. 56. nu. 25. & ſeq ſed Simācas ordinatius loquitur, cuius verba huc tranſcribere placuit, cum nec melius à me, nec elegātius dici poſsit, & vt viro docto ſuus honos habeatur. dicit ergo ita: Num. 149.

Ritus & ordo in purgatione canonica obſeruandus.

D In cauſa purgationis canonicæ hoc ordine & ritu procedi ſolet. Conueniunt in vnum Inquiſitores, Epiſcopus, aut eius Vicarius, & aſſeſſores, ſeu conſultores periti, & excuſsis probationibus, reū condemnant, vt ſe purget ſeptē plus minus teſtibus: hoc addito, vt ſi defecerit in vno, duobus tribus aut pluribus, exinde conuictus plene de crimine cenſeatur. Hæc autem ſententia reo dicēda eſt, & ab ea poteſt ꝓuocare; & poſt appellationem cauſa referenda eſt ad Senatum, niſi forte friuola fuerit appellatio: quia tunc ei ab Inquiſitoribus deferendum non eſt, vt generaliter Clemens iiij. conſtituit, & ſpecialiter epiſtola quadā Senatus ſanctæ Inquiſitionis plenius continetur. [l. 2. C. de decurio. lib. 10. l. 1. de appellatio. c. cum appellationibus friuolis. de appellatio. lib. 6. Num. 25.

E

Deinde ſi à ſententia non fuerit appellatum, vel poſt appellationem ſententia confirmata ſit, vel appellatio friuola reiecta fuit ab Inquiſitoribus: tunc reus ad ſe purgandum debet nominare tot viros bonos, teſtes expurgatores, quot in ſententia Inquiſitorum continētur. Illi autem teſtes vocari ſeorſum debēt ab Inquiſitoribus, & ab eis tria ſunt inquirēda. Primum, an reum cognoſcāt, Num. 26.

& à

& à quo tempore: ſecundũ, an reus, vel eius cõſanguinei, vel affines dederint, aut promiſerint aliquid ipſiſmet teſtibus, vt reo fauerent: tertium, an teſtes ipſi ſe obtulerint ad reum purgandum. Quę omnia quodã inſtructionũ capite pleni⁹ cauta sũt.

Num. 27. Poſt hæc teſtes omnes conuocantur in auditorium Inquiſitorũ, & reus ad tribunal ducitur, et ab Inquiſitoribus interrogatur, an homines illos cognoſcat, & an illi ſint, quos ipſe in teſtes purgatores nominauit: qui reſpondere ſolet, ſe illos cognoſcere, & eoſdẽ eſſe, quos nominauit. fiunt autẽ hęc omnia coram Inquiſitoribus ſolis, ac tabellione, ſeu notario, qui litteris mãdare ſingula debet: nec alius quiſpiam pręſens eſſe huic purgationi permittendus eſt: ne ipſe quidẽ vicarius Epiſcopi ordinarij, vt quadã epiſtola Senatus ſanctę Inquiſitionis continetur: à ſententia vero purgationis excludi non poteſt ordinarius, aut eius vicarius, vt dixi titulo de abiuratione. [confert c. 1. 15. q. 1.]

Num. 28. Deinde Inquiſitor ad expurgatores conuerſus, talia dicere ſolet: Scitote, fratres, ꝙ Acacius reus de hoc & illo crimine accuſatus, & ſuſpectus eſt: quam ob rẽ ab ea ſuſpicione ſe purgare tenetur, & vos nominati eſtis in teſtes innocentiæ ſuę. Tu vero Acaci per Deũ & ſacroſancta Euangelia reſpõde, an ea crimina cõmiſeris: & ſtatim reus coram illis iurat, ſe nihil eorũ dixiſſe, aut feciſſe. Deinde C reus abire iubetur: & Inquiſitor interrogat purgatores, an ea omnia probe intellexerint: qui reſpondent, ſe intellexiſſe: Mox teſtes omnes ſecedũt: & ſingulis ſeorſum vocatis, & ab eis ſolemni iuramẽto exacto, quęrit Inquiſitor, an credant Acaciũ iuraſſe verũ, vel falſum: & quidquid reſponderint, à notario fideliter ſcribendum eſt. *hactenus de ritu purgationis canonicę.*

Cum indicitur canonica purgatio, aut Epiſcopus, aut eius vicarius adeſſe debet.

Hęc quidem Iacobus Simancas, in quibus id in primis mihi videtur notatu dignum, quod dicit num. 27. videlicet, huic purgationi non poſſe interuenire Epiſcopi vicarium; quod licet in Hiſpania cuſtodia- D *tur per priuatas eius Inquiſitionis inſtructiones; alibi ſecus faciendum crederem, quod eſt iuri communi magis conſonum. & doctrinæ Eymerici hoc loco conuenientius, qui ſcribit in purgatione iniungenda Epiſcopum & Inquiſitorem ſimul cõuenire debere quod non ſolum puto locum habere in pronunctianda ſententia ſed etiam in toto purgationis actu exercendo: & hoc videtur eſſe tutius, & obſeruandum donec alij meliora doceãt. quibus libentiſſime acquieſcam. nam cum reus ſi deficiat in purgatione, poſſit vt hęreticus condemnari, quod non poteſt fieri ſine Epiſcopo; oportet omnino ut ei etiã actui ex quo tantus effectus facile ſequi poteſt, Epiſcopus, aut ſaltem eius vicarius adſit pręſens.*

E *Poſtremo, hoc mihi pręterea videtur addendum, ipſis compurgatoribus, diſtincte & clare legendum eſſe proceſſum, id eſt ſummarie, & delicta, & indicia eſſe illis declarãda, ob qua purgandus ipſe captus eſt, & compulſus canonicam ſubire purgationẽ: niſi enim hæc intelligant compurgatores non poterunt iure, & debite ipſum purgare.*

Hiſpalenſi quadam inſtructione anni M D. poſt cap. 4. forma obſeruanda in canonica purgatione praſcribitur in hæc verba à nobis latine reddita:

A Qui compurgandus eſt in præſentia compurgatorum iuret in forma iuris ſuper Crucem & Sancta Dei Euangelia de dicenda veritate, ſuper his de quibus fuerit interrogatus. Et præſtito prædicto iuramẽto, Inquiſitores dicant ei: Tu. N. fuiſti accuſatus de tali & tali delicto (ſpecificatis ei ſolum illis delictis, quæ ſapiunt hæreſim) de quibus es vehementer ſuſpectus, meritis proceſſus conſideratis: percontamur à te ſub debito iuramenti, quod emiſiſti, an commiſeris, vel feceris, vel crediderις hęc delicta, vel aliquid ex eis? Et habita reſponſione ipſius rei in præſentia compurgatorum, reducatur ad carcerem: Et poſtea re- B cipiatur iuramentum à compurgatoribus in forma iuris, &c. & quilibet ſeorſum interrogetur ſub debito iuramenti, an credant quòd dictus. N. reus carceratus dixerit veritatem: & ſcribatur in proceſſu quidquid dixerint: & quidquid actũ fuerit ſuo ordine. *hæc ibi.*

Ex his quæ dicta ſunt hactenus videtur conſequi canonicam purgationem in ſecreto eſſe faciendam, videlicet, in auditorio Inquiſitorum, aut in palacio Epiſcoporum.

Admonebo tamen ſolitum olim fuiſſe indicere publice canonicam purgationem, cap. illud. 23. diſt. & conſtat ex peruetuſto codice manuſcripto, C *qui penes me extat, in quo plurima continentur ad ſanctum officium ſpectantia, vbi cum agitur de forma indicenda purgationis canonicę ipſis infamatis, pręſcribitur, vt is qui ſe purgat, præſente multitudine copioſa id faciat.*

An purgatio canonica in publico fieri debeat.

Sed in hac difficultate ita videtur dicendum, ſiquis publice de hæreſi diffamatus eſt, ſane publice quoque purgare ſe debet, vt eis publice ſatisfaciet ſe purgando, quos publice per ingratum infamię offendit odorem: imo quidem in fauorem eius, qui ſe purgat hoc tendere videtur, vt publice ſi purgationem præſtiterit, honori & famæ reſtituatur. quod ſi publice non fuerit diffamatus, tunc in priuato præ- D *ſtabit hanc canonicam purgationem. hanc diſtinctionem affert gloſſ. 2. quęſt. 5. in ſumma. verbo, cogendus. gloſſ. in cap. 1. verbo, publico. 15. quæſt. 5. Archidiaconus in cap. illud. 23. diſt. Repertorium Inquiſitorum verbo, purgatio. §. ſi enim eſt infamatus. & alij, à quibus non videtur diſſentire hic Eymericus nu. 150.*

Sunt autem quidam, qui cogi non poſſunt, vt in publico purgentur, de quibus Archidiaconus pręcitato loco. hæc indicaſſe ſit ſatis: nam diligentiori fortaſſis indigent conſideratione, & vberiore explicatione.

d ¶ Conſiderandum eſt etiam, quòd diffama- Num. 150.
E tus de hæreſi, ibi eſt purgandus, vbi noſcitur diffamatus, &c.] *Quia medicina morbo debet eſſe contraria, & ideo per purgationem debet ibi ſatisfacere, vbi per malam famam offendit, & deliquit. Sed amplius obſeruari iubet auctor; vt qui in pluribus locis diffamatus eſt, in pluribus ſatisfaciat, non quidem per purgationem, quam cum ſemel adimpleuerit, non debet iterum ſubire, ſed per prędicationem: quod qualiter accipi debeat, dixi ſupra par. 2. ſup. cap. inter ſollicitudines. §. pręcipias inſuper.*

In pluribus locis diffamatus in illis debet ſatisfacere.

e ¶ Nec

Num. 150. e ¶ Nec contemnat qui canonice de hæreſi ſe purgauit: nam ſi poſt purgationem incidit in hæreſim iam purgatam, pro relapſo habetur, &c.]

An recidens in hæreſim de qua ſe purgauit, ſic vt relapſus puniendus.

De hac difficultate varijs locis varie ſenſit Eymericus. nam par. 2. q. 58. in fine. nu. 7. verſ. eodem modo ſi quis diffamatus. dixit de hoc caſu iura non loqui aperte, & propterea Pontificem ſummum eſſe conſulendum. & 3. par. in 7. modo proceſſum fidei terminandi. tit. De forma hęreſim adiurandi. §. ratione autem purgationis. num. 184. non admodum determinate videtur aſſerere ſententiam, quam hic audacter adſtruit, dum dicit, dubium eſſe an is qui incidit in hęreſim de qua ſe purgauit, velut relapſus curię ſit ſęculari tradendus: quamuis ſubiungat, quòd videtur tradendus.

Et quoniam ſupra par. 2. ſuper q. vltima. promiſi me hanc difficultatem hoc loco explicaturum; ideo quanta fieri poterit et breuitate et perſpicuitate, quid mihi dicendum videatur, explanabo.

Ac primum de iure nulla videtur eſſe dubitatio, quin is qui ſe purgauit, ſi iterū incidat in hęreſim, de qua ſe purgauit (vt hic vult Eymericus) debeat ut relapſus tradi curię ſæculari per textum in c. ad abolendam. §. illos quoque. de hæret. quē hic citat auctor, cuius verba ſunt: Illos quoque qui poſt abiurationem erroris: vel poſtquam ſe (vt diximus) proprij antiſtitis examinatione purgauerint, deprehēſi fuerint in abiuratam hæreſim recidiſſe, ſęculari iudicio, ſine vlla penitus audientia decernimus relinquendos. *hęc ibi.*

Idem videtur innuere textus in cap. excommunicamus 1. §. adijcimus. de hęret. cuius verba ſunt: Ipſe autem Epiſcopus ad pręſentiam ſuam cõuocet accuſatos: qui niſi ſe ab obiecto reatu purgauerint; vel ſi poſt purgationem exhibitam, in priſtinam fuerint relapſi perfidiam, canonice puniantur. *Idē apertius ſanciuit Alexander iiij. in c. ſuper eo. de hęret. lib. 6. ibi:* Quòdque ij, qui poſt abiurationem erroris, vel poſtquam ſe proprij antiſtitis examinatione purgauerint, ſi deprehenſi fuerint in abiuratam hæreſim recidiſſe, ſæculari decernuntur iudicio, ſine vlla penitus audientia relinquendi. *hęc ibi.*

Poſtremo eandem Eymerici ſententiam comprobare videtur non obſcure concilium Narbonenſe, cap. 11. in hæc verba: Et illos qui poſt abiurationem erroris, ſeu purgationem deprehenſi fuerint in abiuratam hæreſim recidiſſe, ſæculari iudicio ſine vlla penitus audientia relinquatis animaduerſione debita puniendos: cum ſufficiat tales per falſam conuerſionem ſemel eccleſiam decepiſſe: præſertim vbi tanta eorum inualuit multitudo, ... licet eis pęnitētibus nequaquam pænitentia ſit neganda. *hactenus ibi.*

Ex his apparet ſententiam Eymerici, aut veram eſſe, aut ſaltem multum probabilem. nam in his locis citatis videmus abiurantem & ſe purgantem in hoc æquiparari, vt ſi iterum incidant in abiuratum errorem, ſæculari iudicio relinquantur.

Quòd ſi quis dicat his locis haberi ſermonē de eo qui ſimul & abiurauit & ſe purgauit; hoc non videtur facile admittendū: quoniam illa particula, vel, aperte indicat caſum ſequentem, diuerſum eſſe à præ- A *cedenti. cum eius natura ſit diſtinguere & ſeparare non coniungere aut copulare.*

Ex his plane redditur hæc quæſtio valde difficilis, nec video quid primo obtutu his iuribus poſſit reſpōderi. quam ob rem omiſſis hic multis cōtemplationibus, hanc putarem veram eſſe præfatorum reſcriptorum ſententiam: Qui abiurauit de vehementi hanc, verbigratia hæreſim: Romanus Pontifex non eſt caput Eccleſię, *ſi poſtea vere in eā relabatur, tradēdus eſt curiæ ſæculari: et hoc eſt ſine controuerſia. per textum in c. accuſatus. §. eum vero. de hæret. lib. 6. quod procedit etiāſi in aliā hæreſim à priori diuerſam incidat iuxta prę citatum textum, cum generaliter abiuret omnem hęreſim.*

B *Eodem modo ſi quis ob vulgatam & frequentem infamiam, quam ex dictis, vel factis ſeminauit, grauem & vehementem contra ſe hæreſis alicuius ſuſpicionem, verbi gratia, huius:* Nō eſſe purgatorium: *aut huius:* Errare eos qui hæreticos perſequuntur; & dicunt fore puniendos: *& coactus fuerit ſe de hac hæreſi purgare tāquam vehemēter ſuſpectus, & grauiter infamatus, ſi poſtea vere deprehendatur incidere in eandem hęreſim de qua ſe purgauit, vere vt relapſus erit curiæ ſęculari tradendus, iuxta textum in dicto c. accuſatus. §. ille quoque. de hęret. lib. 6. idque ob rationem quam adduxi ſupra parte 2. ſuper q. 58. §. quartus caſus eſt. quoniam per hanc ſecundam deprehenſionem expreſſam declaratur animus illius, qui primo fuit in mala opinione contra fidem Chriſti, in qua ſemper præſumitur continuaſſe vſque ad ſecundam deprehenſionem. & hæc mihi videtur vera et tuta ſententia, cum poſt purgationem, quam quis vt grauiter & vehementer infamatus fecit, vere deprehendatur in hæreſim lapſus. & in his terminis accipiendum videtur quòd hic valde prudēter tradit Eymericus.* C

Recidens in hæreſim de qua vt vehemēter ſuſpectus ſe purgauit, vt relapſus eſt puniendus.

Hanc Eymerici ſententiam aperte profitetur Hoſtienſis in cap. Excommunicamus 1. de hæret. §. qui autem. verbo, euitentur. in hęc verba: Quòd ſi poſt D purgationem pręſtitam, vel abiurationem factam, in hęreſim eandem reciderint, ſæculari iudicio ſine vlla penitus audientia relinquuntur. ſupra eod. Ad abolendam. §. illos quoque. *hæc Hoſtienſis. Idē tenet in ſumma tit. de hæret. §. qualiter deprehendatur. verſi. idem ſi iam purgauerat ſe. Hoſtienſem ſequitur Ambroſius de vignate tract. de hæret. quæſt. 19. nu. 186. & in eandem opinionem conſentit Hieronymus Gabrielius cōſil. 160. incipien.* Purgatio canonica. *nu. 21. verſ. Quoad tertium. & nu. ſeq. & gloſſ. in cap. accuſatus. §. Eum vero. verbo, ſimpliciter. de hęret. lib. 6.*

E *Hoc tamen diſcrimen eſt inter eum qui abiurat de vehementi, & eum qui ut vehementer infamatus de hęreſi ſe purgat: qui abiurat de vehementi, ſi iterum vere incidat, ſiue in eandem, ſiue in aliam hęreſim, curię ſæculari traditur, iuxta dict. c. accuſatus. § eum vero. de hæret. lib. 6. ſecus autem dicendum eſt in eo, qui ut vehementer infamatus ſe purgauit: nam nō cenſebitur relapſus niſi recidat in eandem hęreſim de qua prius ſe purgauit: ita docet hic Eymericus, quod uidentur apertiſſime uelle iura paulo antea relata, & Hoſtien.*

Cur qui ſe purgauit nō ſit relapſus niſi in purgatam hęreſim recidat.

Quòd ſi rationem diſcriminis quæras, dicam aut

non

non facile reddi poſſe: ſed ita voluiſſe legiſlatores, cũ non omnium quæ ab illis ſancita ſunt ratio reddi poſſit. l. non omnium. ff. de legibus. aut; quod verius & certius eſt, ideo qui incidit in aliã hæreſim diuerſam ab ea, de qua ſe purgauit, non punitur pœna relapſorum, nec traditur curiæ ſeculari; quoniam de illa ſolũ aut illis hæreſibus ſe purgauit, de quibus fuit infamatus; non autem de omni hęreſi generaliter. qui vero abiurat hæreſim vt vehementer ſuſpectus, omnẽ hæreſim abiurat, & propterea in quacunque poſtea labatur, relapſorum pœna punitur. et hæc mihi videtur vera & ſolida diſcriminis ratio.

Dixi autem hanc ſententiam veram mihi videri in eo, qui vt vehementer diffamatus de aliqua hęreſi ſe purgauit: nã ſi quis leuiter diffamatus eſſet, etiãſi in hæreſim purgatam relaberetur, non putaretur relapſus: ſed perinde iudicandum eſſet de eo, ac de illo qui de leui abiurauit sunt enim abiuratio et purgatio duo remedia ad excludendam hæreſis ſuſpicionẽ valde apta, & inter ſe multum ſimilia: vnde quę de vna dicuntur, de altera poſſunt accipi, niſi in his, in quibus ius nominatim aliud diſponit.

Si quis vero non recideret in hæreſim purgatam, ſed in aliam, quamuis non ſit puniendus vt relapſus, acriter tamẽ eſſet coercẽdus. quòd ſi ſępius poſt purgationem recideret in aliam atque aliam hęreſis infamiam, tunc fortaſſis tradi poſſet curię ſeculari, iuxta id, quod diximus ſupra par. 2. ſuper q. 58. §. hoc vnum poſtremo.

Quę dicatur grauis hæreſis infamia: & qualiter cognoſcatur.

Sed quęret quiſpiam; quęnam dicitur grauis hæreſis infamia, & reſpondeo multis modis hoc poſſe deprehendi: nam ſi quis apud bonos viros ſeu pluries, ſeu paſſim notetur infamis, ea grauis, & vehemens cenſenda erit. Rurſus, ſi quis propterea à bonorũ conſortio repellatur, eumque viri probi euitent; accedantque etiam indicia & ſuſpiciones infamiam hæreſis augentia, ea grauis infamia putanda erit. Praterea, ſi ſtatim poſt magnum aliquod delictum cõmiſſum, verbi gratia, poſt deletas Sanctorum imagines, combuſta templa, violata ſacramenta, & ſimilia, ſtatim aduerſus aliquem oriatur infamia, illa plane grauis putabitur. Sed & alijs quoque modis innoteſcere id poterit, quos prudens iudex facile inſpectis perſonarum, locorum, et temporum circunſtãtijs rimabitur.

Purgatus canonice an remaneat inhabilis.

Poſtremo vt nihil hic deſideraretur eorum quæ ad canonicam purgationẽ ſpectãt, dicẽdũ erat de eius effectu, an ſcilicet is qui ſe canonice purgauit, remaneat inhabilis ad officia & beneficia quęcunq; eccleſiaſtica, an vero cõtra libere & abſque vllo canonico impedimẽto promoueri poſſit. Sed quia hæc tractatio copioſam requirit indaginem, et à nobis diffuſe alibi diſputata eſt, ideo hoc loco omittetur.

Hieronymus Gabrielius conſilio quodam 160. incipien. Purgatio canonica. *purgatum canonice nullo modo remanere impeditum, quominus libere promoueri poſſit, ex multis probare contendit: ceterũ eius ſententiæ non puto indiſtincte ſubſcribendum, et multa conſiderare oportet antequam in eam eatur. nam iura fere omnia, quibus ille vtitur, loquũtur de purgato iam promoto, non autem de purgato promouendo; & eius ſententiam nihil magis confirmat quàm cap. illud 23. diſt. quod tamen ille omiſit.*

De tertio modo terminãdi proceſſum in cauſa fidei per tormenta.

151 TERTIVS modus proceſſum fidei finiendi & terminandi eſt, quando delatus de hæreſi proceſſus meritis diligenter conſideratis, cum bono conſilio peritorum, reperitur varius: vel habens indicia contra ſe ad quæſtiones, vt ſcilicet exponatur quæſtionibus & tormentis; vt ſi quæſtionatus nihil conceſſerit, pro immuni & innocente habeatur. Et hoc eſt, quando delatus non eſt deprehenſus nec propria confeſsione, nec facti euidẽtia, nec teſtium legitima productione, nec ſunt indicia ad talem ſuſpicionem, vt habeat hęreſim abiurare: eſt tamen in ſuis confeſsionibus varius, vel aliàs ſunt indicia ſufficiẽtia ad quęſtiones & tormenta.

Circa iſtum talis practica eſt ſeruanda, In tali autem caſu quia ſententia interlocutoria eſt contra delatum ferenda, & non pro eo, per Epiſcopum & Inquiſitorem, coniunctim, & non diuiſim eſt ferenda, iuxta c. Multorum. in clemen. In primis ſi talis ſteterit in negatiua firmiter, & nullatenus (licet inductus per probos viros) fateri voluerit veritatem, feretur ſententia, quæ videtur ſapere vim diffinitiuæ ſententiæ per modum tenoris ſequentis.

Forma ſententię interlocutorię ad ſupponendum aliquem quęſtionibus & tormentis.

152 NOs N. miſeratione diuina Epiſcopus talis ciuitatis, & frater N. Inquiſitor in terris ditioni talis domini ſubiectis, à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus:

ATTENDENTES meritis proceſſus facti per nos contra te talem, talis loci, talis diœceſis, diligenter examinatis, quòd tu es varius in tuis confeſsionibus, & ſunt nihilominus indicia multa; quę ſunt ſufficientia ad te exponendum quæſtionibus & tormentis: Ea propter vt veritas ab ore tuo proprio habeatur, & vt deinceps aures iudicum non offendas; interloquendo declaramus, iudicamus, & ſentẽtiamus die præſenti & hora tali, te ſupponendum tormẽtis & quæſtionibus. Lata fuit hæc ſententia, & cetera.

Inſtructio accuratiſſima circa quæſtiones reorum.

153 SI quæſtionandus reperiatur varius, & inſimul ſint indicia alia ad quæſtiones ſufficientia, ponatur vtrumque in ſententia, vt in prædicta poſitum eſt. Si autem hæc duo non concurrant, ſed vnum tantum, vtpote varietas ſine alijs indicijs, vel alia indicia ſine varietate, ponetur in ſententia vt inuenitur. Sẽtentia autem lata mox exequetur, vel exequi ſimuletur.

Non

Non facile veniatur ad tormenta.

Non ſit tamen Inquiſitor multum volũtarius A ad quęſtionandum aliquem; nam quęſtiones & tormenta non inferuntur, niſi in defectum aliarũ probationũ; & ideo perquirat alias probationes. Quòd ſi non inuenerit, & tenet probabiliter, ꝙ delatus eſt culpabilis, ſed metu negat veritatem, bonis modis & quandoque cautelolis, & interdũ adhibitis eius amicis inducentibus ad veritatẽ dicendam, faciat ſuam diligentiam, vt ab ore eius habeat veritatem, & negotium non feſtinet: nam meditatio frequẽs, & carceris calamitas, & replicata informatio proborum virorum diſponunt ad veritatem eruendam.

Notanda Inquiſitoribus.

154 Quòd ſi delato conuenienter expectato, & tẽpore congruenter prorogato, ac delato multipliciter informato, credant bona fide Epiſcopus & Inquiſitor, omnibus conſideratis, ipſum delatum negare veritatem, quæſtionent eum moderate, ſine tamen effuſione ſanguinis, ſciẽtes [e] quòd quęſtiones ſunt fallaces & inefficaces. Nã aliqui ſunt ita molles corde & vecordes, quòd ad leuem torturam omnia concederẽt quæcunque falſa: aliqui autem ſunt ita pertinaces, quòd quantucunq; vexentur, ab eis veritas non habetur. Aliqui ſunt, qui fuerunt aliàs quęſtionati; & iſtorum aliqui melius ſuſtinent quęſtiones, quia ſtatim brachia trahuntur & firmantur: aliqui autem remanent debiliores, & ſic minus ſuſtinẽt quæſtiones. Aliqui [f] ſunt etiam maleficiati, & in quæſtionibus maleficijs vtuntur, qui ante morerentur, quàm aliquid faterẽtur: efficiuntur enim quaſi inſenſibiles. Quare in quęſtionibus cum maxima prudentia eſt agendũ, & ad conditionem quęſtionandi quamplurimum attendendum.

Practica in torquẽdo ſeruanda.

155 Cum autem lata fuerit ſententia, mox miniſtri ſe diſponent ad quęſtionandum delatum: Et cum diſponunt ſe, Epiſcopus & Inquiſitor per ſe, & per alios bonos viros fidei zelatores, inducãt quęſtionandum ad fatendum libere veritatem: ꝙ ſi fateri noluerit, mandẽt miniſtris quòd expolient eũ, & illi ſtatim obtemperent, non læti, ſed quaſi turbati, & expedite expolient eum; & dum ſpoliatur, inducatur fateri veritatem: quod ſi renuerit, per aliquos probos viros trahatur ad partem ſpoliatus & induatur, & inducendo informetur, ꝙ [g] non tradetur morti, ſed † iurabit ne de cetero reuertatur ad delictum: Nam de certo (vt experientia plu ries me docuit) multi faterentur veritatẽ, niſi metu mortis terrerentur: & ſi promittatur eis, quòd non tradentur morti, fatebuntur; & audacter Epiſcopus & Inquiſitor promittãt ei, quia poſſunt cũ veritate, niſi ageretur de relapſu: & tunc non eſt promittendum.

† Al. dummodo amplius non reuertatur ad delictum.

Quòd ſi nec minis, nec talibus promiſsis fateri voluerit veritatem, ſententiã exequantur, & quęſtionetur [h] conſuetis modis, & non nouis, nec exquiſitis; leuius vel fortius ſecundũ quod crimẽ exigit delinquentis. Et dũ torquetur ſuper certis articulis, ſuper quibus quæſtionatur, interrogetur & frequenter, à leuioribus tamen incipiendo, quia citius concedet leuia, quàm grauiora.

156 Et dum hæc fiunt, Notarius totũ ſcribat in proceſſu, & quomodo quęſtionatur, de quibus interrogatur, & quomodo reſpondetur. Quòd [i] ſi quęſtionatus decenter, noluerit fateri veritatem, ponãtur alia genera tormentorũ coram eo, dicendo ꝙ oportet eum tranſire per omnia, niſi prodat veritatem: quod [k] ſi nec ſic, poterit ad terrorem vel etiã ad veritatẽ, ſecũda dies, vel tertia aſsignari, ad cõtinuandum tormenta non ad iterandum: quia iterari non debent, niſi nouis ſuperuenientibus indicijs contra eum; quia tunc poſſunt: ſed cotinuari non prohibentur.

Aſsignatio ad cõtinuandum tormenta.

Dicetur ergo ſic: Et nos N. Epiſcopus & Inquiſitor præfati, aſsignamus tibi tali, diem talẽ ad quæſtiones continuãdum, vt à tuo ore proprio ve B ritas eruatur. Et totum ponatur in proceſſu, & infra tempus eidem aſsignatũ, & per ſe, & per alios probos viros inducent eum ad fatendum veritatem: quòd ſi fateri noluerit, die aſsignata poterunt quæſtiones continuari; & ſic quęſtionetur eiſdem vel alijs generibus tormẽtorum fortius vel leuius ſecundum maiorem culparum vel minorem grauitatem. Et poterunt iudices multas cautelas licitas adhibere, & in verbis & in factis, vt veritas habeatur, quas magis docebit experientia atque vſus, & negotiorum varietas, quàm ars alicuius, ſeu doctrina.

Vbi [l] autem decenter quæſtionatus & tormen- 157
C tis expoſitus noluerit detegere veritatem, amplius non vexetur, ſed abire libere dimittatur: Et ſi requirat iudices, quòd per ſententiam expediatur, ei non poterunt denegare; & tunc feretur ſententia, quòd de tali crimine, de quo fuit delatus, meritis proceſſus diligenter diſcuſsis, non inuenitur probatum aliquid legitime contra eum, ſicut in primo modo finiendi proceſſum & terminandi dictum eſt. Videatur ibi.

Tortus ſufficiẽter, & perſtans in negatiua, libere dimittatur.

Si autem [m] in quæſtionibus prodiderit verita- 158
tem, ſcribatur totum in proceſſu, & poſt quæſtiones ducatur ad alium locum, in quo non ſit aſpectus ad tormenta, & legatur ſibi confeſsio, quam D fecit in tormentis, & interrogetur [n] etiam diligentius & ſemel, & pluries quouſq; veritas habeatur. Quòd [o] ſi non perſtiterit in prima confeſsione, immo adhuc negauerit ueritatem, & non eſt decẽter quæſtionatus, poterit (ut dictum eſt) iterum ſupponi quæſtionibus & tormentis, non iterando, ſed continuãdo. Si autẽ decenter quęſtionatus eſt (ut dictum eſt) libere dimittatur: & ſi [p] omnino requirat per ſententiam expediri, fiat ſibi, ut dictũ eſt ſtatim.

Cum in tormentis confitetur, quid agendum.

Si autem perſtiterit in ipſa confeſsione, & pro- 159
diderit † ueritatem, culpam propriam recognoſcẽdo, & ab Eccleſia ueniam poſtulando, tamquam E deprehenſus in hæreſim propria confeſsione, ſed pænitens, iuxta c. Ad abolendam. §. præſenti. abiuret, & ſententialiter ut deprehenſus publice, condemnetur per modum, quo damnãtur in hæreſim deprehenſi propria confeſsione; ut dicetur infra in octauo modo expediendi huiuſmodi deprehẽſos. Videatur ibi.

† Al. [illegible]

Vbi uero ueritatem prodiderit, & non pænituerit, ſed in hæreſim pertinaciter perſtiterit, & relapſus nõ fuerit, cõdemnabitur iuxta c. Ad abolendam. §. præſenti. & expectatus competenter, & in-

Si ſit impœnitens, tradatur curię ſeculari.

& informatus decenter, tradetur brachio ſæculari vltimo ſupplicio feriēdus, vt dicetur infra in decimo modo. Si autem relapſus fuerit, condemnabitur per modum de quo dicetur infra in vndecimo modo proceſſum terminandi. Videatur ibi.

160 Hic a autem eſt diligentius attendendum, quòd ille, qui quæſtionandus eſt, ante quæſtiones interdum contra ſe nihil confitetur, nec contra eum aliquid probatur, propter quod poſsit nec debeat hæreſim abiurare, nec propter hęreſim condemnari: & de talibus agitur hic, & dictum eſt ſtatim.

Duranti in tormentis in negatiua quando iniungenda ſit abiuratio.

Interdū autem ipſe delatus eſt in hæreſim deprehenſus, vel aliàs ſunt alia contra eum probata indicia, propter quæ debet abiurare vt leuiter, vel vehementer de hęreſi ſuſpectus, propter quę non eſt quęſtionandus: ſed vltra hoc negat aliqua, quę non probantur, ſed ſunt indicia ſufficiētia ad quęſtiones. Et cum pro talibus quęſtionatur, ſi nihil propter quęſtiones confiteatur, iſte non eſt abſoluendus, ſed ſecundum probata contra eum procedetur, & abiurabit velut ſuſpectus; vel vt deprehēſus, prout proceſſus merita exigunt & requirunt. Si vero propter quęſtiones cōfiteatur illa, vel eorum aliqua, propter quę quęſtionatur, tunc abiurabit hęc & illa, & pro iſtis & illis ſententia cōtra eum eſt ferenda.

COMMENT. XXXIX.

Num. 151. *IDem tradunt Tabienſis in ſum. uerbo, Inquiſitor. §. 14. nu. 15. & Iacobus Sprengerius in malleo maleficarum 3. par. q. 22. multa Vmbertus Locatus in opere iudiciali, verbo, tortura. Sylueſter de ſtrigibus lib. 3. cap. 4. puncto 5. Simancas de catho. inſtit. tit. 65. de tormentis ſed quantum ad hunc locum ſpectat de torquendis reis, & ex quibus indicijs id facere liceat, videndus eſt Eymericus infra par. 3. q. 61. vbi dixi pleniſſime.*

Tormentis quādo ſit locus ex Eymerici ſentētia.

a ¶ Et hoc eſt quando delatus, &c. nec ſunt indicia ad talem ſuſpicionem, vt habeat hęreſim abiurare, &c. vel aliàs ſunt indicia ſufficientia ad quęſtiones & tormenta.] *Hic locus eſt obſcurus, ita vt vix percipias quid ſibi velit Eymericus: hoc tamen videtur concludere, tunc locum eſſe tormētis, cum vel varius eſt reus, vel ſunt indicia ex quibus poſſit torqueri, quę tamen non ſufficiant ad hęreſim abiurandam: quę doctrina non videtur vera. Primū enim ſola quæuis variatio non ſufficit ad torturam, vt dixi infra ſuper quæſtio. 61. §. prima regula eſt. Rurſus, quia eadem illa indicia, quę ſufficiunt ad torturam, videntur etiam vt plurimum ſufficere ad indicendam abiurationem; ſicuti patet etiam mediocriter eruditis.*

Ad ſuſpicionem hæreſis excludē iam tria opportuna remedia, & qualia.

Quare hoc articulo ita clarius eſt dicendum: cum delictum eſt ſemiplene probatum, vel ſunt talia indicia aduerſus reum. vt nō poſſit ſimpliciter abſolui ab inſtantia ſeu accuſatione: tunc ad diluendam delicti ſuſpicionem, tria ſunt in hoc tribunali prodita remedia: purgatio canonica, de qua egit auctor in ſuperiori modo proceſſum fidei terminandi: abiuratio de vehementi, ſeu leui, de qua agit in ſequentibus: & tormentum, de quo nunc diſſerit. hoc tamen poſtremum A *accommodatius eſt ceteris ad eruendam veritatem: nam purgatio, & abiuratio non tam ſunt apta & inducta ad veritatem indagādam, quàm ad ſuſpicionē, & infamiam hæreſis excludendam.*

Itaque hoc remedium per torturā non differt præcipue ab alijs penes indicia aut ſuſpiciones, vt hic videtur ſimpliciter velle Eymericus, ita vt quę non ſufficiunt ad abiurationē, ſufficiant ad torturā: quia generaliter id falſum videtur: ſed differt quo ad modū infligendi, quamuis eaſdem vbique contingat adeſſe ſuſpiciones & coniecturas. atq; hęc eſt vera & ſolida doctrina, comprobata etiam per Madrilianā inſtructionem anno Domini MDLXI. c. 46. 47. et 48. B *quę ſuis locis retulimus.*

Non tamen propterea diffiteor euenire ſæpe poſſe, vt talia indicia concurrant contra reum, ex quibus non poſſit tuto imponi abiuratio de vehementi, aut alia grauior, cum ea ſit grauiſſima pœna ob periculum relabendi: ea tamen indicia ſufficientia iudicabuntur ad torturam infligendam, quę non eſt adeo periculoſa, vt per eam indagetur veritas, & ab ore ipſiuſmet delinquentis, ſi fieri poteſt, habeatur, vt tunc ſecurius poſſit procedi ad iniungendam abiurationem, & alias pœnitentias. immo ſæpiſſime hoc fieri eſt neceſſarium, & hac fortaſſis ratione loquitur Eymericus.

C *Iam quando ſit locus quęſtionibus, trado copioſè infra par. 3. ſuper dicta q. 61. ex quibus tractatio hęc lumen accipiet, cui non eſt facile pdēdum ſine his adnotationibus.*

Et in ſententia torturę, & in eius executione debet interuenire Epiſcopus cum Inquiſitore.

b ¶ In tali caſu, quia ſententia interlocutoria eſt contra delatum ferenda, &c. per Epiſcopum & Inquiſitorem coniunctim, &c.] *Hac eſt vera & ſana ſententia, quam in terminis probat textus ab Eymerico citatus, illud addo non modo ad pronuntiandam tormenti ſententiam, interuenire debere Epiſcopum & Inquiſitorem: verum etiam ad executionem eius, niſi per infirmitatem, aut aliam iuſtam cauſam alter excuſaretur: hoc enim tutius* D *eſt, & cautum etiam in Hiſpania Madriliana inſtructione anno MDLXI. cap. 48. in hęc verba:* Ad pronuntiandam tormenti ſententiam interueniant Inquiſitores, & ordinarius, & eodem modo ad eius executionem, ob varios caſus, qui in tortura accidere poſſunt. *hæc ibi. Quod cum ſit tutiſſimum, vbique mihi videtur obſeruandum: quod etiam apertiſſime velle videtur auctor paulo poſt nu. 155. ibi:* Et cum diſponunt ſe, Epiſcopus & Inquiſitor per ſe, &c. inducant quęſtionandum ad fatendum libere veritatem. *quod eſt obſeruatione digniſſimum.*

c ¶ Si quæſtionandus reperiatur uarius.] *Hic* Num. 153.
E *ſentit apertiſſime auctor ob varietatem ſolā reū poſſe torqueri: quod qua ratione ſit accipiendū, explicui infra ſuper dicta q. 61. §. prima regula eſt. quòd omnino videas, ne te hic locus decipiat, qui ſano modo intellectus veram doctrinam continet.*

Nō facile veniendum ad torturam, & qualia debēt eſſe indicia.

d ¶ Non ſit tamen Inquiſitor multum voluntarius ad quęſtionandum.] *Hoc eſt ſaluberrimum documentum: quamuis enim indicia, ex quibus ad torturam deuenitur, ſint arbitraria; non tamen proinde temere & in qualibet cauſa ſunt tormenta vſurpanda; indicia enim talia eſſe debent, quę iure*

ſubſi-

ſubſiſtant & approbentur, aliter reijcienda ſunt, vt plene dixi ſuper dict. q. 61.

Iam tota hac tractatio & obſeruatio, quam hic tradit Eymericus de torquẽdis reis abſolutiſſima eſt, & multa prudentia, ac iudicio conſtituta.

Num. 154. e ¶ Scientes quod quęſtiones ſunt fallaces & inefficaces, &c.] *Inſignis eſt hic locus deſumptus ex Vlpiano in l. 1. §. in cauſa tributorum. verſ. quaſtioni. ff. de quaſtionibus. vbi ita ſcriptum eſt:* Quęſtioni fidem non ſemper, nec tamen nunquam habendam, conſtitutionibus declaratur: Etenim res eſt fragilis, & periculoſa, & quę veritatem fallat: nam plerique patientia ſiue duritia tormentorum, ita tormenta contemnunt, vt exprimi ab eis veritas nullo modo poſſit. Alij tanta ſunt impatientia, vt quoduis mentiri quàm pati tormenta velint. ita fit, vt etiam uario modo fateantur: ut non tantum ſe, uerum etiam alios comminentur †. *hactenus ibi. Huc pertinet locus cõmunis à quęſtionibus, & contra quaſtiones, de quo elegãter Quintilianus lib. 5. orato. inſtit. circa principium. & Cicero lib. 2. de inuentione. & lib. 2. Rheto. ad Herennium.*

Tortura res fragilis & incerta.

Tal. criminatus

f ¶ Aliqui ſunt etiam maleficiati, &c.] *Ipſemet explicat quid ſibi velit eſſe maleficiatos, hoc eſt ipſi ſponte deferunt maleficia, vt non ſentiant ſauitiam tormentorum. nec putes hac prorſus vana eſſe: nam & Paulus Grillandus cauſarum criminalium acer quondam iudex, in tract. de quaſtionibus & tortura, q. 4. num. 13. & ſequen. refert ſe expertum hęc eſſe; idem teſtatur ſibi contigiſſe Hippolytus Marſilius in repetitione ff. de quaſtio. Solent autem magna ex parte huiuſmodi malefici vti verbis & orationibus ſumptis, vel ex Pſalmis Dauidicis, vel ex alijs ſacra ſcriptura locis, qua miris interdum modis & ſuperſtitionibus deſcribunt in chartis membraneis puris, quas ipſi chartas virgines vocant, intermixtis quãdoque incognitis Angelorum nominibus, qualia nos ſuperiori anno vidimus à quodam vili homine, dum ad carcerem duceretur, abſtracta; in quibus inuſitati quidã erant circuli, characteres, & figura prorſus admiranda, & valde ſuperſtitioſa.*

Maleficia quę tuentur à tortura, & qualiter diluantur.

Hac omnia interdum in aliqua ſecreta corporis parte recondunt, vt cum torturę admouentur, fiant quaſi inſenſibiles: interdum vero ſolo verbo proferunt quadam voce ſubmiſſa, ita vt proculdubio quandoque contingat qua hoc loco commemorat Eymericus.

Aduerſus has fraudes & incantamenta, qua remedia opem ferant, nondum ſum expertus: iuuabit fortaſſis cunctas veſtes detrahere cum quaſtionibus admouẽtur huiuſmodi homines, quibus ſępe has figuras ſcriptas occultant.

Num. 155. g ¶ Quòd non tradetur morti, ſed iurabit ne de cetero reuertatur ad delictum.] *Ita Barcinonenſis impreſſus, Bononienſis item & codex Cardinalis de Gambara, ſed Sabellanus ita:* Quòd non tradetur morti, ſi confeſſus fuerit, dummodo amplius non reuertatur ad delictum.

Locus animaduerſus.

h ¶ Et quęſtionetur conſuetis modis.] *Hic locus eſt valde notandus: neque enim debent noua tormentorum genera excogitari, ſed ſolita & vſitata*

Solita tormenta vſurpanda.

A *ſunt adhibenda, vt pulchre docet Antonius Gomez tomo. 3. varia. reſolu. cap. 13. nu. 5. & dixi plene infra ſuper q. 61. vbi totum hunc locum de tormentis copioſe declaraui.*

i ¶ Quòd ſi quęſtionatus decenter noluerit fateri ueritatem, ponantur alia genera tormẽtorum coram eo, &c.] *Prima fronte videtur abſurdum quod hic tradit Eymericus, dum ait eum qui decẽter eſt quaſtionatus, debere perterrefieri appoſitis corã eo nouis tormentis, ac etiam iure torqueri, quod eſt iniquum. quando enim quis decenter eſt tortus, iam vicit ac ſuperauit tormenta, & ideo liberandus eſt, non amplius terrendus, nec torquendus; quare ex ſe-* Num. 156.

Locus de tormentis apud Eymericum obſcurus, explicatus.

B *quentibus verbis & tota horum verborum ſerie hęc colligitur Eymerici fuiſſe ſententia, cum reus primo die decenter eſt quaſtionatus, iuxta qualitatem tormenti, quod indicatum eſt primo ſufficere ad eruendam veritatem, licet non ſit datum cum debito rigore, vt fieri ſolet: nam ſemper à lenioribus tormentis incipiendum eſt, nec ſuſſus fuerit veritatem; licet pro illa vice ac die decenter ſit quaſtionatus, non tamen eſt ſufficienter tortus: & tunc oſtendi illi poterunt noua tormenta, quibus amplius in ſequentibus ſit torquendus niſi fateatur: atque hoc conſilium eſt laudabile & ſecurum. non ergo loquitur de eo, qui iuxta qualitatem indiciorum omnia tam tormenta*

C *ſuperauit, ſed de illo qui licet ſemel fuerit pro illa vice ſufficienter tortus, adhuc tamen ſecundum iura remanet torquendus, quod indicant apertiſſime illa verba:* Ad continuandum tormenta, non ad iterandum.

Scio quaſitum eſſe, an qui iure torqueri non poſſunt, terreri ſaltem poſſint, velut milites, doctores, equites et alij nobiles. Sed hęc quęſtio in hoc crimine locum non habet, cum omnes priuilegiati & exempti à tortura in alijs delictis, in hoc torqueri poſſint, vt dixi infra ſuper dict. q. 61.

Qui iure torqueri nõ poſſunt, an poſſint ſaltem terreri.

De illis vero qui vel propter immaturam ætatem & corporis debilitatem, quales ſunt impuberes,

D *aut propter ſenectutem non torquentur, dubium eſt an ſaltem terreri poſſint. & verius eſt poſſe, cum leuiter etiam & cum moderamine, iuxta perſona & temperamenti corporis qualitatem, torqueri poſſint, iuxta textum ſingularem in l. 1 §. impuberi. ff. ad ſenatusC. Syllanian. cuius verba ſunt:* Impuberi autem utrum in ſupplicio tantum parcimus, an uero etiam in quęſtione? & magis eſt, ut de impubere nec quęſtio habeatur, & aliàs ſolet hoc in uſu obſeruari, ut impuberes non torqueantur: terreri tantum ſolent, & habena, uel ferula cędi. *hac ibi. Et tenet Simancas de catho. inſtit. tit. 65. num. 45.*

Impuberes & ſenes terreri poſſunt & leuiter torqueri.

E *Si quis autem alterius gratia iure torqueri prohibeatur, vt mulier pragnans propter periculũ partus; tunc nec terreri poteſt: quoniam ex terrore & comminatione poſſet ſequi abortus: expectanda igitur eſt donec pariat, ſi veritas aliter quàm per torturam aut terrorem haberi non poſſit. de quo alibi fuſius diximus.*

Mulier pręgnãs nec torquenda nec terrenda.

Illa vero eſt cognitu neceſſaria, & huius loci propria diſputatio, An confeſſio facta per terrorem & comminationem, abſque ratificatione ſit valida, & fidem faciat. in quo articulo, qui valde ſingularis eſt

Cõfeſſio per terrorem facta an ratificanda & quę do pulchra diſputatio.

ris eſt & notandus in hac cauſa, ita diſtinguere oportet: Aut terror, & comminatio realis eſt, & actui propinqua, vtpote, cum reus accuſatus vel inquiſitus erat ligatus, vel ſpoliatus prope tormentum, aut ſane in loco tormentorum: Aut terror remotus eſt à tormento, & verbis tantum illatus per iudicem comminantem reo, ſe miris modis eum excruciaturum, niſi veritatem fateatur.

Si primo modo per terrorem extracta ſit cõfeſſio; tunc non valebit ſine ratificatione: quia paria ſunt confiteri in tormentis vel metu tormentorum. ita Baldus in. l. nouiſſime. ff. quod falſo tutore aucto. quẽ ſequitur ibidem Raphael Cumanus. Idem Baldus in l. interpoſitas. C. de tranſactio. tradit Gãdinus tract. B *de maleſi. in rubrica, De quęſtionibus. verſ. quæ confeſſio dicatur facta formidine tormentorum. & alij quos libens omitto. & hęc ſententia vera eſt et tuta, & obſeruanda hoc ergo caſu, vt confeſſio valeat, ratificatio & perſeuerantia exigitur, perinde ac ſi in tormentis facta eſſet.*

Torturam & terrorem paria eſſe qualiter intelligendum.

Sin autem quis ſecundo modo perterrefactus cõfiteatur, valet tunc confeſsio abſque ratificatione, & tamquam ſpontanea & ſine tormentis facta cenſeri debet: nam regula quę dicit, paria eſſe torturam & terrorem, de qua Baldus in dict. l. nouiſsime. ff. quod falſo tut. auct. locum habet in terrore primi generis, qui actui propinquus eſt, vt vere & ſingulariter ad- C *notauit Antonius Gomez 3. tomo. varia. reſolutio. c. 13. num. 4. verſ. & ita debet procedere. tenet Bart. in l. 1. §. diuus Seuerus. num. 2. ff. de quæſtio. & Gandinus tract. de maleſi. pręcitato loco. hęc autem verbalis perterrefactio cuilibet & indiſtincte fieri poteſt, atque ex his puto hunc Eymerici locum claram lucem accepiſſe.*

Num. 156. k ¶ Quòd ſi nec ſic, poterit ad terrorem, vel etiam ad veritatem ſecunda dies, etc. aſsignari ad continuandum tormenta, non ad iterandum.]

Tormẽta nouis indicijs accedẽtibus, an & quãdo iteranda.

Singularis eſt & tutiſsima, & penitus obſeruanda hęc Eymerici doctrina de non iterandis tormentis, niſi noua indicia ſuperueniant. quam ſententiam tra- D *dunt communiter Doctores. Bartolus in l. vnius. §. 1. ff. de quæſtio. Odoffredus. Cynus, & Salycetus, in l. fin. C. de quæſt. Alexander lib. 1. conſil. 5. incipien.* In caſu Inquiſitionis. *nu. 5. Guido de Suzaria tract. de indicijs & tortura, nu. 3. verſ. quartum notandũ. Franciſcus Caſonus tract. de tormentis, cap. 14. nu. 1. & ſeq.*

Noua autem indicia voco, quę à primis differunt ſpecie & ſubſtantia, vide Alexandrum in præcitato conſil. 5. lib. 1. & Franciſcum Caſonum tract. de tormentis, cap. 14. Et noua indicia ſunt, ſiue procedant ex dicto eius qui torquetur, ſiue aliunde, vt not. in l. per hanc. C. de tempor. appel. & tradit Ca- E *ſonus præcitato loco.*

Verumtamen quamuis noua ſuperuenerint indicia, non eſt retorquendus reus, niſi in corporis fortitudine durauerit. l. vnius. §. 1. ff. de quęſtio. tradit Guido de Suzaria præcitato loco, quod eſt obſeruandum, ne forte reus in tortura, dum retorquetur, exanimatus concidat, nec refert etiam ſi leuiter primo fuerit tortus. ſunt enim multi ita debiles, vt ex prioribus tormentis ita remaneant infirmi, vt probabiliter credatur eos non poſſe alia nondum inflicta etiam le- A *niora ſuſtinere ſine graui iactura & periculo vel animi vel corporis. meminerint ergo iudices ſe non eſſe carnifices, & fallaces eſſe quæſtiones, vt paulo antea monuit auctor.*

Ceterum, vt hic locus amplius lucem accipiat, videndum eſt, quando tormenta repeti poſſint. quæ licet vulgaris ſit quæſtio, at eſt valde vtilis, & cognitu neceſſaria.

Tormenta quando repeti poſſint.

Sit ergo hæc prima regula: Cum reus fuit leuiter & molliter tortus, repeti poteſt in tormentis, ita vt ſufficiẽter torqueatur. quo caſu iudices ſolẽt cũ iubẽt reum deponi à prima tortura, iubere notario vt ſcribat, ſe illum deponi iubere animo repetendi: & hęc B *non tam dicitur repetitio torturę, quam continuatio; quoniam vere & proprie loquendo repeti tunc dicitur tortura, quando reus fuit ſufficienter tortus, ita quòd priora indicia plene diluerit, & ſuperauerit: quòd ſi reus fuit ſufficienter tortus, & nihil eſt confeſſus, tunc non poſſunt repeti tormenta, vt optime docuit idem Eymericus, niſi noua indicia ſuperueniant. ita Albericus in rubrica C. de quęſtio. nu. 8. vbi ita ſeruari aſſerit. & hanc opinionem vocat communem Alexander lib. 1. conſil. 5. num. 5. & alij quos refert & ſequitur Iulius Clarus in pract. crimin. §. fin. q. 64. verſ. vltimo videndum eſt. atque ita poteſt accipi hoc Eymerici dictum.*

Tortura proprie quando dicatur repeti.

C *Sit ſecunda regula: Quamuis ex primis indicijs nemo debeat in tormentis repeti, quod communiter teneri tradit Alexãder in dict. conſil. 5. nu. 5. hoc tamen fallit, quando prima indicia ſunt multum vrgentia & manifeſta: nam quamuis hoc caſu ſecundũ aliquos de iure tortura repeti nõ poſsit; nihilominus de conſuetudine ſeruatur, vt tormenta repeti poſsint. Bart. in l. vnius. §. reus. nu. 2. ff. de q. quem alij ſequũtur, quos præcitato loco refert Iulius Clarus. ſed cauendum hic eſt, ne quid nimis ſeuerum ratione huius opinionis committatur. ſæpe enim contingit ob ſæuitiam tormentorum multos fateri quę non commiſerunt. ego tutius putarem hoc caſu non eſſe repetenda* D *tormenta, ſi reus ſufficiẽter tortus fuerit, nec aliquid faſſus fuerit: quamquam non ambigo in hominibus multum facinoroſis, & robuſtis cum exquiſitiſſima tamen conſideratione, hanc regulam quandoque locum habere poſſe.*

Sit tertia & poſtrema regula: Cum reus in tortura fuerit confeſſus delictum, et deinde ductus ad ratificandum, confeſsionem factam reuocauerit; tũc repeti poteſt in tortura, etiamſi alia indicia non ſuperueniant, quia ea confeſsio primum facta in tormentis, dicitur nouum indicium. Bartolus in l. vnius. §. reus in fine. ff. de quæſtio. & hanc opinionem dicit communem Boſsius tit. de tortura, & alij quos re- E *fert & ſequitur Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 21. verſi. vlterius quęro. & q. 64. verſi. vbi vero. & verſi. vltimo videndum eſt. in fine. verum hoc caſu vitanda eſt iudicum quorundam crudelitas, & immanis pluſquam carnificum ſęuitia, qui tamdiu reum detinent in tormentis, donec perſeueret: hoc enim fieri non debet, nec poteſt, vt optime præcitato loco ſcripſit Iulius Clarus.*

Quotiens autem fieri poſsit hęc repetitio tormentorum ob reuocatam confeſſionem factam in tormentis, pauloposſt aperiam.

l ¶ Vbi

Num. 157. l ¶ Vbi autem decenter quæſtionatus, & tormentis expolitus noluerit detegere veritatem, amplius non vexetur, ſed abire libere dimittatur.] *Hic locus eſt obſeruatione digniſſimus contra ſententiam Cardinalis in clemen. 1. de vſuris. & Franciſci Squillacenſis tract. de heret. cap. 31. nu. 1. & quorundam aliorum aſſerentium, reum prius quæſtionandũ: & ſi nihil fateatur, purgandum, tandem ad abiurationem compellendum: qua ſententia velut nimis ſęua exploſa fuit à nobis ſupra par. 2. ſuper c. inter ſollicitudines. § atque ex hac. & ỹ. ſeq. & Eymericus hoc loco ſapientiſſime more ſuo ſentit reum ſufficienter tortum liberandum eſſe abſque alijs pœnitentijs. in quo quid ſit obſeruandũ, docui pręcitato loco, quod omnino videas in hac cauſa.*

Reus ſufficienter tortus, ſi nihil fateatur, liberandus.

Tunc autem dicitur reus tortus ſufficienter, quãdo ita rigida inflicta eſt ſibi tortura, vt indicio prudentum conſiderata indiciorum qualitate ea ipſa indicia purgauerit, et nihil fuit cõfeſſus, ſed in tortura ſemper mãſit in negatiua. vt ergo intelligatur quãdo per torturam indicia ſint purgata, commenſurãda eſt qualitas rigiditatis inflictæ torturę, cum qualitate grauitatis indiciorum.

Tortus ſufficienter quis dicatur.

Num. 158. m ¶ Si autem in quæſtionibus prodiderit veritatem, ſcribatur totum in proceſſu, & poſt quæſtiones ducatur ad alium locum, &c.] *Poſt inflictum tormentum & confeſſionem in eo extortam, vt virtute eius reus poſſit condemnari, neceſſarium eſt vt eam ratificet extra locũ torturæ. quantũ autem tempus tranſire debeat in hac cauſa nullo communi iure (quod ego ſciam) prẹfinitum eſt. Bartolus, & alij in l. 1. § diuus Seuerus. ff. de quæſtio. & alij alijs locis in arbitrio iudicis hoc eſſe poſitum videntur ſentire. Ceterum Antonius Gomez tomo. 3. variar. reſolut. cap. 13. num. 24. recte admonet id ſpatium eſſe debere vnius diei naturalis: quam ſententiam comprobare videtur inſtructio Madriliana anno M D L X I. cap. 53. quam paulopoſt referam: ſed hoc ſpatium ad minus debet tranſire. benignius tamen eſt, vt hęc ratihabitio fiat poſt duos, vel tres dies poſtquam inflicta fuit tortura, ne adhuc tormentorum dolor & vehemens animi perturbatio durare videatur.*

Quanto tempore tranſacto debeat ratificari cõfeſſio in tormẽtis facta, & qualiter.

Hæc ratihabitio quibus obſeruatis fieri debeat, tradit hoc loco Eymericus, & præſcripſit luculenter Madriliana inſtructio cap. 53. in hęc verba à nobis latina facta: Tranſactis vigintiquatuor horis poſt tormentum, debet reus confeſsionem ſuam ratã habere. quòd ſi eam reuocauerit, vtendum erit iuris remedijs. & quo tempore tormentum infligitur, notarius debet horam ſcribere, & ſimiliter faciat tempore ratificationis, ne ſi ſequenti die fiat ratihabitio dubitetur, an ſit facta poſt vigintiquatuor horas, vel ante. quod ſi reus cõfeſsionem in tormentis factam ratam habuerit, & Inquiſitoribus fuerit ſatisfactum de bona reorum confeſsione & conuerſione, poterunt ipſum admittere ad reconciliationem; quamuis in tormentis confeſſus fuerit. prudenter tamen animaduertere debent, qualiter huiuſmodi homines recipiãt, & cõſiderare oportet hęreſum quas confeſsi fuerant, qualitatem, an eas didicerint ab alijs, vel eas ipſi alios docuerunt ob periculum quod inde conſequi poteſt. *hæc ibi. adde omnino Antonium Gomez pręcitato loco.*

Num. 158. n ¶ Et interrogetur etiam diligentius, & ſemel, & pluries, &c.] *Modus autem interrogationis talis eſſe ſolet,* Recordaris eorum quę heri, aut abhinc dies duos in tormentis dixiſti? nunc dic libere veritatem. *& notarius ſcribat reſponſionem. quòd ſi ratam habuerit confeſſionem, pleniſſima tunc ei fides habetur, vt hactenus dictum eſt. & cauetur: l. 4. ſeptipartita, par. 7. tit. 30.*

Num. 158. o ¶ Quòd ſi non perſtiterit in prima confeſsione, immo adhuc negauerit veritatem, & non eſt decenter queſtionatus, &c.] *Hic locus de reuocante confeſſionem factam in tormentis non eſt ſine adnotatione omittendus, cum ſit res vſu frequens, & cognitu neceſſaria. Eymerici ſententia talis eſſe videtur: ſi is qui reuocat confeſſionem non eſt ſufficienter tortus, iterum poteſt torqueri, non iteratis tormentis, ſed continuatis: quòd ſi ſufficienter eſt tortus, & reuocet confeſſionem, dimittendus eſt. Sentire ergo apertiſſime videtur Eymericus, ob reuocatam confeſſionem factam in tormentis non poſſe reũ iterato torqueri, ſi ſufficienter eſt tortus: ſed circà hoc tene quod diximus paulo ante §. ſit tertia & poſtrema regula.*

Reuocãs cõfeſſionem factam in tormentis retorquendus eſt.

Maior tamen difficultas eſt, cum reus confeſſionem reuocat, quoties repeti ad tormentum poſſit, aut debeat. & Iulij Clari ſententia eſſe videtur in pract. crimi. §. fin. q. 21. verſ. vlterius quæro. in fine. & Antonij Gomenſii 3. tom. varia. reſolut. c. 13. nu. 27. & Carrerij in pract. crimi. nu. 194. & aliorum, quos refert Boerius deciſione 163. incipien. Dico, prę mittendo. *nu. 19. & ſeq. & Pauli Grillandi tract. de quæſt. & tortura. q. 7. in fine. horum inquam ſentẽtia eſſe videtur, quòd cum reus bis tortus, bis confitetur & reuocat, tertio poſſit torqueri, & de integro quęſtio haberi. Ceterũ hæc ſentẽtia multis videtur nimis crudelis, ac multis rationibus refelli poteſt. Primum, quia nulla lege certa nititur: rurſus, quia cõfeſſio ſecunda facta in tormentis non generat nouum indicium, cum ſit eadem cum prima confeſſione: tandẽ, quoniam qua ratione ter torquetur, poſſet & pluries torqueri, cum nulla diuerſitatis ratio commoda aſſignari poſsit.*

Quoties retorqueri poſſit reus ob reuocatas confeſſiones.

Quare benignius et ſecurius eſt, ne quis ob reuocatam cõfeſſionem tertio torqueatur. nam hoc præterquam quòd nulla certa lege cauetur, crudele etiam nimis, & inhumanũ videtur. atq; hæc ſententia placuiſſe quoq; videtur Iacobo Simanca de cathol. inſtitu. tit 65. nu. 82. nam nonnulli alij eorũ, quos ille citat in hanc ſententiam, aperte contrariam tuentur. addit tamen, quod & nos approbamus, tunc demum fortaſsis recipi poſſe ſuperiorem ſententiam de tertia torturę repetitione, cum reus bis fuerit leniſsime tortus, & in poſteriore illa confeſsione, aliqua noua ſigna priori confeſsioni addiderit: quorum alterum ſi deſit, nullo modo tertio torquendus eſt reus. et hęc videntur mihi in hoc articulo diligenter obſeruanda, & his Eymerici locus idem indicare videtur, ſi diligenter inſpiciatur.

Num. 159. p ¶ Et ſi omnino requiratur per ſententiam expediri, fiat ſibi, &c.] *Et hęc eſt vera ſententia, quamuis enim Salycetus in l. ſi ſibi. C. de adulter.*

Rē inſufficiē-ter tortus, ſi

nihil cõfitea tur, abſque fideiuſſorib⁹ liber dimittẽ dus.

& in l.3..C.ad l. Iuliam maieſtatis. & in l. ea quidem. C. de accuſatio. & Paris de Puteo in tract. ſyndicat. in parte, viſo de repetitione tortura. & alij, quos refert Antonius Gomez tom.3. varia. reſolut. cap. 13. num. 28. teneant rei pluries torti negãtis delictum, cauſam indeciſam relinquendam; at verior ſententia eſt hoc caſu, reum eſſe expediendum, & cauſam eius decidendam, & debito fine terminandam. quia vulgaris eſt regula: quod actore nõ probante reus debet abſolui. l. actor. C. de probatio. l. qui accuſare. C. de edendo. quod tenet & probat latiſſime Antonius Gomez præcitato loco. & Paulus Grillandus tract. de quæſt. q.7. nu.11. & alij, quos in re aperta libenter omitto: neque ab hãc ſententia recedendum eſt; quam intellige iuxta ea quę dixi paulo antea. §. vbi autem decenter. & par. 2. ſuper c. inter ſollicitudines. §. atque ex hãc. & §. ſequenti.

Num. 160.

q ¶ Hic eſt diligentius attendendum, &c.] *Hoc eſt accipiendum iuxta ea quę diximus ſupra in principio huius commentarij §. & hoc eſt, quando delatus. Atque ex his, & illis qua copioſe dicturus ſum cum Eymerico infra q. 61. declarantur (niſi fallor) maiores & grauiores difficultates, quę in hac materia contingere poſſunt.*

De quarto modo terminandi proceſſum fidei per abiurationem de leui.

161 QVartus modus proceſſum fidei finiẽdi & terminandi eſt, quãdo delatus de hæreſi proceſſus meritis diligenter diſcuſsis, cum bono conſilio in iure peritorum, reperitur tantum ſuſpectus de hæreſi leuiter: & hoc eſt quando delatus de hęreſi non deprehenditur nec confeſsione propria, nec facti euidentia, nec teſtium productione legitima, nec aliàs ſunt indicia fortia ſeu vehementia de illa hæreſi contra eum: ſed tantummodo modica & leuia, & talia eſſe per conſilium iudicata, propter quæ vt ſuſpectus de hæreſi poteſt & debet, vt talis, illam hæreſim, de qua delatus extitit, abiurare: & talis ſi relabatur, pœna relapſis debita nõ punitur, licet grauius tunc fuerit puniendus, quàm ſi non in antea abiuraſſet, iuxta cap. Accuſatus. in princip. de hæret. lib. 6.

Qui abiurauit de leui, ſi relabatur, nõ punitur pœna relapſorum.

Circa iſtum talis practica eſt ſeruãda. Talis enim ſi habetur ſuſpectus publice, abiurabit publicè in Eccleſia; & ſi nõ, abiuret in palatio epiſcopali; vel in capitulo conuentus Fratrum, vbi Inquiſitor morã trahit, vel in camera Epiſcopi vel Inquiſitoris; ſecũdum quòd apud plures vel pauciores ſuſpectus de dicta hereſi eſt habitus & reputatus.

Modus autem diſponendi ad abiurationem talis erit.

Forma diſponendi ad abiurationem publice faciendam.

162 VEniet namque abiurandus ad Eccleſiã vbi ſit determinatum per conſilium quòd debeat publice abiurare: indicto tamẽ primitus per Eccleſias Dominica præcedenti, quòd omnes interſint tali die ſermoni, quem Inquiſitor faciet de fide & pro fide: & ponetur in loco congruo vnũ pinnaculum, vel poſticum, ſeu cadafal † iuxta altare in medio populi, & ipſe abiurandus ſupra illud ſtans & non ſedẽs, vt ab omnibus videatur, capite denudatus, ſtantibus cuſtodibus circa illum: Et facto [a] ſermone in Miſſa, populo & clero inibi cõgregato, ac in illo impugnata hęreſi, de qua abiurãdus eſt delatus; Inquiſitor dicet publice, quomodo ille ibi poſitus in alto baſtimento, † eſt habitus ſuſpectus ex talibus indicijs atque factis, de tali expugnata in ſermone hæretica prauitate; & ideo dignum eſt quòd purget ſe de illa, eam vt ſuſpectus leuiter abiurando. Quo dicto, ponetur liber Euangeliorum coram illo, qui debuerit abiurare; quo poſito, ipſe talis ponet manus ſuper illum, & abiurabit illam hęreſim per modum qui ſequitur.

† Cadafal, vox Hiſpana pro tabulato in quo reus ſiſtitur.

† baſtimentum, vox Cathalana pro tabulato.

Forma abiurandi hęreſim quando delatus eſt ſuſpectus leuiter.

163 EGo talis, diœceſis talis, habitator ciuitatis vel loci talis, in iudicio conſtitutus coram vobis domino Epiſcopo talis ciuitatis, & Fratre N. Inquiſitore hæreticæ prauitatis in terris ditioni talis domini ſubiectis, ſacroſanctis Euangelijs poſitis coram me, & proprijs manibus meis per me tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore, illam ſanctam fidem catholicam & Apoſtolicam, quã ſacra Romana Eccleſia credit, profitetur, prædicat, & obſeruat. Item iuro, me credere corde, & profiteor ore, quòd dominus Ieſus Chriſtus: *exprimatur articulus catholicus contra hęreſim, de qua leuiter eſt ſuſpectus: verbi gratia, ſi eſt de proprio, vel communi: dicetur ſic:* Iuro me credere corde, & profiteor ore, quòd dominus Ieſus Chriſtus, & eius Apoſtoli, dum erant in vita mortali præſenti, habebant & habuerunt in communi aliqua; quę dicit ſacra ſcriptura illos habuiſſe, & quòd in illis habuerunt ius donandi, vendendi, & alienandi. *Et poſt abiuret hæreſim contrariam ſic:* Et conſequenter abiuro, abnego, & reuoco illam hæreſim, de qua me habetis ſuſpectum vos domini Epiſcopus & Inquiſitor, quæ mendaciter aſſeuerat, quòd dominus Ieſus Chriſtus, & eius Apoſtoli non habuerunt aliquid in proprio nec in communi, & etiam quòd non habuerunt in aliqua re ius illam donandi, vendendi, & alienandi. Item iuro, quòd nunquam prędictam hęreſim credidi, neque credo; nec illi adhęſi, nec adhęreo de præſenti; nec vnquam credam, nec adhærebo: nec illam docui, neque docere intendo. Quòd ſi aliquid prędictorum fecero in futurum (quod Deus auertat) pœnis iuris taliter abiuranti debitis prompto animo me ſubmitto, paratus [b] ſubire omnem pęnitentiam †, quã pro his quę feci & dixi, pro quibus merito me habetis ſuſpectum, volueritis mihi iniungere, & illã ſtudebo pro viribus adimplere, & nullatenus contra

† Al. pœnam

contra venire;ſic me Deus adiuuet,& hæc ſacroſancta Euangelia.

164 *Admonitio facienda poſt abiurationẽ.*

Prędicta autem abiuratio fiat in vulgari, vt ab omnibus intelligatur:qua facta Inquiſitor poterit ſibi dicere publice in vulgari talia verba,vel ſimilia in effectu:Fili,ſuſpicionem,quam de te habebamus,& non immerito,purgaſti per abiurationẽ prælibatam; de cetero caueas tibi, vt non incidas in hanc hęreſim abiuratam:nam licet,ſi pęniteres, non tradereris brachio ſæculari, quia abiuraſti tamquam ſuſpectus leuiter, & non vehementer; tamen tunc multo fortius punireris, quàm ſi non abiuraſſes, & amodo pro modico habereris ſuſpectus vehementer, & vt talis abiurares;& ſi prolabereris,pœna relapſis debita punireris, & abſque miſericordia tradereris curiæ ſæculari,vltimo ſupplicio feriendus.

Si autem abiurat ſecrete in palatio Epiſcopi, vel camera eiuſdem Inquiſitoris (quando ſcilicet, factum non eſt publicum) modo conſimili abiurabit. Quibus peractis feretur ſententia in hunc modum.

165

Forma[c] ferendi ſententiam, ſeu iniungendi pęnitentiam ei, qui abiurauit vt ſuſpectus leuiter.

NOs N. miſeratione diuina Epiſcopus talis ciuitatis, & Frater, &c. *vt in prędictis.* Attẽdentes, quòd viſis & diligenter conſideratis proceſſus meritis per nos facti, contra te talem delatum nobis de hæretica prauitate, reperimus te talia, & talia commiſiſſe: *dicantur illa:* quæ te reddunt leuiter ſuſpectum de hęreſi, & propter quę te talem merito nos habentes, te fecimus vt leuiter ſuſpectum de prædicta labe, eandem hęreſim abiurare: verum ne prædicta per te commiſſa remaneant impunita, & vt efficiaris cautior in futurum, de multorum & magnorum conſilio in iure peritorum, ac etiam religioſorum, in & ſuper his habito maturo conſilio pariter & digeſto, habentes prę oculis ſolum Deum, ac irrefragabilem ſanctæ fidei catholicæ veritatem, ſacroſanctis Euangelijs poſitis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium noſtrum prodeat, & oculi noſtri videant ęquitatẽ: Sedenteſq; pro tribunali, more iudicum iudicantium, te talem hic in noſtra præſentia perſonaliter cõſtitutum, per[d] modum, qui ſequitur condemnamus, ſententiamus, ſeu potius pænitentiamus, ſcilicet, ne de cetero vnquam ſcienter legas, teneas, ſeu habeas talem librum, & etiam ne deinceps, &c. *Ponantur illa, quæ commiſit, propter quę ſuſpectus habitus fuit de prędicta hęretica prauitate.* Lata eſt hæc ſententia, ſeu pęnitentia, & cetera.

Iniungatur quod expediẽs videatur contra ea ex quibus orta eſt ſuſpicio.

Caueat autem notarius, quòd in proceſſu ponat, ꝙ talis abiuratio eſt facta per talem, tanquam per ſuſpectum habitũ de hæreſi leuiter, & non vehementer, aliàs periculum magnum eſſe poſſet.

Indulgẽtia.

Qua ſententia ſic perlecta, Inquiſitor poterit conferre indulgentiam xl. vel xx. dierũ, iuxta priuilegium, Pro cũctis †. omnibus, qui prędictis ſermoni, & abiurationi interfuerunt, addendo, quòd quicunque præſtitit conſilium, auxilium & fauorem, vt prędictus abiuratus taliter abiuraret, habet tres annos de indulgentia.

† Relat. ſupra pag. 157.

COMMENT. XL.

QVæ ad intelligendos hos tres modos ſequentes, videlicet quartum, quintum & ſextum maxime ſunt neceſſaria, tradita ſunt copioſe ab Eymerico ſupra par. 2. q. 55. vbi diſſeruit de præſumptionibus leuibus, vehementibus, & violentis: quo loco et nos plurima ad eã illuſtrandũ addidimus. hic vero locis de abiurationibus iniungendis ad purgandas vel ex cludẽdas, aut ad luẽdas pœnas pro illis ſuſpicionibus differit ſingillatim, praxim docẽs, quæ in ſingulis debeat obſeruari: cuius occaſione tractanda à nobis hic eſt abiurationis materia. Num. 161.

Abiuratio niſtractatio.

Quantum autem ad hunc modum ſpectat, eũ tranſtulit in ſuam ſummam Tabienſis verbo, Inquiſitor. §. 15. Iacobus Sprenger in malleo maleficarũ 3. par. q. 23. Locatus in fine operis iudicialis in forma ſententiæ contra leuiter ſuſpectum de hæreſi. nonnulla Zanchinus tract. de hæret. c. 41. Syluester de ſtrigibus lib. 3. c. 4. puncto 6.

De abiuratione qui diſſeruerunt.

Sed iam nos de abiuratione dicamus, vt hi modi ſequentes facilius percipiantur; de qua agunt Zanchinus tract. de hæret. cap. 20. nu. 2. & ibidem Campegius. Repertorium inquiſitorum et Locatus in opere iudiciali, & Bernardus Comenſis in lucerna, verbo, abiuratio. Petrus Godofredus in l. 2. C. de hęret. Albertinus tractat. de agnoſ. aſſertio. q. 30. nu. 66. & ſeq. Turrecremata in ſumma de Eccleſia, lib. 4. parte 2. cap. 22. Simancas de catho. inſtitu. tit. 1. idẽ in enchyridio tit. 53. copioſe Ioannes Roias in ſingularibus fidei, ſingula. 1. idem tract. de hęret. par. 2. aſſertione 41. nu. 331. Conradus Brunus lib. 3. de hæret. c. 6. Doctores cõmuniter in c. accuſatus. in principio, de hęret. lib. 6. et alijs varijs locis, quos prudẽs omitto: nam hi ceteris copioſius rem tractãt. extatque etiam de abiuratione hac, de qua diſſerẽdum eſt, ſingularis locus in concilio Toloſano cap. 11. & in concilio Narbonenſi cap. 6. & in concilio Biterrenſi cap. 29.

Abiuratio quid.

Eſt autem abiuratio (quantum pertinet ad hunc locum, nam ceteras huius vocis ſignificationes libẽter omitto) ſolemnis hæreſum deteſtatio, cum aſſertione catholicæ veritatis, & obligatione, iuramento & pœna munita permanendi in fide Chriſtiana ita colligitur ex c. ego Berengarius. de conſecratio. diſt. 2. & ex c. ad abolendam. §. illos quoque. de hæret. & ex c. ſuper eo. & ex c. accuſatus. de hęret. lib. 6. & ex c. inter ſollicitudines. de purga. canon. & ex pluribus alijs Iuris canonici & Conciliorum, ac ſanctorũ Patrum locis.

Abiuratio, res antiquiſ [illegible]

Abiuratio res eſt antiquiſſima, contra quàm ſentiunt imperiti quidam vetuſtatis, & Eccleſię inimici: nam & in prima Nicæna ſynodo c. 8. ita ſcriptum inuenio: Si qui voluerint venire ad Eccleſiam catholicam ex Nouatianis, placuit ſancto cõcilio vt ordinentur, & ſic maneant in clero. Ante omnia autem hanc habeant ab eis confeſsionem, quam per ſcripturam exigi oportet, vt fateãtur ſe cum omni cõſenſu Eccleſiæ catholicę & Apoſtolicę ſtatuta obſeruaturos, ideſt, cõmunicaturos ſe

A & his, qui forte ſecundas nuptias experti ſunt, vel his qui perſecutionis tempore lapſi ſunt: quibus tamen lapſis pænitentiæ modus, & tempus aſcriptũ eſt, vt in omnibus ſequantur ea, quæ in Eccleſia catholica & Apoſtolica obſeruant. hactenꝰ ibi.

Eiuſdem abiurationis meminit concilium Epheſinum ſub Cæleſtino primo celebratum, & concilium Laodicenum ſub Liberio cap. 7. & alibi ſæpe ab approbatis concilijs, & ſanctis Patribus, & vſurpatam, & vſitatam ſcimus abiurationẽ. Et Leo Papa, refertque Gratianus in cap. ſaluberrimum. & in ca. donatum. 1. q. 7. nullum hæreticum ad vnitatem Eccleſiæ recipiendum iubet, niſi prius hæreſim abiuret, B *& anathematizet. huc ſpectant, quæ docet Nicephorus lib. 6. cap. 9. hiſtoriæ eccleſiaſticæ. tandem labentibus ſęculis idem eſt ſemper cum hęreticis redeuntibus obſeruatum, vt in concilio Coſtantienſi ſeſſio. 19. cum Hieronymo de Praga, & in concilio quodam ſacerdotali temporibus Nicolai. 11. cum Berengario, & refertur in cap. ego Berengarius. de conſecratio. diſtinct. 2.*

Abiuratio nis vſus cur olim inſtitutus.

Fuit vero olim ſalubriter inſtitutus abiurationis vſus, ob continuas frequenteſque hæreticorum fraudes, & intercadentias, vt abiurationis robore adacti, & quaſi vinculo conſtricti, & alligati cogerentur C *in catholicę Eccleſiæ vnitate permanere, ne liberum eis eſſet impune quotiens vellent recedere, ac Eccleſiam deludere, vt grauiter, & vere conſtituit Leo primus epiſtola 48. cuius initium eſt:* Relatione ſancti fratris. *& refert Conradus Brunus libro 3. de hęret. cap. 6.*

Quid continere debeat abiuratio.

Iam quid continere debeat abiuratio luculenter præſcripſit olim idẽ Leo eius nominis Papa primus in dicta epiſtola 84. ad Nicetam Aquileienſem Epiſcopum in hęc verba: Damnent apertis profeſſionibus ſuis ſuperbi erroris auctores, & quidquid in doctrina eorum vniuerſalis Eccleſia exhorruit, deteſtentur: omniaque decreta ſynodalia, quæ ad exciſionem huius hæreſeos Apoſtolicæ ſedis confirmauit auctoritas, amplecti ſe, & in D omnibus approbare, plenis, & apertis, ac propria manu ſcriptis proteſtationibus eloquantur. nihil in verbis eorum obſcurum, nihil inueniatur ambiguum: quoniam nouimus hanc iſtorum eſſe verſutiam, vt in quacunque particula dogmatis execrandi, quam à damnandorum ſocietate diſcreuerint, nihil ſibi ſenſuum ſuorum exiſtiment eſſe non ſaluum. *hæc ibi. Inſignis eſt locus, & ob id non fuit omittendus: in quo illud eſt diligenter obſeruandum, totam abiurationem propria manu eſſe ſcribendam: quod ſi fieri commode poteſt, omnino* E *eſt cuſtodiendum, & pręſertim cum abiurant viri inſignes, nobiles, litterati, doctores, prædicatores, aut ſimiles.*

Quotuplex abiuratio.

Abiurationem hanc quadruplicem colligimus, ex hac Eymerici tractatione, Aut enim eſt de leui, aut de vehementi, aut de violenta ſuſpicione, aut denique de hęreſi formali: quę partitio aptiſſime conuenit abiurationi, cum omnis cui ſubeunda eſt abiuratio, aut leniter ſuſpectus ſit in fide ob modicas, & leues mala credentia ſuſpiciones: aut vehementer, ob vehementia infidelitatis, aut hęreſis alicuius indicia: aut violenter ob violenta indicia, & iuris, & A *de iure pręſumptiones: aut vere; & formaliter ſit hæreticus.*

Abiuratio de leui, & de vehementi, quo modo differant.

Quamquam vero huiuſmodi abiurationes, præſertim de leui, de vehementi, & de violenta (nam in formali manifeſtior eſt diſcriminis ratio) ratione finis non differant, cum in id potiſſimum referantur, vt abiurantes virtute earum adacti in catholica vnitate contineantur; at quo ad effectus valde ſunt diſſimiles: primum enim differunt formula ſiue conceptione verborum, neque enim eiſdem verbis concipiuntur, vt ex vtriuſque formula apparet.

Præterea differunt ex quorundam ſententia ratione loci vbi fiunt: quoniam abiuratio de leui fit in B *domo Epiſcopi vel Inquiſitoris: at abiuratio de vehementi fit in publico, in conſpectu populi ad hoc cõuocati, vt voluit Ioannes Rojas in ſingularibus fidei, ſingula. 1. nu. 26. vbi dicit ita voluiſſe hoc loco Eymericum, cum auctor hic nu. 161. verſ. circa iſtum. apertiſsime ſentiat, hanc abiurationem de leui non modo ſecreto, verum etiam publice fieri poſſe, cum is qui ſic abiurat, publice eſt de hęreſi ſuſpectus, item abiurationem de vehementi. & publice, & ſecreto ob eandem rationem fieri poſſe, docet paulo poſt Eymericus in 5. modo num. 166. §. circa iſtum. verſ. & abiurabit publice vel ſecrete.*

Abiuratio de leui priuatim fiat, non publice.

C *Tametſi vero in abiuratione de vehementi cũ Eymerico conſentiam, eã ſcilicet publice fieri poſſe, immo addo, & ita fieri debere, niſi cã rationabilis aliud ſuadeat: quantũ ad leuẽ attinet, benignius eſt, & receptius vt priuatĩ in auditorio Inquiſitorũ fiat, vt recte ait Iacobus Simãcas de cath. inſtit. tit. 1. nu. 24.*

Sed Eymerici ſententia olim obſeruabatur, cum acrius punirentur, quàm nunc, redeuntes ad Eccleſię gremium. & concilium Biterrenſe cap. 19. & Narbonenſe cap. 6. apertiſsime comprobant hanc Eymerici ſententiam: nam in Narbonenſi ita ſcriptum eſt: Omnes vero faciatis culpas ſuas clero & populo conuocatis publice confiteri, & abiu- D rare, atque iurare, prout in mandatis Apoſtolicis, & ſtatutis Domini Romani plenius continetur: niſi vbi culpæ leuitas, & ſcandali enormitas † rigori etiam huic quicquam oſtenderent detrahendũ. *hęc ibi. quod Eymericus ſecutus nunc publice ratione publicæ ſuſpicionis, nunc ſecreto propter ſecretam ſuſpicionem docuit hanc abiurationem faciendam: ſed mitius eſt, vt dixi, vt ea ſemper in priuato fiat, & occulto.*

† Libentius legerem, exiguitas.

De hac vero antiqua ſeueritate alibi plenius diximus, & tradit multa opportune Repertorium Inquiſitorum verbo, publice.

Tertia inter has abiurationes differentia eſt, quo E *ad pęnitentias iniungendas abiurantibus: quoniam de leui abiurantibus non imponitur tam acris pęnitentia, quàm abiurantibus de vehementi.*

Abiurantes de vehementi ſi recidãt, relapſorum pœna plectãtur.

Denique vltima, & potiſsima differentia eſt, quoniam qui de vehementi abiurat, ſi relabatur in hęreſim, relapſorum pœna punitur, & curię ſęculari traditur: qui vero de leui abiurat, quamuis relabatur in hęreſim ſiue abiuratam ſiue aliam: nec putatur relapſus, nec relapſorum pœna plectitur, quamuis acrius ob ſecundum lapſum puniatur. cap. accuſatus, in prin. vbi Doctores de hęret. lib. 6. Simancas de catho. inſtit. tit. 1. num. 19. Ioannes Rojas

in di-

in dicto ſingul. 1. nu. 26. & tradit etiam hoc loco Eymericus nu. 161. & hanc ſententiam veram eſſe contra Ancharanum, & alios demonſtraui ſupra par. 2. ſuper quaſt. 64. §. vel poſt conſtitu.

Initio cuiuſlibet abiurationis generalis ſit proteſtatio fidei

Qualis autem ſit abiurationis formula, ſeu quibus verbis concipiatur, copioſe tradunt practici in principio huius commentarij, & Eymericus in tit. modis finiendi proceſſum fidei.

In quo tamen hoc eſt diligentiſſime obſeruandum, commune eſſe omnibus abiurationibus, vt is qui abiurat, in principio generaliter ſeu vniuerſaliter profiteatur ſe credere, & tenere eam fidem, quam tenet ſancta Romana, & Apoſtolica Eccleſia; veruntamen in ſequenti clauſula deteſtationis, & anathematizationis eſt differentia: nam qui abiurat de leui, cum deſcendit poſtea ad deteſtandos errores, & hæreſes ex ſententia Eymerici non profert clauſulam illam vniuerſalem, videlicet hanc: Et conſequenter abiuro, & abnego omnem hæreſim extollentem ſe aduerſus ſanctam Romanam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam: *Sed protinus poſt vniuerſalem fidei proteſtationem deſcendit ad particularem eius hæreſis, aut earum hæreſum deteſtationem, in quibus eſt habitus leuiter ſuſpectus, ſic:* Item iuro me credere, & ore profiteor (verbi gratia) ſummum Pontificem Romanum eſſe militantis Eccleſiæ viſibile caput: *aut quid ſimile. & poſt deteſtatur hæreſim huic articulo contrariam, ſic:* Et conſequenter abiuro, abnego, & deteſtor illam hæreſim, quæ falſo aſſerit, ſummum Romanum Pontificem non eſſe militantis Eccleſiæ viſibile caput. *Quam differentiam inter abiurationem de leui, & inter abiurationem de vehementi, ac de violento, vt adnotaret auctor, in ſexto modo proceſſum fidei terminandi nu. 176. poſuit titulum, De forma abiurandi omnem hæreſim, ab eo faciendam, qui eſt ſuſpectus habitus violenter.*

Abiurans de leui ex ſententia Eymerici non deteſtatur omnem hæreſim.

In hanc opinionem putarem deſcendiſſe auctorem per textum in cap. accuſatus. §. cum vero. de hæret. lib. 6. vbi narratiue dicitur formaliter hæreticum ſimpliciter vel generaliter abiuraſſe: ex quo loco puto auctorem collegiſſe ſuſpectos de hæreſi leuiter, non debere deteſtari ſeu abiurare omnem hæreſim, ſed ſolum eam, aut eas de quibus leuiter habentur ſuſpecti.

Ceterum, vt in hac re, quæ non eſt leuis momenti, quid fieri debeat indicemus: dico, primum in abiuratione de leui omitti poſſe ſecure clauſulam illam generalem deteſtationis, & anathematizationis de omni hæreſi, quia etiamſi apponeretur, nihil operaretur, cum is qui abiurat de leui ſiue incidat iterum in hæreſim abiuratam, ſiue in aliam, nõ cenſeatur relapſus: nihilominus tamẽ poſſet apponi, ſiue in principio poſt vniuerſalem proteſtationem, ſiue poſt abiuratas particulares hæreſes, ſic: Et poſtremo abiuro omnem hæreſim extollentem ſe contra dictam ſanctam Romanam, & Apoſtolicam Eccleſiam.

Et dũ hæc ſcribo Romæ, anno Dñi MDLXXVIII. die 12. menſis Octobris, conſulens in ſacroſancto vniuerſalis Romanæ Inquiſitionis officio formulas abiurationis de leui, inueni hanc generalem deteſtationẽ omitti quandoque ſolitam, quandoque vero apponi. placebat Petro Duſinę aſſeſſori ſanctę Romanę In-

A *quiſitionis, vt ſemper apponeretur: quod mihi etiã magnopere probatur, & ita obſeruatur hodie Romę, vt eodem die mihi aſſeruit Frater Thomas Zobbius Sacroſanctę generalis Romanę Inquiſitionis Commiſſarius. atque hoc etiam velle videtur Iacobus Simancas de catho. inſtit. tit. 1. num. 12. & tit. 57. nu. 7. dum ait, omnibus abiurandi formulis contineri, vt qui reuertitur ad Eccleſiam, omnes hęreſes abiuret. & valde videtur rationi conſentaneum, vt is qui quocunque modo fidem viſus eſt offendere, & proteſtetur ſe tenere omnem illam fidem, quam profitetur Sancta Romana Eccleſia, & deteſtetur omnem hęreſim aduerſus eam fidem ſe extollentem.*

B *In abiuratione vero de vehementi nulla dubitatio eſt, quin prędicta generalis deteſtationis clauſula apponi debeat poſt pręmiſſam proteſtationem: idque ſiue fiat ante particularem hęreſum in proceſſu delinquentis contentarum deteſtationem, ſic:* Et conſequenter abiuro, abnego, & reuoco omnem hæreſim extollentem ſe aduerſus ſanctam Romanam Eccleſiam: *ſiue poſt abiuratas particulares hęreſes, ſic:* Et poſtremo abiuro omnem hæreſim, &c. *vt indicat faciendum Locatus in fine operis iudicialis, in forma abiurationis ſuſpecti vehementer: nam cum abiuratur de vehementi, neceſſaria eſt hæc clauſula propter relapſus delinquentium, ne ſi illi relabantur in aliam hęreſim ab ea quam in particulari abiurarunt, tueantur ſe hac exceptione, dicentes, ſe non incidiſſe in hęreſim abiuratam, ſed in aliam quam non abiurarunt: quod eſt diligenter obſeruandum.*

In abiuratione de vehementi generalis omniũ hæreſum ſit deteſtatio.

C

Neque Eymericus contrarium ſentit, quamuis in forma abiurationis de vehementi clauſulam deteſtationis generalem non appoſuerit, cum ipſe paulo poſt in ſeptimo modo finiendi proceſſum fidei. nu. 184. verſ. aduertendum hic tamen. nominatim docueris, ſuſpectos de hæreſi vehementer, debere generaliter omnem hæreſim abiurare. quod ipſum ibidem iterum adnotauit num. 186. verſic. Dicatur, omnem hæreſim, ſi abiurauit vt ſuſpectus vehementer. *Hæc volui paulo fuſius fortaſſis adnotare: quoniam ſæpe vidi apud doctos hæc ſolicite quæri.*

D

Ad id autem quod quæſitum eſt; an in abiurationis formula, qua vtitur Sacroſanctum tribunal ſanctæ Romanæ, & generalis Inquiſitionis, videlicet: quos errores, & hæreſes, ſimul cum omni alio errore, & hæreſi contraria ſanctæ matri Eccleſiæ catholicę, & Apoſtolicæ Romanæ, abiuro, & deteſtor: *an inquã in hac abiurationis formula verba illa,* error, & hęreſis, *accipiantur pro eodẽ, nempe pro aſſertione ſeu propoſitione hęretica, iuxta ea quæ diximus ſupra par. 2. ſuper quaſt. 3. breuiter reſpondemus, nomine erroris eo loco nõ modo hęreticam, verũ ẽt quamlibet aliam propoſitionem in fide peccantem eſſe intelligendam, ſcilicet propoſitionẽ erroneã, ſapientem hęreſim, piarum aurium offenſiuam, temerariam, ſcandaloſam, blaſphemam, ſchiſmaticam, ſeditioſam, & alias ſimiles: is enim qui abiurat non modo hęreſes, ſed etiam quidquid ſuſpicionem hæreſis continet, deteſtari debet. Rurſus quia ſi pro eodem ſumerentur, inutilis, & vana eſſet repetitio. quare nomine erroris latiori ſignificatione id*

E

accipien-

acciplendum eſt, quod proxime diximus; & valde prudenter in abiurationis formula ea dictio apponitur. Ex quo efficitur, vt ſi is qui abiurauit, poſt abiurationem incidet in aliquam ſpeciem harum propoſitionum proxime dictarum, etiam virtute abiurationis, & obligationis, grauius puniri poſſit. argumen. cap. accuſatus. in principio de haret. lib. 6.

Qui debeant abiurare.

His ita poſitis, videamus iam quis debeat abiurare: ac reſpondeo in vniuerſum omnes qui ab hereſi reuertuntur: item omnes de hereſi ſuſpectos abiurare debere vel canonice ſe purgare: quoniam iura de abiuratione loquentia generaliter loquuntur, ac proinde generaliter intelligi debent. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. praſtan. & per conſequens omnes pradictos comprehendent. itaque ab hac abiuratione facienda nullus in fidem delinquens, & ad eam reuertens, etiam aliàs priuilegiatus, vel in quacunque dignitate conſtitutus excuſabitur, niſi per purgationem aut torturam indicia, & ſuſpiciones purgauerit, vt ſupra monuimus: quod probat apertiſſime concilium Toloſanum, quod paulo poſt citabo.

Qua ætate poſſunt homines abiurare.

Sed qua ætate fieri debeat abiuratio, à paucis (quos ego viderim) diſſeritur: ideoque hoc erit etiam obiter indicandum. Primum qui tenent cum gloſſa in c. 1. verbo grandiuſculis. extra de delictis puerorum. de iure canonico poſt ſeptem annos, homines eſſe doli capaces, etiam fortaſſis aſſererent ea ętate compelli poſſe ad abiurationem. idem dicerent multo magis qui iure ciuili aiunt capacem doli eſſe maſculum in decimo anno cum dimidio, & fœminam in nono cum dimidio, vt tradit gloſſa in l. impuberē. ff. de furtis. & in l. 1. C. de donatio. & in l. pupillum. ff. de regulis iuris. & in §. pupillus. verbo, proximus. inſtit. de inutilibus ſtipulatio.

Sed iudicio meo, quamuis in ceteris delictis hęc recipi poſſint, in crimine hereſis non crederem habere locum cum crimen hereſis mente concipiatur, nec cum ſit ſpirituale tam facile appareat eſſe crimen, quàm furta, homicidia, rapina, & ſimilia ſcelera: ideoque grauiſſimum, & duriſſimum mihi videtur hac ætate quemquam ad abiurationem compellere, cum vix in eam ętatem crimen hereſis cadere poſſit: quòd ſi tale quid quandoque contingeret, plurimum ſpectanda eſſet pueri puellęue conditio, & quid in ea ætate de dogmatibus fidei ſcire teneatur vel praſumatur. ſunt enim nonnunquam multi hac ætate adeo acris ingenij, & iudicij, vt ratio naturam facile vincere videatur, nec qui intra pupillarem ætatem abiuraret, publice id facere deberet, vt admonuit Simancas de catho. inſtit. tit. 1. nu. 24.

Decretum concilij Toloſani, & Biterrenſis de ætate qua fieri poſſit abiuratio.

Sed hac difficultas olim iam propoſita, & diffinita mihi videtur in concilio Toloſano anno Domini M C C X X I X. in hareticos celebrato, vbi cap. 11. ita ſcriptum eſt; Vniuerſi tam mares quàm fœminæ, maſculi à decimo quarto anno, & ſupra, fœminæ à duodecimo abiurent omnem hæreſim extollentem ſe aduerſus ſanctam, & catholicam Romanam Eccleſiam, & fidem orthodoxam, quibuſcunque nominibus cenſeatur. *hac ibi. Idem paucis poſt annis cauit concilium Biterrenſe cap. 21. his verbis:* Præterea vniuerſos tam mares quàm fœminas, maſculos à quatuordecim, fœminas à duodecim annos, & ſupra, faciatis abiurare omnem hæreſim, & iurare quòd fidem ſeruent, & defendent catholicam. *hac ibi. Qua ſententia tutiſſima mihi plane videtur, cum tot prelatorum doctiſſimorum fuerit iudicio comprobata. Si quis ergo infra hanc ætatem in fide deliquerit, alijs pœnis erit coercendus, nō autem ad abiurationem cōpellendus, vt ex his verbis colligitur: & hoc tutius eſſe credo.*

Inſtructio tamen quadam Valladolitana facta anno Domini M C C C C L X X X V I I I. cap. 12. indicare videtur ante hanc ætatem poſſe pueros abiurare ſi doli capaces fuerint, non tamen publice in hac verba à nobis latine reddita; Item conſtituerunt, vt minores ætate diſcretionis tam maſculi, quam fœminæ, non teneantur publice abiurare, niſi poſt dictos annos diſcretionis: qui eſt annus duodecimus in fœmina, & quartuſdecimus in maſculo: atque ita intelligatur ſtatutum ordinationum Hiſpalenſium, quod de hoc diſponit: cumq; prædictos annos exceſſerint, abiurēt quod deliquerint dum eſſent in minori ętate conſtituti, ſi fuerint doli capaces. *hactenus ibi.*

Sane mea hęc eſt ſententia, grauiſſimam eſſe abiurationis pœnitentiam, propter pœnas, ad quas ſe obligant, qui abiurant, & propterea in hac ætate non facile eſſe imponendam abiurationem, niſi de malitia pueri ac ceteris quæ ſolent delictum comitari in hac cauſa, velut de errore intellectus, & notitia contrarię veritatis conſtaret.

Impuberes an de leui tantum abiurare debeant.

Sed vbi admiſerimus, in pupillari ętate cogi pueros poſſe ad abiurationem, abiurabunt ne vt vehemēter ſuſpecti, aut vt heretici formales, aut tantum de leui? Grauis eſt hęc difficultas, & matura indiget conſideratione; & cum prematura ętas plurimum in cauſa hereſis delicto detrahat, vt dixi ſupra par. 1. ſuper l. ſi quis. C. ne ſanct. baptiſ. itere. §. ſi tamen criminis, fortaſſis non inepte quis diceret de leui tantum iniungendam eſſe abiurationem: nam fragilis ætas iudicium inconſtans, rationabilis ignorantia credendorum, & aliæ circunſtantię multum detrahunt delictis puerorum, & plurimum etiam minuunt hereſis ſuſpiciones.

At ſi de hereſi formali conſtaret, nec excuſarent quę proxime diximus, abiuratio de formali hereſi eſſet facienda.

De abiuratione conſtare debet per publicam ſcripturam.

Iam vt conſtet eum qui abiurauit, qualiter abiurauit, publicum fieri debet de abiuratione inſtrumentum; quod ſępius inculcat Eymericus in his tribus modis, quibus de abiuratione diſſerit; id quod luculenter cauit olim concilium Narbonenſe cap. 6. in hęc verba; Omnes vero faciatis culpas ſuas, clero, & populo conuocatis, publice confiteri, & abiurare, atque iurare prout in mandatis Apoſtolicis, & in ſtatutis Domini Romani plenius continetur: niſi vbi culpæ leuitas, & ſcandali enormitas †, rigori etiam huic quicquam oſtenderent detrahendum: & de ſingulis fiant publica inſtrumenta continentia culpas, abiurationes, promiſſiones, & pœnitentias eorundem, ne vlterius perire poſſit, vel latere veritas diu celata, nunc autem à Domino tam mirabiliter, quàm miſericorditer reuelata. *hactenus ibi.*

† Fortaſſis legendum, exiguitas.

An abiurans debeat ſe ſubſcribere.

Poſtremo, vt nihil in hac abiurationis cauſa deſideres, videamus an qui abiurat, debeat ſe ſubſcribere?

herę? & ſane quæ diximus paulo antea cum ageremus de origine abiurationis, ſubſcribendum eſſe, probare videntur Sylueſter in ſum. verbo, hæreſis 1. §. 13. num. 19. & Ponzinibius tract. de lamijs, nu. 89. de abiuratione conſtare debere per ſcripturam aiũt; quod eſt verum, ſed nihil de ſubſcriptione dicunt, vt quidam falſo eos citantes aſſerunt. Petrus Godofredus in l. 2. C. de hæret. §. hęreticorum autem vocabulo. & Campegius apud Zanchinum cap. 20. verſ. abiuratio. ſubſcriptionem non eſſe de eſſentia abiurationis autumant, & ſatis eſſe aiunt, vt de eo actu cõſtet per teſtes, & publicam ſcripturam, præſertim cum non omnes aut ſcribere poſſint, aut ſciant, id quod ex longa huius tribunalis conſuetudine Campegius dixit comprobari.

Campegius apud Zanchinum c. 20.

Verumtamen in hac re hoc videtur penitus obſeruandum, ſi ſcribere ſciat reus, abiurationi à ſe factę addere ſubſcriptionem debet: quòd ſi neſciat, aut non poteſt ſcribere, tunc Inquiſitor, & notarius ſe ſubſcribent. & hoc eſt tutiſſimum, & Inquiſitoribus Hiſpanię prę ſcriptum per Madrilianam inſtructionem anno M D L X I. cap. 42. in hęc verba: Abiuratio, quam rei fecerint, apponatur in fine ſententię, & pronuntiationis illius, cui, ſi ſciunt rei ſcribere, ſubſcribẽt, appoſitis nominibus ſuis: ſed ſi neſciant, tunc vnus ex Inquiſitoribus, & notarius ſubſcribent. hęc ibi. idem cautum eſt per eandem inſtructionem cap. 46. in fine.

Quoniam vero ſi abiuratio fiat in loco publico, tunc reus non poteſt ei ſubſcribere: curabunt Inquiſitores, vt vel ante, vel ſequenti die in ſuo auditorio, rei ſubſcriptiones ſuas apponant eo modo, quo dictum eſt.

Id etiam erat hic dicendum, an abiuratio ante ſententiam, vel poſt eam fieri debeat, de quo agam paulo poſt ſuper quinto modo proceſſum fidei terminandi. atque ex his, niſi fallor, manebit illuſtriſſima Eymerici doctrina in his modis abiurandi.

Nu. 162. a ¶ Et facto ſermone in Miſſa, &c. Inquiſitor dicet publice quomodo ille ibi poſitus eſt habitus ſuſpectus, &c.] Sed hoc hodie vſus non obſeruat; neque eſt neceſſarium, cum antequam ſententia pronuntietur in reum, publice legatur totius cauſę ſumma, & explicentur delicta, ob quę Inquiſitores proceſſerunt contra eum. itaque hac moleſtia ſe poterit Inquiſitor abſque vllo periculo liberare.

Abſoluto ſermone, quid facere poſſit Inquiſitor.

In vetuſto tamen illo codice, cuius nobis copiam fecit Illuſtriſſimus Cardinalis Sirletus in fine, hæc praxis, quam hic tradit Eymericus, prę ſcribitur, nam ita iubet dicere Inquiſitorem: Magnifici domini rectores, nobiles, & generoſi, iſte qui eſt hic in alto poſitus, incidit in hęreſes, contra quas eſt vobis prędicatum, & illas tenuit, & circa illas multum offendit. & mox iubet notario, vt legat.

Nu. 163. b ¶ Paratus, &c. ſubire omnem pœnitentiam, &c.] Hęc eſt ſolemnis obligatio, quam præſtat reus cum abiurat, quæ quid contineat, & quid in ea ſit obſeruandum, dixi plene ſupra hac 3. parte nu. 18. vbi videas quę ad hunc locum ſpectant.

Nu. 165. c ¶ Forma ferendi ſententiam, ſeu iniungendi pœnitentiam, &c.] In toto ordine iudiciario poſt perfectum iam, & completum proceſſum, & poſt cauſam debito iuris ordine ſeruato terminatam, duo poſtremo loco requiruntur; ſententia diffinitiua, & executio ſententię, ſeu rei iudicatæ: in quibus quis ordo in hac hęreſis cauſa obſeruandus ſit, breuiter eſt hoc loco dicendum. tradetmus vero more noſtro receptiora, & ſecuriora.

Ergo poſtquam in crimine hęreſis diligens facta fuerit Inquiſitio, & examinatio, & data ſua defenſiones delato, Inquiſitor cum Epiſcopo, vel eius vicario, ac conſilio peritorum de ſententia deliberabunt: vt ſi reus innocens fuerit repertus, abſoluatur; contra vero damnetur, vbi vel confeſſus, vel conuictus legitime reperiatur. Gõdiſſaluus tract. de hæret. q̃ſt. 15. nu. 1. Simãcas de catho inſti. tit. 60. nu. 2. & alij.

In ferenda ſententia cõtra reos huius criminis quis ordo ſeruandus.

Ac qua ratione abſolutoria ſententia ſit proferenda, paulo antea docuit Eymericus, & nos cum eo in primo modo proceſſum fidei terminandi; & ideo de condemnatoria nunc eſt agendum.

Rurſus, cum decretum fuerit quo die, & qua hora, & quo loco pronuntianda ſententia ſit, citandus eſt reus, ac vocandus, vt perſonaliter ſententiam audiat, recepturus debitam pro delictis pœnam. Gondiſſaluus tract. de hæret. q. 15. nu. 1. Ludouicus Carrerius tract. de hæret. nu. 128. & hæc praxis communiter obſeruatur, nec ab ea eſt vllo pacto recedendũ. Iulius Clarus in pract. crim. q. 31. verſic. ſed hic quæro. textus in clemen. ſępe. de verb. ſignif. circa finem, ibi: Sententiam vero diffinitiuam (citatis ad id licet non peremptorie partibus,) &c. proferat. Ac de hac citatione vide plene per gloſſ. in verbo, non obſtantibus. in extrauagan. rem non nouam. tit. de dolo, & contu. inter communes.

Citandus reus ad audiendam ſententiam.

Nec valeret citatio ſi diceretur reo, vt ad audiendam iudicis voluntatem veniat; ſed dicere oportet, vt veniat ad audiendam ſententiam. gloſ. in cap. cum contumacia. de hæret. lib. 6. verbo reſpondeat. gloſſa in dict. clement. ſæpe. verbo, ad id. Bernardus Comenſis in lucerna verbo, ſententia. §. 10. adde Conradum Brunum lib. 4. de hæret. cap. 10.

Neque hæc citatio omitti debet; alioquin ſententia non conſiſteret. quam ſententiam ſtando, non ſedendo reus audire debet nudo capite.

Ad hæc, ſententia condemnatoria proferenda non eſt per Inquiſitorem niſi præſente ordinario, vel eius vicario. clement. 1. §. propter quod. verſic. duro tamen. de hæret. niſi vnus alteri commiſerit vices ſuas, vel adeſſe non potuerit, vel legitime expectatus non venerit intra terminum dict. clemen. 1. de hęret. tradit Eymericus 3. parte quæſt. 49. ſed conſultius erit, vt ſemper vel ordinarius (præſertim cum publice ferenda eſt ſententia) vel eius vicarius adſint; vocandi quoque ſunt conſultores, de quorum conſilio ad ſententiam ventum eſt, quamuis ſine ipſis ferri poſſit.

Sententia cõdemnatoria præſente Epiſcopo proferenda.

Præterea in ſcriptis ferri debet, & recitari, ne deinceps ex defectu ſcripturæ contingeret occultari veritatem ſemel propalatam, & in iudicio definitam, vt optime docuit gloſſa in dicta clement. ſæpe. de verb. ſignif. verbo, in ſcriptis. cui ſententia, vt ibidem docet gloſſa, non aduerſatur textus eius clementinæ. l. 1. C. de ſenten. ex breuiloquo recitan. Sylueſter in ſum. verbo, ſententia. q. 4. verſi. tertium. quod etiam nominatim in hac cauſa videtur ſanciuiſſe cõcilium Narbonenſe cap. 6. quod retuli paulo ante in

In ſcriptis proferenda ſententia.

hoc

hoc eodem commentario.§.iam vt conſtet.& ita nominatim faciendum docet in hac cauſa; quocunque modo in delicto fuerit proceſſum, Conradus Brunus lib.4.de hęret.cap.10.

Inquiſitores per alios poſſunt pronunciare ſententias.

Et quamquam in alijs cauſis iudex ipſe, non alius ſententiam pronuntiare debeat, Inquiſitores tamen hæreticæ prauitatis per alios poſſunt eas recitare. c. vt commiſſi. in principio. de hæret. lib. 6. vbi notant Ioannes And. Dominicus, & Alij. tradit Corradus Brunus lib. 4. de hæret. cap. 10. & Ioannes Rojas in ſingularibus fidei, ſingula. 94. in principio. Nam Inquiſitores ſicut Epiſcopi ſententias poſſunt per alios recitare, vt dicit Geminianus in cap. vlt. de re iud. & Bernardus in lucerna verbo, ſententia. §. 9. idem verbo, Inquiſitor. §. 18.

De die proferenda ſententia.

Iam ſententiæ reorum de die non de nocte proferri debent. Panormitanus in c. conſuluit. de officio delegati. & ibi Felynus fieri tamen poteſt quandoque, vt ob multitudinem reorum, & prolixitatem proceſſuum, & delictorum non poſſint commode aliquorum ſententiæ interdiu in hoc crimine pronuntiari, præſertim quo tempore ad actionem fidei publicam plures rei ſimul producuntur; quo caſu quamuis de nocte nonnullorum ſententię proferantur, non ideo reddentur vanę, aut nullę: melius tamen erit, & ſecurius propter alia pericula, quę ob tenebras interuenire poſſunt, interdiu omnia abſoluere.

Qualiter ordinanda ſententia condemnatoria.

Poſtremo, ſententia condemnatoria ita formabitur; vt in ea primum qualitas hęreſum, & errorum à reo aſſertorum declaretur: inde diligens criminum inueſtigatio, citationes. admonitiones, confeſſiones, probationes legitimę, inducię ad pęnitendum competentes datę, obduratus in erroribus reorum animus, & reliqua, quæ ad iuſtum proceſſum conficiendum attinent, enumerentur; tandem pro qualitate criminis ſecundum leges, & regulas in hoc crimine obſeruandas ſubiungatur ipſa ſententię diſpoſitio. Conradus Brunus lib.4.de hæret.cap.10. Simancas de catho.inſtit.tit.60.nu.1.

Cętera vero, quæ ad particulares quorundam reorum ſententias ſpectant, veluti impęnitentium, & relapſorum, paulo poſt ſuis locis dicam: hic enim in genere tantum oſtendimus; quę in pronuntiandis ſententijs ſint obſeruanda. & multa conſulto omiſimus; quę vel in hoc crimine locum non habent, vel facilia ſunt, & cuique vel mediocriter erudito, nota.

Sententiæ condemnatoriæ qualiter executioni mandandæ.

Sed iam alterum ſuſceptę diſputationis caput abſoluamus, videlicet, de ſententię pronunciatę executione, in quo hæc ſumma eſt: Si rei contra quos ſententia lata eſt, relapſi fuerint, aut impęnitentes, curiæ ſeculari relinquuntur, nec in his vlla amplius ſunt Inquiſitorum partes, ſed illi per iudices ſeculares ſtatim debent vltimo affici ſupplicio, vt alibi fuſius dictum eſt.

Admonitio Inquiſitorũ ad pęnitẽtes.

Quòd ſi pænitentes, & reconciliati fuerint, & in publicum ſpectaculum producti eo die, quo ſententię in eos ſunt prolatæ ad ſolitos ſancti officij carceres reducendi ſunt, & die ſequenti producantur in auditorio Inquiſitorum, & admonebuntur eorum quę per ſententias fuerunt illis iniuncta; & quàm graues pęnas ſint habituri, niſi humiliter iniunctas pęnitentias adimpleant. quibus peractis, vnumquemque mittent ad locum, quem ei per ſententiam aſſignarunt.

A Illos vero, quos ad pœnas triremium condemnarunt, ad carceres iudicum ſecularium tranſmittendos curabunt. in his denique quiſque laudabilem ſuæ Inquiſitionis conſuetudinem obſeruabit quamuis ſuperiora tuta ſint, & quæ facile poſſint, aut debeant in hoc iudicio obſeruari.

¶ Per modum qui ſequitur condemnamus, ſententiamus, ſeu potius pœnitentiamus.] Pænitentiamus dicit, non punimus, quoniam quæ redeuntibus imponuntur pęnitentię, non ſunt proprie pœnę, ſed ſalutares medicinę, & pęnitentia quidẽ eius qui leuiter abiurauit, arbitrio Inquiſitoris imponitur, iuxta perſonarum, & delicti qualitatem; in quo B hoc eſt obſeruandum, quòd hic indicat Eymericus, vt videlicet contraria eorum quę commiſerunt, reis iniungantur: quod etiam plenius explicui ſupra in hac 3. par. commentario. 7. num. 18. §. & dicetur eis ſic; traditq; ſingulariter Zanchinus tract. de hęret. cap. 20. vbi valde prudenter docet quomodo ſint imponendę pęnitentiales pœnę iuxta perſonarum, & delictorum qualitatem. Nu. 165.

In pęnitentijs iniungendis quid obſeruandum.

De quinto modo terminandi proceſſum fidei per abiurationem de vehementi.

C QVintus modus proceſſum fidei finiendi, & terminandi eſt, quando delatus de hæreſi, proceſſus meritis diligenter diſcuſſis cum bono conſilio in iure peritorum, reperitur ſuſpectus de hæreſi vehementer: & hoc eſt quando delatus de hæretica prauitate; non reperitur legitime deprehenſus, nec confeſsione propria, nec facti euidentia, nec teſtium productione legitima: ſed ſunt magna, & grauia probata indicia contra eum, & talia per conſilium iudicata, D quæ illum reddunt ſuſpectum vehemẽter de prædicta hæretica prauitate. 166.

Circa iſtum talis practica eſt ſeruanda. Talis namque debet, vt ſuſpectus vehementer de tali hęreſi, abiurare illam hęreticam prauitatem; ita quod ſi poſtmodum relabatur, pęna relapſis debita puniatur: hoc eſt, quòd tradatur brachio ſæculari vltimo ſupplicio feriendus, iuxta c. Accuſatus. in princip. de hæret. lib. 6. Et abiurabit publice, vel ſecrete, ſecundum quòd ſuſpectus eſt habitus publice, vel ſecrete, & apud plures, vel pauciores; & graues, vel leues; vt dictum eſt ſtatim de illo, qui eſt ſuſpectus leuiter de hæreſi, & habet vt talis hęreſim abiurare.

Abiuratio de vehemẽti & publice & ſecrete heri poteſt.

E Modus autem diſponendi ad abiurationem talis erit.

Forma diſponendi ad hæreſim abiurandam eum, qui eſt ſuſpectus de hęreſi vehementer.

SI enim determinatum eſt per conſilium, quòd delatus ille debeat in cathedrali, vel alia ſolemni eccleſia publice abiurare, per aliquot dies 167.

ante ex parte Epiſcopi, & Inquiſitoris, vel eorum alterius, per omnes eccleſias illius ciuitatis, vel loci, in quo fienda eſt abiuratio antedicta, populo publice indicatur, quòd tali die, & in tali eccleſia, Inquiſitor de fide ſermonem debet facere generalem: & quòd non erit ſermo in illa ciuitate, vel loco, niſi ibi; & ſic quòd veniant, & habebunt indulgentiam conſuetam. Et eadem die Inquiſitor notificabit ad conuentus religioſorum, quòd tali die non erit ſermo in illo loco niſi ſuus. Interim Inquiſitor ſit diligens ad componendum ſermonem ſuum, formando ſecundum materiam, de qua agitur, informando populum de veritate fidei catholicæ, contra illam hæreſim, quam delatus ille habebit abiurare, & ad formãdum abiurationem, & ſententiam cum epiſcopo, vel vicario ipſius, illius ciuitatis, vel loci: & etiam vt die præcedenti abiurationem, de ſero ordinet, quòd ponatur in medio in eccleſia vna ſedes alta, in qua abiurandus ponatur.

Adueniente autem die Dominica ad abiurationem faciendam, & ad audiendam ſententiam, ſeu pænitentiam abiurando imponendam, Inquiſitor ſermonem faciet generalem, quo facto, legantur publice per notarium, vel aliquem Fratrem, vel clericum, ea de quibus ipſe abiurandus eſt conuictus, & alia, ex quibus habitus eſt ſuſpectus de hæreſi vehementer: poſt dicetur ſibi per Inquiſitorem: Ecce [a] quòd ex hic recitatis tu es nobis ſuſpectus de tali hæreſi vehementer; quare oportet quòd tu purges te, & abiures hęreſim ſupradictam: & tunc ponetur coram abiurando liber Euangeliorum, & ipſe ponet manus ſuper illum: & ſi ſcit legere competenter, tradetur ſibi ſequens abiuratio in ſcriptis, & leget coram omni populo. Si autem neſciat legere competenter, notarius, vel aliquis religioſus, ſeu clericus, leget ea ſpatioſe, & abiurandus reſpondebit alta voce, & intelligibili per hunc modum. Nam notarius, ſeu religioſus dicet ſic: Ego talis de tali loco; & ipſe reſpondebit per eadem verba: & ille, in iudicio conſtitutus; & iſte reſpondebit per eadem verba ſemper in vulgari., & ſic quouſque abiuratio ſit finita, & abiurabit per formam tenoris ſequentis.

168. *Forma [b] abiurandi hæreſim, quando delatus eſt ſuſpectus vehementer.*

EGo talis de tali loco, talis diœceſis, in iudicio perſonaliter conſtitutus coram vobis venrandis dominis Epiſcopo talis ciuitatis, & fratre tali, Inquiſitore hæreticæ prauitatis, in terris ditioni talis domini ſubiectis, ſacroſanctis Euangelijs poſitis coram me, & proprijs manibus per me tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore, illam ſanctam fidem catholicam, & Apoſtolicam, quam ſacroſancta Romana Eccleſia docet, profitetur, prædicat atq; tenet. Item iuro me credere corde, & profiteor ore ꝙ, &c. *Explicetur articulus catholicus contrarius illi hęreſi, de qua vehementer eſt ſuſpectus, vt verbi gratia, ſi eſt ſuſpectus*

A *de proceſſione Spiritus ſancti à Patre, & Filio; dicetur ſic.* Iuro me credere corde, & profiteor ore, ꝙ Spiritus ſanctus procedit † à Patre, & Filio, & æqualiter tanquam ab vno principio, & non à duobus: *& poſt abiuret hæreſim contrariam ſic:* Et conſequenter abiuro, abnego, & reuoco illam hæreſim, quæ falſo, & mendaciter affirmat, quod Spiritus ſanctus non procedit à Patre, & Filio ſimul, tãquam ab vno principio, ſed à duobus. Item iuro, quòd nunquam prædictæ hęreſi credidi, neque nunc credo, nec credam, nec illi adhæſi, nec adhæreo de præſenti, nec adhærere intendo; nec docui, nec docere intendo; nec docebo. Item iuro, & pro-

† Cap. 1. de ſum. trin. & fid. catho. li. 6.

B mitto, quòd talia, & talia, *exprimantur*, propter quæ habetis me ſuſpectum de huiuſmodi hæreſi vehementer, nunquam faciam, nec operã vt fiant, dabo. Quòd ſi aliquid de prædictis fecero in futurum (quod Deus auertat) pœnis de iure relapſis debitis, prompto animo me ſubmitto, paratus ſubire omnem pænitentiam, quam pro his quæ feci, & dixi propter quæ habetis me ſuſpectum de dicta hæreſi vehementer, decreueritis mihi iniungere; & illam iuro, & promitto pro viribus adimplere, & nullatenus contraire: ſic me Deus adiuuet, & hæc Euangelia ſacroſancta.

Prædicta autem abiuratio fiat in vulgari, vt ab C omnibus capiatur, niſi fieret ſolummodo coram perſonis eccleſiaſticis, qui linguam latinam intelligerent competenter. Si autem abiurauerit ſecrete, ſcilicet in palatio Epiſcopi, vel in capitulo fratrũ, vel camera Epiſcopi, vel Inquiſitoris, quando ſcilicet factum non eſt publicum; modo conſimili abiurabit. 169.

Abiuratio fiat in vulgari, & quando poſſit fieri aliter.

Facta autem prædicta abiuratione, Inquiſitor poterit dicere ei, qui abiurauit, talia verba ibi publice, vel ſimilia in effectu: Fili, tu ſuſpicionem, quam de te, & merito habebamus, purgaſti per abiurationem, quam feciſti; volo tamen te reddere cautiorem: Caueas tibi deinceps quomodo ages: D nam ſi de cetero talia agas vel dicas, propter quæ probetur, quòd [c] incideris in futurum in hæreſim abiuratam, ſine miſericordia pœna relapſis debita punieris, & vt relapſus traderis brachio ſæculari vltimo ſupplicio feriendus; quare ſuper omnia elonges te à conſortio hominum, vita, & moribus ab alijs communiter diſſidentium, ne te faciant recidere in relapſum.

Admonitio facienda ab Inquiſitore poſt abiurationem.

Sit cautus notarius, quòd ponat in actis, quomodo talis abiuratio facta eſt per talẽ vt per ſuſpectum de hæreſi vehementer, & nõ ſolũ leuiter, ad hoc, vt ſi relabatur, ſciatur qualiter puniretur †: quia pœna relapſis debita. Quibus peractis fe- E retur ſententia, ſeu pęnitentia in hunc modum.

† Al. puniri debeat.

Forma ſententiandi eum, qui abiurauit vt ſuſpectus vehementer.

NOs N. Epiſcopus talis ciuitatis, & Frater N. Inquiſitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini ditioni ſubiectis, à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus. 170.

ATTENDENTES quòd tu talis de tali loco, & talis diœceſis, talia, & talia commiſiſti,

dican-

dicantur illa, vt ex proceſſus meritis diligenter diſcuſsis legitime nobis conſtat, propter quæ, & merito habentes te ſuſpectum vehementer de tali hęretica prauitate, illam vt taliter ſuſpectum te fecimus abiurare de magno conſilio in iure peritorũ iuſtitia ſuadente: verum vt efficiaris cautior in futurum, & ne reddaris procliuior ad conſimilia peragenda, & ne crimina remaneant impunita, & vt ſis ceteris delinquentibus in exemplum, de multorum magnorum in iure peritorum, ac etiam in ſacra theologia magiſtrorum, ſeu doctorum, in & ſuper his habito maturo conſilio pariter & digeſto, habentes præ oculis ſolum Deum, ac ſanctæ fidei catholicæ, & Apoſtolicæ veritatẽ, ſacroſanctis Euangelijs poſitis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium noſtrum prodeat; & noſtri oculi videant æquitatem: Sedenteſque pro tribunali more iudicum iudicantium, te talem hic in noſtra præſentia perſonaliter conſtitutum, forma, qua ſequitur condemnamus, ſeu potius pęnitentiamus, videlicet, ne deinceps talia, vel talia facere, vel dicere præſumas.

Ponantur illa, quæ conuincitur commiſiſſe, propter quæ fuit ſuſpectus habitus de prædicta hęreſi vehementer, & non illa, propter quæ ſi committeret, incideret leuiter in relapſum, ſed alia ſibi imponantur prout negotij varietas † expoſtulat, & requirit; vt pote, quòd nunquam ſcienter habeat tales libros, vel ne eos, quos ſciuerit abiuraſſe †; receptet, & ſimilia. Lata fuit hæc ſententia, & cetera.

† Al. qualitas

† Al. hæreticos.

171 Qua ſententia ſic lata pariter & perlecta, Inquiſitor poterit facere tria. Primum eſt, quòd reducat pænitentiam ad certa puncta, & pęnitentiato exponat illa vt cautior reddatur, informando eũ, quòd obſeruet pænitentiam ſibi iniunctam, aliàs incideret in relapſum, & poſſet impęnitens merito iudicari. Secundum eſt, quòd conferat indulgentiam xl. vel xx. dierum, iuxta priuilegium, Præ cunctis †. omnibus, & ſingulis, qui ſermoni ſuo, vel abiurationi prędictis interfuerunt. Tertium, quòd exponat populo, quòd omnes, qui præſtiterunt conſilium, auxilium, vel fauorem, quod prædictus talis abiurauerit hęreticam prauitatem, vt pote, qui eum denuntiarunt, depoſuerunt, conſilio interfuerunt, abiurationem, vel ſententiam legerunt, habent tres annos de indulgentia; concludendo, & monendo populum, quòd quicunque ſciuerit aliquem hæreticum, vel de hęreſi ſuſpectum, ſeu diffamatum, debet Epiſcopo, vel eidem Inquiſitori, ſeu eorum vicarijs intimare, & habebunt etiam tres annos de indulgentia, iuxta priuilegium allegatum, & vltra hoc præmiũ in cælis in æternum.

† Habetur ſupra pag. 131.

172 Attendendum * autem, quòd ſuſpecti de hęreſi, & non deprehenſi, ſiue ſint ſuſpecti vehementer ſiue leuiter, non debent perpetuo immurari, nec perpetuo incarcerari: quia hæc eſt pœna illorum, qui fuerunt hæretici, & poſt pęnituerunt, vt patet in c. Excommunicamus 2. de hęret. & in c. Quoniam. de hęret. lib. 6. Sed poſſunt propter illa, quæ commiſerunt, ex quibus habiti ſunt ſuſpecti, ad certum tempus incarcerari, ſeu carceri mancipari, & poſtmodum, prout videbitur, diſpenſa- A ri, iuxta c. Vt commiſsi. de hęret. lib. 6. Nec ſ huiuſmodi ſuſpecti ſunt crucibus conſignandi. Nã cruces ſunt inſignia hæretici pęnitentis: ſuſpecti autem non fuerunt hęretici habiti, quare non ſunt conſignandi; poteſt tamen eis imponi, quòd ſtent certis diebus ſolemnibus in valuis talium eccleſiarum, vel circa altare dum Miſſarum ſolemnia celebrantur, habentes in manibus cereum ardentem tanti ponderis; vel quòd vadant ad talem peregrinationem, & ſimilia, prout negotij qualitas expoſtit, & requirit.

Pænitentiæ ſuſpectorum de hęreſi.

COMMET. XLI.

B *Eundem hunc modum paucis mutatis pręſcribunt Tabienſis in ſumma verbo, Inquiſitor. §. 16. & Iacobus Sprengerius in malleo maleficarum 3. par. q. 24. & Locatus in fine operis iudicialis tit. De forma ſententię contra vehementer ſuſpectum de hęreſi. Syluester de ſtrigibus lib. 3. cap. 4. puncto 7. nonnulla Zanchinus tract. de hęret. cap. 41. & Repertorium Inquiſitorum verbo, ſententia. §. alię ſententię. verſic. quia nobis conſtat. & alij quos libens omitto. & circa hunc modum nulla fere occurrit difficultas, quam non abunde explicauerimus ſupra in modo 4. finiendi proceſſum.* Num. 166.

C *Hoc tamen loco illud occurrit declarandum, quod in pręcitato commentario conſulto omiſeram ob prolixitatem: An ſcilicet prius debeat fieri abiuratio, deinde vero pronuntiari ſententia, an è conuerſo? & Eymericus, vt ſeries eius indicat, in his modis ſemper abiurationem præfert ſententiæ: neque abſq; ratione. cum enim ſententia ſupponat proceſſum completum, & abſolutum, rationi conſentaneum videtur, vt priuſquam ſententia pronuntietur, cuncta debito ordine expediantur, iuxta doctrinam Speculat. tit. de ſenten. §. nunc videndum reſtat. hęc fortaſſis reſpiciens Eymericus abiurationem vbique præmiſit, inde ſententiam pronuntiauit.*

An prius debeat fieri abiuratio, quã ſentẽtia pronuntietur.

D *Veruntamen Romę Illuſtriſſimus ſacroſancta & generalis Inquiſitionis Senatus contrarium obſeruat: prius enim profertur ſententia, inde pęnitens abiurat. quod prudentiſſima, & conſultiſſima ratione fieri crederem: quoniam abiuratio inter pęnas redeuntibus imponendas ſolet numerari. neque ab hac conſuetudine crederem recedendum. videto Campegium apud Zanchinum cap. 41. verſic. circa ordinem vero.*

a ¶ Poſt dicetur ſibi per Inquiſitorem: ecce quòd ex hic recitatis tu es nobis ſuſpectus, &c.] Num. 167.

Nõ credo neceſſarium hoc Eymerici documentum, nec vſus Inquiſitionum hoc nunc obſeruat, quod ego ſciam: verumtamen cum hanc publice admonitionẽ E *reis fieri voluerint Inquiſitores, honorificentius, & magnificentius videtur, vt decretum legi iubeant, quo contineatur, talem iuridice deprehenſum in lectas hęreſes incidiſſe, aut habitum fuiſſe de illis vehementer ſuſpectum, & velut hęreticum, & impęnitentem iudicandum. niſi eas, & aliàs omnes deteſtetur hoc loco, hac die, hac hora. quo edicto publicato reus clara voce, dicet ſe pęnitere, & paratum eſſe ad abiurandum. Campegius apud Zanchinum cap. 41. verſi. circa ordinem vero. nihil damno, quiſque in his laudabilem ſuæ Inquiſitionis ſequatur conſue-*

Edictum an pręmittendũ ante abiurationem.

conſuetudinem: vt ſi irreprehenſibiliter vult agere, ſupremi Senatus ſacroſanctæ Romanæ, & generalis Inquiſitionis ritum ſequatur.

Num. 168. b ¶ Forma abiurandi hæreſim, quando delatus eſt ſuſpectus vehementer.] *Pulchræ ſunt iſtæ formæ, quas Eymericus præſcribit. ſed ſi per tempus licuerit, legito illam, quam concilium Conſtantienſe præſcripſit Hieronymo de Praga ſeſſio. 19. alteram, quam fecit Berengarius, habes apud Gratianum in c. ego Berengarius. de conſecratio. diſt. 2. quam retulit Eymericus par. 2. q. 6. vbi ego aliam eiuſdem Berengarij retuli: aliam abiurandi formulam refert Ioannes Turrecremata lib. 4. de eccleſia. par. 2. c. 22. & aliam Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. vltimo. de iuſta hæreticorum punitio. & Ioannes Rojas ſingulari 2. & alij, quas velut notas, & cuique obuias omitto. ex quibus quædam hæreticis redeuntibus, quædam vehementer ſuſpectis competunt.*

De formulis abiurationũ.

Num. 169. c ¶ Quod incidens in futurum in hæreſim abiuratam, &c.] *Idem ſentiendum eſt etiamſi non recidat aut relabatur in hæreſim abiuratam, ſed in aliam ſpeciem hæreſis. cap. accuſatus. §. eum vero. de hæret. lib. 6. quoniam hodie de recepta ſancti officij conſuetudine omnis hæreſis abiuratur, vt dixi ſupra parte 2. ſuper quæſt. 40. circa finem.*

Num. 171. d ¶ Secundum eſt, quòd conferat indulgentiã quadraginta, vel viginti dierum, &c.] *De his indulgentijs conferendis omnibus, qui actui fidei interfuerunt, pleniſſime diſſerit Eymericus in hac 3. par. q. 127. cum aliquot ſequentibus. vbi, & nos etiam multa adiungemus.*

Indulgentiã conferat Inquiſitor.

Num. 172. e ¶ Attendendum autem, quòd ſuſpecti de hæreſi, &c. non debent perpetuo immurari.] *Optime iura hoc loco per Eymericum adducta probare videntur hanc ſuam ſententiam, de quo dicam plene infra ſuper decimo modo proceſſum fidei terminandi. extatque ſingularis de hac re doctrina in concilio Biterrenſi cap. 23. & 24. quam afferam præcitato loco. interim videto Zanchinum tract. de hæret. cap. 20. hoc vero Eymerici documentum retulit, & ſecutus eſt Locatus in opere iudiciali verbo, ſuſpicio. nu. 21. verſic. ſuſpectis de hæreſi.*

Suſpecti de hæreſi redeũtes non immurantur.

f ¶ Nec huiuſmodi ſuſpecti ſunt crucibus conſignandi, &c.] *Hoc ipſum documentum, quod & verum eſt, & obſeruandum, refert, & ſequitur Campegius apud Zanchinum cap. 20. verſic. portet crucem. & Repertorium Inquiſitorum verbo, crux. §. qualiter redeuntes. & de his crucibus extat inſignis locus in concilio Tarraconenſi relato apud Eymericum ſupra par. 2. & in concilio Toloſano cap. 9. & in concilio Biterrenſi cap. 26. de quo diſſeram plene commentario ſequenti, vbi eſt proprius locus. interim videto Zanchinum tract. de hæret. cap. 20. & Repertorium Inquiſitorum verbo, crux. & verbo, pænitentia. §. item ſi quis publice.*

Suſpectis de hæreſi redeũtibus nõ imponuntur veſtes crucibus ſignatæ.

De ſexto modo terminandi proceſſum fidei in caſu violenter ſuſpecti.

173. SExtus modus proceſſum fidei finiendi, & terminandi eſt, quando delatus de hæretica prauitate proceſsus meritis diligenter diſcuſ-

A ſis, cum bono conſilio in iure peritorum, reperitur ſuſpectus de hæreſi violenter; & hoc eſt quando delatus ipſe non reperitur legitime deprehenſus confeſsione propria, nec facti euidentia, nec teſtium productione legitima; ſed ſunt indicia nõ leuia ſolum, vel vehementia, ſed fortiſsima, & violenta, quæ ipſum delatum reddunt merito ſuſpectum de hæreſi violenter, propter quę talis debet vt ſuſpectus violenter de hęreſi abiurare: Vtpote, propter aliquid, quod dixit, vel egit; vt quia ſuſtinuit excommunicationem per annum, vel plus in cauſa fidei. Qui enim ſuſtinet excommunicationem per annum, vel plus; licet non in cauſa fidei, eſt ſuſpectus leuiter de hæreſi: quia hoc non caret ſcrupulo hæreticæ prauitatis. de pœnis. c. Grauem. Et ſi citatus reſponſurus de fide non comparet, ſed renuit contumaciter comparere, propter quod excommunicatur; tunc fit ſuſpectus de hæreſi vehementer: nam leuis ſuſpicio tranſit in vehementem. Sed ſi ſuſtinet illam excommunicationem per annum animo pertinaci; tunc fit ſuſpectus de hæreſi violenter: nam vehemens ſuſpicio tranſit in violentam, contra quã non admittitur defenſio; immo ex tunc talis eſt vt hęreticus condemnandus. quæ omnia prædicta
C patent per cap. Cum contumacia. & not. ibidem, de hęret. lib. 6.

Circa iſtum talis practica eſt ſeruanda. Iſte enim licet fortaſſe in re non ſit hæreticus, vtpote, quia non habet errorem in mente, nec de illo errore tenendo pertinaciam in voluntate: vt not. argu. cap. ſupra allegato: Nihilominus eſt vt hæreticus condemnandus propter prędictam ſuſpicionem violentam, contra quam non eſt probatio admittenda. Hæreticus autem taliter condemnatur, quòd ſi nolit reſilire, & hæreſim abiurare, & ſatisfactionem congruam exhibere, traditur brachio ſęculari animaduerſione debita puniendus, iuxta c. Ad abolendam. §. præſenti. Si autem velit, &
D conſentiat cum effectu, abiurat hęreſim. & carceri perpetuo mancipatur, iuxta c. Excommunicamus. 2. de hęret. 174.

Practica circa violenter ſuſpectos ſeruanda.

Pari forma ille, qui ſic eſt ſuſpectus de hæreſi violenter, & eſt vt hęreticus iudicandus, ſi nolit reſilire, & ad gremium Eccleſiæ aduolare, nec hæreſim abiurare, nec ſatisfactionem congruam ad arbitrium Epiſcopi, & Inquiſitoris exhibere, traditur brachio ſęculari vltimo ſupplicio feriendus. Si autem velit hęc facere, & conſenſerit cum effectu, abiurabit, & ſententialiter perpetuo carceri condemnabitur.

Violenter ſuſpectus ſi renuet abiurare, traditur brachio ſeculari.

Modus autem diſponendi ad abiurationem
E talis erit.

Forma diſponendi ad hęreſim abiurandam eum, qui eſt ſuſpectus de hæreſi violenter.

NAm, vt dictum eſt in quarto, & quinto modis præcedentibus proceſſum fidei terminandi; Epiſcopus, & Inquiſitor concordabunt de aliqua die Dominica, vel feſtiua, in qua fiat abiuratio antedicta. Quo facto facient intimari per 175.

omnes

omnes eccleſias illius ciuitatis, vel loci, in quo fienda eſt abiuratio antedicta, ſuſpondendo omnes ſermones ciuitatis, vel loci pro die illa ad abiurationem huiuſmodi aſsignata, & monebitur populus in eccleſijs antedictis, quòd veniant ad ſermonē Epiſcopi, vel Inquiſitoris in cauſa fidei faciendum, & quòd habebunt indulgentiam conſuetam.

Prouideat [a] etiam Inquiſitor, ꝙ interim faciat fieri vnam veſtem habentem duas pecias ante, & retro ad modum ſcapularis religioſorum, ſine capucio tamen, in qua ſint duæ cruces de panno croceo, vno ante, & alia retro, longitudine trium palmorum, & latitudine duorum, facientq; parari locum, ſeu ſedem in alto in populi medio, vt ſtet abiurandus taliter, ꝙ à populo videatur.

Aduenietē [b] autem die pręfixa, & facto ſermone per Epiſcopum, vel Inquiſitorem, legentur culpæ publice ipſius abiurandi, per notarium, vel religioſum, vel clericū aliquem; propter quas abiurandus eſt ſuſpectus habitus de hęreſi violenter.

Quo [c] facto dicetur ſibi ſic per Epiſcopum, vel Inquiſitorem: Fili, ex his quæ recitata ſunt te commiſiſſe, nos te habemus ſuſpectum de hæreſi violenter, propter quæ de iure tu es vt hæreticus condemnandus; Conſideres ergo, & attendas quę dicam tibi: ſi tu vis ab huiuſmodi hæreſi, vel hęreſibus ſic reſilire, ꝙ velis eas hic nunc publice abiurare, & pænitentiam, quam tibi iniungemus, patiēter ſuſtinere, Eccleſia, & Nos tamquam Vicarij Chriſti, recipiemus te ad miſericordiam; ſed iniungemus tibi pænitentiam, quam bene poteris tolerare, & abſoluemus te à ſententia excommunicationis, qua teneris inuolutus, & poteris ſaluus fieri, & habebis gloriam in futurum. Si autem nolueris abiurare, nec pęnitentiam ſuſtinere, ſtatim trademus te brachio ſæculari, & inſimul perdes animam, & corpus. Quid igitur vis, abiurare, & ſaluari; vel renuis abiurare, & damnaberis? Si dixerit, nolo abiurare, & in hoc ſteterit; tunc tradetur curiæ ſæculari per modum infra expreſſatum in decimo modo proceſſum fidei terminandi. Si autem dixerit ꝙ vult, ponetur liber Euangeliorum apertus coram eo, & abiurabit omnem hæreſim per modum, qui ſequitur.

Forma abiurandi omnem hæreſim generaliter, ab eo qui eſt ſuſpectus habitus de hæreſi violenter.

176 EGo talis, de tali loco, talis diœceſis, in iudicio perſonaliter conſtitutus coram vobis venerabilibus dominis N. Epiſcopo talis ciuitatis, & fratre N. Inquiſitore hæreticæ prauitatis in terris talis domini, à ſancta Sede Apoſtolica ſpecialiter delegato, ſacroſanctis Euangelijs poſitis coram me, eiſque proprijs manibus corporaliter per me tactis; Iuro me credere corde, & profiteor ore, illam ſanctam fidem catholicam, & Apoſtolicam, quam ſacroſancta Romana Eccleſia tenet, profitetur, credit, prædicat, atque docet: & conſequēter abiuro, abnego, & reuoco omnem hæreſim extollentem ſe

Suſpectus violenter abiurat generaliter omnem hęreſim.

A aduerſus ſanctam Romanam, & Apoſtolicam Eccleſiam, cuiuſcunque ſectæ fuerit, vel erroris.

Item, iuro me credere corde, & profiteor ore, ꝙ ſic, & ſic, *explicetur articulus catholicus, contrarius illi hæreſi, de qua ipſe qui abiurat, eſt ſuſpectus habitus violenter: vt verbi gratia, ſi eſt ſuſpectus habitus de virginitate Beatæ Mariæ Matris Domini Noſtri Ieſu Chriſti, dicet ſic:*

Item iuro, me credere corde, & profiteor ore, quòd glorioſa Beata Maria Mater Domini Noſtri Ieſu Chriſti fuit toto tempore vitæ ſuę ſemper virgo, ante partum, & in partu, & poſt partum; & conſequenter abnego, reuoco, & abiuro B illam nefandiſsimam hęreſim, quę falſo, ac mendaciter aſſeuerat, quòd mater Domini Noſtri Ieſu Chriſti aliquando non fuit virgo; ſed ꝙ ante partum, in partu, vel poſt partum fuit corrupta, & amiſit virginitatem, de qua hęreſi ſum vobis dominis prędictis ſuſpectus habitus violenter: *Et ſi de pluribus hęreſibus eſt ſuſpectus habitus, & non tantum de vna, abiurabit quemlibet articulum ſingillatim per modum ſtatim dictum.*

Item iuro, quòd nunquam prędictę hęreſi, ſeu hęreſibus adhęſi, nec adhęreo de pręſenti, nec credidi, nec credo; licet propter culpam meam, & ex his, quę male egi, vos me habeatis, & merito ſuſpectum C de huiuſmodi hęreſi, ſeu hæreſibus, ꝙ illi, ſeu illis crederim corde firmo.

Item, iuro, & promitto, quòd prędictam hęreſim nunquam dogmatizabo, nec prędicabo, nec docebo: immo [d] ſi vnquam ſciuero aliquem, qui illa hæreſi ſit infectus, teneat ſeu doceat, vel aliam qualemcunque, quòd vobis dominis Epiſcopo, & Inquiſitori, ſeu alicui veſtrum ſeu veſtris Vicarijs, vel alteri eorum vel ſucceſſoribus veſtris, citius quàm commode potero, denuntiabo.

Item iuro, & promitto, quòd talia, & talia, *exprimantur illa*, quę egi ſeu dixi, propter quę ex culpa mea habetis me ſuſpectum de dicta hęreſi D violenter, deinceps nunquam faciam, vel dicam; nec quòd fiant, operam dabo.

Item iuro, & promitto, quòd omnem pænitentiam, quam mihi iniungere volueritis pro prædictis, pro viribus adimplebo, nec contraueniam in aliquo; ſic me Deus adiuuet, & iſta Euangelia ſacroſancta. Quòd ſi contra abiurata vel iurata fecero in futurum, diabolo inſtigante (quod Deus auertat) pœnis de iure relapſis debitis, nunc pro tunc me obligo, & adſtringo, quatenus illis feriar, cum legitime conſtiterit me contrafeciſſe.

Iuramētum de pænitētia implēda.

Sit cautus notarius, quòd inſcribat in actis, ꝙ dicta abiuratio eſt facta per talem tamquam per E habitum ſuſpectum de hęreſi violenter, vt ſi † probaretur abiurans relapſus iudicaretur, & vt talis traderetur brachio ſæculari.

Pro Notario

† Al. quotiens ſi probaretur contrauenire abiurans, &c.

Prædicta abiuratio fiat (vt dictum eſt aliàs) in vulgari, vt à vulgaribus capiatur, niſi fieret tantum coram perſonis eccleſiaſticis, & ipſe abiurās latinum intelligeret competenter; tūc enim poſſet fieri in latino. Si autem prędictus abiurans abiuraret in ſecreto, hoc eſt, in camera Epiſcopi vel Inquiſitoris, ſeu in palatio Epiſcopi, vel Capitulo canonicorum, vel Fratrum religioſorū, nihilominus

minus

minus per modum præhabitum abiurabit.

177 Facta autem prædicta abiuratione, Inquiſitor ſtatim ibi publice poterit abiuratum informare per hæc verba vel ſimilia in effectu: Chariſsime, tu hęreſes, de quibus habebaris merito ſuſpectus violenter, vt debuiſti, in forma conſueta Eccleſiæ abiuraſti: & in hoc bene feciſti; caueas tamen tibi quòd non facias contra antedictam à te factam abiurationem, incidendo in aliquam hæreſim qualemcunque generaliter, ſeu aliàs: nam ſcias de certo, quod (ſicut te obligaſti) ſine vlla miſericordia traderis brachio ſæculari, vltimo ſupplicio feriendus: quare conſulo quòd ſis cautus.

Abſoluatur ſic abiurans ab excommunicatione.

Quibus ſic actis, abſoluat eum à ſententia excommunicationis, de qua eſt ſuſpectus habitus violenter, quòd inciderit in hęreſibus ſupradictis: vnde ſicut hæreticus, cum redit & abiurat, eſt à ſententia excommunicationis abſoluendus: quia omnis hæreticus eſt excommunicatus, iuxta cap. Excommunicamus, 1. & 2. de hęret. & etiam iuxta c. Ad abolendam, in principio; Sic talis, de quo agitur, cum ſit vt hæreticus condemnandus, vt dictum eſt prius, poſtquam abiurauerit, eſt ab excommunicationis ſententia abſoluendus: abſoluetur ergo per hunc modum.

Forma abſoluendi ab excommunicatione.

178 NAM dicetur Pſalmus; Deus miſereatur noſtri. vel alius; quo dicto addetur, Kyrie eleiſ. Chriſte eleiſ. Kyrie eleiſ. Pater noſter. Et ne nos inducas, &c. Saluum fac ſeruum tuū, &c. Dominus vobiſcum, &c. Oremus.

PRAETENDE Domine famulo tuo dexteram cæleſtis auxilij, vt te toto corde perquirat, & quæ digne poſtulat, aſſequatur. Oremus.

PRAESTA quæſumus Domine huic famulo tuo dignum pœnitentiæ fructum, vt Eccleſiæ tuæ ſanctæ, à cuius integritate fidei deuiauerat delinquendo, dono tuæ gratiæ reformetur. Per Chriſtum dominum noſtrum. Amen. Et poſt addat ſic: Ego auctoritate Apoſtolica, qua fungor in hac parte, abſoluo te à ſententia excommunicationis maioris, qua fueras innodatus, pro eo quia talia contra fidem commiſiſti, propter quæ habitus fuiſti ſuſpectus de hæreſi violēter; & reſtituo te Sacramentis Eccleſiæ. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Amen.

Et ſi fuerat citatus reſponſurus de fide, & quia renuerat contumaciter comparere, fuerat excommunicationis vinculo innodatus, in qua ſteterat per annum animo pertinaci, & propter hoc vt ſuſpectus de hęreſi violenter, & vt hæreticus condemnandus, ab iſta excommunicatione abſoluetur in ſpeciali, quę fuit ſententia hominis, & non iuris, dicendo ſic: Et ego auctoritate Apoſtolica, qua fungor in hac parte, abſoluo te à vinculo excommunicationis maioris, qua per me fueras innodatus, pro eo quia citatus legitime reſponſurus de fide, renueras contumaciter comparere: & reſtituo te ſacramentis Eccleſiæ. In nomine Patris, &c.

A *Qua abſolutione facta feretur ſententia ſeu pœnitentia per modum tenoris ſequentis.*

Forma ferendi ſententiam, ſiue iniungendi pœnitentiā ei, qui fuit habitus ſuſpectus de hæreſi violenter.

NOS N. Epiſcopus talis ciuitatis, & Frater N. Inquiſitor hæreticæ prauitatis, in terris talis domini, à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus. 179

B ATTENDENTES, quòd tu talis de tali loco, talis diœceſis, fuiſti nobis delatus de talibus & talibus fidem ſanctam tangentibus; *exprimantur illa*, & quòd nos proceſsimus ad informādum nos ſuper illis, vt iuſtitia ſuadebat, & meritis proceſſus diligenter examinatis, & omnibus actis & actitatis in cauſa præſenti, inuenimus te talia & talia commiſiſſe, *explicentur illa*: Ea propter, & non immerito de tali hæreſi, *explicetur illa*, te ſuſpectum violenter habentes, fecimus te vt taliter ſuſpectum omnem hęreſim generaliter, publice abiurare, prout nobis mandant canonicę ſanctiones.

C † Sane cum ſecundum eadē canonica inſtituta omnis talis ſit vt hæreticus condemnandus, & tu ſaniori conſilio inhærendo, & ad gremium ſanctæ matris Eccleſię redeundo, abiuraueris vt pręmittitur omnem hæreticam prauitatem: propter quod abſoluimus te à ſententia excommunicationis, qua vt obnoxius Dei Eccleſiæ aſtrictus merito tenebaris, ſi tamen de corde vero & fide non ficta reuerſus es ad Eccleſiæ vnitatem; idcirco deinceps inter pœnitentes computaberis, ad miſericordiæ ſinū te ſacroſancta Eccleſia recipiente de præſenti. Verum quia indignum valde exiſtit offenſas diuinas † conniuentibus oculis impu-

† c. Excōicamus 1. §. qui autē. & c. Cū contumacia. de hære. li. 6

D nitas pertranſire, & iniurias hominū caſtigare: cū grauius ſit diuinam quàm humanam lędere maieſtatem: & ne inulta crimina incentiuū exiſtant aliis delinquendi, & vt tu efficiaris cautior in futurum, ac minus procliuis reddaris in poſterum ad prædicta ſeu ſimilia committenda, & vt in futuro ſæculo leuius patiaris; Nos Epiſcopus & Inquiſitor præfati, pręhabito in & ſuper his ſano ac maturo conſilio peritorum; ſedentes pro tribunali more iudicum iudicantiū, habentes præ oculis ſolum Deum, & ſanctę fidei irrefragabilem veritatem, ſacroſanctis Euangelijs poſitis coram nobis; vt de vultu Dei iudicium noſtrum prodeat,

† c. Vergentis. de hæret.

E & oculi noſtri videant æquitatem, te talem in noſtra preſentia perſonaliter conſtitutum, hac die & hora tibi in antea aſsignatis, ſententialiter per modum, qui ſequitur condemnamus, ſeu potius pœnitentiamus.

In primis quòd ſtatim induaris ſuper omnes veſtes, quas defers, veſte liuida, ad modum ſcapularis monachi ſine capucio facta, ante & retro habente cruces de panno croceo longitudinis trium palmorum, & latitudinis duorum: quam veſtē deferre habeas ſuper omnes veſtes alias per

Veſtis pœnitentialis.

tantū tempus, *exprimatur vnius anni vel duorum vel plus vel minus prout culpa exiget* † *delinquentis*, & nihilominus[a], quòd cum dicta veſte & crucibus ſtes in porta talis Eccleſiæ, tali & tanto tempore, ſcilicet in quatuor feſtis principalibus glorioſæ Virginis Mariæ talis Eccleſię, vel talibus & talibus feſtiuitatibus, in valuis talis & talis Eccleſiarum: teque ad talem carcerem ad perpetuū, vel ad tale tempus ſententialiter condemnamus: *Ponantur illa quę videbuntur magis ad honorem fidei expedire, attenta culpa maiori vel minori, ſeu cōtumacia delinquentis, & ſequatur*: Retinentes[b] † nobis ex certa ſcientia & expreſſe, vt nobis concedunt canonica inſtituta: quatenus dictam pœnitentiam poſſimus mitigare, aggrauare, mutare, tollere in toto & in parte, totiens, quotiens nobis viſum fuerit faciendum. Lata eſt hęc ſententia, &c.

† Al. exegerit

† c. Vt cōmiſſi. §. illorum. de hęre. li. 6.

180 Qua lata † mox executioni debitæ demandetur, & induatur veſte prędicta cruces huiuſmodi continente.

† Al. lecta.

Monitio Inquiſitorum.

Quo facto poterit Inquiſitor taliter monere ſētentiatum, & pęnitentiatum, & inducere ad patientiam ne deſperet; dicendo ei publice, quòd ſi patienter ſuſtinet, & apparent ſigna in eo pęnitētis hominis, quòd Epiſcopus & ipſe ſunt prompti dictam pęnitentiam mitigare, & facient cum effectu: indicendo etiam ſibi, quòd dictam pœnitentiam interim teneat & obſeruet, aliàs vt impœnitens puniretur.

Indulgentia.

Concedat etiam indulgētiam quadraginta ſeu viginti dierum omnibus qui ſermoni, & talibus actibus fidei interfuerūt. Indicet etiam publice, quòd omnes, qui pręſtiterunt conſilium, auxiliū, vel fauorem, vel deferentes, teſtificantes, conſiliantes, abiurationem vel ſententiam perlegentes in cauſa pręſenti, habuerunt tres annos de indulgentia ex parte domini noſtri Papæ.

Moneat etiam populum, quòd quicunque ſcit aliquem hęreticum, ſuſpectum, vel diffamatum, & ſpecialiter de tali & tali hęreſi, quę magis pro tempore illo viget, debeat Inquiſitori ſeu Epiſcopo intimare: & ſi † fecerit, concedat ei de indulgentia tres annos iuxta priuilegium, *Pręcunctis*. ex parte domini noſtri Papę.

† Al. q̄ ſi fecerit, conſequetur indulgentiam triū annorum,

COMMENT. XLII.

Num. 173.

R*Eferunt etiam hunc modum Tabienſis in ſum. verbo*, Inquiſitor. §. 17. *Sprengerius in malleo maleficarum 3. par. q. 25. & Locatus in opere iudiciali in fine in formula ſententiæ contra violenter ſuſpectum de hæreſi. Zanchinus tract. de hæret. cap. 41. Repertorium Inquiſitorum verbo, ſententia. §. de formis ſententiarum. & alij.*

Cur ponatur gradus violētæ ſuſpicionis.

In hoc vero ſexto modo, ſi quis quęrat cur Eymericus ponat violentæ ſuſpicionis gradum; reſpondebo, huic quæſtioni ipſummet auctorem ſatisfacere. num. 174. verſi. circa iſtum. quoniam tametſi iuris fictione, qui ea facta committit, quæ hic refert Eymericus, & illa, quæ enumerauimus ſupra in hac 3. parte ſuper titu. de ſignis exterioribus, quibus diuerſarum ſectarum hæretici cognoſci poſſunt, nume. 109. hæreticus exiſtimetur: at re vera fieri poteſt, A *vt nullum in mente habuerit errorem, & propterea ſi reuerti voluerit, (dummodo non ſit relapſus) recipitur ab Eccleſia.*

Quoniam vero is ipſe, qui ita reuertitur, fictione iuris hæreticus reputatur, hinc fit, vt Eymericus velit talem indui habitu pænitentiali, qui in pænitentiā ſolet iniungi hæreticis redeuntibus: nam per omnia exæquat violenter ſuſpectum cum hæretico, ob violentam illam ſuſpicionem, quæ cum à iure ſit approbata, non recipit directam probationem in contrarium.

Iam quæcunque in hoc modo repetit de violenta ſuſpicione, dum ait eam non recipere probationem in B *contrarium, aut ſimilia, accipienda ſunt & intelligēda, iuxta ea quę adnotauimus ſupra par. 2. ſup q. 55. & 56. quæ nunc conſulto omittimus, ne eadē ſæpius inutiliter repetamus.*

Num. 175.

a ¶ Prouideat etiam Inquiſitor, quòd interim faciat fieri vnam veſtem, &c. in qua ſunt duę cruces, &c.] *Hęc veſtis pænitentialis, qua, qui reuertuntur ab hęreſi, induuntur, antiquiſſimam originem habere videtur; neque valde obſcurum eius cernitur in ſacris litteris fundamentum: nam qui pro impietatibus olim pœnas luebant, ad implorandam diuinā miſericordiam, & reddendum beneuolum Deū, quē offenderant, pręter ceteras pænitentias, ſacco quan-* C *doque induebantur: nam vt alia omittam. lib. 3. Regum cap. 21. legimus Achab poſtquam per nefas vineam Naboth poſſediſſet, commiſſi ſceleris pænitentiam acturus, veſtimenta ſcindens ſaccum poſuit ſuper carnem ſuam. c. Achab. de pęnitent. diſt. 3. facit textus in cap. in capite Quadrageſimæ. 50. diſtinct. nam huiuſmodi veſtimentum valde accommodatum eſſe ad pęnitentiam agendam, oſtendam paulo poſt ſuper octauo modo proceſſum terminandi.*

Habitus pænitētialis cruc. ſignati, origo antiqua.

In crimine vero hæreſis vſurpatum eſſe, ac vſitatum hunc pænitentialem habitum etiam protinus ab initio delegatæ inquiſitionis contra hæreticos, teſtatur primum concilium Tarraconēſe relatum ab Ey- D *merico ſupra par. 2. vbi tit. de formis pænitētiarum. §. credentes. verſi. & portent duas cruces. de hoc pęnitentię genere manifeſte meminit, et beatus ipſe Dominicus, quibuſdam litteris, quas affert Camillus Campegius apud Zanchinum cap. 20.*

Veſtis crucibus ſignatæ, initio delegatæ inquiſitionis vſitata.

Sed concilium Toloſanū anno Dñi MCCXXIX. aduerſus hæreticos celebratum, de his crucibus in veſte pænitentiali geſtandis ita cauit: In deteſtationē quoque veteris erroris, duas cruces portent de cetero altius pręminētes, alterius coloris quàm ſint veſtes eorum, vnam à dextris, & alteram à ſiniſtris: nec propter cruces excuſetur aliquis, niſi habeat litteras ſui Epiſcopi teſtimoniales de recon- E ciliatione ipſius. *hactenus ibi.*

Sed quoniam dubitabatur, qua ratione eiuſmodi cruces, & cuius coloris eſſent conficiendæ & gerendæ, paucis poſt annis concilium Biterrenſe cap. 26. (à quo hęc mihi videtur accepiſſe Eymericus) luculenter omnia huc ſpectantia præſcripſit in hæc verba: In deteſtationem etiam erroris veteris portent in ſuperiori veſte duas cruces coloris crocei longitudinis duorum palmorum & dimidij, latitudiniſque † duorum, & in ſe trium digitorum habentes latitudinem; vnā anterius in pectore, & aliam

Veſtis crucibus ſignatæ, cui⁹ coloris, & qualiter confici debeat.

† id eſt, et tranſuerſo protrahantur in duos palmos

aliã poſterius inter ſpatulas. veſtes in quibus cruces portauerint coloris crocei non habentes, ſuperiori veſte intellecta, ſupra quam in domo, vel extra alia non portetur.

Et ſi fuerint Veſtiti hęretici, vel Damnati, portent crucem tertiam competentis quantitatis, ſeu coloris eiuſdem in capucio, vel in velo.

Et ſi forte deierauerint, aut induxerint alios ad deierandum, portent in ſuperiore parte duarũ crucum (quas portare habent in pectore, & inter ſpatulas) brachium tranſuerſale palmi vnius, vel circa.

Qui autem transfretare debebunt, portent cruces prædictas donec applicuerint vltra mare, & eas vlterius non teneantur portare donec in litore tranſmarino nauem ad redeundum intrantes, eaſdem circa mare & in mari, & in inſulis eas perpetuo portent. *hactenus ibi. Illuſtriſſimus eſt plane locus, multumque in hac cauſa conſiderandus, ex quo hæc Eymerici doctrina lucem capiet, & auctoritatem, ne temere auctor hæc ſibi confinxiſſe videatur.*

Mos antiquus in geſtandis veſtibus cruce ſignatis.

Illud eſt tamen obſeruatione digniſſimum, quod de his crucibus in his locis traditur: nam concilium Tarraconenſe præcitato loco has cruces paulo aliter portandas iubet, dicens: Portent duas cruces perpetuo ante pectus. *Concilium quoque Toloſanum idem videtur præſcribere, dum ait has cruces geſtãdas eſſe, vnã à dextris, & alteram à ſiniſtris. Eymericus vero & cõcilium Biterrenſe vnã ante pectus, & alteram inter ſpatulas retro deferri iubent.*

Sed hoc poſtea fuit introductum ea ratione (vt credo) vt pœnitentes patentius & manifeſtius omnium oculis obijcerentur, ſiue aduerſi, ſiue auerſi eſſent.

Erant autem duæ illę cruces, quę iure veteri antè pectus deferri iubebantur ita diſpoſitæ in pectore, vt vnaquæque ſuæ papillæ reſpõderet, vt conſtat ex pręcitatis beati Dominici litteris, in quibus ita ſcriptũ extat: Religioſis veſtibus induatur, tum in forma, tum etiam in colore, in quibus in directo vtriuſque papillæ ſingulæ cruces paruulæ ſint aſſutæ. *hęc ibi.*

Harum quòque crucũ ſiue huius habitus pœnitentialis frequens mentio fit in inſtructionibus inquiſitionis Hiſpaniæ, veluti in inſtructione Abulenſi anno Domini MCCCCXCVIII. cap. 6. & in inſtructione Madriliana anno Domini MDLXI. cap. 41. & cap. 81.

De crucibus geſtandis qui meminerit.

Earundem crucum meminere etiam qui aduerſus hæreticos latas pœnas tradunt. Zanchinus tract. de hæret. cap. 20. num. 3. & ibi Campegius. & Repertorium Inquiſitorum *verbo, crux. §. qualiter redeuntes. & verbo, pœnitentia. §. item ſi quis publice. & verbo, ſignum. §. nota, quòd bonum eſſet. & Simancas. de catho inſtit. tit. 47. nu. 9. 12. & ſeq. & Ioannes Rojas in ſingularibus fidei, ſingula. 1. nu. 23. & ſeq. & alij.*

Appellatio varia veſtis cruce ſignatæ.

Hoc palliamentum Itali Abitello *vocant, Hiſpanorum autem quidam* Samarreta, *alij* Sant benito *appellant, quaſi ſaccum benedictũ, propterea quòd ſit aptus ad agendam pœnitentiam, per quam benedicimur, & ſaluamur.*

A *Hę cruces ad tempus perpetuũ quandoque, quandoque vero ad præfinitum imponi ſolent, vt indicat Eymericus paulopoſt in hoc eodem modo, num. 179. ſuper quarum depoſitione interdum etiam diſpenſatur, vt dicam in octauo modo proceſſum terminandi. quæ omnino videas.*

Num. 175. Expedit in hoc crimine publice legi delinquẽtiũ culpas.

b ¶ Adueniente autem die præfixa, &c. legẽtur culpæ publice ipſius abiurandi.] *Audiui quandoque eos, qui dicerent, non expedire, vt in conſpectu popularis multitudinis reorũ delicta nominatim legantur, quia multi inde arripiunt occaſionem perpetrandi ſimilia. ſed horum iniquæ ſunt voces, nec vllo pacto ferẽdæ: actus quidem huiuſmodi bonus eſt,*
B *qui non propterea fit malus, quòd in malum finem ſcelerati eum conuertant.*

Ac ſalubriter has populorum fieri cõgregationes ad audiendas ſententias hæreticorum, & eorum delicta, pulchre docet Ioannes And. in cap. vt cõmiſſi. de hęret. lib. 6. non procul ab initio in hæc verba: Iſtæ conuocationes fieri ſolent ad audiendas ſententias, & pœnas, quas Inquiſitores infligunt, ad videndos aliquos cruciari. & expedit fidei talia publice fieri ad inſtructionem, ac etiam ad terrorẽ. *hæc ille.*

Hoc ipſum etiam fieri ſuaſit iam olim Guido Fulcodius in cõſultationibus ad Inquiſitores. quæſt. 15.
C *cap. 20. in hęc verba:* Sed illud adijcio, quòd omnes errores ſuos ſingillatim profiteri & abiurare publice faciatis: quia nihil magis in confuſionem hæreticæ prauitatis redundat, & gloriam nominis Chriſtiani. *hæc ille.*

Num. 175. Nõ eſt neceſſariũ publice monere reũ, an velit abiurare.

c ¶ Quo facto dicetur ſibi ſic per Epiſcopum, vel Inquiſitorem, &c.] *Iam monui ſupra ſuper 5. modo proceſſum terminandi. §. poſt dicetur ſibi. non eſſe neceſſarium hoc Eymerici documentum: ſed cũ ita fieri decreuerit* Inquiſitor, *aliter poterit rem honorificentius expedire, vt ibi dixi. nunc addo propterea hoc nõ fore neceſſarium: quoniam priuſquam ad tabulatum producatur reus, iam ſunt omnia diligen-*
D *tiſſime adhibita remedia ad ipſum cõuertendum, qui ſi vere cõuerſus fuerit, abſque iſta pręmonitione abiurabit, & hac conſuetudine nunc vtimur.*

Impœnitẽtes ſæpe etiã publice monẽdi vt conuertantur.

Sin autem impęnitens extiterit, aut negatiuus nõ modo antequam producatur, verum etiam & in ipſo tabulato inducendus eſt, ac ſępiſſime & inſtantiſſime commonendus, vt errores deponat & abiuret. idque fieri poterit hoc ordine: pęnitentium & conuerſorũ ſententię prius pronuntiabuntur, ſi tales affuerint, & vltimo loco impęnitentium & negatiuorum, ſi qui fuerint; ſed priuſquam proferantur, coram omni populo admonebuntur huiuſmodi hęretici, vt reſipiſcant, & tandem conuertantur, quoniam adhuc
E *durat tempus miſericordiæ. quòd ſi conuerti ſe velle dixerint, ad carcerem ſunt reducendi, & ad pęnitentiam admittendi: quòd ſi in ſua pertinacia, & impęnitentia perſeuerauerint, legenda eſt ſententia, & tradendi ſunt curię ſęculari, vt igni in conſpectu populi combuſti, debitas impęnitentię pœnas luant. ita Simancas de catho. inſtit. tit. 60. nu. 11. addens cum Lutheranis omnium peſsimis hęreticis aliter eſſe faciendum.*

Diligenter videndum, qualiter reci-

His adiungo, plurimum eſſe conſiderandum qualiter recipi debeant hi qui in tabulato, aut in Eccle-

plantur, qui cõuertuntur poſtquam in publicũ ſunt producti. *ſia poſtquam in publicam fidei actionem ſunt producti conuertuntur, qui potius metu inſtantis mortis, quàm amore veræ pœnitentiæ conuerti videntur. quã ob rem cum negatiuis hoc raro fieri debere, & nõ niſi cum exquiſitiſſimis cõſiderationibus admonuit optime inſtructio Madriliana anno MDLXI. cap. 44. de quo dixi alibi plenius.*

Nollem certe vnquam ab hoc ſacro tribunali miſericordiam excludere; veruntamen vbi malitiam perfidorum huiuſmodi contemplor, auderem dicere iuſtiſſime fieri ſi locus miſericordiæ ſolũ pateret reis donec è carceribus Inquiſitorum educerentur, & poſtea nullo modo audirentur, præſertim cum tãtum & tamdiu laboratum ſit in eorum conuerſione: quia tamen nondum damnationis ſententia eſt promulgata, ideo in hoc crimine vſque in id tempus locus eſt pœnitentiæ, & propterea ſententia prior tutior eſt, ſed hęc altera fortaſſis iuſtior, ſpectata perfidorum iniquitate, & ſera pœnitentia.

Num. 176 d ¶ Immo ſi vnquam ſciuero aliquem, qui illa hęreſi ſit infectus, &c. vobis Epiſcopo & Inquiſitori, &c. denuntiabo.] *Hęc clauſula omiſſa eſt in ſuperioribus abiurationũ formulis, quam fortaſſis expediret in omni abiuratione adiungere, vt ſcilicet, is qui abiurat, obliget ſe ad denuntiandos quoſcunque ſciuerit hęreticos, aut de hęreſi ſuſpectos, vel infamatos, de qua obligatione alibi copioſe diximus.*

Qui abiurat, an obligare ſe debeat ad hęreticos denuntiandos.

Num. 179. e ¶ Ad miſericordiæ ſinum te ſacroſancta Eccleſia recipiente de præſenti.] *Ita Barcinonẽſis impreſſus. Bononienſis & codex Cardinalis de Gambara ita:* Ad miſericordiæ ſinum ſacroſancta Eccleſia te recipiens de præſenti. *Sabellanus ita:* Ad miſericordiæ ſinum ſacroſanctæ Eccleſiæ, & recipimus te de præſenti.

Locus varius

Num. 179. f ¶ Et ne multa crimina incentiuũ exiſtant aliis delinquẽdi.] *Ita Barcinonenſis impreſſus. Bononienſis & codex Cardinalis de Gambara ita:* Et ne impunita, &c. *ſed Sabellanus ita:* Et ne impunitas criminum aliis incentiuum prębeat delinquendi.

Num. 179. g ¶ Et nihilominus quòd cũ dicta veſte & crucibus ſtes in porta talis Eccleſiæ, &c.] *Deſumptũ videtur ex concilio Biterrenſi cap. 26. vbi grauiores pœnitentiæ imponuntur. nam cum pręmiſiſſet, pœnitentes ſingulis diebus Dominicis & feſtiuis intereſſe debere diuinis officijs, ſubdit;* Et in Miſſã cuiuſlibet diei Dominicæ, ac feſtiuæ, inter Epiſtolã & Euangelium, veſte ſuperiori & velo, ſiue capucio depoſitis (niſi & in velo, ſeu capucio portent cruces) ſacerdoti Miſſam præſente populo celebranti, cum virgis in manu publice ſe præſentent: ibiq; data illis diſciplina exponat ſacerdos, quòd propter culpam labis hæreticæ pœnitentiam illam agunt. *hactenus ibi. vt vel ex his intelligas antiquam in coercendo crimine hęreſis ſeueritatem.*

Conuerſi ab hæreſi quo ritu olim agerent pœnitentiam.

Hic vero pœnitentię ritus, quem hoc loco præſcribit Eymericus, antiquiſſimus videri poteſt: nam Ioannes Climacus gradu 4. de obedientia, differẽs de pœnitentia iniuncta monachis colloquentibus dum ceteri orarent, quia contra deuotionis regulas eo loco & tempore deliquerant, ita ſcribit: Ad orationem plerũque ſtantibus nobis, animaduertit pater ſanctus (*id eſt, qui ceteris pręerat*) quoſdam inuicem colloquentes, quos ante fores Eccleſiæ ſtatuens,

Inſignis Ioãnis Scholaſtici locus.

A iuſsit vt per ſeptem dies cunctis intrantibus, & exeuntibus proſternerẽtur, ſiue clerici, ſiue preſbyteri fuiſſent. *hęc ille.*

h ¶ Retinentes nobis ex certa ſcientia, &c. quatenus dictam poſsimus mitigare, aggrauare, &c.] *Hæc clauſula magnum tribuit Inquiſitoribus priuilegium, & valde vtilis eſt, & vſu frequẽs in hoc tribunali, de qua dicam infra ſuper octauo modo proceſſum fidei terminandi, & ſuper q. 86. & alibi.* Num. 179.

De ſeptimo modo terminandi proceſſum fidei per canonicã purgationem, & abiurationem.

B

SEptimus modus proceſſum fidei finiendi & terminandi eſt, quãdo delatus de hæretica prauitate, proceſſus meritis diligenter diſcuſsis, cum bono conſilio peritorum in iure, reperitur ſuſpectus de hæreſi, & etiam diffamatus; & hoc eſt quando delatus ipſe non reperitur legitime deprehenſus, nec propria confeſsione, nec facti euidentia, nec teſtium legitima productione; ſed reperitur publice diffamatus, ac etiam reperiuntur indicia contra eum, quæ ipſum reddunt ſuſpectũ aliàs de hęretica prauitate: vtpote, quia habuit magnã familiaritatem cum hæreticis, qualis fuit ille, de quo agitur in cap. Inter ſollicitudines. de purg. cano. Et tali ratione infamiæ eſt indicenda canonica purgatio, & ratione ſuſpicionis debet hæreſim abiurare, iuxta alleg. cap. Inter ſollicitudines. 181

C

Circa iſtum talis practica eſt ſeruanda. Talis enim ſic publice de hęreſi diffamatus, & vltra infamiam ex aliis indiciis ſuſpectus habitus de hęretica prauitate, in primis purgabit ſe publice per hunc modum.

D

Forma diſponendi ad purgationem canonicã, & abiurationem faciendam ab eo, qui eſt diffamatus, & aliàs ſuſpectus de hęretica prauitate.

NAM indicto ſermone generali per aliquos dies ante, in omnibus Eccleſiis illius ciuitatis, ſeu loci, in quo purgatio & abiuratio ſunt fiẽdæ: & ſuſpenſis ſermonibus omnibus pro illa die aſsignãda, & adueniẽte die ad huiuſmodi aſsignata, & ipſo purgando & abiurando in medio populi in alta ſede & eleuata conſtituto, & facto ſermone de fide per Epiſcopum, vel Inquiſitorem, vt dictum eſt ſupra in aliis modis proceſſum fidei terminandi: His, inquam, præhabitis; legentur culpæ ipſius purgandi & abiurandi per notarium ſeu religioſum vel clericum: quibus lectis, purgabit ſe diffamatus per hunc modum, qui ſequitur.

E

Forma purgationis canonicę à diffamato de hæreſi faciendæ.

182 COmparebit namque perſonaliter ipſe purgãdus cum ſuis compurgatoribus, eidẽ in certo numero generaliter cõceſsis: talibus, qui eum, & eius vitam & mores nouerint moderno tempore & antiquo, & ſint ſuæ conditionis ſeu ordinis, vt dictum eſt in ſecundo modo prædicto proceſſum fidei terminandi, vbi agitur de purg. cano. huiuſmodi: & ſtabunt coram Epiſcopo & Inquiſitore; in loco tamen vbi purgãdus ipſe noſcitur de illa hæreſi infamatus, & ponetur liber Euangeliorum coram eis, ipſeque diffamatus ponet manus ſuper eum ſic dicens: Ego iuro ſuper iſta quatuor Dei Euangelia ſacroſancta, quod talem hæreſim, *exprimendo eam*, de qua ſum diffamatus, nunquam tenui, nec credidi, nec docui, nec teneo, nec credo, *negabit, ſcilicet, cum iuramento illud, de quo eſt diffamatus, quidquid illud ſit*: Quo facto omnes compurgatores ponent manum ſuper illum librum Euangeliorum, & quilibet dicet ita: Et ego iuro ſuper iſta quatuor Dei Euangelia, quòd credo ipſum verum iuraſſe: & tunc canonice eſt purgatus. Qua purgatione expleta per ipſum diffamatum, mox idem diffamatus vt ſuſpectus aliter, & ex alijs indiciis, hęreſim, de qua eſt ſuſpectus habitus, habens prædictum libellum Euangeliorum coram ſe, abiurabit per hunc modum.

Forma hęreſim abiurandi per illum, qui eſt de hæreſi diffamatus, & ſuſpectus aliàs de eadem.

183 EGo talis, de tali loco, talis diœceſis coram vobis Venerabilibus dominis meis N. Epiſcopo talis ciuitatis, & Fratre N. Inquiſitore hęreticę prauitatis in terris talis domini, à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegato, in iudicio perſonaliter conſtitutus, ſacroſanctis Euangeliis poſitis coram me, eiſque propriis manibus corporaliter per me tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore, illam ſanctam fidem catholicam, quam Romana Eccleſia credit, profitetur, prædicat & obſeruat: & conſequenter abiuro, deteſtor, abnego, & reuoco omnem hæreſim extollentem ſe aduerſus ſanctam & Apoſtolicam Eccleſiam cuiuſcunque ſectæ fuerit ſeu erroris.

Item iuro me credere corde, & profiteor ore, ꝙ *ſic & ſic: exprimatur articulus catholicus contrarius illi hęreſi de qua eſt diffamatus, & aliàs ſuſpectus, vt ſi eſt ſuſpectus habitus & diffamatus, ꝙ non credat Deum eſſe viſibilium creatorem, vt faciunt Manichæi, dicet ſic:*

Item iuro me credere corde, & profiteor ore, ꝙ Deus eſt verus creator omnium, tam viſibilium quàm inuiſibilium. Et conſequenter abiuro, deteſtor, abnego, & reuoco illam hęreſim, quæ falſo & mendaciter aſſerit & affirmat, ꝙ Deus non eſt generalis omnium creator, ſed tantummodo inuiſibilium. *Et ſi de pluribus articulis hereticalibus eſt ſuſpectus habitus, abiurabit quemlibet ſingillatim per modum prædictum.*

Item iuro, quòd nunquam prædictæ hæreſi *ſeu* hęreſibus, *ſi plures ſint*, adhęſi, nec credidi, nec adhęreo, nec credo de pręſenti, licet propter culpam meam ex his, quæ male egi, ſum diffamatus, propter quod habui me purgare, & aliàs ſum ſuſpectus merito coram vobis, quod illis hęreſibus crediderim corde firmo.

Item iuro, ꝙ pręductã hæreſim ſeu hęreſes nunquam dogmatizabo, nec prædicabo, nec docebo, nec aliquẽ inſtruam in illis, ſeu de illis: immo iuro & promitto, ſi vnquam ſciuero aliquẽ, qui aliquam hęreſim de pręductis, vel aliquam aliam teneat, credat, ſeu doceat, quòd vobis dominis meis Epiſcopo & Inquiſitori, ſeu alteri veſtrum ſeu veſtrorum Vicariorũ, ſeu ſucceſſoribus veſtris protinus quo citius potero, intimabo.

Item iuro & promitto, ꝙ talia & talia, quę egi, propter quę & merito ſum de tali hęreſi diffamatus, & vltra, vos me habetis ſuſpectum, *exprimantur illa*, nũquam deinceps faciam, ſeu dicam, nec operam dabo, quod fiant.

Item iuro & promitto, quòd omnem pęnitentiam, quam mihi iniũgere decreueritis, pro pręductis, pro viribus adimplebo, nec contraueniam in aliquo: Sic me Deus adiuuet, & iſta Euangelia ſacroſancta. Quòd ſi contra pręducta iurata & abiurata fecero in futurum (quod Deus auertat) pœnis talibus de iure debitis, me nunc pro tunc libere ſuppono, obligo, & adſtringo, quatenus illis plectar cum probatum legitime extiterit me talia commiſiſſe.

Aduertendum hic tamen, ꝙ ſi indicia ſint talia & tam fortia, ꝙ cum infamia prædicta vel abſque ea reddant pręductum diffamatum ſuſpectum de hæreſi vehementer; tunc abiurabit omnem hæreſim generaliter, vt habitum eſt; & ſi relabatur in quamcunque hæreſim, pœna relapſis debita punietur, vt in cap. Inter ſollicitudines. de purg. cano. & in c. Accuſatus. de hęret. lib. 6. Si autem indicia illa ſint ita modica & leuia, ꝙ etiam cũ prædicta infamia non reddant eum ſuſpectum de hęreſi vehementer, ſed ſolum leuiter; tunc ſufficiet ꝙ abiuret non generaliter, nec ſimpliciter, ſed ſingulariter hæreſim, de qua habitus eſt ſuſpectus: ita ꝙ [a] ſi prolabatur in aliam ſpeciem hæreſis, pœna relapſis debita non punietur ratione abiurationis; quia ſcilicet vt ſuſpectus leuiter abiurauit: licet punietur durius, quàm ſi aliàs non abiuraſſet. Et omnia hęc patent in c. Accuſatus. in princ. de hæret. lib. 6. 184

Suſpectus vehemẽter omnẽ hæreſim debet generaliter abiurare.

Leuiter ſuſpectus non abiurat generaliter.

Ratione [b] autem purgationis canonicę eſt dubium; an ſi poſt purgationem canonicam in eandem ſpeciem hæreſis, de qua ſe purgauit canonice, prolabatur, pœna relapſis debita, hoc eſt, vltimo ſupplicio feriatur: Et videtur ꝙ ſic, per cap. Excõmunicamus 1. §. adiicimus. verſ. vel ſi poſt. purgationem, & per cap. Ad abolendam. §. illos quoque. de hæret.

Sit cautus notarius, ꝙ ſcribat in actis, an talis abiurauerit tanquam ſuſpectus de hæreſi leuiter,

vel vehementer, quia multum intereſt, vt aliàs ſu pradictum eſt.

185 Prædictæ autem purgatio & abiuratio fiant in vulgari, ſi fiant publice, & coram vulgaribus; ſi autem tantummodo coram viris litteratis, & à litteratis, poterunt fieri in latino. Et ſi fiant publice (vt videtur fiendum ratione infamiæ, & quia eſt publice diffamatus) fiant cum ſolemnitate in Eccleſia, de qua dictum eſt frequenter, ſcilicet, in die feſtiua; & facto ſermone per Inquiſitorē prius indicto in Eccleſiis parochialibus, & religioſorū: & ſermonibus aliis ſuſpenſis pro illa die; & poſito abiurando in populi medio, vt ab omnibus videatur; & lectis primitus ibidem publice eius culpis per notarium, ſeu aliquem religioſum, ſeu clericum ſęcularem.

Factiſque antedictis purgatione & abiuratione, Inquiſitor (vt aliàs dictum eſt pluries) indicet ſibi publice periculum, quod ſibi imminet, ſi in hæreſim prolabatur: de cuius periculo dictum eſt ſtatim: quibus ſic actis, feretur ſententia ſeu pænitentia per formam tenoris ſequentis.

Forma ferendi ſententiam vel iniūgendi pęnitentiā diffamato de hæreſi, & ſuſpecto aliàs de eadem.

186 NOs N. Epiſcopus talis ciuitatis, & frater N, ordinis Prædicatorum Inquiſitor hæreticæ prauitatis, in terris tali ditioni, talis domini ſubiectis, à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus: Diligentius attendentes, quòd tu de tali loco, & talis diœceſis, fuiſti delatus nobis de tali hęretica prauitate, *exprimatur illa*, Nos volentes, vt tenebamur, iudicialiter informari, an tu incidiſſes in prędictam hæreſim condemnatam, ad inquirendum, teſtes examinandum, teque citandū, & interrogandum medio iuramento, & ad alia facienda, quæ fienda erant per nos, deſcendimus & proceſsimus, vt decebat. Quibus peractis, viſis & diligenter inſpectis pariter & diſcuſsis, proceſſus meritis huius cauſæ & omnibus & ſingulis productis, actis, & actitatis æqua lance libratis, habitoque in & ſuper illis, theologorum, ac in iure peritorum pluries maturo conſilio, ac digeſto, reperimus te de prædicta hæreſi in tali loco, ſeu talibus locis apud bonos & graues publice diffamatum: propter quod, vt nobis mandant canonica inſtituta †, indiximus tibi purgationem canonicā, qua coram nobis hic publice te purgaſti, & ipſi cō purgatores pariter te purgarunt. Inuenimus etiā te talia commiſiſſe, *exprimantur illa*, propter quæ, & non immerito, te ſuſpectum habuimus vehementer, ſeu leuiter: *dicatur ſi eſt iſtud, vel illud*, & hoc de hęretica prauitate: propter quod fecimus te vt taliter ſuſpectum hęreſim abiurare, *dicatur*, omnem hæreſim, *ſi abiurauit vt ſuſpectus vehementer*; *vel*, hæreſim ſupradictam, *ſi vt ſuſpectus leuiter*: Verum quia non poſſumus, nec debemus, talia quæ peregiſti, vllatenus tolerare, ſed cogimur ea vitare † iuſtitia ſuadente, ad hoc vt reddaris cautior in futurum, & vt crimina non

† c. Inter ſollicitudines. de purga. cano.

† Al. vindicare.

A remaneant impunita. & vt ceteri non reddantur procliuiores ad ſimilia cōmittenda, & vt Creatoris iniuriæ non æquanimiter tolerentur: Ea propter te talem prędictum purgatum, & abiuratum, hic in noſtra præſentia perſonaliter conſtitutum, in hoc loco, & hora tibi in antea aſsignatis; Nos Epiſcopus & Inquiſitor præfati ſedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, ſacroſanctis Euangeliis poſitis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium noſtrum prodeat, & oculi noſtri videant ęquitatem: ſententiamus, ſeu pęnitentiamus per modum, qui ſequitur, ſcilicet, quòd tenearis, &c.

Ponantur illa quę videbuntur magis ad honorem 187 Pænitentiæ ſalutares vătatæ.
B *fidei eſſe, & ad exterminationē hęreticę prauitatis, vtpote, quod certis diebus Dominicis & feſtiuis, habeat ſtare ad portam talis, vel talis Eccleſiæ cum cereo tanti ponderis in manu, dum Miſſarum ſolēnia celebrātur, capite diſcooperto, & pedibus nudatis, & offerre ad altare cereum antedictum, & quòd habeat ſextis ferijs ieiunare, & quòd certo tempore locum illum non audeat exire, ſed certis diebus hebdomadæ ſe habeat Epiſcopo, vel Inquiſitori præſentare, & ſimilia, quę iniungenda videbuntur ſecundum culparum exigentiam & varietatem; quia non poteſt dari vna regula generalis.* Lata fuit hęc ſenten-
C tia, ſeu pænitentia, &c.

Qua lata, exequatur: poteritque diſpenſari, vel mitigari, vel commutari, ſecundum quòd negotium, & pęnitentis correctio, & humilitas hoc requirunt: quia poteſtatem habent Epiſcopus, & Inquiſitor, etiam ſi non retineant, & hoc de iure, vt in cap. Vt commiſsi. de hęret. lib. 6.

COMMENT. XLIII.

IAm monui ſupra ſuper 2. modo proceſſum terminandi, hunc modum ſeptimum eo nomine à ſecūdo differre, quia ibi de ſolo diffamato, hic vero de diſ- Num. 181.
D *famato ſimul & ſuſpecto agitur.*

Ac de hoc modo agit etiam breuiter Tabienſis in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 18. & Iacobus Sprenger in malleo maleficarū 3. par. q. 26. Sylueſter de Strigibus lib. 3. cap. 4. puncto 9. & alij.

Quæcunque autem neceſſaria ſunt ad intelligendum huuc modum, pleniſsime dicta ſunt à nobis ſupra ſuper dicto 2. modo proceſſum fidei terminandi.

Hoc ſolum præterea admonebo lectorem, ne fortaſſis dum hæc legis apud Eymericum, quid vnquam durius in reos huius criminis ſtatuat, animaduertendum eſſe id, quod docuimus ſupra par. 2. ſuper cap. inter ſollicitudines. §. ita tamen. & ſequentibus, nec Ad indicendā purgationem rato deueniendum.
E *facile & frequenter purgationem indicat, cum ſit remedium valde dubium & periculoſum, ſed ad alia iuris remedia confugiat.*

a ¶ Ita quòd ſi prolabatur in aliam ſpeciem hęreſis, pœna relapſis debita non punietur ratione abiurationis, & cete.] *Videtur hic Eymericus ſentire, quòd ſi is qui abiurauit de leui, poſtea manifeſte incidat in eam hęreſim, quam prius vt leuiter ſuſpectus abiurauit, debeat cenſeri relapſus. quę ſententia videtur fuiſſe Anchærani in cap. accuſatus. notabili 6. de hæret. lib. 6. quod tamen eſt falſum, vt docui ſupra par. 2. ſuper quæſt. 58. 3. vel poſt cōſtituto,* Num. 184. Abiurans de leui incidēs in eſdem hęreſim abiuratam non eſt relapſus.

vbi oſtendi apertiſſime Eymericum vere tenere cõtrariam opinionem, quare hic locus ita eſt accipiendus: Qui leuiter abiurauit, ſi relabatur in aliã hæreſim ab ea, quam abiurauit, non erit relapſus; quia non abiurauit omnem hæreſim: adde, neque erit relapſus ad hoc vt relapſorum pœna puniatur: etiam ſi in eandem hæreſim, quam leuiter abiurauit, incidiſſe deprehendatur. Dixi; ad hoc vt relapſorum pœna puniatur: *quoniam ſi vocis proprietatem ſpectemus, re vera erit dicendus relapſus, cum in priorem lapſum recidat, nec putandum eſt virum egregie eruditũ aliter ſenſiſſe. Nec video quomodo aliter poſſem hunc locum accipere, quem non ſum auſus immutare, quia omnes codices penitus conuenie bant. cæterum ita putabã legendũ, vt ex ſerie auctoris colligitur:* Ita quòd ſi prolabatur in eandẽ ſpeciẽ hæreſis. *ſiue ita:* Ita quòd ſi prolabatur in eandem, vel in aliam ſpeciem hæreſis; *&c.*

Num. 184. b ¶ Ratione autem purgationis canonicæ eſt dubium, &c.] *Admonui ſupra in hac 3. par. ſuper 2. modo proceſſum terminandi. §. nec contemnat. Eymericum varijs locis, varie ſcripſiſſe de hac difficultate: ſed ne actum agam, quid mihi in hoc dubio ſentiendum videatur, dixi copioſe præcitato commentario, vbi omnino videas.*

De octauo modo terminandi proceſſum fidei per abiurationem faciẽdam ab hæretico pœnitente.

188 OCtauus modus proceſſum fidei terminandi & finiendi eſt, quando delatus de hæretica prauitate, meritis proceſſus diligenter diſcuſſis, cum bono conſilio in iure peritorum reperitur confeſſus hæreſim, ſed pœnitens, & aliàs non relapſus veraciter; & hoc eſt quando delatus ipſe confitetur iudicialiter coram Epiſcopo, vel Inquiſitore medio iuramento, ſore verum quòd ipſe tãto tempore ſtetit, & perſeuerauit in illa, ſeu alia, de qua delatus eſt hæretica prauitate, & illi credidit & adhæſit; ſed poſtmodum ad informationem Epiſcopi, & Inquiſitoris tandẽ vult reſilire, & ad gremium Eccleſiæ redire, & illam ac omnem aliã hæreſim abiurare, & ſatisfacere prout ipſi voluerint ordinare; & non reperitur, quòd vnquã aliàs hæreſim aliquam abiurauerit, ſed nunc abiurare prompto animo eſt paratus.

Circa iſtum talis practica eſt ſeruanda. Talis enim eſto quòd multis annis ſteterit in hæreſi prædicta, ac etiam aliis quibuſcunque, illas crediderit, dogmatizauerit, multoſque induxerit in errores; ſi tandem cum effectu illas hæreſes confeſſerit abiurare, & ſatisfactionem congruam ad arbitrium Epiſcopi & Inquiſitoris exhibere; nõ eſt tradendus brachio ſæculari vltimo ſupplicio feriendus; nec ſi eſt clericus, degradandus, ſed eſt ad miſericordiam admittẽdus, iuxta cap. Ad abolendam. §. præſenti. extra de hæret. & abiurata primitus hæretica prauitate, eſt in perpetuum carcerem detrudendus, iuxta c. Excommunicamus 2. §. ſi quis. & abſolutionis beneficio impertito; & iniuncto eidem, quod talibus iniungi conſueuit, iuxta c. Vt officium. prouiſo tamen ſolerter, ne ſimulata fictione redeat fraudulenter, & Epiſcopũ & Inquiſitorem, immo ſeipſum fallẽdo, ſub agni ſpecie lupum gerat.

Hæretici pœnitentes non relapſi recipiũtur miſericorditer.

Prouidendũ ne ficta ſit hæreticorũ conuerſio.

Modus autem diſponendi ad abiurationem talis erit.

Forma diſponendi ad abiurationem faciendã per illum, qui eſt propria confeſſione in hæreſim deprehẽſus, et pœnitet, & aliàs nõ relapſus.

IN primis Epiſcopus & Inquiſitor inter ſe cõcordabunt de prædicta abiuratione fienda publice, aliqua certa die Dominica, vel feſtiua, quæ quidem non ſit Dominica de Aduentu, vel Quadrageſima, vel aliàs dies multum ſolemnis, vt dies Natiuitatis Domini, vel feſtum Paſchæ, & ſimiles, quia prædictis diebus honeſtum eſt ſermones non ſuſpendere, & quemlibet accedere ad eccleſiam ſuam parochialem; quod fieri non poſſet ſi in illa fieret abiuratio antedicta: tum quia ſuſpenderentur ſermones; tum etiam quia omnes confluerent ad eccleſiam, in qua fienda foret abiuratio ſupradicta. Concordata igitur de tali certa die Dominica, vel feſtiua, mandabitur præcedẽti die Dominica, ſeu alia feſtiua, per dies aliquos ante præfixam diem ad abiurandum præcedente, ex parte Epiſcopi & Inquiſitoris, curatis omnibus eccleſiarum illius ciuitatis, vel loci, in quo prædicta abiuratio eſt fienda, vel religioſis, qui habent illa die populo prædicare, quòd inſinuent publice populo, ac clero, quòd tali Dominica, ſeu die feſtiua, Inquiſitor in tali eccleſia pro fide & de fide ſermonem faciet generalem; & ſic quòd quilibet vadat illuc ad videndum, & audiendum ea quæ fient, & habebunt ex parte domini noſtri Papæ Indulgentiam conſuetam, ſcilicet, quadraginta dierum, indicando etiam, quòd illa die nõ erit alius ſermo in loco illo. Quo facto, mittatur ex parte Epiſcopi & Inquiſitoris ad domos religioſorum; qui prædicant communiter verbum Dei, & intimabitur eorum ſuperioribus, quòd die Dominica ſequenti, ſeu tali die feſtiuo, Inquiſitor ſermonem faciet pro fide in tali eccleſia generalem, & quòd ſuſpendit omnes alios ſermones: & ideo quòd nullus in loco illo prædicet illo mane, ſed quòd quilibet ſuperior mittat quatuor fratres, vel duos prout videbitur, qui interſint ſermoni, & abiurationi, & ſententiæ ferendæ. 189

Medio autem tempore Inquiſitor ſermonem ſuum ordinabit, iuxta materiam fidei, de qua pro tunc eſt agendum: ordinabit etiam cum Epiſcopo de culpis in ſcriptis redigendis, abiuratione formanda, & ſententia, ac etiam de loco & ſede, ſeu baſtimento ponendo in alto in eccleſia antedicta in medio, in quo poſſit poni abiurandus & ſententiãdus, vt ab omnibus videatur. ordinabit etiã de veſte fienda ad modum ſcapularis religioſorũ ſine tñ capucio, quę ſit de pãno liuido, vel alterius coloris, & habeat inſertas cruces ante & retro de

Veſtis pœnitentialis.

Panno, ſeu tela croceæ longitudinis trium palmorum, & ex tranſuerſo duorum, & latitudinis medij palmorum.

Practica: Quibus omnibus ſic diſpoſitis, & adueniente die ad abiurandū præfixa, ſtatim in principio Miſſæ ponetur abiurādus in ſede ſeu baſtimento prędicto in alto, in populi medio, ſeu in loco, in quo poſsit libere ab omnibus intueri, circundantibus eum curię ſæcularis, ſeu eccleſiaſticæ miniſtris: & ſtabit diſcooperto capite, & dicto Euangelio (vt eſt moris) Inquiſitor prædicabit, deteſtando & reprobando illam hęreticam prauitatem, ſeu illas in qua, vel in quibus abiurandus confeſsione propria eſt deprehenſus. Quo ſermone finito, Inquiſitor dicet hæc verba, vel ſimilia in effectu: Iſte, qui eſt hic in alto poſitus, incidit in hęreſim, contra quam vobis prædicaui, & illam tenuit, & circa illam multum offendit: quòd autem ita ſit, vos audietis. Quibus dictis mandet notario ſtatim ibi, vel religioſo, vel clerico ibi in ambone præſenti, cui tradidit cedulam, culpas illius abiurandi continētem, quòd legat illam, & ille ſtatim obtemperabit: Cedula autem, ſeu ſcriptura erit tenoris ſequentis.

Forma cedulę legēdæ in publico crimina illius continentis, qui habet hęreſim abiurare.

190 ISTæ ſunt culpæ & mala opera contra fidem catholicam, quæ geſsit talis hic præſens, quæ cōfeſſus eſt in iudicio ſe cōmiſiſſe ore proprio, medio iuramento.

In primis confitetur ore proprio & medio iuramento, quòd tot annis ſtetit, & perſeuerauit in iſta hęreſi, & errore: *exprimantur*.

Item confitetur, quòd in dictam hęreſim incidit in hunc modum: *dicatur*.

Item confitetur, ꝙ dogmatizauit, & pluries induxit plures ad eandem hęreſim per hunc modū: *dicatur, & ſic explicentur eius culpę omnes*.

Quibus lectis ſi Inquiſitor videat eū certis indicijs bene conuerſum ad fidem, & præſumat ꝙ veritatem interrogatus publice nō negabit, interrogabit [b] eum dicens: ſtant ne iſta omnia in veritate ſicut lecta ſunt? & eo reſpondente quòd ſic, adiungat: Vis tu in iſtis hæreſibus perſeuerare; quod ſi feceris, damnaberis in æternum, & perdes etiam nunc corpus tuum: vel eas abnegare & abiurare, vt poſsis animam tuam ſaluare & vitā corporalem præſeruare? Quo dicente, nolo in iſtis ſtare; ſed volo libenter illas abnegare, & reuocare; dicet Inquiſitor, ſano conſilio adhęſiſti.

Si autem Inquiſitor hæſitet, an ille ſit bene cōuerſus, & dubitat, quòd ſi interrogetur lectis culpis, an ita ſtet in veritate, ꝙ ipſe commiſerit illas, quod negaret veritatem, & ſe ibi excuſaret propter verecundiam, & populus ſcandalizaretur: in illo caſu non curet eum interrogare, an illa quæ ſunt lecta ita ſtent in veritate nec ne: ſed illis lectis interroget eum (vt eſt dictum) ſi vult in illis hæreſibus ſtare, vel ipſas abnegare, & abiurare; & reſponſo, quòd abnegare, & abiurare: tunc pone- A tur coram ipſo abiurando liber Euangeliorū: quo facto, depoſito capucio, & genibus ibi flexis, ac manibus ad librum poſitis, leget ipſe, ſi ſcit legere, abiurationem: aliàs notarius, vel religioſus aliquis, ſeu clericus, per orationes breues illo eadem replicante per hunc modum: Nam notarius dicet in vulgari: Ego talis, de tali loco, talis diœceſis: & abiurans replicabit: Ego talis de tali loco, illa exprimendo. Notarius coram vobis dominis Epiſcopo & Inquiſitore: Et abiurans eadem replicabit: & ſic de aliis. & quilibet dicat ita alta voce, vt quilibet diſcernatur. Abiuratio autem talis erit.

B *Forma omnem hæreſim abiurādi per illū, qui propria confeſsione eſt in hæreſim deprehenſus, & pœnitet, & aliàs non eſt relapſus.*

EGo talis de tali loco, talis diœceſis in iudicio 191
perſonaliter cōſtitutus, coram vobis dominis Venerabilibus N. Epiſcopo talis ciuitatis, & Fratre N. Inquiſitore hęreticæ prauitatis in terris talis domini ditioni ſubiectis, à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegato, ſacroſanctis Euangelijs (C) poſitis coram me, eiſque proprijs manibus per me tactis; iuro me credere corde, & profiteor ore illam ſanctam fidem catholicam & Apoſtolicam, quam ſancta Romana Eccleſia credit, profitetur, prędicat, & obſeruat: & conſequenter abiuro, reuoco, deteſtor, & abnego omnem hęreſim cuiuſcunque ſit conditionis & ſectæ extollētem ſe aduerſus ſanctam & Apoſtolicam Eccleſiam.

Item iuro me credere corde, & profiteor ore, ꝙ ſic & ſic: *explicetur articulus catholicus, contrarius illi hęreſi, in quam ſe confeſſus eſt incidiſſe. vt verbi gratia, ſi confeſſus eſt incidiſſe in illā hęreſim, quod dominus noſter Ieſus Chriſtus non fuit verus* D *Deus, ſed homo purus, abiuret ſic:*

Item iuro me credere corde, & profiteor ore, ꝙ dominus Ieſus Chriſtus beatæ Marię ſemper virginis filius, fuit verus Deus, genitus de Deo patre æternaliter, & verus homo ex Maria virgine conceptus, & natus temporaliter: Et conſequenter abiuro, abnego, deteſtor, & reuoco illam hęreſim damnatam per ſacroſanctā Eccleſiam, quæ falſo ac mendaciter aſſeuerat, quòd dominus Ieſus non fuit verus Deus, ſed homo merus & purus, in quam hæreſim ego miſer incidi, eamque tenui, & illi credidi per annos tot, atque dogmatizaui, docui & defenſaui: Cuius rei me pœnitet E corde toto. *Et ſi in plures hæreſes ſe incidiſſe eſt confeſſus, abiurabit quamlibet ſingillatim per modum ſtatim dictum.*

Item iuro pariter & promitto, quòd deinceps nullam hęreſim prædictarum, ſeu aliam qualemcunque tenebo, credam nec adhærebo, nec dogmatizabo alicui, nec docebo, nec inſtruam quęcunque de aliqua hæreſis prauitate, nec libros hęreticales ſcienter habebo: immo iuro & promitto, quòd ſi ſciuero aliquem eſſe infectum aliqua hęreſis labe, ſeu aliquem dogmatizare, docere,

aut

aut quemquam inſtruere in aliqua hæreſi, vel errore, ſeu libros, vel ſcripturas hæreticales habere, quamcitius cómode potero vobis domino Epiſcopo, vel Inquiſitori, ſeu alteri ſucceſſorum veſtrorum, vel alicui vicariorum veſtrorum, vel illorum, denunciabo & intimabo.

Item iuro pariter & promitto, quòd pœnitentiam per vos mihi iniungendam prædictis non refutabo, nec contraueniam in aliquo, immo pro viribus adimplebo.

Item iuro pariter & promitto, quòd non fugiã, nec abſentabo me, niſi de veſtro beneplacito, licentia & aſſenſu; immo iuro & promitto, quòd quandocunque & quotieſcunque requiſitus fuero per vos, ſeu alterum veſtrum, ſeu vicariorum veſtrorum, ac ſucceſſorum veſtrorum, aut eorũ vicariorum alterius nomine, vel mandato, quamcitius commode potero, me perſonaliter præſentabo: ſic me Deus adiuuet, & hæc Euangelia ſacroſancta. Quòd ſi contra prædicta iurata, vel abiurata, ſeu eorum aliquod (quod Deus auertat) fecero in futurum, haberi volo protinus pro relapſo; ac pœnis relapſis de iure debitis, me nũc pro tunc obligo & adſtringo, quatenus illis plectar, ſi & quãdo probatum extiterit legitime in iudicio, ſeu me confeſſum, contra nunc iurata & abiurata, aliqua commiſiſſe.

Sit autem circumſpectus, & cautus notarius, quòd ſcribat in actis, ſeu proceſſu, quòd prædictus abiurauit tanquam deprehẽſus in hęreſi propria confeſſione, vt ſi relabatur, pœna relapſis debita puniatur.

192 *Monitio Inquiſitoris.* Facta autem prædicta abiuratione Inquiſitor poterit ei qui abiurauit, talia verba dicere in effectu: Chariſsime, in eo ꝙ abiuraſti, ſano conſilio adhęſiſti, quia euaſiſti infernum, & introibis, Deo adiuuante ſi volueris, paradiſum: ſed præmoneo te, ꝙ ſis cautus, & in agendo, loquendo & conuerſando: nam ſi de cetero prolabi inuentus fueris in quamcumque hæreſim, vel errorem; vel eis, vel ei, quos vel quem ſcieueris eſſe in aliqua hæreſi vel errore, de cætero fauorem in hæreſi præſtiteris, ſine miſericordia traderis curię ſęculari, vltimo ſupplicio feriendus: quare tibi conſulo, quòd ſis cautus, & fugiãs hæreticos & ſuſpiciones, & ſemper te aſſocies viris catholicis atque bonis, & qui ſuſpecti de fide nullatenus habeantur.

193 Et quia iſte, qui eſt ſic deprehenſus in hæretica prauitate, eſt excommunicatus, iuxta cap. Excõmunicamus. 1. & 2. de hæret. Et per abiurationem rediit ad gremium Eccleſiæ, ideo eſt ei abſolutionis beneficium impendendum, iuxta cap. Vt officium, in princip. de hæret. lib. 6. Quare poſt prædictam abiurationem poterit ei dicere Inquiſitor: Fili, quia tu credidiſti & adhæſiſti hæreſibus ſupradictis, tu fuiſti excommunicatus: quia omnis talis de iure eſt excommunicatus: ſed nũc huiuſmodi hæreſes abiuraſti, abnegaſti, & reuocaſti, ideo videris pœnitens, & conuerſus, propter quod ego abſoluam te à dicta ſentẽtia excõicationis, & reſtituam te Eccleſiæ ſacramentis, & amodo eris particeps bonorum Eccleſiæ; dumtamen attendas bene, quòd de corde vero, & fide non fi-

A cta reuerſus ſis ad Eccleſiæ vnitatem, & ſerues ea quæ tibi iniuncta per nos fuerint & mandata; aliàs non eſſes abſolutus: ſed confido quòd veraciter es conuerſus, & tibi iniungendam pœnitentiam obſeruabis; ideo volo te abſoluere, flecte genua. Quo facto dicatur pſalmus, Deus miſereatur noſtri. Kyrie eleiſon, &c. Pater noſter, &c. Et ne nos, &c. Saluum fac ſeruum tuum, & cetera. Deus meus, &c. Dominus vobiſcum, &c.

Oremus.

PRAETENDE Domine famulo tuo dexteram cæleſtis auxilij, & vt te toto corde perquirat, & quę digne poſtulat, aſſequatur.

B Oremus.

PRAESTA quæſumus Domine huic famulo tuo, dignum pœnitentiæ fructum, vt Eccleſiæ tuæ ſanctæ, à cuius integritate fidei deuiauerat in hęreſim incidendo, dono tuæ gratię, reformetur, Per Chriſtum dominum noſtrum. Amen.

Et addat ſic: Et ego auctoritate Apoſtolica, qua fungor in hac parte, abſoluo te à ſententia excommunicationis maioris, qua fuiſti innodatus, pro eo quia in damnatam hęreſim credendo incidiſti, & reſtituo te ſacramentis Eccleſiæ, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Amen.

Quibus peractis dicat ſibi Inquiſitor: Fili, mo-
C do Eccleſia ſancta Dei recepit te ad miſericordiam, & es factus vnus de numero filiorum eius: ſed vt melius caueas in futurum, & Deus indulgeat tibi tantum quod cõmiſiſti peccatum, & ſis ceteris in exẽplum, dominus Epiſcopus & Ego iniungemus tibi pœnitentiam, non tantam quantã meruiſti, ſed talem qualem valeas ſuſtinere: & ne terrearis ſi tibi dura videatur, quia ſi bene perſeueres, nobiſcum miſericordiam inuenies. Et tunc Inquiſitor iniungat notario, vel illi religioſo, ſeu clerico, cui ſententiam tradidit perlegendam ibi in ambone pręſenti, quòd legat eam, & ſtatim feretur ſententia per hunc modum.

D

Forma ſententię contra eum, qui abiurauit vt hęreticus pęnitens.

NOs N. Epiſcopus talis ciuitatis, & Frater N. ordinis Prædicatorum Inquiſitor hęreticæ prauitatis, in terris talis domini ditioni ſubiectis, à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus. 194

ATTENDENTES, ꝙ tu talis de tali loco, talis diœceſis, fuiſti nobis publica fama referente, ac fide dignorum inſinuatione, delatus de hæretica prauitate, & quòd illa infectus fueris multis
E annis, in magnum tuæ animæ detrimentum: quę delatio præcordia noſtra acrius vulnerauit: Nos, quibus incumbit ex officio nobis tradito, ſanctã fidem catholicam in cordibus hominum cõplantare, ac prauitatem hæreticam ab eorum mẽtibus eneruare †, volentes vt tenebamur & tenemur) in & ſuper his certius informari, & videre ſi clamor ad aures noſtras peruenerat, veritate aliqua fulciretur, vt ſi ſic veritas ſe haberet, prouideremus de ſalubri remedio opportuno; deſcendimus ad inquirendum, teſtes examinandum, teque vocan-

† al. exterminare.

dum; ac vt congruentius potuimus, in & ſuper contra te denuntiatis te interrogandum medio iuramento, & ad peragendũ omnia & ſingula, quæ per nos erant fienda, iuſtitia exigente, ac vt nobis mandant canonicæ ſanctiones. Sane cũ vellemus cauſæ tuæ huiuſmodi congruum dare finem, & videre clare, quod compertum fuerat, an ſcilicet, ambulares in tenebris, vel in luce; & an fores infectus hęreſis labe nec ne: proceſſus meritis actitatis, ſolemne tam in ſacræ theologiæ facultate, quàm in iure canonico & ciuili peritorum coram nobis conſilium ordinauimus congregari, ſcientes quòd ſecundum canonica inſtituta, integrum eſt iudicium †, quod plurimorum ſententiis confirmatur. Et habito in & ſuper omnibus & ſingulis actis & actitatis in cauſa præſenti, ſano, maturo, ac digeſto conſilio prædictorum; viſiſque ac diligenter inſpectis proceſſus meritis, omnibuſq; & ſingulis in eo contentis æqua lance libratis, inuenimus te propria confeſsione in iudicio recepta per nos medio iuramento, in multiplici prauitate hæretica deprehenſum. Nam inuenimus quòd tu per annos tot credidiſti corde, & affirmaſti ore ſæpe & ſæpius, *quòd ſic & ſic; explicentur omnes hæreſes, in quibus incidit ſingillatim, verbi gratia, ſcilicet*, quòd dominus Ieſus Chriſtus non fuit Deus & homo, ſed tantum homo purus. Item quòd beata Maria mater pręfati domini noſtri Ieſu Chriſti non fuit ſemper virgo, ſed poſtquam Chriſtum virgo peperit, ipſa de Ioſeph alios filios generauit, & cet. *exprimantur omnes quæcunque ſint illa, & etiam explicentur omnia, quę contra eum legitime ſunt probata. Et poſt ſequatur ſic.* Verum cum miſericors & miſerator Dominus nonnullos prolabi permittat aliquando in hęreſes & errores, non ſolum vt viri catholici & litterati in ſacris eloquiis exercitentur; verum etiam vt ſic lapſi humiliores deinceps fiant, ac in pænitentiæ operibus exerceantur, eiuſdem proceſſus meritis diligenter diſcuſsis reperimus, ꝙ tu ad informationem frequentem noſtram, & aliorum proborum, adhærendo conſilio ſaniori ad gremium ſanctæ matris Eccleſiæ, & ad eiuſdem vnitatem ſalubriter euolaſti; prædictos errores & hęreſes deteſtãdo, ac fidei ſanctæ catholicæ agnoſcens irrefragabilem veritatem tuis intimis viſceribus infigendo, propter quod te admiſimus ad abiuratoriam & adiuratoriam publicam cautionem, faciendo te in præſentiarum præfatas hæreſes, & omnem aliam hæreſim publice abiurare; qua expleta abſoluimus te à ſententia excommunicationis maioris, qua ex lapſu in hęreſim extiteras innodatus, & te reconciliando, ſanctæ matris Eccleſiæ reſtituimus eccleſiaſticis ſacramentis: dum tamen de corde vero, & fide nõ ficta redieris ad Eccleſiæ vnitatem, prout te feciſſe crędimus & ſperamus. Sane cum indignum valde exiſtat dominorum temporalium iniurias vlciſci, Dominique cælorum & creatoris omnium iniurias æquanimiter tolerare, cum multo grauius ſit æternam †, quàm temporalem lædere maieſtatem; & vt ipſe peccatorum miſerator, tui miſereatur; & vt ſis ceteris in exemplum, & vt crimi-

† c. Prudentiã. de offic. delega.

† c. Vergẽtis de hæret.

A na non remaneant impunita, & vt efficiaris cautior in futurum, & vt non reddaris proclinior, ſed difficilior ad prædicta, & quæcunque alia illicita committenda:

Nos Epiſcopus & Inquiſitor iudices in cauſa fidei antefati, ſedentes pro tribunali more iudicũ iudicantium de prædictorum in ſacra theologia, atque iure conſilio peritorum, ſacroſanctis Euãgeliis poſitis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium noſtrum prodeat, & oculi noſtri videant æquitatem, habenteſque præ oculis ſolum Deum, ac fidei orthodoxæ irrefragabilem veritatem, te talem in noſtra pręſentia conſtitutum in hoc lo-B co, die, & hora tibi ad audiendam diffinitiuam ſententiam, ſeu iniungendam pænitentiam in antea aſsignatis, ſententialiter & taliter damnamus ac pęnitentiamus, ſolam tibi vitam de miſericordia relinquentes:

In primis, quòd mox induaris veſte liuida facta ad modum ſuperſigni militum, ſeu ſcapularis abſque capucio monachorum, habente cruces de panno croceo, vnam ante, & aliam retro, longitudinis trium palmorum, & ex tranſuerſo duorum palmorum, & latitudinis medij palmi: quã veſtem & cruces ſuper veſtes alias deferre habeas toto tempore vitæ tuę in ſignum pęnitentię: C & ſi deſtruatur, habere & deferre aliam tenearis, cum cruces ſint inſignia hominis pænitẽtis: quod abhorrere non debes, ſed diligere, quia Dominus Ieſus crucẽ in ſuis humeris humiliter baiulauit. Item te condemnamus, ac pænitentiamus, ꝙ mox hac pędicta veſte indutus, ponaris cum pędicta veſte & crucibus in porta tali huius eccleſiæ, tali in ſcala, in alto, & ibi ſtes vſque ad horã prandij, taliter vt videri poſsis ab egredientibus & ingredientibus euidenter, & poſt reducaris ad eundem locum & ſcalam indutus veſte prædicta & crucibus, in prima pulſatione Veſperorum, & illic taliter ſtes vſque ad ſolis occaſum. Item te ſentẽ-D tialiter condemnamus, ꝙ tali die Dominica ſeu feſtiua ſtes in porta talis eccleſię in ſcala in alto, à principio Miſſę maioris vſque ad finem, cum veſte & crucibus ſupradictis, & tali die Dominica vel feſtiua per modum conſimilem in porta talis eccleſię, & tali: *exprimantur omnes, vel multæ eccleſiæ parochiales & religioſorum, & præſertim illæ, in quibus maior populi confluit multitudo, & aſſignentur dies ſolenniores anni, ſicut Chriſti Natiuitatis, Apparitionis, Paſchę, Aſcẽſionis, Pẽtecoſtes, & quatuor feſtiuitates Virginis glorioſæ, plus vel minus, vt culpa exegerit delinquentis.*

Item te ſententialiter cõdemnamus carceri tali E ad perpetuum, vt ibi ſemper pane doloris & aqua anguſtiæ crucieris. Retinentes nobis ex certa ſcientia, & expreſſe, ꝙ poſsimus libere dictã ſententiam ſeu pænitentiam mitigare, aggrauare, cõmutare, tollere totaliter vel in parte; ſi & quãdo & prout nobis, & totiens quotiens videbitur faciendum. Lata fuit hæc ſententia.

Qua lata Inquiſitor aſſumet per puncta, & di- 195
cet ſententiato hęc vel ſimilia in effectu: Fili, ſententia vel pænitentia tua ſtat in hoc, ꝙ tu ſcilicet portes toto tempore vitæ tuæ cruces, & ꝙ ſtes in

ſcala

ſcala cum eis in porta talium eccleſiarum, & q̧ ſis in carcere perpetuo ad panem & aquam: ſed fili, non ſit tibi graue, quia certifico te, quòd ſi patienter toleres, miſericordiam apud nos inuenies; nec dubites, nec deſperes, ſed firmiter ſperes.

Quibus dictis, ſententia executioni debitæ demandetur: & ſtatim veſtis prædicta ſibi induatur, & in ſcala in alto ponatur, vt ab egredientibus euidenter videatur, circundantibus eum miniſtris curiæ, hora autem prandij ducatur à miniſtris ad carcerem: & poſt fient alia prout ponuntur in ſententia.

Dum autem ipſe induitur, & ad portam eccleſiæ ducitur; Inquiſitor faciat tria.

Indulgentia — Primo largiatur quadraginta dies de indulgentia omnibus, qui prædictis actibus fidei in eccleſia interfuerunt.

Secundò indicet ibi publice, q̧ omnes qui præſtiterunt conſilium, auxilium, vel fauorem, q̧ ille abiurauerit hæreſim, & ad Eccleſiæ vnitatem redierit, ſicut fuerunt denuntiantes, teſtificantes, cõſiliantes, culpas, abiuratione, & ſententiá legẽtes, ac miniſtri eum cuſtodientes, habuerunt ex parte domini noſtri Papæ tres annos de indulgentia.

Tertio inſinuet etiam omnibus, quod quicunque ſcit aliquem hæreticum, ſeu de hæreſi diffamatum & ſuſpectum, & denuntiauerit ipſi Inquiſitori, quòd etiam habebit ex parte domini noſtri Papæ tres annos de indulgentia, & ſic conſiderent & denuntient, ſi aliquid ſciuerint vel audiuerint de prædictis. & ſic eſt finis.

196 Conſiderãdum autem eſt, q̧ Epiſcopus & Inquiſitor poſſunt in dicta ſententia ſeu pænitentia diſpenſare, mitigare, & commutare prout maior vel minor correctio, patientia, vel humilitas apparuerit delinquentis, iuxta c. Vt commiſſi. in princ.

Mitigari & mutari põt pænitẽtia hæc cõuerſorũ

Attendẽdum tamen eſt, q̧ tales in hæreſim deprehenſi, poſtquam redeuntes conuerſi ſunt, in ſua conuerſione differentes ſunt. Quidá namque ſunt, qui licet hæreſibus crediderint, ac eas dogmatizauerint, tamen cõtinuo vt ab Epiſcopis ſeu Inquiſitoribus deprehenſi ſunt, & de fidei catholicæ veritate, ac contrario eorũ, quæ ante crediderunt, informati ſunt, à ſuis erroribus reſiliunt, & abiurare errores illos conſentiunt, ac de facto faciunt, & cum his mitius eſt agendũ, & quo ad ſententiam & pænitentiá, & quo ad mitigationẽ eiuſdem pænitentiæ ſeu diſpenſatione ipſius: vnde cũ talibus leuius diſpenſatur, præſertim quo ad carceris perpetui detruſionẽ, & panis & aquæ perpetuá macerationẽ. In aliis autẽ etiá aliqualiter, ſed non totaliter, maxime in portatione crucum. Multũ. n. congruum eſt & vtile talibus, totá ciuitatẽ ſeu locũ eis pro carcere aſſignare: ſed cruces longo tẽpore deferre. Deportatio. n. crucum publica, & poteſt eſſe deferentibus multum ſatisfactoria, immo eſſet multum meritoria propter verecundiá, quam deferẽtes ſuſtinent ſatis magnam, & poteſt eſſe & eſt ceteris plurimum in exemplum, & [f] ſic in depoſitione earum difficiliter diſpenſatur.

Redeuntium hæreticorum differentiæ.

De effectib. portandi crucem habitus pænitẽtialis.

Quidam autem alij ſunt, qui & hæreſibus crediderunt, & eas dogmatizauerunt, ac deprehenſi ab Epiſcopis vel Inquiſitoribus in eiſdem ſunt, &

De ſero redeuntib. quibus minus eſt fidendũ.

A de earũ prauitate & cõtraria catholica veritate plenius informati, reſilire ab erroribus nolũt, ſed per tempora contumaciter perſiſtunt, & tandem fortaſſe plus metu mortis, quàm amore veritatis reſiliunt, ſeu potius reſilire ſe fingunt, & abiurant: tales rariſsime veraciter conuertuntur, ſed ficte, & ſub agni ſpecie gerunt lupum: quare talibus ſic difficiliter abiuratis, non eſt fides magna adhibenda de eorum conuerſione, propter [g] quod cum eis cautius eſt agendum, nec ſunt faciliter à carcere liberãdi, ſed potius per annos plures, ſeu perpetuo in eiſdem detinendi, ne alios inficiant; nec debẽt permitti intrare ad eos mulieres, quia fragiles ſũt,

Pulchra auctoris documẽta, diligẽter aduertenda.

B & faciliter peruertuntur, nec viri ſimplices, ſed tátũ viri catholici & approbati zelatores fidei, nullatenus de fide ſuſpecti: tales namque multos deceperunt, multoſque infecerunt, & fraudes quãplurimas cõmiſerunt, ac frequentius, & vt in plurimum recidiuarunt, & ad vomitum redierunt, & relabentes & impænitentes ignibus ſunt conſumpti, vt experiẽtia rerum magiſtra docet, & docuit in diuerſis mundi partibus euidenter.

COMMENT. XLIIII.

Retulit hunc modũ etiam Tabienſis in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 19. & Iacobus Sprenger in

C *malleo malleficarum 3. par. q. 27. & Syluester lib. 3. de ſtrigibus cap. 4. puncto 10. & Locatus in fine operis iudicialis, in forma ferenda ſententia, ſeu iniungendi pænitentiá ei qui per teſtes cõuictus eſt in hæreſim incidiſſe, ſed pænitet, nec eſt relapſus, & alij.*

a ¶ Illas crediderit, dogmatizauerit, multoſque induxerit in errores.] *Hic locus manifeſte indicat Eymericum ſentire, dogmatiſtam, ſiue magiſtrũ errorum conuerti volentem, recipiendum eſſe ad Eccleſiæ gremium: quam ſententiam non eſſe ſimpliciter explodendam, (vt quidam putant) abũde docuimus ſupra par. 2. ſuper quaſt. 39.* Num. 188.

Dogmatiſta ex ſententia Eymerici recipiendus ſi cõuertatur.

b ¶ Interrogabit eum dicens: ſtant ne iſta omnia Num. 190.

D in veritate ſicut lecta ſunt?] *Sane ſiue præſumat Inquiſitor reum libere dicturum veritatem, quia bene conuerſus videatur, ſiue negaturum, nullo pacto debet eum interrogare, an crimina obiecta & publicata ita ſe habeãt, nec ne: quoniá grauiſſimũ inde poſſet naſci incommodum. ſi. n. reus malo ſpiritu agitatus, coram populo negaret ea ita ſe habere, in dubiũ reuocarentur quæ magno labore ſunt inuenta, & inquiſita; ac multitudo plebeia non leuiter etiam commoueretur. ergo ſeu ſperet confeſſurum, ſeu ſecus, tutius eſt ſemper talem omittere interrogationem. vidi ego quandoque eos qui coram vno, aut altero libere recitauerant ſuos errores, poſtea ob verecundiam fortaſ-*

E *ſis, aut alios affectus magnopere expaueſcere eoſdẽ coram alijs, aut pluribus referre.*

Ad hæc: quamuis qui ita interrogaretur, nõ negaret probata crimina; poſſet tamen ſe excuſare, aut alio modo ſe fingere innocentẽ: quod omnino vitandum eſſe in hac cauſa monuit iam olim frater ille Iuonetus ſape citatus in ſum. par. 5. cap. 2. cuius fragmentũ extat in codice illo bibliothecæ Vaticanæ; vbi tit. Qualiter examinãtur hæretici, ita habet: Et caueatur ne permittatur excuſare ſe, vel alio modo ſe innocentem fingere, ne populus ſcádalizetur pu-

tantes eum iniuſte damnatum. *hæc ille.*

Num.194. c ¶ Verum cum miſericors & miſerator Dominus nonnullos prolabi permittat aliquando in hæreſes, &c.] *Sæpe monui Eymericum recondita eruditionis ſuæ ſemina vbique ſpargere: nam hoc loco quaſi aliud agēs breuiſſime indicat quę vtilitates ex hęreſibus oriantur, de quibus grauiter & vere beatus Tho. 2.2.q.11.art.3. ad ſecundum argumentum. plene quoque diſſerit Ioannes Turrecrem. in ſum. de eccleſia lib.4. par.2.cap.5.*

Quot & qualia cōmoda ab hęreſibus oriantur.

Ac in ſumma tria potiſſimum commoda pariunt hęreſes, quorum duo tantum hic recēſet Eymericus: primum eſt, intelligentia diuinarum ſcripturarum, & fidelium exercitatio in illis percipiendis, dum vigilanter inquirūt Spiritus ſancti recondita myſteria, de quo multis locis diſſeruit Auguſtinus, ſed nuſquā luculentius, quam tom.8 in pſalmum 67 ſuper illo verſiculo: Congregatio taurorum, &c. *quem locū, quia valde eſt in hac cauſa inſignis, referre placuit, habet autem ita:* Multi ſenſus ſcripturarū ſanctarum latent, & paucis intelligentioribus noti ſunt, nec aſſeruntur commodius & acceptabilius, niſi cum reſpondendi hæreticis cura compellit. Tūc enim etiam qui negligunt ſtudia doctrinæ, ſopore diſcuſſo, ad audiendi excitantur diligentiam, vt aduerſarij refellantur. Denique quàm multi ſcripturarum ſanctarum ſenſus de Chriſto Deo aſſerti ſunt contra Photinum, quàm multi de homine Chriſto contra Manichæum, quàm multi de Trinitate contra Sabeliū, quàm multi de vnitate Trinitatis cōtra Arianos, Eunomianos, Macedonianos, quàm multi de catholica Eccleſia toto orbe diffuſa, & de malorum commixtione vſque in finem ſæculi, q̄ bonis in ſacramētorum eius ſocietate non obſint, aduerſus Donatiſtas & Luciferianos, alioſque ſi qui ſunt, qui ſimili errore à veritate diſſentiunt: quàm multi contra ceteros hæreticos, quos enumerare, vel cōmemorare nimis longū eſt, & pręſenti operi non neceſſarium. quorum tamen ſenſuum probati aſſertores aut prorſus laterent, aut non ita eminerent, vt eos eminere fecerunt ſuperborum contradictiones. *hactenus ibi Auguſtinus. quibus adde id quod idem docet in libro de vera religione, cap.8. in hęc verba:* Quapropter multi, vt diem Dei videant, & gaudeant, per hęreticos de ſomno excitantur. Vtamur igitur etiam hęreticis, non vt eorum approbemus errores, ſed vt catholicam diſciplinam aduerſus eorū inſidias aſſerentes, vigilātiores & cautiores ſimus, etiamſi eos ad ſalutem reuocare non poſſimus. *hęc ille. quæ Eymericum hoc loco non latuerunt.*

Inſignis Auguſtini locus de cōmodis quę oriūtur ab hęreſibus.

Alterum commodum oſtendit hic auctor, dū ait: Verum etiā vt ſic lapſi humiliores deinceps fiant, ac pęnitentiæ operibus exerceantur. *fit enim ſæpe multos eorum, qui in hęreſes labūtur, & vere cōuertuntur, ita pęnitētiæ operibus inſiſtere, ac vetera dęmonis opera deteſtari, vt & ipſi non modo ſibi, verū etiam humilitatis & veræ pęnitentiæ exemplo alijs proſint vehementer.*

Tandem illud eſt ingens & hæreſibus commodū, quod diuus Paulus commemorat 1. ad Corinth. cap. 11. dicens: Vt & qui probati ſunt, manifeſti fiant in vobis. *quaſi dicat, conſtantia fidelium roboratur,*

A *vt interpretatur pręcitato loco diuus Thomas. & hoc plane commodum ex hæreſibus proueniens apertiſſime teſtantur inſignia & clariſsima ſupplicia Martyrum, ab exordio naſcentis Eccleſiæ vſque ad noſtra tempora, qui potius miris carnificum cruciatibus affici ſe paſſi ſunt, quàm Chriſti fidem violare, vel negare.*

Dogmata pręterea fidei catholicæ, quę hæretici ſubuertere nituntur, firmius roborantur & ſtabiliuntur. vnde apud Euagrium lib.1. hiſt. Eccleſiaſticæ, cap.11. de hac re legimus ita: Et ob hanc cauſam dictum eſt ab Apoſtolo planiſsime: Oportet hęreſes in vobis eſſe, vt qui probati ſunt manifeſti fiant. B Atque in hoc etiam arcanam Dei ſapientiam licet admirari ad diuum Paulum ſic loquentis: Virtus mea in infirmitate perficitur. Ex quibus namque rebus Eccleſię diſrupta ſunt mēbra, ex eiſdem recta dogmata, quæ in nullam reprehenſionē poſſunt incurrere, accuratius limantur, & reponuntur integrius, & Eccleſia catholica indies creſcit, & ad cælum quodammodo extollitur. *hæc ibi. Alia cōmoda refert Turrecremata præcitato loco, ſed illa facile ad hæc tria enumerata referri poſſunt.*

d ¶ Eiuſdem proceſſus meritis diligenter diſcuſſis, reperimus, quod tu ad informationem frequentem noſtram, & cet. adhærendo conſilio ſaniori, & cet. ad gremium ſanctę matris Eccleſię, &c. euolaſti.] *Ex his verbis, & ex illis paulo antea appoſitis, videlicet:* Nam inuenimus, q̄ tu per annos tot credidiſti corde, &c. *videtur apertiſsime ſentire Eymericus, q̄ ſententia, qua lapſi in hæreſim reconciliantur, debeat continere talem conuerſum hæreticum fuiſſe. de hac enim re non mediocris olim inter viros inſignes extitit controuerſia. nam primus omnium, quod ego ſciam, Guido Fulcodius in conſultationibus ad Inquiſitores q.15.cap.19. tales redeuntes non eſſe pronuntiandos hęreticos, ſcripſit in hunc modum:* In ferendis autem ſententijs, D ſeu potius pænitentiis iniungendis in eos, vel eis qui redierint, non credo q̄ ſint hæretici, vel credentes pronuntiandi; quia non ſunt tales, vt probatur 24.q.vlt. dixit Apoſtolus. in fine capituli, nec pronuntiādum eſt fuiſſe, quia nec eſt modus pronunciandi in iure. dicetur ergo ſic: quia te inuenimus per teſtium, vel tuam confeſsionem hæreticum, vel hæreticos adoraſſe, vel ſimilia perpetraſſe; nunc vero ſaniori conſilio vſus, ad vnitatē Eccleſiæ (prout aſſeris) de corde bono & fide nō ficta vis redire: ideo te, in primis abiurata à te omni hæretica prauitate ſecundum formam Eccleſię ab excōmunicationis vinculis, quibus tenebaris E aſtrictus, abſoluimus; ſi tamen ad eam ex corde redieris, & iniuncta tibi mandata ſeruaueris. *hęc ille. cuius ſententiam eiſdē prorſus verbis ſequitur Archidiaconus in c. vt commiſsi. de hęret. lib.6. & Zanchinus tract. de hęret. cap.41. §. dictum fuit. & Gondiſſaluus tract. de hære. q.20. nu.8. & Squillacenſis tract. de fide catho. cap.27. & quidam alij.* Num.194.

Sentētia conuerſorum ab hæreſi, an debeat continere eos hęreticos fuiſſe.

Sed verior ſententia eſt, quam videntur ſequi hoc loco Eymericus, & tenent Ioannes And. & Geminianus in dict. cap. vt commiſsi. dicentes, Inquiſitores noſtri temporis bene pronūtiare illum fuiſſe hæreticum,

Qui ab hæreſi redeunt ad Eccleſiā, pronūtiandi ſūt in ſētētia hęretici fuiſſe.

reticum, neque aliquid eſſe quod obſiſtat; immo Simancas de catho. inſtit. tit. 60 nu. 5. qui hanc ſententiam amplectitur, addit prima inſtructione Hiſpalenſi cap. 10. cautũ eſſe, vt qui reincorporantur, vel vniuntur Eccleſię, declarentur fuiſſe hęretici, vel apoſtatę, & incidiſſe in pœnas à iure ſtatutas: quia tamen dicunt ſe velle puro corde & fide non ficta redire ad Eccleſiam, iudices abſoluunt eos ab excõmunicatione, & reconciliant eoſdem Eccleſię, ſi ita eſt, vt aſſerunt, quòd abſque vlla ſimulatione vere conuertuntur. & hanc ſententiam comprobat cõmunis Inquiſitionum vſus.

Cur ſententia conuerſorũ, ſub conditione proferat.

Cur autem apponantur illę conditiones: ſi tamen ad eam ex corde redieris, & fide non ficta, & iniũcta tibi mandata ſeruaueris, *docet idem Fulcodius prędicato loco in hęc verba:* Nec miremur de illis conditionibus, ſi tamen, &c. cauſa enim tollendę quęſtionis expedit eas poni: vt ſi forte non ſeruauerint, appareat eos non fuiſſe abſolutos. *hęc ille. Idem Geminianus, & alij in dict. cap. vt commiſſi. §. necnon, de hęret. lib. 6.*

Num. 194. e ¶ Retinentes nobis ex certa ſcientia, & expreſſe, quòd poſsimus libere dictam ſententiam, ſeu pænitentiã mitigare, aggrauare, commutare, &c.] *Hoc eſt inſigne Inquiſitorum priuilegiũ, vt etiã poſt ſententiam pronũtiatam iuriſdictio eorum in eadem cauſa non expiret, vt copioſe docet Guido Fulcodius in conſultationibus ad* Inquiſitores *q. 13. quem ſequitur more ſuo Archidiaconus in cap. vt commiſſi. de hæret. lib. 6. licet ea, quæ dicunt, indigeant animaduerſione.*

Pronunciata ſententia durat Inquiſitorum iuriſdictio, & pœnitentias poſſũt aggrauare, minuere, &c.

Et valde æquum eſt, vt inter cetera Inquiſitores aggrauare quandoque poſſint iniunctas pęnitentias, ne delinquentes facilitate fortaſſis & exiguitate iniunctarum pænitentiarum elati, aut indeuoti effecti facile relabantur; aſperitate enim facilius in debito iuſtitiæ officio continebuntur.

Quod vero hic docet Eymericus nõ eſt temere ab ipſo confictum, cum & olim in concilio Narbonenſi idem cautum fuerit cap. 7. in hæc verba: Illa ſemper retentione caute adhibita, vt liceat vobis, ſeu aliis Inquiſitoribus, ſeu quibus hoc Romana Eccleſia, vel illi cui ex officio competit, duxerit committendum, pro veſtro & illorum arbitrio, ac voluntate, iniunctis pænitentiis addere, vel detrahere ex cauſa rationabili quandocunque. *hactenus ibi.*

Immo & concilium Biterrenſe cap. 22. addit poſſe quandoque abſque cauſa expreſſa augeri pœnas, cum negotio fidei viſum fuerit expedire, ait enim ita: Ac ſemper vobis poteſtate retenta, vt ſi videritis negotio fidei expedire, ſine noua etiam cauſa poſſitis ad carcerem reducere ſupradictos. *hæc ibi. quod ita eſt accipiendum, vt pœna pęnitentibus augeatur, aliqua ſemper cauſa rationabilis, iuxta diſpoſitionem concilij Narbonenſis interuenire debet; nõ tamen neceſſe eſt, quòd illam cauſam prębeant ſemper ipſi pænitentes: ſatis enim erit quandoque ſi hoc fidei negotio expediat. nam ſi ex liberatione alicuius pęnitentis damnati ad perpetuum carcerem, timeretur probabile aliquod periculum, quod in detrimentum fidei poſſet redundare; ſane tũc is in carcerem iterum detrudi poſſet: atque hoc vult conci-*

A *lium Biterrenſe: quod non eſt contemnendum, cum quandoque hi caſus accidere poſſint. neque tunc iniuſte quidquam committitur, cum cauſa religionis et fidei (quę cunctis rebus pręferenda eſt. l. ſunt perſonę. ff. de religioſis & ſumpt. fune.) hoc ita fieri poſtulet, ac perſuadeat.*

Diligenter tamen eſt obſeruandum, quod dicit cõcilium, videlicet: vt ſi videritis negotio fidei expedire: *nam niſi cauſa fidei id poſtulet, non poteſt iuſte Inquiſitor ob alias cauſas eum cui ſemel condonauit carceris pœnam, iterum in carcerem detrudere.*

Quæ autem ſint cauſę rationabiles ad augendam, vel minuendam, vel penitus tollendam pænitentiam, B *prudens Inquiſitor cõſiderabit, ſpectata pęnitentiũ, ſeu conuerſorum conditione, natura, & humilitate: nam, verbi gratia, detrahere poterit iniunctis pænitentijs, eaſque minuere, ſeu etiam tollere ob infirmã valetudinem, vel etiam ob inſignem pęnitentis humilitatem & veram cõuerſionem. ſunt enim quidam, qui poſt lapſum ita vetera ſcelera deteſtantur, vt aſperrimam ſponte agant pænitentiam, & etiam maiorem quàm illis fuerit iniuncta: his enim tunc aut minui poterit, aut mutari in aliam leuiorem, aut tolli: quod eleganter oſtendit Eymericus paulo poſt. nu. 196. verſ. conſiderandum autem eſt.*

Quæ cauſæ ſint rationabiles ad augẽdam, vel minuendam pænitentiam.

C *Addet vero, ſeu aggrauabit pęnitentias ob conuerſorum indeuotionem, malitiam, cõtentionem, ſeu rixam & ſimilia, quę mentem & animum eorum indicant parum obedientem Dei legi, & iniunctis ſibi mandatis.*

Denique, vt vno verbo dicam, in aggrauando hãc regulam puto obſeruandam, vt augeatur pœna, & talis imponatur, quę ſit contraria ei actui, quo reus delinquit, vt amplius docui ſupra in hac 3. par. num. 18. Ad hunc etiam locum illuſtrandum ſpectant ea quę dixi infra ſuper quęſt. 86. cum agerem de poteſtate Inquiſitorum in augendis ſtatutis pœnalibus cõtra hæreticos.

Sed *quid ſi Inquiſitor propter obliuionẽ, aut alias* D *cauſas hanc poteſtatem expreſſe ſibi non reſeruauerit, poterit ne nihilominus pænitentias augere, mutare, tollere, vel minuere? Et verius eſt adhuc poſſe: quod voluit & vere Eymericus ſupra in ſeptimo modo proceſſum fidei terminandi in vltimis verbis, ibi:* Quia poteſtatem habet Epiſcopus & Inquiſitor, etiamſi non retineant, & hoc de iure, vt in c. vt cõmiſsi. de hęret. lib. 6. *hæc ille: cuius ſententia veriſſima eſt: tutius tamen eſt expreſſe retinere, vt iubent præfata concilia.*

Inquiſitor nõ retenta facultate põt pęnitentias aggrauare, mutare, &c.

Iam Inquiſitores iure communi hanc habent poteſtatem ſuper omnes pænitentias iniunctas. ceterũ in Hiſpania ſuper quibuſdam pęnitentijs inferiores E *Inquiſitores, poſtquam iniuncta ſunt, nullum habent arbitrium abſque generalis Inquiſitoris eorum regnorum facultate; quæ qualia ſint, ſuis locis indicabimus.*

Num. 196. f ¶ Et ſic in depoſitione earum difficiliter diſpẽſatur.] *Hic locus de geſtãdis veſtibus cum crucibus depictis, & de diſpenſatione ſuper depoſitione earundem crucum, valde eſt conſiderandus, cui ſimilia prorſus ſcribit Auctor repertorij Inquiſitorum verbo, ſignum. §. nota quòd bonum eſſet. notanda vero in primis ſunt cauſæ, cur ſuper deponendis crucibus difficul-*

In deponẽda veſte crucib. ſignata difficulter diſpenſat, & quare

difficulter fieri debet diſpenſatio, inter quàs illa potiſſima eſt, quia multum poteſt geſtantibus prodeſſe propter verecundiam: vnde ſi patienter eam tolerent, valde erit illis meritoria. huc accedit, quoniam huius etiam veſtis, ſeu ſacci geſtatio multũ eſt apta ad agendam facilius quamlibet pęnitentiam. vide Simancam de catholica inſtitutione titu. 47. nume. 10.

Cruces damnatorum nõ facile amouẽdę ab eccleſijs vbi fuerũt ſuſpẽſę.

Iam quod hic refert Eymericus de non concedenda facile diſpenſatione in deponendis crucibus, locum etiam habet cum cruces pęnitentium ſuſpenſa ſunt in eccleſijs illis, in quarum paræcijs habitabãt illi: neque enim inde facile debent amoueri, immo ſi vetuſtate labantur, renouandę ſunt, inſcriptis nominibus illorum, quorum palliamenta fuerunt, vt extent in perpetuum ea ſigna & monumenta impietatis, & eo horrendo & formidando infamię ſpectaculo homines à committendo tam graui ſcelere auocentur. neque hoc eſt recens inuentum, vt alibi plenius dixi. interim videto Simancam de catho. inſtit. tit. 47. num. 13.

Iure cõmuni quilibet Inquiſitores diſpenſant in depoſitione crucum.

Tametſi vero Eymericus difficulter diſpenſari dicat: at non ait nullo modo diſpenſari. verum cauſæ ad hanc diſpenſationem concedendam magnę concurrere debent, poſſuntque diſpẽſationem hanc concedere iure communi quilibet Inquiſitores per textum in cap. vt commiſſi. §. illorum. de hæret. lib. 6. quod & velle videtur hic Eymericus. atque hęc ſententia vera eſt. Iacobus tamen Simancas de cathol. inſtitu. tit. 47. num. 12. aſſeruit, Inquiſitores ipſos non poſſe moderare tempus præfinitum ad hunc veſtitum ferendum; cuius ſententia in ſolis Hiſpaniæ Inquiſitoribus locum habet, cum ibi hoc ſit reſeruatum Inquiſitori generali: ſed nos communis iuris regulas ſequimur, nec priuatas Inquiſitionum ſanctiones velut leges generales & vbique obſeruandas putamus, tametſi illis vtendum velut æquis & iuſtis ſæpe moneamus, vt in præfatione operis docuimus.

Hoc tamen addiderim, tutiſſimum mihi videri, vt ceteri Inquiſitores antequam in depoſitione crucum diſpenſent, conſulant Sacroſanctę & generalis Romanę Inquiſitionis Senatum, expoſitis breuiter cauſis cur ea diſpenſatio facienda videatur: quamuis vbi iuſtiſſima viſa fuerit, per ſe id efficere poſsint.

Num. 196.

g ¶ Propter quod cum eis cautius eſt agendũ; nec ſunt faciliter à carcere liberandi, & cetera.]

Qui difficulter cõuertuntur, difficulter sũt à carcere ꝑpetuo liberandi.

Hic locus de ſecundo genere conuerſorum, videlicet eorum, qui ſero & tarde poſt multas admonitiones reuertuntur, diligentiſſime eſt obſeruandus ob pericula, quæ hoc ipſo loco recenſet auctor: quod videtur accepiſſe ex concilio Biterrenſi cap. 23. vbi ita ſcriptum eſt: Curetis tamen vt talibus immurandis, fiant iuxta Sedis Apoſtolicæ ordinationem ſeparatæ & occultæ camarulæ, ſicut fieri poterit in ſingulis ciuitatibus diœceſum corruptarum, vt alterutrum, vel ſe vel alios peruertere nequeãt. *hactenus ibi. Sed de hac re plura ſumus dicturi in ſequentibus, ex quibus hic locus amplius illuſtrabitur. adde Albertinum in repetitione cap. quoniam. de hæret. lib. 6. quæſt. 12.*

A

De nono modo terminandi proceſſum fidei in caſu relapſi pęnitentis.

Nonus modus proceſſum fidei terminandi & finiendi eſt, quando delatus de hæretica prauitate, proceſſus meritis diligenter diſcuſsis, cum bono conſilio in iure peritorum, reperitur confeſſus hęreſim & pęnitens, ſed relapſus realiter; & hoc eſt quando delatus ipſe confitetur iudicialiter coram Epiſcopo & Inquiſitore aliàs ſe abiuraſſe omnem hæreſim, & ita legitime reperitur; & quòd poſt credidit illi tali hęreſi ſeu errori, vel quòd ſpecialiter aliquam hæreſim abiurauit, & poſt rediit, & credidit in eandem: Sed poſt adhęrens conſilio ſaniori pænitet, credit catholice, & reuertitur ad Eccleſiæ vnitatem: Tali enim non ſunt, ſi humiliter petat, denegãda † Pęnitentiæ & Euchariſtiæ ſacramenta: ſed quantũcunque pæniteat, nihilominus vt relapſus eſt tradendus brachio ſæculari vltimo ſupplicio feriendus: hoc autem intelligitur vbi reperitur quòd abiurauerit tãquam deprehenſus in hæreſim, ſeu tamquam ſuſpectus de hæreſi vehementer, non autem leuiter tantum. 197

† cap. ſuper eo. de hęret. lib. 6.

C

Circa [a] autem iſtum talis practica eſt ſeruãda: Nam concluſio in conſilio peritorum maturo pariter & digeſto, & ſi oportuerit replicato, quòd prædictus delatus de iure eſt relapſus, Epiſcopus & Inquiſitor mittent ad dictum delatũ relapſum in carcere incluſum, duos vel tres probos viros, & præſertim religioſos, vel clericos fidei zelatores, eidem relapſo non ſuſpectos ſeu ingratos, ſed familiares & gratos, & iſti intrabunt ad eum captata hora competenti, & loquentur ſibi de contemptu mundi, & miſeriis vitæ pręſentis, & gaudiis ac gloria paradiſi. Et demum his præmiſsis indicabunt ſibi ex parte Epiſcopi & Inquiſitoris, ꝙ non poteſt euadere mortem temporalem; & ideo quòd curet de ſalute animæ ſuæ, ac diſponat de peccatorum ſuorum confeſsione, ac ſacramẽti Euchariſtiæ receptione: & iſti frequentabunt eum, inducendo illum ad pęnitentiam & ad patientiam, confirmantes eum pro viribus in catholica veritate, taliter vt ipſum diligenter faciant cõfiteri, ac conferri eidem petenti humiliter Euchariſtię ſacramentum: nam huiuſmodi ſacramenta non ſunt talibus deneganda, iuxta c. Super eo. de hæret. lib. 6.

Quibus ſacramẽtis receptis, eoque bene diſpoſito ad ſalutem iudicio prædictorum; poſt duòs vel tres dies, in quibus per prædictos in fide catholica confirmetur, & ad pęnitentiam patientiamque inducatur; Epiſcopus, & Inquiſitor mãdabunt Balliuo loci, vel Poteſtati curię ſæcularis, ꝙ die tali & hora, ſcilicet, non feſtiua; ſit cum ſua familia in tali platea ſeu loco, extra eccleſiam tamen, ad recipiendum de foro ſuo quendam relapſum, quem ipſi Epiſcopus & Inquiſitor tradẽt ei; & nihilominus ꝙ die pręfixa de mane ſeu pręcedenti, faciat publice pręconizari per ciuitatem ſeu locũ in locis illis ſeu vicis, in quibus pręconi-

zationes

zationes aliæ communiter conſueuerunt fieri, quòd tali die & hora, & in tali loco Inquiſitor pro fide ſermonem faciet, & quòd Epiſcopus & Inquiſitor condemnabunt quendam relapſum in hæreticam prauitatem: tradendo eum curiæ ſæculari.

198 Conſiderandum autem hic eſt, quòd iſte, qui ſic relapſus eſt, ſi fuerit in ſacris ordinibus conſtitutus, vel aliàs ſacerdos, vel cuiuſcunque ordinis ſeu religionis obumbratione fuſcatus, antequam tradatur, eſt totius eccleſiaſtici ordinis prærogatiua nudandus, & ſic omni beneficio & officio eccleſiaſtico ſpoliatus, relinquatur ſecularis arbitrio poteſtatis, animaduerſione debita puniendus: vt in c. Ad abolendã. §. præſenti. de hære. Cùm igitur talis eſt à ſuis ordinibus degradandus, & curiæ ſæculari relinquendus; Epiſcopus conuocet prælatos, Abbates, & viros religioſos ſuæ diœceſis: quia licet non olim, nunc tamen ſolus Epiſcopus cum prelatis, & aliis viris religioſis & peritis ſuæ diœceſis poteſt in ſacris ordinibus cõſtitutum degradare, cum eſt relinquendus brachio ſæculari, vel perpetuò immurãdus pro hæretica prauitate, iuxta c. Quoniam. de hæret. lib. 6.

Relapſus ſi ſit in ſacris, degradandus eſt; &c.

Adueniente autem die præfixa pro degradando relapſo, ſi fuerit in ſacris ordinibus cõſtitutus, ac tradendo brachio ſeculari: aut relinquendo †, ſi fuerit laicus, ad audiendam diffinitiuam ſententiam aſsignata in aliqua platea ſeu loco extra Eccleſiam, populo cõgregato, & facto ſermone per Inquiſitorem, ac ipſo relapſo inibi in alto conſtituto, & præſente curia ſæculari: ſi degradandus ipſe relapſus fuerit, ipſe Epiſcopus in Pontificalibus indutus, & prelatis ſuæ diœceſis eidem aſsiſtentibus, ipſum degradandum coram exiſtentẽ, & indutum ac diſpoſitum ſicut ſi deberet in ſuo ordine miniſtrare, à ſuo ordine degradabitur, & à ſuperiori ordine incipiendo, & ſic gradatim vſque ad infimum. Et ſicut conferendo ordines vtitur Epiſcopus verbis ad hoc p eccleſiã ordinatis: ita degradãdo in qualibet depoſitione, & caſulæ, & ſtolæ, & ſic de aliis, poterit vti aliquibus verbis contrariis primis. Qua quidẽ degradatione facta, vbi fienda ſit, per modũ, ſecundum quem de iure, ſeu conſuetudine eſt fienda: Inquiſitor mandabit notario ſeu religioſo vel clerico, quòd legat ſentẽtiam: quæ ſententia, ſiue fuerit relapſus laicus, ſiue clericus degradandus, feretur per modum tenoris ſequentis.

† Apte dicit, relinquẽdo, quia laicus cum ſemper fuerit de foro ſæculari, nõ traditur, ſed relinquitur. Gloſ. in c. Ad abolendam. ver. laicus de hæret.

Forma ferendi ſententiã contra eũ, qui in hæreſim eſt relapſus, ſed pænitens, & vt relapſus traditur curiæ ſeculari.

199 NOs N. miſeratione diuina Epiſcopus talis ciuitatis, & frater N. ordinis Prædicatorũ Inquiſitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini ditioni ſubiectis, à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus.

ATTENDENTES legitime informati, quòd tu talis de tali loco, & talis diœceſis, fuiſti coram nobis, *ſi ita fuit*, ſeu corã talibus Epiſcopo & In- A quiſitore delatus de tali hæretica prauitate, *ſeu talibus; explicentur*, in quibus hæreſibus vt legitime fuit compertum, fuiſti confeſsione propria deprehenſus, ac etiã teſtibus conuictus, & quòd in illis perſtiteras tanto tẽpore animo indurato, *dicatur prout fuit*, ſed poſt adhærens (vt videbatur) conſilio ſaniori, illas hæreſes in tali loco publice abiuraſti, abnegaſti, & reuocaſti in forma Eccleſiæ conſueta; propter quæ prædicti Epiſcopus & Inquiſitor credentes te veraciter conuerſum ad gremium eccleſiæ ſanctæ Dei, te ab excommunicationis ſententia, qua conſtrictus tenebaris, abſoluentes (ſi tamen de corde vero & fide non ficta reuerſus eſ- B ſes ad ſanctæ Eccleſiæ vnitatem) iniunxerunt tibi pœnitentiam ſalutarẽ: Verum poſt omnia ſupradicta, & tot annorum curriculis iam elapſis, nunc nouiter iterum delatus nobis fuiſti & extitiſti, quòd iterum incideras in tales hæreſes abiuratas, *explicentur*: Noſque, licet diſplicenter, de te talia audiſſemus, tamen iuſtitia nos cõgẽte, deſcendimus ad inquirendum, teſtes examinandum, teque vocendum, & interrogandum medio iuramento, necnõ ad omnia, & ſingula facienda, quæ per nos fienda erant ſecundũ canonica inſtituta: Sane cum vellemus præſentem cauſam fine debito terminare, ſolemne cõſiliũ tam in theologiæ facultate, quàm C in iure canonico, & ciuili peritorum, iuſsimus congregari, & habito prædicto cõſilio maturo pariter & digeſto in & ſuper omnibus & ſingulis actis & actitatis; ac viſis & diligenter diſcuſsis proceſſus meritis, & omnibus & ſingulis actis & actitatis, æqua lãce libratis, prout fieri exigebat, reperimus legitime tam per teſtes, quàm per propriam tuam confeſsionem iudicialiter receptam, quòd reincidiſti in hæreſes abiuratas: Nam reperimus, quòd talia & talia dixiſti, vel feciſti, *explicentur omnia*, propter quæ & merito, de prædictorum conſilio te habuimus, & habemus pro relapſo iuxta canonica inſtituta †; quod dolenter referimus, & referendo do- D lemus: Sed quia ad informationem noſtram, & proborum virorum catholicorum, diuina gratia inſpirante, iterum es reuerſus ad gremium Eccleſiæ, & ad eiuſdem vnitatem, prædictos errores & hæreſes deteſtando, & credendo catholice, fidéque catholicam proteſtando, admiſimus te ad recipiẽdum Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ petita per te humiliter eccleſiaſtica ſacramenta: prout relapſis pœnitentibus, & humiliter petentibus concedunt canonicæ † ſanctiones. Verum cum Eccleſia Dei in te, & circa te non habeat vltra quid faciat, cum ita miſericorditer ſe habuerit erga te (vt prædiximus) & tu illa abuſus fueris in abiuratas hæreſes E incidendo: ea propter, nos Epiſcopus & Inquiſitor iudices antefati ſedẽtes pro tribunali more iudicum iudicantium, ſacroſanctis Euangeliis poſitis coram nobis, vt de vultu Dei iudiciũ noſtrũ prodeat, & oculi noſtri videant æquitatem, habẽteſque præ oculis ſolum Deum, & ſanctæ fidei irrefragabilem veritatem, ac extirpationem hæreticæ prauitatis: te talem hoc loco, die, & hora tali, tibi ad audiendam diffinitiuam ſententiam in antea aſsignatis, ſentẽtialiter iudicamus eſſe veraciter relapſum in hæreticam prauitatem, licet pænitentem,

† cap. Accuſatus §. 1 & a de hære. li. 6.

† cap. Super eo. de hæret. lib. 6.

tentem, & vt veraciter relapſum in eandem, de foro noſtro eccleſiaſtico te proiicimus & relinquimus, ſeu brachio ſæculari tradimus. Rogamus † tamen & efficaciter dictam curiam ſæcularem, quod circa te, citra ſanguinis effuſionẽ, & mortis periculum ſententiam ſuam moderetur.

† Iuxta c. Nouimus: de verb. ſign.

Et tunc Inquiſitor conferat indulgentiam conſuetam, ſcilicet quadraginta dierũ, omnibus, qui eius ſermoni interfuerũt, & ſententiæ antedictis: & notificet (vt ſupra aliàs dictũ eſt) quod omnibus, qui dederunt auxiliũ, conſilium, & fauorem, vt dictus relapſus ad fidem conuerteretur, confert dominus noſter Papa tres annos de indulgentia: & ſic Epiſcopus & Inquiſitor recedant, & curia ſæcularis ſuum officium exequatur.

200 Attendendum eſt tamen, quod quamuis Epiſcopus & Inquiſitor debeant eſſe ſummopere diligẽtes, & per ſe & per alios facere, vt relapſus pæniteat, & ad fidẽ catholicã reuertatur: tamen poſtquam pœnituerit & concluſum fuerit in conſilio, quod licet pœniteat, nihilominus veraciter eſt relapſus, & vt talis tradendus eſt brachio ſæculari: ipſi perſonaliter, quod tali ſententia debet plecti, eidem non indicent: quia facies iudicis terret condemnandum: & verba ſua magis inducunt plectendum ad impœnitentiam, quàm ad patientiam: nec ex tunc, nec ante ſententiam, nec poſt, eum ſibi faciant præſentari, vt non moueatur animo contra eos, quod in caſu tali mortis diligentius eſt cauendum: ſed (vt eſt dictum) mittãt ad eum aliquos probos viros, præſertim religioſos, ſeu clericos ei non ingratos, qui futuram ſententiam atque mortem infligendam indicent, eum in fide confirment, ad pænitentiam exhortentur, & poſt ſententiam eum aſſocient, conſolentur, & cũ eo exorent, & ab eo non recedant donec ſpiritũ reddiderit Creatori: qui [d] tamẽ ſint cauti & auiſati, ne quid agant, ſeu dicãt, propter quod relapſus morte præueniatur, & ipſi efficiantur irregulares, & vnde deberent meritum reportare, deferant ſecum pœnam pariter atque culpam.

Conſiderandum etiam eſt, quod tales ſententiæ tradendi aliquem curiæ ſæculari non conſueuerunt fieri die feſtiuo, vel ſolemni, nec in Eccleſia, ſed extra in aliqua platea: quia ſententia eſt, quæ ducit ad mortem: & honeſtius eſt, quòd feratur in die feriali, & extra Eccleſiam, cum dies feſtiua & Eccleſia ſint Domino dedicata.

COMMENT. XLV.

REfert Tabienſis in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 21. & 22. Locatus in fine operis iudicialis. in forma ſententiæ contra confeſſum & pænitentem, ſed relapſum. & Iacobus Sprengerius in malleo maleficarum 3. par. q. 28. Repertorium Inquiſitorum verbo ſententia. §. ſequitur ſententia condemnatoria. & Sylueſter de ſtrigibus lib. 3. cap. 4. puncto xj. ac de relapſis quidem copioſe Eymericus parte 2. q. 58. vbi diximus, quæ hoc loco non ſunt inutiliter iterum repetenda.

Num. 197. Diligenter intendum vt

a ¶ Circa autem iſtum talis practica eſt ſeruanda.] *Quicunque poſt Eymericum de hæreticorum pa*

A *ne ſcripſerunt, in hoc conſilio eum fuere penitus ſecuti: quamuis magna ex parte tacito huius auctoris nomine. laudat tamen Campegius apud Zanchinum cap. 16. verſ. relapſus recipiatur. ac plane valde cõſentaneum eſt rationi, vt tam diligens opera adhibeatur ad conuertendum relapſum priuſquam curiæ ſæculari tradatur, ne anima eius ex hoc ſæculo migratura, quę cunctis rebus eſt præferenda. l. ſancimus. C. de ſacroſan. Eccleſijs. naufragium faciat. Ad hæc, quę in principio huius modi tradit Eymericus, & de tradendo relapſo licet pœnitente curię ſæculari, & de concedendis ei Pœnitentię & Euchariſtiæ ſacramentis iterum repetit infra in hac parte, q. 99. &*

B *100. quibus locis nonnulla addidimus.*

relapſus curiæ ſęculari tradẽdus cõuertatur.

b ¶ Quod die tali, & hora ſcilicet non feſtiua, ſit cum ſua familia in tali platea ſeu loco, &c.] *Duo videtur præcipere Eymericus: primum, quod relapſus non eſt tradendus curię ſæculari in die feſto: ſecundũ, negotium tale non eſſe peragendum in Eccleſia, ſed in aliquo alio loco nõ conſecrato ſeu religioſo. & vtriuſque huius dicti refert cauſã auctor in fine huius modi, num. 200. verſ. conſiderandum.*

Quãtum ad primum attinet, ſcio equidem in multis Europę vrbibus obſeruari hanc Eymerici doctrinam: nam cum Inquiſitores hæreticę prauitatis aut relapſos, aut impœnitentes tradunt curiæ ſæculari, id

C *non faciunt in die feſtiuo, ſed in alio; idque duobus etiam vel tribus diebus antequã reus comburatur ſolet è domibus, ſeu carceribus Inquiſitorum ad carceres iudicum ſæcularium trãsferri: in quo nolo laudabilem, & conſuetam cuiuslibet inquiſitionis conſuetudinem immutari, dummodo reus criminis iuſto ſupplicio afficiatur.*

An in die feſto ſint tradẽdi rei huius criminis curiæ ſęculari.

Verumtamen hoc libere dicam, multò mihi probari earum inquiſitionum ritum, in quibus huiuſmodi ſententię in diebus feſtiuis ſolent pronuntiari. cũ enim (vt pulchre docuit Ioannes And. in cap. vt cõmiſſi. de hæreti. lib. 6. & dixi ſupra ſuper 6. modo proceſſum terminandi. §. adueniente autem die.)

D *expediat multitudinem populi congregari ad videndos reorum cruciatus & pœnas, vt inde diſcant timere homines, & à malo committendo auocari; valde conueniens videtur fieri hęc & publice, & in diebus feſtis, cum maior tunc adſit confluentis populi multitudo.*

Certe in Hiſpania publica fidei actio in diebus feſtiuis ſolet celebrari, fortaſſis ob præfatam rationẽ; idque eo ritu, quem præſcripſit inſtructio Madriliana anno MDLXI. cap. 77. in hæc verba à nobis latina reddita: Vbi reorum proceſſus cõcluſi fuerint, & ordinatæ ſententiæ, Inquiſitores diem feriatum, in quo fiat publica fidei actio, aſsigna-

E bũt: quem diem ſignificabunt capitulis Eccleſię, & conſiſtorio ciuitatis: & vbi fuerit Regius Senatus, intimabitur etiam præſidi & auditoribus, qui omnes inuitabuntur, vt fidei actionem comitentur, iuxta conſuetudinem cuiuſque loci, curent autem Inquiſitores, vt hæc tam commodo tempore fiant, vt executio ſententiarum eorum qui tradendi ſunt curiæ ſęculari, poſsit fieri de die ob euitanda inconuenientia. *hęc ibi.*

Quo ritu celebretur fidei actio in Hiſpania.

Ingenue fatebor quod ſentio, hęc mihi magnopere probantur: licet enim cum ita res hęc celebratur in

tur in

tur in Hiſpaniis, videre, horrendum, ac tremendum ſpectaculum, & quaſi imaginem futuri iudicij, quo nihil eſſe poteſt ad terrorem incutiendum in hac cauſa aptius & accomodatius, ex quo ingentia commoda conſequuntur.

An actio fidei celebranda ſit in Eccleſia cũ aliqui ſunt tradendi curiæ ſeculari.

Quantum vero ad alterum caput ſpectat: An, ſcilicet, actio fidei in Eccleſia celebrari debeat, eo præſertim tempore, quo vel relapſi vel impænitentes ſunt tradendi curiæ ſæculari, Eymericus tum hoc loco, tum in fine huius modi, extra Eccleſiam gerendum hoc contendit: quoniam ſententia eſt, inquit, quæ ducit ad mortem.

Verum doctiſſimus, & multis nominibus venerandus Martinus ab Azpilcueta doctor Nauarrus in enchyridio ſeu manuali de oratione & horis canonicis impreſſo Romæ anno Domini MDLXXVIII. c. 5. dum hanc ipſam quæſtionem tractat ſuaſu Fratris Pauli Cõſtabilis Ferrarienſis ſacri Palatij Magiſtri, rationibus non vulgaribus vere contendit intra Eccleſiam poſſe hoc tractari, contraquam hic velit Eymericus: cui ſententiæ ob eaſdem illas rationes cenſeo ſubſcribendum. hoc vnum addiderim, commodiſſimum eſſe ob rationem paulo antea à me allatam ex Ioanne And. vt in ampla & late patenti platea ſeu foro, ac in præaltis tabulatis hæc celebrentur, vt cunctus populus facilius hęc & apertius intueatur. raro enim tam commode videntur huiuſmodi ſpectacula intra Eccleſias, quàm in late patentibus foris ac plateis: & propterea in Hiſpania extra Eccleſiã ſolent huiuſmodi publicę fidei actiones celebrari, vt optime adnotauit idem Nauarrus pręcitato loco, in fine eius capitis. 5.

Num. 198. c ¶ Conſiderandum autem hic eſt, quòd iſte qui ſic relapſus eſt, ſi fuerit in ſacris ordinibus cõſtitutus, &c. antequã tradatur, eſt totius eccleſiaſtici ordinis prærogatiua nudandus.] *Eadem ferme repetit de degradatione Eymericus in modo ſequẽti.*

Quoniam vero hic locus proprius eſt huic diſputationi, nec alibi tradidi, vt plurima huius Directorij loca illuſtrentur, dicendum eſt mihi breuiter de degradatione.

Vetuſtus eſt degradatiõis ritus.

Franciſcus Duarenus homo ſatis eruditus, ſed parum pius lib. 1. de ſacris Eccleſię miniſterijs, c. 3. vix ſibi perſuadet morem hunc tradendi clericos exauthoratos curiæ ſęculari, veteribus notum fuiſſe. quaſi recens putet inuentum. ceterum nos qui nihil temere in Eccleſiam introductum cõfitemur, vel in moribus componendis, vel in delictis coercendis, vetuſtum credimus: nec eſſet laborioſum, aut difficile oſtendere rem aliter ſe habere, quàm homo ille ſuſpicetur. de hac ergo exauthoratione, & ſęculari curiæ traditione, manifeſtiſſime loquitur c. degradatio. de pœnis. lib. 6. quod retulit Eymericus ſupra par. 2. in quo ſingulariter pręſcribitur ritus degradationis.

Olim autem cum deponendi vel coercendi eſſent religioſi certus quidam numerus iudicum poſtulabatur, nam ad audiendum Epiſcopum duodecim Epiſcopi: ad presbyterum ſex Epiſcopi: ad Diaconum tres Epiſcopi requirebantur, c. ſi quis tumidus. & c. felix. 15. q. 7. Concilium Triburienſe c. 10. At quia in caſu hęreſis de quo nunc agimus ad exauthorandum religioſum iam per iudices fidei iudicatum difficulter tres Epiſcopi conuenire poterant, ideo in cap.

A *quoniam. de heret. lib. 6. relato ab Eymerico ſupra par. 2. Gregorius nonus ſalubriter cauit, vt ſolus Epiſcopus clericum in quibuſcunque ſacris ordinibus conſtitutum degradare poſſet, conuocatis abbatibus, alijſque prelatis, & religioſis perſonis: quod etiam obſeruat hoc ipſo loco auctor.*

Solus epiſcopus poteſt degradare, & qualiter.

Demum concilium Tridentinum ſeſs. 13. de reformatione, c. 4. qualiter poſſet clericus etiam presbyter, & per quos degradari pręſcripſit luculenter. id quod breuitatis gratia omittimus, cum cuique ſit obuium, & patens.

De degradatiõe qui ſcripſerint.

Quòd ſi cetera omnia ad degradationem ſpectantia noſſe cupis, ea tradunt copioſe Iulius Clarus in
B *pract. crimi. §. fin. q. 36. verſ. ſcias autem. cum aliquot ſequentibus. & quęſt. 74. Tabienſis, Syluester, Angelus in ſum. verbo, degradatio. Repertorium Inquiſitorum, & Locatus in opere iudiciali verbo, degradatio. eleganter Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 13. & Ioannes Rojas in ſingularibus fidei ſingula. 48. & Simancas de catho. inſti. tit. 46. nu. 69. & 70. & alij plerique.*

Degradatio duplex, verbalis, & actualis.

Ex his colliges duplicem eſſe degradationem vnã verbalem, actualem alteram, per textum in dict. c. degradatio. de pœnis lib. 6. & verbalis degradatio eſt, quando Epiſcopus pronuntiat ſententiam contra clericum, per quam priuat illum ordinibus clericali
C *bus, ſeu verius ordinum miniſterio ſine executione, cuius formam habes in pontificali.*

Actualis autem eſt, cum clericus non modo per ſentẽtiam priuatur, verum etiam actualiter & perſonaliter priuatur, exuitur, ſeu ſpoliatur ordinibus eccleſiaſticis. ita Iulius Clarus in pract. crim. q. 74. & hanc proprie dicimus degradationem: nam primam illam verbalem, potius depoſitionẽ vocamus, tametſi quandoque Doctores degradationẽ appellẽt, vt optime pręcitato loco adnotauit Iulius Clarus.

In crimine hęreſis actualis degradatio vſurpãda

In crimine hæreſis actualis degradatio locum habet, & de ea loquitur hoc loco Eymericus, cuius formam inuenies etiam in Pontificali, & quidquid ad
D *eam exigitur, copioſiſſime docuit Arnaldus Albertinus in repetitione cap. quoniam. de haret. lib. 6. denique quo ritu fiat, ſingillatim tradit textus in cap. degradatio. de pœnis, lib. 6. relatus apud Eymericum ſupra par. 2. quæ velut facilia & obuia conſulto omitto.*

An ſolus Inquiſitor pronuntiet clericum hæreticum degradandum.

Nunquid autem ſolus Inquiſitor poſſit declarare clericum hæreticum degradandum, quæſtio eſt non vulgaris, quam diſputat Albertinus in dict. cap. quoniam. de hęre. lib. 6. quęſt. 7. nu. 3. vbi aſſerit id poſſe ſolum Inquiſitorem, vbi Epiſcopus fuerit negligens, cui propterea ſubſcribo, quoniam cũ id poſſit Epiſcopus per textum in cap. ad abolendam. §. præ-
E *ſenti. de haret. idem quoque poterit Inquiſitor: nam quæ paria ſunt, paris virtutis iudicantur, vt optime dicit Albericus in l. de quibus. C. de legibus. manifeſtum eſt autem Inquiſitorem in hoc crimine aut maiorem, aut ſaltem parem habere cum Epiſcopo iuriſdictionem.*

d ¶ Qui tamen ſint cauti & auiſati, ne quid agãt ſeu dicant, propter quod relapſus morte præueniatur, & ipſi efficiantur irregulares.] *Anu. 200. vſque ad finem huius noni modi terminandi fidei proceſſum, quatuor potiſſimum documenta tradit Eyme-* Num. 200

204 Et dum curia ſecularis ſuum officium exequetur, poterunt aliqui viri probi, & fidei zelatores ipſum aſſociare, eundemque inducere ad fidem catholicam, & exhortari adhuc, vt reſiliat ab erroribus.

Et ſi forſan tunc poſt latam ſentẽtiam, ac poſtquam traditus eſt curiæ ſeculari, dum ducitur ad comburendum, vel ligatur ad palum, vt comburatur, dicat ſe velle reſilire, & pęnitere, ac hęreſes abiurare; crederem [h] de miſericordia poſſe recipi vt hęreticum pęnitentem, & perpetuo immurari, per gloſ. de hęret. cap. Ad abolendam. §. præſenti. & verſ. audientia. & c. Excommunicamus 2. quamuis non inueniatur (vt puto) iure cautum; nec tali conuerſioni ſit magna fides adhibenda.

† Hoc narrat Eymeric⁹ ſupra par. 2. quæſt. xj.

Et de facto † ſic contigit in Cathalonia in ciuitate Barchinon. vbi fuerunt tres hæretici vt impœnitentes, ſed non relapſi, traditi brachio ſeculari; & cum vnus eorum, qui erat ſacerdos, fuiſſet igni expoſitus, & ex vno latere iã aliqualiter aduſtus, clamauit quòd educeretur, quia volebat abiurare, & pęnitebat, & ſic factum eſt: verum ſi bene vel male, neſcio: vnum ſcio quòd poſt quatuordecim annos accuſatus, inuentus eſt in hęreſim permanſiſſe continue, & multos infeciſſe, nec conuerti voluit, ſed vt impęnitens & relapſus iterum eſt relictus brachio ſeculari, & ignibus conſumatus.

COMMENT. XLVI.

R*Eferunt Iacobus Sprengerius in malleo maleficarum 3. par. q. 19. & breuiter Tabienſis in ſumma, verbo, Inquiſitor. §. 23. Syluester de ſtrigibus lib. 3. cap. 4. puncto 12. & Locatus in fine operis iudicialis in forma tradendi brachio ſeculari hęreticum impęnitentem. & Repertorium Inquiſitorũ verbo, ſententia. §. ſequitur ſententia cõdemnatoria. & Campegius apud Zanchinum cap. 16. in principio. & alij quos ſuis locis paulopoſt referemus.*

Num. 201.

a ¶ Circa iſtum talis practica eſt ſeruanda.] *Idem ſentiunt præcitati, & Simancas de catho. inſtitu. tit. 48. nu. 32. vbi teſtatur multis inſtructionum capitibus id eſſe cautum in Hiſpania.*

Cap. autem. 43. Madriliana inſtructionis anni MDLXI. quam ille omiſit, de hac re ita cautum eſt: Cũ reus extiterit negatiuus, & legitime fuerit de crimine hęreſis, (de quo fuit accuſatus) conuictus: vel extiterit pertinax, manifeſtũ eſt in iure, q̃ debet tradi curię ſeculari: ceterum in tali caſu Inquiſitores multum debent eius conuerſionẽ procurare, vt ſaltem in gratia Dei moriatur, in quo Inquiſitores facient quidquid pie poterunt, *hac ibi.*

Quid ſeruandũ circa hæreticos impęnitẽtes priuſquã tradantur curię ſeculari.

Tota hac praxis obſeruanda circa hæreticos impęnitentes priuſquam tradantur curiæ ſeculari, præſcripta fuit olim Inquiſitoribus per concilium Biterrenſe cap. 17. ex quo eam videtur accepiſſe Eymericus. is locus inſignis eſt, & ita habet: Conuerti nolentes, vbi commode poteritis, damnare tardetis: ipſos frequenter tã per vos, quàm per alios ad cõuerſionem monentes, † ac tandem in ſua malitia pertinaces, faciatis errores ſuos ad eorum deteſtationem publice confiteri; & ſic eos damnatos præſentibus Poteſtatibus ſecularibus, eorumue Bailiuis, ſecundum mandatum Apoſtolicum relinquentes, *hactenus ibi. Sed quod in genere fieri præcipit concilium, qua ratione ſingulariter & in ſpecie, fieri debeat prudentiſſime docet auctor hoc loco.*

† monentes

Num. 201.

b ¶ Et informabunt de veritate fidei, &c. adducendo auctoritates ſacrę ſcripturę.] *Atque hic modus eſt optimus, præſertim ad conuincẽdos hęreticos litteratos, vt docuit Eymericus paulo ante, nu. 87. verſ. quidam nanque. prodeſt etiam multum ad eoſdem conuertendos, vt hic indicat auctor: neque temere aut imprudenter: quoniam pauciſſimi ſunt hęretici impęnitentes, qui non tueantur ſuam perfidiam aliqua ſcriptura ſacrę auctoritate praue intellecta, quę vbi vere declarata fuerit, ſperandum eſt, hæreticum, qui ea nititur, ſuum errorem defendere, cum depoſiturum & conuertendum fore, niſi prorſus deliret, & clariſſimę veritatis luci tenebras offundere conetur, quod eſt proprium eorum qui pertinaces ſunt.*

Hęretici impœnitentes per ſcripturã ſacrã conuincendi & conuertendi.

Ex praua ſcripturæ intelligẽtia hæreſes prodire.

Et certum eſt ac exploratum apud eruditos ex praua ſcripturę intelligẽtia multa hæretica dogmata & pernicioſa profluxiſſe, vt optime indicat Beatus Auguſtinus tom. 4. in lib. de catechizandis rudibus. cap. 8. & lib. 1. cap. 2. contra Iulianum Pelagianum. & nos aſſerimus copioſe lib. 2. de cauſis vnde hęreſes oriuntur.

In primis vero hęreſiarchæ, omnes ſuorum errorum occaſiones ex ſcriptura male intellecta acceperunt, vt grauiter docet Epiphanius in ſecunda ſynodo Nicęna, actione 6. & habetur nunc in 3. tomo cõciliorum Colonienſis editionis anno MDLXVII. pag. 157. ait enim: Quoties recta dogmata homines iuxta ſuam opinionem ſubuertere conantur, non miretur aliquis, ſi ſcripturę verba vſurpent: nam & omnes hęreſiarchę ſuorum errorũ occaſiones è diuina ſcriptura collegerunt: & quę recte à Spiritu ſancto dicta erant, peruerſe animi ſententia conuellunt, *hac ille, quod & multis exẽplis euidenter oſtendit. Optimum eſt ergo vel ad conuertendos, vel ſaltem ad conuincendos hæreticos auctoritatibus ſcripturæ vti, vt pulchre docet hic Eymericus.*

Vetuſtum autem eſſe, & approbatum in ſancta Dei Eccleſia morem, vt ad hunc modum agatur cum hæreticis pertinacibus, vt conuertantur & reſipiſcant, apertiſſime indicat textus in cap. conuenientibus. 1. q. 7. vbi quid huiuſmodi factum eſſe cernitur. deſumptus eſt is locus ex prima actione 7. ſynodi, quæ eſt ſecunda Nicæna, vbi Petrus presbyter Hadriani Papæ Romani Vicarius loquitur in hac verba: Et Romę quoq; extorris erat Macarius, hęreticus à ſancta ſynodo ſexta diſignatus: Verum pię memorationis pater noſter Benedictus, deliberandi ſpatium per xxx. dies illi cõceſsit, & quodam tempore Bonifacium conſiliarium ad eum miſit, quo verbis admonitione plenis ex ſacra ſcriptura illum inſtrueret: verum ad meliorem mentẽ haud quaquã perduci potuit. Id aũt pater beatus ob id egit, quo rurſus illum in priſtinum ſtatum reciperet, *hęc ibi, habeturq; tomo. 3. conciliorũ Colonienſis editionis anno MDLXVII. pag. 60.*

Num. 201.

c ¶ Si non, interrogent eum in quo ſe fundet, & videantur eius rationes, &c. & ſoluantur ſibi, &c.] *Hunc locum & cõſilium ſaluberrimũ de diluendis*

Hæreticorũ rationes ſoluendę vt cõuertantur.

dis hæretici impœnitentis rationibus, & contraria veritate ei oſtendenda, vt tandem conuertatur, deſumpſiſſe mihi videtur valde prudenter Eymericus ex extrauaganti Ioannis xxij. incipiente, Vas electionis. *relata ſupra par. 2. vbi ſummus Pōtifex ad conuertendum Ioannem de Poliaco ſimili methodo vſus eſt. is vero Poliacus intellecta veritate reſipuit.*

Num. 201

d ¶ Si autem conuerti noluerit, non feſtinetur. nec mox tradatur brachio ſeculari, etiam poſito quòd ipſe petat, &c.] *Obſeruandum eſt penitus hoc conſilium. eſt autem hæc vſitata hæreticorum impœnitentium inſania, & grauiſſima miſeria, qui cum à diabolo decepti pro ipſo moriantur, tamen Chriſti martyres ſe eſſe dicunt, ac velut tales coli, & adorari cupiunt: hac enim via ſe ſaltem in hoc ſeculo credunt fore immortales. quod non eſt recens noſtrorum inuentum: nam & hoc iam olim fieri ab ipſis eſt conſuetum, vt colligitur ex beato Cypriano in libro de vnitate Eccleſiæ in hæc verba:* Quam ſibi pacem promittunt inimici fratrum? quæ ſacrificia celebrare ſe credunt æmuli ſacerdotum? An ſecum eſſe Chriſtum, cum collecti fuerint opinantur, qui extra Chriſti Eccleſiam colliguntur? Tales etiamſi occiſi fuerint in confeſsione nominis, macula iſta nec ſanguine abluitur; inexpiabilis & grauis culpa diſcordiæ, nec paſsione purgatur: eſſe martyr non poteſt, qui in Eccleſia non eſt. *hæc ille. & paulo poſt ſubdit ita:* Cum Deo manere non poſſunt, qui eſſe in Eccleſia Dei vnanimes noluerunt. Ardeant licet flammis, & ignibus traditi, vel obiecti beſtijs, animas ſuas ponant: non erit illa fidei corona, ſed pœna perfidiæ, nec religioſæ virtutis exitus glorioſus, ſed deſperationis interitus. occidi talis poteſt, coronari non poteſt. *hactenus Cyprianus. hāc ergo martyrij laudem affectant ſæpe hæretici, & velut tales coli deſiderant: & propterea ne id fiat ſub anathematis pœna grauiter interdictum eſt in concilio Laodiceno can. 34. in hæc verba:* Quòd non oportet omnem Chriſtianum Chriſti martyres relinquere, & ad falſos martyres, hoc eſt, hæreticos abire. hi enim ſunt à Deo alieni. ſint ergo anathema qui ad eos abeunt. *hactenus ibi.*

Hæretici pro martyribus adorari cupiunt; & id olim prohibitum.

Num. 202

Ex his qui cõuertuntur qui ſint perpetuo immurandi.

e ¶ Et facta abiuratione, quia illa conuerſio, & abiuratio præſumuntur eſſe factæ plus metu mortis, quàm amore veritatis, iſte eſt perpetuo immurandus.] *Deſumptum videtur ex concilio Toloſano cap. 10. vbi ita ſcriptum eſt:* Hæretici autem, qui timore mortis, vel alia quacunque cauſa, dummodo non ſponte redierint ad catholicam vnitatem, ad agendam pœnitentiam per Epiſcopum loci, in muro cum tali includantur cautela, quòd facultatem non habeant alios corrumpendi. *hæc ibi.*

Intellectus concilij Toloſani.

Sententia vero huius concilij talis eſt: Qui valde difficulter, & poſt multas admonitiones, & magnũ temporis ſpatium conuertuntur, in carcere perpetuo ſunt recludendi, quia non omnino ſponte & voluntarie conuerti videntur, & propterea non ſunt liberi demittendi, ne ſi ficte fuerint conuerſi, quod eſt facile præſumendum, alios corrumpere poſſint.

Atque in hunc ſenſum intelligere quoque oportebit textum in l. commiſſi. §. 2. Federici Imperatoris relatum in bullario litterarum Apoſtolicarum in fine huius operis: vbi ita ſcriptum extat: Si qui vero de prædictis poſtquam fuerint deprehēſi, territi metu mortis redire voluerint ad fidei vnitatem, iuxta canonicas ſanctiones, ad agendum pœnitentiam in perpetuum carcerem detrudantur. *hæc ibi. Et eodem modo videtur accipiendus textus in cap. excommunicamus. el 2. §. ſi qui autem. de hæret. ſed vide Simancam de catho. inſtit. tit. 47. num. 27. & ſequen.*

Qui grauiter deliquũt contra fidē, immurandi, & qui ſint illi.

Nec modo hi qui valde difficulter ab hæreſi conuertuntur, in perpetuum ſunt carcerem detrudendi, verum etiam & alij quidam, quorum inſignia ſunt delicta in cauſa fidei commiſſa, quos ſingillatim enumerat concilium Narbonenſe paucis poſt Toloſanum annis celebratum cap. 9. in hæc verba: De hæreticis autem ſeu credentibus, præfata immunitate, quia veritatem de ſe, vel de alijs ſuppreſſerunt, vel quia infra tempus indulgentiæ non venerunt, ſeu aliàs indignis, paratis tamen abſolute mandatis Eccleſiæ obedire, & recognoſcere quā vel ſuppreſſerant, vel negauerant, veritatem; quamuis tales proculdubio ſint ſecundum ſtatuta domini Papæ, in perpetuo carcere detrudendi: quia tamen intelleximus vos de his tantam in pluribus partibus multitudinem inueniſſe, vt nedum expenſę, ſed vix etiam lapides, aut cæmenta ſufficere poſſint ad carceres conſtruendos; conſulimus vt eorum immurationes, vbi expedire videbitur, differatis, donec ipſe dominus Papa de illorum multitudine plenius ſit conſultus: niſi forte aliqui eſſent tam facinoroſi, vt de ipſorum impœnitentia, vel fuga, vel relapſu, vel corruptione, ſeu turbatione aliorum nimium timeretur; tales enim ſine vlla prorſus dilatione firmo, & perpetuo carceri deputetis. *hactenus ibi. Qui ergo prædictis modis deliquerint, perpetuo ſunt immurandi, vbi nulla talium fuerit multitudo, ob quam ſit rigori detrahendum, cum ceſſante tunc cauſa, effectus ceſſare debeat. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patronatus. c. cum ceſſante. de appellatio.*

Iam ex his duobus conciliorum decretis aperte colliges, eandem prorſus eſſe pœnam immurationis & carceris perpetui, contraquam quidam huius antiquitatis ignari cenſeant.

Quanquam vero hodie aut rarus, aut nullus antiqua immurationis, ſeu carceris perpetui vſus relictus eſſe videatur: nam, vt ait Auctor repertorij In *quiſitorum verbo, carcer. §. item nota quòd loco carceris perpetui. hunc Epiſcopi & Inquiſitores poſſunt commutare in detruſionem in monaſterium, quod & ſæpe faciunt: quia tamen ex cauſa poteſt optime vſurpari, præſertim his turbulentis temporibus, quibus nihil non audent hæretici; operæpretium erit referre ex concilio Biterrenſi, quo ritu, quibuſque ſeruatis immuratio fieret, ſeu perpetua carceratio. ibi ergo cap. 23. 24. & 25. ita ſcriptum eſt.*

Quis ritus antiquus immurationis, ſeu perpetui carceris.

Cap. 23

Curetis tamen, vt talibus immurandis fiāt iuxta ſedis Apoſtolicæ ordinationem, ſeparatæ & occultæ camarulæ ſicut fieri poterit in ſingulis ciuitatibus diœceſum corruptarũ, vt alterutrũ vel ſe vel alios peruertere queant: & eos enormis rigor carcerũ nō extinguat: quos ab illis, qui bona eorũ

tenuerint, fieri, & in neceſſarijs prouideri faciatis eiſdem ſecundum ſtatuta concilij Toloſani.

Cap. 24. Quando remittenda pęna carceris perpetui.

Hęc autem perpetui carceris pœna, ſeu pænitentia nulli ab initio de præfatis culpabilibus remittatur, aut in aliam commutetur: niſi vel hæreticos redderet, vel propter eius abſentiam euidens mortis periculum eius liberis, vel parentibus immineret: vel propter aliam cauſam, quę multum iuſta, & rationabilis videretur.

Cap. 25.

Sit autem liber acceſſus vxori ad virum immuratum, & è conuerſo, ne cohabitatio denegetur eiſdem, ſiue ambo immurati fuerint, ſiue alter. *haſtenus ibi.*

Perpetuo carceratis vnde prouidendū.

Quod vero dicit hoc concilium in cap. 23. vt immuratis prouideatur ſecundum ſtatuta concilij Toloſani, id in dicto concilio Toloſano cap. 10. in fine ita cauetur: Quibus *(ſcilicet immuratis)* ab illis qui bona eorum tenuerunt, prouideatur in neceſſarijs ſecundum diſpoſitionem pręlati. Si vero bona non habuerint, eis prouideatur per prælatum. *hæc ibi. de eiſdem eadem ferme traduntur in concilio Narbonenſi cap. 4.*

In carcere perpetuo difficulter diſpenſatur.

Præterea quæ de difficultate diſpenſandi in carcere perpetuo tradidit concilium Biterrenſe cap. 24 luculentius expreſſit concilium Narbonenſe poſtea, vt mihi ſit veriſimile celebratum cap. 19. in hæc verba: Circa incarcerandos etiam duximus hoc addendum, vt à carcere nec vir propter vxorem, licet iuuenem, nec vxor propter virum, nec quiſquam propter liberos ſeu parentes, ſeu aliter neceſſarios, aut propter debilitatem vel ſenium, vel aliam ſimilem cauſam excuſetur abſque indulgentia ſedis Apoſtolicę ſpeciali. *haſtenus ibi.*

Hęc omnia ex cauſa diligentiſſime mihi videntur cuſtodienda ſuo tempore, & loco, licet alicubi in vſu non ſint, quia fortaſſis temporum iniuria diu latuerunt. ſed de diſpenſatione in carcere perpetuo dicam infra in hac parte ſuper q. 96.

Cetera omnia, quæ cum intruſis in carcerem perpetuum obſeruari debent, conſulto hic omitto, cum non ſit proprius locus: de illis agam infra ſuper q. 59. vbi videas.

Num. 202

f ¶ Et conſequenter primitus à ſuis ordinibus degradandus, iuxta cap. quoniam. de heret. lib. 6.] *Olim valde fuit dubitatum in principio delegatæ Inquiſitionis conſtitutę: An ſacerdos, qui ob crimen hæreſis erat detrudendus in perpetuum carcerem, iuxta prędictum ritum, prius foret à ſuis ordinibus actualiter degradandus; veruntamen hanc dubitationem ſuſtulit Vrbanus IIII. reſcripto incipiente:* Conſultus. *§. quæſtioni vero. relatum ſupra par. 2. vbi ita ſcriptum eſt:* Quęſtioni vero, qua quęritur, vtrum conſtitutus in ſacris deprehenſus in hęreſi, & propter hoc immurandus perpetuo, prius ſit ab ordinibus à ſuo Epiſcopo degradandus, antequam tradatur huiuſmodi pęnitentię: reſpondemus, quod talis qui eſt perpetuo immurandus, prius debet à ſuis ordinibus degradari. *hæc ibi.*

Clericus immurādus degradet prius.

Ne quis autem putet hęc accipienda eſſe de verbali degradatione, hoc eſt, de ſuſpenſione ab ordinum executione, nō autem de degradatione reali & actuali, cum talis non tradatur curię ſęculari, ſed ſolum carceri perpetuo; propterea valde prudenter Eymericus ad tollendam hanc dubitationem ait, ab officio & beneficio eſſe deponendum: quod eſt verbaliter degradare: item ab ordine eſſe degradandum, auferendo ſibi ea quę ſunt officij, quod eſt proprie actualiter degradare, vt patet ex c. degradatio. de pœnis lib. 6. & hanc ſententiam videtur profiteri Paulus Grillandus tract. de hęret. quęſt. 7. & Albertinus in c. quoniam. de hęret. lib. 6. in principio nu. 55. & Campegius apud Zanchinum cap. 20. verſi. obſerua denique.

Perpetuo immurād⁹, cur degradetur.

Quòd ſi quis quærat, cur perpetuo immurandus degradari debeat: reſpondebo propterea fortaſſis, ita conſtitutum fuiſſe: quoniam talis immuratio perpetua morti ęquiparatur, vt ait Innocentius in cap. qualiter, & quando, el ſegundo. de accuſatio. quem refert, & ſequitur Auctor repertorij Inquiſitorum verbo, carcer. §. quotuplex ſit carcer. & Philippus Francus in Rubrica de teſtamen. lib. 6. nu. 27. verſi. decimo prohibetur teſtari. vbi citat Bartolum in eandem ſententiam in l. 1. ff. de publi. iudic. atque hanc opinionem ſummo iure veram eſſe credo, licet conſuetudo aliud nunc communiter obſeruet, vt mox dicam.

Ad triremes perpetuo dānatus, an debeat degradari.

De eo vero qui in perpetuum ad triremes damnatur, quęſitum ſcio, an debeat actualiter degradari; ſed veriſſimum mihi videtur actualiter degradandum fore, cum par ſit vbique & penitus ſimilis ratio; & propterea idem erit ſtatuendum. l. illud. ff. ad legem Aquiliam. quam ſententiam Campegius quoque aſſerit apud Zanchinum c. 20. circa finem, verſ. obſerua denique.

Tametſi vero hęc de iure vera ſint, nihilominus tamen cum regulariter diſpenſari ſoleat cum illis, qui vel in perpetuum carcerem, vel in perpetuum ad triremes condemnantur; ideo non ſolent condemnandi ad has pœnas actualiter degradari: ſed ſolum verbaliter: quod benignitas huius tribunalis laudabiliter introduxit. Sed poſt quot annos ſoleat hęc pęna remitti, alibi dixi copioſe.

g ¶ Forma tradendi hęreticum pertinacem aliàs non relapſum curiæ ſæculari.] *Hęc forma vſitata eſt, & probata viris doctis: conſimilem habes apud Zanchi. c. 41. verum ſi aliam cupis, accipito illam, qua concilium Conſtantienſe ſeſſione 15. Ioannem Huſz velut hęreticum pertinacem, & hęreſiarcam damnat, & curiæ ſęculari prius degradatum tradendum decernit: in qua multa licet animaduertere notatu digniſſima in hac cauſa: ſed illud eſt pręcipuum, quod vanam eius appellationem reiecit, apertiſſime indicans; eam in hoc tribunali non recipi à ſententia definitiua, vt alibi plenius diximus.* Num. 203

h § Crederem de miſericordia poſſe recipi, &c.] *Sed tutius eſt, vt nullo modo recipiatur, etiamſi millies promittat veram conuerſionem, tum quia, vt optime ſcribit hic Eymericus, nullo iure id videtur cautum; tum quoniam experientia docuit, hos ita receptos, raro bonos euaſiſſe: ergo nullo modo recipiantur, vt dixi ſupra par. 2. ſuper quęſt. xj. §. poſtquam traditus. & quod hic dicit auctor, repetit etiam paulo poſt in duodecimo modo terminandi proceſſum fidei, in fine.* Num. 204

Qui traditus eſt curię ſęculari, nullo modo recipiendus, etiā conuerſus ſit.

Ac tales quidem nullo pacto eſſe recipiendos ex multis probare contendit Arnaldus Albertinus in repeti-

repetitione, cap. quoniam, de hæret. lib. 6. quæſt. 12. circa finem, num. 16. verſ. ſexto, & ſeptimo caſu. cuius ſententiæ ob eaſdem rationes, quibus ille vtitur, & ob eas, quas proxime retuli, libenter ſubſcribo.

De vndecimo modo terminandi proceſſum fidei per condemnationem hæretici impænitentis ac relapſi.

205 VNdecimus modus proceſſum fidei terminandi & finiendi eſt, quando delatus de hæretica prauitate ꝓceſſus meritis diligenter diſcuſsis cum bono conſilio in iure peritorum, reperitur confeſſus hæreſim ac impœnitens, & relapſus: & hoc eſt quãdo ipſe delatus ore proprio confitetur iudicialiter, talia, & talia ſe credere, coram Epiſcopo, & Inquiſitore: quæ tamen ſunt hæreticalia manifeſte: & licet informetur per Epiſcopum, & Inquiſitorem, quòd illa ſunt hæreticalia, non vult eis credere; immo coram eis illa defendit eſſe catholica, nec ad mandatum eorum vult ea abiurare: ſed perſiſtit in eis contumaciter, & pertinaciter animo indurato, & reperitur legitime, ꝙ aliàs vt deprehenſus in hæreſim, vel vt ſuſpectus vehementer, omnem vel illam hæreſim abiurauit: ſecus ſi vt ſuſpectus leuiter abiuraſſet: & iſte talis eſt veraciter impænitens hæreticus, & relapſus.

Circa iſtum talis practica eſt ſeruanda. Talis enim (quia in omni caſu, pæniteat vel non pæniteat, tradendus ſeu relinquendus eſt brachio ſæculari vt relapſus) teneatur in duro carcere atque) tuto in firmis compedibus, & catena, ne poſſit euadere, & alios inficiat: nullus ad eum ingrediatur niſi cuſtodes, qui ſint viri probi, & de fide non ſuſpecti, & qui à relapſo non poſſunt trahi faciliter in errorem. Epiſcopus, & Inquiſitor eum ſibi faciant frequentius præſentari, & exerceant vires ad eundem à ſuis hæreſibus conuertendum, nunc inducendo auctoritates ſacræ ſcripturæ, nunc determinationem Eccleſiæ, nunc ſoluendo relapſi rationes, & eneruando ſui erroris fundamenta; nũc mittendo ſibi viros literatos, & religioſos, ſeu clericos, ac laicos, qui faciant illud idem, loquendo illi nunc coniunctim, nunc diuiſim. Quòd ſi conuertatur, diuina gratia peragente; nihilominus eſt informandus per aliquos probos viros, præſertim religioſos eidem non ingratos, ex parte Epiſcopi, & Inquiſitoris miſſos, quòd non poteſt mortem euadere temporalem; & ideo quòd diſponat de ſalute animæ, & confiteatur, & accipiat Euchariſtiæ ſacramenta: quæ ſacramenta, ſi humiliter petat, non ſunt ei deneganda, iuxta c. Super eo. de hæret. lib. 6. Pæniteat autem, vel non pœniteat, congruo tempore expectatus (vt dictum eſt) vt vere relapſus tradendus eſt curiæ ſæculari. Perceptis † igitur ſacramentis ſi pæniteat, vel non: ſi non pæniteat, & competenti tempore expectatus, Epiſcopus, & Inquiſitor diſponent ſe ad relinquendum eundem poteſtati curiæ ſæcularis, &

†Al. ita, perceptis igitur ſacramentis ſi pæniteat. & competen

A mandabunt per cedulam, ſeu nuntium Balliuo, ſeu poteſtati, ꝙ tali die, & tali hora, ſit cũ ſua familia in tali platea, ſeu loco extra eccleſiam (vt dictum eſt) & tradent ſibi quendam relapſum, & nihilominus ꝙ faciat publice præconizari in vicis illis, ſeu locis, in quibus conſueuerunt fieri aliæ præconizationes, indicãdo omnibus ex parte Epiſcopi, & Inquiſitoris, ꝙ tali die, & hora ſint omnes in tali loco, quia ibi Inquiſitor faciet ſermonem pro fide; tradendo quendam relapſum curiæ ſæculari, & habebunt indulgentiam conſuetam.

ti tẽpore expectatus Epiſcopus, & Inquiſitor diſponẽt ſe, &c.

Adueniente autem die, & hora præfixis, Epiſcopus, & Inquiſitor erunt ibi, & tradendus ſtabit ibi B in alto, vt ab omnibus videatur, circundantibus eum miniſtris, præſente populo, atque clero, ac Poteſtate curiæ ſæcularis.

Quòd ſi tradendus ſit in ſacris ordinibus conſtitutus, vel cuiuſquam ordinis, ſeu religionis obumbratione fuſcatus, ſtabit diſpoſitus, & indutus, ac ſi deberet in ſuo ordine miniſtrare. Quibus ſic diſpoſitis Inquiſitor faciet ibi ſermonem pro fide, deteſtando hæreſes, pro quibus relapſus ille eſt tradendus, & facto ſermone, Epiſcopus in pontificalibus indutus, ac aſsiſtentibus ſibi ſuæ diœceſis prælatis, viris religioſis †, ac in iure peritis, iuxta c. Quoniam. de hæret. lib. 6. degradabit C eum ſecundum quòd de iure, & conſuetudine eſt fiendum, auferendo ea, quæ ſunt officij ſui, incipiendo ab ordine vltimo vſque ad primum, vtendo aliquibus verbis contrarijs illis, quibus in collatione ordinum Epiſcopi vti conſueuerunt: qua degradatione expleta, pæniteat, vel non pæniteat, relinquendus eſt brachio ſæcularis ſed ſi pæniteat, vt hæreticus pænitens, ſed relapſus, per modum quo agitur ſupra in nono modo proceſſum fidei terminandi, vbi agitur de talibus: ſi non pæniteat, vt hæreticus impænitens, & relapſus: & hoc per formam tenoris ſequentis.

†Appellatione hæreſũ perſonatũ, qui contineãtur copioſe docet Albertinus in repetione cap. 1. de hære lib. 6. quæſtio. 1. & ſeq.

D *Forma relinquendi, ſeu tradendi impænitentem hæreticum, & relapſum brachio ſæculari.*

NOs N. miseratione diuina Epiſcopus talis ciuitatis, & frater N. ordinis Prædicatorum Inquiſitor hæreticæ prauitatis, in terris talis domini, à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus. 206

ATTENDENTES, quòd tu talis de tali loco, talis diœceſis fuiſti nobis, ſeu talibus præ- E deceſſoribus noſtris delatus de multiplici hæretica prauitate, *explicentur*, in quibus, vt legitime eſt cõpertũ, fuiſti cõfeſsione propria ac iudicialiter, & fide dignis teſtibus deprehẽſus, & ꝙ in illis perſtiteras tãto tẽpore aĩo indurato, *dicatur prout fuit*, ſed poſt ſano cõſilio inhærendo, illas hæreſes publice abiuraſti in tali loco in forma Eccleſiæ cõſueta; ꝑpter quę ꝓdicti Epiſcopus, & Inquiſitor, credẽtes te veraciter reſiliiſſe ab erroribus antefatis, & ad gremium Eccleſiæ credendo catholicæ aduolaſſe, tibi abſolutionis beneficium impartierunt,

runt, abſoluentes te ab excommunicationis ſententia, qua adſtrictus in antea tenebaris, ſi tamen de corde vero, & fide non ficta conuerſus exiſteres ad ſanctæ Eccleſiæ vnitatem, tibique ſalutaré pænitentiam iniungentes, ad miſericordiam receperunt, quia Eccleſia ſancta Dei non claudit gremium reuertenti. Verum poſt omnia antedicta, fuiſti nobis delatus (quod diſplicenter accepimus) quòd interim incideras in damnatas hæreſes per te publice in antea abiuratas, ſeu talia, & talia commiſiſti contra abiurationem prælibatam, in tuæ animæ detrimentum, *explicentur*, Noſque quamquam diſplicentia ſauciati, quòd de te talia audiſſemus: nihilominus iuſtitia nos cogente, deſcendimus ad inquirendum, teſtes examinandũ, teque vocandum, & interrogandum (vt decebat) medio iuramento, & ad faciendum omnia, & ſingula, quæ per nos fienda erant ſecundum canonica inſtituta. Sane cum vellemus præſentem cauſam fine debito terminare, ſo'emne tam peritorũ in theologiæ facultate, quàm in iure canonico, & ciuili conſilium fecimus congregari, & habito cum prædictis in & ſuper omnibus, & ſingulis in præſenti cauſa productis, deductis, actis, & actitatis conſilio maturo pariter, & digeſto, ac etiam replicato, viſiſque ac diligenter inſpectis proceſſus meritis huius cauſæ, ac omnibus æqua lance libratis, prout ius, & iuſtitia ſuadebant, reperimus legitime tam per teſtes dignos fide, quàm per tuam confeſsionem propriam pluries per nos iudicialiter receptam, te incidiſſe ac recidiſſe in hæreſes abiuratas: Nam reperimus, quòd talia dixiſti, & egeſti, *explicentur omnia*, propter quæ, & meritò de prædictorum conſilio te habemus tuis exigentibus exceſsibus pro relapſo ſecundum canonicas ſanctiones; quod dolenter referimus, & referendo dolemus, nouit ille qui nihil ignorat, qui cordium intima omnium intuetur: Et cum totis noſtris præcordijs cuperemus, prout adhuc cupimus, reducere te ad ſanctæ Eccleſię vnitatem, ac eneruare à tuis viſceribus prętatam hæreticam prauitatem, vt ſic ſaluares tuam animam, ac mortẽ euaderes corporis, & animę gehenalem, conatus noſtros exercuimus ad te ſalubriter conuertendũ, modos cõgruos varios adhibẽtes; ſed tu in reprobũ ſenſum datus, maligno ſpiritu ductus pariter & ſeductus, prçelegiſti torqueri diris, & perpetuis cruciatibus in infernũ, & hic temporalibus ignibus corporaliter conſumari, quàm adhærendo conſilio ſaniori, ab erroribus damnabilibus ac peſtiferis reſilire, & ad gremium ac miſericordiam ſanctæ matris Eccleſiæ aduolare. Ea propter cum eccleſia Dei vltra non habeat erga te quid faciat, cum ad te conuertendũ totum exercuerit poſſe ſuũ: Nos Epiſcopus, & Inquiſitor iudices in hac cauſa fidei memorati, ſedentes pro tribunali more iudicum iudicantiũ, ſacroſanctis Euãgelijs poſitis corã nobis, vt de vultu Dei iudicium noſtrum prodeat, & oculi noſtri videãt æquitatem, & præ oculis habentes ſolum Deum, & honorẽ ſanctę fidei orthodoxæ: hac die, hora, & loco, ad audiendam ſententiam diffinitiuã tibi in antea aſsignatis, te talem in noſtra præſentia cõ

A ſtitutum ſententialiter condemnamus, & condemnando iudicamus, te eſſe veraciter impænitẽtem hæreticum, & relapſum, & vt talem realiter tradendum ſeu relinquendum brachio ſæculari, & ſicut vere hæreticum impænitentem pariter & relapſum per hanc noſtram ſententiam diffinitiuam de foro noſtro eccleſiaſtico te proijcimus, & tradimus ſeu relinquimus brachio ſęculari, ac poteſtati curię ſęcularis: deprecantes efficaciter curiam ſæcularem prędictam, quòd citra ſanguinis effuſionem, & mortis periculum, erga te ſententiam ſuam moderetur. Lata fuit hęc ſententia, & cetera.

B Et tunc Inquiſitor conferet omnibus, qui prædictis ſermoni, & ſententiæ interfuerint, quadraginta dierum indulgentiam conſuetam, ac intimet, quod omnes qui dederunt conſilium, auxilium, vel fauorem, quod prædictum factum fidei fine debito terminaretur, habent tres annos de indulgentia ex parte domini noſtri Papæ.

Et dum curia ſęcularis ſuum officium exequetur, poterunt ipſum relapſum aſſociare aliqui probi viri, fidei zelatores, qui eum informare non deſiſtant, ac conatum ſuum exerceant, vt conuertatur ad fidẽ catholicã, ac reſiliat ab erroribus ſuis.

Reſiliat autem vel non reſiliat, Eccleſia tamen
C eum ad ſuum forum deinceps non admittet. crederem tamen, quòd ſi tunc ad fidem catholicam cõuerteret, adhuc ſacramenta Pænitentiæ, & Euchariſtiæ non eſſent ei petenti humiliter deneganda, iuxta c. Super eo. de hæret. lib. 6. non autem eſſet aliter ad miſericordiam ab Eccleſia admittendus.

COMMET. XLVII.

IN hoc modo nihil fere occurrit notatu dignum aut difficile, quod in alijs modis non ſit copioſe explicatum. Eum nihilominus referunt Locatus in opere iudiciali in fine, in forma ſententiæ contra impænitentem, & relapſum, & Iacobus Sprengerius Num. 105
D *in Malleo maleficarum par. 3. quæſt. 30. & Repertorium Inquiſitorum verbo, ſententia. §. ſequitur ſententia. eiuſdem etiam meminit Syluester lib. 3. de ſtrigibus cap. 4. puncto. 13.*

Iam hic modus eadem ratione abſoluitur, qua nonus fuit tractatus, in quo actum eſt de praxi tradendi ſeu relinquendi relapſum curiæ ſæculari.

Quantum vero ad formam ferendi ſententiam cõtra impænitentem, & relapſum attinet, eam poſſumus accipere ex concilio Conſtantienſi ſeſſio. 21. vbi condemnatus fuit Hieronymus de Praga, qui relapſus extiterat, & impęnitens, in hac verba.

E *Teneor ſententię diffinitiuę latę contra Hieronymum de Praga.*

In nomine Domini, amen. CHRISTVS Deus, & Saluator noſter vitis matura †, cuius pater agricola eſt, diſcipulos, ceteroſq; fideles ſuos in illis inſtituens, inquit: Si quis in me non manſerit, mittetur foras ſicut palmes, & areſcet. Cuius ſummi doctoris, & magiſtri doctrinam ſequẽs, & pcepta exequẽs hæc ſancta Conſtantienſis Synodus in cauſa Inquiſitionis hæreticæ prauitatis per can-

† Al vera.
Ioan. 15.

Qualitates articulorum damnatorũ, quos profitebatur Hieronym⁹ de Praga.

eandem ſanctam Synodum mota, fama publica referẽte, & clamoroſa inſinuatione demonſtrãte, contra magiſtrum Hieronymum dictum de Praga, dictum magiſtrũ in artibus, laicũ, ex cuius cauſæ actis & proceſsibus conſtat, eundem Hieronymum tenuiſſe, aſſeruiſſe, & dogmatizaſſe nonnullos articulos hæreticos & erroneos, dudum à ſanctis Patribus reprobatos, quoſdam vero blaſphemos, & alios ſcandaloſos, & alios piarũ aurũ offenſiuos, temerarios & ſeditioſos, dudum per dãnatæ memorię viros Ioannem Vuicleff, & Ioannẽ Huſz aſſertos, prędicatos & dogmatizatos, ac in nõnullis eorum libris & opuſculis inſertos. Quique doctrina & libri prędictorũ Ioannis Vuicleff, & Ioãnis Huſz, ac Vuicleff, memoria, dictiq; Ioãnis Huſz perſona, per eandem ſanctam Synodum & eius ſententiam de hęreſi damnati & damnatæ fuerunt. Quamq; damnationis ſententiam idem Hieronymus poſtmodum, pendente huiuſmodi Inquiſitionis cauſa, in eadem ſancta Synodo cognoſcens & profitens verã, Catholicã & Apoſtolicam fidem approbauit, & eidem conſenſit, anathematizauitq; omnem hæreſim, pręcipue eã, de qua erat infamatus, & ſe confitebatur infamatũ, & quam præteritis temporibus dogmatizauerunt & tenuerunt Ioãnes Vuicleff & Ioannes Huſz in ſuis opuſculis, ſermonibus & libellis, & propter quam ſeu quas cum ſuis dogmatibus & erroribus ab eadem ſancta Synodo damnati fuerunt tanquam hæretici, & eorum doctrina ſimiliter damnata, præmiſſorumque omnium damnationem profeſſus, & iurauit ſe in hac fidei veritate permanſurum. Et ſi ipſe quicquam contra ſentire, vel prædicare præſumpſerit, canonum ſeueritati ſubiacere, & ęternę pœnæ voluit obligari: Necnon ſuam profeſsionem manu ſua conſcriptã eidem ſanctę Synodo obtulit atq; dedit. Poſt quas profeſsionẽ & abiurationem multis diebus tranſactis, ſicut canis ad vomitum rediens, vt virus peſtilentiſsimũ, quod in ſuo latitabat pectore, publice euomeret, audientiam publicam ſibi dari in eadem ſancta Synodo poſtulauit. Qua ſibi cõceſſa, coram eadem Synodo publice congregata aſſeruit, dixit, & profeſſus eſt in effectu, quòd prę fatę ſententię dãnationis dictorũ Ioãnis Vuicleff, & Ioannis Huſz inique conſenſerat, & illam ſentẽtiam approbando mentitus fuit: Nec verebatur ſe confiteri mentitũ, quinnimò confeſsionem, approbationẽ & profeſsionẽ ſuas ſuper illorũ damnatione reuocabat nunc & in æternũ, aſſerens, ſe in libris Ioannis Vuicleff, & Ioannis Huſz nullam vnquam hęreſim vel errorem legiſſe, licet ante fuerit confeſſus, & probatum ſit euidenter, ipſum libros eorum diligenter ſtuduiſſe, legiſſe, & dogmatizaſſe, & in quibus conſtat plures errores & hæreſes contineri. Vnde idem Hieronymus de ſacramento altaris & tranſubſtantiatione panis in corpus profeſſus eſt, ſe tenere & credere quod Eccleſia tenet, dicens ſe plus credere Auguſtino & ceteris Eccleſię doctoribus, quàm Ioanni Vuicleff, & Ioanni Huſz. Conſtat inſuper ex præmiſsis, eundem Hieronymum prædictis Vuicleff & Huſz damnatis, & eorum erroribus adhęrere,

Abiuratio Hieronymi de Praga.

Hieronymi de Praga relapſus in hæreſes.

A illorumq; fautorem fuiſſe & eſſe, propter quę eadem ſancta Synodus eundem Hieronymum palmitem putridum, aridum, in vite non manentem, foras mittendum decernit, ipſumque hæreticum, & in hæreſim relapſum, excommunicatum, anathematizatum pronuntiat, et declarat, atque damnat. *hactenus ibi.*

Hæc formula mutatis mutandis, paucis additis, et detractis deſeruire poterit ad ferendam ſententiã contra impænitentes relapſos.

Nemo vero miretur, cur non ſit in hac ſententia nominatim dictum, ſancta Synodus decernit prædictum Hieronymum de Praga tanquam impænitentẽ B *et relapſum iuxta canonicas ſanctiones relinquendũ eſſe curia ſæculari, quoniam ſatis id non obſcure continetur ſub illis verbis:* foras mittendum decernit, ipſumque hæreticum, et in hęreſim lapſum, excommunicatum, anathematizatum pronũtiat, et declarat, atque damnat. *Ex quibus verbis proximus intelligitur, eos qui tales eſſe declarantur, iuxta legum ſanctiones per ſæculares magiſtratus eſſe plectendos.*

De duodecimo modo terminandi proceſſum fidei per condemnationẽ conuicti de hæreſi, & perſiſtentis in negatiua.

C

DVodecimus modus proceſſum fidei terminandi & finiẽdi eſt, quãdo de- 207
delatus de hæretica prauitate, proceſſus meritis diligenter diſcuſsis cum bono conſilio in iure peritorum, reperitur in hęreſim deprehenſus facti euidentia, ſeu teſtium productione legitima, non tamen cõfeſsione propria; & hoc eſt, quando ipſe delatus conuincitur legitime de aliqua hęretica prauitate, vel facti euidentia: vtpote, quia hęreſim publice prædicauit, vel per teſtes legitimos, contra D quos excipere delatus legitime non potuit; tamẽ [a] ipſe ſic conuictus & deprehenſus, perſiſtit firmiter in negatiua, & confitetur conſtanter catholicam ſanctam fidem.

Iſte [b] talis quamdiu ſic perſiſtit in negatiua, hęreticus impænitens eſt cẽſendus, iuxta notata per Hoſtien. in ſumma. tit. de hæret. §. Qualiter quis in hæreſim deprehendatur, vt patuit ſupra par. 2. q. 34.

Negans crimen, de quo eſt conuict⁹, cenſetur impænitens.

Circa iſtũ talis practica eſt ſeruanda. Talis duro carcere eſt tenẽdus in compedibus et catenis, frequẽter ab Epiſcopo et Inquiſitore coniũctim E et diuiſim, et per ſe, et per alios eſt efficaciter admonendus, quòd eis detegat veritatem, indicãdo ei, quòd ſi faciat et confiteatur errorem ſuum, q̃ ad miſericordiã admittetur, abiurando primitus illam hæreticam prauitatem: ſi autem noluerit, et ſteterit in negatiua, quòd ad finem relinquetur brachio ſæculari, et mortem non poterit euadere temporalem.

Quòd ſi diutius informatus et expectatus, ſteterit in negatiua, Epiſcopus et Inquiſitor modo coniunctim, modo diuiſim, nunc per ſe, nunc per alios

alios probos viros trahāt ad ſe modo vnū teſtem, modo alium informando eum, quòd attēdat quid depoſuit, & ſi dixerit verum vel non: quia ſi non, damnat ſe ipſum ęternaliter, & alium temporaliter; & quòd non vereatur ſaltem ſecretè eis dicere, ne ille delatus moriatur iniuſtè: & verba talia ſtudeant dicere, vt clare videant ſi depoſuerunt veritatem, nec ne.

¶ Quòd ſi teſtes ſic informati ſteterint in affirmatiua, & delatus in negatiua, nec ex hoc ſtatim velint Epiſcopus & Inquiſitor negotium per ſententiam determinare, tradendo taliter deprehenſum brachio ſeculari; ſed diutius eum teneant, nunc inducendo deprehenſum ad affirmatiuam, nunc teſtes, diuiſim tamen, ad executiendam bene conſcientiam ſuam: & ſingulariter attendant Epiſcopus & Inquiſitor ad illum teſtem, quem viderint melius diſpoſitū ad bonum, & qui videatur melioris conſcientię: & circa illum inſtent diutius, ſi res ita ſe habuerit, vt depoſuit nec ne, eius conſcientiam onerando.

208 *De teſte vacillante.* Et ſi viderint teſtem aliquē vacillare, vel aliàs habeant indicia cōtra eum, propter quę ſuſpectus, quòd falſitatem dixerit, merito habeatur, de bono conſilio peritorum arreſtent eum, & procedant vt iuſtitia ſuadebit. Compertum namque eſt frequenter & frequentius, quòd ſic deprehenſus teſtibus fide dignis, poſtquàm in negatiua diu perſtitit ad cor reductus, pręſertim veraciter informatus, quòd non tradetur brachio ſeculari, ſed ad miſericordiam admittetur, ſi ſuam detegat prauitatem; & veritatem, quam diutius negauit, tunc libere confitetur. Et frequenter repertum eſt, quòd teſtes malitia agitati, ac inimicitia ſuperati, ſe adinuicem colligarunt ad imponendum inſonti hæreticam prauitatem; poſtea vero ad informationē frequentem Epiſcopi & Inquiſitoris, remorſu cōſcientiæ fatigati, reuocant quod dixerunt, & fatentur malitioſe ſe illi impoſuiſſe tantam labem, propter quod talis & taliter deprehenſus non eſt per ſententiam feſtinandus, ſed diutius, quia per vnū annum, vel plures expectandus, antequàm ſic tradatur curię ſeculari.

Si talis tandē errorem ſuū fateatur abiuret, &c. Quo expectato tempore competenti, & adhibita diligentia concedenti, ſi ſic delatus ac legitime deprehenſus recognouerit culpam ſuā, ac confeſſus fuerit iudicialiter ſe fuiſſe illaqueatum tanto tpe pſata hęretica prauitate & illam ac omnem hæreſim non cōtempſerit abiurare, & ſatisfactionem ad arbitrium Epiſcopi & Inquiſitoris congruam exhibere, tanquam in hæreſim deprehenſus & propria confeſsione, & teſtiū legitima productione, vt hæreticus pœnitens, abiuret omnē hæreſim publice, per formam, de qua agitur in octauo modo ſupra poſito proceſſum fidei terminandi, vbi de talibus agitur.

Si vero ſit confeſſus, quòd incidit in hęreſim, ſed nec omnem, nec illam voluerit abiurare, ſed ſteterit in illa animo pertinaci, relinquatur brachio ſeculari, & agatur circa illum per modū, de quo ſupra agitur in decimo modo proceſsū fidei terminandi, vbi de talibus agitur.

Si autem ipſe deprehenſus ſteterit conſtanter A in negatiua: ſed ipſi teſtes reſilierunt à ſua affirmatiua, ſuum teſtimonium reuocando, ac culpam ſuam recognoſcendo, quia inſonti tantam labem falſo impoſuerunt, rancore & odio agitati, prece ſeu pretio ſeducti, ipſo delato vt immune à iudicio relaxato, punientur ipſi vt falſi teſtes, accuſantes ſeu deferentes, vt notat Paulus ſuper c. Multorum. & ver. illos, in prin. de hęret. in cle. & feretur ſententia ſeu pęnitentia contra eos per formam tenoris ſequentis.

Forma [c] puniendi ac condemnandi falſos teſtes, vel falſo ſeu malitioſe imponētes innocenti crimē hæreticę prauitatis. B

NOs N. miſeratione diuina Epiſcopus talis ciuitatis, & Frater N. Inquiſitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini, à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus.

ATTENDENTES, quòd tu talis de tali loco, talis diœceſis, veniens per teipſum ſpontanea voluntate, aliàs non citatus nec vocatus, ac cōparēs perſonaliter corā nobis Inquiſitore prędicto, ſeu Epiſcopo & Inquiſitore prędictis in iudicio C conſtitutus accuſaſti, ſeu denuntiaſti, ac teſtificatus fuiſti medio iuramento, ꝙ talis, de tali loco, & talis diœceſis, talia dixit ſeu fecit contra ſanctam fidem catholicam, ac in fauorem hæreticæ prauitatis, *exprimantur illa*: Nos merito pręſumētes te nō falſo cōtra prædictū talem talia depoſuiſſe, nec ex odio vel rancore, neq; ex animo malignandi, ſed zelo fidei orthodoxæ, quantū prima facie apparebat: dictum talem vocari fecimus coram nobis, & in iudicio conſtitutum, iuratumq; de dicenda veritate requiſiuimus, quatenùs de prędictis ſuper facto hæreſis quæcunque ſciret tam de ſe quàm de alijs plenam & meram nobis diceret veritatē: quo D conſtanter negante prędicta: & in negatiua diu & continue perſiſtente, ſuſpicantes eundem negare veritatem contra proprium iuramentum, eundem fecimus tanto tempore in carcere detineri: ſeu aliàs arreſtari, credendo te & alios eundem nobis zelo fidei detuliſſe: Demum tam ex negatiua ipſius delati talis, (in qua perſtitit, & perſiſtit medio iuramento, & multo tempore expectatus) quàm ex quibuſdā veriſimilibus coniecturis merito ſuſpicantes, quòd tu malitioſe & calumnioſe cōtra talem prædictum deponens, eum inuoluere nixus fueris in crimine tam nefando; te [d] citari, & ad noſtram præſentiam adduci, ac prædictum talem co E ram nobis fecimus confrontari: & cum prædictus talis delatus in negatiua perſtiterit, & tu in affirmatiua; & vterque medio iuramento, te iuſsimus detineri donec de prædictis (prout nos decuit) fuiſſemus plenius informati; & compertis talibus & talibus, *exprimantur*, te de carcere educi fecimus, & coram nobis in iudicio conſtitutum iuratumque, iterum monuimus & requiſiuimus canonice, quòd nobis aperires & diceres an ea, quæ contra talem prædictum depoſueras, continerent in aliquo veritatem: tu vero ductus conſilio ſanio

ri, tuæ

ſi,tuæ malitiæ conſcius,& ad cor rediens, conſtitutus in iudicio coram nobis ſponte & libere recognouiſti,quòd omnia & ſingula quæ depoſueras contra eum,non fidei zelo,nec veritatis amore hoc feceras, ſed potius typo malitiæ & rancoris,& liuore iracundię,& odio cócitatus, & quòd talia, quæ depoſueras contra eum, non continebant in aliquo veritatem,ſed ſimpliciter erant falſa:petens tu humiliter pro præmiſsis tibi miſereri, ac tibi iniungi pœnitentiam ſalutarem: Nos igitur Epiſcopus & Inquiſitor præfati,penſatis præmiſſis ac circũſtantijs alijs,quibus motus animus noſter & cuiuſlibet iudicis potuit merito informari; certiores effecti quòd veritatem,quę ſola in negotio fidei quęritur, denigraſti, ſynceritatem ſancti officij Inquiſitionis corrupiſti, & nos tuos iudices deluſiſti, in pręiudicium fidei orthodoxæ, & in ſcandalum ac graue periculum prędicti tanti innocentis, quem in tam deteſtabili crimine malitioſe & fraudulẽter inuoluere nitebaris,falſum ferendo teſtimonium in iudicio coram nobis: Ea propter ne(ſicut nec debet nec expedit) tale & tã graue crimen remaneat impunitum,& vt tui pœna tranſeat ceteris in exemplum,& alij à conſimilibus arceantur,ſedentes pro tribunali more iudicium iudicantium,ſacroſanctis Euangelijs poſitis coram nobis,vt de vultu Dei omne iudicium noſtrum prodeat,& oculi noſtri videant ęquitatem, habenteſque præ oculis ſolum Deum, de multorum peritorum in theologiæ facultate, & in iure canonico & ciuili maturo conſilio pariter & digeſto, te talem [a] in cauſa fidei falſum teſtem, ſeu delatorem ad carcerem perpetuum talem, in his ſcriptis per noſtram diffinitiuam ſententiam condemnamus:in quo ſub vinculis ferreis in pane doloris & aqua anguſtię,quamdiu vixeris, agas pęnitentiam de pręmiſsis, ſolam vitam tibi de miſericordia relinquentes, & nihilominus quòd ſtatim ponaris & eleueris in ſcala, in tali porta huius eccleſiæ, in qua ſtes ligatis manibus, & capite diſcooperto, & in camiſia ſpoliatus, vſque ad horam prandij; & modo conſimili tali die Dominica in porta talis eccleſiæ, & tali in tali, &c. *ponatur alia,vt viſum fuerit, & culpa maior vel minor exegerit delinquentis*: Reſeruantes nobis ex certa ſcientia & expreſſe, quatenus dictam pænitentiam libere valeamus mitigare,relaxare,aggrauare, & mutare, ſi & quando,& totiens quotiens nobis viſum fuerit faciendum. Lata fuit hæc ſententia,& cetera.

210 Si autem taliter deprehẽſus,per annũ ſeu plus, vel alio maiori congruo tempore expectatus perſtiterit in negatiua continue, & teſtes legitimi in affirmatiua;diſponant ſe Epiſcopus & Inquiſitor ad relinquendum eundem brachio ſæculari, mittendo eidem aliquos probos viros fidei zelatores, & præſertim religioſos eidem non ingratos, ſed familiares & gratos,qui [f] ſibi indicent,quòd mortem non poteſt euadere corporalem, dum ſtat in negatiua; ſed tradetur tali die vt hæreticus impænitẽs brachio ſęculari: Et nihilominus Epiſcopus & Inquiſitor, mittant balliuo,ſeu poteſtati curiæ ſæcularis, quotiens tali die & hora ac loco, extra

A eccleſiam tamen, veniat cum familia ſua ad recipiendum quendam hæreticum impęnitẽtem, quẽ tradent ei;& etiam quòd faciat publice pręconizari in locis illis,in quibus pręconizationes alię fieri conſueuerunt,quòd omnes ſint tali die & hora in tali loco ad audiendum ſermonem, quem Inquiſitor faciet de fide, & tradent Epiſcopus & Inquiſitor quendam hæreticum pertinacem brachio ſęculari.

Adueniente autem die prędicta ad ferendã ſententiam aſsignata,erit Epiſcopus & Inquiſitor in loco prędicto, ipſo tradendo ibidem exiſtente in alto,& clero & populo congregato,vt eminenter B ob omnibus videatur:ac [g] præſente Poteſtate curię ſæcularis,ſtante ipſo tradẽdo,ſi fuerit in ſacris ordinibus cõſtitutus, vel cuiuſcũq; religionis ſeu ordinis obumbratione fuſcatus,induto, ac diſpoſito ac ſi deberet in ſuo ordine miniſtrare. Et facto ſermone per ipſum Inquiſitorẽ,ſi(vt dictum eſt) relinquendus ipſe fuerit in ſacris ordinibus cõſtitutus; Epiſcopus in pontificalibus indutus,eũ degradabit,ea quæ ſunt officij ſui retrogrado ordine auferẽdo,incipiendo à ſupremo:& poterit vti verbis contrariis his,quibus in conferendo talem ordinem Epiſcopi vti conſueuerunt.

Qua degradatione expleta,ſi tradẽdus fuerit in C ſacris ordinibus conſtitutus,vel ſi nõ fuerit,facto ſermone prædicto,legantur culpæ tradendi ſeu relinquendi brachio ſæculari: quibus lectis feretur ſententia per hunc modum.

Forma tradendi ſeu relinquendi brachio ſæculari eum, qui conuictus eſt de hęreſi per teſtes legitimos, & ſtat pertinaciter in negatiua, licet fidem catholicam profiteatur.

D NOs N. miſeratione diuina Epiſcopus talis ciuitatis & Frater N. Inquiſitor hęreticæ prauitatis,in terris talis domini,à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus: 211

ATTENDENTES,quòd tu talis,de tali loco,& talis diœceſis, fuiſti nobis delatus de tali hęretica prauitate,*exprimatur*, & vellem [h] certiorari, an ea quę de te,et contra te nobis dicta fuerũt,veritate aliqua fulcirẽtur, et an tu ambulares in tenebris vel in luce,deſcendimus ad nos informandũ, teſtes diligentius examinandum,teque vocãdum ac interrogandum ſæpius medio iuramento,defenſioneſque exhibendum, et ad omnia et ſingula fa- E ciendum, quæ per nos facienda erant ſecundum canonicas ſanctiones. Verum cum vellemus pręſens tuum negotium fine debito terminare, ſolẽne conſilium tam in theologiæ facultate,quàm in iure canonico et ciuili coram nobis fecimus congregari;et viſis ac diligẽter diſcuſsis,proceſſus meritis,ac omnibus et ſingulis in pręſenti cauſa productis,deductis,actis,et actitatis æqua lance libratis,prædictorũ conſilio digeſto pariter et maturo, reperimus contra te probatum legitime,quòd fuiſti tanto tempore infectus hæretica prauitate: nã

reperimus

eperimus quòd dixiſti & feciſti talia & talia, *exprimantur*, ex quibus apparet manifeſte quòd es legitime deprehenſus in prędictam hæreticã prauitatem. Sane cum cuperemus (prout adhuc cupimus) te veritatem fatendo reſilire ab hęreſi antedicta, & reduci ad gremium Eccleſię ſanctę, & ad ſanctæ fidei vnitatem, vt ſic ſaluares animam tuã, & tam animę quàm corporis mortem euaderes gehennalem ; tam per nos, quàm per alios noſtram diligentiam exercentes, ac te per longa tẽpora expectantes; tu in reprobum ſenſum datus contempſiſti acquieſcere noſtro conſilio ſaniori, immo perſtitiſti & perſiſtis in negatiua pertinaciter animo indurato: quod dolẽter referimus & referẽdo plangimus & dolemus. Verum cum Eccleſia Dei tanto tempore te expectauerit, quatenus reſilires, recognoſcendo propriam tuam culpam, & nolueris neque velis; & non habeat vltra quid tibi gratię faciat atque mercedis †: ea propter vt ſis ceteris in exemplum, & alij ab huiuſmodi hæreſibus arceãtur, & tanta facinora nõ remaneant impunita: Nos Epiſcopus & Inquiſitor, iudices in cauſa fidei memorati, ſedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, ſacroſanctis Euangelijs poſitis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium noſtrũ prodeat, & oculi noſtri videant æquitatem, habentes præ oculis ſolum Deum, & ſanctæ fidei gloriã & honorem: te talem in noſtra præſentia conſtitutum hac die, & hora, & loco, tibi ad audiendum ſententiam diffinitiuam aſsignatis: diffinimus, declaramus, ac ſententiamus, te eſſe hæreticum impænitentem, & tradendum, ſeu relinquendum, vt talem, brachio ſęculari, & per hanc noſtram ſententiam, vt vere hæreticum pertinacem, ac impænitentem, à foro eccleſiaſtico te proijcimus, & tradimus, ſeu relinquimus brachio ſæculari, ac poteſtati curiæ ſęcularis: Eandem curiã ſæcularem efficaciter deprecantes †, quatenus circa te, citra ſanguis effuſionem & mortis periculum, ſuam ſententiam moderetur: Lata eſt hęc ſententia, & cetera.

† Vox Hiſpana, ideſt, beneficij.

Et [illegible] nc Inquiſitor conferet omnibus, qui prædictis ſermoni & ſententiæ interfuerũt, quadraginta dies de indulgentia ex parte dñi noſtri Papę: indicando etiã publice, ꝙ omnes qui prę̃ſtiterũt auxilium, conſilium, vel fauorem in facto fidei antelato, habuerunt tres annos de indulgentia.

De aſſociantibus relaxatum.

Poterunt autẽ Epiſcopus & Inquiſitor diſponere, quòd aliqui probi viri fidei zelatores, ipſi relicto curiæ ſæculari non ingrati, ſed familiares & grati, aſſocient dictum relictum, dum curia ſęcularis in eum ſuum officium exequetur, qui eum conſolentur, & adhuc inducant, quòd fatendo veritatem, ac recognoſcendo culpam ſuam, reſiliat ab erroribus ſuis.

Quòd ſi forſan poſt ſentẽtiam, & iam relictus, & ad locum vbi eſt comburendus, deductus, dixerit ſe velle fateri veritatem, & recognoſcere culpã ſuam, & ita fecerit, & paratus fuerit huiuſmodi hęreſim & omnem aliã abiurare: licet præſumatur, quod hoc faciat plus metu mortis, quàm amore veritatis, crederem (vt dictum eſt ſupra in decimo † modo proceſſum fidei terminandi) quod de miA ſericordia poſsit recipi vt hæreticus pęnitens, et perpetuo immurari, iuxta gloſſ. ſuper c. Ad abolẽdã. §. præſenti. et ver. audientia. et c. Excõmunicamus 2. de hæret. quãuis non, vt puto, de rigore iuris, nec tali conuerſioni (vt dictum eſt ibi) eſt magna fides adhibenda à iudicibus fidei.

† Vide quæ ibi ſcripſim⁹.

COMMENT. XLVIII.

DE hoc modo agunt Tabienſis in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 24. Iacobus Sprenger in malleo maleficarum par. 3. q. 31. Sylueſter lib. 3. de ſtrigibus c. 4. puncto 14. & Locatus in fine operis Iudicialis in B *formula tradendi brachio ſęculari hæreticum impænitentem. fidem tamẽ catholicam profitentem. & Repertorium Inquiſitorum verbo, ſententia.* Num. 207.

In hoc autem modo præter praxim, quæ abſolutiſſima eſt in hoc caſu, duo potiſſimum offert Eymericus examinanda: quorum primum ad reum negatiuũ ſpectat, alterum vero ad teſtes, de quibus, ac pleriſq; alijs occurrentibus ſingillatim receptiora, & ſecuriora trademus.

Quid potiſſimum tradet Eymeric⁹ in duodecimo modo.

a ¶ Tamen ipſe ſic conuictus et deprehenſus.] *Ita hunc locum imprimendum curauimus ex tribus manuſcriptis Sabellano, Bononienſi, & codice Cardinalis de Gambara: nam in Barcinonenſi impreſſo ita* C *legebatur:* Cũ ipſe ſit conuictus, et deprehenſus. *quæ lectio non multum cum antecedentibus & cõſequentibus cohærebat: quare manuſcriptos ſecuti ſumus, quorum planior et facilior eſt lectio.* Num. 207.

Locus emendatus.

b ¶ Iſte talis quamdiu ſic perſiſtit in negatiua, hæreticus impænitens eſt cenſendus.] *Ex his verbis, & illis quæ profert Eymericus paulo poſt, num. 210. ibi:* Qui ſibi indicent, quòd mortem non poteſt euadere corporalem, dum ſtat in negatiua. *Itẽ ex quæſt. 34. partis ſecundæ, nu. 3. & deniq; ex tota ſerie huius diſputationis, videtur dirimi quæſtio illa anceps & controuerſa, de qua valde olim fuit dubitatum: An qui accuſatur de hęreſi, de qua legitime* D *conuincitur, & negat ſe talia dixiſſe vel feciſſe; proteſtatur tamen ſe omnino credere & tenere, quod tenet et credit ſancta Romana Eccleſia, ſit velut hæreticus impęnitens tradendus curiæ ſæculari.* Num. 207.

An negatiu⁹ proteſtans ſe credere vt credit Eccleſia, ſit tradendus curiæ ſæculari.

Et non obſtante prædicta proteſtatione, proculdubio tradendus eſt, vt his locis docet apertiſſime Eymericus, cuius ſentẽtia vera eſt et communis, quã tradidit deciſio Rotę *antiqua 875. tit. de hęret. quæ incipit:* Accuſatus. *tenet etiam Hoſtienſis hoc loco ab Eymerico citatus. Calderinus conſil. 2. tit. de hæret. Ioannes Anania in cap. excommunicamus. § adycimus. de hæret. & alij quidam ex antiquioribus. Recentiores autem fere omnes, qui de puniendis hęre*E *ticis ſcripſerunt, hanc ipſam ſententiam audacter profitentur: Repertorium Inquiſitorũ verbo, negatiua. §. ſi tamen accuſatus. Albertinus tract. de agnoſcen. aſſertio. q. 8. nu. 7. & 8. & q. 34. nu. 51. idem videtur tenere Boerius deciſione 343. incipien.* Quia in præcedenti. *cõtra id, quod male prius diſſeruerat deciſ. 341. incipien.* Inquiſitus de hæreſi. *tenet etiã Simancas de catho. inſtit. tit. 48. nu. 25. et 26. et Ioannes Rojas tract. de hęret. par. 1. nu. 69. & ſeq. et ceteri bene ſentientes vno conſenſu.*

Et quamquam non deſint rationes viuæ quidem

& effi-

& efficaces ad hanc ſententiam comprobandam, de quibus paulo poſt agam; hoc mihi videntur iam olim initio conſtitutę delegatę Inquiſitionis definiiſſe concilium Biterrenſe, & Narbonenſe, in quorũ primo videlicet Biterrenſi cap.6.7.8. & 9. de hac facti ſpecie, ac etiam de ordine procedendi in tali caſu ita ſcriptum eſt:

Cap.6. Illos qui cum ſint culpabiles, contemnunt cõparere infra tẽpus gratiæ, aut malitioſe ſupprimũt veritatem, citetis ſuo tempore nominatim,

Cap.7. Eiſque ſi veritatem contra ſe inuentam confiteri noluerint, exponatis capitula ſuper quibus inuenti ſunt culpabiles, et dicta ſimiliter teſtium publicetis:

Cap.8. Ac datis dilationibus competentibus, et defendendi facultate conceſſa benigne admittatis exceptiones, et replicationes legitimas eorundem.

Cap.9. Et ſi quidem in ſua defenſione defecerint, niſi culpam probatam gratis confiteri voluerint, aſſignato ad ſententiam termino peremptorio competenti, damnetis eoſdem: non enim ſunt ad miſericordiam admittendi, dũ in ſua negatione perſiſtunt, quantumcunq; voluntati Eccleſiæ ſe ſupponunt. *hactenus ibi.*

Iã concilium Narbonenſe apertius eandem ſententiam comprobans c.26. ita cauit.] Si quis tamẽ culpam ſuam, ex qua poſsit credens vel hæreticus iudicari, de qua plene per teſtes ſeu aliam probationem conſtat, pertinaciter negare non metuit, quamdiu in huiuſmodi negatione perſiſtit, licet aliàs conuerſionem prętẽdat, hæreticus abſque dubio eſt cenſendus: euidenter namque impęnitens eſt, qui peccatum nec vult etiam confiteri. *hactenus ibi.*

Iam in Hiſpania prima inſtructione Hiſpalẽſi anni Domini MCCCCLXXXIIII. cap.14. apertiſſime declarata eſt eadem ſententia, ſimulque prouiſum, ut quotiens talis caſus occurrerit, Inquiſitores vitam & mores teſtium diligentiſſime perſcrutentur, quod & ab Eymerico quoque hoc loco copioſe & vere traditum eſt.

Illud vero pra ceteris eſt adnotandum, quod euidenter videtur indicare pracitatum concilium Narbonenſe, videlicet, hanc concluſionem de damnando tanquam impęnitente eo qui hareſim contra ſe probatam negat, licet proteſtetur ſe credere, locum habere non modo cum quis conuincitur de hęreſi, quam dixit: verum etiam de facto aliquo hęreticali, ex quo poſſit vel hareticus, vel credens hareticorum iudicari: quod eſt valde ſingulare & notandum: qua autem ſint facta hareticalia, dixi ſupra in hac 3. par. num. 109. tit. de ſignis & indicijs, quibus diuerſarum ſectarum hęretici cognoſci poſſint, & quę ſint facta ex quibus homines iudicantur hareticorum credentes, docui parte 2. ſuper q.50. §. factis autem.

Rurſus aduertendum eſt, hic haberi ſermonem de eo, qui negat factum hareticale, de quo legitime conuincitur, non autẽ de illo, qui cõfitetur factum hareticale, prauam autem intentionem negat: nã in hoc alia agitatur difficultas diuerſa ab ea, quam hic tractamus, de qua vide in pręcitato loco.

Rationes quibus ſuperior *Quòd ſi quis quarat, quibus rationibus hęc ſententia niti poſſit, illę in promptu ſunt. Primum, quoniam ſi hareſis huius negatiui plene ac legitime probata eſt, iam Eccleſia conſtat hunc hęreticum eſſe, qui niſi errores ſuos confiteatur ac deteſtetur, velut impęnitens hareticus merito tradẽdus erit curię ſaculari.*

ſententia fulcitur.

Rurſus qui legitime contra ſe probatos errores nõ concedit, quamuis proteſtetur, ſe rectã fidem tenere, nihilominus non ſatisfacit Eccleſia, quę in primis ſatisfactionem poſtulat de probatis hareſibus, quas ipſe ſe dixiſſe diffitetur: quam ob rem cum non ſit correctus, velut impęnitens erit damnandus, quoniã peccati venia non datur niſi correcto:

B *Poſtremo, quia ad veram panitentiam neceſſaria eſt confeſſio, nec veniam conſequi meretur qui peccatum non agnoſcit. c. non poteſt, cum ſeq. de pęniten. diſt. 1. cum itaque is negatiuus non confiteatur, impęnitens putatur, ac curię ſaculari propterea merito eſt relinquendus. plures alias rationes in eandem ſententiam viuas ſane & expirantes commemorat pręfata deciſio Rota 875. quas breuitatis gratia omitto.*

Ex his omnibus valide refellitur ſententia Iulij Clari, qui in §. hareſis. verſ. & notã in hoc caſu propoſito. de hac veritate dubitauit, quamuis Eccleſię iudicio ſe ſupponat. ceterum à ſuperiori ſententia nullo modo eſt recedendum, & hoc iure vtimur.

Sentẽtia Iulij Clari reiecta.

Nec quiſquam dicat, iniuſte ſe hac ratione condemnari, nec conqueratur de iudicibus Eccleſiaſticis, vel de iudicio Eccleſię ita ſtatuentis, quę de occultis nõ iudicat: ſed ſi fortaſſis per iniquos teſtes eſt conuictus, ferat id ęquo animo, ac laetetur, quòd pro veritate mortem patiatur.

Monebo tamen hoc loco apertioris doctrinę gratia, nonnulla eſſe neceſſaria, ad hoc vt prędicta ſententia locũ habeat, vt optime admonent Albertinus in dicto tract. de agnoſcen. aſſertio. q.8. nu.8. et q.34. nu.51. & Ioannes Rojas tract. de hęret. par.1. nu. 84. & ſeq.

Vt præfata ſententia obſeruet, quæ requirantur

D *Primum, quòd ſit conuictus de vera & formali hareſi, verbi gratia, de hac: Non eſſe purgatoriũ, non de aſſertione ſcandaloſa, temeraria, male ſonante, aut ſimilibus: idem forte dicas de factis, ex quibus inſurgit hęreſis vel apoſtaſia ſeu credentia, iuxta conciliũ Narbonenſe, vt paulo antea dicebamus, in quo multa prudentia opus eſt.*

Alterum eſt, quòd verba hęreticalia, de quibus negatiuus conuincitur, ſint certa & clara, nõ dubia vel ambigua, habentia duplicem ſenſum, hęreticum vnum, catholicum alterum: quoniam tunc relicto ſenſu hęretico, catholicus accipiendus eſt, vt late docet idem Albertinus tract. de agnoſcen. aſſertio. q.7. & Ioannes Rojas tract. de hęret. par.1. num.366. dubia enim in meliorem & ſaniorem partem interpretari debemus, vt etiam docet ſanctus Thomas 2.2. q.60. art.4.

Tertium eſt, quòd reus conuincatur de hęreſi, quã negat, per teſtes legitimos & idoneos, ſeu omni exceptione maiores, non per inimicos aut ſingulares, aut aliàs inhabiles.

Quartum eſt, vt illud factum ſeu dictum hęreticale, de quo reus conuincitur, ſit recens, non vetuſtum; ita

ſtum; ita vt veriſimiliter reus credatur eius fuiſſe oblitus, cum in facto antiquo obliuio præſumatur: de quo quid ſit ſentiendum, abunde dixi ſupra in 2. parte, ſuper quæſt. 34. §. ſed in hac quęſtione. & §. ſeq.

Poſtremum eſt, quòd is negatiuus per teſtes conuincatur aſſeruiſſe ſe illa credere, & credenda alijs eſſe. nam cum teſtis deponit de verbis hæreticalibus ab alio prolatis, debet etiam deponere de illius accuſati credulitate. quia hoc in verbis neceſſarium eſt: cum aliquando talia verba poſſint dici referẽdo aliorum opiniones, aut diſputando, aut lapſu linguę, aut ſubito iracundiæ calore, aut alijs huiuſmodi modis: hęc omnia colliguntur debere concurrere ex principio, & tota ſerie prædictæ deciſionis 875. vt optime præcitatis locis obſeruauit Albertinus, quidquid dicat Ioannes Rojas, qui fortaſſis in hoc non bene perpendit verba Albertini.

Num. 209. c ¶ Forma puniendi ac condemnandi falſos teſtes, etc.] *Quoniam in hoc duodecimo modo proceſſum fidei terminandi poteſt contingere teſtium falſitas; ideo quaſi incidenter de teſtibus falſis puniẽdis differit Eymericus: nã ex profeſſo hoc tractat infra par. 3. q. 73. vbi diximus copioſe. id ſolum hoc loco admonebo, dubitatũ fuiſſe olim, an Inquiſitor poſſet teſtes falſos punire, & qua pœna. ſed hæc quęſtio hodie penitus ceſſat, vt experientia ipſa quotidie teſtatur. Adde Zanchinum tract. de hęret. c. 14.*

Inquiſitor falſos teſtes punire poteſt. *Iam quantum attinet ad formam ferendi ſententiam contra falſos teſtes, diligenter eam hic proſequitur Eymericus, quem per omnia ſequuntur repertorium Inquiſitorum verbo. ſententia. §. ſequitur forma ſententiæ. & Locatus in fine operis iudicialis, in formula ſententię contra falſos teſtes, ſeu falſum deponentes.*

Num. 209. d ¶ Te citari, et ad noſtram pręſentiam adduci, ac prędictum talẽ corã nobis fecimus confrõtari.] *Hoc ipſum in eadem facti ſpecie conſuluit faciendum Eymericus ſupra tit. De cautelis Inquiſitorum cõtra hęreticorum cauillationes. §. tertia cautela. nu. 101. vbi diximus hanc reorum et teſtium conciliationem non facile eſſe admittendam.*

Ceterum, quia in hunc locum lectorem remiſerã, dum quęrerem, nunquid in aliquo caſu locum hæc cõfrontatio habere poſſit: nunc dico, prima fronte videri æquũ et rationi conſentaneum in hoc caſu, vt rei negatiui et teſtiũ affirmantium conciliatio fiat, vt ſic veritas habeatur, ne innocens negatiuus curię ſęculari vltimo ſupplicio afficiendus tradatur:

Veruntamen quia grauis eſt hęc cauſa de confrontatione facienda, ideo in ea multũ circunſpecte loqui oportet, ne ex dictis noſtris quis arripiat occaſionẽ; & inconſiderate quandoque agat.

Confrõtatio teſtiũ & reorum in crimine hæreſis, an & quãdo locum habeat. *Sit ergo in hac re hoc primum axioma: Vbi magna affuerit cauſa, & omne periculũ ceſſauerit, recto iudicum arbitrio quandoque fieri poteſt hæc confrontatio. ita Simancas & vere in enchyridio violatæ religionis tit. 35. nu. 16. quam ob rem etiam in hoc caſu, de quo hic Eymericus agit, cũ reus in negatiua perſeuerat, non aliter fieri poterit confrontatio, niſi procul abſit omne periculum: quod ſi affuturum crederetur ipſis teſtibus, nullatenus eſſet facienda ad explorandam veritatem; ſed tamen ſi ad condemnationem* A *negatiui poſſent Inquiſitores deuenire, nec dicentur iniuſte eum condemnare, cum legitimis teſtibus ſit conuictus: quia ſi facile permitterentur huiuſmodi confrontationes, proculdubio redundaret in fidei detrimentum: nam homines à teſtificando contra hæreticos propterea auerterentur, quod eſt omnino præcauẽdum, ne publicum commodum ob priuatam vnius, aut alterius vtilitatem lædatur.*

Sit ſecundum axioma: Confrontatio tunc ſecure fieri poteſt, quãdo teſtes complices ſunt eiuſdẽ criminis cum reo: hoc enim caſu manifeſtũ eſt ad conuincẽdum reum negantem nominãdos ei eſſe complices, cũ quibus dicitur deliquiſſe: quare ſimiliter poterũt ei B *confrontari. neq; enim tunc tam confrontantur vt teſtes, quàm vt complices.*

Sit tertiũ axioma: Cũ viliſſimi ſunt teſtes & rei, qui parum curãt bonã vel malã habere famã, quales ſunt viliſsimę meretrices, & viliſsimi homines, qui humeris onera deferunt, & ſi qui ſunt ſimiles: tũc fieri fortaſsis poterit confrontatio. ſed hoc caſu omnem periculi ſuſpicionem procul etiam abeſſe oportet: ac in alijs etiã forſan caſibus poterit admitti, qui recto iudicum arbitrio relinquuntur.

Iam in confrontatione facienda hæc mihi videntur obſeruanda. primum ne ſolus Inquiſitor eam decernat; quia res magni momenti eſt: adhibeat ergo C *conſilium Epiſcopi & peritorum, ſine quorum aſſenſu nullo pacto crederem decernendam; quòd ſi non conueniant, maiores Inquiſitores conſulant. certe in ſupremo Senatu Sacroſanctę & generalis Inquiſitionis Romanę nunquã fiunt huiuſmodi confrontationes, niſi re cognita, et decreto interpoſito per Illuſtriſſimos Cardinales in tota Chriſtiana repub. Inquiſitores generales; vt vel hinc ceteri intelligãt quàm caute in re tam periculoſa ſit progrediendum.* In confrõtatione facienda, & vbi fuerit facta, qd obſeruandũ.

Poſtremo vbi decreta fuerit confrontatio, cauendum eſt, ne ſimul duos teſtes, aut omnes quotquot teſtificati ſunt contra reum negantiuum producant coram ipſo, ſed ſingulos per ſe ei ſiſtant, et vtriuſque dicta notarius ſcribat: nam ſi diuerſi fortaſsis in tẽ- D *pore vel loco commiſsi delicti deprehendantur, aut in alijs ſubſtantialibus eius delicti, de quo agitur; tũc magna pręſumptio erit eos eſſe falſos, exemplo eorũ qui falſo Suſannam accuſarunt, ut legitur Daniel. c. 13. ſed hoc non erit obſeruandum cum teſtes & reus ſunt eiuſdem criminis complices: tunc enim omnes ſimul produci poterunt.*

Quantum vero attinet ad negatiuum, priuſquam vt impęnitens condemnetur, plurima conſiderare oportet: & rationem diligentem eſſe habendam et rei negatiui et teſtium affirmantium facile ſuadet grauitas huius negotij: nam ſi reus negatiuus ex vita anteacta, bonis moribus, et bona fama procul ab hęreſi E *ſibi obiecta abeſſe videatur, iniquo teſtimonio urgeri præſumendum erit. quod tunc magis erit ſuſpicandũ, cum teſtes non ſunt per omnia probati, aut aliquãdo accuſato fuerunt inimici: quod Inquiſitor ex officio debet inueſtigare.* Quid obſeruandũ cit ca negatiuũ priuſquam condemnet.

Contra vero, reum negantem iniquum pręſumere licebit, & iuſto teſtimonio conuinci, cum malę vitæ & famę fuerit, & teſtes probati ſunt & graues. hęc inquam et alia huiuſmodi ſunt aduertenda priuſquã ad condemnationem deueniatur.

e ¶ Te

Num. 209. e ¶ Te talem in cauſa fidei falſum teſtem ſeu A
delatorem ad carcerem perpetuum talẽ, etc. con-
demnamus.] *Ex hoc loco apertiſſime colligimus
ſentire Eymericum teſtes falſo teſtificantes in cauſa
fidei non eſſe puniendos pœna talionis, nec tradendos
curię ſęculari, cum ad carcerem perpetuũ dãnet, de
quo quid ſentiã, dicã copioſe infra ſuper dicta q. 73.*

Delatoris & teſtis falſi æqualis pœna in hoc crimine.

*Ad hæc, illud hoc loco obſeruabis, Eymericũ quo
ad pœnam æquiparare delatorem, & teſtes, & recte
quidem: quoniam licet in alijs criminibus mitius pu
niatur qui falſo defert, quàm teſtes: at cum in hoc
crimine delator ſeu denuntiator teſtibus annumere-
tur, vt aiunt Abbas & Felynus in c. in omni, de te-
ſtibus. & Albertinus in tract. de ſecreto nu. 177. &* B
*Simãcas in enchyridio tit. 23 nu. 7. cõſequitur aper-
te delatoris & teſtis falſi parem futuram pœnam, æ-
qualemque vindictam, vt ſubtiliter, & breuiter in-
dicat hoc loco Eymericus.*

Num. 210. f ¶ Qui ſibi indicent, quòd mortem non po-
teſt euadere corporalẽ dum ſtat in negatiua, etc.]

An qui falſo conuincitur in hoc crimine, poſſit illud fateri vt mortem effugiat.

*Horum verborum occaſione diluẽda eſt hoc loco pul
chra difficultas, quæ doctis etiam poſſit negotiũ ex-
hibere: An huic ita conuicto per falſos teſtes, qui re
vera crimen hęreſis ſibi obiectum non admiſit, liceat
illud fateri, & agnoſcere, ſeque infamare, vt mor-
tem euadat temporalem, & miſericordiam im-
plorando ad Eccleſię gremium pœnitentiamque ad-* C
mittatur.

*Ac primum quidem cum fama inter bona tem-
poralia numeretur, quamuis externorum bonorum
maximum cenſeatur. cap. deteriores. 6. quæſt. 1. A-
riſtoteles lib. 4. ethicorum cap. 3. B. Thom. 2. 2. q.
129. art. 1. traditque copioſe Dominicus Sotus lib.
4. de iuſt. & iure quęſt. 2. art. 3. concluſ. 4. & alij
Theologi communiter, poterit vtique quilibet arbi-
trio ſuo ita famam vt pecunias & cetera bona tem
poralia profundere, prępertim ad vitam redimen-
dam, quæ cunctis rebus etiam pretioſiſſimis antepo-
nenda videtur.*

Rurſus quamuis honor ſeu bona fama res præſtan D
*tiſſima ſit, opinione tamen hominum, quæ honor con-
ſiſtit, pluris ęſtimatur ingens auri pondus, quàm te-
nuis honor & fama: vitã autem famæ eſſe pręferen
dam ſecundum eſſentiã valoris vtriuſque, nullus vn
quam (quod ego ſciã) dubitauit. licere itaq; videtur
vel ad conſeruandam vitam, uel etiam ad ſęuitiã tor
mentorum euitandã; neglecta fama crimẽ fateri quod
non commiſimus.*

*Multa in eandem ſententiam afferri poſſent, quę
libenter omittimus, atque in hac difficultate ſit hęc
prima concluſio: Quamuis homo ſit dominus ſuæ fa-
mæ, & ſe quandoque infamando, prodendo, & de-
tegendo crimen quod commiſit, non peccet contra* E
*iuſtitiam, neque vlli iniuriam irroget; nihilominus
ſaltem veniale peccatum committit contra ſui ipſius
charitatem: quod plane multo magis tunc contin-
geret, quando ad euadendam ſæuitiam tormento-
rum id diceret quod non commiſit: nam tunc cul-
pam mendacij admitteret; mendacium autem licet
ex ſuo genere non ſit peccatum mortale, dictum ta-
men in iudicio coram iudice legitime interrogante, et
cum iuramento præcedenti, mortale peccatum eſt:
quòd ſi venialis etiam tantum culpa eſſet, nec tunc
quidem admittere licebit, quia mentiri ſuo genere
malum eſt.*

Vt mortem fugiam non licet fateri crimẽ quod nõ fecimus.

*Sit ſecunda concluſio: Quotiens quis conuinci-
tur de nefandiſſimis quibuſdam horrendiſſimiſque
flagitijs, quę aures exhorreſcunt, veluti de crimine
vtriuſque maieſtatis læſę, adulterio, & ſimilibus,
ipſeque re vera hæc non commiſit, ſi vel vt mortem
euitet, vel tormentorum ſæuitiam, vel aliud ſimile
periculum infamet ſe fatendo quod non fecit, vix po
teſt à mortali peccato excuſari, etiamſi non iuratus
et extra iudicium talia diceret, propter grauiſſimam
infamiam, quam ſibi imponeret. has duas conclu-
ſiones colligo ex ſententia Soti lib. 4. de iuſt. & iu-
re. quæſt. 2. art. 3. concluſione 4. circa finem. quem
per omnia ſequitur Couarrunias lib. 1. varia. reſo-
lutio. cap. 2. num. 8. cui ſententiæ libentiſsime ſub-
ſcribo, quia & tutiſsima eſt, & omne peccati peri-
culum excludit.*

*Quam ob rem, cum crimen hæreſis inter nefan-
da & horrenda delicta connumeretur, immo ſit
grauiſsimum & maximum, nullus vt mortem eui-
tet debet de eo ſe infamare. quemadmodum enim
grauiter peccaret, qui de eo crimine alterum infa-
maret; ita quoque peccaret qui infamaret ſe ipſum,
iuxta doctrinam Archidiaconi in c. non eſt. 23. q.
5. Panormitani in c. ex parte. el 2. de ſepulturis.
Syluestri in ſum. verbo, detractio. q. 3. Caietani 2.
2. q. 73. art. 2. & aliorum aſſerentium perinde eſſe
peccatum mortale infamare ſe ipſum, ac infamare
proximum.*

Confeſſarij quid agere debeant circa negatiuũ.

*Quare in hoc caſu, quamuis huic negatiuo duriſ-
ſimum videatur innocentem mori, & propterea for
taſsis credat ſibi licere ad mortem euitandam cri-
mina obiecta fateri; nullo tamen modo id eſt permit
tendum. quam ob rem eorum theologorum & con-
feſſariorum, qui negatiuum talem conſolantur, &
ad ſupplicium comitantur, munus erit eum induce-
re, vt veritatem prodat. ſed caueat omnino ne ſibi
crimen, quod non commiſit, imponat, vt tempora-
lem mortem euitet; memineritque, ſe ſi patienter eã
iniuriam & ſupplicium toleret, velut martyrem
eſſe coronandum.*

*Iam non obſtant rationes initio adductę, quibus
vno verbo reſpondemus, quòd tametſi concedamus
homines dominos eſſe famæ (quod tamen multi ne-
gant) ac de ea velut de pecunijs ſibi diſponere lice-
re: certiſſimum tamen eſt tunc prohiberi cum præ-
ter famę iacturam peccatum committitur, vt in ca-
ſu propoſito.*

g ¶ Ac præſente poteſtate curiæ ſæcularis, etc.] Num. 210.

An ad ſentẽtiam ferendã contra hęreticos, ſit neceſſaria præſẽtia iudicis ſæcularis.

*In omnibus ſententijs eorum qui curiæ ſęculari re-
linquuntur, Eymericus ſecutus iura de hæreticis in
hac cauſa tractantia, ſemper meminit pręſentię cu-
riæ ſæcularis: quare non infrugifera hinc nec inutilis
oritur dubitatio: An Epiſcopus, vel Inquiſitor poſ-
ſint ad talem ſententiam diffinitiuam procedere, ab-
ſente iudice ſæculari: vel contra, ita eius præſentia
exigatur, vt ſententia aliter lata nulla ſit.*

*Ac prima quidem fronte dicendum videtur pręſ-
ſentiam ſęcularis iudicis requiri; quoniam vbi cer-
ta forma, ſeu modus adiungitur iuriſdictioni alicu-
ius iudicis, ceſſante eo modo, iuriſdictio ceſſare vi-
detur. l. cum hi. §. ſi prætor. ff. de tranſactio. facit*

textus

textus in cap. quia propter. de electio. at à iure præſcribitur Inquiſitoribus certus modus promulgandi ſententias aduerſus hæreticos, videlicet, vt eas pronuntient relinquentes damnatos præſentibus Poteſtatibus ſæcularibus animaduerſione debita puniendos. c. excommunicamus 1. in princip. de hæret. c. ad abolendam. §. illos. de hæret. & c. nouimus. de verb. ſignifi. fit ergò, vt aliter nequeant ſententias pronuntiare.

Rurſus, cum aliquid eſt inductum à iure pro ſolemnitate ſententiæ, ſi illud prętermittitur, non valet ſententia. 2. q. 1. in ſumma. cap. nihil. & c. Primates. eadem cauſa. & q. quare in caſu propoſito neceſſaria videtur iudicis ſæcularis præſentia, cum velut certa quędam ſolemnitas à iure præſcripta eſſe videatur.

Pręſentia iudicis ſecularis quatenus exigatur.

Verum his non obſtantibus, certior & verior ſententia eſt, valere ſententiam condemnatoriam aduerſus hęreticos latam in abſentia iudicis ſæcularis, dummodo interueniant aliàs ſubſtantialia. quamuis enim iura requirant in tali ſententia, ſeu actu condemnandi, pręſentiam iudicis ſęcularis, ſeu Baillinorum ſuorum, non ita poſtulant, vt abſq; illis nihil vtile geratur, ſed vt illi velut miniſtri ſententiã latam debita executioni mãdent: nã omnis actus alius præterea illis interdicitur in hoc crimine, quòd mere eſt eccleſiaſticum. c. vt inquiſitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6.

Iam ſi pręſentia Poteſtatis ſęcularis neceſſaria eſſet in proferenda ſententia condẽnatoria contra hæreticos impęnitentes, vel relapſos facile ob hãc cauſam poſſet impediri officium inquiſitionis, dum magiſtratus ſæcularis, aut nulla, aut ficta interdum quaſita cauſa, ſuam præſentiam denegaret.

Poſtremo ita iudicandum uidetur de præſentia iudicis ſęcularis in hac cauſa, ac de adhibendo & requirendo peritorum conſilio, ſine quo Inquiſitores iudicare poſſunt, cum non teneantur neceſſario peritorum, aut conſultorum iudicium aut opinionem ſequi, vt dixi infra in hac 3. parte ſuper quæſt. 78. itaque quemadmodum ſententia lata, vel contra ſuffragia peritorũ, vel non requiſitis eorum ſuffragijs iure valet, eodem modo valebit non adhibita pręſentia iudicis ſæcularis.

Sed cum Inquiſitor & Epiſcopus in reum ſententiam tulerint, vbi ſuam pręſentiam, aut noluerit, aut non potuerit pręſtare ſæcularis magiſtratus, ea quidem valida erit, & ſufficiet per legitimam perſonã, publica ſi opus fuerit ſcriptura interueniente (quod eſt tutius) intimare iudici ſæculari talem, verbi gratia Caluinum, pertinacem hæreticum & impænitentem, ſeu relapſum eſſe iudicatum: ipſeque magiſtratus ſęcularis, quamuis præſens ſententię nõ affuerit, fidem huic intimationi debet adhibere, & hęreticum ſibi traditum vltimo ſupplicio afficere, niſi velit tãquam hęreticorum fautor, & ſacri officij impeditor grauiſſime coerceri: nec proceſſus copia ſibi eſt tradenda, vt late alibi differui.

His ita vere conſtitutis, non obſtant adducta in contrarium, quibus vnica ſolutione ſatisfacimus, dicentes ex ſententia gloſſæ in clemen. 1. verbo, inhibentes, circa medium. de iure patronatus. quòd vbi mandatur aliquid ſub certo modo faciendum ei, qui aliàs habet ſuper ea re ordinariã iuriſdictionẽ, etiã ſi procedat illo modo, & forma non ſeruata, vel omiſſa, valet nihilominus, & tenet actus. manifeſtum eſt autem, Epiſcopos iuriſdictionem ordinariam habere ad coercẽdos hęreticos: quamuis ergo non obſeruent in hoc caſu iſtam ſolemnitatem de adhibenda præſentia iudicis ſæcularis, cum reos damnãt, nihilominus ſententia valebit.

De Inquiſitoribus vero, qui aliàs non habent ordinariam iuriſdictionem contra hęreticos, dubium maius eſſe poſſet: nihilominus tamen dicimus idem in eis locum habere, quoniam in negotio hęreticæ prauitatis eorum poteſtas & iuriſdictio ęquiparatur poteſtati ordinarię: immo non inepte quidem aſſerunt, maiorem eorum eſſe iuriſdictionem in cauſis fidei, vt alibi examinabimus. quare quod de vno dicitur, de altero penitus accipi poteſt. & hanc ſententiam olim etiam inuenio comprobatam reſponſo quodam de hac re edito, quod extat in vetuſto illo codice Marcelli ſecũdi Pontificis Maximi, cuius nobis copiam fecit Illuſtriſſimus & Reuerendiſſimus Cardinalis Guiliermus Sirletus, à qua nullo pacto crederem recedendum.

De tertiodecimo modo terminandi proceſſum fidei per condemnationẽ conuicti de hęreſi cõtumaciter abſentis, vel fugitiui.

212 TErtiusdecimus & vltimus modus proceſſum fidei terminandi & finiẽdi eſt, quãdo delatus de hęretica prauitate, proceſſus meritis diligenter diſcuſsis cum bono conſilio in iure peritorum, reperitur conuictus de hæretica prauitate; eſt tamen fugitiuus, ſeu abſens cõtumaciter, ſed congruo tempore expectatus: & hoc eſt in tribus caſibus.

Primus eſt: quando ipſe delatus eſt deprehenſus in hæreſi, vel confeſsione propria, vel facti euidentia, vel teſtium productione legitima: ſed fugit, vel ſe abſentauit, & citatus legitime noluit comparere.

Secundus caſus eſt: quando aliquis eſt delatus de hæretica prauitate, & recepta informatione aliquali contra eum, habetur aliqualiter, ſeu leuiter ſuſpectus de hæreſi, & ſic citatur reſponſurus de fide; & quia renuit contumaciter comparere, excommunicatur, & excõmunicatus ſuſtinet illam excommunicationem per annũ animo pertinaci, & ſemper contumaciter ſe abſentat.

Tertius caſus eſt: quando aliquis impediuit directe iudicium, ſententiam, ſeu proceſſum fidei Epiſcopi, vel Inquiſitoris; vel qui ad hoc dederit auxilium, conſilium, vel fauorem, & contumaciter ſe abſentauit. Talis eſt excommunicationis mucrone percuſſus, quam ſi ſuſtinuerit per annũ animo indurato, ex tunc eſt vt hęreticus condemnandus, per c. Vt inquiſitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6.

In primo caſu ille talis eſt impænitens hęreticus condemnandus, iuxta c. Ad abolendã. §. præſenti.

ſenti. In ſecũdo[a] caſu, & tertio non eſt hæreticus impœnitens iudicandus, ſed tamquam ſeu vt hęreticus impœnitens condemnandus, iuxta c. Cũ cõtumacia, & per c. Vt inquiſitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6.

Circa quemlibet iſtorum talis practica ſeruanda eſt. Talis enim cõgruo tempore expectatus citetur per Epiſcopum, vel Inquiſitorẽ in Eccleſia cathedrali illius diœceſis, in qua deliquit, & in alijs Eccleſijs illius loci, vbi domicilium contrahebat, & ſpecialiter vnde fugit, & citabitur per formam tenoris ſequentis.

Forma[b] citandi cõuictum de hæreſi abſentem, vel fugitiuum contumacem ad ſententiam.

213 NOs N. miſeratione diuina Epiſcopus talis ciuitatis, & Frater N. Inquiſitor hæreticæ prauitatis, in terris talis domini ditioni ſubiectis, à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus, tali, talis diœceſis, ſeu talis ordinis, ſeu religionis, Spiritum conſilij ſanioris.

PRAE cunctis noſtrę mentis deſiderabilibus illud potiſsimum infigitur cordi noſtro, ne tẽporibus noſtris in dicta tali diœceſi vberẽ, florẽtẽq; vineam, Eccleſiam, inquam vineam Domini ſabaoth, quam ſummi Patris dextera virtuoſius cõplantauit, quam eiuſdem Patris Filius proprij, ac viuifici vnda cruoris vberius irrigauit, quam ipſe almus Spiritus paraclitus miris ineffabilibusq; donis intimius fęcundauit, quam tota ipſa incõprehenſibilis, atq; inattingibilis Trinitas beata, grandiſsimis, varijſque priuilegijs ſanctius dotauit pariter & ditauit, Aper de ſylua, q̃ eſt & dicitur hęreticus quilibet, abſorbeat & depaſcat, fructus fidei vberes deuaſtando, ac lacerantes, hęreſum vepres palmitibus inſerendo, ſerpẽſq; tortuoſus noſtri improbus humani generis inimicus, efflans virus, qui eſt Satanas & Diabolus; eiuſdẽ vineę Dominicæ palmites inficiat, atq; fructus, virus prauitatis hæreticę immittendo. † Ne etiam ager ipſe Dominicus, populus inquam catholicus, ad quẽ excolendum pariter & ſerendum deſcendit de ſummorum polorum arce, Dei Patris vnigenitus atq; primogenitus, ſeminauit miris ſanctiſq; prædicationibus, diſcurrit per villas & caſtella docẽs non ſine magnis fatigationibus, elegit Apoſtolos viros vtique operarios induſtrios, ac conduxit ditans illos æternis retributionibus, expectans ipſe Dei filius de agro iſto magno illo die iudicij extremo vberes manipulos colligere, & per manus ſanctorum angelorum recondere in cæleſti horreo ſancto ſuo, Sampſoniſque vulpeculæ intricatæ, quę ſunt perſonæ labe hæretica deprauatæ facies quidem habentes diuerſas, ſed caudas ignitas adinuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in idipſum, ſegetem Dominicam iam albam ad meſſem, ſplendoribus fidei relucentem, morſu amariſsimo demoliantur, ac diſcurſu ſubtiliſsimo † perdant, impetuque validiſſimo accedant, pariter & accendant, diſsipent & deuaſtent, ſynceritatem ſanctę fidei catholicæ ſubtiliter & damnabiliter ſubuertẽdo: ea propter cum tu talis incideris in damnatas hæreſes maniſeſte, illas publice in tali Eccleſia prædicando, ſeu taliter, *dicatur*, ſeu fueris per teſtes legitimos conuictus de hæretica prauitate, ſiue deprehenſus propria confeſsione in iudicio per nos recepta, & poſt captus fugeris, medicinam refutans ſalutarẽ: Nos vero citauerimus te vt de & ſuper his coram nobis manifeſtius reſponderes, tuque ductus maligno ſpiritu pariter & ſeductus renueris comparere; *Vel ſic:* Ea propter cum tu talis delatus nobis de hæretica prauitate, & recepta informatione contra te aliàs de eadem eſſes nobis ſuſpectus leuiter, quod fores infectus labe prędicta, citauimus te, quatenus corã nobis perſonaliter cõpareres de fide catholica reſponſurus: Cumq; citatus renueris contumaciter comparere, excõmunicauimus te, ac excõmunicatũ fecimus publicari, in qua excommunicatione ſtetiſti per annũ, ſeu annos tot animo pertinaci, latitans, & fugiẽs hinc & inde, ita q̃ nunc quò te duxerit malignus ſpiritus ignoramus, et cũ te expectauerim[9] miſericorditer & benigne, vt reuerteretis ad gremiũ Eccleſię ſanctę Dei, & ad ſanctę fidei vnitatem: tu facere contempſiſti in reprobum ſenſum datus. Sane cũ volimus (vt tenemur, iuſtitia nos cogente) cauſam tuam huiuſmodi, fine debito terminare, nec valeamus tam nefanda crimina conniuentibus oculis tolerare: Nos Epiſcopus & Inquiſitor iudices in cauſis fidei ſupradictis, te talẽ ſæpefatũ latitantẽ, profugum, & fugitiuum per præſens noſtrũ edictum publicum requirimus pariter & citamus peremptorie, quatenus tali die, talis menſis, de tali anno in tali Eccleſia cathedrali talis diœceſis hora tertia, compareas perſonaliter coram nobis diffinitiuam ſententiã auditurus; ſignificantes quòd ſiue comparueris, ſiue nõ, procedemus ad noſtrã ſententiam diffinitiuam contra te, prout ius, & iuſtitia ſuadebunt. Et vt præſens noſtra citatio perueniat ad tui notitiam, nec valeas ignorantię velamine te tueri, pręſentes noſtras litteras, dictas requiſitionem & citationem noſtras in ſe continentes, volumus & mandamus affigi in valuis publice talis prædictæ Eccleſię cathedralis, in quorum teſtimonium ſingulorum, præſentes noſtras litteras impreſsione noſtrorum ſigillorum iuſsimus communiri. Datum, & cetera.

† Subintelligendum hic videtur aliquod verbũ, nempe, irreſcat, aut aliud ſimile.

† Al. velociſſimo

A / B / C / D / E

Adueniente[c] autem die pręfixa ad audiendam diſfinitiuam ſententiam aſsignata, ſi profugus cõparuerit & conſenſerit publice omnẽ hęreſim abiurare, humiliter pœnitẽs, admitti ad miſericordiã poſtulando, ſi relapſus non fuerit, admittetur; & ſi fuerit deprehenſus propria confeſsione, vel teſtium legitima productione, abiurabit & pœnitebit vt hæreticus pænitens, ſecundum modum de quo agitur ſupra in octauo modo proceſsũ fidei terminandi, vbi de talibus agitur. 214

214 De citatis ab ſentibus venientibus poſt annum.

Sed ſi fuerit ſuſpectus violẽter, quia citatus reſpõſurus de fide noluit comparere, & fuit ex hoc excommunicatus, & ſtetit in excommunicatione per annum animo pertinaci, & pænitebit, admittetur

mittetur & abiurabit omnē hęreſim, & pęnitebit vt hęreticus ſuſpectus de hęreſi violēter pænitēs, ſecūdum modū de quo agitur ſupra in ſexto mo do proceſſum fidei terminandi.

Si autem comparuerit & non conſenſerit abiurare, tradetur vt verus hęreticus impænitens pręſens brachio ſeculari, per modum de quo dictum eſt ſupra, & agitur in decimo modo proceſſum fidei terminandi.

Si autem contumaciter renuerit comparere, facto ſermone per Inquiſitorem, iuxta materiam, ſi talis profugus fuerit in ſacris ordinibus conſtitutus, ſeu aliàs cuiuſcunque religionis, ſeu ordinis obumbratione fuſcatus, Epiſcopus in pontificalibus indutus, degradabit eum, non realiter ea quę ſunt ſui officij ab eo perſonaliter auferendo, cum non ſit pręſens: ſed verbaliter & per ſententiam eundem ab officio deponendo, iuxta c. Veritatis eſt verbum, de dolo & contu. & agitur ſupra parte 2. q. 40.

Deponet autem eum Epiſcopus, ſeu degradabit per ſententiam tenoris ſequentis:

215 *Forma degradādi uerbaliter abſentē condemnandum vt impænitentem.*

NOs N. miſeratione diuina Epiſcopus talis ciuitatis, & cetera.

ATTENDENTES, quòd tu talis in ſacris ordinibus conſtitutus, *exprimantur*, vel talis religionis obūbratione fuſcatus, *exprimatur*, tuis demeritis exigentibus, es mox per nos & venerabilem Inquiſitorē hęreticę prauitatis impęnitens hęreticus iudicandus, & vt talis per noſtram ſententiam relinquendus brachio ſeculari: ea propter iuſtitia exigente, & vt nobis mandant canonicæ ſanctiones, ſentētiam depoſitionis, ac degradationis in & contra te ferimus in his ſcriptis, te ab omni officio ſacerdotali, & ſacris ordinibus, ac prædicatione, atq; confeſsionū audientia deponentes. Lata fuit hæc ſententia, & cetera.

Formetur depoſitionis ſententia ſecundū ꝙ in tali ſacro ordine, vel tali fuerit cōſtitutus. Qua lata, Epiſcopus & Inquiſitor forment ſententiā cōtra eum, iudicādo eū hęreticum pertinacem, & ſi volunt, etiam relinquendo eum per ſententiam brachio ſeculari: hoc eſt à foro eccleſiaſtico expellendo, licet non realiter tradendo, quia nō eſt pręſens; & ſi volunt, etiam poſſunt ſe habere mitius, ſcilicet, ꝙ declarent eum fore hæreticum impęnitentem, ſed non relinquant brachio ſæculari, nec à ſuo foro expellant ad finem ꝙ ſi adhuc voluerit pęnitere, poſsit libere & abſque quæſtione admitti ad miſericordiam, & abiuret.

Feretur autem ſententia per modum tenoris ſequentis.

Forma ferendi ſententiam contra abſentem, vel fugitiuum declarandum hæreticum impænitentem.

216 NOs N. Epiſcopus miſeratione diuina talis ciuitatis, & frater N. Inquiſitor hęreticæ prauitatis, in terris talis dñi ditioni ſubiectis, à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus.

ATTENDENTES, quòd tu talis de tali loco, talis diœceſis, fuiſti nobis delatus de multiplici hæretica prauitate, fama publica referēte, ſeu fide dignorum inſinuatione: Nos quibus ex officio incumbit, deſcendimus ad videndū, ac inquirēdū, an clamor, qui ad aures noſtras peruenerat, veritate aliqua fulciretur, & an tu ſic delatus ambulares in tenebris, vel in luce: verū cū inueniſſemus te in hæreſim deprehenſum, deponentibus contra te quāpluribus teſtibus fide dignis te, corā nobis aduocatū iuſsimus detineri, ac te interrogātes medio iuramento, confeſſus es nobis iudicialiter, quòd fuiſti tanto tempore infectus prędicta hæretica prauitate: & quòd eras paratus pęnitere, ac dictam hęreſim abiurare, & facere quæ tibi forent per nos impoſita & mandata, *dicatur vt fuit*: Sed poſt maligni ſpiritus conſilio ductus pariter & ſeductus, metuens tua vulnera vino & oleo ſalubriter confoueri, carcerem & arreſtum fregiſti pariter & aufugiſti, latitans hinc & inde; & quò te malignus ſpiritus duxerit antefatus totaliter ignoramus. *Vel ſic*: Verum cum inueniſſemus contra te (taliter, vt prædicitur, nobis delatum de hęretica prauitate) multa indicia, propter quæ ſuſpectum leuiter de prauitate prædicta te merito haberemus, citauimus te per publicum edictum in talibus, & talibus eccleſijs talis diœceſis; quatenus infra certum terminum tibi per nos pręfixum, coram nobis in tali loco perſonaliter compareres, in & ſuper prædictis contra te depoſitis; & aliàs de fide catholica, & eius articulis reſpōſurus: Tu vero inſano cōſilio inhęrēdo, renuiſti contumaciter comparere: Cūque iuſtitia exigente te excommunicauerimus, ac fecerimus excommunicatum publice denunciari; tu medicinam refutans ſalutarem, dictam excommunicationem vltra quam per annum ſuſtinuiſti, & adhuc ſuſtines in reprobum ſenſum datus: animo pertinaci; & profugus latitans hinc & inde, ita vt quò te malignus ſpiritus duxerit, ignoremus. Sane cū longo tēpore *quia tamdiu*, † te expectauerit Eccleſia ſancta Dei miſericorditer & benigne quatenus ad eius miſericordiæ gremiū euolares, ab erroribus reſiliēdo, & fidē catholicā ꝓfitēdo, ipſaq; te clemētiæ vberibus enutriret; malignorū ſeductus conſilio, acquieſcere recuſaſti, in tua ꝑtinacia perſeuerans. Verum cū vellemus, prout volumus, & debemus, iuſtitia nos cogēte, cauſam tuam fine debito per ſententiam terminare, citauimus te; quatenus hac die, & hora, & hoc loco, cōpareres perſonaliter corā nobis, diffinitiuam ſententiam auditurus: & quia renuiſti contumaciter comparere, merito te oſtendis velle perpetuo in in tuis hęreſibus & erroribus remanere, qđ dolentes referimus, & referendo dolemus. Sed cū non poſſimus, nec velimus iuſtitiā ſubterfugere, nec tantā inobedientiam & contumaciam ad Dei Eccleſiam tolerare, ad exaltationem fidei catholicæ, & ad extirpationem prauitatis hęreticæ iuſtitia exigente, & tua inobedientia ac contumacia requi-

† Alias quia tanto, dic quanto.

requirente hac die, hora, & loco tibi in antea ad audiendū diffinitiuam ſententiā peremptorie aſsignatis, prębabito conſilio multorū peritorū tam in iure canonico, quàm in theologię facultate, ſiue in iure ciuili, ꝓceſſus meritis viſis & diligēter diſcuſsis, omnibuſq; in eis contentis ęqua lance libratis: Nos ſedentes pro tribunali more iudicū iudicantium, ſacroſanctis Euangelijs poſitis coram nobis; vt de vultu Dei iudiciū noſtrum prodeat, & oculi noſtri videant ęquitatē, habenteſq; pręoculis ſolum Deum, & ſanctę fidei irrefragabilem veritatē, contra te talem abſentem, vt pręſentem, beati Pauli Apoſtoli veſtigia imitantes, ſententiā diffinitiuam taliter ferimus in his ſcriptis.

CHRISTI NOMINE INVOCATO.

NOS Epiſcopus & Inquiſitor iudices in cauſa fidei memorati, attendentes in cauſa iſta fidei, ac proceſsibus inde cōfectis, ordinē iuris fore ſeruatum: attendentes etiam q legitime citatus non cōparuiſti, nec per te nec per aliū te aliqualiter excuſaſti: attendentes etiam, quòd in præfatis hęreſibus longo tempore contumaciter perſtitiſti, & adhuc etiā perſeueras, ac excōmunicationē per tot annos in cauſa fidei ſuſtinuiſti, prout & nunc ſuſtines animo indurato: attendentes etiam quod Eccleſia ſancta Dei non habet vltra erga te quid faciat; cum perſeueres, & perſeuerare velis in excommunicatione, & hæreſibus prælibatis: Ea propter beati Pauli veſtigia ſectātes, declaramus, diffinimus, ac ſententiamus, te talem abſentem, vt pręſentem, eſſe hæreticum pertinacem, & vt talem relinquendum brachio ſęculari, & per noſtrā ſententiam diffinitiuam te à foro eccleſiaſtico expellimus, ac relinquimus poteſtati curiæ ſæcularis: eandē curiam affectuoſius deprecantes, vt ſi quando te habuerit in ſua poteſtate, erga te citra ſanguinis effuſionē & mortis periculū ſuā ſententiā moderetur. Lata fuit hęc ſententia, & cetera.

217 Quinam ex his habendi ſint hęretici, & qui vt hæretici.

Conſiderandum eſt hic, quòd ſi iſte profugus & contumax fuerit deprehenſus in hæreſim, vel propria confeſsione, vel teſtibus legitimis, & ante abiurationem aufugerit, eſt per ſententiam vere hęreticus impænitens iudicandus; & ita in ſententia ponendum.

Si autē aliter non fuerit deprehenſus, niſi quia delatus & ſuſpectus habitus fuerit citatus de fide reſponſurus, & quia renuit cōparere, fuit excōmunicatus, & i excōmunicatione ſtetit vltraquā per annū animo indurato, & tandem noluerit cōparere: iſte non eſt iudicandus hæreticus, ſed vt hęreticus, & vt talis condemnandus; & ita ponendum eſt in ſententia, vt dictum eſt prius.

COMMENT. XLIX.

REferunt Iacobus Sprengerius in malleo maleficarum 3. par. q. 32. Tabienſis in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 25. et Locatus in fine operis iudicialis in formula ſententię contra hæreticū fugitiuū contumacem, et congruo tempore expectatū. & Syluester tract. de Strigibus lib. 3. c. 4. puncto. 15.

Eſt autem totus hic Eymerici locus planus et facilis, et in praxi velut pręcedentes maiori ex parte etiā nunc ſuſceptus et vſitatus, paucis exceptis, quæ ob temporū varietatem ſunt addita, vel immutata: quę qualia ſint, ſuis locis explicabuntur. iam quę ad hunc locū ſpectant, copioſe tractauit Simācas de catho. inſtit. tit. 2. & in enchyridio tit. 45.

a ¶ In ſecundo caſu & tertio non eſt hęreticus impænitens iudicandus: ſed, tanquam; ſeu, vt, hęreticus impænitens condemnandus.] *Optime loquitur Eymericus, & ſecundum iuris regulas: & ratio differentię eſt, quia in primo caſu de hæreſi cōſtabat (vt ipſemet auctor docet hic in principio verſi. primus eſt.) per confeſſionem, vel facti euidentiā, vel teſtium depoſitionem: in ſecundo vero & tertio ſolum per iuris præſumptionem.* Num. 212. Abſētes contumaces, an damnandi ſint hęretici, vel tanquam hęretici.

Hoc vero diſcrimen dū vult auctor adnotare, addit illas voces, tanquam: *&,* vt: *quę licet quandoq; veritatem ſignificent, at vt plurimū ſimilitudinem includunt. c. cum dudum 1. de electio. & alibi ſæpe, quæ velut nota omitto.*

Archidiaconus, Ioannes And. et Franchus in c. cum contumacia. de hæret. lib. 6. veritatem ſignificare putāt: ſed re vera Eymerici ſententia hoc loco magis videtur ſecundum iura: quoniam iſtæ dictiones, et aliæ ſimiles in materia præſumptionum aut nunquā, aut raro ſignificant veritatem. pręſumptio enim non eſt veritas ipſa, quamuis ſępiſſime ſuper veritate fūdetur. quam ob rem benignior eſt Eymerici ſententia hic dicentis, abſentem in ſecundo et tertio caſu non eſſe condemnandum ſicut vere hęreticum, ſed tanquam hæreticum, aut vt hęreticum. iuris enim præſumptione hæreticus putatur, licet fortaſſis re vera hęreticus non ſit; quod ipſum docuit paulo antea Eymericus in ſexto modo terminandi proceſſum, num. 174. §. circa iſtum. & ita obſeruandum (& recte iudicio meo) admonet in poſtremis verbis huius 13. modi. num. 217. Dictiōes, vt: &, tanquam an ſignificēt fictionē, vel veritatem.

Neque his aduerſatur elegans deciſio Bellamerę 676. incip. Contumax vt hæreticus. *probantis hūc contumacem abſentem verum hęreticum eſſe reputandum, quod nos non negamus: nam re vera iuris fictione hęreticus verus creditur, quia talis ſuſpicio violenta eſt; nihilominus tamen probationem poteſt recipere in contrariū. c. nec aliqua. 27. q. 1. c. cauſam. & c. propoſuiſti. de probatio.*

b ¶ Forma citandi conuictum de hęreſi abſentem, &c.] *De citandis abſentibus ſatis multa dixit Eymericus ſupra 3. par. nu. 130. in quinto impedimento, quod prorogat Inquiſitoris iudicium & ſententiam, vbi nos diximus ſatis copioſe. hic vero opportune addit, quomodo ſint citandi contumaces ad audiendam ſententiā contra eos ferendam, niſi intra terminum præſcriptum acceſſerint, ac ſui copiā fecerint in iudicio Inquiſitorum.* Num. 213.

Quantum vero ad hanc citationis formā attinet, tametſi nō inepte hodie poſſit vſurpari, conſuetudine tamen receptum eſt, vt breuius concipiātur citationū formulę omiſsis his longis quamuis eruditis exordijs: in qua re quiſq; ſuo iudicio, ſeruatis tamē ſubſtantialibus, poteſt citandi formulam componere.

Obſeruandum eſt autē hoc loco diligentiſsime antequam pronuntientur ſententię contra abſentes in cauſa hæreſis, plurimū referre, an abſens contumax plene cōuictus ſit de vera et formali hæreſi eo modo, Priuſquam ferantur ſententiæ contra abſentes, quis ordo ſeruandus.

quo dixit Eymericus in principio huius modi, verſi. primus eſt. an vero ſolū hæreſis ſuſpicione laboret.

Si primo modo quis in cauſa fidei contumax ſit et abſens, nec cōprehendi poteſt; tunc hoc ordine res eſt gerenda: edictis publicis eſt vocandus reus, quibus ei denuntiatur, vt verbi gratia intra triginta dies cōpareat demonſtraturus ſuam innocentiam. ea vero dilatio peremptoria eſſe debet, id eſt, vna pro tribus, in qua citādus eſt reus ad omnia et ſingula iudicij acta, illo addito: iudices violatæ religionis de ſua cauſa cogniturós, et ſententiā pronuntiaturos contra ipſum, niſi compareat, iuxta textum in l. ad peremptorium. cum legibus ſequentibus. ff. de iudicijs. & c. de illicita. 24. q. 3. cum ſimilibus.

His peractis, ſi reus non comparuerit, accuſata eius contumacia in ſingulis edicti terminis, fiſcalis ſanctæ Inquiſitionis *libellum accuſatorium edet, iuxta ordinem traditum à nobis ſupra in hac parte nu. 67. quo exhibito, ordine iudiciario procedetur, obſeruata ſancti Officij conſuetudine & legibus; quibus abſolutis, ſi de crimine vere conſtiterit, de quo in caſu propoſito raro non conſtat, ſententia in reum pronuntianda eſt, quandocumque proceſſus rite et legitime fuerit abſolutus. Bernardinus Diaz practicā crimi. cano. c. 142. Simancas de catho. inſtit. tit. 2. nu. 6. & 7. Et hoc caſu ne fruſtra ſententia ferri videatur: ſtatua abſentis produci ſolet in publicum, et comburenda tradi miniſtris ſæcularibus, vt paulo poſt plenius dicam.*

Quòd ſi is qui abſens eſt in cauſa fidei, ſolū eſt de hęreſi ſuſpectus, citandus eſt, vt accedat de fide reſpōſurus intra certū tempus ei pręfinitum, vt alibi ſcripſimus; qui ſi non acceſſerit intra præſcriptum tempus, pronuntiandus eſt excommunicatus, in qua ſi per annum extiterit animo pertinaci, eo completo tāquam hæreticus eſt damnandus. c. cū contumacia. de hęret. lib. 6. Conradus Brunus *lib. 4. de hęret. c. 11. nam expleto anno iam eſt factus vere contumax; & tunc debito iuris ordine ſeruato velut hęreticus damnabitur, vt paulo antea diximus. ac talis quidē ordo eſt in vtriſque ſeruandus, vt breuiter in hac cauſa certis regulis quid ſit faciendū intelligatur; praxim ab Eymerico hic accipe.*

Num. 214. c ¶ Adueniente autem die pręfixa, &c. ſi profugus comparuerit, &c. & conſenſerit publice omnem hęreſim abiurare, &c. admittetur, &c.] *Sed nonne poſt annum velut hęreticus eſt condemnandus, c. cum contumacia, de hęret. lib. 6. et propterea videtur ei audientia deneganda? Reſpondeo, non audiri expleto anno quoad hoc ut bona recuperet, niſi vel de innocentia eius, uel de iuſto impedimento legitime conſtiterit: auditur tamen quantum attinet ad excuſandum crimen, & probandam innocentiam quocunque tempore, non obſtante, quòd quiuis terminus ſibi aſſignatus fuerit elapſus, vt vere docet gloſſa communiter recepta in c. excommunicamus. §. qui autem. verbo, condemnentur. de hæret. per textum in l. annus. ff. de requirendis reis, ibi:* In ſumma ſciendum eſt, nulla temporis præſcriptione à cauſæ defenſione ſummoueri eum, qui requirendus adnotatus eſt. *hęc ibi. Simancas de catho. inſtit. tit. 2. nu. 20. & tit. 14. nu. 10.*

Anno elapſo non auditur contumax quoad bona, ſed bene de crimine.

Ex quibus intelliges, iniqua eſſe & valde iniuſta A *earum ciuitatum ſtatuta, quibus cauetur, vt certo tempore expleto poſt latam ſententiam in abſentia ob contumaciam reus nullatenus audiatur, etiā quoad crimen: hęc enim omnia ſtatuta, velut contra naturalem rationem condita, quæ defenſionem cuique permittit, delenda pœnitus eſſent: ſed non eſt noſtrū hæc emendare.*

d ¶ Forma degradandi verbaliter abſentem condemnandum, vt impęnitentem.] *Multa hoc loco commemorat Eymericus notatu digna; inter quę dubia ſunt aliqua, quæque neceſſario declaratione indigeant. primum dicit, abſentem contumacem, ſi fuerit in ſacris conſtitutus ordinibus, verbaliter* B *degradandum; nam realiter, ſeu actualiter non poteſt, cum ſit abſens: & in hoc nulla eſt controuerſia. ſubiungit poſtea, poſſe hunc ita verbaliter degradatum relinqui per ſententiam brachio ſęculari, non realiter, cum non ſit pręſens, ſed ficte. addit etiam; mitius poſſe rem tractari, ſi non tradatur curiæ ſæculari, vt quotiens ille reuerti voluerit, poſſit ad miſericordiam admitti.* Num. 215.

In his verbis illa occurrit grauiſſima dubitatio, et huius loci propria, & obſeruatione digniſſima: An clericus in ſacris conſtitutus ob contumaciam condemnatus in abſentia, addo etiam verbaliter degradatus, (vt cum Eymerico hic rem proponam) vbi ficte C *traditus fuerit curiæ ſęculari, poſsit abſq; reali degradatione puniri à iudice ſęculari, quotiens illum inuenerit & ceperit. & Eymericus hoc loco nō obſcure videtur indicare id poſſe facere iudicem ſęcularē. ait enim;* Sed nō relinquāt brachio ſęculari, nec à ſuo foro expellāt, ad finē, q̄ ſi adhuc voluerit pęnitere, poſsit libere & abſq; quęſtione admitti ad miſericordiā, & abiuret. *hæc Eymericus, Sentire ergo videtur, quòd ſi expulſus fuerit de foro Eccleſię, iudex ſæcularis poteſt tunc in eum omne ſuū imperium exercere: nec erit locus pęnitentię etiamſi reuerti voluerit, ſed quòd poterit eum punire etiam non ſecuta reali degradatione.*

Verbaliter tantum degradatus, an poſsit puniri per iudicē ſęcularem.

D *Et pro hac ſententia facit doctrina Ioannis Lupi doctoris Hiſpani tractatu de libertate Eccleſię q. 9. aſſerentis quòd in quocumque delicto, propter quod clericus degradari meruiſſet, ſi abſens citatur & non comparet, & condemnatur in abſentia, & legitime conuincitur, verbi gratia teſtibus, & datur facultas ab eccleſiaſtico iudice iudici ſæculari, vt capiat eum, et ſecundum ſuas leges iudicet, quòd ex hac ſola ſententia, ſine alia actuali degradatione, talis clericus habetur pro realiter degradato ad hoc vt non gaudeat priuilegio clericali, per textum in c. cum non ab homine. de iudi.*

Rurſus, eandē ſentētiam probare poteſt cōmunis E *illa Doctorū opinio in c. 1. de homicidio. lib. 6. aſſerētiū, clericū de aſſaſſinio imputatū, vbi probatū hoc fuerit & declaratū, poſſe iudicem ſęcularem ipſum punire nulla pręcedēte actuali degradatione: et hāc eſſe teſtatur communem opinionem Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 36. ver. ſed quęro. quod multo magis videtur habere poſſe locū in clerico hęretico, qui grauius crimen cōmiſit. c. vergentis. de hęret.*

Poſtremo, quāuis per verbalem degradationem iudex laicus nullā aſſequatur iuriſdictionē in clericum ita degradatū: hoc tamen fallit, quando pręter

verbalem

verbalem degradationem relictus eſt amplius curiæ ſæculari: nã tunc perinde ac ſi eſſet actualiter degradatus, ſubeſt iuriſdictioni iudicis ſęcularis. & hanc etiã teſtatur eſſe cõmunem opinionẽ Iulius Clarus in pract. crimin. §. fin. q. 36. verſ. ſcias autem.

In ſententia contra clericos cõtumaces in hoc delicto, q̃d obſeruandũ.

Ex his et alijs multis fit valde probabilis hæc Eymerici ſententia. mihi tamen (quamuis grauiſſima ſit hęc quæſtio, et fere naucleris deſtituar, cum nuſquam viderim in his terminis tractatã) in hoc caſu ita ſentiendum videtur. Primũ quotiẽs ſiue in clericos, ſiue in laicos abſentes huius criminis reos pronuntiatur ſentẽtia, mitius eſt et benignius, (vt hic obſeruat Eymericus,) ne eccleſiaſtici iudices eũ expellãt de foro ſuo, ob rationẽ, quam adducit, vt videlicet, ſi cõuerti voluerit, ſine quæſtione, hoc eſt, abſq; cõtrouerſia, poſſit ab Inquiſitoribus recipi, ne iudex ſæcularis dicat ſe acquiſiuiſſe ſuper eũ, per talem fictam traditionẽ ſibi factam, iuriſdictionem et poteſtatem.

Pręterea dico, q̃ quamuis clericus in ſacris cõſtitutus verbaliter degradatus et ficte relictus curię ſęculari, iure poſſet puniri per iudicem ſæcularẽ, et vltimo ſupplicio affici. tutius tamen eſt et humanius, vt actualiter degradetur: quoniã iura loquentia de degradatione ad effectum tradendi aliquẽ curiæ ſęculari, vt per iudicẽ ſęcularẽ puniatur, de actuali omnino videtur accipienda. c. quoniã. de hęret. lib. 6. c. degradatio. de pœnis. c. excõmunicamus. el 2. de hęret. quibus locis degradationis nomine vere & propriè actualẽ degradationem accipimus: nã verbalis degradatio, depoſitio ſolet vocari, vt optime tradit Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 74. in principio. et niſi ita fieret, populus commoueretur vehementer, dicẽs indignũ fieri facinus abſq; actuali degradatione clericũ in ſacris conſtitutũ vltimo ſupplicio affici: quod aliquando contigiſſe ſcio.

Tandem addo quòd, quamuis ſuperior ſententia vera ſit in alijs criminibus, pro quibus clericus poteſt degradari, vt in eo qui commiſit crimẽ falſi, et in eo qui intulit calumniã Epiſcopo ſuo, iuxta gloſſam in c. ad abolẽdam. verbo, relinquatur. de hæreticis. et in aſſaſſinio, in quo ipſo iure dicitur degradatus. c. 1. de homicidio. lib. 6. quibus caſibus poſtquam de crimine conſtitit, & in poteſtatem iudicis ſęcularis clerici redacti ſunt, non audiuntur, etſi conuerti velint: in crimine tamen hæreſis in propoſita noſtra difficultate, non videtur ita ſentiendum, cum ſit crimen occultum, & in mente conſiſtens, & propterea non crederem tutum, vt abſenti contumaci redeunti etiam degradato (vt hic ſcribit Eymericus) audientia denegaretur: itaque melius eſt, vt ſemper admittatur ad proponendam excuſationem de crimine, & ad miſericordiam etiam, ſi humiliter petierit. & hæc ſententia tum maxime obſeruanda eſſet, cum is qui in abſentia condemnatus eſt per fictas iuris pręſumptiones tantum eſſet conuictus de crimine, vt quia per annum ſuſtinuit excõmunicationem in cauſa fidei, nec comparuit ad ſe defendendum, iuxta textum in c. cum contumacia. de hęret. lib. 6.

Abſenti contumaci degradato redeunti, non videtur audictia deneganda.

Iam magiſtratus ſæculares non obſtante verbali degradatione, & traditione ſibi facta in hoc crimine melius facient ſi clericũ captum Inquiſitoribus afferant, vt ab ipſis audiatur, & quid ſit faciendũ, iudicetur, quod ipſum & circa laicum quoque putarẽ

A *obſeruandum: & ideo melius eſſet, vt in talibus ſententijs ferendis Inquiſitores nominatim dicerent, ac iuberent magiſtratibus ſęcularibus, vt quotiens tales in abſentia damnatos inuenerint, & ceperint, id ſibi ſignificare debeant in hęc, aut ſimilia verba.* Et contra eundem de capiendo ipſum perſonaliter vbicunquę locorum officio noſtro ſubiectorum repertus fuerit, &c. mandatum executiuum decernendum fore, & eſſe, quemadmodum nunc decernimus & relaxamus, & exequi mandamus, ipſumque captum carcerandum eſſe per quencũque iuſtitię miniſtrũ: ac eius carcerationẽ nobis ſignificari debere, vt quod iuſtitia poſtulauerit
B exequi valeamus: &c. *Quæ verba & pronuntiandę ſententię modum vidimus in quodam manuſcripto libro, quo continebatur forma ſententiæ contra tales ferenda.*

e ¶ Sententiam diffinitiuam taliter ferimus in his ſcriptis.] *Eſt tamen quæſtio, An elapſo anno requiratur ſententia condemnatoria, vel cenſeatur iã ipſo iure lata. & Hoſtienſis, Ioannes And. Ioannes Anania,* Panormitanus, *Felynus, & ceteri communiter. in c. excõmunicamus. 1. §. qui autẽ. de hęret. & Philipp⁹ Frãchus in c. cũ cõtumacia. de hęret. lib. 6. nu. 2. verſi. ſecũdo nota. vno cõſenſu aiũt. poſt exactũ annũ nõ requiri ſententiã iudicis condemnatoriã, ſed*
C *ipſo iure in eos iam intelligi latam, cum lex ipſos condemnet. authent. Gazaros. C. de hæret. vbi ita ſcriptum eſt:* Ita quòd ſi ſic per annum permanſerint, ex tunc omnes tanquam hęreticos condemnamus. *hęc ibi. quo loco verbum,* condemnamus, *quod eſt præſentis temporis, ipſo iure iam eſſe factã condemnationem demonſtrat. atque hæc ſententia vera eſt.* Num. 216.

An elapſo anno in hoc crimine requiratur ſententia cõdemnatoria.

Neq; huic opinioni obſiſtit textus in c. excommunicamus. el primo. §. qui autẽ. & in c. cum contumacia. de hęret. lib. 6. vbi non lata ipſo iure ſentẽtia, ſed potius ferenda indicatur, dũ dicitur: Ex tunc velut hęretici condemnẽtur: *quoniam, vt pręcitati Doctores, et vere aſſerunt, prędicta authent. Gazaros. per*
D *Eccleſiam fuit in hoc crimine approbata. c. vt Inquiſitionis. in principio. de hæret. lib. 6.*

Dum autem Eymericus hic & Inquiſitores ſinguli has in abſentes cõtumaces ſententias ferunt, nihil de nouo ſtatuunt, ſed potius declarant, quod eſt contra ipſos per leges ſtatutum. quare hæ ſententię declaratorię potius ſunt, quàm de nouo cõdemnatorię, neceſſario tamen ferendę, vt his certis perſonis, quæ per tales ſententias hęreticę ſunt declaratę, pœnę à iure ſtatutę applicentur.

Verum hoc eſt obſeruatione digniſſimum, quod receptiſſima conſuetudine ſolet in hoc crimine cuſtodiri, dum in abſentes contumaces ſententia diffinitiua
E *pronuntiatur: nam ne fruſtra lata eſſe videatur, & coram omni populo publicari ſolet, & amplius imago abſentis, quam* Statuam *vulgo dicimus, in publicum producitur, cui titulus affigitur continens nomen et cognomen abſentis cõtumacis qui damnatur, eaque ſtatua ſęculari poteſtati traditur, in quam cõbuſtionis ſententiam & pœnam exercet, ac facturus eſſet in abſentem ipſum ſi pręſens affuiſſet, (niſi cõuerti voluiſſet) aut aliàs eſſet relapſus. Simãcas de catho. inſtit. tit. 2. nu. 8.*

Abſentis imago quando producẽda.

Ritus comburendi ſtatuas in hoc crimine quãdo cœpetit.

Quando cœperit hæc laudabilis conſuetudo comburendi ſtatuas reorum abſentium, qui ob contumaciam damnantur in hoc crimine, incertum eſt mihi. crederem tamen rem eſſe non valde antiquam; cum nec Eymericus, qui diligentiſſime cuncta ad praxim ſpectantia in hoc crimine complexus eſt, nec alij ex veteribus, qui de ordine procedendi contra hæreticos ſcripſerunt, (quod ego legerim) huius conſuetudinis meminerint: nec in codice illo Vaticano, nec in illo Illuſtriſſimi Cardinalis Sirleti, vbi plurima ſunt, etiã minutiſſima de ordine iudicandi, ac puniendi hæreticos, aliquod reperitur huius conſuetudinis veſtigium: res tamen eſt valde laudabilis, & aptiſſima ad incutiendum timorem, & propterea omnino exercenda.

Atq. hic eſt vnus caſus, in quo ſtatua eius qui damnatur pro hoc crimine, producitur in publicã actionẽ, & curię ſęculari traditur. alios addo infra in hac 3. parte ſuper q. 43.

Quãuis imago abſentis ſit combuſta, ſi cõpareat, audiẽdus eſt.

Poſtremo illud eſt obſeruãdum, quòd tametſi abſentis ſtatua combuſta ſit, et ille poſtea viuus, ſiue ſpõte, ſiue vi comprehenſus eſt, audiendus eſt tamen; nulla enim temporis præfinitione à cauſæ deciſione ſubmoueri debet. l. annus. ff. de requiren. reis. tradit optime Simancas de catho. inſtit. tit. 2. nu. 20. & in A *Enchyridio violatæ religionis tit. 45. num. 16. & ſi miſericordiam petierit, admittẽdus erit ad Eccleſię gremium, niſi fuerit relapſus: acerbiſsime tamen puniendus eſt propter contumaciam, quamquam tunc lenienda pœnitentia erit, & rigori detrahẽdum; cum ſponte ad agnoſcendam culpam ſuam acceſſerit, aut impedimenta veriſimiliter probauerit, quo minus in tempore accedere potuerit.*

Atque ex his remanent iudicio noſtro ſatis declarata ea, quę pertinent ad ordinandos & abſoluendos quoslibet proceſſus, qui fieri poſſunt aduerſus quoſcunque huius criminis reos, viuentes tamẽ: nam qua ratione is proceſſus ſit ordinandus, qui contra mor- B *tuos concipitur in hoc crimine, quod morte non extinguitur, non docuit Eymericus, idque propterea vt credo, quoniam ex dictis non difficulter poterat colligi: cum eadem fere (paucis tamen mutatis) ſit ſeries & textura. Ceterum ne quid in hac cauſa omiſſum eſſe videatur, & modum inſtituendi proceſſum contra mortuos huius criminis reos, & formulas pronũtiandę ſententiæ damnandęque defunctorum memoria iuxta canonica inſtituta trademus copioſe infra ſuper quęſt. 43. vbi de poteſtate Inquiſitorum procedendi contra defunctos diſſerit Eymericus.*

IN QVÆSTIONES CENTVM ET TRIGINTA ſuper practica officij Inquiſitionis obſeruatio.

Abſoluta praxi, non adhuc omnino fuit abſoluendum opus. nam cum ingentes interdum difficultates in hoc negotio oriantur, quibus nondũ erat ſatisfactũ; ob id Eymericus ne quid imperfectum, aut parum explicatum reliquiſſe videretur in toto Inquiſitionis negotio; nunc in fine huius operis centum triginta quæſtionibus propoſitis vniuerſas ferme difficultates, quæ in titulis de hæreticis continentur, declarat: preſſius tamẽ & obſcurius interdũ quàm fieri debuerit: ſed nos nihil omittimus (niſi fallor) parum explicatũ: & quamquã ſingulæ fere quæſtiones tractatum integrum poſtularent, nihilominus maiori breuitate quàm ſit credibile, cuncta huc ſpectantia complexi ſumus.

QVAESTIONES CENTVM TRIGINTA

SVPER PRACTICA OFFICII INQVISITIONIS eidem officio congruentes.

QVAESTIO PRIMA.

De conditione Inquiſitoris.

PRIMA quæſtio eſt: Inquiſitor hęreticæ prauitatis cuius debet eſſe cõditionis?

Reſpondemus, quòd Inquiſitor debet eſſe conuerſatione honeſtus, prudentia [a] circumſpectus, conſtantia firmus, ſacra [b] doctrina fidei eminenter eruditus, & virtutibus circumſultus. Ita habetur ſupra parte 2. in litteris Vrbani iiii. & Clementis iiii. ad Inquiſitores generaliter: Præ cunctis. & infra. Prouidimus igitur ibidẽ ad præſens perſonas aliquas circũſpectas, pro tãto negotio deputari, quarũ honeſta cõuerſatio exẽplum tribuat puritatis †, & doctrinã fundãt erudita labia ſalutarẽ, vt ſacro ipſorũ miniſterio Pag. 129.

† Al. pietatis

ſterio præfatæ partes ab huiuſmodi contagijs expurgentur. Et infra: quatenus in charitate Dei, hominū timore poſtpoſito, virtutē Spiritus induentes ex alto, prędictum officium, & cetera.

COMMENT. L.

In cauſa fidei duo iudicum genera, ordinarij, & delegati.

DVo ſunt genera iudicum in cauſa fidei, Ordinarij, vt ſummus Romanus Pontifex, & Epiſcopi locorum, qui cum ordinantur, ſeu conſecrantur, iure diuino in hęreticos accipiunt poteſtatem, & iuriſdictionem, vt optime ſcribit Conradus Brunus lib. 4. de hęret. c. 1. Simancas de catho. inſtit. tit. 25. nu. 3. & tit. 34. & Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 11. nu. 11.

Alij ſunt iudices delegati, quibus à ſede Apoſtolica hoc munus iudicādi hęreticos in ſpecie datū eſt, quos iura, Inquiſitores, *vocant: quæ appellatio vulgaris etiam facta eſt, cum vulgus quoq; ita appellet. Eymericus tū in hac, tū in ſequentibus quæſtionibus de his poſtremis potiſſimū loquitur, quamuis de ceteris etiam agat, cum ſe offert occaſio.*

De Inquiſitoribus qui tractarint.

Ac de his quidem inquiſitoribus delegatis multa multi tradunt. Repertoriū Inquiſitorum, Locatus in opere iudiciali, Bernardus Comēſis in lucerna, et Tabienſis in ſumma verbo, Inquiſitor. Simancas de catho. inſtit. tit. 34. idē in enchyridio tit. 7. Ioannes Rojas in ſingularibus fidei, ſingulari 94. 95. & ſeq. & eleganter Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 1. & alij paſſim, qui cū de qualitate Inquiſitorū diſſerunt, quantum ad hunc Eymerici locum illuſtrandum ſpectat, eadem penitus tradūt: licet mutatis verbis: quę tamen omnia hoc loco ab Eymerico breuiter recenſentur. quibus adiunge Campegium apud Zanchinū tract. de hæret. in præfatione verbo, circa.

Prudētia in Inquiſitore maxime neceſſaria.

a ¶ Prudentia circumſpectus.] *In omnibus iudicibus prudentia virtus penitus requiritur: ſed maxime deſideratur in Inquiſitoribus hęreticę prauitatis cum plurima ſint in hac cauſa, quæ prudentię potius quàm legū regulis debeant expediri. hūc uero de prudentia Inquiſitoris locū abunde tractat Simācas de catho. inſtit. tit. 34. nu. 10. quem videto.*

Fidei doctrina quæ dicatur.

b ¶ Sacra doctrina fidei eminenter eruditus.] *vox* Sacra, *deeſt in Bononienſi et Sabellano, quam habent Barcinonenſis & codex Cardinalis de Gābara. ſed ſiue deſit, ſiue adſit per doctrinam fidei vere & proprie theologiæ cognitionem accipere debemus: iuris prudentia enim non dicitur fidei doctrina.*

Inquiſitores iuriſperiti, an theologi ſint eligēdi.

Vnde videtur ſentire Eymericus, Inquiſitores theologos potius quàm iuriſperitos eſſe eligendos: et ita plane contendit Melchior Canus theologus & ipſe non vulgaris lib. 8. c. 7. de locis theologicis. verſi. quæ cum ita ſint. & videtur etiam velle Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 1. quibus fauet doctrina Illuſtriſſimi Cardinalis Caietani apud beatum Thomam 2. 2. q. 185. art. 3. & Auguſtini de Ancona in ſumma de poteſtate eccleſiaſtica q. 3. art. 5. aſſerentium omni tempore theologum iuriſperito, vt Epiſcopus fiat, eſſe præferendum. manifeſtum eſt autem in hac cauſa animaduertēdi in hæreticos, Inquiſitores in locum Epiſcoporum ſubſtitui: eligendi itaque videntur theologi. Quòd ſi quæras, an Inquiſitor hæreticæ prauitatis debeat neceſſario eſſe ſacerdos, Reſpondetur quòd non, licet contrarium velit Franciſcus Aretinus conſ. 58. incipien. Diligenter nu. 6. verſ. Reſtat igitur. nec valet ratio Aretini, quia Inquiſitor abſoluit redeuntes. ſed nō in foro pęnitētię.

Simancas tamen de catho. inſtit. tit. 41. nu. 3. iuriſperitos eſſe eligēdos relictis theologis contendit. nec deſunt grauiſſimę rationes pro vtraque parte, quas ſtudio breuitatis conſulto omitto.

Veruntamen hoc eſt certum, quòd ſolus theologus, aut ſolus iuriſperitus non facile dirimet hanc litem, cum quiſque cauſam ſuam tueatur, & pro ſe ſententiam dicat.

Inquiſitor theologus & iuriſperitus ſimul eligendus.

Ego ita ſentio, ſi fieri poſſet, is eſſet eligendus Inquiſitor omnino, qui vtraque ſtudia & theologię & vtriuſq; iuris coluiſſet; ſin minus, ritus cuiuſuis prouincię obſeruetur: tametſi enim maiori ex parte in Italia Inquiſitores Apoſtolici delegati, theologi eligantur; non propterea cauſæ fidei tractantur inepte, aut contra iuris regulas.

Hoc tamē eſſe debet exploratum, Inquiſitores in primis diuinarum litterarum et ſacrorum canonum peritos eſſe debere, vt grauiter & vere docet Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 1. & Campegius apud Zanchinum in præfatione verbo, circa.

Illud adiungam, conſultiſsimū mihi videri, vt in illis ciuitatibus, in quibus duo sūt Inquiſitores, vnus eligatur probatiſsimus & doctiſſimus theologus, alius conſtituatur iuriſconſultiſsimus & canonū periſsimus: grauia enim ſunt fidei negotia, & res, quas tractant, magnæ; & propterea per iudices integerrimos & doctiſsimos eſſe peragenda.

QVÆSTIO II.

De ætate Inquiſitoris.

SEcūda quæſtio eſt: Inquiſitor cuius debet eſſe ætatis?

Reſpōdemus a, quòd quadraginta annorum ſic, ꝙ incœperit quadrageſimum annum. Ita habetur in c. Nolentes. de hæret. in clemen. vbi ſic dicitur: Nolentes ſplēdorem ſolitum negotij fidei per actus indiſcretos & improbos quorumuis Inquiſitorum hæreticæ prauitatis quaſi tenebroſi fumi caligine obfuſcari, hoc ſacro cōcilio approbāte, ſtatuimus nullis ex nunc, niſi qui quadrageſimum ætatis annum attigerint, officium Inquiſitionis prędictæ committi Inquiſitoribus. Hæc etiā ętas requiritur in Inquiſitorum commiſſarijs, vt dicit Ioā. And. in gloſſ. ſuper c. allegato. *Supra pag. 113.*

COMMENT. LI.

Inquiſitorū ætas, annorum 40.

a REſpōdemus, quòd quadraginta annorum, &c.] *Atque in hac ętate nihil adhuc immutatum inuenio, licet in Commiſſarijs Inquiſitorum triginta anni ſufficiant, vt dicemus paulo poſt ſuper quęſt. 16.*

Simancas de catho. inſtit. tit. 34. num. 12. generali decreto Pontificis maximi conſtitutum dicit, vt qui triceſimum annum attigerit, in Hiſpania Inquiſitor eſſe poſsit, id decretum nōdum vidimus,

nec ſcimus cuius Pontificis ſit. & quamuis id in ea prouincia fiat, alibi ius commune omnino obſeruandũ cenſeo, nam & experientia docet, in tam iuuenili ętate non facile contingere tam acre adeſſe iudicium, & tantam prudentiam, quanta ad hoc grauiſſimum officium exercendum requiruntur.

Non tamẽ ambigo ex cauſa ſpectata perſonę probitate, doctrina & prudentia, ſuper hac ætate à iure communi requiſita, diſpenſari poſſe.

Cur in Epiſcopo 40. anni ſufficiãt, nõ ſic in Inquiſitore.

Quòd ſi quis quærat, cur in Epiſcopo, qui eſt Inquiſitor ordinarius ſolũ poſtuletur annus triceſimus. c. cũ in cunctis. §. 1. de electio. in Inquiſitore autẽ quadrageſimus, cauſam docet Panormitanus in dicto. c. cum in cunctis. §. 1. nu. 6. dicens: Sed forte hoc cõ- B tingit, quia promouendi in Epiſcopos tranſeũt cũ magna Inquiſitione: nam recipiuntur teſtes, & diſcutitur prius promotio in cõſiſtorio Papæ in collegio Cardinalium. Itẽ quia promotus ad tantam dignitatẽ præſumitur ex omni parte idoneus, ſed officium Inquiſitionis non cõmittitur cum tanta indagatione, & ideo voluerunt iura, vt ſit maturus ætate. *hactenus Panormitanus.*

Gloſſularius in clement. nolentes. de hęret. §. 1. verbo, quadrageſimũ, dicebat hęc eſſe de arbitrarijs: de quibus rationem reddere nõ cogimus, iuxta dictũ iuriſconſulti in l. non omnium ff. de legibus.

Ceterum hęc 40. annorũ ętas Inquiſitoribus ſtatuta et requiſita uideri poteſt, vel quia hoc tẽpore ſolẽt prudentiſſimi eſſe homines, vt ait Dionyſius lib. 2. Rom. antiquitat. vel quia tunc potiſſimũ viget mens & intellectus, vt ait Ariſtoteles lib. 7. politico c. 6. vel denique ob alias cauſas, quas grauiter inquirit Conradus Brunus lib. 4. de hęret. c. 1. ſed vide Tabiẽ ſem in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 1. et Locatũ eodẽ verbo, nu. 4. et Simancam de catho. inſtit. tit. 34. nu. 11.

DE INSTITVTIONE Inquiſitoris.

QVAESTIO III.

De auctore poteſtatis Inquiſitorum.

A Papa eſt Inquiſitorũ poteſtas.

TErtia quæſtio eſt: Inquiſitor à quo poteſtatẽ habet, vt tale officiũ exequatr? Reſpõdemus[a], ꝙ à domino noſtro Papa, qui interdũ immediate Inquiſitorem inſtituit oraculo viuę vocis, et per ſuas litteras Apoſtolicas, vt fecit de multis: interdum committit alicui domino Cardinali, ſeu eius Legato: regulariter[b] tamẽ cõmittit Magiſtro & Prioribus Prouincialibus Ordinis Prędicatorũ; Generali ac Prouincialibus Miniſtris Ordinis Minorũ, quatenus in partibus eis traditis, valeant de fratribus ſui Ordinis de Inquiſitoribus prouidere: ita habetur in eorũ priuilegijs Apoſtolicis.

COMMENT. LII.

a REſpondemus, ꝙ à domino noſtro Papa.] *Et hoc eſt commune omnium decretum, Locati in opere iudiciali verbo, Inquiſitor. nu. 5. Repertorij Inquiſitorum verbo, Inquiſitor. §. itẽ an Inquiſitores. & ceterorum. quod eſt apertiſſime definitum Apoſtolico reſcripto Clementis IIII. incipiente:* Catholicæ fidei. *relato apud Eymericum ſupra par. 2. §. nam ſi prædicta ſedes. quod refert iterum Eymericus paulo poſt in hac parte, q. 6.*

b ¶ Regulariter tamen committit Magiſtro & Prioribus Prouincialibus, &c.] *Ratio vero potiſſima, cur ſummi Pontifices tribuerint hanc poteſtatẽ eligendi Inquiſitores Apoſtolicos Magiſtris Generalibus & Prouincialibus ordinis Prędicatorũ, et Minorũ, ea fuit: quoniã ipſi maiorẽ notitiã pręſumuntur habere de Fratribus ſuis, et propterea facilius iudicant, qui ſint magis idonei, ut tãto muneri pręficiãtur addde Syluestrum in ſumma verbo, hęreſis 2. q. 1.*

Cur tributa poteſtas prælatis ordinũ vt Inquiſitores eligant.

Multis vero Pontificũ reſcriptis cõſtat de hac poteſtate Magiſtris Generalibus & Prouincialibus vtriuſq; ordinis memorati conceſſa: Prædicatoribus quidem reſcripto quodam Innocẽtij IIII. incipiẽte: Licet ex omnibus. *quod eſt impreſſum in bullario litterarum Apoſtolicarum in fine huius operis. Item alio Alexãdri IIII. quod incipit:* Olim pręſentiẽs. *quæ nos authentica vidimus in Archiuo Inquiſitionis Bononienſis.*

Minoribus vero eandem poteſtatem tribuit Clemens IIII. reſcripto incipien. Licet ex omnibus, *& Alexander IIII. reſcripto item incipien.* Licet C ex omnibus. *quorum, & multorum aliorum ad hæreticam prauitatem coercendam ſpectantium, authẽthicorum quidem cum pẽdenti plumbeo, nobis copiã nuper humaniſſime fecit Illuſtriſſimus & Reuerendiſſimus Cardinalis Frater Felix † Perettus de Mõtealto vir piẽtiſſimus, & hæreticorũ hoſtis accerrimus, quę ſuis locis ſunt notata.*

† Nunc eſt SIXTVS. V. diuina clemẽtia Pont. Opt. Max.

Hodie in tota Italia Apoſtolici Inquiſitores non eliguntur à Prælatis Ordinum prædictorũ, ſed à Reuerendiſſimus Cardinalibus Inquiſitoribus Generalibus in vniuerſa republica Chriſtiana, qui diligenti inueſtigatione facta eos eligunt. in Hiſpania etiã præſes inquiſitionis Inquiſitores conſtituit.

D

QVAESTIO IIII.

Inquiſitor ſit ne iudex ordinarius, an delegatus.

Inquiſitor non eſt ordinarius, ſed delegatus.

QVarta quæſtio eſt: Vtrũ[a] Inquiſitor ſit ordinarius vel delegatus? Reſpondemus, quòd non eſt ordinarius, ſed delegatus domini noſtri Papæ: quia[b] nullam habet iuriſdictionem, nec in perſonis, nec in criminibus, nec in cauſis niſi vbi, quantum, & circa quos ei confert E dominus noſter Papa. vnde licet Epiſcopi vtãtur poteſtate ordinaria in non exemptos, & delegata in exemptos, iuxta c. Ad abolẽdam. §. ſi qui vero. de hæret. & c. Per hoc. §. ſiue autem ordinaria. de hæret. lib. 6. Inquiſitores tamen non ordinaria, ſed ſemper delegata vtuntur, quia auctoritate Apoſtolica; ita habetur ſupra in ſecunda parte, in litteris Apoſtolicis præfatis Vrbani iiij. & Clemẽtis iiij. Prę cunctis. & infra. Vt autem Inquiſitionis officium † contra hæreticos in prefatis partibus poſsit efficacius adimpleri: diſcretioni ve-

Pag. 129.

† Al. negotium

ſtrę per

ſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, in remiſſionem vobis peccatorum iniungentes, quatenus in charitate Dei, hominum timore poſtpoſito, virtutem Spiritus induentes ex alto, prædictum officium, in dictis partibus ſimul vel ſeparatim, aut ſingulariter, prout negotij vtilitas ſuadebit, ad extirpandã de ipſis partibus hęreticam prauitatem ſub ſpe mercedis ęternæ ſic efficaciter proſequi, & exequi ſtudeatis, vt per ſollicitudinis veſtrę prudentiam de partibus ipſis radix iniquitatis hęreticæ ſuccidatur. Expreſſius habetur in. c. Ne aliqui. de hęret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Ne aliqui dubitationem ſollicitam excitantes, in dubium reuocent, an officium Inquiſitionis hæreticæ prauitatis, ſollicitudini veſtræ infra certos limites ab Apoſtolica ſede commiſſum expiret per mortem Romani Pontificis, qui commiſit, &c. Ad idem in cap. Multorum. in princip. de hęret. in Clementinis.

Supra pag. 106

COMMENT. LIII.

Inquiſitores non ſunt iudices ordinarij ſed delegati.

a VTrum Inquiſitor ſit ordinarius vel delegatus,] *Archidiaconus in cap. ne aliqui. de hæret. lib. 6. in fine libenter admittit, Inquiſitores hęretica prauitatis eſſe iudices ordinarios, cum ſint, inquit, à Principe ad vniuerſitatem cauſarum deputati. Ceterum ſententia quam hic profitetur Eymericus, pręualuit, videlicet, eos delegatos eſſe, eamq; communi voto amplectuntur gloſſa ſingularis in clement. nolentes. de hęre. verbo, ipſorum commiſſarijs. Ioannes And. Geminianus, & ceteri communiter in dicto cap. ne aliqui. de hęret. lib. 6. Lapus allegatione 32. incipien.* An frater Minor. *Federicus de Senis conſil. 145. incipien.* Ioannes Epiſcopus *nu. 1. Syluester in ſum. verbo, hæreſis 2. quaſt. 1. Abbas in cap. cauſam matrimonij num. 7. de offic. delegati. Idem in c. fin. de ſenten. & re iud. Gondiſſaluus tract. de hæret. quaſt. 23. nu. 6. Alciatus, qui hanc dicit communem opinionem in rubrica de offic. ord. nu. 19. Simancas de catho. inſtit. tit. 34. num. 13. Locatus verbo, Inquiſitor. nu. 5. & ſequen. Bernardus Comenſis in Lucerna verbo, Inquiſitor. §. 16. Ioannes Rojas in ſingularibus fidei 44. & 97. & alij quos libenter in re manifeſta omitto.*

Inquiſitores delegati ſunt ad vniuerſitatẽ perſonarũ

Illud tamẽ obſeruatione dignum eſt, quòd tametſi Inquiſitores non ſint dati ad vniuerſitatem cauſarum, quo fit vt non dicantur ordinarij, cum ſint dati ad ſpecialem hęreſis cauſam tractandam; ſunt tamẽ dati ad vniuerſitatem perſonarum, cum in hac cauſa fauore fidei aduerſus omnes perſonas (paucis quibuſdam exceptis, de quibus ſuo loco dicemus) procedere poſſint. ita & vere Geminianus in dicto cap. ne aliqui. de hæret. lib. 6. atque ex hoc capite efficitur, vt parum ab ordinarijs diſtare videantur.

Inquiſitorũ iuriſdictio ad quæ ſe extendat.

b ¶ Quia nullam habent iuriſdictionem, nec in perſonis, nec in criminibus, nec in cauſis, &c. *Hęc eſt probatio illius axiomatis, videlicet,* Inquiſitores *non eſſe iudices ordinarios, ſed delegatos, quia nullã, inquit auctor, habẽt iuriſdictionem, nec in perſonis, nec in criminibus & cet. quæ verba ita ſunt accipienda ac ſi dixiſſent eos non habere vniuerſalem iuriſdictionem, ita vt aduerſus omnes perſonas prętet committentes in fidem inquirant, & de omnibus delictis pręter hęreſim cognoſcant, & de omnibus cauſis pręter eas, quæ ad fidem ſpectant, ſe intromittãt: quoniam hoc ordinariorum eſt, & poteſtas Inquiſitorum hanc habet qualitatem annexam, vt non niſi ad ea quæ negotium tangunt fidei, pertingat.*

QVAESTIO. V.

De comparatione Epiſcopi & inquiſitoris.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus & Inquiſitor pares ſunt, cum poteſtate delegata procedunt.*
2 *Citatus ab eis pro temporibus diuerſis debet vtrique parere.*
3 *Si vero pro eadem hora citetur, vtri maluerit, obediat.*
4 *Inquiſitor maior eſt Epiſcopo poteſtate ordinaria procedente.*
5 *Quare coram illo potius comparere debet citatus, &c.*
6 *Ordinari⁹ pceſſũ Inquiſitoris nequit ꝓhibere,*

C QVinta quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor ſit maior Epiſcopo ordinario in officio Inquiſitionis, ad quod ipſe Inquiſitor eſt delegatus?

Reſpondemus, quòd Epiſcopi, & prælati, vt dictum eſt ſupra, q. proxima. & patet c. Per hoc. extra de hæret. lib. 6. Quandoque procedunt contra hæreticos, ſuſpectos, ſeu diffamatos auctoritate delegata, quandoque auctoritate ordinaria.

1 Quando procedunt auctoritate delegata, prout faciunt ſemper ipſi Inquiſitores, tunc pares ſunt: quia & iſti & illi ab eodem, & ad idem delegati ſunt. Vnde quando Epiſcopus & Inquiſitor procedunt cõtra aliquem exemptum, pares ſunt; & vnus maior alio non eſt, nec impedire eum poteſt. arg. 21. diſt. Inferior.

2 Quare ſi Epiſcopus & Inquiſitor eum citẽt, vnus pro die vna, & alius pro die alia, ſeu pro eadem die, ſed vnus pro hora Tertiarum, & alius pro hora Veſperorum, tenetur coram vtroque humiliter comparere: quia vterque poteſt eum citare, iuxta c. Multorum. de hęret. in Clemen.

3 Vbi a autem quilibet eorum eundem talem citet pro eadem die & hora, ſed ad loca diuerſa, in quibus non poteſt inſimul eſſe, compareat coram illo, de quo placuerit, & liberatus eſt de rigore iuris. Si tamen compareret hora aſsignata coram vno, & coram alio alia hora etiam non aſsignata proteſtando ꝙ comparuit etiam corã alio, & non potuit coram vtroque pro hora eadem cõparere; putarem ꝙ prudenter ageret, & ſuſpicionem, pro qua citatur, aliqualiter purgaret: licet ad huiuſmodi minime teneretur.

4 Si autem Epiſcopi & prælati procedant auctoritate ordinaria, cum Inquiſitor ſemper procedat auctoritate delegata, certe maior eſt Inquiſitor

tor Epiſcopo;quia delegatus eſt:omnis enim delegatus in officio ſibi commiſſo maior eſt quocunque ordinario, iuxta illud de officio & poteſtate iudicis delegati.c. Sane.

5 Sed quid ſi Epiſcopus & Inquiſitor eundem citent, ille poteſtate ordinaria, iſte delegata, comparebit ne coram vtroque? vtique, ſi citent pro diuerſis temporibus, ſic diſtinctis, vt citatus poſſit coram quolibet comparere; nam quilibet poteſt etiam vnus ſine alio: vt in c. Multorum. de hæret. in clemen.

Sed ponatur ꝙ quilibet eundem citet de fide reſponſurum pro eadem die & hora, ſed ad diuerſa loca, ſiue ad tales terminos, ꝙ citatus nõ poteſt commode coram vtroque in aſsignato termino comparere: reuera cum Inquiſitor ſit delegatus domini noſtri Papæ, vt in c. Ne aliqui. de hæret. lib.6. quia aliàs officium ſibi non competit: auctoritatem habet illius, à quo delegatus eſt, vt not. 2. q.6. Si Epiſcopus. & vices eius gerit, ac locum eius obtinet. 93. diſt. c. vlt. Ad idem 97. diſt. Nobiliſsimus. & de offic. iudic. deleg. Sane. Propter ꝙ citatus, deſerto Epiſcopi iudicio, comparebit coram Inquiſitore. ff. de re iudi. Contra pupillũ. ad maius enim tribunal vocatus eſt, & ab eodem præuentus eſt poſtquam pro eodem termino, & ad eundem terminum, ad diuerſa loca citatus eſt: quia Inquiſitor maior eſt: & ideo coram eo comparere debet. Nec obeſt ſi primo ab Ordinario citatus eſt, quia Inquiſitor maior eſt: & ideo coram eo comparere debet. 11. q.3. Qui reſiſtit. & ff. de re iudi. Contra pupillum.

Ordinarius proceſſũ Inquiſitoris nõ poteſt prohibere.

6 Sed nonne poteſt ordinarius proceſſum Inquiſitoris prohibere? Non: quia minor eſt, & minor in maiorem nullum habet iudicium, vel imperiũ, nec poteſtatem; immo nec in parem. 21. diſt. Inferior. ff. ad Trebel. ille à quo. & potius eſt obediendum maiori poteſtati, quàm minori. 11. quæſt. 3. Qui reſiſtit. de his Archidiaconus in cap. Per hoc. de hæret. lib.6. Et [b] Guido Fulcodius poſtmodum Clemens iiij. in q. 1. illarum quindecim, quas fecit ad Inquiſitores hæreticę prauitatis

COMMENT. LIIII.

EX tota quæſtionis huius ſerie colliguntur quatuor potiſſimum axiomata.

Primum eſt: Epiſcopus & Inquiſitor procedere poſſunt auctoritate delegata, & tunc pares ſunt.

Alterum eſt: Cum Epiſcopus procedit auctoritate ordinaria, & Inquiſitor auctoritate delegata, tũc Inquiſitor eſt maior. ibi: Si aũt Epiſcopi & Prælati.

Tertium eſt: Si *Epiſcopus & Inquiſitor citant eundem, vt coram ipſis ſe ſiſtat, reſponſurus de fide, citatus coram vtroque debet comparere, ſi diuerſa ſint citationis tempora; ꝙ ſi eadem, compareat corã Inquiſitore. ibi.* Sed quid ſi Epiſcopus. *quod procedit etiamſi prius ſit ab Epiſcopo citatus.*

Vltimum eſt: Epiſcopus non poteſt impedire proceſſum Inquiſitoris.

Inquiſitor cur maior Epiſcopo in cauſa fidei.

Præcipua huius quæſtionis concluſio eſt, Inquiſitorem velut ſummi Pontificis delegatum, in cauſa hæreſis maiorem eſſe Epiſcopo. hanc aſſertionem probat textus præcipuus in cap. ſane. lo. 2. de officio dele- A *gati. concordat textus in c. ſtuduiſti. de officio legati. textus in l. fi. ff. de offic. eius cui mandata eſt iuriſdict. & in l. et ſi prætor. eod. tit. atque vt vno verbo dicam, hæc eſt communis opinio. nec placet hic, quia breuitati ſtudeo, recenſere varias interpretum contemplationes, quæ non tam vtiles ſunt, quàm ſubtiles: eas in ſcholis diſputandas libenter omitto.*

Num. 3.

Citatus ab Epiſcopo & Inquiſitore corã Inquiſitore compareat.

a ¶ Vbi autem quilibet eorum eundem talem citet, &c.] *Citatum ab Ordinario & Inquiſitore eodem tempore debere comparere coram Inquiſitore, cum is ſit maior, optime probant relata per Panormitanum. in c. ſignificaſti. nu. 1. & 5. de officio delegati. & in c. finali. nu. 10. de conſuetud. & in repeti-* B *tione c. ſi quis contra. nu. 22. de foro compet. & in c. pro illorum. nu. 15. de præben. & in c. ſane. nu. 3. & 8. de officio delegati. nã cũ delegatus repræſentet vices ſummi Põtificis in cauſa ſibi ſpecialiter cõmiſſa, ei velut Põtifici ſummo relicto omni alio iudice, obtemperandum eſt. Immo amplius addit Auctor repertorij Inquiſitorum verbo, delegatus. §. delegatus repræſentat. Ordinarium etiam eius mandato obedire debere; quoniam delegatus non modo ſummi Pontificis vices gerit, ſed etiam eius locum tenet. cap. ſi quis Epiſcopus. 2. q.6. & c. vltimo. diſtin. 93.*

Iam quantum ad hanc aſſertionem attinet, eam probat latiſſime Carrerius tract. de hæret. num. 71. C *verſ. citantibus tamen ambobus. & Ioannes Rojas in ſingularibus fidei, ſingula. 44. & Guido Fulcodius, quem hic citat Eymericus in fine quæſtionis, in conſultationibus ad Inquiſitores q.1. quod etiam tenet Lapus allegatione 32. incipien.* An frater Minor. *multa vero ad hanc quæſtionem ſpectantia tradit Campegius apud Zanchinum, confuſe tamen ſatis, ac ſine ordine, ita vt vix ſæpe intelligas quid velit.*

Priuilegiũ Inquiſitorũ, an competat eorum commiſſarijs.

Num autem huiuſmodi prælationis, ſeu ſuperioritatis priuilegium, quod competit Inquiſitoribus ſupra Epiſcopos, conueniat etiam Inquiſitorum Commiſſarijs, grauis eſt quæſtio, nec vulgaris, nec inutilis, aut infrugifera, quæ à me breuiter eſt hoc loco de- D *claranda ex ſententia Bartoli in l. filius. ff. de legationibus, quem ceteri, quos mox referam, vno conſenſu laudant & ſequuntur.*

Duo vicariorum genera.

Obſeruandum eſt ergo duo eſſe genera vicariorũ. Quidam enim ſunt vicarij conſtituti ab ipſomet iudice inferiore, ſiue ordinario. ſiue delegato. qui ſuccedunt, cum ipſe iubet in locũ ſuum: quidam vero ſunt conſtituti ab ipſa vniuerſitate, ſiue a principe, qui ſæpe cõſueuit eligere magiſtratum aliquẽ, & amplius in locum eius mortui, vel abſentis conſtituit vicariũ.

Si de primo vicariorum genere ſit ſermo, illi non gaudent ea immunitate & priuilegijs, quibus fruuntur illi quorum ſunt vicarij. dict. l. filius. & l. vica- E *rius. ff. de legatio. ꝙ ſi de poſtremis vicarijs à principe conſtitutis ſermo habeatur, illi proculdubio gaudent illis priuilegijs, quibus vtuntur illi quorũ ſunt vicarij l. fin. C. vt dignit. ordo ſeruet. lib. 12. l. 2. C. de officio eius qui vices alterius gerit. & hanc Bartoli ſententiam ſequuntur communi voto magnæ auctoritatis doctores Alexander in Rub. ff. de officio eius cui mandata eſt iuriſdict. nu. 14. & ſeq. Romanus ſingulari 367. incipien.* Bartholus in l. filius. *Abbas & Decius in cap. ſane 2. de officio delegati. Abbas & Felynus in c. mandata. de præſumptio. Felynus*

nus in Rub.de maioritat. & obedient. Iaſon in l.1. nu.74.ff de officio eius. Ludouicus Gomez,qui alios in hanc ſententiam citat,in §.fuerat.inſtit. de actio. Aretinus in §.cum autem.inſtit quibus. modis ius pat.poteſt.ſol. Iaſon in l.ſed ſi hoc.ff.de in ius vocando.Cum his concordat etiam Baldus in l.aliquando. ff.de officio procon.& Cardinalis Florentinus in clemen.1.in 6.oppoſitione.de officio vicarij, per illum textum cum gloſſa in verbo ſacerdotium. vbi dixit de conſuetudine obſeruari, vt diſtincte vicerector gaudeat immunitate rectoris.

Vicarius Inquiſitoris à Papa conſtitutus priuilegijs Inquiſitorum gaudet.

Quare in propoſito noſtro,ſi vicarius aut cõmiſſarius Inquiſitoris ab ipſomet Inquiſitore fuerit conſtitutus, nec ordinario praefertur,nec indiſtincte omnibus alijs priuilegijs gaudebit.quibus fruitur Inquiſitor: quod ſi vicarius nominatim auctoritate Apoſtolica ſit cõſtitutus,ille & gaudebit priuilegijs Inquiſitoris,& ordinario prefertur,eis modis quos in hac quaeſtione tradit Eymericus.nã quamuis ſubdelegatus ſit,non eſt tamen ſubdelegatus à delegato, ſed ab ipſo principe;& propterea par erit vtriuſque priuilegiũ.& hanc ſententiam verã puto, quã videtur quandoque indicare reſcripta pontificia,vt obſeruaui ſupra parte.2 ſuper c.fraternitatis.§.iam hac prohibitio.quod video, quamuis in caſu de quo ibi videar aliter ſentire.hoc ipſũ & tenere videtur Locatus in opere iudiciali verbo Inquiſitor.nu.7.verſ. in contrariũ eſt.Sed an ita teneat nec ne parũ refert.

Num. 6. b ¶ Et Guido Fulcodius, poſtmodũ Clemens IIII.] *Guidonis autem huius verba ex duobus illis vetuſtis codicibus, de quibus alibi diximus ita habent:* Item conſtat ꝙ delegatus in commiſſo ſibi negotio maior eſt quolibet ordinario, vt extra de offic.& poteſta.iud.deleg.ſane.pone ergo ꝙ citatur aliquis ab Inquiſitoribus, nemo certe dicet ꝙ poſſit ordinarius prohibere proceſſum,quia inferior eſt,vt dixi,& minor in maiorem nullum habet imperium,quinimmo nec in parem.argumento 21.diſt.inferior.ff. ad Trebellian. ille à quo §. tempeſtiuum, & potius obediendum eſt maiori poteſtati quàm minori.11.q.3. qui reſiſtit. quid igitur faciet ordinarius ſi illum citat, qui auditur ab Inquiſitoribus?non recte agit, quia citatus eſt corã maiore.ff.de in ius vocando.l.2.§.fin. itẽ ſi ponas,ꝙ primo eum citauerat ordinarius, adhuc dico ꝙ deſerto eius iudicio debet venire corã Inquiſitoribus,ſi eum citent.ff.de re iudicata.contra pupillum.§.vltimo.& 11.quaeſt.3.qui reſiſtit. & ita nullus eſt effectus ordinarij proceſſus, ſiue praeueniat, ſiue praeuentus ſit ab Inquiſitoribus. *hactenus ille.*

Citatus ab Epiſcopo,& ab Inquiſitore corã quo debeat comparere.

QVAESTIO VI.

Inquiſitor à Prelatis ordinis ſui inſtitutus, cuius ſit delegatus.

Sexta quaeſtio eſt: Vtrum Inquiſitor, qui eſt inſtitutus ab ordine ſuo auctoritate Apoſtolica, ſit delegatus tantum domini noſtri Papae, vel etiã Magiſtri ordinis,ſeu Prioris Prouincialis, vel

A Miniſtri Generalis,ſeu Prouincialis,qui eũ inſtituit.

Reſpondemus,ꝙ tantum domini noſtri Papae, & non alterius: licet enim dominus noſter Papa commiſerit praedictis ordinum Praedicatorum & Minorum praelatis,quatenus perſonam eligerent, nullam tamen ſic eligentibus cõtulit poteſtatem. Ita habetur ſupra in ſecunda parte in litteris Apoſtolicis Clementis iiij.& Vrbani iiij.directis Praedicatorum & Minorum Inquiſitoribus,in quibus dicitur ſic: Catholicae fidei negotium.& infra.Nã ſi praedicta ſedes interdum praelatis aliquibus veſtrorum ordinum,per ſuas ſub certa forma committat litteras, vt ad exercẽdum Inquiſitionis of- *Supra pag. 365.*

B ficium contra haereticam prauitatem,aliquos ſuorum ordinum Fratres aſſumere valeant, ipſoſque cum expedire viderint,amouere, ac alios ſubrogare:non tamen per hoc ꝙ ipſis ea dumtaxat de cauſa in hac parte committitur: quia de Fratrum ſuorum ordinum idoneitate, pleniorem habere notitiam praeſumantur,aliqua eis ſuper huiuſmodi Inquiſitionis negotio vobis immediate, à praedicta ſede commiſſo & committendo,facultas, vel iuriſdictio attribuitur, ſeu poteſtas.

COMMENT. LV.

C *QVae ad hanc quaeſtionem ſpectant facile intelliguntur ex his quę tradidimus ſupra ſuper q.3.huius partis. cum Eymerico ſentiunt Repertoriũ Inquiſitorum,verbo.inquiſitores.§.item an Inquiſitores. Lucerna inquiſit.eodem verbo,§.1.& alij.certiſſima eſt autem haec Eymerici doctrina, Inquiſitores enim haeretica prauitatis à quocunq; eligantur, ſeu nominentur. ſemper ſunt Papae delegati.& ab eo accipiunt iuriſdictionem & poteſtatem,illi vero quibus hoc Romanus Pontifex committit. ſolum habẽt à Papa miniſterium eligendi ſeu nominandi Inquiſitores. ita practicati & vere. conferunt tradita per Lapum allegatione 33. incipien. An Frater Minor.*

D

DE DESTITVTIONE Inquiſitoris.

QVAESTIO VII.

An defuncto Romano Pontifice expiret Inquiſitoris poteſtas.

E Septima quaeſtio eſt: Vtrum defuncto Romano Pontifice, qui Inquiſitorem inſtituit, ſtatim ſpiret poteſtas Inquiſitoris ab eodem defuncto Romano Pontifice inſtituti? Reſpondemus ꝙ non,ſed manet,etiam quo ad negotia non incepta. Ita habetur in c. Ne aliqui. de haeret.lib.6.vbi dicitur ſic: Ne aliqui dubitationem ſollicitam excitantes, in dubium reuocent, an officium inquiſitionis haereticae prauitatis ſollicitudini veſtrę intra certos limites ab Apoſtolica ſede commiſſum, expiret per mortem Romani Pontificis, qui commiſit; praeſenti declaramus edicto,

Supra pag. 106.

Per mortem Romani Pont. non expirat Inquiſitoris poteſtas.

edicto, ipſum officium non ſolum quo ad negotia viuente mandatore incępta, immo etiam quo ad integra, & non cœpta; & (quod plus eſt) quantum ad ea, quæ tunc nequaquam emerſerant in fauorem fidei, poſt committentis obitum perdurare. A

COMMENT. LVI.

Mortuo Papa officiũ Inquiſitorũ nõ expirat.

EX hac quæſtione ſimul & ex textu quem auctor citat, duo colliguntur axiomata. Primum eſt: Inquiſitorum officium morte concedentis non expirare.

Alterum eſt: Eorum officium extendi ad negotia nondum cœpta, & de nouo exorta, cum mandator, ſcilicet Romanus Pontifex, moritur. B

Vtrumque axioma fauore fidei eſt inductum, & maximam habet æquitatem: de quibus agunt communiter Doctores in cap. ne aliqui. de hæret. lib. 6. quod hic citat Eymericus. & Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 4. Ioannes Rojas tract. de hęre. par. 2. num. 436. idem in ſingularibus fidei, ſingul. 114. & 115. incipien. Iuriſdictio. de catho. inſtit. tit. 34. nu. 14.

Verum Geminianus in dicto cap. ne aliqui. de hæret. lib. 6. num. 4. verſ. quid ſi iſti Inquiſitores. tunc dicebat morte Pontificis non expirare officium Inquiſitorum, quando immediate à ſummo Romano Pontifice eſſent creati: ſecus ſi à Cardinalibus, Epiſcopis, ſeu Magiſtris ordinum Generalibus, Prouincialibus, aut quibuſuis alijs: quam ſententiam perſuadere conatur ex illis verbis in dicto cap. ne aliqui. Ab Apoſtolica Sede commiſſum: *quaſi aliud ſit ſentiendum, cum ab alijs, quàm à Romano Pontifice Inquiſitoribus eſt officium commiſſum.* C

Geminiani ſententia reiecta.

Sed huius ſententia tamquam falſa merito ab alijs exploſa eſt: quoniam à quocunque eligantur Inquiſitores, ſemper ab Apoſtolica Sede habent auctoritatem, vt quæſtione 3. & 6. huius partis apertiſſime docuit Eymericus, & alij à nobis ſuper eis locis citati, quod eſt certo certius: nec debuit hæc ignoraſſe Geminianus. D

Ioãnis And. & Arelatani opinio reiecta.

Ad hæc, Nicolaus Arelatanus in dicto notabili 4. nu. 3. ſecutus Ioannem And. in dicto c. ne aliqui. de hęret. lib. 6. verſ. in gloſſa 1. in fine primum axioma dicebat verum eſſe, cum Inquiſitor ſimpliciter erat datus: ſecus autem ſi in priuilegio poneretur huiuſmodi clauſula: Ad beneplacitum Romani Pontificis: *Nam tunc, inquit, mortuo Papa expiraret Inquiſitoris officium, cum voluntas Papæ delegantis & concedentis per mortem expirauerit, per textum in c. ſi gratioſe. de reſcriptis lib. 6.*

Sed vt verum fatear, hoc etiam in hac cauſa falſum eſt, vt alibi copioſe oſtendimus. & ſumma hæc eſt: quocunque modo ſit Inquiſitor conſtitutus, ſiue ad beneplacitũ Sedis Apoſtolicę, ſiue ad beneplacitũ Romani Pontificis, non expirat eius officium morte delegantis, donec aut expreſſe, & nominatim fuerit reuocatus: aut niſi in litteris creationis contrarium caueretur. & hoc propter ſingularem fidei fauorem, ne incidamus in aliquem caſum, in quo, aut in hæreticos non inquiratur, aut eorum punitio omittatur, ſeu differatur. neque ab hac ſententia puto recedendum, & ex his remanet declarata hæc quæſtio. E

QVAESTIO. VIII.

An defuncto prælato inſtituente Inquiſitorem, ſpiret poteſtas Inquiſitoris.

OCtaua quæſtio eſt: Vtrum defuncto promotore, ſeu amoto Magiſtro Prouinciali, ſeu Miniſtro, qui Inquiſitorem inſtituit auctoritate Apoſtolica, ſeu etiã Cardinali, vel Legato, ſpiret poteſtas Inquiſitoris taliter inſtituti?

Neque per mortem prælatorum, à quib fuit inſtitutus.

Reſpondemus ꝙ non: nã (vt dictum eſt ſupra ſtatim q. 6.) talibus fuit data poteſtas perſonam eligendi, ſed non auctoritatem, nec poteſtatem aliquam, ſic electis conferendi: Vndè poteſtatem habent Inquiſitores à domino noſtro Papa immediate, & eius funguntur auctoritate, non ab alio quocunque. Et etiam quoniam ſi defuncto Romano Pontifice, qui Inquiſitorem inſtituit, & ei officium commiſit, non ſpirat poteſtas Inquiſitoris, vt dictum eſt ſtatim ſupra q. 7. & habetur in c. Ne aliqui. de hęret. lib. 6. quanto minus ſpirabit defuncto Magiſtro, vel Miniſtro, qui auctoritate, non ſua, ſed Apoſtolica perſonam elegit, & nullam electæ perſonæ poteſtatem contulit?

COMMENT. LVII.

NVlla ſuper hac quæſtione occurrit notatu digna difficultas: rectiſſime autem argumentatur hoc loco Eymericus, quoniam ſi defuncto Papa, à quo habent auctoritatem, iuriſdictionem & poteſtatem, non expirat Inquiſitorum poteſtas, vt dictum eſt in quæſtione proxime præcedenti, multo minus expirabit defuncto prælato, qui ſolum habebat miniſterium eligendi ſeu nominandi.

An autem Inquiſitor durante officio poſſit ab inferiore à Papa promoueri ad aliquod aliud officium ſeu dignitatem, quæſtio eſt, nec huius loci, nec noſtræ breuitatis. vide Lapum allegatione 32. incipien. An Frater Minor.

QVAESTIO IX.

A quo poſsit Inquiſitor ab officio remoueri.

NOna quæſtio eſt: Vtrum ſolus dominus noſter Papa, poſsit Inquiſitorem ab officio remouere?

Inquiſitores etiam à prælatis ordinis poſſunt amoueri.

Reſpondemus, ꝙ dominus noſter Papa, & etiam alius à Papa, quia Magiſter Prouincialis, & Miniſter Generalis, vel Prouincialis, & Vicarius Prouincialis poſſunt, auctoritate tamen Apoſtolica, Inquiſitores ſuorum ordinum ab officio remouere. Ita habetur in priuilegijs ordinis Prædicatorum, quæ incipiunt: Virtute cõſpicuos. & infra dicitur ſic: Illos vero ipſius ordinis Fratres, qui ad prędicandum crucem, vel inquirendum contra hæreticam prauitatem, ſeu ad alia huiuſmodi negotia ſunt, vel fuerunt vbicunque à ſede Apoſtolica deputati; Tu fili Magiſter, tuique ſucceſſores remouere, ac reuocare,

peni-

penitus transferre, ipſiſque q̃ ſuperſedeant iniungere, alioſque ſubſtituere, cũ expedire videritis, licite, ac libere valeatis; & in eo ſi contra venerint, cenſuram eccleſiaſticam exercere: ac quilibet Prior Prouincialis, vel eius Vicarius eiuſdem ordinis in ſua Prouincia, circa Fratres ipſius ordinis, quibus ab eadem ſede ſimilia contingeret in illa committi, facere poſsit.

COMMENT. LVIII.

Circa remouendos Inquiſitores tria potiſſimum ſunt tractanda. Primum, quis poſſit eos remouere, de quo in hac quæſtione diſſeritur: Alterũ, quibus ex cauſis poſſint remoueri, quod tractatur q.10.& 12. B *Vltimum eſt, quis poſſit remouere Inquiſitoris Commiſſarios ſeu Vicarios, de quo agitur q.17. De duobus poſtremis ſuis locis dicetur: nunc de primo videamus.*

Quis poſſit Inquiſitores remouere.

Optimo cõſilio hac tractat Eymericus: nam cum remouere Inquiſitorem à tanto officio & dignitate ſit valde odioſum, iure dubitatur à quo poſſit remoueri. & plane niſi auctoritate Pontificia cautum eſſet, vt Magiſtri Generales & Prouinciales, aut alij quibus id ius datum eſt poſſent eos remouere, ſolus id Papa facere poſſet.

Priuilegia de remouendis Inquiſitoribus.

Quantum vero attinet ad hoc priuilegium, quod hoc loco citat Eymericus, cuius initium eſt: Virtute conſpicuos: C *id nobis nondum contigit videre, nec circumfertur in impreſſis ordinis Fratrum Prædicatorum priuilegijs: ſunt tamen alia, quæ nos vidimus in inquiſitione Bononienſi eiuſdem roboris Innocentij IIII. quod incipit:* Licet ex omnibus. *Item aliud eiuſdem, quod incipit:* Odore ſuaui. *Quod etiã ipſum continetur in priuilegijs Clemẽtis IIII. & Alexandri IIII. miſſis ad Magiſtrum Prouincialem ordinis Minorum, quę habuimus ex bibliotheca Illuſtriſſimi Felicis † Peretti Cardinalis de Mõte alto. quo loco in eo reſcripto quod incipit:* Licet ex omnibus: *hæc ſunt verba:* Si vero quemquam eorundem Inquiſitorum, ex cauſa videris aliquando amouendum, D alium illo amoto ſubſtituas pari poteſtate functurũ, quotiens id faciendũ, deliberatione cũ diſcretis Fratribus pręhabita, tibi vel Vicario tuo te abſẽte, viſum fuerit expedire. *hęc ibi. ceterorũ reſcriptorum de hac re eadem eſt ſententia.*

† Nunc eſt SIXTVS V. Pont. Opt. Max.

Atque hæc quidem ante Eymerici tempora, poſt Eymericum vero annis ferme centum, Sixtus IIII. anno Domini MCCCCLXXIX. idem renouauit in bulla aurea incipiente: Sacri Prædicatorum & Minorum. *§. & ſi in aliquo. quæ habetur in libro priuilegiorum ordinis Prædicatorum fol. 163. pag. 2.*

Cur data certis perſonis facultas remouendi Inquiſitores.

Propterea autem, vt credo, his prælatis data eſt facultas remouendi Inquiſitores: quoniam facilius E *ipſi intelligunt quando remouere expediat, cum ſuos quiſque cognoſcat Fratres, & cuiuſque notas habeat vires, & an ſufficiant ad tantum officium exercendum: hæc enim non tam facile intelligeret ſupremus Pontifex. verum non temere ac pro libero voluntatis arbitrio remouere poſſunt Inquiſitores, ſed ex cauſa, vt paulo poſt aperiam.*

Hodie nullæ ſunt horum prælatorum partes in remouendis Inquiſitoribus, nam Reuerendiſs. Domini Cardinales Inquiſitores Generales in vniuerſa reſpub. Chriſtiana, ex cauſa, re mature cognita (vt de- A *cet) Inquiſitores remouent, mutant, ac de vno, cum expedit, ad alium locum transferunt.*

QVAESTIO X.

An Inquiſitores ex mera prælatorum ſuorum voluntate remoueri queant.

Decima quæſtio eſt: Vtrum pręſidentes ordinum Prædicatorum & Minorum poſsint Inquiſitores ſuorum B ordinum ab officio remouere voluntate libera abſque cauſa legitima atque iuſta?

Reſpondemus, q̃ non mera & libera voluntate: ſed exigente cauſa rationabili, legitima, atque iuſta. Ita habetur ſupra quæſt. proxima in clauſula priuilegiorum prædictorum ordinis allegata, vbi dicitur ſic: Tu fili Magiſter, tuique ſucceſſores remouere, ac reuocare, penituſque transferre, ipſiſque quod ſuperſedeant iniungere, alioſque ſubſtituere, cum expedire videritis, licite & libere valeatis. In hoc, quod dicit: cum expedire videritis: iudicium dicit & iuſtitiam, & non volunta- C tem merã. Et in c. Nolentes. de hæret. in clemen. loquendo de Inquiſitoribus & commiſſarijs pecunias extorquentibus, committitur prælatis eorũ, & dicitur ſic: Qui equidem prælati Inquiſitores & commiſſarios prędictos, reos inde repertos, ab officijs amouere, & amotos aliàs punire debite, ſeu corrigere teneantur. Videant tamen pręlati gloſſ. Ioannis And. Pauli, & Genzellini, quid eſt pecunias extorquere: nam pœnas pecuniarias applicandas officio non prohibet, ſed illicitas exactiones, vt videbitur infra quęſt. 104.

Relat. ſupra pag. 113.

De pœnis pecuniarijs.

COMMENT. LIX.

D *Nunc proſequitur ſecundum caput, eorum triũ, quæ ſuperiori quęſt. circa remouendos Inquiſitores diximus eſſe conſideranda.*

Inquiſitores non niſi ex cauſa iuſta remouendi.

Secũdum autem caput eſt: ex quibus cauſis poſſint Inquiſitores remoueri: & in hac quæſtione Eymericus ſolum in genere docet non poſſe remoueri Inquiſitores, niſi ex cauſa iuſta, rationabili, ſeu legitima; quod apertiſſime indicant verba reſcripti à nobis citati in ſuperiori commentario.

Quæ autem ſint cauſę legitimę & rationi conſentaneæ ad remouendos Inquiſitores, explicabitur à nobis infra ſuper q. 12. Eymericus vero ſubtiliter hoc loco ex illius reſcripti à ſe citati verbis, cũ expedire E *videritis: docet cauſas has iuſtas & ęquas eſſe debere: nam hęc verba:* cum expedire: *ęquitatem & vtilitatem continent. c. non ſolum. de regula. lib. 6. notat Archidiaconus in cap. cum expediat. de electio. lib. 6. tradit Albericus in l. 1. §. 1. ff. de aqua quotidiana & æſtiua.*

Quid ſignificent hæc verba, cum expedire videbatur.

Rurſus hæc verba: cum viſum fuerit expedire: *important arbitrium boni viri, vt pulchre tradit Decius conſil. 493. nu. 17. vt vel hinc colligas, quàm vere & ſecundum legum decreta Eymericus ſemper loquatur.*

Hanc

Hanc quæſtionem habes etiam apud Locatum in A *opere iudiciali verbo, Inquiſitor. §. Inquiſitor non tantum. nu. 38. adde Campegium apud Zanchinum tract. de hęret. in præfatione.*

QVAESTIO XI.

Mandari ne poſsit Inquiſitoribus à ſuis prælatis, vt ſuperſedeant ab executione officij.

VNdecima quæſtio eſt: Vtrum prælati Ordinum Prædicatorum, poſsint B mandare Inquiſitoribus ſuorum Ordinum, ſuperſedere quo ad certos articulos, certaſue perſonas, ſeu eos ſuſpendere, ne ſuum officium exequantur?

Reſpondemus, quod olim ſic; per clauſulam priuilegiorum ordinum prædictorum in quæſt. duabus ſupra proximis allegatam, vbi dicitur ſic: Ipſiſque quod ſuperſedeant iniungere, & cetera. Hodie tamen non, & bene: & hoc patet ſupra in ſecunda parte, in Priuilegio Alexandri iiij. Clementis iiij. & Vrbani iiij. directo Inquiſitoribus Prędicatorum & Minorū, vbi dr̄ ſic: Catholicę fidei. & infra: Etſi forſan Magiſter & Miniſter Generales, C aliique Priores & Prouinciales, ac cuſtodes, ſeu Guardiani aliquorum locorum veſtrorum Ordinum, prætextu quorumcumque priuilegiorū, ſeu indulgentiarum eiuſdem ſedis, dictis ordinibus conceſſorum, aut concedendorum in poſterum: vobis vel veſtrum alicui, ſeu aliquibus iniunxerint, ſeu quoquomodo præceperint, vt ad tempus vel quo ad certos articulos, certaſue perſonas in negotio ſuperſedeatis eodem: Nos vobis vniuerſis & ſingulis auctoritate Apoſtolica diſtrictius inhibemus, ne ipſis obedire in hac parte, vel intendere quomodolibet præſumatis: Nos enim priuilegia, ſeu indulgentias huiuſmodi (quantum ad D hunc articulum) tenore pręſentium reuocantes, omnes excommunicationis, interdicti, & ſuſpenſionis ſententias, ſi quas in vos, vel veſtrum aliquos hac occaſione ferri contigerit, irritas prorſus decernimus, & inanes.

Relat. ſupra pag. 136.

COMMENT. LX.

REferunt hanc Eymerici doctrinam Locatus in opere iudiciali verbo, Inquiſitor. §. nota quod, nu. 39. Ioãnes Rojas tract. de hęret. par. 2. nu. 418. & Campegius apud Zanchinum cap. 31.*

Hoc autem priuilegium, vt pręlatis ſuorum ordinum non teneantur obedire Inquiſitores in ſpectantibus ad ſuum officium: fauore fidei ipſis tributum eſt. E *nam cum Romani Pontifices ſacrum Inquiſitionis officium ab omni impedimento liberum & immune conſtituere ſapienter & religioſe decreuerint, vulgique ac pręcipuum impedimentum naſci potuerit à pręlatis religionum, ſi cum Regulares Inquiſitores creantur, ſuis prælatis obedire in ſuo officio tenerentur, propterea prudentiſsima ratione cautum fuit, vt ab eorum quo ad hoc iuriſdictione eximerētur: nec prælati ordinum ſuper Inquiſitionis negotio vllam habent poteſtatem; immo vero tamquam impeditores ſancti officij acriter poſſent coerceri, iuxta qualitatem impedimenti, ſi quid eorum committerent, quę in hac quęſtione recenſentur, ac prohibentur illis ne faciant.*

Et profecto ob eandem cauſam tollendorum ſcilicet omnium impedimentorum Pontifices ſummi omni ætate ac tempore varijs priuilegijs & præſidijs ſanctum Inquiſitionis officium munire ſtuduerunt, vt ex multis conſtitutionibus in eius fauorem editis manifeſte conſtat.

QVAESTIO XII.

An Inquiſitores teneantur reddere rationem prælatis ordinis de ſpectantibus ad officium ſuum.

SVMMARIVM.

1. *Inquiſitores ſubduntur pręlatis ordinis in concernentibus religionem ſuam.*
2. *Non autem in ijs quæ ſunt officij Inquiſitionis.*
3. *Ab Inquiſitore ad pręlatos ordinis non poteſt appellari.*
4. *Diluuntur obiecta quędam contra pręfata.*
5. *Quę ſint cauſę legitimę remouendi Inquiſitorē.*

DVodecima quęſtio eſt: Vtrū prælati ordinum Prędicatorum poſsint mandare Inquiſitoribus ſuorum ordinum quatenus eis, ſeu Capitulo Generali, vel Prouinciali reddant rationem de his, quæ ſpectant ad eorum officium Inquiſitionis hęreticæ prauitatis?

1 Reſpondemus quod non: Inquiſitores enim & ſunt religioſi, & ſunt domini noſtri Papę delegati, iuxta c. Ne aliqui. de hæret. lib. 6. Inquantū ſunt religioſi ſuis pręſidentibus, ac domino noſtro Papæ ſunt ſubditi; vnde quo ad ea quæ concernunt ſuam religionem ſubiecti ſunt domino Papæ, & etiam præſidentibus ſuæ religionis: & ideo ſi Inquiſitores committunt contra vota, ſeu regulam, aut alias obſeruantias regulares, & denuntiantur, & interrogantur, & inquiritur, tenentur veritatem dicere de his, & de alijs etiam concernentibus religionem, vt ſi inquiratur quid, vbi, & quantum habent, & ſimilia, tenentur præſidentibus eorum inquirentibus reddere rationem. extra de ſtat. mon. cap. Cum ad monaſterium.

Inquiſitores in quib. ſubdantur pręlatis ordinis.

2 Inquantum vero ipſi Inquiſitores ſunt domini noſtri Papę & nullius alterius delegati, vt in c. Ne aliqui. de hæret. lib. 6. ſoli domino noſtro Papæ ſunt ſubiecti: vnde quo ad ea quæ concernūt ipſam delegationem, ſeu delegationis officium, in nullo ſubſunt eorum præſidentibus, ſed ſolum ſoli domino Papæ.

In quib. vero non ſint eis ſubiecti.

3 Et ideo ſi ipſe Inquiſitor indebite aliquem vexaret captum pro hæreſi, vel ipſi capto videretur, talis non poſſet appellare ad pręſidentem illius religionis, ſed tantum ad dominum noſtrum Papam, nec Inquiſitor pręſidenti ſuæ religionis po-

Ab Inquiſitore ad prælatos ordinis appellari nequit.

tenti,

tenti vt ſibi reſpondeat de citationibus, captionibus, proceſsibus, abiurationibus, ac ſententijs per eum latis, & alijs ad ſuum officium pertinentibus tenetur ei in aliquo obtemperare, ſed ſoli domino noſtro, cuius immediate gerit vices. Quis enim ſanæ mentis diceret, quòd viſitator, ſeu vicarius Magiſtri Ordinis Prædicatorũ, ſeu Miniſtri Generalis Minorum, ad aliquam prouinciam viſitandam deſtinatus, teneretur reddere rationem eorũ quæ reperit atque concernunt ſuum vicariatum, ſeu viſitationem, alteri præſidenti illius religionis, niſi ſoli Magiſtro, vel Miniſtro; qui eum ad huiuſmodi deſtinauit? Et certe ſi aliquis alius à Magiſtro, ſeu Miniſtro ei mandaret, & ille obtemperaret, vterque ignoranter ageret, & dignus pœna foret, quanto magis ſi præſidentes ordinũ Prædicatorum mandarent Inquiſitoribus ſuorum ordinum, quatenus eis de concernentibus illorum officium redderent rationem, & illi obtemperarent, & iſti & illi agerent vt ignorantes, ac digni pœna, tanquam vſurpantes iuriſdictionem domini noſtri Papæ haberentur?

4 Et ſi dicatur, ꝙ aliquando ſic factum eſt, reſpondetur, ꝙ male factum eſt, & contra ius factũ eſt, & non eſt curandũ quid factum eſt, ſed quid fiendum eſt. Nam quę contra ius fiunt, debent pro infectis haberi †. Nec ad conſequentiam eſt trahendum, ſi illi, qui hoc fecerunt, magni fuerũt; nam in hoc magni in iure non fuerunt, quia à iure communi exorbitauerunt: quæ autem à iure communi exorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda, extra de reg. iur. †. Nec etiam obuiat ſupradictis ꝙ in c. Nolentes. de hęret. in clemen. mandatur pręlatis Inquiſitorum, ꝙ ſi eos reos reperiant, modis ſcilicet illicitis pecunias extorquendo, ꝙ eos deponant, & depoſitos puniãt: hoc autem (vt videtur) requirit præuiam inquiſitionem, in qua ſi interrogetur Inquiſitor, tenetur ſuper huiuſmodi reſpondere: Nam dicitur ꝙ hoc factum eſt ad correctionem Inquiſitoris, & iſta eſt ſola culpa vna, in qua conceditur prælatis deponere Inquiſitorẽ in cap. allegato. à particulari ª autem ad vniuerſalem, conſequentia eſt nulla. Et etiam quia modis licitis pecunias extorquere, nõ eſt actus officij Inquiſitoris; immo eſt contra officium Inquiſitoris: quia à Papa in cap. allegato Nolentes. eſt eis interdictum. Et ſi tenetur Inquiſitor prælato ſuo requirenti, an modis illicitis à talibus extorſerit pecunias reſpondere, non tamen ſequitur ꝙ teneatur de alijs quibuſcunque reſpondere; vt pote, quos proceſſus fecit, ſi contra talem proceſsit, quis & quid talis teſtificatus fuerit, & ſimilia. Nec valet ſi dicatur, ꝙ iuxta priuilegia ordinum prędictorum, Magiſtri & Priores Prouinciales, ac Miniſtri Generales, & Prouinciales poſſunt Inquiſitores ſuorum ordinum remouere ſeu reuocare, cum eis viſum fuerit expedire, quod denotat dictorum præſidentiũ non meram voluntatem, ſed cauſam rationabilẽ ſic exigentem; quod requirit iudicium præuium & Inquiſitionẽ. Nam verũ exiſtit ꝙ eos poſſunt reuocare, cum viderint expedire, & non libera voluntate.

† L. nemo poteſt. ff. de leg. 1. l. non dubium. C. de legib.

† c. quæ à iure. de regul. iur. lib. 6.

5 Expedire ᵇ autem videtur Inquiſitorem ab officio remouere, cum eum præſidentes facti euidentia ad laborandum viderint impotentem, infirmitate, ſenectute; & quòd ᶜ deterius eſt, ignorãtia; ſeu aliàs, cum facti euidentia ad laborandum viderint eum negligentem; & tunc ante debent eũ ſollicitare, & ad diligentiam excitare. Quòd ſi tẽpore cõgruo expectatus noluerit vacare, poſſunt eum licite reuocare, vel ſi euidenter eis conſtiterit, quòd pecunias extorſerit modis illicitis, viſo digeſte quid eſt de iure, & ſecundum gloſſ. c. Nolentes. alleg. modis illicitis pecunias extorquere. His modis & ſimilibus expedit Inquiſitores per dominum noſtrum Papam, ac per eorum præſidentes ab officio reuocare. — Cauſæ amouendi Inquiſitorem.

Sed ꝙ ipſi eorum præſidentes inquirant cum eiſdem, contra quos, & qualiter proceſſerunt, qui & quę teſtificati fuerunt, & ſimilia directe officiũ contingentia, nequaquam tenentur eorum præſidentibus in & ſuper his inquirentibus reſpondere, quia ſubiecti eis in huiuſmodi non exiſtunt, ſed tantummodo domino noſtro Papæ, in quibus auctoritate eius agunt, ac vices eius gerunt, vt not. 2. q. 6. Si Epiſcopus. & locum eius obtinẽt. 93. diſt. cap. vlt. quare maiores in officio eis tradito ordinum prędentibus ſunt, vt in c. Sane. de offic. iudic. deleg. Minor autem in maiorem non habet imperium, immo neque in parem. argum. 21. diſt. Inferior. & ff. ad Trebelli. Ille à quo. quare in his obedire Inquiſitores talibus præſidentibus non debent, ſed Papæ, quia potius eſt obediendũ maiori poteſtati quàm minori. 11. quęſt. 3. Qui reſiſtit.

COMMENT. LXI.

Totam hanc Eymerici diſputationem tranſtulit Locatus in ſuum opus iudiciale verbo, Inquiſitor. §. reddere autem rationem. nu. 40. retulit etiã, ſed breuius, Campegius apud Zanchinũ, c. 31. verſ. ſecundum quod ad ſuperiores attinet. meminit eiuſdem priuilegij, de quo hic diſſeritur, Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. nu. 418. tota per ſe eſt facilis, nec fere indiget interpretationis lumine: verum more noſtro inſigniora illuſtrabimus.

a ¶ A particulari autem ad vniuerſalem conſequentia eſt nulla.] *Axioma eſt Ariſtotelis lib. 1. Prior. Analy. cap. 7. dicentis, in nulla ſyllogiſmorũ figura ex ſumptionibus particularibus, ſiue ſint aientes ſiue negantes, effici neceſſariam concluſionem.* — *Num.* 4.

b ¶ Expedire autem videtur Inquiſitorem ab officio remouere, cum eum præſidentes, &c.] *Hæc diſputatio de cauſis, quibus remoueri poſſunt Inquiſitores, propria erat quæſtionis decimæ. ſed quoniam occaſio non inepta oblata hoc loco fuit, ad hanc diſputationem habẽdam, propterea res fuit hic ab Eymerico tractata. perſequitur autem tum breuiter, tum diligenter ſingulas remotionis cauſas: ſunt vero in genere tres, impotentia, negligentia, iniquitas, dolus ſeu fraus prætextu officij commiſſa, de quibus ſuo ordine dicam.* — *Num.* 5. — Cauſę ex quibus poſſunt Inquiſitores remoueri.

Ac de cauſis quidem remouendi iudices ſingularis extat conſtitutio in l. ſi quos. C. de offic. præfecti præto.

Ritus comburendi ſtatuas in hoc crimine quádo cœperit.

Quando cœperit hæc laudabilis conſuetudo comburendi ſtatuas reorum abſentium, qui ob contumaciam damnantur in hoc crimine, incertum eſt mihi. crederem tamen rem eſſe non valde antiquam; cum nec Eymericus, qui diligentiſſime cuncta ad praxim ſpectantia in hoc crimine complexus eſt, nec alij ex veteribus, qui de ordine procedendi contra hæreticos ſcripſerunt, (quod ego legerim) huius conſuetudinis meminerint: nec in codice illo Vaticano, nec in illo Illuſtriſſimi Cardinalis Sirleti, vbi plurima ſunt, etiã minutiſſima de ordine iudicandi, ac puniendi hæreticos, aliquod reperitur huius conſuetudinis veſtigium: res tamen eſt valde laudabilis, & aptiſſima ad incutiendum timorem, & propterea omnino exercenda.

Atq. hic eſt vnus caſus, in quo ſtatua eius qui damnatur pro hoc crimine, producitur in publicã actionẽ, & curiæ ſeculari traditur. alios addo infra in hac 3. parte ſuper q. 43.

Quãuis imago abſentis ſit combuſta, ſi cõpareat, audiẽdus eſt.

Poſtremo illud eſt obſeruãdum, quòd tametſi abſentis ſtatua combuſta ſit, et ille poſtea viuus, ſiue ſpõte, ſiue vi comprehenſus eſt, audiendus eſt tamen; nulla enim temporis præfinitione à cauſæ defẽſione ſubmoueri debet. l. annus. ff. de requiren. reis. tradit optime Simancas de catho. inſtit. tit. 2. nu. 20. & in A *Enchyridio violatæ religionis tit. 45. num. 16. & ſi miſericordiam petierit, admittẽdus erit ad Eccleſiæ gremium, niſi fuerit relapſus: acerbiſsime tamen puniendus eſt propter contumaciam. quamquam tunc lenienda pœnitentia erit, & rigori detrahẽdum; cum ſponte ad agnoſcendam culpam ſuam acceſſerit, aut impedimenta veriſimiliter probauerit, quo minus in tempore accedere potuerit.*

Atque ex his remanent iudicio noſtro ſatis declarata ea, quæ pertinent ad ordinandos & abſoluendos quoslibet proceſſus, qui fieri poſſunt aduerſus quoſcunque huius criminis reos, viuentes tamẽ: nam qua ratione is proceſſus ſit ordinandus, qui contra mortuos B *concipitur in hoc crimine, quod morte non extinguitur, non docuit Eymericus, idque propterea vt credo, quoniam ex dictis non difficulter poterat colligi: cum eadem fere (paucis tamen mutatis) ſit ſeries & textura. Ceterum ne quid in hac cauſa omiſſum eſſe videatur, & modum inſtituendi proceſſum contra mortuos huius criminis reos, & formulas pronũtiandæ ſententiæ damnandæque defunctorum memoriæ iuxta canonica inſtituta trademus copioſe infra ſuper quæſt. 43. vbi de poteſtate Inquiſitorum procedendi contra defunctos differit Eymericus.*

IN QVÆSTIONES CENTVM ET TRIGINTA ſuper practica officij Inquiſitionis obſeruatio.

Abſoluta praxi, non adhuc omnino fuit abſoluendum opus. nam cum ingentes interdum difficultates in hoc negotio oriantur, quibus nondũ erat ſatisfactũ; ob id Eymericus ne quid imperfectum, aut parum explicatum reliquiſſe videretur in toto Inquiſitionis negotio; nunc in fine huius operis centum triginta quæſtionibus propoſitis vniuerſas ferme difficultates, quæ in titulis de hæreticis continentur, declarat: preſſius tamẽ & obſcurius interdũ quàm fieri debuerit: ſed nos nihil omittimus (niſi fallor) parum explicatũ: & quamquã ſingulæ fere quæſtiones tractatum integrum poſtularent, nihilominus maiori breuitate quàm ſit credibile, cuncta huc ſpectantia complexi ſumus.

QVAESTIONES CENTVM TRIGINTA

SVPER PRACTICA OFFICII INQVISITIONIS eidem officio congruentes.

QVAESTIO PRIMA.

De conditione Inquiſitoris.

PRIMA quæſtio eſt: Inquiſitor hæreticæ prauitatis cuius debet eſſe cõditionis?

Reſpondemus, quòd Inquiſitor debet eſſe conuerſatione honeſtus, prudentia [a] circumſpectus, conſtantia firmus, ſacra [b] doctrina fidei eminenter eruditus, & virtutibus circumfultus. Ita habetur ſupra parte 2. in litteris Vrbani iiii. & Clementis iiii. ad Inquiſitores generaliter: Præ cunctis. & infra. Prouidimus igitur ibidẽ ad præſens perſonas aliquas circũſpectas, pro tãto negotio deputari, quarũ honeſta cõuerſatio exẽplum tribuat puritatis †, & doctrinã fundãt erudita labia ſalutarẽ, vt ſacro ipſorũ miniſterio

Pag. 129.

† Al. pietatis

ſterio præfatæ partes ab huiuſmodi contagijs expurgentur. Et infra: quatenus in charitate Dei, hominū timore poſtpoſito, virtutē Spiritus induentes ex alto, prędictum officium, & cetera.

COMMENT. L.

In cauſa fidei duo iudicum genera, ordinarij, & delegati.

DVo ſunt genera iudicum in cauſa fidei, Ordinarij, vt ſummus Romanus Pontifex, & Epiſcopi locorum, qui cum ordinantur, ſeu conſecrantur, iure diuino in hæreticos accipiunt poteſtatem, & iuriſdictionem, vt optime ſcribit Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 1. Simancas de catho. inſtit. tit. 25. nu. 3. & tit. 34. & Albertinus tract. de agnoſ. aſſer B *tio. q. 11. nu. 11.*

Alij ſunt iudices delegati, quibus à ſede Apoſtolica hoc munus iudicādi hæreticos in ſpecie datū eſt, quos iura, Inquiſitores, *vocant: quæ appellatio vulgaris etiam facta eſt, cum vulgus quoq; ita appellet. Eymericus tū in hac, tū in ſequentibus quæſtionibus de his poſtremis potiſſimū loquitur, quamuis de ceteris etiam agat, cum ſe offert occaſio.*

De Inquiſitoribus qui tractarint.

Ac de his quidem inquiſitoribus delegatis multa multi tradunt. Repertoriū Inquiſitorum, Locatus in opere iudiciali, Bernardus Comēſis in lucerna, et Tabienſis in ſumma verbo, Inquiſitor. Simancas de catho. inſtit. tit. 34. idē in enchyridio tit. 7. Ioannes Ro C *jas in ſingularibus fidei, ſingulari 94. 95. & ſeq. & eleganter Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 1. & alij paſſim, qui cū de qualitate Inquiſitorū diſſerunt, quantum ad hunc Eymerici locum illuſtrandum ſpectat, eadem penitus tradūt: licet mutatis verbis: quę tamen omnia hoc loco ab Eymerico breuiter recenſentur. quibus adiunge Campegium apud Zanchinū tract. de hæret. in præfatione verbo, circa.*

Prudētia in Inquiſitore maxime neceſſaria.

a ¶ Prudentia circumſpectus.] *In omnibus iudicibus prudentia virtus penitus requiritur; ſed maxime deſideratur in Inquiſitoribus hæreticę prauitatis cum plurima ſint in hac cauſa, quæ prudentię potius quàm legū regulis debeant expediri. hūc vero de pru* D *dentia Inquiſitoris locū abunde tractat Simācas de catho. inſtit. tit. 34. nu. 10. quem videto.*

Fidei doctrina quæ dicatur.

b ¶ Sacra doctrina fidei eminenter eruditus.] *vox* Sacra, *deeſt in Bononienſi et Sabellano, quam habent Barcinonenſis & codex Cardinalis de Gābara. ſed ſiue deſit, ſiue adſit per doctrinam fidei vere & proprie theologiæ cognitionem accipere debemus: iuris prudentia enim non dicitur fidei doctrina.*

Inquiſitores iuriſperiti, an theologi ſint eligēdi.

Vnde videtur ſentire Eymericus, Inquiſitores theologos potius quàm iuriſperitos eſſe eligendos: et ita plane contendit Melchior Canus theologus & ipſe non vulgaris lib. 8. c. 7. de locis theologicis. verſi. quæ cum ita ſint. & videtur etiam velle Conradus E *Brunus lib. 4. de hæret. c. 1. quibus fauet doctrina Illuſtriſſimi Cardinalis Caietani apud beatum Thomam 2. 2. q. 185. art. 3. & Auguſtini de Ancona in ſumma de poteſtate eccleſiaſtica q. 3. art. 5. aſſerentium omni tempore theologum iuriſperito, vt Epiſcopus fiat, eſſe præferendum. manifeſtum eſt autem in hac cauſa animaduertēdi in hæreticos, Inquiſitores in locum Epiſcoporum ſubſtitui: eligendi itaque videntur theologi. Quòd ſi quęras, an Inquiſitor hæreticæ prauitatis debeat neceſſario eſſe ſacerdos, Re-*

A *ſpondetur quòd non, licet contrarium velit Franciſcus Aretinus conſ. 58. incipien. Diligenter nu. 6. verſ. Reſtat igitur. nec valet ratio Aretini, quia Inquiſitor abſoluit redeuntes, ſed nō in foro pęnitētię.*

Simancas tamen de catho. inſtit. tit. 41. nu. 3. iuriſperitos eſſe eligēdos relictis theologis contendit. nec deſunt grauiſſimę rationes pro vtraque parte, quas ſtudio breuitatis conſulto omitto.

Veruntamen hoc eſt certum, quòd ſolus theologus, aut ſolus iuriſperitus non facile dirimet hanc litem, cum quiſque cauſam ſuam tueatur, & pro ſe ſententiam dicat.

Inquiſitor theologus & iuriſperitus ſimul eligendus.

Ego ita ſentio, ſi fieri poſſet, ut eſſet eligendus In- B *quiſitor omnino, qui vtraque ſtudia & theologię & vtriuſq; iuris coluiſſet; ſin minus, ritus cuiuſuis prouincię obſeruetur: tametſi enim maiori ex parte in Italia Inquiſitores Apoſtolici delegati, theologi eliguntur, non propterea cauſa fidei tractantur inepte, aut contra iuris regulas.*

Hoc tamē eſſe debet exploratum, Inquiſitores in primis diuinarum litterarum et ſacrorum canonum peritos eſſe debere, vt grauiter & vere docet Corradus Brunus *lib. 4. de hæret. c. 1. & Campegius apud Zanchinum in præfatione verbo, circa.*

Illud adiungam, conſultiſsimū mihi videri, vt in illis ciuitatibus, in quibus duo ſūt Inquiſitores, vnus C *eligatur probatiſsimus & doctiſſimus theologus, alius conſtituatur iuriſconſultiſsimus & canonū peritiſsimus: grauia enim ſunt fidei negotia, & res, quas tractant, magnæ; & propterea per iudices integerrimos & doctiſsimos eſſe peragenda.*

QVÆSTIO II.

De ætate Inquiſitoris.

SEcūda quæſtio eſt: Inquiſitor cuius debet eſſe ætatis?

Reſpōdemus a, quòd quadraginta D annorum ſic, quod incœperit quadrageſimum annum. Ita habetur in c. No- *Supra pag. 113.* lentes. de hæret. in clemen. vbi ſic dicitur: Nolentes ſplēdorem ſolitum negotij fidei per actus indiſcretos & improbos quorumuis Inquiſitorum hæreticæ prauitatis quaſi tenebroſi fumi caligine obfuſcari, hoc ſacro cōcilio approbāte, ſtatuimus nullis ex nunc, niſi qui quadrageſimum ætatis annum attigerint, officium Inquiſitionis prędictæ committi Inquiſitoribus. Hæc etiā ętas requiritur in Inquiſitorum commiſſarijs, vt dicit Ioā. And. in gloſſ. ſuper c. allegato.

E

COMMENT. LI.

Inquiſitorū ætas, annorum 40.

a REſpōdemus, quòd quadraginta annorum, &c.] *Atque in hac ętate nihil adhuc immutatum inuenio, licet in Commiſſarijs Inquiſitorum triginta anni ſufficiant, vt dicemus paulo poſt ſuper quęſt. 16.*

Simancas de catho. inſtit. tit. 34. num. 12. generali decreto Pontificis maximi conſtitutum dicit, vt qui triceſimum annum attigerit, in Hiſpania Inquiſitor eſſe poſsit, id decretum nōdum vidimus,

nec ſcimus cuius Pontificis ſit. & quamuis id in ea prouincia fiat, alibi ius commune omnino obſeruandũ cenſeo; nam & experientia docet, in tam iuuenili ætate non facile contingere tam acre adeſſe iudicium, & tantam prudentiam, quanta ad hoc grauiſſimum officium exercendum requiruntur.

Non tamẽ ambigo ex cauſa ſpectata perſonę probitate, doctrina & prudentia, ſuper hac ætate à iure communi requiſita, diſpenſari poſſe.

Cur in Epiſcopo 30. anni ſufficiãt, nõ ſic in Inquiſitore.

Quòd ſi quis quærat, cur in Epiſcopo, qui eſt Inquiſitor ordinarius ſolũ poſtuletur annus triceſimus. c. cũ in cunctis. §. 1. de electio. in Inquiſitore autẽ quadrageſimus, cauſam docet Panormitanus in dicto. c. cum in cunctis. §. 1. nu. 6. dicens: Sed forte hoc cõtingit, quia promouendi in Epiſcopos tranſeũt cũ magna Inquiſitione: nam recipiuntur teſtes, & diſcutitur prius promotio in cõſiſtorio Papæ in collegio Cardinalium. Itẽ quia promotus ad tantam dignitatẽ præſumitur ex omni parte idoneus, ſed officium Inquiſitionis non cõmittitur cum tanta indagatione, & ideo voluerunt iura, vt ſit maturus ætate. *hactenus Panormitanus.*

Gloſſularius in clement. nolentes. de hęret. §. 1. verbo, quadrageſimũ, dicebat hęc eſſe de arbitrarijs: de quibus rationem reddere nõ cogimus, iuxta dictũ iuriſconſulti in l. non omnium. ff. de legibus.

Ceterum hęc 40. annorũ ętas Inquiſitoribus ſtatuta et requiſita uideri poteſt, vel quia hoc tẽpore ſolẽt prudentiſſimi eſſe homines, vt ait Dionyſius lib. 2. Rom. antiquitat. vel quia tunc potiſſimũ viget mens & intellectus, vt ait Ariſtoteles lib. 7. politico c. 6. vel denique ob alias cauſas, quas grauiter inquirit Conradus Brunus lib. 4. de hęret. c. 2. ſed vide Tabiẽ ſem in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 1. et Locatũ eodẽ verbo, nu. 4. et Simancam de catho. inſtit. tit. 34. nu. 11.

DE INSTITVTIONE Inquiſitoris.

QVAESTIO III.

De auctore poteſtatis Inquiſitorum.

A Papa eſt Inquiſitorũ poteſtas.

TErtia quæſtio eſt: Inquiſitor à quo poteſtatẽ habet, vt tale officiũ exequatr? Reſpõdemus[a], ꝙ à domino noſtro Papa, qui interdũ immediate Inquiſitorem inſtituit oraculo viuę vocis, et per ſuas litteras Apoſtolicas, vt fecit de multis: interdum committit alicui domino Cardinali, ſeu eius Legato: regulariter[b] tamẽ cõmittit Magiſtro & Prioribus Prouincialibus Ordinis Prędicatorũ; Generali ac Prouincialibus Miniſtris Ordinis Minorũ, quatenus in partibus eis traditis, valeant de fratribus ſui Ordinis de Inquiſitoribus prouidere: ita habetur in eorũ priuilegijs Apoſtolicis.

COMMENT. LII.

a RESpondemus, ꝙ à domino noſtro Papa.] *Et hoc eſt commune omnium decretum, Locati in opere iudiciali verbo, Inquiſitor. nu. 5. Repertorij Inquiſitorum verbo, Inquiſitor. §. itẽ an Inquiſitores. & ceterorum. quod eſt apertiſſime definitum Apoſtolico reſcripto Clementis IIII. incipiente:* Catholicæ fidei. *relato apud Eymericum ſupra par. 2. §. nam ſi prædicta ſedes. quod refert iterum Eymericus paulo poſt in hac parte, q. 6.*

Cur tributa poteſtas prælatis ordinũ vt Inquiſitores eligant.

b ¶ Regulariter tamen committit Magiſtro & Prioribus Prouincialibus, &c.] *Ratio vero potiſſima, cur ſummi Pontifices tribuerint hanc poteſtatẽ eligendi Inquiſitores Apoſtolicos Magiſtris Generalibus & Prouincialibus ordinis Prędicatorũ, et Minorũ, ea fuit: quoniã ipſi maiorẽ notitiã pręſumuntur habere de Fratribus ſuis, et propterea facilius iudicant, qui ſint magis idonei, ut tãto muneri pręficiãtur adde Sylueſtrum in ſumma verbo, hęreſis 2. q. 1.*

Multis vero Pontificũ reſcriptis cõſtat de hac poteſtate Magiſtris Generalibus & Prouincialibus vtriuſq; ordinis memorati conceſſa: Prædicatoribus quidem reſcripto quodam Innocẽtij IIII. incipiẽte: Licet ex omnibus. *quod eſt impreſſum in bullario litterarum Apoſtolicarum in fine huius operis. Item alio Alexãdri IIII. quod incipit:* Olim pręſentiẽs. *quæ nos authentica vidimus in Archiuo Inquiſitionis Bononienſis.*

Minoribus vero eandem poteſtatem tribuit Clemens IIII. reſcripto incipien. Licet ex omnibus, *& Alexander IIII. reſcripto item incipien.* Licet ex omnibus. *quorum, & multorum aliorum ad hæreticam prauitatem coercendam ſpectantium, authẽthicorum quidem cum pẽdenti plumbeo, nobis copiã nuper humaniſſime fecit Illuſtriſſimus & Reuerendiſsimus Cardinalis Frater Felix † Perettus de Mõtealto vir piẽtiſsimus, & hæreticorũ hoſtis acerrimus, quę ſuis locis ſunt notata.*

† Nunc eſt SIXTVS. V. diuina clemẽtia Pont. Opt. Max.

Hodie in tota Italia Apoſtolici Inquiſitores non eliguntur à Prælatis Ordinum prædictorũ, ſed à Reuerendiſsimus Cardinalibus Inquiſitoribus Generalibus in vniuerſa republica Chriſtiana, qui diligenti inueſtigatione facta eos eligunt. in Hiſpania etiã præſes inquiſitionis Inquiſitores conſtituit.

QVAESTIO IIII.

Inquiſitor ſit ne iudex ordinarius, an delegatus.

QVarta quæſtio eſt: Vtrũ[a] Inquiſitor ſit ordinarius vel delegatus?

Inquiſitor non eſt ordinarius, ſed delegatus.

Reſpondemus, quòd non eſt ordinarius, ſed delegatus domini noſtri Papæ: quia[b] nullam habet iuriſdictionem, nec in perſonis, nec in criminibus, nec in cauſis niſi vbi, quantum, & circa quos ei confert dominus noſter Papa. vnde licet Epiſcopi vtãtur poteſtate ordinaria in non exemptos, & delegata in exemptos, iuxta c. Ad abolẽdam. §. ſi qui vero. de hæret. & c. Per hoc. §. ſiue autem ordinaria. de hæret. lib. 6. Inquiſitores tamen non ordinaria, ſed ſemper delegata vtuntur, quia auctoritate Apoſtolica; ita habetur ſupra in ſecunda parte, in litteris Apoſtolicis præfatis Vrbani iiij. & Clemẽtis iiij. Prę cunctis. & infra. Vt autem Inquiſitionis officium † contra hæreticos in pręfatis partibus poſsit efficacius adimpleri: diſcretioni ve-

Pag. 129.

† Al. negotium

ſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, in remiſ- A ſionem vobis peccatorum iniungentes, quatenus in charitate Dei, hominum timore poſtpoſito, virtutem Spiritus induentes ex alto, prædictum officium, in dictis partibus ſimul vel ſeparatim, aut ſingulariter, prout negotij vtilitas ſuadebit, ad extirpandã de ipſis partibus hęreticam prauitatem ſub ſpe mercedis ęternæ ſic efficaciter proſequi, & exequi ſtudeatis, vt per ſollicitudinis veſtrę prudentiam de partibus ipſis radix iniquitatis hęreticæ ſuccidatur. Expreſſius habetur in. c. Ne aliqui. de hęret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Ne aliqui dubitationem ſollicitam excitantes, in dubium reuocent, an officium Inquiſitionis hæreticæ pra- B uitatis, ſollicitudini veſtræ infra certos limites ab Apoſtolica ſede commiſſum expiret per mortem Romani Pontificis, qui commiſit, &c. Ad idem in cap. Multorum. in princip. de hęret. in Clementinis.

Supra pag. 106

COMMENT. LIII.

Inquiſitores non ſunt iudices ordinarij ſed delegati.

a VTrum Inquiſitor ſit ordinarius vel delegatus,] *Archidiaconus in cap. ne aliqui. de hæret. lib. 6. in fine libenter admittit, Inquiſitores hęreticæ prauitatis eſſe iudices ordinarios, cum ſint, inquit, à Principe ad vniuerſitatem cauſarum depu-* C *tati. Ceterum ſententia quam hic profitetur Eymericus, pręualuit, videlicet, eos delegatos eſſe, eamq; communi voto amplectuntur gloſſa ſingularis in clement. nolentes. de hęre. verbo, ipſorum commiſſarijs. Ioannes And. Geminianus, & ceteri communiter in dicto cap. ne aliqui. de hęret. lib. 6. Lapus allegatione 32. incipien.* An frater Minor. *Federicus de Senis conſil. 145. incipien.* Ioannes Epiſcopus *nu. 1. Syluester in ſum. verbo, hæreſis 2. quæſt. 1. Abbas in cap. cauſam matrimonij. num. 7. de offic. delegati. Idem in c. fin. de ſenten. & re iud. Gondiſſaluus tract. de hæret. quæſt. 23. nu. 6. Alciatus, qui hanc dicit communem opinionem in rubrica de offic. ord.* D *nu. 19. Simancas de catho. inſtit. tit. 34. num. 13. Locatus verbo, Inquiſitor. nu. 5. & ſequen. Bernardus Comenſis in Lucerna verbo, Inquiſitor. ſ. 16. Ioannes Rojas in ſingularibus fidei 44. & 97. & alij quos libenter in re manifeſta omitto.*

Inquiſitores delegati ſunt ad vniuerſitatẽ perſonarũ

Illud tamẽ obſeruatione dignum eſt, quòd tametſi Inquiſitores non ſint dati ad vniuerſitatem cauſarum, quo fit vt non dicantur ordinarij, cum ſint dati ad ſpecialem hęreſis cauſam tractandam; ſunt tamẽ dati ad vniuerſitatem perſonarum, cum in hac cauſa fauore fidei aduerſus omnes perſonas (paucis quibuſdam exceptis, de quibus ſuo loco dicemus) procedere poſſint. ita & vere Geminianus in dicto cap. ne E *aliqui. de hæret. lib. 6. atque ex hoc capite efficitur, vt parum ab ordinarijs diſtare videantur.*

Inquiſitorũ iuriſdictio ad quæ ſe extendat.

b ¶ Quia nullam habent iuriſdictionem, nec in perſonis, nec in criminibus, nec in cauſis, &c. *Hęc eſt probatio illius axiomatis, videlicet,* Inquiſitores *non eſſe iudices ordinarios, ſed delegatos, quia nullã, inquit auctor, habẽt iuriſdictionem, nec in perſonis, nec in criminibus & cet. quæ verba ita ſunt accipienda ac ſi dixiſſent eos non habere vniuerſalem iuriſdictionem, ita vt aduerſus omnes perſonas pręter committentes in fidem inquirant, & de omnibus delictis pręter hęreſim cognoſcant, & de omnibus cauſis præter eas, quæ ad fidem ſpectant, ſe intromittãt: quoniam hoc ordinariorum eſt, & poteſtas Inquiſitorum hanc habet qualitatem annexam, vt non niſi ad ea quæ negotium tangunt fidei, pertingat.*

QVAESTIO. V.

De comparatione Epiſcopi & inquiſitoris.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus & Inquiſitor pares ſunt, cum poteſtate delegata procedunt.*
2 *Citatus ab eis pro temporibus diuerſis debet vtrique parere.*
3 *Si vero pro eadem hora citetur, vtri maluerit, obediat.*
4 *Inquiſitor maior eſt Epiſcopo poteſtate ordinaria procedente.*
5 *Quare coram illo potius comparere debet citatus, &c.*
6 *Ordinari⁹ pceſſũ Inquiſitoris nequit ꝓhibere,*

QVinta quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor ſit maior Epiſcopo ordinario in officio Inquiſitionis, ad quod ipſe Inquiſitor eſt delegatus?

Reſpondemus, quòd Epiſcopi, & prælati, vt dictum eſt ſupra, q. proxima. & patet c. Per hoc. extra de hæret. lib. 6. Quandoque procedunt contra hæreticos, ſuſpectos, ſeu diffamatos auctoritate delegata, quandoque auctoritate ordinaria.

1 Quando procedunt auctoritate delegata, prout faciunt ſemper ipſi Inquiſitores, tunc pares ſunt: quia & iſti & illi ab eodem, & ad idem delegati ſunt. Vnde quando Epiſcopus & Inquiſitor procedunt cõtra aliquem exemptum, pares ſunt; & vnus maior alio non eſt, nec impedire eum poteſt. arg. 21. diſt. Inferior.

2 Quare ſi Epiſcopus & Inquiſitor eum citẽt, vnus pro die vna, & alius pro die alia, ſeu pro eadem die, ſed vnus pro hora Tertiarum, & alius pro hora Veſperorum, tenetur coram vtroque humiliter comparere: quia vterque poteſt eum citare, iuxta c. Multorum. de hęret. in Clemen.

3 Vbi * autem quilibet eorum eundem talem citet pro eadem die & hora, ſed ad loca diuerſa, in quibus non poteſt inſimul eſſe, compareat coram illo, de quo placuerit, & liberatus eſt de rigore iuris. Si tamen compareret hora aſsignata coram vno, & coram alio alia hora etiam non aſsignata proteſtando ꝗ comparuit etiam corã alio, & non potuit coram vtroque pro hora eadem cõparere; putarem ꝗ prudenter ageret, & ſuſpicionem, pro qua citatur, aliqualiter purgaret; licet ad huiuſmodi minime teneretur.

4 Si autem Epiſcopi & pręlati procedant auctoritate ordinaria, cum Inquiſitor ſemper procedat auctoritate delegata, certe maior eſt Inquiſitor

tor Epiſcopo;quia delegatus eſt:omnis enim delegatus in officio ſibi commiſſo maior eſt quocunque ordinario, iuxta illud de officio & poteſtate iudicis delegati.c. Sane.

5 Sed quid ſi Epiſcopus & Inquiſitor eundem citent, ille poteſtate ordinaria, iſte delegata, comparebit ne coram vtroque? vtique, ſi citent pro diuerſis temporibus, ſic diſtinctis, vt citatus poſſit coram quolibet comparere; nam quilibet poteſt etiam vnus ſine alio: vt in c. Multorum. de hæret. in clemen.

Sed ponatur quod quilibet eundem citet de fide reſponſurum pro eadem die & hora, ſed ad diuerſa loca, ſiue ad tales terminos, quod citatus nõ poteſt commode coram vtroque in aſsignato termino comparere; reuera cum Inquiſitor ſit delegatus domini noſtri Papæ, vt in c. Ne aliqui. de hæret. lib. 6. quia aliàs officium ſibi non competit: auctoritatem habet illius, à quo delegatus eſt, vt not. 2. q. 6. Si Epiſcopus. & vices eius gerit, ac locum eius obtinet. 93. diſt. c. vlt. Ad idem 97. diſt. Nobiliſsimus. & de offic. iudic. deleg. Sane. Propter quod citatus, deſerto Epiſcopi iudicio, comparebit coram Inquiſitore. ff. de re iudi. Contra pupillũ. ad maius enim tribunal vocatus eſt, & ab eodem præuentus eſt poſtquam pro eodem termino, & ad eundem terminum, ad diuerſa loca citatus eſt: quia Inquiſitor maior eſt: & ideo coram eo comparere debet. Nec obeſt ſi primo ab Ordinario citatus eſt, quia Inquiſitor maior eſt: & ideo coram eo comparere debet. 11. q. 3. Qui reſiſtit. & ff. de re iudi. Contra pupillum.

Ordinarius proceſſũ Inquiſitoris nõ poteſt prohibere.

6 Sed nonne poteſt ordinarius proceſſum Inquiſitoris prohibere; Non: quia minor eſt, & minor in maiorem nullum habet iudicium, vel imperiũ, nec poteſtatem; immo nec in parem. 21. diſt. Inferior. ff. ad Trebel. ille à quo. & potius eſt obediendum maiori poteſtati, quàm minori. 11. quæſt. 3. Qui reſiſtit. de his Archidiaconus in cap. Per hoc. de hæret. lib. 6. Et [b] Guido Fulcodius poſtmodum Clemens iiij. in q. 1. illarum quindecim, quas fecit ad Inquiſitores hęreticę prauitatis

COMMENT. LIIII.

Ex tota quæſtionis huius ſerie colliguntur quatuor potiſſimum axiomata.

Primum eſt: Epiſcopus & Inquiſitor procedere poſſunt auctoritate delegata, & tunc pares ſunt.

Alterum eſt: Cum Epiſcopus procedit auctoritate ordinaria, & Inquiſitor auctoritate delegata, tũc Inquiſitor eſt maior. ibi: Si aũt Epiſcop: & Prælati.

Tertium eſt: Si Epiſcopus & Inquiſitor citant eundem, vt coram ipſis ſe ſiſtat, reſponſurus de fide, citatus coram vtroque debet comparere, ſi diuerſa ſint citationis tempora; quod ſi eadem, compareat corã Inquiſitore. ibi: Sed quid ſi Epiſcopus. *quod procedit etiamſi prius ſit ab Epiſcopo citatus.*

Vltimum eſt: Epiſcopus non poteſt impedire proceſſum Inquiſitoris.

Inquiſitor cur maior Epiſcopo in cauſa fidei.

Præcipua huius quæſtionis concluſio eſt, Inquiſitorem velut ſummi Pontificis delegatum, in cauſa hęreſis maiorem eſſe Epiſcopo. hanc aſſertionem probat textus præcipuus in cap. ſane. lo. 2. de officio dele- A *gati. concordat textus in c. ſtuduiſti. de officio legati. textus in l. fi. ff. de offic. eius cui mandata eſt iuriſdict. & in l. et ſi prætor. eod. tit. atque vt vno verbo dicam, hęc eſt communis opinio. nec placet hic, quia breuitati ſtudeo, recenſere varias interpretum cõtẽplationes, quę non tam vtiles ſunt, quàm ſubtiles: eas in ſcholis diſputandas libenter omitto.*

Num. 5.

Citatus ab Epiſcopo & Inquiſitore, corã Inquiſitore compareat.

a ¶ Vbi autem quilibet eorum eundem talem citet, &c.] *Citatum ab Ordinario & Inquiſitore eodem tempore debere comparere coram Inquiſitore, cum is ſit maior, optime probant relata per Panormitanum. in c. ſignificaſti. nu. 1. & 5. de officio delegati. & in c. finali. nu. 10. de conſuetud. & in repeti-* B *tione c. ſi quis contra. nu. 22. de foro compet. & in c. pro illorum. nu. 15. de præben. & in c. ſane. nu. 3. & 8. de officio delegati. nã cũ delegatus repræſentet vices ſummi Põtificis in cauſa ſibi ſpecialiter cõmiſſa, ei velut Põtifici ſummo relicto omni alio iudice, obtemperandum eſt. Immo amplius addit Auctor repertorij Inquiſitorum verbo, delegatus. §. delegatus repræſentat. Ordinarium etiam eius mandato obedire debere; quoniam delegatus non modo ſummi Pontificis vices gerit, ſed etiam eius locum tenet. cap. ſi quis Epiſcopus. 2. q. 6. & c. vltimo. diſtin. 93.*

Iam quantum ad hanc aſſertionem attinet, eam probat latiſſime Carrerius tract. de hęret. num. 71. C *verſ. citantibus tamen ambobus. & Ioannes Rojas in ſingularibus fidei, ſingula. 44. & Guido Fulcodius, quem hic citat Eymericus in fine quęſtionis, in conſultationibus ad Inquiſitores q. 1. quod etiam tenet Lapus allegatione 32. incipien.* An frater Minor. *multa vero ad hanc quęſtionem ſpectantia tradit Campegius apud Zanchinum, confuſe tamen ſatis, ac ſine ordine, ita vt vix ſæpe intelligas quid velit.*

Priuilegia Inquiſitoris, an competit eorum commiſſarijs.

Num autem huiuſmodi prælationis, ſeu ſuperioritatis priuilegium, quod competit Inquiſitoribus ſupra Epiſcopos, conueniat etiam Inquiſitorum Commiſſarijs, grauis eſt quæſtio, nec vulgaris, nec inutilis, aut infrugifera, quę à me breuiter eſt hoc loco de- D *claranda ex ſententia Bartoli in l. filius. ff. de legationibus, quem cæteri, quos mox referam, vno conſenſu laudant & ſequuntur.*

Duo vicariorum genera.

Obſeruandum eſt ergo duo eſſe genera vicariorũ. Quidam enim ſunt vicarij conſtituti ab ipſomet iudice inferiore, ſiue ordinario, ſiue delegato. qui ſuccedunt, cum ipſe iubet in locũ ſuum: quidam vero ſunt conſtituti ab ipſa vniuerſitate, ſiue a principe, qui ſæpe cõſueuit eligere magiſtratum aliquẽ, & amplius in locum eius mortui, vel abſentis conſtituit vicariũ.

Si de primo vicariorum genere ſit ſermo, illi non gaudent ea immunitate & priuilegijs, quibus fruuntur illi quorum ſunt vicarij. dict. l. filius. & l. vica- E *rius. ff. de legatio. quod ſi de poſtremis vicarijs à principe conſtitutis ſermo habeatur, illi proculdubio gaudent illis priuilegijs, quibus vtuntur illi quorũ ſunt vicarij l. fin. C. vt dignit. ordo ſeruet. lib. 12. l. 2. C. de officio eius qui vices alterius gerit. & hanc Bartoli ſententiam ſequuntur communi voto magnę auctoritatis doctores Alexander in Rub. ff. de officio eius cui mandata eſt iuriſdict. nu. 14. & ſeq. Romanus ſingulari 367. incipien.* Bartholus in l. filius. *Abbas & Decius in cap. ſane 2. de officio delegati. Abbas & Felynus in c. mandata. de præſumptio. Felynus*

nus

nus in Rub.de maioritat. & obedient. Iaſon in l.1. nu.74.ff.de officio eius. Ludouicus Gomez, qui alios in hanc ſententiam citat, in §.fuerat.inſtit. de actio. Aretinus in §.cum autem.inſtit. quibus. modis ius pat.poteſt.ſol. Iaſon in l.ſed ſi hoc.ff.de in ius vocando. Cum his concordat etiam Baldus in l.aliquando. ff.de officio procon. & Cardinalis Florentinus in clemen.1.in 6.oppoſitione.de officio vicarij, per illum textum cum gloſſa in verbo ſacerdotium. vbi dixit de conſuetudine obſeruari, vt diſtincte vicerector gaudeat immunitate rectoris.

Vicarius Inquiſitoris à Papa conſtitutus priuilegijs Inquiſitorum gaudet.

Quare in propoſito noſtro, ſi vicarius aut cōmiſſarius Inquiſitoris ab ipſomet Inquiſitore fuerit conſtitutus, nec ordinario præferetur, nec indiſtincte omnibus alijs priuilegijs gaudebit, quibus fruitur Inquiſitor: quod ſi vicarius nominatim auctoritate Apoſtolica ſit cōſtitutus, ille & gaudebit priuilegijs Inquiſitoris, & ordinario præferetur, eis modis quos in hac quæſtione tradit Eymericus. nā quamuis ſubdelegatus ſit, non eſt tamen ſubdelegatus à delegato, ſed ab ipſo principe; & propterea par erit vtriuſque priuilegiū. & hanc ſententiam verā puto, quā videntur quandoque indicare reſcripta pontificia, vt obſeruaui ſupra parte.2 ſuper c.fraternitatis.§.iam hac prohibitio. quod video, quamuis in caſu de quo ibi videar aliter ſentire. hoc ipsū ēt tenere videtur Locatus in opere iudiciali verbo Inquiſitor. nu.7. verſ. in contrariū eſt. Sed an ita teneat nec ne parū refert.

Num. 6.

b ¶ Et Guido Fulcodius, poſtmodū Clemens IIII.] *Guidonis autem huius verba ex duobus illis vetuſtis codicibus, de quibus alibi diximus ita habent:* Item conſtat ꝙ delegatus in commiſſo ſibi negotio maior eſt quolibet ordinario, vt extra de offic.& poteſta.iud.deleg.ſane. pone ergo ꝙ citatur aliquis ab Inquiſitoribus, nemo certe dicet ꝙ poſsit ordinarius prohibere proceſſum, quia inferior eſt, vt dixi, & minor in maiorem nullum habet imperium, quinimmo nec in parem. argumento 21.diſt.inferior.ff. ad Trebellian. ille à quo §. tempeſtiuum, & potius obediendum eſt maiori poteſtati quàm minori. 11.q.3. qui reſiſtit. quid igitur faciet ordinarius ſi illum citat, qui auditur ab Inquiſitoribus? non recte agit, quia citatus eſt corā maiore.ff.de in ius vocando.l.2.§.fin. itē ſi ponas, ꝙ primo eum citauerat ordinarius, adhuc dico ꝙ deſerto eius iudicio debet venire corā Inquiſitoribus, ſi eum citent.ff.de re iudicata. contra pupillum.§.vltimo.& 11.quæſt.3.qui reſiſtit. & ita nullus eſt effectus ordinarij proceſſus, ſiue præueniat, ſiue præuentus ſit ab Inquiſitoribus. *haſtenus ille.*

Citatus ab Epiſcopo, & ab Inquiſitore corā quo debeat comparere.

QVAESTIO VI.

Inquiſitor à Prælatis ordinis ſui inſtitutus, cuius ſit delegatus.

SExta quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor, qui eſt inſtitutus ab ordine ſuo auctoritate Apoſtolica, ſit delegatus tantum domini noſtri Papæ, vel etiā Magiſtri ordinis, ſeu Prioris Prouincialis, vel Miniſtri Generalis, ſeu Prouincialis, qui eū inſtituit.

Reſpondemus, ꝙ tantum domini noſtri Papę, & non alterius: licet enim dominus noſter Papa commiſerit prædictis ordinum Prædicatorum & Minorum prælatis, quatenus perſonam eligerent, nullam tamen ſic eligentibus cōtulit poteſtatem. Ita habetur ſupra in ſecunda parte in litteris Apoſtolicis Clementis iiij.& Vrbani iiij. directis Prædicatorum & Minorum Inquiſitoribus, in quibus dicitur ſic: Catholicæ fidei negotium.& infra. Nā ſi prædicta ſedes interdum prælatis aliquibus veſtrorum ordinum, per ſuas ſub certa forma committat litteras, vt ad exercēdum Inquiſitionis officium contra hæreticam prauitatem, aliquos ſuorum ordinum Fratres aſſumere valeant, ipſosque cum expedire viderint, amouere, ac alios ſubrogare: non tamen per hoc ꝙ ipſis ea dumtaxat de cauſa in hac parte committitur: quia de Fratrum ſuorum ordinum idoneitate, pleniorem habere notitiam præſumantur, aliqua eis ſuper huiuſmodi Inquiſitionis negotio vobis immediate, à prædicta ſede commiſſo & committendo, facultas, vel iuriſdictio attribuitur, ſeu poteſtas.

Supra pag. 365.

COMMENT. LV.

QVæ ad hanc quæſtionem ſpectant facile intelliguntur ex his quę tradidimus ſupra ſuper q.3. huius partis. cum Eymerico ſentiunt Repertoriū Inquiſitorum, verbo. Inquiſitores. §.item an Inquiſitores. Lucerna inquiſit. eodem verbo, §.1. & alij. certiſſima eſt autem hæc Eymerici doctrina, Inquiſitores enim hæreticæ prauitatis à quocunq; eligantur, ſeu nominentur, ſemper ſunt Papæ delegati, & ab eo accipiunt iuriſdictionem & poteſtatem, illi vero quibus hoc Romanus Pontifex committit, ſolum habēt à Papa miniſterium eligendi ſeu nominandi Inquiſitores. ita præcitati & vere, conferunt tradita per Lapum allegatione 32. incipien. An Frater Minor.

DE DESTITVTIONE Inquiſitoris.

QVAESTIO VII.

An defuncto Romano Pontifice expiret Inquiſitoris poteſtas.

SEptima quæſtio eſt: Vtrum defuncto Romano Pontifice, qui Inquiſitorem inſtituit, ſtatim ſpiret poteſtas Inquiſitoris ab eodem defuncto Romano Pontifice inſtituti?

Reſpondemus ꝙ non, ſed manet, etiam quo ad negotia non incœpta. Ita habetur in c. Ne aliqui. de hęret.lib.6. vbi dicitur ſic: Ne aliqui dubitationem ſollicitam excitantes, in dubium reuocent, an officium inquiſitionis hæreticæ prauitatis ſollicitudini veſtrę intra certos limites ab Apoſtolica ſede commiſſum, expiret per mortem Romani Pontificis, qui commiſit; præſenti declaramus edicto,

Supra pag. 106.

Per mortem Romani Pont. non expirat Inquiſitoris poteſtas.

edicto, ipſum officium non ſolum quo ad negotia viuente mandatore incepta, immo etiam quo ad integra, & non cœpta; & (quod plus eſt) quantum ad ea, quæ tunc nequaquam emerſerant in fauorem fidei, poſt committentis obitum perdurare.

COMMENT. LVI.

Mortuo Papa officiũ Inquiſitorũ nõ expirat.

EX hac quæſtione ſimul & ex textu quem auctor citat, duo colliguntur axiomata. Primum eſt: Inquiſitorum officium morte concedentis non expirare.

Alterum eſt: Eorum officium extendi ad negotia nondum cœpta, & de nouo exorta, cum mandator, ſcilicet Romanus Pontifex, moritur.

B

Vtrumque axioma fauore fidei eſt inductum, & maximam habet æquitatem: de quibus agunt communiter Doctores in cap. ne aliqui. de hæret. lib. 6. quod hic citat Eymericus. & Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 4. Ioannes Rojas tract. de hære. par. 2. num. 436. idem in ſingularibus fidei, ſingul. 114. & 115. incipien. Iuriſdictio. *de catho. inſtit. tit. 34. nu. 14.*

Verum Geminianus in dicto cap. ne aliqui. de hæret. lib. 6. num. 4. verſ. quid ſi iſti Inquiſitores. tunc dicebat morte Pontificis non expirare officium Inquiſitorum, quando immediate à ſummo Romano Pontifice eſſent creati: ſecus ſi à Cardinalibus, Epiſcopis, ſeu Magiſtris ordinum Generalibus, Prouincialibus, aut quibuſuis alijs: quam ſententiam perſuadere conatur ex illis verbis in dicto cap. ne aliqui. Ab Apoſtolica Sede commiſſum: *quaſi aliud ſit ſentiendum, cum ab alijs, quàm à Romano pontifice Inquiſitoribus eſt officium commiſſum.*

C

Geminiani ſententia reiecta.

Sed huius ſententia tamquam falſa merito ab alijs exploſa eſt: quoniam à quocunque eligantur Inquiſitores, ſemper ab Apoſtolica Sede habent auctoritatem, vt quæſtione 3. & 6. huius partis apertiſſime docuit Eymericus, & alij à nobis ſuper eis locis citati, quod eſt certo certius: nec debuit hæc ignoraſſe Geminianus.

D

Ioãnis And. & Arelatani opinio reiecta.

Ad hæc, Nicolaus Arelatanus in dicto notabili 4. nu. 3. ſecutus Ioannem And. in dicto c. ne aliqui. de hæret. lib. 6. verſ. in gloſſa 1. in fine primum axioma dicebat verum eſſe, cum Inquiſitor ſimpliciter erat datus: ſecus autem ſi in priuilegio poneretur huiuſmodi clauſula: Ad beneplacitum Romani Pontificis: *Nam tunc, inquit, mortuo Papa expiraret Inquiſitoris officium, cum voluntas Papæ delegantis & concedentis per mortem expirauerit, per textum in c. ſi gratioſe. de reſcriptis lib. 6.*

E

Sed vt verum fatear, hoc etiam in hac cauſa falſum eſt, vt alibi copioſe oſtendimus. & ſumma hæc eſt: quocumq; modo ſit Inquiſitor conſtitutus, ſiue ad beneplacitũ Sedis Apoſtolicæ, ſiue ad beneplacitũ Romani Pontificis, non expirat eius officium morte delegantis, donec aut expreſſe, & nominatim fuerit reuocatus: aut niſi in litteris creationis contrarium caueretur. & hoc propter ſingularem fidei fauorem, ne incidamus in aliquem caſum, in quo, aut in hæreticos non inquiratur, aut eorum punitio omittatur, ſeu differatur. neque ab hac ſententia puto recedendum, & ex his remanet declarata hæc quæſtio.

A

QVAESTIO. VIII.

An defuncto prælato inſtituente Inquiſitorem, ſpiret poteſtas Inquiſitoris.

OCtaua quæſtio eſt: Vtrum defuncto promotore, ſeu amoto Magiſtro Prouinciali, ſeu Miniſtro, qui Inquiſitorem inſtituit auctoritate Apoſtolica, ſeu etiã Cardinali, vel Legato, ſpiret poteſtas Inquiſitoris taliter inſtituti?

B

Reſpondemus q; non: nã (vt dictum eſt ſupra ſtatim q. 6.) talibus fuit data poteſtas perſonam eligendi, ſed non auctoritatem, nec poteſtatem aliquam, ſic electis conferendi: Vnde poteſtatem habent Inquiſitores à domino noſtro Papa immediate, & eius funguntur auctoritate, non ab alio quocunque. Et etiam quoniam ſi defuncto Romano Pontifice, qui Inquiſitorem inſtituit, & ei officium commiſit, non ſpirat poteſtas Inquiſitoris, vt dictum eſt ſtatim ſupra q. 7. & habetur in c. Ne aliqui. de hęret. lib. 6. quanto minus ſpirabit defuncto Magiſtro, vel Miniſtro, qui auctoritate, non ſua, ſed Apoſtolica perſonam elegit, & nullam electæ perſonæ poteſtatem contulit? Neque per mortem prælatorum, à quib. fuit inſtitutus.

C

COMMENT. LVII.

NVlla ſuper hac quæſtione occurrit notatu digna difficultas: rectiſſime autem argumentatur hoc loco Eymericus, quoniam ſi defuncto Papa, à quo habent auctoritatem, iuriſdictionem & poteſtatem, non expirat Inquiſitorum poteſtas, vt dictum eſt in quæſtione proxime præcedenti, multominus expirabit defuncto prælato, qui ſolum habebat miniſterium eligendi ſeu nominandi.

An autem Inquiſitor durante officio poſſit ab inferiore à Papa promoueri ad aliquod aliud officium ſeu dignitatem, quæſtio eſt, nec huius loci, nec noſtræ breuitatis. vide Lapum allegatione 32. incipien. An Frater Minor.

D

QVAESTIO. IX.

A quo poſsit Inquiſitor ab officio remoueri.

NOna quæſtio eſt: Vtrum ſolus dominus noſter Papa, poſsit Inquiſitorem ab officio remouere?

Reſpondemus, q; dominus noſter Papa, & etiam alius à Papa, quia Magiſter Prouincialis, & Miniſter Generalis, vel Prouincialis, & Vicarius Prouincialis poſſunt, auctoritate tamen Apoſtolica, Inquiſitores ſuorum ordinum ab officio remouere. Ità habetur in priuilegijs ordinis Prædicatorum, quæ incipiunt: Virtute cõſpicuos. & infra dicitur ſic: Illos vero ipſius ordinis Fratres, qui ad prędicandum crucem, vel inquirendum contra hæreticam prauitatem, ſeu ad alia huiuſmodi negotia ſunt, vel fuerunt vbicunque à ſede Apoſtolica deputati, Tu fili Magiſter, tuique ſucceſſores remouere, ac reuocare, Inquiſitores etiam à prælatis ordinis poſſunt amoueri.

E

peni-

penitus transferre, ipſiſque ꝙ ſuperſedeant iniungere, alioſque ſubſtituere, cũ expedire videritis, licite, ac libere valeatis; & in eo ſi contra venerint, cenſuram eccleſiaſticam exercere: ac quilibet Prior Prouincialis, vel eius Vicarius eiuſdem ordinis in ſua Prouincia, circa Fratres ipſius ordinis, quibus ab eadem ſede ſimilia contingeret in illa committi, facere poſsit.

COMMENT. LVIII.

Circa remouendos Inquiſitores tria potiſſimum ſunt tractanda. Primum, quis poſſit eos remouere, de quo in hac quæſtione diſſeritur; Alterũ, quibus ex cauſis poſſint remoueri, quod tractatur q.10. & 12. Vltimum eſt, quis poſſit remouere Inquiſitoris Commiſſarios ſeu Vicarios, de quo agitur q.17. De duobus poſtremis ſuis locis dicetur: nunc de primo videamus.

Quis poſſit Inquiſitores remouere.

Optimo cõſilio hac tractat Eymericus: nam cum remouere Inquiſitorem à tanto officio & dignitate ſit valde odioſum, iure dubitatur à quo poſſit remoueri. & plane niſi auctoritate Pontificia cautum eſſet, vt Magiſtri Generales & Prouinciales, aut alij quibus id ius datum eſt poſſent eos remouere, ſolus id Papa facere poſſet.

Priuilegia de remouendis Inquiſitoribus.

Quantum vero attinet ad hoc priuilegium, quod hoc loco citat Eymericus, cuius initium eſt: Virtute conſpicuos: *id nobis nondum contigit videre, nec circunfertur in impreſſis ordinis Fratrum Prædicatorum priuilegijs: ſunt tamen alia, quæ nos vidimus in inquiſitione Bononienſi eiuſdem roboris Innocentij IIII. quod incipit:* Licet ex omnibus. *Item aliud eiuſdem, quod incipit:* Odore ſuaui. *Quod etiã ipſum continetur in priuilegijs Clemẽtis IIII. & Alexandri IIII. miſſis ad Magiſtrum Prouincialem ordinis Minorum, quę habuimus ex bibliotheca Illuſtriſſimi Felicis † Peretti Cardinalis de Mõte alto. quo loco in eo reſcripto quod incipit:* Licet ex omnibus: *hæc ſunt verba:* Si vero quemquam eorundem Inquiſitorum, ex cauſa videris aliquando amouendum, alium illo amoto ſubſtituas pari poteſtate functurũ, quotiens id faciendũ, deliberatione cũ diſcretis Fratribus pręhabita, tibi vel Vicario tuo te abſẽte, viſum fuerit expedire. *hęc ibi. ceterorũ reſcriptorum de hac re eadem eſt ſententia.*

† Nunc eſt SIXTVS V. Pont. Opt. Max.

Atque hæc quidem ante Eymerici tempora, poſt Eymericum vero annis ferme centum, Sixtus IIII. anno Domini MCCCCLXXIX. idem renouauit in bulla aurea incipiente: Sacri Prædicatorum & Minorum. *§. & ſi in aliquo. quæ habetur in libro priuilegiorum ordinis Prædicatorum fol.163. pag.2.*

Cur data ceteris perſonis facultas remouendi Inquiſitores.

Propterea autem, vt credo, his pręlatis data eſt facultas remouendi Inquiſitores: quoniam facilius ipſi intelligunt quando remouere expediat, cum ſuos quiſque cognoſcat Fratres, & cuiuſque notas habeat vires, & an ſufficiant ad tantum officium exercendum: hac enim non tam facile intelligeret ſupremus Pontifex. verum non temere ac pro libero voluntatis arbitrio remouere poſſunt Inquiſitores, ſed ex cauſa, vt paulo poſt aperiam.

Hodie nulla ſunt horum prælatorum partes in remouendis Inquiſitoribus, nam Reuerendiſs. Domini Cardinales Inquiſitores Generales in vniuerſa reſpub. Chriſtiana, ex cauſa, re mature cognita (vt de- A *cet) Inquiſitores remouent, mutant, ac de vno, cum expedit, ad alium locum transferunt.*

QVAESTIO X.

An Inquiſitores ex mera prælatorum ſuorum voluntate remoueri queant.

Decima quæſtio eſt: Vtrum pręſidentes ordinum Prædicatorum & Minorum poſsint Inquiſitores ſuorum B ordinum ab officio remouere voluntate liberà abſque cauſa legitima atque iuſta?

Reſpondemus, ꝙ non mera & libera voluntate, ſed exigente cauſa rationabili, legitima, atque iuſta. Ita habetur ſupra quæſt. proxima in clauſula priuilegiorum prædictorum ordinis allegata, vbi dicitur ſic: Tu fili Magiſter, tuique ſucceſſores remouere, ac reuocare, penituſque transferre, ipſiſque quod ſuperſedeant iniungere, alioſque ſubſtituere, cum expedire videritis, licite & libere valeatis. In hoc, quod dicit: cum expedire videritis: iudicium dicit & iuſtitiam, & non voluntatem merã. Et in c. Nolentes. de hæret. in clemen. C loquendo de Inquiſitoribus & commiſſarijs pecunias extorquentibus, committitur pręlatis eorum, & dicitur ſic: Qui equidem prælati Inquiſitores & commiſſarios prędictos, reos inde repertos, ab officijs amouere, & amotos aliàs punire debite, ſeu corrigere teneantur. Videant tamen pręlati gloſſ. Ioannis And. Pauli, & Genzellini, quid eſt pecunias extorquere: nam pœnas pecuniarias applicandas officio non prohibet, ſed illicitas exactiones, vt videbitur infra quęſt.104.

Relat. ſupra pag.113.

De pœnis pecuniarijs.

COMMENT. LIX.

D *Nvnc proſequitur ſecundum caput, eorum triũ, quæ ſuperiori quęſt. circa remouendos Inquiſitores diximus eſſe conſideranda.*

Inquiſitores non niſi ex cauſa iuſta remouendi.

Secũdum autem caput eſt: ex quibus cauſis poſſint Inquiſitores remoueri: & in hac quæſtione Eymericus ſolum in genere docet non poſſe remoueri Inquiſitores, niſi ex cauſa iuſta, rationabili, ſeu legitima; quod apertiſſime indicant verba reſcripti à nobis citati in ſuperiori commentario.

Quæ autem ſint cauſę legitimę & rationi conſentaneæ ad remouendos Inquiſitores, explicabitur à nobis infra ſuper q. 12. Eymericus vero ſubtiliter hoc loco ex illius reſcripti à ſe citati verbis, cũ ex- E *pedire videritis: docet cauſas has iuſtas & ęquas eſſe debere: nam hęc verba: cum expedire: ęquitatem & vtilitatem continent. c. non ſolum. de regula. lib.6. notat Archidiaconus in cap. cum expediat. de electio. lib.6. tradit Albericus in l.1. §.1. ff. de aqua quotidiana & æſtiua.*

Quid ſignificent hæc verba, cum expedire videbatur.

Rurſus hæc verba: cum viſum fuerit expedire: *important arbitrium boni viri, vt pulchre tradit Decius conſil.493. nu.17. vt vel hinc colligas, quàm vere & ſecundum legum decreta Eymericus ſemper loquatur.*

Hanc

Hanc quæſtionem habes etiam apud Locatum in A
opere iudiciali verbo, Inquiſitor. §. Inquiſitor non
tantum. nu. 38. adde Campegium apud Zanchinum
tract. de hæret. in præfatione.

QVAESTIO XI.

Mandari ne poſsit Inquiſitoribus à ſuis prælatis, vt ſuperſedeant ab executione officij.

VNdecima quæſtio eſt: Vtrum prælati
Ordinum Prædicatorum, poſsint B
mandare Inquiſitoribus ſuorum Or
dinum, ſuperſedere quo ad certos ar
ticulos, certaſue perſonas, ſeu eos ſuſpendere, ne
ſuum officium exequantur?

Reſpondemus, quod olim ſic; per clauſulam priui
legiorum ordinum prædictorum in quæſt. dua-
bus ſupra proximis allegatam, vbi dicitur ſic: Ip-
ſiſque quod ſuperſedeant iniungere, & cetera. Ho-
die tamen non, & bene: & hoc patet ſupra in ſecū
da parte, in Priuilegio Alexandri iiij. Clementis
Relat. ſupra pag. 156.
iiij. & Vrbani iiij. directo Inquiſitoribus Prędica
torum & Minorū, vbi dr̄ ſic: Catholicę fidei. &
infra: Etſi forſan Magiſter & Miniſter Generales, C
aliique Priores & Prouinciales, ac cuſtodes, ſeu
Guardiani aliquorum locorum veſtrorum Ordi
num, prætextu quorumcumque priuilegiorū, ſeu
indulgentiarum eiuſdem ſedis, dictis ordinibus
conceſſorum, aut concedendorum in poſterum:
vobis vel veſtrum alicui, ſeu aliquibus iniunxe-
rint, ſeu quoquomodo præceperint, vt ad tempus
vel quo ad certos articulos, certaſue perſonas in
negotio ſuperſedeatis eodem: Nos vobis vniuer-
ſis & ſingulis auctoritate Apoſtolica diſtrictius
inhibemus, ne ipſis obedire in hac parte, vel inten
dere quomodolibet præſumatis: Nos enim priui-
legia, ſeu indulgentias huiuſmodi (quantum ad D
hunc articulum) tenore pręſentium reuocantes,
omnes excommunicationis, interdicti, & ſuſpen
ſionis ſententias, ſi quas in vos, vel veſtrum ali-
quos hac occaſione ferri contigerit, irritas proſ-
ſus decernimus, & inanes.

COMMENT. LX.

R*Eferunt hanc Eymerici doctrinam Locatus in*
opere iudiciali verbo, Inquiſitor. §. nota quod,
nu. 39. Ioānes Rojas tract. de hæret. par. 2. nu. 418.
& Campegius apud Zanchinum cap. 31.

Hoc autem priuilegium, vt prælatis ſuorum ordi
num non teneantur obedire Inquiſitores in ſpectanti E
bus ad ſuum officium: fauore fidei ipſis tributum eſt.
nam cum Romani Pontifices ſacrum Inquiſitionis
officium ab omni impedimento liberum & immune
conſtituere ſapienter & religioſe decreuerint, vnū-
que ac præcipuum impedimentum naſci potuerit à
prælatis religionum, ſi cum Regulares Inquiſitores
creantur, ſuis prælatis obedire in ſuo officio teneren
tur, propterea prudentiſſima ratione cautum fuit,
vt ab eorum quo ad hoc iuriſdictione eximerentur:
nec prælati ordinum ſuper Inquiſitionis negotio vl-
lam haberent poteſtatem; immo vero tamquam impe-
ditores ſancti officij acriter poſſent coerceri, iuxta
qualitatem impedimenti, ſi quid eorum committe-
rent, quæ in hac quæſtione recenſentur, ac prohiben-
tur illis ne faciant.

Et profecto ob eandem cauſam tollendorum ſcili
cet omnium impedimentorum Pontifices ſummi om
ni ætate ac tempore varijs priuilegijs & præſidijs
ſanctum Inquiſitionis officium munire ſtuduerunt,
vt ex multis conſtitutionibus in eius fauorem editis
manifeſte conſtat.

QVAESTIO XII.

B An Inquiſitores teneantur reddere rationem prælatis ordinis de ſpectantibus ad officium ſuum.

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitores ſubduntur prælatis ordinis in con-*
cernentibus religionem ſuam.
2 *Non autem in ijs quæ ſunt officij Inquiſitionis.*
3 *Ab Inquiſitore ad prælatos ordinis non poteſt*
appellari.
C 4 *Diluuntur obiecta quædam contra præfata.*
5 *Quæ ſint cauſæ legitimæ remouendi Inquiſitorē.*

DVodecima quęſtio eſt: Vtrū prælati or
dinum Prędicatorum poſsint manda
re Inquiſitoribus ſuorum ordinum
quatenus eis, ſeu Capitulo Generali,
vel Prouinciali reddant rationem de his, quæ ſpe
ctant ad eorum officium Inquiſitionis hæreticæ
prauitatis?

1 Reſpondemus quod non: Inquiſitores enim &
ſunt religioſi, & ſunt domini noſtri Papę delega-
ti, iuxta c. Ne aliqui. de hæret. lib. 6. Inquantū ſunt
D religioſi ſuis pręſidentibus, ac domino noſtro Pa
pæ ſunt ſubditi; vnde quo ad ea quæ concernunt
ſuam religionem ſubiecti ſunt domino Papæ, &
etiam præſidentibus ſuæ religionis: & ideo ſi In-
quiſitores committunt contra vota, ſeu regulam,
aut alias obſeruantias regulares, & denuntiantur,
& interrogantur, & inquiritur, tenentur veritatem
dicere de his, & de alijs etiam concernentibus reli
gionem, vt ſi inquiratur quid, vbi, & quantum ha
bent, & ſimilia, tenentur præſidentibus eorum in-
quirentibus reddere rationem. extra de ſtat. mon.
cap. Cum ad monaſterium.

Inquiſitores in quib⁹ ſubdantur prælatis ordinis.

2 Inquantum vero ipſi Inquiſitores ſunt domi-
E ni noſtri Papę & nullius alterius delegati, vt in c.
Ne aliqui. de hæret. lib. 6. ſoli domino noſtro Pa-
pæ ſunt ſubiecti: vnde quo ad ea quæ concernūt
ipſam delegationem, ſeu delegationis officium,
in nullo ſubſunt eorum præſidentibus, ſed ſolum
ſoli domino Papæ.

In quib⁹ vero non ſint eis ſubiecti.

3 Et ideo ſi ipſe Inquiſitor indebite aliquem ve
xaret captum pro hæreſi, vel ipſi capto videretur,
talis non poſſet appellare ad pręſidentem illius re
ligionis, ſed tantum ad dominum noſtrum Pa-
pam, nec Inquiſitor pręſidenti ſuæ religionis po-

Ab Inquiſitore ad prælatos ordinis appellari nequit.

tenti vt ſibi reſpondeat de citationibus, captionibus, proceſsibus, abiurationibus, ac ſententijs per eum latis, & aliis ad ſuum officium pertinentibus tenetur ei in aliquo obtemperare, ſed ſoli domino noſtro, cuius immediate gerit vices. Quis enim ſanæ mentis diceret, quòd viſitator, ſeu vicarius Magiſtri Ordinis Prædicatorũ, ſeu Miniſtri Generalis Minorum, ad aliquam prouinciam viſitandam deſtinatus, teneretur reddere rationem eorũ quæ reperit atque concernunt ſuum vicariatum, ſeu viſitationem, alteri præſidenti illius religionis, niſi ſoli Magiſtro, vel Miniſtro; qui eum ad huiuſmodi deſtinauit? Et certe ſi aliquis alius à Magiſtro, ſeu Miniſtro ei mandaret, & ille obtem B peraret, vterque ignoranter ageret, & dignus pœna foret, quanto magis ſi præſidentes ordinũ Prædicatorum mandarent Inquiſitoribus ſuorum ordinum, quatenus eis de concernentibus illorum officium redderent rationem, & illi obtemperarent, & iſti & illi agerent vt ignorantes, ac digni pœna, tanquam vſurpantes iuriſdictionem domini noſtri Papæ haberentur?

4 Et ſi dicatur, ꝙ aliquando ſic factum eſt, reſpondetur, ꝙ male factum eſt, & contra ius factũ eſt, & non eſt curandũ quid factum eſt, ſed quid fiendum eſt. Nam quę contra ius fiunt, debent pro infectis haberi †. Nec ad conſequentiam eſt C trahendum, ſi illi, qui hoc fecerunt, magni fuerũt; nam in hoc magni in iure non fuerunt, quia à iure communi exorbitauerunt: quæ autem à iure communi exorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda, extra de reg. iur. †. Nec etiam obuiat ſupradictis ꝙ in c. Nolentes. de hęret. in clemen. mandatur pręlatis Inquiſitorum, ꝙ ſi eos reos reperiant, modis ſcilicet illicitis pecunias extorquendo, ꝙ eos deponant, & depoſitos puniãt: hoc autem (vt videtur) requirit præuiam inquiſitionem, in qua ſi interrogetur Inquiſitor, tenetur ſuper huiuſmodi reſpondere: Nam dicitur ꝙ hoc factum eſt ad correctionem Inquiſitoris, & D iſta eſt ſola culpa vna, in qua conceditur prælatis deponere Inquiſitorẽ in cap. allegato. à particulari [a] autem ad vniuerſalem, conſequentia eſt nulla. Et etiam quia modis licitis pecunias extorquere, nõ eſt actus officij Inquiſitoris; immo eſt contra officium Inquiſitoris: quia à Papa in cap. allegato Nolentes. eſt eis interdictum. Et ſi tenetur Inquiſitor prælato ſuo requirenti, an modis illicitis à talibus extorſerit pecunias reſpondere, non tamen ſequitur ꝙ teneatur de alijs quibuſcunque reſpondere; vt pote, quos proceſſus fecit, ſi contra talem proceſsit, quis & quid talis teſtificatus fuerit, & ſimilia. Nec valet ſi dicatur, ꝙ iuxta E priuilegia ordinum prędictorum, Magiſtri & Priores Prouinciales, ac Miniſtri Generales, & Prouinciales poſſunt Inquiſitores ſuorum ordinum remouere ſeu reuocare, cum eis viſum fuerit expedire, quod denotat dictorum præſidentiũ non meram voluntatem, ſed cauſam rationabilẽ ſic exigentem; quod requirit iudicium præuium & Inquiſitionẽ. Nam verũ exiſtit ꝙ eos poſſunt reuocare, cum viderint expedire, & non libera voluntate.

†L. nemo poteſt. ff. de leg. 3. l. non dubium. C. de legib.

†c. quæ à iure. de regul. iur. lib. 6.

A 5 Expedire [b] autem videtur Inquiſitorem ab officio remouere, cum eum præſidentes facti euidentia ad laborandum viderint impotentem, infirmitate, ſenectute; & quòd [c] deterius eſt, ignorãtia; ſeu aliàs, cum facti euidentia ad laborandum viderint eum negligentem; & tunc ante debent eũ ſollicitare, & ad diligentiam excitare. Quòd ſi tẽpore cõgruo expectatus noluerit vacare, poſſunt eum licite reuocare, vel ſi euidenter eis conſtiterit, quòd pecunias extorſerit modis illicitis, viſo digeſte quid eſt de iure, & ſecundum gloſſ. c. Nolentes. alleg. modis illicitis pecunias extorquere. His modis & ſimilibus expedit Inquiſitores per dominum noſtrum Papam, ac per eorum præſidentes ab officio reuocare.

Cauſæ amouendi Inquiſitorem.

Sed ꝙ ipſi eorum præſidentes inquirant cum eiſdem, contra quos, & qualiter proceſſerunt, qui & quę teſtificati fuerunt, & ſimilia directe officiũ contingentia, nequaquam tenentur eorum præſidentibus in & ſuper his inquirentibus reſpondere, quia ſubiecti eis in huiuſmodi non exiſtunt, ſed tantummodo domino noſtro Papæ, in quibus auctoritate eius agunt, ac vices eius gerunt, vt not. 2. q. 6. Si Epiſcopus. & locum eius obtinẽt. 93. diſt. cap. vlt. quare maiores in officio eis tradito ordinum prælidentibus ſunt, vt in c. Sane. de offic. iudic. deleg. Minor autem in maiorem non habet imperium, immo neque in parem. argum. 21. diſt. Inferior. & ff. ad Trebelli. Ille à quo. quare in his obedire Inquiſitores talibus præſidentibus non debent, ſed Papæ, quia potius eſt obediendũ maiori poteſtati quàm minori. 11. queſt. 3. Qui reſiſtit.

COMMENT. LXI.

Totam hanc Eymerici diſputationem tranſtulit Locatus in ſuum opus iudiciale verbo, Inquiſitor. §. reddere autem rationem. nu. 40. retulit etiã, ſed breuius, Campegius apud Zancbinũ, c. 31. verſ. ſecundum quod ad ſuperiores attinet. meminit eiuſdem priuilegij, de quo hic diſſeritur, Ioannes Roias tract. de hæret. par. 2. nu. 418. tota per ſe eſt facilis, nec fere indiget interpretationis lumine: verum more noſtro inſigniora illuſtrabimus.

a ¶ A particulari autem ad vniuerſalem conſequentia eſt nulla.] *Axioma eſt Ariſtotelis lib. 1. Prior. Analy. cap. 7. dicentis, in nulla ſyllogiſmorũ figura ex ſumptionibus particularibus, ſiue ſint aiẽtes ſiue negantes, effici neceſſariam concluſionem.* Num. 4.

b ¶ Expedire autem videtur Inquiſitorem ab officio remouere, cum eum præſidentes, &c.] *Hæc diſputatio de cauſis, quibus remoueri poſſunt Inquiſitores, propria erat quæſtionis decimæ. ſed quoniam occaſio non inepta oblata hoc loco fuit, ad hanc diſputationem habẽdam, propterea res fuit hic ab Eymerico tractata. perſequitur autem tum breuiter, tum diligenter ſingulas remotionis cauſas: ſunt vero in genere tres, impotentia, negligentia, iniquitas, dolus ſeu fraus prætextu officij commiſſa, de quibus ſuo ordine dicam.* Num. 5.

Cauſę ex quibus poſſunt Inquiſitores remoueri.

Ac de cauſis quidem remouendi iudices ſingularis extat conſtitutio in l. ſi quos. C. de offic. præfecti præto.

prato. Orient. in hac verba: Si quos iudices vel propter aduerſam & longinquam corporis valetudinem; vel propter negligentiam, aut furtum vel ſimile aliquod vitium ſublimitas tua inutiles eſſe reperit: his ab adminiſtratione remotis, & vice eorum alijs ſubrogatis, furibuſq; pœnis legitimis ſubactis, ad noſtræ manſuetudinis ſcientiam, non crimina, ſed vindicta referatur. hæc ibi. Sed ad Eymericum reuertor.

Sub impotentia ad exercendum officium Inquiſitionis contra hæreticos ponit & recte, infirmitatem ſenectutem, ignorantiam, ſiue imperitiam: quamuis enim quod ait hic Eymericus de imperitia Inquiſitorum, non ſit in Barchinonenſi impreſſo, nec in Bononienſi, nec in codice Cardinalis de Gambara, in Sabellano tamen recte ponitur, vt paulo poſt aperiam.

Ob quam infirmitatē poſſit Inqſitor remoueri.

Sed iam percurramus ſingula. de infirmitate diſtinguendum eſt: nam quędam eſt temporalis, alia vero perpetua. ob temporariam, ſiue tranſeuntem infirmitatem non eſt Inquiſitor remouendus; nam tunc ipſemet inquiſitor infirmitate durante, poteſt ſibi vicarium, ſeu commiſſarium inſtituere, cui conferat plenarie vices ſuas; quod iure fieri poſſe alibi docuimus: nam cum ſit principis delegatus, ob iuſtā cauſam poteſt ſubdelegare. infirmitatem vero & abſentiam iudicis delegati, iuſtas eſſe ſubdelegandi cauſas explorati iuris eſt. l. 1. vbi communiter Doctores. ff. de officio eius cui mand. eſt iuriſdict. vbi vero liberatus fuerit à morbo, poterit ad ſe ſubdelegatam iuriſdictionem reuocare, vt optime docet Bernardus Comenſis in lucerna verbo, Inquiſitor. §. 2. cuius ſententiam veram eſſe aduerſus Panormitanum in c. venerabili. nu. 6. notabili. 9. de officio delegati. & Locatum in opere iudiciali verbo, Inquiſitor. nu. 5. copioſe alibi probaui.

Quòd ſi infirmitas, aut perpetua ſit, aut talis vt Inquiſitorem vel omnino impediat, aut certe ineptiorem reddat; tunc remouendus erit. argumento textus in. l. morbus ſonticus. vbi gloſſa & Doctores. ff. de verb. ſignif. Et eorum quę docet ſanctus Thomas 2. 2. quæſt. 71. art. 2.

Inquiſitores quando ob ſenectutem poſsint remoueri.

De ſenectute idem ſentiēdum arbitror, cum morbo comparetur, iuxta illud Terentianum: Senectus ipſa morbus eſt. & ideo de ſenibus etiam diſtinguendum arbitror. Quidam enim ſunt adeo ſenio confecti, vt nec memoria valeant nec iudicio; qui quamuis fuerint prudentiſſimi, interdum tamen vel delirant, vel non ſunt eorum conſilia tuta ob rationis & iudicij imbecillitatem, de quibus vere accipitur illud: Bis pueri ſenes. & hi iuſte, immo neceſſario remoueri debent.

Sunt alij conſiſtentes, & mente & iudicio validi, qui & ob multam ętatem, & rerum experientiam, multa prudentia decorantur: & hi non modo remoueri non debent, verum in officio ſunt confirmandi; quamuis illi id tractare recuſent. hi enim ad regendum & gubernandum aptiſſimi ſunt, vt grauiter & vere docuit Ariſtoteles lib. 7. politicorum, & beatus Hieronymus Epiſtola quadam ad Nepotianum, traditque optime Archidiaconus in cap. tanta. diſtinct. 86.

Iam qui dicantur ſenes, docet Speculator tit. de teſte. §. nunc tractemus. verſic. ſed quos vocat A ſenes. & Felinus in cap. quoniam. extra vt lite non conteſt.

Iudices ob imperitiā remouendi.

Quod vero ad imperitiam ſpectat, exploratiſsimū eſt ob eam poſſe Inquiſitores amoueri. ſi enim non ſunt quales docuit Eymericus paulo ante quæſt. 1. velut inepti reijci debent. & generaliter quidem cautum eſt, iudices omnes peritos eſſe oportere: imperitos vero remouendos. in authent, de iudicibus. §. 1. conſentit textus in c. ex litteris. §. ceterum. de cōſanguinit. & affinit. cuius verba ſunt, Ceterum tuam prudentiam volumus non latere, quòd non ſunt cauſæ matrimonij tractandæ per quoslibet, ſed per iudices diſcretos, qui poteſtatē habeant iudi- B candi & ſtatuta canonum non ignorent. hactenus ibi. Quod multo magis obſeruari debet in cauſis fidei, quæ cauſis matrimonij præponderant. facit textus in §. 1. inſtit. de officio iud.

Peritorū nomine qui intelligantur.

Debent autem Inquiſitores, ſi fieri poteſt, theologiæ, iuris canonici, & ciuilis periti eſſe: nam & peritorum nomine hos intelligimus, vt docet Ioannes And. in c. vt commiſsi. de hæret. lib. 6. quod ſi cum eliguntur (vt ſępe contingit) non plene intelligunt quæ ad exercendum hoc grauiſſimum officium exiguntur: at deinde oportet eos diligentiſsimos eſſe in cognoſcendis omnibus his, ſine quibus vix poſſunt ſuo muneri ſatisfacere; & niſi ita faciāt, non dubito quin C grauiſſime peccent.

Nunc vero huic incommodo ſatis occurrere poterunt Inquiſitores, cum in vno hoc Directorij volumine demus illis quidquid ad eorum officium ſecure exercendum attinet. nam quod non eſt apud Eymericum tractatum, in noſtris hiſce exiguis laboribus videbunt fortaſſis non male explicatum.

Ob negligentiā remouendi Inquiſitores.

De negligentia, nulla dubitatio eſt, quin ea cauſam prębeat ad Inquiſitorem remouendum, cū generaliter quilibet prælati iuriſdictionem habentes poſſint ob negligentiam circa officium ſuum remoueri, c. ſi qui Epiſcopi. 1. quæſt. 1. Gloſſa, Hoſtienſis, & cōmuniter Doctores in c. excommunicamus 1. §. vlt. de D hæret. & negligētia dolo æquiparatur. Speculat. tit. de reſtit. in integrum §. 1. verſi. vt autem. iam quanto tempore inducatur & quomodo probetur negligentia, tradit Bart. in tract. de teſtibus, & Felynus in c. ſi autem. de reſcript. nu. 3.

Inquiſitores omnino negligētiā caueant.

Monebo hic, vt Inquiſitores in hac fidei cauſa negligentiam omnino euitent: quoniam etſi in omnibus iudicibus negligentia circa officium ſuum graue peccatum ſit; in Inquiſitoribus tamen ingens eſt ſcelus, & non caret fautoriæ hæreticorum ſuſpicione, iuxta tradita per Eymericum par. 2. quæſt. 53. nu. 1. hinc grauiſsimę olim pœnæ ſtatutæ ſunt in Epiſcopos negligentes procedere aduerſus hæreticos, vt E accurate docet Conradus Brunus lib. 4. de hęret. cap. 1. & tradit textus in cap. excommunicamus 1. §. vlt.

Quis dicat negligens.

Generaliter autem eum appello negligentem, qui aut non exercet, aut debito tempore non exercet quę ad munus ſuum ſpectant. itaque non modo dico negligentem eum, qui non procedit contra hęreticos, verum etiam illum, qui non debito tempore procedit; vt ſi procedat quando capi non poſſunt, aut quando iam hæreſes docuerunt, cum potuerit, ſi diligenter egiſſet, hæc incommoda præcauere. &

de ne-

de negligentia Inquiſitorum extat textus in clem.1. A de hęret. §.verum quia. verſi.quod ſi odij.

Inquiſitores iniqui remouendi, & ex quib. cauſis.

Denique ob iniquitatem poſſunt etiam remoueri Inquiſitores, de qua loquitur hic Eymericus num.5. dum ait: vel ſi euidenter eis conſtiterit, quòd pecunias extorſerit modis illicitis. ſub iniquitate ergo pono cum auctore primum auaritiam, & extorſionē illicitam pecuniarum ſacri officij prætextu. per textum in clement.2.§.1.de hęret. & facit textus in l. illicitas.ff.de officio præſid. & in c.in tantum. & in c. audimus. de ſimo. tradit Bernardus Comenſis in lucerna verbo, Inquiſitor.§.10.& Frāciſcus Squillacenſis tract.de fide catho.cap.53.

Nomine Pecuniæ quid intelligatur.

Nomine vero pecuniæ (vt obiter id dicam) hoc loco non ſolum intelligimus pecuniam numeratam aut cuſſam, ſed rem etiam quamcunque pretio æſtimabilem, vt ait optime Zabarella in dicta clemen.2.de hęres. B quod apertiſſime docet Hermogenianus in l.pecuniæ nomine.ff.de verb.ſignifi.dicens: Pecuniæ nomine non ſolum numerata pecunia, ſed omnes res, tam ſoli quàm mobiles, & tam corpora quàm iura continentur. hęc ille.

Rurſus ſub iniquitate colloco prauitatem, qua imponunt alicui crimen, vel ſuſpicionem hęreſis. de qua in clemen.1.§. verū quia.de hęres.traditque Bernardus Comenſis in lucerna verbo, Inquiſitor.§.9.& alij communiter tum ibi, tum alijs locis.

Alijs quoque modis poſſunt per iniquitatem Inquiſitores in grauiſſimo & integerrimo tribunali delinquere, quos ſingulatim tradere non eſt artis. atque vt tandem finiam, nullę ſunt cauſę ob quas poſſunt Inquiſitores remoueri, quę ad hęc tria generalia capita non referantur.

Inquiſitores delinquētes à quo puniēdi.

Quòd ſi quęras à quo puniri debeāt Inquiſitores, cum in cauſa ſancti officij deliquerint, reſpondebo iure cautum eſſe in clemen.2.de hęret.§.quiequidem. vt à ſuis prælatis puniātur in hęc verba: Qui equidem prælati, Inquiſitores & commiſſarios prædictos reos inde repertos ab officiis amouere, & amotos aliàs punire debite ſeu corrigere teneantur. hęc ibi.

Ceterum hodie ſicut nec Prælati ordinum conſtituunt, aut deſtituunt ſeu remouent Apoſtolicos Inquiſitores, vt ſupra q.9. dictum eſt, ita nec eos puniunt, ſed ea res ad Cardinales Inquiſitores generales in vniuerſa republica Chriſtiana delata eſt, ipſi enim culpabiles puniunt.

In Hiſpania præſes Inquiſitionis (quem Maiorem Inquiſitorem vocamus) Inquiſitores delinquentes coercet, quod iure videtur poſſe facere per textū in dicta clemen.2.de hęre. quem paulo ante retulimus, & refert Eymericus ſupra q.10. huius partis. nihilominus diplomate quodā Leonis X. Pontificis maximi id ei expreſſius indultum eſt.

Quibus tamen minime obſtantibus quoties domino Papę viſum fuerit ad Rom. curiam libere poteſt quoslibet Inquiſitores quorumcumque regnorum vocare, citare, & punire: cum ſit omniū iudex, & Inquiſitores ab eo ſint delegati, & ad eum ſpectet eorū cauſas delictaque cognoſcere & coercere. quòd ſi alij de eis cognoſcant, id ex poteſtate à Papa conceſſa contingit, quam quotieſcumque voluerit, & auferre poterit, & ad ſe negotium auocare.

Citari poſſunt Inquiſitores ad Romanam cur.

Ex quibus fit conſequens, minus decenter & vere Ioannem Rojam tract.de hęres.par.2.tit. de priuilegijs Inquiſitorum, nu.417.verſi.item Inquiſitores.dixiſſe, Inquiſitores non poſſe ad Rom.curiam citari; id enim abſolute & ſimpliciter falſum eſt. Equidem non poſſunt Inquiſitores à quibuſuis iudicibus, & pro quibuſuis cauſis ſicut alij quilibet ad Romanam curiam euocari, at à Romano Pontifice velut à proprio & immediato iudice, & poſſunt quidem citari, & debent ipſi (niſi rebelles haberi velint) & obedire & comparere, nullis indultis aut priuilegijs obſtantibus, quorum ope nullo pacto à Romani Pontificis iuriſdictione eximi poſſunt.

Caute ſunt puniendi Inquiſitores.

Poſtremo cum de puniēdis Inquiſitoribus in cauſis ſancti officij delinquentibus agitur, id obſeruandū cēſeo qđ beatus Thomas admonebat 2.2.q.70. art.2.ad 3.argum.ediſſerens de coercendis Cardinalibus Rom. Eccleſię, vt ſcilicet caueatur ne ex condemnatione, aut punitione alicuius eorum derogetur in opinione hominum dignitati & auctoritati ſancti officij ſacroſanctę Inquiſitionis, quod eſt periculoſius, quàm impunitum relinquere aliquem peccatorem: niſi tale eſſet delictū vnde ſcandalum oriretur, ac propterea non eſſet impunitum relinquendum: cū enim Inquiſitores Apoſtolici multis ac præſertim ſceleratis hominibus ſint formidabiles & inuiſi, ſi facile ac publice punirentur, non difficulter eorum delicta à populo ſtulto & inſana plebe in odium & dedecus ſancti officij traherentur. itaque cum neceſſitas punire Inquiſitores cogit, caute id fieri debet, ne in ſuperiora incommoda prolabamur.

Num.5.

Et quod deterius eſt, ignorantia.] Hęc verba in ſolo codice Illuſtriſſ. Cardinalis Sabelli reperiebantur, quę nullo pacto viſa ſunt omittēda. & ſatis eſt veriſimile hęc ſcripſiſſe Eymericū, vt prioribus præceptis cōſentanea tradat. cum n. ſupra q.1. huius partis dixerit, Inquiſitorē debere eſſe eminenter eruditum, conſequitur eum propter ignorantiā, ſeu imperitiam remoueri poſſe, vt paulo antea diximus.

DE INSTITVTIONE Commiſſarij Inquiſitoris.

QVAESTIO XIII.

An Inquiſitor poſsit inſtituere ſibi Vicarium.

Tertiadecima quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſsit ſibi Vicarium ſeu Cōmiſſariū auctoritate Apoſtolica inſtituere?

Reſpondemus quòd ſic: quia delegatus eſt domini noſtri Papæ, vt dictum eſt ſupra in hac par.3.q.4.& patet in c.Ne aliqui.de hęreticis lib.6. Delegatus autem poteſt ſubdelegare. C.de iudicijs. A iudice.& extra de offi.iudic.deleg. Super quęſtionum. Poſſunt igitur Inquiſitores ſubdelegare, & cōmiſſarios ſeu vicarios facere vel inſtituere, & hoc ſupponitur in c.Multorū.de hęret.in clemen.§.verum.vbi dicitur ſic: Verū.& infra: Epiſcopo & Inquiſitori prędictis, ac alijs ad

Relat. ſupra pag.111.

dicti executionem officij ſubſtituendis ab eis in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione maledictionis æternæ præcipimus, &c. & ſupra eo.c.§.porro. & eo.tit.in c.Nolentes. §.& tam ip ſorum: vbi dicitur ſic: Et tam ipſorũ quàm Epiſcoporum, ſeu capitulorũ ſede vacante, ſuper hoc deputatis commiſſarijs quibuſcunque, diſtrictius iniungentes, &c. & infra: Notarij vero, & officiales dicti officij, nec non Fratres & ſocij Inquiſitorum, & commiſſariorum ipſorum, qui dictos Inquiſitores aut commiſſarios, &c.

COMMENT. LXII.

Non inepte hanc quæſtionem propoſuit Eymericus: quia olim & initio conſtitutę delegatę inquiſitionis, & pauco poſt tempore dubitatum fuit, An Inquiſitores poſſent ſibi vicarios, ſeu commiſſarios conſtituere. hodie tamen hęc res omni dubitatione caret, non modo per canones in hac quæſtione ab Eymerico citatos; verum etiam & ob ſequentia Pontificia reſcripta: in primis vero per bullã Pij II. incipientem: Cum iam dudum. *miſſam ad Gabrielem de Barchinona Inquiſitorem Bononiẽſem, quàm vidimus in Archiuo inquiſitionis Bononiẽſis. & per Bullam Clemẽtis VII. miſſam ad Paulum Butigellam, quę incipit:* Cum ſicut. *vbi ita ſcriptum extat:* Decernimus inſuper, vt veſtros vicarios ſiue cõmiſſarios inſtituere valeatis; viros veſtra ſententia prouidos, aptos, & idoneos, dummodo ætatis trigeſimum annum attigerint. *hęc ibi. Refertur in libro priuilegiorum ord. Prędicat. fol. 201. pag. 2. & in bullario litterarum Apoſtolicarum pro officio inquiſitionis in fine huius operis.*

> Inquiſitores vicarios poſſunt ſibi inſtituere.

B

Quòd ſi plura huc ſpectantia videre cupis, ea tradunt Decius in cap. cum cauſam. de appella. notabi. li 3. Antonius Butrius, Panormitanus, & cæteri in cap. ſuper quæſtionum. §. ſi vero. de officio deleg. Bonifacius Vitalinus in clement. 2. de hęreti. num. 30. & ſeq. Gondiſſaluus tract. de hęret. q. 7. nu. 13. Zanchinus de hęret. cap. 30. & ibi Campegius. Repertorium Inquiſitorum verbo, Inquiſitores. §. an inquiſitor. & verbo, commiſſio. Ioannes Rojas in ſingularibus fidei, ſingula. 97. Bernardus Comenſis in lucerna verbo, Inquiſitor. §. 2. Simancas de catho. inſtit. tit. 34. nu. 29. & alij, ex quibus intelliges & delegatum poſſe ſubdelegare, & Inquiſitorem plenarie poſſe cõmittere vices ſuas: quod & verum eſt, & ſequenti commentario fuſius oſtendemus.

QVAESTIO XIIII.

An vicarij Inquiſitoris ab ipſo ſolo inſtitui poſsint, & non ab eius prælatis.

Qvarta decima quæſtio eſt: Vtrum ſolus Inquiſitor poſſit in officio ſibi tradito vicarios ſeu commiſſarios inſtituere; vel etiã Magiſtri & Prouinciales Ordinis Prædicatorum; Miniſtri Generales & Prouinciales Ordinis Minorum illud poſsint?

A Reſpondemus, quòd ſolus poteſt Inquiſitor, & non dictorum ordinum præſidentes: quia præſidentibus nulla attribuitur poteſtas, ſeu iuriſdictio prauitatis hęreticæ officium exequendi; ſed tantum attribuitur eis miniſterium Inquiſitorum perſonas eligẽdi; quia præſumitur, eos habere ſuorum fratrum notitiam pleniorem, vt dictũ eſt ſupra parte iſta. q. 10. Quare ipſi Inquiſitores, & nõ dictorum ordinum prędſidentes, ſunt in dicto inquiſitionis officio delegati, & conſequenter ipſi Inquiſitores ſolum poſſunt ſibi cõmiſſarios ſubſtituere, & ſubdelegare.

COMMENT. LXIII.

Practicam creandi Vicarios ſeu Commiſſarios luculenter oſtenderat Eymericus ſupra in principio huius 3. partis nu. 37. & multis ſequentibus: at ex illis nõ liquebat huius difficultatis ſolutio, et propterea hoc etiã fuit declarandũ. Vnica vero concluſione rem abſoluit, videlicet à ſolis Inquiſitoribus, non ab eorũ prælatis, de quibus hic, poſſe creari commiſſarios ſeu vicarios. ratio qua vtitur auctor vera eſt & certa, nec indiget amplius declaratione noſtra.

Hanc quoque quęſtionẽ Locatus tranſtulit in ſuũ opus Iudiciale, verbo, Vicarius.

C *Inquiſitor non modo vnum aut alterũ, ſed plures interdum Vicarios aut Commiſſarios ſibi conſtituere poteſt, cum eius diœceſis ſeu prouincia late patet, ac multę in ea ciuitates continentur: nam cum tũc Inquiſitor ſingulis per ſe intereſſe non poſſit, neceſſe eſt Commiſſarios in eis conſtituere.*

> Inquiſitor plures vicarios creare poteſt.

Creabit vero in ſingulis vnum cõmiſſarium virũ prudentem, doctum, Chriſtianũ veterem, piũ & negotio aptum atque idoneũ, ſui vel alterius ordinis religioſum, aut clericum ſęcularẽ, verbi gratia aliquẽ in eccleſia principali eius ciuitatis in dignitate conſtitutum, aut canonicũ, quem proculdubio credat negotia fidei diligenter & iuxta canonicas ſanctiones eſſe curaturum. iam qualis eſſe debeat Inquiſitoris Commiſſarius paulo poſt docet auctor quæſ. 16.

> Quales vicarij cõſtituẽdi.

D

QVAESTIO XV.

An Inquiſitor vices ſuas alij plene committere valeat.

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitor vices ſuas alij plene cõmittere poteſt.*
2 *Vicarius Inquiſitoris non poteſt vicarium ſubſtituere.*
3 *Quænam ſibi reſeruare conſueuerint Inquiſitores.*
4 *Et communi & priuato iure licet Inquiſitori plenarie committere vices ſuas.*

E

Qvintadecima quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor Vicario ſuo ſeu commiſſario, poſſit plenarie committere vices ſuas?

1 Reſpõdemus quòd ſic; Nam Inquiſitor (vt dictũ eſt ſupra parte iſta. q. 13.) eſt delegatus dñi noſtri Papæ, vt patet in c. Ne aliqui. de hęre. lib. 6. Et oẽs delegatus põt ſubdelegare, & alteri plenarie cõmittere vices ſuas, vt extra de offi. iudic.

indic.deleg. Super quæſtionum.

2 Non[a] tamen ſic plenarie, quòd ſicut Inquiſitor poteſt Commiſſarium inſtituere, quòd ipſe cõmiſſarius poſsit etiam aliũ cõmiſſarium ſubſtituere: nam ſubdelegatus non poteſt ſubdelegare.

Poteſt igitur Inquiſitor commiſſarium inſtituere, & eidem committere, vt poſsit delatos vel ſuſpectos citare, teſtes examinare, reos condemnare, & generaliter eidem committere plenarie vices ſuas.

3 Sed licet poſsit, attendat tamen quibus cõmittit: nam in pluribus non ſunt ita experti ſicut Inquiſitores, nec ita reuerentur nec timẽtur; & ideo non committitur eis regulariter condemnatio relapſorum, nec impænitentium: immo etiam raro quòd poſsint ſentẽtias diſtinitiuas ferre, niſi prius conſultato Inquiſitore, cuius eſt proceſſus etiam ſuorum commiſſariorum, quadam decentia defenſare.

Condẽnatio relapſorũ & impænitentiũ reſeruanda Inquiſitoribus.

4 Sed ſi Inquiſitor poteſt de iure cõmuni vt delegatus, commiſſarijs ſuis committere plenarie vices ſuas, cur non & iure priuato? vt in priuilegijs Vrbani, Innocentij, Alexandri & Clemẽtis ſummorum Pontificum ad Inquiſitores. Et in cap. Vt commiſsi. de hęret. lib. 6. conceditur eiſdem Inquiſitoribus, quatenus poſsint committere citationes, teſtium examinationes, & ſententiarum denuntiationes. Reſpondet Ioan. And. quòd propter prædictam decretalem, Vt cõmiſsi. olim dubitabatur à nonnullis, an Inquiſitor hoc poſſet: ſed hodie non eſt dubium, quia eſt expreſſum in c. Multorum. §. verum. & in c. Nolentes. §. Inquiſitoribus. & §. Notarij de hęret. in Clemen. vbi expreſſe committitur Inquiſitoribus ſubſtituere & commiſſarios ponere. not. de hoc Ioan. And. in c. Nolentes; allegato.

COMMENT. LXIIII.

Quæſtionis ſumma.

EX hac quæſtione duę potiſſimum colliguntur aſſertiones.

Prima eſt: Inquiſitores Vicarijs ſeu Commiſſarijs à ſe inſtitutis plene cõmittere poſsũt vices ſuas.

Altera eſt: Commiſſarius tamen cum plena poteſtate inſtitutus, non poteſt ſibi alium Commiſſarium ſubſtituere.

Quantum ad primam aſſertionẽ attinet, eã abunde docuit Eymericus paulo antea in hac 3. par. titu. De forma inſtituendi Vicarium ſpecialem. nu. 37. & dixi ibi. eamque oſtendunt etiam illi, quos citauimus paulo ante ſuper q. 13. §. quod ſi plura. quibus adde Locatum in opere iudiciali verbo, Inquiſitor, nu. 4.

Num. 2. Subdelegatus, an poſſit ſubdelegare, anceps quæſtio.

a ¶ Non tamen ſic plenarie, &c.] *Hac eſt ſecũda aſſertio, quam probat Eymericus dicens, ſubdelegatum non poſſe ſubdelegare.*

Hęc tamen ratio valde eſt controuerſa & anceps inter Doctores: nam Raphael Fulgoſius in l. more maiorum. ff. de iuriſdict. om. iud. quem videtur laudare Iaſon in l. à iudice. C. de iudic. ſubdelegatum poſſe iterum ſubdelegare ex multis contendit. cuius plane rationes non ſunt fortaſſis debiles, nec contemnendæ, quas apud ipſos videto. neque enim inſtituti noſtri eſt ſcholaſtico more ſingula diſcutere, ſed ſummatim certiora tradere.

A *Panormitanus tamen in c. cũ Bertholdus. nu. 25. extra de ſenten. & re iudi. hanc difficultatem diſtinctione tollebat. horum tamen ſententias (cõmuniora & veriſimiliora ſecuti) libenter omittimus.*

Communis enim opinio eſt, delegatum principis, qualis eſt Inquiſitor, ſubdelegando, non poſſe dare facultatem ſubdelegato ſuo ſeu vicario, vt iterum ille ſubdeleget. ita gloſſa ſingularis in c. ſuper quæſtionũ. §. porro. verbo, transfert. de officio iudi. delegati, & gloſ. in c. cum cauſam. verbo, delegatus. de appellat. Archidiaconus in c. quamuis. & Ioan. And. in c. is cui. de officio deleg. lib. 6. Alexander in d. l. à iudice. C. de iud. quod ipſum ſequitur expreſſe Albericus in B *l. more maiorum. ff. de iuriſdictio. om. iud. & Panormitanus in c. ſuper quæſtionum. §. ſi vero. num. 2. de officio iud. deleg.*

Vicarius Inquiſitoris nõ poteſt alium Vicariũ ſibi creare.

Probari poteſt hęc ſententia, quam hic ſequitur Eymericus viuis quidẽ nec obſcuris rationibus. prima eſt Ioan. And. pręcitato loco: quoniam ſi delegatus poſſet ſuo vicario aut ſubdelegato concedere facultatem ſubdelegãdi, progreſſus eſſet in infinitum: nam & ſubdelegatus ſubdelegati id etiam poſſet, cũ nulla diuerſitatis ratio afferri cõmoda poſſit aut probabilis. progreſſus vero infinitos vitari leges iubẽt. l. fideicommiſſum. §. ſi quis. ff. de legat. 3.

Altera ratio & vera eſſe poteſt: quoniam delegatus poteſtatem quam habet ſubdelegandi, à lege C *habet, quod eſt velut perſonale priuilegium, quod cum perſonam, cui tribuitur, ſequatur, in alterum transferri non poteſt, & cũ perſona extinguitur. cap. priuilegium. de reg. iuris lib. 6. notat. Bart. in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſucapio. & gloſſa in c. quàm ſit. de electio. lib. 6. ex quibus fit perſpicuum, doctrinã Eymerici hoc loco ſecuram & ſanam eſſe, & cõmunibus interpretum votis niti. quare Cõmiſſarius non poteſt ſibi alium ſubſtituere commiſſarium.*

Quam autem facultatem poſſit Inquiſitor concedere ſuis commiſſarijs, copioſe explicatum eſt ſupra in hac 3. parte num. 37. ſuper tit. de inſtitutione Vi- D *carij ſeu Commiſſarij.*

QVAESTIO XVI.

De ætate & conditionibus Vicarij Inquiſitoris.

SExtadecima quæſtio eſt: Inquiſitoris Vicarius ſeu Cõmiſſarius cuius debet eſſe conditionis, & præſertim ætatis?

Reſpondemus, quòd debet eſſe E vir litteratus, conſtans & firmus, multum circũſpectus, fideique zelator feruidus, vt litteratura atque ſcientia ſciat diſcernere inter lepram & lepram, hæreſim & hæreſim, catholicam veritatem & hęreticam prauitatem, vt conſtanter aduerſitates & labores toleret patienter, nec trepidet, ſed conſtanter & viriliter negotia fidei exequatur, vt circunſpectione ſit prouidus atque prudens, & ſciat prouidere quomodo & qualiter ſit agendũ, & vt fidei zelo & feruore ſit deuotus, ac ſub ſpe mercedis æternæ negotia fidei deuotius exequat.

Quantū vero eſt de ætate, non eſt in iure expreſſum de ipſo commiſſario, quamuis de Inquiſitore quòd debet attingere quadrageſimū annū, in c. Nolētes. de hære. in Clemen. gloſ. tamē Ioan. And. ibi habet, ꝙ idem de commiſſario putat; ſed ſi ipſe putat, non ſequitur, quòd alij putent, nec quòd ita ſit, cum iure non ſit cautum.

COMMENT. LXV.

Quales eſſe debeāt Inquiſitorū Vicarij.

DVæ ſunt partes, vna eſt de qualitate commiſſarij, altera de eius ætate.

Quantum ad primam attinet, eadem fermè dicit Eymericus de qualitate Vicarij Inquiſitoris, quę ſupra quæſt. 1. de ipſomet Inquiſitore tradiderat; nec immerito: nam cum ſubrogatum ſeu ſubſtitutū debeat ſapere naturā eius in cuius locum ſubrogatur. l. parabolani. C. de Epiſco. & cleri. eadem qualitates, quibus decoratur Inquiſitor, debent eius commiſſarium illuſtrare.

2 ¶ Quantum vero eſt de ætate, &c.] *De ętate cōmiſſariorum, vt vere ſcribit hoc loco Eymericus, in re nihil cautum nominatim oſtenditur: & quidā annos quadraginta natum eſſe debere vt Inquiſitorem volebant. quam opinionem, quamuis non refellat auctor; non tamen videtur approbare. ac ſatis tuto dici poterat pauciores annos natum conſtitui olim potuiſſe, cum regulariter, nec omnia, nec maximè ardua fidei negotia Inquiſitorum Vicario demandari ſolerent.*

Triginta anni ſufficiunt in Vicariis Inquiſitorū.

Verumtamen hodie hęc controuerſia ſublata eſt per reſcriptum Clementis VII. quod incipit: Cum ſicut. *§. decernimus. quo loco et cōmiſſariorum qualitas, & eorundem triginta annorum ętas luculēter praſcribitur. eius reſcripti verba relata ſunt à nobis paulo antea ſuper quæſt. 13. vbi videto.*

QVAESTIO XVII.

De deſtitutione commiſſarij Inquiſitoris.

SVMMARIVM.

1 *Vicariū Inquiſitoris amouere non poſſunt Pręlati ordinis.*
2 *Electio perſonę Inquiſitoris cur ſit Pręlatis cōmiſſa.*
3 *Verba canonis non ſunt in pœnalibus extendenda.*
4 *Locus à maiore non habet ſemper locū in iure.*
5 *Vicarios & Notarios Inquiſitorum mutare nō licet Prelatis.*
6 *Quales ſe praſtare debeant Pręlati erga Inquiſitores, & contra.*

DEcima ſeptima quæſtio eſt: Vtrū Inquiſitoris Vicarium ſeu commiſſarium, poſſint Magiſtri ſeu Priores Prouinciales ordinis Pędicatorum, vel Miniſtri Generales ſeu Prouinciales ordinis Minorū, infra eorū ordinē amouere?

1 Reſpondemus, quòd non: Nam eius eſt deſti-
A tuere, cuius eſt inſtituere; & omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur. extra de reg. iur. Magiſtrorum autem, Priorū Prouincialium, ſeu Miniſtrorum, non eſt Vicarium ſeu Commiſſarium Inquiſitoris inſtituere, ſed ſolius Inquiſitoris, vt patet ſupra hac parte 3. q. 14. vbi de hoc quæritur: Igitur nec illorum præſidentium, ſed ſolius Inquiſitoris eſt Vicarium ſuum deſtituere. Et vltra: Delegati enim eſt ſubdelegare: & illius ſolius in officio, ad quod eſt delegatus. C. de iudicijs. A iudice, & extra de offi. iudi. deleg. Super quæſtionum. Inquiſitor autem domini noſtri Papæ eſt delegatus, vt patet in cap. Ne
B aliqui. de hæret. lib. 6. & non Magiſtrorū, nec Miniſtrorum, nec Priorum, vt patuit ſupra parte 3. q. 6. vbi de hoc quæritur: Igitur Inquiſitoris ſolius eſt ſibi Vicarium ſubdelegare, & ſubdelegatum tenere, & à ſubdelegatione, cum ei videbitur, reuocare.

Inquiſitoris Vicariū non poſſūt remouere eius Pręlati.

2 Et amplius: Licet enim Magiſtrorum; Miniſtrorum, & Priorum Prouincialium ſit perſonam Inquiſitoris eligere, vt patet in eorum priuilegijs & indultis; hoc ideo fit, quia pleniorem notitiam de idoneitate ſuorum Fratrum videntur habere', quàm dominus noſter Papa; & ideo cōmiſit eiſdem perſonā eligere, vt de hac cauſa patet in pri-
C uilegijs Inquiſitorum Vrbani IIII. & Clemen. IIII. Catholicæ fidei. & patuit ſupra hac parte 3. q. 11. Nullam tamen poteſtatem ſeu iuriſdictionem ſuper dicto inquiſitionis officio tribuit pręſidētibus antedictis, vt patet expreſſe in priuilegijs, & quæſt. prædictis, ſed perſonæ ab eis electæ, ſcilicet Inquiſitori, cuius tantū eſt auctoritate Apoſtolica Vicarium ſibi inſtituerę, & ſubdelegare, in cauſa fidei procedere, inquirere, teſtes cogere & examinare, & ſentētiam cum diœceſano ferre. Sicut igitur prædicti præſidentes non poſſunt in cauſa fidei procedere, nec teſtes ad teſtificandum cogere, nec proceſſus Inquiſitoris detrūcare, nec
D reuocare, nec eius ſententias mutare, nec teſtes prohibere ne deponāt; ſic nec poſſunt Vicarios in officio inſtituere, nec inſtitutos deſtituere, nec eis mandare ne procedant: quod ſi fecerint, tamquā impeditores officij inquiſitionis, excommunicationis mucrone eo ipſo ſunt percuſſi, in qua ſi ſteterint per annum animo indurato, ex tunc ſunt vt hęretici condemnandi, vt patet in c. Vt inquiſitionis officium. de hæret. lib. 6. Et vltra hoc contra eos vt contra fautores hæreticorum, per ipſos Inquiſitores eſt procedendum, iuxta priuilegiū Vrbani iiij. & Clemen. iiij. Præ cunctis. in §. ceterum vero. quod habetur ſupra par. 2. Vicarium igitur
E Inquiſitoris inſtituere & deſtituere eſt Inquiſitoris ſolius, & non alterius niſi domini noſtri Papæ, qui habet ſuper iſtum & illum plenitudinem poteſtatis.

Electio perſonæ Inquiſitoris cur ſit Pręlatis commiſſa.

Relat. ſupra pag. 116.

Relat. ſupra pag. 119.

3 Nec valet quod allegatur ab eorum quibuſdā, ꝙ eis committitur poteſtas Inquiſitorē inſtituendi & deſtituendi, & conſequenter eius Commiſſarium per locum à maiori, † quia cui conceditur quod eſt plus, videtur & cōcedi quod eſt minus: Nam commiſſio facta alicui tantum valet, quantum verba ſonant, nec ſunt verba extēdenda pręſertim

† Authen. multo magis C. de ſacroſ. eccleſ.

ſertim in odioſis & pœnalibus, quia odia reſtringi, fauores autem congruit ampliari. extra de reg. iur. † In priuilegiis autem prædictorum præſidentium, & commiſsionibus eis factis, & ſi fit mentio de Inquiſitoris deſtitutione, non tamen de deſtitutione eius Vicarij; quare cum deſtitutio ſit odioſa, non eſt ad Vicarios extendenda.

† Cap. odia. de regu. iur. lib. 6.

4 Nec a locus à maiori in iure habet locum. Si enim Papa aliquem delegat ad inquirendū de vita, moribus & regimine alicuius Magiſtri vel Miniſtri Generalis cum poteſtate etiam deponendi, de quibus eſt informatus ſeu deformatus, nulla facta mentione in commiſsione de Prioribus, vel Miniſtris Prouincialibus, ſeu Guardianis, nunquid poterit de eis inquirere ac eos deponere? nequaquam. Sic nec in propoſito. Deſtitutio ergo dicti Vicarij ad Inquiſitorem & nō ad prædictos noſcitur pertinere.

Et vltra: Si enim dominus Papa male, ſed vere informatus de malo regimine, vita, & moribus Archiepiſcopi per eius bonos ſuffraganeos & Eccleſiæ zelatores, delegat aliquē vt inquirat de Archiepiſcopo, cum poteſtate eum ſuſpendendi vel deponendi, nulla facta mētione in litteris delegationis de inquiſitione, ſuſpenſione, ſeu depoſitione fiēdis de ſuffraganeis antedictis, poterit ne delegatus agere ad ſuſpēſionem vel depoſitionē ſuffraganeorum prædictorum? nequaquā: ſic & in propoſito; cum in litteris Apoſtolicis prædictis præſidentibus directis fiat mentio tantum de deſtitutione Inquiſitoris, & non eius Vicarij; poterit illum ex cauſa legitima, & non voluntate libera deponere, vt habetur ſupra parte iſta 3. q. 10. ſed non eius Vicarium: ſed amoto Inquiſitore ſpirat ſtatim poteſtas Vicarij antedicti.

5 Minuſque valere videtur quod ab eorūdē quibuſdā replicatur; quod præſidentes prędicti poſſunt Fratres ſuos de loco ad locum, ab officio ad officium transferre ad libitum voluntatis; quod nequaquam fieret, ſi non poſſent Vicarios & Commiſſarios Inquiſitorum deſtituere libera voluntate: Nam ab illo eodem, ſcilicet à domino noſtro Papa, cuius eſt religiones condere,† & approbare, & ſuſtinere, & priuilegiare; à quo dicti pręſidentes habent quòd præſideant, & quòd Fratres eis ſubiaceant, ab eodem habent Inquiſitores, & eius Commiſſarij, & Fratres, qui antequam intrarent ordinem, habebant auctoritatem officiū notariatus exequendi, quòd in cauſa fidei procedāt, Inquiſitor vt delegatus & Commiſſarius vt ſubdelegatus, & Frater dudum notarius, ſi per Inquiſitorem fuerit requiſitus, quòd ſit eius notarius auctoritate tunc Apoſtolica fultus, vt in cap. Vt officium. §. ad conſcribēdas. de hęret. lib. 6. Quare præſidentibus non licet eos in officio eis tradito, impedire, eos de loco ad locum transferendo, vel de officio ad officium transmutādo, per quod ipſi in cauſa fidei ne procedant, valeant impediri; nec ipſi dictis pręſidentibus in huiuſmodi ſunt ſubiecti, ſed domino noſtro Papæ; & ideo illi & non iſtis debent obedire: nam potius eſt obediendum maiori poteſtati, quàm minori. 11. quęſt. 3. Qui reſiſtit.

† Al. concedere.

Notarij Inquiſitorum à prælatis nō poſſunt amoueri.

A 6 Debent igitur Præſidentes prædicti, Inquiſitores, eorum Commiſſarios & ſocios ac notarios ſouere, & cauſam omnem licitam præſtare, vt tam ſalubre officium diligentius exequantur, & ad cōtrarium nullatenus cauſam dare debent.

Et etiā Inquiſitores ſalua ſui officij libera executione, Fratribus materiā non præſtare, vt à ſua obedientia reſiliant ſalutari. Igitur illi & iſti ſuis terminis ſint contenti, cum ſint inſimul diuinis obſequiis mancipati.

Saluberrima admonitio.

COMMENT. LXVI.

B *IN tota hac quæſtione vnū præcipue axioma tractatur, videlicet: Solum Inquiſitorem poſſe Cōmiſſarium à ſe inſtitutum deponere, & nullo modo id poſſe religionum ſuarum præfectos, quod axioma probat multis eiſdemque viuis quidem ac ſpirantibus rationibus: inde vero obſtantia diluit argumenta, ibi:* Nec valet quòd allegatur ab eorum quibuſdam.

Solus Inquiſitor deponit Vicariū ſibi ſubſtitutum.

Totam hanc tractationē retulit Campegius apud Zanchinum, breuius tamen, cap. 30. verſ. denique dicit. & Locatus in opere iudiciali, verbo, Vicarius. nu. 1. & alij. Eſt autem tota quæſtio facilis, & per ſe perſpicua, adeoq; dilucide loquitur auctor, vt nulla noſtra fuſiore interpretatione indigeat, vno excepto, quod mox explanabo.

C a ¶ Nec locus à maiori in iure habet locū, &c.] *Depoſitionem Cōmiſſariorum eſſe odioſam, ut in proximis precedentibus verbis oſtendit Eymericus, certiſſimum eſt, & exploratiſſimum: at locum à maiori in iure non habere locum, paradoxon videtur eſſe & improbabile, cum communis ſit theorica, argumentū à maiori & forte eſſe in iure, & frequens, & vtile. c. licet vniuerſis. vbi gloſſa extra de teſtibus. l. nec ex vera. C. de acquiren. poſſeſſ. l. 1. C. de negotijs geſtis. gloſſa, Ioan. And. & Panorm. in c. cum in cunctis. de electio. & copioſe Euerardus in locis argumentorum legalibus in loco à maiori.*

Num. 4.

Locus à maiori in iure validum.

D *Sed quo apertius hęc intelligas, finge Eymericum huic argumento reſpondere: Cui licet quod eſt plus, licet vtique quod eſt minus. c. cui licet. de regul. iur. lib. 6. at prælatis ordinum licet remouere Inquiſitores, quod videtur plus: ergo licebit Commiſſarios eorum, quod eſt minus. Eymericus reſpondet maiori propoſitioni dicens, prędictam regulam in iure non habere locum, ideſt, non ſemper habere locum; quod eſt verum: nam argumentum à maiori tunc ſolū procedit, quando minus continetur ſub maiori tanquam ſpecies vel pars. cum itaque Vicarius Inquiſitoris non ſit eius pars, aut ſpecies ſubiecta; non mirum, ſi is qui remouet Inquiſitorem, non poſſit remouere eius Vicarium.*

Locus à maiori ad minus, quando nō procedat.

E *Rurſus dico, ſępe eos qui poſſunt maiora, nō poſſe agere minora, quotiens ius, conſuetudo, vel priuilegiū repugnant. Sed vide Hoſtienſem & Prępoſitum in cap. per venerabilē. extra qui filij ſint legit. gloſ. ſingularem in Clemen. vlt. verbo, defenſor. de rebus Eccleſ. non alienan. Paulum Caſtrenſem in authent. multo magis. C. de ſacroſ. Eccleſ. & Zabarellā in clemen. ne Romani. in 4. oppoſitio. de electio.*

Multis quoq; alijs modis pręfata regula nō procedit, quos refert Euerardus in loco à maiori num. 4.

Mm 3 ex

ex quibus intelligimus prudenter fuiſſe locutum auctorem. qui, vt alibi monui, hoc habet familiare, vt non citatis legibus ſecundum leges loquatur, & ob id nobis fuit valde moleſtum has in eum adnotationes perficere.

QVAESTIO XVIII.

De creatione Notarij inquiſitionis.

DEcimaoctaua quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſsit ſibi notarium creare? Reſpondemus quòd non, nec de iure communi, nec priuato, nec in priuilegijs Inquiſitorū de hoc aliquid reperitur. Habeat ergo notarios publicos Epiſcoporum, locorum, vel dominorum temporalium illarum terrarum vel regnorum, in quibus officium eſt ſibi commiſſum, qui proceſſus conficiant, & alia, quæ ad negotia fidei pertinent, exequātur; vel petat à domino noſtro Papa creari ſibi tres vel quatuor, quos ſibi nominauerit in notarios; quod ſibi non negabitur, qui auctoritate Apoſtolica in partibus Inquiſitoribus traditis, negotia fidei exequantur, dummodo hoc tolerét dicti domini temporales, quod male libenter communiter faciunt: quare tutius eſt, cum notarijs Epiſcoporum, locorū, vel dominorum temporalium illarum terrarum, vel regnorum, quòd proceſſus fidei conſcribantur.

COMMENT. LXVII.

PVtabit aliquis imprudenter loqui hic Eymericū, dum dicit non poſſe Inquiſitorem ſibi notarium creare, cum aliud videatur eſſe ſtatutum in c. vt officium. §. verū quis. de hæret. lib. 6. & in litteris Vrbani IIII. incipien. Licet ex omnibus. §. *ad conſcribendas. veruntamen non eſt ita: nam illis locis, ſolum cauetur, vt qui iam notarij erant, ab Inquiſitoribus compellantur ad id munus exequēdum tametſi religioſi facti ſint: nec vllum vidimus antiquū reſcriptum, quo tribueretur Inquiſitoribus poteſtas creandi notarios: ideoque olim notarijs deficiētibus, quia notarios creare non poterant, duos viros idoneos aſſumere poterant ad acta inquiſitionis conſcribenda, vt alibi fuſius diximus.*

Olim Inquiſitores non poterant ſibi notarios creare, hodie ſecus.

Ceterum hodie quodam Pij IIII. reſcripto incipiente: Paſtoralis officij cura. *dato Romæ apud ſanctum Petrum anno Domini MDLXI. ſexto Calen. Septemb. quod refertur in bullario litterarum Apoſtolicarum in fine huius operis, cautum eſt, vt Inquiſitores & eorum commiſſarij in quibuſuis fidei cauſis cum viderint expedire, auctoritate Apoſtolica poſſint vnum vel plures etiā clericos ſæculares, vel quorumuis ordinum regulares in notarios eligere, aſſumere, atque creare.*

In creando notario quid obſeruandū.

Sed in hac cauſa hoc animaduertere oportet, non propterea religioſum, aut clericum notarium creari, quod ab Inquiſitoribus iuſſus ſit officij ſacri acta conſcribere, ſed vt cuncta valida ſint, coram alio notario hūc religioſum notarium creare oportet, teſtibus adhibitis, tradito ſibi de more calamo & atramentario, additoque ſolemni iureiurando, & verbis conſuetis, videlicet: Eſto notarius & fidelis. *adde* A *Campegium apud Zanchinum. cap. 9. verſ. adde rurſus. & Locatum in opere iudiciali, verbo, notarius. nu. 4. & 5. cetera huc ſpectantia dicam ſeq. quaſt.*

QVAESTIO XIX.

An Inquiſitor cogere poſsit ad exequendum tabellionatus officiū clericos, & alias perſonas idoneas.

DEcimanona quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor, clericū ſeu religioſum etiā B ſacerdotem, aliàs notarium, vel alias perſonas idoneas, poſsit cogere ad exequendum tabellionatus officiū, quo ad ea, quę concernunt inquiſitionis officium hęreticæ prauitatis?

Reſpondemus quòd ſic, iuxta cap. Vt officiū. de hęreti. lib. 6. §. Ad conſcribendas. vbi dicitur ſic: Ad conſcribendas quoque huiuſmodi depoſitiones teſtium, & ad faciendum omnia, quæ in cōmiſſo vobis officio ad ſcriniarij, ſeu tabellionis officium pertinent, teneri diſtricte pręcipimus, cum per vos fuerint requiſiti, omnes & ſingulos veſtri C ordinis Fratres, qui dum eſſent in ſæculo tabellionatus officium habuiſſe aut exercuiſſe noſcūtur: & illos etiam, quibus idem tabellionatus officiū ratione præfati negotij fidei, fuit ab Apoſtolica ſede commiſſum, & in poſterum committetur, concedentes huiuſmodi Fratribus, necnon & alijs religioſis quibuslibet, qui ſimiliter dum eſſent in ſęculo, tabellionatus officium habuerunt & exercuerunt, quibuſuis etiam clericis ſæcularibus officium ipſum habētibus (etiamſi ijdem Fratres religioſi & clerici ſint in ſacris ordinibus cōſtituti) exercendi libere officium ipſum, quo ad præmiſſa, non obſtante ſtatuto aliquo contrario canonis D vel ordinis quocunque vallato munimine poteſtatem. Et eo. c. §. verum. dicitur ſic: Volumus & mandamus, vt in examinatione teſtium, quos recipi ſuper crimine prædicto, ipſumque contingentibus oportuerit, adhibeatis duas religioſas & diſcretas perſonas, in quarum præſentia per publicā (ſi commode poteſtis habere) perſonam, aut per duos viros idoneos, fideliter eorūdem depoſitiones teſtium conſcribantur. Eadem verba habentur in priuilegiis prędictis Vrbani iiij. & Clementis iiij. Pręcunctis. §. verum.

Relat. ſupra pag. 107.

COMMENT. LXVIII.

E *PErſonas religioſas cuiuſuis ordinis, quę dum eſſent in ſæculo notarij fuerant, poſſe per Inquiſitores compelli ad hoc officium exequendum ob ſingularem fidei fauorem, cauit etiam Vrbanus iiij. in reſcripto incipien.* Licet ex omnibus. §. *ad conſcribendas. relato in bullario litterarum Apoſtolicarum. & Alexand. iiij. reſcripto incipiēte:* Ne commiſſæ. §. *ad hęc. relato item in bullario in fine huius operis. quæ ſub pendenti plumbeo authentica vidimus in archiuo inquiſitionis Bononienſis: quo loco*

Inquiſitor quoslibet idoneos poteſt cōpellere ad ſcribenda inquiſitionis acta.

in hac

In hac cauſa hunc ordinem obſeruandum videtur innuere Papa, vt primum laici notarij vocentur, & illis deficientibus, perſonæ religioſa, quę dum eſſent in ſæculo officium tabellionis exercuerant, accerſantur: quibus denique deficientibus, alij duo viri idonei clerici vel laici ad acta officij ſcribenda accedere iubeantur. ſed hodie, vt ſuperiori commentario docui, notarij creari poſſunt, ne ex defectu ſcribentiũ quicquam omittatur, quod ad fidei negotium propagandum ſpectet.

A notario ſcripturo inquiſitionis acta, de nouo iuramentũ eſt requirendum.

Illud eſt tamen hoc loco diligenter obſeruandum, vt quotiens Inquiſitores notarios quoslibet de nouo aduocant ad conſcribenda acta ſacri officij, denuo ab illis exigant iuramentum de officio fideliter exercendo, & cuſtodiendo ſecreto, non obſtante, quòd fideliter, ſemel iurauerint cuncta exercere, cum primum notarij fuerunt creati: quod eſt in cauſa fidei particulare, vt notat gloſſa in clemen. 1. §. porro. verbo, iurabunt de hęret. & ibidem Paulus, Ancharanus, & Imola. Nicolaus Arelatanus tract. de hęret. notabili 36. incipien. Nota quod quamuis. Ioan. *Rojas ſingulari 141. incipien.* Notarius. *Bernardus Comenſis in lucerna verbo, notarius. §. 1.*

Cetera huc ſpectantia tradunt Repertoriũ Inquiſitorum, Bernardus Comenſis in lucerna, & Locatus in opere iudiciali verbo, notarius. Campegius apud Zanchinum cap. 9. verſ. omnia faciet. & Simancas de catho. inſtit. tit. 41. num. 7. & ſequen.

QVÆSTIO XX.

De ſocijs Inquiſitoris.

SVMMARIVM.

1. *Non poteſt Inquiſitor ad libitum ſui ordinis Fratres in ſocios aſſumere.*
2. *Sunt ei tamen à prælatis ſocij grati & idonei conſignandi.*
3. *Ad Romanam curiam ire poſſunt Inquiſitores cũ ſocio ſine prælatorum ordinis licentia.*
4. *Gregorij XI. de hac facultate litteræ.*

Vicеſima quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſsit ſibi libere Fratres ſui ordinis in ſocios aſſumere, ad ſe aſſociandum, cõmorandum, & ad exequendum officium hęreticæ prauitatis, & cum eiſdem procedere hinc & inde, etiam ad Romanam curiam, & ibi cauſas ſui officij ducere, non habita nec petita ſui ordinis præſidentiũ licentia ſpeciali?

1 Reſpondemus duo: Primum eſt, quòd licet in c. Nolentes. §. notarij. de hęret. in Clemen. fiat mẽtio de ſocijs Inquiſitorum, & eorum Commiſſariorum: tamen nec in iure communi, nec priuato inuenitur, quòd Inquiſitor regulariter,† niſi vt dicetur, poſsit ſibi aſſumere, abſque ſui ordinis licẽtia ſocium, vel ſocios ſui ordinis Fratres ad ſe aſſociandum, ſecum cõmorandum, & ad exequendum officium hęreticę prauitatis.

† Al. realiter.

2 Bene tamen inuenitur, quòd pręſidentes eorũ tenentur eis concedere ſocios, de quibus merito cõſolẽtur: Vnde in priuilegiis Vrbani iiij. & Clementis iiij. directis Prioribus Prouincialibus Cõuentualibus, ac Subprioribus & Vicariis ordinis Prędicatorum, dicitur ſic: Ne catholicę fidei negotium dilectis filijs Fratribus veſtri ordinis, infra deſignatos eis limites, ſedis Apoſtolicæ auctoritate commiſſum, & in poſterum committendũ, ex perſonarum defectu contingat (quòd abſit) quomodolibet impediri, volumus & pręſentium auctoritate vobis diſtricte pręcipiendo mandamus, quatenus tu fili Prior Prouincialis, ſingulis ex prędictis Fratribus, ſingulos ſocios, Fratres videlicet ipſius ordinis, prouidos & diſcretos, ac eidem negotio congruentes, de quibus hi quibus conſignati fuerint, merito valeant conſolari, ſublata difficultate qualibet, aſsignare procures; & nihilominus tam tu, quàm vos alij Priores, Subpriores, Cõuentuales, ac Vicarij quotiens ab eiſdem Fratribus, quibus dictum eſt cõmiſſum negotium & committetur in poſterum, fueritis requiſiti, & dicto negotio fuerit opportunum, de alijs etiam Fratribus eiuſdem ordinis præter illos, qui eis in ſocios deputati fuerint, cum omni prõptitudine prouidere curetis; ita quòd præfatum negotium, nullum † ex veſtra negligentia ſuſcipiat detrimentum.

Inquiſitorib. aſſignari debẽt ſocij officio cõgruentes, & eis grati.

† In autographo ita, nullam ex negligentia veſtra dilationẽ capiat, ſed potius ex diligentia continuum ſuſcipiat incremẽtum.

3 Secundum eſt: quòd confertur Inquiſitoribus libera poteſtas, ad curiam Romanã eundi ac morandi, & ſocium aſſumendi abſque licentia ſui ordinis, vt patet in litteris Gregorij XI. impetratis per me Inquiſitorem Fratrem Nicolaum Eymerici, tenoris ſequentis.

4 Ad perpetuam rei memoriam. Catholicę fidei negotium per Noſipſos promouere, & per alios promoueri facere (pro vt ad id tenemur) plenis deſideriis affectantes, vniuerſis & ſingulis Prędicatorum & Minorũ Fratribus Inquiſitoribus hæreticę prauitatis, vbilibet conſtitutis, præſentibus & futuris veniendi libere ad Romanam curiam, & in eadem morandi cum vno ſocio ſui ordinis, non obtenta, vel petita licẽtia quorũcunque ſuorum ſuperiorum, ſeu prælatorum; & huiuſmodi ſocium mutandi, & alium de ſua Prouincia aſſumendi, & ſecum tenendi quotiens fuerit opportunum, non obſtantibus quibuſcunque prohibitionibus, ſeu conſtitutionibus eorundem prælatorum, ſeu capitulorum generalium, ſeu Prouincialium, ordinum prędictorum, quorumcunque tenorum exiſtant, contrarijs plenam licentiã tenore præſentium impartimur.

COMMENT. LXIX.

Quales eſſe debeãt Inquiſitorũ ſocij.

Magnã habet ęquitatẽ quod hic docet Eymericus, cũ non ſit ęquũ, Inquiſitorẽ ſolũ in magnis rebus et negotiis tractãdis ac peragẽdis degere.

Siue ergo Inquiſitores ipſi ſocios ſibi eligant, ſiue à prælatis ſuis eis conferãtur, eos eligi oportet, quorum prudentia & conſilio in arduis vti poſſint, & aduerſa ſuperare.

Quantum vero attinet ad primum reſcriptum, quod hic citat Eymericus, id integrum extat, & authenticum in archiuio inquiſitionis Bononiẽſis, quod etiam curauimus imprimendum in Bullario litterarum Apoſtolicarum, in fine huius operis.

Ioannes Rojas tract. de hęreti. par. 2. tit. de priuilegijs

ſilegijs Inquiſitorum. num. 428. verſ. item Inquiſitores Monachi. huius priuilegij de quo hic Eymericus meminiſſe etiam videtur.

DE EXCOMMVNICATIONE Inquiſitoris, eius ſocij, & notarij.

QVAESTIO XXI.

Excommunicari ne poſsit Inquiſitor, & eius notarij ab Apoſtolicę Sedis delegatis.

Viceſima prima quæſtio eſt: Vtrũ ſedis Apoſtolicæ delegatus, aut ab eo ſubdelegatus, cõſeruator, aut executor, à ſede Apoſtolica deputatus, poſsit Inquiſitorem, & eius notarios excommunicare?

Reſpõdemus quòd non, vt patet in litteris prędictis domini Vrbani iiij. tenoris ſequẽtis: Ne inquiſitionis negotium contra damnatam hæreſim prudentię veſtræ cõmiſſum, impediri (quod abſit) propter aliquorum aſtutiam, vel etiam retardari contingat: vobis auctoritate præſentium indulgemus, vt nullus ſedis Apoſtolicæ delegatus, vel ſubdelegatus, ab eo conſeruator, aut etiam executor à ſede Apoſtolica deputatus eadẽ, ſeu etiã deputãdus, in vos, vel quatuor[a] notarios ſiue ſcriptores veſtros, ſuper his vobis fideliter obſequẽtes, quamdiu in proſecutione huiuſmodi negotij vos & ipſi fueritis, poſsit excommunicationis, vel ſuſpenſionis, aut interdicti ſententiam promulgare, abſque ſpeciali mandato prędictæ ſedis facientе plenã & expreſſam de hac indulgentia mentionem: decernentes irritum & inane, ſi ſecus fuerit attentatum. Nulli ergo, & cet.

Habetur ſupra pag. 132.

COMMENT. LXX.

Inquiſitores nequeunt ab inferioribus excommunicari.

INſigne hoc eſt & præclarum priuilegium fauore fidei conceſſum, ne cauſa religionis propter excommunicationem Inquiſitorum, aut aliorum officij miniſtrorũ deſerantur, aut impediantur; & interim impeditis iudicibus hæretici impune graſſentur.

Cõceſſit Vrbanus hoc priuilegium Inquiſitoribus anno Domini MCCLXI. idem prorſus tribuerat paucis antea annis Alexander IIII. anno Domini MCCLIX. Anagniæ. xiiii. Cal. Maij, referturque in libro priuilegiorum ord. Prędicat fol. 49. pag. 1. idẽ conceſſit etiam Clemens IIII. *reſcripto incipiente:* Catholicæ fidei. *verſ. nos enim eorum. quod refertur ſupra apud Eymericum par. 2. & huius etiã priuilegij meminit Campegius apud Zãchinum cap. 31. verſ. ſecundum autem.*

[a] ¶ Vel quatuor notarios ſiue ſcriptores veſtros.] *Quod hic de quatuor notarijs dicitur, de pluribus etiam intelligendum eſt, ſi plures conſtituerentur: & quatuor expreſſit, quoniam tunc illi ſufficiebant.*

An miniſtri Inquiſitorũ, ſicut eorum notarij nequeant excõmunicari.

An autem hoc priuilegium de non excõmunicandis Inquiſitoribus vel eorum notarijs, competat etiã nunc alijs Inquiſitorum & ſacri officij miniſtris, vt loci aduocatis, promotori fiſcali, conſultoribus, carcerum cuſtodibus, & ſimilibus dubitari poteſt: & poſſet quis fortaſſis ſatis probabiliter dicere alijs quoque miniſtris cõpetere, tum quia fauores ampliari debent, non reſtringi. cap. odia. de reg. iuris lib. 6. tum fauore fidei: tum poſtremo quoniam eadem etiã in his miniſtris ratio reperiri videtur, quare idẽ ſtatui oporteret. l. illud. ff. ad leg. Aquiliam. ac ſane quomodocunque res ſe habeat, ſatis videtur æquum, vt Sanctitas ſua etiam ad alios miniſtros extenderet.

Verum id eſt notandum quod in reſcripto continetur, videlicet: Quandiu in proſecutione huiuſmodi negotij vos & ipſi fueritis: *vt intelligatur nõ tribui hoc priuilegium miniſtris amotis ab hoc officio: quoniam ceſſante cauſa priuilegij priuilegiũ ceſſat. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patronat. c. cum ceſſante. de appellatio.*

Atque ex his reſcriptis, quorum cum Eymerico meminimus, reſpondetur ad dubium nobis aliquando propoſitum, an ſcilicet Inquiſitor hęreticæ prauitatis obligatus in forma cameræ ad ſoluendam penſionẽ, aut ad quodlibet aliud poſſit virtute obligationis excõmunicari ob non ſolutionem, nam non poſſe in perſonam ipſius Inquiſitoris intentari aliquam actionem, aut excommunicationem ferri, durante officio per hęc reſcripta videtur eſſe certum: nec apparet inter priuilegia præfecti Cameralis, vt etiam contra Inquiſitores poſſit cenſuras proferre. quare fauore fidei ne in officio impediantur abſque expreſſa Romani Pontificis facultate, faciente de hoc priuilegio mentionem, ac illud reuocante, nullus cuiuſuis auctoritatis, aut poteſtatis exiſtat, poteſt Inquiſitores cenſuris eccleſiaſticis innodare.

Nec obſtat, ſi dicatur, Inquiſitorem obligando ſe in forma Camerę huic priuilegio renuntiaſſe; quoniã reſpondetur, quod cum aliquod beneficium ſeu priuilegium conceſſum eſt toti potius alicui ordini, quàm priuatis perſonis eius ordinis, tunc tali priuilegio renunciari non poteſt, cap. ſi diligenti. extra de foro cõpeten. & ibi communiter gloſ. Hoſtien. Ioan. And. & alij. quare cum priuilegium prędictum ſit conceſſũ toti ordini & collegio Inquiſitorum: item propter publicam vtilitatem, nempe ob fidei fauorem, & vt hęreſes extirpentur, conſequitur plane, vt ei renunciari non poſſit.

Quòd ſi dicas ex hoc damnificari contrahentes cũ Inquiſitoribus, cum non poſſint ius ſuum conſequi, reſpondebo id non eſſe ita, cum vel ad ſanctiſſimum dominum Papam, qui quoslibet priuilegiatos coercet, vel ad ſupremos Inquiſitores recurſus haberi poſſit, qui re cognita iubeant, atque decernant, vt Inquiſitores & iuri & debitis ſuis ſatisfaciant: non enim debent officij ac priuilegiorum ſuorum prętextu quemquam lædere. Clemen. 1. §. 1. de hęret. vbi communiter Doctores.

QVAESTIO XXII.

An Inquiſitor abſque incurſu excõmunicationis requirere poſsit Dominos tẽporales excommunicatos.

Viceſi-

A VIceſimaſecunda quæſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor abſque incurſu pœnæ excommunicationis, poſsit requirere dominos temporales, eorumque officiales excommunicatos, quatenus iuxta officium ſuum pręſtent ſibi auxilium & fauorem?

Relatum ſupra pag. 105.

Reſpondemus quòd ſic, vt patet in cap. Pręſidentes. de hęret. lib.6. vbi dicitur ſic: Præſidentes regimini alicuius regni, Prouinciæ, ſiue loci (licet excommunicati, vel de facto tantum, & nõ de iure iuriſdictionem habentes, ac eorum officiales ad requiſitionem ordinariorum, vel delegatorum ipſorum, aut Inquiſitorum hæreticę prauitatis non valentium ſine morę diſpẽdio, vel negotij periculo, recurſum habere ad ſuperiores, qui legitime in locis ipſis poſsint iuſtitiam exequi) poſſunt & debent contra hęreticos, credentes, fautores, receptatores, & defenſores eorum, iuſtitiã & ſuum officium exercere. Nec requirentes huiuſmodi excommunicatos, propter hoc ſententiã excommunicationis incurrunt. Non tamen pręſidentibus pręlibatis, vel officialibus eorundem, propterea in alijs caſibus intelligatur conceſſum aliquid, vel permiſſum.

B

C

COMMENT. LXXI.

ALexandri IIII. *eſt hoc reſcriptum, quo propoſita quæſtio dirimitur, quod dedit Anagniæ V. Calend. Iunij, Pontificatus ſui anno ſexto, qui incidit in annum Dom. MCCLIX. incipiebat:* Quęſiuiſtis. *id vidimus integrum & authenticũ in Archiuio inquiſitionis Bononienſis.*

Inquiſitor participans cum excommunicatis, quatenus nõ excommunicetur.

Fauorem fidei reſpicit, & etiam Inquiſitoribus priuilegium tribuit non vulgare: quoniam participans cum excommunicato maioris excommunicationis vinculo innodato, minori excommunicationi ſupponitur. c. nuper. & c. ſi quidem de ſent. excom. c. quoniam multos. 11. q. 3. quod tamen incommodũ hic fauore fidei euitant Inquiſitores.

D

Notant hoc priuilegium Gondiſſaluus tract. de hæret. quæſt. 19. nume. 8. Ioannes Rojas ſingul. 59. incipien. Excommunicatus eſt. *& ſingul. 72. incipien.* Geſta per regem. *idem tract. de hæret. par. 2. num. 441. Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 40. incipien.* Quamuis tyrannus. *quibus locis dicunt hoc eſſe ſpeciale fauore fidei, vt notat etiã gloſſa in cap. 1. de offic. Vicarij lib. 6.*

Eſt aliud etiam ſpeciale: quoniam geſta per tyrannum ipſo iure ſunt nulla. c. fundamenta. §. quod ſi ſecus. de electio. in 6. clemen. paſtoralis. de re iudi. l. decernimus. C. de ſacroſ. eccleſijs. at fauore fidei ſi iuſſu Inquiſitorum quid in hæreticos exerceat tyrannus, aut alius iniuſtus dominus, validum eſt. ita præcitati.

E

Monebo tamen hæc tunc locum habere, cum Inquiſitores nõ poſſunt ſine morę diſpendio ſuperiores conſulere: quod patet ex illis verbis: Non valentium ſine moræ diſpendio, &c. *aliter enim in excommunicationem inciderent. gloſſa in c. præſidentes. verbo, diſpendio. de hęret. in lib. 6. & notat nominatim Gondiſſaluus pręcitato loco.*

QVAESTIO XXIII.

An Inquiſitor & eius ſocius ſe mutuo abſoluere poſsint ab excommunicatione,

VIceſimatertia quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor, ac eius ſocius, ſi forſan recognouerint ſe eſſe excommunicationis vinculo innodatos, aut etiam irregularitate ligatos, poſsint ſe mutuo abſoluere, & in irregularitate etiam diſpenſare?

Reſpondemus quòd ſic, vt patet in litteris Vrbani iiij. tenoris ſequentis:

Relat. ſupra pag. 152.

Vt negotium fidei valeatis liberius promouere, vobis auctoritate præſentium indulgemus, vt ſi vos, & Fratres veſtri ordinis ſocios veſtros excommunicationis ſententiam, & irregularitatem incurrere, aliquibus caſibus ex humana fragilitate cõtingat, vel recolatis etiã incurriſſe: quia propter iniunctum vobis officium ad Priores veſtros de leui ſuper hoc recurrere non poteſtis, mutuò vos ſuper his abſoluere, iuxta formam Eccleſiæ, & vobiſcum auctoritate noſtra diſpenſare poſsitis in caſib. in quibus dictis Prioribus, vt dicitur, eſt ab Apoſtolica ſede cõceſſum: Nulli ergo, &c.

COMMENT. LXXII.

Inquiſitores mutuo ſe abſoluunt, & ſecũ in irregularitate diſpenſant.

MAgnum eſt etiam hoc priuilegium, & eſt duplex. vnum vt ab excommunicatione ſe poſſint abſoluere: alterum vt ſuper irregularitate ſecũ poſſint diſpenſare. conceſſit hæc Vrbanus anno Domini MCCLXI. idem refert Repertorium Inquiſitorum verbo, irregularitas. §. ſi tamen. & Campegius apud Zanchinũ cap. 31. in princ. Ioãnes Rojas tract. de hęret. par. 2. num. 423.

Obſeruanda tamen ſunt illa reſcripti verba: Quia propter iniũctum vobis officium ad Priores veſtros de leui ſuper hoc recurrere non poteſtis; *Nam à cõtrario ſenſu optime videtur ſequi, Inquiſitores non poſſe, aut non debere ſe mutuo abſoluere ab his cenſuris, ſi facile & ſine fidei & ſacri officij detrimento ad ſuos poſſint recurrere ſuperiores, à quibus mutuo abſoluantur.*

Et quãuis hęc ſententia ſummo iure ſuſtineri poſſit, altera huic aduerſa benignior eſt, & fortaſſis verior, cum ſit fauorabilis; nec argumentum à contrario ſenſu ſemper locum habet, vt late docent Doctores in rub. ff. de offic. eius cui mandata eſt iuriſd.

Num autem hoc priuilegium Commiſſarijs etiã Inquiſitorum competat, dubitari poteſt, & verius eſt competere fauore fidei. ſed de hoc alibi plenius ſcripſimus.

QVAESTIO XXIIII.

Quibus caſibus Inquiſitores excommunicationem Papæ reſeruatam incurrant.

SVMMARIVM.

1 *In tribus caſibus excommunicationem Papę reſeruatam*

ſeruatam incurrunt Inquiſitores.

2 *Si contra iuſtitiam & conſcientiam ex odio, vel amore omittant procedere, &c.*

3 *Si modis illicitis pecunias extorqueant.*

4 *Si bona Eccleſiæ ob delictum clericorum ſcienter fiſco applicent.*

VIceſima quarta quæſtio eſt: Vtrũ ſint aliqui caſus ſpeciales excommunicationis, à quibus Inquiſitor nõ poſſit abſolui ſi incurrat, niſi per dominum noſtrum Papam?

Relat. ſupra pag. 118.

1 Reſpondemus quòd ſic: & ſunt tres, vnus qui ponitur in cap. Multorum. §. verum. de hęret. in B clem. vbi dicitur ſic:

2 Verum & infra. Quòd ſi odij, gratiæ, vel amoris, lucri aut commodi temporalis obtentu, contra iuſtitiam, & conſcient am ſuam omiſerint cõtra quemquam procedere, vbi fuerit procedendũ ſuper huiuſmodi prauitate: aut obtentu eodem, prauitatem ipſam, vel impedimentum officij ſui alicui imponendo, eum ſuper hoc præſumpſerint quoquo modo vexare (præter alias pœnas pro qualitate culpæ imponendas eiſdem) epiſcopus, aut ſuperior, ſuſpenſionis ab officio per trienniũ; alij vero excommunicationis ſentẽtias, eo ipſo incurrant. A qua quidem excommunicationis ſen- C tentia, qui eãdem incurrerint, niſi per Romanum Pontificem nequeant (pręterquam in mortis articulo, & tunc ſatisfactione præmiſſa) abſolutionis beneficium obtinere: nullo in hac parte priuilegio ſuffragante.

Supra pag. 113.

3 Alij caſus duo ponuntur in cap. Nolentes. §. Et tam ipſorum. de hęret. in clemen. vbi dicitur ſic: Et tam ipſorum, quàm Epiſcoporum, ſeu capitulorum ſede vacante, ſuper hoc deputatis Cõmiſſarijs, quibuſcunque, diſtrictius iniungentes, ne prętextu officij Inquiſitionis, quibuſuis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorqueant:

4 Nec ſcienter attentẽt eccleſiarum bona ob cle- D ricorum delictum, prædicti occaſione officij, fiſco etiam eccleſię applicare. Quòd ſi ſecus in his, vel eorum altero fecerint, excõmunicationis ſentẽtiæ eos ſubiacere decernimus ipſo facto: A qua non poſſint abſolui pręterquam in mortis articulo, donec illis, à quibus extorſerint, plene ſatisfecerint de pecunia ſic extorta. Nullis priuilegijs, pactis, aut remiſſionibus ſuper hoc valituris.

COMMENT. LXXIII.

Quibus caſibus non poſſint Inquiſitores ſe mutuo abſoluere.

HAec quæſtio ſuperiorẽ limitat, & eius ſumma eſt: Tres eſſe caſus, in quibus Inquiſitores E *mutuo ſe non abſoluunt.*

Primus eſt: cum omiſerunt procedere contra quẽ procedere debuerant.

Secundus eſt: cũ alicui hæreſeos crimen falſo impoſuerunt: aut dixerunt eos impediuiſſe ſacrum officium, qui re vera non impediuerunt. & hi duo continentur in clemen. 1. de hęret. §. verum quia. hoc loco ab auctore relata, quamuis Eymericus vnum hic tantum caſum contineri dicat.

Tertius eſt: cũ illicitis modis pętextu officij pecunias extorſerunt; vt in clemen. nolentes. §. Et tam A *ipſorum. de hęreti. ex quo loco auctor hic ponit duos caſus, vnum de illicita extorſione pecuniarum, alterum de confiſcandis eccleſiarum bonis ob delictũ clericorum. & ita re vera erunt quatuor caſus, duo in clemen. 1. & alij duo in clemen. 2. & horum meminit Campegius apud Zãchinum cap. 31. in principio. & Caiet. in ſumma verbo, excommunicatio. caſu ſeu cap. 3. in his ergo caſibus Inquiſitores non ſe abſoluunt mutuo.*

Rurſus etiam ab illis caſibus nõ ſe poſſint abſoluere, quorum abſolutio non eſt ſuis ſuperioribus cõceſſa. quod indicant non obſcure illa reſcripti verba relata in quæſt. 23. proxime præcedenti in fine dum B *dicitur:* In caſibus, in quibus dictis Prioribus (vt dicitur) eſt ab Apoſtolica ſede conceſſum. *Ergo à contrario ſenſu aliud eſt in caſibus nõ conceſſis: quod eſt verum, & diligenter obſeruandum.*

Obſeruandum tamen eſt, ꝙ ad hoc vt Inquiſitor ſubiaceat prædicta pœna ex omiſſione procedendi cõtra quos procedere debuerat, requiritur nõ ſolum vt illa omiſſio ſit contra iuſtitiam, ſed etiam contra cõſcientiam & ſcientiam ipſius Inquiſitoris: Papa enim noluit pędicta pœna plecti Inquiſitores omittentes procedere, ex ignorantia. ſed eos, qui cum intelligerent ac ſcirent eſſe procedendum, odio, gratia, amore, pretio vel prece, contra iuſtitiã & conſcien- C *tiam propriam omiſerunt procedere vbi fuerat procedendum, aut contra proceſſerunt, cum non debuiſſent. ita colligitur non obſcure ex textu in dicta clement. 1. §. verũ, de hęret. & docet nominatim Caietanus in ſumma verbo, excõmunicatio. caſu ſeu cap. 3. quod etiam videtur poſſe colligi ex B. Antonino par. 3. titu. 24. cap. 7.*

CONTRA QVOS POTEST procedere Inquiſitor.

QVAESTIO XXV.

D An Inquiſitor vel quiſquã alius procedere poſſit cõtra Papam deprehenſum in hæreſi.

VIceſimaquinta quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor, vel quis poſſit procedere cõtra Papam deprehenſum in hęretica prauitate?

Reſpõdemus, ꝙ Inquiſitor nõ: q̃a delegatus eius eſt, & conſequenter inferior; inferior autẽ in ſuperiorem non habet poteſtatem, vt 21. diſtin. Inferior. & ff. ad Trebel. l. Ille à quo.

E Quis autem ſit illius iudex, vel generale concilium, vel Cardinalium cõſiſtorium, nihil ad preſens negotium: ſed de hoc vide Archidiaconum in cap. In fidei. de hęret. lib. 6. in principio.

COMMENT. LXXIIII.

GRauis eſt difficultas, quę hoc loco proponitur tractanda, quę nec huius eſt loci, nec temporis, nec noſtræ breuitatis.

Qui tenent ſummum Pontificem (poſtquam rite

& legi-

& legitime electus eſt Pontifex Romanus, & Eccleſiæ caput) poſſe incidere in hæreſim, mox de iudice quærunt, vt hic facit Eymericus. Primũ ergo quærendum erat, an Papa hæreticus fieri poſſit, inde de iudice erat inueſtigandum.

Papã in hæreſim poſſe incidere qui aſſeſſerint.

Quantum ad primum attinet, Eymericus aperte ſentit, Papam in hæreſim poſſe incidere: cuius ſententia communi Theologorum & Canoniſtarum voto recepta eſt: quam tenent Turrecremata in ſum. de Eccleſia lib. 2. cap. 93. & multis ſeq. Caietan. in opuſculo de auctoritate Papæ & cõcilij. Cardinalis Hieronymus Albanus Iuriſcõſultus celeberrimus in libro de poteſtate Papæ, par. 1. Dominicus Sotus lib. 4. ſenten. diſt. 22. q. 2. art. 2. verſic. dubium autẽ eſt. Alfonſus Caſtrus lib. 2. cap. 23. in princip. de iuſta hæret. punitio. Melchior Canus lib. 6. cap. vlt. de locis theologicis. Syluester in ſum. verbo, Papa. q. 4. num. 4. Canoniſtæ communiter in c. ſi Papa. 40. diſt. Ioãnes Rojas ſingula. 146. incipi n. Papa de crimine hæreſis. Auguſtinus de Ancona in ſum. de poteſtate eccleſiaſtica, q. 5. per totam quæſtionem. Simancas de catho. inſtit. titu. 12. nume. 23. & titu. 45. de Papa, nu. 35. & alij quos longum eſſet recẽſere. quorum frequentiori ſententia, Papa effectus hæreticus concilio velut legitimo iudici ſupponitur.

Papam non poſſe incidere in hæreſim aſſerit Albert. Pighius

Sunt alij qui intrepide aſſerant, Papam non poſſe fieri hæreticum, inter quos eſt Albertus Pighius Cãpenſis lib. 4. cap. 8. de Eccleſiaſtica Hierarchia, cuius ſententia ſatis probabilis videtur, & conſona rationi, & fortaſſis etiam antiquorũ Patrum dictis. quæ ſi vera ſit, omnes ſuperiorum Doctorum longiſſimæ altercationes facile ceſſabunt.

Hoc certũ putat Albertus Pighius præcitato loco, omnes Romanos Põtifices, qui in hæreſim incidiſſe cõmemorantur, poſſe ab hæreſis nota liberari, oſtẽdique rem aliter habuiſſe, ac à multis referatur.

Et hac ſententia illo potiſſimum nititur fundamẽto, quòd Chriſtus orauit pro Papa ne deficiat fides ſua, vt ipſe fratres ſuos in fide nutantes confirmaret; quaſi videatur hoc priuilegiũ perſonale eſſe, & annexum ei qui rite & canonice electus eſt Pontifex Romanus, ex aſſiſtentia Spiritus ſancti nõ permittentis eum in hæreſim labi; quamuis in quæuis alia delicta poſſit ex humana fragilitate incidere. ſed de his alibi plura.

Interim Locatus hæc eadem, quæ ab Eymerico dicuntur, refert in opere iudiciali verbo, Papa num. 6. vbi addit extare bullam Pauli IIII. de hac materia diffuſe loquentem.

QVÆSTIO XXVI.

An Inquiſitor poſſit procedere contra officiales Papæ.

VIceſima ſexta quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſſit procedere, contra officiales, ſeu nuntios domini noſtri Papæ, ſi deferantur de hæretica prauitate?

Relat. ſupra pag. 125.

Reſpondemus quòd nõ; vt patet in litteris domini Ioan. xxij. tenoris ſequentis: Cũ Matthæus de Pontiniano ordinis Prædicatorum, Inquiſitor

A hæreticæ prauitatis in Regno Siciliæ auctoritate Apoſtolica deputatus, friuola occaſione quæſita, ac noſtra, & Apoſtolicæ ſedis reuerentia & honore poſtpoſitis in dilectum filiũ magiſtrum Guillermum de Baleto Archidiaconum Foroiuuen. capellanum noſtrum, Campaniæ maritimæque rectorem, excommunicationis ſententiam, inconſultis motibus non ſine multa temeritate duxerit proferendam: Nos volentes de cetero talium præſumptionibus † obuiare: vniuerſis & ſingulis tam ordinarijs quàm delegatis iudicibus, ac Inquiſitoribus prauitatis eiuſdẽ, & alijs vniuerſis & ſingulis quacumque auctoritate fungãtur, auctoritate

†Al. præſumptoribus.

B Apoſtolica diſtrictius inhibemus, & mandamus expreſſe, ne contra noſtros & Apoſtolicæ ſedis officiales, vel nuntios, aut ipſorum aliquem quauis occaſione, vel cauſa, abſque noſtra, & Apoſtolicæ ſedis licentia ſpeciali, eis per ſedis ipſius literas cõcedenda, plenam faciente de tenore præſentium mentionem, procedere quoquo modo præſumãt, aut in eos, vel ipſorum aliquem excommunicationis, vel ſuſpenſionis, ſeu quaſuis alias ſentẽtias promulgare: Nos enim ex nunc decernimus irritũ & inane, quicquid contra inhibitionem & mandatum huiuſmodi contigerit attentari. Volumus tamen quòd diœceſani & Inquiſitores prædicti ſuper

C his quæ negotium tãgunt fidei, alij vero ſuper his, quæ rem tangunt, vel publicam, vel priuatam, ſiue ordinarij, ſiue delegati quacunque auctoritate fuerint, prout poſſet ad eòrum officium pertinere, ſi quid per officiales & nuntios ipſos indebite forſan attentatum extiterit, ſe plenius informare: idque nobis ſignificare ſtudeant, vt prouidere ſuper hoc de remedio opportuno valeamus. Nulli ergo, &c. Datum Auinione xij. Cal. Ianuarij. Pontificatus noſtri, anno vndecimo.

COMMENT. LXXV.

D *DVplex axioma colligo ex hac quæſtione. Primum eſt: Inquiſitores non procedunt contra officiales, & nuntios ſedis Apoſtolicæ.*

Alterum eſt: Poſſunt tamen talium delicta ſedi Apoſtolicæ denuntiare.

Et quoniam alibi promiſi me hoc loco de hac re diſputaturum; ideo quamuis tractatio ſit late patens, breuiſſime tamen eam expediam.

Per hanc quæſtionem videtur ampliari definitio c. Inquiſitores. de hæret. lib. 6. & limitari Inquiſitorum poteſtas: quia nedum contra Epiſcopos, ſed neque contra officiales, & nũtios ſedis Apoſtolicæ poſſunt procedere.

Quis dicatur officialis vel nũtius ſedis Apoſtolicæ.

E *In hac quæſtione tota difficultas poſita eſt in intelligendo quis dicatur nuntius, aut officialis ſedis Apoſtolicæ. & quãuis nomen nuntij ſit generale, quo ſignificamus eũ, per quem quid alijs denuntiamus, nobiſque viciſſim quid alij denuntiant: l. 1. ff. de procurato. l. qui autẽ. 14. §. vlt. ff. de conſtit. pecunia. at hic per nuntium, ſeu officialẽ ſedis Apoſtolicæ cũ accipimus, qui nuntium eius ſine mandatum profert, qui & Legatus dicitur. 97. diſtin. cap. nobiliſſimus.*

Officialium ſedis Apoſt. duo genera, & cõtra quos nõ procedãt Inquiſitores.

Rurſus obſeruandum eſt, duo eſſe genera nuntiorum, officialium, ſeu delegatorum ſedis Apoſtolicæ. Quidam ſunt, qui dati ſunt ad decidendam cauſam

aliquam inter partes, quæ ad ſedem Apoſtolicam nõ pertinet, ſed priuatorum vtilitatẽ reſpicit. Alij ſunt ab ipſa ſede conſtituti, circa ea quę honorẽ & dignitatem ſedis Apoſtolicę reſpiciunt: & qui vices Põtificis ſummi in aliquibus cauſis, ſeu cauſa gerunt, quorumque officium circa negotia ſedis Apoſtolicæ verſatur. primi nõ gaudent priuilegio immunitatis, de quo hic Eymericus; poſtremi omnino illo priuilegio fruuntur; neque enim Inquiſitores poſſunt procedere contra eos. ita voluit Lapus de Caſtilione antiquus iuris interpres quodam reſponſo de hac re edito incipien. Factum ſuper quo. *verſic. Ad ſecundum vero dicendum eſt. quod reſponſum nunc circunfertur poſt conſilia Oldradi, Lapum ſequitur Decius in Rub. ff. de offi io eius. num. 8. & in rub. extra de officio deleg. nu. 9. quorum ſententia vera eſt, & tenenda; nam cum hoc priuilegium ſit tributum ob reuerentiam & honorem ſedis Apoſtolicæ, valde ęquum eſt, vt illi ſoli eo vtantur, qui negotia immediate ad dictam ſedem ſpectantia tractant: quãdo vero liceat abſolute Inquiſitoribus contra hos procedere, dicam in quæſt. ſequenti. & ex his breuiſſime dictis remanet tota hęc quæſtio clariſſima.*

QVAESTIO XXVII.

An Inquiſitor procedere poſſit contra Epiſcopos.

Vicesima ſeptima quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſsit procedere cõtra Epiſcopos & prælatos alios ſuperiores ſuper hęretica prauitate?

Relat. ſupra pag. 103.

Reſpondemus quod non; vt patet in c. Inquiſitores. de hęret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Inquiſitores hæreticę prauitatis, ab Apoſtolica ſede, ſeu alio, vel alijs quibuslibet deputati, de huiuſmo di crimine inquirere contra Epiſcopos nequeũt, aut eius prętextu procedere contra eos: niſi in litteris cõmiſsionis Apoſtolicæ, quod hoc poſsint, contineatur expreſſe. Si tamen Inquiſitores ipſi, Epiſcopos, vel alios ſuperiores Prælatos ſciuerint, vel inuenerint circa crimen hæreſeos commiſiſſe, aut eos de hoc diffamatos exiſtere, vel ſuſpectos, id tenebuntur ſedi Apoſtolicæ nuntiare.

COMMENT. LXXVI.

Priuilegiũ eſt Epiſcopalis dignitatis, cui ſemper plurimũ tributũ eſt, vt Inquiſitores non inquirant in Epiſcopos: & tradit Gondiſſaluus tract. de hęret. q. 7. nu. 15. Simancas de catho. inſtitu. tit. 25. nu. 7. & 8. Repert. Inquiſit. verb. Epiſcopus. § ad ſecundum. Carrerius tract. de hęret. nu. 74. verſi. prohibentur autem tales. & alij communiter.

Quid poſsit Inquiſitor cõtra Epiſcopos hæreticos

Monendi tamen ſumus, poſſe Inquiſitores recipere dicta teſtium aduerſus Epiſcopos, vt eorum delicta ſedis Apoſtolicæ poſſint denuntiare. ita Simancas & Repertorium prędictis locis; quod & verũ puto. & id ſenſiſſe etiam videtur Ioãnes Monachus in c. Inquiſitores. de hęret. lib. 6.

Num quandoque liceat Inquiſitorib. in Epiſcopos procedere.

Num autẽ aliqui ſint caſus, in quibus liceat Inquiſitoribus agere aduerſus Epiſcopos, nõ erit inutile inueſtigare, & Repertorium inquiſitorũ verbo, Epi-

A *ſcopus. § ad ſecundum. & Gondiſſaluus tract. de hęret. q. 7. num. 15. dicunt, quòd licet Inquiſitores non poſſint cognoſcere de hoc crimine contra Epiſcopos: ſi tamen id ſpecialiter illis à Papa committeretur; tunc proculdubio poſſent procedere. idem Simancas in enchyridio tit. 8. nu. 1. neque de hoc eſt aliqua dubitatio, cum id expreſſum eſſe videatur in dicto cap. Inquiſitores. de hęret. lib. 6. ibi,* niſi in litteris cõmiſsionis Apoſtolicę quod hoc poſsint contineatur expreſſe. *hęc ibi.*

Rurſus, ſi Epiſcopus hęreticus eſſet ſuſpectus de fuga; tunc Inquiſitores poſſent eum incarcerare, vt ad Papam remitteretur: ita dicunt ſe credere poſſe

B *fieri Repertorium & Gondiſſaluus prędictis locis.*

Quod ſi verũ eſt, multo magis tunc procederet, cũ Epiſcopus aliquid moliretur, quod in manifeſtũ fidei detrimentum, & fidelium perniciem conuerteretur, vt ſi hęreſes prædicaret, & fideles ſeduceret, aut quid ſimile graue & horrendum patraret: tũc enim expediret Epiſcopos capere, & cuſtodire. donec Romanus Pontifex certior redderetur.

Ceterum, quia video generaliter prohiberi Inquiſitoribus, ne contra Epiſcopos procedant. c. Inquiſitores. de hęret. lib. 6. & generaliter cauſę criminales grauiores etiam hereſis contra Prælatos ſedi Apoſtolicæ reſeruentur, vt ſancivit concilium Trid. ſeſſ.

C *24. de reformat. c. 5. parciſſime & rariſſime vtendũ eſt hac facultate; nec aliquid moliendum puto in hac cauſa contra Epiſcopos. niſi ex vrgentiſſimis & exquiſitiſſimis cõſiderationibus. & cauere omnino debent Inquiſitores ne prætextu ſuperioris ſentẽtiæ & facultatis aliquid committant incautum. ne quod in amplificationem fidei eſt conceſſum, in detrimentum miniſtrorum eius conuertatur, itaque vbi tales caſus acciderint ſi conſulere Papam commode non poſſunt, prudentiſſime id gerant quod fidei fauorem & vtilitatem reſpicit, & caueant ne ſcãdalum aliquod inde rumoſum conſequatur.*

Iam quod de Epiſcopis diximus, eadem putamus

D *habere locum ob eaſdẽ cauſas in officialibus & nuntijs ſedis Apoſtolicæ, aduerſus quos ob reuerentiam & dignitatem Apoſtolicam nec temere, nec facile in hoc caſu eſt procedendum.*

Num autẽ vice verſa non poſſit Epiſcopus procedere contra Inquiſitorem, grauis eſt quæſtio, de qua Eymericus paulo poſt quæſt. 30. vbi dicam.

Sed ad Epiſcopos reuertor, quorũ huiuſmodi cauſa ſi quandoque neceſſario extra Romanam curiam committenda ſint, quibus perſonis committi debeãt, & quanta cum cautela id fieri debeat, diligenter cauit concilium Tridentinum ſeſsio. 24. de reformat. cap. 5. & ſiue committantur ſiue non committantur,

E *ſemper diffinitiua ſententia ſanctiſſimo domino Papę reſeruatur.*

Illud poſtremo adiungam, quod Pius Papa V. Romę ſancivit per extrauagantem incipien. Romanus Pontifex. *anno Domini* MDLXIII. *vt ſcilicet Reuerendiſſimi Cardinales Inquiſitores generales in vniuerſa republica Chriſtiana procedere poſſint contra Epiſcopos, & quoslibet alios Prælatos de quibus ibi, eoſque moneant, citent, & requirant vt intra certum terminum perſonaliter compareãt, idque ſub grauibus pœnis in dicta extrauaganti con-*

tentis

tentis, vt cum proceſſus confectus fuerit ſanctiſſimo domino noſtro referatur, vt debita & iuſta ſentẽtia contra tales promulgetur. hæc autem extrauagans refertur inter litteras Apoſtolicas pro officio ſanctiſſimæ Inquiſitionis in fine huius operis.

QVAESTIO XXVIII.

An Inquiſitor poſsit procedere contra religioſos exemptos.

VIceſima octaua quæſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor poſsit procedere cõtra religioſos exemptos, & pręſertim cõtra Prædicatores & Minores, & maxime Inquiſitor de ordine Prędicatorũ, contra Fratrẽ Minorem: & Inquiſitor de ordine Minorũ, contra Fratrem Prędicatorẽ.

Reſpondemus ꝙ ſic: vt patet in c. Vt officium. §. denique. de hæret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Deniq; vt circa præmiſſa plene vobis & ſingulis veſtrum coertionis expedita & inuiolabilis adſit auctoritas; volumus vt ea omnia viriliter exequamini (ſi opus fuerit) inuocato auxilio brachij ſęcularis: cõtradictores per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compeſcendo: Non obſtãtibus aliquibus priuilegijs vel indulgentijs, quibuſcunque perſonis cuiuſuis conditionis, dignitatis vel gradus, religionis vel ordinis, cõmunitatibus vel vniuerſitatibus ciuitatum & locorum, ſpecialiter vel generaliter, ſub quacunque verborum expreſſione vel forma, à memorata ſede conceſsis, vel in poſterũ concedendis, cum ex huiuſmodi vel aliis priuilegijs vel indulgentijs, nullum vobis in tantæ pietatis negotio velimus obſtaculum interponi.

Relat. ſupra pag. 107.

Inquiſitor procedere poteſt cõtra exemptos.

Et in c. Accuſatus. de hæret. lib. 6. in fine, vbi dicitur ſic: Religioſi etiã ſunt immurationis pœna, vel alia grauius puniẽdi, quàm ſæculares, ſi inuenti fuerint in hæreſi vel cõſimilibus deliquiſſe. Eadẽ verba habentur in priuilegijs Alexandri iiij. & Vrbani iiij. quod ſupra habetur etiã magis expreſſe in literis Clementis, Alexandri, & Vrbani iiij. in quibus de hoc dicitur ſic: Denique vt circa pręmiſſa plene vobis & ſingulis veſtrum, coertionis expedita & inuiolabilis adſit auctoritas, volumus vt ea omnia viriliter exequamini; inuocato (ſi opus fuerit) auxilio brachij ſæcularis: contradictores per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo: Non obſtantibus aliquibus priuilegijs, vel indulgentijs quibuſcunque perſonis cuiuſuis conditionis, dignitatis, vel gradus, religionis, vel ordinis, & præſertim Ciſtercien. Prædicatorum, & Minorum, ſeu Eremitarum, ſiue communitatibus, &c. Sequitur generalis clauſula ſicut prius. Et ſi inueniantur litteræ Clementis iiij. quòd Prædicator non inquirat cõtra Fratrem Minorem, & econtra, per eundẽ fuerunt poſtmodum reuocatæ, & poſt per Bonifacium viij. in Sexto.

Relat. ſupra pag. 105.

Relat. ſupra pag. 107.

COMMENT. LXXVII.

De procedẽdo cõtra exẽptos in hoc crimine varia olim ſtatuta ſunt.

V*Nica eſt aſſertio & vera: Hodie Inquiſitores in quoslibet religioſos exemptos inquirere poſ*-

A *ſunt & procedere, quia quo ad crimen hęreſis omnis exceptionis ceſſat immunitas, licet olim in hac re aliter quandoque fuerit ſtatutum.*

In hac cauſa multa antiquis temporibus fuit varietas circa facultatem procedendi cõtra exemptos: nam Alexander iiij. reſcripto quodam incipiente: Ne commiſſæ vobis. *anno Domini MCCLX. ſtatuit, vt indiſtincte Inquiſitores contra quoslibet religioſos & exemptos procederent: idem ipſum & alij ſancinerunt. verum ea res mutationem paſſa eſt: nam Pius ſecũdus circa annos Domini MCCCCLX. generali Vicario ordinis Fratrum Minorum conceſſit, vt ipſe Inquiſitionem & punitionem ſuorum Fra*-B *trum in fide, vel hęreſi ſuſpectorum exerceret, inde poſt aliquot annos Sixtus per bullam auream incipientem:* Sacri Prædicatorum. *quę habetur in libro priuilegiorum ordin. Prędicatorum fol. 163. ſanciuit, ne Prædicatores contra Fratres Minores, aut Minores contra Fratres Prędicatores in locis in quibus exercent Inquiſitionis officium, procederent. Inde vero aliquot annis interiectis Innocẽtius octauus. omnibus Inquiſitoribus interdixit, ne cõtra Fratres Minores quomodolibet procedere, vel inquirere auderent, vt patet in litteris Apoſtolicis de hac re conſcriptis & relatis in libro, cui titulus eſt:* Fundamentum trium ordinum beati Franciſci.

C *Verum, cũ ex his immunitatibus manifeſta quandoque in fidem pericula ſequerentur, poſteriores Põtifices valde ſalubriter omnes religioſos etiam aliàs exemptos in cauſa fidei (ſicut olim) Inquiſitoribus hęreticę prauitatis ſubiecerũt, vt Clemens ſeptimus reſcripto incipiente:* Cum ſicut. *relato in bullario literarum Apoſtolicarum pro officio ſanctę Inquiſitionis in fine huius operis: & Pius Papa Quartus reſcripto incipiente:* Paſtoris æterni. *quod eſt etiã impreſſum in bullario literarum Apoſtolicarum in fine Directorij.*

Omnes religioſi in cauſa fidei ſubduntur poteſtati Inquiſitorum.

In nonnullis religionibus ordo præſcribitur, qui ſeruari debeat in Fratribus hęreticis, aut ſuſpectis D *denuntiandis: nam (vt alias omittam) in conſtitutionibus Fratrum beatæ Marię Seruorum in rubrica de Prædicatoribus, cap. 25. & in rubrica de viſitatoribus, cap. 30. de hac re cauetur, & poſtremi loci verba ita habẽt:* Si qui fratres de fide ſuſpecti inueniantur, vel libros habeant ab indice prohibitos, Prior conuentus Prouinciali, & Prouincialis Generali, & Generalis ſanctiſsimo officio inquiſitionis denuntiet. *hæc ibi. ſed vt hic circuitus euitetur, vbi commode ſuperiora obſeruari non poterũt, ne cauſa fidei differatur, ſolus Prior poterit denuntiare, aut eo abſente alius loco eius.*

Tametſi vero in pręcitato reſcripto Pij Quarti E *cõtineatur, vt Inquiſitores poſſint in hac cauſa procedere contra quoslibet religioſos & exemptos, dũmodo à ſuis ſuperioribus non fuerint præuenti, vnde conſequitur non obſcure poſſe religioſos contra fidẽ delinquentes, ſi eorum ſuperiores iudiciũ & cauſam præoccupent, ab eiſdem ſuis ſuperioribus iudicari: nihilominus tamen quoad hanc partem illa extrauagans non videtur fuiſſe in vſu recepta, & quamquã aliquando recepta fuerit, nunc ſancti tribunalis ſtylus & conſuetudo contrariũ obſeruat; nulli enim ſuperiores audent ſuos ſubditos religioſos in hac cauſa*

Prælati religionũ hodie non iudicãt ſuos ſubditos in cauſa hæreſis.

iudicare

iudicare, aut punire, ſed protinus ad ſanctum officium cauſam deferunt, nec aliud agentes bene facerent.

Iuſtiſſime vero atq; rectiſſime huius cauſæ cognitio contra quoſcunque à ceteris abdicata eſt, & ad ſolos Inquiſitores ſiue delegatos, ſiue ordinarios delata: nam in horum tribunali magis iuridice cuncta geruntur, & cum maiori ſecreto: & cum ex cotidiana experientia notos habeant hæreticorum mores, melius intelligunt modum & ordinẽ interrogandi, examinandi, & conuincendi reos, quàm quilibet alij religionum ſuperiores, qui tametſi eſſent vtriuſque iuris peritiſſimi, tamen ob non frequentatum hunc iudicandi morem non poſſent ita diligenter proceſſus fabricare ſicut iudices fidei in ſuo tribunali, ac ob has quidẽ & alias cauſas fortaſſis grauiores, quas prudens omitto, non debent contra ſuos ſubditos procedere.

Cõtra' prælatos religionũ caute procedendum.

Poſtremo hoc admoneo, ꝙ tametſi Inquiſitores, vt proxime dictum eſt, contra quoſcunque religioſos etiam exẽptos procedere poſſint, nihilominus tamen certi quidam ſunt religioſi, contra quos ob prærogatiuam dignitatis non facile debent priuati Inquiſitores procedere, ſed fere cum eis eadem obſeruanda cenſerem, quæ paulo antea cuſtodienda dixi cum agerem de cauſis Epiſcoporum.

In hoc numero reponi poſſunt Magiſtri ordinum Generales, veluti Generales ordinis Prædicatorum, Minorum, & ſimiles: item Magiſtri Generales religionum militarium. contra hos enim cum procedendum eſt, res prius nuntianda videtur Generalibus Inquiſitoribus, qui cauſa cognita decernant quid facto opus ſit.

QVAESTIO XXIX.

An Inquiſitor procedere poſsit contra ſacerdotes.

VIceſima nona quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſsit procedere contra ſacerdotes?

Relat. ſupra pag. 105.

Reſpondemus quòd ſic: vt ſupra patet. quæſt. proxima & in c. Accuſatus. §. ſacerdotes. extra de hæret. vbi dicitur ſic: Sacerdotes inſuper & alij clerici, qui negotium Inquiſitionis inſtruẽdo citatos hæreticos, vel eorum credentes, de celanda veritate, vel dicenda falſitate, ſeu eos indebite liberando, inuenti fuerint impedire (cum non ſit dubium eos ipſa facere in fauorem hæreticæ prauitatis,) per Inquiſitores à talibus compeſci poſſunt, & pœna debita caſtigari, tam per captionẽ perſonarum, quàm aliàs, prout culpa exegerit delinquentis. Eadem verba habentur in priuilegijs prędictis Alexandri iiij. & Vrbani iiij. quæ ſunt ſupra.

COMMENT. LXXVIII.

CVm de ſacerdotibus puniendis tum in hoc, tum in alijs criminibus agitur, duo potiſſimum obſeruanda ſunt. Vnum eſt, vt caute admodũ ad actus iudiciales veluti ad capturam, & ad publicam pœnitentiã procedatur, tum ob prærogatiuam ſacerdo-

A *talis dignitatis, tum ob iniuriã totius ordinis ſacerdotalis: laici enim, quos infeſtos eſſe clericis iura, & experientia teſtantur, cap. laicos. & cap. laici in accuſatione. 2. q. 7. magnopere lætantur in peccatis & punitione eorum, & tales eſſe ceteros facile & ſuſpicantur & iactitant.*

Alterum eſt, vt cum in hac cauſa de eorum conſtiterit crimine, quod facile excuſationem non admittat acrius & ſeuerius quàm laici puniãtur. argumẽto textus in cap. accuſatus. §. ſacerdotes. verſi. religioſi. de hæret. lib. 6. & eorum quæ docet Andreas Tiraquellus in tract. de pœnis temperan. aut remittendis, cauſa 31. nu. 25. quem retulimus ſupra par.
B *2. ſuper cap. grauem. de pœnis. §. volentes tamen. quis enim neget ſacerdotem, qui tantæ dignitatis nobilitatem potiſſimũ Deo debet, ſi in fide & religione ipſius errauerit, multo magis in eum peccare, quàm laicum.*

QVAESTIO XXX.

An Epiſcopus vel Inquiſitor procedere poſsit contra alium Inquiſitorem.

C TRiceſima quæſtio eſt: Vtrum Epiſcopus vel Inquiſitor poſsit procedere contra alium Inquiſitorem delatum vel ſuſpectũ de hæretica prauitate?

Nec Epiſcopus nec Inquiſitor põt contra Inquiſitorẽ procedere.

Reſpondemus, quòd Epiſcopus non: quia Epiſcopus (vt ſupra dictum eſt) inferior eſt. Nec etiam Inquiſitor, quia par eſt: Inferior autem in ſuperiorem, & par in parem non habent dominium. 21. diſtinct. Inferior. & etiam ipſe Inquiſitor eſt officialis, vel ſaltem nuntius domini noſtri Papæ: quia delegatus eiuſdem, vt patet in cap. Ne aliqui. de hæret. lib. 6. contra officiales autem & nuntios domini noſtri Papę non poſ-
D ſunt Epiſcopus & Inquiſitor procedere, vt patet ſupra par. 2. in extrauagan. domini Ioan. xxij. Cũ Matthæus. vbi reprehẽditur Inquiſitor, quia proceſſerat contra G. capellanum domini noſtri Papæ, vbi dicitur ſic:

Relat. ſupra pag. 125.

Nos volẽtes de cetero taliũ præſumptoribus † obuiare, vniuerſis & ſingulis tam ordinarijs quàm delegatis iudicibus ac Inquiſitoribus prauitatis eiuſdem, & alijs vniuerſis & ſingulis quacunque auctoritate fungantur, auctoritate Apoſtolica diſtrictius inhibemus, & mandamus expreſſe, ne cõtra noſtros & Apoſtolicę ſedis officiales, vel nũtios, aut ipſorum aliquem, quauis occaſione vel
E cauſa abſque noſtra & Apoſtolicæ ſedis licentia ſpeciali eis per ſedis ipſius litteras cõcedenda, plenam faciente de tenore præſentium mentionem, procedere quoquomodo pręſumãt, aut in eos vel ipſorum aliquem excommunicationis vel ſuſpenſionis, ſeu quaſuis alias ſententias promulgare, Nos enim ex nunc decernimus irritum & inane quidquid contra inhibitionem & mandatum huiuſmodi contigerit attentari.

† Al. perſumptionibus.

Crederem tamen, quòd ſicut ibidem dicitur de officialibus & nuntijs domini noſtri Papę, & de Epi-

de Epiſcopis dicitur in c. Inquiſitores. quòd Inquiſitores non poſſunt procedere contra eos, ſed poſſunt & debent ſe plenius informare, & ſignificare domino noſtro Papæ: quòd ita poſſit fieri in propoſito, quòd informent ſe, & ſignificent domino noſtro Papę.

COMMENT. LXXIX.

EX hac quæſtione vna potiſſimũ colligitur concluſio, videlicet: Neque Epiſcopi, neque alij Inquiſitores poſſunt procedere cõtra Inquiſitorẽ hęreticũ, aut de hęreſi ſuſpectũ, ſed recipere debent informationes contra eũ, & ſummo Pontifici denuntiare.

Hęc quęſtio longe difficilior eſt, quàm illa, quæ à nobis tacta eſt ſupra, ſuper q. 27. quoniã in hac nulla nominatim reperitur ſummi Pontificis definitio; & ob id et à pluribus, & maiori rationũ robore hinc & inde tractatur: de qua breuiter etiam dicam, quia facile poteſt huiuſmodi factum incidere, de quo Zanchinus tract. de hęret. cap. 8. nu. 9. verſi. ſed pone. & ibidem Cãpegius. Locatus in opere iudiciali verbo, Inquiſitor, nu. 15. & verbo, Epiſcopus, nu. 2. Geminianus in c. Inquiſitores. de hęret. lib. 6. nu. 5. verſi. ſed quęro, an Epiſcopi. & ibidẽ Abbas & Lapus. Gondiſſaluus tract. de hęret. q. 7. nu. 17. Repertoriũ Inquiſitorum verbo, epiſcopus. §. 1. Ioannes Rojas ſingulari 109. incipien. Iudices ſi ſunt duo. *Alfonſus Gutterrus in theſauro religionis Chriſtianæ, tit. de hęret. num. 9. & alij plerisque locis.*

An Epiſcop. poſſit agere cõtra Inquiſitorẽ, varia opinio.

Hi vero inter ſe diſſentiunt: nam Zanchinus, Repertorium, & Gondiſſaluus poſſe Epiſcopum cõtra Inquiſitorem procedere, libenter admittunt. Sed Locatus, Campegius & nonnulli alij id Epiſcopis licere negant. ceteri de crimine diſtinguunt: nam ſi Inquiſitoris eſſet manifeſta hęreſis, tunc Epiſcopus poſſet contra Inquiſitorem procedere; ſecus ſi eſſet occulta, tunc enim ſummo Pontifici eſſet nuntianda.

An Epiſcopi quandoque poſſint agere cõtra Inquiſitores.

Nos in hac controuerſia diluenda, eadem fere illa obſeruãda crederemus, quę tradidimus ſupra ſuper q. 27. §. nam autem. & ſequen. nam neque temere in Inquiſitores delegatos irruẽdum eſt. quamuis n. nõ ſint Epiſcopali dignitate decorati; at proculdubio ſunt officiales ſummi Pontificis, & proinde continebuntur ſub diſpoſitione extrauagãtis, cũ Matthęus. de hæret. de quo Eymericus paulo antea q. 26. Quare ſicut Epiſcopis plurimum in hac re defertur propter priuilegium epiſcopalis dignitatis: ita & Inquiſitoribus plurimum deferri debet, ac tribui, propter reuerentiam ſedis Apoſtolicæ, cuius ſunt officiales, & propter ſummi Pontificis eminentem honorem, cuius perſonam Inquiſitores repræſentant. itaque ſi hęreticus fuerit Inquiſitor, aduerſus eũ Epiſcopus aut alius Inquiſitor informationes ſecreto recipere poterit, vt ſummo Pontifici denuntiet, vt optime docet hoc loco Eymericus §. crederem. at ad capturam realem accedere non credo tutum.

Quòd ſi manifeſtiſſima eſſet Inquiſitoris hęreſis, & malitia effrenis; vt ſi cõtra fidem prædicaret, aut ſcriberet, aut prædicari & ſcribi permitteret, aut hæreticos captos impunitos dimitteret, & his ſimilia perpetraret, quæ in manifeſtum fidei detrimentum conuerterentur, nec facile ſummus Pontifex poſſet conſuli, & interea fides periclitaretur; liceret tunc

A *Epiſcopo in Inquiſitorem agere. Geminianus in cap. Inquiſitores. de hęret. lib. 6. nu. 5. Locatus, Repertorium, &* Ioannes *Roias præcitatis locis.*

Verum in hac quoque re cauti & prudẽtes debẽt eſſe Epiſcopi, & cauere debent, ne ad has punitiones & capturas deſcendant abſque exquiſitiſſimis conſiderationibus, & cauſis maturo conſilio penſatis; & cum aliter fides defendi non poteſt. nam magnus honor habendus eſt ei, quem ſummus Pontifex idoneũ iudicauit, vt tanto muneri præficeretur: eſt enim & dicitur Inquiſitor, fidei defenſor. cap. vt inquiſitionis. de hæret. lib. 6. tradit Albertinus ſuper rub. de hæret. lib. 6. q. 5. nu. 3.

B *Iam id reſcriptum, quo vtitur auctor in hac quęſtione, optime conuenit Inquiſitoribus: quãuis enim in eo nominatim de Inquiſitoribus mentio non fiat; at proculdubio ſub reſcripti verbis continentur. cũ ſint officiales ſummi Pontificis immo perſonam eius repræſentent, vt alibi diximus, & docuit etiam ſingulariter Lapus reſponſo de hac re conſcripto, quod habetur poſt conſilia Oldradi.*

Et quod diximus de Epiſcopis, idem ſentimus de Inquiſitore contra Inquiſitorem: nam vnus aduerſus alium procedere non facile poſſet, niſi prædictis modis fauore fidei.

Idem fortaſſis etiam dici poſſet de Commiſſarijs Quid de cõmiſſarijs Inquiſitorum.
C *Inquiſitorũ Apoſtolica auctoritate conſtitutis iuxta id quod diſſeruimus ſupra in hac 3. parte ſuper quæſt. 5. §. num autem.*

QVAESTIO XXXI.

An Inquiſitor poſsit procedere contra reges & omnes laicos indiſtincte.

TRiceſima prima queſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor poſsit procedere cõtra principes, & omnes laicos indiſtinctè in
D hæreſi irretitos, ſuſpectos, vel diffamatos?

Reſpondemus quod ſic: vt patet in c. Vt officiũ. §. denique. de hęret. lib. 6. ſæpius allegata ibi: Cuiuſcunque ſint conditionis, dignitatis vel gradus: Patet etiam in litteris Clemẽtis, & Vrbani iiij. quę incipiunt: Præ cunctis. in quibus eadem clauſula eſt inſerta, vt viſum eſt ſupra quæſt. 28.

Relat. ſupra pag. 107.

Relat. ſupra pag. 119.

Conſulerem tamen, vt contra reges & regales perſonas publice non procederent Inquiſitores: ſed vt cautius & tutius negotium fidei poſsit agi, informaretur primitus dominus noſter Papa, vt
E procederetur eius conſilio & mandato, & ſecundum modum, quem ipſe decreuerit obſeruandũ.

COMMENT. LXXX.

DVę ſunt aſſertiones, & vera ambæ, & communiter receptę.

Prima eſt: Inquiſitores aduerſus quoſlibet, quacunque auctoritate decoratos procedere poſſunt.

Secunda eſt prioris veluti declaratiua: Quamuis in omnes procedere poſſint, tutius tamen eſt, cũ procedendum eſt aduerſus principes, & magnates hæreticos.

reticos, aut de hæreſi ſuſpectos, vt ſummus Pontifex conſulatur, cuius arbitrio & modo ab eo perſcripto aduerſus eos procedatur.

Prima concluſio nullam habet difficultatem: nam ſi poſſunt Inquiſitores agere contra exemptos, vt docuit paulo antea q. 28. multo magis procedent in eos qui nominatim non ſunt exempti. adde Carrerium tract. de hęre. nu. 85. verſi. item poteſt procedere contra quaſcunque perſonas.

Quantum ad ſecundam aſſertionem ſpectat, eam tenet etiam Ioannes And. in cap. Inquiſitores. de hęre. lib. 6. quem ſequuntur ibidem Geminianus verſi. quęro an indiſtinctè. & Philippus Francus circa finem cap. verſi. Et dicit hic Ioannes And. *& horũ ſententiã vera quidem, & prudentiæ plena talis eſt. Prædictum cap. Inquiſitores. de hæretic. lib. 6. quo prohibentur Inquiſitores procedere contra Epiſcopos, prohibere etiam ne procedant contra laicos inconſulto Romano Pontifice, quotiẽs vel magna ſunt perſonæ, & dignitate conſpicuę; vel tanta eſt hęreticorum multitudo, vt ſi contra illos procederetur, aut ingens periculũ, aut grauis populi turbatio proventura crederentur.*

Quando nõ debeat Inquiſitor contra laicos procedere.

Non tamen intelligas eadẽ ratione vtrũque prohiberi: nam ob prerogatiuam Epiſcopalis dignitatis, Inquiſitores in Epiſcopos non inquirunt: ſed in viros potentes & illuſtres, ideo non inquirũt, ne ob id ſcandalum oriatur, nõ quòd in hoc caſu aliquid nobilitati deferatur, quæ propter hęreſim amittitur. Adde Simancam de catho. inſtit. tit. 23. num. 8.

Quos appellet auctor viros regales.

Viros autem regales vocat hic Eymericus, vel Regulos, quales ſunt Duces, Marchiones, & ſimiles: vel eos qui Regibus adſtant, vt conſiliarios & Senatores: vel denique potentes Barones cuiuslibet ciuitatis, qui regali luxu viuunt, & opibus abundant, quos velut patronos multi tum nobiles, tum plebei ſequũtur in omnibus ferme ciuitatibus: vel denique intelligere poteſt per viros regales ciuitatũ magiſtratus. vt Gubernatores, Poteſtates, Conſules, & ſimiles: in hos enim, ſi publice vellent Inquiſitores animaduertere, facile impedirẽtur, præſertim in locis ſuſpectis, & vbi Inquiſitores ſunt pauperes et imbelles.

Abundante hęreticorum multitudine, quid facere debeat Inquiſitor.

Illud poſtremo moneo; vt quando ob multitudinem hæreticorũ Inquiſitor non poteſt procedere; tũ quia hæretici ſuſcipiunt incrementum, & fideles corrumpuntur, Inquiſitores in publicum prodire debent, & audacter verbum Dei prædicare; quamuis intelligant graue ſibi periculum imminere, vt nutantes in fide confirment; quo caſu neceſſaria eſt in Inquiſitore theologiæ cognitio.

QVAESTIO XXXII.

An Inquiſitor cogere poſſit ciuitatum rectores ad iurandum de defendẽda Eccleſia contra hæreticos.

TRiceſima ſecũda quęſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſſit & debeat in ſpeciali procedere contra Comites, Barones, Poteſtates, Capitaneos, Balliuos, ac ciuitatum & locorum Conſules & Rectores, quatenus iurent corã eo de defendenda Eccleſia contra hæreticam prauitatem? A

Reſpondemus, quòd iuxta c. Ad abolendam §. ſtatuimus. de hęret. & in c. Vt officium. § ſtatuimus. de hæret. lib. 6. omnes prædicti tenentur ad requiſitionem Epiſcoporum vel Inquiſitorũ, iurare Eccleſiam defendere cõtra hęreticos fideliter & efficaciter, bona fide iuxta poſſe & officiũ ſuum: & obſeruare & obſeruari facere toto tempore ſui regiminis, in terris ſuo regimini ſeu iuriſdictioni ſubiectis, conſtitutiones cõtra hęreticos, credẽtes, receptatores, fautores, & defenſores eorum, ipſorum filios & nepotes, à ſede Apoſtolica promulgatas, ac etiam approbatas. B Quòd ſi iurare noluerint, debet Inquiſitor procedere contra eos, ſecundum tenorem illorum capitulorum, & ad pœnas ibi contentas in cap. alleg. Ad abolendam. vbi dicitur ſic: Statuimus inſuper, vt Comites, Barones, Rectores & Cõſules ciuitatum & aliorum locorum iuxta commonitionem Epiſcoporum, preſtito corporaliter iuramento promittãt, quòd fideliter & efficaciter, cum ab eis fuerint requiſiti, Eccleſiam contra hæreticos & eorum complices adiuuabunt bona fide, iuxta officium & poſſe ſuum. Si vero id obſeruare noluerint, honore, quem obtinent, ſpolientur: C & ad alios nullatenus aſſumantur: eis nihilominus excommunicatione ligandis, & terris ipſorum interdicto eccleſiæ ſupponendis. Ciuitas autem, quę his inſtitutis duxerit reſiſtendum, vel contra commonitionem Epiſcopi punire neglexerit reſiſtentes, aliarum careat commercio ciuitatum, & Epiſcopali ſe nouerit dignitate priuandam.

Relat. ſupra pag. 97.

In c. Vt officium. §. ſtatuimus. dicitur ita: Statuimus inſuper, vt Poteſtas, Capitaneus, ſeu Rector vel Conſules, ſeu quiuis alij, qui ciuitati præſunt, vel loco alteri ad præſens, aut præerunt in futurum, ad requiſitionem diœceſanorum vel Vicariorum ſuorum, ſeu Inquiſitorum hæreticæ prauitatis, D iurent præciſe attendere inuiolabiliter, & obſeruare, ac facere à ſuis ſubditis obſeruari toto tempore ſui regiminis, in terris ſuæ iuriſdictioni, regiminiue ſubiectis conſtitutiones contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores & defenſores eorum, ipſorũque filios & nepotes à ſede Apoſtolica promulgatas; ac etiã approbatas: quas qui iurare noluerit & ſeruare, vt infamis & tamquam hæreticorum fautor, ac de fide ſuſpectus officio & honore ſui regiminis ſpolietur: nec vlterius Poteſtas, Capitaneus, Conſul, vel Rector habeatur in aliquo, aut de cetero in aliquam dignitatem vel officium publicum vlterius aſſumatur: E & quę vt Poteſtas, Balliuus, Conſul, vel Rector fecerit, nullam obtineant firmitatem.

Relat. ſupra pag. 107.

COMMENT. LXXXI.

DE compellendis ciuitatum magiſtratibus ad præſtandum hoc iuramentum de defendenda Eccleſia ab hæretica prauitate, & cuſtodiendis legibus in hæreticos latis, copioſe egit Eymericus ſupra initio tertiæ partis num. 9. & ſequent. quo etiam loco nos ea abunde tradidimus, quæ ad hanc quæſtionem illuſtrandã ſpectant. adde Simancam de catho. inſtit.

Inſtit.tit.23.nu.8.& 9.& copioſe Repertoriũ Inquiſito.verbo,iuramentum. et Campegium apud Zãchinum c.31.ex quibus accipies quæ hanc quæſtionem & ſequentem illuſtrabunt. A

QVAESTIO XXXIII.

De iuramento a Dominis tẽporalibus præſtando in initio officij de extirpandis hęreticis.

TRiceſimatertia quęſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor debeat compellere ſeu monere dominos temporales, perpetuã vel temporalem iuriſdictionẽ habentes, quatenus in eorum nouitate antequam eorum officium exequantur, iurent corã Inquiſitore hęreticos per Eccleſiã denotatos pro viribus à ſuis terminis extirpare? B

Reſpondemus quòd ſic;iuxta c.Excommunicamus itaque.de hæret.§.moneantur. vbi dicitur ſic:Moneantur autem & inducantur,& (ſi neceſſe fuerit) per cenſuram eccleſiaſticam compellantur ſæculares Poteſtates, quibuſcunque fungãtur officijs, vt ſicut reputari cupiũt & haberi fideles, ita pro defenſione fidei præſtent publice iuramẽtum, q̃ de terris ſuæ iuriſdictioni ſubiectis, vniuerſos hæreticos ab Eccleſia denotatos, bona fide pro viribus extirpare ſtudebũt: ita q̃ amodo quãdocunq; quis fuerit in poteſtatẽ ſiue perpetuam ſiue temporalẽ aſſumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare. hæc ibi. & non ſolum in ſua nouitate, immo ſemper, vt patet in c.Ad abolendam.§.ſtatuimus.de hæret.& c.Vt officium.§.ſtatuimus.de hęret.lib.6.& patet expreſſe ſupra parte iſta tertia,q.32.proxima. C

Relat. ſupra pag.101.

COMMENT. LXXXII.

DE hoc iuramento præſtando,ac de eius formula copioſe actum eſt ſupra cum Eymerico in principio huius partis nu.9.& ſeq. D

Intereſt autem ſæcularium magiſtratuũ et principum nõ modo requiſitos,ſed etiam ſpontaneos hoc iuramentum præſtare, & hęreticos debellare, cum facile corruant principatus & regna,in quibus hæretici impune permittuntur habitare. equidẽ multa in hanc ſententiã conferri poterant, quæ gratia breuitatis omitto. illud tamen quod de regibus Hiſpaniæ legitur in cõcilio Toletano 6.c.3. quod habitũ fuit æra 686.non eſt ſilentio prætereundũ, videlicet, vt cum ſortiti fuerint regni apicem, non ante conſcendant regiam Sedem, quàm inter reliqua conditionum ſacramenta polliciti fuerint ſe non permiſſuros habitare in regno ſuo eos, qui non fuerint catholici. quod vtinam nunc vbiq; & in vſum reuocaretur, & inuiolabiliter cuſtodiretur. E

Regum Hiſpaniæ iuramentum de pellendis infidelibus de regno ſuo.

QVAESTIO XXXIIII.

An Inquiſitor cogere poſſit ad reuocandum ſtatuta impediẽtia officium ſanctę Inquiſitionis.

A TRiceſimaquarta quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſſit procedere cõtra dominos temporales, ſeu eorũ officiales condentes ſtatuta, per quę inquiſitionis negotium ſeu officium, directe vel indirecte impediatur, ſeu quomodolibet retardetur?

Reſpõdemus q̃ ſic; vt patet in c. Statutum.de hęret.lib. 6. vbi dicitur ſic: Statutum ciuitatis, caſtri, villæ, vel alterius loci, per quod negotium inquiſitionis hęreticæ prauitatis directe vel indirecte (ne in eo libere procedi valeat) contigerit impediri, vel quomodolibet retardari, nullius exiſtere firmitatis, ipſiuſque ciuitatis vel loci dominũ, Poteſtatem, Capitaneũ, Conſules vel Rectores, per quem vel quos eadem ciuitas ſeu locus regitur, quocunque nomine cenſeantur, ad ſtatutum huiuſmodi loci diœceſano vel eius Vicario, aut Inquiſitori, ſeu Inquiſitoribus ſabis prȩfatæ ſine moræ diſpendio exhibendum: & ſi tale inuentum fuerit, reuocandum omnino, vel ſaltem eatenus moderandum, quòd per illud inquiſitionis proceſſus non impediantur, vel aliquatenus retardentur: per cenſuram Eccleſiaſticam decernimus cõpellendos.

Supra pag.104.

B Statuta, per quæ officiũ inquiſitionis impeditur reuocari debẽt

COMMENT. LXXXIII.

C *OMnia impedimenta, quibus iuriſdictio Inquiſitorũ poterat cohiberi, quominus libere in hæreticos poſſent animaduertere, ſuſtulerũt vbiq; ſummi Romani Pontifices. quia vero vnum poterat eſſe, idque maximũ, ſtatuta ſeu leges municipales cuiuſlibet oppidi: ideo hæc deleri iubentur, cũ directe vel indirecte ſacro huic officio opponuntur.*

Priuilegium de delendis ſtatutis negotio fidei oppoſitis, ſæpius cõfirmatum.

In eandem ſententiam extat elegans reſcriptum Alexãdri IIII. quod incipit: Implacida relatio. *qđ vidimus authenticũ in archiuo Bononiẽſis inquiſitionis, & retulimus in bullario litterarũ Apoſtolicarũ in fine huius operis. idẽ cauit Innocentius IIII. ante Vrbanũ IIII. reſcripto incipiẽte:* Ad extirpãda. D *§.cæterum teneatur. relato item in litteris Apoſtolicis pro officio ſanctæ Inquiſitionis. idem quoq; conſtituerunt et alij Romani Pontifices vno cõſenſu. de quo agit etiã Carrerius tract. de hæret. nu.93. verſi. item poteſt tollere. Campegius apud Zanchinum c.31. verſi. ceſſat prȩterea. circa finem. Repertoriũ inquiſito. & Locatus verbo ſtatutum.*

Quamuis autem reſcriptum hoc, quo vtitur Eymericus, indicet ſtatuti nomen ſumi ſtricte ſiue preſſe pro iure priuato cuiuſlibet ciuitatis, vel oppidi, iuxta notata per Bartolũ & Doctores in l.omnes populi.ff.de inſt.et iure. quaſi hoc ſolum deleri debeat, ſi negotio fidei opponatur, non autem ius commune: nihilominus tamen id ipſum locum habet fauore fidei aduerſus ius commune: quare ſi in iure communi reperiretur aliqua lex, per quã negotium inquiſitionis impediretur directe vel indirecte, eam etiam iubere poſſent Inquiſitores ceſſare. E

Idem locum habet aduerſus ius commune.

Addo nomen ſtatuti quandoque generale eſſe, & ius commune etiam complecti. l.quamuis.C.de iuris & facti igno. c.deceſſorum.25.q.2. & quod dico de ſtatutis & legibus delendis, cum fidei negotium impediunt, idem intellectum volo de conſuetudine, quamuis eſſet vetus & immemorabilis. ſi enim per

Item aduerſus conſuetudinem.

eam negotium inquiſitionis impediretur, per Inquiſitores poſſet aboleri; nec conſuetudo cẽſeri debet, ſed abuſus, & praua corruptela.

Leges & ſtatuta impediẽtia negotiũ fidei, ipſo iure nulla.

Illud tamen obiter dixerim, huiuſmodi ſtatuta, ſeu leges directe vel indirecte officium inquiſitionis impedientia ipſo iure nulla eſſe, & prorſus inualida, tãquam edita contra Eccleſiæ catholicæ libertatem, vt conſtitutione quadam Federici Imperatoris tit. de ſtatutis & conſuetud. cõtra libertatem Eccleſiæ editis in principio, plenius continetur, & refertur in authent. caſſa & irrita. C. de ſacroſan. Eccleſ. vbi gloſſa & communiter Doctores. adde Tabiẽſem in ſum. verbo, Inquiſitor. nu. 10.

Quid autem ſit directe, vel indirecte negotium fidei impedire, tradit Eymericus ſupra par. 2. q. 54. vbi dixi in §. quidam namque ſunt.

QVAESTIO XXXV.

An Inquiſitor procedere poſsit contra Dominos temporales negantes ei debitum auxilium.

SVMMARIVM.

1 *Domini temporales requiſiti ab Inquiſitore, tenẽtur illi parere in captione hæreticorũ, &c.*

2 *In mittendo captos ad loca deſignata intra diſtrictum dominii eorum.*

3 *Et in recipiendo ſibi relictos, ac puniendo debita pœna.*

4 *Nec poſſunt de hoc crimine cognoſcere, vel iuſſu inquiſitoris captos liberare:*

5 *Neque eius iudicium, ſententiã, vel proceſſum vllo modo impedire.*

TRiceſimaquinta quæſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor poſsit procedere contra dominos temporales, & eorum officiales, qui requiſiti per eundẽ non iuuãt eum iuxta poſſe & officium ſuũ, ſeu eidem non obtemperant prout debent?

Reſpondemus quòd ſic; vt patet in c. Vt inquiſitionis. de hæret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Vt inquiſitionis. & infra.

Relat. ſupra pag. 110.

1 Vniuerſos ſæculi Poteſtates & dominos temporales, ac prouinciarum, terrarum, ciuitatum, aliorumq; locorum rectores quibuſcunq; dignitatibus vel officijs, aut nominibus cenſeãtur, requirimus & monemus, vt ſicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defenſione fidei diœceſanis Epiſcopis, & Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis à ſede Apoſtolica deputatis, aut in poſterum deputandis, pareant & intendant in hæreticorum, credentium, fautorum, receptatorum, & defẽſorum ipſorum inueſtigatione, captione, ac cuſtodia diligenti, cum ab eis fuerint requiſiti.

2 Et vt præfatas perſonas peſtiferas in poteſtatẽ ſeu carcerem Epiſcoporũ, aut Inquiſitorũ dictorum, vel ad locũ, de quo ipſi vel aliqui ex eis mãdauerint, infra eorundẽ dominorũ Poteſtatẽ vel Rectorum diſtrictum ducant vel duci faciant ſi-

A ne mora: vbi p viros catholicos à præfati s Epiſcopis ſeu Inquiſitoribus, vel eorũ aliquo deputatos ſub arcta & diligenti cuſtodia teneãtur donec eorum negotium per Eccleſiæ iudiciũ terminetur.

3 Vtq; de hæreſi à diœceſano Epiſcopo vel Inquiſitore, ſeu Inquiſitoribus condemnatos, præfati poteſtates, domini tẽporales, ſiue rectores, vel eorum officiales ſeu nuntij ſibi relictos ſtatim recipiant indilate animaduerſione debita puniẽdos: non obſtantibus appellationibus, ſeu proclamationibus prædictorũ nequitiæ filiorum: cum tã ſecundum ordinationem prædeceſſorum noſtrorũ, quàm ſecundum legem imperialem appellationis

B nis & proclamationis beneficiũ expreſſe ſit hæreticis & credentibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus, & defenſoribus interdictum.

4 Prohibemus quoq; diſtrictius Poteſtatibus, dominis temporalibus, & Rectoribus, eorundemque officialibus ſupradictis, ne ipſi de hoc crimine (cum mere ſit eccleſiaſticum) quoquomodo cognoſcant, vel iudicent, ſiue captos pro eodem crimine abſq; dictorum Epiſcoporũ ſiue Inquiſitorum, aut ſaltem alterius eorundem licẽtia vel mandato à carcere liberẽt, aut executionẽ ſibi pro huiuſmodi crimine à diœceſano, vel Inquiſitoribus, ſeu Inquiſitore iniunctam, prõpte (prout ad

C ſuum ſpectat officium) facere ſeu adimplere detrectẽt: vel aliàs diœceſanorum aut Inquiſitorum iudicium, ſententiã ſeu proceſſum directe vel indirecte impedire præſumant.

5 Si quis vero de prædictis Poteſtatibus, dominis temporalibus, Rectoribus, vel eorum officialibus, ſeu Balliuis, contra prædicta fecerit, aut præfato fidei negotio ſæpefatis diœceſano Epiſcopo, vel Inquiſitoribus incumbenti, ſe opponere forte præſumpſerit, vel ipſum aliquatenus impedire: necnõ & qui ſcienter, in prædictis dederit auxiliũ, conſilium, vel fauorem, excõmunicationis ſe nouerit mucrone percuſſum: quam ſi per annũ ani-

D mo ſuſtinuerit pertinaci, extunc velut hæreticus condẽnetur. In litteris vero Vrbani iiij. & Clemẽ. iiij. Præ cunctis. de hoc habetur ſic: Ceterũ, ſi forte (quod non credimus) aliqui cuiuſcunq; conditionis huic negotio vobis cõmiſſo ſe opponere, ſeu illud præſumpſerint aliquatenus impedire, vt nõ poſsit procedi libere in eodẽ: immo niſi ſeu requiſiti id fouerint, & iuxta officiũ & poſſe ſuum ſinguli iuuerint ſtudioſe, contra eos tamquã hæreticorum fautores, & defenſores ſecundũ ſanctiones canonicas freti eadem auctoritate intrepide procedatis.

Relat. ſupra pag. 119.

COMMENT. LXXXIIII.

E *MAteria huius quæſtionis eò etiam ſpectat, vt Inquiſitores muniat, quo liberius & validius officium ſuum exequantur.*

Multis quoque Pontificum reſcriptis et extrauagantibus tributum eſt priuilegium de quo hic agitur Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis, quæ referuntur inter litteras Apoſtolicas ĩ fine huius operis. de quo Carrerius tract. de hæret. nu. 93. verſ. item poteſt cogere. Locatus in opere iudiciali, verbo, domini temporales. Simancas de catho. inſtit. tit. 25. de dominis

tempo-

temporalibus nu.8.& 9. Matthæus de Afflictis in proœmio cõſtitutionũ regni Siciliæ nu. 50. et multis ſequent. et alij pleriſq; in locis, qua prudẽs omitto.

QVÆSTIO XXXVI.

An Inquiſitor poſſit procedere cõtra impedientes eius officium.

TRiceſimaſexta quęſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſsit procedere contra dominos tẽporales, eorumq; officiales, eius proceſſum, iudicium, ſeu ſententiam directe vel indirecte impedientes, ſeu retardantes; vel ad hoc præſtantes auxiliũ, conſilium, vel fauorem?

Relat. ſupra pag. 110.

Reſpondemus quòd ſic; iuxta c. Vt inquiſitionis. §. prohibemus. lib. 6. vbi dicitur ſic: Prohibemus quoque diſtrictius poteſtatibus, dominis tẽporalibus, & rectoribus, eorundemq; officialibus ſupradictis, ne ipſi de hoc crimine (cũ mere ſit eccleſiaſticum) quoquomodo cognoſcant, vel iudicent: ſiue captos pro eodẽ crimine, abſq; dictorũ Epiſcoporum, ſiue Inquiſitorum, aut ſaltẽ alterius eorundẽ licentia, vel mandato à carcere liberent, aut executionẽ ſibi pro huiuſmodi crimine à diœceſano vel Inquiſitoribus, ſeu Inquiſitore iniunctam, prompte (prout ad ſuum ſpectat officium) facere ſeu adimplere detrectent, vel aliàs diœceſanorum aut Inquiſitorum iudiciũ, ſententiam, ſeu proceſſum, directe vel indirecte impedire præſumant. Si quis vero de prędictis poteſtatibus, dominis temporalibus, rectoribus, vel eorũ officialibus, ſeu balliuis cõtra prędicta fecerit; aut pręfato fidei negotio ſępefatis diœceſano Epiſcopo, vel Inquiſitoribus incumbenti, ſe opponere forte præſumpſerit, vel ipſum aliquatenus impedire: necnõ & qui ſcienter in prędictis dederit auxilium, conſilium, vel fauorem, excommunicationis ſe nouerit mucrone percuſſum: quã ſi per annum animo ſuſtinuerit pertinaci, ex tũc velut hęreticus condemnetur.

Relat. ſupra pag. 129.

In litteris vero Apoſtolicis Vrbani iiij. & Clemen. iiij. Prę cunctis. §. ceterum. dicitur ſic: Ceterũ, ſi forte (quod non credimus) aliqui cuiuſcunque conditionis huic negotio vobis commiſſo ſe opponere, ſeu illud pręſũpſerint aliquatenus impedire, vt non poſsit procedi libere in eodem: immo niſi requiſiti illud fouerint, & iuxta officium & poſſe ſuum ſinguli iuuerint ſtudioſe, cõtra eos tãquam contra hæreticorum fautores, & defenſores ſecundum ſanctiones canonicas freti eadẽ auctoritate intrepide procedatis.

COMMENT. LXXXV.

EX hac quæſtione licet multę cõcluſiones poſſint colligi; cum tamen Eymericus ad vnum ſolum inſtitutum citet reſcriptum pontificium ex c. vt officium. §. prohibemus. de hęret. lib. 6. ideo vnum ſimplex axioma colligemus, videlicet, Inquiſitores poſſe coercere magiſtratus ſæculares impedientes proceſſus, aut ſententias in hæreticos latas, aut eorũ punitionem differentes: quoniam cũ hoc crimen ſit mere eccleſiaſticum, de eo nullus laicus directe vel indirecte ſe debet intromittere.

Iudex laicus abſq; reuiſione proceſſus facti per inquiſitorem debet ſibi relictũ punire.

Ex hac aſſertione, quę & vera eſt & auctoritate pontificia roborata atq; declarata, validiſſime refellitur opinatio multorum Iuriſconſultorum aſſerentium, poſſe iudices ſęculares, poſtquam ipſis traditi, vel relicti ſunt rei hęreſeos relapſi, vel impœnitentes, vltimo ſupplicio feriendi, iterũ examinare proceſſum et cauſam, & corrigere vel mutare, ſi opus fuerit, aut etiam nullam dicere ſententiã nam, vt alios omittam, hoc aſſerunt Bartolus, Fulgoſius, Paulus Caſtrenſis, & multi alij iuris ciuilis interpretes in l. magiſtratibus. ff. de iuriſdictio. om. iudi. idẽ Bartolus in l. nõ dubiũ. et in l. diuus. ff. de cuſto. reo. Marcus Mantua ſingul. 274. incipien. Crimen hæreſis. *& alij quos omitto conſulto.*

Vera canoniſtarum ſententia.

Sed Canoniſtę per dict. c. vt inquiſitionis. §. prohibemus. veram ſequuntur ſententiam. Abbas et Ancharanus in c. at ſi clerici. de iudicijs Ioannes Imola in c. 1. de officio ord. Iaſon in dict. l. magiſtratibus. de iuriſd. om. iud. Caſſaneus in cõſuetud. ducat. Burgun. Rubrica des Iuſtices § 8. circa finem nu. 14. Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 25. nu. 43. cum ſeq. Bernardinus Diaz. in pract. crim. cano. c. 141. Ioãnes Anania in c. excommunicamus. Io primo. de hęret. nu. 27. Alfonſus Caſtrus lib. 1. de iuſta hęret. punitio. c. 23. Bernardus Comenſis. in lucerna verbo, executio. §. 6. verſi. ſed quæritur. quod ipſum tenent etiam victi veritate multi iuris ciuilis Doctores, quos refert Fernandus Vaſquius lib. 1. de ſucceſſionum creatione. §. 6. nu. 16. verſi. denique. (quamuis ipſe eo loco more ſuo contra communem et verã opinionem feratur) & Simancas *de catho. inſtit. tit. 36. num. 5. Ioannes Rojas ſingula. 107. incipien.* Iudex de qua re. *idem in tract. de hæret. par. 2. num. 450. Campegius apud Zanchinum cap. 8. verſi. ſed quid ſi laicus. Matthæus de Afflictis in proœmio conſtit. regni Siciliæ num. 56. verſ. ſecunda concluſio ſit iſta. Ægidius Boſſius tit. de foro competen. num. 160. verſ. & ideo in crimine hęreſis. idem tit. de hæret. num. 10. verſ. non poteſt autem. Salicetus in l. ea quidem. C. de accuſation. Iulius Clarus in pract. crimi. quæſt. 96. verſ. Quęro etiam. idem in §. hæreſis. verſ. hoc crimen. & verſ. Et ſcias. & plerique alij, quos longum & moleſtum eſſet ſingulatim recenſere. atque hæc ſententia definita fuit per Innocentium octauum reſcripto quodam incipiente,* Dilectus filius. *quod curauimus imprimendum inter bullas Apoſtolicas pro officio ſanctiſſimę Inquiſitionis in fine huius operis.*

Inquiſitor cõpellere poteſt iudices laicos, vt mandent executioni ſententiã à ſe latã.

Ergo Inquiſitor iudici laico proceſſum à ſe factum oſtendere non debet, ſed magiſtratus ſęcularis indilate & ſine mora ſententiam iudicis eccleſiaſtici debet executioni mandare: quod ſi id facere omittat, aut executionem præter morem ſolitum ſine vlla legitima cauſa differat, cõpelli poteſt ad exequendum per Inquiſitorem per cenſuram eccleſiaſticam. & ita cautum aſſerit Bernardus Comenſis in lucerna verbo, executio. §. 7. verſ. immo Inquiſitor. quodam reſcripto Vrbani IIII. incipiente: Cum ſicut. *quod nondum vidimus.*

Sed paucis antea diebus quàm hæc ſcriberemus, Illuſtriſſimus & Reuerendiſſimus Felix † Perettus Cardinalis de Montealto Venetijs (vbi multis an-

† Nunc eſt SIXTVS V. Pont. Opt. Max.

nis multa cum laude viriliter, ac prudẽter exercuit officium inquiſitionis contra hereticam prauitatem) afferri iuſſit authenticũ reſcriptũ Alexandri IIII. quod incipit: Ad audientiam: *cuius ob publicam vtilitatẽ nobis humaniſſime copiam fecit, quo apertiſſime deciditur hæc ſententia, tribuiturq; pleniſſima poteſtas Inquiſitoribus aduerſus magiſtratus negligentes, aut differentes ſententias latas in hæreticos executioni mandare. id reſcriptum breuitatis gratia hic omittimus, nam in fine huius operis curanimus imprimendum. Qui vero tam graue & immane ſcelus commiſerint, velut fautores hæreticorum puniendi ſunt, vt alibi diximus.*

Varia conſuetudo in puniẽdo eos qui traduntur curiæ ſęculari.

Iam hæreticos curię ſęculari traditos indilate & ſtatim puniendos iubet Romanus Pontifex in dicto c. vt inquiſitionis. §. prohibemus. quę verba, id eſt, ſine mora, *interpretatur ibidem gloſſa.*

Verum in hac re conſuetudo prouinciarum ſpectanda eſt. Solẽt in Hiſpania quamprimum lecta eſt ſententia relapſorum, aut impęnitentium, aut quorũcunque qui traduntur curiæ ſæculari, iudices ſæculares eoſdem ſtatim in ſuum forum recipere, & ad ſupplicij locũ pronuntiata mortis ſeu combuſtionis ſententia rectã deferre. § In Italia in multis vrbibus, quas vidimus, iudices ſęculares reos ſibi per inquiſitores relictos, aut traditos, per tres, vel quatuor dies, antequam vltimo ſupplicio afficiant in ſuis carceribus detinent: inde certo die non feſtino publice educunt & comburunt: quod videtur fieri auctoritate Innocentij IIII. in bulla incipiente: Ad extirpanda. *relata in bullario in fine huius operis, vbi ita ſcriptũ eſt:* Damnatos vero de hæreſi per diœceſanũ vel eius Vicariũ, ſeu per Inquiſitores prædictos, Poteſtas, vel Rector, vel eius nũtius ſpecialis, eos ſibi relictos recipiat, ſtatim vel infra quinq; dies ad minus, circa eos conſtitutiones contra tales editas ſeruaturus. *hactenus ibi.*

Ex quibus declaratur pulchra difficultas, videlicet, non eſſe negligentes, nec velut fautores hæreticorum puniendos magiſtratus, qui per quinq; dies differrẽt hęreticorum ſupplicium. nec etiam ſi differrẽt per ſex dies, vt in reſcripto Innocentij octaui, incipien. Dilectus filius. *cuius hæc ſunt verba:* Eiſdem officialibus ſæcularibus ſub excommunicationis pœna, & alijs cenſuris eccleſiaſticis præcipiatis atque mãdetis, vt infra ſex dies, poſtquam legitime fuerint requiſiti, ſine aliqua dictorum proceſſuũ, per vos agitatorum viſione, ſententias per vos latas contra huiuſmodi hæreticos prompte exequãtur appellatione remota. *hęc ibi.*

Quæſitum eſt, quid facere debeat Inquiſitor ſiue ordinarius ſiue delegatus, ſi videat iudicem ſæcularem ita negligentem, vt etiam poſt tranſactos hos quinq; vel ſex dies abſq; legitimo impedimento, non curet hæreticos ſibi traditos vel relictos vltimo ſupplicio afficere? dicebat mihi quidam non imperitus poſſe tũc Inquiſitorem pręcipere iudici ſæculari, vt combuſtionis vel mortis pœnam exerceat in hæreticos ſibi aſsignatos, cũ ea pœna ſolita ſit in tales exerceri: neque propterea incideret in irregularitatem, ſicut Felino placuit in c. ad abolendam. circa finẽ extra de hæret. quem ſequuntur Tabienſis in ſumma verbo, irregularitas. 2. §. 9. nu. 10. et §. 15. nu. 16.

A *& Maiolus lib. 2. de irregularitate, c. 10. & pro hac ſententia facit quod diximus ſupra parte 2. ſuper c. nouimus. de verbor. ſignif. §. Quamquam autem.*

Cęterum idem Felinus in c. vergentis. de hęret. cũ de eadem difficultate diſſereret, anceps hęſitauit, & profecto tutum non videtur, vt Inquiſitor in hoc caſu pœnam cõbuſtionis, aut mortis nominatim exprimeret, præcipiendo iudici ſæculari vt eam imponeret: nam fortaſſis in irregularitatem incideret, ob quam euitandam cum conſignat hæreticos iudici ſęculari, facit ſolitam proteſtationem, de qua in c. nouimus. de verbor. ſignif.

Quare omiſſo hoc modo dicendi, tutius eſt, vt in B *genere iubeat & præcipiat iudici ſęculari ſub pœna excommunicationis, aut alijs cenſuris, vt ſententias à ſe latas executioni mandet. hic modus dicendi continetur in reſcripto Alexãdri IIII. incipien.* Ad audientiam. *cuius paulo antea mentionem fecimus, itẽ in reſcripto Leonis X. incipiẽ.* Honeſtis petentium votis. *& hic modus ſecure vſurpatur, & ſufficis ad euitandam irregularitatem, c. Epiſcopus. ne clerici vel Monachi, lib. 6.*

Poteſt etiam Inquiſitor in propoſito caſu, iubere magiſtratui ſæculari ſub cẽſuris eccleſiaſticis, vt ſeruet conſtitutiones et leges contra hæreticos editas. et hic modus præſcribitur non obſcure ab Innocentio C *IIII. in extrauagan. Ad extirpãda. §. dãnatos vero. cuius verba paulo antea retulimus in hoc eodẽ commẽtario. Atq; hi quidem modi tuto ſeruari poſſunt.*

Quòd ſi nec ita iudex ſæcularis induci uelit ad puniẽdos hęreticos ſibi aſsignatos, ad grauiores pœnas erit, procedendum: quod vt maturius peragatur, ſenatui Inquiſitionis erit ſignificandum.

QVAESTIO XXXVII.
An Inquiſitor in aliquo caſu poſſit compeſcere quæſtuarios.

D TRiceſimaſeptima quęſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſſit & debeat in aliquo caſu procedere contra quæſtuarios prædicantes?

Reſpõdemus ꝙ ſic: vt patet in c. Vt officium. §. cõpeſcendi. de hęret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Cõpeſcendi præterea monitione præmiſſa per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita prædicatores quæſtuarios (vbi cõtigerit pro inquiſitionis ſeu fidei negotio congregationem fieri, vel aliàs eidem negotio quomodolibet ex hoc impedimentum aliquod afferri) à prædicationis officio; quod ad ipſos nullatenus pertinet (quorũ intereſt tantum charitatiua ſubſidia ſuppliciter pe- E tere, ac indulgentiam, ſi forte habent, exponere) liberam vobis & ſingulis veſtrum concedimus auctoritate præſentium facultatem.

Relat. ſupra pag. 107.

Idẽ habetur per omnia etiã de verbo ad verbũ in litteris prędictis Apoſtolicis Vrbani, Clemẽtis & Alexandri iiij. Præ cunctis. §. compeſcendi.

COMMENT. LXXXVI.

FAcilis eſt huius quæſtionis tractatio. poteſt enim Inquiſitor procedere contra quæſtuarios imponendo illis ſilentium ne prędicent, quoties actionem fidei ſunt celebraturi.

Idem

Idem penitus cauetur reſcripto Vrbani IIII. incipiente: Licet ex omnibus. §. *compeſcendi. & alio reſcripto Gregorij noni incipiente:* Ille humani generis. *quę vidimus in archiuo Inquiſitionis Bononienſis, et curauimus imprimenda in bullario litterarum Apoſtol. in fine huius operis. Idem hoc Inquiſitorũ priuilegium tradit Bernardus Comenſis in lucerna verbo, Inquiſitor. §. 11.*

Inquiſitores celebratur fidei actionẽ, prædicatores ſilere iubent.

Sed hodie in quęſtuarijs iam hęc locũ non habent, cum eos ſuſtulerit concilium Tridẽtinum ſeſſio. 4 c. 2. in fine. & ſeſſio. 21. de reforma. c. 9.

In ceteris tamen prædicatoribus & nunc et olim habet hæc Eymerici, ſeu potius Romani Pontificis doctrina, quæ licet de ſolis quæſtuarijs loquatur, ad alios etiam trahenda eſt, cum par ſit vbiq. ratio, nẽpe fauor fidei. erit ergo idẽ ſtatuendũ. l. à Titio. ff. de verbo. obligat. l. illud. ff. ad l. Aquiliam. notat Zabarella in clem. dudum. §. ab olim. q. 12. in fine. de ſepult. tradit Tabienſis in ſumm. verbo, Inquiſitor. et Bernardus Comẽſis præcitato loco. et notant Ioãnes And. Geminianus. Franchus in c. vt officiũ. §. compeſcendi. de hęret. lib. 6.

QVAESTIO XXXVIII.

An Inquiſitor prohibere poſſit laicis diſputare de fide.

TRiceſimaoctaua quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſsit excomunicare, vel aliàs procedere contra laicos de fide catholica diſputantes publice vel priuate?

Reſpondemus q̀ tales ſunt excommunicandi, vt patet in c. Quicunque. de hęret. lib. 6. §. inhibemus. vbi dicitur ſic: Inhibemus quoque, ne cuiquam laicę perſonę liceat publice vel priuatim de fide catholica diſputare: qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur. Eadem verba ſunt in priuilegio Alexand. iiij. Nouerit vniuerſitas, &c. de hoc habeſ plenius ſupra parte prima, q. 10. Vtrũ liceat de fide publice diſputare.

Supra pag. 104.

COMMENT. LXXXVII.

DE *materia huius quęſtionis copioſe dictum eſt ſupra parte 1. ſuper q. 10. pręter Doctores in c. quicunque. §. inhibemus. de hæret. lib. 6. vbi de hoc agunt abunde, vide B. Thomã. 2. 2. q. 10. art. 7. Alfonſum Caſtrum lib. 1. c. 19. de iuſta hæret. punitione, & Conradũ Brunum lib. 3. de hæret. c. 1. 13. & ſeq. & alios quos ſuper dicta quęſtione retuli.*

QVAESTIO XXXIX.

An Inquiſitor procedere poſſit contra aduocatos & notarios patrocinantes hæreticis, &c.

TRiceſimanona quæſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor poſsit procedere contra aduocatos, notarios, ſeu ſcriptores, pręſtantes hæreticis, credẽtibus, receptatoribus, defenſoribus, ac fautoribus

A eorundẽ, patrocinium vel iuuamẽ; & contra eos, ſeu alios homines, libros vel ſcripturas auctoritate Apoſtolica, ſeu legatorũ eius factas, in quibus proceſſus facti contra prædictos, continentur, & eos cogere quatenus tradant ei?

Reſpõdemus q̀ ſic: & primo patet de notarijs & aduocatis præſtantibus prędictis patrociniũ & iuuamen: vnde in c. Si aduerſus. de hæret. dicitur ſic: Si aduerſus nos terra conſurgeret. & infra: Quia plus timeri ſolet quod ſpecialiter iniũgitur, quàm quod generaliter imperatur: vobis aduocatis, & ſcriniarijs firmiter inhibemus; ne hęreticis, credẽtibus, fautoribus, vel defenſoribus eorundẽ B in aliquo pręſtetis auxiliũ, conſilium, vel fauorẽ: nec eis in cauſis, vel in factis, vel aliquibus litigantibus ſub eorũ examine veſtrum patrociniũ præbeatis, & pro ipſis publica inſtrumẽta, vel ſcripta facere nullatenus attentetis. Quòd ſi contra præſumpſeritis, ab officio veſtro ſuſpenſos perpetuę vos decernimus infamię ſubiacere.

Relat. ſupra pag. 99.

Aduocatis & notarijs vetatur patrocinari hæreticis.

Et ſecundo patet de habentibus proceſſus, ſeu ſcripturas prædictas. vnde in c. Vt commiſsi. de hæret. lib. 6. dicitur ſic: Vt commiſsi vobis. & infra: Necnõ faciendi à quibuſlibet aſsignari vobis libros ſeu quaternos, & alia ſcripta, in quibus inquiſitiones factę ac proceſſus per quoſcunq; au- C ctoritate ſedis Apoſtolicę, vel legatorum eius habiti contra hæreticos continentur.

Relat. ſupra pag. 108.

Idem habetur per omnia de verbo ad verbũ in pręfatis litteris Apoſtolicis, Clementis, Alexãdri, & Vrbani iiij. Prę cunctis. §. necnon.

COMMENT. LXXXVIII.

EX *hac quęſtione duę potiſſimum colliguntur aſſertiones.*

Prima eſt: Inquiſitores procedere poſſunt contra eos qui hęreticis, vel eorũ complicibus pręſtant auxilium, fauorem, aut patrocinium.

D *Altera eſt: Inquiſitores cõpellere poſſunt eos qui habent proceſſus, aut qualibet alia inſtrumẽta facta contra hæreticos, vt ſibi ea aſſignent.*

Inquiſitor qualibet inſtrumẽta ad inquiſitionẽ ſpectantia ſibi iubet aſſignari.

Quantum ad primã aſſertionem ſpectat, videnda ſunt quę ſcripſimus ſupra parte 2. ſuper c. ſi aduerſus. de hęret. et alibi ſuper poſtremis quæſtionibus ſecundę partis. quæ hic nõ ſunt inutiliter repetẽda. & ideo altera nunc eſt breuiter declaranda.

Ac ante Bonifacium VIII. quinquaginta ferè annis ſancinit hoc ipſum de aſſignandis ſcripturis quibuſlibet, & proceſſibus factis contra hæreticos Alexander IIII. reſcripto quodam incipiente: Cupientes. *miſſo Fratribus Prædicatori-* E *bus Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis in Lombardia & Marchia Iannenſi: quod ipſum vidimus in archiuo inquiſitionis Bononienſis. Et paucis antea diebus quàm hęc ſcriberemus ex Aſſiſio allatũ eſt idem authenticum reſcriptũ miſſum Fratribus Minoribus ab eodem Alexandro IIII. in quo plenius quędam continentur. ea vero pars, quę de hoc diſſerit, quia huic loco lucem eſt allatura, transferenda huc fuit. habet ergo ita:*

ALexãder Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei dilectis filijs Fratribus de ordine Minorum

inquiſitoribus hæreticæ prauitatis in adminiſtratione ſancti Franciſci, Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

CVPIENTES, vt inquiſitionis negotium cõtra hæreticam prauitatem ſollicitudini veſtræ cõmiſſum ad Dei gloriam & augmentum fidei catholicę, in veſtris manibus feliciter proſperetur, compellendi appellatione remota per cenſurã eccleſiaſticã per vos, vel per alios, quos ad hoc idoneos, vos vel alter veſtrum duxeritis eligẽdos omnes illos qui ſcripta, vel inſtrumẽta inquiſitionis, vel ad eius officium pertinentia, per quoſcunque hactenus factę, ac etiã faciendæ contra hęreticos, credentes, receptatores, fautores, ſeu defenſores eorum habent vel habuerint, vt ea ſine cuiuſlibet difficultatis, ſeu dilationis diſpendio, vobis vel alteri veſtrum exhibeant, &c. auctoritate præſentium, vobis & cuilibet veſtrum concedimus facultatem. *hęc ibi. Huius etiam priuilegij meminit Geminianus, Franchus, & alij in c. vt commiſſi. de hęret. lib. 6. Bernardus in lucerna verbo, Inquiſitor. §. 22. Repertorium Inquiſit. verbo, libri. §. nota quòd Inquiſitores.*

Propria inſtrumẽta cõtra ſe edenda ĩ cauſa fidei.

Ex hoc priuilegio Peruſinus, Franchus, & alij primum inferunt, et rectè, in cauſa hęreſis teneri reũ edere contra ſe Fiſcali agenti propria inſtrumenta, ad intentionem ſuam & accuſationem fundandam; quamuis regulariter de iure ſit contrarium ſtatutum l. qui accuſare. & l. vlt. cũ ibi notatis per Doctores. C. de edendo. & hanc ſententiam tenet Purpuratus in dict. l. fin. C. de eden. nu. 20. & Nicolaus Arelatanus tract. de hęret. notabili 21. incipiẽ. Magnificus. *Ioannes Roias ſingulari 54. incipien.* Edere inſtrumenta. *& faciunt notatą per Angelum in l. per hãc. C. de tempo. appellatio.*

Item edenda cõtra teſtiũ.

Rurſus hæc ſentẽtia, quòd quis teneatur edere in cauſa hęreſis Fiſcali agenti propria inſtrumenta, libros, & alias quaslibet ſcripturas, non modo habet locum, cum agit Fiſcalis contra te ſed etiam cũ agit contra quemlibet alium: tu enim poteris cõpelli edere contra illũ tertium quidquid ad id negotiũ ſpectãs habes. ita videtur probare gloſſa in dicto. c. vt cõmiſſi. verbo, quibuſlibet. et quamquam id gloſſa non ſentiret, adhuc verum eſt fauore fidei: & quia ſi quis cõtra ſe edere tenetur propria inſtrumenta, multo maiori ratione, aut ſaltẽ pari tenebitur edere contra tertium. ergo ſi Titius captus pro hęreſi, librum hæreticum, aut quid ſimile dediſſe dicatur Sempronio, compellendus eſt Sempronius id non modo contra ſe, ſed contra Titium edere.

Item edendum quidquid iuuare poteſt.

Denique non modo libros et ſcripturas, ſed quidquid iuuare poteſt ad veritatem inueniendam, fauore fidei exhibendum eſt: quia dum Papa iubet, vt quęlibet inſtrumenta exhibeantur, plane iubet, vt exhibeatur quidquid ad cauſam inſtruendã ſpectat: nam nomine inſtrumenti id intelligimus. l. 1. ff. de fide inſtrument. itaque imagines, ſtatuas, marmora, et ſimilia, per quæ in hac cauſa aut inueſtigari veritas, aut haberi poteſt, edendum eſt: cur autem olim ita ſancitum fuerit, alibi docui, quæ nunc breuitatis gratia omitto.

A QVÆSTIO XL.

An Inquiſitor poſſit procedere contra ſcienter ſepelientes hęreticos in loco ſacro.

QVadrageſima quęſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſſit procedere cõtra eos, qui hęreticos, credentes, receptatores, defenſores, & fautores eorũ præſumpſerint ſcienter tradere eccleſiaſticæ ſepulturę.

B Reſpondemus ꝙ ſic; iuxta. c. Quicunq; in principio. de hęret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Quicũque hęreticos, credẽtes, receptatores, defenſores, vel fautores eorum, ſcienter prẹſumpſerint eccleſiaſticę tradere ſepulturæ, vſq; ad ſatisfactionem idoneã excommunicationis ſententiæ ſe nouerint ſubiacere: nec abſolutionis beneficiũ mereantur, niſi proprijs manibus publice extumulẽt, & proijciãt huiuſmodi corpora damnatorũ: & locus ille perpetua careat ſepultura. Supra pag. 104.

Eadem verba habentur in priuilegio Alexãdri iiij. Nouerit, & cetera.

C COMMENT. LXXXIX.

VNica eſt concluſio, videlicet, Inquiſitores poſſe procedere contra illos, qui hæreticos, credẽtes, fautores, & ceteros huiuſmodi tradiderint eccleſiaſticæ ſepulturę.

Duo ſunt in hac quęſtione breuiter tractanda. Vnum erit de priuatione ſepulturæ: nam ſepultura carent hęretici, & qui illis fauent.

Alterũ erit, qua ratione poſsint Inquiſitores procedere contra ſepelientes.

Heretici ſepultura priuati, & quare.

Quantum ad primum ſpectat de priuatione eccleſiaſticæ ſepulturę, cum textu allato hic ab Eymerico, conſentit textus in c. ſicut ait. de hæret. vbi Alexander D *III. in concilio Lateranenſi multis annis ante Alexandrum IIII. hæreticos & eorum fautores & alios ſimiles ſepultura priuauit. quod ipſum & multi alij Romani Pontifices aut ſancinerunt, aut comprobarunt.*

Priuantur autem hęretici, eorum credentes, fautores, & ceteri eccleſiaſtica ſepultura multis rationibus. Primum, quoniam excommunicati diſcedũt, & in peccato mortali; et propterea in locis ſacris nõ ſunt ſepeliendi. 13. q. 3. c. quibus.

Rurſus, quoniã illi indigni ſũt ſepultura, pro quibus orare non licet, vt late proſequitur beatus Auguſtinus in libro de cura pro mortuis gerẽdas: at pro E *hæreticis orandũ non eſt, cum conſtet eos in peccato decedere. optima ergo ratione ſepultura priuantur. Potiſsima enim cauſa cur ante Eccleſias conſtituta ſunt cœmeteria & defunctorũ ſepulchra eſt, vt viuẽtes introeuntes & exeuntes, pro illis ad Deũ preces fundant: hinc ſepulchra (vt docet Auguſtinus pręcitato loco) dicta ſunt monumenta, quia moneant viuorum mentes, vt defunctorum recordentur.*

Priuatio ſepulturæ magna pœna.

Iam priuatio ſepulturæ magna pœna eſt et ignominia. l. vnica. C. de his qui parentes, aut lib. occid. Bald. conſi. 426. incipiente: Prætermittendũ. *nu. 5.*

verſi.

verſi. item quia corpus nõ traditur ſepulturæ lib. 1. et Frãciſcus Ripa tract. de remedijs cõtra peſtẽ nu. 139. quibus adde de hac pœna loquentes. Repertorium Inquiſito. verbo, ſepultura. Alfonſum Caſtrũ lib. 2. c. 18. de iuſta hęret. punitio. verſi. ex iſta pœna. Syluestrum & Tabienſem in ſum. verbo, ſepultura. amplius de hac diſſerunt Ioannes Rojas in ſingularibus fidei, ſingul. 181. incipien. Sepultura eccleſiaſtica. Gondiſſaluus tract. de hęret. q. 22. nu. 7. Paulus Fuſcus lib. 1. de viſitatione eccleſ. c. 25. nu. 4. & alij per hos relati.

Exhumandi hęretici, & comburẽdi.

Quòd ſi quãdoq; de facto ſepulti fuerint hęretici, exhumari debent, & procul abijci: immo nunc cõburi, dummodo diſcerni, ſeu ſeparari poſſint eorũ cadauera, vel oſſa ab oſſibus et cadaueribus catholicorũ. c. ſacris. de ſepult. et locus pollutus debet reconciliari. c. conſuluiſti de conſecrat. eccleſię, vel alt.

Item ſi poſt mortem alicuius detectum eſt eum hęreticũ deceſſiſſe, qui uelut catholicus erat ſepultus, cum eius crimen in vita fuiſſet occultum, exhumari debet, vt dicemus paulopoſt ſuper q. 43.

Qui priuant ſepultura.

Item non modo hęretici formales, verum etiam credentes, fautores, receptatores, et defenſores eorũ ſepultura priuantur; quod ipſum ad quoslibet ſuſpectos, aut diffamatos de hæreſi decedentes trahẽdum eſt ob eaſdem cauſas.

Poſtremo, hoc ipſũ de priuatione ſepulturæ multo magis quàm in proxime citatis, locũ habet in illis, qui in carceribus pro hęreſi, aut hæreſis ſuſpicione detenti, ſe ipſos occiderunt, quoniã impœnitentes cenſentur, & in manifeſto mortali peccato decedunt.

Quid autẽ ſit tradi eccleſiaſticę ſepulturæ, aut ea carere, docet Archidiaconus in c. quicũq. de hęret. lib. 6. in verbo, eccleſiaſticæ ſepulturę.

Contra ſepelientes hæreticos quatenus pcedãt Inquiſitores.

Sed alterum iam caput ſuſceptę diſputationis eſt declarandum, videlicet, quomodo ſit accipiendum quod hic tradit Eymericus, dum dicit, Inquiſitores poſſe procedere aduerſus eos qui hæreticos ſcienter ſepeliunt: nam textus per Eymericum citatus ex c. quicunque. de hęret. lib. 6. ſolũ iubet, vt is qui hæreticos et ceteros de quibus ibi, ſepelimit, eoſdem publice extumulet, nec vlterius videtur quidquã Inquiſitoribus concedere.

Sane neminem hactenus vidi, qui hæc diluerit. ac primum poſſet hic quiſpiam dicere, Eymericum hoc velle; vt Inquiſitores poſsint procedere contra eos qui ſepeliunt hęreticos, cogentes eos, vt proprijs manibus extumulent huiuſmodi damnatorum cadauera. quæ expoſitio quamuis textui conueniat; non tamẽ conuenit inſtituto auctoris, cum hoc ipſemet Eymericus nominatim deinceps doceat q. 118. & imprudens eſſet bis idem repetere.

Qui ſcienter ſepeliunt hęreticos, ſuſpecti de hęreſi, & quare.

Quare verius eſt hoc velle hic auctorem, vt ſcilicet Inquiſitor poſſit contra ſepelientes procedere, tamquam contra ſuſpectos de hæreſi: nam præterquã quòd illi qui ita hæreticos ſepeliunt, ſunt ipſo iure excommunicati, & tenentur proprijs manibus exhumare quos ſepeliuerunt; amplius ex hoc facto incurrunt hęreſis ſuſpicionem: nam qui ſciẽter ſepelit eos, quos Eccleſia, vt hęreticos, aut de hęreſi ſuſpectos perſequitur & damnat, quamuis aliud animo gerat, hoc facto indicare, ac profiteri videtur, aut non debuiſſe Eccleſiam tales ſepultura priuare, aut pro hæreticis, & eorum credentibus & ceteris eſſe orandum, cum more catholicorum eos ſepeliat, aut aliud ſimile, vnde ſuſpicio hęreſis proculdubio oriatur. atque hæc ſententia colligi poteſt ex illis textus verbis: Vſque ad ſatisfactionem idoneam excommunicationis ſententiæ ſe nouerint ſubiacere. tandiu enim ſunt excõmunicati, donec idonee ſatisfecerint. per ſatisfactionem autem idoneam & abiurationem, & canonicam purgationem poſſumus intelligere c. ad abolendam. §. præſenti. & c. excommunicamus 1. §. qui autem de hæret. nam qui abiurat, vel ſe purgat, et iniuncta ſibi mandata adimplet, idonee ſatisfacit. manifeſtum eſt autem, abiurationem et canonicam purgationem non indici niſi ſuſpectis, vel diffamatis de hæreſi. et hoc uidetur ſentire Archidiaconus in dicto c. quicũque. de hæret. lib. 6. verbo, idoneam †. dum citat. dict. §. qui autem. in c. excommunicamus. de hæret.

Quid ſit idonee ſatisfacere.

† Apud Archidiaconũ eſt in verbo, condigna.

Num autem hęc ſuſpicio ſit tantum leuis, an etiã vehemens, ex perſonarũ qualitate penſandũ erit iudicio peritorum. hoc tamẽ pro explorato habeo, eum vehemẽter fore de hęreſi ſuſpectum, qui de facto hæreticum aut ſuſpectum ab Eccleſia notatum, et vt talem perſecutum ſcienter ſepeliret, niſi probabilis aliqua ratio in eius excuſationem afferri poſſet.

Quando hæretici licite poſſint terra condi.

Si quis vero hęreticum, aut credentem, aut fautorem, aut ceteros huiuſmodi mortuos deprehendat in his locis, in quibus non poſſit facile eos ad legitimos iudices deferre; tunc terra non ſacra condere poteſt, ne cadauera inſepulta aerem corrũpant: neque ex hoc merebitur vllam pœnam, nec cõtrahet vllam hæreſis ſuſpicionem. nam in bonum facit finẽ; et hoc non eſt tradere eccleſiaſticæ ſepulturæ, vt pręcitato loco docuit Archidiaconus: rem tamen cũ poterit, ad iudices fidei referre debet, vt illi quid facto opus ſit, ſtatuant.

Celebrãs exequias pro hæreticis, & eorum oſſa cuſtodiens, ſuſpectus de hæreſi.

Poſtremo eadem illæ ſuſpiciones, quæ oriuntur, quotiens quis ſepelit hæreticum, credentem, aut aliũ huiuſmodi, naſcuntur aduerſus eũ, qui celebrat eorũ exequias more catholicorũ, quando is hęreticus, aut ſuſpectus alibi eſt defunctus, verbi gratia Geneuæ, aut alibi, vbi hęretice viuitur & creditur.

Idem ſentias de illo, qui hęreticorum combuſtorũ cineres, oſſa, veſtes, aut ſimilia furatur, & cuſtodit: hic enim veriſimiliter putatur credere, eum qui iudicio Eccleſię damnatus eſt, ſanctum eſſe; quod inducit hæreſis ſuſpicionem. de quo vide Eymericum par. 2. q. 15. verſic. vigeſimus nonus error et quę ſcripſi ſuper q. 53. ſupra par. 2. circa finem. verſic. Quintũ eſt. Atque hoc eſſe videtur proculdubio Eymerici inſtitutum in hac quæſtione.

QVAESTIO XLI.

An Inquiſitor poſsit procedere contra renuentes iurare in cauſa fidei, &c.

QVadrageſima prima quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſsit pocedere contra illos, qui iurare coram eo de dicẽda veritate in cauſa fidei requiſiti, contumaciter renuerint?

Supra pag. 101.

Reſpondemus quòd ſic;iuxta c. Excommunicamus itaque.extra de hæret.§. adijcimus.vbi loquendo q̃ teſtes compellãtur iurare,ſequitur ſic: Si qui vero ex eis iuramenti religioné obſtinatione damnabili reſpuẽtes,iurare forte noluerint, ex hoc ipſo tamquam hęretici reputentur. De hoc Ioan.And.in nouella ſuper eod.c.Iſte enim eſt error Valdenſium,qui dicunt iuramentum eſſe peccatum mortale:ſecus ſi dubitant iurare ex quadã honeſtate,tandem obtemperant.

COMMENT. XC.

Recuſantes iurare, quando hæretici, & quando non.

EX hoc ſolo quòd contumaciter iurare renuunt, contrahunt hęreſis ſuſpicionem,immo vero tãquam hæretici reputantur, vt dicit textus hic ab Eymerico citatus: videntur enim ſentire iuramentũ eſſe illicitum;quod ſentiunt Valdenſes,quod patuit apud Eymericum par.2.q.14.verſi.tertius error.

Quem errorem grauiter cõfutat beatus Thomas 2.2.q.89.art.2.& Dominicus Sotus lib.8.de iuſt.& iure q.1.art.2.Sylueſter in ſum.verbo iuramentũ 1.et eodẽ verbo Tabienſis. Nauarrus in manuali c.12.nu.4.et alij,quos in re manifeſta omitto.

Et profectò textus in c. excommunicamus 1.§.adijcimus.verſi.Si quis vero ex eis de Valdenſibus accipiendus omnino videtur, qui tempore Innocẽtij III.(ſub quo in concilio Lateranen factũ eſt decretũ eius canonis)iam erant exorti, vt dixi copioſe ſupra parte 2.ſuper q.14. et tenaciter hunc errorẽ profitebantur de nõ iurãdo in aliquo caſu.Ad cognoſcendũ ergo aliquẽ hæreticum de ſecta Valdenſiũ hoc erat euidens argumentũ ſicuti Hoſtienſis et ceteri cõmuniter canoniſtæ docent in prędicto c.excõmunicamus 1.§.adijcimus.de hæret.

Non tamen eſſent hæretici qui ex quadã honeſtate recuſarent iurare,vt docet hic Eymericus in fine; quales ſunt clerici,et religioſi ceteri, ſi quadam ſimplicitate putarent non eſſe licitum eis iurare etiam in cauſa fidei cõram Inquiſitoribus abſq; ſuperiorũ ſuorum licẽtia;cũ tamen fauore fidei iurare debeãt, & etiam in alijs caſibus, quos refert Raynerius in ſum.verbo,iurare.et Sylueſter verbo,iuramentũ 2.q.3.nu.3.et in cauſa fidei omnes compelli poſſunt ad teſtimonium ferendum, & ad iurandum de veritate dicenda,vt alibi plene diximus, & tradit Eymericus paulo poſt q.63.

QVAESTIO XLII.

An Inquiſitor poſſit procedere contra delatos,qui aliò ſe tranſtulerunt, &c.

QVadrageſima ſecunda quęſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſsit procedere contra eos,qui extra partes iuriſdictionis Inquiſitori ſubiectas,domicilium tranſtulerunt, vel aliàs ſe abſentarunt,delatos de hæretica prauitate; vel extra iuriſdictionem Inquiſitoris delinquentes, in ſua nunc exiſtentes?

A Reſpondemus quòd ſic:iuxta c.Vt commiſſi. in principio,& iuxta c.Cũ contumacia.de hæret. lib.6.In c.Vt cõmiſsi.dicitur ſic:Vt commiſsi. & infra: Et contra illos quos in prouincia,in qua vobis inquiſitionis officiũ eſt cõmiſſum, hęreſis crimen conſtiterit commiſiſſe (licet ad alias partes ſe transferendos duxerint)procedendi.

Supra pag. 108.

Idem habetur per omnia de verbo ad verbũ in prefatis litteris Apoſtolicis,Clementis & Vrbani iiij.Præ cunctis.§.Etiam contra illos.

Supra pag. 105.

In cap.Cum contumacia,dicitur ſic:Cum cõtumacia(in cauſa præſertim fidei)ſuſpicioni prę ſumptioné adijciat vehemẽtẽ, ſi ſuſpectus de hę-B reſi vocatus à vobis vt de fide reſpondeat,excommunicationis vinculo(pro eo,q̃ parere ſubterfugit,aut cõtumaciter ſe abſentat) per vos fuerit innodatus:quã ſi per annum animo ſuſtineat pertinaci,extunc velut hęreticus condemnetur.

Etiam poteſt procedere contra eos, qui licet extra iuriſdictionem Inquiſitoris iſtius deliquerint, nunc autem in ſua ſunt: quia hęreticus vbi inuenitur,ibi conuenitur.ad hoc Ioan.And.in c. Vt commiſsi.in principio.

COMMENT. XCI.

C *DVo axiomata complectitur hic Eymericus. Primũ eſt: Inquiſitores procedere poſſunt contra eos,qui in ſua prouincia deliquerunt, & ad aliam ſe tranſtulerunt.*

Alterum eſt: Item poſſunt procedere contra eos, qui cum alibi deliquerint,in ſua prouincia nunc morantur,ibi: Etiam poteſt procedere.

Inquiſitorũ poteſtas in abſentes.

Quę in hac quæſtione traduntur ab Eymerico ex citatis Pontificum reſponſis collecta,fuſius explicãtur in cõcilio Narbonẽſi c.19.20.& 21.vbi et poteſtas procedendi contra abſentes,& modus quo procedatur,luculenter tribuitur, et præſcribitur in hæc verba: Si qui vero culpabiles, vel ſuſpecti ad ve-D ſtram pertinentes inquiſitionem, præſentes nec ſint,nec fuerint,& infra competentem terminum eiſdem à vobis peremptorie aſsignatum,& per eccleſias publicatum non curauerint comparere, vel ſe legitime excuſare,contra eos tamquam cõtra præſentes non dubie procedatis.

Cap. 19.

Ad Inquiſitionem quippe veſtram eos intelligimus pertinere,qui vel intra eiuſdem inquiſitionis limites deliquerunt,vel domiciliũ ibi habent, ſeu habebant,quãdo inquiſitio cœpta fuit; vel cũ ibi morarentur occaſione † officij cuiuſcunq; publici,ſeu priuati,vel certũ domicilium non habẽtes ibidem inuenti,citati fuerunt à vobis, ſiue illis E per quamcunq; cautionem adſtrictis,ſiue nõ,Inquiſitionem contra eos facere incœpiſtis, vel eis purgationem forſitan indixiſtis. Si quidem cõtra tales pręſentes,vel abſentes poteſtis procedere,ac debetis; niſi forte ratione delicti maioris, ſeu minoris commiſsi alibi, vel ratione domicilij, vel alia de prædictis, Inquiſitores alij procedere cęperint contra illos. Etenim cum in locis diuerſis, & per Inquiſitores diuerſos Deo auctore inquiſitio celebreẽ, tutius & ſalubrius eſt, vt quiſq; culpabilis in quibuſcũq; † locis deliq̃rit, vni de illis Inq̃ſitori

Cap. 20.

† ratione

† quocunq; loco

permaneat

permaneat obligatus, à quo primo ex aliqua de cauſis præſcriptis, ſine fraude, & ſine periculo negotij & animarum fuerit occupatus.

Cap. 21. Ita tamen vt Inquiſitores ceteri, quidquid de illo noſſe poterunt, inquirant nihilominus, & ſcribant inquiſitoribus illis, quibus idem culpabilis ſit adſtrictus: ſic enim quaſi vir vnus pugnabitis, & vincetis. *hactenus ibi.*

Huc ſpectans quę tradit Guido Fulcodius in conſultationibus ad Inquiſitores. queſt. 5. quem retuli ſupra tit. de forma citandi abſentem nu. 133. §. Si autem reperitur. vbi tradidimus multa ad hanc quæſtionem intelligendam ſpectantia.

Quoniam vero nec proxime citato loco, nec in 13. modo proceſſum fidei terminandi quanta fortaſſis oportebat diſtinctione egimus de modis procedẽdi contra abſentes, proinde breuiter id eſt hic explicandum.

Res hęc tota Hiſpalenſi quadam prima inſtructione cap. 19. præſcripta eſt Inquiſitoribus Hiſpaniæ, quam latine tamen redditam referre placuit, nec enim puto verius in hac cauſa à me, aut ordinatius quicquam dici poſſe. habet autem ita:

Inquiſitores pcedunt cõtra abſentes multis modis

Similiter decreuerunt, vt contra culpabiles in dicto hæreſis crimine ſi abſentes forent, Inquiſitores procedant, citando præfatos abſentes per publica edicta, quę publicari faciant, & affigi ianuis Eccleſię principalis illius loci, vel locorum, in quibus morabantur.

Primus modus proceden di contra abſentes.

Poſſunt autem Inquiſitores fabricare proceſſus contra abſentes vno ex tribus modis. Primo ſecundum formam cap. Cum contumacia. de hæret. lib. 6. videlicet citando & admonendo abſentes, vt compareant ad ſe defendendum, & reſpondendum de iure ſuo ſuper certis articulis fidei cauſam contingentibus, & ſuper certo hęreſis crimine, &c. ſub pœna excommunicationis cum ſuis admonitionibus in forma. Quod ſi non comparuerit, iubebunt promotori Fiſcali, vt accuſet eius cõtumaciam, & petat litteras ſeu libellos magis aggrauantes, quibus denuntientur, ꝙ ſi per ſpatiũ vnius anni perſeuerauerint in ſua pertinacia & cõtumacia, declarẽt illos hęreticos in forma iuris. Et hic proceſſus eſt magis tutus & minus rigidus.

Secũdus modus proceden di contra abſentes.

Secũdus modus eſt, ꝙ ſi Inquiſitoribus viſum fuerit delictum contra aliquem abſentem debere plene probari, citent illum per edicta, ſicut dictũ eſt, vt veniat reſponſurus & dicturus ſuper iure ſuo, & oſtenſurus ſuam innocentiam infra triginta dies in tribus terminis diuiſos, vnicuique termino decem dies tribuendo: vel cõcedant illis aliud longius tempus, ſi expedire viderint iuxta diſtantiam ſeu locorum intercapedinem, in quibus pręſumitur, vel præſumi debet habitare prædictos citatos: quos citare debent ad omnia proceſſus acta vſque ad ſententiam diffinitiuam incluſiue: quo caſu ſi reus non comparuerit, accuſabitur eius cõtumacia in omnibus edicti terminis: recipiantque Inquiſitores eius denuntiationem & accuſationẽ à Fiſcali, conficiantque proceſſum in forma: quibus abſolutis, ſi delictum viſum fuerit ſufficienter probatum, poterunt abſentem condemnari, eo amplius non expectato.

Tertius modus proceden di contra abſentes.

A Tertius modus, qui in conficiendo proceſſu contra abſentes obſeruari poteſt, hic eſt, vt ſi in inueſtigatione proceſſus facti in Inquiſitione reperitur præſumptio hæreſis contra abſentem, tametſi delictum non videatur plene probatum, poſſunt Inquiſitores decernere edictum contra talem abſentem notatum & ſuſpectum de crimine hęreſis, & iubere ei, vt infra certum tempus cõpareat ad ſe liberandum & canonice purgandum a dicto errore, ſeu delicto: eo addito, quòd ſi non cõparauerit ad recipiendam & pręſtandam prædictam canonicam purgationem, vel non ſe liberauerit, vel purgauerit, habebunt ipſum pro conuicto, B procedentque ad faciendum, quod iure fieri debeat. Atque hęc proceſſus forma eſt aliquantulum magis rigida: ceterum iure recte nititur, & Inquiſitores prudentes & litterati eligent modum, quem magis tutum iudicauerint, & melius viderint in practica poſſe vſurpari iuxta diuerſitatem cauſarũ, quæ ſeſe offerre poterunt. *hactenus ibi.*

An expediat fieri diuerſos proceſſus cõtra aliquem.

Quòd ſi quæras, an expediat, cum abſentes ſunt rei, diuerſos à diuerſis fidei iudicibus fieri proceſſus contra eos; breuiter reſpondeo id non expedire: quia ſi diuerſi proceſſus fierent, poſſet quandoq. contingere, vt quidam iudices abſoluerent, alij vero damnarent, vnde facile diſcordia oriretur, aliaque non leuia incommoda, C quæ diligẽter ſunt in hac cauſa pręcauenda. Quare tutius eſt, vt is Inquiſitor proceſſũ conficiat, qui præuenerit in iudicio, ceteri vero ad illum transmittant quicquid habent actorum in ſuis Inquiſitionibus aduerſus illum reum. ita prudenter ac ſalubriter cautum eſt Valladolitana quadam inſtructione anni Domini MCCCCLXXXVIII. cap. 8. & pręſcripſit etiam non obſcure concilium Narbonenſe cap. 21. cuius verba paulo ante retulimus in hoc eodem commentario.

Vbi quis deliquit, ibi puniendus.

Iam quantum ſpectat ad ſecundam concluſionem de puniendo, et capiendo hæretico, qui alibi deliquit; obſeruandum eſt, generalem eſſe regulam, delicta ibi D eſſe punienda vbi ſunt commiſſa, non alibi; itaque cõmittens homicidium Bononiæ, tutus erit Ferrariæ, niſi ibi habeas domicilium. c. vlt. de foro cõpet. c. 1. de rapto. c. ibi ſemper cauſa. 3. q. 6. et in authen. qua in prouincia. C. vbi de crim. agi oport. quia in quo loco quis per delictum dedit malum exemplum, ibidem debet per punitionem debitas luendo pœnas, ſatisfacere.

Hæretici vbique capi, & puniri põt.

Hęc tamen regula multis modis fallit, de quibus Socinus & alij. Sed omiſſis ceteris, qui non pertinẽt ad hoc inſtitutum, non habet locum in hęreſi; quia vbique hæretici capi poſſunt & puniri. Bald. in l. etſi excepta. C. de maleſ. & mathe. Cardinalis in clement. 2. §. denique. q. 9. de re iud. Carrerius E *tract. de hęret. num. 153. item quia hæreticus. Socinus regula 220. incipiente:* Delicta extra territorium. *in prima fallentia. Iacobus de Rauẽna in l. 1. C. de ſum. trinit. & fid. catho. gloſſ. in cap. vt commiſſi. de hęret. lib. 6. verbo procedendi. Repertorium Inquiſitorum verbo, abſens. Simancas de catho. inſtit. tit. 2. num. 12. ex quibus patet veram eſſe hanc Eymerici concluſionem.*

Num autem in hoc caſu reus ſit remittendus dictum eſt abunde ſupra in hac 3. par. nu. 131.

QVAE-

QVAESTIO LXIII.

An Inquiſitor poſsit procedere contra mortuos.

QVadrageſima tertia quęſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor poſsit procedere contra mortuos, qui ante mortem, vel poſt delati ſunt eidem de hæretica prauitate?

Relat. ſupra pag. 104.

Reſpondemus ꝙ ſic, iuxta c, Filij. de hęret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Filij vel hęredes illorũ, qui dum in ęgritudinis lecto decumberent, petierunt hęreticos conſolaturos, vt ab eis per manus impoſitionem conſolationem reciperent ſecundum peſsimam conſuetudinem eorundem; ſicque viam fuerint vniuerſę carnis ingreſsi, ad probandum ꝙ ipſi defuncti conſolationem illam: immo verius deſolationem non ſanæ mẽtis † effecti ſuſceperint, vel poſt perditam iam loquelam (cum tamen moris ſit, vt dicitur apud eos, ꝙ nullum taliter conſolentur, qui non ſit ſanę mentis, & memoriam habeat ordinatam) admitti non debent, ſi dum viuebant diffamati erant de hæreſi, vel ſuſpecti: aut legitime conſtiterit ꝙ ſanę mentis exiſtentes, huiuſmodi hęreticos petierunt: alioqui admitti poterũt prædicti filii, vel hęredes ad probandum præmiſſa: non tamen per vxores, filios, familiares, vel de ſuis aliquos; ſed per teſtes alios fide dignos, & ſpecialiter fidei zelatores.

† Antonius Gomez tomo 3. variar. reſolut. cap. 1, num. 71.

Idem habetur de verbo ad verbum in litteris prædictis Apoſtolicis Vrbani & Alexandri iiij. Olim. & in c. Accuſatus. §. in eo vero. de hęret. lib. 6. De hoc plenius Archidiaconus ſuper cap. Filij. de hæret. lib. 6.

COMMENT. XCII.

VNum eſt axioma, videlicet, Inquiſitorem poſſe procedere contra mortuos huius criminis reos; quod quibus modis contingat, paulopoſt aperiã in hac eadem queſtione.

In hac queſtione tria mihi ſunt breuiter tractanda. Primum, quanto tempore duret hac actio procedendi contra mortuos in hac cauſa, aut intra quantũ tempus extinguatur: eſt enim hęc res cognitu neceſſaria, & valde frequens.

Alterum eſt, in quibus locum habeat, an in ſolis hæreticis, an etiam in fautoribus, receptatoribus, & ſimilibus: nam hęc proprie ſpectant ad Eymerici inſtitutum hoc loco.

Tertium & poſtremũ erit, cum proceditur contra mortuos, quis ſit ordo ſeruandus, & qualiter ſententię pronuntientur.

Delicta morte extinguũtur, ſecus tamen in hæreſi.

Quantum ad primum attinet, animaduertendum eſt, regulã eſſe generalem ꝙ morte delinquentiũ extinguitur etiã delictum, & omnis actio contra illud ſiue intentata iam ſiue intentanda vacat, ita vt poſtea nullus aut accuſari aut puniri poſſit. l. 2. & 3. C. ſi reus vel accuſator mort. fue. l. vlt. C. de bonis eorũ qui ſibi mort. conſci. l. in ſenatus. §. ſi propter mortẽ. ff. ad ſenatuscon. Turpillia. c. peruenit. c. cauſam quę. el ſegundo. qui filii ſint legit. c. quorundam. diſt. 23. & ratio eſt, quoniã mors omnia ſoluit. auth. de nuptijs. §. deinceps. l. defuncto. ff. de pub. iud.

A In crimine tamen læſæmaieſtatis diuinę vel humanæ ſpeciale eſt, vt morte non extinguatur, idque ob immanitatem facinoris ad maiorem eius deteſtationem. c. accuſatus. §. fin. de hæret. lib. 6. c. filij. vbi gloſſa eo. tit. & c. ſi quis Epiſcopus. extra de hæret. vbi communiter Doctores, & concilium Biterrenſe c. 18. quod paulo poſt citabo.

Ob duplicẽ cauſam procedit Inquiſitor contra defunctos.

His ita poſitis, videamus intra quot annos poſsit Inquiſitor contra hæreticos defunctos procedere. ſed vt quæſtio hæc melius intelligatur, apertioris doctrinæ gratia diſtinguendum eſt: nam bifariam poteſt procedere Inquiſitor aduerſus defunctos. Primo, ad effectum confiſcandi bona, ſeu potius declarandi iam B confiſcata, vt à tertio poſſeſſore auferantur, & ſacro Inquiſitionis officio applicentur. Secundo, poteſt agere ad effectum & finem damnandi memoriam defunctorum, declarando eos hęreticos deceſsiſſe, & velut tales pœnas hæreticorum incurriſſe, ex quo tandem ſequitur alius effectus, vt eorum cadauera ſeu oſſa exhumentur, & extra locum ſacrum proijciantur, aut comburantur.

Quãto tẽpore duret actio contra hęreticos defũctos.

Quantum ergo attinet ad primam partem, videlicet, cum agitur ad effectum confiſcationis bonorũ, Bartolus & Salycetus in l. 2. C. de apoſtatis. Hippolytus Marſilius ſingul. 307. incipien. Bona delinquentis, & alij quos ibi refert, dicunt Inquiſito- C res non poſſe inquirere contra hæreticos defunctos, quoad bonorum publicationem poſt quinque annos, à morte delinquẽtis cõputãdos. Hos ſequitur Romanus ſingula. 436. incipiẽte: De crimine. Idẽ tenet gloſſa in l. Manichęos. C. dę hæret. verbo, ſubire. & Angelus in §. interdũ. inſt. de hær. q̃ ab inteſt. defer.

Verum Panormitanus in c. cũ nobis. de præſcriptio. nu. 8. & ibidem Felinus nu. 11. & Antonius Gomez tom. 3. varia. reſolu. c. 14. n. 5. verſic. nec obſtat textus. ita diſtinguunt: Cum bona hæreticorum defunctorum applicantur fiſco ſęculari, poſt quinq; annos non poſſunt Inquiſitores procedere contra hæreticos defunctos, quo ad hunc effectum, iuxta textũ D in l. 2. C. de apoſtatis, & in l. 2. C. de vectigalib. com. ꝙ ſi bona adiudicentur fiſco eccleſię, tunc ſpatio quadraginta annorum durabit hęc actio, atque ita monent intelligendum textũ in c. 2. §. 1. de pręſcriptio. lib. 6. vbi ſancitur, bona hæreticorum defunctorum præſcribi per filios vel hęredes catholicos ſpatio quadraginta annorũ, dummodo ea poſſederint bona fide.

Durat ꝑ quadraginta annos.

Hac tamẽ diſtinctione non obſtãte, verior mihi ſẽtẽtia videt, indiſtincte aſſerere durare hãc actionẽ quo ad effectũ cõfiſcãdi bona per quadraginta annos, ſiue applicanda ſint fiſco ſæculari, ſiue fiſco eccleſię.

Primum, quoniam in delictis eccleſiaſticis coercendis diſpoſitioni iuris canonici ſtandum eſt, potius E quàm iuris ciuilis: manifeſtum eſt autem hoc crimẽ mere eſſe eccleſiaſticum. c. vt Inquiſitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6.

Rurſus, quoniam cum in deteſtationem tanti criminis conſtitutum ſit, vt bona etiam poſt mortẽ publicentur, ſane dicendum erit ad quadraginta annos hoc extendi, iuxta textum in dicto c. 2. de pręſcriptio. lib. 6. vbi indiſtincte loquitur Papa de hac confiſcatione, nulla facta mentione de fiſco ſæculari vel eccleſiaſtico; quare indiſtincte eſt is textus accipiendus. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. pręſtand. quo-

niam

ctiam vbi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus. l. 3. ff. de officio præſid. l. de pretio. ff. de publi. in rem actio.

Et hęc ſententia apertiſſime eſt diffinita in prima inſtructione Hiſpalenſi, c. 20. vbi tametſi bona defunctorum hæreticorum applicentur fiſco ſęculari, nihilominus ſpatio xl. annorum durare hęc actio declaratur, non modo ad damnandam memoriam defunctorum, ſed etiam ad confiſcanda bona, vt à quibuſcunque poſſeſſoribus auferantur.

Leges ciuiles quando locũ habeãt in crimine hęreſis

Neque obſtat l. 2. C. de apoſtatis. vbi quinquẽniũ tantum poſt mortem datur ad procedendum contra defunctos: quia non eſt abſurdum dicere ius canonicum, quod poſtea ſuperuenit, ei derogaſſe, maxime in crimine mere eccleſiaſtico.

Rurſus addo, leges ciuiles in hoc crimine in his habere locũ, quæ non ſunt à ſacris canonibus prouiſa. item in pœnis alijs, quę per Eccleſiam, aut iudices eccleſiaſticos non poſſunt irrogari, quale eſt hæreticos vltimo ſupplicio afficere. quam ob rem hanc puto veram ſententiam, & in praxi obſeruandam, vt Inquiſitores indiſtincte procedant contra hęreticos defunctos, quo ad effectum publicationis bonorum integro quadraginta annorum curriculo durante, ſiue fiat applicatio fiſco Eccleſiæ, ſiue fiſco ſæculari, aut cuilibet alij.

Filij vero vel hęredes defuncti tunc bona fide dicẽtur poſſediſſe bona defuncti, cum & tempore mortis eius, & toto quadraginta annorum ſpatio crediderũt & intellexerunt defunctum catholicum deceſſiſſe: nam ſi intra hos quadraginta annos quandocunque intelligant defunctum hęreticum deceſſiſſe, cum iam incipiant eſſe in mala fide, nunquam præſcribent: nã ad pręſcriptionem inter cetera requiritur ſaltem de iure canonico omni tempore bona fides. c. fin. de pręſcriptio. ibi: Vnde oportet, vt qui præſcribit, in nulla temporis parte rei habeat conſcientiam alienę. hæc ibi. itaque ſi mala fide poſſederint, etiã poſt quadraginta annos fiſcus officij Inquiſitionis talia bona occupabit vide Zanchinum tract. de hęret. cap. 24. & 25.

Quòd ſi plures de hac re videre cupis, de ea diſſerunt Conradus Brunus lib. 5 de hęret. c. 17. Franciſcus Squillacenſis tract. de fide catho. c. 54. Simancas de catho. inſtit. tit. 18. nu. 11. & ſeq. Zanchinus de hęret. c. 24. & 25. nu. 4. Repertorium Inquiſito. verbo, bona. §. ſed an ſint. Petrus Godofredus in l. 2. C. de apoſtatis. Bald. in margarita verbo, memoria. Marſilius ſingulari 307. incipi. Bona delinquẽtis. Ioannes Rojas ſingul. 50. incip. Delictum defunctorum. Baldus conſil. 70. tom. 4. gloſ. in c. accuſatus. de hæret. li. 6. verbo poſt mortẽ. Carrerius trac. de hęret. nu. 142. verſ. ſed infra quantũ tẽpus, et alij.

Ad damnandam memoriam hæreticorum omni tempore procedãt inquiſitores.

His ita poſitis, videamus iam alterã partẽ propoſitæ difficultatis, videlicet, Cum Inquiſitores agunt ad effectũ & finem damnandi memoriam defunctorũ, an aliquibus tẽporũ metis circũſcribãtur, vel contra, quocũq; tẽpore, nulla annorũ pręſcriptione obſtante, eos pronuntiare poſsint hæreticos deceſſiſſe.

In qua difficultate breuiter dico; nullis temporũ ſpatijs hanc actionẽ impediri aut finiri; immo etiam poſt quadraginta et plures annos, quocunq; tẽpore detectum fuerit, ac legitime conſtiterit, quempiam

A hęreticum deceſſiſſe, poterunt Inquiſitores agere cõtra eum. ad memoriam eius damnandam, & vt declarent excommunicatum deceſſiſſe, atque vt inhibeant ne quiſquam pro illo oret, & vt extumulentur oſſa, ſi fieri poſſit, & comburantur: nam cui viuo cõmunicare non licet, nec mortuo licebit.

Iura vero pręfatũ tempus quadraginta annorum præſcribentia, iura quod contra defunctos hęreticos agi poteſt, intelliguntur quoad effectũ confiſcationis bonorum, non de damnanda memoria: nã in hoc nulla præſcriptio currit. ita videtur ſentire Felynus in dicto c. cum à nobis. extra de pręſcript. nu. 12. & nu. 13. & Conradus Brunus lib. 5. de hæret. c. 17. in fine. B & Simancas de catho inſt. tit. 18 nu. 14. tametſi valde obſcure loquantur interdum non diſtinguentes hos duos fines, ſed ſimul de vtroque loquentes. ſed quidquid alij ſenſerint, ita tenendum putamus.

Damnata hęreticorũ memoria, filij eorum iuris pęnas incurrunt.

Et ex hoc capite naſcentur multi & magni effectus: nã excepta confiſcatione bonorũ, quã filij euitabũt, ſi bona fide per annos quadraginta poſſederint, ceteras iuris pœnas incurrẽt, quas filijs dãnatorũ iura decernũt, nẽpe infamiã, & inhabilitationẽ ad officia publica & beneficia & hæc ſentẽtia ſummo iure vera eſt, quãuis illud ſentiã, facile cum his eſſe diſpenſandum, quia aliena culpa & delicto torquẽtur.

An poſt mortem inquiri poſſit contra fautores, receptatores, & deffẽſores hæreticorum.

Alterũ caput præcipuũ in hac quęſtione declarã- C dum erat: An ſcilicet, hæc actio procedẽdi contra defunctos in hoc crimine locum habeat aduerſus hęreticos ſolum, an etiã contra credentes fautores, receptatores & defenſores eorum. Filippus Francus in c. accuſatus. §. ſi vero. notab. vlt. nu. 2. Gondiſſaluus tract. de hęret. q. 22. nu 8. Simancas de catho. inſtit. tit. 4. de accuſationibus. nu. 5. & tit. 18. de defunctis nu. 13. & Ioannes Rojas in ſingularibus fidei, ſingulari 134. incipien. Morte delinquentium, nu. 11. & 12. non poſſe contra hos poſt mortem procedi ſcribũt. quorũ plane ſententia veriſſima eſt, & iure aperto nititur in c. accuſatus. §. ſi vero. de hęret. li. 6. ibi: eius hęredibus non eſt ſatisfactio, pro extin- D cto iam crimine iniungenda. hæc ibi.

Et ratio quidẽ vera et ſolida eſſe poteſt, quoniã in hoc crimine ſuſpiciones quãtumuis vehementes morte reorum extinguuntur. Simancas de catho. inſtit. tit. 46. de pęnis. nu. 77.

Ceterũ ſi prædicti aut hæretici fuerint, aut errores defenderint, etiã poſt mortẽ inquirũtur, quia tũc pari iure cũ hęreticis cẽſentur. neq; de his eſt aliqua dubitatio. Adde Zanchinum de hæret. c. 24.

An cõtra credentes hæreticorũ poſt mortem procedatur.

Sed in credentibus dubitari poteſt, An poſt mortẽ eorũ inquiri in eos poſſit. & Gondiſſaluus in dicto tract. de hæret. q. 22. nu. 8 neq; in credentes hęreticorũ defunctos dari hanc actionẽ aſſeruit. quod tamen E abſolute non crederẽ verũ nã credentes hæreticorũ, hæreticis ipſis exęquantur; quã ob rẽ aduerſus eos defunctos procedi poterit: & hanc ſententiam videtur ſanciuiſſe conciliũ Biterrenſe c. 18. in quo ita ſcriptum eſt. Ad hęreticorum ſeu credentium cõdemnationnem, qui nõ fuerunt reconciliati canonice ante mortẽ, citatis eorũ hęredibus, ſiue aliis, qui de iure citãdi fuerint, & cõceſſa eiſdẽ opportuna copia defendẽdi ſimiliter procedatis. hęc ibi.

Et huic ſentẽtiæ multũ quidẽ adſtipulatur textus in dicto cap. accuſatus. §. ſi vero. de hæret. lib. 6. vbi

nullum

nullum apparet verbum de credentibus, cũ agitur de extincto crimine poſt mortem: ſed tantum habetur, ſermo de fautoribus, receptatoribus, & defenſoribus, & pracitati quoq; doctores de hoc articulo diſſerentes, nullã de credentibus mentionẽ fecerunt.

Mihi hac ſententia veriſſima videtur, à qua non puto recedendũ, dummodo accipiatur in his, qui vere & proprie credentes hareticorum tam ex verbis, quàm ex factis iudicantur: non in illis qui improprie dicuntur credentes, de quibus dixi ſupra par. 2. ſuper. q. 50. §. quidam alij ſunt. vbi videas ad intelligẽdum hoc diſcrimen.

Sed veniamus iã ad tertiã & poſtremã huius diſputationis partẽ, videlicet, quis ordo ſeruari debeat cũ proceditur contra defunctos huius criminis reos. B

Quot modis cõtigat poſt mortẽ hæreticos dãnari.

Ac primum quidem obſeruandũ eſt, multis modis poſſe contingere aliquem poſt mortem vt hareticum iudicari: primum ſi antequã moreretur, cœpta fuit Inquiſitio contra eũ, & de eius crimine cõſtitit, aut per propriã confeſſionẽ, aut per facti euidentiã; aut per teſtiũ legitimã probationẽ, & antequã proceſſus finiatur, is reus moritur, vel confeſſus & impœnitens, nolens Eccleſiæ reconciliari, vel negatiuus: hic enim poſt mortem eſt condemnandus.

Idem iudicium eſt de relapſo, tametſi pœnitenti & conuerſo, qui aliàs iuxta canonum ſanctiones, ſi viueret, tradendus eſſet curia ſaculari, & antequã C traderetur, mortuus eſt.

Quod ipſum in eo quoq; locum habet, qui cum in carceribus eſſet pro hæreſi detentus, ſe ipſum occiderit, is enim vt paulo poſt dicemus, tanquam impœnitens damnandus eſt; cum ſe interficiendo, crimen confiteri videatur, vt Cynus ſcripſit in l. 2. C. qui teſtamen. facere poſſunt. quaſt. 4. nu. 6.

Denique reum huius criminis poſt mortem damnari, poteſt contingere, quotiens dum viueret de eius hareſi non conſtitit, aut de ea non fuit accuſatus. poſt mortem tamen eius quocunque tempore conſtitit eũ hæreticum deceſſiſſe.

Conſtabit vero vel per aliorũ dicta & atteſtationes: vel per facta, opera ſeu libros ab eo compoſitos, quæ excuſari non poſſint: aut per quamuis aliam rationem legitimam. D

Multi poſt mortem hæretici deteguntur.

Neque enim incognitum eſt, multos poſt mortem hæreticos detegi, qui dum viuerent, catholici habiti ſunt. nam vt ceteros nunc omittam, quendam Hermãnum Italum (vt ſcribit Prateolus lib. 8. cap. 11. de vitis & ſectis hæreticorum, & Bernardus Lutzemburgus in catalogo hareticorũ lib. 2. verbo Hermãnus) ſcimus multis annis Ferraria pro ſancto habitum & cultũ, à Bonifacio octauo iuſſum exhumari, & comburi, quia conſtitit eũ & hæreticũ vixiſſe, & impœnitẽtem deceſſiſſe. Et Ioannẽ Vuicleff eodẽ E modo poſt mortem damnatum nouimus in concilio Conſtantienſi ſeſſi. 8. anno Domini MCCCCXV.

De hac materia qui diſſeruerint.

His poſitis progrediamur ad inſtitutum. De materia huius quæſtionis diſſerit Zanchinus tract. de haret. cap. 24. Repertorium Inquiſitorum verbo, defunctus. Simancas de catho. inſt. tit. 18. de defunctis. Hieronymus Gigas tract. de crimine laſa maieſtatis lib. 1. tit. qualiter in crimine laſa maieſtatis procedatur, quaſt. 20. & aliquot ſequentibus. Conradus Brunus lib. 5. de haret. c. 17. Ioannes Rojas tract. A de haret. parte 2. aſſertione 14. idem in ſingularibus fidei, ſingul. 134. incipien. Morte delinquentium. gloſſa, Aretinus & alij in §. interdum. inſtit. de hæredit. quæ ab inteſtato deferuntur. doctores in l. 2. C. de apoſtatis. canoniſta in c. filij de haret. lib. 6. gloſſa 24. q. 2. in ſumma. Gõdiſſaluus tract. de hare. q. 22. Iulius Clarus in. §. hæreſis, ver. ſic. item de crimine hæreſis. Bellamera deciſione 677. incipiẽ. In tali proceſſu. & deciſione 678. incipiẽ. Si apparent filij. & deciſione 679 incipien. Concluſio ſupra præcedẽs, & deciſione 687. incipiẽ. In cauſa concluſionis, & deciſione 688. incip. proxima concluſio. In quibus multa eleganter tractat in hac materia. Adde B alios ab his citatos, quos gratia breuitatis omitto.

Ordo procedendi contra hæreticos defunctos deſumi poſſet ex concilio Conſtantienſi ſeſſione 8. vbi proceſſum fuit aduerſus Ioannem Vuicleff iam defunctũ: ſed ne quid in hac cauſa deſideretur, ſingulatim cuncta huc ſpectantia praſcribemus, tum inde, tũ aliunde collecta.

Contra memoriam defũcti formãdus proceſſus.

Obſeruatione dignum eſt, quod Angelus Aretinus docet in §. interdum, inſti. de hæredit. quæ ab inteſt. deferuntur. videlicet, quod cum proceditur contra defunctum reum laſa maieſtatis, non formatur proceſſus aduerſus mortuum, qui cum defunctus ſit, citari ad iudicium non poteſt. l. de qua re. §. 1. ff. de iudic. ſed formãdus eſt contra eius memoriam, qua per C ſententiam eſt damnanda.

Ob quem finem proceda tur cõtra defunctos in hoc tribunali.

Proceditur vero contra defunctos in hoc tribunali ob triplicẽ potiſſimum finẽ: primum vt memoria eius damnetur: Secundo vt bona illius per fiſcum ab haredibus defuncti, ſeu à quibuslibet alijs poſſeſſoribus auferãtur: tertio, vt defunctus exhumetur, & extra locum ſacrum proijciatur, & comburatur. Zãchinus tract. de haret. c. 24. inſtructio prima Hiſpalenſis, anni MCCCCLXXXIIII. cap. 20.

Non eſt procedendũ contra defũctos, niſi ſufficiẽs probatio habeatur.

Primũ itaq; non eſt leuiter inſtituenda actio ſeu accuſatio cõtra aliquẽ defunctũ, ſeu verius loquẽdo cõtra memoriã & famã eius, nec aliter dãnãda, niſi D plena probatio habeatur, ſicut recte & ſalubriter ſãciuit inſtructio Abulẽſis anni MCCCCXCVIII. c. 4. in fine cuius hac ſunt verba, Nec vocetur in iudicium defunctus aliquis, nec procedatur contra eius memoriã & famã, niſi plena probatio habeatur, vt inde poſsit condemnari. hæc ibi.

Fiſcalis petitio, vt cõtra defunctũ procedatur.

Cum itaq; talia praceſſerint indicia & probationes, qualia diximus, protinus Fiſcalis ſancti officij petet inſtanter, vt contra eũ reũ procedatur, libello propoſito & concepto per hæc, aut ſimilia verba: Corã te Reuerendo domino Inquiſitore aduerſus hæreticam prauitatem & apoſtaſiam cõparet N. huius ſancti officij promotor Fiſcalis, qui de E nuntiando, inſinuando, & accuſando proponit, talem defunctum, talis loci habitatorem, dũ viueret, contra catholicam fidem hæc aut illa dixiſſe vel cõmiſiſſe, explicentur in libello hac delicta, & nõ peracta pœnitentiã in eis erroribus deceſsiſſe: quamobrem petit eũ declarari fuiſſe hæreticum, eiuſq; memoriã damnari, ceteriſq; pœnis affici, quas contra tales ſtatuerunt canonicæ ſanctiones.

His quidẽ aut ſimilibus verbis poterit cõcipi libellus accuſatorius cõtra defunctos huius criminis reos. Repertoriũ Inqu. verbo, libellus. §. forma libelli.

Hiero-

Hieronymus Gigas tract. de crimine læſę maieſt. ſub ti. qualiter in crimine læſę maieſ. procedatur. q.22.

Accuſatio cõ tra defunctũ quibus ſit no tificanda.

Hæc accuſatio filijs, vel hæredibus, vel alijs quorum intereſt memoriã defuncti non damnari, notificanda protinus eſt, qua in re diligẽtiſſimos eſſe oportet Inquiſitores, & videre omnino debent, an ſint aliqui defuncti deſcendentes, vt perſonaliter citentur ad defendendã rei memoriã. inſtructio Madriliana anni MDLXI. cap.61. Aretinus in §. interdũ. inſti. de hæredit. quę ab inteſt. deferuntur. Et præſcripſit nominatim conciliũ Biterrẽſe c.18. in hęc verba. Ad hæreticorũ ſeu credentiũ condemnationem, qui non fuerunt canonice reconciliati ante mortem, citatis eorum hæredibus, ſiue alijs, qui de iure citãdi fuerint, & conceſſa eis opportuna copia defendendi, ſimiliter procedatis. hæc ibi.

Publica edi cta proponẽ da.

Ne quis autẽ accuſationẽ aut ignorãtiam cauſari poſſit, per publica edicta, addito legitimo termino ad comparendum citandi quoq; erunt filij, aut hæredes defuncti, aut quicunq; alij quorũ intereſſe poſſit, vt ad defenſionem legitimam proponendam accedant.

Eo termino elapſo ſi nullus ex prępcitatis comparuerit, Inquiſitores defenſorẽ cauſę cõſtituent, virũ piũ, fidelẽ, & negotio idoneũ. qui pro defuncto legitimas excuſationes & defenſiones proponat, atq; huic ſimiliter accuſatio & teſtificatio contra defunctum communicabitur, iniuncto ei vt ſecretum obſeruet, negotiũq; cũ aduocatis ſancti officij ſolũ conferat. & ita fiet proceſſus iure & ordine debito obſeruato.

Quòd ſi comparuerit, admittendus eſt ad memoriam defendendam; nec refert an is qui comparuit ad defendendum in hac cauſa ſit etiam de hæreſi notatus, aut inquiſitus, aut in carceribus detentus: quia cum fieri poſſit, vt & defunctus, & hic qui cõparet inquiſitus liberari poſſint ab ea iudicij & accuſationis inſtantia. profecto ne cui præiudicium fiat, concedendum huic eſt (cum ſua quoque interſit) vt ad reum defunctũ excuſandum admittatur. quod Madriliana inſtructio præcitato loco recte conſtituit.

An quilibet ſit admitten dus ad defun ctũ defenden dum.

Illud præterea quæſitum eſt, an quilibet ſine delectu audiendus ſit, qui velit memoriam & famã defuncti defendere. Simancas de catho. inſtit. tit. 1[illegible] nu.15. quemlibet eſſe admittendum non improbat, ſi modo probabilem defenſionis cauſam afferat: nam & vnicuique Deus mandauit de proximo ſuo: & natura inter omnes homines cognationem quandam conſtituit: & in omnibus rebus, præſertim fidei & religionis omnes ſumus fratres in Chriſto: & poſtremo quia humanitatis ratione cuiuslibet appellatio pro homine ad mortem damnato admitti ſolet, nec quæritur cuius interſit: multo ergo magis admittenda pro defuncto defenſio eſt, qui ſe defendere nequit. Equidem huic ſententię libenter accedo.

Defunctorum cauſæ breui tẽpore ſunt finiendę.

Obſeruandum etiam cenſeo diligenter, quod capite quodam quarto Abulenſis inſtructionis anni MCCCCXCVIII. ſancitum extat, vt proceſſus contra defunctũ breui tempore conficiatur, nec in cauſa ſuperſedeant Inquiſitores ob defectum probationum: niſi forte ſit veriſimile quòd intra breue tempus, alia probationum genera ſuperuenient: cũ vero plena probatione reus conuictus non fuerit, protinus abſoluendus eſt. Rationem huius decreti profecto iuſtiſſimam addit præcitata inſtructio: quo-

A niã niſi ita fieret, filij forte & filiæ eius defuncti, cuius cauſa agitur, ſi diu in ea ſuperſederetur, interim nõ inuenirent cum quibus matrimonia cõtraherẽt, nec poſſent diſponere de bonis à defuncto relictis.

Etiam abſo luto defũcto tractari de nuo cauſa po teſt, ſi proba tiones ſuper ueniant.

Quòd ſi fortaſsis poſt abſolutum defunctum alij contra eum teſtes ſuperuenirent, tractari denuo cauſa poſſet: nam in hoc crimine fauore fidei (vt alibi copioſe diximus) ſententia latę non tranſeunt in rem iudicatam. priora vero teſtimonia vim ſuam integrã conſeruabunt, & cum his quę ſuperuenerunt coniũgi poterunt ad faciendam plenam probationem.

Acta in vno iudicio ĩ alio faciunt fidẽ.

Quamuis enim perempta inſtantia, pereant acta ordinaria, quę inſtantiam illam reſpiciunt, vt fideiuſ-B ſoris datio, citatio, litis conteſtatio, & id genus alia, l. properandum. §. & ſi quidem. vbi Bartolus & alij C. de iudicijs. l. cum lite mortua. ff. iudicatum ſolui. ea tamen acta, quę concernunt litis deciſionem, vt ſunt confeſsiones, atteſtationes publicatę coram iudice, & ſimilia tendentia ad probationem iuris & merita cauſę non pereunt. l. iubemus. C. de liberali cauſa. l. properandum. §. vlt. C. de iudi. & propterea fidem facient in alia inſtantia, & cauſa tendente ad eundem effectũ cum prima. ita ſingulariter & vere docet Alexander conſi. 58. incipien. Viſa petitione. lib. 1. & notant communiter canoniſtæ in cap. cauſam quę. el. 2. extra de teſtibus. & doctores in l. C is apud quem. C. de edendo. & hęc eſt vera, communis, & vſu recepta ſententia, quam profitentur, quos præcitato loco adducit Alexander.

Contra defũ ctũ plenior exigitur pro batio, q̃ con tra viuentẽ.

In hac cauſa cum agitur contra defunctũ, plenior & clarior probatio exigenda eſt, quàm cum proceditur contra viuentem. & ratio in promptu eſt, quia defunctus ſe defendere nequit. quare in præcitata inſtructione Abulenſi anni MCCCCXCVIII. c.4. rectiſſime ſtatutũ eſt, ne abſq; plena probatione ad damnandã memoriã et famã defuncti procedatur.

Bonorum ſe queſtratio cur non fiat.

Tametſi vero ſufficiẽs probatio habeatur contra aliquẽ defunctũ ad eius famã & memoriã condemnandã, nihilominus tamen non debet fieri bonorũ ſe-D queſtratio: quæ cũ ſint iam apud tertios poſſeſſores, non debent illis ſpoliari donec defunctus fuerit hæreticus declaratus, & poſſeſſores bonorũ in iudicio victi. atq; hoc eſt iuri & rationi conſonũ, vt recte teſtatur Madriliana inſtructio anni MDLXI. cap 61.

Si reus mo riatur anteq̃ eius cauſa fi niatur, quid agendum.

Cum reus moritur priuſquam eius cauſa eſſet abſoluta, & finitus proceſſus, quamquam ille cõfeſſus eſſet, ſi tamen talis confeſſio non plene ſatisfaciebat depoſitionibus contra eũ in proceſſu habitis, & propterea viuens non poterat ad reconciliationẽ recipi, ſimiliter id notificandũ eſt filijs, aut hęredibus eius, aut alijs quorũ intereſt eum defendere, & illis defendere volentibus, danda copia eſt accuſationis, & E teſtificationis, vt ſupradictũ eſt: et quicquid legitime ad defuncti defenſionẽ propoſuerint, audiẽdũ & admittendum eſt. huc ſpectant tradita per Aretinũ in §. interdũ. inſti. de hęredit. quæ ab inteſt. deferũtur.

Cum defun ctus eſt abſol uẽdus, quali ter ſit ſenten tia pronun cianda.

His ita poſitis & rite obſeruatis, aut abſoluẽdus eſt defunctus, aut contra memoriã eius & famã condẽnanda. ſi abſoluendus fuerit, ſententia abſolutoria publice pronuntiari debet, idq. optima ratione fieri oportet, quoniã cum cœptum eſt procedi contra defunctũ, publica edicta propoſita fuerunt, ex quibus conſtitit populo, q̃ Inquiſitores procedere volebant ad-

ad damnandam famam & memoriam eius. vt ergo quoquo modo fieri poteſt famę reſtituatur, publice nuntiandus eſt abſolutus.

Statua defũcti abſoluendi nõ eſt producenda.

Ceterum hoc caſu nec defuncti ſtatua in publicũ producenda eſt, nec errores de quibus accuſabatur, nominatim referendi ſunt, cum probati non fuerint. atque hęc rectiſſime vt cetera, ſancivit Madriliana instructio anni M D L X I. *cap.* 62.

Statua defũcti damnãdi producenda eſt in publica fidei actione.

Contra vero fiet ſi damnanda fuerit defuncti memoria: nam in primis imago ſeu ſtatua eius, qui damnatur, in publicum producenda eſt, (cui maioribus characteribus deſcriptum affigitur nomen illius defuncti, cuius memoria damnatur) & prȩterea corã illa, ac ſi defunctus ipſe viuens & prȩſens eſſet, recitantur omnes articuli erronei ſeu hęreticales, facta item ſeu opera hęreticalia, quę legitime probata fuerunt contra defunctũ, eo modo quo geſta ſunt ab illo, qui damnatur, ſicut in concilio Conſtantienſi factum fuiſſe videmus, & obſeruatũ contra Ioannẽ Vuicleff, cuius memoria damnata fuit, & articuli eius reprobati ſeſsio.8. vt paulo poſt apparebit.

Statua defũcti damnati curiæ ſeculari traditur.

Hęc defuncti ſtatua per ſententiam curiæ ſęculari traditur, quam iudex ſęcularis deinde comburit, ac combusſiſſet defunctum illum ſi vixiſſet, & pertinax deceſsiſſet.

Statua eius qui ſe occidit an pducenda.

De illo, qui in carcere pro hęreſi detentus, ſe ipſum interfecit, dubium videtur, an eius ſtatua produci in publicum debeat, & curiæ ſęculari tradi: et verius quibuſdam apparet, illius velut impęnitentis ſtatuam in publicam actionem producendam, & curię ſęculari tradendam: quod Ioannes Rojas aſſeruit tract. de hæret. par. 2. aſſertione 14. nec ratione id caret: nam conſcientia criminis ſibi mortem cõſciuiſſe putandum eſt, & eo ipſo crimen confiteri videtur, vt Cynus ſcripſit in l. 3. C. de his qui teſtamen. facere poſſunt. q. 4. & Gondiſſaluus tract. de hęret. quęſt. 22. nu. 1. & Simancas de catho inſtit. tit. 18. nu. 31. & Montaluus in legibus Hiſpanis ſeptipartitis. partita 7 tit. 1. l. 24. & ceteri per hos relati.

Quare niſi filij, aut hæredes eius qui ſe interfecit, aut alij quorum intereſt, probauerint reum non ſe interfeciſſe criminis conſcientia (quod equidem iudicio meo difficulter probari poteſt) ille perinde punietur, ac ſi eius hæreſis plene probata fuiſſet, quod recte præcitato loco Simancas ſenſit.

Atque hoc ipſum Simancas & Ioannes Rojas locum habere cenſent in eo, qui poſt plenam confeſsionẽ ſibi manus intulit: nam eius confeſsio poſt necem non valebit ad eum excuſandum aut tuendum: nam & Iudas confeſſus fuit crimen, quia tamen laqueo ſe ſuſpendit, neque confeſsio neque pænitentia quidquam ei profuit, cap. Iudas. & cap. nihil. de pęnit. diſtinct. 3.

Vſus producẽdi ſtatuas in ſancto officio.

Quòd ſi quæras, an quæ de ſtatua producenda, et relaxanda ſeu tradenda curiæ ſæculari. & comburenda prædiximus, aliquo iure ſint conſtituta, reſpondebo, id mihi non conſtare, nec videri rem admodũ antiquam, vt dixi ſupra ſuper 13. modo proceſſum fidei terminãdi, circa finem: iure enim ſolum cauętur, vt defunctus exhumetur, eiuſque oſſa eccleſiaſtica ſepultura priuentur. cap. quicunque de hæret. lib. 6. et in concilio Conſtantienſi, ſeſſio. 8. nihilominus tamen res eſt valde apta ad defunctorum memoriam damnandam, A *& timorem incutiendum: idemque in hoc, vt in ceteris, quæ lege definita non ſunt, conſuetudo ſancti officij pro lege ſeruanda eſt, nec ſine piaculo hac reijcere licet, aut improbare, ſicut latius alibi de hoc differendo, oſtendimus.*

Sed proponamus iam tandem formulam ſententiæ pronuntiandę contra huiuſmodi defunctos. & omiſſis ceteris, quæ referri poſſent, de quibus Zanchinus tract. de hæret. cap. 41. & Repertorium Inquiſit. verbo, ſententia §. ſupra viſum eſt. illam omnino recenſere placuit, quam protulit concilium Conſtantienſe ſeſsio. 8. contra Ioannem Vvicleff, vnde totus ordo procedendi contra hæreticos defunctos colli- B *gi poteſt. ea vero ita habet.*

Sententia damnationis doctrinæ Ioannis Vvicleff, & articulorum quadragintaquinque.

Heb. 11.

FIdem catholicam, ſine qua (vt ait Apoſtolus) impoſsibile eſt placere Deo, à falſis eiuſdem fidei cultoribus, immo peruerſis impugnatoribus, & per ſuperbam curioſitatem intendentibus plus ſapere quàm oportet, mundi gloriam cupientibus, oppugnatam ſæpius, & contra illos per C fideles Eccleſiæ milites ſpirituales oppoſito ſcuto fidei defenſatam fuiſſe, ſanctorum Patrum ſcripturis atque geſtis inſtruimur. Hæc quippe bellorum genera, in bellis carnalibus Iſraelitici populi aduerſus gentes idololatras præſignata fuerunt. In his itaque ſpiritualibus bellis ſancta Eccleſia catholica in fidei virtute ſuperni luminis radijs illuſtrata, Domino prouidente & ſanctorum patrocinio opem ferente ſemper immaculata permanens, erroris tenebris velut hoſtibus profugatis, glorioſiſsime triumphauit. Noſtris vero temporibus vetus ille & inuidus hoſtis noua certamina (vt probati tẽporis huius, manifeſti fiant) ſuſci- D tauit, quorum dux & princeps extitit quondam Ioannes Vuicleff. pſeudo Chriſtianus, qui dum uixeret, aduerſus religionem Chriſtianam & fidẽ catholicam pertinaciter aſſeruit & dogmatizauit plures articulos, quorum X L V. huic paginæ duximus inferendos. *hactenus ibi.*

Et mox concilium ſubdit nominatim & expreſſe articulos hęreticales & erroneos eiuſdem Ioannis Vvicleff, & condemnationem eorum, & ceterorum tractatuum & librorum eiuſdem: inde vero eum pronuntiat hæreticum, & memoriam eius condemnat, et oſſa ipſius exhumari mandat in hæc verba.

Formula ſententiæ damnatæ memoriæ hæretici.

Inſuper quia auctoritate ſententiæ & decreti E Romani concilij, mandatoque Eccleſiæ & ſedis Apoſtolicæ, datis dilationibus debitis proceſſum fuit ſuper condemnatione dicti Ioannis Vuicleff & ſuę memoriæ, edictis propoſitis denunciationibusq; ad vocandum eos; qui eundẽ, ſiue eius memoriam defendere vellent, ſi qui penitus exiſterẽt. Nullus vero conparuit, qui eundem, ſiue eius memoriam defenſaret. Examinatis inſuper teſtibus ſuper impęnitentia finali pertinaciaque dicti Ioannis Vuicleff, per cõmiſſarios deputatos per dominum Ioãnem Papam, modernum, & hoc cõ-

cilium

cilium, ſeruatiſque ſeruandis, prout in tali negotio poſtulat ordo iuris, de eius impęnitētia ac finali pertinacia per euidentia ſigna teſtibus legitimis comprobata, fuit legitime facta fides. Propterea inſtante procuratore fiſcali, edictoque propoſito ad audiendum ſententiam ad hanc diem, hæc ſancta Synodus declarat, diffinit, et ſententiat, eundē Ioannem Vvicleff fuiſſe notorium hæreticū, pertinacem ac in hæreſi deceſsiſſe, anathematizando ipſum pariter & ſuam memoriam condemnando, decernitque & ordinat, corpus & eius oſſa (ſi ab alijs fidelib⁹ corporibus diſcerni poſsint) exhumari, & procul ab Eccleſiæ ſepultura iactari, ſecundum canonicas & legitimas ſanctiones. *hęc ibi. Quę omnia mutatis mutandis, pauciſque additis & detractis, pro cauſa varietate, facile poterunt quibuſuis defunctis damnandis accōmodari. Atque ex his omnibus copioſe, niſi fallor, explicata remanent quęcunque in hac cauſa deſiderari poſſunt.*

Domus hęreticorū ſæpe diruuntur.

Quoniam vero contingere ſæpe ſolet, vt cum hæreticus quiſpiam vel hæreſiarcha vel viuens vel mortuus condemnatur, domus quoque eius ſeu turres et habitacula, in quibus ille hæreticus aut hęreſiarcha conuenticula & congregationes perfidia celebrauerat, diruantur penitus, & ſolo æquentur, ne tantę impietatis vllum remaneat veſtigiū: propterea hęc etiam formula ſententię diruendarum domuum, quę ab Eymerico vbique fuit omiſſa, ſuppleri debuit. ea vero ita habet:

Formula ſententię, qua domus, in quibus hæretici reperti ſunt, aut conuenticula celebrarunt, dirui iubentur.

CVM fida teſtium relatione, aut facti euidentia, vel propria confeſſione reorum nobis conſtiterit legitime, in tali domo, ſeu turri ipſo domino ſciente & diſſimulante, aut non impediente, hæreticos ſua conuenticula legibus vetita celebraſſe, aut eoſdem eſſe receptos, aut dānata, & falſa dogmata prædicaſſe: idcirco vt locus ille, qui fuit receptaculum, & latibulum hęreticorum, ſit in ſordium putredinumque receptionem, ob deteſtationē tanti criminis perpetuo deputatus, auctoritate, qua fungimur pronuntiamus, pręcipimus & iubemus, præfatam domum funditus dirui, & ſolo æquari, ſine ſpe reædificationis in futurū: pronuntiantes amplius & declarantes, omnes lapides, rudera, & cœmenta inde amota ad fiſcum noſtrum pertinere. *Ita fere Zanchinus tracta. de hæret. c. 41. & Repertorium Inquiſitorum verbo ſententia. §. aliud genus ſententia.*

Multis conſtitutionib⁹ ſancitum, vt domus hæreticorum diruantur.

Hac pœna diruendarum domuum in deteſtationem huius ciminis multis Eccleſię ſanctionibus continetur: nam in concilio Toloſano anno Domini A *MCCXXIX. contra hęreticos celebrato, cap. 5. ita ſcriptum eſt:* Illam autem domum, in qua fuerit inuentus hæreticus diruendam decernimus, & locus ipſe ſiue fundus confiſcetur. *Et paucis poſt annis in concilio Biterrenſi c. 35. idem eſt plenius cautum his verbis:* Domos etiam in quibus inuenti ſunt vel fuerint hęretici viui vel mortui, veſtiti ſeu damnati, ſcientibus & conſentientibus dominis domorum exiſtentibus legitimę ętatis, dirui faciatis, & bona omnium ibidem tunc habitantium confiſcari: niſi ſuam innocentiam & iuſtam ignorantiam probare potuerint manifeſte. *hactenus ibi. Et nō multo poſt tempore Innocentius IIII.* B *hoc ipſum ſancinit reſcripto quodam incipiente:* Ad extirpanda *(cuius archetypus extat in inquiſitione Bononienſi) §. Domus autem. in hac verba:* Domus autem in qua repertus fuerit aliquis hæreticus vel hæretica ſine vlla ſpe reędificandi, funditus deſtruatur, niſi dominus domus eos ibidē procurauerit reperiri. Et ſi dominus illius, domus alias domus habuerit cōtiguas illi domui, oēs illę domus ſimiliter deſtruantur. *hac ibi. Eandem hāc pœnā cōfirmauit, & declarauit idē Innocentius paucis poſt annis per Bullam incipientē,* Cum in conſtitutionibus. *quam inſeruimus in fine huius operis, de quo plenius diſſerui alibi: interim videto Zanchi*C *num tracta. de hæret. c. 39. vbi Cāpegius. & c. 40. Repertorium Inquiſitorum, verbo, domus. &* Simā*cas de Catho. inſtit. tit. 46. nu. 88. & ſequen.*

Area dirutæ domus ſale cōſpergitur.

Illud hic addiderim, ſolere quandoque aream dirutę domus ſale conſpergi ob ſterilitatem, cum dirorum prolatione ac imprecatione verborum, vt pulchre docet Bernardinus Miedes vir varia lectione lib. 2. commentariorum de ſale. nu. 43. & alibi in eodem opere, quod tametſi nullo iure (quod ego legerim) cautum ſit, nihilominus laudabiliter iudicio noſtro, poterit in deteſtationem huius criminis vſurpari: quod cum fieri decreuerint Inquiſitores, in ſententia apponēdum curabunt; videlicet vt & domus D *diruatur, & ſolum ſale conſpergatur.*

In area dirutę domus columella erigitur, rē geſtā indicans.

Poſtquā autem domus vel turris diruta eſt et ſolo ęquata, vt perpetuum extet infamia ac iuſta punitionis monumentum, in eadem area ſiue ſolo ſolidus lapis vel marmorea columella quatuor aut quinque pedibus alta erigitur, inciſis in ea maiuſculis quibſdam characteribus continentibus nomen domini domus, deſtructioniſque cauſam indicantibus, & tempus ſignificātibus, ſub quo Romano Pontifice, & ſub quo Imperatore vel Rege imperante res acta eſt. cuius rei noſtris diebus celebre monumentum extat in Hiſpania in illuſtri oppido de Valladolid, vbi anno Domini M D L I X. Auguſtinus Cazzalla ta- E *metſi conuerſus & pænitens velut dogmatiſta traditus fuit curię ſęculari, & domus eius diruta, in cuius nunc area, columella appoſita cernitur rem geſtam, ſicut prædiximus, indicans.*

Quęſtiones autem varias, quæ dum huiuſmodi domus dirui iubentur incidere poſſunt, explicui copioſe in commentarijs concilij Biterrenſis, cap. 35. quos (ſi Deus conceſſerit) proxime edemus. interim vide Albericum de Roſate tract. de ſtatutis par. 3. quæſtio. 46. & ſeq.

QVAE-

QVAESTIO XLIIII.

An Inquiſitor poſsit procedere contra Blaſphemos, Sortilegos, Necromanticos, &c.

Qvadrageſimaquarta quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſsit procedere contra blaſphemos, ſortilegos, necromanticos, per annum excommunicatos, apoſtatas, ſchiſmaticos, neophytos ad priorem perfidiam reuerſos, Iudæos, & infideles ceteros, in terris Chriſtianorum conuerſantes, dæmones inuocantes, ſeu aliàs fidē catholicam peruerſis dogmatibus corrumpētes?

Reſpondemus, ꝙ ad hoc reſponſum eſt in ſecunda parte in 41. q. & ſequentibus, in qua de his ſunt formatę ſpecialiter quęſtiones: videātur ibi.

COMMENT. XCIII.

Cvm auctor hoc loco non proponat materiam huius quaſtionis ex propoſito diſputandam, cum multis eam explicauerit ſupra parte 2. quaſtione 41. & ſeq. vt ipſemet teſtatur, fruſtra hic repeterentur, quæ copioſe ſunt à nobis illis locis declarata. vide Tabienſem in ſumma verbo, Inquiſitor. §. 28. vbi conſentit cum Eymerico.

QVÆSTIO XLV.

Cōtra quos generaliter ex officio ſuo poſſit Inquiſitor procedere.

Qvadrageſimaquinta quæſtio eſt: Inquiſitor contra quos generaliter ex ſuo officio poteſt procedere, & tenetur?

Reſpondemus, ꝙ poteſt procedere contra de hæreſi ſuſpectos, de hæreſi diffamatos, hęreticos, credentes, receptatores, defenſores, fautores, ac officii impeditores, ac directe, vel indirecte retardatores.

De hæreticis, credentibus, receptatoribus, defenſoribus, & fautoribus hæreticorum, habetur in c. Excommunicamus itaque. in §. credentes. de hæret. Sed de omnibus his, ac etiam de diffamatis, & ſuſpectis, habetur expreſsius in c. Vt officium. in princi. de hęret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Vt officium inquiſitionis contra hereticos in Prouincia, in qua vobis idē officium eſt commiſſum, auctoritate Apoſtolica poſsitis efficacius adimplere, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vbique in pręfata Prouincia ſimul, vel ſeparatim, aut ſingulariter, (prout negotij vtilitas ſuadebit) contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defenſores eorum, necnon contra infamatos de hęreſi, vel ſuſpectos iuxta ſanctiones canonicas, (hominum metu diuino timori poſtpoſito) procedatis.

Relat. ſupra pag. 101.

Relat. ſupra pag. 119.

De impeditoribus officij, ſeu retardatoribus habetur in litteris Clementis, & Vrbani iiij. quę A incipiunt: Prę cunctis. in §. ceterū. vbi dicitur ſic: Ceterum, (ſi forte) quod non credimus) aliqui cuiuſcunq; conditionis huic negotio vobis commiſſo ſe opponere, ſeu illud preſumpſerint aliquatenus impedire, vt non poſsit procedi libere in eodem: immo niſi requiſiti illud fouerint, & iuxta officium & poſſe ſuum ſinguli iuuerint ſtudioſe, contra eos tamquam hæreticorum fautores & defenſores, ſecundum ſanctiones canonicas freti eadem auctoritate intrepide procedatis.

COMMENT. XCIIII.

Omnes contra quos procedere poteſt Inquiſitor breuiter cōplexus eſt hic Eymericus, quē Tabienſis ſequitur in ſumma verbo, Inquiſitor. §. 28. B *Ego vero vt vno verbo rem late patentē comprehendā, dico inquiſitorem poſſe procedere in hac cauſa cōtra omnes, paucis quibuſdam exceptis, qui ab eius iuriſdictione iure eximuntur, quales ſunt Epiſcopi, & officiales Papa, & ſimiles de quibus paulo antea dictum eſt. quamuis enim Inquiſitor non ſit iudex ordinarius, ſed delegatus ſpecialiter ad cauſam hæreticæ prauitatis tractādam, nihilominus tamē in Prouincia ſibi decreta datus eſt contra vniuerſitatem perſonarum in ea cauſa, vt optime Geminianus ſcripſit in c. ne aliqui. de hæret. lib. 6. ergo contra illos omnes procedere poterit, qui excepti non reperiuntur.* C *hanc tamen latentem poteſtatem iudicio & prudentia gubernare debet, vt alibi diximus.*

Inquiſitor procedere poteſt cōtra omnes qui non reperiuntur exepti.

DE MODO PROCEDENDI.

QVAESTIO XLVI.

An Inquiſitores plures in eadē Prouincia delegati procedere poſſint, vnus ſine altero.

Qvadrageſima ſexta quęſtio eſt: Vtrū vnus Inquiſitor poſsit procedere ſine alio Inquiſitore, quando D ſunt duo in eadem Prouincia, & ſunt communiter auctoritate Apoſtolica delegati?

Reſpondemus quòd ſic; vt patet in c. Vt officium. in princip. de hęre. li. 6. vbi dicitur ſic: Vt officiū inquiſitionis contra hæreticos in prouincia, in qua uobis idem officium eſt cōmiſſum auctoritate Apoſtolica poſſitis efficacius adimplere, diſcretioni veſtrę per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vbique in præfacta Prouincia ſimul, vel ſeparatim, aut ſingulariter, (prout negotij vtilitas ſuadebit) contra hæreticos, credentes, E receptatores, fautores, & defenſores eorum: necnon cōntra infamatos de hęreſi, vel ſuſpectos, iuxta ſanctiones canonicas (hominum metu diuino timori poſtpoſito) procedatis.

Relat. ſupra pag. 107.

COMMENT. XCV.

Ex tota hac quaſtione vna concluſio pręcipue colligitur, videlicet, Inquiſitores ſimul et ſeparatim procedere poſſunt quotiens contingit duos eſſe in eadem Prouincia conſtitutos. c. vt officium. de hęret. lib. 6. quo auctor vtitur hic ad probandam ſuam ſenten-

Simul duo Inquiſitores pcedere poſſũt,& quare.

ſententiam: ratione vero huius aſſertionis pulchrã, A *& veram docet Ancharanus in dict.c. vt officium. quoniam habent, inquit, iuriſdictionem in ſolidum, in quo ſunt ſimiles ordinarijs.*

Decuit autem ita conſtitui in fidei fauorem, vt liberius fidei negotia tractarentur, et per plures hæretici extirparentur, vt tradit Panormitanus in c. fin. de reiud. et copioſe Carrerius tract. de hęret. nu. 69. verſ. & dicit Panormitanus. nu. 94. verſ. Et nota de iſtis Inquiſitoribus. cum Eymerico ſentit etiam Simancas de catho. inſtit. tit. 34. nu. 25.

Reus ab vno tantum puniendus.

Quamuis autem ſimul, vel ſeparatim procedere valeant, reus tamen hęreſeos non punietur ab omnibus, ſed ab vno. Angelus in l. ſi pluribus. in prĩcipio, B *verſi. propterea dixit. ff. de legat. 1. Guido de Suzaria in l. ſi quis poſtea. ff. de indi. Carrerius in dict. tract. de hęret. nu. 94. in fine. neq; enim iuſtũ eſt pro eodem delicto quempiã pluribus pœnis affici, cum ab vno legitimo iudice ſufficienter fuerit punitus.*

An Inquiſitores procedant contra eũ cui datus eſt Inquiſitor ſpecialis.

Sed obiter eſt hic nobis diluenda pulchra difficultas, An Inquiſitores Prouinciarum, & diœceſum, qui quodãmodo vt iudices generales videñtur vniuerſalem habere iuriſdictionem, ſaltem ratione perſonarum, vt alibi docuimus, poſſint procedere contra eũ, cõtra quem à Papa ſpecialis datus eſt Inquiſitor. & omiſſis multis, breuiter reſpõdeo, non poſſe; quia ſummus Pontifex cauſam alicuius delinquentis alicui ſpecialiter committendo, cenſetur ad ſe, ſeu ad ſpecialem iudicem datum aduocare, C *& ideo videtur poteſtas procedendi alijs interdicta. Decius conſi. 137. in principio. facit textus in c. vt noſtrũ. de appellatio. & in c. ſtuduiſti. de officio. deleg. ſequitur Ludouicus Carrerius tract. de hæret. nu. 83. verſ. item nõ poteſt procedere. atque hæc ſententia vera videtur etiamſi alij Inquiſitores procedere incœpiſſent: quia ſuſpenſa cenſetur eorum iuriſdictio per ſpecialem commiſſionem à Papa factam.*

Verum qui conſtitutus eſt Inquiſitor ſpecialis, vti poterit omnibus actitatis & inuentis ab alijs Inquiſitoribus, quos ſi neceſſe fuerit, poterit compellere ad exhibẽdum ſibi omnes proceſſus; ſcripturas, D *inquiſitiones, teſtium depoſitiones, & cetera quę fortaſſis iam fuerunt cõtra reum per alios Inquiſitores inuenta. per textum in c. vt commiſſi. verſi. necnon. de hæret. lib. 6. & dixi ſupra ſuper q. 39. quãuis modeſtius ſit, vt hoc faciat ſuperioris auctoritate, quando ſpecialiter in litteris ſuę commiſſionis non eſt ſibi hæc facultas tributa.*

Poſtremo tamen hoc mihi addendum videtur, ꝙ ſi Inquiſitor ſpecialis vel ob malitiam, uel ob alias cauſas aut non procedat, aut non rectè, & diligenter vt decet, procedat aduerſus eum contra quem habet poteſtatem; tunc ſi periculum aliquod inde probabiliter fidei imminere uideatur, alij Inquiſitores fideliter tenerentur rem Romano Pontifici indicare, E *vt is quid facto opus ſit, ſtatuat.*

QVÆSTIO XLVII.

An Inquiſitor ſine Epiſcopo, & Epiſcopus ſine Inquiſitore procedere poſſit.

SVMMARIVM.

1 *Quatuor per ſe poteſt Epiſcopus ſine Inquiſitore & contra, citare, arreſtare, &c.*

2 *Et tria non poteſt vnus ſine altero: & quæ.*

Quadrageſimaſeptima quęſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor poſſit procedere ſine Epiſcopo ſiue diœceſano ordinario, & Epiſcopus ſine Inquiſitore?

Reſpondemus ꝙ ſic; niſi in tribus caſibus, in quibus vnus ſine alio non poteſt, vt patet in c. Multorum. in pric. de hęret. in clem. vbi dicitur ſic:

1 Multorum querela. & infra: Vt negotium inquiſitionis huiuſmodi eò ꝓſperetur felicius, quò deinceps eiuſdem labis indago ſolemnius, diligentius & cautius peragetur, ipſum tam per diœceſanos Epiſcopos quàm per Inquiſitores à ſede Apoſtolica deputatos (omni carnali amore, odio, vel timore, ac cuiuſlibet cõmodi temporalis affectione ſemotis) decernimus exerceri: ſic ꝙ quilibet de prędictis, ſine alio citare poſſit & arreſtare, ſiue capere, ac tutę cuſtodiæ mancipare: ponẽdo etiam in cõpedibus, vel manicis ferreis, ſi ei viſum fuerit faciendũ: ſuper quo ipſius conſcientiã oneramus: Necnon inquirere cõtra illos, de quibus pro huiuſmodi negotio ſecundum Deum & iuſtitiam viderit expedire.

Relat. ſupra pag. 111.

Quæ poſſit Epiſcopus ſine Inquiſitore & Inquiſitor ſine Epiſcopo.

2 Duro tamẽ tradere carceri ſiue arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad cuſtodiam videatur: uel tormentis exponere illos: aut ad ſententiam procedere contra eos, Epiſcopus ſine Inquiſitore, aut Inquiſitor ſine Epiſcopo diœceſano, aut eius officiali, uel Epiſcopali Sede uacante capituli ſuper hoc delegato: ſi ſui ad inuicẽ copiam habere ualeant, intra octo dierum ſpatium, poſtquam ſe inuicem requiſierint, nõ ualebit: & ſi ſecus prę́ſumptum fuerit, nullum ſit & irritum ipſo iure.

Et quæ non poſſit vnus ſine altero.

Quòd autẽ unus ſine alio procedere ad ſententiam non poſſit, ante iſtam Clementinam iã erat cautũ in c. Per hoc. de hęret. lib. 6. ſed perfectius habetur hic in c. Multorum. allegato.

COMMENT. XCVI.

Quòd Inquiſitores & Epiſcopi poſſint ſimul et ſeparatim procedere, etiam cauit Urbanus IIII. reſcripto quodã incipiẽte: Licet ex omnibus. *§. non obſtantibus aliquibus, verſi. nec prætextu cõmiſſionis. quod eſt impreſſum inter litteras Apoſtolicas in fine huius operis.*

Inquiſitor ſine Epiſcopo, & vice verſa Epiſcopus ſine Inquiſitore poteſt pcedere

Verumtamen neque in eo reſcripto, neq; in c. per hoc. de hæret. lib. 6. qua ratione id eſſet intelligendũ, declaratum fuit, & cum non modica difficultas in hoc verſaretur, cum ſæpe contigeret ſuper eadẽ cauſa et eodem reo diuerſos proceſſus per Inquiſitorem & Epiſcopum fabricari, indeque dubia non parua oriebantur, Benedictus XI. extrauaganti quadam incipiente: Ex eo. *relata ab Eymerico par. 2. qualiter id eſſet accipiendum, declarauit. de quo agit paulo poſt Eymericus.*

In hac vero quæſtione illa ſunt in primis obſeruãda, quæ poſſunt facere Inquiſitores ſine Epiſcopis, et vice verſa. de quibus Repertorium Inquiſitorum

verbo Inquiſitor.§ in quibus poſſit. Locatus in opere iudiciali verbo, Inquiſitor. nu. 9. Carrerius tract. de hæret. nu. 77. verſ. item prohibentur carcerare. Zanchinus de hæret. c. 8. Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 23. nu. 62. Bernardus Comenſis in lucerna verbo, inquiſitor. §. 13. & verbo, capere. § penult. & alijs quos omitto conſulto.

QVAESTIO XLVIII.

An ſententiam pro delato diffinitiuã ferre poſſit Epiſcopus ſine Inquiſitore, & contra.

SVMMARIVM.

1 *Sententiam abſolutoriam ferre poteſt Epiſcopus ſine Inquiſitore, & verſa vice, Inquiſitor ſine Epiſcopo.*

2 *Quid de antiquo iure poterãt Epiſcopus & Inquiſitor.*

3 *Idem cum Eymerico tenent Ioan. And. & Paulus.*

QVadrageſimaoctaua quęſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſsit procedere ſine Epiſcopo, & Epiſcopus ſine Inquiſitore, ad ſententiam diffinitiuam, quando eſt ferenda pro delato & non e contra?

Supra pag. 111.

Sententiam pro delato ferre poteſt Inquiſitor ſine epiſcopo, & contra.

1 Reſpondemus q ſic; iuxta c. Multorũ. de hæret. in Clemẽ. & in quęſt. ſupra proxime allegata. Nam exponendo tres caſus, in quibus non poteſt vnus ſine alio, vt dictum eſt, dicit ſic: Duro tamẽ tradere carceri ſiue arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad cuſtodiam videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad ſententiã procedere contra eos, &c. Ergo ſicut vnus ſine alio poteſt tradere carceri, qui non magis ad pœnam, quàm ad cuſtodiã videatur, & fit quotidie: ita procedere poteſt ad ſententiam pro eis: quia à iure † veteri non recedimus, niſi in quantum inuenitur expreſſum in iure nouo.

† l. Sancim' C. de teſta.

2 De iure autem antiquo vnus poterat per totum ſine alio: de iure autem nouo ſunt expreſsi tantum tres caſus prædicti, in quibus non poteſt vnus ſine alio, de quorum numero non eſt iſte de quo quæritur: igitur remanet ius antiquum, per quod vnus poteſt ſine alio.

3 Iſtius intẽtionis eſt Ioãnes And. in c. ſupra alleg. Multorũ. in verbo, contra eos. Paulus etiã idẽ dicit ſuper eodem c. & ver. Zenzellinus nihil dicit, nec Guillermus de Monte Laud. in gloſ. ſuis.

COMMENT. XCVII.

VNa eſt concluſio affirmatiua, videlicet: Epiſcopus ſine Inquiſitore, & vice verſa, Inquiſitor ſine Epiſcopo, quotiens reus eſt abſoluendus, poteſt ſententiam abſolutoriam promulgare.

Hæc concluſio valde eſt dubia et controuerſa inter Doctores vtriuſque iuris ob rationes nec vulgares nec infirmas, quę hinc & inde afferri ſolent. mihi tamen breuitati ſtudenti ſatis erit more meo ſumma

A *rerum capita attingere, & communiora atq; certiora præſcribere, ne vel lectori defuiſſe videamur, vel lucem huic quæſtioni detraxiſſe.*

Ac primum hoc ſtatuendum eſt in hac lite dirimenda, non eſſe priuatas inquiſitionum quarumlibet ſanctiones inſpiciendas, quibus ſępe ex cauſa id cauetur quod iuri communi & communibus Doctorũ dictis videtur aduerſum.

His poſitis, hæc Eymerici ſententia cõmunis eſt, quam ſequuntur illuſtres vtriuſq; iuris interpretes, Ioannes And. hic ab Eymerico relatus in Clemen. multorum. de hæret. in gloſſa ſuper verbo, cõtra eos. Paulus de Leazaris, Zabarella, Panormitanus, &

Solũ Inquiſitorem, aut ſolũ Epiſcopũ poſſe, abſoluere qui aſſeruerint.

B *alij in dict. clement. multorũ, quos ſequuntur Tabienſis in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 11. in fine. Iaſon in l. 3. ff de re iudicata. Decius in l. nemo qui condemnare. ff. de regul. iuris. et alij in rubr. ff. de acquirẽ. poſſeſs. vbi late ſolet hęc quęſtio à iuriſperitis noſtris diſputari. Camillus Campegius apud Zanchinum cap. 8. verſ. diffinitiuam. Bonifacius Vitallinus in dict. clemen. multorum. num. 173. & 174. Carrerius tract. de hęret. nu. 72. verſ. in pręmiſſis autem quęrendum eſt. vbi tandem videtur Ioannem And. ſequi. Zanchinus de hęret. cap. 15. num. 2. idem videtur velle Archidiaconus in cap. vt officium. de hęret. lib. 6. Franciſcus Burſatus conſil. 24. incipien.*

C Quidam notarius. *num. 3. vbi hanc dicit eſſe communiorem opinionem canoniſtarum. & Eymericus hoc aſſerit tum hic, tum ſupra 3. par. in primo modo proceſſum fidei terminandi. num. 144. verſ. circa iſtum. & alij quos eſſet longum ſingulatim recenſere. quorum vnanimis ſententia eſt, poſſe Inquiſitorẽ ſine Epiſcopo, & vice verſa ſententiam abſolutoriã pronuntiare, cum nihil eſt aduerſus aliquem legitime probatum.*

Oppoſitam ſententiã profitentur Ancharanus in dicta clemen multorũ. & nonnulli iuris ciuilis interpretes. Aretinus. & Bartholomæus Socinus in rub. ff de acquiren poſſ. & Marianus Socinus ibidem nu.

D *66. & multis ſequen. quos ſequitur Simancas de catho. inſtit. tit. 3. nu. 9. & in adnotationibus ad Zãchinum c. 1. & alij quidam, ſed longe fortaſſis & numero, & auctoritate ſuperioribus inferiores.*

Ac plane ſentẽtia prior ſummo iure verior videtur, & multis rationibus confirmatur. Primũ, quia hoc non eſt nominatim interdictum: rurſus, quoniam fauorabilior eſt abſolutionis, quàm condemnationis cauſa: pręterea, ob rationem quam hic valde ſubtiliter affert Eymericus, quę robore et firmitate ceteris præponderat. videlicet, quia à iure veteri non recedimus, niſi inquantum prohibitum, correctum, ſeu emẽdatum inuenimus: ſemper enim cenſetur in ſuis ter-

Inquiſitorẽ ſolum, aut Epiſcopum ſolum poſſe abſoluere, verum eſt de ratione iuris ſtricta.

E *minis permanere, niſi correctum inueniatur. authent. de non alienan. aut permutan. rebus eccleſiaſt. §. fin. quod enim non mutatur, ſtare non prohibetur. l. ſancimus. C. de teſtamen. l. pręcipimus. de appellatio. & notatur in c. ad noſtrã. de regula. manifeſtum eſt autem de iure veteri ſaltem Epiſcopos per ſe potuiſſe totum negotium tractare et definire, neque hodie contrarium eſt ſancitum in abſolutione: poterit ergo proculdubio abſoluere ſolus Epiſcopus aut Inquiſitor. poſtremo ſi recte inſpiciatur textus in dict. clemen. multorum. de hæret. apertiſſime*

vide-

videbitur hanc ſententiam probare, inducēdo illum, ſicut hac ipſa queſtione inducit Eymericus. idem videtur poſſe colligi ex reſcripto Vrbani IIII. Præ cūctis. §. ſi vero. relato ab Eymerico par. 2. ſed manifeſtius ex reſcripto Clementis VII. incipiente: Cum ſicut. relato in bullario litterarum Apoſtolicarum in fine huius operis. cuius verba ſunt: Contra huiuſmodi exemptos, vſque ad ſententiam diffinitiuā, ad quam ferēdam (ſi fuerit condemnatoria) cum cōſenſu ordinarij procedatis. hęc ibi. nam illa verba, ſi fuerit condemnatoria: indicare vidētur, quòd in abſolutoria conſenſus ordinarij non requiratur.

Ex his omnibus apparet priorem ſententiam veriorem eſſe, et propterea fortaſſis non erraret, qui eā in praxi vſurparet. ceterum poſterior opinio tutior eſt: non enim quidquid iure permittente fit, id ſemper tuto fit. quare ſalubrius & tutius erit etiam in abſoluēdo mutuum conſenſum viciſſim requirere, ſicut in condemnando, nequid vnquā incautum in hac cauſa committatur, cum maturius & ſanius ſit id conſilium, quod plurimorum ſententijs roboratur, neque aliter faciendum conſulerem.

An ſolus Epiſcopus vel ſolus Inquiſitor poſſit redeuntibus indicere abiurationem.

An autem eodem modo ſolus Inquiſitor vel ſolus Epiſcopus poſſit pęnitentibus aut ſuſpectis abiurationem indicere, grauis eſt controuerſia, & Antonius de Pendalys reſponſo quodam de hac re edito, cui ſubſcripſerunt illuſtres iuriſconſulti, quos refert & ſequitur Campegius apud Zanchinum c. 8. verſ. diffinitiuam. audacter tenuit abiurationem fieri poſſe coram ſolo Inquiſitore, & quòd ſolus Inquiſitor poteſt abiuratum abſoluere, & pęnitentiam ei imponere.

Primum, quia tunc ſententia ferri dicitur contra aliquos in hoc crimine, cum hæretici pertinaces, aut impęnitentes, aut relapſi declarantur, & ita declarati traduntur ſeu relinquuntur curię ſęculari: at cū indicitur abiuratio redeuntibus ab hęreſi vel ſuſpectis, non videtur ſententia ferri contra illos, ſed pro illis, cum abſoluantur à cenſuris, & Eccleſiæ reconcilientur. poſtremo, quoniam redeuntes non dicuntur hęretici, nec in ſentētia hæretici pronūtiātur. In eandem ſententiam adducit pleraq; alia Bernardus Comenſis in lucerna verbo abiuratio. §. 4.

Veruntamen quamuis ſummo iure hæc fortaſſis ſentētia defendi poſſit, vt indicaui ſupra in hac 3. parte ſuper primo modo proceſſum fidei terminādi. §. talis enim. at contraria tutior eſt, et ſecurior, & vſu recepta, quā etiam non obſcure inſinuaſſe videtur Innocentius IIII. reſcripto quodam incipiente: Tunc potiſsime. §. ſi vero aliqui. relato inter litteras Apoſt. vbi ita ſcriptum eſt: Si vero aliqui hæretica labe pęnitus abiurata, redire voluerint ad eccleſiaſticam vnitatem, eis iuxta formam Eccleſiæ conſultis diœceſanis, eiſdem beneficiū abſolutionis impendens, iniungas eiſdem quod iniungi talibus cōſueuit. hactenus ibi.

Solus Inquiſitor, aut ſolus Epiſcopus nō imponat abiurationē.

Itaque conſultius facturos putarem Inquiſitores, vt ſemper in his exigant Epiſcoporum conſenſum, vt ſine vllo erroris periculo, & abiuratio, & pœna impoſitio ſtatuatur. mea hęc eſt plane opinio. has ſententias quibus redeuntes cōpelluntur ad abiurandum, proprie non poſſe dici abſolutorias, & profecto magis participant de condemnatorijs, ac proinde non debere ferri per ſolum Epiſcopum, aut Inquiſitorem. Et hāc ſententiā videtur tueri Bernardus Comenſis in Lucerna Inquiſit. verbo, abſoluere nu. 2. verſ. Aliqui tamen.

Neque obſtant rationes in contrariū allatę. Primum enim veriſſime dicere poſſumus, non modo ferri ſententiam contra aliquos, cum illi curiæ ſæculari adiudicantur, verum generaliter contra eos pronuntiari dicitur, quotiens non abſoluuntur, et penitus liberantur, quod videtur verius. iam in propoſita cauſa; quis dicat eū omnino abſolui, qui per abiurationē obligatur ad pœnas relapſis debitas? neminem ſane credo id dicturum. Nec obſtat ſecunda ratio: falſum enim eſt redeuntes ab hæreſi non pronuntiari in ſentētia hęreticos, vt abūde docuimus ſupra in hac 3. parte ſuper 8. modo proceſſuum fidei terminandi. traditque Simancas de catho. inſtit. tit. 60. nu. 5.

Solus Inquiſitor, aut ſolus Epiſcop° non indicat canonicā purgationem.

In indicenda canonica purgatione hoc ipſū exiſtimo obſeruandū; idq; multo etiam magis, cū canonica purgatio ſit res valde periculoſa. de quo vide quæ dixi ſupra ſuper 2. modo proceſſum fidei terminandi.

Sit ergo hoc apud nos exploratū, non modo in ferendis ſententijs, quibus hęretici brachio ſæculari relinquuntur, verū etiam in abiurationibus quibuſcūque & purgationibus canonicis indicēdis, omnino iudicio noſtro Epiſcopū et Inquiſitorem ſimul interuenire debere, nec vnum ſolum hæc decerni oportere.

Atq; hęc videtur quoque eſſe non obſcura Eymerici ſententia, qui in praxi modorū finiendi proceſſus fidei, tam in indicendis purgationibus, quàm in iniungendis abiurationibus, ſemper meminit Epiſcopi & Inquiſitoris, indicans hęc potius ſapere naturam ſententiarum condemnatoriarum, quàm abſolutoriarū: aliter enim vnus tantum ex ſentētia huius auctoris ſuffeciſſet, vt ipſe docet hac ipſa quęſtione.

An abiuratio facta coram Epiſcopo vel Inquiſitore tātum, ſit valida.

Quòd ſi quæras, an cenſeā abiurationem redeuntium, vel canonicam purgationem infamatorum de hæreſi, corā Epiſcopo tantum, aut Inquiſitore tantū factā, & pręſtitam inualidā eſſe & nullam, an vero contra viribus conſiſtere: reſponde primū iuxta pręd icta, corā altero tantū hæc fieri non debere, hoc enim conati ſumus proxime pro virili tueri.

Rurſus dico, quòd ſi vnus tantum ad abiurationem, vel canonicam purgationem quempiam admittat, talis abiuratio vel purgatio valida penitus videtur: primo quia non videtur aliquo iure nominatim cautum contrarium. præterea quia olim ante conſtitutos Inquiſitores Apoſtolicos coram ſolo Epiſcopo hęc peragebantur, & à veteri iure non receditur, niſi correctum inueniatur, §. fin in Authent. de non alienan. rebus eccleſ. optima gloſ. in Clemen. 1. in verbo, contra eos. de hæret. & quod non mutatur ſtare non prohibetur l. ſancimus C. de teſtamen. ergo nunc aut coram Epiſcopo, aut coram Inquiſitore vel eorum ſubdelegatis plenam ad hoc poteſtatem habentibus, fieri hæc poterunt: nam Inquiſitorum poteſtas non fuit data priuatiue. ſed cumulatiue, cap. per hoc. vbi communiter doctores de hæret. lib. 6. poſtremo quamuis aliquo pacto ex traditis paulo antea hæc vni eorum viderentur eſſe prohibita, nihilominus putarem hæc eſſe de genere illorum prohibitorum, quę ſi fiant, facta tenent. cap. 1. extra de eo qui duxit in mat. quam pol. per adult. cap. rurſus. qui cler. vel uouen. cap. tranſmiſſę. de eo qui cognouit conſang. vxo-

ris ſuę. valebit ergo abiuratio facta, & purgatio canonica praſtita à ſciente et non contradicente, vel nõ appellante, coram altero tantum ex ſupradictis.

Ex his cõſequitur nobilis ille effectus, de quo Frãciſcus Burſatus conſil. 24. incipiẽ. Quidã notarius. *lib. 1. ſi quis enim vt hęreticus, aut vehemẽter ſuſpectus corã altero tantũ ex prędictis abiurauerit, & poſtea in hareſim incidiſſe deprehẽdatur, velut relapſus tradẽdus erit curię ſaculari: nec poterit ſe tueri opponendo nullitatẽ ſeu inualiditatẽ abiurationis, ob id quia corã altero tãtũ ex pradictis facta fuerit.*

QVAESTIO XLIX.

An Epiſcopus & Inquiſitor poſſint procedere ad ſententiã alter ſine altero, quãdo nequeũt vel nolũt in eũdẽ locũ cõuenire.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus et Inquiſitor poſſunt ſibi mutuo vices ſuas cõmittere in his qua neuter per ſe poteſt.*
2 *Debet vnus alterũ requirere quando ſimul conuenire nolunt.*
3 *Quot diebus vnus alterum expectare debeat.*

Q Vadrageſimanona queſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor poſsit procedere ad ſentẽtiã ſine Epiſcopo, & Epiſcopus ſine Inquiſitore: quando nõ poſſunt, vel nolũt perſonaliter ad eundẽ locum inuicem conuenire?

1 Reſpondemus quòd ſi non poſſunt, aut nolũt perſonaliter adinuicem conuenire, poteſt vnus alteri cõmittere vices ſuas: vel mittere Cõmiſſariũ, ſeu Vicarium: vel ſuum ſignificare per litteras cõſilium & aſſenſum.

2 Quòd ſi noluerit, vnus requirat aliũ, quatenus infra octo dierũ ſpatium adueniat, vel ſubſtitutũ, vel ſuum mittat conſiliũ & aſſenſum. ita habetur in c. Multorum. de hęret. in Clemen. ibi in clauſula allegata ſupra in proxi. q. dicitur ita:

3 Duro tamen tradere carceri ſiue arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad cuſtodiam videatur: vel tormentis exponere illos, aut ad ſententiam procedere contra eos, Epiſcopus ſine Inquiſitore, aut Inquiſitor ſine Epiſcopo diœceſano aut eius officiali, uel Epiſcopali ſede uacante capituli ſuper hoc delegato: ſi ſui adinuicem copiam habere ualeant infra octo dierum ſpatium, poſtquã ſe inuicem requiſierint, non ualebit: Et ſi ſecus preſumptum fuerit, nullum ſit, & irritũ ipſo iure. Verum ſi Epiſcopus, vel eius capituli (ſede vacãte) delegatus cũ Inquiſitore, aut Inquiſitor cũ altero eorũdẽ propter pręmiſſa nequeat, aut nolit perſonaliter cõuenire, poſsit Epiſcopus, uel eius, ſeu capituli (ſede uacãte) delegatus Inquiſitori, & Inquiſitor Epiſcopo, uel eius delegato, ſeu ſede uacante, illi, qui ad hoc per capitulum fuerit deputatus ſuper illis cõmittere uices ſuas, uel ſuum ſignificare per litteras conſilium & conſenſum.

Supra pag. 111.

A

COMMENT. XCVIII.

Q Vę hoc loco traduntur nulla noſtra indigent diligentiori explicatione, apertis enim iuris diffinitionibus nituntur. idẽ docent Tabienſis in ſumma verbo, Inquiſitor, §. 5. Simancas de catho. inſtit. tit. 34. de Inquiſitoribus Apoſtolicis. nu. 38. adde Zabarellam in Clemen. 1. §. Duro tamen. de haret. et ibidem Ioannem de Imola.

QVAESTIO L.

B

Quid agendum cum Epiſcopus & Inquiſitor diſcordant.

Q Vinquageſima quæſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor ſine diœceſano Epiſcopo, uel Epiſcopus ſine Inquiſitore poſſit procedere ad ſentẽtiã, quãdo nõ poſsint adinuicem concordare, uel tunc in caſu huiuſmodi quid agendum?

Reſpondemus quòd non, ſed tunc negotium bene inſtructum uterque deſtinet † domino noſtro Papę. Ita habetur in c. Per hoc. de hæret. lib. 6. ubi ſic dicitur: Per hoc. & infra: Per utroſque ſimul ſententia proferatur (ſcilicet per Epiſcopum

C & Inquiſitorem, de quibus ibi loquitur) & ſequitur: In qua ferenda ſi non conuenerint, per utroſque negotium ſufficienter inſtructum ad ſedem Apoſtolicam remittatur.

† *Al. mitti. Supra pag. 109.*

COMMENT. XCIX.

E X hac quaſtione hac colligitur certa & vera concluſio: Cum Epiſcopus & Inquiſitor non cõueniunt in ferenda ſententia; tunc non poteſt vnus ſine altero eam pronuntiare, ſed cauſam inſtructã ad ſummum Pontificem tranſmittere debent.

De materia huius quaſtionis agit Zanch. tract. de haret. c. 15. nu. 2. vbi textum ab Eymerico hic citatum ex c. per hoc. de hęret. lib. 6. ita videtur interD pretari, vt tunc debeant conſulere Papam, cum diſcordant in condemnando: ſecus ſi ageretur de abſoluendo pęnitente: quoniam, inquit, ſi vnus ſolus proceſſit, qui cognouit, poſſet abſoluere, etiamſi conſenſum alterius non haberet.

Hac ſententia ſi vera eſt, ampliſſimam tribuit Inquiſitoribus poteſtatem. nobis, quibus nihil licet ſine efficaci probatione & firma ratione quidquam in rebus grauibus ſtatuere, ita videtur dicendum, vt generaliter ſiue agant de condemnando, ſiue de abſoluendo in cauſa diſcordia ſuperiorẽ cõſulere debeãt: quia textus in c. per hoc. nullã indicat talẽ diſtinctionem qualẽ Zanchinus imaginatus eſt. quare ſuccedit E vulgaris illa & trita iuris regula: Quòd vbi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus; &, quòd lex generaliter loquens, generaliter debet intelligi. l. 1 §. generaliter. ff. de legat. pręſtandis l. 3. ff. de officio pręſid. cum ſimilibus. & hoc eſt etiam conuenientius ei ſententia, quã docuimus paulo ante ſuper q. 58. dũ aſſereremus etiam in abſolutione ęquius et tutius eſſe, vt vnus ſine altero non procedat.

Inquiſitor & Epiſcopus diſcordes ſiue in condẽnando ſiue in abſoluendo ſuperiorem cõſulant.

Neque ab his eſt aliena Eymerici ſentẽtia in hac quaſtione, qui generaliter etiam loquitur, dicens: Vtrum Inquiſitor ſine diœceſano Epiſcopo, vel

Epiſco-

Epiſcopus ſine Inquiſitore poſsit procedere ad A
ſententiam. *Quibus verbis non diſtinguit de ſenten*
tia cõdemnatoria vel abſolutoria. atq; hoc ipſum no
minatim affirmat Repertoriũ Inquiſit. verbo, Epiſco
pos. §. quãdo Epiſcopus. pag. 302. ex impreſſione Ve
net. ann. MDLXXV. quo loco ita interpretatur tex
tum in dicto c. per hoc. adde notata in c. vlt. de ſent.
& re iudicata.

In quocunq; caſu Inquiſitor & ordinarius diſcordãt ſupremus inquiſitionis Senatus conſulatur.

Iam illud vlterius addo, non modo cum in cõdem-
nando vel abſoluendo Epiſcopus & Inquiſitores di-
ſcordant, cauſam eſſe ad ſupremum inquiſitionis tri
bunal remittẽdam; verumetiam quotiens in alijs nõ
ita arduis & grauibus reperiuntur diſſentientes, vt
admonet Ioãnes Rojas tract. de hęret. par. 1. nu. 437. B
de qua facti ſpecie extat in Hiſpania pulchra doctri
na in inſtructione Madriliana anno MDLXI. c. 66.
in hęc verba à nobis latine reddita: In omnibus ca
ſibus, in quibus contigerit ſuffragiorum diſcrepã
tia inter Inquiſitores & Ordinarium, vel aliquem
ipſorum, in definitione cauſę, vel in quocũq; alio
actu, vel ſententia interlocutoria, debet cauſa ad
Senatum ſupremũ inquiſitionis remitti. quòd ſi
Epiſcopus & Inquiſitores concordauerĩt, quãuis
periti ſeu conſultores diſſentiant, etſi numero ſint
plures, ſententia Epiſcopi & Inquiſitorum execu
tioni mandetur. verumtamẽ in cauſis grauiſsimis

Hoc ſum me notandum.

nõ debẽt vota Inquiſitorũ, ordinarij, & cõſultorũ C
executioni mãdari, etiãſi fuerĩt cõformia, incõſul
to Senatu, ſicut ſolitum eſt, & iuſſum fieri. *hacte-*
nus ibi. Eſt equidem hac tutiſſima methodus, et ob id
mihi vbique videtur obſeruanda.

Hoc poſtremo adiungam. enitendum omnino eſſe,
vt inter ſe conueniant Epiſcopus & Inquiſitores:
quod facile eueniet ſi diligenter iuri dent operam, vt
intelligãt quid cuiq; caſui et negotio ſecundũ regulas
iuris in hac cauſa conueniat; nam ex iudicũ diſcordia
ingentia ſolent oriri incommoda, vt tradit Simancas
de catho. inſtit. tit. 34. nu. 19. ſed hoc caſu pręcipuum
incommodum vergit in praiudicium reorum, qui non
detinerentur tanto tempore in carceribus, ſi iudices D
cõſenſiſſent. Ego ita puto, grauiſſime peccant qui vel
ob negligentiam ſtudendi, vel ob alias cauſas prabẽt
occaſionem ne in ferendis ſententijs inter ſe conue-
niant; quare niſi velint ex opere bono detrimentũ re-
portare, diſcordiam fugiant, quam euitabunt, ſi dili-
gentiſſime ſtuduerint. cauſa fidei grauis eſt et iudices
poſtulat diligentiſſimos.

Studeant Inquiſitor & Epiſcopus, vt ſint conformes.

QVÆSTIO LI.

De communicatione proceſſuũ inter Epiſcopum & Inquiſitorẽ. E

Vinquageſimaprima quæſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor & Epiſcopus teneã tur ſibi mutuo communicare proceſſus, quando procedunt diuiſim, & non coniunctim?

Reſpondemus quòd ſic, iuxta c. Per hoc. §. ve
rum. de hæret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Verũ vt dictũ
inquiſitionis negotium efficacius, melius, vtiliuſ-
que procedat: concedimus, quòd per Epiſcopos
ipſos, & per Inquiſitores, de facto eodẽ, inquiri va
leat cõmuniter vel diuiſim: & ſi diuiſim proceſſe
rint, teneãtur ſibi inuicẽ cõmunicare proceſſus, vt
per hoc poſsit melius veritas inueniri.

Supra pag. 109.

COMMENT. C.

V*Nica eſt aſſertio, Communicationem proceſ-*
ſuum fieri debere cum diuiſim proceſſerint E-
piſcopus, & Inquiſitores.

Ratio huius aſſertionis in promptu eſt: nã quãdo
procedunt coniunctim, apertũ eſt iam eſſe cõmunica
tionem proceſſuum factam; et propterea tunc fieri
debet, quando diuiſim proceditur.

Cõmunicatio proceſſuũ quãdo & cur fieri debeat.

B *Ideo autẽ cõmunicatio faciẽda eſt, quia res grauis*
eſt et ardua, ideoq; paria iudicia requirere oportet,
vt abſq; errore ſentẽtia proferatur. Zãchinus tract.
de haret. c. 15. nu. 1. copioſe Cãpegius apud eundem
Zanchinũ c. 8. vbi docet quando hęc proceſſuũ cõmu
nicatio fieri debeat: quãuis id apertius cautũ ſit per
extrauagantem incipien. Ex eo. *de hęret. relatam ab*
Eymerico ſupra par. 2.

Cetera huc ſpectantia tradit Repertorium Inqui-
ſito. verbo, communicare. §. ſed quomodo. Aegi-
dius Boſſius tit. de haret. nu. 12. Carrerius tract. de
haret. nu. 128. verſ. in ferẽda tamẽ ſentẽtia. Simãcas
de catho. inſtit. tit. 60. nu. 2. idẽ in enchyridio tit. 64.
C *nu. 1. et Conradus Brunus lib. 4. de hęret. c. 10.*

QVAESTIO LII.

Quando diuiſim procedere dicãtur Epiſcopus & Inquiſitor.

Vinquageſima ſecunda quęſtio eſt: quomodo intelligitur, ꝙ Epiſcopus & Inquiſitor procedũt diuiſim, & nõ coniunctim?

Reſpondemus, ꝙ intelliguntur diuiſim pro-
cedere, non quando Inquiſitor tantum, vel quan-
D do Epiſcopus tantum procedit, ſed cum Epi-
ſcopus per ſe procedit ex vna parte, & Inquiſitor
per ſe ex altera; ita ꝙ fiunt duo proceſſus de eodẽ
facto, vnus per Epiſcopum, & alius per Inquiſito
rẽ. Ita habetur in extrauag. domini Benedicti XI. *Supra pag.*
Ex eo. ubi ſic dicitur: Nos autẽ de Fratrũ noſtro *125.*
rum conſilio, intelligendo diœceſanos & Inquiſi
tores tunc demum diuiſim procedere, cum ij & il
li ſeparatim, non quando Epiſcopi tantum uel In
quiſitores tantum procedunt.

COMMENT. CI.

I*N cap. per hoc. de haret. lib. 6. ſtatutum erat,*
E *vt ſuper eodem facto Epiſcopus & Inquiſitor*
poſſent procedere communiter vel diuiſim, vel pro-
ferre ſententiam: id ſtatutum quomodo ſit intelligen
dum declaratum fuit per extrauag. domini Benedi
cti incipien. Ex eo. *tit. de haret. qua vtitur Eymeri*
cus in hac quęſtione.

Quamquam vero ſuper eodem facto aduerſus
vnum & eundem reum, & per Epiſcopum & per
Inquiſitorem diuerſi proceſſus fieri poſsint, commo
dius tamen uidetur, ut in illis ciuitatibus & prouin-
cijs, in quibus Apoſtolici Inquiſitores ſunt conſtitu

ti(nam in alijs ad ſolos Epiſcopos id negotium ſpectat) per alterum eorum tantum, videlicet per Inquiſitorem, qui carceres & miniſtros ad hoc habet deſtinatos; vnicus proceſſus fiat; ita tamen vt Epiſcopus ad Inquiſitorem ſecreto tranſmittat quidquid noſſe poterit et habere contra reum illum inquiſitum, ſicut fieri oportere diximus paulò antea ſuper quęſtione 42. cum ageremus de ordine procedendi contra abſentes. Et profectò niſi ita fieret, facile cauſa omnis & ordo procedendi confunderetur, ac perturbaretur: & propterea vix interdum poſſet veritas inueniri. immo vero hodie iam vſu receptum eſſe videtur hoc ipſum quod nunc faciendum admonemus: ſoli enim Apoſtolici Inquiſitores vnum faciũt proceſſum, vocatis epiſcopis, aut eorum Vicarijs ad omnia illa iudicij acta, quę ſine ipſis iure expediri non poſſunt, iuxta decretũ Clemen. 1. §. propter quod. de hęret. Ego ab hac conſuetudine, nõ niſi ex magna cauſa, putarem recedendum.

A *Occurrit tamen hoc loco difficultas neceſſario ad me diluenda, An cum diuiſim proceditur, ante torturam fieri debeat proceſſuũ cõmunicatio. et verius eſt oportere fieri cõmunicationem; quoniã cum ſentẽtia interlocutoria ſuper tormentis per vtrumq; ſimul, Epiſcopum ſcilicet & Inquiſitorẽ proferri debeat. clemẽ. 1. de hęret. §. propter quod verſ. duro tamen. neceſſarium eſt, vt indicia, ex quibus reus torquendus eſt, ab vtroq. videantur: aliter enim non poterit iudicari, an ſint ſufficiẽtia ad torturã nec ne. ita Repertorium Inquiſitorũ verbo, cõmunicare. §. ſed quomodo verſi. & ſimiliter. et Campegius apud Zãchinum pręcitato loco.*

An cum diuiſim proceditur, debeat fieri ante torturam proceſſuum cõmunicatio.

B *Sed hoc intelligendum eſt, quando reus torquẽdus eſt: nam ſi teſtis eſſet torquendus, tunc nõ oporteret proceſſus cõmunicare, cũ vterq; per ſe teſtes torquere poſſit in hoc tribunali, iuxta doctrinã traditam ab Eymerico infra ĩ hac 3. parte, q. 73. vbi dixi. interim videto Zanchinum tract. de hæret. c. 14.*

Teſtes ĩ hac cauſa vterq; torquere poteſt.

QVAESTIO LIII.

Quãdo faciẽda ſit proceſſuũ cõmunicatio, in medio, an in fine.

QVinquageſima tertia quæſtio eſt: Vtrum in medio cauſæ, vel tantum in fine iſta communicatio proceſſuum ſit fienda?

C Reſpondemus quòd in fine tantum, quando nihil reſtat agẽdum, vt patet in prędicta extrauag. domini Benedicti XI. Ex eo. ĩ qua dicitur ſic: Ex eo ꝙ quædã nouella conſtitutio ſuper negotio hæreticæ prauitatis à bonę memoriæ Bonifacio Papa viij. prædeceſſore noſtro edita cõtinet, ꝙ in ipſo negotio ꝑ diœceſanos Epiſcopos & Inquiſitores ſuper eodẽ facto inquiri valeat cõmuniter vel diuiſim: & ſi diuiſim ꝓceſſerint, teneãtur ſibi inuicem cõmunicare proceſſus: Nos cõſulere voluiſtis, quãdo & quotiens ſit iſta proceſſuũ cõmunicatio facienda: Nos autẽ de Fratrũ noſtrorũ conſilio, intelligendo diœceſanos & inquiſitores tunc demũ diuiſim procedere, cum ij & illi ſeparatim, non quando Epiſcopi tantũ, vel Inquiſitores tantum procedunt: Conſultationi veſtræ breuiter reſpondemus, ꝙ quando vtriq; procedunt ſeiunctim, ſibi debent in fine tãtum, dum nil reſtat agendũ, niſi quòd ſolum ſententia promulgetur, cõmunicare proceſſus. & infra: Vnum ſane caſum excipimus, ſi alter commode non poſſit procedere, niſi alterius actis viſis: Ex hac enim cauſa ſemel tantum (vt fraudi locus nõ fiat) in toto negotio copia tribuatur.

Relat. ſupra pag. 125.

COMMENT. CII.

VNa eſt concluſio, videlicet, In fine tãtum cauſę debet fieri proceſſuũ cõmunicatio, quãdo nihil reſtat agẽdum: niſi alter commode procedere nõ poſſet, niſi alterius actis viſis: tunc enim ſemel proceſſus copia eſſet tribuenda ante finem cauſę.

Hęc aſſertio nulla noſtra indiget declaratione, cũ ſit per ſe apertiſſima. videto interim Campegiũ apud Zanchinum c. 8. verſi. proceſſum. & Repertoriũ Inquiſito. verbo: communicare. §. ſed quomodo.

QVAESTIO LIIII.

An in negotijs fidei ſummarie & de plano procedi poſſit, &c.

QVinquageſimaquarta quęſtio eſt: Vtrũ inquiſitor poſsit ꝓcedere in negotijs fidei ſũmarie, ſimpliciter, & de plano, & abſq; aduocatorũ & iudiciorum ſtrepitu & figura?

Reſpondemus quòd ſic, iuxta c. Statuta, de hęret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Statuta quædam felicis recordationis Innocentij, Alexandri, & Clementis prædeceſſorum noſtrorũ quibuſdã declaratis & additis recenſentes; concedimus, quòd in inquiſitionis hęreticę prauitatis negotio procedi poſsit ſimpliciter, & de plano, & abſq; aduocatorum ac iudiciorum ſtrepitu & figura.

Supra pag. 111.

Idem habetur in priuilegijs antedictis.

D

COMMENT. CIII.

POſſunt Inquiſitores procedere ſimpliciter et de plano, vt ſtatuit Bonifacius VIII. cuius eſt reſcriptum in dicto c. ſtatuta. de hæret. lib. 6. quo vtitur hoc loco Eymericus.

Verum ante Bonifacium multis annis idem ſanciuerat Alexander IIII. anno Domini MCCLI. reſcripto quodam incipiente: Cupientes, vt inquiſitionis negotium. *& Urbanus IIII. anno Dñi MCCLXI. alio reſcripto incipiente:* Licet ex omnibus. *item Innocentius* IIII. *quę vidimus authentica in archiuo Inquiſitionis Bononienſis. & in bibliotheca Illu-*

E *ſtriſſimi Cardinalis Felicis † Peretti de Montealto, quę ex Aſſiſio afferri iuſſit, vt alibi ſcripſi plenius.*

† Nunc eſt SIXTVS V. Pont. Opt. Max.

Eſt autem magnum et ſingulare hoc priuilegium: quoniam iudex, qui poteſt procedere ſimpliciter & de plano, non cogitur omnem ordinem iudiciariũ ſeruare: nã hęc verba inter cetera hoc operantur, vt ſi quid omiſſũ ſit ex ordine iuris, nõ propterea proceſſus vitietur, vt pulchre tradit gloſſa in dicto c. ſtatuta. de hęret. lib. 6. verbo, figura. dũmodo ſubſtãtialia cauſę et iudicij non omittantur; nam tunc proceſſus etiã in cauſa hæreſis vitiaretur: neque enim poſſunt

Iudex procedens ſimpliciter & ď plano, quid poſſit.

negari

negari appellationes ab interlocutoria, nec legitimæ defenſiones, & ſimilia, quæ à natura potius quàm à iure concedi omnibus videntur.

Iam huius priuilegij meminerunt Oldradus conſil. 115. *incipien.* in iudicio. *Cornæus cõſil.* 319. *lib.* 2. *& ceteris copioſius Gondiſſaluus tract. de hæret. q.* 12. *ex quo accipiet lucem hæc quæſtio. cetera huc ſpectantia tradam ſequenti commentario.*

QVAESTIO LV.

De intellectu verborũ, procedere ſũmarie, ſimpliciter & de plano.

SVMMARIVM.

1 *Cum ſummarie proceditur, quę nam omitti poſſint.*

2 *Probationes ac defenſiones legitimæ nõ prętermittendę.*

3 *Neque citatio & iuramentum de veritate dicenda.*

QVinquageſima quinta quæſtio eſt: Quomodo intelligãtur iſta verba, ſcilicet, ꝓcedere ſũmarie, ſimpliciter, & de plano, & abſq; aduocatorũ & iudiciorũ ſtrepitu & figura?

Reſpõdemus, quòd hoc declaratur de verbor. ſignifi. c. Sæpe. in clemen. vbi dicitur ſic: Sæpe cõtingit, ꝙ cauſas committimus, & in earum aliquibus ſimpliciter & de plano, ac ſine ſtrepitu & figura iudicij procedi mãdamus: de quorum ſignificatione verborũ à multis contenditur, & qualiter procedi debeat, dubitatur: Nos autem dubitationem huiuſmodi (quãtum nobis eſt poſsibile) decidere cupientes, hac in perpetuũ valitura conſtitutione ſancimus, vt iudex, cui taliter cauſam committimus, neceſſario libellũ non exigat, litis conteſtationem non poſtulet, tempore etiam feriarum ob neceſsitates hominum indultarum à iure procedere valeat: amputet dilationum materiam, litem quantum poterit faciat breuiorẽ, exceptiones, appellationes dilatorias & fruſtratorias repellẽdo, partiũ aduocatorum & procuratorum contentiones & iurgia, teſtiumq; ſuperfluã multitudinem refrænando:

Relat. ſupra pag. 120.

2 Non ſic tamen iudex litem abbreuiet, quin probationes neceſſariæ & defenſiones legitimæ admittantur.

3 Citationem vero, ac prǽſtationem iuramenti de calumnia vel malitia, ſiue de veritate dicenda, ne veritas occultetur, per commiſſionem huiuſmodi intelligimus non excludi.

COMMENT. CIIII.

DOcuit Eymericus ſuperiori quæſtione, priuilegium eſſe Inquiſitoribus tributum, vt in fidei fauorem, quò citius & abſq; fraudibus negotia religionis tractentur, poſſint procedere ſimpliciter et de plano: nunc iure optimo docet, qua ratione verba hæc intelligi debeãt. et ſumma diſputationis eſt, ordinẽ et ſolẽnitates à iure aliàs requiſitas nõ eſſe neceſſario obſeruãdas: illę tamẽ omittẽda nõ ſũt, quę ad ſubſtãtiam cauſæ ſpectãt, hoc eſt illa, ſine quibus nec iuſte, nec recte aut commode negotium tractari poſſet.

Quid ſit procedere ſimpliciter & de plano.

Olim ante tempora Clementis V. cuius eſt hęc cõſtitutio, valde fuit controuerſum de ſignificatione harum vocum, nempe, Simpliciter & de plano, ſine aduocatorum & iudiciorum ſtrepitu, & figura iudicij. *Et multa ſunt ab Hoſtienſi, et aliis antiquis interpretibus, qui ante Clementẽ V. floruerũt, dicta in c. olim de accuſatio. et in dicto c. ſtatuta. vbi gloſſa verbo, figura. de hæret. lib. 6. quę per hoc reſcriptum ſunt aut declarata, aut penitus ſublata; ideoq; cauendum in hac parte ab illis gloſſemmatis.*

Nunc vero qua ratione hoc reſcriptum in cauſa hæreſis locum ſibi vendicet, tradunt noſtri (hoc eſt, illi qui aduerſus hæreticos ſcribunt) multis locis, copioſe Tabiẽſis in ſumma verbo, inquiſitor. §. 38. Carrerius tractat. de hęret. num. 103. verſ. Et an ordinem. Repertorium inquiſit. verbo, ordo iudiciarius. §. ſed quo ad telam iudiciariam. Franciſcus Squillacenſis tract. de fide catho. c. 27. Ioannes Ro as ſingul. 145. incipi. Ordo iudiciarius. *& omnes quos ſuperiori commentario citaui.*

Itaq; cum ſummarie procedere poſſint Inquiſitores, multa expedire poſſunt, quæ iuri cõmuni aduerſantur. Primum enim non erit neceſſaria ſolemnitas requiſita per l. libellorum ff. de accuſatio. vnde ſi agatur in hoc crimine per viam accuſationis, non ſe inſcribet accuſator ad pœnam talionis, vt copioſe docui ſupra in hac 3. parte tit. de primo modo procedẽdi in cauſa fidei per accuſationem.

Quæ ſolennitates poſſint omitti cum ſummarie procedit.

Rurſus, concluſio in cauſa non erit neceſſaria, ſed quotiens reus ſe defendere voluerit, audietur, vt tradit gloſſa ĩ clemẽ ſępe. de verb. ſignifi. et notat Bart. in extrauaganti, Ad reprimendum. *atq; vt vno verbo dicã, multa alia poterit omittere abſq; vitio, quæ in alijs cauſis ſunt de iuris præſcripto ſeruanda.*

Admonebo tamẽ, proceſſum in cauſa hęreſis, quãtũ ad ſubſtantialia attinet, ita oportere bene formatũ eſſe, ac ſi pleno iuris ordine procederetur, vt optime obſeruauit Tabiẽſis præcitato loco, quẽ ſequitur Locatus in opere iudiciali verbo, proceſſus, nu. 7.

Proceſſus in cauſis fidei quo ad ſubſtantialia integer eſſe debet.

Voco autem ſubſtantialia illa, ſine quibus iudiciũ non poteſt iuſte expediri, vt citationem, iuramenti præſtationem de veritate dicenda, probationes legitimas, exceptiones vtiles, appellationes neceſſarias, inducias ſeu terminos competentes, et alia huiuſmodi, ſine quibus aut vere delictum probari nõ poſſet, aut reus non poſſet ſe iure defendere, & cetera, quæ reo competunt non tam ciuili iure, quàm naturali ratione: hęc enim omnia & ſi quæ ſunt ſimilia, prohiberi non poſſunt ab Inquiſitoribus virtute huius ampliſſimi priuilegij.

Quæ dicãtur ſubſtãtialia.

QVÆSTIO LVI.

An Inquiſitor familiam armatam poſsit habere.

QVinquageſima ſexta quæſtio eſt: Verũ Inquiſitor poſsit procedere cum armatis, ad ſuum officium exequendum?

Reſpõdemus quòd ſic, ad tuitionem ſuę perſonæ, vel familiæ ſuæ, & ad capiendum hęreticos, credentes, receptatores, defenſores eorum, & fautores. Sed debet cauere ne huiuſmodi abutatur, iuxta c. Nolentes. in clemen. §. Porro. vbi dicitur ſic: Porro Inquiſitoribus ipſis diſtrictius inhibemus, vt nec abutantur quomodolibet conceſsione portationis armorum, nec officiales niſi ſibi neceſſarios habeant tales, qui ſe conferant ad ſua cum Inquiſitoribus ipſis officia exequenda.

Supra pag. 113.

De hoc Ioan. And. in cap. Statutum 1. de hæret. lib. 6.

COMMENT. CV.

Cur inſtitutũ vt Inquiſitores familiã armatam habeant.

Hoc ſingulare priuilegium, quod Inquiſitores poſſint habere officiales armatos, quotiens aut ad ſuam defenſionem, aut ad capiendos hęreticos opus eſſet, iuſtiſſimis cauſis illis ab initio delegatę Inquiſitionis fuit tributum. cum enim tanta eſſet hęreticorum ſęuitia, vt ſæpiſſime imbelles Inquiſitores inhumaniter trucidarent, vt cum agerem de Beato Petro martyre indicaui ſupra parte. 2. ſuper q. 13. his periculis omnino oportuit occurrere. itaque mox ſtatutum, vt & armatam poſſent habere familiam, de qua re hic agit nunc Eymericus, & vt auxilium brachij ſęcularis poſſent inuocare, de quo diſſerit auctor quęſtione ſequenti.

Quoniã vero ſępe contingit, vt ſub velamine priuilegij abuſus ſeſe inſinuent, niſi prudenter priuilegium vſurpetur; ideo Clemens V. in concilio Viennẽſi circa annos Domini MCCCX. idem priuilegiũ Inquiſitoribus confirmauit: abuſum tamen, ſi quis irrepſerat, abſtulit.

Idem priuilegium renouauit Ioan. xxij. reſcripto quodam incipiente: Exigit ordinis veſtri. *quod vidimus in archiuo Inquiſitionis Bononienſis, ac curauimus imprimendum in bullario litterarum Apoſtolicarum in fine huius operis. id edidit Auinione anno Domini MCCCXXI.*

Huius vero priuilegij quòd Inquiſitores familiã armatã habere poſſint, meminit Gondiſſaluus tract. de hæret. q. 11. nu. 15. et ſeq. Repertoriũ Inquiſit. verbo, arma. § ſed vtrũ Inquiſitores. Bernardus Comenſis in lucerna verbo, Inquiſitor. §. 14. Simancas de catho. inſtit tit. 41. nu. 15. Ioãnes Rojas tract. de hæret. parte 2. tit. de priuilegijs Inquiſit nu. 422. verſi. item Inquiſitores habent familiam armatã. & alij.

Familia inquiſitorum arma defert, nulla lege obſtante.

Iam hoc priuilegium ita competit Inquiſitoribus fauore fidei, & in odium hæreticę prauitatis, vt eorũ officiales portare poſſint arma et de die & de nocte; idque non obſtãte quacunq. lege ciuili, vel municipali in contrariũ edita vel edenda. immo quicunq. legem conderet, qua prohiberentur officiales Inquiſitorum arma deferre, velut impeditor ſacri officij puniri poſſet, iuxta doctrinã gloſſę cõmuniter receptã in c. ſtatutũ el primero. de hęret. lib. 6. de quo plene Eymericus par. 2. q. 54. vbi dixi.

Quibus competat deferre [illegible]

Rurſus, arma deferre non ſolum crederem competere illis Inquiſitorum officialibus, quos vulgus Cruceſignatos *in Italia. in Hiſpania* Familiares *appellat, qui deſtinati ſunt ex officij ſacri inſtituto vel ad denuntiandos hæreticos vel ad comitandum Inquiſitores, vel ad capiendos hæreticos, ſi et quãdo fuerint ab Inquiſitoribus requiſiti: ſed etiã ceteris miniſtris, qui quauis alia ratione officio ſacro inſeruiunt, veluti aduocatis, notarijs, conſultoribus, cuſtodibus, & alijs: ibi enim omnes ratione officij inuiſi eſſe ſolent male credentibus, blaſphemis, ac ſimilibus peccatoribus, & ob id ob eandem rationem iuſtiſſimum eſt, vt vel ijdem vel eorum famuli armati incedant, maxime in illis partibus, in quibus vel hęretici abundant, aut ſaltem de hęreſi ſunt ſuſpectę.*

Idem dicendũ exiſtimarẽ de illis, qui publice ſcribunt aduerſus hęreticos. hi enim non modo ſacri officij miniſtri ſunt: verum, quod amplius eſt, fidei ſunt defenſores, qui cũ multos habeant inimicos, iuſtum videtur, ut hoc priuilegio delationis armorũ utãtur, aut ſaltem iuſtiſſimum eſſet, vt ad hos etiam benignitate pontificia extenderetur.

Quibus autẽ hominibus concedenda ſint arma ab Inquiſitoribus, eleganter præſcripſit Ioan. xxij. in præcitato reſcripto: Exigit ordinis veſtri. *quo cauet, ne ſceleratis hanc facultatem concedant, ſed nec alienigenis eſt concedenda niſi ex magna cauſa.*

Idem putarem dicẽdum de neophytis ex Iudaiſmo vel Paganiſmo conuerſis: tales enim non facile ſunt creandi familiares, aut Cruceſignati, neq; nunc in tanta veterum Chriſtianorum copia neceſſario iis indigemus eorum auxilio; quamuis ex cauſa quandoque aliud recte fieri poſſit.

Tandẽ nec illis eſt vſus portationis armorũ concedẽdus, qui veriſimiliter hoc priuilegio abuti poſſũt, ne ſub fidei prætextu facinora committant.

An Epiſcopis competat priuilegium habẽdi familiam armatã.

Poſtremo in hac quæſtione illa occurrit utiliſſima et ſcitu digna difficultas breuiter mihi hoc loco diluẽda: An hoc idẽ priuilegiũ habendi familiã armatã Epiſcopis cõpetat. et Panormitanus in c. ſignificaſti. de officio deleg. multis rationibus, debilibus tamẽ et infirmis, probare contendit Epiſcopis non cõpetere hoc priuilegiũ; ſed quidquid ille ſenſerit, vera & cõmunis opinio eſt, Epiſcopos etiã hoc priuilegio decorari. ita Bald. in l. nã ſalutẽ. §. fin. ff. de officio pręfecti vigil. copioſe & recte Decius in dicto c. ſignificaſti. nu. 17. & ſeq. de officio deleg. Repertorium Inquiſitorum verbo, arma. §. ſed nunc quæritur. & §. ſed ſupra dictum eſt. copioſe Gondiſſaluus tract. de hęret. q. 11. nu. 16. et ſequen. & alij quos libens omitto: nã quę ratio in Inquiſitoribus eſt, eadem in Epiſcopis reperitur, ergo idem ius ſtatuere oportet. l. illud. ff. ad legem Aquiliam. cum ſimilibus.

An omnia priuilegia Inquiſitorũ epiſcopis cõpetant.

Num autem cetera etiam priuilegia Inquiſitoribus conceſſa, Epiſcopis quoque conceſſa eſſe intelligantur, grauis eſt quęſtio, nec huius loci, nec noſtræ breuitatis. mihi obiter hæc percurrenti hęc ſentẽtia placebat: Omnia priuilegia, quę fauore fidei tributa ſunt Inquiſitoribus delegatis, cõpetere etiam & ordinarijs, niſi expreſſe illis denegentur, qualis eſt lectio librorum prohibitorum, quæ conceditur Inquiſitoribus & Epiſcopis denegatur, vt oſtẽdi ſupra parte 2. ſuper c. fraternitatis, de hęret. non enim conferuntur ratione perſonarum, ſed intuitu fidei: fauor autem fidei vbique vnus eſt.

Verum caute hoc accipere oportet, ne diſſenſio ex hac opinione conſequatur, cum multa ſint, quæ ſolis Inquiſitoribus delegatis competere videantur; crederem

derem ergo (ad remouendam nunc omnem dubitationem) abſentibus aut mortuis Inquiſitoribus, & nullis alijs in eorum locum ſubſtitutis, omnia priuilegia Inquiſitoribus tributa Epiſcopis competere.

Idem dicas in illis locis, in quibus nunquam ſunt adhuc delegati Inquiſitores conſtituti. in illis enim Epiſcopi in cauſis fidei ea pręſtare poterunt, quę ſi adeſſent Inquiſitores ratione ſuorum priuilegiorum pręſtitiſſent. idque fauore fidei, qui eſt huius aſſertionis potiſſima & certiſſima ratio: atque hinc patebit poſſe Epiſcopos ſicut Inquiſitores citare teſtes extra ſuam diœceſim, vt dixi infra ſuper quęſt. 74.

QVAESTIO LVII.

An Inquiſitor brachii ſęcularis auxilium inuocare poſsit.

QVinquageſimaſeptima quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor pro capiendis hęreticis, credentibus, receptatoribus, defenſoribus, & fautoribus eorum, diffamatis de hæreſi, vel ſuſpectis, poſsit inuocare auxilium brachij ſæcularis?

Reſpondemus quod ſic, iuxta c. Vt officium, §. denique. vbi multis præmiſsis ſic ſubiungitur: Denique vt circa præmiſſa plene vobis & ſingulis veſtrũ coerctionis expedita, & inuiolabilis adſit auctoritas, volumus, vt ea omnia viriliter exequamini (ſi opus fuerit) inuocato auxilio brachii ſæcularis.

Supra pag. 107.

Hæc eadem verba habentur per omnia in litteris Apoſtolicis ſæpe allegatis Clementis, & Alexandri, & Vrbani iiij. Præ cunctis.

Delegatus [a] enim non poteſt ex officio ſuo inuocare auxilium brachij ſæcularis, niſi ex ſpeciali commiſsione, vt fit Inquiſitoribus. De hoc arg. ſuper cap. & §. allegatis.

COMMENT. CVI.

NOn modo Inquiſitores habent familiam armatam, ſed quotiens ea non ſufficit pro officij ſacri executione, auxilium ſecularium magiſtratuũ poſſunt inuocare. quod ipſum ſancinit iam olim Vrbanus IIII. reſcripto quodam incipiente: Licet ex omnibus. §. *denique. quod vidimus in archiuo Inquiſitionis Bononienſis, referturque impreſſum in bullario litterarum Apoſtolicarum. tradunt etiã hoc priuilegium Repertorium Inquiſitorum verbo, brachium. Zanchinus de haret. c. 37. nu. 1. Panormitanus in c. 1. de officio ord. Simancas de catho. inſtit. tit. 23. n. 8. Locatus in opere iudiciali verbo, Inquiſitor. nu. 30. Ioan. Rojas ſing. 21. incipiẽ.* arma. *et alij.*

Priuilegium Inquiſitorũ vt brachium ſeculare inuocent.

Atque hoc etiam priuilegium magnã habet ęquitatem: ſape enim eſt tanta hareticorum multitudo, aut potentia, vt vires Inquiſitorum, aut Epiſcoporũ nõ ſufficiant; et propterea oportuit brachiũ ſaculare inuocare. l. ſi quis 10. C. de Epiſcopis & clericis.

Hoc amplius additum eſt huic priuilegio, vt poſſint Inquiſitores per cenſuras eccleſiaſticas compellere magiſtratus ſaculares, vt ſibi auxilium hoc prębeant quotiens fuerint requiſiti; vt multis Pontificum reſcriptis cautum alibi docuimus, qui ſi in eo auxilio pręſtando, aut contumaces aut negligentes

Inquiſitores compellunt magiſtratũ, vt auxilium ſibi pręſtet.

A *fuerint, & excommunicari poſſunt, & honore priuari, & alijs pœnis pro delicti qualitate coerceri. iuxta c. ad abolendam. §. penult. & c. excommunicamus. §. moneantur. de haret.*

a ¶ Delegatus enim non poteſt ex officio ſuo inuocare auxilium brachij ſæculari, &c.] *Hanc quęſtionẽ late diſputat Archidiaconus & Ioannes Fãtuccius in c. adminiſtratores. 23. quęſt. 5. vbi multorum pugnantes refert ſententias. de eodem auxilio ſęculari praſtando vide textum & ibi gloſ. & doctores in c. 1. & in c. quoniam. extra de offic. iud. ordinarij. & Innocentium & doctores in c. ſignificaſti. de offic. deleg.*

Delegatus ratione ſolius delegationis non inuocat auxilium ſeculare.

B *Et quamuis communis ſententia videatur contra Eymericum: nihilominus nihil eſt nominatim cautũ, & fortaſſis probabilius eſt quod hoc loco aſſerit auctor, videlicet, delegatum, qualis eſt Inquiſitor, non poſſe ex officio, & ratione ſolius delegationis auxilium ſęculare inuocare: quoniam alias hoc non concederetur ſibi tanquam priuilegium, dum vulgo in reſcriptis delegatorum dicitur:* Inuocato, ſi opus fuerit, auxilio ſæculari: *Fruſtra enim fieret expreſſio eius quod ineſt, & conceſſio ſpecialis eius, quod ſuo iure conuenit.*

Itaq; hac Eymerici ſententia magis videri poſſet alicui ad veritatem accedere propter memoratã rationem, & curię conſuetudinem: quam etiam videtur velle Repertorium Inquiſitorum verbo, brachiũ. §. ſed an delegatus. & hanc Eymerici ſententiam tenet Archidiaconus in c. vt officium. §. compeſcendi. de haret. lib. 6. C

Ceterum Federicus de Senis vir magna auctoritatis, conſil. ſiue quaſt. 163. incipien. Super inuocatione & petitione. *ex multis contendit, delegatum etiamſi non habeat expreſſe in mandatis, quòd poſſit brachium ſęculare inuocare: nihilominus tamen poſſe inuocare; quia cum res aliqua conceditur, omnia etiam illa conceſſa intelliguntur & permiſſa, ſine quibus ea res expediri non poteſt. quare vt delegatus recte exercere poſſit ſuam iuriſdictionem, brachium ſęculare debet poſſe inuocare, quamuis id ſibi expreſſe non concedatur, ſane hac ſententia multum fauorabilis eſt, & mihi placet.* D

DE CARCERE Inquiſitoris.

QVAESTIO LVIII.

An Inquiſitor poſsit habere carcerem proprium.

SVMMARIVM.

E
1 *Inquiſitor poteſt habere proprium carcerem ad cuſtodiam reorum.*
2 *Domini temporales in quibus parere tenentur Inquiſitoribus.*
3 *Carcer ad pœnam Epiſcopo & Inquiſitori debet eſſe communis.*

QVinquageſimaoctaua quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſsit habere carcerem proprium, pro reis ſeu delatis ibidem detinendis ad cuſtodiã ſeu ad pœnam?

1 Reſpon-

1 Reſpondemus, ꝙ ſic ad cuſtodiam, vt patet in c. Vt inquiſitionis. de hæret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Vt inquiſitionis, & infra:

Relat. ſupra pag. 115.

Vniuerſos ſæculi poteſtates, & dominos temporales, ac ꝓuinciarum, terrarũ, ciuitatũ, aliorũq; locorũ rectores quibuſcũq; dignitatibus vel officijs, aut nominibus cenſeantur: requirimus & monemus, vt ſicut reputari cupiũt et haberi fideles.

2 Ita pro defenſione fidei diœceſanis Epiſcopis, & Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis à ſede Apoſtolica deputatis, aut in poſterũ deputãdis, pareãt & intendant in hereticorum, credentiũ, fautorũ, receptatorũ, & defenſorũ ipſorũ inueſtigatione, captione, ac cuſtodia diligenti, cũ ab eis fuerint requiſiti: & vt præfatas perſonas peſtiferas in poteſtatem ſeu carcerem Epiſcoporum, aut Inquiſitorum predictorum, & cetera.

Domini tẽporales Inqſitoribus pareant.

In c. etiam, Multorum. de heret. in clemen. in prin. loquendo de Epiſcopis & Inquiſitoribus, dicitur ita: Sic ꝙ quilibet de prædictis ſine alio citare poſſit, & arreſtare ſiue capere, ac tutę cuſtodiæ mancipare, ponendo etiã in compedibus vel manicis ferreis, ſi eis viſum fuerit faciendum.

Relat. ſupra pag. 111.

3 Ad pęnã autem nõ: vnde carcer, qui eſt magis ad pęnã, quàm ad cuſtodiã, eſt Epiſcopo & Inquiſitori communis, vt vnus non poſſit ſine alio tali tradere carceri quemquã, iuxta c. Multorum. allegatum: vnde poſt prędicta verba dicitur ita: Duro tamẽ tradere carceri ſiue arcto, qui magis ad pœnã, quàm ad cuſtodiam videatur, vel tormẽtis exponere illos, aut ad ſententiã procedere contra eos Epiſcopus ſine Inquiſitore, aut Inquiſitor ſine Epiſcopo diœceſano, aut eius officiali, vel Epiſcopali ſede vacante capituli ſuper hoc delegato, ſi ſui adinuicem copiam habere valeant, infra octo dierum ſpatium poſtquam ſe inuicem requiſierint, non valebit.

COMMENT. CVII.

DVę aſſertiones, quas hic ponit Eymericus de carcere proprio & communi, veriſſimæ ſunt, vt paulo poſt indicabo.

Vt quæ de carcere his quæſtionibus traduntur ab Eymerico apertius intelligantur, obſeruandum eſt, carceres ad continendos homines non ad puniendos inuentos eſſe. Baldus in l. incredibile C. de pęnis. Boſſius tit. de carcere, in princip. Follerius in pract. cri. 1. par. 2. partis. verſi. vel carceretur. num. 1. de quo eſt textus apertiſſimus in l. aut damnum. §. ſolent. ff. de pęnis ibi: Solent præſides in carcere continendos damnare, aut vt vinculis contineantur.

Carcer ad cuſtodiendum, nõ ad puniẽdũ inuẽtus, ſec' tñ de iure canonico.

At iure canonico ad pœnam poteſt eſſe carcer. c. quamuis. de pœnis lib. 6. c. tuæ. de pœnis. tradunt Conradus Brunus lib. 5. de hæret. cap. 12. Locatus in opere iudiciali Repertorium Inquiſito. Bernardus Comenſis in lucerna verbo carcer. & ceteri communiter, quibus adde Zanchinum tract. de hæret. c. 10. & Syluestrum in ſum. verbo, hæreſis. 2. q. 7. nu. 9. & Simancam de catho. inſtit. tit. 16. nu. 14. & ſeq.

Et iuxta hanc iuris ciuilis & pontificij differentiam de carcere vel ad cuſtodiam, vel ad pœnam, loquitur hoc loco Eymericus, dum ait, Inquiſitorẽ poſſe habere carcerem proprium, qui ad cuſtodiã ſpectat; is vero qui ad pœnam eſt conſtitutus, Inquiſito-

A *ri cum Epiſcopo debet eſſe communis.*

Ratio autem primæ aſſertionis in promptu eſt; nã ſi Epiſcopus poteſt habere proprios carceres, plane multo magis id poterit Inquiſitor, cum maiorẽ aut ſaltẽ parẽ cum Epiſcopo habeat in cauſa hęreſis iuriſdictionem: verum hodie non ſolent carceres ſeparati conſtitui, ſed idem carcer qui eſt Inquiſitoris, in quo vincti ad cuſtodiam continentur, communis etiã eſt Epiſcopo, vt indicat Eymericus quæſtione ſequenti: ꝙ ſalubrius eſt, ne fruſtra fiat carcerũ multiplicatio, cũ vnicus ſufficiat, et cũcta æque bene tractẽtur.

Inqſitor cur carcerem ꝓprium habere poſsit.

Alterius autẽ aſſertionis ratio eſt, quoniã condẽnare non poteſt Inquiſitor ſine Epiſcopo, nec vice verſa. clemen. 1. §. duro tamẽ. de hęret. & propterea non poterit habere carcerẽ proprium, qui ad pœnã ſit fabricatus, qualis eſt ille, in quem vel in perpetuũ vel ad tempus hęretici redeuntes detruduntur.

B

Carcerẽ propriũ, qui ſit ad pęnã, cur non habeat inquiſitor.

Carceres ergo qui iuxta dict. clę. 1. de hæret. §. ſane. iubẽtur eſſe cões, vbi et muri dicũtur, quorũ ibidẽ etiam iubentur eſſe duo cuſtodes, non ſunt ad cuſtodiã, ſed ad pœnã. vt voluerunt ibi Cardinales in prima oppoſitione et Ioannes de Imola ſuper gloſſa, ſub delegare. verſ. ſed aduerte, quos refert & ſequitur Bernardus Comenſis in lucerna verbo, carcer. §. 2.

Intellectus clemen. 1. de hęret. §. ſane.

Mihi vero paulo attentius ſeriem eius §. contemplanti, veriſimilius videtur de carcere ad cuſtodiam

C *eo loco haberi ſermonẽ, non autem de carcere ad pœnam conſtituto. Primum, quia Papa videtur ibi ſtatuere, non eſſe amplius neceſſarium ſeparatos habere carceres in hęc verba:* Nos volentes ſuper hoc prouidere; ſtatuimus, vt quilibet talis carcer, vel murus, quẽ de cetero Epõ, & Inquiſitori ꝓdictis volumus fore cõem, duos cuſtodes habeat, &c. *Rurſus, hęc ratio mihi magnopere perſuadet, non loqui ibi Papã de carcere ad pœnã: quoniã in eo nõ adhibetur tanta diligentia in cuſtodiendis & occludendis reis, ne quis cum eis loquatur; quia iam tunc iudicati ſunt, & vt alibi docuimus, ad adeundos damnatos ad carcerem perpetuũ aditus patet alijs: ſecus*

D *autem in his qui carceribus ad cuſtodiam detinentur, qui propterea tam diligenter cuſtodiri iubẽtur, ne quis eos inſtruat de celanda veritate, aut de dicenda falſitate, aut de iuſto iudicio declinãdo. & hęc mihi ſententia veriſſima videtur, quã fortaſſis etiam indicat non obſcure Eymericus quæſt. ſeq. nu. 1. & 2.*

Pręterea hæc ſententia, quòd videlicet Inquiſitor non poſſit habere proprium carcerem, qui ſit ad pœnã in quẽ ſua ſola auctoritate conijcere aliquẽ & dãnare poſſit, non modo procedit quotiens per ſententiam aliqui damnandi ſunt ad carceres, vt prædiximus: verũ etiam cum ad torquendos & affligendos reos huius criminis, in deteriores & obſcuriores car-

Solus inquiſitor non dãnat ad carcerẽ qui ſit ad tormentum.

E *ceres detruduntur, vt acerbitate manſionis crimen detegant: nã cũ Inquiſitor ſine Epiſcopo, & vice verſa Epiſcopus ſine Inquiſitore non poſſit tormentis exponere delinquentes, vt in dict. clemen. 1. de hęret. §. propter quod. verſ. vel tormentis exponere illos. eodẽ modo non poterit conijcere reos in duriorẽ carcerẽ, qui magis ad pęnam quàm ad cuſtodiã videatur: & hac quoq; videri poteſt vera expoſitio, & ſententia textus in dict. clem. 1. de hæret. §. propter quod. ibi.* Duro tamen tradere carceri ſiue arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad cuſtodiam videatur.

Eſt

Eſt autem quandoque neceſſarium hac fieri ob malitiam, et pertinaciam reorum, à quibus vix veritas extrahi poteſt, quos neceſſe eſt ſępe ī duros carceres detrudere, vt docuit Eymericus cum impœnitentibus faciendum. 3. par. in 10. modo proceſſum fidei terminandi, nu. 201.

Reus quādo poſsit in duriorem carcerem trudi p ſolum inquiſitorem.

Et quamquā hac ita ſe habeant, vt prędiximus, nihilominus tamen cum reus ſecurus non eſt in loco mitiori, tunc ad arctiorem per ſolum Inquiſitorem poteſt transferri: quia tunc ad cuſtodiam fieret. non ad pœnā ita Paulus de Leazaris, Zabarella, Imola & alij in dict. clemen. multorum. de hęret. quare ſi verbi gratia fuga, colloquiū, aut peruerſio aliorum, aut aliud quid huiuſmodi, quod in detrimentum veritatis vergeret, immineret: tunc ſolus Inquiſitor, nō requiſito Epiſcopo reos poſſet durioribus locis & obſcurioribus conclauibus occludere: & hac ſententia vera mihi videtur, & obſeruanda.

Reis male ſanis locis, traditis, & ob id mortuis, Inquiſitores ſūt irregulares.

Veruntamen dum hęc fiunt, quę in pracedentibus tradidimus de tradendis reis durioribus carceribus ſiue ad cuſtodiam ſiue ad pœnam, illud cauendum eſt, ne tanta ſit carcerum aſperitas, vt delinquētes horrore, & malitia loci moriantur: quoniam tūc iudices fidei, qui hęc decreuerunt ſubire reos, irregulares fierent. Laudunus & Zabarella in clemen. vnica de homicidio. Abbas in c. à nobis. de apoſtatis. & in c. qualiter & quando. de accuſatio. traditq; Locatus in opere iudiciali verbo, carcer. nu. 6.

Et de hac re ſingulare decretum extat in concilio Biterrenſi c. 23. in hac verba: Curetis tamen, vt talibus immurandis fiant iuxta ſedis Apoſtolicę ordinationem ſeparatę & occultę camarulæ, ſicut fieri poterit in ſingulis ciuitatibus diœceſum corruptarum, vt alterutrū, vel ſe, vel alios peruertere nequeant, & eos enormis rigor carcerum non extinguat. *hac ibi. quod tametſi de damnatis in carcerem ad pœnam loquatur, locum etiam habet in detruſis: aut detrudendis in carcerem ad cuſtodiam ob eandem rationem. cetera huc ſpectantia tradam copioſe ſequenti commentario.*

QVAESTIO LIX.

An Epiſcopus & Inquiſitor poſsint habere communem carcerē, & de cuſtodibus carceris.

SVMMARIVM.

1 *Proprios carceres poſſint ſibi communes facere Epiſcopus & Inquiſitor.*
2 *Alicubi carceres ſunt apud Inquiſitorem.*
3 *Alibi Epiſcopi ipſi carceres habent.*
4 *Quid de cuſtodibus carcerum canones ſtatuāt.*

Vinquageſima nona quæſtio eſt: Vtrum Epiſcopus & Inquiſitor poſſint carcerem habere communem pro reis ſeu delatis ibidem detinendis ad cuſtodiam ſeu ad pœnā: & tunc de cuſtodibus qualiter fuerit prouidēdū?

1 Reſpondemus, quòd quilibet tam Epiſcopus quàm Inquiſitor poteſt habere carcerem proprium, vt patet in alleg. c. Multorum. & ponere

A ibi delatos ad cuſtodiam in manicis ferreis, & in compedibus, vt dictum eſt ſupra quæſtione proxima. Et quilibet ſuum carcerem poteſt facere communem ambobus.

2 In aliquibus enim partibus, vt in Toloſa, & Carcaſſona, Inquiſitores habent in ſuis domibus carceres, quos vocant muros, quia domunculæ illæ adhærent muris loci, qui ſunt Epiſcopo & Inquiſitori communes, & de his habetur in cap. Multorum. alleg. de hæret. in clemen. §. ſane. vbi dicitur ſic: Sane quia circa cuſtodiam carcerum hæreticalium, qui muri in quibuſdam partibus vulgariter nuncupantur, multas fraudes dudum Supra pag. 111.

B intelleximus perpetratas: Nos volentes ſuper hoc prouidere, ſtatuimus, vt quilibet talis carcer vel murus, quem de cetero Epiſcopo & Inquiſitori prædictis volumus fore cōmunē, & cetera.

3 In quibuſdam [a] autem alijs partibus, Epiſcopi habent ipſos carceres, in quibus poſſunt detineri hęretici ſiue ſuſpecti, nō ſolum ad cuſtodiā, ſed etiam ad pęnam, & mox vt detinentur ad pœnā, fiunt carceres communes, quia abſque Inquiſitoris conſenſu hoc fieri non poteſt, vt eſt dictum. Et de his habetur in c. Multorum. alleg. §. & quia, vbi dicitur ſic: Et quia ſæpe contingit Epiſcopos proprios habere carceres ſibi & dictis Inquiſitoribus non communes, & cetera.

C 4 Qualiter [b] autem eſt de cuſtodibus prouidendum, ſtatutum eſt in c. alleg. Multorum. per hunc modum, quòd (loquendo de carceribus ſiue muris prædictis) ſint duo cuſtodes principales, diſcreti, & induſtrij, & fideles: & quòd vni prouideat Epiſcopus, & alteri Inquiſitor, & horum quilibet habeat ſubſtitutum, & quòd ſint ibi duæ claues: Qui cuſtodes iurabunt coram Epiſcopo & Inquiſitore, quòd ſuum officium fideliter exequētur, & non permittent, ꝙ aliquis loquatur dictis captis in ſecreto, & ꝙ miniſtrabunt eiſdem prout per Epiſcopum, & Inquiſitorem fuerit ordinatum.

D Loquendo vero de carceribus Epiſcopi, ꝙ cuſtodes poſiti per Epiſcopum, iurabunt coram Inquiſitore, ꝙ ſuum officium exequentur.

Quia vero ordinatio iſta de cuſtodibus murorum & carcerum prædictorum longa eſt, & verbalis, & non realis, quia non eſt prouiſum (vnde Inquiſitor prouidebit ſibi & cuſtodibus antedictis) non curaui totam inſerere in præſenti; nam non ſeruatur: nec poteſt propter penuriam ſtipendiorum Inquiſitorum commode obſeruari.

COMMENT. CVIII.

E *IN hac quæſtione rurſus Eymericus de carcere agit, addens id quod omiſerat ſuperiori quęſtione, videlicet, Inquiſitorem & Epiſcopum habere poſſe carcerem communem non modo ad pœnam, verum etiam ad cuſtodiam.*

Quæſtionis ſumma.

Sunt autem huius quęſtionis tres potiſſimū partes: Vna eſt de carcere ad cuſtodiam, altera de carcere ad pœnam, tertia de cuſtodibus carcerum. de quibus ſingulis nimis breuiter agit auctor: ſed nos ne quid parū explicatū reliquiſſe videamur, de ſingulis plenius diſſeremus, ea ſummatim praſcribentes, quæ ad vſum

ad vſum noſtrorum temporum ſunt accommodata; nam reliqua libenter omittimus.

Primum ergo de carcere ad cuſtodiam conſtituto agendum eſt, de quo duo potiſſimum capita explicabimus. Primum erit de his quæ præcedere debent priuſquam quis in carcerem cuſtodiendus cõijciatur. Alterum vero, quis ordo in carceratis cuſtodiendis & collocandis debeat obſeruari.

In capiendis reis quis ordo ſeruãdus.

Quantum ad primum caput attinet, vbi de delicto conſtiterit, & viſum fuerit reum capiendum eſſe, ad realem capturã poterit deuenire Inquiſitor, illis obſeruatis, quæ breuiter docuimus ſupra in hac 3. parte nu. 73. quibus adiungo ſequentia diligenter in hac cauſa conſideranda.

Perſonæ inſignes qualiter capiendæ in hoc crimine.

Si perſona delata inſignis alicuius fuerit auctoritatis, videlicet, religioſa, nobilis, aut litteris conſpicua, quæque incorrupta vita fama publica illuſtretur, non prius ad eam capiendam accedere vellem Inquiſitores, quàm ſuperiores conſuluerint, & decreuerint, an is in carcerem ſit mittendus nec ne.

Quoniam vero id ſuperiores deliberare nequeunt niſi re cognita; ideo primùm Inquiſitores ad eos ſummarium mittent indiciorum, & delictorum informationẽ: eò vero amplius hoc facere debent, cũ non omnes periti de captura cum Inquiſitore conſenſerint.

Hæc aut his ſimilia præſcripta videntur Inquiſitoribus Hiſpaniæ per Madrilianam inſtructionem anni M D L X I. cap. 5. in hæc verba à nobis latine facta: Si Inquſitores de captura conſenſerint, iubeant eam fieri ſicut decreuerũt, quòd ſi negotium fuerit magni momenti propter perſonas inſignes, vel ob alias cauſas, priuſquã ſuũ decretũ executioni mandẽt, ſenatum conſulant: vbi uero ſuffragia non fuerint conformia, res ad Senatum remittatur, vt is prouideat quod fieri conueniat. *hæc ibi.*

Quæ propterea mihi vbique videntur obſeruãda, quia valde ſunt rationi conſentanea, & multũ conferunt ad conſeruandũ honorem delatorũ, quod in hac cauſa omnino fieri debere alibi dixi copioſius.

Perſonæ inſignes inconſulto ſenatu quando capi poſſint.

Verum hæc tam diligens & exquiſita obſeruatio tunc ceſſabit, cum vel delati fuga timetur, vel cum hæreticus eſt manifeſtus tunc enim ſuperioris expectare reſponſum imprudens eſſet & periculoſum. & quamuis hæc vera ſint, nec vlla probatione indigeãt, videndi tamen erunt qui hæc latius perſequuntur. Repertorium Inquiſitorum verbo, carcer. §. viſo de carcere. & §. ſeq. & Locatus verbo, carcer. Simancas de catho. inſtit. tit. 16. Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. aſſertio. 1. Zanchinus tract. de hæret. cap. 10. nu. 1. & alij.

Mandatum de capiendo reo dandum & qualiter.

Iam vbi captura fuerit decreta, mandatum de capiendo reo exhibendum eſt ei miniſtro, qui ex conſuetudine ſancti officij reos capere ſolet, idque mandatũ ſubſcribendum eſt ab Inquiſitoribus. quòd ſi plures perſonæ fuerint eodem die, aut tempore capiendę, de ſingulis ſingula mandata dabuntur; quę deinde ſingulorum proceſſibus inſerẽtur, vt de actibus huiuſmodi, quę magni ſunt ponderis, aperte conſtare poſſit.

His ita conſtitutis, quæ priuſquam ad capturã deueniant, obſeruãda videntur; nunc alterum primæ huius partis caput eſt explicandum, videlicet, Quis intra carceres ordo obſeruari debeat; in quo id eſt primum animaduertendum, ne inquiſitor omnibus re-

Nõ ſunt omnibus reis pares carceres aſſignandi.

A *pares carceres aſſignet: nam pro delictorum & perſonarum qualitate nunc duriora conclauia & obſcuriora, nunc vero lętiora & amœniora aſſignabit: nam qui leuius deliquit, mitius tractari & leuius cuſtodiri debet. l. diuus. ff. de officio pręſi. l. 1. ff. de cuſt. reo. tradit Simancas de catho. inſtit. tit. 16. num. 5.*

Quando autem domus propria, vel ciuitas tota, aut certus aliquis locus pro carcere aſſignari poſſit, in ſuperioribus docuimus.

Mares & fœminę nõ carcerentur ſimul.

Rurſus id obſeruandum eſt, ne in eodem conclaui mares & fœminę concludantur. l. quoniam. C. de cuſto. reorum. ibi: Sexu tamen diſpares diuerſa clauſtrorum habere tutamina iubeantur. *Tradit Thomas Grammaticus deciſione 33. incipien.* Magnifica Lucretia, *nu. 12. Syluester in ſumma, verbo, hęreſis. 2. q. 7. verſi. tertiũ. Simancas de catho. inſtit. tit. 16. nu. 6. quod obtinet tam in carcere ad cuſtodiam, quàm in carcere ad pœnam conſtituto, cum ſexuum commiſtio ſit periculoſa.*

B

Hoc tamẽ fallit, pręſertim in carcere ad pœnã dato, in marito et vxore, vbi vel ambo vel vnus tantum fuerint condemnati: nam & ſimul concludi poſſunt, vel vnius ad alterum acceſſus patere debet, vt cauit olim concilium Biterrenſe cap. 25. in hęc verba: Sit autem liber acceſſus vxori ad virum immuratum, & è conuerſo, ne cohabitatio denegetur eiſdem: ſiue ambo immurati fuerint, ſiue alter. *hæc ibi.*

C

Multi ſimul in eodem cõclaui nõ ponãtur, & quare.

Item id præcauere oportet, ne ſimul duo, vel plures in eodem cubiculo concludantur, niſi ex cauſa aliter faciendum ſtatuerit Inquiſitor: nam vincti pręſertim ſcelerati & facinoroſi, maiori ex parte ſecum ineunt conſilia de celanda veritate, de fugiendo, de euadendis interrogationibus, & ſimilibus, quę multum ſolent quandoq; negotium Inquiſitoribus, aut quibuſuis iudicibus faceſſere: quod eò magis contingere ſolet, quia communis calamitas breuiſſimo temporis ſpatio ſolet magnam amicitiam inter reos conciliare: vnde non difficulter ſecum deliberant de inſtanti miſeriis auertenda & euitanda.

Inquiſitores carceres viſitent, & quotiens, & qualiter.

D *Ad hęc, Inquiſitores bis ſingulis menſibus tenentur viſitare vinctos, et ab eis quęrere an illis neceſſaria miniſtrẽtur, et an bene vel ſecus habeãt. ita Simãcas de cath. inſti. ti. 16. nu. 13. quod & recte probat.*

Verũ ſi occaſio, aut neceſſitas poſtulauerit, et ter, & quater id facere non erit indecorum; immo quandoque eſt neceſſarium, vt cum reus impatienter fert carceris calamitatem, & infamiam: tũc enim ſępius non modo per ſe ipſe Inquiſitor, verũ & per alios eũ curabit conſolandum, dicens quòd ſi confiteatur libere, cuncta fore & cito & humaniter expedienda: quãuis enim quandoque reis terribilis eſſe ſoleat vultus iudicis, aliàs tamen non mediocriter humana & mãſueta eiuſdem iudicis allocutio reos ſolet conſolari.

E

Inquiſitor ne cum reis loquatur niſi de negocijs ipſorum.

Hęc amplius Inquiſitores obſeruare oportet, ne cum reis loquantur, vel cum examinantur, vel cũ viſitantur, niſi de his quæ ad eorũ negotium ſpectãt; nec ſolus Inquiſitor, vel dum viſitat, vel dum aliter eos auſcultat, eſſe debet; ſed vel cum collega, vel ſaltem cum notario, vel alio fideli ſacri officij miniſtro: quod tunc maxime obſeruare debet, cũ agendũ eſt cũ ſceleratis quibuſdã, & iniquis reis, qui vndique calũniandi arripiunt occaſionem, quod etiam cautum eſt Madriliana inſtructione anni M D L X I. cap. 17.

In pri-

Rei non facile tráſferẽdi de vno cubiculo ad aliud.

In primis vero id quoque cuſtodiendum eſt, ſecũdum prouidum multorum peritorum Inquiſitorum conſiliũ, ne rei ex vno cubiculo ad aliud transferantur, & cũ alijs aſſociẽtur: ſed vincti, qui ſemel ſimul in vno conclaui clauſi fuerint, vbi transferẽdi fuerint, ſimul etiam transferri conuenit: ſic enim vitantur communicationes eorum, quæ intra carceres geruntur; nam experientia compertum eſt, reos ex vna ſocietate ad aliam translatos, referre ſolere quæ ibi geſta ſunt: atque hoc tunc maxime obſeruandum eſt, quãdo poſt translatos aliquos de vno conclaui, et vna ſocietate in aliam, contingunt confeſſionum reuocationes: quare hoc velut præcipuum & maximum exiſtimo præcauendum. cetera huc ſpectãtia ab vſu magis quã ab arte et præceptis noſtris petẽda ſunt, ꝓſertĩ cũ ſint quadã, quæ nõ oporteat vel euulgare, vel docere, & ſint Inquiſitoribus ſatis per ſe nota.

An carcerati admitti debeãt cauſa pendente ad audiendam Miſſam, & alias orationes.

De his autem qui in carceres ob hæreſim conijciũtur ad cuſtodiam, donec cauſa eorum deſiniatur, quæſitum eſt, an admitti debeant ad audiẽdam Miſſam, & ad alias orationes, quæ intra carceres dicuntur. Et Martinus Nauarrus in Manuali de oratione & horis canonicis c. 22. vbi hanc difficultatem ad vtrãque partem diſputat, duo potiſſimũ concludit, primũ eſt, præfatos hæreſeos accuſatos, vel inquiſitos, non eſſe iure communi à Miſſa, nec ab alijs orationibus & ſacramentis excludendos, pluſquam alios accuſatos & inquiſitos, ob alia crimina excommunicationem annexam habentia. Alterum & poſtremũ eſt, exiſtimare ſe è re chriſtiana fore, ſi prouideretur, vt qui cauſa fidei violatæ conijciuntur in carceres, donec damnarentur, perinde ad ſacramentorum & diuinorum participium admitterentur, ac alij ob crimina in bulla cœnæ Domini prohibita capti. Atque hæc eſt viri docti & pij ſententia, quam multis rationibus probare nititur, quamuis libenter ſanctiſſimi domini Papæ & prudentiorum ſententiæ ſe ſupponat.

Carcerati in ſancto officio iuſte repelluntur ab audiẽda Miſſa & alijs orationibus, quæ ĩtra carceres dicuntur.

Ceterum omiſſo nunc eo capite, an de iure communi admitti debeant nec ne, breuiter dicimus, huiuſmodi reos in carcerem coniectos, lite ſeu cauſa pendente, recte & prudenter per fidei iudices repelli ab audienda Miſſa & orationibus, quæ intra carcerẽ Inquiſitorum dicuntur.

Primum, quoniam ita hoc obſeruat ſacri tribunalis recepta conſuetudo, quæ vt mox patefiet, ratione non caret.

Rurſus res quodammodo horrenda fieri videretur, ſi illi ad hæc diuina myſteria admitterentur, qui pro ſceleribus vel aduerſus eadem, vel aduerſus ſimilia commiſſis capti detinentur.

Simoniacus à dicenda Miſſa excluditur.

Præterea, quoniam minora crimina, qualis eſt ſimonia, ab his myſterijs peragendis pendente lite excludit, c. accuſatum, de ſimonia. & c. accuſatum 2. q. 4. quod ex beati Gregorij Regeſto deſumptum eſſe videtur, lib. 5. epiſtola 3. vbi reſcribens Maximo præſumptori Eccleſiæ Salonitanæ, quem per Simoniam ordinatum intellexerat, dicit ita: Peruenit itaque ad nos, quòd per ſimoniacam hæreſim fueris ordinatus. Sed & alia de te multa hic dicta ſunt, de quibus vnum quãmaxime fuit, propter quod neceſſe habuimus te ſummopere per ſcripta noſtra prohibere, ne miſſarum ſolemnia celebrare

A debuiſſes: donec quid eſſet, verius potuiſſemus addiſcere. *hactenus Gregorius.*

Ad hæc, excommunicatos vitare iubemur, vt eſt notiſſimum, c. nuper. extra de ſent. excom. c. ad menſam. xj. q. 3. cum multis ſimilibus, at magna præſumptio eſt, eos qui pro hæreſibus capiuntur excommunicatos eſſe, ergo tametſi inſpecto communi iure ante ſententiam vitare non teneremur, tutius tamen eſt, vt euitemus, cum plura argumenta ſuadeant eos tũc tales eſſe.

Item quia ſi vincti huiuſmodi ad hæc audienda producerentur, (præterquam quòd difficulter poſſent cuſtodiri, præſertim vbi magna eſſet eorum multitu-
B *do) facile contingeret, vt ſaltem nutibus & ſignis complices, ſocij, & participes criminis ſibi mutuo indicarent, qualiter eſſet iuſtum iudicium ſubterfugiendum, aut cęlanda veritas.*

Poſtremo hæc Inquiſitorum & ſacri tribunalis conſuetudo & receptus vſus, per quem iſti ab audiẽda Miſſa repelluntur, prudentiſſima quidem & æquiſſima ratione nititur, quia cum in ſancto officio non ſoleant comprehendi rei, niſi legitimis indicijs & ſufficientibus argumentis præcedentibus, videlicet receptis teſtibus & propoſitionibus qualificatis, & cum multa diligentia diſcuſſis, vt Abulenſi quadam inſtructione anni MCCCCXCVIII. cap. 3.
C *& alia Madriliana anni MDLXI. c. 1. 4. et 5. plene ſancitũ eſt, & tradit* Ioannes *Rojas tract. de hæret. par. 2. aſſert. 1. nu. 12. & multis ſeq. et Simancas de catho. inſtit. tit. 16. nu. 1. et 2. inde conſequitur apertiſſime, vt rei ita comprehenſi et in carceres coniecti, pendente iudicio, ab audienda Miſſa iuſte arceantur: cum vtiq; per præcedẽtes probationes & ante habitas depoſitiones & informationes quaſi notum & exploratum ſit fidei iudicibus, reos illos comprehenſos tales eſſe, quales denuntiati ſunt.*

In ſancto officio nõ ſolent comprehendi rei niſi præcedat ſufficiens informatio.

Et ex his non difficulter poteſt reſponderi ad omnia argumenta, quæ pro contraria parte afferri poſſent: ſi quis enim pro alijs criminibus captus ad hæc
D *audienda admittatur, non refert, quia minora ſunt, nec ſolet per alios iudices ante capturam fieri tam diligens criminis inueſtigatio.*

Nec obſtat ſi dicatur, quòd per extrauagantem Martini V. ſolum tenemur euitare excommunicatos denuntiatos, & manifeſtos percuſſores clericorum: nam tutius eſt, vt quos ſcimus aut præſumimus tales eſſe, euitemus. & hæc reſponſio nunc ſufficiat, tametſi poſſet alijs modis reſponderi.

Item non eſt facile admittendum; quod pro aduerſa ſententia adducitur, videlicet, quia ſi rei carcerati admitterentur ad ſupradicta, facilius confiterentur; quoniam non ſunt adhuc id Inquiſitores exper-
E *ti: immo vero ſi non admittantur, videtur magis conferre ad expediẽdas reorum cauſas, quia hac ratione qui catholici & vere fideles ſunt, facilius confitebuntur, & citius petent expediri, ne tanto tempore tantis bonis & ſuffragijs priuentur.*

Immo vero frequenter Inquiſitores hinc ſumere poſſunt probabile ſignum & argumentum, aut culpæ aut innocentiæ ipſorum reorum: ſunt enim quidam carcerati, qui tametſi multo tempore in vinculis contineantur, nihil curant; nec dolent, quòd huiuſmodi beneficijs careant ac priuẽtur, quod eorum

culpæ

culpa indicium eſſe poteſt: alij contra ſe his priuari contriſtantur, quod innocentię eſt argumentū, niſi ficta fieri videatur, & ad citius expediendam eorum cauſam multum conducere debet, ne tantorum bonorum fructu diu priuētur, vt paulo antea dictum eſt.

Poſtremo non obſtat ſi dicatur, pleroſque ex his qui comprehenduntur, abſolui; quoniam conſiderato numero eorum qui condemnantur, qui abſoluuntur pauci quidem ſunt, & lex, quæ plerumque accidere ſolent, conſiderat. l. nam ad ea. ff. de legibus. illi autē qui recipiuntur ad Eccleſię gremium hæreſi abiurata, non dicuntur proprie abſolui, & ſi hæreſim abiurent, iam conſtat fuiſſe hæreticos. quòd ſi mitiori pœna plectantur, id fit, vel quia iudices benigne ſe cum illis habuerunt, vel quia non conſtitit de errore intellectus, quamuis ad id præſumendum ſufficientia extarent indicia. iuſte ergo pēdēte iudicio, à Miſſa & alijs orationibus audiendis repelluntur. hęc tamē omnia libentiſſime ſapientiorum cenſurę ſubijcio.

Num. 3. a ¶ In quibusdam autem alijs partibus Epiſcopi habent ipſos carceres, & c.] *Hæc eſt ſecunda huius quæſtionis pars de carcere ad pœnam deſtinato, quē perpetuum vocare ſolemus; de quo ſatis multa diximus ſupra in hac 3. parte ſuper. 10. modo proceſſum fidei terminandi. hoc vero loco ea ſolum adiungemus quæ ibi conſulto omiſimus, quæque nunc frequentius ſolent obſeruari.*

Carcer perpetuus inſtituendus, & quare.

Ac primum, quamuis noſtris ſæculis non ſoleat carcer perpetuus in eam formam conſtitui, qua olim ſolitus erat fabricari, opportunum tamen eſt, & omnino procurandum, vt certa aliqua domus velut carcer perpetuus deſtinetur, in qua habitent illi, qui iure sūt immurandi. neque enim ſi aliter fiat, ſatis poteſt intelligi, quomodo pænitentes adimpleant pęnitentias ſibi iniunctas.

Quis ordo in eo ſeruandus.

Cap. 79.

in his omnibus qualis ordo debeat obſeruari ſaluberrime cautum inuenio per Madrilianam inſtructionem anno MDLXI. capitul. 79. & 80. in hæc verba à nobis latine facta: Damnati ad perpetuum carcerem cuſtodi carceris perpetui conſignabuntur. iniungendo eidem vt cuſtodiat eos: & curet vt adimpleant impoſitas pænitentias, atque vt certiores reddat Inquiſitores de illorum negligentia, ſi qua fuerit. item curet, vt ſubueniatur eis in ſuis neceſsitatibus, procurādo vt afferatur illis materia iuxta officiū, ſeu artificiū cuiuslibet, vt inde aliquid lucrātes alantur, & præſentem miſeriam & paupertatem ferant.

Cap. 80.

Inquiſitores autem aliquoties in anno perpetuum carcerem viſitabunt, vt videant qualiter viuant, quomodo tractentur, & quàm vitam degāt, & quoniam in nonnullis inquiſitionibus non eſt carcer perpetuus, cum ſit res valde neceſſaria, debent emi domus vt carcer talis fiat: quoniam deficiente carcere nō poteſt intelligi quomodo adimpleant reconciliati ſuas pænitentias, nec poſſunt cuſtodiri qui fuerint cuſtodiendi. *hactenus ibi. Sunt quidem hæc diligenter in hac cauſa præſcripta, & ideo iudicio meo vbique obſeruanda.*

Quis obſeruabit, an pænitentes adimpleant pænitentias.

Quod vero hac inſtructione cauetur de obſeruando, nunquid pęnitentes adimpleant iniunctas pęnitentias, cuius rei curam tradit carceris cuſtodi, olim in concilio Narbonenſi cap. 8. diligentiſſime quoque fuit præſcriptum, ſed paulò aliter in hæc

A *verba:* Obſeruationis etiam pęnitentiarum curam proprijs eorum ſacerdotibus cōmittatis, ita vt ipſi ſacerdotes penes ſe habentes pęnitentias ſingulorum parochianorum ſuorum, & circa earum obſeruationes ſolicite vigilāte cōtēptores ſi qui fuerint, vobis, ſeu quibus ſtatueritis †, denuntient ſine mora, proceſſuris in eos iuxta formam inferius deſignatam *hęc ibi.*

† al. commiſeritis.

Mihi hoc conſilium de committenda cura obſeruationis pænitentiarum proprijs ſacerdotibus, eo nomine nunc magnopere probatur; quoniam in ciuitatibus vbi non eſt carcer perpetuus, aut non ſolet eſſe tanta pænitentium multitudo, vt carcer talis fieri B *debeat: ſed vnus aut alter pænitens tantum quandoque reperitur, non videtur commodius cuiquā poſſe hęc cura iniungi quàm proprio ſacerdoti. is ergo hāc curam ſuſcipiat, vbi inſtructionis præcitatæ conſiliū locum non habet: conſilium vero Narbonenſis concilij vbique locum habere facile poteſt.*

In carcere ꝑpetuo quis diſpenſet.

Poſtremo de commutatione pœnę perpetui carceris, ſeu de diſpenſatione eſt dicendum, in quo hoc eſt exploratum, iure communi quilibet priuati Inquiſitores vnà cum ordinarijs arbitrium habent diſpēſandi, vt alibi docuimus per textum in c. vt commiſſi. §. & illorum. de hæret. lib. 6. & hoc iure adhuc vbique vtimur, excepto quòd Inquiſitoribus Hiſpaniæ id eſt C *denegatum per priuatas eius inquiſitionis ſanctiones; nam ſolus generalis Inquiſitor in hoc diſpenſat, ſicut & in depoſitione veſtis crucibus ſignatæ, vt docet Simancas de catho. inſtit. tit. 16. nu. 20. ſed hoc in illis regnis tantum locum habet.*

Poſt quantū tēpus in carcere perpetuo diſpenſetur.

Quæſitum ſcio, poſt quātum tempus ſoleat in carcere perpetuo diſpenſari: ſed neque in hoc velut in pluribus alijs, quidquam eſt nominatim vniuerſis Inquiſitoribus iure præſcriptum: quamobrem eorū arbitrio hæc relinquuntur, qui ſpectata pænitentium humilitate & pænitentia intra minus tempus poterunt hanc pœnam remittere aut in aliam leuiorem commutare: & poſt lapſum triennij remitti ſolere D *ſcripſit* Simācas *præcitato loco nu. 21.*

Quòd ſi pœna carceris irremiſſibilis fuerit impoſita, elapſo octauo anno ſolet relaxari, vt idem Simācas teſtatur ibidem nu. 22. ceterum nullo hęc ſunt iure ſancita, nec in his quidquam præſcribimus, cum in arbitrio Inquiſitorum ſint poſita. atque hactenus ſummatim diximus, quæ ad hunc locum ſpectabant. nunc reliqua ſimili breuitate perſequamur.

b ¶ Qualiter autem de cuſtodibus prouidendum, &c.] *Hæc eſt poſtrema pars huius diſputationis quę de cuſtodibus carceris cōcepta eſt, in qua optime admonet auctor, ea quę iure veteri erant ſancita, nunc non obſeruari: erat autem accuratiſſime &* E *diligentiſſime cautum quidquid ad cuſtodiendos reos ſpectabat: ſed poſtquam hęc in deſuetudinē abierunt, quid nūc fieri debeat, oſtendamus.* Num. 4.

Carcerum cuſtos qualis eligēdus, & quid cuſtodire debeat.

Ergo ſiue ſit vnus, ſiue duo carcerum cuſtodes (tametſi hodie vnus tantum eſſe ſoleat) is eligendus eſt, qui ſit fidelis & induſtrius; idem nihil cum reis in ſecreto loquetur: nihil dabit reis ex his quę à conſanguineis vel amicis reorum mittuntur, inconſultis Inquiſitoribus: idem coram Epiſcopo & Inquiſitore iurabit ſe fideliter muneri ſuo ſatisfacturum.

Huc accedant plurima alia, quæ ex conſuetudine

fere,

fere ſingularum inquiſitionum ſunt, petenda, inter quæ hoc maxime obſeruandum eſt, vt fideliſſimi & integerrimi ſint reorum cuſtodes, aliâs vix poterit veritas ab illis inueſtigari, ſi de his quæ foris geruntur per infidos cuſtodes et miniſtros, certiores reddâtur.

Cetera huc ſpectantia tradunt Sylueſter in ſum. verbo, hæreſis. 2. q. 7. nu. 9. Locatus in opere iudiciali verbo, carcer. nu. 11. et ſeq. Gondiſſaluus tract. de hæret. q. 11. num. 11. & ſeq. Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 3. ſed præ cæteris Simancas de catho. inſtit. tit. 16. nu. 7. & ſequentibus.

QVAESTIO LX.

De iuramento notariorum & cuſtodum carcerum.

SExageſima quæſtio eſt: Vtrum Epiſcopi notarij, & eius carcerum cuſtodes teneantur iurare coram Inquiſitore de fidelitate; & econtra, Inquiſitoris notarij, & carcerum eius cuſtodes coram Epiſcopo?

Reſpondemus quòd ſic; iuxta c. Multorum. alleg. de hæret. in Clemen. in §. porro. de cuſtodibus Inquiſitorum carcerum, ibi dicitur ſic: Porro coram Epiſcopo vel capitulo ſede vacante & Inquiſitore, prædictis, vel ſubſtitutis ab eis cuſtodes ſupradicti, antequam ſuum officium exequantur, iurabunt ad ſancta Dei Euangelia corporaliter à ſe tacta, quòd in cuſtodia immuratorum & aliorum pro crimine ſupradicto in ſua cuſtodia poſitorum & ponendorum, omnẽ diligentiam & ſollicitudinem, quam poterunt, fideliter adhibebunt.

Suprà pag. 111.

De cuſtodibus vero carcerum Epiſcoporum, dicitur ibi ſic: Et quia ſæpe contingit Epiſcopos proprios habere carceres, ſibi & dictis Inquiſitoribus non communes: volumus, & diſtricte præcipimus, vt cuſtodes ad incarceratorum pro dicto crimine cuſtodiam per Epiſcopos, vel ſede vacãte, per capitulum deputandi; & eorum miniſtri coram dictis Inquiſitoribus vel ſubſtitutis ab eis, pręſtent ſimile iuramentum.

De notarijs ſequitur ſic: Notarij quoque inquiſitionis coram Epiſcopo & Inquiſitore vel ſubſtitutis ab eis, iurabunt ſuum officium fideliter exercere. Et idem fiet de alijs perſonis neceſſarijs ad prædictum officium exequendum.

COMMENT. CIX.

DE iuramento pręſtando in ſancto officio ab eius miniſtris generaliter ſancitum eſt, vt tam Inquiſitores ipſi, quàm reliqui omnes officiales & miniſtri, quo tempore recipiuntur ad officia ſua exercenda, iurent quòd bene, diligenter & fideliter officijs ſeu muneribus ſibi iniunctis inſeruient, vnicuique ius ſuum tribuent ſine acceptatione perſonarũ, & ſecretum omnino ſeruabunt. Hiſpalenſi inſtructione anno MCCCCXCVIII. c. incipien. Item que los dicos Inquiſidores.

Cuſtodes autem carceris coram Epiſcopo & Inquiſitore iurabunt, quòd in cuſtodiendis reis curam & ſollicitudinem fidelem adhibebunt: & quòd nemo ex eorum alloquetur eos, niſi coram altero cuſtode: & quod nihil ſubtrahent ex alimentis, nec ex illis rebus, quæ carceratis deferuntur: quod ipſum iurare etiam debent miniſtri eorum. ita colligitur apertiſſimo ex dicta Clemen. 1. §. porro. de hæret. qua vtitur hoc loco Eymericus. idem docet beatus Antoninus in ſum. parte. 3. tit. 18. cap. 2. §. 2. Syluester in ſumma verbo, hæreſis. 2. quæſt. 7. & Simancas de catho. inſtit. tit. 16. de cuſtodia reorum. nu. 10.

De iuramento notariorum ſancti officij ſimiliter conſtitutum eſt, vt idem præſtent iuramentum. non enim ſufficit, quòd quando notarij creati fuerunt, iurauerunt officium ſuum fideliter exercere, cap. ad audientiam. de præſcript. gloſ. in l. quędam. §. nummularios. verbo, decurritur. ff. de edendo. nam eo iuramento non obſtante cum in notarios ſancti officij recipiuntur, iterum iurare debent gloſ. in dicta Clemen. 1. § porro. verbo, iurabunt. 2. de hære. & notant communiter ibidem Zabarella Imola & alij, & Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 36. incip. Nota quòd. *Ioannes Rojas in ſingularibus fidei, ſingul. 141 incipien.* Notarius quando creatur. *Lucerna Inquiſitorum verbo, notarij. §. 1. & alij, quos omitto conſulto.*

QVAESTIO LXI.

De quæſtionibus & tormentis.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus & Inquiſitor ſimul tormentis exponere poſſunt.*
2 *Indicia ad torturam ſufficientia ſunt varietas & vacillatio.*
3 *Infamia cum vno teſte de ſcientia.*
4 *Infamia cum indicijs vehementibus vno, vel pluribus.*
5 *Teſtis de ſcientia cum vno vel pluribus indicijs vehementibus.*
6 *Indicia plura vehementia ſeu violenta.*
7 *Infamia cum teſte de ſcientia & indicijs vehementibus.*
8 *Nullus torqueri debet ex ſola infamia, vel propter vnum teſtem ſeu indicium tantum.*

SExageſimaprima quæſtio eſt: Vtrum Epiſcopus & Inquiſitor poſsint aliquos exponere quæſtionibus, & tormentis, & ex quibus indicijs atque cauſis?

1 Reſpondemus, quòd primum non eſt dubiũ, quin Epiſcopus & Inquiſitor poſsint aliquos exponere quęſtionibus & tormentis coniunctim, ſed non diuiſim, iuxta cap. Multorum. de hæret. in Clemen. in princip. vbi enumeratis quę poteſt facere quilibet diuiſim, de his, quæ habent facere communiter & coniunctim, ſequitur ſic: Durò tamen tradere carceri ſiue arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad cuſtodiam videatur; vel tormentis exponere illos, aut ad ſententiam procedere contra eos, Epiſcopus ſine Inquiſitore, aut Inquiſitor ſine Epiſcopo diœceſano, aut eius officiali, vel Epiſcopali ſede vacãte capituli ſuper hoc delegato,

Relat. ſupra pag. 111.

to, ſi ſui adinuicem copiam habere valeant infra octo dierum ſpatium poſtquam ſe inuicem requiſierint, non valebit.

In hoc autē quod negat, quòd vnus non poſſit ſine alio, concedit quòd vnus poſſit cum alio.

De indicijs ad torturā. 2 Quibus [a] autem indicijs, & cauſis ſufficientibus poſſunt aliquos exponere quæſtionibus & tormentis, non poſſunt perfecte atque infallibiles regulæ aſsignari: dantur tamen aliquę.

Regula 1. Varius & vacillans torqueri poteſt. Prima [b] regula eſt: quòd ſi delatus de hæreſi reperitur in ſuis confeſsionibus vacillans ac varius, negans tamen id, de quo principaliter inquiritur, quæſtionandus eſt: vt patet in ijs, quę notantur per Doctores in c. Cum in contemplatione. extra de regu. iuris. vide etiam de pœnis. Super his. & 5. q. 5. Illi qui. Nam præſumitur quòd veritatem, quam nouit, vult celare: & quia non poteſt commode, vacillat & variat ad interrogatoria iudicis reſpondendo. Secus ſi crimen negaret in vna confeſsione, & poſt ductus pænitentia & conſciētia, in alia fateretur. tunc enim non reputabitur varius, nec conſequenter quæſtionandus, ſed pænitens & condemnandus, iuxta c. Accuſatus. §. licet periuri. de hęret. lib. 6. Ad hoc facit quod not. in c. Litteras. de præſump. vbi prima facie videntur hæc litteraliter contineri.

Regula 2. Et cōtra quē extat infamia & teſtis de ſcientia. 3 Secunda [c] regula eſt: quòd ſi quis reperitur de hæreſi diffamatus, & cum hoc probatur habere contra ſe vnum teſtem de ſcientia, talis quæſtionandus eſt, vt patet. 4. q. 3. c. Si teſtes. §. ſępe. & cum notatis ibi. de teſti. Sicut. quia vnus teſtis & fama dicuntur facere ſemiplenam probationem; immo vnus teſtis ſolus dicitur facere indicium competens, vt notat Azo † in ſumma de quęſtionibus. Nam hæc ſunt duo indicia vehementia: duo autem indicia vehementia ad torquendum ſufficiunt, vt patet in his quæ notantur in c. Præterea. de teſtib. Et licet dicatur, quòd teſtis vnus, eſt teſtis nullus; & dictum teſtis vnius, dictum nullius, verum eſt ad condemnandum, non autem ad pręſumendum: quia licet duo, ſeu plures teſtes, & nō vnus ſolus faciant probationem plenam, vnus tamen facit ſemiplenam, vt iamque ſuperius eſt deductum. & hoc [d] valet in ciuilibus: in criminalibus autem quamquam vnus teſtis ſemiplenam probationem non faciat, vt allegatur per Doctores. ff. de excu. tut. l. 2. † faciet tamen competens indicium, vt notat Azo in ſumma vbi ſupra.

† Lib. 9. Codicis.

† Notat ibi gloſſa in verbo, legitimis.

3. Regula 4 Tertia [e] regula eſt: quòd ſi quis reperitur de hęreſi diffamatus, & cum hoc probatur contra eum, vnum vel plura indicia vehementia aut violenta, talis quæſtionandus eſt, vt patet: quia fama per ſe non eſt ſufficiens, ſaltem quo ad quęſtionandos clericos. notat Abbas in c. Grauis. de depoſito. & dicit [f] clericos non torquendos, niſi infames: ſecus ſi leue, vel leuia. Nam hic ſunt plura indicia ſimul iuncta ad torquendum ſufficientia, ſcilicet infamia, & vnum, vel plura alia indicia vehementia & fortia.

4. Regula 5 Quarta [g] regula eſt: quòd ſi quis reperitur ſuper crimine hęreſis habere contra ſe vnum teſtem de ſcientia, & cum hoc probantur contra eum vnum vel plura indicia vehementia aut violenta,

A talis quæſtionandus eſt. patet, & eſt dictum ſupra proxime in tertia regula: ſecus ſi leue, vel leuia. Nam in hoc caſu ſunt duo indicia ad torquēdum ſufficientia ſimul iuncta, ſcilicet, vnus teſtis de ſcientia, & vnum ſiue plura indicia de hæreſi vehementia, aut violenta, vt dictum eſt ſupra.

6 Quinta [h] regula eſt: q ſi quis reperitur contra ſe habere plura indicia de hæreſi vehementia & violenta, abſque alia infamia, aut teſte de ſcientia, talis eſt quęſtionandus, vt patet ex prædictis: ſecus ſi leuia. Nam in tali caſu ſunt plura indicia ad torquendum ſufficientia, ſcilicet, plura indicia de hæreſi vehementia, aut violenta. 5. Regula

B 7 Sexta [i] regula eſt: q ſi quis reperiatur de aliqua hæreſi diffamatus, & cum hoc probatur habere contra ſe vnū teſtē de ſcientia, aut etiam vnū, vel plura indicia de hæreſi vehementia aut violenta, talis quæſtionādus eſt, vt patet ex præcedentibus. Nā in hoc caſu ſunt tria in genere ſufficientia indicia ſimul iuncta ad torquendum, ſcilicet, infamia, teſtes de ſcientia, & plura alia fortia indicia. 6. Regula

8 Septima [k] regula eſt: propter infamiam tantum, aut [l] vnicum teſtem de ſcientia tantum, aut [m] indicium vehemens, vel violentum tantum, * * * * * * * * * nullus quæſtionandus eſt: 7. Regula

C nam nullum prędictorum indiciorum tantum, eſt ſufficiens ad tormentum; ſed bene duo eorū vel omnia ſimul iūcta, vt patet ex pręcedentibus: nā quæ ſingula non poſſunt, ſimul iuncta ſufficiunt, vt dictum eſt ſupra in quarta regula. de quo latius in ſumma Innocētij ſuper hac materia compilata.

COMMENT. CX.

Nulla fere eſt in toto hoc opere hac vtilior quæſtio, nulla difficilior, nec quæ maiori & diligētiori declaratione indigeat. In ea vero explicanda breuis commentarij ſunt nobis meta negligendę, idque neceſſario; quoniam niſi ita fiat, obſcurus remanebit hic locus, poteritq; quandoq; etiā mediocriter D *eruditos decipere, niſi cuncta ſingulatim declarētur declarabuntur autem, vt ſpero, multa facilitate.*

Iam tota hæc tractatio in duas potiſſimum partes eſt diuiſa, in quarum prima docet, poſſe Inquiſitores vnà cum ordinarijs reos torquere; in altera ſeptem regulis oſtendit quando torquere liceat, ibi: Quibus autem indicijs.

Et quantum ad primam partem attinet, olim in principio conſtitutę delegatę Inquiſitionis, non videtur licuiſſe Inquiſitoribus reos torquere ob periculum (vt credo) incurrendæ irregularitatis, ſed tortura aduerſus hęreticos, aut ſuſpectos per indices laicos exercebatū, nā in cōſtitutione Innocētij IIII. Olim Inquiſitores non torquebant reos.

E *incipiente.* Ad extirpanda. §. *teneatur pręterea. ita ſcriptū eſt:* Teneatur ꝑterea Poteſtas ſeu Rector omnes hęreticos, quos captos habuerit, cogere citra mēbri diminutionē, & mortis periculū, tanquam vere latrones & homicidas animarū & fures ſacramentorum Dei & fidei Chriſtianæ errores ſuos expreſſe fateri, & accuſare alios hæreticos, quos ſciunt, & bona eorum, & credentes, & receptatores, & defenſores eorum, ſicut coguntur fures & latrones rerum temporalium accuſare

accuſare ſuos complices, & fateri maleficia quæ fecerunt. *hactenus ibi.*

Cur ſtatutū vt iudices fidei reos torqueant.

Ceterum cum hinc ſecreta ſepius in hac cauſa reuelarentur, & non mediocria in fidem incommoda naſcerentur, cōmodius poſtea & ſalubrius viſum eſt ſtatuere, vt cum totum hoc crimen mere eccleſiaſticum eſſet, tota eius cognitio ac plena diſceptatio ad Inquiſitores pertineret: quę cū fieri ſape non poſſit ſine quęſtionibus, ideo cautū eſt, vt Inquiſitores & Epiſcopi poſſint reos huius criminis torquere; quod probant recentiora iura, quibus hic vtitur Eymericus: conceſſaq; inſuper illis eſt facultas, vt ſi cōtingeret quandoque irregularitatem contrahere, mutuo ſecum poſſent diſpenſare, vt patet in reſcripto Vrbani IIII. incipiente: Vt negotium. *relato ab Eymerico ſupra par. 2. atque hoc iure nunc vtimur, neq; modo vlla eſt controuerſia, an Inquiſitores poſſint reos torquere.*

Num. 2.

Arbitrio iudicis relinquitur an & quando reus ſit torquendus.

a ¶ Quibus autem inidicijs & cauſis ſufficientibus, &c. nō poſſunt, &c. infallibiles regulæ aſſignari.] *Recte plane loquitur: quoniam quando et quibus dari debeat tortura, & ex quibus indicijs et cauſis indicium fere prudentię & arbitrio relinquitur, vt is penſata delictorum & perſonarum qualitate quęſtiones adhibeat. Guido Suzaria tract. de indicijs & tortura num. 30. verſi. quæ & qualia. & Bart. in l. vlt. ff. de quæſtio. Salicetus in l. vlt. C. de quæſtio. Panormitanus in c. cum in contemplatione extra de regul. iuris. & alij.*

Quia vero hac res vſu frequens eſt, & cognitu neceſſaria, vt ī hac parte iudicibus fidei ſatisfaciamus obiter huc ſpectantia in genere erunt à nobis afferenda, inde in ſpecie ad indicia cū auctore deſcēdemus.

Priuſquam reus torqueatur, quid ſeruandum.

Primum ergo ad torturā non eſt accedendū priuſquam de delicto conſtiterit, ſeu in caſu noſtro de dicto, aut facto hæreticali: tortura enim non tam adhibetur ad inueſtigandum factū quàm ad habēdam veritatem ex ore ipſiuſmet delinquētis, cū factum vel dictum, quod dicitur eſſe cōmiſſum, diffitetur. ita & recte Franciſcus Brunus tract. de indicijs et tortura par. 2. q. 5. nu. 10. quem ſequitur Iulius Clarus in pract. crimin. § fin. q. 64. verſi. debet autē iudex. & ceteri cōmuniter. in hac autē cauſa de delicto cōſtare dicitur adhoc vt tortura poſſit inſtigi, cū adeſt ſemiplena probatio, vel ſufficiens indiciū ad torquendū, iuxta id quod dixi ſupra in hac 3. parte ſuper 3. modo terminādi proceſſū fidei. §. quare in hoc articulo.

Quando nō torquēdum.

Rurſus, ſi delictum aliter quàm per torturam probari poteſt, ad torturam accedere non debemus: quoniam regulariter non deuenitur ad torturam niſi in defectum aliarum probationum. eſt enim tortura ſubſidium quoddam extremum ad inueniendam veritatem: quamuis hodie de ſanguinariorū quorūdam iudicū conſuetudine, facile non expectatis alijs probationibus, ad torturam protinus accedatur, in quo grauiſſime erratur. Angelus. l. fi. num. 4. C. de quęſtio. Boerius deciſ. 163. incipien. An per torturam. *num. 1. Marſilius in l. 1. in princip. num. 7. ff. de quæſtio. vbi hanc fatetur eſſe communem opinionē, quam & ceteri Criminaliſtæ vno ore ſequuntur, & Panormitanus in c. cum in contemplatione. q. 2. de regul. iuris.*

In delictis

Ex hac vero proxime dicta doctrina cōſequitur,

A *in delictis manifeſtis torturam fere non habere locum, ſed in occultis, cum occulta delicta ſint difficilis probationis, ideoque facilius in occultis quæſtio vſurpatur, quàm in manifeſtis. et hęc opinio communis etiam eſt, & vſu recepta. Igneus in l. 1. §. ſtrul. num. 75. ff. ad ſenatuſc. Syllania. Bald. in l. nemo. C. de Epiſc. audient. quod ſequitur, & multis modis atque exemplis illuſtrat Franciſcus Brunus tract. de indicijs & tortura par. 2. q. 8. nu. 2. pro qua ſententia facit textus in l. vlt. C. de quæſtionibus, ibi:* Et ex his ea quæ occulta ſunt, reuelari, *vnde cum crimen hęreſis maiori ex parte ſit occultum, cum in intellectu conſiſtat, in eo frequenter tortura locum habebit, vt quid reus credat intelligatur; tametſi de eo* B *conſtare dicatur quando adſunt exteriora indicia ſufficientia ad torturam inſligēdam, vt paulo antea dicebamus.*

manifeſtis tortura raro habet locū.

Indicia præcedant torturam.

Ad hæc priuſquam ad torturam deueniamus, indicia præcedere oportet: quoniam regula communis eſt, nō eſſe à tortura inchoādū. l. 1. ff. de quęſtio. tradit Thomas de Piperata Bononiēſis Bartolo vetuſtior, tract. de fama, nu. 58. Zaſius conſi. 19. nu. 31. lib. 1. Bolognimus in additionibus ad tractatū de tormentis Guidonis de Suzaria nu. 29. & hanc teſtatur communem eſſe ſentētiam Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 64. verſi. dixi etiā. Itaq; tunc demū ad torturam eſt deueniendum, cum ſuſpectus eſt reus, & C *cum multis argumentis vrgetur.*

Indicia ad torquēdum probata eſſe debent.

Iam indicia ex quibus reus torqueri poteſt, probata eſſe debent, vt vere tradit Marſilius in pract. crim. §. diligenter. & in l. 1. §. idem. ff. de quęſtio. eſtque communis etiam concluſio, vt teſtatur Ioannes de Ami. conſi. 127. nu. 10. vbi vere addit, quodlibet indicium, ſiue adminiculū per duos teſtes ad minus eſſe probandum. idem tenuit iam antea Bartolus in l. fin. nu. 7. ff. de quęſt. & probat pleniſſime Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 22.

Indicia ſint legitima.

Itē indicia ex quibus reus torqueri poſſit, legitima eſſe debēt, & à iure approbata, uel ſaltē communi D *voto à magnis Doctoribus recepta: nā ex alijs indicijs, inter quę leuia cōputātur, nemo torqueri debet: ſed hęc qualia ſint, dicam paulopoſt cum Eymerico.*

Vbi ergo præcedentes regulæ fuerint obſeruatę, ad torturā erit deueniendum, iuxta eum ordinem et ritū, quē accuratiſſime preſcripſit Eymericus 3. par. in 3. modo proceſſum fidei terminandi. ſuper quo dixi multa, quę hanc quęſtionem illuſtrant.

Gradus torturę.

Solent à noſtris gradus torturę quinq; numerarī, eo ordine quo inſliguntur, quos omitto, quia cuiq; ſunt obuij et patētes, tradunturq; ſingulatim à Paulo Grillādo tract. de quęſtio. q. 4. num. 11. & à Iulio Claro ī pract. crim. §. fin. q. 64. verſi. nūc de gradib⁹. E *& retulit etiam Locatus in opere iudiciali verbo, tortura. & alij.*

Qualia tormenta vſurpanda.

Qualia tormentorum genera vſurpari debeant, non eſt iure cautū; ideoque arbitraria ſunt, poteſtque iudex id tormēti genus imponere, qđ ſibi ad veritatem eruendam commodius videatur, iuxta qualitatem perſonæ & indiciorum: dummodo id caueat diligenter, ne inſolita tormentorum genera adhibeat, ſed ea tantum quæ vſu indicantium prudenter recepta ſunt, vt pulchre et uere more ſuo explicat Antonius Gomez to. 3. uaria. reſolut. c. 13. num. 5. Funis

 ſeu

ſtu (vt vulgus loquitur) chorda tormentum hodie vbiq; frequens eſt, à quo non eſt recedendum.

Varia tormẽta excogitata.

Non tamen defuerunt qui plura excogitauerint tormentorum genera, vt Marſilius in repetit. l. 1. ff. de queſtio. in princip. vbi quatuordecim ſpecies tormentorum enumerat, additq; ſe alia inueniſſe, vt ſomni ſubſtractionem: quem laudat Paulus Grillandus tract. de quaſt. q. 2. quorum multos torquẽdi modos commemorat Locatus in opere iudiciali verbo, tortura. nu. 18. ceterum, vt ingenue dicã quod ſentio; hæc tractatio de nouis tormentis excogitandis carnificum eſt potius & crudelium, quam iure conſultorum et theologorum; ideoque conſulto exiſtimo omittendam.

Torqũre reos rectè laudabilis.

Laudo equidem conſuetudinem torquendi reos, maxime his temporibus, quibus facinoroſi vix vllis crucia tibus delicta cõmiſſa fatentur, immo ſæpe multi, quorum inſignis eſt audacia & impudentia, vltro delinquunt cum ſpe ſuperandi tormenta, quæ per maleficia euitant, vt docui cũ Eymerico ſupra ſuper 3. modo proceſſum fidei terminandi. §. aliqui ſunt etiã maleficiati. at vehementer reprehendo ſanguinarios iudices, qui vt vanam & inanem, neſcio quam gloriã aucupentur, noua genera tormentorum contra ius & fas miſellis reis imponunt, ita vt præ ſæuitia aut deficiant in tortura rei, aut membra rumpantur, ita vt in perpetuum reddantur inutiles. id quod grauiter etiam reprehendit Antonius Gomez to. 3. varia. reſolutio. c. 13. nu. 5. Vſitatus ergo modus nec periculoſus in tormentis retineatur, & Chriſtiani iudices habeant illa Iuriſconſulti verba ante oculos in l. queſtionis modum. ff. de queſtio. videlicet: Itaq; quæſtionem habere oportet, vt ſeruus ſaluus ſit vel innocentiæ, vel ſupplicio. *quod recte quoq; admonuit Panormitanus in c. cũ in contemplatione. q. 3. nu. 4. extra de regul. iuris.*

In crimine hæreſis omnes priuilegiati torquẽtur & quare.

His conſtitutis, quæ in genere ad indicia & tormenta ſpectant; nunc ad perſonas quæ torqueri poſſunt, accedamus: & quamuis in alijs cauſis & delictis quædam ſint exceptæ perſonæ, veluti doctores, milites, decuriones, nobiles, horumq; filij, item impuberes, id eſt, minores quatuordecim annis, item ſenes, & ſi qui ſunt ſimiles. l. milites. l. diuo Marco. l. decuriones. C. de decurio. l. 3. §. pœna militum. ff. de re milit. vbi copioſe Doctores. quod omiſſis ceteris tradunt eleganter Antonius Gomez tom. 3. varia. reſolut. cap. 13. num. 3. & ſeq. & Ioannes Rojas in ſingularibus fidei, ſingula. 209. incipien. Torqueri non poſſunt.

In hoc tamen hæreſeos grauiſſimo et horrendo crimine, nullũ priuilegium, aliquam perſonam tuetur, ſed omnes torqueri poſſunt. l. 4. C. ad l. Iuliam maieſtat. l. etſi excepta. C de maleſ. & mathe. Angelus tract. de maleſi. verbo, fama publica. Couarruuias lib. 2. varia. reſolut. cap. 9. nu. 4. Paulus Grillandus tract. de quæſtion. & tortura, q. 6. circa finẽ. Antonius Gomez & Ioannes Rojas locis præcitatis. Simancas de catho. inſtit. tit. 65. nu. 44. et ſeq. et ratio potiſſima eſt fauor fidei. intereſt enim plurimũ reipub. hæreſis detegi crimen, vt coerceatur, ne dũ latitat, inficiat & corrũpat fideles. Rurſus etiam, quoniã ſi præfatæ priuilegiatæ perſonæ ob crimẽ læſæ maieſtatis humanæ torquẽtur, vt probãt proxime cita-

A *ta leges, multo magis torqueri debent ob hæreſim, cũ longe ſit grauius diuinam quàm humanam offendere maieſtatem. c. vergentis. de hæret.*

De clericis, monachis, & ceteris religioſis perſonis idem iudicium eſt, dummodo meminerimus, & ob periculum excõmunicationis, ſi grauius torquerẽtur & læderentur, et ob dignitatem ipſam, qua decorantur leuius & mitius torqueri debere, niſi delicti enormitas, & indiciorum grauitas acriorem torturam infligendam ſuaderent.

Religioſi mitius torquendi.

Illud addit Simancas de catho. inſtit. tit. 65. nu. 50. clericos non debere torqueri à tortore laico; niſi forte clerici non poſſint inueniri, qui id facere velint, B *aut ſciant. et hæc ſententia multum mihi probatur ſi ſeruari commode poſſet. Verumtamen vſitatũ eſt iã & communiter receptum, vt à miniſtris laicis clerici torqueantur.*

Clerici à quo torquendi.

Sed quantum pertinet ad hunc locũ de torquẽdis clericis, cum pulchre & copioſe perſequitur Bernardinus Diaz in pract. crim. cano. c. 117. quem omnino videas, vt in hac re cautius agas.

Quod autem paulo antea dictum eſt de perſonis torqueri prohibitis, quas in hoc crimine torqueri poſſe oſtendimus, verum eſt, cũ torqueri prohibẽtur ob dignitatem, vel priuilegium: ſecus ſi ob ætatẽ, ſenectutem, vel partus periculum ſint torqueri prohibitæ; quoniam tunc nec in hoc crimine, nec in alijs ex- C *ceptis torquebuntur, vt optime docet Antonius Gomez to. 3. varia. reſolut. c. 13. nu. 3. circa hos tamen quid exerceri poſſit, tradidi ſupra in hac 3. parte ſuper 3. modo proceſſum fidei terminandi. §. ſcio quaſitum. cum aliquot ſeq.*

Quæ perſonæ in hoc crimine nõ torqueantur.

Minores vero 25. annis ob hæreſis ſuſpicionẽ torqueri poſſe explorati iuris eſt, vt tradit etiã Simancas de catho. inſt. tit. 65. nu. 45. minor autẽ 14. annis torqueri non poteſt, ſed terreri, & ferula cædi, vt dixi in præcitato commentario.

Poſtremo, quod de perſonis quibuſcumq; torquendis diximus in hoc crimine, idem etiam locum habet D *in quibuſcunque locis, in quibus vel ob antiquã conſuetudinem, vel ob leges municipales nullus ob delicta torqueri ſolet, vt in Auguſto & ſemper catholico Aragonum regno, vnde mihi generis origo eſt, in quo nõ poteſt per iudicẽ in delictis imponi tortura, vt agnouit etiã Antonius Gomez to. 3. varia. reſolut. c. 13. nu. 1. nam fauore fidei etiã in hoc regno quicunq; etiã priuilegiati ob ſuſpiciones hæreſis torquebuntur; neq; enim tãtum debet cuiuſcunq; loci præualere immunitas; vt ea in fidei præiudicium quãdoque conuertatur.*

In quibuſuis regnis etiam Aragoniæ, tortura locũ habet in cauſa hæreſis.

His ita conſtitutis, quæ ſunt velut fundamenta futuræ diſputationis, nunc ad indicia & cauſas, ex E *quibus ad torturam deueniri poſſit, vnà cum Eymerico accedamus.*

b ¶ Prima regula eſt, Quòd ſi delatus de hæreſi reperitur in ſuis confeſsionibus vacillans, &c.] Num. 2.

Hæc prima regula, quòd per variationem delinquentis ſumatur indicium ad torturam, pugnare videtur cum regula ſeptima eiuſdem quæſtionis, in qua dicit auctor propter vnum indicium neminem eſſe torquendum: variatio autem vnum eſt indicium. Rurſus, ob indicia à crimine remota nullus videtur torquẽdus, variatio autem indicium videtur à crimine ſatis

An variatio ſit indicium ſufficiens ad torturam.

ſatis remotum: quare dicendum videtur variationē, ſeu vacillationem delinquentis non facere indicium ad torturam, & hanc ſententiam vocat communem Carrerius in pract. crim. nu. 119. verſi. quintum indicium eſt. vbi aſſerit ſolam variationē, aut mendaciū, aut pallorem, titubationem, trepidationem, & id genus alia, quę coram iudice fiunt, non facere indicium ad torturam, ſed quandam ſuſpicionem, cum hoc ſit remotū indicium. idē tenet Marſilius in pract. crim. §. diligenter. idem conſil. 51. Grammaticus deciſ. 34. incipien. In præſenti. *Ioannes de Ami. conſil. 134. & alij quos ibi Carrerius refert.*

Qui dixerīt variationem ſufficere ad torturam.

Verum è diuerſo variationem eſſe ſufficiens indicium ad torturā, profitetur hoc loco Eymericus, idē docuit ſupra in hac 3. par. tit. de cautelis Inquiſitorum contra hęreticorum cauillationes, cautela 6. nu. 104. eandem ſententiam tenent Gondiſſaluus tract. de hęre. q. 13. n. 6. Guido de Suzaria tract. de indicijs & tortura, verſi. qua & qualia. nu. 33. Franciſcus Brunus tract. de indicijs par. 1. q. 3. n. 30. Marcus Antonius Blācus tract. de indicijs n. 220. et alij qui hos ſequuntur. & hanc dicunt fuiſſe ſententiam Baldi in l. multum intereſt. & Bartoli in l. de minore. §. plurimum. ff. de quæſt. tametſi quidam dubitent, an Bar. ita ſenſerit, nec ne.

Quæ concurrere debeant vt reus pp variationem torqueatur.

Ex his videtur valde difficile definire, quid ſit in tanta controuerſia inter tot viros graues ſtatuendū. ne quid tamen parum explicatum, aut indeciſum relinquatur in hac frequēti & quotidiana tractatione, ita mihi videtur ſentiendum: Quotieſcunque res, de qua agitur cum reo, talis eſt, circa quam exiguo temporis ſpatio obliuio cadere non facile præſumitur (quod arbitrio iudicātis relinquitur) & reus non eſt omnino ſtupidus, aut obliuioſus, ſi vel in eadem cōfeſſione, vel in diuerſis vacillet et variet, torqueri ob id poterit.

Sed in hoc articulo vltra variationem, ſequentia videntur debere concurrere. Primum, ꝙ variatio, vacillatio, ſeu mendacium committatur circa ſubſtātialia delicti, de quo quæritur. ita tradit valde ſingulariter, & iudicio noſtro vere, Paris de Puteo in tract. ſyndicatus verbo, tortura. lo primo. verſi. viſo de indicijs. quem ſequitur Carrerius in pract. crimi. nu. 119. & 120. vbi addit ſolam variationem nō facere indicium. niſi & alia concurrant, de quo paulopoſt dicam. Hos refert Iulius *Clarus in pract. crim. §. fin. q. 21. verſi. mendacium. & hanc ſentētiam prudentiſſime indicat hoc ipſo loco Eymericus, dum ait:* Negans tamen id, de quo principaliter inquiritur, queſtionādus eſt. *quare variatio circa extrinſecas quaſdam & remotas delicti circunſtantias nullo modo eſt ſufficiens indicium, ſeu cauſa ad infligendam torturam.*

Rurſus, pręter variationem & mendaciū, neceſſe eſt quòd alia ſigna delicti commiſſi à vacillante interueniant, vt quia, verbi gratia, reus aliàs ſuſpectus eſt de hæreſi, vel infamatus, quòd id crimen cōmiſerit, de quo interrogatus vacillat. ita Iulius Clarus pręcitato loco. & Simancas de cathol. inſtitut. tit. 65. num. 33.

Et hanc ſententiam ita explicatam appellat communem Plotus in repetit. l. ſi quando. num. 886. *& ita eſt intelligendus hoc loco Eymericus: quod in hoc*

A *crimine ſemper contingit, cum nemo in carcerem cōijciatur, niſi magna de delicto commiſſo præceſſerint indicia. Si quis ergo huius criminis reus, dum legitime interrogatur, vacillet, peieret, mētiatur, vt pręd iximus, ob id ad torturam rapi poterit.*

Cauſæ cur reus ſæpe vacillat.

Quam ob rem ſola variatio, aut titubatio, aut pallor, niſi & quæ tradidimus, concurrant, nullo modo ſufficiunt ad torturam; nam verecundia, timor, periculi magnitudo, rei nouitas, iudicum auctoritas, ira, dolor, recordatio futurę infamiæ, & ceterę animi perturbationes, ita ſæpe rationem impediunt & perturbant, vt ſępe etiam ſapientiſſimi & prudentiſſimi viri aliena loquantur. quam ob rem diligenter B *eſt perſcrutandum, an & quando deceat ex hoc indicio ad torturam infligendam accedere. hominibus facinoroſis, quibus familiare eſt vti fraudibus ad occultandam veritatem, facilius ob variationem infligenda tortura erit.*

Num. 3. Fama & vnꝰ teſtis ſimul ſufficiunt ad torturam.

c ¶ Secunda regula eſt, Quòd ſi quis reperitur de hæreſi diffamatus, &c.] *Hac regula ſecunda nullam habet dubitationem; nam ſi fama ſola quandoque, & vnus ſolus teſtis aliquando faciunt indicium ad torturā, vt in ſeptima regula dicemus, plane ambo ſimul iuncta pleniſſimū facient indicium. & quod hic docet Eymericus, probat ſatis aperte textus in* C *c. præterea. de teſtibus. gloſſa in l. 3. verbo, cōuictus. C. ad legē Iuliam maieſtat. vbi Cynus. Bartolus, Albericus, Baldus, Salicetus & Doctores communiter. textus in l. de minore. §. tormenta. vbi gloſſa, Bartolus & cōmuniter Doctores. ff. de quæſtio. probat plene & efficaciter Antonius Gomez tom. 3. varia. reſolut. cap. 13. nu. 7. & 10. & Carrerius in pract. crim. nu. 110. & 111. & alij quos in re facili omitto. ergo ſi quis, verbi gratia, hęreſes Lutheranorum ſecutus, imagines Sanctorum viſus fuerit ab vnico teſte conculcaſſe, fregiſſe, aut deleuiſſe, ſimulque certa fuerit fama de hoc delicto contra eum, iſque coram iudicibus fidei neget, proculdubio ex dictis illius teſtis & famæ, rapi poterit ad quæſtionem. ac talis quidem eſt* D *hoc loco Eymerici doctrina, quæ cōmunis eſt, & certiſſima, & tutiſſima.*

a ¶ Et hoc valet in ciuilibus; in criminalibus autem quamquam vnus teſtis ſemiplenā probationem non faciat, &c.] *Sententia Eymerici hoc loco eſt, in ciuilibus cauſis vnum teſtem omni exceptione maiorem facere ſemiplenam probationem; in criminalibus autem non facere niſi ſolum indicium.* *Num. 3.*

Vnus teſtis idoneus i criminalibus ſemiplene probat.

Ceterum nō video quomodo eum hic tueri poſſim; nam communis opinio eſt, vnum teſtem fidedignum & omni exceptione maiorem deponentem de facto, ſeu delicto per viſum, vel alium ſenſum corporeum, ita vt concludat, etiā in criminalibus ſemiplene probare. gloſſa in l. admonendi. ff. de iureiurando. verbo, E *exacto. & ibi Bart. nu. 36. & communiter Doctores, & pręcipue Iaſon in 2. lectura num. 92. gloſſa in l. in bona fidei C. de rebus credit. verbo, decidi oportet. circa medium. & ibidem Baldus & communiter Doctores. gloſſa in l. 3. C. ad legem Iuliam maieſtat. verbo, conuictus. & ibi cōmuniter Doctores. quod refert & ſequitur Antonius Gomez tom. 3. variæ. reſolut. cap. 12. num. 2. circa finem. idem teſtatur Zabarella conſi. 9. incipien.* In facto dominæ Bayetæ. *num. 7. & alij.*

Vnus teſtis idoneus ſufficit ad torquendum.

Atque ex his amplius infertur vnum teſtem tantum, & talem, qualem nunc deſcripſimus, facere etiam ſufficiens indicium ad torturam, vt paulopoſt etiam indicabo in ſeptima regula.

Cũ vero hoc loco in fine huius regulæ Eymericus dicit, vnum teſtem tantum facere competẽs indiciũ, intelligendum eſt ex ſententia eius, ad inquirendum, non ad torquendum: ne ſibi ſit contrarius, cum in regula ſeptima dicat, vnum teſtem tantũ non ſufficere ad torquendum: nam communis regula eſt, vnicũ teſtem ad inquirendũ ſufficere, vt teſtatur Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 21. verſi. vnus teſtis. ſed hęc amplius in ſequentibus ſuis locis explicabo.

Num. 4.

Fama cũ alijs grauibus indicijs ſufficit ad torquendum.

e ¶ Tertia regula eſt, Quòd ſi quis reperitur de hęreſi diffamatus, & cũ hoc probatur, &c.] Hæc etiam regula eſt apertiſſima & veriſſima, videlicet, famam de delicto commiſſo contra aliquem ortam, iunctam cum alijs grauibus indicijs ſufficere vt quis torqueatur. verbi gratia, publica fama eſt legitime per duos teſtes probata, Bucerũ male ſentire de Euchariſtiæ ſacramento, & hanc famam comitantur alia indicia legitime etiam probata, exempli gratia, Bucerum raro intereſſe Miſſę ſacrificio, quo tẽpore de Eccleſiæ præcepto iubetur intereſſe; aut per vnũ teſtem conuincitur in vniuerſum male ſentire de Eccleſię ſacramentis: profecto hoc caſu torqueri poterit. & ratio huius regulę eſt, quia fama alijs adminiculis corroborata, ſufficiens eſt indicium ad torturam. Gratus conſi. 57. nu. 8. lib. 2. & hanc ſententiã teſtatur eſſe communem Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. quæſt. 21. verſi. fama ſola. & Carrerius in pract. crimi. verſic. ſecundum indicium. num. 111. vbi plures affert huius ſentẽtiæ aſſertores, quos gratia breuitatis omitto.

Num. 4.

Abbatis antiqui ſentẽtia de non torquendis clericis niſi ſint infamati.

f ¶ Et dicit clericos nõ torquẽdos niſi infames.] Ex dicto Abbatis antiqui, cuius hoc loco meminit Eymericus, colligimus, qualis ſit huius loci ſententia. Abbas enim antiquus in cap. grauis. de depoſito, vt refert ibidem Panormitanus num. 6. verſic. nota vlterius. dicebat ſe nunquam reperiſſe, quòd clericus poſſit torqueri niſi ſit infamatus, quamuis alia concurrant indicia. & hęc ſententia communi multorum inſignium iuriſconſultorum voto recepta eſt, quos refert & ſequitur Bernardinus Diaz in pract. crimi. cano. cap. 117. idem in regula 125. incipiente: Confeſſus de crimine. in tertia ſublimitatione. quod ipſum probat latiſſime Carrerius in practi. crimi. num. 161.

Et quamquam hæc ſententia benigna ſit, & plurimũ clericis faueat; nihilominus verior videtur aduerſa opinio, quam ſequitur Panormitanus in dicto cap. grauis. de depoſito. num. 6. & Alciatus in cap. 1. de officio ord. nu. 43. & Simancas de catho. inſti. tit. 65. num 48.

Clericus in hoc crimine etiam nõ infamatus torquendus.

Et tametſi plurimi priorem illam ſententiam ſequantur; ea tamen nulla certa ratione nititur, nec iure probatur, vt optime monuit Panormitanus prę citato loco, hęc vero poſterior rationibus non vulgaribus nititur, quas Simancas paulo ante relatus cõmemorat: quibus adde iniquũ videri & valde à ratione remotum, ſi in cauſa fidei iuſtiſſimis & euidentibus indicijs concurrentibus non poſſet torqueri clericus, niſi & infamia laboraret. quare torquebitur A ille quidem ſicut & ceteri laici ex legitimis indicijs præcedentibus; mitius tamen & rarius, vt ſupra diximus. §. de clericis. cetera ad hanc regulã ſpectantia amplius in ſequentibus declarabuntur.

Num. 5.

Vnus teſtis cum grauib⁹ indicijs ſufficiunt ad torturam.

g ¶ Quarta regula eſt, Quòd ſi quis reperitur ſuper crimine hęreſis habere cõtra ſe vnum teſtem de ſcientia, &c.] Hæc regula etiam eſt certiſſima et pluſquam manifeſta: quoniam cõis opinio eſt, vt in ſecunda regula diximus, vnum teſtem etiam in criminalibus facere ſemiplenam probationem, & per conſequens facit indicium ſufficiens ad torturam: quare multo magis indicium faciet, ſi cum teſte concurrãt alia indicia vehementia aut violẽta. quod exigit hoc B loco Eymericus, non quòd aliter res tranſigi non poſſit, ſed quia auctor ſecuriora docet.

Vnus teſtis fide dignus ſufficit ad torturam.

Itaque vnus ſolus teſtis de viſu ſiue ſcientia, vt quia verbi gratia, audiuit Lutherũ dicentem, non eſſe purgatorium; aut vidit Lutherũ imagines ſanctorum delentem, & ſimilia, ſi ſit fide dignus ſeu omni exceptione maior, cui nihil opponi poſſit, quãuis nulla alia indicia concurrant ſiue vehemẽtia ſiue leuia, ſufficiens indicium facit ad torturam. Romanus cõſ. 431. incipien. Quædam mulier. num. 4. Clarus in pract. crim. q. 21. verſi. vnus teſtis. & hanc ſententiam vocat communem Antonius Gomez tom. 3. variæ reſol. cap. 13. nu. 7. tenet etiã Carrerius in pract. C crim. nu. 110. verſi. primo maius indiciũ. quibus omnino cenſeo ſubſcribendum.

Non dubito tamen poſſe quandoque indices à tortura abſtinere, etiamſi adſit vnius fidelis teſtis dictũ, quando reus eius eſt qualitatis & probitatis, vt facile delictum pręſumi non poſſit: tunc enim tutius erit obſeruare ea, quę poſtulat Eymericus in hac regula, quę veriſſima ſunt & ſecuriſſima.

Num. 6.

Quæ ſint leuia indicia, quæ grauia, & quæ violenta.

h ¶ Quinta regula eſt, Quòd ſi quis reperitur contra ſe habere plura indicia, &c.] Marcus Antonius Blancus tract. de indicijs. nume. 10. loquens de vario genere indiciorum, ita habet: Diſtinctio autem indiciorum leuium, & indiciorum D grauium cognoſcitur hoc modo: nam ſi frequenter & facile hoc ab illo contingit abeſſe, tunc eſt leue indicium: ſi autem frequenter & facile contingit adeſſe, tunc eſt graue indicium. hęc ille. his conſentit quod diximus ſupra par. 2. ſuper q. 55. vbi habes pleniſſime explicatum quidquid attinet ad cognoſcenda indicia, ſuſpiciones ſeu præſumptiones leues, vehementes, & violentas: quibus adde Locatum in opere iudiciali verbo, ſuſpicio. nu. 9. & multis ſequentibus.

Et de culpis vnde oriantur violenta indicia de hęreſi, habes locum inſignem in concilio Narbonenſi cap. 29. quod retuli ſupra parte 2. ſuper quæſt. 50. §. E factis autem.

Ex indicijs vehemẽtibus aut violentis torqueri poteſt reus.

Cognitis ergo culpis, factis, ſeu dictis, vnde indicia vehementia, aut violenta contra aliquem de hęreſi oriantur. facillimum erit percipere, quod hoc loco tradit Eymericus, cuius doctrina talis eſt: ex vehementibus, aut violentis indicijs torqueri aliquis poteſt, abſque infamia, vel teſtibus.

Hęc ſententia veriſſima eſt, & communis, quam probat Bartoli doctrina in l. fi. ff. de quæſt. nu. 6. quẽ ſequitur Marcus Antonius Blancus in tract. de indicijs. in 6. præmiſſo num. 39. cum multis ſequentibus.

& nu.

& nu. 178. & ceteri communiter Criminaliſtę. nam ſi vnum tantum indicium vehemens, ſeu violentum, propinquum tamen & cum crimine coniunctum ſufficiens facit indicium ad torturam, vt plene probabo in vltima regula, & tradunt practitati; multo magis facient duo vel plura ſimul iuncta, & de hac re nulla eſt dubitatio.

Si quis ergo ſcienter præſtitiſſe auxilium, conſiliū vel fauorē hęreticis conuicatur: item probetur, eundem citatos pro hęreſi informaſſe qualiter debeāt tacere veritatē, aut dicere mendacium: quoniam hinc vehementia indicia oriuntur, cum hęc operātem reddant de hęreſi vehementer ſuſpectum, iuxta veram Eymerici doctrinam parte 2. quæſt. 56. num. 3. & 4. torqueri poterit.

Et iuxta hāc ſententiā, multo magis poterit is torqueri, aduerſus quem violenta indicia ſunt probata.

Caſus autē ex quibus oriūtur indicia ſeu præſumptiones violentæ numeraui ſupra in hac 3. parte nu. 109. ſuper tit. de ſignis & indicijs, quibus diuerſarū ſectarum hęretici cognoſci poſſunt. §. illa facta.

Ex leuibus autem indicijs quemadmodum nemo capiendus eſt in hoc crimine, nec in carcerem mittendus, iuxta veriorem ſententiam, vt alibi oſtēdimus; ita nemo eſt torquendus.

Num. 7. i ¶ Sexta regula eſt: Quòd ſi quis reperiatur de aliqua hæreſi diffamatus, &c.] Hęc regula apertiſſime conſequitur ex traditis in ſuperioribus: nam ſi infamia ſola quādoque ſufficit ad torquendum, vt dicemus, & ſolus vnus teſtis, & ſolum vnum indiciū propinquum vehemens, multo magis ſufficient hęc omnia ſimul iuncta, quod patebit amplius ex his quę proxime dicemus.

Ex multis indicijs torquēdus reus.

Num. 8. k ¶ Septima regula eſt, propter infamiam tantū, &c.] Hęc poſtrema regula ceteris lucem affert: nam in ea declarat qualiter ſuperiora ſint intelligenda. vt vnus quę proponūtur in ea valde diſputabilia ſunt, in primis vero vtilia, & vſu frequentia: & ꝓpterea ſingulatim cuncta explicabo, ne quis obſcuritati, aut dubitationi locus in hac tractatione relictus eſſe videaē.

Ex ſola fama nemo torquendus.

Primū ergo dicit, Propter ſolam infamiam neminem eſſe in hoc crimine torquendum. Quæ ſententia & vera, & cōis eſt: nam ſola fama, ſeu infamia in criminalibus nō facit indicium ad torturam. Bartolus in l. milites. C. de quæſtio. Antonius de Butrio & communiter Doctores in c. veniens. el primo. de teſtibus. Ioannes And. in additio. ad Speculat. tit. de probatio. §. videndum. ad nu. 19. verbo, ſciās. Angelus tract. de malef. verbo, quod fama publica. nu. 41. Panormitan. cap. 1. nu. vlti. de purgatio. cano. & hanc opinionem vocat communem Marſilius ſingula. 97. incipien. Fama ſola. & Iaſon in repetitio. l. admonendi. nu. 251. ff. de iureiuran. & ceteri quos refert Petrus Dueñas in regula. 300. incipien. Fama in criminalibus. fallentia. 4.

Ob ſolam famam quādo quis torquēdus.

Verum hæc communis opinio quandoque fallit: nam primo ſola fama, ſeu infamia ſufficere dicitur ad torturā, quando eſt vehemens. ita expreſſe cōcludit Bartolus in conſil. 191. incipien. Domino paci. quod ſequitur Baldus in c. 1. §. iniuria. de pace iuramento firmanda, in vſibus feudo. Felyn. in c. veniēs. 1. de teſtibus. nu. 15. Marſilius in pract. crimi. §. diligenter. nu. 19. idem conſi. 3. nu. 6. & conſi. 49. n. 65.

A & ſingul. 97. & 205. Thomas Grammaticus deciſ. 34. incipien. In præſenti. nume. 52. & alij plurimi, quos refert & ſequitur Petrus Dueñas in regula 302. incipien. Fama in criminalibus. in prima limitatione. & hęc ſententia ſępe locum habere poterit, vt ex tradendis patebit.

Sed tota difficultas poſita eſt in cognoſcendo, quæ dicatur fama vehemēs. & Marſilius in l. de minore. §. plurimum. nu. 30. & Grammaticus in dicta deciſ. 34. nu. 53. ex Baldo dicunt arbitrio iudicantium relinquendū eſſe, quādo dicatur fama vehemens: quod nos libenter amplectimur; verum declarandum putamus in gratiam lectoris, ne quis temere arbitratu

Fama vehemēs, quæ dicatur.

B ſuo famam vehementem eſſe facile pronunciet.

Ergo ſi à fidedignis perſonis orta ſit, ſi frequēs ſit, ſi ob id quis viciniā, amicoſue, aut viros probos, & plures ſcādalizauit, & alijs quibuſdam modis, quos retuli ſupra in hac 3. par. ſuper 2. modo proceſſum ſidei terminandi. §. ſed quęret quiſpiam. malam de ſe opinionem ſeminauit; is vehementer diffamatus cenſendus erit, & ob id torqueri fortaſſis iuſte poterit.

Ad hęc, ſola fama indiciū ſufficiens præſtabit ad torturam, cum reus, de quo mala fama inualuit, aliàs erat malę opinionis & famę, malæ vitæ, & malis moribus præditus. Gandinus tract. de maleſi. in rubri à quo vel à quibus poſſit fama incipere. nu. 12. Augu-

C ſtinus Ariminenſis apud Angelum. tract. de maleſi. verbo, ꝙ fama publica. nu 44. quos refert & ſequitur Petrus Dueñas in dicta regula 301. incipien. Fama in criminalibus. in 3. limitatione. quibus in hoc crimine propterea libētius cenſeo ſubſcribēdū; quoniam qui deprauatis ſunt moribus prçditi, facilius in errores & hęreſes labuntur, quàm alij. & pręſertim in eas, quæ oriuntur ab eo vitio, quo ſunt irretiti: nam intemperatiſſimi, & ad venerem multum procliues facilius inducuntur ad credēdum ſimplicem fornicationem non eſſe peccatum. vnde aduerſus tales ob ſolam infamiam, legitime tamen probatam, poterit Inquiſitor ad torturam accedere.

D Præterea, quando ſimul cū fama adeſſet fuga delinquētis, is torqueri poſſet. auth. de exhiben. reis. §. ſi vero. auth. de ſanctiſsimis Epis. §. ſi quis autē. Bartolus in l. fin. ff. de quæſtio. Gratus conſ. 48. n. 8. volum. 2. Ioannes Imola, & ibi Felyn. nu. 6. in c. nullus. de præſumptio. immo Antonius Gomez tom. 3. varia. reſolu. cap. 13. nu 10. verſi. quartum indiciū. addit, ſolam fugam poſt delictum commiſſum ſufficiens indicium eſſe ad torturam. quod qualiter intelligi debeat, pulchre docet Carrerius in practi. crimi. nu. 112. verſi. tertium indicium.

Fama cū fuga ſufficit ad torturam.

Item, fama cum dicto cruceſignati ſeu familiaris ſancti officij, ſeu cuiuslibet alterius catholici contra

E aliquē, ſufficiens facit indicium ad torturam. Bartol. conſi. 191. incipien. Domino paci. Paris de Puteo in tract. ſyndicatus. verbo, an fama nu. 3. & Marcus Antonius Blancus tract. de indicijs. nu. 315. & alij. Quod & verum eſt, quamuis hoc non præſtet ſola fama, cum dictum vnius (quem ſyndicum ſiue officialem vocant practitati) quaſi teſtis ſuperaddatur.

Fama cū dicto vnius ſufficit ad torturam.

Iam ſola fama dicitur facere plenum indicium ad torturam, cum originem habuit ab honeſtis perſonis & fide dignis. Marſilius in dicta l. de minore. §. plurimum, num. 30. ff. de quæſtio. Salycetus in l. ea quidem.

Fama à fide dignis orta ſufficit ad torturam.

dem.C.de accuſatio. Franciſcus Aretinus in dicto c. veniens.nu.36. de teſtibus. Paulus Pariſius conſil. 153.incipien. In cauſa iſta.*nu.12.volu.4.facit textus in c. cum in iuuentute. de purgatio. cano. hoc ipſum profitetur expreſſius Hippolytus Marſilius cõſil.3.incipien.* Sæpe ac ſępius decreui.*nu.5. & ratio eſſe poteſt, quoniam perſona honeſta & integra, à quibus fama duxit initium (iuxta ea quæ in ſuperioribus tradidimus (vehementem famam faciunt; ex vehementi autem fama torqueri reus poteſt, vt oſtẽdimus paulo ante. §.verum hęc.*

Fama orta ſimul cũ delicto an ſufficiat ad torturam.

Denique ſola fama indicium faceret ad torturam quando orta eſſet contra aliquem à perſonis fide dignis, cum primum delictum eſt cõmiſſum; verbi gratia, ſi cum combuſta eſt Eccleſia, aut Sãctorum imagines deleta & fracta, aut violata Sacramenta, protinus nec temere, nec ab ſtultis oritur fama, Bucerũ id feciſſe; tunc is & capi poterit & torqueri: quoniam fama ſtatim cum commiſſo crimine orta, crimini ineſſe videtur. ita Gandinus tract. de maleficiys tit.de quæſt. & tormentis, num.39. verſi.ſed de vno quæro. quem refert & ſequitur Franciſcus Caſonus tract.8. de indiciys ex dicto in delicto, ſeu poſt delictum, cap.2.num.2. & aly.

Verum plurimum in hoc caſu pendendum exiſtimo à quibus fuerit orta fama; item an veriſimiliter is qui infamatus eſt, id delictum committere potuerit: nam vt in eodem exemplo perſiſtamus, ſi Bucerus male putabatur prius de ſacris imaginibus ſentire, ſi raro viſus eſt eis caput aperire aut reuerentiam exhibere, forte torqueri poterit. itaque ne quid durius dicam, tunc crederem ex fama orta cõtra aliquem, quamprimum fuit delictum cõmiſſum, ad torturam poſſe deueniri, quando alia concurrerent adminicula, aliéq; coniecturę veriſimiles pręceſſiſſent: quod arbitrio prudẽtis iudicis arbitror relinquẽdũ.

Num. 8. Vnus teſtis ſufficit ad torturam.

l ¶ Aut unicum teſtem de ſcientia tantũ.] *Ex his quę diximus ſupra ſuper ſecunda, & quarta regula fit perſpicuum, vnicum tantũ teſtem omni exceptione maiorem, ideſt, talem cui nihil opponi poſſit, facere ſufficiẽs indicium ad torturam, tum quia etiam in criminalibus facit ſemiplenã probationem; tum quia qui dicto vnius teſtis vrgetur, grauiter eſt de crimine infamatus apud iudicem competentem: & propterea abſque vllo erroris periculo torqueri poteſt. & hęc eſt cõmunis opinio, vt ait Ruinus conſi.147. lib.5. quam tenẽt aly, quos refert & ſequitur Iulius Clarus in pract.crimi.q.21.verſi.vnus teſtis. Eymericus vero, vt tutiora traderet, non ſufficere vnũ teſtem dixit. & eius dictum veriſſimum eſt, quãdo teſtis non eſſet omni exceptione maior: tunc enim non faceret indicium ad torturam, niſi alia concurrerent indicia, & adminicula.*

Num. 8. An ex vno indicio vehementi, aut violẽto quis torqueri poſſit.

m ¶ Aut indicium vehemens, vel uiolentum tantum.] *Grauis eſt difficultas, An propter vnum indicium tantum vehemens, aut violentum aliquis torqueri poſſit. hanc quæſtionem mouet Bartolus in l.fin.ff.de quæſtio.nume.6. quam proſequitur copioſe Marcus Antonius Blancus tract.de indicijs nu.39. verſi.ſexto pręmitto.*

In hoc dubio non deſunt qui dicant arbitrio iudicũ eſſe relinquendũ, an ſufficiat vnum indicium, vel cõtra plura exigantur ad torquendum: leges enim loquentes de indicijs idoneis & ſufficientibus ad torturam, omnes fere loquuntur in plurali, vt in l. 1. in principio, & in l.vnius.§.1. & in l.vlti.ff. de quæſt. vbi plura indicia poſtulari videntur. Aliquę tamen gloſſę ſunt, quę videntur ſentire vnum tantum indicium ſufficere, vt ĩ l.ſi quis. C.ad leg. Iuliã maieſtat. & in l.vlt.ff.de quæſt. vbi gloſſa verbo, ſuſpicionibus. de ſuſpicione loquitur in ſingulari. quę omnia latius proſequitur Salycetus in l.vlt.C.de quæſt.nu.7. verſi. quęro, an ſufficiat vnum indicium.

Verum omiſſis in hoc articulo prolixis multorum altercationibus, breuiter & reſolutiue dico, ꝙ ſi indicium eſt leue, & remotum à delicto; tunc non ſufficit ad torturam abſque alijs adminiculis ſuffragantibus, et ad crimen ipſum propius accedẽtibus, iuxta doctrinam cõem traditam à nobis in pręcedentibus: quare ſola fama, quia indiciũ eſt à crimine remotum, regulariter non ſufficit ad torturam. de ceteris indiciys & præſumptionibus leuibus idem eſt iudicium.

Si vero indicium eſt propinquũ, vrgens, vehemẽs, & (vt cum Eymerico loquar) violentum; tunc vnicũ ſufficit ad torturã, vt vnus bonus teſtis de viſu, vel confeſſio extra iudiciũ, vel res furto ſublata apud aliquem reperta. ita Bartolus in dicta l.fin. nu.6.ff.de quęſtio. Salycet.in l.fi.C.de quæſtio. & Marcus Antonius Blãcus tract.de indicys.nu.45. vbi dicit hãc eſſe cõem opinionem, à qua in praxi non eſt recedendum: quoniam hęc indicia licet ſingularia ſint; cum tamen negotium ipſum ſeu delictum comitentur, & raro ab eo cõtingat abeſſe, abſque dubio ſufficiunt ad torturam. hanc opinionem ſatis confirmant Iulius Clarus in pract.crimi.§.fin.q.21. verſi.vnus teſtis. & Antonius Gomez tom.3. varia.reſolut. cap.13. nu.7. & 8. & ceteri criminaliſtæ.

Ac poſtremo de varijs indiciorum generibus, & an ex illis quis poſſit ad pœnam ordinariam condemnari, videto Boerium deciſ.164.incipien. Alia inſuper orta fuit quęſtio.

Quare ſi hęretici cõbuſti oſſa vel veſtes religioſe cultę apud aliquẽ reperiantur, cũ hoc ſit vehemẽs hęreſis latentis indiciũ, is torqueri poterit, vt intelligatur, quid credat de Eccleſia hęreticos puniente.

Idem dicas de illis, qui ſciẽter recipiunt litteras, vel munera ab hęreticis miſſa, nulla cauſa apparẽte, qua excuſari poſſint. huc referas illa opera, quę reddunt operantes violenter ſuſpectos: vt ſe circumcidere, hęreticos adorare, dęmones obſecrando inuocare, & ſimilia, de quibus pleriſq; locis egimus. ob hæc n. indicia etiam ſingularia torqueri poterunt, quicũque dixerint ſe nõ feciſſe malo animo; aut non habere errorẽ in intellectu, cum non ſit veriſimile hæc tam horrenda à quoquam patrari abſque mentis errore. Simancas de catho.inſti.tit.65.nu.52. ex ſentẽtia Albertini tract.de agnoſ.aſſert.q.36.in fine.

Ac de varijs quidem indiciorum generibus, quæ ad hunc locum ſpectant, multis locis egimus, nempe parte 2.ſuper quæſt.53. §.iam vt nihil. & ſuper q. 55.eiuſdem 2.partis. item parte 3.nu.109.tit.de ſignis & indicijs, quibus diuerſarum ſectarum hęretici cognoſci poſſint §.illa facta. adde. Locatũ in opere iudiciali. verbo indicium.

n ¶ Aut propter indicia vehementia, aut violenta tantum.] *Hęc verba erant in omnibus codicibus* Num. 8.

tam

Locus animaduerſus.

tam impreſſis quàm manuſcriptis, ea tamen omnino duximus omittenda, cum ex diametro pugnent cum traditis in quinta regula præcedenti, vbi ſcripſit auctor, ob plura indicia vehemētia, aut violenta aliquē torqueri poſſe. nec vllo modo crederem hęc ſcripſiſſe auctorem, ſed ab imperito quopiam librario temere, & aliud cogitante, dum ſcriberet, addita fuiſſe. et ſequentia apertiſſime indicant hęc non eſſe auctoris verba, cum protinus adiungat, duo aut plura ex his indicia ad torturam ſufficere.

APPENDIX SEV COROLLARIVM ad ſeptem Eymerici regulas de cauſis torquendorum reorum.

Confeſſio extraiudicialis ſufficit ad torturam.

DIxi hactenus ſummatim quidquid pertinebat ad declarandas ſeptem propoſitas ab Eymerico regulas. ſed quoniam ex alijs cauſis & indicijs amplius rei huius criminis in hoc tribunali torqueri poſſunt; ideo breuiter eas quoque adiungemus.

Ergo præter memorata indicia, confeſſio delinquētis extraiudicialis ſufficiens quoque indicium erit & probabile ſatis ad torturam. gloſſa ſingularis in l. capite quinto. ff. de adulterijs. vbi Bartolus, Raynerius, Angelus, & cōiter Doctores. Bartolus in l. fi. nu. 6. ff. de quæſtio. & ceteri, quos longo ordine refert Antonius Gomez tom. 3. varia. reſolut. cap. 13. nu. 8. & 9. & Iulius Clarus in pract. crimin. §. fin. quæſt. 21. verſi. confeſſio extraiudicialis. & Carrerius in pract. crimi. num. 121. verſi. ſeptimum indicium.

Si quis ergo dixerit inter amicos, aut alibi (referendo, ſeu iactando, aut gloriando, aut alijs modis, vt ſæpe contingit) ſe ſæpius concionibus hæreticorū interfuiſſe, cœnam more eorum ſumpſiſſe, Mahometum adoraſſe, dæmones inuocaſſe, aut aliquid hæreticale dixiſſe vel commiſiſſe, vbi conſtiterit per teſtes legitimos de eius confeſſione extraiudiciali; vocari poterit, & interrogari, & vbi expediens fuerit, iudicatum in carcerem mitti, & ſi negat, torqueri ob illā confeſſionem poterit.

Ad hęc ſi factum vel dictum hęreticale confiteatur, intentionem autem prauā hęreticandi neget, torqueri poterit vt intentionem declaret: & hoc poſtremum vere aſſerit Albertinus tract. de agnoſ. aſſertionib. q. 36. circa finem, quem ſequitur Iacobus Simancas de catho. inſtit. tit. 65. nu. 52.

Addit Antonius Gomez tom. 3. varia. reſol. nu. 8. verſi. ſecūdo. quia. multorū, quos ibi refert, ſententiā eſſe, vſqueadeo verum eſſe confeſſionē extraiudicialem eſſe ſufficiens indicium ad torturā, vt ſi reus poſitus in tormento confiteatur delictum, non requiratur poſtea aliqua perſeuerantia vel ratificatio, quia ſufficit illa confeſſio extraiudicialis, quę præceſſit, vt poſtea plene probet confeſſio quę ſequitur in tormento, vt reus definitiue condemnetur ſine aliqua alia ratificatione: licet aliàs regulariter ſemper requiratur, quando poſitus ſit in tormento ratione aliorum indiciorum & confiteatur delictum.

Confeſſio extraiudicialis in tormentis iterata, ratificari debet.

Verum hęc ſententia obſeruanda non eſt in praxi. tum quia nullo iure nititur; tum quoniam generaliter ius diſponit confeſſionem factam in tormentis ratificandam: poſtremo, quia cum confeſſio extraiudicialis iam ſit ſuum effectum operata, vt ſcilicet ex

A ea reus torqueri poſſit, non debet alium effectū operari, vt ſcilicet non requiratur ratificatio ita aſſeris, & vere, Antonius Gomez prædicato loco.

Si quis autem fuerit ſacerdoti confeſſus, iſque vel per malitiam vel per imprudentiam aut ebrietatem confitentis delictum detegat. talis confeſſio ſeu reuelatio nullū prorſus effectum producit, vt dixi ſupra par. 2. ſuper concilio Tarraconenſi. §. ſed hic eſt pulchra difficultas. & §. ſeq.

Socius criminis an faciat indicium ad torturam.

An autem ſocius criminis faciat indicium ad torturam, quæri ſolet: ſed verior & receptior ſententia eſt, non ſumi hinc ad torturam indicium, quāuis qualis qualis præſūptio inde oriatur Boerius deciſ. 319. B incipien. Socius criminis. Ioānes de Anania cōſ. 59. incipien. uiſa inquiſitione, Grāmaticus deciſ. 28. incip. Magnificus Ioānes. nu. 14. et alij multi per hos relati.

Si tamen duo ſocij criminis aduerſus aliquem deponant, & is neget; tunc torqueri poterit. Boerius dicta deciſio. 319. Iulius Clarus in practi. crimi. §. fin. q. 21. verſic. ſed pone.

De confeſſione facta coram iudice incompetenti, an faciat indicium ad torturam, longa à noſtris inſtituitur diſputatio, quę cum ad hoc negotium conferre poſſit, non eſt contemnenda: ſed cum breui oratione concludi non poſſit, videndus eſt Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 21. verſi. ſed hic quæro.

C Libri vero hæreticorum apud aliquem reperti, an indicium faciant ad torturam, ex qualitate perſonarum, penes quam reperiuntur, penſandum erit, iuxta id quod tradidimus ſupra in hac 2. parte. ſuper cap. Fraternitatis. de hęret.

An aduocatus admittatur, cum quęritur an indicia ſufficiant ad torturā.

Poſtremo videndū eſt: An cum diſputatur in hoc tribunali, num reus ſit torquēdus nec ne, debeat eius aduocatus ad diſputationē admitti, vt videatur num ſufficiētia ſint indicia ex quibus eſt torquēdus reus: & cum agatur de grauiſſimo delinquētis præiudicio, ne indefenſus videri poſſit, uocandum eſſe aduocatū, vt reum iuſte, ſi poteſt, tueatur, reſpōdit Auctor repertorij Inquiſitorū verbo, aduocatus. §. ſed an aduocatus. & verbo, tortura. §. an aduocatus. D

Hoc exploratum eſt, indiciorū exemplum, ſeu copiam reo dandam eſſe, & cōcedendā dilationē ad ea diluenda, & ſuam innocentiam probandā. hoc. n. & naturalia & humana iura fieri iubēt, & iuriſcōſulti vno ore fatētur, & tradūt paſſim criminaliſtæ, quos in re facili conſulto omitto; interim videto Antoniū Gomezium tom. 3. variarum reſolut. cap. 13. nu. 21.

DE TESTIBVS IN negotio Inquiſitionis.

QVAESTIO LXII.

E

An Inquiſitor cogere poſsit teſtes ad teſtificandum.

SVMMARIVM.

1 Inquiſitor ſuper crimine hæreſis, & id contingentibus teſtes recipere poteſt:
2 Et ad veritatem dicendam iuramēto illos cogere.
3 Ac eos iterato examinare.

SExageſima ſecũda quæſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor teſtes poſsit compellere ad iurandum de dicenda eidẽ in cauſa fidei veritate, ac etiam pluries eos examinare?

1 Reſpõdemus quòd ſic: nam Inquiſitor poteſt & debet inquirere ſuper hæretica prauitate, & in tali Inquiſitione teſtes examinare, de qua teſtium examinatione habetur in cap. Vt officium. §. verum. de hæret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Verum quia in tam graui crimine cũ multa oportet cautela procedi (vt in reos ſine vllo proferatur errore dure ac digne ſeuéritas vltionis) volumus & mãdamus, vt in examinatione teſtiũ, quos recipi ſuper crimine prędicto, ipſumq; contingẽtibus oportuerit, &c.

2 Teſtes[a] autem cogendi ſunt in cauſis eccleſiaſticis veritatẽ deponere medio iuramento. extra de teſti. cogen. Peruenit. aliàs teſtimoniũ non valeret. & extra de hæret. c. Excommunicamus itaque. §. adiicimus. dicitur, ꝙ Archiepiſcopus vel Epiſcopus, (& idem de Inquiſitore) parochiam, in qua fama fuerit hęreticos habitare, circumeat, & ibi tres vel plures boni teſtimonij viros, vel etiã ſi expedire videbitur, totam viciniam iurare compellat: & ſequitur infra: Si qui vero ex eis iuramenti religionem obſtinatione dãnabili reſpuentes iurare forte noluerint, ex hoc ipſo tamquam hęretici reputentur.

3 Quòd[b] autem pluries poſsint examinari, ita docet Archid. in c. Vt officium. §. verũ. ſuper ver. teſtium. vbi dicit ſic: Inquiſitor debet eſſe ſollicitus, vt ſi teſtes confuſe depoſuerint, & de cauſa ſcientiæ minus plene requiſiti fuerint, ꝙ iterato cũ eis inquirat: nam hoc de iure fieri poteſt. extra de teſti. Per tuas. Ad hoc. ff. de quæſtio. Repeti.

Supra pag. 107.

COMMENT. CXI.

Diſputatio de teſtibus.

E*Ymericus abſoluta diſputatione de tortura, alteram nunc exorditur de teſtibus; cuius cognitio quàm ſit vtilis & neceſſaria, res ipſa indicat. proſequitur vero hãc tractationem multis quæſtionibus, quas ſingulatim tutiora & communiora tradentes breuiter enarrabimus.*

Sed illud præfandum eſt; circa teſtes in hoc crimine multa eſſe ſingularia fauore fidei inducta, quæ in alijs criminibus nõ admittũtur: quę qualia ſint, ſuis locis declarabitur. & in hac prima quæſt. duo potiſſimum docet. primũ eſt de compellendis teſtibus: alterũ de eiſdẽ interrogandis, ibi: Quòd autẽ pluries.

Teſtes quicũq; in hoc crimine cogẽdi ad teſtificandum.

Quantum ad primam concluſionẽ attinet, licet dubitatũ ſit, an in cauſis criminalibus teſtes cogi poſſint ad teſtimonium ferendum. c. dilectorũ. de teſti. cogen. nunc tamen omiſſis in hac re futilibus quæſtionibus dico, in crimine hęreſis quoſcunque quacunq; auctoritate præfulgeant, compellẽdos eſſe ad iurandum de dicenda veritate. Zanchinus tract. de hęret. cap. 13. nu. 9. & ibi late Campegius. Reperto. Inquiſitorum verbo, teſtes. §. an ſi teſtes. Felyn. in dicto c. dilectorum, nu. 3. de teſtibus cogen. Ioãnes Rojas ſing. 197. incipiente: Teſtificari in criminalibus. *Simancas de catho. inſtit. tit. 64. nu. 12. & ſeq. & alij.*

Nec vero putãdum eſt, ab hac regula aliquos eximi, quoniã omnes compelli poſſunt non obſtante quA libet priuilegio. faciunt quæ tradunt Innocentius in c. 1. nu. 5. de teſti. cogen. Hoſtien. & Ioan. And. in dicto c. dilectorũ. de teſti. cogen. Repertorium Inquiſit. verbo, teſtes. §. an ſi teſtes. Ioan. Rojas in dicto ſingu. 197. Socinus regula 509. incipiente: Teſtificari in criminalibus. *fallentia 3. item compelli poſſunt quilibet religioſi, Syluester in ſum. verbo, teſtis. q. 8. Cãpegius ad Zanchinum cap. 13. verſi. & quoniam. tradit Archidiaconus in c. vt officium. §. verum quia. de hęret. lib. 6. relatus ſupra parte 2.*

A teſtificando in hoc crimine nemo excuſatur.

Sed prę̨ter ceteros ſingulariter Guido Fulcodius hoc docuit in conſultationibus ad Inquiſitores, q. 8. in hæc verba: A ferendo teſtimonio priuilegiatos B excuſari non puto, niſi ſuper hoc ipſo priuilegiũ ſpeciale haberent, quia ad veritatem detegendam in hoc caſu omnes tenentur, vt infra dicã: ſed nec iuramento, vel voto in contrarium emiſſo. nam licet veritatem celare poſsimus hoſti vel perſecutori, vt 22. q. 2. ne quis. iudici tamen veritatẽ inueſtiganti eam occultare mortale peccatum eſt, vt 11. q. 3. quiſquis. ergo iuramẽtum vel votum in contrarium emiſſum non eſt ſeruandum. 22. q. 4. in malis. & determinant quęſtionem expreſſe. extra de teſti. cogen. peruenit. & cap. vlt.

Sed nec excommunicatio ordinarij nocet, qui illos excommunicare prę̨ſumpſit, qui coram InC quiſitoribus deponerent veritatem: Tum quia nõ poteſt inferior ſuperiorẽ ſuis diffinitionibus ſubiugare. 21. diſt. inferior. Tum quia maiori eſt potius obediendum. 11. q. 3. qui reſiſtit. Tum quia huiuſmodi ſententia cõtinet errorem expreſſum. extra de ſentent. excom. per tuas. nec eſt quæſtio, quin in crimine hęreſeos teſtes ſint compellendi, vt extra de hæret. excõmunicamus. *hactenus Guido Fulcodius, à quo nuſquã diſcedit hic Eymericus.*

Sed opportune hic quæritur, an ſi aliquis vocatus ab Inquiſitoribus ad teſtificandum contra aliquem, & non impeditus recuſet venire, aut dicere teſtimonium, præter alias pœnas, quas propterea meretur, D fiat etiam ſuſpectus de hæreſi, & tãquam fautor, aut celator hæreticorum haberi & puniri poſſit. Geminianus & alij in cap. vt officium. §. verum de hæreti. lib. 6. compellendum dicunt eſſe teſtem, ſi ſe à dicendo teſtimonio ſubtraheret in hac cauſa, ſed dubitationi propoſitæ non ſatisfaciunt.

Teſtis renuẽs dicere teſtimonium, an ſit ſuſpectus.

Ego diſtinguendum putarem, an is teſtis vocetur ad teſtificandũ contra perſonas ſibi ſanguinis vel affinitatis coniũctas, vel amiciſſimas, vt contra parentes, fratres, & alios aſcẽdentes, vel deſcendentes, vel tranſuerſales, an vero contra alios quoſlibet cũ quibus nec ſanguinis nec magnę amicitiæ vinculo eſt cõiunctus: nam in primo caſu quamuis ob inobedientiã E & contumaciam, quia Inquiſitoribus non ſatisfecit in hac cauſa, iuſte pręcipientibus, puniri poſſit, at nõ videtur vlterius ſuſpectus tamquam fautor vel celator habendus, quoniam affectione carnali potius, quàm aliquo intellectus errore, aut odio cõtra fidem catholicam id facere prę̨ſumendum eſt, argumento eorum quę diximus ſupra par. 2. ſuper q. 56. §. ſeu aliàs fauorem.

In ſecundo vero caſu fautor quãdoque cenſeri poterit, aut celator, & velut talis puniẽdus conſiderata perſona, & negotij de quo agitur, & inobedientia aut

ſtæ aut contumaciæ qualitate.

Celatores in hac cauſa qui dicãtur.

Nomine autem celatorũ hoc loco non ſolũ intelligimus eos, qui quos cognoſcunt hæreticos, aut ſuſpectos omittunt iudicibus reuelare, cum poſſint, iuxta concilium Tarraconenſe relatum ſupra par. 2. §. Celatores. ſed illos quoque multo magis, qui coram iudicibus ſcienter & prudẽter renuunt comparere, vt hæreticos occultent, aut poſtquam comparuerint de illis interrogati, ſupprimunt malitioſe quam noſcũt veritatem, ne illi contra quos proceditur, deprehendantur, aut puniantur.

Num. 2.

Teſtes iurate debent cum deponunt.

a ¶ Teſtes autem cogendi ſunt, &c. veritatẽ deponere medio iuramento, &c. aliàs teſtimonium non valeret.] *Hoc ipſum docuit Eymericus ſupra in hac 3. parte, nu. 82. vbi dixi in §. quilibet horum.*

Et quamuis iuramentum ſit de validitate teſtimonij, quia ſine iuramento teſtimonia teſtium non valent. l. iuſiurandi. C. de teſtibus. non tamen eſt de ſubſtantia & eſſentia teſtimonij. ſed de his vide Repertorium Inquiſitorum, & Locatum in opere iudiciali verbo, iuramentum.

Num. 3.

Teſtes ſæpiꝰ examinãdi.

b ¶ Quòd autẽ pluries poſsint examinari, ita docet, &c.] *Hoc ipſum docuit iam olim luculenter Guido Fulcodius in conſultationibus ad Inquiſitores q. 15. cap. 16. & 17. in hac verba:* Et ſi teſtes inueneritis confuſe depoſuiſſe, & de cauſa ſcientiæ minus plene requiſitos fuiſſe, ſuppleatis omiſſa; & eos de cauſa ſcientiæ, & cauſa cauſæ, vbi faciẽdum videbitur, ſollicite requiratis; quod ſic fieri poſſe, ſcilicet iterari teſtium interrogationes omiſſas, dicit decretalis de teſtibus, per tuas. & concordat. l. ff. de quęſtio. repeti.

Cap. 17.

Et hoc dico cum tanta diligentia faciendum, quia illis, contra quos inquiritur, pręcluditur via iuris in notitia teſtium, & reddendis interrogationibus, prout in iure fieri conſueuit: & quanto magis eis præcluditur, tanto ſollicitudo maior vobis incumbit; adeo quòd etiam de inimicitia teſtium per vos debetis inquirere, cum non poſsint alij diuinare; & niſi teſtes plene & plane in omnibus concordauerint, melius eſt vobis purgationem indicere, vel differre ſententiam, quàm damnare. *hactenus Fulcodius, quibus nihil poteſt prudẽtius vel tutius in hac cauſa præſcribi.*

In cauſa hæreſis clara eſſe debent teſtium dicta, & quare.

Tametſi vero in omnibus cauſis enitendum ſit, vt clara & aperta ſint teſtium dicta; in crimine tamen hæreſis id eſt præcipue obſeruandum, pręſertim cum ſæpe contingat ex vnius voculæ mutatione, additione, ſubtractione, aut declaratione, vel adeſſe hęreſim, vel abeſſe: quod in primis contingit teſtibus imperitis, qui neſciunt veritates catholicas ab erroribus ſecernere & ſeparare; & propterea in hac cauſa omnino eſt vitanda in teſtium dictis vel obſcuritas vel ambiguitas.

In dubiis dictis id accipiendum qđ delictum excludit.

Sed cum in dictis teſtium deponentiũ contra aliquẽ de dicto hęreticali contingit obſcuritas, ſeu ambiguitas, ita vt dictum illud & ad delictũ & ad non delictũ referri poſſit, aut hæreſim includere, ſeu contra excludere, nec teſtis aut reus adſit, vel ſciat dictum ſuum interpretari; tunc ille ſenſus accipiẽdus eſt, qui delictum excludit. l. ſi quis intentione. ff. de iudi. Innocentius in c. dudum. de electio. tradit Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 29. nu. 19. & co-

A *pioſius q. 34. nu. 48. & ſeq. &* Ioannes Rojas *tract. de hęre. par. 1. nu. 199. & ſeq. quotiens enim verba propoſitionum, de quibus reus accuſatur, duplicem poſſunt habere ſenſum, catholicum vnum, hęreticum alterum, ſenſus catholicus accipiendus eſt fauore delinquentis. l. fauorabiliores. ff. de regu. iuris.*

Exemplũ de propoſitione habẽte duplicẽ ſẽſũ, vnũ catholicum, alterũ hæreticum.

In qua re, vt cetera exempla omittam, appoſitiſſimum eſt illud quod de Florianis & Colluthianis hęreticis refertur in c. quidã autẽ. 24. q. 3. relato apud Eymericum par. 2. quorum Colluthiani Deum non facere mala aſſerebant; quæ verba de malo culpę accepta, catholica ſunt, ſed de malo pœnæ intellecta (vt illi intelligebãt) hęretica ſunt; et ppea fuerũt dãnati.

B *Floriani contra, aſſerebant, Deũ creaſſe mala, quę de malo pœnæ ſumpta, catholica ſunt, hęretica vero de malo culpæ, vt ab illis intelligebatur; quemadmodũ pulchre ibi declarat doctiſſimus Turrecremata.*

Dictũ dubiũ quando non ſumẽdum in bonã partẽ.

Veruntamen hęc interpretatio in meliorẽ ſenſum, tunc iudicio meo locum habet, cum is qui protulit dictum dubiũ, vir probus eſt, & omni mala ſuſpicione carens; tunc n. in tali viro non eſt præſumẽdum delictum: ſecus autem eſſet cẽſendum, cum is qui protulit verbum dubium, aliqua alia ſiniſtra ſuſpicione laborabat, vt quia vel infamatus eſſet de hæreſi, vel ex ſuſpectis prouincijs eſſet, veluti Anglia, Germania, aut ſimilibus, vbi nunc hæreſes pullulant. argu-

C *mento textus in l. aut facta. §. perſona. ff. de pœnis. l. quòd ſi nolit. §. qui mancipia. ff. de ædilit. edicto. ibi:* Seruos bonos eſſe, quia nationis non infamatæ; quoſdam malos videri, quia ea natione ſunt, quæ magis infamis eſt. *hęc ibi. tradit* Ioan. Rojas *(cui libenter ſubſcribo) trac. de hęre. par. 1. nu. 205. et ſeq.*

Hæc vero in hoc tribunali magnum momentũ habẽt, ad excuſandos rudiores quoſdam, qui ſępe abſq; hæreſis malitia propoſitiones habentes ſenſum hæreticum proferunt; quales ſunt illæ: Sola fides ſufficit: Deus ſolam voluntatem reſpicit, & ſimiles, quæ bene & male accipi poſſunt.

Etiam publicatis atteſtationib. teſtes poſſunt recipi.

Iam quod de examinandis & ſæpius interrogan-

D *dis teſtibus confuſe deponentibus docet hic Eymericus, locum habet etiam poſt publicatas atteſtationes c. cum clamor. extra de teſtibus. hoc conſilio ab Eymerico relato ſupra par. 2. & ratio eſt: quoniam obſcurum dictũ quo ad effectũ iuris pro non dicto habetur. gloſ. in c. ſi teſtes. § in teſtib. verbo, ſimpliciter 4. q. 3. gloſſa in c. qui epiſcopus. verbo, ſimplicibus. 23. diſt. concordat textus in l. de ætate. §. ſi interrogatus. ff. de interrogato. actio. Rurſus, quoniam hoc etiam poſtulat ęquitas ad pleniorẽ innocentis defenſionem. argu. l. 1. §. ſi quis vltra ff. de quæſt. tradit Socinus reg. 498. incipiente:* Teſtes publicatis atteſtationibus. *in fallentia 6. 10. & 11.*

E *Denique publicatis atteſtationibus nõ modo ijdẽ illi teſtes, qui prius depoſuerunt, poſſunt iterum atque iterum in hac cauſa, vbi occaſio poſtulauerit interrogari, & examinari, verumetiam & alij teſtes poſſunt audiri & recipi. Socinus præcitato loco. Archidiacon. in cap. ſuper hoc. de hęret. lib. 6. Carrerius tract. de hæret. num. 124. verſic. ſed an publicatus. &* Ioannes Rojas *ſingu. 22. incipiente.* Atteſtationibus publicatis. *quod intelligo non modo cum recipiuntur ad defenſionem reorum; verum etiam ad offenſam, & pleniorem delicti probationem, quidquid*

fiat

ſiat in alijs delictis, idque fauore fidei. tenet Carrerius præcitato loco, cui libenter ſubſcribo ſecutus Aug. in l. per hanc. C. de temp. appellat. & Geminianum in c. in officium. §. verum. de hæret. lib. 6. & Simancam de catho. inſtit. tit. 64. nu. 50. & ſeq.

QVAESTIO LXIII.

An Inquiſitor debeat ſolus cũ notario examinare teſtes. ſiue reos.

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitor duas religioſas perſonas adbibere debet in examinibus faciendis.*
2 *Religioſæ perſonæ quænam hic intelligantur.*

SExageſima tertia quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor in examinatione teſtiũ & reorum, ſeu delatorum, cum ſuo notario debeat eſſe ſolus?

1 Reſpondemus quòd non; immo oportet quòd in tali examinatione, ſint etiam duæ religioſæ & diſcretæ perſonę, vt patet in c. Vt officium. proxime alleg. de hęret. lib. 6. in ver. verum. vbi dicitur ita: Verum quia in tam graui crimine cũ multa oportet cautela procedi (vt in reos ſine vllo proferatur errore dure ac digne ſeueritas vltionis) volumus, & mãdamus, vt in examinatione teſtiũ, quos recipi ſuper crimine prędicto, ipſumque cõtingentibus oportuerit, adhibeatis duas religioſas & diſcretas perſonas, in quarum præſentia per publicam (ſi commode habere poteſtis) perſonam, aut per duos viros idoneos fideliter eorũdem depoſitiones teſtium conſcribantur. *Supra pag. 107.*

2 Religioſæ[a] perſonę poſſunt hic intelligi, perſonę honeſtæ, ſiue ſint clerici, ſiue laici: ſed magis videtur, quod loquatur de religioſis, qui religionis habitum receperunt, vt dicit Archid. ibi in gloſſa.

COMMENT. CXII.

QVæ ad hanc quęſtionem ſpectant copioſe tradidit Eymericus ſupra par. 3. nu. 84. tit. quot perſonæ eſſe debeant in examinatione teſtium & delatorũ. tradũt etiam Simãcas de catho. inſt. tit. 64. nu. 9. Locatus in opere iudiciali verbo, teſtis. poſt nu. 54. verſ. & primo. & alij communiter. ideo vero huiuſmodi perſonæ intereſſe iubẽtur, vt quæ geruntur, poſtquã tot ſunt oculis inſpecta, & tot ſenſibus inſinuata, falſi ſuſpicionem excludant.

Num. 2. 2 ¶ Religioſæ perſonę poſſunt hic intelligi, &c.] *Idem fere tradit auctor ſupra 3. par. num. 84. & per religioſas perſonas Philippus Franchus in c. vt officium. de hæret. lib. 6. eas tantum intelligit ſtricte & preſſe loquendo, qui religionis habitũ aſſumpſerunt, voueruntque illa tria, paupertatem, obedientiam, & caſtitatem: pro his enim multũ præſumitur, de quibus in c. cum monaſterium. de ſtatu monacho.*

Sed Archidiaconus, Ioãnes And. & alij in dicto c. vt officium. §. verum quia. per c. denique. diſt. 4. optime obſeruant, religioſorum nomine intelligi etiã clericos ſæculares: quare & hi poterunt huic examini adhiberi, quod & Simancas adnotat de catho. inſtitu. tit. 64. num. 9. Per religioſas perſonas qui intelligãtur.

Et quamquam re vera (vti ego exiſtimo) ſupradictę perſonæ comprehendantur in diſpoſitione dicti c. vt officiũ. §. verum quia. de hęret. lib. 6. nihilominus; vbi viſum ita fuerit Inquiſitoribus, diſcretos etiam laicos, peritos, honeſtę vitę & ſpectatæ prudentię huic examini poterunt adhibere. Primo, quoniã Chriſtiani laici honeſte viuentes large religioſi appellantur. c. eccleſia S. Marię. de conſtit. c. fin. de rebus eccle. non alienan. tradit plene Albertinus in c. quoniam. de hære. lib. 6. q. 1. concl. 3. nu. 5. Rurſus, quãuis dum eſt ſermo de materia odioſa et pœnali verba proprie & ſtricte accipi debeant. c. ſtatutum. de electio. lib. 6. at in materia fauorabili large accipi poſſunt, vt Albertinus adnotauit præcitato loco nu. 6. Nomine religioſorũ laici quandoque intelligũtur.

Cum ergo hic ſit ſermo de fauorabili materia, vt manifeſtum eſt, laici adhiberi poterũt. Poſtremo hoc voluit Eymericus 3. par. n. 84. Deniq; arbitrio Inquiſitorum hęc crederem relinquenda, qui eos adhiberet, quos magis idoneos iudicaret: honeſtius tamen & decentius eſt religioſos monachos, vel clericos ſæculares adhibere.

Per diſcretas autẽ perſonas, viros peritos & doctos accipere debemus, qui intelligãt negotiũ de quo agitur, ſciantque diſcernere quod geritur, vt optime interpretatur Archidiaco. in dicto c. vt officium. §. verum quia. de hęret. lib. 6. nu. 14.

Tametſi vero ob cauſas in principio huius cõmentarij relatas, cum vel rei, vel teſtes examinantur, huiuſmodi duę religioſę perſonæ interuenire poſtulentur; hodie tamen maiori ex parte proceſſus in ſancto tribunali fiunt abſque præſentia, ſiue interuentu iſtarum perſonarum, & eos ſic factos tolerat ſupremus ſenatus ſanctæ Romanæ & generalis Inquiſitionis. Et profecto duæ illæ religioſę perſonæ de cõſilio magis, quàm de pręcepto videntur adhibendæ.

Equidem in hac cauſa mea ſententia eſt, ſi fieri cõmode poſſet, ſingulis actibus examinãdi reos, aut teſtes adhibendas fore has duas perſonas: aut ſaltem vtiliſſimum & conſultiſſimum eſſet finitis examinibus repetere omnia coram illis: quod tunc potiſſimũ procurare debent Inquiſitores, cum agitur maior aliqua & grauior cauſa, qualis eſt relapſi, vel pertinacis, vel cum reus qui examinatur callidus eſt cauilloſus & ſceleratus.

Cũ teſtes examinantur difficilius poſſunt hęc obſeruari: cum multi nolint coram illis perſonis deponere contra aliquem, timentes ne reuelentur, aut ob alias cauſas.

Quòd ſi quæras, an Epiſcopi in ſuis diœceſibus, pręſertim vbi non ſunt Apoſtolici Inquiſitores, debeant hęc ſeruare; reſpondebo debere quidem. quod non obſcure ſignificatur in cap. per hoc. de hęret. lib. 6. quare recte Simancas ſcripſit de catho. inſtit. tit. 25. de Epiſcopis. nume. 4. quòd Epiſcopi in procedendo ſuper hoc crimine, eundem ordinẽ ſeruare tenentur, quem in Inquiſitores ſeruant. Epiſcopi in cauſis fidei eũdem ordinem teneãt, quem obſeruant Inquiſitores.

QVAESTIO LXIIII.

Excõmunicati & ſocij criminis ſintne admittendi in teſtes in cauſa fidei.

Sexage-

SExageſimæ quarta quæſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor excõmunicatos, ſeu participes, vel ſocios criminis, poſsit licite admittere ad agẽdum & teſtificandum in cauſa fidei?

Supra pag. 105.

Excõicati & ſocij criminis poſſunt eſſe teſtes in cauſa fidei.

Reſpondemus quod ſic, in probationum aliarum defectum, vt patet in cap. In fidei. de hæret. lib. 6. vbi dicitur ſic: In fidei fauorem, Concedimus, vt in negotio inquiſitionis hæreticæ prauitatis excommunicati & participes, vel ſocij criminis ad teſtimoniũ admittantur, præſertim in probationum aliarum defectũ contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores & defenſores eorũ, ſi ex veriſimilibus coniecturis, & ex numero teſtium: aut perſonarũ tam deponentiũ, quàm eorũ, cõtra quos deponitur, qualitate, ac alijs circunſtãtiis ſic teſtificantes falſa non dicere pręſumantur.

COMMENT. CXIII.

Teſtes aliàs inhabiles fauore fidei admittuntur in hoc crimine.

HIc incipit tractare de teſtiũ qualitate. vbi notandum, ꝙ quamuis regulariter inhabiles, vt excõmunicati, infames, & ſimiles à teſtimonio repellantur. cap. 1. de exceptio. c. licet. de probatio. c. teſtimonium de teſtibus. c. teſtes. 2. q. 7. cum ſimilibus. at in cauſis fidei propter religionis fauorem, ne tam graue hareſis crimen remaneat impunitum ob defectum probationum, qui aliàs repellerentur ob quemcumq; defectum, nunc in cauſis fidei admittũtur, vt apertiſſime probat textus in c. in fidei fauorẽ. de hęret. lib. 6. hic ab Eymerico citatus. cui penitus conſentit concilium Biterrenſe cap. 12. in hęc verba; Quamuis in huiuſmodi crimine, omnes criminoſi & infames, ac participes criminis ad accuſationem & teſtimonium admittantur. *hac ibi. idem in concilio Narbonenſi cap. 24. & de hoc nulla eſt ambiguitas.*

In hac vero quæſtione & duab. potiſſimũ ſequentibus, hoc in primis eſt inquirendum, poſtquã cõſtat teſtes aliàs inhabiles in hoc crimine admitti ad teſtificandũ, an duo ex illis plene probent, quẽadmodũ duo idonei & omni exceptione maiores plene probant.

Multiplex intellectus c. in fidei. de hæret. in 6.

Primum hoc conſtituere oportet, varios & multiplices intellectus afferri à Doctoribus ſuper dict. c. in fidei fauorem. vt patet ex his quæ docent Franciſcus Aretinus in c. fin. de teſtibus. Aegidus Boſſius tit. de hęreti. nu. 3. & 4. Angelus in l. in iudicio. ff. de accuſatio. Socin. conſ. 118. in pri. volu. Gloſſa, Ioan. Andr. Dominicus, Franchus & alij in dicto c. in fidei fauorem. Gondiſſaluus tract. de hęret. q. 13. & Ioan. Rojas ſingul. 189. incipien. Teſtis criminoſus.

Duo teſtes min⁹ idonei non faciunt plenã fidem.

Ceteris tamen in præſentia omiſsis, quãuis nec inutiles ſint, nec inepti, communior & receptior dicti cap. in fidei fauorem. ſenſus eſt, prædictos teſtes periuros, vel excommunicatos, vel ſocios criminis, vel infames, aut denique aliàs minus idoneos, in crimine quidem hęreſis, ſeu in criminibus exceptis admitti: ceterum duo ex ipſis nõ ſufficere ad plenã probationem faciẽdam, vel ad pœnam delicti ordinariam imponendam, ſed ad præſumptionem vel aliqualẽ probationem faciendam, vel indicium ad torturam, vel pœnam extraordinariam imponendam. ita Abbas in c. per tuas. nu. 4. de ſimo. Felynus in cap. teſtimonium. nu. 22. de teſtibus. Iaſon in l. 4. §. ſi tibi ob iudicium. nu. 4. ff. de condi. ob turpem cauſam. Hippolytus Marſilius in pract. crimi. §. diligenter. nu. 56. Gondiſſaluus tract. de hęret. q. 13. num. 12. Palacius Rubius in allegatione de hæreſi. §. vlti. Simancas de catho. inſt. tit. 64. nu. 36. Ioan. Rojas in dicto ſingul. 189. nu. 11. Aretinus in c. fin. in fine, de teſtibus. Albertinus tract. de agnoſ. aſſert. q. 34. nu. 3. & alij plerique, inter quos eſt Iulius Clarus in pract. crim. §. fi. q. 21. verſic. ſed pone. vbi in multis alijs delictis ita ſeruatum teſtatur apud illuſtres inſignium ciuitatũ Senatus: nunquam. n. ob dicta duorum teſtium ſociorum in crimine, pœnam ordinariam impoſitam dicit, ſed tantum dicit facere indicium ad torturam.

B *Ex his ergo more noſtro in hac cauſa, quę grauiſſima eſt, certiora & ſecuriora colligentes.*

Primum hoc ponimus: Duo teſtes inhabiles & minus idonei in crimine hęreſis non facient plenam probationem, & proinde reus non punietur pœna ordinaria, ſed alia mitiori arbitrio iudicantis: ex quo cõſequitur, neque relapſum, neque negatiuũ per duos teſtes inhabiles conuictum, tradendos fore curię ſęcularis: atque hoc axioma conſequitur apertiſſime ex pręcitata ſententia; quod equidem non obſcure videtur indicari in dicto cap. in fidei fauorem. dum ait: Et ex numero teſtium. *quaſi diceret, ex multitudine teſtium.*

Plures teſtes quàm duo min⁹ idonei, cum alijs cõiecturis plene probant.

C *Nec refert. ſi quis dicat appellatione numeri duos intelligi. l. vbi numerus. ff. de teſtibus. c. pluralis locutio. de regu. iuris. nam ea verba hunc ſenſum non ferunt; immo vera intelligẽtia eſt, quòd ſi plures excommunicati quàm duo, vel participes, vel ſocij criminis, deponunt contra aliquem de hæreſi, ſi ex coniecturis aliquibus non pręſumantur falſa dicere; tũc tales plures quàm duo, additis alijs coniecturis de veritate criminis, ſufficient ad condẽnationem. Propoſitum enim ſummi Pontificis in dicto c. in fidei fauorem, hoc fuit, fauore fidei cõcedere, vt teſtes aliàs inhabiles in hoc crimine teſtificarentur; non tamen ſanciuit, ꝙ duo ex illis ſufficerent ad condemnationẽ,*

D *& ob id addidit illa verba:* Et ex numero teſtium. *ita Franciſcus Aretinus in dicto c. fin. de teſtibus. quem ſequitur Palacius in allegat. de hęreſi. §. vlti. quos agminatim laudãt multi ex pręcitatis, quibus omnino cenſeo ſubſcribendum: quoniam & veriſſima mihi videtur hac ſententia, & tutiſſima, ac penitus in praxi obſeruãda. & pro hac expoſitione facit quod notat Felinus in dicto c. teſtimonium. de teſtib. nu. 22. verſ. ſecundo limitant.*

Plures teſtes min⁹ idonei quãdo plene probent.

Sit ſecundum axioma: Plures quàm duo teſtes inhabiles & minus idonei in hoc crimine tunc facient plenam probationem, & ad condemnationem, ſeu pœnã criminis ordinariam imponendã ſufficient, quãdo ex

E *circumſtantijs & coniecturis, & perſonarum qualitate, veriſimiliter præſumuntur verum deponere. et hanc ſententiam videntur non obſcure probare illa textus verba in dicto c. in fidei fauorem.* Si ex veriſimilibus coniecturis, & èx numero teſtium; aut perſonarum tam deponentium quàm eorum contra quos deponitur; qualitate, ac alijs circunſtantiis, ſic teſtificãtes falſa non dicere pręſumantur. *hęc ibi. Ita Palacius Rubius, Aretinus, & Albertinus præcitatis locis; vbi amplius admonent, hac ratione poſſe accipi ſententiam eorum qui dicunt, ad*

condem-

condemnandum hæreticum non ſufficere duos teſtes: de quo articulo dicemus paulopoſt ſuper q. 71. atq; hic plane videtur verus & germanus ſenſus dicti c. in fidei fauorem. & hæc eſt doctrina ſecura, tuta, & ob id in praxi ſeruanda.

Teſtis idoneus & alius minus idoneus nõ probat in hoc crimine.

Sit iam tertium & poſtremum axioma: Quamuis in multis cauſis teſtis valde dignus, & alius teſtis infamis, ſeu minus idoneus coniungantur ad faciendam plenam probationem, quia integra & ſuperabundans fides vnius ſupplet defectum alterius, vt ſingulariter notant Baldus & Ang. in l. ſi quis ex argentarijs. §. 1. ff. de edendo. quos refert & ſequitur multa in eandem ſententiam adducens Marſilius in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæſtio. & Iaſon in l. cunctos populos. in 2. lectura, num. 53. verſi. item in quantum. C. de ſum. tri. & fide catho. & pleriq; alij quos prudens omitto: in cauſa tamen hæreſis hoc nõ crederem habere locum, quoniam præfata ſententia locum nõ habet, quotiens ex forma iuris vel hominis requiruntur duo teſtes: quia tunc, præſertim in criminalibus, vbi probationes debent eſſe claræ & certæ. l. ſciant. C. de probatio. vterque teſtis debet eſſe integer, & probatæ vitæ. ita limitabat ſingulariter & vere præfatam ſententiam Felynus in c. tertio loco, in fine. poſt Bal. ibidem, extra de probatio. quos ſequitur Bernardinus Diaz in reg. 752. incipiente: Teſtis valde dignus. in 2. limitatione.

Manifeſtum eſt autem in cauſa hæreſis ad minus duos teſtes idoneos à iure poſtulari, ſicut copioſe oſtẽdemus infra ſuper dicta q. 71. quare, vt ad dicta duorum teſtium reus huius criminis cõdemnetur, illi ex omni parte fide digni & integri eſſe debent: ſin autẽ res aliter ſe habuerit, pœna extraordinaria erit imponenda. ne propterea omnino inulta crimina relinquantur. neque ab hac ſentẽtia diſcrepat Guido Fulcodius in conſultationibus ad Inquiſitores q. 15. cap. 17. quem alibi retuli.

Teſtis non idone⁹, emẽdatus, idone⁹ efficitur.

Verumtamen, ſi teſtis ille minus dignus de crimine fuiſſet emendatus, & per poſteriores probatæ vitæ laudabiles actus bonæ fidei, & opinionis ſpecimen dediſſet; tunc iudicio meo ſufficeret: quoniã is iam poteſt dici idoneus; quod videtur ſenſiſſe concilium Biterrenſe cap. 13. & concilium Narbonẽſe cap. 25. quæ alibi retulimus.

Teſtis min⁹ dignus cũ digno & alijs indicijs probant.

Idem videtur dicendum, ſi cum teſte digno, & teſte minus digno concurrerent aliæ coniecturæ, & indicia de crimine perpetrato: tunc enim indicia alia teſtimonium teſtis minus idonei coadiuuarent: quod videtur indicari per textum in dicto c. in fidei fauorem. ibi: Ac alijs circunſtantijs hic teſtificantes falſa non dicere præſumantur. Sed de his amplius agemus in ſequentibus.

Socius criminis cũ deponit, iurare debet.

Teſtes vero inhabiles cum admittuntur, ſicut ceteri iurare debent de dicenda veritate, vt alibi plene ſcripſimus.

Sed de ſocio criminis an iurare debeat, dubitatur: & Marcus Antonius Blancus tract. de indicijs, nu. 384. in ſocio criminis non eſſe iuramentum neceſſarium putauit. præualuit tamen Iulij Clari ſententia in pract. crim. §. fin. q. 21. verſ. quæro numquid. dicentis, dictum ſocij criminis non facere indicium, niſi cũ iuramento deponat. quamuis enim quo ad ſe ipſum ſit reus, tamen dum deponit contra alium, fungitur A vice teſtis; ideoque non eſt ſibi habẽda fides niſi cũ iuramento.

Sufficit autem ſocio criminis iurare quandocunque, ſiue antequam torqueatur, ſiue etiam iuret præſente ipſo contra quem depoſuit. ita Clarus præcitato loco. mihi magis probatur, vt in principio iuret, vt in reliquis teſtibus obſeruatur; quia cum deponit teſtis eſt potius quàm reus.

An teſtis inhabilis torqueri debeat.

Illa eſt etiã in hac quæſtione præcipua dubitatio, An huiuſmodi teſtes ſuſpecti & minus idonei cum admittuntur, torqueri debeant, an potius dictis ipſorum ſine tortura ſit ſtandum. & gloſſa 15. q. 6. in ſumma, torquẽdos autumat, ſiue ſint ſerui, ſiue viles B perſonæ, vel etiam ſi ſint liberi homines, dũmodo ſint criminoſi & infames, vel obſcuri vel ignoti. idem ſequitur Hyppolitus Marſilius conſil. 109. incipien. Spiritus ſanctus. nu. 13. 14. & 15. & in pract. crimi. §. diligenter. nu. 62. & Bartolus in l. cunctos populos. C. de ſumma trinit. & fide catho. num. 14. eiuſdem ſententiæ eſſe videtur, ſiue teſtes ſint infames infamia facti, ſiue infamia iuris: nam non admittũtur inquit, niſi in ſubſidium, & cum tormentis. adde Gondiſſaluum tract. de hæret. quæſt. 13. num. 15. & Iulium Clarum in pract. crimi. quæſt. 21. verſic. ſciant etiam.

Equidem tametſi hæc ſententia vera ſit, dura taC men nimis & aſpera videtur. & ideo crederem hos teſtẽs inhabiles indicium facere ſiue maius ſiue minus, ſpectatis perſonarum qualitatibus, & alijs circunſtantijs, etiam ſi ſponte & ſine tormentis teſtimonium dixerint. & plane ſi teſtẽs inhabiles non admitterentur ad teſtimonium dicẽdum ſine tormentis, facile auerterentur à dicendo teſtimonio in cauſa fidei. quare benignior eſt & fortaſſis commodior hæc ſententia. non tamen ambigo quãdoque & poſſe & debere torqueri; quod quando fieri debeat, arbitrio iudicantis relinquitur, ſpectata teſtium infamium malitia, improbitate, & varietate.

Socio criminis, an credatur ſine tormentis.

De ſocio criminis quæſitum eſt, an ei credi debeat D ſine tormentis, & Iulius Clarus in pract. crim. § fin. q. 21. verſ. ſciant etiam. torquendum arbitratur, vt ſidem faciat: Cum enim, inquit, ex proprio delicto ſit effectus infamis, nõ debet admitti in teſtem ſine tortura. idem omnino tenet Hyppolitus Marſilius in dicto conſi. 109.

Sed magis mihi placet ſententia Iacobi Simancæ de catho. inſtit. tit. 64. nu. 38. aſſerentis, ſocium criminis abſque tormentis indiciũ facere maius aut minus pro perſonarum qualitate, & criminum & aliarum rerum circunſtantijs. verum ex cauſa torqueri etiam poteſt, vt proxime dictum eſt.

Soci⁹ criminis quis dicatur.

Quis autem dicatur ſocius criminis notatur in c. E negligere 2. q. 7. & in cap. 1. 14. q. 6. et in cap. ita plane. 23. q. 4. & in l. comparentem. C. ad leg. Fabiam de plagiarijs. & in l. quoniam liberi. C. de teſtibus. vbi late gloſſa Cynus & Salycetus. & Archidiaconus in cap. quicunque. de hæret. lib. 6. verbo, fautores. verſ. nec te moueat. Ex his colligo primũ, ſocium ſiue participem criminis dici poſſe eum, qui committit aliquod crimen cum illis, cum quibus hẽbet ſocietatem, cap. ita plane. 23. q. 4. ibi: Ita plane ſi ſocietur quis malis, id eſt, ſi mali aliquid cũ eis committit. item ſocius delicti dicitur, is qui parti-

participeps eſt eiuſdem infectionis, vt præcitato loco Archidiaconus ſcripſit. & qui delinquentibus fauent, participes & ſocij criminis vocantur. vt patet in prçcitatis iuribus. gloſſa quam laudat Salycetus in dicta l. quoniam liberi. C. de teſtibus. ait non omnes criminoſos appellari ſocios criminis, ſed illos tãtum, qui eiuſdem delicti numero fuerunt ſocij, ita quod abſolutoria lata pro vno, proſit alteri: vel condemnatoria quale quale ei parit præiudicium. Recte tamen iudicio noſtro, præcitato loco Salycetus addit, idem eſſe tametſi non ſit idem crimen numero, dummodo ſit ei connexum, verbi gratia quia ſit illius cauſa vel occaſio, quare in cauſa hęreſis, qui induceret aliquem, vt alicuius hęretici ſermonibus intereſſet, ſocius criminis eſſet ei qui prędicaret, cum ei cooperaretur in eo delicto, & cauſa eſſet, vt alij inducerentur ad audiendas hęretici conciones. Exempla huiuſmodi multa occurrere poſſunt, quæ ex prędictis facile intelligentur.

QVÆSTIO LXV.

An periuri poſsint in teſtes admitti in cauſa fidei.

Sexageſima quinta quęſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor periuros poſsit licite admittere, ad teſtificãdum in cauſa fidei, ſeu agendum?

Reſpõdemus, ꝙ ſic, vbi prçſumat ꝙ deponant zelo fidei orthodoxæ, vt patet in cap. Accuſatus. §. licet, de hęret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Licet vero periuri à teſtimonio etiam poſt pœnitentiam repellantur: ſi tamen ij, qui coram Inquiſitoribus iurantes tam de ſe, quàm de alijs ſuper facto hęreſis dicere veritatem, eam celando deierent, & poſtmodum velint corrigere dictum ſuũ contra ſe, ac alios ſuos complices deponendo: cũ crimen huiuſmodi ſit exceptum, ſi ex manifeſtis indicijs apparuerit tales non animi leuitate, aut odij fomite, ſeu corruptione pecuniæ, ſed zelo fidei orthodoxæ dictum ſuum velle corrigere, ac modo (quę prius tacuerant) reuelare, in fauorem fidei, (niſi aliud obſiſtat) ſtari debet tam cõtra ſe, quàm contra reliquos atteſtationibus eorundem.

Relat. ſupra pag. 105. In fidei fauorẽ admittuntur periuri.

Regulare [a] eſt tamen in alijs, quòd potius ſtatur primo dicto, quàm ſecundo. de hoc Archidiaconus ibi in gloſ.

COMMENT. CXIIII.

De periuris teſtibus quid ſentiendum.

De periuris eadem fere dicimus, quæ ſuperiori commentario tradidimus de teſtibus inhabilibus. verum in dicto c. in fidei fauorem. de hęre. lib. 6. nulla fit de teſtibus periuris mentio: eorum. n. paulum diuerſa conſideratio habenda fuit.

Periurus cur repellatur à teſtimonio.

Eymerici vero axioma de teſtibus periuris in hac cauſa tale eſt: Cum teſtes periuri præſumuntur zelo fidei dicturi veritatem, audiendi ſunt.

Periurus vero ideo regulariter à teſtimonio repellitur, vt notãt doctores in c. teſtimonium. de teſtibus. vel quoniam infamis eſt, vel quia ineptum cenſetur illius teſtimonium, qui vacillat, & de eadem re contraria profert modo aiendo modo negando.

A De materia huius quæſtionis agit Locatus in opere iudiciali, & Repertorium Inquiſitorum verbo, periurus. Gondiſſaluus tracta. de hęret. quæſt. 13. num. 12. Tabienſis in ſumma verbo, Inquiſitor. §. 35. Hieronymus Gigas tract. de crimine læſæ maieſtatis, lib. 2. titu. quomodo, & per quos probetur. q. 11. Iacobus Nouellus reg. 160. incipiente: Periurus, & alij.

Periuri vero quomodo admittantur in teſtes in cauſa fidei, eleganter explicat Gondiſſaluus dict. tracta. de hęret. q. 13. nume. 12. quem per omnia ſequitur Hieronymus Gigas prçcitato loco: quorum hęc ſententia eſt: Periuri in hoc crimine ad teſtimonium B dicendum tam contra ſe, quàm contra alios admittuntur, dum tamen ex manifeſtis apparuerit indicijs, tales non animi leuitate, non odio, non corruptos pecunia; ſed zelo fidei velle deponere, aut dictum ſuum, quod antea in forma teſtimonij depoſuerant, velle emendare, & corrigere, ac quæ prius tacuerant, reuelare.

Vt autem periurorum teſtium dictis fides habeatur, ea concurrere debent quæ ſuperiori commẽtario diximus, quæque præſcribuntur in dicto c. in fidei fauorem. de hęres. lib. 6. ibi: Si ex veriſimilibus coniecturis, &c. ita Gondiſſaluus & Gigas præcitatis locis. additque Gigas ibidẽ nu. 8. & 9. Quòd ſi prędictę C coniecturę non concurrant de veriſimili veritate à periuro dicenda, tunc non eſt admittendus ſine tortura, de quo quid ſentiam, paulo antea dixi: quãuis fortaſſis in periuro maior adſit ratio cur torqueri debeat, quàm in alijs inhabilibus.

a ¶ Regulare eſt tamen in alijs, quòd potius ſtatur primo dicto, quàm ſecũdo.] Optime infert Eymericus hic ex contextu citato, poſſe teſtes corrigere dictum ſuum, ſi prius deierauerant, & poſtea ducti pœnitẽtia voluit emendare quod male depoſuerant.

Cui dicto ſtã dũ in cauſa fidei, an primo vel ſecũdo.

Verumtamen dubium erat cui dicto eſſet ſtandũ, primo ne an ſecundo: & videbatur ſtandum eſſe primo dicto, iuxta doctrinam Innocentij in c. prçterea. D de teſtibus cogen. tradunt Abbas in c. veniens. el ſegundo. de teſtibus. & Decius qui hanc aſſerit cõmunem opinionem conſil. 174. incipien. In cauſa falſitatis. nu. 7. & conſ. 189. & ceteri relati per Ioannẽ Rojam in ſingularibus fidei, ſingula. 194. incipien. Teſtis, qui in iudicio. in principio.

Ceterum, in cauſa fidei ſpeciale eſt, vt poſteriori dicto teſtium ſtetur, vt vere docet hoc loco Eymericus: cuius ſententia communi conſenſu approbatur, quam tenent Archidiac. in cap. accuſatus. §. licet. de hęreti. lib. 6. relatus apud Eymericum ſupra par. 2. Gondiſſaluus tract. de hęret. q. 13. nu. 12. Nicolaus Arelatanus tract. de hęret. notabili 13. Ioan. Rojas E in dicto ſingula. 194. & alij pleribus.

Hac tamen ſententia, quòd poſteriori dicto credatur in cauſa hæreſis tunc procedit, quando ex manifeſtis coniecturis apparet poſteriora dicta veriſimiliora eſſe quàm prima, teſteſque Prioribus cõtraria deponere zelo fidei, nõ malitia, aut pecunia corruptos: quod apertiſſime probat textus ibi: Si ex manifeſtis indicijs apparuerit tales non animi leuitate, aut odij fomite, ſeu corruptione pecuniæ, ſed zelo fidei orthodoxę dictum ſuum velle corrigere. Niſi enim hæc indicia apparuerint, ex quibus oſten-

A *datur poſteriora dicta veriora eſſe, Prioribus depoſitionibus erit ſtandum, ita Couarruuias lib. 2. varia reſol. cap. 13. nu. 9. & Iuãnes Rojas ſingul. 206. incipien.* Teſtis qui contra.

Sententia de reuocãdo primo dicto et procedit, cũ dictũ fuit cõtra quẽlibet.

Rurſus, hęc ſententia de reuocãdo primo dicto, et de fide adhibenda ſecundo, non modo procedit quãdo deponentes teſtificantur contra ſe, & contra complices ſuos; quod apertiſſime indicat pręcitatus textus in dicto c. accuſatus. §. licet. de hęret. lib. 6. ſed etiam cum deponunt ſimpliciter contra alios quoslibet. ita videntur velle, ex quo indiſtincte loquuntur, Zanchinus tract. de hære. cap. 14. nu 5. Repertorium Inquiſitorum verbo, teſtes. § ſed ponamus. & Arelatanus præcitato loco, contra quam velle videatur Co- B *uarruuias lib. 2. varia. reſolutio. cap. 13. nu. 9. vbi dicit, non temere Romanum Pontificem commemoraſſe, teſtimonium ibi exhiberi à teſtificãte contra ſe ipſum & criminis ſocios, cum maxima ſit veritatis præſumptio proprię culpę cognitio, & eius apud iudicem profeſſio.*

Opinio Couarruuiæ recta.

Verum, dico quòd cum hoc ſit fauore fidei conceſſum, & fauor fidei ęqualiter reperiatur tam in teſtificante contra ſe & cõplices ſuos, quàm contra quoſlibet alios tertios delinquentes profecto in omnibus hęc ſententia locum habebit. Rurſus, textus etiam in dicto §. licet. ſatis indicare videtur hanc ſententiã contra Couarruuiam, dum ait: Stari debet tam con- C tra ſe, quàm contra reliquos atteſtationibus eorũdem: *Nam dum, reliquos, dicit Romanus Pontifex, omnes complectitur. l. cum optio. ff. de optione legata. ibi:* Reliquorum appellatione omnes ad Męrium pertinent.

Secundo dicto quando nõ ſtetur in cauſa fidei.

Poſtremo, præfata ſententia de ſtãdo ſecunda depoſitioni, vera eſt, cum quis in ſecundo dicto reuelat hęreſim & delictum: ſecus ſi negat, cum prius de hęreſi depoſuiſſet, vt ſi quis prius dixiſſet in iudicio, Bucerum negaſſe purgatorium; deinde vero hoc retractaſſet: quia hoc caſu priori dicto ſtabitur, nõ ſecundo. Repertorium Inquiſitorum verbo. teſtes. §. ſed ponamus. & §. ſeq. & Zanchinus tract. de hęre. D *cap. 14. nu 5. vbi pulchram huius dicti rationem aſſignant: quoniam ex quo alloqui potuit reum, præſumitur corruptus & ſubornatus, ideoque primo dicto erit ſtandum.*

Illud tamen verum eſt, ob reuocationem non nihil priori teſtimonio detrahi: quod quantum ſit, arbitrio iudicantis relinquitur. talis autem teſtis velut falſus puniendus videtur: de cuius pœna alibi ſcripſimus. & Repertorij & Zanchini ſententiã ſequitur Couarruuias lib. 2. varia. reſolutio. cap. 13. nu. 9. quibus libenter ſubſcribo, in quo prudentiſſime animaduertendum eſt, ne ob huiuſmodi reuocationes delictum hæreſis impunitum quandoque relinqua- E *tur. vide ad hanc materiam, ſi plures deſideras Felinum in cap. cum in tua. de teſtibus. Alciatum tracta. de præſumpt. regula 2. præſumptione 29. & Albertinum in cap. 1. de hęret. lib. 6. quæſt. 16. numero 72. & multis ſequent.*

QVÆSTIO LXVI.

An infames & criminoſi in teſtes recipi valeant in cauſa fidei.

A SExageſimaſexta quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor infames & criminoſos, aut ſeruos contra dominos, poſsit licite admittere ad agendum, ſeu teſtificandum in cauſa fidei?

Reſpondemus quod ſic: vnde Archid. in c. Accuſatus. de hęret. lib. 6. in §. licet. ſuper ver. exceptũ. dicit ita: Tanta eſt labes criminis hæreſis, quòd ad eius accuſationem etiam ſerui aduerſus dominos, & quilibet criminoſi, etiam infames aduerſus quemlibet admittuntur, vt 2. q. 7. §. huic opponitur. Ad idem ea. q. cap. Pagani. §. in hoc. & §. ſed quęritur. & extra de ſimo. c. Si dominus. & c. Tan- B ta. Et idem eſt in aliis criminibus exceptis, ſcilicet in ſimonia, in ſacrilegio, & in crimine lęſę maieſtatis. 25. q. 3. Sane.

De criminoſis ſatis etiam in c. In fidei. de hæret. lib. 6. vbi participes & ſocij criminis admittũtur, vt dictum eſt ſupra q. 64.

De infamibus etiam patet: quia periuri de iure ſunt infames, & tamen periuri admittuntur, vt patet in cap. Accuſatus. §. licet. & dictum ſupra quęſt. proxima.

COMMENT. CXV.

C *QVę ad hanc quæſtionem ſpectant abunde ſunt à nobis expoſita ſupra ſuper q. 64. & 65. quę propterea non erunt amplius hoc loco inutiliter repetenda. interim videto Zanchinũ tract. de hęret. cap. 13. & Bernardum Comenſem in Lucerna Inquiſitorum, verbo, teſtis. §. 18.*

Criminoſi autẽ teſtes & quilibet inhabiles in hac cauſa admittuntur ad teſtimonium dicendum, ſiue agatur contra Sæculares ſiue contra Regulares, vt optime notat Panormitan. in cap. licet. Heli. de ſimo. nu. 20. ſuper gloſ. in verbo, indifferenter. Criminoſi contra quoſlibet recipi poſſunt in teſtes in cauſa hæreſis.

Quod vero Eymericus ſcribit hic ex ſentẽtia Archidiaconi, videlicet in deteſtationem huius crimi-nis etiam ſeruos admitti ad teſtificandum contra do- D *minos, veriſſimum eſt, præſertim in defectum aliarum probationum.*

Ceterum obſeruandum eſt plerumque ſeruorum, immo quidẽ & famulorum dictis modicam fidẽ eſſe adhibendã, cum dominis ſuis infenſiſſimi eſſe soleãt.

Iam non ſolum ſerui contra dominos admittũtur, ſed etiam cum opus eſt aduerſus eoſdem dominos, immo quidem & aduerſus extraneos torquentur, vt Salycetus & alij optime ſcripſerunt in l. 1. C. de quæſtio. per textum ibidem cuius hæc ſunt verba: Serui in hac cauſa contra dominos torqueri poſſunt. Quęſtionem de ſeruis contra dominos haberi nõ oportet, exceptis adulterij criminibus; item fraudati cenſus accuſationibus, & crimine maieſtatis, E quod ad ſalutem principis pertinet. *hæc ibi. Adde Ioãnem Rojam ſingul. 183. incipien.* Seruus non eſt torquendus. *& Simancam de catho. inſtit. tit. 61. de ſeruis. num. 12. & Panormitanum in cap. cum in contemplatione. in fine extra de regul. iuris.*

QVAESTIO LXVII.

An inimici capitales admitti poſſint ad teſtificandum, &c.

Sexage-

SExageſima ſeptima quæſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor inimicos capitales alicu ius delati poſsit in cauſa fidei ad teſtificandum, ſeu agendum admittere contra illum?

Reſpondemus quod non: vade Archid. in c. Accuſatus. §. licet. de hære. lib. 6. ſuper ver. exceptũ. præmiſſo quo modo in crimine hæreſis, & alijs criminibus exceptis admittuntur ad teſtificãdum & agendum ſerui cõtra dominos ſuos; & criminoſi, & infames, contra quemlibet, vt habitum eſt ſupra quæſt. proxima dicit ſic: non tamen intelligas, quod in hoc crimine inimicus capitalis admittatur ad accuſationem. 3. q. 5. c. 2. & de ſimo. Licet Heli. in fi. & c. Per tuas.

De hoc ſatis notat Hoſtien. i ſumma. de accu. §. quis poſsit. Et Archid. in c. Vt officium. §. verum. de hæret. lib. 6. ſuper ver. teſtium. in fi. dicit ſic: Debent etiam Inquiſitores per ſe, inquirere de inimicitia teſtium, cum is, contra quem inquiritur, de talibus nequeat diuinare quid quiſque dicit. Quia vbi poteſt teſtibus graue periculum imminere, teſtium nomina delato non publicantur, vt in c. Statuta. de hæret. lib. 6. Idem dicit dominus Guido Fulcodius, poſt Clemens iiij. in fine illarum 15. quæſtionũ, quas fecit ad Inquiſitores.

COMMENT. CXVI.

Inſtitutum Eymerici in hac quæſtione.

IN *hac quæſtione Eymericus vnam proponit exceptionẽ in hoc crimine, quæ obijci poſſit aduerſus teſtes, videlicet, Inimicitiã capitalem: hæc enim teſtem repellit prorſus in hoc tribunali.*

Optimo autem conſilio de hoc diſſerit auctor hoc loco: nam cum in ſuperioribus docuiſſet, teſtes inhabiles in hoc crimine fauore fidei admitti ad teſtificandum, dubitari poterat, an etiã inimici capitales admitterentur.

Iuſta de repellendis inimicis à teſtificando.

Iura quibus vtitur auctor, optime probant ſuam ſententiã, quæ vera eſt & communis, ſancitaque iam olim duobus illis ſapientiſſimis prælatorum concilijs Biterrenſi & Narbonenſi, in quorum illo cap. 13. ita ſcriptum eſt: Illis tantum exceptionibus fidem teſtium euacuantibus in totum, quæ non ex zelo iuſtitiæ, ſed de malignitatis fomite procedere videantur, vt ſunt conſpirationes, & inimicitiæ capitales. *hac ibi. In Narbonẽſi vero cap. 25. ita:* Illis tantum exceptionibus fidem teſtium ex toto euacuantibus, quæ non ex zelo iuſtitiæ, ſed de malignitatis fomite procedere videantur, vt ſunt conſpirationes & inimicitiæ capitales. *hæc ibi. concordat textus in c. repellantur. in c. meminimus. & in c. cum oporteat. de accuſatio. & in c. ſi teſtes. 4. q. 3. & alibi ſæpe. tradit Gondiſſaluus tract. de hæret. q. 13. nu. 13. & ceteri quos retuli ſupra in hac 3. parte tit. de defenſionibus reorum. nu. 118. vbi pauca quadam dixi de capitali inimicitia, quæ ei inſtituto conueniebant: nunc vero cetera ſunt tradenda quæ & cognitu neceſſaria, & vſu ſunt frequentia.*

Inimici multum nocere poſſũt in hoc crimine.

Nuſquã autem reis magis nocere poteſt inimicitia teſtiũ, quam in hoc tribunali, cum ipſis nomina teſtificantiũ non aperiantur, ſicut in alijs delictis fieri iure ſolet; & ob id Eymericus hunc locum de cognoſcendis inimicis capitalibus egregie tractauit 3. par. A *nu. 118. & ſeq. præſcribẽs modos varios, quibus Inquiſitores intelligãt, an teſtes inimici ſint reo nec ne.*

Cauſas vero ex quibus inimicitia talis oritur, pauciſſimas tradidit auctor prætitato loco. ceterum cum ea res ſit magni ponderis in hac cauſa, vt lectoribus plenius ſatisfaciam, viſum eſt nec indecẽs nec inutile, referre hic ex varijs locis & iuriſperitorum reſponſis cauſas, ex quibus iuſte credantur capitales inimicitiæ oriri, vt cum cognitæ fuerint, teſtificantium dicta repellant.

Quæ inimicitia ſit capitalis arbitrio indicantis relinqui.

Sunt qui dicant indicantium arbitrio eſſe relinquendum definire quæ inimicitia dicantur capitales; propterea quòd à iure nominatim cauſæ præſcriptæ B *non ſunt. Felynus in c. cum oport. at. de accuſationum. 5. Marianus Socinus in cap. repellantur. nu. 13. & Grammaticus conſi. 57 incipien.* In cauſa mihi tranſmiſſa. *num. 9. quos alij recentiores ſequuntur. Verum ne de nouo arbitrari oporteat, ac ne in arbitrando propter humanam fragilitatem in re tam graui decipiamur; tutius erit in hac re aliorum arbitriũ ſequi. quamquam non diffitear hanc facultatem non eſſe iudici denegandam, cum poſſint occurrere caſus, ex quibus oriantur inimicitiæ, quos alij nondum præuiderunt.*

Lege Hiſpana notatæ cauſæ capitalis inimicitiæ.

*In Hiſpania legibus ſeptipartitis nominatim traduntur cauſa plurimæ, ob quas vnus in alterum iu*C *re dicere teſtimonium prohibeatur. nam in l. 22. par. 3. titu. 16. ſapientiſſime & prudentiſſime ita ſcriptũ eſt:* Malquerencia mueue alos omes muchas vegadas de manera que maguer ſon ſabidores de ſa verdad que non la quieren dezir ante dizen el contrario. E por ende defendemos, que ningun ome que ſea omiziado con otro de grand enemiſtad que nõ pueda ſer teſtigo contra el en ningun pleyto ſi la enemiſtad fuere de pariẽte que le aya muerto, o que ſe aya trabajado de matar a el miſmo, o ſi le ouieſſe accuſado, o enfamado ſobre tal coſa q̃ ſi le fuera prouado ouiera de recebir muerte por ello, o perdimiento de miembro, o echa-D miento de tierra, o perdimiento de la mayor partida de ſus bienes. Ca por qualquier deſtas maneras, que aya enemiſtad entre los omes non deuen teſtiguar los vnos contra los otros en quanto la enemiſtad durare. *hactenus ibi.*

Legis ſententia qualis.

Quorum verborum hæc eſt ſententia latine vtcũque reddita. Prohibemus ne quiſquam, qui magnã gerit cum altero inimicitiam, contra illum in aliqua cauſa poſsit eſſe teſtis: vt ſi inimicitia ſit contracta ob cõſanguineos occiſos: aut quia teſtis conatus eſt occidere eum, contra quem vult teſtificari: vel accuſauit eum de delicto, quod ſi fuiſſet probatum, ſequeretur vel mors, vel membri ab-E ſciſsio, vel exilium, vel amiſsio maioris partis bonorum; nam ob ſingulas ex cauſis prædictis non poteſt vnus contra alterum eſſe teſtis, durante inimicitia. *ac talis quidem eſt legis ſententia.*

Cauſæ multæ capitalis inimicitiæ ordine relatæ.

Prima ergo cauſa capitalis inimicitia oritur contra eum qui occidit conſanguineum meum. ita Bart. in l. 4. §. fi. ff. de adimen. legatis & Hippolytus Marſilius in l. 1. §. præterea ff. de quæſtio. per textum in l. lex Cornelia. ff. de iniurijs. addit Socinus in cap. repellantur. de accuſat. nu 14. non ſolum eſſe effectum mihi inimicum capitalem, qui conſanguineum meum inter-

interfecit, ſed etiamſi tantum dederit operam, vt interficeretur.

2. Cauſa. *Altera cauſa capitalis inimicitię oritur, quotiēs quis conatus eſt occidere eum, contra quem vult teſtificari. ita docet eleganter Eymericus 3. par. num. 118 ibi*: vel mors fuit intentata. *vbi paulopoſt addit elegantem rationem, cur talis ſit à teſtimonio merito repellendus. ibi*: propter quod præſumitur.

3. Cauſa. *Tertia cauſa, quę proximę ſuperioris videtur explicatio, oritur ex ſolis minis de occidendo. gloſſa in l. licet ff. de recept. arbit. verbo, capitales. Alexāder conſi. 14. incipien.* Ponderatis. *nu. 3. lib. 3. Grammaticus conſil. 57. incipien.* In cauſa mihi tranſmiſſa. *num. 8. Abbas in cap. repellantur. nu. 4. de accuſatio. Cardinalis in c. cum oporteat. de accuſatio. quo loco Ioannes Anania num. 7. optime dicit hoc tunc procedere (ſecundum Baldum in l. metum. C. de eo quod met. cau.) quando is qui minatur aut eſt potens ad id faciendum quod minatur, aut eſt ſolitus minas ſuas executioni mādare, iuxta notata per Doctores in ſimili in l. 1. C. vnde vi. & in l. vt vim. ff. de iuſt. & iure. quod refert & ſequitur Marſilius in dicta l. 1. §. pręterea. ff. de quęſtio.*

4. Cauſa. *Quarto inimicitia capitalis oritur ex inſidijs paratis vitæ eius contra quem is qui parauit vult teſtificari. gloſſa in §. inimicitię. verbo, ſi capitales. inſtit. de excuſat. tuto. Eymericus ſupra 3. par. num. 118. verſi. repellit igitur. ibi*: ſeu ea quæ ſunt ad mortem inductiua, atque via. tales enim ſunt inſidię.

5. Cauſa. *Quinto naſcitur ex eo, ꝙ quis accuſauit aliquē de cauſa capitali, vt verbi gratia de homicidio, crimine læſę maieſtatis, rapina, crimine nefando, veneris pręſpoſtera, adulterio, ſeu quolibet alio delicto ex quo naſcitur infamia, quod ſi fuiſſet probatū, impoſita fuiſſet pœna mortis, abſciſſionis membri, aut publicationis omnium, vel maioris partis bonorum, aut exilij. Bart. in l. 4. §. fin. ff. de adimen. legatis. gloſſa in dicta l. 3. verbo, capitales. ff. de recept. arbit. gloſſa melior & apertior in dicto §. inimicitia. verbo, ſi capitales. inſtit. de excuſatio. tuto Abbas in c. accedens. vt lite non conteſt. & in cap. repellantur. nu. 4. de accuſatio. Zabarella in cap. cum oporteat. nu. 12. de accuſat. & alij per hos relati.*

6. Cauſa. *Sexto oritur inimicitia, que repellit teſtem quotiens, licet non accuſauerit aliquem de crimine capitali, depoſuit tamen in cauſa criminali contra eum. Abbas Ioannes de Anania, Socinus & alij in cap. cum P. Manconella de accuſatio. faciunt tradita per gloſſam, Bartolum & doctores in l. 3. ff. de teſtibus. & per Speculat. titu. de teſte. §. 1. in principio. adde omnino Grammaticum conſil. 46. incipien.* In cauſa magni Triſtani. *nu. 4 & ſeq.*

7. Cauſa. *Septimo orit capitalis inimicitia. ex eo ꝙ aliquis eum, qui modo contra ſe teſtificatur, detinuit aliquādo in vinculis. Felynus in c. repellātur. de accuſatio. num. 3. verſi. adde quòd ſi tenui te. Grāmaticus cōſi. 46. incipien.* In cauſa magni Triſtani. *nu. 1. & 2. hac autem inimicitia ſemper durare pręſumitur niſi contrarium probetur, vt docuit Baldus in l. non ignorabit. C. ad exhiben. qua inimicitia tunc creſceret vehementius contra carcerantem ſi in dicta carceratione fuiſſet incarceratus torturæ ſuppoſitus, vt ydem admonent.*

A *Octauo oritur ex ſola iniurarum prolatione. Baldus in cap. veniens. circa finem de iureiurando. quē ſequitur Iaſon in l. procuratoribus. C. de procurato. Marſilius in dicta l. 1. §. præterea. ff. de quæſtio. vbi ita quandoque iudicatum fuiſſe teſtatur idem Marſilius conſil. 3. incipien.* Sępe ac ſæpius decreui. *Thomas Grammaticus voto 6. incipien.* In cauſa excellentis comitis. *nu. 4. & 5. & alij, quos prudens omitto. exempla talia eſſe poſſunt: appellare virum coniugatum cornutum, ſiue vxorē eius meretricem: itē ſi quis virum honeſtum dixerit, ebrium: monachum dixerit, apoſtatam à ſua religione: presbyterum dixerit, ſimoniacum: aduocatū appellaueris, impoſtorem:* B *procuratorem, cauillatorē: iudicem, acceptatorem perſonarum: tabellionem, falſarium: mercatorem, monetarium, ſeu pecunias tondentem, & his ſimilia: atque, vt vno verbo dicam, verbum iniurioſum dicitur, cum ſiue in genere, ſiue in ſpecie delictū aliquod commiſſum, licet commiſſum non ſit, alicui improperatur, vt notant Bartolus, Baldus & communiter Doctores in l. 3. ff. de liberis & poſthu. Faber, Aretinus, Ioannes de Platea, & alij in §. 1. inſtis. de iniurijs.* 8. Cauſa.

Quid dicatur verbum iniurioſum.

Sed in hoc multum conſiderare oportet perſonas inter quos conuicia ſunt prolata: perſonæ n. viles et infames, quemadmodum parum curant honorem, ita C *quoque facile ad proferendas iniurias prorumpunt, quarum etiam facillime obliuiſcuntur, & mox reconciliantur: quod vilibus fœminis ſolet frequentiſſime contingere. nobiles autem & ingenui nō ſunt ita iudicandi: ac inter hos vere dixeris, ob cōuicia oriri inimicitias capitales.*

Perſonarum eſt habenda ratio in conuicijs.

Rurſus, plurimum conſideranda eſt Prouinciarū & ciuitatum conſuetudo: ſunt enim quædam iniuriæ in vna Prouincia, quæ in alia non ſolent pro conuicijs accipi.

D *Numquid autem iniuria fiat dicendo alicui; mentiris, tradit Bart. in l. ſi quis extraneus. ff. de acquiren hered. vbi iniuriam fieri dicit. idem ſentiendū eſt cum alicui dicitur; tu es ſpurius, quamuis re vera ſpurius ſit. Thomas Grāmaticus deciſ. 37. incipien.* Magnificus Carolus. *quę tamen ſi quis effugere velit, poſtquam prolata ſunt, obſeruet cautelam 39. quā tradit Thomas Ferrarius.*

Item oritur capitalis inimicitia, ex eo ꝙ quis alterius vxorem tenet marito inuito reclamāte, ac repugnante. Antonius de Butrio, & Baldus, & alij in c. accedens. el 2. vt lite non conteſtat. quos ſequitur Marſilius in dicta l. 1. §. præterea. ff. de quæſtio. num. 31. adduntque idem eſſe intelligendum de eo qui ter- E *ram alterius tenet. quod intellige etiam per vim, vt villas, agros, prata, domos, & ſimilia, ex quorum fructibus commodum ſuſcipiat.* 9. Cauſa.

Quod autem de vxore dictum eſt; idem etiam ſentias de ſororibus, & alijs fœminis nobis coniunctis, quarum honor vel infamia nos plurimum poteſt afficere; quarum pudicitia ſi attentata ſolum fuerit, nobis infertur iniuria, per textum in §. 2. inſtit. de iniurijs. ibi: Siue quis matrem familias, aut prætextatum, prætextatamue aſſectatus fuerit: ſiue cuius pudicitia attentata eſſe dicetur. *hæc ibi. concordat textus in l. itē apud Labeonem. §. ſi quis virgines. ff. de iniurijs. quoniā ex his factis inhoneſtis et impudi-*

Ex fœminarū nobis ſanguine cōiunctarū honore violato, naſcitur inimicitia.

impudicis infamia generatur, & iniuria infertur. & inde inimicitia inter viros honeſtos & probos naſcitur. l. 1. cum ibi notatis. ff. quibus vt indig. gloſſa in l. ſororem. C. eod. tit. Ioannes Anania in c. cum oporteat. nu. 6. extra de accuſatio.

30. Cauſa. *Item oritur inimicitia capitalis, ſi quis alteri moueat quæſtionem ſtatus, aſſerens, videlicet eum eſſe libertum non ingenuum natum, aut eſſe ſeruum, iuxta textum in § item is. inſtit. de excuſatio. tuto. iuncta gloſſa ibidem verbo, pupillorum. ita Accurſius in §. inimicitia. verbo, ſi capitales. inſtit. de excuſat. tuto. argumento textus in c. frequens. de reſtitutio. ſpoliato. gloſſa in authen. de teſte. §. ſi quis vero, verbo, quæſtiones. Bal. in l. athleta. §. dant remiſſionem. ff. de excuſatio. tuto.*

31. Cauſa. *Item oritur capitalis inimicitia, cum quis mouet alicui quæſtionem de omnibus bonis, aut de maiori bonorum parte. ita in dicta l. 22. partit. 3. tit. 16. quam initio huius commentarij retuli. quod ipſum aſſerunt etiam multi ex illis, quos adduxi in præcedentibus. & Felinus in cap. quotiens, de teſtibus nu. 5. Panormitanus in cap. 1. nu. 3. de indicijs. idem Panormitanus in c. repellantur. de accuſat. num. 4. Ioannes de Anania in cap. cum oporteat. de accuſatio. num. 6. Alexander conſil. 99. incipien.* In cauſa accuſationis. *lib. 1. & alij per hos relati. Huius cauſæ ratio nõ eſt difficilis, quoniam ex ablatione vel retentione aut omnium aut maioris partis bonorum, vita non mediocriter læditur, quam ſine alimentis tranſigere non poſſumus: bona enim temporalia vita hominis dicũtur, vt notatur in l. aduocati. C. de aduo. diuer. iud.*

Idem ſentiendum eſt, cum quæſtio eſt de magna pecuniarum quantitate, vt voluit Bart. in l. 3. ff. de teſtibus. ad quod facit doctrina Baldi in l. parentes. C. de teſt. vbi cauſam ciuilem magnam æquiparat cauſæ criminali. quos ſequitur Marſilius in d. l. 1. §. prætereà. nu. 23. ff. de quæſtion.

Idem etiam ſentiendum eſt de ſpoliatione, aut perditione vnius magnæ rei tantum; hinc enim naſcitur inimicitia capitalis. cap. item cum quis. de reſtit. ſpoliato. facit c. accedens. el 2. vt lite non conteſtata. tenet nominatim Ioannes Anania in c. cum oporteat. nu. 6. de accuſatio.

32. Cauſa. *Item oritur inimicitia capitalis, cum quis offendit alium in perſona vel in rebus. de rebus proxime dictum eſt, de perſona id aſſerit Bald. in l. in his. ff. ſoluto matri. quem ſequitur Marſilius in dicta l. 1. §. prætereà. ff. de quæſtio. quod docuit etiam eleganter appoſitis exemplis Eymericus ſupra 3. par. nu. 118. ibi:* vel vulnera grauia & lethalia, *quæ tunc in primis procedunt, cum inhoneſto modo aliquis corporalem iniuriam pertulit, vt ſi cui pugnus ſeu alapa ſit inflicta; aut fuſtibus ſit pulſatus, ſeu canna: quod genus iniuriæ magnam opinione hominum affert infamiam & dedecus, per textum ſingularem in §. 2. inſtit. de iniurijs. ibi:* Cum quis pugno pulſatus, aut fuſtibus cæſus, vel etiam verberatus erit, &c. *& docet copioſe Antonius Gomez tom. 3. varia. reſolut. cap. 6. nu. 1. & ſeq.*

Idem ſentias quotiens quis alterum in facie vulnerauit, præſertim ſi turpis in vultu remaneat cicatrix. Alexander conſil. 99. incipien. In cauſa inquiſitionis. *quem ſequitur Marſilius in dicta l. 1. §. præ-*

A *tereà. ff. de quæſtio.*

Ad hæc non poteſt eſſe teſtis in criminibus exceptis, qui dudum fuerat inimicus, ſi recenter eſt reconciliatus. cap. 1. accuſatores. el 1. 3. q. 5. cuius verba ſunt: Accuſatores & teſtes eſſe non poſſunt, qui ante heſternum diem, aut nudius tertius inimici fuerunt: ne irati nocere cupiant, vel læſi ſe vlciſci velint. *hæc ibi. vbi id notant Præpoſitus & Turrecremata, & Felinus in c. eam te. de reſcr. verſic. infidelitas. Alex. conſi. 99. incipien.* In cauſa inquiſitionis. *Grammaticus conſi. 57. incipien.* In cauſa mihi tranſmiſſa, *nu. 8. Alciatus tract. de præſump. regula 2. præſumptione 11. Innocentius in cap. cũ oporteat. de accuſatio. Marſilius in dicta l. 1. §. prætereà.* B *nu. 4. ff. de quæſtion. ſequitur Antonius Gomez tom. 3. varia. reſolut. c. 12. nu. 14.* 33. Cauſa.

Item deſcẽdentes ab inimico capitali præſumuntur etiam inimici, & ideo à teſtimonio repelluntur. l. athletæ. §. dat remiſſionem ff. de excuſat. tuto. vbi id notant Baldus, & communiter Doctores. quos ſequitur Antonius Gomez loco proxime citato. eadẽque ratione collaterales vſque ad quartum gradum reputantur inimici. argumento textus in l. lex Cornelia. §. 1. ff. de iniurijs, & ita tenet Bald. in d. §. dat remiſſionem. proxime citato. & Marſilius in d. l. 1. §. prætereà. nu. 103. ff. de quæſtio. 34. Cauſa.

C *Huc ſpectant quæ docet Felynus in c. repellantur. de accuſatio. nume. 4. verſi. item adde. dum ait:* Si ego contraxi inimicitiam cum vno de vna familia, præſumitur quòd omnes de familia ſua ſint mihi inimici vſque ad quartum gradum incluſiue. & voluit Baldus in l. ſi vaſallus. el 1. in tit. ſi de feudo fue. contro. *hæc Felynus. tenet quoque Angelus conſi. 248. incip.* In ſplendidiſsima ciuitate. *& Alexander de Imola conſi. 24. incipien.* Animaduertiſti his. *lib. 2. & Grammaticus conſi. 12. incipien.* In cauſa iſtorum. *vol. 1.*

Item præſumuntur inimici mei qui cum meis inimicis commorantur, & propterea à teſtimonio merito repelluntur. cap. accuſatoribus. 3. q. 5. vbi Geminianus & alij. & c. repellantur. & c. cum oporteat. de accuſatio. hinc amicus inimici mei non admittetur ad me accuſandum, neque ad teſtimonium contra me dicendum, præſertim ſi cum meo inimico ſit magna iunctus amicitia, vt prædictis locis plene notatur. idipſum ſentias de eo, qui fecit (vt noſtri loquuntur) parentelam ſeu confœderationem cum inimico meo capitali, vt voluit Bal. in l. liberi. C. de inoffi. teſta. vbi de hoc copioſe agitur per Doctores. 35. Cauſa. D

Idem locum habet in eo qui contrahit amicitiam cum meis inimicis: is enim inimicus meus recte dicitur, vt late & vere probat Thomas Grammaticus E *conſ. 24. inci.* Et quia nihil ita. *nu. 6. vol. 2. & Iaſon in l. liberi. C. de inoffi. teſtamen.*

Tandem non inepte quis dicat eos eſſe inimicos cenſendos, & propterea fortaſſis à teſtimonio repellendos, qui ſunt de aliqua familia, ſeu factione alteri familiæ & factioni contraria, quales ſunt Guelphi & Gibellini in tota Italia, & in ſingulis fere vrbibus eſt vna aliqua familia potens & nobilis alteri contraria; nam horum teſtimonium mutuo contra ſe non eſſet forte facile admittendum. Baldus in l. vnica. C. de rapt. virgi. quem 36. Cauſa.

ſequitur Ioannes Rojas ſingulari 200.incipien. Teſtis inimicus,nu.8.

Verum in hac parte multo iudicio opus eſt.nam ſi teſtes ſpectata eſſent virtutis & probitatis,etiam in his prædictis talis ſiniſtra ſuſpicio ceſſaret,quamuis in alijs multum eſſet conſideráda: ſolent enim ſæpe homines ex huiuſmodi familijs & factionibus vehementer inter ſe inimici eſſe:in alijs vero iã penitus iſta ceſſant,quãuis aliquãdo inimicitia interceſſerit.

Atque ex his & alijs huiuſmodi cauſis arbitrio iudicantis prudenter cognoſcendis inimicitia capitalis dicitur oriri,quæ vbi probata fuerit, teſtem repellit,vt paulo poſt dicam.

Superiores cauſæ inimicitiæ quando procedãt.

Iam ſuperiora locum habẽt etiamſi inimicitia cõtracta eſſet culpa eius cõtra quem deponitur,vt ſcribunt communiter Doctores in dicto c.repellantur.de accuſatio.gloſa ſingularis in dicta l.athleta.§.dat remiſſionem.ff.de excuſatio.tuto quam ſequitur Antonius Gomez tom.3.varia.reſolutio.c.12.nume.14. verſi.quod etiam extende.

*Item habent locum quotiens ſubeſt cauſa inimicitiæ, vnde veriſimiliter oriri poſſit, quamuis teſtis dicat & aſſerat ſe non eſſe inimicum. Innocentius in c.cum I.& A.de ſentent.& re iud.Bar. in l.1.ff.de his quibus vt indig.Abbas in c.repellantur.de accuſatio. & alij quos refert & ſequitur Antonius Gomez tom.3.varia.reſolu.c.12.nu.14.& Grammaticus voto.24.incip.*In cauſa Nicolai.*nu.1.*

Quando ceſſent ſuperiores cauſæ inimicitiæ.

Superiora tamen omnia axiomata de inimicitia bifariam potiſſimum limitantur. Primo quotiens recõciliatio inter inimicos interceſſiſſet antiqua & bene fundata.quando autem interceſſiſſe dicatur, arbitrio iudicantis relinquitur : nam tunc cum ceſſet inimicitiæ cauſa,ceſſat etiam ratio,ob quam repelli teſtes debeant.argum.tex.in l.3.§.fi.& l.ſeq.ff.de adim.leg. vbi Bar.& communiter Doctores.

Rurſus non procedunt quotiens inimicitia eſſet dolo procurata & fraude. eò enim progreſſa eſt humana audacia,vt ſæpe homines cum intelligunt in aliquo graui delicto aliquem poſſe contra eos teſtificari, fraudulenter prius quæſita cauſa cum eo rixantur,ei que ſponte iniuriam inferunt, vt poſtea eum repellere à teſtimonio poſſint; & ita liberentur à crimine, quod re vera commiſerunt. nam hoc caſu non debet talibus ſua fraus patrocinari: ideoque talis offenſus poterit admitti in teſtem contra offenſorem.ita Bar. in l.1.§.cũ quis.ff.de quæſtio. Bal.in l.ſed & ſi quis. §.illud.ff.ſi quis cautio. Iacobus de ſancto Georgio in l.3.ff.de teſtibus, & alij quos refert & ſequitur Antonius Gomez tom.3.varia.reſolu.cap.12.num. 14.verſi.item etiam limita.

Quid obſeruandum in cauſis inimicitiæ capitalis.

Denique admonebo in ſuperioribus cauſis, ac etiã in alijs,ex quibus inimicitia capitalis oriri ſolet,multum eſſe conſiderandam perſonarum qualitatem:ſæpe enim contingit,vt illa cauſa, quæ ſufficiens eſt ad producendam inimicitiam capitalem inter aliquos, in alijs non ſufficiat.contra vero ſunt multi ita ſuapte ingenio iniqui & maleuoli,vt ex leui cauſa ingentes concipiant animo iras aduerſus alios, quos cum non poſſunt, aut non audeant palam offendere,clã moliuntur aduerſus eos omnia iniquitatum genera.noui huiuſmodi multos,& tales in primis reperiuntur in curijs magnorum Principum, quos interdum alte- A *rius felicitas, abſque vlla alia cauſa in inimicitiam concitat.atque hoc eſt diligentiſſime in hoc tribunali animaduertẽdum.hæc enim quamuis non omnino repellant teſtes,tamen diminuunt fidem illorum.*

a ¶ Dicit ſic,non tamen intelligas,quòd in hoc crimine inimicus capitalis admittatur ad accuſationem:&c.] *Ex hoc Eymerici loco intelliges corruptam eſſe gloſſam Archidiaconi in c.accuſatus.§.licet.verbo,exceptum.de hæret. lib. 6. quem hic citat auctor:nam fere in omnibus vulgatis codicibus affirmatiue legitur ita:*& intelligas,quòd etiam in hoc crimine,inimicus capitalis admittatur ad accuſationem:*nam proculdubio negatiue legendum eſt ita:* B non tamen intelligas, *quod etiam indicant apertiſſime textus in hanc ſententiam ab Archidiacono citati,in quibus inimici capitales,& accuſare,& dicere teſtimonium prohibentur.*

Locus Archidiaconi reſtitutus.

Ex quibus intelliges fortaſſis deceptum fuiſſe Nicolaum Arelatanum tract.de hæret.notabili. 10.incipien. Non ignoras. *vbi dixit ſpeciale eſſe in crimine hæreſis,vt inimicus inimicum poſſit accuſare.*

b ¶ Idem dicit Dominus Guido Fulcodius, poſt Clemens quartus, &c.] *Hic locus Guidonis Fulcodij, cuius meminit Eymericus valde eſt inſignis in hac cauſa,legiturque in q.15.cap.17. vbi cum præmiſiſſet diligenter eſſe teſtes interrogãdos, & in* C *quirendas ex eis cauſas dictorum,ſeu depoſitionum, ſubdit in hæc verba:* Et hoc dico cum tanta diligẽtia faciendum, quia illis, contra quos inquiritur, præcluditur via iuris in notitia teſtium,& reddendis interrogationibus prout in iure fieri conſueuit:& quanto magis eis præcluditur, tanto ſollicitudo maior vobis incumbit: adeo quòd etiam de inimicitia teſtium per vos debetis inquirere,cum non poſſint alij diuinare,& niſi teſtes plene & plane in omnibus concordauerint, melius eſt vobis purgationem indicere, vel differre ſententiam, quàm damnare,*hactenus ille.*

Diligentia Inquiſitoris circa interrogãdos teſtes.

D

QVAESTIO LXVIII.

An hæreticus admittendus ſit in teſtem contra fidelem.

SExageſimaoctaua quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor hæreticum poſſit admittere, ad teſtificandum in cauſa fidei contra fidelem, vel etiam pro fideli?

Reſpondemus quòd non: nam hæretici, & criminoſi regulariter ſunt à teſtimonio repellendi, niſi inquantum de iure inuenitur conceſſum: non inuenitur autem, quòd hæreticus poſſit teſtificari E pro fideli, vel contra fidelem. Ad hoc eſt Archidiaconus, in cap. In fidei.de hæret.lib.6.

COMMENT. CXVII.

V*Num eſt axioma in hac quæſtione, videlicet, Hæreticum non poſſe teſtificari neque contra fidelem,neque pro fideli in cauſa hæreſis. huius axiomatis duæ ſunt partes,prior dubia eſt, poſterior autem ſatis facilis.*

Et quantum ad primam partem ſpectat, hoc obſeruandum

uandum eſt, iudicio meo plurimum referre, an hæreticus teſtificetur contra fideles in cauſis fidei; an vero in alijs cauſis, quę ad fidem non ſpectent, vt in contractibus, & alijs etiam delictis ab hæreſi ſeparatis; nam ſi in cauſis alijs à fide ſeparatis teſtificentur, quid de illorum teſtimonio ſit ſentiendum, tradit Imperator in l. quoniam. C. de hæret. vbi gloſſa, Bartolus, Salycetus & communiter Doctores, Speculator tit. de teſte. §. 1. Repertorium Inquiſitorum verbo, teſtes. §. an hęreticus. & alij pleriſque locis.

Teſtimoniū hęreticorum nō admittitur ſecundū canones.

Et quamuis legibus ciuilibus quandoque liceat hęreticis teſtimonium ferre inter catholicos, vt in contractibus & vltimis voluntatibus, ne probationum vſus anguſtetur, vt in dicta l. quoniam. C. de hæret. B *at ſacri canones præualent, quibus cauetur ne eorum teſtimonium recipiatur. ſunt enim excommunicati, cum quibus omne commercium eſt catholicis interdictum, omniſq; communicatio prohibita. cap. excommunicamus 1. & 2. extra de hæret. hinc legimus in concilio Toletano IIII. quod refertur in cap. non poteſt. 2. q. 7. hæreticos ad teſtimonium admitti non debere, quamuis dicant ſe eſſe Chriſtianos. tradit gloſſa in cap. ſi hęreticus. 2. q. 7. Repertorium Inquiſitorum præcitato loco. Zanchinus tract. de hęret. c. 13. nu. 2. & alij.*

Sed nec nouo iure ciuili hæreticorum teſtimoniū admittitur in vlla cauſa, neque ciuili neque crimina- C *li: nam Federicus Imperator in l. Catharos. ita ſancinit:* Nec ad publica officia ſeu conſilia, vel ad aliquos eligendos ad huiuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur. *hæc ibi. & habetur in authent. credentes. C. de hæret. tradit pulchre Conradus Brunus libro. 5. de hęret. cap. 10.*

In quibus delictis admittuntur.

Placet tamen Iaſoni & Alciato in l. 2. C. de ſum. trinit. quos refert & ſequitur Conradus Brunus pręcitato loco, hęreticorum teſtimonium admitti poſſe vtraque parte approbante, vel cum hęretici rem à ſe geſtam explicant, adhibitis tormentis, vel cū teſtificantur in cauſis grauioribus, vt hęreſis, ſimonię, ſacrilegij, læſæ maieſtatis, expilatę annonę. ſe- D *quitur Siman. de cath. inſt. tit. 64. nu. 43. vbi addit, his caſibus hęreticis credi, ſi veriſimilia dicant, vel ſint plures numero, et hactenus de primo capite.*

An in cauſa fidei hæreticus teſtificetur contra fidelem.

Quantum vero ad ſecundam partem ſpectat, An in cauſis fidei poſſit hæreticus dicere teſtimonium cōtra fidelem, aut etiam pro fideli, Eymericus aperte fatetur hoc loco eius teſtimonium neque contra, neque in fauorem eſſe audiendum. & quia huius dicti duę ſunt partes, vt omnem dubitationē procul amoueamus, ſingulatim de vnaquaque eſt agendum. tota vero difficultas conſiſtit in ea parte qua dicit, Teſtimonium hęretici nō valere contra fidelem. neq; enim video quomodo poſſit Eymericus negare teſtimoniū E *hæretici admitti in cauſa fidei contra fidelem, cum de hæretico perinde ſit cenſendum ac de reliquis teſtibus inhabilibus, quos in hoc crimine fauore fidei admitti abunde paulo antea cum auctore docuimus.*

Teſtimoniū hæretici contra eum qui putatur fidelis, audiendū.

Ergo ita ſtatuamus: Quotienſcunque hęreticus, aut de hæreſi ſuſpectus, vel in carceribus poſitus, vel alibi exiſtens alicui fideli, qui pro vero fideli & catholico reputatur crimen hæreſis imponit, ſiue eum dicat eſſe ſocium criminis, ſiue non; profecto huius vocem contemnere non debent Inquiſitores: ſed ad inquirendum ſecreto accedent, vt intelligant an is fidelis qui ab hæretico nominatus eſt, recte de fide ſentiat nec ne. hoc eſt certum, dictum huius hæretici hoc caſu non facere ſemiplenā probationem, ita vt ad capturam poſſit deueniri: ceterum ſaltem ad inquirendum faciet indicium: quòd ſi cum alijs coniecturis veriſimilibus, & adminiculis coniungatur, tunc ad cetera parabit viam. nec credo ab hac ſententia recedēdum, quæ magis pateſiet ex ſequentibus.

Vnde autem deſcenderit auctor in hanc ſententiam, plane non video: exiſtimo tamen eum ex dicto Archidiaconi, quem hic citat, fuiſſe deceptum: Archidiaconus enim in c. in fidei fauorem dicit, hæreti- B *cum non teſtificari contra fidelem: ſed ibi in genere loquebatur, iuxta diſpoſitionē textus in l. quoniam. C. de hæret. cuius dictum acceptum eo modo, quo explicauimus in principio huius commentarij, verum eſt, & eodē modo loquitur Zanchinus tract. de hæreticis cap. 13. nu. 2. ceterum neque Archidiaconus, neque Zanchinus eo loco addiderunt hanc particulam, quam hic adiecit Eymericus, videlicet,* in cauſa fidei: *nam tunc proculdubio aliter ſenſiſſent iuxta modum à nobis proxime explicatum.*

Neque his obſtat textus in cap. dubius. de hæret. ibi: Nec eis omnino credendum eſt, qui fidem veritatis ignorant. *vbi gloſ. & aliqui doctores ſentiunt* C *dubium in fide, ſiue hæreticum teſtem eſſe non poſſe: quoniam reſpondetur illius textus varios eſſe intellectus, vt conſtat ibi ex Zabarella, & propterea non debere ad hanc controuerſiam diluendam adduci: aut ſi de teſtimonio hæreticorū accipiatur, intelligendum profecto eſſe iuxta ea quæ hactenus docuimus, vt ſit ſenſus: hæreticis ſeu alijs infidelibus, quia fidem catholicam non tenent, omnino credendum non eſt, id eſt, non eſt plena fides adhibenda, qualis teſtibus integris & omni exceptione maioribus adhiberi ſolet. itaq; nō dicit textus quod nullo pacto poſſint ferre teſtimoniū; ſed quod eorū teſtimoniū non eſt omnino integrū.*

Intellectus cap. dubius de hæret.

Altera pars eſt: Hæretici teſtimonium in cauſa fi- D *dei non admitti pro fideli. hæc minorem habet difficultatem: hæretici enim teſtimonium nō recipitur ad defendendum aliquem in hoc crimine, contraquàm aliqui ſenſerint, vt quęſtione ſequenti explicabo.*

Hæretici teſtimonium nō recipitur ad excuſandum aliquē in hoc crimine.

QVAESTIO LXIX.

An hæretici contra hęreticum teſtimonium admittatur.

Sexageſima nona quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſſit hæreticum admittere ad teſtificandum contra hæreticum, ſeu pro eo?

E Reſpondemus quod ſic, cōtra; ſed nō pro eo. Nā in cauſa fidei participes & ſocij criminis in tali caſu admittuntur, vt patet in c. In fidei. de hæret. lib. 6. in defectum tamen aliarum probationū, vbi dicitur ſic: In fidei fauorem, Concedimus, vt in negotio Inquiſitionis hæreticæ prauitatis excōmunicati & participes, vel ſocij criminis ad teſtimoniū admittātur, præſertim in probationum aliarum defectum contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defenſores eorum,

Relat. ſupra pag. 105.

ſi ex veriſimilibus coniecturis, & ex numero teſtium, aut perſonarum (tam deponentium, quàm eorum contra quos deponitur) qualitate, ac alijs circunſtantijs, ſic teſtificantes falſa non dicere præſumantur.

Ad hoc eſt Archidiaconus in c. alleg. in gloſſ.

COMMENT. CXVIII.

Duę ſunt aſſertiones: prima eſt, Valere teſtimonium hæretici cõtra hęreticum: altera eſt, In eius fauorem non admitti.

Hæretici cõtra hæreticũ valet teſtimonium.

Quantum ad primã aſſertionem pertinet, optime probat eam Eymericus ex c. in fidei fauorem. de hæret. li. 6. pręſertim ex illis verbis: Et participes vel ſocij criminis ad teſtimoniũ admittantur. *nam ſi participes, uel ſocij criminis sũt, iã vel hæretici sũt, vel hæretici eſſe pręſumuntur, aut ſaltẽ de hęreſi ſuſpecti. Rurſus, cũ Iudęus ꝟ cauſa hęreſis fauore fidei poſſit dicere teſtimoniũ contra Chriſtianos. c. contra Chriſtianos. de haret. lib. 6. & dixi plene ſupra parte 2. ſuper dicto c. contra Chriſtianos. ſane & hæreticus etiam poterit teſtimoniũ ferre, cum nulla commoda diuerſitatis ratio afferri poſſe videatur.*

Hanc etiam aſſertionem non inepte probat ratio textus in l. quoniam. C. de hæreticis. ibi: Inter ſe autem hæreticis, vel Iudęis, vbi litigandum exiſtimauerint, concedimus fœdus permixtum, & dignos litigatoribus etiam teſtes introducere. *hæc ibi. ſed in terminis proprijs huius quæſtionis rem definiit Federicus Romanorũ Imperator in l. Catharos. §. 6. relatam in bullario litterarũ Apoſtolicarum in fine huius operis in hęc verba:* Adiicimus inſuper, quod hęreticus per hæreticũ conuinci poſsit. *hęc ibi. & tenet etiã Lucas de Penna in l. veterani. C. de Veteranis, lib. 12.*

Ceterum, quæ de teſtimonio hęreticorum hoc loco traduntur, accipienda ſunt iuxta ea quę copioſe ſcripſimus ſuper q. 64. huius 3. partis. neq; Federicus hic contrariũ diſponit. verum eſt enim hæreticũ per hæreticum conuinci poſſe concurrentibus omnibus illis quæ pręcitato loco tradidimus.

Cur hæretici teſtimoniũ in fauorẽ hæretici non recipiatur.

In altera aſſertione maior eſt difficultas: Cur videlicet hęretici teſtimonium nõ recipiatur in fauorẽ hęreticorum, ſiue in reorũ defenſionẽ: ęquitas enim contrariũ ſuadere videtur, ne ſcilicet facultas probandi ſuam innocentiã reis auferatur. atq; ita voluit Felynus in c. de cetero, de teſtibus. quem refert & ſequitur Gulielmus Benedictus in c. Raynutius. de teſtam. in parte, qui cum alia. nu. 250.

Verumtamen quidquid illi dixerint, cõtraria ſententia vera eſt: nam non eſt credendum eis qui fidem Deo datam violarunt, quis enim credat fidele eſſe futurum teſtimonium eius, qui in Deum extitit infidelis? c. non poteſt. 2. q. 7. & docet Simancas de catho. inſtit. tit. 64. nu. 45.

Hæc autem ſententia de non recipiendo teſtimonio hæretici in defenſionem reorum huius criminis, locum etiam habet & in alijs infidelibus, quibus ob eaſdem rationes credendum non eſt.

Cur non credatur hęreticis pro hæreticis teſtificãtibus.

Sed quę eſt ratio cur credatur hæreticis deponentibus contra hęreticos, non autem in fauorem hæreticorum, cum potius non delicta, quàm delicta pręſumi debeant? vrget plane difficultas: ſed crederem id A *propterea fuiſſe ſancitum, quoniam cum hęreticus, aut alius infidelis excuſat hęreticum, aut de hęreſi ſuſpectũ, in odiũ fidei noſtræ id putatur facere, ne delicta contra noſtram religionem commiſſa puniantur: quę ſuſpicio ceſſat cum deponit de delicto. credo hanc eſſe bonam & veram rationem; neminem enim vidimus hęc tradentem.*

Addit Simãcas de catho. inſtit. tit. 64. nu. 45. ꝙ licet nullo modo credẽdum ſit hęreticis, hoc fallit, cũ forte tormentis fatigati, occultum aliquid, et reipublicæ vtile patefecerint: quod libenter admitto.

An quandoque hæreticorum teſtimonia pro aliquo ſint audienda.

Sed hoc pręterea libenter adiungerẽ, ꝙ ſi quandoq; ex veriſimilibus coniecturis hęretici aliquem B *excuſantes vera dicere videantur, ſane in fauorẽ veritatis non putarem omnino iniquum eorũ voces audire: veritatis enim fauor magnus eſt, eiq; ſemper debet eſſe locus. l. Imperatores. ff. de probatio. & veritas opinioni eſt præferenda, iuxta notata per Bartolum & Aretinum in l. is qui putat. ff. de acquirẽ. hæredit. quam ob rem, alijs de innocẽtia reorũ coniecturis concurrentibus, non eſſent contemnendę hęreticorum excuſationes, quibus quanta fides ſit adhibenda, iudex magis ſcire poterit conſideratis omnibus circũſtantijs. l. 3. ff. de teſtibus. & ad pœnæ quidem diminutionem horum ſolę excuſationes prodeſſe poſſent, non autem ad integram liberationem.*

C *Tunc vero audiendi non eſſent hęretici, infideles alij, aut quilibet etiã catholici, cũ prius depoſuiſſent aduerſus eũ, quem de eodẽ delicto in eodem iudicio nunc excuſant, iuxta id quod diximus ſupra in hac 3. parte ſuper q. 65. §. poſtremo præfata ſententia.*

QVAESTIO LXX.

An vxor, filij & familiares pro, vel cõtra delatos de hæreſi admitti debeant in teſtes.

D *SVMMARIVM.*

1 *Teſtes domeſtici non admittuntur pro delato de hęreſi.*

2 *Admittuntur autem contra ipſum, &c.*

Septuageſima quęſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor poſsit admittere ad teſtificandum pro, vel contra delatum de hæretica prauitate, eius vxorem, filios, familiares, ſeu de ſuis aliquos?

1 Reſpondemus ꝙ non pro, ſed contra. Quòd non pro, ſatis videtur per c. Filij. de hæret. lib. 6. vbi prędicti non admittuntur pro mortuo delato E de hęretica prauitate; vbi dicitur ſic: Filij vel hæredes illorũ, qui dum in ęgritudinis lecto decũberẽt petierunt hęreticos conſolaturos, vt ab eis per manus impoſitionem conſolationem reciperent ſecundum peſsimam conſuetudinem eorundẽ, ſicque viam fuerũt vniuerſæ carnis ingreſsi, ad probandum quòd ipſi defuncti conſolationem illã, immo verius deſolationem non ſanę mentis effecti ſuſceperint, vel poſt perditam iam loquelam (cũ tamẽ moris ſit, vt dicitur apud eos, quòd nullum taliter conſolentur, qui non ſit ſanę mẽtis, & memo-

Relat. ſupra pag. 105.

memoriam habeat ordinatam) admitti non debēt ſi dum viuebant diffamati erant de hæreſi, vel ſuſpecti, aut legitime conſtiterit, quòd ſanæ mentis exiſtentes huiuſmodi hæreticos petierunt. Alioqui admitti poterunt prædicti filij, vel hęredes ad probandum præmiſſa: non tamen per vxores, filios, familiares, vel de ſuis aliquos; ſed per teſtes alios fide dignos & ſpecialiter fidei zelatores.

Et ſi ipſi non admittuntur pro hæretico mortuo, pari forma nec pro viuo.

a Quòd b autem prędicti admittantur ad teſtimonium ferendum contra delatum de hæretica prauitate, ſatis patet; eſt enim teſtimoniũ eorum magis efficax ad probandum.

COMMENT. CXIX.

De non admittendis teſtibus domeſticis vbi diffamatus.

Haec quaſtio pugnare videtur cum quaſtione 121. niſi diligenter animaduertantur qua ſuper illa tradidimus.

De materia vero huius quaſtionis, hoc eſt de excludendis, aut non admittendis ad teſtificandũ teſtibus domeſticis, agũt Doctores varijs locis c. in litteris. de teſtib. l. etiam. C. de teſtib. l. idonei. & l. teſtes. ff. de teſtibus. l. 1. §. ad quaſtionem. ff. de quaſtio. vbi copioſe Doctores. Antonius Gomez to. 3. variar. reſolut. c. 12. nu. 15. Repertoriũ Inquiſitorum verbo, familiaris. Locatus in opere iudiciali verbo, domeſtici. gloſſa & Doctores in §. pater. inſtit. de teſtam. ordinan. Marcus Antonius Blãcus tract. de indicijs nu. 361. et multis ſequen. Zanchinus tract. de hęret. c. 13. Archidiaconus in c. filij, de haret. lib. 6. verbo, familiares. Ioãnes Rojas ſingul. 198. incip. Teſtis domeſticus. *Hieronymus Gigas tract. de crimine lęſę maieſtatis lib. 2. tit. qui accuſare poſſint, q. 15. idem eodẽ libro tit. quomodo, & per quos probetur q. 17. Simãcas de catho. inſtit. tit. 64. nu. 46. & ſeq. & alij quos libens omitto.*

Domeſtici teſtimoniũ 1 delictis excep tis auditur.

Horũ ſententia eſt, Teſtes domeſticos regulariter à teſtimonio repelli: tamen id fallit in criminibus exceptis, velut ĩ crimine ꝑ duellionis, maieſtatis humana laſa, et in cauſa hęreſis. l. vlt. C. ad l. Iuliã maieſt. Gondiſſaluus tract. de hęret. q. 13. nu. 11. Bernardinus Diaz regula 746. incipiẽte: Teſtis domeſticus. *in his enim ad teſtificandũ contra conſanguineos, affines, et quoſlibet familiares admittuntur; idque ob rationem, quam paulo poſt dicemus.*

Num. 1. Teſtimoniũ domeſticorũ nõ valet pro reis, & quare

a ¶ Quòd non pro, ſatis videtur, &c.] *Hęc eſt prima aſſertio huius quęſtionis, videlicet. Familiares & domeſticos non admitti in hoc crimine ad defendendum reũ; & ratio non inepta hac eſſe poteſt: nam quemadmodum nemo vnquã carnem ſuam odio habuit, eodẽ modo nemo putandus eſt conſanguineos ſuos odio habere. tum etiã quia cum ex hoc crimine infamia in filios deſcendat, ſi filij ad teſtimonium dicendum pro parentibus admitterentur, facile vt infamiã fugerent, mentirentur. itaq; horum teſtimoniũ non inepte in hac cauſa, pro delatis falſum putatur. quòd ſi nec cõſanguinei ſint, nec affines, ſed extranei, domeſtici tamen, ratione amicitia & familiaritatis praſumuntur non dicere veritatem, vt à tanto crimine reos poſſint liberare.*

Grauius puniendus qui

Ex priori vero ratione illud cõſequitur, quod prudenter traditur à quibuſdã, videlicet, Grauius puniẽ A *dos eſſe eos qui falſum teſtimonium dixerint contra conſanguineos, quàm cõtra extraneos: tales enim natura leges videntur euertere, cũ dum conſanguineos falſo teſtimonio pulſant, in ſuam quoq; carnem ſęuire videantur. Simãcas de catho. inſtit. tit. 64. nu. 49. facit textus in l. capitaliũ. §. oĩa admiſſa. ff. de pœnis.*

teſtificatur contra ſuos conſanguineos.

Num. 2. Teſtimoniũ domeſticorũ recipitur cõtra domeſticos in hac cauſa & quare,

b ¶ Quod autem prædicti admittantur ad teſtimonium ferendum contra delatum, &c.] *Ratio potiſſima cur in hoc crimine teſtis domeſticus nõ modo admittitur, verumetiã ſi opus fuerit, compellitur ad teſtificandum, ea eſt: quoniã cum hoc crimẽ ſecreto committi ſoleat, & in occulto, melius per domeſticos quàm per alios probari poteſt. l. conſenſu. C. de repud. c. tertio loco. de probatio. & ob id Symaricus prudentiſſime addit in fine huius quaſtionis, horum teſtimoniũ contra reos huius criminis magis efficax eſſe ad probandum: ac tanto firmius haberi ſolet, quãto conſanguinei et domeſtici à ſuſpicione odij longius abeſſe putantur.* B

Sed in hac quaſtione tota difficultas poſita eſt in cognoſcendo qui dicantur domeſtici & familiares: nã de conſanguineis res eſt apertior, cũ ex legibus noſcamus qui ſint conſanguinei; non ita in domeſticis et familiaribus, quos qui ſint, nullę leges in iure cõmuni, (quod ego ſciã) nominatim praſcribunt.

Domeſtici & familiares qui dicãtur.

In Hiſpania ſeptipartita lege multi traduntur domeſtici, quorum propterea teſtimonia in alijs cauſis non recipiuntur: nam l. 18. partita 3. tit. 16. ita ſcriptum eſt: En ſu pleyto miſmo non puede ſer ningund teſtigo. otroſsi non puede ſer cabido en aquel pleyto teſtimonio de ſu fijo, nin de ſu ſieruo, nin de ſu afforrado, nin de ſu mayordomo, nin de ſu quintero, nin de ſu ortolano, nin de ſu molinero, nin de ome que ſea ſu apaniaguado. e eſto es porque non ſerie guiſado, nin derecho de vn ome tener logar de ſu parte, & de teſtigo. nin otroſsi aquellos q̃ biuen en ſu mercez, & an de fazer ſu mandado que podieſſen teſtiguar por el. *hac ibi. quibus verbis multę perſonę exprimuntur, qua appellatione domeſticorũ & familiarium continentur, quas more noſtro explicabimus.* C D

Doctores quos initio huius quęſtionis citauimus in his conueniunt: domeſtici & familiares ſeu de domo dicitur, ſeruus, colonus, libertus, aſcriptitius, mercenarius. Speculator tit. de teſte. §. 1. verſi. item excipitur quod eſt domeſticus. gloſſa in c. in litteris. verbo, de familia, extra de teſtibus.

Famulus autem & mercenarius familiaris eſt, etiamſi gratis nobis ſeruiat, vt voluit Ioannes And. apud Speculat. loco pracitato, quem ſequitur Felynus in c. in litteris. de teſtibus. nu. 1.

Item pater domeſticus eſt filio, et contra, filius patri: item vxor viro, & è conuerſo. Felynus in dict. c. in litteris. & Antonius Blancus tract. de indicijs num. 363. E

Item latius loquendo familiares dicuntur qui viuunt (vt cum noſtris loquar) ad vnum panem et vnũ vinum. authen. de monachis. §. cogitandũ. tales ſunt qui viuunt in communi.

Item dicuntur domeſtici omnes illi, quibus ratione patrię, vel dominicę poteſtatis poteſt imperari, quales ſunt qui in domo noſtra habitant nobis ſeruientes. Marcus Antonius Blancus pręcitato loco

Qq 3 additio

additio ad gloſſam in §.pater.inſtit.de teſta.ordinan. Baldus in dicto c.in litteris.de teſtibus. Montaluus in dicta l.18.partis 3.tit.16.de quo vide pulchram diſtinctionem allatã ab Henricho Boich in dicto cap. in litteris.adde ibidem Franciſcum Aretinũ et Crottum tract.de teſtibus nu.104.

Vbi ergo conſtiterit quempiã domeſticum eſſe, et alicuius familiarẽ, is non dicet teſtimoniũ pro accuſato de hæreſi, nec valebit ad ipſum defendendum.

Domeſtici teſtimoniũ, an pro reo quandoque audiatur.

Et quamuis hęc ita ſe habeant, illud tamẽ putarẽ in hac cauſa obſeruandum. ꝙ ſi perſona domeſtica eſſet valde digna, ac ſpectata probitatis, plane etiã in hoc crimine non eſſet penitus contemnendũ eius teſtimonium ad excuſandũ reum, iuxta doctrinã Innocẽtij, Ioannis Imola, et Antonij de Butrio in dicto c.in litteris.de teſtibus: nam ſi talis perſona eſſet, de qua non præſumeretur, ꝙ deieraret, tunc eius teſtimoniũ recipiendum eſſet. atq; hoc tunc potiſſimum locũ haberet, ſi cũ huiuſmodi teſte domeſtico cõueniret alius teſtis non domeſticus, et omni exceptione maior, aut alia indicia de innocentia reorum iuxta doctrinam Marſilij in l.de minore.§.tormẽta.ff.de quæſtio.vbi plures citat in hanc ſententiam, quos videto. quanta autem fides his habenda ſit in defenſionem reorum, iudex magis ſcire poterit ſpectata perſonarũ et aliorum indiciorum qualitate. l.3.ff.de teſtibus.

QVAESTIO LXXI.

An teſtes plures duobus requirãtur ad condemnandum quempiã de hæreſi.

SVMMARIVM.

1 *Duo teſtes legitimi non ſingulares de iuris rigore videntur ſufficere.*
2 *Ex æquitate tamen in crimine hæreſis plures requiruntur.*
3 *Leniores probationes non ad condemnandum, ſed ad præſumendum ſufficiunt.*
4 *Inquiſitoris diligentia defenſionum defectũ in crimine hæreſis ſupplere debet.*
5 *Quid agendum cum quis per duos teſtes tantum eſt conuictus.*
6 *Concordat Guido Fulcodius, Archidiaconus, & Ioan. And.*

SEptuageſima prima quæſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor depoſitione ſolum duorũ teſtium legitimorum, nõ ſingulariũ, poſsit licite aliquem de hæreſi condẽnare, vel plures quàm duo neceſſario requirãtur?

1 Reſpondemus, ꝙ quamuis videantur ſufficere duo teſtes de iuris rigore: quia regulare eſt, ꝙ in ore duorum, vel trium teſtium ſtat omne verbũ:

2 Tamen de iuris æquitate nõ videtur in hoc crimine duos ſufficere, tũ propter criminis immanitatẽ; in criminibus enim probationes debent eſſe luce clariores. C.de probat.l.Sciant. hæreſis autẽ inter maiora crimina enumerantur.

3 Et ſi dicatur, quod in hoc crimine ſufficiũt leniores probationes, quia leui argumẽto quis detegitur; verum eſt ad præſumendum, non autem ad condemnandũ: Tum propter iuris ordinis in hoc crimine detruncationem. In hoc enim ordo iudiciarius in fauorem fidei detruncatur: quia nec delatus videt teſtes iurare, nec ſibi etiam publicantur, vbi poſſet eis graue periculum imminere, vt in c.Statuta.de hæret.lib.6.

4 Propter quod delatus non poteſt diuinare, ſed tenetur ipſe Inquiſitor per ſe & ex officio de teſtium inimicitia inquirere: & etiã ſi depoſuerunt confuſe de cauſa ſcientiæ eorũ iterũ interrogare: quod poteſt facere extra de teſti. Per tuas.& ff.de quęſtionibus. Repeti. Nã quanto magis via defendendi delato præcluditur, tanto magis incumbit Inquiſitori ſollicitudo diligentius inquirendi.

Inquiſitoris diligẽtia ſuppleat defectũ defenſionũ, &c.

5 Vbi ergo inueniantur duo teſtes concordes & legitimi contra quemquam, nec ex hoc vellem eũ de tanto crimine condemnare, ſed purgationem, ſi eſſet diffamatus, indicere: vel propter vehemẽtem ſuſpicionem dictorum, quæ oritur ex dictis duorum teſtium, abiurare eum facere: vel quæſtionare, ſeu ſententiam differre: nõ enim videtur tutum ad vocem duorum teſtium hominem bonę famæ de tanto crimine condemnare: ſecus ſi fuerit malæ famæ.

6 Cõcordat his Guido Fulcodius, poſtmodum Clemens Papa iiij. in q.15.quæſtionũ ad Inquiſitores. Et de hoc Archidiaconus plenius in c. Vt officium.§. verum.in prin. de hęret.lib.6. ſuper ver.teſtium.& in c. In fidei. in fi.gloſ.illius c. Et Ioan.And.ibidem.& in c. Excõmunicamus itaque.extra de hęret.§.adijcimus.vbi dicitur, quod faciat Epiſcopus iurare tres vel plures boni teſtimonij viros de dicenda veritate, ſi ſciuerint in parochia hęreticos ibi eſſe.

COMMENT. CXX.

PRimus omnium, quod ego ſciam, *Guido Fulcodius in conſultationibus ad Inquiſitores hæreticæ prauitatis quæſt. 15.cap.18.aſſeruit, durum ſibi videri hominem bonę opinionis & famę ad voces duorum teſtium de tanto crimine condemnare: eius verba ita habent:* Adeoque non crederem tutum ad vocem duorum teſtium hominem bonæ opinionis damnare, licet videar cõtra ius dicere: quia vbi numerus teſtium non exigitur, duo ſufficiũt. Sed hoc dico quod duos vix duos iudico, eo ꝙ vrgẽte neceſsitate legitimæ defenſionis ordo truncatur. *hæc ille.*

Quis ſenſerit in crimine hæreſis plures quàm duos teſtes poſtulari.

Hũc Guidonem penitus ſequitur Archidiaconus in c.vt officium.§.verum quia.de hęret.lib.6.relat. ſupra apud Eymericũ parte 2. (nam vt obiter illud hic dixerim, Archidiaconus interpretationes ſuas ad titu de hæret.lib.6.ab hoc Guidone Fulcodio paucis additis tranſcripſit) eidem ſententię ſubſcripſit Hoſtienſis in ſum.tit.de hæret.§.qualiter.verſi.ut autem et alij quos paulopoſt referam. hos ſequitur etiã hoc loco Eymericus. quorum ſententia nec inepta fortaſſis eſt, nec penitus contemnenda, vt ex ſequentibus apparebit.

At poſteri iuris interpretes audacter vbique de hoc differentes conſtituunt duos teſtes ſufficere ad quemlibet in hac cauſa condemnandum. hoc videtur

Duos teſtes ſufficere in cauſa hæreſis qui dixerint

velle

velle non obſcure Ioannes And. in cap. excommunicamus. 1. §. adijcimus. vbi verũ adducit eius §. intellectum. idem tenet apertius in dicto c. vt officium de haret. lib. 6. et ibidem Geminianus, Franchus, Peruſinus & alij: & hanc eſſe communem opinionem fatentur Antonius de Butrio, Ioannes de Anania, & Marianus Socinus et alij in dicto c. excõmunicamus 1. extra de haret. addit Gondiſſaluus tract. de haret. q. 13. nu. 9. hanc ſibi videri veram opinionem. ſequitur Carrerius in pract. crim. nu. 162. Petrus Godofredus in l. quicunque. in principio. C. de hęret. Syluester in ſum. verbo, hęreſis. 2. quaſt. 4. Simancas de catho. inſtit tit. 51. nu. 7. & 8. idem ibidem titu. 64. nu. 36. Ioannes Rojas ſingulari 165. incipiente: Probationes in cauſis criminalibus. *nu. 8. & ſeq. Aegidius Boſſius tit. de haret. nu. 4. Iulius Clarus in §. hareſis. verſic. habet etiã Boerius deciſione 342. incipiente:* Sed quot teſtes. *Antonius Gomez to. 3. variar. reſolut c. 11. nu. 9. Zabarella in clemen. 1. de hęret. §. verum. q. 1. num. 5. Ambroſius de Vignate tract. de hęret. q. 13. & multi alij, quos longum eſſet recenſere.*

Horum omnium ſententia communis eſt & vera: tum quoniam caſus hic de condemnandis hareticis per duos tantũ teſtes non inuenitur exceptus ab illa vulgari & communi regula diuini & humani iuris, In ore duorum vel trium ſtabit omne verbum. *Tum etiam quia non poteſt videri denegata facultas defenſionis ei, cuius cauſa tam diligenter tractatur, & in qua tam accurate ante condemnationẽ omnia expenduntur.*

Tum poſtremo, quia nullo iure id apparet eſſe conſtitutum, vt recte multi ex pręcitatis doctoribus teſtantur.

Quales debeant eſſe teſtes.

Iidem tamen admonent, ad hoc ut per duos tantũ teſtes vere probetur hareſis, neceſſe omnino eſſe, vt illi ſint integri, inconfutabiles, & omni exceptione maiores.

Voco autem teſtes omni exceptione maiores eos, qui repelli non poſſunt aliqua exceptione. cap. licet. de teſtibus. Decius conſil. 429. Palacius Rubius in dicta allegatione de hęreſi. §. 13. Albertinus tract. de agnoſcen. aſſert. quęſt. 34. num. 4. & 5. & ceteri vno ore.

Senſus ſententiæ Eymerici, & qui ſecuti eam ſecuti.

Quamuis autem hac vera ſint, non propterea contemnenda eſt Eymerici ſententia, is enim non dicit, nec alij quos ſequitur, abſolute non ſufficere duos teſtes in hoc crimine: ſed durum videri, hominem bonę opinionis & famæ ad voces duorum condemnare, cum ei ordo legitimæ defenſionis denegetur non publicatis teſtium nominibus. quare eius ſententiam illuſtres etiam Doctores ſunt ſecuti. Albertinus tract. de agnoſcen. aſſertio. quęſt. 34. num. 3. idem videtur velle Conradus Brunus lib. 4. de hęret. cap. 9. & S. Antoninus 3. parte tit. 18. c. 2. §. 5. & Tabienſis in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 27. et poſtremo Ioannes Rojas tract. de haret. aſſertio. 4. num. 103. apertiſſime ſcribit cõtra id quod ſenſerat prius in ſingulari 165. incipiente: Probationes in cauſis criminalibus. *aſſerens ſe non audere in tã graui crimine, in quo truncata eſt et diminuta reorum defenſio; duobus tantum teſtibus etiam legitimis quemquam condemnare; & per omnia ſequitur ſententiam Hoſtienſis, quam profitetur Eymericus hoc loco.*

Huic ſententię eò libentius putaret quis ſubſcribendum fore, quod tutior apparet & ſecurior: et ſane tutiſſimũ eſt, vt ſi homo videatur ſpectatę virtutis et probitatis, non cõdemnetur ad voces duorum teſtiũ niſi alia adſint adminicula & indicia; tunc enim cõdemnari poterit. hoc ipſum dicendum eſt de homine malę famæ, qui duobus teſtibus legitimis conuictus poterit damnari.

Poſtremo, vt vno verbo dicam, in hac re fortaſſis non eſſet abſurdum dicere, arbitrio Epiſcopi & Inquiſitoris eſſe relinquendum, quando duo ſufficiant teſtes integri ad condemnandum, quando vero non. quod facile intelligetur ſpectata tum delinquentis tũ teſtium qualitate.

Hoc tamen non poſſumus diffiteri, liberum eſſe iudicibus fidei, & ob communem ſententiam, & ob iura, duos ſolum teſtes idoneos in quauis cauſa poſtulãtia, & ob communem etiã vſum ſacri tribunalis Inquiſitionis ad voces duorum teſtium idoneorum reos huius criminis condemnare. Eymerici ſententia valde benigna eſt, & ſecura, quę tunc potiſſimũ non eſſet contemnenda, quando reus inſignis probitatis cõmuniter haberetur, et integrę famæ, et incorrupta vitæ: tunc enim non eſſet incongruũ, aut differre ſupplicium donec forte aliç accederent coniectura, et probationes; aut mitius punire: & hac etiam ratione videntur locuti huius opinionis aſſertores.

Duobus teſtib' idonei ſi quis cõuincatur, libere damnari poteſt.

QVAESTIO LXXII.

An ex pluribus teſtibus ſingularibus ſit aliquis condemnandus.

SVMMARIVM.

1 *Nemo ex teſtibus ſingularibus etiam cũ infamia de hareſi eſt condemnandus.*
2 *Abiuratio autem & purgatio canonica indici poterit tali.*
3 *Cardinalis Albanen. in hoc caſu ſententia.*
4 *Facultas Inquiſitoribus data circa ſtatuta legatorum ſedis Apoſtolica.*

SEptuageſima ſecunda quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor per teſtes ſingulares ſolum, vel ſaltem cũ infamia poſsit iuſte de hæreſi aliquem condemnare?

1 Reſpondemus ꝙ non; nec per teſtes ſingulares ſolum, nec etiam cũ infamia. extra de teſti. Tã litteris. prȩſertim cum in criminibus probationes debeant eſſe luce clariores. C. de proba. l. Sciant cuncti. & in hoc crimine nemo ſit ex præſumptione damnandus. de præſump. Litteras.

2 Ergo ſibi indicatur purgatio ratione infamiæ in hoc caſu: & abiuratio ratione ſuſpicionis vehementis, quę conſurgit ex dictis teſtium. His concordat Guido Fulcodius prædictus in 14. q. de illis 15. quas fecit ad Inquiſitores. & Archid. in c. Vt officium. in §. verum. ſuper verſ. teſtium.

Qq 4 3 Eſt

3 Eſt [a] verum quòd in litteris Cardinalis Albanenſis ſedis Apoſtolicæ delegati ad Inquiſitores, de hoc habetur ita: Cum nuper dominus Papa: & infra: Quando [b] vero teſtes ſingulares ſunt in dictis, tamen concordant in ſubſtantia rei, ſeu in effectu, relinquitur Inquiſitoris arbitrio, vt ſicut ei ſecundum Deum videbitur, ſic procedat: maxime ſi fama conſiſtat, & idoneitas & fides deponẽtium contra eum, contra quem fuerit inquirendum. hæc ibi.

> Relat. ſupra pag. 129.

4 De conſultationibus vero & conſilijs legatorum ſedis Apoſtolicæ in litteris Clementis, Alexãdri, & Vrbani quarti, Præ cunctis. pręmiſsis multis priuilegiis dicitur ſic: Et obſeruari omnia ſtatuta tam per ſedem Apoſtolicam, quàm in concilijs legatorum eiuſdem ſedis prouide edita, quę negotium catholicę fidei tangere dignoſcuntur, ſicut promotioni negotij, & augmentationi fidei fuerit opportunum. *Sequitur infra illa clauſula generalis,* Plena ſit vobis & ſingulis veſtrum præſentium tenore facultas

COMMENT. CXXI.

Ex hac quæſtione tria potiſſimum colliguntur axiomata.

Primum eſt: Per teſtes ſingulares nemo eſt condemnandus.

Secundum eſt: Neq; etiamſi infamia cum teſte ſingulari adiungãtur.

Poſtremum eſt: Cum teſtes ſingulares ſunt in dictis, conueniunt tamen in ſubſtantia rei, ſeu in effectu, arbitrio Inquiſitoris relinquitur, vt ſicut ei videbitur, procedat.

Hęc quęſtio partim eſt facilis, partim vero difficilis, ac valde controuerſa. facilis eſt quantum attinet ad priora axiomata: lõge vero difficilis ob tertiũ dictum ceterũ ne quid parũ explicatũ reliquiſſe videamur, ſingula lumine interpretationis illuſtrabimus.

> Quotuplex ſit ſingularitas.

Sed quò apertius cuncta intelligantur, obſeruandum eſt, multiplicẽ eſſe ſingularitatem. quædam eſt obſtatiua, alia cumulatiua ſeu adminiculatiua; tertia diuerſificatiua. ita Baldus ſingulariter & vere in c. licet cauſam, nu. 11. de probatio. & in l. teſtium. C. de teſtibus, num. 9. & 14. ſed copioſius & ceteris apertius Aymon Crauetta in tract. de antiquitate tẽporis. par. 4 nu 157. cum multis ſequentibus. & Albertinus in c. quoniam, de hęret. lib. 6. q. 16. nu. 38. cum multis ſequen. quo loco recenſet plures alias ſingularitatis ſpecies, quas libens omitto.

Obſtatiua eſt, quando ex dictis teſtium naſcitur repugnantia, aut contrarietas, vt cum vnus ait, alter vero negat.

Quo caſu dictum vnius, alterius dictum aut debilitat aut infringit, aut non probant.

Cumulatiua eſt, cum dictũ vnius coadiuuat dictũ alterius, vt cũ vnus depouit de facto, alter de fama; ſeu vnus de viſu, alter de auditu. & hæc, vt probat Crauetta pręcitato loco, ſemiplenã facit probationẽ.

Vltima eſt diuerſificatiua, ex qua naſcitur diuerſitas rei in ſubſtantia, vt cũ vnus teſtis dicit vno loco & tempore quid factum, alius vero alio loco et tempore; quo caſu dictum unius non infringit dictum alterius immo coadiuuat & corroborat.

His ita conſtitutis, primũ et ſecundum Eymerici A *axioma verum & cõmuni voto receptum eſt, eiuſq; doctrina procedit nõ modo quãdo teſtes ſunt ſingulares ſingularitate obſtatiua, quia tũc nulla eſſet difficultas: ſed etiã cũ sũt ſingulares, ſingularitate cumulatiua, ut ipſemet auctor tradit in ſecũdo axiomate.*

Hęc vero axiomata tradidit iã olim ante Eymericum in hac cauſa Guido Fulcodius, quẽ hic refert auctor. nu. 2. in cõſultationibus ad Inquiſitores q. 14. in hęc verba: An autem per teſtes ſingulares, & famam poſsit aliquis in hoc crimine condemnari, quæri non oportet: conſtat enim q non, vt extra de teſtibus, tam litteris. pręſertim cum in criminalibus probationes eſſe debeant luce clariores. C. B de probatio. l. ſciãt. & in hoc crimine nemo ſit ex præſumptione damnandus: indicetur ergo purgatio, vt oſtenſum eſt ſupra. *hactenus Guido.*

> Per vnum teſtem & famã nemo dãnandus.

Eandem hanc ſententiã profitetur Ioannes And. in c. vt officium. in principio. verſ. certum eſt autem. de hæret. lib. 6. & Archidiaconus in c. vt officium. §. verum quia. de hæret. lib. 6. Baldus in l. ob carmen. §. fin. ff. de teſtibus. Zabarella in clem. 1. §. verum. de hęret. Conrradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 9. Palacius Rubius in allegatione de hęreſi. §. 12. Repertorium Inquiſitorũ verbo, teſtis. §. an in cauſa hæreſis. Albertinus tract. de agnoſ. aſſert. q. 34. nu. 9. Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 53. verſ. dixi etiam. Si C *mancas de catho. inſtit. tit. 51. nu. 3. idem eodẽ tract. tit. 64. nu. 61. et ſequen. Boerius deciſione 342. incip.* Sed quot teſtes. *Marſilius conſil. 109. incip.* Audito & intellecto. *Pariſius conſi. 2. incipien.* Et ſi eſſe Iudæum. *lib. 4. Denique, vt numeroſam aliorum cateruam omittam, idẽ tradit S. Tho. 2. 2. q. 70. art. 2. & Sotus li. 5. de iuſtitia & iure q. 7. ar. 2.*

Teſtis vero ſingularis (vt obiter hoc dicã) proprie & vere is vocatur qui ſolus eſt, nec alium ſibi habet in depoſitione per omnia conteſtem & cõcordem, vt optime ſcribit practica Papienſis in forma oppo. contra teſtes. verſ ſuntq; etiam ſingulares. nu. 1.

> Quis dicat teſtis ſingularis, & cur ei nõ credatur.

Ratio autem cur vni teſti ſingulari non credatur, D *ſeu in hoc ſeu in alio quolibet crimine, pulchra traditur à Soto pręcitato loco:* Nã cũ reus, *inquit,* ſit ſuę vitæ, & bonorum poſſeſſor, & melior ſit conditio poſsidentis, vnius actoris affirmatio non putatur ſufficiẽs ad pellendum ipſum de ſua poſſeſsione.

Alij hanc rationem adducunt: Si in alijs criminibus teſtes ſingulares nõ probant, multo minus in hoc probabunt, cũ in eo vberiores probationes deſiderentur. Si quis ergo unum ſolum teſtem ſingularem habeat contra ſe, propter dictum eius non condemnabitur, ſed torquebitur, ſi teſtis ille fuerit omni exceptione maior, vt ſupra monuimus ſuper q. 61. & ſi nihil confiteatur, vbi ſufficiẽter fuerit tortus, abſoluetur.

E *Quòd ſi cum teſte ſingulari adſit fama de crimine, quãuis legitime ſit probata, non propterea condẽnabitur reus. ita ferme omnes pręcitati, quod tradit Eymericus in ſecundo axiomate, cuius ratio hęc eſſe poteſt: quoniã in criminalibus ex pluribus imperfectis probationibus non conſurgit vna integra & perfecta probatio, vt colligitur ex gloſſa in c. veniens 1. in verbo, illorũ. & ex notatis ibidem per Antonium de Butrio, et alios extra de teſtibus. adde Marſiliũ in Rubrica. C. de probatio. & Iulium Clarum in pract. crimin. quæſt. 63. verſic. tu ſcis.*

Hæc

Qui vno teſte conuincitur, & infamia laborat, extra ordinē puniēdus

Hęc tamen concluſio, quę & vera & communis eſt. vt docet Palacius Rubius in dicta allegatione de hęreſi. §. 12. vera eſt quo ad pęnam ordinariam imponendam, non autem quo ad purgationem indicendā, vel aliam pęnitentiam iniungendam. Idem tradit Eymericus hic num. 2. & Repertorium Inquiſitorum verbo, teſtes, §. an in cauſa hæreſis. ſi quis ergo contra ſe vnum bonum teſtem habeat, & infamia etiā notetur de eodem illo crimine, arbitrio Inquiſitoris plectendus eſt.

His ita poſitis, ad poſtremum axioma accedendū nobis eſt, in quo verſatur ingens difficultas, & pene inextricabilis controuerſia, quę fortaſſis egeret Pontificia declaratione.

Quot modis quis poſsit habere cōtra ſe plures teſtes ſingulares.

Quantum ergo ad id axioma attinet, bifariam potiſſimum poteſt quis contra ſe habere plures teſtes ſingulares, Primo, cum duo vel plures deponunt de diuerſis hęreſibus, item diuerſis locis atque temporibus; vt cum, verbi gratia, vnus dicit ſe audiuiſſe Lutherum negantem Purgatoriū menſe Maio: alius vero dicit ſe audiuiſſe eundem Lutherum negantem poteſtatem ſummi Pontificis menſe Aprilis.

Secundo, poteſt quis habere aduerſus ſe duos vel plures teſtes ſingulares de eadē ſeu eiſdem hæreſibus deponentes; diſcordant tamen in loco & tempore: vt ſi duo vel plures teſtes omni exceptione maiores ita ſe habeant, vt vnus, verbi gratia, dicat ſe audiuiſſe Bucerum nudiuſtertius in platea dixiſſe, ſummum Pontificem non eſſe caput Eccleſię: alius vero dicat, ſe nudius quartus in ſcholis audiuiſſe Bucerum aſſerentem Papam item non eſſe caput Eccleſiæ.

Prima difficultas nunc eſt diluenda: altera paulo poſt tractabitur. illud tamen ingenue dicam, à pleriſque è noſtris ita hęc confuſe tractari, vt vix percipias, quid ſibi velint, aut in quo articulo verſentur: à nobis, niſi fallor, apertius & ordinatius explicabuntur, ne quid in hac grauiſſima lite parum declaratum relinquatur.

Sententia eorum, qui dicunt per teſtes ſingulares quē probari hæreticū in genere

Ergo quantum ad primam difficultatem attinet, multorum ſententia eſt, ad probandum aliquid in genere ſufficere quidem teſtes ſingulares, vt verbi gratia, in exemplo poſito, ſi agatur in genere de probando, an Bucerus ſit hæreticus, ſatis eſt ſi per teſtes ſingulares de diuerſis hæreſibus, & diuerſis locis atq; temporibus prolatis conuincatur: tunc enim probatum erit in genere Bucerum hæreticum eſſe. ita Iacobus Butrigarius, in l. Ariani: et Salycetus in l. quicunque. C. de hæret. Baldus in l. actor. C. de probatio. Ioannes Anania in c. 1. de hæret. nu. 7. verſ. vltimo ſcias. Alexander conſil. 141. incipien. Ponderatis. *lib. 1. idem conſil. 92. incipien.* Viſo & oportune diſcuſſo. *lib. 5. Calcaneus conſi. 19. incipien.* Ad primum videtur dicendum. *& alij quos refert Iulius Clarus in pract. crim. quæſt. 53. verſi. dixi etiā. & Philippus Portius lib. 1. com. opinio. regu. 34. verſic. ſeptimo infertur. Zanchinus tract. de hæret. cap. 13. num. 6. Aymon Crauetta conſi. 78. lib. 1. & Bernardus in lucerna verbo, teſtes. §. 19. verſic. tres teſtes. Campegius apud Zanchinum cap. 13. verbo, ſingulares. et Locatus in opere iudiciali verbo, teſtis. nu. 19. & alij multi, quos libenter omitto.*

Quod autem teſtes ſingulares eo modo quo dictum eſt, probent aliquid plene in genere, tradunt multi

A *inſignes iuriſconſulti, quos refert (vt breuius agam) Philippus Portius lib. 1. communium opinionum regula 34. verſic. contrariam opnionem. eamque fatetur communem Antonius Gomez tom. 3. varia. reſolut. c. 12. nu. 12. & Albertinus in c. quoniam, de hęret. lib. 6. nu. 51. & 52. vbi affirmat hanc forſan opinionem obſeruandam fore in praxi, tametſi ſecurius eſſet & tutius ſi ſuper hoc fieret conſtitutio. Potiſſima autem ratio, qua nititur pręfata ſententia eſt: quoniam hæreſes inuicem ſunt colligatæ, & ad vnū finem tendunt, & in vno erroris termino voluntantur. c. excommunicamus 1. & 2. de hæret.*

Teſtibus ſingularibus nemo probatur hæreticus in genere.

B *Ceterum, omiſſa horum inſignium virorum opinione in hac cauſa (nam in alijs quid ſit ſtatuendum, cū non ſit inſtituti noſtri, minime curo) dicendum eſt; teſtibus ſingularibus pędicto modo neminem probari hęreticum in genere. Primum enim vix intelligi poteſt, quid ſit, hominem aliquem hæreticū eſſe in genere: nam & ratio & modus ipſe loquendi oppugnat hanc ipſam eorum ſententiam: genus enim quid confuſum eſt, incertum, & commune; & vbi quid in genere probaueris, nullum adhuc certum indiuiduum demonſtraſti. itaque conuincere aliquem eſſe hæreticum in genere aut nihil eſt, aut ridicula plane eſt loquendi ratio.*

C *Rurſus, nemo de hæreſi poteſt condemnari, niſi duobus legitimis teſtibus ſit conuictus: at qui de pluribus differentibus articulis per teſtes ſingulares cōuincitur, de nulla hęreſi plene conuincitur.*

Præterea, in hoc crimine vberiores & clariores probationes ob eius atrocitatem deſiderantur, cum ſit ordo defenſionis quaſi imperfectus, & truncatus: fit ergo vt nullo modo talis probatio in genere ad pęnā criminis ordinariā imponēdā ſit admittēda.

Poſtremo, quemadmodum teſtibus ſingularibus pędicto modo nullus probatur in genere adulter, fur, raptor, homicida, incendiarius, & ſimilia: ita nec probabitur hæreticus: & hęc ſententia vera eſt & vſu recepta, quam profitentur inſignes etiam iuriſperiti.

D *Salycetus plene in l. teſtiū nu. 16. C. de teſtibus, quem ſequitur Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 9. & Simancas de catho. inſtit. tit. 64. nu. 69. & ſequen. & Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. aſſertione 6. nu. 142. & ſequen. quibus eſt omnino ſubſcribendum: quia hæc ſententia verior eſt & tutior, & firmioribus rationibus munita. neque Eymericus in hac tertia aſſertione loquit̃ iudicio noſtro de hac facti ſpecie, ſed de alia, quam mox explicabimus.*

Sententia Imolę de nō probādo hæretico in genere.

Pulchra quidem ſunt in hanc noſtram ſententiam Alexandri Imolenſis verba conſi. 104. incipien. In In cauſa & lite. *quę ideo referre placet: quoniam apertam lucem huic difficultati, de qua agimus, afferunt. ait ergo ita:*

E Vbi tractatur de probando aliquos actus ex quibus reſultat multiplicatio alicuius rei, non ſufficiunt teſtes ſingulares: vnde ſi volo probare talem religioſum feciſſe miracula, & per vnum teſtem probo quòd ſanauit vnum claudum, & per alium teſtem probo quòd illuminauit cæcum, teſtes iſti non probant, vt not. Archidiaconus in cap. nec mirum. 26. q. 5. & Vincētius ĩ c. Venerabili. de teſtibus. & Antonius de Butrio in cap. cum oporteat. de accuſatio. vbi ex hoc infert, quòd ſi volo probare Titium eſſe hęreticum,

& vnus

& vnus teſtis deponit quòd Titius dixit, ꝙ Chriſtus non venit in Virginé: alius dicit, quòd perſonæ Trinitatis non ſunt æquales, certe non probát: quia ſunt ſingulares, licet ſecundum eum Iacobus de Butrigario dicat cõtrariũ in l. Ariani. C. de hęret. *hactenus Alexander, qui fideliter retulit ſententiam Antonij de Butrio in dicto cap. cum oporteat. de accuſatio. quęſt. 9.*

Et rationem pulchram videtur aſſignare Salycetus in l. teſtium. C. de teſtibus. num. 16. vbi eandem profitetur ſententiam in hac verba: Secundo caſu quando varietas loci inducit varietatem facti circa modum cognoſcendi, & ſic circa cognitionem teſtium, vt hoc exemplo: Ego volo probare Titium eſſe hæreticum, & ad huius probationem vnus teſtis dicit, quòd audiuit ipſum dicentem in tali loco, puta in platea ipſum dixiſſe, & affirmaſſe, quòd Ieſus Chriſtus non fuit filius Dei: alter dicit quòd audiuit ipſum dicentem in alio certo loco, quòd Spiritus Sanctus non procedit à Filio: & iſto caſu reperio varias opiniones: nam quidã dicunt, quòd probant, quia ambo in hæreſi concordant, licet in ſpecie hæreſis non ſint conteſtes: alij dicunt quòd non probant, quia debent eſſe cõteſtes nedum in genere, ſed etiam in ſpecie hæreſis, aliàs dicuntur ſingulares, vt in cap. cum dilecti. de elect. & ideo non probant, vt 3. q. 9. nihilominus, Ego teneo hanc ſecundam, vbi certa ſpecies hæreſis fuit deducta in libello; ſed vbi hęreſis in genere deducta fuiſſet, licet de iure libellus admitti non debuit, ſecundum notata in l. libellorum. ff. de accuſat. forte prima opinio procedit. forte ideo dixi, quia videtur quòd nec tunc teſtes ꝓbent plene, ſed ſemiplene: quod ſic probo: Nulla ſpecies hæreſis eſt plene probata, ergo ex probatione ſuper ea facta non poteſt inferri, ſeu dici, vel affirmari quòd Titius ſic dixit, ſed bene poteſt opinari per iudicem, quòd ita fuerit, vt ille teſtis dixit. ff. eod. l. 3. §. eiuſdem in fine. ibi: aut parum tibi probatum opinaris. Ex eo ergo quòd nõ poteſt uerum eſſe in tali ſpecie, non poteſt dici verum eſſe in ſuo genere. Sed ex nulla illarum probationum in aliqua ſpecie poteſt dici ſic eſſe, vel accuſatum vel inquiſitum hoc dixiſſe: ergo nec hæreſim probatam eſſe. quod demonſtro aliter: pone quòd Titius accuſatur à Caio ſpecifice de tali ſpecie hæreſis, & quilibet probat per vnum teſtem tantum, an dicentur iſti probaſſe? certe non. ſic nec in propoſito. Dico igitur non plene, ſed ſemiplene tantum probatum eſſe, & omnes iſti habentur loco vnius. niſi dicatur quòd in crimine hęreſis non requiratur tanta ſubtilitas probationis. *hactenus Salycetus. Atque ex his remanet declarata prima difficultas.*

An per teſtes loco & tempore diuerſos, plene probetur eadem hæreſis, altera quęſtio.

Subſequitur nunc difficultas altera diluenda, quę maxime eſt momenti in hac cauſa, An videlicet, is plene conuincatur de hęreſi, qui duos aut plures habet teſtes legitimos, & omni exceptione maiores de eodem aut eiſdem erroribus deponentes, vt prædiximus, loco tamen & tempore diuerſos.

Et Albertinus tract. de agnoſcen. aſſertio. q. 34. num. 12. & Conradus Brunus lib. 4. de hęret. cap. 9. non procul à fine. & Simancas de catho. inſtit. tit. A *64. num. 75. & 76. ſecuti Salycetum in l. teſtium. C. de teſtibus. num. 16. aſſerunt, hęreſim plene & perfecte remanere probatam, ſi quis, verbi gratia, conuincatur Bononiæ dixiſſe; Papam non eſſe caput militãtis Eccleſię: et Romę per aliũ teſtẽ, itẽ dixiſſe, Papã nõ eſſe caput militantis Eccleſiæ. & Salyceti verba, ita habent.* Secus ſi ambo deponunt de eadem ſpecie hæreſis, licet vnus dicat ſe audiuiſſe in vno loco, alter in alio: quia tunc videtur dicendũ ꝙ ſpecies illa ſit plene probata: quia iſto caſu locus non plurificat hæreſim ſępius firmatã & recẽſitã & continuatam. *hactenus Salycetus.*

Opinio Salyceti & aliorum.

His addit Simancas prӕcitato loco rationes alias B *fortaſſis non vulgares: tum quia diuerſitas teſtium in alijs, quàm in ſubſtantia, non abrogat fidem eorũ: tum quoniam perinde facit hęreticus, qui varijs locis, & temporibus eandem hæreſim repetit ac fur, q id quod rapuit, et furatus eſt ſingulis teſtibus oſtẽdit, varijs temporibus & locis: poſtremo, quia abſurdum eſſet, vt ſeductor quiſpiam ſingulos homines totius populi ſeorſum doceret ſuas hæreſes, & tamen vniuerſorum teſtimonijs conuinci non poſſit: quod nemo ſanus probabit. hęc Simancas, citatque Diuum Thomam 2. 2. quæſt. 70. art. 2. & Bartolum. atque hoc ipſum videtur velle Eymericus hoc loco num. 3. ibi:* tamen concordant in ſubſtantia rei, ſeu in C effectu.

Horum potiſſimum fundamentum eſt, locum & tempus externa eſſe, nec plurificare, aut variare ſubſtantiam facti. ſeu in caſu noſtro, hæreſim ſæpius dictam & continuatam: de quo quid ſentiam, mox explicabo.

Primum tamen hoc monebo, Beatum Thomam non ſentire pro Simanca. quem ille in ſuam citat opinionem. nam verba Diui Thomæ 2. 2. quęſt. 70. art. 2. ad 2. argumentum, in multis noſtris exemplaribus ita habent: Ad ſecundum dicendum, quòd diſcordia teſtium in aliquibus principalibus circumſtantiis, quæ variãt ſubſtantiam facti (puta in tem D pore, vel in loco, vel in perſonis de quibus principaliter agitur) aufert efficaciam teſtimonij: quia ſi diſcordant in talibus, vidẽtur ſingulares eſſe in ſuis teſtimonijs, & de diuerſis loqui: puta ſi vnus dicat, hoc factum eſſe tali tempore vel loco, alius alio tempore vel loco, non videntur de eodem facto loqui. *hæc B. Thomas. cum quo ſentit ibidem Caietanus & Dominicus Sotus lib. 5. de iuſtitia & iure. quęſt. 7. art. 2. ad primum argumentum.*

B. Thomæ ſententia.

Omiſſa igitur hac opinione cũ Diuo Thoma, Caietano, & Soto prӕcitatis locis intrepide aſſerendum puto, hos teſtes loco & tempore diſcordes, quamuis E *de eadem hæreſi ſeu hæreſibus deponant, ſingulares eſſe, ideoque non plene probare: neque ex talium dictis ad pœnam criminis ordinariam imponendam vllo modo eſſe accedendum. Primum enim nullus dubitabit, quin in hos teſtes cadat ſingularitas diuerſificatiua, vt plene probat Cranetta in tract. de antiquitate temporis par. 4. nu. 157. nam ex quo diuerſi ſunt in loco & tempore, vidẽtur omnino loqui de actibus diuerſis: diuerſitas autẽ tẽporis, diuerſitatem factorum ſeu actuum inducit; & per conſequens reddit teſtes ſingulares. ita Antonius de Butrio, & communiter*

Teſtes loco & tempore diſcordes nõ probant eandẽ hæreſim.

muniter Doctores in cap. cum cauſam. de teſtibus. A *Cynus in l. teſtium. q.6. & ibidem Baldus C. de teſtibus. Archidiaconus in cap. nihilominus. 3. quæſt. 9. Abbas conſil. 98. incipien.* In quæſtione quæ vertitur. *lib 2. Baldus conſil. 39. incipiente:* Proponitur quòd celebratus. *lib. 3. idem conſ. 459. incipiente:* Viſa dicta petitione. *verſ. primo quia teſtes. lib. 4. Ancharanus conſil. 64. incipien.* In cauſa, quæ vertitur. *idem conſil. 147. incipien.* Super alia querela. *Paulus Caſtrenſis conſil. 137. incipiente:* In cauſa quæ vertitur Pergami. *in fine. & conſil. 151. incipiente:* In cauſa quæ vertitur corã domino Vicario. *in fine lib. 2. Iaſon conſi. 231. lib. 1. & alij prope infiniti. quos libenter omitto.* B

Sed omiſſis ceteris hanc ſententiam videtur aptiſſime probare textus in dicto c. nihilominus. 3. q. 9. vbi de hac fere re diſſerens Leo Papa ita ſancit: Nec eorum voces tamquam plurium admittuntur, quos temporum quidem diuerſitas ſimul interfuiſſe prohibuit. *hæc ibi. & facit textus in c. de parentela, el ſegundo. 35. q. 6. & nominatim in cauſa, de qua agimus, hanc ſententiam profitetur Palacius Rubius in allegatione in materia hæreſis. §. 12. incipien.* Reſtat modo.

Ex his ergo omnibus conſequitur periculoſum eſſe ad voces talium teſtium ſingularium quempiam condemnare: & Suſannæ exemplum Danielis cap. C *13. ſatis etiam oſtendit ſingulares eſſe cenſendos; nec propterea plenam fidem eis eſſe adhibendam. ita etiã ante nos agnouit Ioan. Rojas tract. de hæret. aſſertione 6. nu. 145.*

Quis ordo ſeruãdus cõtra illũ qui pluribus teſtibus ſingularib⁹ de eodem errore cõuincitur.

Quis vero ex dictis talium teſtium probatorum quidem & idoneorum magna & vrgentia naſcuntur indicia aduerſus illum, qui vnam & eandem, aut plures & eaſdem hæreſes diuerſis locis & temporibus dicitur repetiuiſſe, torquendus erit: quod ſi nihil fateatur (quia hoc caſu non videtur ſufficienter ſuperaſſe indicia in tortura, eaque diluiſſe, ſeu, vt melius loquar, purgaſſe) non crederem iniquum vt abiurare quoque compellatur de vehementi, eique aliæ D *ſalutares pænitentiæ iniungantur; at nullo modo tamquam negatiuus tradendus eſt curiæ ſæculari: neque ab hac ſententia puto vllo modo recedendum. Eymericus autem hoc loco non ſcribit contrarium: nam de altera facti ſpecie, quam mox ſubiungam, mihi loqui videtur.*

Quid ſi plures quàm duo teſtificẽtur.

Et quæ hactenus diximus in hac difficultate veriſſima & certiſſima eſſe credimus, cum duo tantum adſunt teſtes ſingulares, qui de eadem, aut eiſdem hæreſibus, diuerſis locis atq; temporibus auditis, teſtificantur, ſi autem plures quàm duo teſtificentur, grauior fortaſſis eſt difficultas, in qua multorum ſententia eſt, quòd cum teſtes ſingulares ad eundem E *finem tendunt, & plures ſunt, & fide digni ita vt iudicem adducant ad indubitatam fidem, non debet iudex curare de illa ſingularitate, ſed ex eorum dictis poterit iudicare, & pœnam ordinariam imponere. ita in caſu noſtro tenet Simancas de catho. inſtit. tit. 64. nu. 77. quod ipſum inſignes iureconſulti profitentur. Cacialupus in repetitione l. admonendi. ff. de iureiurando. col. 39. verſ. patet igitur tibi ſtudioſe. Franciſcus Brunus tracta. de indicijs & tortura par. 1. quæſt. 2. nu. 6. Socinus conſil. 262. lib. 2. Hip-*

A *polytus Maſilius ſingulari 114. incipiente:* Vulgatum & tritum eſt. *Idem in l. 1. §. ad quæſtionẽ. ff. de quæſtio. & Andreas Tiraquellus tract. de pœnis temperandis aut remitten. cauſa 51. nu. 106. & omnes in hoc dicto præcipue ſequuntur Paulum Caſtrenſem in dicta l. admonendi. ff. de iureiurando. & in l. Lucius. ff. de his qui notantur infam. in recollectis Florentinis: quamuis in his locis in noſtris codicibus non inueniamus hæc dixiſſe Paulũ, quod etiã teſtatur Tiraquellus loco præcitato.*

*Ceterum, huic opinioni multum fauet illa ratio, quam ex Simanca adduximus paulo antea. §. his addit. quia abſurdum videtur, vt ſeductor quiſpiam ſin*B*gulos homines totius populi ſeorſum doceat ſuas hæreſes, & tamen vniuerſorum teſtimonijs conuinci non poſſit. in eandem ſententiam confert plurimum illuſtris deciſio Guidonis Papæ 544. incipien.* Quidam elegit. *vbi per tres, vel quatuor teſtes ſingu*[la]*res plene probari iuriſdictionem ſcripſit. Poſtremo ſatis videtur rationi conſonum, vt iudex poſſit tuto condemnare eum, quem videt per plures teſtes graues, nobiles, probatos, ſpectatæ virtutis & probitatis conuinci, quamuis illi ſint ſingulares: quia non eſt veriſimile tot homines iniquo animo conuenire aduerſus aliquem.*

Qui pluribus teſtibus ſingularibus quàm duobus conuincitur, an plectendus ordinarie.

His fortaſſis & alijs huiuſmodi rationibus alicui C *videri poſſet ſatis iuſta & æqua hæc opinio: verum tamen è diuerſo clamant ſequentia, quibus demonſtratur neque hoc caſu ad condemnationem eſſe deueniendum, hoc eſt, ad pœnam criminis ordinariam imponendam.*

Primum, quia ex pluribus diuerſis nunquam cõſurgit vnum integrale. l. ſancimus. §. ſi quis autem. C. de donatio. l. vſura. C. de vſuris. & plura imperfecta non faciunt vnum perfectum. l. vnica. C. qui ma. tutela ſe excuſ.

Rurſus, probationes in ſua ſpecie imperfectæ in criminalibus ad plenam probationem non coniunguntur. gloſſa ſingularis in verbo, illorum. in cap. veniẽs. D *el primero. de teſtibus. Bartolus in l. ſi quis ex argentarijs. §. 1. ff. de edendo. Albertinus tract. de agnoſcen. aſſertionibus quæſt. 25. num. 21. & alij. & hanc fatetur eſſe communem opinionem Simancas in enchyridio violatæ religionis. tit. 34. num. 3. & Ioannes Rojas tracta. de hæret. par. 2. aſſertio. 6. num. 147.*

Ad hæc, in concilio Biterrenſi cap. 11. ita ſcriptũ eſt: Ad nullius vero condemnationẽ procedatis ſine confeſsione propria, vel probationibus dilucidis, & apertis: ſatius enim eſt relinquere facinus impunitũ, quàm innocentem damnare. *hæc ibi.*

Idem paulopoſt ſancivit concilium Narbonenſe E *cap. 23 in hæc verba:* Ad nullius vero condẽnationem ſine lucidis & apertis probationibus, vel confeſsione propria procedatis: ſatius enim eſt facinus impunitum relinquere, quàm innocentem condemnare. *hæc ibi.*

Confert ſingulare illud & obſeruatione digniſſimũ dictum Guidonis Fulcodij in cõſultationibus ad Inquiſitores, q. 15. cap. 17. vbi de propoſita facti ſpecie loquens, ait: Et niſi teſtes plene, & plane in omnibus concordauerint, melius eſt vobis purgationem inducere, vel differre ſententiam, quàm damnare.

nare. hęc illé. Manifeſtum eſt autem teſtium ſingulariũ dicta ſecundum regulas iuris non poſſe dici dilucidas, claras, integras, & apertas probationes.

Huc ſpectat. c. 1. 2. q. 1. cuius verba ſunt : Nos in quemquam ſententiam ferre non poſſumus, niſi aut conuictũ, aut ſponte confeſſum. *Conuictus autem dici non poteſt qui non habet teſtes idoneòs aduerſus ſe, & per omnia conteſtes, & conformes.*

Prętereà, quamuis in alijs delictis ſuperior ſententia locum habere poſſit, de quo non ſum valde ſollicitus: at in crimine hæreſis aliud prorſus videtur ſentiendũ: nã cum in eo nomina teſtiũ reis nõ publicẽtur, nec videatur per omnia cõcedi pleniſsimus defenſionis ordo & facultas, ſemper timendũ eſt ne innocens iniuſte damnetur. & quamuis quilibet teſtis ſingularis probitatis ſit: ignotũ tamen eſt iudici quid illi à reo poſſet obijci; & fortaſſis ſi reus eum noſſet, iuſtum quid poſſet ei obijcere, propter quod dictũ eius aut repelleretur, aut debilitaretur.

Denique hanc ſententiã ſequuntur viri inſignes, Caietanus apud Beatum Thomam. 2. 2. q. 70. ar. 2. Dominicus Sotus lib. 5. de iuſt. & iure. q. 7. art. 2. ad primum argumentũ. vbi aſſerunt, ꝙ tametſi inter religioſos, qui iam ſunt mortui mundo, ob dicta plurium teſtium ſingularium facinoroſi poſſint condemnari propter animæ ſalutem & fauorem regularis obſeruantiæ; in delictis tamen exterioribus, vbi ad grauiora ſupplicia proceditur, id locum non habet. idem voluit Ioannes Rojas tracta. de hęret. par. 2. aſſertione 6. nu. 146. & ſequentibus.

Quis ordo ſeruãdus cõtra eum qui pluribus teſtibus ſingularibus conuincitur.

Atque vt in hac quoque cauſa meam ſententiam dicam, ſi alicuius auctoritatis futura eſt apud viros doctos crederẽ in hoc caſu ſequentia poſſe obſeruari.

Quotiens quis pluribus teſtibus ſingularibus, & idoneis vrgetur prædicto modo, nec vult fateri, expectandum eſt per aliquod ſpatium temporis, & inquirendum, an inueniri poſſint teſtes per omnia concordes & conteſtes, ſed prius torquendus eſt, vt ſi fieri poteſt, ab ore eius veritas habeatur. ꝙ ſi nihil confiteatur, quia hoc caſu non poteſt videri purgaſſe indicia per torturam, cum ſint multa, & vrgentiſsima ac vehementiſsima contra eum, ad abiurationem ſaltem de vehementi, aut ad canonicam purgationem ſubeundam iuſtiſsime compelletur : in quo caſu locum habere poterit opinio Squillacenſis tracta. de fide catho. cap. 31. & aliorum, quos refutaui ſupra parte 2. ſuper cap. inter ſollicitudines. de purga. cano. §. Atque ex hac, inde vero ſpectata perſonę qualitate, vel ad triremes, vel ad detruſionem in aliquo monaſterio per aliquod tempus poterit condemnari : at nunquam conſulerem, nec crederem iuſte fieri poſſe, vt velut negatiuus & impœnitens propter tot teſtium ſingularium dicta curiæ ſæculari relinquatur.

Hęc mea ſententia eſt, quam tamen libenter ſuppono correctioni ſanctę Romanę Eccleſiæ, aut virorum doctiorum, qui meliora docuerint.

Poſtremo illud hoc loco opportune quæritur, an ſi duo vel plures per vnum foramen (per quod ſimul videre non poterant, ſed tantum vnus poſt alterum) viderunt quempiam committentem aliquod factum hęreticale ſiue apoſtaticum, verbigratia frangentem imagines, aut ſe more Mahometano lauantem & in- A *clinantem, aut figuram Crucifixi flagellantem, & ſimilia, an inquam huiuſmodi homines ſucceſsiue videntes tale quid, & de eo teſtificantes, ſint cenſendi teſtes ſingulares, an vero conteſtes. & propterea plene probantes?*

Et breuiter reſpondetur, nõ eſſe teſtes ſingulares, ſed conteſtes, & plene probantes, cum intra breuiſſimum temporis ſpatium idem delictum continuatũ viderint, ac propterea de vno & eodem actu numero teſtificentur : neque enim hic prӕſumitur pluralitas actuũ, nec temporis diuerſitas, ſed potius vnus numero actus, & vna temporis coniunctio. ita ſcribunt communiter inſignes & antiqui iuriſconſulti. B *Iacobus Butrigarius, Iacobus de Arena, Cynus, Salycetus, Baldus et alij in l. teſtium. C. de teſtibus, cũ docent prædicto modo probari poſſe adulterium, gloſſa in cap. nihilominus. in verbo, ſimul. 2. quæſt. 9. & Antonius de Butrio in cap. cum oporteat. de accuſat. quæſt. 9. num. 20. Geminianus in dicto cap. nihilominus. 3. q. 9. & alij, qui hos communiter ſequuntur.*

Nec obſtat ſi dicatur, prædictos teſtes cenſendos fore ſingulares ex diuerſitate tẽporis, quia dũ vnus vidit, alius non vidit : quoniã reſpondetur, quòd ex quo viderunt eundẽ actũ, & in continenti vnus poſt alium, ſimul vidiſſe dicuntur, nec ſingulares ſunt. C *ita prę ceteris docẽt Iacobus de Arena & Cynus in dicta l. teſtiũ. C. de teſtibus. nu. 5. verſ. Sed è contra videtur. & eodem modo poſſumus ad alia reſpondere, ſi quę fortaſsis obijciantur.*

Atque ex his, niſi fallor, pleniſsime eſt declaratũ quidquid ſpectat in hoc crimine ad materiam teſtiũ ſingularium. in quo ideo fortaſsis iuſto lõgior fui. quoniam operæ pretium me facturum putaui, ſi quanta fieri poſſet diſtinctionis luce et claritate, hæc traderem, quæ à multis ex noſtris fortaſsis obſcuriſsime docentur : idque feci libentius, vt Inquiſitoribus valde in cauſis fidei occupatis ſatisfacerem; eoſque liberarem à moleſtia euoluendorum ac legẽdorum tot interpretum varijs locis hæc tradentium. nunc ad ce- D *tera pergamus.*

a ¶ Eſt verum quòd in litteris Cardinalis Albanenſis, &c.] *Extat in vetuſto illo codice membranaceo bibliothecę Vaticanę creberrima mẽtio cuiuſdam domini Albanen. Apoſtolicę ſedis Legati, quem coniectura aſſequimur, quo tempore Pauperes de Lugduno ſeu Albigẽſes, alijque hæretici partes Gallię & Lombardię infeſtabant, Legatum ſedis Apoſtolicę fuiſſe conſtitutum, multaſque conſtitutiones ex Papæ commiſsione edidiſſe tum de pœnis hęreticorum, tum etiam de ordine procedendi aduerſus eos quibus Inquiſitores priuati ad dirimendas fidei cau-* E *ſas & controuerſias feliciter & vtiliter vterentur: ac in vetuſto quidem illo codice Vaticano huius Legati, cuius fortaſsis hic meminit Eymericus, quædam ordinationes breuiſsimę reperiuntur, in quibus tamen non legitur hoc fragmentum, quod citat hoc loco auctor.*

Num. 3. Albanen. ſedis Apoſtolicæ legatus.

Ceterum cum anno Domini M D L X X X. Inquiſitor Florentinus Romam veniſſet, ſecum detulit vetuſtiſsimum codicem membraneum manuſcriptum, in quo continebantur quæ ad ſanctum officium ſpectabant, in eo codice (quem nobis exhiberi

iuſsit

inſsit illuſtriſsimus dominus Iacobus Sabellus Cardinalis Generalis Inquiſitor in vniuerſa Republica Chriſtiana) hæ ipſæ conſtitutiones, quarum hic meminit Eymericus, legebantur directæ Inquiſitoribus Lõbardiæ. Ea vero conſtitutio, quæ de teſtibus agit, quã affert hoc loco auctor, in ꝑdicto codice ita habet. Quando vero teſtes vel diffamatores, ſingulares ſunt in dictis, concordant autem in ſubſtantia, vel in ſpecie rei, relinquitur Inquiſitorum arbitrio, vt ſicut eis ſecundum Deum videbitur, ſic procedant: maxime ſi fama conſentit, & idoneitas & fides deponentium contra eum, contra quẽ fuerit inquirendum. *hactenus ibi.*

In hac ergo conſtitutione diligentiſsime ſunt obſeruanda hæc verba: Quando vero teſtes ſingulares ſunt in dictis, concordant autem in ſubſtantia ſeu in ſpecie rei. *quę profecto difficilem & obſcurum habent ſenſum, nec primo obtutu facile percipias quid ſibi velint.*

Varius ſenſus verborũ Cardinalis Albaneu.

Vnus ergo ſenſus hic eſſe poſſet, quòd quando teſtes ſingulares ſunt in dictis, quia videlicet in loco & tempore diſcordant, conueniunt tamen in ſubſtantia rei ſeu in ſpecie vel in effectu, hoc eſt, de eadem ſeu eiſdem hæreſibus deponunt: ſi teſtes huiuſmodi ſint idonei, & vltra illorum probitatem, & fidem ad ſit fama de crimine contra reum: tunc arbitrium erit Inquiſitoris, vt ſecundum eius conſcientiam procedat.

Hic etiam ſenſus, quamquam hoc loco ſit ſignificatus: nihilominus tamen non probat abſolute eam ſententiam, quam proxime reiecimus: quia vltra teſtes ſingulares famam poſtulat: & nihilominus, quãuis fama de delicto conſiſteret, & cum teſtibus coniungeretur, adhuc non putarem eam ſententiam veram eſſe: quia fama indicium eſt debile, & à crimine remotum: quod etiamſi coniungatur cum alijs indicijs, aut ſemiplenis probationibus, in criminalibus non facit plenam probationem, vt late oſtendimus in ſuperioribus. quare ſemper ſententia à nobis in ſuperioribus aſſerta, velut ęquior & tutior eſſet retinenda; quamuis hoc caſu grauior pęnitentia eſſet iniungenda.

Secũdus ſenſus.

Alter ſenſus, nec ineptus forſitan aut contemnendus eſſe poſſet: quando teſtes ſunt in dictis ſingulares, quia videlicet non deponunt per eadem formalia verba, ſed per ęquipollentia; quamuis non ſint ſingulares in loco & tempore: tunc an plene probent, arbitrium eſt Inquiſitorum, qui diligenter debent conſiderare, qualiter quiſque fuerit locutus. quo caſu ſi eorum depoſitiones eundem errorem formalem referre videantur, ſi fama vlterius conſiſtat, arbitriũ erit Inquiſitoris quid tunc fieri debeat. & hunc plane ſenſum videntur mihi redolere hęc verba.

An teſtes ſint ſingulares quando non deponunt per eadem formalia verba.

Sed quò apertius hæc intelligantur, animaduertendum eſt, quæſtionem eſſe, An teſtes dicantur ſingulares, quando non deponunt de aliqua hæreſi in ſpecie per eadem formalia verba, ſed tantum per ęquipollentia, & quæ eundem errorem ſapere omnino ac referre videantur, vt ſi, verbi gratia, vnus deponeret ſe audiuiſſe Bucerum dicentem, non eſſe purgatorium; alius vero deponeret eodem loco & tempore, ſe audiuiſſe Bucerum dicentem, poſt mortem animas omnium morientium aut rectà in cęlum, aut A *in infernum proficiſci, nec dari tertium alium purgatorij locum in quem tendant. Siue ſi vnus deponeret ſe audiuiſſe Bucerum aſſerentem, imagines Sanctorum non eſſe venerandas: alius vero deponeret, audiuiſſe eundem Bucerum eodem loco & tempore dicentem, vſum imaginum in Eccleſia Dei inutilem eſſe & abolendum. ſunt huius quęſtionis exempla paſſim obuia, quæque frequenter contingant in ſacro Inquiſitionis tribunali: in quo articulo quid ſit ſentiendum, breuiter eſt mihi oſtendendum.*

Varię ſentẽtię de probatione teſtiũ deponẽtium per verba æquipollẽtia.

*Non vno modo præſentem controuerſiam declarari video: nam Albertinus tract. de agnoſcendis aſſertio. q. 34. nu. 47. aſſeruit in probatione propoſi*B*tionum hæreticarum teſtes debere atteſtari per eadẽ verba formalia, & non per diuerſa, quia de verbis, inquit, eſt quæſtio, & propterea illa ſunt attendenda, & ponderanda: quã ob rem teſtes in formalitate verborum diuerſi non probant, vt ait Geminianus cõſil. 142. incipiente:* In cauſa prioris. *& Antonius de Butrio in c. nihil. de verb. ſignif.*

*Iam ſi in his Eymerici verbis, quæ nunc interpretamur, ſecundus ille ſenſus, quem paulo antea referebam, contineatur: ſecũda opinio erit Eymerici ſentientis arbitrio Inquiſitoris relinquendum eſſe, quando ex dictis teſtium non formalibus, ſed ęquipollentibus, & conuenientibus in ſubſtantia rei ſeu in effe*C*ctu ſit procedendum, & ad inquirendum, & ad reliqua iudicij acta. de qua ſententia quid ſit ſentiendũ, amplius in ſequentibus apparebit, vbi demonſtrabitur poſſe abſque dubio Inquiſitores ex teſtibus per ęquipollentia deponentibus procedere ſecure ad condemnationem.*

Teſtes non dicuntur ſingulares, ſed vere probãt quãdo in facto principali cõueniũt.

*Veruntamen his omiſſis, vera ſententia eſt, & communis & vſu recepta, Teſtes plene probare aliquam hæreſim, nec dici ſingulares, immo conteſtes eſſe & conformes, quando in facto principali, in quo negotij ſubſtantia præcipue conſiſtit, concordant per eadem vel ęquipollentia verba, quamuis in alijs minus præcipuis circunſtantijs diſcordent. c. nihil ob*D*ſtat. de verbor. ſignif.* Nihil obſtat, *inquit textus,* narrandi diuerſitas, vbi eadem dicuntur, *facit textus in l. qui ſententiam. C. de pœnis. & in l. quicunque. vbi Salycetus. C. de hæret.*

Præterea, virtus & ſubſtantia verborum non in cortice aut ſuperficie conſiſtit, ſed potius in ſenſu & intentione. cap. intelligentia. & c. præterea. de verb. ſignif. & c. Marcion. 1. q. 1.

Ad hæc, iuris regula eſt ſatis vulgata & trita, nihil referre, quòd aliquid ex æquipollentibus fiat. l. mulier. ff. ad ſenatus conſul. Trebellianum. l. ſi mater. C. de inſtit. & ſubſtit. ſub con. fact.

*Poſtremo, hanc ſententiam minime obſcure af*E*firmat Beatus Thomas 2. 2. q. 70. art. 2. ad 2. argumentum, ibi:* Si vero ſit diſcordia teſtimonij in aliquibus circunſtantijs non pertinentibus ad ſubſtantiam facti, &c. talis diſcordia non præiudicat teſtimonio: quia homines non conſueuerunt circa talia multum ſolicitari, vnde facile à memoria elabuntur. *hactenus ſanctus Thomas. eum per omnia ſequitur Sotus de Iuſtitia & iure. lib. 5. quæſt. 7. art. 2. ad primum argumentum. idem tenet gloſſa in cap. dudum. de conuerſio. coniugato. & in cap. cũ Eccleſia Sutrina. verbo, vacillaſſe. de cauſ. poſſeſ.*

& præ-

& propriet. Alexander, Decius & alij, quos refert A *& ſequitur Antonius Gabrielius lib.1.commu.concluſio.tit.de teſtibus,concluſ.2.nu.64.verſ.& propterea infertur.quibus adde Geminianum in cap.nihilominus.3.q.9.*

Denique hoc fatetur in cauſa noſtra Ioannes Rojas ſingulari 204.*incipiẽs.*Teſtes ſingulares.*nu.*8.*& ſeq.et tract.de hæret.parte 2.aſſertio.6.nu.127.& aliquot ſequent. quorum omnium vnanimis ſententia eſt,Teſtes concordes in eo de quo præcipue agitur,ſiue in ſubſtantia & effectu rei,nõ eſſe ſingulares; quamuis in minimis quibuſdam diſcordent, cũ ea non faciant actum diuerſum.*

Diſcordia teſtium in minimis nõ infringit eorũ teſtimoniũ.

B *Immo vſque adeo verum eſt, diſcordiam in minimis quibuſdam nõ nocere, vt hæc interdum teſtimonium reddat validius: vnde Beatus Thomas* 2.2.*q.*70. *art.* 2. *ad* 2. *argumentum, in fine, ita dixit:* Quinimmo aliqua diſcordia in talibus (*ſcilicet in circunſtantijs non pertinentibus ad ſubſtantiam facti*) facit teſtimonium credibilius, vt Chryſoſtomus dicit ſuper Matthæum: quia ſi in omnibus concordarent, etiam in minimis, viderentur ex condicto eundem ſermonem proferre: quod tamen prudentiæ iudicum relinquitur diſcernendum. *hactenus B.Thomas.idem Sotus de iuſtitia et iure.libro 5.quæſt.7.art.2.ad primum argumẽtum.* C *probat textus in l.3.ff.de teſtibus, ibi:* Vtrum vnum eundemque præmeditatum ſermonem attulerint.

Si ergo duo teſtes coram Inquiſitore ſe ſiſtant, & vnus dicat ſe audiuiſſe Lutherum dicentem, Indulgentiarum virtutem nullam eſſe: & alius dicat,ſe eodem tempore & loco audiuiſſe eundem Lutherum aſſerentem, Indulgentias à Pontificibus ſummis eſſe ad quæſtum inuentas, nec virtute diuina pollere: ſane hi plene probarent per æquipollentia verba Lutherum hæreticum eſſe: neque ab hac ſententia eſt recedendum.

Quòd ſi in verbis æquipollentibus dubius ſenſus eſſet,qui & catholicam veritatem, & errorem D *referre poſſet; tunc quid ſit agendum, abunde docui ſupra in hac 3.parte ſuper quæſt 62.*

Quando nõ ſufficiat per æquipollentia probare.

Sed illud non omittam, quòd ſi quandoque ageretur de probandis verbis formalibus; tunc proculdubio non ſufficerent æquipollentia. Antonius Butrius, & Abbas in cap.nobil.de verb.ſignific.& multi ex præcitatis, & alij quos refert & ſequitur Nicolaus Euerardus in locis argumentorum legalibus in loco ab æquipollentibus.

QVAESTIO LXXIII.

An Inquiſitor valeat torquere teſtes, & ſi falſi deprehenſi fuerint,punire. E

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitor per ſe poteſt tormentis ſubijcere teſtes:*

2 *Et illos,ſi falſi inuenti ſint, extraordinarie punire.*

3 *Rationes pro vtraque parte adducuntur.*

4 *Soluuntur quæ contra veritatem opponebãtur.*

SEptuageſima tertia quæſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor valeat teſtes torquere pro habenda veritate,ſeu aliàs punire eos quos manifeſte deprehendit in cauſa fidei eſſe falſos teſtes,ſeu cõtra inſontem falſo & ſcienter impoſuiſſe medio iuramento,crimen hæreticæ prauitatis?

1 Reſpondemus ꝙ ſic:& licet nec de iure ſpeciali,nec in priuilegijs Inquiſitorum,nec in conſultationibus † titulorum de hæreticis aliquid de hoc habeatur: tamen hoc eſt de iure communi, vt teſtes poſsint torqueri, & etiam ſi falſi deprehenſi fuerint, puniri: & hoc poteſt fieri in cauſa præſenti, vt declarat Paulus de Leazaris in cap.Multorũ. de hæret.in Clemen.in principio ſuper verbo, Vel tormentis exponere illos, qui dicit ibi ſic: *Illos,* ſcilicet,pro huiuſmodi negotio inquiſitos. aliud videtur in teſtibus, ſi cauſa ſubſit eos torquendi: quia cum per ſe ſolum quilibet poſsit inquirere,poterat omnia ad illud neceſſaria †, & ſine quibus illud non poteſt expediri. de officio delega. Præterea.& c. Prudentiam.verbo,explorati.& ff. de iuriſd.om.iud.l.ij.Sed planũ eſt,ꝙ ad veritatẽ habendam debet iudex laborare. de proba. Quoniam 14. q. 2. Quamquam. 30. q. 5. Iudicantem. 23.q.8.Occidit.de teſti.Cum cauſam.& C.de iudi.Iudices.cum concordantijs: quam ab inuito & ſuſpecto aliter habere non poteſt. 5.q.5.Illi qui. vbi notatur de tormentis teſtium,ipſum ergo teſtem poterit Epiſcopus & Inquiſitor, & quilibet per ſe torquere.

† Al, conſtitutionibus.

Relat. ſupra pag.111.

† Al, neceſſoria.

2 Et eadem ratione videtur, quòd eum poſsit extraordinarie punire, ſi falſo teſtimonio aurẽ eius offendit durante iudicio.C.de teſti. Nullum.Ad idem de pœnis.Super his.& cap. Dilectus.

3 Sed contra videtur, quia ratio quæ ſubeſt in inquiſito,ſubeſt in teſte:ergo erit idem ius in vtroque.de transla.c.2.cum concor. Et hæc duo infra æquiparantur ibi, *prauitatem ipſam: vel impedimentum officij.* Et ſi dicamus, quòd Inquiſitor non habet ordinariam, videtur caſus in Authen. de teſti.§.ſi vero. Pro hac parte facit, quia cum quilibet poſsit inquirere vſque ad ſententiam, & teſtes ſint pars negotij.de verb.ſign.Forus.cui licet totum,& pars,de reg.iur.Cui licet.lib.6.

4 Solutio. primum verum eſt, vbi teſtem vult torquere pro veritate habenda cõtra Titium delatum, vel eum extraordinarie punire tanquam coram eo notorie delinquentem. facit quod not. de confeſsis. c.ij.& quod ibi notat Inno.& de iure iu.Cum in poſitionibus.lib.6.& iura ſupra allegata. Si vero format inquiſitionem contra eum propter hoc,ita quòd eſt noua inſtantia, cum teſtis ſit nunc principaliter inquiſitus, aliter per ſe non poſſet eum torquere:& ſic intelligantur iura ſupra allegata.

Et de facto hic caſus accidit Toloſæ Anno Domini MCCCXII. vt vidi in ſentẽtia contineri: nam pater depoſuerat contra filium crimẽ hæreticæ prauitatis, & poſtmodum reuocauit.

COM-

COMMENT. CXXII.

IN hac quæſtione tria ſunt à nobis potiſſimum tractanda.

Primum erit: An Inquiſitor teſtes in ſuo tribunali delinquentes punire poſſit.

Alterum erit: An Inquiſitor ſolus poſſit torquere teſtem quotiens opus fuerit, non adhibito Epiſcopi conſilio, & vice verſa idem poſſit Epiſcopus ſine Inquiſitore.

Poſtremum erit: Qua pœna ſint afficiendi teſtes in hoc tribunali falſum teſtimonium dicentes, & alicui hæreſis crimen imponentes: quod eſt præcipuum & magni momẽti in hac cauſa, & frequens etiã propter inſignem hominum malitiam & iniquitatem.

De materia huius quæſtionis qui diſſerant.

Sed primum adducẽdi ſunt, qui de materia quæſtionis huius diſſerunt, inter quos præcipue hoc agũt Zanchinus, & ibidem Campegius tract. de hæret. c. 14. Tabienſis in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 36. Iacobus Simancas de catho. inſtit. tit. 64. nu. 84. idem in enchyridio violatæ religionis, tit. 38. Ioannes Rojas tract. de hæret. parte 2. aſſertio. 8. pleniſſime & Eymericus 3. par. in 12. modo proceſſum fidei terminandi, quibus adde Iulium Clarum in §. falſum. differũt & alij ſuis locis poſtea referendi.

Inquiſitor teſtes delinquentes in ſuo tribunali punire poteſt.

Quantum ad primum caput attinet, tametſi olim controuerſum fuerit, an Inquiſitor poſſet teſtem falſum, aut aliter in ſuo tribunali delinquentem punire, cum ſit iudex delegatus, qui non videtur poſſe teſtem coram ſe delinquentem coercere, vt late demõſtrant tradita per Menochium lib. 1. de arbitrarijs iudicum q. 91. nunc hæc controuerſia, vt ob ſolam conſuetudinem in contrarium ceſſat: nec propterea longum nobis tempus in ea dirimenda terẽdum erit.

Cum enim Inquiſitor ſit delegatus Romani Pontificis, non mirum ſi poſſit teſtes coram ſe delinquentes ex propria iuriſdictione, conceſſa ſibi per delegationem, punire. Speculator tit. de teſte, nume. 44. & ibi Ioannes And. verbo, coget. & Abbas in c. 1. extra de crimine falſi, nu. 9. & alij. optime ergo concludit hic Eymericus num. 1. hoc iure communi competere: quamuis nullis priuatis ſtatutis hæc poteſtas Inquiſitoribus videatur eſſe conceſſa. & hæc ſint ſatis quoad primum caput.

Solus Inquiſitor teſtem torquet.

Alterum eſt de poteſtate Inquiſitoris in torquendis teſtibus non requiſito Epiſcopo: in quo articulo Eymericus hoc loco ex ſententia Pauli de Leazaris apertiſſime ſentit, quòd quamuis reũ non poſſit vnus ſine altero torquere: at teſtem quilibet poteſt per ſe torquere. & ratio qua vtitur hic num. 3. elegans eſt: nam cum vnuſquiſque per ſe vſque ad ſententiam inquirere poſſit, & expedire quæcunq; ad plenã cauſæ cognitionem deſiderantur, & teſtes ſint potiſſima totius cauſæ pars, ſane ſi caſus occurrerit, in quo neceſſe fuerit torquere teſtes, & ſolus Inquiſitor, & ſolus Epiſcopus id per ſe efficere poterit; atque hoc iure vtimur. idem tenet Zanchinus tract. de hæreti. capit. 14. nume. 3. ibi: Dic quod Inquiſitor poterit eum ponere ad torturam. & ibidem Campegius verſic. ex his iam colligere poſſumus. & Tabienſis in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 36. & alij quos in re manifeſta omitto.

Id tamen eſt caute obſeruandum, quòd ſi contin-

A gat ex teſte reum fieri, iſque torqueri debeat; tunc non poterit ſolus Epiſcopus, aut ſolus Inquiſitor id efficere. clemen. 1. de hæret. §. propter quod. verſ. duro tamen. atque ex his remanent ſatis aperta, quæ ab Eymerico traduntur hac quæſtione: nam circa hæc duo potiſsimum verſatur.

Teſtem eſſe factum reum non torquet ſolus Inquiſitor.

Sed tertium caput eſt iam declarandum, in quo tota difficultas poſita eſt, nẽpe: Qua pœna affici debeãt teſtes falſi in hoc crimine hæreſis delinquentes.

De falſo accuſatore eiuſque pœna ſatis multa diximus ſupra in hac 3. parte, num. 67. tit. de primo modo procedendi in cauſa fidei per accuſationem, vbi promiſimus hic nos fore delaraturos quod ad falſum

B teſtem ſpectabat.

Graue ſcelus eſt dicere falſum teſtimonium.

Ac primum quàm ingens ſcelus committant falſi teſtes, luculenter explicatur in c. 1. extra de crimine falſi. in hæc verba. Falſidicus teſtis tribus perſonis eſt obnoxius: primum Deo, cuius præſentiam contemnit: inde iudici, quem mentiendo fallit: poſtremo innocenti, quem falſo teſtimonio lædit. hæc ibi.

Nullus autem falſus teſtis grauius aut horribilius delinquit, quàm qui in hoc tribunali virum catholicum hæreticum eſſe mentiendo aſſerit cum pietatis intuitu, grauiſsimo periculo reum exponat, cũ

C nomina falſorum teſtium ei occultentur, & proinde difficilius ſe defendere queat.

Quis dicatur falſus teſtis.

Falſum autem teſtem iura vocãt non modo eum, qui mendacium dicit, ſed & qui veritatem occultat, cap. 1. extra de crimine falſi: cuius verba ſunt: Vterque reus eſt, & qui veritatem occultat, & qui mẽdacium dicit: quia & ille prodeſſe non vult, & iſte nocere deſiderat. hæc ibi.

Nec modo hunc voco falſum teſtem, ſed etiam illum, qui refert quidem verba ipſa illius contra quem teſtificatur, ſed de illis tamen teſtificatur alio ſenſu, quàm prolata ſunt: vt ſi ea non integra referat: vel dicat verba hæreticalia fuiſſe prolata affirmatiuè:

D cum tamen aut recitando & referendo, aut interrogatiue fuerint dicta, Simancas de catho. inſti. tit. 64. nu. 89. verſ. eſt quoque falſus teſtis. & in hoc diligenter animaduertere debent Iudices fidei, cum frequenter hæc in ſuo tribunali contingere ſoleant.

De pœna falſidicorum teſtium.

Sed iam qua pœna affici debeat teſtis falſus in hoc tribunali doceamus. ac primum videtur dicendum eos non eſſe plectendos talionis pœna, nec tradendos in aliquo caſu curiæ ſæculari. primo quia nullo iure veteri nominatim cautum inuenio in hac cauſa, vt teſtes hac pœna plectantur.

Rurſus in tribus illis vetuſtis concilijs Toloſano, Biterrenſi, & Narbonenſi, quibus pleniſsime conſti-

E tutum extat quidquid ad pœnas & pænitentias reorum in hac cauſa ſpectat, de hac pœna in teſtes falſos exercenda nullum apparet veſtigium: Sed in Biterrẽſi cap. 26. aduerſus deierantes, & inducentes alios ad deierandum (hoc eſt, vt ego interpretor, ad falſum deponendum medio iuramento) pœna deportationis veſtis crucibus ſignatæ, continetur in hæc verba: Et ſi forte deierauerint, aut induxerint alios ad deierãdum, portent in ſuperiori parte duarum crucũ (quas portare habẽt in pectore, & inter ſpatulas) brachiũ tranſuerſale palmi vnius vel circa. hæc ibi.

Ad hæc nullus ex veteribus (quem ego viderim)

de

de crimine hæreſis tractans talem pœnam imponen dam docuit. Nam Zanchinus qui de hac re plura tradidit tract. de hęret. cap. 14. arbitrarias pœnitentias iniungendas docuit teſti falſo per Inquiſitores. Eymericus quoque qui omnia fere proſecutus eſt, quæ ad negotiũ hæreticæ prauitatis ſpectāt, neque in hac quæſtione, neque in 12. modo proceſſum fidei terminandi, huius pœnæ meminit: cum tamen pleniſsime ageret de teſtibus falſidicis puniendis: quanquam iudices viſum eis de ſola benignitate & miſericordia relinqui.

Poſtremo non videtur vbique receptum in ſacro Tribunali vt teſtes huiuſmodi curiæ ſæculari tradantur, & vltimo ſupplicio afficiantur.

B

Pœna talionis in teſtibus locum habet.

Sed in contrarium facit primum, quia quamuis in accuſatore abolita ſit & antiquata talionis pœna, vt oſtendimus ſupra in hac 3. parte nu. 67. tit. de primo modo procedēdi in cauſa fidei per accuſationem. §. his poſitis. at in teſtibus adhuc habere locum teſtātur Bal. in c. 1. §. iniuria, de pace iurameato firmanda in vſibus feudo. & in l. 2. C. de rebus creditis. Corſetus in ſingulari incipiente: Teſtis. *el 12. Iaſon in l. etſi lege. num. 5. C. ſi contra ius vel vtilit. publicam. & in l. ſi duo patroni. §. finali. ff. de iureiuran. idem in §. item ſi quis poſtulante. nume. 64. inſtit. de actio. Alexander conſi. 55. incipien.* In cauſa inquiſitionis. *lib. 7. Guido Papa deciſione 44. incipien.* Teſtis falſo deponens. *Caſſaneus ſuper conſuetud. Ducatus Burgun. rubrica 1. des iuſtices. ſuper textu, es droicts d'icelles. nu. 15. Socinus conſi. 185. lib. 2. Couarruuias in cap. quamuis poſtum. de pactis lib. 6. parte 1. §. 7. num. 6. Bernardinus Diaz in pract. crimi. cano. cap. 87. Nellus tract. de teſtibus. §. falſus teſtis, nu. 231. Petrus Duenās in regula 27. incipien.* Accuſans aliquem. *verſic. quod tamen in teſtibus. quod non obſcure probat textus in l. 1. §. pręterea. ff. de Sicarijs, vbi falſus teſtis in cauſa homicidij punitur tamquam homicida, ſi dolo malo deponat. & in Hiſpania lege quadam Taurina 83. nominatim cautum eſt, teſtem falſum in cauſa criminali puniendum eadem pœna, qua reus foret puniendus, ſi verum depoſuiſſet contra eum. videantur ibidem Antonius Gomez & Palacius Rubius, & alij plerique varijs locis, quos longum eſſet recenſere.*

Teſtis falſidicus in ſancto pœna talionis plecti poteſt.

Iam in hac hæreſis cauſa teſtem falſum talionis pœna plectendum aſſerunt Ioannes Rojas tract. de hæret. parte ſecunda aſſertione 8. & Iacobus Simancas de catholica inſtitu. tit. 64. num. 90. nec deſunt viuę & efficaces rationes, quibus hæc ſententia nititur.

Primum quia hoc crimen grauius eſt ceteris, cap. Vergentis. extra. de hæret. grauius ergo plectendus erit, qui falſo contra quempiam de eo teſtificatur.

Rurſus cum teſtium nomina in hoc tribunali non publicentur, reus vix poteſt diuinare, quis eum falſo teſtimonio vrgeat; & propterea difficilius poteſt ſe tueri. & quemadmodum grauius eſt hominem interficere veneno, quàm occidere gladio, l. 1. C. de malef. & Mathemat. quia qui veneno interficit cum occulto id faciat, aufert ei qui occiditur omne remediũ A *ſe defendendi; ita qui in hoc crimine falſum deponit contra aliquem, grauius peccat: nam cum occulto mēdacium dicat, quod non facile detegitur propter non publicata teſtium nomina, iuſtam defenſionem, quæ eſt de iure naturæ, l. vt vim. ff. de iuſt. & iure, ei ſubtrahit.*

Extrauagans Leonis X. per quam teſtes falſidici in cauſa fidei poſſunt tradi curiæ ſæculari.

Poſtremo Leonis Papę decimi diploma extat directum Adriano Cardinali generali Inquiſitori Hiſpaniæ, Datum Romę apud Sanctum Petrum die 14. Decembris, anno M D X V I I I. Pontificatus ſui anno ſexto, quo Inquiſitoribus Hiſpanię conceditur, vt poſsint falſum teſtem curię ſæculari relinquere irregularitatis ſecuri. eius reſcripti verba ita habent: B Intelleximus quòd multi perditi ingenij homines in teſtimonijs, quæ perhibent ſuper dictæ prauitatis veritate inquirenda, falſitatem quandoque prece, pretio, odio vel amore, & quandoque metu committere, aut ſe eandem falſitatem commiſiſſe publice licet falſo fateri non verentur: Sicque huiuſmodi diabolicæ artis miniſterio plerunque vel damnantur inſontes, vel diuinæ maieſtatis Dei, & orthodoxæ fidei ſub Chriſtiano nomine deriſores veniam conſequuntur. Ad quæ facinora perpetranda ipſi falſi teſtes tam propria improbitate & inconſtantia, quàm audacia & impunita temeritate eorum, qui illos ad talia committenda minis cogunt, aut pecunia alliciunt, impellūtur. C Nos igitur ſceleſtum hoc hominum genus, qui in diuinam humanamque ſimul naturam conſpirant, & in nefandi criminis cauſa vel iniuſtæ abſolutionis: vel iniquæ condemnationis actores exiſtunt, acriori longe ſupplicio, quàm ceteri falſidici teſtes plecti ſoleant, dignum cenſentes: circumſpectioni tuę, & vniuerſis & ſingulis alijs per te & pro tempore exiſtentem generalem dictæ prauitatis in regnis & dominijs prædictis Inquiſitorem ad ipſum inquiſitionis officium pro tempore deputatis, contra omnes & ſingulas perſonas cuiuſuis ſtatus, gradus, ordinis, dignitatis, & conditionis exiſtant, D quas tibi, aut alijs Inquiſitoribus prædictis in crimine hæreſis falſum ſcienter depoſuiſſe, aut alium ad falſum deponendum, aut verum tacendum induxiſſe, vel quempiam ob perhibitum veritatis teſtimonium, vel propter falſum nō atteſtatum, occidiſſe, aut membro aliquo mutilaſſe, aut bonis ſuis omnibus, vel maiori parte illorum ſpoliaſſe, vel ſpoliari feciſſe, ſeu atrociſsima iniuria affeciſſe legitime conſtiterit, tuo aut à te deputando, ſeu deputandis & ſubdelegandis, arbitrio procedendi, & eos pęnis, de quibus tibi, vel illis videbitur condemnandi, ſuper quo tuam & illorum, E quibus negocia huiuſmodi commiſeris, conſcientiam oneramus, abſque alicuius pœnæ ſeu cenſuræ eccleſiaſticæ metu, aut irregularitatis nota tradendi vel relaxandi curiæ ſæculari, plenam & liberam concedimus facultatem: non obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, ceteriſque contrarijs quibuſcunque.

Atq; ita quidem habet id reſcriptum, ex quo itē ex illis, quę paulo antea retulimus, ac ex alijs fortaſ

ſis,

ſit, quę in tandem ſententiam afferri poſſent, videtur eſſe iuſtiſsimum, vt falſi teſtes in cauſa hęreſis pœna talionis afficiantur, & curię ſeculari quandoque relinquantur. Immo vero plures & maiores rationes ſuadent teſtem falſum in hoc crimine pœna talionis fore plectendum, quàm in alijs delictis, cum pœnę huius criminis etiam ad deſcendentes condemnati extendantur, qui & bonorum ſucceſſione priuantur, & grauiſſima quoque infamia notantur.

Non quilibet falſus teſtis eſt curiæ ſeculari relinquendus.

Ceterum obſeruandum eſt ex verbis ſuperioris reſcripti non quemlibet falſum teſtem in hoc tribunali delinquentem, curię ſeculari relinqui poſſe, ſed illum tantum qui grauiter ſeu notabiliter nocuit ei, contra quem depoſuit: tunc autem exempli gratia notabiliter nocere intelligitur, cum de vera & formali hęreſi depoſuit aduerſus aliquem.

Qui teſtes falſidici maxime nocere dicantur.

Illi vero maxime nocuerunt, & propterea eis nullo pacto parcendum putarem, cum ille contra quem depoſuerunt, velut negatiuus & impœnitens ob eorum depoſitiones & teſtificationes traditus fuit curiæ ſeculari & vltimo ſupplicio affectus. nam hoc caſu eos grauiſſime nocuiſſe, pluſquam manifeſtum eſt, id quod ex illis reſcripti verbis aperte colligitur, videlicet: ſicque huiuſmodi diabolicæ artis miniſterio plerunque damnantur inſontes.

Qui falſum depoſuerunt ad liberandũ aliquẽ grauiter puniẽdi.

Par ratio eorum eſſe videtur, qui falſum dicentes aliquem iniuſte liberauerint, qui velut hęreticus plectendus fuiſſet: nam & hi Deo & eius Eccleſię ſacroſanctę, & reipublicę Chriſtianæ grauiſſimam inferunt iniuriam; quòd tunc potiſſimum verum eſt, cum is, qui falſorum teſtium iniquo præſidio & damnabili mendacio liberatur, non emendatur, ſed in erroris concepta conſtantia perſeuerat, aut etiam alios hęretica conatur inficere prauitate.

Qui teſtem falſũ iſtruit eadem pœna plectendus.

Atque hoc ipſum locum habere videtur in eo qui prece, aut pretio, teſtem corrumpit, vt falſum teſtimonium ferat, aut minis & terroribus eum ad id maleficij genus perpetrandum compellit: quoniam eius criminis auctor eſt. immo vero plus videtur delinquere, qui teſti perſuadet, aut quocunque alio modo inducit, vt falſum teſtimonium dicat, quàm teſtis ipſe: quoniam qui mandat prius habet nocendi animum, & alium impellit ad id facinus, quod fortaſſis non feciſſet.

Mandans alicui vt teſtẽ falsũ iſtruat, eadem pœna afficiendus.

Idem dicas in eo, qui mandauit alicui, vt teſtem aliquem prędictis modis corrumperet, l. is damnum dat. ff. de regul. iuris. vbi Decius, Cagnolus & ceteri, & Iacobus Simancas de catho. inſtit. tit. 64. num. 96. vide Matthæum de Afflictis ſuper conſtit. Neapolit. lib. 3. in conſtitutione incipiente: Qui falſitatem. *in Rubrica 65. de falſitate cuiuſlibet in teſtibus producendis. Atque hi quidem proxime relati caſus ſatis aperte contineri videntur in præcitato reſcripto Leonis X.*

Priuati Inquiſitores non decernant vt falſidicus teſtis tradatur curię ſeculari.

Iam quamuis in his aut alijs ſimilibus caſibus iuſte falſus teſtis curiæ ſeculari tradendus videatur, quia res grauiſſimi momenti eſt, in qua de vita A *hominis agitur, priuati Inquiſitores iudicio ſuo id non decernent, ſed ad ſupremum ſanctę inquiſitionis prætorium rem deferent, & eius expectato decreto illud exequentur, quòd præſcriptum fuerit, ac ſancitum.*

Cum parcitur teſti falſidico, qualis pœnitẽtia ei iniūgi debet.

Cum vero iudices fidei alicui teſti falſidico ob aliquam cauſam (vt verbi gratia, quia ſe ſponte detulit, & miſericordiam petiuit, antequam is contra quem depoſuit traderetur curiæ ſeculari, & vltimo ſupplicio afficeretur) parcendum putauerint, & vitam condonandam, grauiſſima eſt ei iniungenda pœnitentia. itaque in perpetuum & irremiſſibilem carcerem conijcere po- B *terunt, vt docuit Eymericus ſupra parte 3. in 12. modo proceſſum fidei terminandi num. 209. & alias pœnitentias addere, quas tradit idem auctor præcitato loco. ad triremes quoque mitti iuſtiſſime poterunt huiuſmodi delinquentes, vt pane doloris & aqua anguſtię in eis ſuſtententur, vt loquitur textus in c. nouimus. §. pro illo. extra de verbo. ſignif.*

Sententia eſt contra teſtes falſidicos publice pronunciatur.

Contra teſtes falſos ſententia palam pronunciatur, quoniam in publicum ſpectaculum producuntur, & immani facinore coram populo patefacto, qualis eorum fuerit conatus & flagitium diſertis verbis detegitur, & cur ita pu- C *niantur, ratio redditur, & omnibus innoteſcit: quod vtiliter plane fit & ſapienter; vt ceteri eorum exemplo diſcant nefaria ſcelera euitare.*

Teſtes falſidici leuiter nocẽtes qualiter puniantur.

Quòd ſi leuiter nocuerint falſi teſtes, mitius puniri ſolent: nam cum hæreticis redeuntibus & alijs pœnitentibus ipſi quoque in publicam fidei actionem, ſeu publicum ſpectaculum infami mitra induti producuntur, publiceque eorum delicta leguntur. inde fuſtibus ſeu verberibus cæſi, vel in exilium, vel in triremes etiam mitti ſolent, aut alia extraordinaria pœna coerceri. Simancas de catho. inſtit. tit. 64. nu. 91. Zanchinus quoque D *tract. de hęret. pœnam extraordinariam eis infligendam docet.*

Teſtis falſidicus puniẽdus eſt, quãuis dictum eius ſit inualidum.

Id eſt autem obſeruatione digniſſimum, quod tradit Panormitanus in cap. 1. extra de crimine falſi. videlicet, teſtem falſum in forma iudicij deponentem coram legitimo Iudice, puniendum eſſe, etiamſi eius dictum non valeat, vt quia verbi gratia non iurauit, vel ob alias cauſas. idem tenet Bartolus in l. ſi quis legatum. ff. ad legem Cornel. de falſis. Salycetus & alij in l. 1. C. de ſepulchro violato, & Palacius Rubius in lege Taurina. 83. & Iulius Clarus in §. falſum. verſ. Tu ſcis. vbi hanc dicit eſſe communem opinionem. E *Ratio vera illa eſt, qua pręcitato loco vtitur Salycetus, quia falſus teſtis, quantum in ſe fuit, iam nocere procurauit, immo vero & delictum conſummauit: quòd ſi ob aliquem defectum eius dictum non valuit, aut non nocuit, pręter eius intentionem fuit.*

Multis modis ſpectata perſonarum, & delicti qualitate in puniendis falſis teſtibus pœna augeri aut contra minui poteſt; ſed illa minuendi pœnam ſatis idonea cauſa cenſenda eſt, cum quis ſponte ad confitendum crimen accedit, & errati veniam po-

ſiſtat coram Inquiſitoribus: quod et vtilitas publica, & huius tribunalis clementia facile perſuadet. & late probat Andreas Tiraquellus tract. de pœnis temperan. aut remittendis, cauſa 30.

Falſidico teſti petenti veniam an ſit parcendum.

Quæſitum eſt, an teſtis, qui in cauſa hęreſis teſtimonium dixit, veniam petens, antequam curię ſeculari relinquatur, admittendus ſit ad pœnitentiam ſubeundam, ſicut hæreticus ad Eccleſiam conuerſus admittitur. et recte Simácas ſcripſit de catho. inſtit. tit. 64. nu. 24. parcendum non eſſe teſti pęnitenti, tum quia hæretico id tantummodo cōceſſum eſt: tum etiam quoniam cum falſus teſtis eũ, qui innocens eſt, hęreticum eſſe teſtetur; ille qui falſo teſtimonio vrgetur, pęnitentiam agere non debet, nec errorem aliquem confiteri poteſt, cum catholicus ſit: vnde fit vt innocens tamquam pertinax & impęnitens condemnandus veniat. iure itaque falſus teſtis id pati debet, quod proximo ſuo facere cogitauit. atque hanc quidem ſententiam in eo qui falſo quempiam de hęreſi accuſauit, vt ſcilicet non admittatur pænitere volens, tenuit Iacobus de Arena in l. vlt. C. de accuſat. vbi ita quandoque ſeruatum fuiſſe teſtatur. eum ſequitur ibidem Cynus, Baldus, & alij, et Ioannes And. Antonius de Butrio, Panormitanus, Marianus Socinus, & alij canoniſtę in c. excommunicamus. el 2. extra de hęret.

Teſtes falſidici an p ſolũ Inquiſitorẽ vel ſolũ Epiſcopũ puniri poſſint.

Illa etiam eſt in hoc negotio explicatu digna difficultas, an teſtes falſidici per ſolum Inquiſitorem, aut ſolum Epiſcopum puniri poſſint. & verius eſt, vtrumque in his puniendis interuenire debere; ita cautum eſt reſcripto quodam Leonis X. anni Domini MDXX. vbi multa capitula per Inquiſitores Regni Aragonię obſeruanda continentur, inter cetera autem vnum id eſt, de quo agimus in hæc verba: Et quòd ſi aliquis teſtis falſum deponeret in dicto Inquiſitionis officio, per iudices eccleſiaſticos, ordinarios diœceſis, in qua falſum huiuſmodi committeretur, & per dictæ prauitatis Inquiſitores in eadem diœceſi pro tempore deputatos ſimul, ita vt alius ſine alio procedere non poſſet, puniretur. *haſtenus ibi. equidem Eymericus ſupra in hac 3. parte in 12. modo proceſſum fidei terminandi num. 209. cum de punitione teſtium falſidicorum differit, Epiſcopum & Inquiſitorem ſimul in eo negotio expediendo adhibet. atque hoc eſt tutius.*

Filij falſi teſtis an ſint infames aut alijs pœnis æque vt filij hæreticorũ ſubiecti.

Poſtremo quęſitum eſt, an filij & nepotes falſi teſtis, qui combuſtus fuerat, infames ſint, & alijs pænis plectantur, quibus filij hæreticorum afficiuntur. & verius eſt non ſubijci his pænis. primo quia non eſt uſu receptum vt ita plectantur. præterea nō ſunt exęquandi in hoc filij falſidicorũ teſtiũ, & filij hęreticorum: nam hæretici maius crimen committunt, quàm falſi teſtes. cum illi & Deo & toti Chriſtianæ reipublicę iniuriam faciãt: hi autẽ in primis vni illi contra quem teſtificantur nocere cupiũt: poſtremo quamuis concederetur, par eſſe vtrorumq; crimen, nullo tamen adhuc iure ſancitum eſſe apparet, vt in his pænis filij falſidicorum teſtium filijs hæreticorum exęquentur. leges autem pœnales extendendæ non ſunt, c. odia, de regul. iur. lib. 6. cap.

A *pœna, de pęnit. diſt. 1. & conferunt quæ cōpioſe docet Alfonſus Caſtrus lib. 1. de poteſtate legis pœnalis, c. 7. neque ab hac ſententia recedendum arbitror.*

QVAESTIO LXXIIII.

An Inquiſitor citare & pertrahere poſſit de diœceſi ad diœceſim teſtes pariter ac delatos.

B Eptuageſimaquarta quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſsit de diœceſi ad diœceſim teſtes trahere vel citare, & etiam delatos de hæretica prauitate?

Reſpondemus quòd ſic, non obſtante conſtitutione de duabus dietis. de reſcriptis, Nonnulli. nec illa de vna. eo. tit. de reſcriptis, lib. 6. Statutum. ſed infra ſuæ terminos iuriſdictionis poteſt Inquiſitor teſtes citare, & delatos trahere & vocare, vt patet in c. Vt officium. §. denique de hæret. lib. 6. vbi mandatur Inquiſitori- C bus, quòd procedant contra quoſcunque de hęreſi delatos cuiuſcunque cōditionis ſint, dignitatis, ordinis, religionis, &c. Et ſequitur: etiã conſtitutione nō obſtante de duabus dietis, edita in concilio generali.

Eadem verba per omnia habentur in litteris Apoſtolicis Clem. Alexan. & Vrbani iiij. de hoc Archidiaconus ſuper c. alleg. Vt officiũ. & ver. de duabus dietis.

COMMENT. CXXIII.

D *Duę ſunt aſſertiones, prima eſt: Inquiſitor delatos ſeu accuſatos pertrahere poteſt de vna diœceſi ad aliam.*

Altera & poſtrema eſt: Teſtes quoque poteſt euocare, & ad ſuam diœceſim transferre. vtraque aſſertio facilis eſt, & de prima copioſe egimus cum auctore ſupra in hac 3. parte, ſuper quæſtione 42.

De ſecunda pauca quædam hoc loco ſunt dicenda. de qua Simancas de catho. inſtit. tit. 34. de Inquiſitoribus Apoſtolicis. nu. 24. Ioannes Rojas ſingulari 95. incipien. Inquiſitores fauore fidei. *adde Repertorium Inquiſitorum, verbo, dieta.*

Inquiſitor poteſt teſtes euocare extra ſuam diœceſim.

Itaque Apoſtolici Inquiſitores fauore fidei non E *obſtante conſtitutione de duabus dietis edita in concilio generali, teſtes poſſunt extra ſuam diœceſim euocare, & iubere vt coram eis ſe ſiſtant, c. vt officium. §. compeſcendi. de hæret. lib. 6.*

Cum egregijs & nobilibus perſonis qualiter agendum.

Prudenter tamen hoc fieri debet, nam egregiæ perſonæ non facile trahendæ ſunt, ſed ita cum illis agendum eſt, vt rogari potius, quàm compelli videantur; & ne imperium Inquiſitorum recuſent, vrbanius & modeſtius eſt, vt vel iudices ad eos eant, vel certe alios mittere debent, qui depoſitiones earũ recipiant. idem iudicium eſt

de viris

de viris Illuſtribus, Monialibus, & alijs honeſtis feminis, quas non decet facile in iudicium trahere. Quanta autem modeſtia, & vrbanitate cum ſingulis vtendum ſit, & quid fieri magis cauſis fidei expediat, ex dignitate, auctoritate, honeſtate, aliiſque teſtium qualitatibus conſtituendum erit.

Epiſcopi quo que fauore ſi dei poſſunt teſtes euocare ſicut Inquiſitores.

Quæſitum eſt, an ſicut Inquiſitores Apoſtolici poſſunt euocare teſtes extra ſuam diœceſim & prouinciam, non obſtante prædicta conſtitutione de duabus dietis, ita quoque & Epiſcopi poſſint. Et ſane affirmate reſpondendum eſt poſſe, cum hoc priuilegium fauore fidei ſit conceſſum: his autem fauor pariter Epiſcopo & Inquiſitori Apoſtolico in cauſa hæreſis procedenti competere debet: cum non ratione perſonæ, ſed intuitu negotij de quo agitur, ſit omnino tributum. de quo plura diximus ſupra in hac 3. parte, ſuper quaſt. 56.

Epiſcopus euocans teſtes non tenetur mittere proceſſum ad Epiſcopum requiſitum.

Neque Epiſcopus, aut Inquiſitor euocans teſtes de diœceſi alterius tenetur mittere proceſſum ad Epiſcopum, è cuius diœceſi teſtis ille euocatur, nec id fieri iuſte peteret ille Epiſcopus, immo tenetur & debet mittere teſtes inſpectis litteris Epiſcopi requirentis, ac dicentis ſibi opus eſſe hoc vel illo teſte, cuius in cauſa fidei teſtimonio indiget. at mittendus quidem eſt teſtis requiſitus, & curandum omnino ſi fieri poteſt, ne intelligat ſe vocari, vt in cauſa fidei contra aliquem teſtificetur, ne forte rem detegat, & cauſa obſit: niſi aliqua ex cauſa aliter fieri oporteret, cognita probitate & fidelitate teſtis euocati. hæc omnia ita ſeruari debere, & ratio ipſa, & iuſtus procedendi ordo, & negotij qualitas facile perſuadent. atque ex his iudicio noſtro ſatisfactum eſſe videtur illis difficultatibus, quas nobis quandoq; propoſuit Marcus Antonius Maſſa Salernitanus. vir multa prudentia & eruditione ornatus.

QVAESTIO LXXV.

An nomina teſtium & denuntiatorum ſint delatis publicanda.

SVMMARIVM.

1 *Nomina teſtium & denuntiatorum non ſunt publicanda, ſi eis ex hoc graue periculum immineat.*
2 *Ceſſante verò periculo publicari debent.*
3 *Potentia perſonarum multiplex Inquiſitori expendenda.*
4 *Quale periculum imminere ſoleat ex tali manifeſtatione.*

SEptuageſimaquinta quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor nomina teſtium, denuntiatorum, ſeu accuſatorum delato debeat publicare?

1 Reſpondemus, quòd de iſta materia diuerſi ſummi Pontifices diuerſa reſponderunt. Aliqui dixerunt, quòd in nullo caſu; aliqui quòd in aliquo: ideo tandem Bonifacius viij. ſtatuit quid agendum, vt patet in cap. Statuta. §. iubemus. de hæret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Iubemus tamen, quòd ſi accuſatoribus vel teſtibus in cauſa hæreſis interuenientibus, ſeu deponentibus (propter potentiam perſonarum, contra quas inquiritur) videant Epiſcopus vel Inquiſitores graue periculum iminere, ſi contingat fieri publicationem nominum eorum, ipſorum nomina non publicent, &c. *Et ſequitur infra:* Sicque (non obſtante, quòd illis, contra quos huiuſmodi depoſuerunt, nomina ipſorum non fuerint publicata) adhibeatur ad cognitionem iudicis inſtruẽdam plena fides depoſitionibus teſtium eorundem, &c. *& infra.* Relat. ſupra pag. 121.

2 Ceſſante verò periculo ſupradicto accuſatorum & teſtium nomina (prout[a] in alijs fit iudicijs) publicentur.

3 Attendat tamen circumſpectus Inquiſitor de potentia perſonarum: Nam eſt potentia generis, ſeu familiæ: eſt potentia pecuniæ: eſt etiam potentia malitiæ. de certo rariſsime eſt, quin graue periculum immineat teſtibus, ſi eorum eis, contra quos deponunt, nomina publicentur: & qui vidit & ſcit, ita dicit; maius enim eſt periculum, nomina teſtium publicare alicui delato pauperi, habenti in malis complices rebelles & homicidas, qui nihil habent niſi perſonam, quàm generoſo vel diuiti in temporalibus abundanti.

4 Quale autẽ eſt tale periculum graue declarat Ioan. And. ſuper prædicto verſu periculum, qui dicitur ita: *Periculum.*] quia timetur mors, vel detruncatio ipſorum, vel filiorum, vel parentum ſuorum, vel deuaſtatio ſubſtantię ipſorum, vel his ſimilia.

COMMENT. CXXIIII.

Dubiũ fuit olim an in hoc tribunali publicãda forent teſtiũ nomina.

MAgna fuit olim controuerſia, nunquid teſtium nomina in hoc crimine, vt in cæteris, reis eſſent publicanda, cum hinc fauor reorum, vt plene ſe poſſent defendere, inde fidei prærogatiua clamaret, vt facilius in hac cauſa, quæ omnium eſt maxima & grauiſſima, denuntiatores & teſtes inuenirentur: tandem merito cauſa fidei pręualuit, vt non obſtante diſpoſitione cap. fin. de hęret. lib. 6. nomina teſtium nullo modo publicentur. atque hoc iure et conſuetudine nunc vbique vtimur.

Obſeruant autẽ hoc ſingulare de non publicandis nominibus denuntiatorũ et teſtium cuncti fere, qui de hęreticis ſcripſerunt, Repertoriũ Inquiſitorum verbo, nomina. Gondiſſaluus tract. de hæret. q. 10. nu. 4. Ioannes Rojas ſingul. 208. incipien te: Teſtium publicatio. *Simácas de catho. inſtit.*

titu.64. de teſtibus. numero 27. Campegius apud Zanchinũ cap.9. & plerique alij, quos ſtudio breuitatis omitto.

Vt nõ publicentur teſtiũ nomina quis ſanciuerit.

Hoc ipſum ſingulare de non publicandis teſtium nominibus in hac cauſa ſanciuit Innocẽtius IIII. reſcripto quodã incipiente: Cum negotium fidei. *quod retulit Eymericus ſupra par. 2. pag. 145. vbi videto quod de autore ſeu cõditore eius reſcripti annotaui. nec alienum eſt ab hac re quod traditur in reſcripto Vrbani IIII. incipien.* Prę cunctis. §. *quod ſi teſtibus. relato apud Eymericum ſupra parte 2.*

Decretum cõcilij Biterrenſis de nõ publicãdis teſtiũ nominibus.

Olim vero initio fere conſtituta delegata inquiſitionis ſępe conſtitutum fuit, vt teſtium nomina non publicarentur: nam vt alia omittã, in concilio Biterrenſi c. 10. luculenter de hoc ſcriptum eſt ita: Illud autẽ caueatis ſecundum prouidam ſedis Apoſtolicæ voluntatem, ne teſtium nomina ſigno vel verbo aliquo publicentur. *hactenus ibi. idem prorſus eiſdẽ verbis habetur in concilio Narbonenſi, cap. 22.*

In his concilijs illud verbum, ſigno, *diligenter eſt obſeruandum, quaſi dicat, non modo teſtium nomina publicari non debent, ſed neq; circunſtantia (id enim eo loco puto vocari ſignum) ſunt exprimenda, ex quibus poſſet delatus venire in notitiã teſtium, vel denuntiatorum.*

In Hiſpania item pręceptum eſt obſeruari, ne reis teſtium nomina publicentur, nam Hiſpalenſi quadã iſtructione an. Domini MCCCCLXXXIV. cap. 16. his verbis à nobis vtcunque latine redditis continetur: Item quoniam habita legitima informatione conſtitit, ac conſtat, quòd ex plublicatione nominum & perſonarum ipſorum teſtium, qui deponunt ſuper dicto hęreſis crimine poſſent incurrere in graue damnum & periculum perſonarum & bonorum: nam experientia demonſtrauit, atque demonſtrat teſtes aliquos eſſe interfectos, aut vulneratos & male affectos ab hæreticis ob præfatam cauſam, attendendo in primis etiam in regnis Caſtellæ & Aragoniæ reperiri magnum numerum hęreticorum ob graue damnum & periculum præfatum, quod teſtibus imminet, cum eorum nomina publicantur: Domini decreuerunt, vt Inquiſitores poſsint non publicare nomina vel perſonas teſtium, qui contra hęreticos depoſuerint. *hactenus ibi.*

Inſtructio inquiſitiõis Hiſpaniæ de non publicãdis teſtiũ nominibus.

Tametſi vero Bonifacius octauus in dicto c. fin. de haret. lib. 6. §. ceſſante. quo etiam vtitur hic Eymericus, concedat poſſe teſtium & accuſatorum nomina in hoc crimine ſicut in alijs, omni periculo ceſſante, publicari; hodie tamen perpetuo id periculum adeſſe putatur; & propterea nunquam fit talis nominum, aut perſonarum teſtium publicatio. in quam rem extat quoque breue Apoſtolicum Pij IIII. Pontificis Maximi, quod incipit: Cum ſicut. *quod eſt impreſſum inter litteras Apoſtolicas pro officio ſanctę Inquiſitionis in fine huius operis. quare vel per cõtrariam conſuetudinem, vel per hoc Pij IIII. breue, ſublata prorſus nunc videtur Bonifacij octaui prouiſio.*

Et certe ſemper graue periculum ex ea re imminet teſtibus, vel ſaltem cauſis fidei vniuerſis: quod apertiſſime cernitur in prędicto reſcripto Pij IIII. item in præfata Hiſpalenſi inſtructione. prudentiſſime ergo conſtitutum eſt, ne teſtium nomina publicentur. Et quòd de triplici potentia ſcribit hic Eymericus, quę teſtibus, ſi eorum nomina publicarentur, valde nocere poſſet, luculenter et vere probat ſacri Tribunalis laudabilem & iuſtiſſimum ſtylum.

Semper præſumitur graue periculũ imminere ſi teſtiũ nomina publicentur.

Quod de nominibus teſtium non publicandis proxime diximus, locum quoque habet in cognominibus: nam neque cognomina publicanda ſunt, vt in præfato reſcripto Pij IIII. conſtitutum eſt.

Nec cognomina teſtiũ ſunt publicãda.

Quòd ſi reus inſtaret, poſtularetque vt ſibi concederetur defenſio ſecundum iuris ordinem, & per conſequens vt teſtium nomina ſimul cum dictis eorum ſibi ederentur, audiendus non eſſet, vt iã olim etiam in hoc articulo conſuluerunt periti quidam Auinionenſes reſponſo quodam ſuper quibuſdam dubitationibus in cauſa fidei, quęſt. 3. quod legitur in vetuſto illo codice bibliothecę Vaticanę.

Quid ſi reus id petat inſtanter.

Ac ſi fortaſſis ob id grauari ſe diceret, & appellaret, talis appellatio nullo modo eſſet admittenda; ſed ea non obſtante, immo vero ea reiecta tamquam friuola & iniuſta, ad vlteriora iudicij acta eſt intrepide procedendum.

Atque ex his refellitur omnino opinatio Pauli Pariſii conſil. 2. incipien. Et ſi eſſe Iudæum. *volum. 4. vbi contrariam ſententiã perſuadere conatur. ſed cauendus eſt in hoc articulo.*

Quòd ſi quæras, an poſtquam teſtium & denuntiatorum nomina reis non publicantur, ſint tamen illis petentibus aut non petentibus, vt facilius ſe defendant, aliquę circunſtantię delicti commiſſi publicanda, qualia ſunt locus et tempus, aut alię huiuſmodi. de hac re in Hiſpalenſi inſtitutione anni Domini MCCCCLXXXIIII. cap. 16. ita ſancitum eſt: Cum probatio facta fuerit, & teſtes reproducti, debent Inquiſitores publicare dicta & depoſitiones eorum ſuppreſsis & tacitis nominibus, & circunſtantijs, ex quibus reus accuſatus poſſet venire in cognitionẽ teſtium. *hac ibi.*

Quales circũſtatię poſſint reis publicari.

Ex his verbis videtur arbitrio iudicum violata religionis relinqui, quales circumſtantia publicari poſsint, quales vero contra taceri: nam ex quo conſtitutio eas non praſcripſit, iudicio Inquiſitorum reliquiſſe videtur. quod & verum puto. in hoc tamen prudentiſſimos eſſe oportet.

In Madriliana inſtitutione anni MDLXI. c. 32. cum de publicatione depoſitionum reo exhibenda ſermo habetur, quales temporis & loci circunſtantię in publicatione apponi debeant, & quare, ſancitur his verbis à nobis itẽ latine redditis: In publicatione ponetur menſis & annus, in quibus de-

ponunt

ponunt teſtes: quoniam ſi aliquod inconueniens inſurgeret, ſi poneretur preciſe dies, non debet apponi: & ſufficiet menſis & annus. quod fieri ſæpe ſolet cum teſtibus in carcere deponentibus. ſimiliter apponetur in publicatione locus & tempus commiſsi delicti, quoniam hoc ad defenſionem reorum ſpectat. Ceterum non eſt apponendus locus loci. *hactenus ibi.*

Sed non diffiteor contingere quandoque poſſe, vt ſi locus & tempus commiſſi criminis reis panderentur, ipſi poſſent facile deuenire in notitiam denuntiatorum, vt cum delictũ recenter eſt cõmiſſum, quo caſu ſicut in alijs, prouidendũ omnino eſt teſtiũ incolumitati, & legitimæ etiã reorũ defenſioni, alijs competentibus modis, quos prudens Inquiſitor pro negotij qualitate melius ſcire poterit.

Cura Inquiſitorum circa teſtes.

Quoniã vero legitimæ defẽſionis ordo, ob ſuppreſſam nominum et cognominum teſtium publicationẽ, quodammodo videtur truncatus in hoc crimine, propterea Inquiſitores vitã & mores teſtium, ac delatorum diligenter debẽt inueſtigare, vt alibi ſcripſimus copioſius, traditq; Ioãnes Rojas in dicto ſingul. 108. incipien. Teſtium publicatio. *& alij.*

An autem quandoq; liceat non modo teſtiũ nomina publicare, ſed etiã reum & teſtes conciliare ſeu confrontare, abunde docui ſupra in hac 3. parte, nu. 101. ſuper tit. de cautelis Inquiſitorũ. et nu. 209. ſuper. 12. modo proceſſum fidei terminandi.

Num. 2.

a ¶ Prout in alijs fit negotijs, publicentur.] *Poſt hæc verba in omnibus codicibus mox ſubſequuntur hęc alia:* Ita quod vbi graue periculum deponentibus ſeu teſtibus videatur imminere, iudicio Epiſcopi & Inquiſitoris, non publicentur delatis: vbi autẽ eis non publicentur, attendat circumſpectus Inquiſitor, &c. *Hæc omnia placuit remouere, quia non admodum cohærent cum præcedentibus, & conſequentibus; & veriſimile mihi fit ab aliqua marginali annotatione in contextũ irrepſiſſe. videtur autẽ hęc annotatio deſumpta fuiſſe ex ſentẽtia Archidiaconi in c. fin. de hæret. lib. 6.*

QVAESTIO LXXVI.

Quæ pœna incurratur ſi contra ius publicentur, vel occultentur nomina teſtium, &c.

Septuageſima ſexta quęſtio eſt: Vtrũ Epiſcopus & Inquiſitor non publicando delato deferentium ac teſtificantium nomina: ſeu publicando vbi non debent, incurrant aliquam pœnam, & quam?

Reſpondemus quòd ſic: quia per dominũ Papam eorũ conſcientiæ onerãtur, ac eis pręcipitur, quatenus puram & prouidam intentionẽ habeant in prædictis. vnde in dicto c. Statuta. de hæret. lib. 6. circa finem ſequitur ſic: Ceterum in his omnibus pręcipimus, tam Epiſcopos quàm Inquiſitores puram & prouidam intentionem habere, ne ad accuſatorum vel teſtium nomina ſupprimenda, vbi eſt ſecuritas, periculum eſſe dicant, nec in eorum diſcrimen ſecuritatem aſſerant, vbi tale periculum immineret, ſuper hoc eorundem conſciẽtias onerantes.

Relat. ſupra pag. 111.

Vbi Archidiaconus dicit ita: O tu, quicunque iudex in tali cauſa, bene aduerte verba iſta: nã nõ dicit leue periculũ; ſed dicit, graue: noli igitur reũ priuare debito iuris ordine ſine magna cauſa, quoniam hoc fieri non poteſt ſine offenſione Dei.

COMMENT. CXXV.

Quę hac quæſtione tradit Eymericus, cautè accipienda ſunt. Primum enim ſi non publicet teſtium nomina, non errabit, immo vt ſuperiori commentario docuimus, nullo modo publicanda ſunt: in publicando vero multũ errare poteſt; & qui hodie abſque euidenti neceſſitatę, & omni periculo ceſſante, temere publicare præſumeret teſtiũ, accuſatorũ, ſeu denuntiantium nomina, plane imprudentiſſime ageret, & fortaſſis in mortalem culpam incurreret: quia ageret contra tot decreta Pontificum, et contra receptam ſacri officij conſuetudinem: quæ quamuis nulla lege niteretur, quia tamen conſuetudo eſt laudabilis, approbata, & legitime pręſcripta atq; inducta, vim legis habet. §. ex non ſcripto. inſtit. de iure naturali gent. & ciuili.

Qui publicaret teſtiũ nomina grauiter erraret.

Hanc quæſtionem tranſtulit Auctor repertorij Inquiſitorũ in ſuum opus, verbo, nomina. §. nunc videndũ. quo loco cautius aliquanto loquitur. adde Simancam de catho. inſtit. tit. 64. nu. 26. & in enchyridio tit. 35. nu. 12. & ſeq.

Dicta quidem teſtium edenda ſunt reo, vt ſe defendere queat, nomina vero ſupprimẽda ſunt: & hoc iure vtimur.

Atque eodem modo vel cauenda vel accipienda ſunt quę de hac re diſſerẽs tradit Tabienſis in ſumma, verbo, Inquiſitor. §. 8.

DE PERITIS ET ADVOCATIS neceſſarijs pro officio Inquiſitionis.

QVAESTIO LXXVII.

An Inquiſitor poſsit conuocare peritos ad præbendum cõſilium.

SVMMARIVM.

1. *Inquiſitor poteſt conuocare & cogere peritos.*
2. *Peritorum nomine quinam intelligantur.*

Septuageſima ſeptima quęſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſsit conuocare peritos quoſlibet, ac eos cogere vt ſibi aſſiſtant, ac in ferendis ſententijs præbeant conſilium opportunum?

1 Reſpondemus quòd ſic; vt patet in c. Vt commiſsi. §. aduocandi. de hęret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Aduocãdi quoque, prout expedierit, peritos quoſlibet, vt vobis aſſiſtant; & in huiuſmodi deferẽdis ſententijs præbeant cõſilium opportunum; ac eis quòd ſuper his vobis humiliter pareant in virtute obedientię iniungendi.

Relat. ſupra pag. 108.

Eadem verba ad litterã habentur in priuilegijs prædictis Clementis, Alexãdri & Vrbani iiij. Præ cunctis. ſuppreſſo tamen pręcepto obedientię, de quo non fit mentio in priuilegijs antelatis.

Qui dicãtur periti.

2 Nomine autem peritorum, vt dicit Archidiaconus ſuper c. Vt cõmiſsi. in verbo, peritos, intelligit Theologos, Canoniſtas, & Legiſtas.

COMMENT. CXXVI.

ABſoluta tractatione de teſtibus, diſputationẽ de peritis, quos Inquiſitores poſſunt aduocare, aggreditur Eymericus: ac primum, an poſſint aduocari quęrit, & poſſe docet.

De materia quæſtionis qui diſſerue rint.

Et hoc ipſum priuilegiũ de conuocandis peritis, vt aſſiſtant Inquiſitoribus in cauſis fidei quotiẽs fuerint requiſiti, adnotãt Archidiaconus, Ioãnes And. Geminianus, Franchus & alij in c. vt commiſſi. de hęret. lib. 6. Bernardus Comẽſis in lucerna verbo, Inquiſitor. §. 11. Gondiſſaluus tract. de hęret. q. 15. nu. 1. Conradus Brunus lib. 4. de hęret. c. 10. Albertinus in c. quoniam. de hæret. lib. 6. q. 10. & alij plerique, quos in re manifeſta libenter omitto.

Cur Inquiſitoribus conceſſũ, vt poſſint aduocare peritos.

Cur autẽ Inquiſitoribus conceſſum fuerit, vt peritos quoſlibet poſſent aduocare, vt ſibi conſiliũ prębeant in ſententijs ferendis, docet Auctor Repertorij Inquiſitorũ verbo, Inquiſitores. §. quę eſt ratio. dicens propterea id factum fuiſſe, quoniã cum Inquiſitores eſſent Fratres religioſi, in theologia solũ periti, iura tamen ignorabant: & quia in ordine iudiciario facile poterant decipi, & propterea abſoluere damnandos, & damnare abſoluendos; ideo factum vt peritos conſulerent, et ad conſulendũ, ſi opus eſſet, cõpellerent. inde quoq; factum, vt proceſſus deberent cum Epiſcopis communicare.

Periti ſemp aduocandi.

Ceterũ, quamuis hodie Inquiſitores ſint iuriſperiti vt in Hiſpania, eoſdẽ nihilominus peritos vocare poſſunt, ac debent: in primis uero theologos, quorum eſt propoſitionũ gradus et qualitates expẽdere; quia, Vbi multa conſilia, ibi ſalus, Prouerb. c. 11. et c. 24. Et recte protulit Marcus Cicero lib. 1. de officijs, dicens: Nec vero alienum eſt ad eligenda quæ dubitationẽ afferũt, adhibere doctos homines, vel etiã iuriſperitos; & quid de vtroq; genere officij placeat, exquirere. *hac ille.*

Hoc etiam ipſum paſſim leges admonent. l. vlt. C. de fideicom. l. 3. de ingen. manu. l. 8. §. ſed iure. ff. de iuris & facti ignoran. c. de quibus. 20. diſtinct.

Periti quãdo aduocandi.

Periti vero, vt placet Conrado Bruno pracitato loco, non modo cum ferenda eſt ſententia condemnatoria, ſed etiam in abſolutoria vocandi ſunt, cui libẽter ſubſcribo; item adiungo, non modo vocandos quo tempore ſententia ferendę ſunt: verum etiã quotiens in alijs iudicij actis occurrit aliqua difficultas, vel circa teſtes, vel circa delatos, aut in alijs quibuſcunque articulis: quod indicant non obſcure illa textus verba, in dicto c. vt commiſſi. de hęret. lib. 6. videlicet, aduocandi, &c.

QVAESTIO LXXVIII.

An de cõſilio peritorũ ferenda ſit ab Epiſcopo & Inquiſitore ſentẽtia.

SEptuageſima octaua quęſtio eſt: Vtrum Epiſcopus et Inquiſitor teneãtur procedere ad ſententiã vel condemnationẽ de prędictorũ conſilio peritorum?

Reſpondemus q ſic, vt patet in c. Statuta. §. iubemus. de hæreticis. lib. 6. vbi dicitũ ſic: Iubemus. & infra: Siue Epiſcopus ſiue Inquiſitores proceſſerint, aliquibus alijs perſonis prouidis & honeſtis, iuriſq; peritis (quas ad hoc vocari, & eis per totũ proceſſum, ſuper quo deliberandum eſt, ſerioſe manifeſtari ac integraliter explicari, & de ipſorum conſilio, ad ſententiã vel condemnationẽ procedi volumus) exprimantur.

Relat. ſupra Pag. 111.

COMMENT. CXXVII.

An Inquiſitores peritorum conſiliũ ſequi cogantur.

IN hac quaſtione, ac in tota etiam hac tractatione de aduocãdis peritis, vt de eorum conſilio ad ſentẽtiam procedatur: illa occurrit pracipua difficultas hoc loco à me breuiter, & neceſſario diluenda, An Inquiſitores teneantur neceſſario ſequi peritorũ conſilium; an vero ſit eis liberum, poſtquam audiuerint peritorũ ſententias, ſtatuere quod ipſis viſum fuerit ſtatuendum; quamquã aut contrarium ſit aut diuerſum ab eo quod periti ſenſerunt.

In hac cõtrouerſia Albertinus, qui ceteris fuſius hanc quaſtionem diſputauit in c. quoniam. de hæret. lib. 6. q. 10. et tract. de agnoſ. aſſertio. q. 26. poſt multas concluſiones nu. 11. & ſeq. tandem concludit, q ſi à lege, canone, vel ſtatuto dicatur, vt aliquid fiat de conſilio, vel ex conſilio alicuius, tale conſilium omnino requirendum eſt, & ſequendum, ac ei ſtandum, & actus in contrarium celebratus eſt nullus. cum itaque in cauſa hęreſis iubeat Romanus Pontifex, vt de peritorum ſeu conſultorum conſilio ad ſententiam procedatur c. fin. §. iubemus. de hæret. lib. 6. conſequitur omnino, vt non ſit liberum Inquiſitoribus ab eorum conſilio recedere, nec aliud ſtatuere quàm periti definierint; id quod nititur probare fortaſſis ſatis infirmis rationibus, quas prudẽs omitto: quia breuitati ſtudeo. & inſtitutum eſt mihi certiora tradere, tutiora & communiora, vt ſępe admonui in eandem ſententiam ferri videtur non obſcure hoc loco Eymericus, & in principio quaſtionis ſequentis: & Archidiaconus in c. vt commiſſi. de hæret. lib. 6. in verbo, conſilio.

Inquiſitores non coguntur ſequi peritorũ cõſilium, & quare.

Ceterũ, quidquid illi ſenſerint in hoc articulo, ita ſtatuo: Inquiſitores non debent neceſſario ſequi peritorum, aduocatorũ, ſeu conſultorum conſiliũ: quoniã eorũ ſuffragia, & (vt vulgo loquimur) vota nõ ſunt deciſiua, ſed ſolum conſultiua. Primũ, quoniam conſilium non eſt de ſubſtantia actus. Baldus in l. fin. §. ne ſeſſicate. C. de bonis quę liberis, nu. 24.

Ad hac, conſultores huiuſmodi et periti in cauſa hæreſis nullam habent iuriſdictionem ordinariã, aut delegatam, iuxta doctrinam Bartoli in l. 2. ff. de offi. aſſeſſo. & Baldi et Decij in c. ſi pro debilitate. extra de officio delegati. & notat plene Iaſon in l. omne officium. nu. 16. ff. de offi. aſſeſſo. eorum ergo conſilium non eſt neceſſario ſequendum.

Poſtremo, conſilium illius, qui non eſt particeps officij, aut poteſtatis illius iudicij, cui dat conſiliũ, ſufficit ſi requiratur; vt pulchre docet Ancharanus

in c.

A *in c.ſi ad Epiſcopum.notab.8.verſi.circa ſecundum in fine.ne ſede vacante.li.6.tales autẽ eſſe peritos et conſultores in hac cauſa manifeſtum eſt: eorũ itaque ſuffragia, vt ibidem concludit Ancharanus de vrbanitate, non de neceſſitate ſequenda ſunt. & hanc ſententiã videtur ſequi Locatus in opere iudiciali verbo, conſiliũ, nu.5. quam profitetur apertius Cãpegius apud Zanchinum c.15. & probat late aduerſus Albertinum Ioannes Rojas tract. de haret. par. prima. nu.409. & multis ſequentibus.*

Et in Hiſpania quidẽ hac ſententia obtinet, vt conſultorum ſuffragia deciſiua non ſint; quæ definita eſſe videtur per Madrilianã inſtructionem anni Domini B *MDLXI.c.66. vbi cum Epiſcopus & Inquiſitor cõueniunt, eorum ſententia ſtandum eſſe decernitur, quamuis conſultores numero plures contrariam profiteantur. eius inſtructionis verba à nobis latine reddita ita habent:* In omnibus caſibus, in quibus contigerit diſcordia ſententiarum ſeu opinionum inter Inquiſitores & Ordinariũ, vel aliquem ipſorum, vel in definitione cauſę, aut in quolibet alio actu, vel ſententia interlocutoria, cauſa ad Senatũ mitti debet; ſed ſi Inquiſitores & Ordinarius fuerint conformes, quamuis conſultores diſcrepent, & ſint numero plures, decretum Inquiſitorũ & Ordinarij executioni mandetur. *hactenus ibi.*

Non tamen audacter à peritorum conſilio diſcedant.

C *Quamquam autem hęc vera ſint, & firmis munita rationibus, non propterea cenſeo liberrimum debere eſſe Inquiſitorum arbitrium in ſtatuendo quod ſibi libuerit, quamuis ab opinione peritorum diſcrepet: cum enim negotium fidei grauiſſimum ſit non modo in ferendis ſententijs, vt in ſuperioribus dicebam, uerum etiam in alijs grauibus totius iudicij actione; conſultius erit & tutius nuſquam diſcedere à peritorum ſuffragijs: nam ſi quandoque contingeret Inquiſitores audacius vti ea poteſtate & libertate, facile poſſent errare, & per imprudentiam committere id, quod vel in fidei, vel in reorum detrimentum verteretur.*

D *Iam iſta libertas Inquiſitorum de non ſequendis neceſſario peritorum ſuffragijs, facilius vſurpari poteſt ab illis, qui conſtituti ſunt iuriſperitiſſimi: nã hoc potiſſimum caſu conſultorum ſuffragia conſultiua erunt non deciſiua: & plane hoc iure vtimur vt conſultiua ſolum ſint.*

Inquiſitores theologi facilius pareãt peritorũ ſuffragijs in ordine iudiciario.

Cum vero Inquiſitores theologi fuerint creati, in his quæ ad ordinem iudiciarium ſpectãt, ſi dubia occurrant, non ſequi peritorum ſuffragia, nec prudens nec tutum crederem. Quemadmodum enim iuriſconſultos theologis in cauſis fidei aſſentire oportet in notãdis propoſitionibus hęreticis & catholicis, et earũ qualitatibus expendendis: ita vice verſa theologos E *iuriſperitis obtemperare conuenit in capturis reorũ decernendis, in indicijs ad torturam aptis, in teſtium dictis admittendis aut repellendis, inducijs dandis, appellationibus admittẽdis aut refutandis, in ſentẽtijs interlocutorijs & definitiuis ferendis, & deniq; in toto ordine iudiciario obſeruando: hac enim theologi ab iuriſperitis petere debent. Albertinus in c. quoniam. de hęret. lib.6.q.10.num.17. quod & verum eſt.*

Quando nõ ſit tutũ à peritorũ votis recedere.

Tunc etiã à peritorum ſuffragijs nõ eſſet tutũ recedere, cum quæſtio, de qua agitur, nimis eſt ardua et A *difficilis, aut propter facti contingentiam: aut ob varias & pugnantes Doctorum ſententias: tunc enim eos peritorum ſuffragijs obtemperare debere putarem: tametſi cum huiuſmodi caſus incidunt, ſupremum Senatum conſulere tutius ſit, vt alibi plene oſtendimus.*

Peritorum ſuffragia nõ excuſant Inquiſitorem errantem.

Poſtremo illud moneo, Inquiſitores hęreticę prauitatis punitione dignos eſſe, ſi vel ſuo vel conſultorum conſilio ducti in definiendis fidei cauſis errauerint: neque enim peritorum ſuffragia eos omnino excuſabunt. l.quidã decedens. §.pater. ff. de excuſat. tuto. Bartolus in l.ſi conuenerit. nu.4. ff. de re iudicata. et ratio eſt, quoniã apud ſe debuerant deliberare, B *an illud conſiliũ expediret. l.2. §.fin. ff. mand. conſiliũ enim alterius neminem cogit ad illud ſequendum. c. cum olim. de arbit.*

Et quamuis hæc ita ſe habeant, vix hodie poſſunt errare, cum non vnus aut alter peritus adhibeatur; ſed plures, & in arduis ſupremum Senatum conſulere debeant. verumtamen hęc omnino perſuadent, vt Inquiſitores ſuo labore, & induſtria, & ſtudio curent penitus ſingula fidei negotia, & quidquid ad ſuum officium ſpectat intelligere: nec ſiãt deſides & negligentes ſub hac ſpe, quòd conſultores habeãt & peritos, in quos laborem reijciant: meminerint illius dicti Quinti Mutij reprehendentis Seruiũ C *Sulpicium in hęc verba:* Turpe eſt patritio & nobili viro ignorare ius, in quo verſatur. *l.2. ff. de origine iuris.*

QVÆSTIO LXXIX.

An proceſſus totus iuriſperitis explicari debeat.

SEptuageſimanona quęſtio eſt: Vtrũ Epiſcopus & Inquiſitor corã prędictis peritis, de quorum conſilio eſt ad ſententiam procedendũ, te- D neantur totum proceſſum eis integraliter explicare, vel ſufficiat eis explicare ſummarie, in ſubſtantia & effectu?

Proceſſus totus iuriſperitis explicandus. Supra pag. 111.

Reſpondemus quod integraliter & perfecte, vt patet in c. Statuta. §. iubemus. de hęret. lib.6. vbi dicitur ſic: Iubemus. & infra: Secreto coram diœceſano Epiſcopo, vel eo abſente ipſius Vicario, quando Inquiſitores procedunt: quãdo vero procedit Epiſcopus corã Inquiſitoribus: Si haberi cõmode poſſit copia eorundem, ac nihilominus ſiue Epiſcopus ſiue Inqiſitores proceſſerint, aliquibus alijs perſonis prouidis & honeſtis, iuriſq; E peritis (quas ad hoc vocari, & eis per totum proceſſum ſuper quo deliberandum eſt, ſerioſe manifeſtari, ac integraliter explicari, & de ipſorum cõſilio ad ſententiam vel condemnationẽ procedi volumus) exprimantur, & cetera.

COMMENT. CXXVIII.

E*Ymericus apertis fere ſemper canonum definitionibus nitens, in hac quęſtione vnum axioma conſtituit, videlicet, Peritis, quos Inquiſitores aduocant, totum reorum proceſſum integre eſſe communicandum.*

Peritis totus proceſſus integre explicandus.

Huius axiomatis ratio in promptu eſt: quoniã niſi periti intelligerent integre & perfecte totam cauſam, non poſſent perfecte conſulere, neq; incorruptũ ferre iudicium, cum nemo de incognitis rectum iudicium facere poſſit.

Rurſus, cum de eorum conſilio ſit ad ſententiam pronuntiandam deueniendum, ne fortaſſis ob non viſum proceſſum minus bene conſulant, & in ferenda ſententia erretur; iuſtum eſt vt eis integre totus proceſſus explicetur. et cũ Eymerico ſentit Bernardus in lucerna verbo, Inquiſitor. §. 21.

QVAESTIO LXXX.

An teſtium nomina ſint conſultoribus manifeſtanda.

Octuageſima quęſtio eſt: Vtrum Epiſcopus & Inquiſitor teneantur coram prædictis peritis, de quorũ conſilio eſt ad ſentẽtiam procedẽdum, deferentium & teſtificantiũ nomina publicare?

Relat. ſupra pag. 111.

Reſpondemus ꝙ ſic; vt patet in alleg. c. Statuta. §. iubemus. vbi expoſito & mandato, quòd nomina deferentium & teſtium coram delatis non publicentur, ſequitur ſic: Sed ſecreto coram diœceſano Epiſcopo, vel eo abſente ipſius Vicario, quando Inquiſitores procedunt; quãdo vero procedit Epiſcopus coram Inquiſitoribus, ſi haberi commode poſsit copia eorundem: ac nihilominus ſiue Epiſcopus ſiue Inquiſitores proceſſerint aliquibus aliis perſonis prouidis & honeſtis, iuriſque peritis (quas ad hoc vocari & eis per totum proceſſum, ſuper quo deliberãdũ eſt, ſerioſe manifeſtari ac integraliter explicari; & de ipſorũ conſilio ad ſententiã vel condemnationem procedi volumus) exprimantur: ſic quę non obſtante, ꝙ illis contra quos huiuſmodi depoſuerũt, nomina ipſorum non fuerint publicata) adhibeatur ad cognitionem iudicis inſtruendam plena fides depoſitionibus teſtium eorundem.

COMMENT. CXXIX.

Nomina teſtium, an & quando peritis ſint explicanda.

IN hac quęſtione Eymericus vnicum item proponit axioma, nempe, nomina teſtium peritis ſeu cõſultoribus eſſe explicanda.

In hoc autẽ axiomate maior eſt dubitatio, quàm in eo, quod proxime ſuperiori quæſtione propoſitum eſt; quia non videtur neceſſarium explicari.

Primũ quoniã abſq; tali nominum publicatione, aut notitia recte conſulere poſſunt.

Deinde quia ita plane contendunt faciendum viri docti, inter quos eſt Campegius apud Zanchinum cap 15.

Poſtremo, tuta & laudabili inquiſitionũ conſuetudine receptum videtur, ne conſultoribus teſtiũ nomina publicentur: ſed abſq; nominibus proceſſus ſoli eis dantur ſuper quibus conſulere debent. neq; ab hac conſuetudine eſt recedendum.

Inquiſitorum tamen partes erunt notare teſtium qualitates, vt ſi relgioſi, ſi periti, ſi graues fuerint &

A *probati: aut contra, ſi minus probati, ſi plebei, et pauperes, ſi iuuenes, ſi imperiti, aut ſimiles, vt his qualitatibus in genere cognitis facilius intelligant periti, quantum ſit dictis ſingulorum tribuendum, aut contra detrahendum.*

Quid de nominibus delatorum.

Sed de nominibus delatorũ nihil docuit Eymericus, an videlicet reorum nomina peritis debeant explicari; & verius videtur, ac tutius eſt, ut nec reorũ nomina peritis publicentur.

Veruntamẽ illud addiderim, quòd ſi quandoque uideatur neceſſarium, uel teſtium, uel reorum nomina peritis explicare, ut cum probabiliter timetur teſtes inimicos eſſe reo: tunc ſi periti vtroſque cognoſcãt, quia melius ſcire poſſunt, an ſint uel fuerint
B *inuicem inimici nec ne; nõ foret iniuſtum hoc caſu & teſtium & delatorũ ſeu reorum nomina conſultoribus, aut etiã ſi opus fuerit, aliis probis uiris explicare, iuxta cõſiliũ Eymerici par. 3. tit. de ſex modis tradendi copiam proceſſus nu. 119. §. ſextus modus eſt. de quo ibidem dixi.*

Ne autem conſultores temere hoc caſu uel teſtes uel delatos indicent, aut per iuramẽtum, aut per ſententiam excommunicationis conſtringi poſſunt, ac debent, ut ſecretum teneant. ita Eymericus pręcitato loco, & Bernardus Comenſis in lucerna uerbo, Inquiſitor. §. 21.

C *Et profecto grauiſſimum eſt ſcelus in cauſis pręſertim arduis ſecretũ reuelare, vt optime docet Aegidius Boſſius tit. de carcerato fideiuſſoribus cõmittendo. nu. 30. uerſ. Et ſi tu Senator fueris.*

Reuelantes ſecretum etiam non iurati extra ordinẽ puniendi.

Quamuis autem periti huiuſmodi ſpecialiter tũc non iurarint cuſtodire ſecretum, adhuc tamen ad illud obſeruandum obligantur, propter multas leges iubentes ne cauſa fidei propalentur ob periculum ingens, quod inde naſci poteſt. quod ſi non iurati propalauerint, extra ordinem puniri poſſunt per Inquiſitores: decuit enim eos id ſecretum ſeruare, quod leges iuſte iubent.

D *Si uero per malitiam reuelarent, illis pręſertim qui impedire poſſent fidei negotium, aut aliàs cauſa obeſſe, tales quidem ſecreti reuelatores uelut impeditores ſancti officij puniri poſſent, magis quidem uel minus pro culpę qualitate, ſecundum quã pęnę menſura imponenda eſt.*

QVAESTIO LXXXI.

An Epiſcopus & Inquiſitor poſſint ſecretum indicere conſultoribus.

E Octuageſima prima quęſtio eſt: Vtrũ Epiſcopus & Inquiſitor quando prædictis peritis deferentium nomina & teſtificantium publicabunt, poſſint eis ſecretum indicere, quatenus illorum nomina non reuelent, ac in eos ſententiam excommunicationis ferre ſi reuelauerint?

Relat. ſupra pag. 112.

Reſpõdemus quòd ſic iuxta c. alleg. Statuta. §. & vt eorũdem. vbi dicitur ſic: Et vt eorundẽ accuſatorum & teſtiũ periculis efficacius occurratur, & cautius in inquiſitionis negotio ꝓcedatur, pręſentis

pręſentis

preſentis conſtitutionis auctoritate permittimus, quòd Epiſcopus vel Inquiſitores ſecretum poſſint indicere illis, quibus (vt premiſſum eſt) proceſſum huiuſmodi explicabunt: & in eos ſi arcana conſilij, ſeu proceſſus, ſibi ſub ſecreto ab eiſdē Epiſcopo vel Inquiſitoribus patefacta præter eorum licentiã alijs patefecerint, excõicationis ſententiam, quam ex ſecreti violatione ipſo facto incurrant (ſi eis expedire videbitur) promulgare.

COMMENT. CXXX.

EXplorati iuris eſt id de quo queris hic Eymericus: poteſt enim Epiſcopus & Inquiſitor indicere ſilentium conſultoribus, etiam ſub pœna excõicationis, vt ſuper quæſtione proxime precedenti dictum eſt. idem docet Repertorium Inquiſitorum verbo, ſecretum. & Bernardus Comenſis in lucerna Inquiſitorũ, verbo Inquiſitor. §. 21. & quàm ſit ingẽs ſcelus ſecreta reuelare, explicat Aegidius Boſſi⁹, eo loco, quẽ ſuperiori cõmentario indicaui. eum videto.

QVAESTIO LXXXII.

An Epiſcopus & Inquiſitor poſſint ſe mutuo excommunicare ob indictum ſecretum.

OCtuageſima ſecunda quæſtio eſt: Vtrum Epiſcopus & Inquiſitor predictis peritis excõmunicationis ſententiam iniungẽdo quatenus nomina deferentiũ aut teſtificantium nõ reuelent, poſsint ſe excommunicare mutuo hac de cauſa, etiam ne reuelent?

Reſpondemus ꝙ non, vt in alleg. c. Statuta. §. Et vt eorundem. de heret. lib. 6. vnde ibi conceſſo ꝙ poſsint peritos excommunicare hac de cauſa, vt eſt dictum quæſt. proxima, ſtatim ſequitur ita: Sic tamen ꝙ Inquiſitores Epiſcopum, vel Epiſcopus Inquiſitores nõ excõmunicent hac de cauſa.

COMMENT. CXXXI.

IVdices fidei alter alterum excommunicare non poteſt iuxta tradita hic ab auctore. Hec aſſertio ratione non caret, nam ſi ſe mutuo excommunicarẽt, id fidei negotijs proculdubio obeſſet. Et huc prorſus ſpectare videtur priuilegium conceſſum Inquiſitoribus ab Vrbano IIII. in extrauagan. incipien. Ne Inquiſitionis negotium. *quam retulit Eymericus ſupra par. 2. in qua ſancitum eſt, ne* Inquiſitor *& eius notarij excommunicari poſſint à delegatis ſedis Apoſtolicæ. adde* Syluestrum *in ſumma, verbo hereſis. 2. quæſt. 8. Cetera huc ſpectantia dicã in quæſtione proxime ſequenti.*

QVÆSTIO LXXXIII.

An Epiſcopus & Inquiſitor teneãtur ad ſecretum quod alijs indicunt.

OCtuageſima tertia queſtio eſt: Vtrum Epiſcopus & Inquiſitor indicentes predictis peritis ſecretum, de non reuelando nomina deferentium ſeu teſtificantium per ſententiam excommunicationis latæ, ipſi etiam Epiſcopus & Inquiſitor ad ſecretum huiuſmodi arceantur † ?

Reſpondemus ꝙ ſic; vt patet in alleg. c. Statuta. §. & vt eorundem. de heret. lib. 6. Vnde prohibito ibi, quòd Epiſcopus & Inquiſitor non poſſunt ſe excommunicare mutuo hac ex cauſa, vt dictũ eſt ſupra quæſt. proxima de Epiſcopo & Inquiſitore, ſequitur ſic: Sed Epiſcopi ex iniuncto ex nũc à nobis ſub virtute ſanctæ obedientiæ diſtricto præcepto, ad ſecretum huiuſmodi teneantur. † Arceantur, pro obligentur, verbum huic auctori familiare in hac ſignificatione.

COMMENT. CXXXII.

QVamuis ſe mutuo Epiſcopus & Inquiſitor ob ſecretum cuſtodiendum in cauſis fidei, excõmunicare non poſſint, vt proxime dictum eſt, nihilominus tamen ad illud obſeruandum in virtute obedientiæ ex diſtricto Papæ precepto obligantur; quod equidem ratione non caret: quẽadmodum enim grauia incommoda conſequi poſſunt ex huiuſmodi ſecreti violatione, cum periti & conſultores reuelarent, eadem naſcerentur ſi Epiſcopus, aut Inquiſitores manifeſtarent. Neque Epiſcopus, neque Inquiſitores ſecretũ reuelare poſſunt.

Ergo ſi Epiſcopus & Inquiſitores extra caſus ſibi à iure conceſſos & permiſſos, & negotijs fidei neceſſarios, reuelarent, aut teſtes, aut delatos, aut denuntiatores, & accuſatores, vel alia ſacri officij ſecreta, quamuis ipſo iure excommunicati non eſſent; quoniam hoc nullo iure (quod ego ſciam) cautum inuenitur: tamen mortaliter peccarent, quia ſibi diſtricte iniungitur à Papa ſub virtute ſanctæ obediẽtiæ ne reuelent: eſſent enim iuſtæ & legitimæ legis transgreſſores. facere autem in materia graui contra iuſtam & legitimam legem, nulla rationabili cauſa vrgente, vel excuſante lethalis eſt culpa, vt vno ore fatentur Theologi, quos ſequuntur Canoniſtæ, & ceteri bene ſentientes. atque hoc eſt in hac cauſa diligentiſſime obſeruandum. Epiſcopi & Inquiſitores reuelãtes ſecretum extra caſus permiſſos mortaliter peccant.

DE STATVTIS ET CONSTItutionibus pro officio Inquiſitionis.

QVAESTIO LXXXIIII.

An priora indulta & priuilegia Inquiſitoribus data, ſint per poſteriores conſtitutiones reuocata.

OCtuageſima quarta quæſtio eſt: Vtrũ Inquiſitoribus Apoſtolica priuilegia, indulta, conſtitutiones, & ordinationes, ſeu ad conſultata reſponſiones factæ per ſedem Apoſtolicã, ſint per conſtitutiones poſtmodũ factas, de quibus habetur in 6. Decretalium & in Clemen. titu de hæreti. ſimpliciter reuocata?

Reſpondemus quòd non; niſi in his, in quibus obuiant cõſtitutionibus antedictis: vt patet in c. fi. Statuta. de hereti. lib. 6. vbi in fine dicitur ſic: Conſtitutiones vero, ordinationes, & mãdata alia Relat. ſupra pag. 111.

præde-

prædeceſſorum noſtrorum, in negotio hæreticæ prauitatis facta, conceſſa, ſeu etiam ad conſulta reſponſa, quæ conſtitutionibus ſupraſcriptis ſuper eadem editis prauitate non obuient, in ſuo volumus robore permanere.

In c. Multorum. de hęret. in Clemen. in fi. dicitur ſic: Alia ſane, quę circa præmiſſum inquiſitionis officium, à noſtris ſunt prędeceſſoribus inſtituta (quatenus pręſenti decreto non obuiant) ſacri approbatione concilij roborata, in ſua volumus firmitate manere.

COMMENT. CXXXIII.

(B) *Veriſſime concludit hoc loco Eymericus conſtitutiones & ordinationes Apoſtolicas contra hęreticam prauitatem editas, non eſſe per alias poſteriores renocatas: hoc enim fauore fidei ita conſtituere oportuit. per leges quoque ciuiles idem ſancitum eſt, vt apparet in l. Arriani. C. de hęret.*

Occaſione huius quęſtionis agendum nobis hoc loco erat de virtute & robore extrauagantium varijs temporibus per diuerſos Romanos Põtifices editarum in negotio ſanctiſſimę Inquiſitionis: Ceterum cũ in fine huius operis hãc diſputationem habuerimus, locum vbi de his agimus, indicaſſe ſit ſatis, ne eadẽ ſępius repetita lectoris animum onerent.

(C)

QVAESTIO LXXXV.

An Epiſcopus & Inquiſitor ſimul interpretari poſſint ſtatuta contra hæreticos edita.

(D) Octuageſima quinta quęſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor cum Epiſcopo, vel eius Vicario, poſſit ſtatuta contra hęreticos, credentes, receptatores, fautores, & defenſores eorum edita, interpretari; ſi & quando circa ea ambigua oriãtur?

Reſpõdemus quòd ſic; vt patet in litteris Apoſtolicis prędictis Inno. iiij. tenoris ſequentis: *Relat. ſupra pag. 136.* Cũ negotium fidei catholicæ aduerſus hęreticę prauitatis errores vobis, vt veſtra prudentia deprehendat vulpeculas demolientes vineam Domini, ſub certa forma per alias litteras duxerimus committendum; *Inquiſitor cũ Epiſcopo poteſt interpretari ſtatuta cõtra hęreticos edita.* vt commiſſum vobis ab Apoſtolica ſede tam ſalubre ac vtile miniſterium exequi liberius, ac exerceri poſſitis efficacius, in hac parte interpretandi ſtatuta eccleſiaſtica & ſęcularia cõtra hęreticos edita, & hæreticorum filios, & nepotes, credentium quoque, fautorum, defenſorũ, & receptatorum ipſorum, dignitatibus, perſonatibus, & honoribus quibuſcunque, ac beneficijs eccleſiaſticis, & publicis officijs: *& infra:* liberam vobis auctoritate præſentium cõcedimus poteſtatem.

(E) In litteris vero Apoſtolicis Alexandri iiij. habetur ſic: Vt commiſſum vobis inquiſitionis officium contra prauitatem hæreticam efficacius & liberalius exequi valeatis, interpretandi, vel declarandi vnà cum diœceſanis locorum, in quibus eſt idem officium vobis commiſſum, vel ipſorũ Vi-(A)carijs, cum diœceſanos abeſſe contigerit, ſtatuta contra hęreticos credẽtes, receptatores, fautores, & defenſores eorũ edita quotiens in eis apparuerit aliquid ambiguum, vel obſcurum: *& infra:* vobis auctoritate pręſentiũ cõcedimus facultatẽ.

COMMENT. CXXXIIII.

Cur inductũ vt iudices fidei ſtatuta in hæreticos poſſint interpretari.

Hoc inſigne priuilegium in fauorem fidei Inquiſitoribus tributum eſt. Cũ enim multę quotidie in pœnis hæreticorum, & cauſis fidei oriantur dubitationes, quæ non ſunt plene & aperte per leges declaratæ; ſunt enim plura negotia quàm leges; ſuntque plures articuli negotiorum & dubiorum, quàm (B) *ſanctiones: propterea, ne foret neceſſe in ſingulis dubijs Pontificem Romanum conſulere, ſalubriter cautum eſt, vt leges in hæreticos editas poſſent Inquiſitores interpretari. exempla paſsim occurrunt, quæ libenter hic gratia breuitatis omittimus; vnum eſſe poteſt illud, cuius meminimus ſupra in hac 3. parte, num. 34. titu. de forma aggrauandi officiales. §. quoniam vero.*

Huius autem priuilegij mentionem faciunt Tabienſis in ſum. verbo, Inquiſitor. §. 39. Campegius apud Zãchinum cap. 16. verſi. rurſus arbitriũ iudicis. Locatus in opere iudiciali verbo, interpretari, & verbo, ſtatuta. Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. (C) *nume. 426. & alij.*

Iam quantum ſpectat ad reſcriptum Innocentij iiij. quod bis citat Eymericus, id nondum vidimus authẽticum. alterum vero Alexandri iiij. quod refert in fine quæſtionis, vidimus authenticum in bibliotheca Illuſtriſſimi Cardi. Felicis † Peretti, allatũ ex Aſſiſio; eratque miſſum Fratribus ordinis Minorum Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis. Datum Anagniæ x. Calen. Decemb. Pontificatus ſui, anno IIII.

† Nunc eſt SIXTVS V. Ponti. Opti. Max.

(D)

QVAESTIO LXXXVI.

An Inquiſitor per ſe poſsit in verbis ambiguis interpretari dicta ſtatuta.

Octuageſima ſexta quæſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor ſine Epiſcopo & eius Vicario poſſit ſtatuta edita contra hęreticos, credẽtes, receptatores, fautores, & defenſores eorum interpretari, ſi circa ea dubia oriantur?

(E) Reſpondemus ꝙ ſic, vt patet in litteris Apoſtolicis Alexandri iiij. Præ cunctis. vbi habetur ſic: Prę cunctis, & infra: Necnon interpretandi ſtatuta contra hęreticos, credentes, receptatores, fautores, & defenſores eorum edita, quotiens in eis apparuerit aliquod ambiguum, vel obſcurũ: *& infra:* auctoritate pręſentium cõcedimus facultatẽ.

COMMENT. CXXXV.

Dubium an ſolis Inquiſitorib. tributũ. vt dubia ſtatuta poſſint interpretari.

Hoc priuilegium amplius eſt & patentius: libere enim concedit Eymericus ſolum Inquiſitorem poſſe interpretari ſtatuta dubia, ſeu verba ſtatutorum ambigua, reperta in ſtatutis editis contra hęreticos.

Ceterum,

Ceterum, hoc præmonebimus, hoc reſcriptũ Alexandri iiij. quod incipit: Prę cunctis *: nos nondum vidiſſe authenticum: cum multa alia eiuſdem viderimus. Rurſus, hęc clauſula, quam ex eo reſcripto recitat hic Eymericus, non legitur in reſcripto Vrbani iiij,* Præ cunctis*. relato ab auctore ſupra par. 2. de quo valde miror, cũ Pontifices ſoleant ferme ſemper in hac cauſa referre eodem tenore verborum, reſcripta à ſuis prędeceſſoribus edita: Alexander autem ante Vrbanum vixit, vt eſt manifeſtũ. Poſtremo, reſcriptum illud Innocentij iiij. quod incipit:* Cum negotium*. relatum item ab Eymerico ſupra par. 2. non probat hanc Eymerici ſententiam: nam pręterquam quòd nondum authenticum viderimus, in multis exemplaribus, dum poteſtas tribuitur Inquiſitoribus interpretandi ſtatuta, addũtur illa verba:* Cum diœceſanorum Epiſcoporum conſilio*: quod videtur veriſimilius, quia res magni momenti eſt.*

An ſoli Inquiſitores poſſint ſtatuta dubia in hęreticos lata declarare.

Sed quamquam hęc ſint incerta, auctoritas Eymerici multum pondus habet, nec eſt credendũ eum ſibi eam clauſulam arbitrio ſuo compoſuiſſe.

Sed demus hanc ſententiã nullo certo iure probari, & quęramus an hoc liceat ſolis Inquiſitoribus: & primo obtutu videtur dicendum, ſolum Inquiſitorem nõ poſſe leges dubias in hęreticos latas interpretari: nam ſolius principis eſt declarare legem dubiam. l. 1. cum gloſſa ibidem verbo, ſolis. & l. fi. C. de legibus. cap. inter alia. extra de ſent. excom. Pręterea ſolus Romanus Pontifex eſt legitimus interpres iuris diuini, & canonum eccleſiaſticorum, vt docet Abbas in c. quę in eccleſiarum. de conſtit.

Solus Inquiſitor dubia ſtatuta declarat.

His tamen non obſtantibus non inepte dici poſſet, Solum Inquiſitorem poſſe dubia ſtatuta in hæreticos lata declarare. ita hoc loco Eymericus. idẽ tenet Campegius apud Zanchinũ cap. 16. verſi. rurſus arbitrijs iudicis. & omnes fere prȩcitati ſuper quæſtione ſuperiori. nam cũ hoc priuilegium ſit tributum fauore fidei, cuius Inquiſitor dicitur defenſor, rationi conſonum videtur, vt ſibi ſoli hoc priuilegium competat. Præterea in illis locis, in quibus non ſunt adhuc Inquiſitores delegati conſtituti, ſed ſoli Epiſcopi iure ordinario in hęreticos animaduertunt; non videtur dubium quin illis liceat ſtatuta in hęreticos edita declarare: quoniam vt ſupra in hac 3. par. ſuper q. 56. §. nunc autem. tradidimus. priuilegia, quæ fauore fidei Inquiſitoribus ſunt tributa, Epiſcopis etiam videntur competere. ergo fiet, vt ſolis etiam Inquiſitoribus liceat declarare ſtatuta dubia, cum maiorem quàm Epiſcopi, aut ſaltem æqualem cum ipſis, in cauſis fidei habeant poteſtatem.

Sed tutius id eſt facere cũ Epiſcopi cõſilio.

Hæc fortaſſis vera ſunt de ſtrictæ iuris ratione: tutius tamen eſt in re tam graui adhibere Epiſcoporum conſilium, vbi cõmode poterit adhiberi: aliàs vrgẽte cauſa ſolus fortaſſis Inquiſitor poterit id præſtare.

Exempla multa occurrũt in noſtris hiſce cõmentariolis, inter quæ illud poteſt eſſe accommodatum, de quo ſcripſimus ſupra parte 2. ſuper cap. fraternitatis. de hæret. § iam hęc prohibitio. & §. ſeq. nam ſi dubitetur, an commiſſarijs Inquiſitorum liceat legere libros prohibitos, ſicut licet ipſis Inquiſitoribus: quoniam in hac parte obſcure loquitur reſcriptum Iulij III. Pontif. Max. quod ibi recitauimus, Inquiſitoris partes erunt id declarare: in ſimilibus idẽ eſt iudicium.

Dummodo caueat ne nimis libẽter vtatur hac potoſtate, et ſub huius poteſtatis prętextu caſtatuat, quæ vel alijs legibus repugnent, vel ſaua ſunt, & à conſuetudine ſacri tribunalis aliena; in quo conſciẽtię ſuę conſulere quiſque debet, ſecurius ſemper eſt & diœceſanos Epiſcopos, & peritiſſimos & probatiſſimos viros conſulere.

Equidem in vetuſto quodã codice, quem ante paucos annos Romam attulit Inquiſitor Florentinus, in quo erant collecta quęcũque ad ſanctum officiũ pertinere videbãtur, aliquot extabant exempla huius rei, de qua agimus: ceterum Inquiſitor & Epiſcopus ad interpretandam quandam huiuſmodi legem conueniebant, vocatis ad id atque conſultis multis peritis iureconſultis. tutius ergo eſt, vt ambo id præſtẽt, quàm vt vnus ſolus negotium tantum exequatur.

Solus Inquiſitor edicta publicat contra hæreticos.

Rurſus, non modo ſolus Inquiſitor interpretari poteſt ſtatuta dubia edita cõtra hęreticos; ſed quotiens oportuerit edicta aduerſus hęreticos, eorũque complices, fautores, receptatores, & defenſores publicare, id ſoli Inquiſitores ſine ordinario facere poſſunt. ita Ioannes Rojas tract. de hęret. par. 2. de priuilegijs Inquiſitorum, nu. 415. verſ. item ſoli Inquiſitores, & non Ordinarij. ad quam ſententiã probandam nihil adducit, verumtamen videtur hoc priuilegium. cum enim Inquiſitor ſit à Sede Apoſtolica delegatus in cauſis fidei, ordinario videtur præferendus: itaque inconſulto ordinario poteſt edicta contra hęreticos promulgare, quibus iubeat, vt ſibi in hoc crimine delinquentes reuelentur: quæ fuit ſententia Eymerici 3. par. nume. 52. in forma admonitionis de hęreticis reuelandis, vſu etiam comprobata, vbi nulla eſt Epiſcopi mentio, & Zanchini tract. de hæreti. cap. 11. num. 2.

Huius autem priuilegij frequenter poteſt contingere vſus: vt cum, verbi gratia, delictum eſt cõmiſſum, quod hæreſim præ ſe ferre videatur, vt ſi deletę ſint Sanctorum imagines, combuſta Eccleſia, in domos Inquiſitorum impetus factus, aut ignis cõiectus, & ſimilia: tunc a. Inquiſitores edictis propoſitis, ſub pœna anathematis & fautoriæ hæreſis monebũt vniuerſos, vt id delictum, vel delicta reuelent.

Epus an edicta in hæreticos poſſit publicare.

Sed quid ſi ordinarius edicta huiuſmodi publicauerit, poterit ne Inquiſitor ea reuocare? & Ioãnes Rojas prȩcitato loco merito reuocanda tradit, ſed is fortaſſis nimis libere loquitur, quaſi nullæ ſint partes Epiſcoporum in hac cauſa, cũ tamen omnia iura clament per cõceſſionem procedendi Inquiſitoribus factam, non eſſe ablatam ordinarijs procedendi poteſtatem, cap. per hoc. de hæret. lib. 6. quare multum illis tribuendum cenſeo: nec approbo eorum ſententiam qui plus ſibi tribuentes, quàm à iure habẽt, Epiſcopos fere ſpernũt in hac cauſa. meminiſſe ergo oportet, eos iudices fidei eſſe in ſua diœceſi ordinarios: & ſi ea edicta in fidei propagationem referantur, nullo modo mihi videntur reuocanda. ſed confirmanda potius: ſic enim Epiſcopus & Inquiſitor, quaſi vnus, fortius pugnabunt contra religionis hoſtes.

An Inquiſitores noua ſtatuta condere poſſint cõtra hæreticos.

Sed maior difficultas eſt, An Inquiſitores poſſint contra hęreticos noua condere ſtatuta in ſuis diœceſibus, augẽdo pœnas aduerſus eos. & Ioãnes Rojas

tract.

tract.de hæret.par.2. de priuilegijs Inquiſitorũ nu. 440.id Inquiſitores poſſe aſſerit,additque ita tenere Lapum & Geminianum in cap fin. §.ſtatuto.de hęret.lib.6.quod optime, inquit, explicat Gõdiſſaluus tract.de hæret. q.23.num.6.

Geminiani verba.

Veruntamen Doctor hic,alioquin doctus & religioſus,valde decipitur: nam quos ille citat, contrarium ſentiunt omnino. neque id dicunt in c. fi. de hæret.ſed in c.2.§.ſtatuto.de conſtit.lib.6. quo loco Geminiani verba in codice noſtro nu.8. verſi. an autem Inquiſitores. ita habent: An autẽ Inquiſitores hęreticæ prauitatis poſsint facere ſtatuta? tenet hic Lapus ꝙ non,quia ſunt delegati, vt notatur de hęret.in 6.cap.ne aliqui. & cap.per hoc.ſed delega- B tus ſtatuta facere non poteſt, vt notat Innocẽtius in c.pro illorũ. de pręben. ergo; &c. *hactenus Geminianus .quem nullis fere mutatis ſequitur Gondiſſaluus in dicto tract.de hęret.q.23.nu.6.nõ me prę- teriit in vetuſtis quibuſdam Geminiani exẽplaribus paulo aliter cõcipi ſupradicta verba; eadem tamen eſt ſententia. ſentiunt ergo præfati apertiſſime, Inquiſitores non poſſe condere ſtatuta.*

Cum vero paulo diligẽtius hęc eſſem intuitus,exiſtimaui fortaſſis non fore abſurdum dicere, Inquiſitoribus competere hanc poteſtatem. Primum.n.exploratí iuris eſt, Epiſcopos in ſua diœceſi ſtatuta cõdere poſſe, per textũ in dict.c.2.iuncta gloſſa in verbo,ſtatuto. C *vbi communiter Doctores.de conſtit.lib.6.poterunt ergo condere ſtatuta contra hęreticos:nã ſi poſſunt in blaſphemos,in ſortilegos,& ſimiles peccatores noua ſtatuta Epiſcopi conſtituere, vt ab his ſceleribus acerbitate pœnarum homines auocentur; profecto multo magis id poterunt contra hęreticos, cum grauius ceteris delinquant, & Inquiſitor in cauſa hęreſis aut maiorẽ, aut ſaltem æqualem habet cũ Epiſcopis iuriſdictionem. poterunt ergo ſimili modo noua ſtatuta condere cõtra hęreticos, quibus augeãt pœnas in eos.*

D *Ad hæc, paucis antea diebus quàm hęc ſcriberemus, incidimus in vetuſtum & authenticum reſcriptum Innocentij iiij. quod extat in Archiuo inquiſitionis Bononienſis, & incipit:* Orthodoxæ fidei: *quod curauimus imprimendum inter litteras Apoſtolicas in fine huius operis.quo videtur dirimi propoſita difficultas,docerique, poſſe Inquiſitores ſtatuta condere: nam inter cetera Romanus Pontifex iubet omnibus magiſtratibus,ut Inquiſitorum ſtatuta, & ſua contra hęreticos obſeruẽt,in hæc verba:* Cõſiderantes attente, quod iuriſdictio eorum *(ſcilicet Inquiſitorum)* quò fuerit plenior in hac parte, eò magis eſſe poterit fructuoſa; volumus & noſtris ſibi damus litteris in mandatis, vt vos monere procurent ac inducere diligenter, vt ſtatuta ipſorum, & alia eccleſiaſtica & ſæcularia edita contra hæreticos, fautores, receptatores, & defenſores eorum, &c. ſeruetis & faciatis irrefragabiliter obſeruari, *hæc ibi. quo loco notanda ſunt illa verba:* ſtatuta ipſorum.

Ex his facile inducor ad credendum poſſe Inquiſitores huiuſmodi noua ſtatuta condere, idq; iuxta varietatem caſuum accidentium, vel propter frequentiam hęreticorũ, vel propter alias cauſas, quas fert humana conditio, vt acerbitate pœnarum ab eis deli- A *ctis committendis homines auocentur: quanquã illud ſentiam hoc caſu conſultius eſſe facturos, ſi Epiſcoporum cõſilium adhibeant, vt res tam grauis maturius tranſigatur: vel, quod tutius eſt, ſupremum ſacroſanctæ & generalis Romanæ inquiſitionis Senatum conſulant, à quo in rebus grauibus in hac fidei cauſa nuſquam diſcedendum arbitror.*

Dũ noua ſtatuta conduntur, quid cauendum.

Illud tamen obſeruandum eſt, ne dum huiuſmodi pœna augentur contra hęreticos, aliquid committatur iniuſtum, incautum, aut contra ius & rationem: nam fauor fidei non tribuit hanc facultatem. itaque cauendum eſt, ne dum ex vna parte fidei propagationem nitantur afferre, ex alia eius detrimentum B *inducant.*

In pœnitentijs aggrauãdis & augendis certum eſt Inquiſitores habere poteſtatẽ, vt docuit Eymericus 3.par.nu.194.§.item te ſententialiter. & dixi plene ſupra in hac 3. parte ſuper octauo modo terminandi proceſſum fidei. §.retinentes nobis.

An prĩcipes ſæculares pœnas in hęreticos augere poſſint.

De principibus ſæcularibus quęſitum etiã eſt, an poſſint ſuis legibus pœnas cõtra hæreticos latas, vel etiam contra ſuſpectos de hęreſi augere. in quo articulo fortaſſis quiſpiam diceret, id eis non licere, cum hoc crimen ſit mere eccleſiaſticum, in quo laici, nec directe, nec indirecte ſe intromittere debẽt. cap.vt inquiſitionis.de hæret.lib.6.§.prohibemus.

C *Ceterum,obiter hæc mihi tradenti (neque.n.libet longius euagari, cum Eymerici inſtitutum aliud ſuadeat) verius nunc videtur, poſſe ſęculares principes ex cauſa tales leges condere, quibus in hęreticos & ſuſpectos pœnæ augeantur, aut iam latæ leges aduerſus eos, quę fortaſſis in ſuis ditionibus & dominijs non cuſtodiuntur, in vſum reuocentur, & in viridi obſeruantia permanere iubeantur, atque vtinam tales in Chriſtiana republica principes multi reperirẽtur; neque enim res fidei in deterius laberentur, nec ſuperioribus annis florẽtiſſima regna corruiſſent, & miſere in hęreſes tetras & nefarias incidiſſent.*

Poſſunt principes ſęculares nouas leges in hęreticos condere.

D *Poſſunt ergo mea quidem ſententia talia ſtatuta condere: neque hoc eſt intromittere ſe de crimine eccleſiaſtico, ſed fauere potius Eccleſię, & incrementum fidei procurare: nam per eiuſmodi ſtatuta nõ auferunt proprijs iudicibus, videlicet Epiſcopis & Inquiſitoribus, iuriſdictionem: ſed eam potius amplificant, iuuant, & amplius promouent: id quod eſſe debet principum ſæculariũ proprium & peculiare munus, vt grauiter docuit Conradus Brunus lib. 3. de hęret.cap.9. & 10.*

Romani Põtifices leges ſęculares in hæreticos latas confirmarunt.

Poſtremo, Romani Pontifices principum ſæcularium leges & decreta aduerſus hęreticos & ſuſpectos varijs temporibus edita, non modo non ſuſtule- E *runt, aut abrogarunt, immo confirmarunt & inuiolabiliter cuſtodiri iuſſerunt, vt conſtat ex multis Põtificum reſcriptis editis in Bullario litterarum Apoſtolicarum, quod explicui copioſe in diſputatione de robore extrauagantium contra hæreticos editarum. quod ipſum facturos crederem proculdubio & ceteros Romanos Pontifices quotiens vel catholici principes nunc aut futuris temporibus, vel inſignis aliqua reſpublica, vel ciuitas, vel minores reguli in ſuis dominijs leges nouas conderent: quibus commode hæreſes aut naſci impedirentur, aut iam natæ facilius extirparentur.*

Quod

Statutū ciuitatis Brixiæ de extirpāda hęreſi Lutherana.

Quod initio naſcentis lutheranicę perfidię valde laudabiliter Brixia Italia ciuitas catholica & illuſtris conſecuta eſt: nam ad extirpandam Lutheri hęreſim, quæ ſeſe occulte inſinuabat, præclarum & honorificum edidit ſtatutum, quod Clemens VII. anno Domini MDXXVIII. & laudauit & confirmauit. eius initiū eſt : Plaçuit intelligere. *quod etiā in fine huius operis inter litteras Apoſtolicas curauimus imprimendum.*

Poſſent ergo exempli gratia ſæculares magiſtratus & Domini terrarum cōdere tale ſtatutum, quòd Iudęi vel alij infideles in ſuis terris commorantes, teneantur hæreticos accuſare ſeu denūtiare, aut alia huiuſmodi multa.

Equidem ſententiam hanc nō obſcure confirmare videtur Beatus Auguſtinus Epiſtola 48. ad Vincentium, vbi ita ſcribit: Seruiāt Reges terræ Chriſto, etiam ferendo leges pro Chriſto. *hæc ibi. & Epiſtola 50. ad Bonifacium, quo loco ait ita*: Nam & temporibus Prophetarum, omnes Reges, qui populo Dei non prohibuerunt, nec euerterunt quæ cōtra Dei præcepta fuerant inſtituta, culpantur: & qui prohibuerunt & euerterūt ſuper aliorum merita laudantur. *hactenus Auguſtinus.*

Illud præterea adiungo, quòd ſi tanta eſſet iudicū eccleſiaſticorum negligentia, vt iuxta Sanctiones canonicas, aut inquirere hęreticos, aut eos punire, vel omitterent, vel omnino nollent; tunc iudices ſæculares pie & iuſte facerent, ſi ad extirpādos hæreticos totis viribus & conatu intenderent; immo vero omnino deberent ita facere, cum ad religionē defendendam penitus teneantur.

Tunc autem eorum ſtatuta corruerent, ac inualida & nulla eſſent, cum in detrimentum fidei, & ſancti officij impedimentum tenderent, cap. ſtatutum. de hæret. lib. 6. & conſuluit plene Paulus Pariſius cōſ. 2. incipien. Et ſi eſſe Iudæum. *vol. 4. n. 104. & ſeq.*

DE SVSPECTIS DE HAEreſi & diffamatis.

QVAESTIO LXXXVII.

An ſuſpectus de hæreſi cogi debeat abiurare.

Octuageſima ſeptima quæſtio eſt: Vtrū Epiſcopus & Inquiſitor ſuſpectum de hęreſi debeant cogere hęreſim abiurare?

Reſpondemus quòd ſic; vt patet in c. Excommunicamus itaque. §. qui autem. de hęret. vbi dicitur ſic: Qui autem inuenti fuerint ſola ſuſpicione notabiles: niſi iuxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ, propriam innocentiam congrua purgatione mōſtrauerint, anathematis gladio feriantur, & vſque ad ſatisfactionem condignam ab omnibus euitētur; ita quòd ſi per annum in excōmunicatione perſtiterint, extunc velut hæretici condemnentur.

Suſpectꝰ de hæreſi abiurare cogētur.

Et in c. Accuſatus. de hęreti. lib. 6. dicitur ita: Accuſatus de hęreſi, vel ſuſpectus, contra quem de hoc crimine magna & vehemens ſuſpicio orta erat, ſi hereſim in iudicio abiurauit, poſtea committit in ipſa, cenſeri debet quadam iuris fictione relapſus: licet ante abiurationem ſuam hęreſis crimen plene probatum non fuerit contra ipſum. Si autem leuis & modica ſuſpicio illa fuerit (quamquam ex hoc ſit grauius puniendus) non tamen debet in hęreſim relapſorum pœna puniri.

COMMENT. CXXXVI.

Suſpectos de hęreſi abiurare debere explorati iuris eſt, vt euidenter probant leges canonicæ hoc loco ab Eymerico allatæ. tradit vero hanc materiam idem Eymericus copioſe par. 2. q. 45. & 48. & de praxi agit 3. par. in 4. 5. & 6. modo proceſſum fidei terminandi. & in concilio Tarraconenſi. §. ſuſpectus de hęreſi. relato ſupra par. 2. & docet copioſe Ioannes Rojas ſingulari 1. Repertorium Inquiſitorū verbo, ſuſpectus. Locatus in opere iudiciali verbo, ſuſpicio. & alij varijs locis.

Suſpecti de hęreſi abiurare debent.

Nec refert, quantum ad hoc, an ſuſpicio ſit leuis vel vehemens: omnis enim ſuſpicio debet abiurari, vel purgari, vt copioſe traditur pręcitatis locis: ſed eleganter in concilio Toloſano cap. 11. & in concilio Biterrenſi cap. 31. & quidquid ad hunc locum de abiuratione ſpectat, copioſe tractaui ſupra in hac 3. parte ſuper quarto modo proceſſum fidei terminādi.

Quæuis hęreſis ſuſpicio abiuranda.

QVAESTIO LXXXVIII.

An diffamato de hæreſi ſit indicenda purgatio canonica.

Octuageſima octaua quæſtio eſt: Vtrum Epiſcopus & Inquiſitor diffamato de hęreſi debeant purgationē canonicam indicere?

Reſpondemus quòd ſic, iuxta c. Excommunicamus itaque. extra de hęret. §. adijcimus. vbi dicitur ſic: Adiicimus inſuper, vt quilibet Archiepiſcopus, vel Epiſcopus, per ſe aut per Archidiaconum ſuum, aut alias honeſtas idoneaſque perſonas bis, aut ſaltē ſemel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat, & ibi tres, aut plures boni teſtimonij viros, vel etiam (ſi expedire videbitur) totam viciniam iurare compellat, quòd ſi quos ibidem hęreticos ſciuerit vel aliquos occulta cōuenticula celebrantes, ſeu à communi conuerſatione fidelium vita & moribus diſsidentes, eos Epiſcopo ſtudeat indicare. Ipſe autem Epiſcopus ad præſentiam ſuam conuocet accuſatos, qui niſi ſe ab obiecto reatu purgauerint, vel ſi poſt purgationem exhibitam in priſtinam fuerint relapſi perfidiam, canonice puniantur.

Diffamati de hæreſi debēt ſe purgare.

COMMENT. CXXXVII.

Non eſt ambigui iuris diffamatis de hęreſi canonicam purgationem eſſe indicendā, quod probat textus, quē Eymericus hic vtitur.

De diffamatis de hęreſi copioſe egit auctor ſupra parte 2. q. 57. & qualiter debeant ſe purgare, docuit

parte

parte 3. in 1. modo proceſſum fidei terminandi. adde Repertorium Inquiſitorum verbo, diffamatus. A

QVAESTIO LXXXIX.

Quot quibuſque modis in iure quis cenſendus ſit deprehenſus in hæretica prauitate.

Octuageſima nona quæſtio eſt: Epiſcopus, & Inquiſitor quot modis, & quibus debeant de iure habere aliquem manifeſte pro deprehenſo in hæretica prauitate? B

Reſpõdemus quòd tribus, vt dicit Bernardus in gloſ. ordinaria in c. Ad abolendam. §. præſenti. & ver. deprehẽſus. extra de hæret. vbi habetur: Præſenti nihilominus ordinatione ſancimus, vt quicunque fuerit manifeſte in hęreſim deprehenſus, &c. dicit namque ſic: *Deprehẽſus.*] facti euidentia; puta, quia publice prædicat hæreſim. ff. de ritu nup. Palam. §. vlti. Vel legitima probatione; puta per teſtes: vel ex ſua confeſsione.

Qui dicãtur deprehẽſi in hæreſi.

Et eiuſdẽ Bernardi gloſ. in cap. Excõicamus 2. ſuper verbo deprehenſi. extra de heret. Si qui autem de prędictis poſtquam fuerint deprehenſi, &c. dicit ſic: *Deprehenſi.*] publice, ita quòd notorium ſit: vel etiam quia condemnati ſunt. C

Ad idem videtur facere c. Super quibuſdam. extra de ver. ſign. vbi dicitur ſic: Super quibuſdã mandatorum articulis. & infra: Tua deuotio poſtulauit à nobis, qui ſint dicendi hęretici manifeſti: Super quo tibi duximus reſpondẽdum, illos intelligendos eſſe manifeſtos hæreticos, qui cõtra fidem catholicam publice prædicant, aut profitẽtur, ſeu defendũt eorum errorẽ; vel qui corã prælatis ſuis conuicti ſunt, vel confeſsi, vel ab eis ſententialiter condemnati ſuper hęretica prauitate. D

COMMENT. CXXXVIII.

Cur Eymericus eandẽ diſputationem repetat.

In hac quæſtione hoc breuiter obſeruãdum eſt, nõ eſſe putandum Eymericum hoc loco perperã egiſſe de deprehenſis in hęretica prauitate, cum de illis iterum egerit nullis pene mutatis ſupra parte 2. q. 33. nam diuerſo conſilio varijs locis eandem diſputationem inſeruit: quod & tituli ipſi quæſtionum facile indicant: nam parte 2. in primis quęrebat, qui eſſent dicendi hęretici manifeſti; vt illis cognitis ſecretos, ſeu occultos hereticos cognoſceremus, in quibus erat maior difficultas: hic vero ſolum de manifeſtis agit, & quot modis quis de iure manifeſtus hęreticus dicatur, magis ex profeſſo declarat. E

Diuerſis rationib. eadẽ diſputationes poſſunt repeti.

Neque eſt abſurdum, ſub diuerſis rationibus diuerſis locis vel in eodem vel in alio opere eaſdẽ quãdoque repetere diſputationes: nam & Ariſtotelem, & Platonem, & Galenum & alios inſignes philoſophos ſcimus, eaſdẽ ſepe repetiuiſſe doctrinas: & Iuriſperiti hoc idẽ ſapiſſime nõ inepte faciunt, & Pandectarum Architecti, vt obiter illud dicam, frequenter ſub diuerſis titulis eaſdem leges, eadem verborũ ſerie repetiuerunt, vt copioſe oſtendit Pardulphus Prateius lib. 1. de medijs iuriſprudentia.

Quantum vero ad hanc quæſtionem attinet de manifeſtis hęreticis, eam abunde declarat Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 29. nu. 8. & multis ſequentibus, & nos breuiter explicauimus ſupra par. 2 ſuper dicta quæſtio. 33.

DE DEPREHENSIS in hæreſi, ſed pœnitentibus.

QVAESTIO XC.

An deprehenſus in hæreſi & propter hoc captus, ſit ſub cautione dimittendus.

Nonageſima quęſtio eſt: Vtrum Inquiſitor deprehẽſum in hęretica prauitate, & ex hoc captum, poſsit licite tradere cautioni, vel manuleutæ?

Reſpondemus quòd non: nam vel eſt deprehenſus propria confeſsione, vel non: ſi ſic, & eſt impęnitens, tradendus eſt curię ſæculari vltimo ſupplicio feriendus, iuxta c. Ad abolendam. §. præſenti. de hęret. ſi autem eſt pænitẽs, eſt carceri perpetuo detrudendus, iuxta cap. Excommunicamus 2. de hæreti. non igitur cautioni dandus, nec liberandus. Si autem non, ſed ſtat in negatiua, eſt vt impænitens tradendus poteſtati curiæ ſæcularis animaduerſione debita puniẽdus, vt not. Hoſtien. in ſum. titu. de hęreti. §. qualiter deprehendantur.

COMMENT. CXXXIX.

Haec quæſtio eſt valde vtilis, et à paucis in hac hereſis cauſa diſputata. Eymericus eam hoc loco tractat breuiſſime, quam eiſdẽ fere verbis ſequitur Repertorium Inquiſitorũ verbo, cautio. & Locatus in opere iudiciali verbo captus. n. 5 & verbo, Inquiſitor. nu. 25. & 26. & alij, quos mox ſubijciã.

Cautio quid.

Eſt autem cautio, vt ait Cicero 4. Tuſculana, prouidẽtia quędam, qua auertimus & vitamus ne quid mali nobis accidat. hinc Iuriſperiti cautiones appellãt fideiuſſiones, aut alias ſtipulationes, quibus nobis cauemus, hoc eſt. ſecuros nos reddimus, vt colligitur ex l. habere. §. cautum. ff. de verb. ſignifi. vbi ita ſcribit Paulus: Cautum intelligitur ſiue perſonis ſiue rebus cautum ſit. *hęc ille. per perſonas fideiuſſores accipimus; per res autem pignora, vt optime eo loco Accurſius interpretatur.*

Duæ cautionũ, ſeu fideiuſſionũ ſpecies.

Cautionum vero duę ſunt ſpecies: nam quadã eſt nuda. l. 2. §. quod ſi. ff. de iudi. quæ & nuda ſeu ſimplex promiſſio nũcupatur. l. diuus. 5. ff. de petitio. hæredit. de qua nõ eſt ſermo in hac quæſtione. Altera eſt cautio idonea, vt cum fideiuſſor, vel pignora accepta ſunt. l. ſi mandato. 59. §. vlt. ff. mandati. dict. l. habere. §. cautũ. ff. de verb. ſigni. et de hac loquitur auctor in hac quæſt., quã vocat voce Catalana, manuleutã: *illi. n. fide iubere,* manleuare, *et fideiuſſionẽ* manleutam *dicunt, de qua egit Eymericus multis locis: primũ hic ex profeſſo, & 3. par. in ſeptima cautela contra cauilloſas hæreticorũ fraudes, nu. 105. et in eadẽ 3. par. in forma dandi apoſtolos negatiuos, nu. 124.*

Manuleuta qualis vox.

His

An deprehẽſus in hæreſi poſſit cũ cautione dimitti.

His poſitis, inſtitutum auctoris in hac 3. parte eſt docere, nunquid Inquiſitores reum hæreſeos in hæretica prauitate deprehenſum, iuxta doctrinam præcedentis quæſtionis, poſſint è carceribus dimittere accepta fideiuſſione, & cautione de repræſentando, aut intra certum tempus, aut totiens quotiens Inquiſitori viſum fuerit, & ſumma quæſtionis eſt, talem nullo modo eſſe relaxandum, aut dimittendum è carceribus: idque ob rationes quas allegat, quæ veræ & certæ ſunt, quas & præcitati ſequuntur.

Hanc vero Eymerici doctrinam confirmãt Ioannes de Anania conſil. 1. incipien. Circa modum & ordinem. *Bart. in l. 1. ff. de cuſtodia reorum. Aegidius Boſſius tit. de carcerato fideiuſſoribus committẽdo. Antonius Gomez tom. 3. varia. reſol. cap. 9. num. 8. & Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 46. verſi. in hac autẽ materia. & Paulus Grillandus tract. de relaxatio carcerat. tit. de fideiuſſoribus reorum, dicentes, reum alicuius criminis pro quo veniat imponẽda pœna corporalis, nullo modo datis aut acceptis fideiuſſoribus eſſe è carceribus relaxandum ſiue dimittendum. & hanc ſententiam dicit cõmunem Iulius Clarus præcitato loco, quam probat non obſcure textus in l. 3. ff. de cuſto. reorum, ibi:* niſi tam graue ſcelus ipſum commiſiſſe conſtet, vt nec fideiuſſoribus, nec militibus cõmitti debeat. *hæc ibi. quod aſſerunt ibidem communiter Doctores. & ratio potiſſima eſt, quoniam fideiuſſores non poſſunt ſe obligare ad pœnam corporalem, qua reus eſt plectẽdus, cum nemo ſit dominus membrorum ſuorum. l. liber homo. ff. ad l. Aquiliam.*

Reus cui ſit imponenda pœna corporalis non eſt relaxãdus, & quare.

Fideiuſſores reorũ qualiter plectẽdi.

Sed quid ſi de facto iudex ſub fideiuſſoribus dimiſit eum qui plectẽdus erat pœna corporali, & is reus aufugit, nec ſe præſentat, nec à fideiuſſoribus poteſt capi, vt iudici præſentetur, qua pœna erunt afficiendi fideiuſſores? Reſpondeo, plectendos eſſe fideiuſſores non in corpore, ſed in ea pœna pecuniaria, ad quam ſe fideiubendo obligauerunt: ſi vero nullam certam pœnam promiſerunt, quod raro contingit, plectendi etiam ſunt in pœna pecuniaria, ſed arbitrio iudicantis, niſi cõſuetudo in tali caſu, aut ciuitatis ſtatutum certam pœnam ſtatueret. l. 4. ff. de cuſto. reorum. vbi Bartolus & cõmuniter Doctores, Cynus, Salycetus, & alij in l. penulti. C. de cuſto. reorum. & alij quos refert & ſequitur Antonius Gomez tom. 3. varia. reſolut. cap. 9. nu. 8.

Hæc vero communis doctrina de non relaxandis carceratis ſub fideiuſſione, ſeu data cautione, maxime locũ habet in ſeruis & alijs vilibus hominibus: hi enim non relaxantur. fideiuſſori. l. 2. ff. de cuſto. reorum. l. lex Cornelia. §. præterea. ff. ad ſenatuſcon. Sylla. tradit Iulius in pract. crim. §. fi. q. 46. verſi. & hæc quidem.

An aliquando in hoc tribunali ſit locus relaxationi, ſub fideiuſſione.

Sed in ſupradictis aut nulla aut minor videtur dubitatio ob rationes prædictas: num autem aliquando in hoc tribunali locus ſit relaxationi ſub fideiuſſione, vel cautione, quod eſt cognitu maxime neceſſarium, breuiter eſt nunc mihi dicẽdum. & plane ex ſupradictis aperte conſequitur, eos omnes poſſe relaxari, qui capti ſunt pro delictis, pro quibus non venit imponenda pœna corporalis, ſed tantũ pecuniaria, aut alia ſimilis. l. 1. ff. de cuſto. reorum. vbi Bartolus & communiter Doctores. l. 3. & 4. ff. eod. titu. l. ſi quis

A *pro eo. §. fin. ff. de fideiuſſo. l. eos. la primera. §. ſuper his. C. de appellatio. & his locis Doctores, quos refert & ſequitur Antonius Gomez tom. 3. varia. reſolutio. cap. 9. num. 8.*

Additque Gomez adeo verum eſſe hoc caſu, ſub fideiuſſoribus reum eſſe relaxandum, quòd ſi iudex nolit recipere fideiuſſores, ſed reũ in carcere detinere, cõmittit cõtra eum crimen iniuriæ; & tenebitur, inquit, in ſyndicatu actione iniuriarum. argumento textus in l. ſi vero pro cõdẽnato. §. 1. ff. qui ſatiſdare cogantur. cuius verba ſunt: Qui pro rei qualitate euidentiſsime locupletem, vel ſi dubitetur, approbatũ fideiuſſorẽ iudicio ſiſtendi cauſa nõ acceperit, iniuriarũ actio aduerſus eũ eſſe poteſt. *hæc ibi.*

B *Hæc tamen in alijs delictis & cauſis fiant: nam in hoc delicto cautius, quàm in ceteris dimittendi ſunt rei ſub fideiuſſoribus. ergo hoc primum ſtatuamus, curandum eſſe diligẽter ab Inquiſitoribus, vt quàm cito & cõmode fieri poteſt, cauſa abſoluatur. & reus debitam pœnitentiam excipiat: neque enim quicquã boni ſolet euenire ex tali liberatione & relaxatione è carceribus in hoc crimine.*

In hoc tribunali rarius dimittendi rei ſub fideiuſſionibus.

Si tamen crimine liquidato, aut etiã pẽdente proceſſu appareat reum non eſſe culpabilem eius delicti de quo imputatur; quod ſæpiſſime ſolet contingere, tunc relaxari poſſet, per textum in l. 1. ff. de cuſto. et

C *exhibitio. reorum, ibi.* Vel pro innocentia perſonæ. *tradit Iulius Clarus, vbi multos refert in hanc ſententiam in pract. crim. §. fin. q. 46. verſ. pariter etiã. & hoc tunc maxime fieri poſſet, quando Inquiſitores non ſperarent habere noua indicia, quòd ille id crimen commiſerit, de quo fuit imputatus: nam ſi noua indicia ſe facile habituros ſperarent, dimittendus non eſſet.*

An relaxandus reus præſtita fideiuſſoria cautione.

Quòd ſi hoc caſu cum relaxãdus eſt reus propter inopiam non inueniat, qui pro ipſo fideiubeant, quæſitum eſt, an poſſit relaxari præſtita per ipſum iuratoria cautione. & verius mihi videtur id poſſe fieri, & hanc opinionem teſtatur cõmunem Marſilius in re-

D *petitione rubricæ de fideiuſſoribus. nu. 166. & ſeq. & hoc videtur mitius, ne carcerati quandoque diu marceſcant in carcere, dũ fideiuſſores ob paupertatẽ nõ inueniũt: quod & Iulius Clarus laudat in pract. crim. §. fin. q. 46. verſi. ſed quid agendum. in fine.*

Viri illuſtres qualiter relaxandi.

Solent quãdoque in hoc tribunali Inquiſitores viros illuſtres & magnos conſignare militibus ſeu fidis cuſtodibus, qui eos cuſtodiant in aliquo loco tuto extra cerceres, vel fideiuſſoribus, qui promittãt reũ in aliquo loco tenere; vel quod tutius & frequẽtius fit, certum Palatium, aut domum ei ſtatuere, vbi cuſtodiatur. argumẽto l. 1. ff. de cuſto. reorum, ibi: Vel

E pro dignitate eius, qui accuſatur. *tradit quoque Aegidius Boſſius tit. de carcerato fideiuſſoribus cõmittendo nu. 4. ſed hoc fortaſſis non ſpectat ad priuatos Inquiſitores deliberare, quẽadmodum nec inconſulto ſupremo Senatu ſanctæ Inquiſitionis tales viros egregios capere, vt alibi diximus: quare in his ſuperiores conſulant, quod eſt tutius.*

Leuiter delinquentes qualiter cuſtodiantur.

Iam illud frequenter obtinet in hoc tribunali, vt cum reus leuiter deliquit, leuiter cuſtodiatur; vnde pro qualitate criminũ & perſonarũ poſſunt iudices iubere, nulli accepta fideiuſſione, nec reis in carcerem miſſis, vt reus domum ſuam vel alterius, vel ciuitatem

uitatem cum ſuburbijs pro carcere habeat, vt optime A *obſeruauit* Simãcas *de catho. inſtit. tit. 16. nu. 5. Huc ſpectant quę tradit Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 46. verſ. in dubio autem.*

Fideiuſſores quando ſoluãt pœnam, & cui ſit applicanda.

Poſtremo, ſi fideiuſſor quo tempore debuit reũ cõſignare, non conſignet, pœnam promiſſam ſoluet, eaque applicabitur fiſco ſeu officio ſanctę Inquiſitionis, atque ita obſeruat conſuetudo. faciunt tradita per Bart. in l. ſi quis reum. nu. 4. ff. de cuſto. reorum. quem Angelus & alij ſequuntur.

Quo autem tempore fideiuſſores incidãt in pœnã promiſſam, copioſe tradit Antonius Gomez tom. 3. varia. reſolut. cap. 9. num. 9.

Cetera quę in hac cauſa relaxationis traduntur à B *noſtris iureconſultis fortaſſis aut nihil aut parũ conferunt ad rem noſtram; ideoque libenter omitto.*

QVÆSTIO XCI.

An deprehenſus in hæreſi, non relapſus, redire volens, ad abiurationem & miſericordiam ſit admittendus.

NOnageſima prima quæſtio eſt: Vtrũ Epiſcopus & Inquiſitor deprehenſum in hæretica prauitate, aliàs non relapſum, ſi reſipiſcat, ac reſiliat ab errore, debeant admitere ad miſericordiam hæreſim abiurando, vel tradere brachio ſæculari animaduerſione debita puniendum?

Hæretici pœnitentes nõ relapſi ad abiurationem admittũtur.

Reſpondemus, quòd non eſt tradẽdus, nec relinquendus, ſed ad miſericordiam & abiurationẽ admittendus, vt patet in c. Ad abolendam. §. præſenti. extra de hæretic. vbi dicitur ſic: Præſenti nihilominus ordinatione ſancimus, vt quicunque manifeſte fuerit in hæreſi deprehenſus, ſi clericus eſt, vel cuiuslibet religionis obumbratione fuſcatus, totius eccleſiaſtici ordinis prærogatiua D nudetur; & ſic omni officio & beneficio ſpoliatus eccleſiaſtico, ſęcularis relinquatur arbitrio poteſtatis animaduerſione debita puniendus: niſi cõtinuo poſt deprehenſionem erroris ad fidei catholicæ vnitatem ſponte recurrere, & errorem ſuum ad arbitrium Epiſcopi regionis illius publice conſenſerit abiurare, & ſatisfactionem congruam exhibere. Laicus autem niſi (prout dictum eſt) abiurata hæreſi, & ſatisfactione exhibita, confeſtim ad fidem confugerit orthodoxam, ſæcularis iudicis arbitrio relinquatur.

COMMENT. CXL.

DE materia huius quæſtionis plene diſſeruit Eymericus ſupra 3. parte, cum ageret de modis proceſſuum fidei terminandi: hic vero quaſi ſummam colligens, regulã breuem præſcribit dicens, Redeuntes non relapſos admittendos eſſe ad miſericordiam. de qua re plene Zanchinus tract. de hęret. cap. 16. & ibi Campegius. Repertorium Inquiſitorum verbo, pœnitentia. & verbo rediens. Simancas de catho. inſtit. tit. 47. auctor innominatus tract. de forma procedendi contra inquiſitos de hæreſi, in rubrica de redeuntibus & conuerſis. Paulus Grillandus tract. de hæreti. q. 5. & q. 7. & alij.

Redeuntium autem plures ſunt ſpecies, vt abunde indicaui ſupra par. 2. ſuper q. 40. § hæretici vero pęnitentes. & ſeq. vbi docui, quę ad hanc quæſtionẽ illuſtrandam ſpectant.

Qualitates redeũtiũ cognoſcẽdæ vt ſingulis debitæ pœnitẽtiæ imponãtur.

Plurimum vero refert cognoſcere ſingulos redeũtes, quales ſint. quo modo reuertantur: an ſtatim vel poſt longum tempus: an ſponte ipſi acceſſerint ad cõfitendum, vel ab alijs fuerint denuntiati: an ſint clerici vel laici: an periti vel ignari: an ſenes & ętate conſiſtentes; vel contra, pueri vel iuuenes & imprudentes, aut alij huius generis vel alterius, vt iudices violatę religionis iuxta cuiuſque qualitatẽ pęnitentiam ſalutarem imponant; cum mitius ſit agendum cum his, qui ſponte reuertuntur, quàm cum illis qui coacte; mitius cum his qui ſtatim, quàm cũ illis qui poſt longum tempus, & ſimiliter de reliquis.

Pulchrum Guidonis Fulcodij præceptum.

In quo articulo quid ſit obſeruandum, nemo in genere luculentius prǽſcripſit, quàm Guido Fulcodius in conſultationibus ad Inquiſitores q. 15. cap. 21. 22. & 23. in hęc verba: Quid vero iniungendum ſit talibus, diffiniri non poteſt: quia committitur arbitrio iudicantium; & aliter cum ſimplicibus eſt agendum, quàm cum prudentibus; aliter cũ clericis, quàm cum laicis: aliter cum prælatis, quàm C cum ſubditis; & omnes circunſtantiæ ſunt notándæ. de pœnit. diſt. 5. cap. 1. *Cap. 21.*

Quia tamen multi ex ſimplicitate in hoc crimine incidunt, credo multorum ſimplicitati parcendum, vt non excuſet à toto, ſed à tanto. 85. diſtin. tanta. *Cap. 22.*

Credo etiam eos, qui fauerunt, vel receperunt ſanguine coniunctos, mitius puniendos, ſicut dicit lex eleganter. ff. de receptato. l. vlt. quãuis Magiſter Laurentius dicat contrariũ. argumẽto can. 27. q. 1. de filia. hęc omnia dico & ſcribo ſaluo Fratrũ & aliorũ prudẽtũ cõſilio meliori. *hactenus ille. cetera huc ſpectãtia ſuis locis copioſe tradidimus.* *Cap. 23.*

QVAESTIO XCII.

An Epiſcopus & Inquiſitor abſoluere poſsit ab excõmunicatione hæreticum pęnitentem.

NOnageſima ſecunda quæſtio eſt: Vtrum Epiſcopus & Inquiſitor taliter deprehenſum in hęretica prauitate, ſed poſt pœnitentem & abiurantem, eundem poſsit abſoluere ab E excommunicationis ſententia, qua fuerit innodatus, iuxta c. Ad abolendam. in principio, & c. Excommunicamus 1. & 2. de hæret.

Hęreticum redeuntẽ & abiurantẽ abſoluere põt Epiſcopus & Inquiſitor.

Reſpondemus quòd ſic, vt patet in c. Vt officium. in principio de hęre. lib. 6. vbi dicitur ſic: Vt officium. & infra: Diſcretioni veſtrę per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vbique in prǽfata prouincia, ſimul vel ſeparatim; aut ſingulariter (prout negotij vtilitas ſuadebit) cõtra hæreticos, credẽtes, receptatores, fautores, & defenſores eorũ: necnõ cõtra infamatos de hęreſi, vel ſuſpectos

iuxta

iuxta ſanctiones canonicas (hominum metu diui A no timori poſtpoſito) procedatis. Si vero aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiurata, redire voluerit ad Eccleſiæ vnitatem; ei iuxta formã Eccleſiæ abſolutionis beneficium impendatis.

COMMENT. CXLI.

HOc priuilegium eſt ſingulare: nam cum hęretici ſint ipſo iure excommunicati, et ſingulis amplius annis in quinta feria in Cœna Domini publice à ſummo Pontifice excommunicentur: nemo inferior poterat eos abſoluere, niſi cui ſpecialiter eſſet conceſſum; & tales ſunt Inquiſitores: quod probat aperte reſcriptum ab Eymerico allatum, quod eſt Clemen- B tis IIII. idem cauerat quadraginta fere annis ante Clementem IIII. Gregorius Nonus reſcripto incipiente: Ille humani generis: in quo ita ſcriptum eſt: Si vero aliqui hæretica labe penitus abiurata, ad Eccleſiaſticã redire voluerint vnitatem, ipſis iuxta formam Eccleſiæ beneficium abſolutionis impendant, & iniungant eis, quod talibus conſueuit iniungi, hæc ibi. idem conceſſit Innocentius IIII. reſcripto incipiente: Tunc potiſsime: hæc nos Bononiæ vidimus authentica in archiuo inquiſitionis, & curauimus imprimenda in Bullario litterarum Apoſtolicarum in fine huius operis.

Inquiſitores excommunicatos ob hęreſim abſoluere poſſũt.

Tradunt hoc ipſum priuilegium Locatus in ope- C re iudiciali verbo abſoluere. nu. 11. Repertorium Inquiſitorum verbo, abſolutio. §. ſed nunc. Simancas de catho. inſtit. tit. 3. nu. 1. & alij.

Quæ autem obſeruari debeant in hac abſolutione, & quo ritu fiat, abunde explicui ſupra in hac 3. parte, tit. de forma abſoluendi prędictos. nu. 18. & 19.

Quę vero hac queſtione ab auctore traduntur, procedunt in foro exteriori, vt series ipſa indicat: nam in foro interiori quis poſſit occultum hæreticum abſoluere, & quanta prudentia id fieri debeat, docuit idem Eymericus luculenter in hac 3. par. nu. 59. & ſeq. vbi dixi. de quo vide amplius concilium Tridẽtinum ſeſſ. 24. de reformat. c. 6. & reſcriptum Cle- D mentis VII. quod incipit: Cum ſicut. §. vobis etiã. relatum in Bullario. adde Simancam de catho. inſtit. tit. 3. nu. 6. & Nauarrum in Manuali confeſſariorũ c. 27. nu. 275. verſ. Decimoquarto, quòd nullus præter Papam.

In foro interiori quis abſoluat hęreticos.

Equidem in ſupremo inquiſitionis prætorio Sanctæ & generalis Romanæ Inquiſitionis ſæpe pronunciatum eſt, nec poſſe nec debere Epiſcopos amplius virtute concilij abſoluere occultos hæreticos in foro conſcientiæ, ſiue quod per proceſſum Bullæ in cœna Domini ſit concilio Tridentino derogatum, ſiue quod ita Pius V. ac Gregorius XIII. alias expreſſe declarauerunt, vt etiã præcitato loco Nauarrus teſtatur. E

Epiſcopi nõ poſſunt abſoluere occultos hęreticos.

Addit Locatus in opere iudiciali verbo, abſoluere. nu. 10. ſolũ Inquiſitorẽ poſſe abſoluere eos, quos ipſe excõmunicauit, per reſcriptum Alexãdri IIII. quod incipit: Ad capiendũ vulpeculas: quod & verum putamus: ſed id reſcriptum nondum vidimus.

QVAESTIO XCIII.

An hæreticus pænitens ſit condemnandus ad perpetuum carcerem.

NOnageſima tertia quæſtio eſt: Vtrum Epiſcopus & Inquiſitor taliter deprehenſum in hęretica prauitate, pęnitentem & abiurantem, ac ab eiſdẽ, vel eorum altero abſolutum, teneatur perpetuo carceri condemnare?

Reſpondemus quòd ſic; vt patet in c. Excommunicamus. 2. §. ſi qui. extra de hęret. vbi ſic dicitur: Excõmunicamus & anathematizamus vniuerſos hęreticos. & infra: Si qui autem de prædictis poſtquam fuerint deprehenſi, redire voluerint ad agendam condignam pænitentiam in perpetuo carcere detrudantur.

COMMENT. CXLII.

QVæ ad hanc quæſtionem ſpectant, tradidit auctor 3. par. in 10. modo proceſſum fidei terminandi, nu. 202. & dixi ibidem copioſe.

Sed hoc loco hoc adiungam pro corollario, Quòd tametſi generaliter is qui ab hæreſi reuertitur & pęnitet, debeat in perpetuũ carcerẽ condemnari: ab hac tamen regula excipiendi videntur ſequentes caſus.

Primus eſt: Qui ſponte ad Eccleſiam redeunt, antequam ſint accuſati, ſeu denuntiati, nõ debent in perpetuum carcerem condemnari.

Quibus caſibus quis euitet pœnam perpetui carceris.

Secundus eſt: Neque illi videntur in perpetuũ car- C cerem detrudendi, qui ſtatim poſtquam capti ſunt, tã de ſe quàm de alijs, quos hæreticos eſſe ſciunt, plene & integre confitentur.

Tertius eſt: Illis etiam videtur poſſe pœna carceris perpetui condonari ab Inquiſitoribus, qui puro corde redierint, priuſquam dicta teſtium publicata fuerint: quod arbitrio Inquiſitoris & Epiſcopi relinquitur: nam qui poſt publicata teſtimonia redeũt, ac tunc demũ confitentur, cũ vident ſe eſſe conuictos; hi iure optimo in perpetuum carcerem damnandi ſunt.

Hos caſus poſſet quis dicere probari per textum allatum ab Eymerico ex c. excommunicamus 2. §. ſi qui. extra de hęret. ibi: Poſtquam fuerint deprehẽ- D ſi, redire voluerint ad agendam condignam pęnitentiam: in perpetuo carcere detrudantur: arguendo à contrario ſenſu. ita ergo qui ſe ipſum defert, aut priuſquam plene deprehendatur, errorem fatetur, & miſericordiam implorat, non videtur carceri perpetuo mancipandus; & hoc videtur benignius, pręſcriptum etiam Inquiſitoribus Hiſpanię prima quadam inſtructione Hiſpalenſi cap. 8. & cap. 11. cum ſeq. vt teſtatur Iacobus Simancas de catho. inſtitut. tit. 16 nu. 17.

Verumtamẽ in duobus poſterioribus caſibus maior videtur dubitatio, & fortaſſis in illis etiam locũ habet diſpoſitio dicti c. excommunicamus 2. in §. ſi E qui. quare crederem in illis duobus caſibus de ſtricta iuris ratione, redeũtes tuto damnari poſſe ad carcerem perpetuum. hoc tamen conſuetudine ſacri tribunalis generalis Romanę Inquiſitionis receptũ eſt, vt facillime, & poſt paucum tempus in eo diſpenſetur. & hęc credo magis accedere ad formam iuris cõmunis; pręſertim cum nemo capiatur in hoc tribunali niſi ex vehementibus indicijs.

Poſtremo, hoc mihi videtur ſatis ęquum, vt quotiens vxor rediens ab hęreſi in carcerem perpetuum damnanda eſt, mariti domus ei pro carcere

Vxori hereticæ redeunti, domus mariti pro carcere aſsignetur.

perpetuo conſiequetur, vt vnà poſſint commodius ha bitare: quamuis hoc videatur prohibere concilium Biterrenſe cap. 24. relatum ſupra in hac 3. parte ſuper 10. modo proceſſum fidei terminandi. §. prateꝛea qua de difficultate. ſed in hoc conſulto ſupremo inquiſitionis Senatu putarem facile fore diſpenſandum. & hic poteſt eſſe quartus caſus in quo pœna perpetui carceris ab haretico redeunte euitatur: quãuis proprie loquendo hoc caſu non dicatur pœna remiſſio, ſed potius in aliam commutatio.

QVAESTIO XCIIII.

Hæreticus condemnatus ad perpetuum carcerem ſit ne degradandus, ſi clericus fuerit, &c.

NOnageſima quarta quæſtio eſt: Vtrũ Epiſcopus taliter deprehenſum in hæretica prauitate pænitentem & abiurantem abſolutum, & per eum & Inquiſitorem carceri perpetuo cõdemnatum, teneantur in antea ſi clericus fuerit, vel religioſus in ſacris ordinibus conſtitutus, degradare?

Reſpondemus quòd ſic; iuxta cap. Quoniam Epiſcoporum. de hęret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Quoniam Epiſcoporum numerus ad degradationem clericorum à canonibus conſtitutus non poteſt de facili conuenire; concedimus, vt ſacerdotem, vel alium clericum in ſacris ordinibus conſtitutum (cum pro hęreſi fuerit curiæ ſęculari relinquendus, aut perpetuo immurandus) conuocatis abbatibus, aliiſque prelatis & religioſis perſonis, ac litteratis ſuæ dięceſis, de quibus expedire videbitur; ſuus ſolus poſsit Epiſcopus degradare.

Relat. ſupra pag. 104.

Carceri perpetuo addicti, ſi ſacris ſint initiati, degradãtur.

Nec facias differentiam inter carcerem, & murum, vt videtur facere Archid. nam pro eodem ſumitur in c. Excommunicamus. vltimo. & hic, & in cap. Vt commiſsi. ver. & illorum. & in c. Accuſatus. in fine.

COMMENT. CXLIII.

AFfirmate concludit in hac quaſtione Eymericus, clericum ab hęreſi reuertentem, ſi in perpetuum carcerem fuerit detrudendus prius fore degradandum. eandem ſententiam profeſſus fuit ſupra in hac 3. parte in decimo modo proceſſum fidei terminandi, nu. 202. quo loco abunde hunc articulum tractauimus. adde Arnaldum Albertinum in cap. quoniam. de hęret. lib. 6. nu. 55.

QVAESTIO XCV.

An hęretico pænitenti, pręter pœnã carceris, aliqua ſalutaris pænitentia imponi debeat.

NOnageſima quinta quæſtio eſt: Vtrũ Epiſcoous & Inquiſitor taliter deprehenſo in hæretica prauitate, abiurato, abſoluto ab excommenicationis ſententia, degradato, & carceri perpetuo condemnato, teneantur iniungere adhuc aliam pęnitentiam ſalutarem?

A Reſpondemus quòd ſic; vt patet in c. Vt officium. circa princip. de hæret. lib. 6. vbi pręmiſſo de hæreticis, credentibus, receptatoribus, fautoribus, & defenſoribus eorum, ſequitur ſic: Si vero aliquis ex pędictis hęretica labe primitus abiurata, redire voluerit ad Eccleſiæ vnitatem; ei iuxta formã Eccleſię abſolutionis beneficiũ impẽdatis, & iniũgatis eidem, quod iniũgi talibus cõſueuit.

Conſueuit autem iniungi eis, quòd cruces deferant ante & retro: & quòd ſtent in valuis eccleſiarum certis diebus Dominicis & feſtiuis, & ꝙ crucientur pane anguſtiæ & aqua doloris; vt ſupra patuit in hac tertia parte, vbi agitur quomodo B proceſſus fidei fine debito terminentur: & agitur de ſententiis ferendis contra tales.

Pœnitentiæ ſalutares iniungendæ.

COMMENT. CXLIIII.

VNa eſt et vera cõcluſio in hac quaſtione, videlicet hęretico redeunti pręter carceris perpetui pœnam, & ceteras de quibus hic, iniungendas eſſe alias pęnitentias ſalutares. quales autem pęnitentię ĩponi debeãt, docuit auctor ſupra ĩ modis ꝓceſsũ fidei terminãdi, ſed in primis in ſexto et octauo mõ.

Huiuſmodi autem pęnitentię iniunguntur reuertentibus ab hęreſi tum vt per eas ſatisfaciant debito, quod per culpam contraxerũt: tum, vt appareat, an ſint vere pęnitentes, an ficte conuerſi: poſtremo, C vt cum eas peragũt, recordentur delicti contra fidẽ commiſſi, & illud deteſtentur, ac defleant.

Pœnitentiæ cur imponãtur.

Iam in his pœnitentiis imponendis, quid obſeruandum ſit, luculenter docet Zanchinus tract. de hæret. cap. 20. nam & perſonarum qualitas inſpiciẽda eſt: & ratio culpa maioris vel minoris habenda quoque eſt: & poſtremo talis pœnitentia iniungenda eſt, quã veriſimiliter credant iudices fidei à pœnitentibus fore peragendas, non deſerendas. cap. pœnitentes. 50. diſtin. adde qua diximus paulo antea ſuper quaſt. 91.

In pœnitentiis imponẽdis quid obſeruandum.

QVAESTIO XCVI.

D An Epiſcopus & Inquiſitor diſpenſare poſsint cum condemnato ad carcerem, & ad alias pœnas.

NOnageſima ſexta quęſtio eſt: Vtrum Epiſcopus & Inquiſitor cũ tali ad carcerem perpetuum, & aliàs condemnato, poſtmodum valeant diſpenſare?

Reſpondemus ꝙ ſic, vt patet in c. Vt commiſſi. ver. & illorum. de hæret. lib. 6. vbi ſic dicitur: & illorum. qui veſtris mandatis obedientes, humiliter ſtant propter hæreſim in carcere, vel muro re E cluſi, pœnam vnà cum pręlatis, quorũ iuriſdictioni ſubſunt, mitigandi, vel mutandi, cum videritis expedire: & *infra*: plenam concedimus facultatẽ.

COMMENT. CXLV.

IN hac quaſtione id ſolum eſt obſeruãdum, quod Eymericus tradit, videlicet, Epiſcopum & Inquiſitorem poſſe diſpenſare in carcere perpetuo: quod iure communi eis competit, per textum hoc loco citatum ex c. vt commiſſi. de haret. lib. 6. & hodie hoc iure vtimur, excepto quòd priuatis Inquiſitori-

Epiſcopus & Inquiſitor in carcere perpetuo diſpẽſant.

quiſitoribus Hiſpaniæ id non licet inconſulto generali Inquiſitore eorum regnorum, vt indicat Simancas de catho. inſtit. tit. 16. nu. 20. A

Iam intra quantum tempus fieri poſſit diſpenſatio ſuper carceris perpetui pœna, hic erat dicendum, niſi copioſe tradidiſſem ſupra in hac 3. parte, ſuper quæſtione 59. § poſtremo de commutatione.

QVAESTIO XCVII.

An Epiſcopus & Inquiſitor procedere queant contra non perficiẽtes iniunctas pænitentias, &c.

B

NOnageſima ſeptima quæſtio eſt: Vtrũ Epiſcopus & Inquiſitor poſsint procedere contra talem ad carcerem cõdemnatum, & aliàs pænitentiatum, tamquam contra impænitentem, vel relapſum, ſi iniunctas ſibi pænitentias violauit, ſeu aufugit de carcere, ad quem fuerat condemnatus?

Inquiſitor procedere poteſt contra non implentes iniũctas pænitentias.

Reſpondemus quòd ſic, nam non ſunt functi officio ſuo (vt quibuſdam videtur) quia tales abſolutos à ſententia excommunicationis carceri tradere, vt alios nõ inficiãt, & vt de culpis ſuis pæniteant, & vt videatur an ambulent in tenebris vel in luce, & aliis pænitentiis onerare, non eſt ſententiam contra eos ferre, ſed pænitentiam eis iniũgere: eſt enim pænitentiæ ſalutaris iniunctio, & non ſententiæ iudiciariæ impoſitio, vt patet in c. Excõmunicamus. vltimo. de hæret. quare durat & perpetuatur in talibus Epiſcoporum & Inquiſitorũ iuriſdictio. Quod patet: quia vt dicitur in c. Vt cõmiſsi. & dictum eſt ſupra quęſt. proxima, etiam poſt pænitentiam illam ſeu ſententiam, largo nomine ſententiæ, poſſunt mitigare & mutare pœnam, quando eis viſum fuerit: poſſunt igitur procedere cõtra tales, huiuſmodi iniunctas ſibi pęnitentias violantes, & carceres fugientes: ita quòd ſi legitimam excuſationem non probauerint, ſunt vt impænitentes hæretici condemnandi. Nam pręſumitur ficta conuerſio & ſimulata, & materia veteris erroris recondita. Ad hoc de pænit. diſt. 2. c. 1. Nam exitus acta probat. 22. q. 2. Quod autem ait. & præcedentia per ſequentia comprobantur. oſtendunt igitur exceſſum veterem placuiſſe. arg. 34. q. 2. c. Cum per bellicam. Et his concordat Archid. in c. Vt commiſsi. §. Et illorum. & ver. in carcere. & Guido Fulcodius prædictus in 13. q. de illis 15. quæſtionibus, quas fecit ad Inquiſitores.

COMMENT. CXLVI.

VNum eſt potiſſimum axioma, videlicet, Poſſe Inquiſitores procedere contra non perficientes iniunctas pænitentias, ſeu contra fugientes è carceribus, ad quos fuerant damnati.

Super hac quæſtione tres potiſſimum difficultates à nobis ſunt diſceptandæ. Prima eſt: An Inquiſitores habeant iuriſdictionem ſuper pænitẽtes, poſtquã ſemel eis pænitentias iniunxerunt, & ad gremiũ Eccleſiæ receperũt, & qualis et quãta ea iuriſdictio ſit.

Altera eſt: An fugientes è carceribus, in quos detruſi fuerant non ad cuſtodiam, ſed ad pænitentiam peragendã, & in pœnã, ſint cenſendi relapſi vel impęnitentes, ac veluti tales curiæ ſęculari ſint tradendi. A

Tertia & poſtrema eſt: An illi, qui non adimplent quaſcunque alias pænitẽtias, quas cum reuerterentur ab hæreſi, & ad gremiũ Eccleſiæ recepti fuerũt, promiſerunt adimplere, ſint iudicandi relapſi.

An pænitentes remaneãt Inquiſitoribus ſubiecti, & qualiter.

Quantum ad primam quæſtionem ſpectat, bifariã poſſumus eam diſputare. Primum, an pænitentes in ſolis criminibus hæreſis, vel hęreſim ſapientibus remaneant Inquiſitori ſubiecti. Secundo, an non modo in his delictis, verum in alijs, quæ ab hęreſi ſunt diſtincta & ſeparata, veluti homicidijs, furtis, vulneribus illatis, iniurijs factis, & alijs huiuſmodi, quæ nihil cum hæreſi habent commune, remaneant quoque, dum iniunctis pęnitentijs peragendis inſiſtunt, ita Inquiſitoribus ſubiecti, vt ab alijs iudicibus nequeant iudicari, ſed etiam his caſibus Inquiſitores habeant ſuper eos iuriſdictionem. B

Inquiſitorũ iuriſdictio durat contra pęnitentes violantes pænitentias iniunctas.

Et quantum ad primam huius quæſtionis partem attinet, Eymerici & vera & communis ſententia eſt, eos qui agunt pęnitentias iniũctas ob hęreſis crimen commiſſum, durante pęnitentię tempore ad iuriſdictionem Inquiſitorum pertinere, Inquiſitoreſq; procedere poſſe contra violantes pęnitentias, & è carceribus fugientes.

C *Hanc quæſtionem primus (quod ego ſciam) diſputauit Guido Fulcodius hic ab auctore citatus, quem ſecutus eſt per omnia Archidiaconus in c. vt commiſſi. verbo, in carcere. de hęret. lib. 6. à quibus nuſquam diſcedit Eymericus hoc loco. tradit etiam Zanchinus tract. de hęret. cap. 10. nu. 5. & alij.*

Horum ratio potiſſima illa eſt, quam hic tradit auctor, videlicet, propterea in his durare Inquiſitorum iuriſdictionem: quoniam nondum videntur functi officio ſuo, cum impoſitio pęnitentialis pœnę, non videatur ſententia diffinitiua, ſed potius interlocutoria. vnde cum ob id iuriſdictio Inquiſitoris non ceſſauerit, non mirum ſi adhuc poſſit agere contra violantes pęnitentias.

D

Sententia reconciliationis diffinitiua eſt potius quàm interlocutoria.

Sane ſuperior ſententia veriſſima eſt; ratio tamen fortaſſis vera non eſt: nam ſententia reconciliationis magis diffinitiua eſt, quàm interlocutoria, cum finem cauſę imponat per abſolutionem & condemnationẽ. durat ergo Inquiſitorum iuriſdictio contra violãtes iniunctas pęnitentias: quia male ſentire videntur de fide, cum non adimpleant id, ad quod ſe ſolemni iureiurando obligarunt. ſed hac parte omiſſa, in qua non eſt grandis difficultas, pergamus ad reliqua.

Pænitentes in omnibus cauſis Inquiſitoribus remanere ſubiectos qui aſſeruerint.

In altera ergo quęſtionis parte grauior & obſcurior occurrit dubitatio, & Hoſtiẽſis in ſum. tit. de foro compet. Auguſtinus Berous in c. de his. extra de accuſatio. Repertorium Inquiſitorum verbo, pęnitẽtia. §. nota quòd publice pęnitentes. Antonius Butrius in c. 2. de foro compet. & alij nonnulli qui hos ſequuntur, indiſtincte aſſerere videntur, hos publice pænitentes, etiamſi laici ſint, ob alia crimina nec puniri nec ad punitionem capi, nec ad ſęcularem carcerem mitti poſſe, nec condemnari etiam ciuiliter per iudicem ſęcularem: ſed remanere in omnibus ſub iuriſdictione iudicis eccleſiaſtici, ſicut & alias eccleſiaſticas perſonas. E

Huius opinionis potiſſimum fundamentum ſitum

eſſe communiter ſupradicti putant in cap. aliud. 11. q. 1. vbi nonnullis præmiſſis ita ſubdit Leo Papa: Vnde ſi quis pœnitens habet cauſam, quam negligere forte non debeat, melius expetit eccleſiaſticum, quàm forenſe iudicium. hæc ibi. addidique ibidem mox Gratianus ita: Non ait propter criminalem tantum, ſed generaliter propter quamlibet cauſam, tam ciuilem, quàm criminalem intelligens. hæc Gratianus.

Ex quibus nonnulli aliter videntur hanc controuerſiam velle dirimere, videlicet, ſupradictam ſententiam veram eſſe in ſolemniter pænitentibus: ita Calderinus conſ. 7. tit. de iudicijs. & glo. in d. c. aliud. 11. q. 1. verbo, pænitens. ſolemnis enim pænitentia eſt illa, de qua habetur ſermo in cap. in capite. & in cap. fi. 50. diſt. quæ maxime differt à publica & priuata, vt late diſſeruit Couarruuias lib. 2. variar. reſolut. cap. 10. & Marianus Victorius in hiſtoria de antiquis pænitentijs.

Pœnitentes tam in ciuilibus, quàm in criminalibus coram iudicibus laicis conueniẽdi.

Ceterum alij inſignes iuris interpretes contrariã ſententiam ſunt ſecuti, tenentque hos pænitentes indiſtincte conueniri poſſe apud iudicem ſæcularem, tã quo ad criminalia, quam quo ad ciuilia. ita Innocentius in c. ſignificãtibus. de officio delegati. & Panor. in c. 2. de foro compet. Couarruuias cap. 34. practicarum quæſtionum. nu. 3. & ſeq. Simancas de catho. inſtit. tit. 47. nu. 19. & ſeq. & Ioan. Rojas in ſingularibus fidei. ſingula. 98. incipien. Inquiſitores fauore fidei. quibus omnino cenſeo ſubſcribendum.

Primum, quia ſecundum communem iuris regulã, laici regulariter quo ad ciuilia & criminalia ſubſunt iudicibus ſæcularibus; nuſquam autem in iure ciuili vel canonico ab hac regula publice pænitentes reperiuntur excepti.

Rurſus, quoniam ſi contraria opinio eſſet vera, maximum reipublicæ incommodum accederet: quoniam huiuſmodi pœnitentes audaciores fierent ad delinquendum, intelligentes non fore ſe tam ſeuere puniendos per iudices eccleſiaſticos, quàm per ſæculares. itaque iam ex ſuo delicto reportarent præmium, quod eſt abſurdum & iniuſtum.

Poſtremo, quia ſi in his omnino ſubderentur Inquiſitorum poteſtati, iam Inquiſitores extra cauſam hæreſis alia negotia, & delicta tractare cogerentur: quod eſt eis nominatim inhibitum. c. accuſatus. §. ſane, de hæret. lib. 6.

Ergo ſiue agant huiuſmodi pænitentes aduerſus alios, ſiue ab alijs conueniantur in cauſis ciuilibus vel criminalibus, iudicibus ſæcularibus ſunt ſubiecti: & hoc verius eſt & tutius ob rationes prædictas, nec putarem recte agere Inquiſitores, ſi de his cauſis ſe intromitterent, cum prorſus à ſua iuriſdictione alienæ videantur.

Quando poſſint Inquiſitores in pænitentes animaduertere.

Illud tamen non omittam, non videri abſurdum, vt tunc Inquiſitores in huiuſmodi pœnitẽtes animaduertant, cum leuiter illi inter ſe deliquerint, vt ſi leuiter rixati fuerint, aut conuicia alter in alterum dixerit, aut quid ſimile, dum ſunt in perpetuis, aut tẽporalibus carceribus patrauerint, quod nullo modo inter graues cauſas poſſit computari.

Intellectus cap. aliud. 11. q. 1.

Denique non obſtat huic ſententiæ textus in dicto c. aliud. 11. q. 1. cui plene ſatisfaciunt Couarruuias & Simancas præcitatis locis. & ſumma eſt, ibi aut

A consilium dari, non legem præſcribi; aut loqui de actore, non de reo; aut (quod verius mihi videtur) pœnitẽtes illos, de quibus ibi Leo loquitur, non fuiſſe hæreticos Eccleſiæ reconciliatos, ſed religioſos homines, qui ſtatum pænitentiæ profitebantur, qui quodammodo eccleſiaſtici erant: nam per manus impoſitionem Cilicium accipiebant, & veſtitum commutabant. de quibus in concilio Agathenſi cap. 15. & in concilio Aurelianenſi tertio can. 16. Simancas de catho. inſtit. tit. 47. nu. 21. cui ſubſcribo.

An fugiens è carcere perpetuo cẽſeatur relapſus.

Sed altera quæſtio nunc eſt declaranda, obſcura quidem, anceps & valde difficilis: An ſcilicet is ſit cenſendus relapſus, & velut talis tradendus curiæ
B ſæculari, qui cum damnatus eſſet ad perpetuum carcerem ſeu monaſterium ad pœnam ſeu pœnitentiam peragendam, inde aufugit, ſeu fugã tentauit, ita quod per eum non ſtetit quominus fugeret, ſed interceptus non potuit fugere.

Et Archidiaconus, Ioannes And. Ancharanus, Dominicus & alij in c. vt commiſſi. de hæret. lib. 6. & Ioannes Anania in c. excommunicamus. el ſecundo. nu. 3. de hæret. & Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 6. incipien. Non recedant. & Zanchinus tract. de hæret. cap. 10. nu. 4. verſ. de eo vero. & Franciſcus Squillacenſis tract. de fide catho. c. 27. nu. 3. in fine, & Felynus in c. excommunicamus. 2. &
C nonnulli alij, qui hos ſequuntur, audacter aſſeruerũt, hunc ita fugientem ſi legitimam excuſationem non afferat, eo ipſo hæreticum denuo cenſeri, eique omnẽ audientiam denegandam, quare velut relapſum relinquendum fore curiæ ſæculari. his videtur ſubſcribere Campegius apud Zanchinum cap. 10. verſ. detruſus in carcerem. Et Eymericus quoque in hac quæſtione eidem ſententiæ ſubſcribere videtur ibi: Poſſunt igitur procedere.

Ratio veterum interpretum.

Horum omnium Doctorum potiſſima ratio eſt, quia ex eo quod damnatus in carcerem ad pœnitentiam, fugit, præſumitur ficte conuerſus, & in veteri errore perdurare: itaque cum nunquam cenſeatur
D ab hæreſi, quam abiurauit, receſſiſſe; non mirum ſi velut hæreticus impænitens & relapſus ſeu recidiuus, vt illi loquuntur, damnari poſſit.

Fugiẽs è carcere perpetuo impænitens eſt, non relapſus.

Veruntamen contraria ſententia verior & benignior eſt, videlicet, Fugientes è carceribus prædicto modo impœnitentes quidem eſſe cenſendos; at nullo modo relapſos. ita Simancas & vere de catho. inſti. tit. 16. nu. 25.

Nec deſunt rationes. Primum, quia non eſt relapſus niſi qui in hæreſim labitur: at qui fugit è carcere, nullam hæreſim fuga committit. Rurſus, iudices neminem fingere debent relapſum, quem lex nominatim relapſum non dicit. manifeſtum eſt autem fugã
E à legibus non poni inter culpas, in quas qui incidunt, relapſi iudicantur. c. accuſatus. de hæret. lib. 6.

Fugiẽs è carcere perpetuo petẽs miſericordiam recipiendus:

Itaque quandiu in fuga is fuerit, qui è carcere exiuit, & iniunctæ pœnitentiæ non ſatisfecerit, condemnari poterit tanquam impænitens: ſi vero vel ipſe ſponte redierit, vel comprehenſus fuerit, & paratus ſit Eccleſiæ ſatisfacere, etiamſi commodam excuſationem cur aufugerit non afferat, ad gremium Eccleſiæ recipiendus erit: ſed maiori pœna tũc coercendus eſt propter fugam.

Atque hanc ſententiam veriſſimam eſſe putamus,

mus, cum fugitiuus nihil aliud commiſit præter fugam: nam ſi fugam præcederent, comitarentur, aut ſubſequerentur ſigna & veſtigia aut prioris aut alterius erroris, licet aliàs non ſufficerent ad conuincendum aliquem de relapſu, ea tunc fuga coniuncta fortaſſis ſufficerent ad damnandum fugitiuum velut relapſum, quo caſu prior ſententia poſſet habere locũ: quamquam multum hoc eſſet conſiderandum, & tutius eſt ob nulla indicia, aut coniecturas, aut culpas quemquam eſſe iudicandum relapſum, quæ à iure nõ ſint approbata, & iudicata ſufficientia ad conuincendum aliquem de relapſu.

Non adimplẽtes iniunctas pœnitentias, an ſint relapſi.

Sed veniamus iam ad tertiam difficultatem inſtitutã de illis, qui non adimplent alias quaſcunq; pœnitentias iniunctas ab Inquiſitoribus, an vt relapſi debeant iudicari: & Matthæus, quem refert Ioannes de Imola in clemen. 3. de hæret. verbo, propagine. & Federicus de Senis conſ. 157. incipiente. Alexãder Epiſcopus. quos ſequitur Nicolaus Arelatanus tracta. de hæret. notabili 30. incipien. Inter cetera. quibus videtur ſubſcribere Campegius ad Zanchinum cap. 10. verſ. detruſus in carcerem. tenent hos tales non adimplentes iniunctas pœnitentias pro relapſis in hæreſim habendos eſſe, ac velut tales puniendos.

Sed Calderinus in c. litteras. de præſumptio. vt refert Squillacenſis tract. de fide catho. cap. 19. & Repertorium Inquiſitorum, verbo, pœnitentia. §. ſed poſſet quæri. in hac quæſtione ita diſtinguebat: Quandoque imponitur pœnitentia, quę directe eſt contra hæreſim, vt deteſtari hęreſim, & prędicare contra ipſam: item quòd non conuerſetur cum hęreticis, & ſimilia; quo caſu, ſi non obſeruet tale mandatum, velut hęreticus iudicabitur: Quandoque vero imponitur pęnitentia, quę non eſt contraria directe hęreſi, vt ieiunare, peregrinari, & ſimilia; & hanc ſi quis non adimpleat, non iudicatur relapſus. atque ita fuiſſe conſultum in facto contingenti commemorat Calderinus præcitato loco.

Qui recuſãt adimplere pœnitentias, vt impœnitẽtes iudicentur.

Ceterum in hac cauſa libet apertius loqui, & vt pręcedentibus conſentanea tradamus, & ne à legum placitis diſcedamus, ita videtur dicendum: Qui iniũctas pęnitentias non ſolũ non adimpleuerunt, ſed & animo obdurato adimplere recuſant, velut impęnitẽtes ſunt iudicandi; & niſi reſipiſcant, vt impęnitentes ſunt tradẽdi curię ſęculari. idem ſentias de illis, qui pro hęreſibus probatis renuunt pęnitẽtias recipere, arg. textus in c. excommunicamus. el 1. §. qui autem. & c. ad abolendam. §. præſenti. verſ. Et errorẽ ſuum ad arbitrium Epiſcopi. extra de hęret.

Qualiter peccetur nõ adimplẽdo, & qualiter contrarium faciendo.

Quòd ſi poſt iniunctas & receptas pœnitentias, eas non adimpleant; plurimum refert videre, an ſolũ peccent non adimplendo, an non modo non adimplendo, ſed etiam contrarium faciendo, & committendo aliquod malum opus: ſi ſolum peccent non adimplendo, hoc eſt, omittendo facere quod facere promiſerũt, vt verbi gratia, promiſerunt orare, ieiunare, viſitare Eccleſias & ſimilia, & non orant, non ieiunant, nõ viſitant Eccleſias, aut ſimilia; & tunc nullo modo videntur relapſi, quia nihil committunt ex quo poſſint relapſi iudicari: & propterea impœnitentes iudicabuntur, & velut tales punientur, niſi reſipiſcant, & conſentiant congrue ſatisfacere ad arbitrium Epiſcopi & Inquiſitoris, vt ait textus in dicto c. ad abolendam. §. præſenti. de hęret. Quòd ſi reſipuerint, tunc additis pęnitentijs grauioribus coercebuntur, & admittentur. & hac conſuetudine vtimur.

Et hęc intellige quando nulla legitima cauſa impediti à pęnitentia deſiſtunt: ſecus enim cenſendum eſſet ſi iuſtam cauſam habeant, vt ſi ægrotent, aut alio iuſto impedimento prohibeantur. Zanchinus tract. de hęret. cap. 20. nume. 6. tunc enim non modo non eſſent impęnitentes, ſed nec peccarent quidem omittendo. verum hoc caſu melius facient conſulere Inquiſitores, vt omnem mali ſuſpicionẽ excludant. de quorum conſilio & facultate ad tempus deſiſtere poſſint ab agenda iniuncta pœnitentia.

Qualiter quis cenſeatur relapſus committendo.

Quòd ſi non modo omittendo, ſed etiam committendo, & aliquid mali patrando deſiſtant ab iniunctis pœnitentijs agendis; tunc diſtinguendum etiam cenſeo: nam ſi eas culpas committant, in quas qui incidunt, à iure putantur relapſi, vt receptare hæreticos; deducere, viſitare, aſſociare, dona vel munera eis donare, vel mittere, ſeu fauorem eis impendere, qui excuſari non poſſit: tunc tales non modo impęnitentes, ſed etiam relapſi iudicabuntur. cap. accuſatus. §. ille quoque. de hæreticis lib. 6. nam hoc caſu ius præſumit delinquentes hæc facere ex conſequentia erroris à ſe prius approbati. & in hoc caſu nulla videtur dubitatio.

Qualiter quis cõmittendo non cenſeatur relapſus.

Sin autem alia mala committant, ad quæ vitanda nullo modo ſe obligarunt, nec hęretica ſunt, nec hæreſim ſapientia, licet aliàs ſint prohibita: tunc nullo modo putabuntur impęnitentes, nec relapſi, vt ſi hominem interficiant, ſi adulterium committant, ſi iniuriã aliàs quacunque ratione inferant, & his ſimilia.

Si vero obligarunt ſe ſpecialiter ad ea non committenda, & committant: vt ſi promiſerunt nõ exercere vſuras, poſtquam abiuraſſent hæreſim, quę dicit, exercere vſuram non eſſe peccatum, aut his ſimilia: tunc quamuis relapſus ex his factis videri poſſit. argumento. c. accuſatus. §. ille quoque. de hæret. lib. 6. quoniam tamen nominatim à iure non eſt ſancitum, vt ex his culpis quis relapſus cenſeatur, tutius videtur ne talis velut relapſus puniatur: ſed hoc caſu adhibitis legitime tormentis interrogandus eſt de credulitate, & tunc velut relapſus poterit damnari, ſi errorem in mente habere deprehendatur, aliàs vt deficiens in pœnitentia ſibi iniuncta eſt puniendus, et recipiendus ſi velit congrue ſatisfacere, & perficere iniuncta mandata & iniungenda: & ita videtur poſſe colligi ex concilio Narbonenſi cap. 10. & ſeq. quod alibi retuli.

Hæc volui paulo fuſius declarare: quoniam à noſtris vſque adeo traduntur obſcure, vt vix intelligas, aut quid ſibi velint, aut in quo dubitationis articulo verſentur.

Qui generaliter ſe obligant ad non faciendum contra abiurata, ſi contra faciãt, an cenſendi relapſi.

Sed occaſione prędictorum occurrit hic non contemnenda difficultas: quoniam in forma abiurationis eorum qui ab hęreſi reuertuntur, vt docuit Eymericus 3. par. in 8. modo terminandi proceſſum fidei nu. 191. quod & vniuerſali ſacri officij conſuetudine vbique receptum eſt, ſequens clauſula cõtinetur: Quòd ſi contra prędicta iurata vel abiurata, ſeu eorum aliquod (quod Deus auertat) fecero in futurũ, haberi volo protinus pro relapſo, ac pœnis relapſis de iure debitis me nũc pro tũc obligo, &

adſtringo, quatenus illis plectar, ſi & quando probatum extiterit legitime in iudicio, ſeu me confeſſum, contra nunc iurata & abiurata, aliqua commiſiſſe. *hac ibi. videtur ergo quòd ratione huius obligationis iudicialiter & legitime præſtita poſſit abiurans puniri tanquam relapſus committendo quicquam contrarium his, quæ abiurauit, vel his ad quæ ſe obligauit iuramento, quorum vnum eſt adimplere pænitentiam ſibi iniunctam, vel iniungendam, nec in aliquo contrauenire.*

Obligatio & promiſſio abiurantis non extẽditur extra iuris diſpoſitionẽ.

Et quamuis prima fronte hęc vrgere videantur, non tamen recedendum eſt à pręfata doctrina. prędicta enim abiurantis promiſſio & obligatio ſecũdum iuris regulas fieri intelligitur, nec poteſt amplius operari, quàm ius ipſum permittat: quoniam in actibus legitimis, quos quis tranſigit, vnuſquiſque cenſetur ſe cum legibus conformare. l. ſi duo. ff. de acquir. vel omitten. hęredit. l. nemo poteſt. ff. de legatis 1. cũ ibi traditis per Doctores. Rurſus, nemo eſt dominus vitę ſuæ, neque membrorum ſuorum, niſi quatenus leges permittunt. l. liber homo. ff. ad legem Aquiliã. denique nullus cẽſetur plus contra ſe ſtatuere, quàm iure permittitur: quia hoc repugnaret legi naturali. cum itaque à iure ſanciti ſint caſus, quibus in pœnam relapſus incurratur. cap. accuſatus. de hæret. lib. 6. ad hos tantum referenda erit abiurantis illa generalis obligatio, & promiſſio, ne pręter iura & leges aliquid durum in ſe ſtatuat: quod nec fieri iuſte poteſt nec debet.

Si ergo in alios caſus incidat, quantumuis contra promiſſionem & obligationem venire videatur, non tamen eſt relapſus cẽſendus: quoniam alij caſus præter definitos à iure, de ſtricta iuris ratione relapſum non faciunt. atque ex his credo breuiter eſſe huic difficultati ſatisfactum.

DE IMPÆNITENTIBUS & relapſis.

QVAESTIO XCVIII.

An hæreticus impęnitens continuo tradendus ſit brachio ſæculari.

NOnageſima octaua quæſtio eſt: Vtrũ Epiſcopus & Inquiſitor deprehenſum in hæretica prauitate & impænitentem, debeant continuo tradere brachio ſæculari vltimo ſupplicio feriendum?

Relat. ſupra pag. 97.

Reſpondemus quòd ſic; vt habetur in cap. Ad abolendam. §. præſenti. extra de hæret. vbi dicitur ſic: Præſenti nihilominus ordinatione ſancimus, vt quicunque manifeſte fuerint in hæreſi deprehenſi, ſi clericus eſt, vel cuiuslibet religionis obũbratione fuſcatus, totius eccleſiaſtici ordinis prærogatiua nudetur; & ſic omni officio & beneficio ſpoliatus eccleſiaſtico; ſæcularis relinquatur arbitrio poteſtatis, animaduerſione debita puniẽdus: niſi continuo poſt deprehenſionem erroris, ad fidei catholicæ vnitatem ſponte recurrere, & errorem ſuum ad arbitrium Epiſcopi regionis publicę cõſenſerit abiurare, & ſatisfactionem congruã

Hæreticus impænitens traditur curię ſæculari.

A exhibere. Laicus autem, niſi (prout dictum eſt) abiurata hæreſi, & ſatisfactione exhibita, confeſtim ad fidem confugerit orthodoxam, ſęcularis iudicis arbitrio relinquatur, debitam recepturus, pro qualitate facinoris vltionem.

Nec intelligas iſta verba ſic grammaticaliter, vbi dicitur, *continuo, & confeſtim*, quod immediate eadem die & hora, qua deprehẽſus in hęreſim, negauerit ſe velle abiurare, tradatur curię ſęculari; nam hæc verba, *continuo, & confeſtim*, in iure nõ ita ſtricte ſicut in grammatica aſſumuntur; immo poſſunt & debent detineri etiam per menſem & menſes; & induci per ſe & per alios, vt ad vnitatẽ
B Eccleſiæ reuertantur.

Verba, continuo & confeſtim, late ſumenda.

COMMENT. CXLVII.

DE materia huius quæſtionis ſupra differuimus parte 2. ſuper cap. Ad abolendam. de hæret. rectiſſime vero concludit hic Eymericus hęc aduerbia, continuo, & confeſtim, *nõ ſignificare adeo breuem temporis moram, quin cõpetentes induciæ ad cõuertendos hæreticos concedi poſſint ac debeant.*

Interim videto Paulum Grillandum tract. de hęret. quęſt. 5. Simancã de catho. inſti tit. 47. de pęnitẽtibus & conuerſis. nu. 41. & multis ſequentibus, & Menochium de arbitrarijs iudicum centuria 4. caſu 373. & alios, quos pręcitato loco adduxi.

C *Iam qualiter agendum ſit cum hęreticis impęnitentibus priuſquam curię ſęculari tradantur ſeu relinquantur, copioſe docet Eymericus ſupra in hac 3. parte in decimo modo proceſſum fidei terminandi.*

QVAESTIO XCIX.

An hæreticus pænitens & relapſus brachio ſęculari tradendus ſit, &c.

NOnageſima nona quæſtio eſt: Vtrum Epiſcopus & Inquiſitor deprehenſum in hęretica prauitate pænitentem, ſed relapſum, debeant tradere
D brachio ſęculari animaduerſione debita puniendum?

Reſpondemus quòd ſic; vt patet in c. Ad abolendam. §. illos. extra de hæret. vbi dicitur ſic: Illos quoque, qui poſt abiurationem erroris, vel poſtquam ſe (vt diximus) proprij antiſtitis examinatione purgauerint, deprehenſi fuerint in abiuratam hæreſim recidiſſe, ſæculari iudicio, ſine vlla penitus audientia, decernimus relinquendos.

COMMENT. CXLVIII.

E *QVæ ad tractationem & cognitionem relapſorum ſpectant, copioſe tradidit Eymericus ſupra parte 2. quæſt. vlt. vbi diximus, & citauimus eos, qui de relapſis in hac cauſa copioſe differunt.*

De praxi autem in relapſis curia ſæculari tradẽdis, agit abunde auctor in nono modo proceſſum fidei terminandi, & Campegius ad Zanch. cap. 16.

Quæſitum eſt, cur relapſos Eccleſia miſericordia non recipiat (nam hæc ſola dubitatio in hac cauſa remanet declaranda & multis rationibus ſalubriter id ſtatutũ videri poteſt. ſed præcipua eſt: quoniã qui ſecundo labitur, nõ pręſumitur prius vere cõuerſus:

Cur relapſos Eccleſia nõ recipiat.

vnde

vnde in concilio Narbonenſi cap. 11. ita ſcriptum eſt: Et illos qui poſt abiurationem erroris ſeu purgationem deprehenſi fuerint in abiuratam hæreſim recidiſſe, ſæculari iudicio ſine vlla penitus audientia relinquatis animaduerſione debita puniendos, cum ſufficiat tales per falſam conuerſionem ſemel Eccleſiam decepiſſe. *hęc ibi.*

Actus geminatus magnam vim habet.

Huc ſpectat præſumptio illa de geminatis actibus prauis, quæ etiam extra hoc crimen in multis cauſis ſingulares paris effectus: nam, vt verbi gratia, vnū proferam exemplum, ſi aliquo ſtatuto caueri contingat, vt qui delictum aliquod committit, pœna pecuniaria mulctetur, & accuſatus conuincatur aliàs idem delictum commiſiſſe, pœna mortis afficiendū tradunt Bartolus, Baldus, Angelus, Ioannes *Platea, & alij in l. 1. C. de ſuper exactionib. lib. 10. quos refert & ſequitur multa in eandem ſententiā commemorans Marſilius ſingulari 378. incipien.* Geminatio actus.

Ad hæc, cōſuetudine delinquendi pœna augetur. Ioannes Platea præcitato loco. facit textus in l. facultas. C. de iure fiſci. & l. 3. C. de Epiſco. audient.

Poſtremo, quoniam remiſsionem veniæ crimina, niſi ſemel commiſſa non habent, vt dicit textus in dicta l. 3. C. de Epiſco. audien. de quo vide gloſſam in extrauagan. Ioannis *XXII. tit. de ſent. excom. in verbo, ſecundo.*

Hęc ergo cum ita ſe habeant, non mirum ſi Eccleſia relapſos velut inutiles, & ſemper infectos, & in criminibus cōceptis perſeuerātes à ſe iudicet merito expellendos, & iudicibus ſęcularibus relinquendos.

Illa quoque quęſtio hic declarari poterat: An relapſus pęnitens, qui ſe ipſum defert & accuſat corā iudicibus fidei, miſericordia dignus ſit, & admitti debeat; ſed eam copioſe explicuimus ſupra in hac 3. parte, tit. de ſermone generali habendo, nu. 56. §. ſed quid ſi relapſus.

QVAESTIO C.

An eccleſiaſtica ſacramenta neganda ſint relapſo pænitenti, &c.

Centeſima quæſtio eſt: Vtrum Epiſcopus & Inquiſitor relapſo pęnitenti tradendo curiæ ſæculari, poſsint denegare, ſi petat humiliter eccleſiaſtica ſacramenta?

Relat. ſupra pag. 105.

Reſpondemus quòd nō Pænitentiæ & Euchariſtiæ ſacramenta, vt patet in c. Super eo. de hære. lib. 6. vbi dicitur ſic: Super eo, quod ſcriptum legitur: Eccleſia nulli claudit gremium redeunti: quodq; ij, qui poſt abiurationem erroris, vel poſtquam ſe proprij antiſtitis examinatione purgauerint, ſi deprehenſi fuerint in abiuratam hæreſim recidiſſe, ſæculari decernuntur iudicio, ſine vlla penitus audientia relinquendi: cum ſcripturæ huiuſmodi videantur ſibi inuicem aduerſari, quid tenendum ſit, per ſedem edoceri Apoſtolicā poſtulaſtis. Nos itaq; inquiſitioni veſtræ de Fratrū noſtrorum conſilio reſpondemus, ꝙ taliter deprehēſis, etiamſi (vt dictū eſt) ſine vlla penitus audiētia relinquēdi ſint iudicio ſęculari: ſi tn̄ poſtmodū pęniteant, & pænitētię ſigna in eis apparuerint manifeſta, nequaquā ſunt humiliter petita ſacramenta Pænitentiæ ac Euchariſtiæ deneganda.

Relapſo pænitenti quæ ſacramenta concedātur.

COMMENT. CXLIX.

Hæreticis relapſis vita corporalis denegatur, vt ſuperiori quęſtione dictum eſt, ſpiritualis tamen conceditur, quam accipiunt virtute duorum ſacramentorum Pęnitentiæ & Euchariſtiæ.

Relapſis conuerſis quæ ſacramenta tribuantur.

Veruntamen vt relapſis hęc tanta ſacramentorū munera tribuātur, magna cōuerſionis & veræ cōtritionis ſigna appareāt oportet, ne ſacramētis ipſis fiat iniuria, ſi ho‍ībus pollutis indiſcrete conferātur.

Propterea autem manifeſta conuerſionis ſigna poſtulat ſummus Pontifex in relapſis, ad hoc vt ſacramenta Pęnitentiæ & Euchariſtiæ illis tribuantur: quoniam, vt paulo antea dicebamus, is qui bis labitur, non facile præſumitur vere conuerti.

Morte plectēdis non datur ſacramētum extremæ vnctionis.

Non tamen eſt dandum vltimo ſupplicio afficiendis (vt parum vere quidam olim putabant) ſacramentum Extremę vnctionis: quoniam id ſacramentum infirmorum eſt. B. Thomas in 4. ſent. diſt. 23. q. 2. art. 2. eſtq; communis Theologorum ſententia. Repertoriū Inquiſitorū *verbo, ſacramentū. §. ſuperius. Simancas de catho. inſtit. tit. 57. nu. 16. & alij.*

Poſtremo, de materia huius quæſtionis videndus eſt idem Eymericus 3. par. in nono modo proceſſum fidei terminandi. & Doctores communiter in c. ſuper eo. de hæret. lib. 6.

QVAESTIO CI.

De modo tradendi hæreticum impęnitētē, vel relapſum curię ſęculari.

SVMMARIVM.

1 *Hęreticus pęnitens vel relapſus, ſi prȩſens ſit, è foro eccleſiaſtico eijcitur iudice ſæculari prȩſente.*
2 *Curia ſæcularis reiectum in ſuam poteſtatem accipit.*
3 *Si vero ſit abſens, fit per ſententiam talis eiectio.*
4 *Et iudex ſæcularis, ſi quando illum habere poterit, officio ſuo fungetur.*

Centeſima prima quęſtio eſt: Vtrum Epiſcopus & Inquiſitor impęnitentes & relapſos debeant tradere manualiter, & realiter curiæ ſæculari, ſeu qualiter ſit traditio huiuſmodi facienda?

1 Reſpondemus, quòd relapſus prędictus, ſeu hęreticus impęnitens, vel eſt prȩſens, vel eſt abſens: ſi eſt prȩſens, tunc Epiſcopus & Inquiſitor prȩſente poteſtate curię ſęcularis, vt habetur in c. Excommunicamus 1. in princip. & c. Excommunicamus 2. extra de hęret. declarabunt eum relapſum, vel impęnitentem eſſe, expellendo eū de foro eccleſiaſtico, & relinquēdo eum brachio ſęculari, & foro curię ſęcularis.

2 Et tunc curia ſęcularis, quę ibi eſt, ipſum recipit vt relictum eius foro & brachio: & hoc eſt prȩſentē tradere ſeu relinquere brachio ſęculari,

 vt

vt patet in c. Nouimus. de verb. ſigni.

3 Si autem talis relapſus vel impœnitens abſens eſt, quia fugitiuus, vel non poteſt haberi quamuis congruo tempore expectatus, & ſeruatis ſeruandis; tunc Epiſcopus & Inquiſitor præſente poteſtate curiæ ſæcularis, non realiter, quia non eſt ibi, ſed ſententialiter relinquunt eum brachio ſæculari, hoc eſt declarando eum hæreticum impœnitentem, ſeu relapſum, & expellendo eum ſententialiter de foro eccleſiaſtico, & relinquendo etiã ſententialiter brachio ſæculari.

4 Et quandocunque curia ſęcularis eum habere poterit, in eum vt de foro ſuo exiſtentem, exercebit pro qualitate facinoris, vltionem, vt dicitur in cap. Ad abolendam. §. præſenti. extra de hæret.

Hoc expreſsius habetur ſupra hac parte tertia, vbi agitur quando proceſſus fidei ſine debito terminentur, & patebit infra quæſt. proxima.

COMMENT. CL.

Materia huius quaſtionis praxim reſpicit, quam copioſe docuit Eymericus ſupra in hac 3. parte, in 9. 10. & 11. modo proceſſum fidei terminandi. vbi declarauimus eas difficultates, quas breuiter hoc loco indicat auctor.

Iam de relapſis abunde egimus ſupra parte 2. quaſt. 58.

QVAESTIO CII.

De interceſsione facienda pro eo, qui relinquitur curiæ ſæculari.

CEnteſima ſecunda quæſtio eſt: Quę & qualis, & quibus verbis ſit facienda deprecatio ſeu interceſsio per Inquiſitorem curiæ ſęculari, cum ei Epiſcopus & ipſe relinquunt ſeu tradunt impœnitentem hæreticum ſeu relapſum?

Reſpondemus, quòd hoc patet in c. Nouimus. extra de verb. ſign. vbi dicitur ſic: Nouimus expedire, vt verbum illud quod in antiquis canonibus, & in noſtro decreto contra falſarios edito cõtinetur: videlicet, vt clericus per eccleſiaſticum iudicem degradatus, ſæculari tradatur curiæ puniendus: apertius exponamus. Cum enim quidam anteceſſorum noſtrorum ſuper hoc conſulti diuerſa reſponderint, & quorundã ſit opinio à pluribus approbata, vt clericus, qui propter hoc, vel aliud flagitium graue non ſolũ damnabile, ſed dãnoſum, fuerit degradatus, tãquã exutus priuilegio clericali, ſęculari foro per conſequentiam applicetur, cũ ab eccleſiaſtico foro fuerit proiectus: eius eſt degradatio celebranda ſæculari poteſtate præſente, ad pronuntiandum eidem cum fuerit celebrata, vt in ſuum forum recipiat degradatum. Et ſic intelligitur tradi curiæ ſęculari: pro quo tamẽ debet Eccleſia efficaciter intercedere, vt citra mortis periculum, circa eum ſententiam moderetur.

Relat. ſupra pag 124.

De his expreſsius habetur ſupra parte iſta tertia, vbi agitur quomodo proceſſus fidei ſine debito terminentur, & impœnitens & relapſus quomodo & qualiter tradentur curiæ ſæculari.

A

COMMENT. CLI.

Cum Inquiſitores tradunt, vel relinquunt aliquem curia ſaculari, pro eo intercedunt apud ſacularem magiſtratum, vt ſe cum illo miſericorditer gerat, & hac conſuetudine vtimur: cur id & qualiter fiat, copioſe diximus ſupra parte 2. ſuper c. nouimus. de ver. ſign. quo Eymericus vtitur in hac quæſtione. praxim autẽ docuit ſupra in hac 3. parte in 9. 10. & 11. & 12. modo proceſſum fidei terminandi.

B

DE PÆNITENTIIS *pecuniarijs imponendis.*

QVAESTIO CIII.

An Inquiſitor poſsit iniungere pœnas pecuniarias.

CEnteſima tertia quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſsit imponere pęnitentias pecuniarias ſalutares ſine incurſu pœnæ contentæ in c. Nolentes. de hæret. in Clemen.

C Reſpondemus quòd ſic, pro executione officij applicandas, ſeu in pios vſus alios conuertendas: vnde ſicut poteſt imponere peregrinationes, orationes, abſtinentias, ſic & eleemoſynas ſeu pęnitentias pecuniarias pro officio exequendo, vel aliàs ad pios vſus conferendas.

Inquiſitor imponere poteſt pœnas pecuniarias.

Nec hoc eſt contra c. Nolentes. alleg. vbi fertur excommunicationis ſententia contra Inquiſitorem, prętextu officij modis illicitis pecunias extorquendo. vnde Ioan. And. in dicto c. Nolentes. & ſuper ver. illicitis dicit ſic: *Illicitis*: Pœnas pecuniarias applicandas officio, non prohibetur imponi & exigi, ſed illicitas exactiones fieri. ff. de offic. præſi. l. Illicitas. in prin. & de ſimo. In tantum. & c. Audiuimus. & c. ſeq.

D Item Paulus ſuper eod. verbo dicit ſic: *Illicitis*: ergo licitas concedit. de hoc ff. de offi. præſi. l. Illicitas. de ſimo. c. In tantum. & c. Audiuimus.

Item Zenzelinus ſuper eodem dicit ſic: *Illicitis*: ergo modos licitos non excludit, de quibus ſupra de offi. ord. c. Dilectus. de pœnis. c. Licet.

Dominus [a] Guido Fulcodius prædictus, poſt Papa Clemens iiij. in 3. quæſt. de illis 15. quas fecit ad Inquiſitores, qua quęrit, vnde poſsit eis prouideri, in fi. dicit ſic: Conſulerem tamẽ, quod ab his, quibus iniungitur pænitentia dandæ pecuniæ in aliquos vſus pios, reciperetur ad iſtud: honeſte tñ & ſine ſcãdalo laicorũ pp tenacitatẽ pręlatorũ.

E

COMMENT. CLII.

In hac quęſtione Eymericus nouam exorditur tractationẽ de pœnitẽtijs pecuniarijs imponendis.

Eſt autem extra controuerſiã quod ipſe docet hac quæſtione: nam quòd Inquiſitor poſſit imponere pœnitentias pecuniarias non modo admittunt veteres hoc loco ab auctore citati, verum & cæteri vno ore, Zanchinus tractat. de hæret. c. 16. nu. 9. idem copioſius c. 19. & 20. Repertorium Inquiſitorum verbo, ſententia. §. itẽ circa formam. & verbo, extorquere. §. 1.

Inquiſitores pœnitentias pecuniarias infligere poſſunt.

§. 1. Gondiſſaluus tract. de heret. q. 8. nu. 6. Carrerius de heret. nu. 79. verſ. item prohibentur pœnas pecuniarias. & alij ab his citati, ex quibus omnibus in hac cauſa ſequentia colligenda videntur.

Et eas applicare officio ſanctę Inquiſitionis.

Primum, non modo Inquiſitores poſſunt imponere pœnas pecuniarias applicandas vſibus pijs, vt ad ædificandas Eccleſias, ad alendos pauperes, ad dotandas inopes virgines, quarum pudicitia periclitatur, & ſimilia: verum etiam applicãdas officio ſanctæ Inquiſitionis: nam nulla ferme cauſa magis pia eſt in republica, quàm cauſa inquiſitionis, cuius ſingulari beneficio hæreſes extirpantur; & illa eſt ſumma ratio, quæ pro religione facit. l. ſunt perſonæ. ff. de religio. & ſumpt. funerum.

Etiamſi non immineat extrema neceſſitas.

Tametſi vero Carrerius tract. de heret. num. 79. ſcripſerit, non aliàs eſſe pœnas pecuniarias ſacro inquiſitionis officio applicandas, quàm ſi neceſſitas id fieri exigat: non tamen eſt putandum extremam neceſſitatem eſſe expectandam, ſed quacunq; præſens, vel etiam futura ſufficit: nam opportunum eſt, & fidei catholicæ valde expedit, inquiſitionis officium pecunijs abundare, vt quotiens oportuerit abſque incommodo Cruceſignatorum ſeu familiarium, hereticorum fiat inquiſitio, captura, deductio, & punitio.

Pœnæ pecuniarię, quando imponi poſſint.

Pœna vero ſeu mulcta pecuniaria tunc imponenda eſt, quando delati ad gremium Eccleſiæ reuertuntur; non autem cum ſunt pertinaces vel relapſi, quia tunc eorum bona confiſcata ſunt. Zanchinus tract. de hęret. c. 19. nu. 1. & 2. Carrerius de hęret. nu. 79. His adde, quòd pœna pecuniaria ad emendationem & correctionem imponitur, quę non ſperatur in pertinacibus & relapſis, cum abſque miſericordia tradantur curię ſęculari.

Quibus iniũgendæ pœnę pecuniariæ.

Sed non erit pręter rem ſummatim oſtendere quãdo & quibus hęc pecuniaria mulcta imponi poſſit. Primum ergo ſuſpectus de hęreſi imponi poſſunt eę mulctę pecuniarię arbitrio Inquiſitorum: Zanchinus tract. de heret. c. 19. nu. 2. & Simancas de catho. inſtit. tit. 46. num. 76. in quo quis modus debeat obſeruari paulopoſt indicabo.

Rurſus, Inquiſitores pro arbitrio ſuo pœnam pecuniariam indicunt illis, qui proferunt verba hæreticæ aut ludendo, aut ex ira, aut ex fatua ſimplicitate, & ignorantia; quę tamen omnino excuſationem non habet. ita Gondiſſaluus tract. de hęret. q. 8. nu. 6. dixi ſupra in hac 3. parte, tit. de forma examinationis teſtium, nu. 72. §. ſed qua pœna.

Item imponuntur eę pœnę pecuniarię reis diuitibus & cupidis ſeu auaris redeuntibus: nam hi vehementer dolere ſolent in pecunia ſoluenda: & cum pœna ea ſit infligenda, quæ magis timetur, ideo ſalubriter poterit talibus hęc mulcta indici. Zanchinus de hęret. c. 19. nu. 3.

Clericis redeuntibus, an poſſit indici pœna pecuniaria.

De clericis redeuntibus quęſitum eſt, an pœnæ pecuniarię illis poſſint indici: & quamuis quibuſdam videatur id fieri non poſſe, ne bona eccleſiarum quibus ſeruiunt ob eorum delicta diminuantur. clem. 2. de hęret. verius tamen eſt imponi poſſe: quod eſt extra controuerſiam, ſi proprium habeant patrimoniũ. Zanchinus tract. de hęret. c. 19. nu. 5. Bernardinus Diaz in pract. crim. cano. cap. 134. immo amplius videtur quòd poſſint in pecunia puniri, quamuis non habeant patrimonium; ſi tamen fructus beneficiorũ A *in ſuos vſus conuertant, vt differui infra ſuper quæſtion. 112.*

Addit Repertorium Inquiſitorum in hac cauſa de imponendis pœnis pecuniarys, verbo, ſententia. §. item circa. ſępe ſolere contingere, vt cui imponitur pœna pecuniaria, eam ſoluere non poſſit: ideoque cauté facturum Inquiſitorem, ſi hoc caſu bimembrem formet ſententiam hoc modo: Condemno te in tanta pecunia, & niſi ſolueris intra tantum tempus, talem pœnam corporalem ſubeas. *Quod multis rationibus non probo. Primum, quia antequam quis cõdemnetur in pecunia, videndum eſt, an eam ſoluere poſſit. Rurſus, quoniam talis ſententia conceptio nõ* B *careret auaritię ſuſpicione. iſta ergo licet in alijs tribunalibus fiant, in hoc integerrimo ſacrę Inquiſitionis officio nullo pacto ſunt admittenda; quod in primis obſeruandum eſt cum clericis, qui vbi pecuniariam pœnam ſoluere non poſſunt, in corpore coercendi non ſunt, vt optime docet Bernardinus Diaz in pract. crimi. cano. c. 134. in fine. cum ergo ob inopiã, quis ſoluere tales pœnas non poteſt, alijs ſalutaribus pœnitentijs omnino plectatur.*

Opinio Repertorij Inquiſitorum reiecta.

Hanc autem facultatem imponendæ mulctæ pecuniariæ habent Inquiſitores per reſcriptum Alexan. IIII. quod incipit: Super extirpatione. *quod curauimus imprimendum inter litteras Apoſtolicas, quo* C *cauetur vt huiuſmodi pecunia aſſeruetur, & quotiens opus fuerit, erogetur ad proſequendum officiũ inquiſitionis contra hæreticos.*

Vnde habeatur facultas imponendę pœnę pecuniarię.

Hoc poſtremo admonebo, ne Inquiſitores in huiuſmodi pœnis pecuniarijs imponendis modum excedant, ſed peccati qualitatem, & perſonarum conditionem plurimum animaduertere oportet; atque id in primis ante oculos habendum eſt, ne quis fidei iudices auaritię poſſit inſimulare. eſt in omnibus iudicibus vehementer reprehendenda auaritia, & euitãda etiam ab omnibus auaritię & cupiditatis ſuſpicio: ſed in Inquiſitoribus hoc magis eſt euitandum, quos integerrimos eſſe oportet, & omni mali ſuſpicione carentes. quam ob rem prudentiſſime ſunt huiuſmodi pœnitentiæ pecuniariæ iniungendę: quod ex Guidone Fulcodio indicat Eymericus in fine huius quæſtionis, quod explicui copioſius ſupra in hac 3. parte, tit. de forma abſoluendi prędictos. nu. 18. §. at quamuis hoc poſſint.

Cautè imponendæ ſunt pœnæ pecuniarię.

a ¶ Et dominus Guido Fulcodius.] *Huius Guidonis verba ex pætuſto illo codice Bibliothecę Vaticanę ita habent:* Verum quia Prælatorum tenaces ſunt manus, & marſupia cõſtipata, conſulerẽ, q̃ ab illis, quibus iniungitur pęnitentia dandę pecuniæ in aliquos vſus pios, acciperetur ad iſtud, honeſte tamen & ſine ſcandalo laicorum. *hęc ille.*

E

QVAESTIO CIIII.

An Inquiſitor exigere poſsit ab inquiſitis expenſas.

SVMMARIVM.

1 *Inquiſitor, cui deſunt ſtipendia ſufficientia, petere poteſt expenſas.*

2 *Epiſcopi autem, cum ſint ordinarij, non debent eas exigere.*

3 Xenia

3 *Xenia moderata ſponte data poſſunt accipi.*
4 *Iudex delegatus moderatas expenſas poſcere poteſt.*

Enteſima quarta quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſsit expenſas exigere àb his, contra quos procedit, ac eos in expenſas ſententialiter condemnare?

1 Reſpondemus quòd ſic,vbi ſtipendia non habeat ſufficientia ad ſuum officium exequendum, vt communiter eſt: Nemo enim cogitur ſuis ſtipendijs militare. 1. Corinth. 9. Sunt enim Inquiſitores iudices delegati, qui poſſunt petere expenſas,vt dicit Raymundus in ſumma, parte 2. de iudicibus, qui dicit ſic:

2 Nũquid iudices poſſunt aliquid recipere à partibus? Ad hoc dico, ꝙ ordinarij iudices nõ debẽt recipere expenſas, ſeu petere, cũ propter iuſtitiã tenendã, ſuas habeant dignitates & redditus aſsignatos: ad iſtos enim extenditur verbum Ioannis Baptiſtæ: Neminem concutiatis, neque calumniã faciatis, ſed contenti eſtote ſtipendijs veſtris: vbi gloſſant Ambroſius & Auguſtinus; Ne dum ſumptus quæritur, prædo graſſetur. diſt. 86. c. Non ſatis. 23. q. 1. c. Militare.

3 Moderata autem xenia ſponte oblata poteſt recipere. diſt. 18. De eulogijs. de offi. proconſ. l. Solent. vbi dicitur: A nemine accipere, inhumanum eſt: ſed paſsim, viliſsimum: & omnia, auariſsimũ. Non tamen credo, ꝙ à litigatoribus debeant recipere etiã ſponte oblata, propter ſuſpicionem vitãdam, niſi conſideratis circunſtantijs, quas dixi ſupra lib. 1. tit. de ſim. q. prox. Vtrum in aliquibus.

4 Iudex vero delegatus poteſt petere expenſas moderatas, & non vltra. glo. dicit, quando pauper eſt ille, & quãdo oportet eum longe equitare pro examinatione † cauſæ: extra de vita & honeſt. cle. Cum ab omni. 12. q. 2. Charitatem. Nemo enim cogitur ſuis ſtipendijs militare. 1. ad Corint. 9. & inde videtur, quòd ſi non eſt ſufficiens, poteſt petere aliqua nomina aſſeſſorum: dum tamen nullã partem inde recipiat, nec faciat aliquid in fraudẽ: & ſic intelligo finem illius c. Cum ab omni. Hęc Raymundus.

† Al. Executione.

Et Bened. xi. in extrauag. Ex eo. videtur idem ſupponere & ſentire in §. verum: vbi dicit ſic: Verum, quia nonnulli diœceſani partem partis prouentuum de hæreticorum bonis inquiſitionis officio deputatæ propter expenſas, quas dum inquirunt in ſæpedicto negotio faciunt, à vobis exigere moliuntur: hoc tamquam iuri abſonum, cum ordinarij ſint, & cetera.

COMMENT. CLIII.

Materia huius quæſtionis frequens eſt, & cognitu neceſſaria. habet autem potiſſimum tres concluſiones, quas colligas ex ſummario.

Quantum ad primam concluſionem ſpectat, quòd videlicet Inquiſitores poſſint expenſas exigere, vbi non habent ſtipendia ſufficientia, de ea agit pleniſſime Campegius apud Zanchinum cap. 19. verſ. conſequenter nunc peti poteſt. vbi poſt multa concludit,

A *Inquiſitores non modo expenſas, verumetiam ſportulas ſeu ſalarium accipere poſſe.*

De impenſis quæ dum in reos inquiritur, fiunt, nõ eſt magna dubitatio: certum eſt enim reos ipſos ad hæc teneri, ne ex ſuo delicto commodum, aut immunitatem conſequantur. itaque ſi ex longinquo capti deducantur, ductoribus & cuſtodibus pluſquam manifeſtum eſt eos ſatisfacere oportere, & de bonis reorum id eſſe accipiendum, quod ad has impenſas faciendas ſit neceſſarium: quod ipſum intelligas de alimentis & cibarijs præſtitis, dum carceribus clauſi tenentur, donec cauſa eorum fuerit expedita.

Impenſæ de bonis reorũ qui capiuntur, ſiunt.

In his quis ordo debeat obſeruari minutiſſime præ
B *ſcripſit Inquiſitoribus Hiſpaniæ Madriliana inſtructio anni Domini M D L X I. cap. 9. in hęc ferme verba:* Sumentur ex bonis ſequeſtratis ipſius delinquentis pecuniæ, quæ videbuntur neceſſariæ ad deducendum reum vſque ad carceres: & amplius ſex vel octo aurei ad alendum reum. nec in expẽſis plus reo cõputandũ eſt, quàm fuerit ei neceſſarium, & iumentis quæ ipſum reum, & lectum in quo dormiat, deferunt. quòd ſi in bonis ſequeſtratis pecuniæ numeratę non reperiantur, vendentur minus neceſſaria bona vſque ad pręfatam quantitatem. id vero quod receperit huius negotij executor, conſcribendum curabit in fine ſequeſtri, &
C quod remanebit, aſsignabit carceratorum diſpenſatori corã ſcriba ſequeſtrationis, de quibus omnibus certiores fieri debent Inquiſitores.

Non me præterit in multis inquiſitionibus hanc tam exquiſitam obſeruationem non reperiri vel ob paupertatem, vel ob alias cauſas, in quo quiſq; ſuæ inquiſitionis laudabilem conſuetudinem obſeruabit: ſuperiora tamẽ vbi cuſtodiri poſſunt, tutiſsima ſunt, & omnem ſuſpicionem male acceptorum excludũt.

De ſportulis fortaſsis nimis libere loquitur Campegius, nec eius videtur vllo pacto audienda ſententia. quis enim ferat in cauſis fidei admittere, quod in cauſis alijs ab his noſtris longe diuerſis vix retinetur
D *& admittitur? præſertim cum veriſimiliter ſententia & iuſtior, aut ſaltem modeſtior ſit, iure canonico ſportulas ſeu ſalarium pro dicendis ſententijs interdicta eſſe, vt docet Romanus ſingulari 183. incipiente:* Tu ſcis. *per textum in c. cum ab omni. de vita & honeſt. cler.*

Sportulæ ſeu ſalarium nõ eſt requirendum à reis.
Salaria Inquiſitoribus Hiſpaniæ vnde conſtituta.

In Hiſpania Inquiſitoribus ceteriſque ſacri officij miniſtris ſalaria ſtatuta ſunt, quæ certis ſtatiſque temporibus ipſis ſoluuntur ex bonis publicatis iuxta eam quantitatem & ordinem, quem copioſe oſtendit Simancas de catho. inſtit. tit. 41. num. 33. & 34.

In Italia & alibi, vbi pauperes ſunt Inquiſito-
E *res, ne hæc vllo modo quæ Campegius commemorat, facere cogantur, reſpublica in qua degunt ſacri officij iudices, eos alere debet: quod multis veterum Pontificum reſcriptis cautum extat, vt videre licet in Bullario litterarum Apoſtolicarum pro officio ſanctę Inquiſitionis, præſertim in reſcripto Innocentij IIII. incipiente:* Ad extirpanda. *vbi cauetur vt miniſtris ſacri officij ſatisfiat à communi ciuitatis. Alit ſæpe reſpublica laniſtam, alit grammaticum, alit medicum, alit denique alios profeſſores & ingenuarum artium, & artifices mechanicarum magis*

Reſpublica alat Inquiſitores.

guis ſalarijs & ſtipendijs conductos; & non alet Inquiſitores, qui magno labore, & maiore cum vtilitate ei inſeruiunt? alebat olim profana Aegyptus ſacerdotes è publico ærario, quia idolorum cultui vacabant, vt ſcribit Romanus Pontifex in c non minus. extra de immunit. Eccleſiæ. & reſpub. Chriſtiana non alet cenſores fidei, per quos intacta religio, incorrupta fides, & recta catholicorũ dogmatum obſeruatio conſeruatur? Quòd ſi à republica hæc non præſtantur, præſtentur omnino ab Epiſcopis, poſtquam eorum in hac parte onera Inquiſitores ferunt, de quo dicam amplius infra ſuper quæſt. 108.

Vel alat Epiſcopus.

Inquiſitores proprijs in hæreticos inquirant.

Secunda aſſertio, quæ dicit Epiſcopos non poſſe expenſas exigere, manifeſtiſſima eſt: nam cum ſint ordinarij, habeantque redditus ex dignitate Epiſcopali, proprijs ſtipendijs eos conuenit in hoc negotio laborare, vt probat textus in extrauaganti, Ex eo. de hæret. relata ab Eymerico ſupra par. 2. tradit Repertorium Inquiſitorum verbo, expenſa. §. ex quibus. & Locatus in opere iudiciali verbo, expenſæ.

De tertia concluſione, quæ aſſerit Eymericus, Inquiſitores poſſe recipere xenia vltro oblata, non tamen à litigantibus, diſputant Gondiſſaluus tract. de hæret. quæſtio. 8. nu. 8. & 9. Simancas de catho. inſtit. tit. 34. num. 41. & ſequen. & tit. 41. num. 37. & Ioannes Rojas ſingula. 112. incipien. Iudices xenia. & Repertorium Inquiſitorum verbo, extorquere. §. an Inquiſitor. & alij.

Xenia, eſculenta & poculenta an poſſint accipere Inquiſitores

De ea quid ſentiam breuiter more meo dicam. Et iure ciuili Romano xenia, eſculentum, & poculentum, quod intra paucos dies prodigatur, accipere licet. l. ſolent. ff. de officio proconſul. quod ipſum non prohibet ius canonicum iudicibus delegatis. cap. ſtatutum. §. inſuper. de reſcriptis. lib. 6.

Ceterum, Inquiſitores melius facient ſi nihil omnino acceperint, neque à reis, quod eſt valde ſuſpectum: neque à cõſanguineis, vel amicis reorum, quod eſt maxime reprehẽdendum: neque à quibuſuis alijs, quod non videtur laudabile. egregia illa eſt Catonis laus, de qua Iſidorus lib. 20. etymol. cap. 3. ita ſcribit: Cum eſſem (inquit Cato) in prouincia legatus, quamplures ad prætores & conſules vinũ honorarium dabant, nunquam accepi, nec priuatus quidem. hæc ille.

Pœna Inquiſitorum Hiſpaniæ dona accipientiũ.

In Hiſpania multis conſtitutionum capitibus cautum eſt, vt Inquiſitores qui dona acceperint, in ſentẽtiam excommunicationis incurrant, & officio priuẽtur, & duplum reddãt: idque etiamſi ab officialibus dona acceperint, prima inſtructione Hiſpalenſi cap. 25 & inſtructio. 2. c. 1. & inſtructio. 4. cap. 15. tradit Simancas de catho. inſtit. tit. 34. nu. 45.

Pœna miniſtrorum.

Sed eiſdem inſtructionibus amplius conſtitutum eſt, vt miniſtri omnes ſuis ſint ſtipendijs contenti, & munera non accipiant, ne poculenta quidem, aut eſculenta. qui vero ex illis accepiſſe aliquid conuictus fuerit, officio priuatur, duplum ſoluit, & in excommunicationis ſententiam incurrit; ſi quis autem ex miniſtris id ſciuerit, & Inquiſitoribus non reuelauerit, ijſdem pœnis plectitur. ita teſtatur idem Simancas de catho. inſtit. tit. 41. num. 37. verba autẽ eius inſtructionis anni Domini MCCCCLXXXIIII. cap. 1. à nobis latine reddita ita habent: Item decre-

A uerunt, quòd Inquiſitores, & aſſeſſores inquiſitionis, & alij eius officiales, quales ſunt aduocati, fiſcales, executores, notarii, & ianitores debent abſtinere à recipiendis donis, & muneribus à quibuſcunque perſonis, quas dicta inquiſitio tangit vel tangere poſſit, nec ab alijs perſonis vice prędictarum. Et quod Inquiſitor generalis debet illis præcipere ne quid recipiant ſub pœna excommunicationis, & priuationis officiorum, quæ habuerint à ſancta Inquiſitione, & ſub pœna reſtitutionis dupli eorum quæ taliter acceperunt. hactenus ibi.

B Sunt equidem hęc iuſta & prudentiſſime inſtituta: ſi enim in hoc integerrimo tribunali vel minimus & anguſtiſſimus aditus pateret muneribus, facile è ſuis ſedibus iuſtitia ęquitaſque commoueretur: Munera enim, ſicut Exod. c. 23. ſcriptum eſt, prudentes excęcant, & ſubuertunt verba iuſtorum. nemo ergo (me iudice) aut Inquiſitor, aut ſacri officij miniſter munera accipiat: nam grauiſſimo peccandi periculo ſe exponit. conſulat itaque quiſque in hac re conſcientię ſuę.

QVAESTIO CV.

An Inquiſitor teneatur reddere rationem Epiſcopo de acceptis gratia expenſarum, &c.

C

Centeſima quinta quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor ſuper expenſas, ad quas cõdemnat eos, contra quos procedit, teneatur Epiſcopo petenti reddere rationem?

Rationẽ Epiſcopis reddere nõ teneantur Inquiſitores.

Reſpondemus quòd non, vt patet in extrauag. domini Benedicti xj. alleg. ſupra quęſt. proxima, vbi in §. verum. dicit ſic: Verum. & infra: Rationem autem ijdem diœceſani prouentuum obue-
D nientium ex inquiſitionis officio à vobis, non obſtante aliqua conſtitutione, conſuetudine vel mãdato contrarijs non expoſcant; ſed eam cameræ noſtræ, vel alij, cui nos vel ſucceſſores noſtri Romani Pontifices mandaremus reddendam, reddatis, quæ generaliter obſeruari iubemus.

COMMENT. CLIIII.

Inquiſitores non reddunt Epiſcopis rationem acceptorum, & quare.

Multis rationibus poteſt eſſe vera hæc prærogatiua, vt Inquiſitores hanc rationem Epiſcopis reddere non teneantur. Primum, quia in hac cauſa fidei, cum ſint delegati, maiores ſunt Epiſco-
E pis, ideoque non debent in hoc Epiſcopis eſſe ſubiecti. Rurſus, quoniam cum multum confidat Papa de Inquiſitoribus, nec ſit veriſimile eos male hæc bona diſpenſaturos, propterea non decuit, vt Epiſcopi ab eis poſſent hanc rationem exquirere. adde Repertorium Inquiſitorum verbo, expenſa. §. ex quibus. & Campegium ad Zanchinum cap. 19. circa finem.

QVAE-

QVAESTIO CVI.

An Epiſcopus exigere poſsit expenſas ab inquiſitis, &c.

Centeſima ſexta quæſtio eſt. Vtrum Epiſcopus poſsit exigere ſicut Inquiſitor expenſas, ab his, contra quos procedit, & in expenſis, quas fecit eos ſententialiter condẽnare?

Reſpondemus quòd nõ; vt patet in extrauag. allegata, Ex eo. §. verum. domini Benedicti xj. vbi ſic dicitur: Verum, quia nonnulli diœceſani partem partis prouentuum de hęreticorum bonis inquiſitionis officio deputatæ propter expenſas: quas dum inquirunt in ſæpedicto negotio faciũt, à vobis exigere moliuntur: hoc tamquam iuri abſonum (cum ordinarij ſint, ideoque officium tale quod eis incumbit, proprijs eos oportet explere ſtipendijs) fieri penitus prohibemus.

COMMENT. CV.

Quod docet hoc loco Eymericus accipiendum eſt iuxta notata per doctores in cap. cum ab omni. extra de vita & honeſt. cler. vbi Panormitanus num. 12. & 13. rem hanc diſtinguit & explicat verſ. Et circa iſtam gloſſam. Et ſumma eſt: Ordinarius regulariter non debet petere expenſas, quas facit dum inquirit in reos, quoniam propterea capit redditus beneficij, vt eius onera ſuſtineat. adde Ancharanum conſi. 201. *incipien.* Præmittendum eſt. *& quæ diximus ſupra in hac 3. parte, nu.* 134. *& iterum ſuper quæſt.* 104.

QVAESTIO CVII.

An Epiſcopus exigere poſsit partem prouentuum de bonis applicatis inquiſitionis officio.

Centeſima ſeptima quæſtio eſt: Vtrũ Epiſcopus poſsit exigere partẽ prouentuum, quæ de hæreticorum bonis Inquiſitionis officio deputãtur?

Reſpondemus quòd non; iuxta allegata indulta prædicti D. Benedicti xi. à quo dicitur ſic: Verum, quia nonnulli diœceſani partem partis prouentuum de hæreticorum bonis inquiſitionis officio deputatę propter expenſas, quas dum inquirunt in ſæpedicto negotio faciunt, à vobis exigere moliuntur: hoc tamquam iuri abſonum (cum ordinarij ſint, ideoq; officium tale, quod eis incũbit, propriis eos oportet explere ſtipendijs) fieri penitus prohibemus.

COMMENT. CLVI.

Ex illis, quæ tradentur à nobis paulopoſt cum agetur de bonis confiſcatis hæreticorum, lucem accipient quæ in hac quęſtione breuiter recenſentur. Et ideo Epiſcopi non debent habere aliquam partem de bonis applicatis officio inquiſitionis. quia ordina- A *rij ſunt, & proprijs expenſis explere eos oportet quod eorum incumbit officio: propterea enim capiũt redditus & fructus ipſius Epiſcopatus, vt onera ſuſtineant in gubernandis populis ſibi commiſſis, & præſertim in extirpanda hęretica prauitate, & coercendis hæreticis.*

QVAESTIO CVIII.

Vnde ſit Inquiſitori in ſuis ſumptibus & in miniſtrorum ſalarijs prouidendum.

B

SVMMARIVM.

1 *Quęſtio de ſumptibus Inquiſitori prouidendis ſæpius agitata.*
2 *Inquiſitoribus ab Epiſcopo prouidendum eſſe, fuit plurimorum ſententia.*
3 *Alij in dominos temporales hoc onus reijciunt.*
4 *Quibuſdam videtur condemnationes, quæ fiunt, illorum vſibus deputandas.*

Centeſima octaua quæſtio eſt: Vtrũ de hæreticorum bonis, vel vnde debeat Inquiſitori in ſuis ſumptibus, & in notariorum & aliorũ miniſtrorum officij Inquiſitionis ſala- C rijs prouideri?

1 Reſpondemus, quòd hæc quæſtio eſt diuerſis temporibus coram diuerſis ſummis Pontificibus agitata, & præſertim coram felicis recordationis Vrbano v. Gregorio xi. & in conſiſtorio etiã fuit cauſa diuerſis dominis Cardinalibus commiſſa, & nunquam determinata, nec puto determinanda, quia eſt de materia pluribus odioſa, ſed fidei, & Eccleſiæ fructuoſa.

2 Huius quæſtionis variæ fuerunt & ſunt inter dominos opiniones. Quibuſdam & non male (vt putatur) videtur, quòd Epiſcopi debeant Inquiſi- D toribus pro tali exequendo officio prouidere: & horum ratio eſt; quia Epiſcoporum eſt fidem plãtare, & prauitatem hæreticam de ſuis diœceſibus extirpare, vt patet in c. Excommunicamus 1. §. adijcimus. extra de hæret. & hoc ſuis, immo Eccleſiæ ſumptibus, & expenſis, vt patet in extraua. domini Benedicti xi. §. verum. ſupra frequentius alleg. quia ordinarij ſunt, Inquiſitores autem ſunt ad eorũ aſſumpti adiutorium, & ad ſupplendum negligentiam ipſorum: quare videtur, quòd de ſumptibus pro officio exequendo, & eorum eccleſiarum, & eorũ populo ab erroribus reducẽdo, & in fide confirmando, debeant Inquiſitoribus E prouidere. Et huius veritatis fuit dominus Vrbanus v. & Clemens iiij., in conſultationibus ad Inquiſitores, antequam eſſet Papa, qui dicebatur Guido Fulcodius. Huius ſententiæ ſunt pro maiori parte omnes domini in voce, ſed nullus exequitur in re: & omnes ſe redicunt, quòd ſic fiendum eſt; ſed vix eſt, qui dicat, fiat.

3 Quibuſdam videtur, quòd domini temporales teneantur Inquiſitoribus prouidere: & horũ ratio eſt, quia domini temporales habent hęreticorum laicorum cõdemnatorũ per Inquiſitores, bo-

norum

norum confiſcationes; quare ſi habent commoda, habeant & onera.

Et hac fortaſsis de cauſa, in quibuſdam mundi partibus domini temporales dabant Inquiſitoribus ſtipendia, quia habebant condemnatorum bona; modo autẽ prauitate hæretica quàm plurimum extirpata in tãtum, vt raro ſint hæretici, pertinaces, & rarius relapſi, & rariſsime diuites, ſed pauperes: vt pote Fraticelli, Beguini, ſeu Valdenſes; domini temporales non habent ita frequenter, ſicut olim, bonorum confiſcationes, & ideo nolunt prouidere Inquiſitoribus, vt eorum ſumptibus fiant inquiſitiones.

4 Quibuſdam [c] aliis videtur, quòd prouideatur Inquiſitoribus de condemnationibus per Epiſcopos & ipſos Inquiſitores in officio faciendis: quod [d] licet ſit iuſtum, inducit tamen officio præiudicium; & ideo eſſet melius, ſi fieri poſſet, Inquiſitoribus aliter prouidere.

A multis [e] alij modi tacti ſunt, & fortaſsis meliores, & leuiores, ſed ad obtinendum difficiliores, quare dimittantur: ſed tantum dicatur, quòd male in tam ſalubri officio, & Eccleſiæ Dei tam neceſſario prouidetur.

COMMENT. CLVII.

Magni refert officium inquiſitionis fouere.

HAec quæſtio, quę nunc ſequitur, valde eſt vtilis, at que vt ipſemet Eymericus loquitur, Eccleſiæ fructuoſa. vix enim vlla eſt cauſa quantumuis fauorabilis & pia, quã magis fouere expediat, quàm officium ſacroſanctę Inquiſitionis diuinitus inſtitutũ vbique terrarum conſeruare, augere, fouere, & totis viribus defendere. teſtes ſunt multæ præclarę Europæ vrbes, quarum magiſtratus & eccleſiaſtici & ſæculares, niſi ſuperioribus annis naſcentes hæreſes protinus oppreſſiſſent, & ſacrũ officiũ fouiſſent, multis fortaſſis nunc erroribus miſere perturbarentur.

Ergo euitandum eſt vt quæque reſpub. fidei iudices foueat, vt quamprimum hæreſes oriuntur, in ipſo initio opprimantur, & penitus extirpentur: quibus autem impenſis ali debeant & Inquiſitores & miniſtri ſæpe quæſitum eſt, nondum autem penitus inuentum, conſtitutum, & confirmatum. id autem eſt quod quærit Eymericus *in tota hac quæſtione, & multorũ de hac re ſententias proponit, de quibus ſingulis ſuo ordine agemus; reuocanda ſunt tamen in memoriam quæ de hoc articulo ſupra retulimus. ſuper q. 104.*

Num. 2.

a ¶ Et Clemens iiij. in conſultationibus ad Inquiſitores, &c. qui dicebatur Guido Fulcodius.] *Huius autem Guidonis verba de hac propoſita difficultate ex vetuſto illo codice Vaticano ita habent:*

Sentẽtia Guidonis Fulcodij de alendis Inquiſitoribus & miniſtris.

Hic quęritur vnde prouideri poſsit & debeat Inquiſitoribus, & eorum notario, quem vtiq; adhiberi oportet ad acta ſcribenda, ex quo in terra inuenitur, extra de proba. quoniam cõtra falſam? & dico ꝙ à partibus nihil poſſunt recipere, hoc eſt ab his, contra quos inquirunt: nam inquiſitiones debent fieri ſine incommodo reorum, vt in auth. vt nulli iud. §. his inſuper iubemus. collat. 9. Debent ergo Epiſcopi prouidere, qui mandatũ Apoſtolicum receperunt, ꝙ dent Inquiſitoribus conſilium & auxilium. verum quia prælatorum tenaces ſunt manus, & marſupia conſtipata, conſulerem, quòd ab illis quibus iniungitur pænitentia dandæ pecunię in aliquos vſus pios, acciperetur ad iſtud, honeſte tamen & ſine ſcandalo laicorũ. *hactenus ille.*

Epiſcopi Inquiſitoribus prouideãt in neceſſariis.

Et ſane hæc ſententia, quòd Inquiſitoribus debeãt Epiſcopi prouidere, veriſſima mihi videtur ob rationes hoc loco ab Eymerico & Guidone allatas, credemque grauiſſime errare Epiſcopos, qui neceſſaria ſubſidia Inquiſitoribus denegarent, in omnibus illis locis, in quibus non habent ſalaria conſtituta.

Num. 3.

b ¶ Quibuſdam videtur, quòd domini temporales teneantur, &c.] *Quibus olim ita viſum fuerit, nondum percepi: ſed hoc videtur etiam approbaſſe Auctor Repertorij Inquiſitorum, qui verbo, ſalariũ. totam hanc quæſtionem tranſcripſit.*

Dominos temporales prouidere debere Inquiſitoribus qui ſenſerint.

Hæc vero ſentẽtia quòd à dominis temporalibus ali debeant Inquiſitores, veriſſima quoque eſt, etiãſi nulla bona cõfiſcata habuerint: nulla enim cauſa eſt, quam magis conueniat principibus fouere, quàm hanc, cum ex nulla cauſa magis regna conſeruentur, quàm ex defenſa fidẽ, & religione bene fundata & propagata, vt grauiter oſtẽdit Adrianus Papa VI. In reſcripto illo aureo & pereleganti ad Federicum Saxoniæ Ducem aduerſus Lutherum, quod eſt impreſſum inter litteras Apoſtolicas pro officio inquiſitionis in fine huius operis. contra vero facile ea regna dilabuntur & pereunt, quorũ principes cauſam fidei non tuentur, vt multis oſtendit Nicolaus primus in Epiſtola ad Michaelẽ Imperatorem; quę gratia breuitatis omitto: indicaſſe hic ſit ſatis. Et copioſe de hoc egimus libro 2. de cauſis vnde hęreſes oriũtur, & de remedijs quibus extirpantur.

Num. 4.

Aut prouideatur Inquiſitoribus de condemnationibus reorum.

c ¶ Quibuſdam alijs videtur quòd prouideatur Inquiſitoribus de condemnationibus, &c.] *Et hoc nõ modo viſum eſt, ſed etiam iuſſum vt fieret ab Innocentio IIII. reſcripto quodam incipiente:* Cum per noſtras. *quod curauimus imprimendum in fine huius operis. hic tamen alendi modus, vt hic refert Eymericus, inducere videtur prężudicium ſacro inquiſitionis officio. ceterum hoc pręiudicium timendũ non eſt, cũ tales condemnationes iuſtiſſime factę fuerint; nam boni non ſcandalizantur, mali autem etiam de bono opere ſcandalizantur, & obmurmurant.*

Num. 4. Locus emendatus.

d ¶ Quod licet ſit iuſtum, inducit tamen officio præiudicium.] *Ita viſum eſt imprimere ex ſolo codice manuſcripto Sabellano, nam in Bononienſi & Barcinonenſi impreſſo, & in codice Cardinalis de Gambara ita legebatur:* quod licet ſit iuſtum, tamẽ inducit iudicium. *quę lectio quamuis ſeruari poſſet, mutata tamen eſt: nam hęc altera plenior eſt. & antiquæ lectionis hic eſt ſenſus, hoc inducit iudicium, quod faciunt peruerſi, dicentes faciles eſſe Inquiſitores ad condemnationes faciendas, vt bona hęreticorum habeant; & plane decentius eſſet, ſi fieri commode poſſet, aliter prouidere: ſin minus, vt dixi, falſum iudicium iniquorum contemnendum eſt.*

Num. 4.

e ¶ A multis alij modi tacti ſunt.] *In Barcinonenſi impreſſo ita:* Multi alij modi tacti ſunt. *In Sabellano ita:* A multis etiam alij modi ſunt tacti. *ex his veram lectionem repoſuimus, nam ceteri deprauati erant.*

Quales autem modi prouidendi Inquiſitoribus illi fuerint, quos hic dicit Eymericus fuiſſe tactos

ſunt

Qualiter poterunt haberi redditus vt Inquiſitoribus prouideatur.

ſiue excogitatos, non explicat. ceterum nos hunc A *modum & facilem & opportunum proponendum putauimus, vt Inquiſitores habeant ſufficientes redditus, ex quibus incumbentia officio ſuo onera & munera obire poſſint. modus autem talis eſt: in ſingulis eccleſijs eius ciuitatis vel diœceſis vbi cõſtituti ſunt Inquiſitores multa ſolent eccleſiaſtica beneficia, tũ ſimplicia tum perſonalem reſidentiam requirentia, veluti canonicatus, & ſimilia reperiri. ex his cũ vacauerint, vnum vel plura, quę magis idonea, & ſufficientia iudicabuntur, deſumentur, & auctoritate Pontificia, Inquiſitoribus pro tempore exiſtentibus, ſeu ſacro officio aſſignabuntur, cum omnibus fructibus & redditibus, & minutulis etiam ſeu quotidia* B *nis diſtributionibus. vt hinc ſacri officij onera ſubleuentur, & eius miniſtri alantur.*

Poſſent quoq. ſuper beneficijs eiſdem; aut etiam ſuper redditibus Epiſcopatus, eadem auctoritate cõſtitui penſiones annuæ, quæ ſimiliter eidem officio, & eius officialibus deſeruirent. equidem hic modus prouidendi Inquiſitoribus multum mihi probatur, nec videtur admodum difficilis. ſi quis meliores nouerit, eos proferat.

DE CONFISCATIONE bonorum hæreticorum.

QVAESTIO CIX.

Bona hæreticorum pænitentium non relapſorum ſint ne confiſcata, an confiſcanda.

SVMMARIVM.

1 *Hęretici pænitentes poſt ſententiam perdant bona, niſi ex gratia illis reddantur à dominis temporalibus.*

2 *Domini temporales per cenſuram eccleſiaſticam cogi debent ad exequendum confiſcationem.*

3 *Pęnitentibus ante ſententiam & vita & bona relinquuntur.*

4 *Concordant his Archidiac. Ioan. Monachus & Guido Fulcodius.*

CEnteſima nona quæſtio eſt: Vtrum Epiſcopus & Inquiſitor bona laicorum hæreticorum, ſed poſt pænitentium, & non relapſorum, debeant eorum dominis condemnare, ſeu ipſo facto ſint prædictis confiſcata?

1 Reſpondemus, quòd nec ſunt condemnanda, nec ſunt confiſcata: nam [a] tales poſtquam pænitentes ſunt, & relapſi non ſunt, bona non perdũt. Tamen hic eſt diligenter conſiderandum, quòd tales, vel pænitent ante ſententiam diffinitiuam, qua traduntur vt impęnitẽtes hæretici curię ſęculari, vel poſt. Si poſt, cum eo facto, ꝙ vt hęretici impęnitentes traduntur per ſententiam, bona ſunt ipſo iure cõfiſcata, iuxta. c. Vergentis. extra de hęret. ideo [b] ſi poſt cõuertãtur & pęniteant, bona huiuſmodi remanẽt apud dominos tẽporales, etiam ſi illi poſtmodum de miſericordia ad pęnitentiã

Pænitentes poſt ſententiam bona non, recuperant, &c.

A admittãtur: niſi de gratia velint eis reddere. Et de his videtur loqui c. Vergentis. vt dicit Archid. & Ioan. Monachus in c. Accuſatus. §. porro. de hæret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Vergentis. & infra:

Relat. ſupra pag. 98.

2 In terris vero temporali noſtræ iuriſdictioni ſubiectis, bona hæreticorum ſtatuimus publicari: & in alijs idem pręcipimus fieri, per ptãtes & principes ſæculares: quos ad id exequendum (ſi forte negligentes extiterint) per cenſuram eccleſiaſticã appellatione remota compelli volumus, & mandamus: nec ad eos bona eorum vlterius reuertantur, niſi eis ad cor reuertentibus, & abnegantibus hæreticorum conſortium, miſereri aliquis voluerit; vt temporalis ſaltem pœna corripiat, quem B ſpiritualis non corrigit diſciplina, & cetera.

Domini temporales cogẽdi ad exequẽdam confiſcationem.

3 Si autem [c] pænitent antequam per ſententiam, vt impænitentes hæretici, tradantur brachio ſęculari; ſicut ex ſola miſericordia relinquitur eis vita, ſic & bona: cum tales ad miſericordiam abiurata hæreſi admittantur, eorũ bona non confiſcantur.

Pænitẽtibus ante ſententiam bona cõdonantur.

4 Concordant omnibus his Archid. & Ioan. Monachus in c. Accuſatus. in §. porro. de hæret. lib. 6. & prędictus dominus Guido Fulcodius quęſt. vltima de illis 15. quas fecit ad Inquiſitores.

Et licet hæc quæſtio ſit difficilis ad diffiniendum: tamen quia directe non pertinet ad Inquiſi C tores, ſed ad dominos temporales (quia per eos & non per Inquiſitores bona huiuſmodi confiſcantur) ideo breuiter terminetur.

COMMENT. CLVIII.

VT hanc quæſtionem & ſequentes, in quibus agitur de confiſcatione bonorum in hoc crimine facilius percipiantur, obſeruandum eſt, quòd olim initio conſtituta delegata inquiſitionis, ſententia ſuper confiſcatione bonorum in terris Eccleſię per iudicem eccleſiaſticum ferebatur: in alijs vero terris per principes ſæculares id fiebat, vt apertiſſime indicat textus in c. Vergentis. de hæreticis. in hæc verba: D In terris vero temporali noſtræ iuriſdictioni ſubiectis bona hæreticorum ſtatuimus publicari & in alijs idem præcipimus fieri, per Poteſtates: & Principes ſęculares: quos ad id exequendum (ſi forte negligentes extiterint) per cenſuram eccleſiaſticam appellatione remota compelli volumus & mandamus. *hæc ibi.*

Sententia cõfiſcationis bonorum olim per quos ferebatur.

At labentibus annis indiſtincte cautũ eſt, vt ſentẽtia declaratoria ſuper confiſcatione bonorum, vbiq. feratur per iudicem eccleſiaſticum, qui de crimine iudicat: inſuper etiam confiſcationis ipſius executio, ſeu bonorum occupatio fit per iudicem eccleſiaſticũ, videlicet, per Epiſcopũ, aut Inquiſitorem; & iudex E *ſæcularis non intromittit ſe, niſi quatenus per iudicẽ eccleſiaſticum fuerit requiſitus. c. vt inquiſitionis. §. prohibemus. & c. cum ſecundum leges. §. fi. de hæret. lib. 6. ibi.* Confiſcationis tamen huiuſmodi executio, vel bonorum ipſorũ occupatio fieri nõ debet per principes, aut alios dominos temporales, antequam per Epiſcopũ loci, vel aliã perſonã eccleſiaſticam, quę ſuper hoc habeat poteſtatẽ, ſententia ſuper eodem crimine fuerit promulgata. *hactenus ibi. Atque ita ſentit Zanchinus tract. de hæret. c. 25. nu. 2. de quo paulopoſt agetur copioſius. Ey*

Hodie indiſtincte fertur per Inquiſitores.

mericus

mericus vero tum in hac, tum in ſequenti quæſtione ſecutus veterem diſpoſitionem cap. vergentis. ſentit de confiſcatione bonorum laicorum hæreticorum nõ ſe intromittere iudices eccleſiaſticos, neque quo ad ſententiam ferendam ſuper illis, neque ad occupanda ſiue apprehendenda eadem bona, ita vt vel ſibi vel alij cui voluerint, ea applicent, ſed id totum ad iudices ſæculares pertinere.

Ex tota vero hac quæſtione, ſequentes concluſiones non obſcure colliguntur.

Prima eſt: Si hæretici non ſunt relapſi, aut impænitentes, bona ſua non perdunt, nec ſunt confiſcata, nec condemnanda ſeu confiſcanda.

Secunda concluſio eſt: Si hæretici pænitent poſtquam per ſententiam traditi ſunt curiæ ſæculari, bona ſua amittunt, & quamuis admittantur ad miſericordiam, & pænitentiam, ea non recuperant, niſi domini temporales voluerint eis bona condonare.

Tertia concluſio eſt: Si hæretici pænitent antequã per ſententiam curiæ ſæculari tradantur, tunc eorũ bona non confiſcantur.

Quarta & vltima concluſio eſt: Bona hæreticorũ laicorum ad dominos temporales pertinent.

Suo ordine declarabuntur à nobis ſingula huiuſmodi concluſiones, ſi primum adduxerimus Doctores, qui de materia bonorum cõfiſcatorũ varijs locis diſputant, cuius rei cognitio vtilis eſt & neceſſaria, cum frequenter in iudicijs hæc cauſa tractetur.

De bonis hæreticorũ confiſcatis qui diſſeruerint.

De ea igitur agunt Ioannes Anania, Zabarella, Ioannes And. Panormitanus, Marianus Socinus, Felinus & alij in cap. vergentis. extra de hæret. Ioãnes And. Archidiaconus, Francus, & alij in cap. accuſatus. & in cap. cum ſecundum leges. de hæret. lib. 6. Zanchinus tract. de hæret. cap. 25. & 26. & ibidẽ Camillus Cãpegius, Repertorium Inquiſitorum verbo bona, verbo, confiſcatio, & verbo, diuiſio. Gondiſſaluus tract. de hæret. quæſt. 15. Carrerius tract. de hæret. nu. 135. verſ. Inſuper & in hoc crimine. Sylueſter in ſumma verbo hæreſis. 2. quæſt. 12. Alfonſus Caſtrus lib. 2. de iuſta hæret. punit. cap. 5. & ſeq. Simancas de catho. inſtit. tit. 9. Ioannes Rojas in ſingularibus fidei, ſingul. 26. incipien. Bonorum publicatio. idem tract. de hæret. par. 2. aſſert. 16. Locatus in opere iudiciali verbo, Bona hæreticorum. Hieronymus Gigas tract. de crimine læſæ maieſtatis, lib. 2. tit. de pœnis committentium crimen læſæ maieſtatis quæſt. 1. & multis ſequentibus. Antonius Gomezius tomo. 3. variar. reſolut. cap. 14. Iulius Clarus in practica criminali quæſt. 78. & in §. hæreſis. verſ. Item bona condemnatorum. Conradus Brunus lib. 5. de hæret. cap 6. Lucerna Inquiſitorum verbo, Bona. Aegidius Boſſius tit. de hæreticis. Couarruuias lib. 2. variar. reſolut. cap. 9. Tabienſis in ſumma verbo, Hæreticus. §. 6. Rolandus a Valle conſil. 8. incipien. Præſuppoſito pro vero. & conſil. 75. incipien. In iſto crimine hæreſis, lib. 3. Franciſcus Burſatus conſil. 43. incipien. Hoc crimen hæreſis. lib. 1. Martinus de Garatis conſilio quodam incipien. In facto præſupponitur. quod refertur in tomo 1. conſiliorum criminalium conſil. 59. Guido Papæ deciſ. 76. incipien. Si in terra. & alij multi per hos relati, quos longum eſſet recenſere.

His ita poſitis, ſingulas concluſiones explicemus, & quantum ad tres primas generaliter ſpectat, dicendum eſt, quòd ſiue hæretici pœniteant, ſiue non, ſiue conuertantur antequam tradantur curiæ ſæculari, ſiue poſtquam traditi ſunt, bona eorum ipſo facto, ſeu ipſo iure confiſcata eſſe: quamuis enim tempore cap. vergentis. vt ait ibi Panormitanus notab. 2. & Ioannes Monachus in cap. cum ſecundum leges. de hæret. lib. 6. bona Hæreticorum non eſſent ipſo facto confiſcata, ſed venirent confiſcanda, hodie tamen ipſo iure confiſcata ſunt per textum in dicto cap. cũ ſecundum leges. de hæret. lib. 6. vbi ſcribitur ita: Bona hæreticorum (qui grauius, horribilius, ac deteſtabilius quàm prædicti delinquunt) ipſo iure de Fratrum noſtrorum conſilio decernimus confiſcata. hæc ibi.

Bona hæreticorum ſiue pœniteant, ſiue non, confiſcata ſunt

Nec refert an multo, vel paruo tempore in hæreſi permanſerit hæreticus ad hoc, vt bona eius ipſo iure ſint confiſcata, quoniam hæreſis pertinax, quæ vere & formaliter hæreticum conſtituit, non eſt temporis diuturnitate æſtimanda, vt dixi ſupra parte 2. ſuper cap. Dubius. de hæret. §. Nec obſtat ſi dicatur. quare cum Eymericus tum in hac, tum in ſequenti quæſtione dicit hæreticorum pœnitentium bona confiſcata non eſſe, ſane intelligendus videtur de iure veteri iuxta cap. Vergentis. extra de hæret. ſecus autẽ eſt, vt diximus de iure poſito in cap. cum ſecundum leges. de hæret. lib. 6. vbi à die commiſſi criminis ipſo iure ſunt confiſcata, vt notant communiter ibidẽ gloſſa & Doctores. ex his ergo conſtat eos etiam hæretices, qui non ſunt relapſi & impœnitentes, bona ſua amittere. vnde patet veritas primæ cõcluſionis.

Hæreſis non conſideratur ex temporis diuturnitate.

Secunda quoque aſſertio ex ſupradictis declaratur; nam ſi antequam hæreticus tradatur curiæ ſæculari, bona ſua amittit, multo magis eadem perdet, poſtquam traditus fuerit eidem curiæ.

Præterea in hac concluſione indicare videtur Eymericus, eum qui ſemel traditus vel relictus eſt curiæ ſæculari, ſi pœniteat, & conuertatur, recipi poſſe niſi ſit relapſus. Ceterum quid de hoc articulo mihi ſentiendum videatur, abunde dixi ſupra parte 2. ſuper q. xj. §. Poſtquam traditus fuerat. & parte 3. ſuper 10. modo proceſſum fidei terminandi. §. Crederem de miſericordia. quibus locis non eſſe recipiendum oſtendi. quod ſi de facto tales reciperentur, & legitimo iudici videretur eis bona, quæ ſua fuerãt, eſſe cõdonãda, id fieri poſſet, vt hic docet auctor.

Qui ſemel traditus eſt curiæ ſæculari, ſi pœniteat, an ſit recipiendus.

Mihi autem in hoc caſu nullo pacto videtur faciẽda talis bonorum condonatio, & quaſi reſtitutio: quoniam is qui poſtquam traditus eſt curiæ ſæculari cõuertitur, indignus omnino eſt tanta benignitate; nec videtur iuſtum, vt duo tam inſignia & ingentia priuilegia vitæ ſcilicet, & condonationis bonorum, indigniſſimo & perditiſſimo homini conferantur.

Nõ ſunt condonãda bona ei qui cõuertitur poſt quã fuit traditus curiæ ſæculari.

Quantum vero attinet ad textum in cap. Vergentis. de hære. quo vtitur hic Eymericus ad hãc ſuã opinionem ſtabiliendam, is quidem optime probat poſſe Inquiſitores vel alios, ad quos pertinent bona hæreticorum confiſcata, illa hæreticis pœnitentibus & reuertentibus condonare, vt abunde explicuimus ſupra parte 2. ſuper dicto c. Vergentis. §. Nec ad eos. ceterum ex eo textu non deducitur quod hic Eymericus nititur perſuadere, videlicet cõdonanda eſſe bona eis, qui traditi ſunt curiæ ſæculari, ſi cõuertantur: nam

nam nec iuri nec rationi id videtur conſentaneum, immo multa iura contrarium ſuadere videntur.

In quibus caſibus poſſint condonari bona hæreticis pœnitentibus.

Tertia ſimiliter cõcluſio patet ex prædictis, nam etiamſi pœniteant, antequam tradantur curiæ ſeculari, bona ſua amittunt, cum ipſo iure confiſcata ſint. Veruntamen in caſu huius aſſertionis benignũ mihi videtur, & etiam obſeruandum, vt in illis caſibus, in quibus hæreticis redeuntibus pœna perpetui carceris remittitur, in eiſdem etiam ob eandem rationẽ confiſcatio bonorum remittatur, ſeu bona eis condonentur; qui autem ſint illi caſus. dixi ſupra in hac 3. parte. ſuper quæſt. 93.

Sed cum ex benignitate & miſericordia hæreticis redeuntibus bona fuerint cõdonata, licitè ea retinẽt, & dominium bonorum, quod per delictum amiſerãt, protinus iudicis legitimi condonantis auctoritate recuperant, non autem ex eo ſolum quod pœnitent, vt voluerunt Zenzelinus & Gulielmus, quos refert & ſequitur Geminianus in cap. cum ſecũdum leges. de hæret lib. 6. in principio, nu. 5. verſ. Quæro, an intelligantur confiſcata.

An hæreticus ante quã condẽnetur, teneatur in conſcientia bona ſua offerre fiſco.

Grauis tamen eſt difficultas, An hæreticus nondum à iudice condemnatus, nec ab aliquo accuſatus, ſine denuntiatus, teneatur in foro conſcientiæ bona ſua omnia, quæ eo ipſo quòd ille incidit in hæreſim, amiſit, offerre fiſco, ita quod ſi non reſtituat, tan diu ſit in peccato mortali, quandiu bona quæ poſſidet, fiſco non reſtituit.

In hac quæſtione pugnantes ſunt inſignium doctorum ſententiæ: nam ante condemnationem & denuntiationem, obligari hæreticum ad reſtituenda omnia bona fiſco, aſſeruerunt Panormitanus & Felinus in cap. 1. extra de conſtitu. idem Panormitanus in c. dilecti. de arbitris. Antonius Gomezius tomo 3. variar. reſolut. c. 2. nu. 5. ver. Item adde. & vt ceteros omittam, tenaciter eandem ſententiam multo argumentorum pondere nititur perſuadere Alfonſus Caſtrus lib. 1. c. 10. de poteſtate legis pœnalis, & lib. 2. c. 6. de iuſta hæreticorum punit. eandem profitentur plerique alij per hos relati.

Nõ tenetur iuxta veriorem opinionem.

Ceterum contraria ſententia verior ſemper & benignior & tutior viris doctiſſimis viſa eſt, dum aſſerunt, neminem obligatum eſſe ad pœnam in ſe ipſum exequendam; & nonnulli quoque in hac quæſtione id in hæreticis verum eſſe nominatim tradunt. Contrarium ergo tuentur Conradus de contractibus quæſt. 7. concluſione 2. Angelus Clauaſius in ſumma verbo, pœna, § 3. Syluester in ſumma verbo, hæreſis 1 q. 8. verſ. Pro his tamen notandum. *idem verbo, aſſaſſinus. vterque Thomas 2. 2. quæſt. 62. art. 3. Adrianus quodlibeto 6. art. 1. Franciſcus Victoria in relectione de Indiſ. Sotus. lib. 1. de iuſtitia & iure quæſt. 6. art. 6. Simancas de catho. inſtit. tit. 9. num. 157. & multis ſequent. Gabriel lib. 4. ſent. diſt. 15 q. 4. & multi alij, quos refert Ferdinandus Vaſquius lib. 1. de ſucceſſionum progreſſu in præfatione, num. 98. verſ.* Simillimum eſt.

Neque ab hac ſententia vllo pacto recedendum eſt. Primum, quia nemo cogendus eſt, vt ſe ipſum prodat in publicum, iuxta textum in cap. quis aliquando. de pœnit. diſt. 1. quòd ſi per aliquam legem, vt Alfonſus putat, ante accuſationem & denuntiationem hæreticus ſua bona fiſco reſtituere teneretur, iam

A *obligaretur ad ſe prodendum, & manifeſtandum, vix enim quiſquam poteſt ſua bona offerre fiſco, præſertim ſi ſit vel mediocriter diues, quin ſe ipſum ſimul infamet, & prodat: quod quàm ſit durum, nemo non videt.*

Rurſus, iniquum eſt, intolerabilem obligationem inducere, & ad id homines obligare, quod duriſſimũ videatur poſſe adimplere. neque enim onera grauia & importabilia ſunt imponenda, Matth. cap. 23. hoc autem apertiſſime ſequeretur, ſi ad reſtitutionem huiuſmodi occultos hæreticos obligaremus.

B *Præterea, vt optime ſcripſit Iſidorus & refertur in c. erit autem. diſtinct. 4. leges quibus obligantur ſubditi ad parendum illis, poſſibiles eſſe debent, & ſubditorum moribus congruentes: neminem autem futurum credo niſi Alfonſum, qui facile dicat, legẽ obligantem in foro conſcientiæ ad pœnam omnium bonorum in ſe ipſum exequendã, poſſibilem eſſe, & ſubditorum moribus congruentem.*

Ad hæc, nuſquam Alfonſi & aliorum contraria opinio eſt conſuetudine recepta, neque (vt credo) quiſquam theologus vnquam huiuſmodi occultos hæreticos obligauit ad hanc reſtitutionem faciendam. & grauiſſimum plane eſt, & valde acerbum talem perſuadere obligationem.

C *Poſtremo, rationi naturali aduerſatur, vt idem ſit actor & reus, & vt in ſe ipſum ſententiam quis dicat; quod fieret, ſi reus in conſcientia obligaretur ad reſtituendum omnia bona ſua fiſco. plurimas alias in hanc ſententiam rationes afferre potuiſſem, quas gratia breuitatis omitto.*

Argumenta vero quibus Alfonſus nititur perſuadere ſententiam ſuam, libenter diluiſſem, niſi Iacobus Simancas de catho. inſtit. tit. 9. nume. 157. & multis ſequentibus abunde eis ſatisfeciſſet. Rurſus, propterea libẽtius eo onere me libero, quoniam quidquid Alfonſus dicat, ab hac poſtrema ſententia nullo pacto eſt recedendum.

D *Et præfata ſententia, quam ſequimur, tunc potiſſimum vera eſt, quãdo hæreticus omnino occultus eſt, ſeu vere mentalis, qui ſola cogitatione hæreſim animo retinet, nec vllis ſignis exterioribus eam profert: hunc enim pœnæ exteriores & leges contra hæreticos latæ non comprehendunt in foro exteriori.* — Quando potiſſimum locum habeat noſtra ſententia.

Idem ſentias in eo, qui hæreſim per ſigna manifeſtauit, nemo tamen audiuit: hunc diximus occultum per accidens: quamuis enim talis ſit excommunicatus, non tamen tenebitur in conſcientia bona ſua fiſco reſtituere.

E *Hoc ipſum aſſerendum eſt de hæretico emendato, qui licet hæreſes tenuerit, fraterne admonitus reſipuit: hic enim ante condemnationem non obligatur in conſcientia ad reſtituẽda bona quæ poſſidet, fiſco: in his enim omnibus locũ habẽt ſuperiores rationes.*

An in conſcientia obligetur bona fiſco reſtituere qui negat quod fateri debuit.

Maior tamen dubitatio eſt: An hæreticus negãs in iudicio veritatẽ, quam fateri debebat (quia verbi gratia, erat ſemiplena probatio cõtra ipſum) & propterea fuit à pœna liberatus, obligetur in conſciẽtia ad ſoluendam pœnam abſque iudicis ſententia. non patitur mea breuitas vt eam explicem: videndi inter alios Dominicus Sotus lib. 1. de iuſt. et iure q. 6. art. 6. & lib. 4. q. 6. art. 4. dixi copioſe apud Beatum Thomam 2. 2. q. 11. art. 3.

Sed

Sed accedamus iam ad quartam & vltimam concluſionem, circa quam occurrit grauiſſima cõtrouerſia de occupandis apprehendendis, ſeu adiudicandis, vel applicandis bonis confiſcatis hæreticorum. cuius rei cognitio cum non modo ſcitu iocunda ſit, verum etiam vtilis & neceſſaria, ad dirimendas lites et cõtrouerſias ſæpe incidentes, ideo breuiter & dilucide quantum in me fuerit, eam declarabo.

De confiſcatione bonorum hæreticorum, quid ius ciuile diſponat.

Ac primum quidem de iure ciuili de confiſcatione bonorum hæreticorum in l. Manichæos. C. de hæreticis ita ſcriptum eſt: Quos bonorum etiam omniũ publicatione perſequimur. hactenus ibi. An autẽ hæc confiſcatio de iure ciuili fieret ipſo iure, an vero per ſententiam, tradit Philippus Probus in c. cum ſecundum leges. de hæret. lib. 6. in additionibus ad Ioannem Monachum.

Ceterum in his bonis, quæ propter hæreſim publicabantur, non ſuccedebat fiſcus, ſi filij ipſorummet hæreticorum catholici extarent, vt in prædicta. l. Manichæos. conſtitutum erat his verbis: Sed nec filios hæredes eis exiſtere aut adire permittimus, niſi à paterna prauitate diſceſſerint: hæc ibi. idem ſcriptũ eſt in l. cognouimus. C. de hæret. vbi amplius explicatur, quibus applicanda ſint bona hæreticorum confiſcata ſi filij catholici non adſint; nam liberis orthodoxis non exiſtentibus, ad agnatos vel cognatos hæreticorum, orthodoxos tamen et catholicos, bona hæreticorum peruenire debere decernuntur: quòd ſi nec agnatio nec cognatio recta inueniantur, tum res & bona confiſcata fiſco principis ſæcularis vindicẽtur, ſeu applicantur.

Paulopoſt in authent. vt cum. de appellat. cognoſ. §. Si quis de prædictis. hæc ſuccedẽdi ratio præſcripta fuit, cum cõtingeret patres eſſe catholicos, filios autem hæreticos; quoniam catholicis parentibus nõ ſuccedunt filij nec alij propinqui hæretici: nã Eccleſia ei ſuccedit, ſi clericus ſit: ſi vero laicus, ſuccedit fiſcus. hæc iuris diſpoſitio breuiter refertur in authen. Idem eſt de Neſtorianis. C. de hæret.

Multis vero poſtea ſæculis Federicus Imperator ad annos Domini MCCXX lege lata, cuius initium eſt, Catharos. de confiſcatione bonorum hæreticorũ ita conſtituit. Et omnes hæreticos vtriuſque ſexus quocunque nomine cenſeantur perpetua damnamus infamia, diffidamus atque bannimus, cenſentes vt bona talium confiſcentur, nec ad eos vlterius reuertantur; ita quòd filij eorum ad ſucceſſionem peruenire non poſſint, cum longe ſit grauius æternam, quàm temporalem offendere maieſtatem. hactenus ibi Hæc lex inter litteras Apoſtolicas impreſſa eſt in fine huius operis, cuius etiam fragmentum refertur in authent. Gazaros. C. de hæret. Atque hæc de iure ciuili circa hæc bona ſtatuta fuiſſe ſcimus.

Crimen hæreſis mere eſt eccleſiaſticũ, ratiõe cuius etiã laici iudicibus ſecularibus ſubijciuntur.

Nunc quid à iure canonico & Papalibus conſtitutionibus ſancitum ſit, doceamus. Sed primum præſandum eſt, quòd cum hæreſis crimen mere ſit eccleſiaſticum, c. vt Inquiſitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. & ratione criminis eccleſiaſtici quilibet laici & ſæculares eccleſiaſticorum iudicum legibus & iuriſdictioni ſubijciantur. c. licet. de foro compet. vbi id notat gloſſa in verbo, Vacante Imperio. & communiter doctores, & Oldradus conſil. 86. incipien. Quæritur an Eccleſia. inde omnino conſequitur, vt leges eccleſiaſticæ circa hoc crimen, & circa ea, quæ ad eius punitionem ſpectant, diſponentes, præualere debeant, & vbique ſeruari. Quare cum confiſcatio bonorum vna ſit ex pœnis aduerſus hæreticos latis, illud profecto de ea tenendum erit, quod à legibus et cõſtitutionibus eccleſiaſticis Papalibus fuerit conſtitutum, quibus obtemperandũ erit à quibuſcunque cupiẽtibus ac re vera uolentibus ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ obedire.

Leges Pontificiæ quid diſponãt de bonis hæreticorum confiſcatis.

De bonis ergo hæreticorum confiſcatis, ac de eorũ diuiſione, & applicatione per leges eccleſiaſticas & conſtitutiones Papales diuerſis temporibus, per diuerſos ſummos Romanos Pontifices ſequentia potiſſimum reperio conſtituta.

Innocentij III. cõſtitutio anno 1199. ſiue 1200.

Primum dominus Innocentius Papa III. anno Domini MCXCIX. ſiue MCC. Pontificatus ſui anno ſecundo, apud Lateranum octauo Kalend. Aprilis conſtituit, vt bona hæreticorum confiſcarentur, ſicut per leges ciuiles iam fuerat conſtitutum, et in terris Eccleſiæ applicarentur fiſco Eccleſiæ, in terris vero Imperij fiſco iudicis ſæcularis; idque obſeruari præcepit etiãſi hæretici filios haberent catholicos, qui non ſuccedunt in bonis paternis, quemadmodũ de iure ciuili ſuccedebãt. ſicut paulo antea demonſtratum eſt. Atq; hoc conſtituit Innocentius in epiſtola quadam Decretali incipien. Vergentis in ſenium. directa clero, cõſulibus, & populo Viterbien. et habetur in eius Regeſto lib. 2. ex qua deſumitur fragmentum relatum in c. Vergentis extra de hæret. quod Eymericus recitat in hac quæſtione.

Eadem bonorum confiſcatio paucis poſtea annis, videlicet, anno Domini MCCXV. decreta fuit in cõcilio Lateranen. ſub Innocentio III. c. 3. & refertur in c. excommunicamus. el 1. §. Damnati vero. extra de hæret. conſtituta tantum differentia inter bona hæreticorum laicorum, & clericorum, de qua ibi ſcriptum eſt his verbis: Ita quòd bona huiuſmodi dãnatorum, ſi laici fuerint, confiſcentur: ſi vero clerici, applicentur Eccleſijs, à quibus ſtipendia receperunt. hæc ibi.

Innocentij IIII. conſtitutio anno 1252.

Inde dominus Innocentius Papa IIII. anno Domini MCCLII. Pontificatus ſui anno nono apud Peruſium idibus Maij, per conſtitutionem, cuius initium eſt: Ad extirpanda. bona hæreticorum confiſcata in tres partes diuidenda iuſſit, & applicanda eo modo, quo ibidem continetur in hæc verba: Teneatur inſuper Poteſtas ſeu Rector omnia bona hæreticorum, quæ per dictos officiales fuerint occupata ſeu inuenta, & condemnationes pro his exactas diuidere tali modo: vna pars deueniat in cómune ciuitatis vel loci: Secunda in fauorem & expeditionem officij detur officialibus, qui tunc negotia ipſa peregerint: Tertia ponatur in aliquo tuto loco, ſecũdum quod dictis diœceſano & Inquiſitoribus videbitur reſeruanda & expendẽda per cõſiliũ eorũdẽ in fauorẽ fidei, & ad hæreticos extirpandos, nó obſtante huiuſmodi diuiſioni ſtatuto aliquo condito aut condendo. hactenus ibi.

Conſtitutio Alexandri IIII. anno 1259.

Poſtea vero Alexãder Papa IIII. qui Innocentio IIII. proxime ſucceſſit in Põtificatu, anno Domini MCCLIX. Pontificatus ſui anno quinto, ſecundo Kalend. Decemb. apud Anagniam per conſtitu-

tionem ſimiliter incipiē. Ad extirpanda. *ſimilem fecit diuiſionem bonorum confiſcatorum propter hæreſim, quæ cum Innocentiana conſtitutione & diuiſione omnino conuenit.*

Alia Alexandri IIII. conſtitutio anno 1260.

Idem *Alexander* IIII. *anno Domini MCCLX. Pōtificatus ſui anno ſexto, octauo Kalend. Octobris, Genuę per extrauagantem incipien.* Diſcretioni veſtrę. *conceſſit Inquiſitoribus in Romana prouincia et adminiſtratione Beati Franciſci, ut bona hęreticorū, & aliorum de quibus ibi, venderent, & pretium ad opus Romanæ Eccleſiæ conſeruarent, in hęc verba:* Diſcretioni veſtræ, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, vendendi ac diſtribuendi libere bona hæreticorum, eorumq; fautorum credentium, receptatorum, & defenſorum publicata iam ſeu confiſcata, & in poſterum publicanda, & confiſcanda, prout commiſſo vobis fidei negotio expedire videritis, ita quòd eorum pretiū ad opus Romanæ Eccleſię conſeruetur, necnon & contradictores ſuper hoc per cenſuram eccleſiaſticā, appellatione poſtpoſita compeſcendi, plenam & liberam concedimus auctoritate præſentium facultatem. *hęc ibi.*

Clementis IIII cōſtitutio ãno 1265

Ad hæc Clemens Papa IIII. qui proxime ſucceſſit Alexādro IIII. *eandem illā trimembrē diuiſionē fecit, anno Domini MCCLXV. apud Peruſium Pontificatus ſui anno primo, tertio nonas Nouēbris per conſtitutionem incipien.* Ad extirpanda. *in ea tamē cōſtitutione explicatius bona hęc declarātur, habet autē ita:* Teneatur inſuper Poteſtas, Capitaneus, Conſul, ſeu quiuis alius Rector, omnia bona hęreticorum, & receptatorum eorū, quę per dictos officiales fuerunt occupata, ſeu inuenta, & condemnationes pro his exactas: necnon & lignamina, lapides & tegulas domorū & turrium, quę occaſione hæreſis deſtruentur: & bona tam mobilia, quàm immobilia, quæ eadem occaſione confiſcabuntur, diuidere tali modo: Vna pars, &c.

Conſtitutio Bonifacij octaui anno 1295.

Iā Bonifacius Octauus ad annos Dñi MCCXCV. parū plus, per cōſtitutionem ſuā relatā in c. Cum ſecundum leges. *de hęret. li. 6. ſimiliter declarauit atque conſtituit, vt bona hæreticorū ipſo iure eſſent cōfiſcata: vetuit tamen ne apprehenderentur, ſeu occuparentur per dominos temporales, antequā per iudices legitimos eccleſiaſticos ſuper crimine hęreſis eſſet pronuntiatū, eius conſtitutionis verba ita habēt:* Bona hæreticorum, (qui grauius, horribilius, ac deteſtabilius, quàm prædicti delinquunt) ipſo iure de Fratrū noſtrorum conſilio decernimus confiſcata. Confiſcationis tamen huiuſmodi executio, vel bonorum ipſorum occupatio fieri non debet per principes, aut alios dominos temporales (iuxta Gregorij Papę prædeceſſoris noſtri declarationem) antequam per Epiſcopum loci, vel aliā perſonam eccleſiaſticam, quæ ſuper hoc habeat poteſtatem, ſententia ſuper eodem crimine fuerit promulgata. *hactenus ibi.*

Conſtitutio Benedicti xj. anno 1303.

Benedictus xj. extrauaganti quadam incipiente: Ex eo. *relata tit. de hæret. inter communes, directa Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis in Lombardia, anno Domini MCCCIII. ſexto nonas Martij Pontificatus ſui anno primo apud Lateranum, vt apparet ex originali, quod vidimus in inquiſitione Bononienſi, conſtituit, ne Epiſcopi poſcerent partem partis deputatę officio Inquiſitionis de bonis confiſcatis, neve rationem exigerent ab Inquiſitoribus, ſed eā redderent Inquiſitores cameræ Apoſtolicę, aut alij prout in dicta extrauaganti continetur in hęc verba:* Rationem autem iidem diœceſani prouentuum obuenientium ex Inquiſitionis officio à vobis, non obſtante aliqua cōſtitutione, conſuetudine, vel mandato contrarijs non expoſcant: Sed eam Cameræ noſtrę vel alij, cui nos vel ſucceſſores noſtri Romani Pontifices mandaremus reddēdam, reddatis: quæ generaliter obſeruari iubemus. *hactenus ibi.*

Inquiſitores cui teneātur reddere rationem.

Sed ex his verbis iudicio noſtro non poteſt certo colligi, bona hæreticorum confiſcata, applicata ſiue applicanda eſſe Cameræ Apoſtolicæ, ſed hoc ſolum, videlicet, Inquiſitores non teneri ad reddendam rationem Ordinarijs ſiue Epiſcopis, qualiter ſcilicet expendant illam partem bonorum confiſcatorū, quæ ſancto officio applicatur, ſed ſolum eam rationē reddendam eſſe Cameræ, ſiue Præfecto Cameræ Apoſtolicæ, aut illi, cui id Romani Pontifices commiſerint. quòd rationi eſt conſentaneum: nam cum Inquiſitor ſit delegatus Papæ, & ob id in cauſa delegata Ordinario minime ſit inferior, cap. ſane lo 2. extra de offic. iud. deleg. non eſt æquum, eum obligari ad reddendam rationem diœceſano de ea parte bonorum confiſcatorum, quę officio Inquiſitionis applicatur.

Clemētis V. conſtitutio anno 1306.

Poſt Benedictum Vndecimum Clemens V. circa annos Dñi MCCCVI. In concilio Viennenſi (& refertur in Clemen. 2. de hęret.) vetuit ne bona Eccleſiarum ob delictū Clericorū confiſcarentur in hæc verba: Nec ſcienter attentent Eccleſiarum bona ob clericorum delictum prædicti occaſione oſtenſa fiſco etiam Eccleſię applicare. *hactenus ibi.*

Hæc ſunt magis pręcipua et inſignia decreta tam Pontificia ſiue eccleſiaſtica, quàm Imperatoria ſiue ciuilis, de bonis hæreticorum confiſcatis, & eorū diuiſione & applicatione loquentia, ex quibus redditur difficilis hæc controuerſia de diuidendis, ſeu applicandis bona hæreticorum confiſcatis, aut confiſcādis; & cū multorum inſignium virorum ingenia in ea declaranda, elaborauerint, nondum tamen conſtitit, quid inuiolabiliter tenendum eſſe videatur.

Eymerici opinio.

Eymericus ergo, vt initio huius commentarij diximus, tum in hac, tum etiam in quæſtione ſequenti ſimpliciter affirmat, bona laicorum hæreticorum confiſcata ad ſæculares principes & dominos temporales pertinere. ad quam ſententiam ſtabiliendam vbique vtitur deciſione cap. Vergentis. extra de hæret.

Rolandi à Valle opinio.

Rolandus à Valle in pręcitato conſilio 8. lib. 3. poſtquam commemorauit multorū de hac re opiniones, ita ſentire videtur: bona hæreticorum ſæcularium confiſcata ad dominum temporalem ſpectant, per textum in cap. Vergentis. & in cap. excommunicamus el 1. §. Damnati. extra de hæret. & in cap. cum ſecundum leges. de hæret. lib. 6. niſi certę conſtitutiones Papales extarent in contrarium, per quas aliter diſponeretur: nam tunc ita applicanda forent ſicut per tales conſtitutiones caueretur. addidque conſiderandum eſſe diligenter, an tales

conſtitu-

conſtitutiones ſint certa & legitime publicatæ, et an reſtringantur ad aliqua loca particularia, vel extendantur ad quaſcunque prouincias: ſi enim hæc nō reperiantur in talibus conſtitutionibus, tunc bona laicorum hæreticorū cōfiſcata, domini temporalis fiſco ſunt applicanda iuxta diſpoſitionem iuris in dicto c. Vergentis. extra de hæret.

Illud item adiungit Rolandus, conſtitutiones has nunquam vſu fuiſſe receptas. & ob id nequaquam fore obſeruandas. atque hoc in ſumma ſentit Rolandus.

Burſati opinio.

Burſatus vero in prędicto conſil. 43. nu. 43. verſ. Quare cum ex ſupradictis. *hanc controuerſiam ita cōcludit: vbi adſunt decreta in ſpecie conceſſa alicui ciuitati circa dicta bona diſponētia, illa ſunt omnino & inuiolabiliter obſeruanda, omiſſa omni alia iuris et conſtitutionum diſpoſitione: quòd ſi nulla talia decreta particularia reperiantur, tunc particularis loci conſuetudo attendenda eſt, & iuxta eam bona confiſcata ſunt applicanda vel diuidenda. Sin autem nulla vel priuata decreta, vel conſuetudo extent, tunc in terris Eccleſiæ Romanæ ſubiectis, dimidia bonorum confiſcatorum curię Romanę, altera vero officio Inquiſitionis applicanda eſt: in alijs autem terris imperij reſpectu Italiæ obſeruanda eſt conſtitutio Innocentij IIII. Alexandri IIII. & Clementis IIII. de triplici bonorum diuiſione, quam paulo antea tradidimus, quoniam illę conſtitutiones ad terras Italię tantum fuerunt tranſmiſſę: Sed in locis extra Italiam, in quibus nec decreta particularia, nec conſuetudines locales habentur, ius commune eſt ſeruandum, ſicut à Rolādo à Valle in dicto conſil. 8. lib. 3. ſcriptum eſt. Et hęc eſt Burſati ſententia.*

Ego vero, vt breuiter meam ſententiam proferam, primum omnium libenter ſubſcribo horum virorum doctorum opinioni, quatenus dicunt conſtitutionibus Papalibus eſſe deferendum, ſi tales tamen conſtitutiones certę & legitimæ reperiantur. ceterū non probo quod Rolandus à Valle in dicto conſil. 8.

Rolandi dictum expenditur.

D *lib. 3. nu. 34. ait, non eſſe faciendum fundamentum in dictis conſtitutionibus & extrauagantibus cum non appareant: nam præterquam quòd frequenter à doctoribus citantur in dicto c. cum ſecundum leges. de hæret. lib. 6. eas viderunt Reuerendiſſimi domini Cardinales Inquiſitores generales in vniuerſa reſpub. Chriſtiana, vidimus & nos authenticas & originales plumbeas, eorumdemq; dominorum iuſſu in fine huius operis imprimendas curauimus: quamquam ergo non viderit Rolandus, non tamen decuit ita audacter eas in dubium reuocare. quare quantū ad hanc partem attinet, ceſſat nunc prorſus hęc controuerſia de viribus ſeu valore & robore earum: et*

E *qui modo de illis dubitaret, de qualibet etiam certa alia re imprudenter, ne dicam impudenter, dubitare poſſet.*

Ad hæc minime probat Rolandus has conſtitutiones vnquam fuiſſe vſu receptas, & qua facilitate leuiter id dixit, ſeu verius effutiuit, eadem facilitate refellitur. certe ego hoc ſcio iuſſiſſe Romanos Pontifices diligenter vt obſeruarētur, & frequenter obſeruatas fuiſſe credimus à catholicis populis à præſentia Papæ non longe diſtantibus.

A *Præterea non arbitror audiendum aut recipiendum id, quod in prędicto conſil. 43. lib. 1. nu. 51. & ſeq. Burſatus affirmat, videlicet, prędictas Innocentij IIII. & Clementis IIII. conſtitutiones, in quibus de triplici illa bonorum diuiſione agitur, locum tantum habere, aut obſeruandas eſſe in Italia, cum ad Inquiſitores Italiæ ſolum tranſmiſſæ fuerint. hoc enim, ſi verū eſſet, facile poſſent infinitæ prope leges & canones reſtringi vel ad certas prouincias, vel ad certas diœceſes, & priuatas ciuitates, cum ſępe legum & canonum conditores leges & conſtitutiones condentes vni vel pręſidi, vel iudici, vel pręfecto, vel primati, vel Patriarchæ, vel Eiſcopo, vel*

Burſati dictum perpenditur.

B *Collegio, vel vniuerſitati reſcribant, vt notiſſimū eſt legenti titulos, ſiue inſcriptiones legum, pręſertim Codicis, & canonum, præſertim in Decretalibus Romanorum Pontificum Epiſtolis.*

Extrauagantes de hæreticis loquētes, an vbiq; ſeruari debeāt.

Nec obſtat ſi dicatur illa in corpus iuris eſſe relata, ac propterea ad omnes extendi et applicari: ſecus autē de noſtris extrauagantibus, quæ non ſunt in corpore iuris clauſę, quoniā reſpōdetur nihil hoc impedire quo minus omnes obligent, cū nominatim & expreſſe conſtitutū ſit, omnes conſtitutiones & extrauagantes contra hæreticā prauitatē editas, etiāſi in corpore iuris non contineantur, obſeruādas eſſe, c. vlt. §. vlt. de hęret. lib. 6. Clem. 1. §. vlt. de hęret. ad

C *quod eſt textus valde notandus in l. Ariani. §. cunctis quoque legibus. C. de hęret.*

Iam ſi verum eſſet quod Burſatus ſcribit, facile multa Inquiſitorum priuilegia fauore fidei conceſſa ruerent, aut in dubium reuocarentur, cum interdū Inquiſitoribus ordinis Fratrum Prædicatorum, interdum Inquiſitoribus ordinis Fratrum Minorū cōcedantur; quæ profecto non reſpiciunt tantum Inquiſitores eius ordinis, ſed cum in fauorem fidei concedantur, omnibus pęnitus Inquiſitoribus competūt, cuiuſcunq; ordinis aut gradus exiſtant. Quod recte annotauit Nicolaus Eymericus ſupra parte 2. qui poſtquam retuliſſet varias illas litteras & extra-

D *uagantes Apoſtolicas pro officio ſanctę Inquiſitionis, dixit, omnia & ſingula Apoſtolica priuilegia, quę in prędictis litteris Apoſtolicis Inquiſitoribus Aragoniæ conceduntur, haberi etiam et generaliter concedi per alias litteras omnibus & ſingulis quibuſcumque Inquiſitoribus.*

Ad hęc, multa ſunt capita & decreta in his extrauagantibus Innocentij IIII. & Clementis IIII. (vt de his nunc cum Burſato agam) quæ ſi quis dicat in Italia ſolum fore obſeruanda, ridiculū proculdubio ſe præbebit, qualia illa ſunt de capiendis et cuſtodiendis hęreticis, aut deducendis, ſicut Inquiſitoribus viſum fuerit: de puniendis eiſdē relictis curię ſę-

E *culari per ſæculares magiſtratus, & alia ſimilia, quæ quis audeat dicere extra Italiam non eſſe obſeruāda, propterea quod ſolū ad Italię Inquiſitores illę extrauagantes fuerint deſtinatæ?*

Propterea vero Romani tunc Pontifices ad Inquiſitores Italiæ reſcripta illa tranſmiſerunt, quoniam eo tempore in Italia frequentes erant Inquiſitores contra inſtantes hæreſes Patarenorum Catharorum, Leoniſtarum, & aliorum hæreticorum, qui maxime Italiæ partes infeſtabant, ſopitis iam & extinctis aliquantulum hæreſibus Valden-

Cur Romani Pontifices multas extrauagantes direxerint Inquiſitoribus Italię.

Tt 2 ſium

ſium ſiue Pauperum de Lugduno, quas paulo antea ſedes Apoſtolica per multorum inſignium virorum, & praſertim Beati Dominici prædicationem in Gallia Narbonenſi repreſſerat, vt conſtat ex his quę cum Eymerico diximus ſupra parte 2. quęſt. 13. & alibi multis locis. quamobrem quę tunc ad eos Inquiſitores reſcribentes ſtatuebant, ab alijs quoque aliarum prouinciarum Inquiſitoribus, ſi affuiſſent, obſeruari volebant pij & prudentes Romani Pontifices: & ad Italię Inquiſitores ideo tunc ea relata fuerunt, quia illi ea prouiſione & conſtitutionibus maxime indigebant: quod ſi alibi eadem contingerent, idem ius ibi ſeruandum eſſet, vt in caſu valde ſimili recte ſcripſit Accurſius in authent. Caſſa & irrita in verbo, Per totam Italiam. C. de ſacroſan. Eccleſ.

Quod per Pontificias extrauagantes ſancitum eſt de bonis hęreticorum confiſcatis, vbique ſeruandum eſt.

Quare vt ad inſtitutum reuertar in locis etiam extra Italiam, in quibus per particularia ſeu priuata Pontificum decreta nihil conſtitutum extat de diuiſione ſeu applicatione bonorum confiſcatorũ, quod ab Innocentio IIII. Alexandro IIII. & Clemente IIII. de triplici diuiſione fuerat ordinatum, obſeruandum crederem et cuſtodiendum tamquam legem vbique loquentem, & quoſlibet, quibus competere poteſt obligantem.

Itaque omiſſa diſpoſitione iuris antiqui in cap. Vergentis. extra de hæret. dominus temporalis ſi in fauorem ſancti officij actu præſtet ea, aut alia æquipollentia, aut maiora aut ſimilia illis, quę per dictas conſtitutiones poſtulantur, tertiã bonorum confiſcatorum partem habere poterit, aut etiam plus, ſi ita Papa conceſſerit, aut ſciens permiſerit.

Hinc conſequitur recte in Hiſpania, bona damnatorum de hęreſi applicari fiſco regio, vt teſtatur Couarruuias lib. 2. variar. reſolut. c. 9. num. 12. & iuſte poſſe applicari affirmat auctor repertorij Inquiſitorum, in verbo, Diuiſio bonorum. circa finem. quoniã Rex noſter Catholicus nõ modo curã habet conſtituendi prętorium ſiue ſapientiſſimum Senatum, qui in regis curia omnes cauſas totius Hiſpanię ad huius criminis punitionem pertinẽtes tractat, cui præeſt vnus ex magnis Hiſpanię præſulibus, verumetiã Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis, quos pręſul ille auctoritate Pontificia conſtituit ac mittit per totam Hiſpaniam ad extirpandam hęreticę prauitatis labem, abunde ſubminiſtrat expenſas, & quęcunque neceſſaria, quę ſi ceteri domini temporales abunde & ſufficienter Inquiſitoribus & eorum miniſtris pręſtarent, iuſtum quidem eſſet, vt de bonis confiſcatis participarent.

Rex Catholicus in Hiſpania abũde prouidet Inquiſitoribus.

Domini temporales non præſtãtes Inquiſitoribus neceſſaria, an debeant partem tertiam habere de bonis cõfiſcatis.

Cum autem in multis locis domini tẽporales non præſtẽt Inquiſitoribus illas impenſas nec actu, ſubeant illa onera & labores, aut alia his ſimilia, quę Innocentius IIII. & Alexander IIII. & Clemens IIII. præſtari iuſſerunt, equidem non video quo iure, quave ratione aut cauſa poſſint habere tertiam illam bonorum confiſcatorum partem. illis per eas conſtitutiones aſſignatam: neque enim ob aliam cauſam conceſſa eis fuiſſe videtur, niſi quia labores illos & onera ſubibant. quę cum hodie regulariter non pręſtent, poſtquam onus non ſuſtinent, commodum reportare non debent. quod & ratio naturalis & æquitas poſtulat. c. qui ſentit. de regul. iuris lib. 6. l. ſecundum naturam. ff. de regul. iuris.

A Quia vero ſi domini temporales bona hęreticorum confiſcata occuparent, facile poſſet contingere, vt ijdem non prouiderent abunde Inquiſitoribus & eorum miniſtris in omnibus neceſſarijs ad promotionem ſancti officij, vnde res fidei non mediocriter lędi poſſent, proinde illud ſẽper veriſſimũ eſſe putaui, quod Lodouic⁹ Bolognin⁹ grauis iuriſconſultus & multæ eruditionis cõſuluit, vt refert Tabiẽſis in ſumma, verbo, hęreticus. §. 6. videlicet, omnia bona confiſcata applicari debere ad promotionem & vtilitatem ſancti officij, ſicut in Hiſpania data eſſe teſtatur Simancas de catho. inſtit. tit. 9. de bonis hęreticorum. num. 132. quamuis aliud ſcripſerit Couarruuias lib. 2. variar. reſolut. cap. 9. num. 12. vt paulo antea diximus. quod propterea omnino ſeruandum fores, quoniam hodie vt in Clemen. 1. de hæres. conſtitutum fuit, Inquiſitores proprios habent carceres, familiam propriam, & proprios notarios & miniſtros, quibus maiori ex parte domini temporales nec alimenta, nec ſalarium præbere ſolent. immo vero quandoque rogati nolunt quidquam perſoluere: quinimmo ſi Inquiſitor domini ſæcularis ſatellites, aut apparitores aut milites interdum petat pro negotijs fidei exequendis, reis capiendis, aut deducendis, id ea gens non aliter exequi vult, niſi ab Inquiſitore ſatisfactionem & pretium impenſi ſeruitij accipiat.

Omnia bona cõfiſcata applicari debẽt ad promotionẽ ſancti officij.

B

Inquiſitores nũc proprios habent carceres & miniſtros.

C Quòd ſi quis conſuetudinem mihi obijciat circa huiuſmodi bona occupanda ſiue apprehendenda, reſpondebo non facile putare me talem conſuetudinem ſeruandam eſſe: niſi fuerit rationabilis & legitime præſcripta, cap. fin. extra de conſuet. & niſi fuerit conformis iuribus et Papalibus cõſtitutionibus. quoniam ſæpe domini temporales de facto ea faciunt atque inuadunt, quæ de iure licite facere nõ poſſunt. et contra imbelles Inquiſitores non difficulter obtinent quod in ſuis dominijs ac terris cupiũt et de facto poſſunt. quare niſi cõſuetudo habuerit qualitates, quas proxime dixi, ſuſpecta merito & illicita haberi poterit, nec erit ſeruanda.

Conſuetudo circa bona cõfiſcata occupanda an ſeruari debeat.

D Et quamquam ſentiam omnia hæc bona confiſcata aſſignanda eſſe ſanctæ Inquiſitionis officio, ex cauſa tamen quandoque aliter poſſunt expendi et applicari ad alios pios vſus, ſicut ad impenſas belli cõtra infideles, aut ad alias ſimiles & reipublicæ Chriſtianæ vtiles, quemadmodum tempore Catholicorum Regum Hiſpanię Ferdinãdi & Iſabellæ magna pars bonorum ob hęreſim confiſcatorum applicata fuit bello, quod aduerſus Sarracenos Granatenſes gerebatur, vt teſtatur auctor Repertorij Inquiſitorum in verbo, Diuiſio bonorum. Et hoc modo accipi

E poſſet extrauagans illa Alexãdri IIII. quæ incipit: Diſcretioni veſtrę. cuius ſeriem paulo antea retulimus, per quam iubet Papa Inquiſitoribus Romanæ prouincię & adminiſtrationis beati Franciſci, vt bona hæreticorũ vendãt, & pretiũ conſeruẽt ad opus ſeu fabricã Romanæ Eccleſiæ. ceſſante vero rurſus ea cauſa, officio Inquiſitionis ſunt integre applicanda.

Quid autem iudicem de opinione illorum, qui dicunt dimidiam partem bonorum confiſcatorum attribuendam cameræ Apoſtolicæ, & alteram dimidiam officio Inquiſitionis, alibi explicaui. interim

videto

videto Tabienſem in ſumma, verbo, hæreticus. §. 6. Campegium apud Zanchinum c. 26. & Burſatum in dicto conſil. 43. nu. 45. verſ. Et quod hodie.

Ad Papam ſpectat diſponere de bonis hęreticorum etiā laicorum confiſcatis.

Neq; his quæ hactenus diximus, obſtat ſi dicatur, non ſpectare ad Romanum Pontificem in terris ſibi temporaliter non ſubiectis, diſponere de rebus aut bonis hæreticorum laicorum, ſed id totum ad dominos temporales pertinere; quoniam reſpondetur hoc falſum eſſe, ne dicam impium & blaſphemum; nam vt ſupra dicebamus, iudicare de hæreticis & pertinentibus ad eos, ad Eccleſiam ſpectat, cum ſit hęreſis crimen mere eccleſiaſticum; quòd autem bona eorum publicentur, inter pœnas hęreticorum numeratur: de hoc ergo ſtandum eſt Pontificum & Eccleſię legibus.

Rurſus occupatio bonorum acceſſorium eſt ad ſententiam damnationis hęreticorum, quod eſt principale, vt ſcribit Geminianus in c. cum ſecundū leges. de hæret. lib. 6. acceſſorium autem iuxta naturā principalis iudicatur, c. acceſſorium. de regul. iuris lib. 6. cum itaque hoc crimen ſit mere eccleſiaſticum, c. vt inquiſitionis. §. prohibemus. de hęret. lib. 6. vbi prohibetur iudicibus ſæcularibus, ne de eo quoquo modo cognoſcant, inde fit, vt nec de bonis hęreticorū cognoſcere debeant, aut illa occupare poſſint, ſed id totum ad iudicium Eccleſiæ ſpectat. nec quicquā amplius de illis diſponere poterit, quàm per Eccleſiam eis fuerit conceſſum.

Ad hęc ex ſerie Pontificiarum conſtitutionum, quas ſupra retulimus, ſatis conſtat Romanos Pontifices de bonis hæreticorum ſemper libere diſpoſuiſſe, quod vtique non feciſſent, niſi talem haberent poteſtatem.

Papa laicos quoslibet & pīcipes peccātes punire poteſt, & dignitatibus priuare.

Pręterea Romanus Pontifex ratione latiſſimæ ſuæ iuriſdictionis et poteſtatis, non ſolum poteſt coercere quoſlibet laicos inferioris ordinis peccantes, ſed etiam Principes, quos poteſt dignitatibus ſuis priuare, cap. ad abolendam. §. Statuimus. extra de hæret. tradit gloſſa & doctores in dicto c. Vergentis. de hęret. inde videmus ac ſcimus Papam priuare Reges ſuis regnis cap. alius. 15. q. 6. & docet copioſe Turrecremata in ſumma de Eccleſia lib. 2. c. 114. poterit ergo eorum bona confiſcare, et cui voluerit applicare.

Applicatio bonorū confiſcatorū fieri debet Eccleſię cui facta fuit iniuria.

Quòd vero hæc applicatio bonorum confiſcatorum Eccleſiæ fieri debeat, & potiſſimum ei tribunali & officio, quod in hæreticos animaduertit, rationi eſt valde conſentaneum. cum enim hæretici Eccleſiam offendant, & eam inſigni afficiant iniuria, eidē læſæ principaliter ſatisfaciendum eſt, vt notat Felynus in c. Vergentis. extra de hæret. pro quo facit illud Iacobi Butrigarij pronuntiatum in l. quicumque. C. de hęret. dicens, quòd vbicumque delictum eſt eccleſiaſticum, & bona ſunt publicanda, ea debent applicari Eccleſię.

Rurſus non obſtat dicere, quòd ſi hæc bonorum applicatio deberet fieri Eccleſiæ, ſiue ſancto officio Inquiſitionis, facile poſſet contingere, quòd vbi eſſet multitudo hęreticorum, illis damnatis paulatim omnia bona deuenirent ad ſanctum officium, & ita domini temporales grauiter læderentur, quoniam reſpondeo immo hinc oriri debere effectum contrariū, nam facile hoc non timebunt domini temporales,

A *ſi ſtuduerint ac operam dederint ne hęretici in ſuis terris libere agant, quos ſi extirpauerint, longe erunt ab hoc timore; ſin autem ſecure agere permiſerint, indigni ſunt, vt bona eorum confiſcata ad eos deuoluantur.*

An valeat ſtatutum domini temporalis diſponentis de bonis hęreticorum confiſcatis.

Poſtremo illud adiungam, quod à me aliquando quæſitum ſcio, an domini ſæculares poſſint condere ſtatuta, quibus caueant, qualiter diuidenda vel applicanda ſint bona hæreticorum confiſcata. & breuiter reſpondeo talia ſtatuta facta abſq; Romani Pontificis conceſſione inualida eſſe, & penitus viribus carere, tamquā diſponentia de re non ſpectāte ad dominos tēporales, ſed potius ad Eccleſiam, vt conſtat
B *ex ſuperioribus. Quare ſi diſponerent verbi gratia, ne Inquiſitores bona confiſcata, aut aliquam eorum partē habeāt, aut vt nullo pacto de ijs ſeſe intromittant, præterquam quòd ita diſponentes inualide conſtituunt, velut impeditores ſancti officij puniri poſſent, argumento textus in c. ſtatutum el 1. cum ibi notatis per gloſſam & Doctores de hæret. lib. 6. Quòd ſi conſtituerent, vt vel omnia officio Inquiſitionis tribuerentur, vel aliter ſeruatis Papalibus conſtitutionibus expenderentur, tunc alia ſtatuta quia ſancto officio fauerent, aut conformia forent iuri Pontificio, recipi poſſent.*

Caueant tamen Inquiſitores, nedū partes ſuas in
C *hac cauſa tueri cupiunt, odium dominorum temporalium in ſe concitent, abſq; quorū beneuolentia, & fauore vix quandoq; munus ſuum exercere poſſunt: quare cum de his magna fuerit controuerſia, recte facient ſi ſupremum inquiſitionis prætorium conſuluerint; rectius vero facturos exiſtimo principes & dominos ſæculares, ſi Inquiſitorum partes fouerint, eiſque detulerint: niſi enim cauſa fidei in tuto ſit, & hęreſes extirpentur, regna & dominia nequeunt diutius in pace conſiſtere, nec conſeruari, vt copioſe demonſtraui lib. 2. de cauſis vnde hęreſes oriuntur, & de remedijs quibus extirpantur.*

Ex omnibus ergo ſupradictis apparet, quid de
D *bonis confiſcatis hęreticorum laicorum cenſendum, ac diſponendum videatur. Ceterum, quia cum de lucro captando agatur, ſcio futuros eſſe multos, quibus noſtra hęc placita diſplicebunt, pręſertim cum homines facilius ſequantur eorum doctorum opiniones & ſententias, quę ſuis votis & deſiderijs fauent, quamuis ſint contra veritatem, aut contra vtilitatem, honorem, & incrementum ſacroſancti officij Inquiſitionis, propterea cuperem omnino, vt ſanctiſsimus dominus Papa, lege lata, ſanciret ac conſtitueret, quid omnino ſeruandum foret circa confiſcatorum bonorum propter hęreſim applicationem aut diuiſionem, ſingulatim declarando omnem caſum, qui incidere poſſet, et exprimendo, con-*
E *tra dominorum temporalium, ſi aliquam partem de bonis confiſcatis habere vellent, vt ita tandem omnes controuerſiæ componerentur, lites ceſſarent, & iuriſperitorum reſponſa tacerent, quorum fortaſsis nonnulli humano affectu ducti, illis fauent à quibus temporale aliquod commodum vel acceperunt, vel accipere ſperant.*

Bona damnatorum de hæreſi an pertineant ad Epiſcopos in locis vbi nō ſunt Apoſtolici Inquiſitores.

Poſtremo ex prædictis videtur inferendum, in eis locis, in quibus non ſunt adhuc Apoſtolici Inquiſitores conſtituti, bona damnatorum de hęreſi

applicanda eſſe fiſco Epiſcopi diœceſani, qui cauſam fidei tractans hæreticos punit, non obſtãte quòd Epiſcopus debeat ſuis ſtipendijs & impenſis in hæreticos animaduertere, per extrauagan. Ex eo. tit. de hęret. inter communes. Epiſcopus enim ſeu Prælatus diœceſanus fiſcum habere dicitur, vt notat gloſſa in c. quia diuerſitatem. extra de conceſſione præben. vbi id notãt Antonius de Butrio nu. vlt. circa finem: & Ioannes de Imola num. 12. verſ. & nota bene ex gloſſa. & alij quos refert Couarruuias lib. 2. variar. reſolut. c. 9. nu. xj. verſ ſeptimum, aduertendum eſt. Ceterum hęc bona in vſus pios per Epiſcopũ conuertenda eſſent niſi dicas ad fiſcum Romanæ Eccleſię pertinere, vt alibi indicauimus.

QVAESTIO CX.

An bona hæreticorum impœnitentium vel relapſorum confiſcanda ſint ab Epiſcopo & ab Inquiſitore, &c.

Centeſima decima quæſtio eſt: Vtrum Epiſcopus & Inquiſitor bona laicorum hæreticorum impœnitentiũ, ſeu relapſorum, relictorum brachio ſæculari, debeant eorum dominis condemnare, vel ipſo facto, quo vt tales relinquuntur, ſint de iure eorum dominis confiſcata?

Reſpondemus, quòd confiſcatio bonorum hæreticorum laicorum, vt dictum eſt ſupra quęſtio. proxi. & patet c. Vergentis. extra de hæret. nõ eſt fienda per iudices eccleſiaſticos, ſed per Poteſtates & Principes tẽporales, licet poſſint cogi per eccleſiaſticos iudices per cenſurã eccleſiaſticam, vt eã exequantur: quæ quidẽ fienda eſt per eoſdẽ, cũ aliqui hęretici iudicantur vt relapſi, & traduntur curiæ ſæculari, vt patet in c. Vergentis. extra de hęret. & c. Super quibuſdam. de verb. ſignif.

Hodie ſecus eſt quã nõ natura.

Et quia hæc quæſtio indirecte pertinet ad Inquiſitores, ſed directe ad dominos tẽporales, ideo dimittatur.

COMMENT. CLIX.

In hac quęſtione Eymericus in ſua opinione perſiſtit, videlicet bona hæreticorum laicorum confiſcanda eſſe per poteſtates & principes ſæculares, & eiſdem etiam applicanda; de quo articulo quid mihi ſentiendum videatur, abunde explicui ſuper proxima præcedenti quæſtione.

Illud hoc loco admonebo, quod recte Eymericus obſeruat, ex c. Vergentis. extra de hæret. nempe principes ſæculares cogi poſſe per cenſuram eccleſiaſticam, vt bonorum confiſcationem exequantur. Equidem raro huic cenſuræ locum eſſe putarem, ſi bona confiſcata eſſent applicanda dominis temporalibus; cum ſponte cupiditate habendi ad illa apprehendenda eos excitandos credam. Verũ ſi cum officio Inquiſitionis ſunt applicanda, forte contingat hęredes, aut amicos, aut conſanguineos eorum, quorum bona fuerunt confiſcata, ea bona nolle reſtituere, cogendi ſunt ad ea exhibenda per cenſuram eccleſiaſticam, & ſi opus fuerit, vi compelli debent, etiam ſi opus fuerit, inuocato auxilio ſæculari, argumento huius textus.

Qui detinẽt bona cõfiſcata, ad ea exhibẽda & eccleſiaſtica cẽſura & vi cõpelli poſſunt.

QVAESTIO CXI.

An propter hæreſim maritorum dotes vxorum ſint confiſcandæ.

Centeſima vndecima quęſtio eſt: Vtrũ Epiſcopus & Inquiſitor propter hęreſim maritorũ, dotes vxorum catholicarum debeant confiſcare?

Reſpondemus, vt dictũ eſt ſupra quæſt. proxima, ꝙ non intereſt Epiſcoporum, nec Inquiſitorum, dominis temporalibus bona hæreticorũ confiſcare, ſed ipſo iure ſunt confiſcata.

An autem propter hæreſim maritorum dotes vxorum catholicarum ſint confiſcatę, dicendum eſt, vt in c. Decreuit, de hæret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Decreuit felicis recordationis Innocẽtius Papa quartus, quòd propter hæreſim maritorũ vxorum catholicorum dotes non debeant cõfiſcari. Quod intelligendum fore cẽſemus, niſi forte mulieres ipſæ cũ viris matrimonia cõtraxiſſent, quos hęreticos tunc ſciebant.

Relat. ſupra pag. 109.

COMMENT. CLX.

Potiſſima huius quęſtionis concluſio eſt, Dotes vxorum ob hęreſim maritorum non confiſcari, niſi quando cum hæreticis ſcienter contrahunt matrimonium.

De hac materia differunt Zanchinus tract. de hæret. c. 25. nu. 4. Locatus in opere iudiciali verbo, pœna. nu. 9. verſi. ſeptimo vxores Carrerius tract. de hæret. nu. 141. verſ. qui filij etiam. & nu. 169. verſ. an autem liceat vxori. & ſeq. Palacius Rubius ſuper lege Taurina 78. nu. 1. idem in tract. de regno Nauarræ par. 5. §. 5. vbi copioſe explicat quando delictum mariti vxori noceat. Simancas de catho. inſtit. tit. 9. nu. 66. & ſequen. Ioannes Rojas ſingulari 215. incipien. Vxor hæretica.

Ratio vero huius concluſionis eſt, quoniã mulier ſcienter contrahens cum viro hęretico, errori eius cõſentire videtur, & hæretica putatur; vnde conſequitur vt & dotem & dotis priuilegia amittat, de quibus in l. 1. ff. ſoluto mat. & in l. aſſiduis. C. qui potio. in pig. habeantur. authent. item priuilegium. C. de hæret. Archidiaconus in cap. 1. 4. quęſt. 1. Baldus in Rub. de priuil. dot. late Balbus tract. de dote par. 11. membro 3. differentia 21. Ioannes Rojas dicto ſingul. 215. gloſſa, Archidiaconus & Doctores communiter in c. decreuit. de hęret. lib. 6. Repertorium Inquiſitorũ verbo, mulieres. §. vlt. idem copioſius verbo, dotes.

Cur vxor nupta hęretico perdat dotẽ.

In hac tractatione ſequentia ſunt potiſſimum obſeruanda. Primum, ſi vxor à principio neſciuit, virum cui nubebat, hæreticum eſſe, etiãſi poſtea ſciat, non admittit dotem: quoniam initium reſpicitur. ita gloſſa in dicto c. decreuit. de hæret. lib. 6. verbo, tũc. quam communiter prœciſati ſequuntur: ignorare autem præſumitur niſi probetur ſcire. l. uerius. ff. de probatio.

Nubens hæretico ignoranter non amittit dotẽ.

Sed

Sed mihi hoc amplius obſeruandum videtur, ſi à principio ignorãs contraxit, quamuis poſtea maritũ hæreticum fuiſſe intelligat, dotem nõ amittet, niſi & ipſa peccato eius deinceps cõſentiat: nam tunc dotẽ amittet, quoniam paria videntur à principio vel ex poſt facto delicto conſentire: vbiq; enim peccatũ adeſt, & eadem pœna ratio, quare idem ius ſtatuetur. l. illud. ff. ad legem Aquiliam.

An vxor amittat dotem ſi nõ reuelet maritum hæreticum.

Plus tamen dubitationis habet: An ſi vxor maritum hæreticum nouit poſtquam cum eo contraxit, dotem amittat, ſi non reuelet iudicibus fidei; & qui tenent hæreticos indiſtinctè eſſe reuelandos, fortaſſis dicerent in pœnam omiſſæ reuelationis priuilegiũ recuperandæ dotis amitti. ſed verius eſt non amittere. Primum, quia ex omiſſa reuelatione non contrahitur hæreſis, ſed hæreſis ſuſpicio: pœna autẽ amittendæ dotis non videtur infligi ob ſolam quamcunque hęreſis ſuſpicionem, ſed ob hæreſim formalem: & hoc eſt benignius; & ita accipio textum in dicto c. decreuit. de hæret. lib. 6. punietur ergo mitiori pœna extra ordinem: interdum vero excuſari poterit ob cauſas, quas retuli ſupra parte 2. ſuper q. 53. § at non videtur.

Huc ſpectant quæ tradit Matthæus de Afflictis in conſtit. regni Siciliæ lib. 2. Rubrica 8. de vxoribus fori iudic. quẽ ſequitur Gigas tract. de crimine læſæ maieſt. lib. 3. tit. de pœnis, quas incurrunt filij. q. 19. nu. 2. quod ſi nõ denũtiat maritũ ſuum rebellẽ Regi, excuſatur propter arctiſſimam coniunctionem, quæ eſt inter virum & vxorem.

Vxor receptãs maritũ hæreticũ qualiter puniatur.

Num autem ſi vxor catholica receptet maritum hęreticum incidat in pœnas receptatorum, quæſitũ eſt: & Albericus tract. de ſtatutis par. 4. q. 7. non teneri pœna receptatorũ aſſerit, & ita quandoque iudicatum cõmemorat, per textũ in l. 1. C. de repud. ibi: non mutet vxoris affectionem: *quia potius id amore viri et affectu maritali, quàm affectu criminis facere videtur. & hãc ſententiã ſequitur Gigas tract. de crimine læſæ maieſtatis lib. 3. tit. de pœnis, quas filij incurrunt. q. 20. nu. 2. neque ab hac ſententia puto recedendum, vt dixi ſupra parte 2. ſuper q. 56. §. ſeu aliàs fauorem. cum ſequen.*

Vxor à fiſco dotem recuperat.

Sed in viam reuertor, cum vxor dotem non amittat ob hęreſim mariti (quod iuſtum eſt & rationi cõſonum, quia delicta ſuos debẽt tenere auctores. l. ſancimus. C. de pœnis.) ſi bona mariti à fiſco ſint occupata, mulier dotẽ ſuam ab eo repetere poterit. l. 1. cum ibi notatis. C. de repud. tradit Baptiſta à ſãcto Blaſio in tract. de priuil. dotalibus. in priuilegio 146. ſequitur Cãpegius tract. de dote 3. par. q. 13. & Hieronymus Gigas tract. de crimine læſæ maieſtatis lib. 3. tit. de pœnis, quas filij incurrunt. q. 18. nu. 6.

Qualiter intelligatur reſtituendam eſſe dotem.

Cum vero dicimus, dotem eſſe catholicæ vxori à fiſco reſtituendam, eam intelligimus, quam vere maritus hæreticus ab vxore habuit, non illã quam in dotalibus inſtrumentis maritus ſe habuiſſe confitetur. l. 1. C. de dote cau. nõ numerata. l. ſi quis poſt hac. C. de bonis proſcript. gloſſa & Doctores cõmuniter in l. aſſiduis. C. qui potio. in pig. habeantur.

Non ergo ſufficit vxori ad repetendam dotem à fiſco, producere dotale inſtrumentum, niſi amplius per teſtes, vel fidem tabellionis, vel aliter numerationem dotis viro factam legitime probauerit, vt ef-

A *ficaciter docuit Gabriel Quemada in cõpendio quæſtionum de bonis confiſcatis. q. 4. quod apertiſſime probat textus in dicta l. ſi quis poſt hac. C. de bonis. proſcripto. ibi:* Dos etiam, non quæ aliquoties inaniter dotalium inſtrumentorum tenore conſcribitur, ſed quã ſe corporaliter tradidiſſe docuerit, repræſentetur. *hęc ibi.*

Qualia bona cũ dote vxor recuperet maritu dãnato.

Ad hæc reſtituenda ſunt vxori bona parapherna, & alia eiuſdem propria quocunque titulo quæſita: item ea, quæ ab innoxio adhuc viro titulo donationis ante nuptias accepit, aut alijs quibuſdam modis, quos explicat textus in dicta l. ſi quis poſt hac. C. de bonis proſcripto. in hęc verba: Ea etiam quæ ab in-

B noxio adhuc marito ante nuptias titulo donationis acceperit, vel durante matrimonio largitione viri ad eam ante proſcriptionẽ peruenerint, apud eam firmiter permaneant. *hactenus ibi. Huc ſpectat textus in l. ſi ego. §. dotis. ff. de iure dot. & in l. 2. C. ne vxor pro marito.*

His verbis comprehendas arrhas, & alia munuſcula, quæ ab ſponſo data ſunt ſponſæ oſculis interuenientibus, cum primũ copularentur: hęc enim non confiſcantur, quia pudicitiæ prœmio cedunt. hęc ergo à fiſco repetenda erunt.

Quæ accepit vxor a cõſanguineis mariti hæretici nõ perdit ob illi⁹ hæreſim.

Neque propter hæreſim mariti perdit vxor, quæ dono accepit à conſanguineis eiuſdem mariti, ni ſi no

C *minatim ab eo, qui donauit vxori, dictum ſit vt marito acquirãtur, vt optime ſcripſit Palacius Rubius in rub. de donatio. inter virum & vxo. §. 45. quem ſequitur Simancas de catho. inſtit. tit. 9. nu. 76. quod & mihi magnopere probatur: quia hoc caſu contemplatione vxoris, non intuitu viri facta videntur huiuſmodi donationes. quod tunc maxime verum erit, cum res dono datæ eius ſunt naturæ, vt potius vxori, quàm viro competant.*

Acquiſitum conſtãte matrimonio, an fiſco adiudicetur, vel q̃d vxori detur.

Illa mihi poſtrema difficultas hic eſt diluenda, An id quod matrimonio conſtãte acquiſitum eſt, debeat fiſco adiudicari, cum maritus committit crimẽ hęreſis; an vero & ſua lucri pars vnà cum dote vxo

D *ri ſit reſtituenda: & omiſsis multis, verior ſententia & mitior eſt (à qua non recederem ſi iudex in tali lite futurus eſſem) ſuam partem lucri cum dote vxori reſtituendam eſſe. Primum hoc benignitas ſuadet & æquitas. deinde nõ eſt rationi conſonũ, vt bona lucrata ex parte vxoris non committentis delictum fiſco cedant. l. ob maritorum. C. ne vxor pro marito. Poſtremo hoc communi voto recipiunt viri inſignes. Palacius Rubius in rub. de donatio. inter virum & vxo. Gabriel Quemada in compendio quæſtionum de bonis & confiſcatis. q. 6. quos ſequitur Simancas de catho. inſtit. tit. 9. num. 71. cetera huc ſpectantia ab alijs ſint petenda: nobis magis neceſſaria & frequẽ*

E *tiora retuliſſe ſit ſatis.*

QVAESTIO CXII.

De confiſcatione bonorum clericorum hæreticorum.

CEnteſima duodecima quæſtio eſt: Vtrum bona hæreticorum clericorum impœnitentium, vel relapſorum, ſint ipſo facto, cum tales relinquuntur

quuntur brachio ſæculari, Eccleſijs vnde illa habuerunt, ſeu Epiſcopo confiſcata.

Reſpondemus, q bona laicorum confiſcantur dominis tẽporalibus, & ſi ſunt domini tẽporales prælati, eis applicãtur: ſi ſæculares, ſæcularibus dominis confiſcantur, non per Eccleſiã, ſed per curiam ſæcularem, vt in c. Vergentis. de heret.

Bona vero clericorum applicantur Eccleſijs, à quibus ſtipendia habuerunt, vt patet in c. Excommunicamus itaque, in prin. vbi dicitur ſic: Dãnati vero præſentibus ſæcularibus poteſtatibus, aut eorũ balliuis relinquãtur animaduerſione debita puniẽdi, clericis prius à ſuis ordinibus degradatis: ita q bona huiuſmodi damnatorũ, ſi laici fuerint, confiſcentur: ſi vero clerici, applicentur eccleſijs, à quibus ſtipendia receperunt.

Relat. ſupra pag. 101.

Eſt tamen conſiderandum, q de hiuſmodi materia habetur in c. Nolẽtes. de hæret. in Clem. vbi dicitur de Inquiſitoribus ſic: Nec ſcienter attentẽt, eccleſiarum bona ob clericorũ delictũ, prædicti occaſione officij fiſco etiam Eccleſiæ applicare. Quòd ſi ſecus in his, vel eorum altero fecerint, excommunicationis ſententiæ eos ſubiacere decernimus ipſo facto.

Supra pag. 113.

COMMENT. CLXI.

Ex tota ſerie huius quæſtionis non obſcure colliguntur tria axiomata.

Primum eſt. Bona laicorũ hæreticorum applicantur dominis tẽporalibus, ſiue tales domini ſint ſæculares, ſiue ſint prælati, quos contingat habere iuriſdictionem temporalem.

Sũma totius quæſtionis.

Alterum eſt. Bona hæreticorum clericorũ applicantur eccleſiis, à quibus habuerunt ſtipendia.

Poſtremum eſt: Bona Eccleſiarũ, quæ à clericis hæreticis poſſidentur, ob delicta clericorũ nõ eſſe applicanda etiam fiſco Eccleſiæ.

De prima aſſertione nihil nunc eſt à nobis dicendum, cum in præcedentibus ſatis abunde docuerimus, Eymericum vetera iura ſecutum vbique ſentire, bona laicorum hæreticorum et confiſcari per principes laicos & occupari, cum tamen hodie res aliter habeat.

Alterum ergo axioma nunc eſt in primis declarãdum, in quo Eymericus apertiſſime ſentire videtur, bona clerici hæretici, quæ ex Eccleſia vel reſpectu eius acquiſiuit, confiſcari non poſſe, nec à quoquã iudice occupari: ſed illi Eccleſiæ, cuius contemplatione ea habuit, eſſe applicanda.

bona clericorum hæreticorũ cui applicanda.

Hæc vero Eymerici ſententia aperto iure nititur. in cap. Excommunicamus 1. §. 1. de hæret. quo textu vtitur hic auctor. tenet gloſſa ibidem verbo, ſtipendia. Collectarius & alij. Ancharanus in cap. cum ſecundum leges. de hæret. lib. 6. & Conradus Brunus lib. 5. de hæreticis cap. 6. Felynus in c. Vergentis. de hæret. Cardinalis in clemen. 2. de hæret. q. 6. verſi. Inquiſitoribus. Repertorium Inquiſitorum verbo, confiſcatio. § bona clericorum. Bernardinus Diaz in pract. crim. can. cap. 106. & alij quos prudens omitto.

Quò autem plenius & apertius hæc percipiãtur, obſeruandum hoc mihi in primis videtur, à clericis tria potiſſimum genera bonorũ poſſe poſſideri. Quædam, quæ ſunt ipſius Eccleſiæ, vt poſſeſſiones, domus, prædia, & ſimilia, ſuper quibus ſæpe clerici habent fundatos fructus & redditus, quos percipiunt, & de quibus aluntur. & in his nulla dubitatio eſt, quòd confiſcari nequeant propter ipſorũ delicta, ſed Eccleſijs ipſis quarum erant, penitus relinquuntur: ac de his bonis videtur loqui textus in clement. nolentes. de hæret. quo vtitur in hac quæſtione Eymericus in tertio axiomate, quia delictum miniſtrorum non debet Eccleſiæ præiudicare: neque æquũ eſt vt eius bona minuantur propter eorum facinora, vt ait Repertorium Inquiſitorum verbo, confiſcatio. § an bona. idẽ Simãcas de catho. inſtit. tit. 9. num. 88. & copioſe Sotus lib. 10. de iuſt. & iure. q. 4. art. 3.

Tria bonorũ genera poſſidentur à clericis.

Bona Eccleſiæ ab hæreticis poſſeſſa nõ confiſcantur.

Alia ſunt bona, quæ ipſi clerici poſſident & percipiunt ex bonis & beneficijs Eccleſiæ, vt ſunt fructus & redditus eccleſiaſticorũ beneficiorum: & in his cõſiſtit tota difficultas, an propter hæreſim ipſorum confiſcari queant. quia tamen in hac re obſcuriſſime loquuntur noſtri, rurſus diſtinguere oportet, an clerici poſſideãt beneficia curã animarũ habentia, quales ſunt Epiſcopi, & alij rectores inferiores; an vero ſimpliciter ſint beneficiati.

bona clericorum ex fructibus beneficiorum, an poſſint confiſcari.

Si curam animarum habeant, cum non omnes fructus perceptos faciant ſuos, conſequitur vt confiſcari nequeant, ſed vel ad Eccleſiã illam, à qua eos perceperunt, vel ad cameram Apoſtolicam ſpectabunt. nam cum huiuſmodi fructus ratione adminiſtrationis, & curæ animarum ſint in vſus pauperum & in cultum diuinum, & in neceſſitates miniſtrorũ eius Eccleſiæ cui ſeruiunt expendendi, nullum ſuper his dominium habent. vt tradit beatus Thomas 2. 2. q. 185. art. 7. & late Sotus lib. 10. de iuſtitia & iure. q. 4. art. 3. quos ſequitur Couarruuias in c. cum in officijs. de teſta.

Dixi, cum non omnes fructus perceptos faciant ſuos: *quoniam in illa fructuum portione, quæ per canones Epiſcopis, & alijs animarum rectoribus eſt deputata ad ſuam & ſuorum ſuſtentationem. c. de redditibus. 12. q. 2. cum verum dominium videantur habere, vt videntur indicare Thomas & Sotus proxime citatis locis, videtur fieri poſſe confiſcatio, vt latius ex ſequentibus apparebit; quoniam de hac portione idem videtur iudicandum, quod de fructibus perceptis à ſimpliciter beneficiatis mox dicemus.*

Quòd ſi clerici, qui fructus & redditus eccleſiaſticorum beneficiorum percipiunt, ſimpliciter beneficiati ſint: tunc ſi verum dominium eorum nanciſcantur, vt vult Ioannes Maior lib. 4. ſenten. diſt. 24. q. 20. & Gabriel diſtinct. 15. q. 8. & Sylueſter in ſum. verbo, clericus 4. & Corneus conſil. 314. lib. 3. & Couarruuias in dicto c. cum in officijs. de teſta. Lodouicus Bologninus in additione ad conſilium Ioannis de Anania 87. incipien. Circa dubium. *& Sotus lib. 10. de iuſt. & iure. quæſt. 4. art. 3. & alij, ſane ſi quid ex his acquirant clerici, & labantur in hæreſim, poterunt non eccleſiis à quibus ſtipendia habuerunt, ſed ſacro inquiſitionis officio per Inquiſitores confiſcari, & applicari. ita Simancas de catho. inſtit. tit. 9. num. 90. vbi adducit in hanc ſententiam multos ex auctoribus præcitatis.*

bona clericorum hæreticorũ ex fructibus beneficiorum iure percepta poſſe confiſcari quidã dicant.

Idem

Idem iudicium eſt in bonis acquiſitis ex quotidianis diſtributionibus eccleſiaſtici beneficij, ſi earum verum dominium acquiſitum cenſeri debet habenti beneficium, & eas percipienti: quod videtur poſſe colligi non obſcure ex textu in c. vnico. de cleri. non reſiden. lib. 6. vbi Dominicus. ſequitur Barbatia in c. fi. de peculio cleri. Decius cõſi. 280. Pariſius conſi. 33. incipien. in Eccleſia. *volu. 4. Sotus lib. 10. de iuſt. & iure q. 4. art. 3. concl. 3. Couarruuias in dicto c. cum in officijs. de teſtamen. nu. 4. conſtat enim has diſtributiones à canonibus Eccleſiæ miniſtris concedi ob illud miniſterium, quod altari, aut diuino cultui impendunt.*

Clerici ſi de bonis acquiſitis ex fructibus beneficiorũ teſtantur, an ideo ea confiſcari poſſint.

B *Quemadmodum ergo in his bonis clericorum acquiſitis ex redditibus, fructibus, & quotidianis diſtributionibus, ſi verum eorum dominium habent, ſuccederent illi, quos ipſi hæredes ſibi legitime inſtituiſſent, aut in eiſdem inteſtati decedentes de recepta prouinciæ conſuetudine ſucceſſores haberent, parentes, fratres, ceteroſque cognatos, (talem enim conſuetudinem valere multi viri doctiſſimi teſtãtur, quos refert Couarruuias in dicto cap. cum in officijs. de teſtamen. nume. 9.) eodem modo ſi committant crimen hæreſis, videtur illis poſſe ſuccedere officium Inquiſitionis, cui Inquiſitores huiuſmodi bona confiſcabunt.*

C *Verum, quoniam nondum mihi conſtat, an plene ſit derogatũ vbique diſpoſitioni textus in dicto cap. excommunicamus 1. §. 1. quo vtitur in hac quæſtione auctor, quo cauetur vt bona clericorum damnatorũ de hæreſi applicentur Eccleſijs, à quibus ſtipendia habuerunt; ideo non auderem facile in cõtrarium proferre ſententiam: ſed crederem in hoc ſtandum eſſe prouinciarum conſuetudini, aut in noſtro caſu conſulendum ſupremum Senatum ſanctæ & vniuerſalis Inquiſitionis Romanæ.*

An clericis redeuntibus, pecuniariæ pœnitentiæ, imponi poſſunt.

Ex prædictis tamen hoc conſequi videtur, vt clericis redeuntibus, quamuis non habeant patrimoniũ, dummodo habeant fructus beneficiorum, poſſint imponi pœnitentiæ pecuniariæ, ſi in fructibus beneficiorum habeant dominium, quamuis Repertorium Inquiſitorum verbo, clericus. § an clericis. contrarium velit. & dixi plenius ſupra in hac 3. parte ſuper q. 103. § de clericis.

Bona clericorũ hæreticorum propria cõfiſcari poſſunt.

D *Poſtremo, quædam ſunt clericorum bona, quæ nõ habuerunt ab Eccleſia prædictis modis, ſed à parentibus, amicis, conſanguineis, vel etiam ex propria induſtria compararunt, vt ex aliquo honeſto exercitio, ſeu officio, vt verbi gratia, ingenuas artes profitendo: & in his minor eſt dubitatio; conſtat enim ob hæreſim eorum confiſcari poſſe. Oldradus conſil. 17. incipiente:* Thema tale eſt. *Paulus Caſtrenſis conſil. 154. Guiliermus Benedictus in repetitio.* E *cap. Raynutius. de teſtam. verbo, & vxorem. num. 240. Couarruuias lib. 2. varia. reſolutio. cap. 9. nu. 12. Repertorium Inquiſitorum verbo, confiſcatio. §. bona clericorum. & alij quos refert & ſequitur Simancas de cathol. inſtitut. titu. 9. num. 92. nemo enim dubitat, eos in his verũ dominium habere, ſunt namque eorum propria bona, vt ait D. Thomas 2. 2. q. 185. artic. 7.*

Bona feudalia clericorũ hæreticorum nõ cõfiſcantur.

Quod ſi clericus bona feudalia habeat, ea non confiſcantur, ſed ad directos dominos reuertuntur, ſi- A *cuti alibi plenius ſcripſimus. & tradunt Hoſtienſis in cap. excommunicamus. de hæreti. §. moneantur. & Speculator titu. de feudis. verſic. quadrageſimo quæritur. num. 62. diſputat late Albericus in libro de ſtatutis 2. parte quæſt. 17. & Hieronymus Gigas tracta. de crimine læſæ maieſtatis lib. 2. titu. de pœnis committentium crimen læſæ maieſtatis, quæſt. 5. vbi aduerſas de hac quæſtione opiniones eleganter conciliat.*

An fiſcus ſuccedat in feudum dãnati quoad vſumfructum, dãnato viuẽte.

Mihi quandoque non diſplicebat ſententia eorum qui dicunt, quòd quamuis bona feudalia non tranſeant in fiſcum per generalem bonorum confiſcationem, ſed quòd reuertantur, vel ad dominos proprios B *bonorum feudalium, vel trãsferãtur in eos, qui iure feudi ſucceſſuri forent; tamen viuente ipſo condemnato, qui feudum tenebat, fiſcus ſuccedet in feudum quoad vſumfructum; eo vero mortuo in feudo ſuccedent qui iure ſuccedere poſſunt. And. de Iſernia in cap. 1. §. præterea. titu. quæ ſit prima cauſa beneficij amittendi. & §. denique. eodem titu. quem refert & ſequitur Gigas tracta. de crimine læſæ maieſtatis lib. 2. titu. de pœnis comm. crimi. læſæ maieſtatis q. 5. nume. 4. & 7. & hoc intelligo in feudis poſſeſſis tam à Laicis, quàm à clericis damnatis de hæreſi. Sed in contrarium facit, quia cum hoc caſu feudum aperiri dicatur, pleno iure videtur ad priorem ſeu di-* C *rectum dominum pertinere.*

Idẽ locũ habet in bonis reſtitutioni ſubiectis & vinculatis.

Id ipſum quod de bonis feudalibus proxime dixi, locum habere exiſtimo in bonis reſtitutioni ſubiectis: ea enim non publicantur ob hæreſim poſſidentium, ſed ei reſtituenda ſunt, cui poſt aliquod tempus relinquenda, ſeu reſtituenda erant. Gabriel Quemada in compendio quæſtionum de bonis confiſcatis quæſt. 17. & Simancas de cathol. inſtitutio. titu. 9. num. 93.

Num autem viuente damnato in his etiam bonis fiſcus habeat vſumfructum, diſputat præcitato loco Quemada: & Alexander conſil. 23. incipiente: Opportune conſideratis. *vbi concludit ſtatim ſub-* D *ſtitutum admitti, non expectata morte naturali eius qui damnatus fuit de hæreſi. vide l. Statius Florus. §. Cornelio Felici. ff. de iure fiſci. vbi Doctores hoc communiter adnotare ſolent. ſed de his omnibus pleniſſime diſſeruit Ludouicus Molina iureconſultus Hiſpanus libro 4. cap. 11. de Hiſpanorum primogenijs.*

De bonis emphyteoticarijs quid ſentiendum.

De bonis emphyteoticarijs quid ſit ſentiendũ tradit Bernardinus Diaz in pract. crim cano. cap. 106. & copioſe Hieronymus Gigas tracta. de crimine læſæ maieſtatis libro 2. titu. de pœnis committentium crimen læſæ maieſtatis, quæſt. 6. copioſe Oldradus conſil. 17. incipiente: Thema tale eſt, *Zabarel-* E *la in Clement. 2. de hæret. §. Inquiſitoribus. quæſt. 7. Ancharanus in cap cum ſecundum leges. de hæretic. libro 6. Ioannes Andreas in additio. ad Speculat. titu. de feudis. Alexander in l ſi finita. ff. de damno infecto. & alij multis locis, quibus adde Gabrielem à Quemada in compendio quæſtionum in materia fiſcali, q. 11. & 12.*

De iure patronatus eccleſiaſtico ſimiliter quæſitum eſt, an bonis hæretici publicatis ad fiſcum pertineat. de quo articulo vide Ioannem de Imola in Clemen. paſtoralis. de ſentent. & re iudic. Zabarellam

in Cle-

in Clemen.2. de iurepatronat.§.1.q.8. Archidiaconum in cap.filijs.16.queſt.7. & alios multis locis, quibus adde Simancam de catho.inſtitut.titu.9.num.95.& ſequen. & Lambertinum tract.2. de iurepatronatus lib.2.quaſt.8. principali, vbi per multos articulos rem hanc proſequitur.

DE POENIS HAERETICOrum, credentium, receptatorũ, fautorum, & defenſorum.

QVAESTIO CXIII.

B

De priuatione dignitatum, honorũ, beneficiorũ eccleſiaſticorum, & publicorum officiorũ, quę propter hęreſim infligitur.

Centeſima tertiadecima quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor cum Epiſcopo, vel eius Vicario poſsit priuare, ſeu priuatos nũtiare hęreticos, credentes, receptatores, fautores, & defenſores eorum, ac illorum filios & nepotes, dignitatibus, perſonatibus, & omnibus honoribus & beneficijs eccleſiaſticis, & officiis publicis quibuſcunque?

C

Relat. ſupra pag.108.

Reſpõdemus quòd ſic, iuxta cap. Vt commiſſi.§.priuandi. de hęret. lib.6. vbi ſic dicitur: Priuandi præterea, vel priuatos nuntiandi dignitatibus, ac aliis beneficiis eccleſiaſticis de diœceſanorum, vel eis abſentibus vicariorum ſuorum conſilio & officiis publicis, ac honoribus quibuſcunque, eoſdem hæreticos, credentes, receptatores, & defenſores ipſorum, eorumque filios & nepotes plenam concedimus facultatem. Sunt autem diœceſani in priuando tales, vel nuntiando priuatos beneficiis & huiuſmodi requirendi: niſi forte conſtaret legitime, quòd ijdem ſcienter huiuſmodi perſonis, eadem beneficia contuliſſent: tunc enim eos in his requirendos nõ eſſe cenſemus, ſed potius à ſuo iudice puniendos.

Dignitatib. & officiis publicis &c. priuati ſunt hęretici.

D

Supra pag. 129.

Eadem verba habentur in litteris Apoſtolicis, Clementis, Alexandri, & Vrbani iiij. Præ cunctis. §. Priuandi prętere a.

Conſiderandum vero, quòd hęc intelliguntur de prędictis, ſi impęnitentes extiterint, non autẽ ſi pęnitentes, vt patet cap. Statutum felicis. de hæret. lib.6. & patebit ſtatim. quæſt.115.

E

COMMENT. CLXII.

ABſoluta vna pœna, quę ob crimen hęreſis infligitur, videlicet confiſcatio bonorum; nunc alteram aggreditur, quę eſt priuatio dignitatum, officiorum publicorum, & eccleſiaſticorum beneficiorum, quam incurrunt non modo hęretici, ſed etiam filij eorum.

A

Queſtionis ſumma.

Ex hac autem queſtione tres potiſſimum colliguntur aſſertiones.

Prima eſt: Inquiſitor cum Epiſcopo, vel eius Vicario priuare debet, ſeu priuatos denuntiare beneficijs eccleſiaſticis & dignitatibus hęreticos & eorũ fautores, defenſores, receptatores & eorum filios, item beneficijs publicis.

Altera eſt: Tunc vero ad hanc pœnam infligendam, ſeu potius declarandam non vocantur Epiſcopi, quando ipſi malo animo talibus beneficia eccleſiaſtica contulerunt; nam Epiſcopi ob id delictum puniendi ſunt à ſuis iudicibus.

Tertia & vltima aſſertio eſt: Hæc pœna priuationis non habet locũ in pęnitentibus & conuerſis.

Cũ Inquiſitor priuat beneficijs eccleſiaſticis, Epiſcopi cõſiliũ requirat.

Circa primam aſſertionem notandum eſt id quod breuiter docuimus ſupra in hac 3. parte commentario 8. num. 4. §. idcirco nos. videlicet, quòd cum hęretici, fautores, & ceteri huiuſmodi priuandi ſunt beneficijs eccleſiaſticis, conſilium Epiſcopi requirere debet Inquiſitor, quamuis non teneatur expectare conſenſum, vt videtur poſſe deduci ex textu in cap. vt commiſſi. de hæreti. libro 6. at ſecus eſt cum priuãdi ſunt officijs ſæcularibus; quia tunc ſolus Inquiſitor id facere poteſt. ita gloſſa in dicto cap. vt cõmiſſi. de hæret. lib.6. in verbo, honoribus. rationem diuerſitatis pulchre oſtendit prædicta gloſſa in dicto c. vt commiſſi. verbo, honoribus, adde Lambertinum de iure patronatus lib.2. par. prima. art.6. nona quæſtionis principalis.

Idem faciat cũ priuat beneficiis ſęcularibus.

Quamquam autem hæc ſummo iure vera ſint, poſſintque abſque vllo vel iuris vel Epiſcopi præiudicio exerceri ab Inquiſitoribus; tutius tamen eſt & decentius, vt etiam in priuatione ſæcularium officiorũ & dignitatum Epiſcopi conſenſus adhibeatur, iuxta ea quæ tradidimus ſupra in hac 3. parte ſuper q. 48. & ſeries contextus in dicto c. vt commiſſi. ſatis indicare videtur in priuatione vtrorumque Epiſcopi cõſenſum eſſe adhibendum: & hæc ſententia ſecurior eſt, quam etiam non obſcure ſequi videtur hoc loco Eymericus, vt conſtat ex initio quæſtionis, & ex modo quo eam proponit.

Et quamuis verum ſit ex diſpoſitione cap. vt cõmiſſi. de hæret. lib.6. ſolum Inquiſitorẽ poſſe priuare hęreticos officijs publicis ſiue ſæcularibus, at hodie per clemen.1. de hęret. §. propter quod. dicendum videtur id per ſe ſolum non poſſe facere, & huius ſententiæ eſſe videntur Ioãnes And. Geminianus & Franchus in prędict. cap. vt commiſſi. dum aiunt de hac re hodie dicendum eſſe iuxta notata in Clement.1. de hæret. quaſi velint nunc non poſſe ſolum Inquiſitorẽ priuare officijs ſæcularibus per illa verba dictę Clement. Aut ad ſententiã procedere contra eos Epiſcopus ſine Inquiſitore, aut Inquiſitor ſine Epiſcopo diœceſano, &c. non valebit *quod ipſum annotat Bernardus Comenſis in Lucerna Inquiſitorũ verbo, Inquiſitor. §. 19.*

Hęretici an ipſo iure ſint ſuis beneficiis priuati.

Illa vero eſt huius loci non poſtponenda difficultas, An hęretici, & credentes, fautores, defenſores, & receptatores ſint ſuis beneficijs ipſo iure priuati, an potius debeant priuari per ſententiam. in hac controuerſia tota obſcuritas conſiſtit in illis verbis textus in dicto c. vt commiſſi. videlicet. Priuandi prętere a, vel priuatos nuntiandi.

Ac pri-

At primum quidem ipſo iure priuati videntur hæretici, & credentes, ſuis beneficijs (nam de alijs mox dicemus) c. quo iure. diſtinct. 8. vbi id adnotant gloſſa, Geminianus, & Præpoſitus, & Ioannes Andreas & alij in dicto cap. vt commiſſi. de hęre. lib. 6. vbi prędicta verba, priuandi vel priuatos denuntiandi, *expoſitiue accipienda admonet, ideſt, priuatos denuntiandi. addantque in ſententijs hac etiam ratione loquendi vti oportere Inquiſitores. eandem opinionem profitentur Abbas in cap. inter dilectos. & Felynus in cap. 1. de reſcript. & alij quos refert Bernardinus Diaz in pract. crim. cano. cap. 106. Ad hac ſicuti ipſo iure ſunt infames, excommunicati, &c. perinde ipſo quoque iure videri poſſunt ſuis beneficijs priuati.*

Alfonſi Caſtri opinio.

Sed Alfonſus Caſtrus lib. 2. cap. 9. de iuſta hęret. punitio. putat hęreticos ipſo iure non incurrere priuationẽ officij aut beneficij ſuſcepti, ſed ſolum poſtquam ad illam priuationem fuerint à iudice condemnati. Alfonſum ſequitur etiam Simancas de catho. inſtitut. titu. 46. num. 72. addens in hanc ſententiam rationes multas. Primum, quia ſemper ſentẽtia ſaltem declaratoria neceſſaria eſt: tum quia fruſtra requirẽdi eſſent Epiſcopi ad beneficiorum priuationẽ, ſi clerici ipſo iure priuati forent, & ſententia iudicis neceſſaria non eſſet.

Hęretici ipſo iure ſunt priuati ſuis beneficiis.

Mihi tamen paulo diligentius rem contemplanti, veterum ſententia verior videtur, videlicet, hęreticos ipſo iure priuatos eſſe beneficijs eccleſiaſticis à die commiſſi criminis, & illam dictionem, vel, poſitã in dicto c. vt commiſſi. de hęret. lib. 6. ibi. priuandi, vel priuatos denuntiandi, *expoſitiue omnino accipiendam eſſe, pro, ideſt, vt optime voluit ibidẽ Ioannes And. & alij, quos paulo antea citaui.*

Quòd ſi nolis expoſitiue accipere, ſed ita, vt dictio, priuandi, *referatur ad hæreticorum fautores, receptatores, & defenſores: dictio vero*, priuatos denuntiandi, *ad ipſos hæreticos, vt exponit Couarruuias lib. 2. varia. reſolut. cap. 8. nu. 4. adhuc apertiſſime conſequitur, hęreticos ipſo iure ſuis beneficijs eſſe priuatos.*

Pij V. Pont. Max. conſtitutio de beneficijs hæreticorũ vacantibus.

Poſtremo, quidquid ſit de iure vetere, iure tamen nouo nullo pacto negare poſſumus, quin hæretici ſint ipſo iure à die commiſſi criminis ſuis beneficijs priuati: nam Pius V. Pont. Max. reſcripto quodã incipiente: Cum ex Apoſtolatus. *quod eſt impreſſum inter litteras Apoſtolicas in fine huius operis, vniuerſa beneficia, cuiuſcunque generis fuerint, & vbicunque vacantia, propter hęreſis crimen à quocunque commiſſum, ordinationi & diſpenſationi ſedis Apoſtolicę reſeruauit: Nam dum ait, vacantia beneficia ob hæreſis crimen ſedis Apoſtolicæ ordinationi reſeruari, apertiſſime ſupponit, ipſo iure ob crimen hæreſis commiſſum vacare, & ob id hæreticos ipſo etiam iure illis priuari.*

Huc quoque accedit id decretum, cuius meminit Locatus in fine operis iudicialis impreſ. Romæ anno M D L X X. pag. 475. quo cautum aſſerit, quòd cum hæreticorum beneficia vacent à die commiſſi criminis, ſi ea reſignentur, nullum ius acquiritur reſignatarijs; quia videlicet, hæretici omne ſuum ius amiſerunt: ideoque ſunt ſedis Apoſtolicæ ordinationi reſeruata.

Itaque cum in ſententijs, illi qui reuertuntur ab hæreſi, declarentur hæretici fuiſſe, & incidiſſe in omnes pœnas à iure in hæreticos ſtatutas, vt communis nunc obſeruat ſacri tribunalis vſus, vt videri etiam poteſt apud Locatum in fine operis iudicialis impreſ. Romæ anno MDLXX. pag. 499. & alibi docuimus; efficitur plane, hęreticos ſaltem iure nouo ob prędictam diſpoſitionem à die commiſſi criminis ſuis beneficijs eſſe priuatos. neque ab hac ſententia putarem vllo pacto fore recedendum, quam oportuit recentiores animaduertiſſe.

Non obſtant rationes in contrarium allatæ: nam primum hæretici non priuantur per ſententiam Epiſcopi aut Inquiſitoris ſuis beneficijs, ſed ſolum priuati declarantur. Præterea, ideo conſenſus Epiſcopi requiritur: quoniam declarare aliquem hæreticum fuiſſe, & in pœnas à iure ſtatutas incidiſſe, magnum quiddam eſt; & ob id oportet Epiſcopi requirere cõſenſum, vt alibi plene diximus.

Hæreticorũ fautores, &c. non ſunt beneficiis priuati, ſed priuandi.

De hæreticorum vero receptatoribus, defenſoribus, & fautoribus minor eſt difficultas: cõſtat enim eos non eſſe ipſo iure priuatos beneficijs obtentis, ſed per ſententiam fore priuandos. cap. Excommunicamus 1. §. credentes. de hæreti. ibi; Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur. *tradit Couarruuias lib. 2. varia. reſolutio. cap. 8. nu. 4. & alij quos in re aperta omitto.*

Pœna Epiſcopi conferentis hęreticis beneficia

Secunda vero aſſertio magnam habet æquitatem, vt Epiſcopus conferens ſcienter hæreticis, aut hęreticorum fautoribus & ſimilibus beneficium; priuilegium ſuum, de quo hic agitur, iuſte amittat: quia (vt optime ſcripſit ibi gloſſa) vnde venit pœna, non datur præmium.

Epiſcopus præterea ſcienter conferens hęreticis eccleſiaſtica beneficia, ſicut fautor hæreticorum puniri debet, vt docent Archidiacons, Ioannes Andreas, Geminianus & alij in dicto cap. vt commiſſi. de hæreti. lib. 6. quos ſequitur Cæſar Lambertinus lib. 2. de iure patronatus, parte 1. art. 6. nona quęſtionis principalis.

Collatio beneficij facta hæretico eſt nulla.

Ad hęc, collatio beneficij facta hęretico, fautori & ſimilibus, ipſo iure eſt nulla. ita Lambertinus pręcitato loco, vbi adducit alios in hanc ſententiam. vnde conſequitur, vt omnes fructus inde percepti reſtitui debeant tamquam inique & iniuſte accepti: nullum enim habet ius legitimum ad fructus percipiendos. Alfonſus Caſtrus libro 2. de iuſta hęret. punit. cap. 9.

Præſentans hæreticũ ad beneficium, fautor hæreticorum eſt.

Nec modo Epiſcopus conferens ſciẽter hęreticis beneficia, fautor eſt hęreticorum, ſed etiam illi, qui ſcienter præſentant aliquem. quem ſciunt eſſe hęreticum, vt optime ſcripſit Lambertinus, loco proxime citato. de ceteris fautoribus dixi plene ſupra parte 2. ſuper q. 53.

Quis puniat Epiſcopũ cõferentem hęreticis beneficia.

Quis autem ſit legitimus iudex Epiſcopi conferentis hęreticis eccleſiaſtica beneficia, quæſitum eſt: & Archidiaconus in dicto cap. vt commiſſi. à Metropolitano in concilio exiſtente puniendum arbitratur, idẽ Ioannes And. & alij.

Sed Dominicus & Franchus ita putant: ſi actus collationis ſcienter factus per Epiſcopum non facit eum haberi pro hæretico, ſed aliter delinquere: tunc punietur per Metropolitanum. cap. vt litigantes. de offic.

offic. ord. quòd ſi actus collationis ſcienter factus per Epiſcopum, facit eum haberi pro hęretico; tunc quo ad cognitionem dicitur ſuus iudex Metropolitanus in ſynodo exiſtens, ſed quo ad punitionem erit Papa. ſecundum gloſſam in cap. Inquiſitores. de hęretic. lib.6.

Nos vero quamquam non ignoremus poſſe quandoque contingere, vt Epiſcopus non habeatur pro hęretico conferendo beneficia alicui hęretico, cum poſſit contingere, vt conferat beneficia cōſanguineis vel amicis, non tamquam hęreticis, ſed tamquam conſanguineis, vel amicis; quia tamen ex hoc actu vehementem contrahit hęreſis ſuſpicionem, cum oporteat eos, hæreticos extirpare, non fouere, aut beneficijs ditare, tutius eſſe credimus in hac cauſa, vt ſuus iudex legitimus ſit Romanus Pontifex, iuxta cap. Inquiſitores. de hęret. lib.6. itaque in hoc caſu vel Inquiſitores, vel coepiſcopi, vel Metropolitanus, rem ſummo Pontifici denunciabunt, vt is quid facto opus ſit, ſtatuat, iuxta diſpoſitionem dicti cap. Inquiſitores. & hoc puto eſſe congruentius Epiſcopali dignitati, & negotio, de quo agitur.

Hodie contra Epiſcopos & alios quoslibet prelatos hæreticos vel de hęreſi diffamatos, aut ſuſpectos Reuerendiſſimi domini Cardinales Inquiſitores generales in vniuerſa republica Chriſtiana, procedere poſſunt per extrauagātem Pij Papæ IIII. incipien. Romanus Pontifex. *quę in fine huius operis eſt impreſſa inter litteras Apoſtolicas.*

Iam tandem circa tertiam Eymerici aſſertionem non modica occurrit difficultas, dum ait, prędictam pœnam priuationis beneficiorum non habere locum in pęnitentibus & conuerſis: quę aſſertio, ſi de filijs hęreticorum conuerſorum accipiatur, nullam videtur habere difficultatem, vt ſuper quæſt. 113. dicemus; ſi autem intelligatur de hęreticis ipſis, anceps mihi videtur controuerſia: nam quamuis non eſſent ipſo iure ſuis beneficijs priuati, contra quàm paulo ante docuerimus, omnino tamen videntur priuandi: nam vt cetera omittam, in cōcilio Eliberino cap. 51. ita ſcriptum eſt: Ex omni hæreſi qui ad nos fidelis venerit, minime eſt ad clerum promouendus, vel ſi qui ſunt in præteritum ordinati, ſine dubio deponentur. *hęc ibi. confert textus in cap.1. de hæreti. lib.6.*

Hæretici redeuntes an ſint beneficijs priuādi.

Cum vero dicitur ſimpliciter, deponentur, *in perpetuum ſignificatur fieri depoſitio. gloſſa notabilis in cap. primo. 50. diſtinct. vbi notat Dominicus. tradit Bernardinus Diaz in pract. crim. cano. cap. 127. in principio.*

Huc ſpectāt multa, quę commemorat Conradus Brunus lib.3. de hęretic. cap. 7. hęc eadem ſecutus Iacobus Simancas de cathol. inſtitutio. titu. 47. nume. 76. dixit, clericos ad Eccleſiam redeuntes poſt alias pænitentias deponendos eſſe, ſaltem degradatione verbali, qua ſuſpenduntur ab exercitio ſuorum ordinum.

Archidiaconi opinio.

Archidiaconus in cap. vt commiſſi. de hæret. lib. 6. quem ſequitur ibidem Ioannes Andr. dicit, quòd ſi clericus ſit paratus corrigi, & redire ad vnitatem Eccleſiæ, deponi non debet, ſeu dignitatibus ſuis priuari. cap. nunc autem. in gloſ. ſed videtur. in fine 21. diſtinct.

Dominici & aliorum opinio.

A *Sed Dominicus, quem videtur ſequi Philippus Frācbus in dicto c. vt commiſſi. de hęret. lib.6. circa finem, dicebat, quòd tunc clericus rediens ad fidem recuperat beneficia, quando redit ante ſententiam; quòd ſi poſt ſententiam conuertatur, non recuperat niſi ex diſpenſatione, vt notatur in cap. diligentia. de electio. tenet gloſ. 23. q.7. in ſumma.*

Cōſideranda in priuandis clericis ſuis beneficiis.

Nos vero in hac re, omiſſis tam obſcuris & incertis ſententijs, ſubſequentia conſideranda putamus. multum refert intelligere cuius conditionis ſit clericus, qui ab hęreſi reuertitur, ad hoc vt ſua beneficia, & priſtinas dignitates, quibus ipſo iure ob hęreſim priuatus fuit, obtineat, ſeu vt apertius loquar, ad ea
B *reſtituatur: aut enim Epiſcopus eſt, ſeu pręlatus alius; aut rector inferior, qui curam animarum gerit; aut alijs aliàs pręeſt, quales ſunt Abbates, & Monachorum pręlati: aut denique ſunt ſimpliciter beneficiati, vel religioſi priuati nullam habentes adminiſtrationem.*

Quid de Epiſcopis.

De Epiſcopis ſeu pręlatis alijs maioribus nullum noſtrum conſilium eſt, quia cum horum cauſa in materia fidei non cognoſcantur per priuatos Inquiſitores, ſed per ſummum Romanum Pontificem. cap. Inquiſitores. de hæretic. libro 6. Pontifex viderit, an & quando expediat tales ad ſuas priſtinas reſtituere dignitates.

Quid in rectoribus animarum.

C *Si ſint inferiores rectores animarum, & religionum præfecti, vidē dum eſt, an ſubditos corruperint, vel contra peccatum eorum occultum fuerit, ipſique ſeipſos detulerint: nam ſi ſubditos ſibi infecerint, quamuis humiliter conuertantur, nullo modo videntur reſtituendi ad ſuas priſtinas dignitates & beneficia; ſin autē nulli nocuerint, & ſe ipſos detulerint, mitius eſt cum illis agendum: verum cum his quid agere oporteat, non facile deliberent priuati Inquiſitores, ſed ſupremum Senatum conſulant. hoc enim tutius eſt & conuenientius.*

Quid in ſimpliciter beneficiatis.

Iam ſi ſimpliciter fuerint religioſi, aut clerici, & ſponte reuerſi fuerint, mitiſſime tractari debent, &
D *facilius poſſunt ad ſua reſtitui beneficia, ſed ad tempus, ſi Epiſcopo & Inquiſitori videatur, ſuſpēdi poſſunt ab ordinum exercitio. Zāchinus tract. de hæret. cap. 16. num. 9. circa finem.*

Quòd ſi poſt deprehenſionem tardius & poſt multas admonitiones reuertātur, ad officia & beneficia, non tam facile debent reſtitui: immo verbaliter degradati in Monaſterium conijcientur ad agendam cō dignam pænitentiam. nec facile debent habilitari in poſterum ad aliqua beneficia obtinenda.

Reſtituere autem clericos, qui fuerunt hæretici, ad beneficia, quæ antequā eſſent hæretici poſſidebant ad ſolum Papam ſpectat, cum conſtet ex ſuperioribus beneficia ob hæreſim ipſo iure vacare, & diſpoſi
E *tioni ſedis Apoſtolicæ reſeruari.*

Beneficia vero eorum, qui tantum fuerunt de hæreſi ſuſpecti vel diffamati ipſo iure non vacant, ceterum tales pro qualitate criminum illis quandoque per ſententiam priuari poſſunt, vt ex ſupradictis conſtat.

An hęretici ſint irregulares, & peracta pænitentia promoueri poſſint.

Num autem diſpēſari poſſit, aut debeat cum illis, qui dum hæreſim commiſerunt in minoribus ordinibus erant conſtituti, vt ad alios qui ſuperſunt, promoueantur, breuiter eſt hoc loco indicandum.

Ac

Ac primùm quidem hoc conſtituendum eſt, quòd quiſquis eſt, vel fuit hęreticus, irregularis eſt, etiamſi conuerſus & admiſſus ad gremium Eccleſię pęnitentiam peregerit. Speculat. tit. de diſpenſatione. § iuxta. & videtur probare textus in cap. conuenientibus. 1. q. 7. & in cap. inter ſollicitudines. extra de purga. cano.

Prętereà is qui reuertitur ab hęreſi poſt peractã pęnitentiam diſpenſari poteſt poſt aliquod tempus vt in ſuſceptis ordinibus adminiſtret, ſed non vt ad ſuperiores aſcendat. quòd ſi nullum ordinem habeat, vlterius ordinari non debet, nec ad primam quidem tonſuram, cap. ſaluberrimum. 1. quęſt. 7. tenent beatus Antoninus tract. de cenſuris, cap. 100. Syluester in ſumma, verbo, irregularitas. q. 5. & Maiolus lib. 5. de irregularitate, cap. 46. quo loco addit hæc omnia locum habere in fautoribus, defenſoribus, auxiliatoribus, & cęteris huiuſmodi, de quibus alibi copioſe diximus.

De ſchiſmaticis quid ſentiam, iam explicui ſupra parte 2. ſuper q. 48. de ſchiſmaticis. §. cognitu dignum eſt. & ſeq.

Quamquam autẽ hęc ita ſe habeant, ſi tamen vrgens neceſſitas aut euidens Eccleſię vtilitas id expoſcat, non modo in ſuſceptis ordinibus adminiſtrãdis poterunt tolerari omnes ſupradicti, ſed etiam ad vlteriores, & ad ſacerdotia ſeu beneficia eccleſiaſtica promoueri, cap. conuenientibus. 1. q. 7. & docet late Conradus Brunus lib. 3. de hæret. cap. 7.

Poſtremo quis cum ſupradictis diſpenſare poſſit, quaſitum eſt, & Maiolus lib. 5. cap. 46. de irregularit. & Syluester in ſumma, verbo irregularitas. q. 5. rectè ſentiunt, dum aiunt ſolum Romanum Pontificem ſuper hac irregularitate diſpenſare. eiuſdem ſententia non obſcure eſſe videtur Eymericus infra q. 126. & Zanchinus tracta. de hæreti. cap. 38. neque ab his vllo pacto diſſentio, neque aliud omnino dicendum, aut faciendum cenſeo. iure ergo ordinario nec Epiſcopus, nec Inquiſitor poſſunt ſuper hac irregularitate diſpenſare.

Num autem ex priuilegio Clementis VII. incipien. Cum ſicut. *relatum inter litteras Apoſtolicas in fine huius operis, Inquiſitores hęreticæ prauitatis diſpenſare poſſint ſuper hac irregularitate, dixi infra ſuper dicta quaſt. 116.*

QVAESTIO CXIIII.

De extenſione dictæ priuationis ad poſteros hæreticorum.

Centeſima quartadecima quęſtio eſt: Vtrum per Epiſcopum & Inquiſitorem hæretici, credentes, receptatores, defenſores, & fautores, ipſorumque filij vſque ad ſecundam generationem, omni beneficio eccleſiaſtico & officiis publicis ſint priuandi, ſiue ipſo iure ſint priuati?

Reſpondemus, quòd ſunt priuati vſque ad ſecundam generationem, vt patet in cap. Quicunque. §. hæretici. de hæretic. lib. 6. vbi ſic dicitur.

A Hæretici autem, credentes, receptatores, defenſores, & fautores eorum, ipſorumque filij vſque ad ſecundam generationem ad nullum eccleſiaſticum beneficium, ſeu officium publicum admittantur. Quòd ſi ſecus actum fuerit, decernimus irritum & inane. Relat. ſupra pag. 104.

Eadem verba habentur in litteris Apoſtolicis Alexandri iiij. Nouerit. §. hæretici.

COMMENT. CLXIII.

QVamuis Eymericus generalem proponat quæſtionem de priuatione hęreticorum, fautorũ, & ceterorum, eorumque filiorum ab omni officio & B *beneficio: nihilominus ex reſponſione intelligimus de priuatione filiorum ſolum agere: nam de hæreticis & fautoribus, ac ceteris quid ſentiat ſuperiori quęſtione egit.*

In hac breui quæſtiuncula vnum ponit axioma, videlicet, Filios hæreticorum, credentium, fautorũ, & aliorum huiuſmodi inhabiles fieri ad obtinẽda officia qualibet publica, & eccleſiaſtica beneficia vſque ad ſecundam generationem. hoc enim mihi ſignificare videntur illa verba: Reſpõdemus quòd ſunt priuati, *id eſt, ſunt inhabiles effecti. & hoc credenrem eſſe Eymerici inſtitutum, vt cõſtat ex ſerie textus quem citat.* Filij hæreticorum, fautorum, & aliorum ſimiliũ inhabiles ad beneficia.

C *At primum multis rationibus iuſtiſſime inductũ videri poteſt, vt filij hęreticorum, fautorum & ceterorum ſimilium etiam catholici à publicis officijs & eccleſiaſticis beneficijs arceantur. Primum, quia infames ſunt, cum paterna infamia eos afficiat: Deinde quoniam in odium paterni ſceleris viſum eſt non modo animaduertere in ipſos ſceleratos, ſed etiam in progeniem damnatorum. cap. vergẽtis. de hęret. Denique, vt parentes à tanto crimine patrando auocentur, in filios eorum leges quandoque ſæuiunt: ſępe enim contingit vt parentes magis filiorũ pœna quam propria terreantur ob vehementiſſimum amoris affectum, quem erga filios gerunt. L. iſti quidem. ff. de eo* D *quod met. cauſ. omitto hic multa conſulto, quę fuſius traduntur à noſtris, dum diſputant an iuſtum ſit filios ob parentum delicta puniri, de quo videto prę ceteris Alfonſum Caſtrum lib. 2. cap. 10. de iuſta hæret. punitio.* Cur filij inhabilitentur ob parẽtum peccata.

Sed in primis illud eſt quęrendum cum agitur de affligendis & inhabilitandis filijs ob delicta paterna, de quibus filijs intelligatur, an de legitimis tantum, an vero etiam de ceteris ex quocunque ſuſceptis amplexu. An filij illegitimi inhabilitent ob patris delictum.

*Sunt enim filiorum genera plura; quidã enim ſunt legitimi alij naturales tantum, alij ſpurij, alij adulterini ſeu inceſtuoſi, ſeu ſacrilegi, de quibus extat ele*E *gãs liber multa eruditione refertus Illuſtriſſimi Cardinalis Paleoti viri integerrimi doctiſſimi, & vitę ſanctitate clari, nobiſque multis nominibus colendi, cui titulus factus eſt,* De nothis & ſpurijs. *In quo pleniſſime tradita ſunt quęcunque ad materiam horum filiorum ſpectant.* Varia filiorũ genera.

Eorundẽ meminit Accurſius. §. 1. verbo, naturales. inſtit. de adoptio. gloſ. in c. liberi. 32. q. 4. Hoſtien. in ſum. tit. qui filij ſint legitimi. §. 1. Caſſaneus ad conſuetudines Ducatus Burgundię in rubrica, Des ſucceſſions des baſtardz. *nu. 3. verſ. & aduerte et alij.*

In hac

Filij illegitimi inhabiles.

In hac quæſtione, vt vno verbo dicam, nulla fere lis eſt: conueniunt enim interpretes, filios quocunque modo illegitimos, pœnis in hæreticorum filios latis plecti. ita Petrus de Anchårano Archidiaconus, & Ioannes And. in cap. ſtatutum. el ſegundo. de hæret. lib. 6. quos ſequuntur ibidem Franchus, & alij communiter. Zanchinus tract. de hæret. cap. 28. num. 13. & alij.

Horum plane ſententia vera eſt. nam ſi illegitimi non punirentur ob delictum parentum, melior eſſet illegitimorum, quàm legitimorum conditio; & maius priuilegiũ haberet luxuria, quàm caſtitas, quod eſt abſurdum.

An filij ante delictũ procreati inhabilitentur?

Illud præterea quæſitum eſt, Nũquid hæc pœna inhabilitationis ad officia & beneficia ob crimẽ paternum, eos ſolum filios afficiat, qui poſt patris delictum procreati ſeu geniti ſunt; an vero eos etiam omnes complectatur, qui quocunque tempore geniti natique ſunt, etiam antequam parentes delictum committerent.

Qui dixerint filios ante delictũ natos non inhabilitari.

Et filios antea genitos & natos, quàm parẽtes delictum læſæ maieſtatis cõmitterent, non comprehendi his pœnis voluerunt Calderinus conſi. 3. tit. de hæret. Cynus in dicta l. quiſquis. C. ad legem Iuliã maieſtat. Præpoſitus in c. quo iure. diſt. 8. & pauci quidam alij, quos refert & ſequitur Simãcas de catho. inſtitut. titu. 29 nume. 23. & ſeq. vbi hanc ſententiam multis adſtruere conatur. id etiam lege Hiſpana nominatim cautum ſcio partita 2. tit. 27. l. 6. circa finem ibi: Pero nõ ſe entiende delos yerros que ouieſſen fecho, ante que eran mas delos que deſpues fizieſſen, &c.

Filios ante delictum natos etiã inhabilitari, verior ſententia.

Omiſſis tamen rationibus, quibus hæc ſententia probari poteſt, quæ non valde vrgent, verior, ſecurior, & vſu receptior eſt aduerſa ſententia, quam & numero & auctoritate longe ſuperioribus maiores Doctores ſequuntur. Albericus & Salycetus in dicta l. quiſquis. C. ad legem Iuliam maieſtat. gloſſa in cap. ſi quis cum militibus. 6. q. 1. verbo, filij. Palacius Rubius in tractatu de regno Nauarræ part. 5. §. 8. verſi. quarta obiectio. Angelus tracta. de maleſi. verbo, Che hai tradito la tua patria. *Couarruuias lib. 2. varia. reſolut. cap. 8. nume. 5. verſi. quarto ſolet pro Calderino. Antonius Gomez tom. 3. varia. reſolutio. cap. 2. num. 16. verſi. ſed his nõ obſtantibus. Gondiſſaluus tracta. de hæret. q. 23. num. 5. Alfonſus Caſtrus lib. 1. cap. 7. de poteſtate legis pœnalis. verſi. & primo infero. idem lib. 2. cap. vlt. de iuſta hæret. punitio. verſi. de hac tamen re. Ioannes Platea in §. publica autem. inſtit. de publicis iudi. num. 27. verſi. item habet locum. Repertoriũ Inquiſitorum verbo, filij. §. ſed quæro. Petrus de Belapertica in d. l. quiſquis. C. ad l. Iuliam maieſta. Hieronymus Gigas tracta. de crimine læſæ maieſtat. lib. 3. tit. de pœnis, quas filij incurrunt. q. 5. vbi hanc vocat communem opinionem Gregorius Lopez in regiã l. 2. titu. 2. parte 7. Claudius Seyſſellus in l. ſi quis id quod. ff. de iuriſdict. om. iudicum. & alij quos eſſet longum recenſere.*

Rationes quibus probatur poſterior ſententia.

Nec deſunt viuæ quidem & efficaciſſimæ rationes, quibus hæc ſententia validiſſime probatur. Primum, quia textus in dicta l. quiſquis. §. filij. C. ad l. Iuliam maieſtat. & in cap. ſtatutum. & in cap.

A *quicunque. §. hæretici. de hæretic. libro 6. indiſtincte loquuntur de materia inhabilitationis & punitionis, ſeu priuationis hæreticorum, & filiorum eorum. ſunt ergo indiſtincte intelligendi. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. præſtandis. l. 3. ff. de officio præſid. l. de pretio. ff. de publicia. in rem actio. vbi gloſſa & doctores.*

Rurſus, hæc ratio fortiſſima mihi videtur, cui cõmode non poteſt reſponderi. pœna enim, quæ ob peccatum parentis deſcendit in filios, ideo impoſita eſt, vt parentes à peccãdo auertantur, & ceteris timor incutiatur. ita ſentiunt multi ex prædictis, ſed præ ceteris tradit ſingulariter gloſ. in extrauagan. Ioan.

B *XXII. de pœnis. §. filij eius. verbo, quomodolibet. et Alfonſus Caſt. lib. 1. cap. 7. de poteſtate legis pœnalis. corollario primo. & lib. 2. cap. vlt. de iuſta hæret. punit. hæc autem ratio tam reperitur in filijs ante delictum natis & procreatis, quàm in poſtea natis & genitis, cum vtroſque parentes æqualiter diligãt. conſequitur ergo neceſſario, vt in omnes indiſtincte huiuſmodi pœnæ deſcendant.*

Præterea ſicut reſcribit Zabarella in cap. in quibuſdam, extra de pœnis. verſi. quæro, an filij. hac pœna inhabilitationis puniuntur filij hæreticorum, non quia peccauerunt, ſed quia filij ſunt; hoc autem tam conuenit natis ante delictum, quàm poſt delictũ pro-

C *creatis: omnes ergo ſunt pariter inhabiles.*

Poſtremo, huic ſolæ rationi, quam mox ſubiungã, non facile reſpondebunt aſſertores contrariæ opinionis. In cap. ſtatutum. el 2. de hæreti. lib. 6. apertiſſime cauetur, quòd filij, & nepotes illorum hæreticorum in ſupradictis pœnis comprehendantur, quorum parẽtes tales eſſe, vel tales etiã deceſſiſſe probantur. ergo ſatis eſſe videtur, quòd parentes deceſſerint hæretici: vnde conſequitur apertiſſime conſtitutionem de filijs quoque natis ante hæreſim loqui, cum poſt mortem patris, aut in articulo mortis ab eo generari nequeant.

D *Ob has rationes numquam dubitaui huic ſentẽtiæ ſubſcribere, nec crederem ab ea recedendum eſſe & in conſulendo, & in iudicando. itaque filij hæreticorum quicunque illi fuerint, ſiue legitimi, ſiue illegitimi, ſiue nati ante delictum, ſiue poſtea, & infames erunt, & inhabiles ad qualibet officia & beneficia, ob delicta parentum.*

Anceps tamen & ardua quæſtio eſt: An filij hæreticorum non modo efficiantur inhabiles ad officia & beneficia de nouo aſſequenda; verum etiam ipſo iure priuentur illis, quæ iam habebant, cum pater crimen cõmiſit, aut ſaltem per ſententiam veniant omnino priuandi. — An filij hæreticorũ priuentur beneficijs habitis ante patris delictum.

In hac quæſtione prima pars primũ erit dirimen-

E *da, An videlicet, filij ipſo iure ſint priuati beneficijs obtentis, quo tempore parentes crimen committerẽt læſæ maieſtatis diuinæ. in quo articulo biſariam inuenio ſentire Doctores: veteres enim vno conſenſu aſſerunt, filios, & nepotes hæreticorum, fautorum & ſimilium non modo fieri inhabiles ad officia & beneficia in poſterum obtinenda; verum etiam ipſo iure priuari omnibus illis; quæ iam obtinebant, quo tempore crimen parentes committerent. ita Ioannes And. in cap. vt commiſſi. de hæret. lib. 6. & ibidem Geminianus in §. priuandi. nu. 4. Henricus Boich* — Seuera interpretum antiquorum opinio.

in cap.

in cap. vergentis. colu. 4. de hęreti. & ibidem Ioannes Anania nume. 12. vbi concludit in crimine hęreſis filium alicuius hęretici clericum beneficio eccleſiaſtico obtẽto ipſo iure priuatum. idem aſſerit Prępoſitus in cap. ſatis peruerſum. 56. diſtinct. Imola in l. in inſulam. in princip. ff. ſoluto matrimon. Hieronymus Gigas tractatu de crimine lęſę maieſtis lib. 3. titu. de pœnis, quas filij incurrunt. quęſt. 11. nume. 3. idem denique videtur tenere Palacius Rubius tractatu de regno Nauarrę parte 5. §. 8. & fortaſſis hoc ipſum videri poteſt voluiſſe Eymericus in hac quaſtione, dum propoſitæ difficultati, an filij hæreticorum, & cet. priuandi ſint, ſiue ipſo iure ſint priuati, reſpondens ait: reſpondemus, quòd ſunt priuati.

Argumentũ antiquorum

Supradicti autem Doctores ad hanc ſententiam adſtruendam potiſſimum vtuntur textu in cap. felicis. §. quòd ſi quis. de pœnis. libro 6. ex quo patet, filios percutientis ſanctæ Romanę Eccleſiæ Cardinalem, ipſo iure priuari beneficijs, quæ tempore commiſſi criminis obtinebant: manifeſtum eſt autem crimen illud multo minus, ac leuius eſſe, quàm crimen hęreſis, cum longe ſit maius diuinam, quàm humanam lædere maieſtatem: cap. vergentis. de hęretic.

Qui dixerit filios hęreticorũ habitis beneficiis nõ priuari.

Sententiam ſuperiori oppoſitam, nempe, filios hæreticorum & fautorum non priuari ipſo iure beneficijs obtentis, quo tempore parentes crimen committerent; ſed tantum inhabiles reddi ad obtinenda poſt crimen commiſſum, tenent Repertorium Inquiſitorum verbo, filij. §. ſupradictum eſt. verſic. ſed ſaluo meliori deliberatione. eandem ſententiam nullis mutatis ſequitur Gondiſſaluus tract. de hęret. q. 23. num. 2. Couarruuias lib. 2. varia. reſolut. cap. 8. nu. 4. idem tenere videtur Montaluus in legibus ſeptipartitis. l. 4 par. 7. tit. 26. & alij, quos pręcitato loco refert Couarruuias.

Ego vero quamuis aliàs fuerim in libris de pœnis hęreticorum ſecutus priorem ſententiã in odium hęreticorum, & tanti criminis punitionem, quę ſi vſquam aliàs hoc maxime tempore locum eſſet habitura, ob effrenem & impudentem hęreticorum audaciam, qui vix pœnis vllis reſipiſcunt; nihilominus tamen viſum eſt mihi nunc penitus ſentẽtiam mutare; nam præterquã quòd hæc ſententia benignior eſt, & vſu recepta, validioribus etiam rationibus nititur quàm prima.

Rationes quib. probatur filios hęreticorũ habitis beneficiis non priuari.

Ac primum quidem nuſquam iure cautum reperitur, vt filij hęreticorum & fautorum etiam beneficijs obtentis priuentur, quo tempore parentes damnantur: quare cum hoc ſit pœnale, extendi non debet, ſed potius reſtringi, vt probant iura vulgaria, & textus in c. odia. de reg. iuris lib. 6.

Rurſus, textus in c. quicumque. §. hęretici. de hęreti. lib. 6. ſolum videtur excludere filios hęreticorũ ab obtinendis beneficijs, dum ait: Ipſorumque filij vſque ad ſecundam generationem, ad nullum eccleſiaſticum beneficium ſeu officium publicum aſſumantur. *hac ibi. verbum autem illud;* aſſumantur, *nullo modo poteſt dici quòd inducat priuationem obtentorum ipſo iure, cum ſit futuri temporis, vt noſtri communiter obſeruant.*

A *Poſtremo, quoniam regulariter qui inhabilis efficitur ad obtinenda beneficia, obtentis non priuatur, vt dicit gloſſa ſingularis in clemen. 1. §. ipſius. de pœnis. quam ſequuntur ibi Zabarella, Imola, & Bonifacius Vitallinus num. 54. & alij.*

Et quãquam iure canonico fortaſſis non inepte defendi poſſit, hęreticos, credentes, fautores, & ceteros huiuſmodi inhabiles effectos ad obtinenda beneficia eccleſiaſtica, obtentis etiam ipſo iure priuari, de quo quid ſentiam dixi ſupra ſuper quaſtione proxime pręcedenti. §. illa vero eſt. & ſeq. at non hoc putarem habere locum in filijs hi enim quamuis ob alterius culpam inhabiles efficiantur ad obtinenda beneficia, B *non tamen videntur vllo modo priuari obtentis: quam ob rem parentibus damnatis velut hęreticis, aut fautoribus, aut defenſoribus, vel ſimilibus, filij beneficia, quę iam obtinebant quo tempore pater crimen commiſit, non amittent: & hęc mihi ſentẽtia de iure verior videtur.*

Intellectus c. felicis. §. quod ſi quis. de pœnis, lib. 6.

Nõ obſtat textus in dicto c. felicis. §. quòd ſi quis. de pœnis. lib. 6. ſępe enim reſpub. minora crimina varijs ex cauſis maioribus pœnis inſequitur ob euitandam delinquendi audaciam. ita Couarruuias lib. 2. varia. reſolut. cap. 8. num. 4. Ad hęc, in pœnalibus etiam ex maioritate rationis extenſio fieri non debet per iura vulgaria.

C *Denique non obſtat textus in cap. vt commiſſi. §. priuandi. de hæretic. libro 6. ibi,* priuandi vel priuatos denuntiandi. *nam quæ ratione accipi debeat, explicuimus ſupra quaſtione pręcedenti §. quamobrem. quòd ſi aliam ſolutionem deſideras, legito Gondiſſaluum tracta. de hæret. quaſt. 23. num. 2. circa finem.*

Filij hęreticorum non debent p ſententiam priuari obtẽtis beneficiis.

Tandem altera propoſitæ difficultatis pars eſt declaranda, An videlicet filij & nepotes hęreticorum, ſaltem per ſententiam priuari debeant beneficijs, quæ obtinebant antequam parentes eorum declararentur hæretici. & breuiter reſpondeo, nullo modo debere priuari: ita tenent aſſertores proxime pręcedentis opinionis, quibus ſubſcribit D *Simancas de cathol. inſtitutio. titu. 29. num. 10. à quibus non diſſentio.*

Priuari tamen debent per ſententiam illis ſacerdotijs & beneficijs, quę conſecuti fuerint poſt parentum condemnationem. cætera huc ſpectantia in ſeq. quaſtione ſumus tradituri.

QVAESTIO CXV.

An tam per maternam lineam, quàm per paternam fiat huiuſmodi pœnæ ad poſteros extenſio.

E

Centeſima quintadecima quęſtio eſt: Vtrum per Epiſcopum & Inquiſitorem prędicti filij hęreticorum, credentium, receptatorum, defenſorum, & fautorum eorum, omni beneficio eccleſiaſtico & officio publico ſint priuati,

uati, vſque ad ſecundam generationem, ita ſi deſcendant per maternam lineam, ſicut per paternam; & ſi de prędictis pænitentibus, vel impænitentibus ſit intelligendum?

Per quam lineam fiat deriuatio dictę pœnæ ad poſteros.
Relat. ſupra pag. 106.

Reſpondemus, quòd eſt intelligendum per paternam, & non maternam: & etiam de impænitentibus hęreticis credentibus, & cet. vt patet in cap. Statutum. de hęret. lib. 6. vbi ſic dicitur: Statutum felicis recordationis Innocentij & Alexandri prædeceſſorum noſtrorum: ne videlicet hæretici, credentes, receptatores, defenſores, & fautores eorum, ipſorumque filij vſque ad ſecũdam generationem ad aliquod beneficium eccleſiaſticum, ſeu publicum officiũ admittantur; quòd ſi ſecus actum fuerit, ſit irritum & inane: Primum & ſecundum gradum per paternam lineam comprehendere declaramus: per maternam vero ad primum dumtaxat volumus hoc extendi. Hoc ſane de filijs & nepotibus hęreticorum, credentium & aliorum huiuſmodi, qui tales eſſe, vel tales etiam deceſsiſſe probantur, intelligendum eſſe videtur, non autem illorum, quos emendatos eſſe conſtiterit, & reincorporatos Eccleſiæ vnitati, & pro culpa huiuſmodi ad mandatum Eccleſię pænitentiam recepiſſe: quam ipſi, vel iam perfecerunt, vel humiliter proſecutioni eius inſiſtunt, vel parati fuerint ad recipiendam eandem.

† Incipiunt hæ litteræ: Cõſultus. habentur ſupra pag. 135.

Hæc eadem verba habentur in litteris † Apoſtolicis Alexandri, & Vrbani iiij.

COMMENT. CLXIIII.

DVo axiomata colligũtur ex hac quęſtione. Primum eſt: Pæna inhabilitationis ad beneficia & officia, vſque ad ſecundam generationem intelligitur per lineam paternam; per maternam vero vſque ad primam.

Quid ſit inhabilitari vſque ad primã lineã vel ſecundam.

Poſtremum eſt: Pæna inhabilitationis non deſcendit in filios eorum qui conuertuntur, & Eccleſię reincorporantur.

Quantum ad primam aſſertionem ſpectat, eam explicat pulchre gloſſa in dicto cap. ſtatutum. hoc loco ab Eymerico citatum de hęreti. libro 6. verbo, inane. & Antonius Gomez tomo 3. variar. reſolutio. cap. 2. num. 4. & ſumma declarationis talis eſt: Si pater eſt hęreticus, filius eius & filia, & ſimiliter nepos ex filio cenſetur inhabilis. ſecus vero ſi ſit nepos ex filia: quia cum ſequatur familiam patris, non eſt inhabilis. item ſi mater eſt hæretica, ſolus filius, vel filia exiſtens in primo gradu efficitur inhabilis, & non vlteriores. adde Hoſtiẽſem in cap. Vergentis. de hæret. atque ita intelligitur inhabilitatio vſque ad ſecundam generationem, & vſque ad primam tantum.

Quòd ſi quæras quare punitur pater in filijs vſque ad ſecundam generationem, in filiabus autem ſolum vſque ad primam, rationem reddit Iacobus Butrigarius in l. 1. C. de hæred. inſtit. dicens id propterea fieri, quia magis timetur audacia filiorum, quàm filiarum.

Circa ſecundum axioma occurrit grauiſſima, & nondum definita dubitatio, quam non inepte dicerẽ egere Pontificia declaratione: An videlicet filij & nepotes relapſorum, qui ſine miſericordia traduntur curię ſæculari, pænitent tamen, conuertuntur, & catholici moriuntur, ſuprascriptis pænis teneantur, ita vt & infames ſint & inhabiles ad publica officia & beneficia.

An filij relapſorum conuerſorũ ſint inhabiles.

In hac controuerſia nobiles quidam interpretes audacter tenent, filios relapſorum pęnitentiũ & conuerſorum non fieri inhabiles. Primum, quoniam eorum parentes non poſſunt videri hęretici deceſſiſſe, cum pęniteant, & ad ſacramentum pęnitentię & Eucharistię admittantur. c. ſuper eo. de hęret. lib. 6. Deinde, quia ex quo parentes eorum ſacramenta recipiunt, reincorporati videri poſſunt Eccleſiæ, cum ea non tribuantur niſi fidem habentibus. c. extra catholicam. 1. q. 1.

His & alijs non multo validioribus argumentis victi hanc ſententiam tenuerunt Geminianus in dicto cap. ſtatutum. §. hoc ſane. de hęretic. lib. 6. quem ſequuntur eiſdem penitus verbis Repertorium Inquiſitorum verbo, filij. §. nunc videndum. verſi. ſed circa prędicta. & Alfonſus Montaluus legum Caſtellæ interpres l. 2. titu. 26. parte 7. verſic. eſt ergo concluſio. & Decanus Segouienſis *tracta. de hęret. cap. 18.*

Nõ eſſe inhabiles qui dixerint.

Oppoſitam ſententiam, videlicet, Filios relapſorum inhabiles fieri & infames, quamuis eorum parentes conuertantur & pæniteant & admittãtur ad Eccleſiaſtica ſacramenta pęnitentiæ & Eucharistię, profitentur Ioãnes Andreas in dicto cap. ſtatutum. 2. de hæret. lib. 6. ſuper gloſſa verbo, reincorporatos. quem ſequitur ibidem Philippus Franchus in fine, & Simãcas in enchyridio violatæ religionis tit. 63. num. 7. & de catho. inſtitu. tit. 29. num. 17. & Ioannes Rojas tract. de hæret. parte 2. aſſert. 42. num. 337. & ſequen. quibus eò libentius ſubſcribo, quò apertius video hanc poſteriorem opinionem firmioribus rationibus roborari. ex quibus nonnullas commemorabo. Sit prima: Tales relapſi quamuis pæniteant, non dicuntur Eccleſiæ reincorporari: nam vt tradunt Ioan. Monachus & Gemini. in cap. accuſatus. §. ſi vero. nu. 5. de hæret. lib. 6. Illi dicuntur proprie Eccleſiæ reincorporari, qui per Inquiſitores abſoluti, & ad gremium Eccleſię per debitam abſolutionem & obedientiam reducti, vt iniunctam pęnitentiam peragant, admittuntur: quod cum relapſis non poſſit conuenire, non poterit eorum filijs accommodari diſpoſitio textus in dicto cap. ſtatutum. 2. de hæret. lib. 6.

Filij relapſorum conuerſorum inhabiles ſunt.

Rationes quibus roboratur vltima ſententia.

Sit ſecunda ratio: In dicto cap. ſtatutum. duo poſtulantur ad hoc, vt filij eorum, qui reuertuntur ad Eccleſiæ gremium iuris pænas in eos latas effugiãt: vnum eſt vt emendẽtur, alterum eſt vt Eccleſiæ reincorporentur: Hoc vltimum, quòd ſcilicet relapſi pænitentes non reincorporentur, in proxima ratione demonſtratum eſt: primum autem pluſquam manifeſtum eſt eis non conuenire. non enim dici poteſt emendatus qui in id crimen recidit, quod deteſtatus fuerat ſolemni iureiurando, & ad quod ſe non reuerſurum obligauerat.

Et quamuis prior ſententia mitior ſit, hæc tamen

de iure

de iure verior videtur, ac que eſt propterea ab ea re- A *cedendum.*

Filij ſuſpectorũ an ſint inhabiles.

Num filij ſuſpectorum de hereſi hanc etiam pœnã inhabilitationis luant, quaſitum eſt: & Zanchinus tract. de haret. cap.28.num.4. & Repertorium inquiſit. verbo, filij. §. item filij. ita dicunt: In filiis eorum qui fuerunt ſuſpecti propter fautoriam, defenſionem, receptionẽ vel ſimilia, bene habet locum dicta pœna, vt non poſsint eccleſiaſtica beneficia obtinere, ſi modo iſti parentes deceſſerũt tales. c. ſtatutum. 2. §. fin. de hæret. lib. 6. *hec illi. Qua ſentẽtia vera eſt, cum aperto iure nitatur in his citatis locis, pro qua etiam facit omnino deciſio Putei.* 400. *lib.* 2. *incip.* In vna Hiſpalen.

B *Poſt mortem tamen fautorum, receptatorum, & ſimilium non poteſt in eos agi: quia crimen eorũ morte extinguitur, vt alibi copioſe ſcripſimus.*

In filijs vero eorum, qui parentes hereticos iudicibus fidei deferunt, à multis reſcriptum eſt pœnas à iure ſtatutas locum non habere: quod & verũ eſt, & ſecuti ſumus ſupra parte 2. ſuper cap. litteras. de preſumpt. §. hoc addiderim.

Filij eorum qui damnantur ob contumaciam, an fiant inhabiles.

Patre damnato velut contumace, quia noluit venire ad reſpondendum de fide, an filij eius & nepotes infames efficiantur, & inhabiles ad officia & beneficia non inutiliter quæri poteſt: & quamuis, cum quis ob alterius delictum punitur, tunc non teneatur, quando contra principalem ob eius contumaciam fertur ſententia, vt videtur poſſe colligi ex doctrina Bartoli in l. cum filiusfamilias. ff. de verb. oblig. confert text. in l. ſi ideo. ff. de euictio. & l. præſes. C. de pigno. C

At in caſu noſtro verius eſt etiam filios damnati ob cõtumaciam infames & inhabiles fieri: tum quia contumax habetur pro conuicto. gloſ. in cap. cum contumacia. de hæretic. lib. 6. tum quoniam ex eo quòd ꝑ annũ perſeuerauit, præſumitur pertinax. Ioannes And. in dicto cap. cum contumacia. & ibidem Geminianus num. 11. verſic. quæro, an præſumatur. & argumentum de contumace ad pertinacem valere ſcripſit Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. quæſt. 29. num. 9. D

Cum itaque iudicio Eccleſiæ contumax pro heretico habeatur, ac velut hereticus condemnetur. dicto cap. cum contumacia. de hæret. lib. 6. c. excommunicamus. 1. §. qui autem. extra de hæret. conſequitur plane, vt in filios contumacis pœna inhabilitationis & aliæ deſcendant. idem videtur velle Hieronymus Gigas tract. de crim. læſæ maieſt. lib. 3. tit. de pœnis, quas filij incurrunt. q. 13.

Sentẽtia cõtra vnũ lata quando noceat alteri.

Non obſtat doctrina Bartoli in dicta l. cum filius familias ff. de verb. oblig. nam is pro nobis ſtat: ait enim, quòd cum ex condemnatione vnius ad faciendam executionem in perſona alterius peruenitur, tunc alteri non præiudicat, ſi id reſpiciat ſolum priuatam vtilitatem. l. 1. C. ad l. Corneliam, de falſis. quòd ſi ad publicam vtilitatem referatur; tunc ſententia lata contra principalem, ei etiam præiudicat, ad quem deuenitur ex conſequentia. l. 1. C. vbi cauſæ fiſcales. E

Quam ob rem cum reip. magnopere interſit & hereticos & contumaces in cauſa fidei punire l. Manichæos. C. de hæret. fiet procul dubio vt ſententia in patrem contumacem lata, in filios quoque operetur eos effectus, quos iura in filios hæreticorum ſolent producere. neque ab hac ſententia putarem recedendum. A

Ceterum hanc ſententiam tunc veram & obſeruandam eſſe crediderim, cum is quis damnatur vt cõtumax, vere & proprie contumax eſt, qualem ius depingit in dicto cap. cum contumacia. de hæret. lib. 6. nam ſi vel de eius contumacia plene non conſtaret, aut elapſo anno, vel per infirmitatem, vel aliud legitimum impedimentum ad iudices fidei accedere nõ potuit, aut pro abſolutione inſtitit, aut ſatisfactionem obtulit, aut denique ea præſtitit, dixit aut fecit quæ ipſum virum catholicum eſſe oſtenderent, tunc eius filij & nepotes ſupradictas inhabilitationis pœnas minime paterentur: quæ in illis ſolum locum habent, quos ſupra diximus, & cum ſimus in pœnalibus, ad alios extendere facile non debemus. faciunt tradita per Geminianum in dicto cap. cum contumacia. de hæret. lib. 6. nu. xj. verſ. Quæro, an præſumatur. B

Filij inhabiles quatenus reſtituendi.

Atque hæc omnia in filios damnatorum canonum ſeueritas rectiſſime ſanciuit, vt parentes à tanto crimine committendo ſubmonerentur: ſi tamen filij catholici ſint, & paternam iniquitatem abominentur, tunc ſuperioris auctoritate habilitari eos, & fama reſtitui fortaſſis non eſt iniquum: quia cum alieno vitio & peccato affligantur, facilius veniam conſequi debent. C

Ad ſacros tamen ordines non facile promoueri debent: quoniam maxima eſt hæc dignitas, nec propterea filijs & nepotibus damnatorum leuiter concedenda. cetera huc ſpectãtia ſuis ſunt locis tradita.

QVAESTIO CXVI.

An emancipatio filiorum à parentibus hereticis facta, ſit valida & admittenda.

D

CEnteſima ſextadecima quæſtio eſt: Vtrum per Epiſcopum & Inquiſitorem filiorum hæreticorum, credentium, receptatorum, defenſorum, & fautorum eorum ſit emancipatio admittenda, ſeu aliquid valeat de iure?

Reſpondemus quòd non valet, vt patet in c. Quicunque. §. illorum. de hæret. lib. 6. vbi ſic dicitur: Illorum autem filiorum emancipationẽ, quorum parentes, poſt emancipationem, huiuſmodi etiam apparuerit ante ipſam à via veritatis ad hæreticæ ſuperſtitionis inuium declinaſſe, nullius volumus eſſe momenti, velut factam de hominibus ſui iuris, cum dignum ſit, vt propter tanti atrocitatem delicti filii eſſe in parentum hæreticorum deſierint poteſtate. E

Relat. ſupra pag. 104.

Hæc eadem verba habentur in litteris Apoſtolicis Alexandri iiij. Nouerit. in fine.

Relat. ſupra pag 135.

COMMENT. CLXIV.

VNa eſt aſſertio: Hęretici quamprimum incidunt in hæreſim, amittunt ius patriæ poteſtatis.

Hęretici omni dominio priuantur.

Omni dominio priuantur hęretici in pœnam patrati ſceleris, naturali, quod habent in filios, de quo in c. quicunque. §. vlt. de hęret. lib. 6. et Eymericus hic. nam propter hęreſim patris filij efficiuntur ſui iuris.

Item priuantur dominio ciuili, quod habēt in ſeruos ac etiam dominio politico quod habent in quoſlibet alios ſubditos, de quo in c. vlt. extra de hæret. et Eymericus paulopoſt quęſt. 119.

B *Denique priuantur etiam eo dominio, quod eſt iure gentium introductum. l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iure. quo amittunt rerum ſuarū dominium, c. cum ſecundum leges. de hæret. lib. 6. de quo in pręcedentibus dictum eſt.*

Priuari iure patriæ poteſtatis magna pœna.

Priuari autem iure patrię poteſtatis non eſt modica pœna, vt facile cognoſcet, qui paulo diligentius contēplabitur iura & priuilegia, quæ ratione patrię poteſtatis parentibus tribuuntur, de quibus frequēs extat mentio in vtroq; iure, ſed in primis in C. & in Inſtit. ſub tit. de patria poteſtate.

C *Ergo amiſſo iure patrię poteſtatis, parentes eam iuriſdictionem quam habebant ſuper filios, amittūt: filij vero veluti alieni & extranei à paterna familia effecti, non perinde ac prius patribus obedire tenentur.*

Tradunt hanc pœnam communiter interpretes in dicto c. quicunque. §. illorum. de hęret. lib. 6. Ioānes Rojas ſingulari 67. incipien. Filij propter delictum. *Tabien. in ſum. verbo, hæreticus. nu. 10. verſ. nono ſexta pœna. Syluester verbo, hæreſis. 1. nu. 14. & alij.*

D *Poteſt autem dici hæc pœna in odium huius criminis ſingulariter introducta: quoniam regulariter non per quodcunque crimen amittitur ius patrię poteſtatis. l. relegatorum. ff. de interdictis & relegat.*

Crimen hæreſis patris ſtatim liberat filium à patria poteſtate.

Crimē vero hæreſis paternum, etiā antequam per Eccleſiā fuerit declaratū, filium liberat à patria poteſtate, vt vere docet gloſ. in dicto c. quicūque. §. vlt. verbo, deſierint. de hæret. lib. 6. nam à die commiſſi criminis filij intelligūtur effecti ſui iuris: quare emācipatio facta poſt crimen commiſſum nullius intelligitur eſſe momenti.

Hæc vero contemplatio non eſt infrugifera. ſingulares enim parit effectus, inter quos ille eſt præcipuus, de quo Alfonſus Caſtrus lib. 2. de iuſt. hęreticorum puni. cap. 7.

Pater hæreticus non ſubſtituit filio impuberi pupillariter.

E *Pater namque effectus hæreticus non poteſt filio ſuo impuberi pupillariter ſubſtituere, hoc eſt, pro eo facere teſtamentum: nam inter cetera quæ ad pupillarem ſubſtitutionem exiguntur, vnum eſt patria poteſtas: nemo enim poteſt condere teſtamentum pro eo quem in poteſtate non habet. l. 2. ff. de vulgari & pupill. §. 1. inſtit. de pupil. ſubſtit.*

Rurſus, quia nemo poteſt alteri ſubſtituere niſi prius ſibi faciat teſtamentum. dicta l. 2. §. 1. ff. de vulgari & pupilla. & §. liberis autem. inſtit. de pu-

A *pilla. ſubſtit. manifeſtum eſt autem hęreticum inteſtabilem eſſe, cum omnia eius bona à die commiſſi criminis ſint confiſcata. cap. cum ſecundum leges. de hęret. lib. 6.*

Fautores, receptatores & defenſores, an amittant ius patrię poteſtatis.

Poſtremo hoc admonebo, Eymericum hac quæſtione aperte ſentire non modo hæreticos, ſed etiam receptatores, fautores, & defenſores eorum, ius patrię poteſtatis amittere; cum tamen in dicto c. quicunque. §. vltimo. hæc pœna in ſolis hæreticis locum habere videatur.

Iam omnes præcitati de hac pœna priuationis patrię poteſtatis differentes ſolorum hæreticorum, non aliorum meminerunt: & plane magis mihi videtur

B *ſecundum iura, vt ſoli hęretici & credentes à die commiſſi criminis ius patriæ poteſtatis amittant: nō ita de fautoribus, & alijs ſimilibus, quos non putarem ius patriæ poteſtatis amittere: nam iura leuius puniunt eos, qui leuius peccant.*

Manumiſſio ſeruorum facta per dominos hæreticos nulla eſt.

Quod autem de emancipatione filiorum facta per hæreticos patres dictum eſt, idem prorſus dicendum eſt de manumiſſione ſeruorum facta per dominos hæreticos: illa enim prorſus nulla eſt & inualida, vt recte docent Ioannes And. Geminianus, & Francus in dicto cap. 2. §. vlt. de hæret. lib. 6. quamuis ob diuerſam rationem id contingere dicant, vt amplius patebit in quæſtione 119.

C

QVAESTIO CXVII.

An appellationis beneficium ſit hæreticis, credentibus, &c. interdictum.

CEnteſima decima ſeptima quæſtio eſt: Vtrum hęreticis, credentibus, receptatoribus, defenſoribus, & fautoribus eorum, ſit appellationis & proclamationis beneficium interdictū,

D ita quòd ab Epiſcopo, ſeu Inquiſitore nequeant appellare?

Reſpondemus quòd eis eſt appellationis beneficium interdictum, & quòd nequeunt appellare, vt patet in cap. Vt inquiſitionis. de hæret. lib. 6. vbi ſic dicitur: Vniuerſos ſęculi Poteſtates. & infra: Vtque de hęreſi à diœceſano Epiſcopo, vel Inquiſitore, ſeu Inquiſitoribus cōdemnatos pręfati poteſtates, domini temporales, ſiue rectores, vel eorum officiales, ſeu nuntij ſibi relictos ſtatim recipiant indilate animaduerſione debita puniendos: non obſtantibus appellationibus, ſeu proclamationibus prædictorum nequitiæ filiorum: cum tam ſecundum ordinationem prędeceſſorum noſtrorum, quàm ſecundum legem imperialem †, appellationis & proclamationis beneficium expreſſe ſit hæreticis & credentibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus, & defenſoribus interdictum.

Relat. ſupra pag. 110.

E

† A Frederico latam, quam habes in fine hui⁹ operis.

In litteris autem Apoſtolicis † Alexandri iiii. pręmiſſo de hęreticis, credentibus, receptatoribus, defenſoribus, & fautoribus eorum, dicitur ſic: Item proclamationes & appellationes

† Incip. Nouerit. relat. ſupra pag. 135.

perſona-

perſonarum huiuſmodi minime audiantur.

Hic eſt diligentius attendendum, quòd cum prædicti eſſe tales ſunt per ſententiam declarati, vt pote quia ſunt hæretici, credentes, &c. quòd tunc non poſſunt à tali ſententia diffinitiua appellare, cum in crimine perſeuerent: ante ſententiam autem ſi in aliquibus aggrauantur, ſeu indebite fatigantur, non eſt dubium, quin poſsint appellare: nam nondum ſunt habendi pro hæreticis. concordat Archidiaconus ſuper eodem cap.

COMMENT. CLXVI.

DE materia huius quæſtionis pleniſſime egit auctor ſupra in hac 3. parte nume. 121. titu. de appellatione, quæ fit ab Inquiſitore, quo loco copioſè addidimus quæ in hac cauſa ignorari non debent.

Totam vero hanc tractationem duabus aſſertionibus concludit hic Eymericus. Prima eſt: In cauſa hæreſis à ſententia diffinitiua non appellatur.

Altera & poſtrema eſt: Ab interfationibus ſiue interloquutorijs Inquiſitorum ſententijs appellare licet. Hæc omnia qualiter ſint accipienda præcitato loco explicuimus: cum videto.

QVAESTIO CXVIII.

An ſcienter ſepelientes in loco ſacro corpora hæreticorum poſſint ab Inquiſitore puniri.

CEnteſima decima octaua quęſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſsit cogere eos, qui hæreticos, credentes, receptatores, defenſores, & fautores eorum præſumpſerunt ſcienter tradere eccleſiaſticæ ſepulturæ, quatenus publice propriis manibus eorum corpora habeãt exhumare, & extra proijcere, & aliàs illos punire, & poſt abſoluere ab excommunicationis vinculo, quo ex hoc aſtricti merito tenebantur?

Relat. ſupra pag. 104.

Excommunicationem incurrũt ſcienter ſepelientes hæreticos.

Reſpondemus quòd ſic; vt patet in c. Quicunque. in princip. de hæret. lib. 6. vbi ſic dicitur: Quicunque hæreticos, credentes, receptatores, defenſores, vel fautores eorum ſcienter præſumpſerint eccleſiaſticæ tradere ſepulturæ, vſque ad ſatisfactionem idoneam excommunicationis ſententiæ ſe nouerint ſubiacere: Nec abſolutionis beneficium mereantur, niſi propriis manibus publice extumulent, & proijciant huiuſmodi corpora damnatorum. Et locus ille perpetua careat ſepultura.

Supra pag. 135.

Eadem verba habentur in litteris Apoſtolicis Alexandri iiij. Nouerit, §. item quicunque.

COMMENT. CLXVII.

DEclaratio & intelligentia huius quæſtionis tota petenda eſt ab his, quæ diximus ſupra in

A *hac 3. parte ſuper quæſtione 40.*

Iam hæc quæſtio tribus concluſionibus continetur. Prima eſt: Qui hæreticos, credentes, & cæteros hic enumeratos ſcienter ſepeliuerint, proprijs manibus debent eos exhumare: quod fit in pœnam præſumptionis; & vt in eo puniantur, in quo deliquerunt.

Altera eſt: Punire poteſt Inquiſitor eos, qui ſepeliunt hæreticos, credentes, fautores, & cæteros hic contentos. puniet vero ipſos velut ſuſpectos de hæreſi; ex eo enim quod quis ſcienter hæreticos aut alios de quibus hic agitur, ſepelit, videtur profiteri non debuiſſe priuari eos per Eccleſiam ſepultura eccleſia-
B *ſtica, aut pro hæreticis, & ſimilibus eſſe orandum, ſicut in præcitata quæſtione 40. diximus.*

Tertia & vltima concluſio eſt: Inquiſitor abſoluere poteſt ſepelientes hęreticos à ſententia excommunicationis, in quam propterea inciderunt, poſtquam idoneè ſatisfecerint. Hæc euidenter probantur per textũ in cap. quicunque. §. 1. de hęre. lib. 6. quo vtitur auctor in hac quęſtione.

QVAESTIO CXIX.

An ſubditi ſint abſoluti à debito fi-
C delitatis, quo dominis lapſis in hæreſim deuincti erant.

CEnteſima decimanona quæſtio eſt: Vtrum illi, qui fidelitatis homagij debito, vel aliquo pacto quacunque firmitate vallato, aliquibus sũt aſtricti, qui poſtmodũ lapſi ſunt in hæreſim manifeſte, ad huiuſmodi teneantur, vel ſint totaliter abſoluti?

Reſpondemus, quòd abſoluti ſunt, vt patet
D in c. Abſolutos. de heret. vbi dicitur ſic: Abſolutos ſe nouerint à debito fidelitatis domini, & totius obſequij, quicunque lapſis manifeſte in hæreſim aliquo pacto quacunque firmitate vallato tenebantur aſtricti.

Relat. ſupra pag. 103.

COMMENT. CLXVIII.

EX hac quęſtione vnum colligitur axioma, videlicet, Omnes illos, qui aliquo obligationis genere aliquibus tenentur aſtricti, tunc liberantur penitus, cum illi quibus obligati erant, in hęreſim inciderint manifeſte.

E *Hoc etiam pertinet ad grauiſſimam hęreticorum pœnam: multis autem modis hoc axioma verum eſt. Primum, quia cum à die commiſsi criminis amittant dominium omnium bonorum. cap. cum ſecundum leges. de hęret. lib. 6. & obligationes ex quibuſuis contractibus natę, bona quędam & res ſint. §. 1. inſtit. de rebus corpor. & incorpor. conſequitur proculdubio, hęreticos omne etiam ius obligationum ſibi debitarum amittere.*

Omnes qui hæreticis erant obligati, ob hæreſim illorum liberãtur, & quare.

Rurſus, ſi hęretici aliquos haberent obligatos,

in eos agere poſſent.§.1.inſtit.de actio.cum actio ſit A *ius proſequendi in iudicio, quod ſibi debetur, hæreticis autem omne legum auxilium & beneficiũ eſt denegatum, omniſq; actus legitimus interdictus.l.Manichæos.C.de hæret.*

Depoſitari⁹ non tenetur reddere depoſitum hæretico.& alia exẽpla.

Hac pena de amiſſo iure obligationum, multos paris effectus, nec pigebit aliquos referre, vt hic locus illuſtretur. Primum ergo is apud quem hæreticus aliquid depoſuit, non tenebitur poſt manifeſtam eius hæreſim, rem depoſitam hæretico reſtituere, ſed fiſco.

Rurſus, nec catholica vxor viro hæretico debitum reddere obligabitur; quia per hæreſim viri ab hoc debito liberata eſt. idem dicas è conuerſo: nam B *ſi vxor ſit hæretica, vir catholicus ab hoc debito liberabitur; non tamen poſſint propterea cum alijs commiſceri, quia vinculum matrimonij diſſolutum non eſt.*

His adde, quòd cuſtodes arcium ſeu caſtrorum, aut populorum vel ciuitatum, domino hæretico id reſtituere non tenentur, neque eius nomine cuſtodire.

Denique quicunque vaſalli omni obligatione etiã iuramenti religione munita, qua dominis ſuis tenebantur obſtricti, ipſo iure liberantur.

*Hæc omnia & ſi quæ ſunt his ſimilia, apertiſſime concluduntur ex hac Eymerici aſſertione, quam eui*C*denter probat textus in c. vlt. de hæret. quo vtitur hic auctor, quæ proſequitur copioſe more ſuo Alfonſus Caſtrus, qui non nouit breuitatem, lib.2. de iuſta hæret. punitione c.7. et Simancas de catho. inſtit. tit. 46 num.73.*

Serui per hæreſim dominorum liberantur ab eorũ poteſtate.

Serui etiã; liberti & famuli, cum dominus, ipſorum in hæreſim incidit, ipſo facto liberantur à ſeruitute & debito, quo tenebantur aſtricti, vt notant cõmuniter doctores in dicto c. vlt. de hæret.

Serui an trãſeant in fiſcum.

Sed de ſeruis quæſitum eſt, an domino in hæreſim incidente liberti efficiantur & ſui, an vero in fiſcum tranſeant cum reliquis bonis confiſcatis. Et Ioannes And. Geminianus, Franchus & alij in cap. D *Quicunque. §. vlt. de hæret. lib. 6. & Ioannes de Anania & Marianus Socinus in cap. vlt. extra de hæret. Seruos hæreticorum ſicut & alia bona in fiſcum tranſire ſentiunt, dum ſcribunt manumiſſionẽ ſeruorum factam ab illis, qui in hæreſim inciderunt poſt delictum commiſſum, eſſe nullam et penitus inualidam, non propterea quòd ſerui efficiantur ſui iuris, ſicut ſiunt filij hæreticorum quamprimum eorum parentes incidunt in hæreſim, ſed quia hæretici non habent poteſtatem & dominium in illis, cum ſerui & alia bona cenſeantur à tempore debiti commiſſi confiſcata fuiſſe.*

Serui Chriſtiani nõ cõfiſcantur.

Ego in hac quæſtione diſtinguẽdum eſſe putarem. E *nam aut ſerui Chriſtiani ſunt, aut adhuc remanent infideles. ſi Chriſtiani ſint, domino in hæreſim incidente libertati reſtituuntur, nec in fiſcum tranſeunt cum reliquis bonis. ita ſancitum inuenio per inſtructionem quandam primam Hiſpalenſem anno Domini MCCCCLXXXIIII. c. 24. vbi ita ſcriptum eſt:* Domini Rex & Regina, humanitate & clementia vtentes, voluerunt ſeruos quorumcunq; hæreticorum libertate donari, ſi in eorum pote- A ſtate exiſtentes Chriſtiani fuiſſent. *hactenus ibi. in eandem ſententiam conſentire videtur Simancas de catho. inſtit. tit. 61. de ſeruis, nu. 8. & Alfonſus Caſtrus lib. 2. de iuſta hæret. punitione c. 7. per textũ in l. Manichæos. C. de hæret. ibi:* Seruos inſuper extra noxam eſſe volumus, ſi dominum ſacrilegum euitantes ad Eccleſiam catholicam ſeruitio fideliori tranſierint. *hæc ibi.*

Serui non Chriſtiani confiſcãtur.

Quòd ſi ſerui non fuerint Chriſtianam fidem profeſſi, cum dominus eorum in hæreſim labitur, tunc cum reliquis bonis in fiſcum tranſeunt; & in hoc ſenſu loquutos fuiſſe crederem Ioannem And. Geminianum et alios, quos paulo antea citaui. Serui enim B *in patrimonio, in rebus, ſeu bonis dominorum eſſe explorati iuris eſt l. rem in bonis. ff. de acquiren rerũ domi. l. vlt. §. vlt. C de verbor. ſignif. & probat late Andreas Tiraquellus in l. ſi vnquam. C. de reuocan. donat. in illis verbis:* Donatione largitus. *q. 17. nu. 323. & 324.*

Domini cõuerſi non recuperant ſeruos Chriſtianos.

Si domini hæretici reſipiſcant & ad gremium Eccleſiæ recipiantur, & bona ſua illis de miſericordia condonentur iuxta c. Vergentis. extra de hæret. ſeruorum tamen Chriſtianorum dominium (qui paulo antea ob delictum dominorũ effecti fuerãt ſui iuris) non recuperant, quia libertas quocũque modo data, reuocanda nõ eſt, l. 1. & 2. C. ſi aduerſus libert. quod C *etiam fauore fidei, vt maius ſuſcipiat incrementum, ſeruari oportet.*

Serui catechumeni an confiſcẽtur.

*An autem ſimiliter ſerui catechumeni, qui nondum erant baptizati cum domini eorum in hæreſim laberentur, libertati reſtitui debeant, vel contra in fiſcum tranſire, & in ſeruitute remanere, non inepte quæritur. & mihi iuſtiſſimum videtur, vt fauore religionis, & vt catholica fide egregium ſuſcipiat incrementum, libertati reſtituantur & ſui iuris efficiantur. præſertim cum catechumeni in deuotione & fide Eccleſiæ perſiſtentes membra Chriſti ſint effecti. cap. veniens. extra de presbytero non bapti. & propterea iuſtum eſt vt gaudeant priuilegijs Chri*D*ſtianorum, cum eccleſiaſticis conſtitutionibus ſubijciantur, vt late probat Andreas ab Exea in c. 1. de conſtit. nu. 268. & multis ſeq. verſ. quid autem in Catechumenis.*

Serui infideles dominũ hæreticũ denuntiantes, an confiſcentur.

Si quis rurſus à me quærat, an ſerui infideles, qui dominum hæreticum reuelauerint, in fiſcum tranſire debeant, an vero contra libertatẽ donari; reſpondebo, ſi ſtudio veræ laudis id fecerint, præmio & honore dignos eſſe, l. quiſquis. §. vlt. C. ad legem Iuliam maieſt. ac libertati quidem quandoque reſtitui poſſe, ſine qua non contingit plenus honor; quæ libertas tunc potiſſimum eſſet talibus danda, cum ſpes haberetur, quòd ad fidem fortè facilius E *conuertendi. & pro hac ſententia videtur non obſcure facere textus in dicta l. Manichæos. C. de hæret. in illis verbis, quæ paulo antea retulimus. Sed de his iam ſatis.*

An occultus hæreticus amittat fidelitatis debita, & alias obligationes.

Poſtremo illud præter cetera eſt obſeruandum quòd Romanus Pontifex tradit in dicto cap. vlt. de hæret. videlicet hæc fidelitatis obſequia, & obligationum debita tunc dominis hæreticantibus negari, cum manifeſte lapſi ſunt in hæreſim, quaſi ſecus ſit iudicandum, ſi occultum ſit eorum delictum, & ſa-

ne non

ne non obſcure in dicto cap. vlt. ita videtur ſentire Hoſtienſis. Philippus tamen, vt refert Ioãnes And. idem eſſe dicit, quamuis occultum ſit crimen, dummodo probari poſſit. quod dictum Ioannes And. ibidem verum eſſe interpretatur, ſi ad probationes ſit proceſſum, quia tunc probatio facit delictum eſſe manifeſtum, cap. cum olim. extra de verbor. ſignif. Panormitanus eodem loco ait, à die quidem commiſſi delicti diſſoluta eſſe hęc omnia obligationum debita: hanc autem abſolutionem à debito, vel bonorum publicationem aut confiſcationem allegari non poſſe, niſi manifeſta cauſa probetur, quod ego intelligo per ſententiam. Syluester in ſumma verbo, hęreſis. 1. q. 8 verſ. Vndecima, quòd eorum vaſalli. dicit, non eſſe neceſſariam ſentẽtiam, ſed ſufficere manifeſtationem facti: immo profecto nec ipſam probationem in actu eſſe neceſſariam, ſed ſufficere poſſibilitatem certam probandi.

Equidem hoc veriſſimum eſt, hęc omnia obſequia & obligationum debita ceſſare, quamprimũ commiſſum eſt hęreſis crimẽ quamuis ſit occultum. Et ratio eſt, quia cũ bona hęreticorũ ipſo iure ſint confiſcata à die commiſſi criminis, c. cum ſecundum leges. de hęret. lib. 6. vbi id notant gloſſa & doctores, eo ipſo quòd quis incidit in hęreſim, & perdit omnia bona, & per conſequens omnes obligationes & iura qua ſibi debebantur, diſſoluuntur, cum appellatio
C *ne bonorum, obligationes, actiones & iura contineantur, l. bonorum ff. de verbor. ſignif. & not. in c. relatum. extra de teſtamen. quod ipſum apertiſſime etiã indicat verbum illud,* abſolutos, *poſitum in dicto c. vlt. de hęret. quod ſignificat ſententiam à iure latã, non autem à iudice ferendam.*

Obligationes amiſſas non recuperat hęreticus etiamſi conuertatur.

Obligationes vero huiuſmodi, fidelitates, & debita per hęreſim ſemel amiſſa nõ recuperant hęretici, quamuis reconcilientur, & recipiantur ad Eccleſię gremium, vt recte Hoſtienſis, Panormitanus & alij adnotarunt in dicto c. vlt. de hęret. quia obligatio extincta non reuiuiſcit, c. quęris. de conſecrat. diſt. 4. cap. quàm periculoſum, 7. q. 1. cum ſimilibus. Re-
D *cuperabunt autem tunc cum illis reuertentibus condonata & quaſi reſtituta fuerint ab eo, qui poteſtatem habet.*

QVAESTIO CXX.

An hæredes receptatorum, defenſorum, &c. hęreticorum cogi poſſint ad exequendam pænitentiam receptatoribus impoſitam.

SVMMARIVM.

1 *Crimen ſuſpicionem de hęreſi inducens per mortem extinguitur.*

2 *Hęredes cogendi non ſunt ad perficiendam pænitentiam perſonalem iniunctam ſuſpecto, ſed non peractam.*

A 3 *Sed poſſunt cogi ad pęnitentiam viuenti iniunctam de bonis ipſius exequendam.*

4 *Confiſcatio bonorum hęretici fieri poteſt poſt eius mortem.*

CEnteſima viceſima quæſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor poſsit cogere receptatorum, defenſorum, & fautorum hęreticorum hęredes, poſt prædictorum mortem, qui ſe ſub obligatione bonorum ſuorum eidem Inquiſitori aſtrinxerant; ad pænitentiam ab eis recipiendam & complendam, quatenus illam ipſi hæredes pænitentiam exe-
B quantur?

1 Reſpondemus, quòd talibus antequam moriantur, vel eſt per Inquiſitores pęnitentia iniũcta, vel non: Si non, non eſt hæredibus iniungenda; quia crimen eſt morte extinctum.

2 Si autẽ eſt iniuncta, ſed non peracta, & eſt pęnitentia concernens perſonã, vtpote orationes, ieiunia, vel peregrinationes, non ſunt hęredes cogẽdi ad pænitentiam ſupradictam.

3 Si autem pænitentia non eſt perſonalis, ſed aliàs proficiens ad ſalutem, in bonis temporalibus exequenda; vtpote, hoſpitale conſtruere, vel ſimilia: tunc ad talem exequendam hæredes per
C Inquiſitores merito ſunt cogendi. hæc patent in c. Accuſatus. §. ſi uero. de hęret. lib. 6. ubi ſic dicitur: Si uero pro ijs, quæ in hæreſi receptando; vel defendendo hæreticos, ſeu eis fauendo, non tamen exiſtens hæreticus, quis commiſerit, ſub obligatione bonorum ſuorum Inquiſitoribus ſe aſtrinxit ad recipiendam ab eis pænitentiam, & cõplendã: & ea licet iniuncta, nõ tamen peracta deceſsit, ſi per huiuſmodi pęnitentiam onus impoſitum fuerit proficiens ad ſalutem, in bonis eius temporalibus exequendum, vel complementum ipſius, per Inquiſitores cogi debent hæredes, vel alij, ad quos cum ſuo onere bona hu-
D iuſmodi deuenerũt. Porro ſi propter huiuſmodi hęreticorum receptationem, defenſionẽ, ſeu fauorem, quis ad faciendam pænitentiam, quã Inquiſitores ipſi iniungere vellent, bona ſua obligauerit eiſdem: & antequam ei pænitentia iniungeretur, deceſſerit: eius hæredibus non eſt ſatisfactio pro extincto iam crimine iniungenda.

Relat: ſupra pag. 105.

4 In eo vero caſu, quo hæredes ad ſucceſsionem non debent ob hæreſim ſui auctoris admitti: non obſtante, quòd auctore ipſo viuente, hoc non fuerit (interueniente ipſius morte) per ſententiam declaratum, ad confiſcationem bonorum poſt mortem eiuſdem, nihilominus pro-
E cedatur.

Confiſcatio bonorum hęretici poſt eius mortem fieri poteſt.

Eadem verba habẽtur in litteris Apoſtolicis † Vrbani iiij. & Alexandri iiij. Conſultus. §. ſunt & alij.

†Rela. ſupra pag. 133.

COMMENT. CLXIX.

MVltę aſſertiones colliguntur, quas videas in ſummario quęſtionis: & quantum ad primam attinet, quòd videlicet, hęreticorum fautori-

A *bus, & ſimilibus morientibus ante iniunctam pœnitentiam, nihil ſit iniungendum aut ſibi aut ſuis hæredibus, quia crimen morte extinctum eſt. videnda ſunt quæ tradidimus ſupra in hac 3. parte, ſuper quæſt. 43. §. alterum caput. & ſeq. nam cum ſuſpiciones quantumuis vehementes in hoc crimine morte delinquentium ſuſpectorum extinguantur, nõ debent condemnari poſt mortem ad vllas pœnas, etiam pecuniarias.*

Hæredibus ſuſpectorum morientium nihil iniungendum.

Quòd ſi lite pendente ſuſpecti illi mortui ſint, adhuc non debet imponi eorum hæredibus pœna pecuniaria ob ſolam ſuſpicionem: quod ſatis colligitur ex textu in cap. accuſatus. §. ſi vero. facit textus in l. vlt. C. ad legem Iuliam maieſt. tradunt Geminianus & Francbus in dicto cap. accuſatus. §. porro. de hæret. lib. 6. & Ancharanus in cap. filij. notab. 2. de hæret. lib. 6. & Simancas de catho. inſtit. tit. 18. num. 13. B

Pœnitentia iniuncta perſonę cũ perſona extinguitur.

De ſecũda aſſertione, quam ponit Eymericus nu. 2. ibi: ſi autem eſt iniuncta, nulla eſt dubitatio: nam ſi pœnitentia iniũcta à ſola perſona, cui impoſita fuit abſolui poterat; ea moriente, pœnitentia ceſſat. eandẽ hanc concluſionem tradunt Zanchinus tract. de hæret. c. 28. & Repertorium Inquiſit. verbo filij. §. nũc ſubſequenter. tales ergo pœnitentię non tranſeunt ad filios vel hæredes defunctorum. in eis enim imponendis non ſolum habita [illegible] ratio ſalutis animæ, ſed etiam afflictionis corporis: & propterea cum perſonam ſequantur, cum perſona quoque extinguuntur, & finiuntur. C

Pœnitentia in bonis exequenda hæredib⁹ defũcti imponatur.

Tertiam aſſertionem, videlicet, quòd cum pœnitentia non eſt perſonalis, ſed in bonis exequenda; tunc ad eam impiendam compelli poſſint hæredes defuncti, pulchre explicat idem Zanchinus tract. de hæret. cap. 28. num. 6. & Repertorium Inquiſit. verbo, filij. §. nunc ſubſequenter. & verbo, obligatio. §. quid ſi quis. idem cauit luculenter Concilium Biterren. cap. 19. in hęc verba: Et idem faciatis de illis, qui deceſſerunt accepta pœnitentia, nec impleta ſi eiſe in mora cœperint: vel pro illa cõplenda obligauerint, vt ſupra tetigimus, bona ſua. *hæc ibi.* D

Bona obliga[illegible] ad quem[illegible] ſucceſſo[illegible] cũ illo onere.

Hoc amplius obſeruandum eſt, quòd cum alicui ſuſpecto de hæreſi iniuncta ſunt hęc opera pietatis in bonis adimplenda, vt fabricare Eccleſiam vel hoſpitale, reſtituere vſuras & ſimilia; iſque bona ſua pro hac pœnitentia adimplenda obligauit, poſt mortem eius ad quemcumque ſucceſſorem etiam particularem, ea bona deuoluantur, ad eum ſemper peruenient cum illo onere. ita colligitur ex dicto c. accuſatus. §. ſi vero. facit gloſ. in l. reſcriptum. ff. de pactis. & in l. aufertur. §. fiſcus. ff. de iure fiſci. & vtrobique Bartolus, traditque Repertorium Inquiſit. pręfatis locis, quod eſt in hac cauſa non leuiter aduertendum. E

Quæ ad poſtremam aſſertionem ſpectant de procedendo contra hæreticos etiam poſt mortem in hoc crimine, quoad effectum confiſcandi bona, copioſe tradidimus ſupra in hac 3. parte, ſuper dicta quæſtio. 43.

QVAESTIO CXXI.

An filij vel hæredes illorum, qui morti proximi conſolari ab hæreticis petierunt, ſint admittendi ad eorum excuſationem.

CEnteſima viceſimaprima quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor filios & hæredes illorum, qui dum in ægritudinis lecto decumbebant, petierunt ab hæreticis per eorum manus impoſitionem conſolari, & ſic fuerunt mortui, poſsit admittere ab probandum, quòd ipſi defuncti tunc non erant ſani capitis, vel quòd amiſerant iam loquelam?

Reſpondemus quòd non, ſi dum viuebant fuerant de hæreſi diffamati, vel ſuſpecti habiti; aut legitime conſtiterit, quòd ſanę mentis exiſtentes, petierint ab hæreticis conſolari: aliàs poteſt eos admittere: non tamen per vxores, filios, & familiares illorũ, vt patet in c. Filij. de hæret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Relat. ſupra pag. 104.

Filij vel hæredes illorum, qui dum in ægritudinis lecto decumberent, petierunt hæreticos conſolaturos, vt ab eis per manus impoſitionem conſolationem reciperent, ſecundum peſsimam conſuetudinem eorundem, ſicque viam fuerint vniuerſę carnis ingreſsi: ad probandum quòd ipſi defuncti conſolationem illam, immo verius deſolationem, non ſanæ mentis effecti ſuſceperint, vel poſt perditam iam loquelam (cum tamen moris ſit, vt dicitur apud eos, quòd nullum taliter conſolentur, qui non ſit ſanæ mentis, & memoriam habeat ordinatam) admitti non debent: ſi dum viuebant, diffamati erant de hæreſi vel ſuſpecti: aut legitime conſtiterit, quod ſanæ mentis exiſtentes, huiuſmodi hæreticos petierunt. Alioqui admitti poterũt prædicti filij vel hæredes ab probandũ pręmiſſa. Nõ tamẽ per vxores, filios, familiares, vel de ſuis aliquos: ſed per teſtes alios fide dignos, & ſpecialiter fidei zelatores.

Filij quando admitti debeant, vel nõ ad excuſandos defunctos, &c.

COMMENT. CLXX.

EX hac quęſtione duæ potiſſimum concluſiones colliguntur.

Prima eſt: Hęredes illorum, qui cum moriuntur hæreticalia dicunt vel faciunt, quale eſt petere conſolationem hæreticorum, admitti debent ad excuſandos defunctos in hoc tribunali, dummodo defuncti dum viuerent, nõ eſſent de hæreſi diffamati vel ſuſpecti, aut dum eſſent ſanæ mentis, non petierint hæreticorum conſolationem. Nam ſi in vita diffamatio aut ſuſpicio de hæreſi pręceſſiſſet, aut cũ ſanę mentis eſſent, hæreticorum conſolationem petiiſſent; tunc nullo modo admittendę ſunt hęredum excuſationes, ſed defuncti velut hæretici poterunt condemna- E

Quęſtionis ſumma.

condemnari ex hac prȩſumptione iuris & de iure, contra quam hoc caſu non admittitur probatio in contrarium.

Altera & poſtrema concluſio eſt, prioris veluti declaratiua, nempe: Cum hæredes defunctorum in hoc tribunali admittuntur ad excuſandos defunctos, non poſſunt eos excuſare per teſtes domeſticos, veluti per vxores, filios, vel alios familiares; ſed adhibere oportet alios teſtes omni exceptione maiores.

Hæc ſumma eſt huius quæſtionis, quę continet materiam frequentem, vtilem & cognitu neceſſariam, de qua egit etiam auctor ſupra in hac 3. parte, quęſt. 43.

Ex titulis vero harum quæſtionum intelliges Eymericum diuerſo conſilio de materia procedendi contra defunctos diſſeruiſſe, quamuis multis locis vtatur eodem reſcripto deſumpto ex c. filij. de hęret. lib. 6.

Quid ſit petere conſolationem ab hęreticis.

Et priuſquam ad propoſitam materiã aggrediar, operæpretiũ erit adnotare quid ſit hoc, quod dicitur in hoc textu de petenda conſolatione hęreticorũ. hęc nunquam potui intelligere donec in codice illo bibliothecæ Vaticanæ inueni ſummam quandam F. Raynerij ex Ordine Prædicatorum de Catharis, & Leoniſtis, ſeu Pauperibus de Lugduno, in qua plene agitur de ſacramentis Catharorum, inter quæ vnũ erat conſolamentum, ſeu manus impoſitio, ſeu ſpiritualis baptiſmus, in quo conferendo quis ritus eſſet ſolitus obſeruari, abunde docui ſupra parte 2. ſuper q. 13. §. manus impoſitio. ex quo intelliges hunc locum alioquin difficilem propter ignoratum noſtro hoc ſæculo ritum antiquitatis, quem hæretici eius temporis obſeruabant.

Prima concluſio in prȩſumptione iuris & de iure fundata eſt, quę non admittit directam probationem in contrarium. ſuſpecti ergo vel diffamati de hæreſi, qui tempore mortis petunt conſolationem ab hæreticis ſecundum eorum ritum et conſuetudinem, ſi conſtat eos tunc ſanæ mentis fuiſſe, tamquam conſummati hæretici præſumuntur & condemnantur à iure.

Iam diſpoſitio huius textus, quo vtitur hic Eymericus, quę locum habebat olim in Catharis et alijs hæreticis, de quibus dixi ſupra parte 2. ſuper q. 13. locum hodie ſibi vendicabit in hęreticis noſtri ſęculi, & alijs cuiuslibet ætatis vel temporis: nam verbi gratia diffamatus vel ſuſpectus de hęreſi Lutheranorum, Caluiniſtarum, aut ſimilium, vel ex eis ſectis conuerſus, ſi tempore mortis, ſanæ mentis exiſtens iuxta ritum eius ſectæ de qua erat diffamatus vel ſuſpectus, vel ex qua fuit conuerſus, conſolationem, aut ſacramenta, aut alios ritus & cæremonias eius ſectæ proprias peteret, præſumptione iuris & de iure per hunc textum haberetur pro hæretico.

Quod eadem omnino ratione locũ habere exiſtimo in conuerſis ex Iudæis, Mahometanis, vel alijs infidelibus, qui tempore mortis cum ſanę mentis eſſent iuxta ritus parentũ ſuorum et antiqua perfidia decedere, ac ſepeliri voluerunt.

Sed quomodo huiuſmodi homines defendi poſſint,

A *videamus. Duplex modus excuſandi tales hic proponitur, primus eſt, bona vita anteacta nam ſiquis nititur probare defunctum non deceſſiſſe hæreticum, nec illa hæreticalia quę dixit, aut fecit dixiſſe aut feciſſe animo deliberato, ſed verbi gratia per doloris acrimoniam, aut aliter, is probabit eum defunctum dum viueret, non fuiſſe de hæreſi ſuſpectum nec diffamatum, immo laudabiliter vixiſſe, & ſacramenta Eccleſię more Chriſtianorum debito tempore recepiſſe, & cetera peregiſſe, quæ à veris et catholicis Chriſtianis fieri ſolent. quod probandi genus contrarium ſuſpicionem aut omnino excludit, iuxta doctrinam Baldi in l. 1. C. locati. nu. 7. verſ. & in ſimili, aut ſaltem valde elidit & minuit; quod apertiſſi-*

B *me deducitur à contrario ſenſu ex textu in dicto c. ſi lij. de hęret. lib. 6. ibi:* Si dum viuebant, diffamati erant de hæreſi, aut ſuſpecti. *Ergo ſi tales non erãt, cenſendi videntur à delicto immunes, nec iudicandi ſunt hęretici.*

Nec mirum hoc videri debet, quoniam bona fama anteactę vitę multa bona operatur, de quibus Bald' in l. 1. C. locati. Sed inter cetera hoc vnũ quod ad præſens inſtitutum ſpectat, videlicet, per bonam famã in genere, tolli indicia in ſpecie contra aliquẽ orta, quod aliquos dixiſſe teſtatur Franciſcus Caſonus tract. 1. de indicijs. c. 2. nu. 10.

C *Secundus modus excuſandi defunctos proponitur, ſi oſtendatur eos non fuiſſe ſanę mentis, cum petiuerunt hæreticorum conſolationem, aut alia dixerunt, vel fieri poſtularunt ſecundum ritum & conſuetudinem antiquæ perfidię. & in hoc articulo tota difficultas poſita eſt in declarando & intelligendo, an delictum præſumatur eſſe factum tempore furoris, vel tempore ſanę mentis: nam ſi tempore furoris factum fuiſſe præſumatur, nec ad culpam, nec ad pœnam imputandum erit: ſecus autem iudicabitur ſi tempore ſanę mentis commiſſum fuiſſe concludatur.*

In hoc ergo dubio ſit hęc prima concluſio: Si illi

D *qui ad excuſandum huiuſmodi defunctum, qui prȩſumitur hęreticatum fuiſſe, probent ipſum aliquando fuiſſe furioſum, in furore præſumitur durare, & tempore furoris commiſiſſe delictum, & accuſator ſiue Fiſcalis, vel iudex ſi procedit ex officio, debet probare delictum eſſe factum tempore ſanę mentis. ita probat textus ſingularis in cap. indicas. 3. q. 9. & ibi gloſſa communiter recepta in verbo,* oſtenderis. *& gloſſa in cap. vlt. de ſucceſſione ab inteſt. in verbo,* compotem. *vbi etiam per Doctores. nec deeſt ratio ad eandem concluſionem probandam, quoniam furor eſt qualitas & morbus, qui poſtquã eſt radicatus præſumitur durabilis, vt periti medici fatentur, & probat textus in l. humanitatis. C de*

E *impuber. & alijs ſubſtit. & in l. 1. ff. de curatore furio. & docet nominatim Zabarella in cap. cum inter canonicos. de electio. in 5. oppoſitione. & confirmatur ex communi & recepta doctrina Bartoli in l. non ſolum. §. ſed vt probari. ff. de operis noui nunt. dicentis quòd quando actus vel delictum poteſt fieri tempore licito & illicito, ille qui agit vel accuſat tenetur probare eſſe factum tempore illicito, & punibili.*

Sit ſecunda concluſio: Si hic defunctus, qui dicitur tempore mortis deliquiſſe hæreticando, ante delictum non fuit furioſus, nec illi qui admittuntur ad eum defendendum & excuſandum id probant; ſed tantum dicunt & proponunt tempore delicti commiſſi fuiſſe furioſum, reuera huiuſmodi defenſores id probare debent, aliàs autem delictum cenſebitur commiſſum tempore ſanę mentis: quia ſemper quis præſumitur eſſe talis, qualis naturaliter eſſe debet. argumen. textus in l. nec codicillos. C. de codicillis. vbi id notant Baldus, Paulus de Caſtro & alij, & nominatim profitetur Angelus tract. de maleficijs, in verbo, ſcienter & doloſe. verſ. quid in furioſo. Imola & Ancharanus in Clemen. 1. de homicid. Salycetus in l. furioſum. C. qui teſtamen. facere poſſunt num. 2. & alij plerique quos gratia breuitatis omitto.

B

Hæc quæ diximus de excuſando per alios vel non excuſando defuncto, qui dicitur tempore mortis hæreticari, intelligenda quoque cenſemus cum is nō moritur, ſed conualeſcit & viuit: nam ſi aliquando fuit furioſus in furore præſumetur deliquiſſe, & non punietur: ſi vero nō fuit furioſus, niſi probauerit ſe fuiſſe mente alienatum cum illa hęreticalia dixit, vel fieri petiuit, legitime punietur.

Admonebo tamen grauiſſimas quaſdam eſſe ęgritudines & morbos, quibus facile ſolent homines mente amoueri, & iudicio priuari, quamuis antea ſapientes fuerint, quod in hac cauſa diligenter eſt conſiderandum, & ſi opus fuerit iudicium medicorum peritorum adhibendum, cum agatur de maximo prҫiudicio.

C

Aetas etiam conſideranda eſt, ob quam ingraueſcentem ſæpe abſque morbo delirare ſolent homines, & aliena loqui; ite ſpectandę ſunt multæ alię circunſtantiæ, ex quibus intelligatur, an hæreticalia dicantur, vel fiant, aut dici & fieri præſumantur potius vi morbi, aut alterius affectionis, quàm mentis ſiue intellectus errore.

Sed dubium eſt, an credatur notario in teſtamento atteſtanti teſtatorem fuiſſe ſana mentis. & vera ſententia & communis eſt, non credi. Alexander conſil. 141. incipien. Ponderatis, matureque perſpectis. *lib. 1. late Iaſon in l. Senium. C. qui teſtamen. facere poſ. Baldus, Angelus, & Cumanus in l. 2. ff. de teſtamen. & alij, quos prudens omitto.*

D

Illud etiam in hac diſputatione docendum erat, quod merito prima noſtra concluſio videtur poſtulare, ex quibus ſcilicet actibus poſſit furor probari, vt tandem deducatur eum qui accuſatur, furoris tempore deliquiſſe, ne puniatur; ſed cum breuiter expediri res longa non poſſit, lectorem remittemus potiſſimū ad Franciſcum Herculanum, qui in tract. de probanda negatiua, hac demonſtrat, nu. 157. verſ. Secundus modus eſt.

E

Circa ſecundam vero Eymerici concluſionem nulla occurrit difficultas, quæ non ſit plene à nobis declarata ſupra in hac 3. parte ſuper quæſtione 70. cetera dicta ſunt ſuper quęſt. 43.

A

DE EXCOMMVNICATIS IN CAVSA FIDEI, & abſolutione eorum.

QVÆSTIO CXXII.

An hæretici, & eorum fautores ſint excommunicati, & ab Inquiſitoribus poſſint abſolui.

SVMMARIVM.

1 *Hęretici ſunt ipſo iure excommunicati:*
2 *Credentes quoque receptatores & fautores eorum:*
3 *Abſolui autem ab Inquiſitore poſſunt ab excōmunicatione.*

CEnteſima viceſima ſecunda quæſtio eſt: Vtrum hæretici credentes, receptatores, defenſores, & fautores eorum, ipſo iure ſint excūmunicati; & ſi reſipiſcant, poſſint abſolui per Inquiſitores?

1 Reſpondemus ad vtrumque quòd ſic. De hęreticis patet quòd ſic in c. Sicut ait. & in c. Ad abolendā. in princip. & in c. Excōmunicamus. in princip. & pręſertim, et breuius in c. Excōmunicamus 2. de hæret. vbi dicitur ſic: Excommunicamus & anathematizamus vniuerſos hęreticos, Catharos, Patharenos, & infra: & alios quibuſcunq; nominibus cenſeantur, & cetera. *Supra pag. 103.*

2 De credentibus autem & ceteris ſupradictis habetur in c. Excōmunicamus 1. §. credentes. vbi dicitur ſic: Credētes præterea, receptatores, defenſores, & fautores hæreticorū excommunicationi decernimus ſubiacere, & cetera. *Supra pag. 101.*

3 Quòd autem poſſint abſolui per Inquiſitorem, ſi reſipiſcant, habetur in c. Vt officium. in princip. de hæret. lib. 6. vbi dicitur ſic: Vt officium. & infra: Contra hæreticos, credentes, receptatores, fauores, & defenſores eorum; necnon contra infamatos de hæreſi, vel ſuſpectos iuxta ſanctiones canonicas (hominum metu diuino timori poſtpoſito) procedatis. Si vero aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiurata, redire voluerit ad Eccleſiæ vnitatem; ei iuxta formam Eccleſiæ abſolutionis beneficium impendatis. *Supra pag. 107.*

COMMENT. CLXXI.

D*Væ ſunt aſſertiones, Prima eſt: Hęretici, fautores & ſimiles excommunicati ſunt.*

Altera eſt: Eos poſſe per Inquiſitores abſolui. vtraque facilis eſt, & aperta.

Ac quantum ad primam ſpectat, non eſt putandū ab his primum Pontificibus, quorum ſunt hęc reſcripta, Inter pœnas hæreticorū excommunicatio eſt omnium antiquiſſima.

ſcripta, quibus vtitur hic Eymericus, hæreticos & eorum fautores anathemate percuſſos; nam inter pœnas hæreticorum, excõmunicatio omnium eſt antiquiſſima, vel à Chriſto iam inſtituta Matth. c. 18. ibi: Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam ethnicus & publicanus.

Et B. Paulus ter legitur excommunicaſſe, vt patet ex ſacris eius epiſtolis 1. ad Corinth. cap. 5. & 1. ad Timoth. cap. 1. & ad Titum c. 3.

Adde Martinum Perez ab Ayala Archiepiſcopum quondam Valentinum lib. 1. de eccleſiaſticis traditio. par. 3. art. 6.

Secunda concluſio prærogatiuam præſtat Inquiſitoribus, de qua diximus ſupra in hac 3. parte ſuper quæſt. 92. adde Repertorium Inquiſitorum & Locatum in opere iudiciali verbo, excommunicatio. Syluestrum in ſumma verbo, hæreſis 1. quæſt. 8. & Simancam de cathol. inſtitutio. titu. 23.

QVAESTIO CXXIII.

Quam pœnam incurrant fautores hæreticorum, ſi animo pertinaci perſtiterint in excõmunicatione per annum.

SVMMARIVM.

1 *Impedientes officium ſanctæ Inquiſitionis, ſi ſtent per annum in excommunicatione, quam propter hoc incurrerunt, condemnandi ſunt vt hæretici.*

2 *Fautores meri, ſi non publicentur excommunicati, non incurrunt alias pœnas:*

3 *Si vero publicati fuerint, nec intra annum ſatisfecerint, multis pœnis ſunt obnoxij:*

4 *Quas pœnas incurrant etiam ſi non durent in excommunicatione per annum.*

Centeſima viceſima tertia quæſtio eſt: Quam pœnam incurrunt receptatores, defenſores, ac fautores hæreticorum, qui ſunt excommunicati ipſo iure, ſi ſtant in excommunicatione per annum animo pertinaci?

1 Reſpondemus, quòd ſi prædicti ex eorum receptatione, defenſione, & fautoria impedierunt fidei proceſſum, iudicium, aut ſententiam Epiſcopi, ſeu Inquiſitoris directe vel indirecte, vel ad hoc præſtiterint auxilium, conſilium, vel fauorem, excommunicationis vinculo ſunt percuſſi: quòd ſi in ea ſteterint per annum animo pertinaci, extunc ſunt vt hæretici condemnandi, vt patet in cap. Vt inquiſitionis. §. prohibemus. vbi dicitur ſic:

Relat. ſupra pag. 110.

Prohibemus quoque diſtrictius Poteſtatibus, dominis temporalibus, & rectoribus eorundemque officialibus ſupradictis, ne ipſi de hoc crimine (cum mere ſit eccleſiaſticum) quoquomodo cognoſcant, vel iudicent, ſiue captos pro eodem A crimine, abſque dictorum Epiſcoporum, ſiue Inquiſitorum, aut ſaltem alterius eorundem licentia, vel mandato à carcere liberent; aut executionem ſibi pro huiuſmodi crimine à diœceſano vel Inquiſitoribus, ſeu Inquiſitore, iniunctã, prompte (prout ad ſuum ſpectat officium) facere ſeu adimplere detrectent: vel aliàs diœceſanorũ aut Inquiſitorum iudicium, ſententiam ſeu proceſſum, directe vel indirecte impedire præſumant. Si quis vero de prædictis Poteſtatibus, dominis temporalibus, Rectoribus, vel eorum officialibus, ſeu Balliuis, contra prędicta fecerit, aut præfato fidei negotio ſępefatis diœceſano Epiſcopo, B vel Inquiſitoribus incumbenti, ſe opponere forte pręſumpſerit, vel ipſum aliquatenus impedire; necnon & qui ſcienter in prędictis dederit auxilium, conſilium, vel fauorem, excommunicationis ſe nouerit mucrone percuſſum: quam ſi per annum animo ſuſtinuerit pertinaci, extunc velut hęreticus condemnetur.

2 Si autem prædicti ex eorum receptatione, defenſatione, & fautoria, aliàs nõ impediuerint Epiſcopi vel Inquiſitoris iudicium, ſententiam, vel proceſſum; licet ipſo iure ſint excommunicati, niſi tamen excommunicati notentur & publicẽtur, non videntur alias pœnas incurrere, ex eo quòd C ſtant in excommunicatione per annum. Sed ſi publicantur excommunicati, & ſtent per annum, incurrunt pœnas multas, de quibus habetur in cap. Excommunicamus. §. credentes. de hæreti. vbi dicitur ſic: Supra pag. 102.

3 Recepatores, defenſores, & fautores hęreticorum excommunicationi decernimus ſubiacere: firmiter ſtatuentes, vt poſtquam quis talium fuerit excommunicatione notatus, ſi ſatisfacere contempſerit, intra annum, extunc ipſo iure ſit factus infamis, nec ad publica officia ſeu conſilia, nec ad eligendos aliquos ad huiuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur: Sit etiam inteſtabi- D lis, vt nec teſtandi liberam habeat facultatem, nec ad hęreditatis ſucceſsionem accedat. Nullus pręterea ipſi ſuper quocunque negotio, ſed ipſe alijs reſpondere cogatur. Quòd ſi forte iudex extiterit, eius ſententia nullam obtineat firmitatem: nec cauſæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si vero aduocatus fuerit, eius patrocinium nullatenus admittatur: ſi tabellio, inſtrumenta per ipſum confecta nullius ſint momenti, ſed cum auctore damnato damnentur. & in ſimilibus idem pręcipimus obſeruari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur: vt in quo maior eſt culpa, grauior exerceatur vindicta. Si E qui autem tales, poſtquã ab Eccleſia fuerint denotati, euitare contempſerint: excommunicationis ſententia vſque ad ſatisfactionem idoneam percellantur. Sane clerici non exhibeant huiuſmodi peſtilentibus eccleſiaſtica ſacramenta, nec eos Chriſtianæ præſumant tradere ſepulturæ, nec eleemoſynas aut oblationes eorum percipiant: alioquin ſuo priuentur officio, ad quod numquam reſtituantur abſque indulto ſedis Apoſtolicæ ſpeciali.

Infamiam, & alias pœnas tales incurrunt.

4 Quæ

4 Quæ autem ſunt pœnæ prædictorum, etiam ſi non perſiſtant in excommunicatione per annum animo pertinaci, dictũ eſt ſupra hac par. 3. quęſt. 113.114.115.116.117.& 118.

COMMENT. CLXXII.

DE materia huius quæſtionis egit plene idẽ Eymericus ſupra par.2.q.47.vbi dixi. nec propterea ſunt aliqua inutiliter repetenda.

Qui non impediũt ſacrũ officiũ, quãuis ſint fautores, an elapſo anno alias pœnas pręter excõicationem incurrant.

In hac quęſtione illa ſolum occurrit difficultas, quę oritur ex verbis Eymerici hic num.2. dum ſentit, fautores & ceteros huiuſmodi, ſi non impediant officium Inquiſitionis, etiam elapſo anno non incurrere alias pœnas pręter excommunicationem, niſi excommunicati publicentur: nam contrarium videtur dicere auctor apertiſſime parte 2. q.47. num. 3. dum ait: Omnes iſti excommunicati in cauſa fidei, ſi per annum ſteterint in illa excommunicatione animo pertinaci, non vt ſuſpecti de hæreſi tantum, ſed vt hæretici ſunt condemnandi. *hęc ille.*

Hęc cum intuerer paulo diligentius, animaduerti non carere probabilitate Eymerici ſententiam hoc loco. idem ſentire videtur Repertorium Inquiſitorum verbo, excommunicare. §.item fautores. & ratio eſſe poteſt: nam primi qui non modo fauent hęreticis, ſed etiam officium impediunt, grauiorem contrahunt hęreſis ſuſpicionem, quę elapſo anno tranſit in violentam & iure probatam, ex qua poſſunt vt hæretici condemnari. Qui vero eiſdem hæreticis fauent, non tamen impediunt Inquiſitorum officium, non ita grauiter peccant, ideoque niſi nominatim publicentur excommunicati elapſo anno non videntur vt hæretici condemnandi; hæc ſententia benigna eſt, de qua quid ſentiam in tanta breuitate nõ poſſum facile dicere, dicam aliàs. cetera huc ſpectantia tradita ſunt ſupra in 2.parte ſuper vltimis quæſtionibus.

QVAESTIO CXXIIII.

Quam pœnam incurrãt excommunicati in cauſa fidei ſic durantes per annum.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicati propter contumaciam in cauſa fidei, & cet. poſt annum vt hæretici condemnantur:*
2 *Id ipſum faciendum eſt de excommunicatis cauſa impedimenti dati ſacro officio:*
3 *Et de excommunicatis ob omiſſam purgationem, & cet.*
4 *Fautores autem hæreticorum alias pœnas incurrunt.*

CEnteſima viceſima quarta quęſtio eſt: Quam pœnam incurrunt excommunicati in cauſa fidei, ſi ſteterint in excommunicatione animo pertinaci?

A 1 Reſpondemus, quòd tales excommunicati, ſunt in multiplici genere: Nam quidam ſunt excommunicati in cauſa fidei propter contumaciã, quia citati de fide reſponſuri renuerunt contumaciter comparere, & tamquam contumaces excõmunicantur: Iſti ſi ſtant in excommunicatione per annum animo pertinaci, extunc ſunt vt hęretici condemnandi: vt patet in cap. Cum contumacia.de hęret.lib.6.vbi dicitur ſic: Cum contumacia (in cauſa pręſertim fidei) ſuſpicioni pręſumptionem adijciat vehementem, ſi ſuſpectus de hęreſi vocatus à vobis, vt de fide reſpondeat, excommunicationis vinculo (pro eo, quòd parere B ſubterfugit, aut contumaciter ſe abſentat) per vos fuerit innodatus, quam ſi per annum animo ſuſtineat pertinaci; extunc velut hæreticus condemnetur.

Relat. ſupra pag. 105.

2 Quidam ſunt taliter excommunicati, quòd iudicium, ſententiam, ſeu proceſſum Epiſcopi vel Inquiſitoris impedierunt: vel ad hoc faciendum conſilium, auxilium vel fauorem dederunt. Iſti ſi ſtent in excommunicatione per annum animo pertinaci, ſunt velut hęretici condemnandi, vt patet in cap. Vt inquiſitionis. §.prohibemus. de hæret.lib.6. vbi dicitur ſic:

Excommunicati propter impedimentum datum ſancto officio.

Prohibemus quoque diſtrictius Poteſtatibus C dominis temporalibus, & rectoribus eorundemque officialibus ſupradictis, ne ipſi de hoc crimine (cum mere ſit eccleſiaſticum) quoquomodo cognoſcant, vel iudicent, ſiue captos pro eodem crimine, abſque dictorũ Epiſcoporum, ſiue Inquiſitorum, aut ſaltem alterius eorundem licentia vel mandato à carcere liberent, aut executionem ſibi pro huiuſmodi crimine à diœceſano vel Inquiſitoribus, ſeu Inquiſitore, iniunctam, promptè (prout ad ſuum ſpectat officium) facere ſeu adimplere detrectẽt: vel aliàs diœceſanorum aut Inquiſitorum iudicium, ſententiam ſeu proceſſum, directe, vel indirecte impedire præſumant.

Pag. 110.

D Si quis vero de prędictis poteſtatibus, dominis temporalibus, rectoribus, vel eorum officialibus, ſeu balliuis, contra prædicta fecerit, aut pręfato fidei negotio ſępefatis diœceſano epiſcopo, vel inquiſitoribus incumbenti, ſe opponere forte præſumpſerit, vel ipſum aliquatenus impedire; necnon & qui ſcienter in prędictis dederit auxilium, conſilium, vel fauorem, excommunicationis ſe nouerit mucrone percuſſum: quam ſi per annum animo ſuſtinuerit pertinaci, ex tunc velut hęreticus condemnetur.

3 Quidam autem ſunt taliter excommunicati, quia ſuſpecti de hęreſi habiti noluerunt ſe purgare. E Iſti ſi ſtent in excommunicatione per annum, ſunt vt hæretici condemnandi, vt habetur in cap. Excommunicamus 1. §.qui autem. extra de hæretic. vbi dicitur ſic: Qui autem inuenti fuerint ſola ſuſpicione notabiles: niſi iuxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ, propriam innocentiam congrua purgatione monſtrauerint, anathematis gladio feriantur, & vſque ad ſatisfactionem condignam, ab omnibus euitentur: ita quòd ſi per annum in excommunicatione

Excõmunicati quia noluerũt ſe purgare.

Relat. ſupra pag.101.

nicatione

nicatione perſtiterint, extunc velut hęretici condemnentur.

Excōmunicati propter fauorem datū hæreticis.

4 Quidam ſunt taliter excōmunicati, quia ſunt receptatores, defenſores, & fautores hęreticorū, & publicantur excommunicati. Iſti ſi ſtant per annum, pœnis plurimis feriuntur, vt patet in cap. Excommunicamus. §. credentes. de hæret. de his dictum eſt ſupra quæſtione proxima.

COMMENT. CLXXIII.

TRes potiſſimum concluſiones ponit de excommunicatis perſiſtentibus in excommunicatione, vt patet in ſummario quæſtionis, circa quas nihil notatu dignum occurrit, quod non fuerit explicatum ſupra parte 2. ſuper quæſt. 47. vide prçterea de hac materia illos, quos citauimus paulo antea ſuper quæſtione 122.

QVÆSTIO CXXV.

An tales excommunicati ex cauſa fidei abſolui poſſint ab Inquiſitore.

Centeſima viceſimaquinta quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſsit abſoluere eos, qui ſteterunt per annum in excommunicatione animo pertinaci, vel aliàs pro cauſa fidei ſunt excommunicati, ſi ad gremium Eccleſiæ reuertantur?

Reſpondemus quòd ſic; quia tales (vt dictum eſt ſupra quæſtione proxima) vt hæretici ſunt habendi. Hęretici autem, credentes, receptatores, defenſores, & fautores eorum, ab excommunicatione, quam incurrerunt, per Inquiſitorem, ſi pæniteant, poſſunt abſolui: vt habetur in cap. Vt officium. in princip. de hęret. lib. 6. vbi præmiſſo de omnibus ſupradictis dicitur ſic: Vt officium & infra: Si vero aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiurata, redire voluerit ad Eccleſiæ vnitatem; ei iuxta formam Eccleſiæ abſolutionis beneficium impendatis.

Relat. ſupra pag. 107.

COMMENT. CLXXIIII.

SVper hac quæſtione nulla occurrit obſcuritas grauis, quę longa narratione egeat.

Primum, hęc quęſtio differt à ſuperiori 122. in qua videtur auctor tractare idem priuilegium; nam ibi docuit quòd Inquiſitores poſſunt abſoluere redeuntes ab hęreſi, vel hęreſis ſuſpicione, qui propterea fuerunt ipſo iure excommunicati: hic vero docet etiam poſſe abſoluere eos, qui in excommunicatione durarunt per annum animo pertinaci.

Anno elapſo de crimine auditur ex cōmunicati.

Sed dubitari poterat, quomodo poſſit Inquiſitor abſoluere eos, qui per annum perdurant in excommunicatione, cum anno elapſo vt hęretici ſint condemnandi. cap. cum contumacia. de hęret. lib. 6.

Et breuiter reſpondeo, quòd qui poſt annum reuertuntur, quamuis non audiantur quoad bona recuperanda; audiuntur tamen quoad excuſandum crimen: & ſi miſericordiam implorent, recipiuntur, vt plene dixi ſupra in 3. parte ſuper 13. modo proceſſum fidei terminandi.

QVÆSTIO CXXVI.

An Inquiſitor diſpenſare poſſit ab irregularitate cum præfatis excommunicatis.

Centeſima viceſima ſexta quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſsit cum prædictis excommunicatis, ſi forſan irregularitatem incurrerint, vbi reſipiſcant ſuper irregularitate diſpenſare?

Reſpondemus, quòd non inuenitur, quòd hoc poſsit Inquiſitor in iure cautum, nec in quibuſcunque priuilegijs ſibi conceſſum: quare non poteſt cum talibus diſpenſare.

COMMENT. CLXXV.

VNa eſt concluſio: Cum redeuntibus, ſi forte aliquam incurrerunt irregularitatem, Inquiſitor non poteſt diſpenſare, quia non inuenitur ſibi conceſſum.

Inquiſitores ſecum mutuo diſpenſare poſſe ſuper irregularitate, ſi quis eorum fortaſſis quandoque eā contraxerit, docuit Eymericus 3. par. q. 27. & dixi ſupra in hac 3. parte ſuper q. 23. Rurſus, eos poſſe abſoluere redeuntes ab excommunicatione, paulo antea demonſtrauit.

An Inquiſitores ſuper irregularitate diſpenſare poſſint.

An autem non modo à cenſura excommunicationis, ſed etiam ab irregularitate, quam contingit contrahere ob hęreſim, vel apoſtaſiam, cum redeuntibus poſſint diſpenſare; nunc oſtendit, & concludit id non licere Inquiſitoribus, quia nullo iure conceſſum id eis reperitur. idem tradit Repertorium Inquiſitorum verbo, irregularitas. & alij vetuſtiores.

Hodie hæc lis ſublata videtur per reſcriptū Clementis VII. Pont. Max. quod incipit: Cum ſicut. §. *vobis etiam. quo conceditur facultas Inquiſitoribus, & eorum Cōmiſſarijs diſpenſandi cum clericis ſæcularibus ac perſonis religioſis cuiuſuis ordinis ſuper quauis irregularitate contracta ob hęreſim vel Apoſtaſiam; quod etiam agnouerunt Locatus in opere Iudiciali verbo, irregularitas. nu. 2. & Campegius apud Zanchinū tract. de hęret. cap. 27. verſ. Adde vlterius. id Clementis reſcriptum refertur in fine huius operis inter litteras Apoſtolicas pro officio ſanctæ Inquiſitionis.*

Ceterum quid nobis de hoc articulo ſentiendum videretur, ſupra in hac 3. parte ſuper q. 113. explicuimus; vbi & irregularitatem contrahi propter hęreſim, & ſuper ea ſolum Romanum Pontificem diſpenſare diximus.

Reſcriptum vero Clementis VII. circa hoc per poſteriores

poſteriores Pontificum extrauagantes reuocatum eſſe videtur; adeo quidem vt Pius Papa Quintus anno M D L X V I I. die ſexta menſis Septembris Pontificatus ſui anno ſecundo, Didaco de Spinoſa generali Hiſpanię Inquiſitori inhibuerit, ne poſſet huiuſmodi homines ad aliqua beneficia, aut ſi clerici forent, vt ad ſuperiores ordines aſcenderent, habilitare, aut cum presbyteris diſpenſare, vt in altaris miniſterio deſeruirent. Sed vide Maiolum libro 5. de irregularitate cap. 46. & Nauarrum in Manuali confeſſariorum cap. 27. titu. de tertia ſpecie irregularitatis. num. 205. ex quo intelliges ſolum Papam diſpenſare in irregularitatibus prouenientibus ex defectu animę.

DE INDVLGENTIIS pro fide laborantibus conſequendis.

QVAESTIO CXXVII.

An Inquiſitor conferre poſſit indulgentias accedentibus ad eius concionem pro fide factam.

Centeſima viceſimaſeptima quęſtio eſt: Vtrum Inquiſitor clero, vel populo, quem conuocat ad ſermonem pro fide, quem interdum facit, vel aliàs habeat poteſtatē indulgentias conferendi?

Relat. ſupra pag. 129.

Reſpondemus quòd ſic; viginti, vel quadraginta dierum, vt patet in litteris Apoſtolicis Clementis, Alexandri, & Vrbani iiij. Præ cunctis. §. priuandi præterea. verſi. necnon. vbi dicitur ſic: Necnon & largiendi viginti, vel quadraginta die- D rum indulgentiam, quotiens opportunum videritis, omnibus veræ pœnitentibus & confeſsis, qui ad veſtram conuocationem propter hoc faciendam acceſſerint, plena ſit vobis, & ſingulis veſtrum præſentium tenore facultas.

COMMENT. CLXXVI.

Hoc priuilegium concedendarum indulgentiarum, ac diſtribuendorum Eccleſię theſaurorum, licet Pontificum proprium ſit, vt docet Sotus lib. 4. ſent. diſtin. 21. q. 1. art. 4. fauore fidei Inquiſitoribus eſt tributum per Romanum Pontificem, vt E *quotiens actio aliqua in fauorem fidei celebratur, poſſit Inquiſitor concedere viginti vel quadraginta dierum indulgentiam.*

Priuilegium concedendi indulgentias qui conceſſerint Inquiſitoribus.

Hoc priuilegium multi Pontifices conceſſerunt; nullus autem reuocauit. conceſſit Innocentius IIII. *reſcripto incipiente*: Malitia huius temporis. *item alio incipiente*: Tunc potiſsime. *& ante Innocentium* IIII. *conceſſit etiam Gregorius nonus reſcripto incipiente*: Ille humani generis. *hæc ſunt im-* A *preſſa in Bullario litterarum Apoſtolicarum. in fine huius operis.*

Meminerunt huius priuilegij Repertorium Inquiſito. verbo, indulgentia. §. nunc videndum. ſumma Armilla verbo, Inquiſitor. num. 20. Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. num. 415.

Num autem poſteriores Pontifices Romani in his reſcriptis eaſdem indulgentias concedentes non modo cenſeantur priores confirmare; verumetiam de nouo illas concedere, ita quòd prioribus accumulentur, vt ſinguli viginti vel quadraginta dierum aut trium annorum per ſe conceſſiſſe videantur, ita quòd Inquiſitores octuaginta dierum, aut centum B *ſexaginta, & amplius concedere poſſint: item quòd Pontifices non modo trium annorum, ſed ſex vel nouem, vel quindecim indulgentiam tribuiſſe videantur, dubium eſſe poſſet: & Bernardus Comenſis in Lucerna Inquiſitorum accumulari videtur ſentire verbo, indulgentia eorum. §. 5. ſed verius eſt, poſteriores Pontifices eaſdem priores indulgentias cōfirmare, nec diuerſas concedere: quod ſeries reſcriptorum indicat. & huius ſententię videtur eſſe auctor non obſcure ſupra in hac 3. parte in principio numero 55. & in omnibus fere modis terminandi proceſſum fidei, vbi nuſquam apparet eum ſignificare, vt huiuſmodi indulgentię cumulatiue conce-* C *dantur.*

Benignius tamen eſſet, ſi ſua Sanctitas fauore fidei eas cumularet, vt homines ad fauendum Inquiſitoribus hoc ſpirituali & maximo pręmio inuitati facilius excitarentur.

QVAESTIO CXXVIIJ.

An Inquiſitor conferre poſſit indulgentias ſociis ac notariis ſuis.

D Centeſima viceſima octaua quęſtio eſt: Vtrum Inquiſitor ſociis ſuis religioſis, & notariis habeat poteſtatem indulgentias conferendi?

Reſpondemus quòd ipſe non, ſed dominus noſter Papa confert eis tres annos quando laborauerint. Et ſi in proſecutione moriãtur, plenam confert remiſsionem peccatorum, vt patet in litteris Apoſtolicis Clementis, Alexandri, & Vrbani iiij. Præ cunctis. in quibus poſt prædicta verba poſita ſupra quæſt. proxima dicitur ſic: Socijs vero Fratribus veſtri ordinis, & notarijs veſtris, qui vnà vobiſcum in proſecutione huiuſ- E modi negotij laborauerint, & omibus, qui vobis perſonaliter aſtiterint in eodem negotio, & qui ad impugnandum hæreticos, fautores, receptatores, & defenſores eorum, ex animo vobis præſtiterint auxilium, conſilium, aut fauorem: de omnipotentis Dei miſericordia, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius auctoritate confiſi, tres annos de iniunctis ſibi pęnitentijs relaxamus. Et ſi qui ex his in proſecutione huiuſmodi negotij forte deceſſerint, eis peccatorum omniū,

Relat. ſupra pag. 129.

de qui-

de quibus corde contriti, ac ore confeſsi fuerint, A plenam veniam indulgemus.

COMMENT. CLXXVII.

DVę ſunt aſſertiones: Prima eſt: Socijs & notarijs Inquiſitorum laborantibus in ſacro officio ad hęreticos extirpandos Papa confert indulgentiam trium annorum.

Altera eſt, quòd ſi in proſecutione hęreticorũ, & in executione officij ſacri, ſeu in eius miniſterio moriantur, plenam indulgentiam conſequuntur.

Vtramq; aſſertionem probat reſcriptum Vrbani IIII. hic ab Eymerico allatum, et reſcriptum Gregorij noni, quod incipit: Ille humani generis *idem conceſsit Clemens* IIII. *et Vrbanus* IIII. *reſcripto alio incipiente:* Licet ex omnibus. *quæ vidimus authentica in archiuo Bonon. inquiſitionis.* B

Meminit etiam huius priuilegij Bernardus Comẽſis in Lucerna verbo, indulgentia eorum. §. 1. & Repertorium Inquiſitorum verbo, indulgentia. §. nota quòd Fratres.

Qui conſequantur hãc indulgentiã trium annorum.

Num autem hanc trium annorum indulgentiam conſequantur non ſolum ſocij Inquiſitorum & notarij, verum etiam alij ſancti officij miniſtri, velut i conſultores, Fiſcalis, & ſimiles quæri poteſt, & hi etiam hanc indulgentiam habent, vt conſtat ex quęſtione ſequenti, cum in hoc negotio non mediocriter laborent. C

Idem fortaſſis eſſet dicendum de illis, qui ſcribunt contra hęreticos, inſtruentes Inquiſitores hęreticę prauitatis, qualiter ſeſe in ſuo officio gerere debeant contra fidei hoſtes: hi enim quamuis in reſcripto & verbis priuilegij nominatim non contineãtur; ob eãdem tamen rationem æquũ videtur, vt reſcripti priuilegio vtantur.

Hoc ſaltem iuſtiſsimum videtur, vt Sãctitas ſua ad hos quoque dignaretur hoc priuilegium extendere. quando vero hanc indulgentiam conſequantur, ſequentia demonſtrabunt.

QVAESTIO CXXIX.

An Inquiſitor largiri poſſit indulgentias alijs ſibi in officio aſſiſtentibus, & auxiliantibus.

CEnteſima viceſimanona quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor conſiliariis & omnibus aliis, qui ſibi perſonaliter aſsiſtunt, & exiſtunt in executione ſui officii, vel aliàs præſtant ſibi ex animo auxilium, conſilium, vel fauorem, habeat poteſtatem indulgentias largiendi? E

Reſpondemus, quòd ipſe Inquiſitor non, ſed dominus noſter Papa confert eis tres annos de indulgentia; & ſi in proſecutione officii moriantur, remiſsionem plenam omnium peccatorum, vt patet in prædictis litteris Apoſtolicis Clementis, Alexandri, & Vrbani iiij. vt tactum eſt ſtatim ſupra quæſt. prox. in quibus dicitur ſic: Necnon & largiendi: & infra: Et omnibus

Relat. ſupra pag. 129.

qui vobis perſonaliter aſtiterint in eodem negotio, & qui ad impugnandum hęreticos, fautores, receptatores, & defenſores eorum, ex animo vobis pręſtiterint auxilium, conſilium, aut fauorem: de omnipotentis Dei miſericordia & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius auctoritate confiſi, tres annos de iniunctis ſibi pęnitentiis relaxamus; & ſi qui ex his in proſecutione huiuſmodi negotii forte deceſſerint, eis peccatorũ omnium, de quibus corde cõtriti & ore confeſsi fuerint, plenam veniam indulgemus.

Et in c. Excommunicamus itaque. §. Catholici. extra de hęret. dicitur ſic: Catholici vero qui crucis aſſumpto charactere ad hęreticorum exterminium ſe accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illoque ſancto priuilegio ſint muniti, quæ accedentibus in terræ ſanctę ſubſidium conceduntur. Relat. ſupra pag. 101.

Quę autem ſunt illa dicetur quęſt. prox.

Quamplura alia priuilegia conceduntur cruce ſignatis prędictis pro extirpanda hęretica prauitate, per Inquiſitores eis conferenda, vt patet in litteris Apoſtolicis poſitis ſupra parte ij. Innocẽtii, vt nihil vobis deſit.

COMMENT. CLXXVIII.

NOn modo qui aſsidue & continuo Inquiſitoribus aſsiſtunt, vt ſunt neceſſarij miniſtri, de quibus hactenus dictum eſt, trium annorum indulgentiam conſequuntur, & plenariam cum in proſecutione negotij moriuntur: verum etiam quicumque alij, qui vbi oportuerit Inquiſitoribus adſtant, eodem indulgentiarum priuilegio fruuntur. id probat apertiſsime reſcriptum Vrbani IIII. *quo vtitur hic Eymericus, ſed apertius idem tradit Gregorius nonus reſcripto incipiente:* Ille humani generis. *in hęc verba:* Ad hęc, vt ſuper pręmiſsis omnibus officium ſibi commiſſum liberius poſsint & efficacius exercere, omnibus qui ad prędicationem eorum (*ſcilicet Inquiſitorum*) acceſserint in ſingulis ſtationibus viginti dies: illis vero qui ad impugnandum hęreticos, fautores, receptatores, & defenſores eorum, in munitionibus, vel caſtellis, vel aliàs contra Eccleſiam rebellantes, ipſis ex animo auxilium, conſilium pręſtiterint vel fauorem, de omnipotentis Dei miſericordia & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius auctoritate confiſi, tres annos de iniuncta ſibi pęnitentia relaxamus; & ſi qui ex his in proſecutione huiuſmodi negotii forte deceſserint, eis omnium peccatorum, de quibus corde contriti & ore confeſsi ſunt, plenam veniam indulgemus. *hęc ibi.*

Quicunque Inquiſitoribus auxiliantur, triũ an. indulgentiã aſſequuntur.

Hoc priuilegio hodie in primis gaudent crucesignati, quibus in Hiſpania ſimiles ſunt illi, quos dicimus familiares, qui nutibus Inquiſitorum obedientes, ea exequuntur, quę ad promotionem huius ſacri officij, & ad fidei propagationem, & ad hęreticę prauitatis extirpationem ſpectant.

Crucesignati gaudent hoc priuilegio.

Eandem etiam indulgentiam conſequerentur quicunque zelo fidei cum opus eſſet, Inquiſitoribus

auxi-

auxiliarentur: vt vel hinc catholici magnopere excitari debeant ad fauendum, & auxiliandum Inquiſitoribus.

QVAESTIO CXXX.

An Inquiſitor plenariam indulgentiam conſequatur in vita, & in morte.

Enteſima triceſima & vltima quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor plenariam indulgentiam habeat in vita pariter & in morte?

Reſpondemus quòd ſic: In vita quidem quandocunque pro exequendo officio laborat: in morte autē ſi in proſequutione officij diem claudit extremum.

Quòd autem habeat in vita pro officio laborando, patet in præfatis litteris Apoſtolicis Clementis, Alexandri, & Vrbani iiij. Præ cunctis. §. vobis autem. vbi dicitur ſic:

Relat. ſupra pag. 129.

Vobis autem pro huiuſmodi negotio laborantibus, illam peccatorum veniam indulgemus, quæ ſuccurrentibus terræ ſanctæ in generali concilio eſt conceſſa.

Quæ autem in dicto concilio ſuccurrentibus terræ ſanctæ eſt conceſſa, patet in cap. Ad liberandam. extra de Iud. & Sarra. in parte deciſa. notat Hoſtien. in lectura: in qua de ſuccurrentibus terræ ſanctæ infra habetur ita: Nos autem de omnipotentis Dei miſericordia, & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli auctoritate confiſi, & ex illa, quam nobis, licet indignis, contulit Deus ligandi atque ſoluendi poteſtate, omnibus, qui laborem iſtum in proprijs perſonis ſubierint & expenſis, plenam ſuorum peccaminum, de quibus fuerint veraciter corde contriti, & ore confeſsi, veniam indulgemus, & in retributionem iuſtorum ſalutis æternæ pollicemur augmentum: Eis vero, qui non in perſonis proprijs illuc acceſſerint, ſed in ſuis dumtaxat expenſis, iuxta facultatem, & qualitatem ſuam viros idoneos deſtinauerint: Et illis ſimiliter, qui licet in alienis expenſis, in proprijs tamen perſonis acceſſerint; plenam ſuorum concedimus veniam peccatorum. Huiuſmodi quoque remiſsionis volumus & concedimus eſſe participes, iuxta qualitatem ſubſidij & deuotionis affectum, omnes, qui ad ſubuentionem ipſius terræ ſanctæ de bonis ſuis congrue miniſtrabunt, aut circa prædicta conſilium, & auxilium impenderint opportunum: omnibus etiam pie proficientibus in hoc opere in communi, ſancta & vniuerſalis Synodus orationum & beneficiorum ſuorum ſuffragium impertitur, vt eis digne proficiat ad ſalutem.

Datum Later. xix. Calendis Ianuarij Pontific. noſtri anno octauo.

Quòd autem Inquiſitor habeat & in morte, patet in litteris Apoſtolicis antedictis, vbi præmiſſo de indulgentia, quæ confertur Inquiſitori prædicta; & quę ſociis & fratribus ſui ordinis & notariis; & quæ omnibus, qui perſonaliter aſtiterint in fidei negotio Inquiſitori, & pręſtiterint ex animo auxilium, conſilium & fauorem: de omnibus generaliter ſequitur ſic: Et ſi qui ex iis in proſequutione huiuſmodi negotij forte deceſſerint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti, ac ore confeſsi fuerint, plenam veniam indulgemus.

COMMENT. CLXXIX.

Haec poſtrema eſt in vulgatis codicibus huius operis quęſtio, in qua de inſigni Inquiſitorum priuilegio diſſeritur: nam & in vita & in morte omnium peccatorum indulgentiam conſequuntur: vtramque partem probat Eymericus apertis Pontificum reſcriptis.

Tradunt idem hoc priuilegium Repertorium Inquiſiti. verbo, Indulgentia. §. item Inquiſitores. Tabien. in ſumma verbo, Inquiſitor. §. 39. in fin. Ioan. Rojas tract. de hęret. par. 2. nu. 412. & alij.

Inquiſitores in vita & in morte omnium peccatorum indulgentiā conſequuntur.

Quantum vero attinet ad primam partem, quòd videlicet, Inquiſitores conſequantur in vita plenam indulgentiam ſuorum peccatorum, dubium eſt, an intelligatur ſemel tantum in tota vita, an vero in ſingulis actibus perfectis, qui contra hęreticos in fauorem & laudem fidei celebrantur, & Repertorium Inquiſit. verbo, indulgentia. §. item Inquiſitores, in quolibet actu, hac frui indulgentia teſtatur his verbis: Item Inquiſitores exercendo officium, gaudent in quolibet actu Inquiſitionis, quando fit aliquis actus reconciliationis per eos, vel aliqua executio durante tempore officij, in quolibet actu indulgentia plenaria omnium peccatorum ſuorum. *hac ibi. cui ſententia libentiſſime accedo.*

Quotiens in vita aſſequātur.

Idem ſentiendum puto de indulgentia trium annorum, quæ conceditur auxiliantibus officio ſanctiſſimę Inquiſitionis, & Inquiſitoribus hęreticę prauitatis in fauorem fidei: illi enim non tantum ſemel in tota vita, ſed in quolibet actu perfecto, & ab alio diuerſo, quo Inquiſitoribus pręſtant huiuſmodi auxilium, trium annorum indulgentiam conſequuntur.

Quæ his locis de indulgentijs tradit copioſe Eymericus, continentur apertiſſime in reſcripto quodam Alexandri IIII. incipien. Firmiſsime teneat. *quod vidimus authēticum in bibliotheca Illuſtriſſimi Cardinalis Felicis† Peretti de Mōtealto, allatum ex Aſſiſio ex archiuo conuentus Fratrū ordinis Minorū.*

† Nunc eſt SIXTVS V. Pont. Opt. Max. qui feliciter ſedet.

QVAESTIO CXXXI.

An Extrauagātes in fauorē fidei & ſancti officij editæ ſint ſeruandę.

Enteſima triceſima prima quæſtio eſt: Extrauagantes quę conceſſę fuerunt per ſummos Pontifices in fauorem fidei & officij Inquiſitionis, an remaneant in robore ſuo?

Dicen-

Dicendum eſt quòd ſic; dummodo non contrarientur his, quæ ſunt inſerta in Sexto, titu. de hæret.& conſtitutionibus Clementis eod.tit. Patet lib.6.c.Statuta.§.vlt. & cõfirmatur per proœmium Sexti, adiuncta gloſſa ſuper verbo, reſeruantur. vbi Ioannes And. dicit: reſer uantur conſtitutiones omnes, quæ editæ ſunt ſuper negotio hæreticæ prauitatis, non contrarię conſtitutionibus huius libri, vt infra de hęret.c.vlti.in fine. Et lib.eod. ſuper cap. Contra Chriſtianos. & tit. de hęret. in Nouel. enumerando gloſ. in prima gloſſa dicit idem. Conſtat autem quòd decretalis vltima in eod, 6. lib. in fine, reſeruat mandata prædeceſſorum iſtis conſtitutionibus non obſtantia. Item idem in gloſſa ſuper cap. Per hoc, †. in verbo, ordinationes, dicit: *Ordinationes.*] etiã in hoc volumine non inſertas, dummodo non his conſtitutionibus contrarias. infra eod.cap.vlti. in fine: ſunt enim ibi reſeruatæ, & de his loquitur proœmium huius libri, in fine.

† de hæreti. lib. 6.

COMMENT. CLXXX.

IN duobus codicibus Barcinonenſi impreſſo, & Sabellano manuſcripto enumerantur tantũ centum triginta quæſtiones, quo ordine hactenus ſunt impreſſæ: ſed codices Bononien. & Illuſtriſſ. Card. de Gambara manuſcripti, hanc quæſtionem amplius habent in fine adiectam, De conſtitutionibus extrauagantibus editis contra hæreticam prauitatẽ in fauorem fidei, earumque robore ſeu valore, *quę non multum diſcrepantibus verbis habetur in omnibus exemplaribus ſupra q.84. Et plane codex Bononien. qui omnibus eſt vetuſtior, deſcriptus nẽpe tempore Pij II. Pontifi. Max. poſt 130. quęſt. antiquorum more ita habet:* Deo gratias. *vnde facile colligas Eymericum ibi abſoluiſſe opus: quod*

A *etiam videntur non obſcure indicare illa verba quęſtionis 130.* Centeſima triceſima & vltima quæſtio, &c.

Ceterum quia codex Bononien. multam habet auctoritatem ex vetuſtate, & ſynceritate, ac veritate (eſt enim in multis ceteris emendatior) ideo hanc quæſtionem hic adijcere placuit, quę eſt veluti commentarius quęſt. 84. Et mihi valde ſit veriſimile hęc ſcripſiſſe auctorem, qui in pręcitata quęſt. 84. ad probandum extrauag. in cauſa hęreticę prauitatis non eſſe reuocatas. ſola reſcriptorum Pontificiorum auctoritate vtitur: hic vero more ſuo auctoritate interpretum idem confirmat. ex docendi enim B *ordine & ſtylo conijcio. hęc poſtea addidiſſe auctorem.*

Poſſet non incommode ex duabus quæſtionibus vna fieri: verum non eſt viſum ab antiquitate recedere.

Eſt autem impreſſa (paucis emendatis) iuxta exemplar codicis Bononienſis; nam in codice Card. de Gambara nonnulla adduntur, qua aperte indicant non eſſe Eymerici, cum teſtimonium Ioannis Imolenſis citetur, qui multis poſt Eymericum annis floruit.

Atque in his ad laudem omnipotentis vnius & C *trini Dei (in cuius ſanctiſſimæ Trinitatis feſto hoc anno MDLXXXIIII. die 27. Maij finita & abſoluta fuit ſecundo huius operis prælectio & emendatio) ſit tandem noſtrorum Commentariorum in Directorium Inquiſitorum finis conſtitutus, quos ſacroſanctæ Romanę & vniuerſalis Eccleſię correctioni ſupponi in omnibus & per omnia volumus.*

Franciſcus Pegña ſacræ Theologiæ & iuris vtriuſque doctor.

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM COPIOSISSIMVS IN QVO BREVITER TANQVAM IN COMPENDIVM CONTRACTA

Ordine Alphabetico recenſentur tam ea, quæ in Directorio, quàm illa, quæ in Commentarijs continentur.

A

Abbatis Ioachim libellus, & eius error damnatus, par.1. pag 4.col.1.B & p.2.q.7. pag.249.col 2.D

Abiuratio nouiſſima Berēgarij, com.31. par.2. pag. 247.col.2. Alia eiuſdem, par.2.quæſt.6. pag.246.col.1.B

abiurare de leui tantum, an debeant impuberes, com.40.p.3. pag.488.col.2

abiuratio de leui imponi poteſt ſuſpecto leuiter, par.2.q.55. pag. 377.col.2.B

abiurans de leui, an deteſtetur omnem hæreſim, com. 55. par.3. pag.489.col.1.

abiurās de leui, deinde in eandē, vel diuerſam hæreſim incidēs, relapſorū pœna non punit, p.3. pag.486.col.1.& 2. & com.73. p.2.pag.387.c.1.& cō.43.p.3.pag.502.c.2

abiuratio de vehementi & publice & ſecrete fieri poteſt, par.3. pag.492.col.2

abiuratio de vehementi iniungenda eſt ſuſpecto vehemēter, & abiuranda quæuis ſuſpicio, p.2.q.55. pag.383.col.1 & com.136.p.3. pag.637.col.1

abiurans vt vehementer ſuſpectus, ſi receptet poſtea, aut viſitet hæreticos, non eſt relapſus contra Eymericum & alios, com.81.p.2. pag.382.col.1.& ſeq.

abiuratione de vehemēti facta lapſus deinde in hæreſim relapſus cenſetur, & vt talis punitur, p.2.q.40. pag 331. col.1. & com.40.p.3. pag.489.col.1

abiurans de vehementi omnem hæreſim deteſtatur, com.55. par.3. pag. 489.col.2

abiuratio quid ſit, & quid continere debeat, & quotuplex, & quomodo abiuratio de leui & de vehemēti differant, com.40.p.3. pag.488.col.1.& 2

abiurationum varia formulæ, com.41.p.3. pag.494.col.1

abiuratio imponitur reo perſeueranti in confeſſione in tormentis facta, p.3.pag.481.col.1.& quando perſeuerāti in negatiua. pag.481.col.2.E

abiuratio de leui priuatim fiat, & nō publice, com.40.p.3. pag. 488.col.2

abiurare qui debeant, & qua ætate compelli poſſint homines abiurare, com.40.p.3. pag.490.col.1

abiurationis vſus antiquiſſimus, & cur olim inſtitutus, com.40.p.3. pag.487.col.2

abiurare debent Iudæi dæmones inuocantes, par.2.q.46. pag. 358.col.1.B

abiurationis à Iudæo faciēdæ forma, cō.71.p.2. pag.359.c.2

abiuratio an prius debeat fieri quàm pronuncietur ſententia, com.41.p.3. pag.494.col.2

abiurans an debeat ſe ſubſcribere, cō.40.p.3.pag.490.col.2

abiuratio conſtare debet per publicam ſcripturam, com.40. par.3. pag.490.col.2

abiurantes in initio abiurationis fidem proteſtari debent, com.40.p.3. pag.489.col.1

abiurans in iudicio hæreſim de vehementi, & poſtea lapſus in hæreſim relapſus eſt, ſecus ſi de leui, p.2. pag.332.c.2

abiurans vnam hæreſim ſingularem, & poſtea in aliam incidens, an ſit relapſus, p.2. pag.332.col.2 & com.65.p.2. pag 332.col.2

abiuratio olim in concilio ſolum fiebat, hodie coram fidei iudicibus, p.2. pag 95

abiuratio omnis hæreſis in genere, quādoque fieri poteſt, nulla hæreſi in ſpecie expreſſa, com.79 p.2. pag.376.col.1

abiuratio Hieronymi de Praga, com.47.p.3.pag.521.col.1

abiuratio facta coram epiſcopo vel Inquiſitore tātum an ſit valida, com.97.p.3. pag.579 col.1

abiurantis obligatio & promiſſio non extenditur extra iuris diſpoſitionem, com.146.p 3. pag.646.col.1

abiuratio eſt indicenda credentibus hæreticorum tantum de hæreſi ſuſpectis, p.2.q.50. pag.266.col.2.C

abiuratio iuxta ſuſpicionis qualitatem tantum fieri debet, p.3.q.42. pag.336.col.1.E.col 2.A

abiuratio fieri debet in vulgari, & quando, p.3. pag.493. col.2.B. pag.496.col.1.E. & pag.501.col.1.A

abiuratio indicenda conuicto per plures ſingulares teſtes, p.3.q.72. pag.619.col.1.C.D

abiurationis præſtandæ à ſponte confeſſo & pœnitente modus & forma, p.3. pag.503.col.2.& ſeq.

abiurationem legere debet notarius caſu quo reus neſciat legere, p.3. pag.493.col.1.B.C

abiurans an obligare ſe debeat ad hæreticos denunciandos, com.49.p.3. pag.500.col.1

abiurans fautoriam, & deinde relabens in eandem, ſiue in aliam, an ſit vt relapſus puniendus; anceps quæſtio, com 83. p.2. pag.387.col.1

abiurare debet generaliter omnem hæreſim ſuſpectus violēter p.3. pag.495.col.1.A.B

abolitio in crimine hæreſis non eſt facile concedenda, com.14. par.3. pag.415.col.1

abſentes quot modis poſſint pceſſari, cō.91.p.3.pag.568.c.2

abſoluere ab excōicatione ſe inuicem poſſunt inquiſitor & eius ſocius, & inquiſitores inter ſe, p.3.q.23. pag 553. col.2.A.& ſeq.& cō.72.et 73.p 3.pag.553.c.2.et ſeq.

abſolutoria ſentētia non debet continere quem pronunciari inſontem & immunē, & quare. et an delicta rei cōtinere debeat, p.3.pag 474.col.2. com 50 p.3. pag.475.col.1

abſolutus in foro pœnitentiæ de hæreſi, an effugiat pœnas

temporales, com.20.p.2. pag.227.col.1. & 2
abſolutus ab hęreſi non ſeruata forma iuris, an ſit abſolutus, par.2. pag.204.col.2.B
abſoluendus eſt ab excommunicatione poſt abiurationem præſtitam ſuſpectus violenter, & hæretici omnes, par.2. pag. 397.col.2.E.& pag.497.col.1.B
abſolutio cum molli virgarum percuſſione, res laudabilis, nec iure cauta, com.7.p.3. pag.398.col.2
abſoluere an poſſit ſolus epiſcopus, vel ſolus inquiſitor, com.27.p.3. pag.475.col.1
abſoluendus quid præſtare debeat, vide in voce, Reparatio.
abſoluere quis poſſit in foro interiori hęreticos, com.141. par.3. pag.641.col.1
abſentia inquiſitorum à terris propriæ iuriſdictionis plurimorum incõmodorum eſt cauſa, parte tertia, pag. 460. col.2. D.E. & ſeq.
abſentis & negligẽtis iuriſdictio ad quem deuoluatur, p.2. pag. 170.col.2.D
abſens & non fugiens quando dicatur reus accuſatus, p.3. pag. 461.col.2.B
abſentes vel fugitiui contumaces, an & quando tanquã hęretici impœnitentes condemnandi, p.2.pag.105.c.1.A.B & col.2.C. & p.3. pag.320. col.1.A.& com.49.p.3. pag. 531.col.2
abſentes hęreſeos rei vbi debeant conueniri, & qualiter cõtra eos procedendũ, p.2. pag.207.col.1.E.& ſeq.
abſentis imago quando producenda, & quamuis ſit combuſta, ſi abſens compareat, audiendus eſt, com.49. par.3. pag. 533. col.2
abſens non fugitiuus ſi venturus ſperatur, expectandus eſt, par.3. pag.462.col.1.A.B
abſens citãdus eſt verbaliter niſi timeatur de fuga, & poſt annum comparentes quid agere debeant, parte tertia. pag. 529.col.2.A. & ſeq.
abſenti contumaci degradato redeunti, non videtur audientia deneganda, com.49.p.3. pag.533.col.1
abſente reo an ſit admittendus excuſator, com.36. parte 3. pag. 471.col 2.E
academię quatenus permittendæ, cõ.41.p.2. pag.294.col.2
accuſatio fiſcalis contra defunctum quid continere debeat, com.170.p.3. pag.679.col.1
accuſatio contra defunctum quibus ſit notificãda, com.92. par.3. pag.578.col.1
accuſationes contra prælatos non facile admittendæ, p. 2. pag. 121.col.1.E
accuſatorij libelli forma, quem fiſcalis porrigit inquiſitori, com.14.p.3. pag.415.col.1
accuſationem in ſcriptis porrigere debet inquiſitori procedens per viam accuſationis, p.3. pag.413.col.2.E & com.14.p.3. pag.414.col.1
accuſantium nomina quando publicanda, & quando non, p.3.q.75. pag.627.col.2.A.B
actio procedendi contra defunctos, an habeat locum contra fautores, credentes, receptatores, & ſimiles, com. 92. par.3. pag.571.col.2
actio contra hęreticos defunctos quanto tempore duret, com.92.p.3. pag.570.col.2
acta inquiſitionis à quo, & quo ordine ſcribenda, com.20. par.3. pag.426.col.2
acta quæ ad cauſam magis quàm inſtantiam pertinent, etiã perempta inſtantia, in alio nocent eidem reo, eiuſque ſucceſſoribus, com.92.p.3. pag.573.col.2
acta in vno iudicio in alio faciunt fidem, com. 92. parte 3. pag. 573.col.2
*actus geminatus magnã vim habet, cõ.148.p.3.*pag.647.c.1
Adamiani hæretici p.2.q.6. pag.244.col.1.B
admonitio facienda ab inquiſitoribus poſt abiurationem ipſis reis. p.3.pag.493.col.2.D.& in verbo, Inquiſitor ũ, com. 40. p.3. pag.492.col.1
adoratio latria & dulia, vide in voce, Latria.
adoratio ex quibus cauſis exhibeatur creaturis, p.2.q.93. pag. 342.col.2.A.B.& ſeq.
adorans hęreticum, credens hæreticorum cẽſetur, par. 2. pag. 201.col.2.D
adorandos eſſe dæmones error, & vnde ortus, com.35.p.2. pag. 264.col.1
adoleſcentes in tribunali inquiſitionis mitius etiam puniendi, & quare, com.13.p.1. pag. 40.col.2
aduocatus cõcedi debet reis inquiſitis de hæreſi, & quando & qualis eſſe debeat, p.3. pag.296.col.1.A.B. & com. 28.p.3. pag 447.col.1.& com.30. pag.453.col.1
aduocati quas debeant conditiones habere. com.28. par.3. pag. 447.col.2
aduocare pro hæreticis quando, & quomodo liceat, cõ. 10. par.2. pag.99.col.2. & ſeq.
aduocatus an admittatur cum quæritur, an indicia ſufficiãt ad torturam, com.110.p.3. pag.599.col.2
aduocatis & notarijs vetatur patrocinari pro hæreticis, par.3.q.39. pag.565.col.2.A
aduocati ſuſpenſi, an valeat patrocinium, & quid faciendũ, par.2. pag.154.col.1.A.& pag.173.col.2.B
aduocati vel notarij ſuſpenſi ob præſtitum hæreticis patrocinium, exercentes iterum officium non ſunt irregulares, par.2. pag.154.col.1.A. & pag.173.col.2.B
aduocati hęreticis, vel eorum fautoribus patrocinantes infames, & ab officio ſuſpenſi ſunt, p.2. pag.99.col.2.B
ætate 40.an. homines prudentiſſimi ſunt, ac potiſſimum tũc mens viget, com.51.p.3. pag. 535.col.2.E
æternus Deus, & quare, p.1. pag.10.col.2.C
Aetiani hęretici p.2.q.6. pag.244.col.2.D
*Affirmatiui hęretici qui cẽſeantur. p.2.q.34.*pag.505.c.2.E
Agiographa libri qui dicantur, vide in voce, Libri canonici.
Agnoitæ hęretici, p.2.q.6. pag.245.col.2.E
Albanenſis Cardinalis & delegatus Papę in negotijs fidei, p.2.q.38.pag.328.c.1.D.& cõ.121.p.3 pag.620.col.2
Alchimiſtæ qui, & qualiter ſuſpecti dicantur, & eorum incommoda, & an cenſeantur dæmones inuocare, parte 3. pag. 444. col.2.C.com.36. p. 2. pag. 267.col.1. & com.26.p.3. pag.445.col.1
Alexander iiij. damnauit librum inſcriptum, Euangelium æternum, p.2.q.26. pag.311.col.1.E
alienationes ab hæreticis factę ante damnationem, non valent, p.2. pag.214.col.1.B
Alfonſi regis Aragoniæ edictũ contra Valdenſes, vt exeãt de regno ſuo, com.39.par.2. pag.281.col.1.& ſeq.
Algazelis philoſophi errores, parte ſecunda, quæſt. 4. pag. 239.col.2.& ſeq.
Almaricus hęreticus combuſtus, p.1.com.1. pag.6.col.2
Almarici hæreſes & doctrina damnata, p.1. pag.6.col.1 & parte 2. quæſt.7. pag.248.col.2.E. & ſeq. com.1.par.1. pag.3.col.2
Alogij hęretici, par.2.q.6. pag.244.col.1. D
amatoria pocula præbere, an hęreſim ſapiat, par.2. q.43. pag. 340.col.2.E. com.68.p.2. pag.344 col.2
amatoria pocula non flectunt liberam hominis voluntatem, com.68.p.2. pag.344.col.2
amentię ſimulatio eſt quidam hæreticorum euadẽdi modus, par.3. pag.431.col.1.B
amentes baptizati quid ſuſcipiant, p.1. pag.38.col.1.C
amicitiam maximam cõcilias cõmunis calamitas, com.108. par.

par.5. pag.588.col.2
anathema quid ſignificet, com.4.p.2. pag.93.col.2
Anaxagora error de creatione rerum, & praiacente materia, refutatus, p.1. pag.12.col.2.C
Ancyranum concilium non Anquirenſe legendum, & quale concilium Ancyranum, com.68.p.2. pag.345.col.2
Angelici hęretici, p.2.q.6. pag.244.col.1.B
animaduerſionis nomine, an & quando vltimum ſuppliciũ intelligatur, p.2. pag.212.col.2.B. com.71.par.2. pag. 359.col.1
anima rationalis vere eſt forma corporis, p.1. pag.8.c.1.A & pag.26.col.1.D. & p.2.pag.169.col.2.A
anima ſubſtantia ſimplex, in qua eſt memoria, intellectus & voluntas, p.1. pag.19.col.1.D
Antidicomaritæ hęretici, p.2.q.6. pag.245.col.1.B
Antropomorphitæ hęretici, p.2.q.6. pag.244.col.2.A
apocryphi & erronei libri de quibus in Decreto, & qui dicantur apocryphi, p.2.q.23. pag.308.& ſeq.col.2.E com.48.p.2. pag.309. & vide in voce, Libri canonici.
Apollinariſtæ hęretici, & eorum errores, p.1. pag.15. & par.2.q.6. pag.245.col.1.A
Apoſtoli primum Euangelium viua voce docuerunt, inde mandarunt litteris, com.14.p.1. pag.43.col.1
apoſtoli olim profanorum librorum lectionem videntur nõ obſcure prohibuiſſe, com.19.p.1. pag.57.col.2
apoſtoli vnde dicti diuini, p.2. pag.202.col.2.A
apoſtoli qui dicantur, & quot eorum genera, et reo appellãti quando & qui dandi, & quo modo ab inquiſitore, p.3. pag 453.col.2.D. & pag.454.col.1.B. & com.31.p.3. pag. 457.col.2
Apoſtolicæ ſedis iudicia certiſſima ſunt, com. 42. parte 2. pag. 303.col.1
apoſtaſia quid & quid apoſtata, com.74.p.2. pag.365.c.1
apoſtaſia & hæreſis, an ſpecie diſtinguantur, com.42.par.2. pag. 365.col.1
apoſtaſia triplex, & quæ, p.2.q.49. pag.365.col.2
apoſtaſia à fide eſt inquirere à dæmonibus futura, p.2.q.43. pag. 339.col.2.A
apoſtatæ à fide ſunt hæretici, p.2.q.49. pag.364.col.1.D
apoſtaſia crimen poſt quinquennium aboletur, parte 2. pag. 146.col.2
apoſtaſię materiam qui tractarint, com.74.p.2.pag.364.c.2
apoſtatæ ſi reuertantur recipi debẽt ad miſericordiam, com. 74.p.2. pag.364.col.2
apoſtaſię crimen committens, an excuſetur ob metum mortis, p.2.q.4. pag.333.col.2.B.C
apoſtatæ ab ordine & à ſtatu regulari nõ ſunt hæretici, p.2. quæſt.49. pag.363.col.2.D
apoſtatæ ab ordine & à ſtatu regulari manentes in excommunicatione per vnum annum, fiunt ſuſpecti de hæreſi, p.2.q.49. pag.365.col.1.E
Apoſtolici hęretici. p.2.q.6. pag.244.col.2.B
Apotacitę hęretici qui, com.61.p.2. pag.327.col.2
appellatio quid ſit, com.30.p.3. pag.452.col.1
appellandi cauſę iuſtę, & cauſę friuolæ quæ ſint, parte 3. pag.454.col.1.A & pag.454.col.2.D
appellationes fruſtratoriæ, & moratoriæ ob cauſas friuolas repellendę, com.31.p.3. pag.457.col.1
appellare quando poſſit hęreticus, p.2.pag.212.col.2.C.D
appellationis beneficium hęreticis interdictum, parte 2. pag.136.col.1.A. & p.3.q.117. pag.674.col.2.D
appellatio delati facta ab inquiſitore quando refutanda, & quando admittenda. p.3. pag.454.col.2.C.D
appellatione interpoſita quando poſſit inquiſitor contra appellantem procedere, com.31. p.3. pag.457.col.1
appellatione interpoſita in cauſa fidei quo ordine res geratur, com.31.p.3. pag.457.col.2
appellatione interpoſita cur nihil innouãdum, com.31.p.3. pag. 457.col.1
appellatio in cauſa fidei non eſt à definitiua ſententia, ſed ab interlocutoria, com.31.p.3. pag.456.col.2
appellatio cum reo conceditur, quid agendum, com.31.p.3. pag. 456.col.2
appellandum in cauſis fidei ad ſedem Apoſtolicam: & an ab inquiſitore ad prælatos ordinis, vel ad metropolitanũ appellari poſſit, p.3.q.12.pag.542.col.2.E. & com.31. par.3. pag.456. & ſeq.col.1.& 2
appellationi deferens iudex quando amittat iuriſdictionem, com.31.p.3. pag.457.col.1
Appellitę hęretici. par.2.q.6. pag.244.col.1.A
Aquarij hæretici, p.2.q.6. pag.244.col.1.C
Aqua vera fluxit de latere Chriſti, p.1. pag.21.col.1.B
aquam in calice vino commiſcendam Chriſtus inſtituit, non Alexander Papa, com.14.p.1. pag.43.col.2
aqua cum vino transſubſtantiatur in ſanguinem Chriſti in ſacramento Euchariſtiæ, par.1. pag.42.col.1.B & com.14.p.1. pag.42.col.2
Arabum & Iudæorum gens ſuperſtitioſa, com.53.parte 2. pag. 317.col.1
Arabici hæretici, p.2.q.6. pag.245.col.2.A
Aragonum de Rege notatu digna, p.2. pag.177.col.2.D
Aragoniæ regum cura in pellendis hęreticis de regnis ſuis, com.39 p.2. pag.280.col.2
arbitri conſtituendi ſunt per inquiſitorem & reum quando inquiſitor velut ſuſpectus recuſatus eſt, qui cognoſcant, an recuſatio valida fuerit ex ſententia Doctoris, par. 3. pag.452. & ſeq.col.1.A. Quod hodie non obtinet in hac cauſa, com.30. pag.453
arbitris tempus ad terminandam cauſam non eſt iure taxatum, com.30.p.3. pag.453.col.2
arbitri non eliguntur in caſu recuſationis, com. 30. par. 3. pag. 453.col.1
Archiepiſcopi & Epiſcopi inferiorum ſuorum prouincias & diœceſes ſuſpectas de hęreſi ſemel in anno viſitare tenentur, p.2. pag.102.col.2.C
Archidiaconi locus reſtitutus in c. accuſatus. §. licet, verbo exceptum de hęret. lib.6.com.116.p.3. pag.610.col.2
Archontiaci hæretici, p.2.q.6. pag.244.col.1.A
arreſtare quid ſit, & quando in cauſa hęreſis habeat locum, com.31.p.3. pag.458.col.1
area diruta domus propter hęreticos cur ſale interdum conſpergatur, com.92.p.3. pag.675.col.2
area diruta domus ſale conſpergitur, cõ.92.p.3.pag.675.c.2
in area diruta domus columella erigitur rem geſtam indicans, com.92.p.3. pag.675.col.2
argumentum à maiori ad minus, an locum in iure habeat, p.3.q.17. pag.549.col.1.A
Ariſtotelis errores de productione rerũ ab æterno & alij cõfutati, p.1.pag.12.c.2.C. & p.2.q.4.pag.238.c.2.et ſeq.
armorũ abuſus ĩquiſitorib. phibet. p.2.pag.113.c.1.D.et ſeq.
arma deferendi facultas quibus tribuenda ab inquiſitoribus, com.105.p.3. pag.584.col.1
arma deferre fauore fidei quibus competat, com.105.p.3. pag. 584.col.2
Armeni hęretici Deum faciunt mendacem, in quo inſigniter mentiuntur, com.14.p.1. pag 66.col.1
Arnaldus Burgeti ſeu Burgenſij inquiſitor hęreticę prauitatis, p.2.q.11. pag.266.col.1.A
Arnaldus Montanerius ſeu Montanarius ordinis Minorũ Vrgelen. hęreticus vnà cũ ſuis erroribus in ſede Vrgelli

condemnatus, p.2.q.11.pag.267.col.2.D.com.36.par.2. pag. 268.col.2

Arnaldus de Villanoua medicus celebris hæreticus, & eius errores & libri ſcripti in theologia dãnati, p.2.q.11. pag. 265.col.1. & q.28. pag.316.col.1.B.& ſeq. com.289.p.2. pag.316.col.2

Arius hæreticus vbi & quando damnatus, p.1.pag.15.c.2 com.5.p.1. pag.31.col.2

Arij varij errores damnati, p.1. pag.9.

Ariani hæretici, p.2.q.6. pag.245.col.1.A.& ſeq.

articuli fidei noſtræ quot ſint, & quoſdã ad diuinitatẽ, alios ad humanitatẽ ſpectare, p.1. pag.8.10.et 18.c.1.C.D

articulos fidei memoriter tenere, an ſit neceſſariũ, com.20. par.1. pag.60.col.1

articulos fidei memoriter qui neſciunt, in magno ſalutis periculo verſantur, com.20.p.1. pag.60.col.1

articuli fidei explicite credendi, p.1.q.3. pag.59.col.2.D

articulos fidei explicite ſcire debent prælati, epiſcopi, & curam animarum gerentes, p.1. pag.22.col.1.B

articuli fidei ad diuinitatem & humanitatẽ ſpectãtes quot & qui, p.1.q.2. pag.59.col.2.C.& ſeq.

articuli fidei de diuinitate qualiter diſtinguantur, parte 1. pag. 10.col.1.C

articuli fidei de Chriſto credendi, p.1. pag.3.col.1.E

articulorum fidei de incarnatione diſtinctio, parte prima. pag. 10.col.1.E

articulorum fidei de paſſione Chriſti veritas oſtenditur contra hæreticos, p.1. pag.14.col.1.A.& ſeq.

articulus fidei de reſurrectione, p.1. pag.14.col.2.C

articulus fidei de futuro iudicio explicatus, parte prima. pag. 14.col.1.E

articuli ĩ ſãcto Cyrillo obſcuriores p.2.q.18.pag.304.c.1.A

Artotyritæ hæretici, p.2.q.6. pag.244.col.1. C

Aſcodrogitæ hæretici, ſeu Aſcodrogi, vide in voce, Taſcodrogitæ.

aſſaſſini ſicut hæretici excõicati ſunt p.2. pag.96.

aſtrologia iudiciaria interrogatoria, penitus ſuperſtitioſa, com.67.p.2. pag.377.col.1

aſtrologi quando creduntur dæmones inuocare, parte 3. pag. 443.col.1.B

Athanaſij regula cur dicta, & contra quos edita, & quis Athanaſius, com.18.p.1. pag.47.col.1

Athanaſij dicta male ſonantia expoſita à S. Thoma, p.2. q.18. pag.303.col.2.& ſeq.

auctore reprobato, eius ſcripta reprobantur, par.1.pag.21. col.2.D. p.2.pag.89.col.2.& 138.col.2. & 145.c.1. & 167.col.2. com.3.p.2. pag.90.col.1

auctoris inſtitutum in hoc opere conficiendo, pag.1

auctoritas epiſtolarum Decretaliũ, com.19.p.1.pag.56.c.2

audientia in quibus caſibus denegetur, p.2.pag.171.col.2.A

audientia quomodo & quando dicatur denegari, parte 2. pag. 139.col.2.E

audientes prædicationes hæreticorum quo modo cenſeantur credentes, par.2. pag.194.col.1.E

Audiani hæretici qui, com.62.p.2 pag.327.col.1.E

Auguſtini locus explicatus, com.19.p.1. pag.57.col.1

Auerrois errores, p.2.q.4. pag.239.col.1.A.B.C & com.29.p.2. pag.242.col.1

auxilium ſæculare inuocandi priuilegium inquiſitores habent, com.106.p.3. pag.585.col.1

B

BAal reſciuna quid ſignificet apud Hebræos, com.69 pag. 351.col.1

Ballini & Ballidæ & Sayoniæ qua dicantur, com.78.p.2. pag.372.col.2.com.4.p.3. pag.394.col.2

bannire & diffidare quid dicatur, com.36.p.3.pag.472.c.1

banniti & diffidati an impune occidi poſſint, com.36. par.3. pag. 472.col.1

baptiſmi forma qualis, p.1. pag.15.& 20.col.2.A

baptiſmus vnus confitendus in aqua, p.1. pag.8.col.1.B

baptiſmus non prodeſt extra eccleſiam, p.1. pag.53.c.2.A

baptiſmus à quouis datus in forma eccleſiæ valet, parte 1. pag. 10.col.2.A

baptiſmus rite collatus perfectum remedium eſt ad ſalutẽ tam paruulis quàm adultis, p.1. pag.8.col.1.B

baptiſmi in ſacramento informans gratia & virtutes conferuntur tam paruis, quàm adultis, p.1. pag.8.col.1.C

baptiſmus à quocũque collatus in forma eccleſiæ, valet, p.1. pag. 3.col.2.B.C

baptiſmus nõ vitiatur ex omiſſione pronominis, ego; ſed ex omiſſione actus baptizandi, com.9.p.1. pag.36.col.2

baptiſmus non confertur ſine expreſſione actus baptizandi, par.1. pag.36.col.2.A

baptiſmus nullo modo iterandus, & iterantium pœna grauis, & leges de hoc loquentes qualiter intelligendæ, p.1. pag.38.col.1.com.12.p.1. pag.39.col.2.& ſeq.

baptiſmus collatus dormientibus, amentibus, &c. qualiter auferat eis peccatũ originale, com.11.p.1.pag.38.col.1

baptizandos eſſe paruulos de fide eſt, com.11.parte prima. pag. 38.col.2

baptizatos ab hæreticis eſſe rebaptizãdos male determinauit conciliũ Carthaginenſe, com.42.p.2. pag.300.et ſeq.

baptizati ab hæreticis quando rebaptizandi ſint, & quando non, par.1. pag.15.col.2.C. & parte 2.quæſt.17. pag. 295.col.1.& ſeq.

Bartholomæus Fuſterij exhumatus, & vt impœnitens hæreticus condemnatus, p.2.q.9. pag.266.col.1.D

Bartholomæus Ianuenſis Maioricen. errores & libri condemnati & combuſti, & quando vixerit. par. 2. q. 11. pag.266.col.2.E. & q.28. pag.316.col.2.B com.36.p.2. pag.268.col.2.B

Bartolus contra Alfonſum Caſtrum defenditur multis modis, com.26.p.1. pag.77.col.2.A

Baſilidiani hæretici, p.2.q.6. pag.243.col.2.D

Baſilij loca aliquot piè accipienda, p.2.q.18.pag.304.c.1.B

beatus Dominicus interfuit concilio Lateranenſi ſub Innocentio iij.com.29.p.2. pag.257.col.2

beatitudinis via eſt incarnatio & paſſio Chriſti, par.1. q.5. pag. 61.col.2.E

Begardorum ſeu Fraticellorum prima origo qualis memoretur, com.40.p.2. pag.387.col.2.& ſeq.

Begardi vetuſtiores oſtendũtur, quàm vulgariter tradatur, com.40.p.2. pag.288.col.1. & pag.289.col.1

begardorum variæ appellationes, com.40.p.2. pag.288.c.1

begardorum ſeu Fraticellorum obiectiones contra Papam, et eorundem ſolutio, com.42.p.2. pag.298. et pag. 299.col.2.et ſeq.

begardorum errores & hæreſes, p.2.q.8. pag.250.col.2.A et ſeq. & q.15. pag.282.col.1.A.et ſeq.

begardorum ſecta et errores damnantur, et à quibus Rom. Pont.p.2.pag.113.col.1.E. et q.16.pag.295.col.1.A et com.31.par.2. pag.288.col.2

begardorum ſecta quãdo cœperit.cõ.40.p.2.pag.288.col.1

beguinorum ſecta hæreſes, & excuſationes friuolæ, & eorum dẽ condemnatio, par.2.q.17. pag.295.296.col.1 & 2

beguini titulo tertij ordinis S.Franciſci ſe ſe palliare, ac honeſtare nituntur, p.2.q.16. pag.292.col.2.C

beguini vel Begardi quibus indicijs dignoſcantur, parte 3. pag. 441.col.1.D.& ſeq.

beguinorum maledicta contra Romanum Pontificem, p.2. quæſt.

quæſt.15. pag.285.col.2.A.& ſeq.
Beguinorum Alemaniæ ſecta et errores damnantur, par.2. pag. 113.col.1.E
Belazmanſa Catharorum hæreticorum dux in Italia quando vixerit, com.38 p.2. pag.276.col.1.E
Belazmanſa hęretici error de beata virgine Maria, com.38. par.2. pag.277.col.2
bellum qua ratione & quando tam fidelibus quàm infidelibus authoritate Eccleſiæ inferatur, p.2.pag.142.& 160 & quęſt.46. pag.354.col.2.B
in Bello iuſto omnia accepta ſiūt iuſte pugnantium, & quid de feudalibus, p.2. pag.177.col.2.B
Benedicti xj. extrauagans de viſione beatorum, parte 2. pag. 128.col.1.B
benedictio menſę quā faciunt Valdenſes, p.3.pag.441.c.1.B
beneficijs ſuis, an ipſo iure hæretici priuati ſint, com.162. par.3. pag.666.col.1.& ſeq.
beneficiorum Eccleſiaſticorum & officiorum publicorum priuatio contra quos locum habeat, & à quibus infligenda, p.3.q.113. pag.666.col.1.B.& ſeq.
beneficiorum eccleſiaſticorum collatio, vel conceſſio hæreticis vel eorum fautoribus, vel filijs vſque ad ſecundam generationē facta non valet, p.2. pag.104.col.1.E
beneficijs non ſunt priuati ſed priuandi fautores hęreticorū, com.162.p.3. pag.666. col 2
beneficijs ſuis vt clerici priuentur multa conſiderāda, com 162.p.3. pag.666.col 2
beneficijs eccleſiaſticis & ſæcularibus cum inquiſitor aliquem priuat, epiſcopi conſilium requirat, com.161. p.3. pag. 666.col.2
beneficia eccleſiaſtica habētes ſcienter ad preces hęreticorū, & habitis & habendis priuantur, p.2.pag.104.col.2.A
Berengarius Daril, ſeu de Aril epiſcopus Barchinon. p.2. quæſt.11. pag.266.col.2 E
Berengarij in fide inconſtantia, abiuratio eiuſdem, & moribundi verba, et quādo vixerit, p.2.q.6.pag 264.col 1.C & com.31. pag.246.col.1
& de alio Berengario, com 27.p.2. pag.285.col 2
Berengarij abiurationem & fidei confeſſionem miſit Nicolaus Papa per præcipuas Europæ ciuitates, par.2. q.6. pag. 246.col.1.B
Berengarius ſeu Beningerius ordinis Ciſtercienſium de Monaſterio Pobleti vnà cum ſuis erroribus condemnatus, p.2.q.9. pag.266.col.1.E
Bernardus de Podio certoſo hæreticę prauitatis inquiſitor, par.2.q.11. pag.267.col.1.D
Biblia ſacri libri dicuntur per excellētiam, com.97. par.2. pag. 320.col.2
Biterrenſis concilij ſententia de recipiendis dogmatiſtis, com.64.p.2. pag.329 col.2
bizochi hęretici, & Beguini, ijdem ſunt, par.2. quæſt.16. pag. 292.col.1.E
blaſphemorum genera, qualitatem, & pœnas, & qui de illis ſcripſerint, par.2. pag.151.col.2.B.& ſeq. com.66 p.2. pag.334.col.1
blaſphemorum inquiſitio iudicium & punitio quādo ſpectet ad inquiſitorem & iudicem eccleſiaſticum, & quando ad iudicem ſæcularem, p.2.q.41. pag.333.& 334.col.1. & q.46. pag.354.col.2.C.& ſeq.
blaſphemorum verba hęreticalia euomentium, excuſationes non ſunt facile admittendæ, p.2.q.41. pag.333.col.2.B
blaſphemi quando habendi ſint vehementer ſuſpecti & quādo leuiter tantum, p.2.q.41. pag.333.col.1.E.& c.2.A
blaſphemi quando ſint cogendi ad abiurandum hęreſes prolatas, p.2.q.41. pag.333.col.1.D.E
blaſphemi hæreticales quando ſint curiæ ſæculari tradendi, p.2.q.41. pag.333.col.1.A
blaſphemi hæreticales ad inquiſitores ſpectāt. com.66 p.2. pag. 334.col.2
blaſphemiarum grauitas quomodo conſideranda, com.66. par.2. pag.334.col.2
blaſphemię aliquę cur ſpectēt ad ſanctum officium, com.66. par.2. pag.334.col.2
blaſphemorum varię pœnæ, com.66.p.2. pag.335.col.1
blaſphemi hæreticales quibus pœnis afficiantur, com.66. par.2. pag.335.col.1
Bonanatus Begardorum dux in Catalonia quis & quando vixerit, & vt relapſus & impęnitēs curiæ ſęculari traditus, par.2.q.11. pag.266.col.1.D. & q.38. pag.328. col.2.C. & com.36. par.2. pag.267.col.2
bona hęreticorum ipſo iure à tempore cōmiſſi criminis confiſcantur, & in terris eccleſię applicantur fiſco eccleſiæ, in terris imperij iudicis ſęcularis fiſco, & procedit etiāſi catholicos habeant filios, par.2. pag.98.col.1.E.& ſeq. & pag.99. col.1. A. & 99.col.2.E. & com.9. par.2. pag. 98.col.2.
bona hęreticorum etiam poſt mortem publicantur, par.2. pag. 151.col.1.C. & pag 173.col.2.B
bona confiſcata, in Hiſpania officio ſanctæ inquiſitionis data, com.159.p.3. pag 662.col.1
bonis de confiſcatis noua iura com.159.p.3. pag 662.col.1
bona hęreticorum per diœceſanos vſurpari vetantur, p.2. pag. 219.col.1.A. & ſeq.
bonorum hęreticorum ipſo iure confiſcatorum apprehenſio fieri non poteſt per dominum ſęcularem, niſi prius pronuntiatum fuerit ſuper crimine per iudicem eccleſiaſticum, p.2. pag.110.col.2.D
bona fiſco reſtituere an teneatur in conſcientia hęreticus nōdum accuſatus nec condemnatus, com.158. parte 3. pag. 656
bona eccleſiæ ab hæreticis poſſeſſa nō confiſcātur, com.161. par.3. pag 663.col.2
bona epiſcopi inteſtati morientis, quia hæreticos inſtituit, eccleſia capit, com.4.p.2. pag.90.col.1
bonorum quę à clericis poſſidentur tria genera, com.161. par.3. pag 664.col.1
bona clericorum hæreticorum propria confiſcari poſſunt, com.161.p.3. pag.665 col.1
bona clericorum hęreticorum, ſeu relapſorum, an confiſcanda, par 3.q.112. pag.365.col.2.E.& ſeq. & com.161.p.3. pag.664 col.2
bona clericorum ex fructibus beneficiorum, an poſſint confiſcari, com.161. p.3. pag 664.col.2
bona clericorum hęreticorum cui applicanda. com 161. par.3. pag.664 col.1
bona ipſo iure confiſcata, an, & quibus caſibus per inquiſitores hæreticis redeūtibus condonari poſſint, com.6. p.2. pag.32.col.2.& com.158.p.3. pag.655.col.1.& ſeq.
bona hęreticorum confiſcata non reuertuntur ad eos niſi de miſericordia. p.2. pag.151.col.2.A
bona feudalia clericorum hæreticorum non confiſcantur, com.161.p.3. pag.665.col.2
in Bonis feudalibus ſuccedit fiſcus, quoad vſumfructum viuente damnato, & idem in bonis reſtitutioni ſubiectis, & quid de bonis emphyteticarijs, com.161. parte 3. pag. 665 col.2
bona confiſcantur ſaluo iure principalis domini. parte 2. pag. 102.col.1
bona obligata, ad quemlibet ſucceſſorem tranſeunt cum illo onere, com.169.p.3. pag.678 col 2

bona damnatorum an pertineant ad e͞pos in locis, vbi non ſunt Apoſtolici inquiſitores, cō.158.p.3. pag.661.c.2.E
bona confiſcata qui detinent, ad ea exhibenda & eccleſiaſtica cenſura & vi compelli poſſunt, com.159. parte 3. pag. 662.col.1
bona hæreticorum ſiue pęniteant, ſiue non confiſcata ſunt, com.158.p.3. pag.655.col.1
bona nō ſunt condonāda ei qui cōuertitur poſtquā fuit traditus curiæ ſæculari, com.158.p.3. pag.655.col.2
bona hęreticis pęnitentibus in quibus caſibus poſſint condonari, com.158.p.3. pag.656.col.1
de bonis hæreticorum confiſcatis etiam laicorum ad Papam ſpectat diſponere, com.158.p.3. pag.661.col.1
de bonis hæreticorum confiſcatis vbique ſeruatum eſt quod per Pontificias extrauagantes ſancitum eſt, com. 158. par.3. pag.660.col.1
de bonorum hæreticorum confiſcatione quid ius ciuile diſponat, com.158.p.3. pag.657.col.1
de bonis hæreticorum confiſcatis qui diſſeruerint, com.158. par.3. pag.655.col.1
bona omnia confiſcata applicari debent ad promotionē ſancti officij, com.158.p.3. pag.661.col.2
bonorum applicatio confiſcatorum fieri debet Eccleſiæ, cui facta fuit iniuria, com.158.p.3. pag.661.col.1
bonorū ſequeſtratio cur non fiat, com.92.p.3. pag.573.c.2
Bonoſiani hæretici, p.2.q.6. pag.245.col.1.C
Borboritæ hæretici qui, com.69.p.2. pag.327.col.1
brachio ſæculari relinqui hæreticos qualiter intelligatur, par.2. pag.156.col.2.D
brachio ſæculari tradendus qualiter tractandus, & cetera huc ſpectantia, vide in voce, Curia ſecularis.
brachium ſæculare inuocandi priuilegium inquiſitores habent, com.106.p.3. pag.585.col.1
Burſati opinio, com.158.p.3. pag.659.col.1
Burſati dictum expenditur, com.158.p.3. pag.659.col.2

C

CAdauera hęreticorum exhumanda & comburenda, com.89.p.3. pag.567.col.1
Caiani hęretici p.2.q.6. pag.244.col.1.B & com.31.p.2. pag.247.col.1
calamitas communis maximam amicitiam conciliare ſolet, com.108.p.3. pag.588.col.2
canonis verba non ſunt in pœnalibus extendenda, p.3.q.17. pag. 545.col.1.E
canonici libri qui dicantur, vide in voce, Libri canonici.
canonizando ſanctos Papa vel Eccleſia non errat, com.42. par.2. pag.303.col.1
canonica purgatio, vide multa ēt ī voce, Purgatio canonica.
canonica purgatio, quo ritu & ordine fieri debeat, com.38. par.3. pag.477.col.2
canonica purgatio cum indicitur, aut e͞pus, aut eius vicarius adeſſe debet, com.38.par.3. pag.478.col.1
canonicam purgationem, an ſolus e͞pus vel inquiſitor poſſit indicere, com.38.p.3. pag.477.col.1
canonicæ purgationis vſus in crimine hęreſis, com.38. p.3. pag. 477.col.1
cap.accuſatus.§.licet, de hęret. in 6. intellectu, reiecta Couarruuiæ ſententia, com.114.p.3. pag.606.col.1
cap.accuſatus.§.ſi vero. de hęret.lib.6. egregie ponderatū, com.92. p.3. pag.571.col.2
cap.aliud. 11.q.1. intellectu, com.146.p.3. pag.644.col.1
cap.cum Chriſtus. definitio, etiam pręterita reſpicit, par.2. pag. 169.col.1.A.B
cap.excommunicamus.§.moneātur. definitio, in quibus terris locum habeat, p.2. pag.177.col.1.A
cap. fraternitatis. de hæret. vnde ſumptum, com. 3. par. 2. pag. 89. col. 2
cap.fœlicis.§.quod ſi quis. de pœnis. lib.6. declaratur, com. 163.par.3. pag.671.col.2
cap. in eos. de hęreticis. reſtitutus verus titulus, com.5. par.2. pag.96.col.1
cap. in fidei. de hęret in 6. multipliciter intellectū, com.113. par.3. pag.603. col.1. & vere intellectum, col.2.
cap.filij. de hæret.lib.6. in quibus habeat locum, com.170. par.3. pag.679
cap.Qui alios. de hęret. quid definiat, com.2.p.2. p.89.col.1
cap.dubius. de hæret.lib.6. plene declaratum. pag.80.
cap.inquiſitores. de hęreſi. libro 6. ampliatur, com.75. par.3. pag.555.col.2
capitales inimici non admittuntur in teſtes in cauſa fidei, par.3.q.67. pag 607.col.1.A.B
cap.ſi aduerſus. de hæret. prohibitio, in quibus locum habeat, p.2. pag.173.col.2.E
cap.ſicut ait. de hæret. vnde ſumptū, com.7.p.2. pag.96.c.2
capitalis inimicitia repellit teſtes, & eiuſdem exēpla, p.3. pag. 446.col.2.A
cap.vergentis. de hæret. vbi locū habeat, p.2. pag.173.c.1.A
cap. ſi quis epiſcopus. de hęreticis vnde deſumptum, com. 4. par.2. pag.94.col.2
capere hęreticos quilibet poteſt, par.2. pag.199. & par.3.com.36. pag.472.col.1.D
capiendæ qualiter ſint perſonæ inſignes in hoc crimine, & quando capi poſſunt inconſulto Senatu, com.108. par.3. pag. 588.col.1
captura delatorum quādo & quibus caſibus locum habeat, par.3. pag.418.col.2.D
captura in cauſa fidei magno conſilio fieri debet, com. 17. par.3. pag.421.col.1
capturę mandatum quando & quibus caſibus locū habeat, par.3. pag.421.col.2.E
capturę ordo in crimine hęreſis, quis debeat ſeruari, com. 17. par.3. pag.421.col.1
captura reorum in quocunque territorio, fidei fauore fieri poteſt, com.32.p.3. pag.464.col.2
carcer ad cuſtodiendum, non ad puniendum inuentus: ſecus tamen de iure Canonico, com.107.p.3. pag.586.col.1
carcere eodem multi ſimul non includendi, com.108.par.3. pag. 588.col.2
carcer ad pœnam epiſcopo & inquiſitori communis eſſe debet, & quare, p.3.q.58. pag.586.col.1.B.C com.107.p.3. pag.586.col.2
carceres inquiſitionis alicubi ſunt apud e͞pos, alicubi apud inquiſitores, p.3.q.59. pag.585.col.1.E.col.2.A
carcerem proprium habēt inquiſitores ad cuſtodiam reorū, p.3.q.58. pag.585.col.2.E. & q.59. pag.586.col.1.A.B & com.116.p.3. pag.586.col.2.A
carceres proprios poſſunt communes ſibi facere e͞pus & inquiſitor, p.3.q.59. pag.587.col.1.E.col.2.A
carcer perpetuus conſtruendus, & quare, & quis ordo in eo ſeruandus, com.108.p.3. pag.590.col.1
carceris perpetui pœna poteſt per inquiſitores mitigari. par.2. pag.182.col.1.B
carceris perpetui ſeu immurationis ritus antiquus, com. 46.par.3. pag.517.col.2
carcer perpetuus non eſt pœna iuris ciuilis, ſed iuris canonici, par.2. pag.208.col.1.D
carceris perpetui difficilis diſpenſatio, & quis diſpenſet, & eius pœna quando remittenda, com.46. pag.518.col.1. & com.108.pag.590.col.2.com.145. pag.642.c.2.
carceris perpetui in pœna inquiſitores priuati diſpenſant

de iure

de iure communi,com.72.p.2. pag.362.col.2
carceri perpetuo tradendi, ſacris initiati degradandi ſunt, p.3.q.94. pag.642.col.1.B.C
carceris perpetui pœnam, quibus caſibus quis euitet, com. 142.p.3. pag.641.col.2
carcerem rumpens & fugiens qua ratione citandus, par.3. pag. 469.col.1.D.& ſeq.
carceres inquiſitores viſitent, & quotiens, & qualiter, com.108.p.3. pag.588.col.2
carceres pares non ſunt aſſignandi reis omnibus, com. 108. par.3. pag.588.col.1
carceratis pro hæreſi,an ſit confeſſarius concedendus, vide in voce, Confeſſor. vbi agitur plene de hac materia.
carceratis perpetuo, vnde prouidendum, com.46. parte 3. pag. 518.col.1
carcerati in ſancto officio iuſte repelluntur ab audiēda Miſſa,& alijs orationibus,quę intra carceres dicũtur, com. 108.p.3. pag.589.col.1
carcerati an admitti debeant cauſa pendente ad audiendam Miſsã,& alias orationes,com.108.p.3. pag.589.col.1
carcerum cuſtodes quales eligendi, & quid cuſtodire, & quale fidelitatis iuramentum præſtare debeant, par. 3. quæſt. 59. & 60.pag.587.col.2.& ſeq.col.1. com.108. par.3. pag.590.col.2
Carpocratiani hæretici, p.2.q.6. pag.243.col.2.D
Carpocratitæ hæretici,qui,vide in voce, Apotacitę.
Cardinalis Albanenſis, verborum varius ſenſus,com.121. par.3. pag.621.col.1
Cardinales non ſunt iudices in crimine hæreſis contra Papã hæreticum, p.2. pag.198.col.2.D
Cardinales inquiſitores gen̄erales in tota repub. Chriſtiana,quãdo cœperint inſtitui,com.11.p.3. pag.406.col.2
caro & anima Chriſti ſemel verbo vnita, nunquam ab eo fuerunt ſeparata,com.35.p.2. pag.264.col.1
Carthaginenſe concilium prouinciale errat dum determinat baptizatos ab hęreticis rebaptizandos, com. 42. par. 2. pag.300.col.2. & pag. 301.col.1
caſus valde dubij,an quis cenſeatur relapſus & brachio ſęculari tradendus,de quibus conſulēdus eſſet Papa,p.2. quæſt.58. pag.386.col.2.D
caſus quibus poſſit quis velut relapſus tradi curiæ ſeculari, com.83.p.2. pag.388.col.1.E
Cathari hęretici, p.2.q.6. pag.244.col.1.E
Catharorum hæreticorum quatuor ſacramenta vana. res ſcitu digna,com.38.p.2. pag.276. col.2
Cathari matrimonium carnale reſpuunt; & loco eius ſpirituale conſtituunt.com.38.p.2. pag.277.col.2.A
Cataphrygum error de prophetis,quos dicebant arreptitios prophetare,confutatus,p.1. pag.13.col.1.C & p.2.q.6. pag.244.col.1.D
catholicus vt quis ſit, duo requiruntur, parte 2.quæſt. 32. pag. 319.col.1.E.& ſeq.
catholicæ veritates & earum gradus & hęreſes contrarię, qualiter cognoſcantur,octo regulis explicatum,com.27. par.2. pag.233.col.2.E.& ſeq.
catholica veritas eſt,quam Papa definit vt de fide,com.27. par.2. pag.234.col.2
cauſæ ex quibus inquiſitores remoueantur, com.79. par.3. pag. 543.col.2
cauſæ iuſtæ recuſandi inquiſitorem, quę ſint,& quę friuola, par.3. pag.543.col.1.D.& ſeq.
cauſę ob quas in genere aliqui dicuntur hæretici. parte 2. quæſt.11. pag.325.col.1.B
cautelarum quę ſint genera,com.23.p.3. pag.435.col.1
cautelę aliquę ne reus poſſit ſe defēdere dicēdo aliquos eſſe ſuos inimicos capitales cũ nõ ſint.p.3.pag.450.c.1.et ſeq.
cautelę illicitę,quæ abſque peccato exerceri nõ poſſunt, nullo modo vſurpandæ,com.23.p.3. pag.438.col.1
cautelę reorum qui ſunt quæſtionandi,p.3.pag.433.col.1.E
cautelis vti debet inquiſitor cõtra hęreticos cauilloſos, verſutos,et aſtutos,et quę illę ſint,p.3.pag.433.c.2.D.et ſeq.
cautio quid,& eius duę ſpecies,cõ.139.p.3.pag.638.col.2
cautione data,an ſit relaxandus reus deprehenſus in hęreſi, com.139.p.3. pag.639.col.1
celatores in hac cauſa qui dicant̄,com.111.p.3.pag.601.c.1
Cęleſtius et Pelagius hæretici dãnati,cõ.1.p.3.pag.90.co.1
celebrantes diuina corã excommunicatis,ſunt excommunicati,& fiunt irregulares,p.2. pag.179.col.1.A
celebrans exequias pro hæreticis, & eorum oſſa cuſtodiēs, ſuſpectus de hæreſi eſt, com.89.p.3. pag.567.col.2
cenſuræ eccleſiaſticæ appellatione, quid comprehendatur, par.2. pag.117.col.1.B.C
Cerdoniani hæretici,p.2.q.6. pag.244.col.1.C
Cerinthiani hęretici,p.2.q.6. pag.243.col.2.D
Chalcedonenſis ſynodus, vbi & quando celebrata, & quid in ea actum,com.6.p.1. pag.33.col.1
characteres ſigna, & ignota nomina prohibita, com. 68. par.2. pag.344. col.1
Chriſtus non aſſumpſit carnē ſine anima,p.1.pag.13.c.2.D
Chriſtus manet in ſpeciebus ſacramentalibus à quibuſcunque ſumatur, com.15.p.1. pag.44.col.1.C
Chriſti vera caro aſſeritur, p.1. pag.13.col.2.C
Chriſti caro & anima ſimul verbo vnita nunquam fuerunt ſeparata,com.35. pag.264.col.1
Chriſti caro ſine diuinitate concepta non fuit in vtero. p.1. pag. 50.col.2.E.& ſeq.
Chriſtus ſuam carnem dat ad manducandum ad ſalutem, par.1. pag.20.col.2.A
Chriſtus conceptus de ſpiritu ſancto.p.1. pag.14.col.1.C
Chriſtus deſcendit ad inferos,reſurrexit, aſcendit ad cęlos, qualiter accipiatur,p.1. pag.13.col.2.
Chriſti deſcenſu ad inferos, omnes animas fuiſſe liberatas hęreſis,com.31.p.2. pag.147.col.2
Chriſti corpus verum,non de cęlo allatũ,p.1. pag.13.c.2.E
Chriſti corpus qualiter incipiat eſſe in ſacramento Euchariſtiæ.p.1. pag.15.col.1.B
Chriſtus Deus et homo viã vitę docuit,p.1. pag.3.col.1.C
Chriſtus duo paupertatum genera ordinauit, com.42. p.2. pag. 299.col.2
Chriſti & apoſtolorum de paupertate definitiones Nicolai iiij.et Ioan.xxij.cõcilianť,com.42.p.2.pag.299.c.2
Chriſti è latere, profluente aqua & ſanguine, formata eius coniux Eccleſia,p.1. pag.7.col.2.D
Chriſtus diſcipulis ad prędicandum miſſis tria iniunxit, & quæ ſint,p.1. pag.9.col.1.B.C
Chriſtus factus mortalis ratione humanitatis,parte prima. pag. 3.col.1.D
Chriſtus idem in Euchariſtia ſacerdos eſt, & ſacrificium, par.1. pag.14.col.2.B
Chriſtus in natura aſſumpta mortuus, p.1. pag.8.col.2.A
Chriſtus non ſcripſit libros,com.14.p.1. pag.43. col.1
Chriſto mortuo lãcea latus apertũ,p.1.pag.7.c.2.C.et ſeq.
Chriſtus non habuit ſolam animam ſenſitiuã contra Apolinariſtas,p.1. pag.13.col.2.D
Chriſti paſſio & reſurrectio poſt hominis lapſum credita eſt,p.1.q.5. pag.62.col.1.B
Chriſti perſona duas habet incõfuſas naturas,& error circa hoc refutatus,p.1. pag.13.col.2.E.& pag.50.c.2.C
Chriſti de incarnatione notitia ante peccatum qualis fuerit, par.1.q.5. pag.62.col.1.A

Chriſtus cur elegerit crucis mortem.p.1. pag.23.col.2.E
Chriſtus pro nobis obtulit ſe ſacrificium, parte prima. pag. 51.col.1.B.& ſeq.
Chriſtus ſub ſpeciebus ſacramentalibus manet à quibuſcumque ſumatur,com.14.p.1. pag.42.col.2
Chriſtus vnam habet perſonam,p.1. pag.50.col.2.E
Chriſtus verus Deus & verus homo,& paſſus eſt, & eius mater vera Maria eſt,& oppoſitũ aſſerens hæreticus eſt, p.1.pag.7.31.50.& p.2. pag.147.col.2.A.com.7. p.1. pag.34.col.1. com.6.p.2. pag.96.col.1
chriſtianorũ appellatio,& origo,com.4.p.1. pag.30.col.1
Chriſtiani excõicantur,non infideles,p.2. pag.181.col.1.D
chriſtianus nomine Iudaico vocatus quando in fide ſuſpectus,com.69.p.2. pag.351.col.1
chriſtianis & Iudæis multa communia ſunt, par.2.q.46. pag. 353.col.1.A
chriſtiani tranſeuntes vel redeuntes ad Iudaiſmum, vt hæretici ſunt iudicandi,p.2. pag.108.col.1.E & quæſt.44. pag.349.col.1.C.& ſeq.
chriſtiani quando,& quo pacto ad ritus Iudæorum tranſire intelligantur,p.2.q.44. pag.349.col.1.B.C.& ſeq.
chriſtiani trãſeuntes vel redeuntes ad Sarracenorum ritus hæretici ſunt,p.2.q.45. pag.351.col.2.B
Chriſtianis cur non liceat ſectam eligere. com.26.parte 2. pag. 231.col.2.
chyromantia non caret ſuperſtitione, & qualis ea ſit diuinatio,com.67.par.2. pag.337.col.1
chyromantiæ libri reprobati,p.2.q.29. pag.317.col.2.A
cilicium per manus impoſitionem accipi ſolitum, com.146. par.3. pag.644.col.2.
circumſtantiæ quæ ſupprimendæ ſint,ne inquiſiti in notitiam teſtium veniant,com.32.p.3. pag.460.col.1
Circumcelliones hæretici p.2.q.6. pag 245.col.1.D
Circuncisionis eundem ritum obſeruant Iudæi circa omnes, com.69.p.2. pag.351.col.1
citatio verbalis,& realis,& qualiter quæque formanda ſit contra reos,p.3. pag.461.col.2.C.& ſeq. & com.33.par.3. pag.462.col.2
citatio verbalis cauſam debet continere quando reus ſui copiam non facit,com.33.p.3. pag.184.col.2
citatio abſentium cur poſſit fieri ab inquiſitoribus, com 33. par.3. pag.462.col.1
citatio procedendo ſummarie & de plano,&c.non omittenda.p.3 q.55. pag.583.col.1.E
citatio qua ratione facienda contra fugitiuos, & carcerum ruptores,p.3. pag.461.col.2.E.& ſeq. & com.35.p.3. pag.467.col.2
citatio quando continere debeat, hoc verbum, reſponſurus de fide,com.72.p.2. pag.362.col.2
citantibus epiſcopo & inquiſitore ad eãdem horam vel diuerſas,coniunctim vel ſeparatim,corã quo debeat prius comparere citatus,par.2. pag.211.col.1.& 2.& par.3.q.3.pag.537.col.2.D.& ſeq. com.54.par.3. pag. 538.col.2.& pag.539.col.1
citatis de fide reſponſuris inquiſitor terminũ præfigit, com. 73.par.2. pag.539.col.1
citatoriæ litteræ citato, & alijs mitti poſſunt, com.33.p.3. pag. 462.col.1
ciuitas tota exuri poteſt ob hæreticos ibi commorãtes, p.2. pag. 199.col.2.B
ciuitates dominorum hæreticorum,aut nolentium eos extirpare,à Papa fidelibus occupandæ exponuntur, parte 2. pag. 102.col.1.B
ciuitates reſiſtentes inquiſitoribus & eorum mãdatis, aliarum commercio & epiſcopali dignitate priuantur, p.2. pag.98.col.1.& 2. & pag.150.col.2.B
ciuitatũ inobediẽtia & contumacia nõ eſt puniẽda ab inquiſitorib. ſed Papæ exponenda,p.3.pag.403.et ſeq.col.2.A
clauſula,cũ emergentibus,dependentibus & connexis,quid operetur,com.10.p.3. pag.405.col.1
clauſula integra cap. Dubius,com.1.p.2. pag.80.col.2
Clementis iiij.extrauagans incipiens, Præcunctis.concedẽs plenam peccatorum veniam inquiſitoribus pro officio inquiſitionis laborantibus,p.2. pag.131.col.1.& 2
Clem.1.de hæreticis.§.ſane, intellecta, com.107. parte 3. pag. 586.col.2
clerici à quo torquendi ſint,com.110.p.3. pag.594.col.2.
clericus in hoc crimine,ẽt non infamatus torquẽdus, contra Abbatis antiqui ſententiã,com.110.p.3. pag.596.col.1
clerus cõuocari põt p inquiſitorẽ.p.3. pag.407.c.2.E.et ſeq.
clericus depoſitus, an gaudeat priuilegio clericali, parte 2. pag.139.col.2.B. & pag.187.col.2.C
clericus hæreticus non relapſus & pœnitens non eſt degradandus, ſed ad miſericordiam recipiendus, parte tertia. pag. 503.col.1.E
clericus quibus caſibus tradatur curiæ ſæculari, parte ſecunda. pag.149.col.2.B
clericus violentiam corporalem inferens prælato, excommunicatus eſt, p.2. pag.156.col.1.C
clerici hæredes inſtituentes hæreticos vel paganos, poſt mortem excommunicãtur,& ſuſpecti habentur,p.2.pag.96. col.1.B.& pag.138.col.2.C.& pag.146.col.2.B
clerici inferiores non habentes curam animarum, quæ ſcire teneantur,par.1. pag.22.col.1.D
clerici in ſacris conſtituti matrimoniũ contrahentes, de hæreſi redduntur ſuſpecti,com.74.par.2. pag 365.col.2.
clerici vt priuentur beneficijs ſuis, multa conſideranda, com.162.par.3. pag.668.col.2
clerici inſtruentes teſtes, ne veritatem dicant in cauſa fidei, puniri poſſunt per inquiſitores,p.2. pag.106.col.2
clerici plura & apertius quàm laici ſcire tenentur, par.2. pag. 147.col.2.A
clerici qui pœnam pecuniariam ſoluere nequeũt, in corpore coercendi non ſunt,com.151.par.3. pag.649.col.1
clericis redeuntibus, an poſſit indici pœna pecuniaria com. 154 p.3. pag.649
clericorum bona confiſcanda applicantur eccleſijs, vbi beneficiati erant.par.2. pag.101.col.2.C
clericorum hæreticorum ſeu relapſorum bona, an confiſcanda,p.3.q.112. pag.663.col.2.E.& ſeq.
clericos ad exequendum Notariatus officium inquiſitores cogere poſſunt,p.3.q.19. pag.530.col.2.A.& ſeq.
clericis quatenus liceat iuris ſcientia theologiæ præferre, par.1. pag.22.col.1.E
clericorum fautorum,defenſorum & receptatorum hæreticorum pœna.p 2. pag.161.col.2.D
clericorum miniſtrantium ſacramenta eccleſiaſtica fautoribus hæreticorum, aut eos ſepelientium pœna, parte 2. pag.162.col.1. & pag.178.col.2.E
clericus traditur curiæ ſæculari,& degradatur ſæculari poteſtate præſente; cui denuntiatur, vt in ſuũ forum illum recipiat, par.2. pag.124.col.1.A.& ſeq.
clericus corrigi paratus deponi non debet, parte ſecunda. pag. 208.col.2.D
clericum propter hæreſis crimen ſolus eius epiſcopus degradare poteſt,par.2. pag.62.col.1.A
collatio beneficij facta hæretico eſt nulla, com.162.par.3. pag. 666.col.2
Collutbiani hæretici,p.2.q.6. pag.245.col.1.B
Coæquales perſonæ diuinæ,p.1. pag.11.col.2.C

commiſ-

commiſſarius generalis in caſu abſentię per inquiſitorem in tota prouincia inſtitui varijs modis poteſt,p.3.pag.406. col.1.& 2.pag.407.col.1.& ſeq.
commiſſariorum duo genera,com.54.p.3. pag.539.col.1
commiſſariorum ætas,qualitas,officium,poteſtas & iuriſdictio,p.3. pag.403.col.2.D.& ſeq.& 535.col.2.C
commiſſarijs inquiſitorum,an competant inquiſitorum priuilegia,com.54.p.3. pag.538.col.2
commiſſarij,an ſe mutuo abſoluant,& ſecum in irregularitate diſpenſent,com.72.par.3. pag.553.col.2
commiſſarij inquiſitorum, an poſſint pronũtiare ſententias impænitentium,& relapſorũ,com.10.p.3.pag.405.col.1
commiſſarij inquiſitorum auctoritate apoſtolica conſtituti, an contra eoſdem procedere poſſint, com.10. parte 3. pag. 405.col.1
communicatio proceſſuum,an & quando facienda inter inquiſitorem & epiſcopum,p.3.q.51.& 53.pag.581.col.1.E.com.102.par.3. pag.582.col.1
communitas iurare poteſt de calũnia,p.3. pag.394.col.1.C
commune eſt,qđ abſolute dr̃ in diuinis,p.1.pag.11.col.2.B
compoſitio multiplex,& qualis,p.1. pag.19.col.1.B
compurgatorum numerus, qualitas & iuramentum,par.2. pag.114.col.2.A.& ſeq. parte 3.pag.476.col.1.A. pag. 500.& ſeq.col.2.B.C
compurgatores eſſe debere eiuſdẽ ordinis cũ compurgando qualiter ſit intelligendũ,com.38.p.3. pag.477.col.2.A
compurgatores qualiter iurare debeant, com.14. parte 2. pag. 115.col.1
concluſio Theologię catholicam facit veritatem & cõtrarium eſt hæreſis,com.27.p.2. pag.236.col.1.reg.7
conciones hęreticorum ſemel vel bis audiens, an ſit credens hæreticorum,com.75.p.2. pag.367.col.2
concilij Biterrenſis Decretum de publicandis teſtium nominibus, com.124.p.3. pag.628.col.1
condemnatio criminis hæreſis ad eccleſiam ſpectat, punitio ad iudices ſæculares.p.2. pag.150.col.1.C
condemnationes reorum ſumptibus inquiſitorum applicandę,p.3.q.108. pag 653.col.1.A.B
condemnari de hęreſi nemo debet per teſtes ſingulares, & famã,vel ex præſumptione.p.2. pag.205.col.2.B
conditionis adiectione vtuntur hęretici ad ſuos errores celandos, p. 3. pag.430.col.1.C
confeſſio fidei exterior neceſſaria eſt ad ſalutem, com.24. par.1. pag.67.col.1.A
confeſſio fidei non ſemper,& quouis loco facienda, & quib. caſibus, & quando neceſſaria,& quando ſine vlla culpa omitti poſſit,p.1.q.9. pag.66.col.2.A.& ſeq.
confeſſio reorum eſt probatio omnium efficaciſſima, com.28. par.3. pag.446.col.2.E
confeſſio reorum in crimine hęreſis ſufficit ad condemnationem, com.28.p.3. pag.447.col.2
confeſſio facta iudicis ſuaſu, an ſufficiat ad condemnationẽ, com.23.p.3. pag.437.col.2
confeſſio iudicialis ſumenda non eſt de crimine prorſus occulto, ſecus ſi crimen alijs manifeſtum fuerit, parte tertia. pag. 410.col.1.D.E.& ſeq.
confeſſio delati iudicialiter ab inquiſitore præſentibus notario & teſtibus audienda & recipienda, parte tertia. pag. 410.col.1.E
confeſſus delictum in foro interiori mitius eſt puniendus in foro exteriori,com.25.p.2. pag.227.col.2
confitens factum hæreticale, & negans intentionem, an ſit velut impęnitens tradendus curię ſęculari,com.75.p.2. pag. 368.col.1.& 2
confitens diminutus,vide in voce, Negatiuus.
confeſſio facta coram iudice incompetenti, an faciat indiciũ ad torturam,com.110.p.3. pag.598.col.2
confeſſio extraiudicialis ſufficit ad torturam,com.110.p.3. pag. 699 col.2
confeſſionem in tormentis factam reo reuocante, quid agendum. par.3. pag.481.col.2.D.& com.39.par.3. pag. 483.& ſeq.col.1.& 2
confeſſio in tormentis facta, quanto tempore tranſacto debeat ratificari, com.39.p.3. pag.485.col.1
confeſſio extraiudicialis in tormentis iterata ratificari debet,com.110.p.3. pag.559.col.1
confeſſus in tormentis & in confeſſione perſeuerans, pænitens abiurat,impænitens curiæ ſæculari traditur, par.3. pag. 481.& ſeq.col.2.E
confeſſo proprium crimen debent dari defenſiones,com.28. par.3. pag.447.col.1
confitẽtes plene & integre quãprimũ capti ſunt, an detrudendi in carcerẽ perpetuũ,com.142.p.3. pag.641.col.2
confeſſor,an & quando cõcedi debeat carceratis pro hęreſi, & quid agere debeat,vbi ei permiſſum fuerit,cõ.25.p.2. pag.226.col.1.& 227.col.1.et 2.et vide ĩ verbo,Reus.
confeſſor nullo pacto interrogandus de auditis in confeſſione, nec compellendus, vt audita reuelet,com.25.par.2. pag. 228.col.1
confeſſori de auditis in confeſsione teſtificanti,an & quãdo credendum, par.2. pag.221.col.2.A com.25 p.2. pag.225.& ſeq.col.1
confeſſor propalare poteſt crimen ſibi reuelatum nõ in vim confeſsionis,com.25.p.2. pag.228.col.2
confitẽs hęreſim ſuo ſacerdoti,an euitet pænas temporales, com.25.p.2. pag.225.col.1
confeſſores non abſoluunt eos qui retinẽt libros prohibitos, com.3.p.2. pag 92.col.1
confeſſiones ſacramentales non audiant inquiſitores, ne ſcandali cauſa eſſe poſſint, p.3. pag.410.col.1.A.B
confeſsio per terrorem facta, an ratificanda, & quando, com.39.par.3. pag.483.col.1
confitens metu probationis, quis dicatur, com.12. parte 3. pag. 412.col.1.A
confeſſarij circa negatiuum, quid debeant agere, com.48. par.3. pag 527.col.2
congregationes priuatæ de rebus religionis quatenus permittantur,com.41.p.2. pag.294.col.2
confiſcatio bonorum,quando,& in quibus locum habeat,& eius antiqua varietas, par.3.q.109. vſque ad q.112. pag. 654.& 662.col.2
confiſcationis bonorum materiam in hoc crimine hęreſis, qui tractarint,com.158.p.3. pag.654.col.2
confiſcatio bonorum hæretici fieri poteſt poſt eius mortem, p.3.q.120. pag.677.col.2.D
confiſcatio cur olim per dominos temporales fieret, com. 158.p.3. pag.657.col.1
confiſcatio bonorum, vt executioni mandetur compelli poſſunt iudices ſæculares,com.158.p.3. pag.657.col.2
confiſcatio inter alias bonorum eſt pœna tranſeuntium ad Iudaiſmum,p.2. pag.209.col.2.C
confiſcationis ſentẽtia olim per quos ferretur,com.158.p.3. pag. 660.col.1
conſtitutio Innocentij iij. an. 1199. ſiue 1200. com. 158. par.3. pag.657.col.2
conſtitutio Innocentij iiij. an. 1252. com. 158. parte 3. pag. 657.col.2.
conſtitutio Alex.iiij an.1259.com.158.p.3.pag.657.c.2
conſtitutio alia eiuſdẽ an.1260.com.158.p.3.pag.658.col.1
conſtitutio Clem.iiij.an.1265.com.158.p.3.pag.658.col.1

conſti-

conſtitu. Bonifacij viij. an. 1295. com. 158. p. 3. pag. 658. c. 1
conſtit. Benedicti xj. an. 1303. com. 158. p. 3. pag. 658. col. 1
conſtitutio Cum inter nonnullos. quando fuerit edita, com. 40. p. 2. pag. 289. col. 1
cõſtitutio, Quia vir reprobus. com. 40. p. 2. pag. 290. col. 1
conſtitutio Clem. v. an. 1306. com. 158. p. 3. pag. 658. col. 2
conſtitutio Quia quorundam. com. 40. p. 2. pag. 289. col. 2
conſuetudo circa bona confiſcata occupanda an ſeruari debeat, com. 158. p. 3. pag. 660. col. 2
conſultores ſancti officij non incurrunt in irregularitatem, com. 20. p. 2. pag. 124. col. 2
contumacia quot modis contrahatur, & eius pœna, & incõmoda, p. 2. pag. 200. col. 1. E. & p. 3. pag. 471. col. 1. E
contumaces poſt excõicationem eis illatam grauioribus pœnis ſunt puniendi, p. 3. pag. 399 col. 1. D. & ſeq.
contumax pro prima contumacia non eſt puniendus, par. 2. pag. 200. col. 1. C
contumax poſt annum elapſum dicitur quoad crimen, non quoad bona, com. 49. p. 3. pag. 532. col. 1
contumacia annalis quot, & qualia incõmoda afferat, p. 2. pag. 158. col. 1. C & pag. 175. & ſeq. col. 2. E
contumaces reſilientes à contumacia, abſoluuntur ab inquiſitoribus iniuncta eis aliqua pęnitentia, par. 3. pag. 399. col. 2. B. & pag. 497. col. 2. C
contumax fugitiuus vel abſens de hæreſi conuictus, hæreticus impœnitens iudicandus & condemnandus eſt. par. 3. pag. 524. col. 1. B. & ſeq.
contumacia ciuitatum in non obediendo mandatis inquiſitorum, Papæ exponenda eſt, p. 3. pag. 403. col. 2. B
conuerſio hęreticorum, cauendum eſt ne ſit ficta, parte 3. pag. 503. col. 2. A
conuerſi ab hæreſi pronunciandi ſunt in ſententia hęretici, com. 44. par. 3. pag. 508. col. 2. E
conuerſi ab hæreſi quo ritu olim pœnitentiam agerent, com. 42. par. 3. pag. 500. col. 1
conuerſi qui ſint perpetuo immurandi, com. 46. parte 3. pag. 517. col. 2
conuerſi cum difficultate, difficulter ſunt etiam à carcerib. liberandi, com. 44. p. 3. pag. 510. col. 1
conuerſi ad fidem & nomen & ritum veterem dimittant, com. 69. p. 2. pag. 351. col. 1
credibilium tria eſſe genera, com. 1. p. 2. pag. 82. col. 1
credibilia tertij generis quę ſint, com. 1. p. 2. pag. 82. col. 1
criminoſi contra quoslibet recipi poſſunt in teſtes in cauſa hęreſis, com. 115. p. 3. pag. 606. col. 2
cruceſignati ad exterminationem hæreticorum dantes auxilium gaudent priuilegio conceſſo in concilio generali, p. 2. pag. 102. col. 1. C
cruces pęnitentiales ſupra veſtes portandæ, & qualiter cõficiendæ quibus imponi debeant, & quorum ſint pœna, par. 3. pag. 495. col. 1. D
cruces damnatorum difficulter amouentur ab eccleſijs vbi ſuſpenſæ fuerunt, com. 44. par. 3. pag. 510. col. 1
cruces damnatorum ex iure communi ex diſpenſatione cuiuslibet inquiſitoris deponũtur, cõ. 43. p. 3. pag. 510. col. 1
cruciata non poteſt ſine Papæ licentia prędicari, parte 2. pag. 171. col. 2. A & pag. 181. col. 1. A
curiæ ſęculari quibus caſibus quis relinquatur, & quibus ſtatim tradatur, p. 2. pag. 139. & 213. col. 1. B
curię ſęculari tradendus, qualiter tractandus, com. 20. p. 2. pag. 124. col. 1
curia ſęcularis reiectum à foro eccleſiaſtico in ſuam poteſtatem accipit, p. 3. q. 101. pag. 647. col. 2. E
curiæ ſęculari tradendi, an die feſtiuo tradi debeant, com. 45. par. 3. pag. 512. col. 1. D
curiæ ſæculari traditi puniantur pro conſuetudine prouinciarum, com. 85. p. 3. pag. 564. col. 1
curiæ ſæculari ſemel traditus, ſi dicat ſe velle pœnitere, an ſit recipiendus, com. 36. p. 2. pag. 268. col. 1. & com. 158. p. 3. pag. 655. col. 2
curiæ ſeculari pro traditis cur inquiſitores intercedãt, com. 20. p. 2. pag. 124. col. 1
curiæ ſęculari qui ſemel traditus eſt, ſi pœniteat, an ſit recipiendus, com. 158. p. 3. pag. 655. col. 2
curatores minoribus vigintiquinque annis dantur, com. 28. par. 3. pag. 448. col. 1
cuſtodes carceris quales eſſe debeant, & quid agere, & cuſtodire teneantur, p. 3. q. 59. pag. 587. col. 2. B com. 108. p. 3. pag. 590. col. 2
cuſtodes carcerum iuramentum fidelitatis præſtare debent, p. 3. q 60. pag. 591. col. 1. B. & ſeq.
cuſtos arcium domino hęretico eas reſtituere non tenetur, com. 168. p. 3. pag. 676. col. 1
cuſtodiens carcerum de quibus prouentibus debeat inquiſitor & epiſcopus prouidere, p. 2. pag. 219. col. 2. C
cuſtodiẽs oſſa hæreticorum ſuſpectus de hęreſi eſt, com. 109. par. 3. pag. 567. col. 2
Cynici philoſophi qui fuerint, com. 29. p. 2. pag. 242. col. 1
Cyrilli obſcuriores articuli, p. 2. q. 18. pag. 304. col. 1. et ſeq.

D

DAmnatorum opera & libri quomodo recipiendi, p. 1. pag. 168. col. 1. D
Damni dati reparationem debet præſtare abſoluẽdus, com. 7. par. 3. pag. 398. col. 1
Declaramus & volumus verba, quid ſignificent, parte 2. pag. 210. col. 2. A
decreta Pontificum Romanorum iuſtis de cauſis quandoq; variantur, p. 2. q. 17. pag. 295. col. 2. E. & ſeq.
decretales Pontificũ epiſtolæ an ęquiparentur decretis Conciliorum, com. 19. p. 1. pag. 56. col. 2
decreta Romanorum Pontificum non ſunt omnia irreuocabilia. p. 2. q. 17. pag. 297. col. 1. D
decretalium epiſtolarum magna auctoritas, com. 19. par. 1. pag. 56. col. 2
defenſor conſtituitur nullo comparente ad defendendum defunctum, com. 170. p. 3. pag. 679. col. 2
defenſiones quæ cõcedẽdæ reis, & quæ non, p. 3. pag. 446. c. 1. B
defenſionis modi diligẽter notãdi, cõ. 77. p. 2. pag. 370. col. 2
defenſiones legitimę dari debent inquiſitis de crimine hęreſis, com. 28. p. 3. pag. 447. col. 1
defenſiones legitimę, ſummarie, &c. procedendo non prętermittendæ, p. 3. q. 55. pag. 503. col. 1. D
defenſiones debent dari proprium crimen confeſſo, com. 28. par. 3. pag. 447. col. 1
defenſionum defectum in crimine hęreſis ſupplere debet inquiſitionis diligentia, p. 3. q. 71. pag. 614. col. 2. A
defenſores hęreticorum in duplici ſunt differentia, quia alij errorẽ, alij perſonã defendũt, p. 2. q. 52. pag 370. col. 1. E
defenſor eſt hęreticorũ, qui ſe vel aliũ ſupponit pro hęretico capiendo vel capto, com. 77. p. 2. pag. 371. col. 1
defendere perſonam errantem in cauſa hęreſis, quot modis contingat. com. 77. p. 2. pag. 370. col. 2. E
defendentium hęreticos pœnę, com. 77. p. 2. p. 371. col. 2.
defendẽtes aliorũ errores grauius puniẽdi, p. 2. pag. 142. c. 1
defenſores hęreticorum pro modo defenſionis ſuſpecti de hęreſi fiunt vehementer, aut leuiter, p. 2. q. 52. pag. 395. col. 2. B. & q. 56. pag. 381. col. 1. D
defendentes hęreticorum errores hęreticis ſunt deteriores, com. 7. p. 2. pag. 370. col. 2
deſẽſor hęretici defuncti admittẽdus ne ſit, p. 2. pag. 196. c. 2. E

defun-

defunctum contra hæreticũ agitur ob triplicem finem, com. 170. par.3. pag.679.col.1
defunctos cõtra bifariã proceditur, cõ.92.p.3.pag.570.c.2
defunctus vt condemnetur, probationes pleniores exiguntur. com.169.p.3. pag.678.col.1
defunctos contra hęreticos, quanto tempore actio duret, com.92.p.3. pag.570.col.2
defunctum defendere, an quilibet ſit admittẽdus, com.170. par.3. pag.680.col.1
defuncto abſoluto cauſa denuo tractari poteſt ſi probationes aſſ erint, com.170.p.3. pag.680.col.1
defunctis fautoribus, & receptatoribus, & ſimilibus, an contra eos procedi poſſit, com.169.p.3. pag.679.col.2
defuncto etiam abſoluto, tractari denuo cauſa poteſt, ſi probationes ſuperueniant, com.92.p.3. pag.573.col.2
defunctorum cauſa breui tempore ſunt finienda, com. 92. par.3. pag.573.col.1
defunctus qualiter probetur tempore mortis fuiſſe vel non fuiſſe ſanæ mentis, p.3.com.170. pag.679
defunctus cum eſt abſoluendus qualiter ſit ſententia pronuntianda, com.92.p.3. pag.573.col.2
ad defunctum defendendum an quilibet ſit admittendus, com.92.p.3. pag.573.col.1
deficiens in purgatione canonica, pro conuicto habetur, & quibus pœnis punitur, par.2. pag.157.col.1.C. & 175.col.2.E. & 164.col.2.B. par.3. pag.287.col.1.C com.14.p.2. pag.89. & 115.col.1. & 2
definita ſemel legitime, cur in dubium iterum reuocari non debeant, com.6.p.1. pag.33.col.1
deficiens in purgatione ſi miſericordiam petat, an recipiendus, com.14.p.2. pag.116.col.1
deficiens in purgatione, qui aliàs incidit in hæreſim, curiæ ſęculari tradendus, com.14.p.2. pag.116.col.1
degradationis vetuſtas, com.45.p.3. pag.513.col.1
degradatio duplex, verbalis, & actualis, & earundem forma, & à quo facienda, & qualiter, p.2. pag.121.col.2. & 192.col.2. par.3. pag.511.col.1. 519.col.2. 530. col.1.C. com.45.p.3. pag.513.col.2
degradatio contumaci redeunti non eſt audientia neganda, com.49.p.3. pag.533.col.1
degradandus non eſt clericus hæreticus, & pœnitens, & non relapſus, p.3. pag.503.col.2.B
degradandi ſunt carceri perpetuo addicẽdi ſi ſacris ſint initiati, p.3.q.94. pag.642.col.1.B.C
degradari an debeat is qui perpetuo ad triremes damnatur, com.46.p.3. pag.518.col.2
degradandus eſt verbaliter abſens vel fugitiuus in ſacris conſtitutus, & de hęreſi conuictus, p.3. pag.520.col.1.B
degradandus eſt relapſus vel hęreticus pęnitens ſi ſit in ſacris, antequã brachio ſęculari tradatur, p.3.p.511.c.1.A
degradatus verbaliter an poſſit puniri per iudicem ſæcularem, com.49.p.3. pag.532.col.2.& ſeq.
deitatis teſtimonia de filio Dei, p.1. pag.21.col.1.A
delatores interrogãdi ſunt ab inquiſitoribus qua ratione, & modo procedere velint, p.3. pag.413.col.2.A.B.& ſeq.
delatoris & falſi teſtis in hoc crimine æqualis pœna, com. 48.par.3. pag.527.col.1
delati de hæreſi in carceribus iudicis ſæcularis poſſunt quandoque cuſtodiri, com.18.p.3. pag.423.col.1
delati confeſſio iudicialiter cũ notario & teſtibus ab inquiſitoribus audienda & recipienda, p.3. pag.410.col.1.C
delati non interrogentur niſi de his, de quibus ſunt indiciati, com.18.p.3. pag.423.col.1
delatus qua ratione ſit abſoluendus ab hæreſis accuſatione, par.3. pag.474.col.1.D.E.& ſeq.
delegatus nemo creditur niſi probet delegationem, com. 1. par.3. pag.392.col.2
delegatus Papæ eſt inquiſitor etiam inſtitutus à prelatis ſui ordinis, p.3.q.4.pag.536.col.2.D.q.6. pag 539.col.1.E
delegatus Papę in cauſa ſibi cõmiſſa iuriſdictionẽ habet ſuper ordinariũ, et quemcũque maiorẽ, p.2.pag.118.c.2.C
delegatio facta ẽpis procedendi in cauſa hęreſis contra exẽptos, an ſit iuriſdictio ordinaria, p.2. pag.171.col.2.C
delegati ſedis Apoſtolicę nõ poſſunt excõicare inquiſitores, nec eorũ notarios, p.3.q.21. pag.552.& ſeq.col.1.A
delegatus iudex, an poſſit inuocare auxilium ſæculare, p. 2. pag.206.col.1.E. com.106.p.3. pag.585.col.2
delictum committendum omnes tenentur impedire, par. 2. pag. 144.col.1.B
delictum aggrauatur dignitatis ratione, p.2.pag.162.c.1.D
delicta occulta certo ordine indicãda, p.2. pag.113.col.2.E
delicta morte extinguuntur, ſecus in hæreſi, com.92.par.3. pag. 570.col.1
delictum ſerui, quando noceat dño, p.2. pag.167.col.1.A
delicta officialium Papæ, ſine licentia Papę per inquiſitores puniri non poſſunt. p.2. pag.126 col.1.B.& ſeq.
delinquẽtes illuſtriores acrius puniẽdi, p.2.pag.142.c.2.B
delicti ratione Iudæi & infideles efficiũtur de foro eccleſię, p.2.q.46. pag.353.col.1.E
delinquentibus multis de collegio, vel vniuerſitate, an omnes amittant exemptionis priuilegia, p.2.pag.151.c.1.A & 161.col.2. & 179.col.1.B
dæmon quale nomen, p.1. pag.19.col.2.C
dæmonum arte ſiue miniſterio, an vti liceat, p.2. queſt.43. pag. 340.col.1.A.& ſeq.
dęmones inuocandi modi varij, p.2. quæſt.43. pag.338. col.1.E. & pag. 338.col.2.B.& ſeq.
dęmones inuocantes inquiſitorum iuriſdictioni ſupponũtur, com.54.p.2. pag.317.col.2
dęmones inuocantur per latriæ cultum & honorem, & qua ratione eis exhibeatur, par.2.queſt.43. pag 342.col.1.E & pag. 338.col.2.B
dęmonibus exhibentes honorem duliç vel hiperduliç hæretici cenſendi ſunt, p.2.q.43. pag.342.col.1.E
dęmonum inuocatores, ſi poſt abiurationẽ factam iterũ eos inuocent, an cenſeãtur relapſi. com 26.p.3. pag.444.c.1
dęmones eſſe adorandos error, & vnde ſit ortus, com. 35. par.2. pag.264.col.2
dęmones adorare hęreſim ſapit manifeſtam, par.2. q. 93. pag.339.col.2.C. & ſeq. com.35. p.2. pag.264
dæmones conſulere, ad ſciendum futura, quando ſapiat hęreſim manifeſtam, com.68.p.2. pag.344.col.2
dęmones quo conſilio claudi ſe interdum patiantur, com.68. par.2. pag.346.col.1
dæmones, an compellantur ad inhabitandum in annulis, pyxidibus, aut alijs vaſibus corporeis, com. 68. parte 2. pag. 345.col.2
dęmones bona quandoque conſulunt, vt mala facilius perſuadeant, com.68.p.2. pag.344.col.1
dementia hęreticorum ſit ne ficta, vel ne, quo pacto agnoſcendum, com.22.p.3. pag.432.col.1
dementiam fingentes, vt mortem aufugiant, tanquam impœnitentes puniendi ſunt, com.23.p.3. pag.435.col.1
dementium vere, ſeu inſanorum cauſa, quo pacto tractanda, com.23.par.3. pag.435.col.1
dementiũ bona aduocari poſſunt. cõ.22.p.3. pag.432.col.2
demens qui habet lucida interualla, an ſit plectendus, com. 23.par.3. pag.433.col.1
denunciatio quid ſit, & quot modis fieri poſſit, com.15. p.3. pag. 416.col.2.

denun-

denunciationis qualis ſit forma, com.15.p.3. pag.416.c.2
denuntiandi ſunt heretici non obſtante aliquo iuramento, pacto, aut promiſſione, com.18.p.2. pag.122.col.1
denuntiare hereticos, qui omittit, quando ſit fautor hereticorum, & quando non, com.78.p.2. pag.373.col.1.& 2
denuntiationes, qua ratione recipiēda, p.3.pag.413.co.1.A
denunciatione facta, quales ſint inquiſitoris partes, com.15. par.3. pag.416.col.2
denuncians debet prabere inquiſitori denunciationē in ſcriptis, vel eam eidem referre praſentibus notario & teſtibus, p.3. pag.415.col.1.C
denuncians iurare debet de non reuelandis geſtis per ipſum & inquiſitorem, p.3. pag.416.col.1.C
denuntians ab inquiſitore interrogandus eſt, & eius reſponſiones per notarium recipienda ſunt, p.3. pag.416.col.1. C.D. & ſeq.
denuntiatorum nomina quando publicanda, & quando non, p.3.q.75. pag.614.col.1.E
denunciationem euāgelicam facere, an quilibet teneatur & quō, p.2. pag.141.col.2.A.B. & pag.155 col.2.E
Deponere ad eum pertinet, ad quem inſtituere, parte 2. pag. 141.col.2.C
depoſitarius non tenetur reddere depoſitum heretico, & alia exempla, com.168.p.3. pag.676.col.1
depoſitus, an & quando amittat priuilegium, parte 2. pag. 674.col 2.A
depoſitus niſi contumax, an tradendus curia ſaculari, p.2. pag. 331.col.1.D
deprehenſus quis, & quot modis dicatur, p.2.pag.139.c.2 & 149.col.1.E & 165.col.2.D
Deum eſſe vnum Iudai & Sarraceni fatentur. parte 1. pag. 9. col.2. C
Deus nec fallit, nec fallitur vnquā, cō.23.p.1.pag.65.col.2
Deus nunquam mentitur, com.23.p.1. pag.66.col.1
Deus immenſus virtute, non mole, p.1. pag.50. col.1.B
Deus per prophetas homines docuit, p.1. pag.3.col.1.C
Deus cur dicatur nō poſſe ſeipſum negare, p.1.pag.12.c 1.A
Deus cur pmittat hereſes in mūdo eſſe, p.3.pag.506.c.1.C
diabolus, quale nomen, p.1. pag.19.col.2.C
dictum dubium, quando non ſumendum in bonam partem, com.111.p.3. pag.601.col.2
dicta Sanctorum reuerenter ſunt exponenda, par.2. q. 18. pag. 302.col.2.C
dicta S. Athanaſij male ſonantia expoſita à S.Thoma, p.2. quaſt.18. pag.303.col 2.C.& ſeq.
dicta alicuius ratione perſona ſolum reprobata, de falſo nō arguuntur, p.2. pag.168.col.1 B
dictum ſuum poſſe teſtem reuocare, procedit etiam ſi contra tertium deponat, com.114.p.3. pag.605.col.2
dicto ſecundo, quando non ſtatur in cauſa fidei, com.114. par.3. pag.606.col.1
dictiones, continuo, confeſtim, & ſimiles, qualiter intelligenda, com.8.p.2. pag.97.col.2
dictio, ex tunc, quid importet, p.2. pag.200.col.2.A
dictiones, vt, & tanquam, an ſignificent fictionem vel veritatem, com.49.p.3. pag.531.col 2
dictio, velut, veritatem exprimit, p.2. pag.200.col.2.A
diffamati de hereſi, qui dicantur, p.2.q.7.pag.384.col.1.A & p.3.pag.200.col.2.B. com.82.p.2. pag.384.col.2
diffamatio de hereſi vt probetur, duo teſtes exiguntur integri, & idonei, com.82.p.2. pag.384.col.1.& 2
diffamatos de hereſi nullo modo habeant principes in ſua familia, com.82.p.2. pag.385.col.1.E
diffamatis de hereſi qualitercunque canonica purgatio eſt indicenda, p.2.q.57. pag.384.col.1.B.C. p.3.q.87. pag.637.col.2. & 476.col.1.A
diffamatus de hereſi, in loco vel locis, vbi diffamatus eſt, ſe purgare debet p.3. pag.475.col.1.D.E
diffamatus de hereſi qua ratione abiurare debeat, parte 3. pag. 501.& ſeq.col.1.D
dignitatis & publici officij nomine, quid intelligendum ſit inquiſitor declarat. com.8.p.3. pag.402.col.2.
dignitatis & ordinis differentia, p.2. pag.171.col.1.C
digreſſione à propoſito vtuntur heretici ad ſe tuendos, p.3. pag. 430.col.2.C
diminutus confitens, vide in voce, Negatiuus.
diſcipuli decepti à magiſtris, in his qua ſunt fidei qualiter excuſentur ab hareſi, com.22.p.1. pag.64.col.2
diſcordantibus in ſententia epiſcopo & inquiſitore Papa conſulendus, p.2. pag.109.col.2.E.& ſeq. par.3.q.50. pag.581.col.1.A
diſpenſandum an ſit, vt qui in minoribus ordinibus conſtituti hareſim commiſerunt, ad alios aſcendant, com.162. par.3. pag.669.col.1
diſpēſare in carcere perpetuo reorum, quis poſſit, com.108. pag.590.col.2. & com.145 p.3. pag.642.col.2
diſpenſare ſuper penitentijs impoſitis poſſunt inquiſitor et epiſcopus, p.3.q.96. pag.642.col.2.C
diſputare de fide ſape neceſſarium, com.6.p.1.pag.32.col.2
diſputatio omnis de fide tribus de cauſis ſuſcipitur, com. 25.par.1. pag.71.col.1
diſputationes de fide quot modis ſuſcipiantur, com.25.p.1. pag. 72.col.1
diſputandum cum fidei hoſtibus, qua arte & modo ſit, & qua concurrere debeant, p.1.q.11. pag.73.col.1.C & com.25.p.1. pag.71.col.1.& 2
diſputationes à catholicis ſuſcepta, quid requirant, vt recte tranſigantur, com.25.p.1. pag.71.col.1
diſputare de fide nemo audeat, in dubium reuocans definita. p.1.pag.70.col.2.B.C. & pœna contra facientiū, ibid.
diſputantes de fide ob malum finem, per inquiſitores coercētur, com.6.p.1. pag.32.col.1
diſputare de fide licet ad conuincendos hereticos, & veritatem indagandam, p.1.pag.22.col.2.D.com.25.par.1. pag. 70.col.2
diſputatio de fide ſuſcepta ad infirmos confirmandos. quid requirat. com.25.p 1. pag.71.col.2
diſputare de fide quando, quo in loco, coram quibus, cuius cauſa, quibus & qua ratione liceat. p.1. pag.23.col.1 & 32. col.1. q.10. pag 184. col.1.& 2. com.6.p 1. pag.32. et com.25. par.1. pag.70.et ſeq.col 2
diſputantes de fide ſi laici ſunt, excommunicantur. et ab inquiſitoribus puniuntur, par.3.q.38. pag.565.col.1.C com.25.p.1. pag.71. col.2
directe, vel indirecte impedire quid, com.79. parte ſecūda. pag. 375.col.2
diffidentes à communi fidelium ritu ſuſpecti ſunt de hereſi, p.2.pag.164.col 2.A. et pag.180.col.1.C
diuinationum genera quot, p.2. pag.202.col.2.B com.54.p.2. pag.317.col.2
diuinationes Pariſijs condemnata: eadem omni iure prohibita com.54.p.2. pag.317.col.2
diuinationis nomen ſemper malum, p.2. pag.202.col.2.A
diuinatio trifariam ſumitur pro Theologia, pro ſcientia infuſa, et pro arte magica, p.2. pag 202.col.2.A
diuinationes manifeſte ſapientes hareſim, par.2. queſt. 42. pag. 336.col.1.D
diuinatores preſumuntur inuocare vel tacite vel expreſſe demones, p.2. pag.443.col.1.B
diuinationum libri condemnati, p.2.q.29. pag.317.col.1.E

diuina-

diuinatorum duplex genus, p.2.q.42. pag.336.col.1.A
diuinatores hæreticales, qui ſint, p.2.q.42. pag.336.c.2.B
diuinatores hæreticales inquiſitorum iudicio ſubiecti ſunt, par.2.q.42. pag.336.col.2.B
diuinatores meri qui ſint, p.2.q.42. pag.336.col.1.B.C
diuitibus, & cupidis pœna pecuniaria imponitur in hoc crimine, com.152.p.3. pag.649.col.1
diuina natura ſimplex, p.1. pag.8.col.2.A.B
Dypticon, quid ſit, & vetuſtus eccleſiæ ritus declaratur, com.4.p.2. pag.95.col.2.& ſeq.
doctrina fidei quæ dicatur, com.50.p.3. pag.535.col.1
doctrina omnis vera, quæ circa fidem verſatur largiſſime dicitur fidei articulus, & de ea dubitare licet, antequam ſit per eccleſiam definita, p.2. pag.169.col.1.C.D
Doctores eccleſiæ, qui ſint, com.27.p.2. pag.235.col.2
Doctores in concilio legitimo congregati, quod definiunt, catholica veritas eſt, & contrarium hęreſis, com.27.p.2. pag.234.col.1.Regula 2
Docentium hęreſes & addiſcentium debita pœna, par.2. pag.165.col.2.B.C
dogma quid ſignificet, com.1. pag.6.col.2
dogmatiſtę, ſeu dogmatizatores, vide in voce, Hęreſiarchę.
dogmatiſta ex ſententia Eymerici recipiendus ſi conuertatur, com.44.p.3. pag.507.col.2
doli capax, quis dicatur, arbitrio iudicantis relinquitur, com.13.p.1. pag.40.col.2
Dominicus Ferrarius de Aquila ordinis Prędicatorum, et epiſcopus Barchinon.p.2.q.11. pag.266.col.1.C
domeſtici & familiares, qui dicantur, p.3.q.70. pag.612.col.2.C.& ſeq. com.119.p.3. pag.613.col.1
domeſtici non admittuntur pro delato de hæreſi in teſtes, p.3.q.70. pag.613.col.2.C.& ſeq.
domeſtici cur à teſtimonio repelluntur, & qui dicantur, p.2. pag.197.col.2.B
domeſticorum teſtimonium admittendum in delictis exceptis, com.119.p.3. pag.613.col.1
domini temporales in initio officij iuramentum de hęreticis extirpandis præſtare debent, p.3.q.53. pag.561col.1.A
domini temporales in quibus parere teneantur inquiſitoribus, p.3.q.35.pag.562.col.1.& q.58.pag.586.col.1.A
domini temporales de crimine hereſis cognoſcere, vel ſine iuſſu inquiſitoris captos liberare non poſſunt, parte 2. pag.110.col.1.C. & p.3.q.55. pag.562.col.1.D
domini temporales per cenſuram eccleſiaſticam compellendi ad exequendam confiſcationem, parte 3. quęſt.109. pag.654.col.2.A
domini temporales non pręſtãtes inquiſitoribus neceſſaria, an debeant participare de bonis cõfiſcatis, com.158.p.3. pag.660.col.1
dominus principalis ob hæreſim ſui ſubditi non amittit ius ſuum, & quid in feudis & bellis iuſtis & iniuſtis, & quid ſi eccleſię ſe opponat, p.2. pag.160.col.1.& 2
domus quando propter hęreticos diruendę, & quę; & quibus Pontificum ſanctionibus probetur, com.92.parte 3. pag.575.col.2
domus hæreticorum, & receptantium hęreticos, diruenda ſunt, & quid de contiguis dicendum, com.92.parte 3. pag.575.col.2
domus hęreticorum Begardorum in Villafranca de Panades, diruta, p.2.q.11. pag.266.col.2.C
domus hæreticorum ſępe diruuntur, com.92.parte tertia. pag.575.col.1
Donatiſtæ hæretici, & eorum errores, p.1. pag.15.col.1.E & p.2.q.6.pag.245.col.1.C.com.41.p.2.pag.294.c.1
donatiſtarum error qualis, com.41.p.2. pag.294.col.1.A
donatiſtę quando exorti, com.41.p.2. pag.294.col.1.C
dormientes qui hęreſim proferunt, non puniuntur, com.17.par.3. pag.420.col.2.E
dotes vxorum hæreticorum, an & quando confiſcandæ, p.1. pag.109.col.1.E. & par.3.q.111. pag.662.col.2.A com.160.p.3. pag.662.col.2.C
dotem perdit vxor nupta hęretico, & cur, com.160.par.3. pag.662.col.2.D
dotem à fiſco recuperat vxor, com.160.p.3. pag.663.col.1
dotem reſtituendam eſſe, qualiter intelligatur, com.160.par.3. pag.663.col.1.E
dubius in fide infidelis, p.1. pag.19.col.1.A. p.2.pag.158.col.1. & 166.col.1.q.31.pag.318.c.2.D
dubijs in rebus id accipiendum, quod delictum excludit, com.111.p.3. pag.603.col.1
in dubijs opinionibus eligendis circa res ad fidem pertinentes nondum definitis, quid obſeruandum, com.1.par.2. pag.87.col.1
dubitantes de ſpectantibus ad fidem nondũ definitis per Eccleſiam non ſunt hæretici, com.1.p.2. pag.87.col.1
dubitans ſubreptitia tentatione de credibilibus non eſt hæreticus, com.1.p.2. pag.82.col.1.A
dubitans de tota Chriſtiana religione hæreticus eſt, com.1.par.2. pag.86.col.1
dubitans de aliquo particulari fidei articulo hęreticus eſt, com.1.par.2. pag.86.col.1.A
dubitans de credibilibus per Eccleſiã definitis, an & quando ſint hæretici, com.1.p.2. pag.86.col.2
dubius in fide qualiter abiurabit, com.1.p.2. pag.85.col.1
dubius cap. vnde ſumitur, com.1.p.2. pag.80.col.1
dubitandi circa credibilia modus quartus, com.1.par.2. pag.84.col.2
dubitantes de credibilibus indirecte ad fidem ſpectantibus an ſint hęretici, com.1.p.2. pag.86.col.2
dubius cap. de qua fide accipiendum ſit, com.1.parte 2. pag.81.col.1
dubitandi modus tertius per imperfectam adhæſionem non facit hæreticum, com.1.p.2. pag.84.col.1
dubitandi duplex modus de rebus fidei, com.1.parte 2. pag.83.col.1
dubitatio de credendis cum fide pugnat. com.1.parte 2. pag.81.col.2
dubitatio procedens à timida conſcientia non facit hæreticum, par.2. pag.166.col.1
dulia adoratio, par.2.com.35. pag.264.col.2
Dulcinus Nouarienſis hæreſiarcha, & eius hæreſes, par.2.q.12.pag.268.co.2.& ſeq.D.com.37.p.2.pag.272.c.2
Dulcini Nouarienſis epiſtolę duę condemnatę cum ipſo auctore, p.2.q.29. pag.317.col.1.D
Durandus de Baldach Gerundenſis hęreticus, vnà cum ſuis Gerundę fuit damnatus, & curiæ ſæculari traditus concremandus, p.2.q.11. pag.265.col.2.E.& ſeq.

E

EBionitarum error de conceptione Chriſti ex ſemine humano confutatus, p.1. pag.13.col.2.C
Ebrietas quot & quando excuſet à crimine patrato, par.2. quęſt.41. pag.333.col.2.E
ebrij qui hæreſim proferunt, an & quando puniẽdi, com.17.par.3. pag.420.col.2
eccleſia vna eſt vere, & non multiplex; extra quam nullus ſaluatur: eſtque aggregatio fideliũ, par.1. pag.3.col.2.B & 14.col.2.D.com.8.p.1. pag.35.col.3
eccleſia Romana ceteris prælata, com.4.parte prima. pag.29.col.1.E
eccleſia Romana ab errore in fide immunis, parte 2.q.17.

pag. 296.col.1.B
eccleſiam apud ſolos Donatiſtas eſſe, inſignis eſt hęreſis, com.41.p.2. pag.294.col.1
eccleſia catholica, concilium legitimum, aut Papa, ſi quod fidei dogma credendum proponant, id catholica veritas eſt, et cõtrariũ eſt hęreſis, co.27.p.2.pag.236.c.1.reg.6
eccleſia nõ facit propoſitiones hęreticas, aut catholicas, ſed ſolum declarat quales ſint, com.22.p.1. pag.65.col.1
eccleſia qua ratione quandoque bellum inferat infidelibus, p.2.q.46. pag.554.col.1. B.C
eccleſia indirecte coercet Iudæos, p.2. pag.148.c.2.C.D
eccleſia cur tolerat ritus Iudæorum, & non Sarracenorum, par.2.q.46. pag.355.col.2.E
eccleſia contra res, & cõtra perſonas inuocat auxilium ſęculare, p.2. pag.160.col.1.C
eccleſia vetuſtus ritus referendi Dei ſacerdotes in ſacris dypticis, com.2.p.2. pag.91.col 1.& 2
eccleſiaſticus iudex quos blaſphemos punire debeat, par.2. q.46. pag.354.col.2.C.& ſeq.
edere tenetur quis, etiam contra ſe propria inſtrumenta, com.88.p.3. pag.566.col.1
edenda inſtrumenta propria contra tertium, & omne aliud, quod iuuare poteſt, com.88.p.3. pag.566.col.1
edictum Imperatorum de fide catholica tenenda, com. 4. par.1. pag.29.col.1
edicta contra hæreticos ſolus inquiſitor publicat, & an id epus poſſit, com.135.p.3. pag.635.col.2
edicta publica proponenda, com.92.p.3. pag.573.col.1
edictum an præmittendum ante abiurationem, com.41.p.3. pag. 494.col.2
effectus portandi crucem, habitus pęnitentialis, parte 3. pag. 507.col.1.E
Eluidij error de Marię virginitate, refutatus, parte prima. pag. 13.col.2.C
emancipatio filiorum vel ſubditorũ per hęreticos facta nulla eſt, etiam ſi poſtea vitium detegatur, par.2. pag.104. col.2.B. par.3.q.116. pag.673.col.2.D
Encratiſtæ, ſeu Encratitæ hæretici qui, com.62. parte 2. pag. 327.col.2
Ennecus ſeu Henricus epiſcopus Gerundenſis, par.2.q.47. pag. 360.col.2.E
Epheſina ſynodus vbi, & quando acta, & quid in ea geſtũ, com.19.p.1. pag.56.col.1.E
epiſcopi de articulis fidei reddere rationem debent, par.1. pag. 22.col.1.B
epiſcopi non poſſunt nouas religiones approbare, com. 41. par.2. pag.295. col.1.A
epiſcopi non poſſunt abſoluere occultos hæreticos, com.141. par.3. pag.641.col.1
epiſcopus negligens diœceſim hæreſibus purgare, deponendus eſt ab epiſcopatu, com.2.p.2. pag.89.col.1.A
epiſcopi cur quandoque in hæreticos non animaduertãt cauſę diuerſa, com.2.p.2. pag.89.col.1
epiſcopi quoque fauore fidei poſſunt teſtes euocare ſicut Inquiſitores, com.123.p.3. pag.627.col.2
epiſcopus euocans teſtes, non tenetur mittere proceſſum ad epiſcopum requiſitum, com.123.p.3. pag.627.col.1
epiſcopi in cauſis fidei eundem ordinem teneant quem obſeruant Inquiſitores, com.112.p.3. pag.602.col.2
epiſcopus auctoritate delegata procedens coercere poteſt Archiepũm ſibi reſiſtentem, par.2. pag.172.col.1.D
epiſcopus, an & quando capituli, & clericorum conſilium ſequi teneatur, par.2. pag.148.col.2.D & pag. 170.col.1.D.& ſeq.
epiſcoporum & inquiſitorum quanta iuriſdictio in prohibendis libris, com.52.p.2. pag.314.col.2
epiſcopis, an competant priuilegia omnia inquiſitorum, com.105.p.3. pag.584.col.2
epiſcopi, vbi agitur de fide ordinarij iudices ſunt, ſed dubia circa fidem diffinire non poſſunt, par.2. pag.148.
epiſcopum declarare aliquos hæreticos, qualiter intelligendum, com.8.p.2. pag.97.col.2
epiſcopi contra inquiſitores & è contra, an & quando procedere poſſint, p.3.q.27. pag.556.col.1.C & quæſt.30.pag.658.c.2.B. cõ.76.p.3.pag.656.c.1.E
epiſcopi, quę poſſint agere contra inquiſitores, & quando, & qualiter, com.79.p.3. pag.559.col.1
epiſcopos in cauſa hęreſis ſolus Papa iudicat, com.8.par.2. pag. 98.col.1
epiſcopum hęreticum ſuſpectum de fuga, inquiſitores incarcerare poſſunt, com.76.p.3. pag.556.col.1
epiſcopum delinquentem, an puniat ſuus Metropolitanus, vel ſynodus, p.2. pag.402.col.1
epiſcopos conferentes hæreticis beneficia quis puniat, & eorum pœna, com.162.p.3. pag.667.col.2
epiſcopi inquiſitoribus prouideant in neceſſarijs, com.157. par.3. pag.653.col.2
epiſcopus & inquiſitor ſtudeãt, vt conformes ſint, com.99. par.3. pag.581.col.2
epiſcopus negligens in hęreſi perſequenda, a dignitate epiſcopali eſt remouendus, & alius idoneus ſubrogandus, par.2.pag.102.col.2.E. & pag.170.col.1.D
epiſcopus & inquiſitor pares ſunt, cum ambo poteſtate delegata procedunt, & quando inquiſitor maior, par.3.q.5. pag.537.col.2.B. com.54.p.3. pag.538.col.1
epiſcopus & inquiſitor quando diuiſim procedere dicantur, p.3.q.52. pag.581.col.1.A
epiſcopus requirere debet inquiſitorem, & è contra quando ſimul conuenire nolunt, p.3.q.49. pag.580.col.1.D
epiſcopus inquiſitorem quot dicbus ſpectare debeat, par.3. quæſt.49. pag.580.col.1
epiſcopi proprijs ſumptibus in hęreticos debent animaduertere, p.2. pag.125.col.2
epiſcopi non poſſunt ab inquiſitis de hęreſi expenſas petere, p.2.pag.214.col.2.A. & p.3.q.104.pag.649.c.2.C.D & q.106. pag.652.col.1.A.B
epiſcopus non poteſt exigere partem prouentuum de bonis applicatis inquiſitionis officio, p.3.q.107.pag.652.c.1.D
epiſcopo procedente contra hæreticos auctoritate delegata, an fiat appellatio ad Papam, vel ad proxime ſuperiorẽ, par.2. pag.172.col.1.C
epiſcopus per ſe ſine inquiſitore, & è contra, quę præſtare poſſit, & quę non, & quando procedere poſſint, par.3. q.47. pag.577.col.2.A.& ſeq. & q.48.& 49. pag.578.col.1.& ſeq. com.96.p.3. pag.577.col.2
epiſcopo & inquiſitore inter ſe diſcordantibus, quid agendum.p.3.q.50. pag.580.col.2.B
epiſcopus ſolus vel ſolus inquiſitor, an poſſint redeuntibus pęnitentiam imponere, & abiurationem indicere, com. 97.p.3. pag.579.col.1
epiſcopi & inquiſitores in ſententia lata, & pęnitentia impoſita diſpenſare, mitigare, & commutare poſſunt habita ratione correctionis reorum, p.3. pag.507.col.1.D
epiſcopus non poteſt hęreticos famę reſtituere, com.4.par.1. pag. 30.col.2
epiſcopi qualitercunque procedant, debent ſeruare modum inquiſitoribus præſcriptũ, p.2. pag.109.col.2.E.& ſeq.
epiſcopus bona ſubdui rebellis eccleſię poſt annũ expectati concedere poteſt catholicis occupanda, par.2.pag.177. col.1.C. & pag.112.col.1.D

epiſcopus proceſſum inquiſitoris non poteſt prohibere, p.3. q.5. pag.538.col.1.B.C
epiſcopus inſtituens hęredem conſanguineum vel extraneũ hæreticum, excommunicatur, ſuſpectus de hæreſi habetur, non ſepelitur, & ſepultus exhumatur, & memoria eius abolectur, p.2. pag.158.col.2.& 146.col.1. & 168.col.2.com.4.p.2. pag 94.col.2
epiſcopus & inquiſitor poſſunt ſibi mutuo vices ſuas committere, in his quæ neuter per ſe poteſt, par.3. quęſt.49. pag. 538.col.1.C.D
epiſcopus & inquiſitor non poſſunt ſe mutuo excommunicare ob reuelationem ſecreti p.3.q.82.pag 633.col.1.C
epiſcopus ſolus canonicam purgationem non indicat, com 97.p 3. pag.579.col.2
epiſcopi ſolicite inquirere & punire ſortilegos debent, p.2. pag. 215.col.1
epiſcopi quas & quibus in locis indulgentias concedant, par.2. pag.179.col.2.C.D
epiſtolarum Decretaliũ magna & venerabilis auctoritas, com.19.p.1. pag.56.col.2
epiſtolæ Pontificum decretales, an pari iure exæquentur cũ Decretis conciliorum, com 19.p.1. pag.56.col.2
epiſtolas decretales Ioannes Vuicleff, & Lutherus, reijciunt, com.19.p.1. pag.57 col.1
æquiuocatione verborum vtuntur hæretici ad ſuos errores obtegendos, p.3. pag.430, col.1.A.B.& ſeq.
æquiuocationis fallacia quomodo diſſoluatur, com.21.p.3. pag. 431.col.2
errare in fide conuincitur, qui alios errantes cum poteſt ab errore non reuocat, par.2. pag.87.col.1.C & pag. 144.col.1.B
errans circa articulos fidei hæreticus dicitur, par. 2. q.31. pag. 318.col.2.D
errans in ſpectantibus indirecte ad fidem, an hæreticus, & quando, p.1. pag.62.col.2.E
errãs in expoſitione ſacræ ſcripturæ hęreticus dicitur, p.2. quæſt.31. pag.318.col.2.C
errantes circa fidem, quando excuſentur ob imperitiam vel ignorantiam, com.22.p.1. pag.63.& 64.col.2
errantes inferiores in fide an excuſentur quia à maioribus ſunt decepti, com.21.p.1. pag.62.col.2
errans in fide per ignorantiam ſecreto corripiendus priuſquam denuntietur, com.18 p.2. pag.122.col.1
errans in fide deceptus ab aliquo viro docto, quatenus excuſetur ab hæreſi, com.22.p.1. pag.64.col.2.reg.6
errantes per ſimplicitatem quando excuſentur, par.1. q.4. pag. 61.col 1.C
error latius patet, quàm hęreſis, p.2.q.3.pag.236.col.2.D
error & hæreſis non ſemper ſunt idem, com.29. parte 2. pag. 237.col.1
error in ſubſtantialibus & pręcipuis, inſtrumentum vitiat, par.2. pag.145 col.1.A
error gentium de pluralitate deorum, p.1. pag.9
errores Io. de Poliaco, & eorum condemnatio, parte 2. pag. 226.col.1.& ſeq.
error in acceſſorijs & accidentarijs non vitiat inſtrumentum.p.2. pag.147
error in fide, & hęreſis pro eodem ſumuntur in iure, par.2. quęſt.3. pag.236. col.2.D.& ſeq.
errores Ariſtotelis.p.2.q.4. pag.238.col.2.B.& ſeq.
errores philoſophorum Priſcorum, parte ſecunda quæſt.4. pag. 238.col.1.B.& ſeq.
errores Auerrois, & Auicennæ, p.2.q.4 pag.239.c.1.et 2
errores Algazelis philoſophi, parte ſecunda, quæſt. 4. pag. 239.col.2.E.& ſeq.
errores & hæreſes Rabbi Moſis, parte ſecunda, quæſt.4. pag. 240.col.2.C.& ſeq.
errores Phariſæorum, p.2.q.5. pag.242.col.1.E.
errores Sadducæorum, p.2.q.5. pag.242.c.2.C.& ſeq.
errores Herodianorum, p.2.q.5. pag.242.col.2.D.& ſeq.
error Abbatis Ioachim condemnatus, parte prima.q. 7. pag. 248 col 2.D
errores damnati in lib. 6. Decret. parte ſecunda, quæſt. 7. pag. 249.col.1.C.& ſeq.
errores damnati in Clementinis, parte ſecunda, quęſt. 7. pag. 249.col.1.E.& ſeq.
errores Ioãnis de Poliaco, p.2.q.8 par.250.col.2.C.et ſeq.
errores Begardorum, p.2.q.8. pag.250.col.2.D.& ſeq.
errores damnati in extrauaganti Ioan. xxij. incipien. Cum inter nonnullos, p.2.q.8. pag.251.col.1.A
errores damnati in extrauagantibus Ioan.xxij incip. Quia quorundam. & Quia vir reprobus, parte 2. quęſt.8. pag. 251.col.1.B
errores damnati in extrauaganti Benedicti xij incipiente, Benedictus Deus, p.2.q.8. pag.251.& ſeq.col.1.& ſeq.B
errorum Petri Ioannis explicationes, & pręludia ad ipſos intelligendos, p.2.q.9. pag.258.col.2.B.& ſeq.
errores Petri Ioannis damnati, p.2.q.9. pag.252.col.1.C
errores Michaelis de Cęſena, p.2.q.9. pag.254.col.1.D
errores Ioannis de Parma, p.2.q.9. pag.254.c.2.A.et ſeq.
errores Raymũdi Lull, par.2.q.9.pag.255.col.2.C.et ſeq.
errores Lulliſtarum p.2.q.9. pag.260.col.2.D
errores Arnaldi de Villanoua, parte ſecunda, quæſt. 11. pag. 265.col.1.C.& ſeq.
errores Nicolai de Calabria, parte 2. quæſt.11. pag.266. col.2.B.et ſeq.
errores Bartholomæi Ianoueſij, p.2.q.11. pag.266.col.2.E
errores Manichęorum recentiorum, parte 2. quęſt. 13. pag. 275.col.2 E
errores Valdenſium, p.2.q.14. pag.278.col.1.D.& ſeq.
errores pauperum de Lugauno, parte ſecunda, quæſt. 14. pag. 278.col.2.A.& ſeq.
errores Begardorum, p.2.q.15. pag.281.col.2.E.& ſeq.
errores Fraticellorum, p.2.p 15. pag.281.c.2.E.& ſeq.
errores Henrici de Senis, p.2.q.16. pag.290.c.2.E & ſeq.
errores Beguinorum, p.2.q.15. pag.287.col.1.D.& ſeq. & quæſt.16. pag.292 col.1.E.& ſeq.
error venialis, ſanctitati non repugnat, parte 2. quæſt. 17. pag. 298.col.1.C
errores Græcorum, p.2.q.18. pag.302.col.2.B
errores Tartarorum p.2.q.19. pag.305. col.1.A.B
errores Turcorum, p.2.q.20. pag.305. col.2.E
errores Sarracenorum, p.2.q.21.pag.306.col.1.E.& ſeq.
errores Iudęorum, p.2.q 22. pag.307.col.2.E.& ſeq.
erroribus hęreticorum adhęrere, tum ex verbis, tum ex factis, quis iudicatur, & quæ illa ſint, parte ſecunda q.50. pag. 366.col.2.E
errores commiſſariorum inquiſitoribus imputantur, par.3. pag. 404.col.1.E
errores enumerati ab Eymerico in multis quæſtionibus, parte 2. non omnes ſunt hęreticales, com. 23. parte 2. pag. 223.col.1
Eruigii lex de interdicenda Iudęis lectione librorum prohibitorum, com.3.p.2. pag.94.col.1.D
eſſentia diuina vna in tribus perſonis, p.1. pag.17.col.1.E & pag. 15.col.2.E
eſſentia diuina eſt Pater, & Filius, et Spiritus ſanctus, p.1. pag. 16.col.1.E
eſſentia trium perſonarum diuinarum vna & eadem, p. 1. pag. 16.col.2.B

eſſentia diuina nec generat, nec generatur, nec procedit, p. 1. pag. 15. col. 2. E
eſſentia diuina non eſt aliud à perſonis diuinis, parte prima. pag. 16. col. 2. B
eſſentia diuina non eſt diſtincta à perſonis diuinis, parte 1. pag. 16. col. 1. E
ætas inquiſitorum, qualis eſſe debeat, p. 3. q. 2. pag. 535. col. 2. E. com. 51. p. 3. pag. 535. col. 2
ætas quadraginta annorum cur requiratur in inquiſitore, et non in epiſcopo, com. 51. pag. 536. col. 1
ætas Commiſſariorum quanta eſſe debeat, p. 3. q. 2. pag. 535. col. 2. A. B. & q. 16. pag. 547. col. 2. D
ætati cur parcatur, vide in voce, Adoleſcens, Iuuenis, Minor, et com. 13. p. 1. pag. 40. col. 2
Etymologia vera hæreſis quæ ſit, com. 26. p. 2. pag. 238. c. 2
Euangelium ab initio multis literis ſcriptum, com. 14. p. 1. pag. 42. col. 2
Euangelij lex cur poſt multa tempora hominibus data, p. 1. pag. 13. col. 1. E
Euangeliſtæ cur per animalia figurentur, parte prima. pag. 23. col. 2
euangelica monitio, an habeat locum in crimine hæreſis, com. 18. p. 2. pag. 121. col. 2. E. & ſeq.
eucharistia ſacramentum veraciter continet ſanguinem & carnem Chriſti, par. 1. pag. 3. col. 2. B. C & pag. 14. col. 2. E
eucharistiæ ſacramentum ſub ſpeciebus panis & vini, cur inſtitutum, p. 1. pag. 20. col. 1. E col. 2. A
eucharistiæ ſacramentum ſolus ſacerdos conficit, parte 1. pag. 3. col. 2. C
eucharistia cadens in locum immundũ, vel à brutis vel quibuſcunque ſumpta non deſinit continere corpus Chriſti durantibus ſpeciebus panis & vini, p. 1. pag. 44. col. 1 com. 15. p. 1. pag. 94. col. 2
Eutychetis error de vnione verbi diuini refutatus, parte 1. pag. 33. col. 2. E. & ſeq.
Eutyches et Dioſcorus hæretici, vbi & quando damnati, com. 6. p. 1. pag. 33. col. 1
Eutychiani hæretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. C
examinatio teſtium, et reorum fiat ab inquiſitore corã duabus perſonis religioſis, p. 3. q. 63. pag. 425. col. 2. D. E
examen inquiſiti tot perſonas requirit, quot in teſtium examine poſtulantur, com. 20. p. 3. pag. 427. col. 1
exceptiones legitimæ admittendæ, par. 2. pag. 118. col. 1. A. et col. 2.
excommunicandi ritus antiquus, p. 3. pag. 399. col. 2. C
excommunicatio, pœna ſpiritualis eſt pro mortali culpa inflicta, p. 2. q. 47. pag. 360. col. 1. A. B
excommunicatio in cauſa fidei in tribus caſibus locum habet, p. 2. q. 47. pag. 360. col. 1. D
excommunicatus hæreticus dicitur, parte ſecunda. q. 31. pag. 318. col. 2. B
excommunicationis pœna in hæreticos omniũ antiquiſſima, com. 12. p. 2. pag. 103. col. 1. et com. 171. par. 3. pag. 680. col. 2
excommunicantur hæretici cum ſuis complicibus & puniantur, com. 7. p. 2. pag. 96. col. 2. & ſeq.
excommunicatus in vna eccleſia in omnibus eſt excommunicatus, p. 2. pag. 177. col. 2. C
excommunicandus quotiens monẽdus, p. 2. pag. 200. c. 1. B
excommunicationis maioris vinculo innodantur fugitiui citati & non comparentes, & qua ratione talis excommunicatio publicãda p. 3. pag. 466. c. 2. C. D et 469. et ſeq.
excommunicati in cauſa fidei per annum in tali excommunicatione manentes, eo elapſo, vt hæretici ſunt condemnandi, par. 2. pag. 105. col. 2. B. & quaſt. 47. pag. 360. col. 1. C. p. 3. q. 124. pag. 682. col. 2. B
excommunicati ex cauſa fidei, vel ob hæreſim abſoluuntur ab inquiſitore. p. 3. q. 122. pag. 680. col. 2. E & q. 125. p. 683. col. 1. E. com. 141. p. 3. pag. 640. col. 2
excommunicatus quomodo abſoluendus, com. 7. parte 3. pag. 397. col. 2.
excõmunicatos per inquiſitores ſoli ipſi abſoluere poſſunt, com. 141. p. 3. pag. 641. col. 1
excommunicati, ob alias cauſas quàm fidei, per annum in excommunicatione perſeuerãtes, hæreſis ſuſpicionem incurrunt, & qua ratione contra eos ſit procedendum, ſiue comparuerint ſiue non, intra annum, vel terminum præſcriptum, p. 2. q. 47. pag. 360. col. 2. B. & ſeq.
excommunicationem per annum contumaces ſuſtinentes, an & quando, & quomodo, & qualiter fiant de hæreſi ſuſpecti, & cur fiant, p. 2. pag. 157. col. 1. E & q. 56. pag. 381. col. 1. B. com. 13. pag. 40. col. 1. & com. 72. pag. 362. col. 1
excommunicati audiuntur de crimine anno elapſo, com. 274. par. 3. pag. 683. col. 1
excommunicandi & ab officijs priuandi ſunt mouentes mandatis apoſtolicis, vel inquiſitoris in negotio fidei, p. 3. pag. 393. col. 2. B. & pag. 395. & ſeq. col. 2. C. D. & ſeq.
excommunicationem incurrit ſcienter hæreticos ſepeliens, à quo non abſoluitur niſi exhumet eorum corpora, par. 2. pag. 104. col. 1. C. D. & p. 3. q. 118. pag. 675. c. 1. C. D
excommunicati & ſocij criminis admittuntur in teſtes in cauſa fidei, p. 3. q. 64. pag. 603. col. 1. B. C & par. 2. pag. 105. col. 1. C
excommunicato conceditur omnis exceptio ſiue odioſa, ſiue fauorabilis, p. 2. pag. 199. col. 1. B
excommunicatus non ob hæreſim, auxilium non denegatur, par. 2. pag. 173. col. 2
excommunicatus, an teſtabilis, p. 2. pag. 170. col. 1
excommunicationem Papæ reſeruatam in quibus caſibus incurrant inquiſitores, p. 3. q. 24. pag. 105. col. 2. E
excommunicari an poſſint inquiſitores & eorum notarij per delegatos ſedis Apoſtolicæ, par. 3. quæſt. 21. pag. 552. & ſeq. col. 1. A
excommunicari inquiſitores ab inferioribus nequeunt, com. 70. p. 3. pag. 552. col. 1. nec eorum notarij. ibid.
excommunicationem an incurrat inquiſitor participans cũ excommunicato, com. 71. p. 3. pag. 553. col. 1
excommunicationem inquiſitoris abſoluere poteſt eius ſocius, & vice verſa, p. 3. q. 23. pag. 553. col. 2. A. et ſeq.
excommunicari miniſtri inquiſitorum an poſſint, com. 70. par. 3. pag. 552. col. 2
excuſatoris partes quales, com. 36. p. 3. pag. 472. col. 1
excuſator an ſit admittendus pro reo abſente, com. 36. par. 3. pag. 471. col. 2
excuſantibus ſe per iocum hæreſim protuliſſe, non eſt facile credendum, com. 17. p. 3. pag. 419. col. 2
excuſationes blaſphemorum, & verba hæreticalia proferẽtiũ non ſunt facile admittẽda, p. 2. q. 41. pag. 333. c. 2. B. C
excuſationes friuolæ Beguinorum, parte ſecũda, quæſt. 16. pag. 291. col. 1. A
exemptio omnis ceſſat quoad crimen hæreſis, com. 77. p. 3. pag. 557. col. 2
exempla & vulgaria prouerbia & hiſtoriæ, quando probẽt, par. 2. pag. 155. col. 2. B. et pag. 174. col. 2. C
exequias celebrans pro hæreticis, ſuſpectus de hæreſi eſt, com. 89. p. 3. pag. 567. col. 2
exemplũ de propoſitione habente duplicem ſenſum, vnũ catholicũ, alterũ hæreticũ, com. 111. p. 3. pag. 601. col. 2. A

exhumandi hęretici & cōburendi,cō.89.p.3. pag.567.c.1
explicite credere quid ſit,com.20.p.1. pag.59.col.2
explicite credenda quę, p.1.q.7. pag.63.col.1.C
explicite credere articulos fidei debent fideles,com.20.p.1. pag. 62.col.1
explicite ſcire debēt inquiſitores fidei dogmata,com.21.p.1. pag. 61.col.1
expenſæ ab inquiſitis per inquiſitores, an & quando petendę, p.3.q.124. pag.650.col.1.A.B.& ſeq.
extenſio verborum in pœnalibus non eſt facienda, p.3.q.17. pag. 548.col.2.E
extrauagantes in fauorem fidei & ſancti officij editę, an & quando ſeruandę, p.3.q.131. pag.686.col.2.E
extrauagans Innocentij iiij. incipiens, Cum negotium. tria inquiſitoribus concedens priuilegia, parte prima. pag. 135.col.2.E & ſeq.
extrauagans Alexandri iiij. incipiens, Nouerit. varias in hæreticos pœnas ſtatuens, p.2. pag.135.col.2.B
extrauagans Vrbani iiij. incipiens, Præcunctis, 24. inquiſitorum priuilegia continens,p.2. pag.129.col.1.A.& ſeq.
extrauagans Vrbani iiij. concedens inquiſitoribus & eorū ſocijs facultatem abſoluendi ſe mutuo ab excommunicatione & irregularitate,p.2. pag.129.col.1.A.B
extrauagans Vrbani iiij. declarans quando hęredes,vel filij ſint admittendi ad excuſandos defunctos de hęreſi ſuſpectos,& quando non,p.2. pag.133.col.1.B
extrauagans Vrbani iiij. incipiens, Conſultus. declarans multa dubia circa negotium inquiſitionis,parte ſecunda. pag. 133.col.2.B.C
extrauagans Clementis iiij. incipiens, Præcunctis. plenam peccatorum veniam & indulgentiam plenariam inquiſitoribus concedens, p.2. pag.131.col.2.& ſeq.
extrauagans Clemētis iiij.incipiēs, Catholicæ fidei. ſtatuēs, inquiſitores à prælatis ordinis impediri non poſſe,par.2. pag. 136.col.2.A.B
extrauagans Nicolai iiij. contra Chriſtianos trāſeuntes,vel redeuntes ad Iudaiſmum: & eorum fautores, & receptatores etiam Iudæos, parte ſecunda, quæſt. 44. pag. 348.col.2.C.& ſeq.
extrauagans Ioannis xxij. incipiens, Cum inter, p.2.q.15. pag. 286.col.1.C
extrauagans Ioannis xxij. incipiens, Quorumdam,p.2.q.15. pag.286.col.2.E.& ſeq.
extrauagans Ioannis xxij. incipiens, Quia nonnunquam, par.2.q.15. pag.287.col.2.A.B.& ſeq.
extrauagans Ioannis xxij. incipiens,Glorioſam. Beguinorū errores continens, p.2.q.16. pag.291.col.1.B
extrauagans Ioannis xxij. incipiens, Sancta Romana. Begardorum, & Beguinorum condemnationem continens, p.2.q.16. pag.292.col.1.C
extrauagans Gregorij xj. incipiens, Negotia. concedens inquiſitoribus quòd poſſint iure ad Romanam curiam accedere cum ſocijs nō petita licentia à prælatis ordinis, p.2. pag. 137.col.2.B.C
extrauagans Gregorij xj. contra tranſeuntes,vel redeuntes ad ritus Sarracenorum, ac eorum fautores, & receptatores, etiamſi Sarraceni ſint, parte ſecunda, quæſt.95. pag. 351.col.2.E.& ſeq.
extrauagans Benedicti xj. de viſione beatorum, parte 2. pag. 127.col.1.A
extrauagans Ad conditorem. quando fuerit edita,com.40. par.2. pag.289.col.2
extrauagans Sancta Romana.edita an.1318.com.40.p.2. pag. 289.col.1
extrauagans Glorioſam eccleſiam. edita anno 1319.cō.40. par.2. pag.289.col.1
extrauagans Leonis x. per quam teſtes falſidici in cauſa fidei poſſunt tradi curiæ ſęculari, com.122. parte tertia. pag. 624.col.2
extrauagantes de hęreticis loquentes,an vbique ſeruari debeant,com.158.p.3. pag.660.col.1
extraiudicialis confeſſio. vide in voce, Confeſſio.
Eymericus peritus iuris,com.36 p.3. pag.471.col.2
Eymerici ſententia de confiſcatione bonorum qualiter intelligenda,com.158.p.3. pag.655.col.2

F

Faciens vel dicens ſæpius aliquid contra fidem, vehementer eſt ſuſpectus, p.2.q.56. pag.381.col.2.C
facta euidentiſſimam faciunt probationem, parte ſecunda. pag. 194.col.1.E
facta quam vim habeant ad probandum interiorem affectū, par.2. pag.194.col.1.C
factis magis ſtandum, quàm verbis, com.75. parte ſecūda. pag. 368.col.1
facto qualiter quis faueat hęreticis, p.2. pag.297.col.2.A
facta hęreticalia per vim bifariam committi poſſunt, aut coactione abſoluta, aut conditionali, com.24. parte 1. pag. 68.col.1
facta hęreticalia ſponte committens, an & quando cenſetur hæreticus. com.59.p.2. pag.313.col.1 & vide plura in voce, Hæreticalia facta.
facta ſingulatim nominata, ex quibus oritur violenta hęreſis ſuſpicio.res ſcitu digna,cō.24.p.3.pag 439.c.1.et ſeq.
falli bifariam ſumitur, par.2. pag.204.col.2.E
falſantes, aut corrumpentes libros catholicorum qualiter puniantur,com.17.p 2. pag.119.col.2
falſitatis inſtrumenti,vel dicti teſtis non allegatur ignorantia,par.2. pag.168.col.1.A
falſum teſtimonium dicere graue ſcelus eſt, com. 122. p.3. pag. 623 col.2
falſum qui depoſuerunt ad liberandum aliquem grauiter puniendi,com.122.p.3. pag.625.col.1
falſus teſtis puniendus,licet eius dictum non valeat, com. 122.p.3. pag.625.col.2
falſi teſtes qui dicantur, & qua ratione, & à quibus, & quibus pœnis puniantur,p.3. pag.522.col.1.E & q.73. pag.622.& ſeq.col.1.E & com.122.p.3. pag.623.col.2. & 624.col.1.
falſis teſtibus pœnam talionis imminere qui dixerint, com. 122.p.3. pag.624.col.1
falſum teſtimonium dicens contra conſanguineos, grauius punitur,com.119.p.3. pag.613.col.2
falſus teſtis qui ſe detulit, veniam poſtulans, mitius puniendus,com.122.p.3. pag.626.col.1
fama de aliquo vbi ſit quærenda,cō.19.p.3. pag 425.col.1
fama vehemens quę dicatur,com.110 p.3. pag.597.col.2
fama per duos teſtes probari debet, com.19. parte tertia. pag. 424.col.2
fama quomodo in criminalibus probari poſſit, com.19.p.3. pag. 425.col.1
fama ex ſola nemo torquendus; fallit tamen, com.110.p.3. pag. 597.col.1
fama & vnus teſtis ſufficiunt ad torturam, com. 110.p.3. pag. 595.col.2
fama cum alijs grauibus indicijs ſufficit ad torquendum, com.110 p.3. pag 596.col.1
fama cum dicto vnius ſufficit ad torturam, com. 110.p.3. pag. 597.col.2

*fama cum fuga ſufficit ad torturam, com.*110. *parte tertia.* pag. 597.col.2

fama à fide dignis orta ſufficit ad torturam, com. 110.p. 3. pag. 597.col.2

fama orta ſimul cum delicto, an ſufficiat ad torturam, com. 110.par.3. pag.598.col.1

familiares, & domeſtici, qui dicantur, com. 119. *parte* 3. pag. 613.col.2

*familiares, an admittendi in teſtes, & quando, p.*3.q.70. pag. 612.col.2.D.*& ſeq.*

*familiam armatam habere poteſt inquiſitor, & cur ita inſtitutum,p.*3.q.56. 583.col.2.E com.105.p.3. pag.584.col.1

*familia inquiſitorum arma defert nulla lege obſtante, & ſi aliquis prohiberet, veluti impeditor ſacri officij puniri poſſet,com.*105.p.3. pag.584.col.1

familiam armatam, an epiſcopi habere poſſint, com. 105. par.3. pag.584.col.2

*fauor hæreticis exhibitus, an quandoque excuſabilis,par.*2. pag. 201.col.2.C

fauens ſcienter hæreticis, vehementer ſuſpectus habetur, p.2.q.56. pag.381.col.1.E

*fautores hæreticorum quibus modis dicantur aliqui, & quales fautoriæ gradus, res ſcitu digna, com.*78.par.2. pag. 373.col.2

fautores hæreticorum quot, & quibus indicijs cognoſcātur, com.78.p.2. pag.373.col.2

*fautor hæreticorum quandoque dici poteſt,qui retinet libros vetitos,com.*3.p.2. pag.93.col.2.

*fautores ſunt hæreticorum qui non denuntiant hæreticos cū poſſint,com.*78.p.2. pag.373.col.1.E

fautor hæreticorum eſt præſentans hæreticum ad beneficiū, com.162.p.3. pag.667.col.2

*fautores hæreticorum,magiſtratus publica auctoritate fungentes per omiſſionem, vel commiſſionem quomodo cenſeantur,p.*2.q.53. pag.371.*& ſeq.* col.2.C.D p.3.pag.440.col.1.B. com.78.p.2.pag.372.col.2

fautores hæreticorū ſi ſint magiſtratus,qualiter puniantur, com.78.p.2. pag.373.col.1.A

fautores hæreticorum priuatæ perſonæ non ex omiſſione, vt opinatur Eymericus, *ſed ex commiſſione cenſentur & quando ex ſola omiſſione,p.*2.q.53. pag.372.col.1.A com.78.p.2. pag.373.col.1

*fautores hæreticorum excommunicationem, & alias pœnas,& quas incurrant,p.*2.q.53. pag.373.col.1.C par.3.q.24. pag.683.col.1.A

*fautores & ſimiles,ſi non impediunt ſacrum officium elapſo anno, non incurrunt alias pœnas præter excommunicationem,com.*172.p.3. pag.682.col.1

*fautores hæreticorum beneficijs non ſunt priuati, ſed priuandi,com.*102.p.3. pag.667.col.2

*fautores Chriſtianorum tranſeuntium ad iudaiſmū,et fautores hæreticorum puniendi,p.*2.q.44. pag.348.col.2.A

*fautores Chriſtianorum tranſeuntium, vel redeuntium ad Sarracenorum ritus veluti hæreticorum fautores ſunt puniendi,p.*2.q.45. pag.349.col.2.B.C

fautores hæreticorum vt abiurent, qualiter interrogandi, com.60.p.2. pag.325.col.1

*fautoriam abiurans ſi poſtea relabatur, ſiue in eandem, ſiue in aliam, an ſit relapſus cenſendus, com.*83. *parte* 2. pag. 387.col.2.*& ſeq.*

fautor fautoris hæreticorum quibus caſibus puniatur, p. 2. pag. 173.col.1.E

fautoribus hæreticorum ſponte venientibus tempus gratiæ aſſignant inquiſitores, intra quòd mitius tractentur, par.3. pag.409.col.2.B

fautoris reuelantis hæreticum præmium, parte ſecunda. pag. 178.col.2.A

fautores in defunctos, an procedi poſſit, com. 92. *parte* 3. pag. 571.col.2

Ferdinandi Regis *munificentia,com.*9.p.2. pag.99.col.2

feudalia bona,an publicentur ob hæreſim,parte 2. pag.172. col.2.D. & com.161.p.3. pag.664.*& ſeq.*

*fidei definitio,& eiuſdem varia explicationes allatæ à Sanctis,p.*1.q.1.pag.58.col.1. & p.2.pag.138.col.1.A.B

fides cur dicatur catholica, & cur orthodoxa, parte prima. pag.9.col.2.E. & pag.16.col.1.C

fides dicitur multis modis, & qui ſunt, parte prima. pag. 18.col.1.D. *& multis ſeq.*

fidei ſpecies duæ, formata & informis, & quid quæque ſit, par.1. pag.18.col.1.D

fidei actus duplex, corde credere, & ore propteri, parte 1. pag. 10.col.1.A

*fidei obiectum per ſe quod ſit, p.*1.q.3. pag.59.col.2.B

*fidei obiectum per accidens quod ſit, parte prima. quæſt.*3. pag. 59.col.2.C

fidei 12. *articulos qui ſtatuunt, qualiter eos ponant,par.*1. pag. 10.col.1.*et ſeq.*

*fidei articuli explicati in regula beati Athanaſij, & beati Hieronymi, & beati Auguſtini,p.*1. pag.46.c.2.*et ſeq.*

fidei certa mēſura,ad quam quilibet pro qualitate tenetur, par.1. pag.22.col.1.A

*fidei doctrina quæ dicatur.com.*50.p.3. pag.535.col.1

*fidei fauor magnus,& quare,p.*2. pag.198.col.2.A

*fidei Catholicæ cur falſum ſubeſſe non poſſit,com.*23.par.1. pag. 65.col.2

*fidem nullam continere falſitatem omnes explicite credere tenentur, p.*1.q.8. pag.65.col.2.B.C

*fidem veritatis quis dicatur ignorare,p.*2.pag.167.col.1.D

*fidem Catholicam cunctos tenere debere generali edicto cauent vetuſti Imperatores,com.*4.p.1. pag.29.col 2

fides noſtra non poteſt euidenter probari, parte prima. pag. 18.col.2.E

*fidei bifariam derogat qui naturali ratione eius myſteria probare conatur, p.*1.q.11. pag.72.col.2.E

*fidei myſteria probari per rationes poſſe, & quibus, p.*1. q.11. pag.73.*& ſeq.* col.1.*&* 2

fidei meritum quomodo non imminuant rationes pro fide, p.1.q.11. pag.73.col.2.B.C

*fidei articuli explicite credendi, p.*1.q.3. pag.60.col.1.C

*fidem explicitam habere tenentur tam minores quàm maiores de myſterijs Chriſti,p.*1.q.5. pag.62.col.1.D

*fidei graues cauſas prælatus cum ſuffraganeis tractet, p.*2. pag. 177.col.1.C

*fidei aduerſum faciens, vel dicens ſæpius vehementer ſuſpectus eſt,p.*2.q.56. pag.381.col.2.E

*fidei confeſſio debet eſſe ſimplex,p.*1. pag.10.col.1.B

*fidem confiteri per actum exteriorem neceſſarium eſt ad ſalutem ex vi præcepti affirmatiui, com.*24. *parte prima.* pag. 67.col.1

*fidei confeſſio quando, & quibus caſibus, & quibus locis ſit neceſſaria, & quando omitti ſine culpa poſſit, par.*1. quæſt.9. pag.66.col.2.B

*fidem occultare quandoque licet, ſed alienam profiteri nūquam licet,com.*24.p.1. pag.67.col.1. & pag.68.col.2

*fidem abnegantes metu mortis, vt pœnitentes hæretici recipiendi ſunt,ſi reuertantur,p.*2.q.49. pag.364.col.2.E

fidei diſputatio quando, & quibus, & coram quibus licita & quan-

& quando vetita, p.1. q.10. pag.66.col.2
fidei ſubtilitates à quibus & quando interrogandę, p.1.q.4. pag. 61.col.1.C
fidei negotia quandoque Papæ nuntianda, & cur, parte 2. pag. 111.col.1
fidei negotia tractantur ſimpliciter & de plano ſine ſtrepitu & figura iudicij. & qua ratione hęc intelligęda ſint, p.2. pag.111.col.1.A.& ſeq. & p.3. pag.417.col.2.D & q.54.& 55.com.103.& 104. p.3.pag.582. et 583
fidei actio, cum aliquis ſine curię ſęculari tradendi, an ſit in eccleſia celebranda, com.45.p.3. pag.513.col.1
fidei actio quo ritu in Hiſpania celebretur, com.45.par.3. pag. 512.col.2
fideles quæ teneantur explicite credere & implicite, par.1. quæſt.7. pag.63.col.1.C
fideles qualiter magis vel minus obligentur ad denuntiandū hæreticos, com.2.p.2. pag.89.col.2
ad fidem quæ dicantur directe pertinere, com.1. parte 2. pag. 81.col.1
ad fidem quæ indirecte ſpectent, com.1.p.2. pag.80.col.1
fideiuſſionum duæ ſpecies, com.139.p.3. pag.638.col.2
fideiuſſores reorum qualiter plectendi, com.139.parte 3. pag. 639.col.1
fideiuſſores non poſſunt ſe obligare ad pœnam corporalem, com.139.p.3. pag.639. col.1
fideiuſſores quo tempore incidant in pœnā promiſſam, com. 139.p.3. pag 640.col.1
fideiuſſores quando ſoluent pœnam, & cui ſit applicanda, com.139.p.3. pag.639 col.2
fideiuſſores abſentium pœna pecuniaria mulctandi, par. 2. pag. 639.col 1.C
fideiuſſione data, an aliquādo ſit locus relaxationi in hoc tribunali, com.139 p.3. pag.639 col.1
filius Dei in inſtanti cōceptionis factus homo, parte prima. pag. 25.col 1.A
filius Dei cur fuerit eo tempore incarnatus non prius, nec tardius.p.1. pag.24.col.2.E. et ſeq.
filius Dei verum corpus de Virgine accepit, parte prima. pag. 7.col.2. A
filius Dei ſine vlla diminutione accepit Patris ſubſtantiam, par 1. pag.17.col.2.A
filius Dei ſemper habet humanam carnem, parte prima. pag. 51.col.1.E
filium Dei aſſumpſiſſe humanam naturam bifariam poteſt intelligi, com.43.p.2. pag.204 col.2
filius Dei omnes defectus noſtros accepit pręter ignorantiā & peccatum.p.1. pag 24.col.2.D
filiorum varia genera, com 163. pag.669. col.2
filius patrem publice non corripit, nec ſubditus prælatum, par.2. pag.141 col.1.E. et ſeq.
filij filiarum & filij filiorum hæretici, an ęqualiter puniēdi, par.2. pag.158.col.1.D & pag. 172.col.2.D.et ſeq.
filij hæreticorum vſque ad ſecundam lineam paternam, ad primam vero maternam ſunt ipſo iure inhabiles ad beneficia & officia, niſi parentes eccleſię incorporentur, p.2. pag. 209.col.2.A & 135.col.1. B. & 172.col.2.D par.3.q.114 & 115. pag.609.col.2.& ſeq. & pleniſſime, com.163.p.3.
filij Chriſtiani exiſtentes alicuius Iudæi, quo tempore pater baptizabatur, patre reiudaizante, an amittant paterna bona, p.2. pag.209.col.2.D
filij ſuſpectorum, an habeantur inhabiles, com.104. par.3. pag. 673.col.1
filij eorum qui damnantur ob contumaciam, an fiant inhabiles, com.164.p.3. pag.673.col.1
filij relapſorum conuerſorum, an ſint inhabiles, com. 164. par.3. pag.672. col.2
filij hæreticorum fautorum & aliorum ſimilium inhabiles ad beneficia, & quare, com 164 p.3. pag 670.c.1 et ſeq.
filij illegitimi etiam comprehenduntur ſub pœnis iuris filiorum hæreticorum, p.2. pag.210.col 2.D
filij illegitimi an inhabilitentur ob patris delictū, com.163. par.3. pag.669. col.2
filij in poteſtate patria non exiſtentes etiā comprehenduntur ſub pœnis iuris filiorū hæreticorū, p.2. pag.210.col.2.C
filios ante delictum natos etiam inhabilitari verior ſententia, com.163.p.3. pag.670.col.1
filij hæreticorum, an priuentur beneficijs habitis ante patris delictum, com.163.par.3. pag.670 col.2 & pag. 671.col 1.
filij hæreticorum quorum memoria damnata fuit etiam poſt 40 an. iuris pœnas incurrunt, com 92.p.3.pag.571.c.2
filij inhabiles quatenus reſtituendi, com.164.parte tertia. pag. 673.col.2
filijs hæreticorum etiam Catholicis nihil relinquendū, com. 9.par.2. pag 93.col.1
filijs hæreticorum pauperibus relictis, qualiter prouidendū ne pereant, com.9.p.2. pag 99. col.1
filij ob parētum delicta in multis delictis hęreſi minoribus affliguntur, p.2. pag.152. col.2.E
filij decepti à parētibus in his quæ ſunt fidei, ab hęreſi qualiter excuſentur, com.22.p.1 pag 68.col.1
filius denuntiās patrem hæreticum, pœnas à iure latas euitat, com.12.p.2. pag.117.col.1.& ſeq.
filij quando admittendi ad excuſandos defunctos, p.3.q.126. pag 678.col.1.A.B. & par.2.pag.104.col.2.C & pag.123.col.1.D.E. & com.170 p.3 pag.679.col.1
filiorum emancipatio à parētibus hæreticis facta nō valet, p.3.q.116. pag.27.col.2.D.E
filij hæreticorum liberantur à patria poteſtate, p.2.pag.133. col.2.D. com.165.p.3. pag 674.col.1
filij falſi teſtis an ſint infames, aut alijs pœnis ęque vt filij hæreticorum ſubiecti, com.121.p 3. pag.626. col.1
filius in crimine hęreſis contra patrem teſtificatur, com.15. par.2. pag. 117.col.1.E
finis ob quem procedatur contra defunctum in hoc tribunali, com.92. pag.572.col.2
firmitas exigitur in credendo, imo ſimplicitas, com.1.p.2. pag. 81.col.2
fiſcalis petitio vt contra defunctum procedatur, com. 92. par.3. pag.572. col.2
fiſcalis ſancti officij munus, com 140.3. pag.415.col.1
fiſcus ſuccedit in feudum. & in bonis reſtitutioni ſubiectis, quo ad vſumfructum damnato viuente; & quid de bonis emphyteoticarijs, com.161.p.3. pag.665 col 2
fiſcus non occupat hæreticorum bona niſi præceſſerit ſententia iudicis eccleſiaſtici, p.2. pag.172 col.2.D
fiſcus vel inquiſitores, an teneantur reſtituere pretium his qui ab hæreticis emerunt, p.2. pag.214.col.1.B.C
Florenſe monaſterium legendum, non Florentinum, com.1. par.1. pag. 5.col.1
fœminis nullo pacto licet prędicare, com. 11. parte ſecunda. pag. 101.col.2
forma baptiſmi qualis, p.1. pag 15 col.1.D
frater contra fratrem teſtificatur in crimine hęreſis, com.15. par.2. pag.117.col.1

fraterna correctio, an locum habeat in crimine hæreſis, com. 18. p. 2. pag. 122. col. 1
fratres de pœnitentia de tertio ordine diui Franciſci, & eorum errores, p. 2. q. 15. pag. 281. col. 2
fratres de paupere vita, p. 2. q. 16. pag. 291. col. 1. A
fraticelli. vide, Begardi.
fraticelli hæretici quibus ſignis & indicijs cognoſcãtur, p. 3. pag. 441. col. 1. C. & ſeq.
fraticellorum obiecta ſexdecim contra conſtitutiones, Ioan. xxij p. 2. q. 17. pag. 295. & ſeq. col. 1. B
fraticellorum errores præcipui, com. 40. p. 2. pag. 289. col. 1
friuolæ cauſæ appellationis quæ dicantur, com. 31. parte 3. pag. 457. col. 1
fugientes è carcere dum haberi non poſſunt, quid circa eos obſeruandum, com. 36. p. 3. pag. 472. col. 1
fugiens & non abſens quando dicatur reus accuſatus, p. 3. pag. 461. col. 2. B. C
fugiens è carcere perpetuo, an cenſeatur relapſus, vel impœnitens, com. 146. p. 3. pag. 644. col. 2
fugiens à carcere, ob fugam an habeatur conuictus de hæreſi, com. 35. p. 3. pag. 468 col. 1
fugientes à carceribus, an hæretici iudicandi, parte ſecũda. pag. 471. col. 1. B
fugiens è carcere, ob ſolam fugam qua pœna afficiendus, com. 36. p. 3. pag. 471. col. 2
fugiens è carcere perpetuo miſericordiam petens recipiendus, com. 146. p. 3. pag. 644. col. 2
fugitiui qua ratione & ordine citandi, p. 3. pag. 529. c. 1. B com. 35. p. 3. pag. 467. col. 2
fugitiuus qui ignoratur vbi ſit, qua ratione citandus, p. 3. pag. 466. col. 2. B. & ſeq.
fugitiuus qui abiurare debebat, qua ratione citandus ſit, par. 3. pag. 468. col. 2. B. & ſeq.
fugitiuus ſecreto inquirendus & capiendus: & qua ratione contra eum ſit procedendum, par. 3. pag. 462. col. 1. C. & ſeq.
fugitiui citati, & contumaces exiſtentes, maioris excommunicationis vinculo innõdantur, p. 3. pag. 466. & ſeq. col. 2. A. B. & 468. col. 2. & ſeq.
fugitiuus de hæreſi conuictus & contumax exiſtens hæreticus impænitens iudicandus, & condemnandus eſt, par. 3. pag. 528. col. 2. C. & ſeq.
fugitiui & contumaces qui habendi ſint hæretici, & qui vt hæretici, p. 3. pag. 531. col. 1. D
furioſorum cauſa quo pacto tractanda, com. 22. parte 3. pag. 432. col. 2
furioſus an ſit reus, inquirere diligenter debet inquiſitor, par. 2. pag. 197. col. 2. A
furioſus vel mente captus quando quis præſumatur, com. 170. par. 3. pag. 679. col. 2
furorem mentiti tanquam impœnitentes puniendi ſunt, com. 22. p. 3. pag. 432. col. 1
fundamentum fidei, prima veritas. p. 1. pag. 9. col. 2. A
futura ab Ariolis & dæmonibus inquirere illicitum eſt, & quando ſapiat hæreſim manifeſtam, p. 2. q. 43. pag. 339. col. 2. A. B. et ſeq. com. 68. p. 2. pag. 345. col. 2
futura inquirens à dæmonibus vt apoſtata à fide & hæreticus puniendus eſt, p. 2. q. 43. pag. 339. col. 2. B. C

G

GAiani error de natura Chriſti refellitur, parte prima. pag. 14. col. 1
Gaufredus de Crudillis, ſeu Cruylles præpoſitus Tarraconen. par. 2. q. 11. pag. 265. col. 1. C & q. 28. pag. 316. col. 2. C
Gelaſij Papæ I. decretum de librorum delectu, com. 19. par. 1. pag. 56. col. 1
genus maſculinum in diuinis ad perſonam refertur, neutrũ ad eſſentiam, p. 1. pag. 17. col. 2. A
generatio in diuinis perpetua optimis exemplis declarata, par. 1. pag. 11. col. 2. E
Gentiles impropriè dicuntur hæretici, p. 2. pag. 167. col. 1. E
Geomantiæ libri reprobati, p. 2. q. 29. pag. 317. col. 2. A
Geraldus Segarelli Parmenſis hæreſiarcha, & eius hæreſes, p. 2. q. 12. pag. 269. col. 1. A. & ſeq.
Geraldus Segarellus hæreticus, quis, & quando vixerit, com. 37. p. 2. pag. 271. col. 1
geſta ab excommunicato, an valeant, p. 2. pag. 142. col. 2. D
Gnoſtici hæretici, p. 2. q. 6. pag. 243. col. 1
Gondiſſalui liber inſcriptus Virginale, ſeu Virgilianus condemnatus, p. 2. q. 28. pag. 316. col. 2. A. B
gradus quatuor per quos ad condemnationem venitur ob hæreſis ſuſpicionem, p. 2. pag. 157. col. 2. E
Gratiani locus emendatus, com. 19. p. 1. pag. 58. col. 2
gratia informans quæ dicatur, p. 1. pag. 28. col. 2. D. E
gratiam facere non debent inquiſitores eis, qui poſt impunitatem promiſſam vi tormentorum cõfitentur, com. 23. par. 3. pag. 437. col. 2
graues inimicitiæ teſtium dicta debilitant, ſed teſtes non repellunt, p. 3. pag. 416. col. 2. D. E
grauamina reparabilia quædam, & quædam irreparabilia, par. 3. pag. 454. col. 1. B. C
grauamina reparabilia tollenda ab inquiſitore, parte tertia. pag. 454. col. 1. A. B
Græcorum arrogantia contra Eccleſiam Latinam, com. 45. par. 2. pag. 304. col. 1
Græcos ſingulari benignitate proſequitur Eccleſia Romana, com. 45. p. 2. pag. 304. col. 1
Græci patres qui dicunt Spiritum ſanctum procedere à Filio, par. 1. pag. 22. col. 1. E
Græcorum recentiorum hæreſes duæ, parte ſecunda, q. 18. pag. 303. col. 2. C
Gregorij Nazanzeni loca aliquot piè accipienda, p. 2. q. 18. pag. 304. col. 1. C. D
Gregorij xj. extrauagans contra tranſeuntes, vel redeuntes ad ritus Sarracenorum, ac eorum fautores, & receptatores, etiamſi Sarraceni ſint, p. 2. q. 45. pag. 351. col. 2. E
Gregorius ix. Valdenſes ſeu pauperes de Lugduno condemnauit, p. 2. q. 14. pag. 279. col. 2. A
Gregorij xj. Bulla qua xx. volumina Raymundi Lull condemnantur. & cætera eiuſdem opera interdicuntur, p. 2. q. 26. pag. 311. col. 2. E
Guido Carmelita, com. 26. p. 2. pag. 232. col. 1
Guillermus Gilaberti exhumatus, & vt impænitens hæreticus condemnatus, p. 2. q. 9. pag. 266. col. 1. E & q. 38. pag. 320. col. 2. E
Guillelmus Coſta inquiſitor hæreticæ prauitatis, p. 2. q. 11. pag. 266. col. 1. B
Guillermus Okam quis, com. 42. p. 2. pag. 398. col. 2 & de eo plura in extrauaganti, incipiente, Nuper in conſiſtorio publico. quæ eſt in bullario literarum Apoſtolicarum. pag. 64.

H

HAbitus crucesignatus initio delegatæ inquiſitionis vſitatus, com. 42. p. 3. pag. 498. col. 2
habitus pænitentialis vetuſtiſſima origo, com. 42. parte 3. pag. 498. col. 2
habitus nouæ religionis non eſt aſſumendus, nec ab epiſcopis approbandus, p. 2. q. 16. pag. 292. col. 2. A.

habitus

habitus Geraldi Segarelli & Dulcini hęreſiarcharum, p.2. q 12. pag.269.col.1.B
hęredibus ſuſpectorum morientium nihil iniungendum, com. 169.p.3. pag.678.col.1
Hęredes defuncti hęretici, quando dicantur bona fide poſſediſſe bona hęretici defuncti, com.92.p.3. pag.571.col.1
hęredes hæretici pænitentis & reincorporati ad ſucceſſionē bonorum eius admittuntur, p.2. pag.203.col.2.C
hęredes quando admitti debeant, vel non, ad excuſandos defunctos, & per quos teſtes, p.3.q.121. pag.678.et ſeq.A & p.2. pag.104.col.2.E. & pag.139.col.1.B com.170.par.3. pag.678.col.2
hæredes cogendi ad pęnitentiam viuenti iniunctam de bonis ipſius exequendam; & quando, par.3.q.120. pag.677.col.2 B. & p.2.pag.106.col.1.D.E. & p.2.pag.134.col.1. D.E. & ſeq. & pag.149.col.1.B
hæredes cogendi non ſunt ad perficiendam pęnitentiam perſonalem iniunctam ſuſpecto, ſed non peractá, p.3.q.120. pag 677.col.2.B. & p.2.pag.134.col.1.D.E.et ſeq. & pag. 147.col.1.B
Hebræi vide, in voce, Iudæi
Hebionitæ hęretici, p.2.q.6. pag.244.col.2.D
Helvidiani hęretici, p.2.q 6. pag.245.col.2.A
Henricus de Senis apoſtata caput Beguinorū quando exortus, & eius errores, p.2.q.16 pag.291.col.1.A.B.com. 41.p.2.pag.293.c.2. & pleniſſime in extrauag. Ioan. xxij. Glorioſam Eccleſiā in Bull. litterarū Apoſt.pag.58
Hierarchitæ hęretici, p.2.q.6. pag.244.col.2.C
hæretica manifeſtę q̄ ſint putāda, p.2.q.2. pag.233.c.2.A
hęreticę propoſitiones quot modis, & ex quibus cauſis dicantur, & quomodo cognoſcantur multis regulis explicatum, p.2.q.2. pag.233.col 1.C com.27.p.2. pag.233.& ſeq col.2
hęreticales libri de quibus in Decreto, parte 2. quæſt.33. pag. 308.col.2.E. & ſeq.
hęreticalia facta committere quis multis modis poteſt, com.58.p.2. pag.321.col.2.et ſeq.
hęreticalia facta, ex quibus cognoſcuntur qui ſint credētes hæreticorum.com.75.p.2. pag.366.col.2
hęreticalia faciens, vt hęreticus eſt habendus, par.2.q.42. pag. 336.col.1.C
hæreticalia facta ex quibus oritur violenta hæreſis præſumptio, hæreticum indicant, com.59.p.2. pag.322.col.2 & quid in alijs factis lat e ibid. & com.31.p.3.
hęreticalia facientes metu mortis, vide in voce, Metu mortis.
hęreticalia facta per metum & vim, bifariam committi poſſunt, aut vi abſoluta, aut conditionali, com.24.par.1. pag. 67.col.2
hæreticalia verba proferentibus ludendo pæna pecuniaria imponitur, com.152.p.3. pag.649.col.2
hæreſis quid ſit, & eius nomen vnde deſcendat, & eam tria includere, p.2.q.1. pag.231.col.1.& 2.E & q.1.pag.233.col.1.B. & q.3.pag.236.col.2.D com.27.p.2. pag.233.col.2
hęreſis & error differunt tanquam genus & ſpecies, com. 28.p.2. pag.237.col.1
hęreſis & apoſtaſia, an ſpecie diſtinguantur, com.74. p.2. pag. 365.col.2
hęreſis & ſchiſma inter ſe differunt, & quę ſit differentia, par.2.q.48. pag.362.col.2.D
hæreſes & ſchiſmata quàm primum oriuntur extirpanda, com.78.p.2. pag.372.col.1
Hæreſis pertinaciam requirit, p.2.q.1. pag 233.col.2.D
& q.32.pag.319.col.1.D. com.24.p.1.pag 68.col.1
hæreſes cur à Deo permittantur, cauſa aliqua adducitur. p.3. pag. 506.col.1.C
hæreſes contra fidem à dogmatibus philoſophorum proceſſiſſe, com.29.p.2. pag 241.col.1
hęreſes ex praua ſcripturæ intelligentia prodeunt, com.46. par.3. pag.510.col.2
hęreſes vetuſtas ſequentibus ſęculis excitare ſolent perfidi, com.41.p.2. pag 293.col.1.E.et ſeq.
hęreſes certas ſingulis fere ſęculis oriri, com.35.parte 2. pag. 264.col.1
hæreſes quot commoda pariant, p.3.com.44.pag.508.col.1 & pag. 509.col.1
hæreſis omnis bifariam detegitur, com.24. parte tertia. pag. 438.col.2
hæreſis quando per ignorantiam euitetur multis regulis declaratum, com.22.p.1. pag 63.et 64.col.2
hęreſis grauis infamia quid, & quomodo agnoſcatur, com. 38.p.3. pag.480.col.1
hæreſis infamiam contraxiſſe qui dicantur, parte 2. q.7. pag. 384.col.1.A
hæreſis purgatur per iuramentum, p.2. pag.143.col.1.A
hæreſis in crimine ſpeciale eſt, vt elapſo termino mora purgari poſſit, p.2. pag.158.col.1.A
hæreſim manifeſte quæ ſapiant, qualiter cognoſcatur, com. 67.p.2. pag.337.col.1
hæreſim an ſapiat dare pocula amatoria, parte 2. q.43. pag. 340.col.1.E
hæreſis ſuſpicionem incurrunt excommunicati ob alias quā fidei cauſas, perſeuerantes per annum in excommunicatione, & qua ratione contra eos ſit procedendum.par.2. q 47. pag.360.col.2.B.et ſeq.
hæreſim proferentes per lubricum linguæ qua pæna plectatur, com.17.p.3. pag 420.col.1.E
hæreſis nota multi prius immunes reputari, qui hodie non excuſarentur, p.1.q.7. pag.63.col.1.A
hæreſis crimen cognoſcere, iudicis eccleſiaſtici eſt, ſæcularis exequi, p.2.q.46. pag 355.col.1.B.et ſeq.
hęreſes et errores Rabbi Moſis, parte ſecunda, quæſt. 4. pag. 240.col.2.C.& ſeq.
hæreſes damnatæ in Decreto, p.2.q.6. pag.243.et ſeq.
hæreſes variæ ſine nomine auctorum, parte ſecunda, q.6. pag. 246 col 1.A.B. et ſeq.
hæreſes & errores damnati in Decretalibus, parte 2.q.7. pag. 248.col.2.C
hęreſes Almarici, p.2.q.7. pag.248.col.2.E. et ſeq.
hęreſes condemnatę in Extrauagantibus, parte ſecūda, q.8. pag. 250.col.2.& ſeq.A
hæreſes Ioan.de Poliaco, p.2.q.8.pag.250.col.2.A.& ſeq.
hæreſes Begardorum, p.2.q.8. pag.250.col.2.A.et ſeq. & q.15. pag.282.col.1.E.et ſeq.
hæreſes damnatæ in extrauagantibus Ioan.xxij. incip Quia quorundam.& Vir reprobus, p.2.q.8. pag.250.col.2.E
hęreſes damnatæ in extrauaganti Bened.xij. incip. Benedictus Deus, p.2.q.8. pag.251.& ſeq.col.1.et ſeq.E
hęreſes damnatę in extrauaganti Ioan.xxij. incip. Cum inter nonnullos, p.2.q.8. pag.251.col.1
hęreſes damnatæ per Romanos Pontifices poſt mortem auctorum earum.p.2.q.9. pag.252 col.1.E
hæreſes Petri Ioannis, parte 2. q.9. pag 252.et ſeq. col.1. & ſeq. D
hæreſes Michaelis de Ceſena, p.2.q 9. pag.254.col.1.D
hęreſes Ioánis de Parma, p.2.q 9 pag 254.col.2.A.et ſeq.
hæreſes damnatę ab inquiſitoribus Aragonię de mandato

Papa,p.2.q.10. pag.261.col.2.D.et ſeq.
hęreſes damnatę ab inquiſitoribus Aragonię, ſine expreſſo mandato Papa,p.2.q.11. pag.265.col.1.C.et ſeq.
hæreſes & errores Bartholomęi Ianouenſij, parte 2. q. 11. pag. 266.col.2.E
hęreſes & errores de Antichriſto, parte ſecunda, q. 11. pag. 267.col.1.B.& ſeq.
hæreſes & errores Arnaldi Montanerij, parte ſecũda.q.11. pag. 267.col.1.D
hęreſes Pſeudoapoſtolorum in Lombardia, parte 2.q.12. pag. 269.col.1.B.& ſeq.
hęreſes Geraldi Segarelli Parmenſis, parte ſecunda, q. 12. pag. 269.col.1.E.& ſeq.
hæreſes Manichæorum in Italia exortorum, parte 2. q. 13. pag. 273. col.2.D
hæreſes Valdenſium.p.2.q.14. pag.278.col.1.E.& ſeq.
hęreſes Fraticellorum.p.2.q.15. pag.282.col.1.E.& ſeq.
hęreſes Beguinorum,p.2.q.15. pag.282.col.1.E.& ſeq. q.16. pag.292.col.1.B.& ſeq.
hęreſes duæ recentiorum Græcorum, parte ſecunda, q.18. pag. 303.col.2.B
hęreſiarchę qui dicendi ſint, & varia eorum appellationes par.2.q.39. pag.299.col.2.E. et ſeq. com.64.p.2. pag.329.col.1
hęreſiarchę an tradendi ſine miſericordia curiæ ſæculari, com.5.p.1.pag.8.col.1. com.25 p.2.pag.230.col.1
hæreſiarchę an etiamſi conuertantur tradi debeant curię ſęculari,com.64.p.2. pag.329.col.1.& 2
hæreſiarcharum conſuetudo vt raro conuertantur, com.31. par.2. pag.248.col.1.E
hęreſiarcha non niſi cum exquiſitiſſimis conſiderationibus recipiendi,com.64.p.2. pag 330.col.1.E.& ſeq.
hæreſiarchis quibus nullo modo parcendum, com. 64. p. 2. pag. 330.col.2
hęreſes ex quibus potiſſimum peccatis oriantur,com.1.p.2. pag. 84.col.2
hæreſum incommoda,com.26.p.2. pag.232
hæreticales blaſphemia qua dicantur, com.66. parte 2. pag. 334.col.2
hęreticos denuntiare omnis Chriſtianus obligatur, com. 2. par.2. pag.89.col.1
hęretici an ſint charitatiue admonendi prius quàm denuntientur, com.2.p.2. pag 89.col.1
hęreſis non conſideratur ex temporis diuturnitate,com.158 par.3. pag.655. col.2
hęreticus eſt qui ſcienter in dubium vertit catholicas veritates,com.1.p.2. pag.85.col.2
hæreticus eſt qui dubitando magis inclinat in doctrinam fidei contrariam,com.1.p.2. pag 85.col.2
hęretici manifeſti qui ſint, quid conferat intelligere,com.58. par.2. pag.322.col.1
hęreſis crimen mere eſt eccleſiaſticum, ratione cuius etiam laici iudicibus ſæcularibus ſubijciuntur, com.158.p.3. pag. 657.col.1
hęretici ſunt ſaltem iuriſdictione qui hæreticos fouent cum poſſint extirpare, com.2.p.2. pag.88.col.1
hęreticus iudicari poteſt iudex eccleſiaſticus ſi potens extirpare hæreticalia,non extirpet,com.2.p.2. pag.88.col.2
hęreticalia qui permittunt, qualiter puniantur,com.2.p.2. pag. 88.col.2
hęreticos poſt mortem damnari quot modis contingit, com. 92.par.3. pag.572.col.1
hęretici multi poſt mortem deteguntur, & qui de hac materia diſſeruerint,com.92.p.3. pag.572.col.1
hęreticalia qui metu mortis dicunt vel faciunt, quandoque ab hæreſi non excuſantur, com 66.p.2. pag.355.col.2
hęreticorum domus ſæpe diruuntur, com.92. parte tertia. pag. 575.col.1
hæreticorum domus vt diruantur multis conſtitutionibus ſancitum,com.92.p.3. pag.575.col.2
hęreſis etymologia quales ſint,com.26.p.2. pag.231.col.1
hæreſis nomen quando cœperit eſſe infamis, com.26.par.2. pag. 231.col.1
hęreſis varia multorum doctorum diffinitiones, com. 26. par.2. pag.233.col. 1
hæreticus occultus an amittat fidelitatię debita, & alias obligationes,com.168.p.3. pag.676. col.2.et ſeq.
hæreticus obligationes amiſſas non recuperat etiam ſi conuertatur,com.168.p.3. pag.677.col.1
hęretici per fictam ſanctitatem multos decipiunt, com. 22. par.3. pag.433.col.1
hæreticorum ficta ſanctitas qualiter detegatur, com. 22. par.3. pag.433.col.1
ad hæreſim conſtituendam neceſſaria eſt ſcientia contraria veritatis,com.1.p.2. pag 81.col.2
de hęreticis manifeſtis qui diſſeruerint, com. 58. parte 2. pag. 321.col.2
hęretici manifeſti qui, & quot modis dicantur,com.58.p.2. pag. 321.col.2
hęreticus antequam condemnetur an teneatur in conſcientia bona ſua offerre fiſco, & iuxta veriorem opinionem non tenetur, com.158.p.3. pag.656.col.1
Hieronymi de Praga relapſus in hæreſim, com. 47. par.3. pag. 520.col.2. & ſeq.
hæreticorum ſecta ex cauſis quas eligentes inſtituerunt nuncupantur, p.2.q.6. pag.243.col.2.A
hæreticorum ſectæ ab earum auctoribus ſępiſſime nuncupãtur, p.2.q.6. pag.243.col.2
hęretici cuius ſectę ſint, quibus ſignis & indicijs cognoſcantur,p.3. pag.440.col.2.A.& ſeq.
hæretici omnes etſi diuerſarum ſectarum, cõueniunt tamen quantum ad errorem,p.2. pag 156.col.2.B
hęreticorum ſectam, neque ſimulate ad eam confutandam ſequi licet,com.24.p.3. pag.67.col.2
hæreticorum ſectę in Decreto damnatæ, p.2.q.6. pag. 243. col.1.B.& ſeq. q.36.pag.325.col.2.B
hęretici condemnati in Decretalibus, parte ſecunda, q.36. pag. 326.col.1.B
hęretici condemnati per extrauagantes,parte ſecũda,q.36. pag. 326.col.1.C.& ſeq.
hęretici in iure ciuili nominati quorum in iure canonico nõ videtur facta mentio,p.2.com.61. pag.326.col.1.D.E
hęretici in Romana curia & extra,damnati à delegatis Papę.p.2.q.38. pag.328.col.1.C.& ſeq.
hæreticorum ſectas varias & eorundem hæreticorum nomina,p.2.q.6. à pag.243.vſque ad pag.245. col.2
hęreticus quis proprie & vere,& vnde, & quot modis dicatur,& quot requirantur,p.2.pag.138.col.1.et 144.c.1 167.col.1. & 193.col.2. & q.1.pag.231.col.1. & q.30. pag.318.col.1. & q.31. pag.318.col.2 & com.57.p.2. pag.320.& ſeq.col.1.et 2
hęreticus ex vi nominis quis dicendus ſit, parte 2. q. 30. pag. 318.col.1.D
hæreticum proprie & vere duo conſtituunt, error in mente, & pertinacia in voluntate, parte 2. pag.293.col.2 & q.31. pag.318.col.2.E
hæreticus an ſit libros damnatos retinens, com. 3. par. 2. pag. 91.col.2.A

hæreti-

hȩreticus an ſit qui metu compulſus aliquid hæreticale committit, com.24.p.1. pag.67.col.2

hȩretici, quibus ex cauſis in genere aliqui dicantur, par.2. q.35. pag.325.col.1.C

hæreticus eſt qui negat animam rationalem non eſſe corporis formam, p.1. pag.8.col.1.A

hæreticus dicitur inſurgens contra Romanam Eccleſiam, p.2.q.31. pag.318.col.2.B

hȩreticus quando ſit cenſendus veniens contra determinationem Papæ, p.2.q.17. pag.297.col.1.D

hæreticos eſſe, quos epiſcopi hȩreticos declarant, qualiter intelligendum, com.8.p.2. pag.97.col.2

hæretici ſunt iudicandi Chriſtiani ad Iudaiſmum transeuntes, p.2.q.44. pag.348.col.1.D. et ſeq.

hȩretici ſunt cenſendi Chriſtiani tranſeuntes, vel redeuntes ad ritus Sarracenorum, p.2.q.45. pag.351.col.2.D

hæreticum facit opinari falſum cum pertinacia circa ſpectãtia directe ad fidem, p.1.q.7. pag.62.col.2.D

hȩreticus an ſit cẽſendus, ac velut talis puniẽdus qui facta hȩreticalia committit, com.59.p.2.pag.322.col.2.et ſeq.

hȩretici ſunt apoſtatæ à fide, p.2.q.49. pag.364.col.2.D

hȩretici ſunt cenſendi ac vt tales puniendi excommunicati in cauſa fidei per annum in tali excommunicatione manentes, p.2.q.47. pag.360.col.1.C

hæreticus non eſt, qui corrigi eſt paratus, parte prima. pag. 21.col.2.D

hȩreticus non eſt qui ignorantia probabili errat in his quæ ſunt fidei, donec ſit legitime admonitus, parte prima. pag. 63.col.2

hȩretici non ſunt apoſtatȩ ab ordine et à ſtatu regulari, p.2. q.49. pag.364.col.2.B

hȩretici quales ſint, & quibus aſſimilentur, parte tertia. pag. 468.col.2.E.& ſeq.& 469.col.2.D.E

hȩreticus ne quis habeatur tria credere debet, par.2. q.32. pag.319.col.2.D.E. & q.35.pag.325.col.1.B

hȩretici alij manifeſti & notorij, alij occulti & ſecreti, & qui ſint, par.2.pag.118.col.2.& q.33.pag.321.c.2.A.B & ſeq.p.3. pag.429. col.1.B

hȩretici relapſi qui dicantur, p.2.q.40.pag.331.col.1.C.D

hȩretici perſeuerantes qui dicantur in concilio Tarraconenſi, com.25.p.2. pag.229.col.1. & 2

hȩretici qui dicantur ſponte venire, com.12.parte tertia. pag. 411.col.1

hȩretici Perfecti qui dicantur: res ſcitu digna, com.25.p.2. pag. 229. col.2

hæretici inzabbatati qui dicantur, com.25.parte ſecunda. pag. 227.col.2

hȩretici alij affirmatiui & alij negatiui, & qui ſint, par.2. q.34.pag.322.col.1.E. com.59.p.2.pag.322.col.1

hæretici alij pȩnitentes, alij vero impȩnitentes, ſeu pertinaces, & qui ſint, p.2.q.40. pag.331.col.1.& 331.col.2 & late, com.45.p.2. pag.331.& ſeq.

hȩretici pro martyribus adorari cupiunt, & id olim prohibitum, com.46.p.3. pag.517.col.1

hȩreticos reuelandos eſſe admonebunt populum, & per edictum etiam ſub excommunicationis pœna iubebũt inquiſitores, p.3.pag.407.& ſeq.col.2.E & ſeq. hæretici ſub pœna excõicationis manifeſtandi, p.2. pag.136.c.1.C

hæreticos non reuelans, an ſuſpectus fiat de hæreſi vehementer. com.81.p.2. pag.383.col.2

hæreticorum erroribus adhærere tum ex verbis tum ex factis iudicatur, & quæ illa ſint, parte ſecunda, quæſt.50. pag. 366.col.1.E.et ſeq.

hæreticus qualiter deprehendatur ex verbis, & ex factis, com.24.p.3. pag.438.col.2.et ſeq.

hæretici varijs modis ſophiſticandi verba ad ſuos obtegendos errores vtuntur, p.3.pag.430.et ſeq.col.1.A.& ſeq.

hæretici qui facilius & qui difficilius conuincuntur, com.21.p.2. pag.429.col.2

hȩreticorum pulchra cum rebus fœtidis & venenatis comparatio, p.3. pag.470.col.1.A.et ſeq.

hæreticorum dogmata noſſe conuenit inquiſitores, com.31. par.2. pag.246.col.2

hȩreticorum multitudine abundante quid inquiſitor facere debet, com.80.p.3. pag.559.col.2

hæreticorum reſponſionibus fraudulentis quo modo occurrendum, p.3. pag.433.col.1.E. et ſeq.

hȩreticorum rationes ſoluendæ vt conuertantur, com.46. par.3. pag.517.col.1

hȩreticorum cauilli quomodo deuitandi, com.22. parte 3. pag. 431.col.2

hȩreticorum dementia quibus modis agnoſcenda, com 22. par.3. pag.432.col.1

hæreticorum vſitata malitia per proteſtationẽ errores ſuos tueri, com.26.p.1. pag.78.col.2

hæretici ipſo iure ſunt condemnati, p.2. pag.157.col.2.C

hȩreticus quo modo condemnetur tam pænitens quàm impœnitens, p.2.q.47 pag.360.col.1.E.et ſeq.

hȩreticus cum vbique peccet, vbique capi, iudicari & puniri poteſt, par.2. pag.208.col.1.A com.91.p.3. pag.569.col.1

hæreticos an quilibet propria auctoritate capere poſſit, & ſpoliare, com.36.p.3. pag.472.col.1.et ſeq.

hȩreticorum punitio per quoſcunque excommunicatos fieri poteſt, p.2. pag.199.col.1.E

hȩretici potius in carcere curiȩ eccleſiaſticȩ quàm ſæcularis cuſtodiendi ſunt, ſi inquiſitores proprio carcere careant, p.3. pag.449

hæreticorum muri, carceres, claues, cuſtodes, & cuſtodum miniſtri qualiter conſtituenda, p.2. pag.111.col.2.B

hæreticus quando & quo modo audiatur in iudicio, par.2. pag. 173.col.2.D

hæreticum ſine vlla audientia curiæ ſæculari relinquendum quomodo intelligendum, p.2. pag.150.col.1.B

hæretici quo mortis genere afficiendi, com.45.parte ſecũda. pag. 331.col.2

hȩretici exhumandi & comburendi, & locus pollutus reconciliandus, com 89.p.3. pag.567.col.1

hæretici comburendi, lege euangelica, canonica, ciuili & cõſuetudinaria, par.2. pag.149.col.2.A.B & pag. 170.col.2.D.E

hæretici comburendi per legem Frederici, com.65.par.2. pag. 331.col.2

hæretici omni dominio priuantur, com.165.parte tertia. pag. 674.col.1

hȩretici banniti & diffidati, com.165.p.3. pag.674.col.1

hæretici ſunt infames, vide, Infames, & Infamia.

hæretici quando cœperint iuris infamia notari, com.4.p.1. pag. 31.col.1

hæretici an ſint ipſo iure priuati beneficijs ſuis, com.162. par.3. pag.666.& 667

hȩretici, vel eorum fautores, & filij vſque ad ſecundam generationem, omnibus beneficijs et officijs priuantur, p.2. pag. 104.col.1.E

hȩretici ter in anno anathematizabãtur olim, com.21.p.2. pag. 132.col.1

hæretici poſt mortem anathematizantur, non tamen excommunicantur, com.4.p.2. pag.89.col.1

hæreticus poſt mortem accuſari & damnari poteſt, par.2. pag. 195.& ſeq. col.1.B

hæreticos poſt mortem condemnari quot modis contingit, par.3. pag.571.col.1.& 2.& ſeq. com.92. pag.570.col.1.A

hæreticorum culpas publice legi maxime expedit, com.42. par.3. pag.499.col.2

hæreticus à ſententia diffinitiua non appellat, p.2.pag.212. col.2.B. & com.31.p.3. pag.456.col.2

hęretici ſepultura priuati, & quare, com.89. parte tertię. pag. 566.col.2

hęreticos ſepultura priuari quid ſit, p.2. pag.195.col.2.D

hęreticorum mortuorum cadauera exhumanda, & comburenda, p.3.com.92. pag.574.col.1

hęreticos ſcienter in loco ſacro ſepelientes, ab inquiſitoribus coercendi, p.3.q.40. pag.566.col.2.A & late com.89. p.3. pag.566.& ſeq.

hęretici contra hæreticum admittitur teſtimonium, par.3. q.69. pag.607.col.1.A.B & com.118.p.3. pag.612

hæreticorum nomina delenda è libris catholicorum, com.4. par.2. pag.95.col.2

hæreticorum imagines honorifice non pingendæ, com.4.p.2. pag. 95.col.2

hęreticorum memoriam damnare omni tempore, etiam poſt quadraginta annos inquiſitores poſſunt, com.92. par.3. pag. 571. col.2

hęretici aut ſuſpecti non debent eſſe in familia, aut conſilio potentum, com.4.p.3. pag.395.col.1

hæreticorum domus, vel vbi conuenticula habuere, vel vbi habitarunt, diruendæ, p.3.com.90.pag.574.col.2.et ſeq.

hęretici & ceteri ab eccleſia pręciſi velut extranei habendi ſunt, niſi conuertantur, p.2. pag.146.col.2.A

hęreticis interdictus omnis actus legitimus, parte ſecũda. pag. 142.col.1.E

hęreticis nihil nec in vita, nec in morte eſt conferendum, par.2. pag.146.col.2.C.D

hæreticis quibuſcunque nihil relinquendum, com.5. par.2. pag. 96.col.1

hæreticorum filijs etiam catholicis nihil relinquendum, p.2. pag. 140.col.2.A

hęretici non ſunt ab aliquo in hoſpitio recipiendi, p.2. q.12. pag. 270.col.2.D

hęreticis non ſunt largiendæ eleemoſynæ, par.2. quæſt.12. pag. 270.col.2.D

hęretico fame pereunti cibus dari poteſt, quia conuerti poteſt, par.2. pag.146.col.2.C.D

hęreticis in quibus ſit defenſio denegata, & in quibus conceſſa, p.2. pag.153. col.2.A.B

hæreticus pęnitens, vel relapſus ſi præſens ſit, è foro eccleſiaſtico eijcitur iudice ſeculari præſente, par.3. q.101. pag. 647. col.2.E

hęretici pęnitentes non relapſi, ad abiurationem admittuntur, p.3.q.91. pag.640.col.1.C

hęretici pęnitentes & non relapſi, abiurata hæreſi, in perpetuum carcerem detrudendi, par.3. pag.503.col.1 E & q.93. pag.641.col.2.A

hęretico penitenti præter carceris pœnam, ſalutaris pænitẽtia imponi debet, p.3.q.95. pag.642.col.1.E

hęreticus vbique capi, & puniri poteſt, com.91. parte 3. pag. 569.col.2

hęretici pęnitentes poſt ſententiã perdunt bona niſi ex gratia illis reddantur, p.3.q.109. pag.654.col.1.E

hæretici impænitentes traduntur curiæ ſeculari, parte 3. quæſt.98. pag.646.col.1.E

hæreticus perſeuerans æternaliter damnatur, nec ei prodeſt baptiſmus, eleemoſyna, vel martyrium, parte ſecunda. pag. 85.col.1

hęretici negatiui, vt impænitentes condemnandi ſunt, p.2. q.34.pag.322.col.2.A. & com.48.p.3.pag.584.c.2

hęretici pertinaces antequam tradantur curię ſeculari admonendi ſunt, & per ſcripturam ſacram conuincendi & conuertendi, com.46.par.3. pag.516.col.1.E. & ſeq.

hęreticus occultus non tenetur reſtituere bona fiſco, in conſcientia, com.158.p.3. pag.656.col.1

hæreticus poſt abiurationem pręſtitam abſoluendus eſt ab excommunicatione.p.3. pag.497. col.1.B

hæreticum redeuntem, & abiurantem abſoluere poteſt epiſcopus & inquiſitor, p.3.q.92. pag.640. col.2.D.E

hęreticum reconciliare plene, an inferior Pontifice poſſit, par.2. pag.181.col.1.C

hęretico non eſt ſoluendum quod ei prius erat ſub pœna, aut iuramento promiſſum, p.2. pag.166.col.2.A

hæreticorum ſubditi abſoluti ſunt à debito fidelitatis, par.3. q.119. pag.675. col.2.C.D

hęreticorum redeuntium differentia, p.3. pag. 507.col.1.D

hęreticis redeuntibus ſero, minus eſt fidendum, parte 3. pag. 507.& ſeq.col.1.E

hæreticis redeuntibus poſſunt inquiſitores bona ſua condonare, com.9.p.2. pag.99.col.1.A

hęreticis vel eorum fautoribus credentibus, ac receptatoribus ſponte venientibus, tempus gratię aſſignant inquiſitores, p.3. pag.409.col.2.& ſeq.

hæreticorum conuerſio ne ſit ficta prouidendum, parte 3. pag. 503.col.2.A

hęreticorum receptatores qui ſint, & qualiter puniendi, par.2.q.51. pag.368. col.2.D. & ſeq. & com.76.par.2. pag.369.col.2

hęreticorum defenſores quotuplices ſint, & qua ratione puniendi par.2.q.52. pag 370.col.2.A & com.77.p.2. pag.370.col.2.D

hæreticorum credentes ſunt in duplici genere, & quidam ſunt hæretici, & quidam ſuſpecti tantum, par.2.q.50. pag. 366.col.1.C.& col.2.B.C & com.75. par.2. ibid.E

hęreticorum fautores qui cenſeantur & qua ratione puniendi. par.2.q.53. pag.371.col 2.C.& ſeq. & com.78 p.2. pag 372.col.1

hæreticorum fautores cenſentur Magiſtratus nolentes obedire inquiſitoribus, & eis pręſtare debitum iuramentum. par.2. pag 372 col.2.A.B.et ſeq.

hęretici receptatores, &c. excommunicati ſunt; & ita decedentes, nec eos ſepelire, nec pro eis orare licet, par.2. pag.105.col.1.A. & pag.135.col.2.C.D

hæreticis aut credentibus, & ceteris ſimilibus non ſunt adminiſtrationes committendæ, com.4.p.3. pag.394.c.2

hæreticos citatos inſtruens, vt veritatem ſubticeant & dicant falſitatem, ſuſpectus vehementer cenſetur, par.2. q.56. pag.381.col.1.B

hęreticos viſitans, vel deducens poſt abiuratam hæreſim, vt hæreticus relapſus cenſetur, parte ſecunda, quæſt.58. pag. 386.col.1.C

hęreticos viſitans, deducens, receptans ſcienter, ſuſpectus vehementer eſt, p.2.q.56. pag.381.col.2 A

Hermãnus Italus hęreticus, p.3.com.92. pag.572 col.1

Hermogeniani hęretici qui, p.2.q.6. pag.244.col.2.A & com.31.p.2. pag.250.col.1

Herodianorum errores, p.2.q.5. pag.242.col.2.D.et ſeq.

hiſtoria ad intelligendam decretalem damnamus, par. 1. com. 1. pag. 5. col. 1. A
hiſtoriæ quando probent, p. 2. pag. 174. col. 2. C
homo ab initio bonus creatus, p. 1. pag. 19. col. 2. E
homines religioſi qui ſtatum pœnitentiæ profitebantur, quomodo eccleſiaſtici habiti, com. 146. parte tertia. pag. 644. col 2
Honorij litteræ declarantes Abbatem Ioachinum virum catholicum, & eius obſeruantiam ſalutarem, parte prima. com. 1. pag. 6. col. 1. B
Honorij iiij. litteræ, quibus condemnatur ſecta pſeudoapoſtolorum p. 2. q. 12. pag. 270. col. 1. E. & ſeq.
Hugo de Fenolete, ſeu Fenouello epiſcopus Valētinus, p. 2. q. 11. pag. 266. col. 1. D
Hydroparaſtatæ hæretici qui, com. 62. p. 2. pag. 272. c. 2. A
hydromantiæ libri damnati. p. 2. q. 29. pag. 317. col. 2. A
hypoſtaſis quid apud Græcos, p. 1. pag. 22. col. 1. E
hypoſtaſis quale nomen, p. 1. pag. 25. col. 1. D. E

I

IAcobus Rex Aragoniæ catholicæ fidei defenſor acerrimus. p. 2. q. 11. pag. 266. col. 1. A
Iacobus Iuſti hæreticus, Valētiæ abiuratis prius hæreſibus, fuit immuratus, p. 1. q. 11. pag. 266. col. 1. C. & D
com. 36 p. 2. pag. 268. col. 1. E
ignis eſt hæreticorum pœna, p. 2. pag. 149. col. 2. D
& pag. 170. col. 2. E
ignorantia cunctorum errorum mater. p. 1. pag. 23. col. 2. B
ignorantia quando excuſet aliquem, ne videatur credens hæreticorum, com. 75. p. 2. pag. 377. col. 2
ignorantia eorum quæ ad fidem pertinent, an & quando excuſet ab hæreſi, multis regulis copioſe explicatum, com. 22. p. 1. pag. 63. col. 2. A
ignorantia circa articulos fidei non excuſat ab hæreſi, com. 22. par. 1. pag. 63. col. 2. A
ignorantia quando excuſet rudes in fide, com. 21. parte 1. pag. 61. col. 2
ignorantia inuincibilis ab hæreſi excuſat, & quæ dicatur, com. 22. p. 1. pag. 64. col. 2. & pag. 65. col. 1
ignorantia affectata non excuſat ab hæreſi, com. 22. par. 1. pag. 63. col. 2
ignorantia craſſa & ſupina errantes non excuſantur ab hæreſi, & qualiter intelligatur, com. 22. p. 1. pag. 63. col. 2
ignorantia probabilis ab hæreſi excuſat, com. 22. parte 1. pag. 65. col. 1
ignorantia falſitatis inſtrumenti, vel dicti teſtis non allegatur, par. 2. pag. 168. col. 1. A
ignorantia circa articulos fidei non excuſat, com. 1. par. 2. pag. 87. col. 2
ignorantes & coacti virtute ſacramentorum quando recipiant gratiam. p. 2. pag. 146. col. 1. B
illuſtres viri qualiter à carceribus relaxandi, com. 139. par. 3. pag 639. col. 2
imago ſeu ſtatua abſentis quando producenda, com. 49. p. 3. pag. 533. col. 2
imago ſeu ſtatua damnati poſt mortem producenda in publicum brachio ſeculari tradenda, & comburenda, par. 3. com. 92. pag 574 col. 2
imagines ſeu ſtatuas hæreticorum comburendi ritus in tribunali inquiſitionis quando cœperit, com. 49. parte 3. pag. 534. col. 1
imagines hæreticorum ad honorem non pingenda, ſed ad dedecus, com. 4. p. 2. pag. 95. col. 2
immenſus Deus cur dicatur, par. 1. pag. 8. col. 1. B
& pag. 16. col. 1. E
immunitas omnis ceſſat quo ad crimen hæreſis, com. 77. par 3. pag. 557. col. 2
immunis ab hæreſis accuſatione & abſoluendus quādo quis cenſeatur p. 3. pag. 474. col. 1 B. C
immunis & inſons quis in ſentētia abſolutoria non eſt pronunciandus, & quare, p. 3. pag. 475. col. 2. D. E
ſed hoc quandoque fallit, com. 37. p. 3. pag. 474
immunes ab hæreſis nota vno tempore, alio non excuſantur, par. 1. q. 7. pag. 63. col. 1. A
immurandi hæretici, qui ſint, com. 46. p. 3. pag. 517. col. 1
immurandi ſunt qui grauiter contra fidem delinquunt, com. 46. p. 3. pag. 517. col. 2
immurandus clericus prius verbaliter eſt degradandus, com. 46. p. 3. pag. 518. col. 1
impeditores directe vel indirecte officij inquiſitionis qui nam dicantur, p. 2. q. 54. pag. 374. col. 2. D. E
impedire directe, & indirecte, quid, com. 79. parte ſecūda. pag. 375. col. 2
impedientes directe officium inquiſitionis excommunicati ſunt, ſed non hæretici, p. 2. q. 54. pag. 372. col. 1. B. C
impeditores ſacri officij inquiſitionis qualem hæreſis ſuſpicionem contrahant, p. 2. q. 56. pag. 380. col. 2. C. & ſeq.
com. 60. pag. 325. col. 1
& com. 81. pag. 382. col 1. par. 2
impeditores ſacri officij inquiſitionis puniēdi ſunt velut hæreticorum fautores, par. 2. q. 54. pag. 375. col. 1. D. E
com. 16. p. 2. pag. 369. col. 2
impedientes officium inquiſitionis, vel alicui hæretico fauētes, de quibus interrogandi, com. 79. parte ſecunda. pag. 376. col. 2
impedientes officium inquiſitionis coercendi ab inquiſitoribus, & cur, par. 3. quæſt 36. pag. 563. col. 1. A
& q. 45. pag. 576. col. 1. E. com. 79. pag. 375. col. 2
com. 79. pag. 376. col. 2
impedientes officium inquiſitionis quas pœnas incurrant, par. 3. q. 123. pag. 681. & ſeq. col. 1. D.
& q. 124. pag. 682. col. 2. B. & com. 79. p. 2. pag. 376. c. 1
impenſa de bonis reorum qui capiuntur, fiant, com. 133. par. 3. pag. 650. col. 2
impœnitentes & pertinaces hæretici qui ſint dicendi, par. 2. pag. 351. col. 1 D. E
impœnitentibus de hæreticis, qui ſcripſerint, com. 65. p. 2. pag. 331. col. 2
impœnitens hæreticus quomodo condemnetur, par. 2. q. 47. pag. 360. col. 1. E
impœnitentes non ſunt ſtatim brachio ſeculari tradendi, ſed adhibenda maxima cura ad eos conuertendos, par. 3. pag. 516. col. 1. E. & ſeq.
com. 42. par. 3. pag 499. col. 2
impœnitens non relapſus vſque ad ſententiā admitti poteſt, deinde abiurans perpetuo eſt immurandus, & ſi eſt in ſacris, degradandus, p. 3. pag. 515 col. 1. B. C. & ſeq.
impœnitens non relapſus ſi poſtquam eſt traditus brachio ſeculari dicat ſe velle pœnitere, & hæreſes abiurare. an ſit recipiendus, par. 3. pag. 516. col. 1. A. B. & ſeq.
& com. 36. par. 2. pag 268 col. 1
implicite credenda quæ, par. 1. q. 7. pag. 63. col. 1. D
impreſſores & bibliopolæ ad quid obligētur ex decreto ſynodi Salysburgenſis, com. 17. p. 2. pag. 119. col. 1
impreſſores librorum damnatorum qualiter puniendi, com. 17. par. 2. pag. 119. col. 1
impreſſoriæ artis incōmoda, com. 17 p. 2. pag 119. col. 1
impuberes & ſenes terreri poſſunt, & leuiter torqueri, com. 39. p. 3. pag. 483. col. 2

impunitatis cautela, an ſit promittenda reo, vt veritatem fateatur, com.23.par.3. pag.436.col.2
impunitas relapſis non eſt promittenda, com. 23. parte 3. pag. 437.col.1
impunitas promiſſa reo, an ſit ſeruanda, com. 23. parte 3. pag. 437.col.2
impunitas ab inquiſitoribus promiſſa, in quibus pœnis ſeruanda ſit, com.23.p.3. pag.437.col.2
inanimatę res quandoque puniuntur, p.2. pag.196.c.1.D.E
incarnationis myſterium fidem Trinitatis includit, p.1.q.6. pag. 62.col.1.E
incarnationis Chriſti notitia ante peccatum qualis fuerit, par.1.q.5. pag.62.col.1.A
Incarnationis myſterium ſemper oportuit creditum eſſe, par.1.q.5. pag.62.col.1.A
Incarnatus Chriſtus cur in Maria Virgine, parte prima. pag. 25.col.1.C
Incarnatus filius Dei cur eo tempore fuerit, parte prima. pag. 24.col.2.E.& ſeq.
inceſtus cum quibus committatur, & inceſtuoſi Deo abominabiles, p.2. pag.213.col.2.A
incidentia, dependentia, & connexa quæ dicantur, com.9. par.3. pag.403.col.2
incomprehenſibilis Deus & cur, p.1. pag.11.col.1.C
indicia & ſuſpiciones ex quibus caſibus oriantur, com.110. par.3. pag.598.col.1
indicia, quæ leuia, quę grauia, & quę violenta, com.110. par.3. pag.596.col.2
indicijs an crimina probentur, p.2. pag.165 col.1.A.B & pag. 202.col.1.B
indicia quando probent, p.2. pag.195.col 2.A
indicium an faciat dictum ſacerdotis reuelantis confeſſionẽ, com.25.p.2. pag.228.col 2
indicia quibus hęretici variarum ſectarum cognoſcuntur, par.3. pag.433.col.1. C.D.& ſeq.
indicia quinque ad cognoſcendos hæreticorum fautores, com.78.p 2. pag.373.col.2.& ſeq.
indicia quæ faciunt hominem de hæreſi vehementer ſuſpectum, com.81.p.2. pag.393.col.2
indiciorum exemplum reo dandum, & dilatio concedenda, com.110.p.3. pag.599.col.2
indicia plura vehementia ſufficiunt ad torturam, p.3.q.61. pag.592.col.2.A. com.110.p.3. pag.596 col.2
indicia præcedant torturam, quę probata eſſe debent & legitima, com.110.p.3. pag 593.col.2
indulgentia cruceſignatis conceſſa, p.2. pag.102.col.1.C
indulgentiam plenariam omnium peccatorum conſequũtur inquiſitores in vita & in morte, & quoties in vita, p.2. pag.131 col.1.& 2. & p.3.q.130.pag.686.col.1.A com.179.p.3. pag.686.col.2
Indulgentias concedere poteſt inquiſitor, p.3. pag.427. col.1.B C. com.176.p.3. pag.684.col.1
Indulgentiæ concedi debent ab inquiſitoribus, omnibus exiſtentibus præſentibus abiurationi reorum, p.3.pag.487. col.1.E.& ſeq.& pag 484.c.1.D.et pag 498.c.1.C.D
Indulgentiæ, quas conſequuntur hęreticos perſequẽtes, p.2. pag.161.c.1.A. com.13.p.3. pag.410 col.2.E
Indulgentiam trium annorum qui conſequantur, com.177. p 3. pag.684.col.2. & com.168. eadem pag &c.
infamia grauis hęreſis, quæ dicatur, & quomodo agnoſcatur, com.38.p.3. pag.480.col.1
infamię multi effectus, com.4.p.1. pag.30.col.2
infamia eſt hęreticorum pœna, & quali notentur, & quando cœperint tali pœna infamiæ notari, com. 4. parte 1. pag. 30.col.1. & pag.31.col.1
infames ſunt hęretici ipſo iure ante ſententiam à iudice latam, com.4.p.1. pag.30.col.2
infamia à quibus oriri debeat, vt reus pœna ordinaria plectatur, com.82.p.2. pag.384.col.2
infamia de hęreſi oritur contra aliquem, ex eo quòd in locis ſuſpectis ſit verſatus, com.82 p.2. pag.385.col.1
infamia vbi requiritur non ſufficit rumor, p.2 pag.197.c.1
infamia de hęreſi, vbi per duos teſtes integros fuerit probata, pœna criminis ordinaria imponitur, com.82. par.2. pag. 384.col.2
infamiam hęreticis remittere non poſſunt inquiſitores, com. 4.par.1. pag.30.col.1
infamia cum indicijs vehementibus vno vel pluribus ſufficiens eſt ad torturam, p.3.q.61. pag.592.col.1.D.E & 598.col.1. com.110.par.3.
infamia cum vno teſte de ſcientia eſt ſufficiens ad torturam, par.3.q.61. pag.592.col.1.C. & pag.592.col.1.E & com.110. par.3.
infames efficiuntur Magiſtratus nolentes obedire inquiſitoribus, & eis præſtare debitum iuramentum, parte 3. pag. 401. & ſeq.col.1.C.D.& ſeq.
infames recipiuntur in teſtes in cauſa fidei, p.3. quæſt. 66. pag.606.col.2.B.C. & com.115.& ſeq.par.3.
infamare non poteſt quiſpiam ſe ipſum de crimine hęreſis ſine grauiſſima nota mortalis culpę, cõ.48.pag.527.c 2.A
infamatus de hęreſi ob familiaritatem cum his quos hęreticos eſſe cognouit, p.2 q.56. pag.381.col.2.A
infamato in pluribus locis, in illis ſatisfacere debet, com.38. par.3. pag.477.col.1
infans ſine baptiſmo decedens diuina viſione priuatur, p.2. pag.38.col.1.D. & com.11.p.1. pag.39.col.1
infidelis eſt qui nõ habet certitudinẽ fidei, p.2.pag.80.c.1.A
infideli non eſt credendum in præiudicium alterius, par.2. pag. 80. col.1.A
infideles ſiue baptizati, ſiue non, regulariter teſtes eſſe non poſſunt, p.2.pag.143.col.2. & pag.166.col.2.B
infidelibus qua ratione quandoque ab Eccleſia bellum inferatur, p.2.q.46. pag.354.col.1.B.C
infidelibus quibuſcunque non eſt permittenda lectio librorũ prohibitorum, com.3.par.2. pag.94.col.2
infideles ratione delicti efficiũtur de foro eccleſię, p 2.q 46. pag. 352.col.1.D.E
infirmitas propter quam inquiſitor remoueri poteſt, com. 61 par.3. pag.543.col.2
inhabilitari vſque ad primam lineam vel ſecundam quid ſit, com.164.p.3. pag.672.col.1
inhabiles ad teſtificandum admittuntur in crimine hęreſis, par 2. pag.202.col.1
iniurioſum verbum quid dicatur cõ.116.p.3. pag.608.c.2
iniuſte damnatos hęreticos qui dicunt, eorum videntur fautores, com.78 p.2. pag.374.col.2.A
inimicitia capitalis quę ſit, arbitrio iudicantis relinquitur, com.116.p.3. pag.607.col.2.E.& ſeq.
inimici capitales multum nocere poſſunt in hoc crimine, com.116.p.3. pag.607.col.1.E.& ſeq.
inimicitię capitales inueſtigari debent ꝑ inquiſitores à ſuis conſiliarijs, et alijs ꝓbis viris, p.3.pag.622.c.2.A.et ſeq.
inimicitiæ capitales vnde oriantur, & qualiter probentur, com.118.p.3. pag.448. col.2.A.B
inimicitiarum capitalium cauſę quæ ſint, & quomodo obſeruandæ, com.116.p.3.pag. 607, 608.et 609.col.1
inimicitia capitalis cauſę notatæ lege Hiſpana, com.116. par.3. pag.607.col.2

inimici habentur qui cum inimicis capitalibus conuerſantur, & qui ex contraria ſunt familia vel factione, com. 116.par.3. pag.609.col.2
inimicitia naſcitur ex fœminarum nobis ſanguine cõiunctarum honore violato, com.116.p.3. pag.608.col.2
inimici capitales in cauſa fidei non admittuntur in teſtes, p.3. pag.446.col.2.A. & q.67.pag.606.col.2.E com.116.p.3. pag.607.col.1
inimici capitalis deſcendentes pro inimicis habẽtur, & ideo à teſtimonio repelluntur, com.116.p.3. pag.609.col.2
inimicitiæ non capitales non euacuant dictum teſtis, com. 28.p.3. pag.449.col.1
inimicitiæ graues dicta teſtium debilitant, ſed teſtes non repellunt, p.3. pag.446.col.2.C.D
innocens & immunis non eſt pronunciãdus qui abſoluitur, com.37.p.3. pag.475.col.1
innocens & immunis pronunciandus eſt qui abſoluitur, qñ per falſos teſtes eſt delatus, com.37.p.3. pag.475.col.2
Innocentij iiij. reſtituta inſcriptio reſcripti, com.124.p.3. pag. 628.col.1
Inquiſitio quid ſit, & quotuplex, com.16.p.3.pag.417.c.1
inquiſitio ſpecialis quid ſit, com.16. p.3. pag.417.col.2
inquiſitionis delegata officium quãdo cœperit, com.32.p.3. pag. 461.col.1
inquiſitio diligens adhibenda in rebus magnis, parte ſecunda. pag. 205.col.1.E
inquiſiti non debent in notitiam teſtium peruenire, com. 29. par.3. pag.450.col.2
inquiſitionis officium impediẽtes directe vel indirecte, quinam dicantur, p.2.q.54. pag.374.col.2.E
inquiſitionis officium impediens ſcienter, eſt ſuſpectus vehementer de hęreſi, p.2.q.56. pag.380.col.2.C.D
de inquiſitoribus hęreticæ prauitatis qui tractauerint, com. 50 par.3. pag.535.col.1
inquiſitor prudentiſſimus eſſe debet, com. 50. parte tertia. pag. 535. col.2
inquiſitores quare olim fuerint conſtituti, com. 32. par.3. pag. 461.col.1
inquiſitores quadraginta annorum eſſe debent, & quare cũ epiſcopis triginta ſufficiant, & ſufficit eis quadrageſimũ inceptiſſe, p.3.q.2. pag.535.col.2.C & com.51.p.3. pag 535.& ſeq.
inquiſitor eſt iudex in foro exteriori, & non in interiori, ac ideo ſacramentales confeſſiones non audiat, parte tertia. pag.410 col.1.B. com.12.p.3.pag 412.col.2
inquiſitor theologus, & iuriſperitus ſimul eligendus, com. 50.p.3. pag.535.col.2
inquiſitores vbi duo ſunt, alter theologus, iuriſperitus alter eligatur, com.50.p.3. pag.535.col.1
inquiſitor non eſt ordinarius iudex, ſed Papæ delegatus, cuius perſonam repræſentat, etiamſi inſtitutus ſit à prælatis ordinis ſui, p.3.q.3.& q.4. pag.576.col.1.D.E & com.53.p.3.pag.537.c.1.& cõ.79.p.3.pag.559.c.1. & p.3.q.6. pag.539.col.2.A. & ſeq.
Inquiſitores iudices delegati ſunt ad vniuerſitatem perſonarum, com.53.p.3. pag.537.col.1
inquiſitores, in cauſa hæreſis animaduertendi in hæreticos ſubſtituuntur in locum epiſcoporum, com. 50. parte 3. pag. 535.col.2
inquiſitores eligendi poteſtas cur tributa prælatis ordinũ, com.52.p.3. pag.536.col.2 & quibus reſcriptis, ibidem.
inquiſitores ſubduntur prælatis ordinis in concernentibus officiũ inquiſitionis, p.3.q.12.pag.542.col.2.B.C.et ſeq.
inquiſitores & epiſcopi quæ ſcire de fide teneantur, par.2. q.12.pag.75.col.1.E. & com.21.p.1.pag.61.col.1
inquiſitores explicitam fidei notitiam habere debent, com. 21.p.1. pag.61.col.1.E
inquiſitori vnde ſit in ſuis ſumptibus & miniſtrorum ſalarijs ſubueniendum, & ſi illi ſtipendia neceſſaria deſunt, ab inquiſitis quatenus præbere poſſit, par.3. quæſt.104. pag.650.col.1.A.B. & com.157.p.3.pag.653.col.1 & com.153.p.3. pag.650.col.1
inquiſitores & eorum res ab omnibus oneribus ſunt immunes, & ab omnibus debent protegi, & immunes ſeruari vbique, par.3. pag.492 col.2.D.E & com.1.par.3. pag.392.col.1.& 2.E
inquiſitor antequam ſuum officium exequatur, prælatos locorum adire debet, & quot diebus ſpectare epiſcopum debeat, par.3.quæſt.49. pag.390 col.1.A.B & pag. 391.col.2.B.C
inquiſitor familiam armatam habere poteſt, par. 3.q.56. pag. 583.col.2.E
inquiſitor requirere debet epiſcopum, & è contra, quando ſimul conuenire nolunt, p.3.q.49. pag.580.col.1.C.D
inquiſitor maior eſt epiſcopo poteſtate ordinaria procedẽte, & in cauſa fidei cur maior, p.3.q.5. pag.537.col.2.E com.54.p.3. pag.538.col.2
inquiſitor & epũs pares ſunt, cum ambo poteſtate delegata procedunt, & quando pares, & quando non, par.3.q.5. pag.537.col.2.D.& com.54 p.3. pag.538.col.1
inquiſitor ſine epiſcopo, & epiſcopus ſine inquiſitore procedere poſſunt, & quando diuiſim procedere dicantur, p.2. pag.106.col.2. par.3.q.52.pag.581.col.2.C & com.90.p.3. pag.577.col.2
inquiſitor per ſe ſine epiſcopo quę pręſtare poſſit, & quæ nõ, & è contra, par.2. pag.112.col.1.C.D & par.3.q.47. pag.577.col.1.E.& ſeq. & q.48.& 49. pag.578 col.1.& ſeq.
inquiſitor & epiſcopus ſtudeant vt conformes ſint, & ſi diſcordes fuerint, ſuperiorem conſulant, com.99.par.3. pag. 580.col.2
inquiſitor rationem epiſcopo reddere non tenetur de acceptis gratis [illegible], p.3.q.105. pag.651.col.2.B.C & com.154 p.3. pag.651.col.2
inquiſitor & epiſcopus poſſunt ſibi mutuo vices ſuas committere in his quæ neuter per ſe poteſt, par.3.quæſt.49. pag. 580.col.1.B.C
inquiſitor cum epiſcopo ſtatuta contra hæreticos edita interpretari poteſt, & ſolus etiam inquiſitor per ſe, par.3. q.85. pag.634.col.2.D.& q.86. eadem pag.col.2
inquiſitores & eorum commiſſarij libros damnatos legere poſſunt, non epiſcopi, com.3.p.2. pag.91.col.2
inquiſitor & epiſcopus tenentur ad ſecretum quod alijs indicunt, ſed non poſſunt ſe mutuo excommunicare ob illius reuelationem, par.3 q.82. et com.130.pag.633. col.1.B. & par.3.q.81. pag.633.col.1.C.et ſeq.
inquiſitores duo ſimul et ſeparatim procedere poſſunt, et quare, com.95.p.3. pag.577.col.1
inquiſitores proprijs impenſis in hęreticos inquirant, com. 153.p.3. pag.651.col.1
inquiſitores damnare hęreſes qualiter intelligendum, com. 36 par.2. pag.267.col.2
inquiſitor non poteſt procedere cõtra Papam deprehenſum in hæreſi, par.3.q.25. pag.554.col.2.C
inquiſitores non poſſunt procedere contra officiales et nuntios ſedis Apoſtolicæ ſine licentia Papæ, parte ſecũda. pag. 225.col.2.C.et ſeq.

inquiſi-

inquiſitor ſine ſpeciali mandato Papę non inquirit contra epiſcopum in cauſa hereſis, ſed ſi culpabiles fuerint, nunciat Papę. Et quibus caſibus in eos procedere, & quid contra eos poſſint, p.2.pag.109.col.2.C.D. & com.76. par.3. pag.556.col.1.& 2

inquiſitores non poſſunt procedere contra epiſcopos & pręlatos alios, ſuperiores hęreticos, ſeu de hæreſi ſuſpectos, p.3.q.27. pag.555.col.2.D.& ſeq.

inquiſitor contra inquiſitorẽ procedere nõ poteſt, p.3.q.30. pag 558 col.2.B.C.& com.80.p.3. pag.559.col.2

inquiſitores cõtra officiales vel nuntios Papę procedere nõ poſſunt, par.3.q.26. pag.555.col.1.& ſeq.

inquiſitor non poteſt abſque epiſcopo aliquem definitiue de hęreſi condemnare, torquere, vel pena carceris punire, et an ſolus pronunciet clericum hęreticum degradandum, p.3.pag.186.col.2.C.& com.45.p.3. pag.513.col.2

inquiſitor ſolus, aut epiſcopus ſolus canonicam purgationem non indicat, com.97.p.3. pag.507.col.2

inquiſitores non poſſunt fama reſtituere, com. 4. par.1. pag. 30.col.1

inquiſitores multis modis procedere poſſunt contra abſentes, com.91.par.3.q.42. pag.568 col.1.& 2

inquiſitores de quæſtionibus vſurarum ſe non intromittant, par.2. pag.106.col.1.C

inquiſitores ad libitum ſibi ſocios aſſumere non poſſunt, ſed pręlati eis congruentes & gratos aſſignare debent, p.3. q.20. pag.551.col.1.C

inquiſitores non ſe intromittant de diuinationibus vel ſortilegijs non ſapientibus hæreſim manifeſtam, par.2. pag. 111.col.1.D.E.& pag.134.col.1.C, & pag 2.quęſt.42. pag. 336.col.1.E.& ſeq.

inquiſitor quando poſſit cognoſcere an ſortilegia ſpectent ad ſuam iuriſdictionem, com.67.par.2. pag.337.col.2

inquiſitores ob delictum clericorum bona eccleſiarum non proſcribant, p.2. pag.175.col.2.C

inquiſitores contra quos generaliter ex officio ſuo procedát, pag.3.q.45. pag.576.col.1.C

inquiſitor aduerſus quoslibet laicos procedere poteſt, & quando contra illos procedere non debeat, com 80.par.3. pag. 559.col.2.& ſeq.

inquiſitores & ſi contra reges procedere poſſint, tutius tamen erit, vt prius informentur Papam, parte 3.quæſt.31. pag. 559.col.2.C.D

inquiſitores poſſunt contra exemptos etiam religioſos & ſacerdotes procedere, parte 3.quæſt.28. & quęſt. 29. pag. 557.col.1.B

inquiſitores aduerſus ſuſpectos etiam procedunt, com. 12. par.2. pag.103.col.1

Inquiſitores coercent diſputantes de fide ob malum finem, com.6 par.1. pag.33.col.1

inquiſitores procedunt contra Blaſphemos, Sortilegos, Necromanticos, p.3.q.44. pag.576.col.1 A

Inquiſitores procedunt contra renuentes iurare in cauſa fidei, par.3.q.41. pag.567.col.2.E

inquiſitores procedere poſſunt contra impeditores ſacri officij, & cur, com.79 p.2. pag.375.c.2.& pag.102.col.1

inquiſitores procedunt etiam contra mortuos, par.3. q.43. pag.570.col.1.A.com.92.p.3. pag.570.col.1.& 2

inquiſitores procedunt contra ſepelientes ſcienter hęreticos in loco ſacro, par.3.quæſt.40. pag.566.col.2.A com.89 p.3.col.2. eadem pag.

inquiſitores procedunt contra aduocatos, notarios & omnes alios patrocinantes hęreticis, p.3.quęſt.39.com.88. pag. 565.col.2.B

inquiſitores cognoſcunt de crimine iterantium baptiſmum, com.13.p.1. pag.40.col.1.E

inquiſitor procedit contra delatos domicilium transferentes à terris ſuę iuriſdictionis, & cur, p.3.q.42.pag.568.col.1.E.com.33.p.3. pag.464.col.2

inquiſitores in quibus Iudęos delinquentes punire poſſint p.2.q.46. pag.353.col.1.B.C

inquiſitores punire poſſunt Iudęos præbentes Chriſtianis auxilium, conſilium, vel fauorem, velut hęreticorum fautores, p.2.q.44. pag.348.col.2.B.C

inquiſitores cognoſcere debent de Iudęis & infidelibus inuocantibus dæmones, par.ſecunda, quæſt.46. pag.357. col.2.B & ſeq.

inquiſitores procedere poſſunt contra quæſtuarios prædicantes, p.3.q.37.& com.86.p.3. pag.564.col.2.C

inquiſitores iubere poſſunt religioſis, vt ex ſingulis religionibus aliqui ſermoni ſuo præſentes adſint, parte tertia. pag. 408.col.1.D.E

inquiſitores ad Romanam curiam ire poſſunt cum ſocio ſine pręlatorum ordinis licentia, par. 3.quęſt. 20. pag.551. col.2.C. & ſeq.

inquiſitores priuati non tenentur ad Romanam curiam perſonaliter accedere, com.32.p.3. pag.460.col.2.C

inquiſitores per alios poſſunt pronunciare ſententias, com. 40.p.3. pag.492.col.1

inquiſitor fidem faciat domino temporali de ſua inſtitutione, & ab eo litteras fauorabiles impetret, parte 3. pag. 390.col.1.B.C

inquiſitor litteras obtentas à dominis temporalibus oſtendere debet miniſtris & officialibus eorum, parte 3. pag. 391.col.1.& 2

inquiſitor ab officialibus & primatibus locorum iuramentum requirere debet de parendo ſibi, & illos nolentes illud pręſtare, monere ſub pœna excommunicationis, & alijs, par.3.pag.391.col.1.E.q.32.pag.560.col.2.A.B & com.4.p.3. pag.394.col.2

inquiſitorum cura circa teſtes, com.124.p.3.pag.629.col.1

inquiſitores nunc proprios habent carceres & miniſtros, com.158.p.3. pag.660.col.2

inquiſitores delinquentes à quo puniendi, com.61. parte 3. pag. 545.col.1

inquiſitores citari poſſunt ad Romanam curiam, com 61. par.3. pag.545.col.2

inquiſitores caute ſunt puniẽdi, com.61.p.3. pag.545 col.2

inquiſitor quando poſſit procedere contra peccatores, com. 1.p.2. pag.84.col.1

inquiſitor procedere poteſt contra omnes qui non reperiuntur excepti, com.94.p.3. pag.576.col.2

inquiſitor poteſt teſtes euocare extra ſuam diœceſim, com. 123.p.3. pag.626.col.2

inquiſitores priuati non decernunt vt falſidicus teſtis tradatur curię ſæculari, com.122.p.3. pag.625.col.1

inquiſitores cui teneantur reddere rationẽ, com.158.par.3. pag. 658.col.2

inquiſitores cogere poſſunt Rectores ciuitatum ad iurandum de defendenda eccleſia contra hęreticos, par.3.quęſt.22. pag. 560.col.1.E.& ſeq.

inquiſitor contra magiſtratus obſtinatos procedat ad grauiora, excommunicando etiam participantes cum eis, p. 3. pag.399.col.2.C & ſeq.

inquiſitores priuati non ſint faciles in puniendis magiſtratibus delinquentibus circa fidem, et quare, com.73.p. 2. pag. 373.col.2

inquiſitores ciuitatum inobedientiam, & contumaciam in

non

non parẽdo eorum mandatis, Papę exponant, parte 3. pag. 403. & ſeq. col. 2. A. B

inquiſitor priuare poteſt Magiſtratus inobedientes & perſeuerantes in inobedientia omnibus officijs & beneficijs habitis & habendis, p. 3. pag. 401. col. 1. D. E

inquiſitores habent facultatem ponendi ciuitates, & loca interdicto eccleſiaſtico par. 3. pag. 399. & 400.

inquiſitores pręcipere poſſunt ſubditis ne obediant ſuis ſuperioribus, & dominis inobedientibus mandatis ipſorum, par. 3. pag. 403. col. 1. E

inquiſitoris arbitrio iniũgitur pęnitentia publica Magiſtratibus ab inobedientia reſipiſcentibus, parte 3. pag. 397. col. 2. A

inquiſitor curet vt Magiſtratus ad eius obedientiam redeuntes, vbi abſoluti fuerint, pronuntientur per eccleſias abſoluti, par. 3. pag 397. & ſeq col. 2. A

inquiſitores relaxare debent interdictum eccleſiaſticum quã primum Magiſtratus ad obedientiam redierint & abſoluti fuerint, par. 3. pag. 399. et ſeq. col. 2. B

inquiſitores poſſunt cogere Magiſtratus, vt reuocent ſtatuta impedientia officium Inquiſitionis, parte 3. queſt. 34. pag. 561. col. 2. A

inquiſitores abſque incurſu excommunicationis requirere poſſunt dominos temporales excommunicatos ad praſtãdum eis auxilium, par. 3. q. 22. pag. 552. col. 2. E

inquiſitores quoties oportuerit brachium ſęculare inuocant, par. 3. q. 57. pag 585. col. 1. B. C

inquiſitores brachium ſaculare inuocare, et Magiſtratus, ut illud ſibi praſtent compellere poſſunt, com. 106. par. 3. pag. 585 col. 1

inquiſitor compellere poteſt iudices laicos vt mandent executioni ſententiam à ſe latam, & contra impedientes eius officium procedere, com. 85. parte 3. pag. 608. col. 2. & pag. 564. col. 2

inquiſitor ſpecialis, an poſſit compellere alios Inquiſitores ad exhibendum ſibi omnes proceſſus & ſcripturas, per illos, alias contra reum factas, com. 95. parte tertia. pag. 577. col. 1

inquiſitores quando, & quibus caſibus ad capturam delatorum procedant, p. 3. pag. 418. col. 2. D

inquiſitores, an procedant contra eum cui datus eſt inquiſitor ſpecialis, com 95 p. 3. pag. 577. col. 1

inquiſitores, an poſſint accipere xenia, com. 153. parte 3. pag. 651. col. 1. C

inquiſitor ſolus, an poſsit priuare clericos vel priuatos nuntiare eccleſiaſticis beneficijs & ſęcularibus, abſque epiſcopi conſilio, par. 2. pag. 208. col. 2. C. com. 162. parte 3. pag. 666. col. 2

inquiſitor indicat, & habeat ſermonem generalem in principio ſui officij, & poteſt conuocare populum, & ſermone abſoluto, quid facere debeat, par. 3. pag. 407. col. 2. E. & ſeq. com. 12. p. 3. pag. 410. col. 2

inquiſitores admonere debent populum, & per edictum, ſub excommunicationis pœna eidem iubere, vt reuelet hareticos, & eorum fautores, parte tertia. pag. 408. & & ſeq. col. 1. E. & ſeq. & com. 12. parte 3. pag. 410. col. 2

inquiſitores qua ratione teſtes examinare debeant, parte 2. pag. 107. col. 1. D

inquiſitores poſſunt cogere clericos & religioſos, & perſonas idoneas ad exequendum Tabellionatus officium, par. 3. q. 19. pag. 550. col. 2. E. & ſeq. & com. 68. par. 3. eadem. pag. 550

inquiſitores quo ſcribendi modo vtantur, com. 2. parte 3. pag. 393. col. 1

inquiſitor conuocet officiales locorum ad comparendum certo die coram ſe, p. 3. pag. 392. col. 2. D. E

inquiſitores non poterant olim notarios ſibi creare, hodie ſecus, com. 20. parte 3. pag. 426. col. 2. com. 67. par. 3. pag. 550 col. 1

inquiſitor quęlibet inſtrumenta ad inquiſitionem ſpectantia ſibi iubet aſſignari, com. 88. p. 3. pag. 565 col. 2

inquiſitores & epiſcopi publicando, vel occultando nomina teſtium contra eas, quam pœnam incurrant, par. 3 q. 76. pag. 629. col. 1. D

inquiſitores quid debent admonere teſtes in cauſa hęreſis teſtificantes, com. 17. p. 3. pag. 419. col. 1

inquiſitor ſuper crimine hęreſis, & id contingentibus teſtes recipere poteſt, & illos compellere vt coram eo compareant, parte 3. q. 62. pag. 599. col. 2. E. com. 23. parte 3. pag. 436. col. 1

inquiſitor teſtem poteſt punire & torquere pro veritate habenda contra tertium, ſecus ſi contra teſtem nouam formet inſtantiam, par. 3. q. 73. pag. 622. col. 1. E & plene com. 122. col. 1. pag 623. col. 1. & ſeq.

inquiſitores procedunt in crimine hareſis ſimpliciter, & de plano, p. 2. pag. 111. col. 1. A. B. com. 32. par. 3. pag 460. col. 2 & com. 103. p 3. pag. 582. col. 2

inquiſitor terminum ſtatuit citatis vt veniant ad reſpondendum de fide, com. 72. p 2. pag 322. col. 1

inquiſitores citare & trahere de diœceſi ad diœceſim teſtes, & delatos poſſunt, p. 3 q. 74. pag. 626. col. 2. A

inquiſitores olim reos non torquebant, com. 110. parte 3. pag. 592. col. 2

inquiſitor poteſt teſtes tormentis ſubijcere. & falſos teſtes extraordinarie punire, vel alias in ſuo tribunali delinquẽtes, p. 3. q. 73. pag. 622. col. 1. E. & ſeq & com. 122. p. 3. pag. 623. col. 1

inquiſitores quam practicam ſeruare debeant in torquendis reis. p 3. pag. 48 col. 1. C & ſeq.

inquiſitores, quid agere debeant poſt confeſſionem factam in tormentis, p. 3. pag. 481. col. 2. C. D

inquiſitores cautelis vti poſſunt in torquendis reis, parte 3. pag. 481. col. 2. B

inquiſitores cauti & perſpicaces eſſe debent in dignoſcendis hareticorum fallacijs, p. 1. q. 12. pag. 76. col. 1. B

inquiſitores qualiter ſe gerere debeant cum reis negatiuis, et qua vti debeant diligẽtia ad indagandam veritatem, p. 3. pag. 521. col. 2. D & ſeq.

inquiſitores poſt impunitatem promiſſam, non debent gratiã facere, ſi poſt longum tempus à reis vi tormentorum veritatem extorqueant, com. 23. p. 3. pag. 436 col. 2

inquiſitor debet eſſe multum circumſpectus in formatione articulorum. p. 3. pag. 425. col. 2. A

inquiſitor ne cum reis loquatur niſi de negotijs ipſorum, cõ. 108 p. 3. pag. 588. col. 2

inquiſitoris quales partes in examinandis hęreticis, com. 21. par. 3. pag 429. col. 1

inquiſitor duas religioſas perſonas adhibere debet in examinibus faciendis, p. 3. q. 63. pag 602. col. 1. B. C

inquiſitor quid facere debeat abundante hareticorum multitudine, com. 80. p. 3. pag 560. col. 1

inquiſitor qua ratione ſe gerere debeat in recipiendo plurium reorum denunciationes, parte tertia. pag. 483. & ſeq. col. 1. E

inquiſitores qua ratione procedere debeant contra reos fugitiuos, & qua ratione contra abſentes, p. 3. com. 33. pag. 461. col. 2. C & ſeq.

inqui-

inquiſitores non facile pronuntient aliquem vehementer de hæreſi ſuſpectum, com. 81. p. 2. pag. 383. col. 2. E
inquiſitores animaduertere debent ne hęreticorum conuerſio ficta ſit, p. 3. pag 503. col. 2. A
inquiſitores circa perſonas per quas impediri poteſt vel differri inquiſitionis officium, quid agere debeant, par. 2. pag. 107. col. 1. B. C
inquiſitores quales ſe præſtare debeant erga prælatos ordinis, p. 3. q. 17. pag. 548. col. 2. E. et ſeq.
inquiſitores à terris propriæ iuriſdictionis abſentes eſſe non debent. & quare, p 3. pag. 460. col 1. D. E. & ſeq.
inquiſitores non concedunt facultatem legendi libros prohibitos, com. 3. p. 2. pag. 92. col. 1
inquiſitores negligentiam fugiant, quia negligentes ſuſpicione non carent, com. 61. p. 3. pag. 544. col. 2
inquiſitor negligens quis dicatur, com. 61. parte tertia. pag. 544. col. 2
inquiſitor ſępius conſulere debet accuſatori ne procedat per viam accuſationis, p. 3. pag 418. col. 1. A. & ſeq.
inquiſitor vbi ab eo appellatū fuerit, quid agere debeat p. 3. pag. 453. col. 2. & ſeq. D. E
inquiſitor abiuranti abiuratione peracta, quid aduertere debeat, p. 3. pag. 496. col. 2. E. & ſeq.
inquiſitores ſemper peritos aduocare debent, & cur id illis conceſſum. ſed errantes nō excuſantur illorum ſuffragiis, p. 3. q. 77. pag. 629. col. 2. D. E. et com. 126 p. 3. pag. 630. col. 1. & com. 127. pag. 630. col. 2
inquiſitor pœnas pecuniarias imponere poteſt, p. 3. q. 103. pag. 648 col. 2. B
inquiſitor non retenta facultate poteſt pœnitentiam aggrauare & mutare com 44. p. 3. pag. 509 col. 1
inquiſitor procedere poteſt contra non implentes iniunctas pœnitentias, p. 3. q. 97. pag. 643. col 1. B. & pleniſſime, com. 146 p. 3. eadem pag. col. 1. & 2.
inquiſitor contra excommunicatos per ipſum ſi contumaces fuerint, ad grauiora procedat. parte tertia. pag. 399. col. 1. C & ſeq.
inquiſitor poteſt exigere à redeunte non modo iuramentum de parendo mandatis Eccleſiæ, ſed etiam cautionem, ſub pœna pecuniaria ſi non paret, com. 7. par. 3. pag. 397. col. 2. E & ſeq.
inquiſitor quanta diligentia vti debeat ad conuertendos hęreticos impœnitentes, antequam eos tradant brachio ſęculari, p. 3. pag. 514. col. 2. A. & ſeq. com. 25. par. 2. et pag. 519. col. 1. D & ſeq.
inquiſitor qua ratione ſe gerere debeat cum hæreticis impęnitentibus, p. 3. pag. 512. col. 1. & pag. 519 col. 1. D
inquiſitor debet vti cautelis contra hæreticos cauilloſos, & aſtutos, & quæ illa ſint, parte tertia. pag. 433. et ſeq. col. 1. E & ſeq.
inquiſitor poſt præſtitos apoſtolos ſiue affirmatiuos, ſiue negatiuos, quid agere debeat, p. 3. pag. 456. col. 2. B. & ſeq.
inquiſitor à delatore, quærat qua via procedere velit, & eundem de modis procedendi informet, par. 3. pag. 413. col. 2. A & ſeq.
inquiſitores vſque ad ſententiam cum reis vti poſſunt miſericordia, p. 3. pag. 515. col. 1. A. B
inquiſitores & epiſcopi habent poteſtatem mitigandi ſententias latas, & ſibi reſeruandi talem poteſtatem, par. 3. pag. 506. col 2. D
Inquiſitores condonare poſſunt bona hęreticis redeuntibus, com. 9. p. 2. pag. 99. col. 1
inquiſitores in quibus rebus poſſint gratiam facere, com. 23. par. 3. pag. 437. col. 2
inquiſitores poſſunt ſuſpendere concionatores, et eis ſilentiū imponere, quoties eis expedire viſum fuerit, p. 3. pag. 408. col. 1. A. & com. 86. p. 3. pag. 565. col. 1
inquiſitor intercedere debet pro tradendo brachio ſęculari, & qualiter, p. 3. q. 102. pag. 648. col. 2. C. D & com. 20. par. 2. pag. 124 col. 1
inquiſitor poteſt habere proprium carcerem ad cuſtodiam reorum, & cur, p. 3. q. 58. pag. 585. col. 2. & 59. pag. 587. & com. 107. p. 3. pag. 586. col. 1
inquiſitor ſolus non damnat ad carcerem qui ſit ad torturā, & quando in duriorem carcerem reum trudere poſſit, cō. 107. p. 3. pag. 586. col. 2. D. E & ſeq.
inquiſitores carceres viſitent, & quoties, & qualiter, com. 108. p. 3. pag. 588. col. 2
inquiſitor participans cum excommunicato, quatenus non excommunicetur, com. 71. p. 3. pag. 553 col. 2
inquiſitores tempore neceſſitatis cum excommunicatis communicantes, non dicuntur cum eis communicare, par. 2. pag. 199. col. 2. B
inquiſitores nequeunt ab inferioribus excommunicari, com. 70. p. 3. pag. 552. col. 1
inquiſitores non poſſunt excommunicari à delegatis ſedis Apoſtolicę, p. 3. q. 21. pag. 552. & ſeq. col. 2. B
inquiſitor & eius notarij excommunicari nequeunt à delegatis ſedis Apoſtolicæ p. 2. pag. 132. col. 2. A. B
inquiſitores qua ratione procedere debeant contra excommunicatos ob alias quàm fidei cauſas manentes per annū in excommunicatione, par. 2. quæſt. 47. pag. 361. col. 1. A B & ſeq.
inquiſitores in quibus caſibus excommunicationē Papæ reſeruatam incurrunt, p. 3. q. 24. pag. 554. col. 1. A
inquiſitores quibus caſibus non poſſint ſe mutuo abſoluere, com. 73. p. 3. pag. 554. col. 1
Inquiſitores mutuo ſe abſoluunt, & ſecum in irregularitate diſpenſant, com. 72. p. 3. pag 553 col. 2
inquiſitor an ſuper irregularitate diſpenſare poſſit, & quando, p. 3. q. 126. pag 683. col. 2. B. C
inquiſitor abſoluit contumaces reſipiſcentes & iniungit eis aliquam ſalutarem pęnitentiam, p. 3 pag. 399. col. 2. B. C
inquiſitor abſoluet ab excommunicatione ſuſpectos violenter, et omnes hæreticos poſt abiurationem præſtitam. p. 3. pag. 497. col. 2. A pag. 505. col. 1. D
inquiſitor & eius ſocij ſe mutuo abſoluere ab excommunicatione, & irregularitate poſſunt, & quando, par. 2. pag. 132. col. 2. D. E. & p. 3. q. 32. pag. 553. col. 1. A & ſeq.
inquiſitor & epiſcopus cum reo ſuper pęnitentijs impoſitis diſpenſare poſſunt, p. 3. q. 96. pag. 683. col. 2. A
inquiſitor ſolus vel ſolus epiſcopus, an poſſit abſoluere, com. 37. p. 3. pag. 475. col. 1. & com. 97. p 3. pag. 578. col. 2
inquiſitor tantum ſibi vicarium inſtituere poteſt, & non eius prelati; & temporaria infirmitate durante poteſt vices ſuas ſubdelegare, & vicarium à ſe ſubſtitutum ipſe ſolus deponit, parte 3. quæſt. 13. & 14. pag 545. col. 2. D. com. 62. par. 3. pag. 546. col. 1. & com. 66. par. 3. pag. 549. col. 2
inquiſitores vicarios ſibi poſſunt inſtituere, & quibus reſcriptis id conceſſum ſit com. 62. p. 3. pag. 546. col. 1
inquiſitores ſibi commiſſarios idoneos in quolibet epiſcopatu inſtituant, & cuius ętatis, & qualitatis eſſe debeant, par. 3. pag. 403. col. 2. D. E
inquiſitores vicarios inſtituendo quęnam ſibi reſeruare conſueuerint, p. 3 q. 15. pag. 547. col. 1. A
inquiſitores poſſunt mutare pro arbitrio commiſſarios, p. 3. pag. 404. col. 2. B. C

inquiſi.

inquiſitores poteſtatem habent, transferendi in commiſſarios omnem ſuam & plenam iuriſdictionem, parte 3. pag. 403.col.2.D.E

inquiſitores poſſunt vnum, & etiam duos vel plures coniunctim inſtituere commiſſarios, p.3.pag.403.col.1.& 2.C & pag.405.col.2.C & ſeq.

inquiſitores quid poſſint ſuis vicarijs committere, com. 10. p.3. pag.404.col.2. & com.64.p.3. pag.547.col.1

inquiſitor ſi intulerit grauamen irreparabile, quid agere debeat, p.3. pag.454.col.1.B.C

inquiſitor an poſſit recuſari, & ex quibus cauſis, & quis ordo tenendus, et quid poſtea faciendum ſit, cum recuſatur, com.38.p.3. pag.452.col.2.& ſeq.& par.3.quæſt.12. pag.543.col.1.E & ſeq.

inquiſitor recuſatus à reo, duobus modis recuſationem repellere poteſt, par.3. pag.451.col.2.C.D

inquiſitores, quibus ex cauſis remoueantur.com.59.p.3.pag. 583.col.1.& com.61.p.3. pag.543.col.2

inquiſitores non niſi ex cauſa iuſta remouendi, com.59.p.3. pag. 541.col.2

inquiſitores remouendi priuilegia, com. 58. parte tertia. pag. 541.col.1

inquiſitores remouere quis poſſit, com. 58. parte tertia. pag. 541.col.1

inquiſitores remouendi facultas cur data certis perſonis.cõ. 58.par.3. pag.541.col.1

inquiſitor ſpecialis ſi rem ſegnius quàm decet tractauerit, alij inquiſitores teneatur id Pontifici indicare, com.95. par.3. pag.577.col.1

inquiſitores pecunias illicitis modis extorquentes vel ob delictum clericorum eccleſiarum bona confiſcantes, ſunt puniendi, p.2. pag.113.col.1.A.& ſeq.

inquiſitores & à Papa & à prælatis ſui ordinis, ab officio remoueri poſſunt, parte 3. quæſt. 9. & 10. pag.540. col 2.E & ſeq.

inquiſitores, epiſcopi, & eorum ſubſtituti delinquentes in officio qualiter puniendi, parte ſecunda. pag.112. col.2.A.B & ſeq.

inquiſitor plenariam indulgentiam conſequitur, et in vita et in morte, par.3.q.130. pag.686.col.1.A.& com.169. par.3. pag [illegible]

inquiſitores indulgentias, quibus conferunt, & quando, & quas, quæſt.127. & ſeq.pag.684. & ſeq.& com.177. & ſeq.p.3. pag.684.& ſeq.

inquiſitorum iuriſdictio ad quæ ſe extendat, com.53. par.3. pag. 537.col.1

inquiſitorum iuriſdictio an extendatur ad infideles contra fidem Chriſtianam delinquentes, par.2.q.46. pag.353. col.1.C.& ſeq. & pag.357.col.2.B

inquiſitorum poteſtas, nec morte Papæ, nec morte prælatorum ordinis à quibus inſtituti ſunt, expirat, par.3.quæſt. 7.& 8. pag.539.col. 2.E. & ſeq. & com. 56. parte 3. pag. 540.col.1

inquiſitorum officium ad negotia nondum cœpta, & de nouo exorta, cum Romanus Pontifex moritur, extẽditur, com. 56.par.3. pag. 540.col.1

inquiſitorum admonitio, facienda poſt abiurationem pænitẽtibus qualibus, p.3. pag.487.col.1.A.B. & pag.497. col.1.A pag.498.col.1.B

inquiſitorum poteſtas limitatur, com. 75. parte tertia. pag. 555.col.2

inquiſitorum priuilegia vigintiquatuor conceſſa ab Vrbano iiij.par.2. pag.129.col.1.A.& ſeq.

inquiſitorum officium eſt capere, inquirere, corrigere ac punire hæreticos, par.2.q.15. pag.287.col.2.D

inquiſitorum poteſtas in abſentes, com. 91. parte tertia. pag. 568.col.2

inquiſitorum cura circa teſtes, com.124.p.3. pag.628.col.1

inquiſitorum & epiſcoporum quanta iuriſdictio in prohibẽdis libris, com.52.p.2. pag.214.col.2

inquiſitorum iudicio ſubijciuntur blaſphemi hæreticales, p. 2.q.41. pag.333.col.1.C

inquiſitorum, epiſcopi & conſultorum ſuffragia etiam ſi cõformia fuerint non mandentur executioni inconſulto Senatu, com.99.p.3. pag.581.col.1

inquiſitorum partes erga filios hæreticorum pauperes relictos, com.9.p.2. pag.99.col.1

inquiſitorum vicarios & notarios amouere vel mutare non licet prælatis ordinis, parte 3. quæſt. 17. pag.548. col.2.A & pag.549.col.1.E

inquiſitorum monitionibus parendum, com. 26. parte 1. pag. 77.col.1

inquiſitoris conditiones, & qualitates, parte 3. quæſt. 1. pag.534.col.1.A & ſeq.

inquiſitoris electio cur ſit prælatis commiſſa, p.3.quæſt.17. pag. 548.col.2.B

inquiſitoris officium quale eſſe debeat, parte 3. pag.460. & ſeq.col.1.B & ſeq.

inquiſitoris officium morte concedentis non expirat etiam quo ad negotia prius non cœpta vel exorta, parte 2. pag. 106.col.2.E

Inquiſitori ingreſſo in prouinciam ſibi decretam quid primũ faciendum, com. 1.p.3. pag.391.col.2

inquiſitoribus duobus in eadem prouincia delegatis an vnus ſine alio procedere poſſit, parte tertia quæſt. 46. pag. 576.col.2.C

inquiſitoribus ab epiſcopo, vel à dominis temporalibus de ſumptibus prouidendum, par.3. quæſt.108. & com.157.p.3. pag.651. & ſeq.col.2.B.C.D

inquiſitoribus mandari non poteſt à prælatis ſui ordinis, vt ſuperſedeant ab executione officij, par.3. quæſt.11. pag.542.col.1.A & ſeq.

inquiſitores theologi facilius pareant peritorum ſuffragijs in ordine iudiciario, com.127.p.3. pag.630.col.2

inquiſitoris diligentia circa interrogandos teſtes, com.116. par.3. pag.610.col.2

inquiſitoris diligentia defenſionum defectum in crimine hæreſis ſupplere debet, p.3.q.71. pag.614.col.2.A

inquiſitoribus notanda circa reorum torturam, par.3. pag. 516.col.2.E & pag.481.col.1.C & ſeq.

inquiſitoribus cur interdictum ne de vſuris iudicent, par.2. pag. 203.col.1.B

inquiſitori legitimo monenti, qui non obtemperat, hæreticus pertinax eſt, com.26.p.1. pag.77.col.2.A

inquiſitore recuſato, arbitri nominandi ſunt, qui intra certũ tempus de recuſatione cognoſcant, parte 3. pag.452.& ſeq. col. 1. C. ita Eymericus, ſed non eſt verum, vt dixi in comment.

inquiſitus ſi dicat ſe habere inimicos, quid faciendum eſt, com.29.p.3. pag.451.col.1

irregulares an fiant conſultores, com.20.p.2. pag.131.

inſania, & inſanus vide in voce, Dementia.

inſons & immunis quis in ſententia abſolutoria non eſt pronunciandus, & quare, p.3. pag.474.col.2.D

inſtruens hæreticos citatos vt veritatem ſubticeant, et dicãt falſitatem, ſuſpectus vehementer reputatur, par.2. q.56. pag. 382.col.1.A

inſtrumenta quælibet ad inquiſitionem ſpectantia ſibi aſſignari

quari inquiſitor iubet,com.88.p.3. pag.565.col.2
inſtrumentum in vno falſum, in omnibus eſt falſum & reprobatum, cum falſitas eſt in ſubſtantialibus, parte 2. pag. 168.col.2.E
inſtructio inquiſitionis Hiſpaniæ de non publicandis teſtium nominibus,com.124.p.3. pag.628.col.1
intellectus cap.cum ex iniuncto. de hæreti. parte ſecunda. pag. 154.col.2.D
intellectus cap. etſi quæſtiones §. 1. de ſim. parte ſecunda. pag. 164.col.2.D
intellectus l.2.C.de hæret.parte 2. pag. 164.col.2.D
intellectus l.1. C.de fide inſtru.p.2. pag.164.col.1.E
intellectus cap qui alios.de hæret.par.2. pag.167.col.1.A
intellectus cap.in eos.de hæret.par.2. pag.168.col.2.D
intellectus cap. quoniam. de hæret. lib. 6. parte ſecunda. pag. 193.col.1.C
intellectus c.dixit apoſtolus.24.q.3.p.2. pag.193.col.2.D
intellectus cap.1.14 q.6.par.2. pag.354.col.2.A
intellectus l.2 C de hæret.p.2. pag.197.col.1.C
intellectus cap. vergentis.de hæret.p.2. pag.203.col.2.C
intellectus cap.quoties 24 p.2. pag.213.col.1.C
intellectus cap.in nonnullis. de Iudæis.parte 2. quæſt. 46. pag. 354.col.2.A.& ſeq.
intellectus cap.poſtulaſti de Iudæis par.2.q.46.pag.354. col.2.A & ſeq.
intellectus cap. in archiepiſcopatu. de raptor. par.2.q.46. pag. 355.col.1.D
intellectus Clementinæ vnica,de Iudæis & Sarracenis,p.2. q.46.pag.355.col.2.A & ſeq.
intellectus cap.vt inquiſitionis. §. prohibemus. de hæret.p. 2.q.54. pag.375.col.2.C
intellectus cap.damnamus. de ſum. trinit. com.1. parte 1. pag. 5.col.1
intellectus cap. fraternitatis. d e hæret. com. 3. parte 2. pag. 99.col.1
intellectus cap. cum Chriſtus. de hæret. com. 6. parte 2. pag. 96.col.1
intellectus l.nullus.C.de ſum.trin. & fide catho.de proceſſione Spiritus ſancti.com.5.p.1. pag.31.col.1
intellectus l.nemo.C.de ſum. trinit. & fide catho. com. 6. par.1. pag.32.col.1.& 2
intellectus cap.ſi aduerſus.de hæret.com.10.parte ſecunda. pag. 99.col.2
intellectus cap.aliud.11.q.1.com.146.p.3. pag.644.col.1
intellectus concilij Nicæni ſtatuentis,reuertentes ab hæreticis eſſe rebaptizandos,com.42.p.2. pag.301.col.1
intellectus c.epiſcopi.26.q.5.com.68.p.2. pag.345.col.1
intellectus clement.1. §.ſane.de hæret. com. 107. parte 3. pag. 586.col.2
intellectus cap.Dubius,& qui de eo diſſeruerint,com.1.p.2. pag. 80.col.1
intellectus cap.dubius.de hæret.cō.117.p.3. pag.611.col.2
intellectus verus cap.Fraternitatis de hæret.com.3.par.2. pag. 90.col.2
intellectus cap.qui alios.de hæret.com.2.p.2. pag.88.col.1
intellectus l.2.C.de hæreticis.com.1.p.2. pag.86.col.2
intercedere pro hæreticis qualiter prohibitum,com.20.par. ſecunda. pag.124.col.1.& 2
interceſſio pro eo qui relinquitur brachio ſeculari qualiter facienda,p.3.q.102. pag.648.col.1.C.D
interdictum eccleſiaſticum imponendum eſt per ciuitates & loca quibus præſunt magiſtratus inobedientes mandatis inquiſitoris, & nolentes reſipiſcere, parte 3. pag.400.col.1.A & ſeq.
interpretari poſſunt iudices fidei ſtatuta in hæreticos edita, & cur,com.134.p.3. pag.634.col.1.& 2
interrogationes retorſione vtuntur hæretici ad ſuos errores tegendos,p.3. pag.430.col.1.D
interrogationes faciendæ pro qualitate & conditione perſonarum, locorum, & iudiciorum, parte tertia. pag. 428.col.2.E
interrogatoria reis accuſatis danda,parte 3. pag.422. col.1.& 2. & ſeq.
interrogatoria in examinatione teſtium facienda, parte 3. pag. 424.col.1.& 2.E
interrogati de fide & fraudulenter reſpondentes non bene videntur de ea ſentire,com.22.p.3. pag.431.col.2
inuocare dæmones, antiqua ſuperſtitio, com.68. parte 2. pag. 343.col.2
inuocantes dæmones quibus verbis vtantur, diligenter eſt inſpiciendum,com.68.p.2. pag.445.col.1
inuocandi dæmones modi tres,par.2.q.43. pag.338.& ſeq. col.2.A.& ſeq & pag.338.col.1.E & ſeq. & qualiter ſinguli intelligendi in commentarijs late explicatum.
inuocatores dæmonum in triplici ſunt differentia,p.2.q.43. pag. 338.col.1.C.D
inuocatio dæmonum coniunctam habet apoſtaſiam à fide.& hæreſim ſapit,p.2.q.43. pag.339.col.2.C & ſeq.
inuocantes dæmones cum cultu latriæ, vt hæretici haberi ac puniri debent,p.2.q.43. pag.338.col.2.E
inuocandi verbum non ſemper includit actum latriæ,cō.68. parte 2. pag.346.col.2
inuocatio dæmonum,an quandoque fieri poſſit abſque eorum cultu,com.68.p.2. pag.346.col.1.E
inuocatores dæmonum hæreticantes, quibus ſignis dignoſcãtur,p.3. pag.443.col.1.B.et ſeq.
inuocatio dæmonum ad pudicitiam mulieris tentandam, an ſapiat hæreſim,p.2.q.43. pag.340.col.2.C & ſeq.
inuocare dæmones ad ſciendum futura, quando ſapiat hæreſim manifeſtam,com.68.p.2. pag.344.col.2
inuocantes dæmones ob amorem,quando fiant de hæreſi ſuſpecti,com.68.p.2. pag.345.col.1
inuocantium dæmones qualis pœna, com.68. par.ſecunda. pag. 334.col.1
inuocatores dæmonum qui reſueuerint, com. 68. parte 2. pag. 343.col.2
inzabbatati hæretici qui dicantur,& vnde dicti, com.25.p. 2.pag.239.col.1.& com.39 p.2. pag.280.col.2
inzabbatati hæretici et Valdenſes ijdem ſunt,p.2.quæſt.14. pag. 278.col.2.A
inzabbatatorum vnde orta fuerit denominatio,par.2.q.14. pag. 278.col.2.E
Ioachimi Abbatis error damnatus non præiudicat eius monaſterio p.1. pag.4.col.2.E
Ioachimi Abbatis proteſtatio.p.1. pag.4.col.2.E & com.1.p.1. pag.5.col.2
Ioachimi Abbatis libellus poſt mortem eius damnatus, cō. 51.p.2. pag.313.col.1
Ioachim Abbas catholicus declaratur per Honoriũ iij. res ſcitu digna,com.1.p.1. pag.6.col.1
Ioannis xxij.extrauagantes,de proprio & communi, & Begardorum ſectam & errorum condemnationem continentes,p.2.q.15. pag.286.col.2.D et ſeq.
Ioannis xxij.extrauagans, incipiens, Glorioſam eccleſiam, p.2.q.16. pag.291.col.1.D
Ioannis xxij.extrauagans incipiens,Sancta Romana,par.2. quæſt.16. pag.292.col.1.C
Ioannes xxij.à nota inconſtantiæ excuſatur,par.2.quæſt.17. pag.

pag. 197.col.1.B.C
Ioannis xxij.extrauagans contra magos magicaſque ſuperſtitiones,p.2.q.43. pag.341.col.2.A.& ſeq.
Ioannis de Poliaco errores,& eorundem condemnatio,p.2. pag.126.col.1.et ſeq.et q.8. pag.250.col.2.A.& ſeq.
Ioannis de Parma errores ac hæreſes, & quando vixerit, & quis fuerit,par.2.quæſt.9. pag.254.col.2.A & ſeq. & com.34.p.2. pag.261.col.2
Ioannes Vuicleff hęreticus,com.92.p.3. pag.574.col.2
Ioannes Vuicleff error de auctoritate epiſtolarum Decretalium,com.19.p.1. pag.57.col.1
Ioannes de Lugio Catharorum dux in Italia,com.38.par.2. pag. 276.col.1
Ioannes de Longerio ordinis Prædicatorum inquiſitor, p.2. q.11. pag.265.col.1.C.& q.28. pag.316.col.1.C
Iocoſe proferens hęreticalia puniendus,& quæ pœna,et per quos iudices,com.17.par.3.pag.419.col.1.D.E.& ſeq.
Iouinianiſtę hæretici,p.2.q.6. pag.245.col.2.E
irregulares fiunt inquiſitores, ſi rei traditi male ſanis locis ob id moriantur.com.107.p.3. pag.587.col.1
irregulares ne fiant,qui comitantur reum, vltimo ſupplicio afficiendum, quæ cauere debent, com. 46. parte tertia. pag.516.col.1. & ſeq.
irregularitatem inquiſitorum & ſociorum ſecum mutuo inquiſitores & ſocij amouent.& ſuper ea diſpenſant, p.3. q.23.pag.553.col.2.A.et cō.72.pag.553.col.2.& com. 175.p.3. pag.683.col.2
Iudæi vnde dicti,& quos libros ſacros recipiant,p.1.q.22. pag.407.col.2.D.E.com.47.p.2. pag.308.col.1
Iudęorum errores,& qui eos confutarint, p.2. q.22. pag. 307.c.2.E.& ſeq.com.47.p.2. pag.308.col.1.& 2
Iudæorū ritus cur tolerantur ab Eccleſia et nō Sarracenorū et infideliū, p.2.q.46.p.356.c.1.C cō.71.p.2.p.359.c.1
Iudæorum & Arabum gens inſignitor ſuperſtitioſa,com.53. pag. 316.col.2
Iudęi vno modo circumcidunt omnes,com.69. par. ſecunda. pag. 351.col.1.E
Iudęorum quę ſit de Chriſto ſententia,parte ſecunda.q.22. pag. 308.col.1.A
Iudęi credunt ſe conſequi iuſtitiam ex lege ueteri,p.2.q.22. pag. 308 col.1.A
Iudęi in quibus à Chriſtianis defendendi, par. 2. quæſt.46. pag.352.col.2.E & ſeq.
Iudęi communia multa cum Chriſtianis habent,par.2.q.46. pag. 353.col.1.A
Iudęi & Gentiles impropriè dicuntur hęretici, parte 2. pag. 167.col.1.E
Iudęorum punitio an & quando, & quibus caſibus ſpectet ad iudices eccleſiaſticos & inquiſitores,par.2.quęſt.46. pag.353.col.1.B. com.13. pag.108.col.2.& com.71. pag. 358.col.1.& 2
Iudęi & infideles ratione delicti efficiuntur de foro eccleſię, par.2.quęſt.46. pag.353.col.2.E.com. 69.par.2. pag. 359.col.1
Iudęi cum ſunt puniendi ob delicta in fidem commiſſa per Epiſcopum & Inquiſitorem ſimul puniantur, com.69. par.2. pag.350.col.1
Iudæi inuocantes dęmones ad abiurandum cogi poſſunt p.2. q.46. pag.352.col.2.D
iudæus quomodo abiurabit,com.71.p.2. pag.359.col.2
iudæi an & quando admittantur ad teſtificandum contra Chriſtianos,com.13.par.2. pag.108.col.2
iudæi teſtimonium cōtra aliū Iudæū admittitur in illis caſibus, quibus Iudæus ſubditur inquiſitoris iuriſdictioni, com.13.p.2. pag.109.col.1
iudęi cum teſtificantur, quot ex reis requirantur ad plenam probationem faciendam, com. 13. parte ſecunda. pag. 109.col.1
iudęi qualiter iurabunt de dicenda veritate,cum veniunt ad teſtificandum,com.13.p.2. pag.109.col.1
iudæi prębentes auxilium, conſilium vel fauorem Chriſtianis tranſeuntibus ad Iudaiſmum, vt hęreticorum fautores ab Inquiſitoribus ſunt puniendi,& quibus pœnis,par.2.q.44. pag.348.col.2.B.C.com.69. parte 2. pag. 350.col.1.& 2
iudęis nō eſt permittendum vt libros damnatos legant com. 3.par.2. pag.94.col.1
iudicum duo ſunt genera in cauſa fidei, ordinarij et delegati, com.50.p.3. pag.535.col.1
iudices imperitos remouendos,com.61.p.3. pag.544.col.2
iudicis negligentis ius reddere pœna,p.2. pag.142 col.1.C
iudex delegatus moderatas expenſas poſcere poteſt, par.3. q.104. pag.650.col.1.C
iudicis eccleſiaſtici eſt cognoſcere de crimine hęreſis,& ſæcularis exequi, parte ſecunda, quæſt. 46. pag.355. col.1.B & ſeq.
iudex procedens ſimpliciter & de plano quid poſſit, com. 103.p.3. pag.582.col.2
iudex an poſſit promittere impunitatem ad veritatem habendam,com.23.p.3. pag.436.col.2
iudicis ſæcularis pręſentia an ſit neceſſaria vt ſententia contra hæreticos feratur,& quatenus exigatur,com.48.p.3. pag.527.col.2. & ſeq.
iudex quomodo interrogabit reum ne ſuggerere videatur, com.18.p.3. pag.422.col.2
iudex debet amouere impedimenta,quę protrahant negotiū, com.27.p.3. pag.445.col.2
iudex pœnam arbitrariam, ſi crimen ſit ingens, vſque ad mortem poteſt extendere, com. 69. parte ſecunda. pag. 350.col.1.A
iudex laicus abſque reuiſione proceſſus facti per inquiſitorem,debet ſibi relictum punire, com. 85. parte tertia. pag. 563.col.1
iudices laici differentes ſententias latas in hęreticos executioni mandare, vt fautores hæreticorum puniendi ſunt, com.85.p.3. pag.563.col.2
iudex eccleſiaſticus quos blaſphemos punire debeat, & quos iudex ſęcularis,parte ſecunda,quęſt.46. pag.354. col.2.C & ſeq.
iuriſdictio inquiſitorum durat etiam poſt latam ſententiam, cum poſſint pœnitentias grauare & minuere, com.44. pag. 509.col.1
iuriſdictio quando amittatur à iudice deferente appellationi,com.31.p.3. pag.459.col.1
iuriſdictio inquiſitorum durat contra pęnitentes, pęnitentias ſibi iniunctas violantes, com. 146. parte tertia. pag. 643.col.2
iurare non licere,error Pſeudoapoſtolorum & Valdenſium: & iurare renuens, dicens non licere, pro hęretico habetur, p.2.pag.143.col.1.A.& 164.col.2.B.& 180.col. 1.E.com.37.p.2. pag.273.col.1
iurare renuentes in cauſa fidei inquiſitores puniūt,p.3.q.41. pag. 567.col.2.E
iurare debet denuncians,ſe non reuelaturum geſta per ipsū, & inquiſitorem,p.3. pag.416.col.1.C
iuramentum de veritate dicenda, procedendo ſummariè, & de plano non omittendum, parte tertia,quęſt.55. pag. 583.col.1.E

iuramen-

iuramentum hanc tacitam habet conditionem, ſi communicare liceat, parte 2. pag.166.col.2.A
iuramenti de fide catholica tuenda forma, & cur hodie non præſtetur, par.2. pag.159.col.1.D
iuramentum de ſtando mandatis eccleſię quando exigendum, com.7.p.3. pag.397.col.2
iuramentum de pęnitentia implenda à ſuſpecto violenter exigendum, p.3. pag.534.col.1.B
iuramentum de parendo mandatis eccleſiæ præſtandũ ab eo qui abſoluitur, com.7.p.3. pag.597.col.2
iuramentum præſtari debet ab officialibus locorum de parẽdo inquiſitori, & de defendenda eccleſia contra hęreticos, parte tertia. pag.391.col.2.A.B & quęſt.32. pag. 560.col.2.E
iuramentum pręſtandum eſt à magiſtratibus genuflexis, par.3. pag.393.col.2.B
iuramentum magiſtratuũ, quid contineat, cum iuſſu inquiſitorum iurant com.3.p.3. pag.392.col.2
iuramentum fidelitatis pręſtare debent notarij cuſtodes carcerum, miniſtri & officiales inquiſitionis, et qualiter præſtandum, par.2. pag.112.col.1.E. parte 3.q.60. pag. 591.col 1.B & ſeq.
iuramentum in contrarium emiſſum non excuſat quem à ferendo teſtimonio in crimine hæreſis, parte ſecunda. pag. 205.col.2.D
iuramentum à Iudęis exactum de dicenda veritate in qua forma fiat, com.13. par.2. pag.108.col.2
ius commune, ſi negotio fidei aduerſatur, vim non habet, com.83.p.3. pag.561.col.2
iuuenes in tribunali Inquiſitionis mitius etiam puniendi, com 13.p.1. pag.40.col.2

L

Laicis quales actus ſpirituales interdicantur, & quales permittantur, p.2. pag.181.col.2.A.B
Laici diſputantes de fide excommunicantur, & ab inquiſitoribus puniuntur, par.3 q.38. pag.565.col.1.C
Laicis qualiter ſit interdictum diſputare de fide, com.25.p.1. pag. 71.col.2
Laici & fœminę nullo modo prędicent, com.11. parte 2. pag. 100.col.2
Laici non prædicent, nec conuenticula occulta faciant, nec ſacerdotes reprehendant ſub excommunicationis pœna, p.2.pag.100.col.1.A.B & ſeq. & pag.102.col.2.A & pag.104.col.1.E & pag.136.col.1.C
Laicis & rudioribus quęnam ſcire & credere ſufficiat, p.1. q.4 pag 61.col.1.B. & p.2. pag.147.col.2.B
Laici benefacient ſi ſtudia et notitiam articulorum fidei explicitam profiteantur p.1. pag.22.col.2.A
Laicos non teneri ad credendum explicite aliquem fidei articulum hæreſis, com.35.p.2. pag.264.col.2
lapſi per lubricum linguæ pœna puniendi, com.17. parte 3. pag.420.col.1.E & ſeq.
lamias corporaliter deferri communis eſt ſententia et vera, com.68 p.2. pag.345.col.2
latriæ & duliæ adoratio quid, com.55. parte ſecunda. pag. 364.col.2
legitima etiam denegatur filijs hæreticorum etiam catholicis, com.9.p 2. pag.99.col.1
leges tranſgredi licet ob facinoris atrocitatem, com.64.p.2. pag. 329.col.1
leges promulgandi ritus vetuſtus contra hæreticos initio Pontificatus, com.22.p.2. pag.131.col.2
legibus ciuilibus per Eccleſiam approbatis vtendum in crimine hæreſis, p.2. pag.158.col.1.E
leges ſæculares in hæreticos latas Romani Pont. confirmarunt, com.135.p.3. pag.636.col.2
leges Federici, & aliæ quæcunque ſtatuta contra hęreticos obſeruari debere, com.3.p.3. pag.393.col.2
leges ciuiles de puniendis hęreticis quatenus locum habeãt, com.88. parte 3. pag.566. col.1. & com.95. parte 3. pag. 577.col.1
leges deferentes bona cognatis hæreticorum correcta par.2. pag. 156.col.2.D
leges in hæreticos latę, licet de quibuſdam loquantur, in omnibus locum habent, parte ſecunda. pag.147. col.2.D & pag.169.col.1.B
leges & ſtatuta impedientia negotium fidei ipſo iure nulla, com.83.p.3. pag 561.col.2
leges prohibentes iterari baptiſmum qualiter intelligantur, com.12.p.1. pag.39 col.2
leges Pontificię quid diſponant de bonis hæreticorum confiſcatis, com.138.p.3. pag.657.col.2
leuis ſuſpicio quæ ſit, & cur ſic appellata, par.ſecũda.q.55. pag. 376.col.2.A.B
leuis ſuſpicionis exempla, parte 2.quæſt.55. pag.376. col.2.E & ſeq.
leues præſumptiones non ſufficiunt ad damnandum aliquẽ, com.12.p.2. pag.116.col.2
leuibus ſuſpicionibus non facile credendum in hoc delicto, com.12.parte 2. pag.103.col.1
leuiter ſuſpecti qui dicantur, par ſecunda, quęſt.55. pag. 376. col.2.D.E
leuiter ſuſpecto iniungi poteſt purgatio canonica, vel abiuratio de leui, p.2.q 55. pag.377.col.2.B
leuiter ſuſpectus non abiurat generaliter omnem hæreſim, parte 3. pag.50 .col.2.D
lex vel canon in dubio intelliguntur iuxta titulum ſub quo ponuntur, com.1.p.2. pag.81.col.1
lex ſeu conſtitutio debet eſſe ſimplex, parte prima. pag. 19.col.1.A
L.nullus.C. de ſum. trinit. & fide catho. de proceſſione Spiritus ſancti declarata, com.5.parte prima. pag.31. col.2. & 32.col.1
L.nullus.C.de ſum.trinit. & fide catho. quando lata. com.5. p.1. pag.31.col.1
L.nemo.C.de ſum.trinit. quando & cur condita, com.6.p.1. pag.32.col.2. & 33.col.1
liberum hominis arbitrium, p. pag.52.col.1.A
librorum de religione tractantium tria genera, com.48.p.2. pag. 309.col.2
libri ſanctorum patrum quos recipit catholica eccleſia, p.1. pag. 55.col.1. & 2
librorum canonicorum ingens auctoritas, & certa ac indubitata certitudo, com.57.par.2. pag.310.col.2
librorum prohibitorum index, com.48. parte ſecunda. pag. 310.col.2
libri canonici, agiographi, & apocryphi qui dicantur, com. 48.p.2. pag 309. & 310.
libri hæretici ſeu apocryphi de quibus in Decreto, p.2.q.24. pag. 109.col.1.A
libri damnati in Decretalibus, parte ſecunda, quæſt.24. pag.311.col.1.A & ſeq.
libri damnati in Extrauagantibus, parte ſecunda, quęſt.25. pag.311.col.1.A & ſeq.
libri damnati à diuerſis Romanis Pontificibus, par.2.q.26. pag.311.col.1.E & ſeq.
libri damnati mandato ſpeciali D. Papæ, parte 2.quęſt.27. pag.314.col.1.E & ſeq.

libri

libri damnati ab Inquiſitoribus Aragoniæ, par.2.quęſt.28. pag.316.col.1.A.B & ſeq.
libri damnati cenſentur, eorum auctore damnato, com.3 p.2. pag. 91.col.1
libri mali quatenus legendi, com. 14. parte ſecunda. pag. 91.col.1
librorum profanorum lectio olim interdicta, com.19.par.1. pag. 56.col.1
libros damnatos non eſſe legendos. Et qui de hoc ſcripſerint, com.3.p.2. pag.90.col.2
libros damnatos legere poſſunt inquiſitores, & eorum commiſſarij, ſed non Epiſcopi, com.3.p.2. pag.91.col.2
libros prohibitos legendi facultatem non concedunt inquiſitores, com.3.p.2. pag.92.col.1
libri auctoris nondum damnati, praua dogmata continentes, à quibus legendi & purgandi, com. 3. parte ſecunda. pag. 92.col.1
libri hæreticorum etiam vtilia continentes interdicendi, cō. 3.p.2. pag 91.col.1
libri ſine nomine auctoris nullatenus imprimendi, nec permittendi, & cur, com.19.p.1. pag.57.col.1
libri de nouo aduecti prinſquā vendantur videndi per viros doctos, com.3. parte 2. pag 92.col.1.E & ſeq.
libros prohibere quatenus, & in quibus caſibus poſſint inquiſitores & epiſcopi. com.52. parte ſecunda. pag.314. col.2. & pag.315.col.1
libri habentes dubias propoſitiones aut duplicem ſenſum continentes, catholicum & hæreticum, examinandi, com. 52.p.2. pag.315.col.2
libri aſtrologię, chyromantię, & aliarum diuinationum, & poeſię non facile admittendi, com. 52. parte ſecunda. pag. 315.col.1
libri omnes diuinationum, ſortium, inuocationum dęmonum, & magicarum ſuperſtitionum reuelandi, condemnandi, ac comburendi ſunt, p.2. quæſt. 28. pag.317.col.1. D & quęſt.29.pag.317.col.1.B.& q.43.pag.342.col.1.B com.54.parte 2. pag.318.col.1.A
libri hæreticorum comburuntur, com.19.p.1. pag.57.col.2
libri prohibiti inquiſitoribus deferendi, non propria auctoritate corrumpendi, com.3.p.2. pag.91.col.2
librum prohibitum deferens inquiſitori, interrogetur vnde illum habuerit, com.3.p.2. pag.[illegible].col.1.E. & ſeq.
librorum impreſſores et venditores quid obſeruare debeant ex decreto Synodi Salyſburgenſis, com.17.par.ſecunda. pag. 119.col.1
librorum hęreticorum impreſſores qualiter plectendi, com. 17.p.2. pag.119.col.1
libros hęreticorum tranſcribentes qualiter puniantur, com. 17.par.2. pag.119.col.1
libros catholicorum falſantes qualiter plectantur, com.17. par.2. pag.119.col.2
libros prohibitos deferens de vna prouincia in aliam qualiter puniatur, com.17.p.2. pag.119.col.2.A
libros damnatos retinens, an hęreticus vel de hęreſi ſuſpectus cenſeatur, p.2. pag.194.col.2.B.& 208.col.1.C com.3.p.2. pag.92.col.2
libros vetitos retinēs, quandoque dici poteſt hęreticorū fautor, com.3.p.2. pag.93.col.2
libros damnatos retinens, quos non compoſuit, ſuſpectus ſit de hęreſi, com.3.p.2.pag. 93.col.1. & qualis ſuſpicio contrahatur. ibidem.
libros prohibitos retinens, non excuſatur ſi dicat ſe eos habere animo refutandi, com.3.par.2. pag.93.col.2
libros damnatos retinens, qua pœna plectatur, com.3.p.2. pag. 93.col.2
libros damnatos qui retinent abſque facultate, non poſſunt abſolui per confeſſores, com.3.p.2. pag.92.col.1
libri hęreticorum reperti apud aliquem, an faciant indicium ad torturam, ex qualitate perſonarum penſandum, com. 110.p.3. pag.599.col.2
libros hæreticos componens hæreticus cenſetur, & an quandoque valeat excuſari, com.3. parte ſecunda. pag.96. col.1. & pag.92.col.2
libelli accuſatorij forma quem fiſcalis porrigit inquiſitori, com.14.p.3. pag.415.col.1
libellus accuſatorius quid debeat continere, com.14.par.3. pag. 415.col.2
lite non conteſtata in cauſa hæreſis, teſtes recipi poſſunt, cō. 19.p.2. pag.123.col.2.& vide, Teſtes.
litteratorum nomine qui intelligantur, parte ſecunda. pag. 193.col.1.B
Litterę apoſtolicæ Honorij iiij. quibus ſecta pſeudoapoſtolorum condemnatur, parte ſecunda, quęſt.12. pag.270. col.1.E & ſeq.
littera ſaluaguardiæ quę dicantur ab Eymerico, com.1.p.3. pag. 391.col.2
locus de Spiritu ſancto declaratus, com.5.p.1. pag.32.col.1
locus à maiori an locum in iure habeat, par.3.quęſt.17.pag. 549.col.1.A.& com.66.p.3. pag.549.col.2
locus animaduerſus in concilio Tarraconenſi, com.25.par.2 pag.224.col. 2. & 225.col.1
locus reſtitutus in Directorio, p.2.q.37.de hęreticis in iure ciuili nominatis, com.62.p.2. pag.326.& 327
loca aliquot reſtituta in c.quidam autem. 24. q.3. com.31. par.2. pag.247.col.1.et 2
locus vbi hęretici ſepulti fuere, ſepultura priuatur, parte 2. pag. 104.col.1.C
locis interdum pœna infligitur, p.1. pag.169.col.2.D
lubricum linguæ aut iocus non inducunt hęreſim, p.2. pag. 135.col.2.E.& plene, com.17.p.3. pag.420.& ſeq.
Luciferiani hæretici, p.2.q.6. pag.245.col.1.D
Lulliſtarum errores, p.2.q.9. pag.260.col.2.D
Lupus pro hæretico & malo prælato ſæpe ſumitur, parte 2. pag. 205 col.1.A
Lutheri impij imago, com.4.p.2. pag.95 col.2
Lutheri error circa epiſtolas decretales Pontificum, com. 19.p.1. pag.57.col.1

M

MAcedonius hæreticus vbi, et quando damnatus, com. 19.p.1, pag.56.col.1
Macedoniani hæretici, p.2.q.6. pag.245.col.1.A
mandans alicui vt malefaciat, an teneatur ſi aliàs id malum erat ille facturus, p.1. pag.19.col.2.E.& ſeq.
mandata quę dicantur eſſe iuſta, com.7.p.3. pag.398.col.2
mandata qualiter ſint iniungenda, com.7. parte tertia. pag. 398.col.2
mandatum de capiendo quando præſtandum ab inquiſitoribus, & qualiter, p.3. pag.274.col.2.B.C.com.108.p.3. pag. 588.col.1
mādatis apoſtolicis uel inquiſitoris in negotio fidei nō obediētes excommunicandi, & ab officijs ſuis ſpoliandi, par.3. pag.393.col.2.B & pag.395.col.2.C.D.& ſeq.
magia duplex, naturalis & mathematica, com.32. parte 3. pag. 443.col.1.E
magia veneſica & vetita vnde orta, com. 26. parte tertia. pag. 443.col.2
magorum qualia ſcelera, com.26.p.2. pag.444.col.1
magicam artem ſectantes vt hęretici ſunt habendi. p.2.q.43. pag.

pag. 341.col.1.A
magi hæreticantes quibus ſignis dignoſcantur, parte tertia.
pag. 443 col.1.D.E
magi ſeu dęmonum innocatores, ſi poſt abiurationem iterum innocent, an ſint relapſi, com. 26. parte tertia.
pag. 414 col 1
magiſtratus ſæculares adhortandi primum, ac deinde compellendi ſunt ab inquiſitoribus ad auxilium, & iuramentum præſtandum. parte 3. pag. 392. col. 2. & 393 col. 1. A com. 5. pag. 395. col. 2. & com. 81. pag. 561. col. 1. & com 106. p. 3. pag. 535. col. 1
magiſtratus iramentum pręſtare debent de obſeruandis omnibus legibus & ſtatutis pro negotio fidei, & contra hæreticam prauitatem editis, p. 3. pag. 393. col. 2. B
magiſtratuũ pœna leges contra hæreticos editas non ſeruantium, p. 2. pag. 107. col. 2. E
magiſtratus conſentientes iurare, genuflexi iurabunt, par. 3.
pag. 393. col. 2 B. C
magiſtratus in cauſa hęreſis ad quæ obligentur, com. 78. p. 2.
pag. 373. col. 1
magiſtratus ſęculares iuſſu inquiſitorum capere, et cuſtodire tenentur hęreticos. com. 1. p. 3. pag. 391. col. 2
magiſtratus ſęculares debẽt ducere hæreticos quò voluerint inquiſitores, com. 1. p. 3. pag. 392. col. 1
magiſtratus qui inquiſitoribus non obediant, quibus pœnis, & qualiter puniendi ſint, com. 6. p. 2. pag. 396 col. 2
magiſtratus excommunicati ob non pręſtitum iuramentum, & inobedientiam, diebus feſtiuis in eccleſijs tales ſunt publicandi, p. 3. pag. 306. col. 1 E & ſeq.
magiſtratus diu perſeuerantes in inobedientia & cenſuris eccleſiaſticis, declarantur infames, hæreticorum fautores, de hęreſi ſuſpecti, ac priuantur omnibus offi ijs & beneficijs habitis & habendis, par. 3. pag. 410. & ſeq. col. 1. C. D & ſeq.
magiſtratus ab inobedientia pro qua fuerant excommunicati, reſipiſcentes, publice ſunt abſoluendi, parte tertia.
pag. 497. col 2. A
magiſtratus circa fidem delinquentes, cum puniuntur, quid obſeruandum. com. 78. p. 2. pag. 573. col. 1
Magiſtratus hęreticis fauentes quibus pœnis plectantur, com. 78. p. 2. pag. 372. col. 2
magiſtri errorum, vide in voce Hęreſiarchæ.
magna & vehemens ſuſpicio, quę dicatur, & cur ſic appellata p. 2. q. 55. pag. 376. col. 2. B. C
Mahometis origo. genus, et perfidia, com. 46. parte ſecunda, pag. 306. col. 2. & 307. col. 1
Mahometis errores qui confutarint, com. 46 parte ſecunda, pag. 307. col. 2
Mahometes à ſuis propheta habitus, par. ſecunda. quęſt. 21.
pag. 306. col. 2. A
maiores. minores & mediocres, quæ ſcire teneantur, & qui plus ſcire, p. 2. q. 12. pag 74 col. 1. et 2
mala quę cateruatim ex hæreſibus oriuntur, com. 26. par. 2.
pag. 232. col. 2
maleficia quæ tuentur à tortura, & qualiter diſſoluantur, com. 39. p. 3. pag 483. col. 1
Manes Perſa princeps Manichæorum antiquorum, par. 2. quęſt. 6. pag. 244. col. 2. A
Manes ſeu Manens Dux Manichęorum nouorum in partibus Mediolanenſibus. p. 2. q. 13. pag. 273. col. 2. D
Manfredus ordinis Prædicatorum inquiſitor hęreticæ prauitatis in Italia. p 2. p. 29. pag. 317. col. 1. E
Manichæi hæretici, p. 1. q. 6. pag. 244. col. 2. A
Manichæus quis, & qualiter prius appellaretur, com. 38. par. 2. pag. 275. col. 1
Manichęi antiqui dicti à quodam Perſa vocato Manes p. 2. quęſt 6. pag. 244. col. 2. A
Manichæorum varij errores, p. 1. à pag. 12. vſque ad 15. col. 2. E. & com. 38 p. 2. pag 277. col. 2
Manichęorum figmenta de ſacramentis, p. 2. q. 13. pag. 274. col. 1. B. & ſeq. & plenius, com. 38. p. 2. pag. 276
Manichæi carnibus non veſcuntur, & quare, com. 38. par. 2.
pag. 277. col. 2
Manichæi Recentiores appellationem ſumpſere à quodam, vocato, Manete ſeu Manente, parte ſecunda. quęſt. 13.
pag. 273. col. 2. D
Manichæi Noui quo tempore & quibus in locis emerſerint, p. 2. q. 13. pag. 273. col. 2. B. C
Manichæorum nouorum duces in Italia Belazmanſa, & Ioannes de Lugio. com. 38 p. 2. pag. 276. col. 1
Manichęorum recentiorum errores, parte ſecunda quęſt. 13.
pag. 273. col. 2. D
Manichæorum nouorum ſacramenta quatuor vana, res ſcitu digna, com. 38. p. 2. pag. 276. col. 2
Manichęis nouis in Italia exortis, quæ tribuit Eymericus, qualiter ſint accipienda, com. 38. p. 2. pag. 274. col. 2
Manichæi tàm veteres, quàm recentiores quando damnati, com. 38 p. 2. pag. 278. col 1
Manichæi hęretici quibus indicijs dignoſcantur, par. tertia,
pag. 440. col. 2. D
manifeſte quid ſignificet, p. 2. pag. 102. col. 2. D
manifeſti hæretici qui dicantur, parte ſecunda quęſt. 33.
pag. 321. col. 2. A. B. C
manifeſti hæretici per viros literatos conuincendi. parte 3.
pag. 429. col. 1. B. C
manifeſte an ſapiant hæreſim ſortilegia, qualiter cognoſcatur, com. 67. p. 2. pag. 337. col. 1
manus impoſitio ſiue conſolamentum Catharorum, qualiter celebrarent, com 38. p. 2. pag. 276. col. 2
Manuleuta qualis vox. com. 139. p. 3. pag. 638. col. 2
Marcioniſtę hęretici. p. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. C
Marcelliani hęretici, qui, com. 62 p. 2. pag. 327. col. 2
mares & fæminę carcerandi ſimul non ſunt, ſallis in marito & vxore, com. 108. p. 3. pag. 588. col. 2
Marſilius de Menandrino quis, com. 40. p. 2. pag. 290. col. 1
matrimonium carnale damnant Cathari, com. 38. parte 2.
pag. 277. col. 1
matrimonium cum hæretico et excommunicato contractum valet, p. 2. pag. 210. col. 1. A
matrimonium ſi contrahant monachi vel clerici in ſacris conſtituti, de hęreſi redduntur ſuſpecti, com. 74. parte 2.
pag. 366. col. 1. E
martyrium, pęnitentia, baptiſmus, p. 1. pag. 53. col. 1. A
martyribus aliquid imperantibus non ſtatim credendum, par. 2. pag. 155. col. 1. E
Maſſilianorum hęreſis qualiter detecta, com. 23. parte 2.
pag. 438. col. 1
maxima & violenta ſuſpicio quę dicatur, et cur ſic appellata. par. 2. q. 55. pag. 377. col. 1. D. E
Melchiſedechiani hęretici, p. 2. q. 6. pag. 244 col. 1. B
memoriam hęreticorum damnare omni tempore etiam elapſis 40. annis inquiſitores poſſunt, com. 92. parte tertia.
pag. 571. col. 1
memoriam contra defuncti formandus proceſſus, com. 170. par. 3. pag. 679. col. 2
Memoria hęreticorum damnata etiam poſt 40. annos filij eorum in iuris pœnas incurrunt, com. 92. parte tertia.
pag. 571. col. 2

mendax in cauſa fidei iudicialiter conuictus, vehementer ſuſpectus eſt, p.2.q.56. pag.381.col.2.C.D

Menandrini hęretici, p.2.q.6. pag.243.col.2.C

Menandrianorum error de productione rerum per medios angelos refutatus, p.1. pag.12.col.2.A

Metangiſmonitæ hæretici, p.2.q.6. pag.245.col.1.B

metus mortis an & quando excuſet hęreticalia dicẽtes vel facientes, & talia facientes an dicantur hęretici vel de hæreſi vel apoſtaſia ſuſpecti, p.2.q.41.pag.331.col.2.C cõ.24.p.1.pa.67.et 68.c.1.et 2.& cõ.66.p.2.pa.335.c.2

de metu mortis hęreticantibus inſigne Concilij Ancyrani decretum, com.24 p.1. pag.68.col.1

Metu abnegantes fidem, ſi conuertantur, qualiter tractandi, & recipiendi, com.24.p.1. pag.68.col.2

metu qui cõmittunt hęreticalia qualiter plectantur per concilium Ancyranum, com.24.p.1. pag.67.col.1

Meſquita quid apud Sarracenos, com.71.p.2.pag.358.c.2

Meſſaliani hęretici qui, com.62.p.2. pag.327.col.1

Michael de Caſena qs, et qn vixerit, cõ.34.p.2.pag.262.c.1

Michael de Cęſena ſectator Petri Ioannis, parte 2.q.15. pag. 282.col.1.C

Michaelis de Caſena errores ac hæreſes, parte 2.queſt.9. pag. 254.col.1.D

Michaelis de Caſena errores condemnantur per duas conſtitutiones Ioan.xxij.p.2.q.15. pag.286.col.2.C

Michaelis de Caſena & ſequacium impugnatio extrauagantium Ioan.xxij.p.2.q.15. pag.286.col.1.C.& ſeq.

Michael de Caſena, eius in Romanũ Pont. audacia inſignis & complices, com.40.p.2. pag.289.col.2

Michael de Caſena impudenter inuehitur in Pontificem, com.40.p.2. pag.289.col.2

Michaelis de Caſena fautores, com.40.p.2.pag.290.col.1

Michael de Caſena impudenter inuehitur in conſtitutiones Papales, com.40.p.2. pag.289.col.2

miniſtralis, qualis vox, com.34.p.2. pag.262.col.2

miniſtri inquiſitorum alij, an ſicut notarij eorum excommunicari non poſſit, com.70.p.3. pag.552.col.2

miniſtrorum ſalarijs vnde ſit prouidendum, par.3.q.108. pag. 652.col.2.C.& ſeq.

minoribus viginti quinque annis curatores dandi in cauſa fidei, com.28.p.3. pag.488.col.1

minores errantes in fide ob auctoritatem maiorum quatenus excuſentur, com.21.p.1. pag.61.col.2

minor delinquens ob teneram ætatem, aut non punitus, aut mitius punitus, effectus maior, amplius puniri non poteſt de eodem delicto, com.13.p.1. pag.40.col.2

miraculis non ſtatim credendum, & quare, p.2. pag.165. col.2.A. & pag.174.col.2.B

miraculum inſigne, quo Nicęna ſynodus confirmatur, com.5.par.1. pag.31.col.2

Miſſam & alias orationes an poſſint audire carcerati, p.3. com.108. pag.589

Miſericordia nulli deneganda, p.2. pag.197.col.2.D

miſericordia reis promiſſa facile eos ad conuerſionem inducit, com.23.p.3. pag.435.col.2

miſericordię tempus vſque ad ſententiam durat, parte 3. pag. 515.col.1.A.B

miſſę canon ſi quę verba contineat, quę ab Euangeliſtis non ſint dicta, credendum eſt Apoſtolos à Chriſto, & nos ab Apoſtolis accepiſſe, p.1. pag.41.col.1.& 2

monachus in cauſa hęreſis inſtrumẽta conficit fauore fidei, par.1. pag.206.col.1.C

monachi in ſacris conſtituti matrimonium contrahentes de hęreſi ſunt ſuſpecti, com.74.p.2. pag.365.col.2.A

Montani hęretici, p.2.q.6. pag.244.col.2.C

Montblanch celebris Catalonię locus, com.36.parte 2. pag. 268.col.1

Mores praui facilius hęreſes admittunt, com.110.parte 3. pag. 598.col.1

Mores Geraldi Segarelli & Dulcini hęreticorum pſeudoapoſtolorum, p.2.q.12. pag.269.col.1.A

mors venit appellatione vltimi ſupplicij, p.2.pag.150.c.1.B

mortis metu hęreticalia patrantes quandoque non excuſantur ab hęreſi, com.66.p.2. pag.335.col.2

mortis metu fidẽ abnegantes vt pęnitentes hęretici recipiẽdi ſunt, ſi reuertantur, p.2.q.49. pag.364.col.2.E

morte Papæ vel Pręlatorum inquiſitores inſtituentium, nõ expirat inquiſitorum poteſtas, p.3.q.7.& 8. pag.589. col.2.E.& ſeq. & ibi latius in commentarijs.

morte extinguuntur ſuſpiciones quantumuis vehementes in crimine hæreſis, com.92.p.3. pag.571.col.2

mortuis hęreticis agitur contra ipſos & credentes ſolum, com.170.p.3. pag.678.col.2.E

mortui iuriſdictio poſt eius obitum ad quem transferatur, p.2.pag.149.col.1.A. & pag.170.& ſeq.col.1.E

mortuis hęreticis durat actio aduerſus eos, vide in voce, Actio. & in voce, Defunctus.

mortui aliquando poſt eorum mortem & hęretici condemnantur, & quot modis contingat, p.3. pag.574.col.1 com.99.p.2.& ſeq.& q.43. pag.570.col.1.A

morte plectendis non datur ſacramentum extremæ vnctionis, com.149.p.3. pag.647.col.2

mulier prægnãs nec terreri nec torqueri debet, com.39.p.3. pag. 483.col.2

mulieres ſcelerata credentes ac profitentes ſe nocturnis horis cum Diana, vel Herodiade equitare ſuper quaſdam beſtias, &c. vt hæretica ſunt habenda & puniẽda, p.2. q.43. pag.341.col.1.A.B.& ſeq.

Multitudini hęreticorum quo modo prouidendum, parte 2. pag. 221.col.1.D

multiplicatio actus auget ſuſpicionem, p.2.pag.210.c.2.B

munera prudentes excęcant, com.153.p.3. pag.651.col.1

N

NArbonenſis Concilij inſigne decretum de culpis, ex quibus cognoſcuntur credentes hæreticorũ, com.75. par.2. pag.367.col.1.et 2

nautæ, caupones, ſtabularij quando teneantur pœna receptatorum, com.76.p.2. pag.369.col.2

Nazaræi hęretici, p.2.q.6. pag.243.col.2.E

Nazaræi qui, et eorum differẽtia, com.31.p.2.pag.247.c.1

Necromantici ad diuinandum qua interdum ſuperſtitione vtantur, com.68.p.2. pag.338.col.2

Necromantici hęretici quibus indicijs cognoſcantur, par.3. pag. 443.col.1.B.C.et ſeq.

negare ſe ipſum cur non poſſit Deus, p.1. pag.11.col.1.A

negans intentionem prauam, et confitens factum hæreticale, an velut impęnitens ſit tradendus, curiæ ſæculari, com.75.p.2. pag.368.col.1.E

negans quod fateri debuit an teneatur in conſcientia reſtituere bona ſua fiſco, com.158.p.3. pag.656.col.2

negatiua qualitatis à quo ſit probanda, p.2.pag.197.col.1.E

negatiui hęretici qui cenſeatur, p.2.q.34.pag.322.c.1.D.E

negatiuus hęreticus an ſit qui confitetur factum hæreticale, ſed prauam intentionem negat, com.59.p.2.pag.323.c.2

negatiuus vel diminutus confitens an ſit, qui vel omnes hæreſes, vel omne delicti tempus, vel omnes complices nõ reuelat, com.59.p.2. pag.324.col.2

negatiui an ſint qui conuincũtur de antiquis dictis uel factis

hęreticalibus,com.59.p.2. pag.324.col.1
negatiui hęretici difficulter cognoſcuntur, com. 59.par.2. pag. 324.col.1
negatiuus non eſt ſtatim brachio ſęculari tradendus, ſed per annum vel plus expectandm,p.3. pag.522.col.2.C
negatiui hęretici antequam condemnentur multa conſiderare oportet, com.48.p.3. pag.526.col.2
negatiuus diu perſeuerans in negatiua deinde confeſſus errorem, abiurare debet,p.3. pag.522.col.1.D
negatiuus conuictus de crimine in negatiua perſiſtens, hęreticus impœnitens cenſetur, & curię ſęculari tradendus, p.2.q.34. pag.322.col.2.A. p.3.pag.561.col.2.E & pag.522.c.1.E. & plene,cō.48.p.3.pag.524.et ſeq.
negatiuus quibus rebus prius perſpectis curię ſęculari tradi poſſit,com.48 p.3. pag.526.col.2
negatiui qui exiſtunt in hęreſibus, de quibus conuincuntur, licet proteſtentur ſe credere catholice quod credit eccleſia,comburendi ſunt,com.59.p.2. pag.324.col.1
com.48.p.3. pag.524.col.2
negligens quis dicatur, com. 61.p.3. pag.544.col.2
negligens inquiſitor non caret ſuſpicione, com. 61. parte 3. pag. 544. col.2
negligentes inquiſitores remouendi, com. 61. parte tertia. pag. 544.col.2
negligēs ſe purgare, olim ſtatim curię ſęculari tradebatur; hodie ſecus, & quę pœna ei imponatur,par.2. pag.157. col.1.E. & ſeq. & pag.164.col.2.A.B
negotia fidei ſummarie & de plano, ſine ſtrepitu & figura iudicij tractantur, p.3.q.54.pag.582.c.2.B.C.& p.2. pag 111.c.1.A.B.& cō.103.& 104.p.3.pag.584.col 1
negotiatio cum quibus nō exercenda,p.2. pag.169.col.2.B
neophytus vtēs poſt baptiſmum ſuſceptum nomine antiquo, ſuſpectus prąſumitur,com.25.p.3. pag.441.col.2
neophyti ex Iudais conuerſi,et alij non comedentes carnem porcinam,an ſint de hęreſi ſuſpecti,com.25.parte tertia. pag. 442.col.2
nepos dānatus de hęreſi,an poſſit eligere,p.2. pag.78.c.2.C
Neſtorius hęreticus vbi & quando damnatus, & eius error confutatus de vnione verbi diuini,p.1. pag.13.c.2.E
com.19.p.1. pag.56.col.2.E
Neſtoriani hęretici, & eorū error vnus,p.2.q.6.pag.245. col.2. com.2.p.1. pag.7.col.1
Nicęna ſynodus vbi & quando celebrata, & quid in ea actum,com.5.p.1. pag.31.col.1
Nicęna ſynodus inſigni miraculo confirmatur, ibid.
Nicęna ſynodus quę ſanciuit, obſeruentur, parte prima. pag. 31.col.2.A.B
Nicenū conciliū ſtatuens, vt reuertentes ab hęreticis rebaptizenē,qualiter intelligaē,com.42.p.2. pag.301.col.1
Nicolaus Papa iiij. ab hęreſis crimine defenſus, p.2. q.17. pag. 296. col.1 E
Nicolai iiij. extrauagans contra Chriſtianos trāſeuntes,vel redeuntes ad Iudaiſmum, & eorum fautores etiam Iudaos,p.2.q 44. pag.348.col.2.C.& ſeq.
Nicolaus iiij.pſeudoapoſtolorū ſectā condemnauit per litteras ſuas apoſtolicas,p.2.q.12. pag.270.col.2.E
Nicolaus Roſelli ordinis Prędicatorum inquiſitor generalis Aragonia & Catalonia,p.2.q.10. pag.262.col.2.E
Nicolaus Roſelli ordinis Prędicatorum tituli ſancti Xiſti presbyter Cardinalis,p.2.q.10. pag.262.col.2.E
Nicolaus Eymericus ordinis Prędicat.& Inquiſitor generalis Aragonia, & Catalonia,& Nicolai Roſelli ſucceſſor in officio inquiſitionis,p.2.q.10. pag.263.col.1.A
Nicolaus Eymericus quo anno creatus ſit inquiſitor, com. 72.p.2. pag.362.col.1
Nicolaus Eymericus quo conſilio retulerit varias Decretales in 2.par.Directorij, nullo fere ordine ſeruato,com. 14.p.2. pag.114.col.2
Nicolaus Eymericus quo conſilio in hoc opere recenſuerit philoſophorum errores,com.29.p.2. pag.241.col.1
Nicolaus de Calabria quando vixerit, com.36. parte 2. pag. 268.col.2
Nicolaus de Calabria Barchinone vnà cum ſuis erroribus condemnatus,p.2.q.9. pag.267.col.2.B.& ſeq.
Nicolaitę hęretici,p.2.q.6. pag.243.col.2.C
nobilitas propter hęreſim amittitur, nec illi quicquam defertur,com.80.p.3. pag.560.col.1
nobiles in fide errantes plus puniendi, quàm ignobiles,com. 16.p.2. pag.118.col.1
Noetiani hęretici,p.2.q.6. pag.244.col.2
nomen dogmatis quid importet,com.1.p.1. pag.6.col.2
nomina diſiunctiua ſeu partitiua, quę ſint, & qualiter in diuinis prędicentur,p.1. pag.21.col.2.A
nominum in diuinis quędam eſſentialia, alia perſonalia, & alia rationalia,eaq; explicata,p.1. pag.21.col.2.C.D
nomina hęreticorum delenda è libris catholicorum,com.4. par.2. pag.95.col.2
nomina teſtium & accuſantium ſunt ſupprimenda,& quando reis ſint publicanda,& quādo non,p.2.pag.120.col.2 & p.3.pag.446.col.1.E. & q.75.pag.627.col.1.E
nomina teſtium conſultoribus, an manifeſtanda, p.3.q.80. pag. 632.col.1.B.C
nominibus teſtium accuſantium ſuppreſſis varij modi quibus proceſſus copia reis prębere poſſit, ne veniant in cognitionē deponentium,p.3. pag.449.col.2.A
notarius in cauſa fidei an religioſus, & an presbyter eſſe poſſint & quando,p.3. pag.425.col.2.D
notariatus officium exercere clericos & religioſos, ac ſacerdotes cogere poſſunt inquiſitores, parte tertia, quaſt.19. pag. 550.col.2.A. & ſeq.
notarij inquiſitionis qui, & à quo creari debeant,p.3.q.18. pag.550.col.1.B. com.67.p.3.pag.550.col.1.B
notario, in creando quid obſeruandum, com. 67. parte 3. pag. 550.col.1.E
notarios inquiſitorum amouere, vel mutare non licet prąlatis ordinum,p.3.q.17. pag.549.& ſeq.col.1.E
notarij fidelitatis iuramentum pręſtare debēt, par.3.q.60. pag. 591.col.1.B.& ſeq.
notarius ſcripturus inquiſitionis acta iuramentum de nouo pręſtet.com.67.p.3. pag.555.col.1
notario ſcribenti acta inquiſitionis non debent ſatisfacere inquiſiti,p.2. pag.206.col.1.C
notarij inquiſitorum non poſſunt excommunicari à delegatis ſedis Apoſtolicę, par.3.q.21. pag.552. & ſeq. col.1.B.
notarij inquiſitorum excōmunicari ab inferioribus nequeūt, com.70.p.3. pag.552.col.1
notarij falſificantis vnam ſcripturam, an & quando cetera inſtrumenta ab eo confecta non falſa, infirmētur, par.2. pag.145.col.2.& ſeq. & pag.187.col.2.D
notarij hęreticis patrocinantes, & pro eis, vel eorum fautoribus inſtrumenta ſcribentes, infames, & ab officio ſuſpenſi.p.2. pag.99.col.2.C.D
notarij ſuſpenſi, durante ſuſpenſione, non ualent inſtrumenta,p.2. pag.153.col.1.E
notarij ſcientes inquiſitores illicitis modis pecunias extorquere, ſuperioribus denuntiare tenentur, parte ſecunda. pag. 112.col.2.E.& ſeq.

notarius præſens eſſe debet torturæ reorum, qui ſcribet modum torturæ, interrogationes & reſponſiones, parte 3. pag. 481.col.2.C
notarius cautus eſſe debet in ſcribendo abiurationis modo, p.3.pag.493.col.2.E. & pag.496.col.2.E & pag.501.col.2.E. & pag.505.col.1.C
notarius leget abiurationem, caſu quo reus neſciat legere, & reus prolata à notario alta voce repetet, parte tertia. pag.493.col.1.C.D. & pag.504.col.2.D.E
notiones diuinæ, & quot, p.1. pag.11.col.2.D
notionalia nomina, quomodo prędicentur in perſonis diuinis, p.1. pag.21.col.1.D
Nouatiani hęretici, p.2.q.6. pag.144.col.2.B
Nouatianorum error, quòd homo poſt baptiſmum peccans non poſſit per pęnitentiam reparari, refutatur, parte 1. pag. 15.col.2.A
Nubens hęretico ignoranter non amittit dotem, com. 160. par.3. 662.col.2
Nuntius ſedis Apoſtolicę quis dicatur, com.75. parte 3. pag. 555.col.2
Nunciorum Papæ non ſunt inquiſitores iudices, p.3,q.26. pag. 555.col.1.D.E.& ſeq.
nuptię quę inceſtæ, quę nefarię, & quæ inutiles dicantur, par.1. pag.118.col.1
nuptias bonas contrahens ſuſpectus eſt de hæreſi, com.81. par.2. pag.383.col.2
Nyctages hæretici, p.2 q.6. pag.245.col.2.B

O

OBlationis nomine quid intelligendum, com. 7. par.2. pag. 96.col.2
obligatio & promiſſio abiurantis, ad quid extendatur, com. 156. p.3. pag.646.col.1
obligatus hæretico, ipſo iure remanet abſolutus, et quare, par.2. pag.166.col.1.A.B com.168. p.3. pag.675.col.2
obliuio non præſumitur cadere in factis arduis, et inſignibus, com.59 p.2. pag.323.col.1.et 2
occidere hęreticos quilibet poteſt, ſed tutius eſt id facere magiſtratuū auctoritate, p. 2. pag.199.et ſeq.col.2.C
occidens ſe cum in carcere pro hæreſi eſſet detentus, tanquam impænitens condemnandus eſt, et eius ſtatua brachio ſæculari tradenda comburenda, com. 92. parte 3. pag.572. col.1. & pag.574.col.1
occultum ſeu ſecretum quid dicatur, p.2. pag.200.col.1
occultare fidem quandoque licet, ſed alienam profiteri nunquam licet, com.9.p.1.pag.67.col.1. & pag.67.col.2
Odiani hęretici vide in voce, Audiani.
odio qui habent eos qui hęreticos perſequuntur, eorum ſunt fautores, com.78.p.2. pag.374.col.1
officium inquiſitionis fouere magni refert, com.157.par.3. pag. 658.col.1
officij publici nomine quid ſit intelligendum in dubio inquiſitores declarant, com.8.p.3. pag.402.col.1
officijs ſecularibus ſolus inquiſitor priuare poteſt, com. 8. par.3. pag.401.col.2
officialis vel nuntius ſedis Apoſtolicæ quis dicatur, com. 75.p.3. pag.555.col.2
officialium Papę nomine comprehenduntur inquiſitores, com.79.p.3. pag.599.col.1
officialium ſedis Apoſtolicę duo genera, & contra quos nō procedant inquiſitores, com.75.p.3. pag.556.col.1.A
officialium Papę non ſunt inquiſitores iudices, par.3.q.26. pag. 555.col.1.E
opera ſine charitate facta quantum valeant, parte ſecunda. pag. 358.col.1
opera bona extra Eccleſiam facta non ducunt ad vitam, licet proſint ad bona temporalia, p.2. pag.144.col.2.E
opera bona peccatis dimiſſis quandoque reuiuiſcunt, par. 2. pag. 167.col.2.A
opera Raymundi Lull interdicunt, p.2.q.26.pag.311.c.2.C
Ophitæ hęretici, par.2.q.6. pag.243.col.1.E
oppreſſus vel grauatus quis dicatur, p.2. pag.212.col.2.D
opuſcula xx. Raymundi Lull prohibita à Gregorio xj. p.2. q.26. pag.311.col.1.D.E.& ſeq.
orationem Dominicam & Symbolum quilibet fidelis memoria tenere debet, com.20.p.1. pag.60.col.1
orare pro hęretico, receptatoribus, &c. at pro decedētibus in peccato mortali non licet, p.2. pag.96.col.2.E.& ſeq. & pag. 148.col.1.C
ordines hominum in Eccleſia tres, virginum, continentium, & coniugatorum, p.1. pag.20.col.2.C
ordo nouus ſine approbatione Papæ nō eſt recipiendus, p.2. q.16. pag.292.col.1.D
ordo Catharorum qualis, & quotuplex, com. 38. parte 2. pag. 275.col.1
ordinarijs facienda eſt fides per inquiſitores de eorū poteſtate, & delegatione ipſis commiſſa, p.3. pag.408.c.1.C.D
ordinarijs non derogatur ſuper proceſſu hęreticorū, licet Papa generaliter alteri deleget, p.2. pag.109.c.2.E.et ſeq.
Origenis error de creatione ſpiritualium creaturarum confutatus, p.1. pag.12.col.2.B
Origenis error de pœna damnatorum, & gloria beatorum refutatus, p.1. pag 14.col.2.C
de Origenis operibus varię ſententię, p.2. pag.168.c.1.D
originale peccatum, eiuſque remedium, p.1.pag.52.col.1.B
originale peccatum in paruulis, p.1. pag.15.col.1.E
originale peccatum abſque proprio conſenſu remittitur paruulis in baptiſmo, com.11.p.1. pag.38.col.2
Origeniani hæretici, p.2.q.6. pag.244.col.2.D
Origo Valdenſium, p.2.q.14. pag.278.col.1.D.E
oſſa hęreticorū cuſtodiens, ſuſpectus de hęreſi eſt, com.89. par.3. pag.567 col.1.et 2
oſſa hæreticorum, aut veſtes velut reliquias martyrum cuſtodientes, fautores ſunt hæreticorum, com.89. parte 2. pag. 567.col.2

P

PAnis benedictio, Catharorum inane ſacramentū, com. 38.p.2. pag.277.col.1
Papa vnus Eccleſiæ caput, cui omnes ſubduntur, com.8.p.1. pag. 25.col.2
Papa vtrūque gladium habet, ſpiritualem & temporalem, com.8.p.1. pag.35. col.2
Papa, Sedeſue Apoſtolica ſi quid definiat ad fidem ſpectās, id catholica veritas eſt, & contrarium hęreſis, com.27. par.2. pag.234.col.2.regula 3.
Papa vnus ſi quid determinet tanquam de fide, id alius Papa non poteſt reuocare, com.42.p.2. pag.300.col.1
Papa quādo & in quibus poſſit diuerſa ſtatuere ab his quę alius Papa decreuit, abſque fidei iactura, com.42.par.2. pag. 300.col.2
Papa eorum quę determinat duo genera conſiderat, com. 42.p.2. pag.302.col.1
Papam poſſe aut non poſſe facere nouum fidei articulum, quomodo intelligatur, p.2. pag.170.col.1
Papa non ſemper reſpondet definiendo, com. 41. parte 2. pag. 301.col.2
Papę omnes fideles ſubſunt, & vtrunque gladium habet, par.1. pag.34.col.2

Papam nemo iudicat, ſed ipſe iudex eſt omniũ, com.8. p.1. pag. 35.col.1
Papę decretis & determinationibus reſiſtens, quando ſit hęreticus, p.2.q.17. pag.297.col.1.D
Papa ſolus nouam religionem concedere, ac approbare poteſt. p.2.q.16. pag.193.col.1.B
Papa aliquid ſibi reſeruans, alijs prohibere cenſetur; cõtra cum non reſeruat, p.2. pag.142.col.1
Papa non errat in canonizatione Sanctorum, com. 42. p.2. pag. 303.col.1
Papę inſignis benignitas erga Iudęos, com. 47. parte 2. pag. 308.col.2
Papa aduerſus laicos condit leges, p.2. pag.171.col.1.B
Papę poteſtas ſuper infidelibus, parte ſecunda, quęſt. 46. pag. 353.col.2. A.B.C
Papa gentiles contra legem delinquẽtes punire poteſt, com. 71.par.2. pag. 358. col.2
Papa ratione delicti poteſt delinquentes dignitate priuare, par.2. pag.141.col.1
Papa poteſt infamiam irrogare & tollere quo ad forum ciuile. p.2.pag.140.col.2.E. & pag.154.col.1.D
Papa hęreticos redeuntes famę reſtituere poteſt, com. 4. par.1. pag.30.col.2
Papa laicos quoſlibet & Principes peccãtes punire poteſt, & dignitatibus priuare.com.158.p.3. pag.661.col.1
Papam non poſſe incidere in hęreſim aſſerit Albertus Pighius, com.74.p.3. pag.555. col.1.C
Papam in hęreſim poſſe incidere qui conceſſerint, com. 74. par.3. pag 555.col.1.A
Papa poteſt accuſari de hęreſi, & quis ſit eius iudex competens, par.2. pag.198.& ſeq.col.2.A
par.3.q.25. pag 554. col.2.D
Papa ſucceſſor, an ſit iudex competens contra Papã hęreticum defunctum prędeceſſorem, p.2. pag.198.col.2.C
Papa inquiſitoribus poteſtatem tribuit, parte tertia, q. 3. pag. 536.col.1.D.E
Papę delegatus eſt inquiſitor etiam ſi inſtitutus ſit à prelatis ſui ordinis, p.3.q.4. pag. 536. col.2.E
& quęſt.6. pag.539. col.1.A
Papę morte non expirat inquiſitorum poteſtas, par.3.q.7. & 8. pag.539.col.2. E. & ſeq.
Papa officialium & nuntiorum, inquiſitores non ſunt iudices, p.3.q.26. pag.555.col.1.E.& ſeq.
Papę reſeruatam excõicationem in quibus caſibus inquiſitores incurrunt, p.3.q.24. pag.554 & ſeq.col.1.A
Papinaniſtę hęretici qui, com.62.p.2. pag.326.col.2
participare cum hęreticis qui cenſeantur, parte tertia. pag. 399. col.2.E
participare cum hęreticis ſolus iudex poteſt, & in quibus, par.2. pag.173.col.2.E
participare cum fugitiuis contumacibus, ac excommunicatis, ſub pœna excommunicationis non licet, parte tertia. pag. 471.col.1.D.E.& ſeq.
participandum cum excõicato non eſt, p.2. pag.147.c.2.D
paruulos eſſe baptizandos, de fide eſt, com.11.parte prima. pag. 38. col.2
paruuli vtiliter baptizentur, quamuis non intelligant, quibus remittitur originale peccatum, p.1. pag.36.& 37
paruulis qualiter dentur virtutes in baptiſmo, longa diſputatio, par.1. pag.27.& 28.col.1.& 2
paruulis originale peccatum remittitur in baptiſmo; com. 11.p.1. pag.38.col.2
paruuli ſine baptiſmo decedentes qua pœna plectantur, com.11.p.1. pag.39.col.1
pater hęreticus non ſubſtituit filio impuberi pupillariter, com.165.p.3. pag.674. col.1
patria poteſtatis ius an amittant fautores, receptatores, & ſimiles, com.165.p.3. pag.674.col.2
patria poteſtatis iure qui priuatur, magna pœna afficitur, com.165.p.3. pag.674. col.1
Paterniani hęretici, p.2.q.6. pag.245.col.2.A
Patritiani hęretici p.2.q.6. pag.245.col.1.B
patrocinari ſuo modo & quando pro hęreticis liceat, par.2. pag.140.col.2.E. & pag.153.& ſeq. col.2.B & pag.133.col.1.E. & com.10.par.2.pag.99.col.2
patrocinari pro hęreticis qualiter prohibitum, com.10.p.2. pag. 99. col.2. & ſeq.
patrocinantes hęreticis ab inquiſitoribus ſunt coercendi, p.3.q.39. pag.565.col.2.B
patrocinia ſuſpenſorum aduocatorum, an de facto valeant, p.2. pag.154. col.1.A. & pag.173.col.2.A
Pauli dictum, Et habitu inuentus vt homo, qua ratione intelligendum, p.2. pag.169.col.1.D
Pauliani hęretici p.2.q.6. pag.244.col.1.E
paupertas non eſt de genere malorum, p.2. pag 182.col.1.A
paupertatis duo genera Chriſtus inſtituit, com.42. parte 2. pag. 299.col.2
pauperes de Lugduno vnde ſic appellati, parte 2. q.14. pag. 278.col.2.A
pauperum de Lugduno Magiſter Valdenſius, par.2.q.14. pag. 278.col.1. D.E
pauperes de Lugduno, & eorum errores, parte ſecũda q.14. pag. 278 col.2.A.& ſeq.
pauperum de Lugduno error de poteſtate celebrandi Eucharistia ſacramentum, p.1. pag.35.col.1.C
peccata commiſſa, vel committenda quis poſſit corripere, & quomodo, p.2. pag.138. col.1.B.C
peccata ſunt cauſa hęreſum, com.1 p.2. pag.84. col.1
pecuniæ nomine quid intelligatur, com.61.p.3.pag.545.c.1
pecuniariæ pœnæ imponi poſſunt ab inquiſitoribus, par. 3. q.103. pag.643.col.2.B
Pelagiani hęretici, & eorum errores, p.1.pag.245.col.2.B com.11.par.1. pag. 39. col.1
pœna ſuos tenet auctores, p.2. pag 142.col.2.D
pœna augetur conſuetudine delinquendi, com. 148. par. 3. pag. 647.col.1
pœna cap.in eos. de hæret.etiam in laicis locum habet p 2. pag. 168.col.2.D
pœna cap.ſi quis epiſcopus.de hęreti.quando locum habeat, p.2.pag.168.col.2.A. & 169. col.1. A.B
pœna portandi ſupra veſtes cruces, quibus imponenda ſit, par.3. pag.494.col.1.E
pœnæ pecuniariæ, an & quando, & quibus, & per quos imponi poſſint, com.152.p.3. pag.648. & 649.col.1.& 2
pœna impoſita in foro pęnitentiæ non impedit pœnam temporalem eidem delicto debitam, com.25. parte ſecunda. pag. 227.col.1.D
pœna quibus ex cauſis minuatur, com.17.p.3. pag.419.c.2
pœnis multis an aliquis plectẽdus, cõ.14.p.2.pag.115.col.2
pœna in hęreticos latę quales, com.12.p.2 pag.103.col.1
pœnas in hęreticos latas, an Principes ſęculares augere poſſint, com.135.p.3. pag.636. col.1
pœna excommunicationis in hęreticos, omnium pœnarum antiquiſſima, com.12.p.2. pag.103. col.1
pœna deficiẽtis in purgatione canonica, q.3. pag.476.c.1.D
pœna recuſantis ſe canonice purgare p.3. pag.476.col.1.D
pœna diuerſę receptatorum, defenſorum, fautorum, credentium hęreticorum & ſimilium, tam laicorũ, quàm clericorum,

corum, p.2.pag.102.col.1.E. pag.161.col.2.C pag.165.col.2.D. pag.178.col.1. com.76.pag.369. col.2. & com.77.pag.371.col.1. & pag.372.col.1. p.2
pœna ſortilegorum, diuinatorum & ſimilium, com.67.p.2. pag. 337.col.2
pœna in blaſphemos qualis, com.66.p.2. pag.334.col.1
pœna falſorum teſtium quæ ſint, p.3. pag.522.col.2.A & 523.col.1.C. & latiſſime com.122.par.3. pag. 623.& ſeq.
pœna inquiſitorum crimen hæreſeos alicui imponentium, par.2. pag.113.col.1.B
pœna inquiſitorum Hiſpaniæ dona accipientiū, & miniſtrorum, com.153.par.3. pag.650.col.2
pœna in Principes non adiuuātes inquiſitores, parte ſecūda. pag. 150.col.2.C
pœna principum permittētium morari hæreticos in ſuis terris, com.78.p.2. pag.372.col.2
pœna magiſtratuum leges contra hæreticos non ſeruantum, par.2. pag.107.col.2.D.E
pœna diſputantium de fide ob malum finem, com.6.par.1. pag. 33.col.1
pœna iterantium baptiſmum, com.12.p.1. pag.40.col.1
pœna rebaptizantis & rebaptizati, cō.12.p.1. pag.40.c.2
pœna tranſcribentium libros hæreticorum, com.17.par.2. pag. 119.col.1
pœna impedientium officium ſanctæ Inquiſitionis, com.79. par.2. pag.376.col.1
pœna qua puniuntur qui ſequuntur ſectam Sarracenorum, com.70.p.2. pag.352.col.1
pœna talionis in teſtibus locum habet, com.122. parte 3. pag. 614.col.1
pœnitentia reparat lapſum in peccatum poſt baptiſmum, cōtra Nouatianos, p.1. pag.15.col.2.A
pœnitentiæ ſalutares vſitatæ iniungēdæ, p.3.pag.38.col.2.B pag.506 col.2.C. & q.95.pag.642.col.2.A.B
pœnitentia ſolemnis quæ, & quæ publica, & quæ priuata remiſſiue, com.146. p.3.pag.643.col.2.& ſeq.
pœnitentia & in bonis & in perſona imponi poteſt, par.2. pag. 203.col.1.D
pœnitentia impoſita perſonæ non tranſit ad hæredes, parte 2. pag.208.col.2.E. com.170.p.3. pag.679.col.1
pœnitētia in bonis exequēda hæredibus defuncti imponitur, com.169.p.3. pag 678.col.1
pœnitentiæ olim imponi ſolitæ redeuntibus ad eccleſiam, hodie magna ex parte abolitæ, com.25.p.2. pag.230.col.1
pœnitentias iniungendo quid obſeruari debeat, com.40.p.3. pag. 491.col.2
pœnitentia quibus ex cauſis augeri poſſit & minui, com.44. par.3. pag.509.col.2
pœnitentias aggrauandi, & augendi poteſtatem inquiſitor habet, com.135.p.3. pag.636.col.2
pœnitentias reis impoſitas, mitigandi inquiſitores poteſtatē ſibi reſeruare poſſunt, p.3. pag.506.col.2.E
pœnitentia iniungenda prædicantibus errores, conuerſis tamen, p.2. pag.126.col.2.E
pœnitentia ſuſpectorū de hæreſi, p.3.pag.474 col.1.E.et ſeq. & pag. 498.col.1.A
pœnitentia fautorum ſuſpectorum de hæreſi, ſimpliciter, aut vehementer, aut vehementiſſime, p.2. pag.222.col.1.A
pœnitentia relapſorum in fautoriam, p.2. pag.222.col.1.A
pœnitentia publica pro arbitrio inquiſitoris iniungenda eſt magiſtratus reſipiſcentibus ab inobedientia, parte 3. pag. 396.col.1.& 2
pœnitentiæ pecuniariæ ab inquiſitoribus imponuntur, & quatenus ab eis omittendæ, com.7. pag.398.col.1 & com.152.p.3. pag.649.col.1
pœnitentias pecuniarias applicare poteſt inquiſitor officio ſanctæ inquiſitionis, etiam ſi non immineat extrema neceſſitas, com.152.p.3. pag.649.col.1
pœnitentiam non adimplendo, qualiter peccetur, & qualiter contrarium faciendo; & non adimplentes, an ſint relapſi, com.146.p.3. pag.645.col.1
pœnitentia falſa Catharorum qualis, com.38.parte ſecunda. pag. 277.col.1
pœnitentiæ cur imponantur, com.144.p.3. pag.642.col.2
in pœnitentijs imponendis quid obſeruandū, com.144.p.3. pag. 642.col.2
pœnitentialis pœnæ impoſitio, an ſit ſententia diffinitiua, an interlocutoria, com.146.p.3. pag.643.col.2
pœnitentialis habitus antiquitas, com.42.p.3.pag.498.c.2
pœnitentialis veſtis quæ ſit, p.3. pag.497.col.2.E & pag. 503.col.2.E
pœnitentialis habitus crucem portandi effectus, parte 3. pag. 507.col.1.E
pœnitentes hæretici qui ſint, p.2.q.40. pag.331.col.1.B & com.65.p.2. pag.331.col.2.E
pœnitentium duplex genus, com.65.p.2. pag.322.col.1
quidam ſponte veniunt, quidam non. & qualiter cū ſingulis agendum, ibidem.
pœnitentes an pœnitentias adimpleant quis obſeruabit, com.108.p.3. pag.590.col.1.E
pœnitentibus ante ſententiam & vita & bona & relinquūtur ex miſericordia, p.3.q.109. pag.654.col.1.C.D com.158.p.3. pag.656.col.1
pœnitens hæreticus ad perpetuum carcerem cōdemnandus, p.3.q.93. pag.641.col.2.A
pœnitentes & filij damnatorum honorificis ornamentis non vtantur, com.8.p.3. pag.402.col.2
pœnitentes an remaneant inquiſitoribus ſubiecti, & qualiter, com.146 p.3. pag.645.col.2
pœnitentes tam in ciuilibus, quàm in criminalibus coram iudicibus laicis conueniendi, & quando inquiſitores in eos animaduertere poſſint, com.146.p.3. pag.644.col.1
Pepuziæ hæretici qui, com 62.p.2. pag.327.col.1
perfecti hæretici qui dicantur, res ſcitu digna, p.3.pag.473. col.1.A. & com.25.p.2. pag.229.col.2
peritorum nomine qui intelligantur, p.2. pag.207.col.1.A par.2.q.77. pag.630.col.1.A com.62.p.3. pag.544.col.2
periti in cauſa hæreſis cur aduocandi, & differentia inter prudentes & peritos, p.2. pag.207 col.2.A.& ſeq.
peritos aduocare inquiſitor debet, & quando magis id facere teneatur, com.126.p.3. pag.630.col.1
peritorum à votis recedere quando tutum non ſit, com.127. par.3. pag.631.col.1.E
peritis in iure proceſſus totus integre explicandus, par.3. q.79.pag.631.col.2.C.D.com 128.p.3 pag.631.c.2.E
peritis an & quando ſint explicanda nomina teſtium & delatorum, com.127.p.3. pag.632.col.1.E
periti in cauſis fidei adhibiti, an poſſit recipere ſalarium, par.2. pag.207.col.2.C
peritorum ſuffragia non excuſant inquiſitorem errantem, com.127.p.3. pag 631.col.2
periuris de teſtib. quid ſentiendū, cō.114.p.2.pag 605.c.2
periurus cur repellat. à teſtimonio, cō.114.p.3. pag.605.c.2
periurus in cauſa fidei iudicialiter conuictus vehementer ſit ſuſpectus, p.2.q.56. pag.281.col.2.C.D
periurij in teſtes admittuntur in cauſa fidei, parte 3. q.65.

pag.605.col.1.C.D & p.1.pag.142.col.1.D.E
periuri quando admittantur in cauſa fidei, com.114.par.3. pag. 605.col.2
perſona religioſa & diſcreta quæ dicantur, p.2. pag.138. col.1.B. com.112.p.3.pag.602.col.1.E
perſonæ inſignes qualiter capiendæ, & quando capi poſſint, inconſulto ſenatu, com.111.p.3. pag.602.col.2
cum perſonis egregijs & nobilibus qualiter agendum, com. 123.par.3. pag.626.col.2
pertinaces hæretici priuſquã curiæ ſæculari tradantur, qualiter tractandi, com.25.p.2. pag.229.col.2.A
pertinaces ſeu impœnitentes hæretici qui dicãtur, p.2.q.40. pag. 331.col.1.A
pertinacia errantis in fide duobus modis cognoſcitur, p.2. quæſt.32. pag.320.col.1.A.B
pertinacia errantis in fide perficit rationem hæretici, par.2. q.32. pag.320.col.1.A.B
pertinax eſt cenſendus qui non obtemperat inquiſitori legitime admonenti, com.26.p.1. pag.77.col.2
pertinax etiam dicitur ille qui de veritate catholica dubitat, com.1.p.2. pag.85.col.1.E
ad pertinaciam non requiritur temporis diuturnitas, com. 1.p.2. pag.85.col.2
pertinax quis dicatur, com.1.p.2. pag.85.col.1
pertinacia quid, & quid pertinax, & quot modis dicatur, com.57.p.2. pag.321.col.1
pertinaciam includit hæreſis, p.2.q.1. pag.231.col.1.B & q.32.pag.319.col.1.D. com.57.p.2.pag.321.col.1
pertinacia in errore circa ſpectantia directe ad fidem, hæreticum quem facit par.1.q.7. pag.62.col.2.L
Petrus Apoſtolus reliquis præfuit, com.8.p.1.pag.35.c.
Petrus Apoſtolus Romanæ Eccleſiæ præeſt, eamque diuinis documentis inſtruit, com.4.p.1. pag.29.col.1
Petrus & Paulus Romam martyrio conſecrãt, com.4.p.1. pag. 29.col.1
Petrus de Verona ord. frat. Prædicat. inquiſitor in Lombardia à Manichæis nouus occiſus, & martyrio coronatus. par.2.q.13. pag 273.col.2.D
Petrus Martyr Sanctorum catalogo aggregatus eodem ſui martyrij anno p.2.q.13. pag.273.col.2.1
Petri Martyris vita & mors breuiter enarrata, com.38. par.2. pag.275.col.2
Petri Martyris ſingulis annis duplex, & Romæ in Eccleſia ſancta Maria ſupra Mineruam capella ſolemnis à Cardinalibus inquiſitoribus generalibus ex inſtituto Pij V. celebratur, com.38.p.2. pag.276.col.1
Petri Lombardi vera aſſertio de tribus perſonis diuinis inuicem diſtinctis, & natura diuina eis communi, com.1. par.1. pag.5.col.1
Petrus Olerius Maioricenſis Barchinon. vnà cum ſuis hæreſibus & erroribus condemnatus, & ipſe curiæ ſæculari traditus, par.2.q.11. pag.265.col.2.D.E & q.38. pag.328.col.2.C
Petrus Ioannes hæreſiarcha caput Begardorum damnatus, exhumatus & combuſtus cum ſuis operibus, p.2.q.9. pag.252.col.2.B. & q.15.pag.282.col.1.A. & q.26.pag.311.col.1.E. & q.38.pag.328.col.2.D. com.34.pag.261.col.2. com.51.p.2.pag.313.c.2.E
Phariſæorum errores. p.2.q.5. pag.242 col.2.A
Philoſophi Cynici qui fuerint, com.29.p.2.pag.242.col.1
Philoſophorum priſcorum errores, parte ſecunda, quæſt.4. pag. 238.col.1.C. & ſeq.
Philoſophorum dogmata, hæreſes contra fidem catholicam pepererunt, com.29.p.2. pag.241.col.1
Philoſophorum errores quomodo hæreſes dici poſſint, com. 29.p.2. pag 242.col.1.A
Philoſophorum errores quo conſilio recitauerit Eymericus in Directorio, com.29.p.2. pag.241.col.2
Philoſophiam profitentes, ſoluant argumenta Philoſophorum cum fide pugnantia, com.29.p.2. pag.241.col.2
Photiniani hæretici, p.2.q.6. pag.244.col 2.D
Pneumatomachi hæretici qui, com.62 p.2. pag.326.col.2
Pocula amatoria, vide, Amatoria pocula.
Pocula amatoria præbere an ſapiat hæreſim, par. 2.q.43. pag. 340.col.1.E
Poetarum libri obſcœni prohibendi, cõ.52.p.2.pag.315.c.E
Pontifex Romanus, vide in voce, Papa.
Pontificum definitiones large dicuntur fidei articuli, & à quibus ſciri debeant explicite vel implicite, par.ſecũda. pag. 169.col.1.B.C
Pontificum Romanorum decreta, & ſtatuta non ſunt omnia irreuocabilia, p.2.q.17. pag 297.col.2.C
Pontifices varij, Frederici leges contra hæreticos confirmãt, com.3.p.3. pag.393.col.2
Poteſtas inquiſitorum circa quæ verſetur, parte ſecunda. pag. 308.col.1.A.B
Poteſtas eligendi inquiſitores cur prælatis ordinum conceſſa, com.32.p.3. pag.536. & quibus reſcriptis.
poteſtates ſæculares iurare tenentur de exterminandis hæreticis, p.2. pag.102.col.1.A
potentia reorum multiplex inquiſitori conſideranda, par.3. q.75. pag 627.col.2.B.C
populus cõuocari põt p inquiſitorẽ, p 3. pa.407.c.2.E.et ſeq.
practica in torquendo ſeruanda ab inquiſitoribus, parte 3. pag. 481.col.1.C. & ſeq.
præcipiendi verbum quam vim habeat, p.2.pag 206.c.1.C
præcepta negatiua & affirmatiua qualiter diſtinguantur, com.24.p.1. pag 66.col.2.E
præcepta affirmatiua pro loco et tempore obligant p.1 q.9. pag. 66.col.2.B
prædeſtinatio, par.1. pag.53.col.1.B.C
prædicationis officium priuilegiatum, p.2.pag.154.col.2.D
prædicationis officium nullus ſub pœna excommunicationis aſſumere poteſt ſine licentia ſedis Apoſtolicæ, aut diœceſani, & c.par.2. pag.155.col.1.A com.14.par.2. pag.101.col.2
prædicari non poteſt cruciata ſine licentia Papæ, parte 2. pag. 160.col.2.E
prædicare non licet laicis & fœminis, & quales eſſe oporteat ſacros prædicatores, com.11.p.2. pag.100.col.2
prædicant ſoli ſacerdotes, & qui, p.2. pag.155 col.1.A
prædicatores Euangelij ſcripturam ſacram interpretentur iuxta Sanctorum dicta, com.27.p.2. pag.235.col.2
prædicatores verbi Dei à quibus abſtinere debeant, com.11. par.2. pag.101.col.1.E
prædicare qui poſſint, & quibus in locis, & à quibus prædicandi licentia concedatur, & officiũ prædicationis qui vſurpare dicantur, p.2. pag.179.col.1.E. & ſeq. & pag. 163.col.1.& 2
prædicatores verbi diuini ſuſpendi, ac eiſdem ſilentium imponi poteſt per inquiſitores quoties expedierit, parte 3. pag.407.col.2.& ſeq.E com.86 p.3.pag.565.col.1
prædicantibus errores, conuerſis tamen, quæ pœna iniungenda, par.2. pag.127.col.1.A
prælati & maiores plura tenentur ſcire quam alij, par. 1. quæſt.4. pag.61.col.1.B
prælati & rectores animarum articulos fidei explicite ſcire debent, p.1. pag.22.col.1.B

prælatus reddere debet rationem omni poſcenti, parte 2. pag. 174. col. 2. C
prælatus ob negligentiã remoueri põt, p. 2. pag. 156. col. 1. E
prælatus quando remouendus, p. 2. pag. 142. col. 1. D & pag. 18 . col. 2. C
prælati an corrigendi à ſubditis; & quando, & quo modo, par. 2. pag. 154. & ſeq. col. 1. E
prælatis ordinum Prædicatorum, & Minorum, cur tributa poteſtas eligẽdi inquiſitores, com. 52. p. 3. pag. 536. c. 2 & quibus reſcriptis conceſſa, ibidem.
Prælati Prædicatorum, vel Minorum non poſſunt inquiſitoribus ſui ordinis iubere, vt ſuperſedeant ab executione officij, p. 3. q. 11. pag. 542. col. 1. A. & ſeq.
prælati ordinis quales ſe præſtare debeant erga inquiſitores, par. 3. q. 17. pag. 549. col. 1. D. E
Prælati religionum hodie non indicant ſuos ſubditos in cauſa hæreſis com. 77 p. 3. pag. 557. col. 2
contra prælatos religionum caute procedendum, com. 77. par 3. pag. 558. col. 1
præmium credentium, & pœna non credentiũ, parte prima. pag. 18. col. 2. D
præpoſitio, Per, temporis continuationem ſignificat, par. 2. pag. 200. col. 1. E
presbyterorum appellatione clerici continentur, & vice verſa par. 2. pag. 147. col. 1. D. E
præſcriptio quadraginta annorum currit quoad effectũ confiſcationis bonorum, non vero quoad damnandam memoriam, com. 92. p. 3. pag. 573. col. 1. & 2
præſentans hæreticum ad beneficium, fautor hæreticorũ eſt, com. 162. p. 3. pag. 667. col. 2
præſumptio, vide in voce, Suſpicio.
præſumptionum gradus, par. 2. pag. 142. col. 1. A
præſumptio vehemens hæreſis ex quibus factis colligatur, com. 24. p. 3. pag 429. col. 1. E
præſumptio hæreſis violenta ex quibus, & quot factis deprehendatur, com. 24. p. 3. pag. 439. col. 2. D
præſumptiones leues non ſufficiunt ad aliquem damnandum, com. 15. p. 2. pag. 117 col. 1
pretium non reſtituitur ei qui emit ab eo cui hæreticus vendit, cum bona ab eo per fiſcum vendicantur, parte 3. pag. 400. col. 1
præuaricatores qui dicantur, p. 2. pag. 209. col. 2. D
Principes priuare dominijs ſuis ob hæreſim, an ſpectet ad ſolum Papam, p. 2. pag. 159. col. 1. E. & ſeq.
principum magna eſſe debet cura in pellẽdis hæreticis, com. 78. p. 2. pag 372. col. 1. E
principes temporales purgare tenentur terras ſuas ab hæretica prauitate, p. 2. pag. 102. c. 1. B. & pag. 152. c. 2. A. B
principes ſæculares ne in ſua conſilia hæreticos admittant, com. 78. par. 2. pag. 373. col. 1
principes non habeant in ſua familia eos qui ſunt de hæreſi diffamati, aut ſuſpecti, com. 82. p. 2. pag. 385. col. 1
principes temporales prouidere debere inquiſitoribus qui ſenſerint, com. 157. p. 3. pag 653. col. 2
principes ſæculares poſſunt leges nouas in hæreticos condere, com. 135. p. 3. pag. 636. col. 2
principes ſæculares nolentes iurare de defendenda Eccleſia contra hæreticos excõicantur & eorũ terra ſubponũtur interdicto, pag. 177. col. 1. A
principes magni quo modo excõmunicandi in hac cauſa, p. 2. pag. 159. col. 1. D
Priſcillianiſtæ hæretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. D
Priſcillianus quis nam fuerit, com. 2. p. 2. pag. 88. col. 1
priuatus an punire poſſit hæreticum, p. 2. pag. 175. col. 2. B
priuatæ perſonæ ex ſola omiſſione, vt ſentit Eymericus, non dicuntur hæreticorum fautores, ſed ex commiſſione, & quæ committendo p. 2. q. 53. pag. 172. col. 1. A. B
priuilegia inquiſitorum an competant epiſcopis, com. 105. par. 3. pag. 584. col. 2
priuilegia per generalem clauſulam, an omnia tollãtur, p. 2. pag. 169 col. 2. C
priuilegia vigintiquatuor inquiſitorum ab Vrbano iiij. conceſſa, p. 2. pag. 129. col. 1. A. & ſeq.
priuilegia inquiſitorum an competant eorum commiſſarijs, com. 54. p. 3. pag. 538. col. 2
priuilegia inquiſitoribus data, an per alia poſteriora ſint reuocata, p. 3. q. 84. pag. 623. col. 2. E
priuilegium de delendis ſtatutis negotio fidei oppoſitis ſæpius confirmatum, com. 82. p. 3. pag. 561. col. 2
priuilegia de remouendis inquiſitoribus, com. 58. parte 3. pag 541. col. 1
priuilegium exemptionis nemini dat licentiam delinquẽdi, par. 2. pag 152. col. 2. E
priuilegium exemptionis non excuſat quem à ferendo teſtimonio in crimine hæreſis p. 2. pag. 205. col. 2. E
priuilegium per delictum amittitur, p. 2. pag. 139. col. 1. E & pag. 140. col. 1. C pag. 148 col. 1. B
priuilegia nulla quemquam liberant à iuriſdictione inquiſitorum, com. 8. p. 2. pag. 98. col. 1
priuilegiati torquentur in crimine hæreſis, com. 110. par. 3. pag. 594 col. 1
priuilegium allegans oſtendere illud debet, parte ſecunda. pag. 157. col. 2
probationes legitimæ, ſummarie procedendo non prætermittendæ, p. 3. q. 55. pag. 583. col. 1. D
probationes leuiores an ſufficiant in crimine hæreſis, par. 2. pag. 204. col. 2. A
probationes leuiores ad condemnandum non ſufficiunt, p. 3. q. 71. pag. 614. col. 1. D
probatio leuis ſufficit ad ſuſpicionem, non ad probationem, par. 2. pag. 197. col. 1. C
probatio per æquipollentia quando non ſufficiat, com. 121. par. 3. pag 622. col. 2
probatio perfecta non conſurgit in criminalibus, ex pluribus imperfectis probationibus, com. 121. parte tertia. pag. 616 col. 2. & pag. 619. col. 1
probationes pleniores contra defunctum requiruntur, com. 170. p. 3. pag. 680. col. 1
probatio indirecta admittitur contra præſumptionem violentam. com. 80. p. 2. pag. 380. col. 2
probatio ſufficiens niſi habeatur non eſt procedendum contra defunctos, com 92. p. 3. pag. 572. col. 2
probatio plenior exigitur contra defunctũ quàm contra viuentem, com. 92. p. 3. pag. 573. col. 2
procedendum non eſt ſæpius in eodem crimine, parte ſecũda. pag. 212. col. 1. A
procedendi iudicialiter contra reos modi tres, per accuſationem, denunciationem, & inquiſitionem, parte tertia, com. 13. pag. 413. col. 2. D. & ſeq.
procedendi per modum accuſationis ſe ad pœnam talionis inſcribit, p. 3. pag 403. col. 2. E. & ſeq.
proceſſus contra reos diligenter, ac prouide per inquiſitores ſunt formandi. p. 3. pag. 462. col. 1. B
proceſſibus exiſtentibus contrarijs, quid faciendum, par. 2. pag. 212. col 1. A
proceſſus in cauſa fidei quoad ſubſtantialia integer eſſe debet, com. 102. p. 3. pag. 582. col. 2
proceſſus communicare inter ſe debent epiſcopus & inquiſitor

ſitor diuiſim procedentes, & quando, & cur. p.3.q.51. pag.581.col.1.D.E. com.100.p.3.pag.581.col.2

proceſſus diuerſos contra aliquem fieri, an expediat, com. 91.par.3. pag.569.col 2

proceſſus contra abſentes quot modis fabricari poſſint, com. 91.p.3. pag.569.col.1

proceſſus totus iuriſperitis explicandus, par.3. quaſt.79. pag. 631.col.2.D.E

proceſſuum communicatio quando fieri debeat, parte ſecunda. pag. 211.col.2.E

proceſſus communicari an debeant ante torturam quando diuiſim proceditur, com.102.p.3. pag.582.col.1

proceſſus inquiſitoris ab ordinario non poteſt prohiberi & quare, p.3.q.5. pag.538.col.1.C.D

proceſſus totius copia probetur reis & eorum aduocatis et procuratoribus ſuppreſſis nominibus teſtium & accuſantium, p.3. pag.446. col.1.C.D.& ſeq.

proceſſus contra defunctum breuiter abſoluendus, com.170. par.3. pag.680.col.1

proceſſus formandus contra memoriam defuncti, com. 92. par.3. pag.572.col.2

proclamatio & appellatio qualiter differant, parte ſecunda. pag. 212.col.2.B

procurator concedi debet reis vbi neceſſe fuerit, & qualis eſſe debeat, p.3. pag.447.col. 1 com.28.p.3. pag.447.col.2

probibitio ne de fide catholica diſputetur quibus & quando fiat, com.6.p.1. pag.32.col.2

promiſſio abiurantis ad quid extendatur, com. 146. par. 3. pag. 646.col.1

propoſitio hæretica quot modis dicatur & cognoſcatur, vtilis diſputatio, com.27.p.2. pag.233. col.2

propoſitionum qualitates expendere theologorum eſt, & qui de hoc diſſeruerint, com.28.p.2. pag.237.col.2

propoſitionum in fide peccantium gradus varij, com. 28. par.2. pag.237.col.2

propoſitio hæretica ex triplici capite indicatur, par.2.q.2. pag. 233.col.1.C.& ſeq.

propoſitionum catholicarum, aut hæreticarum veritas, vel falſitas an pendeat ab aſſertore, cō.22.p.1.pag.65.col.1

propoſitiones hæreticas, aut catholicas nō facit eccleſia, ſed ſolum declarat quales ſint, com.22.p.1. pag.65.col.1

propoſitio duplicem habens ſenſum, in quo accipi debeat in ſancto officio. p.3.com.111. pag.601.col.2

propter præſumptionem etiam vehementem non debet quis de graui crimine condemnari, p.2. pag.116.col.2 D

proteſtatio quid, com.16.p.1. pag.76. col.2

proteſtationis vſus antiquus & vſitatus, com.26, parte 1. pag. 76.col.2

proteſtatio catholica & conſueta, p.1. pag.76. col.1.B

proteſtationis materiā q tractarint, cō.26.p.1.pag.76.c.1.E

proteſtatio generalis, vel particularis quibus et quādo prosit, & quando non, p.1.q.12. pag.77. et ſeq.col.1.A.B

proteſtatio præcedens quando iuuet proteſtantem, multis regulis explicatum, com.26.p.1. pag.76. col.1

proteſtatio factis contraria non iuuat proteſtantem, com. 26.p.1. pag.78.col.2

proteſtatio abbatis Ioachimi, com.1.p.1. pag.5.col.2 & pag. 6. col. 1

Proteſtatio Auctoris Adnotationum in Directoriū Catholica, com.26.p.1. pag.76.col.2. & par.3. com.180. pag.687.col.2. in fine.

proteſtatio qua hæretici ſe tuentur, diligenter cauēda, com. 26.p.1. pag.78.col.1. et 2

proteſtatio generalis non excuſat errantem in his quę ſcire debet, com.26.p.1. pag.77. col.1

proteſtatio generalis eum tuetur, qui errat in his quæ explicite ſcire non obligatur, com.26.p.1. pag.77. col.1

proteſtatione non iuuatur, qui legitime admonitus non deponit errorem, com.26.p.1. pag.77.col.1

proteſtans ſe credere quod credit Eccleſia, ſed negat hæreſim de qua conuincitur, non iuuatur proteſtatione, com. 26.par.1. pag.78. col.1 & par.3. com.48. pag.524. col.2

proximum ab hæreſi reuocare quilibet tenetur, parte 2. pag. 167. col.1.B

prudentia in inquiſitore maxime neceſſaria, com.1. par 3. pag. 535.col.1

pſeudoapoſtolorum hæreſes in Lombardia, parte 2. q.12. pag. 268.col.2.E.& ſeq.

Pſeudoapoſtolorum ſecta condemnata per litteras Apoſtolicas Honorij iiij. p.2.q.12. pag.270.col.1.E.& ſeq.

Pſeudoapoſtoli hæretici quibus ſignis & indicijs cognoſcantur, p.2. pag.270.col.1.& ſeq.

publice dici quid ſit, com.19.p.3 pag.425. col.1

publice laudare fidē & errores deteſtari quando iniungendum reis, com.14.p.2. pag.116.col.1

publica perſona damnata, an & quomodo eius inſtrumenta damnata cenſeantur, p.2. pag.168.col.1. A.B & pag. 94. col.1.E

publicum officium quid dicatur, com.8.p.3.pag.402.col.1 & cum dubitatur id declarat inquiſitor, pag.402. col.2

publica auctoritate fungentes quo modo per omiſſionem, vel commiſſionem hæreticis fauere cenſeantur, par.2.q.53. pag. 371.& ſeq.col.2.D.E

pueri & ſenes delirantes, & hæreticantes non puniuntur, com.18 p.3. pag.421.col.1

punitio ſæpe differenda eſt, ne ſcandalum oriatur, com. 9. par.3. pag.403.col.2

punitio delinquentium in quem finem referatur, com. 22. par.3. pag.432. col.2

puniendus quis eſt vbi deliquit, com.91.p.3.pag.669.col.2

punitus in foro canonico an poſſit iterum in foro ciuili puniri, com.13.p.1. pag.40. col.2

purgatio canonica quid ſit, & quando indicatur, com.14. par.2. pag.115.col.1

purgatio canonica res valde periculoſa eſt, com.97. par.3. pag. 579. col.2

purgatio canonica quem vſum habeat, com.38.parte tertia. pag. 477.col.1

purgationis canonicæ modus, & plura de ea, parte tertia. pag. 500. & ſeq col.2.B

purgatio canonica facienda eſt in vulgari, & quando, p.3. pag. 502.col.1. A

purgationis canonicæ materiam qui tractarint, com.14. p.2. pag. 115.col.1

purgatio canonica, vt fiat, quæ ſint neceſſaria, parte tertia. pag. 476.col.1.C.D

purgatio canonica non facile indicenda, quia remedium eſt periculoſum, com.14.p.2. pag.116. col.1 & com.43.p.3. pag.502. col.2

purgatio canonica & abiuratio, an ſimul alicui imponi debeant, com.14.p.2. pag.115.col.2

purgatio eſt indicenda ſuſpectis, p.2. pag.194.col.2.B

purgatio canonica indicenda ob ſolam hæreſis etiam probabilem ſuſpicionem, p.2. pag.141. col.2.E & pag.

& pag. 157.col.1.C
purgatio canonica imponi poteſt leuiter ſuſpecto, p.2.q.55. pag. 377.col.2.B
purgatio canonica indicenda diffamato de hereſi, p.3.q.72. pag 615.col.2.E. & q.88.pag.637.col.2.D com.82.p.2. pag.384.col.2
purgatio canonica indicenda eſt diffamatis de hęreſi etiam ſi per teſtes infames ſint delati, vel apud viles & malos ſint infames, vel ab emulis fuerit infamia, par.2.q.57. pag. 384.& ſeq.col.1.B.C.& ſeq.
purgationis canonicę diffamato de hęreſi indicendę forma, par.3. pag.476.col.1.A.& 2.B
purgatio canonica eſt indicenda credentibus hęreticorum tantũ de hęreſi ſuſpectis, p.2.q.50. pag.366.col.2.D
purgationis termino aſſignato, an videatur indicta purgatio, par.2. pag.158.col.2.A
purgatio canonica quo ordine & ritu fieri debeat, com.38. par.3. pag.477.& ſeq. & an cum indicitur, adeſſe debeat cum inquiſitore epiſcopus aut eius vicarius. ibid.
purgare ſe canonice recuſantis pœna, p.3.pag.477.c.1.C.D
purgans ſe canonice, & in purgatione deficiẽs, vt hęreticus condemnatur, & qualiter puniatur, p.3.pag.476.c.1.D com.14.par.2. pag.116.col.1
& vide in verbo, Deficiens.
purgans ſe canonice, & deinde iterum in hęreſim incidens, an vt relapſus curię ſeculari tradatũ, p 3.pag.476.c.2.B
purgatores, & eorum munus & numerus, com.14. par.2. pag. 115.col.1
purgatores quales eſſe debeant, & quot in eis conditiones requirantur, com.14.p.2. pag.115.col.1
Pyromantia libri condemnati, p.2.q.29. pag.317.col.2.A

Q

Qualitates articulorum damnatorum, quos profitebatur Hieronymus de Praga, com.47.p.3.pag.521.c.1
quaeſtuarij prędicantes ab inquiſitoribus impediri & puniri poſſunt, p.3.q.37. pag.564.col.2.C
quaeſtio 26. partis ſecundę Directorij de libris damnatis à diuerſis Romanis Pontificibus reſtituitur, com.51. p.2. pag. 311.& 312.& ſeq.
quęſtio 37. par.2. Directorij de hęreticis in ... natis, reſtituta, com.62.p.2. pag.326.& 327

R

Rabbi Moſis hęreſes & errores, p.2.q.4. pag.240. col.2.C.& ſeq.
Randa mons in inſula Maioricarum celebris, com.34. p.2. pag. 262.col.2.B
raptorum bona quibus caſibus deferantur in fiſcum, par.2. pag. 213.col.2.D
Raymũdus de Pennaforti quis, cõ.25 p.2.pag.223.c.1.et 2
Raymundus Lull, quis, & quando vixerit, com.25. par.2. pag. 255.col.2.et ſeq.
Raymundi Lull errores, p.2.q.9. pag.255.& ſeq.col.2.C
Raymundi Lull opera omnia condemnata, & eius tota doctrina generaliter interdicta per Gregorium xj. & librorum eius catalogus, p.2.q.9. pag.255.col.2.C q.26.pag.311.c.2.A. & com.51.p.2.pag.313.c.1.et 2
Raymundus Neophytus quis, & eius libri damnati, com. 52. par.2. pag.315.col.2
Raymundi Neophyti libri damnati, parte ſecunda, q.27. pag. 316.col.1.C.D
rebaptizare grauiſſimũ eſt ſcelus, com.10.p.1.pag.37.col.1
rebaptizandus nemo eſt, niſi de quo dubitatur, parte prima. pag.36.col.2.E. com.10. p.1. pag.37.col.1
rebaptizãtis, et rebaptizati pœna, cõ.13. p.1. pag.40.col.1
rebellium in Eccleſiã pœnę, quales, p.2.pag.160.col.1.C.D
rebelles Eccleſię inuadendi, & eorum bona occupanda, & quid de mobilibus & immobilibus, & feudalibus, par.2. pag. 177.col.2.E.& ſeq.
receptatores hęreticorum, qui proprie appellẽtur, p.2.q.51. pag.368.col.1.A. & pag.366.col.2.B.C
receptator hęreticorum nemo dicitur niſi ſcienter receptet, com.76.p.2. pag.369.col.1
receptator quis dicitur ex vno actu recipiendi, com.76. par.2. pag.369.col.2
receptatores hęreticorum in duplici ſunt genere, p.2.q.51. pag. 368.col.2.D.E
receptatores hęreticorum quando culpa vacent, & quando non, p.2.q.51. pag.368.col.2.E.et ſeq.
receptatores hęreticorum qui habendi ſint velut hęretici, et qui vt ſuſpecti de hęreſi, p.2.q 51. pag.369.col.1.A.B
receptator hęreticorum ſcienter vehementer ſuſpectus reputatur, p.2.q.56. pag.381.col.1.E.& ſeq. com.81.p.2. pag.382.col.1
receptatorum pœna, com.76.p.2. pag.369.col.2
receptantes & defendentes conſanguineos, an mitius puniri debeant in crimine hęreſis, p.2. pag.181.col.1.B com.75.pag.370.col.1. & com.81.p.2.pag.382.col.2
receptantes hęreticos amiciſſimos non tamen coniũctos, vel amantes, an mitius puniri debeant, com.81. parte 2. pag. 382.col.2
receptator debeat ne probare ignorantiam, vel contra fiſcalis ſcientiam, com.76.p.2. pag.369.col.2
receptatoribus hęreticorum ſponte venientibus tẽpus gratię, & miſericordię aſſignant inquiſitores, parte tertia. pag. 409.col.2.B
in receptatores defunctos, an procedi poſſit, com.92.par.3. pag. 571.col.2
recidere peius eſt quàm incidere, p.2. pag.52.col.1.B
recidens in hęreſim de qua vt vehementer ſuſpectus ſe purgauit, vt relapſus eſt puniendus, cõ.38.p.3. pag.479.c.2
recidens in hęreſim poſt purgationem, vel abiurationem curię ſeculari traditur, par.2. pag.157.col.2.E
recitantes alienam hęreſim, an ſint puniendi, & quomodo. com.17.p.3. pag.420.col.1
reconciliati Eccleſię, vide in voce, Redeuntes. et in voce, Pœnitentes.
reconciliatus Eccleſię dominus an recuperet amiſſas fidelitates, & obligationes, par.2. pag.166.col.1.B & pag. 182.col.2.C
Rectores Eccleſię cogi poſſunt ad iurandum de defendenda Eccleſia, ſub grauibus pœnis, parte tertia, quaeſt.32. pag. 560.col.1.D.E
Rectores animarum redeuntes quando reſtituendi ad ſua beneficia, com.162.p.3. pag.668.col.1
recuſatio quid ſit, com.50.p.3. pag.452.col.1 & an inquiſitor poſſit recuſari, & cum recuſatur quis ordo ſeruari debeat, ibidem pleniſſime tractatum.
recuſatio inquiſitoris facta per reum, duobus modis repelli poteſt, par.3. pag.452.col.1.D.& ſeq.
recuſantes iurare, quando hęretici, et quando non, com.90, par.3. pag.568.col.1
recuſantis ſe canonicè purgare pœna, p.3. pag.476.c.1.D
redire continuo ſeu confeſtim qui dicantur, com.8. parte 2. pag. 98.col.1
redeuntes ad Eccleſiam ab hęreſi, in duplici ſunt differentia, com.65.p.2. pag.332.col.1
Cetera vide in voce, Pœnitentes.
redeuntes qualiter recipiantur, pulchrum pręceptum Gui-

donis Fulcodij, com.140.p.3. pag.640. col.2

redeuntium qualitates cognoſcendę, vt ſingulis debita pœnę imponantur, com.140.p.3. pag.640.col.2

redeuntes ab hęreſi non facile ad religionem admittendi, & quare, com.65.p.1. pag.332.col.2

redeuntes ad Eccleſiam, quando non debeant in perpetuum carcerem condemnari, com.142.p.3. pag.641.col.2 Primo & tertio caſu.

redeuntes hęretici, an ſint beneficijs priuandi, com.162.p.3. pag. 668.col.1

redeunti vxori hęreticæ domus mariti pro carcere aſſignanda videtur, com.142.p.3. pag.641.col.2

redeuntes ab hæreſi, & abſoluti ab inquiſitore, ſua peccata ſacerdoti proprio confiteantur, com.65.p.2.pag.332.c.2

Regum & Principum in cauſa fidei, an inquiſitores ſint iudices, p.3.q.31. pag.559.col.1.E

Regales viri qui, & qualiter cõtra eos procedatur, com.80. par.3. pag.560. col.1

regna nulla ex cauſa magis conſeruantur quàm ex defenſa fide, com.157.p.3. pag.653.col.1

regularium miniſtrantium ſacramenta eccleſiaſtica fautoribus hęreticorum pœna, p.2. pag.162.col.2.D.E

reiudaizantium ritus qui ſint, p.2.q.44. pag.349.col.1.A

reiudaizantes quo ritu recipiantur ad Iudaiſmum, com.69. par.2. pag.350.col.1.& ſeq.

reiudaizantes hęretici qua ratione dignoſcantur, parte 3. pag. 441.col.2.B

reiudaizantes poteſtati inquiſitorum ſupponuntur, com.69. par.2. pag.349.col.1.& 2

reiudaizantes cognoſcendi ſigna ex lege del Fuero, Luzgo, com.25.p.3. pag.441.col.1

reincorporati qui dicantur, p.2. pag.203.col.2. C

relabens in fautoriam, ſiue abiuratam, ſiue aliam an ſit puniendus vt ſit relapſus, com.83.p.2. pag.387.col.2

relapſi proprie & vere in iure qui dicantur, p.2. pag.105. col.1.A. & 133.col.2. D. & q.40. pag.331.col.1.C & q.58. pag.385. col.2. C & com.87. par.2. pag.386. col.2

relapſus iuris fictione quis dicatur, p.2. pag.201.col.1.C

relapſus qualiter quis cenſeatur committendo, & qualiter non, com.146.p.3. pag.645.col.2

relapſi natura & eſſentia in quo conſiſtat, com. 83. par.2. pag. 388.col.2.A.& ſeq.

relapſorum duæ differentiæ ſubtiliter explicatæ, com. 83. par.2. pag.386.col.1

relapſorum in hæreſim quatuor caſus, parte 2. quæſt. 58. pag. 385. col.2.& 386.col.1

relapſus vt quis cenſeatur, ac velut talis puniatur, neceſſe eſt cõſtet ad minus de vno lapſu in hęreſim, com.81. p.2. pag. 383.col.1

relapſum nõ faciunt alij caſus præter diffinitos à iure, com. 146.p.3. pag.646.col.1

relapſi cur grauius puniendi, p.2. pag.142.col.2.E

relapſorũ materiã qui tractarint, cõ.83.p.2. pag.386.col.2

relapſi alij labuntur in hæreſim, alij in fautoriam, par.2. quæſt.58. pag.385.col.2.C

relapſi an cenſeantur qui generaliter ſe obligant ad non faciendum contra abiurata, ſi contra faciunt, com. 146. par.3. pag.646.col.1

relapſus an & quãdo cenſeatur lapſus in hęreſim aliam ab abiurata, p.2.q.40. pag.331. col.1.D et q.58.pag.386.col.1.A. com.65.p.2.pag.332.col.2

relapſus quibus caſibus quis iudicetur poſt abiurationem de vehementi factam, p.2.q.40. pag.331.col.1.C & quæſt.55. pag.378.col.1.A

relapſus poſt abiurationem de vehemẽti præſtitam qualiter tractandus, p.2.q.55. pag.378. col.1.D

relapſorum pœna nõ punitur, qui de leui abiurauit, etiamſi poſt abiurationem conſtet de hęreſi, quam leuiter abiurauit, com.83.p.2. pag.387.col.1

relapſus cenſetur qui deficit in purgatione canonica, ſi aliàs incidiſſet in hęreſim. com.14.p.2. pag.116.col.1

relapſus an cenſeatur, & vt talis puniendus incidens in hęreſim poſt purgationem canonicam præſtitam, parte 3. pag.502.col.1.B. com.38.p.3.pag.479.col.1

relapſus cur non dicatur qui canonice ſe purgauit, niſi in purgatam hęreſim recidat, com.38.p.3. pag.479.col.2

relapſus cenſetur qui cum abiuraſſet vt hęreticus, poſtea hæreticis fauet, p.2.q.40. pag.331.col.1.E. & ſeq.

relapſus in fautoriam, ſiue abiuratam, ſiue aliam, an puniri debeat, vt relapſus, ardua quæſtio, com. 83. parte 2. pag. 387.col.1.& 2

relapſos bis vel pluries in fautoriam, iuſtum videtur tradi curiæ ſęculari, com.83.p.2. pag.388.col.2.A

relapſi quibus caſibus tradendi ſint brachio ſęculari, par.2. q.58. pag.385.col.2. & 386.col.1

relapſus curię ſæculari tradendus, vt cõuertatur procurandus diligenter, com.45.p.3. pag.512. col.1.E

relapſi pœnitentes non reincorporantur Eccleſiæ, com. 144. par.3. pag.672. col.1. & ſeq.

relapſus quamuis pœnitens brachio ſæculari traditur, p. 3. quæſt.99. pag.675.col.2.C.D

relapſis omnino audientia denegatur; & cur eis tamen pęnitentibus ſacramenta non denegantur, & quæ, parte 2. pag.97.col.1.& 2. com.83.p.2. pag.387.col.1 & com.158. p.3. pag.647.col.1

relapſis pœnitentibus & brachio ſęculari tradendis ſacramenta pœnitentiæ & Euchariſtiæ non denegantur, par.2. quæſt.58. pag.386.col.1.D pag.510.col.2.D. par.3.q.100.pag.647.col.1.D & com.158.p.3. pag.647.col.2

relapſo pœnitenti tradendo brachio ſæculari mittendi ſunt viri religioſi, qui futuram ſententiam indicent, & eum conſolentur, par.3. pag.510.col.2.C & 512. col.1.B.C. & ſeq.

relapſis ſponte venientibus, an ſit parcendum, com.12.p.3. pag. 412.col.1.A

relapſus, ſi ſit in ſacris, degradandus eſt antequam brachio ſæculari tradatur, p.3. pag.511.col.1.A

relapſi an aliqui cenſeantur, & ideo curiæ ſæculari tradendi, quam plures ſunt caſus valde dubij, in quibus Papa eſſet conſulendus, & qui illi ſint, parte ſecunda, q. 58. pag. 385.col.2.& 386.col.1

relaxatus curiæ ſæculari an poſſit ab inquiſitoribus admitti ad miſericordiam, p.3. pag.524.col.1.E.& ſeq.

relaxatum brachio ſæculari probi aliqui viri aſſociare debent ad eum conuertendũ, vel conſolandũ, pag.516.c.1.A & pag.520.col.2.B. & pag.524. col.1. C.D

religio, quam beatus Petrus tradidit Romanæ Eccleſiæ, tenenda eſt ab omnibus, p.1. pag.29.col.1.A.B

religiones exemptæ quæ dicantur, p.2. pag.171.col.1.C

religionis obumbratione fuſcatus quis dicatur, parte 2. pag. 370.col.2.E

religiones nouas approbare Papæ munus eſt, non epiſcoporum, com.41.p.2. pag.295. col.1.A

religionem nouam non eſt licitum ſine Papæ approbatione recipere, p.2.q.16. pag.293.col.1.A

religio noua ab epiſcopis non poteſt concedi, ſine ſpeciali Pontifi-

Pontificis auctoritate, p.2.q.26. pag.293.col.1.B

religioſa perſonę quę intelligenda ſunt,p.3.q.63. pag.602. col.1.D.com.112.p.3. pag.602.col.1.& 2

religioſorum nomine laici quandoq; intelliguntur, com.112. par.3. pag.602.col.2

religioſi omnes in cauſa fidei ſubduntur poteſtati inquiſitorum,com.77.p.3. pag.557.col.2

religioſi grauius puniendi quàm ſæculares , parte ſecunda . pag. 135.col.1.A

religioſi mitius torquendi, com.110.p.3. pag.642.col.2

religioſos in exemptos procedendi olim varia ſtatuta , com. 77.par.3. pag.594.col.2.A

religioſi etiam ſacerdotes,an & quando poſſint eſſe inquiſitionis notarij,& per inquiſitores compelli,p.3.pag.427. col.2.B & quęſt.19.pag.550.col.2.A.com.68.parte 3. pag. 550.col.2.E

religio Chriſtiana non poteſt hęreſis aut ſecta vocari, com. 26.par.2. pag.232.col.1

remiſſio rei in cauſa hæreſis,an habeat locum,com.33.par.3. pag. 463.col.2

remiſſio facienda eſt multis conditionibus obſeruatis , com. 33.par.3. pag.463.col.2

remiſſio quorum expenſis debeat fieri,com.33. parte tertia. pag. 463.col.2

remiſſio rei debet fieri ad iudicem loci in quo deliquit, com. 45.par.3. pag.463.col.1

remiſſio rei quando ſecure fieri non poſſit, quid agendum,cō. 33.par.3. pag.463 col.2

remoueri ab officio,inquiſitores à quibus poſſint, par.3. q.9. & 10. pag.540.col.2.E.& ſeq.

remouendi inquiſitorem cauſa legitima, parte 3. quęſt. 12. pag.543.col.1.E & ſeq.

in remouendis ſacerdotibus negligentibus et inutilibus quis ordo ſeruandus,p.2. pag.156.col.1.E et ſeq.

renuentes iurare in cauſa fidei, ab inquiſitoribus coercendi , par.3.q,41. pag.567.col.2.E

reparatio damni dati facienda eſt ab eo qui eſt abſoluendus, com.7.p.3. pag.398.col.1

reparatio damni dati,ſi ſtatim præſtari non poſsit,data cautione,erit reus abſoluendus,com.7.p.3. pag.598.col.1.E

reprehenſionum genera quot,p.2. pag.174.col.2.D

requiſitio rei,qui petitur remittendus,qualiter fieri debeat, com.33.p.3. pag.464.col.2

reſcriptum loquens de officialibus Papę comprehendit inquiſitores , licet de illis mentionem non faciat ſpecialem, com.79.p.3. pag.559.col.1

reſcriptum ab excommunicato impetratum, an & quando valeat,par.2. pag.143.col.1.A

reſponſionibus fraudulentis hęreticorum quomodo occurrendum,p.3. pag.434.col.1

reſpublica alat inquiſitores ,vel epiſcopus,com.153.parte 3. pag. 650.col.2

reſtituere bona ſua fiſco hęreticus occultus , an teneatur in conſcientia.com.158.p.3. pag.656.col.1

reſtituere tenetur hæreticus fructus perceptos ex beneficio ſibi hęretico collato,com.162.p.3. pag.667.col.2

reſurrectio in eiſdem corporibus futura,et cur,parte prima. pag. 14.col.2.B

reuelantes ſecretum etiam non iurati extra ordinem puniendi.com.129.p.3. pag.632.col.2

reuelandi ſunt hęretici,ſuſpecti, vel diffamati de hæreſi , & habentes libros hęreſum,& inuocationum dęmonum,& alios prohibitos,p.3. pag.409.col.1.A & ſeq.

reuelare omittens hęreticos , an vehementer fiat de hæreſi ſuſpectus,com.81.p.2. pag.383.col.1.E & ſeq.

rei nomen large & ſtricte ſumptum,quid ſignificet, parte 2. pag. 213.col.2.A.B

reus quando dicatur fugitiuus, & quando abſens , parte 3. pag. 461.col.2.B

reus deprehenſus manifeſte in hęreſi, quis dicatur , & quot modis,p.3.q.89. pag.638.col.1.C.D

rei delati de diœceſi ad diœceſim per inquiſitores citari & trahi poſſunt,p.3.q.74. pag. 626.col.2.B

reus vt capiatur,mandatum dandum eſſe, & qualiter,com. 108.p.3. pag.588.col.1

reis omnibus pares carceres aſſignandi non ſunt , com. 108. par.3. pag.589.col.1.E & ſeq.

rei non facile transferendi de vno cubiculo ad aliud , com. 108.p.3. pag.589.col.1

rei leuiter delinquentes qualiter cuſtodiendi, com.139.p.3. pag. 639.col.1

reus quando poſſit in duriorem carcerem trudi per ſolum inquiſitorem,com.107.p.2. pag.587.col.1

reus detentus pro hæreſi,in carcere occidens ſe,tanquam impænitens damnandus eſt,& brachio ſæculari eius ſtatua tradenda & comburenda,p.3. pag.574.col.2.B.C

rei ſi moriantur ob id quia male ſanis locis traditi fuerunt, irregulares fiunt inquiſitores,com.107.p.3.pag.587.c.1

rei perſuadendi ſunt, vt iudicialiter dicant crimina,com.12. par.3. pag.412.col.2

reus ſæpius ab inquiſitore interrogandus & quando, par.3. pag.423.col.1.E.com.18.p.3. pag.423.col.1

rei quo ordine ſint examinandi, & interrogandi , com. 18. par.3. pag.423.col.1

reis accuſatis quę interrogatoria fieri debeant, par.3. pag. 422.col.1.& 2.C & ſeq.

reus cur de origine ſua & alijs circunſtantijs interrogandus,com.18.p.3. pag.422.col.2.E.& ſeq.

reus quot teſtibus debeat conuinci in crimine hæreſis,cō.27. par.3. pag.445.col.2

reus quouis tempore poteſt probare ſuam innocentiam, p.2. pag. 242.col.1.A.B

reus captus an & quando cum cautione, ſeu fideiuſſione dimitti poſſit in tribunali inquiſitionis,p.3.q.90.pag.638. col.2.B.com.139.p.3. pag.638.col.2.& ſeq.

reorum cautela, vt non ſubijciantur torturæ,p.3. pag.433. col.1.E & ſeq.

reus quando ſit torquendus,et quomodo,par.3. pag.480. col.2.C et ſeq.

reus perſeuerans in confeſsione in tormentis facta,& pęnitens exiſtens,abiurare debet,p.3. pag.481.col.2.E

reus quęſtionatus qualiter interrogandus ad ratificandam confeſsionem,com.39.p.3. pag.485.col.1

reus perſeuerans in confeſſione tormentis facta,& impænitens exiſtens,curia ſęculari traditur,p.3.pag.481.c.2.E

reo duranti in tormentis in negatiua, quando iniungēda abiuratio,p.3. pag.482.col.1.A.B

reo reuocante confeſsionem in tormentis factam quid agendum,p.3. pag.485.col.2.A

reo ſunt edenda dicta teſtium,nomina tamen ſupprimenda , com.125.p.3. pag.629.col.2

reorum potentia multiplex inquiſitori conſideranda,par.3. q.75. pag.627.col.2.B

reus citandus eſt ad audiendam ſententiam , com.40.par.3. pag. 491.col.2

reus ab vno tantum iudice puniendus,com.95.parte tertia. pag. 577.col.1

rei delati extra partes iuriſdictionis inquiſitori ſubiectas

demi-

domicilium transferentes, ab inquiſitoribus coercendi, p. 3. q. 42. pag. 568. col. 1. E & ſeq.

reo quando iniungendum vt publice fidem laudet, et errores deteſtetur, com. 14. p. 2. pag. 116. col. 1

reo conuicto per plures ſingulares teſtes, abiuratio indicenda, p. 3. q. 72. pag. 615. col. 2. E & ſeq.

reo neſciente legere competenter, & abiurare debente, notarius leget abiurationem, & reus repetet prolata à notario, par. 3. pag. 493. col. 2. B. C

reus ſi non purgauerit indicia per torturam abiuret, aut aliter plectatur, com. 14. p. 2. pag. 116. col. 1

rei deficientis in purgatione canonica pœna, p. 2. pa. 116. c. 1. C

reus cui ſit imponenda pœna corporalis, non eſt relaxãdus, & quare, com. 193. p. 3. pag. 639. col. 1

reus ſemel curię ſaculari traditus, an ſi conuertatur, ſit recipiendus, p. 3. pag. 516. c. 1. A. & pag. 524. col. 1. E. et ſeq.

reus hæreſeos morti propinquus ſi confiteatur, abſoluendus com. 25. p. 2. pag. 228. col. 1

reus quando abſoluendus, et qualiter, vide in voce, Delatus.

rei non ſunt comprehendendi in ſancto officio, niſi pracedat ſufficiens informatio, com. 108. p. 3. pag. 589. col. 2

reis quales circunſtantię poſſint publicari, com. 124. par. 3. pag. 628. col. 2

reus ſi moritur antequam eius cauſa finiatur quid agendum, com. 92. p. 3. pag 573. col 2

rex chatolicus in Hiſpania abunde prouidet Inquiſitoribus, com. 158. p. 3. pag. 660. col. 1

ritus antiquus excommunicandi, p. 3. pag 399. col. 2. A

ritus vetuſtus promulgandi leges contra hęreticos initio Pontificatus, com. 22. p. 2. pag. 131. col. 2

ritus Iudæorum cur tolerari ab Eccleſia, non ita Sarracenorum, p. 2. q. 46. pag. 355. col. 1. D

ritus tranſeuntium à Chriſtianiſmo ad Iudaiſmum. parte 2. quæſt. 44. pag. 349. col. 1. A. B

ritus reiudaizãtiũ qui ſint, p. 2. q. 44. pag. 349. c. 1. C et ſeq.

Rolandi à Valle opinio, com. 158. p. 3. pag. 658. col. 2

Rolandi dictum expenditur, com. 158. p. 3. pag. 658. col. 2

Romana Eccleſia cęteris prælata, com. 4. p. 1. pag. 29. col. 1

Romana Eccleſia ab errore in fide immunis, par. 2. quæſt. 17. pag. 296. col. 2. B

Romana Eccleſia pręcepta et conſuetudines ab omnibus obſeruanda, p. 2. pag. 238. col. 2. A. B

Romanorum Pontificum ſtatuta iuſtis de cauſis variantur, p. 2. q. 17. pag. 296. col. 2. E

Romani Pontifices cur multas extrauagantes direxerint Inquiſitoribus Italię, com. 158. p. 3. pag. 659. col. 2

Rudes & plebei in fide errantes à maioribus decepti quatenus excuſentur, com. 21. p. 1. pag. 61. col. 2

S

Sabellij errores, p. 1. pag 9. col. 2. D & pag. 10. col. 1

Sabelliani hæretici, & eorum errores, p. 1. pag. 13. col. 2. A. & p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. E

Saccophori hæretici qui, & alię eorum barbaræ appellationes, com. 62. p. 2. pag. 328. col. 1

ſacerdos ſolus rite ordinatus Euchariſtiam conficit, parte 1. pag. 15. col. 1. C & pag. 20. col. 2. A. B

ſacerdoti aſſerenti ſe abſoluiſſe aliquẽ hęreticum, an ſit credendum, com. 25. p. 2. pag. 225. c. 2. & vide plura in voce Confeſſor.

ſacramentorum tractatio in iure quibus in locis, parte 2. pag. 170. col. 1. C

ſacramentum baptiſmi in forma Eccleſiæ à quocunque collatum valet, p. 1. pag. 3. col. 2. C

ſacramenta, et res ſacramẽtales ſi admiſceantur ſortilegijs, talia delicta manifeſte ſapiunt hæreſim, com. 67. par. 2. pag. 337. col. 1

ſacramenta ab hęreticis collata valent, ſed ſcienter recipientes peccant, p. 2. pag. 155. col. 1. D. E

ſacramentum extremę vnctionis non datur in morte plectẽdis. com. 149. p. 3. pag. 647. col. 2

ſacramenta pęnitentiæ & Euchariſtię relapſis pęnitẽtibus, & brachio ſæculari tradendis non denegantur, p. 2. q. 58. pag. 386. col. 2. D com. 149. p. 3. pag. 647. col. 2

ſacramentorum figmenta per Manichæos recentiores inuenta, p. 2. q. 13. pag. 274. col. 1. & ſeq.

ſacramenta Catharorũ quatuor explicata ex ſumma fratris Raynerij, com. 38. p. 2. pag. 276. col. 2

ſacra ſcriptura quę continet vera eſſe ab omnibus credenda, p. 1. q. 12. pag. 74. col. 2. E

ſacris litteris exponendis quid obſeruandum, com. 1. par. 2. pag. 83. col. 2

Sadducęorum errores, p. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. C. & ſeq.

ſacrificia offerre dæmonibus, hęreſim ſapit manifeſte, p. 2. q. 43. pag. 340. c. 1. D. & ſeq. & pag. 340. c. 2. B. et 341. c. 1

ſalariũ non eſt requirendum à reis, cõ. 153. p. 3. pag. 650. c. 2

ſalaria Inquiſitoribus Hiſpaniæ vnde conſtituta, com. 153. par. 3. pag. 650. col. 2

ſale cur cõſpergatur Area diruta domus hæreticorum, com. 92. p. 3. pag. 575. col. 2

Saluaguardiæ litteræ quę dicantur, cõ. 1. p. 3. pag. 391. col. 2

Sancius ordinis Minorum Archiepiſcopus Tarracon. p. 2. quæſt. 9. pag. 252. col. 1. E

ſancti non indigent noſtris orationibus, p. 1. pag. 42. col. 2

ſanctorum auxilium implorandum ex traditione Apoſtolica, com. 14. p. 1. pag. 43. col. 2

ſanctorum expoſitionibus cur ſtandum, com. 27. p. 2. pag. 234. col. 2. regula. 4. 5. quod ſi rationem.

ſanctorum dicta reuerenter ſunt exponenda, p. 2. quæſt. 18. pag. 303. col. 2. C. D

ſanctorum conſentiens ſententia catholicã veritatẽ facit, et contrariũ eſt hæreſis, cõ. 27. p. 2. pag. 234. c. 2. regula. 4

ſanctitati non repugnat error venialis, parte 2. quęſt. 17. pag. 297. col. 2. D. E

ſanctitatis palliatę conuerſatio, eſt quidam hæreticorum modus ad decipiendos inquiſitores, & ſe ipſos tuendos, p. 3. pag. 433. col. 1. D. E

ſapere hęreſim manifeſte cum dubitatur, an inquiſitor id cognoſcere valeat, com. 67. p. 2. pag. 337. col. 1

ſatisfactio pro hęreſi in quo conſiſtat, et de quibus faciẽda, p. 2. pag. 161. col. 2. A & pag 333. col. 1. D. E

ſatisfactio idonea pręſtatur per abiurationem et canonicam purgationem, com. 89. p. 3. pag. 567. col. 2

Sarraceni qui, & vnde ſic appellati ſint, p. 2. q. 21. pag. 306. col. 1. E. com. 46. p. 2, pag. 306 col. 2

Sarracenorum errores, p. 2. q. 21. pag. 306. col. 1. E & ſeq.

Sarraceni per cultum duliæ inuocant Mahometum, parte 2. q. 43. pag. 338. col. 2. C

Sarracenorum ritus cur non tolerantur ab Eccleſia ſicut ritus Iudęorum, p. 2. q. 46. pag. 356. col. 1. C

Sarraceni prębentes auxilium, conſilium, vel fauorem Chriſtianis redeuntibus, vel tranſeuntibus ad Sarracenorum ritus velut hęreticorum fautores ab inquiſitoribus ſunt puniendi p. 2. q. 45. pag. 351. col. 2. E

Saul Pythoniſſam inuocat, com. 68. p. 2. pag. 344. col. 1

Sayonię & Bayliuiæ quid ſignificẽt, cõ. 4. p. 3. pag. 394. c. 2

Schiſma quid, & qualis vox, com. 73. p. 2. pag. 363. col. 1

Schiſma & hæreſis differunt inter ſe, et quæ ſit differentia, p. 2. q. 48. pag. 362. col. 2. E

Schiſmaticos qui confutarint, ac de eis ſcripſerint, com.73. par.2. pag.363.col.1.& 2
Schiſmaticus cur ſit hæreticus, p.2. pag.167.col.1.C
Schiſmatici quidam ſunt vere hæretici, & quidam non, par. 2.q.48. pag.362.col.2.D.& ſeq.
Schiſmatici primi generis ſaltem leuiter de hæreſi ſiunt ſuſpecti, com.73.p.2. pag.363.col.2
Schiſmatici ad Eccleſiam redeuntes abiurant ſchiſma, com. 73.par.2. pag.363.col 2
Schiſmatici poſt abiurationem an remaneant inhabiles ad beneficia, com.73.p.2. pag.363.col.2
Scholaſtici theologi vno conſenſu aliquid ſentientes, id verũ eſt putandum, com.27.p.2. pag.236.col.1.reg.8
Scholaſticorum theologorum cõmunis ſentẽtia quantam auctoritatem habeat, com.27.p.2. pag.236.col.2.reg.8
Scholaſticorum theologorum cõmunis ſentẽtia vnde habeat tantam auctoritatem, com.27.p.2. pag.236.col.1.reg.8
ſcriptura obſcura habetur pro nõ ſcripta. p.1. pag.19.c.1.B
ſcriptura ſacra iuxta Sanctorum receptas interpretationes declaranda, com.27.p.2. pag.235.col.1.& 2
ſcripturę ſacrę ſenſus pręſe fert catholica veritatis indicium, com.27.p.2. pag.234.col.1.reg.1
ſcripturæ ſacræ verba ad ludibria transferentes, qua pœna plectendi, com.17.p.3. pag.420.col.1
ſecta vnde dicatur, p.2. pag.201.col.1.E
ſecta hæreticorũ in decreto damnata, par.2.quæſt.6. pag. 243.col.1.C & ſeq.
ſecta Pſeudoapoſtolorum per Honorium iiij. condemnata, p.2.q.12. pag.270.col.1.& ſeq.
ſecta Beguinorum, & Begardorum prorſus damnatur, p.2. quęſt.16. pag.292.col.1.C
ſecta nouę auctor, vel ſectator hæreticus dicitur p.2.q.31. pag. 318.col.2.C.D
ſecreti hæretici qui dicantur, p.2.q.33. pag.321.col.2.B
ſecretum an ſit quod quinque ſciunt, p.2. pag.215.col.1.A.B
ſecretum reuelare non poſſunt, neque epiſcopus, neque inquiſitores, com.132.p.3. pag.633.col.2
ſecretum reuelantes etiam non iurati extra ordinem puniendi, com.129.p.3. pag.632.col.2
ſecretũ reuelãtes epiſcopus et inquiſitores extra caſus permiſſos, mortaliter peccant, com.132.p.3. pag.633.col.2
ſęcularis brachij auxilium inuocant inquiſitores ad capiendos hæreticos, & alia neceſſaria transigenda, par.3.q.57. pag. 585.col.1.B.C
ſęcularis iudex quos blaſphemos punire debeat, p.2.q.46. pag.354.col.2.B & ſeq.
ſæcularibus officijs ſolus inquiſitor priuare poteſt, com.8. par.3. pag.401.col.2.E
ſedis Apoſtolicę certiſſima sũt iudicia, cõ.42.p.2.pa.303.c.1
ſedem hoc eſt, ſeo, Eccleſiam cathedralem notat Eymericus Hiſpanice, com.25.p.2. pag.223.col.1
ſede vacante an capitulum ſuccedat in iuriſdictione epiſcopi quo ad hæreticos, p.2. pag.219.col.1.C.D
ſententia noua ſuper crimine hęreſis non fertur ſed iam per canones lata renouatur, p.2. pag.207.col.2.E
ſententia in ſcriptis proferenda, com.40.p.3.pag.491.col.2
ſententia de die eſt ferenda, com.40.p.3. pag.492.col.1
ſententia de conſilio peritorũ ferenda. p.3.q.78. pag.630. & 631. col.2.A
ſententia contra hæreticos quo ordine ferri debeat, com.40. par.3. pag 491.col.2
ſententię quibus traduntur aliqui curię ſæculari, an ferenda diebus feſtiuis, & in eccleſiis, p.3. pag.512.col.1.D.& plene diſputatur, com.45.p.3. pag.512
ſententię lata per inquiſitores publicari debent à parochis eccleſiarum, p.3. pag.403.col.2.B.& ſeq.
ſententia vel proceſſus inquiſitorũ à dominis temporalibus impediri non poſſunt, p.3.q.35. pag.562.col.1.C
ſententiam diffinitiuam iudex non poteſt commutare, p.2. pag. 208.col.2.C
ſententias latas mitigandi poteſtatem habent inquiſitores & epiſcopi, p.3. pag.315.col.2.A.pag.325.col.2.D
ſententia condemnatoria qualiter ordinanda, com.40.p.3. pag. 491.col.2
ſententia condemnatoria præſente epiſcopo proferẽda, com. 40.p.3. pag.491.col.2
ſententia condemnatoria in hoc crimine, elapſo anno, an requiratur, com.49.p.3. pag.533.col 2
ſententia condemnatorię qualiter executioni mandandę, cõ. 40.p.3. pag.492.col.1
ſententia contra vnum lata, quando non noceat alteri, com. 164 p.3. pag.673.col.1
ſententia antea quam feratur contra abſentes, quis ordo tenendus eſt, com.49.p.3. pag 531.col.2.E
ſententia condemnatoria, an requiratur contra contumacem elapſo anno, p.2. pag.176.col.1.A
ſententia diffinitiua cum agitur de plano quomodo proferri poſſit, p.2. pag.120.col.2.E.& ſeq.A
ſententia reconciliationis diffinitiua potius quàm interlocutoria cenſenda, com.146.p.3. pag.643.col.2
ſententia qua ratione ferenda contra diffamatum de hæreſi, par.3. pag.502.col.1.B
ſententia confiſcationis bonorum olim per quos ferretur, cõ. 158.p.3. pag.654.col.2
ſententia, qua abiuratio alicui indicitur magis condemnatoria quàm abſolutoria eſt, com.97.p.3. pag.579 col.1
ſententia conuerſorum ab hæreſi, an debeat continere eos hęreticos fuiſſe, com.44. pag.508.col.2
ſententia conuerſorũ cur ſub conditione proferatur com.44. pag. 509.col.1
ſententia contra clericos contumaces mitior eſſe debet, com. 49.par.3. pag.535.col.1
ſententiam abſolutoriam ferre poteſt epiſcopus ſine inquiſitore, & vice verſa, p.3.q.48.pag.578.col.1.B et ſeq.et late, com.97.p.3. pag.578
ſententia abſolutoria non debet continere quem pronuntiari immunem & inſontem, et quare, p.3.pag.474 col.2.D & com.37. pag.475.col.1.D
ſententię in cauſis fidei non tranſeunt in iudicatam, com.37. par.3. pag.475.col.2
ſententia damnatę memoriæ hæretici formula, com.92.p.3. pag. 574.col.2
ſententia contra teſtes falſidicos publice pronuntiatur, com. 122.p.3. pag.625.col.2
in ſententia abſolutoria quando quis innocens pronuntiari poſſit, com.37.p.3. pag 475.col.2
ſemiplene probat vnus teſtis idoneus in criminalibus, com. 110.p.3. pag.595.col.2.
ſenes inquiſitores qui in officio inquiſitionis retinendi, com. 61.par.3. pag.544.col.1.
ſentiens male de ſacramentis Eccleſię hæreticus dicitur, p. 2.q.31. pag.318.col.2.D
ſepulturę quare monumenta appellentur, com.89. parte 3. pag. 566.col.2.B
ſepultura qui priuantur, com.89.p.3. pag.567.col.1
ſepultura priuantur hæretici, com.7.par.2. pag.97.col.1 com.89.p.3. pag.566.col.2
ſepulturę priuatio magna pœna, cõ.89.p.3. pag.566.col.2
ſepulturę eccleſiaſtica tradi, aut ea carere quid ſit, com.89. par.3. pag.567.col.1

ſepul-

ſepultura eccleſiaſtica quibus caſibus denegatur, parte 2. pag. 147.col 1.B
ſepelientes ſcienter hæreticos in loco ſacro ab inquiſitoribus puniuntur, p.3.q.40. pag.567.col.1.E. & quæſt.118. pag.675.col.1.E & ſeq.
ſepelientes ſcienter hæreticos, ipſo iure excommunicati ſunt, & de hæreſi ſuſpecti, & quare, com.89.p.3. pag.567.c.1
ſæpius dicens vel faciens aliquid contra fidem, ſuſpectus eſt de hæreſi vehementer, p.2.q.56. pag.381.col.2.E
ſermo generalis indicendus, & habendus ab inquiſitore in principio ſui officij, p 3. pag 407.col.2.C.& ſeq.
ſermones hæreticorum ſemel vel bis audiens, an ſit credens hæreticorum, com.75.p.2. pag.367.col.2
ſerui in qua cauſa contra dominos torqueri poſſunt, com.115. par.3. pag 605.col.2.
ſerui per hæreſim dominorum liberantur ab eorum poteſtate, com.168.p.3. pag.676.col.1
ſerui an tranſeant in fiſcum, com.168.p.3.pag 676.c.1.et 2
ſerui Chriſtiani nõ confiſcatur. cõ.168.p 3. pag 676.col.1
ſerui nõ Chriſtiani confiſcantur, cõ.168.p.3.pag.676.col.2
ſeruos Chriſtianos non recuperant domini conuerſi, cõ.168. par.3. pag.676.col.2
ſerui catechumeni an confiſcentur, cõ 168.p.3 pag.676.c.2
ſerui infideles dominum hæreticum denuntiantes an confiſcẽtur, com 168 p. 3. pag 676 col.2
ſeruorum manumiſſio facta per dominos hæreticos nulla eſt, com. 145 p 3. pag 674.col.2
Sethiani hæretici, p.2.q.6. pag.244.col.1.B
Seueriani hæretici, p.2.q.6. pag.244.col.1.D
ſigna indicantia hominẽ vere contritũ, p.2.pag.198.c.1.C
ſigna quibus cognoſcatur, an quis vere, vel ficte ſit cõuerſus, com.15.p.2. pag.117.col 2
ſilentium poſſunt indicere conſultoribus epiſcopus, et inquiſitores, com.132.p.3. pag.633.col 2
Simoniacus hæreticus dicitur, p.2.q.31. pag 318.col.2.C
Simoniaci pœna et ſimilitudo cũ hæretico, p. 2. pag.319.c.1
Simoniacus à dicenda Miſſa excluditur, com.108.parte 3. pag. 589 col.1
Simoniani hæretici, qui & quale eorum dogma, par.2.q.6. pag 243.col.1.B.& com.31.p.2. pag 246.col.2
ſimpliciores quando de ſubtilitatibus fidei interrogandi, p.1. quæſt.4. pag.61.col.1.C
ſimulatio à Deo ſeparat, & eius multiplex ſpecies, parte 2. pag. 204.col.2.E
ſimpliciter & de plano, ſine ſtrepitu & figura iudicij qualiter intelligenda, p.2.pag.120. col.2.A.B.com.103.& c.104.p.3. pag.582.& 583 col.2
ſimulatione corporei languoris vtuntur hæretici ad ſe tuendos, p.3. pag.431.col.1.A.B
ſingularibus teſtibus pluribus conuictus de hæreſi condemnandus non eſt, p.3.q.72. pag.600.col.1.B
Siphori hæretici, vide in voce, Saccophori.
ſocij inquiſitorum quales eſſe debeant, com.69.parte tertia. pag. 551.col.2
ſocij congruentes, & grati, à prælatis inquiſitoribus aſſignãdi, p.3.q.20. pag.551.col.2.A.B
ſocij criminis in defectum probationum admittuntur in teſtes.p.3.q.64.pag.60 .col ..A.B.et p.1.pag.105.c.1.C
ſocio criminis an credatur ſine tormentis, com.113.par.3. pag. 604.col.2
ſocius criminis an faciat indicium ad torturam, com.110. par.3. pag.599.col.2
ſolemnitates quæ omitti poſſunt cum ſummarie proceditur, com 104.p.3. pag.583.col.2
ſolennis pœnitentia grauis, com.25.p.2. pag.230.col.1
ſortium libri reprobati, p.2.q.29. pag.317.col.2.A
ſortilegi meri qui ſint, p.2.q.42. pag.3 6 col.1.A.B
ſortilegi hæreticales qui ſint, p.2 q.42. pag.336.col.1.B
ſortilegorum duplex genus, p.2.q.42. pag.3 6.col.1.A
ſortilegi et diuinatores differũt, et quibus locis de illis agat, par.2. pag.201.col.2.C
ſortilegi hæreticales inquiſitorum iudicio ſubiecti ſunt, p.2. q.42. pag.336.col.1.B.C
de ſortilegijs qui differuerint, com.67.p.2. pag.336.col.2
ſortilegi qualiter puniendi, com 67.p.2. pag.337.col.2
ſortilegia, an ſapiant hæreſim manifeſte qualiter cognoſcendum, com 67 p 2. pag.3 7.col.1
ſortilegia manifeſte ſapientia hæreſim, parte 2. quæſt. 42. pag. 336.col.1.D.E
ſortilegorum late patens tractatio, & de ſortilegis qui differuerint, com.67.p.2. pag.3 6.col.2
Spiritus ſancti proceſſio de qua in l.nullus.C.de ſum.trinit. com.5.p.1. pag.31.& 32
Spiritum ſanctum non procedere à filio qui hæretici dixerunt, com 2.p.1. pag.7.col.1
ſpiritualis pœna in crimine hæreſis nõ impedit temporalem, par.2. pag.152.col.2.E
ſponte venire & redire qui dicantur, p.2. pag.208.col.1.E & ſeq.com 12 p.3. pag.411 col.1
ſponte venientes quam gratiam aſſequantur, com.12.par.3. pag. 411 col.2
ſponte reuerſus ad fidem recipiendus errore abiurato, par.2. pag. 129.col.2.C.D
ſponte veniẽtes mitius ſunt tractãdi, p.3.pag 409.col.2.E
ſponte venientes ad eccleſiam ab hæreſi, mitius tractandi ſecus ſi non ſponte veniant, cõ.65.p.2. pag.332.col.1
ſponte non venientes, aut poſt tempus gratię qualiter puniẽdi, com.12 p.3. pag 412.col.1
ſponte relapſi venientes, an impetrent veniam, com.12.p.3. pag. 412.col.1.
ſponte confitentes metu probationum, an ſint mitius puniendi, com.12 p 3. pag.413.col 2
ſportulę ſeu ſalarium non eſt requirendum à reis, com.153. par.3. pag.650.col.2
ſtatuas hæreticorum comburendi ritus in tribunali inquiſitionis quando cœperit, com.49 p 3. pag.534.col.1
ſtatua damnatorum in hoc crimine quibus caſibus ſint comburenda, com.49.p.3. pag.534 col.1.& 2
ſtatua ſeu imago eius qui damnatur poſt mortem producenda in publicũ, & brachio ſęculari tradenda, et comburenda, com.102 p.3. pag.574.col.1.B
ſtatua defuncti damnati curiæ ſęculari traditur, com.92. par.3. pag.574.col.1
ſtatua eius q ſe occidit an producẽda, cõ.92 p.3 pag.574.c.1
ſtatua defuncti damnandi producenda eſt in publica fidei actiones, com.92.p.3. pag.574.col.1
ſtatua defuncti abſoluendi non eſt producenda, com.92.p.3. pag. 574.col.1
ſtatuas producendi vſus in ſancto officio, com.92. parte 3. pag. 574.col.1
ſtatua abſentis relapſi aut hæretici pęnitentis curiæ ſęculari traditur per ſententiam p.3.q.101. pag.648.col.1.A
ſtatuta Romanorum Põtificum iuſtis de cauſis variantur, p. 2.q.17. pag 293.col.1.A.B
ſtatuta per quæ inquiſitoris officium impeditur vel retardatur, non valent p.2. pag.106.col.2.C
ſtatuta impedientia officium inquiſitionis iubent inquiſitores ſæculi magiſtratibus vt ea reuocent, p.3.q.34.pag.561. col.2.A.p.2.pag 106 col.2.C com.83.p.3.pag.562.c.1
ſtatuta priora contra hæreticos edita, an per poſteriores reuocata

edita cenſeatur, p.3.q.84. pag.633.col.2.E.& ſeq.
ſtatuta noua condere contra hæreticos, an inquiſitores poſſint, com.135.p.3. pag.635.col.2.E & ſeq
ſtatuta noua dum conduntur, quid cauendum, com.135.p.3. pag. 636.col.2
ſtatuta in hæreticos edita interpretari poſſunt iudices fidei, et an ſoli inquiſitores, com.134.p.3. pag.634.col.2.com.135.p.3. pag 634.col.2.E
ſtatuta contra hæreticos edita interpretari poteſt inquiſitor cum epiſcopo p.3.q.85. pag.634.col.1.C
ſtatuta in verbis ambiguis inquiſitor per ſe ſine epiſcopo interpretari an poſſit, p.3.q.86. pag.634.col.2.D.E
ſtatuta augentia pœnas in hæreticos, an condere poſſint principes ſæculares, com.133.p.3. pag.636.col.2
ſtatutum an valeat domini temporalis diſponentis de bonis hæreticorum confiſcatis, com.158 p.3. pag.661.col.2
ſtatutum ciuitatis Brixiæ de extirpanda hæreſi Lutherano, com.135.p.3. pag.637.col.1
ſtriges corporaliter deferri communis eſt, & vera ſententia, com.68.p.2. pag.345.col.2
ſubdelegandi poteſtatem habent inquiſitores, p.3.quæſt.13. pag.545.col.1.E & ſeq.
ſubdelegatus an poſſit ſubdelegare, anceps quæſtio, com.64. par. pag.547.col.1
ſubditorũ exceſſus diligenter corrigẽdi, p.2 pag.121.c.2.C
ſubditis quãdo prælatos euitare liceat, p.2.pag.157.col.1.A
ſubditi prælatos ſuos, an & quando, & quo modo corrigere poſſint, p.2. pag.175.col.1.A
ſubditi decepti à prælatis in his quæ ſunt fidei, an excuſentur ab hæreſi, com.22.p.1. pag 64.col.2
ſubditi Dominorum lapſorum in hæreſim abſoluti ſunt à debito fidelitatis, p.3.q.119. pag.675.col 2.B.C
ſubditi Dominorum manifeſte in hæreſim lapſorum, ab omni obligatione & fidelitatis iuramento ſunt immunes, p.2. pag. 103.col.2.E
ſubornatio quando præſumatur, p.2. pag.212.col.1.A.B
ſubſcriptio quid operetur, com.20.p.3. pag.428.col.1
ſubſcriptio generalis, an ſufficiat, cõ.20.p.3.pag.428.col.1
ſcribentium acta inquiſitionis, an quiſque ſeparatim debeat ſcribere, com.20.p.3. pag.428.col.1
ſubſtituti ab inquiſitoribus, quam habeant poteſtatem com. 23 par.2. pag.135.col.1
ſubſtantialia quæ dicantur, com.104.p.3. pag.583.col.2
ſubſtantia nomen varie acceptum apud nos & Græcos, p.1. pag. 11.col.1.C.B
ſummarie, ſimpliciter & de plano procedere, quid ſit, com. 103.& 104.p.3. pag.582.col.1
ſummarie procedendo quænam omitti poſſint, p.3.quæſt.55. pag. 583.col.1.B.C
ſummarie procedens quas ſolemnitates omittere poteſt, cõ. 104.p.3. pag.583.col.2
ſumptus inquiſitorũ ab epiſcopo, vel à dominis tẽporalibus prouidendi, p.3.q.108. pag.652.& ſeq col.2.B.& ſeq.
ſuperiorum eſt inferiores docere, p.1.q.4.pag.61.col.1.A.B
ſuperſtitio, quid com.68.p.2. pag.334.col.2.A
ſupplicij vltimi appellatione mors venit, p.2.pag.150.c.1.B
ſuſpenſi a minoribus miniſtrantes, an ſint irregulares, p.2. pag. 154.col.1.B.C
ſuſpicio hæreſis triplex leuis, vehemens, maxima, parte 2. quæſt.55. pag.376.col.2.D
ſuſpicio leuis, quid, ex qua non eſt facile in hoc crimine procedendum, com.80 p.2. pag.379.col.1
ſuſpiciones ex quibus caſibus oriãtur, cõ.110.p.3.pa.597.c.1
ſuſpicionum cognitio in crimine hæreſis valde neceſſaria, cõ. 80.p.2. pag.378.col.2.C
ſuſpicio leuis quæ ſit, et cur ſit appellata p.2. pa.376.c.2.B.C
ſuſpicionis leuis exempla, p.2.q.55. pag.370.c.2.E & ſeq.
ſuſpiciones ob leues contra quos procedi poſſit in cauſa hæreſis, com.80.p.2. pag.379.col 2.E
ſuſpicionibus leuibus non facile credendum in hoc crimine hæreſis, com.12.p.2. pag.103.col.1
ſuſpicio vehemens & magna quæ ſit, & quare ſic appellata, p.2.q.55. pag 377.col.1.A.B
ſuſpicionis vehementis & magnæ exempla, par.2.quæſt.55. pag.377.col.1.E & ſeq.
ſuſpicionem vehementem de hæreſi, quæ indicia faciant, com. 81.par.2. pag.383.col.2
ſuſpiciones ob vehementes nemo in hoc crimine pœna ordinaria coercendus, com.80.p.2. pag.380.col.1
ſuſpiciones quantumuis vehementes in crimine hæreſis morte extinguuntur, com.92.p.3. pag.572.col.2
ſuſpicio violenta & maxima quæ ſit, & quare ſic appellata, p.2.q.55. pag.377.col.1.A.B
ſuſpicio violenta quid, & ex quibus ſæpius oriatur, com.80. par.2. pag.379.col.2.& ſeq.
ſuſpicionis violentæ et maximæ exẽpla, p.2. pag.377.c 1.E
ſuſpicionis violentæ gradus cur ponantur, com.42. parte 3. pag. 496.col.1.E
ſuſpiciones violentæ ad pœnam criminis ordinariam imponendam ſufficiunt com.80.p.2. pag.380.col.1
ſuſpicio de hæreſi oriri poteſt ex locis ſuſpectis, vbi commoratus eſt reus, com.82.p 2. pag.385.col.1
ſuſpicio hæreſis tribus opportunis remedijs excluditur, com. 39 p.3. pag.482.col.1.E
ſuſpicio hæreſis, quæuis abiuranda, com.136. parte tertia. pag. 637.col.2
ſuſpectorum de hæreſi triplex genus, & qui dicantur leuiter ſuſpecti, p.2.q.55. pag.377.col.2.A
ſuſpicionum materiam qui tractarint in hoc crimine, cõ 80. par.2. pag 378.col.2
ſuſpecti de hæreſi reuelandi ſunt perinde ac hæretici, parte 3. pag. 101.col.1.E
ſuſpecti de fide, inquiſitorum ſubſunt iuriſdictioni, com. 12. par.2. pag 103.col.1
ſuſpectus quando reddatur Chriſtianus, ſi vſurpat nomen Iudaicum, com.69 p.2. pag.351.col.1
ſuſpecti de hæreſi cenſentur excommunicati per annum in excommunicatione perſeuerantes, & qua ratione contra eos ſit procedendum, p.2.q.47. pag.360.col.2.B.& ſeq. com 72.p.2. pag.362.col.1
ſuſpectus ſit de hæreſi, qui libros damnatos retinet, & qualem ſuſpicionem contrahat, com.3. parte ſecunda. pag. 92.col.2. & 93 col 1
ſuſpectus eſt qui ad peccandum ſollicitat confitentem in ſacramento confeſſionis, com.81.p.2. pag.383.col.2
ſuſpecti ne ſint de hæreſi, qui per metum hæreticalia committunt, in quo perſonarum diligens eſt habenda ratio, com. 24.p.1. pag 68.col.2
ſuſpecti de hæreſi fiunt apoſtatæ ab ordine, & a ſtatu regulari manentes per annum vnum in excommunicatione, par. 2.q.49. pag 364.col.2.C
ſuſpecti de hæreſi ſunt magiſtratus obſtinati, diu perſeuerantes in inobedientia inquiſitoris, & cenſuris per ipſum illatis, par.3. pag.401.col.1.C.D
ſuſpecti de hæreſi redeuntes non immurantur, com.41.p.3. pag. 495.col.1
ſuſpectis de hæreſi redeuntibus non imponuntur veſtes crucibus ſignatæ, com.41.p.3. pag.495.col.1
ſuſpectis vel diffamatis de hæreſi ſponte venientibus tempus gratiæ & miſericordiæ aſſignant inquiſitores, par.3. pag.

pag. 409.col.2.B
ſuſpecti de hereſi abiurare coguntur,p.3.q.87.pag.637.col.1.D.E.com.136.p.3. pag.637.col.2
ſuſpectus de hereſi publicus publice abiurare debet,parte 3. pag. 486.col.1.E
ſuſpectis de hereſi ob credentiam hereticorum abiuratio vel purgatio eſt indicenda,p.2.q.50. pag 366.col.2.B.C
ſuſpectorũ de hęreſi pænitentię,p.3. pag.494.c.1.E.& ſeq.
ſuſpecto leuiter iniũgi poteſt purgatio canonica uel abiuratio de leui,p.2.q.55.pag.377.col.2.E.p.3.pag.486.col.1.C
ſuſpectus leuiter non abiurat generaliter omnem hereſim, par.3. pag.501.col.2.D
ſuſpectus vehementer cum eſt reus, quid obſeruari debeat, com 14.p.2. pag 115.col.2
ſuſpectus vehementer fit vocatus ad reſpondendũ de fide nõ cõparens in tempore aſſignato.p.2.q.56. pag.380.c.2.B
ſuſpecti vehementer ſunt,praſtantes ſcienter conſilium auxilium vel fauorem impeditoribus officij inquiſitionis,p.2.q.56. pag.381.col.1.D.E
ſuſpecti de hereſi fiunt vehemẽter aut leuiter defenſores hereticorũ pro modo defenſionis,p.2.q.52.pag.370.c.2.B
ſuſpectus eſt de hęreſi vehementer qui ſępius facit vel dicit aliquid contra fidem,p.2.q.56. pag.381.col.2.E
ſuſpectus an fiat de hereſi vehementer, qui omittit hereticos reuelare,com.81.p.2. pag.383.col.2.A
ſuſpectus vehementer ſi recuſet abiurare, quid agendum ſit, p.2.q.55. pag.377.col.2.B.C
ſuſpecto vehementer,abiuratio de vehementi iniungenda eſt, et vt hęreſim omnem generatim abiuret.par.2.quaſt.55. pag. 377.col.2.E
ſuſpectum quem vehementer non pronuntiet facile inquiſitores,com 81.p.2. pag.383.col.2
ſuſpecti vehementer qui dicantur p.2.q 55. pag.377.col.2.D.E.& q.56. pag.450 & ſeq col.2.B.& ſeq.
ſuſpecti violenter, vt heretici condemnantur,& quinam tales reputentur,p.2.q.55. pag.378.col.1.E.& ſeq.par.3. pag. 795.col.2.B
ſuſpectus violẽter abiurat generaliter omnem hereſim, p.3. pag. 496.col.2.D.E
ſuſpectus violenter, abiurans ad perpetuum carcerem condemnatur p.3. pag 495 col.2.C
ſuſpecti violenter de hereſi, veſtibus depictis cum duabus crucibus inſigniuntur,p.3. pag.496.col.1.A
ſymbolum quid, & quòd ſymbolo vincantur heretici, com. 16 p.1. pag.45.col.1.& 2
ſymbolum apoſtolorum, & ſymbolum ſanctorum patrum, par.1. pag 45.col.1.A.& col.2.C
ſymbolum ab apoſtolis conditum, quando, & quam ob cauſam,com.16.p.1. pag.45.col.1
ſymbolum ſanctorum patrum quod dicatur, et vbi conditũ, com.17 p.1. pag.45.col.2 & ſeq.
ſymbolũ Cõſtantinopolitanũ cur conditũ,p.1. pag 45.c.2.E
in ſymbolo verbum illud, Filioque, non eſt additio, vt Greci mentiuntur,ſed explicatio eius quod inerat,p.1.pag.20, col.1.com.17.p.1. pag.46.col.1
ſymbolum aliud alio copioſius,ſeu explicatius,& quare,cõ. 16.p.1. pag.46.col.1
ſymbolum in eccleſijs quando,& cur cantari ceptum,com. 17 p.1. pag.46.col.1
ſymbolum & orationem dominicam, ſinguli fideles memoriter ſcire debent,com.17.p.1. pag.46.col.1
ſynagoga quid,com 71.p.2. pag.358.col.2
ſynodus Nicæna quando celebrata,cõ.5.p.1. pag.31.c.1.E
ſynodus Chalcedonenſis quando celebrata, com.6. parte 1. pag. 33.col.1
ſynodus Conſtantinopolitana quando habita, & quid in ea geſtum,com.19.p.1. pag. 56.col.1
ſynodus Epheſina & quid in ea factũ,cõ.19.p.1.pag.56.c.1

T

TAcens,an habeatur pro conſentiẽte,p.1.pa.22.c.2.C
tallionis pæna,quid ſit,com.14.p.3.pag.414.c.1.et 2
talionis pæna,an hodie habeat locum,com.14. parte tertia. pag. 414.col.2
talionis pæna imponitur procedenti contra aliquem per modum accuſationis, & deficienti in probatione, parte 3. pag.414.col.2.A & ſeq.
talionis pœnam imminere falſis teſtibus,qui dixerint, com. 122.p.3. pag.624.col.1
Taſcodrogitę heretici qui,com.62.p.2. pag.327.col.2
Tarraco ciuitas qualis,com.25.p.2. pag.233.col.1
Tarracenenſe concilium,p.2. pag.220.col.1.& ſeq. com. 25.par.2. pag.223.col.1
Tarraconenſe concilium,quo tempore celebratum,com.25. par.2. pag.223.col.1
Tarraconenſe concilium in multis antiquatum, & abolitũ, com.25.p.2. pag.224.col.2
Tarraconenſi concilio interfuit Raymundi de Pennaforti, com.25.p 2. pag.223.col.2
Tarraconenſis concilij locus reſtitutus, com. 25. parte 2. pag. 225.col.1.& 2
Tartari qui,& quales eorũ errores,et mores,p.2.q.19.pag. 305.col.1.A.& com.44.p.2. pag.305. col.1.& 2
Tartari multifariã diſtincti,p.2.q.19.pa.305.c.1.E & ſeq.
Tartari patrię adeundę deſiderio, quando extra patriam captiui ſunt,ſe ipſos necant p.2.q.19. pag.305.col.1.B
Tartarorũ quidã lunã alij vero animal, quod eis prima mane occurrit,adorant,p.2.q.19. pag.305.col.1.A.B
Tartari litteras quas defunctis deferant ab amicis accipiunt.p.2.q.19. pag.305.col.1.B.C
Tatiani heretici,p.2.q.6. pag.244 col.1.D
Tatianorum error damnantium nuptias refutatur, parte 1. pag. 16.col.1
taxatio temporis aduenientibus ad eccleſiam arbitraria eſt, com.12.p.3. pag.410.col.2
ad tentationes ſubreptitias ſuperandas circa credibilia remedium,com.1.p.2. pag.82.col.2
tempus ante legem,tempus ſub lege, & tempus gratia, p.1. pag. 20.col.1.B
tempus gratię aſſignandum edictis publicis, com.12.par.3. pag. 411.col.1
tergiuerſatio verborum eſt quidam hereticorum ſophiſticandi modus,p.3. pag.430.col.2.A
Tertullianiſtę heretici,p.2.q.6. pag.245.col.2.A
Tertulliani error de anima hominis corporea refutatur,p.1. pag. 12.col.2.D
Teſſareſcędecatitę heretici,p.2.q.6. pag.245.col.2.B
Teſtamentum vetus à bono Deo conditum contra Manichaeos,p.1. pag.13.col.2.B
Teſtamenti veteris diſtinctio,p.1. pag.13.col.1.B
teſtimonium ferre dignitas eſt,p.2. pag.201.col.2.E
teſtimonium debet eſſe purum,p.1. pag.19.col.1.B
teſtimonium obſcurum non valet, & quare,p.1.pag.19.col. 1.B.com.111.p.3. pag.601.col.1
teſtimonium Iudaeorum contra Chriſtianos, an & quando admittatur,com.13.p.2. pag.108.col.2
teſtimonium hereticorum in cauſa fidei,an & quando admittatur contra fideles, vel fauorem fidelium,& quando nõ & an & quando contra vel in fauorem hereticorũ, p.2. pag.199.col.1.A.& com.117.& 118.par.3. pag. 611.& 612.col.1. & 2.

teſtimo-

teſtimonium domeſticorum in quibus delictis, & an et quã do in fauorem vel contra admittatur, com. 119. p. 3. pag. 613. & 614. col. 1
teſtimonium falſum dicere graue ſcelus eſt, com. 122. par. 3 pag. 624. col. 2
teſtificari in hoc crimine nemo excuſatur, com. 111. parte 3. pag. 600 col. 1
teſtificantis primo dicto regulariter ſtatur, quod fallit in cri mine hęreſis, p. 2. pag. 202. c. 1. C. com. 15. p. 2. pag. 127. col. 2. & com. 114. p. 3. pag. 605 col. 2
teſtes de diœceſi ad diœceſim per inquiſitores citari & tra- hi poſſunt, par. 3. q. 74. pag. 626. col. 2. A
teſtes iurare debere cum deponunt, com. 111. parte tertia. pag. 601. col. 1
teſtes cauſam dicti reddere debent, com. 111. parte tertia. pag. 601. col. 1
teſtis ex internallo dictum corrigere & reuocare ſpeciale eſt in crimine hęreſis, par. 2. pag 201. col. 2. E com. 114. p. 3. pag. 605. col. 2
teſtem poſſe dictum ſuum reuocare procedit etiamſi contra tertium deponat, com. 114. p. 3. pag. 605. col. 2
teſtes recipi poſſunt in cauſa hæreſis etiam lite non conteſta ta, com. 19. p. 2. pag. 123. col. 2
teſtes recepti lite non conteſtata, quid operentur, com. 19. par. 2. pag. 223. col. 2
teſtes poſſunt recipi etiam publicatis atteſtationibus, com. 111. par. 3. pag. 601. col. 2
teſtes pluries examinandi, p. 3. q. 62. pag. 600. col. 1. B. C com. 111. p. 3. pag. 601. col. 1
teſtis ex iudicis officio ſi obſcure depoſuit, iterum examinã dus, p. 2. pag. 120. col. 1. C & pag. 205. col. 2. E
teſtibus, quæ interrogatoria fieri debeant, p. 3. pag. 418. col. 1. D. & ſeq. & pag. 424. col. 1. & 2. A
teſtis interrogatus quid ſit fama, nõ debet reddere exactam famę definitionem, com. 17. p. 3. pag. 419. col. 1
teſtibus in cauſa hæreſis teſtificantibus quid ſit admonen- dum, com. 17 p. 3. pag. 419. col. 1
teſtium dicta recipienda ſunt ab inquiſitoribus coram nota- rio, & duabus perſonis religioſis, præſtito prius iuramen to, p. 3. pag. 417. col. 2. D. E. & pag. 600. col. 1. A. com. 112. par. 3. pag. 600. col. 1. & 2
teſtium dicta vel confeſſionem recipere debent, aut notarius publicam habens auctoritatem, aut duæ perſonæ idoneæ, ambo auctoritatem vnius perſonę publicæ habentes, p. 3. pag. 425 col. 2. A & ſeq.
teſtium examinatio quando ſit vicarijs committenda, com. 10. par. 3. pag. 405. col. 1. A
teſtes ad veritatem dicendam medio iuramento cogi poſsũt, p. 3. q. 62 pag. 600. col. 1. B. cõ. 111. p. 3. pag 601. col. 1
teſtes in cauſa hæreſis compelli poſſunt ad ferendum teſtimo nium, neque liberantur ob votum vel iuramentũ vel exẽ- ptionis priuilegium, p. 2. pag. 205. col. 2. D. & ſeq.
teſtem torquere pro habenda veritate an inquiſitor per ſe vel epiſcopus poſſit, p. 2. pag. 238. col. 1. B. C
teſtis & reus in crimine hęreſis an poſſint confrontari, com. 23. par. 3. pag. 435. col. 2
teſtis an poſſit compelli ab inquiſitore vt confrontentur cum reo, com. 23. p. 3. pag. 436. col. 1
teſtes quot requirantur in crimine hęreſis, p. 2. pa. 180. c. 1. A
teſtis vnus idoneus in criminalibus ſemiplene probat, com. 110. par. 3. pag. 595. col. 2
teſte vnico et fama nemo dãnandus, cõ. 121. p. 3. pa. 616. c. 1
teſte vnico qui conuincitur, & infamia laborat, extra ordi- nem puniendus, com. 121. p. 3. pag. 617. col. 1
teſtis vnus an & quando ſufficiat ad torturam, com. 110. par. 3. pag. 595. 596. 597. & 598. col. 1
teſtis vnus & fama ſufficiunt ad torturam, com. 110. p. 3. pag. 596. col. 1. A
teſtis vnus cum grauibus indicijs ſufficit ad torturam, com. 110 p. 3 pag. 595. col. 2. & ſeq.
teſtis de ſcientia cum vno vel pluribus indicijs vehementi- bus, ſufficiens eſt ad torturam, parte tertia. quæſt. 61. pag. 592. col. 1. E
teſtes duo in crimine hęreſis ad condemnationem an ſuffi- ciant, p. 2. pag. 205. col. 2. A. p. 3. q. 71. pag. 614. col. 1. D. & ſeq. com. 120. p. 3. pag. 614. col. 2. E
teſtium multiplicatio quando ſit neceſſaria, & quando non, par. 3. pag. 445. col. 1. E. & ſeq.
teſtium diſcordia in minimis non infringit eorum teſtimoniũ, quin potius illud validius reddit, com. 121. parte tertia. pag. 622. col. 1
teſtium diuerſitas in alijs quàm in ſubſtantia eorum fidem non abrogat, com. 121. p. 3. pag. 618. col. 1
teſtibus loco & tempore diuerſis an & quando probetur eadem hęreſis, ardua quęſtio, com. 121. parte 3. pag. 669. col. 2. & pag. 618. col. 1
teſtis renuens dicere teſtimonium, an ſit ſuſpectus, com. 111. par. 3. pag. 600. col. 2
teſtium nomina dubium fuit olim an in hoc tribunali publi- canda forent, com. 124 p 3. pag. 627. col. 2
teſtium nomina vt non publicentur, quis ſanciuerit, cõ. 124. par. 3. pag. 628. col. 1
teſtis falſus non quilibet eſt relinquendus curiæ ſęculari, cõ. 122. par. 3. pag. 625. col. 1
teſtem falſum qui inſtruit eadem pœna plectendus, com. 122. par. 3. pag. 625. col. 1
teſtem falſum mandans alicui vt inſtruat, eadem pœna affi- ciendus, com. 122. p. 3. pag. 625. col. 1
teſti falſidico cum parcitur qualis pœnitentia ei iniungi de- beat, com. 122. p. 3. pag. 625. col. 2
teſtes falſidici leuiter nocentes qualiter puniantur, cõ. 122. par. 3. pag. 625. col. 2
teſtis falſidicus puniendus eſt, quamuis dictum eius ſit inua lidum, com. 122. p. 3. pag. 625. col. 2
teſti falſidico [illegible] ſit parcendum, com. 122. par. 3. pag. 626. col. 1
teſtes falſidici an per ſolum inquiſitorem, vel ſolum epiſco- pum puniri poſſint, com. 122. p. 3. pag. 626. col. 1
teſtium nomina ſi publicentur, ſemper præſumitur graue pe- riculum imminere, com. 124. p. 3. pag 628. col. 2
teſtium cognomina non ſunt publicanda, et quid ſi reus petat id inſtanter, com. 124 p. 3. pag. 628. col. 2
teſtium falſidicorum pœna, com. 122. p. 3. pag. 623. col. 2
teſtes falſidici maxime nocere dicuntur, com. 122. parte 3. pag. 625 col. 1
teſtium falſidicorum pœna, com. 122. p. 3. pag. 623. col. 2
teſtis falſus quis dicatur, com. 122. p. 3. pag. 623. col 2
teſtes etiam ſi non conueniant in cauſa ſcientię, famam pro- bant, com. 19. p. 3. pag. 425. col. 1
teſtes diuerſi quando probent infamiam, com. 19. parte 3. pag. 424. col 2
teſtis idoneus, & alius minus idoneus non probant in hoc crimine, com. 113. p. 3. pag 604. col. 1
teſtis minus dignus cum digno et alijs indicijs probant, com. 113. p. 3. pag. 604. col. 1
teſtes duo minus idonei non faciunt plenam fidem, com. 113. par. 3. pag. 603. col. 1
teſtes plures quàm duo, minus idonei cum alijs coniecturis plene probant, com. 113. p. 3. pag. 603. col. 2
teſtes plures minus idonei, quando plene probent, com. 113. par.

par.3. pag.603.col.2
teſtis ſingularis quis dicatur, & cur ei non credatur, com. 121.par.3. pag.616.col.2
teſtiũ ſingularitas quotuplex,com.121.par.3.pag.616.col 1
teſtes ſingulares, quot modis quis contra ſe habere poſſit,cõ. 121.par.3. pag.617.col.1
teſtes an ſint ſingulares, quando non deponunt per eadẽ for malia verba com.121.p.3. pag.619.col.2
teſtes non dicuntur ſingulares, ſed vere probant, quando in facto principali conueniunt,com.121.p.3. pag.619.col.2
teſtes ſingulares,non probare quemquam hæreticum in genere,verius eſt,com.121.p.3. pag.619.col.2
teſtibus pluribus ſingularibus etiam cum infamia nemo de hæreſi eſt condemnandus,p.3.q.72. pag.615.col.2.E & com.121.p.3. pag.619.col.2
teſtibus pluribus ſingularibus, quàm duobus qui cõuincitur an ordinarie plectendus,com.121.p.3. pag.619.col.2.& quis ordo ſeruandus contra illum. pag.620.col.1
teſtibus pluribus ſingularibus conuictus,vt puniatur, quis ordo ſeruandus,com.121.p.3. pag 620.col.1
teſtis minus idoneus emendatus,idoneus efficitur,com.113. par.3. pag.604.col.1
teſtes falſi ſunt puniẽdi,et quibus pœnis,p.3.pag.522.c.1.E
teſtem falſum punire an inquiſitor vel epiſcopus poſſit,et an vterque per ſe,par.2. pag.220.col.1.C com.48.p.3. pag. 526.col.1
teſtes deponentes contra negatiuum ſæpe ſunt admonendi,et inducendi ad veritatem dicendam, vt intelligatur an ſint falſi,p.3. pag.522.col.1.B.C
teſtibus vacillantibus,quid agendum,p.3. pag.522.col.1.B
teſtes quales eſſe debeant,com.19.p.3. pag.424.col.2 & com.120.p.3. pag.615.col.1
teſtibus quę exceptiones opponi poſsint, com. 28. parte 3. pag. 448 col.1.E
teſtes in cauſa fidei qui admittendi, & qui repellendi,p.3.q. 64.vſque ad q.70. pag.603.vſque ad pag.605
teſtis eſſe non poteſt dubius in fide,p.2. pag.138.col.1.B
teſtes aliàs inhabiles fauore fidei admittuntur in hoc crimine,com.113.p.3. pag 603.col.1
teſtes infames,et aliàs inhabiles in fauorem fidei contra delatos de hęreſi recipiuntur,p.3. pag.446.col.2.A
teſtis inhabilis,an torqueri debeat,cõ.113.p.3.pag.604.c.2
teſtium dicta debilitantur ob graues inimicitias, ſed eorum dicta non repelluntur,p.3. pag.446.col.2.E.& ſeq.
teſtis eſſe non poteſt, qui dudum erat inimicus, ſi recenter eſt reconciliatus com.116.p.3. pag.607.col.1
teſtes repelluntur ob inimicitias capitales, & exempla inimicitiarum capitalium, p.3. pag.446.col.2.A & com. 116.p.3. pag.607.col.1
teſtes excommunicati, vel ſocij criminis admittuntur in defectum probationum,p.3.q.64. pag.603 col.1.A.B p.2. pag.105.col.1.C & pag.199.col.2.A
teſtis in cauſa hæreſis falſum deponẽs,licet periurus ſit,probat dicendo contrariũ,dũtamen ex indicijs conſtet dictũ eius veritatem continere,p.2. pag.110.col.2.C.D
teſtis ſemel approbatus reprobari non poteſt,com.29.par.3. pag. 351.col.1
teſtium nomina, an & quando ſint publicanda, & quando non,p.2.pag.111.col.1.& 120.col 2.p.3.com.124.& 125.p.3. pag.627.628.& 629.col.2
teſtium nomina,an conſultoribus manifeſtanda,par.3.q.80. pag. 632.col.1.B
teſtium nomina & delatorum,an & quando ſint explicanda peritis,com.129.p.3. pag.632.col.1
teſtes tormentis ſubijciuntur per inquiſitores & epiſcopos, & an vtrique per ſe poſſint,p.3.q.73.pag.622.& ſeq col.1. E.com.102. pag.582.col.2.& com.122.par.3. pag. 623.col.1
teſtem effectum reum non torquet ſolus inquiſitor,com.122. par.3. pag 623.col.1.E
teſtes delinquentes in tribunali inquiſitoris ab eo puniri poſſunt,com.122.p.3. pag.623.col.1
Teulà apud hebræos,quid,com.69.p.2. pag.350.col.2
Theodoſiani hæretici,p.2.q.6. pag.245.col.2.D
Theodori & Gaini error confutatur,p.1. pag.14.c.1.A.B
Titulus extrauagantis Honorij Papæ reſtitutus, com. 37. par.2. pag.273 col.2
tormentis quando ſit locus,com.39.p.3. pag.482.col.1
tormenta varia excogitata,com.110.p.3. pag.594.col.1
tormenta qualia vſurpanda,com.110.p.3. pag.593.col.1
tormentis exponere reos inquiſitor & epiſcopus ſimul poſſunt,p.3.q.61. pag.591.col.2.E
tormenta quando continuanda, & quando iteranda, parte 3. pag.481.col.2.A & ſeq.
tormenta quando repeti poſſunt, & tortura quando proprie repeti dicatur,com.54.p.3. pag.484.col.2.A
tormenta nouis indicijs accedentibus,an & quando iteranda,com.39.p.3. pag.484.col.1
torquere poſſe reos indices ſide cur ſtatutum, com.110.p.3. pag. 593.col 1
torquendus quando ſit reus,et quo modo, p.3.pag.480.col. 2.A.com.110.p.3. pag.593.col.1
torquentur omnes priuilegiati in crimine hæreſis, & quare, com.110.p.3. pag.594.col.1
torqueri nullus debet ex ſola infamia,vel propter vnum teſtem ſeu indicium tantũ par.3.q.61.pag.592.c.2.C.reg. 7.com.110.p.3. pag.595.col.2
torqueri,vt quis poſſit,fama, & vnus teſtis ſufficiunt, com. 110.p.2. pag.595.col.2
torquendus reus ex multis indicijs,cõ.110.p.3. pa.597.c.1
torqueri vt quis poſſit, ſufficit fama cum alijs grauibus indicijs,com.110.p.3. pag.596.col.1
torqueri poteſt reus ex indicijs vehementibus,aut violẽtis, com.110.p.3. pag.596.col.2
torqueri quis an poſſit ex vno indicio vehementi, aut violento,com.110.p.3. pag.598.col.1
torqueri vt quis poſſit, an ſit indicium ſufficiẽs variatio,& quando,com.110.p.2.pag.594.c.2.E cõ.39.p.3.pa.482
torqueri clericus poteſt etiamſi non fuerit infamatus, com. 110.p.3. pag.596.col.1
torquendi clerici à quo ſint,com.110.p.3. pag.594.col.2
torquendi mitius religioſi ſint,cõ.110.p.3. pag.594.col.2
torqueri leuiter poſſunt,& etiam terreri impuberes, & ſenes,com.39.p.3. pag.483.col.2
torqueri & terreri non debet mulier pregnans,com.54.p.3. pag. 483.col.2
torqueri in hoc crimine quæ perſonę non poſſint, com.110. par.3. pag.594.col.2
tortura quando imponẽda, & ꝙ non facile deueniendum eſt ad eã,p.3.pa.480.c.2.E & ſeq.& cõ.39.pa.482.c.2.E
torturam & terrorem paria eſſe quomodo verum,com.39. par.3. pag.484.col.1
torturę gradus,com.110.p.3. pag.593.col.2
torturę imponendæ indicia ſufficientia,par.3.q.61.pag.592. col.1.A.B & ſeq.
tortura practica ſeruanda ab inquiſitoribus,p.3. pag.481. col.1.D & ſeq.
tortura antequam infligatur,quid ſeruandum,com.110.p.3. pag. 593.col.1
tortura & eius executio fieri non debet niſi interuentu ordinarij.

narij, & inquiſitoris, com.39.p.3. pag.482.col.2
tortura habet locum in quibusuis regnis etiam Aragoniæ in cauſa hęreſis, com.110.p.3. pag.594.col.2
torturę vt poſſit infligi, ſufficit fama cum fuga, com.110. par.3. pag.597.col.2
tortura vt inferri poſſit, ſufficit confeſsio extra iudicialis, com.110.p.3. pag.599.col.1.E
tortura vt infligatur, an faciat indicium ſocius criminis, cō. 110.p.3. pag.599.col.2
tortura ob fictam inſaniam differenda non eſt, com.22.p.3. pag. 432.col.1
tortura ſi inflicta fuerit cum debito rigore, quid amplius obſeruandum, com.11.p.2. pag.115.col.2
tortura cum præiudicio irreparabili danda non eſt, com.31. par.3. pag.457.col.1
tortus ſufficienter quis dicatur, com.39.p.3, pag.485.col.1
tortus ſufficienter, & perſiſtens in negatiua, abſoluēdus eſt, par 3. pag.502.col.1.A
tortus ſufficiēter ſi nihil confiteatur, abſq; fideiuſſoribus liber dimittēdus, cō.39.p.3.pag.485.c.2. & 486.col.1
tradendus curię ſęculari qualiter tractandus, vide in voce, Curia ſæculari.
traditus ſemel curiæ ſęculari nullo pacto recipiendus, com. 46.p.3.pag.518.col.2.& com.158.p.3..pag.655.col.2
traditiones eccleſiaſticę, ſiue apoſtolicæ, quę dicantur, et nō nulla eorum exempla, com.14.p.1. pag.42.c.2.43.col.1
traditione apoſtolica auxilium Sanctorum imploramus, cō. 14.p.1. pag.43.col.2
traditionum apoſtolicarum materiā qui tractarint, com.14. par.1. pag.43.col.2
traditionum eccleſiaſticarum magna auctoritas, cō.14.p.1. pag. 43.col.1
traditiones apoſtolicæ catholicā veritatē faciunt, & contrarium eſt hęreſis, com.27.p.2. pag.235.col.1.reg.5.
traditio Apoſtolica catholicam veritatem facit, com.27. par.2. pag.236.col.1.A
tranſubſtantiatio panis & vini in corpus & ſanguinē Chriſti, par.1. pag.15.col.1.B
Trinitas eſt in Deo, non quaternitas, p.1. pag.4.col.1.E
Trinitas perſonarum in vnitate eſſentia in primis credēda, p.1.pag.9.col.2.B.com.3.p.1. pag.29.col.2
Trinitates plures deriuatæ à Trinitate diuinā, & quæ ſint, par.1. pag.9.col.2.D
Trinitas in anima noſtra, p.1. pag.9.col.2.D
Trinitatem circa, diuerſi hereticorū errores, p.1. pa.9.c.2.E
Trinitas diuina ſecundum communem eſſentiam indiuidua, ſecundum perſonas diſcreta, p.1. pag.15.col.2.B.C
Trinitatis myſterium explicite credendum ab omnibus, p. 1.q.6. pag.62.col.1.D.E
Tritheitę heretici, p.1.q.6. pag.245.col.2.E
Turci qui, & quales eorū mores, cō.45.p.2. pag.306.col.1
Turcorum in Chriſtianos inſignes ſæuitia. ibidem.
Turcorum errores, p.2.q.20. pag.305.col.2.E
Tyrannus quę geſſerit iuſſu inquiſitorum, quando valida, com.71.p.3. pag.553.col.1

V

VAdiani hęretici, vide in voce, Audiani.
Valdenſes hęretici quando exorti, & eorum prima initia, p.2.q.14. pag.278.col.1.D.& com.39.parte 2. pag. 279.col.2
Valdenſes, appellati etiam Pauperes de Lugduno, & Inzabbatati, p.2.q.14. pag.279.col.1.E
Valdenſium hęreticorum duo ſunt genera, com.25.parte 2. pag. 229.col.2
Valdenius ſeu Valdenſis Magiſter et princeps Valdenſium à quo ſic appellati, p.2.q.14. pag.278.col.1.E col.2.A
Valdenſium hęreſes & errores, parte 2.q.14. pag.278. col.2.A & ſeq.
Valdenſium errores qui recenſuerint, com.39. parte 2. pag. 279.col.2
Valdenſium error, à ſacerdote peccatore nullum confici poſſe ſacramentum, com.41.p.2. pag.294.col.1
Valdenſium error, nuſquam licere iurare, et iniqua in hoc diſpenſatio, com.37.p.2. pag.278.col.2.& pag.273 col.1. & com.41.p.2. pag.294.col.1
Valdēſium in varias Europę prouincias profectio, com.39. par.2. pag.280.col.2
Valdenſes hæretici quibus ſignis & indicijs comperiantur, par.3. pag.441.col.1.A. & ſeq.
Valdēſes qua benedictione mēſa vtātur, p.3 p.441.c.1.B.C
Valdenſes quando et à quibus Sum.Pont. condemnati, com. 39.p.2. pag.280.col.2
Valdenſes edicto publico Alfonſi regis Aragoniæ è regnis ſuis exire iubentur, com.39.p.2. pag.281.col.1.& 2
Valentiniani hæretici, p.2.q.6. pag.243.col.2.E
Valentinorum error de corpore Chriſti allato de cęlis refutatus, p.1. pag.13.col.2.E
variationis cauſa, com.110.p.3. pag.595.col.2
variatio an ſit indicium ſufficiens ad torturam, com.110.p.3. pag. 594.col.2
varietas & vacillatio ſufficiens indicium ad torturam, par. 3.q.61. pag.592.col.1.A
vaſalli ipſo iure à fidelitate liberantur domino in hæreſim labente, p.2.cap. Abſolutos. pag.182.col.1.D.com.168. par.3. pag.676.col.1
Veguerij qui dicantur, com.78.p.2. pag.372.col.2
vehemens & magna ſuſpicio, quę dicatur, & cur ſic appellata, p.2.q.55. pag.376.col.2.B.C
vehementis magnaque ſuſpicionis exempla, par.2.quęſt.55. pag. 377.col.1.B.C
vehementer ſuſpecti, qui dicantur, p.2.q.55. pag.377.col. 2.C.D.& q.56. pag.380.col.2.A.& ſeq.
vehementer ſuſpectus de hæreſi eſt impediens officium inquiſitionis ſcienter, p.2.q.56. pag.380.col.2.C.D
vehementer ſuſpectus de hæreſi exiſtimatur, qui inſtruit hęreticos citatos, vt veritatem ſubticeant, & dicant falſitatem, ibidem.
vehementer ſuſpectus de hæreſi habēdus eſt, qui vocatus ad reſpondendum de fide, nō comparet in tempore aſſignato, p.2.q.56. pag.380.col.2.B
vehementer ſuſpecto iniungenda eſt abiuratio de vehementi, & vt hęreſim omnem generatim abiuret, p.2.q.55.pag. 377.col.2.E.p.3. pag.501.col.2.C
vehementer ſuſpectus qualiter abiurare debeat, parte tertia pag. 501.col.2.D.& ſeq.
vehementer ſuſpecto, nolente abiurare, quid agendum ſit, p. 2.q.55. pag.378.col.1.D.E
uenientes ſponte mitius tractandi ſunt, p.3. pag.409.c.2.E
venientes ex locis ſuſpectis de hæreſi, obſeruandi ſunt à parochis, com.82.p.2. pag.385.col.1
veritas prima eſt fidei fundamentū, p.1. pag.9.col.2.A
veritas prima eſt, ratio formalis obiecti fidei, parte 1.q.8. pag. 65.col.2.A.B
veritas vel falſitas propoſitionum, an pendeat ab aſſertore, com.22.p.1. pag.65.col.1
veritatis primæ nomine, quid intelligatur, com.13. parte 1. pag. 69.col.2
verbum Dei quando pręedicandum, com.24. parte prima. pag. 69.col.1
verbum, fecit omnia tempora, dedit legem, factus ſub lege, par.

par.1. pag.50.col.1.C
verba. Cum expedire videbitur, quid ſignificent, com. 59. par.3. pag.541 col.2
verba hęc, Veluti hæretici condemnentur, pulchre explicata, p.2. pag.157.col.2.B
verborum æquiuocatione vtuntur hęretici ad ſuos errores occultandos, p.3. pag.430.col.1.A.& ſeq.
verborum ficta admiratio, eſt quidam hęreticorum ſophyſticandi modus, p.3. pag.430.col.1.E
verbis qualiter quis hæreticis faueat, p.2. pag.194.col.2.E
verbaliter degradandus eſt abſens vel fugitiuus de hęreſi conuictus in ſacris conſtitutus, p.3. pag.549.col.1.B.C
veſtis crucibus ſignata varie appellatur à multis nationibus, com.42.p.3. pag.499.col.1
veſtis crucibus ſignata cuius coloris, & qualiter confici debeat, com.42.p.3. pag.498.col.2
veſtis crucibus ſignata ex veteri more geſtata fuit, com.42. par.3. pag 499.col.1
veſtis pęnitentialis ſignata crucibus, quibus pro pœna imponatur, p.3. pag.506.col.2.B
veſtis crucibus ſignata difficulter deponitur, & quare. com. 44.p.3. pag.509.col.2
Vicariorum duo genera, com.54.p.3. pag.538.col.2
in Vicarijs inquiſitorum triginta anni hodie ſufficiunt, com. 65.p.3. pag.548.col.1
Vicarij eaſdem qualitates, quas inquiſitores habere debent, com.65 p.3. pag.548.col.1
Vicarius inquiſitoris à Papa conſtitutus priuilegijs inquiſitorum gaudet, com.54.p.3. pag.538.col.2
Vicarius ſeu Commiſſarius generalis in tota prouincia per inquiſitorem tantum, & non per eius prælatos inſtitui poteſt, & de eorum qualitatibus, & ætate ac etiam varijs modis inſtituendi eos, p.3. pag.406.col.2. pag.407.col.1. & 2.A.& ſeq. q.13. & 14. pag.545.col.2.E.et ſeq.& q.16. pag.547.col.2.D.E
Vicarios & notarios inquiſitorum amouere vel mutare non licet prælatis ordinis, p.3.q.17. pag.548.col.1.E & pag. 549.col.1.E
Vicarium deſtituere ſolus inquiſitor poteſt, com.66.par.3. pag. 549.col.2
Vicarius inquiſitoris non poteſt alium Vicarium ſubſtituere, p.3.q.15. pag.547.c.1.A. com.64.p.3. pag.547
Vicarijs inquiſitorum, quid committi poſſit, com.10.par.3. pag. 404.col.2
Vicarijs inquiſitorum, quando ſit teſtium examinatio committenda, com.10.p.3. pag.405.col.1
Villafranca de Panades Catalonię oppidum, com.36.par.2. pag. 268.col.1.B
violenter ſuſpectus quis cēſeatur, p.2.pa.383.c.2.C.et ſeq.
violenter ſuſpecti habentur vt hæretici, & qui nam tales reputentur, p.2.q.55. pag.378.col.1.E & ſeq.
violenter ſuſpectus renuens abiurare, brachio ſæculari traditur, p.3. pag.495.col.2.D.E
violenta ſuſpicio, qua dicatur, & cur ſic appellata, p.2.q.55. pag. 377.col.1.B.C
violenta ſuſpicionis gradus cur ponatur, com. 42. parte 3. pag. 498.col.1.E
violentę & maxima ſuſpicionis exempla, parte 2.quæſt.55. pag. 377.col.1.D.E
violenta hęreſis ſuſpicio ex quibus factis oriatur, accurata diſputatio, com.24.p.3. pag.429.col.2
violatores libertatis eccleſiaſticę excommunicantur, par.2. pag. 118.col.2.E
viſitans, deducens, receptās ſcienter hæreticos vehementer ſuſpectus cenſendus eſt, p.2.q.56. pag.381.col.2.B.C
viſitantes clam hęreticos, & eis alimenta ſubminiſtrantes, fautores ſunt hęreticorū, cō.78.p.2. pa.374.c.1.E.c.2.A
viſitans vel deducens hęreticos poſt abiuratam hęreſim, vt hæreticus relapſus cenſetur, p.2.q.58.pa.386.c.1.C.D
viui & mortui qui dicantur in die iudicij, p.1. pa.14.c.1.E
vltimum ſupplicium an intelligatur nomine animaduerſionis, com.71.p.1. pag.359.col.1
vnio verbi Dei, qualiter facta, cum natura humana, & errores circa hoc confutati, p.1. pag.13.col.2.E et ſeq.
vniuerſitas delinquens qualiter iuret & conueniatur, ac puniatur, p.2. pag.164.col.1.D.E
vnum aliter accipitur in diuinis, et aliter in humanis, par.1. pag. 37.col.2.B.C
vnum, qualiter accipiatur in ſcripturis, p.1. pag.4 col.2.C
voluntas beneplaciti in Deo, quæ dicatur, com.35.parte 1. pag. 264.col.2
votum non excuſat quem à ferendo teſtimonio in crimine hęreſis, p.2. pag.105.col.2.E
Urbani iiij.extrauagans incipiens, Prę cunctis. vigintiquatuor inquiſitorum priuilegia continentes, p.2. pag.129. col.1.A & ſeq.
Urbani iiij.extrauagans incipiens, Ne inquiſitionis. prohibens delegatis ſedis Apoſtolicę inquiſitores vel eorū notarios excommunicari, p.2. pag.132.col.2.A.B
vſuras exercere pertinaciter aſſerens non eſſe peccatum, hæreticus eſt, par.2. pag.114.col.1.A.B
vſurarū quæſtiones cognoſcere non debent inquiſitores, p.2. pag.106.col.1.C & p.1. pag.134.col.1.E.& 2.A
vſuras reſtituere qualiter inquiſitores iubeant, par. ſecunda. pag. 203.col.1.A.B
vxor an recedere poſſit à marito excommunicato vel hęretico, p.2. pag.182.col.2.C
vxor nubens ſcienter cum hæretico, hæretica putatur, com. 160. par.3. pag.662.col.2
vxor nupta hæretico dotem perdit, & cur, com.160. par.3. pag. 663.col.1
vxor receptans maritum hęreticum qualiter puniatur com. 160.p.3. pag.663.col.1
vxor non reuelans maritum hæreticum, an amittat dotem, com.160.p.3. pag.663.col.1
vxorum innocentium dotes propter hęreſim maritorum nō confiſcantur, p.2. pag.109.col.1.E
vxor à fiſco dotem recuperat, com.160.p 3. pag.663.col.1
vxor qualia bona recuperet cum dote, marito ob hæreſim damnante, com.160.p.3. pag.663.col.2
vxor non perdit quod accepit à conſanguineis mariti ob illius hęreſim, nec partem ſuam lucri quæſiti conſtante matrimonio, com.160.p.3. pag.663.col.1.& 2
vxori hæreticæ redeunti domus mariti aſſignanda pro carcere videtur, com.142.p.3. pag.641.col.2.E & ſeq.A

X

Xenia, eſculenta, & poculenta, an poſſint accipere Inquiſitores, com.153.p.3. pag.651.col.1

FINIS.

LITTERÆ

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google